

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

מקראות גדולות - כתובים

תהלים

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

877

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשס"א לפ"ק



מקראות גדולות

# תהלים

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת

אברהם יצחק פריעדמאן

ניו-יארק נ. י.

# מקראות גדולות

ספר

## תהלים

### מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מונה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

- |   |  |
|---|--|
| (א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הג'.                                 | (ח) פי הרד"ק                                 |
| (ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.                                     | (ט) פי הרלב"ג                                |
| (ג) פי רש"י שלם, כאשר בספרים ישנים.                                   | (י) כנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.       |
| (ד) פי אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.                       | (יא) מצודת דוד                               |
| (ה) פי אבן עזרא, על ישעיה.  | (יב) מצודת ציון                              |
| (ו) פי מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה. | (יג) הגהות הגר"ב, מהגאון ר' ישעי ברלון זצ"ל. |
| (ז) פי רבינו סעדיה גאון, על דניאל.                                    | (יד) תולדות אהרן, מסומן במינים מדויקים.      |
|   | (טו) ציוני המסורה, בולם, לא יחסר דבר.        |

**ולמען** לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחמם באורן של חכמים, ולהגות טטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחרים יקרים בשפת יהודית-המדוברת.

מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות בהם כל צמא לדבר ה'. והם:

(טז) פי עיט על כל הג' , מתוקן היטב מאוד ביתר (יז) **נשלי חכמים**, פי יקר חדש, מפרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.

(יח) **לקוטי יקרים**, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

- (א) אלשיך הקדוש, (ב) אברבנאל, (ג) אבן עזרא, (ד) אפיקי יהודה, (ה) אבן משה, (ו) אמרות מהורות, (ז) ארץ החיים.
- (ח) אמרי בינה, (ט) אוהל יעקב, (י) אהבת יונתן, (יא) אדרת אליהו, (יב) אור עולם, (יג) באר שבע, (יד) בינה לעתים.
- (טו) גלי דניאל, (טז) דרכי יוסף, (יז) דבר שמואל, (יח) דברי שאול, (יט) זוהר הקדוש, (כ) זקן אהרן, (כא) ירע ברך.
- (כב) חזון למועד, (כג) חזה ציון, (כד) ילקוט הראובני, (כה) ילקוט השמעוני, (כו) ילקוט חבקוק, (כז) ילקוט חדש.
- (כח) כלי פז, (כט) כלי הפץ, (ל) כנף רננים, (לא) כפלים לתושיה, (לב) מדרש רכה, (לג) מדרש הנעלם, (לד) מדרש שמואל.
- (לה) מדרש משלי, (לו) כנרת דוד, (לז) מדרש תלפיות, (לח) מהר"י ספורני, (לט) מלבי"ם, (מ) ספר חרדים.
- (מא) ערבי נחל, (מב) פני אר"י וטא, (מג) פרקי דר"א, (מד) פרשת דרכים, (מה) פי צדיק, (מו) קב בשמים, (מז) רמב"ם.
- (מח) רמב"ן, (מט) רד"ק, (נ) רלב"ג, (נא) ראש אכנה, (נב) רביד הוהב, (נג) ריקאנטי, (נד) שמן המור, (נז) שוחר טוב, (נח) שכן הטוב, (נט) תנא דבי אליהו, (נז) תנחומא, (נח) תיקוני זוהר, (ס) תולדות נח, (סא) תאומי צביה.

# לובלין

**אמר** דוד בן יונן בן קמחי הספרדי אמרו רבותינו ז"ל כי רוד  
מלך ישראל כתב ספרו על ידי עשרה זקנים. ואילו הם  
אדם הראשון. מלכי צדק. אברהם. אסף. ירדן. ירדן. משה.  
ושלשה בני קרח. אמר. ואלקנה. ואביאסף. רצוני לומר כי  
אלו עשרה אמרו חסודורים הנכתובים בשם. ואמרו כי מוסור  
שני ליום השבת אדם הראשון אמרו שגברא בערב שבת.  
ושבת השניש אמר מוסור שר ליום השבת. ואמרו רז"ל  
איתן האורזי דא אבראם ארנו. ואמר כי המוסור גאם ה' לארני  
מלכי צדק אמרו. והשאר ספרשים חכי בשם. ואמרו מה  
ספר רבינו הלך ספר תורה לחטשה ספרים. אף דוד חלק ספר  
התלים לחטשה ספרים. ואמרו בעשרה לשונות של שבח נאמר  
הספר הזה. בניצוח. בנגון. בשיר. חוקרת. בהלל. והשכל.  
בתהלה. בתפלה. בכרחה. כבודאה. ואמרו כי ברה"ק  
נאמר זה הספר לשיכך כחברו בכלל הכתובים ולא בכלל  
הנביאים כי לא נאמרו דבריו נבגבאה כי אם ברוח הקדש.  
ונבאר אנהנו מעט מן התפרשי אשר בין הנבואה ורוח הקדש  
כי הנבואה הוא דבר בא על האדם שהוא חכם שלם במדותיו  
תבוא לו הנבואה בחלום ובעת תבואתו הנבואה בהקיק יתבשר  
כחות התנישיות ויהיה מסולק מכל דרכי העולם הוה ויראה  
במחות הנבואה כאלו איש סודר עמו. ויאמר לו כך וכך. או  
יראה דבינות כאלו היה הוא או לא יראה שום תבונה אלא  
ישמע קול מדבר עמו. ורוח הקדש הוא שיראה האדם השלם  
מתעסק בדבריו האלהים שלם בכל הרושנותיו לא התבטל אתו  
מתן. ומדבר מה שמדבר כדרך בני אדם אלא שמעורת אותו  
רוח עליו והופיע הדברי על לשונו דבריו שבה הודאה לאלהיו.  
דברי שכל ומוסרים. גם ירבר על העתידות בשפע האלהי על  
המדבר ובכל כחות המדברים. ובוה תהב נאמר ספר התלים  
זה. אף על פי שגברא נביאים האומרים אתם. כמו שנאמר  
על דוד לתלל להודות בכבוד דוד איש האלהים. ולא נאמר זה  
חלום אלא על נביא. ואמר ליתכן חחה התקל כדברי האלהים  
ונאמר לבני אסף והיקן וידותן הנביאים בניגרות וכי. מכל  
מקום נבואתם היתה על זה הדרך שפוישנו. כי הנבואה  
מתחלקת למדרגות וז למעלה מזה. ואף על פי שדניאל ראה  
מראות וחזיונות בגלגלם בהקיק לא הגיע כרו ירדיתו באותן  
המראות כח ושיעורו ויחוקלא ראור הנביאים. לפיכך לא  
נכתב ספרו בכלל ספרי הנביאים ונכתב בכלל ספרים הנקראים  
כתובים. לומר שהם כתובים ברוח הקדש. וזה הספר חכרו  
דוד. וכתב עם דבריו דברי אלו המפורשים הנזכרים. וגם  
המוסרים אשר הברא אדם נתנם למפורשים לשרר כמוסור  
הדוד לה. שנאמר או נתן דוד בראש להודות לה' ביד אסף  
יאחיו. ונאמר בניצוח על ידותן מוסור לדוד שחברו דוד  
ותתנו לידותן. ויש מוסרים נאמרים על דבר שתות לישראל  
עם האויבים. גם יש שהם תחלת הודאה לבר שאין להם זכר  
משה. והמוסרים שכתב בהם בראשון לדוד הברס דוד.  
וכן אותם שלם נזכר בהם שום מתבר דוד חברים. וגם יש לדוד  
שפורשו בגבור דוד. כמו למצנז מוסור לדוד יענך ה' ביום  
צדק. לדוד מוסור גאם ד' לאדתי. וכן כתב בספרו תפלה  
שהיתה כהונה והיתה קבלת אצלי שהיתה למשה רבינו עליו  
השלום. כמו שנאמר תפלה למשה. ודבר תניית שהיו אחי  
זכנו. ורבר בו על גלות בבל ועל שאר גלות וערמות הרבה.  
והנגינות והמוסרים והשירים. גם מהם נאמרים בכלי שיר  
ומהם בלא בלי שיר. ולא נודע אצילני היום החולק אשר בין  
השמות האלה אשר בראש המוסור. ואמרו רבותינו ז"ל ניצוח  
ניגון להגיד לבא. כשכיל על ידי תרנגון. לדוד מוסור ששרתה  
רוח הקדש עליו ואח"כ שירה. וכמוסור לדוד שאמר שירה.

אנדל אל. אשר כל הנדלות.  
ברוח שיו יסובב הנגלות.  
רצונו ויעשה כל המלות.  
הדרד אעירן תמיד במלות.  
משוש לבי. שני צורי לחלות.  
ובשמו אכתבה ספר תפלות.  
ותרו עזרוי. לחלוד גם לבלות.

נאם אברהם בר מאיר אבן עזרא המספדי

זה ספר תהלות יש בו מוסרים. וגם המוסור או המחכר כמו  
כללם המוסור. ויש מוסר רבים דלל זכר עם המעורר. כמוסור  
סראסון. גם השני. ומאמר יושב כסמר עליון. ואשר אחיו.  
ומתולקם גדולם יש ביותם המספרשים. יש אומרים כי כל הספר  
לדוד. וסבי נביא. והסנד כמלות דוד איש ספלהים. וככה לל  
נמלל כספריו כי אס על נביא. וטוד שמר דבריו ספלהים.  
רוח ס' רכב כי. כמו הוכיר כי. וטוד ומלח על לבו. ומלל  
סם ידוקן מחוכר עם דוד כמוסור. וסבי כן כי כמוסור לבני.  
ותמו ליתוקן לנגן. כי סוף אחד מסממממלים. וככה לשלם חלטים  
מספרין בלתי קן. נבואת דוד על שלמה בנו. והפלל למשם איש  
ספלהים. סוף לדוד. וסמו כמוסור לבני משם שנבואו וסבי.  
וככה כל מוסור ללספ ולבני קרח. ללחך מבני סיון לנד שמאל  
ספיה מבני קרח כמכות דבריו סיוס. ועל כהות דלל. גם  
אלהים כלו גויס כמלחך. נבואת דוד ספכהלל עמיד. על דרך  
סכס כן נולד לכה דוד ימלכו בנו. ויש ספרי אומרים. כי ארן  
כסמר סוף נבואה עמיד. וסמבור סם מסבוס הקדמוים עם סויב  
ומגלות. והסנד מוסור וסיר והספל. וממרי כי כל כהות גבל  
מכרו לחדן מן ספסוריים ככלל. וככה למכרו כי על כמוסור לבני  
קרח סוף לחמד מן ספסוריים מבני סיון סביב ככלל. ודבריים  
יורו על נולד לבני ולל ימלכו ככה דבריו דוד. וממרי כי אסף עם  
משרכ סוף ככלל. ואסכר ספך כמלל ספיה סביב דוד. וככה  
איסן ספסוריי חכר מוסור כסכת מוסור בית דוד צימי נרקיבו.  
והמוסורים ספסור עייס סם. לא ידעו המהבירים זכ ספס  
מחלוט סם סממכר. וככה ספס קרח לממדו זלל ידעו  
סמו. ולספיי ספוימי דרך נכר מנערי ישראל סיה לו כבוד  
ממלכי ככל. והסנד נטה וסכ נער. לעיר לכי וסכה. וגם כי  
יסבו ספרי כי דרכו. וספיי מוטס עם דכרי סקמוזים ז"ל כי  
זכ סססר טולו למכר כרח סקודס. ולמה תבאו ממלת שיר.  
וככה ספיה ספוינו חויכה. גם ספלה לחכיק. גם ספכה על לטון  
הלכיקים על אנה ה' עופטי. וכספסר יתיעל למה סחטמו ס' מדכרין.  
ועל מוסור כבוד כרמלו לדוד סוף לדוד או לחמד מן המסוריים  
סמממממממל על דוד. על דרך לשלם ספיה מספין לעלן קן. גם  
סוף לחמד מסממממממל על שלם. והספל למסה סוף למס. וממוכ  
לספך גם סוף לספך ספיה סיימי דוד. וכסוד עליו הככה על ידי  
המך. ולבני קרה לבני סיון ספסוריי וכולס סיו סיימי דוד וכסוד  
על סיון מוסה סמלן. ולשלמה לחמד סממממממל על שלמה על סוף  
מספיי ספסור על קרס סוף וטוד ענדי ספיי סוף לסם למולס. וגם  
ואמה אל חירס ענדי יסכך. וסמוזורים ספין כבוד ככללם סם  
לסס יסכן ספין לדוד סוף סוף לדוד כמוסור כדכיי סיימי קראו  
כסמו ספין סם סם דוד וסוף לדוד. וזה מסוריי דככיי סיימי  
כי דוד ספיקו על ספין וסמנו לספך ספסוריי. ולמה ספסו  
מספיי ספסור ספין כמלת ספסור ככלל לדוד. כי דוד ספך  
צין ספספליס כי ספך ככספית ספין ספין חזוניכו כסמו. כי ככה  
קלנו ספספיו סקודוים ז"ל. אט"ס ספין כמוד כספילס וסכר  
כסס אל משה.

עור נבאר זה הענין במוסור  
ערתה על ידי תרנגון. לדוד מוסור ששרתה  
רוח הקדש עליו ואח"כ שרתה על ידי תרנגון.  
ברבינו. ועתה אחל למרש כפי אשר חשונ יודי בעזרת המלמד לאדם דעת.





## מעמי הטעמים והגנונים מאמת

אמר המגיד אחרי הדפסת הטעמים של תהלים כפי דעת הרב המחבר כאשר עיני הקורא תחינה מישרים אמרתי ראוי ג"כ להדפיסם כפי נוסח הקדמון שנמצא בכל המקראות כדי שמתוך שניהם יבין ויבחין הקורא ולא יכשל בקריאות ואלה הם באזהרותיהם שנדפסו ממע' המגידים הקדמונים .

ידוע הדע קודם נעים כי בלא תהלים משלי איבד פסוקים קמים מכל שאר כ"א הספרים לכן נשחמו הסעמים משאר טעמי המקרא ובמקום הסגולה נמשכת לורקא בלא באמת העולה ויורד . והורקא אשר נה' בלי עולה ויורד לין לו מלכות ונקרא צנורי . עוד הלאות לדעת כי השרחא ברלש ח'יבס קודם הנקודה הוא מלך ומפסיק ונקרא רחי אבל, אינו מעשים כ"א לפי משקלם כמו בור פרח' עומור ו' הפעם כ"כף ואינו נטעם אלא כ"כ' לפי משקלם כמו עשה ביה פיה מלרע אצ"ל שם כ"ב גם כשני מלרע כרלשון אבל יד' כשזרחא אחר הנקודה רלשום טעמים ואינו מפסיק כלל . וסוף כמו בארץ יד' או שורר הולך ושלר טעמים בלתי מפסיק :

ואלה הם למוציאיהם למיניהם , בעזר בורא השמים ונוסיהם .

וּרְקָא עוֹלָה וְיִוְרֵד יְרַח בֶּן יוֹמָז פְּאֹר גְּרוֹל פְּסִק וְרִבְיעַ שׁוֹפֵר  
מֵהַפֶּךְ אֲזֵלָא פְּסִק וְשׁוֹפֵר עֲלוֹי רִבְיעַ . רִבְיעַ יוֹרֵד רִבְיעַ גְּרוֹל  
וְיִוְרֵד . וּרְקָא רִבְיעַ יוֹרֵד פְּסִק וְשׁוֹפֵר הוֹרֵךְ רִבְיעַ יוֹרֵד  
שֶׁלְשֶׁלֶת גְּרוֹל שֶׁלְשֶׁלֶת קָמוֹן מֵרַחָא שׁוֹפֵר הוֹרֵךְ אֶתְנַת  
רִבְיעַ מְגֵרֵשׁ מֵאַרְיָה סוֹף פְּסִיק : דְּחֵי אֶתְנַת גְּרִישׁ סוֹף פְּסִיק :  
רִבְיעַ גְּרוֹל (בְּרַא אֶתְנַת) מֵאַרְיָה סוֹף פְּסִיק : פְּסִיק וְצִנּוּרֵי :

בספר חללות יש מינים נפלאים כמו פסוקים הקודמים מהסגולות הנפלאות אשר לכל עומור ועומור ומהתמדת הסגנות הסגולות על כל מי שירצה בקריאתם כדונה ליהם ויחפלו בהם ערב ופקר וזכרים ויהיה סידרם הולם מפורסמת אללם ומפי ששמעתי רבים מעם הלדן דלמנהם המומרים בתי כנסיות שאינם בקיאים בפיסוקי הטעמים גם לא ידעו ולא יבינו פשטי הכתובים ודרכם באפס לא ידעו כמה יבשלו ופעמים רבות ידעו בפיסה הכתובת בשפתותיהם וכתבי לדי חירוף וגירוף חלילה אשר כל שומעם חללה שמי אזינו וההיכל נספך לחילול ח"ו . נגמתי להעיר על רוב פסוקיהם דמילים מוקדם שנעשו לטובה או להכחיק החירופים והגידופים ולזוט פסחים ימחוק ממנו שאלטיו מרובותיו בהכרח מקומות ומתחילים ילמדו לשאר ספרים ולטעמים יבש' ועלילים טחא ברעט טוח וכתיב ורעה לדיקים באור גינה בולך ואור עד כחן היום בה' ילרבו ויחפלו כל זרע ישראל :

מסקינן בגמרא פרק קמח דברכות דאשבי הלום ולמה רגשו חדח פרכהא היא דלמך רבי שמואל בר יוחנן אמר רבי יוחנן כל פרשטא בסיים חזיבית על דוד פתח בה דאשבי וסיים בה דאשבי פרה דאשבי דכתיב דאשבי וסיים דכתיב דאשבי כל חוקים זו וכתבו החופפות דכל פרשטא לאו רוקא דהא לא אשכתן שום פרשטא אחרת שמתחלת דאשבי ומסיימת דאשבי אלא זו אלא ר"ל חזיבית מעין פתיחה כמו חסלה שפתח כההלה וסיים כההלה חסלה ה' ידבר סי וכן כרבה פשיות שמתחילות כהלויה ומסיימות כהלויה . וכן הודו וכן ה' אדוני . ולכן תתנו חזיבית ברוב כרכות נעשות מהעמקן מעין פתיחה ; ובס"ב דמגלה מה כח לומר ברכת השנים דתשיעה אמר ר' אלכסנדר כנגד מקשטי שערים דכתיב שבר זרוע רגע וגו' הודו כי אמרם בתשיעה אמרם ופרשט' דאשבי דתשיעה וא"כ שנייה היא אשבי ולמה רגשו גוים חרתי פרשטא היא והחופפות הקשו עליו מדמארינן בס"ב דברכות דאשבי ולמה רגשו גוים חדח פרשטא היא . ותיכיל ד"ל דלמגלה על מות לכן ולמה ה' תעמוד דברוח חרתי יניחו כ"ל . סלמנא דגמסחא רש"י כ"י יבס מלאטי לשון אמר וסוף זה . וא"כ עשירית היא אשבי ולמה רגשו גוים חדח פרשטא היא כדמארינן דברכות גבי י"ח דברכות בס"ב ע"כ . וזו היא גירסתא שבה עשירי אפי"ס שאין גירסתא הספרים מודין לה ובה הכל נעמקן ואין מקום לקשיות הפה"ס כלל ולדברי הכל אשבי ולמה רגשו חדח פרשטא היא כמסקינא דמגלה דלמג' ועל מות לכן ולמה ה' תעמוד דברוח חרתי איתן אבל ר"ק כתב כי למה רגשו גוים סוף עומור שני וכן מלאכו אוחו בכל הספרים הנדוויקים שהוא רלש עומור ובשבתון כתיב אוחו שני ע"כ ואמרינן בירושלמי פרק כל כתיב דר"ב"ג אשכה בספרא דלמגלה דכתיב בה מלה וארבעים ושבעה עומורות כתיב כנגד שמוחו של אשבי יעקב מלמד שכל קולוסים ש"כאל מקמיס לר"ב"ג כנגד שמוחו של יעקב שנאמר ואם קדוש ישב הכלות ישאל ויכ"י אוחה בשאר עוב עומור כ"ב וק"ד וכתב על יפה מלאח' דלספרים לר"ב"ג חו כ"י אמרו בס"ב דברכות דאשבי ולמה רגשו גוים חדח כ"א עמי יכ"א דכ"י מקומות אחרים מונים חז"ל א' מה שגמנו בספרים נשים ע"כ ואני מלאח' דממה ספרים דהכל שאין לא לנו מהות עומור וכ"כ ר"ק שם . עוד מלאח' דכ"י קדמון כי הללו אה' כל גוים איתו חתלת עומור דק הוא דבוק עם עומור שלפניו פשו להו קמ"ז כמנינא דירושלמי ושורר טוב :



# א א אשׁרֵי אֲשֶׁר | לֹא הֵלֵךְ בַּעֲצַת רִשְׁעִים וּבְדַרְךְ הַטְּמָאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא

א א טוביה ד נכר  
דלא הליך  
במלכת רשעים  
דבאורחת תביב לא קם  
דקסיעת קמקני לא

ד'א אשׁרֵי ברוח: מ'ג' י'ת ס'קיה  
דעלת עמרים כל כמותר: ו'כומב: קדוסי: מ'א' אבות מ' (מ'ג' מ' קדוסי ס'א) :

ישב

רד"ק

(א) אשׁרֵי האיש. מלת אשׁרֵי היא לעולם בלי רבים והמעם כי כי לא יאשר האדם בטובה אחת שתמצא בו או בהצלחה אחת שתודמן לו אלא בטובה רבות שתמצא בו ואמרו עליו אשׁרֵי. וכל דוד כזה המומדר תורת האדם ומה שראוי לו לאדם לעשות כזה חטולו והנמלו החשוב לצדיקים והעניש לרשעים והוא סומדר נכבד מאוד לסיכך החל ספור בו: אשׁר לא הלך בעצת רשעים. ספר תהלה הדרך וזעז כי לימר האדם מנעריו דרך תאות העוה לאבול ולשתות ולשמת וכן גדל וכשיעמד על דעתו ויחל לבחור הטוב והרע והזהיר שישור מדרך הרשעים ולא ילך בעצתם וירשעים הם החביבים לקנות סמך תאות לבם בעוהו ולא יכתבו בין הטוב והרע ויגזלו ויגנבו ויהרעו בעבור המסון מרוב הבדחתם כי ענין הרשע הלא התרדד כמו הוא וישקו ומי רשעי. ובמני הוא סמך הלא עשׂים. ומסך עמחם העצה כי הם יעצים בה לשמוע אליהם ומראים להם פנים דרך עצה כי היא טובה לאסוף ולשמיתו ורובו ישגה האדם בזה כי תישר בעיניו המטובה הנראית לו לעיניו ולא יביתם ותרועת להם את הדרך. ויורשו של עמר לא נתעבב בחבובתם כדי שלא ילמד ממשושים: ובמושב לצים לא ישב. הצלים הם הערומים ברדת לרעה ונוגנים דופי זמון בבני אדם ונבלים סוד זה לוח והענין הזה לאשים כפלים יושבי קרנות ומפני זה אמר ובמושב לצים לא ישב. והנה בשלשה אלה כל תכונות

א (א) אשׁרֵי האיש. בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר דוד. בנלוה. בנגון. כמזמור. בשיר. בהלל בתפלה. בדברה. בהודה. בהארה. בהללויה. כנגד ו' בני אדם שאמרוהו. אדם. מלכי דק. חכמה. משה. דוד. שלמה. אסף. ושלשת בני קרה. וחלקין על ידותן יש לומרים אדם היה כמו שכתוב בדברי הימים. וי"א חין ידמותן שכתפר הוה אלה על עם הדתות והדינים של גירות שעבדו עליו ועל ישראל: אשׁרֵי האיש. (לשפליסמנין" בלע"ז. לעם פלסעמאנז בל"א וואהלנעפאלגען). אשׁרֵי של אים ותהלותו של אדם אלו הם אשר לא הלך. כי מתוך שלא הלך לא עמד ומתוך שלא עמד לא ישב: לצים. (דכאבר"ם בלע"ז. מלה טענת נאכערים בל"א ספעטעטר):

לאחריתם. ופירוש בדרך המנהג ועסק האדם ומעשהו וכמו כרי שלא ילמד ממשושים: ובמושב לצים לא ישב. הצלים הם הערומים ברדת לרעה ונוגנים דופי זמון בבני אדם ונבלים סוד זה לוח והענין הזה לאשים כפלים יושבי קרנות ומפני זה אמר ובמושב לצים לא ישב.

## אבן עזרא

א (ה) אשׁרֵי האיש. קדמוניו ז"ל אמרו כי עמד קשה מן הלך וישב קשה מכולם אם כן יהיו הלצים רעים מעלמים. ור' משה הכהן פירש לויקרא ואמר כי טעם לא עמד אפילו לא עמד ולפי דעתי כי מלת רשעים הם שאינם עומדים על מהכוב אחת כדרך והרשעים כים נגרס כי השקט לא יוכל וכן ובכל אשר יפנה רשעי והוא יתקפה ומי רשעי ובעבור זה הזכיר עם רשעים הלך והוא השקט ללכת בעלת רשע אחר וזכיר לא דעעע ומלת העלמים קשה ובעבור זה הזכיר דרך כי הוא הרגיל ללכת בה ומלת המליץ בימותא שהוא וילה סוד רחוק: לשמעון והלצים הם הפך העושים אם ללצים הוא לין ואחריו ולעמים יתן חן: והעמים הם הדייטאניסלדכר דבה ולמת דופי וגלותם סתרים ובקריאת שמע ד' מתכוונת הגוף והם שבאין וההפך בלכתך כי העם הרב הנתן ובשבתך הפך ובקומך ובחלוי' כתוב ישב כנגד שבאין נס הלך כנגד לכתך נס עמד כנגד קולו והזכיר הכפ"כ כי ברוב האדם ישן ומשפט לטון הקודם להכניס סו' אות לכלל העלמים כאשר הם מתמידים אמרו מן פעל יפעל וכאשר ירעו לדבר על זמן עומד ידברו בלשון עבר נס בעתיד כמו ויטעו אמות הסופים והבית ימלא עטן וככה לא הלך ובתורתו יהגה כי חין לו טסק וחפץ כהבלי העולם רק כל חטאו בתורת השם לעשות המלות ועם תורה כי תורתו הדרך הישרה ומלת יגהה בכלל וכמוהו והגות לבי תכונות כל כפה כמו ולטעו תהגה לדקך ולאמרו ובתורתו יהגה ולא נכתב ובה יהגה דרך לחות כי הגה

## מצותות רוד

א (6) אשׁרֵי האיש. ספורי חטולת חלם הכה טמר עליו בשנתו זכו אשר לא הלך בעלת רשעים. כי לא היה לבי נפתה ללכת בעלתם לפנות עמיהם וכל כך היה נהר כנסתו פד סגא עמד כדרך אשר כווסמים עוכבים זו בשנתו סן והשבוהו ויפיתוהו אמרי עלמים ובויות כן לא הלך אם כן יכלל ויפנה לשכת

## פירוש ע"מ

א (א) אשׁרֵי האיש די לויב פון דעם קענקשין איז אשׁר לא הלך בעצת רשעים ותר דאם ער איז גימאנגאנין אין דער עצה פון די רשעים אונ אין דעם וועג פון די ווידיקער איז ער גימ גישמאנין אונ אין דעם ויצנג פון דא ריא שפעטער איז ער גימ גיעעסן אונ דרום זאנט ער דאם לשון ולא הלך לא עמד לא ישב: דען די דרייא זאכין ברענגין איינים דם אנדרעקע ווען ער גייט גימ שטייט ער גימ אונ ווען

וכל טובה אשר אתיותיה נפרדות אליה ירה המחבר אבן פנת רעיונו:

א (6) אשׁרֵי האיש. במלת אשׁרֵי יש בה שני מחלוקין 6' ספר עטות הקודש שלו כן מלאמי מסיכת כ"י בלשון הזה אשׁרֵי ד' ריש פ' בטעם מחלוקין וס' אשׁרֵי האיש אשׁרֵי לא הלך. אשׁרֵי האיש לא יהשב. אשׁרֵי הגבד אשׁר ס' ה' אשׁרֵי אדם שמע לו (משלי ח) וכולם כתיבין כן גם כשי מחלוקין וטיין כסוף ממוזל לים: וכדרך חסמים. התי"ב בפחה לא חטף פתח: וכמושב לים. מלא וס' ה' ובמספרים ב' בקריאה ולידך ובמושב זמנים יכללוהו סמי

## מצותות ציון

א (6) אשׁרֵי. ענין שכת והפלה כמו כי אשׁרֵי בנות (ב'א'הים ל'ד'ו): לצים. בלשון מליצה כי המלעיג בבני אדם או בלכות ישר דעכו להטעים אחריו בלשון הדבור להכניס כב: עמכם לסייטם עלמם י"ו וללכת בה ועשה א"ב משמרת לאשמרת:

## לקוטי יקרים

א (א) אשׁרֵי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ותר' כי אם בהירת ה' חפצו וגו' דעם פ"א פ' ספיק קצנן פיר זאמן סיד וייסין דיא זאך וראם איז א פעהל אז פטן קאם יא. א יאן קיין חסרלן אז פטן קאם יא גים. אונ דיא נאך ויאם איז א חסרלן אז פטן קאם יא גים איז קיין פעהל אז פטן קאם יא יא. דרייטן עס איז א פעהל אז פטן קען שניין וינגען. פון דעסס וינגען איז קיין פיעלער אז פטן קען וינגען. וייל גים אלע פאעטשן דארפן רענין וינגען. אונ עס איז א פיעלער אז פטן איז קלינד. אדער פטן קאם גים ביידיק הענים. אדער פטן קאם יא ביידיק פיס. פון דעסס וינגען איז קיין פעהל אז פטן קאם יא ביידיק איינין אדער פטן קאם יא צוויי הענים אונ צווייא פיס. וייל אונ גים גליגען. דריקער זאמן רוד הסלק מיר זאלן לויבין דעם

מענטש

לע פקעסטיין בארען: אוי זיין. יעקער פקעטש בארען גים נגנן





**ויעשה יצליח: ולא כן הרשעים כי אם כמין אשר תדפנו רוח: ה' על כן ולא יקמו רשעים במשפט ותמאים בעדת צדיקים: ובייודעיהוה דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד: ב' למה רגשו**

וסדקת: ד לא קמור היקנא רשיעי אלקתן קמונא די משקפניה על עולא: ה קמור היקנא לא יזבון רשיעי קיוקא רבא ותיבין קסיתה צדיקיא: וקמור רגלי קדם יי אורח צדיקיא ואותותהון דרשיעי תהובד: א לקמה

ת"א על כן . סכסדרין ק"ז . י' יודע . פקידה עמר ק' אבר קדושים : לפס כנשו . כדמות 'י' פ"ג ג' (כדמות ח הפסוק ד' ה') :

**רש"י**

במקצת העצים סמכע רוב הלוחת אשר בר כמי האדם הסתב יקחו בני אדם פירו. והוא שילבדו כמנו הודתו ומעשיו הטובים. ועליו לא יכול. שיהיו בצל דרכיו הטובים. ויש לפיכך בדרך ברכה ושלום ושכר טוב כי אם יסור מרע ויעשה טוב יחי' נמולו שיהיה כעץ ששול על פלני מים: (ד) לא כן. אכר כי הרשעים לא יזנו מהם בני אדם ולא מסובחם. אבל יוקו להם ותנועתם לרעה הוא כמו הכוזב והוא הקש הדק שבתבן שלא יזנו כמנו בני אדם והרוח תרפנו קל כהרה ריוק העיבורים והשבים בפניהם ובעיניהם או תרפנו לתבוס או לגנות ויוק. ולפירוש אחרון שפירשנו הפסוק שלפני זה ודרך שכר ונמול טוב. יחי' פירוש זה הפסוק שאבדו הרשעים קל כהרה כמו הכוזב: (ה) על כן. שחולכים הרשעים בדרך רע בעולם הזה לא יקומו במשפט ר"ל ביום הדין והוא יום המיתה לא תהיה להם תקופה ותמאים יגב והוא הדין ללצים. בעדת הצדיקים שבמותם תהיה להם תקופה כי בשוכות הצדיק נפש עם נשמות הצדיקים כמעטת בכבוד האל בעולם העליון: (ו) כי יודע. הפסוק הזה פירוש לאשר לפניו כי לארץ מיתה לפיכך פירש ואמר כי יודע ופירוש יודע מכיר ומשיג' להם ולהשגיבם מהשגחת: שהוא הנמול הגדול והטוב. וענין יודע כמו אשר ידע ה': ודרך רשעים תאבד.

(לישטרי"ר בלע"ו. פלעטרי"ל בל"א פערונעלמן. וכן שמות י"ח י"ח. ויקרא י"ט י"ט. ישעיה א' כ"ט): (ד) כבוין. לשון קש. (קומבל"א בלע"ו. קאס באל"ט מלח נשמת בל"א וויא ספריא): (ה) על כן וגו'. דבוק הוא למקרא שלאחריו: (ו) כי יודע ה' דרך וגו'. לפי שהוא דרך לדיקים ולפניו כל להכירה תמיד ודרך רשעים שגוה בעיניו ומעבירה מלפניו על כן לא תהא הקמת רגל לרשעים ליום הדין ולחטאים ליכתב בעדת לדיקים:

**ב (א) למה רגשו על רעותיו דרשו חת הענין על**

הרשעים תאבד נפשם עם גופם ביום המיתה ואמר בעדת כי בעולם העליון: (ו) כי יודע. הפסוק הזה פירוש לאשר לפניו כי לארץ מיתה לפיכך פירש ואמר כי יודע ופירוש יודע מכיר ומשיג' להם ולהשגיבם מהשגחת: שהוא הנמול הגדול והטוב. וענין יודע כמו אשר ידע ה': ודרך רשעים תאבד. **אבן עזרא**

ועלה לא יכול זכרו הטוב כדרך זכר לדיק לכרכה וכל אשר יעשה ילית הון וזנים וכבוד: (ד) כבוין. הדק מהתבן כמון יסור ויכור וכהה נפש הצדיק דומה אל הדגן שהוא עומד והרשעים כתבן לפני הרוח: (ה) על כן. הזכיר

הי חלכיה נפשות הרשעים וזכר ורעם בעולם הזה על כן מלת לא יקומו שטעמו ועמדו ועטעם כמשפט כמו חל חל מעשה האליתים כיא כמשפט ונפתח וזכר כמשפט הלווחות על הסרוון הדעת כדרך כשמים כי בשמים חסדך בעבור שהוא יום הדין לכל יום אחד או לכל אחד במותו וקטע בעדת לדיקים כי התהברותם עוב כללם הפך תורתם רשעים: (ו) כי יודע. פני אין ספק כי השם הנכבד יודע הכללים והפרטים הכללים הס נפש חל מן לכל הכרואים והפרטים הם כל מין ודע. פני עולמו או חפיו כל בריה ובריה בפני עולמה כי מעשה ידיו כולם רק דעת הפרט לכל אחד בדרך כלל הן ללדק הן לרשע ידעם ולעולם ידע אומנת הנוטות ובעבור שתעמדה נפשות הצדיקים ותהייה קיימות לעולם על כן ידע אותם גם ידע כי נפשות הרשעים תאבדה הגה הטעם כי דרך הרשעים לא כדון ולא נפשות הרשעים תאבדה אף כי נפשות הללים או תהיה מלת רשעים כוללת חטאים ולנים: **ב (ה) למה רגשו** כי זה המומזר

**סודות רוח**

כמוה וכן אמרתי איש יהי כמוהו: (ד) לא כן. לא יחי כרשעים מולמים כן והכי עוד לפני כי עמאבים רבים כמנים לרשע פסע כעטם כעון סוה הדק בכל עם מעשיהם כרזו ולא מלל ממוח: (ה) על כן. בעבור כי גזון ביום מעאבים רבים לום לא חסיה להם תקופה בעת דה כמשפט כסתמאל סאחם כי סמאכאבים ססה כיווא סליכס אחד כמחד יגשו. וחטאים. מלל סל סלמל כמחלה מתקלה משמח סלמור המוטאים לא יחי ככללים סעל סל כדק סלדיקים לכל יכעל צו לכל דרך כשמים סחיה סלוד סמכסח ס' לכיום נעל סל כשקרים ולא יחי ס'כ ככללים בעדת סלדיקים: **ב (ה) למה רגשו**. ר"ל למס למס זמל סלמקן ולגיד דעבי ריק

**פירוש ע"מ**

(ו) כי יודע ה' דרך צדיקים ווארום נאם וויקם דעם וועג פון די צדיקים אונג נעקטם אים פון זיך צו קענען איהם הקיוד דרך רשעים תאבד אונג דער וועג פון די רשעים נוערם וועלן ר' ארין פון פר אים דען ער האמ אים פייגם דרום וועלן די רשעים קיין תקופה נים האבין אין דעם הדין:

**ב (א) נאמם דרך הקלף** פמה רגשו נים ווארום שמוקמן דיא סעקלער אונג נאקלען זיך איין ולאמים והנו

גוים וְלֹא־מִים יִהְיֶה־רִיק׃ ב יִתְיַצְבוּ  
 מַלְכֵי־אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נֹסְדוֹ־יַחַד עַל־  
 יְהוָה וְעַל־מְשִׁיחוֹ׃ ג נִגְתָּקָה אֶת־  
 מוֹסְרוֹתֵימוֹ וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵימוֹ׃  
 ד יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחַק אֶרְנֵי יִלְעַג־לָמוֹ׃

מִהַרְגָּשֵׁינָא דְעִמְסִינָא  
 וְאוֹסְיָא קַרְנָנִין  
 קְרִיקָתָא׃ ב קְרִימִין  
 פְּלִכֵי אֶרְעָא וְשְׁלֻמוֹנָא  
 יִתְחַבְּרוּן כְּתָרָא לְקָרָא  
 קָדָם יְיָ וְלִמְצַי עַל  
 מְשִׁיחָה׃ ג תַּרְעָה יַת  
 אֶסְרִיתִיהוּ וְנִסְרוּ מִקְנָא  
 שְׁלֵשׁוֹתֵיהוּ׃ ד קְרִימִין  
 בְּשָׁמַיָא יִתְחַק יִתְעַג־לָמוֹ

ר"א נתקס. טס (פ"ח ט) : יושב בשמים, וסוד מורע קריס פ' יז  
 רד"ק

זה המזמור הוא המזמור הב' ובהשקפה כותבין אותו שני (אחד ופעם למת בספר מזמור זה המזמור זה לא נודע אצלנו לפה סודי אותם בסדר אחר הם מזמורים כי אינם מסודרים על סדר המעשה כי זה המזמור הב' הוא על דבר אבשלום ואחרי ככה מסודרים שהם ענינים קודם מעשה אבשלום וכן רב הגנה בסוף הספר מזמור קפ"א כהיותו בעתה תפלה שהיא על שאול. וזה המזמור אמרו דוד בתחלת מלכותו שנתקבץ עליו הגוים כבש"ו ושמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך על ישראל ועלו כל פלשתים לבקש את דוד וזהו שאמר למת גרשו כל פלשתים עלו. ורנשו ענין בקיץ והמון רב כמו מרנשו פועל אין ותרנם המון רגשת: והגו ריק. כי בבואם למלחמה היו מדרים צבאות לפי שצדור את ישראל במלחמת שאול ומה שאלו ובגיו ונמנה גזילה ויהיה בעם. ואמר ריק הוא כל לבריהם: ע"י יתיצבו. שהתיצבו כל מרגי פלשתים בעצה אחת לבא להילחם על דוד וקראם מלכים ורוזנים אע"פ שאלו רגשו בשום מקום שקראם אלא מרגי פלשתים. הם גאונות שחוששים עצמם מלכים ואפשר ג"כ שנוערים עבהם מלכים אחרים מן הגוים: נסודו יחד. נתייעצו כלם כאחד ונאמר' העצה בל' יסוד כי כן תעצה למעשה כמו היסוד לבנין: על ה' ועל משוחיו. כי ידעו כי על פי ה' מלך דוד על ידי שמואל הנביא: (ג) נתתקה. היא כפל דבר במש והענין אחד וכן מנהג הלשון והמסורות והעברת הם החבילים החוקים

רש"י  
 מלך המשיח. ולפי משמעו יהיה נכון לפתור על דוד עצמו כענין שחומר (שמואל ב' ה') ושמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך על ישראל ועלו כל פלשתים לבקש ונ' ופלו כדור ועליהם אמר למת רנשו גוים ונתקבצו כלם: ולאומים יהגו. כלכם ריק: ולאומים. מנהס פטר לאלמים ולאומים וגוים כלם קרוני ענין: (ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד ונ'ו. (סיפור"ש בלע"ז. זמניערס כל"ח הערפון): נוסדו. לטון סוד וסרקייילורו"ע בלע"ז. כמו פורקורקסיערע כל"ח רחסו לוא האלפעון). ומה היא העצה: (ג) בנתקה את מוסרותיהם: (ד) שרונסרפומ"ש לויקראונלג"ש בלע"ז. דערמאפרכ"ש לער ווינקאלח"ש כל"ח לחספס אונז איהרע בלדען זערייסען. כמו בדימה כ"ו ל'. אלו רעועה שקוסרין העול כסס: עבותיהם. (לויקד"ש בלע"ז): (ד) ישחק.

אבן עזרא

חברו אחד מהמסוררים על דוד ביום המשחו על כן כתוב אני היום ילדתיך או על המשיח ורנשו כמו חברו הגוים והמלכים והגוים יחדו ונוסדו מגזרת סוד והנה על דרך ריבה ה' את ריבתי שיהיה סודו מנעומו הע"ן ריב וכן סוד מנעומו סוד וי"ל יריבין הפוך והוא תחיל חסר או הוא מטעם סוד על דעת האומר שזה המזמור שאמר המשורר נאמר על דוד או הוא התבטא על עצמו הנה מלאנו גוים רבים היו תחת די דוד ואם על המשיח הדבר יותר ברור וטעם על ה' שילאו מתחת די שקול הדעת שטעם השם כלב כל אדם: ועל משיחו. שלא יכחישו לו ויסורו אל משמעתו לתת לו מס: (ג) בנתקה את מוסרותיהם. מגזרת מוסר גם עבותיהם ויהוים את מלכות שונות כי כן דרך לכות כמו מה האקוב ומה ארומים: (ד) יושב. בעבור שהזכיר תימצו מלכי ארץ אמר כנגדם וישב בשמים שהם למעלה על האדם אמר

ב (ב) יהנו ריק. ס"ד בלע עמליך והס"ט בשוא לבדו וסג"ל דגוש ורומנו לו וסוכרו יבסג: (א) נתקס. סט"ו

וכמוהו מרגשת פועלו און. ולמ"ד לחמים שורש כמו ולאם מלאם יאמץ: (ב) יתיצבו. עם הגוים והמלכים והגוים יחדו ונוסדו מגזרת סוד והנה על דרך ריבה ה' את ריבתי שיהיה סודו מנעומו הע"ן ריב וכן סוד מנעומו סוד וי"ל יריבין הפוך והוא תחיל חסר או הוא מטעם סוד על דעת האומר שזה המזמור שאמר המשורר נאמר על דוד או הוא התבטא על עצמו הנה מלאנו גוים רבים היו תחת די דוד ואם על המשיח הדבר יותר ברור וטעם על ה' שילאו מתחת די שקול הדעת שטעם השם כלב כל אדם: ועל משיחו. שלא יכחישו לו ויסורו אל משמעתו לתת לו מס: (ג) בנתקה את מוסרותיהם. מגזרת מוסר גם עבותיהם ויהוים את מלכות שונות כי כן דרך לכות כמו מה האקוב ומה ארומים: (ד) יושב. בעבור שהזכיר תימצו מלכי ארץ אמר כנגדם וישב בשמים שהם למעלה על האדם אמר

מנחת שי

מנחת שי  
 ב (ב) יהנו ריק. ס"ד בלע עמליך והס"ט בשוא לבדו וסג"ל דגוש ורומנו לו וסוכרו יבסג: (א) נתקס. סט"ו

מנחת שי  
 ב (ב) יהנו ריק. ס"ד בלע עמליך והס"ט בשוא לבדו וסג"ל דגוש ורומנו לו וסוכרו יבסג: (א) נתקס. סט"ו

ס"ד : ולאומים. סמומות כמו ולאם מלאם יאמץ (כאלהים ב"ס): יהנו. ידברו: ריק. דבר שאין בו טעם: (ב) ורוזנים. סוים: נוסדו. פנין עלה כמו נמתיק סוד (קמץ ל"ס) ט"ש שטעמא בעבור סודו ולב לוי כפסלל הכעטעם שוא כסיסוד לבנין: (ג) נתתקה. ענין שנתתקה מתקנתו כמו מתקן מוסרות (י"טס ה'): מוסרותיהם. הם קשולי לטוטי סודו: עבותיהם. עבותות כג' ימתיס: (ד) למו. לטס ר"ל עליס:

פירוש  
 האבין די פלשתיים איין גינאמילקט וייערע מחנות צוא מלקחיה האלגיין מיט די ישראל: (ג) אונ ויי האבין גינאמט ננתקה את מוסרותיהם סוד וועלין פאר ריקין פון אונז וייעע בינד ריקען נוס קאמ אונ ניין קשיים האבן צו גיבנדן אונזר יאך מיט ויי ננשיכיה סקטו צבותיהם אונ קיר וועלין ווארעק ווארפין פון אפ אונז וייעע גראפע שפרק: (ד) ישב בשמים ישחק אָבֵר נָאמ וּוּס יִצְמַס אֵין הַיְמִיל לְאָכֵר דַּ פּוֹן אֶרְעָא ילענ

# תהלים ב

## אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו: ויאני נסכתי מלכי על-ציון הרקדשי: ואספדה אל חק יהודה אמר אלי בני אתה אני היום

ידרתיך

מחנה באהבה

סוכה נב וזמר מנצח

רש"י

**ידענ' ידבר** אשן הוה הס וממקו: (ה) אז ידבר אלימו. כמו אליהם. ומה הוה הדבור: (ו) ואני נסכתי מלכי. למען נכסתי ואכני מניהו על את זה לכבוד ולמלך על ציון הר קדשי: (ז) אספדה אל חוק. אמר דוד חוק קצוב הוה ומקובל עלי לפקר וחת ולהודיע: (ח) אמר אלי. על בני ציון וגדו ומחול: בני אתה. ראש לישראל הקרויני בני ציוני. והם יתקיימו על ידך כמו שגמור באבנר (שמואל ב' ג') כי ה' אמר וגו' ביד דוד עבדי הושיע וגו' ישראל. ובשילת אתה לפני כן שכלם הלוינין קד: אני היום.

שלא נכסתי סודרת ציון קד שכל דוד לכבשה לפיכך קרא ציון וירושלם עיר דוד ואתה שכבשה נאספו מלשחתי להלחם בו: (א) אספדה. זה מאמר דוד שאומר אשים לי לחק ולמנהג כי ה' אמר אלי בני אתה ומבטו באר לי הכלבואה אל יגרד שום אדם עליה כי ה' יתקיימו לבן כמו שאמר לשמואל ב' יראתי בניו הוא ועבדו לישבע אבן עזרא

הגאון כי עטם ישחק שרשימם בשחוק וילגע והנכון שהשם ברא הנגש שהוא העולם והזרות שהם מקריים כל אשר ישעה החרם או יעיר נורות פיות בשמו נכבד לבדו מהיותו ביסוד והף כי במקרה רק בעצור שהמדבר אלם וככה השומע דברה תורה כלשון בני אדם למה כהן השומע וככה עשו שהארץ להם ומלת עבד לעולם עם לוח' כמו ילעונו לו על כן ואויביו יעמדו לשון כמו ידבר כמו יאבד כמו ותדבר את כל זרע המלוכה כי כתוב בספר אשר ותדבר מגורת דבר כבד כי אליה הארץ על דרך אצורי בשן גם הוא ב'ו'ל' כי הוה מגורת חין אל. והנכון כי ידבר כששמעו ואלומו כמו אליהם ועלימו כמו עליהם וככה ידבר אליהם מזה רבא גויס: (ו) ואני נסכתי. המלכתי והעטם שהושיע כמותי מלכי מדין שהיו נסכי סיהן ודע כי הסמיכה פעם הוה מהנכבד לנכזה והספך הדבר מן חתה הוה מלכי אליהם ואני נסכתי מלכי ה' הוה נחלתו והם עמך ומלחך וכמותו להשתחות למלך ה' לנכחות שהוא המשיח כדרך וישתחוו לו כל מלכים כי אלו היה על השם היה הלמ"ד פתוח: (ז) אספדה. דבריו דוד עם הנבואה שלו או דבריו המסורר מדבר בעדו ועטם אל חק זה שאמר אשים אותו לחק שיסופר והוא

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**מנחת ש"י**  
 זנוג'א: (ז) אספדה אל חק. מנחת סופרים אספדה אל חק זה קדש ומכמים אומר' הכי זה חול וג'ק'ט' ס"ס אל"ף אספדה זנוג'א:

**יִלְדְתִיךָ: ה' שָׂאֵל מִמֶּנִּי וְאַתָּנָה גֹיִם**  
**נִחַלְתָּ וְאַחֲזַתָּ אֶפְסֵי-אָרֶץ: מ' תִּרְעַם**  
**בְּשֶׁבֶט בְּרֹזֶל כִּכְלִי יוֹצֵר תִּנְפְּצֵם:**  
**וְעַתָּה מַלְכִים הַשְּׂפִירוּ הַיּוֹסְרוּ שִׁפְטֵי**  
**אָרֶץ: י"ג עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה בִּירְאָה וְגִילוּ**

בְּרִיתְךָ: ח גְּשֵׁי מְנִי  
 וְאַתָּן נִכְסֵי עַמְּסָא  
 אַחַס נִתְקָה וְאַחֲזַתְךָ  
 שְׁלִטְמוֹנֵי קִפְיֵי אֶרְעָא:  
 מ תִּתְּבַרְנִין הֵיךְ  
 בְּחֻמְרָא דְפְרִזְלָא הֵיךְ  
 קָאן דְּפַחַר תִּתְרַעְנִין:  
 י וְכִדְרִין מַלְכֵינָא שִׁפְטוּ  
 קְבִירוֹ מְרֻחָא גְּבִירֵי  
 אֶרְעָא: י"ג פְּלָחוּ קְדָם  
 י"ג בְּדַחְלוֹ וְצִלוּ בְּרִיתְךָ:

ת"א ע"ד: נכנסו כש יומא ד' פקדים מ"ג פ' לב זכור וימי וזמתי מות (בכנות ח')

ברעה רד"ק

המלכותך עליהם: ילדתיך. להיות קרוי בני וחביב עלי כגון שבילים כמו שנאמר (דברי הימים א' י"ד) וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל כי נשאת למעלה מלכותו בעבור עמו ישראל ומינוו במלכי ישראל החביבין לפניו שקרויון בן כמו שנאמר (שמואל ב' ז') בשלמה. אני אחיה לו לאב והוא יהיה לי לבן. ועוד מנינו דוד (במזמור פ"ט) הוא יקראני אבי אחה אלו וגור ישועתי: (ח) שאר מסגני. תפוצצו חלי בכל עת שאתה חלה במלכי חלויכי: (ט) תרועם. תרוצצו: בשבט ברזל. הוא החרב: תנפצם. תשברם. והוא לשון נפוח בכל המקרא. חרם המושבר לשבדים קדים: (י) ועתה מלכים השפירו השכירו. נציחו ישראל אנשי רחמים ומרחמים עובדי השכירי ומוצו לשור מרחם שפקדו כשתבא אותה רעה שכתוב בה (ישעיה ל"ג). אחזה רעה.

אלי כי כל נשפע לעבודת האל יקרא בנו כמו שהבין נשבע אל האב ומיומן לעבודתו: היום ילדתיך. כי אתו היום גולדה בו רוח אלהים כמ"ש ותצלח רוח ה' אל דוד מן היום ההוא ומעלה ומהיום ההוא ומעלה אמר שירים ומזמורים ברה"ק שנולדה לו ותצלח עליו מהאל: (ח) שאל. וראו אמר לי שאל וגו'. כמ"ש לו ואכריתם את כל אויביך מפניך ועשיתי לך שם כשם הגדולים אשר בארץ: אפסי ארץ. הם קצות הארץ ואם וקץ קרובים בנין: (ט) תרועם. וכן אמר לי על כל הגוים שיקבטו עלי אמר לי תרועם וגו'. תרועם פ' תשברם וכן תנפצם הוא ענין שבר אבל עם הפיזור כי השובר כלי חרם מפורזין שבריו. ודעושהו כלי חרם נקרא יוצר: (י) ועתה. אמר להם דוד מלכבי אשר באו לחתום אתו. השבילו רוע. כי אני בכאם יכולת לבטל מעשר האל וראו שאלו חליות מלך: וחסרו. ואלו הייתם עד עתה במחשבת רעה קחו מוסר ואל תגבחו: (יג) עבדו. רצו בטח שהוא רוצה ועבדוהו ביראה: וגילו. ואל יורה לכם ברוך הוא פוטק יולרשעים וללדקקים: (יא) וגילו ברעה.

אבן עזרא

היום וילדתיך. כמו נור ילדך תשי: (ח) שאר. מנכב האב להנחיל את הבן על כן אמר ואתמה גוים נחלתך: אפסי ארץ. מגזרת כי אפס כסף מקומות כגזרים מישבו: (ט) תרועם. תשברם והיה העי"ן רמז להדגש ולווי היותו מהגזרן כמו תשוכם תשובם: בשבט ברזל. החרב תנפלים הפך רגשו גוים: (י) ועתה מלכים. הם מלכי ארץ והשבילו הפך על ה' והוכרו הפך ומסורוהו.

מנחת שי

ה' אמר אלי. ה' יוד' גמיה כמ"ס: (א) עבדו את ה' ביראה. כי ביראה נדושה ל"ה עדין מפקים שהשני נגללים גם כי הם מנוגת סמיכות איכס מפקים רק עדין מפקי בעבור ביראה ה' בל"ף דל"ה מנכב וחס כלל גדול בכל המקרא לאטידיה לו עדין והיגה ה' כל כבוד כי אין נמלה ה' רק בעוד החרב אפסי מפקים ומלת כל נדושה וכן וימנעו ה' כי למנעם פ' וחתמן. ואלו אל ה' נשחתי (לקמן ל'). וכן כישעיה ל"ז ביום ההוא יפקד ה' בעבדי שיש מפקים בשם שליו מפקים (ספ"ח) נדושה וכן לכיס בעינים כמו

מנחת שי

והפסי ארץ הם רוחים: (יא) עבדו. הפך דכריהם נתקה ועבדו השם ועבדו ממנו ולא יעבדו פיו: גיחו

מנחת שי

קלות כי בקלם ה"ן כללו אפס וכנס: (ח) תרועם. תשכנס כמו ויעזב כוח (הקלת ח'): יוצר. לזנות חרם: תנפצם. ענין המזור טס כשכר ודכילון וכן וספון ככדים (שופטים ז'): (י) חסרו. מלשון מוסר: (א) ברעה. כשמה ורחה:

פירוש ע"מ

ילדתיך איך גאמ האב דיה ניקמכת היינט גיוואונן דו זאלקטם וערין אהן גירופין מין זה אונן זאלקטם זיין איין עלצקער אפקער ריא ישראל: (ח) דרום שאל כספי בעמ פון מיר אלע צייטן ווס דו קוקסט מלךקתם האלטין מיט דיניע פיינט ואתה גוים נחלתך וועל איך נעבין היידען דיין נחלה דאס דו נועקט גוי ירשען ואחזתה אפסי ארץ אונן דיין נחלה נועם זיין ביו אין עק וועלט: (ט) תרועם בשבט ברזל דו נועקט די היידען צו פרעכין מיט איין אייזערנע רום כפי יוצר תנפצם אזו ווי די פלי פון דעם מעפער נועקטמו איר מלכים וייר איר זעקתם דאס גאמ וייר זיין מיט אונן נועקט גישארפטם איהר שופטים פון דעם גימי ברהיה דען נועם איהר אייה פרייען נועם איין צימערניש

משלי חכמים

זינער אונן איך וועל זאגן דער מאנפיל איז מינער. וועם ער זיך קריגען מיט מיר אין גאם וועלן צוא זאמטן לזימן פיל קענשטיין וועם נים שרין זיין פיר. דריבער האב איך צועם גיאונט דער מאנפיל איז סאקי זינער סאקנין וועל איך דיר אים צוריק נעבין. סאקנין וועם ער שרין נים זיין לשוד. וועם ער שרין בייא מיר גיט סאנען דעם מאנפיל. דאס נעקביגע איז ביי הקב"ה מיט דיא עלצקער. דיא עלצקער קופטן קריגען אויף הקב"ה אונן אויף די מלכה פון דוד. אונן הקב"ה קענעקעם וייא גאר נים נאר ער זאלקט פון וייא. וייל הקב"ה ווייסט אז אין אקארצע צייט וועלן וייא אלע שפארדין. אונן דאסאקלס נועם הקב"ה ויא שפראשן וייא אונן אויף דעם זיין פלגן זאלקן מיט וייערי אלע נאך עבדות צו זאמטן: זי צוא פרעקלין: (י) ועתה מלכים תשבילו אונן היינט מיד דרום קליגט צו אונם קענען אייך חסרו שופטי ארץ לאנד: (יא) עבדו את ה' ביראה רינגט גאמ מיט מרוא

# תהלים ב ג בְּרַעְיָה: יֵי נִשְׁקוּ-בָר פְּרִי-יָאֲנָף ו וּתְאֲבָדוּ דָרְךְ פִּי-יִבְעַר כַּמְעַט אִפּו אֲשֵׁרֵי כְלִי-חַוְסֵי בּו: ג מִזְמוֹר לְדָוִד

ח"א נשקו בר. סטודיון 35 גאשני. מלכות מוזמר לוד. גמ"ט. שמונת טו זכר וילא מיקום שער מד:

## דרש

במלכותי אבל תגילי בו רצון האל הוא ורעדו מפניו: ויש נשקו. כמו וישק לבל אחיו. ובר. שרשו מן לבר לבב כלומר. מה לבס ולי כי אני בר. לבב ואין כי. לית שתבאו והלחטו בו אבל עליכם לנשק לי ולהודות שאני מלך במצות האל כמנהג העבד לאדוני: מן יאנף. אם לא תשובו במהרה מרוביכם הרעים יאנף האל עליכם ותאבדו דרך: כי יבער כמעט אפן. כמעט שתסדו על שרעכם. יבער אפן עליכם כלומר. אם לא תשובו במהרה: ותאבדו דרך. כמו דרך רשעים תאבד. והנה הדרך תאבד והם אוברים מצד דרכם שהיא אוברת. ואמר אשרי כל חוסי בו. כמנהג היום שחסייהו בו ונושעיהו בו ואתם תאבדו ואם תחלו בו ג' אברו אליכם אשריכם. ויש מפרשים זה המזמור על גוג ומגוג וכשיח הוא מלך המשיח וכן מירשו ר"ל אבל הקרוב הוא כי אמרו דוד על עצמו כמו שמירשתי: (ואו חבור. דרשו ר"ל כי כשיחיה עליה בביתך היותיהם בבה אם בבה לבת מוזמר ואם מוזמר לבת בבה כיון שאמר לו הנביא דנשימ מקים עליך רעה חתוך ביתך אשר שמת עבד או סמוך הוא מבני הבית שאינו מרעם לו כיון שראת שבנו הוא חשב שירדם עליו אמר מוזמר. ולפי דרך המשש כי המזמוריה לא היו נקראים מזמורים בשעת משיח אלא על שם שהיו מזמורים על הגלות לאתר שניצל מכלל היו מזמורים כולם ותנאמרם על הגלות לפני שפלטתים באר עז דוד לררר על המלוכה והלהלם

## מנחת שיר

זודס ס' לדרקו. אשירי לה: כמיי. אומרה לאלהי כבודי. למסך שמך כ' מחיית. ס' הללס ס' בחיי. מנו לה' כבודס. כי כולם ס' בעמו. מנחם ס' נחם. וחלי אל ס' נשחקו. וכלס דנשימ סמט הוי"ד על קריאתה סמט וחולס יסו דסין. כמו יסוב עמלו כלאשו. וחסה שמחה לבני. קרנה אל נחסי נחלה. סמך סמפחד. כשירי. משליך קרנו סמיס. ויללו שמו קמחם. נששום קמח עמיס. כל חלה ודומיסיס סמט כשני נגללס לעולס דסין:

חמה ד' המלך לחמי שמה או העבד חמת ירך ארזויו יאנף עב אל הסס המזכר כפסוק הראשון וחס הוא רחוק כמו כבלעמו ארך איננו עב אל מלת מי כמוד. כלאים רב אל אמר ארזי וככה והקיומת המכוער עב וחסס ויש אומרים לכב והיה ראוי להיותו צור או יהיה חתך העב או כלי העב: מוכלת עליה כי היא בעלמה איננה מוכלת רק עליה ונבלים כי היא מופסעלים העומדים ורבי שמה הכן אמר כי דרך כמו מדרך כן רגל זה רחוק כי אין לו עס: כי יבער כמעט אפן. פועל וילא כאש תבער יעני כדרך אל חוכלה והפעולה חסר כי אין לורך כי חרי החף נמשל לאש:

ג (א) מוזמר לדוד בברחו. ראה הגאון רב סעדיה לקשור כל המזמורים זה עס זה ואמר אחר רגשו גויס כי יקרה להם כמקרה אבשלום ואין יכולת במפרש לקשור ככה וזה המזמור הוא כתוב בספר הראשון כי חמשה

## מצודה ציון

(יג) נשקו. מל' משוקס ומזמור: בר. מששן כמוד ונקי: יאנף. מל' חף וכן כי אנסת לי (שסיס י"ג): יבער. ענין שרפס ולסס: ג (ב) מוזמר. מלשון זמר:

על כי מלכס כשכילו לדעת אומנ' כה ס' וסולס ארפוס וילס חסו בו: ג הוא יסדס: בברחו. ולסס או כמוד סקולס סיומור נמלסו

## פירוש ע"מ

צִיפְתֵּרְגִישׁ נֹעַם קִיפָן אוֹף דִּי רְשָׁעִים: (יב) נִשְׁקוּ בִּר וּאִפְיָנָם אֵייהָ מִיט אֵיין לִויפְתֵּר הַאָּרֶץ מִן יָאֲנָף וְאִרְאוּ סְאָמְקֵר נֹעַם נָאֵם צְאֲרֵינן אוֹף אֵייהָ וְתֵאבְדוּ דְרַךְ אִרְו אִיר נֹעַם פִּר לֵירִישׁ אֵייעֵר נֹעַם וְאִרְאוּם דִּר נֹעַם פִּון דִּר רְשָׁעִיר אֵייעֵר פִּאר לֵאֲרִיין כִּי יִבְעַר כַּמְעַט אִפּו דְעֵן נָאֵר אִיר תִּיבְיִג צֵיט נֹעַם נָאֵם צְאֲרֵן כְּרַעְגִין אֵין אֵייהָ אִרְו דִּעְנָקְטָם כִּאֵל נֹעַם דְעֵר קֵנְטָם וְעֵרְוִן אֲשֵׁרֵי כָל חוֹסֵי בּו דִּיא לֹב פִּון אֲלֵע דִּיא וְאִם בִּאֲשִׁיצִין וְהָ אֵין אִים:

תהלים ג

תרנום

בְּמַעַרְבֵי קִיָּה מִן הַקֵּדִים  
 אֲבִשְׁלוֹם בְּרִיָּה: ב' י"ז  
 כִּמְהַר אֶמְצֵא  
 סִנְיָאִין דְּקִסְמִין עֲלֵי:  
 ג' סִנְיָאִין אֶמְצֵא דְלִפְשִׁי  
 לִית פּוֹדְקִנְא לִיָּה  
 ג' אֶלְהָא לְעֵלְמִין:  
 ד' וְאָנֹתִי יְיָ תְּרוֹם עֲלֵי  
 יִקְרִי וּקְרִים רִישִׁי:  
 ה' קְלִי קִדְם יְיָ אַעֲצִי

**בְּכִרְתּוֹ מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם בְּנוֹ: ב' יְהוָה**  
**מִהֲרָבוּ צָרֵי רַבִּים קָמִים עָלָי: ג' רַבִּים**  
**אֹמְרִים לְנַפְשִׁי אִין יִשׁוּעָתָה לּוֹ**  
**בְּאֱלֹהִים סִלָּה: ד' וְאֵתְּהִי יְהוָה מִנִּן בְּעַדִי**  
**בְּבוֹדֵי וּמְרִים רֵאשִׁי: ה' קְלִי אֶל־יְהוָה**

(ת"א) מה רב לוי : בתנום (ג) וכו' (ד) וכו' (ה) וכו' (ו) וכו' (ז) וכו' (ח) וכו' (ט) וכו' (י) וכו' (יא) וכו' (יב) וכו' (יג) וכו' (יד) וכו' (טו) וכו' (טז) וכו' (יז) וכו' (יח) וכו' (יט) וכו' (כ) וכו' (כא) וכו' (כב) וכו' (כג) וכו' (כד) וכו' (כה) וכו' (כו) וכו' (כז) וכו' (כח) וכו' (כט) וכו' (ל) וכו'

אקרא

רשי

ר"ק

תכנסו קיימת שהיו עבדו והכרתו והפלתו שהן סנהדרין מחוקקים אדמונו עליהם כשחזר להם (שס ט"ו) קומו וכדברך וגו' מפני אבשלום מה כתוב שם ככל אשר יבחר אדמוי המלך הנה עבדיך וכבדא מחמס (שס י"ז) ואוכי וגו' ומכיר בן עמיאל וגו' וכרזלי הגלגדי ולא לקראתו וכלכלוהו שס : (כב) חמס קמים עלי : בני אדם גדולים בתורה גדולים בחכמה גדולים בעשור גדולים בקומה : כגון שאול ויולדי הרפה דלוח ואחיתופל : (ג) אומרים (ג) לפי שכל על נפשי : אין ישועתה לו באלהים סלה : לפי שכל

עמו וכן אבשלום בנו חשב לקחת המלוכה מיד אביו ולהמיתו והוא נצח הכל ונשאר במלכותו : (ב) מה רבו : בני ועבדו בן אחרתו ושמועו בן גרא רוב ויהיאל דורש המלך : רבים קמים עלי : וכלם הם קמים עליו ומה יעצום להלחם ימו : (ג) לנפשי : בעבור נפשי כמו אמרו לי אחי : חמסם בן רבים מחכמי ישראל כמו אחיתופל והאחרים היו חושבים שלא תשוב המלוכה לו לעולם : (ד) ייך היו אחי אבשלום וכדור בו היו אומרים כי אין לו חלק : עולם הבא לפיכך ישרא לנפשי אין ישועתה לו אין ישועתה לו בעולם הזה כי לא יציל מיד אבשלום ואין ישועתה לנפשי לו לעולם הבא ולפיכך אמר גם כן ישועתה ר"ל ישועתה וישועתה כי כל כל חוספת לכל ענין וכן עזרתה רב עזרה : וכלל סלה אני אומר כי הוא נשן הנבחה בן סולו המסילה כלומר באותו המקום שהיה נזכרת זאת היכלה היתה הרמת קול המזכור והראיה לא הפניא אותו אלא בזה הספר ובתפלה האין לו חלק : עולם הבא לפיכך שאין לו בעולם הזה ולא הוה חסרם שאומרים : (ג) לנפשי : כעבור נפשי כמו ריגל כבודי ומנן שוכר עומד במקום שנים מן בעדי ובכבודי ואפרוש כבודי השך הקלון שהיה בו בכרתו : ומרים ונפשי שתעניני : (ה) קולי אל ה' : שקרא לו כצרה : ויעניני : עבר במקום עתיד וכמתו רבים או הוא כמשמעי כי בסוף היתה ביה או רוח הקדש הופינה על לשונו כן שהוא כאילו נעשה הדבר והוא נכון : מהר קדשי : נוכל לפרש מהר המרית אעפ"י שלא היה עדיין קדש אולי קבלת היתת אצלו כי שם יהיה בית הפקדוש והפני

הפקוד שהיתה שירכב"ש ג"כ שלמנצה בנינותי : (ז) ואתה חלל המזכור והראיה לא הפניא אותו אלא בזה הספר ובתפלה האין לו חלק : עולם הבא לפיכך שאין לו בעולם הזה ולא הוה חסרם שאומרים : (ג) לנפשי : כעבור נפשי כמו ריגל כבודי ומנן שוכר עומד במקום שנים מן בעדי ובכבודי ואפרוש כבודי השך הקלון שהיה בו בכרתו : ומרים ונפשי שתעניני : (ה) קולי אל ה' : שקרא לו כצרה : ויעניני : עבר במקום עתיד וכמתו רבים או הוא כמשמעי כי בסוף היתה ביה או רוח הקדש הופינה על לשונו כן שהוא כאילו נעשה הדבר והוא נכון : מהר קדשי : נוכל לפרש מהר המרית אעפ"י שלא היה עדיין קדש אולי קבלת היתת אצלו כי שם יהיה בית הפקדוש והפני

אבן עזרא

מנחת שי

ב' דנחמו : כ"ה"ת קמין לגדו וכו' חסוף : (ב) ה' מה רבו לוי : לויס כערתם ששם ט"ו יגוף ליד חיוף כ"ע"ס כפרסם קתל כל הקבץ הקבץ : (ג) אומרים : בלא עמח"ך ומתא חלוך תפילתי : (ב) ה' מה : בלשון הקודש נוטל על דבר נכבד וכזוה כמו מה רבו מעשיך מה אנוש כי תזכרנו ומתקום הזה לתומה וישראל נחלקו בן ל"ה חקקים יש מהם צרים כעני בנינוי ויש מהם קמים והם כנו ועמסו וקדוים ויש אחרים אומרים כי נפל ולא יוסוף קום : (ג) לנפשי : כעבור נפשי ואמר כדרך ערעב לבני ישראל אחרי לו רמי הוא : וישועתה : שנים ימנעם לזמן קבצו לזמן כמות כמו אומתה והזכיר על נפשו לו כמו להרוק נפש רמי ורבים יפרשו סלה כמו ללח ואינו נכון ומתרגם ספר תהלות לאחרים אמר כי מלת סלה חזן לה טעם רק היא לתקון טעם הנגון והעדי כי לא תתנו זאת המלה בכל המקרא כי אם בתפילת חזקוק שלמה שהוא כדרך ההלות על שגיונות כמו שגיון לדוד למלצה בנינותי והנה היא פירוש סלה ללח וכמה על מי מריבה סלה ופעם אחת היתה גם כמותוקדות מהר שפרן סלה ויא' כי סלה יש לה אקום ועוד כתוב ערות יסוד עד לזכר סלה והנכון כי טעם סלה כמו כן הוא או ככה ואמת הדבר וכן הוא : (ד) וארה : בזמן : שם ואינו פועל כי היה ראוי להיותו על משקל הנני מיסב וטעם מנן שהוא לא בא בתחמה וטעם כבודי כי כל המלצה יש לו כבוד : (ה) קולי : והטעם חזי לא אבוא במלחמה רק תרים מצודת ציון

ואמר התפלה הסיוח בזמנו : (ב) מה רבו צרי : עד שחף בני קם עלי : רבים : בני אדם גדולים כעממי ודאלי ואחיתופל : (ג) לנפשי : על נפשי ימרו שער עולם לא יסיר לא שפעם מה' וכאשר החל נפשו לא יוסוף קום : (ד) וארה ה' : אבל לה כן (ה) קולי : כשלקרא בקולי אל ה' ידעתי כי יעניי מהר קדשו וכו' הוא כי חסם מנן בעדי ותומך כבודי ומרים כהשי כי תחזור לגלותי : פירוש ע"מ

מצודת ציון

פירוש ע"מ

לויב דם קמין היקף איז נים צו מין לויב אין נאמ גיו אייביג ויייל איך האב אָהן גיהובין צו פארין וועל איך שון נישט צוריק צו מין גרולה : (ד) ואתה ה' כגן בצי אבד די נאם ביקם איין פאָצער אַנטקען קיר פּנודי ופרים ראשי דו ביקם מין פבּוד אונ דאם דר הובונג פון מין קאפ : (ה) קולי אל ה' אקרא מיט מין קול מוא איך דרפין צו נאם ויעניי מהר קדשי סלה אונ נאם זאל קיר ענמפערין פון גיין הייררן בארג אהן

(ג) רבים : ר"ל גדולים כעמלה כמו וכל בכל (ירמיה ל"ט) : סלה : עניני כ"מ כמו לעולם : (ד) מנן : ענין מחסם כהמנן הזה כמלצת הנוכח עמכם הריב ומתים : בעדי : כענדי : הוא כי חסם מנן בעדי ותומך כבודי ומרים כהשי כי תחזור לגלותי : נחש אונ ככיר קן עמיאל אונ פרוילי הנלעדי ארום גינאנגין אנטקענין איהם אונ האבין אים דארטין גישפיר זמ דרין המ ער איין גוטין סיבן גיהאמ דם זיין מלוכה המ נאה איין קוים דרום המ ער גיוונגן : (ב) אונ און האמ ער גיונאמ ה' מה רבו צרי נאם ווי פיל וענין מייני בליידירג רבים קמים עלי גרוקע לייט שמינען אויף אויף קיר : (ג) רבים אפרים לפשי אין ישועתה לא באיתים סלה דר גרוקע לייט זאנגין אוף מין

תהלים ג

**אֶקְרָא וַיַּעֲנֵנִי מִהַר קָדְשׁוֹ סֶלָה׃ וַאֲנִי  
 שָׁכַבְתִּי וַאֲישָׁנָה הִקְצוֹתַי כִּי יִהְיֶה  
 יִסְמְכֵנִי׃ וְלֹא־אֵרָא מִרְבָּבוֹת עִם  
 אֲשֶׁר סָבִיב שְׂתוֹ עָלַי׃ יִקְוֵמָה יְהוָה׃  
 הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִּי־הִפִּיתָ אֶת־כַּלְאֵי־יָבִי  
 לַחַי שְׁנֵי רַשָּׁעִים שְׁבָרְתָּ׃ מִלִּיהוָה**

וְקָבַל צְלוֹתוֹ מִן מוֹד  
 בַּיּוֹת מִקְרָשֵׁיהֶם לְעֵלְמָיו׃  
 וְאָנָּה שָׁכַבְתָּ וְדַמְכִית  
 אֶת־עֵרִית קַמּוֹל דְּוִי  
 סָפִיד יְהִי׃ וְלֹא תִדְמֶל  
 סַסְצוֹתָא דְעָם דְחָזוּר  
 חֲזוֹר אֶת־פְּנֵשׁוֹ עָלַי׃  
 הָ קוֹם יְיָ פְרוֹק יְהִי  
 אֱלֹהֵי אֲרוֹם סְחִית כִּל  
 כַּעֲלֵי־רַכְבֵי עַל לִיסְתָּהוֹן  
 כְּכִי לְשִׁיעֵי הַבְּרָה׃  
 מִן קָדְם יְיָ פְרִדְקָנָא  
 עַל רַשָּׁי

ת"א שני רשעים, בנטות לד. גולה מן כוהה יב: ל' יסופים, שפוטות מן מוקדים כליד מחר תלוב מקיזה שטר עב רר"ק

זה עלה דוד בברחו בטעלה חותים ומשם השתחוה לאל כי משם אדם רואה הכפוס הנורא. או רפי' מחר קרשו מחר ציון ששם הארון: (ו) שכבתי: בבטח ואישן בשלום כאדם שאין לו פחד והקיצותי ואניני נבהל כאדם הישן מתוך הצרה שרואה נבהל בקיצו פניו הלמות רעים כמו שחושב כלבו מספרד ולמה אני נוסח כל כך כי ירצתי כי יסכניתי כי כן ראיתי בחלום: (ז) לא. כי כל ישראל היו כם אבשלות לבד מעטים: שהיו עלי. שהיו מלחמות עלי או פי' שהיו נלחמו וכן שרת שהיו השוערת: (ח) קומה. המסם מלך וכן כל קובת אשר בזה הספר ויהי וקומה לערותי שרואה מלעיל: כי הכית. פעמים רבות דשיעתי והכית אויבי כן העשתי ציה. או פירושו על זאת המלחמה והוא כמר שמישני ויעני מחר קרשו. ומי' לחי. או מרים לפרונו והוא על דרך ואשברת בתלעות עול: (ט) לה' מנחה שני

ול אשת חים: (ו) אני שכבתי ואישנה. לני אסוס גדלנה ופחד: הקיצותי. מלחמתי. כי כעתיבי כי ה' סמכני: (ז) שתו. לשון שזיה. (גארטיריכ' בלע"ו. ופעל גאטמ"ר בל"א פערדערבען). ויש אומרים שח' כמו זמו כמו (שמות י') למשן שתי-אותותי: (ח) כי הכית את כל אויבי לחי. מכת בזיון היא כמה דלת אמר 'איכה ג') יתן למכהו לחי (מיכה ד') כשכני יכו על הלחי. מדרש גדולה מכת ספה כמה דלת אמר (שמואל ב' י"ז) יע' אל ביתו ויוחנק: שני רשעים. גבורה. (ט) לה' בלחי והוא מכת בזיון וכן שני רשעים שברת והם אותם שהיו אבך עורא

בל"א: י' יעטפה לו דלטים. כיו"ד בנעיה: (ו) וזיכנס. בלא מפרק טו"ח: כ' קולותי. בלא וא"ו ופיין מ"ה צירפיה ל"ה: (ח) קופה. כעטס מלכע וכן כל קופה מלכע בוא הספר זולתי קופתם

קולי בתפלה: מדר קרשו. כעבור הארון שהיה בליון נקרא הר הקודש וזה קודם דבר ארונה היבסוי: (ו) אני. לבטח אשכנה וחסן קולס הטיחה למחרת המלחמה ויש אומרים כי כנסל מזל האדם הוא דומה לישן ובהתעורר השפעה כמו נלחמו. ויש שפירשו השתה והעטס כמו רשתות על כן מלת סביב: (ח) קופה. דע כי שם הפועל הוא בכל סמל עבר לו עתיד ואש"פ אציגנו פעמים כתוב כמו וכרך ולא אשיכנה והעטס וכרך ברכה וככה וכרוכו ויעלים עתה תקום וככה כי הכית את כל אויבי מכת לחי או תחסר אות

מצודת דוד

(ו) מקום שכימו: סלה. מר טולם יעני ר"ל גאלות פולס הטיה כי לא לשוב עוד לסיח גולה וכוה: (ז) אני שכבתי. כשלי שוב וכדע מגדל הכסר: הקיצותי. ר"ל סמתי למרי בזכתי אשר כ' יסמכני: (ז) לא אירא. ליה לא לירע מרוכ סמס אשר את אשבלס אשר עמו פניסם לכוהס: (ח) קומה ה'. כואיל ככית את אויבי על סלחי ר"ל מכת בזיון וכע"פ יתן למכהו לחי רשעים. אשר היו חוקים עלי שנינו כחרות סמס די הולס עמוס

פירוש ע"מ

אוף אייביג: (ו) אני שכבתי ואישנה איה בין גילעגין און אנטקשלאפין גיווארין פרוקבר מיין הארץ איו פר לשמאפט גיווארין אין סיר פון וועלן זארג און סודא געזיגתי קאב איה סיה רך נאך ווידער אוף גיוואקט פון מיין זארג נ"ה יספגני ווארום איה קאב סיה פרוקערט דס גאט לענט מיך אונקער: (ז) לא אירא ורובותי עם איה האב. קיון מורא גים פון פיהר צעהן מויונקט פאלק ווס מיינע פינקט מוען ארום סיר צוא מלחקה האלקען מיט מיר: (ח) קופה ח' הושיעני איה שמי"א אוף ר"ו גאט און העלך מיר מיין גאט כי הכית את פי אויבי לחי דען דוא האקט דאך גישלאגען אלע מיינע פינקט אוף זייער קין באק פרוקבר דרך גיוין: שני רשעים שברת און די ציון פון דיא רשעים פרוקבר זייער שטארקייט האקמו גאט צו בראבין: (ט) לה' הישועה אוף דיר גאט איי מוקר

מס שני רשעים שברת. א רשע פיש א צדיק זענן אבאהל גיגאנען אין זינג. עס איז נעקטען דיא צייט אזא עסקן האם דער רשע גיגאנס צום צדיק מיר וועלן אריין גיין אין דעם גאסס הויז וועלן מיר עסקן. וויא זענן אריין גיגאנען אין גאסס הויז. דער רשע האם גינען עם שפייט אוף גיגאנען פיש און פ. ייש עקטיב געקאפט און גיבראסן. האם דער רשע גיגאנען צום צדיק סיר וועלן הייסן. סען זאל אונז נעבן פיש און פלישי סיר וועלן עסקן און סיר וועלן גים בצאהלן. האם דער צדיק גיגאנען צום רשע וויא אויבא פגען סען עסקן און גים בצאהלן. דער רשע האם זיך אנטפייילט פון צדיק. און קמ זיך גינעצט ביונגער ביי א פיש און הם גיגאנען צום בעל הבית ברענג מיר צו עסקן און אלע גיליי עס גינוראך וואס שפייט איה זיין בופעס. און גיב מיר אפלאש וויין אויך. דער צדיק האם גיגאנען צום בעל הבית גיב מיר א שטיקל ברואם און א שטיקל אהרעס. זיי זענען ביידע גינען גים וויים איינער פון אנדערן

צו בראבין: (ט) לה' הישועה אוף דיר גאט איי מוקר

הַיְשׁוּעָה עַל־עַמְךָ בְּרִכְתֶּךָ סֶלָה : עַל עַמְּךָ בְּרִכְתֶּךָ  
 ד א לְמַנְצַח בְּנֵינֹת מִזְמוֹר לְדָוִד : לְעַלְמֵינִי : א לְשִׁבְחָא עַל  
 בְּקָרְאִי עַנְנִי אֱלֹהֵי צַדִּיק בְּצַר  
 הַרְחֵבֵת לִי תַנְנִי וְשִׁמְעֵת הַפְלָתִי : ג בְּנֵי  
 צְלוֹתֵי : ג בְּנֵי נִשְׁאָ צְלוֹתֵי : ג בְּנֵי נִשְׁאָ  
 חֲזַרְתִּי עַלְמֵינִי אֱלֹהֵי צַדִּיק בְּצַר

**רד"ק** (מקרא) : תפיסה (כ"ג) :  
 וכאשר תושעני אורח וסור לה' הישועה ולא יושע אדם בזולתו : על עמך ברכתך . שלא יסורו עמך במלכות האמת : ולא למנצח . אר"ל המזמור הוא נאמר בשלשה ימי שבת בניצוח בנינו ומזמור התנאה בו הכנצח ביום שבת המשוחררים ועל דברי המנצחים היו נאמרים המזמורים היו נוגנים אחרם למנגינה ולמשוררים ולא הכנצח בשום מקום למשורר ולמנגן אלא למנצח ויש שהיה מנצח על כלי הנקרא נגינת . ויש על כלי הנקרא שמינית ועם הכלים היו נאמרים השירים והנגונים וההילות כל אחר לפי נגוני היום אצלם כי חכמה גדולה הייתה והיה תעורר הנפש החכמה והיא נחלקת בכלל החכמות והיוצאות . הכלים שהיו בבית המקדש להלל הם בכלים ובנגינות ומצוללים ושומר והוציורת היו הכלים הנלקים בנגינתו ובו היה נאמר וזו המזמור ויש המזמור כשישיל ריש מהם נקרא מבחנה ויש בחלוה ויש נהוה ויש נקרא כלי שער ויש ענב ויש מינים וכל אחד חליק בנגינתו כמו שהוא ירוע אצל בעלי החכמה וכצאנו כתיב וארבע אלפים מחללים לח' שאחרא ירוע כי עמי הערק ועם אשר כננדי ונחטפת ואתה אלהים שופם עלינו כי כל אלהים ענינו : ביצ הרחבת ליי . כמו שהרכיב כמו ששירשנו שבתנבות יאמר עבר במקום עתיד שהדבר כאלו נעשה וכן הייתה רוח הקדש מופל על לשונו ואומר הרחבת ליי : (ג) בני איש . אמר כנגד גדולי ישראל שחיו עם אבשלום : בני איש . הנדולים : כבודי . ופשו כמו

**רש"י** :  
 הישועה וכו' . עליו להושיע את עבדיו ואת עמו ועל עמו מועל לכרך ולהודות לו סלה :  
 ד (א) למנצח בנגינות . מזמור זה יסודו דוד שיאמר והו בני לוי הממלחים בנגינות שציר על העור לשון נוח וסל כמתחזקים בעבודה כענין שאלמר (הורח ג') וישמירו את הלויים מוכן כ' ענה וימעה ללעה על מלאכת בית ה' : (ב) בצר הרחבת ליי . כימים שעברו עלי וימעה חנני ושמע תפלתי : (ג) בני איש . בני אלהים

**מנחה ש**  
 לפאזכי כסוף עמיל ד'ק ומכוסה : (ט) השיטעס . כל השיטעס ענני : אהא חלסי עמוסע עעדי לרקס סולו עמולס : עמקרא סו"ד ד'ס סענלו ד'ס :  
 ד (ג) בקראי . הקו"ף בקמ"ן לדד וכן חנני וסס חטוסיס : (ג) בני איש . ככה העוברים לכן לקשר על אביו והנה התפלל שיברכס השם ולא יפקד מהס כמלחמה איש או התנבא .  
 ד (ה) למנצח בנגינות . אמר הנאמן כי זה המזמור לדוד ותנו לאחד מן המזמוררים לנגן אותו תמיד כמו ללנה ואחרים אמרו כי המנלה הוא הפקיד שהוא סר על המנגנים כמו ומלחמים עליהם וזהו הנכון ונפתח למי לחננה בעבור היותו ירוע ועם בנגינות שיש לו שמו נעימות ויש חומרים כלי שיר נקרא לנגנה ולפי דפתח ש"ח צישראל נעימות ושירות על נעימות רבות וטעם בנגינות שהיה תחלת שיר והנה נכתב עם זה המזמור היינון וככה למעלות והטעלות ועל עלמות ועל חילת השחר ועל יונת אלם ועל מחלת : (ג) בקראי . וטעם אלהי לדיקי אלהי הסבה הראשונה להראות לדיקי וכרס עם דבר כמו בצר ליי : (ג) בני . אמר רבי משה הכהן ז"ל כי זה המזמור ככתוב למעלה וידבר עם בני איש בעבור נזהות לכס כבתרתוס . עד מתי שמחם כבודי לכלמה ולא ישמוד זה ששבתוס ולא

**מנחה ש**  
 וטעם ושעיר רשעים כנגד רבים חומרים נלפסי אזו ויחבר לכל כי לסי הישועה כי הוא ירוע מי שחפון בו וטעם על עמך הם הללחמים בעבור דוד כי הס פ"ח כ' דאמת ולא  
 ד (ה) למנצח . בפלי השיר יקראו מלחמים כי דרכס ללנה זה את זה כהרעם הקול ובהכרתתו : בנגינות . משלון נגינה וזמר כ"א על משותפי : ד (ה) למנצח . ר"ל המזמור היה סוד נמסר ענני : אהא חלסי עמוסע עעדי לרקס סולו עמולס : כ"א על משותפי : ד (ה) למנצח . ר"ל המזמור היה סוד נמסר איש . אחס בני אלס גדוליס עד מתי חספסון כבודי לכלימה ר"ל בעתוס סענלו עעדי לרקס סולו עמולס : משלון נגינה וזמר  
**משלי חכמים**  
 אונ האבין גילאכם . דער רשע האם גילאכם פון צדיק אונ דס גיאזמם איה עס מיש אונ פלייש אונ גר עקס אריבס . דער צדיק האם גילאכם פון רשע אונ האם גיאזמם עס עס קען וועם דיר גילאזמם ויא ציין צוא ריקעין . דער צדיק האם אפגניעסן ער האם גיענשפטיט אונ דאסם באצאהלס אונ איו אועק גיאזמין . דער רשע האם איה אפגניעסן איר האם גינאלס ארעק גיין . זאגט דער בעל הבית צוא אים פין דראך דאך בארעקען ווי פיל דו ביזש שולדיג פאר דעם עסן . פרעגס אים דער בעל הבית ווי פיל קיבלאך האססו גינעסן . זאגט דער רשע איה האב גינעסן איון קיכול . זאגט דער בעל הבית צום רשע צוויי קיבלאך האססו גינעסן . איו גינעסן ארעק בייא זויא : האם דער בעל הבית גינעסן אפאשט דעם רשע אונ האם אים אויסגיהאט די ציון . דאס זאגט דער פסוק שני רשעים שברתי . די ציון פון די רשעים האססו צובראכן :  
 ליימ ועליג אונ רער פארים סיה אונ הער צו מין פון



אִישׁ עַד-מָה כְּבוֹדִי לְכַלְמָה תֵּאָהָבֶנּוּ  
 רִיק תִּבְקְשׁוּ כֹזֵב סֵלָה: יִדְעוּ כִּי  
 הַפִּלָּה יְהוָה חֲסִד לֹא יִהְיֶה יִשְׁמַע  
 בְּקִרְאֵי אֱלֹהֵי: יִרְגֹזוּ וְאֵל-תִּתְחַטְּאוּ אִמְרוּ  
 בְּלִבְבְּכֶם עַל-מִשְׁכַּבְּכֶם וּדְמֹו סֵלָה:  
 וּזְבַחַו וּזְבַחַי צֶדֶק וּבְטַחַו אֶל-יְהוָה:

כמו ש מה אִיָּרִי  
 לְאֶתְּנֶנְתָּא תְּרַחֲמִין  
 סְרוּקָהּ תִּבְקְשׁוּ  
 כְּדִיבֹתָא לְעַלְמִין:  
 דִּיבְעִין אֲרוֹם פְּרִישׁוּ  
 זַקָּא לִיהּ וְיִבְקַל  
 צְלוֹתֵיהּ דְרוּד בְּמִקְרֵי  
 לְתוֹתֵיהּ: הִזְעֵו מְנִיָּה וְלֹא  
 תִחְשׁוּן אִמְרוּ בְּעִוְהֶכּוֹן  
 בְּפֹוּמֶכּוֹן וּשְׁלִיחֶכּוֹן  
 בְּלִבְבְּכּוֹן וְצִלְעֵו עַל  
 שְׁוִיבֹכּוֹן וְאִדְפְּרוּ יוֹם  
 מִיְהוּקָא לְעַלְמִין: תִּא רְגֹזוּ כְּדִבְרֵי מִי זִכַּר כְּחֻסִּין (מְרַקֵּס ב') :

רבים

תִּא רְגֹזוּ כְּדִבְרֵי מִי זִכַּר כְּחֻסִּין (מְרַקֵּס ב') :

וּבְטַחַו וּזְבַחַי צֶדֶק וּבְטַחַו אֶל-יְהוָה:

רש"י

רבים אמורים לפשט. או פ"י כבודי שאני מלך ואחם מכלימים  
 ארתי וסברתיים אחתי ממלכותי אחתי ממלכותי ריק דבר שלא  
 יתקיים והוא מלכות אנשלים וכו' הפלה. חפשי וחכריל ופי' חכריל  
 אשר לא יכובו מסיני (דל הפלה. חפשי וחכריל ופי' חכריל  
 לו ככל ישראל לחיותי מלך ולמה כי ירענו חסד הוא סי  
 שערשת מרבה עם חבירו לפני משורת הרין. חסד עשה עם  
 כמה בני אדם לפני משורת הרין שהיו עושים עמו רעה והוא  
 חיה עושה עמדם מרבה כמו שבצינו בשאלו והנה הוא נתן לי  
 המלוכה אתי תחשבו אתם לגולה כמני ולחמלך אחר ואפסי  
 שחראוני בצרה עתת הדעי כי ה' ישמע בקראי אליו וישיגיני  
 כן הצרה הוא (ס) רגזו ענין פחדו פחדו שחאל אל כל בלבכם  
 בטני ואל תחטאו עוד לרעוה אחרי ולמרוד בי: אמרו בלבכם  
 על משכבכם. כי האדם על משכבו ימצא לבו יותר מנוי מעסקי  
 העולם. ואו חתייתו כונתו זכה ואמר דוד פגנדה וחשבו בלבכם  
 ודעו. וכן נקראת מחשבת הלב אסירה האומר' בלבבך.  
 ואמר ודעו מלה. ר"ל שתקו וחידלו למרוד בי כי הרמסת  
 ענין שחיתת חבירו והקל והמשהש: (ו) זבחו. מאשר הרעוהם

למק ויעקב הקרוים איש בנכרם נאמר (כראשית כ')  
 השב את אחת האים בלחה נאמר (שס כ"ד) מי האים  
 הלזה. ביעקב נאמר (שס כ"ה) איש חס: עד מה כבודי  
 לְכַלְמָה. עד מתי אתם מבוים אחתי (שמואל א' כ') כי  
 בזרק הלזה לכן ישי. (שס כ"ב) כצרת בני עם כן ישי  
 (שס כ"ה) רחיתי את כן ישי (שס כ"ה) מי דוד ומי כן ישי.  
 אין לי עם: הבקשו כוב. מרדפו למנוח כזנים כגון  
 הופים שמלטינים עליו ולי הוא מרחים שלום וכיואל בהם  
 דילטורין שהיו בימי שאול. (שס כ"ג) הלא דוד מסתתר  
 בצנפת ההכילה וכן הרעה: (ד) הפלה. הכדיל  
 (ה) רגזו. מרדו ומלפני הקדוש ברוך הוא ואל תחטאו:  
 אמרו בלבבכם על משכבכם ודעו סלה. השינו  
 גל לבכם שהויר הקדוש ברוך הוא על כך: (ו) זבחו  
 זבחי צדק. האדקו מעשכם והרי אחם כמקריבים  
 זבחים: ובטחו אר ה'. שטיפע לכם עובדה ואל תחטאו

למק ויעקב הקרוים איש בנכרם נאמר (כראשית כ')

אבן עזרא

יש. הנו"ן במה"ך: מתקפו כוז. ס"ף רפס: (ס) ואל  
 כמו אשר יפלה ה' הכדיל והודיע מי שהוה חסירו כי ישמע  
 המלך שאלו הלענות שלי וי"א כי השתכם כוז בלבכם אל י"א מסיכם וזה איינו נכון וכוהו דובר אמת בלבנו לך מורש  
 מחשבותיו ודבור הלב הוא העיקר והלשון איינו רק מליץ בין הלב ובין השומעים רק הפי' הוא שתחשבו בלבכם  
 בלילות על משכבכם שאין לכם עסק בני אדם ולא תדעו כוז ביום זהו ודעו סלה: (ו) זבחו זבחי צדק. הם

יקום ולא יהיה כי בצמת תבטאו כוז ועל דעת רבי משה  
 שהוא מדבר על עשרי אבשלוס: (ד) ודעו כי הפלה ה'.  
 זבחרו אליו: (ה) רגזו. בעבור שכלימיהוה שחת כבודו וידברו כוז  
 המלך שאלו הלענות שלי וי"א כי השתכם כוז בלבכם אל י"א מסיכם וזה איינו נכון וכוהו דובר אמת בלבנו לך מורש  
 מחשבותיו ודבור הלב הוא העיקר והלשון איינו רק מליץ בין הלב ובין השומעים רק הפי' הוא שתחשבו בלבכם  
 בלילות על משכבכם שאין לכם עסק בני אדם ולא תדעו כוז ביום זהו ודעו סלה: (ו) זבחו זבחי צדק. הם

מחשבותיו ודבור הלב הוא העיקר והלשון איינו רק מליץ בין הלב ובין השומעים רק הפי' הוא שתחשבו בלבכם

פירוש ע"מ

מחשבות לכד לח מי סרואו לכבוד: האהמון ריק. מוסק על עד  
 מה לומר עד מתי פחטנו לכד דברי ריק וכוז מעלי הפסק:  
 (ד) ודעו. מן לב רדשת כי כמו שבכדיל ס' את כל חסדי ליקוח לו  
 ולתקו כי כ' סדלניו לתקו והמעט בקרלי אליו ולא מכולו ל:  
 (ס) רגזו. הרדו מה' ואל תחטאו כי לרד על כוז: אמרו וגו'  
 כדיתחכם על משכבכם זבחי עם אשר מחשבות הלבם מנוים  
 לעולם מדבר כוז: (ו) זבחו. האדקו מעשכם ויחשבו לה' כזבחים

מחשבות לכד לח מי סרואו לכבוד: האהמון ריק. מוסק על עד  
 מה לומר עד מתי פחטנו לכד דברי ריק וכוז מעלי הפסק:  
 (ד) ודעו. מן לב רדשת כי כמו שבכדיל ס' את כל חסדי ליקוח לו  
 ולתקו כי כ' סדלניו לתקו והמעט בקרלי אליו ולא מכולו ל:  
 (ס) רגזו. הרדו מה' ואל תחטאו כי לרד על כוז: אמרו וגו'  
 כדיתחכם על משכבכם זבחי עם אשר מחשבות הלבם מנוים  
 לעולם מדבר כוז: (ו) זבחו. האדקו מעשכם ויחשבו לה' כזבחים

פון די אבות ווס הייטן איש זאגט מיר ביו ווי לאנג  
 זעמ ויין מיין קבוד צוא אייה צו שאנד תאהבון ריק  
 (אונ ביו ווי לאנג נאך) וועט איר לייב האפן ליידיגי  
 אונ גישמייגע זאכין תבקשו קב סלה אונ איהר וועט  
 באגערין נאך צוא זאגין לייניגט ביו אייביג דען איר  
 נוייטן דס גאט האט מיה דנד אפ גישייד זען איר  
 גאט הערין אין מיין רופין צו אירם: (ה) רגזו ואל  
 זי בשכבכם ודעו סלה מראבט אייה אין אייער הארצען און  
 קען זאל מיין רכילות גיט זאגען אונ שווייגט ביו  
 זאגט מיר פר שארל הקלך אונ פר מיר  
 נוייטן דס גאט האט מיה דנד אפ גישייד זען איר  
 גאט הערין אין מיין רופין צו אירם: (ה) רגזו ואל  
 זי בשכבכם ודעו סלה מראבט אייה אין אייער הארצען און  
 קען זאל מיין רכילות גיט זאגען אונ שווייגט ביו  
 זאגט מיר פר שארל הקלך אונ פר מיר  
 נוייטן דס גאט האט מיה דנד אפ גישייד זען איר  
 גאט הערין אין מיין רופין צו אירם: (ה) רגזו ואל  
 זי בשכבכם ודעו סלה מראבט אייה אין אייער הארצען און  
 קען זאל מיין רכילות גיט זאגען אונ שווייגט ביו

גירעכמע

# יְרֵבִים אֲמָרִים מִי־רֵאֲנוּ טוֹב נִסְה־עֲלֵינוּ אוֹר פְּנֵיךָ יְהוָה: הַנְּתַתָּה שְׂמִיחָה בְּלִבִּי מֵעַתְּ הַגַּנֵּם וְהִירוּשָׁם רַבּוֹ: מִבְּשָׁלוֹם יַחַדוּ אֲשַׁכְּבָה וְאִישָׁן כִּי־

י סניאין דאקרון מן  
יח מי נא קמא נשא  
עלמא נהור סבר אפק  
י: ה יהבא קדומא  
קלבי מן עזן דעבדוהון  
יח סברהון סניאו:  
יב בשרמא פחדא  
יא שרוב ואדמוה מן

רדק ת"א ניס, עקבה ועולה עמיה:

רש"י

(ו) רבים אומרים מי יראנו טוב. רבים מִי־רֵאֲנוּ יש שרואין עכו"ס בעושר ובשלוה ואומרים מי יראנו טוב להיות עשירים ומשיגי תהלה כאלו: כסה עלינו. הס עלינו לנס את אור פניך. לטון הירומים (אשעה ס"ב) ארס ניס (שם מ"ט). לטון נסה עלינו (רפגנליר בלע"ו). והוא רעפאענדי"ר בלא"ה גללענען) כמו אבני נור מתגוססות (זכריה ט') אבל אני איני מקנא בהם כי שמחה נמנה בלבי. מעת דנגס ותירושה של אומות רבו. כמות אני לטון למכעסיו כך לעושי רעונו על אחת כמה וכמה לעתיד לבא שהוא יוס קבול סכרס: (ט) בשלום יחדו אשכבה ואישן. אם היו ישראל כשלוס יחדו עמי אבן עזרא

עד הנה צריכים אתם כפרה וחבוה להשם זבחי צדק שהשברו לא יבטחו רשעים שנאמר בהם וכת רשעים תועבה שישבו להשגתם אחרי הונחם לפיך אבד ובחי צדק: ובספר אל ה'. אז על דברתכם ועל היתרכם הבין רב אלא בה' ובסמחי לבדו קשר הבטחה עם מלך אז כמו עם מלח. (ו) רבים. אהרם שאמר עליהם רבים אומרים לנפשיהם תמאלי ואמרים במרס מי יראנו טוב שיצליח כפר אבשלום ויפחד דודו ויפליד בנו והרע שלי שבט וימלאים אהרם ואתה יי נסה עלינו אור פניך לא בני מוסבותי ומלת נסה בסמך החת השני ובה"א החת האל"ף ויהא חבו נשא: (ח) נתתה. והנה הב גופלים עלי רעה תחת שובה כי אני היה לי שמחה בלבי בשובכם והיו בעת דנגס והירושה רבו והם שחחים רעיוני. וענין נתתה כענין שאבדו בא למהר כפויים אחרו והתודך דרך טובה האל סאסיעו וכדרכו: (ט) בשלום. אצ"פ שהרעו לי אתמה שאהיה בשלום

### מנחת שי

חטטלו. הו"ל גנעיל: (י) נסה עלינו. כיון גנעיל ובמסכת ב' דין נסיון כסמך וכו"ל והד כתיב כש"ן ואל"ף קומס ה' אל כתיב ידך וכו"ל חז"ל וז"ל וז"ל כתיב: יד מן ב' כ' מה כתיב אל"ף בסוף סיבחה וחד כתיב ה"א וסימן נגמר במזמור י' במ"ג: עלינו. כספריס ל"ו מדויקים כספס חזק:

השלמים שהם קרבים אמורהם אל בעבור אשם או חטאת או עולה על הלז שהיא המהשבה ואין טענה מן אז המפוך זבחי זרק עולה וכליל כי העטם ועולה כנגד רחוקן ושמוון ועטם וזכוו הניחו דברי ריק והודו לגסם שנתן עמו לכס: (ז) רבים. שב להזכיר דברי מבקשי כוז כי בחיותי בברה (ז) רבים. יש אומרים כי מלת נסה מהפעלים עולמי הלמ"ד נס והיה ראוי על משקל ורחה ועשה וזה על דרך שהיה כמו: ואשעה במוקיך וכן הוא להיות ה"א כמו האל"ף והסמך כמו השני"ש פעלים שנקראו' עולמי העיני' כגון כל הפעלים של שתי אותיות כגון קם שב והם כלם כמו ביאמר קום טוב שאלות האלמעי' עולמה שחיה נגד הניו ונכון להיות האל"ף והסמך כמו השני"ש על דרך ש"ה' פניו אלך וכמו הנסה דבר אלך תלחה: (ח) נתתה. והמחאיים שלא נראה טוב ואני הייתי שמח בראותי אותם בעיני ועטם נתת כי אחת נתתה לי לג טוב להתאות טוב לכל. ויאמר רבי יהודה בן בלעס כי מעת דנגס הסוך והאמת מעת רבו דנגס ותירושה ואין אורך להפך דברים נאמרי' ברוח הקדש: (ט) בשלום. בלא פחד יחדו ועטם יחדו הרבים והוא עממה

### מזורת דוד

למדת ממנו הנחל ממון הלוא טוב למסית בה: (י) רבים. רחמי רבים מתאווים ואומרים מי אור אשר יראנו טוב כ"ל מושקם עושל כב: נסה. (הס עלינו אור סוכ פניך אהב ה' לגללות אחומו: בחלף ויהר מהרבים הסם שפאמים מעת שבינו דנגס ותירושה: כדואג ומתסחד עגום שמתו לכל וכל לטון מיד כלשר ישכב אלל פירוש ע"מ

שם ע"י: רדכו. ושקפו כמו יודם האין (ויקרא י'): (ז) נסה. מל' נס וכלנס ועניו כהנס והכנסה: (ח) ותירוש. מל' תירוש (ח) נתתה. אבל לא כן אפי כי אחת ה' נסה בלבי להיות שמה (ט) בשלום. מכלי פחד אשכבה ואישן יחדו מסופק: זה לוח כי משלי חכמים

גירעקמט קוירונג פלומר סאקט גירעקט אייערע מעשיו ועמט עס זיין גלייך פר נאט ווי איר קויריט קרנגות ויכרז אל ה' אונ פר זייערמ אייך אוף נאט דאס ער וועט אייך געבין גוטס (אונ זינדריגט גיט פאר אים צו זאגן רכילות אויף מיר פר שאול פון ווען ווס איר האבט צו מקבל זיין שרר פון שאול דרויף: (ז) זאגט דוד רבי אוקרים מי יראנו טוב פיל פון די ישראל זאגן ווען די זייערן דאס איך וויינין גייט זייער וואל זאגן זיין ווער ווער נאט דאס וויינין גוטס דאס מיר זאגן אוף האבן וואס מיר גלוקטין נסה עלינו אור פניך ה' דר הויב אוף אונ: דו נאט די איך דוד בין סיה גיט מקנא נתתה שפחה בלבי דען דוא נאט האקט גינעבן איין שפחה אין מיין הארץ שעת דנגס ותירושה רבו פון דער צייט אן וואס זייער קארין אונ וויין האקען זיך גיטקמט (ווארום איך מראכט מיר ווען נאט דר צערניך גייט און וואל ווי נועם שון גיין לעתיד צו די צדיקים וואס טוען נאמס רצון: (ח) זאגט רבו) בשלום יחדו ווען פל יקראל

דעם קאקסן איז אויך גילענין זיין פלית אונ תפילין. אקאהל איז גינארוין א גויסער שטורעם ווינס אויף דעם יום אונ פון האם גינענין דוא שוף איז שוף אין וואקער זייל זא איז שויער בעלארין. דאס דער שוף קאקסן איז גואנט צום סוחר ווייל די שוף איז סוף אין וואקער און דער ווינס וועט איר איין בייג געבן אויף א ניס וענין מיר אלע פארלארן. דריבער מוז פון צוויי נארשין פון שוף איז ים די שוף זאל גינענער ווערן. דער סוחר איז געשווינס גילאקט אונ דעם גינאמס דעם קאקסן ספריס סיי דעם פלית אונ תפילין אונ וייל אריין ווארפן אין ים דוא שוף זאל גינענער ווערן. האם דער משרת גינאנט צום סוחר. פאר דאס געקסמו און ים די שוף זאל גינענער אריין צוא ווארפן אין ים נאר דוא נעקסט דעם פלית אונ תפילין סיי דוא ספריס אונ וויקסן צו ווארפן אין ים. אויף דעם וועט הקב"ה ליכט פון דיין שכינה אזו ווי א פענדרי: (ח) אקר דוא נאט האקט גינעבן איין שפחה אין מיין הארץ שעת דנגס ותירושה רבו פון דער צייט אן וואס זייער קארין אונ וויין האקען זיך גיטקמט (ווארום איך מראכט מיר ווען נאט דר צערניך גייט און וואל ווי נועם שון גיין לעתיד צו די צדיקים וואס טוען נאמס רצון: (ח) זאגט רבו) בשלום יחדו ווען פל יקראל

**אתה יהוה לבדך לבטח תושבני :**  
**ה' למנצח אל הנחילות מזמור לדוד :**  
**ב אמרי האזינהו יהוה בינה הגיגי :**  
**ג הקשיבה לקול שועי מלכי ואלהי כיי :**  
**אליך אתפלל : ד יהוה בקר תשמע**

בגלל דמאת הוא  
 פ' ח' ו' ד' בסברא  
 הוהבני : א' לשבחה  
 על הננין תושבחה  
 לדוד : ב' מיקרי אצית  
 יי אהבין רנוני : ג צית  
 לקל בעהימלפי ואקחי  
 ארום הקדקד אצלי :  
 ד יי בצפרא שמע קלי  
 תא יי בקר תשמע קלי

רש"י

הייתי שוכב וישן כשחולא הייתי ירא מכל לר ואויבי : לבדך  
 לבטח . כמו (דברים ל"ג) בשח דדד עני ועקב לשון מבטח  
 וטקע הוא שאליו לריך להטיב גייסות עמו :  
 דה (א) אל הנחילות . מנהס פתר בכלן נחילות ועלמות  
 גיית דמותן כלס שמות כלי זמר הן ועשימות  
 המזמור היתה לפי שיר הראון לחמות הכלי . ומדרש אגדה  
 ה מפרסח נחילות לשון נחלה ואין זה משמעות החיבה  
 וגם ענין המזמור אוני מדבר בנחלה ויחכן לפתור נחילות  
 גייסות כמו נחיל של דבורים וכמו (לקמן י"ח) ונחלי בליעל  
 תרגום ונתן סייפת חייבין . חפלה בשביל גייסות אויבים  
 הכאים על ישראל וחמר המאורר את המזמור בשביל כל  
 ישראל : (ב) אמרי האזינה ה' . כשים כי כח לשאול  
 צרי לפתך ושאלני כי כח להפלה לפתך והדמאה ענורה  
 כל בינה שבמקרא הטעם תחת הננין חזן מזה וחבירו  
 לשון הבין כמו (משלי כ"ג) בין תבין את . אשר לפתך  
 אבן עזרא

רד"ק  
 יחדיו אני והם ואו אשכבה ואישן שלא יהיה דבר הספיד  
 אותי מהשנה אחר שהם יושבו לי : כי אתה ה' לבדך . כ'  
 בשח אני שתשלים חפצי ולבסח תושבני עבדס ותישרך לבדך  
 אתה ה' לבדך תעשה זה : (א) הנחילות . כבר פי' שנים הנחילות  
 ושאר מיני הננין . ב' מזמור שלפני זה ורבינו האי ז"ל פירש המלה  
 סלי נחיל של דבורים כדברי רז"ל כי נגנוה היה דוכס לשיקת  
 הדבורים וזה החבור . ג' כי כנגד דוד שהיו לו שונאים בישראל  
 ורז"ל אמרו על דואג ואחיתופל אמרו : (ע' אמרי) . מה שאוציא  
 כפי האזינה וזה שאהנה בלבי בינה לפיכך אמר עם הגיגי  
 בינה ועם אמרי האזינה והגיגי מן הנה כהכפל ענין הפעל :  
 (ג) הקשיבה . חן אונך להיות קשבת כי הוא פועל יוצא לפי  
 שאתה מלך עלי ואני צועק אליך כמו שצועקים אל הבלק .  
 ואלהי אתה שרשעי כהמרגים לי כי אליך אפגיל ולא  
 לבושיש אחר כי אין בלדך : (ד) בקר . כי בבקר עת השפלה  
 מרם שיעסקו בעסקי העולם : בקר אעריך לך . תפלתו : ואצפה

ומלת דוד בלמ"ד או בשכונה שזה וכוה מלת לבטח ויש  
 בשח והנה ה' כדד ינחנו ונכון הוא שהשם לבדו וכוה זה או  
 טעמו או היו יחדו עמי או הייתי לבדו והטעם לבדי תושבני :  
 דה (ב) למנצח אל הנחילות . אל כמו על בטעם כמו  
 ותחלל על ה' אל העבר הזה להפך ולא יתחלף  
 כי הם קרובים בזמול והנחילות תחילת פיוט אולי הוא מגורה ינחנו לכם כדרך האכילה התיא : (ג) אמרי האזינה .  
 מגורה אלוים הנה אונך : בינה . לכן לויזו כמו שימה נח : הגיגי . כשול הענין כי מן הנה הוא כמו זנוניה וחמר לשם  
 בינה כדרך שן אדם וכוה ודע גים האזינה והטעם שיחבר לכל כי אין ספק כי הכל ידע ואין לו לורך לאזינה  
 כדרך הטעם און הלא ידעם : הקשיבה . זאת הגורה קשורה עם למ"ד על כן לא כחן לדבר מי יקשיבו וטעם  
 מלכי אין לי מלך שאשוע אליו רק אתה לבדך : (ד) ה' .

מנחת שיי  
 ה (ג) אמרי האזינה יהוה בינה הגיגי . בספיקתס דספר פיליס  
 יש פסוק בין האזינה לשם וכן הוא בס"ס ונטעם מוטב  
 בשם : (ג) הקשיבה לקול שועי . בספריס מדוייקס כן וכוטם  
 גרמיה : (ד) יהוה בקר . יו"ד של שם געמיס : אפנך לך . בקמן

מצורת דוד  
 אני בשחתי בה' ולא אירא גוה אשכח ואישן יחד טעמן זה לזה :  
 כי אתה ה' . המושל בכל ויבדך הוא להטיב אופי בשבטס מעלי פחד  
 ה (ב) בינה הגיגי . אשר תפלתו היא כזונות טלב : (ג) כי אליך  
 אפגיל . ומהללו למנך לשמוע כקול שועי כהוטס עניו  
 ומבטס ממנו חללתו : (ד) בקר . בכל בקר תשמע קולי כי כהיית  
 פירוש עי"ט

והוא טעמי היין : (ט) לבדך . יחדי כמו בשח דוד (דברים ל"ג)  
 וז"ל מעלי פחד כי הסחפתס מתיכל לשבת יחמי :  
 ה (ב) הנחילות . מני חיל של דבורים ("כ"ק ק"ד) והוא שם כ"ז  
 לשם קולו לשמוע כשיקתס מדבורים : (ג) האזינה . השם  
 אונן לשמוע : (ג) הקשיבה . ענין שמיעה : שועי . טעמי :

**מיט אננך דער זאלן נין מיט ביר מיט שלום אשכבה**  
**ואישן וואלט איך גילעניג אונ וואלט גישלאפן זיכר**  
**אונ וואלט קיין מורא גיט גיהאט פאר גייניגים צוא**  
**זעצין ארום ביר תחילות פי אתה ה' לבדך לבטח תושבני**  
**דען רוגאט וואלקסט ביה אלצייגמאכט זיצר צו זיכר :**  
**ה (א) למנצח אל הנחילות מזמור לדוד דעם מזמור האם**  
**דוד גיבאמט צום לוי ער יאל אים וינגן אוף**  
**דעם כלי זמר : יב) אונ אזו זאגט דוד אבני האזינה ה'**  
**כיניע זאג פ' דעם גאט בינה הגיגי ענין שטייא מיין**  
**קראבטונג פון מיין הארץ : (ג) הקשיבה לקול**  
**שועי מלכי ואליך פאר דעם צום קול פון גישערייא**  
**כוא איך בעענין : (ד) ה' בקר תשמע קולי דו גאט אין**

**משלי חכמים**  
 גאך פער ביין ווערין אונ דער ים וועט גאך שפארקער  
 שפארקען . אונ אז דער ים וועט שפיל ווערין וואו וועמסט נעמען  
 א שילת אונ שפילין צום דאווענען . וואו וועמסט נעמען שפירם צום  
 לשנין . גיט אויף זיך דעם שילת מיט די תפילין אונ נעם דער  
 לשנין וועט הקב"ה שפיל פאקין דעם וויינט וועט מען גאר גיט  
 דארפין צינין ווארפן אין ים . דעם טארך האם דוד הקדק  
 גינאגט צו דיא זידין . פאר וואס אז עס קיבט אויף איך א צידה  
 תאפס איר איך אונד צום פאקן גבירות צוא ביידן לשון דוד  
 אויף ביר . מיט דעם פארנעמעטס איר ראך דיא צידה . ווייל  
 הקב"ה וועמט ביין אויף איך פאר וואס איר דעם לשון דוד .  
 בעסער וברו זכתי זכר גונו :

ואצפה

קוֹלִי בִּבְךָ אֶעֱרָךְ לְךָ וְאַצְפֶּה: הַ פִּי  
 לֹא אֶל חֶפְזֵי רִשְׁעוֹ | אֶתָּה לֹא יִגְדֶּךָ  
 רַע: וְלֹא יִתְיַצְבוּ הוֹלְלִים לְגַגְד עֵינֶיךָ  
 שְׁנֵאתָ כְּלִפְעָלִי אֵין: וְהֵאֲבֵד דְּבָרֵי  
 כֹּזֵב אִישׁ דְּמַיִם וּמְרָמָה יִתְעַבּוּ יְהוָה:  
 וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אֲבֹא בֵיתְךָ

בְּצַפְרָא אֲסַבֵּר אֲסַבֵּר מְדַבֵּר  
 וְאֲסַבֵּר: הַ מְסַבֵּר דְּלֵא  
 אֲדַבֵּר רַעֵי רִשְׁעָא אֲנִתָּ  
 לֹא אֲהוּבָא עֲקָר בְּיִשְׂרָאֵל:  
 וְלֹא יִתְעַבְרוּן מִהַלְלֵיךָ  
 מְבַל עֵינֶיךָ מִיְהוָה כִּל  
 עוֹבְרֵי שְׂמֵר: וְהֵאֲבֵד  
 מְסַבְרֵי כְּדַבּוּתָא אֲנִישׁ  
 שְׂדֵי כִּם זַבֵּי וְנִבְרָא  
 וְרִסְקֵי: הַ בְּאֵינָא  
 בְּקִיָּאֵי מְסַבֵּר אֲעוֹר  
 לְבִיתְךָ אֲסַבֵּר לְהִיבְרָא

ת"א כי לא טעם חסדך כי הנה יג' וכו' כדלמעלה: (א) יתעבבו (ב) לא יבטלו (ג) לא יפלו (ד) לא יפלו (ה) יתעבבו (ו) יתעבבו (ז) יתעבבו (ח) יתעבבו (ט) יתעבבו (י) יתעבבו (יא) יתעבבו (יב) יתעבבו (יג) יתעבבו (יד) יתעבבו (טו) יתעבבו (טז) יתעבבו (יז) יתעבבו (יח) יתעבבו (יט) יתעבבו (כ) יתעבבו (כא) יתעבבו (כב) יתעבבו (כג) יתעבבו (כד) יתעבבו (כה) יתעבבו (כו) יתעבבו (כז) יתעבבו (כח) יתעבבו (כט) יתעבבו (ל) יתעבבו

אני קורא לך עליהם שהם עת משפט ברשעים כמו שנאמר לבקרים אלוהים את רשעי חרץ (לקמן ק"ל) היה זרועם לבקרים (ישעיה ל"ג) כי בבקר בבקר יעבור (שם כ"ח): בוקר אערך לך. תפלתו על זאת. אערך לשון ממרקה הוא. כן חכרו מנחם: ואצפה. שטענה בהם משפטים: (ה) כי לא אף חרץ רשע אהה. ע"כ בך אערך (ס"א) ונאלח לך לאחד הרשעים מן העולם: לא יגורך רע. לא יגור אללך: (ו) הוללים. מהטעם וכלשון משנה (ח) אבוא ביהך. להודות לך ברוב חסדך שהפלת עלינו

והחיל לך שחתך לו שאלתי: (ט) כי. למה אצפה לך כי ידעתי כי לא תחפון באיובי כי הם אנשי רשע ואני מצפה שתושיעני סתם כי תחפון בו ולא בהם: לא יגור: לא יגור עמך: רע. איש רע או יהיה רע שם דבר כמו רשע שוכר: (י) הוללים. פועלים הוא בענין סבלות ופי' (ז) תאבד. תאבדום מלפניך וכן איש שלא יראה להבים בפניו: (ח) תאבד. תאבדום מלפניך וכן איש דמים ומרמה יתעבבו: שחם תבעיבו ונמאסי בעיניו. וכן הוא דרך הלשון לדבר פסע לנוכח ופסע שלא לנוכח: (ט) ואני. חסד נמאסי בעיניך אבל אני אבוא ביתך ברוב חסדך שאני מקה מכה ואשתחווה אלי הכול קדשך ביראתך שהיה על מני מעורבנין: (י) איש דמים ומרמה. זה עשו וזרעו:

מנחת שני

חסר כאילו אמר אערך לך תפלתי כאשר פירשתי כי כח שמות בפעלים וכרך ולא חשיבנה וברוב יועלים תקום בעמידים כאילו כחוב למעלה כי חליך תפלתו ומלת לך עם בך אערך לך מושכת עלמה ואחרת עמה כמו יכפה חף והנה הוא ואצפה לך: (ה) כי. טעם ה' איש לך להטיב הרשע לא תחפון בעבור שהזכיר מלכי. לא יגורך רע. יגור עמך כמו ישכבנה וככה גדלני כאב גדל עמי ורע הוא אדם לא שם דבר והעד לא יתחבבו הוללים מעליגים לנגד שוין כמשפט איש חרץ: (ו) לא. טעם יתלכו כדרך העבדים לנכיס על מלכ: (ז) תאבד. איש דמים ומרמה. הוא הרכיל כמו חן שחוט לשונם מרמה: יתעבבו ה'. השם הוא הפועל והטעם שהוא נחשב בעיניו ונמאס: (ח) ואני. שב לאשר באתך חשע קולי שהוא כח אל בית השם ואין עמו מנחה להבחנתו שהיכלו כמבית מלכות

לכד וסוף חסדך: (ט) כי לא טעם חסדך. כד הם הטעמים כש"ם יש טעם חסדך כשם למה כי הוללה לאל מרשע: לא יגור. כש"ם חסדך עליו לית וחסר ונקה ספרים ית מלכך בנימ"ל לנוכח פל חסדך וכו' ולכן ליל השלום נפ כש"ם בסוף פ' וילא: (י) יתעבבו פ' יתעבבו כין יתעבבו לשם כפי טעם חסדך כשם טעם הוא כמשפט דמים ומרמה ולא כל לומר. מהטעם הדמים הוא כמשפט וסוד כדי להמליך לשון חשענה טעם: (ח) אבוא ביהך.

מצודת ציון

הבוקר אסדר לפניך תפלתו ולא הקדמתי לה דבר כשהוא וזה אקום אשר משפט קולי: (ב) כי לא יגור. ולא תקן כד ביד הכשעים הערשעים י: לא יגורך. לא ידוב כפע אללך. וכו' דרך משל לומר שרע שאלתי לתקום: (ו) לא יתעבבו. חרץ חסדך שרשעים יעמדו מול עיניך: (ז) תאבד. ידעתי שהאבד את המדבר עלי כוב בפני שאלו כי מוטל יתעבבו כי את הלוכד על דם רעהו ונמרט ידכ עמו כלהבס וכ"י יתעבבו יאבד את המדבר עלי כוב כי הוללה עמי מעשה ידכ כללו כולו י: לא יבטלו: (ח) ברוב חסדך. בעבור רוב חסדך שטעם עמלי: אבוא ביהך. להשתחוות: ביראתך. ולא לקומי יקריבים

ה' בוקר תשפט קולי וגו'. דבר האם יבקשין צו הקב"ה אין דבר פריא ואלקטו העירין מיון שפיסק. כשם אין דר פריא דאם סייגם סען שפתי אין דר פריא. א' סענש ארבעם אלע ועקם אין דר פריא. ע' דאם אפילו קין צייס גימ צוא ריידין מיס ויגיע שטוב סענשיון. א' עם קוסם שפתי קען ע' טיס וי' ריידין צו ויסקין וואס וי' פקלם און וואס וי' דארפין. א'נאציע וואך ווען דער סענש ארבעם און איה צער מיס עגבת נאש. א' עם קוסם שפתי פארנאשט ע' ויגיע קיין אלע צוות וואס ע' האם ניהאם דיא נאנצע וואך. די נאסור סון סענשיון און דער נוסער סאן מאכט פארנאשטין אלע פריערדיגע שלעכטע פע. און דער שלעכטער סאן מאכט פארנאשטין אלע פריערדיגע נאשע סען. ה' הקב"ה האם ניהאם צו דיא וירן אלע גינאגם צו איך די חו"ה ואל גימ אפיקסאקן ווערין סון אישע כול. איר וואלס לעקין חזקה סאן און נאכט. וקאם אין ניהאם דער פאלטשער סאן די פאר אום ויירדיגט נאם:

וועגן

קְדוֹשׁךָ בְּדַחְלֶקְתָּךְ: סוּי  
 דָּבָר יָחִי בְּצַדִּיקֶךָ מִן  
 בְּגִלְלֵי הַיּוֹשֵׁפְתֵי מַקֵּוּן  
 קְדָמִי אֹרְתָהּ: יִמְטוּל  
 דְּלִיֹּת בְּפוֹקֶדֶן דְּרִשְׁעֵי  
 פִּינְיָהּ גּוֹפְיָהוּן מִלְּעֵן  
 אֲתִרְגִּישָׁהּ חֵדָּה שְׂוִיר  
 פְּתִיחַ גְּרוּדֶהוּן לִישְׁבָּהוּן  
 מִשְׁעָעֵן: יֵא הַנֵּב דְּהוּן  
 אֲרֵהָ יִתְּבִלְוִן

לְהִרְאוֹתוֹ נִקְמָה מֵהַס: (ב) שׁוֹרְרֵי. עֲוִינֵי הַמַּלְאָכִים  
 כְּסָבְדוּ כֵן וְתַעֲזֹבֵי. שׁוֹרְרֵי כְמוֹ (בַּמְדַּבֵּר כ"ח) אֲשֶׁרֵנוּ  
 וְלֹא קָרָב: (י) כִּי אֵין בְּפִיָּהוּן נְכוּנָה. נְרוּסִים אֲלוֹהִים  
 וְהַס אֲרִיזִים: קָרְבָּם הוֹרֹת: מֵהַשְׁתַּחֲוֹת מִרְמָה: קָבָר  
 פְּרוּחַ גְּרוּסִם. לְנַלְעֵשׂ יַעִיב אֲחֵרִים כְּקָבָר הַבּוֹלַע אֶת  
 הַבָּהֶטֶת הַיּוֹדֵד מֵאֵי הַפֶּלֶל וְלֹא כְּבִנְיָהּ נִחִי הִפֵּא וְכַמְהוּרָה הִיצָא אֶתְךָ וְהַחֲבוּב הוּא בְּיָרִי עַל מַגֵּדָה נְחִי הִפֵּא וְכֵן כְּתוּב "עֵין  
 הַפֶּלֶל: (י) כִּי. הוּא מַעַם לִבָּהּ שֶׁאִמֵּר לְפָנָי שׁוֹרְרֵי כִּי חָס אֲנִישִׁים שְׂאֵן בְּפִי אֲדָר מְתָם נְכוּנָה. אֵלֵא מֵרִאשִׁים עֲצַמִּם כְּבִישִׁים  
 כְּאוֹהֵבִים: קָרְבָּם הוֹרֹת. כְּלוּמֵר רַעְוָה חוֹשְׁבִים כֻּלְכִם: קָבָר פְּרוּחַ גְּרוּסִם. כִּי מִי שֶׁלֹּא יִשְׁמֹר מִמֶּם וְיִשְׁמַע אֹתָם מִדְּבָרִים  
 חֲלָקִים נְרוּסִים אֲלוֹהִים יִשׁוּל בְּקִרְבָּם הוּא מִשְׁחַבּוֹת לְבַם שְׁהוּא לְרַע וְהֵנָּה הַיְרִירִים לְגַרְוִן כִּי מִקְצַת הָאוֹתוֹתֵי יִאֲמֵרוּ בְּהוּן  
 גַּם כֵּן הַיְרִירִים תַּפְלֹהוּ מִהַרְוִן כִּי הַקֹּל יֵצֵא כְּהַרְוִן וְיִגְרוּם הַיְרִירִים לְפֶה לִפִּי שְׁהַרְוִן פְּרוּחַ אֵל הַקְרִיבִים שְׂרִירָה אֹתָם  
 לְקָבָר אֲמֵר גְּרוּסִם. וּמֵלֶת נְכוּנָה הוּאֵר לְנִקְבָה וְהַחֲתוּאֵר חֲסֵר הוּאֵר הָאֲמִירָה: יֵלֵא הָאֲשִׁימִם. יִתְּבִן לְרַשְׁרוֹ בְּלִשְׁוֹן אִישׁם וְסִי

אֲבָן עוֹרָא  
 פְּרִי הַאֲדָמָה שֶׁסֵּס כְּתוּב וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה לְפָנֵי ה' אֲלֵהֶךָ וְהֵנָּה  
 הַטַּעַם אֵין לִי מִנְהַה רַק לְהוֹדוֹת כְּרוּב חֲסָדְךָ עָלַי וְעַעַם  
 צִרְחָתְךָ אֵין לִי כִּמֵּה אֲחַמְתוֹה רַק בִּירְלָתִי מַעֲרָךְ כְּדָרְךָ  
 יַעֲבֹדוּ תְהִיָּה יִרְאָתוֹ עַל פִּינִסֵּם כִּי הָאֲחֵרִים יִרְאוּ מֵהַס: (ט) ה'. הַחֶלֶת תַּפְלֵתָ שְׁתַּחֲוִיָּה לְנִקְבָּה: דְּלִקְחָךְ: לְמַעַן  
 שׁוֹרְרֵי. כִּי אֲפֻתָה שֶׁתַּחֲמַד רַגְלֵי וְתַעֲנִיבֵנִי אוֹ שִׁמְחוֹ שׁוֹרְרֵי וְעַמּוֹת מְנוֹרֹת אֲשֶׁרֵנוּ וְלֹא קְרִיב כְּמוֹ עַמּוֹת אֵת דוֹד הַמַּסְחַכְלִים  
 בְּיוֹם רַעְוָה וּמֵלֶת הַיֵּסֵר כְּמוֹ הַיֵּלֵא אֲחֶךָ: (י) כִּי אֵין בְּפִיָּהוּ. כְּפִי כָל אֶחָד מֵהַס כְּמוֹ מַכְהָה עַל צְנִיָּה מֵאֵלֶּה לְהַנְחֵם כִּי  
 אֵינֵנוּ וְנִכְוָה חוֹזֵר לְמַלְאָה אוֹ דְבָרָה וְכַהֵה יַעֲנֵה עוֹתָהּ וּמֵאֲכָלוּ כִּרְיָהָ: קָרְבָּם. הוּאֵר הַלֵּב הַנִּסְחָר: הוֹרֹת. הַחֶלֶת  
 מְנוּרָה הוּאֵר לְהַס לְהַלֵּךְ כִּי יִתְשַׁכּוּ מֵהַשְׁתַּחֲוֹת רַעוֹת אֲלוֹי תְהִיָּיָה וְתִקְוָמָה: קָבָר פְּרוּחַ. אֲסוּן מִיָּד: יִחְלִיקוּן.  
 מְנוּרָת אִישׁ חֲלָק כְּמִגֵּד מְנוּרָת הַלֵּךְ כְּחֲלָק עֲבֹדוּר הַיּוֹת הַחֲלָקִים סוּסִם: (יח) הָאֲשִׁימִם. הָאֲלֶף שֶׁרֵס אוֹ תַתְּחֵלֶף

מְצוּרֵת דוֹד  
 לְהַיְסִיר כְּמוֹ אֲשִׁימִם: (ט) הַנְּחֵי בְּצַדִּיקְךָ. מִן כְּבִישֵׁי לְנִסֵּם בְּדָרְךָ  
 לְיָדְךָ וְלַמַּעַם הַטַּעַם כְּלוּל מִכְּוִישִׁים וְלַמַּעַם עַל מַפְלֹתָ לְכָל יֵאֲמָרוּ  
 יְדִישִׁם כִּמֵּה מִן כְּבִישֵׁי לְהוֹת לְדָבָר יִשָּׁר כְּעֵינִי וְלֹא אֲשַׁלֵּץ בְּסִי אוֹ  
 דוֹמֵר לִי וְכֹלֵל לִי: (י) כִּי אֵין בְּפִיָּהוּ. אֵין צֶדֶק אֲחֵךְ מִסֵּם כְּמוֹס  
 כְּלוּלִים וְהַמַּעַם כְּלוּלִים: קָרְבָּם. כְּקִבֵּל לִבִּי מִשְׁעִים  
 סוּסוֹת לְשַׁבֵּר וְסוּי וְנִדְרוּסִים כְּקָבָר פְּרוּחַ לִי שֶׁאֲלוֹסִים לְכַלְעֵנִי כְּקָבָר  
 (יח) הָאֲשִׁימִם. לָכֵן הַאֲשִׁימִם כְּמַעֲטָה וְסוּלָה כְּעַסֵּל הַאֲבָב עֲבֹדוּר כוּעַ עֲלַחֵם לְרַע כְּרוֹב שְׁעִישִׁים כִּי כִּרְיָהּ מִדְּרִי אֵל לְדִי כִּי הַלּוֹס כֵּךְ

פִּירוּשׁ עֵינִים  
 וְנַעֲגִין דִּינְעָה גְרוּסָה קְרִיבִים וְרוּסֵם דוֹ וְנַעֲקָם הָאֲבָין  
 זִימָאָן צוֹ אֲבוּן וְאוֹנְדְּעֵר דְרוּס וְעַל אֵיךָ קִבְּעָן אֵין  
 דִּינֵן אוֹ צוֹ לְזִבְוִין דִּיךָ דָּא פֵר אֲשֶׁתְּחֵדָּה אֵל הֵיכַל קְדֻשָּׁה  
 בְּדִיאָהּ אֵיךָ וְעַל סוּךָ בִּיקוּן אֵין דִּינֵן הֵיילִיגֵן פֵּאֲלָךְ  
 מִיָּתִם דִּינֵן כְּוָרָא: (א) ה' נְחֵי בְּצַדִּיקְךָ לְפָנָי שׁוֹרְרֵי נֵאֵם  
 פִּיָּהּ סוּךָ יִשְׂרָאֵל אֵין דִּינֵן גְּרוּעֵקְשִׁיקוּיָתִם פִּן וְנַעֲגִין  
 מִינְעֵק קִבְּרֵךְ וְיוֹם קִבְּרֵךְ אֲוֵן הָאֲבָין אֵיךָ וְאֵל פֵּאֲלִישְׁוֹן  
 אֵין דִּיר אֲוֵן דוֹ וְאֲלֵקְטֵם סוּךָ פֵר לֵאָמֵן אֲוֵן דְרוּס מִיָּשֵׁר  
 לְפָנֵי דְרִיךָ סוּךָ רַעֲבָם פֵּאֲרָמִיג פֵּאֲר סוּךָ דִּינֵן וְנַעֲגִין:  
 (י) כִּי אֵין בְּפִיָּהוּ נְכוּנָה דַּעֲן אֵין דַּעַם מוֹל פִּן אֵימְלִיבִין  
 פִּן דִּי רִשְׁעִים אֵין גֵּיִם פֵּאֲר הַאֲנֵדְרַע בִּיקוּן רַעֲבָם  
 פֵּרְמִיקוּיָתִם בְּלוּמֵר אֲכֵתֵי בִירֵי נִישְׁרָם פֵּאֲלִישְׁוִיָּתִם  
 קָרְבָּם הוֹת אֲוֵן וְיַעֲרֵר אֵינְוִינְיָג אֵין בְּרַעֲבִירִישׁ אֲוֵן  
 פֵּאֲלִישְׁוִיָּתִם דַּעֲן וְיֵאֵר הָאֲבָין אֲוֵן פִּינִיגֵם קָבֵר פִּינִיגֵם  
 שְׂרִינְגִין פֵּרְעֵמְךָ גְרוּסִם לְשׁוֹמֵן יִחְלִיקוּן אֲוֵן מִיָּתִם וְיַעֲרֵר  
 צוּנְג

מַעַם מִי שְׁתַּחֲוֵי כִּיֹּד אֲחֵר מִיֹּי. הֵיכַל קְדֻשָּׁךְ. צְמַלְחֵךְ הַסֵּס  
 וְצַמְקָךְ בִּין שְׁמֵי הַבְּלוֹת וְכַמְהוּרָה רְכִישׁ כְּמוֹ שְׁחַבּוֹת כְּמַלְאָךְ הַנִּסְחָרִיךָ:  
 (ט) הַטַּעַם: (יח) הָאֲשִׁימִם אֲלוֹהִים. הָאֲלֶף שֶׁרֵס אֵל לְרַשְׁרוֹ בְּלִשְׁוֹן אִישׁם וְסִי  
 מְצוּרֵת צִיּוֹן  
 מַעַם וְסָקֵר: (ט) שׁוֹרְרֵי. עֲוִינֵי הַטַּעַם כְּמוֹ לֹא שְׁחֹרְרֵי עֵין (אֲוֵן)  
 (י): (י) נְכוּנָה. עַל כֵּן יִשָּׁר: קָרְבָּם. מִיָּן לְבַם: הוֹרֹת. שֶׁכֵּן  
 כְּמוֹ עַד יִשְׁכַּח סוּסוֹת לְנִקְבָּה: (יח) גְּרוּסִם. לְוֵאֵלֵם כְּמוֹ קְדֻשָּׁה נִסְחָרִי  
 (ישיעִים ל'ח): יִחְלִיקוּן. עֲוִינֵי דְבָרִים כְּרִישׁ: (יח) הָאֲשִׁימִם.

לְהַיְסִיר כְּמוֹ אֲשִׁימִם: (ט) הַנְּחֵי בְּצַדִּיקְךָ. מִן כְּבִישֵׁי לְנִסֵּם בְּדָרְךָ  
 לְיָדְךָ וְלַמַּעַם הַטַּעַם כְּלוּל מִכְּוִישִׁים וְלַמַּעַם עַל מַפְלֹתָ לְכָל יֵאֲמָרוּ  
 יְדִישִׁם כִּמֵּה מִן כְּבִישֵׁי לְהוֹת לְדָבָר יִשָּׁר כְּעֵינִי וְלֹא אֲשַׁלֵּץ בְּסִי אוֹ  
 דוֹמֵר לִי וְכֹלֵל לִי: (י) כִּי אֵין בְּפִיָּהוּ. אֵין צֶדֶק אֲחֵךְ מִסֵּם כְּמוֹס  
 כְּלוּלִים וְהַמַּעַם כְּלוּלִים: קָרְבָּם. כְּקִבֵּל לִבִּי מִשְׁעִים  
 סוּסוֹת לְשַׁבֵּר וְסוּי וְנִדְרוּסִים כְּקָבָר פְּרוּחַ לִי שְׁאֲלוֹסִים לְכַלְעֵנִי כְּקָבָר  
 (יח) הָאֲשִׁימִם. לָכֵן הַאֲשִׁימִם כְּמַעֲטָה וְסוּלָה כְּעַסֵּל הַאֲבָב עֲבֹדוּר כוּעַ עֲלַחֵם לְרַע כְּרוֹב שְׁעִישִׁים כִּי כִּרְיָהּ מִדְּרִי אֵל לְדִי כִּי הַלּוֹס כֵּךְ

יִפְלוּ מִמַּעַצוֹתֵיהֶם בְּרַב פִּשְׁעֵיהֶם  
הִדְיָחְמוּ כִּי מָרוּ בְךָ: י' וַיִּשְׁמָחוּ כָל־  
חֹסֵי בְךָ לְעוֹלָם יִרְנְנוּ וְתִסַּךְ עֲלֵינוּ  
וַיַּעֲלֵצוּ בְךָ אֱהָבֵי שִׁמְךָ: י"ב פִּי־אֲתָהּ  
תְּבַרְךָ צְדִיק יְהוָה כַּצְנֵה רָצוֹן  
תַּעֲמַרְנוּ: ו"א לְמַנְצָה בְּנִגְיֹנוֹת עַל־  
הַשְּׁמִינִית מוֹמֹר לְדוֹד: י"ג יְהוָה אֱלֹ-

רד"ק י"א ויבטחו סוטה (פ"א פ"ב):

הואשם בעצתם כלומר שלא יתכן להם מה שחשבו לעשות על יו"ש יפלו ממו מעצותיהם: כי כרו כך בשנאתם אתי אתה ציית עלי להיות מלך יחם כרו את דברך: ינו כל הוסי בך הפך האויבים שאינם חוסים בך ובאשר תחיש אותם ישכחו החוסים בך ויעלצו בך כלומר בעורתך. ופעם. והסך עלינו שתהיה עליהם כסוכה שלא יזיק להם האויבים ויעלצו עלינו והלמד שבש"א: ינו כי אתה תברך. אז יעלו בך כשתברך הצדיק והצדיק הרשע ובענה שהיא יסורת האדם כבוב כי תסור הצדיק בריצון. וסלת תעבורו בגבול קל כמו עופרים אל דוד ואל אנשיו: ולא בניגות. כבר פירשנו פעם בניגות ושמניית ושאר מיני הגנון בבטור בקראי עני ויש בפרשים כינור שהיו לו שמה יתרים ועל זה הגנון נאמר כי שנאמר על לך אדם הסודות בתלאים כי הרבה כמורים ויש אוברים כי נאמר על הגלות כי ישראל בגלות כמו חולים וכדוכאים: (ט) אל. אם תוכיחי בניגות בניגות ר"ל לאט כפי

**אבן עזרא**

כ"ח: (יג) ויעלו. ה"א' גנוס. י"ב שבען פתח אבל כד"ק כ"ב שבעין והלמד כ"ח: (יג) תעמרו. כספר אחד כ"ה ה' עברנו וגם כד"ק מו"ל ויחלטה כעשן כי כלו למעט כספר ספרי אינו כי וגם כד"ק כ"ח כסוכה כמ"ה המלך: ו (ה) ע"ל השמינית. כי כתיב: (ג) כי אל באסף מוכיחי. י"ד ותברך הצדיק. י"ב אומרים תעמרו מהבנין הקל כמו עופרים אל דוד והבנין ש"ח מבנין הנוסף על דרך יעשרנו המלך שהוא יעשרנו והוא יולא לנשים פעולים והפעול בלמת הוא רצון כי הבק"מ מעטיר רצון את הלזיק הרי שהלזיק פעול במלך מלח הקב"ה שהוא עטור מן הרצון אך את הרצון הוא פעול לבדו בלמת: ו (ה) למנצח. על השמינית. השמינית י"ב אומרים כלי גינון י"ב שמה יתרים או פועל לוח' נעמות על כן כתוב בניגות וזה י"ל ינועם השמיני: (ג) ה'.

**מצודת דוד**

מדוד כי סוהבת על זה: (יג) וישמחו. אבל כחוסים בך ישמחו למוטל וזהה חסן עליהם ממי הענה: בך. כשמועתי: (יג) כי אתה גור. פסם התקלה כי לחם ה' מבנין לזיק: כצננה. כמו שהלמד מכללם את הנוף כי מסוכנתו כללנו:

**פירוש ע"מ**

וועליו ועקו: ינו כי פתח תברך צדיקי. דאם דו גאמ כענמשט דעם צדיק יעקב אונ וייגע קינדער כצננה רצון מעשרנו אונ אזו ווי איין פאנצער וואס רינגליט ארום דו ריינייטן פון דעם מענשן און רינגליט און ארום דעם צדיק מיט איין גוטן ווילין ווען די נום האבין ליב דיין גאנצן וועלן דאס ועקו וועלן זיי זיך פרייען מיט דיר:

**ו (א) למנצח**

במקום צוא די ק"וים זיי ואלין אים שפירין אין איין עת צרה ארף איין פלי זכר וואס זי היקט שמינית וינייר זי איו מיט אקט שפירנוס מסוד צרה אונ דעם מומור איו צוא דוד: (ב) וזגם דוד ה' אל באסף הוכיחי גאמ שפראף מך גיט מיט דיין צארין

בְּאִפְקַי תִּוְכִיחַנִּי וְאֶל־בְּחִמַּתְךָ תִּיַסְרֵנִי :  
 יִחַנְנֵי יְהוָה כִּי אֶמְלֹל אֲנִי רַפְּאֵנִי יְהוָה :  
 כִּי נִבְהַלְתִּי עֲצָמַי : יוֹנֵפְשִׁי נִבְהַלְתָּ מְאֹד :  
 וְאֵת יְהוָה עַד־מָתִי : הִי שׁוֹבֵה יְהוָה :  
 חֲלִצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעַנִי לְמַעַן חֲסֶדְךָ :  
 וְכִי אֵין בְּמֹת זַכְרְךָ בִּשְׂאוֹל מִי יוֹדֵה :  
 לָךְ : יוֹנֵעַתִּי וּבְאַנְחָתִי אֲשַׁחֶה בְּכָל־

בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּי יְהוָה :  
 ג חוֹם עָלַי יְיָ קָטוֹל :  
 דִּחְלַשׁ אָנָּה אֲסִי יְהוָה :  
 קָטוֹל דָּאֵה בְּהִילוֹ גְּרָמִי :  
 ד וְנִפְשִׁי אֶתְהַיֵּלֶה :  
 ל חֲדָא וְאַנְחָה יְיָ עַד :  
 אִיקְטִי רִחוּ לִי : ה הַתִּיב :  
 ו פְּצִי נַפְשִׁי פִּרְקֵי לִי :  
 ז בְּגַלְל טוֹבָה : ו קָטוֹל :  
 ח דְּלִית בְּמוֹתָא דְכָרְךָ :  
 ט בִּשְׂאוֹל מִן יוֹדֵי לָךְ :  
 י אֲשַׁתְּלֵהִית בְּהַנְחִית :  
 יא אֶמְלֹל בְּצַעְרֵי בְּקֵל :  
 ת"א יעשה . פירושו : ה' י

**רד"ק**  
 שאוכל לסבול : ואל בחמתך תיסרני : כל ענין כמיש כמנהג :  
 (ג) אובלל . הוא אף ע"פ שהוא פזוח ורוא ענין חלשה  
 ובריותה : כי נבהלו עצמי . ר"ל הרוף ואמר עצמי שהם יסוד  
 הנוף או אומר כן על כבא העצמות : (ד) ונפשי נבהלה . עצמי  
 נבהלו ונפשי נבהלה מאד לפשרי שאבות מות החולי : ואת .  
 כתוב בלא ת"א : עד מתי . עד כתי חרדאני בחלואים ולא  
 תיפאני : (ה) שובה . מלתי ומה חבישה מלתי וזה אחד מהם  
 ופרש שוב כחרון אפך עלי : חלצה נפשי . שלא אבות מה  
 החולי : הושיעני לפניך חסדך . לא בעדקתי כי ירדתי שני  
 חייבי : (ו) כי אין במות . לא אוכרך במותי ולא אודה לך ואם  
 הוא היורה שאול אבל הניחה חלצה וחשבתי לעד בלא חסדך  
 ויהאיה הצדק להיות לעשות רצון האל כבודני חיי להרבות שבר הנשבה כבודני : כי אני נאנח וידוא  
 על חליי וכוכה עד שאשחה בכל חלואי כי בלילה יכבד החולי . ויאנת ויכבה על חלוי ואיבה בלילה שבני אדם יעשים ואין  
 מנחת שי

**מנחת שי**  
 הכס נעשים : ואל נחמך חסדני . הו"ל נעשים : (ג) חנני .  
 הס"ס נקמן לך וכו' חסדך : אמלל . כס"ס כ"י חלצה .  
 נקמן ונכסר כספיים כסחם וכ"כ נ' עולה וכ"כ לר"ק כ"י ונס  
 בשמים כסב כנמלא שמוח כרוב כספיים וכן חסדי כפי הכספים :  
 (ד) ועשי . אין זו לזכר : ואל . ואתה קרי : (ה) שובה כ"י . כספס  
 מלצט ויפנין נחמתיך וזה ח"י מהס : (ו) יעשה כנחמתי . כס"ס  
 הקרוב אלי כי זה המונח הברור דוד בחלואו ויהי מחלוי או  
 היה דרך נכואה על יכרכל שהן בגלות כמו חולים ואם על  
 הדרך הראשון גם התנכל דוד שיתרפה התפלת ויהי אף  
 חוסרף להניע ויעצור העין ויכיה הכס כשתלואיו כמו  
 בתוכחות על עין יכרת חוס : (ג) חנני . בעבור שחלל ר'  
 משה הכהן ושמל פתח אמר כי איננו סס החומר רק הוא חסר כמו  
 ונאשאר אלי שהכנו ונשארתי על דרך אלי כנכר  
 ראה עני חנני ויסיף על יומך וכוון הדבר : נב : לו עצמי . שהם  
 מוסדי הנוף ולא ירעו וכאלו הרעשו מכוזב החולי  
 והנה עלמי כנגד הנוף : (ד) ונפשי . היא קצורה בנוף נבהלה  
 יותר מהנוף על כן מלת מאלד : עד מתי . הייתה  
 נפשי נבהלת שהין כה זה לסבול : (ה) שובה . ששוב מהרון  
 חסדי חסדך הושיעני מהחלי לא כחבר אמר  
 יתקיימו כי הקשה עלי מאלד כמותי שלא אוכל להכיר בלשוני  
 ולא אודה לך בגלוי : (ו) יעשה . יספר רוב חלוי ונחמתיו  
 ונשקה כמו כאשר יפרט הבורה למהות ומעתי פעול והקטעם  
 ממי בכמותי ע"ל ונשמתי לא ככארה כי יש אמרתי כי הקשה

**מנחת שי**  
 (ג) אובלל . ענין כליהם כמו ימולל ויכ"ל קטן : (ד) וכו' מל' מילס :  
 (ה) חלצה . שנוף וכו' כמו חס (כ"ס ע"י) : (ו) אשחה .  
 ענין שמים כמים כמו מלחי יפה חסות לשמות (כ"ס ע"י) :  
 (ג) חנני . כלל חסדך . (ג) חנני . לכל חוסרף  
 עיר להמות כי הי הולל אומלל הני ורי צום : הפאני . חוסרף  
 לכלול ואמר רחמי מן נחמות שבר עברו עלי מתי כי הולל כנבול :  
 עמי : (ד) ועשי . וכן נפשי נבהלה ו"ל ע"ל מתי חסיה מור נעשו  
 ומתי הנה גם הפוסקות ענה גלות חסן למוסר וככה ככר נבהלה  
 והפועני עלמל הכדך קר ק"ל ענין לא כפועני כפי חסלי : (ו) כי אין  
 במות . ע"ל וינע כמה שמי ממלכה בכל עת : אשחה . אלי מביע חס מעתי  
 ע"ל סודלה כקבכ הולל מתי חס יודוך : (ו) יעשה . נכסתי  
 פירושו ע"ס

**פירושו ע"ס**  
 וא הבהתך יסירני אונ ש'מראף מיה ניש מיט דרין גרים  
 צ'ארין : (ג) חנני ה' כי אובלל אני לייט ועלני אונ דער  
 בארים מיד דו ג'אט דען איד בין פאר שנישין אונ  
 פר דא'כין אין ב'ח רפאני'ה כי נבהלו עצמי הייל מיה  
 ג'אט דען מיינע פיינער יענין דר שראקין גיווארין :  
 (ד) ונפשי נבהלה פאר אונ סייין לייב איז וייער דער  
 שראקין גיווארין ונחה ה' עד פתי אונ דוא ג'אט בין  
 וויא לאנג וועקסט עס ועדען אונ וועקסט מיה ניש  
 היילין : (ה) שובה ה' חלצה נפשי קער נך אום דוא

אין

לִיְהִי מִשְׁתִּי בְדַמְעוֹתַי עֲרֵשֵׁי אִמְסָה :  
 עֵשְׂשָׁה מִכְּעַם עֵינַי עֲתָקָה בְּכָל־  
 צוּרָי: ס סורו מִמֶּנִּי כָל־פְּעָלַי אֹן כִּי־  
 שָׁמַע יְהוָה קוֹל בְּכִי: י שָׁמַע יְהוָה  
 תַּחֲנַנְתִּי יְהוָה תַּפְלְתִּי יִקַּח: יא יבִשּׁוּ  
 וַיִּבְהֲלוּ מֵאֲדָר כָּל־אִיבֵי יִשְׁבּוּיב־שׁוּרָגַע:

כשעא  
 רש"י  
 (כעשה ה') . ממאס אני מתיני כדמעות . ומנחס חכרו עס  
 כלאר יפרש השומע לשהות (עס כ"ה) ועס מי שמו (יחזקאל  
 מ"ו) : ב'רמעותי ערשי אמסרה . לחלה וארטיב כמו מיס:  
 (ח) ועששה . לשון עששית . עין שמאורה כהה וזומה לו  
 כאלו הוא רואה דרך זכויות שכנגד עינו . ומנחס פירשו  
 לשון רקנתן כמו (לקמן ל"ה) ועלמי עששו וכן כל לשון עש:  
 עתקה . תמישנה וזדקקה עיני בכהיית אור . ומנחס חכרו  
 עס ועתק חסס ההרה (כראשית י"ג) : ובכל צוררי .  
 כשכיל לרות שמלירין לי : (א) יבשו ויבהלו וגו' . מכו  
 יאזבו יבשו פנים שניה . אמר ר' יוחנן לעתיד לנא הקדוש  
 ברוך הוא דן לה הרשעים של עובדי כוכבים ומזלות ומחייבין  
 לניהנם והם מתרעמין עליהו הקדוש ברוך הוא מחזירין אומר  
 לניהנם הרי בוכה כפולה . רבי שמואל בר תחמיני אומר  
 ואין עונה ומזירין וקורחין להקדוש ברוך הוא אומר להם

רד"ק  
 ראה אותו והגת הוא יגע כהאנחה ובהכני ומה שאמר אשה  
 אססה היא על דרך נזכא והפלת ופי' אשה מן כאשר יפרש  
 השוחח לשחות או מתרנום וירחץ ואשחי . ופי' אכסה מן המסו  
 את לב העם : (ג) עששה . גבורה עש יאכלם כאילו אמר רקבה  
 והפסם שאני בוכה מן הכעס שאני כרעם על איובי השפחים  
 לחלי . ופי' עתקה מן עיתק צור כמקומו . ועששה ועתקה על  
 דרך הפלגה ונזכא . ופירוש בכל צוררי סמני כל צוררי . ויש  
 ספרשים עתקה ענתישני כמו תרנום ישן עתיק : (ט) סורו .  
 בחזונו חלחלו אפר זה או בחליו וסובר על העתיד ברוח הקדש .  
 וכל אדם המשתכל בזה המזכור יוכל לומר זה כל בשות הוא  
 כי חלל ישבע תפלתו אם תפלה בלב נשבר ונדכה . י"א יקח .  
 כמו לקח . וטעם יקח בואת התה ויכל עת תפלתו אליו ויכלנה  
 ברצון : (י) יבשו . כהפסאי יבשו כל איובי שהיו מקיים ביתחו  
 ישובו יבשו רגע כשיראו שלא עלתה שבתכם וישבו אלי

ומראה גילוינון שלהם ודן אותם ומתחייבין והוא מחזירין  
 לעתיד לבוא כל אומה עובדי כוכבים ומזלות קוראה לאלהיה  
 מנחת שי  
 כעשה : (ח) כעשה . הע"י כעשה : (י) תפלה יקח . כעשה :  
 וטעם עיני בעבור שהוא רואה בחליו איובי שמחוס זה  
 ע"כ אחריי סורו ממני ומלת עתקה שבה אל עיני מרוב הכזי וטעם בכל צוררי בעבור כל צוררי ורבי' כמוהו :  
 (ט) סורו . צורריי הם פעלי און הפך פעלו : (י) שמע . מודה כי השם רפאו מהליו לא הרפאים בעבור שנתחנן  
 חליו וטעם יקח וקבל או יקחנה חמת עולה : (יא) יבשו . הם כראות חמתו ויחלו הם על כן ויבהלו כנגד נכהלו  
 עמלי וכפשי נכהלה מאד : ישובו . ינחמו או יבקשו שלומי :

מצורת דוד

כמו שכני כדור השפה של עני הפנים : רבשעת . לני מתוך ומרטיב  
 ערשי כדמעות עיני וכלל הדבר כע"ש : (ח) עששה כעס . מתחנן  
 המליכ כלו עיני : עתקה . כעבור לביתו כהקס עיני חללו תמישנה  
 בזוקן וא"כ די כלל הלכות אשר ככר עכבו על : (ט) סורו . לבו  
 כסל הדבר כע"ש : (י) שמע וגו' . כעלאתם סללחתו : ויבהלו . הדגם  
 או יהיו חוזרים תרעמם לנקם שונאי ויבגוע הסיף יבשו ולא ילחצו וכן כי  
 אמתול להם עס כשזכי ולא חוזרנה עוד להיות להם לנכס :

מנחת שי  
 כעשה : (ח) כעשה . הע"י כעשה : (י) תפלה יקח . כעשה :  
 וטעם עיני בעבור שהוא רואה בחליו איובי שמחוס זה  
 ע"כ אחריי סורו ממני ומלת עתקה שבה אל עיני מרוב הכזי וטעם בכל צוררי בעבור כל צוררי ורבי' כמוהו :  
 (ט) סורו . צורריי הם פעלי און הפך פעלו : (י) שמע . מודה כי השם רפאו מהליו לא הרפאים בעבור שנתחנן  
 חליו וטעם יקח וקבל או יקחנה חמת עולה : (יא) יבשו . הם כראות חמתו ויחלו הם על כן ויבהלו כנגד נכהלו  
 עמלי וכפשי נכהלה מאד : ישובו . ינחמו או יבקשו שלומי :

מצורת ציון

כמו שכני כדור השפה של עני הפנים : רבשעת . לני מתוך ומרטיב  
 ערשי כדמעות עיני וכלל הדבר כע"ש : (ח) עששה כעס . מתחנן  
 המליכ כלו עיני : עתקה . כעבור לביתו כהקס עיני חללו תמישנה  
 בזוקן וא"כ די כלל הלכות אשר ככר עכבו על : (ט) סורו . לבו  
 כסל הדבר כע"ש : (י) שמע וגו' . כעלאתם סללחתו : ויבהלו . הדגם  
 או יהיו חוזרים תרעמם לנקם שונאי ויבגוע הסיף יבשו ולא ילחצו וכן כי  
 אמתול להם עס כשזכי ולא חוזרנה עוד להיות להם לנכס :

כעשה : (ח) כעשה . הע"י כעשה : (י) תפלה יקח . כעשה :  
 וטעם עיני בעבור שהוא רואה בחליו איובי שמחוס זה  
 ע"כ אחריי סורו ממני ומלת עתקה שבה אל עיני מרוב הכזי וטעם בכל צוררי בעבור כל צוררי ורבי' כמוהו :  
 (ט) סורו . צורריי הם פעלי און הפך פעלו : (י) שמע . מודה כי השם רפאו מהליו לא הרפאים בעבור שנתחנן  
 חליו וטעם יקח וקבל או יקחנה חמת עולה : (יא) יבשו . הם כראות חמתו ויחלו הם על כן ויבהלו כנגד נכהלו  
 עמלי וכפשי נכהלה מאד : ישובו . ינחמו או יבקשו שלומי :

פירוש ע"מ

אין מייגע מרערין כדמעותי ערשי אכסה מימ מייגע  
 מרערין מרא איה צו גיין אונס איה פייקט מיין געמט:  
 (ח) עששה כעס עיני עם איו פאר גלענערט גיווארין  
 פון וועגן בעס מיין אונג בלוקר די לייבט פון מייגע  
 אוגין איו שונקעל גיווארין גלייך ווי איינער נעהם  
 דורך איין גלאו עקקה עם איו פאר רוקט גיווארן מיין  
 אונג פון איהר ארם בגל צוררי פון וועגן אלע מייגע  
 באליידיגער נוס טוען מיר אן צרות : (ט) נאגט דוד  
 סורו סמני כל פלגלו און קערט אפ פון מיר אלע די נוס  
 טוען אונס רעכט דען איר נועם מיר שון ניט קאנין  
 מאן קיין שיעקן זי שפעה קוד בדי ווארונג נאם המ  
 גיהערט דם קול פון מיין גייונין : (י) שמע ה' תחנתי  
 ויער

כעשה : (ח) כעשה . הע"י כעשה : (י) תפלה יקח . כעשה :  
 וטעם עיני בעבור שהוא רואה בחליו איובי שמחוס זה  
 ע"כ אחריי סורו ממני ומלת עתקה שבה אל עיני מרוב הכזי וטעם בכל צוררי בעבור כל צוררי ורבי' כמוהו :  
 (ט) סורו . צורריי הם פעלי און הפך פעלו : (י) שמע . מודה כי השם רפאו מהליו לא הרפאים בעבור שנתחנן  
 חליו וטעם יקח וקבל או יקחנה חמת עולה : (יא) יבשו . הם כראות חמתו ויחלו הם על כן ויבהלו כנגד נכהלו  
 עמלי וכפשי נכהלה מאד : ישובו . ינחמו או יבקשו שלומי :



ז א שִׁנִּיז לְדוֹד אֲשֶׁר־שָׂר לַיהוָה עַל־  
 דְּבַר־כּוֹשׁ בְּיָמֵינִי: יְהוָה אֱלֹהֵי בְּךָ  
 חֶסֶדְתִּי הוֹשִׁיעַנִי מִכָּל־רָדְפֵי וְהַצִּילֵנִי:  
 ג פְּרִי־יִטְרֵף כְּאֲרִיָּה נִפְשֵׁי פֶרֶק וְאִין  
 מְצִיל: יְהוָה אֱלֹהֵי אִם־עֲשִׂיתִי זֹאת

ק ש ע א: א פ ר ג ו א  
 ד א ו י ת א ק ר ד ו ר י ש כ ח  
 ק ד מ י ק ט ו ל ר ו א מ ר  
 ש י ר ת א ע ל ק ב י ר א  
 ד ש א ו ל ב ר ק י ש ד מ ו  
 ש כ מ ב נ י ו מ: ב י א ל ה י  
 ב ק מ י ט ר ה ס ב נ י ת פ ר ו ק  
 י ת י מ ק ר פ י ו פ צ א  
 י ת י: ג ד ל ק א י ת ב ר ה י ק  
 א ר י ו ת א ג פ ש י ו ק ש ח  
 ו ל י ת ד י פ צ י: ד י י א ל ה י

ת"א שניז לוד, פ"ק י"ב

אם

אין עבדיה שירקא הקא בכנותא בישא אין אית קלוסא בירי :

רשי

אלו קראתם חלי תחלה הייתי עונה אתכם עכשו עשיתם עבדות כוכבים עיקר ואומי טולה לסיכך איני עונה שנאמר יסועו ואין מושוע זו עובדי כוכבים ומזלות ואחר כך אל ה' ולא עשין (לקמן י"ח) לכך נאמר יסועו יבטו: רבע. במעט זמן:

ז (א) שניז לרוד. ממח אחר כנס זה אחד משמות הזמר על סם הכלי. וכן פירש בו שנינות. ורבותינו פירשו לשון משנה שהורה והתפלל על הגניון שאמר הירח על מפתחו של שאלו כמו שנאמר וידבר דוד לה' וגו' (שמואל ב' כ"ב) אבל ענין המזמור אינו מוכיח על כך לפי שהוא מדבר על עסקו עובדי כוכבים ומזלות ה' ידיון עמים ואומר אני של שאלו כמו שפירשו רבותינו שאמר לו הקדוש ברוך הוא על כדאיתא בחלק. שגיאות שביקש דוד להקדוש ברוך הוא להמסר ביד שונא ולא יכלה זרעו (סא"ח) הפך דוד את חסילו והתפלל שלא יפול ביד אויב וכן פתרונו משגה שר דוד לה' על שבגנו לומר להקדוש ברוך הוא למוסרו ביד אויב על דברי שאלו שנהרג על ידו. דבר אחר על גניון כפף המעיל אשר כרת לשאלו: בוש. מה כושי משונה בעורו חף. שאלו משונה במעשו: (ג) פורק. לשון פרקו נומי הויכב (שמות ל"ב): (ד) אם עשיתי זאת. מה שמפורש אבן עזרא

לחיות בשלום עמי ובאתרו רגע יהיה להם ברשת מסני: ולא שניז. כבר בארנו כי שניז אחר מסני הגניון ורבותינו ז"ל אבדו כי המסור הוא נאמר על שאלו וקרא כוש למי שהיית ישת כמו האשה הכושית. ועוד מה כושי זה אינו משתנת בעורו כך שאלו לא היה משתנה בשנאתו אל דוד ודברים ועניינים רבים היה לו עם שאלו ופעמים רבות חשב להרוג: (כ) כך חסיתי. ולא בעזרת אדם לכן הושיעני בכל רדמי הנשכחי עם שאלו: (ג) כארית. על שויה מלך אמר פורק עליה ואם ואמר כארית כי הוא גבור שבתחת וקרא מלך וליה ואם יפורק אין כציל. ופורק מענין ופורק עלו אם זאת עשיתי מה שחור עושה זה היה מה שהורא מפורש אם נבמתי שולמי רע: (ד) אם יש על בכפי. אם עשיתי ביד רע לאדם בעל:

עין הרע רחוק הוא חמד והכזון שזה כוש היה יהודי וככה שמו והוא מבני עממין כי רחוק הוא שיאמר על שאלו חמרד ה' הנה יחל און: (ב) ה'. חסירי. פועל עומד ולעולם דבק עם בירת: (ג) פן יטרף. כל אחד מאויביו כמו צנות נמדה עלי שור ועטם פורק כי האריה יפסוק המפרקת: ואין מציל. רק אחת על כן למעלה והלילי: (ד) ה'. הטעם אם עשיתי כזאת שקרפתי ופרקתי ועטם כף כי זה יכה האדם ויהרג:

מצודת ציון

ז (6) שניז לוד. התפלל כול על הגניוה מה שכתב כפף מעיל שאלו: כוש בני מיני. זה שאלו הכל עכשיתין וקראו כוש כי היה משונה במעשו לשבח ככושי הוא המשונה בעורו: (ג) פן יטרף. שכל חושבני יתבד על הכושי וכן נשכחי כלריה: עשיתי זאת. אם כשכשתי את זאת לכדום כפף מעיל שאלו: פירוש

מצודת דוד

ז (א) שניז לרוד אשר שר לה' וגו' דעם מוסור המ דוד גיווען צו דוד דעם פון וועגין דעם שווגן וום איז פון שאלו הקלף פון וועגין דעם האם ער גיוועגין דעם מוסור צו נאם: (ב) (אזו האם ער גיוועגין) ה' אלהי בך חסיתי נאם מיין נאם אין דיר האב איך מ'ך בשלישך ררום וישיעני ספר דרפי והצילי העלף מיר פון אלע מייגע נאך ואגער און נייא מ'ך מצילי פון נייא: (ג) פן יטרף באריה נפשי ווארום סאקער וועם

ז (6) שניז לוד. מלשון שנייה. שר. מלשון שרש: על דברי. ענין בעבור כמו על דבר כושי (במדבר כ"ב): (ג) פורק. ענין

ז (6) שניז לוד. מלשון שנייה. שר. מלשון שרש: על דברי. ענין בעבור כמו על דבר כושי (במדבר כ"ב): (ג) פורק. ענין

מיין פייגם פאר צוקין מיין לייב אזוי ווי איין לייב פירק ואין פציר ער וועטם אפ רייכין מיין לייב און קיינר וועטם מ'ך גיט מציל זיין פון אים: (ד) ה' אלהי אם עשיתי זאת נאם מיין נאם אוב איך האב אנדערש דעם גיטאן נוס דא ווייטר שמיים אם יש על בכפי אוב עם איין פר האגןן איין אום רעכט אין מיני הענמם: (ד) רהיינו אם נבמתי שולמי רע אוב איך האב באצאלם מיין באצלעע ביין והאצלה צורי רשם אונ האב אנדען ש אפ גיוועגין דעם קלייר פון מייגע בליידיקר פרי איך יאל אים מאכין שמיין ליידיג דהיינו דם

ז (א) שניז לרוד אשר שר לה' וגו' דעם מוסור המ דוד גיווען צו דוד דעם פון וועגין דעם שווגן וום איז פון שאלו הקלף פון וועגין דעם האם ער גיוועגין דעם מוסור צו נאם: (ב) (אזו האם ער גיוועגין) ה' אלהי בך חסיתי נאם מיין נאם אין דיר האב איך מ'ך בשלישך ררום וישיעני ספר דרפי והצילי העלף מיר פון אלע מייגע נאך ואגער און נייא מ'ך מצילי פון נייא: (ג) פן יטרף באריה נפשי ווארום סאקער וועם

ה אין פֿרעיות לִקְבִיל  
 שְׁלָמִי בִישׁ וְדַחְקִית  
 מִעֵינַי מִן: וְיִהְיֶה רִבְךָ  
 בְּעַל דָּבָר אֶנְפְּשִׁי  
 וְיִרְבֵּךְ וְיִקְבֹּשׁ לְאַרְעָא  
 חַי וְיִקְרִי לְעַפְרָא יִשְׂרָי  
 לְעַפְרָא מִן: וְקוֹם יְיָ  
 בְּתוֹקֶפְךָ אֲהַנְטֵךְ בְּרוּחָא  
 עַל מִעֵינַי וּפְסֻדֵיב לִי  
 דִּינָא דִּי מִלְּךָ אֵל:

אִם־יִשְׁעוֹרֵל בְּכַפִּי: הָאִם־גַּמְלָתִי שׁוֹלְמִי  
 רַעוּאֲתִלְצֶה צוֹרְרֵי רִיקָם: יִירָדְךָ אוֹיְבִי  
 נַפְשִׁי וַיִּשָּׁג וַיִּרְמָס לְאַרְץ חַי וְכַבּוּדִי  
 לְעַפְרָא יִשְׁבֵּן סֵלָה: וְקוֹמָה יְהוָה בְּאַפְךָ  
 הַנְּשֵׂא בְּעִבְרוֹת צוֹרְרֵי וְעוֹרָה אֵלֵי

רש"י

אחריו: (ה) אם גמלתי שולמי רע. אם גמלתי כגמולו: ואחלצה צוררי ריקם. שחתי את הללתי בכרתי את כנף מעילו אם להשחית ולהללו ולהעמידו ריקם וכשאלה עשיתי. אלא להודיעו שהיה מסור כזלי להרנו ולא הרגתו. ואחלצה לשון הפשטת בגדים: (ו) קומוה ה' באפך. על שואלי כגון ישי ואהו ופלטתם שלא לחסר כידם: הנשוא. התפאר להראותי נקמת עברה כהתעברך עליהם: ועורה אלי. שואלו לפשות בהם מפני נקמה

להרגנו בירו: ישג וירמסם לארץ חיי. ואם ישוגני ירמס וכבודי הוא נפש ומחשבותו לישכן כבודי לעפר ואף על פי שהנפש היא השכן בעפר מות האדם אבר על דרך משל או לפי בחשבת האויב כי לא יחשוב שיש לבפש' קומוה אחר המות כי יחשבו שאני רשע וישפ' רמים. ובלת סלה פטרתי שהיא הרבת הקול בגנין ואין לה משג' בגנין: (ז) קומוה. מלרע הפעם במ"ם. אבר קומוה ה' באפך. על הודפים אותו לקחת נפש: הנשוא בעברות צוררי. כעוברך עליהם כמו שאמר באפך או

מנחת ש"י

ז (ה) שולמי רע. בעקלת מתייקים מלרע הטעם במ"ם ונחשב עליו ליתפול: ואחלצה צוררי ריקם. בעתיקים אין בגולה ואחלצה כחף יעין ומיושב: (ב) נעלם סוף פסוק בגלת לורכי וכן כגון לפי" ט"ו וכו' שגלה לריקם איהם סמוכה למלת לורכי אבל נפי' אכן עורא ואחרי' שפירבו לורכים איתי שגלה חכ' כגון להיות חף יעין ומיושב בגולה אהללה: (ג) ירדך. כה"ש בפסח ודקדוק בפסח עיין בפי' דר"ק ומגלת ד' ז': (ד) קומוה. מלרע: דרך ויגלו את מלרים והוא רחוק: (ו) ירדך. יש אומרים ירדך ואין לורכי כי אין שם דגש שתייה החי"ו מכלל ועוד היה ראוי להיות יתדך: וירמסם לארץ חיי. כעבור הקלון: וכבודי. עמינו הכסף כמו כסודס אלא תבא נפשי וכגולה לא תחד כבודי וככה שמה לבי ויגל כבודי ואחריו אף כשרי ישיכון לבקש שהוא הגוף על כן טעה רבי יהודה בן כלעס שאמר שכבודי הוא גופי והלא ידע א"ל לא שמע כי האדם מורכב מנפש ונפש וההלך הגכבד הנפש על קולת כבוד והכיצול בלרה כולת כעבור שאלו וכבודי לעפר וירדת לעפר והכתוב הוא על דרך משל וככה דברה לעפר נפשי וטעם סלה כאלמתי היה כן: (ז) קומוה. בעברות צוררי. כעבור עברותם קום כנגדם באפך יש אומרים שתכעיסם עד שתהייה להם עברות ויש אומרים התנאם בעברות צוררי. אמר ר' משה ועורה

מצודת דוד

קבוע כדק' הפסוקים: (ה) אם גמלתי. כבוד שהיה שולו א"ש שלמי וכי גמלתי או רעה תחת טובה ככסף חשב סוף שלמי לו לחוב: ואחלצה. הלוא חף נפש שהיה לי עלי לדרוך חמרי במס' מיד אש' אש' כקבו להרגו כמ"ס בשמולא ח' וכאלמתי וככה כעבור (ו) ירדך. אלוהי וסכ' לא כעברי כן כחא יסיה נגמול אלוהי שחובתי ירדך אחר כשרי יעורר ליולתו כדעמי ויש אומי וירמסי כחלך כל ימי חיי ואלת כבודי ישיכון לבקש שהוא הגוף על כן טעה רבי יהודה בן כלעס שגלה לורכי איתי שגלה חכ' כגון להיות חף יעין ומיושב בגולה אהללה: (ג) ירדך. כה"ש בפסח ודקדוק בפסח עיין בפי' דר"ק ומגלת ד' ז': (ד) קומוה. מלרע: דרך ויגלו את מלרים והוא רחוק: (ו) ירדך. יש אומרים ירדך ואין לורכי כי אין שם דגש שתייה החי"ו מכלל ועוד היה ראוי להיות יתדך: וירמסם לארץ חיי. כעבור הקלון: וכבודי. עמינו הכסף כמו כסודס אלא תבא נפשי וכגולה לא תחד כבודי וככה שמה לבי ויגל כבודי ואחריו אף כשרי ישיכון לבקש שהוא הגוף על כן טעה רבי יהודה בן כלעס שאמר שכבודי הוא גופי והלא ידע א"ל לא שמע כי האדם מורכב מנפש ונפש וההלך הגכבד הנפש על קולת כבוד והכיצול בלרה כולת כעבור שאלו וכבודי לעפר וירדת לעפר והכתוב הוא על דרך משל וככה דברה לעפר נפשי וטעם סלה כאלמתי היה כן: (ז) קומוה. בעברות צוררי. כעבור עברותם קום כנגדם באפך יש אומרים שתכעיסם עד שתהייה להם עברות ויש אומרים התנאם בעברות צוררי. אמר ר' משה ועורה

מצודת ציון

שגרה כמו ופסוקים יתקן וצרכי"ה: (ב) ואחלצה. אולי' ומשולף: צוררי. מל' אויב: ריקם. ל"ל נכנס: (ג) ירדך. הוא על לא חמס יקרה עוד נפשו כשיני והולחטו מן הללתי מן העמים על הללתי וז' כשרי מעילו להודיעו ואלת שחתי מכוד כדרי ואלה שלחתי מן יד: (ו) ירדך. אלוהי וסכ' לא כעברי כן כחא יסיה נגמול אלוהי שחובתי ירדך אחר כשרי יעורר ליולתו כדעמי ויש אומי וירמסי כחלך כל ימי חיי ואלת כבודי ישיכון לבקש שהוא הגוף על כן טעה רבי יהודה בן כלעס שגלה לורכי איתי שגלה חכ' כגון להיות חף יעין ומיושב בגולה אהללה: (ג) ירדך. כה"ש בפסח ודקדוק בפסח עיין בפי' דר"ק ומגלת ד' ז': (ד) קומוה. מלרע: דרך ויגלו את מלרים והוא רחוק: (ו) ירדך. יש אומרים ירדך ואין לורכי כי אין שם דגש שתייה החי"ו מכלל ועוד היה ראוי להיות יתדך: וירמסם לארץ חיי. כעבור הקלון: וכבודי. עמינו הכסף כמו כסודס אלא תבא נפשי וכגולה לא תחד כבודי וככה שמה לבי ויגל כבודי ואחריו אף כשרי ישיכון לבקש שהוא הגוף על כן טעה רבי יהודה בן כלעס שאמר שכבודי הוא גופי והלא ידע א"ל לא שמע כי האדם מורכב מנפש ונפש וההלך הגכבד הנפש על קולת כבוד והכיצול בלרה כולת כעבור שאלו וכבודי לעפר וירדת לעפר והכתוב הוא על דרך משל וככה דברה לעפר נפשי וטעם סלה כאלמתי היה כן: (ז) קומוה. בעברות צוררי. כעבור עברותם קום כנגדם באפך יש אומרים שתכעיסם עד שתהייה להם עברות ויש אומרים התנאם בעברות צוררי. אמר ר' משה ועורה

פירוש ע"מ

וּס אִיךְ אֵיךְ הָאֵב אֶפְ גִּישְׁנִיטִין דָּס עַקְלִיד פּוֹן שְׁאוּל  
 הַמֶּלֶךְ הָאֵב אִיךְ אַנְדֶּרְשׁ דָּאָס גִּישְׁאָן מִכְּסֵּה שְׁנֵאָה  
 אֹנֵן גִּיט צו ווייזין אִים דָּאָס אִיךְ הָאֵב אִים גִּיהָאָמ  
 אִין דִּי הַעֲגָם צו הַאָרְגִינְעֵן אִים אֹנֵן הָאֵב אִים גִּיט  
 גִּיהֶרְגֶּה אִין אַנְדֶּרְשׁ דָּאָס מִין מִשְׁשֶׁה גִינְוֵעֵן זָאל  
 אֹפּ מִיר קִיפֵן דָּס וּס דָּאָ ווייטֶר שְׁמִיט: (ו) דִּהִינֵן  
 יִרְדְךָ אוֹיְבִי נַפְשִׁי וַיִּשָּׁג וַיִּרְמָס לְאַרְץ חַי וְכַבּוּדִי  
 לְעַפְרָא יִשְׁבֵּן סֵלָה: וְקוֹמָה יְהוָה בְּאַפְךָ  
 הַנְּשֵׂא בְּעִבְרוֹת צוֹרְרֵי וְעוֹרָה אֵלֵי

**מִשְׁפַּט צִיּוֹת: יוֹעֲדַת לְאֲמִים תְּסוּבְכֶךָ**  
**וְעָלִיָּה לְמָרוֹם שׁוֹבָה: יְהוָה יִדִין**  
**עַמִּים שִׁפְטֵנִי יְהוָה כִּצְדִקְךָ וּכְתַמִּי עָלַי:**  
**יִגְמַר נָא רַע וְרָשָׁעִים וְתִכְוֶנֶן צְדִיק**  
**וּבִתֵּן לָבוֹת וּכְלִיֹּת אֱלֹהִים צְדִיק:**  
**יֵא מִנְיַי עַל־אֱלֹהִים מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל־לִב:**

ח וְכַנִּישַׁת אֲמָא  
 חַחְוִינְי וְאִמְקִלְתָּהּ  
 לְבִי שְׁכַנְתָּךְ תּוֹב:  
 ס מִיִּמְרָא בְּנֵי יִדִין  
 עִמְסָא דִּון יְהִי יי  
 פּוֹכוּתִי וְשִׁלְמֹתִי פִרְעַ  
 עָלַי: י וְשִׁפְטֵנִי עָלַי  
 בִּישָׂא דְרַב־שִׁיעִי  
 וְיִשְׁתַּלְלִינֵנּוּ צְדִיקִי וּבִתֵּן  
 לְבִי וְכִלִּי אֱלֹהִים  
 זַבְאָה: יי תְּהִיִּס עַל  
 אֱלֹהִים פְּרִיק תְּרִיצִי

רד"ק

פירושו כבדות ציון שיש לצורר עלי הנגשא אתה עליהם והצילני מירם וערה אולי כמשפס אשר ציון והוא משפס המלוכה: (ח) וערה. ערת היא עדת ישראל הכוללת אורח כלם: לאמים. הם שנים עשר שבטי ישראל ובפרם נקרא לאמים ויהיה פירושו הפסוק כן ידוע היה בישראל כי דוד נמשח למלך והוא יודע גם כן כי על פי ה' שמשחו שמואל אם כן הרדוף אחרי דוד כרדף אחרי האל ובפני זה אומר הסוכבך על דרך שאמר הנביא כי הנהג בכס כנהג בכת עניו. ובה שאמר ועליה למרום שוב כמו שאמר קומה והנשא וההלך דרך מלש כי כשיעבור האל על פשע האדם כאילו יורד ממקום ויכולו ובסכנו משפס וכאשר יפקד עניו ושפסני יקום וינשא וישיב למרום למקום המבשט: (ט) כלים. הם ישראל כמו שפרשתי לאמים. ופי' ידיו שיקח דיני סתם ויש שפסני ה' כצדק ובחובי עליו כי אני אין בו עון ולא אהאיה להם כדי שינאאו אחיו ולא אמר על כלם אלא על הרעים שבהם שהיו שונאים את דוד בתנם ועליהם אמר יגמר נא רע רשעים: (י) יגמר.

רש"י

אשר נות. והיון נות. תרועס בשכט כרול (לעיל כ'). ואיכתי ארל אויבך (שמות כ"ג). וזה מלאתי במדרס: (ח) וערת לאומים הסוכבך. אם יתורו אחריו גייסות של עכו"ם להזעיס ול' שמע לקולס. התרחק מעליהס וזכז ובס ממקומך כמרוס (רש"י בלע"ז). רעשאלס וך שפעלסן (רועה) זכר אחר למרוס טובה להרזות להס שצדק על העליונה: (ט) ידיו עמים. הפוך הדין מעלינו ותכזו על עכו"ם: ידיו. לשון יסורין: ששפני ה' בצדק. וזה ישראל שסוע לפי מעשים טובים כבידס וזל לפי העבירות: (י) יגמר. לשון כליון וכן פתר מנחס (לעיל) גמו אומר (לקמן) גמר חסיד וכן כילס (ס"א): והכוונ צדיק וכוון לכוון. אמה יודע מי הוא הלדיק

אמר הרג שיעשים ושחויבים הרשעים ויגמר אותם ויכלה אותם: והצדק צדיק. והצדק תכוון דרכו וסחשבתו וסחיע אולתו ואם זה על עצמו ועל הצדיקים שהיו בישראל וכוון למרות האלהים ועל רשעים שחיו יודע בסחשבתו האדם הוא יודע הצדיקים והתועים כי הרבה בני אדם כראים עצבם טובים ואינם כן והוא אלהים צדיק ר"ל שופט בצדק ויפון לכל אחד כפי דרכו וסחשבותו כי הוא יודע הכל: (י) מניני על אלהים. היה לו לומר מניני אלהים בזה הוא על עורא

אבן  
 אלי ועורר אלי משפט שגורת שחטוב מלכות שאלו אלי כי שאלו לפי דעתו כזו או פחד להזכירו כשמו הגודעו בן בלעס אמר עור מה שגדת להועיני ועל דעת אלה הדיה גורת ועורה מהפעלים היואלים כדרך מלח שז שהיא פעמים יואלת ופעמים עומדת והכוון בעיני כי ועורה אלו מלה עומדה ויחסר כ"ף ממשפט כמו ועיר פרח חדס יולד ובאחר השמע ערת לאומים המשפט שפטי יבואו מאפסי ארץ ויה טעם הסוכבך וטעם ועליה למרום טובה שיזכז אל השמים לשבת על כסא המשפט על כל אחריו ה' ידיו עמים גם הוא ככון שהיו עם כזש עבדים מהגייס וסכבותא דוד כאילו סוכבו את הכנייה כי הוא עבד השס והוסס בו מצורת דוד

כע"ש לעשות כהם משפט כפוי (לקמן קמ"ט): (ח) וערת. ואף אם מרת המלוא: סוכב לחור אחריו להזעיס לה סוכ גמור' כשעורס להחרחק ממהס וזל: טעם חלסי: (ט) ידיו עמים. כשצדק העמים כששפט הלוי או שסוט חלסי כפי צדקו וכוונתו אשר עני כ"ל סיס כשהעמים עומים יקבנו עמיס הללוים מן הסולס וזה אלהים כוון לכלום וכליות של הצדק יודעת כי לבנו פירושו ע"מ

לשון מורכב מן יפסול ויפסיל: חיי. ר"ל לל' יי חיי: (ח) ועליה. כשעורס: (י) יגמר. מל' גמר וסוף: גמ. עשה: (ט"א) מניני.

די פְּעִלְקָךְ שִׁפְטֵנִי ה' כִּצְדִקְךָ וּבְחִיבִי עָלַי מִשְׁפַּט מִיָּה דו גָּאֵם אֲזוּ וְיִי מִיָּין גִּירְעָמִי קִיִּיִּים אֲנִי מִיָּין נֶאֱנָצְקִיִּים וְיִי אֲוִף מִיָּר אִיִּו: (י) יגמר נא רע רשעים עם נאל וך גון אום לאוניו און פר לענט ווערין דס ביין פון די רשעים ויכונן צדיק און די זאלקס אן בריימין דעם צדיק ער נאל שטיין און פון זיין שטאנד ויבתן לבות וכליות אלהים צדיק און די פרוקסט דאך די הערצער און די נירין דו גאמ ווס ניינ גאמן און אלהים צדיק דרום

צוא ביר איך זאל קענין קאן אין ווי דעם משפט נקמה ווס די האקסטיגבאמן אין דר תורה: (ח) וערת לאמים הסוכבך און ווען ריא ערה פון די פלשתים וועט דיה ארום רינגליון און וועט דרך קעמין רוא זאלקס ווי הערפין זאלקסו ווי גיט צו הערין ועליה למרום שיקה און פון דר ערה וועגין קער ויה אום צום היקעל בלומר דר וויימר דרך פון ווי און הער זיי גיט צוא: (ט) ה' ידיו עמים גאמ וועט משפטמו

**יְיָ אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צְדִיק וְאֵל זַעַם בְּכָל־  
יוֹם: יְיָ אֵם־לֹא יֵשׁוּב חֲרָבָו יִלְטִישׁ  
קִשְׁתּוֹ דֶּרֶךְ וַיִּכְוַנְנָה: יֵד וְלוֹ הִבִּין בְּלִי־  
מוֹת הִצִּיּוֹ לְדֹלָקִים יַפְעֹל: מוֹ הַגְּהֵ יִתְבַּר־**

ת"א ואל זעם נכונת סוכרית קה פגד וזכר לו כל המור עקידה שמר ה

לְבָא: יְיָ אֱלֹהֵי רִיבָא  
נִבְאָה וּבְחִקּוֹף רְגִיז עַל  
רִשְׁעֵי כָל יוֹקָא: יְיָ אֵם  
לֹא יָתוּב לְדֶרֶךְ תִּיהִי  
סִפְיָהּ שְׁחִיזוּ בְּשִׁפְיָהּ  
כָּתִיבָא וּקְדִיבָא:  
יְיָ וּבְשִׁפְיָהּ סִפְיָן וַיִּנְי  
כוּתָא נִירִיו לְדִקְבִי  
צְדִיקָא יַעֲבִיד: מוֹ הָא

רש"י

שהכוננו: אלהים צדיק, כך שמך: (יב) שופט צדיק. אלה. לשוטט זקק: וזעם בכל יום, כשוראה את מעשה הרשעים: (יג) אם לא ישוב הרשע מרשעו: חרבנו ולמשו. הקדוש ברוך הוא עליו. ילטוש (סוכרית) כלע"ז. פלירטן רייניגטן) וידרוך קשתו: (יד) ולו. ולרשע הכין הקדוש ברוך הוא כל מות: לדולקים. לרודסים כמו כי דלקת אחרי (בראשית ל"א) וכן פירושו חזיו להרוג את הרשעים הדולקים את הדולקים ופעל הקדוש ברוך הוא ויומיים להמתם. כל דליקה לשון רדיפה הוא: (טו) יחבר. לשון הריון ולידה כמו (שיר ח') טמה מכלתך

(טו) יחבל. ידמה חושבוט החלב להריון וכשיוציאים בברור הוא אבן עזרא

מלקמה כי על השם הוא נשמן כי הוא מושיע ישרי לכ כנגד וכוונת לבות: (יב) אלהים. יש אומרים כי לדיק פועל וכוונת לבות: (יג) אלהים. יש אומרים כי לדיק פועל וכוונת לבות: (יד) ולו. לעשן: כלי מות. שמעך להרוג בו אתרים ורבי משה אמר כי כפי' אלו הם כלי אשר לא ישוב ודק זה אשר נשיא יחטא: לדולקים. עשה חרבנו לטושה כחש בווערת ויש אומרים לדולקים כמו דלקת אחרי ופועל להרוג: יפעל. (טו) הגה יחבל כמו מצורת דוד

מצורת דוד

(יב) שופט צדיק. שופט משפט חליק ומוטם בכל יום על המרימים (יג) אם לא ישוב. אם כבודו חמס חלוקים לא ישוב מרובו מוד יחיד חרבו וקשתו אשר דרך משיגה לירום על כל חלוקיהו) ולו חבין. נגוד משו וסיס סכרין כלי מות סאלס על עולמו ומחלס משפט כמו שהשם אשר משה מיש על חבלי

פירוש ע"מ

דרום וייקמו ווער איין צדיק איז ואלקמו אים און ברייטן: (יא) סגני על אלהים מושיע ישרי לב און באשיצונג איז אוף גאט ווס ער העלפט די רעכט פארמיגע הערצער: (יב) איהים שופט צדיק גאט איז איין גירעכטער שופט צו משפטין גירעכט גאי ועם בכל יום אונ גאט צאריגט אלע קאג ווען ער נעהט די מעשים פון די רשעים: (יג) אם לא ישוב ווען דר רשע קערט זיך גיט אום פונוין ביי חביו ילמש מוט ער זיין שווערד שארפין אויף דעם רשע קשטו ביד ויכוננה אונ טרעמט זיין בוגין אוף איהם אונ ברייט אים און צו שיקין מיט אים דעם רשע: (יד) וי חבין כלי מות אונ צוא דעם רשע ברייט גאט און די פלים פון דעם מוט וואס קען הרנהת מיט זיי חציו לולקים יפעל אונ זיינע פיילין ווערקט גאט זיי חציו לולקים און צו טייטשן מיט זיי די רשעים נוס אונן נאך די רשע וטייטשט אום רעכט אונ טראנט מידקייט אונ גיוויגט ליגיגט בלומר אלץ וואס ער גיוויגט אונ אונ גיוויגט אונ

רד"ק

אך כי מבחי ומשענתי הוא על אלהים שהיה מגני שהוא בושע ישיר לב: (יב) שופט. כמו שפטיה' חצרו ופירוש אלהים שופט הצדיק בצדקתו הרשע נכדו ודחו שאמר ואל זעם בכל יום כלומר שופט הצדיק שופט מי שהוא זעם אל בכל יום כי לא ישוב מרשעו חיש אחריו. אם לא ישוב. אם במקום כי. או כאשר. ובכל יום ר"ל תמיד. ומה היה זעם שאלו לאל שהיה מבוה מעשה האל דברו כי דוא יודע כי דוד על פי ה' נמשה למלך אחרי. והוא היה דודף אחרי בכל יום להגנו ועוד שהיך דוד נבי ולא חמא לו והיה רוצה ללשון דם ויעוד שנשבע חי ה' שלא יסיתנו ומכל אלה היה ראוי לחקרא וזעם: (יג) אם. כמו כי: לא ישוב. מרשע: חרבו ימוש. להמיתו: קשתו דרך ויכוננה. לירות בי. כלומר קירוב אנו אל המות ולפי שם כמי שהוא עומד כנגד הקשת הדורכה: (יד) ולו. לו ולדולקים עמו אחרי הכין ופעל חצים וכלי מות להרגנו: ודולקים. כמו כי דלקת אחרי

מנחת ש"י

(יב) שופט צדיק. מלא ואלו' ונד"ס' צ' כ"ו) יש חלוט מפרום וסס חכמו כפי' דעם מה שכלה בטיני: (יד) לדולקים. הלא"ד בנע"ח: גם שפוט אשר יושי' הם' בכל לו והעפס הוא שופט חמיר ולפי דעתי כי לדיק תאר לשופט ואל זעם השם בכל יום קשור עם הפסוק שהוא חריו אס לו ישוב ותחסר מלת אשר אל כמו אלה על דרך אל גולדו להרפה וחשוב מלת אל למלת רשעים שהיא למעלה: (יג) אם. ויכוננה. העעם מכוונת לריות: (יד) ולו. לעשן: כלי מות. עשה חרבנו לטושה כחש בווערת ויש אומרים לדולקים כמו דלקת אחרי ופועל להרוג: יפעל. (טו) הגה יחבל כמו מצורת דוד

מצורת דוד

ענין מחסה כנצור על הגג: (יב) וזעם. ענין כעס: (יג) ימוש. יחיד כמו לטוש כל חושש (נכרשית ד') דרך. סדך לרוד כנגל על הקשת למחש לריות כחזון: (יד) לדולקים. להרופים כמו כשועל דיו סהס כלמת פעל אוהס על החוף כ"ל על עמו כי הוא יסיס נכנס: (טו) יחבל און

דקומי יקרים

מו הגה יחבל און ורדה קבל ויך שקר. רבי לוי זאגט ווען הקב"ה האם גיזאגט צוא נח ער זאל אריין נעמן און דיא תיבה צווייט נח זקר מיט א זקבה פון יערער פון. וענין אלע מינים גיקופטן צו נח פארין ויין. דער שקר נאם פאלשקייט און אריין גיקופטן צו נח פון אים גאט אריין נעמן און דער תיבה האם נח גיזאגט צום שקר מיד האם הקב"ה גיזאגטן איד זאל גיט אריין נעמן און די תיבה איינציגע זאכן. נאך פארין. גיט און דער ז' פאר. אז דוא וועטס האבין א פאר וועל איד איד די תיבה. האם ער גיזאגט מיד אריין וועט זי גיזאגט א פאר. האם ער גיזאגטן דעם פתחא נשאדין. פתחא האם גיזאגטן דעם שקר פון וואנין קופטט. האם דער שקר גיזאגט איד קום פון נח. איד האב גיזאגטן נח זאל מיד אריין נעמן און די תיבה. האם ער גיזאגט מיד אריין וועט זי גיזאגט גיט אריין נעמן. נאך אוב איד וועל האבין צו מיד א פאר וועט ער מיד אריין נעמן און די תיבה. אויב דו ווילסט זי דו מין פאר וועלן סיר ביינען גיין צו נח אונ ער וועט אונן אריין נעמן און די תיבה. האם פתחא גיזאגט צום שקר וועטס קיר געבין אז איד וועל גיין דיין פאר. האם דער שקר גיזאגט צוא צדיקים: (טו) הגה יחבל און ורדה קבל שקר נאך דר רשע וטייטשט אום רעכט אונ גיוויגט אונ גיוויגט אונ

וַיִּמְעַר לְשֹׁקֵר וַיַּעֲבִי  
 עֲקֵלָא וַיִּלְדֵי שֹׁקְרָא:  
 מִן שִׁחַת חֶסֶד וּנְקִמָה  
 וּנְפֵל בְּשׂוֹחָהָא דִּי עֵבֶר:  
 יוֹתִיב לְעִתִּיהָ בְּרִישָׁיהָ  
 וְעַל מִזְבְּחֶיהָ חֲטֹפִיּוֹת  
 נְחֹת: יֵה אֲשַׁבֵּחַ:  
 בְּצִדְקָתֶיהָ וְאֲשַׁבַּח שֵׁם  
 אֱלֹהָא עֲלֵהָ: אֱלִישֶׁבֶתָא  
 עַל כְּנוֹף רְאִיתִי מֵת  
 הַיּוֹשֵׁב בְּחֶמְתָּא לְדָוִד: בִּי  
 אֶתְהָא רְבוּנָא בְּקֵיא

רש"י  
 אמך: והרה עמל וילד שקר. כל מה שהוא מוליד ויגע  
 הכל מתקר בו שאינו מתקיים כידו. מחלל אמר כל מה  
 לשקר מוליד פתחא נכח: (יה) אודה ה' בצדקו.  
 כשילדיק הדין הנמוך לטפות הרשעים כרשעם:  
 ח (א) הניחית. כלי זמר שבה מנת שם מגויים אומנים  
 לטקומו. ורובחיתו אמרו על לזמה שעתידה לידרך  
 כנת כמו שכתוב (ישעיה ס"ב) פורה דרכתי לבני ארץ ענין  
 המזמור חיוט נכוח: (ב) מה אדיר שמך. יומר מכדי  
 כח מלת התחמונים לא היו התחמונים כלואי שחשבה שכונתך  
 גבורתו: (ס ה') ארזיני. שאתה הוא ארון כל הברואים:  
 אבן עזרא  
 תכלתך אמך בערם יבוא חבל: והרה עמל. הטעם כי  
 תחלתו שוא וסופו הכל כי כל מהשכחתי תעמדה ולא  
 תהייה: (טז) בור. טעם ויחפרו להוסיף בעמקי ומהל בשחת המקום השפל במשקל אשר וורה ברחת מגורת רוח  
 ויש אומרים כמו שחשח נתפש: (יח) ישוב. הטעם שחשך עב בראש ונכסור וזכור קדקדו אמר ירד כי הגורת רוח  
 באות המשמים כעבור חמס: (יח) אודה. ענין דקדקו וזכור ענין כנגד ירד:  
 ח (ה) למנצח על הגהות. ה' ארזיני. זה המזמור נתנו למשפחת שובד לדוד הגהי. שהוא מכני לוי כמו לידותו  
 לו פיוס תחלתו הגהות מתפארת והדומה לה ורבי משה אמר כי הוא כלי ימיחס אל משפחת שובד לדוד הגהי  
 ולהתחם ככה לא מלאנו ומהבילים אמרו על ניגון הדורכי' גת: (ג) ה' ארזיני. כעבור שאמר תמשילו במעשי

מצודת דוד  
 ליהם סדכר הסיח בעלמם הכתם וסופו מלך בן הרשעים הללו כסה  
 מעשי' הרעים לא כהדומן עמלום כל' השני עליהם תחלתו למשוחם  
 ונדכר סוף מלכו הים נגמול חטאתו: (טז) בור ברה. כזה יכרש  
 המקרה שיקניו ויאמר הכס הכור אשר כרס וכחמלס חשב לחפרו על  
 מי אלו נגמול אשר כחמלו יפול בו: (ח) ישוב עמלו. סמנל שרלס  
 (יח) בצדקו. לשב רלוי להודות על הדיקה דיו: ואומרת. אשכח  
 ח (ג) מה אדיר שמך. מה עמד חזקת כלל הסיך מעשי' ומשכל ככל: אשר תחנ. כעבור אשר גם הור כתיבך נתון בשמים

פירוש ע"פ  
 בְּלִיבְיָם נִיבֵם בִּי אִים: (טז) בור ברה ויחפרו איין גרוב  
 גְּרֵאבְתָּ דָר רִשְׁעֵ אוף איינעם אונ ווען ער גְּרֵאבְתָּ  
 ויא גֵּאנְץ מִיָּה אִים וַיִּשַׁל בְּשִׁחַת יַפְגִּי אִוּ פֵּאקְטָם עַד  
 אַרְצֵין ארִיין אִין דָּר גְּרֵוּב וּם עַד הַמ גִּיוֹעַרְקָתָם אונ  
 גִּימְאָכְתָּ: (יח) ישוב עמלו בראשו עם מום זך אום  
 קַעַרְוִין וַיִּין מִיִּדְיָקִיִּים וּם עַד הַמ גִּיוֹאֲלָתָם טָאן צוּא  
 אִיין אַגְרֵדְוִין דָּם מוּם זך אום קַעַרְוִין אוף זִיין קֵאפ  
 יַעַל קַרְדֵּי וְחֶמְתִּי יַבֵּד אִוּ אוף וַיִּין קֵאפֵּם מוּם זִיין רֹבּוּג  
 גִּידְרַעְרִין: (יח) אודה ה' בְּצִדְקֵךְ אִיָּה וְעַל לִוְיָבִין גָּאֵם

און וויא זיין גִּידְרַעַמְטִיקִיִּים וְחֶמְתִּי שֶׁ ה' עֲלִינוּ אונ וְעַל  
 ח נא מְנַצֵּחַ עַל הַגִּיטִית דָּעַר סִמּוּר אִין וְאָרְךְ נִמְאָכְתָּ  
 גַּל שְׁפִילִין דָּעַם מוּמֹר אוף דָּעַם בְּלִי וְקָר וּם קִיקָט אַרוּם פּוֹן דָּר שְׁמֵאָתָם גַּת דָּעַן דָּאָרְשִׁין וְעַנּוּ  
 פֵּאֵר הַאֲנַדְרִין בְּעַלֵּי מְלָאכּוֹת וּם קֵאגִין סֵאכִין בְּלִי נִסְךְ מִסִּיד לְדִיד דָּעַם סִמּוּר הַאֵם דָּוִד גִּימְאָכְתָּ:  
 (כ) נִיגַם דָּוִד ה' אֲרִיזִיט וַר דָּר גָּאֵם אֲנִיעַר הֵאָר וַיִּיא זִיעַר שְׁמֵאָרְקֵ אִין דִּיין נִקָּמֵן אֹנֶף דָּר נִאָנְצַעַר עֲקֵד  
 כליזמר

כחלים דמיין חטעשה חוא הלידה. ואמר כי דבר האון  
 בפיו כי יחשבנו בלבו ורצינו למעשה. ואין ועמל ושקר.  
 ענין אחר אלא שחמלות שונות: (טז) בור. כפל ענין במלות  
 שונות. ואמר כי הוא ברת בור להפילני בו והוא יפול בו  
 התנבא שימות שאול בחרב ואמר ויפול עבר במקום עתיד כמו  
 שפירשו: (יח) עמלו. שקד שחיה עשה ברדשו אחרי ישוב  
 בראשו: ועל קדקדו חמסו ירד. כפל ענין במלות שונות:  
 (יח) אודה. והו אודה ה' כפי צדקו ישעשה עמי: ואומרת:  
 שם ה' עליון. כי הוא עליו על הכל ישעשה ביצורים חמסו:  
 (א) הגהות. כבר פירשו כי גתו חמסו הגנון. ויש אומרים  
 כי כשתיה ירד בנת אמרו. ויש אומרים כי נתנו לבני עובד  
 ארום חתני ורוממורו חות הוא הלא רשבה והוראת לאלוסיפור  
 מה אדיר שמך בכל הארץ. כמו מה אדיר אתה כי שמי הוא  
 מנחת שי  
 (יח) ישוב פעלו כלאשו. כי"ם רפס: ועל קדקדו. קי"ף שנים  
 כחסף קמן כמ"ם כשפול כי י"ד:  
 ומלת בשחת המקום השפל במשקל אשר וורה ברחת מגורת רוח  
 ענין דקדקו וזכור ענין כנגד ירד:  
 זה המזמור נתנו למשפחת שובד לדוד הגהי. שהוא מכני לוי כמו לידותו  
 לו פיוס תחלתו הגהות מתפארת והדומה לה ורבי משה אמר כי הוא כלי ימיחס אל משפחת שובד לדוד הגהי  
 ולהתחם ככה לא מלאנו ומהבילים אמרו על ניגון הדורכי' גת: (ג) ה' ארזיני. כעבור שאמר תמשילו במעשי



תהלים ח

פִּנְנָתָהּ: ה' מֵהָאֲנוּשׁ פִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּבֶךְ  
 אָדָם בְּיָ תִפְקְדֵנוּ: יוֹתַחֲסֶרְהוּ מַעַט  
 מֵאֱלֹהִים וּכְבוֹד וְהָרָד תַּעֲטֶרְהוּ:  
 וְתַמְשִׁילֶהוּ בַמַּעֲשֵׂי יָדָיךָ כֹּל שֵׁתָהּ  
 תַּחַת־רַגְלָיו: ה' צַנְהָ וְאַלְפִים פְּלִסְוֹנָם  
 בְּהַמּוֹת שָׂדֵי: ט צַפּוֹר שָׁמַיִם וְדַגֵּי הַיָּם

ת"א סה אנט. שנת פת סכודרי לה ויכר בלג: ותסמרו: ר"ה טא גדיים לח: רד"ק

ה מה בר נשא ס ט ו ר  
 תכר עוקדי ובר נשא  
 מסור הקער ערו:  
 ו ותסרמא ותיח קליט  
 ס ט ג א כ ג א ו יצאקא  
 ושבקורא סב קלנייה:  
 ו אשלמטיה בעוקדי  
 וך פולא שויהא תחות  
 רגליו: ח עאן והרבי  
 כולחון ורחוד בעירי  
 תקלא: ט צפרי שמאי  
 ונני גמא וקויהן דחליף

רש"י

תזכרו: (ו) ותחסרהו מעט מאלהים וגו'. מאלהים ל' מלאכים שנתת כח ביהושע להדמים הקמה וליבש את הירדן. במשה לקרוע מי ים סוף ולטלות למרום ובאלהיו להחיות את המת: (ח) צנה ואלפים. אלן ובקר כמו (דברי' כה) שגר אלפיך. צנה ל' פעולה הוא כמו (במדבר לב) אצרות ואלפים. (אונקביוג' כ' בלע"ז ל' איטליא אוולדרי"א בל"א שאפטריוח) יש מדרשו אגדה ואינן מתיישבין לפי המקראות:

ואדם אני תמית כה אנוש כי תזכרו: (ו) מה אנוש. הוא הפך מה אדיר שכך כי הוא להגדלתו וה להקטנה כלומר כי אראת שמוך חזירת והכובים שהם בריאות גדולות ומשכילות מה אנוש כי תזכרו כי זכרת אותו והאצלת עליו כבוד המשכילים העליונים שאינם גוף כי אף אותם שהם גופות אני רואה גורל גופם וערכם כי האנוש כאין נגדם ואמר מעשה אצבעותיך ואמר אשר כוננת להכחיש האומרים שהעולם קרמון לשיבך אמר מעשה וכווננת שאתה חרשת כלם. ואמר אראה שמך. ואם אין נראה לנו אלא הספור לנו לשי שהם מזהירים כלם כמו חדרב אשר ביהוד כלי והזוכית שהיא נראה מבהיץ. אנוש וכן אדם. כפל ענין כבלות שנותן או ר"ל כי האדם אני תמית כה אנוש כי תזכרו: (ו) מה אנוש. הוא הפך מה אדיר שכך כי הוא להגדלתו וה להקטנה כלומר כי אראת שמוך חזירת והכובים שהם בריאות גדולות ומשכילות מה אנוש כי תזכרו כי זכרת אותו והאצלת עליו כבוד המשכילים העליונים שאינם גוף כי אף אותם שהם גופות אני רואה גורל גופם וערכם כי האנוש כאין נגדם ואמר מעשה אצבעותיך ואמר אשר כוננת להכחיש האומרים שהעולם קרמון לשיבך אמר מעשה וכווננת שאתה חרשת כלם. ואמר אראה שמך. ואם אין נראה לנו אלא הספור לנו לשי שהם מזהירים כלם כמו חדרב אשר ביהוד כלי והזוכית שהיא נראה מבהיץ. אנוש וכן אדם. כפל ענין כבלות שנותן או ר"ל כי

תזכרו כי זכרהו כבדוהו שאצלת מהודך עליו ותפקדו כל הימים אשר הוא חי הנשניו עליו וכמשישו לתת לאיש כדרכו: (ו) מאלהים. הם המלאכים בעבור כי נשמת האדם מתכונת המלאכים שנתת בוובת תמשלתו במעשה ידך: (ח) במעשה ידך. היצורים השמים או פי' ואף העליונים והמטלה הוא שסבין בשכלו מהלך הגלגלים והכובים: כל שמה תחת רגליו. התחתונים כלם: (ח) צנה. אלף צאן נעלמת בצנה מהמכתב. ואמר צנה ואלפים כי הם גדלים עמו וקטוניהם למלאכהו ולמלאכתו ולמבוגשו והצאן הוא הכבשים העוים: ואלפים. הם השורים ואמר. כלם על שאר הבהמות הגדולות עמו והם המוטלים והחבורים והגבילים. ואמר וגם בהמות שרי. הם חיות השרה. ואמר וגם. כי הם כשאינם גדלים עמו כיישוב מושל בשכלו ובתבולתו עליהם. ואמר עוד: (ט) צפור. אפילו באותם שאינם באיץ עמו כצפור שהיא מורה באיור והדגים שהם שמים במים על הכל הוא מושל וצד אותם בתבולותיו: עובר אררות ימים. ששעוהו ספנות ועובר בהם אררות ימים:

מצורה ציון

(א) ותסמרכו מעט. הכ"ס דנושא כפ"ס: (ב) תפקדו. מוכננו וכפל הדב' כמ"ט: (ג) שחה. שנת: (ד) צנה. מלשון נחן: ואלפים. פנים כמו שגר אלפיך (דברים כ"ח): (ה) שרי. כ"ח עזר טה"א:

(ה) מה. ידוע כי הירח וחדד עשר כוכבים הנקודה בעולה מההגלגל וכל הארץ כנקודה שלא תחלף כנגד הרקיע כי תזכרו דבר כזו והקטנם אחר שיש כ' רחיות גדולות וככדונות מעט מאלהים. המלאכה והכלל כאשר אמר דניאל אלהין די מדרהון עם כשרא לא יתוהי: וכבודו והרד העטרהו. בעבור כח נשמת חיים שנפח בו שהיא עליונה ואינה גוף ע"כ לא תמות: (ו) תמשיליהו במעשה ידך. באלן לגדה כאשר יזכירם אחר כן כים אומרים כי כל שמה תחת רגליו המתכת והמחיים: (ח) צנה. הזכיר האלן והאלפים בעבור זרכו לתאכלו ומלבושו יתח מרכיבת והתמורים וחדד כן הזכיר חיות השדה וחדד עמו שדה על דרך כל מלניו ידי ומלת בהמות כוללת לא ככשר אמר יפת כי הבהמה היא האוכלת עשב והנה מה יעשה ליש גבור בבהמה: (ט) צפור. ואחר כן הזכיר העוף שיעוף למעלה הימנו והדג שיצוף למטה הימנו ועטם עובר אררות ימים שנכתמתו עושה ספנות ויזכיר אררות ימים והזכיר זה בעבור שיער הדגים בלב הים ויש אומרי כי על הדג יזכר שיש עובר אררות ימים:

מצורה דוד

(א) מה אנוש. הוסף להוכיח ש' משניו על הכל ואמר הלא עה הוא משניו מלדס למעט לגי' ה': (ו) ותחסרהו. על כל זה כשהתקן חסכונו קטע מעט מעתללים כדכ' סכמטו והדעת ומטרנו כדכדו והד' כי הוא הפתלת על כל ד' צמט כדכדו:

(ו) ותחסרהו. התבטלו ככל הכתוב: תחת רגליו. כ"ל כנענים ימחו בו שאלו יולדו כהמכה: עובר אררות ימים. ר"ל כי האדם כהמכה יעשה למוות וכסה עובר אררות ימים ויכול הוא פירוש ע"מ

גיביריט: (ה) (מא) איך קיה פאר וואונדערין אונ  
 נאג) מה אנוש כי תזכרו ונס אין נאר דך בענטש השוב  
 דם דו זאלסט אים גידענקין אונ וואס איז דער בן  
 אדם השוב דם דו זאלסט אים בעעלין: (ח) ותחסרהו  
 פעט באלהים אונ דוא האסט אים גימיקערט ווייניג  
 וואס פון איין מלאך דען דו האסט אים גיגעבין  
 חקקה גלייה מיט איין מלאך) וכו' והרד העטרהו  
 אונ מיט כבוד אונ מיט שיינקייט האסטו ארום

גיביריט דעם בענטשין: (ח) תמשיליהו במעשי ידך  
 דו האסט אים גימאכט גינעלמיגן אין דך ארבעט  
 פון ביינע הענט כל שמה תחת רגליו אלץ האסטו  
 גימאן אונמער טעניג אונגער ויינע פים: (ח) דהיינו  
 צונח ואלפים סולגים בהמות שרי שאף אונ אלערינדער  
 אונ אוף די בהמיה פון דעם פעקד: (ט) צפור שמים  
 דיגי הים אונ אוף די פייגיל פון אונטערין דימיל אונ  
 דיא פיש פון דעם ים עיבר ארחה ימים וואס פארין  
 איבר

**עֵבֶר אַרְחוֹת יָמִים: יְהוָה אֲדַנִּינוּ מֶהָ אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל־הָאָרֶץ: ט"א לְמַנְצָה עַל־מוֹת לַבָּן מִזְמוֹר לְדָוִד: ב' אוֹרֵה יְהוָה בְּכָל־לְבָבִי אֲסַפְּרָה בְּלִי נִפְלְאוֹתֶיךָ: ג' אֲשַׁמְחָה וְאֶעֱלֶצֶה בְךָ.**

אֲקַרְטֵי יָקָא: י"ו אֱלֹהָא רַב וְנָגַא קְסָה חֲלִיל וּקְשִׁבָה שְׁקָה בְּכֹלֵיא אֲרַעָא: א' לְשִׁבְחָא עַל מִיתוּקָא דְנִבְרָאָה דִּי נִפְקַּס בְּגִי מִשְׁרִי תֵּא חוֹשֶׁבֶת תֵּא לְדָוִד: ב' אֲשִׁבָה קָרָם יוֹ בְּקֵל לְבִי אֲשִׁתְּעִי בּוֹלְהִין פְּרִי שְׁוֹתָךְ: ג' אֲחִדִּי וְאֶבְרַח בְּמִימְרֵךְ אֲשִׁבָה

אומר

רש"י

**ט (א) על מות לבן.** יש פותרין על מות לבן על מות בנו אצלנו ולא יתכן פתרונו מפני אומר לבן ולא אמר הבן ואין לו כח מומר עדות וזכרון לאמן זה הפתרון. ויש פותרין על מות לבן בכל וחק זה לא יתכן והתוך אה השם ואין במומור זכרונו (פס"א) ור"חיתו במסורה הגדולה שהיא תיבה אחת שהרי חסיד לה (לקמן מות) והוא ינהגו עלמות פתרו מנחה ודונם מה פתרו. ואינו נראה כענין ור"חיתו בפסיקתא שהענין מדבר בעמלק ושבו נגמרו נוסם שמש מחית ואומר אני למנצח עלמות לבן שיר זה לעמיד לכא כשיחלובן ילדונו ושחרותן של ישראל יתגלה דקתח ותקרב ישועתם סימחה עשו ורשו. כפי תורתנו (פס"א) על עלמות. ילדות. לבן כמו ללבו מנחה פתח עלמות לבן נגינות ללמד ובה פתרונו למנצח על מות לבן למבורר נגינות ללמד ויהי לבן כמו להבין ולבונן. עלמות על שם כלי

שיר שמו עלמות כח"ש (לקמן מ"ו) על עלמות שיר. ודונם פתח לבן שם אדם שהיה שמו לבן שהיה נלהם בדוד בימים ההם ומה שהוא אומר נגמרת גוים חכרת רשע הרשע הזה הוא לבן ההורג עם נקוי' וחק על פי שהיה אחיה רואה במקום אחר אדם שהיה שמו לבן רק במקום הזה כן אחיה מואל בשמות אחרים' שזינס ככתבים במקרא רק פעם אחת (פס"א): (ב) כל נפלאותיך. גאולה האחרונה ששקלה כנגד כל הנסים כמו שאמר (ירמיה עו) ולא יאמר עוד חי

אבן עזרא

**(י) ה'. פעם אחרת ככה בכל דור ודור כי הארץ לעולם עומדת:**  
**ט (א) למנצח על מות לבן.** על מות שמים מלות הם על כל נטעה האומר כי הוא כמו על עלמות שיר ועוד למה היה סמוך אחריו למ"ד גם האומר כי לבן היה שם משורר כמו ביועזאל אינו ככון כי אין המשפט השלון לאמר ליחזק לעקב כפתחות הלמ"ד בשם אדם כי השם נודע כאשר פירשתי בספר השם ויש אומרים כי לבן הוא בכל הפוך ועל מות איש הבנים נמות בנו והנכון דברי רבי דונם

מצודת דוד

לזר חף דני סיס: (י) מה אריר. מכלל זה נראה שם מאל חליל שמך בכל הארץ משגיח ומושל בכל: (ג) אומר ששך עליון.

פירוש ע"פ

אִיבַעַר אִין דִּי וְעִגִין פִּין דִּי יָמִים נִדְם אֲלֵךְ הָאֲקִטְו גִּימָאֲמָה אֲנִיבְעָר טַעֲנִיג אֲנִיבְעָר קַעֲמִטְשִׁין: (י) ה' אֲדַנִּינוּ וְגִי גָמַט אֲנִיבְעָר הָאָר וְיִיבְעָר שְׁטָאֲרָא אִין דִּיין נָאָמְרָא אִין גָּאֲעִין לֵאמֹר: (א) קִנְצָה לִי בַיַּת לְבָן דְּרָב מִזְמוֹר אִין וְאִרִּין גִּינְעֵבָן צוּם לִי וּסְ עַר שְׁטָאֲרָאֲמָט וְרָ אִין גִּינְאֲנִג עַר זָאֵל אִיהִם וְיִנְעֵן אִוִּיךָ דְּעַם גַּם וְנָאֵם דְּעַר לַבָּן אִין גִּינְשְׁטָאֲרָאֲבִין נִדְם עַר הָאֵם מִלְּחָמָה גִּיתִי לְטִין מִימָה

רד"ק

י' ה'. כאשר כלה לספר החסד שעשה לאדם והיכלת שנתן לו על הכל והוא קטן כנגד בריות של מעלה שאלו הודות ואמר ה' אדונינו: (א) למנצח. אמרו רוב המפרשים כי אמרו דוד על אחר כתיביו שמת וגם לחץ את ישראל ושמו לבן ובמותו אמר דוד זה המומר ויש אומרים כי לבן כמו בירד והוא גלית שנקרא איש הבנים וכאשר הרגו דוד אמר זה המומר. אי על גלית נאמר זה המומר אבל פי' לבן למשורר ששבו ב' כס"ש בדברי ימינו ועמם אחיהם המלשים בן יועזאל ושמו גויה. ופי' עלמות שהוא שחי' כמו מלח אחת כן עלמות שיר. ואף על פי שנפתחה לס"ד לבן ואם כן בא בשם העצב ה"א הדיעה אף על פי כן בן הדיעה להורות כי על פי המשורר אמר כי אם היה אומר בשבא לא היה נזכר כי על המשורר אמר ששמו בן: (ב) ה' בכל לבני. כי השועה גדולה היתה לדוד ולשאל במות גלית מפני זה אמר בכל לבני. אמרה כל נפלאותיך. כי על מלא אחר יספר אדם הפלאים אחרים שעברו: (ג) אשמחה. כי כך בחסתי בכוני לכלבתי כתי ואני נזכר והוא איש מלחמה: עליון. כי אהה געלתי על הכל ולשקר נבחרתי

שיר שמו עלמות כח"ש (לקמן מ"ו) על עלמות שיר. ודונם פתח לבן שם אדם שהיה שמו לבן שהיה נלהם בדוד בימים ההם ומה שהוא אומר נגמרת גוים חכרת רשע הרשע הזה הוא לבן ההורג עם נקוי' וחק על פי שהיה אחיה רואה במקום אחר אדם שהיה שמו לבן רק במקום הזה כן אחיה מואל בשמות אחרים' שזינס ככתבים במקרא רק פעם אחת (פס"א): (ב) כל נפלאותיך. גאולה האחרונה ששקלה כנגד כל הנסים כמו שאמר (ירמיה עו) ולא יאמר עוד חי

מנחה ש"י

**ט (א) על מותי.** מלוקח בין הסופרים והמפרשים אם היה חלל מלה או תרין מלני ומרש"י ארדה אם רבים ואין מהם הכרח רש"י כתב שראה במסורה הגדולה שהיא חסיד שהרי חסיד לה וכו' ויבטנו על מות במומור מ"ח והתכן י' פוחל כח כלן כי שתי מלות הן וכו' כפי מ"ח שכלל המסורת אומר שם שתי מלות וזכרתי האלה כתב רד"ק בשם עלם על יבטנו על מות ותו שכתבה בלשון אחרונה על מות ב' כפיסל וסימן על מות לבן. כי: או להבין אלוני ולית דמותיהו דמתיבין מ"ד. ופי' דמתיבין כ"ל שם סמוכים זה לזה אבל הם תרין מלין כי הא' דמתיבין מ"ד כו"ל זה ג' דמתיבין וסימן בירמיה ל' ודכותה כתי בני ישראל ג' דמתיבין וסימן ביושע ד' ודמותיהו טולא במסורת:

הלוי שהיה שם אחד ניסויי הגוים שלכן את ישראל כאשר יפרש במומור: (ג) אשמחה. ומרוב השמחה אומר שחך ואם הוא נעלה מומר:

מצודת ציון

**ט (א) לבן.** שם אדם נלחם עם דוד וכשתה אמר עליו שיה: (ג) אשמחה ואעלצה. כס' סדכר כמ"ש:



אֶמְרָה שְׂמֵךְ עֲלֵיָו: י בְּשׁוֹב־אֹיְבֵי  
 אַחֲרֵי יִכְשְׁלוּ וַיֵּאבְדוּ מִפְּנֵיךָ: ה בִּי־  
 עֲשֵׂיתָ מִשְׁפָּטִי וְדִינִי יִשְׁבֹּת לְכַפֵּא  
 שׁוֹפֵט צֶדֶק: ו גַּעֲרַת גּוֹיִם אֲבֵדְתָרְשָׁע  
 חֲרָבוֹת לְנִצָּח וְעָרִים נִתְּשֹׁת אֲבֵדוּ זִכְרָם  
 הַמָּה: ח וַיְהוֶה לְעוֹלָם יֹשֵׁב פּוֹנֵן  
 צְדִיקָא הוֹבְדֵהָ דְבְרֵיהֶן מִגְדוֹן: ה וּמִקְרָא דִּי לְעֻמִּין מוֹהֲבִיה בְּשִׁמִּי מִקְרָא תִקֵּן דְרִינָא פּוֹרְסִיה .

שְׂכָךְ עֲלֵהָ: ד כִּד יְהוֹב  
 קְצֵל דְבְכִי לְאֶרְוֵא  
 יְהִקְלֵן וַיְהוֹרְדוּן מִן  
 קַדְרָה: ה קִטוֹר  
 דַּע כִּד תֵּא פּוֹרְעֵנְתִי  
 וְדִינִי יִתְבַּקֵּא עַל פּוֹרְסִי  
 דִּיקָא וְכֵאָה: ו גִּנְפֵהָ  
 עֲקִמִּי דְפִלְשֵׁתֵי  
 הִבְרֵהָ גְלִית רְשִׁיעָא  
 שׁוֹמְהוֹן מְחִיבֵהָ לְעֻמִּי  
 עֲלֻמִּין: ז וְכִד נִפְלֵ גְעַל  
 דְבְרָא אֲשֶׁפִיזוּ חֲלָוִסִיה  
 וּכְבִּי הוֹן אֲצִפְרִי  
 לְעֻלְמָא וְקִרְוִי הוֹן  
 צְדִיקָא הוֹבְדֵהָ דְבְרֵיהֶן מִגְדוֹן: ה וּמִקְרָא דִּי לְעֻמִּין מוֹהֲבִיה בְּשִׁמִּי מִקְרָא תִקֵּן דְרִינָא פּוֹרְסִיה .

**רשי** **ה'א' לתיב טו** **כוריו יד**  
 ה' אשר העלה וגו': (ה) משפטי ודיני. תיבות כפולות  
 במקרא ואין חילוק ביניהם כמו שמנים עדי וסדקי במרומי'  
 (תיב ט"ו) עממי חסיקי נחמסה גרמיו כמטיל כדול (טס  
 מ') משפטי ודיני. נמים: ישבת לכסא. כסא  
 המשפט: (ז) גערת גוים. גרעת גוים עמלק (במדבר  
 כ"י): אבדת רשע. עמו: שמם מחית. כי מהה אמהה  
 (סמות י"ז): (ז) האויב המו. כי חרות השמלה ללח  
 סס עליו חכרב חדה. ל"ח חרבות ללח. אותו אויב  
 שהחכות שאלה היתה עליו ללח. וזה הוא מי שנאמר בו  
 ועברתו שמרה נלח (עמוס א') ל"ח חרבות ל' חרבו וכן  
 פתרונו האויב תמו חרבו' ללח. וכן גא' (ביחזקאל לה) שממו'  
 עולם אחרי ועריך לא תשובנה: וערים נתשת. כי  
 תחמר חדו רשעו וגו' ונשבו ונכנה חרבות כה אמר ה'  
 זכחות המה יבנו ואני אחרום (מלאכי א'): אבד זכרם.

**אבן עזרא**  
 (ד) בשוב אויבי. חסוי הנורר לא תהיה להם  
 תקומה כמות מלכ: (ס) כי. משפטי ודיני. לזות  
 כי חמס עשה ללוד והפר בריוו והתפלל לוד בעבור זה  
 וכשמעה תפלתו וסע' יסבת לכסא לעשות משפט: (ז) גערת.  
 בלא ב"ח כדמות כריתה הנני גוער לכס את הזרע:  
 לעולם ועד עולם וכעבור שהוא סוף. הפסוק שב הפתח קמן קען  
 וכעבור אות התנועה בזות ע"ן שהוא הראשון קמן  
 הו"ו כמו הו"ו ויון: (ז) האויב. אמר בן נכרע כי מלח חרבות  
 כפסח דלמון על כן פירש בו כמו

**מצודת דוד**  
 אשכח לומר שגזו עוד ענין ונסל על כל הפסוקות:  
 (ד) בשוב. כאלה יוכלו אויבי ל' וישובו לחסוכו ויכשלו ויאבדו  
 או אשכחתי ואלמלכ עממה כפולה בעבור הטובים הכוונם:  
 (ס) כי עשית. הלל רבות טעמים עשה משפטי ויבטם  
 ככסא לשוט אויבי: (ז) גערת. כעובדי בעלם גוים וגו' ומחית שמם  
 לכל ולכל. ר"ל המקומות החרבות שכן יכלו מד עולם ולא ישובו  
 וכפל מדרכ ע"ס: (ח) וה' לעולם ישב. כי ה' מי לעולם וכו' י

**פירוש ע"מ**  
 ארנבמער. בְּשִׁלּוֹ וַיֵּאבְדוּ כַּפְנֵיהֶּוּ וַיִּוְעַלְן גִּישְׁמִרוּכִיכֵלְמֵ  
 אונ פר לארין ווערין פון פר דיר: (ה) כי עשית משפטי  
 ידני: דען דו האקסט גיטאן מיין משפט אונ מיין דין  
 ישיבת לכסא שופט צדק אונ ביקט גיזעקט און דר שמואל  
 פון משפט רוא גירעקביגער שופט: (ז) גערת גוים  
 אבדת רשע דו האקסט אן גישריגען אין די פעלקעך  
 אונ האקט פר לארין דעם רשע שפם כחית לזיגלס וער  
 ציער נאקען האקט די אום גיקעקט ביו אייביג:

**לְמַשְׁפַּט כְּסָאוֹ: יְהוָה יִשְׁפֹּט תְּבַלֵּל  
 בְּצַדֵּק יָדִין לְאֻמִּים בְּמִישְׁרִים: יְהוָה  
 יְהוּה מִשְׁנֵב לְדָךְ מִשְׁנֵב לְעֵתוֹת  
 בְּצַרָה: יֵאָיִבְטַחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׂמֹךְ כִּי  
 לֹא־עֹזְבֵת דְרֹשֶׁיךָ יְהוּה: יִזְמְרוּ לַיהוָה  
 יֵשֵׁב צִיּוֹן הַגִּידוּ בְעַמִּים עֲלִילוֹתָיו:  
 יִכִּידְרֹשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא שָׁכַח**

סוהוא ידוין עקאראעא  
 בזכותא ידוין עקמיא  
 בתר יצותא: יהוה  
 מיקרא דוין תקוף  
 למסקנא תקוף בעדני  
 עקתא: יא יוקתפלון  
 פסקרוקה ידעי שקד  
 מסור דלא שבתקא  
 תבעדן: כ שכחו  
 קדם יא דאשרי שכנפיה  
 קציון פגיאו עקמיא  
 עובדיו: יא מסור דתבע  
 קמא דפאיהת צדיקא  
 דביר דלא שלי קבלת

**רשי**

שלא כמ"ט כסאו. אכלקודם שימחה כתוב כי יד על כס יי  
 (שמות יו) כס חסר ושם חלוק: (ט) והוא ישפוט תבל  
 בצדק ידוין לאומים במישורים. עד כל הקו היה רגיל  
 לשפוט ברחמים לפי מישורים המזויין בהם דן אותם בליה  
 כהנים ישינים מן העבירות: (י) יהוה ה' משבנב לדרך.  
 ל' דכא אילחמינוט"ה בלע"ז (א) אלמעטנוטי"ה מלה  
 שנטת בלשון אשכנז לוס בערוינגען לוס געמיינען לעמוד  
 שכיוון למשפט כסאו. יהי משבנב לישראל שהם דכים:  
 לעתות בצרה. עמים של צרה: (יב) זמרו לה' יושב  
 ציון. כשהזכיר ישיבתו לציון זמרו לו כן: (יג) אותם זכר.

יג) כי דורש. האל שהוא דורש דכי העניים מיד עושקיהם  
 כתוב בויד קרי טאו"י כי העניים עניים וחלשים:

**אבן עזרא**

חברות זורים והגבון בעיני שהחית חנוף בקמך. ואמר  
 ר' משה היה ראוי להיות אחד זכרם אחת וכחזהו יען אשר  
 נבנת בקומה ויתן זמרחו וחתן זמרחו ולא דבר כעוה"ה  
 כה הם כפעלים כמו מפי עליון לל תלא והעטם יליאות  
 הרעות והעובדות והם הגזרות וככה הוא יען אשר נבנת  
 בקומה ויתן זכרן ולפי דעתי כי האויב כמו הקהל חקה  
 אחת לכם וכן הכי' וחתן האויב בעבור שחמו החברות  
 שההרבת לנזח וערים נהשה אחד זכרם חשבת כי תמלט ושכחת כי  
 העם לעולם ישב ושכחת את שמו ככתוב למעלה והוא הטע' שגמל לך  
 כמעטע (י) והוה ידך. שאין לו כה שהוא שפל על כן משבנב  
 צרה כמשמעו צר לךך ורבי דוגם פירש בו לזון ויחד  
 מן דכרי הנצרות ואין זה מטעם המזמור: (יא) יובטחו בך.  
 כאשר יראו שהיה השם משבנב לךך אז יהיו לבטח:  
 (יב) זמרו. בעבור שהזכיר כי נשמר בניוים וזכר הרבע  
 הרבע שהחית וודעי השם ע"כ זמרו לה' יושב ציון כי אותם הם

**מצודת דוד**

(ט) והוא ישפוט. עד עולם ישפוט העו"ם בן היום והיולק כלשך  
 כלוי לנס להצדיק זכרון עריסם: (י) משבנב לךך. אכל נלכתי לך  
 יהיה למשנב ומתי יהיה למשנב כשהיה בעולם עם דה: (יב) כי לא  
 עזבת. כי יראו אשר לא עזבת דורשין: (יג) יושב ציון. המסכה  
 שכינתו בליון: (יג) כי דורש דמים. כי הוא דורש לעת הדם

**רד"ק**

אלה ואלה יאבדו וה' לעולם ישב ושופט אלה ואלה ה"ש  
 כונן למשפט כסאו וענין ישב הוא ענין העבירה והקיום:  
 (ט) תבל. הוא ארצות הישוב אשר כסו שישפוט משפטי בצדק  
 כן הוא שופט בכל עת וכל זמן האומות בצדק ובמישורים  
 ושבתגבר אומה הכל היא משפט סאתו: (י) יהוה ה' משבנב.  
 בכל עת כשהוא שופט משבנב לעני אף על פי שהוא שפל בלא  
 כח לא יגידו לחלוקים כסנו אלא הוא לפי משבנב ישבנב העני  
 בו כסו שמשנבו בו ישראל חיות והוא להם משבנב לעתות שהם  
 בצרה כי ישראל עתה בצרה גדולה כפני פלשתים שהיו  
 מתנבחים עליהם: (יא) יובטחו. דין הוא שיבטחו בך יודעי שמך  
 בישראל חיים כי ראו כי לא עזבת דורשין ה' אלא חיות עמם  
 בעת צרתם: (יב) יושב ציון. ואף על פי שחיתה עריון ציון  
 ביד היבויים מכל מקום היתה קבלה אצלם כי שם הכבוד ושם  
 יבנת בית המקדש: (יג) וציון הוא ראש ירושלים: הגידו בעמם  
 בכל מקום שתלכו הגידו העלילות והנפילות שעשה עמכם  
 זכר אותם דמים ששפכו בלשהים בישראל: עניים.

**מנחת שש**

כל מצוייקים שלפני כחטך קמן: (ט) והוא ישפוט תבל. בספר  
 חמד מדויק יען הפ"א בקמך וסוף חטך מפני המרק האנס בשאר  
 מקרים כהולם ולא מייחבאל דמתי מליה שפיר משום מאי דחילא  
 בחילוי דרך דכ"ח בקמן ול"ז כהולם ועיין מ"ש בעמוד ל"ו:  
 (י) הגידו בעמם. כספדים מצוייקים מלא יוד וי"א כ"ג דו  
 חסר: (יג) נקטק עניים. עניים קרי והוא חמ"ט כ' דכתיב עניים  
 וקריין עניים והלפני כ"ב כתיב עניים וקריין עניים כמו שנתפר כען  
 במסורת:

**מצודת ציון**

והריסם כמו לנזח ולנזח (ה' ע"ה): (י) משבנב. חזק: לךך.  
 נושכר לנס כמו דלתי יום (ב' בקמך ל"ד): לעתות. מלשון פת:  
 (יב) עלילותיו. משפוט:

שכינתו בליון: (יג) כי דורש דמים. כי הוא דורש לעת הדם

**פירוש ע"מ**  
 משפוט ויין שמואל צו משפטיין דרשעים פרי זייערע  
 שיעקבע קעזים: (ט) יהוה ישפוט תבל בצדק אונ  
 ער וועט משפטיין די וועלט מיט גידעקטיגייט דין  
 לאמים במישורים ער מוט דן זיין די פעלקער מיט רעכט  
 פארטיגייט: (י) יהוה ה' משבנב לךך אונ גאט איז איין  
 שטארקייט צו די וואס זיי זענען פאר שמוסין טיגנב  
 לעתות בצרה איין שטארקייט איז ער צוא די צייטן  
 פון איין ערה: (יא) יובטחו בך יודעי שמך אונ זיי מוען

יודי פרי זייערין אין דיר גאט די וואס זיי זענען דיין  
 גאטין ווארום זיי מוען זעהן די לא עזבת דורשין ה' דם  
 דו גאט האקסט גיט פאר לאומ דיינע פארשטער:  
 (יב) זמרו לה' יושב ציון לזכר צו גאט ווס ער יוציא אין  
 ציון הגידו בעמם עלילותיו אונ זאגם צווישען דיא  
 פעלקער זיינע מעשים: (יג) כי דורש דמים ער  
 פארשט דאם אום שולד בלומ אוהם זכר די אום  
 שולדיגע ברוסין ווס זענען פרי גאטין גיווארין די  
 גרענקט

**צַעֲקַת עֲנִיִּים: יִתְנַנְּנִי יְהוָה וְרָאָה עֲנִי**  
**מִשְׁנֵאֵי מְרוֹמָי מִשְׁעַר־יָמוֹת: מוֹלְמַעַן**  
**אִסְפְּרָה כָּל־תְּהַלְתֶּיךָ בְּשַׁעֲרֵי בַת־צִיּוֹן**  
**אֲגִילָה בִישׁוּעֶתְךָ: מוֹ טַבְּעוּ גוֹיִם בְּשַׁחַת**  
**עֲשׂוּ בְרִשְׁתֵּיזוֹ טַמְנּוּ נִלְכְּדָה רִגְלָם:**  
**יִנְדְּעוּ וַיהוָה מִשְׁפֵּט עֲשָׂה בַפְּעַל כַּפְּיוֹ**

ה'יא (למען הספירה) תפדני מ'א' י'כ'ל' נלכדה: טס ע'ד' ט'ס': ענינים קרוי נוקש

עֲנִיָּתִין: י' ה'וס' ע'לו  
 י' ח'מי ס'גופי ס'בע'לי  
 ד'כ'בי ס'רוקס' ס'י  
 ס'ס'ע'לני ס'וק'א: ס'ו ס'ן  
 כ'ג'ל' ד'א'ש'ת'ע'י כ'כ'ול'ה'ון  
 ש'ב'ח'ת'ך כ'מ'ע'ל'ני ה'ר'ע'י  
 כ'ג'י'ש'ת' צִיּוֹן א'דוּן  
 כ'פ'ו'ר'ק'נ'ך: ס'ו ט'בע'ו  
 ע'מ'ק'יא כ'ש'ו'ח'ת'א  
 כ'מ'צ'ד'ק'א  
 ד'נ'א כ'מ'נו א'ה'א'ח'ס'ת'  
 ר'ג'ל'ה'יוֹן: י' ג'ל'י' ק'ד'ם י'י  
 ד'ין ב'ע'ב'ד ב'ע'ו'כ'ר'י

רש"י

**רד"ק**  
 (יד) חננני . פתחת החי"ת ויורה עליו שהוא מן הדגש הנרמז :  
 ראה עניי שינואי . כמו שראית מות השונא הוא גלות: מרומי  
 משערי בתי . כי הכל היו חרשבים שאופל ביד גלות ושערי מות  
 הוא קרוב למיתה כמו השער לבית: (טו) למען . כאנצל שמונא .  
 אספרה כל תהלתך בשערי בת ציון כי שם תהיה התהלה .  
 והשירים יאמרו שם כי שם ישכון הכבוד : אגילה בישועתך .  
 בישועה שתעשה עמי מכל שונא ישנא . ואמר בשערי כמו  
 השערה אל הזקנים ומלת תהלתך כתיב בוי"ד כי כל תהלות  
 דמות ונרמז ממנו סימן ריבוי והנקבות ובה בסימן ריבוי הוסיף  
 לבד ובמורה וזלחו וידר אמר כל תהלתך על הצרות שעברו  
 לו וכאשר בא לספר הניסים ששעה עם ישראל בכל דור ודור  
 (טז) טבעו . פלישתים שבאו ללחם עליו הטבו להפילנו והם נפלו .  
 וברשת אשר טמנו ללכדנו נלכדה רגלם ופי' זו כמו  
 אשר יוש לפרש כפשיכעו כמו זה: (יז) נודע ה' . זאת התהלה :  
 כנגדם לא היו יכולין לנצח איתם אם לא ה' שנלחם לישראל : בששם עשה . בפלשתיים : בפועל כמו נוקש רשע . זה גלות  
 כי בהיבט הנרמז : וכלל נוקש . בדר"י כמו בפת"ח הוא מבנין

את הדמים שנספסו בישראל : (יד) חננני ה' . עתה  
 צוניה : מרומי . גמולהך : (טז) טבעו גוים . זו היא  
 התהלה אשר אספר : (יז) נודע ה' . כל זה מן התהלה  
 נודע ה' לבריות כי שליט הוא ומולט וינקם ולוחיבו שהרי  
 מחפט עמ' (הסוכות) "א"ל בלתי" והוא ויכסוף"א לעמ' ויכטע  
 אוכלו ויטעו כמו שפירש רש"י דברים "ל"כ מ"ג" קלת ה'  
 (ה) : נוקש רשע : נכשל רשע : הגיון . מ"ה וזהו ס'לה :

עליו מהאויבים נתן שבת לאל שהצילו ועשה לו כבוד הגדלים  
 אפר כי ישיב ה' כל תהלתך כי לא יוכל לספרם כי פעמים  
 (טז) טבעו . פלישתים שבאו ללחם עליו הטבו להפילנו והם נפלו .  
 וברשת אשר טמנו ללכדנו נלכדה רגלם ופי' זו כמו  
 אשר יוש לפרש כפשיכעו כמו זה: (יז) נודע ה' . זאת התהלה :  
 כנגדם לא היו יכולין לנצח איתם אם לא ה' שנלחם לישראל : בששם עשה . בפלשתיים : בפועל כמו נוקש רשע . זה גלות  
 כי בהיבט הנרמז : וכלל נוקש . בדר"י כמו בפת"ח הוא מבנין

אבן עזרא

**מנחת שני**  
 (יד) חנני ה' . יש ספרים שה"ם כפתח וס' כן סוף לוי  
 מבנין פעל הדגש בשקל למדני ונלכס המ"ן כמו כפתח  
 חליתו (כחלשית מ"ב"כ"ל) וכן נדע כד"ק דפי' וכן כנסו כנסו מלנו  
 דפי' מלנו ד' ספ"ד כסס' ל' יודע וחס"כ אמר שמאל בשקל  
 ספרים בקמן וכן סוף כרוב ספרים טבעו וס' כן סוף לוי שקל  
 בשקל סק' ל' חל וקריאתו כ"ק' טעבור טעול סוף חמיו גס' חל  
 הוא כע כפתח שני הניני וזכ"ר ל' אלו כספר הכרסס לוח  
 החי"ם ובעל לוח' מן שפקר דרבי' משפטי כפשי' סל'ס' ספסטי'  
 שהח"ם בקמן סוף חטוף ויול' כוס כפשי' כרמי' ס' ה' י'ס' ד'ס'  
 ובע"ה ז' ע"ל כ"ל ל'ס'ס' : מנני ה' . בשם עשה כרוב  
 הספרים : (טו) למען אספרה כל תהלתך . מלא יו"ד . במ"י

יודעי הסם ודורשו: (יד) חננני . נמלא שלם והיא מלה  
 זרה : ראה עניי . ככה עשה לי תמיד ובעבור היות עשרי  
 מות בתחיות אמר כנגדו מרומי: (טו) בשערי בת  
 ציון . כנגד שערי מות: (טז) טבעו . זאת התהלה :  
 בשחת . כמו כהתם נחמס: ברשת זו . לפי דעתי כי  
 זו כמו אלה וכהם עו זו ירתי לו זו האלו לו אלה חומרים  
 הטאו והטעם ברשת אשר אלה טמנו וי"א כי זו כמו זאת:  
 (יז) נוקש . פועל וברשו עם נו"ן . והנכון להיות הקצן  
 הקצן תחת פתח כי כל התנועות מתחלפות ולהיותו מנחת  
 תרגום חין עעם לו והלא מלאח וינקשו מבקשי נפשי

מצודת דוד

**מצודת ציון**  
 (יז) ענינים . פעלי כוח : (טו) ברשת . סה יקום : (יז) נוקש .  
 מלי מוקש : הגיון . עמיני מהשקס כמו וסגינו לבי (לקמן) :

(יז) הדומי . הלא אתה מצולם מרומם אחי מעברי מוח :  
 (טו) בשהת . כדבור חסד עמו ליקלל: (יז) נודע ה' . כשעשה  
 חסדו כעמיו לו הוא נודע ומפריסם לכל: נוקש רשע . כאשר  
 רשע יוכל להנקהם לטר מפס זה טד

פירוש ע"מ

ג'דע'נק'ט' ע'ר לא ע'שה צַעֲקַת עֲנִיִּים ע'ר ה'ט ג'י'ט פ'ר נַעֲסָן  
 ד'א'ם ג'ש'ר'י פ'ון ד'י עֲנִיִּים: (י'ד) הַגִּנְנִי ה' ל'י'ד וְעֲלִי  
 מ'יך פ'ון ד'ע'ר כ'א'רִים מ'יך נ'א'ת ר'א'ה עֲנִי מִשְׁנֵאֵי עֲנֵה  
 מ'יין פ'יין ו'ס א'יך ה'א'ב פ'ון מ'יין פ'י'נ'ם ס'ח'פ'י מִשְׁבֵּי  
 ס'י'ת ד'ע'ר ה'י'ך מ'יך ב'י'ט ד'ר'יין א'וֹלָה פ'ון ד'י מ'וֹעֲרִין  
 פ'ון ד'ע'ם ט'וט: (ט'ו) מִשְׁנֵאֵי אִסְפְּרָה כָּל תְּהַלְתֶּיךָ פ'ון וְעֲנִי  
 א'יך נ'אל ד'ר צִיּוֹרִין אֲלַע ד'י'ינ'ע ר'וב א'ין ד'י מ'וֹעֲרִין  
 פ'ון ד'ע'ר שְׂכָא'ם צִיּוֹן אֲגִילָה בִישׁוּעֶתְךָ א'יך וְעַל מ'יך  
 כְּרִי'עֵן מ'יט ד'יין ה'י'רֶף: (ט'ט) א'ונ ד'א'ם א'ין ד'י ר'וב  
 וְנ'א'ם א'יך וְעַל ד'ע'ר צִיּוֹלִין כְּפִי'י ט'ים וְיִ וְעֲנִי א'יין  
 נ'א'ם

ג'דע'נק'ט' ע'ר לא ע'שה צַעֲקַת עֲנִיִּים ע'ר ה'ט ג'י'ט פ'ר נַעֲסָן  
 ד'א'ם ג'ש'ר'י פ'ון ד'י עֲנִיִּים: (י'ד) הַגִּנְנִי ה' ל'י'ד וְעֲלִי  
 מ'יך פ'ון ד'ע'ר כ'א'רִים מ'יך נ'א'ת ר'א'ה עֲנִי מִשְׁנֵאֵי עֲנֵה  
 מ'יין פ'יין ו'ס א'יך ה'א'ב פ'ון מ'יין פ'י'נ'ם ס'ח'פ'י מִשְׁבֵּי  
 ס'י'ת ד'ע'ר ה'י'ך מ'יך ב'י'ט ד'ר'יין א'וֹלָה פ'ון ד'י מ'וֹעֲרִין  
 פ'ון ד'ע'ם ט'וט: (ט'ו) מִשְׁנֵאֵי אִסְפְּרָה כָּל תְּהַלְתֶּיךָ פ'ון וְעֲנִי  
 א'יך נ'אל ד'ר צִיּוֹרִין אֲלַע ד'י'ינ'ע ר'וב א'ין ד'י מ'וֹעֲרִין  
 פ'ון ד'ע'ר שְׂכָא'ם צִיּוֹן אֲגִילָה בִישׁוּעֶתְךָ א'יך וְעַל מ'יך  
 כְּרִי'עֵן מ'יט ד'יין ה'י'רֶף: (ט'ט) א'ונ ד'א'ם א'ין ד'י ר'וב  
 וְנ'א'ם א'יך וְעַל ד'ע'ר צִיּוֹלִין כְּפִי'י ט'ים וְיִ וְעֲנִי א'יין  
 נ'א'ם

אִירוּ אֶת־קֶלֶד רִשְׁעֵי  
 יִדְבְּנוּן צְדִיקָא לְעֵלְמִין ;  
 יִי הַרְבּוּן רִשְׁעֵי לְשִׁיל  
 בּוֹקְרוֹן עֲקִמָּא דְאַשְׁלִיו  
 דְחֶלְקָא רַי : יִי כְסוּל  
 דְקָא לְעֵלְמִין מִשְׁחֵלִי  
 חֲשׂוּכָא סוֹבְרָא דְעֵזְרָה  
 לָא הַרְבּוּד לְעֵלְמָא :  
 כ קוּם יִי לָא יִתְעֲשֶׂן  
 בַּר גְּשָׁא רִשְׁיָא  
 יִתְדַבְּנוּ עֲקִמָּא קְדָמָה :  
 כֵּא שׁוּי יִי דְחֶלְקָא לְהוּן

נוֹקֵשׁ רִשְׁעֵי הַגִּזְיוֹן סִלָּה : יִי יִשׁוּבוּ  
 רִשְׁעִים לְשִׁאוּלָה פְּלִיגוּם יִשְׁבְּחֵי  
 אֱלֹהִים : יִי כִי לֹא לִנְצַח יִשְׁבַּח אֲבוֹיוֹן  
 תִּקְוַת עַנְוִים תֵּאבֵד לְעַד : כ קוּמָה  
 יְהוָה אֲרִיעֵן אֲנוּשׁ יִשְׁפְּטוּ גוֹים עַל־  
 פְּנֵיהֶם : כֵּא שִׁיתָה יְהוָה מוֹרָה לְהֵם

ת"א ישובו סטולרוס קס (יבנות ג) עיפה ה' סוטס פט : ענינים קרי ה' במקום א' רש"י

(יח) לשאלה. אמר רבי חמיה כל מינה הנריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"ל כסופה כגון (כראשית י"ב) מזרמי' (מ"א י"ט) מדברה. התיבון ליה והכתוב ישובו רשעים לשאלה ח"ר' אבא בר זכדא למדרינה התחומה של שאלו ומיהו ישובו לאחר סילא מניהסו ועמדו בזיון ויתחייבו ישובו למדרינה תחתית של גיהנם: (יט) כי לא לנצח ישבח. ישראל השביון מלפניו עליהם מה שטענדו בהם. ותקוות עניים לא תחלד לעד: (כ) קומה ה'. לוד היה מחלל לפני הקב"ה יצוקו ועשפות זמא: לוד יעשו רשע לאורך ימים בגדולתו: על פניך. כשכיל הכעס שהכעיסוך במקדשך: (כא) מורה. מרות ועול. ל"ל מורה אבן עזרא

מענין וינקשו מבקשו נמשו: הניון סלה. התשובה הזאת היא לנו הגיון והדאה: (יט) ישובו רשעים. לקבר. ואסרו לבת אביר לשאלה והלא כל ה"א בסוף התיבה היא ל"ד כמחלחה לומר שירדו לדיסא התחומה של שאל: (יט) כי לא לנצח. אם עמדו ישראל בצרה מפלשותי לא יהיה זה לאורך יום ולא תקוות עניים תאבד לעד. לא שובר עובר במקום שונים וכן המנהג הלשון בהרבה מקומות: עניים. כתיב ביו"ד קרי עניים ביו"ד וקרוב הוא כי העניים עניים ברוב: (כ) קומה. והוא מלמד. ואמר קומה כמו שאמר הנשא וחכל דרך משל שיקם לשפוט הרשעים: אל יעו אנש. בני אדם שיש להם זעזעבורה על ישראל אל יעונו עוד: יישפטו גוים על פניך. כמו לפניך: (כא) שיתה. הוא מלמד: מורה. אבא כמו באל"ף. אמר שיעשה להם שיראדו וידע כי הם אנש שהם אנשים ואין בהם כח כנגד האל. כי אנש נגוד מנחת שי

(יח) ישובו. צעבור שהלדס כנרא מזלמה: שכח'י. תחר כי על משקלס שונים ימלא כמו חפלי רעמי: (ט) כי ימות ואל יהי ממיו מספר ולא למדתי חכמה והטעם

על פי המסורה וטוין מ"ם דר"ק: (ט) עניים. עניים קרי ביו"ד והכפוי בוא"ו: (כ) קומה. מלמד: (כא) שיתה. מלמד:

לא. ישרת עבור עלמו ואחר עמו כמו ימי ראוון ואל תקוות עניים לא תחלד לעד: (כ) קומה. טעם קומה להרחות נבחרתו ועו: אנש. שם המין כמו ויהי לי שור ותמור והכנור המלך על כן אמר גוים הם עבדיו: (כא) מורה. כתוב כה"א וטעמו באל"ף הפך קראן לי

לא. ישרת עבור עלמו ואחר עמו כמו ימי ראוון ואל תקוות עניים לא תחלד לעד: (כ) קומה. טעם קומה להרחות נבחרתו ועו: אנש. שם המין כמו ויהי לי שור ותמור והכנור המלך על כן אמר גוים הם עבדיו:

צדורת דוד  
 (יח) ישובו. לפי שהשול עוקב לכס אמר לי ישובו כלדס שפך כל כיסו המון כסמטו: (יט) כי לא לנצח. ולכך יסעם מן הסודרי כוכים ומולתו: תאבד לעד. מנהג לא משמט ככיס כלעט אמר לא תחלד לעד: (כ) אל יעו אנש. אל יסחוקו הסודרי להם כהשלס והשאלס למען ידעו שהמה לעולם אמש ולא כל:

צדורת דוד  
 (יח) לשאלה. כן יקרא הניכנס: (כ) אנש. הוא שם משמות כלדס ויזכר על מולתו סלה הלשון ומלשם הוא (יבשה י"ז): פניך. כעסק: כמו פני (לקמן ל"ד): (כא) מורה. שהלכס כמו ירה בים (שמו"ב) כוכים ומלמט: על פניך. ל"ל כעט כעסק: (כא) שיתה. תשיס

פירוש ע"מ  
 גָּאֵם בְּיוֹ אֵיִיבִיג : (יח) ישובו רשעים לשאלה וי יועליון ויה אדם קעריין די רשעים אין רעם גרוב פון רעם גיהנם כל בני שבתים אלהים אלע היידען ווס פר געסין גאם וועלן ויה אדם קעריין אהין: (יט) כי לא לנצח ישבח אביון דען גיט בוי אייביג ווערט מן געסין דר אביון תקות עניים האבד לעד אונ דאם האפונגס רי ארימקע גייט וועט גיט וועריין פר לארן בוי אייביג: (כ) דם קעט דוד גאט אונ זאגט קוסה ה' ששוי אוף גאט אונ העקף באלד די ישאל אל יעו אנש לאו ויה גיט שטארקן רעד רשע לאנגע יארין אין גיין גרוקה ישפטו גוים על פניך לאוין די היידען גימשפט וועריין מיט יסורים איקעד רעם ווס זוי האביון דיה רעד צארניגט אין גיין בית המקדש: (כא) שיתה ה' מורה להם מוא גאט איין פאר נוארפונג צו זוי ריש גוים

קומי יקרים  
 גיט ישובו רשעים לשאלה וכו'. ווען עס גיט אונקע רער שבת דארף פקען דאוונען פערדי שפעטער ווי אלע נאכט. סען נאל נאך אביסלע אויפהאלטן רעם שבת ווייל רער שבת איז א סייקערע נאכט דריבער דארף סען אים אויפהאלטן אביסל לענגער אונ גיט אונקע שפטיסן אים. אונ סען דארף זאגן והוא רחום וכפר עון. סען זאל בעטין פאר די רשעים וואס דארפן גיין אין גיהנם הקב"ה זאל ווי סתול גיין ויערי עבירות אונ ער זאל גיט דערנעקן זיין פסם אויף וויא. אונ סען זאל זיי שוין גיט משפטיסן אין גיהנם. ווען רער שבת קוסם דארף סען דאס גיט זאגן ווייל דאכאס זענן אלע רשעים פריי פון גיהנם אונ זיי ווערן גיט גימשפט אום שבת. גאר מוצאי שבת גייען זיי צוריק אין גיהנם אונ אזויא לאנג ווי אלע יודין האבין נאך גיט אפ גיבאויגס כעריב הייסט נאך שבת גייען נאך גיט דיא רשעים אין גיהנם. אונ ווען דיא יודין זאגין ויהי נעם ואתה קדוה אלע רשעים וואס דארפן זאל אין גיהנם זאגין והואו אין די צדקים וואס זייא הייסען די מורה אונ ווי אל צו די רשעים וואס הייסען גיט דיא מורה. אונ רער מלאך דומה לרשעים מיט אלע שטיקסין דעם פסוק ישובו רשעים לשאלה. אלע רשעים זאגין גיין צו ריק און גיט אין גיהנם. וואס לייגן גיט אז עס איז אויפהאלטן דעם שבת אביסלע לענגער זאל גיט אים זעהן רער אונקע געקבוילסן

יִדְעוּ עַמִּימָא דְכַר נֶשׁ  
 הַיִּנּוּן לְעַלְמִין : א לָמָּה  
 יִי תִקּוּם בְּרַחֵק מִסִּבָּר  
 בְּסִדּוּר קִדְשֵׁינִי לְעַדְנִי  
 עַקְרָא : ב בְּנִסּוֹת  
 נִשְׁעֵא יְדִלְק עֵנְיָא  
 יְהִיאָרוּן בְּנִקְרוּמָא  
 דְנָא דִּי חֲשַׁבּוּ לְמַעְבָּד :  
 ג קְסוּלָא דְאֵשׁ פִּי בִּח  
 רִשְׁעֵא עַל רַגְוֵי נִפְשֵׁיהּ  
 דְמִגְרָד גְּרָא קִרְוָא  
 פְּרָסָא מִי קָרָא רֵי :  
 ד רִשְׁעֵא בְּנִסּוֹת רֹחִיָּה

יִדְעוּ גוֹיִם אֲנֹשֵׁהּ הַמָּה פִּלְהָ : י א לָמָּה  
 יִהְיֶה תַעֲמֹד בְּרַחֹק תַעֲלִים לְעֵתוֹת  
 בְּצִרָה : ב בְּנֵאוֹת רָשָׁע יִדְלַק עֵנִי  
 יתְפָשׂוּ | בְּמוֹמוֹת זֶו חֲשַׁבּוּ : ג כִּי־הִלַּל  
 רָשָׁע עַל־תְּאוֹת נַפְשׁוֹ וּבִצְעַ בְּרַךְ נֶאֱמָן  
 יְהוָה : ד רָשָׁע כְּגֹבַהּ אָפוּ בְּלִי־דָרֶשׁ אֵין

ת"א וסוג. ב'ק יד סהדרין | (מלה נח סהדרין יח) : רשע, מדרים סא :

**רד"ק**  
 מענין אנוש שברך : ולא למה. המסורה זה אכדו דוד להלכה שיחפלה בה כל אדם כשהוא בצרה כאיב וספר בו דרכי הרשע בעשקר העני ואשר אין לו כח להציל ממנו ולפי שברוב לא יעשה העושה בפרהסיא ספר עשק הרשע שיעשק העני במראוב ובמסתור ואין לו דרך לחסור ממנו אלא על ה' עיניו. וספר הרשע בירוד וברבים כי הראש הוא אחר ועוירו הם רבים כן כלל בו העמיד להיות לישראל בארצם. ואמר. למה ה' תסביר ברחוק. כי כשתבאר העור סאתו לפני ולפניו כאלו הוא קרוב ועורד וכשהאיב סתברו הוא כאלו האל ברחוק ומעלים עיניו מן העני לשיכר אמר למה ה' תסביר ברחוק. וביית ברחוק עומד במקום שנים ריל במקום רחוק : תעלים לנחת בצרה. לעתת שהעני בצרה : (ג) בגאות. והו בפרהסיא שירדוף אותו בגאותו : הוא תפלה יתו רצון כלפניך שישפוט הרשעים במימתת שחשבו להפשו העניים. (ד) או כי כשר אשר : (ג) כי. לפי שהוא מחלל עצמו על תהרת נפשו שיעשה ואין מנוע ממנו. תראה רל אהת שיש נכות עליו ויהיש כמה שישפוט לעשות : ובוצע בך נאך ה'. הרשע בדרך ומשבת תבוצע ופי שאחור דרכו ומנאך האל כלומר שאין יכולת בידו להציל העשוק מידו או שאין משגיח עליו : (ד) כנובה אפו.

**רש"י**  
 ! השלכה ל' ירה בים (טו) וי"א מורה ל' תער. סא"א : ידעו גוים. שהם אנוש ולא אלהות להיות נבחרתם שולעת : (א) העלים לעתה בצרה. תעלים עיניך לעתות הצרה : (ב) ידלק. ירדוף כמו כי דלקת אחרי (בראשית לח) : והפשו בזמורה זו חשבו. נתפסים הם העניים בזמיות שהרשעים מוכיזים עליהם : (ג) כי הלל רשע. מוסב על למה ה' תעמוד ברחוק כי עתה הרשע מתהלל שמטיב לו האות נפשו : ובוצע בך נאך ה'. והגולן כנה את עלמו לאמר נאך ה' וטלוס יהיה לו : בדרך כמו בך ל' פעל. ותדע שאלו היה שם דבר היה העטם למעלה בכות הראשונה והיה נקוד פתח וזה נקוד קמץ קטן וטעמו למטה ברי"ש. ואל תחמה על בך שלא אמר בך שהרבה תיכות של ר"ש משמעות בך כגון אויב חרף ה' (לקמן ע"ד) ולא נאמר חרף : נאך. כמו חרף וכל כל ל' נאון כך פתר מנחם : (ר) רשע כגובה אפו. שהוא גבה אבן עזרא

**מנחת שני**  
 (6) נפש. ג' ראש פסוק רשע וסמנו למה תארת המתי הוא (כנלשתי יב). למה ה' תעמוד ברחוק. למה ה' תהיה נפשי : (ג) יתפשו. עגרימי לעמירי : (ג) בך נאך ה'. לפי ספיק בין נאך לשם וכן למטה בספוק על מה נאך רשע. חלשים יתפסוק בין רשע ללשטים עלה למצוד שון רשע ויגולן חלל עלה יתפסוק : (ד) רשע מנחם. בדמות שן ווייליאלס נכים וכן חללש

מרח : אנוש. מגורת וברוש הוא : סלה. כחמת : (6) למה ה' תעמוד ברחוק אין ספק כי כבוד השם ככל מקום הוא רק כאשר לא יראה עווי ידמה למה עומד מרחוק על כן לא יראה או הוא קרוב ויעלים עיניו לעתות שאנחנו צריה : (ב) בגאות. בגאותו של רשע : ידלק עני. כמו ידקו ועטם יתפשו הרשע שהוא הפקיד והטעם אשר יהלל רשע בעבור השינו תאות נפשו והבועע ומלך בך אלהים ומות. או פירוש בך דרוון ומנחה והוא שם כמו והדבר אין בהם וכמוהו וכרך ולא אשיכנה וחינו נכון כי בך פעל עבר וכאלו כתוב וכרך צרכה ולא אשיכנה ולפי דעתי כי ילך רשע הנזכר למעלה רשע אמר אשר תחמה ויכרך הבעל אשר נאך השם והכה בך כמו הלל : (ד) רשע. סמל הגובה אל החף כעבור שאין

**מצודת ציון**  
 (6) תעלים. מל' כנלשתי : (ב) ידלק. ירדוף וכן כי דלקת אחרי (בראשית יב) : במבמות. מנין ומחשבה : (ג) חלל. מנין כנה כמו ויגולו אותם (שם ג') : ובוצע. מנין כמו כיוונו כלע (מנקה יב) : נאך. כזה כמו כי לאלו כנלשתי אם מנחה ה'

(6) תעמוד ברחוק. כללו טעמו ברחוק מקום ותעלים ממנו כעמ לרה : (ב) בגאות. בעבור רוב גאוהו כדוף את הטל ומפס אותו במחשבתו אשר משב להטעו בו : (ג) כי הלל רשע. בעבור שהרבה מחלל וישבת עלמה על שחשבו תאוותו והגולן כנה טעמו ואלו או יתבדך כלככו לאמר שלום יהיה לי כי לא נפסיה בו דבר ע"כ מלא לב הסדר לנפשות רע : (ד) כנובה. כלשך נכהה

**פירוש ע"מ**  
 גוים אנוש תהם פלה לאוין רי היידען וויסין דאם ויי זענן קענעמטשין ביי אייביג אונ גיט גיין קעמער דם ויער גבורה זאל גיין וועלטיגין :  
 (א) בעם דוד וייטער נאם אונ זאגט למה ה' תעמוד ברחיק ונארום זאלקסטו נאם שטייין פון ווייטין מקדים לעשות בצרה אונ זאלקסטו פר הוילן דייענע אויגין אין די צייטן ווען צרות וענין : (ב) בגאות רשע ידלק ציי דען פון ווענין די פיל נאנה פון דעם רשע יאגמ

עך נאך דעם אריאן יתפשו במויות ו חשבו אונ די אריקע ליים ווערין ניהאפט אין די בייני סחשבות ווס די רשעים פראקטין אוף ויי : (ג) כי הלל רשע על תהרת נפשו דען נר רשע באריקטם ניה פון ווענין קום עך באקומט די תאנה פון ויין לייב יבוצע בך נאך ה' אונ דר נלך באריקטם ניה עך קום דר צאריקטם נאם אונ נאם שפאקאפט אים גיט דר פר דרום זאלקסטו גיט שטיין פון ווייטן אונ זאלקסטם ניה גיט פר פארגן

**אלהים בלִימוֹתַי: ה יחילו דרכו**  
**בכלֵיעַת מרום משפְטֵיךָ מנגִדוּ בלִי**  
**צוֹרְרֵי ופִיה בָּהֶם: ו אָמַר בְּלִבּוֹ בלִי**  
**אֲמוֹט לְדֹר וְדֹר אֲשֶׁר לֹא בָרַע: ו אֱלֹהֵי**  
**פִּיהוּ מֵלֵא וּמְרִמֹת וְהַן תַּחַת לַשָּׁמַיִם**  
**עֲמַל וְאוֹן: ה יֵשְׁבוּ בַמֶּאֱרֵב הַצִּירִים**

לא יתבר אלהא וימר  
 בלביה דלא גלון בקם  
 וי פולחון מהשבתווי:  
 ה מעלחין אורחיה  
 בקר עדן דחיקי דילך  
 מן קבליה בקל מעיקוי  
 ויעוף גהון: ו ימר  
 בלביה לא אונע מדר  
 דדר מלמעבד ביש:  
 ו לוטין פומיה מלי  
 נכלי ורמיותא תחות  
 לישניה לאות ושקר:  
 ה יהויב בקמני דבריהא

ח"א יחילו. ברכות הנהל ז

דרכיו קרי

במסתרים

רשי

רוח ומגביה וזוקף פניו ואפיו בגבוהותו: בל ידרוש. כל  
 מזימותיו אומרות לו כל ידורש הקב"ה כל מה שאעשה כי  
 אין משפט: אין אלהים. לית דין ולית דין: (ה) יחילו.  
 ילליהו ודומה לו (אויב כ') על כן לא יחילו טובו. ו"מ  
 יחילו כמו (ט"ב ג') יחילו על ראש יואב: מרום משפטיך  
 מנגדו. מסולקי' ומרוקקי' משפטי יוסין וסורעניות שלך  
 מנגדו שאינם כלים עליו: כל צורריו יפיה בהם.  
 בהפחת רוח הוא מפיה בהם והם נופלים לפניו: (ו) דודר  
 דודר אשר לא ברע. לא תנח עליו רעה לדורותי:  
 (ז) והוך. ל' מהשכה רעה הלנה בתוכו תמיד: (ח) עיניו

גובה הלב כהראה בפנים והפנים מכונים באף לפי שהוא גבוה  
 על הפנים: בל ידרוש. ספני גבוהותו וגאוותו לא ידרוש  
 אלהים ולא יתפלל לפניו: אין אלהים כל מזמורתו. כל זמורת  
 חרשע ומשבותיו כי אין אלהים שופטים בארץ וכל פה שרצה  
 האדם לעשות יעשה: (ט) יחילו. מענין חיל כיוולת אפר כי  
 דרכי חרשע הרשעים יחילו הנניים בכל עת כי כל זמן שהוא  
 בעולם יפחדו כסגו: מרום משפטיך כנגדו. שלא ינעו בו  
 לפיכך הוא מתנאה: כל צוררו יפיה בהם. הם עניים. יפיה  
 בהם מענין פתומקש בלומר שישים בהם פה ללכדם: (ו) אבר.  
 וחושב בלבו כל אמוס לעולם כנגדו: לדור דודר אשר לא  
 ברע. לדור דודר אחיה כי לא אחיה ברע לפיכך אחיה וזמן רב:  
 (ז) אלהיך דרך חרשע שרצה לרבות אחריו: ישע להם בפה  
 מלא שיראה כי בכל כונתו שבע: והוך. הוא כמו טרפה לפי  
 שבהוך לאו כה שאין כראה בפיו: תחת לשונו עמל ואון.  
 בשישע בלשונו תחת לשונו יש עמל ואון והלב הוא תחת הלשון שהוא גבוה  
 אפר שהוא מסולא פיו באלה כדי שאינן ארס בו ומשקר בו: (ח) עיניו

דריק

בשעשע בלשונו תחת לשונו ופלא אינו תאר אלא פועל  
 אפר שהוא מסולא פיו באלה כדי שאינן ארס בו ומשקר בו: (ח) עיניו

הוא תחת הלשון שהוא גבוה מלשון ופלא אינו תאר אלא פועל  
 אפר שהוא מסולא פיו באלה כדי שאינן ארס בו ומשקר בו: (ח) עיניו

מבנות שיי

בפניה גובה ממנו ואין ספק כי הגבוהת בלב הוא רק דבר  
 על הגלוי: בר ידרוש. בלמו ויחסר ציית ממלת כל  
 מזמורתו: (ה) יחילו. אמר רבי משה הכהן כי פי' דרכיו  
 חסניו כמו לב אדם וחסר דרכו וטעם יחילו יבואו כמו יחילו  
 על ראש יואב ויבואו לו ותכנו לו דרכיו כמו יחילו או  
 חיל והכנון בעיני כי יחילו פועל יולא מגזרת חיל כיוולת  
 והפעול חסר כמו לא תרלח ודרכיו שב אל הרשע כי דרכיו ויחידו  
 המשכיל כעבור שזלליהו ומלת מרום כמו אתה מרום  
 לעולם ה' והוא השם והטעם אתה מרום סרו משפטיך מנגדו  
 (ז) אבר כל אבר כל ארצה כמו ואל ארצה ברעתי:  
 קרבס הוות והוא מראה שלום וטוב על כן אחריו במסתרים:

עמלתו ובשאר כפדים ככ"ף וכן עמסות כנס כ"י בקריאה  
 וסיון אשר כנסה לרזים וכו'. כנסה חסו: (ה) דרכו. דרכיו ק':  
 (ז) חס סיו מלא. אין בעלת סיו מניבס והכ"ס נגושה:  
 ומכר מ. כס"א כ"י מרמס בלא ו"ו וכן עמלתו ובשאר  
 כפדים כו"ו: (ח) במלכ. במקלת ס"ס האלף בשוא לבדו כמו  
 יהיו דרכי אלהים וטעם יחילו שהיה ראוי שיפחידוהו מגזרת  
 והפעול חסר כמו לא תרלח ודרכיו שב אל הרשע כי דרכיו ויחידו  
 המשכיל כעבור שזלליהו ומלת מרום כמו אתה מרום  
 לעולם ה' והוא השם והטעם אתה מרום סרו משפטיך מנגדו  
 (ז) אבר כל אבר כל ארצה כמו ואל ארצה ברעתי:  
 קרבס הוות והוא מראה שלום וטוב על כן אחריו במסתרים:

מצודת ציון

אלהים בעולם לרצוע לו על מעבדיו: (ה) יחילו. על שכלל פת  
 ילליהו דרכיו ומשפטיך מנגדו מעני ומספקה מעטת מאד את  
 שובאו: (ז) אבר בלבו. לוחט חושב שלא ינסה לעולם לסיס  
 (ח) אלה. מעאל לוי: שבעת שוא נמסרה: תחת לשונו:  
 חס הסיך והכנון בסתר: עיניו. טושה עיניו מעמסתי עין מן  
 ע"מ

ש"ל ד': (ה) יחילו. ילליהו כמו לא יחיל טובו (אויב כ'):  
 (ז) אלה. שנוטה כמו ומעטת קול אלה (ויקרא ט'): ותוך יענין  
 שנוטה לאין: לדור ודר. אף לאמר כמה דכות יללנו ולא יראה  
 ככל הדבר מנ"ש: (ח) ישב. כהכעז יושב במלכב החלרים וליכד  
 פירוש

מזמ ער נאר איין בלָאז אונ זיי פאלן פר אים דרום:  
 (ו) אָסר גלבו בל אַבֵּיב בַּרְאבֵּט עַר וַיָּה אִין זַיִן הַאָרְצִין  
 אִיךְ וְעַל סִיָּה גִימ אֹסר גְּלִיבִישִׁין אֹנ פֶּאָלן דִּירוֹ דִּיר  
 אָסר יא בַּרַע אֹנ אִין דִּי דִרְבִי דִרְרוֹת וְעַמ אֹיף בִּיר  
 גִימ קֹסָן בְּיִין בִּיז: (ו) אֹנ דִּרוֹם אִיָּה פִּיהוּ בַּלֵּא אִין  
 זַיִן מוֹיֵר פִּיר מִימ פֶּאָרְמִשְׁעֵע שְׁבוּעוֹת וּפְרִמֹת וְהוֹךְ  
 אֹנ מִימ פֶּאָרְמִשְׁבִּיט אֹנ בִּינְעֵע מְחֻשְׁבוֹת וְאֹס  
 גְּעֻבְמִינִין תְּמִיד אִיבְעֵר אִין אִים פִּתַח לְשוֹנוֹ מְסַל וְאִין  
 אֹנְבִשְׁעֵר זַיִן צוֹנָג אִין סִירְבִּיט אֹנ אֹס רַעְמָט:  
 (ח) יֵשֵׁב בְּבִבְרֵי הַצִּירִים עַר וַיִּצֵּט אִין רַעַם לְאִקְעֵרִינָג

מזמ ער נאר איין בלָאז אונ זיי פאלן פר אים דרום:  
 (ו) אָסר גלבו בל אַבֵּיב בַּרְאבֵּט עַר וַיָּה אִין זַיִן הַאָרְצִין  
 אִיךְ וְעַל סִיָּה גִימ אֹסר גְּלִיבִישִׁין אֹנ פֶּאָלן דִּירוֹ דִּיר  
 אָסר יא בַּרַע אֹנ אִין דִּי דִרְבִי דִרְרוֹת וְעַמ אֹיף בִּיר  
 גִימ קֹסָן בְּיִין בִּיז: (ו) אֹנ דִּרוֹם אִיָּה פִּיהוּ בַּלֵּא אִין  
 זַיִן מוֹיֵר פִּיר מִימ פֶּאָרְמִשְׁעֵע שְׁבוּעוֹת וּפְרִמֹת וְהוֹךְ  
 אֹנ מִימ פֶּאָרְמִשְׁבִּיט אֹנ בִּינְעֵע מְחֻשְׁבוֹת וְאֹס  
 גְּעֻבְמִינִין תְּמִיד אִיבְעֵר אִין אִים פִּתַח לְשוֹנוֹ מְסַל וְאִין  
 אֹנְבִשְׁעֵר זַיִן צוֹנָג אִין סִירְבִּיט אֹנ אֹס רַעְמָט:  
 (ח) יֵשֵׁב בְּבִבְרֵי הַצִּירִים עַר וַיִּצֵּט אִין רַעַם לְאִקְעֵרִינָג

**בַּמִּסְתָּרִים יְהַרְג נֶקֶם עֵינָיו לְחַלְכֶּה**  
**יִצְפְּנוּ: יֵאָרֵב בַּמִּסְתָּר וּפְאֲרֵה בַסֶּכֶה**  
**יֵאָרֵב לְחַטּוֹף עֵנִי יַחַף עֵנִי בְּמִשְׁכוֹ**  
**בְּרִשְׁתּוֹ: יִדְבֶּה יֵשֶׁה וְנִפְלַ בְּעֵצוּמָיו**

קטומריא יקטול ונאפה  
 עינו לקטמניא ימשון:  
 יקמו קטומריא היך  
 אריא במקטלריה יקמו  
 לקהפש עניא והפש  
 עניא בקטריה  
 בקצדתייה: י ידכדך  
 וישח ויפל בקהקף

חלכאים

ה'א'בסחיים, סכדרין מנ': אלכ, כ'מ ענ: ידכד קרי

רדק

נקי, כי רוב הפעמים הרשע לא יעשה הרע כפרהיא אלא ישב במארב ובסתרים שיסמור מבני אדם שלא יראוהו ולא ישמור כהאל הוראה כל: לחלכה, כמו חלף היהא וסת ופירשו לענין אופר שעיני הרשע יצפנו לענין לכדו: יצפנו: פל עובד כלומר יעום עיניו במקום צפון ומסע יבום הדרכים: (ט) כאריה, השילול לאריה שזאה עופד בסכה ויארב לחטוף אשר יעבור עליו כדי שלא ישמור בבני וירבד כמנו כשראהו, והחטיפה היא הלקיחה במרה כי הרשע ישב במארב במסתר והאר כן המשילו לצייד שפירשו חטמו ויעמוד הרחק כרשתו כדי שלא ישמר העוף לפני החבלי הרשת כידו וכשיפול העוף ברשת ימשך הרשע בחבלים שבנידו ותפוף נחשפ כן דרך הרשע במארב ויעמוד הרחק מן הדרכים כדי שלא ישמור בני אדם כמנו וכשראה בני אדם עניים וחלושים בדרכים ירח אליהם או יעמוד בבני חבורתו בדרכים בלא כלי זין והוא עם החטויים פרוק וכשיעניו בני אדם הללוש יעשו אלו להם סימן והם באים והם להם כמו הרשת לצייד ועוד ספר דרך אחת עשושה הרשע והוא מה שאמר **ידכד ידכד** (י): ידכד, כתיב ביו"ד קרי ביו"ד והיו"ד והיו"ד מתחלפים אמר כי הרשע כשרוצה לחפש העניים יעשה עניו נכח ושח כדי שלא ישמור בני אדם כמנו ויצא עמו בחבורה בדרך וכשהו רחוקים ירח הישוב בראה להם כמו תפישם זהו נפל בעצמוי חלכאים והוא כתיב מהא אחת קרי שתי פלות חלכאים ופירשו עדת הנכאים והחלושים, ועצמוי הוא תאר הכארי העצומים דיו ויגדו וכל אלה הוררים ספר בענין הרשע להראות כי אמר בלבו כאילו

לחלכה יצפנו, עיניו של עמו לישראל שהם חילך וארוכה לחלכה, עלך יעזוב הלכה, עיניהם כמורה מילין המשמין כ"ה במקום כ' כגון (שמות) וזכה ועמד. (מגיל' ב') חטנה הלרעה (שמות כט) צויתי אתכה (ש"ח א') הנלכת עמכה למדנו ממוכור' שחלב' כמו חילך חיל שלך, ומנהם פתר להלכה ילפטו וכן יעזוב הלכה כמו ונפל בעצמוי חלכאים עיני נעווכי' ומרורים וכ"ה יסוד המלה: (י) ידכד ישוח, כן דרך האורב שמדכה ומכפיל ומקטין שלמו ידכד שלא יתא ויכב' ונפל בעצמוי חלכאים. חיל נכדרי, רחמיך במסורת הגדולה הלכאים אחת מחמש עשרה תיבות הכתובים תיבה א' ונקראות שתי תיבות וכגון בדג ויתאמר להם (בראשית ל') אשדת להו (דברים ל"ג) מלכס מדכאו עמי (ישעיה ג') חף זה חל כאים חיל של נכדרים. כאים ל' ונכח' לבד למוותה (לק' ק"ט) ואת' הני"ן מן השרש ויוכיח עליו יען הכחות לב דקיק (יחזקאל י"ג) למדנו הגו"ן של נכאה כרו"ן של נכזה (ש"ח ט"ו) ונו"ן של נקלה וכן פתרונו ונפל בעצמוי של רשע זה ברמזותיו ובקריאתו ל' הגיבו עלמותיכם (ישעיה מ"ח) עולם עינו (שם ל"ג) חיל של עינים, דבר אחר בעצמוי על ידי נכרויו. ח"ר סימן אין הרשע הזה מטיל בקלירום שלו פי' חיל די בהילה אמר לכפתר לשדרך מישך ועבד נגו ומנחם פתר חלכאים חל דל ומחך והכ' (טו) כתיבה:

אבן עזרא

ציטוט: לחלכה, י"ח כי הכ"ף לנכה השם ויש להשיב עליהם על החרון יחיד כי בית וזית וזילה כאשר יסמור לה יבור הי"ד והכה בנחלאל' המלקוים הם בני חתי לקרי אם היה מלה אחת או שהי' ופי' כאי' כמו יאמר על משקל דוים ורבים ומדקדק גדול אחר כי חלכאים מלה אחת והיא הפעלה' הרבדים ומלת לחלכה כמוה והה"א תחת אל"ף יאמר הבאין כי נו"ן ילפטו וסוף ועעמו ילפו והעד עיניו כמו עיניו נכויים חלפנה והנכון בעיניו שהוא ילפטו לנכחאם והעפעס כי עיניו יבקהו מקום לפון ונסתר: (ט) יארב, במקום פנה כמו פנתה: לחטוף, וכמו וחפפתה לכס: (י) ידכד, ככה דרך החריה בהכספו לטרוף שלא יחי נודע או ידלג על טרפו: בעצמוי, ידיו ורגליו שיש להם כח עלום וכגון הוא כאשר מלאנו יגרם ויכר גרם והוא מכהנין הככד ומלאנו ככה מהקלל גרמו יבקה הנה יבקה עלם והאחרון עלמו מהככד גם יהי' מהקל ענה יהיה עינם בעצמוי השוכרים

מצודת דוד

העני וכלאו אין דעמו עליו נלגי יהיה נכמר: (ט) יארב, במקום ככמר ילביד ולכריה האורב כסובו כן יארבו לחטוף הם העני: במשבו, אמר לפון כוספל כזייר המושך חבל הרשע לנכדו את הכה כס: (י) ידכד ישח, מנהם שלמו כמות וכסף נלגי יגרשו די אכל עי"מ פון דיא הדיןן בספתרים יהרג נקי אין פר בארן עניש הרנה ער דעם ריינעם באן עיניו לחלכה יצפנו אונ די אונ'ן פון איימליכין רשע שוען זיך באהאלמיין אונ לאקערין צוא דעם גינדעריגין אונ קראנקין חיל: (מ) יארוב במסתר בארה סככה דך רשע שומט לאקערין אין פר בארן עניש אזו ווי איין לייב אין זיין ביידיל יארוב משיף עני ער שומט לאקערין צו חאפין דעם

מנחת שי  
 שכתבתי לך כיפוש מ' חלכתי, כלמ"ד בגמיל': (טו) לחטוף עני יחטף, ומחלפיהם הספרים נקראו ובלוחות מספרים שמי' הפלות בש"ח לבד וי"ם כתיב בחטף סתח ובספר' הכלים מספרים כלשון כח' ומל' ואל' והשי' בש"ח ומס': (י) ודכד, ודכד קרי עני דוד דרש בגמ' עמיל': חלכאים, חל כאים קרי ודכד כתיבאלים ממלוקים כי כ"ן כתיב לק' אם הא ענה אחת אל כמים ומקרק גדול אמר כי חלכאים מלה א' חכב חלכאים' ונלפון כש' רחמי' במסורת בגמ' חלכאים א' מחמש עשרה תיבות כתיבות תיבה אחת ובקראות שמי' תיבות כמו נכד נמי' וסימן נכדרי הימים א' כ"ז ודכד' נד"ק נדריים נכדריים שרש מיל ושי' מיל ונמי' מיל

מנחת שי  
 מרמה הכסוף בתוך סלג: (ח) לחלכה, עיניו בעצמוי עני ומלום ודומם לו בתקלות שלמתי: יצפנו, יסמור כמו ילפון ללדיק (משל' י"ג): (ט) לחטוף, עיני' חטיוסם חלקיהם כמו וחפפתם לכס (שופטים כ"ב): (י) ידכד, עיני' כתיבה: ישח, מל' שימה ארימאן יחטוף עני במשבו ברשתו אונ ער חאפף דעם ארימאן אין זיין ציהען כייס ניין נעין: (י) ידכד ישח ער צו שמוקם זיך דך רשע אונ בייגמ' ויה איין קען נאל זיך גימ' קערקין אופ אים דס ער וויר שלעךקמיץ שוען ונפי' בעצמוי חל קאים אונ עם פאלט אריין אין זייני שטארקע עינים דס צו פראכיני חיל: (יא) אפי' בלבו שכה אי דך רשע סרקמט זיה אין זיין הארצען נאמ





**שָׁבוּ וְרוּעוּ רִשְׁעוֹ וְרוּעוּ תְּדַרְשׁוּ שְׂרִשְׁעוֹ**  
**בְּלִי תִמְצָא:** מִזֶּה יִהְיֶה מַלְךְ עוֹלָם וְעַד  
**אֲבָדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: " תֵּאוֹת עֲנוּיִם**  
**שָׁמַעַתְּ יְהוָה תְּכִיֵן לִפְנֵי תִקְשִׁיב אָזְנְךָ:**  
**יִחַלְשׁוּ פְטִיתוֹס וְיִוֹדְךָ בְּלִי יוֹסִיף עוֹד לְעַרְוֵן**

הוֹיָה קָעִיד: מִי תִכְרֵר  
 אֲדַרְשֶׁיהוּן דְּרַב שִׁי עֵי  
 וּבִישׁ יִבְעוּן רִשְׁעֵיהוּן  
 לָא יִשְׁפָחוּ: מִזֶּה יִי מַלְכָּה  
 לְעֻלְמִי עַלמִי אֲבָדוּ  
 עַמֵּי מֵאֲרַעִיה: יִרְבִּיהָא דְעֵנוּהִי שְׁמִיעַ  
 קַדְשָׁהּ וְהַתְּכִיֵן לְקִבְהוּן  
 הַצְלִי אֲזִנְךָ: יִי לְמַדְרֵן  
 יִפְסֵם וְעִנְיָא לָא יוֹסִיף  
 עוֹד הַיּוֹב בְּנֵי גִשָׁא

ה'א שבו, מלגלג: ה'מלך, ר'על: ה'הוא ענויים, עקיים מ'י: ה'זין לנס, נכחול לא (כרסוס ט):

**רד"ק**  
 הו' נוספת כמו שפירשו: (טו) שבו ורוע. הוקפו: תדרשו  
 רשעו. שורש אובר כי לא תדרשו כמו שאמר למעלה הראה לו  
 כי אתה עושה. והא אתה עושה כן לא תמצא רשע בארץ  
 אם השבר ורועו הנשארים ישמעו ויראו. ורשע רוע. הוא כפול  
 דבר: (טז) ה' מלך, כשתעשה טעם העושקים או תהיה סוף  
 עולם ועד לעני כל ואין כורה את פוך ואו אברו גוים מארצ'  
 ותשוב המלכה לישראל: (יז) שמעת. כמו תשמע. ופירוש  
 שמעת הפלחם כהאותם. או פירוש שמעת האותם קודם  
 שיצואוהו בפיהם כמ"ש והיה טרם יקראו וכו': תכין לנס  
 הסיר כלבם סודר העולם כי כלם סודר בעניניהם ובודריהם  
 (ואהה העוים להכין כלם אלק כבונה ואו תקשוב אוניך  
 להפילתם ופירוש תקשוב אוניך תהינה אוניך קשבות:  
 כשפסם מיד עושקיהם. בל יוסף עוד לירוח אותם ולהפחידם

ה'ל והלך וכו' יסוד נתיב: יהוה אתה היית עוור.  
 בימים ראשונים: (טו) שבו ורוע. של עשו הרעב:  
 ורע תדרשו רשעו בל המצא. רשע ישראל כשרואין  
 את הרשעים שמלחין לנס מנאס להרשע אבל משתכזר  
 ח ורוע הרשעים אם באת לדרוש רשעם של ישראל לא  
 תמלאנו: (טז) ה' מלך עולם ועד. לאחר שיאבדו גוים  
 מארצו: (יז) לשפוט יהוה. לעשות משפטים על ישראל  
 היותו מיד לדיקם: בל יוסף עוד. ישמעאל ועשו:  
 לערוץ אבוש. לכת ולשכר את האנושים והולים:  
 יוח היה הפלחם לשפוט יתום ורך ופירוש לקחה

**מנחת שי**  
 (טו) תדרוש רשעו. במקרה גדולה דאם צוטינו שמי'  
 כבוד חד כדכ'ס ונאס קמן כמנהג קת ספרים מלפניהם  
 הלאות בקמן טעון כי הוא במקף וכן מלאחיה בקמן טעון במקרה  
 כ"י ונס במסדה רכחא נמס סס מלין דימיון וכו' והטען קמלין  
 אכל בהטעם מלאח' סהו לקריחא ד"כ אכל לקריחא ד"כ שאלו  
 קומאס עליה כהולס וכו' דר"ק כהטע דכס ופיין מ"ס בעמסו ו':  
 לפני שיכדו על דרך כי אין מלה כלשוני וכל תלוחם שתכין לנס והטעם  
 הוא הטעם כפול: (יח) לשפוט. לקח' משפט יתים ורך ומלה ערץ אל  
 תערוע כמו אל תיראו ועריץ כמו נורא ונהג לערוץ  
 אנט לירא אנט כי מלאח' מלת יראה במ"ס כמו יראוה' וכל  
 מן הארץ מושכת אמרנית כמו אדם פעדה וברקת:

**אבן עזרא**  
 סוף הפסוק יזכרנו: (טו) שבו. ח"ו תדרוש לנכח לו  
 השם היית כבן אדם שהוא דורש לא היית מולא הרעב כי  
 יאבד ויש אומרים כי ח"ו סימן הורע כי תבקש הורע  
 להרע ולא תמלא על דרך תמלא ידך ה' או יתברר כי השם  
 הוא מלך לבדו והעד אבדו גוים מארצו: (יז) דבב. שמעת  
 לפני שיכדו על דרך כי אין מלה כלשוני וכל תלוחם שתכין לנס  
 הוא הטעם כפול: (יח) לשפוט. לקח' משפט יתים ורך ומלה ערץ אל  
 תערוע כמו אל תיראו ועריץ כמו נורא ונהג לערוץ אנט לירא אנט  
 כי מלאח' מלת יראה במ"ס כמו יראוה' וכל מן הארץ מושכת אמרנית כמו אדם פעדה וברקת:

**מצודת ציון**  
 (יח) ורך. כמו וטעמו: לירח. לנכור כמו אל סמרון  
 (יבטע ט'):  
 מלכותך נטולם וככה לז כהן עשה והולס אבדו גוים מלאנו עשוכו  
 הולס מעולם שמעת מלאח' חמות עניי לכן נס עשה כשלבס  
 לקחת משפטם מיד מושקיהם: בל יוסף. ולא יוסף עוד כשוקע  
 נצרון והכלוב לני אדם כאלר יראה כי שלם תהלים:

**מצודת דוד**  
 מלך כי מעולם אהה עוור ליתוס אשר חלפה עורמו: (טו) שבר.  
 לזה שבו חוק השכס לעפן יין כי יש אלהים בושמים: ורע.  
 ולא חף כרגיל לעשות רע כשתהיה רשעו לא תמלא כי תיחול למוטב  
 כבילא סלחם עושה דין ברשעים: (טז) ה' מלך וגו'. הולס  
 מעשים הרעים לזה עשה כן נס עשה לכד הרשעים: (יז) הארת.  
 עון להפסיל כבונתם הלב שמע עליהם ומלא חמותם: (יח) לשפוט.  
 נצרון והכלוב לני אדם כאלר יראה כי שלם תהלים:

**משלי חכמים**  
 נְיֻעָהּ דִּי נְיֻעִיתִין וְהָאֵם וְעֵלִין קוֹפֵעִין אוֹיֵף דִּיאֵי יִדְיִן. דְּעַר גִּיְתִי  
 פִּן אֲפִיכּוּסִים. פִּן מְדִי. פִּן רִוִּים. פִּן שְׁפִינְיָא. הָסֵ עַר גִּיְוֹאֲמִס  
 בְּאֵתִי בְּצִפְפִּימִי פִּימִי וּשְׂבֹלֵתִי שְׁפִפְתִּי. אוֹיֵף בִּין דְּעִקְוִסִין אוֹיֵף דִּי  
 סִיפֵעַ וְהָאֵסֵר אֲנִי דְעַם שְׁמֵרָאִם וְהָאֵסֵר וְיִיל סִיךְ דְּעִקְוִסִין וְעֵקֵן.  
 דִּי פִּקְעִיקֵר וְיִילִין סִיךְ פִּאֲלֵעֵנְדִין. וְיֻעֵן דִּי הִקְבִּי'ה וְהָאֵלִמִּס מִיךְ  
 גִּים צוּאֵי נִיהַלְקִימִין אֲנִי בְּשִׁפְטֵרִים וְיִשְׁרִי עֲצוֹתִי וְהָאֵלִמִּס אוֹיֵף שְׁיֻן  
 לֵאנֵג פִּאֲלֵעֵנְדִים גִּיְוֹאֲרִין. נֵאֵר אוֹיֵב דִּיאֵי וְהָאֵלִמִּס מִיךְ וְאֵלִין  
 לְעִבְדִין קוֹסֵה ה'י. שְׁפִימִי אוֹיֵף נֵאֵם. אֵל נִשָּׂא וְךָ. נֵאֵם הַיִּיב  
 אוֹיֵף דִּין הָאֲנֵם אֲנִי הַיִּיב אוֹיֵב אֲרִיִּים פִּן דִּיאֵי גִלְתִּינִי. אֲנִי  
 מִיִּין הָאֲנֵם אֲנִי אוֹיֵף וְעֵל אוֹיִפְתִּיבִין דִּיאֵי יִדְיִין בִּין צוּם מִיפְעִל:

**פירוש ע"מ**  
**תמיד העלפין:** (טו) דרום הוא וישיער אויף או  
 שבו ורוע רשע צו ברעה דעם ארום פון דעם רשע  
 און אז דו וועסט און טאן דעם תדרוש ווען דו וועסט  
 וועלן פארשען פון דעם שלעכטען ויין רשעת  
 וועסט עם גים גיפידען: (טז) ה' מלך וגו'. נאם  
 וועט ויין אים סוף ביי אייביג און אייביג אבדו גוים  
 מארצו נאך דעם ווען די היידען וועלן ווערן פאר  
 לארין פון ויין לאנד: (יז) תפילת גוים שמעת ה' דאם  
 גירוקסונג פון די עגוים האסטו דאך תמיד צוא  
 גיהעקט דרום תכין לפי תקשוב אונד זאלסטו היינט  
 אוה אהן ברייטען וייער הארץ ויאלין דיה קאנין  
 זייער גיפעט: (יח) לשפוט יהוה דך צו משפטין דעם  
 בל יוסף עוד לירוח אנוש מן הארץ כס דער רשע זאל גיט

בעמין און זאלסט פאר זעמען מיט דייע אוערין  
 משפט פון די ווס זענין רחמים און פאר שמוסקע  
 מערין נאך צו ברעכין די שלאפע פון דער עקד:  
 למנצח

**אָנוּשׁ מִן־הָאָרֶץ: יֵאָמֵר לְמַנְצֵה לְדָוִד**  
**בֵּיהוָה וְחַסְדֵי אֵיךְ תֹאמְרוּ לְנַפְשֵׁינוּ**  
**הֲרַכֵּם צָפוּר: בְּכִי הִנֵּה הִרְשָׁעִים יִדְרֹכֶן**  
**קָשֶׁת כּוֹנְנֵנוּ חֲצֵם עַל־יָתֵר לִירוֹת בְּמוֹ-**  
**אֶפֶס לְיִשְׂרָאֵל: בְּכִי הִשְׁתַּחֲוִיתָ יִהְרֹסֶן**

לֵאמֹר בְּרַח מִן־קֶדֶם  
 רְשָׁעִי אֲרַעֵא:  
 אִתּוֹ שְׂבַח־הָאֱלֹהִים לְדָוִד  
 בְּמִיָּקְרָא דְבֵי סִבְרִית  
 הַקְּבִיץ אֶתְּנֵן אֶמְרִין  
 לְנַפְשֵׁי אִמְלִטְרֵי לְמוֹרָא  
 הִרְךָ צָפְרָא: בְּאִרוֹם הָאֵר  
 רְשָׁעִי נִגְדִין קְשָׁתָא  
 מִסְתַּגִּין גִּיהֲדֹן עַל־נִיקָא  
 לְמַרְפֵּי בְּקִלְמָא עֲלֵנוּ  
 תְּקַיֵּנוּ קִבְּא: גְּמַטְרוּ

ת"א כ"ה חסדי: סתודין ק"ז כי כנס: ט"ז וזכר לב"ג כי כנסת: ט"ז עמיתים (ד): גודי קרי

**רד"ק**  
 עוד: לערוך. פועל יוצא: (א) גודי. גודו חסדי וגודי קרי. הכתיב כנגד הגוף והנפש כלומר כי אמרו שנואו עליו כי גופו ימתי אותו שאלו נפשם כן שהיו אמורים עליו שהיו רשע הגוד על דרך יקלעתו בתוך כף הקלע. והקרי הוא על נפשו כי הוא המגנת הגוף: הרכב צפור. איך תאמרו לה שהגוד מהו שלכם שבאה להמלט שם. והרכב כמו מורכב ואמר זה כנגד המגדיר לשאלו מקום חזית חושב להמלט באוהו מקום. ופי' צפור כצפור הגודו מקן ומהר אל הר. והסר כ"ף השימוש ואמר דוד כנגד המגלים אותו אף על פי שאני ברח בה' חסיתי ואשיעני אבל אתם איך תאבדו לנפשי שתובן: (ג) כי הגוף הרשעים ידרכו קשה. כמו שהאדם מגלים עליו כן יגלו עלי הארמים מועלים בלתי ידעו. וכך הרשעים לדרוך קשת ולחצן הצם על שאנו עליהם: בן ידרכו הרשעים לדרוך קשת ולחצן הצם על יתה קשתם: לירות במו אפל. כלומר בחסות: לישרי לב. כמיני היות שאין בו עין. ואמר לירות ואינם יורים כי אינם מועלים במשעיהם כי בן חסיתי: (ג) חסותם. הם הסודות או פי' רשתות ומכודות והוא משל על המחשבות והעצות:

**רש"י**  
 י"א (א) איך תאמרו לנפשי גודי וגו'. זהו גודמ' כי גרשוני היום מהסתפח כנחלת ה' (שמואל א' כ"ו) שגרשוהו ממרחן לחסיהו ללרין וכאן הוא אומר בה' חסיתי שחזירני להסתפח כנחלתו לרין תאמרו אתם טורדי לנפשי: גודי הרכב. עבור הר שלכם אתה צפור הגודד שכל אדם המוטלעל נמסל לנפור הגודדת מן קינה כדכתיב כלפיד גודדת מן קינה כן איש גודד מןקומו (משלי כז) שגדד קנה שטרדניך מכל ההר כלפזר הגודדת. גודו כתיב שהוא כדגש אף בזכרלל סעעכו"ס אמורים להס כן: (ב) כי הגדה הרשעים. דואג ודילטורי הדור כשעילין חיבה ביני ובין שאלו לדרוכו. ל' דריכה טפל בקשת שזכרו חזק לרין ליתן נגלו עליו כשזרעה לנעמותו: קשת. לכונס ידרכו קשתם סקר: כוננו הצם על יתה. הקשת פלס בחצונן: לירות. (א) הגיט"ל בלע"ז. והוא אישטע"ר ל: ישרי לב. דוד וכהני טוב: (ג) כי השתות יהרסון. אבן עזרא

(קור"ל דלר"ק בלע"ז) קארדדע הרק בל"ח לית זעהנע בל"ח זו וערפען אז שיעטען: במו אופל. כמסתר: מנחת שי

**יא (ב) מודו.** גודי קרי ויש בו דגש כגדת חלים והמלה מגלילי דבס קומי ט"ז כי הכתיב כמיני על הקרי וכן"ס לין דבס רביע לט בלע"ז ולא כגון" וכן"ס כ"י שיש כרביע הוא

**יא (ב) לנפשי.** לך תאמרו על נפש' הר שלכם הוא נד כלפזר ר"ל מלך שכלל הוא נד מפני שהוא כלפזר היום סעוד וס"ט לפזר דבס וכן יס"ס כסוף לפזר יד שאלו ואמר לך תאמרו כן סלוא כ"ה חסיתי וכל ידיו כלעילי: (ג) כי הגדה. ר"ל וסם תחשבו קשת וגו' יתה טפל על הכנס"ר שאמר דואג לטלול על כהני טוב: על כהני טוב: (ג) כי השתות. (א) שטעמ"ס סלוא הכסוימוד סטולס הם

בלע"ז כשלא כחריה כי השם הוא הקורא והעד היות על מלפני אל הר שלנו כי את כלפזר והנה הקשת דרוכה כמו אופל: (ג) כי השתות. מלודות כמו והיו שתותיה מדוכאים. ויש לומרם יסודות כמו ותסופי שח והעד ירסון וזה רמו

**מצירת דוד**  
 י"א (ב) לנפשי. לך תאמרו על נפש' הר שלכם הוא נד כלפזר ר"ל מלך שכלל הוא נד מפני שהוא כלפזר היום סעוד וס"ט לפזר דבס וכן יס"ס כסוף לפזר יד שאלו ואמר לך תאמרו כן סלוא כ"ה חסיתי וכל ידיו כלעילי: (ג) כי הגדה. ר"ל וסם תחשבו קשת וגו' יתה טפל על הכנס"ר שאמר דואג לטלול על כהני טוב: על כהני טוב: (ג) כי השתות. (א) שטעמ"ס סלוא הכסוימוד סטולס הם

**מצירת דוד**  
 י"א (ב) יתה. קבל הקסם כמו שבעת ימרים (שופטים י"ז): לירות. לנשליך כמו ירס כים (שמות ט"ו): במו. כמו עמוך: אופל. מקן: (ג) השתות. סיסודות כמו והיו שמוכים

שמוכי ס' עטורט עון הכינת כהני טוב כי הלוא הנה הרשעים דרכו לירות. סם חלמ"ס: במו אופל. ר"ל כמסמר: לישרי לב. על פירוש ע"מ

**פירוש ע"מ**  
 י"א (א) מנצח לך דעם מקומר הם דוד גיטאקט צום ל"ו דם ער זאל אים זינגין אונ אוו זאגט דוד ביה חסיתי אין זאמ האב איך מיה באשטיצט איך תאמרו נפשי גודי תרכס צפור אונ ווי זאגט איר מיינע פאר מיינע רעד צו מיר דוד פאר וואגיל דיה פון אייער בארג אזו ווי איין פויגיל וואס ווערט פר וואגילט פון זיין נעקט וכ'לומר איהר זאגט מיר האבין דיה דוד וועקט מן זאגט פון אלע אויגעני געךך נוס אין ארץ ישראל וענין אזו ווי אפויגיל ווס פר וואגילט זיה פון זיין נעקט אגער איהר פעלמ ווארום איך באשטיץ מיה אין זאמ דם ער וועט מיר ווינער אום קערני קרין ארץ ישראל: (ב) זאגט דוד כי הנה רשעים ידרכו קשת דען די רשעים דואג אונ אנקערי

רבילות זאגט פיינט פיינט צווישין מיר אונ צווישין שאול די מרעטין דעם בוגין דען ווען איין בוגען איז שטארק מו מען אים מרעטין מיט דעם פוס אז מען וויל איהם אום ציהען סוני חצם דעם זיי גבייטין אהן זייערי פיילין אוף דעם שגור פון דעם בוגין צו שייסין אין דר פינגער צו די רעקט פארטייגע העך צער דאס מיינט ער זייא קרעטן זייער גייוין צוגג צו רבילות זאגן פר שאול אוף דוד: (ג) כי השתות ירסון דען ווען דיא גרוקט פעקט פון דר וועקט דם זענן די צדיקים די כהנים פון דער שטאמט נוב שיהן זיי צו פירען צדיק פה פיי נוס האמ דר צדיק גיטאן פלומר נוס בין איך דוד שולדיג דרינגען דואג איז שולדיג זייל ער האמ רבילות





**שפתי חלקות לשון מדברת גדולות :**  
**ה אשר אמרוו ללשננו נגביר שפתינו**  
**אתנו מי ארון לנו : משד עניים**  
**מאנקת אביונים עתה אקום יאמר**  
**יהוה אשית בישעיפוח לו : אמרות**  
**יהוה אמרות מהרות פכף צרוף**

כל ספון שיעיני לישנא  
 דסלקא דרברבנותא :  
 ה סון דקפרון בעקרא  
 דאמרין בלישנא  
 נהנבר ספונתא עקרא  
 סון רבון דרנא :  
 ו מאנקא רענו סון  
 צנתה חשיכי השקא  
 אקום אפר וי אשני  
 פורקן לעיבי ורשיעני  
 אסחדר בישוקא להון :  
 ו מלון רני סלנא דקון  
 סיקא סקנא בכנרא על

ת"א מסוד עניים . סהודין : אמרות ה' . ר"ס ל"א פסוקים מה פ"ח : (כספ לזוף . ר"ס כ"ו) :

רש"י

דרך נבואה או הפילה ; גדולות : דברות גדולות וגבוהות :  
 (וכ) ללשוננו : בעבור לשוננו : (ו) משד עניים : שאני רואה  
 ובאנקת אביונים שאני שופע עתה אקום יאמר ה' להרשיעם :  
 יאמר ה' . הוא דרך נבואה : אשית בישע יפוח לו . אשית  
 העניים בישע מאשר יציבי להם פחים ללכדם : (ז) אמרות ה' .  
 ואם תאכרו כי יטה שיאמר ה' לא יקום לא כן כי אמרות ה' הם  
 אמרות שחיותו אין בהם סג וכלא אמת הם כמו כסף צרוף  
 וכסף שרוא מונק שבעתים . ופרוש בעליל לארץ . כבו בעל  
 הארץ ומי ארון הארץ והבית שרש הוא כפול למ"ד הפעל  
 בשקל סגורד כלומר האמרות האלה הם כסף צרוף סגורד  
 הארץ . ולמיד לארץ כלמ"ד הרגו לאבנר ה' במקום ה'א  
 הירדיעה יש מפרשים בעליל הבית שמוש ומי עליון וכשובת  
 כלומר ככסף צרוף במשובת שבפער שעינין מכנו הכור ופירוש

טמונה כלכנס : (ה) לרשוננו נגביר . כלכוננו נתגבר :  
 (ו) משוד עניים . מחמת שוד עניים הנסדדים על  
 ידכם כגון אני ואנכי וזהו נוד ומחמת אנקת אביונים  
 יאמרה ה' עתה אקום ועורתם : אשית בישע יפוח לו .  
 אשית בישע ידבר עליכם . יפוח לו ליכור . הרבה יש  
 כספר משל . ובחזקו ויפוח לקץ ולא יכזב . ומנחם פתר  
 אותו לו מוקם כמו (לקמן קכ"ד) הפח נגשר : (ז) אמרות  
 ה' אמרות שחורות . הן שיש יכולת בידו לקיימ' אבל  
 אמרות בני אדם אינם אמרות שהם מה' ואין בידם לקיים :  
 מהורות . צורות ומתקיימות כל מה שמכתיב עושה שהרי  
 הכתיבה יעושה ומלכות : כסף צרוף . הרי הן ככסף צרוף  
 הגלוי לכל הארץ : בעליל . ל' גילוי הוא כל' משנה בין  
 מעלה וכן פירוש כסף צרוף בעליל לארץ כלומר ככסף הצרוף  
 במשובת שבו כי כור המלרף יעשה אדם מן העפר המשפח .  
 וכן בעליל הכור שמתוכו ילכויו הזהב והכסף וזה אינו

בין שנראה בעליל בין שלא נראה כי יש מפרשים בעליל ל'  
 מעלה וכן פירוש כסף צרוף בעליל לארץ כלומר ככסף הצרוף  
 במשובת שבו כי כור המלרף יעשה אדם מן העפר המשפח .  
 וכן בעליל הכור שמתוכו ילכויו הזהב והכסף וזה אינו  
 אבן עזרא

(ה) לרשוננו . בעבור כלכוננו כמו פן ואמרו לו : (ו) מ"ס משור .  
 כמ"ס מהמם אחיך יעקב : עתה אקום יאמר ה' . דרך  
 נבואה : אשית בישע . כמו לנו לחמו בלחמי ושחו ביין מסכתי  
 והטעם אשית יסע אחר יפוח לו וידבר כמו יפוח  
 כוכים והוא דבק עם הפסוק הזה החרי : (ז) אמרות . והטעם  
 כי השם יושע מיד אלה המנבירים בלשונם הנונה בחורתי  
 על כן אתה השמט . ומלת בעליל כפול הלח"ד כדרך סגריד  
 והוא מנז' ובעל הארץ שהוא אלוהים והי' כסף צרוף כסף  
 מצורת ציון

(ד) גדולות . השונות וקרות כמו אשכ גדולה (מ"ב ד') : (ז) משר .  
 טעין מושק : באנקת . ענין לעקב כמו אנקת אסיר (לקמן ע"ט) :

בעל כספי חלקות והספון המדברת דברים משוכים ויקרים כדאי  
 לרמוז : (ה) לרשוננו . כלכוננו המדברת גדולות נעיל על כולם  
 כי נוכל לרמוזם : שחיתו אהנו . הלוא ספתתי כשחיתו וכול  
 לדבר כספ דברי שקר הוקן מה שגבל כי מי ארון לנו ללוות לכל  
 סדור שפתיים לעניים על ידי רעמוסם : באנקת . הלועקים על הסוד  
 אשית יבש סיפיה לו ר"ל אשית את הבל לאכל את הכסף כסתות כות  
 בעלמא : (ז) אמרות ה' . הלוא אמרות ה' הנה סתוכות  
 ככסף הצרוף במקום מגולה המצדעה האדמה פעמים רבות שלא היא  
 סתוכה מעליו וכן אמר ה' לא יסול מה מכס אלהים כי כן היס

**פירוש ע"מ**  
**חלית גאמ ואל פר שגידין אעל גלאמע לעפצין**  
**ווס ברידין חניפה לשון מדברת גדולות אונ רעם צונג**  
**ווס רעם גרוקע ואכין : (ה) אשר אמרו לשוננו נגביר**  
**ווס ציי האבין גינאמט מיט אונזער צונג וועלין מיר**  
**זיה שטארקין שפתינו אהנו מי ארון לנו אונזער לעפצין**  
**וענין מיט אונז ווער איז איין האר צו אונז פלוכר**  
**ווער קאן אונז בייא קויפען ווען מיר האבין ביי אונז**  
**אָבער פון וועגין רעם רוב פון די גניים ווס ווערין גירוקט דורך אייה אונ**  
**פון וועגין רעם גישרייא פון**  
**די אָביונים דאס מיינט ער זיה מיט זינע לייט אונ**  
**די בהגים פון נוב פון וועגין רעם עתה אקום יאמר ה'**  
**אָנאָמ גאט איד וועל היינט אויף שטיין צו הערפין**  
**נייא אשית בישע יפוח לו איה וועל סאן מיט איין הרף**  
**אויף נייא און רעם גאט אויף דוד מיט זינע לייט : (ז) אמרות ה' אסדות ה' אסדות ה' אקום יאמר ה' אקום יאמר ה'**

וואס רעם לשון הרע אין גלייך וויא ער וואָס גלייבנס אין  
 הקב"ה . דיא יודין וואס זענין ארויס גינאנין פון מפרים אונ  
 זענין גישפארדין אין דער ספרך איז גאר גינען וועגין לשון  
 הרע . די מרגלים האבין גירעם לשון הרע אוף ארץ ישראל אונ  
 די יודין האבין גינלויבט די לשון הרע וואס דיא מרגלים האבין  
 גירעם . דריבער זענין אעל גישפארדין :

לומער

**בַּעֲלֵי לְאָרֶץ מִזְקָק שְׁבַעֲתַיִם: אֲתָהּ יְהוָה תִּשְׁמַרְם תִּצְרֶנּוּ מִן־הַדּוֹר וְזוֹ לְעוֹלָם: סְבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכֹן כָּרֶם זֵלוֹת לְבָנֵי אָדָם: יג לַמִּנְצָח מִזְמוֹר לְדוֹד: יג עַד־אָנֹּה יְהוָה תִּשְׁפָּתֵנִי נֹצֵחַ**

אָרְעָא זְרוּק שְׁבַעֲתַי  
 אִמְנִין: ח אֲנִתּוּ יי  
 חֲסִירָנִי לְצַדִּיקִיא  
 תִּנְצְרֶנּוּ מִן דְּרָא בִישָׁא  
 הָרִין לְעַלְמִין: ח חוֹר  
 חוֹר רְשִׁיעָא סְבִיבִין  
 פְּעִילָנָא דְרִצְצָא דְמִירָן  
 דְּבִנֵי אָדָם: א לְשַׁבְחָא  
 הַיְשִׁבְהָא לְדוֹד: כ עַד  
 אֲן יי פְּשִׁלְנִי לְעַלְמִין  
 עַד

ה'א סביב רשעים: כנסת י

**רשי**

המכתש שכוחין בו שקרין (פליח"א: בלע"ו) ל"א בעליל ל' בעל יד כלומר חזון הארץ וכמה המלה כנגד השם וגם ת"י הוא ל' אדמות וחמר כי אמרתיו כסף צרוף מהאדון הארץ שהוא השם שהוא צרף וחקק חות' (סא"א): (ח) השמרם. לחותם עניים ואביונים הנדלפים מן הדור זו שם דילטורין. מוזקק שבעת ס. מדרש אגדה יש ומישב על הסדר ר' יהושע דסיכין בשם ר' לוי תנוקות שהיו בימי דוד עד שלף עמומו טעם העץ היו יודעים לדרוש את החורה בלרבעו' ומכע פנים לכל ז' וזהו שבעתים והיה דוד מחפלה עליהם ורבעו כל עולם ראה כמה תורחך ואמרתך ברורה ומוזקקת שבעתי' בלכס אהה ה' תשמרם כמור אותם בל' הגרנו מן הדור הזה שלף אמרו דרכיה להיות דילטורין מן הדור הזה שהן דילטורין: (ט) סביב רשעים יתהלכון. לעמונו מוקשים והכשילני: כרום זלות לבני אדם. מקנאתם שנים רעה בנדולתי שלקחתי מאחרי אלמן למלך וזהו פתרון כרום זלות לבני אדם כשמתרומם אים הוולל בעיני בני אדם וזהו דוגמת האמור במקו' אחר (לקמן ק"ח) אכן מלכו בכוני'. ומדרש אגדה פותרו על ישראל לעמיד לבא כשיתרוממו ומנחם פתר כר' זולת לבני אדם כראש הוולל לאכול בני אדם ויהיה כרום כמו רים וראש וזולת כמו זולל וסובא (דברים כ"א) וכן פתרונו סביב רשעים יתהלכון סביבות העיני הולכים רשעים לבלעו חסם כרום זלות לבני אדם: יג (ב) עד אנה. ארבע פעמים כנגד ארבע מלכות

שבבעתים פמיסו רבות כפולות כי מספר שבע ושבעה יבא בעין מספר רב: (ח) אהה ה' השמרם. השמר השמירה. אסר הצרנו ל' חיד על כל עמי ועמי: מן הדור זו. מזה הדור שהם רשעים השמרם לעולם בכל דור ודור: (ט) סביב רשעים. הרשעים יתהלכון סביב לצדיקים הרעע להם לפיכך צריך שהשמרם שהם: כרום זולת לבני אדם. כשיתרומבו הרשעים דוא זולת ושפלות לבני אדם. וזולת הפך הכבוד והוא שכ. הוינין כקבוץ שפחים: (כ) עד אנה ה'. זה הכבוד אשר דוד בעת שהיה בצורה כאביוני או נאמר על ל' הגלות והוא הנכב. עד אנה. כבודי כרתי: השתכחתי. לפי שהגיתני בגלות זה ככת שנים וימרו כי שכתחמו או ירע אהה בניני והספיד פניך כעניו שאלא לפנות אלי. ובררש ה' פסבים עד אנה כנגד ד'

**אבן עזרא**

אדוני הארץ: שבעתים. פעמים רבות: (ח) אהה. יתכן להיות מ"ס תשמרם על אמרות השם וחלטנו המפיח בהם וזו כמו אלה ופי' כי בני דורו רעים ע"כ אמרין סביב וזהו שם השם ומואסי' בכל מקום לרעה ופי' זולת קלון כמו יקר מוולל כי הייתי וזללה כל מכבדיה היוליה והוא חסר הראוי כרום אהה זולת כדרך וגבורתך במלחמה אל חתי מרי ואני תפלה ייש אומרים מן זולל וסובא והראשון נכון: טעם מאויכיו ידמה לעיני בני אדם כי אלהיו שכחו חו

פחה: (ט) סביב רשעים יתהלכון. ויקרא רבה רוב פ' ל"ב כי יהודה חומר סביב רשעים הלדיוקם המכניס וכו' ולפי זה היה ל"ב להיות פסוק העשם כמלת רשעים וכן אמר לו רבי חמיה עד מתי אהה עווקף (פי' מעקב ומעוית ומכדולת חילום גלים עוקם) ענינו מה כהקרא אלה סביב לרשעים והרשעים הולכים ומי: ככס זולת. מלת ככס ספר ופי' והפס כמדרש רבתי ואמר טוב דשני ליה לטון רוממות כמו הקרי וישן ככס כען הכחוב זיל קרי להם: (יג) עד אנה א' הספיד. נצטרי' וכן עד מזהו היום:

**מצודת ציון**

(ז) בעליל. בתקום מגולה ונמכה בין שגרה בעליל (ר"ה כ"א): ארץ. כמו פתחן: (ט) כרום. כמו כראש והוא מן חים: זלות. מל זולת. ומל' זולל ודענקת: יג (ב) עד אנה. עד מתי: נצח. לעולם:

**מצודת דוד**

שהן כח יד המאכר את השש: (ח) השמרם. את הסביונים: חצרנו. תשזור כל אחד לצילם מירי אשתי הדור שהוא: (ט) סביב. כי הרשעים הולכים סביבות סביוני ללכדו כמו הכלם הוולל אשר סובב הוולך לטפוף בני אדם וזהו חין שבעה להסביון

**פירוש ע"מ**

אביונים חצרונו מן הדור זו ואלקסמי ויי הימין פון דעם דאייגן דור דעם איז דואג אונ יוני חכרים וואס זענין רבידות זאגען נאלקסמו הימין די עניים אונ אביונים פון ציאה בני אייביג: (ט) סביב רשעים יתהלכון ארום פון ציאה דעם ארוסאן גייען די רשעים צו איין שצייגען אים אום זיקם גייה זולת לבני אדם און וויא דער ווייזל טיר איז איין פון אסער צו אוף עסיין מענטשין:

יג (א) לצנצח כמו דער מוקדור איז ווארן גיגען צום לבני אונ דאס איז איין גיואנג צו דוד: (ב) זאנמך דוד בר אנה ה' תשקתני נצח ביה ווי לאנג נאך וועכמו

כ"א על ידיך: יג (כ) עד אנה. עד מתי אהה ה' תשמרם כמו דוד דעם דאייגן דור דעם איז דואג אונ יוני חכרים וואס זענין רבידות זאגען נאלקסמו הימין די עניים אונ אביונים פון ציאה בני אייביג: (ט) סביב רשעים יתהלכון ארום פון ציאה דעם ארוסאן גייען די רשעים צו איין שצייגען אים אום זיקם גייה זולת לבני אדם און וויא דער ווייזל טיר איז איין פון אסער צו אוף עסיין מענטשין:

עד--אָנה תַּסְתִּיר אֶת־פְּנֵיךָ מִפְּנֵי :  
 ג עד--אָנה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי יַגִּון  
 ב בְּלִבִּי יוֹמֵם עַד־אָנֹה וַיְרוֹם אִיבֵי עָלַי :  
 ד הַבִּיטָה עֲנֵנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הָאֲרֶזֶה עֵינַי  
 פֶּן־אִישָׁן הַמּוֹת : ה פֶּן־יֹאמֵר אִיבֵי  
 יכִלְתִּיו צָרִי יִגְדֹלוּ כִּי אֲמוֹט : ו וְאֲנִי  
 בְּחַסְדְּךָ בְּטַחְתִּי יִגַּל לִבִּי בִישׁוּעַתְךָ  
 אֲשִׁירָה לְיְהוָה כִּי גַמְלָעֲלִי יָד לְמַנְצָה  
 לְדוֹד אָמַר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים

השחיתה

אמר שקיף בלבביה תיא אהר נבל כהמות יב יפנות מ:

רש"י

ובטבל כל ישראל נאמר : (ד) פן אישן המות .  
 שהמות נקראת טיה : ושנו טיהת עלם (ורמיה נה) :  
 יד (א) אמר נבל בלבבו וגו' . שני מזמורים אמר דוד  
 כספר זה בענין ח' הראשון על נכודנלאלר והשני  
 (לקמן נג) על טיפוס . זה נכתב על נכודנלאלר שעתיד  
 ענין האירה עני : (ט) וכלתיו . יכלתו לוולא יקום טחחתי עוד : (ו) ואני בחסדך בטחתי . הם הושבים כי אין לי בושע  
 ואני בחסדך בטחתי שרשיעני אצל שני ראו לכך תעשה למען חסדך : וכל לבי . כנגד צדו שינילו כי אכוסם וכתוששיעני  
 יגל לבי : אשירה לה כי נבל עלי . ולא יענתי טיהת המות : (טו) למנצח . זה המזמור גם כן הוא על לשון הנלות ונבל הוא  
 מנחת ש' :  
 (א) בן עזרא  
 (ב) ידע אשר קרבו : (ג) עד אנה . לחשוב ואשית עלות  
 כנפשי כל עת בעבור היגון שהול בלבבי יומם בעבור שירום אייבי עלי : (ד) הבימה . כנגד תסתיר את פניך : פן אישן .  
 טיהת המות כי השמות כנח הפעלו' : (ה) פן יאמר . יכלתיו . יכול פועל עומד ע"כ כמו וכלתו לו כמו וזשקו  
 ואלך חו לך : (ו) ואני . ולכן לי חסד שבלבבו כי אם כהסדך ולמען זה הכתוב יגל לבי :  
 יד (ה) למנצח . אמר נבל . הפך חסם בעבור שידמה שאין חלשים בעבור זה השמות דרכם והתעבו  
 מצודת דוד  
 (ג) אשית עצות . אשית עלות אך להעלם מן היגון אשר בלבבי  
 כל היום : (ד) הבימה . רחם בעני' ועני' : האירה עני' . להסתכס  
 בעיה מעומת להלל מן המליכי כי פן חסיה ללבד בידו ולשין טיהת המות ויחד נפש : (ה) פן יאמר . אה לא למעני הפשה טעה פן יאמר  
 המליכי וכתמו וכמה יד וכלי ישמחו כלבם חסיה מוסר לישול לחסן : (ו) ואני . מעולם כחשך בטחתי כחסדך חיה לבי טמה כהיפוסם  
 כהסא ממך : אשירה . גם טעה פשיעני לבי כלשתי יתול על חסדו : יד (ה) אמר נבל . נכודנלאלר הפעריב את בית המקדש אמר

פירוש ע"ט

וועסטו גאט מיה פיר געקסן ביז אייביג בְּלִבִּי אוי  
 איין לֶאֱנָנֶע צײַט עד אנה תסתיר את פניך סגני ביו ווי  
 לאנג וועסטו פיר באַרְטִין דיין פנים פון מיר : (ג) עד  
 אנה אשית עצות בנפשי ביו ווי לאנג וועל איה מוין  
 מאהן עצות אין מיין לייב יגון בלבבי יוםם איין  
 שרױַעַרְקױַט וועט זיין אין מיין האַרְצֶען מאג אונ  
 קאג עד אנה דױם אױבִי עָלִי ביו ווי לֶאֱנָנֶע וועט זיה מיין  
 פױַנְטֶךְ דר הױפֶן אױפֶער מיר : (ד) תבטיח עניני ה' אֱלֹהֵי  
 קױב אונ עֲנַמְפֶער מיר גאט מיין האר האירה ענין פן  
 אישן הסות דר לייבם מיינע אויגן ווארום מאקער  
 וועל איה אַנְשׁוֹלֶאפִין ווערן מיין דעם מוט בְּלִבִּי  
 איה וועל שטאַרְבִין : (ט) פן יאמר אױבִי יִקְלָמִי מאַמֵר

מאכין

הַשְׁחִיתוּ הַתְּעִיבוּ עֲלֵיהֶּ אֵין עֲשֵׂה-  
 טוֹב: יִהְיֶה מִשְׁמַיִם הַשְׁקִיף עַל-בְּנֵי  
 אָדָם לְרֹאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכִּיל דֶּרֶשׁ אֶת-  
 אֱלֹהִים: הַבֵּל סָר יַחְדּוֹ נֶאֱלָחוּ אֵין  
 עֲשֵׂה-טוֹב אֵין גַּם-אֶחָד: יִהְיֶה יִדְעוּ  
 כִּלְפֵי-עַלְי אֵין אֲכַלְי עִמִּי אֲכַלוּ לָחֶם

לִית שׁוֹרְקָנָא אֶלְהָא  
 קִאֲרֵעָא תְּבִילוּ עֲקֵבֵיהוּן  
 דְּחִקוּ מִקְחָא וְאֶשְׁקִחוּ  
 עֲלָא לִית דְּעֵבֵד טַב:  
 כִּי מִשְׁמַיִם אֹדִיק עַל  
 קִנְיָ נִשְׂא לְמַחְמֵי אֵין  
 אִית טַשְׁפִּיר הַבַּע  
 אֹרְפָן מִן קֶדֶם יי:  
 ג כּוֹדְהוּן זְרוּ לְאַחֲרָא  
 פְּחָדָא אֶתְרַשְׁרוּ לִית  
 דְּעֵבֵד טַב אֶפִּילוּ לִית  
 חָד: דִּי הֵלָא יִדְעוּ כִּל  
 עֲבָדֵי שְׁקֵר עֲבָדֵי עִמִּי

ת"א חילוי עמי, מוסדיון קד

דרק

מלך כבל שישאל ביום הרושם כלל בודו בירדיו ישראל כי אין  
 אלהים ואין שופם דיון בעולם לשרא לאיש כמעשהו: השחיתו  
 הוא ועבדו התעיבו עליהם. עשו כעשה הועבה: אין עושה  
 טוב. אין בכם אחד שיעשה טוב אלא ככם השחיתו: (כ) ה'  
 אף על פי שהיא נבזה עליהם הוא כשקוף ומשנית אם יש בכם  
 משכיל אחד שירוש אלהים וירחוב כי יש אלהים שופטים  
 והנה הכל סר: (ג) סר, כדרך הטוב ויש כפרשים כמו סר כמו  
 שאנו בספר השני הכל סר כסנו אחרו והענין אחד  
 והשני ל' ריש באית כיש, ויש כפרשים כרסתרסנין ויבאש  
 וסרי כן אמר יחדו נאלחו שפנינו נתעבו ונבאש: אין גם  
 אחד אפי' אחד: (ד) חלא. על דרך תיבה איך אין לחם ידעה  
 ובינו כשאמר כי אין רואה כל אלה שהם פועלי און ופרעים  
 עלת בלבם כי ה' רואה אותם למיכך לא קראו אותו, ויום לפי  
 חשבו כי לית דין ולית דיון לפיכך ה' לא קראו יש כפרשים לא  
 קראו שומרים ברשעם ואינם חחרים בתשובה:

ליכנס להיכל ולהתקבצו ואין אחד מכל חיליותיו מוחה בידו:  
 אין אלהים, אעלה על כמתעב (שעיה י"ד): השחיתו  
 התעיבו עליהם, מעללים: (ג) הכל סרו וכו', אין  
 איש בחיליותיו מוחה בידו: נאלחו, נהפכו לקלוקל:  
 (ד) הלא ידעו, הלא מוספ ידעו מה שענתה בכם:  
 אוכלי עמי, זרפו של נכודנלחר: אכלו לחם, עשו  
 משתה (דניאל ה') בלשאלר מלכא עבד לחם רב: ה' לא  
 קראו, לא השכיהו ולא זכרו נפלותיו ונוראותיו במשתה'  
 ישראל ואוכלים עמו כמו שיאכלו הרחם ולא קראו ה' כלומר לא  
 יודעין אכלו לחם כלומר כי לא חסו ולא נבגשו  
 חשבו כי לית דין ולית דיון לפיכך ה' לא קראו יש כפרשים לא  
 קראו שומרים ברשעם ואינם חחרים בתשובה:

אבן עזרא

יד (6) השחיתו המענין, הכפירי נעוה: (כ) ה' משמים.  
 נעוה בים: טל בני אדם, כ"כ: (ג) און עשה טוב.  
 כן טוה בם' בלתי' וכפוף וכן חכרו כסמון בסימן כ"ג:  
 (ד) הלא ידעו, הכס וכו' כי לא נעשה פס' י' מעלם כנמוס:

מעלליהם כמו ובעליותיך אשיחה און עושה טובה:  
 (כ) ה', השקוף, כעבור היות כבודו במקום עליון והוא  
 השמים וזה דרך משל כי הוא יודע הכל ודרך כל: (ג) הכל  
 סר, מהדרך הישר: יחדו נאלחו, כמו כשמתו: אין  
 ידעו, לא ידעו מה שהם עושים ומה שהשולחים את ישראל והעד  
 אכלו עמי: (ד) הלא ידעו, יתמה כלומר הלא ידעו אלה פעלי און כבוד שאכלו עמי  
 כאלו אכלו לחם ולא אמרו כי  
 השם נתן לחם כח על דרך ידיו רמה וזה הוא לא קראו:

מצודת דוד

עלילה, פעולה: (כ) השקוף, ענין הכסם: (ג) נאלחו,  
 נעשו כמו נחפז ונאלח (יחזק' י'): גם, טוה כענין חילוי:

כלו און אלהים הכל לוי המקדש: השחיתו, כוזה ועמו  
 ואמר הכל כנשון סכר כי בעמלה כנעוה רואה כפילו ככר עשוי:  
 התעיבו עליהם, עשו מעשים חמוסים ואין כסם עי' עששה טוב:  
 דרש, להיות זוכר ומוקד: את אלהים, ר"ל לדעת פס' חלטים שופטי'  
 מעשיהם: (ד) חלא, ר"ל איך יאמרו און אלהים הלא ידעם

(ג) השקוף, לראות כמעשה הכס הכוה: היש משכיל, למחוח דבכ:  
 (ג) הכל סר, כולם סרו מהדך המוכה: יחדו, כולם יחד קלקלו

**פירוש ע"מ**  
 מאכין דר וועט זיה קראמבין אין זיין הארצין עס  
 אזי גימ פאר האנדן נאקס גיוועלטיגונג אויף דר  
 ענד און זיין פאלק השחיתו התעיבו עליה זיי האבן פאר  
 דארבין און פאר אום ווירדיגס זייערע קעשים אין  
 עשה טוב עם איי קיינר גימ צווישן זיי וום זאל מאן  
 גומס דען קיינער פון זיי האם אים גימ גיווערמ ער  
 זאל דעם בית המקדש גימ חרוב מאקען: (כ) ה'  
 משפטי השקוף על בני אדם און נאם הם פון דעם הימיל  
 אראפ גיקוקט אוף דעם קעניקשן דראות היש משכיל  
 דרש את אלהים צו זעהן אוב עם איז פר האנדן איין  
 קלוגער וום פארשט נאם: (ג) הם ער גיזעהן הכל  
 סר יחדו נאלחו דם אלע האבין אפ גיקערמ און זענין  
 מיט אנאנדער קיילע גיווארן אין עשה טוב עם איז  
 קיינער גימ צווישן זיי וום זאל מאן גומס אין גם אחר

עם איז אפי' צו איינער גימ צווישן זיי וום זאל מאן  
 גומס און זאל אים ווערין פון צו חרוב מאכין דעם  
 בית המקדש: (ד) אקער דר סוף וועט זיין המא ידש  
 כל מוצלי און דם זיי וועלין חוסיין אלע די וואס מוצען  
 אום רעקט וום עם וועט זיי אום גיין דר פר אבלי עמי  
 אכלו דעם ה' יא קראו וואס זיי פר דארבין מיין פאלק  
 ישראל און האבין גינעסין איין סעודה און האבין  
 דענקט מאל נאם גימ אן גירופין פלוסר זיי האבין  
 איהם גימ גיאקט און האבין זייעע וואונדער גימ  
 גידאקט אין זייער גימראקט און האבין גינעצט מיט  
 די פלים דעם בית המקדש און דם גימ גימאן  
 דר פלשאצן דעם זון פון נבוכדנצר דאם, ער האם  
 גמאקט איין גירוקע סעודה און המ גינעצט אין איר  
 די פלים פון דעם בית המקדש: (ד) און אזו איז





**קִרְשָׁךְ: יְהוֹלֵךְ תַּמִּים וּפְעַל צִדְקוֹ דַּבֵּר**  
**אֲמַת בְּלִבָּבוֹ: יֵלֵא רַגְלָא עַל-לִשְׁנוֹ לֹא-**  
**עֲשֵׂה לְרַעְיוֹ רַעָה וְחַרְפָּה לֹא-יַנְשֵׂא**  
**עַל-קִרְבוֹ: יִנְבֹּה בְעֵינָיו נִמְאָם וְאֵת-**

מִן חֲמֵי לְמִשְׁרֵי בְּמִוֹר  
 בֵּית מִקְדָּשְׁךָ: בְּדִמְחָלְיָהּ  
 כִּשְׁלִי מִתָּא וְעַבְד  
 צִדְקָתָא וּמְסַלֵּס קוּשְׁמָא  
 בְּלִבָּבְיָה: גִּלְיָא אִכְסַל  
 קוֹרְצִין בְּלִישְׁבִּיהָ לֹא  
 עֲבַד לְחִבְרִיָּה בִישׁוּתָא  
 וְכִסְפָּא לֹא סוֹכֵר עַל  
 קִרְבֵּיהָ: דִּקְשָׁמ

ת"א כולל תמים. עזרהבקר ה' (ג) וכו'. כסודו מן מנחת כד :

**ר"ק**

וכנה אותם באהל לפי שהם מזהמים כהאל. והר קרשך הוא הר המוריה ששם בית המקדש לפי שהוא המקום הנכבד בארץ. ומי יגור בו ישכון. הוא על הנשמה העליונה. ואמר כי שעשה המעשים האלה בחייו תשכון נשמרתו במקום הכבוד אחר מותו וזה הם המעשים: (ג) הולך תמים. ואם היום שם ה' הולך בתמימות והענין הולך בדרך תמים. והתמים הוא מי שיתעסק בעניני העולם הזה בתמימות ויענין שלא יעמוק במחשבתו בהחבולות העולם: ופועל צדק. שכל מעשיו יעשה בצדק ותורת האדם עשה לא תעשה הם על ג' פנים האחד במעשה והאחד בלשון ואחד בלב והנה זכר המעשה: והדבר אמת. הוא ה' הולך. ואמר שדחורבן אמת לעולם לא ימצא שקר בדבריו והאמת שדבר בפיו הוא בלבבו כי אינו אוסר אחר בפה ואחר בלב ונכלל גם כן בזה שקיים בה שהשם בלבבו לעשות טובה כלומר אדם אין צריך לומר כי מה שמדבר בפיו קיים אלא אפי' מה שחושב קיים וישוים אמת פחשבתו ונכלל בו גם כן גודל מצאות האל ויחודו וישוים אמת כמו שתרדה אותה החכמה: (א) לא רגל. כאן אמר מצות לא תעשה בל' ובמעשה אבל בלב לא היה צריך להוכיח כי כבר אמר דובר אמת בלבבו ואם מחשבותיו אמת וצדק אין רע במחשבותיו. ואמר לא רגל וכל אע"פ שהוא אמת כל שכן שאר לא תעשה שבלשון. כי החבולות אדם שהוא אמת יצא רע גדול ממנה ולפיכך אמר דובר אמת כי האמת שהוא רע לא ידבר והוא הרבולות: לא עשה לרעה רעה. וקרובו הוא שיש לו בשר ומתן עמושבניו. ובאמר כי לא עשה לרעהו רעה הוא הדין לשאול רעהו ולשאול קרובו אלא דבר הכתוב על ההתהלך לפי שמשאו ומתנו ועסקיו עמו. ובאמר לא עשה לרעהו רעה כלל כל מצות לא תעשה שבין אדם לחבירו. ואמר בתורת הלשון: והרפה לא גשא על קרובו. שלא הרף וגרף אותם אף על פי שנרפהו או הרע לו. ואמר גשא בנפשות הלשון. כמו ראה תשא את שם ה' אלוהיך לשוא: קרובו. כמו רעהו שהוא קרוב אליו במשאו ובמהנו או שכנו קרוב אין דבורי האדם ועסקיו ברוב עם אליו: (ז) נבזה. ספר מדרותי המצות עוד כי אע"פ שהוא תמים כו' אינו מתנאה בזה אלא נבזה בעיניו ונמאס וחושב בלבבו כי לא יעשה אחד מני אלה משה שיש עליו הכתב לעשות לכבוד הבורא: ואת יראי' ואת ירכב. וחושב שיש ליראי' ה' ואלתו מעלה עליו והם יראים יותר ממנו ונותן להם מעלה

**רש"י**  
 מזו (ג) לא רגל על לשונו. (א) חנקוס"א בלעז"ה המין וחיה. חקוסטר בל"א בעשלוונגן אלליינוט) כמו וירגל בעבדך (שמואל ב' י"ט) מזמור וזהלודיע מדת חסידות: ודובר אמת בלבבו. הטוב שהוא אומר בלבבו הוא אמת ואינו אחד כמה וזהה בלב. (ס"א"ט): והרפה לא גשא. (רפרוט"א בלעז"ה) רלפאלט"ט. בל"א פלוידעין. ויודער (זאנען): על קרובו. אם עבר קרובו עבירה טעם זה עונס ועינאו במשפט. ולא גשא עליו חרפתו שהיא פתחון פה למחורף לומר כך עבר פלוני קרובך וחסית עליו: (ד) נבזה בעיניו נמאס. מי שהוא נכזה ברשעתו נמאס בעיניו כל לדיק כגון חקוסטר שגורב נמאס

בפיו וחושב אותו ודובר אותו בלבבו להבינו על דרך המופת אמר דובר אמת בלבבו ואם מחשבותיו אמת וצדק אין רע במחשבותיו. ואמר לא רגל וכל אע"פ שהוא אמת כל שכן שאר לא תעשה שבלשון. כי החבולות אדם שהוא אמת יצא רע גדול ממנה ולפיכך אמר דובר אמת כי האמת שהוא רע לא ידבר והוא הרבולות: לא עשה לרעה רעה. וקרובו הוא שיש לו בשר ומתן עמושבניו. ובאמר כי לא עשה לרעהו רעה הוא הדין לשאול רעהו ולשאול קרובו אלא דבר הכתוב על ההתהלך לפי שמשאו ומתנו ועסקיו עמו. ובאמר לא עשה לרעהו רעה כלל כל מצות לא תעשה שבין אדם לחבירו. ואמר בתורת הלשון: והרפה לא גשא על קרובו. שלא הרף וגרף אותם אף על פי שנרפהו או הרע לו. ואמר גשא בנפשות הלשון. כמו ראה תשא את שם ה' אלוהיך לשוא: קרובו. כמו רעהו שהוא קרוב אליו במשאו ובמהנו או שכנו קרוב אין דבורי האדם ועסקיו ברוב עם אליו: (ז) נבזה. ספר מדרותי המצות עוד כי אע"פ שהוא תמים כו' אינו מתנאה בזה אלא נבזה בעיניו ונמאס וחושב בלבבו כי לא יעשה אחד מני אלה משה שיש עליו הכתב לעשות לכבוד הבורא: ואת יראי' ואת ירכב. וחושב שיש ליראי' ה' ואלתו מעלה עליו והם יראים יותר ממנו ונותן להם מעלה

**מנחת ש"י**

(ד) בעיניו. גניעל כס"ם:  
 הר און קודם שידע כי הוא הר המוריה בטחון הארון בליון צבית שהכין לו דוד ככתוב בדברי הימים: (ב) הולך. זו תשובת מי יגור בלהלך: תמים. תמך והמתואר חסר הולך בדרך תמים בעיניו דבריו: ופועל צדק. עם קציריו: ודובר אמת בלבבו. והוא כל האדם: (ג) לא רגל על לשונו. כמו וירגל בעבדך הטעם לנלות המכתרים. לדרך הרגלים: לא גשא. על דרך לא תשא שמע שוא יש אומרים לא עשה דבר שחפרו בו קרובו: (ז) נבזה. קשור בעיניו גם נמאס והטעם כי עובד השם כל מלוה ששמר וכל טוב טעשה נכזה ונקל הוא בעיניו כנגד מה שהוא חייב

איש לאהלך ישראל: בהר קרשך. הר המוריה או מצודת דוד  
 רמזם חלמי (ישעיהו ח' ז'): (ב) הולך תמים. כולו מנשי הסוהר כדלק תמים וכו' הוא אשכ יגור בה: בלבבו. נמאס ממעט לנו (ד) נבזה. אדם הנכזה הוא נמאס בעיניו ולא יתקן לפי: לרע.

**מצודת ציון**

מזו (ג) רגל. ענין רכילות וכו' כמו וירגל בעבדך (ש"ב י"ט):  
 נדבך מעוה: (א) לא גשא. לא הטיל על קרובו דבר חרפה:

מזו (ג) רגל. ענין רכילות וכו' כמו וירגל בעבדך (ש"ב י"ט):  
 נדבך מעוה: (א) לא גשא. לא הטיל על קרובו דבר חרפה:

**לקומי יקרים**

פריעין קים דעם נוסף פון ארץ ישראל. ויער שפחה ויעם ויין דער עיקר מים דעם נוסף פון ארץ ישראל. דאס פראקטיש פאלק וואס פארשטייט ניש א שפחה פון כבוד השקיעה ויעם ער פון דעם אויס לייזונג קיין שפחה ניש האקן. וייער ארץ ישראל ויעם נאך ויין ויעם ווי זיא איז גיעזען. אונג אז דאס אויס לייזונג ויעם ויין ויעזען ארץ ישראל זיא זאל גיט ויין ויעם נאך זיא זאל געבן פרוכטן ויין זיא האט אפאל געגעבן אפילו ידיו ויעלן קיין השונה ניש קאן. דאקאלס ויעם ויין די שפחה ביי די פראקטיש פונעםשטן. זיא ויעלן אריין קומען קיין ארץ ישראל אונ ויעלן עסקן אונ פונקט. אבער דאס צדיקים ויעלן זיא זאל געבן ניש האקן. וייעל עס איז קיין השפחה ניש גיעזען קענען זיא ניש הנאה האקן פון כבוד השקיעה. דריבער ויעם ביי צדיקים נאך ניש ויין א שפחה. זאנען דוד השפחה ויין ניש ויעם דאס ויין אז ויין רשעגת איז אין זיינע אויגן און נאמאס ואת יראי' ער נאל ער נשבע נשבע ואת ימיר ער שנועקט דאס ער נאל

קִרְשָׁךְ און נוער איז רמזי צו רגען און ביין הייליקים  
 בארץ: (ב) הולך תמים ופועל צדק דער וים גימט קימט  
 באצאקייט אונ מוט גירעקטמיקייט ויירב אכט גלגנו  
 אונ רעם אמת איז ויין הארצין דהיינו ער איז גימט  
 פאלקש מים ליימיין אחר גשה ואחר גלב נייערט  
 וים ער רעם דס מיינט ער איז ויין הארצין: (ג) לא  
 רגל על לשונו ער זאנעט קיין רכילות גימט און ויין זונג  
 לא עשה לרעהו רעה אונ מוט גימט צו ויין חקר קיין ביין  
 וחרפה לא גשא ער קרובו אונ איין שאנד האט ער גימט  
 גימראנן ארוף צו וואקפן און ויין פריינד: (ד) נבזה  
 בעיניו נמאס אונ דר רשע וים ער איז מבונה פון וועלן  
 ירכב אונ די וים האבין מורא פאר גאט האלמט ער  
 זיה בייין מואה דהיינו פאקטין אנדער אנדער וואקן  
 אונ

**יִרְאֵי יְהוָה יִכְבֵּד נִשְׁבַּע לַהֲרֹעַ וְלֹא יִמַר: הִכְסִפּוּ וְלֹא־נָתַן בְּנִשְׁךְ וְשִׁחַד עַל־נַפְקֵן לֹא לָקַח עֲשֵׂה־אֲדָה לֹא יִמוֹט לְעוֹלָם: מִזֹּא מִכְתָּם לְדוֹד שְׁמַרְנֵי אֶל כִּי־חִסִּיתִי בָךְ: בִּאֲמַרְתָּ לַיהוָה אֲדַנִּי**

הא כספו, מניס כד כ"ט על נכ"א (י): עושה אלה, יקדיה ספרות כל המאמר: למתח' לה', מניסו: ו

ר"ק

עליו וכבודם. עוד פירושו המובח: נשבע להרע ולא ימיר, ופי' להרע להרע לנפשו בצום ובכספו כדן הענוגים וכן לחסר כספו לצדקה ולמצות ולא ימיר כדן שנשבע אפי' שמרע לנפשו לא ימיר כדן שומר, ומה שאמר נשבע, לפי שהוא דבר קשה כנגד הנפש כדן שלא ימיר וידור יצר הרע שלא לעשות: (ה) כספו, כבר אמר לא עשה לרעה רעה ובכלל שלא הונה אותו ולא גזל ולא גנב ממנו ועתה אמר כי אפילו ברצונו לקח ממנו דבר שיש בו איסור והוא נכס שנותן לו ברצונו, ודור לא אמר אלא מה שאמרה תורה כדן שנאמר לא תיטף: עליו ולא תרע ממנו והורחה לא אמרה אלא לישראל אבל לגבר' בורה כמו שנאמר ולכרי תשך, ובדואי אם עושה הנכרי חסד ומופה עם ישראל חובי לעשות ישראל גם כי עמו חסד ולהיטוב לו, והתלוואה בלא שיתואו חסד ויתר גן הכתנה שיהרבה יבשר ולקחת כהנה ולא ללות, ושורד על נקי לא לקח, גם זה הכספו ברצון הנהוג ואם לחסות דין כבר אמר לא ישה לרעה רעה וזה בכלל אלא אפי' לא הפה הרין כי נקי הוא אלא אלא שהנהוג לו חשב כי יעשה כי לא יעשה לא לקח כמון מבעל דין לעולם: עושה אלה לא יפוט לעולם, אפי' בפרות לא יפוט כי תחשבנו נפשו בכסום הכבוד: (א) מכתם, כבר כתבנו בהבטור בקראי עגנו מותם ככתם: שומרני, ופירושו נמשכת בבניא, אהה' אף, אנה אלקיך שתשכרני כי כך חסיתי ולא הוא אלהיך אדוניך וכן הדין עליך, תאמר לו גם כי טובתי כל

אניו ככספו. נשבע להרע, לעלמו: ולא ימיר, שוועתו קל וחומר שאינו מוירה דכבר שאינו לרעתו: (ה) ושורד ונ' לא לקח, על עני להרשישו כדן להטות מספטו, ועוד פירשוהו רבותינו לא לקח שומד על נקי לנקותו כדניו ק"ו שאינו לוקח שומד להטות מספט: לא יכום, והוא רחוי לגור כהלק, (כ"א): לא ימוט לעולם, אם ימוט אין מעתה מוטה לעולם אלא מתמוטט ועולה: **מז** (א) מכתם לדוד, אמרו כדמותו לדוד שהיה מן והם שהיתה מכתמותה כגולד מהול ואין שיעת המקר' נוטל על המדרס כאן, י' עומד שנאמר ב' לדוד מכתם שס' י' לפי שס' י' לוד שהיה מן והם חבל כחן שאל' מכתם לדוד אין לפרשו כן, ואומר אני שהוא אחד מן שמות מני נשימות הזמר וחלוק כנשימות הזמר, ל"א מכתם לדוד לשון עטרה כמו כתם שמשמש דבר זה היה גניל לומר דוד שמרני אל כי חסיתי כך והיה לי עטרה שזאמר (לעיל ה') כנה רזון מעטרני, (כ"א): (ב) אמרת לה' אדני בוולחך: (ג) אמרת, כנגד נפשו ידבר כאחר שחורה לה' כי

אבן עזרא

לעשות לכבוד כוראו וככה משפט הדיקים שיכשו לעלות אל מעלת קדומו ממנו וככה ואמר וככד כנגד נכוח: נשבע להרע, נפשו כמו לזום כי יכחם הכסר: (ה) כספו, אמר לא לקח כנגד לא נתן וזה הוא לכסות דין עול: עושה אלה, כולל מלות עשה ומלות לא תעשה כמו לעשות את **מז** (ה) מכתם, ממוזר וככד כמו כתם שס' או נוטע פיוט שמרני כי אחת ה' והטעם נגזר שמוכל להושיעני:

מצודת דוד

לעומת נפשו: (ה) על נקי, להטות דין הנקי: לא ימוט לעולם, לא ימטה לנפול כי את הטוב עשה וממלא רחמי הוא לנחת כדים בעקבותי על הפס, מ' ה': **מז** (ג) אמרת, אלה שבו ליהודי מ' ה' שהוא הלוך והכנסת פירות ע"מ

**מז** (ה) שבעני, הכ"ן עומדת בניעול וקריאתה כקמן רחב תמורת קמן הנוף קן הוא כמספרו כ"י מנויקים וכו' כד"ק בס' ונמלול ק' ו"ח ועד ק' ו"ח בערשם, וכמוסו שמש כש"י כי חסיד אלו, כמנומר ס"ו עיין מ"ט סס: (ג) למתח' לה'.

יום השבת כי הטעם כדרך תיקון כמו וימחר לעשות אותו: שחלתו מכתם: שמרנו אל, וטעם שמרנו כי חסיתי כך לומר, אומר לנפשו כבר הודית כי הטם הוא אדוניך **מצודת עיזין**

לא נשא, לא טיול: (ד) מלשון המוסר וחלוף: בנשך, כדבש: **מז** (ה) מכתם, מלשון כתם והוא הזכב הסוד וכ"ל ססיה המנומר סיה הכיז לפניו ככתם: **ליקוטי יקריים**

די הילף ונחם קיטען ועיניו פ"ר ד' זאכין מים איין פאל, סי יתן כעיון לשעה יקראי, ויניר ויאלם גינעבין עם זאל אוו זין די הילף צו די זיין זאל קיטען ועיניו עיין, לשבש ה' לשבת עמו, אוג הקב"ה זאל צורקט, קערן די זיין קיין ארץ יקראי וייל זיי עינען גיטארין עמו, זיין פאלק, זיי האבין פאלק הטובה אוג עינען גיטארין צורקט, באפאלם זיילן זיין פאלק פ"י: גל יקב, די פראסעט קיטען שישן ויאם זייערן גרוספין יקב ויילין זיין פרייען, ישש יקראי, אוג די צדיקים ווס זייערן גרוספין יקראי ויילין זיין פרייען: יקראי ויילין זיין פרייען:

שכן דאם, ער האמט גיט גיטוען קיין שורד, אוף איין ימים יקב' דר ווס מוט די זאכין וועט זיך גיט אוס גליטישין ביו אייביג בלומר ווען ער וועט זיך אוס גליטישין וועט עם גיט זיין ביו אייביג גייערמ גאט וועט אים ויירער העלפן ער זאל דר הובין ווערין: **מז** (א) קבש קרר דם גינאנג איז גינען אוי ליב צוא דוד או וויא גיט גאליך, ען ער האמט עם אקט גינאנג

שכן דאם, ער האמט גיט גיטוען קיין שורד, אוף איין ימים יקב' דר ווס מוט די זאכין וועט זיך גיט אוס גליטישין ביו אייביג בלומר ווען ער וועט זיך אוס גליטישין וועט עם גיט זיין ביו אייביג גייערמ גאט וועט אים ויירער העלפן ער זאל דר הובין ווערין: **מז** (א) קבש קרר דם גינאנג איז גינען אוי ליב צוא דוד או וויא גיט גאליך, ען ער האמט עם אקט גינאנג

**אֵתָהּ מוֹכְתִי בַלְעֵלְיָהּ: גִּלְקוֹדוֹשִׁים**  
**אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה וְאֲדִירִי בְלִחְפָּצִי**  
**בָּם: יִרְבּוּ עֲצוֹתָם אַחַר מְהֵרוּ בַלְ**  
**אִסְךָ נִסְכֵּיהֶם מִדֶּם וּבַלְאִישָׁא אֶת-**

נִפְשֵׁי גִבְרִים יְיָ אֱלֹהֵי אֲנָתְךָ  
 קָרַם טִיבְתִי לָא  
 מִתְּהִיבָא בְרִי מִנָּה:  
 גִּלְקוֹדוֹשִׁים דִּי כְּאֶרְעָא  
 הַגּוֹן הוֹרְעוּ פִתְּהוּ גְבוּרַתִּי  
 מִן שְׂרִיפָא וְגוֹרְגָלִין  
 קְעוּבִירְהוֹן טְבִיאָא קִל  
 רְעוּתִי טְבָא קְהוֹן:  
 דִּי מִסְגֵּן צִלְמֵיְהוֹן מִן  
 קוּרְבַּנְיָהוֹן וְלָא אֲדַבֵּר

ר' א' טוֹמַח' . מַחֲמוֹס נֹג (בְּכַוֵּן ט): לְקוֹדְשִׁים אֲבוֹת נֹג: גִּלְאִסְד . מִסְדְּרִין ע:

אֲרַה וְגו' . לִכְנַסְתָּ יִשְׂרָאֵל אֲחֵר דוּשׁ עֵלְיָךְ לֹמַר לֵה' אֲרוֹן אֲתָהּ וְיָדְךָ עַל הַעֲלוּכָה לְכָל הַכָּא עֵלִי . דו"א חֲמַרְתָּ לֵה' אֲדִירִי אֲתָהּ לְנַפְשׁוֹ הִיא אֲוֹמֵר . וְכֵן מַלְּטוּ וּדְמוּתוֹ וּמְכַל דוּד (שְׁמוּאֵל ב' י"ד) וּפְתַרְוּ וְהַכֵּל נֶפֶשׁ דוּד . אִף כֵּן אֲחֵר' נֶפֶשׁ לֵה' אֲת נֶפֶשׁ יִשׁ עֵלְיָךְ לֹמַר כֵּן לְקַבְּלָהּ . (פִּס' א'): מוֹבְרִי בַר עֵלְיָךְ . עוֹבֹת שְׂחַתָּה עוֹשָׂה לִי לֹא עֵלְיָךְ הַס לְגַמְלָתִי כִי לֹא בִלְדַקְתָּ אֲתָהּ מַעֲיִב לִי: (ג) לְקוֹדְשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה: כְּשִׁבְלֵי הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר הַמָּה קְבוּרִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הַתְּהַלְכוּ לְפָנֶיךָ כְּאֲמַת: וְאֲדִירִי כֹל חֲפְצֵי בָם . (ה) הַאֲדִירִים אֲשֶׁר כֹּל חֲפְצֵי בָם וְכֹל זְרִיבֵי נֶפֶשׁ' בְּשִׁבְלֵי: (ו) יִרְבּוּ עֲצוֹתָם וְגו' . כֹּל זֶה אֲחֵר לֵה' יִרְבּוּ עֲצוֹתָם שֶׁל כּוֹפְרִים בְּךָ הַמְהִירִים וְחַרְדִּים לַעֲבוֹדָת כּוֹכְבִים וּמוֹלוֹת . ל"א מִהָרוּ ל' מוֹהַר (דוֹאֲרִינ' ע' בַּע"ל) . בַּל"א בַּחֲשֵׁן . מִחֲרַגְטֵן נֶעֱבָטֵן): בַּר אִסְךָ נִסְכֵּיהֶם מִדֶּם . אִי לֹא אִתָּה כְּמֹתָם לְרוֹק דֶּם לַעֲבוֹדָת כּוֹכְבִים וּמוֹלוֹת וְלֹא אִתָּה שֶׁס עוֹבִים עַל שְׂפָתֵי:

עֵלְיָךְ ט' הַסּוֹבָה שְׂאֲתָהּ עוֹשֶׂה לִי אֵינִי מוֹסֵל עֵלְיָךְ לַעֲשׂוֹת כִּי אֵינִי כְּדָא אֵלָא הַכֵּל חֲסֵד מֵאֲתָךְ . וְאִז' וְל' פִּירֵשׁ הַסּוֹבָה שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה אֵינִי עֵלְיָךְ כְּלוּמַר אֵינִי מִנְעַת עֵדִי כִי לֹא יוֹעִיל לִךְ אֵלָא: (ג) לְקוֹדְשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה . וְלֹאחֲבִיתִי אוֹתְךָ אֵינִי אוֹדֵב אוֹתָם שְׂחַתָּה קְדוּשִׁים וְאֵינִי סוֹסִיב לְהַסְוִיבִירִי כֹל חֲפְצֵי בָם . לְאוֹתָם שְׂחַתָּה אֲדִירִי לְבִי חֲפְצִי בָהֶם לְהַסִּיב לְהֵם עֲבִיבוּ שְׂחַתָּה שׂוֹמְרִים וְעוֹשִׂים מוֹבְרִיךְ וְלִפִּי הָרָאשׁוֹן פִּירֵשׁוּ לְקוֹדְשִׁים כִּי אֵינִי רְאוּיָה מוֹבְרִיךְ אֵלָא לְקוֹדְשִׁים . וְלִפִּי דַעֲתִי כִי שֶׁמֶס לְקוֹדְשִׁים דְּבַק עִם אֲמַרְתָּ לֵה' כְּלוּמַר אֲחֵרִי שְׂחַתָּה לֵה' כִּי הוּא אֲדִירִיךְ תְּאִמַּר נִם כֵּן לְקוֹדְשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה שְׂחַתְּבֵי לְפָנֵינוּ וְתֵן לָהֶם מַעֲלָה עֵלְיָךְ וְהַלְמָדִי מִסְעֻטִּים וְהַכֵּל תְּהַלְבִּיתָ שְׂחַתְּמָדִי אֲתָתָה הָאֵל . וְאִכֵּר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה הַקְּדוּשִׁים שְׂחַתְּמָדִי בְּדִרְכָּךְ לְכוּ בְּעֻבְיֹתֵיכֶם תִּלְמְדוּ מִסְעֻטִּים: וְאֲדִירִי . אֵינִי מִסְדֵּן לִפִּי דַעֲתִי ל' כִּיצָא מְכֻוֹן: לְקוֹדְשִׁים . דְּרַךְ הַקְּדוּשִׁים עוֹבְרֵי הָאֵל אֲחֵבְתִּי וְרַךְ וּלְהֵם שְׂעוּבִים לֹאֵל אֲחֵר שְׂנֵאוֹתֵי וְאִכֵּר אֵינִי עֵלְיָם יִרְבּוּ עֲצוֹתָם וְגו': (ז) אֲחֵר חֲסֵדִי . אֲתָתֵן הָאֲנָשִׁים שְׂחַתָּה מִסְתַּהֲרִים לֹאֵל אֲחֵר וְבֹא אֲחֵר מִהֵרוּ מַעֲיִן מַעֲיִן בְּחֵרְתָּ וְהַפְּשֵׁר שִׁיחִי מַעֲיִן: חֲסֵד וּמֵת: בַּל אִסְךָ נִסְכֵּיהֶם מִדֶּם . תְּהַלִּילָה לִי שְׂאִסְךָ נִסְכֵּיהֶם שְׂחַתָּה מִדֶּם כְּלוּמַר נִסְכֵּיהֶם אֵינִי יוֹן אֵלָא דֶּם שְׂחַתָּה גּוֹל כִּי הַשְׂחַלָּה וְהַנִּסְכִּים עִם מַעֲשִׂים רַעִים לֹא יִצִּילוּ: וְבַל אִישָׁא אֶת שְׂחַתָּה . וְאִפִּי שְׂחַתָּה הָאֲנָשִׁים הַחֵם לֹא

רד"ק

אבן עזרא

ואת חייבת לעבודו ואם לא ייטב לך על דרך אל תהיו כעבדים  
 וְאֲחֵר רַב שְׂלָמָה הַסְּפָרְדִי חֲתוּמֵיִתּוֹ כִּי לֹא לִי עַמִּידִי  
 לְפָנֶיךָ לְשֶׁמֶס כְּבוֹדֵךְ לֹא לְבַכֵּר שְׂפֹלְתִי . אֲחֵר ר' אֲשֶׁר מוֹבְרִי אֵינִי  
 חִיּוֹב עֵלְיָךְ כִּי אֵינִי רְאוּיָה לְכַבֵּד כְּמֹהוּ בְּחֵרְתָּ לְאֲשֶׁר  
 וְלִפִּי דַעֲתִי שְׂחַתָּה מִנְּקֵה רַחֲמִים מִהַסֵּס שִׁיטִּיב לְקוֹדְשִׁים אֲשֶׁר  
 בְּחֵרְתָּ הַמָּה וְהַלְרַךְ לֹמַר אֲשֶׁר בְּחֵרְתָּ כִּי הַקְּדוּשִׁים הַס  
 הַמְלַחֲכִים כְּמוֹ וְכֹל קְדוּשִׁים עִמְךָ וְהִרְבַּה עֲטוּבֵן לְאֲשֶׁר לֹא

מְצוֹדֵת צִיּוֹן (ז) מַחֲרוּ . עֵינִי מִמֵּן כְּמוֹ כְּמוֹהֵר כְּמֹלֹת (שְׂמוֹת כ"ב): אִסְךָ נִסְכֵּיהֶם . עֵינִי זִיקִיָּה:

(ד) אֲחֵר מִהָרוּ . כִּי לֹא כֹל הַנֶּפֶשִׁים הַמְּכַרִּים מוֹהַר לְקַבְּלֵי זְמִיִּים מְכַתֵּעַ לֶסֶס: בַּל אִסְךָ . לֹא חֲרוּק דֶּם לְגוֹלְלִים כְּאוֹסֵם סָף לֹא אֲלוֹכִיר שֶׁמֶס בְּשַׁפְּתֵי:

פירוש ע"מ

גִּינוּאָנְטִים אֲוֹן דָּם אִין דֵּר מִמְּמוֹר שְׂמַרְתִּי אַל כִּי הִסִּיתִי בְךָ  
 הַיִּם טִיף גָּאֵם דַּעַן אִיךָ בְּאִישׁוּיִן טִיף אִין דִּיר:  
 (ב) גִּינוּאָנְטִים דֵּר צוּא וְיִין נֶפֶשׁ אִסְרֵת לֵה' דִּירָא הָאִסְמ  
 גִּינוּאָנְטִים צוּא גָּאֵם דוּ בִּיקְסִים מִיִּין הָאֵר סוֹבְרִי בַל עֵלְיָךְ  
 מִיִּינַע מוֹבְרִת וְאוּס דוּ שׂוֹקְסִים מִיִּם מִיר נַעֲנַעֵן גִּיִּם  
 גִּינוּאָרְפִין אוֹף דִּיר בְּלוֹמֵר דוּ בִּיקְסִים גִּיִּם כְּחֻזֵּב צוּ  
 טָאן וְיִי צוּ מִיר גִּינוּאָרְפִין אִיךָ הִיב וְיִי גִיִּם פִּאֵר דִּינָם  
 טִיִּם מִיִּין צִדְקוֹת גִּיִּיעֲרֹת דִּירִים מוֹסְקִים מִיִּם מִיר  
 גּוֹסֵם: (ג) לְקוֹדְשִׁים אִישׁ בְּאֶרֶץ הַמָּה דוּ נַעֲנַעֵן דִּירָא  
 הִיִּלְלִיעַ צִדְקִים נֹס נַעֲנַעֵן גִּישְׂמַרְבִּין אֲוֹן נַעֲנַעֵן  
 בְּגִרְאִין גִּינוּאָרְפִין אִין דֵּר עֲרֵד אֲוֹן וְיִי נַעֲנַעֵן פִּרוּם  
 גִּיִּיעֲרֹת פִּון גִּיִּיעֲרֹת זְכוֹת וְנַעֲנַעֵן הַעֲלֵקְסָמוּ מִיר וְאֲדִירִי

כָּל חֲפְצֵי בָם אֲוֹן וְיִי נַעֲנַעֵן דִּי שְׂאִמְרָקְעָה נֹס נָאֵר מִיִּין  
 וְיִילֵךְ אֲוֹן מִיִּין בְּדַעֲרָפֵנַעֲשׁ וְנַעֲרָם גִּישְׂמַרְבִּין דוֹרְךָ  
 גִּיִּיעֲרֹת זְכוֹת: (ד) דִּירֵב עֲצוּבָתָם אֲחֵר מִרְיָא לְאִנַּעֵן זִיף  
 מִעֲרִין גִּיִּיעֲרֹת פִּרוּם גִּיִּיעֲרֹתִים פִּון דִּי רִאֲוִיִּין נֹס לִיִּיעֲרֹת  
 אִין דִּיר גָּאֵם אֲוֹן אִיִּילֵךְ צוּא דִּינַעֵן דִּי הִיִּיעֲרֹתִים  
 גִּעֲצִין בְּקִיעֵר אִיךָ וְיִיל גִּיִּם וְיִין אֲוֹן וְיִי אִיִּיל נַעֲנַעֵן בַּי  
 אִסְךָ נִסְכֵּיהֶם טִיִּם אִיךָ וְנַעֲל גִּיִּם גִּיִּיעֲרֹתִים גִּיִּיעֲרֹת גִּישְׂמַרְבִּין  
 פִּון בְּרִיבֵן אֲוֹן וְיִי מַעֲנַעֵן בַּי אִישָׁא אֶת שְׂחַתָּה מִיִּם  
 אֲוֹן אִיךָ נַעֲל וְנַעֲל גִּיִּם וְיִי אִיִּיל גִּיִּיעֲרֹתִים גִּיִּיעֲרֹתִים אֲוֹן מִיִּין  
 לַעֲפָצִין: (ה) ה' מִנֵּה הַלְלִי וְנִסִּי גָּאֵם אִין דִּי גָּאֵם פִּון  
 מִיִּין חֵלֶק אֲוֹן פִּון מִיִּין כּוֹס אֲוֹן אֵלַע מִיִּינַעֵן מוֹבְרִת  
 נַעֲנַעֵן פִּון אִיךָ אִתָּה הַסְּדֵי טְרִילִי דוּ גָּאֵם לַעֲנַקְסִים  
 וְנַעֲנַעֵן

שוקרן על סגותי : וְהוֹלֵךְ אִתָּךְ חֶסֶד  
 וְחֶלְקִי אִתָּךְ חֶסֶד : וְעַד בֵּין גְּפֹרֹתַי  
 בְּכִסְיָתָא אֹפֵר אֶחְסֶנָּה : שְׂפִירָא עָלַי : וְאֶבְרָךְ  
 ית' וְיִפְלְכֶנּוּ אֹפֵר : בְּלִי לֵי אֶדְרָאן לִי  
 כְּלִיָּהּ : ה' שְׂוִיהִי : קְוִיָּהּ הַדְרָא כְּמִלָּה

שְׁמוֹתָם עַל־שִׁפְתַי : הִיְהוֹה מִנְתַּחֲלֵקְךָ  
 וְכֹסֵי אִתָּה תוֹמֵךְ גְּדֹרְלֵי : וְחַבְלִים  
 נִפְלְדֵרְלֵי בְּנַעֲמִים אֶפְי־נַחֲלַת שְׁפָרָה  
 עָלַי : וְאֶבְרָךְ אֶת־יְהוֹה אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי  
 אֶפְי־לִילוֹת יִסְרוּנִי כְּלִיֹּתַי : ה' שְׂוִיתִי יְהוֹה

ה'יא (ה) מנח . ספחים (ז) : שויה' ה' . עס טל (כרית) :

לנגדי

**ר"ק**

אעלה על שפתי : (ה) ס' מנח . מנת חלקי . אין לי חלק אחר ונחמו  
 כמו אלה האנשים שחלקם ונחמתם הכסף והזהב והכבוד והתבונה והשולם  
 והכבוד והחלק והכוס והגורל אחד אלא כלל הגנין במש' לחוק  
 הדבר במנחה : (ז) תומיך גורלי . אתה עוהרתי שבחתי ו  
 לחלק לעצמי כמ"ש הבא לפהר כמיינן אותו . ומלת תוכיך  
 בחיר"ק כבר בצר"י : (ז) חבלים . החלקים שנפלו לי במקובות  
 בעינים נפלו לי ובדעות טובות ונכותות : אף נחלת שפורה עלי .  
 התירו' במקום ה'א ואיננו סמוך . ומשם אף כי אינו כקנא לחזק  
 אחר כי עפי החלק חסוב ורור שפורה עלי : (ז) אשר יעצני . כמו  
 שפירשנו אתה הוויך גורלי : אף לילות . זאת היחל וגם כן תחלת  
 שהוא יעצני ושיעניו בבחתי זה החלק הטוב לעצמי וגם כן אני  
 בעצמי בכל יום יסרוני כליותי שלא אעזוב זה הדרך אלא אחזיק  
 בה בכל כחי . ואמר לילות כי בלילות יהיה לב האדם פנוי . ואמר  
 כליותי . כי הם היעוצות : (ח) שויתי ח' לנגדי . בכל דרכי  
 אובדנו כדבר שרוא נגד האדם חסיד שלא יסר מיניו ובלבו  
 כי יודע אני כי הוא מימיני ובעזרתו לשיכר לא אבוים בכל אשר

**רש"י**

(ה) ה' מנה חלקי וכוסי . כל טובתי הימנו .  
 ל' אחר וכוסי ומשכניו כמו (שמות) אהרן (י"ב) תכוסו על  
 השם וכן חזרו מנחם : אתה תומיך גורלי . אתה  
 הוא וכן הנחתי ידי על החלק הטוב שנאמר החיים  
 והמות נתתי לפניך וכחרת בעינים (דברים ל') כלדם המוכב  
 אחד מבניו ומניח ידו על חלק הטוב ואומר את זה בחר  
 לך : תומיך . השפלת ידו על הגורל ל' ימך המקרה (קהלת  
 י') ישלם . כ"ה נדרש בטעמי . וגם יש לפתרו ל' תמיכה  
 למדרש אגדה כמו ויתמוך יד הכיז וגו' (בראשית מ"ח) :  
 (ו) חבלים נפלו לי בנעיסים . כשנפל לי הגורל להיות  
 בחלקי חבל נעים הוא זה אף עליו שפורה נחלה כזו :  
 (ז) אברך את ה' . עד כאן יוכח דוד על כנסת ישראל  
 שתאמר כן ועשאו אומר ואני גם אני אברך את ה' אשר  
 יעצני לכוזר בעינים וללכת בדרכיו : אף לילות יסרוני כליותי .  
 אברהם אבינו שלמד תורה מהליו עד שלא נחנה תורה אך  
 לנגדי הבוד . בכל מנחם שפתי מוראו לנגד עיני ולמה כי מימיני הוא  
 לנגדי תמיד ספר תורה היה עמו לקרות בו כל ימי חייו וז"ש מימיני כל  
 אמט על שם התורה שנתנה בימיני שאני

**אבן עזרא**

אזכירם כפי : (ה) וכוסי . כמו חלקי מנחת תכוסו על  
 השם וכמוהו לטיל מנת כוסי' ולהיותו משקל כמו כוסי רוייה  
 איננו נכון ומלת תומיך כמו ותומך כשע כי מולא רוח כמו  
 מולא ולהיותו כמשקל מושיב רחוק מאל : (ז) חבלים .  
 לזון חלקים כמו יוסף חבלים ונעמיים תארם כהנחבים  
 והנעמיים ותהסר מקומות והוא דרך משל אחר רכי משה כי  
 והכנסו בעיני שבוט סמוך אל השם כדרך בזורקי יין : (ז) אברך .  
 אדם דעת ועטם כליות בהתבודדו ומעסקי העולם וכלותו רמו לכוזר  
 שחשב בלבו כל הקורות לכולכים מן העולם הזה מ"כ נוסר : (ח) שויתי .  
 העלה והמוסר בהאזוהו לשום העולם לנגדי ויחם  
 וליה והנה נשמתו דרוקה בזרחה ערם הפרדה מעל גיאתה

**מצודת דוד**

(ה) ה' מנת חלקי . כוס הטובה שנתן חלקי ר"ל צו אני  
 ממליך : וכוסי . הוא טמנה כתיבת בחורן וסכל בדרכ  
 צמ"ט : תבדוד . תמנח ידו להניחם על הגורל שהוא ר"ל  
 שורדנו לני להאמין כן . ואמר במשל כדרך המש' כחודק יד צנו המכיר  
 לו ומניחה על חלק סיספ לומר אם זה עבוד ק' : (ז) חבלים .  
 כחלבים אשר בחתינו צו כוא סאל מייחוד : אף נחלת .  
 הישכור שיען אותו נקבלו אלנוס : אף לילות . חסיד חלשט כללו ס'  
 הלא פנוי ממחשבה הטורדס : (ח) שויתי ה' . חסיד חלשט כללו ס'  
 פירוש ע"מ

ל'ס לשון זכר : (ה) ס' מנח . כנעמי ונעמיסב : מנת חלקי . י"ס  
 הנו"ל נחמת ומתקן בין שתי השמות ונפסדים אמרם כי"ן וכל  
 מקף : (ז) כנעמיים . כנעמל ספסרס מדוויקס חסב י"ד קדמס  
 וכן ענלמי' מסורס כ"י דדקס סופיסיו וזו מולרס ההכחיס  
 וס כנעמיס ע"ס . חקלס נפל לי כנעמיס חסב סופיס :  
 כנעמו ס כסב סופיס ל' כנעמל ע"ל . כנעמי סופיס :

כמו נחלתי ושד אפרס דפתי במלת עזי וחזרת יה  
 זאת העלה היחה ממנו תחלה כי הוא המלמד  
 רמו לכוזר המולדס סהס כסמל כמו הכליות וטעם יסרוני  
 העלה והמוסר בהאזוהו לשום העולם לנגדי ויחם  
 וכעבור שפתי יחם לנגדי מימיני לא אמוט שישם מהדק

**מצודת ציון**

(ז) חבלים . כן יקראו הממונות וכן מחבל בני יחודס (יוסוט  
 י"ט) ע"ש י' כחלל ומלוק נחמס : שפורה . פנין חיוסו כמו שפטי  
 סכר (כנעמל ע"ס) : (ח) שויתי . שפטי כמו משוס רגלי (לק' י"ח) :

השחחות אשר נפלו בחלקי הם הסעוהודיס בסדכדיס כנעמיס כ"ל  
 יספ סיה כנעמי וסכל סדכר כנעמ' : (ז) אשר יעצני .  
 כ"ז כליות סהיס אשר  
 ס' עומד עמד ורואס מעשי : כי מימיני . כי כעבור זס ועמוד מימיני

אונקטער סיין האנטם מיר גיין גוטן טייל אונ גראקט  
 אונז ישראל גילערדיקט מיר זאלין יוד אום קלאבין  
 דעם גוטען וועג ווארום דרא האקט אונז ליב :  
 (ו) חבלים נפלו לי בנעמיים טיילין זענן צו מיר גיפאלן  
 מיט זיקקייט בלוזר דאם ווס איה האב מיר אויס  
 דרוויילט איה זאל זיין אין גאמס חלק אין דם מיר  
 זייער ויס אף נהיה שפחה עני און די נחלה איז זייער

טרא און לופין גאם ווס ער האט סיה גיראפין צו  
 גיין אין גוטען וועג אף לילות יסרוני כליותי און בייא  
 נאכט שפראפין סיה מייגע גירין איה זאל בורא  
 האבין אונ ליב האבין גאם : (ח) שויתי ר' נגדי חסיד  
 איה מוא גאמס בורא אונקעען מיר חסיד אין אלי  
 מייגע מעשיס קי מימיני בל גאמס ווארום גאם איז

תמיד



בְּלֹא־שִׁפְתַי מִרְמָה : כִּי מִלְפָּנֶיךָ מִשְׁפָּטִי  
 יֵצֵא עֵינֶיךָ תַּחֲוִינָה מִיִּשְׂרָאֵל : יִבְחַנְתָּ  
 לְבָבִי וּפְקַדְתָּ לִילָה צָרְפַתְנִי בְּלִיתִמְצֵא  
 זַמְתִּי בְּלִיעֶבֶר פִּי : יִלְפַעְעֹלוֹת אָדָם  
 בְּדַבְרֵךְ שִׁפְתֶיךָ אֲנִי שִׁמְרַתִּי אֲרָחוֹת

סִפְתָּךְ אֲנִי נִטְרֹת רִשְׁתִּי תִּמְלִיכִי . (סִפְתָּרִינִי כ) : כִּינֹס . סִפְתָּרִינִי ק : סִפְתָּרִינִי ק : סִפְתָּרִינִי ק

**רד"ק**  
 לשון רנה הוא לשון צעקה יש כמה לשיריה ויש להכרוז ויש להפלה ויש לכבד וכל אחד יתפרש לפי מקומו : (ג) מלפניך משפטי משפטי יצא פירוש זה וכל המשפט יצא מלפניך שלא המשפטי ובקש מלפני הקב"ה אז המשפט יצא מלפניך שלא המשפטי בו ועיניך תחוינה מירשם ראה בישורים שששתי ואל יצאו כזה השון ופשטני ברוב זכותי ולא כזה הענין : (ג) בחנת לבי פקדת לילה . בארתו הלילה בחנת ופקדת לבי וצרפתי ולא מצאתני נקי . בארתו זכותי כל יעבור פי . מה שחשתי לומר כחנני ה' וגסני הלאי שלא יעבר פי ולא אסור אותו הדבר שנתנאיתי בו לפניך הרבה ונשאלתי בו . והקירוב אלי מלפניך משפטי יצא משפטי כמירשם : עיניך תחוינה מירשם . תראה שהמשפטי עמי ותחול והתחם עמה וכן רוב המספור על האויבים ובקורם היה מבקש רחמים ואמר שיראת האל יורש מעשיו וכי אויביו שונאים אותו הנם . ואמר בחנת לבי פקדת . כי אתה בחן לבבות וידעת אם דבריו אמת ובלילה שהיא פנוי מן היום והערב ואין לו כשרים : עיניך תחוינה מירשם . תראה פקדת לבי : כחשבתיו וצרפתי ולא מצאתני בו רק טוב . ובחשבתיו לא עבר דבר רע אלא כפי כן לבי וזוהו זכותי כל יעבור פי וכמו שאני נהנה בעצמי כן אני מותר אחרים בסה שאני רואה . וזה הוא שאמר : (ק) לפעולות אדם בדבר . בסת שציות ותוהרת אני כמתבונן לפעולות אנשים ומינע מהם הצבירות וזוהו אני שמרתי ארדת פרוץ בעת שלא ידך אדם בארחת פרוץ ורשע . ואחר שחשב לפני האל יורש פי וזכו ובעשיו התחונן לפני האל שיוסוך אשוריו שלא ימוסו לפני

רשע  
 י"ז (ב) מלפניך משפטי יצא . עניות שנידו שאני ראו להכשע עליהם ביסורין יאלו מלפניך ולא יכחו לפניך כדון : עיניך תחוינה מירשם . אם יש נידו זכות כזה תחוינה כמירשם עיניך : (ג) בחנת לבי וגו' . ידעתי כי יש עברה בידי ולא מפקע עמנו יבא לפניך לא חלוקת נדון אלא כבד בחנת לבי : פקדת לילה . לעת הערב בעון בת טבע שנאמר ויהי לעת הערב ויקם דוד וגו' (צ"ב י"א) : צרפתי . נסחתי . בל תמצא . לא מלאת בי חשק' : וזכותי בל יעבר פי . את תפלה עוד כחשבתני ליבון לפניך ולא יעבור פי לומר עוד כחשתי ה' וגסני כמו שאמרתי ככר מל"ט (לקמן כ"ז) כחנני ה' וגסני שאמר דוד לפני הקב"ה מפני מה אומרים אליה אברהם ואין אומרים אליה דוד אמר לו אני כחנתי בי' נסוינות ומלא שלם אמר כחנני וכלי גדולות כחשבת שבת : (ד) לפעולות אדם בדבר שפהיד וגו' . תמוך אשורי וגו' . מאל והלאה לכל פעולת אדם שבהתי לפעול אני שמרתי בשביל דבר שפתני ארחות פרוץ לנעות מהם שלא חלך כזה אך לתמוך אשורי תמיד כחשבתוך לא נמוטו מהם פעמי . פי' אחר לפעולות אדם בדבר שפתני וגו' . לפי שגורף אדם להשתמש בפעולותיו לפי ימרת דבר שפתני אשר אמרת

**מנחת שו**  
 י"ז (ג) זמתי . מלמע אכל בימתי ד' כי בדכתי זמתי מלפני ומדוייקים כ"י וגם בדמוקים ישיים מלא יו"ד וכן סגיה כספיה כ"י

**אבן עזרא**  
 ותעבר הרנה ותשלתני נלחם : (ב) מלפניך . יאל דיני מלפניך שחשבתני אם עיניך לא תחוינה מירשם : (ג) בחנת לבי . אחת תדע כל מחשבותי ועם כללה כחשבותי מבני אדם : (ד) המצא . פסול או מוס : בל יעבר פי להסך : (ז) לפעולות . מרוב ארבותי שיעבדוך הכל זה

**מצודת ציון**  
 י"ז (ג) פקדת . ענין זכרון והשגחה כמו : (ד) פקד (נכאסית כ"א) : (ג) בחנת לבי . לדעת מחשבותי וספנתם כי כללה זכרה מה לדעת הנהיגה היא כן בחנת אמת וכל מלאת כי מחשבת רעע : (ד) לפעולות אדם תר . זה שנית בדכתי שפתני על פסולות האדם כחשבת לוחם ארבת הפלות כהם אני שגלתי ללכת תח לנו נלכת בו נכפל

**מצודת דוד**  
 כחשבת נלחם וכחשתי בלל . בלא . הנאמרה בלא שפתי מרמה : (ג) משפטי יצא . ל"ל לא תעשה כי משפט הראוי על אשמותי כי ראה משהס פירשם שבעתי לפניהם בעשתי : (ג) שמהשנת האדם ללנה : צרפתי . בלוקף הוא הלוקף כספו וזמתי . מחשבותי אינם עושכים דכתי פי כ"ל מחשבותי כן אמרתי פי : (ד) לפעולות אדם תר . ארבת פרוץ . ארבת פרוץ וההספון וההספון

**פירוש ע"מ**  
 ר"ד האסמ מיה גילויימקדמ אוב איה תועל מיה קענן אוף האלמטין פון צו זינדריגן בל תפאך אונ האקט נים גיפונן אין מיר קרין מחשבה פון זינד ומייל בל יעבר פי דם ונס איה (א) מיר קרין מחשבות דם מאן נים איער פארין מיין מול : (ב) לפעולות אדם צו מאן די מעשים פון מענקמשין ברבי שפתיה פון וועגענדע דיא בריר פון דינגע לעפעצין וואס ר"ד האקט אן גינאנט מען זאל גוט זיין אני שפתיה ארחות פרוץ מוא איה היטין ר"ד אום גיבראקענע וועגין צו אונעק גיגין פון זיי און זאלן

**פְּרִיץ: הַתְּמָךְ אֲשֶׁרִי בְּמַעְגְלוֹתֶיךָ בְּלִי נְמוֹטוֹ פַּעַמִּי: וְאֵינִי קְרָאתֶיךָ בִּי תַעֲנֵנִי אֵל הַטֹּאֲנוֹךְ לִי שִׁמְעֵ אִמְרָתִי: יְהַפֵּלֶה חֲסִדֶיךָ מוֹשִׁיעַ חוֹסִים מִמֵּתְקוֹמָמִים בִּימִינֶךָ: הַשְּׁמַרְנִי כְּאִישׁוֹן בַּת־עֵינַי בְּצַל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנִי: מִפְּנֵי רִשְׁעִים זֶן שְׂדוּנֵי אֵיבֵי בְּנַפְשׁ יִקְיֹפוּ עָלַי: יְחַלְבְּמוּ דַבְּרֵי בָרְעוּת נַפְשִׁיהֶן מַחְזֵקִי עָלַי: יִעֲתָרוּן סָגָא שׁוֹמְגֵי הוֹן בְּסִיאוֹ פּוֹמְהוֹן**

ארחות תציפא: ח שער  
אספרי פהליקתך דלא  
יועון רגלי: ו אגא  
קביתי ודך מטול הקבל  
צלתי אלהא עלי  
אודנה קבל צלתי:  
י פריש טבנהך פריקהון  
דקברי סן מן דקמין  
עליהון פארא דימנה:  
ח נבר ותי פגלגור די  
במציעות עינא בטולא  
דשכנתך המטור יהי:  
ס מן קדם רשעיא אפן  
דמספלין ותי בעלי  
בסיון פומהון

רש"י

רד"ק

שלא כראוי בטונתך . תמוך אשרי וגו' . מלא והלאה  
לכל פעולה אדם שבחתי לפטול אף על פי שיעשיתי שלא  
כראוי אתה את ואמרתם תחוינה עיניך ומשפתי מלפניך  
אלא (סא"ל): (י) כי הענני אל . כי נצוהו אלני שהענני:  
(ו) הפלה חסדיך . (דשכ"א) כלע"ל . דעושפאר'ע  
כל"א אבולגערן . כמו ונפלינו אלני ועמד שמות (ג'  
מושיע בימין את החוסים כך ממחקומים עליהם (סא"ל).  
הפלה חסדיך להשיע בימין את החוסים . הכי זה מקרא מפורס  
הפלה חסדיך להשיע בימין את החוסים . וגו'  
(ח) כאישון . הוא השחר שבעין שהמאר חלו בו וע"פ  
שמריתו הוא קרוי אישון ל' חשך והקב"ה הכין לו שומר  
את ריסי העין המכסין אותו תמיד: (מ' ו' שדוני  
בשכל זאת שדודים אוחי אויבי אש: נפשי יקפו עלי

אויביו . ואמר: (ה) המוך . סקור בכפוי צווי . ואמר במעגלותיך  
כלומר אשרי שהם הלכו במעגלותיך ובדרךך תמוך אותם שלא  
יבושו . ומלת נמוטו בחולקת בקראתה יש ספרים שדודא דגש  
בני הוא ואם כן הוא כפעלי הכפל ויש ספרים שאינו דגש ואם  
כך הוא כנחי העיץ: (ו) אני . לשיכך דאחתיך כי בסחתי  
שתענני ואהא כול לעוונתי ותח מעס אל: (ז) הפלה . הפרש  
אמר אתה שאהא מושיע חוסים הפרש והעבר חסדיך סאתם  
אנשים אהם מהקבצים בימין' כי כלל ידעו כי הפלכה לי  
מאתך והכודים יש מורדים כך: (ח) שמרני . כמו ששומר  
אדם אושון עני הדוא השחר שסבני המאר . ונקרא אושון לפי  
שנראת בו צורה איש וחוייו והגון להקטין לפי שהצורה היא  
קטנה וכן הוספת יוד האמיתין להקטין וכן ויזו גזין שבתון  
שעניו על הוספת קדושה: (ט) מפני . שמרני מפני האיב  
אשר שדודא אותי . והלא זה כענין אשר: אויבי בנפש יקפו  
עלי . שמרני מפני אויבי אשר יקפו ויסבבו עלי בנפשי כלומר  
לקחת נפשי: (י) החבבו . רוב שכנס סגרי פיהם על כן דברו

ליטול נפשי: (י) חלבמו סגרו . נחלסם וכשנמם  
מנחת שו

אבן עזרא

ארחות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד

א"ת וכן נמכרת פריץ ב' והכדו והוליד כך פריץ: (ה) תמוך  
אשכי . י"ם תמוך אשכי: נמוטו פמני . סליגא נמוטו לפי ועיין  
רד"ק סג' ונשכח מטע: (ט) מפני רשעים זו . היציאת נמלת  
טעם אל כי יש לו כח: (ז) הפלא חסדיך . נחל והפסד  
הגזרה בלא ביה"ש ואמרים כי הוא סמוך אל מלת מושיע:  
במחאת נפשי יקופו עלי: (י) חלבמו . חסר ביה"ש נחלבמו

רש"י

רד"ק

ארכות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד  
ארכות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד  
ארכות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד

ארכות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד  
ארכות פריץ . והטעם שחמי שומרים על ארחותיו עד  
שלא יעברו על דבר שחטים בצבור ויחוו פריץ: (ה) תמוך  
אשרוי . רק אני לעולם תמכו אשרי כמעגלותיך: (ו) אני .  
כמו אשר יפלה ה' וימייך דבק עם חוסים כי לא מלאנו זאת  
(ט) מפני . זו . כמו אלה: שדוני . כמו סכבוי: בנפש .  
סגרו סימו אשר דברו בנאלת או הלכמו סגרו בקרסם וסימו  
מצורת דוד

זייערי



סגרו פִּימוּ דְבַרְוּ בְגִאוֹת: י"א אֲשֶׁר־נו  
 עֲתָה סִבְבוּנִי עֵינֵיהֶם יִשִׁיתוּ לְנִמְוֹת  
 בְּאָרְץ: י"ב דְּמִינֹו בְּאֶרֶץ יִכְסֹוּף לְטָרֵף  
 וּכְכַפִּיר יֵשֵׁב בְּמִסְתָּרִים: י"ג קוֹמֵה יִהְיֶה  
 קִדְמָה פָּנָיו הִכְרִיעֵהוּ פִּלְטָה נִפְשִׁי  
 מִרְשַׁע חֲרָבָה: י"ד מִמַּתִּים יִדְהֶוּ וַיְהִי

מִלְרֹו בְּקִרְבּוֹתָא :  
 י"א אֲסַמְדִּיקָא הִשְׁתָּא  
 חֲזוֹרִילָנָא עֵינֵיהוֹן מִשְׁוֹן  
 לְמַשְׁמֵט בְּאֶרְעָא :  
 י"ב דְּמִוְהִיָּה הִיָּה אֶרְעָא  
 דְּמִרְגַּג לְמַתְרָב  
 וּכְשִׁחְלָא דְנִתִּיב  
 בְּטוֹסְקִיָּא : י"ג קוֹם וְ  
 אֶקְבֵם אֲפּוֹי חֲסִמְוִיה  
 פְּצֵא נִפְשִׁי מִן רִשְׁעֵא  
 דְאֶתְחִיבִיב קְטוֹרִי בְּסִיפֵךְ:  
 י"ד וְצִדִּיקָא דְמִסְרִין

רש"י וה"א ממתים. נכרות ה"א : סבבונו קרי רד"ק

בניאות סרוב העונם: (י"א) אשרנו. כדגש השי"ן ומכבדני כתיב בירד וקרי בירי והוא לשון רבים ועל חביריו אשר התלקבו עמו בברתו כפני שאול ולשון על עצמו כי הוא העיקר ואמר אשרנו כשידעו דרכינו שאנחנו בחד עתה סבבונו חכה ילכו אחרינו וסבבו עלינו: עיניהם ישיתו. על דרכנו לנשות לנו רחםם בארץ ללכדנו: (י"ג) דמינו. לשון יחיד על שאול אמר: (י"ד) קומה ה'. כשיבא לטרפני קומה פניו הכריעונו שלא יהיה בו כח הרע לי: מרשע חרבך. מרשע שחאו חרבך כי החרב והפליטה ממנו מאחד הוא הכל. כמו שכתוב הוי אשר שבט אפי נור: (י"ד) כמתים. ואלפת נפשי ממתים שהם יודך ומכתך כמו שקראם חרבך קראם יודך: כמתים מן המחוייבים לך: (י"ד) ממתים יודך. מן המתים

(י"א) אשרנו עתה סבבונו. אתה עקבנו עתה סבבונו האויבי' ועיניהם ישיתו לנמות בלרץ. לפסוע בלרץ וכל שהתפלל דוד תפלה זו לאחר שכל לידו מעשה של אוריה ויחבד וישראל היו בלרץ בני עמון לזרים על רכה (שמאל צ"ל) ויירא דוד שלא יכשלו סם כשביל עזירה שבידו וישמענו פלשתים ומואב ואדום וכל שכניו ארץ ישראל הרעים המלפ' ליום אירס ויבאו עליהם: (י"ב) יכסוף. יחמוד כמו (בראשית ל"ח) כי יכסוף וכסתת: (י"ג) קדמה פניו. של לוי: הבריעהו. קמה על רגליו וכרע ויפול: פלטה נפשי. מכל רשע שהוא חרבך שאתה משליטו ליפרע

אבן עזרא

מדבר גזאה והראשון כבון בניני כי הוא כדקך כי כסה פניו בחלבו: (י"א) אשרנו. מתער מלת עס או לפלח וככה הטעם סבבוני לפלח אשורנו ועיניהם ישיתו אולי יטנו אשורנו בלרץ כמו אס חטה אשורי מני הדך: (י"ג) דמינו. דמיון כל אחד מהסובבים: (י"ד) קומה. להרחות הכה: קרמה פניו. כבואו למרוק אחי: מרשע. שהוא חרבך: (י"ד) ממתים. דכך עם הפסוק של מעלה והטעם פלטינו ממתים יודך שהם מכתך בעבור היותה ביד כמו הנה יד ה' מצודת דוד

מנחת שי  
 נשטים ונכון לפי' רד"ק ולא קו למתקנים אחרים: (י"א) אשרנו. יש כנמלס או מילוטים רבים כנמלי או חיבור ולוי אסר שי"ן וכמילוי ומיכור ויד אחר ל"א: סבבוני. סבבונו קרי: (י"ד) ממתים יודך' מ' ממתים ממלך. כסוב כספר דקדוק יסן שכל כ' אותיות לראשם. עלמלע מיכס מוקד אמת כמסך פתח כמו הל"ד וצ"ל ששמות מלס חצוצרות ארומקה וכיוולל כפי וכו'  
 ממתים יודך' מ' ממתים ממלך ומיין מ"ש כריש שכל לך קרי: ולפני קרי: למוללים. ככל הספרים מלל וא"ו וכמילוטים משמע שכן הוא למדינחתי לכל גל לעשני:

מצודת ציון

על קוטן הדבר ושם העולם י"א כח עין והוא נגלגל הפין ממש כל האול וכפל הדבר כמזמור נכדס' וכמו אדמת עטר (דניאל י"ב): (י"א) אשרנו. כגלגלו: (י"ב) יכסוף. יחמוד כמו יכסוף וכספס

שתלכם סגרו סיהם מודול כסופן מורכ כל זה ידברו בגאוש: (י"א) אשרנו ונ'. מסבבים עתה רגליו ללכוד אותנו ושמים סיינים לנמות בלרץ אלה ואלה לארוב עלינו: (י"ג) דמינו. דומה סוף כלרים הסומד לסרוף: יושב במסתרים. מנעמן פלמו לאחוב לכל ילואכו: (י"ד) קרמה פניו. עד שלא ילכדנו שקדיעוהו והסילסו (י"ד) ממתים. אהיה מן המתים מידך: בחלד. מתמת שלכלס זמן פירוש ע"מ

לכדוע על נכדו: פלטה. הכל נפשי עיך השעש שהוא חרבך: חייסם כעבור סוקס: חלקם. ואזון שתלכם כתיי פולס ככל

משילי חכמים

י"ד ממתים יודך ה'. די גבורא זאנאס אפאל איז גיועון א גוהת אויף די יודין זיי זאלן גים לערנען תורה. רבי עקיבא הם גים נעהאלפין די גוהת. נאר ער הם פארזאמלס מיל תלמידים אונ האם מים זיי גילערנבם תורה. האם פשוט בן יהודה זיאנאס צו רבי עקיבא פאר וואס האקסו גים מורא פאר רבי גוהת. הם רבי עקיבא גיאנאס צו פשוט איך וועל דיר זאגן אכטל א טוקס איז אפאל געזאנאס צו א סיף האם ער גיעהן די פיש לופן אין וואסער הוי אונ צוריק. האם דער פוקס גיאנאס צוא דיא מיש וואס לויפס איר אויף הוי אונ צוריק. האבין די פיש גיאנאס קענעןשין האבין אריין גלאזס געצין אין וואסער צו אירען אונ אפאנען. דערצייכר זיפין מיר פון איין זאם צום אנדערען קען זאל אינז גים קענען פאנגען. האם דער פוקס גיאנאס צו די פיש קוקט ארויס פון וואסער אויף די ערד וועלן מיר וואנען צו זאסען ווי פיינע גלעסערין האבין אייביג געוואנאס מים איינדי עקשערן. האבין די פיש געזאנאס צום פוקס דו גינס דאס דער

זיערע אויגין פון צו: ערן ריינע קעשים דו גאם צו מורא האבין פר דיר פייט דרו בגאות זיערע מיינער האקען גירעם מיש גאוד: (י"א) אשרנו עתה סבבוני אונזערע מרים האקען היינט דיא פיינט ארום גירינגילט שנייהם ישיתו לנמות בארץ ויערי אונן סנען צו צו פאר שפרייטן זיה אוף דר ערד: (י"ב) דמינו כגריה יקסוף למרוק זיין גלייכעניש איז גלייה אוו ווי איין לייב גלוקס צווא פאר צוקן אונ אזו ווי איין יונקר לייב ווס ויצט אין פר בארנעניש צו לאקערן קבי די בהמות אונ חיות זאלין איהם גים זעהען: (י"ג) קומה ה' קרמה פניו שמיא אוף דו גאם פעדך דם פנים פון דעם רשע הרשיעו מאה אים קניען קלומר האק איהם אפ די פים וועט ער קניען אונ פאלין פלטה נפשי מרשע תרבה מאה אנקריינין מיון לייב פון שקראפקס מים אים די ווס האבין גיונינגים פר

די: (י"ד) ממתים יודך ה' לא פון זיין פון די וואס ווערן גיימיים

פון אימליכין רשע ווס ער איז ביין שווערד דאס דוא

**מַמְתִּים מַחֲלֵד חֶלְקֶם בְּחַיִּים וַצְפִינֶךָ**  
**תַּמְלֵא בְּמַנֶּם יִשְׁבְּעוּ בָּנִים וְהַנִּיחוּ**  
**יְתָרֶם לְעוֹלְלֵיהֶם: מוּ אֲנִי בַצְדֵק אַחֹה**  
**פִּינֶךָ אֲשַׁבְּעָה בְּהַקִּיץ תִּמְוַנְתֶּךָ:**  
**יח א לַמְנַצֵּחַ לְעַבְדְּךָ יְהוָה לְדָוִד אֲשֶׁר**

נְפִשְׁהוֹן כְּמִלְחָמָה  
 לְמִיתוּתָא קְאָרְעָא  
 חִילְקֵהוֹן בְּחַיִּי עֲלֵמָא  
 וְשִׁיזְיֵהֶם כְּמָא יִמְלִיךְ  
 כְּרִימְהוֹן יִסְבְּעוּן בָּנִין  
 וְיִשְׁבְּעוּן שִׁיזְיֵהוֹן  
 לְעוֹלְלֵיהוֹן: מו אָנָּא  
 בְּקוֹשְׁטָא אַחְסֵי סַבְר  
 אַפְּךָ אֲשַׁבְּעָה בְּעֵרֹן  
 דְּאֵתְעֵר סָן אֲיָקֵר  
 פְּרִצְוֵפָה: א לְשִׁבְּעָא  
 עַל נַסְיָא דְאַתְרַחֲשִׁי לְעַבְדְּךָ דְּבִי לְדָוִד דְשִׁבַח בְּגִבּוּרָא קְדָם יי ית פְּהִיבֵי שִׁירָא קְדָא

חא אני נצחק . במהלך יזכר נח (תענית סב סתפדין נח) :  
 וצפונך קרי דכר  
 על נסיה דאתרחישו לעבדך דבי לוד דשבח בגבוהא קדם יי ית פהיבי שירא קדא

**רדק**

מחלד . במתים שהם מזה העולם שכל האותם וחפצם בזה העולם : חלקם בחיים . חלקם הוא בחיי העולם הזה כי לא יצפו העולם הבא אלא שצפונך וסובך תמלא בשנים בעולם הזה : ישבעו בנים . שישבעו בניהם בחיים עתה : והניחו יתרים לעוללים . אחר מותם והם בני בניהם : (מו) אני . אמר דוד הרשעים אין להם חפץ בעולם הבא אבל אני מצפה לחיות בצדק פינך לעורב בצדק שאעשה ביהוה לא לאכול ולהענג כמורה . אמר אשבעה כנגד ישבעו בנים הם ישבעו בעוה"ו ואני אשבע לעוה"ב : בהקץ . כי לא המות והישי נפשו הפך וישנו שנת עולם : המונחך . הוא השבת כבוד האל כפי בח הנשמה אחרי הפרדה כהקץ : (ול) לעבד . שרתי בכל אשר ל"ח אשבעה מראות פינך בהקין המתים משנתם הם דמות תמונתך שכן נלמד כי נללס אלהים עשה את האדם (סס ט) (סא"ח) :

**רשי**

יזכך על מטתם אני בזהר להיות : במתים מחלד . מאותם שמתים בזנה משהלו חלודה (רדווייל"ח בלע"ו) . הדלת יתירה ז"ל רולי"ח . בל"ח רחטט) . ומן הלדיקים אשר חלקם בחיים : וצפונך תמלא בשנים . ומאוחס אשר חמלל מעייהם מטוכך אשר נפנת ליריחך : יתרים . נכסיסם אשר יסירו כמותם : (מו) אני בצדק אהוה פינך . לעתיד . או כלדק אהוה פינך אשביע הולא מלפניך והלדקות שבידי אחוה וכה' אהוה פינך : אשבעה בהקין תמונתך . אשבעה מרמזית תמונתך בהקין המתים משנתם (סא"ח) . ל"ח אשבעה מראות פינך בהקין המתים משנתם הם דמות תמונתך שכן נלמד כי נללס אלהים עשה את האדם (סס ט) (סא"ח) :

**מנחה שי**

יח טירה זו נלמדה גם בכפר שמולל אך יש הפרס צינים במלות שונות כמו שהעירתי על הדבך מ"ח סס ולפי שכתבתי אותה צמדד טירת הים ושירת דבורה מהעצמים האמורים גם סס זו רחסי אני לכהנס כדמותה בללמה דלג גרעס מינה שסתיפן נמנו ציניהם ווינומו המתור למוללי הנכיס : (טו) אני . אין לי חפץ רק להיות פינך כי לך ששמרתי היה סבה להתענגי בראותי פינך וטעם להכיר מעשה השם כי הם כולם חמונתך לא כלשר תמלא בטנם וזה וינינו בעולם רק בהקין : הדעת שהם מראות אלהים באמת ואלה הדברים לא יבינס רק מי שלמד הכמת הנפש :

**אבן עזרא**

הייה : במתים מחלד . שכל הפלס להיותם מבני זה העולם כי הלד אינו דבר עימד והעד והלדי כאלו נגדך כל יושבי הלד וכל שאלתם שיחיו שנים רבות וכל סוב נפון של לך שתזלג בטנס בעולם הזה ויתענגו בו הם יסמתי וישבעו ציניהם ווינומו המתור למוללי הנכיס : (טו) אני . אין לי חפץ רק להיות פינך כי לך ששמרתי היה סבה להתענגי בראותי פינך וטעם להכיר מעשה השם כי הם כולם חמונתך לא כלשר תמלא בטנם וזה וינינו בעולם רק בהקין : הדעת שהם מראות אלהים באמת ואלה הדברים לא יבינס רק מי שלמד הכמת הנפש :

**מצורת דוד**

(כראכית"ב"ג) : (ד) בחלד . ענין כמו מה חלד (לקח"ס"ט) : יתרים . יסרון ומרמזית העושר : לעוללים . לנכיסם הקסטים : צעזכר כלדק טעשיפי אוכה לחומו פנים ואשבעה ממרמזית תמונתך כדמט עסר קרלו ונו' (דניאל י"ב) :

**מצורת דוד**

ואשר תמלא בטנס מרוב טוב הלפון הפס עין לא רחם : ישבעו בנים . ומאוחס אשר ישבעו בנים הנשים ומאוחס אשר יסרו יסרון עשרם לנכיסם לכתת אותם אחרי מותם : (מו) בצדק . כשת כל ימן הקינים הוא חמינת המזים כג"ס ודכיס משיגי (דניאל י"ב) :

**משלי הכמים**

פוקס וואס פמן וואסם אויף דיר די בייס דער קלינגסער פון אלע צלות . סיר ועקן דוא בייס נארעשער פון אלע באשעפעניש . פארדאך מיר וועגן פון וואסער וואס דאס איז דער אדם פון אונזער לעבן . פון דעספונענין האבן מיר מורא פרי עקעמלין . אז מיר וועלן ארויס גיין פון וואסער אויף דער ערד . וואס אויף דער ערד קענען מיר גיט לעבן . וועלן מיר דאך באלד שפארבן אדער קענען וועלן אינגו באלד האפן . וואס רבי עקיבא צו פפוס מיר ועלען אויך אזוי . פארדאך מיר דען לעבן חזרה וואס יזא איז אויגע' לעבן פון דעסם וועגן האבן מיר מורא פאסער וועס קען אונז הרענגן . אז מיר וועלן אויף הערין דערין חזרה דראפן מיר דאך גענוים מורא האבן . אונ אקורצע צייט

**פירוש ע"ט**

גיטייט פון דיין האנמ דוא גאט אויף ויער פעטם כמתים פחלי פון די ווס שפארבן בהקסת עלמך אונ קלא קיף זיין פון די צדיקים חקם בחיים וואס ויער חלק אוי בעולם הקא וואס מען לעבטם דראפן און אייביג יצפונך תמלא בשנים אונ דיין בהאילמונג דאס גומס וואס די האקסט בהאקלען צוא בייער יראים מוסקסו דער פיליין ויער בויה ויפניו בנים והניחו יתרים ליעללים זיי נעמין זיה אן מיט קינדך אונ לאיין נאה ויער מוים ויער אפריעיני גומס צו ויערע יונגע קינדער : (מו) אני בצדק אחסי פינך לאו מיט מחמת אשבעה בהקין תמונתך לאו מיה ארון ועמין מיה דיין גישמאלט נוען דיא מתים וועלן זיה אוף וואכין פון ויער שלפא אונ וועלן לעבעדיג ווערען :

יח (א) לפננת נכר ה' יהוי דעם מקור איז ווארען גיטאקם צום לוי קאם ער שפארקם זיה אין זאנג

**דָּבַרְוּ לַיהוָה אֲתָדְבַרְי הַשִּׁירָה הַזֹּאת  
בַּיּוֹם הַזֶּה וְהִצִּילֵיהוּהָ אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו  
וּמִיַּד שָׂאוֹל׃ יוֹאמַר אֲרַחֲמֶךָ יְהוָה  
חֻזְקִי׃ יְהוָה וּסְלֵעֵי וּמִצֹּדֹתַי וּמִפְלִמֵי  
אֲרֵי צוּרֵי אַחֲסֵהֲבוּ מִנֵּי וְקַן יִשְׁעֵי**

על כל יומיא דשנזניה  
יו קן דא דכל בעלי  
דקבו וימחברא דשאוול  
ב ואמר אחבבנך יו  
תוקפי : ג יו תוקפי  
דך צני ומשוב יהי  
אקהא דא הרעי בי  
קרנני דתלפיה תריסי  
דסן קדמוי אתיהב לי  
הקוף ופורקן על בעלי

רש"י

יח (א) ביום הציץ ה' אורנו וגו' . כשהוקין וכבר  
עברו עליו כל צרותיו וגוול מהם : ומיד שאול .  
והלל שאול ככלל היה אלף לפי שהיה קשה עליו ורדפו  
יותר מכולם כיוולא כדבר אהה אומר (יהושע ז') ורלו את  
הארץ ואת יריחו : (ב) ארחמך . אלהבך כדמחגנס  
זאהבת לרעך (ויקרא י"ט) סלעי : (ג) סלעי . שעורתי  
כסלע המחלוקה כשהייתי מזומנס בין שאול ואכשו להתנס  
כמו שנאמר ושאול ואכשו טוערים אל דוד וגו' (ט"א)  
כ"ג) : ומצודתי . ל' מנער : צורי . ל' סלע : אחסה .  
(אזכריהו י"ד) בלע"ל . ל' מן שטעלען . בלעקעטן . וכן  
פירש"י בעשפה ל' ז' וכיוול ד' ט"ו) : אחסה בו .  
אחסה כללו בענין שלמך ומכלי מחסה חבוק לור (אויב)  
כ"ד) שהסלעים כסוי ומגן להולכי דרכים מן הרמות  
לפיכך הדין עלי שאחסה בו : מבני וקרן ישיעי . דרך הפקרא

אבן עזרא

חברה בהשבע ואכשו שלא יבוא עמהם עוד למלחמה  
זכוכי עס חזיכו בשול : (ב) ויאמר . מלה רחמים ככל  
המקרא מהבנין הכבד וארחמך מבנין הקל ואיננו פועל יולא  
על דרך בני ילאוני ילאו ממני וזקמני חזקה ממני וזה אבקש  
רחמים מתך ויש אומרים כמו חרנסו אהבך : (ג) ה' סלעי .  
דרך משל כלדס שהוא במקום גבוה ולעל יפחד מהשפל ממנו :

דך קריאה על כן יאמר ככפר מדויק ארסונן ה' חוקי בקען  
זו עכ"ל : (ג) ה' סלעי . סמך במלך קן הוא כס"ס ומלמד

מצודת דוד

יח (ב) ביום הציץ . לפי זקנוטו שניצל מכל הפללות או בכל עת  
שהיה ניצל ממזיס לרה או שר שהייה האלם : (ג) ה' סלעי .  
ה' לי להכסה ככנין הפלטים וממלוד : וקרן ישיעי . הוא לי לטע

פירוש ע"מ

גיואנג דר סובור איי צו נאמטן קנעקט צו דור אשר  
דבר לה את דבני השירה הזאת ונס ער האמ גירעמ צו  
נאמ די רייד פון דר דאוינגר שירה ביום הציץ ה' אותו  
גני איי דעם סאנ ווס נאמ האמ אים מציל גיווען  
פון דר האנג פון אלע זיניע פיינג אונ פון דער  
האנג פון שאול הקלה אונ עם איז אופער גיפארין אף  
אייז אלט גיווארין אונ עם איז אופער גיפארין אף  
אייז אלט גיווע צרות אונ ער איז גיצול גיווארין פון  
גיי : (ב) ויאמר אונ אזו המ דוד גיואנג ארחמך ה' חוקי  
איה האב דיד ריב דו נאמ-דו ביקט מיין שמואקרא :  
(ג) ה' סלעי ומצודתי נאמ איי מיין שמיין אונ מיין  
פעקטאטעט פלוקר מיין שמואקרא ובפליטי איי צורי אחסה  
בו אונ ער איז מיין אנארינגר אונ מיין נאמ אונ מיין  
שמיין ונאמ איה בשייך סיה אונאקער איהם מני וקרן

רד"ק

חלק ובכל אשר פנה היתה בווננו ובפחזנו באל יתברך בכל  
כעבר הצפנה על יד ארנוי והוא היה מציל אותו בכל אשר  
היה בסכנה בארון המציל עברו לשיכך אבר כזה המצודת לעבר  
ה' . זאת השירה כחורב בספר שמואל אלא שמתחלתה בסמה  
בקוסות והענין אחד וזאת השירה חיברה כסוף ימיו כשהניח  
לו ל' סכל אויביו . ואמר סכך כל אויביו ובסך שאול . כי שאול  
היה שקול כנגד כל אויביו : (ג) ארחמך . התי"ו בקראת בקסן  
הפע ופירושו אהבך הרנוס ויאהב ורחם . והואכה היא סח  
שיכול האדם להתקרב אל הבורא בזה העולם היוראה קודמת  
לאהבה וכשירגיל אדם עצמו ביראה יבא לידי אהבה שיעבד  
הבורא מאהבה אפי' לא יהיה לו גמול בזה . וי"מ ארחמך אבקש  
רחמים סכך : חוקי . החי"ת בחי"ק : (ג) סלעי . כעל הסלע  
והמצודת שיעבד האדם שפני אויביו כן שפך הוא לי סלע  
ומצודה להשכב בו : ומסלמי . כי הסלע והמצודה שיעבד אדם  
בו פעם ינצל ופעם לא ינצל שם כי יתפשטו אויביו אבל אני  
נשגבתי בשכך והצלת אותי בכל הפעמים : אלו צורי . כפל  
ענין במש"כ כי האל נקרא כן לפי שהוא חזק ויכול : אחסה בו .  
לכנות החזק בקרן . ואמר כי האל מבניו שיגן בשמו מאיביו

מנחת שני

מזכור אחד . (א"ס לטווס כי לקול הכסה הוכרמו לבני עמוס  
הכעלים הרב המחמד ככח מלגלגת ער ומיד שאול צהי עמוס  
היינו סווא סוף שטה ובלך ספסוק ככסה אהתם ראינו  
השעיר על יס לזון הקולס כדי שלא נהיה כבולו יד שלא נכנסו :  
יהי לזון שגובה לטור לזם שיר יס' על לזמת הקודס ביר עמים אלו :  
(ב) ארחמך . קבלנו קריתו כקמן ספסוק אשר לא כדח בזה ס' צ"ן  
גדוניה וכן א"כ חקן על מי מדויה כביטן כ"ה ולזה הסקנו הקמתי  
ויו"מ ארחמך חקן רחם זמן מלאמי ככספר דקדוק יס' כי חין  
דך . קבלנו קריתו כקמן ספסוק מולט כדומה לו קלם  
רמז כי הוא נצל מן ארסו ולע מן א"כ חסו יס' חוקין נדויה  
ומסלמי . קל כלל דגוש כלמ"ד כדמה כספיה מדוויקים וכמנו

מצודת ציון

יח (ב) ארחמך . ענין אכסה ותנס : (ג) ומצודתי . מגדל גבוה  
וחזק : ומסלמי . ענין הללה : צורי . חוקי נאור ושלט וכסל  
דככו : וקרן . דקר המרשע לכמות החזון בקרן ע"ש שבעלי הקריטס

משלי חכמים

ששקער האבין דיא רויסער געחאפט רבי עקיבא ויען ער האט  
געלערנוטס תורה סייס זיניע תלמידים . האבין זייא אים געזעגט  
אין תפיסה . נאך דעם האבין דיא רויסער געחאפט פשוט פון  
יהודה אונ האבין אים געזעגט אין תפיסה צווא זאגטן סייס רבי  
עקיבא . האט רבי עקיבא גיואנג צווא פשוט פאר זאגטן האט סען  
דיך געברענגט אין תפיסה . וקלעג זינד האבסט גיטאן צו דיא  
פליכה . האט פשוט גיואנג צווא רבי עקיבא ויאול צווא דיר רבי  
עקיבא . דו ביימ געזאגטן געקראגן זיניען תורה זעקערין . אונ  
איה בין געשאנגען גיווארין זיניען נארעשע אינ וועלספליכע  
זאכין . ויען סען האט געשריט רבי עקיבא צום הרגענען איז  
דאמאלס גיווען דיא צייט פון קריאת שבע זייגען . אונ סען  
האט געשריטן זיין לייב סייס גיטערקע קאכטן אונ ער קאמ גיואנג  
קריאת שפ"י . האבין די תלמידים גיואנג צו רבי עקיבא . אזוי  
פיל דארף סען ליידיך פאר תורה אונ מצות . דוא וועקסט אונ  
הערין זייגען קריאת שפע ויעם סען אויף הערין רייטין בין

ישעי משגיב ער איז מיין פאנאציר אונ דס הערשאפט  
פון

משגבני: ד מהלל אקרא יהוה ומן איבי  
 אושע: ה אפפוני חבלי מות ונחלי  
 בליעל יבעתוני: י חבלי שאול סבבוני  
 קדמוני מוקשי מות: י בצר לי ואקרא  
 יהוה ואל אלהי אושע ישמע מהיכלו  
 קולי ושועתי לפניו ותבא באוני:

דבני רחמי: ד אטר  
 דוד בהושבחהא אנא  
 מצלי קדם יי ומן בעלי  
 דבני פריק יתי:  
 ח אקפתי עקא קאפא  
 דית בא על סהברא  
 וחיל ליה לה למילד  
 והיא סספנא למסת  
 וסיעה מלומיאה בענת  
 יתי: ו סשינת תבין  
 אקפוני אקדומי יתי  
 דמניני בסיני קסוד:  
 י ברגקא לי אנא מצלי

והגעש

קדם יי וקדם אלתי אנא מתחנן ומקבל צלוני מן היב ליה ובעתי גרמיו סהברא

דר"ק

והוא קרנו שינגב בו אויבו וישע כהם: משגבני. כי הוא לי  
 כמו המעלה הסלע שאשגב בו: (ד) מהלל. כשאני כתפלל  
 אקרא ה' כחלל שאהללו בתהילותיו או כאויבי אושע:  
 (ה) אפפוני. סבבוני: חבלי מות. בסגול הדיח' כמו חבלי  
 יולדה ועינים אחר. ואכר זה על הצרות הגדולות שהיה בהם  
 קרוב למות: ונחלי בליעל יבעתוני. הצרות הם כנחל השופך.  
 ובליעל. אכר על כל אחד ואחד מאויביו. או יהיה בליעל שם  
 הישע ואמש לפוש נחלו מן נחלה מכח: (ו) חבלי. כבר  
 פירשנוהו וי"ח בספר שמואל משירית רשעים כמו חבל בניאים:  
 קדמוני מוקשי מות. שיצאו לפני: (ז) בצר. בעת שהיה צר  
 לי לא פניתי אל מושע אחר: ישבע מהיכלו. מן השמים בכל  
 עת שהייתי קורא אליו: ושועתי לפניו תבא באוני. שועתי

מנחת ש

בספר שמואל ובמזמור קנ"ד: (ה) ונחלי בליעל. בנתיב ב"ס:

ומורס נשמים: (ד) מהולל אקרא ה'. כהלוים אקראנו  
 וחללל לפניו תמיד. כלומר חף לפני התשועה אני מהללו  
 לפי שבעתה אני שואשע מאויבי: (ה) אפפוני חבלי מות.  
 פעמים רבות סבבוני רשעים. אפפוני כמו סבבוני וכן אפפו  
 עלי רעות (לקמן מ'): חבלי מות. מחנות אויבים כמו  
 חבל נביאים (ש"ו) וי"ח כדמיתתח' דיתבא על מתברא  
 ל' חבלי יולדה (השע ג'): ונחלי בליעל. חף הוא ל'  
 גייסות שטופין כנחל: (ו) חבלי שאול. כמו חבלי מות  
 משריין רשע' וחני מה ידתי עשה: (ז) בצר לי אקרא.

אבות עורא

(ד) מהלל אקרא ה'. בקרלי חליו כחללות מיד אושע:  
 (ה) אפפוני חבלי מות. כמו ייריס וחבלים ועל כן הוא  
 כחלל. דמה האויב למים כמלך חמור את מי הנחור אזי המים שטופו חמור  
 דבי יהודה הלוי מ"כ כי בליעל דרך הפלה אל יעלה והוא  
 מהיכלו. השמים שכל גזירותיו כחובות ומתומות שם:

מצודת ציון

יתחנן כהם כחלחמם עם מי: (ה) אפפוני. סבבוני כמו כי אפפו  
 עלי (לקמן מ'): חבלי. מנחלי כמו חנלי וילדה (השע ג'):  
 ונחלי. מנחון מולי כמו נחלה מתקן (מזס ג'): בליעל. כמו  
 עלי מול סהקרו מול שמים: (ז) קדמוני. בלא לפני:

ועוד כמו הקרן לבעל הקרנים: (ז) מהולל. כשאני קורא ל'פ'  
 ככלל אז חני מוטע מאויבי: (ח) אפפוני. כשאני סבבני חלמי  
 מוטע וכשאני כחלחמי כחלמי מנחלי לביעל בעתו ומחנני חלמי:  
 (י) חבלי. וכשאני כחלי שאל סבבוני וקדמו חלמי מוקשיים  
 סבבויים סמיחם: (ז) בצר לי. בעת שהיה לי כחלחמי מנחליים  
 לפניו כחלחמי בלחמי וככלל דחנני כדכך מנחלי סמי:

פירוש ע"מ

פון ביין הילק' אונ ביין שמארקער: (ד) מהלל אקרא  
 ה' גירובטער היים רוף איך גאט אונ בעמ פר אים  
 בלוטר איינדר ער העלפמ מיר לוב איך אים ווארום  
 איך בין במויה יפן אויב אושע דם איך וועל גיהא לפין  
 ווערען פון מיינע פינגט: (ה) אפפוני חבלי מות זייא  
 האבן: מיה ארום גירינגילט די וויימינגים פון דעם  
 מוט גלייך ווי די וויימינגים פון איין אשה ווס גיימ  
 צו קינד ונחלי בליעל יבעתוני אונ סחנות פון שלעקמי  
 ווס זענן אזו פיר ווי שייך האבין מיה דר שראקין:  
 (ו) חבלי שאול סבבוני סחנות פון דעם גרוב פון דעם  
 גיהנם דם זענן רשעים די האבן מיה ארום גירינגילט  
 קיטני מוקשי מות זייא האבין מיה גיפועדערם ריא  
 גיטאן בצר לי אקרא ה' ואל אליי אושע ווען עם איז מיר  
 גאט האב איך גירופין ען גאט אונ צו מיין

הטלה אז קרלמי ל'י ושמע קולי: ושועתי לפניו. ומה שטקמי

משלי הכמים

זייב. האם רבי עקיבא גיזאגם צו יינע הלמידיים אזוי לאנג ווי  
 איך לעב ינדער סאג וואס איך האב געלייגט קריאט שפע אונ  
 האב גיזאגט דאס ווארם זיבקי' פשף. האב איך געטראכט איך  
 זאל מיין געבין אונעק געבין פאר דיא תורה. אונ איך זאל איך  
 פאקי אונעק געבין פאר דיא תורה. אונ איצט אן עם איז אוי  
 געקוקטן. זאל איך דירשק האבין פון מיינע הייד אונ זאל מיין  
 לעבין גיט אונעק געבין. האם רבי עקיבא גיזאגט דאס ווארם  
 אדער אונ האם אים געזאגט אזוי לאנג בין זיי געשקט אזי פון  
 אים ארויס געזאגטן. אונ בארד איז גיזערט גיזאגין איין  
 שפיטקעס פון הוקפל אונ האם גיזאגט וואל צו דיר רבי עקיבא  
 וואס ביין געשקט איז פון דיר ארויס געזאגטן בייא דעם ווארם  
 אדער. דיא בלאזים האבין גיזאגט פאר הקב"ה דאס איז דער  
 שפר פון רבי עקיבא פאר זיין תורה וואס ער האט געלערנט.  
 סתמים ידך ה'. הקב"ה פון זיין האבן האט געזאגט רבי  
 עקיבא שפארבין. גיט ער זאל געהרנט ווערין פון רויס. האם  
 הקב"ה גיזאגט חלקם בתיים. פאר דעם וועט זייער חלק זיין  
 גרויס בייא דעם לעבין פון עלים תבא:  
 גינען ענג האב איך גירופין צו גאט אונ צו מיין

תהלים יח

**ח** וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
**י** רִגְזוּ וַיִּתְנַעְשׂוּ בִּירְחֵהֶם לֹא: **ט** עֲלֵה עֵשׂוֹן  
**ב** בָּאֲפֹ וְאִש־מִפּוֹ תֹאכַל גְּחָלִים בְּעָרוֹ  
**מ** מִמֶּנּוּ: **י** וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרֶד וְעַרְפֶּל תַּחַת  
**נ** רַגְלָיו: **יא** וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיֵּדָא  
**ע** עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: **יב** יֵשֶׁת חֶשֶׁךְ | סִתְרוּ

סביבותיו

ה'א וְהִתְנַחֵם עַל כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ עַל כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ עַל כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ

פֶּשֶׁשׁ יִשְׁתָּהוּ: **יא** וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ עַל כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ עַל כְּרוֹבָהּ הַיָּהוּ  
**יב** יֵשֶׁת חֶשֶׁךְ | סִתְרוּ

רש"י

ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים

אבן עזרא

ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים

מצודת דוד

ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים

פירוש ע"מ

ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים  
 ח וּתְגַעְשׁוּ וְתִרְעַשׁוּ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַרִים

סְבִיבוֹתָיו סָבְתוּ הַשְּׁכֵת־מִיָּם עֲבִי  
 שָׁחֲקִים: יִמְנְנָה נַגְדוֹ עֲבִיו עֲבְרוּ בָרֹד  
 וּגְחַל־אֵשׁ: יִדְוִיעַם בַּשָּׁמַיִם | יְהוָה  
 וַעֲלִיוֹן יִתְקַלֵּוּ בָרֹד וּגְחַל־אֵשׁ: מוֹיִשְׁלַח  
 חֲצִיו וַיִּפִּיעַם וּבָרְקִים רָב וַיְהִימָם:  
 מִזוֹ וַיִּרְאוּ | אֲפִיקֵי מַיִם וַיִּגְדְּלוּ מוֹסְדוֹת  
 תִּבְלֵ מַעֲרַתְךָ יְהוָה מִנְשַׁמַּת רוּחַ

שְׁכִיבוֹתָיו סָבְתוּ  
 וְאִתְּחַזֵּק בְּעַנְי וַיִּקְרִיה  
 הַיָּד כַּשְׁלֵלָקָא וְאִתְּחַזֵּק  
 מִקְרִין דְּבַעֲזָא עַל עַמִּיה  
 וַיִּמְנְנָה מִקְרִין מִן רַקִּפת  
 עַנְיִין דְּקַבְלָא עַל  
 בְּשִׂיעֵיָא מִן רַקִּיה  
 דְּעַרְמָא: יִדְוִיעַם  
 וַיִּקְרִיה עַנְיִין שְׁמַיָא עֲבְרוּ  
 בְּמִזְוֵיָא בְּנוֹקְרִין  
 דְּגִידוּ בְּרֵאָא דְלִקְאָא מִן  
 מִיִּקְרִיה: יִדְוִיעַם מִן  
 שְׁמַיָא וַיִּפִּיעַם אֲרוֹם  
 מִיִּקְרִיה רַמָּא בְּרֵאָא  
 וּבְנוֹקְרִין דִּי נֹר: מוֹיִשְׁדַּר  
 אֲפַךְ

רַמָּא תַּבְלֵ, חֲצִיו, מַעֲרַת, מִיִּקְרִיה (כב) : עַלִיוֹן, זֹכֵר וְזֵכַר :  
 מִיִּקְרִיה הַיָּד גִּידוּ וּבְנוֹקְרִין סְבִיבוֹתָיו וַיִּשְׁגֹּשְׁנוּ: מוֹיִשְׁדַּר מִיָּא וְאִתְּחַזֵּק  
 שְׁמַיָא בְּרֵאָא, דְּתַבְלֵ מִקְרִיה מִקְרִיה מִן קַדְמָא וַיִּמְנְנָה רַקִּיה: שְׁלַח

**רש"י**  
 (יב) חשכת מים. שבעה שקקים הם חשך אשר סביבותיו  
 ושאל תאמר לפנים מן החשך אין אור ת"ל מנחה אשר  
 נגדו (ומתוך) מחלתו את עביו אשר סביבותיו בוקעים  
 ועוזרים כרד וגחלי אש: (יג) עברו. (טרופספסח"ט בלעז  
 והוא טרעפסאס"א. כל"א דורך געהען) הצרק בוקע  
 ועובר על המלרים על ים סוף: (טז) ויראו אפיקי מים.  
 כשצנקה הים: ויגדלו מוסדות הבר. שכל מימות שבעול

**רד"ק**  
 הזכנים מתרנס השוקים חשוריהו והענין אחד כי בהקשר  
 הזכנים זה בזה תהיה החשכה והחשכה כן המים שיעלא עביו  
 שחוקים: (יג) מנחה. שהיא לפניו אש אהובי עביו עברו  
 לאוביו. והוא חשך ברד וגחלי אש כלומר אותם העבים  
 כמסוריהם על האויבים ברד וגחלי אש על דרך מיתלקת  
 בתוך הברד: (יד) וירעם. הרעם כלומר על האויבים נתן  
 קולו עליהם והענין ששם כורך ויראם כלבבם וירעדו ממנו כמו  
 שירעד אדם ובהל לקול הרעם. ואמר עוד ברד וגחלי אש כי  
 עם הקלות יש בעשה הגזירות שכלה אותם שהם כבדו וגחלי  
 אש: (טז) וישלח. שלח חציו והפיק האויבים: וברקים רב  
 ויהיכם. המה האויבים בברקים שרב עליהם. רב מן וימרחו  
 והברקים הם הגזירות הקשות: (טז) אפיקי. הם עסקים בלאים מים והמים הם הצרות והסכנות שהיה בהם והתשובה בהם על  
 שני דרכים כאשר המצב במים רבים שחוריה האל המים ויראו האפיקים וכסודות תבל שהיו מכוסים במים והיו בנגרות ה'  
 במים והיו בנגרות ה' וכן בנשמת רוח אפיק שנטב בהם ויבשו. וזוהו על דרך משל לכפלת האויבים בכלמה וירד  
 נישע והתשובה גם כן לצרוב במים שירובו רומי שימשהו כן המים כן תשיעת דוד בלא כפלת אויביו בכלמה ועל זה אמר:

**מנחת שי**  
 (יב) הכנת עים. אין בידך מיוסב: (יד) בנשעים ה'. בנשעים כמים:  
 (יג) מנוגה. טעם עביו עברו עברו החוק הידוע ברוב:  
 ברד וגחלי אש. הוא כדמות ברד השורף גם ממת כרוה והטעם היראה והפחד בלב האויבים כשמע קול הרעם:  
 (יד) וירעם. המם שרע והיזכר פעל שנית כרד וגחלי אש להתחרסם רגע אחד: (טז) וישחר חציו. ומלת רב  
 פעל עבר מפעלי הכסף על משקל כ"ף חם הכסף והוא מנורת ורובו והנה רב כנגד ושלח: (טז) ויראו אפיקי  
 מים. המקומות החוקים והטעם לגלות סתר הקמים על דוד והלא אומר יתכן להיות הטעם לדרך אחת כי הטעם  
 ירעם את הארץ כאשר ירעה והטעם שירעה ממתכונתה ויריד המים מן השמים ומי שיש לו כח לפנות ככה

**מצודת ציון**  
 (טו) רב. ענין השלכת חלים כמו רובם קשת (בנשעים כ"א):  
 (טז) אפיקי. הם המים הערים בחוק כמו בלשונם כנגד (לקמן)  
 כרד וגחלי אש: (יד) וירעם. ימן בנשעים קול רעם לרעם משם  
 בנשעים והטעם לוחם: (טז) ויראו. הים נכלם קרקעית אפיקי המים כי נכבדו המים: ויגדלו. כי נכבדו סלמן: מנחתך. ר. עשה

**פירוש ע"ט**  
 וּמִן אֲרוֹם אִיקָם אִיו: (יג) אֹנֶן קִעֵן וְאֵל נִימֵי מִיִּקְרִין  
 דָּם אִיקְרִינִיג פִּין דְּעַם פִּינְקִטְרִיגִישׁ אִיו אֹף נִימֵ  
 לִיקְרִיג דְּרוֹם וְאֵנֶם דְּעַר פִּסּוֹק מְנִינָה נַגְדוֹ עֲבִיו עֲבְרוּ  
 פִּין דְּרִ לִיקְרִי וּמִן אֲנִמְקִעֵן אִים אִיו אִין נִיין מְחִיזָה  
 נַעֲנָן גִּישְׁפִּאלְמִין אֹנֶן דִּוּרְךָ גִּישְׁפִּאלְמִין דִּי וַיִּתְקַן  
 וּמִן אֲרוֹם אִים נַעֲנָן דְּרִי גִיָּה אִשׁ הַאֲגִיל אֹנֶן פִּינְעִרִיגִי  
 קִרְלִין אֹף דִּי מִצְרִים בִּי דְּעַם יִם: (יד) וַיִּרְעַם בַּשָּׁמַיִם  
 ה' אֹנֶן גָּאֵם הָאֵם גִּישְׁמֹרְעִימֵן אִין הִימִיל וַעֲלִיוֹן יִמֵן  
 קִלְיוֹ בְּרִד וְגִחְלֵי אִשׁ אֹנֶן דְּעַר אִיבְעִשְׁטֵר נָאֵם הָאֵם

**אָפְךָ: יִשְׁלַח מַמְרוֹם יִקְחֵנִי יִמְשֵׁנִי**  
**מִיַּד רַבִּים: יִחַצְלֵנִי מֵאִיבֵי עֹז מִשְׁנָאִי**  
**כִּי אֲמַצּוּ מִמֶּנִּי: יִשְׁיַקְדּוּ מוֹנֵי בְיָוִם אֹדֵי**  
**וַיְהִי יְהוָה לְמִשְׁעַן לִי: כִּי וַיִּצְיָאֵנִי**  
**לְמַרְהָב יְהִלְצֵנִי כִּי הִפִּיץ בֵּי: כִּי יִגְמַלְנִי**  
**יְהוָה כְּצַדִּיקֵי כְּבֹר יְדֵי יוֹשֵׁב לִי: כִּי בְּכִי**  
**שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא־רָשַׁעְתִּי**

י שלח נביותי קדך  
 פקדך דתיב בקדך  
 רומא דגרתי שגני  
 פעם פין סניאין:  
 יח שוכני כון סניא ארום  
 עלשניו הינון וסון בעלי  
 דקבי ארום אהגברו  
 עלוי: יס אקדיום לוי  
 כיום סל סורי נהיה  
 סיקרא דוי סמיה לוי:  
 כ וס פק יתי סרוחא  
 שגני סמור דאהרעי  
 בי: כא וס סל סני וי  
 סכותי סכרירות יד יתיב לוי:

**רד"ק**  
 (יח) ישלח ממרום יקחני ימשני כמים רבים, ועל זה אמר דוד הודדה לאל על שהשיניו בשני הררכים: (יח) סמאי: 'לי יחיד על גלות או ישבי בגוב: (יח) אירי, ת"י בספר שמואל קדמני ביום סמלי כלומר (יום שנה) לי אור הויתי נולה ומסלמי אויבי היו סקדיום אותי ברעותיהם כמו שעשו הויס: (ס) ויציאני לכרחת ילצני, סן הצרע שהייתי בהובח הוציאני לסרח: (כא) יגמלני, כי הוא יודע כי הצדק עמי והעל עמי אויבי לסיכך גמלני כצדקי והשיב לי כבוד ידו ותשיעני סירם: (ככ) כי, יש לפרש בכל המצות כלומר אני שמרתי דרכי והוא ששמרנו סמאי: ולא רשעתי מאלהו, לא עשיתי ברשע ובודן שיצאתי סדרכי ה' אלא אם כן הייתי שגג ויש לפרש גם כן על דבר שאול, כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי כשדייתתי אם הית והרגו אף על פי שהיה רודפי כי שאול סלך היה:

**רש"י**  
 נכקעו: מנשמת. מנכיבת: (יח) ישלח ממרום. מלכוכו להליל את ישראל מן היס וממלרים: ימשני, לי' הולאה כמו מן המים משתייהו (סמות כ'): (יח) יקדמוני. אויבי הון ממחרון ומקדומין לכוח עלי ביום אירי ויהי ה' ונו': (כא) כצדקי. כלקק לכתוי אחריו כמדבר: כבור. לי' נקושו כמו ובר לבכ (לקמן כ"ד) 'לא ישלח ממרום יקחני. כנגד ענמו אחר על סם המלקך שכא בסלע המלקות לפנית את שאול מעליו שנלמד ומלך כל אל שאול ונו' (ס"ח כ"ג): כצדקי. שלח הרגתיו ככרתי את נדך סמני ולא שלחתי בו יד כשהה לאל ידו כי עון היה

**מנחת שי**  
 (כ) כי סמן די. כמדוייקוס סמן ככי עעמיס כמו סכתי כשמוסל:  
 (יח) יצילני. כרחל המסל כמיס סהול אויבי ותסחר מלה סהול עו: (יע) יקדמוני. כנגד קדמני מוקדו סות:  
 (כ) ויציאני לסרח. ספך כר לי אקרא ה': (כא) יגמלני. דק עס אחר לפניו וכל זה עשה סיגמלני כלקקי: ככר ידו. על דרך כחוס לכבי ובעבור היות רוב המעשים כדים כור עמה סיר כדרך ובעקיון כפי:  
 (ככ) כי שמרתי. מלות עשה ומלת דרכי סמשם אחרת עמה: ולא רשעתי. מדרכי אלהי מלות לא תעשה:

**אבן עזרא**  
 יזילני: (יח) ישלח. דכרו או מלכוכו ויקחני מלה סהקופני. יכשני סמיס רבים. כנגד ונחלי כליעל:  
 (יח) יצילני. כרחל המסל כמיס סהול אויבי ותסחר מלה סהול עו: (יע) יקדמוני. כנגד קדמני מוקדו סות:  
 (כ) ויציאני לסרח. ספך כר לי אקרא ה': (כא) יגמלני. דק עס אחר לפניו וכל זה עשה סיגמלני כלקקי: ככר ידו. על דרך כחוס לכבי ובעבור היות רוב המעשים כדים כור עמה סיר כדרך ובעקיון כפי:  
 (ככ) כי שמרתי. מלות עשה ומלת דרכי סמשם אחרת עמה: ולא רשעתי. מדרכי אלהי מלות לא תעשה:

**מצורת ציון**  
 קכ"ז: (יח) ימשני. ענין הולאה כמו מן המים משתייהו (סמות כ'): (יח) אירי. ענין לער ומקדס רע כמו כולס סד לעס (חויב ל"ב): (כא) כבור. מלסון ככור וקף:  
 סערת כסלויב: סנסכס. היות הילל מלסן והכל הול דרך עשל: (יח) ישלח. עורכו סלח ממרוס ולהקני יד סלויב: סמיס רבים. רובס הכדים כסופים כמיס: (יח) כי אמצו. כלסד חזקו ממני כסנכסמה או סילני מידס: (יע) יקדמוני. סנולי סיו מדיסנין לטול עלי כעת קרה לי מקרה רע כסנכס כלסר קמני: (כ) לכרח. לנאסם רכב להילל מידס: יחלצני. הילצני מן סמלך מן סמלך: (כא) כבור. ככל סדרכ כני"ס:

**מצורת רוד**  
 סערת כסלויב: סנסכס. היות הילל מלסן והכל הול דרך עשל: (יח) ישלח. עורכו סלח ממרוס ולהקני יד סלויב: סמיס רבים. רובס הכדים כסופים כמיס: (יח) כי אמצו. כלסד חזקו ממני כסנכסמה או סילני מידס: (יע) יקדמוני. סנולי סיו מדיסנין לטול עלי כעת קרה לי מקרה רע כסנכס כלסר קמני: (כ) לכרח. לנאסם רכב להילל מידס: יחלצני. הילצני מן סמלך מן סמלך: (כא) כבור. ככל סדרכ כני"ס:

**פירוש ע"ט**  
 וועגן דיין גישרני רד גאמט אונ פון דעם בלאו פון דעם ווינגט פון דיין גאט: (יח) ישלח סמרום יקחני גאמט הם גישקט נייע בלאכים פון דעם הימיל אונ הם סיה ושרל גינגמען אונ הם סיה סציל גינען פון דעם ים אונ פון די סצרים ימשני סמיס רבים ער הם סיה אום גיצוגן פון פיר וואסערן: (יח) יצילני סאויבי יו ער הם סיה סציל גינען פון סיון שסארקן פוינגט וססניא כי אמצו סמני אונ פון מינע פוינגט וום האבין וד גישסארקט סער פר מיר: (יח) יקדמוני ביום אירי צו האבין סיה גינעדערט סיינע פוינגט צו קוסען אונ מיר אין סיון גראד סאג יתי ה' למסן לי אקער

**פירוש ע"ט**  
 גאמט איז גינען צו איין אונטער לעהקער צו מיר: (כ) ויציאני לסרח אונ ער הם סיה אום גיצוגין אונ איין דער כרייסערניש יחלצני כי תפי יד ער הם סיה אום גיצוגין פון סיון צדה דען ער הם גיוואלט אין מיר: (כא) יגמלני ה' יצדקי גאמט גאל מיר בצאלין אזו ווי סיון גרעכטקייט כבור יד ישיב לי אזו ווי הם רומעקייט פון מיני גענט ואל ער אום עקן צו מיר דם איך האב גיט גתרת גיט שאלו אז איך האב אים אפ גישניטן ויין עק קלייד אונ איך האב דענקט מאל גיקענט הארגינן אונ האב עס גיט גטאן: (כב) כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי דען איך האב

**מֵאלֹהֵי: כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדֵי**  
**וְחַקְתָּו לֹא־אָסִיר מִנִּי: כִּי וַאֲהֵי תָמִים**  
**עִמּוֹ וְאִשְׁתַּמְר מֵעֹנִי: כִּי וַיִּשְׁבֵּי־הוֹהֵ לִי**  
**כְּצַדְקֵי כְּבֹר יְדֵי לִנְגִד עֵינָיו: כִּי עִם־**  
**חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבֹר תָּמִים תִּתַּמֵּם:**  
**כִּי עִם־גִּבֹר תִּתְבָּרַר וְעִם־עֲקֹשׁ**  
**תִּתְפַתֵּל: כִּי כִּי־אַתָּה עִם־עֵנִי תוֹשִׁיעַ**

בְּרַשֶׁע קָדַם יי: כִּי מִסּוֹד  
 דָּבַר דִּינוֹ גָּלוּי קָקְלִי  
 לְמַעַבְדֵהוֹן וְקִנְיָמוֹי לֹא  
 אֲעֲדִי כִנִּי: כִּי וְהִוִּיתִי  
 שְׁלִים בְּדַחְלָמִיה וְהִוִּיתִי  
 נְסִיב וְנַפְשִׁי מִחֹבִין:  
 כִּי וּפְרַעַע יי לִי הִיָּה  
 וְכֹחַי בְּפִרְיוֹת אֲדִיר  
 קָדַם מִיִּקְרִייה: כִּי עִם  
 אֲבָרְהָם דָּאֲשֵׁתַּחַב חֲסִיד  
 קִדְרָךְ אֲבָנִיתָה לְמַעַבְד  
 חֲסִידָה עִם וְרַעֲיָה דִצְחָק  
 דְּהוּה שְׁלִים בְּדַחְלָמִךְ  
 אֲשִׁלְמָתָה מִימֵר רַעֲוִתָךְ  
 עֵמִיָּה: כִּי עִם יַעֲקֹב

ר"א וְהַשְׁמֵר, וְיִכַר כַּאֲשֶׁר עִם חֲסִיד, וְדָרַס לֵב:

וְעֵינַיִם  
 דְּהוּה גִבֹר, קִדְרָךְ בְּחִרְתָּהּ בְּנוֹי מִן גִּל עֲקֻמָּה וְאִפְרָשָׁתָה וְרַעֲיָה מִן גִּל פְּסִילָה  
 וְעִם פְּרַעַע וְנִזְעִיָה וּבְצַרְאֵי דְחַשִּׁיבֻו כִּחְשָׁבֻן בִּישָׁן עַל עַמְקָה בְּרַלְתָּהּ וְנִזְנֻן  
 בְּמַחְשַׁבְתֵּהוֹן: כִּי מִסּוֹד דְּצַרְתָּה וְתַעֲמָה בֵּית וְיִשְׂרָאֵל דְּחַשִּׁיבֻן בִּיעֵי עֲקֻמָּה בְּגִלְוִתָּהּ אֲנָתָה  
 עֲתִיד לְמַפְרֵק וּבְמִימְרָךְ אִוְמָה תְּקִיפֵהָ דְמַתְגַּבְרִין עֲלֵיהוֹן תְּמַאִךְ

ר"ק

(כט) כי כל משפטיו, היו לנגדי תמיד ולא הייתי שוכח: והקתיו  
 לא אסור מני, שלא הייתי מפנה לבי לדברים אחרים אלא כל זמן  
 הייתי נשבר בכל עת בכל כחי: (כד) ואהי, עם האל לא הייתי  
 מברר אחריו כשהיה שאל רחוק אתי ולא הייתי כופר  
 בגבושתו ואר איך צוה האל עלי שאהיה מלך ושאלו עמדי  
 עלי בכל יום לחרגני: ואשתמר מעוני, באותו עת לשלוח די  
 בשאלו: (כה) וישב, ששאלו וסלכותו וביהו כלו ואני עמדתו וסלכותי קיימת: (כו) עם, כי הרבך עם החסיד שתראה חסידותך  
 לו ותשוב לו עוד יותר מן הראוי לו: עם גבר תמים התחסם, ועם איש תמים תראה תפיתוך ויושרך: (כז) גבר, כמו כבר יד:  
 ועם עקש תתפתל, תביא עליו כדרכו הנפתלה: (כח) כי, לעולם אתה תוסך את העניים והשפיל הקטים על העניים. ויש:

מנחת שי

(כז) עם גבר, כספתי ספד סכ"ח קצולה וספר א' כספה:  
 (כח) וישב, הזכיר כבוד ידי לנגד עיניו כנגד כי כל משפטיו לנגדי: (כט) עם חסיד, יראה חסדיו: גבר, תואר וליננו סמוך: התחסם, מובלט תי"ו שלישי כמו התחוק והעטם יראה פעלך שהוא תמים חז אתה תמים  
 דעסי: (כז) עם גבר, מפעלי הכפל כמו קל ומנס: תרפתל, כמו נפתולי אלהים על דרך תלסח עד שחלחלו:  
 (כח) כי, הפך עקש ותמיש הפך תפתל והזכיר עם כי פלא האשע עם גדול מתשועת איש אחד והזכיר

מצודה ציון

(כג) מני, ממני: (כד) גבר, יסב כמו דרך נכח בעלמה (משל ל):  
 (כז) עקש, עקוס: התפתל, גם הוא עתין עקוס כמו דור עקש  
 חסד מס חסידו: (כז) עם גבר, לם איש כדור ונקי תהנהג כדכירות כי חסד משלם לשים כמעטו: (כח) עם עני, עם מוכנע:

פירוש ע"מ

האב גיהימ גאקם ווענין און האב גימ גישולדינגט  
 פאר מין גאט: (אב) כי כל משפטיו לנגדי דען אלע  
 זיינע כשפטים זענען קביד גיווען אנמקענין מיר  
 וחקותיו לא אסיר כני און זיינע גימקין האב איה גימ  
 אפ גימקאן פון מיר: (כד) ואהי תמים עמי ואשתמר מעוני  
 און איה גין גיווען גאנץ מיט אים אין גין מורא און  
 האב מיה גיהימ פון מיין וינדי: (כז) גישב ה' לי כצדקי  
 און גאט האם מיר אום גיקעקט אזוי וויא מיין  
 גינעקמקיים גבוי יבי לנגד עיני אזו ווי דאם לוימער  
 קיים פון מייןע הענמ וואס אנמקענין זיינע אונין  
 איו: (כז) עם חסיד תתחסד דען ווייל אכרקהם איו  
 גיווען איין חסיד האקט די גימאן חק' מיט זיינע

**אבן עזרא**  
 (כז) לא תשכח משפטיו וזה טעם לנגדי: (כד) ואהי  
 תמים, כמו תמים תהיה: ואשתמר מעוני, כמו מעט  
 לז: (כה) וישב, הזכיר כבוד ידי לנגד עיניו כנגד כי כל משפטיו לנגדי: (כט) עם חסיד, יראה חסדיו: גבר,  
 תואר וליננו סמוך: התחסם, מובלט תי"ו שלישי כמו התחוק והעטם יראה פעלך שהוא תמים חז אתה תמים  
 דעסי: (כז) עם גבר, מפעלי הכפל כמו קל ומנס: תרפתל, כמו נפתולי אלהים על דרך תלסח עד שחלחלו:  
 (כח) כי, הפך עקש ותמיש הפך תפתל והזכיר עם כי פלא האשע עם גדול מתשועת איש אחד והזכיר

מצודה דוד

(כד) עמו, עמי: ואשתמר, שמתיק אה עמי מן הדבר הכתוב  
 לי לשון: (כה) וישב, ולזה כפי' ה' לי כדק: לנגד עיני, ולא  
 עני דבי אלם ולהסיק: (כז) עם חסיד, כי ין דכך לסתנב  
 חסד מס חסידו: (כז) עם גבר, לם איש כדור ונקי תהנהג כדכירות כי חסד משלם לשים כמעטו: (כח) עם עני, עם מוכנע:

קיינדר עם גבר תמים תתקם און מיט דעם גאנצין מאן  
 יצחק וואס ער איו גיווען גאנץ אין דיין מורא  
 האקטו גינאנצט זיינע רייד מיט אים: (כז) עם גבר  
 תבדר און מיט דעם לוימערין מאן יעקב וואס ער  
 איו גיווען לוימער פאר דיר האקטו אום דר ווייקט  
 און גי'ייקעקט זייני קיינדר געם עקש תתפתל און מיט  
 דעם פר קיימטין פרעה האקטו פאר קיימט און  
 האקט שבמל גיווען זיינע גיינע מחשבות וום ער  
 המ גי'קראקט אוף די ישרא'ל: (כז) כי אהת עם עני  
 וישב דען דם איום פאלק ישראל עקלפמי וגינים  
 רבות משפטי און די האפענדיגי אונן מוכטו גינעקען:  
 (כז) כי אהת תאיר גבי דען דו גאט האקט דר לייכט



וְעֵינַיִם רְמוֹת תִּשְׁפִּילֵי כִי כִי אֶתְהַתְּאִיר  
 נְרִי יְהוָה אֱלֹהֵי יְגִיָּה חֲשָׁבִי כִי בִּבְךָ  
 אֶרְצֶן נִדְרֹד וּבֵאלֹהֵי אֲדָרְגֶנּוּ שׁוֹר׃ הָאֵל  
 תָּמִים דָּרְכֹו אִמְרַת־יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן  
 הוּא לְכֹל וְהַחוּסִים בּוֹ׃ לֵב כִּי מִי אֱלֹהֵי  
 מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר זִוְלַתִּי אֱלֹהֵינוּ׃  
 הָאֵל הַמְאֹזְנֵי חֵיל וַיְהִי תָמִים דְּרָכָיו׃

ת"א אמרתי יומא סב"ג עגן סוף עקמיס פ"א ס"א סמאורי יומא פ"ו מ"ב מ"ב

לְכָל דְּמַתְּרַצִּין עֲלוּי׃ לֵב אָרוֹם עַל נִסְא וּפּוֹרְקָנָא דְהַעֲבִיד לְמִשְׁחָה וּלְשִׁיבֵי עֲמָה  
 דִּישְׁתְּאָרוֹן יוֹדוֹן בַּר עֲקִמְיָא אוּמְיָא וּלְשִׁנְיָא וַיִּמְרוֹן לִית אֱלֹהָא אֵלָּא וַי אָרוֹם לִית בַּר סָמָה  
 זַעמָה וַיִּמְרוֹן לִית דְּהַקְרַף אֵלָּא אֱלֹהָנָא׃ לֵב אֱלֹהָא דְקָמוֹר בְּחִילָא וּמִתְקַן שְׁלִים אֶרְחֵי׃

רש"י

כנגד פרעה : (כט) כי אהיה האיר נרי כשנלחם  
 כלילה כנדוד עמלק הכח על קלגל שנלחם (ס"א"ל) ויכס  
 דוד הנקפס עד הערב למחרת : (ל) כי כך . כמבנתך :  
 ובאלהי אדרג שור . כשכח להלחם על יבוס ואמר כל  
 מכה יבוסו וגו' יהיה לראש ולשר (ד"ה' א' י"ח) היות  
 יואב כרום רענן וכפסו ותלה בו ועלה על החומה . אמר  
 דוד יהלמני לזיק וגו' (לקמן המ"א) קצר לו הקב"ה את  
 החומה ודלג . כמדדש תהלים : (ל"א) צרופה . כנוריה  
 מנמטים ועושה (ל"ו) ויהן תמים דרכי . הסור מדרכי

אין עזרא

ישעיהו רמות וחינם ורעות כלילת : (כט) כי . הזכיר כי  
 אשה תאור נרי והוא משל לחלו העוב : (ל) כי . ארזין . כמו  
 ארזין וכמוהו מרומם ויש חומרים ארוץ אחרי כדוד כדרך  
 אלנה רבי ועטס כך עמך או כמך שאקרא : (ל"א) האל .  
 אמר ואמרתו אין דוסי בה ושמך כי הוא צרופה שהוא יהיה לעולם מגן לחוסים בו : (ל"ב) כי . ואין עומד כנגדו שלא  
 ימלא אמרתו כי אין אלוה בלתי : (ל"א) האל . וכאשר הוא אל תקף אזרני חיל מתוקפו וכאשר דרכו תמים כן נתן  
 דרכי תמים ועטס ויתן כי מאתו יסוב המבט :

מצודת דוד

ועינים רמות סמנמטים כיומך : (כט) תאיר נרי . ר"ל תשלח לי  
 מורס : יגיה חשבו . וישעני מן הכס : (ל) כי בך וגו' . ככסמוך  
 ארוץ למחם הכויב ולא אירל ובער אלוה אדלג על סמנמט נכנס  
 כסיכ : (ל"א) תמים דרכו . לגמול לאדם כמפעלו : צרופה .  
 ככספ לזוף שפין בו סין כן למחם ס' וככסמחו סין כס דלכ כמל :  
 כגן . ממסס כמגן : (ל"ב) כי מי אלוה . אשר כידו סכס למחוס כידו :

פירוש

מיין ליקבט אז איה האב סלקחה ניהאלקן כנאמבט  
 מיט דעם חיל פון עמלק בייא צקלג הי אלהי יגיה  
 חשבי נאם מיין נאם דר לייקבט מיין פינקסערניש׃  
 (ל) כי פי ארזי גדיד דען דורף דיין פו זיקערונג לוף  
 איה צום חיל פון פינקט וביאלי אדלג שור אונ דורף  
 נאמס היקף שפרנג איה אוף איין מווער צו סלקחה  
 האלקטין מיט מייןע פינקט : (ל"א) האל תמים דרכו ער  
 איז דר נאם וואס ויין וועג איז נאנץ גבחה הי צרופה  
 נאמס זאג איז גילייטערט ער זאגט צו אונ מוט עם

ועינים רמות תשפיל . וכסך הנבחות לעינים כי הם סבת  
 הנבחות והחפאים : (כט) תאיר . הצדה היא הרקיעה והתשע  
 כמנה היא האורה והגובה ח"ש יגיה חשבי : (ל) כי כך . כעומד  
 אשכר נדודי אויב . וארזין כשורש רצק ובא בשרק או פירוש  
 ארוץ לקראת נדוד אויבי ולא אירא סהם . וכן אדלג חומת ערי  
 אויבי לכובשם . ואמר אדלג למחירות לכבוש אותם כאילו  
 כדילוג אכנס בהם : (ל"א) האל . שחובלת בירו סה שטושה  
 עושה בחמימות וביזש משלם לכל איש כמעשהו וחשיב לי  
 כצדקתי ולאייבי כרשעתם ואמרתו צרופה שאין בכל משפטי  
 סיג אלא חבל על קו יושרי וחאמנות : (ל"ב) כי מי אלוה . שיפר  
 אמרתו וישייב גיורתו כי אין אלוה ואין צור וזלתי : (ל"א) האל .  
 הוא בעל הכח וחמו עותן חת : ויהן תמים דרכי . נתון שלם

סנחת שי

(ל"א) הסופיס טו . יס ספריס סספס ססר וס"ו :

לכוד וקטעס שהוא תקוף ולא יעשה עול רק תמים דרכו וכבר  
 אמר ואמרתו אין דוסי בה ושמך כי הוא צרופה שהוא יהיה לעולם מגן לחוסים בו : (ל"ב) כי . ואין עומד כנגדו שלא  
 ימלא אמרתו כי אין אלוה בלתי : (ל"א) האל . וכאשר הוא אל תקף אזרני חיל מתוקפו וכאשר דרכו תמים כן נתן  
 דרכי תמים ועטס ויתן כי מאתו יסוב המבט :

מצודת ציון

ומסמול (דכיס ל"ב) (כט) יגיה . זיקתי ויליך : (ל) ארלג .  
 אקסן : שור . מוטס כמו כנוס לעדס עיל סוכ (כ"לס"אס מ"ט) .  
 (ל"א) צור . ענין חוק : זולתי . כלמי : (ל"א) סמאורי . מלשון  
 סוור ומנוסס : חיל . כח :

עגן הוא לכל החוסים בו ער איז איין פאנצער כלוקר  
 איין באשיצונג צו אלע די נוס בשיצן זיה איז אים׃  
 (ל"ב) כי מי אלוה כפלעדיה ומי צור זיקתי זיקתי דען ווער  
 איז איין נאם חוץ נאם אונ ווער איז איין בישעפער  
 חוץ אונזער נאם : (ל"א) האל סמאורי חיל ויהן תמים  
 דרכי ער איז דר נאם נוס האם מיה אן גינורט מיט  
 כח אונ הט גינעפיין נאנץ מיין וועג : (ל"א) משה רבי  
 כאלות ער האם גימאכט גלייך מייןע פים אזו נוי  
 די הינדן די נקבות נוס זיקערי פים שטייען גלייכר

לִדְמִישׁוֹה רַגְלֵי בְּאֵילוֹת וְעַל בְּמוֹתַי  
 יַעֲמִידֵנִי : יְהִי מִלְמַד יְדֵי לַמַּלְחָמָה  
 וּנְחַתְהָ קִשְׁתֵּי נְחֹשֶׁה וְרוּעֵתִי : יְזוֹתְתֵנִי  
 לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַיְמִינֶךָ תִּסְעַדְנִי וְעֵנּוֹתֶךָ  
 תִּרְבְּנִי : יְזוֹ תִרְחִיב צַעְדֵי תַחְתֵּי וְלֹא  
 מִיַּעַדוֹ קָרַסְלִי : לֹא אֶרְדֹּף אֹיְבֵי וְאַשְׁיִיגֵם

לִדְמִישְׁנֵי רַגְלֵי קַלְדַּיִן  
 הִיךְ אֵילָתָא וְעַל בֵּית  
 תּוֹקֵפֵי וְקַמְנֵי :  
 לֹחַ טַלְיָף אֲרִיבֵי לְקַעֲבֵד  
 קַרְבָּא וּמְתַקְרֵי הִיךְ  
 קִשְׁתֵּי בְּרַפְטִימֵי בְּרַעֲצֵי :  
 לֹו וַיְמִינֵךָ לִי הַקּוֹף  
 מִפּוֹרְקָן וַיְמִינֵךָ  
 מִפְּטִיעֵי וּבְמִסְפָּרָה  
 אֶסְבְּעָנִי : לֹו אֶפְתִּיחַ  
 אֶפְתִּיעֵי בְּאֶתְרֵי וְלֹא  
 אֶנְדַּע רְכֻבָתִי :  
 לֹחַ אֶרְדֹּף קַנְזֵי

ר"א ועונך . פקידה עמך מ' תרחיב . סוסרין לה :

ולא

רד"ק

רש"י

כל תהלה ומשול עד שנעשה שלם וכבוש : (לד) משורה רגלי באילות . רגלי הנקבות עומדות ביזר יותר משל זכרים : (לה) ונחתה קשת נחושה ורועותי . ונחתה ל' דריכת קשת כמו חזק נחתו בי (לקמן לה) ועל שלו נחת וכשתפסל כל דגש ומחסר את הו"ו ונחתה מגורת נחתה כמו נחר נרתי (לקמן ס"ט) מגורת נחר כמו נחר מפות (ירמיהו ז) דגף מגורת נגד עיני נרה (איכה ג) כמו נגרה נלצה כמו נמנה נגד נגף מגורת נגף ואין לומר מגורת חתה שהיה לומר נחתה כמו מן עשה נעשתה מן עשה נעשתה . ד"ל ונחתה קשת נחושה ורועותי ח"ל הוא ל' דריכת קשת כמו חזק נחתו (לקמן ל"ח) והו"ו אי' יסוד בתיבה אלא כמו נחלו (סח"א) ולדרכה קשת נחושה ע"י זרועותי קשתות של נחשת היו תלויות לו לדוד בציטו ורואין אותם מלכי האומות ואומרים זה לזה אתה סבור שיש כח ביד דוד לדורכן אין זה אלא לייראטו והוא היה שומע ודורכן בפניהם : (לו) ועונתך תרחבי . הרבת מרת ענותך להתנג בה עמי : (יז) תרחיב צערי תחתיה . התרחיב הכרחיב צערו אינו טוח ליטולכן הוא אומר בלכתך לא יר צעדך (משלי ד') מערו : איקלורני"ס בלע"ו (מלה) מושגת בל' עקלשערו"ס בל"א הינקטן) : קרסולי . הם הרגלים מן האסתיוון שקורין קבילי"א בלע"ו (שעוליי) בל"א עוסקנאכעל (וכן יחזקאל מו"ג) ולמטה :

דרכי שלא נפקדו מאנשי אחי במלחמה : (לך) משורה רגלי . אם תכרתני לברוח ולהמלט שם רגלי כאילות ולא השיגוני אויבי : ועל במותי יעמיני . ואחר כך במקום שהייתי נלמט שם והם במותי שם יעמידיני בסוח : (לס) מלמד . כשהייתי מצליח במלחמה לא הייתי סתולל בנבורתי אלא שהוא היה פליטך ומרגיל ידי למלחמה : ונחתה קשת נחושה ורועותי . כל כך למד ידי צד שיפלו קשת נחושה מאיבי והיתה נשברת בזרועותי ומירוש נחושה חזקה בנחושה והו חברול חזק : (לו) ותחן . בכל המלחמות ישךך חיה לי למגן שלא נבגתי באחת מהמלחמות ולא חיה זה אלא ששכך הסעדיני : ועונתך תרחבי . כלומר ענותך וחסידיךך עשתה זאת כי לא הייתי ראוי לכך ואני לא הייתי בעם רב וענתך תרבתה אותי והייתי מנצח כאילו הייתי אני רב מחם : (לז) צעדי . כמו בלכתך לא יצר צעדך . ולא מערו קרסולי . אם הייתי רץ לפני אויבי . ומירוש קרסולי כעני כתרנות אשר לו כרעים דליה קרסולין ; (לח) ארדוף

בנחת שי

(לז) ועל כעמי . בפסדים מצויקים חסר ו"ו וכן חבזו בשמואל וסממנה ג' מד מלא הוא דמוף חקוק : (לס) ונחמה . געיע' : (לו) ועונתך . געיע' :

אבן עזרא

(לד) משורה . בעבור שהזכיר לרכו הזכיר רגלי . ומשזה כמו שזה או כמו שיתיי ה' לגדי תמיד : יעמידני . שלא אכשל : (לה) מלמד . מרגיל למודי הרע למוד מדבר : ונחתה . כל אחת מזרועותי כדרך כנות לעדה עלי שור והטין טרש כמו ותחת עלי ידך ויתכן להיות ונחתה כמו נחת הוא אות הו"ו לבני נפעל ויסחר בית מזרועותי כמו הנמלא בית ה' : (לו) ותחן . הזכיר וימני כנגד המלמד ידי למלחמה וזאת הענה נשמת כי היא תגלגלי ותעמימי והנה תרדני כמו ע"ל כל רב ביתו : (לז) תרחיב . קרסולי . כתרנות אשר לו כרעים ועסם תרחיב בעבור : (לח) ארדוף . ולא אשוב מאחריהם :

מצודה דוד

מאשיב במלחמה : (לד) משורה . שם רגלי קלות לרוץ מאד אמר האויב כלילי או קלם כמכותה : ועל במותי . הסעדימי על כעמי ונדולמי : (לס) למלחמה . לרפת מכסים סמלחמה : תחתיה . נחת כי כה לשכר קשת נחושה : (לו) ועונתך תרחבי . גודל העניס שך נלשניה כי פשה לוחי כלנו הייתי פס רב ללח אם סלויב פס כי אשני היו ממי' מספר : (לז) תרחיב . הכומת פסיסומו לבל

מצודה דוד  
 מאשיב במלחמה : (לד) משורה . שם רגלי קלות לרוץ מאד אמר האויב כלילי או קלם כמכותה : ועל במותי . הסעדימי על כעמי ונדולמי : (לס) למלחמה . לרפת מכסים סמלחמה : תחתיה . נחת כי כה לשכר קשת נחושה : (לו) ועונתך תרחבי . גודל העניס שך נלשניה כי פשה לוחי כלנו הייתי פס רב ללח אם סלויב פס כי אשני היו ממי' מספר : (לז) תרחיב . הכומת פסיסומו לבל

פירוש ע"מ

פון די פיס פון די זקרים ועל במותי יעמיני . אונ אורף מיינע הוך קלוקר אורף מין לשטארקייט מוטש ער מיה לשטעלען : (לד) מלמד ידי למלחמה ער לערינא מיינע הענימ צו האלשין מלחמה ונחתה קשת נחושה דעויער אונ עם ווערש ניסטרעמין דר קיפערגד בונגן דורך מיינע ארעם : (לז) ותחן ? פנו יקעך תר' אונג דר האקט מיר גיגעעבן צו איין פאנאצער דיין הי"ף

וְלֹא־אָשׁוּב עַד־כְּלוֹתָם: לֹא אֶמְחָצֵם  
וְלֹא־יִכְלוּ קוֹם יִפְלוּ תַחַת רַגְלֵי:  
וְהִתְאַוְרְנִי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קַמִּי  
תַּחְתִּי: מֵאֵיבֵי נִתְתָה לִי עֶרְף וּמִשְׁנֵאֵי  
אֶצְמִיתָם: מִבַּיְשׁוּעוֹ וְאִין מוֹשִׁיעַ עַל־  
יְהוָה וְלֹא עָנָם: מִן וְאֶשְׁחַקֵּם כְּעַפְרַי עַל־  
פְּנֵי־רוּחַ כְּמִיט חוֹצֶת אֲרִיקָם:  
מִד תִּפְלְטֵנִי מֵרִיבֵי עַם תִּשְׁיַמְנִי לְרֹאשׁ

ושציתנו ולא אשוב עד  
דגמרתנו: לא אנקרבנו  
ולא יכילו למקם ויפלו  
קמילין תחות רגלי  
רגלי: ונתאוורני חיל  
חיל לא היה קמור לקעבר  
קרבא תברתא עקמין  
דקמיון לאקאשא לי  
תחותי: מא ובשעי  
דכבי תפרת קדמי  
נתקמנו קמורי קדרי  
וקמני אשי צנון:  
מ בגן קעיד וליה להון  
פריק סקצו קדמי וילא  
קקבר צלות הון:  
מ ודוששתינו היה  
נגלשהא דארעא על

גוים  
אנפי זעפא ויהי קן אשקמי בעשית אנן: מיד תשוכני ספגת עקמאי הנקריני קמיני מון פריש

**רש"י**  
(מא) נחתה לי ערף. פנים לי עורסם ובורחם:  
(מב) ישועו. מנחמי התורה לעבודת חלילים שלהם: ואין  
מושיע. שאין בה יכולת וחורמים וקוראים אל ה' ולא יענם:  
(מג) ואשחקם. ל' כתיבה: אריקם. כעית הרעק שאינו  
על כמוהו מריקוי שקיהם (בראשית מ"ב) כל הורק מכלי  
אב כלי (ירמיה מ"ח): (מד) הפלמני מריבי עם. שלא  
תעטם כדון ישראל להטות משפט ולא לטעמד בשראל יותר  
מן הכמות: תשימני לראש גוים. שאין עונם בהם:

**אבן עזרא**  
(לט) אמחצם. קום. טס הפועל כאשר יפלו:  
(מ) ותאוורני חיל. נחת כח לאכרי גופי לסכול  
טורח המלחמה: (מא) ואוריבי נחתה. כחילו אמר נחת לי  
(מב) ישועו. על ה'. כמו אל ה' כמו ותפלל מנה על ה':  
(מג) ואשחקם. אריקם. כמו ורקה כשר אף על  
פי שהיה ראוי להיות הקורף דגוסה: (מד) הפלמני מריבי עם.  
מצודת דוד

ועמדו רגלי להיות מוח לסול: (מא) נחתה לי ערף. כי ברחו  
מפני וטו אלו טורף: (מב) ישועו. אל מור מלכי סודמה: על  
ח'. כמו אל ה': (מג) כעפר. שהיה דק כעפר סוכרה כמות:  
אריקם. כעית אוחס ריק מכל כעית הסוגל כמותם ששחק  
ודקו כעני אדם וכמות מוסרם וכלר המקוס ריק ממנו:  
(מד) מריבי עם. מנחמות עמים: תשימני לראש גוים. ויסי

**פירוש ע"ט**  
קערין ביו איה וועל זיי פר לענדן: (לט) אמחצם וילא  
יכיו קום איה וועל זיי וואונדן אונ זיי וועלן גיט קעגן  
אויף שמיין ייגו פחה בלי זיי וועלן פאלין אונקער  
מיינע פיהם: (מ) ותאוורני חיל לפלחמא אונ דוא גאט  
האקט מיר אן גיגורט מיט פח צו נאלמיון סלחמה  
תכריע קמי תחתי דוא סאקט קניען מיינע פייגט  
אונקער מיר: (מא) ואוריבי נחתה לי ערף אונ מיינע  
פייגט האקמו גיגעבין צו מיר דעם אקין דהיינו זיי  
אנקמלופין פר מיר אונ קערן אום צו מיר ויגער אקין  
ויצאני אצמיהם אונ מיינע פייגט וועל איה פאר  
שניידן: (מב) ישועו ואין מושיע זיי וועלן שבייען  
מייני פייגט צו זיי געריהיידיענישו געצין אונ קיינר

גוים עם לא ידעתי יעבדוני: מה לשמע  
 און ישמעו לי בני נכר יכחשדלי:  
 בני נכר יבלו ויחרגו ממסגרותיהם:  
 חיייהוה וברוך צורי ויהוה אלוהי  
 ישעי: מה האל הנותן נקמות לי וידבר  
 עמים תחתיו: מה מפלטי מאיבי אף  
 מדקמי תרוממני מאיש חמם תצילני:

תרנ"ט י"ט וזכור ואלה וזמן:

עקמא עקא דלא  
 חפיסת יפחונני:  
 מה לשמע אידין  
 ושתמעון לי בני  
 עקמא יכרבון קדמי:  
 מי בני עקמא יסופון  
 וישללון מברקיהון:  
 מי קים הוא יי וברך  
 פקיפא דמן קדמוהי  
 מתייבב לי תקיף ופתקן  
 וסרוקם אלקא תקיף  
 פורקני: מה אלקא  
 לעבר פורענותא לי  
 ומהבר עקמא דקמין  
 לאקשא לי תחותי:

מה משוכי סבעלי דקבי לחוד על דקמיין לאקשא לי הגברני מן גוג וישרות עקמו דחשופין עקוהן

רש"י

(מה) לשמע און: אפי' שלא בפני אלא ששמעו שליחותי:  
 ישמעו לי: יסורו אל משעתי והיוו כשמיים לכרי:  
 יכחשו לי: מחמת יראה: (מו) יבלו: ילחו כמו נבל  
 תכול (שמות י"ח) דמתרגם מילאה מלחה ונחם לי כמו  
 אחרי כלותי (בראשית י"ח) וכן פי' נבול תכול: ויחרגו:  
 לי אמי' ומקדריס אימיה (דברים לב) מתרגמינן חרגת מותח.  
 מססגרותיהם: מחמת יסורי ומסגרות כלא שלמי מסגרים  
 סס ומימין כהן: ויחרגו ממסגרותיהם מנחם פתח אוחו  
 לי רשיון הגורג וכן פירשו ויתרפו ממסגרותיה' ודוקס פתח  
 ויחרגו ממסגרותיהם ויפסחו מכבליהם הנחומים על רגליה'  
 ופתרון ויחרגו ויפסחו כדמתרגמינן תגריה (סוף א'):  
 (מו) חי' ה': העוסה לי כל זאת: (מה) הנותן נקמות  
 לי: נותן כי כה להקטס מאויבי: וידבר: ויחרגו לי דבר: דבר אחר כמו וינהג דמתרגמינן ודבר וכן הכרו  
 מנחם וגם כן הכר ידבר עמים תחתיו (לקמן מ"ז) (סוף א'): תחתיו: בקומתי וחלוסי כענין שנאמר ואתן אלס תחתיו:  
 (ישעיה מ"ג) נתתי כפרך מלריס (סס):

אבן עזרא

יעבדוני: (מה) לשמע. ישמעו. כדרך וישמע שאלו  
 יתחברו: יכחשו לי. והקטס שיכחשו לי שהיו מהללים  
 כגדורחם כנגד נכורתי כמו ברוך עון ואלהך לחיובך:  
 (מו) יבלו. כמו נבול תכול: ויחרגו. מתרגמינן יחרגו:  
 הגנבים שיסגרו כהם מפחד: (מו) חי. הקטס כי חי צורי לעולם ולעולם יהיה רס אלהי ישעי על כן לא הפחד:  
 (מה) וידבר. כמו כעדר בתוך הדכרו: (מי) מפלטי מאויבי. יס אומריס שאלו ואלשו: אף מן קמי. הס

מצודת דוד

מלך דחוקס: (סס) לשמע און. על פי שמעו שלא לי סס  
 נבוכס והיו שמעו לעבודתי: יכחשו לי. ידכרו אלי דכתי כהם  
 לומר שחוכים ססס לי כי יהי סחדי פליסס: (מו) יבלו. ר"ל  
 יסיו ומיכריס כמלכו: ויחרגו. יסיו וסמקיס ממש סחדי מנוריס  
 וכחלס יססס כל כויעיס ויכיס כרך לפולס כעכור זס: (מה) הנותן:  
 סנוקס נקמטי פיד ססוי: וידבר. מרס לעוכדי סוככיס ומולת דכר  
 פירוש ע"מ

ה' וברך צורי ער לעקב דר גאם נוס הם מיר גימאן  
 די אלע ואבן און גילובם איז מין באשעפער ויהוה  
 אלהי ישעי אונ ער זאל נוערין דער הובין גאם מין  
 העלפער: (מה) האל הנותן נקמות לי ער איז דר גאם  
 נוס ער גימ מיר מיה אף זאל מיה קענין נובם גימ  
 אין מינין פיינט גרבר עמיס תחתיו אונ ער מוט אונגמר  
 ויאירפין היידען אונגער מיר: (סס) מפלטי מאיבי ער  
 מאקט מיה אנטרנין פון מיינע פיינט אוך מוט ער

דרק

ושכחתי לראש אומות: עם לא ידעתי. שאינם מבני ישראל  
 נכרו אותם שהיו עבדים לחד: (מה) ישמעו. והקבצו: בני  
 נכר יכחשו לי. מיראחם אותי יכחשו ויכזבו לי אותם שהיו  
 במלחמה יאמרו לא נלחמו עליך ולא חיינו לצורך. או פירשו  
 יכחשו לבני בריתם בעבורי: (מו) יבלו. מיראחם אותי הם  
 כעלה נובל: ויחרגו ממסגרותיהם. אפי' במקום שהם נסגרים  
 שם מסגרים ומחורים איכה מחרגם ומחוצו. חרגת מותח:  
 (מו) הי. כלומר כל הסוד והכבוד הזה שיש לי לכם כי ה'  
 שחיה צורי כלומר חלקי והוא אלהי ישעי. הוא חי וברוך ורם  
 והכל בידו להרים ולהשפיל: (סס) האל הנותן. הנקבות שאני  
 טקס מאויבי הוא נותן אותם לי כלומר הוא נותן לי הכח:  
 וידבר. וינהג מתורגם דבר. מנהג העמים מסמקיס אלי ותנחם  
 תחתיו. או הוא מן ותרבר את ורע המלוכה שהוא ענין דבר:  
 (סס) מפלטי. לא די שפציל אותי מהם אלא שמרוםם אותי

מנחת שי

(מו) אלויס יספי. מלא וס"ו על פי המסורה כמו שכתבתי בשמואל  
 וכעדרס סמירוס ויכרום כל אלוי סעמקלס מסר וס"ו וסמ"ה על  
 ויכרו אלוי יספו ויספס כספיסועס כלס כל סממכות סעמללות:

(מו) יבלו. כמו נבול תכול: ויחרגו. מתרגמינן יחרגו:  
 הגנבים שיסגרו כהם מפחד: (מו) חי. הקטס כי חי צורי לעולם ולעולם יהיה רס אלהי ישעי על כן לא הפחד:  
 (מה) וידבר. כמו כעדר בתוך הדכרו: (מי) מפלטי מאויבי. יס אומריס שאלו ואלשו: אף מן קמי. הס

מצודת ציון

אריקס. על ריקס: (מו) יבלו. וכעסו: ויחרגו. סוף סוף על  
 מיר ומו ככס ככס: (מו) צורי. מלשון לור רלס לומר חוקי:  
 (מה) וידבר. מלשון דבר ונגמס וכן דוכר למ כל זכר סעלולס

כרגליהם כמסגרי כעלי כרגל: (מו) חי' ה'. סלול ס' חי לעולם  
 סנוקס נקמטי פיד ססוי: וידבר. מרס לעוכדי סוככיס ומולת דכר  
 פירוש ע"מ  
 צום הערין פון דעם אויער נאלץ זיי צו הערין צוא  
 מיר פלוקר ווען זיי וועלן מיה גימ נעהן נאר זייא  
 וועלן הערין מיין שלוחות נאלץ זיי אוה צו הערן  
 צו מיינע כיייד בני נכר יכחשו לי די פקעקע קינדער  
 נאלץ זייגיגט באקען צו מיר פון מירא: (מו) בני נכר  
 יבאו די פקעקע קינדער און פון וויאלעם ווערין  
 ויהיו מססגרותיהם און זייא זאלן ווערין הינקערניג  
 פון ווערן די יסירימ פון זיי ער פון שליסונג: (מו) חי

יַעֲלֶינָו אֹדֶךָ בְּגוֹיִם וַיהוָה וּלְשִׁמְךָ  
 אֲזַמְּרָה: <sup>א</sup> מְגִדְ לִישׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וַעֲשֵׂה  
 חֶסֶד וּלְמִשְׁחֵי לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:  
 יֵט <sup>א</sup> לְמַנְצֵחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: <sup>ב</sup> הַשְּׁמִים  
 מִסְפָּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מְגִד  
 הַרְקִיעַ: <sup>ג</sup> יוֹם לַיּוֹם יִבֵּעַ אִמֶּר וּלְיָרֵחַ

ת"א ועשה (ג) כעמים (ב) כעמים (א) פסמים היט מקדש נעילת עמר וזכר נחליתם וזכורתם פסמים ת"א פ"ג  
 מספרים: כחובות כ

ד ק ד ק ין ג א ו י ר א : ג יוקא ליוקא וטביע טיקרא וליקיא לליקיא פחית וקחני

**רש"י**  
 יט (ב) השמים מספרים כבוד אל. המזורר עלמו  
 פ"י את הדבר. אין אומר ואין דברים אין  
 מדברים עם הכריות חלל מתוך שכלל הארץ יאל קוס  
 ומאירים לכריות מתוך כך מספרי הכריות כבוד אל ומודים  
 ומכריזין על המאורות: ומעשה ידיו מגיד הרקיע.  
 הכוכבים והזמות שהם מעשה ידיו של הקב"ה אשר הם  
 שם כמו שנאמר ויתן אות' אלהי' ברקיע השמי' (בראשית א')  
 ומשם מגידים כבודו (סוף'): (ג) יום ליום יביע אומר.  
 בני אדם כבוד אל ונכול לשרש מספרים על השמים ועל הרקיע עצמם כי  
 יתברך ואותו הוא הסיפור והגדה. ומה שאמר אין אומר ואין דברים  
 הרברים הם הסיפור וההגדה וכן אמר ובקצת תבל מליהם: ומעשה ידיו  
 כבוד אל כי השמים נקרא רקיע: (א) יביע. ידבר. ופ"י היום הזה ידבר  
 בעבור היום חבא אחריו והלילה בעבור הלילה שיבא  
 אבן עזרא

נווי הארנות: מאיש חסם. מלך פלשתיים כי רחוק הוא  
 שיאמר. על שאלו השמים חסם נס יתכן להיות רחוק לשאלו  
 כאשר אמר מרשעים אלא רשע: (ג) עבד כן אודך. כפי כי הגבורה שלך היא: (הא) מגדל. ולמגן  
 אומרה שהוא מגדל: יט (ב) השמים מספרים. זה המזמור נכבד מאד והוא קשור עם מלאכת השמים  
 ועתה אפרשנו בדרך קצרה ריק לא יביעהו מי שאל לחד הכמת המזלות: השמים. תנועת הגלגלים שהן שוות בדרך  
 אלהת אחרת אחרת והלכות תל דרך ישרה בעלמה וואינה ישרה כנגד ירשכי הארץ ומדת התנועה  
 לא תוסף ומגרע במרלית העין והנה היודע דרכי העגולות יודע דעת מספרים  
 עבריה היותם עומדים על מתכות לך על דרך או שיה לארץ ותורך והנה השמים הם מעגנות הכוכבים ומלת  
 מספרים עבריה היותם עומדים על מתכות אלהת זה הוא כבוד השם  
 ואמר אל להודיע כחו: מגיד הרקיע. שהוא האויר כמו שפירשתי בפרשת  
 בראשית דברים מתחדשים בכל יום עם ע"כ כתוב ומעשה ידיו כי עם השמים  
 כתב כבוד אל זה אמת כי יקבל האויר כח ההשרתים והלצח הגדול: (ג) יום. יש ראיות גמורת מהכמת החשבון כי מערכת השבועה  
 ככל חלקיה ולעולם לא מצודה דוד

על: (ג) עבד כן. בעבור המעשה הגדול הזה: (הא) מגדל: מלשון גדול:  
 וכוס אודך בגוים כי אספך לומר דנו שיה' מגדל וסמות ר"ל מושם יסמות  
 גדולות מלכו ולא תהפוך בגול כי אם בסמך: ולורשו. וכן ועשה לומר  
 עד עולם: יט (ב) השמים מספרים. על ידי השמים נראה כבוד הכל  
 ומגדל וסמות דוד מלכו ועשה דוד: (ג) יום ליום. מיום ליום יביע אומר  
 כ"ל נכח יום כעלוי האומר בו פלג' ס' כי על כח נראה כסס פירוש ע"מ

יט (א) למנצח מזמור דוד צום ליו ווס עד שטמאקם  
 ינה אין יגאנג הט דוד גימאקם דעם קמזור  
 ער נאל איהם זינגען אין בית המקדש: (ב) השמים  
 מספרים קבור יט די היקלין דר ציילין דעם קבור פון  
 נאם ופעשה ידיו מגיד הרקיע אונ די וויקדליכע מעשה  
 פון זיינע הענטן נאנג דר היקעל: (ג) יום ליום יביע  
 אפר איין טאג צום אנדערין מאכט ריידן איין זאג  
 ובלילת לילית יהיה דעם אונ איין נאקם צו דר אנדערער  
 מוט זאגין איין וויסין שאפט רען דוקה דעם קאג  
 אונ

לְיִלְיָהּ יְחֹהֵב־דַּעַת: י אֵין אִמְר וְאֵין  
 דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלָם: ה בְּכָל־  
 הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תִבְלַ מְלִיָּהֶם  
 לְשִׁמְשׁ שֵׁם אֱהֵל בָּהֶם: ו הוּא כִּתְחַן  
 יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ יִשִּׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֶרֶח: מקצה

ת"א וכול חסון וזכר כעצומת:

**רשי**  
 מעשה כראשית מתחדש מיום אל יום לערב חמה שוקעת  
 וזורחת לבוקר ומתוך כך יביעו הכריות אמרי שבת על ידי  
 הימים והלילות שמורים את הכריות לקלם ולהודות (ממס)  
 פתר יביעו ל' מעין טובע סא"ל: יחוד: ל' הגדה:  
 (ה) בכל הארץ יצא קום, קו השמים שהם נמתחים  
 על פני כל הארץ ומחמת כן בקצה חבל מליהם שהכל  
 מדברים כנשללות שם רואים: ל' שמש שם, הקב"ה:  
 אהל בהם, נשמים מלאן שהשמש נתון בתוך תיקו.  
 תנחומא: (ו) והוא כהתן יוצא מחופתו, ככל נקר

בנפח לשוב לבלתי כן השמש שב בכל יום למקום ירחיהו, ודמו  
 הגבור שש ושבת בצאתו למלחמה וכן השמש ישיש בצאתו

**ר"ק**  
 כלומר כסדר התנועות ביום ובלילה כמו שחיה בששת דבר  
 בראשית כן הוא וכן יהיה לטוב לא נשחנה ולא נהחף דבר  
 אם כן תיום הזה כבוד בעבור פחד כי יודע כי כן יהיה: (ה) אין.  
 פירשנוהו: (כ) קום, בנינים למי שהבנין יעשה בהשית הקו  
 כלומר מעשה הגלגלים והכוכבים יצא בכל הארץ, וכן ובקצה  
 חבל מליהם בעצמם דבריהם: לשמש שם אהל בהם, ומקום  
 בגלגלים ואמר הספור על השמש לפי שהוא הטבור הגדול  
 ושישג כמנו תועלה גדולה יותר משאר הכוכבים כמאירו  
 וברובם לכבו אדם ולשאר בעלי חיים וצמחים, ובאמרו בהם  
 דל באחד מהם הוא הגלגל הרביעי משבעת הגלגלים שבהם  
 שבעה כוכבי לכת ואמר בהם כי אלה הכוכבים תקועים בגוף  
 הגלגלים: (ו) והוא, בשחר בצאתו בזהו ובחדרו הוא כהתן  
 שצא מחופתו שהכל שמויה לגדו כן השמש הכל שמויה  
 לאדו, ואדוני אבי ו'ל פ' שדימיו לחתן יצא מחופתו שהוא  
 גם כן לגבור שלא יכשל במרוצתו, ואמר ישיש כגבור, כי

**אבן עזרא**  
 תמלא מתכונת מערכת דומה לאחרת אילו היה העולם עומד  
 אלפי אלפים רבבות שנים גם זה מפורש בספר יצירה ובעבור  
 זה מה יתחדש כיום הזה יודיענו ליום הבא וה' לזו ודור אל  
 דור כי בכל יום יש דבר חדש ואין טענה מדברי שלמה אין  
 כל חדש כי על הכלל ידבר: י' בייע, שלא יפסקו כמו מנוע  
 או כמו גייד הנה יביעון צפיהם כמו אחוך שמע לי וטעם  
 יום ויליה המון עומד: (ד) אין, הזכיר כי אין לשמים פה  
 ביום בן אדם וטעם אומר הם הדבורים שיש להם טעם שלם  
 כגון ראובן כי וזה לא יהיה רק מחובר דברים והדבור  
 הוא ראובן והקול ישמע אות ר"ש ראובן והנה הזכיר כי  
 במראה העין של גוף ומראה עין השכמה הנטימית החכמה  
 יראה אמתת ספור שמים ומה שיגיד הרקיע: (ה) בכל,  
 קום, כמו קו לקו והוא מתכתב ומ"ש קום שב אל השמים  
 והטעם כי מתכתב יקרא בכל מקום ויבינו מה עמתי כל

**מצודת ציון**  
 כמו, אחוס דתי (אויב ל"ג): (ה) קום, ל"ל הכנין שלהם  
 כעשה בעמיתים קו המסקל: בליהם, אמליהם כמו אין מלה  
 הארץ פס שתי, בהם אמריה כי בנה שמחמים מפלגות ה' הרי הם  
 בשמים ולא פס: (ו) והוא, השמש סוס יולה מחמתו נה:  
 עשה לנו כאשר ישם הגבור לגין סלוחם כי בטוח הוא בגבורתו ולא

**מצודת דוד**  
 מושלמות המקום: (ד) אין אומר, ל' אמת שלין כסם אמרים  
 ודיבור ולא כשעמ קולם: (ה) בכל הארץ, לכל על כן בניתי  
 הבאים יאלו להיות כלאום בכל הארץ לזכר ושמע דבריהם בקלם  
 כללו אמרו: לשמש, הנה לשמש על חוסל בהשמים כי כל המלכו  
 על הארץ כאשר ישמה החתן בלחמו מחמתו: ישיש, כול שש  
 יחם מפני כל וכן הכתם בטוח הוא שילך מהלכו בלין מוחם:

**פירוש ע"ט**  
 ל' ים ריידין פון די וואונדער קום זיי זעהן אונ לובין  
 גאט און זיי לשמש שם אהל בהם צו דער זון קט גאט  
 ג'מאכט אין ג'יעצקט אין די הימלען: (ו) והוא כהתן  
 יצא מחופתו און די זון גייט ארום אליי קריא קארגין  
 מיט שמקה אזו ווי איין קהן וום גייט ארום פון  
 זיין חופה ישיש ג'בבור לרוץ איה די זון פרייד זיך אזו  
 ווי איין גבור פרייד זיך צו לופין אין וועג אונ קט  
 פר קיינים קיין מורא גיט: (ו) פקצה שמשם סוצאו פון  
 די עק הימלעל איז דר אום גאנג פון דר זון וחקיטו

**פירוש ע"ט**  
 אונ גאכט זעהן די קענעטשין גאטס וואונדער אונ  
 לובין גאט דר פאר: (ד) דא איז דר פסוק ספורש  
 אונ גאט אין אסר ואין דברים עם אין גיט קיין זאג  
 אונ עם אין גיט, קיין רייד גי' לשמע קולם עם ווערם  
 גיט גיהערט זייער קול פלוקר די הימלן ריידין גיט  
 אונ זאגן גיט: (ה) גייערם בגל הארץ, יצא גיט אין דר  
 גאנצער וועלט גיט ארום זייער שונר דען זיי זענן  
 פר שפרייט איבער דר גאנצער וועלט, דרום ויבקה  
 בגי מליהם איז אין עק וועלט זייער רייד פלוקר די

# וּמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ וְתִקְוַתּוֹ עַל־ קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מִתַּמְתּוֹ : הַ תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ עֲדוֹת יְהוָה

הַיָּד נִבְרָא לְסִרְהֵם  
בְּאֶרְחָא : וּמִקְפֵי שְׁמַיָּא  
מִקְקַנְיָה וְהוֹקְפִיָּה עַל  
סְטָרֵיהוֹן וְלִית דְּמִסְתָּר  
סַן רַחֲמֵיהּ : הַ אֲוִרְקָא  
דְּיִי שְׁלֵקָמָא סְחִיקָא  
נֶפֶשׁ סְהִדוּקָא דְּיִי

ת"א תורת ה' . קדושתו ו עקריו מב מלכ' מקדוה עמר בעילה (מגלה חסד) : ערות . יומת עב :

### רש"י

וזה שא' השמים מספרים כבוד אל : (ו) ותקופתו על קצותם . הקפת סבובו מזה אל זה : ואין נסתר מסתרו . אלמלא נתן ברקיע ההתהוות לא היה אדם נסתר מפניו מפני המימוזה חממה ולבנה ברקיע הכני כדלמריקן שבעה ברקיעים הם וילון קרוע שחקים וזבל מכוון מעון ערבו' וזוהי להם סכרין וילון אינו נסתר כלום ברקיע י"ג אבל ולבנה כוכבים ומולות כו' : (ח) תורת ה' ה' המיסוד . גם היא מור' . כשמש כמ"ש בסוף הענין מורית עינים ואומר (משלו') כי נר מזה ומורה אור . דבר אחר ואין נסתר מחמתו ליום הדין וליהט אותם היום הנצ' (מלאכי ג) אבל תורת ה' תמימה משיבת נפש לדרכי חיים ומגינה היא על נאמדיה מאותו להט כמ"ש והנה להם ירחי שמי שמש לדרק ומרפא וגו' (ספ') ערות ה' נאמנה . לאמנת היא להעיד בלומדיה : משיבת נפש . משיבתו מדרכי חיים לדרכי חיים . תורת ערות ספקדי גלות ויראת משפטיה שעה כנגד שעה סדרי מטה וצין כל שם ושם חממה תיבות עם השם עלמו כנגד חממה חומשי תורה וחומס כסוקן אמת לדקו

התצנתו וריתתו הוא חששון : (ז) מקצת השמים . מפורז : ותקופתו על קצותם . על כל קצות השמים הוא שחלבו ואמר והקופתו שפירושו סיבובו לפי ששובב הרוחות וישוב למקום וריתתו שמהלכו ביום נראת ברוח דרום והולך למערב ושובב רוח צפון לבילה עד ששובב כבוקר אל רוח שורר ממנו וזה למראות חשין לבד לפי שחלבו נוסח לצד דרום אבל לא יולך לפאת דרום אך לפי הכבת ההכונה לא נאמר זה מתקופת חיים אלא בתקופת השנה שהוא אל דרום כיומי התורף ובכפוף כיומי הקיץ וזה הנגלה לעינים וידוע ובורר : ואין נסתר מחמתו . כי השמש בכל העולם הוא אף ע"ם שאינו נראה בכל מקום . ואבר ואין נסתר מחמתו ולא אפר ואין נסתר מאורו . כי יוכל האדם להסתר מאורו ולא מחמתו כי אפי' בהדרי הדדים ישיגנו חסו : (ט) תורת . ר"ל כמו שושמית והשמש בעידיה ומספרים על כבוד האל ועל חכמתו כן התורה והכבוד אשר לעמו ישראל בעידיה על חכמתה ועל ישרו ועוד אבר כמו שהשמים והשמש מועילים לעולם וזה העולם עומד כן התורה היא חממת היא משיבת נפש וקיום הנפש כח כמו שקיום העולם בשמש . כי כמו שהגר בארץ נכריה ואין לו עוררים ומסוכים כן הנפש כי כעורר הנוקב יביא ריבדים ואחר המתאה ותיא חיותה בנוף . כי עורר הנוקב יביא ריבדים ואחר המתאה ותיא חיותה רשבויה בניגים והנה התורה טירה האדם הדרך הישרת ובסירה אותו מתאות העול' ובכפושלות רביסותנה היא משיבת את הנפש שכיבה ובסמארה אל הולדתה ואל סקום כבודת והתורה היא כבתת המצות האידך העשה . והנה הספר בראשית וספור ענין התורה וכן ספור כל שאר הרבינות כלם סורים על האל כי הוא יוצר העולם ועל שובתו ועל בראוי ותשבתו כמובנים ורבעים . והזכיר המצות . והוא מה שצות האל לעשות בררכי עבודת האל ואהבתו כארון הכבוד לעבדו . ומעדות . והם כל שבהם שחם עדות כי ישראל לאל שקבלו את אורו לאלה ויהא קבלם לעם סגולה כמו ארון העדות והאל סועד כי

### עורא

במיומיה נזכרים כמותורת ה' הרעת והגזיר והזכיר משיבת נפש כי התורה תסיר הספק מן הנפש וטעם לאמר תמימה כנגד השמש כעבור יריות השמש תמימה בורה ויחינה כמו הלכנה וטע' נפש' נפש כשמש כי מעת היות השמש בחלי גלגל העולה תשיב נפש רבים מהחוליה הפך מה שהקמה החיות בחלי גלגל היורד והרפוא' ידעו זה ועדות הדכרי' העתיקים מפי המעידים שהיו בעיניהם ובעבור שלא יוכל אדם לרפאם מדרך הראיות אמר מחכימת פתי ואמר שנאמנים הם ואינם כוזב אף על פי שאינם יודעים אותם חכמי לב ואמר על התורה תמימה כי אין לר'ך לעדות עד אחר עמה :

### מצודת ציון

נלשוני (לקמן קל"ט) : (ו) ותקופתו . עלשון הקסם וכסוב : (ח) משיבת . ענין כחמה וקסטה כמו לנשיב נפש (חומ' ד) :

### מצודת דוד

(ו) מקצה . יליאת השמש היה מקצה השמים לפי הכהנים והגדמס לכל אחד לחוקק שלו : ותקופתו . וסבובו הוא על קצות השמים כי כל יום ויום ברוח שורר חממה למעול וטובק כדוח שמש למעול וכן מוכח בזכר יום יום : ואין נסתר . ואין נש' סתיה בסתח חקום כ"ל שלישם כסמולוחיה ומופלת יותר מן השמש : משיבת נפש . ר"ל כי השמש עם כל חומלתו לנפשות יזיק חממתו הכי עד כי יחלב סמים חולי . העות גלגל המורה וישיבת עוד נפש האדם כי היא ענינה ומלגת מן העות . הנלות יקלמו ערות כי מעידיה על

### פירוש ע"פ

על קצותם . אונ' דם ארום וירגלין פון דר זון איז אוף די אנדער עק היקלען ויאן נסתר מתחתו אונ' עם איז גיט קיין פר באירנעניש פר דר היץ פון דר זון אזו היים איז ויא : (ח) תורת ה' המיסה משיבת נפש אקער נאמס תורה . איז נאנץ אונ' זי דער קוויקט דם נפש פון מענטשין פלוסר זיא איז אזו לעכמיג ווי דר זון אונ' זיא איז פקעער פון דער זון דען זי פירט דעם קענטש צו די ווען ווס פקענגין צום לעבין אונ' זי וועט סנין ציין לעהיר און דיא וואס לענגין זיא פון

נתי תורת ה' המיסה . דבי' הירקד זאנעס יעדער יוד דארף לערנן תורה . און דר יוד וואס לערנען תורה וועט ער האבן לעבין און די וועלט און און די אנדערע יונגלס . ער וועט אונ' זיין צו ביידיע וועלטין . אפילו דער וואס לערנען תורה גיט לשמא נגים פון ווענין מצוה וועט ער און האבין א נשין שר און דער וועלט אונ' קיין וועט א גיט שפראכין און יענע וועלט . אונ' דער יוד וואס לערנען תורה לשמא פון ווענין מצוה . זאן עם קסם זיין צום ער זאל אנועק גיין פון דער וועלט . גיט די תורה אים אןפסקענין אונ' זיא בעשינעס און אים פר די מלאכים

דר היץ פון דער זון עיניה ה' נאכנה נאמס תורה איז באגלייבט

# נֶאֱמָנָה מִחִיַּמַּת פִּתְיָי : פִּקּוּדֵי יְהוָה יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב מִצֹּת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת עֵינָיִם : יִרְאֶת יְהוָה וּמְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעַד מִשְׁפְּטֵי יְהוָה אֲמַת צְדָקָן

פִּקּוּדֵי יְהוָה  
שְׂקֵרָא : פִּקּוּדֵי יְהוָה  
הַרְצִיץ כְּחֶדְרֵן לֵבָא  
פִּקּוּדֵי יְהוָה  
קִנְיָהּ אֲנִינִי : דְּהִלְקֵהָ  
דִּי דְקֵיָא קִמְרָא לְעֻלְמִין  
דְּקֵיָא דִּי הִיכְוֵהָ  
וּכְיָא

ת"א פקודי . סס פסוקים 3 פסוקים יא פ"ח פקודה ספר מו 2 יבוא יוסף סס 2

רש"י

רד"ק

לישראל בראותם כבודו על הר סיני בקלות ולפניהם והטראח  
תגדול הואו הוא ערות להם ולבניהם עד עולם וכן שאר מצות  
דברת כשבת וכו' ואמר (ט) פקודי ה' אל כל מצות השכל  
שהאל פקודה ונתנם בלב והשכל כורה עליהם שהרי כתוב אח"כ מצוה ה' ברה ואם כן מה הם פקודי אלא ל' נגידה והנחת  
שהשכל כורה עליהם. וכן הם ישרים ובשבתו ללב החכם שישכח כל יוכלו כאשר יגבר כל הנוף וינהגו בדרכי השכל חתו  
לב הכורה על השכל : ואמר יראה . שהיא ראשית הכצות ונקרא כי העבר אם לא ירא כארזון לא יעשה כצותו והיראה  
הנכורה בסתר. ואמר המשפטים שהם הדינים בין אדם לחבירו והנה זכר לו כל לשונות הכצות לבוד הקיום והפע' כי אמר עליהם  
הכיבת ברה ישרים ששכחו וכל וכל הנכשכים וכל זה לא יתכן לומר אלא על הכצות כמעטם גלו ויראת התוקים כבור אכילת  
חזיר ולבושת שעשנו והדרכים להם שאין שמעם גלו אך יאמר עליהם נחכרים ומהוקים ומהורים אף על פי שהם כן למי  
שמעם נראה לו דנה אין פעםם נראה לרוב בני אדם. ואמר המיטה . שהיא שליפה כולה לא יחסר דבר בה מכל הדברים  
שצריך אדם להם בעולם הזה ובעת"ב. ואמר ערות ה' נאמנה : כי אין כזה בה כי שכן הכבוד בישראל לעניו כל ישראל אין  
סבחי' וספקי' . ואמר מחכיבה פתי . כי כל דברי השבטן חכמה נפלאה כי לא דבר רק הוא הכבוד והכובות והכובות והחירות וכן  
כל הדברים כלם כורים על חכמה כי שקראו אותו תחכמים עולם האמצעי שהוא דמות העולם העליון דמות העולם השפל וכן  
שמירת השבת היא חכמה גדולה שיקרא האדם בכללה על חרוש העולם וכל משעה בראשית והיא חכמת הפעם . ואע"פ שחולק  
התארים האל' ואמר להורה המיטה משיבת נפש ואמר על העדות נאמנה כחכיבת פתי וכן לאחרים . כולם שיום בתארים ולא  
אמר התואר הוא על האחד רק ה' על חבירו אלא שספק כל תואר אל המתואר הקרוב אליו שצריך ללמוד עליו כפי התואר כמו  
שפירשו וכמו שגורשו . ואמר מצוה ה' ברה . כל מצוה ומצוה בספקו שהיא ברה ובה באין כל סוג. ובמירת עיניו . כי  
העם שהם בלא אמות הולכים בתורשי כי הצות יאירו הלב והם מדרגה לעלות אל הכבוד הגדול : (י) יראה ה' והוא  
הדברים שיעשה אותם בסתר או בלי דעת אדם כמו הנגבה והזיוף כבודות והמשקלות והם הדברים שכתוב בהם ויראת  
מלאכיך והיראה מורוד סוף סוף כי הדברים רעים שהם בגלוי יבוע אדם מעשותם מיראת בני אדם והנה הכסף שהוא איש  
מחור כי י' בו סגים אבל הדברים שהם בסתר יבוע אדם לעשותם מיראת האל לבוד היראה היא מהורה כי אין בו סגים.

### אבן עזרא

(ו) יבוא ס' סטוכס . עלה ו'א' וטו' ו'ג' ג'יש פ'שט נח : (ט) פקודי . מגו' פקודי והמ' הנמלאו' בכה הנשמה בכל  
אלם כדירותו בר מנ' והסס הפקודי' בלב והזכיר ישרי'  
מספטי' . גניטי' .

עמהם כי כל המשכילי' המחמי' עליהם בדרך הישר שאין עס מכשול ואמר שמחיה לבכי בעבור' גיעה האדם לעמלת  
שמחת עולם וכנגד השמח הזכיר ישרי' בעבור כי מהלך השמש על כדור המולדת הוא הדרך הישר ועוד יתרו  
לפקודי' כי השמש פעמים נוטה מגלגל המישור ושמחת לב כנגד השמש כי ככה הוא רק ביום השמח ולא בלילה  
והפקודי' המסמיים חמדי ומלות ה' מלות עשה וקראם מלות בעבור שאין כתוב ברובם למח לוואומר עליהם כרה כי  
כן הם לבדי ונכר ע"כ מאירת עינים כלדם עינים כאלם שיהיה כחשך וכנגד השמש אחר כרה כי אין בה כדמות שמרות חכמה  
כמו ללגנה ויתרון המלות כי העני' ויתורו אור השמש ביום ולא כן המלות והמאורות עינים כי האל הוא העולם  
ביום גם בלילה כי אור הלכנה מורה בראיות גמורות : (י) יראה . מלות לא תעשה ואמר עבודה כי שהעור הוא  
שלא יתגאל בזנות לא תעשה : עומדת לעד . שלא יתכן שהשם יתח הסמור וכנגד השמש אחר שהורה בעבור שיש  
פעמים שיקרר השמש אע"פ שגופה טהור הוא רק הדבר כנגד האחרים והשמש עומדת לעד כי איננה מורכבת כמו  
הנכרי' מהארכע' וקולות אע"פ שתפתנה עומדת השמש כפי הרוחות : משפטי' . ידוע כי משפטי חמתי המולות

### מצודת ציון

(ט) ברה . מלכות כבוד וקני' :  
סמקיימס אלס נעלמיכס כס' : כחכיבת פתי . אלכל כשמש  
לפעמים יכרים מומן נמוח הלדס וישמנס : (ט) כשמיחו עליו . ולא  
עינים . אלכל כמרכס לספסלל כולר השמש עיניו כמות : (י) עומדת

### פירוש ע"ט

פאנגלייבטם צדות צו זאגן ווער עס האט זי גילערינט  
פחכיבת פתי זיא מאכט פלוג איין נאר : (ט) פקודי ה'  
ישרים משפטים לב די גיזען פון נאם : ענין כעקשפארטיג  
זיי מאכין דר פכייצן דס הארץ כצת ה' ברה כצידת  
עינים נאמס סצוה דס איז די הורה איז לומר זי דר  
לייבט די אונזן : (י) יראה ה' פהורה עופרה ליה נאמס  
מורא איז ריין זי שקייטס ביז אייביג פלוקר זי האט  
איין קיום ביז אייביג משפטי ה' אכב דרטי יהודי נאמס  
משפטים וענין אקת זיי וענין גיעקטם אלע מיט

### אבן עזרא

ארץ ישראל וייל זיי האבין גים נעלשעוים הורה . ועתה סדי  
דער געקריבן זאלע זאכין איז נאר קען זאל לענין תורה :



זכור פחדא: יא דרגינין  
 מדקא ימן אוברין  
 סני וקסיסין ופיר סון  
 דקשא וקבריתא  
 חליטתא: יב גרם עבדך  
 אורבת ברוך בן עבירין  
 חליפי היקנא אתעבירין  
 סב הון דר שר א: יג  
 י שריתא סון יחפס

ת"א גיחות. סידורין ק: גס

**רשי**  
 (יא) ונופת צופים ומתקופים (ברוקיאל"ס בלע"ז, ומקולקל בדפים לריך להיות כמ"ל בתשלי ט"ו כ"ד בריסק"א מל" אוטיליא הליגיניוס) ומנחם ספר ונפת לו (ט"פ) וכן נופת חסופה (מגלי ה') נפתי מתכני (סח"פ): (ב) בשמרים עקב רב. נזרתה כשמירתה כשכל רב פונך אשר לפני ול' היה עקב כמו (בראשית כ"ו) עקב אשר שמע אברהם בקולי. דבר אשר עקב רב סוף של ת"ח לבא לירי גדולה עקב לו סוף גל לו חצר בל' משנה (ספוט) כשקבות משיחא: (יג) שגיאות מי יבין. אני נזרתה כהם אכל או אפשר להזכר שלא אגנה כהם ואתה קניי מנסחרות

בעצם השמש הכהינה עניני ומצות ה' ברה מאירת עינים והשמש כספה עננים ויראת ה' סודרה וזכה לא יכסח דבר והשמש מאירת ביום לא לילה ויראת ה' עומדת לעד השמש אין אורה וחמה סוף כל היום כי עד חצי היום מסיף וכתב חיים ואילך יחבר ומשפטי ה' צדקו יחיו ולא מכתישין זה את זה: (טו) הנחמדים. אמר כי התורה המצות הם הנחמדים יותר מוחב ומפן רב התפן היא חזקה חסוב הנקי והר רב שרוא כדול בחשיבות ובגדולה או יהיה פ"י רב במנין ויהיה מעם רב על זכר ואל פו כי בני אדם יתאו למסכן רב וזכ פו, ויש מפרשי' פו אכניס יקרות והאדם יתאה אילום והמשכילים יתאו יותר לתורה ולחכמה כי המסכן הוא כעו"ל ולא כעו"ל הבא והחכמה כעו"ל ובעולם הבא. והמסכן יגלוהו או יגנבחו מאדם או יאבדו בים או ביבשה והחכמה לא תגול ותגבגב ותאכזר. והמסכן אם יצויגנה האדם לא ישאר בידו מה שיהיה. והחכמה אם ילמדנה לא תאחר לא אגא מידו אבל יסיה בחכמה: (טז) ומתקיים ונפת צופים. כי הרבש הוא תאבד שעבר להאדם יותר משאר האנשים ואיננו כן אם יסוף לאכול מפני ויק לו ויקאנו והמאכל יועיל לפי שעה והחכמה כל מה שיוסף בה תועילנו לעולם: (יז) גם עבדך. לפי שאמר הנחמדים ולפי הם נחמדים ומתקיים למשכילים ולירא ה': לפיכך אמר גם עבדך נזר בהם כלומר גם אני מהם אע"פ שאינני בין החכמים עבדך אני חרד למצותיך ונזר בהם והם נחמדים ומתקיים לי גם ידעתי גם בשמרים עקב רב מלבד המתקיות והחכמה שיכצא המשכיל בהם עור יש לנו כשמירתם שבר רב שאחיה מסיב לשמרי המצות כעו"ל וזכור"ל אלא שעיקר השבר הוא לעו"ל פ"יכך נקרא השבר עקב רב כבו שהעקב הוא סוף הלשך סוף המעשה והמעשה לא יגמר לאדם עד יום מותו: (יח) שגיאות. אמת הוא כי בני רצוני אל מצותיך אבל אני מבקש ממך שתקני פנסחרות כי השגיאות מי יבין כי אין אדם שידע ויבין הכל כי במקורות ישנה ויהיה הרבר נמתר מעיני ואני מבקש ממך שלא תענישו עליהם:

**אבן עזרא**

כפי מערכת המספרים עברכם אל השמש וזו משפטים בעיניו מכתישים אלה לאלה ובעבור זה יטעו בעלי הדיון ע"כ אמר על משפטי הסם דקרו יחדו וחסר ששלים לדבר על יתרון התורה המועלת למשכיל בעו"ל הזכירה כנגד טענותי זה העולם: (יא) הנחמדים. אכסי העולם מתאו"ל להיות להם טוב ופו רב הם אכניס יקרות עבדך ששם עומדים וימאלל בשעת הלורך עבדך היותם עומדים מנחמ"ל ולא יחסרו ולחכמה יתרון עליהם כי האדם ימאללה כחיוו וכמותו ועסם ומתקיים כי המאכל לריך אליו כל חי טוב ורע אמר כי טעמו החכמה יותר מתענוג המאכל המתוק ואין לתעלה מהדבש עבדך היות המאכל תענוג רגע והחכמה לעולם גם טעם מתקיים אם מדבש ונופת למשכילי' לכדס לא לכל אדם ע"כ גם עבדך ומלת כהה כמו הנחמדים וטעם בשמרים עקב רב ידעתי כי כשמירתם שבר רב וקבל השומר והנה יועילנו בעולם הזה ובעל: (יג) שגיאות. יתכן היות האל"ף חחת אות הכפל או תחת יו"ד כמו שכיות הקמדה והטעם אני נזר בהם בכל מאלי רק אפשר אולי משנה

**מצודת דוד**  
 לעד. ולא כן השמש כי לפעמים יכסו הענן: צדקו יחיו. איננו מכתישין זה את זה אבל השמש כשהוא נראה כזה הלוך פינו נראה כהלוך שמתולו וכלנו מכתישין זה את זה: (יא) הנחמדים. גמי שהמדם כסם אין לו דבר יתרון מליו כי תמוזים נהם לו מנח וגו' ומתקיים מהם לו מדבש וגו': (יג) גם עבדך. כ"ל גם אליו מן החופים כהם ואני נזר בהם כקניס: בשמרים עקב רב. כי יש בשמירתך נגדו שכל כהם: (יג) מי יבין. מי יוכל להסתכן מפני מלואו בו דבדכ מה אכל לא כן הוא כי נעלם וכסמה ממנו חזק הדבך:

**פירוש ע"מ**  
 מצות עבדך רב פון וועגין דעם פיר גוטס ווס רד נאמ  
 האקט בהאלטן צו די צדיקים אופ לעמיד ארער  
 טייל דר סוף פון די תלמידי חכמים איז גרום דאס  
 זיי קוקן לסוף צו איין גדולה: (יג) נאר שגיאות פי  
 ג'ו ווער קאן פר שטיין שגיאות פלוסר עם איז גימ  
 מיגליך איך נאל גימ טאהן איין ויגך פשוני דרום

**י גם מזירים | חישך עבדך ארמי משלך**  
**בי אז אותם ונקותי מפשע רב: מז יהיו**  
**לרצון ואמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה:**  
**צורי וגאלי: א למנצח מזמור לדוד:**  
**בי יענך יהוה ביום צרה ישגבך שם |**

וממסדיהא זכי יחי:  
 יד קרם מן עיניא קצא  
 עבדך דלא ישלמו בי  
 הדין אדי קלא מום  
 ואמי ופי מחוקא בקא:  
 מי יהון לרענא מימרי  
 פומי ורגנה רעיוני  
 קד קה יי תוקפי  
 ופרקי: א לש ב ק א  
 תו ש ב ק ת א לדוד:  
 ב יקבר צלוקה יי קיובא

תא יסיו לגלו: ברוט ד זכור ושלח פקדים מ' כ' כג (ברכות כ טעמים סה) : יענך : ברוט סד פקידס עטר כג זכור שנת ק :

**רדיק**

יוד גם. ועוד אני סבבך סמך שאלה גדולה יותר מסה ששאלתי שתמנע אתי כן הודונת שלא ימשלו בי ולא יחיה יצרי תוקפי כי אשמור בכל כחי וגם אתה תסייעני שלא ישלם בי יצר הרע כי הקב"ה פסייע למי שלבו נכון : מודים. היא שם ולא תואר ויהיה זר שם בשקל רש ועושר: או אתם. כתיב ביר"ד אחר האל"ף והוא הנח שהוא המורת הדגש בלא יוד חש בו דרש כי השכן חוירד עשרה ובעשרה הויברות היא תמימות התורה ושלכותה אבר או כשתנגני מושגינות ותסייעני שלא ישלמו בי והודונת או אחיה תמים שלם: ונקתי מפשע רב. הפשע הוא יותר רע מחודון שהוא מתארתו בדבר הוא עובר בסוד אבל הפשע רע הוא המורד בארונו ויעשה תעביותו אף על פי שאינו מתאור אליה. ומי שהוא רביו בדונות יבא ליה המרד לפיכך אבר אם תנגני מושגינות תסייעני שלא ימשלו בי אם כי לעולם לא אחיה מוד ובודאי לא אחיה פושע ויש ונקתי מפשע רב. ורב. עניינו גדול לא הגדול שבמעשים הרעים הוא המרד ואחר התפללה זה שאל מהאלי שיקבל תפלתו: טעו יהיו. מה שאמרתי לפניך בפת. ומה שלא אברתי בפי אלא חשבתי בלבי יהיה לרצון לפניך כי דברים רבים יחשוב אדם בלבו ולא יכול לדבר כן בשפתיו: ח' צורי וגאלי. חוקי שבו אבחה בשאלתי. גואלי מושגינות והודונת: (א) לדוד. למד לדוד פושטתם בעבור דוד. המבורר היה אושר אותו בעבור דוד בצאתו למלחמה. ואמר: (ג) יענך ה'. כשתהיה צרה במלחמה עם גואיבי יענך בתפלתך: ישגבך. כי העזרה היא במגדל עוז מנחת שני

**רשי**

סנסתרו ממני לה ידעתי כחטאי כשגנה: (יד) גם מודים. מן הזדונות: או איתם. אחיה תמים. אמרו תמיים למה דוד דומ' לכותי המחזיר על הפחמים והם מערמיים כדבר יותר מכל אדם תנו לי מים לשתות דבר שאין בו חסרון כיום משפתה אמר יש כאן בכל קטן משגתי לו אומר יש בכל כלל מלח משגתי לו אמר תנו לי מעט לחם שלא יוקיני הכלל. כך אמר דוד בחתימה על השגותיו ואמר כך על הזדונות ואמר כך על המרדים פשעים אלו המרד'. שמתכוין להכעיס וכה"ל (מלכים ב' ג'). מלך מואב פשע בי: (טו) יהיו צרתי. לפיכך לרשותך:

**ב (ב) יענך ה' ביום צרה.** המזמור הזה על שם שהיה שולח את יואב ואת כל ישראל למלחמה והוא היה

ועה שלא אברתי בפי אלא חשבתי בלבי יהיה חוקי שבו אבחה בשאלתי. המבורר היה אושר אותו בעבור דוד בצאתו למלחמה. ואמר: (ג) יענך ה'. כשתהיה צרה במלחמה עם גואיבי יענך בתפלתך: ישגבך. כי העזרה היא במגדל עוז מנחת שני

(יד) אל ימשלו בי אז יחס. כמקלט מדויקים מלך בי בעטס ימנים וככין הוא לפי טעמות כמכוב: (טו) יסיו לגלו. כ"ב:

הזדים ומרעתם ואל ימשלו בו ועטם אז אחיה אז אחיה חס והיא מלה זרה והעטם כי לא יוכל לשמור המלטה חס ימשלו בו זדים כי יכריסוהו: (טו) יהיו לרצון אמרי פי. שלא ימשלו בו זדים ועטם זורי שלא יפחד שימשלו בו זדים ואילו בו מושגים בו חזילו גואל מודס זולתו ע"כ צורי וגאלי:

יקרה לי ע"כ אמר מנסתרות ממני נקתי: (יד) גם. יתשלל אל העטם שסבב סבות כי לו נחתנו עלילות שימסכהו מהכרת

הזדים ומרעתם ואל ימשלו בו ועטם אז אחיה אז אחיה חס והיא מלה זרה והעטם כי לא יוכל לשמור המלטה חס ימשלו בו זדים כי יכריסוהו: (טו) יהיו לרצון אמרי פי. שלא ימשלו בו זדים ועטם זורי שלא יפחד שימשלו בו זדים ואילו בו מושגים בו חזילו גואל מודס זולתו ע"כ צורי וגאלי:

**ב (ה) למנצח. יענך ה' ביום צרה.** יתכן שזה המזמור הכרו אחד מהמסוררים על דוד ויהיה פי' לדוד כמו על דוד כמו לשלמה אליהם משפטין מלך תן ואל תתמה על למד לדוד והיה דרך חמרתמוזמר שיר ליום השבת תן

**מצודת ציון**

סוף הגוף וכן עקב תמנעון (דברים ז'): (יד) איתם. מלגון חס ושלם:

הזדים חסם חלל חסגבר על כהסום: או איתם. אז אחיה תמים כי על השגיאות תסכס המודים תחשוק לומי כי מהסע וכול סמכד סססו עון כי גודל מוס אחיה כן מעלתי כי בודאי לא אחטא כמכד וסם כן לא יפאור כדדי מלחמה רע ואחסי תמים וכמזמר הנה מלך קסם לכות תמים כי אם כלואם: (טו) ותגיון לבי. גם משגות לבי מה שלא אורכ לכולם כסם גם הסה יוכי ללגון לפניך: ל (ה) לדוד. המסוכר אמר אוסו בעבור דוד כללמו למלחמה: (ג) ביום צרה. כלמכר תלחם מול כהויב: ישגבך. יתק

**פירוש ע"מ**

שפטימי על כי חסם כסכר ממני חוכן כדכ: (יד) גם מודים. גם מעשוע רע כמזכר מנע אוסו ומלך לכדי כלל כססום: אל ימשלו בי. ר"ל לא יוכלו להטות לכדי אל הערבות ומתחוקים שיש בהלכות

הזדים חסם חלל חסגבר על כהסום: או איתם. אז אחיה תמים כי על השגיאות תסכס המודים תחשוק לומי כי מהסע וכול סמכד סססו עון כי גודל מוס אחיה כן מעלתי כי בודאי לא אחטא כמכד וסם כן לא יפאור כדדי מלחמה רע ואחסי תמים וכמזמר הנה מלך קסם לכות תמים כי אם כלואם: (טו) ותגיון לבי. גם משגות לבי מה שלא אורכ לכולם כסם גם הסה יוכי ללגון לפניך: ל (ה) לדוד. המסוכר אמר אוסו בעבור דוד כללמו למלחמה: (ג) ביום צרה. כלמכר תלחם מול כהויב: ישגבך. יתק

**פירוש ע"מ**

לבי יי זאלין ייין ציא איין איבער בעשונג די זאג פון מיין מולד אונג דאס קראכטונג פון מן הארץ לפניך ה' צורי וגאלי פר דיר גאט וואס דו גייסט מיין שטארקער אונג מיין דער ליינער:

כ (א) למנצח פומי לדוד דעם סמוך דם דוד גימאכט צום לוי אונג דם האט דוד גאט גיבטעמין אוף

יואב אונג כל ישראל ווס ער האט זיי גישיקט אין דר מלחמה: (ב) אונג אזו האט ער גינאגט יענך ה' ביום צרה גאט ואל דיר יואב ענטפערין אין דעם קאג פון א צרה ישגבך שם אלתי יעקב ער זאל ריך שטארקן דר גאטן פון דעם גאט פון יעקב ווס ער האט סבבמיס גיווען

בעמ איה דיה גאט מסתרינגני פון די פר באקנגני זאכין בייניג מיה דם נענין די שנגנות: (יד) גם מודים חישך עבדך אונג אויף פון די עבירות וואס איה האב גיטאן בקויה פון מיין הנאה ווענין פאר מייד די גאט מיה דיין קעקט אונג זיי מיר מוחל אוף זיי אל יקשני כי לאוין זיי גיט גיוועלטיגין אין מיר או איתם דענקט מאל וועל איה זיין גאנג נקתי מפשע רב אונג בייניג מיה דר גאט פון מיין גרוסקער זיגד וואס איה האב איה זיא גימאקט ציא דער צערקען דיה מיט איהר גיט פון מיין הנאה ווענין אונג דאס איז דיא ערקסטי עבירה: (טו) יהיו לרצון אמרי פי והגיון

תהלים כ

אלהי יעקב: **יִשְׁלַח-עֲזָרְךָ מִקִּדְשׁ  
וּמִצִּיּוֹן יִסְעֶדְךָ: י יוֹכֵר כָּל-מִנְחָתֶיךָ  
וְעֹלֹתֶיךָ יִדְשָׁנָה סֶלָה: ה יִתֵּן-לְךָ  
כֶּלֶבֶבְךָ וְכָל-עֲצָתְךָ יִמְלֵא: י גִּרְנָנְהוּ  
בִישׁוּעַתְךָ וּבְשֵׁם-אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל יִמְלֵא  
יְהוָה כָּל-מִשְׁאֵלוֹתֶיךָ: י עֵתָה יִדְעֵתִי**

דעמא זשנבינדק שקא  
דאקהא דיעקב: ג ישר  
סעדה מן בית מוקדשה  
ומציון ויסעדה: ד ידבר  
פולתון דרדוניה: ה  
ועלוקה ידון לעלמין:  
ה יתן לה פרעיונה וכל  
מלקנה ישלם: ו יתרון  
עקה נשבת בפוקנה  
ובשום אלהא נמקם  
ישלים ויפודה וי  
שיקה: ז יתקה

רד"ק

שישנב האדם בו שלא ישלם בו יד האויב: שם אלהי יעקב  
אמר אלהי יעקב לפי שראה עצמו בצרות יותר מאברהם ויצחק  
דכתיב לאל העונה אתיו ביום צרתי ולכן אמר להם דוד לישראל  
מי שענה ליעקב ואביבם הוא יענה לכם גם כסני כי יעקב הוא  
אבינו לכד אמרם היה לו בן אחר ישמעאל ויצחק היה לו  
עשו. גם יתכן לפרש כי פיו אלהי יעקב על כל ישראל כי  
נקראו יעקב וישראל כמו אל תירא יעקב עבדי וכן במקומות  
רבים: (ג) מקדש. במקום הקדוש הוא הבית שהיה שם הארון  
כי שם הכבוד ושם ישלח עזרתו במלחמה: כי מציון  
היה הארון: (ה) יוכר. ידוע בני אוברתח לה. כי בציון  
למלחמת היה מקריבין עלות ופנחות בעבורו שצילחו האל:  
ידשנה סלה. והסגיל במקום קסין ופי ידשנה ושיכנה דשן  
לבוש ישלח אל לשרפה ויקבלה ברצון: (ו) כלבבך. שחן  
אויבך תחתיו כמו שהיא כלבבך: וכל עצמת ימלא. על הרך  
כי בתחבולות תעשה לך מלחמת עצה וגבורה למלחמה:  
(ז) גרננה. כשתחבול אל כל משאלותיך ותשוב בשלום עם  
גרים דגלינו: (ח) עתה. יאמר כל אחר ואחד מישראל עתה  
ידעתי כי השיגה ה' כשחיו כלבוש והרא רוצה בו לא כמו שהיו  
אומרים עליו אין ישועתה לו באלהים סלה. ועתה כשתשיעני

רש"י

עומד בירושלים ומתפלל כענין שם (כ"ב ב' י"ח)  
עוב כי תהיה לנו מעיר לעזר. ואמרו רבונונו אלמלא  
דוד לא עשה יואב מלחמה: שם אלהי יעקב. שהכניחו  
בלבנו לתרו ושמר הכעמחו לכך נאמר אלהי יעקב:  
(ג) מקדש. מהיכל קדשו שהוא סוקסס: (ד) מנחותיך  
ועולותיך. הם המסוף' שחטם מתפללים במלחמה: ידשנה  
סלה. ל' שמון כמו (דברים ל"ח) ואלו וכלב ודן כלומר  
ויקבלם כרצון כעולות מחים: (ו) גרננה בישועתך.  
כשיועב אחר הקב"ה נרננה כלנו להקב"ה: ובשם  
אלהינו נדגול. מתחסף וננשה הול: (ז) עתה ידעתי.  
זו הוא הרננה שרצון עתה בתשובה זו שאלה ליואב ולישראל  
ידעתי שחפן המקום בו ונני משמי קדשו כי תשועתה היא  
המלחמה או גרננה בישועתך: ובשם אלהינו נדגול. כל"ו בשבו  
ידעתי כי השיגה ה' כשחיו כלבוש והרא רוצה בו לא כמו שהיו

אבן עזרא

דוד הכרו ואומר לנסיכו יעקב ה' ביום צרה או לעמנו ידבר  
ויהא שהוא על המשיח יעקב ה' ביום צרה במלחמה וטעם  
אלהי יעקב כי צרות רבות עברו לו בדרכים והבט ענהו  
כי יזכור כל מנחותיך וחו הכתיב כחורב והרעוה כחלוצו' ונזכרתם  
המלחמות כמו והחלפך והעלה העולה: ידשנה. יסרפה אל המזבח  
והטוב דשן ומלת ידשנה על דרך והקראה לך  
שלא צאה האלף קמוה כמבטע עם חוספת היא ע"כ אמרו רבים כי  
הם דומים לפעליה הרעשוי: (ה) יתן. הטעם  
שילח שילח האויב: (ו) גרננה. כל אחד מאלהי דוד ואמרו לו  
כי כי יתן עזרתך ויגבורתך: (ז) עתה. דברי כל אחד או  
כדברי המזכיר: (ח) עתה. דברי כל אחד או כדברי המזכיר  
צרות הקדש והוא הכוון בעיני ומביחו הוא דוד או המשיח  
כמו וכמה יענהו בגבורת הישועה שפעשה ימין החסם לא ימין

מצודת דוד

אורך שם אלהי יעקב וכ"ל כמו שחוק אה יעקב מול לבן ועשו ולא  
ויכלו לו כל יתנו אויבין קך: (ג) בקדש. מתקום קדשו הוא  
בית המקדש שהוא מקום השכינה ומשם כל העזר: ומציון וכו'  
ככל הדבר בע"ש: (ד) יוכר. יהיו זכורים לפניך טעמוהו אשר  
ועשו וכו': (ה) כלבבך. המלאו לבבך: ימלא. תקימנו טעמן:  
כמו אלוה גלגל דגלים למלחמה וכו' ימלא שטלתיך כי נמצא  
במלחמה: (ו) עתה ידעתי. מהנספלות אשר נעשו עתה לדוד

מנחת ש"י

כ (ס) יתן לך כלבבך וכל. סוף צנעים: (ו) ונמס אלסיו. כן  
סוף צנעים:

מצודת ציון

כ (ג) יסעדך. מלשון פטר ומתיבה: (ד) ידשנה. מלשון דשן:  
(ז) נדגול. מלשון דגל:

פירוש ע"מ

בינוען פיר גומס צו די קינדך פון יעקב: (ג) ישלח  
עזרך בקדש ער זאל שיקין ביין הילף פון זיין הייליגן  
היכל ווס ער דוהט אין איהם ויציון יסעדה אונ פון  
ציון זאל ער דיה אונגרי לעהקן: (ד) יתן לך מנחותיך  
ער זאל גיבענקין אלע דייעע מנחות ויעלך ידשנה  
סלה אונ דייעע עולות זאל ער פעטמין ביו אויביג  
כלוקר דייעה תפירות ווס דו אונ כל ישראל קעמן  
אין דר מלקחה זאל ער און געמן ברצון גלייך ווי די  
פעטע עולות: (ה) יתן לך כלבבך ער זאל דיר געבין  
אזו ווי ביין הארץ גילוקס וכל צעהך ימלא אונ אלע

יְדַעִית אֲרוֹם פְּרִיק יָד  
 קְשִׁיחָה קִבֵּץ צְלוֹתָהּ  
 מִסּוֹת בֵּי דֵשׁ סוּא  
 קְדִישָׁה בְּגִבּוֹרֵן פּוֹרְקֵן  
 יְמִינָה: ח אֲלֵן בְּרַחֲבֵין  
 וְאֲלֵן בְּמִסְקֵן וְאַנְחָא  
 קְשׁוֹם יי אֲלֵהָא נְדָרָר:  
 ס אַנּוֹן עֲחָנוּ וְנִפְלְרוּ  
 וְאַנְחָנוּ קָמְנוּ וְנִתְעוֹדַד: י יְהוָה  
 וְאַתְחַלְלָנָא: יי פְּרוֹק  
 לָן מְלָךְ פִּתְרוֹן קִבֵּץ  
 צְלוֹתֵן בְּיוֹם מְקַבְּרָנָא:  
 \* לְשִׁבְחָא הַתְּשִׁבְחָא  
 לְדָוִד: ב יי בְּעִשְׂנָה

כִּי הוֹשִׁיעַ יְהוָה מִשִּׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְׁמֵי  
 קִדְשׁוֹ בְּגִבּוֹרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ: ח אֵלֶּה  
 בִּרְכָב וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאַנְחָנוּ וּבְשֵׁם  
 יְהוָה אֵלֶּהיֵנוּ נִזְכּוֹר: ט הִמָּה בָרַעוּ וְנִפְלְרוּ  
 וְאַנְחָנוּ קָמְנוּ וְנִתְעוֹדַד: י יְהוָה  
 הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ:  
 כא \* לְמַנְצַח מוֹמֹר לְדוֹד: כ יְהוָה

ת"א אלס ברכב . סקידה מנחם שפירס : ח' כפוך . וזהר פקדין :

**רד"ק**  
 יודו כלל כי משיחו הוא והוא משיעו ועננו משימי קדשו  
 בגבורות ישע ימינו . כי בפעם עם היה מפיל ברכות סאוביו  
 ולא היה יכול להיות זה אלא בגבורות וסין האל שישלח  
 להושיענו : (ח) אלה . האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים  
 ובנוסחים כהם ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר כשנוכיר שמו  
 ונקראו לצח : נדגל . לצח הרכב והסוסים : (ט) הטה .  
 שהם ברכב ובסוסים כדנו ונלו : ואנחנו . שהיינו גפלים  
 לפניהם כשנוכיר שם אלהינו : קמנו ונתעודד . פי' נהנאה  
 ונמרצים עליהם : (י) ה' . זהו שהיו צועקים בכלחמה כמיש  
 ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר ופי' המלך האל שהוא מלך  
 על דוד ופי' לדוד כדלעיל וי"א על המלך המשיח המפורסד הוא  
 לרוד שאמרנו ברוח הקדש על המשיח בנו והאויבים הם טוב  
 וטובו וסחננו שיעידו על ירושלים ואי יהיה לדוד על המשיח כי  
 הוא נקרא דוד כמו יודד עברי נשיא להם לעולם :

**רש"י**  
 תשועתי : (ח) אלה ברכב . יש מן האמות שזוסיס  
 ברכב כדול שלהם ויש שזוסיס אכל אנהו בשם ה'  
 מזכיר כי לו השועה . מזכיר ל' הקמרה ופלה כמו (ישועה  
 ס"ו) מזכיר לבול' את אוכרתה (ויקרא א') ולפיכך המה  
 יכרעו ויפולו : (ט) ואנחנו קמנו ונתעודד . נתגבר  
 עליהם כמו (לקמן קמ") מעודד עניים ל' עוז :

**מנחת שי**  
 (1) ישע ימינו . הו"ד עלינו כי לא נגאלו כמגול רק ממשה והיאלס  
 המכלול דף ל"ס ועל הזכרות בסיטי סעקן מ"ס וסין זה מכללה  
 וכן הוא בספרי ספדד : (פ) קמנו . סין כמין כיעי : (י) יהוה .  
 בענין בספרי ספדד :

ותנאה ותרומה כי מעודד הפך מפסיל : (י) ה' . י"א כי המלך דבק עם הושיעה וזה אינו נכון בעבור האתח .  
 וחקים אמרו שהוא הפך ביום קראנו ה' הושיעה כמנהג חופשי המלחמה כדכאם : ועננו . המלך שהוא דוד אמן כן  
 יהי' וזה על דרך ברוך הבה כאשר אפרס והנכון שהוא הושיע אותנו כי הש יודע משכנתו וככה אלמ ה' הושיעה נא  
 והפעול אינו כתוב והמלך הוא השם שהוא המלך בלחמה כי דוד משיחו הוא :

**כא (ה) למנצח . ה' בעוד ישמח מלך . ה' בעוון שנתת לו ישמח וככה בישועתך :**

**מצודת ציון**  
 (פ) ונתעודד . עטין ומתחם והוקן כמו מעודד עמים ה'  
 (לקמן קמ") :

ברכב . כי הלוה כואים אנהו אשר לחשי מלחמתה ככואם למחמה  
 בעלמיה : ואנחנו . כ"ל הלוה אנהו עמך רכב ובסוסים וסך אנהו מזכיר במלחמה שם ה' ומשמנו כבקק סודר : (ט) המתה היר' . הכלים  
 כדכור כרכ ובסוסים כדועים ומפלים לפניהם ומתחממים ומתחוקים ומזם כדע ששם עד הנה הושיע : לעשיתו טח שמלמ  
 עיר שמואל : (י) ה' הושיעה . קן הושיענו ככל פח : ביום קרא . זו ביום שקרא אלך :

**פירוש ע"מ**  
 ששפי קדשו ער המ אים גענעםפערט פון ויין הייליגן  
 הימיל בגבורות ישע ימינו מיט די שטארקייט פון דר  
 היילף פון ויין קרבתם האנאם : (ח) אלה ברכב ונאיה  
 באסיס אים ייך פר לאן זיה ארף זייערי רייט וועגן  
 אונ אים טייל פר לאן זיד ארף זייערי פערד ונאיה  
 בשם ה' אלהינו נזכיר אבער מיר אין דעם גאמין פון  
 גאם אונזער גאם דענקן מיר אונ טוען תפלה :  
 (ט) דרום המה קרע נפשי האבין די היידען גינגיעט  
 אונ זענן גיפאלן ונאיה קמנו ותתעדד אונ מיר ישאל  
 זענן ארף גישמאנן אונ האבן זיה גישמארקט איבר  
 מיט

מסך ארע עמד ככה כושיע ה' למשיחו בעם שלם היס נלכד ביד  
 שאלו ולא בעקרה וכדכור מחבולתו סיה נמלט : ועוד . לו ענה  
 משמי קדשו לטויענו בגבורות כמחמה ככוא מיימינו : (ח) אלה  
 אלה כואים כדכור רכב ואלה כואים כדכור סוסים אשר ככא ימלא העזר  
 בעלמיה : ואנחנו . כ"ל הלוה אנהו עמך רכב ובסוסים וסך אנהו מזכיר במלחמה שם ה' ומשמנו כבקק סודר : (ט) המתה היר' . הכלים  
 כדכור כרכ ובסוסים כדועים ומפלים לפניהם ומתחממים ומתחוקים ומזם כדע ששם עד הנה הושיע : לעשיתו טח שמלמ  
 עיר שמואל : (י) ה' הושיעה . קן הושיענו ככל פח : ביום קרא . זו ביום שקרא אלך :

בְּעֵזְרְךָ יִשְׁמַח מֶלֶךְ וּבִישׁוּעַתְךָ מִהַיְיֹלֵךְ  
 מֵאֵד: יִתְּאוֹת לִבּוֹ נִתְּתָה לּוֹ וְאַרְצֶת  
 שְׂפָתָיו בְּלִמְנַעַת סִלָּה: יִבְיִתְקַדְּמוּ  
 בְּרָכוֹת טוֹב תִּשִׁית לְרֵאשֵׁי עֲמֶרֶת פּוֹ:  
 הַחַיִּים שְׂאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לּוֹ אֶרֶךְ יָמִים  
 עוֹלָם וָעֶד: יִגְדֹּל כְּבוֹדוֹ בִּישׁוּעַתְךָ  
 הוֹד וְהַדָּר תִּשְׁוֶה עָלָיו: יִבְיִתְשִׁיתָהוּ

יחזי מלך קשיחא  
 יבפרקנה קטא רגן  
 לתרא: נהנת נפשה  
 יהבת ליה ופרוש  
 ספונה לא בליהא  
 לעלמין: דארום  
 הקרמנה ברבן שבן  
 השנו על רישה קליה  
 דרב סגניא: ה סני  
 עלמא שאר סנה יהבת  
 ליה נגרא דיוסגני  
 לעלמי עלמין: ו סני  
 יקריה בפרקנה  
 תושבחהא ושברהא  
 תשני עלוי: ו סבול די

מלעיל ויתר

תא סאום לו: עירובין ד: מים סאל: סוכה ל: וכו' ויסלח

רדק

וכבועד. העי' נקראת בקמ"ח חספ. בעוד שתחן לו וכו' וישועתך  
 מה יגיל סאר כתיב בירד כמו עיר דבר. והנימיל בסורל ספני  
 שראא מלעיל המפעס כירד האתי'ן: (א) נחתח לו. כמו תחן  
 לו. עבר במקום עתיד וכן סנעת כי כן המנחג בדברי הנבואה  
 ורוח הקדש כהרבה מקומות: וארשת שפניו. כמו מפסא  
 שפתים אין לו חבר בקרא: (ה) ברכות. כל דבר טוב אמר כל  
 הברכות הקדם לו ותחן לו: תשית לראשו עמרת פו. שתקיים  
 סלכותו בכבוד ובגדולה: (ו) חיים. שחאריך לו ימים בעולם  
 הזה: אורך ימים עולם ועד. בחיי העולם הבא: (ז) גדול.  
 כשחשישעו סאויביו יגדל כבודו לעיני כל העמים: הדר ודרד  
 תשוה עליו. בישועתך כי כל העולם יכבדוהו ויהדרוהו

עמרת מלכס וגו' ותהי על ראש דוד (שם כ' ז'): (ה) חיים שאל מכם.  
 מתפלל אתה לך לפני ה' בארצות החיים (לקמן קע"ו): נחתה לו.  
 עשה לי חסותי לארץ ישראל: אורך ימים.  
 למלכותו עמרת שאלתני עד עולם: (ו) תשוה. מנחם פתח תשית  
 תשית לי א' להס:

מנחת שרי

כא (ב) כעוד. העי' נקראת בקמ"ח חספ. ענין מנחת שרי וכן נהגת  
 בעוד. אמת סורכס בעוד ענין ע"ד וסג' וחס' ג' חסרס  
 וס"ו ע"ס ה'. מני יגיל. יוד' הסי' דגשיה כדון דמיק ויגמיל  
 כסגול כי הנהל מלעיל ויתר יוד' כתר גיעל. כדק' כסורס ויגמול  
 דף קע"ז וסני' זוסר כספס סקון ריש דף רל"ה: (ז) כי תשיכסו  
 סו אכניס יקרות סכביה כי כן מנהג המלכים ויתגן היות  
 שור: (ה) חיים. סס לעולם על לשון רבים לא יסרדו כמו נעורים  
 כתיבים כתיבים זקונים מלאוים: אורך ימים עולם ועד.  
 עולם הפחות שני דורים: (ו) גדול. כל נפש לעולם ויוסף כבוד:

מצודת דוד

כא (ב) בעוד. כעמו היסין למך המשיח סגס ישמח בו:  
 ובישועתך. כסל כדכס נלות שונות: (ג) תהנת לבו.  
 מס שיחוסה כלבו חסן לו סס כי לא חאל עליו וסמך כלסון עכב  
 כדך סכנכס סכרסס ען התקומות על ען כמנרס סכנכסס נרסס  
 כללו ככר סיס סכרס: וארשת. וכל ענין סכל סמנע מענו מס  
 יסאל עליו: עמרת פו. רלס לומר כבוד סכרס: (ה) חיים שאל.  
 אמרו כמותי זל כלסר ירלס משיח כן דוד סככס. משיח כן יוסף  
 יסאל לו על הסיס וס' יכסיוו עליו: (ו) בישועתך. על די  
 בישועתך יעסול ככבוד: (ז) כי תשיכסו. מסיס סאוי' לעולם

פרוש ע"מ

מיט ריין הילף וויא מיינער מוש ער זיך פרייען:  
 (ג) תאוות לבו נחתה לו דאם גלובסמונג פון זיין הארץ  
 האסטו גיגענין צו אים ויררשת שפתיי בל כמנעת סלה  
 אונ די רייד פון זיינע לעפעצין ווס. ער הט גיגעמין  
 פון דיר האסטו גיט פר מיטין פון אים ביו אייביג:  
 (ד) כי תקדמו ברכות טוב דען די האסטו אים נפעדקת  
 מיט נוסע ברכות אידך ער דיר גיגעמין פון דיר  
 דהיינו די האסטו מיט ייאנגט דורך נמן תגביא דם  
 דיר נועקס אן ברייטין זיין סלכות כיו אייביג אונ  
 דאם האסטו מיט גיאנגט אידך ער דאם דיר

כא (ב) בעוד ישמח מלך. רכותינו פתרוהו על מלך  
 המשיח ונכוו הדבר לומרנו עוד על דוד עלמו  
 לתשוכת אחרים כדרכו כו' אחר שלקח את בת שבע אחר  
 מומרו זה: (ג) וארשת. ל' דבור ואין לו דמיון ומנחם  
 הכיח לו חבר כרשיון כורש מלך פרס (עורף ג') (והנייה  
 ל' מנחם ספתיס סא"ל): (ד) כי תקדמו ברכות טוב.  
 קודם ששאלתי ממך הקדמת לי ברכתך על ידי נתן הנביא  
 (שמואל ב') והקיומתי את זרעך וגו' וכונתה את כסא  
 ממלכתך עד עולם: תשית לראשו עמרת פו. ויקח את  
 עמרת מלכס וגו' ותהי על ראש דוד (שם כ' ז'): (ה) חיים שאל  
 ממך. מתפלל אתה לך לפני ה' בארצות החיים (לקמן קע"ו):  
 נחתה לו. עשה לי חסותי לארץ ישראל: אורך ימים.  
 למלכותו עמרת שאלתני עד עולם: (ו) תשוה. מנחם פתח תשית  
 תשית לי א' להס:  
 אבן עזרא

(ג) תאוות. מה שחיס כלבו: וארשת. מה שידבר בסיו והאלף  
 נוסף כאלף וזמוריון וכו' כרשיון מלך סרס: (ד) כי.  
 תיזו תקדמו לכנח כסו והיה הפועל יזאל לסיס פעולים  
 כלומר המלך שחזק מן הכרכות: עמרת פו. והכ עס  
 סו אכניס יקרות סכביה כי כן מנהג המלכים ויתגן היות  
 שור: (ה) חיים. סס לעולם על לשון רבים לא יסרדו כמו נעורים  
 כתיבים כתיבים זקונים מלאוים: אורך ימים עולם ועד.  
 עולם הפחות שני דורים: (ו) גדול. כל נפש לעולם ויוסף כבוד:

כא (ב) בעוד. כעמו היסין למך המשיח סגס ישמח בו:  
 ובישועתך. כסל כדכס נלות שונות: (ג) תהנת לבו.  
 מס שיחוסה כלבו חסן לו סס כי לא חאל עליו וסמך כלסון עכב  
 כדך סכנכס סכרסס ען התקומות על ען כמנרס סכנכסס נרסס  
 כללו ככר סיס סכרס: וארשת. וכל ענין סכל סמנע מענו מס  
 יסאל עליו: עמרת פו. רלס לומר כבוד סכרס: (ה) חיים שאל.  
 אמרו כמותי זל כלסר ירלס משיח כן דוד סככס. משיח כן יוסף  
 יסאל לו על הסיס וס' יכסיוו עליו: (ו) בישועתך. על די  
 בישועתך יעסול ככבוד: (ז) כי תשיכסו. מסיס סאוי' לעולם

תהלים כא

תרגום

בְּרִכּוֹת לַעֲד תַחֲדוּהוּ בְשִׁמְחָה אֶת־  
פְּנֵיהֶּ: כִּי־הִמְלִיךְ בְּיָמָה בִּיהוָה וּבַחֲסֵד  
עֲלִיוֹן בְּרִימוֹת: מ תַּמְצֵא יָדָהּ לְכָל־  
אֵיבֵהּ יְמִינָהּ תַמְצֵא שְׁנֵאֵהּ:  
י תִשִׁיתֶמּוּ וּבַתְּנוּר אֵשׁ לַעֲת פְּנֵיהֶּ יְהוָה  
בְּאִפּוֹ יַבְלַעֶם וּתְאֵכְלֶם אֵשׁ: יא פְּרִימּוֹ  
מֵאֶרֶץ תֵּאֵבֵד וּזְרַעֶם מִבְּנֵי אָדָם: יב כִּי־

הַשּׁוֹנֵה בְּרִבּוֹ קַעֲמִין  
הַתְּדַנְיָה בְּהַדְוָהּ דִּי  
מִן קַדְשָׁהּ: ח מְסוּל  
דְּמִלְהָ מְשִׁיחָה כְּפִיד  
בְּיָ וּבְחֶסֶד אֶתְעַלָּה  
לָא יָוֹעַ: ט מִדְּבַק  
קִסְתָּהּ אֵינֵיהּ לְכָל בְּעֵצֵי  
דְּבַקָּה פּוֹרְעָנִית יְמִינָהּ  
תִּשְׁבַּח לְכָל קִנְיָהּ:  
י הַשּׁוֹנֵנִן הִיךְ אֶהְיוֹן  
נִרְאָה קַעֲדֵי רִוְקָה י?  
קְרָנָה יִסְקַע מִנּוֹן  
וּבְיַכְלִינֵן קְעוּר יִהְיֶם:  
יג מְסוּל וּדְחִשִׁירוֹ עֲרָה בִּישְׁתָּא מְשִׁיבו

רש"י

(ז) תחרהו. ל' חסד: אה פניך. נגן עלן ורבונו  
שדרסוהו במלך המשיח הביאו ראוה לדבר ועד עתיק יומיא  
מטא וקדמויה הקריבוהו (לנאל ז') ואומר (ירמיה ל')  
והקרבתי ונגס אליו: (ח) בל ימוט. ובחסד עליון הוא  
טוטה שלל ימוט: (ט) המצא ירך לכר אויבך. כל  
מכת יך שגז לך להביא הכה על אויבך: (י) לעת פניך.  
לעת זמך: באפו יבלעם. תפלה היא זו: (יא) פרימו  
מארץ תאבד. להקב"ה הוא מתפלל שיאבד זרעו של  
עשו הרשע: (יב) כי נמו עליך רעה. כנגד טיעוס

כשוראו כי תישועה באה לו מאתך: (ח) ברכות. כמו ותיח  
ברכה: לעד. כי אפי' אחר מותו יתברכו בו. או פי' לעד  
זרעו כמו שיתברכו בו ויתברכו בורעו: תחרהו. תשכחהו  
ומה שאמר בשכחה אחר תחרהו לחוק השכחה: את פניך.  
כשהאיר אליו את פניך זו היא השמחה הגדולה שתחיה לו  
לא ישמח ברוב חילו שיעמו ורובו זרבו וכספו אלא עם פניך  
שתפנה ותאירו אליו שראו הצלחה שנותן לאדם בכל אשר  
יעשה: (ח) כי המלך. אין לו בפתחו ושכחה אלא כך ולא ברוב  
חסון: ובחסד עליון. יש לו בפתחו כי הוא עליון על הכל וכידור  
להושיע ולהטיב למי שרצה בו הן ברב הן במעט לפיכך הוא  
בטוח שלא ימוט. ואמר ובחסד כי כל מה שהוא מטיב  
לבריותיו הכל הוא חסד מאתו: (ט) תמצא. תספיק לך ירך  
שלא תצטרך לעור. ולפי שחוקרים כי המלך בימיהו בה' אפר  
הדבר ואמר יטיבך תמצא שונאך והוא כמו לשונאך ולמד' לכל אויבך עומד במקום שנים או תמצא שונאך הוא ענין אחר  
בלא חסרון ולתמיד כשישעו כלומר שלא יחל להם כח ורשות להמלך מיד: (י) כתנור. כמו תנור שיש בתוכו אש ועצים  
והאש האכל העצים כן תשת איתם לעת כעשך עליהם שיכלו כלם ויהיו כתנור אש שאכלה מה שבתוכו. ופניך כמו  
פני ה' חלקם: (יג) תאבד. שלא ישרא להם זר: (יג) כי.

רד"ק

צרכות. כספרי כסדר עולה מתיבה צנגל ולפיכך גי'ת פסויה.  
וספריים אחרים ציעים והגי'ת דגוסה: (י) ותאכלם פש. הוא'  
בעון כגבורתו רק כסס ובחסדו והזכיר עליון כנגד כל ימוט: (ט) תמצא. זה חסד עליון שהסס אומר לדוד תמלא  
ידך והוא השמחלית וככה ידה ליתך תשלמהו ועשם תמלא כדרך והצרותי להסס למען ומלאו אותם הקולעים והטעם  
לא יוכלו לנוס ולהפדר ולהמלט: (י) תשיחמו. פניך. כעשך פני ה' חלקם פניה לא היו לה עוד וי'א כי כ"ף  
כתנור אש כמו ב"ת כרתה בתי' לילה כחלות הלילה: (יא) פרימו. תי' חסד לנכח דוד או למיחיה כן חסרו

מנחת שי

בשנת חסדו ונמלה לטם (במנחת שי): (י) תשיחמו. חסדו חוסס:  
תמצא. כ"ף הסיגס ולא יוכלו להסלל: (י) תשיחמו. יתמיד כסס כמו בטעם: לעת פניך. דעת פניך או לעולם כלסו  
והאכלם פש: (יא) פרימו. ציעים. וזרעם. כסל הדבר כמלות שונות: (יג) כי נמו. על כי נמו לעשות רעה למולך כמ"ש יתלא

אבן עזרא

לאברהם והיה ברכה המזכיר את ברכות לעד לנצח הוא  
וזרעו: תחרהו. מנורת מדוה: (ח) כי. העטס אין לו  
בעון כגבורתו רק כסס ובחסדו והזכיר עליון כנגד כל ימוט: (ט) תמצא. זה חסד עליון שהסס אומר לדוד תמלא  
ידך והוא השמחלית וככה ידה ליתך תשלמהו ועשם תמלא כדרך והצרותי להסס למען ומלאו אותם הקולעים והטעם  
לא יוכלו לנוס ולהפדר ולהמלט: (י) תשיחמו. פניך. כעשך פני ה' חלקם פניה לא היו לה עוד וי'א כי כ"ף  
כתנור אש כמו ב"ת כרתה בתי' לילה כחלות הלילה: (יא) פרימו. תי' חסד לנכח דוד או למיחיה כן חסרו

מצורת ציון

לכרסי כי הכל יסבכו בו למנח שיה' כמסו: תחרהו. כסמח  
בענתת שליות פניך: (ח) כי וגו'. ובענכר שיה' כמסוה כה'  
זה לא ימוט: (ט) תמצא. תספיק מכת יך לכל אויבך: יטיבך  
כמס פון זיון צארין דוד גאמ וזאמ יבליגס תראכגס אש  
כמס זיון צארין זאל גאמ זי פאר דארביין אונ אוין  
פיער זאל זיי פאר ברענין: (יא) פרימו פארץ תאבד  
זיערע פירות זאלקסו גאמ פר לריון פון דער ערד  
והגיס כמני גרם אונזיערע קינדך זאלקסו פר לריון  
פון די מענטשין קינדך: (יג) כי נמו עליך רעה ווארום  
זיי האבין גיניגט אונ גימראכט אוך דיר גאמ ביין

בְּעֵינֵי שׁוֹנֵה בְּזוֹ אוֹיְבֵיךָ כִּסְ מַעֲרָם אֵיךָ מֵימָה  
אֵימ תַּחֲדוּהוּ בְּשִׁמְחָה אֶת פְּנֵיהֶּ דוּ מֵאֲרָמָה אֵיךָ דְּעַר  
פְּרִיזְעֵן מֵימ דְּר שְׂמֻחָה וּמ פִּר דִּין פְּנִים אִיו צו דִּי  
צִדִּיקִים אִין גִּן עֲדָן: (ח) כִּי הִמְלִיךְ בְּיָמָה בִּיהוָה  
כְּלָהּ פִּר וְיִזְעַרְתָּ מֵיךְ אִין גְּאָמ וּבַחֲסֵד עֲלִיוֹן בִּל יִמוֹט אֹנָה  
אִין דַּעַם חֶסֶד פִּר פִּר דַּעַם אִייבְּעֵר שְׂמִינ אִיו עַר בְּטוֹחַ  
דַּס עַר נִוְעַם וְיך גְּמֵ אֹם גְּלִימִשְׁיָן: (ט) תַּמְצֵא יָדָהּ  
לְכָל אֵיבֵיךָ דוּ זְאֵלְקָטָה גְּרִיבִיךָ דִּין הַאֲנָם שְׂלֵאֵק צו  
אֵלַע דִּינַע פִּינָה כְּלֹבֵר אֵלַע דִּינַע שְׂלַעַג נֹם דוּ  
הַאֲנָם צוֹא בְּרַעֲנֵנָה בְּרַעֲנָה זֵי אוֹיֵה דִינַע פִּינָה

פירוש ע"ש

פירוש ע"ש  
יטיבך המצא שונאך  
דיינע פיינט: (י) תשיחמו כתנור אש לעת פניך ה' דוא  
זאלקסו זיי קאן אזו ווי איין אבין פון פיערע צו דר  
צייט פון זיון צארין דוד גאמ וזאמ יבליגס תראכגס אש  
כמס זיון צארין זאל גאמ זי פאר דארביין אונ אוין  
פיער זאל זיי פאר ברענין: (יא) פרימו פארץ תאבד  
זיערע פירות זאלקסו גאמ פר לריון פון דער ערד  
והגיס כמני גרם אונזיערע קינדך זאלקסו פר לריון  
פון די מענטשין קינדך: (יג) כי נמו עליך רעה ווארום  
זיי האבין גיניגט אונ גימראכט אוך דיר גאמ ביין

נִשְׁוֹעַ לְיָדָי רַעַה חֲשִׁבוּ מְזֻמָּה בְּלִי יוֹכְלוּ:  
 בֵּית שִׁיתָמוּ שְׁבָם בְּמִיתְרִיךְ תְּכוֹנֵן  
 עַל פְּנֵיהֶם: יְרוּמָה יְהוָה בַּעֲזָה נְשִׁירָה  
 וְנִזְמָרָה גְבוּרָתְךָ: כַּב \* לְמַנְצָה עַל־  
 אֵילַת הַשָּׁחַר מְזֻמּוֹר לְדָוִד: יְאֵלֵי אֵלֵי  
 לָמָּה עֲזַבְתָּנִי רְחוֹק מִיִּשְׁוַעְתִּי הַבְּרִי

קחשבו בישון ולא יכילו להחשב דשויהננו לעקוד בהם סר קא טו גי השקפה תקנו אר סה הון קרביהון: יד אודקף יד קעושה קשקא ונדון בגבורתך: א לשקא על תקופ קורבן קדירא דקרצהא הוישקחא קדוד: כ אלֵי אֵלֵי קמור סה שבקקני רחיק מן פורקני מלי אקליותי:

ת"א טנון . עקוד סמ"י . אילת : יומא סס וסר וקרא : אלֵי אֵלֵי . עקוד סמ"י :

רש"י

הרשע שאמר הרג את עצמו כל יוכלו לעשותה: (ג) כי תשרימו שכם . אר טחית אותם לחלק שיהלוקו לישראל את ממונם כמו שחמר (יטפיה כ"ג) והיה סהרה וחתונה וגו': במיתריך תכונו על פניהם . במיתרי קשתותיך תכונו תלוי ותזמינס ליות על פניהם: (יד) רומה ה' בעזך . על הקמיס ועשירה וממרה . ס"א"ח: כב (א) אילת השחר . שם כלו עיר דבר אחר על כנסת ישראל שהיא אילת אהבים הנשקף כמו שחר (סיר ז') ורבותיו דרשוהו בחסרה ומנחס פתר אילת ל' מעטו כמו אילותי לעזרתי חושה (סות זה) השחר ל' שחרית ומנחס פתר ל' בקור כמו שחר טוב וגו' (משלי י"א) וכמו לשחר פינך (ס ז): (ב) למה עזבתני . עתידה היא ללכת בגולה ואמר דוד תפלה זו על העמיד והוא בל ידע על עם ישראל יחד שהם כאיש אתך בגלות בלב כלומר שהיית חזקי וצורי מקדם ועתה למה עזבתני: רחוק מישועתי

כידם וחשבו כיוסיה שלא יוכלו להביא לידי מעשה כי היו באים להלחם על יד לשעות רעה נתינו כי . סעס לסח שאמר בל יוכלו היאך לא יוכלו כי אתת תשום אותם לחלק אחר כלם שלא יהיו להם כח להתכב עפך אלא יהיו לעבר אחר כלם ואתה כגודם: כמיתריך תכונו . חצך כמיתריך ותורה אותם על פניהם הוא על דרך קצרה שחמר חצך כי כן מנהג הסקרא: (יד) בעזך . העין בקבוץ שפתים ואמרו כל ישראל רובת ה' על אהבים בעזך כי הענו והתבוהר לך הוא ולא לנו: שגירה ונזמרה נבחרך . בעזך ובנבוהרך שהתן לנו שגירה ונזמרה לך וגודה לך כי פאתך הכל: (ג) אילת השחר . הוא סכלי הגנון . יוש מפרשים אילת מן אילותי ולזרתי חושה כלומר שהיה נא זה המבוהר כנח עלות השחר . ויש כפרשים כי אילת שם כוכב הנוקד ויש מפרשים אותו על דוד כבודו בורח ספני שאול והגכס כי אילת השחר נאמר על כנסת ישראל שהיו בגלות בכל וסוף הכומור יוכיה זה וקראם אילת כמו בצבאות או באילת השדה והשחר פירושו יופי וזרר שהיה להם יופי וזרר כמו הנשקפה כמו שחר והם בחשיכה בגלות וקוראים פו הגלות אלי למה עזבתני אחר: (כ) אלי אלי . הכפל הקוראים והצועקים . ואמר אלי . ולמה תהית רחוק מישועתי כשתשסע דברי

אבן עזרא

כתוב: (יב) כי נשומל נעו ואלה הפעול הוא רפה: מזומה . ככה ולא יוכלו להעזרה למעשה: (ג) כי . בעבור היות ב'תחתא' כששכס הוא שסס אחד והטעם היותם נחזרים על דרך דברי רש"י ואלה הטעם בסוף המזמור כי כל זה יקרה לאיבי בסוף בעזו הטעם כי העטם תכונו הקשת כחלים: (יד) רומה . כאשר החל ה' בעזך ישמח מלך:

מנחת ישי  
 דגש: (ג) כי משימו שסס . כסמרים מדויקים מלה כי דימטם ולכן סמ"י דגשש ויש ספרים כי משימו כמקף וסמ"י ספיים: ב'תחתא' כששכס הוא שסס אחד והטעם היותם נחזרים על דרך דברי רש"י ואלה הטעם בסוף המזמור כי כל זה יקרה לאיבי בסוף בעזו הטעם כי העטם תכונו הקשת כחלים: (יד) רומה . כאשר החל ה' בעזך ישמח מלך:

אבן עזרא

כב (ה) למנצח על אילת השחר . כאשר יראה כח עלות השחר ויש אומרים כי הוא שם כלי ניגון ויעטו כי יוד"ף אילותי כעבר אין איל בלא דגש על כן הוא רחוק היות אילת נזורת מואת הגזרה והכנון בעיני כי הוא מחלת פיוט עשה על דרך דברי חסד כמו אילת אהבים וזה המזמור על נועם גונו: (ג) אלֵי אֵלֵי . פעמים כי צננה היה וטעם אלֵי בעבור עזבתני ותחסר מלת אלֵי כאלו

מנחת ישי  
 יבלעם . מלשון בלעוה וסמיתס: (ג) שכם . הלק כמו שסס אחד (כרסות מ"ח) . בביתרין . סוה סכל הקשט כמו על יסר (כסל מ"ה): כב (ה) אילת השחר . שם כלי זמר ידוע או אללס: כנו סני ס' מלכיס א' (י"ח) : רחוק וגר . כ"ל דכר

מנחת ישי

מנחת ישי  
 ונעלין סיר וינגין אונ לובין דינקע גבורות:  
 כב (א) למנצח על אילת השחר ספור יקיר דעם סומור האט דוד גימאכט צום לוי ער זאל איהם שפילען מיט און ציין ניגון וואס ער שיקט ויה צוא שפילן ארץ דעם כלי זמר וסס היינט אילת השחר: (ב) אונ אונ וזאנט דוד אלֵי אֵלֵי קסח עובדני מיין נאמט סיין נאמט וואררם האקסמו מיה פיר קאנט דרוק מישועתי רבני שאנתי הו גיטס נויים פון מיין הילף אונ פון

מנחת ישי  
 ונעלין סיר וינגין אונ לובין דינקע גבורות:  
 כב (א) למנצח על אילת השחר ספור יקיר דעם סומור האט דוד גימאכט צום לוי ער זאל איהם שפילען מיט און ציין ניגון וואס ער שיקט ויה צוא שפילן ארץ דעם כלי זמר וסס היינט אילת השחר: (ב) אונ אונ וזאנט דוד אלֵי אֵלֵי קסח עובדני מיין נאמט סיין נאמט וואררם האקסמו מיה פיר קאנט דרוק מישועתי רבני שאנתי הו גיטס נויים פון מיין הילף אונ פון

שִׁאֲנִיתִי יִיאֲלֶהוּ אֶקְרָא יוֹמָם וְלַאֲחַר תַּעֲנֶה  
 וְלִילָה וְלֹא־דוֹמִיָּה לִי : יוֹאֲתָה קְדוֹשׁ  
 יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל : בְּךָ בָּטְחוּ  
 אֲבֹתֵינוּ בְּמַחֲוֹ וְתַפְלְטָמוּ : וְאַלְיָה זַעֲקוּ  
 וְנִמְלָטוּ בְּךָ בְּמַחֲוֹ וְלֹא־בוֹשׁוּ : יוֹאֲנֹכִי  
 תוֹלַעַת וְלֹא־אִישׁ חֲרַפַּת אָדָם וּבְזוּי־  
 עַם : כִּלְרֹאֵי יִלְעָנוּ לִי יַפְטִירוּ בְּשִׁפְהָ

ג' אלהי אני קרי ביסמא  
 ולא תקבל וקבליא לא  
 שתיקוהא לי : ד ואנת  
 קדיש דמיתב עלמא על  
 הושבחון ישראל : העלה  
 ספרו אברהמא ספרו  
 דביסרדא ושוקהון :  
 וקרדא צלו ואשתובו  
 געלה אהרתיצו וקא  
 קהיתו : ו אנא נחיד  
 חלש ולא גבר סבר  
 חסודי בני נשא  
 ומתדמךמהא דעממי :  
 ח קל דחמין לי דחבון  
 גזרי סתגנדין

ת"א אלהי הקדש . מגלה ס"ו : (א) אלהי קדוש . שבת ס"ו : (א) אלהי חולמס . חולין ט"ז :

דר"ק

שאנתי : (ג) אלהי . ביום ובלילה אקרא ולא דומיה לי כצעקתי  
 ואחתי לא תענה . ודמייה שם לא תאר : (ד) ואחתי . ואיך לא  
 תענה ואחתי שאחתי יושב וקיים לעולם היית עממים רבות  
 תהלות ישראל שהיו מהללים אותך בהושיעך אותם מצרתם .  
 ואיך לא תושיעני כי אתה קיים לעד וכחורך אז כחך עתה :  
 (ה) כן . כמה פעמים מסורו בך אבותינו ותפלטנו מצרות ולא  
 דחה שורך במחוני . ובכל בשרו לחונן הבטחון כי לא היה להם  
 במחונן באחרי אלא בך . וכן אלך זעקו ובטלו לא אלהתי אחרי  
 ואניני איש בעיניהם אלא חרפת אדם וכזוי עם בגולה :

רחוק מישועתי . ומדברי שאנתי : (ג) אקרא יומם .  
 אני קורא כך מיום אל יום ואיך עונה : (ד) ואחתי  
 קדוש . ויושב לשמוע תהלות ישראל ממיה קמונים :  
 (ו) ואנכי תולעת . כל ישראל מכה כלום אי :  
 (ח) יפטריו . יפתחו כמו פטר רחל ופטר חמור (שמח)  
 לפיכך לא יבושו : (ט) ואנכי . נכזה בעיני כל כמו תהוצת  
 (ט) יפטריו . עלי בשפת דברים של לעג וקלון ויניעו ראש עלי :

מנחת שי

כב (ג) אלהי הקדש . בספרי ספדל ים געיא חללף בין ש"ט  
 סגול ולא יענה לפני אהניס : ולא דומים . כו"ט  
 געיא בספרי ספדל : דומים לו . כחך בעל המוכרס דומיה ד'  
 א' חסר וסמך וליה ולא דמיה לי . נלמתי דומים סימן ל"ט אך  
 כל אלהים דומיה נכסי כסימן ס"ב . כך דומים חסלה סימן ס"ה  
 קדמיה חסר וכן הוא חסר בעקלת מדוייקים וזו"ש כסימן ס"ה :  
 (ח) יענוני לי . בספרים מדוייקים חסר ו"ד וכונינו לרסס :

מנחת שי  
 מהמת לני והוסף דברי בעבור היווח בן אדם : (ג) אלהי .  
 תהימה כי אתה אלהי ואיך לא תענה והעטם כי אין לי  
 אלוה אחר תבלעדיך ולא חקרתי רגע אחד ואדום רק ולא  
 דומיה לי : (ד) ואחתי . תהלות ישראל הכיית שסס  
 הארון כדרך בית קדשנו ותפארחנו אשר הללנו אבותינו וכל  
 זה בעבור היות יושב דבק עם תהלות כי י"א כי עטם יושב  
 לעולם תשכ וחתה תהלות ישר' כדרך הוא תהלתך והוא אלהיך .  
 וי"א כי אתה הנמלא בחנך תהלות וחתה הוא הקדוש המהולל כדרךך קדוש : (ה) הלא כבדו עמך כהיותם  
 בלא לרה היו לבטח ובעת חרמם שבתנו כן תפלטנו : (ו) אלהי . וכך זעקו ולא שבעו על אחרים על כל לא  
 עושו : (ז) ואנכי . רחוק הוא שימאר איש דעת על עצמו שאינו איש רק ידבר כנגד האויבים שהם יבוזו ויאנינו  
 נחשב בעיניהם לחמומה : (ח) כל . גורות לעג קאורה לעלי עם למ"ד : יפטריו בשפה . יפתחו כמו פטר רחם והכ"ת

מצודת דוד

(ח) יפטריו . ענין פתחה כמו פטר מים (משל י"ז) :

שאנתי סאה להסתכל על עם אהס רחוק מישועתי : (ג) ולילה . ואף  
 בלילה אני קורא ומתפלל : ולא דומיה לי . לא אסחוק כי כשהאדם  
 נענה ודרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי  
 עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי :  
 (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם  
 כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

ענינה דרכו להסוק אלל לא כעשדיין לא נענה : (ד) יושב . קיים ונלתי כמו אהס כי לעולם תשכ (א) אהס כי עטתה וסעטתים רבות כיית חסלת ויכרל כי סיו טפליים אותך בהושיעך אותם מלחמם ומדווש חס סן פתחך עתה מישועתי : (ס) במחוני ותפלטנו . כלכר בשמו כך כן סללסם : (ז) תולעת . כתי תשכ חלולמס : חרפת אדם . בני אדם ימלטו ממדי אה האולם כי ימארו לו במרמס שסוס טפל כעונו : וכוזוי עם . כל עם מכה וזלמו ממדי וכלל סדכר בעלמס שעות : (ח) יפטריו . יפתחו

האבין ויי גישריגען אונ געגען ווארין אנטררענען בך  
 בשרי וא כושי אין דיר האבין גיי ניד פרו זיך עקמט אונ  
 געגן גיט פרו שעקמט גינארין : (ז) ואנכי תולעת ולא איש  
 אונ איה בין שלצא ווי איין ווארמס אונ בין גיט איין  
 שטארקער מאן חרפת אדם וכוזוי עם איה בין איין  
 לשעדרנג צוא סענמשיין אונ ווער כבויה צווישען  
 פעלקער : (ח) כל ראי ילעני לי אדע סייענע זעהער  
 שפעטין פון מיר יפטריו בשפה גיישי ראש גיי ריידן מיט  
 דיא לעפעצין אונ שאקליין מיט דעם קאפ אונ מיר  
 דורך בייזין : (ט) גיל אל הי יפטריו איין מענקש גיהער  
 ווארפין די משא אונ קאמ פרי ער נאר אים מאכין  
 אנטררענען



יניעו ראשׁ: ׀ גַל אֶל־יְהוָה יִפְלְטֵהוּ  
 יִצִּילֵהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ: יִפְרֵאֲתָהּ גִּחְתִּי מִבְּטָן  
 מִבְּטִחִי עַל־שְׂדֵי אֲמִי: יֵא עֲלֶיךָ  
 הַשְׁלַכְתִּי מִרְחֹם מִבְּטָן אֲמִי אֶל־יְאֲתָהּ:  
 יֵא אֶל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי כִּי־צָרָה קְרוּבָה כִּי  
 אֵין עֹזֶר: יֵא סִבְבוּנֵי פְרִים רַבִּים אֲבִירֵי

קספוקהוון ימלוקיון  
 קרישיוון: ׀ ש ש כ ח  
 קדם יי ושנביה פצא  
 יתיה קטול דארתעו  
 ביה: י ק ס ו ר ד א ת  
 א פ ק פ ג י ק ב ר י ק א  
 א ק ב ר פ ג י ע ל ס ד נ י  
 א מ י: י א ק ס ע ד ר ה  
 א מ ט ק ר ה ק ס ע ו י א  
 ק פ ר י ס ת א מ י א ל י א ה:  
 י ב ל א ת ת ר ח י ק מ נ י  
 ק ט ו ל ד ע ק ת א ק ר י ק א  
 א ר ו מ ל י ת פ ר י ק: י ג א ח ו ר ו ע ל י פ ל ח י

בשן  
 אַרְוֹם לַיִת פְּרִיק: יֵא אַחֲרוֹ עֲלֵי פֶלְחֵי פּוֹכְבָא דַּמְהִילִין לְהוֹרִין סִנְיִין רַבְרַבֵּי

רש"י

י"ג) טוער מים (מסלי יו): (ט) גור אר' ה' כמו לגול  
 י) נלדס לנולל יבט ומשאו אל יורנו למען יפלטוהו:  
 (י) גוחי מולאי ומשכי כמו (חיוב מ') יניח ירדן אל  
 יייהו: סבמיחי על שדי אמי. זימנת ללדס שדיס ליטען  
 עטיהס למחיה: (יא) עליך השלכתי מרחם. שלכתי  
 מרחם מחו הולאתני מרח' כמה דלית אמר (ישעה מ"ו)  
 העמוסיס מני צען מחו נולדו השכבוס נשאל ונהלס:  
 (יג) פרים רבים. מלכותי חוקיס: אבירי בשן גס  
 הוא לשון פרים בשן שסס שמניס: בתרוני. סכבוני

אין בו דעת להשיך יתנו על האל וכן אלי אתה כי הם חמודים לך עלי:  
 בגדלי אל הרחק ממני בעת צרתי: כי צרה קרובה. ואם תקרב חזית רחוקה כי אין עוזר בלתיך: (יג) סכבוני פרים. כן היא  
 הצרה קרובה כי סכבוני פרים והוא משל לגבכונצר וסיעתו הרשנים הרקיסים. ופי' רבים. גדולים בבת. וכן אבירי  
 בשן. ובהו טקום בארץ ישראל מקום טרעה דרשן ושמן והבחסות הרעות שם הם דרשנים וחוקיס והמשיל הרשעיס  
 אבן עזרא  
 דרך נחות כמו למחי בלחמי ויחנן שתחמר מלה: (ט) גול  
 חתר השס כדמות פועל על משקל לחס חוס כי הגולל דבריו  
 על השס כדרך גול על ה': דרך: יפלטרו כי חפץ בו. השס כי טעה האומר כי הגולל חפץ בשס והכחוס אומר חס  
 חפץ בנו ה' ורבים ככה: (י) גוחי. פועל או שס התחר כמו גווי מגזרת ותנח כנהרותיך כמו מולאי והיכור זה כי  
 הגולל על השס יולתו כי ככה הוא גוחי מבטן שאין דעת לו ולא כח: (יא) עליך. הטעם עליך הולכתי לח על שדי  
 אחי כי אחס מחכילה ומאכיל אחי ואתה הנותן לי כח לקבל עד שאגדל עיכ אמר אלי אתה: (יב) אל תרחק ממני.  
 דרך לחו' כשיר' תרחק עס קרובה: טעם רבים מכל פאה: אבירי בשן. כמו עגלי על דרך פרות  
 הכשן: בתרוני. מן כחר מלכות שהו עגול:

מצודת דוד

טעם ללעון כי ינעטו דלס דרך המלגיו: (ט) גול. אל  
 כהנלל ומסכד כסמיו אל כי הוא מלי: כי חפץ בו. כמי כסוס  
 כו כללו: (י) גחי מבטן. מולאי מבטן אחי: סבמיחי. מנן סוכסמחי  
 לכסנו על שדי אחי ליהו כון מחלכה: (יא) מרחם. מנח לאמי מרחם  
 (יב) קרובה. ומיס מסר לך אחי לללס: כי אין עוזר. אין טעלס טוזר בלתיך: (יג) פרים רבים. כוה משל על ספסיס וכמלכיס: כתרנו.  
 פירוש ע"מ

אנקרין פון זיין גייו יצילו בי חפץ בו אונ נאם נועם  
 אים מציל זיין דען ער וויר אין דעם קענקשן נום  
 פר זיכערט זיך אין אים אונ דרום מוא איך סיה אוף  
 פאר זיכערין זיך אין דיר נאם: (י) כי אקח טחי מבטן  
 דען דו ביקט מיין אים זיךער פון סיין מוטערס  
 בויה סבמיחי על שדי אחי דו ביקט מיין פר זיכערער  
 אוף די בריקט פון מיין מוטער דען דו האקט בשאפן  
 צו איין אשה אבריקט דס קנה זאל זיך פר לאוין  
 דרויף צו דו דערין זיך דער מיט: (יא) עליך השלכתי  
 פרוקס אויף דיר נאם בין איך נויארין נויארפין פון  
 נאכט

**בְּשֵׁן בְּתַרוּנִי: יִפְצֹו עָלַי פִּיהֶם אַרְיֵה מִרְקָה וְשֹׁאֵג: מִן מַיִם נִשְׁפַּכְתִּי וְהִתְפָּרְדוּ כְּלַעֲצָמוֹתַי הָיָה לִבִּי כִּדְוֹנָנִי זָמַם בְּתוֹךְ מַעַי: מִיִּבֶשׁ בְּהַרְשֵׁא בְּחִי וּלְשׁוֹנֵי מִדְבַּק מִלְקוֹחַי וְלַעֲפַר־מֹתֵת הַנִּשְׁפָּתָנִי: יִפְיִסְכְּבוּנִי כְּלָבִים עֵדֶת מֵרַעִים הַקּוֹפְנֵי כְּאֵרִי יְדֵי וְרַגְלֵי:**

רד"ק רש"י

ככתר המקפת את הראש: (יר) אריה מורף. נכודלנר: (מו) כדונג. טעוה הנמוזה מחוס האש: (מו) מלקוחי. הס הנכניס (שקרון פלוי"ש בלע"ו פאלא"י בלא"ז דער גוימען) כשאלס מלך אין רוק מלוי צפו ומנחם פתר מלקוחי (אנטיילא"ש בלע"ו צ"ל טענאלי"ע) בלאון אשכנז חיינע לואנגע) כמו (ש'ו) במלקוחי לקח והמלקוח הן השניים אשר דומות למלקוחי חרשים (א"ח): ולעפר מורף. לדלכות מיתה: תשפתני. אתה מוסיכני לטון שפיתת קדירה טפות הסיר (יחזקאל כ"ה) ומנחם פתר כל לשון שפיתה לטון שמה: (יו) בארי ידי ורגלי. כאלו הם

האבירים להם: (יד) פצו. אלה הרים פיהם וטורפים אותי אף על פי שאין דרך המרים למרוף אלה הרים הם כבוד האריה שהוא מורף ושראג. אריה חסר כ"ף הדמיון ושגאת האריה אחר שמרף לשמחה ולנאות כן נ"ב וסיעתו אחר שהורגים ובוזים אותנו הם שמחים ומתהללים: (טו) כמים. כפחדם נשפכתו כמים על דרך משל כאלו הייתי כסם: והתפרדו כל עצמותי. העצמות הם קשים כן המים לסיכך אכר בהם והתפרדו שנפרדו מקשריהם אז הוא: כדונג. היא השעוה שהוא בסם קל מפני החמיכות: בתוך מעי. כל האברים הפנים נקרא מעיים: (טז) חיי. כתב ארזי אבי דיל מדברי רד"ל כיון וינעו ויש שפירשו הפוך כמו חיי כלומר שלא אוכל לדבר כמי' ולשוני מודבק מלקוחי. למד' השיבוש משפשו מודבק למלקוחי כי מודבק קמ"ץ ואיננו סמוך. והמלקוחים הם החניכים המעלה מהלשון ושתחתיו נקראו מלקוחים לפי שלוקחים המאכל בעת הלעיסה: ולעפר מורף תשפתני. כלומר קרוב אני להמית. כאילו תבין אותי לפסגני בקבר שהוא עפר הבות: תשפתני. מן שפות המיר: (יז) כי. אני בתוך אנשי

אבן עזרא (יד) פצו. פתחו כמו ופלתה האדמה ותחסר כ"ף מן אריה על דרך משל אובולה הוא ואמר על אלה הפרים שהם טורפים כמו אריה וזואגים: (טו) במים. דרך משל מרוב המדה היא כמים אשר לא יאספו כן נשורו איכריו והתפרדו העצמות כפי שפירשנו: (טז) יבש. ולא יוכלו לדבר על כן אמר אחד מהנאומי' כי כמו הפך קפי ודמי לעתי בעבור היות התולדה הקושרת הכל המעמדת הנוף כמות הלחש בשם כח והנה יבש כלאחר היקה לזקן הבא בימים ומלקוחי מגורת ומלקוחיה ואם וינעו על משקלו: ורעפר מורף. לעפר בני מות כמו כדורתיך במלחמה ותשפתני כמו שפות הסיר: (יז) כי. יאמר כי שכבוהו לרס ואויבים אחרים שהם פחותים מהפרים ויותר מכעיסים

(טז) וסתפרדו כל מעשתי. כספרי ספרד כ"ף במאריך אף על פי שהמלש עוקפת ויטין כמין פסחת ראה על כל הככור ויש עוד שנים למעט כזה המעמור: (יז) ולעפר. הוא'ו נגטי'ס: (יח) כלבים. יש גם המקל השלישי: כלאי. כ"ף קעמן וטוין מ"ש טיעש'ס ל"ז:

מצורת דוד סבבתי ככתר המקוף את הראש: (יד) פצו. פתחו טיחס לנלמתי: אריה. כאריה שמתחלה מורף ואחר זס שואל בטעמת גורכמו כן האויב בולע ומרים קול שמהם: (טו) נשפכתי. שפירש עמי כשכבו כמים ומתפרדו עלמתי: כדונג. טעמם מחוס האש כן נשפכו לבי בתוך מעי: (טז) מודבק מלקוחי. בעבור הלחש ללא סיוק שפכו ודבק מלשון בעבר ספס: תשפתני. תמכני כפיכ

ופוצ: (יד) פצו. פתחו כמו פלו שפתי (לקען ס"ו): (טז) כדונג. כטעוה וכן טעמם דונג (לקען ס"ח): (טז) מלקוחי. הוא'ו טעם שמתמל הלשון ומתחת ויקרא כן נ"ב טעם שפסד לויחיים המחכל בעת הלעיסה: תשפתני. עיני ערבים כמו שפסד סיוק (יחזקאל כ"ז): (יז) כרעים. מלשון רע: הקופוני. סבבתי:

לעפר מורף וכו' והוא הקצב: (יח) כלבים. משיחס ככלבים: כארי. פירוש ע"מ שארבוין מיין פת ולשוני סרדק מלקוחי אונג מיין צונג אוי ווארין פארהעקט צו מיניקע פאק ציין גלשער סות תשפתני אונג צו דער ערד פון דעם מוט פלומר צוא שמוסונג פון דעם מוט מאקסמו מיה געצין אדער קאן: (יז) פי סבבתי כלבים דען עם האבין מיה ארום גירינגילט הינט פלומר שלעקטע קעגנשין וואס ועגן גילעעבין צו הינט ערת מעיסי הקיפני דאס איין זאמלונג פון שלעקטע האבין מיה ארום גירינגילט בארי גי' ורגלי גלייה ווי בויא איין לייב אין מור אוי ועגן מיני העקם אונ פיס צו פראכן אונ צו שמוסן:

די האבין מיה ארום גירינגילט גלייה ווי איין קרוין וואס רינגילט ארום דעם קאפ: (יד) פצו עלי פיהם וי האבן גיעפינט אוף מיר וייערי מיילער אריה מירף ושאג דר לייב דם אוי גבובך נצור דר פר צוקמ אונ שרייט: (טח) במים נשפתי אזוי ווי וואסער בין איה ווארין פר נאמן אונ צי ועגן פר שפריים גיווארין אזלי מייג' ביינר תיה לבי בדינג מיין הארץ אוי גיווען אזוי ווי וואקם נוס צו גייט פון דר היץ פון פייער אזוי איין מיין הארץ אוף צו נאנג'ן אין טייגע גידערים: (טח) יבש כהרש כתי עם איין פאר דארט אזוי איין

יח אִסְפַּר כְּלִיעֲמוֹתַי הַמָּה יִבְיֹשׁוּ יָרֵאָה  
 בֵּי יַחֲלָקוּ בְגִדֵי לָהֶם וְעַל־לְבוּשֵׁי  
 וּפִירֵלֹו גֹרֵל: כ וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי הַרְחֵק  
 אֵילוֹתַי לְעֹזְרֹתַי חַוְשָׁה: כא הַצִּילָה  
 מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד־כָּל־יְחִידָתִי:  
 כב הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אֲרִיה וּמִקַּרְנֵי רַמִּים

אִקְפֹּנֵי נִקְהֵי־ן הַיָּה  
 כְּאֲרִיָּה אֲדִי וְרִגְלֵי:  
 יח אֲמַנִּי בְּן הַקֶּבֶשׁוּשִׁי  
 נִרְמִי אֲנִי מִקַּמְפְּלִין  
 מִבֶּן לִי: יט סִפְלִגִין  
 לְבוּשֵׁי לְחֹן וְעַנְי פִּתְנִי  
 יִדְמוֹן עֲדִכְבִּין: כ וְאַתָּה  
 יְיָ לֹא תִהְרַחֵק הַקּוֹפִי  
 לְסִדְעֵי אוֹחִי: כא פְּצִי  
 מִקַּמְפְּלִין מִחֶרֶב נַפְשִׁי  
 מִן אֲרִיָּה וּבְקֶבֶת רוּחָא  
 דְּגִוּוֹשׁוּמִי: כב פְּרוֹקְנִי  
 מִפּוֹם אֲרִיָּה וּמִסְפְּלִין

ת"א ואלה ה' ויבדד וקרא ופלוס: ה'ללה: מכללה טו'

דמקפיו ורמיו קריגא קב קפא צלותי:

אחוי

רד"ק

סבבני כלבום אמר הספל החמליצה כארי ירי ורגלי כי חקפוני כמו חארו שמקפ בנבני בעיר וכל חיה שחראה אית העבולה לא תצא משם מסורא הארית ומפחדו יאספו ידיום ורגליהם ויפצא הארית פרושו בתוך ענולתו כן אנתנו בבבל בתוך הענולה לא נוכל לצאת סמנה שלא נחיה ביד השורשים: יח אספר. ואם אבא לספר דכרי ריבתי לפני גדולתם סמט שיעשקנו פסחים. המה הגדולים יכישו אלי. וראינו בעין כיון ושנאה. יוש מפשיש עצמותי כמשמעו מן פנע וירוש אספר מענין מספר ופירושו מרוב כחישותי אכל לספור כל עצמותי והסח וישמעני דל כשר ריע תאר וילעני לי: להם ויפלו גורלם עליוס: (ט) ואתח ה' כשחראה הצרות האלה אל תרחק כי אתה אילות וכחי ולא בשחתי אלא כך על כן לעזרתי חמר כלבוי חמה עזמות יתפרדו ממני כלב. וארי. וראמים. הוא משל על גב ושרוי וכל אחד לפי גדולתו קורא אותו: יחידתי. היא הנשמת שהיא יחידה שוכנת בבתי חומר: (ג) ופקרני רבום. כי הראם ינה בקרני: עניתני. כמו תענני או פירושו כי ענמים רבות הרשעתני מצד גדולת שההשועה מהם כמו הנושע סקרני רמים כן הושיעני עתה מפי אריות:

רש"י  
 מדוכא' כפי אריון חמר חוקיה כלרי כן שברכל עלמותו (ישעה ל"ח): (יח) אספר כל עצמותי. כאב עמתי: המה יבישו. שמחים לאודי: (יט) ועל לבושי יפירו גורל. בזויס את נכסיו: (כ) אילותי. כחי כמו לקמן כ"ח) הייתי ככר אין איל וזמני יש חלל ידי (בראשית ל"א): (כב) הושיעני מפי אריות. כאשר מקרני רמשים עניתני. זה האמורי אשר כנוכה ארשים גבהו (עמוס ג') שלטים

מנחת שי

(כ) ומקרני רמים. כתב רד"ק בשם רמב"ם ובהניס ה' ומקרני רמשים עניתני ע"כ. אמנם ככל שפירס שלטו כחוב רמים בתלפין כהם וכל לכוה: (יח) אספר. יש אומרים כמו אספרס מחול ירעון וכחומר מי יספר שחקים בחמה והעטם שהו רזה וזולו ל כשר והכון כעניי בעבור שהכור והתפרדו כל עצמותי כהם אספר כהם עזמות יתפרדו ממני ישחקו איבני כמו לרואה כך ויתכן שהעלמות דרך משל לאכסיו שנכדלו ממנו בעת לרתו במלחמה: (יט) יחלקו. כפי מקצת האריות והרשים כעבור היותם בגדי מלוכה ולולא היותו מלך לא היה עטם כדכרו וזה רמו: (כ) ואתה. אילותי. השם ואל יעלה על לבך ארך יקרא דוד כי השם הוא אילותו ואורו וישש ועזרתו וכל אלה מקדים בי הפלו להניד כח עליון וקבלו: (כא) הצילה מחרב. כנגד עתה מרעי: מיד כלב. כנגד כי סבבני: (כב) הושיעני. כנגד אריות טורף וזולג ועטם יהדתי בעבור היות כל נשמת אדם יחידה מתבודדת עם גופה מנשמת הכל ובהפדה מגוייתה או חאסף אל הכל ועטם ומקרני רמשים שהם חוקים מכל הקרנות ושעמתי בני אדם אומרים כי הרמס יפיל עמנו מהר גבוה על קרניו לאל תשכרנה ועמם חמר אל"ף כמו כרחוק הליכי בחמה ועטם עניתני כי כבר עשית לי חסד מלרה כזאת ועטם ומקרני רמשים כחילו הייתי ויש אומרים כי קרניו גבוהים מכל הקרנות והעד וחרס כראש קרני ועטם

אבן עזרא  
 והם עתה מרשים ועטם כלרי דבק עם הקפוני שהקפו כלרי ירי ורגלי והזכיר ירי כי בהם הוא נלהם ורגלי כי בהם וכל לכוה: (יח) אספר. יש אומרים כמו אספרס מחול ירעון וכחומר מי יספר שחקים בחמה והעטם שהו רזה וזולו ל כשר והכון כעניי בעבור שהכור והתפרדו כל עצמותי כהם אספר כהם עזמות יתפרדו ממני ישחקו איבני כמו לרואה כך ויתכן שהעלמות דרך משל לאכסיו שנכדלו ממנו בעת לרתו במלחמה: (יט) יחלקו. כפי מקצת האריות והרשים כעבור היותם בגדי מלוכה ולולא היותו מלך לא היה עטם כדכרו וזה רמו: (כ) ואתה. אילותי. השם ואל יעלה על לבך ארך יקרא דוד כי השם הוא אילותו ואורו וישש ועזרתו וכל אלה מקדים בי הפלו להניד כח עליון וקבלו: (כא) הצילה מחרב. כנגד עתה מרעי: מיד כלב. כנגד כי סבבני: (כב) הושיעני. כנגד אריות טורף וזולג ועטם יהדתי בעבור היות כל נשמת אדם יחידה מתבודדת עם גופה מנשמת הכל ובהפדה מגוייתה או חאסף אל הכל ועטם ומקרני רמשים שהם חוקים מכל הקרנות ושעמתי בני אדם אומרים כי הרמס יפיל עמנו מהר גבוה על קרניו לאל תשכרנה ועמם חמר אל"ף כמו כרחוק הליכי בחמה ועטם עניתני כי כבר עשית לי חסד מלרה כזאת ועטם ומקרני רמשים כחילו הייתי ויש אומרים כי קרניו גבוהים מכל הקרנות והעד וחרס כראש קרני ועטם

מצודת ציון

(כ) אילותי. ענין כה ואמרו כמו כנגד אין איל (לקמן פ"ח) (כא) יחידתי. כשמי שיהי יחידה מול חלקי סוף וכחמותי וכן הסוג כולל: (כב) עניתני. הלא עמולם ענית לי לכליני משוק פירוש ע"מ  
 ל"ב פון די נואם קייטמן מיט דר שווער פון פון יחידתי פון דעם הנהם זיי מציל מיין איינציגניגשמה: (כב) הושיעני מפי אריות העלף מיר פון דעם מורל פון דעם ל"ב וסקרני רמים עניתני אוו ווי רוא האקט מיר גיהאקפין פון דיא הענדער פון די ווייל מירין דם איז דר אכורי ווס עד איז ויעיד הוה גינוען דען די וואס די ישראל האבין פובש גינוען אין די קעג פון הושע די זענן אק"ע גינוען פון אכורי: (כג) אונ ווען מיר ישראל וועלן זיך איין ואמלן אספרה שקף לאחי

אספר. מנדה כהון סליטם עלמותי עד שאוכל לספרס וכו' ומתבלתי כי דק כיון וקבום: (ע) חלקי. עמומים מפלי וחוליים ביניהם ועל לבושי. ככל הנהגה במלכות בנות: (ג) אילותי. אשה חזקי מהר למותי: (גל) מיד כלב. מוחל פירוש ע"מ  
 יח) אספר קי עצמותי איה צייר די ווייטאגס פון צייני ביינער הנה יבישו יראו כי אונ סיניע פייגט בקוק אונ זעקן אין מיר מיני יסורים אונ פרייען זיך אוף מיין כראך: (יט) יחלקו קבוי להם זיין צוא מוילין סיניע קליידער צוא זיך ויעל לבושי ופילו גורל אונ אוף מיין קלייד ווארפין זיי גורל: (כ) ואתה ה' אל תרחק אונ דו גאם ואקסט דיה גים דר ווייטעקן פון מיר אגיתי דו ביסט מיין שטארקייט דרום געוהתי הושע אייל צו מיין חילף: (כא) הצילה מחרב נפשי זיין מציל מיין

**עֲנִיתֵנִי: כִּי אֶסְפְּרָה שִׁמְךָ לְאֹחֵי בְּתוֹךְ קְהַל אֱהֻלֶּךָ: כִּי יִרְאֵי יְהוָה הַלְלוּהוּ כְּלַדְרֹעַ יַעֲקֹב כִּבְדוּהוּ וְגוּרוּ מִמֶּנּוּ כִּלְיָ זֶרַע יִשְׂרָאֵל: כִּי כִּי לֹא־בֹהַ וְלֹא שִׁקָּץ עֲנֹת עֲנִי וְלֹא־הִסְתִּיר פְּנֵי מִמֶּנּוּ וּבִשְׁוֹעוֹ אֵלָיו שָׁמַע: כִּי מֵאֲתֶךָ תִּהְיֶה לְךָ בְּקֶהֱל רַב נְדָרֵי אֲשֶׁלֶם נֶגְדַי יִרְאוּ: כִּי יֹאכְלוּ עַנְוִים וַיִּשְׁבְּעוּ יִהְלְלוּ יְהוָה**

כג אֲחֹנֵי נְבוֹרַת שְׁמֶךָ לְאֹחֵי בְּמִצַּע כְּנִשְׁתָּא אֲשִׁיבְחֶךָ: כִּי רַחֲמֵי דְבֵי שְׁכִיחֵי קְדָמֵי כִּל יַעֲקֹב הַעֲקֹב הַבְּדֵי לִיה יִקְרָה וְאֲנִי עֲשׂוֹ מִנִּיה כִּל יַעֲמַד יִשְׂרָאֵל: כִּי מִסּוֹר דְּלֹא קִסֵּר וְלֹא שָׁמַע צְלוֹתֵיהוֹן דְּעַגְנֵי וְלֹא מְלִיק שְׁכִיחֵיהֵן מְפִיעֵיהוֹן וּבְצִלְאִיהוֹן קָדַם מֵהֵי כִּקְבֵר: כִּי מִנְּךָ תִּשְׁבְּחֶהֱמֵי בְּקִישַׁת סְגִיעַת עֲמָא נְדָרֵי אֲשֶׁלֶם קְבִירֵי וְדִלְוֵי: כִּי יִקְרְבוּן עַגְוֵיהֵי

ר"ח ת"א יח"ו כ"י ספירה שמר מד: רש"י

ואחד מלכים: (כג) אספרה שמך לאחי, בהתאסף כל כנסיותי. וכן אומר להם יראי ה' הללוהו אלו הנביאים וכל זרע יעקב: (כד) וגורו, לשון יראה: (כה) ענות עני, זקנת קל, כל ענייה שבמקרה ל' זקנה, ועוד על המפור ענות ל' הכנעה כמו (שמות י') לענות מפני שהוא ככנע ומתפלל לפניך: (כו) יאכלו עניים, לעת נאלותי ליתות

וכן אספרה, כשתושעני מסו אריה וספרני רבים שחוצצנין סן גלות בכל או אספרת שמך לאחי ואחי הם עשרת השבטים שגלו בלחלת החבור ולא היתה יד יג' שולפת עליהם כמו עלינו: (כד) יראי, כן יאמרו בית התשובה ופי' יראי ה' ישראל והבטם כל אחד לפי מעלתו ושכלו ולמי קרבתו אל תהא, והנה הנוכרי בזה הפסוק האהבה וחירות וכן החבור וחירותו כי יראי ה' יגיעו מן תיראת אל האהבה: וגורו מסגור כל זרע ישראל, אותם שלא הניעו ערין אל האהבה: וכס' כ'י, וכן יאמרו בהתורם כשיצאו מן הגלות כשהיינו בגלות: לא בזה ולא ששך, ענין תשובה: ענות, מענין עניו ויש מפרש ענות עני תפלת עני כפי ששנו' בסו': שמע, מעל עבר במשקל כי חשך בתי יקב: (כו) מאתך, יאמר כל אחד ואחד מישראל או כל ישראל כאחד כמו שהם דברי המוכיר תחלתו שאני אהלך בקהל רב מאתך היא כי אתה גרבת לי תהלה שחושעני: נדרי, שנדרתי: אשלה נגד יראוי, כי כל העולם יראתו או: (כו) עניים, ישראל שהם עניים כי הבבליים היו נאים עד עת נאלות ישראל וכן ישראל שהם זרשים אותי בגלות כשהיו נבאלים יאכלו וישבעו משלל בכל ומאוצר כורש ויהענגו הפך רמת שחורו בגלות ויאמר להם

**ספ"ג: (כס) וכאמרו. עמיט: (כו) מאתך ספתי. עמיט: עניתני כנגד אקרא יומם ולא תענה: (כג) אספרה. כנגד אספר כל פעמיותי ועסם לאחי לחכי סודי: ובתוך קהל אהלךך, וחמת היא התהלה שאמ' לה: (כד) יראי, וי"ו הללוהו שכ' אל שמך הנזכר למעלה ואלה יראי ה' מהנני' כ"ב אין עם מלת כל כמו כל זרע יעקב ואמר לישראל גורו שיהיו כלם יראים ואם תשנו' דלם על אויביהם יתנו סגור לשם: (כה) כ'י, ולא ששך, כרחיק ושאל: ענות, תגורת עני ויש אומרי' כמו מענה לשון על משקל כשית: (כו) מאתך, אתה הוא הסנה ויהעד לתהלתי כנגד ואלהלך: (כז) יאכלו, העסם שהענויים יאכלו וישמחו וישבעו מרוב השמחה בראות' כי השם הסוע הפני אשר אין עורר לוועסם וחי כלככס זה יאמר איש לרעהו כדרך וחתיו רוח יעקב אחיהם כי לבו היה**

**מצורת ציון**  
 כספריס יודתי (לגמן ל"ס): (כד) וגורו, ומסודי: (כס) ששך, ספן סמני: ענות, הכנעה כמו (למס' ספתי) (שמות י')  
 כשאלק ס' ל' שמע סלוי: (כו) מאתך תר, ללם לומר מה ששאלךך שדרכי כעת ללם סלסלם נגד יראוי לפרכס סנס: (כז) יאכלו, מצוהי שלמי סוסדס אשכ' כ"ל' ל'י: יחי, ללם לומר ישמחו כלככס פירוש ע"מ  
 לֵאמֹי אִיהַ וְנַעַל צַיִילֵךְ דִּי נְבוֹרַת פּוֹן בֵּיין נִאֲקוּן צו סַיִנַע פְּרִדְרֵךְ בְּחַד קְהֵי אֲהַלְלֵךְ צְוִישִׁין אִיין אִיין זֶאֲקִלְוִיגֵךְ וְנַעַל אִיהַ דִּיךְ לִזְבִּין: (כד) אֹנֵן אֹנֵן וְנַעַל אִיהַ וְאֲנֵן צו צִי יִיִי ה' הַלְלוּהוּ אִירֵי נִאֲמֵס פֶּאֶרְבְּמִינַע לִזְבִּם נִאֲמֵן כִּל דְּבֵי יַעֲקֹב בְּדִרְוֵיהּ אֹנֵן אִירֵי אֲלַע קִינְדְרֵךְ פּוֹן יַעֲקֹב הַאֲלַם אִירֵי עֲלִיךְ וְגוֹרֵי מִסְטֵי כִּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל אֹנֵן הַאֲמֵן מִרְאֵי פֶּאֶר אִירֵי אֲלַע קִינְדְרֵךְ יִשְׂרָאֵל: (כה) כִּי לֹא בְּתֵי וְלֹא שִׁמַּע עֲנִיתֵנִי עַד יִרְעֵךְ הַאֲמֵן נִימֵן סְבִיחֵי גִיוֹעֵן אֹנֵן פֶּאֶר אֹמֵן וְנַעַרְדִּיגֵךְ דָּם גִּישְׁרִיִיא אֲדָר דָּם אֹנְקֵדֵר סַעֲנִיקִיִים פּוֹן דָּעֵם אִרְמֵן פֶּאֲלֵק יִשְׂרָאֵל וּבֵם עַד אִי גִיוֹעֵן אֹנְקֵדֵר סַעֲנִיגֵי אֹנֵן הַמֵּן

דִּרְשׁוּ יְיָ לְבַבְכֶם לְעֵד: כִּי יִזְכְּרוּ  
 ויִשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה כָּל־אֲפְסֵי־אָרֶץ  
 וישתחווּ לְפָנָיְךָ כָּל־מְשַׁפְּחוֹת גּוֹיִם:  
 כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה וּמִשַׁל בְּגוֹיִם:  
 וְאֶכְרֹז וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ כָּל־דֹּשְׁנֵי־אָרֶץ לְפָנָיו  
 יִכְרְעוּ כָּל־יִזְרְדֵי עֵפֶר וְנִפְשׁוּ לֹא חַיָּה:  
 לֹא זָרַע יַעֲבֹדֵנוּ יִסְפַּר לְאֲדֹנָי לְדוֹר:  
 וְיִשְׁלַעְזוּ וְיִשְׁכַּחוּ קִדְשׁוֹ  
 דְּתִבְעֵץ לַיהוָה יִשְׁבִּי רִוּחַ  
 כְּבוֹדָהּ כְּרַעֲיוֹנֵי לְבָבוֹ  
 לְעֵלְמָיו: כִּי יִזְכְּרוּ נְסוּיֵי  
 ויהיוֹבוּן קִדְשׁוֹ כִּלְמִי  
 אֶרְעָא וְיִסְגְּרוּ קִדְשׁוֹ כִּלְ  
 גְּנִיסַת עֲקִמָּא:  
 כִּם קִסְוֵי דְמִן קִדְשׁוֹ  
 מִכְּבוֹתָא וְשִׁלְמִים  
 קְעִמְסָא: ל סְעוּדוֹ  
 וְסִגְרוּ כִּלְ דְּהִלְי אֶרְעָא  
 קִדְמוֹ וְיִתְנַחֲנוּ כִּלְ נְחִתִּין  
 בִּי קְבוּרָא תָּא וְהַפְּשׁ  
 כְּשִׁיעָא לֹא יִתְּנוּ:  
 לֹא נִזְעַרְיָה דְאַקְרָהֶם

לא נזעריה דאקרהם ה"א לפניו ילכו. דה"ו זרע יעבדו. טוסה ל סהדונו עב (בניעות לה) :

**רד"ק**

יחי לבבכם לעד כי הרחם תחיה הוא בלב וכשתאדם בצרה לבו  
 מת וכשצדק לרוחמה הנח יחיה לבבו. ושעם לעד. כי יחיו  
 בארצם שבתו לב להם ונביתו וכן רב: וכן יזכרו. ככל העושי  
 הדלות שהיו בהם ישראל בגלות ויראו הישועה הגדולה  
 וישבו אל ה' כל אפסי ארץ: לפניך. דבר הנביא כנגד השם:  
 וכתיב כי לה'. ולא יכירו כל הגוים כי לה' השלכות ואות  
 מושל בגוים: ולא אכלו. פיר א"י כי חן הפרדים ופוסים  
 שישבו אל ה' שהיו רשעים ורענים בן יהוה עתה כי האל יקבל  
 אותם בחשבונם ואכלו וישתחוו כאל וידו לו על השוכה אבל  
 יש בהם שאפי' יכרעו לפניו לא יקבל אותם שהרגו וישתחו  
 יורדי עפר כלי שהיו בניהם ולא יחיה האל נפש אחר מהם.  
 והנכון הוא זה הפי': (לא) זרע יעבדנו. אבל זרע שיעבדנו הם

**רש"י**  
 משיחנו: יחי לבבכם לעד. כל זה אומר למטיהם:  
 (כח) יזכרו וישבו אל ה', ויזכרו האמונות הרעה שמלאתנו  
 כשיראו את הטובה וישובו אל ה': (כט) כי לה'  
 המלוכה. כי יראו שחזרה לך המלוכה והשמעלה:  
 (ל) אכלו וישתחוו כל דשני ארץ. הרי זה מקרא  
 מפורסם אכלו עמיס כל דשני הארץ וישתחו לה' כהלא  
 והדולה על הטובה. דשני ארץ טוב הלא הארץ כל זה  
 יראו כל אפסי הארץ וישובו אל ה': דפניו יכרעו. או  
 כל מתיאויבי תורה מתוך היגסה ולא ירחם עליהם להיות  
 זרע נפסס מניפסס: ונפשו. של כל א' וא': לא חזרה.  
 לא יחיה. ורבותינו דרשו מן המקרא הזה שהמתיס לפני  
 יעבדנו וגו'. זרע ישראל אשר תמיד עובדי' אותו: יסופר לה'

מותחם בשעת נעילה כשמה רוחין פני שכינה: (לא) זרע  
 יעבדנו וגו'. זרע ישראל אשר תמיד עובדי' אותו: יסופר לה'

**מנחת שי**

(כז) לעד. חיו קצן וחיו פתח ויש ספרים כולו קמן: (כח) כל  
 משכחות. כספיי ספרד סלתיין וכן כל דשני חמן: (כט) וחסל  
 כגוים. כספיים מוויקיים ספסר וא' כספ מ"ס וכן כמסורת קלסל  
 סתן פני נפסס מושל יד מלאים ואין זס מהס:

**אבן עזרא**  
 כמת: (כח) יזכרו. עטס אפסי ארץ כי השומעים אע"פ  
 שהס בקלה הארץ יזכרו זה הפלא שעשה השס וישבו  
 לעבדו ולהס עמיס על כן אמר כל משפחות גוים:  
 (כט) כי. או יודו כי לסס ללבו המלוכה וגס הכתוב הוא  
 כחו והגדולה עודד הנביתו שטעסס והנבילה נבוחת עודד  
 (ל) אכלו. זה הפסוק כנגד יאכלו עמיס וישעבו כי דלני ארץ הס  
 המתענגים בעול הזה לאכול כל דשן ודשני ארץ הפך  
 עמיס והטעס אס יתעדנו בעול' הזה בסוף ונחזירתי ימיהם  
 וישתחו למלך האוסף רוחס ואין כה בהס למרות  
 וככה לפניו יכרעו כל יורדי עפר וטעסס ונפסו לא חיה על  
 דרך כנות לעדה עלי סור כי אחד מהס לא יוכל למיות נפשו  
 וזה רמו כי תאחד נפסס כנולס הזה הפך העמיס שכתוב בהס  
 יחי לבבכם לעד: (לא) זרע. וי' לפניו גס וי'

**מצודת ציון**

(כח) כל אפסי ארץ. קלות חן: (ל) דשני. מלשון דשן ושמן:  
 (כט) כי לה' המלוכה והנבילה נבוחת עודד

**מצודת דוד**  
 נלד כי המילך כחילו לנו מת כתי' כנבל הכנמלי וימת לבו (ש"א  
 כ"ה): (כח) יזכרו. כסודל מלא ה' וישבו כולס אליו: (כט) כי  
 לה' המלוכה. רלה נמנר הכל יכירו אשר לה' המלוכה והוא מושל  
 בכל העוים: כל מי יודו כי לה' המלוכה והוא מושל בכל העוים:  
 יאכלו עמי' ר"ל כלהס יבוא להס טובס וישתחו נתי כי יכירו  
 שהכל כה מידו: כל מי יודו כי לה' המלוכה והוא מושל בכל  
 העוים: ונפשו. כל ה' לא ירחם סף כסס אחת מהס: (לא) זרע יעבדנו.

**פירוש ע"פ**

פי דשני ארץ אונ דיא ענינים האבין גינעסין אלע  
 פעשקייט פון דר ערד אונ בוקין ניה פר נאט מיט  
 רובונג אורף דעס גוּטס לַגְּנִי יִקְרֵי כִּל יִרְדֵי חֶסֶר פֶּאָר  
 נאט וועלן קִיעֵן אַלע די נוס האבין גינערש אין  
 דר ערד ונפשו לא חיה אונ נאט וועט גיט סמיה ויין  
 דס נפש פון אימליכין: (לא) זרע יעבדנו דס גוּטס  
 נוס נאט וועט טאן צו די נוס דִּינְעֵן אים תְּמִיד יִסְפַּר  
 לְאֲדֹנָי קְדוֹד וועט עס דר ציילט ווערין אורף נאט פר  
 איין שְׂכָח צו די אינטערשטע דורות נוס נאך אונז  
 וועלן ויין נוי נאט האט גיהאלפן צו די ערשטע

אהן ועמיס יתללו ה' דרשיו אונ וי וועלן לרובין נאט  
 נאטס פארשטער אונ איה וועל דענקט קאל זאָנן  
 צו זיי יחי לבבכם לעד עס זאל לעבין אייער הארץ ביו  
 אייביג: (כח) יזכרו וישבו אל ה' כל אפסי ארץ וועלן זיי  
 גידענקין וועלן זיה אום קערין צוא נאט אלע  
 עקין פון דר ערד וישתחו לגדי כִּל שִׁמְשִׁית גוים אונ  
 זיי וועלן זיה בוקין פר דיר נאט אלע משפחות פון  
 די פעלקער: וכמ' ווארום זיי וועלן וועהען בי לה'  
 המלוכה דאס צו נאט איז די סלוקה ובושע בגוים אונ  
 ער גיוועלשיגט אין די פעלקער: (ל) אכלו וישתחו

# יב יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד פי עשה: כג מזמור לדוד יהוה רעי לא אחר: יבנאות דשא ירביצני עלימי

יִקְלְחוּן קַדְמוֹי וַיִּסְוּוּן פִּי  
נְבוֹרָתָא דְיִי קְדָרָא  
בְּתַרְתָּא : יב וַיִּבְנוּ  
בְּגִיחוֹן וַיִּסְנוּן צְדָקְתֵיהּ  
לְעַמָּה בְעִתִּיד לְמִידָר  
פְּרִישׁוֹן דְּעַבְד :  
א הַוְשִׁבְתָּהּא לְדָוִד וַיִּזְן  
יִתְחַמָּה

מנחות  
ת"א מזמור לדוד . פסוקים ק"ב . רועי . זמור קטוס :  
נת עמה בקרבך לא אחר כולך : ב באתר ציחקה בהגית דהאין ישריני על מי יתחמא

רש"י  
ה' ולשנחו את אשר עשה לחותו רועי: (דב) יבאו .  
הראשונים ויגידו לדקתו לעם המולד כי עשה להם לדקא .  
כג (א) מזמור לדוד . אמרו רבותינו כל מקום שנאמר  
מזמור לדוד מנגן ואחר כך שורה עליו שכינה  
מזמור להביא רוח הקודש לדוד . וכל שא"ל בו לדוד מזמור  
שרתה עליו שכינה ואח"כ אמר שירה: ה' רועי . כמדבר  
הוא שאני הולך בו כקוח אלא אחר כלום: (ב) בנאות  
דשא . בנהו דשאין לפי שהחיל לדמות מזונותיו למרעה  
בהמה שאמר ה' רועי וטפל על הגשן של ה' רועי נאות  
של

רד"ק  
ורע ישראל שעובדים אותו תמיד יספר לה' לדוד הוא יקרא  
יספר בשם ה' ויאכרו עליהם עם ה' כי אע"פ שאמר האומות  
ישבו אל ה' לא יקרא עם ה' אלא שבו השם והוא לכבוד יספר  
לה' לכל דור ודור: (ג) יבאו . השלישי מתגלות ויבואו מכל  
אספי ארץ ויגידו צדקתו לעם שהיה נולד חרם לבניהם ויגידו  
צדקתו שישוה להם כי הם לא ראו את מלכות ה' אשר עשת  
עמהם ואבותם תגידו להם: (ד) מזמור . המזמור הוא אמרו  
דוד על עצמו כשיצא מצרה לירוחא או נאמר על ישראל שיאמרו  
כן בצאתם מבבל למיכן סבכו למסור של מעלה: (ה) בנאות.  
סדכר כדוד בשעת שברח מפני שאול ובה כתיב שם וילך דוד  
ויבא יער הרת ולמה נקרא שמו יער הרת שהיה מנוגב כחרם  
דשא . ומזמור זה אמר דוד כיער חרת למה נקרא שמו יער  
אבן עזרא

עורא  
גם כעשה: (ה) מזמור לדוד ה' רועי לא אחר .  
זה המזמור ככדודמה עלמו כשה שמענוהו על הרועה והנה  
הסם הוא הרועה אותו ע"כ לא אחר כל והעטם כל יחסר  
לי מה שאני לריך כדרך מלך: (ב) בנאות . העטם שמואל  
הדשא ויהיה סם נוח קרוב שלא יגע בהרים כעת שחרט  
השה: ע"ד מי . הזכיר המים ועטם מנחות הפך נחל  
מצודת דוד

אבן עזרא  
ועד עולם על יראיו וככה בני עבדיך וטכנו וחסר מלת  
אשר עם על לבכם שלם כאלו הוא זרע אשר יעבדו והם  
בני הענוים הזכרים למעלה וטעם לדוד לדוד הנה ע"כ  
אמריו ויבואו על דרך דוד הולך ודוד כה: (ג) לעם נולד .  
הוא דוד שלישי וטעם לדקתו על דרך לדקתו עומדת לעד  
מצודת ציון

פירוש ע"מ  
יספרו עמשה' ליהודי כשהתריסם: (ג) יבאו . הם יבואו ויגידו  
לדקתו לעם המולד אחרים: כי עשה . אשר עשה עמשה:  
כג (ה) ה' רועי . על כ"ס ורועה אותו כס כן בודאי לא חסים

כג (ב) בנאות . ענין מזמור כמו נאות הסלום (ימינה כ"ה):  
ירביצני . ענין שכינה לטום: ינחלני . ענין הסכה

כח (א) מזמור לדוד . רועי לא אחר .  
האם דוד פריער גיוונגין צו מאכין רועין דעם רוח  
הקודש אוף זיך אונ דר נאך דעם די שכינה גירועש  
אויף איהם אונ וואו עס שטייט לְדָוִד מְזֻמָּר אִיו  
פְּרִיעֵר דִּי שְׂכִינָהּ גִיבֻקְעֵן צו אים אונ דר נאך דעם  
עַר גִּיבֻקְעֵן אונ שִׁירָה גִיבֻקְעֵן אונ אַזוּ אָנְטֵן דָּוִד ה' י  
רועי לא אחר נאם איו מיון שפינער דרום אפילו  
היינט נום איה אנמלוך פר שאול אונ בין אין דער  
מקדך בין איה קטום דאם איה וועל גיש ויין  
גיוונקערט קרין שום זאך: (ב) אונ וייל ער הט אן  
גירובין צו גלייכן ויין שפיו צו פאש דרום אָנְטֵן  
ער ווייטער בנאות דשא ירביצני אין וואנג פון גראז  
טום מ'ך נאם מאכין הווערין אונ רועין על מי מנחות  
יבדלני

מסר מלפניה כי הכל בידו: (ב) בנאות . כדומה  
הרמתי המזמור ערבו ענקום דשא . ולפי שהמנינו לרועה אמל  
משלי חכמים  
ענין המלכה והטעם כמו וחסד ה' מעולם  
ועד עולם על יראיו וככה בני עבדיך וטכנו וחסר מלת  
אשר עם על לבכם שלם כאלו הוא זרע אשר יעבדו והם  
בני הענוים הזכרים למעלה וטעם לדוד לדוד הנה ע"כ  
אמריו ויבואו על דרך דוד הולך ודוד כה: (ג) לעם נולד .  
הוא דוד שלישי וטעם לדקתו על דרך לדקתו עומדת לעד  
מצודת ציון

ענין מזמור כמו נאות הסלום (ימינה כ"ה):  
ירביצני . ענין שכינה לטום: ינחלני . ענין הסכה  
מסר מלפניה כי הכל בידו: (ב) בנאות . כדומה  
הרמתי המזמור ערבו ענקום דשא . ולפי שהמנינו לרועה אמל  
משלי חכמים  
ענין המלכה והטעם כמו וחסד ה' מעולם  
ועד עולם על יראיו וככה בני עבדיך וטכנו וחסר מלת  
אשר עם על לבכם שלם כאלו הוא זרע אשר יעבדו והם  
בני הענוים הזכרים למעלה וטעם לדוד לדוד הנה ע"כ  
אמריו ויבואו על דרך דוד הולך ודוד כה: (ג) לעם נולד .  
הוא דוד שלישי וטעם לדקתו על דרך לדקתו עומדת לעד  
מצודת ציון

ענין מזמור כמו נאות הסלום (ימינה כ"ה):  
ירביצני . ענין שכינה לטום: ינחלני . ענין הסכה  
מסר מלפניה כי הכל בידו: (ב) בנאות . כדומה  
הרמתי המזמור ערבו ענקום דשא . ולפי שהמנינו לרועה אמל  
משלי חכמים  
ענין המלכה והטעם כמו וחסד ה' מעולם  
ועד עולם על יראיו וככה בני עבדיך וטכנו וחסר מלת  
אשר עם על לבכם שלם כאלו הוא זרע אשר יעבדו והם  
בני הענוים הזכרים למעלה וטעם לדוד לדוד הנה ע"כ  
אמריו ויבואו על דרך דוד הולך ודוד כה: (ג) לעם נולד .  
הוא דוד שלישי וטעם לדקתו על דרך לדקתו עומדת לעד  
מצודת ציון

**מְנַחַת יְנַהֲלֵנִי: נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב יְנַחֲנִי**  
**בְּמַעְגַּלֵי צְדָק לְמַעַן שְׂמוֹ: דַּגְּמָ כִּי־**  
**אֵלֶךְ בְּנֵיא צִלְמוֹת לֹא־אִירָא רַע כִּי־**  
**אֵתָה עִמָּדִי שְׂבֻטָּךְ וּמִשְׁעֲנֵתְךָ הַמָּה**  
**יְנַחֲמֵנִי: הַתְּעַרְךָ לְפָנָי שְׁלַחֵן נִגְד צִרְרֵי**

דְּבָרָי: נַפְשִׁי יוֹרֵב  
 דְּבָרָי בְּהַלְבֵּת צְדָקָא  
 קְטוֹל שְׂמֵה: דַּגְּמָ כִּי  
 אֵזֶל בְּגִלְוָתָא בְּמִישַׁר  
 מוֹקָא דְּהוּא הָא לֹא  
 אֲדָבֵל בְּמִישַׁתָּא קְטוֹל  
 דְּמִיָּקְרָה בְּסַעְרֵי הַמְּהָדָּ  
 תְּרִיצָא וְאוֹרִיתָהּ הַגֵּן  
 יְנַחֲמֵנִי: הַתְּעַרְךָ  
 בְּקַדְמֵי פְּהוּר וְהַבֵּל

ר'א' סעוד , יומא עו וזכר מרומא :

רד"ק

הרמב"ם הקב"ה פתח סודו של ע"ב: (ג) נפשי ישובב וינחני  
 המלכות שלא היה עלי זכות אלא למען שמו: (ד) נפשי ישובב וינחני  
 זה סודו: (ה) לא אירע רע: (ו) מלח כי אתה עמדי: שבחך: אל  
 היסודין: ומשענתך, זו התחרת: (ז) שלחן: זו המלכות:

העולם הכא . מדרש תהלים: (ג) נפשי ישובב . רוחו  
 שהטוב בנרות וכמות' יוכיכ לקדמותו: במעגלי צדק .  
 בדרכי מישור שלא אפול ביד אויבי: (ד) בניא צלמות .  
 בארץ השך ועל מדבר יוף אמר . כל צלמות לשון חשך  
 פירושו דוגם בן לברט: שבחך ובשענתך . יסורים שבאו  
 אבן עזרא

לי ומשען סלתי בטוח על חסדך שיהיה ינחמוני שיהיה לי

מנחת שו

כג (ב) מנחה . כן מלחמי במלחם מזויקים כ"ו: (ד) ינחמני .  
 כח"מ כחסף סחח :

שטוף: (ג) נפשי . הזכיר כי הרועה לא ידפקנו להוליכו  
 ממרעה אל מרעה כניחוח רק נפשו ישובב בזכות ונחת וטע'  
 במעגלי צדק שלא יוליכני על צבהות ועל פמולת וכל זה לא  
 כי הוא רועה טוב ורחמן חין כמורה: (ד) גם . הטעם אם  
 בעולם וידמה הרעה לניח צלמות לא אירע רע לא אירע שרע  
 והמטענת על היתחם לנו והטעם כאשר תזוהרנה שנת רעה  
 מלחמה נכסה הטעם מות שאינו כדרך התולדה כמו מתי  
 צלמות על דרך משוף זוקה והנה השלחן כנגד הדשא וכופי  
 ומרוב דשן המטעמי' הם על השלחן רכזי מדושן כאילו הוא  
 תחת העולם והם שנהיים בנלקס ויחבשו כי לחם עולם כנגד  
 הכא ע"כ יניחו מענוני רעם כצבור תענוני ועטם ולישם  
 לעשות טוב ומסד טוב לנפשי והסד על אחרים ללמדם  
 אבן עזרא

מצודת דוד

לשון הטובל בדומה: מי בנחוחת . כי מיס הנקום המה ללוים  
 משה' ה'דומים כי יגדשו מיעויו רשע וטעם: (ג) ינחמי . יכב  
 אורי' ה'דומים יכב למען לא אשכל: כענין שמו: לוטריע כ"כ  
 על ידו: (ד) בניא צלמות . בעמק אוכל ל"ל בנפשי אכנסה:  
 מכה אורי' כשכל שי יסודין ומחולר ותסמוך לוי' הם הם המנחמים

כג (ב) מנחה . כן מלחמי במלחם מזויקים כ"ו: (ד) ינחמני .  
 כח"מ כחסף סחח :

מצודת דוד

כמו נהלת כעוף (שמוס מ"ו): (ג) ישובב . ענין הנחה והסקפה:  
 (ד) צלמות . ללו של מנח לכל לומר חשכה הקכל: (ה) דשנת

פרוש ע"מ:  
 ינחמי: ב"י רועדינך נואסער רומ ער מיה פירין:  
 (ג) נפשי ישובב כיון געש וום אזי אוועק גינאנגן פון  
 מיר דורך צרות מיטש ער אום קערין אין מיר ינחמי  
 בפשטי צדק לפשו שבו ער פירם מיה אין גירעקטש  
 זוענין פון וועגנין זיין נאמן דס איה זאל גיט פאלין  
 אין מ' ינע פייניקס הענט: (ד) גם כ' אלך בניא צלמות  
 אונ צפילו אז איה גיי אין פינצטערין טאל דהיניו  
 אין כדךר זוף וום איה אנקלופ אהין פר שארל לא  
 אירע רע כ' אקה סעדי האב איה איה קיין כורא גיט  
 פאר קיין ביוו ווארום דו נאט רוא גיטם מיט מיר  
 שפסק וס'שענקת הסי ינחמי דיין רומ בלוקר די יסורים  
 וום דו נאט שפראפקט מיה מיט זיי איג אנה דיין  
 אונקער לעהנונג וום איה פאר לא מיה אנה דיין  
 חסד דו נאכט טענען מיר מרייקטין ווארום דורך די  
 יסורים וועלן מיר פר געבין זערין מינע זיך אונ  
 איה ב'ין פרום אין דיין חסד: (ה) תערוך לפני שחיתן נגד  
 שיינע גזאנין אונ צייטגיניו ב'ין איה אנה דו נקאו וישלשאין .  
 קאטשע וואסער פון דוא קנאלין וואסער וואס אין וואלך  
 אז דאס ב'יא מיר ל'בער גייען וויא מ'ין מלוכה מיס אירע אלע  
 פערענגיניגס

ער גיט בעוואקסן וואס צא פאקין וויא זאל זיין דער וואהנונג  
 ווייער . האם אקנעקט גינאנס צו אים דא אין וואלך איז שוין  
 קיין וואהנונג פאר דיר . נאר אויפער דעם וואלד גיט ווייס פון  
 שפאס אין דא א שטוב קענעסטו דארטין וואנען . דער פרינץ  
 איז אריין געקומען אין דיא שטוב האם ער גייען די שטוב איז  
 זייער שוין מיט שיינע פעביל פייטער האם ער אנאנגנס גיט  
 גיוראלט וואגן אין איר . נאר ער האם געמוזט דארט וואהנען  
 ווייל אויפער דיא שפאס האם ער גיט געהאט אין אונדער  
 וואהנונג . דער ווייל האם ער פרינץ צוירן זיך איינזעהנען  
 בייך אונ גיינשליך צוא וואנען . נאך דעם האם דער סעך  
 גיבאשן זיין קענעקט ער זאל די שטוב אויך פאר ברענין . איצט  
 האם דער קענעקט גינאנס צום פרינץ איז שוין פאר דיר גיט דא  
 אויאנגנס זיך א שפאס . נאר דוא מינס וואנען אין שפאס  
 איז דעם פאנאץ פון דיין פאסער . דאפאלט קום שוין דער פרינץ  
 פאר שפאנען דיא אלע שטובין וואס האבין גיברענט האם דאס  
 זיין פאסער געהייסן פאר ברענען . ווייל ער האם גיוראלט ער  
 זאל כוון וואנען אין קעניגליכען פאלאץ אונ זאל זיך לערנין צו  
 זיין אפליך . האם דער פרינץ גינאנס צום פאסער מיר איז ליבער  
 מיין ערשטע שפיטעלע אין וואלך וואס זיא איז גייען געקאכט  
 פון צווייגן אונ פון רויסער אונ ב'ין ארום געגאנגען צווישן דיא  
 אונ האב גינעסן אפטיקיל ברויס אונ געפרונקען צו אים ביינע  
 אז דאס ב'יא מיר ל'בער גייען וויא מ'ין מלוכה מיס אירע אלע  
 פערענגיניגס

### תהלים כג כד

### חרגום

**דְּשַׁנַּת בִּשְׁמֵן רֹאשִׁי כוֹסֵי רוּיָה׃ וְאֶךְ  
 מִזֶּבֶחַ וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כְּלַיִמֵי חַיִּי וְשִׁבְתָּיו  
 בְּבֵית יְהוָה לְאֶרֶךְ יָמִים׃ כְּדֹד  
 מְזֻמָּר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ תִּבְלֵ**

קִיעֵי וּבְהִקְאָה בְּקִשָׁח  
 קְבוּתָהּ רִישׁ פְּהַי  
 פְּלִיבֵי רְיִיחָא׃ וְיָבֵם  
 שְׂבָתָהּ וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי  
 קַל יוֹמֵי פִד אֲתָב  
 בְּבֵית מִקְדָּשׁ אֲדֵי  
 לְקַנְדָּהּ דְּיוֹמָנָה׃ אֲדֵי  
 תוֹשֵׁב בְּחֶתָהּ לֵי קָה  
 אֶרְעָה וּבְרִיקְהָה פִּבְלֵ

ח'א (דגם, פסחים ה'): (לוד חומר, פסחים ק"ז (כ' האלף), נכנסת לה שבת קודש ל"א ימים מן חולת קודש  
 ערבין יא י"ב חמירי"ג פקידה שער ח' חמירי"ב ח' תמוזע (מכילת ט')) :

### ר"ק

נגד צוריה, רואה וחייתוהו: דשנת בשמן ראשי, יכול על ידי  
 יסוריו תיל אף מוב חסד ירדפנו וכו' (ו) אף טוב, יכול  
 בעת"ה תיל לאורך ימים ועתה אפרש המומר דרך פשוט  
 וחסרו, כי עד עתה פירשתי המלות דרך פרס ואומר כי אמר  
 ה' רעי לא אחר, והמשיל עצמו לשה והלא רועה אותו ואמר  
 ה' רועי וכיון שתיה רועה אותי לא אחר דבר, בנאות דשא  
 ירביצני, פי' בנאות מקום דשא ואליף נאות עומדת במקום  
 ושם שמה אהלו וירעם בקרב ובמפתח היום ובעת הצהרים ירביצם בצל  
 אהלו וכעריצה להשקיתם ינהלם על פי מנחות כלומר  
 מים וימלכו יאם ולא נהל שומץ פן ישפוט אותם המים כבואם לשחות, וישוב, ינה  
 כמו הרועה המשוב שלא ינהג כח הרועה המשוב שלא ינהג הצאן ולא  
 ירחםם אלא ינהלם אלם, ינחני במעגלי צדק, כבו הרועה המשוב בנאות  
 אלא במעגלי צדק קן הוא ינחני במעגלי צדק וכל זה למען שמו לא שאני  
 בנאות אלא עיבירם אל הרועה אל נבעת במקום סכנה שהיא רומה  
 לגאי צלמות הוא הקרב מקום החשך אמר כי מרוב בנאותו  
 באל לא היה ירא שיבואהו רע, אתה עבדי, כי בנאותי שאתה עמדי  
 כמו שאתה עם כל דורשך, ואמר משנבנת, כאשר שהשילם האל  
 לירעה הרועה הצאן בסכה אשר בידו וישען עליו כשיועמד, ואמר המה, ואף ע"פ שהוא אחד  
 לפי שוכרם בשנים ממה ומשננת ממה בלכות הרע שננת בעמדו  
 תערוך לפני שלחן, ינחני השיר הששיל לפניה אמר תערוך לפני  
 ינחני גנדי צוריו שראי כבכודי וירקב לבנאותי, דשנת בשמן ראשי,  
 הרשן הוא השמן המלוח והוא יהיה הראשון רשן יהיה קן כל הנחף  
 וריל כי לא יחסר דבר ממה שהיא צירי, כוסי ריח, שלם עם  
 למ"ד הפועל ופי' שבעת ככומר שהיא שבעת העולם והיהו לעולם  
 שבעת השמים בה וכל זה לרוב חסוב שנתן האל לו וכלל עמו, אף מוב וחסד ירדפנו, אני מודה  
 לך בסוכה שנתת לי עד היום אך זה אני מבקש ממך שירדפני  
 כמרבתי וחסדך לו כי הוי ולא יסורוני מלחמות ועסקי העולם  
 שאוכל לנוח בבית ה' לאורך ימים ולהתחבדך שם ואכין לבי  
 ומחשבתך וליחודך: וישבתי, מענין בשובה ונחת או פירושו  
 כממשעו ריל שיתמיד הליכותי שם פעם אחר פעם, ופי' בבית ה', מקום הארון, ופי' לאורך ימים  
 כמו שאמר כל ימי חיי אף היה מבקש שהיו יהיו ארוכים לפי שנות  
 האדם והו לאורך ימים: (ו) לוד, זה המומר חברו וזה שיאמרו  
 אותו כשכניסו הארון לבית קדש הקדשים והיה זה מנחת שיי

(ו) ושכתי נבית, סכ"ח דגוש ספסרי ספרד : להינת העבור נגע אהל הוא היה רודף אחרי ועטם ושכתי

פעם אחר פעם כדרך כלל עם כמרוחם וי"ח כמו וסקמתי מגורת כשזכה ונחת תושעני והנה העטעם כי לעולם אעשה כוכ וחסד וכל ימי אשכ נבית השם להכיר מעשו ונחת היא החסלה כלמת כי אז תצודלל מעני אלם :

**כד (א) לְדוֹד . ל'ה' הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ . (ב) כִּי הוּא עַל יָמִים .**  
**מְצוּדָה צִיּוֹן**

מלשון שר ושמן : רייה, עטן שיעם כמו מלמיים כוה (למנן ס"ח) : כד (ב) לה' . של ס' : הבל, הוא המקום הפיוזע :

להינת חוסי כשפעם רכח לומר שאלמנך כלל אוח נפשי ודכך כלל פקוס : (ו) ישיבתי נבית ה' פהיס לאורך ימים וזה ארטיס מוד עורסד ומלולל : כד (ב) ובולאה, כל וסכסד יודוף אחרי לנוח עלי : ושבתי, ישיבתי נבית ה' פהיס לאורך ימים וזה ארטיס מוד עורסד ומלולל : כד (ב) ובולאה, כל משיל החכמים

פערנענינגס, און איין הארצין פון איה גיין פלך אונ זיי גיט זיין א פלך, און אפך נואם איה ועל סאקין און ריא מליקה און נאר זייל און בין בעניים פון דיר, ריא וקליציע האם דוד הפלך ויאפך פאר הקב"ה און עד האם אויס גירכט זיין סכאחסיני פון הארצין ויאי עד האם גילבם זינע יונגע זאהרין זיי עד איי גינאריין א פלך, אין דיא ערשטע זאהרין זינע האם עד געפופערט דיא לעפעסן פון זיין פאטער אין דער מקבר, דאס איי זינען דיא זייהע דיא פקטע צייט פון זיין גלעבן, עד האם געהאם פערנענינגען פון דיא זייענע גזא, און האם גינהערט דאס געזאגען פון דיא זייענע פיגלי, און עד האם געשפילט און געזינגען זייענע לידער צוא הקב"ה, עד האם גיט גענוואס פון קנאה פון שגאה, הקב"ה האם אפער גינאליט דוד זאל ארויס פון וואלד און זאל ניד פארקייטין צוא וישרין א פלך אויף יודין, איי דידך געזאנגן אין דעם וואלד אפגעקם פון פלך שאול, און האם גינעקן ויאי דוד יונקט מיט פערנענינגען אויף דעם גראו געבין דיא לעפעסן און זינגט און

**כד (א) לְדוֹד מְצוּדָה דָּא הֵמ פְּרִיעָר דֵּי שְׂכִינָה גִירוּעַם**  
**אוּף לְדוֹד אונ דר נאה המ ער די שכינה גיונגן**

און אזו האמ ער גינאנמ לה' הארץ ובולאה צו נאמ איי ריא ערד און איהר דער פילונג פלוקר דיא

בשעפעניש



וַיֵּשְׁבִי בָהּ: כִּי הוּא עַל־יַמִּים יִסְדָּהּ  
 וְעַל־נְהַרֹת יְכוֹנְנָהּ: נ מִיַּעֲלֶה בְּתַר־  
 יְהוָה וְמִי יִקִּים בְּמַקּוֹם קִדְשׁוֹ: י נִקְי  
 כַּפִּים וְבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא לַעֲשׂוֹא

וְרָא יְהוָה כִּי הוּא: כ' עַל עַד (הַלַּיִם לַג) מִי יַעֲלֶה וְנִקְי כַּפִּים י' מִדַּם לַמַּקְדָּשׁ מִן כִּל וְסִבֵּי וְיֵלֵךְ

וַיִּדְבְּקֵין בָּהּ: ב מְסוּר  
 דִּי הָיָא עַל יַמָּא שְׂוִי  
 שְׁתָּקָמָא וְעַל נְהַרֹתָא  
 אֶתְקַנְנָהּ: ג מִן יִסְק  
 לְמִסַּר בֵּית מִקְדְּשָׁא דְבִי  
 יִמֵן יְקִים בְּאֶמֶד  
 קִדְשֵׁי: ד דְּבִי אִדְבָּא  
 וְקִרְדֵּי בַעֲוֹנָא דְרָא  
 אִוְבִי עַל שְׁקָרָא לְהִיבָא

רש"י

ואר זעירא

(ב) על ימים יסדה: שכנה מים מקיפין ארץ ישראל וזרע כהרות ירדן וירמוך קרמיון ופינה: (ג) מי יעלה בהר ה'. הע'ם שכל יושבי תבל שלו אין הכ' כדי ליקרב אליו אלא אלה נקי כפיס וגו': (ד) לא נשא לשוא בפשי' לא כשכב בשמי ובנפשי לשוא. מנימו לשון שכנה ופול על נפש שנה' שכנה ה' אלהים כנפשו (עמוס ו')

רד"ק

אחר שהעלה עולה בהר המוריה ונגלה אליו המקום ירדע כי שם יהיה בית ה': ל'ח הארץ ומלוכה תבל וישב' בה. והא' על פי שכן הארץ היא לה' זה הנה קריא הר הז' ומסק' קדש' כל הוא מבנה כבוד כבא הכבוד. והארץ הוא כולל כל הארץ: תבל. הם מקומות הישוב. לפיכך אמר עם הארץ מלוכה ועם תבל יושב' בה. וכוה' הארץ על ימים ועל נהרות לצורך הכרואים עליה אבל לא הנה' לא כונן אחריו לכל הכרואים. הוא לא לכל בני אדם אלא לנקי כפיס ובר' לבב והוא רועיקב שהם מבקשי ה'. ומצטוו שהיה נקי כפיס ובר' לבב. וכן חזי ומלכות כשרים ולא היה כוח באומה אחרת לעבוד ה' יחד: (ז) על ימים. סודך לימים ונהרות כסוד ועליו כסוד כנסה. ואמר כי אין ישוב רחוקין קרובים י"ח חות לתולעת הלהות לברואים וכן הנהרות לתולעת הברואים ומש' כי היא מתחלה לא נבראת אך אלא היתהוה כול' תחת המים כי המים היו טובבים אותה ככל צד כפס שהארץ יטובב המים ככל צד האש כפי הארץ ככל צד הנה הארץ תחת המים והאל הוא שהיהוה מצותיה האחת מגלה לשבת היוצרים בה: (ז) מי. שאין ראוי לכל אדם שיעלה בו לפי שיעלה בו המים הקדושת והתשובה: (ז) נקי. וזה הוכיח שלשת תבנות האדם בפסוק זה. הכעשה והדבור. התבטבה. ובשלשתם יהיה האדם שלם

מנחת ש"י

כד (ז) אשר לא כאל לשוא נפשו. נפש ק'י ונעמקת ספרי פסד כבוד נפשו בואו יעלה וכן מסור עליו וכו' ויעלה. והטעם כבודו של מנה' זו מנה' זו מנה' כאל שאין ללא קרי ובת'י סכמתים והקריאה שיהי' בואו' ויכולם וכן גלה' מתכונם שמנס' להיבט' נפשים וכן ככל' מ' כ"ס סימן' ו' ושמות ככה ריש' ד' ונברכ'ס רכס ריש פכס'ס וחס' סכרת'ס וכתל' דכ' אלויו ריש' מ' ו' ונברכ'ס שוה' סוד כפי נקת'ס הליקוט באלמו' אשר לא כאל לשוא נפשו זה עשה שלם כאל לשוא נפשו על מנה' וכו'. דבר אחר מנכר בנכרת'ס וכו' אשר לא כאל לשוא נפשו של נמכו'. דבר אחר מנכר בנכרת'ס וכו' אשר לא כאל לשוא נפשו של נכ'. אך נמנכ'ס סוכר' סכרת'ס אללויו בדופוס חוכב כחמלה אשר לא כאל לשוא נפשו זה עשה וכו' כמו שכתבתי לעיל וזאת קרומ' זה אכרת'ס וכו' אשר לא כאל לשוא נפשו של נמכו' וכו'. דבר אחר זה יסבך וכו' אשר לא כאל לשוא נפשו של נכ' וכו' ס"ט. גם סכרת'ס נכל סכרת'ס כתתל' עשר ה' ונכפ' ספר' ה' ובעל מנה' כבוד נמנכ'ר מ' ה' ובעל סכרת'ס נמנכ'ר מ' חק' ל' כלס דכרו נפשו בואו' וכו' ל' אלויו הנקדקק כספר המבורכ' חמנ' מ' ו'ל' והנה במסכת העדויות' לא קראו ה' סכרת'ס וכו' ועלה ח'ק אלויו קטיו'ס מ' ו'א'ו' קאולה עפע מ'נמס'ס מנו אל' כרתיו'ס שלום וכו' קטיו'ס וכן לא כאל לשוא נפשו וכו' קטיו'ס. ומתחלה אל' טל כל המפכר'ס אשר לחי'ו שלמי' ס'י' כלס הוא כבוד נפשו וקרי' נפשי' וכן לחי'ו כבוד נפשות המבורכ'ס ספך' כ' הוא סעמו ספוא'ס ומנו

מצודת ציון

(ד) לא נשא. לא שכנה כמו לא חשה (שמות כ'): נפשי. ס

עבדים רבות כמו בימי ירושע והקונים והשופטים והנביאים (ז) על ימים. סודך לימים ונהרות כסוד ועליו כסוד כנסה. ואמר כי אין ישוב רחוקין קרובים י"ח חות לתולעת הלהות לברואים וכן הנהרות לתולעת הברואים ומש' כי היא מתחלה לא נבראת אך אלא היתהוה כול' תחת המים כי המים היו טובבים אותה ככל צד כפס שהארץ יטובב המים ככל צד האש כפי הארץ ככל צד הנה הארץ תחת המים והאל הוא שהיהוה מצותיה האחת מגלה לשבת היוצרים בה: (ז) מי. שאין ראוי לכל אדם שיעלה בו לפי שיעלה בו המים הקדושת והתשובה: (ז) נקי. וזה הוכיח שלשת תבנות האדם בפסוק זה. הכעשה והדבור. התבטבה. ובשלשתם יהיה האדם שלם

אבן עזרא

זה שער השמים על כן האל לאמר לה' הארץ בעבור בהר ה' וטעם לה' הארץ כי בדרך התולדת נכראה להיותה תחת המים ונכחן השם יבש קתה והיא המתולה אשר היא מגולה על כן כי הוא על'. ויהמר רבי משה כי פי' על כמו על כמו ויחולו הכאובים על השמים והטעם שלא היה על מהמכות יכרה שיחיו בני אדם עליה כי שיהיו סביבה מים ונהרו' וכן בלעם אמר כי הטעם שאינה רחוקה מנהר או ים: (ג) מי בהר ה'. זה הר המוריה וזה המזמור חכרו דוד אחר דבר גורו הרונה היבוס: (ד) נקי יקום. הטעם לרוד בו: (ד) נקי. כעבור היות כל המעשים יבדים הזכיר נקי כפיס

עשר ה' ונכפ' ספר' ה' ובעל מנה' כבוד נמנכ'ר מ' ה' ובעל סכרת'ס נמנכ'ר מ' חק' ל' כלס דכרו נפשו בואו' וכו' ל' אלויו הנקדקק כספר המבורכ' חמנ' מ' ו'ל' והנה במסכת העדויות' לא קראו ה' סכרת'ס וכו' ועלה ח'ק אלויו קטיו'ס מ' ו'א'ו' קאולה עפע מ'נמס'ס מנו אל' כרתיו'ס שלום וכו' קטיו'ס וכן לא כאל לשוא נפשו וכו' קטיו'ס. ומתחלה אל' טל כל המפכר'ס אשר לחי'ו שלמי' ס'י' כלס הוא כבוד נפשו וקרי' נפשי' וכן לחי'ו כבוד נפשות המבורכ'ס ספך' כ' הוא סעמו ספוא'ס ומנו

מצודת דוד

בכרדים שהלך מלפני מלך מס: (ג) כי הוא גור'. ראה לומר כי עה שהלך הוא למעלה מן הים נראה מנו שהוא יסבך יסדה על הימים והכיבו על הכבוד כי בדרך הכבוד היתה הארץ יסדה מכל מקום חן כולה ראוים לשוא ככה ה' וסוד בית המזבח וכו' ואלו הכיבו זהו הכלי' מ' שכפוי נקיים ממנון שלום של יושב ישלח וכו' ומי אל' ח' רלווי' נעלות כפר' ס': (ד) נקי כפיס. עד שלם כשכב כס' לשוא ולנעמות שהוא דבר המפור' לנכ' ולין מ' יכיר ס' ולכו כבוד נעלה ה' ולא מתחד אדם: אשר לא נשא. עד שלם כשכב כס' לשוא ולנעמות שהוא דבר המפור' לנכ' ולין מ' יכיר ס'

פרד"ס

בשעפני'ש נום אורף איר תבל וישב' בה די וועלמ' אונ די ווס ויצין אין איר דס איז אויף צו גאמ': (ב) פי' הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכונונה דען ער המ' ג'ירקונמ' פעקט די ערר' אורף ימים אונ אורף טייבין המ' קט' וי' אן ג'ירקייט: (ג) פי' יעלה בהר ה' ווער דען אין ר'אוי צוא אויף גיין אורף נאמס'ס בארנ' ומי יקום במקום קדשו אונ ווער קען שמיי'ן אין גיין היליג'ן ארמ' אגדעארמ' דר פסוק אונ זאנט: (ד) נקי כפיס ובר' לבב דער ווס המ' רייניע הענט'ס פון ג'וליה אונ איין לו'ישער הארץ אין נאמס'ס מורא אשר לא נשא לשוא נפשי' וום ער המ' ער טוין נעפסער גיווארן צוא דיא חלוקה. נאך דעם האם ער

שפיל'ס ויער' שיי'. אונ ווען שאל' און קראנק גינען אונ איז גיווארן צוא צישיג'וניו'י קרה שחוה'ה אונ שריקען האקי'ן דיא קנעכ'ס גינעב'ין צענף פון זאל ווען אונ אייניג'ס וואס יקען שפילען. האם דער קנעכ'ס דערצייג'נס פאר דעם פלך שאל' אויף האב גינעק'ן אין וואלד דעם ווען פון ישי' וואס ער איז פון בית' לחם ער שפיל'ס אונ ווינען וייש' שיי'ן זאל פון אים אהער ברענגען ער זאל שפילען פאר דעם פלך. וואס שוין דוד געב'ה'ס פאר לאזין זיין וואהנינג אין זאל וואלד אונ זיין אין קעניג'ליכען שטוב. ועתה וויא אמלוכה ועד'ם נעפ'דים. נאך דעם האם הקב"ה גינעב'ין אין דיא געראקען פון זיין שאפער ער זאל אים שפען צוא דיא חלוקה וואס די יודין האב'ין געב'ה'ם פ'י' שלמי'ס. אונ הקב"ה האם געשאקער'ט דאס הארץ פון יוד ער זאל סייס דקת'ה אונ מיס פסחון אויף הקב"ה הרנגן בלאת ה'א'למי'. איז געק'ר'ט צווייא ווער'נעס'ס שלמי'ס. ער זאל נעמן דיא שאפער



וְהַנְּשֹׂאֵי פִתְחֵי עוֹלָם וַיִּבְּאוּ מֶלֶךְ  
הַכְּבוֹד: <sup>ח</sup> מִיִּזְה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה  
עֲזוֹ וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: <sup>ט</sup> שְׂאוּ  
שְׁעָרִים | רְאֵשִׁיכֶם וַשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם  
וַיִּבְּאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: <sup>י</sup> מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ  
הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד  
סֵלָה: <sup>יא</sup> לְדוֹד אֵלֶיךָ יְהוָה נַפְשִׁי

וְאִוְדָקְפוּ מַעְלָגֵי עֲלֵקָא  
וַיַּעֲרֹל סֵלָה יִקְרָא:  
<sup>ח</sup> מִן הוּא דִּיבִי מִלְכָּא  
יִקְרָא וַיַּעֲשִׂין וְגַבְר וַיַּעֲבֵר  
סְרִי גִבּוֹרָהּא וְגַבְר  
יִקְרָא: <sup>ט</sup> וַיִּקְרֹפוּ תַרְעֵי  
גְהִיָּה דַעֲרָן רִישִׁיבִין  
וְאִוְדָקְפוּ מַעְלָגֵי עֲלֵקָא  
וַיַּעֲרֹל מִלְכָּא יִקְרָא:  
<sup>י</sup> מִן הוּא דִּיבִי מִלְכָּא  
יִקְרָא וַיַּעֲבֹדָוּת הוּא  
מִלְכָּא יִקְרָא לַעֲלֵמִין:  
<sup>יא</sup> לְדוֹד הַקְּרֹבָה וַיַּנְפִּישִׁי  
אִמְרוּל

ת"א שאלו שערות, ר"ה טס מ"ק ט' סנהדרין קו כדיתוס כח טכ"ל: ח' אל"ף ט', וסר לן לן וסבדרי:

רש"י

הר"ק  
ראשיכם כשיכניסו הארון בכנס כי כבוד גדול חקבלו היום שיבא בכנס מלך הכבוד ולפי ששכן הכבוד על הארון בין שני הכרובים קרא בשם ה' מלך הכבוד ואמר פתחי עולם לפי שער עתה נסע הארון כמקום למקום ולפי שעתה הכניסוהו במקום שיהיה שם לעולם למויך אבר פתחי עולם. ושער נפתח הכבוד עם המונות כמו שהוא. ופתח יקרא מה שנשאר מן הדלתות הארון. ולכך נקרא פתח שהוא נפתח הכבוד. (נח' כו.) כאלו שואלים השערים מי זה מלך הכבוד. והתשובה ה' עוז וגבורת ה' גבור מלחמה. ואמר אלה האחרים. לפי שהארון הוא יוצא עמם בכלמחמה והיו מנצחים בו ארבייהם: (ע' שאו.) כפל עזין במש' וראשיכם שוכר עומד במקום גנים כמנהג הל' (י' מ.) כזה הפסוק לא הוכיר גבור מלחמ' והפעם כי אחר ששכן הארון בבית עולמים לא יצא עוד למלחמה למויך היתה התשובה ה' צבאות הוא מלך הכבוד מלה שנראה ככבודו בבית העולמים. ואמר ה' צבאות לפי שכל צבאות ישראל היו באים בזה היות (לא לודד.) זה המוסר נאמר באל"ף ב"ח וכן שי אחרים בספר כבודו. יש אות בראש כל פ' ויש בפסוק אחד שתי אותיות ולא נודע אצטניו מפני מה באלו יחד מבאחרים אלא אם כן נודרין לו בפיו ברוח הקדש וגורא שכל במוכר שני באל"ף בית הוא לפי גדלו. והנה אין בו ב"ח בראש פסוק ולא וי"ו ולא

רננות ולא נענה העד שלח' (ד"ה ז' ו') אל תשכ פניו משוחך. זכרה לחסדי דוד ענדך: (מ) פתחי עורים. פתחים שקדושתן עולמית: כה (א) נפשי אשא. אכזין לבי:

אבן עזרא

במקום קדשו וזה שאומר לשערים דרך משל והטעם היות המקום ששם הארון נכון מכל הר גבוה וכזה כעבור הכבוד שאזן שם ועטם שעריו ופתחו עולם שהם רבי' ופתחי עולם שהם עומדים לנגד כעבור כבוד הכבוד ועטם מלך הכבוד כעשבורו היה כבוד הנות הגדול: (ח) כה וישראל השואל מי זה מלך הכבוד התשובה ה' עוזו וגבורתו שירא גבורתו כעשבו ויהיה כעבור קדושו והנה הטעם כי בשכונ הכבוד בין ישראל ישבו לבטח כי לא יפחדו מן האויב: (פ) שאו. פעם שני' רמז לשבז הכבוד הנחלל כי לא היה הכבוד כבדת שני וראשיכם הראשון כעבור אחר כאלו אמר ושלו פתחי עולם ראשיכם: (י) מי. תוכפת הוא כעבור שיעמוד בית שלישי ולא הוכיר גבור מלחמה כעבור וכתתו הרבותם לאתים והארץ תשקע מכל מלחמה וטעם ה' נבאות שיהיו אנשי הדור כמו מלאכי השם וטעם ה' נבאות כי נקרא השם ככה כעבור נבא השמים כאשר פירשתי לא כעבור נבא ישראל כאשר אמר הגאון:

במחנת שני  
(ז) והשאלו. בנעיש. והשאלו. כאלסון והשאלו מי זה והשני ושלו מי הוא זה והוא דוד מן זוגין קדמיה לייב לזוט וחסר עלה ומתיילת חסר לזוט ומייר עלה וסימן נכסד ביהוקלל י"א ט"ג: כה (ז) אל"ף ה' נפשי אשא. במדבר חוים פסוק בשענת' אתכם הל"ן ה' נפשי אשא אלה כדתי כתיי כתיי משיין עממן על קדושת שמו של הכבוד כדור הוא פירש מלתיקן כמו ויבטחם לוד ואלשי' השואל פירש ויטעם ולה אמלא כתיי זה בספריו:

מצודת דוד  
(ח) עוזו. מלשון עוז וחזק:  
כה (ז) אשא. ענין מנחה ודורון כמו ויבטח מלשון מלח פניו

ימיה: והנשאו. כפל הדבר לנגד הכנסתאוח: פתחי עולם. כי יקראו פתחי עולם במקום זה הכנסת לא היה קצוה במקום אחד אלכך היה הפקדש קצוה במקומו עד עולם וכן נאמר מנין נכשתן עולמים (מל"ט ז'): ויבאו מלך הכבוד. כי ה' שהיה המלך אשר לו חלל המלחמה מן הבאים בו: (ח) מי. כדומר ולא תכלנו מי זה מלך הכבוד אשבי לבס שבחו ה' הסוכן והגבור: ויבאו מלחמה כעבור ממלחמה הוא על הנהלמים עם אלהיו: (ע) שאו וכו'. כפל הדבר בדרך המשכילים וימכן שפחדה לזכור על לבי לזכור מלחמה על לבי כעמדי כי בנית כשני לא עשיתם השכינה: (י) ה' צבאות. המושל בלכותה עמלה ומוטה: סלה. עד עולם הוא מלך הכבוד: כה (ז) נפשי אשא. אמסור נפשי לך למנה:

פירושי ע"ט

אייך איר מירין וום אייך קרושה וועט בלייבן ביו אייביג ויבא מלך תבדור אונ ל'אז אררין קומך דר מלך תבדור: (י) מי הוא זה מלך תבדור ווער איז דער מלך תבדור ה' צבאות הוא מלך תבדור סלה גאמ דער האר איבער אלע חטירות ער איז דער מלך תבדור ביום אייביג:

אביין קומען אין אייך דר מלך תבדור: (ח) מי ייך מלך תבדור ווער איז דר מלך תבדור ה' עוזו וגבורתו אמ דר שטארקער אונ דר גבור ה' גבור מלחמה גאמ וום ער איז איין גבור אין דר מלחמה צו שטארקן ויך איבער די נוס האקטין מלחמה מימ ד' ישראל ער איז דר מלך תבדור: (ט) שאו שעריו ראשיכם דער הייבט איךר מויערין איינערע שפיין אונ דר הייבט





ועדתיו: **יֵאֱלֹהִים לְמַעַן יִשְׁמַךְ יְהוָה וְיִסְלַחְתָּ**  
**לְעוֹנֵי כִּי רַב־הוּא: יִמְיוֹ זֶה הָאִישׁ יֵרָא**  
**יְהוָה יוֹרְנוּ בְּדָרֶךְ יִבְחָר: יִנְפְּשׂוּ בְּמַוֵּב**  
**תַּלְיִן וְזָרְעוּ יִירֶשׂ אֶרֶץ: יִסּוּד יְהוָה**  
**לִירְאוֹ וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעַם: מוֹ עֵינָי**  
**תָּמִיד אֶל־יְהוָה כִּי הוּא יוֹצִיא מִרְשֶׁת**  
**רְגְלָי: מוֹ פָּנֵה אֶל־יְהוָה וְחַנּוּנִי כִּי־יִחַד וְעֵנִי**

ת"א י"ט, ט' מקדים ת"ד פ"ט : טו' סוף, כ"ט חזקיהו ב' סופר : י' ספרדיון פת כ"כ כ"י יו"ט ד' זכור מקור : (סוף י"ט) : פנה אל' : ע"כ נ"ר ל' :

**רש"י**  
 כדליתא במכות פ"ב: (יא) למען שמך. (יב) כלה לעוני כי רב הוא. כי נאה לרב לסלוח עון רב: (יג) מיהו האיש יראה. ה"קפה" יורנו בדרך סלוח ויבחר הוא דרך הטוב: (יד) נפשו במוב תלין. כשלין בקצר תלין כטובה נפשו: (טו) כי יחיד ועני אני. ועון רבים תלויה בי. ולנגד אני יהיה לסיכך פנה אלי והנני כי חסלתו לריכה

בחכמה אם לא יהיו יראי ה' ושלמים במצותיו לא יכלה להם עם הגוים. ובריתו להודיעם. להודיעם בריתו שיגלה להם סודו והברית היא שכורת עם הנשמה להשכילה ולאספת אל כבודו. עיני. יהיה מבטי ואילו אני נושא את עיניאל לעזרת אחר: מרשת רגלי. מ"י מרשת תגונות או מרשת האויבים לפי מחשבתם שהם חושבים ללכודני ועד הנה דבר בצרכי הנפש ועתה ידבר בצרכי הגוף שיציליהו מאויביו כמו שרבר בהם בתחילת המזמור אל יעלצו אויבי לי כי הם מצרכי הנפש ש"א יפירידתו האויבים לא יהיה לו פנאי בצרכי הנפש: (טז) פנה. א"עם שאני מלך ויש לי עם רב יחיד אני כי אינני בוסח ברכ חיל אלא בנברתך לבד: ועני. פירוש נכנע

**ר"ק**  
 למעקשים נכונה שלא יוכלו להכריז חממת: (יא) למען שמך. שנקרא טוב וסלח. וסלחת לעוני כי רב הוא. העון המיוחד שהוא גודל סכל חשונות שעשה וראו עון בת שבע. ואף על פי שבקשתי מלפניך מחילה על אותו העון. אני שונא לך לבקש מחילה כי רב הוא: (יג) מ'י. מי שירצת להיות ירא ה' יבין לבני כי האל יעורנו ויורנו בדרך שיבחר האל שילך בה האדם והוא הדרך הטובה ויש מפרשים שיבחר האל שילך בה האדם אם יאחז הדרך שירצו: נפשו במוב תלין. בכחות ויה עיקר שוכר האדם: וזרעו ירש ארץ. למען צדקתו וירך האל בניו אחריו בגללו: (יד) סוד ה'. לא יגלה כי אם ליראיו כי המתעסקי סוד האל: ובריתו להודיעם. להודיעם בריתו שיגלה להם סודו והברית היא שכורת עם הנשמה להשכילה ולאספת אל כבודו. עיני. יהיה מבטי ואילו אני נושא את עיניאל לעזרת אחר: מרשת רגלי. מ"י מרשת תגונות או מרשת האויבים לפי מחשבתם שהם חושבים ללכודני ועד הנה דבר בצרכי הנפש ועתה ידבר בצרכי הגוף שיציליהו מאויביו כמו שרבר בהם בתחילת המזמור אל יעלצו אויבי לי כי הם מצרכי הנפש ש"א יפירידתו האויבים לא יהיה לו פנאי בצרכי הנפש: (טז) פנה. א"עם שאני מלך ויש לי עם רב יחיד אני כי אינני בוסח ברכ חיל אלא בנברתך לבד: ועני. פירוש נכנע

**אבן עזרא**  
 (יא) למען, כי רב הוא. אף על פי שהוא רב כדרך כי עם קשה עורף. כי טעמתי לך. ויש אומרים למען חודיע אל הדרך שיבחר בה: (יג) נפשו. טעם נפשו כדרך כי נפש כל בער דמו כנפשו הוא והיא המתה כהפחד השמה וטעם תלין כמו שחכב והטעם כי עד עש מותו יהיה בעולם הזה בטוב כי זה רמז לחיי נשמתו והתורה בטוב: (יד) סוד. סודות האלהים לא יתגלו כי אם ליראיו ואף כי אחרי שחלון נפשו ואמר ליראיו כאשר החל ירא ה': (טו) עיני. הכתוב בעיני כי טעם מרשת רגלי תאחז הילך הרעה והשמה נחשפת ברשת החלשה וזה דרך משל ואם השם לא יעזרהו און לא ידעו ללכת מהרעע על כן הוא יוליא: (טז) פנה. כי השמה היחידה וככה הלך וקטע עני כעבור

**מצודת ציון**  
 (יא) וסלחת. הו"א נפישא: (יד) ליראיו. כספרי ספרד כ"ד אמר כ"ש ו"ס"א ליראיו חמס:

סמך ונחמן שיועע שטמך סלח: (יב) עם. האיש. הוא הנכבד כמו וזקוק והיה לאיש והטעם כי יראת השם תבאנו אל הדרך שיבחר בה: (יג) נפשו. טעם נפשו כדרך כי נפש כל בער דמו כנפשו הוא והיא המתה כהפחד השמה וטעם תלין כמו שחכב והטעם כי עד עש מותו יהיה בעולם הזה בטוב כי זה רמז לחיי נשמתו והתורה בטוב: (יד) סוד. סודות האלהים לא יתגלו כי אם ליראיו ואף כי אחרי שחלון נפשו ואמר ליראיו כאשר החל ירא ה': (טו) עיני. הכתוב בעיני כי טעם מרשת רגלי תאחז הילך הרעה והשמה נחשפת ברשת החלשה וזה דרך משל ואם השם לא יעזרהו און לא ידעו ללכת מהרעע על כן הוא יוליא: (טז) פנה. כי השמה היחידה וככה הלך וקטע עני כעבור

**מצודת דוד**  
 (יא) למען שמך ה'. המורה על הכתמים: כי רב הוא. אם טעמי גדול וכי: (יג) מ'י ות. מ'י שרל מ'ס' וזכור טוב נפשו כבוד וזכונתו ילחן זענו ויכשו לכן כסמים: (יד) ליראיו. מגלה ליראיו: ובריתו. הסוכה כמכות כדכ"ס גלס להם לבודים: (טו) כי היא גור. ולגם פני אלי לבטוח בו כי יש תקוה: (טז) כי יחיד. להם לומר לו פני חוסב ודיע כי כולם קמו עלי:

**פירוש ע"מ**  
 היטין יין ברית אונ יניגע התקראות נוס ער האמ אונן סתרה גיווען: (יא) לפשו שמך ה' וסלחת לעוני פון ווענין ייין גרוסין נאמין דו גאט נאלקטם פון געבין צו מיין ויגד כי רב הוא האקאשע זי און גרוס דען עם איז שייך דם איין גרוסקער האר זאל פון געבין איין גרוסקע ויגד: (יב) פון ה' האיש יראה ה' וועלדקער טאן עם הם מורא פון גאט וירט בדרך יבחר מום אים גאט לעקגין אין לעם וועג וואס ער זאל אויס דר נויילין דהיינו אין גומין וועג: (יג) נפשו במוב תלין זיין לייב פון דעם צדיק וועג איבער געקטיגין אין גביר אין גומין וירש ארץ און יניגע קינד וועלדין גרשינין

סוד אנטפלעקט גאט צוא ויניגע פארקטיגע ובריתו לחודים און זיין תורה נוס זי איז ווארין גיגעבין מיט איין בריתות ברית זעהט ער צו מודיע זיין זי: (יג) עני פמלי א"ה' מייגע אונן קוקין תמיד צו גאט כי היא יוציא מרשת רגלי דען ער מוט תמיד אום ציהען פון דר געץ מייגע פים: (טו) פנה אלי וחנוני קערע דיה גאט צוא כיר און לייט זעליג און דער פארעם זיה איבער מיר כי יחיד ונגי אני דען איה בין איין יחיד אקענין פל ישאאל אין בין איין ארימאן און פל ישאאל מוצין ויגעע אונן צו מיר דרום קער זיה צו מיר

סוד אנטפלעקט גאט צוא ויניגע פארקטיגע ובריתו לחודים און זיין תורה נוס זי איז ווארין גיגעבין מיט איין בריתות ברית זעהט ער צו מודיע זיין זי: (יג) עני פמלי א"ה' מייגע אונן קוקין תמיד צו גאט כי היא יוציא מרשת רגלי דען ער מוט תמיד אום ציהען פון דר געץ מייגע פים: (טו) פנה אלי וחנוני קערע דיה גאט צוא כיר און לייט זעליג און דער פארעם זיה איבער מיר כי יחיד ונגי אני דען איה בין איין יחיד אקענין פל ישאאל אין בין איין ארימאן און פל ישאאל מוצין ויגעע אונן צו מיר דרום קער זיה צו מיר

**אָנִי: "צָרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְצוֹקוֹתַי  
 הוֹצִיאֵנִי: "רְאֵה-עֵינַי וְעַמְלֵי וְשֵׂא  
 לִבִּי חֲמָאוֹתַי: "רְאֵה אֵיבֵי פִי-רְבִי  
 וְשִׁנְאֵת תָּמַס שְׂנְאוֹנֵי: "שְׁמֵרָה נַפְשִׁי  
 וְהַצִּילֵנִי אֶל-אֲבוֹשׁ פִּי-חֲסוֹתֵי בְךָ:  
 כִּי תִסּוּ וַיִּשְׂרֵי צָרוֹנֵי פִי קוֹיֶתֶיךָ: "בִּפְיֶה  
 אֱלֹהִים אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו:  
 כִּי לְדוֹד שִׁפְטֵנִי יְהוָה פִּי-אֲנִי בַתְּמִי**

עָלַי מְטוֹר דִּיחִידִי  
 וְעֵנְיָ אָנָּה: "י עֲקֵתִין  
 דְּלִבִּי פִתּוֹן מִשְׁנוּבִי  
 אֶפְקֵתִי: "י חֲמֵי סְנוּפִי  
 וְשָׂרְתִי וְשָׂבֹק כְּכֹלְהוֹן  
 חוֹבִי: "י חֲמֵי גְעֵלִי  
 דְּבִבִי אָרוֹם סִנְיַעוּ  
 וְכִּי-אֶתָּה דְחִמּוּפִין מְנוּ  
 יְהִי: כִּי מְטוֹר נַפְשִׁי וְשׁוֹיֵב  
 יְהִי לֹא אֶקְבֵּת מְטוֹר  
 דְּסִבְרֵי תִּי: "י  
 כִּי שְׂבִימְתָא וְתִרְצִינְתָא  
 יִמְרוּנֵי אָרוֹם סְבִרִית  
 גְּמִיבְרָךְ כִּי פִרוּךְ יִי  
 יְתִי יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲקֵתֵי:  
 אֶלְדוֹד דְּוִי יְהִי יִי אָרוֹם

**רד"ק** יתיר ואו רש"י  
 כלומר אעפ"י שאני מלך איני מתנאה בסלכותי אבל אני שפל  
 וכבד: (יז) הרחיבו: הצרות מושבם בלבי כלר כי רבות הם  
 ובאמר כי הצר הרחיבו הוא דרך צרות לכן אני צווק אלך  
 מהם שחציתו ממצוקותי שאני נלמד בהם כי אם לבבני נלמד  
 במצוקות וצרות לא יחיה לבבי פנוי במלכותך: (יט) עניי  
 כמו שפירשתי עניי ועמלי שאני עמל במלכותך: ושאל כלל  
 חפאתי שיהיה עניי כפרת חפאתי כי עמלי הוא למות שאני  
 נלחם בעד ישראל: (יט) ראה איבוי פלשתיים ואודים שמתן  
 ומבוא וארם: ושנאת חכם שנאוני שלא הרחיתי להם והם  
 נהבתי כי (ס) והצילני כירם כי הם ארבים למשי לוי שלא הצלחתי על ישראל  
 והיושר ועמם העול והחמס והתעם והיושר יצרוני כרעתם כי בכל צרותי קויתך: (כ) פרה אלהים בין אחרי כותי  
 פרה את ישראל בכל צרותיו: (וא) שפסני ה' וראה אם לבבי ישר אליך ובפי לבבי שפסני כי אני בתמי הלבתי כלומר  
 אבן עזרא  
 מסרון כמו לעמוד כנגד התחלה: (יז) צרות לבבי הוא  
 הסכל הנטוע בלב על כן קרא בשמו והרחיבו פועל עומד  
 והטעם חסר רבות על אומרים כי לבבי פעול והוא רחוק כי אחריו ממלוקותי: (יח) ראה עניי עני ורכ עמלי למנוע עממי  
 מן התחלה ושאל רכל חמאתי שעתה: (יט) ראה ראה עוד שפסח מחיבי חסם ששאלוני ויהיו פכח שלא אלמד דרכיך:  
 (כ) שמרה אל אבוש מחסר חלוק להיות עבד חסם: (כא) היום חוס לבבו ויושר מעשיו ירבוהו שלא ילך בדרך עקש גם  
 כן הוא טורח והואם האויבים על כן אחריו: (כב) פרה וכמו שהתפלל שהס ירבוהו ולא ימשלו בו שאלו כן יפדה כל ישראל:  
 כו (א) רודד שפסני אמר רבי משה כי זעם שפסני קח משפטי ועשה לי דין מאובי הן הכון בעיני שטעמו  
 מצודה רוד  
 (יז) צרות לבבי הלכות חסר נלכתי מהם מתרחקים והולכים  
 לזה שאל סולאטי ממלוקותי: (יט) ושנאת חסם רכל נוסר  
 שנואים אותי כאלו ביהי אש חמם: (כא) חם ויושר מעשה  
 חסם וכיושר שפסתי חסם למנוע עלי אבות לסיח נעמר: כי  
 זכות מעשה חסם ויושר: (כב) פרה וגו' לאומר לא על עמלי  
 כו (א) שפסני ילקח משפטי משולתי:

**מחצית שני**  
 (יח) ואל לכל חפסותי כל חפסתי חסר וכו' נכ מן דין ואל לכל  
 חפסותי:  
 (יח) מצודה ציון  
 (יח) מצוקותי מלשון צוקה וזכה: (יח) ושאל מני מחילה וסליחה:  
 (יט) רבו נדלו: כו (א) אסעד מני החלקה ושטמסה ממקום:  
 פיתך סולל וקפס לך אם כן מהלוי שחסיס כעמר בלדוף  
 לא על עמלי בלדד לוי מחסלו כי אם על כלל ישראל:  
 לא אסעד לזה מהלוי שלא חמתי:  
 מירוש  
 מיר צוא העקען מיון תפלה ווארד מיון תפלה  
 ברארפין פו ישראל האבין: (יז) צרות לבבי הרחיבו  
 די צרות פון מיון הארץ האבין ודי דך גרייטערט  
 דרום בעט איה דך ממצוקותי ויצאני פון מיינע  
 ענגשאפטן צו מיה אום: (יח) ראה עניי נפלי ועה  
 מיון ארוקקייט אונ מיון מדיקייט אונ גרייב דורף  
 דעם צו אלע מיינע זינד: (יט) ראה איבוי רבי ועה  
 מיינע פיינט דם זיי האבין זיך גימקערט ושנאת חסם  
 שנאוני אונ איין רובנדיג פיינט שאפט פלומר איין  
 אום רעכט פיינט שאפט האבען וייא מיה פיינט:  
 (כ) שפדה נפש והצילני היום מיון לייב אונ וייא מיה  
 מצייל אל אבוש כי חסיתי בך לאו מיה ניט פאר שעקמ

**ע"פ**  
 וועבן דען איה האב מיה בשיצט אין דיר: (כא) חוס  
 וישר יצרוני דם גאנצקייט אונ דם רעכט פארטרייב  
 וואס איה דוד האב גיטאקן די מעשים זאלען מיה  
 היטין כי פיתחה דען איה דוד האב גיהאפט צו דיר:  
 (כב) פרה אלהים את ישראל מכל צרותיו לייז אויס דוא  
 גאט דעם וישראל פון אלע ויניע צרות:  
 טו (א) לךוד דעם סומוראיו צו דוד אונ אזו ונגמ ער  
 שפסני ה' משפט מיה גאט וועדו משפטקמ  
 די רשעים דען אנמקענן זיי בין איה איין צדיק כי  
 אני בתמי חסתי ובהי במחתי דען איה בין גינאנגן אין  
 מיון גאנצקייט אונ אין דיר גאט האב איה מיה  
 פר ויקערט דרום איז רעכט יא אסעד איה זאל מיה  
 ניט

הִלַכְתִּי וּבִיהוֹה בִּטְחֹתִי לֹא אֶמְעַד :  
 בִּבְחַנֵּי יְהוָה וְנַפְשִׁי צְרוּפָה כְּלִיּוֹתַי  
 וְלִבִּי : כִּי חֲסֹדְךָ לִנְגֹד עֵינַי  
 וְהִתְהַלַכְתִּי בְּאַמְתְּךָ : דִּלְאֵי־יִשְׁבְּתִי  
 עַם־מִתֵּי־שׂוֹא וְעַם־נַעֲלָמִים לֹא אֶבּוֹא :  
 שִׁנְאַתִּי קָהַל מְרַעִים וְעַם־רָשָׁעִים  
 לֹא אֵשֵׁב : וְאַרְחֹץ בְּנִקְיוֹן כִּפִּי  
 וְאִסְבַּבְהָ אֶת־מוֹצְבֹתְךָ יְהוָה : וְלִשְׁמֹעַ  
 בְּקוֹל תּוֹדָה וְלִסְפֹּר כְּלֵי־נִפְלְאוֹתֶיךָ :

ת"א בחנני ב' סגורות ק"ו  
 חתן : ככנס ס' וזכר וזכר

**רש"י**  
 אל תביאני במשפט : (ד) ועם נעלמים . הנכנסין בסתר לעשות כמתקן מעשיהם : לא אבוא . איני רגיל ללכת ולכנס במקלה : (ו) בנקיון . שאין גול כנולדת שלי מקיים לולב הגזול פסול : (ז) לשמיע . כמו להשמיע : כל נפלאותיך . זה הלל שיש בו לשעבר ויש בו לנוג ומגון ויש החלחלתי באמתך באמת ובושר לבב : (ד) לא ישבתי . כדי כפרתי אלא אפ"י לא נכנסתי עמהם במקום סתרים . ועוד כפל עין במ"ש . ואבד : (ה) שנאתי . לחתחבר עמהם ולשבת אהם אבל כוונתי בבית אלהים ושם אלך תמיד וזשארך בנקיון כפי שלא יהא בי שום עון כשאבא לחקור עולות או מאסבה את מונדך ה' : לא כרשעים שמוציאים עולות ביריחים שרמים מלאו : (ח) לשמע . כמו להשמיע . כמו להשמיע עולות או מאסבה את מונדך להשמיע שם בפני קהל קודשים תורה בקול רם והוא שיתוף מודה בפניהם על החסרים שעשה לו האל ולספר כל הנפלאות שעשה

**רד"ק**  
 יתיר ואו  
 בחם לבבי . ובכל אשר היה לי בבחתי בח' לפיכך אין ראוי לי שאמער : (ג) בחנני . ובפי שהבנצא בלבי תדינני : צרפת כליותי . תמצאם ככסף נקי . ואמר כליותי כי הם היוצאות ואמר לבי כי הוא חסבין ובעל המחשבות . וכחייב צרפת על כל בחשבה ונחשבה שחיא בלא שום סיג . וכפי מחשבותי שפסגני כי אף על פי שפעמי אינם טובים לפעמים לבי הוא ישר בכל עת ולפי הפעמים אמר אל תבא במשפט את עבדך : (ט) כי . לפיכך לא נמה לבי כאחריו כי תמיד חסדך לנגד עיני לפיכך שאלמד מפעולותם ומדרכותם הרעים : ועם נעלמים . שנושים חסא בסתר ונעלמים מבני אדם לא אבא לא די שלא עשיתי בפניהם אלא אפ"י לא נכנסתי עמהם במקום סתרים . ועוד כפל עין במ"ש . ואבד : (ה) שנאתי . לחתחבר עמהם ולשבת אהם אבל כוונתי בבית אלהים ושם אלך תמיד וזשארך בנקיון כפי שלא יהא בי שום עון כשאבא לחקור עולות או מאסבה את מונדך ה' : לא כרשעים שמוציאים עולות ביריחים שרמים מלאו : (ח) לשמע . כמו להשמיע . כמו להשמיע עולות או מאסבה את מונדך להשמיע שם בפני קהל קודשים תורה בקול רם והוא שיתוף מודה בפניהם על החסרים שעשה לו האל ולספר כל הנפלאות שעשה

**מנחת שי**  
 כ (ג) לנספס : (ו) ואמכנה . חסר וז"ו :  
 כמו תמים תהיה : ובה' במחתי . שיעורני להיות לבי שלם על כל לא מעמתי : (ג) בחנני . לדוע כי הסגודע הנסתרות והנה הטעם כי אחת חדע לבבי ככוח הכסף : (ג) כי . כאילו אני רואה חסדיך לעולם לנגד עיני : והתהלכתי . להרגיל בדרך ויהלך חנן : באמתך . מדרך האמת : (ד) לא . מתי שוא . סתך דרך האמת : נעלמים . מנורת ועלם דבר שיעשו ודרכ' לא כן כסתריש אומרים מנורת עלם שהוא ארוכ השחוק והלעג : (ה) שנאתי . הזכיר הליכה והתהלכתי ואח"כ שנת לא ישכתי ואח"כ הביאה לא אבוא והנכון בעיני כי הטעם לא אבוא כבוד והזכיר פעם אחת ועם רשעים לא אשכ כי מתי שוא הם דכזור והרשעים במעשה : (ו) ארחץ . טעם בנקיון שלא עשה אחת ממנולת לא תעשה וזו אסובכ מונדך בעולות : (ז) לשמיע . כמו להשמיע וכמוהו לשמיד מעוניה

**מצודת ציון**  
 (ז) מתי . אח"כ כמו מתי עכסר (ברלש"ס ל"ד) :  
 מעמשיהם : ועם נעלמים . העושים פירות במקום נעלם ונסתרי : (ו) ארחץ . ללם לומר כחמלם חקק כפי מנלנלן עון ואמר זס אסובכ מונדך להקריב בו לט' כי לולל סקנין א"ן הקרנן מקובל כללן : (ז) לשמיע . לשמיע לבני אדם בקול סוללס :

**פרוש ע"מ**  
 גים אוים לְיִמְיִשְׁעַן (בְּרֹאךְ אִיךְ וְאֵל גִּים אֲבִיין פֹּאֲלֵעַן אִין דִּיא הָעֵנֵד פֿון מִינְעַ שׁוֹנָאִים) :  
 (ב) חַנְנִי ה' וְנַפְשִׁי פָרוּחַ מִיךְ נָאִם צְרָפָה כְּלִיּוֹתַי וְלִבִּי לִיִּישְׁעֵךְ מִינְעַ גִּירִין אֹנֵם מִיִּנְרֵךְ : (ג) כִּי חֲסֹדְךָ לִנְגֹד עֵינַי דַּעַן דִּיִּישְׁעֵךְ חֲסִידִים וְעֵינִי אֶמְקַעְנִי מִינְעַ אֲוִינִי וְהִתְהַלַכְתִּי בְּאַמְתְּךָ אֹנֵם אִיךְ בִּין גִּינְאָנְגֵן אִין דִּינִין אָמַת : (ד) לֹא יִשְׁבְּתִי עִם מִתֵּי שׂוֹא אִיךְ בִּין גִּימ גִּינְעֵסֵן מִימ דִּי פֹאֲלִמְשַׁע מִאֲנִין וְעַם נַעֲלָמִים לֹא אֶבּוֹא אֹנֵם מִימ דִּי פֿר הוֹלִינְעַ וְעַם מִטְּעֵן אִין פֿר בְּאִינְעִישׁ זִישְׁעֵךְ



ח יהוה אלהי מֵעוֹן בֵּיתְךָ וּמִקוֹם  
 מִשְׁבֵּן כְּבוֹדֶךָ : אֶל־הַאֶסְפָּה עִם־  
 הַטָּמִים נַפְשִׁי וְעַם־אֲנָשֵׁי דָמִים חַיִּי :  
 אֲשֶׁר־בִּידֵיהֶם זִמָּה וַיִּמְנָם מַלְאָה  
 שַׁחַד : יָא וְאֲנִי בְּתַמִּי אֶלֶךְ פִּדְנִי וְחַנּוּנִי :  
 יב רַגְלִי עַמְדָה בְּמִישׁוֹר בְּמִקְהָלִים  
 אֶבְרָךְ יְהוָה : כִּי אֶלֶף לָדוֹד וַיְהוֹה אוֹרֵי

פְּרִישׁוֹתָךְ : ח יִרְחַמֶּנִּי  
 כְּדוֹד בֵּית מִקְדָּשְׁךָ  
 וְאֶתֶר מִשְׁבֵּן וְגַדְךָ :  
 ס לֹא תִכְנֹשׁ עִם מִיכָאֵל  
 נַפְשִׁי וְעַם אֲנָשֵׁי שְׂרָרִין  
 דְּקָא חַיִּי : י די בִּידֵיהֶן  
 עֲצַת הַטָּמִין וַיִּסְמִינְהוּן  
 כְּלָרִין שׁוֹרְרִין : יא וַיִּכְנֹשׁ  
 בְּשִׁלְמוֹתָיו אֶתֶר פְּרוֹק  
 וְתִי וְהוֹסֵם עָלַי : יב רַגְלִי  
 קָם בְּהַרְצָא בְּנִגְלַת  
 צְדִיקִין אֶבְרָךְ וְיִי אֶלְדוֹד  
 יי נְהוּרִי וּפּוֹרְקִנִי כִמְעוֹן

ת"א אל האספה : עקירה שער כז  
 (מסבירין 22) : כ' אלהי : מכלל כס : ואלו : מסבירין פס . כל כמחזור עקירה ספאל כמרים : (ה' אורי : זכור ויחי בעשרה :

**ה'ק**  
 עמו בעתות צרותיו : (ח) ח' אלהי . קהל כרעים  
 שנאותי . אבל מען ביתך אלהתי והוא הבהיה שיהיה בו הארון  
 ושם הלויים והכהנים כשרתי האל כמו אסף אחתי :  
 ומקום משכן כבודך . כי במקום שדיה בו הארון שם  
 היה שוכן הכבוד על אנשי ה'ק : (ט) אל . ויכון שבהרתי אני  
 חברת הצדיקים אל תאסף עם חסאים נפשי כלומר שלא אמות  
 נפשי האסף אל כבודך במותי : (י) זמח . ענין תועבה ומעשה הרע  
 כבו התרג והמטה שיעשו בלדיהם וכן השחוד שיקבלו כמו  
 שאמר וימנם מלאה שחוד . ויש לפרש בלדיהם ברשותם . כמון  
 בקרבן כבוד ועון : (יא) ואני . לא אהסס כדבריו ברמה  
 לא בחשבת ולא במעשה : פדני וחנני . פדני כמחצות וחנני  
 כמובן כפי שתראה חם לבני ואז אודה את שמך . ואומר :  
 ייס רגלי . כלומר שלא מפה רגלי לייכך במקלהים אכרך את ה' :  
 (טו) ה' אורי . הואיל והוא אורי וישעי כמי אריא . ואמר  
 אבן עזרא  
 אכלאחתיך פעול למלת לשמוע ונספר : (ח) ה' אלהתי  
 מעון ביתך . כעוד לא ידעתי עם מתי שחז ועטם ביתך  
 שטם הלדיקים הטובים שכן נחלת כי שמה חמיד יושבים .  
 כאחריהם והטוב כעניי שלא יתכנו עלילות שיהכר עם  
 מהחסאים : (י) אשר . שיש להם כח לחשוב מהשכות  
 ולסבב סנות לקחה שזדה וממון ויש אומרים כל מומתם  
 לקחת בידם וככה וימנים והטעם כסול : (יא) ואני  
 בתומי . כלל זמח והטעם שיזכיר בתהלה בתומי הלכתי  
 עד עתה וככה אלך ואלה תפדני מוימות' : (יב) רגלי .  
 טעם בתומי חוס לבני וטע' רגלי ללכת בדרך ישרה  
 והאכנו כעניי כי אלה תפדני ואני אורך במקהלים  
 ורגלי תעמוד לפנים : כז (ה) לְדוֹד ה' אורי וישעי  
 כמי אריא . יש אומרים

**מזודת ציון**  
 (ח) ח' אלהי . נגמול כפסי ספד : (י) מלאה שדה . כס' כסיף  
 דמוסה : (טו) אלך . בעטם רעים :

**מזודת ציון**  
 (ח) אלהי מעון ביתך . כלום כה ולסלק : (ט) עם חסאים .  
 כעטם כהחסיים ויחוס לכס בענין רע : (י) אשר בלדיהם זמח .  
 ולזה ראוים הם לגמול בענין רע : (יא) ואני . אבל אני  
 כלל כסול כדומי אלך לזה פדני ממויתם כעניי כי אלה  
 תפדני ואני אורך במקהלים ורגלי תעמוד לפנים : כז (ה)  
 לְדוֹד ה' אורי וישעי כמי אריא . יש אומרים  
**מזודת ציון**  
 (ח) מעון . מזוד : האסף . ענין מיכס :

**פירוש ש"ט**  
 (ח) ה' אלהי מעון ביתך . כלום כה ולסלק : (ט) עם חסאים .  
 כעטם כהחסיים ויחוס לכס בענין רע : (י) אשר בלדיהם זמח .  
 ולזה ראוים הם לגמול בענין רע : (יא) ואני . אבל אני  
 כלל כסול כדומי אלך לזה פדני ממויתם כעניי כי אלה  
 תפדני ואני אורך במקהלים ורגלי תעמוד לפנים : כז (ה)  
 לְדוֹד ה' אורי וישעי כמי אריא . יש אומרים

(ח) ה' אלהי מעון ביתך . כלום כה ולסלק : (ט) עם חסאים .  
 כעטם כהחסיים ויחוס לכס בענין רע : (י) אשר בלדיהם זמח .  
 ולזה ראוים הם לגמול בענין רע : (יא) ואני . אבל אני  
 כלל כסול כדומי אלך לזה פדני ממויתם כעניי כי אלה  
 תפדני ואני אורך במקהלים ורגלי תעמוד לפנים : כז (ה)  
 לְדוֹד ה' אורי וישעי כמי אריא . יש אומרים

(ח) מעון . מזוד : האסף . ענין מיכס :  
 (ח) אלהי מעון ביתך . כלום כה ולסלק : (ט) עם חסאים .  
 כעטם כהחסיים ויחוס לכס בענין רע : (י) אשר בלדיהם זמח .  
 ולזה ראוים הם לגמול בענין רע : (יא) ואני . אבל אני  
 כלל כסול כדומי אלך לזה פדני ממויתם כעניי כי אלה  
 תפדני ואני אורך במקהלים ורגלי תעמוד לפנים : כז (ה)  
 לְדוֹד ה' אורי וישעי כמי אריא . יש אומרים

אֶדְחַל יי עוֹשָׂא דְחַי  
 מִסּוּן אֶדְחַל: ב פֶּר  
 וְהִקְרִיבֵנִי עֲלֵי מִבְּאֵשׁ  
 לְקַרְבָּא דְּתַבְּרִי קַעֲיָנִי  
 וּבְעַלְי דְּבִבִי הַנּוֹן  
 אֶתְקַלֵּוּ וְתַפְלוּ: נ אִין  
 הַשְׂרִי עֲלֵי מִשְׁרֵית  
 רְשׁוּעֵי לָא אֶדְחַל לְבָבִי  
 אִין תְּקוּם עֲלֵי קַרְבָּא  
 בְּדָא אָנָּא סְבִיר: יי תְּרָא  
 בְּעֵיתִי מִן קַדְשׁ יי יִהְיֶה  
 אֶתְבַּע דְּאֶתְבַּע בְּפִת  
 סְקַדְשָׁא דִּי קַל  
 ר"א בואל עש סק

יִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא יְהוָה מְעוֹז חַיִּי מִמִּי  
 אֶפְחָד: ב בְּקֶרֶב עֲלִי מֵרַעִים לֹאכֹל  
 אֶת־בְּשָׂרִי צָרִי וְאִיבִי לִי הִמָּה כְּשִׁלּוֹ  
 וּנְפִלּוּ: י אִסִּיתָנָה עָלַי מִתְּנָה לֹא--  
 יִירָא לְבָבִי אִסִּיתָקוּם עָלַי מִלְחָמָה  
 בּוֹאֵת אֲנִי בּוֹטֵחַ: י אַחַת שְׂאֵלְתִי  
 מֵאֶת־יְהוָה אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבֹתִי

רש"י

רד"ק

אורי: כי הצדה דומה והתשובה המונה היא האהרה  
 הראי משוה חיי גם כן: כמי אפחד: שמימיני כי הנשגב במגדל  
 כזו ירא אפחדת פן יצורו עליו איוביו וכבשותו או יצורו עליו עד  
 שימותו שם כרעב ובצמא מכל זה אין אני אפחד והיאל והאל  
 ככח חיי: (ג) בקרב: יש מפרש בקרב ענין קרב ומלחמה: כלומר בהלחם עלי: או פירושו כמי שמעו: אפחד אעפ"י שהיו  
 קרובים עלי להמיתני וזו לאכל את בשרי לא כשרוי לא מותרו מהם כיון שהאל מעוז חיי וראיתי כי כן היה פעמים רבות כשהיו באים  
 צרי ואיביו לי כלומר בעבורי להכשילני ולהמיתני ולהפילני המה כרעו ונפלו: (ג) אם: אפילו תחנת עלי מחנה גדול ואני במעם  
 עם לא ירא לבבי כי לכו כמפוחי כאלהים: בואת אני בוטח: בואת האמירה שאבחרתי כי זה אורי וישעי ומעוז חיי: (ד) אחת:  
 אמר אחת הוא כי בכפחתי בו יצילני מכל צרה אעפ"י שאלה אחת אני שואל ממנו: וכפל חנינו עוד ואמר אבקש לדרידע כי  
 בכל לבו בקבש אותה וישקפו מהמלחמות שלבו מרוד בהם והתעסק בצרכי הגוף וכל חשקו שיהא נופר ולכו מניו לשבות  
 בבית ה' והוא היתה שהיה עם הארון להתעסק בעבודת האלהים בצרכי הנפש: וזה לחיות בניעים ה' ולבקר בחיכלו

מנחת שי

אבן עזרא

כז (ג) טעה כשלו: רש"י  
 אומרים אורי תלוי בדברי הנשמה וישעי בדברי הגוף ומעוז חיי קשור הנשמה בגוף על כן לא יפחד מאלם  
 שפירדים: (ג) בקרוב: יש אומרי בקרוב מנורת המלמד ידי לקרב ואחרים יאמרו כאשר יקרבו אלי: ויאמר רבי  
 משה כי טעם לרי ואיביו: ואנשים ידועים שהיו שונאי: (ג) אם: גם אם תמנה עלי מחנה שהם מהגוים ואם הם  
 רבים ואלו הארצות לכה למלחמה עמהם בואת והטעם שהם אורי וישעי ויש אומרי כי בואת היא השאלה הנוכרת אחר  
 כן: (ד) אחת: ליל כיוה המזמור הכרו דוד בלחירת ימיו כאשר נכבדו ואשיו לא תכח עמנו למלחמה כאשר אפרש

מצודת ציון

מצודת דוד

(ג) בקרב: כעת קרבו רשעים לבוא עלי למוט נשתי  
 והמה לי לאויבים וכו' לא יכירו מעתה לכל כעת הסיח אעתי  
 ה' והטעם כשלו ונסלו ונמלטני מידם: (ג) בואת: כהאמירה שהיה שאלתי מן ה' אורי וישעי: (ד) שבתאי: טעם כמות כי טוב

לוקמי יקרים

פירוש ע"מ

דער וועלט און הקב"ה מאכט לייכטן א ליכטיגקייט אויף דעם  
 פֿענשט און העקט אים פון זייער אלע צרות: און ווייל דוד  
 הייליק פֿלעגט אויף אויפשטיין אלע נאכט האלבע נאכט לעגן  
 דער ריבער האט ער גיאונט ה' אורי וישעי: גאט איז מיין  
 ליכטיגקייט אין מיין הייליג: דריבער האב איך פא קיינעם ניש  
 מורא: מיר האבן גילעטונג דער מענטש גאט לערונג תורה  
 ויהי הקב"ה האט גיבאמין און איז פֿרום וועט ער זוכה זיין צו א  
 האבין א גוים חלק אויף עולם הבא: און יעדער ווארט תורה  
 וואס גיט ארויס פון זיין מול זייט ארויף גלייך אין היפעל און  
 פיל הייליגע בוקאבים בעקפטיין זיך מיט דיא ווערשער תורה און  
 בעקריינין דיא ווערשער מיט הייליגע קרוינין: און דער מענטש  
 וואס לערונג תורה און איז ניש פֿרום מיט זיינע ווערשער תורה  
 וויל זיך קיינער בעקפטיין אלע בוקאבים שמוסיין זייא אונזע פון  
 זיך און זייא שוועבן אויף דער וועלט און זייא בעפניען גיט  
 א ארם וויא זייא זאלן זיין: און דער מענטש וואס וויל לערנין  
 תורה און ער האט ניש א רבי וואס ואל מיט אים לערנין: און  
 ווייל ער האט ליב דיא ווארט רעם ער דיא ווערשער פון די תורה  
 אפילו ער ווייסט פון זיין רעם: מיר דעקספוינענין זיגן  
 דיא ווערשער תורה ליב בייא הקב"ה: וויא עס שפייט  
 ווערשער אין ווער:

לעבין לחיות בניעים ה' ולבקר בחיכלו צו נעהן אין דעם  
 זיקקייט פון גאט צו פארשטיין אין זיין פאלעז:  
 דען

בבית יהוה כלימי חיי לחנות בנועם  
 יהוה ולבקר בהיכלו: פי יצפנינו  
 בסכה ביום רעה יסתרני בסתר אהלו  
 בצור ירוממני: ועתה ירום ראשי על  
 אויבי סביבותי ואזנחה באהלו זבחי  
 תרועה אשירה ואזמרה ליהוה:  
 שמע יהוה קולי אקרא ותנני וענני:  
 לך אמר לבי בקשו פני את פניך

י וכי חיי לבחמי  
 בבסיסותיהוה רבי ולבקר  
 בהיכלו: ה ארום  
 ימשני בטלליה ביום  
 בישקא ימסרני בטמור  
 טשכניה בקרב הקוף  
 ירום ותי: ו והשקא  
 יתרום רישי על בערי  
 דבבי חוזר חוזר ואכוס  
 גמושכנה נכסי קעוא  
 אשבה ואביע קדם י:  
 יקבל י צלות במקראי  
 וחוס עלי ורחם יתי:  
 ח לך אמר לבי בגי אפי  
 ית סבר אפך יי אהבע: ח

רש"י

פח האנח בכסו קרי

היו: (ה) ולבקר בהיכלו: ליראות חס ככל בקר  
 ובקר כך פירושו רגוע, ומנחם חבורו עם לא יבקר בין טוב  
 לרע (ויקרא כ"ו). הכל דונס פתר ל' בוקר: (ה) כי  
 יצפנינו בסוכה. בטוח אני שילפני בנות מקדשו ושנינו  
 בסדר עולם שהמקרא הזה נאמר על יואש על אחויה  
 שהסתרתו והושבע אחותו בעלי' בית קדשי הקדשים כענין  
 שאל' (מ"ב י"ח) ויהי אהר בית ה' מתהבא שש שנים:  
 בצור ירוממני, העמיד על סלע רגלי: (ז) זבחי תרועה,  
 זבחי' שזמרה' עליהם סיר: (ח) לך אמר לבי בקשו  
 פני, בשעריך בשלהיך אומר (ל') לבי בקשו כולכם ישראל  
 אכן עזי

בזמור נאם ה' להדוני: לחזות בנועם ה'. שיתגלו לו  
 מדות ממשעה הכורבן סלא ירעם ע"כ: ולבקר בהיכלו.  
 כמו לא יבקר בין טוב לרע העטעם שהכתיב (ויקרא תמיד  
 בבית ילמדו וירושו ויש אומרי' לבקר ללכת בכל בוקר  
 ובקר בהיכל השם כמו השכם והערב: (ה) כי, הוא יצפנינו  
 ולא יוכל לנעת אלו כל אויב: בסכה, הוא ירוסלים כמו  
 ויהי בשלם סוכה: ביום רעה, מטרפת רע' מכווכי' כנגד  
 מולו עטם כנגד כי אהיה בסתר אהלו כאלו אני בצור  
 מרומים: (ו) ועתה, אע"פ של יעשה מהיום מלחמה ראשי ירום כי הוא  
 בסתר עליון: (ז) שמע, תחצר מלת אחר או קעמו זה השם הנכבד שלני  
 קורא ומזכיר: (ח) עני, וזה לאות כי יתפלל בעד ישראל ולהלחמים עם  
 האר' כי הם אכזשי: (ח) לך, אמר רבי משה כי לך כעבודך כמו  
 מצודה דוד

מצינו: (ז) ועתה, אע"פ של יעשה מהיום מלחמה ראשי ירום כי הוא  
 בסתר עליון: (ז) שמע, תחצר מלת אחר או קעמו זה השם הנכבד שלני  
 קורא ומזכיר: (ח) עני, וזה לאות כי יתפלל בעד ישראל ולהלחמים עם  
 האר' כי הם אכזשי: (ח) לך, אמר רבי משה כי לך כעבודך כמו  
 מצודה דוד

ל' נלכת למלחמה וללח': לחזות, לראות נענימות מוכה ה':  
 ולבקר, לרדום הכוכבו נדכה מות ה': (ה) כי יצפנינו, ביום  
 טוב הלויב סביבתי כסוכתי ולא יכלו לי: בצור, סוכ מרומם איתו  
 לתכנה עליהם כאלו עמדתו על ל' גוה כי בן הרקב סמוכד  
 ע"כ: היים מוטעד במלחמה וזה אהבם עסק מתק ששתי ירום על אויב  
 ולרע בשעם יוה מהלו נלחמו ל' ונלחמי חוסם: (ז) קולי אקרא,  
 קולי אשר תקדם: (ח) לך, כעליומך אמר ל' לבי  
 פירוש ע"מ

(ה) דען איך בין קמות כי יצפנינו כספו דם, ער וועט  
 סוף בהאלפין אין זיין בירדיל ביום רעה יסתריני בסתר  
 אהלו אין רעם בייזין מאג וועט ער מיה פר בארגין  
 אין פר בארגיניש פון זיין גיצעלעם בצור ירוסמני דען  
 אוף איין שטיין האט ער סוף דר הובין בלוקר, ער  
 קם מיה גישטעלעם אוף זיין שטאק ארמם: (ו) ועתה  
 ירום ראשי על אויבי און היינט וועט, ער און דר הייבן  
 סיין קאפ איבער טייקע פוינט וום ווען ארום סיר

יְהוָה אֲבִיקָשׁ: אֶל־תַּסְתֵּר פְּנֶיךָ וּמִפְּנֵי  
 אֶל־תַּט בְּאָף עֵבְדֶךָ עֲזַרְתִּי הָיִיתָ אֶל־  
 תַּשְׁשֵׁנִי וְאֶל־תַּעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי: יְכִי־  
 אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַיְהוָה יִאֲסֹפֵנִי:  
 יֵה הוֹרֵנִי יְהוָה דְּרָכֶךָ וּנְתַנִּי בְּאֶרֶת  
 מִיִּשׁוּר לְמַעַן שַׁרְרֵי: יְב אֶל־תִּתְּנֵנִי  
 בְּנַפְשׁ צָרִי כִי קָמוּבִי עַד־יִשְׁקֶךָ וַיִּפַּח  
 חַמֶּם: יִלְוֶלֶא הָאֲמֵנֹתִי לְרֵאוֹת בְּטוֹב־

פֶּלֶא תִסְתַּק שְׁכֵנְתְּךָ סִנִּי  
 לֹא תִצְרֵי בְרוּךְ אֱלֹהֵי  
 לְעִבְדֶךָ סִינֵי הַיְהוּא  
 לֹא תִסְלַסְלֵי יְהוָה וְלֹא  
 לֹא שִׁבְרֵנִי וְלֹא הָא  
 דְּפִוּרְקֵנִי: יִמְטוֹל דְּאֶבְרָא  
 וְאִקְוֵא יִשְׁקֵבִי יְהוָה  
 וַיְכַנּוּשׁ לִי: יֵה אֶלְפֵנִי  
 אֶרְבֵּי הַיָּם וְהַיָּם  
 כַּחֲלֹכְתָא תְרִינָא מְטוֹל  
 תוֹשֵׁב הַיָּם: יֵב לֹא  
 תִסְבּוֹנֵנִי בְרַעוֹת מַעֲבָדִי  
 אֲרוּם קָמוּ עָלַי קְהָרִי  
 שְׁקָרָא וּמְטוֹרֵי חֲטוּפָא:  
 יֵה אֶרְבֵּי דֵי הַיָּם  
 לְמַחְסֵי בְטוֹבָא דִּי

**רד"ק**  
 לפני שובשך ורחיב גומתם אלק ובעבור זה את פניך ח' אבקש וזו היא השאלה ששאלתי כי לבי יענני כן: (ט) פניך שובשקם אל תסתירה ממני: אל תסגני. בעסקי העת' שהם אף זכעו למתעסק בהם זה אל הם באף: עזרתי היית. עד זמנ חיות עזרתי בצרכי ונהגו. ונהגו בשאלי עזרתך בצרכי הנפש: אל תסגני ואל תעזבני אלהי ישעי. וזה הושעני מצרי כן תושעני ממל הנהף ואחשקם בצרכי הנפש: (י) כי. אחר שיצאתי מגדולם אספתני אחת כלומר זמנת לי מחייתי וצרכי. ואחר שאני מעשה ידך ואספתני עד הלום הורני ח' דרכך. (יא) הורני. כבר פורשנו מה שהיה מבקש: למען שוררי. הם האיובים הבהימים אותי בעין רעה. הם חשבו כי אין לי חלק בח': (יב) בנפש צרי. ברצון איובי תאותו ורצונם שלא יהיה לי פגאי לעבודה האלהים אלא שאתעסק כל ימי במלחמות בעמל שני רעו וישש דמים ואין לי חלק בח': (יג) לולא. הם היו בי עזרי שכן ומדברים חסם וכמנעם אבדתי מדבריהם לולא

**רש"י**  
 (א) כי אני כפיך ללל במקומו. חס ללל תריבון חס (ב) במקומו. חף כלן לך חמר לבי במקומו כל חלי לבי לומר כן: (ג) אל המ. חל תכרע כמו ויע שמים (לעל י"ח): (ד) כי אבוי ואמתי עזבוני. כשעת תשמש להלחן נכתובנו כיון שגמרו הזאת חל הוסף פניו אילך וזו הוספת פניה אילך: (ה) האספני. הקבל' שומר חל הספה וזר העובר: (ו) בנפש צרי. בתלות שונאי להיות תאותם מתקיימת עלי: ויפח חמם. דוגרי רעה. לשון אחר לשון מוקש (סא"ל): (ז) לולא האמנתי לראות וגו'. חס ללל הנהף: כי קמו וגו'. שהיו מעידים כי ומדברים דברי חסם לאמר עזרתי לך חמר לבי במקומו חסם וכמנעם אבדתי מדבריהם לולא

**אבן עזרא**  
 אמרי לי אחי הוא וקצתם אמי חמר אמר שגו' לנו ביד שנוחך וחמרת לנו דבק פנינו. על כן חומר פניך ח' אבקש: (ט) אל עזרתי והטעם עזרתי עתה כלכר עזרתי ונעזרתי ועד עתה: (י) כי אבוי ואמתי. שהיו סבות בואי בעולם הזה עזבוני כמותם ואתה אספתני חמיר. ואם הוא לשון עמיד כדרך תחתי כסף הסדה קה ממני יעשו עגל כהרוב: (יא) הורני. חמר אחד מחמתי לכ הוזה להתגבר על שאלתי ויסוף כעבודת חסם: (יב) בנפש צרי. בתלות שחטם כנפש: ויפח. זה קאר כלכר לפנינו

**מנחת ש"י**  
 כולו ככל הספרים: (יא) למען שוררי. כדוב ספרים יעשו עגל ח' (יג) לולא. כמס רכיע וקודק למעלה ומלמטה חמ. פועל יולא והפעול עבדך כמו קיר קטוי על כן אחריו (י) כי אבוי ואמתי. שהיו סבות בואי בעולם הזה עזבוני כמותם ואתה אספתני חמיר. ואם הוא לשון עמיד כדרך תחתי כסף הסדה קה ממני יעשו עגל כהרוב: (יא) הורני. חמר אחד מחמתי לכ הוזה להתגבר על שאלתי ויסוף כעבודת חסם: (יב) בנפש צרי. בתלות שחטם כנפש: ויפח. זה קאר כלכר לפנינו

**מצודת ציון**  
 (ט) תשישני. כמו פתונו וכסל הדבר במ"ט: (יא) הורני. לעזרה שוררי. ענין כהנס וכן שחטו סורכי (לקמן ל"ו) וכו' כלויבים סעמיים עלי בעין כע: (יב) בנפש צרי. ברצון כמו ש"ס חס נכסס (בראשית ל"ג): ויפח. פניך צדק הכל כהספת כוח כספ: (יג) לולא. (יב) בנפש צרי. לנשני כי תאוסם ואלנס: ויפח חמם. הגדערים פירוש

**פירוש**  
 דוד אנו גימאן את פניך ה' אבקש דיין פנים דוא גאמ האב איה גיווק. אונ גיפארקשט: (ט) דרום אל תסתיר פניך מפני נאקסטו גיט פר בארניו דיין פנים בלוקר דיין שכינה פון מיר אל תס באף עבדך דו נאקסט גיט גיגין אונ איבער ווענין מיט צארין דיין קנעקט עזרתי היית דוא ביקט דאף הקידי גיווען מיין היקף דרום היינט אויף אל תשישני ועל תשישני אלהי ישעי נאקסטו מיר גיט פר שפרייטין אונ נאקסט מיר גיט פר לאיין דו גאמ מיין העלפר: (י) כי אבוי ואמתי עזבוני דען מיין פאקטער אונ כומטער האבין מיר פר לאיין יח' יעצני אונ גאמ האמ מיר איין גיאוקילט בלוקר

**יְהוָה בְּאַרְצֵי חַיִּים:** יְקוּה אֶל־יְהוָה חֹק  
**וַיֹּאמֶן לְבָבְךָ וְקוּה אֶל־יְהוָה:** כַּח אֶל־לְדוֹד  
**אֶלֶיךָ יְהוָה וְאֶקְרָא צוֹרֵי אֶל־תַּתְּרֵשׁ**  
**מִמֶּנִּי פֶן־תַּחֲשֶׂה מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי עִם־**  
**יֹרְדֵי בּוֹר:** יִשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵי בְּשׁוּעֵי  
**אֶלֶיךָ בְּנִשְׂאֵי יָדֵי אֶל־דְּבִיר קִרְשֶׁךָ:**  
**אֶל־תִּמְשַׁכְנֵי עַם־רְשָׁעִים וְעַם־פְּעֻלֵי־**

פֶּן־תַּחֲשֶׂה חַיִּים עֲרָמָא :  
 יִסְבּוֹר עַל־יֵי הַקּוֹף :  
 וְעַל־מִלְכָּה וְסִבּוֹר עַל־יֵי :  
 אֶל־לְדוֹד וְלִתְּרֵךְ יֵי אֶמְנָא :  
 אֶקְרִי לְקִפְיֵי לֹא תַשְׁתּוֹק :  
 סִנֵּי דְרַמָּא תַשְׁתּוֹק מִנֵּי :  
 וְאִתְקַבְּלִית עִם וְנִחֵי :  
 גוּבָא : בִּי קִבְּלֵי קִבְּלֵי :  
 בְּעוֹתֵי בְּסַעֲלֵי לְוָהָה :  
 פֶּד אֶפְרוּשׁ יָדֵי בְּצִלוֹ :  
 וְקָם סִבִּיב קוֹדֶשֶׁךָ :  
 יִגְלָא תַנְגְּדִינְנִי עִם :  
 בְּשִׁיעֵינָא וְעַם עֲבָדֵי :  
 עוֹרָא

רשי

שהאמנתי בהקב"ה ככר קמו כי אחתם עדי שקד וכלונו לולא  
 נקוד עליו למדרש שדרכו רבותיו יודע אני שאתה נותן שזכר  
 ללדקים לעוה"ב אבל איני יודע אם יש לי חקק עמכם אם  
 לאו: (יד) וקוהאל ה' ואם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה:  
**בח (ג) אל המשכני.** אל תרגילני עם רשעיו (אסרירי"ם)  
 מווי"ל בלע"ז אסירי"ע מאווי"ל. בל"א מיד אין יד

**רדיק**  
 שהאמנתי ולא חששתי האמנתי שיש לי תקוה בה' ואראח  
 בסובי לעה"ב וזה בארץ החיים. ואמר לחיי העה"ב אין חיים.  
 ואע"פ שאין לגשמת מקום כל שכן ארץ אלא לפי שנמשל סוב  
 העה"ב לגן עד שיהא מקום המשוכה כאשר הויא נקראת ארץ  
 חיים כן כאשר גורש האדם תקנם עליו ביתה וכל זה להביא  
 השופעים דרך משל כמו שנקרא גם כן משפח הרשעים ניהים  
 הויא מקום בארץ סובך לירושלים הויא מקום נמאס ומשליכים  
 שם השוסות והבלות והיה שם אש תמיד לשרוף  
 השופאות ולפיכך נקרא על דרך משל משפח הרשעיו  
 זיהנם: (יד) קוה. וסרבו האמנתי בה' אני אומר כנגד עצמי כל חיים קוה אל ה' אל תחרש לדברי האויבים: חוק ויאמץ לבך.  
 אם חזוק ברבך הוא יאמץ לבך שלא יחלש לדברי האויבים: וקוה אל ה'. פעם שנית ר"ל שתהיה בו התקוה המיד לא תחרש  
 מלבבי: (לוד). גם זה המבורכ כענין המבורכ שלפניו שקורא אל ה' המבורכ והולמם שיהיה פניו לחתתך  
 בעבודת האל ובוה יכושרו עונותיו שעברו ותרבר נפשו אל האלהים ואמר צורי אל תחרש מכני משפח אל שאלתי כי  
 יראתי מן תחשה ככני וגמשלתי עם יורדי בור מן אחיה כמו הרשעים יורדי ניהנם שחלק באכדון נלפשמ במתחומלת תחרש  
 ככו תשתוק בלכור שתעשה עצמך כחרש שלא תשמע ולא תענני בתפילתי: (כ) דביר קרשך. הבית שהיה שם הארץ כי  
 שם הכבוד ומעם בנשאי ידו כבכש עור מאחר שפירש לו ידיו שיקבלוהו בעזרתו וריות מ' אל דביר קרשך ברביר קרשך.  
 או יהיה כמשמעו כי לנכח חסדקים ישא ידיו ורוח על דרך משל כמו סולם לעלות תתפלת לכסא הכבוד. או יקרא דביר קרשך.  
 הטימם כמו שקראם איכל הדר קרשך כמו שמירשנו: (ג) אל המשכני. שלא אמות מות רשעים: דברי שלום. כי רוב

אבל עזרא

כמעט ויחשלו כי שגאי לולא האמנתי בשם ואמרתו לנפשי  
 קוה אל ה' אז יחברר וישר דברי שהייתי מוכיח ואמרתו  
 קוה אל ה': (יד) חוק ויאמץ לבך. פועל יולא הטימם כי  
 השם יאמץ לבך ומעם וקוה אל ה' תמיד ברחש'ו ובלתרוני':  
**בח (א) לדוד אליך ה' אקרא.** זה המזמור הכרו דוד  
 אז אהר הממשררים עליו. אחר זורני לנגד יורדי  
 בור ומלת חמרש מגורת דומיה ואמרו אל תחרש על רשך  
 רעה והפריע ביות העממי כי השרש הוא אחד: (כ) שמע.  
**בנשאי** אל מקום הארץ: יקראו: דביר: (ג) אל

מצודת דוד

אורי אם לא עמד לי זכות סלמטם שהאמנתי דביר ה' אשר  
 סכניתי ללמות בסובי כזם סולמ: (יד) קוה. ואמנתי אל נפשי  
 סול אל ה' וקוה בהבטחתי וזכות האמנה היה סיה אשר עמדס  
 לי: וקוה וגו'. כפל דביר בלעמודו:  
**בח (א) מן תחשה.** מן כשחשכס ממני שהיה נמשל מס יורדי  
 בור: (כ) בנשאי ידו. כעם הסמלה: (ג) אל

ע"מ

**אל תחבש** ססני דו ביקסם סיין באשעפער שנויני גימ  
 פון סיר בלוקר צייא משנייה אורף סיר פון תחשה ססני  
 ווארזם ווען דו וועקסט יוא שנויניין פון סיר ונשפתי  
 עם יודי בור וועל איך שטארק אונ וועל ציין גילקני  
 צו די נוס נידעקס אין דם קרוב: (ב) שפע קול תחניני  
 בשווי אילך הער און דא קול פון און גיבעט אין  
 מיין שרייען צו דיר בנשאי ידו אל דביר קרשך אין מיין  
 אורף הייבין מיין האנטם צו ביין הייליגען פאלעץ:  
 (ג) אל המשכני עם רשעים דוא נאקטם סיה גימ ציהען

אֶן דְּבַרֵי שְׁלוֹם עִסְדָּעֵיהֶם וְרָעָה בְּלִבָּם: י תִּן־לָהֶם כַּפְּעֵלָם וּכְרַע מַעֲלֵי־הֶם כַּמַּעֲשֵׂה יְדֵיהֶם תִּן לָהֶם הַשֵּׁב גְּמוּלָם לָהֶם: י״ב כִּי לֹא יִבְנֶנוּ אֶל־פַּעֲלֹת יְהוָה וְאֶל־מַעֲשֵׂה יְדֵיו יִהְרָסוּם וְלֹא יִבְנֶם: י״ג בְּרוּךְ יְהוָה כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵי: י״ד יְהוָה עֲזָרְתִּי וַיַּעֲלֵנִי לְבָבִי וּמְנִנִי בֹ בַטֶּח לְבָבִי וְנִעֲזַרְתִּי וַיַּעֲלֵנִי לְבָבִי וּמְשִׁירֵי אֲהוּדָנוּ: י״ה יְהוָה עֲזָרְמוּ וּמַעֲזוּ יִשׁוּעוֹת מִשִּׁיתֹו

עֲלָא דִּי כְסָלְדִין שְׁלָמָא עִם חֲבֵרֵיהוֹן וּבִשְׂתָא קִלְבָּהוֹן: י״ב חֵב לְהוֹן כְּעוֹבְדֵיהוֹן וּכְבִישוֹת כְּעוֹבְדֵיהוֹן כְּעוֹבְדֵי יְדֵיהוֹן פְּרַע לְהוֹן אֲתִיב פּוֹרְעֵנוּתָהוֹן לְהוֹן: י״ג כְּמֹדֵל דְּלֵא מְהַבְיָנִין לְאוֹרֵיהָא בְּיַי וְלְעוֹבְדֵי אֲדִירוּ וּפְגָרְנוֹן וְלֵא יִבְנֶנוּ: י״ד בְּרִיךְ יְיָ אֲרוֹם קִבְּל קוֹל צִלּוֹתֵי: י״ה עוֹשְׂנֵי וְחֲרִיסֵי בֵית סִפְרָ לְבִי וְסַעֲבֵי וְדַאִיץ לְבִי וְהַהוֹשֵׁבְחָתִי אוֹרְהָא קַדְמוּי: י״ו תְּקוּף לְהוֹן וְעוֹשְׂנָא פּוֹרְקָנוֹת מִשִּׁיתֹו

רש"י

יפה אן ללקקען: (ז) ומשירי אהודנו. ומה היה ההודיה: (ח) ה' עוז צמו. ללחון החלוין כוונם כל בית ישראל בנת שהם מתחבטים ומבינים עליהם ותחבנה והשחנה בפעולות ה' רבמשה ידיו הוא מעבורת האלהים והיא לחבין בהכמת המעב ובפעולותיו ובמשה ידיו בשמים ובארץ וכמה יתבונן כח כעשה אלהים ושהכל מאתו והוא הסבה הראשונה: יתרסם ולא יבנס. דרך חסלה. ולא יבנס עוד ויתרסם: ומסע יתרסם. הם לא יבנו אלא פעולות ה' הוא יתרום פעולתם ומעשה ידיהם: (י) ברוך ה'. דרך נבואה. נתן הודאה לאל ששמע תפלתו. וכן היה כי באחרית ימיו היתה סבה מאת ה' שנשבעו אנשיו שלא יבא עוד זמבחה למלחמה: (י) עני. בשורש העין. ואמר דרך שבת והודאה ה' עני וכניני שהצילו מישבי בנוב: בו כפח לבי. שיעורני סכנת אפסי שהייתי בסכנה גדולה: ונצורתי ויעלו לבי. אין צל אש נוצל סכות ששחם אלא פירושו ויעלו לבי שכלי לפי שבאותו סבה נשבעו אנשיו שלא אצא למלחמה עוד ושבת השכל שפחד מעסק העולם ויהיה לו פנאי להתעסק בברכי האלחים: ומשירי אהודנו. לפיכך אתן כי הודאה. ומסע אתן לו. משירי אהודנו בשירתי ובפורתי: (ח) ה'. וכיון שישב הוא בבית ה' התפלל על ישראל שהיתה להם עוז בצאתם למלחמה שלא ירך לבבם כשלא יהיה הוא עמהם במלחמה. ויתן ה' להם עוז במלחמה ויגברו על אויביהם: אבן עזרא

רד"ק

הרשעים אינם כבליים בעצמם כרשעי והם דוברי שלום עם רעהם ויחשבו רעה ללבבם: (ז) תן. כי אין יודע לבבם אלא אתה שאתה יודע התמטרות למיכר שלם להם במעשריהם הרעים: (ס) כי. אינם מתעסקים בעבורת האל כי בא בהכלי העולם רבמשה ידיו הוא מעבורת האלהים והיא לחבין בהכמת המעב ובפעולותיו ובמשה ידיו בשמים ובארץ וכמה יתבונן כח כעשה אלהים ושהכל מאתו והוא הסבה הראשונה: יתרסם ולא יבנס. דרך חסלה. ולא יבנס עוד ויתרסם: ומסע יתרסם. הם לא יבנו אלא פעולות ה' הוא יתרום פעולתם ומעשה ידיהם: (י) ברוך ה'. דרך נבואה. נתן הודאה לאל ששמע תפלתו. וכן היה כי באחרית ימיו היתה סבה מאת ה' שנשבעו אנשיו שלא יבא עוד זמבחה למלחמה: (י) עני. בשורש העין. ואמר דרך שבת והודאה ה' עני וכניני שהצילו מישבי בנוב: בו כפח לבי. שיעורני סכנת אפסי שהייתי בסכנה גדולה: ונצורתי ויעלו לבי. אין צל אש נוצל סכות ששחם אלא פירושו ויעלו לבי שכלי לפי שבאותו סבה נשבעו אנשיו שלא אצא למלחמה עוד ושבת השכל שפחד מעסק העולם ויהיה לו פנאי להתעסק בברכי האלחים: ומשירי אהודנו. לפיכך אתן כי הודאה. ומסע אתן לו. משירי אהודנו בשירתי ובפורתי: (ח) ה'. וכיון שישב הוא בבית ה' התפלל על ישראל שהיתה להם עוז בצאתם למלחמה שלא ירך לבבם כשלא יהיה הוא עמהם במלחמה. ויתן ה' להם עוז במלחמה ויגברו על אויביהם: אבן עזרא

מבחה ע"י

כח (ז) יהיה חן להם. כמסרם מזוייקים לביי וכן היה ראו ליהות אף על פי שהם במקף לפי שליו סמך נמלה ויבא או מלה כפי מלטי כמו חן להם ה' מכ חסן חן להם רחם מפלי (הוטע ס') אכל במלול דף ק"ב כחוט שנמלא א' כמגול פלל כמגול חן להם כפעולס ומחמול עליו לית כוחים מגול ומד זמן עליה אש (פגשת קרה) וכן כחוט כמגול חן להם מ"ח: (פ) כי לא יבנו. אין לחכר כי ספק: (ז) טוי. ע"י נקודות

(ד) הן כפעולם. כנגד פועלי חון: (ה) כי. פעולות השם כנגד פעולם: ואל מועשה ידיו. כנגד כמעשה יהיה והקטעם אילו היו מכינים פעולות השם לא היו פועלי חון כי ידועי חן השם יהרסם ויא' שזאת חפלה לו דרך נבואה ומסע ולא יבנס שיפלו ולא יקומו עוד: (ז) ברוך. כדרך נבואה כי כשמע תפלתו והוא שמע קול תחנוני על דרך וחכא אלף תפלתו: (ז) ה'. לפי דעתי בו כעתיב לכדו ועורני רבים כי הוא לזה להם: (ח) משירי. כמו כשירי הפך והנותר כשכר וזלהם זממר רבי משה הכהן ויהר מזה השיר אהודנו: (ח) ה' עוז. טעם למו לעזורי כי השם הוא עוז לעזורי ומעוז

מזודרת דוד

מזכירם כלבבם לעשות רעה: (ז) חן להם. להרשעים סלל: (ח) כי לא יבנו. אינם חותכים לכ להבין פעולת ה' שמלכם לחול לקדמוסם: (ז) כי שמע. אשר שלמתי לכל אסיה פס כרשעים הללו כמת קבול כגמול: (ז) ועלו לבי. כעבור המורה: ומשירי. מודה לו כשיר פן העשירם שפלתמי: (ח) למו. נלל

מזודרת ציון

מזכירם כלבבם לעשות רעה: (ז) חן להם. להרשעים סלל: (ח) כי לא יבנו. אינם חותכים לכ להבין פעולת ה' שמלכם לחול לקדמוסם: (ז) כי שמע. אשר שלמתי לכל אסיה פס כרשעים הללו כמת קבול כגמול: (ז) ועלו לבי. כעבור המורה: ומשירי. מודה לו כשיר פן העשירם שפלתמי: (ח) למו. נלל

פירוש ע"מ

אונ ניוואנען מיט די רשעים אונ מיט די נוס טוען אונ רעקט ודברי שלום עם רעהים ויי ביידין שלום מיט זייערע חברים אונ האבין ביין אין זייער הארצין: (ד) חן להם כפעולם גיב צו זיי אזו ווי זייער ווערק אונ אזו ווי דס ביין פון זייערע מעשים כפעולה יריקה הן להם אזו ווי די מעשה פון זייערע העגם גיב צוא זיי השב נסולם להם קער אום זייער באצאלונג צוא זיי: (ד) פי לא יבנו אלא פעולת ה' דען זיי ווייל גיבם פר שקיין צו די ווערק פון גאט אונ צו די מעשים פון זייער העגם דרום ותרסם ולא יבנס זאל זיי גאט צוא פירין

אונ זאל זיי גיב בויען: (ז) ברוך ה' כי שמע קול תחנוני גילובת אין גאט ונס ער האט צו גיהערט דס קול פון מיין גיבעט: (ז) ה' עני ומניני גאט אין מיין שטארקייט אונ מיין פאנצער בו כפח לבי ונצורתי אין אים האט ויה פר זייערם מיין הארץ אונ איה בן גינארין גיהאלפין זיגלוי לבי אונ עם פריים ויה מיין הארץ ומשירי אהודנו אונ פון מיניע לויב וועל איה לובין פר איהם אונ אזו וועל איה נאגין: (ד) חן עז לכו גאט אין מיין שטארקייט צוא די ישראל וואס העגנין אן מיר דוד אין דר צייט ומעו ישיעתי כשיתו

הוא: הושיעה את עמך וברך את-  
 נחלתך ורעם ונשאים עדי העולם:  
 כט א מזמור לדוד הבו יהוה פני  
 אלים הבו יהוה פבור ועז: יהבו  
 ליהוה פבור שמו השתחוו ליהוה  
 בהדרת קדש: קול יהוה על המים

קשיחה הוא: פ פרוק  
 זת עמך וברך זת  
 אחסנתך זין להון וסובר  
 יתהון צר על פא:  
 א תושב חמא לדוד  
 הבון קדם יי תושב חמא  
 כפי מלאכי בני אלים  
 הבון קדם יי אגקר  
 ועושא: ב הבון קדם  
 יי אגקר שמיא מגידו  
 קדם יי בשכורת  
 קדשא: כ קלא בני

ת"א הנו"ל. ברכות סוכה ס"ב לה מלגה זו פקודה שער לה (ברכות ח' פסוקים ס"א) כמפור. ברכות כ"ט: קול ה' פסוקים קרב וזכור לו (ברכות ס"א) רש"י

משיחו הוא אמר על עצמו שהוא משיח כלומר כאשר היות  
 סגור. ויז וסוכו. עניין כאשר: (ט) הושיעה. הושיעם  
 מאויביהם וברכם במעשה יוחם ורעם. ענינו כרועה כדור  
 ירעה: ונשאים. על הנשים: עד הגלות. תפלות עליהם כדור  
 בימי בין אחרי הגדה כל ימי עולם. ופירוש עד השנים. עד סוף  
 העולם: (א) הבו. כמו תנו לה' כבוד ועז. ותנו עזו לאלהים  
 והגלינה בדבור ובהודאה והכפל לחוק הרבר וכל עוד:  
 (ב) הבו לה' כבוד שמו. שתהנו לו בדריככם הכבוד והקדושת  
 כי יהדר הוא הכבוד: (ג) קול. לפי דעת כי הכבוד הוח  
 לעתיד לימות משיח ובני אלים הם ישראל שהם בני אברהם  
 יצחק ויעקב והמשיל בכלי האומות לאריות וכן להרים כמו שהוא  
 כנהג הכתוב ובפסול זה הביטול האומות שהיו עובדי

שמעו ישועות משיחו הוא: (מ) ורעם. לשון מרעה:  
 כמ (א) הבו לה'. הכינו לה' והכינו לו אתם בני אילי  
 הארץ מכלן שאומרים אבות. ומנחם חבר הבו  
 לשון נתינה: אילים שמים (סא"פ): הבי לה' כבוד ועזו.  
 מכלן שאומרים נכורות: (ב) כבוד שמו. זו קדושת השם  
 ויש במזמור זה שמונה עשרה אורכות וכנגדן חקנו שמונה  
 עשרה ברכות: (ג) קול ה' על המים. על ים סוף וירעם

יצחק ויעקב והמשיל בכלי האומות לאריות וכן להרים כמו שהוא כנהג הכתוב ובפסול זה הביטול האומות שהיו עובדי  
 אבן עזרא

לעזור והוא משיחו דוד ו' משה אמר כי עזו למו כמו לו  
 וכמוהו נגע למו ואינו נכון כי למו שב אל עבד ה' ולעמו:  
 (ט) הושיעה. בעבור שהזכיר כי השם היה עזו ועלה

לעזור והוא משיחו דוד ו' משה אמר כי עזו למו כמו לו  
 וכמוהו נגע למו ואינו נכון כי למו שב אל עבד ה' ולעמו:  
 (ט) הושיעה. בעבור שהזכיר כי השם היה עזו ועלה

לבו התפלל שירעה את ישראל על כן הושיע' וברך להוסיף השם עליהם וישמרו כמו הרועה על כן ורעם ונשאים כלומר  
 שיושיעם במקו' גבוה שלא תוכלנה החיות להזיקם ורבי משה אמר כי ונשאים שיהן להם לרכס כדרך יבסאיהו ואבי מקומו:  
 כמ (א) מזמור. הבו לה' בני אלים. הבו אולי תשתנה תענות ה' בבעבור אות הגרון כמו את אשר חלש  
 אלו ובני אלים הם הככבים והעד כדן יחד ככבי בקר וחמרו ויריעו כל בני אלהים והקטע כפ' לו ועם  
 להזכיר הככבים כי ופעם מערכתם ירדו הנשמים בעזרת אלהי האלהים והזכיר פעם אחרת הבו לה' כי כן תמיד  
 על דרך נשוא נכרות: וטעם הבו לה' ברכות על דרך תנו עזו שחודו השעמו והכבוד לשם לבדו ועם והשתחוו כהשתחו  
 העבד לאדוניו ברעותו לעשות את אשר ילזמו והעטם כי אין יכולת בכוכבים לשנות תעניתם ודרכי מערכתם:  
 (ג) קול. הזכיר ה' בעבור הברכות כמו ועזו בעת רדת הגשם כאשר כתוב באיוב עושה גדולות עד אין חקר וחמרו  
 הגותן מטר ובעבור כי הזכיר כבוד שמו קראו אל הכבוד הרעים וזה פיי קול ה' על המים וטעם ה' על מים רבים

לבו התפלל שירעה את ישראל על כן הושיע' וברך להוסיף השם עליהם וישמרו כמו הרועה על כן ורעם ונשאים כלומר  
 שיושיעם במקו' גבוה שלא תוכלנה החיות להזיקם ורבי משה אמר כי ונשאים שיהן להם לרכס כדרך יבסאיהו ואבי מקומו:  
 כמ (א) מזמור. הבו לה' בני אלים. הבו אולי תשתנה תענות ה' בבעבור אות הגרון כמו את אשר חלש  
 אלו ובני אלים הם הככבים והעד כדן יחד ככבי בקר וחמרו ויריעו כל בני אלהים והקטע כפ' לו ועם  
 להזכיר הככבים כי ופעם מערכתם ירדו הנשמים בעזרת אלהי האלהים והזכיר פעם אחרת הבו לה' כי כן תמיד  
 על דרך נשוא נכרות: וטעם הבו לה' ברכות על דרך תנו עזו שחודו השעמו והכבוד לשם לבדו ועם והשתחוו כהשתחו  
 העבד לאדוניו ברעותו לעשות את אשר ילזמו והעטם כי אין יכולת בכוכבים לשנות תעניתם ודרכי מערכתם:  
 (ג) קול. הזכיר ה' בעבור הברכות כמו ועזו בעת רדת הגשם כאשר כתוב באיוב עושה גדולות עד אין חקר וחמרו  
 הגותן מטר ובעבור כי הזכיר כבוד שמו קראו אל הכבוד הרעים וזה פיי קול ה' על המים וטעם ה' על מים רבים

מצודת דוד

כמ (ב) הבו. חנו כמו הכה את אהי (כדאפי' כ"פ) ור"ל חס  
 כסא ואמרו כמו ולא יתן חסלה (לוי' ב'): אלים

ישראל ככלם: ומעו. ומזק ישועות כל משיחו: (ט) נחלתך.  
 ישראל שקלטם לך לנחלה: ורעם. רעם אומם כמרעם טוב וכן נכס

כמ (א) בני אלים. אתם בני אברהם יצחק ויעקב סבו לה' וחמרו ומפרש מהו ואמר הבו לה' כבוד ועזו כלה לומר שבו ואמרו  
 הכבוד והעזו הכה לה': (ב) כבוד שמו. הכבוד כלשונו כי כל שם משמעותו מורה על כבוד: בהדרת. במקום סהול  
 פסוקר בקדושה והוא בים המזרח: (ג) קול ה'. או ישרא קול ה' להמריד הסודי כוכבים ומזלות המכלים לנחלי מים: הרעים.

פירוש ע"מ  
 דעו וזו ער אינו דם שטאקריים פון דר הילף צו מיר  
 דוד זיין גינאלבאָר מלך דען ווען ער העלפט מיר  
 נוערין די ישראל און גינאלבאָרן: (א) הושיעה את עמך  
 יבדך את יתלה העלף גאמ דיין פאקא אונ קענקש  
 זיין נחלה ירעם ונשאים עד העולם אונ וויידע זינא אונ  
 דער הייב זינא בזו אייביג:

כמ (א) מזמור לדוד דער קומור איז צו דוד אונ און  
 זאגט ער הבו לה' בני אלים גיט צו גאמ איהר  
 קינד פון די שטאקאקע אבות הבו לה' פבור ועז גיט  
 צו גאמ פבור אונ שטאקאקייט: (ב) הבו לה' כבוד שמו  
 קרייט אן צו גאמ דעם פבור פון זיין גאמין השתחו

ה' בהדרת קדש בוקם איה צוא גאמ אין זיין שיין הייליג ארם דם איז דר בית המקדש: (ג) סוד ה' עז

חסים

**אֱלֹהֵי הַכְּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים: יְקוֹל־יְהוָה בַּפֶּה קוֹל יְהוָה בַּהֲדָר: יְקוֹל־יְהוָה שֹׁבֵר אַרְזִים וַיִּשְׁבֹּר יְהוָה אֶת־אֲרָזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיִּרְקְדֵם כַּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וַיִּשְׁרִיז כַּמוֹ בְּרֵאמִים:**

שְׂמִיעַ עַל מַיִם בַּתְּקוּף  
אֶתְקַבְּרָה אֶכְפֹּר יי עַל מַיִם  
סִיָּאִין: ד ק ל א ר י  
שְׂמִיעַ בַּתְּקִיף קִלְא רִי  
שְׂמִיעַ בְּשִׁבְרָה קִלְא רִי  
ה קִלְא רִי מִתְּבַר אֲרִזָּא  
וְתִבֵּר מִתְּבַר רִי וְת  
אֲרִי לְבָנוֹן: ו וְשִׁרְזִין  
הִיר עֵגֶל לְבָנוֹן וְתִבֵּר  
מִתְּבַר פִּרְזֵי הִיר בַּר

רשי

רד"ק

משמים ה' וגו' (לעיל י"ח): הרעים. (טורמנטאו"ש בלע"ו טורמאנד"ו ב"ח סטירמס): (ד) קול ה' בכח. בשעת מתן תורה נמלס חתקולו לפי כחן של ישראל סנא' והאלהים יעגנו כקול (שמות י"ט) כקולו של משה: (ה) קול ה' שובר ארזים. מלכי העכו"ס כענין ענאמר (סמאל ח' ז') וירעס ה' כקול גדול וגו' על פלסחיס. כי מקול ה' יחת אשור (ישעיה ל') ובשעת מתן תורה כי מי כל כשר וגו' וימי (דברים ד') אחה שמעת ומיית ועכו"ס שמש ומתו: וירקידם כמו עגל. את הכרוס וחת הערסו סנאלו לשמט מתן תורה: לבנון ושריון. שמות ההרים:

ע"א למים למו שחם שלמים ומלאים כזה העולם סכל טוב כמים לים חכמים. והמשיל כחרבני' הרוב המים ואשר שזה הוא כמשמטו כי כן יהיה לעתיד. ואמר קול ה' על המים. ר"ל על שלות האוכות ועל טובם הרב ואמר כי אל הכבוד הרעים עליהם בקולו ר"ל ישחיתם או יראה כבוד לנשארים ויאמרו עליו אל הכבוד (ד) קול ה'. יבא להם בכחו ובהדרו ובכבודו עד שיכירו האכידו אותם לקול לפי שתקול לא יראנו האדם ולא ירגישו כי אם בשמטו ויבדל ויפיל וימות כן ילחם ה' עליהם בלא הרב חזות ויחכן לפי הענין כמשמטו כי בבלחמות גבו ומבוג שילחם חלל כתוב ונשפחהו אחר ברב ורבו ועמם שושפתי' ויהיה אותו הקול לאוירי השם בבת שמימם ויפילם ויהיה לישראל חרור שלא יזיק: (ס) ארזים. הם התקופי' והתקופי' מאוירי השם. וצבר ארזי הלבנון. לפי שהיו יער בארץ ישראל יש בו ארזים בגדלים ושא לפי שיש במקומות אחרים כמוהו או יותר מסנו הנביאים היו מדברים על החוזה ועל הקרוב אליהם. וכן לבנון ושריון וחת הרים בארץ ישראל: (ח) וירקידם. הארזי ירקדו כמו רץ. כי הקסן הוא קל ורוקד כן יגיע אויביו ויפלטם במקום: כמקום וכן ההרים כמו לבנון ושריון. וירקידם כמו בן ראמי.

ובן לבנון  
קסן ורוקד רץ ורץ  
יפילם ויניעם  
הארוזי ירקדו כמו רץ  
כי הקסן הוא קל ורוקד כן יגיע אויביו ויפלטם במקום:

עזרא

מנחם שי

שמזיח רעס והנה מלת הרעים מושכת עלמה ואחרת עמה (ד) קול. יש אומרים ככה ששם השם כמולדת וככה בזהר ויש אומרים בגופות שיש להם כח ובהדר הם ההרים כמו והדורים אישר ועל זה הדרך יהיה השם תאר כאליו אמר ה' שוכר ארזים והוכירי הארזים בעבור היותם חזקים כבעלי הכח על דרך וואני תפלה או פייכח הכתוב אחר זה קול ה' שוכר ארזים והוכירי הארזים בעבור היותם חזקים ועסם ארזי הלבנון על הדורים כמרוס: (י) וירקידם. בן תוריס

כמו (ו) ושריון. כש"ו סגולת כמו שמחוב כמוף דברים עוד מלאכי הכעס לזה כמ"ג ריש מנחה לוח סמ"ך כמנכס סס סימן מן ה' אונן מן ס' ומה וס' כגון סמרי ומניין וללפסן ומכרי ולי' מנכס הוא סנין דלדיעס יקללו. וסנין

מצודת דוד

ציון

ירעס כקול: ה' על מים רבים. ס' ירעס כקול על סעודי כוכבי ומלות כממלס למס רבים. וסכל הדבר סמיעס ועס להמדת הדבר: (ו) בבה. יסאל ככה ככ: בדרר. כסכוד להדר ולסלר את יסלל להיות לסס ומחסס: (ח) ארזים. סול

מקום כמו אלי מואכ (שמות ט"ז): (ו) הרעים. על רעס ורעס: (ס) הלבנון. סס יער כרין יסלל: (ו) וירקידם. ענין קולס ודלוג: לבנון ושריון. שמות ההרים: בן ראמי: כלס לומר כלס מל על מלכי עוכדי כוכבים ומלות: (י) וירקידם. כממעת הכעס: לבנון ושריון. כלס לומר המלכיס סלדדס:

פירוש ע"מ

משלי חכמים

תפיס נאמס קול איז אוף די וואקערן אל תכבוד הרעים דר גיהענרליקטער נאמט קום גישטורעקעמט ה' על פיס רבים נאמט האמט גישטורעקעמט אויף פיל וואקערין: (ד) קול ה' בפה נאמס קול איז מיט פה קול ה' בהדר נאמס קול איז וייצער שיין גיווען: (ה) קול ה' שובר ארזים נאמס קול צו ברעקט מענין ביימער דס זענין ויניי פיינט נוס זענין אזו שטארק ווי די מעגן ביימער וישבר ה' את ארזי הלבנון אונג נאמט קום צו בראכין די מעגן ביימער פון רעס וואלר לבנון: (ו) וירקידם כמו עגל אונג נאמט מאכט ויי שפררינגן אזו ווי איין קאלב לבנון ושריון כמו כן ראסיס רעס בארנג ווס הייקט לבנון אונג רעס בארנג ווס הייקט שריון סמט נאמט מאכט שפררינגין אזו ווי איין וועגער וויזיל סיר: (ח) קול ה' חוצב

וויכין הקב"ה אונ סיר זאלן דעצייילן ויין גרויסקיים. ועס פסן פון אונג זאכין פון וואנין ווייסם א פגעשט צוא ווייזין רעס סלף פלגי הכלבים הקב"ה. אונג ווי וואנין ווייס דער מענשט דאם גרויסקיים פון הקב"ה. סלאכים שרפיה אפניס מיות הקדוש ויזא קענין עפיש וויסין פון הקב"ה ויזא זאלן דעצייילן ויין גרויסקיים. ווייניקסטנס ווי פיל ויי פארשטייען. דריבער זאגט דוד הסלף קבו ליה' בנא אלום וגו' איר סלאכים וזאס איר ווייסם כעסער פון אינו דא גרויסקיים פון הקב"ה איר קאנס זענין כמד אונג לויב צו הקב"ה. ויזא עס שפייס ווייפער אן דא פסקום בוז גרויסקי פולו אופר כבוד. אן ויין פאלאץ אין הייזל זאנין אלע סלאכים רעס כבוד הייער נגא דער הקב"ה נגא רעס כבוד רעס סלאכים אין הקב"ה אין הימעל פאר שפייזן פיד ניס. נגא דאס סלאכים. אקער רעס כבוד פון הקב"ה אויף רער ערד פאר שפייזן פיר כעסער פון דאס סלאכים. דעריבער זאנין סיר ה' לסבל ושב. הקב"ה דאס אונג גיוויין ויניי כבודו ביי רעס סבל. אונג נאך רעס סבל איז הקב"ה כיווארין איין סלף אויף דער נאקער ועקלס. אונג ער האמט אונג געקען דא תורה אונ פין דא צייט אונג ווייפער ועס

הקדוש כירף הוא בעמשיין זיין סלאק סיס פיריען:



וְקוֹל־יְהוָה הֶחֱזַב לְהַבֹּת אֵשׁ: ה קוֹל  
 יְהוָה יְחִיל מְדַבֵּר יְחִיל יְהוָה מְדַבֵּר  
 קָדָשׁ: ט קוֹל יְהוָה | יְחִיל אֵילֹת  
 וַיִּחַשְׁף יַעֲרֹת וּבִהִילוּ כָלֹא אִמַר כְּבוֹד:  
 י יְהוָה לְמַבּוֹל יֵשֵׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מִלְךְ:

רמ"א: ו קלא דבי גמסר  
 שלהובין די נור: ח קלא  
 דבי קרטש סד קרא  
 קרטש מי קרא דבי  
 סד קרא דקגם: ט קלא  
 דבי מקמין אילתא  
 ויחליח מת חושא  
 ובמקדשיה דלעיל  
 כולדון שמשוי אקרין  
 איקר קרטוי: י יקר  
 סוקא יתיב על כפריה

ר"א מדר קדש. טה פט. יחולל אילת. סמח"ס ק"ב שקדים מ"ב פ"ד. וזכילכו. זכח"ס ק"ו.

רד"ק

(ז) חזב. כמו קול הרעם שחוצב בו להבות אש והם הברקים שישרפו כן יצא חרון אפי עליהם שישרפם ויכלם (ח) יחיל. יכאוב הסדבר. והוא על דרך משל והוכיח מדבר לפי שאין בו ישוב ובניין וראה ארכו ורחבו יותר. ואמר מדבר קדש. שהוא מדבר גדול וגורא ור"ל יחיל סדבר ארכו וארצות: (ט) אילות. הם חקלים ברנליהם. החוקים המשילים בארזים ובחרים. והקלים המשילים באילות שהם קלים ברנליהם או רוכביהם והאסופים ולא ימלטו ברנליהם או לפי שהבשיל ארץ אויבי השם למדבר המשילי השוכנים בה אילות שהם שוכני סדבר: ויחשף. בסמ"ל האות הנוספות שלא כמנהג. אשר הם במשקל יפעול אלא בפתח כמו יחלף ועיבור והרומים. ופ' רחשוף. כי בהפיל הארזים הגה היערת טגולות: בדיחלו כלו אומר כבוד. בדיחלו בירושלמי יתגה או לפי שהבשיל ארץ אויבו והכניעם עד אותו היום: (י) ה. והאמר הכל ה' לכבוד ישב אלו הימים הם כוסי המבול שישב על כסא המלוכה כדכילא דתי

רש"י  
 (ז) חוצב להבות אש. (עילוי"ט בלע"ז סחליאנ"ט. כל"א שניידענד היוענד). רבותינו פירשו סהיה הדבור של שירת הדברות וילג בלהבת אש מפיו ומתקק על הגומות כחכניתם: (ח) יחיל סדבר. ל' חיל כילולה (ירמיה ו'): יחיל ה' (מב) קדש. הוא מדבר סיני כמו שאמרו רבותינו במס' סנה' שמות נקראו לו מדבר סיני מדבר לין מדבר קדש מדבר עמומה מדבר פלגן. מדבר קדש שנתקדשו ישראל עלינו: (ט) קול ה' יחולל אילות. יפקיד ויחיל לעמוד את עבד' שהם עבשוי עומד' בחזק כחילות כענין שנאמר (לעיל מ"ח) משה רגלי כחילות. אמר ר' פנחס כחילות אין כתיב כאן אלא כחילות כהקבות שרגלי הנקיבות עומד' כיושר יותר מן הזכרים ל"א יחולל (מרא"ה בלע"ז) קרעו כל"א קראשאפטן) בחזק כחילות הגבן (בראשית ל') יקלף עני היער. לומר יפאטו מכבודם גובהו: ובהיכלו. שינה: כלו אומר כבוד. הכל יקלמוהו עס ויאמרו: (י) ה' למבול ישב. נגדולתו

מנחת שי

דזיקידם כמו עגל: (ח) יחולל אילות. בספר הזוהר ערשם לחיי מוס דף ס"ה אילת כמוב חסר וכפס"י דיק מגל: ויחשף.

בן לחנות: (ז) קול ה' חוצב להבות אש. אמר רבי משה זה רמו לזכן שהוא כדמות כרזל התורפת ועטם חולב שחזנם מהאור והטעם כדמיון כאילו חזנם ולפי דעתי שהטע' על הברקים כדרך ועליון יתן קולו ויחירו יגלה חלו: (ח) קול ה' יחיל מדבר. דרך משל כמו תכאובי באבני' או רמו לחיות המדבר כאשר יפרש: (ט) קול ה' יחולל אילות. הזכיר מדבר כנגד כבוד. והופיר מדבר קדש כעבור היותו גדול וגורא והזכיר אילות כי לידת' קשה והנה הרעם מוחללם והטעם יביא להם החיל מהרה ותלגנה בהפתח הרעם האילתם כהן בעבור הפחד ועטם ויערשת יערות יגלה כפסול האילות. י"א כי עטם וזכילכו השמיים כמו ה' כהיכל קדשו ועטם שהשוכנים בו יתנו כבוד לשם ואומרים כמה גדול כבודך ואחרים אמרו כי העטם על הכהנים הגלויים העומדים להתפלל ר"ל משה אמר כי העטם שהזכיר' כהיכלו הוא בית המקדש ולא יתחזו כי השם יכבדם שלא יבא להם שום נזק בעבור הרעם על כן אחריה ה' למבול ישב והטעם כי הים שחיותו הרשעים או נתגלתה מלכות השם כי עשה בהם משפט והנה השם ימלט חסדיו ככה וכבדו וימית שאלו ואחרים אמרו כי עטם להזכיר המבול בעבור שהזכיר חלק מנפלאותיו והוא רדת הגשם הזכיר הפלא העולם והוא הגשם הרב צימו נח וזהו אות כי השם יושב קדש ולעולם חסדועל עמו על כן אחריה ה' עול לעמו יתן ויב' אומרים כי הזכיר

סצורת ציון

הסן וכן וכן יונה (ויקרא ל"א): (ז) חוצב. ענין חסיכה ומחור כמו חלבה עמוסה שבה (משלי ע'): (ח) יחיל. יחולל. משפון חיל והלמה: (ט) אילות. נקבות מאילים: ויחשף. ענין גלוי כמו מתשפך סלכן (בראשית ל'): (י) למבול. כמו צמלאל:

בן לחנות: (ז) קול ה' חוצב להבות אש. אמר רבי משה זה רמו לזכן שהוא כדמות כרזל התורפת ועטם חולב שחזנם מהאור והטעם כדמיון כאילו חזנם ולפי דעתי שהטע' על הברקים כדרך ועליון יתן קולו ויחירו יגלה חלו: (ח) קול ה' יחיל מדבר. דרך משל כמו תכאובי באבני' או רמו לחיות המדבר כאשר יפרש: (ט) קול ה' יחולל אילות. הזכיר מדבר כנגד כבוד. והופיר מדבר קדש כעבור היותו גדול וגורא והזכיר אילות כי לידת' קשה והנה הרעם מוחללם והטעם יביא להם החיל מהרה ותלגנה בהפתח הרעם האילתם כהן בעבור הפחד ועטם ויערשת יערות יגלה כפסול האילות. י"א כי עטם וזכילכו השמיים כמו ה' כהיכל קדשו ועטם שהשוכנים בו יתנו כבוד לשם ואומרים כמה גדול כבודך ואחרים אמרו כי העטם על הכהנים הגלויים העומדים להתפלל ר"ל משה אמר כי העטם שהזכיר' כהיכלו הוא בית המקדש ולא יתחזו כי השם יכבדם שלא יבא להם שום נזק בעבור הרעם על כן אחריה ה' למבול ישב והטעם כי הים שחיותו הרשעים או נתגלתה מלכות השם כי עשה בהם משפט והנה השם ימלט חסדיו ככה וכבדו וימית שאלו ואחרים אמרו כי עטם להזכיר המבול בעבור שהזכיר חלק מנפלאותיו והוא רדת הגשם הזכיר הפלא העולם והוא הגשם הרב צימו נח וזהו אות כי השם יושב קדש ולעולם חסדועל עמו על כן אחריה ה' עול לעמו יתן ויב' אומרים כי הזכיר

פירוש ע"מ

נאמ' וועט אפ שייך די ווערדר פלאקען פיינען ווס ניי זענן גינגליכין צו ווערדר די וועט נאמ' אפ שייצען אונ אפ ציהען פון ווייער פבור ובהיכלו כלו אויפ' פבור אונ אין זיין פאלעץ ווס ער וועט באקומ' אין דר' בירת המקדש וועלן אים אלי רובן דערמיט מיט פבור אונ אזו וועלן זיי זאגין: (י) ה' למבול ישב נאמ' איז אליין גזעסן אין זיין גרויז'ה ביי דעם מבול אונ היינט און גושב' ה' פקד יעלם וועט נאמ' אליין וציין

(ז) חוצב. כוחת להבות אש כלהטם על פני הארץ והם הברקי והמה יחירו לא העבדי כוכבים ומלות: (ח) יחיל סדבר. יכסד יושבי מדבר: מדבר קדש. סה"ל גדולה וחסה: (ט) ויחשף יערות. כי ישבר וכל עני היערת ויכסרו חסן כי היערת גולים ומים מן האילנות והכל הוא דרך משל על משל העבדי כוכבים ומלות: ובזכילכו. וכל הכאסים כבית המקדש יאמרו היה עתה

חוצב להבות אש נאמס קול טומ שניידען פלאקען פיינער: וחס ק"ו ה' יחיל סדבר נאמס קול טומ סאבין צייקערן די סדבר יחיל ה' סדבר קדש נאמ' הם נאמ' צייקערין די הייליגע סדבר דס איז דר סדבר סיני אונ דרום היינט יוא סדבר קדש ווייז' די ישאראל זענען דארטין גיהיליגט גינוראין: (ט) קול ה' יחולל אילות נאמס קול סאבט צייקערן זייגע פיינען ווס זיי שטייגן שטארק אזו ווי די אינדרין גחשף יערוה אונ

לְעוֹלָם: יי יהוה עז לעמו יתן יהוה  
 יברך את עמו בשלום: ל מזמור שיר  
 חנכת הבית לדוד: ב ארוממך יהוה  
 כידליתני ולא שמחת איבי לי: ג יהוה  
 אלהי שועתי אליך ותרפאני: ד יהוה

דיניא למתפרע מנדון  
 ויטיב יי על פודסי  
 בחטותיה ושוויב ית נת  
 וקלך על בגויו לעלמי  
 עלמין: יי אויבתא  
 לעמיה יתב יי וברך  
 ית עמיה בשלום:  
 ה הושבת שירתא על  
 חנוכת בית מקדשא  
 לדוד: ב אשבתך יי  
 ארם אוקפתני ולא  
 אחריקא בעלי דבני עלי: ג יי אלהי צליתי קרקה ונאמתי: ד יי אסקתא קן שיוף נפשי

ה"א ה' עז כחות וסד' וזהים סס עקיה שטר יי סס פ' לחתו: ב' יברך. ג' נגלה ית מוקלין סח: ד' ארוממך.  
 כ' נטוים יס שנותפ ס:  
 כ"ב עז

רש"י

יחזיקי וגם עתה וישב ה' לבדו מלך לעולם והאלילים כליל יחלוף (ישעיה ב') חלל לעמו יתן עזו וברכת שלום ורחמינו דרשונו במ"ת שנחמדו ונתכלה האומות ובזלו להם חלל כלעם ואמרו לו מה קול ההמון ששמענו שמא מובל הוא בא להביא לעולם חמר להם כבר נשבע שלא יביא מובל חלל קול ההמון ששמענו הקב"ה נותן תורה לעמו ל' (א) שיר חנוכת הבית. שחמרוהו הלויס כחנות הבית בנימי שלמה: (ב) ארוממך ה' כידליתני. הגבתי: ולא שמחת אויבי לי. כמו עלי. שהו אומרים אין לדוד חלק לעוה"כ וכשרא"כ בשבילי נפתחו הדלתות לחרון אז ידעו שמתל לי הקב"ה על אמות עון ונהפכו פני שונאי דוד כשולי קדיה: (ג) ותרפאני. היא

מכירים האל אנשי העולם ויאמרו לאל סוד מסנו וגו' ומה יפעל שדי' לטו. וכשהביא עליהם את פי המבול הבאים אחריהם הכירו כי לה' המלוכה והוא ברא את העולם והוא משחיתו לכשרצה כן עתה לימות משיחנו אויבי ה' שלא יראו מהאל ולא הכירו אותו למלך ושהוא ארון העולם כאשר יעשה להם משפט אשר ישובו לאל מהם ידעו ויאמרו יושב ה' סמך לעול': (א) ה'. וזו עזו ה' לעמו יתן. ויבניע כל אויבי בנימיה: (ב) יברך את עמו בשלום. כי לעולם לא יהי' להם עוד סלחיה: (ג) מזמור. חברו דוד שאיברוהו בדנוכת בית המקדש אע"פ שאין בזה המזמור זכר הבית הזכיר בו סלחת פשעיו שהיו חוטבים אויבי בלא תקיים לו המלוכה ולדעו אחריו לענוש אותו עון. ולא היו מאשימיו כי הובד לו מאתה האשה יהיה מלך ויבנה בית המקדש לה' שחלית מקום סלחיה ובשרה. וכתיב שהמלך בלבה וראו כי הצליח הדבר הכירו כל ישראל כי סה' היא מלכות שלמה והוא נולד לו מאתה אשה ידעו באים כי נכתב לדוד אותו עון לגמרי וזהו לדוד שזוכר בו סלחת חטאיו שורא ופרוא לנפשו כי בזה הענין נודע הסלחה ממו: ולא שמחת אויבי לי. שאם לא סלחת לי היית משמת

רד"ק

מכירים האל אנשי העולם ויאמרו לאל סוד מסנו וגו' ומה יפעל שדי' לטו. וכשהביא עליהם את פי המבול הבאים אחריהם הכירו כי לה' המלוכה והוא ברא את העולם והוא משחיתו לכשרצה כן עתה לימות משיחנו אויבי ה' שלא יראו מהאל ולא הכירו אותו למלך ושהוא ארון העולם כאשר יעשה להם משפט אשר ישובו לאל מהם ידעו ויאמרו יושב ה' סמך לעול': (א) ה'. וזו עזו ה' לעמו יתן. ויבניע כל אויבי בנימיה: (ב) יברך את עמו בשלום. כי לעולם לא יהי' להם עוד סלחיה: (ג) מזמור. חברו דוד שאיברוהו בדנוכת בית המקדש אע"פ שאין בזה המזמור זכר הבית הזכיר בו סלחת פשעיו שהיו חוטבים אויבי בלא תקיים לו המלוכה ולדעו אחריו לענוש אותו עון. ולא היו מאשימיו כי הובד לו מאתה האשה יהיה מלך ויבנה בית המקדש לה' שחלית מקום סלחיה ובשרה. וכתיב שהמלך בלבה וראו כי הצליח הדבר הכירו כל ישראל כי סה' היא מלכות שלמה והוא נולד לו מאתה אשה ידעו באים כי נכתב לדוד אותו עון לגמרי וזהו לדוד שזוכר בו סלחת חטאיו שורא ופרוא לנפשו כי בזה הענין נודע הסלחה ממו: ולא שמחת אויבי לי. שאם לא סלחת לי היית משמת

אבן עזרא

המבול כעבור השבעה שמים לא יסחוט כל הארץ ולא תשחת ממלכת השם שהוא מלך החיים על כן אחריו וישב ה' מלך לעולם ויש אומרים כי מיום שישב לשפוט בנימי המבול נראה מלכותו ויפחדו בני אדם הבאים אחריו המבול כי לפני נהלא היה מבול: (א) מזמור. חנוכה הבית. יש אומרים שזהו דוד שיגענו המשוררים זה המזמור בחנוכת הבית הראשון ויש אומרים בחנוכת הבית השני או השלישי כי דמה ימי הגלות לימי החולי כאשר ארפס ויקרבו אלי כי זה המזמור חברו בחנוכת ביתו ביה ארזים כי הכתוב לא הזכיר בית השם וכמוהו עז וספה לא יבוא אל הבית כאשר פירשתי במקומו ואותו הזמן חלה דוד ויחי מחליו ויאמר רבי משה כי דוד התחבל כאשר אמר לו נתן כי הוא לא יבנה הבית לשם וכאשר אמר לו כי שלמה בנו יבנה הבית אז התאור שמהח תחת אבנו כי בנו כמוהו ולא יתרפהו האויב ואמר כי יגון הכסף נמשל למלוי הגון ויותר קשה כדרך רוח איש ויכלב מחליו: (ב) ארוממך. כנגד דליתני כפי משחתי שהוא מת ועסק ולא שמחת ככתוב במזמור אשרי משכיל אל דל כי דרך אחד לשניהם: (ג) ה'. עמם שועתי אליך לכדך ולא לרופא ותרפאני: (ד) ה'. העטם כמעט וירד אל

המ"ח במסוף סגול: (א) ה' עז. בנעיה:  
 ל (א) עזמור שיר חנכת הבית. ב' כמעט סוד הרין ולידך סיכו לה' שיר חסד סימן ל'ה ויניין וזכר פדשם בלק דף כ"ב:  
 ד (ה' ה' העלים. בנעיה. העלים. הלמ"ד כתיב וכן במסורת ג'  
 היה מבול: (א) ה'. תפלה או ברוח הקודש שהשם יתן עזו לעמו כעתות הרעש ושלוס יהיה להם:  
 ל (א) מזמור. חנוכה הבית. יש אומרים שזהו דוד שיגענו המשוררים זה המזמור בחנוכת הבית הראשון ויש אומרים בחנוכת הבית השני או השלישי כי דמה ימי הגלות לימי החולי כאשר ארפס ויקרבו אלי כי זה המזמור חברו בחנוכת ביתו ביה ארזים כי הכתוב לא הזכיר בית השם וכמוהו עז וספה לא יבוא אל הבית כאשר פירשתי במקומו ואותו הזמן חלה דוד ויחי מחליו ויאמר רבי משה כי דוד התחבל כאשר אמר לו נתן כי הוא לא יבנה הבית לשם וכאשר אמר לו כי שלמה בנו יבנה הבית אז התאור שמהח תחת אבנו כי בנו כמוהו ולא יתרפהו האויב ואמר כי יגון הכסף נמשל למלוי הגון ויותר קשה כדרך רוח איש ויכלב מחליו: (ב) ארוממך. כנגד דליתני כפי משחתי שהוא מת ועסק ולא שמחת ככתוב במזמור אשרי משכיל אל דל כי דרך אחד לשניהם: (ג) ה'. עמם שועתי אליך לכדך ולא לרופא ותרפאני: (ד) ה'. העטם כמעט וירד אל

מצודת ציון

ה' לבדו כי הכל נשפט ונדעו על שהוא המושל בכל: וישב. כ"ב כ"ב בנימי המשפט הוא לבדו למלך לעולם כי סלילים כליל יחלוף: (א) ה'. עז. או יתן: ה' החוק לעמו ויברכס בעלם כי לא חסיה עוד מלגסה:

ל (א) חנוכת הבית. כמומור. הוא סמן לנאמרו בעת חניכת שבע בנה המקדש כי בזה ידעו הכל אשר מקתל לי טל עון דכס כספ: אויבי. האומרים עדיין סעון כזה שמור בדי: (ג) שועתי. פירוש ע"פ

פירוש ע"פ

דעם חנוכת הבית דהיינו או מען ועמם אריין גיין דעם ערשטין קאל אין פית הכקדש אין די מענ פח שלמה הקלך: (ב) אונ אונ אונ אונ דוד איוסקה' כי דליתני איך דר הייב דרך אונ לוב דרך גאם ווייל דו האקס מיה דר הוקן גא שפחת אויבי לי אונ האקס גימ דר פריים סייעע פייגט אויף מיר: (ג) ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני גאם מין האר איך האב נישטיגן

ויצין אונ ועמם זיין איין קלך דם הייקט אלי וועלין ערקענין דם גאם איך דר בורא עולם ביו אויביג:  
 (יא) ה' עז לעמו יתן צו זיין פאלק ועמם גאם נעבין שטאנקייט ה' יברך את עמך בשלום גאם ועמם בענקששן זיין פאלק מיט שלום:  
 ל (א) מזמור שיר חנכת הבית לדוד דעם כמומור המ דוד גימאקט דאם די קוים ואלין איהם ויגנין אין

תהלים ל

הַעֲלִית מִן־שָׂאוֹל נַפְשִׁי וְהִיתָנִי מִיֹּדְדֵי  
 בּוֹר: הַזְמִירוּ לִיהוָה חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזִכְר  
 קִדְשׁוֹ: וְכִי רַעַב בָּאפוּ חַיִּים בְּרַצוֹנוֹ  
 בַּעֲרֵב יִלֵּן בְּכִי וּלְבַבְךָ רִנָּה: וְאֲנִי  
 אָמַרְתִּי בְשִׁלְוִי בְרֵי־אֲמוֹט לְעוֹלָם:  
 הַיְהוָה בְּרַצוֹנְךָ הַעֲמַדְתָּה לְהַרְרֵי עֹז

הסתרת מירדני קרי

רש"י  
 שרפאת אותי מסודת הנפש כי אצ"פ שהעששני בעה"ז הכל  
 דוא טוב בעיני כיון שרפאת נפשו שלא ארד לניחם: (ז) שאול  
 ובור. פי' גיהנום והוא משפם הרשעים: מירדני בור. כתוב  
 בו"ו כמו מירדני עם יודי בור. היתני. ר"ל הנדלתי  
 פה. וקרי מירדני בקמ"ץ הוא מקור וגי'ושך הקמ"ץ תחת  
 הי"ד כמו תחת רדפי טרב: (ט) כל החסידים וצדיקים  
 ראויים לומר ולהודות לאל על זה כי יס'ח לטובים אלו שלא  
 אבדו ההסד בחטא פתע ארת אפי' יהיה החטא נולד: והודו  
 לזכר קדשו. כמו והודו לשמו כי שבו הוא זכר קדשו כי בו  
 נזכרהו כי אמיחת עצבו לא ידענו: (י) כי אם יכעס על האדם  
 רגע ופספס זמן יהיה כעסו וכן נראה לו לדור העונש בעת  
 חיים ארוכים שהם חיי עוה"ב כי סרת הטובה מבני יחירת על  
 חיים ארוכים ברגע. והמשל יתח כבי וינן לרע הוא  
 חשך ועת הישועה והטובה לזכור שהוא אור ושכחה: (י) ואני.  
 כשהייתי שליו ושקם שלא משל כי יצר הרע היתי חושב שלא  
 אכוס ולא אחטא לעולם שלא יהיה ביצר הרע כח להטותי  
 העמדת בעורתי שלא נכשלתי בהשגבי כך ולא היה כי יצר  
 הרע לקחת שכלי כי במקום עו היה אבל כשהתחלת פניך  
 רגע מבני ולא הית בעורתי שכלי לא לנסותי לפי שהייתי  
 מתפאר בעצמי או לעונש חטא שקדשתי וז' רפית יד עורתך  
 הייתי

מנחת שי  
 נקראים וסעון לך עלה מה. ונעשו מליים. העלים מן שאל  
 נסתי: עינודי בור. מילי קרי והיו"ד נדושה והוא מקור  
 וסיה כלוי קמ"ץ. חטוף ונשך הקמץ נעטס כמו רדפי טוב  
 והכתיב עינודי בור ונמשלו סס יוד"ל. כזר ונמסר פילי לית יסר  
 וס"ו: (ח) ה' בלעזק. געיעל: סממטס לכרי. לנ"ד געיעל:

מנחת שי  
 נקראים וסעון לך עלה מה. ונעשו מליים. העלים מן שאל  
 נסתי: עינודי בור. מילי קרי והיו"ד נדושה והוא מקור  
 וסיה כלוי קמ"ץ. חטוף ונשך הקמץ נעטס כמו רדפי טוב  
 והכתיב עינודי בור ונמשלו סס יוד"ל. כזר ונמסר פילי לית יסר  
 וס"ו: (ח) ה' בלעזק. געיעל: סממטס לכרי. לנ"ד געיעל:

מנחת שי  
 נקראים וסעון לך עלה מה. ונעשו מליים. העלים מן שאל  
 נסתי: עינודי בור. מילי קרי והיו"ד נדושה והוא מקור  
 וסיה כלוי קמ"ץ. חטוף ונשך הקמץ נעטס כמו רדפי טוב  
 והכתיב עינודי בור ונמשלו סס יוד"ל. כזר ונמסר פילי לית יסר  
 וס"ו: (ח) ה' בלעזק. געיעל: סממטס לכרי. לנ"ד געיעל:

קמטני מן קמטת  
 לנבוא: ה שבוה קדם  
 יי חסדיו ואורו ארצרות  
 קד שיה: י קמור  
 לשעמא רוגזה חני  
 עלמא ברעוניה טבא  
 קרמשא מבית בקבוחא  
 ו קצ פרא טקנים  
 קהשקמא: ו י אגא  
 אמרית קמטתני  
 ברוחצנא דלא ינוע  
 לעלמא: ה יי ברעוחד  
 אתעמדהא קמריא

סליחה עון כמו ושכ ויפסלו (קס ו): (ד) מירדני בור.  
 כמו מירדני לבור שלא ארד לניחם: (ה) זמרו לה'  
 חסידיו. על מה שעשה לי כי יכולים אתם לחסות בו  
 שייטבו לכם ואפי' אתם שרויים בצער אל תיראו: (ו) כי  
 רגע. קטן כלפו והיים ברצונו והיים ארוכים יש בהלכותו  
 ונהפייסו: (ז) ואני אמרתי בשלוי. בשלוותי הייתי  
 חושב לא אמוט לעולם אבל אין לדבר בראותי כי אם  
 בראותי את הקב"ה ברצונו הטמיר את הבריא את גדולתי

שהיא הבשורה בשליחת המן אבל רצונו עם רצונו יהיה וכן רכ  
 סרת הפרעניות: כערב ילן בכי. אם לערב ילן האדם בבכי  
 חשך ועת הישועה והטובה לזכור שהוא אור ושכחה: (י) ואני.  
 כשהייתי שליו ושקם שלא משל כי יצר הרע היתי חושב שלא  
 אכוס ולא אחטא לעולם שלא יהיה ביצר הרע כח להטותי  
 העמדת בעורתי שלא נכשלתי בהשגבי כך ולא היה כי יצר  
 הרע לקחת שכלי כי במקום עו היה אבל כשהתחלת פניך  
 רגע מבני ולא הית בעורתי שכלי לא לנסותי לפי שהייתי  
 מתפאר בעצמי או לעונש חטא שקדשתי וז' רפית יד עורתך  
 הייתי

מנחת שי  
 נקראים וסעון לך עלה מה. ונעשו מליים. העלים מן שאל  
 נסתי: עינודי בור. מילי קרי והיו"ד נדושה והוא מקור  
 וסיה כלוי קמ"ץ. חטוף ונשך הקמץ נעטס כמו רדפי טוב  
 והכתיב עינודי בור ונמשלו סס יוד"ל. כזר ונמסר פילי לית יסר  
 וס"ו: (ח) ה' בלעזק. געיעל: סממטס לכרי. לנ"ד געיעל:

מנחת שי  
 נקראים וסעון לך עלה מה. ונעשו מליים. העלים מן שאל  
 נסתי: עינודי בור. מילי קרי והיו"ד נדושה והוא מקור  
 וסיה כלוי קמ"ץ. חטוף ונשך הקמץ נעטס כמו רדפי טוב  
 והכתיב עינודי בור ונמשלו סס יוד"ל. כזר ונמסר פילי לית יסר  
 וס"ו: (ח) ה' בלעזק. געיעל: סממטס לכרי. לנ"ד געיעל:

הַסִּתְרַת פְּנֵיךָ הֵייתִי נִבְהַלָּה : מֵאֵלֶיךָ  
 יְהוָה אֶקְרָא וְאֶל־אָדְנִי אֶתְחַנֵּן : יְמֵה  
 בָּצַע בְּדַמִּי בְרִדְתִּי אֶל שַׁחַת הַיּוֹדֶךָ  
 עֵפֶר הַיּוֹד אִמְתָּךְ : יֵי שְׁמַע־יְהוָה  
 וַחֲנִנִי יְהוָה הִיָּה וְעֹזֹר לִי : יֵי הַפִּכְתָּ  
 מִסִּפְדֵי לְמַחֹל לִי פִתַּחַת שַׁקְנוֹתַי אֲדַרְבִּי  
 שְׁמַחָה : יֵי לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד וְלֹא  
 יִדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶדְךָ :

עֲשִׂינָא קְדִישֵׁי קַמָּא  
 שְׂכִינְתֵךְ הַיְוִמִּי  
 סַחֲבֵדִי : מִקְרֹבֵי יְיָ  
 אֶקְרִי וְלִדְוֵה אֶלֹּהֵי  
 אֲצִלִּי : יְמֵה קָמוּ אִית  
 בְּדַמִּי בְּמִתִּי לְבִי  
 קְבוֹרָה פִּיא אֶפְשֵׁר  
 לְשַׁבְחֲנֵךְ נְחִמֵי עֲפָרָא  
 הַיּוֹדֵי הַיּוֹדֵי  
 יֵי קָבֵר יְיָ עֲלוּתֵי חַוִּים  
 עֲלֵי יְיָ הַיְוִי קַעֲדִי לִי :  
 יֵי אֶפְקֵא אֶלְיִי לְחַנּוּן  
 לִי שְׂבִיתָא שְׁלֵמִי וְחַוִּים  
 הַדָּוָא : יֵי מִן בְּגִדֵי  
 דִּשְׁבָחוֹן יִקְרִי עֲלֵקָא  
 וְלֹא יִשְׁתַּקֵּן יְיָ אֱלֹהֵי  
 לְעַרְבָא אֶשְׁבָּחֵךְ :

ה"א ספחה כדמות טו (כט ט)

למנצח

רש"י

דר"ק

נבהל ונכשלתי במחשבתי וגבר יצרי על שכלי ועו פירשנו  
 ארתו שם והוא חסר בי"ת השמש בעו ואפשר שהוא תואר  
 בשקל לחם חום מעו לתום : (ט) אלך . וכשעבר עלי החסא  
 מה עשיתי . קראתי אליך כי ידעתי כי אין לי רפואה בלתיך  
 וידעתי כי הייתי חייב מיתה אליך בניתתי ואמרתיו מה בצע  
 וגו' : (י) ברמי . הוא נפשי כי הים הוא הנפש הנפש הוא  
 החיים הטבעיים ואמר מה בצע בחיי אם ארד אל שחת אם טובי  
 לניתנם וארד במותי שמה למה לי חיים ולמה הבאתני בעה"ו  
 אם לא לקנות עה"ב כי החופאים במותם לא ישאר אחריהם  
 דבר חי אלא הכל ירד לעפר והעפר לא יודך ולא יגיד אמתך  
 אלא תרוו שתשוב אל האלהים אשר נתנה ואם לא זכתה  
 בחיים אל תשוב אל האלהים ואם תסלה לי אודך בחיים  
 ובמות : (יא) שמע . וקראתי אליך ואמרתיו שמע ה' וחנני אם  
 ער נפשי אם תאבד הפכת ובשרתי על יד נביא נם ה' העביר חסאתך לא תמות : שקי . שאורתי והתענית על חסאי פתחת  
 אותו בבשורהך : ותאורתי שמחה . תחת השק : (יג) למען יוסרך כבוד . הוא הנפש כבוד מה שאמר היודך עפר אבל  
 מנחת שי

להיות עוֹ וכוין שהסתייר פניו ממני מיד הייתי נכהל :  
 (ט) אלך ה' אקרא . אקרא אליך ותמתן תמיד לאמר  
 לפניך מה בלע דמתי וגו' וחסה שמעת קולי והספת מספדי  
 למחול לי : (יב) פתחת . (אלא"ק"ש בלע"ו כמו אלעט האט  
 לזאונעמחלט . געאלפנטעט) כמו (בראשית כ"ד) וישתח את  
 הגמלי' . רובחיתו דרשו כל המזמור על מרדכי ואסתר  
 והמן נפסקותא זוטא . ואני אמרתיו בשלוי' . אמר ה' .  
 אלך ה' אקרא . אמרה אסתר וגו' עד היה עזר לי :  
 הפכת מספדי למחול לי . אמר מרדכי וכל ישראל :

והטעם לשום אותו כמו ה' ורבי יהודה הלוי אמר כי להררי  
 כמו הררי בדהי כי מסקלי השמות משתנים : (ט) אלך .  
 יספר כי לא מלא מה לעשות כי חס לקרוח ולהתחנן ולומר מה  
 (י) היודך עפר . ככחבו ישוב העפר אל הארץ : (יב) הפכת .  
 שמה כי יחיה עד מלאת נשמתו לעבוד בוראו ולהכיר מעשיו כי בעבור זה נכרה וטעם פתחת שקי דרך משל המחולל  
 נפשו וטעם ותאורתי לחיווק : (יג) למען . והטעם חס אודך כל ימי נעמן יודך ויומרך כל אדם שיש לו כבוד והטעם נשמה  
 מצודת דוד

וגדולתי להיות כה העוֹ וכאשר הסתיר פניו ממני כעבור העוֹן  
 הייתי נכהל ומרד מסלכות סכלות : (י) מה בצע . מה פועלת  
 כשישקן דמי : היודך עפר . כשכחש עב לסיח עפר וכי  
 יודך או לני יוד אמתך כלל טוב להסיוט וטב וטב לו ולו  
 והסק ארס עמתי כעבור סכלל הולטר סלה סתרת אומו  
 וכעבור עב עמתי לך הסתמה ולא ישוקן מן הארץ ואודך לעולם :

(ט) ולא דרתי לחסן . כספיקים מדויקים בשם של אלוטו וכן נמשך  
 כמסוכת כדגולס כענין ק"ל"ד : היא עור . כנעיל כין הסו"ל  
 למגול (כספי) מספד :

מועלת כמותי כי הדם הוא הנפש וכתוב ושרט נלשם :  
 שמה כי יחיה עד מלאת נשמתו לעבוד בוראו ולהכיר מעשיו כי בעבור זה נכרה וטעם פתחת שקי דרך משל המחולל  
 נפשו וטעם ותאורתי לחיווק : (יג) למען . והטעם חס אודך כל ימי נעמן יודך ויומרך כל אדם שיש לו כבוד והטעם נשמה  
 מצודת דוד

(י) מה בצע . מה פועלת ותמדה כמו ומה בלע (מלאכי ג') :  
 (יב) למחול . על מחולות וקרוק : פתחת . ענין סתרת ספקר כמו  
 סתחה לנוסכי (לקמן קס"ז) (יג) כבוד . היא כנעמ' ספיל כבוד סגוף :

יודך לך : (יב) הפכת . הלא כמות פועלים ספחה מספדי למחול  
 מעלי ואספתי בשמחה ליה אם טעם חנני : (יג) למען יוסרך .  
 מירוש ע"ג  
 ועל יג מיה ה' תיה עזר לי דו גאמי זיי איה העלפקער  
 צו מיר אזו מוא איה הקייד קעקן פון דיר : (יב) אונ  
 דו האקסט צו גיהקערט מיין קול תפכה ספדי למחול לי  
 דו האקסט פאר קערט מיין קלאג צו איין פאנץ צו  
 מיר פה"ת שקי ותאורתי שפחה דו האקסט גיעפנימ אונ  
 אויף גיבנדין מיין נאק פון מיין מרויעקריים אונ  
 האקסט מיד אן גינרמט מיט פרייר : (יג) אונ דאם  
 האקסט גיאטן למען יוסרך כבוד ולא ידום פון וענין דם  
 מיין קבוד דם איז מיין נשמה זאל ריה לויבין אונ  
 זאל גיט שוויגיין וי' איה יעילס אידך גאט מיין האר

תהלים לא

לא לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: י בְּכַף־יְהוָה  
 חֲסִיתִי אֶל־אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם בְּצַדִּיקְתֶּךָ  
 פְּלִמְנִי: י הַטָּה אֵלַי וְאָנֹכְךָ מֵהַר  
 הַצִּיִּלְנִי הִיָּה לִי וְלְצוֹר־מְעוֹז לְבֵית  
 מְצוּדוֹת לְהוֹשִׁיעֵנִי: י בְּיַסְלְעֵי וּמְצוּדוֹתַי  
 אָתָּה וּלְמַעַן שְׂמֹךְ תִּנְחַנֵּי וּתְנַהֲלֵנִי:  
 ה תוֹצִיאֵנִי מִרֶשֶׁת זוּ טַמְנֵנוּ לִי כִּי־אָתָּה  
 עוֹשֵׂנִי

א לְשִׁבְחָהּ הַיּוֹשֵׁבֶתָהּ  
 לְדָוִד: י בְּמִיקְרָךְ יי  
 סִבְרֵת לֹא אָבִיחַ  
 לְעַלְמָא בְּצַדִּיקְתָּהּ שׁוֹיב  
 יְהִי: י אֶצְלֵי לְוַתִּי אֲדַבֵּר  
 בְּסִדְרוֹתֶיךָ אֶצְיִי יְהִי בְּנִי  
 לִי לְכָךְ עֵשֶׂן לְחֹסֵנָא  
 כְּרִיקָא לְמִפְרָק יְהִי:  
 דְּמִטְּוִל דְּהֹקְפִי וְרוֹחֵצֵנִי  
 אָתָּה וּבְגַלְלִי שְׂמֹךְ דְּכַר  
 יְהִי וְזוֹן יְהִי: ה אֶפִּיק  
 יְהִי מִמְצַדִּיקָהּ אֲדָן  
 דְּקָרְסִין לִי אֲרוֹם אָתָּה  
 עוֹשֵׂנִי

רד"ק

הכבוד וימך . וזכר הכבוד שאין לו דממה והמסך וזו לא ידום . ולפיכך אמר אלהי לעולם אהדך כל ימי חיי אורך בעבודתו זה שמלחת לי וידעתי כי כבודי ישאר אחרי וימך לעולם לא ידום: (6) למנצח . זה המזמור חבדו דוד כשהיה בורח מפני שאל: (3) חסיתי . וכיון שחסיתי כך אל אבושה לעולם בצדקתך . לא בצדקתי: (4) לצור . כפני רודפי שלא ישגונו: (ד) כי . אתה היות סלע ומצודתי ובטאן ואילך גם כן לכעך שפך לא לסעני הנחתי: (ה) תוציאני . לפי מחשבתם שהם חושבים כי כבר לכדוני ולא אוכל להמלט מידם תוציאני ומי

רש"י  
 לא (ג) מצודות . (פליטי"ן בלע"ז) הוא פאליסטי"ר פאלטסארדיין שולטענער פאן בימען מאכן . וכן פרש"י בשפתים ו' ב' ס' מ"ו: (ד) הנחני . (מינאר"ה שמו"ו בלע"ז) כולל ויורד מיד לייטען . פיהרען) כמו ואזו כך כמו שיעז אדם בצור גבוה: לבית מצודות . סנדול: שפך לא לסעני הנחתי: (ה) תוציאני . לפי מחשבתם שהם חושבים כי כבר לכדוני ולא אוכל להמלט מידם תוציאני ומי

מחנן ש"י

לא (ג) לצור . גנעיל: מעוז . כוח"ן וכמזמור ע"6 מעין כנ"ן קדמאה לזכר מעוז קמינא לצור מעיני ומזר ספוק סמנן סמיקס מן אל"ן: (ד) ומסלני . דמאר"ך בוא"ן כספרי ספד: (ה) מעוזי . נכתב בוא"ן פס סדנא:

אבן עזרא  
 חכמה ובעבור כי המשכילים מעטים אמר כבוד ולא כלכבוד: לא (6) למנצח . כך ה' חסיתי אל אבושה לעולם . נתנו לאחד מהמזמורים לנגן: (3) כך . טעמי אויב אבושה המס הכ לי מנס: (ג) הטָה . דברה תורה כלשון בני אדם כי הטוע און יבמע מעלי לזון: לבית מצודות . מקום גבוה שלא יפחד בו מהאויב: (ד) כי סלעִי . כנגד לזר מעוז ומולדתי כנגד בית מלכות וטעם תנחני בעבור כי ההליכה בהר בעבור גבהו קשה וטעם מהלכני לאיטי: (ה) תוציאני מרשת . חלה עמנו לי ויאל כי כמו זאת:

מצודת ציון

לא (ד) ותנחלני . ומסלני: מצודת ציון

לא (3) אל אבושה . לזה מהכאיל שלא אבוש לעולם ואף שאין בי זכות הילכני בצדקתך: (4) הטָה אֵלַי . לשמוע ספתי: לצור . דומם כלכלע הוק ונכנס מלכות וכוח מלצל הוק כלכד: (ה) מסלני .

פירוש ע"ט

בין אייביג וועל איך דיר לובין:  
 לא (א) למנצח מימור לְדָוִד דַּעַם מִזְמוֹר הַמְּדַבֵּר בְּרַחֲמֵי  
 אֱלֹהִים אֵיךָ אֶפֶס גִּינְעִינִי עִם לְוֵי עַד וְאֵל  
 אִים וְיִנְגֵן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ב) אֹנֶן אֲזוֹן וְאֶנְגְּמֵן דְּוֹד  
 בְּךָ ה' חֲסִיתִי אֶל אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם אִין דִּיר נֶאֱמַר הֵאָבִי אִיךָ  
 מִיךְ בְּאִשְׁרֵי צַדִּיק דְּרוֹם אִין רַעְבֵּת אִיךָ וְאֵל נִים פֶּאָר  
 שְׁעַמְט וְעוֹרְעוֹן בְּוֵי אִיבִיב בְּצַדִּיקְתָּהּ פִּלְטִין מִים בִּינִין  
 גִּירַעַקְמִיקֵיִים בְּהַה מִיךְ אֶנְמִירְנֵעוֹן פּוֹן בִּינִין אֶפִּילוֹ  
 וְעוֹן אִיךָ הֵאָבִי נִים קִיין וְכֹחַת אִין מִיר: (ג) הַטָּה אֵלַי  
 אֹנֶה פִּהֲרָה הַצִּיִּלְנִי גִיג צו מִיר בִּינֵעֵ אֹיֶרְעִין אֹנֶן זִי  
 מִיךְ גִּיה מְצִיל פּוֹן בִּינִין הִיָּה לִי לְצוֹר מְעוֹז נִי צו מִיר  
 אִיין שְׂמֹאֲרִיקִין שְׁמִיין אֹנֶן צוֹא אִיין פֶּעֻקְסֵם הוּיין צוֹא  
 הַעֲלֵקְסֵן מִיר: (ד) כִּי פִלְעִי וּמְצוּדָתִי אָתָּה רַעַן מִיין שְׁמִיין  
 כְּלוֹמֵר מִיין שְׂמֹאֲרִיקֵיִים אֹנֶן מִיין פֶּעֻקְסֵמוֹנֵיךָ בִּיקְסוֹ  
 וְיַפְשֵׁן שְׂפָךְ גַּחְמֵי וְתַנְחֵלְנִי אֹנֶן פּוֹן וְעוֹנֵעֵךְ בִּינִין נֶאֱמָר  
 וְנֶאֱמָרְסוֹ מִיךְ פִּירִין אֹנֶן וְנֶאֱמָרְסֵם גִּיין מִים מִיר:  
 (ה) תוציאני מרשת ו פסטי לי דוא ונאלקס מיה אום זיהען

לקומו יקרים  
 ונתן בך אפקיד רחמי וכו' . דער סְהָג אויף דער וועלט איז .  
 אויב עם איז דא א קעניש וואס אלע מענטשן גלויבן  
 אים און פיל מענטשן גיבען צו אים בעהאלטן זייערע זאכן .  
 קען זיין ער זאל דיא זאכן פארקאפן ער זאל גיבן דיא זאך  
 פון ראובן צו שמעון און דיא פון שמעון צו ראובן . ובער  
 הקב"ה איז נים אזוי . אלע מענטשן גיבען בייא נאכט וייערע  
 נשמות צו אה הקב"ה ער זאל זייא בעהאלטן ביי און דער פריא .  
 האם רען נאך אסאך גיטראפן א קעניש איז אויפגיטאנ  
 אין דער פריה און האם נאך גיט בעמען זיין זשעה . נאר  
 אזוי וויא ער זעניט די אויגן פון שלאף איז שוין דא די זשעה  
 אין אים . אונ דיא נשמות זענען קיין סהלה גיטש פארקאפשט  
 גיטראפן . יעבער מענטש האם ציריק זיין אייגענע נשקה . רבי  
 אלכסנדר זאנאס בייא מענטשן איז דאס פירנאג אז איינער גיט  
 בעהאלטן א זאך צו זיין חבר . אפילו די זאך איז גינען אנטיע .  
 פון דעקסווענין ווען ער נעמט זיא צוריק פון זיין חבר איז זיא  
 גיט אזוי גוט און גיט אז שוין וויא איז גינען קייער . אבער  
 ביי הקב"ה איז נים אזוי . א מענטש ארבייט אגאנצע סאג . עס  
 קומט בייא נאכט גיטש ער זיך שלאפן אפניקאפעס . אונ גיט  
 אינעם זיין זשעה אפניקאפעס צו אה הקב"ה . ער שטייט אויף  
 פון דער געז נוס מייע פיינט קאכין בעהאלטן און  
 מיר

מַעוּזִי: וּ בְיַדְךָ אֶפְקֹד רוּחִי פְדִיתֵנִי  
 אוֹתִי יְהוָה אֵל אֱמֶת: וּ שְׁנֵאתִי  
 הַשְׁמֵרִים הַבְּלִיָּיִם וְאֲנִי אֶל־יְהוָה  
 בְּמַחְתִּי: אֲגִילָה וְאֶשְׁמָחָה בְּחֶסֶדְךָ  
 אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶת־עֵינַי יוֹדַעַת בְּצִלּוֹת  
 נַפְשִׁי: מִלֹּא הִסְגַּרְתָּנִי בְיַד אוֹיֵב  
 הַעַמֻּדֹת בְּמִרְחַב רִגְלִי: יְחַנְּנֵי יְהוָה כִּי

עִשְׂתִּי: י פִּאֲרֶךְ אֲמֵנִי  
 רוּחִי פְדִיתֵנִי יְהוָה  
 אֵל אֱמֶת גְּשִׁיטָא  
 וּ שְׁנֵאתִי דְמִרְיָן עֹבְדִין  
 דְּדָמִין גְּלִימָא וְלִשְׁמַרָא  
 בְּאֵנָא עַל יְיָ פְדִיתִי:  
 ה אֲבֹרַע וְאֶחְדִּי  
 חֲמִיבֻרְקָה דִּי חֲמִיבֻרְקָה יָת  
 סְנֹפִי וְעֵתָא בְּעֵקְמִין  
 דְּנַפְשִׁי: פ וְלֹא קִסְרִיתִנִּי  
 פִּאֲרֶךְ דְּבַעֲרִי דְבִקְבָא  
 אֶקְבִּיתִי לְרוּחָא דְרִגְלִי:  
 י הוֹס עֲלֵי יְיָ אֲרוּם עֲזִיק  
 רִגְלִי בְיַד: כְּמִתָּה ו' וְיִסְרֵי כְּמִתָּה:

רש"י

רד"ק

(שמות ל"ב) לך נחה את העם: (ו) בידך אפקוד רוחי.  
 (קומנדרו"ה) בלע"ו בל"א ווערדע בעפעלען) אפקוד  
 רוחי תמיד לפי שחתה פדיתה אותי מלמרה: (י) השומרים  
 הבליי שוא. המלפס לטשועת ע"א: (כ) הסגרתיני.  
 (ליבר"ה סמו"ה) בלע"ו בל"א מיד איבערלויפען. איבע  
 געבען) ומגדת הכר אותו לטון סגורה וכן כל לטון סגר:

ברשה זו כמשמשי בו היה ידוע רחם לכל. ויש מפרשים זו  
 סמנו כמו אשר: מעוז. נכתב בו"ו עם הדגש: (ו) בידך.  
 הם בארבים לנפשי ואני אפקודה לידך וידעתי שתפדה אותי  
 כיום: פדית. עבר בכפסם עתיד: ה' אל אמת. כי אתה אל  
 שפירושי חזק ויש יכולת בידך להפדותי ואמת שתקיים דברך  
 שאמרתי שאני אמלך: (י) שנאתי. כי אני בברחי כפני שאלו  
 לא שאלתי למנחשים על מלומלי אלא על ה' בפתחי לבדו כי  
 אותם המנחשים שנאתי אותם כי הם שומרים הבלי שוא: אל  
 ה'. כמו על ה' כויבא ל' בפתח קשור עם כלה אל כמו בפה  
 אל ה' בכל לבך: (ח) אגילה. אחר שתעשה עמי חסד ותצילני  
 שראית את עניי וידעת בצרות נפשי. ופי' ראית וידעת ראית  
 סמני וכן ידעת כשהייתה נפשי בצרות הכרת והשוחת עלי להפוך לי: (ט) אויב. זה שאלו שאמרתי הויפס להסגרתי בידו  
 וכיון שלא היה רצונך להסגרתי בידו העמדת במרחב רגלי בן המצר שהיו בו העמדת במרחב כל זה אורה לפנך כשאנצל  
 כנחת שוי

שמוח לך נחה את העם: (ו) בידך אפקוד רוחי.  
 (קומנדרו"ה) בלע"ו בל"א ווערדע בעפעלען) אפקוד  
 רוחי תמיד לפי שחתה פדיתה אותי מלמרה: (י) השומרים  
 הבליי שוא. המלפס לטשועת ע"א: (כ) הסגרתיני.  
 (ליבר"ה סמו"ה) בלע"ו בל"א מיד איבערלויפען. איבע  
 געבען) ומגדת הכר אותו לטון סגורה וכן כל לטון סגר:

(ו) בידך אפקוד רוחי פדיתה אורתי. כן כוונת ספרי ספדד:  
 (ט) כנעתה במרחב רגלי. כתיב' רהום בכפרים מדוויקי' כ"י וכן

בעל כה לא נאסו: (ז) שנאתי השומרים. הניחוש והקסם חי זה יוא מלמחה כי בעמנו על הס' לבדו:  
 (ח) אגילה. והוא אלס וזכר יודי לוא שמוח רק בחסדך: (ט) ולא הסגרתיני. מנורת סגורה כאלס כסגור גנון  
 למסרה: במרחב רגלי. שילך למקום שיהא הפך הסגרתיני: (י) חנני. יתכן שטעם העמדת כי חני אשמח  
 כהסד טעמית עמי כיומים שבעבור ולא הסגרתיני רק עתה לך ולא מחד ולא מחדש. רבים פי' שזה הזמנור על חילי שקרהו.  
 (י) עש עשקה ככעם. בעבור היות כעם האויב עלי עשתי כולי כאלני וזמנה וזמנה שיהא כלל לחוס הגוף  
 ועטם עמי כהמאלל הרוחה החולה יתעבה כל אכל התעב נפשו ועטם נפשי הכעם המתחזה כענה נעווע ככבד וככה  
 הכתוב א' הנפש האוכלת. ובטני רמז לקרב העליון ששם המאלל והנה הטעם כי כה הגוף חלם ככבד אכלו עש:

כנחת שוי  
 (ו) בידך אפקוד רוחי פדיתה אורתי. כן כוונת ספרי ספדד:  
 (ט) כנעתה במרחב רגלי. כתיב' רהום בכפרים מדוויקי' כ"י וכן

מצודת דוד

מצודת ציון

(ו) בידך. כפקדון אתך רוחי בידך וענין לשמרו: פדיתה. עבר  
 במקום עתיד וכו' לך ידעתי שתפדה אותי ממות כי אהס אל אמת  
 להחיות כפקדון: (ז) השומרים. המלפס לטשועת כעכו"ם:  
 ולא מסדת אותי ביד האויב. והעמדת רגלי במקום מנכס  
 פירוש ע"מ

(ז) השומרים. המלפס כמו ואכין סגור את הדבר וכדלשית  
 ל"י: (ט) הסגרתיני. משמתי כמו להסגיר ללדום (ענוס א'):  
 (ח) אשר ראית. נמל לך להכות עמי ולדעת לכות נפשי: (ט) ולא  
 יקומי יקרים

מיר צוא חאפין מיה אין איר כי אפק משני דען דו  
 ביקס מוין שטארקער העלפר: (ו) בידך אפקוד רוחי  
 אין ביון האגמ פהאלם איה המיר מוין רוח פדיתה  
 אותי ה' אל אמת ווארונם דו האקט מיה אויס גיליחית  
 פון אין צדה דו בגלייבקר גאמ: (ז) שנאתי השומרים  
 הבלי שוא איה האב פייגמ דו וואס האפין אוף דיא  
 נארוישע פארקלמשע הילף וואני אל ה' כשהתי אנן איה  
 מוא גימ און גייערט איה האב מיר פך זיקרמט אוף  
 דיר גאמ: (ח) אגילה ואשמחה בחסדך איה מוא אקמיג

אין דער פרא האס אים הקב"ה גיגבון א נשמה אזוי ויזא  
 אנוש. פריש אפגערקת. אזוי ויזא ויא וואלס גינען אנוש.  
 זו ער וואלס איזמ מים מיר גיבארן גינארין. רבי אלעזר דער  
 רבן פון רבי יואי הגלילי זאגט אזוי לאגן ווי דער מיינשט פקעם  
 אויף דער העלס ויקרם זיין נשמה ביהאפין אלע זאקם ביזא  
 הקב"ה. אונ ויזן דער מיינשט שטארקט ויקרם זיין נשמה  
 ציזיין גיגבון אין א ארץ. אונ ויא אקם אין דעם ארץ כיו  
 צוא דער צייט וואס וועט זיין התנית המתים. ווען דא מתים  
 וועלען בארפן לעבעדיג ווערן וועט וקב"ה אנוש גיגבון צוא  
 יקער מיינשט זיין נשמה וואס ער האס גיהאם פריער:

זיין אונ מוא מיה פריען מיט ביון חסד אשר ראית  
 נפשי דוא האקט גיוואוקט אין דו צרות פון מוין לייב:  
 גיגמקשערת אין דר האגמ פון מיינע פייגמ המעדה  
 אקמ מייני פים כרי איר ואל מיה גימ אום גלימשען:  
 (י) חנני ה' כי ידעתי שתפדה אותי ממות כי אהס אל אמת

**צַר לִי עֲשֵׂהָ בְכַעַס עֵינַי נִפְשִׁי וּבִטְנִי :**  
**יֵאָכְל בְּיָגוֹן חַיִּי וּשְׁנוֹתַי בְּאַנְחָה כִּשְׁלַל**  
**בְּעוֹנֵי כַחַי וְעֲצָמֵי עֵשָׂשׁוֹ : י' מִכְּלֵי-**  
**צַרְרֵי הַיָּתִי חֲרָפָה וְלִשְׁבָנֵי מֵאֵד**  
**וּפְחַד לְמִידְעֵי רֹאֵי בַחֲוֹץ נִדְדוּ מִפְּנֵי :**  
**י' גִּשְׁפַּחְתִּי פָּמַת מִלֵּב הַיָּתִי פִּכְלֵי**  
**אִבְדָּ : י' כִּי שִׁמְעַתִּי וּדְבַת רַבִּים מְגוֹר**

לִי בְּצִיָּה מְרוּנָא עֵינַי  
 אִתְקַע נִפְשִׁי וּכְרִיבִי :  
 י' אֲרוּם שְׂצִיאוּ בְדוּנָא  
 חַי וְשָׁנֵי בְהַנְחָתָא הַקָּל  
 בְּחַוֵּי חֵי לִי וְאֶבְרִי  
 חֲשָׁכוֹ : י' כִּי כָל מַעֲרִין  
 הַיָּתִי גִסְפֵי וְלִשְׁבָנֵי  
 לְחַדָּא וְדִלְחָא לְדִידְעִין  
 לִי דַחְמִין לִי בְשִׁנְקָא  
 אֶרְקִין מִן קַדְמֵי :  
 י' אֲהִיבְתִי הַיָּד שְׂבִיבָא  
 מִן בְּעִינָא הַיָּתִי כְּמִן  
 דְפַחַר הַבֵּיר : י' מְגוֹר  
 דִּי שְׁמַעְתִּי טִיב בִּישׁ

רד"ק

מידם שלא אפחד עוד מהם . ונחה שבו לתפלתו ואמר הנני הי'  
 (א) עששה . כבודת יאכלם עש כלו נרקה בכנס אויב עיני  
 מכבי : נפשי ובטני . נרקה נם כן מרעב ובטני כי עמיטם  
 רבוה היה לו רעב וזמא בדרחו . ואבר נפשי . שהיו הנפש  
 המתאוה לאכיל . ובטני . הקרוב שאוספים המאכל וכראשם  
 האצטרופא כי בה הרעבון והשובע : (א) כי . סמט שהכה דוד  
 הפלטי שאמר הנשים דוד ברובותיו נאמר ויהי שאלו ויהו  
 את דוד ויהי דוד בירן וזמא : כשל בעוני כחי . אמר כי  
 באנחה כשל כחי כפחדי מפני שאול כי האנחה שוברת גופי  
 של אדם . ומה שאמר בעוני כחי כאדם האובר בעומתו יאמר כי  
 כך וכך : יצמי עששי . שהם כח בארם ובסודות הנקם באלו  
 נרקבו : (י) בכל . מהרעות שנעשים לו כל צורתי יומתי חרף  
 שאני ברוח כפניהם : ולשני מאד . איני חרפת לעם ככרי כי  
 אם לשכני שהם ישראל שהם כדורפים ובבוים אותי : ופחד  
 של אדם . ומה שאמר בעוני כחי כבודת יום אחר כידו : שאלו : רואי בחיץ נרדו  
 פחדים ורועדים כמה שרואים מכני כי הרועד כתנודד גישו :  
 ונשכחתי מילכם כמת שישכחכם מלב אוהבי שאין להם תחלת  
 (ד) כי . יש לו סגור מסכוב כי אין כנורו כפאת אחת שאשמור

רש"י

(י) עששה . כחה לטון עששתי שאלם גוון וזכוכית לנגד  
 עיניו לרחות לעבר הזכוכי' דבר . אין אותה מראה ברור' :  
 (יא) ועצמי עששה . לטון רקק כליוו אכלם עש : (יב) מכר  
 צוררי . מלח כל לורדי : היתירי חרפה . לנדוק : ולשכני  
 אני חרפה מלוד : ופחד למוידעי . (למני' טייטל'ן  
 בלע"ז אמר'ם קאנטפאל"ש . לו מייטע בקאנטעט) .  
 המתפחדים על קרוביו : (יג) כפלי אובד . הולק לאבוד .  
 כל לשון אכירה אין : הלשון נופל על בל"א אכיר וממר הוא  
 אכד אוח' אלף האכיר' אובדת ממני כד"א אכר תאכד ממנו  
 (דכרי' כב) האובדת לא בקחתה (יחזקאל לז) (יד) דבה :

למוידעי . שהם אחיני ובני משפחתי אני פחד להם שהם  
 מכני . מי שרואה זה אחי ממוידעי כברתי נדרו מכני כלומר  
 (ט) נשכחתי . כל כך מוידעי פחדים עלי עש שנתיאשו ככני  
 לשוב אליהם עוד . וכן כלי אבר שבתפאשים הבעלים סכנו :

אבן עזרא

(יא) כי בלוי . בהסרון המאכל דרך משל והזכיר העלמות  
 שהם מסודות הגוף : (יב) מכל . הזכיר כי מפלח צוריו  
 תכל לו חרפה : ולשכני מאד . היה חרפה להם בעבור  
 שהם קרובים אליו : נדרו כמני . כלעם שירכה מראות  
 חלי קשה ודבר מנוגה ומאוס למראה : (יג) נשכחתי . שאלם

מצודת דוד

שלא אמעז : (א) עששה . בעבור כעס מחגיגין כלוחם כללו  
 נקבו טיט וגו' : (יח) בירון . בעבור היגון כלו וסמלו ימי הי'  
 וכן וכמותו כלמטה ופסל הדרכ בעלות שנות : בעוני . בעבור  
 עוני כשל כחי נרקבו עמי : (יג) מכל צוררי . מכל מה שמוסיף  
 לי לזכרי הייתי להפסד להרועים כי כי מלענימי עלי : ולשכני .  
 היודעים יוחם ממך שטיט לי לזכרי להם אני מלוד להפסד :  
 ופחד לפיודעי . אני לפחד להם כי כדלוחם יפתי ופחדו לנעטם  
 ממיס וכללו להם כי כן נדך חרם לנדות מלחום חלי קשם ודרכ  
 להם לומר ככלי כל שהוא אבר כשהוא נלכד אין להם זכרה :

פירוש ע"מ

מיר ענג עששה בכעס עיני עם איז פאר גלענערט  
 גיווארין פון וועגן פערס אונ צרות מיין אונ פלומר  
 מיין אונ איז סונקיר גיווארין גלייך ווי איינר זעהט  
 דורך איין גלאז נפשי ויפטי מיין לייב אונ מיין בויך  
 זעגן פאר ענדערט גיווארין פון וועגן צרות : (יא) ט  
 גלי קיגו חיי וישוטי בגניחה דען ווי זענען פאר לענמ  
 גיווארין איין מרגעקייט די קעג פון מיין לעבן אונ  
 מיניע ארדין זעגן פאר לענמ גיווארין אין ויפצין כשי  
 בעני כחי ועצמי עששי מיין כח איז גישמרוכילמ  
 גיווארין פון וועגן מיין וינד אונ מיניע ביינער זעגן

מנחת שו

דינס כתי סכלל שכתתי כלאם הכה : (א) כשהה כעלם . הכיית דמס  
 ופניו בה ספרי : (א) כעין . אין ככיר געוה : כשכענו כחי . ככר  
 כס : (יג) ושכני . כמלך כמלך כס : למדעי . כמלך כמלך  
 כס : (יד) כנור מסכבי . קן כחוב :

מצודת ציון

(א) עששה . ענין כלים וקבונן וכן למעט ועלמי עששו וקבון  
 הוא מלשון עש אכלם (שעיר ב') שהוא כמולחם האוכל הנגד  
 ומפסדו : נפשי . הוא הכנס כמחלואם : (יג) לכידי . למכירי  
 ואלוהי כמו ומועד לבינה תקלה (משלי ז') : (יד) דבת . ענין  
 חמיית דבר הכע כמו ויבא יוסף את דבתם (נחלת' לז) : כנור .

שלא יקם להם כעקלי : רואי בחיץ . הכולים אורי בחלום נדרו  
 מנוגה ומאוס : (יא) כבת מלב . כמו המט השכח מהלב : ככלי .  
 (יד) דבת רבים . דכרי רע מרדים המתפדים אוחי מסכבי :

פר פוילמ גלייך ווי איין ווארים המ ווי צו זעסן :  
 (יב) פכל צורתי הייתי חרפה פון אלע מיניע באגליידניג  
 בין איך גיווארין איין שאנד ולשני פאר אונ צו מיני  
 שכנים בין איך גיווארין זייער איין גרויסע שאנד  
 דהיינו ווי זענעדין מיה ופחד למודעי אונ איין פארקמ  
 בין איך צו מיניע פריינט דען ווי האבין מורא פון  
 וועגן די כרעפונג וום האמ ויה מיר גיטראפין רצי  
 בחיץ נדרו מפני די וואס זעדין מיה אוף דר גאס זענין  
 נוארין פר וואגילמ פון מיר : (יג) נשכחתי כפת מלב  
 איך בין נוארין פר זעסין ווי איין מופעד פון זעס  
 הארמי

דאָרין עלי עמקין  
 סגיאין דתיתא סחור  
 קוזר בארנשיהון  
 פחדא עלי למסב נפשי  
 חשיבו: מי ואנא עלך  
 דחיצית יי אמרית אלהי  
 אנת: מי באיךה זמני  
 פורקני פצי יתי מן יד  
 בעלי דכבי ופרדקי:  
 ו אנהר סבר אפה על  
 עבדך פרוקני במיךה:  
 יח וי לא אבהת ארום  
 קריתך יקרתון רשיעי  
 ושאקון ונתתון לשויר:  
 יט ה' ה' פקדן סגות

מִסְבִּיב בְּהוֹסְדָם יַחַד עָלַי לְקַחַת נַפְשִׁי  
 זָמְמוּ: מִי וְאֲנִי וְעַלְיךָ בְּמַחְתִּי יְהוָה  
 אִמַּרְתִּי אֱלֹהֵי אֲתָהּ: מִי בִידְךָ עֵתֹתִי  
 הִצִּילֵנִי מִיַּד אֹיְבֵי וּמִרַדְפֵּי: י הָאֵירָה  
 פִּנְךָ עַל־עַבְדְּךָ הוֹשִׁיעֵנִי בַחֲסֶדְךָ:  
 יח יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹשָׁה כִּי קָרָאתִיךָ יִבְשׁוּ  
 רִשְׁעִים יִדְמוּ לְשֹׂאֵר: יט תֵּאלְמַנָּה

שפת

פתח באתח

ת"א חלמנה . ל"ט טה (מניח ז') .

רש"י

רבים . עלת רבים . דעת ל' דוכב סמתי ויסעי (סירז')  
 וכן כל דעת שנתקרא (פרלרין' בלע"ז בל"ח געשוואסן  
 געפלוידער . געוואלט . וכן ברהשית לו ב' כמלצר יד לו  
 ישעיה כג ז' . יחוקאל לו ג' . מגור מסבוב . שמיראן  
 ומסחודין אומי . בהודוס . כהתועס : זמנו . לטן  
 מנחמה : (מז) בידך עתותי . עתים העובדים עלי על  
 פיך הם וכגורותיך : (יח) אל אבושה כי קראתיך .  
 ארצי שקראתיך אין אלה שאכוש : ידמו לשאר . ישתתקו

מנהג אלא מסבוב שהם מתיעצים יחד עלי ומוציאים דבה  
 עלי לשאלו וחסבו לקחת נפשי ולא לכבדי אותי ולקחת אותי  
 לעבד כי אם לקחת נפשי : (טו) ואני . השבו לקחת נפשי ואני  
 בסחתי עלך כי אמרת אלהי אהא כלל אהא ארון ושומם עלי  
 לא הם : (טז) עתותי . העתים שהם חושבים לקחת אותי  
 וארבים לנפשי בידך הם ולא בידם לפיכך הצילני וי' : (יז) על  
 כבוד אל . ואור הנסים היא הישועת והתצלחה : בחסדך . ואע"פ  
 שאני ראוי : (יח) אל אבושה . שלא אשוב ויקם כלפניך אבל  
 הרשעים יכושו בחקותם : ידמו . לשון כריתת : לשאל .  
 לקבר : (יט) תאלמנה . המוצאים עלי דבה לשאלו : על צדיק .

מנהג שי

(טו) ואני' עליך כסחתי . יט סתק בין ואני וכן עליך כדי שיהיה  
 דכיוונו של דם צדקים כלפי מעלה ואל ימהר להוליא עמי כעלה  
 ואני עליך על הלהים כשמים ולדס עלי ארץ : (טז) עיך  
 סמתי . מסל וכו' : (יז) הושיעני . מלל וי"ד : (יח) יהוה אל  
 גוטסט . בענייך :

יתכן היות נשכחתי נפחתי העם בעבור שלל וישעני  
 כאילו נשכחתי בעבור שאמר אחר כן . כי שמעתי דבה  
 רעה שיוציאו עלי שיפחד ממנה כל השומע או עטמו להיות  
 לי מגור מלל סביבי : בהודוס . מגורת סוד : (טו) ואני .  
 אף על פי שיהיה האויבים נשכחתי אני בך אכזבה אבודה  
 כי ישעני ובידך לנכד הוא : (יח) האירתי . מלת על  
 כמו אל כמו ותחפל על ה' כמו יאר ה' פניו כי ההוא במזוק כיושב בחשך על כן האירתי : (יט) תאלמנה . בעבור  
 שהזכיר למעלה כי שמעתי דבת רבים והנה עתק כדרך וידגור אחס קשות והנה ימאר דבר ועסם לדוק כמוני :

מזודת דוד

בהודוס . כמה עסס מתייעלים עלי כולם יחד ומחשבים לקחת  
 נפשי וכלה לומר ובעבור שלל שומע כ"ו וכלי כאלם לא יפתח סיו  
 לזה אלא סמוח כטיני כל כי חושבים שכלה תקיף : (טו) ואני .  
 אכל לני אכעט בה' וכל אירא מסס : אלהי אהא . והעוזני מסס :  
 סמתי . לנעה הלא סנה בידך ועל פיך נעסס : תצילני מיר אויבי .  
 כי סלה הכל בידך : (יח) האירתי . סהכל לי סים מלירות ויהא מלך  
 ויך כסחתי מלחלוי שלל אכוש : ידמו . יכחו לרזס סאול : (יט) תאלמנה . מהכלוי שמלמנה סהי סתך :

פחד כמו ויגר מואכ (כמדכר כ"ב) : בהודוס . ענין עליה שהיא כיווד  
 להכנין ונבור . השכו : (יח) ידמו וכלכו כמו אל מדמו בעוכס ויכעיה  
 כ"ל' : (יט) תאלמנה . מלשון אלס : עתק . חק וקסס כמו ידכו  
 (טז) בידך עתותי . כל הפחות שפגרו על בין העתים לנסוב בין  
 כי סלה הכל בידך : (יח) האירתי . סהכל לי סים מלירות ויהא מלך  
 ויך כסחתי מלחלוי שלל אכוש : ידמו . יכחו לרזס סאול : (יט) תאלמנה . מהכלוי שמלמנה סהי סתך :

פירוש ע"מ

מינע עיימיין היצני פיך אויבי ופדקי דרום בעמ איה  
 דין זיי מיה סציל פון דר האנט פון מיניע פיינט  
 אונ פון מיניע נאך זאנער : (יח) האירתי פיך על עבדך  
 דר צייקט ביין פנים אוף מיר ביין הגעקט השיעי  
 בתפדה העלף מיר מיט ביין חסד : (יח) ה' אל אבושה  
 גאט לאו מיה גימ פר שעקט ווערין פי קראיתך דען  
 איה האב דיה גירופין דרום איז גימ שייך איה זאל  
 פר שעקט ווערין : גישי רשעים ידמו לשאר זאלין פאר  
 שעקט ווערין די רשעים אונ זאלין זיי פר שטומט  
 ווערן ביו צו דעם גרוב פון דעם קבר : (יט) תאלמנה  
 שפתי שער וי' זאלן פר שטומט ווערין די פאלקשע  
 לעפצין קום ביידין און דעם צדיק אף קערנג מיט  
 גאה

פירוש ע"מ  
 מינע עיימיין היצני פיך אויבי ופדקי דרום בעמ איה  
 דין זיי מיה סציל פון דר האנט פון מיניע פיינט  
 אונ פון מיניע נאך זאנער : (יח) האירתי פיך על עבדך  
 דר צייקט ביין פנים אוף מיר ביין הגעקט השיעי  
 בתפדה העלף מיר מיט ביין חסד : (יח) ה' אל אבושה  
 גאט לאו מיה גימ פר שעקט ווערין פי קראיתך דען  
 איה האב דיה גירופין דרום איז גימ שייך איה זאל  
 פר שעקט ווערין : גישי רשעים ידמו לשאר זאלין פאר  
 שעקט ווערין די רשעים אונ זאלין זיי פר שטומט  
 ווערן ביו צו דעם גרוב פון דעם קבר : (יט) תאלמנה  
 שפתי שער וי' זאלן פר שטומט ווערין די פאלקשע  
 לעפצין קום ביידין און דעם צדיק אף קערנג מיט  
 גאה





נְגַרְתִּי מִנְּגַד עֵינַיךָ אֲכֵן שָׁמַעַתְּ קוֹל  
 תַּחֲנוּנֵי בְּשׁוּעֵי אֵלֶיךָ: כִּי אָהָבוּ אֶת־  
 יְהוָה כָּל־חַסִּידָיו אֲמוּנִים נֶצֶד יְהוָה  
 וּמִשְׁלָם עַל־יָתֵר עֲשָׂה גְאוּה: כִּי חֻזְקוֹ  
 וַיֵּאמֶן לְבַבְכֶם כָּל־הַמִּיחֲלִים לַיהוָה:  
 לֵב אֲדָרֹד מִשְׁכִּיל אֲשָׁרֵי נִשְׁוִי פִשְׁעַ

נְגַרְתִּי מִנְּגַד עֵינַי  
 אֲכֵן שָׁמַעַתְּ קוֹל  
 תַּחֲנוּנֵי בְּשׁוּעֵי אֵלֶיךָ  
 כִּי אָהָבוּ אֶת־  
 יְהוָה כָּל־חַסִּידָיו  
 אֲמוּנִים נֶצֶד יְהוָה  
 וּמִשְׁלָם עַל־יָתֵר  
 עֲשָׂה גְאוּה: כִּי  
 חֻזְקוֹ וַיֵּאמֶן לְבַבְכֶם  
 כָּל־הַמִּיחֲלִים לַיהוָה:  
 לֵב אֲדָרֹד מִשְׁכִּיל  
 אֲשָׁרֵי נִשְׁוִי פִשְׁעַ

ר"א חזקו. עקרים מה פנים: לדוד משכיל. פסחים קרו עזר כ' אומר ג' אשכיל נשוי. כרכום לר' יונה פ' טו ז

רש"י

על שם גזירתו נקרא גרוך כך פירש דונש ומנחה חכרו  
 כמו נגרשתי ואין לו דמיון כהורה. סל"א: (כד) אמונים  
 נוצר ה'. שומר ה' את המאמינים בשיטתו וסומך עליהם:  
 על יתר. (מדה כמדה ומכוונת כחן על יתר הקשת סל"א)  
 או יש לפתור על יתר הכל כנגד הכל קו כנגד קו לא יתר  
 הוא לי גאוה כמו (ישעה ט"ו) יתרה עשה (פירוש ומשלם  
 על יתר ומשלם בגאוה לנשוא סל"א): (כד) חזקו  
 ויאמין לבבכם. כמו שפירש' ששם לי להאשיני שהחלתי לה:  
 לב (א) לדוד משכיל. אמרו חכמים כל ממוזר שלאחר  
 כו משכיל על ידי חורגמן אמרו: אשרי נשוי  
 פשע. שהקדוש ברוך הוא נושא פשע ומכסה חטאיו נשוי  
 (אנכסירדוניו' בלע"ז פאלרדאכע"ד בל"א איהם פערלייזן  
 על דרך בעלי הה"א והוא ענין המחילה כי סליחת העון היא

שהיה אז בסכנה גדולה: נגרוהי מנגד עיניך. כמו נגרותי  
 מענין גרוך אכר חשבתי באותו העת שהושלכתי כנגד עיניך  
 ולא תפנה אלי עוד: אכן שמעת קול תחנוני. והסבות סבות  
 להצילני נשאתי ומלאך בא ויאמר מהרה ולכה כי פשעו  
 לפשתיים על הארץ: (כד) אהבו. צווי בסג"ל מפני אות הגרון  
 וברוב יבא בפתח כמו ושחטי את הפסח. אמר הדין עליכם  
 שהתאבדו אותו כשתראו מה עשה עמי כי אמונים נוצר ה'.  
 שוצרני בכל ארבי. ואמונים תאר: ומשלם על יתר עשה גאוה.  
 האמונים נוצר מיד. הגאים החדברים בגאוה והעושים בגאוה  
 ישפילים ומשלם להם על יתרם ועל גאוותם: (כס) חזקו. כל  
 המיחלים לחי' כי הוא יאמין לבבכם: (א) משכיל. כבר כתבנו  
 בפתוחה ובמזמור הרביעי מעם משכיל ושאר ראשי המזמורים,  
 אמר אשרי מי שנשא האל על פשעו וכסה את פשעתו בחשבה  
 שישכחו אל האל הזה אשרי שיהיה נקי מעון לע"ה. וסלת  
 נשוי בא בדרך בעני נתיי' אומר ויער כפל הענין. ואמר:  
 פאר געזען להורות שהעיקר נשא כמו שפיתו הר"ק וכו'

רד"ק

מנחת שי  
 (כג) נגרותי. סימן תלים נגרותי קיטו נגורתי יונה מרשמי: מנגד  
 עיניך. כן כתיב: (כד) אהבו. ה"לף בסג"ל ובספרים  
 אחרים בתפס סגול טעמות כפל בתייבוס שלנו מביא זכ"ר:  
 לב (ב) נשוי. נביאי:

אבן עזרא

(כד) אהבו. לשון צווי כמו אחוה לנו טעמים: אמונים:  
 תאר כמו פסו אמונים: על יתר. הנותרים מאנשי הגאוה  
 ומלת לעשות לתקן הסבות כמו וימטר לעשות אותו ויתכן  
 היות גאוה חסר ביית גס יחסר מלת מעשה כאלו אמר  
 צבור גזול מעלתם וגדול מעלתם ולמהלים חזקו:

ממשלם על יתר עושי מעשה בגאוה: (כה) חזקו. יתכן היות זה המזמור על טעם פיוט תחלתו משכיל או בעבור שכתוב בו  
 לשכילי ומלת נשוי פשע מעליי ה"לף כח על דרך בעלי הה"א או ענינים נמלטים והעד ושאלו את כללימתם  
 וכסוי פעול כי וכה קלון פועל ויאלו והטעם כי המזכה או הגנוע בעבור פשע עשהו בגלוי על כן אמר אודה עלי פשעי  
 ויש שאלה קשה הנה מלאנו דוד אומר כי חסיד אני ולא תתן חסידך א"כ איך מלאנו ככמה מזמורים שיש לפשעי  
 ועוונתי את פשעי אני אדע והתשובה כי לכו יהיה שלם עם השם ולא פשע ולא חטא רק כנגד בני אדם יש לו פשעות  
 צננה ואחרים אמרו שהוא מדבר בעד אחרים שהם בגלות א"כ מה יעשה במלת כי פשעי אני אדע שהוא מדבר כפ

מצודת ציון

מגד עיניך כי היס קבוצ מזמור להסמך ביד שאלו: אכן שמעת  
 כי נלתי גס או עויד: (כד) אהבו. לזה אהבו את ה' כי הוא  
 שומר ארצו אמונים: על יתר. על יתרון הגאוה של פועי הגאווה:  
 לב (ב) משכיל. כזה יוכל את הטעם לנגד דעת: נשוי פשע. אשכיל נמי שנמלך פשעו והתכסה חטאו לנעמן לא יזכר כי

נגרותי. מלשון נדון וי"ל נכתי כדבר הכרות בגזון:  
 לב (ב) נשוי. ענין נחלים כמו כל השא עון (הושע י"ד):  
 (כה) חזקו. כל המקום לה' חזקו ואמלו לבבכם כי יש תקוה:  
 לב (ב) משכיל. כזה יוכל את הטעם לנגד דעת: נשוי פשע. אשכיל נמי שנמלך פשעו והתכסה חטאו לנעמן לא יזכר כי

פירוש ע"מ

ויעם את הרגל אכן שפעת קול תחנוני אבָּעַר פר נואר  
 דו האקט גיהעערט דאס קול פון מיינ גיגעט אונ  
 מיינ שרייען צו דיר: (כד) אהבו את ה' כל חסידיו המ  
 ליב נאם איר אַלע וינע חסידים אמונים נוצר ה' דען  
 די ווס גלייבן אין נאָסס הירף אונ פר וינערין ינך  
 אין אים די היט נאם ומשלם על יתר עושה גאוה אונ ער  
 בַּאָאָלֶם אורף דר שגור די ווס מוען גורקקיט קלוקר  
 ער בַּאָאָלֶם נוי מדה כנגד מדה: (כה) חזקו ויאמין  
 לבבכם כי המיחלים לה' ששמאקט איהך אונ ששמאקט

מגד עיניך כי היס קבוצ מזמור להסמך ביד שאלו: אכן שמעת  
 כי נלתי גס או עויד: (כד) אהבו. לזה אהבו את ה' כי הוא  
 שומר ארצו אמונים: על יתר. על יתרון הגאוה של פועי הגאווה:  
 לב (ב) משכיל. כזה יוכל את הטעם לנגד דעת: נשוי פשע. אשכיל נמי שנמלך פשעו והתכסה חטאו לנעמן לא יזכר כי

כסוי חטאתה: ב אשרי אדם לא יחשב  
 יהוה לו עון ואין ברוחו רמיה: ג פי  
 החרשתי בלו עצמי בשאתי כלי  
 היום: ד פי ויוםם ולילה תכבד עלי  
 ידך נהפך לשדי בחרבני קיץ  
 סלה: ה חטאתי אודיעך ועוני לא  
 כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי ליהוה

חפין על חטאיו: כ טובי  
 דבר נשא דלא חשיב  
 ליה עון דלא ברוחיה  
 נקלא: ג מטול דשתקיה  
 סן פתגמי אורחא בלין  
 גרמי בנהמתי פולא  
 יוקא: ד אדם יוםם  
 ולילי תקיפת עלי  
 כמתך אתהפך רושכי  
 היך שרפא דקניסא  
 לעלמא: ה חובתי  
 אודיעך ועוני לא  
 חפיתי אכסיתי אודי עלי  
 קרודי קדם יי ואמתי

ת"א לש"י חסד וחסד כח: חטאתי. פקידה עמר סג פקידים מ"ד סכ"ו זכור ויקרא:

רד"ק

(ב) אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עונו למאוסה כלל שנשא  
 בראותו ישר לבבו ששב אל ה' בכל לבו ח"ש ואין ברוחו רמיה  
 כי אין חשבתו במרבה באומר אחסא ואשבו ואמר דוד וח  
 על עצמו שהיה דואג על עונותיו: (ג) כי. ענינו כאן כסוי  
 כאשר ואמר כאשר שתקתי וחסבתי בעצמי עוני: בלו עצמי  
 מרוב דאנתי אני שואג ליהלם כל היום: (ד) כי. ביום ובלילה  
 אני דואג על עוני חיש כבד עלי ידך שאני דואג מסכחך  
 שלא תענישני בגלל כבוד שעוני גדול. ולרוב דאנתי חסך  
 בשרי וגדלך השמן לחורב וליובש. ולשרי הוא סוב השמן  
 ולחורב. ואמר: בחרבוני קיץ. כי בקיץ יתבשו הענינים והיה  
 דואג דוד ששא לא נגמר מירוק הענן בעד"ו אזלי ועשב בו  
 בערב: (ה) חטאתי. א"כ שחוא יודע הנסתרות אמר אודיעך  
 כדרך ל' בני אדם כלומר שאתה עלי בני לפנך ולא אכסת  
 אתי: אכסתי. השבתי: ואהיה. בהתודותי לפנך בלב שלם  
 חשא עלי חטאתי: נשאת. עבר בטקום עתיד וכסתו רבים:

רש"י

נשאתו ונטילתו מפל האדם: (ב) לא יחשוב ה' לו  
 עון. וכלבד שלא תהא בראו רמיה להיות בדעתו לשוב אל  
 קיפו: (ג) כי החרשתי. כאשר החרשתי מלהמודות על  
 פשעי לפני: בלו עצמי. מרוב אהותי ודאנתי כל  
 היום שהייתי דואג מן הפורענות: (ד) כי יוםם וליילה.  
 היה כבד עלי מור' ידך וגבורתיך: נהפך לשדי. לחלוח  
 שלי וכן לשד השמן (במדב' י"א) לחלוח שמן כך פירשו  
 דוקם ומנח' הכרו ל' שדיה כמו שדך עניים (לעיל י"ב)  
 רשעי' זו שדתי (לעיל י"ו): בחרבוני קיץ. עד שיבש  
 כחורב הקיץ מפני דלגת כובד ידך שהייתי דואג על חטאי  
 ולפיכך: (ה) חטאתי אודיעך. תמיד ול' הוזה הוא.  
 כי אמרתי טוב שאתה עלי פשעי לה' ועתה כשהתודיתי  
 ואמרתי לנתן הנכיה חטאתי (שמואל ב' י"ב):

מנחת ש"י

(ג) אשרי אדם. עיני יוםם כניס ספר"ל: (ד) כהכניו. ל"ט  
 וחסך:

אכן עורא

שבע ועוד אפרשטו: (ב) אשרי. הנה כסוי חטאתו הוא  
 העוסק חשבה וסר רעון (הס ממנו ולא נראתה חטאתו שלא  
 היה עליה עונש עטם יתשוב ממהפכה או משבן. ורמיה כמו מרמה ויש  
 אומרים ואין ברוחו להיות קשקת רמיה ועוד  
 אפרשטו: (ג) כי. אם שתקתי שלא אדבר כדבור בני אדם בלו עצמי.  
 בשאתי כמו החריה שירים קול: (ד) כי. ידך.  
 מדכת כי המכה ביד היא: לשדי. מגורת לשד השמן והעטם  
 הליחה החמה שבה היא החלום גם בחרבוני קיץ דרך  
 דרך משל שיבשה הליחה וימיו קרבו למות: (ה) חטאתי.  
 כנגד כסוי חטאתי ועטם חלרה להתודות ועטם כשאת  
 ברות הקודם על חטאתי ענינו:

מצודת ציון

(ג) בלו. נהקבו: (ד) לשדי. עיני לחלוחים כמו לשד השמן  
 (כמלכד י"א): בחרבני. ממשל חורב ויובש החום: קיץ.

מצודת דוד

בדלי פשה חטאתה הנוס: (ב) לא יחשוב. העון שפסל לא יתשוב  
 לו כי כהשכחו מעשיו כי ממנו לו על ידי החטאה: ואין ברוחו  
 רמיה. והוא כשאלו במחשבתו רעים שלון חטאה חטאתו למעום  
 הכריתו כי אם בלב שלם: (ג) כי החרשתי. ועל עגול כל כך כח  
 חזקו על טוהונו עד שלא שלמי וטעמתי כשאתי כל היום: (ד) כי וני.  
 שנייהם הסך ליושב כליו היה לעולם כחורב הקיץ: (ה) חטאתי.

פירוש ע"מ

כיר די מורא פון דיין האקט און דיין גינורתי נהפך  
 לשדי בחרבני פון סלה עם איז נוארין פון קערן מיין  
 פייכמקייט און איז דאר גינורתיין גלייך ווי די היץ  
 פון זוקער ביז אייביג און דס איז אלץ גינורתיין איכר  
 דער מורא פון זיינע זינד: (ה) יוםם חטאתי אודיעך  
 שוא איך תמיד מודיע זיין דיר נאם מיין זינד און  
 דעק גיט צו מיין זינד פון דיר אפרתי אודה עלי פשעי  
 יתי איך האב מיר גינוראקט עם איז פקעסער איך  
 נאל מודה זיין אויף מייןע זינד צוא דיר נאם ויחפח  
 נשאת עון חטאתי סלה: און דוא נאם האקט אוך פאר  
 מראגין

א"ם קיין זינד ואין ברוחו רמיה ווען אין זיין ווילין איז  
 גיט קיין פאלקשיקייט צוא אום קערן זיך צו קאן  
 בריז נייגערט ער טוט השוקה און איז מתנודה אוף  
 זיינע זינד דעם איז וואל: (ג) נאנט דוד בי החרשתי  
 גלי עצמי ווען איך האב גישוויגין פון צו מתנודה זיין  
 פון דיר נאם אוף מייןע זינד ווען נוארין פון פולט  
 מייןע ביינער גינורתיין קל היום פון וועגין מיין פיר  
 שרייגען און נארגין איין גאנצין טאג דס איך האב  
 סורא גיהאט פון דעם פורעגיות: (ד) כי יוםם וליילה  
 תכבד עלי ידך דען קאן און נאקט הם גישווערמט אוף

וְאֵתָהּ נִשְׂאֵת עֲוֹן הַפְּאֵתַי סִלָּה: וְעַל־  
 זֹאת יִתְפַּלֵּל כְּל־חֲסִידוֹ אֵלֶיךָ לַעֲת  
 מִצְוֹאֲרֶק לְשַׁטֵּף מִיִּם רַבִּים אֵלָיו לֹא  
 יִגִּיעוּ: וְאֵתָהּ סִתֵּר לִי מִצֶּדַּר תִּצְרֵנִי רִנִּי  
 פִּלְטֵם תְּסוּכְבֵּנִי סִלָּה: ה' אֲשַׁכִּילְךָ וְ  
 וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ־יוֹ תִלְךָ אִיעֲצֶה עֲלֶיךָ  
 עֵינַי: מֵאֶל־תְּהִיוּ וּכְסוּס־כְּפֹרֵד אֵין הָבִין

שְׂבֵרָתָא עֲוֹנָה חוּגִי  
 לַעֲלֵמִין: וְקָטוֹר דָּא  
 יִצְלִי כִּל חֲסִידָא קְרֻמְךָ  
 לַעֲבִין דְּעוֹנֵיהּ לְחוּד  
 דִּינְהוֹן עֲקָמִין סְנַיִן  
 הִיךְ מִיָּא לְוַסְתָּה  
 לֹא יִמְטוֹן לְמַבְרָאָא:  
 וְאֵתָהּ דְּהוּא יִי קָטוֹר לִי  
 מְסַעֲרָא הַנְּמָרְגִי  
 בִּיעֵת שְׁזֹבְהָא הַחֲרֻגִי  
 לַעֲלֵמָא: ה' אֲשַׁכִּילְךָ  
 וְאֵלְפִינְךָ בְּאוֹרְךָ דְּעוֹ  
 הַמֶּדָּה אֲמַלְכְנָךְ וְאֲשִׁי  
 עֲלֶיךָ לְמַבְרָא עֵינַי: מִלֹּא  
 תְּהִיוּן קְסוּסֵי וְיִבִין

במתג

רד"ק

(ו) לַעֲת מִצְוֹא . כהמלך לקבל תפלתו ומה היא זאת:  
 רק לשטף מים רבים . אשר אליו לא יגיעו . שלא יפול  
 ביד שונאים שהם כמים שוטפי' וכן מנינו שהתפלל דוד  
 על זאת ואמר נפלה לא ביד ה' כי רבים רחמו וביד  
 אדם אל אפולה (שמואל ב' כ"ד) (ז) אֵתָהּ סִתֵּר לִי .  
 להסתיר בלגן ממני פחד אויבי' : תצטרני . כמו תמריני :  
 רני פלמ . רנה של הללה : תסוכבני . לשון הוזהו הוא  
 סוכבני תמיד רני פלע וכך אמרת לי : (ח) אֲשַׁכִּילְךָ  
 ואורך בדרך . ללכת : איעצה . ארמוך לך כפיני רמו  
 מה תעשה . איעשה לשון קריתא עין כמו מורה עיניו להשו  
 תהפכות (משלי ט"ו) (ט) אל תהיו כסוס כפרד . שאינו

בדברי הנבואה או אמר נשאת דרך נבואה וסמיכת עון לחפאתי  
 לגדל חפאתי : (ו) על . כיון שראו כי שמעת תפילתי ונשאת  
 חפאתי יתפלל כל חסיד אליך אם קרתו עון : לעת מצוא . לעת  
 שימצא לבו פגיו שיהיה לבו שלם בתשובה : רק לשטף מים  
 רבים . אם יעשה זה אין ציל שהוא לא יבא בהמאר . אלא  
 אפי' באות בעולם צרות דומות לשטף מים רבים ששופפים  
 הכל : אליו לא יגיעו . כמו שלא הגיעו אלי : (ז) אֵתָהּ . היית  
 סתר לי ומצרת תצילי כל זמן שאני בהם מעיני עוני ולא  
 נמשחני כבי אויבי' : רני פלמ תסוכבני . ונגדת ובעקת של  
 הצלה תסוכבני כנגד האויבים שסוכבני : (ח) אֲשַׁכִּילְךָ . הוכיח  
 לבי שישמע תוכחתו ויתו ויחד או רבים : איעצה עלך עיני .  
 אתוך לך עצה מה שראיתי בעיני עצמי כי חפאתי והלכתי בדרך  
 לא טוב ושכתי אל ה' בכל לבי וסלח לי בתשובה כן תעשה  
 אתה : (ט) אל תהיו . כמו הבהמה שאין בה תבונה ולא תדע אם

מנחת שי

(ס) ומהם נשאת . כלל ספק בלגט : (ו) למת מלא . במזויקים  
 כ"י מלא וז"ו וז"ל q : לשפץ . במזויקים כ"י במשם נקודות  
 וכן כסח ד"ק בשכרו : (ז) ואורך . גנעיש :

(ו) עַל־זֹאת . שאתה נושא עון : לַעֲת מִצְוֹא . כדרך  
 דרשו ה' בהמלואו ובקשתם משם את ה' אלהיך ומלאת  
 או כאשר ימלא לבבו מנוחה ממשכבת ופגיו מעסקיו  
 וזכרו אז יתפלל על דרך על כן מלא עבדך את לבו . עשם וטעם מים רבים רמוז להמית אויביו במים כמו  
 ימשי ממים רבים אז המות והתחלואים והמגלים למים יתגברו וטעם רק כי המי' ייקוו אחרים וכאלו הוא קטור  
 העס אליו לא יגיעו וכמותו בלשונו הרבה : (ז) אֵתָהּ . שתכן להיות מלך כמו אויבי' או הולדת החולי כמו כן  
 והעס רבים מלכודים : רני פלמ . אחר רבי משה תסוכבני פועל יואל לשני' פעול' קולות מלאכים שאמלט והנה רני כדרך  
 ותעבור הרנה והס וזיכמוני ויאמרו אשכילך : (ח) בדרך זו תלך . כמו זאת ותחסר כ"י מן עיני ויש אומרים כעשם רמוז :  
 (ט) אל תהיו . זאת היא העלה : כסוס כפרד . לרך לחות בלא וי"ו כרע כחל' וי"ו הפעמים יחסרו הכ"ף א"ר משה

מצודת דוד

ואחזקת אז תמחול עליהם לעולם כי לא יזכרו עוד : (ו) על זאת .  
 המבור למשם : לעת מצוא . כשימלא לבו שלם תסוכבה : רק  
 חס כן יעורק העון ורק תפלוו מהיה שלם יגוה הכבש ימד כשפך  
 לחסר מן הסוכריות ומשומר אומי מכל הלכות לבו יכזו אומי מן  
 לעולם : רני ובר . לעולם תמצע אומי כפיני של הללה ריל כשכחוא  
 על לכה לערק העון וסךך לה ותבוא שוב ותחזור ותחל לה ואז  
 ככל עשם שחלך חכני רים של הללה וכללו חסיס מוכוב בהס  
 לעולם : (ח) אֲשַׁכִּילְךָ . חסן שכל בלכך ולמלך אשכ בדרך הזה  
 חסן : איעצה . חסן לך עשם בדברי אשכ רלמי עיני עיני כי גם חכני  
 תחסיני וזכתי לסי' וזכס הספולסי והנה כוהילה פלתי :  
 (ט) כסוס כפרד . אטומי לב כעוסם : במתג ורסן . אשכ כשמקטיס למומו כמתג ורסן אז המולךך בלגס פוי בלגן יקבד אלך  
 פירוש ע"מ

מצודת ציון

חס ימי התענה : (ח) ואורך . עלמלך : איעצה . מלשון עשה :  
 לשפף . רנה לומר לא יתפלל שלא יבא עליו הסוכרנות כלל כי במה  
 מים רבים : (ז) אֵתָהּ סִתֵּר לִי . ויאמר בהפלתו חסס סוכי לי  
 סטולס : רני ובר . לעולם תמצע אומי כפיני של הללה ריל כשכחוא  
 על לכה לערק העון וסךך לה ותבוא שוב ותחזור ותחל לה ואז  
 ככל עשם שחלך חכני רים של הללה וכללו חסיס מוכוב בהס  
 לעולם : (ח) אֲשַׁכִּילְךָ . חסן שכל בלכך ולמלך אשכ בדרך הזה  
 חסן : איעצה . חסן לך עשם בדברי אשכ רלמי עיני עיני כי גם חכני  
 תחסיני וזכתי לסי' וזכס הספולסי והנה כוהילה פלתי :  
 (ט) כסוס כפרד . אטומי לב כעוסם : במתג ורסן . אשכ כשמקטיס למומו כמתג ורסן אז המולךך בלגס פוי בלגן יקבד אלך  
 פירוש ע"מ

קָרְאֵנִי דִי עֲבִירָה פִּון מִיין זִינְד בִּין אִיבִיג : (ו) עַל־  
 זֹאת יִתְפַּלֵּל כִּי חֲסִיד אֵלֶיךָ דָּעֵם דְּאוֹרְגִין וְאֵל תְּפַלֵּה מֵאֵן  
 אֲמַלְפִּיעֵךְ חֲסִיד עַל דִּיר צַד דִּיר צִיִּים וְאֵם דוּ גֵאָמ  
 בִּיקָם דִּיה מַבְרָא אֲנִי בִיקָם קִרְעֵנִי צוּ מַקְבֵּל צִין  
 צִין בִּיקָם זָר עַד דִּיא תְּפַלֵּה בִּיקָם דִּי בַּשֶּׁטֶף פִּים  
 בִּים אִיִּי לֹא יִגִּיעַ נִים גִּיעֵנִי דִי פִּלְיֵיעֲדִיעַ וְאִמְר  
 זָאֵלִין נִים גִּיעֵיבִין צוּ אִים בְּלוֹמְרַע עַד זָאֵר נִים פִּאֲלֵן  
 אִין דִּי הֵעֲבָת פִּון יִגִּיעַ פִּינִים נִים צִי וְעַנֵּן גְּבִירָה וְיִי  
 פִּלְיֵיעֲדִיעַ וְאִמְרַע : (ח) וְאִמְרַע דְּוֹר צוּ גֵאָמ אִמְרָה  
 אִיעֲצֶה

קראני די עבירה פון מיין זינד בין אייביג : (ו) על  
 זאת יתפלל כי חסיד אליך דעים ד'אוורגין ואל תפלה מאן  
 אמלפיעך חסיד על דיר צד דיר ציים ואל דו גאמ  
 ביקם דיה מברא אני ביקם קרעני צו מקבל צין  
 צין ביקם זר עד דיא תפלה ביקם דיי בשטף פים  
 בים איי לא יגיע נים גיעני די פלייעדיע ויאמר  
 זאלין נים גיעיבין צו אים בלומרע עד זאר נים פאלן  
 אין די העבת פון יגיע פינים נים צי וענן גבירה ויי  
 פלייעדיע ויאמער : (ח) ואמער דור צו גאמ אמרה  
 איעצה

**בַּמַּתְגַּ וְרָסַן עֲדִיו לְבָלוֹם בְּלֹ קָרֵב  
 אֲלֵיךְ: רַבִּים מִכְּאֲבִים לָרִשָׁע  
 וְהַבּוֹשֵׁחַ בִּיהוָה חֶסֶד יִסּוּכְבְּנוּ:  
 יֵא שִׁמְחוּ בִיהוָה וְגִילוּ צִדִיקִים וְהִרְנִינוּ  
 בְּלִי יִשְׂרָאֵל: לֵג רְנֵנוּ צִדִיקִים בִּיהוָה  
 לִישָׁרִים נְאוֹה תִהְיֶה: י הוֹדוּ לַיהוָה**

בִּזְמַן קָרִיב לְהוֹן קִיּוּנָא  
 בְּזִקְסָא וּבְפְרוּקִיָּא  
 תִּקְוִיָּה לְאַתְחֶסְמָא  
 פִּתְרָא לָא יִתְקַרֵּיב  
 לְהוֹן: י סְטִיאִין בִּיבִין  
 לְרִשְׁעָא וְדִקְלִי בִּי  
 שִׁיבוּתָא יִתְרוּיָנִה:  
 יֵא חֶדוּ בְּמִסְרָא דִּי  
 וּבְעוּ צִדִיקָא וְשִׁחְחוּ  
 קִל תְּרִיצִי לְקָא:  
 א שְׂבַחוּ צִדִיקָא קְדָם  
 יְיָ לְהִרְצִי וְיֵא שְׂבַחֲתָא:  
 ב אֲדִירָא קְדָם יְיָ בְּקִנְיָא

ת"א רבים מכאבים. (עצ טו): שמו. זכר אמו: רנו. סוסט ט' פקידה ט' כל עד הכתוב. הווד ל'. ערכין יב

**רד"ק**  
 תעשה רע ותוסי ולא תבין וצריך לבלום מיה במתג ורסן שלא  
 תקרב אליך לנשור אותך. אבל אתם הבינו והתוודו ושובו  
 כמעשיכם הרעים ויסלחו לכם. וזכר חסוד והסדר שהם נרבים  
 ויאוהו הרוכב הרסן שחוא בפניהם בידו להגוינים אל מקי' שירצ'  
 למונעם מן המסוק שירצו ללכת ולפגע פיהם בחוק. ומזה  
 ורסן אחר. והיא כלי עשוי לבלום פי' הבחכה אלא שהם משתנים  
 זה מזה בתכונות כעשרים: עריו. סו': (י) רבים. הבוסת  
 ברוב חיל ולא הביט אל האל ולא הבין בעונותיו רבים ככאובים  
 כאים לו ואין מי שיצילו מום. אבל מי שחוא בוסת בה'  
 ויבין שאין לו משען בלעדיו הבוסת בו לבד חסד יסוכנו חסד  
 הרשעים שסוכנו מסוכני רבים: (י) שמו. מי שבוסת אף  
 ישבח מרוב חסוד שיבא לו כאתו או מי' שיסוצא נפשו בכבודת  
 האל שכחה בבחנותיו בו: והרנינו. פועל יוצא את' שסתי  
 והרנינו כל מי שלבו ישר בשרו אחר כסוד מואת האל: (ב) ביהוה.

**רש"י**  
 מנין בין המוסה לו מוסה לעושה לו רעה כשאתה ממתגו  
 כמתג הוא כולם פיו ומכסכם ברסנו וכשאתה מקרדו  
 ומקראט אתה לריך לבלום ולסגור פיו וליסרו כמתג  
 ורסן כשאת' מערדו עדי ומיפסה (מהגלון מהר"ו). ומיפסה  
 במסגר: בל קרוב אליך. שלא יקרב אליך להזיקך  
 כשאתה מייפסה כמתג ורסן עדי לבלום כשעת עדי שאתה  
 מקרדו ומקראט אתה לריך לסגורו כמתג ורסן שלא יקרב  
 אליך. ובלומה בלשון משה לטון מסגר פיו כולם רגלו  
 מבלמו' כמסר' בכורות ומנחה חסר לבלום וכן על בלימה  
 (איוב כ"ו) לשון חוכן (ס"א: 6)

בי"ת בה' במקום למ"ד את תהי' הבית' כמשמעה ומי' רינתכם  
 אה. והסניחה רעת המסדקים שאליף שורש פ"א הפועל והגוין  
 יסח לצדיקים ולישרים לרגל ולהלל לה' כי הם המבינים והמשכילים בפועל ה' ובחסדיו עם בראוי ובוהו השתדלותם לא

**מנחת ש"י**  
 (ט) כל קרב. חסר ו' א':  
 כמו לחיו וכמהו המכביע בטוב עדיך: לבלום. מלה ידועה בלשון חז"ל. וטע' כל קרוב אליך להזיק וי"א כי  
 כל קרוב אליך חלילה לך מהזיקך כסוד כדרך וענת רשעים רחקה מני וי"א כי חסר מלת אמוח כאלו כחז כמתג ורסן  
 תסחרתו לבלום אוחו ועוד עדיי על דרך למלואו שונו לשנוא: (י) רבים. אמר רבי משה מי שלא שם לבו לשמור אחרותיו  
 אלו מעדו אשוריו וכעבודו זה הקרא רשע ויחזקן שהוא הכשוי פשע וטעם והבוסת בה' שלא ישען על הרופאים כלסא דע  
 כי הכתוב לא התיר להתרפאות אלא כי השם לבדו הוא רופא ישראל ורפואתו לחוק נפשו ולהוסיף על  
 יראתו: (י) שמו. הצדיקים שלא חסדו הם שמחים שלא יבוא עליהם חולי כי רופאם שהוא השם הוא שומרם והוא  
 יסיר כל מחלה הנמלאים במאכלס:

**לב (6) רנו צדיקים.** השמיטו קול ומוהה מגורת תחוה והגוין לבני נפעל על משקל וכל נעשה במרחשת ויש  
 לומרם כמו נאה בלשון גמרא: (ב) הווד. בנבד עשור. אמר רבי משה נכל שיש בו עשרה קבקים ולא דבר

**מצודת רוד**  
 לטון כי אין לו חלק בכביס לדעת שלקטו עשמיין בו ולא להכאיבו  
 ולמל מלחה לא הסיס כן וכן פניו עיטוסיים כלאים מהם למרע  
 סונו ולא חנעט כס: (י) רבים וגו'. כי הכשה המכטס כיוסיים  
 פסג בלום עויו רבים מבלומים רכל הבוסת ככל והמכיל לדעת  
 שסכס לטוכתו כי כסס ימוק סונו ולטו מנעט כסס הכסר מה'  
 שסכסו כי ימסר עמנו ויהיה קפי סמון: (י) שמוהו בה'. כהסר

**פירוש ע"מ**  
 אַעֲזָבָה עֵינַי עִם וְעַם וְיִתְקַעַן אוֹף דִיר מִיּוֹן אוֹג  
 נוֹם דו זְאֻלְקַט מָאן: (ו) אֵל תְּהִי קָטִים כְּפָרֵד אֵין הִבִּין  
 אִיר זְאֻלְקַט גִּיט וַיִּין אִוּוּ וַיִּין אִיִּין פְּעֵרֵד אִוּוּ אִוּוּ וַיִּיא  
 אִיִּין מוֹיֵל אִיִּיזִיר נוֹם פִּר שְׁמִיִּים גִּיט וַיִּועֵד עִם שׁוּמֵ  
 אִים גּוּמֵם אֲרַךְ בִּיִּין כְּפִתֵּךְ וְרָסַן עֲדִיו זִכְרוֹם אִוּוּ וְעַן  
 קַעַן וַיִּיר אִים אֵן מָאן וַיִּין צִירֵתֵךְ מוֹחַ קַעַן אִים צוּא  
 שְׁלִיטִין וַיִּין מוֹל מִיט אִיִּין צוּיִם בַּל קְרֹוב אֵלֶיךָ פְּרִי עֵר  
 זָאֵל גִּיט יִתְקַעַן צוּ דִיר צוּ מוֹיֵךְ וַיִּין דִּיר: (י) רבים  
 סְקָאָבִים יִרְשָׁע פִּיל וַיִּוּיִאָּבֵג קוּמַעַן צוּם רָשָׁע וְהַבּוֹשֵׁחַ

זכרו

בְּכִנּוּר בְּנִבְל עֲשׂוּר זְמַרְדָּו : נ שִׁיר  
 לו שִׁיר חֲדָשׁ הֵיטִיבוּ נָגַן בְּתַרְוֵעָה :  
 ד פִּי־יִשְׂרָהֵל דְּבִר־יְהוָה וְכָל־מַעֲשָׂהוּ  
 בְּאִמּוּנָה : ה אֱהָב צְדָקָה וּמִשְׁפַּט חֶסֶד  
 יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ : יב דַּבֵּר יְהוָה  
 שְׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צַבָּאִים :  
 יג כִּסֵּה כִנּוּר מִי הַיָּם נָתַן בְּאִזְעָרוֹת

בְּנִבְלָא דְעֲשָׂרָה נִימֵן  
 שְׂבִחוֹ לֵיה : ג שְׂבִחוֹ  
 קָדַם וְיִשְׂרָהֵל חֲתָמָא  
 אִוְטִיבוּ לְשִׁיחָא  
 בְּנִבְלָא : ד סְמוּל דְתִקְוָן  
 פְּתִיחָא דִּי וְכָל עֻבְדֵי  
 פִּי מְנַוְתָא : ה רְחֵם  
 צְדָקָתָא וְדִקָּא מִבְּקָא דִּי  
 מִלֵּיא אֲרַעָא : ו בְּסִלָּא  
 דִּי שְׁמַיָא אֲתַעְבִּירוּ  
 וְכִרְחֻק דְּפִסְקִיָּה קַל  
 סִיָּהוֹן : ז דְמַכְנִים הֵיךְ  
 וְיָקָא מִוִּי דִּיקָא וְיִתְכַנֵּן  
 בְּאִפְוִתֵיקֵי הַרְוִמָא :

ת"א כי יסר עקודי ע' נגן אורח זקוק, סוכה מט עקודים פתח: בדבר המעט קים דיה לב מנלה כל תענה יד: טכס. יופא פי תענה פי סהיר קי עקודי ע' יד  
 רד"ק

לג (ב) בנבל עשור. אל עשר מיני נעימה: (ז) כנר.  
 קמו נוכח וכן תרגם אוגלוס לנכח כמו נד (שמות  
 ט"ו) לשון וכן פי' מנחם וזין גד וגלד כו'. נותן  
 באוצרות התומוה, תחת הארץ:

בתחת העולם: (ז) בכנור. כי כלי הנגון הנקרא הנשפ  
 התחבה ועוזרים אותה: בנבל עשור. חסר וי"ו היטיבו והוא  
 כמו בנבל ועשור ועשור הוא כלי נגון שיש לו ששה יתרים.  
 לפיכך נקרא עשור: (ג) חדש. חדשו לו שיר תמיד: היטיבו  
 נגן. יפה וכיר השתדלו לנגן לו: (ז) נגן. נגירות האל  
 ובמשפטי ישרים הכל באמונת אין עול יכירו ויודו ואלו  
 יבואם מתי' ישבחו לאל ויבנו צדקו ויכירו כי לטובתם הוא  
 לבב על הרעה כמו על הטובה כי הרעה טובה הוא אצלם: (ס) אורח. הוא עושה בכל צדקה פנים בשמש אבל  
 הנסר הוא הנכר לפיכך אמר חסד ה' מלאה הארץ: (י) בדבר. כמו יאמר אלהים במעשה ברצונו ודאי הרצון והחשן כי  
 נגרות מן והוא ככל דבר והנה השמים וכל צבאם נעשו בדברו והארץ בכללם: (יז) כנס. ועוד כחסדי האל על בראיו שהקוה  
 המים מעל פני הארץ ונכנס וקבצם בטקום אחד והיתה יבשה כי לולי זה לא היתה בריה שם אלא הדיגים. ואסור כנס שהיא  
 החל והעריפת החרות כי המים גבוהים על הארץ. וכן נראה כי המים שהיו שבוים ע' פני כל הארץ כשנזק בטקום אחד  
 באכת גבוה על הארץ לרוב כי אין בטקום שנקו המים עופק. אף על פי שבטוף הארץ כושפת יורד בפני שהיא כחרות  
 וטה שאמר יורדי הים הוא כנגד השפה שהארץ גבוה על שפת הים וזה מנפלאות הבורא שהמים גבוהים ויבאו גלי הים עד  
 הבקום שהיא השפה ולא יעברו הטקום לפיכך אמר נתן באוצרות תומוה כאלו הם באוצרות שלא יוכלו לצאת משם  
 ודגה כאלו הפסיקים ובר הארבעה יסודות כי ככלת שמים רכז יסוד האש וברוח פיו רבו האויר והארץ רטוה בשני הפסיקים  
 אכן עזרא

שיוניא לאור כל תעלומה ודקה כמו זקק כדי להסוות הכל  
 ומשעט זה מזה והסוד כולל הכל על כן הסד ה' מלאה  
 הארץ: (ו) בדבר. שד להזכיר הדבר כי לא התקיים  
 לדעם דפקים בדבר הסד רק המעשים והזכיר השמים וברוח  
 פיו כמו בדבר ה' בעבור כי כל הנבראים ברחן וכל ההווה  
 גם תלוים תעשרת השמים: (ז) כונס. והנה הזכיר  
 הארץ בתהלה כי היא המוקף והאנוס העולדים ממנה ואח"כ  
 השמים והא"כ היא ולא הזכיר גלגל הרוח והאש כי לא דבר  
 רק על הנרא' לעין אחר רבי משה לא יגל' שפה הארץ שהיא  
 היבשה רק עמומד המים כמו נד עקוה המים והנה כונס  
 מגרסת לך כונס את כל שהיודים ונתן באוצרות העטם כסול:

נכונה כי וכל כלי בפני עלמו ג"כ עשור כאלו אמר בכל  
 בעשור על דרך כרעמח לי וכמוהו ככבש כאלוף ככבש כאלוף  
 כי הדיק' ישמש כעשור שנים כדרך צ"ח באל שדי ועשה הפלו  
 והעדר שהם עמי על עשור ופלי נבל: (ג) שיר לו.  
 בעבור שנים כאלו כחוש העיבוננו לו בתרושה כדרך אל  
 כלפך חוכמיני: (ד) כי. דבר ה'. הם גזרותיו שגור  
 ונקרלו דברים שהכל על ידי המלאכים שהם עושי רגווי  
 וכתב הדוד כל הנביאים גם חכמי הלז וקעם שמתו עם זה  
 הכתוב כי הלדיקים בשמה וברנה לעולם ואינם המעלבי'  
 על מה שגור עליהם השם כי הכל יסר ואמונה: (ה) אהב.  
 הזכיר יפה עס דבר כי הוא הנכונן ואמונה עם המעשים

מצודת ציון  
 (ב) בנבל עשור. כמו ונסור וזהו ל"ז ככלת עשר נימין:  
 (ז) כונס. מחסר. כנר. בדבר הנכנר כמו: קמו נד אחד (יהושע  
 סתלמכים והגלגלים: (ז) כנס. מוסר מי יס אוקנוס להיות כמו  
 פירוש ע"מ

הסד ה' מלאה הארץ גאטם חסד דר פי'ט די נאנצע  
 וועלט פ'לומר ער מוט חסד מיט אלי פאשעפיגיש:  
 (ו) בדבר ה' שמים נבש' מיט גאטם רייד וענען ווארין  
 באשאפין די הימלי' ברויח פיו כל צבאם אונ מיט דר  
 זאג פון ניין מול וענן ווארין באשאפין אלע חזירות  
 פון דיא הימלי': (ז) כונס כנר מי קים גאט האמא איין  
 גיואקילט אזו ווי איין הופין דיא וואסער פון דעם  
 ים אוקנוס אויף איין ארץ אז ער האמ די וועלט  
 באשאפין קבי די יבשה זאל אן גינעדין ווערין ימנו  
 באוצרות

ומי יו מיט איין פיריל פון צעהקן שטרונקעס וואם  
 קען קאן שפילין אוף איהם צעהן ערצויא ניגונים  
 מיט דעם פיריל זינגט פ'לומר שפילט אונ לויבט  
 צו אים: (ג) שירי לו שיר חדש זינגט צו אים איין ניו  
 גיזאנג היטיבו נגן בחרוה באג יטיגט צו שפילין מיט  
 שארונג פ'לומר שפילט שייך: (ד) פי ישר דבר ה'  
 דען עם איין דעכט פארמיג גאטם רייד היי פגשהו  
 באסיגה אונ אלע זינע מעשים וענען מיט אמונה:  
 (ה) אהב צדקה ומשפט ער קט לויב צדקה אונ משפט

תְּהוֹמוֹת׃ ה' יִירָאוּ מִיְהוָה כְּלִי־הָאָרֶץ  
מִמֶּנּוּ יִגְדּוּ כְּלִי־יֹשְׁבֵי תְבֵל׃ ט כִּי הוּא  
אָמַר וַיְהִי הוּא־צוּה וַיַּעֲמֵד׃ י יְהוָה  
הַפִּיר עֲצַת גּוֹיִם הִנְיָא מַחֲשָׁבוֹת  
עַמִּים׃ יא עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד  
מַחֲשָׁבוֹת לְבֹו לְדֹר וָדֹר׃ יב אֲשֶׁר־יִהְיֶה  
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵי הָעַם בָּחַר לְנַחֲלָה  
לּוֹ׃ יג מִשָּׁמַיִם הִבִּיט יְהוָה רָאָה אֶת־  
כְּלִי־בְנֵי הָאָדָם׃ יד מִמְּכוּן־שָׁבֹתוֹ

ח וידעתי מן קדם יי  
כל יחבי ארעא מניה  
ירתתון כל דירי תביל  
ט מטור דהוא אמר והוי  
הוא פקוד ואפקום י י  
הבר מלכת עם מ י  
קמל מחשבת אופיא  
יא מלכהא דוי לעלקא  
קניא מחשבת לפיה  
קדרי דניא יכ טובוי  
דנקרא דוי אלתיה עמא  
די בחר לאפקנא ליה  
יג מן שמיא אסתפל וי  
קמא ית כל בני נשא  
יד מקדור בית מוקבה  
אודיק לנה כל יחבי  
ארעא

רד"ק

הפיר עצת גוים: הגיא מחשבות עמים. כפל הענין בס"ש:  
(יט) עצת ה'. דרך פשל כנגד עצתם ומחשבותם: (יט) אשרי.  
כי אינה כאלה האמונות הסכלות. שאינם מאמינים בו. ואמר  
אלהיו כי הוא לעם לאלהים. וכן העם בחר לנחלה לו. כי הוא  
קבלם לעם נחלה ויודעים כי מאתו יבא להם הצוב ותמורתו  
והגוי שיש להם אמונה זו אשריהם: (יג) משמים. זה דעת הגוי  
שוכר. לא כאתם האומרים עבים סתר לו ולא יראה:  
(יד) מסכון. כפל מה שאמר בס"ש לחוק האמונה: השגיח  
כמו הביט:

וכזה בפיר למעלה שאמר וחסד ה' בלאת הארץ: (ח) ייראו.  
וכיון שהוא בן דין הוא שיראו מה' כל הארץ כי הוא תיקן להם  
הישוב: (ט) כי. אם הרצה תפרש אותו על הענין שכתב על  
בריות העולם או על הענין הבא אחריו ה' הפיר עצת גוים.  
אמר כי הוא ברא את העולם ובידו הכל ואין כח באדם לשנות  
בעניני העולם ממה שהוא אמר וצוים להיות כי כן יהיה  
עומו: (י) גוים. אפי' יהיו כל הגוים בעצת אחת ה' יפר עצתם  
או אמר גוים כנגד מה שעתיד ליכור אשרי הגוי אשר ה' אלהיו  
כי שאר הגוים שנתנום הכה לאלהים אחרים. לפיכך אמר ה'

מנחת שיי

לג (י) כי הסיר. ענינו:

הפיר עצת גוים: הגיא מחשבות עמים. כפל הענין בס"ש:  
(יט) עצת ה'. דרך פשל כנגד עצתם ומחשבותם: (יט) אשרי.  
כי אינה כאלה האמונות הסכלות. שאינם מאמינים בו. ואמר  
אלהיו כי הוא לעם לאלהים. וכן העם בחר לנחלה לו. כי הוא  
קבלם לעם נחלה ויודעים כי מאתו יבא להם הצוב ותמורתו  
והגוי שיש להם אמונה זו אשריהם: (יג) משמים. זה דעת הגוי  
שוכר. לא כאתם האומרים עבים סתר לו ולא יראה:  
(יד) מסכון. כפל מה שאמר בס"ש לחוק האמונה: השגיח  
כמו הביט:

וכזה בפיר למעלה שאמר וחסד ה' בלאת הארץ: (ח) ייראו.  
וכיון שהוא בן דין הוא שיראו מה' כל הארץ כי הוא תיקן להם  
הישוב: (ט) כי. אם הרצה תפרש אותו על הענין שכתב על  
בריות העולם או על הענין הבא אחריו ה' הפיר עצת גוים.  
אמר כי הוא ברא את העולם ובידו הכל ואין כח באדם לשנות  
בעניני העולם ממה שהוא אמר וצוים להיות כי כן יהיה  
עומו: (י) גוים. אפי' יהיו כל הגוים בעצת אחת ה' יפר עצתם  
או אמר גוים כנגד מה שעתיד ליכור אשרי הגוי אשר ה' אלהיו  
כי שאר הגוים שנתנום הכה לאלהים אחרים. לפיכך אמר ה'

אבן עזרא

ה' ונהה הכל נכרח בדברו והנה ראויו הוא סיראו  
לנבי הארץ מהסס ויהרדו לו דברו והזכיר כל הארץ כדרך  
לא כללי: הווא ציה ויעמוד. הטע' כפול כחילו אמר כי הוא  
כדרך וכרך ולא חשיבנה כי כח השם בכח כל פועל עבר או עתיד: (י)  
להפר אות' רק הוא יופר ענתם: (יט) עצת ה'. כנגד ענת גוים:  
(יג) משמים. כעבור שהזכיר נבורת השם אמר כי הוא יודע סתרי  
רוחה הכל בענינו והזכיר הגוים כי הם סבינו' כל הארץ ואמר אל  
כל יושבי אלה ופקד מהם חיש:

מצודה דוד

אם הסאמונת זולגרות לכל ילאו לבטוח הארץ: (ט) ויהי. כאלכ  
אמר כן היה: ויעמד. כן יעמוד עד עולם: (יט) לעולם העמוד.  
ואין מי לבטל עמלם. פתקיים ככל ימי סדוכות:  
(יט) אשרי הגוי. אשרי הגוי: העם. מלך אשרי משמש  
בעמים כהלו אמר אשרי העם שב' בחר לנחלה לו: (יג) משמים  
עם סחול בעמים זמיעי לנחות בלחן מעשה בני אדם: (יד) מסכון.

פירוש ע"ט

מחשבות פון דיא אומות: (יא) עצת ה' לעולם תעמד  
אפקיע נאקמס עצה טומ בלייבען שטויין ביו אייביג  
מחשבות לב לזור ודור דיא מחשבות פון זיין הארץ  
בלייבין שטויין צו דוגי דורות: (יב) אשרי הגוי אשר  
ה' אלהיו וואר דעם פאלק ווס נאט איז זיין נאט העם  
בזר לנחלה יו דם פאלק ווס נאט האט עם אויס דר  
וויילמ % איין נחלה צו זיך דעם פאלק איז וואל:  
(יג) משמים הביט ה'. פון דעם הימיל קוקמט נאט וואל  
את כל בני האדם ער קינדער אלע קינדער פון דיא  
מענקשויין: (יד) מסכון שבתו השנית יא כל יושבי הארץ

באצרות ההומות ער האט גיגעבין אין דיא אוצרות  
אונקער דער ערד די אפ גרנמין: (ח) ייראו מה' כל  
הארץ ויי האבין מוכא פאר נאט אלע ויצער פון דר  
ערד כמטן גיורו כל ישיבי תבל פון פר אים פארקטין זיך  
אלע ויצר פון דר וועלט: (ט) כי הוא אמר ויהי דען ער  
הם גינאמט גוים וועלמ זאל בשאפון ווערין אונ  
עם איז און גיווען אצות חמין: (י) ה' הפיר עצת גוים  
עם איז אויו גיבליבען שטויין: (יג) משמים הביט  
נאט פאר שטערט די עצה פון דיא פעלקער הגיא  
מחשבות עמים ער פאר וועקט אונ איז כמטל דיא





במקריה יחדי לקנא  
 קטור דבשום קודשה  
 א ת ר ח צ נ א : כד יהי  
 סודך ה' עלנא היקמא  
 רקרין עלך : א לדוד  
 פד שני נת סדעיה קדם  
 אברקל ופסרה נאול :  
 ב אברך נת ה' בקל עדן  
 ת ר י ר א תושבקהיה  
 בפומי : ג במיקרא דני  
 הושבחה נפשי ישמעון  
 ע נ ו ת ג י א וקדון :  
 ד קבו רבוקא קדם ה'  
 עמי

בו ישמח לבנו כי בשם קדשו במחנו :  
 כב יהיחסדך יהוה עלינו כאשר יחלנו  
 לך : לד א לדוד בשנותו את טעמו  
 לפני אבימלך ויגדשהו ילך : יאברכה  
 את יהוה בכל ית תמיד תהלתו  
 בפיו : י ביהוה תתהלל נפשי ישמעו  
 עננים וישמחו : י גדלו ליהוה אתי

ת"א (לוד כשמו) . וזכר חרופס פקידס 'ט' : אגכס . וזכר נלק ודכיס : גללו . נדכס סכ פת :

רד"ק

כי הכרנו כי החשועה באה לנו בארנו כי בשם קדש במחנו :  
 (כס יה) . כן יהיה חסדך עלינו בכל עת ובכל זמן כמו שיהלנו :  
 (וא) אבימלך . דוד אכיש מלך גת רשעי שמות דוד לו . או היה  
 שם בנו לכל מלך כפלישתים אבימלך : ויגדשהו וילך . היה  
 בסכנה גדולה ושנה פעמו . וסירוש פעמו . דעחו כדו שיתנכר  
 אליהם או לפי שבארואתם איתרו כי היה שופה ומההלל לודת  
 יחשו עליו ופל גבורתו ולא ימיתו וכיון שגדשו אכיש לודת  
 לאל שחצילודו והברז זה חסדמו והוא באלף ב"ית כראש  
 הפסוקים וזלתי דודי שחוא באמצע פסוק : (כ) אברכה . כי  
 תמיד הוא עושה לו נסים חייבי אני לברכו תמיד בכל עת :  
 (ג) בה' . לא במרשמי אחר כי אין וולתו והוא נתן לבל אבימלך  
 לגרשני ולא חקר עלי : ישמעו . הענינו הצלתו ושמחו אבל  
 לא הנאים שחיי שונאי דוד : (ד) גדלו . אבר כנגד הענינו גדלו  
 לת' אתי על חישועה שורשיעני וואי ואתם יהדיו נודבכה שבה

רש"י

לד (א) בשנורו את מעמו . כענין שנאמר (שמואל א'  
 כ"ח) ישנו את טעמו בעיניהם וגו' ויהו על  
 דלתות השער . ששכד דברו וטעמו ועשה עלמו שופה והוריד  
 ריחו על זקנו (סא"ל) : לפני אבימלך . כך כל מלכי  
 פלשתים נקראים וכל מלכי מצרים פרעה ואף על פי ששמו  
 אכיש קורין לו אבימלך . ומדרש אגדה שהיה זקוק לכזימלך  
 (שנכתב בתורה אלג סרה) שלא רצה להרגו ואמשי אומרים  
 לו (סס) הלא זה דוד מלך הארץ כדאיתא במדרש תהלים :  
 (ג) בה' תתהלל נפשי . מתפאר אני ומתהלל טעמי  
 סקרין כזה להושיע ולהגן : תתהלל נפשי . (ספרווס"א  
 בלע"ז וטפסר וואלדע"ג בלשון אשכנז וך ריהמטן) :  
 אבן עזרא

בו ישמח לבנו . כנגד יראון : (כז) ידו . הזכיר חסדך  
 וחלנו לך כנגד למיחלים לחסדו :

לד (ה) לדוד בשנורו את טעמו . טעמו לבו ושכלו  
 ורעתו כמו מרשמי טעם ומחיש היו לו שני שמות וכמוהו רבים : (ג) אברכה . ככל עת ביהותו כמרחב או  
 נצר או כשעמו או כשמו חמו : (ג) בה' . זו אהלה עד שישמעו עמי תהלתו וישמחו : (ד) גדלו . כאילו ידבר  
 מצודת דוד

לבהמותיו צו : (כה) באשר . כפי החקוק כן ימי חסדך :  
 לד (6) בשנורו . כעם שטיה את דברו לדבר מעלי חמס :  
 לפני אבימלך . לפי שהיה ירא טעמו לכל יבנו נפש  
 כמו שכתוב (בשמואל א' כ"ח) וזה דבר סוללות וסכלות לחשוב  
 שאין סוף דוד : ויגדשו . ופל ידו זה אכיש אבימלך לגרשו וסך  
 ישמעו פטים ישמחי ישמעו גם העם : (ד) גדלו . ספרו  
 פירוש ע"מ

לד (6) ישמחו . ענין לדוד שהחמם כמו טעמו ורבים יקה ואיב  
 מוחו ויגדו סו סר"ס כהטף סתם גם בחיפוסים נכסס  
 שזהו דעת כ"ל : (ז) סהנאו . נעמיא :

לד (6) עממו . ענין לדוד שהחמם כמו טעמו ורבים יקה ואיב  
 מוחו ויגדו סו סר"ס כהטף סתם גם בחיפוסים נכסס  
 שזהו דעת כ"ל : (ז) סהנאו . נעמיא :

לד (6) עממו . ענין לדוד שהחמם כמו טעמו ורבים יקה ואיב  
 מוחו ויגדו סו סר"ס כהטף סתם גם בחיפוסים נכסס  
 שזהו דעת כ"ל : (ז) סהנאו . נעמיא :

וייבג משונעים אן איהם און דער קלך איו גיווען  
 אכיש קלך גת אונ דרום דרפס דר פסוק איהם אן  
 אבימלך טייל אלע מלכים פון די פלשתיים זענען  
 און ווארין און גירופין : (ב) און אזו הם דוד גינאקם  
 אברכה את ה' בכל שנת איה וזבין גאם אין אלע  
 צייט פסיר תהלתו בפי זיון לזבונג איו קסיד אין מיין  
 מויל : (ג) בה' תתהלל נפשי מיט גאם סומ זיה ברימין  
 מיין ליכרס איה האב אזו איין גרוסין גאם וואס  
 העלפם מיר אונ איו סגין אוף מיר יקשי צניס ויקשי  
 אונ די עקרים ועלן פר שמיין פון מיין יזבונג וען  
 איה לויב אים אזו דר פון ועלן זיי פר שמיין דאס  
 ער הט מיר גימאן גרויס וואונגער אונ דרום וועלן  
 זיי זיה פרייען : (ד) זאגם דוד צו די ענינים גרדי לוי  
 אמי ורופקה שמייתה גרוקס גאם מיט מיר אונ לאמיד  
 דער

אין זיון הייליגין גאמין האבין מיר זיה פר זיקערם  
 און זיון סדר איו צו העלפען צו די זינס און זיקערין  
 זיה אין אים : (כב) זיה הקדו ה' צני עס זאל זיון דיון  
 הקד דיון גאם און אונג זיו מיר האפין צו דיר :  
 לד (א) לדוד בשנורו את טעמו דער סכסור איו ווארען  
 גמאכט צו דוד אזו ער הט פר ענדערט נייגי  
 בייד פאר אבימלך קלך פלשתיים ויגדשו ויגד  
 אבימלך האם אים פר פריבין פון זיה אונ עד איו  
 אונעק גינאגין דען אקאל איו דוד אררין גיפאלין  
 אין די העקם פון אבימלך קלך פלשתיים האם ער  
 זיה גימאכט פר איין קשינע אונ האם פר ענדערט  
 זיינע בייד אונ הם גימאכט גידערין זיון נאנור אוף  
 זיון בארד ביז אבימלך הם אים פר סריבין פון זיה  
 דען ער הם גינאקם צו זיינע קנעקט האב איה דען

וְנָרוּמָמָה שְׁמֹו יְחִדּוּ: הַ דְּרִשְׁתִּי אֶת־  
 יְהוָה וְעֲנֵנִי וּמִכָּל־מְגוּרֹתַי הֲצִילֵנִי:  
 י הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנִהְרוּ וּפְנִיָהֶם אֶל־יְהוָה:  
 י זֶה עֲנֵן קָרָא וְיִהְיֶה שְׁמֵעַ וּמִכָּל־צְרוּתָיו  
 הוֹשִׁיעֵנו: הַ הִנֵּה מִלֵּאךְ־יְהוָה סָבִיב  
 לִירְאוֹ וַיִּחַלְצֵם: ט טַעַמּוֹ וְרָאוּ כִּי־טוֹב  
 יְהוָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה הַגִּבֹּר יַחֲסֶה־בּוֹ: י יִרְאוּ  
 אֶת־יְהוָה קִדְשׁוֹ כִּי אֵין מַחְסוֹר

הַ אַ חֲסֵה מִלֵּאךְ . יִבְסוּם כִּבּ מִנְחוּם מִגּ וְיִזְכּר עֲלֵה (כִּכְבוֹת יד) . יִדְלוּ . עֲקִידָה שֶׁפָּרַס 35

**רשי**  
 ישמענו ענוים . נפלאות ענוים . לי מתוך ההללי יבינו אות' וישמחו: (ה) מגורותי . לי פחד כמו ויגד מולך (ממזכר כ"ט): (ו) הביטו אליו . כל אותם שהביטו אליו מתוך לרמס: ונהרו . הלחיו פניהם: יחפרו . יתביישו כמו (ישעיה כ"ד) ומפרה הלכנה ובושה החמה: (ט) מעמנו וראו כי טוב ה' . עמנו דכרו: (י) יראו . היו יראים

**רד"ק**  
 גם דרשתי . כי בהיותו בין יריהם היה בלבו דורש את ה' ומתחנן לפניו בלבו ש יצילנו ביום סור וולחם: ומכל מגורותי הצילני . מוה ומגברת שאול ששלח לביתו והמיתו והמיל כמה במים הותית עליו ומיתו: (ו) הביטו . עבר במקום עתיד וכמה רבים . אמר כל בני אדם שהם בצרה יביטו אליו וינהרו אליו וענו ההלכות במרוצה כמו שירוש אדם למגדל עזו להשגב בו ולא יבוש במשחיתם והו' ופניהם אל יחפרו: יחפרו . ענין בשת כשיראו זה ענין קראו וה' שבע ואמר פניה' . לפי שהבוסת יראה בפניהם . יוש ספרשים נהרו ענין אורה ר"ל הביטו אליו הצריכים לעזרתו ונהרו פניהם כלומר שישעו: (ח) ה' . ע"ע אפר כמו שפירשנו: (ח) חנה . כשהאויבים פונים סביבם לחרע להם מלאך ה' חונה סביבם ואין להם כח לגעת בהם ויחלצם . ומעם מלאך כמאמר דינאל אלהי שלח מלאכיו ומגד פום אריותא . (ט) מעמנו . ידיעת השכל ובחינתו יראא מעם וראו גם כן במראה השכל או במראה העין כמו שהראו בעיניכם כי טוב ה' שמגיע טובו לחוסים בו והבוירו ותערו כי אשרו והכבר יחסה בו: (י) יראו . האלף נחה ואילו היה נראה היה על משקל ששברו זכרו ולהפירד בינו ובין יראו מן ראה הניחו האלף: קדשו . הם הכוננים עצמם כרוב התאהה כמו המיור: יראו מן היין שנקרא קדוש . ואמר אותם קדשו ה' ומספיקים במעם מן העולם לא תיראו שיהסר פירשם יראו את ה' לגדו והוא ישריפכם הצורך כי אין מסורו ליראו ואמר זה לפי שהראו היה בין מלשתים ואין לו שם הכבירים שהתנו לו לאכול ולפי שרא

כשהאויבים פונים סביבם לחרע להם מלאך ה' חונה סביבם ואין להם כח לגעת בהם ויחלצם . ומעם מלאך כמאמר דינאל אלהי שלח מלאכיו ומגד פום אריותא . (ט) מעמנו . ידיעת השכל ובחינתו יראא מעם וראו גם כן במראה השכל או במראה העין כמו שהראו בעיניכם כי טוב ה' שמגיע טובו לחוסים בו והבוירו ותערו כי אשרו והכבר יחסה בו: (י) יראו . האלף נחה ואילו היה נראה היה על משקל ששברו זכרו ולהפירד בינו ובין יראו מן ראה הניחו האלף: קדשו . הם הכוננים עצמם כרוב התאהה כמו המיור: יראו מן היין שנקרא קדוש . ואמר אותם קדשו ה' ומספיקים במעם מן העולם לא תיראו שיהסר פירשם יראו את ה' לגדו והוא ישריפכם הצורך כי אין מסורו ליראו ואמר זה לפי שהראו היה בין מלשתים ואין לו שם הכבירים שהתנו לו לאכול ולפי שרא

**מנחה שי**  
 (י) ידלו את ה' . מל"ף קמה כע"ס (ב) ויקסע :

עמהם ובקם מהם שיעורוהו לגדל את השם: (ה) הרשהו . טעם אליו זה שזכיר אחרי כן עני קרל וכמוהו אראלו ולח עשה והוא דרך טורח מעטק: ונחרה: (ו) הביטו . עבר כמו כאשר אהב בעבור היומו בלחנחמל: (ח) חוננה . בעבור שסכננהו עבדי אכיש והשם שלח מלאך להלילו על דרך יסלח מלאכו למיך וטעם סביב שעטם מלאך שם המין כמו ויהי לי שור וממור והנה העטם מלאכים רבים ככתוב בדברי אליעזר וע"ע איהם נראים במראה העין הם נודעים בלב כלמח: (ט) מעמנו . מגו' טעמו זה הוא מראה הלכו וראו מראה השם: (י) יראו . איר משה ה' ראו להיו' יראו כמו קרל קח בל משונה בעבור שלח חתעור עם ירואלדיק' וטעם קדשו' הם העושים מלות הפגום ועסקיו וטעם יראו

**מצורת ציון**  
 (א) מגורותי . פחדו: (ב) ונחרה . ענין הסלה כמו ואל טעם מליו כהס (כ"ג): (ט) מעמנו . קן יקבל ידיעת השכל ובחינתו כמו עטמה כי טוב ספרים (פסלי ל"א): (י) יראו . פחדו:

**פירוש ע"מ**  
 דר הויבין ציון נאמן אלע מיט אנגדער: (ה) דרשתי את ה' ועניי איה דוד האב גיפארשט נאם אונ ער קם מיר גיענפעקטם וסגל ספרותי הציגני אונ פון אלע מייענע פארקט וום איה האב מורא גיהאט פר זיי קם ער מיה מציל גינווען: (ו) הביטו אליו ונהרו אלע די וום האבין גיקוקט צו נאם פון זיערי צרות וענן זיי דער לייקט גינוארין וינתיים אל יחפרו אונ וייערע פועניקער ענן גיט פר שעקט גינוארין: (ח) אונ רם נאגט דוד אויף זיק' זה עני קראו וה' שבע דר ארוסאן

**לִירְאוּ: יי כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְבוּ וְדָרְשׁוּ  
 יְהוָה לֹא־יַחְסְרוּ כְּל־טוֹב: יב לְכוּ־בָנִים  
 שִׁמְעוּ־לִי יִרְאֵת יְהוָה אֲלִמְדַכֶּם: יג מִי  
 הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים אֱהַב יָמִים לְרֵאוֹת  
 טוֹב: יד נִצֹר לְשׁוֹנֵךְ מֵרַע וּשְׁפֹתֶיהָ  
 מִדְּבַר מָרְמָה: טו סוֹר מֵרַע וַעֲשֵׂה־טוֹב  
 בְּקִשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֶּהוּ: טז עֵינֵי יְהוָה אֶל־**

יב בני ארון אהמסכנו  
 יקפנו והקצי אולקא  
 די לא המרון קל טובא:  
 יב איהו קניא קבילו  
 מני חלקא די ארץ  
 תכון: יג סו נצור  
 דקצי מני חסם יומא  
 לקחטי טבא: יד סור  
 לישנה מביש וספרה  
 סלקלא נבלא: טו סור  
 מביש ועבד טב בעי  
 שלקא ורדף בתרוהי:  
 טו עיניו דירלות צדיקא  
 הוי צדיקא ויהי עתה (בית)  
 (ל) הוי חסם: ע"ג ישי קביל  
 ספר (ו) וזה חסמי: נ"ג. ע"ג סו חסמי: ע"ג ישי קביל

ספר (ו) וזה חסמי: נ"ג. ע"ג סו חסמי: ע"ג ישי קביל

**רש"י**  
 לטון לוו: (יא) רשו. לטון ללית: כל טוב. (כא"ו)  
 צי"ן כלע"ז. כמו נעסון כיעל"ג בל"ח קי"ן נוס) כמו כל  
 מלאכה (שמות י"ב): (טו) בקש שלום. במקומך:

**מנחת ש"י**  
 (יא) כל טוב. כהולס גם לא נמנע כמנחה עם אותם שחס בשוק:  
 (יג) לכו בנים. נעשה:  
 (יב) כפירים, יש חומרי' הכופרי' בעיקר והגבון בעיני  
 שחס בני הנה' רדומי' לכפירים לערוף ברוב חכמה הנה רשו ורעבו: ודרושי ה'. ושלט ויבקשו עורס רק מהחס לבדו  
 (יג) חסמי כי כאשר תפשוה אנשי חכמה ובעיניהם וכעמדו לפני חכים היה רעבו ושלט נחסדו עורס כדרך אליהו:  
 (יג) לכו. חסמי בני' שחס רבי'ו ליעמד: (יג) מי. חלות נבלות חסמי רבות ע"כ אוהב ימים חרוכים כמו  
 חסמי מדות חסמי לבב והנה העטם ימים ידועים כימי פלוני שחיה ככה: (יד) נצור. אמר לקדושים היראה כלל כי  
 חפלתם נבזה להשמר בלשון וכמעשה: (טו) סור מרע. מלות לא תעשה: ועשה טוב. מלות עשה: בקש שלום.  
 כי אין משפט הכניס לבקש שררה ולהתגבר זה על זה: (טז) עיני. הזכיר העינים והזמין הסתור והגלוי:  
**מצודה דוד**

**מנחת ש"י**  
 (יא) רשו. מלטון רש וטני: (יג) לכו. סוף ענין לטון וטו  
 כמו ופחה לכו והצטרפו (כדלש"ס ל"ז) והלא סוף נה חלילה:  
 (יא) כפירים, למה נומר גדולים  
 נעסוים: (יג) החפץ חיים. הי עולם כהא: ארה בלש. למה  
 נומר חסמי ישי עולם להכרעה נעסוים טובים לללות כעוב  
 חסמי עולם כהא: (טו) בקש שלום.  
**פירוש ע"מ**

**פירוש ע"מ**  
 צו ויני יראים: (יא) כפירים רשו ורעבו די ורנני לייבין  
 קלומר די רשעים ווערין פה אריבם און הוננעריג  
 ודרושי ה' לא יחסרו כל טוב אבער די וואס פארשטין  
 גאמ די ווערין ניט גימיווערמ אל דס גוטס: (יב) לכו  
 בנים שכישי יי גיית קינדער הערמ צו צי סור יראת ה'  
 אלמדכם איך וועל אייך לערנן גאמס מורא: (יג) מי  
 האיש החפץ חיים ווער-אין דר וואס וויל לעבין אוהב  
 ימים לראות טוב ער המ לייב מעג צו נעהן אין ייי גוטס  
 דעם זאג איך: (יד) נצור לשונך מרע היט דיין צונג  
 פון בייו ושחיה כדבר שחסימ און דייער לעפעצין היט  
 פון צו וירדיון פארשטאמט (כו) סור מרע נעשה טוב  
 קער אפ פון בייו זאג מוא גוטס בקש שלום ורדפוה  
 כקער שלום און זאג איהם נאך: (טז) עיני ה' אל  
 צדיקים  
 וואלסמו איהם כוחל גייען אלן וואס ער האט דיר נערעם. אן

ואלסמו איהם כוחל גייען אלן וואס ער האט דיר נערעם. אן

נ"מ

**צְדִיקִים וְאֲזַנֵּי אֶל־שׁוֹעֲתָם: יִפְנֵי יְהוָה**  
**בַּעֲשֵׂי רַע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זָכָרם:**  
**יִצַּעֲקוּ וַיהוָה שָׁמַע וּמִכָּל־צָרוֹתֵם**  
**הִצִּילֵם: יִם קָרוֹב יְהוָה לְנַשְׁבְּרֵי־לֵב**  
**וְאֶת־דַּבְּאֵי־רוּחַ וּשְׂמִיעַ: יִרְבוֹת־רַעוֹת**  
**צְדִיק וּמִכָּלֵם יִצִּילֵנוּ יְהוָה: כֹּא שֹׁמֵר כָּל־**  
**עֲצֻמוֹתָיו אֶתֶת מִהַנָּה לֹא נִשְׁבְּרָה:**  
**בַּתְּמוֹתֶת רִשָּׁע רַעַה וְשֹׁנְאֵי צְדִיק**

ואזננו וקבלנו  
 צלוקתנו: יו פרצוקא  
 דני רגז בעבדי בישא  
 לשצאה סן ארגא  
 דכרגהון: יו צלון  
 צדיקא וקדם יו שמיע  
 ויכפר עקבתו פצען:  
 ים קרוב יו להכירו לקא  
 ונת הפיכי רוחא יפרוק:  
 כ סגיאין בישן מערגן  
 לצדיקא וסן פורהון  
 פצא ליה יו: כא נמר  
 לכורקון אברוי תדא  
 מנהון לא ספברא:  
 ככ מיהוקא דר שי עא  
 בישא וסנאי צדיקא

ה"א קרוב ה' צדיקים מן פניו: רבות רעות. וזכר רגז. סגיאין פא

**רשי**

ורדפהו. כמקו' אחר: (יו) פניו. פנים של זעם (ליס'הר'ט' בלע"ו. בל"א דער ל'רן. וכן כתב רש"י ביומקאל י"ד ו') כמו (ויקרא כ) ושמתי לני את פני וגו' כך הכרו מנחם: (יח) צעקו. הלדקים וה' כמעט: (כ) רבות רעות צדיק. הרבה רעות ופחדים כאות עליו ומכלם נולד: (כא) שומר. הקב"ה כל עלמותיו: (כב) המותרת רשע

**ר"ק**

דבמו' מאת האל ששמירת האל דבקה בו ומצילוה בכל חרכו. וזו עני' ה' אל צדיקים ואם יקררו שום מעד יקרא אליו וישמע צעקתו ויצילוה מצרתו: (יח) פני. בצדיקים עיניו ושמירתו לטובה ובעושה רע פניו להכרית מארץ זכרם: (יח) צעקו. משכח אל הצדיקים שזכר לא בנשוי רע הדבק בו: (יט) קרוב. לשמוע צעקתם ותפלתם: ואת דבאי רוח וישוע. כפל ענין כמ"ש: ים רבות. פעמים רבות ינסה את הצדיק למטותו ולהוראת צדקתו לבני אדם כי לא ישה סודך האבת סגני הצדק ומכולם יצילוה שלא יכשל באחת מהם: (כ) עצמותיו. הם מעמיתו הגוף וסורו: נשברה. מלעיל

ורוא נפעל עבר: נשברה. מלעיל הוא נפעל עובר. ממות. אבן עזרא

**בנחת שי**

(יט) ולא דכתי. נעמ"ט:  
 (יח) צעקו. כשזכר מדרשתם וי"א כי זה הספוק שב אל שועת הצדיקים והנכון כאשר דברתי והעד. קרוב: (יט) לנשברי לב. הם ששכו מדרשת הרעה: (כ) רבות. הטעם הם תראו לדיוק שבאו עליו רעות אל יואש כי הטעם יצילוה מכולם: (כא) שומר. והטעם שאפילו על אבריו שום נזק גדול לא יהיה והזכיר העלמות כעבור מהם מוסדות הגוף: (כב) המותרת.

**רד**

(יח) צעקו. אכל כלבד יאסוף כחטלו ויסובו לסי' לו ישמע לסי' ויליגם מלכותם: (יט) לנשברי לב. הכניעו עלוה ושם מעמיתו: (כ) רבות רעות. חף הם יבואו על לדיק רעות כמות פון חולתו נאכדס כי מעולם יצילוה ס': (כב) חמתות וגו'. כהעס

**מיוזע עימ**

(יז) פני. ענין כעס כזו וכן חפן סח פלי (ויקרא כ) וזכו לפי שבהסכים נראה כהעס: (יט) דבאי. ענין כמות וכשכר: (כא) סודגה. מקו': (כב) יאשמר. מלשון שמעם וכן עמדי כאלו נאשמו ויאל' א')

**מיוזע עימ**

צדיקים נאקמס אוגניען ועניען צוא די צדיקים ואנוי יז שועתם און וייגען אוערין ועניען צו וייער גישרייא: (יז) פני' ה' בעשוי רע נאקמס צארגריג פנים איז אין די וויס מוען גיין להכרית מארץ זכרם צו פר שניידין פון דר ערד וייער גידעקניש: (יח) צעקו יהי ששמע דיא צדיקים שכייער און נאמ הערמ וייער גישרייא סקל צרוחם הצילם און איז נוי מציל פון אלע וייער צרות: (יט) קרוב ה' לנשברי לב נאמ איז נאהיקם צו די צוא בראקענע הערצער ואת דבאי רוח וישוע און די צוא שמוקענע גימיס העלקמט ער: (כ) רבות רעות צדיק פיל ביין און פארקמט קומען אוף דעם צדיק וסגיס יצילט ה' און פון אלע בייע ונאכין טוט איהם נאמ מציל ציין: (כא) שכר כל עמיתיו נאמ היום אלע בייער פון דעם צדיק אחת מהנה לא נשברה איין ביין פון ויי וערמט גימ צו בקאכין: (כב) המותרת רשע רעה

**לקומי יקרים**

גים ביין אויף זיין חבר. איז ער געגאנגען צום חבר און האט געזאגט צוא אים די ועלביגע ווערען וואס ער האט געזאגט דעם ערשטן. אז אהרן האט שוין פארשפאנען דער אנדערער איז שוין אויף גים ביין איז ער געגאנגען אהיים. אויף מארגן האבין דיא ביידע סענששין ויך גיפראפן האבין זיין ויך איבערבעטען און האבין ויך געקישט. רבי אלעזר הקב"ה האט גיזאגט יעדער מענטש זאל לייב האבין שלום און זאל פייגם האבין מחלוקת. יעדער שטוב וואס אין איר זאל פחלוקת זיגן וי וויס ווערן. דיא חכמים זאגן דיא שירל אדער דער בית הכפרדש וואס אין אים איז פחלוקת וועלן זי וויס ווערן. צווייא חכמידי חכמים וואס וואהנען אין איין שטאט און עס איז פחלוקת צווישען זיי וועס זיין דער סוף אדער זיי וועלן ביידע שטארבן אדער איינער פון זיי וועס שטארבן. און אמיל די מענטש וואס העלפם צוא אקריי וועס איין גיפראמס ווערן. דהב"ה וועס פארלייען זיין נאכטן פון דער וועלט. רבי ברכיה זאגט אויף אלע עבירות שטראפם קען גים פון הימעל דעם סענשש ווס איז אים פאר צוואנגיג יארה. און ביי די מחלוקת פון קרוב זענען אמילו קליינע קינד אונגענוועק ווארען. און די קרוב מאכין שלום צווישן פענששין איין און נייק גרויס. ווי ס'ר זאגן אלע סאג והבאת שלום בין אדם לחברו. צוא מאכין שלום זייכלם און אויף עולם הבא:

יִאֲשְׁמוּ: כִּי פִוְדָה יְהוָה נַפְשׁ עַבְדּוֹ וְלֹא  
 יִאֲשְׁמוּ כְּלֵי־הַחַסִּים בּוֹ: לֹה אֶל־לְדוֹדוֹ  
 רִיבָה יְהוָה אֶת־יָרִיבֵי לֶחֶם אֶת־לֶחְמִי:  
 הַחֹזֶק מִגֵּן וְצַנְהָ וְקוֹמָה בַּעֲזֵרְתִּי:  
 וְהִרְקַת חַיִּית וְסִגְרָ לְקִרְאֵת רַדְפֵי אִמְרֵי  
 לְנַפְשִׁי יִשְׁעֶתָךְ אֲנִי: דִּיבֹשׁוּ וַיִּכְלְמוּ  
 מִבְּקִשְׁי נַפְשִׁי יִסְגּוּ אַחֲרָי וַיַּחְפְּרוּ  
 חֲשָׁבֵי רַעְתִּי: הִיְהוּ כַּמִּין לְפָנַי־רוּחַ

יִהְיִיבוֹן: כִּי פָרוּק יִי  
 נִפְשָׁא וְעָבְדוּ וְלֹא  
 סִתְּמִיבוֹן קִל דְּקִבְרִין  
 קְמִי קִרְה: \* לְדוֹד  
 אֲתַגְרַי יִי בְּמִרְי הַנְּרִי  
 סִגְרָ קִרְבִּי קִבְלִי בְּעַלְי  
 קִרְבִּי: בִּאֲתִקְרִי הַרִים  
 נְעִיגִי וְקוֹם בְּמַעְרִי:  
 גִּי וְשִׁלּוֹף סוֹרְגֵי הָא  
 וּפְרוֹק לְאַרְעֵת רַדְפֵי  
 אִמְרֵי לְנַפְשִׁי פְרִיקָה  
 אָנָּה: דִּי בְּהִתֵּן וַיִּקְבֹּן  
 הַבְּגֵי נִפְשִׁי יִרְהֵן  
 לְאַחֲרָא וַיַּחְפְּעֵן  
 חֲשָׁבֵי בִישׁוּתִי: הִיְהוּן  
 הִיךְ כּוֹנֵן קִדְם וְעָפָא

רד"ק

פחח באהגח

רש"י

הרעה שחושב לכשות תמותהו יאשמו האלף בשרא לברו  
 והיא נקראת בתנועה קלה וענינו מן שוסמה. ואשם ושוסם בענין  
 אחד: (ג) אורה. השעים חושבים עליהם רעה והאל פודה אותם  
 מידם. ואבר נפש. כי הם חושבים עליהם לקחת נפשם:  
 ולא יאשמו. הרשעים יאשמו ולא כל החוסים בו יאשמו.  
 האלף בשרא לבדו והש"ן בשרא הראשון כו' והשני נע:  
 (ג) לדר. גם זה הכוונת בברוהו ספני שאול: ריבה ורבות  
 ציוו מבנין הפעיל משפטו הרבה: יריבו. חזירי ריבת ענינו  
 מריבו והוא תאר: לחם את לחמי. כפל הענין במ"ש: (ג) החוק.  
 דרך כשל באדם הואוה כלי מלקחם לחלום. החזק ענינו אחו  
 בחוקה. יבא בקשר בית ובלא בית התוה לשון אחיות נע:  
 וקובה. סלעיל ואק כמותו בספר: (ג) הירק. ענין הליצ  
 מנירה כלי הסגר דרך לקראתם ברדסם אחרי שלא ישיגו:  
 לקראתם חרב ובתניהם אי ישובו אחור מדרך אחרי: ויחמר  
 (ס) כמין. הוא התבן הירק והוא נרק למני תרוח: וכלאו ח'  
 כנחת שו

רעה. תמותה את הרעס הרעה שהוא עשה: המורה.  
 תמית: (כ) ולא יאשמו. לא יתחרו לה אמר אשמו שחסיו  
 כך (רפוטניווי'ע בלע"ו. רפוטניווי'ע בל"א בעריעון):  
 (ה) ריבה ה' את יריבו. עשה מריבה עם זוחס  
 שטעם מריבה עמי: לחם. לשון מלחמה וכן  
 לחמי. הלחם עם הנלחמים עמי: (ג) והרק חניית  
 כודיין כמו ארוק חרבי (שמות ט"ו) וירק את חניכיו (ברא'  
 י"ד) וסגור לקראת רודפי. הגן בניו וכיניהם כמחילה:  
 לנפשי. (א) מו"י מחילת"ל בלע"ו. והוא אי מו"י

אבן עזרא

(כ) יאשמו. כללף בשול לבדו והומס לו תחשם שמיון (כ)שם  
 י"ד): (ג) ולא יאשמו. כללף בשול לבדו והש"ן בשול.  
 הכללום נל והש"ן נע: כל המסית בו. כספרי ספדר כמלך  
 וימקץ ומיון עם שמכחיו סוף עקמת רלס:  
 (ה) ריבה. מלכס: (ג) וקומם. למעליל כמספס: (ג) שוסמך.

רעה. לחת מיד תמותה הרעס כנגד רעות רעות ליק: (כ)  
 פודה. ולא יאשמו. כמו וסוגיל ליק ואשמו וכמותה  
 תחשם שמיון: (ה) לדרוד ריבה ה' את יריבו. יריבו  
 יא שהוא הפך כמו אם טוב הסובו אם טוב ישיבי ה'  
 והננו בעיני שהם שנים שרשים: (ג) החוק. הטעם כי  
 המן והנהס שהקל למלחמה אין משעני עליהם רק עלין  
 ההנית: וסגור. לסגור עליה' שלא ישיגוהו ברדסס אחרי:  
 אחור. כמו יכונו מביין נעלם כי אלו היה מעליל הגו' היה כמו יפלו בלב אויבי המלך: (ה) יהיו. יתכן שידמה

מצודת ציון

מצודת דוד

לח (ה) לחם. מלשון לחמתי: (ג) והרק. מנין מלחם סדני  
 ממשלו כמו וסרקותיו לחמיים חרב (ויקרא ל"ו):  
 (ד) יסגו אחור. יהיו חמוי וכן לא כוון חמוי (לקמן מ"ד):  
 חורשני. מלשון מנחם: (ה) כמין. הוא ספולס כמספס:

שפדעש עשה הוא חמית חמוי ל"ל כהון עלמו מקטני עליו:  
 (כ) פודה. כמנון שבר העמים טובים פודה מן הברס:  
 (ה) את יריבו. עם המריצים ממדי חרבי להם בעכוני:  
 (ג) החוק. להוה עיך מן גו' ויהי מלכין כהונג  
 בלסם: (ג) וסגור. להכיל בדרך וסגור לקראתם לנל ידשו חמיו:  
 (ד) יבשו. כלסר לא יכלו ל: (ה) יהיו כבוין.

פירוש ע"מ

יהיו נעים ונדס ממקום נלקום לזון הכד נמסי סרוח:  
 אִיין הִלְצֵעֲרָגִים פִּאֲנָצֵר אֹן אִיין אִינְעֵרְנֵעִם  
 פִּאֲנָצֵר אֹן שְׁפִיִּיא אֹף זִיין אִיין סִיין הִלְצֵעִ:  
 (ג) הִרְקַת חַיִּית וְסִגְרָ לְקִרְאֵת רַדְפֵי אִמְרֵי וְיִחְמַר  
 אִיין שְׁפִיז אֹן פִּר שְׁלִימָא אֶקְעִיז סִינְצֵר אֶה יִאֲמַר  
 אִסוֹר לְנַפְשִׁי שִׁינְעֵתָ אִיין זֶאן צִוּא סִיין לִיבֵי אֶה בְּעֵן  
 דִּיין הִלְצֵעִ: (ד) בִּשְׁו וַיִּקְבֹּן סִבְקִשְׁי נַפְשִׁי לִאֲוִין וַיִּיא  
 קְבוּלֵשׁ אֹן פִּר שְׁעֵקֵם וְעֵרְדִּין דִּי וּסִי בִּאֲנָעֲרִין צִוּא  
 סִימִיין סִיין לִיבֵי יִסוֹת אֲחִירִי וַיַּחְפְּרִי חֲשָׁבֵי רַעְתִּי לִאֲוִין  
 זִיין פִּר רִדְקֵם וְעֵרְדִּין אֲחִירִיקֵר אֹן לִאֲוִין זִיין פִּר שְׁעֵקֵם  
 וְעֵרְדִּין

עֵם סִימִיין דַּעֵם רַשְׁעֵי דֵם פִּיין וּסִי עֵר פּוֹנֵן וַיִּשְׁאֵר צִדִּיק  
 יִאֲשְׁפִי אֹן דִּי פִּינְיָם פּוֹן דַּעֵם צִדִּיק וְעֵרְדִּין גִּשְׁוֹלְדִינָם:  
 (כ) פודה ה' גפש עבדיו גאמ ליינת אויס דם גפש פון  
 זייני קנעכט ויא יאשבו כל החסים בו און זיי מאכן ויה  
 גיש שולדען אלע דיא וואס בישעין זיך אין גאמ:  
 לה וא' לזי דער סגור איז צו דוד און אזוי זאגט  
 ער ריבה ה' את יריבי קריג זיך דו גאמ מיט  
 סיינע קרינער און האלמט קלחקה מיט דיא וואס  
 האלמין מיט מיר סלחקה: (ב) החוק מן חניכי נעם

וּמִלֶּאךָ יְהוָה דַּחַהּ: וַיְהִי־דַרְכָּם הַשָּׁךְ  
וַחֲלַקְלָקַת וּמִלֶּאךָ יְהוָה רִדְפָם: זִכְרִי־  
חַנּוּם טְמַנְוֵי־לִי שַׁחַת רִשְׁתָּם חַנּוּם תַּפְרוּ  
לְנַפְשִׁי: הַתְּבוּאָהּ שׂוֹאֵה לֹא יָדַע  
וְרִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־טָמֵן תִּלְכְּדוּ בְּשׂוֹאֵה  
יַפְלִי־בָהּ: ט וַנַּפְשִׁי הַגִּיל בִּיהוָה תְּשִׁישׁ  
בִּישׁוּעָתוֹ: י כָּל עֲצַמְתִּי וְהַתְּאֵמְרָהּ

וּמִלֶּאכָא דַּחַהּ: וַיְהִי  
אִירְחַתְהוֹן חֹשֶׁךְ א  
יַחֲסִירָא וּמִלֶּאכָא דַּחַהּ  
דְּרִיף לְהוֹן: ז אַרְוִם כְּנָן  
פְּרָסוּ לְוַתִּי שַׁחַת חֲצִדְהוֹן  
כְּנָן כְּטַנְוֵי־לִי שַׁחַת  
ח הַיְמִיָּה שְׂוֹאֵה לֹא  
וְהַחֲסָם וּמִלֶּאכָא דַּחַהּ  
פְּרָס הַצִּידִיָּה בְּשִׁירָא  
יַפּוּל בָּהּ: ט וַנַּפְשִׁי  
תַּחֲבִי בְּמִי־קְרָא דַּחַהּ  
תַּרְוִץ בְּפִירְקַתָּהּ:  
י פִּילְהוֹן אַבְרִי פְּהוֹן  
אַמְרִין מִן פְּהַךְ פְּצִי  
עֲנִיא

ת"א על עזמותי: נצטת כה זכה תמונת וחזקת (בכחם ז' ח')

**רדף**

דחאה: כי המזון פעמים יהיה לו מעמד לפני הרוח כשימצא דבר שיעמידנו אבל הם לא יהיה להם מעמד כי בלאך ה' ירחם: (ו) יהי: שחיתם ערבה והשלישת ומלאך ה' רדפם בני החולך בחשך וכשל ויפול וכן היחיד בחלקקות ויעזרו רגליו ויפול ועם כל זה יוכל לילך בנחת ואלו יפול אבל אם רודף אחרינו יצטרך לו ללכת במרוצה ועל כל פנים יפול: (ז) כי חננו: על לא חבטם בכפי טמנו לי: שחית רשתם. רל שחית ברשתם בלכוד שחפרו ביד וכמו וטמנו פרו ברשת כדי שאעבור עליו ולא ארגיש אפול לחטובו לנפשי. ככני לערו. אוני סקלם בתם אבל הם רדפוני חנם ופי' שחית ורשת שני דברים הם כי השחה היא חפירה ויש לפרש שחיה ככור רשת. סביכות שחית לרשת לרוב השדרה להם ולכודו ואחר כך אבר חפרו לנפשי שחפרו לי חפר' שאפלו בה והנענו כי בכל דבר שיכולו לחשוב החבולות ולהתעלל' עילות ללכדנו עשו כן: (ח) תבואהו: כניי היחיד כנגד כל אחר מאוביו או כנגד שאול: לא ידע: לא ירגיש בה עד שתבואהו כדי שלא יוכל להמלט מכנה: בשואה ופל בת ברשת שמסן לו: וענין שואה ככור הדימה הבאה מתאים: (ט) ונפשי: כשינקום לי מאוביו נפשי שחשבו לקחת' תגיל בה: השיש בישועתו שהישיבה מידם: (י) כל: זה איננו תוצא חבירו אלא נקרא במקו' רחב העצמות כפקום הנחף

מעמ"ט כל' אשכנו לו מיר ועלכט) כמו כרו טמה לנפשי (ירמיה י"ח): (ו) חשך וחלקקות: טניהס יחד כדי שיחליקו רגליהם בחלקקות וההשך לזינו מניחם להשמר מן ההלקקות כד"ל (שם כ"ג) לכן יהיה לרשע להס' כהלקקות בפה ידמו ופלו זה: (ז) חבירו לנפשי: טניהס לופול בה: (ח) שואה: חשך. (כרוחינה בעל'): מל' לחטי"ל' כל"ל שטויט רעטן. רייף. וכן ביוחקל ל"ח ט'): ורשתה אשר טמן. כן דרך לעמון הרשת ולכסותו נקט אלו כעמר כדי שלא ירגיש בה העיבה עליו עד שלכד בה: (ט) ונפשי הגיל: כשארעה מפתלם: (י) כל

**מנחה שי**

נעטא: (י) יהי דמס: נעטא כס"ס: וחלקקות: חסר וז' י: (י) כל עלמותי: כי קטני בעטם כהרש וסיפן כל חתי דש שמוחו (מנל יע) כל עלמותי תאכילט וכן בעלגול דק כ"ג רודפם: עד שלל יללו: וחלקקות: כפול כמו סחרחר להכירו כדרך וימש הסך כהוא כמו כאשר ימש העור ולכויות כמו ויחמם איננו נוכח כלל: (י) כי: שחית. מגורת יסוה על משקל אשר זורה כהמתמנ' רוח: (ח) תבואהו: לכל אחד רעה שישתאה כל שומעה: תלכדו: כדרך וזה שמו אשר יקראו: (ט) ונפשי רמו לנשמה העליו' ויקראה נפש בעבור היותה חסרה עמה: (י) כל עצמותי: רמו מצורת ציון

הרוח המזון אל מקום וינחו בו רק אם היה המלאך דוהה לא ינוח לעול' רק תפסוד כולו עד שלא ימלא: (י) יהי: העטם ככרהס עד שלל ידעו חותה דרך יצרתו: ומלאך ה' ככרות ולא יוכלו כהגלל: (ז) חננו: על לא חבטם בכפי: כמו נעטא עליו חשך שלל ידע להכיר: אשר טמן: כי כן הדקן כעטמן וככמות הכסה נלכ' חס' דחה להשמר תמני: תלכדו: חת הפורס חס' בשואה: (ח) תבואהו: חסר וז' י: (י) כל עלמותי: חסר וז' י: (י) כל עלמותי: חסר וז' י: (י) כל עלמותי: חסר וז' י:

ועקן די ווס טראכטין מיין פיינ: (ה) יהי ככין פני ריח לאוין וייא ויין גלייף ווי פלאונע וואס פרייהט אוועק פאר דעם ווינט ופלאך ה' ריחה אונג נאמטס מלאך ואל גיי פרי שטומן: (ו) יהי דמס חשך וחלקקות ויער ויען זאל ויין פרינסטער אונג גליקטיש' דען אין דר פרינסטער וועלן ווי זיה גיט קאנען היטין פרי דעם גליקטיש ופלאך ה' רדף אונג נאמטס מלאך ואל גיי נאך זאגן וועלן ווי גיווים פאלין: (ז) כי חננו חסני י' שחית רשתם אום ויקט האבן ווי בהאלמין צו מיר אין דער גרוב ויער נעץ חננו חסני ונפשי אום ויקט האבן ווי גיגראבין איין גרוב צו מיין לייב עם זאל

מצורת רוח  
(ז) וחלקקות: מנשון חלק: (ז) שחית: כור: רשתם: כמו וכשם וכו' פ' יקוב: (ח) שואה: חשך כמו חבטם חס' (לויב ל'): נעטא וכן גדול בלח נעטא (לקמן ק"ו) (ח) תבואהו: חסר וז' י: הכסה נלכ' חס' דחה להשמר תמני: תלכדו: חת הפורס חס' בשואה: בעטור החושך הכה עליו לא יראה ויפול בה: (ט) בח': פירוש ע"מ  
אריין פאלין אין איהר: (ח) תבואהו שואה לא ידע עם זאל צום רשע קומען אזו איין פרינסטערניש ווס ער זאל נימ וויסין צו היטין זיה פון דר נעץ ווס ער הט בהאלמין צו מיר ורשמו אשר טמן תלכדו אונג ויין נעץ וואס ער הט בהאלמין צו מיר זאל איהם אריין באצווינגין בשואה: פול בה אין דר פרינסטערניש זאל ער אריין פאלין אין דר נעץ: (ט) ונפשי חטיי בה אונג מיין לייב וועט זיה פרייען מיט גאמ אז איה וועל זעהן וייער מפלה פשיש בישועתי וי וועט זיה פרייען מיט ויין הרלף: (י) כל עצמותי האמרינה ה' כי כסיה אלע ביינע ביינער וועלן לויבין ריה גאמ דר פרי ווען

יְהוָה מִי כְמוֹךָ מַצִּיל עַנְי מַחֲזֵק מִמֶּנּוּ  
 וְעָנִי וְאַבְיוֹן מִגְדֹלוֹ: י' יְקוֹמוֹן עַדֵי חֹמֶס  
 אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתִּי יִשְׁאֲלוּנִי: יב יִשְׁלָמוּנִי  
 רַעַה תַּחַת טוֹבָה שְׂכוֹל לְנַפְשִׁי:  
 וְאֲנִי בַּחֲלוֹתֶם לְבוֹשֵׁי שָׂק עֲנִיתִי  
 בְּצוֹם נַפְשִׁי וְתַפְלָתִי עַל־יְהוּקֵי תִשׁוּב:

אָנִי אֶן פִּקֵּיף מַצִּיל  
 וְעָנִי וְאַבְיוֹן מִמֶּנּוּ  
 אֲנִי אֶן יִקְוִי מִן הַמְּדַר  
 חַמְסִינִי כִּי לֹא חֲבִיטִיה  
 שְׁלֵינִי לִי: יב פְּרָעִין לִי  
 בַּיִשְׁתָּא חֶלְף בָּבְרָא  
 בְּעֵן לְמִכְרֵל לְנַפְשִׁי:  
 יג וְאֲנִי בְּעָרֹן בְּעִוְתָהוֹן  
 לְבִישַׁת בָּקָא סִנְפִית  
 בְּצוֹמָא נַפְשִׁי וְצִלוֹתִי  
 עַל

ת"א ותי' תהלים: כדוקים: יב

**רדק**  
 כי העצלות הם תפלותי הנקף ויפדו: אבר כי הנפש והנקף יודו  
 כי שהצלה והרצאת הנקף דרך כבוד: או פ' עצמותיו וזכרונם  
 איבדו הנקף כשיבת הרפלות והתהורהר וכאלו הם ישובו: או פ' י'  
 כל עצמותי כי בהכנות וצדקה: אברי הנקף ישעבד אבר הורא  
 בהם וכאלו הם ישעבדו: מי כבוד כבוד: שתחיל ועני מחוק  
 יש גלגל גדול כבוד: ביציל יבר טוב ביציר דע: ועני ואביון כבוד: וכל  
 זה כספר ומהלל הנה ראוי שובד זה החכם בין התלונה נהיו לי על שנאולי: (יג) ישלמוני: שאלו מבני כבוד שלא ידעתי  
 שיעלם שמהו לא אצלי דבר ואני עשיתי עם אלה האנשים טובה: והם ישלמוני רעה שכול לנפשי או פ' י' קדו מבני מסת  
 בחכם ויבקש לקחת נפשי ויסובבו לה אם יוכלו: (יג) ואני: אם היה אחד מהם ויחלה הייתי כואב וליבשי שק וכתענה בעטרו  
 שראוהו האל ולא שתייח: בראה כך אבל לא היה כן לבני לזה אבר ותפלותי שהייתי כהפלי על חוקי השבוע כלומר הטוב  
 שהייתי בבקש עליהם יביא אלי: ויבית בצום טהורה כלומר בצום חסידו שיתענו קרובי החולה גם אני עייתי

**רש"י**  
 עצמותי: ולקסוד על כל: כי עתה: (יא) יקומוני: עלי חמד עלי חמס עני: (יג) והתפלותי על חוקי השבוע: כלו' ואם ילאמרו לא עניתי: חלל לרעתה שיכבד עליהם  
 מבני שהצלה אחי מארבו הנקום מבני ויבדרש ביציל עני מחוק כבוד: ביציל יבר טוב ביציר דע: ועני ואביון כבוד: וכל  
 יש גלגל גדול כבוד: (יא) יקומוני: היורו לי ישראל: שונאים יהיה בהם מי שנאולי: בכוני כבוד: בעד שקר ורף על פי שלא מצאנו  
 זה כספר ומהלל הנה ראוי שובד זה החכם בין התלונה נהיו לי על שנאולי: (יג) ישלמוני: שאלו מבני כבוד שלא ידעתי  
 שיעלם שמהו לא אצלי דבר ואני עשיתי עם אלה האנשים טובה: והם ישלמוני רעה שכול לנפשי או פ' י' קדו מבני מסת  
 בחכם ויבקש לקחת נפשי ויסובבו לה אם יוכלו: (יג) ואני: אם היה אחד מהם ויחלה הייתי כואב וליבשי שק וכתענה בעטרו  
 שראוהו האל ולא שתייח: בראה כך אבל לא היה כן לבני לזה אבר ותפלותי שהייתי כהפלי על חוקי השבוע כלומר הטוב  
 שהייתי בבקש עליהם יביא אלי: ויבית בצום טהורה כלומר בצום חסידו שיתענו קרובי החולה גם אני עייתי

**מנחת ש"י**

כל מלה כל שהיא צדקה ישוב החולם לקמן השוק חון משנים  
 שיקדלו בלא ענין צדקה רחב כל עמלותי תפלתיה: כל חסד  
 רש כמ"ס (במשני י"ט): מי כבוד: גמורה שלטו כדמלא ס'  
 נחמר ס' חן"ס מ"ג דגונון כח יב"ס דלא מכלל דכנס מהס' ס'  
 מי כבוד נחמד כדק"ס: כל עמלותי תפלתיה: מי כבוד וצדקה  
 סכ"ו: נחמד כל עמלותי טלונה דב"ס זכ"ס וזכ"ס דס' עקב על פי  
 ויעקב ויעקב אמנם בכל כספרי המתקדקים לא נמצא זה החליט עם  
 היולאים מי הכלל וגם כספריהם שלטו דב"ס זכ"ס וזכ"ס לא יב"ס זה  
 עמסה וכן בכל כספריהם שלטו דב"ס זכ"ס וזכ"ס דין אלהים דס'  
 דקדוק י"ן כלשון היה וכן מי כבוד כשיבדל כיה כספרי אלהים  
 סכ"ס ויב"ס מי כבוד הכני כספ' י"א דב"ס שלטו י"א דב"ס מנו ס'  
 י"ב ס' ולא יזכר עם מ"ב ג"י הוכרז השם חבל מי כבוד כדמלא  
 שלמי סמוך אלהים השם עמיה: עמיהו לדרשונו לא כל עמלותי  
 מחמדה ס' י' כמ"ן דב"ס כמחשבת חוק יב"ס חף ל' סמוך אלהים  
 השם לפי שלא נחמד על כיה ולא הודגם דק אה"ן שלטו כיה כי מ"ב  
 נכב ספלו וכספריהם כיה כמחמד ופ"ד כ' י' ל' ס' ע"ן כיון לקדק  
 בלוחו שלטו כיה כמחמד: עוד כמב"ס דב"ס חבל ס' נאלח  
 סקריהם כ"ן ב"ס זכ"ס ד"ב זכ"ס ל' כמחשבת חוק עמיה דב"ס מני  
 סקריהם ע"כ: וכמחשבת אלהים שמייה לכל באתר נדוה כלל  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

**אבן עזרא**  
 לגוף כי העמסה מוסדותיו וכאלו תדבר' ותעודנה כי  
 חן אלהים רק השם שיכול להחיל זה העני: (יא) יקומוני:  
 יבאר' למה יבוא השם עליהם הרעה ובתוכם שואה לא ידעה  
 כנגד אשר לא ידעתי ועם ישאלוני ישאלו ממני שאתן להם  
 מה שלא ידעתי רק בעדות חמס: (יג) ישלמוני: והרעה  
 הוא שכול לנפשי והוא חס: (יג) ואני: יספר עובתו והוא  
 כחלום לצום שק והנה ידעו כי כל עיניו חזק נפש  
 לעולם הוא לזם ועיניו חזק נפש וטובים חזק נפש  
 יום ענות: אדם נפשו ואם כן מה עמם להוסיף מלת בלום  
 והכ"ף תמותו והעמס כי ביום כבד עליו חלו קדו אלהים  
 וחקריו חן והיה יום ידוע ס' אני עיניו חזק נפש:  
 והתפלל על חוקי תשוב: אמר רבי לוי העמס שהייתי  
 מחפלל ואני משהו ונדכה והנכוו כדרך והשג לטכנינו  
 שעתים אל חיקם שיתן לי השם כמו תפלותי ובקשתי מהשם  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

**מצודת דוד**

בעזרת ס': (י) מי כבוד: מי מושע כבוד: כחוק מסנן: מן  
 כסודי כחוק ממנו: כחוקו: מני שרילה לגולו: (יא) יקומוני:  
 עדי רשע קמים להעוד כי נשאלים ומבקשים ממני להחזיר דבר  
 ששתיי נפש: כחל נפשי: חסלים לנכרה עליו עם כמישה: (יג)  
 כלום כפסוק: ותפלת: לה לומר מן יאמרו של: זה היה למען  
 פירוש ע"מ  
 דו וקעמס מאכין פאלין די רשעים און אזו וועלען  
 זיי זאגן דו גאט ווער איז אזו ווי דו ביצי עני מחוק  
 ככני נוס די בוקם מציל איין ארוכאן פון דעם ווס  
 איז שטארקער פון איהם ועני וזכין סמילוי און איין  
 עני און איין אביון איז גאט מציל פון דעם וואס  
 בגזירת אים: (יא) דען היינט יקומוני עני חקם שמייען  
 אויף אויף מיר אצטע נוייעלע פאלקשע ערדים אשר יא  
 יבקשי יאמרוני און ווס איהן נויים נים כקערין זיי פון  
 מיר: (יג) ישלמוני רעה מחת טובה זייא כצאלין מיר  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

**מצודת דוד**  
 בעזרת ס': (י) מי כבוד: מי מושע כבוד: כחוק מסנן: מן  
 כסודי כחוק ממנו: כחוקו: מני שרילה לגולו: (יא) יקומוני:  
 עדי רשע קמים להעוד כי נשאלים ומבקשים ממני להחזיר דבר  
 ששתיי נפש: כחל נפשי: חסלים לנכרה עליו עם כמישה: (יג)  
 כלום כפסוק: ותפלת: לה לומר מן יאמרו של: זה היה למען  
 פירוש ע"מ  
 דו וקעמס מאכין פאלין די רשעים און אזו וועלען  
 זיי זאגן דו גאט ווער איז אזו ווי דו ביצי עני מחוק  
 ככני נוס די בוקם מציל איין ארוכאן פון דעם ווס  
 איז שטארקער פון איהם ועני וזכין סמילוי און איין  
 עני און איין אביון איז גאט מציל פון דעם וואס  
 בגזירת אים: (יא) דען היינט יקומוני עני חקם שמייען  
 אויף אויף מיר אצטע נוייעלע פאלקשע ערדים אשר יא  
 יבקשי יאמרוני און ווס איהן נויים נים כקערין זיי פון  
 מיר: (יג) ישלמוני רעה מחת טובה זייא כצאלין מיר  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'  
 כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

**מצודת דוד**

כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

כספריהם כדמלא וכמחשבת עקב כי מה כמחמד עם דמחוקה דב"ס וזכ"ס כ'ן עמיה על פסוק כס' זו נאלח כיה כמחמד ס'

יִדְבַרְעֵי בְּאֶחָדֵי הַתְּהַלְלֹתַי בְּאֶבְרָאִים  
 קֹדֶר שְׁחֹתַי מִי וּבְצִלְעֵי שְׁמֵהוּ וְנֶאֱסַפּוּ  
 נֶאֱסַפּוּ עָלַי גְּבוּיִם וְלֹא יִדְעֵתִי קֹדֶר  
 וְלֹא יִדְמוּ מִי בְּחַנְפֵי לַעֲנֵי מַעֲוֹג הַרְק

על עובי התיב: יד היך  
 הקרא ותיך אחא דילי  
 הלקיח היה באי א  
 רמתאגר על אמיה  
 ספיר שתי: סו ובהבן  
 חדו ואתפנשו מהפנבין  
 עלי נשיעיא דמבבין לי  
 במלהון ולא תחמיית  
 אלו מבועין וכשי ולא

ח"א וכללי. מילכט טס ספדרין קו: חפסי. ספדרין כ: פתח באהגה עליו

מבין קרא: מי במלי שעויותא ובהרביא ומבגנא מעסן עלי

**ררק**

כללים. תלמי שהתפללו עליהם תשוב אלי: (יד) ברע  
 כאח לי ההלכותי. כללו היו לי אחי ורעי ההלכותי מיד  
 עליהם על: לרחס: כאבר אם. ככן המתחבל על אמו או  
 כאם המתחבל על בנה: קודר. לשון שרות: שקומי:  
 לולע ששכר בא עלי שמו ונאספו: נאספו עלי גבויים.  
 אכסיו פסחים כמו שאנו מתרגמין נכה חנירל. ומנחם  
 זכרו כמו נכאס (ישעיה' א) (אומניווי"א) כלל"ו  
 חמוניס"ר כל"א חרמען. דיא אלמאען נעהמען.  
 בעטעלער: קרעו ולא דמו. אלו היה קורעין את בגדי  
 לא היה דמי שותת לחרץ כשמלביטין פני: (טז) בהגפי  
 לעני מעוג דרק וגו'. בשביל חטיפות של ליגות אכילה  
 ושתיה שמגופין לשאל בשביל שאיכלם וישקם חורקים עלי  
 טמיה: מעוג. לשון אכילה כמו אם יש לי מעוג דלחיהו

נפשי ככהם כאילו היה אחי וקרובי: (יד) ברע. כל הייתי הולך  
 קודר על מי שהיה חולה כהם כמו שעושה הירע על ריני והאח  
 על אדויו או כמו שמתחבל הבן על אביו שמתחבל אב ואב  
 כי יותר טובא אדם על אביו שנוצר ככה בבגדו הניקתו  
 וגדלו ומסחתו עד שגדל אף אחר שגדל האם כשהיה בבית  
 וזכרתי לכן צרתי במאכל ובבשתה. כן שחתי וחלתי קודר.  
 כי האב והבספר הולך שחת. ומעם קודר. כי כפני היען  
 ואנחה יעום וזהר פני אדם כי יתקדר פניו או אבר קודר על  
 הסלכתי כי האב לרוב שחורים: (טז) ובצילי. והם שמעו  
 בשתייתי צולע מכאב איברי היו נאספים לספר עלי ולשכוחו זה  
 עם זה לחלי: נכים. אנשים שחורים כלו שהם נכים והרופים  
 סמיתותם. ופי לא ידעתי למה נאספו עלי לטובות לרתי כי  
 אני לא נגלתי להם רעה: קרעו ולא דמו. קרעו פיהם כרוב  
 שחוקו ולא שתקו בחשק עלי כי יבא לשון הקריעה בניין  
 הפתיחה בזה החרק. ויא לא פירש קרעו כה שלא יוכלו  
 להפיר את יתרהו וכן הוא דרך ביטל בעששים ודברים רעים:  
 (טז) בחנפי לעני. סביר על סבך ופי אנשים הנפיים ולענים  
 מהתקפים בדברים בפליה. זהו פי בעני שיהיה בפליה. ובית  
 בחנפי כבו עם. ופרושו אלה הגבויים יאכפו עם הנפיים ואנשי  
 לעג ישחקו ויחרקו עלי שניבו והבפרשים פירשו בעוג כמו

**מנחת שי**

עוגה ור"ל האנשים המתענגים ובעלי התאות: הרק. סבך.

**אבן עזרא**

בעבורי: (יד) ברע. התהלכותי. דכך עם כאכל אם  
 והכין שהוא עם קודר הלכתי ועעם קודר כי מנכה האכל  
 להנכים עלמו קדרות: (טז) ובציעי. הרמו כחלי מגורה והוא לולע על ירכיו בעבור שילהה לעמוד על רגליו וללכת  
 ככל בריא: נגבים. חתר על משקל מהים והוא נכה רוח כמו גלים ויא כמו נכה רגליו כנגד וצלצלי ועעם ולא  
 ידעתי שהם עידי חמם הכרתים ובקרחים כחלים נאספו נכים שפוחים מהם כל נכה רגליו וזע"פ שלא ידעתי מי הם:  
 קרעו. כשרי דרך מל שידברו רעות בי: ולא דמו. מגורת דמספפלי ככפל כמו חמו דברי איובי: (טז) בחנפי. י"א  
 שהנפיים יאמרו דבר שילעגו להם בעלי מעוג וזה הפי' ארוך חין לו עעם והקרוז אלי שאלה החנפי שיה חנפי לעג  
 הלאם בעיניהם כמעוג לחלו על דרך חוכלי עמי אכלו להם ע"כ למעלה קרעו כשרי והעד שכן הוא הכא חמרו חרוק

מחלוקת ג"ל וצ"ל זה הכלל זה דמיה ליה מן דפלי דהוה כפי ועין  
 מ"ש בפרשם בשלה נכס א"ס: (טז) ונאספו. נגיפא:

**מצודת דוד**

תשוב אל חיקי ותקוים צי: (יד) ברע. ההלכתי כפוף ומעונה  
 כללו יהיה כע ואלתי: כאבר אם. כאם המתחבלת על בנה קן  
 הלכתי בקדרות שחום: (טז) ובצילי. למה נעזר כחלי כי אז  
 ילחם האדם לפאוד על רגליו כיוצא כי אם כהגר וסמח: נכים.  
 אף המוכים כרגלים נאספו עלי ורלה נעזר כולו נאספו איש לא  
 נעזר: ולא ידעתי. על מה נאספו כלל לא היעוטי את אחד  
 מהם: קרעו. וכמה פוחים פיהם שחוקו ואינם יוכלים להחסיק  
 ולשחוק מן השחוק: (טז) בחנפי. טמיה יאמרו עם הכהנים  
 שרולה בזה וכל אחד מהם חנפו עלי שניו דרך כעס וקפי:

(יד) קדר. עין חאקך כמו שמש ויהי קדרו (יולל ה'):  
 שחתי. עין טמיה וכסופה: (טז) ובצילי. עין חגר  
 וסמח כמו והוא לולע ונכאשית ליב: נכים. מוכה ככלל כמו  
 נכה נגלים (שמואל ב' ה'): קרעו. כן יקרא פתיחת הפה לשחוק  
 וכאשר יקרא פתיחת הלונות כמו שחובד וקבע לו חלוי  
 (לענין כי) ולא דמו. וזה שחוק: (טז) מעוג. מרכה ועוגה  
 כמו אם ילגי פעוג (מלכים א' י'): הרק. עין שחוקה וטמיה

**פירוש**

פירוש. ע"מ  
 אורף קודר נאספו עלי נכים ויי וענן ווארן איין גינאמילמ  
 אורף מיר דוינקעדיגע לייט פרוקר שפלים יא ידעתי  
 אונ איך האב ויי גיט גיקענעם אונ ויי האבקען מיר  
 אזו שטארק מבנייש גיווען דם מין בלוט איז מיר  
 ענקמאנגיין קרש ולא דמו אונ ווען ויי וואלמין צוא  
 ריסין מין פלייש וואלם קיין בלוט גיט גיגי נגיין:  
 (טז) בחנפי לעני סיג פון וועגין די חניפות פון דיא  
 שפעקר וום ויי זאגן חניפות פר שאור המלך פרי  
 ער זאל ויי לעבן עסין אונ מרינקן איבער דעם חיוק  
 עלי שנינו בנות אימליקער פון די שפעקר שארין

הלונות ומחלוליים בצני אדם ובעבור מהן הסררה שמקבלים מני  
 פירוש  
 פרוקר קאו דם קובין אורף מיר וום אייש האב געקען  
 אורף ויי: (יד) ברע פאח לי התלכתי גלייה ווי אימליקר  
 פון די פיינט איז מין חגר אקער מין קרודער אזו  
 בין איך גינאנגין אונ האב מיד קצער גיווען אורף  
 זיערני צרות פאך אם קודר שחתי אזו ווי דם מרוערין  
 פון איין מוכער וום זי מרוערעם אורף איר זון אזו בין  
 איך גינאנגען פאר שווארצט אונ איין גיבויגען:  
 (טז) ובצילי שקחי ונאספי אונ אין מין הינקין דהיינו  
 גוען איין בריא איז גיקובן אורף מיר האבין ויי ויה  
 גיפקיים סיגי פיינט אונ זענן ווארן איין גינאמילמ



תהלים לה

**עָלַי שְׁנִימוּ: י' אֲדֹנָי כִּמְהָ תִרְאֶה**  
**הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׁאִיהֶם מִכְּפֹרִים**  
**יְחִידָתִי: י"א אֹדְךָ בְּקֹהֶל רַב בְּעַם עֲצוּם**  
**אֶהְלֶךְ: י"ב אֶל־יִשְׁמַח־לִי אִיבֵי שִׁקְר**  
**שִׁנְאֵי חֲנָם יִקְרְצוּעֵינִי: י"ג כִּי לֹא שְׁלוֹם**  
**יִדְבְּרוּ וְעַל רֵגְעֵי־אָרֶץ דְּבָרֵי מְרֻמּוֹת**  
**וַיִּחְשְׁבוּ: י"ד וַיִּרְחִיבוּ עָלַי פִּיהֶם אָמְרוּ**  
**הָאֵחָו הָאֵחָ רְאֵתָה עֵינֵינוּ: י"ה כִּי רְאִיתָה**

יהוה

מגול באנתה טגול באנתה

רדק

וענינו בשחוק אדם שנינו בראותו נקמח מאויביו: (ח) אדני. עד כמה תראה בעיני ובלחצי סהם כאלו אמר סתי תראה. משואיהם. כשאונו ומסותיהם משואיהם לשון רבים האחד שואה. בשלם וירח ומלקוש: ככפורים יחידתי. שחם כמם הכפורים השורשים ופי' יחידתי: נפשי: (יט) אודך. כשחצילני כהכפורים: בקהל רב. בהיות כל ישראל כאחד: (יט) אל ישמחו. בעבורי עוד כי הרבה שחטו עלי עד עתה: אויבי שקר. כבגור'ל ובאנת'ה ופי' שחם שונאים אותי בתום: ונחם יקרצו עין. יקרצו עין זה לוח בלעגם עלי. וקריצת עין הוא נגדוד העינים ללעג ולבוז. וכן בענין הוח בשפתים קורק שפתיו וכן מולל בגלגול מרחב באצבעותיו: (כ) כי. כמו ולא יוכלו דבר לשלום: ועל רגע ארץ. כבגור'ל באנת'ה ופי' דם דם בספרה: רגעי ארץ. הרעשים והשאגנים שחם בסרנוד ובנתח ופי' ועל כמו רעם ופירושו אלה החנפים והלועגים עם אלה הרענים יחשבו דברי סורטי עלי וחס בנתח ואני גולת ובצרה: (כג) וירחיבו. בשחוק ובדיבור ששראו אותי גולת מסקום לכך

מנחת שז

(י"ח) כִּבְהָ תִרְאֶה. כן כמובן (כג) לחפה פייט. כלא וי"ד פייט: זכרים ונקבות ועטם מכפירי' כשיהס כשיי אריה: (י"ח) אודך. כדרי כנגללו יודה השם כגלוי: (יט) אל. שקר. קשור עם אויבי כמו כונגלי חנם יקרל עין לגבור אריה העין רמו כמחטט ללעג: (כ) כי. אחר רבי משה כי רגעי ארץ כענין ארץ והטעם רמו למחמור וכמוהו עורי רגע וימחם: (כג) וירחיבו. מלת האם רמו לנקמה:

מצודה רוד

השנים אלו כאלו כסתקף כמו ויחרכו ען (ליכה ב'): (י"ח) כבחה. ענין זמן רב: כשואיהם. ענין חושך: ככפורים. סוקים ככפירים: יחידתי. כשמיים: (י"ח) עצום. ענין רבוי וכן טמנו לי אלמחמוז (ימם ס'י'): (יט) לי. ענין: יקרצו. ענין נדנד כעין ללעג וכן הוקד כענינו (מטלי כ'): (כ) רגעי. ענין כעין כמו רגע רגע ארץ: (ז) (כג) האח. ענין לבן שצחח כולו וכן אמסטי לרוב ע' (י"ח) האח. ענין לבן שצחח כולו

רשי

(מלכים א' י"ח) ומנחם פתר אותו לשון עונת לחם. וכן אם יש לי זעונת (סס) (י"ח) כמה תראה. כמה ארך חסים על הפניך לרחות כל אלה: משואיהם. מחשך שלהם: מכפירים יחידתי. מוסב על השיבה נפשי השיבה מכפירים יחידתי (יחידתי כשמי ס'י'ל'): (י"ח) אויבי שקר. ששונאין אותי על דבר שקר שמעתיך עלי מה שלא טלה כמחשבתו מעולם. אל ישמחו כמפלתי: שונאי. ששונאי' אותי אל יקרצו עלי עין ללעג כשיייהם על מפלתי. יקרצו (יזנאל'ט כע"ו). סובנאל'ט כלשון אשכח ווינקטן. כילנלעטן: (כ) ועל רגעי ארץ. על דכאי ארץ וכן רגע עין (ירמיה ל"ח) עורי רגע (אויב ו') וכן סי' דונט: (כא) האח האח. לשון מחסה מתהלל כמחלות לבו מרוב

אבן עזרא

עלי שנימו: (י"ח) אדני כמה תראה. ולא תראה נקמתך מהם: משואיהם. טס כחילו הוא משואתם כי טס שמת כמתכות כשיי אריה: (י"ח) אודך. כדרי כנגללו יודה השם כגלוי: (י"ט) אל. שקר. קשור עם אויבי כמו כונגלי חנם יקרל עין לגבור אריה העין רמו כמחטט ללעג: (כ) כי. אחר רבי משה כי רגעי ארץ כענין ארץ והטעם רמו למחמור וכמוהו עורי רגע וימחם: (כג) וירחיבו. מלת האם רמו לנקמה:

פירוש

(י"ח) כבחה תראה. עד מתי תראה כענין ולא שחטע: חשיבה. ככל נפשי מהטחם כלרוח אשר יכילו עלי: (י"ח) אודך. וזו אודך כקבל רב: (י"ח) אויבי שקר. אויבים לי כמנס: יקרצו עין. מלת אל משמטש כשחם כלאו מער אל יקרצו עין כדלך לעג: (כ) כי לא שלום ידבר. ככל דכויים כרוב ומלם: ועל רגעי ארץ. ככל הבסמטת מתיים כעקל ארץ וטעמו כלרוח: (כג) וירחיבו. כשחוק רב: רוחה עינינו. טס שחמלל ללרוח: (כג) וירחיבו.

אונ קרצו עין מיט זייגע ציין: (י"ח) אדני כמה תראה דו גאמ ווי פיר ארך אפים מוז זיין פאר דיר דאס דוא זעקסט דיא אלע זאכן אונ שנייניקסט השיבה נפשי פשיאיים קער אום ביין נפש פון זייער פינסקערניש ככפירים יחידתי פון די זייבין ברוךר פון די רשעים קער אום ביין זייגזיגע נשקה: (י"ח) אונ דענקסט מאל אודך גקלך רב ועל אידך דיה נאם ברוך אין איין פיל איין זאקלונג געם עצום אהללך צווישען איין שטאדך פאלק ועל אידך דיה רובין: (י"ח) אז ישמחו לי אויבי שקר זיין זאלען זיה גיט פרייען אויף מיין

יהוה אל־תחַרַשׁ אֶדְנִי אֶל־תִּרְחַק  
 מִמֶּנִּי : בִּהְעִירָה וְהִקְיָה לְמִשְׁפַּטִּי  
 אֱלֹהֵי וָאֶדְנִי לְרִיבִי : כִּי שִׁפְטֵנִי כַצְדָּקָה  
 יְהוה אֱלֹהֵי וָאֶל־יִשְׁמָחוּ־לִי : כֹּה אֶל־  
 יֹאמְרוּ בְלִבָּם הֲאֵח נִפְשָׁנוּ אֶל־יֹאמְרוּ  
 בִּקְעֵנוּהוּ : כִּי יִבְשׁוּ וַיִּחְפְּרוּ וַיִּהְדּוּ שְׂמֹחוֹ  
 רַעְתֵי יִלְבָּשׁוּ בִשְׂת וּכְלָמָה הַמַּגְדִּילִים  
 עָלָי : כִּי יִרְנוּ וַיִּשְׂמָחוּ חֲפָצֵי צַדִּיק  
 וַיֹּאמְרוּ תַמִּיד יִגְדַּל יְהוה הַחֲפִיץ שְׁלוֹם

לשתוק וי לא תחרש  
 מני : כג אהער והקין  
 קדיני אלהי ופרי נפתי  
 וי לתנרתי : כד דון יהי  
 כצדקה וי אלהי ולא  
 יחרון עלי : כה לא  
 יקרון בלבם וי חריאת  
 נפשנו דלמא יקרון  
 נקמא ויחיה : כו ויהתון  
 ויהקיעון בחרא דתרון  
 על בישתי יקפשוון  
 כהא ויכסופא  
 דמ תר דרין עלי  
 כו ויבועון ויחרון הקדי  
 צדקי ויקרון הקדיא  
 יסנו הקרא דיי דצבא  
 שרפא דעבדיה :  
 ורשינו

רשינו

פרח באתנו

דרק

אמרו האח האח ראתה עינינו כלומר ראתה עינינו כו מה שמיני : האח : שמחה והכפל לרוב השבחה : (כג) אל תחרש אל תשתוק לצמקתי ואל תעשה עצבך כחרש אלא תענוי תרשיעני כי אתה ראת לבסם ויבורם עלי : (כד) העירה והקיעה וקששתי וריבי מהם כי אתה אלוני לי שופם אחר שאתה ארון והארון ירוש משפם עבדו : (כד) שפמני : קח משפמי מהם בצדקתך ובושרך וצדקתך כי אתה יודע כי אתי האמת וכסם העול והחסם ואל ישמחו לי : אל ישמחו עוד לי : (כה) בלבם : אפי' בלבם לא יוכלו לשמוח עלי ולאמר האח נפשנו כלומר שחמני נפשנו ולא יאמרו עוד בלבנותו ושתתנו איתו : (כו) יבושו ויחפרו : הכפל לחוק : יחרו : כמו שנאספו יחד עלי לשמוח כן יבושו יחרו מתקוותם המגדילים עלי פיהם : (כו) ירנו : הם יבושו ויחפרו שהם שמחים לרעתי וחפצי צדקי יראו וישמחו ופי' צדקי ישירי מה שראוי לי : ויאמרו תמיד יגדל אבן עזרא

כנגד חמרו : (כג) העירה : שניהם פעלים חיסם ויאלים או יהיה העירה יולא והפעם עלמך כדרך קודר הלכתי שהוא יולא ועבדו שחבר העירה והקילה למשפמי חבר אלתי העפע העירה אלהי למשפמי והקילה חדני לריבי ופי' דעתי בעבור חמה אלהי ואתה חדני והפעם החלוק שלי כי עם חלתי ודלית הוא כתוב : (כד) שפמני : קח לי משפט דלק מהסם : (כה) אל : השמח נפסם ויתהללו בלשונם : (כו) יבושו : קעם יחדו כנגד נאספו עלי כים ופעול המגדילים חסר והוא לבון או חלה : (כו) ירנו : כאשר יבושו שמחי דעתי חס שמתו ההפלים לרמות לדקי ויגדל ה' פעגד המגדילים עלי :

מנחת ציון  
 (כס) אל יאמרו בלבם הלח נפשנו אל יאמרו : כס"א כ"י ואל יאמרו כולו וכן היה כתוב כס"א יבן כסן קח עממקה סמ"כ אום סול"ו ויסם נפשם לתחוק אום שכן במסלה שפול ב' א' נמסר מ' מן מ'ן מסוקים בקריאה ריבא ומלמחל אל אל דיון מד מנכין ויש לדעת כי במסוקים שם כהוב אל יאמרו בלבם וכן מלמחי כס"א וכן שמתחלה סים כהוב בלבם וסמ"כ כטוים בלבם וכן כעון שזסו א' מן מ' בלבם בקר אל ופי' נמסר ביהוקול"ד : בלעטכו : הפי"ן כהוב וסמס :

מצורת דוד

מצורת ציון

הלא ראייתם שמתחם עלי : אל תשוקו לכם מלקחת עסק בקמתי : (כג) למשפמי : לפשות משפמי ולריבי ריבי : (כד) כצדקך : כפי מרח דלךך ואל ממשפי : (כה) האח נפשנו : שמחה נפשט : בלעטו : בלעטו סמ דוד : (כו) יחרו : מולם יחדו וכל חסד יאלס כעושה חסדו : שמתו רעתי : השמחים כהוב עלי קעסם : המגדילים עלי : המתנאים ומחזקים עמלם מגדולים לעולי : (כו) חפצי צדקי : סמפלים סמלול דלק עס' : ויאמרו תמיד : ככל עמ יאמרו יגדל ה' סמסן כלסום עמדו :

פירוש ע"מ

אונזער אונ : (כב) ראייתו ה' אל תחרש דו נאם האקט עם גינעקו דרום שווייג עם גיט ויי ארני אל תרחקפמני דו נאם דר ווייסקער דיה גיט פון מיר : (כג) העירה והקיעה למשפמי איתי דר וועק דו נאם אונ וואך אוף צו סיון משפמ של פסקלה דס ויי זאלין משפמ סיון משפמ פון סייגע פיינט וארני קריבי אונ דו נאם דר וועק דיה צו סיון קריג : (כד) שפמני כצדקך ה' אלהי משפמ סיה אזו ווי דיין גירעקטיביטיים איז דו נאם סיון האר אונ גיט נאך סייגע מעשום נאך ואל ישמחו לי אונ לאוין ויה סייגע פיינט גיט פרייען אוף מיר : (כז) אל אקרו בלבם הווא נפשט לאון מיר

תהלים לה לו

עבדו: כח ולשני תהנה צדקה בל-  
 היום תהלתך: לו \* למנצח לעבד-  
 יהוה לדוד: י נאם פשע לרשע בקרב  
 לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו: י פי  
 החליק אליו בעיניו למצא עונו לשנא:  
 י דברי פיו און וכרמה חדל להשכיל  
 להיטיב: ה און יחשב על משכבו  
 יתיצב על דרך לא טוב רע לאימאם:

כח ולשני תהנה צדקה  
 כח ולשני תהנה צדקה  
 א לשקבא לעבדא בני  
 קדוד: ב אמר סרדא  
 לחיבא במקיעות לבני  
 צית לחלקא רבי לקביל  
 עינו: ג ארומ שענא  
 רי יה געניו קספח  
 חובין קסגי אולפנא:  
 ד מלי פומיה רישעא  
 וקבילו פסק למשכיל  
 לאו סקא: ה רשעא  
 חשיל על שניה ותעמד  
 על אורח דלא טוב ביש

ה' א חס פשע . כבודות סח  
 סקירה ע' ענ :

רשי

ה' . הם ישבחו תמיד האל עליו ויאמרו יגדל ה' : החפץ שלום  
 עבדו . הוא רוד שרצה בשלוחו ותצילו משונאי : (מח) ולשני .  
 הם ישבחו לאל עליו וכל שכן לשוני שחיא ראיה שחונה צדקה  
 כל תימם תהלתך כמו שחם ויאמרו תמיד : (6) לעבר . לפי  
 שחורשע דעתי שאון לו ארצן רשעים ויענישוהו על הרע שיעשה לישכר  
 אמר לעבד ח' כי הוא עוצר רשעים ורדקה פנו והוא עבד ח'  
 באסת יודע שיש לו ארון נומל האדם על הטוב והרע :  
 (כ) נאם . אנו אומר בקרב לבי כי הפשע שחורא היצו הרע כמו  
 שנקרא חסאת רובך אומר לרשע עשה מה שחירצא כי אין  
 פחד וגו' : (ג) למצא . מחליק אלו בעינו וביפלה על המעשה  
 חפתנו לחפש המעשה הרע עד שימצאו וסרוב התמדתו יקח  
 הוא בלבו שחורשכ רע : חדל להשכיל . לבו ולהטיב דרכו  
 כי איננו פונה לשום עסק . ובימים יתיצב וגו' . ואמר לא טוב כמו  
 סמוכים או פי' כי אין בדרכו בשום צד טוב כי כל רע ואין עת

לו (ב) נאום פשע לרשע בקרב לבי וגו' . הרי זה  
 מקרא מסורס יש בקרב לבי שהפשע הוא הילך  
 הרע אמרו חסדו של יהוה פחד אלהים לנגד עיניו  
 בקרב לבי . כאדם שאומר כמדומה אני : (ג) כי החליק .  
 הפשע על הרעש חלקקות בעינו כדי שומאל הקב"ה את  
 עונו לטנו אותו : (ד) חדל להשכיל להיטיב . מנע  
 נלמו מהשכיל להיטיב ממשי : (ה) יתיצב על דרך לא  
 טוב . הקב"ה נתן לפניו דרך הטוב וירד המות והוא בורח  
 בעבירה וישנא : (ו) דברי . כי אם ידבר טוב בפיו און וכרמה  
 (ס) על . כי המפת הוא מקום המחשבה בעור האדם ער  
 אשר איננה סותרת . או אמר כך שלא יאמר רע פעמים

עורא

לחסד הרשע אל תפחד ע"כ אין אלהים לנגד עיניו בי  
 החליק . מנו אמריה החליקה כמו ואכני חיש חלק כי החליק  
 דכר הרע בעיניו למנוח השם עונו וישאלהו על דרך אלהים  
 מלא את עון ענדקד : (ד) דברי . ונקשר חלל עם למ"ל  
 כמו ויחללו לבנות העיר : (ה) און . על משכבו . כלילה :

(כח) ולשני . כנגד אמרו האל ותהנה לדך כנגד שפטני  
 כלדך ועסם כל היום שככה יהיה תמיד :  
 לו (6) למנצח לעבד ה' לדוד . טעם לעבד ה' בעבור  
 שהזכיר דברי הכושטים והמורדים בשם הנכבד :  
 (כ) נאום . הטעם זה האשוב בקרב לבי כי הפשע כאלו ידבר

מצודת דוד

(כח) חנה . תדבר : לו (כ) נאם . עין מאמר הוא כמו אלס  
 סהדון (יטסיס ח') : פשע . ילך הרע יקבל פשע כמו שנקרא סטלס  
 וכמו שכתוב (מח) חסדך חובין (כלאס"ד) : (ז) און . פעל וסכר :

(כח) צדקה . סלדקה שפטיס לי : כל חיים . אספר סתלקן :  
 לו (כ) נאם פשע וגו' . כלס לומר חושב לבי בקרב לבי שסילך  
 לנגד עיניו ויאמר לרשע און מי בעולם טיביה פחד  
 אלהים לנגד עיניו כי אין התקום משניה בעולם הסטל וזוה עשה  
 מס שלבו חסן : (ג) כי החליק . כי כפסויו מחליק ויסיס לו  
 כי חיש דורש עולם אליו : (ד) דברי פיו . וסכשע יסח לו וסכוו  
 וסחטיב דרכו : (ס) על משכבו . בעת אשר יסח מן סהדוה

פירוש ע"פ

ביר דוד ציון קנעקט : (כח) ולשני תהנה צדקה און  
 סיון צונג נאל ריינען דיין גידעקטיקייט פי היום  
 תהלקה ציון נאנצן סאנ נאל סיון צונג ריינן דיין לוב:  
 לו (א) למנצח לעבד ה' לדוד רער מקומר איו ותאנען  
 לימאכט צום לוי ער נאל נאם לובקען מיט  
 אים און דוד נאקס קנעקט הם אים נימאכט און  
 אזוי נאנט דוד : (ב) נאם פשע לרשע : בקרב לבי מיר  
 באקט אין סיון הארצין דס רער נצד הרע וואס ער  
 הייקט פשע דר נאנט צוא אימיליזין רשע אז פחד  
 איהם נגנני עיניו דאם נאקס מורא נאל גיט זיין צוא  
 אנקנעקענין צינע אונגן : (ג) פי תחליק אליו בעיניו רען  
 רשעים

ה' א חס פשע . כבודות סח  
 סקירה ע' ענ :



תוֹשִׁיעַ יְהוָה: יְמֵה יִקְרַח חֲסֶדְךָ אֱלֹהִים  
 וּבְנֵי אָדָם בְּצַל כְּנָפֶיךָ יַחְסִיּוּן: מִיְרֵוּן  
 מַדְשֵׁן בֵּיתְךָ וְנַחַל עֲדְנֶיךָ תִּשְׁקָם:  
 כִּי־עַמְךָ מִקּוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־  
 אור: מִשֶּׁחַר חֲסֶדְךָ לִי־דַעֲיָה וְצַדִּיקְתְּךָ  
 לִישְׁרֵי־לֵב: יִבְרַח־תְּבוֹאֲנִי רַגְלִי גֵאוּה

י ב צ י ר א ת פ ר ו ק י י  
 ה ק ק ה י ק ר ט ו ב ק י י  
 י ב ג י ג ש א כ כ ט ל י  
 ש ק נ ק ה י ש ר ון ל ר ו ח י צ י ון  
 מ י ח ר ו י ון ב ד ט ון ב ר כ ת א  
 ד ב י ת ה ו ב ק ו ב ע ד כ ס י כ ו ת ה ק  
 ת ש ק נ ק ון: י א ר ו מ ע ק ה  
 ש י ב י מ י ון ב י ו י ק ר ה  
 ג ת מ י נ ה ו ר א: י א ג ג ו ר  
 ט ו ב ק ה צ ל י ד ע ה ו צ ד י ק ת ה  
 צ ל ת ר י צ י ל ק א: י ב ל א  
 ת ש ר ע נ נ י ר ת ל א ד נ י ו ת ה ק א  
 ר ת א מ ע י ק ר: כ ו כ מ מ ע פ ק ר י מ' כ' סו (ע' ט' כ' ח' מ' ג' ל' י'): י ר ו י ון: מ' ט' מ' ט' מ' ט' י' ב' ז' ו' י' ב' ד'  
 ר ש י

מלמס ככהמה בעניה חושיע ה' (ח) מה יקר חסדך. אינו כדי להמסך על הרשעים הללו אכל בני אדם אשר כלל כנסתך יחסיין הם ריוון מדשן ביתך ונו': (וב) אל תבואני רגל גאוה. אל תבא עמי רגל הרשעים הללו בעת קבול יחסין. בעהב יחסין בצל כנפיק אותם שהם בני אדם באסת לא אותם שרם כבהסת ולפיכך אמר אלהים שעניינו שופם כי שם יגיע לכול אדם ואחד כמשהם: (ט) ריוון. כל זה ועל העהב ועלם הנשמות והכלאים הוא בית ה' כמו שפירשנו ורשעו ההידיון הוא השנת ידעת האל יתברך והיא השובה שאין אחרית רעת והשבע שאין אחרית רשע ובאם. והפעם ותלך שיא הענינים לרוב כמו סי הנחל. והפעם תשקם. שאנתם העורם בדיעה: (י) כי. כמו מי הקסור שלא ימסרין אל התה"ב בלא המסך והם חיים שאין אחרים מיתח והאור הושך ותר באורך נראה אור: (י"א) משוך. חמש שבת בענין הגמייה: חסדך. חסד העולם הוא שיכול להתמסך בכחמה ובכחות שלא יהיה לחם מנוע מספק העה"ו או יודיה מ"י המסוק לכה"ב: (י"ב) ליוויץ. הם החכמים המתמסקים בתורה ובכחות האלהים כפי חסם: לישרי לב. הם החולקים בתם לב וביושר מהתקיים בתורה ובכחות אלם שלא הגיעו לחכמה האמתית רק סודרך חקבלו. ובקש שחאל שימסוך חסדך שהוא יתרון השובה ליוודיעך בעולם הבא וצדקתו היא השובה הראויה לישרי לב: (י"ג) אל תבואני. תבואלי. בקש שלא תבא על רגלי אבן עזרא

עמוקה שלא יראה אדם ועמם אדם ובהמה שהוא ישפוט כל מרגיש על דרך ומיה כל מה אשר רענו: (ח) מה. בעבור שהאזיר אדם ובהמה הנכבדים מהלדס ומה יקר ישרת בעבור שנים ומעטם כאליו כחוב ומה יקרים בני אדם אשר כלל כנסתך יחסיין לו מה יקר לכל אדם מהס: (ט) ריוון. כמו רכיוון וקסם ביתך הם המתבודדי לעבוד השם בביתם והעבודה תהן נפש ודעת השם תעדנס ועמ' נחל שלא יפסד: (י) כי. במקור חיים. הוה השבתה העליונה' שלא חמות: באורך נראה אור. כיונו לכשר הטו' הבא כי אין דבר בעולם הזה נכבד מהאור והוא עלם ואינונו גוף: (י"א) משוך. טעם ליוודיעך שהם כמעלה העליונה והאזיר משוך בעבור שחמדו בשמים ומשוך משתם בעבור חתר והוא ושוך דלקתך לישרי לב שיש להם מעשים טובי' ולא לל היו כמו יודעי מסה: (י"ב) אר. הטעם אל תבואני מצודה דוד

מפול: אדם ובהמה. חמה ה' חושיע השלם והטוב שהסם כי על הכל השמים: (ח) מה יקר. מה מאלו יקר וחסדך חסדך שאתה עושם: כי בחסדך מהלם להם למחסה: (ט) ריוון. משהו חסדך וחסדך וכוה מדתך מהלם לרוב השטע: (י) כי עמך. כהסעם כהסעם כי לרוב נלאה הלהם לכל נומר מיוחנת ומוכה הוא מכל אור: (י"א) ליוודיעך. להיוודיעם אופך להלמין קן: (י"ב) אל פירוש ע"מ

בְּהִקְהָה מִקְמוֹ בְּנָאֵם לְיִיְהוָה הַעֲלֶפְסָן: (ח) מה יקר חסדך אלהים נוי יועיר טייגער איז ריוון חסדך דו נאמט ובני אדם בצל כנפיה יחסיין אונ די קענקשויין באשויצן יוה אין דעם שאמין פון ביינע פליגיל: (ט) ריוון משך ביתך זי נוערין אהן ליועמ פון דעם פעמקייט פון ריוון הויו ונחל עדניך תשקם אונ דעם מייך פון ביינע פענגנים וועממו זיי מאכן טרינקן: (י) כי עמך סוד חיים דען מיט דיר איז דך קוואל פון קוועלענדיגע וואסער באיהר נראה אור חיים ריוון ליבט ווערם ליוען לייבט: (י"א) קשך חסדך ליועיה צו אום ריוון חסדך צו די נום ווייסין דייך וצדקתך ליושרי לב אונ ריוון צדקתך צי אום צו די רעכט פאןטיגע הערצער: (י"ב) אל צייטער בהמות. וויא עס שפיטט אין פסק אדם ובהמה תושיע

מפול: אדם ובהמה. חמה ה' חושיע השלם והטוב שהסם כי על הכל השמים: (ח) מה יקר. מה מאלו יקר וחסדך חסדך שאתה עושם: כי בחסדך מהלם להם למחסה: (ט) ריוון. משהו חסדך וחסדך וכוה מדתך מהלם לרוב השטע: (י) כי עמך. כהסעם כהסעם כי לרוב נלאה הלהם לכל נומר מיוחנת ומוכה הוא מכל אור: (י"א) ליוודיעך. להיוודיעם אופך להלמין קן: (י"ב) אל פירוש ע"מ

אונ דעם אוציר זאלם איר זיי אנועק רבין. דר פלך פון קרבן המ גינתן אלפסנדר ויצם פארואונקערס. האם דער פלך גינתן גינתן צו אלפסנדר איה האם שלעכט געפסקת? הם אלפסנדר גינתן דו האסם גוט געפסקת. האם דער פלך גינתן צו אלפסנדר ווען אין ריוון לאנד וואלם געפסקען צוה דיר אזוי אמשפס וויא וואלסטו געפסקת. האם אלפסנדר גינתן איה וואלם הייסן בען זאל גיידע רינגן אונ דאס געלם וואלם איה צוה געפסקת? האם דער פלך גינתן צוה אלפסנדר ביי איה אין איה לאנד רעגניס? האם אלפסנדר גינתן א. דיא ווען אין איה דא ביי איה? האם אלפסנדר גינתן א. אויב ביי איה דא בהמות? האם אלפסנדר גינתן א. האם דו פלך גינתן צוה אלפסנדר עס בען ארויס גיין פון איה אייגער גשמות. גיט אין אייגער זכות רעגניס בייא איה. אונ יום אין אייגער זכות שפיטט בייא איה דו ווען אין דער זכות פון אייגער בהמות גינתן ביי איה דיא ווען אין עס בען רעגניס. אונ איר לעבט אין דעם זכות פון ח. הקב"ה העלפס דעם פענקשם אין דעם זכות פון דיא בהמות:

**וַיִּדְרֹשׁ שְׂעִים אֶל־תַּגְדֵּנִי: י שֵׁם נִפְלֹא פְעֻלֵי אֹן הָחוּלָא יִכְלֹקוּם: לוֹא לְדֹרוֹ אֶל־תִּתֵּחַר בְּמַרְעִים אֶל־תִּקְנֵא בְעֵשִׂי עוֹלָה: י בִּי כַחצִיר מְהֵרָה יִמְלֹו וּכְיִרְק לְשֵׂא יִבּוֹלוֹן: ג בְּטַח בְּיְהוָה וַעֲשֵׂה**

וידהוון דרשיעא לא תמלק קלני: י המקן קפלו עברי שקר ודחין וקא יוסי פון למקם: " לדרד לא תגרג בקבא שין קמהני דקנהוון ולא תגנין קעברי מלוקא למדונג עמהון: ג קמור דספיהוון הך עקבא בקרהוקא יחמלקו

רמ"א אל סתור: ברכות י' מנחה ו' וסוד י"ב: בטה דה' : וסוד סוד סוד

והך ירוק דתהא ונתהוין: גרמיז בפימרא וינעכדמב שרי ארעא

וחסן

רש"י

רד"ק

שכר להיות חלקם עם הלדקים (לשון חלק . אהלפרטי"ה בלע"ז . כמו אהלפרטי"ה בל"א לו דעם טהייל סא"ל): וידר ששעים אל תגדני . ממקומי כשזכי לירש משנה חלקי וחלקו של הרשע כשזכה כענין שנאמר (ישעיה ס"ח) לכך בארש משנה יירשו . ואז: (יג) שם נפלו פועלי און . שם יכינו במפלגתם ושם דוחו ולא יכלו קום: לו (א) אל תתחר במרעים . מוכיח את ישראל הוא שלא יתחרו בהללחת המרעים לנשות כמעשיהם כמו (ירמיה י"ב) ואיך תתחרה את הסוסים . לרוץ במרוצתם . (אחט"ו) בלע"ז . האטער בל"א איילען . וכן בירמיה י"ב): אל תקנא בעושי עולה . לעשות עולה כמותם: (ב) ימלו . ש"רוע סרנקיי"ן בלע"ז . כמו סרלא"ס טראכטיע בל"א . ווערדען אב געשניטעטן . אהרות אס לא אנוול ואנווב אז אהן לעני לדהק במה אהפרנס:

אבן עזרא

רגל אנשי גאוח והעטם על דרך שיכבנה בחילו אמ' שלא יתחברו עמו כזכית השם: וידר . הכזיר הרגל ויהי וועם אל תגדני מדשן ביחד למקום אחר: (יג) שם . והעטם יפלו במקום שחשבו להטירני שם לפני בואם אלי ויש אומרים ברוך ה' כי לא יתחברו עמי כדכתיב (ישעיה ס"ח) ויהי וועם אל תגדני כי יפלו הם כאשר נפלו הדומים להם בזמן שעבר:

האויבים הבאים בנאות למרדני במלחמה ולא אחיה פנו לעפדת האל: וידר רשעים אל תגדני . כסוקומי שאני מתבודד בו לדעת דרכיך . וזכר הרגל וחזר כי באים ברגלם ונלחמים ביד: (יג) נפלו . עבר במקום עתיד כמנהג הנביאות ודברי רוח הקדש ופי' יפלו שלא יהיה להם כח לבא בארצנו ולהלחם עלינו: דרו ולא יוכלו קום . תהיה להם דחיה ונפילה שלא תהיה להם תקומה ומילת דרו מלרע חריבי בחיית והוא מבנין שלא נזכר שם פועלו סהדגוש: ולא לדר . לפי שזכר מחשבת הרשעים ומעשיהם אמר שלא ימותה אדם להם בראותו הצלחת כי לא תתבוד . ופי' תתבוד . התערב והוא בשקל הפעל שרשו תחר: אל תקנא . כשתראם שורים: (ג) ימלו . יכירו והוא מן חקל שרשו נמל והוא פועל עוסר: וכירק . כמין לדשא כי לא יוכלו בהבמחית העיקר שבדשא ועשב אלם הצומח טעל הארץ והוא חירוק והלח שבו והוא מתיכבש ונובל במחרה והעיקר בשאר בארץ ויצמח אחר זה . והזכר הכלל במבחרה נמשל לירוק שבו כי העיקר בשאר ימים רבים: (ג) בטח . פי' הפוך עשה שהעיקר נמל לשון כריתה: (ג) בטח בה' . ואל תאמר

בנחת שי

לכיות תאר השם. טרשים: (יג) דרו ולא יכלו . לדעת החכם ר' יהודה מלמד דרו מנעילי כפלם מהם כן והסכם ר' יונה כתב כי מלא אורו כספר מדוייק מלמד וכן מלאוסו כספריים מדוייקים מלמד דר"ק בפי' ומכלול דף קמ"ו טרשים: לו (ב) יבולן . לית וענא:

הרגל לבוא אלי תכשל ובהתחוק היד להנידני יהיו דחויים כמו דחה דחיתני לפנול ופי' שם כמו אז וכמוהו שם יעקוב ולא יענה ויתכן היות שם רמו למקום שפלו שם פועלי און בימים קדמוים והעטם שאדע כי יד רשעים לא תגדני כי יפלו הם כאשר נפלו הדומים להם בזמן שעבר:

לו (6) לדרד אל תתחר . יש אומרים כי תתחר מבנין התפעל מגזרת חרון ועטם כמרעים בעבור המרעו' ויהי על משקל אל תתגר צע וי"א כמו תתחרה את הסוסים א"פ' שהוא מהבנין הקל: (ב) כי . החזיר הוא הירק וככה המלמחי הקים חזיר את החזיר ואת הכללים: ומפעלי הכפל א"פ' שהלמ"ד חסר דגש כמו הירק דגה פניה: (ג) בטח . אמר רבי משה הנכון להיותו עשה טוב ובטח בה' רעה אמונה ושכון ארץ ויתכן היות האחרון סבת הראשון

מצודת ציון

(יג) נפלו . כמו יפלו עכר במקום עמיד: לו (6) תתחר . ענין הדמיוט וכסתמרב כמו ואיך מתערב אל סבוסים (יביתים ר"י) כבדעיק . כרשעיים: (ג) ימלו . ענין כרשים כמו שי מלמס (לקמן ק"מ): יבולן .

בעושי עולה . בהללחת עושי עולה: (ב) כי כחציר . לא וכירק דשא . ויק' של דשא והוא הולמח ממעל על הפלך היקוב פירוש ע"מ

תבואני . אל תפיא אלי כגל אנשי גאוח להכר לי והרשעים לא יכדו אופי ממקומי ביד חזק: (ג) שם נפלו . במקום אשר יבואו להכר לי שם נפלו ויהיו דחויים מכלי קום: לו (6) אל תתחר . אל תתערב במריעים לנשות כמעשיהם: לא תעידו בהללחת כי מטר יכדמו כעשב הזה הנכרס במחרה: והלח שבו ממחר לכמוש מן הסוסים: (ג) בטח בה' . לנחת אל

דיא ישראל און נאגמ אל תתחר במרעים דוא ישראל נאקטמ ויה נים רייצין אין דר הגלחה פון דיא שלעקבטע ליימ צו קאן אזו ווי ניייערע מעשעים אל תקנא בעשי עולה און נאקטמ דיה נים מקנא ויין אין די וום מונען אום רעכט צו קאן און ווי ניי דען וייער הגלחה ניייערע נים לאנג: (ג) כי תחזיר סתרה יפלי דען און ווי גראו ווערין זיי גאר פאר שניטין ויבדק רשא ויבויג און אזו ווי גרין גראו ווערין זיי פר ווינאקעט: (ג) דרום בטח בה' ועשה טוב פר ניקער

דיך

תהלים לו

נִסְסוּ בְּהִיָּקְנוּתָא : ד וְהַתְּפַקְנָא עַל יְיָ וַיִּזְכֵּן  
 לָךְ כִּשְׁלֵי לְפָנֶיךָ : ת גַּלְיָ  
 עַל יְיָ אֲרַחֲמֶךָ וּסְבֹד  
 עַל מִיָּסְרִיךָ וְהוּא יַעֲבֹד :  
 י וַיִּפְּקֵךְ בְּיָדְךָ גְּהוּרָא  
 צְדִיקָא וְדִינָא הַיָּד  
 מִיָּדְרָא : ז וְשִׁתּוֹק קָרָם  
 יְיָ וְאוֹרֵיךָ לִי הֵן לֹא תִגְנֹג  
 בְּרִשְׁעֵי אֲדָמָה דְּמַצְלִיךְ  
 אֲרֻחִיָּה בְּקִבְרָא דְעַבְדֵי  
 עֵצִית

טוֹב שְׂכָן אֶרֶץ וְרַעַה אַמּוֹנִת : ד וְהַתְּעַנְג  
 עַל־יְיָוָה וַיִּתֵּן לְךָ מְשָׁאֵלֶת לְפָנֶיךָ : ה גּוֹל  
 עַל־יְיָוָה דְרַפְּךָ וּבִטַח עָלָיו וְהוּא  
 יַעֲשֶׂה : י וְהוֹצִיא כְאֹר צְדִיקָךָ וּמְשַׁפְּטֶיךָ  
 כַּצְהָרִים : ידוֹס אֲלֵיהוֹה וְהַתְּחַוְלֵל לוֹ  
 אֶל־תִּתְחַר בְּמַצְלִיחֵי דְרַבּוֹ בְּאִישׁ עֵשֶׂה

ת"א והעננג . טמו קמפטרות מ"ס וזכר פתח : גול פ"א . עקום פ"ד פ"א ופ"ד : דוס ל"ב . גיטין' ו' זכר' ד"א : זל פתח עקום פ"ד סו : ר"ש"י

טוב ובטח : שכן ארץ רעה אמונת . כי הנמול אחר משה  
 הטוב ויש לפרש כל הפסוקים בעשיה הטוב . והוא עבדות  
 הלב שיבטח בה' בכל לבו ויבין כי הוא העוזר והמכשיל לא  
 כעושה נכח : ועשה טוב . הוא מעשה היר שותן בצדקה  
 ויעשה ביצות האל : שכן בכל מקום שתשכון רעה אמונת  
 תלמד לרבים לעבוד ה' . והבלבד בני אדם רועה אותם וזו  
 עיקר עבודת האל יתברך בשה כי מה שצריך בצבורת האל  
 יתברך בשה כמו חוד'ת' והפסלות עיקרם הוא הלב ואיני  
 יוציאם בפני צדא ידי חובתו אבל לפור אחרים לא יתכן וזלתי  
 בשה . וזו רעה אמונת כו"ו וישא אברהם את עינו :  
 (ד) והעננג . אם תעשה מה שצויהו'ך תהננג על ח' ללמד

ועשה טוב . ולו השכון ארץ לארץ ימים : ורעה אמונה .  
 תחלכו ותתפרנסו מסכר האמל' שהלמנת בהקדוש כ"ה לסמוך  
 עליו ולטעות טוב : (ד) והתעננג על ה' . התעננג בתפוקו'  
 על משנתו של הקב"ה : (ה) גול על ה' דרפך . ונגל  
 עליו כל כרכיך : (ו) דום לה' . המתן ליסועתו כמו (ס"א  
 י"ד) אם כה ויאמרו אלינו דומו לדיחוקן ומנחם הכרו לשון  
 דמנה כמו וידום אהרן (ויקרא י') וגם כן פתר טוב ויהיל  
 דווסם (איכה ג') ודווס מידה לו : והתחולל . לשון תחלת :

תמצא העננג בו בכל מה שתתאמה והוא יתן משאלות לך ובא הצווי במקום איתן או פי' תהננג ששתשם בעבודתך את  
 ח' והיה נהנה בה והוא יצא הארץ : (כ) גול . כל כרכיך השך ונגל עליו וישא עליו לא על אחר . כי הוא יעשה ויטלים  
 חבל : (ו) והוציא . וכלה למשל צדקך כמו שהארץ נלוי לעולם ועוד כמו הצצורים ושהא חזקן יכירו כל העולם כי צדק  
 והשם דרכיך : (ז) דום לה' . כמו החיל לה' : והתחולל . ענין תחלת משרש חיל . ויש פירשים ענין חיל כוללה לומר  
 שכל החיל והכאב בעבורו : אל תחתי . אם יהיה לך צרה תראה הרשע מצליח דרכו ויעשה מחשבותיו כמו שהוא רוצה  
 אכן עזרא  
 אם תעשה טוב תחיה לבצוחאם תרעה אמונה תשכן ארץ  
 ולפי דמתי בעבור כי הקלה עשוי עולה בעבור עושרם שהם בוטחים בו ע"כ אחר נפש צה' ואלתמנע מעשות טוב  
 וטעם שכן ארץ כל ימי הייך תשכן על הארץ : ורעה אמונה . כמו שומר חמימים . כי הרועה כמו שומר וי"א טעם ורעה  
 שלא יוכל גול וטשוק כבני עולה : (ד) והתעננג על ה' . שתבקש לרכיך כשכיר יקוה פעלו : (ה) גול . על משקל  
 טוב כדרך השך על ה' ייהך והיך כמו לרכיך וכחוכו לב אדם יחשב דרכו : (ו) והוציא . הטעם שיעשה לרכיך ויתקם  
 בגלוי כמו האור או ירחא העלה : (ז) דום . והתחולל . יש אומרים שהוא מנורת תחלת והארים אמרו שה א מנורת  
 חיל כיוולדה והוא הנכח כפולה כדרך והתבונן וטע' לו בעבורו כמו אמרי לי אחי הוא וסכול החל בגללו על כן  
 מצודת דוד

מלשון בליה וקבצן : (ו) כצהרים . מלשון לומר ולכה והוא פס  
 עמילתם טעמו . מלי טעמים : (ז) דום . קוה כמו לחלסים דומי  
 ר"ל יספיק לך מהסו'ך אף בזכר הפסוקים : (ה) גול על ח' . ונגל  
 יראה כלור כי תפגל גמול : והמשפטיך . מה שהלגת כדרך  
 ממשט יראה כלחיים : (ז) דום לה' . קוה לה' ותחיל לו וכן  
 פירוש ע"מ

דיה די ישראל אין גאם אונ זאג נים ווען איך וועל  
 גיט נגנבני אונ גנבן אדער ווען איך וועל געבין  
 צדקה צוא איין אריקאן מיט וואס וועל איך מיה  
 ספרנס זיין דס זאג נים נייערט פר זיקער זיך אין  
 גאם אונ מוא נומס שקן ארץ רעה אפינה דען וועקטו  
 זוכה זיין צוא רוען אויף דר ערד לארף קימים אונ  
 וועקט זיך פא זיין אונ שפייזן דורך דעם שקר פון  
 דר אמונה ווס דו האקט גיגלוקט אין גאם צו מאן  
 נומס : (ד) והתעננג על ה' אונ דוא וועקט דיר קענען  
 הענגנים און מאן אונ דעם קחותן פון גאם וימו לך  
 ספאלת לך אונ גאם וועט דיר געבין דעם גיבעט  
 פון זיין הארץ : (ה) גול על ח' דרך וועללער אונ  
 נווארף אוף גאם זיין וועג פלוקר זיין בארערפניש

מִזְמוֹת: ה' הָרַף מֵאֵף וְעִוֵּב חֲמָה אֶל־  
 תִּתְחַר אֶךְ לְהִרְעֶ: מִפִּי מִרְעִים יִפְרֹתוּן  
 וְקוֹי יְהוָה הַמָּה יִירְשׁוּ אֶרֶץ: י' וְעוֹד  
 מֵעַט וְאִין רָשָׁע וְהִתְבּוֹנְנַת עַל־מְקוֹמוֹ  
 וְאִינוּנוּ: י"א וְעֲנוּיִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְהִתְעַנְנוּ  
 עַל־רֹב שְׁלוֹם: י"ב זִמְם רָשָׁע לְצַדִּיק  
 וְחָרַק עָלָיו שְׁנוֹי: י"ג אֲדַנִּי יִשְׁחַק־לִי בִּי־

עֵצַת חָסָאין: ה' אֲנִירָךְ  
 קִרְנֵי וְשִׁבּוּק רִתְקָא לָא  
 הַגְבַּנְךָ קָרָם לָא בְּאִשָּׁא:  
 מ קָטוּר דְּמִבְּקָא שִׁין  
 י שְׁפֵי יִצְוֹן יִדְקָרִין  
 י בְּמִי קָרָא דִּי הַנּוּן  
 י יִרְתוּן שְׁרָעָא: י' הַרְבּוּ  
 כִּן עֵיר וְלִית בְּשִׁיעָא  
 וְהִתְבְּנוּ עַל אֲתֵרֵיהּ  
 וְלִיתָהּ: י"א וְעֵנְוֵהִין  
 יִרְתוּן אֲרָעָא וְהִתְבְּנוּ  
 עַל מְגִיעוֹת שְׁלָמָא:  
 י"ב הַשֵּׁב רְשָׁעָא בִּישׁ  
 עַל צַדִּיקָא וּמְעַסֵּי עֲלוּי  
 כְּבוּי: י"ג וְיִשְׁחַק עֲלוּי

ראה

ת"א דקף מאף. דודים לב. וענוים. כוכב כס:

רש"י

רד"ק

אל התערב בו ואל תלמדו מכישיו אלא רחיל לה' הוא ויצאך  
 ככבנו (ח) הרף. אל הזקף אל ה' אם לא יבנו דרכיך כהפצך  
 כי וחו דרך האיל. ומה שאמר ועוב חמה הוא כפל ענין  
 במש"א התחר. להרע אל התערב עם הרשעים להרע  
 מעשך כמו המרעים בעבור שראוה הצלחתם. ומשם אך כאלו  
 אסר עשת בה שיעשה אך אל התערב ביעשה הרשע:  
 נסו כי. אל הבהלך הצלחת הרשעים כי יכרחו ואין להם  
 תעבות אך קוי השם יעמדו אחיהם חס ירשו ארץ ופלה  
 קוי בהנהגה הו"ו שהיא עין השלע מן קוף והי"ד סימן הרבים  
 אבל וקוי ה' חולפו כח בהנהגת הו"ו שהיא במקום עין השלע  
 הי"דו למשך כו"ו שימרו וי"ד הרבים נפלה מהמכתב: (י) ועוד.

תחיל מעט ולא הראה הרשע כשתבונן על מקומו  
 אינו כלל' שנתבונן חושב אל גשאר לו שרש ועיקר לא תמצא לו  
 כי בכל הלך: (יא) וענוים. שהיו בשפלות בפני הרשעים  
 באבור הרשעים הם ירשו ארץ: והתענו על רוב שלום. כי  
 באבור הרשעים שלום ויטובה בעולם: ויס זכס. חושב לעשות  
 רעות לצדיק. וכשראה שיכול לעשות לו חורק עליו שניו כלל'  
 מצאחך: (יג) אדני. הוא יודע בה סופו: כי ראה כי יכא  
 מנחת שי

אבן עזרא  
 יהיה אל תחחר מן הרון ובי"ח במלליה בעבור מלליה ועל  
 פי' תחמה את הסוסים סבל ודוס להסם וכן וכן וכן כך  
 עם שונים אל תתערב: (ח) הרף מאף. אם יעטיך בעבור  
 היותו עשיר ואיך כמוהו אל יחרה' אפך להרע לו ואם על  
 פי' אל תחמרה לל תתערב עמו להראות לו חכמה ועונה  
 הו"ד תחת הו"ו וזאת מללה המכנין הקל: (י) ועוד. דוס  
 מעט ורק בעיקר לו הכרת הרשע המזכר: (יא) וענוים. הקך  
 רשעים וטעם רוב עולה כי באבור רשעים יהיה שלום  
 בארץ: (יב) וזכס. אומר ללדיק חייב אהה לנגוא את הרשע ולא  
 תתערב עמו כי הוא חושב עליך מומות רעות  
 ואם כל עליך דבר חסרון או יחרוק עליו שנימו להחזיק ממך:  
 (יג) אדני. והרשע לא ידע כי הסם שהוא יודע  
 מצורת ציון

זקוי. בעצת הו"ו שהוא עין הפלג מן קוף וכע"ד  
 מינו הכנים אל וקוי מ' יתליו כח יעסי' מ' טענת הו"ד שהוא  
 עמק עין הפלג והוא' לנשך הוא' שומרי וי"ד הכנים נלה  
 מהמכתב לכך רדק' נפי' וכן לרף להגים מנכחו וי"ד ונפי' כדק'  
 פלגום נטילי וכחם סין סוף' כחם על' זס טעמלי שהי"ד חתה  
 סוף' ועל אופו טעמלי לא כחם פלגום כללם שהוא סוכר כהקך  
 ואין כללך רק להרע לו: (ט) כי. העטעס יכרת זרעם: וקוי.  
 מעט ורק בעיקר לו הכרת הרשע המזכר: (יא) וענוים. הקך  
 רשעים וטעם רוב עולה כי באבור רשעים יהיה שלום  
 בארץ: (יב) וזכס. אומר ללדיק חייב אהה לנגוא את הרשע ולא  
 תתערב עמו כי הוא חושב עליך מומות רעות  
 ואם כל עליך דבר חסרון או יחרוק עליו שנימו להחזיק ממך:  
 (יג) אדני. והרשע לא ידע כי הסם שהוא יודע  
 מצורת ציון

רשע לאסוף הון: (ח) הרף מאף. סתמם מלהסכר עם כפל אף  
 ומזכר איש חמה אל תתערב בתי שכל מהמכתב אף לנשות כס:  
 (ט) כי ונר. סוף הדבר יכרתו הכסמים אלל המקוים לה' ירשו  
 לזון רב כי כסיהם עוד זמן מעט וזאת הכסע. ולמכר חתיקין להסכיל  
 לאורך ימים ויזיש פועלים כרוב עולו: (יב) וזכס. היסע מושכ  
 רשע על הלדיק וכללמו חזק עליו שניו: (יג) ח'. אלל ה' ישחק על  
 הרשע על

נכפי (לקמן ס"ג): והתחולל. מלשון חוללה ומקום: (ח) הרף.  
 מלשון קפיון: (יב) זכס. ענין מהסכס: וחרק. ענין שחיקת  
 סחין למוקד ימים: (י) ועוד מעט. אף כי הרשע מללה לא יהיה  
 על מנוחו הלאה שלמים: (יא) וענוים. אלל עמיס ירשו ארץ  
 רשע על הלדיק וכללמו חזק עליו שניו: (יג) ח'. אלל ה' ישחק על  
 הרשע על

מירוש ע"מ  
 לאמר: (י) ועוד מעט ואין רשע אונ ועון דוא ועקם  
 ווארדקין נאה איין ווייניג צייט נועקטו זעהן דם דר  
 רשע איז גיט דא וְהִתְבּוֹנְנַת עַל מְקוֹמוֹ וְאִינוּנוּ דוא  
 נועקטו אַבְטוּגָג גַּעבִין אויף זיין קאָרן וואוּ און איז  
 פריער גינזיג נועקט דער גיט זיין: (יא) וענוים ירשו ארץ  
 אָפּער די עגוֹיִם נועלִין יְרִשְׁנוּ דם לאמר וְהִתְבְּנוּ עַל  
 רוב שלום אונ נועלִין וְיֵהּ פּעגנִים אָן מאָן סוף נועלִין  
 דעם פיל שלום וואס זיי נועלִין האבין: (יב) וזכס  
 רשע לְצַדִּיק דער רשע מְרַאכֵם גיין אויף דעם צדיק  
 און שאַקֵם און קְרִיבֵם ארץ אים זיינן ציין: (יג) אדני  
 ישחק

ישחק



**רְאֵה כִּי־יָבֵא יוֹמוֹ: יֵד חֶרֶב וּפְתָחוּ**  
**רִשְׁעִים וְדַרְכּוֹ קִשְׁתָּם לְהַפִּיל עָנִי**  
**וְאֲבִיוֹן לְטָבוֹחַ יִשְׂרָאֵל־דָּרָךְ: מִן חֶרֶבם**  
**תָּבוֹא בְלָבָם וְקִשְׁתוֹתָם תִּשְׁבְּרָנָה:**  
**מִן מָוֶב מַעַט לְצַדִּיק מִהֶמוֹן רִשְׁעִים**  
**רַבִּים: יֵד כִּי זְרוּעוֹת רִשְׁעִים תִּשְׁבְּרָנָה**  
**וּסְמוֹךְ צַדִּיקִים יְהוָה: יֵד יוֹדַע יְהוָה יָמֵי**

אָרוֹם תִּקָּא אָרוֹם עַל  
 יוֹקָא דְתַבְרִיבִיהּ:  
 יֵד חֶרֶב אֶשְׁלִיפוּ  
 כְּשִׁיעֵנָא וְיִסְתְּחוּ  
 בְּזַמְנֵיהוֹן לְמַקְסוּלֵי עָנִי  
 וְנִשְׁכִּי לְמַפּוֹס תְּרִיצִי  
 אַדְרָכָא: מִן סִינְפֵהוֹן  
 תַּעֲזוּר בְּלִבְהוֹן  
 וְקִשְׁתֵּיהוֹן וְהַקְרִינוּ:  
 מִן מָוֶב יִקְרַם יֵד זְרוּעוֹת  
 צַדִּיקָא מְרַקֶּפֶת רִשְׁעִינוּ  
 סְנִיעִינוּ: יֵד אָרוֹם דְרֹעֵי  
 כְּכִשְׁיֵנָא יִתְקַרְנוּ  
 וְסִמְיָה צַדִּיקָא מִסְרָא  
 דֵּי: יֵד יִדְעֵן יִקְרַם

תמימם פתח כס"ט פתח באתנח

ת"א חרב סמו . עקלים מ"ד פס :

**רד"ק**

יוסף . כי בהתנאות הרשע על הצדיק או יבא לו שברו  
 ילד פתחו . ענין לפישה וחידוד . ויתכן שהוצאת החרב מתער  
 יקרא פתיחה : (טו חרוב . הפך מה שחשבו : וקשתותם  
 תשברנה . שלא יזמן להם כמו שחשבו להרע לעניים ולשירים .  
 והאחר קשת : (טז מוב . כי הצדיק ייטב כמעט שיהיה לו סן  
 תעוז' אבל הרשעים ברבות מכותם לא ישמחו בו אבל ישאלו  
 יותר ואינם שבעים לעולם . ומי המון כמו ממון . או יהיה המון  
 ריבוי והוא כנגד מעט שפור ויהיה לפירוש הזה פירוש רבים  
 גדולים ולפי' הראשון יחי' מעט רבים אל הבטון שזכר חזק על מי  
 שתוא לשון יחיד חנה כמותו רבים ופירושו נכסים רבים :  
 יחי' כי . בנורעותיהם לא יתיה כח ובידם להרע לצדיקים והאל  
 ית' טוסבם שלא יפלו סחרת הרשעים : (יט יודע . מכיר  
 ומשנה עליהם להאריך ימייהם : ונתלתם לעולם תהיה . לעולם

**מנחת שי**

ולפי מה שזכרנו בעק"ג שלנו כאלו והסס נראה ולפי כוונת :  
 ייכשו אכן . כעני יודע' ונממך : (ג) כי יעל זמנו . חסד ולו  
 אחר הכים : (טו) וקשוסים . כעקלים מדויקים הש' גמוס ד'  
 וסמ' ר' קפו' וכן כנון כמ"ט גמשים ס' ויכמיל ל' והמס' ד'  
 וכ"כ ל' וינס כעסר הכקמס שגמס סה"ן סוף ממני טעישט סמי  
 סה"ן' כמו שגמסו מ"ן יימיה ספ"ס סמי : (טז) מוב . כלל כעני :  
 (יז) כי ירועות . כלל ספק כמלמל :

הקשמות תשברנה ולא יבא הזק לצדיק והזכיר כי גם הרועו'  
 כן והסך תשברנה וסמוך : (יח) יודע . י"א שאירכס והנכון  
 מלא וכעבור כי שמו' הרשע' תקלונה כפי מעשיהם כדרך

**מצודת ציון**

כעניס כעסקף : (טו) מהמון . ענין רכבי : רבים . גדולים :  
 (יז) זרועות . ענין זמון :

לפי שישכר זמון כעשע ולא ישכר עטרו כידו אל כל הצדיקים  
 עמו . מעט מעטמה כעמול לסס סמקוס יסיה עמור

**פירוש ע"מ**

יִשְׁחַק יוֹ אֶבְדֶּךָ נָאֵם שְׂפַעַם אוֹיִם דָּעַם רָשָׁע כִּי רָאִהוּ  
 כִּי יָבֵא יוֹמֵי דָעֵן עַר זַעְמָה דָס זַיִן בְּרָאָה סָאֵג נֹעַם  
 קוֹבְעֵן : (יז) הִבֵּי סְתוּי רָשָׁעִים אִיִּין שְׁנוּעַרְד בְּלוֹבֵר  
 אִיִּין קְרִיִי עֲשֶׂעֵנִין דִּיא רָשָׁעִים פּוֹן זִיד אַלְיִין וְדַרְט  
 בְּשִׁתָּם לְהַפִּיל עָנִי וְאֲבִיוֹן אֹנִי זַיִי מְרַעֲמִין זַיִיעַר בּוֹגִיִן צו  
 סָאֵבִין פּאֲלִיִן דָּעַם אָרוֹמָאֵן אֹנִי דָּעַם אָבִיִן לְפָנֵיהּ  
 יִשְׂרֵי דָּהּ צו קוֹלִיִן דִּי נֹס גִּיִּעֵן אִיִן רַעְבָּם פּאֲרִמִּיִן  
 נֹעַם : (טו) חֶרֶבם תָּבוֹא בְלָבָם זַיִיעַר שְׁנוּעַרְד נֹעַם  
 קוֹבְעֵן אִיִן זַיִיעַר הָאֲרָא אֹנִי זַיִיעַרְד בּוֹגִיִן וְעֵלְיִן  
 נֹעַרְעֵן צוֹא בְּרָאָבְעֵן : (טז) מִן מָוֶב מַעַט לְצַדִּיק עִם אִיִן  
 בְּעַקְסֶר דִּי טוֹיִבִּיג לִיִּים נֹס גִּיִּעֵן צו דַּעַר הִילָק פּוֹן

רעקניאנ"ט כלסון אשכנז מוררען מיע דיא לאהגע  
 קניסטערן . (אזכה י"ד) : (יז) חרב פתחו . הרשעים  
 פתחו (אנקוממלניר"ט כלע"ו . אל"ג קאמענטערני"ט אן  
 פלאנען) חגד וקרסו מחתילי' הרשעים מחליהם :  
 (טו) מוב מעט לצדיק . טובים אגשים שכולים  
 לעזרת הצדיקים : מהמון רשעים רבים . אמרפל וחכיריו  
 החמילו מלחמה בעול' כשכיל לשנות את לוט ולהתגרות  
 באברהם ומעט אגשים שהיו עם אברהם הלחימו והרגו  
 כל אוחז האלוסותין : (יח) יודע ה' ימי תמימים . מכיר  
 את מעשה ימיהם ונתלת' וקבול שכרם מאלו לעולם תהיה :

**אבן עזרא**

העתידות ישחקעליו דרך משל : (יז) חרב . בהיותה כנדן  
 היא סגורה ע"כ פתחו ויש אומרים כי פתיחת חרב היא  
 הלטישה וכמוהו והמה פתיחתה והנה החרב כנלוי והקשת  
 כסחר : (טו) חרובם . מ"ס כלכס שב אל רשעים כי השם  
 יגמול להם כפעלים : (טו) מוב . הן מעט לצדיק ישמח בו :  
 (יח) הן כמון כמו ומי אוהב כמתן אך הכל יימיון :

כי . כי . הזכיר דורועות שהם דורכות הקשמות והזכיר כי  
 כן והסך תשברנה וסמוך : (יח) יודע . י"א שאירכס והנכון  
 מלא וכעבור כי שמו' הרשע' תקלונה כפי מעשיהם כדרך

**מצודת דוד**

לפסוק : (יז) פתחו . כלל מרב מנזח כלל כעסנים ססס :  
 השברנה . לכל וכלו לרות כסס סמלים : (טז) מוב . המעט שיש  
 להצדיק יותר מוב עמוסר רכ עשיר כעסנים : (יז) כי זרועות  
 סומך' וינס שיש כידס סמקיים : (יח) ימי תמימים . כעס שנים ימיו

יִשְׁחַק יוֹ אֶבְדֶּךָ נָאֵם שְׂפַעַם אוֹיִם דָּעַם רָשָׁע כִּי רָאִהוּ  
 כִּי יָבֵא יוֹמֵי דָעֵן עַר זַעְמָה דָס זַיִן בְּרָאָה סָאֵג נֹעַם  
 קוֹבְעֵן : (יז) הִבֵּי סְתוּי רָשָׁעִים אִיִּין שְׁנוּעַרְד בְּלוֹבֵר  
 אִיִּין קְרִיִי עֲשֶׂעֵנִין דִּיא רָשָׁעִים פּוֹן זִיד אַלְיִין וְדַרְט  
 בְּשִׁתָּם לְהַפִּיל עָנִי וְאֲבִיוֹן אֹנִי זַיִי מְרַעֲמִין זַיִיעַר בּוֹגִיִן צו  
 סָאֵבִין פּאֲלִיִן דָּעַם אָרוֹמָאֵן אֹנִי דָּעַם אָבִיִן לְפָנֵיהּ  
 יִשְׂרֵי דָּהּ צו קוֹלִיִן דִּי נֹס גִּיִּעֵן אִיִן רַעְבָּם פּאֲרִמִּיִן  
 נֹעַם : (טו) חֶרֶבם תָּבוֹא בְלָבָם זַיִיעַר שְׁנוּעַרְד נֹעַם  
 קוֹבְעֵן אִיִן זַיִיעַר הָאֲרָא אֹנִי זַיִיעַרְד בּוֹגִיִן וְעֵלְיִן  
 נֹעַרְעֵן צוֹא בְּרָאָבְעֵן : (טז) מִן מָוֶב מַעַט לְצַדִּיק עִם אִיִן  
 בְּעַקְסֶר דִּי טוֹיִבִּיג לִיִּים נֹס גִּיִּעֵן צו דַּעַר הִילָק פּוֹן

יוֹמֵיהֶן דִּשְׁמַיִן  
 וְאִתְּחַסְּפָהוּן לְעַלְמָא דְּהָבָה:  
 יֵאָדָּם יִבְתְּלוּן עֲקֵוֹן  
 סִקְקֵינָא וְדָרְסוּן אֵלְעֵינָא  
 סִקְקֵינָא: כ אָרוּם לִשְׁעִינָא  
 יִבְרֹךְ וְכַעֲלֵי דִּבְבֵינָא  
 בְּרַיִי הֵן יִבְרֵךְ פִּלְגְּסִין  
 דְּמִין אֶלְעֵי סִתְפִמְסִין  
 וְסִפֵּיהֶן סְחַגְבִּין  
 סִקְקֵינָא רִשְׁעֵי וְסוּפוֹן  
 וּבְחֻמְךָ נְהַיֵּם יִבְרֹךְ:  
 כֹּה סוּזְיֵן רִשְׁעָא וְלֹא  
 פִּרְעַ וְצַדִּיק סָחִיֵּם  
 וְיֵהֵב: כג כִּסְוֹל  
 דְּמַתְּבֻרְכִין דְּמִפְּרָא

**תַּמִּימָם וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם תִּהְיֶה: יֵאָדָּם**  
**יִבְשׁוּ בַּעַת רַעַה וּבִימֵי רָעָבוֹן יִשְׁבְּעוּ:**  
**כּ פִּי רִשְׁעִים וַיִּאֱבְדוּ וַאֲבֵי יְהוָה כִּיִּבְרֹךְ**  
**כֹּרִים כָּלוּ בַּעֲשׂן כֹּפְרוֹ: כֹּה לֹוֹה רִשְׁעַ**  
**וְלֹא יִשְׁלָם וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן: כג פִּי**  
**מִבְּרַכְיוֹ יִירָשׁוּ אֶרֶץ וּמִקִּלְלוֹ יִפְרֹתוּ:**  
**כג מִיְהוָה מִצַּעְדֵי נֹבֵר כּוֹנֵנוּ וְדַרְכּוֹ**

ת"א לא ינוסו. מליכא קו: לוה רשע. בעתה פס סחית 4

**רש"י**  
 (כ) כיבקר כרים. כ'אור ענן בקר הגרסה שחירת מלבין על מרחבי בקעה סאיוו מתקיים. כרים ממשור כמו כר נרחב (ישעיה ל') כיבקר ל' אור יקרות (זכריה י"ד) יש פותחין כיבקר כלים ככבוד כבשים שמשמטין אותו לטכה: (כא) לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן. הקב"ה כהוא לדיקו מ. עולם חונן ומסלו ונותן לזה שכלה מה שהוא גזול ממנו: (כב) כי מבורכיו. שלצדיקו של עולם יירשו ארץ: (כג) מצעדי נבר. מי סהוא נבזר בירחא הקב"ה

**ד"ק**  
 הבא: (יט) בעת רעה. הוא דבר או מלחמה או חית רעה רעבון. בשקל פרוז ובסמך ואת רעבון בתים: (כ) יאבדו. לשיבך לא יבוש החמישים: כיבקר. היקר והטוב שבכבשים והוא החלב שקרב על גבי הבזבז שהיא כלה באש והולך לו בעשן כן איבדו ח' ימיו כלים. וכפל כלו לרוב הכליון. וכלו הרישון מלרע והשני מלעיל בתוך פסוק: (כג) לוה. ספר סמדות הרשע המגנות כי מה שילוח לא ישלם אין צריך לומר שלא יתן בשליו והצדיק בהפך כי חונן לבני אדם ונותן להם משלם אין צריך לומר כי מה שילוח ישלם. ואמר חונן ונותן. וכפל המתן בסי' לרבות המתן שנותן פעם אחר פעם. או פי' סרחם ואמר כי הצדיק יש בו שתי המדות האלה הרהבנות והגדיבות: (כג) מברכיו. הם הצדיקים: ירשו ארץ. לפי שהם חנונים ונותנים ועינם טובה ויסוף להם האל עושר וכבוד ויברכם יירשו ארץ כלומר שתהיה העדה להצלחתם כמו הירושל שחוא כאב לבן: ובקללו. והם הרשעים שעושים צרה ואפילו מה שלוח לא ישלמו: יברטו. ולא יהיה לעשרה הפעדה וקיום ויברתו מעולם הזה ובעה"ב: (כג) מה. הצדיק שבתגבר בעששו השבוים על הרשע האל יבין צערו ויחפן דרכו שיראה בדרכיו חפץ האל יתברך ורציו. ושעם מצעדי ודרכו. כי בכל

**עזרא שׁי**  
 (כ) כי רשעים. בלא פסק בלמעט: כלו בעשן כלו. כהראשון מלמע ובגני מגילג לטפן פסוק מלכלו דף ק"א'

סיגחילו כניסה או הגהלה והחלק שנתן להם השם: (יע) לא. בעת רעה. כמו דבר והמת במלחמה או ברעב לא כל יומיו כבדו דוד: (כ) ב'. והרשעים יאבדו זימיו הרעה והרעבון: כיבקר כרים. כ'חלז כבצנים כמו עץ חלב כרין המושמי' בעשן שכלו רעט אחרי רגע ויש אומרים כיבקר כרים בעשן העמקה כמו כר נרהב וכמוכו ככר הורין והוא כפול כמו שבבת עיניו ועשם בעשן כאשר יבעיר בזה המבעיר את הבערה וכלו הראשון על היקר וכלו השני על הרשעים ובה המלה מלעיל כעבור סוף פסוק: (כא) לוה. בעשת לרכו. ולדיק חונן ונותן כי יתון עליו על דרך אם רעב טעמך: (כג) כן. טעם מבורכיו ברכת ה' הוא תעשר: (כג) מה'. טעם מעלדי תנועתיו: נבר. בלשוננו הוא מלא דעת כמו לכו מה הנביר' ומי שהוא מלא דעת לדיק יהיה: ודרכבו יחפץ. הש חפץ כלל דרכיו וחם הוא יחסר

**מצודת ציון**  
 (כ) כיבקר. ממשן יקר: (כא) חונן. חוננו: (כג) מצעדי. דרכיו וספיטופיו: כוננו. מלבין הכנס:

סנות הרשעים בעולם הזה נשפטים לגיהנם: בלו. כי אחר העישה יעלו בעשן ענינים ויהיו כלים: (כא) לוה רשע. כלה מלא דוד לגזול נוקם ככלותו ואינו כפול והלדיק סמלו אותו חונן ונותן לו בעמקה לכל עשם דעמו: (כג) כי מבורכיו. כי כבוד כרונן מפעם הוב יגזר לומר ויפק ואל תשכ יירשו הארץ ואל תשכ יירקלם יכחו: (כג) מה'. מצעדי נבר. מעלדי סוכר

**ע"מ**  
 גין דר כבוד פון דיר רשעים גין בגשון פלו גין וועלן פאר לענטס ווערן אין דעם רויען פון דעם גיהנם: (כא) לוה רשע ולא ישלם דר רשע לייטס אונ צאלקם ניט וצדיק חונן וטמו אונ גאט נום ער איז דר צדיק פון דר וועלס לייטס ועליגים פון זייניעס אונ גיט אפ דעם מלוה נום דר רשע הם אנשליגן ביי אים: (כב) פי פרידקי יירשו ארץ דען גאטס גיבעטשקשע ירשיגין דס לאנד ויפאללין גרתי אונ זיגני פר שאלקטעני ווערן פר שגיטוין: (כג) מה' מצעדי נבר כינו פון גאט ווערן

מצודת דוד  
 מלא למולס כל ימי סייס: (יט) בעת רעה. כי לא עליהם סייס: ישבעו. כי פי יימון להס די סמוק: (נ) כיבקר כרים. כעשם לכנסים אשר יפשוטו אותם להפשיטה לגבר עם שהקיסן קל יעלו בעשן ענינים ויהיו כלים: (כא) לוה רשע. כלה מלא דוד בגזול נוקם ככלותו ואינו כפול והלדיק סמלו אותו חונן ונותן לו בעמקה לכל עשם דעמו: (כג) כי מבורכיו. כי כבוד כרונן מפעם הוב יגזר לומר ויפק ואל תשכ יירשו הארץ ואל תשכ יירקלם יכחו: (כג) מה'. מצעדי נבר. מעלדי סוכר

**פירוש**  
 שקר ונאם גאט נועם זיטא געבין נועם זיין ביה אייביג: (יט) יא יבשו בעת רעה זיין וועלן גיט פאר שעמט ווערן אין איין ביינער צייטס יבסי געבון ישעשי אונ אין דיא מעג פון הונגער וועלן זיין זיין נאם: (כ) פי רשעים יאבדו דען די רשעים וועלן פר לארין ווערן ואיבי' ה' כבך כרים אונ דער כבוד פון גאטס פייגט נועם זיין אזו ווי דר כבוד פון די פעטע שאר וואס מען איז זי סכבד אונ מען גיט זי גוט עסין גדי זיין זאלין זיין פעט צוקולין אזו אוך נועם אים

יְהוָה יִפְּלֵא לֹא־יִוָּטֵל כִּי יִהְיֶה  
 סוֹמֵךְ יָדוֹ: מִיִּנְעוֹר הֵייתִי גַם־זָקְנִיתִי וְלֹא־  
 רָאִיתִי צָדִיק נִעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבְּקִשְׁלָתָם:  
 כִּי כָל־הַיּוֹם חוֹנֵן וּמַלְּוָה וְזָרְעוֹ לְבָרָכָה:  
 כִּי סוֹר מֵרַע וַעֲשֵׂה־טוֹב וּשְׁכֵן לְעוֹלָם:  
 כִּי יִהְיֶה אֱהָב מִשְׁפָּט וְלֹא־יִעֲזֹב אֶת־  
 חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ וְזָרַע רְשָׁעִים

כי ארום יפול כמעט לא  
 ימות כמור בני קעדי  
 בידיה: כה קלי היות  
 בהם סביבה ולא חסרת  
 צדיקא שביקא ויבני  
 קב עין לח קא  
 כחוקרנא: כי מן בגלל  
 דקר יומא חים ומיוף  
 ודגריה לברכהא:  
 כי קמי מביש ועבר  
 טיבו שפרי לחיו עלקא:  
 כה ארום יי רחם דינא  
 ולא ישבוק נת חסידיו  
 לעולם מגשריו ודיניהון  
 דרשיציא ישיפעון:

ה"א נטר סימיו י ימנו יו וסר ולא (יבסח ג')

נכרה

רד"ק

אשר יצו בכל עסקו יצליח: (כד) כי, אם בא מקרה ויפול  
 הצדיק מנכסיו לא יושל לנכרי כלל לא יושלך לארץ כי ה'  
 סוכך ידו וכה שחביא עליו על דרך בוסר אהבה הוא וירשע  
 כשיפול יכרת ואין תקיפה למלחו: (כה) נער, כלומר לא  
 בנעוריו ולא בקובץ לא ראיתי צדיק נעזב לגמרי ולא זרעו  
 שיבקש לחם על השמהים וזרעו הקטנים שחובי אחריו לא  
 יעזוב האל ויברך בזכותו אף על פי שיבא לו מקרה רע:  
 א'נעזב, הוא שיחסר לו לחם וישלח: (כו) כל, ר"ל כל הימים  
 כלו אפילו בעת דחסי הוא חינו ומלוח כפי נצור: וזרעו, גם  
 כן ילמדו דרכו והם לברכה לעולם שיגנו משלהם ויחוננו  
 הצדיקים, או פ"י שיברכו בני אדם כשיראוהו ויאמרו אלה  
 זרע צדיק והאל ית' ברכם בזכות': (גז) סור כרע, אמר תן  
 לכך ועיניך בדרך הצדיקים והרשעים כי ה' גוסל אותם כפי  
 מעשיהם וראה כי אחרית הצדיקים לטוב ואחרית הרשע לרע  
 ושכון לעולם, וכזה תשכון בטה, או פירושו כי האדם אשר הוא  
 ברע לא ישכון ולא ינח לעולם ויגד הנח והנה, ובכלל סור טרע כל  
 שאף על פי שיסור כדרך הרע לא יהיה שלם אם לא יעשה טוב: ושכון,  
 כמו תשכון: (כח) משמש, הוא משה הישר  
 ופי' שיעשה דבריו בכשפם לא יעזבו ה' כלומר לא יסלק  
 מבנה שני

רשי"י  
 (לספסאדופרט"ט בלע"ו) כמו לע"ט פל"ט ל"ו פאר"ט  
 בל"א די טריטטע דעס גטארקן: כוננו, (פוריג"ט  
 ואפייט"ין בלע"ו). פירנ"ט אפט"ע בל"א ווערדען לור  
 ווירקליקקייט אן כטרייטעטע וכן בדיחוקאל ט"ו י"ח כ"ט:  
 (כד) יפול, (לבריו"א בלע"ו) י"ל עטכמנער בל"א כוכט  
 פאן דער עטעללע ווייבען: וכן וחסול מעל הגמל (בראשית  
 ג"ד): כי, כמו אס: לא יושלך, לא יושלך להיות נעזב:  
 (כה) נער הייתי, פסקו זה שר העולם אמרו דאלו דוד  
 לא קטם כולי האי: (כו) כל היום, הלדיק הוון עניים  
 ומלוח להם: וזרעו, זה שהוא זרעו לזדקה שופו לברכה:

מנחה שני  
 (כפ) ולא לראי, בנעיה: (גז) סור מרע ועשה טוב, מלח טוב  
 כעטע רבינו לא צלחתי: (כה) כי ה' אלהי משפט, סוכך קודם  
 מלח חלב ולא חריו' את חסדיו, כ"ל פסגה ס"ו חסדיו: קניס  
 זה יוסף וכן נעריק ע' חסד הכולל זה המלדע וחסד סוכך  
 פסגה ויטב אלה קדל אוקמיס כעככס חסדיו ומבי ע"כ  
 גלס כספרי דין לא אשכחנא ק' כ' חסדים עפ"ה ופי' רגלי  
 חסדיו ישמר דעמואל, ודך חסדיו ישמר מעל' כ':

אבן עזרא  
 ב"ה ע"כ לא יללוה: (כד) כי, יוטל, יושלך כמו והטילוני  
 אל היס ויש אומרם כי יפול כעמכתו: (כה) נער, ניסיתי  
 זה נעוריו וקחתי: נעזב, לנחמיו כמו כי לא אטוכך והוא  
 צדק להם ובמלה: וזרעו, הקטן שהגיע בעבור זכות האב:  
 (כז) כל היום, בימיו יהיה עטוב וזרעו חריו לברכה כמו כל  
 רוחיו כרכוהו: (כח) סור מרע, מלוח לא תעשה: ועשה  
 טוב, מלוח עשה' ושכון, כמו תשכון וכמוהו פרו ורבו עלה  
 מצודת דוד

ומות כהר: (כה) כי, עטם ולא יעזוב הזכיר כי הלדיק אינו  
 מצודת ציון

מצודת דוד  
 מצודה כמה כוונת מה' רלה לומר ה' ונכון יוסף לעדיו:  
 ודרכו, ה' הפך דרכו ומלחיו בו: (כד) כי יפול, אף אם הוא  
 יביה נוסה לה יושלך לחץ: (כה) נער וכו', ר"ל לומר כעמכותי  
 מכל וכל וזרעו ישלח נחם: (כו) כל היום, לפי ככל הימים היה חזון עניים ומל' הלסס וזהו מהלכו' סימיו זרעו לברכה: (גז) סור  
 מרע, לכן סור מרע ועשה טוב ומשכון בעמטה לעולם: (כה) איהב משמש, ובלעל לאיש כנמולו להם לא יעזוב את חסדיו ויטבו

ע"ט  
 פירוש ע"ט  
 אן גיבכייט די מריט פון דעם קענקשאין וואס איז  
 איין גבור אין גאטס פארקט ודרכו יחפז אונ ציין  
 וועג וויל גאט: (כד) כי יפול לא יושל ווען שוין דער  
 צדיק גליבשט זיך אויס ווערט ער אפער גיט  
 גיטוי גאט ער זאל זיין גאר פאר גאט: (כה) איהב דוד  
 נווארום גאט לעהנט אונמער זיין האנט: (כז) נער  
 יהיה גם גאמתי איד בין ניווען יונג אונ בין איד אלקט  
 גינוארין ויא ראיתי צדיק נעזב אונ האב גיט גיזעהען  
 איין צדיק זאל ווערין פאר לאנט דאס ער זאל גיט  
 האבין זיין פארערפיניש ורעו כקבש לחם אונ נייע

ע"ט  
 אן גיבכייט די מריט פון דעם קענקשאין וואס איז  
 איין גבור אין גאטס פארקט ודרכו יחפז אונ ציין  
 וועג וויל גאט: (כד) כי יפול לא יושל ווען שוין דער  
 צדיק גליבשט זיך אויס ווערט ער אפער גיט  
 גיטוי גאט ער זאל זיין גאר פאר גאט: (כה) איהב דוד  
 נווארום גאט לעהנט אונמער זיין האנט: (כז) נער  
 יהיה גם גאמתי איד בין ניווען יונג אונ בין איד אלקט  
 גינוארין ויא ראיתי צדיק נעזב אונ האב גיט גיזעהען  
 איין צדיק זאל ווערין פאר לאנט דאס ער זאל גיט  
 האבין זיין פארערפיניש ורעו כקבש לחם אונ נייע

נִכְרַת׃ כִּם צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ  
 לְעַד עֲלֵיהֶ׃ לִפְיִצְדִיק יִהְיֶה חֶכְמָה  
 וְלִשְׁוֹנוֹ תִדְבַר מִשְׁפָּט׃ יֵא תוֹרַת אֱלֹהֵיו  
 בְּלִבּוֹ לֹא תִמְעַד אֲשֵׁרֵיו׃ יב צוֹפֵה רִשְׁעִי  
 לְצַדִּיק וּמִבְּקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ׃ יג יִהְיֶה לֹא  
 יִעֲזָבוּ בֵידוֹ וְלֹא יִרְשִׁיעֵנו בְּהַשְׁפָּטוֹ׃  
 יד קוֹה אֱלֹהֵי הוֹה וַיִּשְׁמַר דְּרָכּוֹ וַיִּרְוּמֶמְךָ  
 לְרִשְׁת אֶרֶץ בְּהַפְרַת רִשְׁעִים הִרְאֶה׃  
 לה רֵאִיתִי רִשְׁעִי עֲרִיץ וּמִתְעַרֵּה בְּאֹזְרָה

כִּם צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ  
 אֶרֶץ וַיִּשְׁרֹן לְעִקְסִין  
 עֲלֵיהֶ׃ לִפּוֹקֵא דְצִדִיקֵי  
 נָנוּ הַנְּקִיבָה וְלִישְׁנֵיה  
 קִסְלָא דִינָא׃  
 אֵל נִימוֹקֵא דְאֶלְהִיָּה  
 בְּלִבֵּיהֶ לֹא סִנְדְּנֵנִין  
 אִסְתְּרוּ׃ יב סִקְרֵי  
 רִשְׁעֵא לְצַדִּיק וּבְצִי  
 לְמִקְרָלִיה׃ יג יִי לֹא  
 יִשְׁקַבְּנֵיה בְּיַדֵּיהֶ וְלֹא  
 יִמְרִיבֵנִיה בְּמִדְנֵיה׃  
 יד סְכַר בְּסִיבֵיהֶ רִי  
 וְשַׁר אֶרְתֵּיהֶ וַיִּרְוּסֶנְךָ  
 לְמִקְסִין אֶרְעָא  
 בְּאִשְׁתְּרִיּוֹת רִשְׁעֵא  
 תִּקְסִי׃ יג תִּקְסִי תִי  
 רִשְׁעֵא תִקְפֵּא וְתִסִּין

רד"ק ת"א כ"ל ימזנו . מבוטח מ סוכה ח' קדושין ל"ח : רש"י

(ג) פי צדיק יהנה . תחלה בלבו חכמה לראות דין  
 שספק תורה לכל דבר ואח"כ לטוב דבר משפט :  
 (דא) לא תסעד אשוריו . לא יתליון נעמו :  
 (דה) ומתערה משרים כמו (ישיה י"ט) ערות על יאור .

אז יקנה בלדיק ומרוב קנאתו יבקש המיתו : (ג) ה' . קעס  
 ולא ירשעו שהס יראה לזקת הצדיק והזכיר זה כי רשע  
 אם לא יוכל בקנאתו להמיתו יבקש תולדה על הצדיק שתון  
 לו ממון או שהצדיק עשה לו חס : (ד) קוה . קעסס בדבר  
 זה החטק כל יערן : וירומבן . הכס או דרכו כי הלא  
 בלשוננו בדרך זכר ומלאה בהכרת הרשעי כאשר ראו כן  
 צדיקים קלמוך : (ה) ראיתי . אמר דוד אני ראיתי ערין  
 מצורת דוד

נכרת כבא יומו . ואמר זרע . כי בהכרתם כרתו זרעם עמהם :  
 ואמר חסדיו . אחר שאמר משפט שהחמד גדול בהמשפט והוא  
 הלפניו משירת הדין לפי שירגיל אדם עצמו במעשה חיושר  
 והמשפט לא ימה מבו האמת ועל כל פנים יבא למדת החסדיות  
 שחיה נמילות תפובה אם למי שלא נתחייב לו : (כס) וישכנו  
 לעד עליה . כפל לחוק שיתיי קיום והעמדה לשבחם ולבטחם :  
 (ג) פי . סלבר מה שהצדיק תמים עושה שחונן מנכסיו כי עינו טובה :  
 תדבר משפט . יורה בהכמתו שהשיג מהחכמת ויורה במעשה חיושר שבין אדם לחבירו : (ג) תורת אלהיו . כמו שהיה  
 מורה בפיו כן יהיה התורה בלבו שתוכו ככרו : לא תסעד אשוריו . אפי' אחת מאשוריו . ופירושו רגליו : (ג) צופה . אם  
 יראה הרשע צדיק מצליח והוא נוטל מעצמו נתון עינו אם יבא שום דבר ביודו להעלילו לפני המושל שימיתנו לפי שמקנא בו  
 בראותו כי הוא בסוב והוא ברע : (ג) ה' . אז לא יעזבונו בידו ומחשבתו : ולא ירשענו בחשפט . לפני המושל אלא יבא נקי  
 וצדיק מלפניו . ולא תתקיים בהשבת הרשע : (ג) קוה . אמר לשוננו סוטרו אם תבטח בה' ותשמור דרכו וארחו ירוסבך  
 לרשח ארץ ותראה בהכרת הרשעים כי הרשעים אין להם העמדת קיום ואני ראיתי זה לפיכך שמע אלי : (ג) ראיתי .

אבן עזרא  
 נעזב זה הכס לא יעזבוה לעולם : גשמו . הוא זרעו והסך  
 זה זרעו רשעים נכרת : (כט) צדיקים . בעבור שהזכיר  
 וטכנו לעולם אמר זה משפט הכס וזקו אחת שסס בלחך :  
 (ג) פי . כבר הזכיר כי הצדיק עשה חסד לחונן מהוונן  
 עשה חסד ללמד חכמתו ולהורות האובדים : (לא) תורת .  
 סער כי חוכו ככרו : (כ) צופה . בראותו הרשע כי  
 נאחרתיו נפל ממעלת העבר כדרך ובנאחיתו יהיה נבל  
 מצורת ציון

(ג) יתנה . ודבר : (ג) תמעד . ענין החלקק והשמש : אשוריו .  
 נכליו שסוסע כסס : (ג) ומתערה . ככס וממסור וכן ערות על  
 גשפט פס הצדיק בדבר העלילה שסס עליו לא יכשעו המקום כי  
 יליין מיד הרשעים : ושומר דרכו . מכלי לטפוט נמסיהס : (ג)  
 פירוש ע"מ

נכסיו לפיכך אכל זרע רשעים כנחלו כל אסד לפי נמולו : (ג) לא  
 חמד . לזס לא תמעד אשוריו : (ג) צופה . מביט לזכור על  
 הצדיק : (ג) בידו . כיד ספוטו בחשפטו . כלפי יסס הכסס  
 וזלף לזור . גשפטו וזלף זכרי : (ג) קוה אל ה' . אשר טוה  
 (ג) רשעי ערין . סחוק בנשע . ומתערה . וסוס ככסס סלין

פר לאמן גימ ציונע חסידים לעולם נשפרי ביו אייביג  
 ווערין זיי גיהות הרע רשעים נכרת און די קינד פון  
 די רשעים ווערין פאר שניטין : (כ) צדיקים יירשו  
 ארץ די צדיקים וועלן ירשינן דס לאנד און וועלן  
 רגען ביו אייביג און אידק : (ג) פי צדיק יתנה חכמה  
 דאס מויל פון דעם צדיק שום טראכטאמן קלוגהייט  
 קלוקר ער באפטר ארבע פער קאה מוט זיין צונג ארום  
 וישנו תדבר שפס און פער קאה מוט זיין צונג ארום  
 ביינן גידבר שפס : (לא) תורת אלהיו בלבו די תורה  
 פון ציון נאמן אזי אין זיין בארצן דרום לא תסרי אשוריו

ווערין גימ אום גיגליקשט זיינע קרים : (כ) צופה  
 רשע לצדיק דר רשע קוקט צום צדיק און פנערט צו  
 טייטשן אים : (ג) ה' . גימ יעזבונו בידו אקר נאמן לאמן  
 גימ דעם צדיק אין זיין האנט ויא ירשיעו בחשפטו  
 און מאקט אים גיט שולדיג ווען ער ווערם גשפוט  
 סיט דעם רשע : (ד) קוה אל ה' . ישמר וידעו דרום  
 האף דוא צדיק צוא נאמן און היט זיין ווען ויהסס  
 גרשתי ארץ דען וועם דיקה אונם דר הייבין צו ירשינן  
 כס לאנד קהבת רשעים הראה אין דעם פר שניידרונג  
 פון די רשעים וועקטו וועקן : (ג) נאמן כד ראיתי  
 רשע

**רַעַנָן: לו וַיַּעֲבֹר וְהִנֵּה אֵינָנו וְאִבְקִשְׁהוּ  
 וְלֹא נִמְצָא: לו שְׁמַרְתֶּם וְרָאִה יִשְׂרָאֵל כִּי-  
 אַחֲרִית לְאִישׁ שָׁלוֹם: לו וּפְשָׁעִים  
 נִשְׁמְדוּ יַחַדוּ אַחֲרִית רָשָׁעִים נִכְרַתְתָּה:  
 לו וּתְשׁוּעַת צְדִיקִים מִיְהוָה מֵעוֹלָם  
 בַּעֲת צָרָה: לו וַיַּעֲזֹרֵם יְהוָה וַיַּפְלְטֵם  
 יַפְלְטֵם מִרָשָׁעִים וַיּוֹשִׁיעֵם כִּי חָסוּ בוּ:**

סוד אילן יציר וצבוי:  
 לו וססקמן עלקמא דקא  
 ציהו וקצית ותייה ולא  
 אשקה כח: לו נטר  
 שלים ותא וקמי  
 הריצותא ארום דסוף  
 פר נשא שלקא:  
 נה וקרודין ושיציון  
 פקדא סופיהו  
 דכשיעא שיצוא:  
 לו ופוקקא דצדיקא  
 סן קדם יי עושקהו  
 קענד עקתא: ס וסיעינו  
 יי וצויב וקהו שצוב

נתהו סן סקביא ונפיק קנון ססוף דאהרתיצו כמנמרה: דגש אחר שורק

רשי

**רשע** . עריץ וחזק וחולך ובצליה . וזה הוא ומתערה כאורח  
 רענן שפירשו שסחלהלח כעץ רענן : (לו) ויעבר  
 ראיתי ועריץ וכסמך זמן פגיתי אליו ותנה עבר : ואבקשו ולא  
 נמצא . כי אפילו סקכו כל לא נמצא כל כך כלה הוא תרעו :  
 (לו) שפר . לא כן התם הישר כי אחריתו שלום . ויפוי לאיש  
 אשר אלה לו הבינו והראו כי אחריתו שלום : (נת) ופשעים .  
 אבל הושעים הרשעים נשמדו יחדיו ואחריתם נכרתה :  
 (נט) ותשועת . והצדיקים תשועתם מן ה' והיא מעולם בעת  
 צרה לפיכך לא יכשלו לעולם : מעולם . בו הרגיש : (מ) ויעזרם .  
 מהרשעים ויפלטם ויושעים בעבור כי חסו בו והכפל לבני  
 העזרה והתשועה . ושנה כמה פעמים כי אחרית רשע לרע  
 ולא תפטר הצלתם ואחרית הצדיקים לפטר בעבור שלא  
 להפתח אדם להצלתם ויעשו כמעשיהם . לשיכך הזוהר כל כך :

מנחת שי

(לט) מעולם . טו"ו פס דגוש : (מ) יפלטם . כסללי יפלטם  
 כלה דגש :

ומלת אורה כאורה הארץ ועטם אורה כאלו בעל ענפים רבים וכמוהו מי שיש לו משפחה רבה והפך זה הגר כי הוא  
 כמו הגר בנדר כרת מהעץ וזה פיר הפסוק רחמי רשע ערין ומתערה שהוא כאורה רענן : (לו) ויעבור . העטם מהרה  
 יאכל סוף וכו' : (לו) שומר . ועתה שיש לך ושומר שיש תם וראה איש ישר לעולם תראה אחריתם שלום ובהה תם  
 יארת אחר כאלו כחוב כי אחרית לאות שלום : (לח) ופושעים . כנגד תם רשעי' כנגד רשע : (לט) ותשועת  
 צדיקים . כדרך מגדל עז סה' ככל מקום : (מ) ויעזרם . ראיתי שפלט לדיקים רבים וככה יפלטם לעולם :

מנחת ציון

יארז (יעשה י"ם) : כאורח . ענין אילן הכסופ מצד כן וכו'א  
 שאלו מלשון כנגד כאורח (ויקרא כ"ד) אשר יאמץ על חושב הארץ :  
 רענן . רכוב כמו וסיס עטפו רענן (ולעמי י"ז) : (לו) אחרית . סוף :  
 (מ) ויפלטם . ויפלט :

(נט) ותשועת . אלכל משועת לדיקים סוף עמ' וכו'א מעולם בעת  
 סחוסים בו :

פירוש ע"מ

שלוש רענן עם איין גימטריא סוף צום גאנצין סאן  
 קלוקר צום צדיק רענן ווען אפילו עם גייט איהם  
 פריער שלעקט אקער צו סוף איין גוט : (לח) ופשעים  
 נשמדו יחדו אקער די וינדריגער ווערין פאר טייליגם  
 מיט אגאנדער אחרית רשעים נכרתה דר סוף פון דיא  
 רשעים איין דם ויין וערין פרי נגימין : (לט) ותשועת  
 צדיקים פ'ל' און די הילף פון די צדיקים איין גאט  
 משום בעת צרה ער איין וייער שטארקייט אין איין עת  
 צרה : (כ) ויעזרם ויפלטם און גאט העלפט זיי און  
 סאקט ויין אנטריגען פון גיין יפלטם פושעים וישעים  
 פי חסו בו ער סאקט ויין אנטריגען פון דיר רשעים און  
 העלפט

ובל' משנה יש הרבה אילן שנפסח ומעורה בקליפה: כאורח  
 רענן . אלהד מלורחי הארץ הנטרעין וממולאים בכסבים .  
 וכפירט מנה . כאורה רענן מתלחח ומתלחח כאלל  
 הנשר . ואחר מלורחי כני חלם אלני (הגאון מהר"ו  
 רשעי' י"ח) שרשים (ובל' ש"ל כ"ח אשר משורשים) המה  
 (ס"ח) : (לו) שומר תם . הסתכלו בדרעי הממילוי ללמוד  
 ממעשיהם : כי אחרית לאיש שלום . אם ראיתי און  
 לו אחרית יש לו אלכל פושעים וחסולים ורשעים אחריתם  
 נכרתה ונשמדו יחדיו :

אבן עזרא

שאחרים יפחדו ממנו וטעם מתערה מתגלה העושה בנלו  
 כל רע: כאורח . פתח והוא סמוך ותחסר מלת עץ ורענן לה  
 ומלת אורה כאורה הארץ וטעם אורה כאלו בעל ענפים רבים וכמוהו מי שיש לו משפחה רבה והפך זה הגר כי הוא  
 כמו הגר בנדר כרת מהעץ וזה פיר הפסוק רחמי רשע ערין ומתערה שהוא כאורה רענן : (לו) ויעבור . העטם מהרה  
 יאכל סוף וכו' : (לו) שומר . ועתה שיש לך ושומר שיש תם וראה איש ישר לעולם תראה אחריתם שלום ובהה תם  
 יארת אחר כאלו כחוב כי אחרית לאות שלום : (לח) ופושעים . כנגד תם רשעי' כנגד רשע : (לט) ותשועת  
 צדיקים . כדרך מגדל עז סה' ככל מקום : (מ) ויעזרם . ראיתי שפלט לדיקים רבים וככה יפלטם לעולם :

מנחת דוד

כסופ מצד כן וכו'א רכוב ומלוחח וכל לנפש סיס מנול כל  
 טוב : (לו) ויעבור . סחוס עכר מן העלם והסע איינו : (לו) שומר  
 תם . שער דרך תם וכל דרך ישר לנכח בו כי יש אחרית טוב  
 לאיש המבקש שלום כל אדם להחטת עם כל כישות ובהעמית  
 (לח) יחדו . כולם כאלה : אחרית וני' . סוסם לנכיתם :  
 (נט) ותשועת . אלכל משועת לדיקים סוף עמ' וכו'א מעולם בעת  
 סחוסים בו :

רשע ערין איה האב גינעוין איין שטארקין רשע און  
 ער איין גינעוין איין גינארציקלם און וויא איין אלט  
 גינעסיגער פון דעם לאנד וואס ער איין צנייניגדיג  
 קלוקר ער איין דער פיקט מיט ענקלם און גוקם:  
 (לח) ויעבור והנה איינו און דר נאך איין דר רשע איקר  
 גיפארען פון דער וועלט און נון ער איין גיט דא  
 ונאקששו ויא נמצא און איה האב אים גיזוקט און ער  
 איין גיט ווארין גיפונען : (לו) שפר תם דרום הימ דר  
 צדיק דעם וועג פון דעם גאנצין סאן ויאה ישר און  
 נעה די וועג פון דעם רעקט פארטיגין סאן צו אפ  
 לערעגן זיה פון זייערע גינאע בעשעים כי אחרית לאיש

לח מזמור לדוד להזכיר: יהוה אל־  
 בקצפך תוכיחני ובחמתך תיסרני:  
 פי־הציק נחתו־בי ותנחת עלי ידך:  
 י־אין־מתם בבשרי מפני זעמך אין־

לח (א) מזמור לדוד להזכיר. לאמרו בשפת לרה. להזכיר לרשם של ישראל לפני הקב"ה וכגדל כל ישראל אמרו: (ג) נרהו. נורקו ל' נחה נפל בנטיית קשת. ולפי שעל ידי דריכת הקשת נורקים החניט כתב נחתו כי וכן (כמות טו"ו) ארוק הרבי היה לו לכחזב ארויק תערי אלף לפי ככמויותיו הרב מהפורה ההער ריק ממל' לך כולן הריוקות נחרב. וכן (לעיל י"ח) ונחת' קשת נחוש' ואין הנו"ן שורש בתיב' שאם הית' שורש היה לו לומר נחתו כי חבל נו"ן של נחתו וכן של ונחתת אינה שורש ונפולת לפרקי' כמו נו"ן של נפך נדר נקם ונחתת הפעל יאמר נפך ינפך נדר ניקם כמו ננפך ננפך נלדר נקם. כהדגש חל דרך בתיב' במקום נו"ן וכן עלה נדף (ויקרא כ"ו) עני נגרה (איכ"ג) כמו נגרה כן יאמר נחתו כמו נחתו וכן ונחת' שדרך. הוית' להחמיג כמנהג נגשות ברוב מקומות כגון כהם לו וממסקל דגש כמו דבר מגורת יודכר כך כהם מגורת ותחם שרה (בראשית י"ח) ולא יאמר כהם כאשר יאמר כן ולא יאמר בירך כהם כהם יאמר' דיבר לפי שאין דבשות ניכ' בראש' חל בזה"ת ניכ' דבשות וכן (זכרים ל"ט) שיהא כמו כיספר דיכר. אף כהן יאמר' נחתו כמו נגשו נחתו מגורת נחת נתן נגש והנו"ן יסוד טפל ליכנס דגש במקומו כהוהו מהפעל וכן (במאלף א' ב') קשת נבזרים חתים מנז' נחת והתה כאשר יאמר' מן טכ סכך מן טכ סכס וכמו דרכיכס (ויקרא כ"ו) ושמו עליה (שם) וכן כלל נכל כי שם כללה וכל' שם שפתם (בראשית י"ח) כן יאמר נחת ותחם ל' פעל: והנחתה עלי ידך. כפי להליך נחתו כי. וכן פתרונו חל דרך בשפת לירו' התיס יד שלך היו נחת' קשת' להפעל עליו היום. ונחתת ל' ותרד וזה הנו"ן שורש בתיבה וכן (לעיל י"ח) ונחתת קשת נחשה ואין הנו"ן שורש בתיבה (סא"ח): (ד) מהם. תמימות (איער"י) בלע"ו. ענטיער"ם. כל"ח

רד"ק ה"א ארומהם. קריש סג טו:  
 (5) להזכיר. אפשר כי הוא כסמיו הננינות ויש כפרשים להזכיר כבו להדות ולפי דעתי כי המזמור תברו דוד להפעל בו כל איש מרובא נחליו ובצרה נשמו וזה להזכיר ולהודיע לכל אדם נזכה ונשבר שחלפו בו: (ג) בקצפך. הקו"ף בסגול' ופ"י בהתקד' ואל בהתקד' ואל שוכר עומד במקום שנים: והבנוק כפול ב"ש': (א) כי. ההללים שהם בהציות: נחתו כי. ככנן נפעל משפטו בתשליכו נחתו. וליה הוית' שהיא גרונת היה דגוש: והנחת. ככנן הקל והגויס ענין ירידה ידך. כמתק. ולפי שהחכה נגשית ביד נקראת הכמה יד: (ד) מהם. שלמות ובריאות רל כי בשור נגיש כולו דהכ"ס הראשונה נוספת וישורשו הכם ואדוני אבי דל כתב כי הכ"ס הראשונה שורש הוא כן בתי כספר שורשו כהם ובתשלומו הכהם בעקל פתאום ופירושו שלא נשאר בו צורת אירו' מרוב נגישו: אין עלום בעצמי. אילו עצמי שהם הוקים מן הכשר אינם בשלום ריק כואבים הם. ופעם כפני ועכך כפני כמו נגרה כן יאמר נחתו כמו נחתו וכן ונחת' קשת נחוש' ונחתת שדרך. הוית' להחמיג כמנהג נגשות ברוב מקומות כגון כהם לו וממסקל דגש כמו דבר מגורת יודכר כך כהם מגורת ותחם שרה (בראשית י"ח) ולא יאמר כהם כאשר יאמר כן ולא יאמר בירך כהם כהם יאמר' דיבר לפי שאין דבשות ניכ' בראש' חל בזה"ת ניכ' דבשות וכן (זכרים ל"ט) שיהא כמו כיספר דיכר. אף כהן יאמר' נחתו כמו נגשו נחתו מגורת נחת נתן נגש והנו"ן יסוד טפל ליכנס דגש במקומו כהוהו מהפעל וכן (במאלף א' ב') קשת נבזרים חתים מנז' נחת והתה כאשר יאמר' מן טכ סכך מן טכ סכס וכמו דרכיכס (ויקרא כ"ו) ושמו עליה (שם) וכן כלל נכל כי שם כללה וכל' שם שפתם (בראשית י"ח) כן יאמר נחת ותחם ל' פעל: והנחתה עלי ידך. כפי להליך נחתו כי. וכן פתרונו חל דרך בשפת לירו' התיס יד שלך היו נחת' קשת' להפעל עליו היום. ונחתת ל' ותרד וזה הנו"ן שורש בתיבה וכן (לעיל י"ח) ונחתת קשת נחשה ואין הנו"ן שורש בתיבה (סא"ח): (ד) מהם. תמימות (איער"י) בלע"ו. ענטיער"ם. כל"ח

אבן עזרא

לח (ג) יהוה אל. נעשה: אל בקצפך. הקו"ף כמנהג רד"ק: חוסימי. התי"ו כשויה וכן תיכתי:

מגורת ישי  
 (ג) יהוה אל. נעשה: אל בקצפך. הקו"ף כמנהג רד"ק: חוסימי. התי"ו כשויה וכן תיכתי:

לח (ה) מזמור. טעם פיוט תחלתו להזכיר: (ב) אל בקצפך. אל יכרת בעבור אחר ואל בחמתך וכמוהו ודעת קדושים אדע וכני שרי גדודים היו שרי בן שאלו: (ג) כי. נרהו. בנין נפעל כמו נחתו מנז' ותחמ' עלי ידך והטעם תחלואים ומחלוצים תהלים: (ד) אין ברותם. מנז' תס והטעם בריאות והנה זכור הסנה הקרוב מצודת דוד

לח (ב) תיכתי. תיכתי. ענין מרעית וטעם: (ג) נחתו. והנחת. ענין ירידה כענין מה טעמו (רמב"ם):

לח (5) להזכיר. המזמור הזה נעשה לזכור את המנוחה ביסודי להפעל ל' כדכריס האלם: (ג) ובחבהך. מלת חל מבטבה כשמים כללו אמר חל בחמהך תיכתי: (ג) נחתו (ד) אין ברותם. אין מקום חס וזגם נבדלי מביסודים הנאמם עלי פירוש ע"מ

בכר ידלו כי הלי כסודים וככר ידכר עלי מנת ידו ולי כזה: משלוי חכמים

העלקט ויי וייכר ויי באישיצין זיה אין אים:  
 לח (א) מזמור לדוד להזכיר דעם מזמור האמ דוד גימאקט קען זאל אים זאנען אין איין עת צרה צו דר טאנן די צרות פון די ישראל פר גאט:  
 (ב) ח' אל בקצפה תוכיחני דו גאט זאלסט סוף ישראל גיט שמראפין מיט דיין צארען אונ גיט מיט דיין גרים צארוין: (ג) כי חציק נחתו כי דען ביינע פיילין זענן ווארן גינארפן אין מיר קלוקר דיין פורעניות או ארף מיר גיקוקען ותנחת עלי ידך אונ דוא האקט גימאכט רגען ארף מיר דיין האנט שלאק: (ד) אין כתום בבשרי עס איז גיט קיין גאנצקייט אין קיין פלייש פון ווענין דיין צארוין אין שלום געפיט עס איז פיון קאם. כפי יצחק זאם יחשיל איינער או אפאהל געזאנען זינע פים זענען איין סוף אין קלאקט אונ שר האם זיין גיט

גו' אל בקצפה תוכיחני ובחמתך תיכתי וכו'. אז איינער אז ביי איהן אגענוסען פינגען א שאפאקן אונ שר תול איהם שלאנן כוז שר נעקען אונסן יסעקען אונ איהם זעבן אנדוין קלאם. אבער אז שר וועט נעקען אונסן שפעקעלע אונ וועט אים נעקען א שאפאקן קלאם וועט שר קיין שפעקען האבן. אבער אז איינער וויל שאנען איין קראקען פגענט א שאפאקן. מיט וואס שר וועט אים שלאנן אז אין נעגען שר זאל האבן שפעקען. דריבער האם דוד הפקל עיה גינאמם פאר הקב"ה דוא זאלקם איין גיט שמראפין מיט דיין פעם. ווארום אז דו וועסט מיר שמראפין אן פעם אז אודך גענוג פאר מיר דו קאנען מיר שמעקען. כי חציק נחתו כי. ווארום ביינע פיילין האבן שוין לאנג איין גענוקען אין מיר אונ זיין האבן מיר שוין קראקט אונ זאלקם אונ גיט שמראפין מיט דיין פעם. דוא וועסט מיר ווענין דיין האבן אונ מיר וועסט אונ נעגען זיין צוא באבין מיר שמעקען. ווייל אידך בון קראקט פון צרות אונ צער וואס פייעג זינד זענען אונ פיל. זיין זענען שוין אריבער אבער אין אשיף אונ האם גינארפן ארף זך אשקיערע קלאם. אונ

לִית שְׁלֹם בְּאֲזְבִירֵי כּוֹן  
 קָדָם חֹבִי: ה אָרוֹם  
 חֹבִי יִכְבְּדוּ רִישֵׁי הַיָּד  
 כְּסוּל יִקְרֹוּ יִקְרוּ מִנִּי:  
 ו קְרִיאוּ קְרִיאוּ  
 הַלְבָּשׁוּשֵׁי מִן קָדָם  
 סָפְשׁוּתִי: ז עֲקִיבִית  
 שְׁחִיתָ עַד לַחֲדָא קָל  
 יוֹמָא חֲסִיר הַלְכִיתָ:  
 ח אָרוֹם כְּסָלִי אֲתַמְלִין  
 קְדִיחָתָא וְלִית אִסּוּ  
 בְּגוֹשְׁמִי: ט פְּגִית  
 וְאֲתַמְכִּית עַד לַחֲדָא  
 רְגִישִׁית מִנְהַמְוָהָא

גאלעס. וכן ס"ה ל' ז': (ה) יכבדו. ככדים:  
 (ז) נעויתי. ל' לחמו עוית (אסורדיסון' גלע"ן. גל"ח  
 בעטיינט ויין. בראשית א' ז': (ח) כי כסלי מלאו  
 נקלה. בכתשבתו אני קל בעיני עלמי: (ט) נפונתי.  
 נחלמתי לשון ויפג לבו (בראשית מ"ה) מאין הפגות (איכה)  
 נמק ונמס חזרו עליהם עד שיוצאת הליחה ומבאישה וכל זה  
 נעוה הנפך והולך שח ובפך חשבו קדו. ופגע כל היים כי אין לי  
 שחרה שחיה ודגש וסתר על רב הפעולה: (ח) כסלי. חשבתת  
 נגע נקלה תבוח הוא חסר המתאר. ואדוני אבי ז"ל פי' נקלה  
 ואין פתום בבשרי. כי כן דרך הבוכה לכפול דבריו: (ט) נפונתי.  
 ענין רפון והלישות: שאנתי. בקולי וצעתקתי

**אבן עזרא**  
 למה זה מפני ועומד והרדוקה: מפני חמאתי. כי בעבורה  
 ועמתי: (ה) כי. עד על נד ונכה עד שעכרו ראשי כי  
 רכסו הם: (ו) הבאישי. שועל עומד כמו ולא הכניש  
 לו יהיה הוא הפעול והוא יספר חבורות שילאו בגופו וסבת  
 זה אולתי: (ו) נעויתי. אין כי כח לעמוד בקומה זקופה וסרה ע"כ  
 הכימי וזה טעם קודר הלכתי: (ח) כי כסלי. העעס קרבוו מלאו  
 והכיר אין מתום פעם אחרת לזיכרי גופי הארלים: (ט) נפונתי.  
 מנודת שרי

**מנודת שרי**  
 (ד) בצלמי. ה"עין' כחפף קח: (ו) נעויתי שהמי. בעקבות  
 מדויקות חסר ז"ל אכז כלכל עם קרשמותי כעמול' ל"ב מלאו ז"ל  
 והעמסם תכל עליהם ז' מד מלא ועד חסר: (ט) נפונתי.  
 מנחלת שרי

**מנחלת שרי**  
 (ד) בצלמי. ענין העמס: חבורתי. מלשון חסורס והוא עכס  
 משלך חסר מחסר ז"ל אכז כלכל עם קרשמותי כעמול' ל"ב מלאו ז"ל  
 ענין עקום כמו והתמוס אמש' ענין (קחלם ז"ל): שחתי.  
 מלשון שתייה וכפיסה: קודר. ענין שקחתי: (ח) כסלי. הוא  
 חלק השדרס הכעמון להכילות וכן חשב על הכפלים (קחלם ז"ל):  
 נקלה. ענין עוקד ועליהם כמו קולי כלם (שס ז'): (ט) נפונתי.

**מנחלת שרי**  
 קודר הלכתי. מלך כחשתם הלכות: (ח) מלאו נקלה. כמה מלאים  
 לחזני מלאוה ודכמות רוח ולמי שולג מכתתם סכל לא מעשפסם

**מנחלת שרי**  
 געקענס ארלים שלעפין. האם ער געשריגען צו קענשפין זייא  
 זאלן אים העלפין. האם זיינער גינאנס צו אים ווארף אראם  
 פון דיר די פאר וועסטו קענען ארלים שלעפין די פיס פון בלאפע  
 דאס זעלביגע נאנס הקב"ה צו די יודין. איר שריים איר זענעם אין  
 גלות און איר האם צרות. ווארפס אראם זיין איר זיינער זינד  
 און פוקתם תשובה וועט איר אויסגעלייזט ווערן פון גלות. זיי  
 נאכט ווע איר האם זייס זאלס איר ווייניגער זענען זיין פיס זייך.  
 זאלס גערענען משניות. וועט דיא שכניה זיין פיס זייך.  
 ווייניגסטנס גערניגט ווערן פאר סאג. גיסם אים אינער הארץ  
 פאר הקב"ה פיס הפלה. פאר סאג. און פוקתם תשובה. זיך  
 דעם זאלס איר זיין איר שייך ראווענען פיס בוקה פאר הקב"ה.  
 איר זאלס געפיין ביי הקב"ה פאר אירך און פאר זיינער קינדער  
 איר זאלס געהאקענען ווערן פיס זיין אסתר חילק פון הקב"ה:

**מנחלת שרי**  
 גימ קיין שלום אין סייגע ביינער פון ווענען מיין  
 זינד: (ה) כי יצותי יצותי ראשי דען סייגע זינד זענתי  
 איבער גיפארין איבער מיין קאפ כמשא כבד יכבדו  
 ספני און ווי איין שווערע כמשא זענתי זיי שווערער  
 פון מיר מיין ווי איר קאן דר ליידין: (ו) הקבאישי נפקי  
 חבורתי ויין זענתי ווארין פרי שאוונקן און צו אנגעזען  
 סייגע ביינען פון זענתי מיין נארשי שווער: (ז) נעויתי  
 שחתי זיי פאר אירך פון ווארין דור און איין גיבויגין  
 זייער קל פיס קרוב הלכתי איין נאנצין מאנ בין אירך  
 גינאנצין פרי שווארצם פאר צער: (ח) כי כסלי מלאו  
 נקלה דען סייגע גירין זענתי דר פירמ פיס גרינגקייט  
 קלוסקר אירך האלמס מ'ה גרינג אונ קבוצה אין סייגע  
 נאנצקייט אין סיין פרייש: (ט) נפונתי גיבויגין זיי פאר

מִנְהַמַּת לְבִי: 'אֲדַנִּי נִגְדָה כְּלִי-תְאוּתִי  
 וְאַנְחִיתִי מִמֶּךָ לֹא-נִסְתַּרְתָּה: 'אֲ לְבִי  
 סָרַחְתָּ עֲזָבֵנִי כְחִי וְאוֹר עֵינַי גִּם-הֵמָּה  
 אֵין אֵתִי: 'י אֱהִי וְרַעִי מִנְגִיד נִגְעִי  
 יַעֲמֹד וּקְרוֹבֵי מִרְחַק עֲמָדוֹ: 'י וַיִּנְקְשׁוּ  
 מִבְּקָשֵׁי נַפְשִׁי וְדָרְשֵׁי רַעְתִּי הִבְרֹו  
 הַזֹּוֹת וּמִרְמוֹת כְּלֵי-הַיּוֹם יִהְיֶוּ: 'י וְאַנִּי  
 כְּתָרֵשׁ לֹא אֲשַׁמַּע וּכְאֵלִים לֹא יִפְתָּח-

דלפי: יי לקבלה פל  
 כנינהי והנחתי מנה לא  
 מסמך: יי לבי  
 צמרמר שדקני סילי  
 והורר עיני קרם הנזן  
 ליתיהון עמי: יי דרמיס  
 וקברי מקבל סקתשי  
 קמו וקריבי סר סיק  
 קימין: יי בעכרו פחין  
 הקעי נפשי ידעי  
 כישותי מיליו שקרא  
 ונקרא פל יוקא סרניני:  
 יי נאנא היה קרשא לא  
 אשמע ותק אלקמא  
 דלא פתח פוסיה:  
 והוית

ד"א לני סחחר, גיטין פ: ולי כחכ, חנינה כ גיטין פ: ח

רש"י

(ב'): (י) כל האוהי. המה יודע רכבי: (יא) סחרר.  
 מוקף גיון וזה מתיכות הכפלות כמו (ויקרא י"ג) יקרקק  
 חלמס סגלג. חמרמו (ליכה א'): (יב) מנגר נגעי  
 יעמוד. אותם סרליון לי כלוהביס בשעת הגחתו וכסרויון  
 שהנגע כלה עליו חין עומדו לי בשע' דקוי חלל מנגד  
 יעמודו ולינס עוריס לי: וקרובי. סמרוס עלמס  
 קרוביס: (יג) וינקש מבקשי. מבקשי' מוקסי לי:  
 יהגו. יחסנו: (יד) אני כחרש. ישרל שומעס חרפסס  
 מן האומות ולינס משיניס. ולמה כי לך ה' הומלתי

רעיו ונקרא הרע קרוב שהוא קרוב אל רעיו בדעתו וברצונו או  
 כי יהיה עסק ביניהם או אם יהיו שבויים או שיהא שאר ברש:  
 ופי ונקש שמו מוקש לנפשי בדבריהם הרעים, ופי מבקש נפשי.  
 אשמע דבריהם על ידי סיפור או אשמע מהם כי לא יחכמו ממני

דרק  
 סרוב נהמס לבי. שלבי נהמס על החולי ועל הצרות: (י) אדני.  
 לא נעלמס מן האוהי לחיית סחוליו. ולפי שאמר שאנתי  
 חזכר התאוה שהיה כלב ואמר בין שאנז בין לא שאנז אתח  
 יודע תאיר לבי ונגדך היא האוהי: ונאחתי. שאני נאח  
 בקרבי על חוליו: (יג) לבי. האדם השליו לכו שוקס ומי שיש  
 לו צרות רבות מחשבותיו הולכות וסוכבות אנה ואנה. ופי'  
 סחרר סביב. ונכפל בו העין והלמד: ועבני כחי. כי  
 הצרות וחלשי אבריו וחלש גם כן אור עיניו. ולא אמר גם תיא  
 כיו כן נהגד הלשן בהרבה מקומות ורל גם הם העינים לקו  
 כוארס והאור אינו אתי: (יד) אחבי. החוליס ברוב ישכחס  
 אהביס ואחיהם כי ילאו לראות בצרתם ותרחק נפשם מהם:  
 סנגר נגעי יעמדו. שלא יעברו. כי הבקור סחוק נפש  
 החולה: וקרובי מרחוק עמדו. כפל עיני כס'ש וקרובי כמו  
 אם יהיה עסק ביניהם או אם יהיו שבויים או שיהא שאר ברש:  
 ופי ונקש שמו מוקש לנפשי בדבריהם הרעים, ופי מבקש נפשי.  
 אשמע דבריהם על ידי סיפור או אשמע מהם כי לא יחכמו ממני

אבן עזרא

על דרך שויתי עד בקר כלרי: (י) אדני נגדך. לנדך כל  
 חלואי אולי אחיה ולא נגד הרופאי: (יח) לבי סחרר.  
 סתגרו' סביב לא ימלא מנוח: כחי. כח החוליה ואור עיני  
 סתגרו' סביב לא ימלא מנוח: כחי. כח החוליה ואור עיני  
 מלת  
 מוצרת דור

מנחת שי  
 (י) לדי נגד. י'ס בעניס: (יג) וכוז טיני. בעניס:  
 (יח) וקדו. מלל ולי: (יג) וינקש. כמלת מדויקיס כק"ף  
 דוגמס לכל ר' יונה כספר סקדמס כהילו סס מלין סווקלין ודל"ק

ככה מנהג החולי: (כז) אהבי. האוהביס שהיו לי: מנגד  
 נפשי חסרת כעבור אחרת הווא וינקשו מבקשי נפשי כי הווא הפעול והטעם שדבריהם מוקש המה לי: (יד) ואני.

מצודת ציון

מין רמיון ומלכות כמו ויפג לנו (כדלמטיה פ"ס): (יג) סחרר.  
 לסמחס ועל עוונותי לל סכחס עמך ומסלוא סס כן נללסות  
 אומי סמך ממני: אין אחי. לי שכלס כסס: (יח) מנגד נגעי  
 סעמ עלי מוקש: דברו הוות. ידכו ע' דכני סכרון רוח:  
 פירוש

למון: (י) נגדך כל האוהי. ככפולס והסמקס שלני ממלסס  
 סלל סמס ערך וינדך לטעוס: ונאחתי. ומה שלני סמלסס  
 סלסוסי: (יג) לבי סחרר. לבי סמוכ כיוון ולסחס וכוחי סוז  
 כשלי כעני ובעיי עמדו מנגד ולא קרבו לל לטכסי: (יג) וינקש.  
 (יד) ואני כחרש. עושס סל עמלי כחכס כללו לא לטעמ:  
 ע"פ  
 מין פלאן נוען זי קובט אוף מיר אונ העלפין מיר  
 גיט מקרובי סרוויק יסדו אונ אויף די וואס מאכין זיך  
 פאר קרובים צו מיר קשעת וייער הנאה די שטייען  
 אוף פון ווייטן נוען איין פונרעניות קובט אוף מיר:  
 (יג) וינקש סקש נפש אונ זיי מאכין מיר שקרוכלין  
 די נוס פאנערין מין לייב הייזש רעטי דברי היות אונ  
 די וואס פארשפין מין בייו ביררין קרעכניש אוף  
 מיר יפרמט קל היום קיט אונ פאלקשקייטס מונען זייא  
 קראכמין אוף מיר איין גאנצין סאג: (יד) ואני כחרש  
 לא אשפע אונ איה בין גלייך ווי איין סוירקער איה  
 הער מיר נוען זיי שענדין מיר וכלל לא יספח פיו אונ  
 בין

סבחה: לבי איה שרייא פון וועגין דעם פרומונג פון  
 מין הארץ: (י) אדני נגדך כל האוהי דו נאמ אקעגין  
 דיר איז נאר מין גלוסמונג דוא ווייבט מין  
 פארערפניש האנחתי ססך לא נסתרה אונ מין זיפצין  
 איז גיט פאר בארגין פון דיר: (יא) לבי סתמר מין  
 הארץ איז ארום גירינגילס מיט סרויערקייטס עבני  
 כחי מין כח הם מיר פאר לאמז האר עיני גם הם אין אחי  
 אונ די ליבט פון מיינע אויגין זענען אוף גיט מיט  
 סיר: (יב) אהבי רעני מנגד נגעי יעמודו דו וואס ווייזן  
 זיך מיר פאר ליב האבער אונ פאר חבירים ווען זיי  
 האבין איין הנאה פון מיר די שטייען פון אקעגין



פיו: מו ואהי כאיש אשר לא שמעו אין  
 בפיו תוכחות: מו כירך יהוה הוחרתי  
 אתה תענה אדני אלהי: זכיר אמרתי  
 פרי שמוחלי במוט רגלי עלי הגדילו:  
 יח כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי  
 תמיד: יט פיי עוני אנד אדאג  
 מחטאתי: כ ואיבי חיים עצמו ורבו

ס והייתי כגבר דלא  
 שמע מעל קא ולא  
 אית במוסיה מסכתא:  
 סו ארום קד סך ה  
 צלתי אנה תקבל יי  
 אלקי: יו ארום אפריה  
 דקא יתדיו עלי  
 קאנעונוות רגלי עלי  
 איתברבו: יח ארום  
 אגא דהקירא מעמד  
 וכיבי דקבלי הדינא:  
 יט ארום חובי אהני  
 אחיצף סן חסאי:  
 כ ובעלי דקבי חני  
 אלימו וסגיאן סגאי על

שנאי

ת"א י חני . סטנדין קו סקידס על ו :

רד"ק

ושכתי ג"כ עצמי כאלם שלא יפתח פיו כן אינו משיב:  
 (טו) ואחי כאיש . שאיני סבין לשון המדברים ואחי גם כן כאיש  
 אשר אין בפיו תוכחות שישמע דברי המדברים אלו אבל אין  
 בפיו מענות שיעד להתוכח עם המדברים: (טז) כי . שלהתוכח  
 עמהם ולהשיב על דבריהם אין לי בתם תועלת אלא לך לבדך  
 הוחרתי וכמו שהוחרתי לך כן תענה אותי . כי אתה אורן על  
 הכל ואחת אלוהי שתקח משפטי מהרשעים: (יז) כי אמרתי .  
 כלבי פן ישמרו לי אם לא תענני משפטי שמוחו במוט רגלי . כי עת  
 הגדילו עלי לשונם ומה יששור אם שמום מכל רגלי: (יח) כי .  
 אפחד שאומר סתוך חללי כי אני נכון תמיד לצלע שאלך  
 צלע מסכאובי: (יט) ומכאובי נגדי תמיד . שלא ירחק ממני:  
 (כ) כי עוני אנד . לפיכך אני דואג כי אוכור עוני ואודני בני  
 (כ) ואיבי . אני במכאובי והם בחיים עצומים ושובים: (כ) ורבו

רש"י

סגאלתי ותושיעני מהס: (יז) כי אמרתי פן ישמחו לי .  
 לכן ראו שתיקום כי אומרם אנו בלבנו אם נשיב ענות  
 שמה יראו במחלתנו וישמחו לנו במות רגליו ונגדלו עלינו  
 לומר הלא הייתם מתפארים בתשועתכם: (יח) כי אני  
 לצלע נכון . לכן אנו דואגים פן ישמחו לנו לפי שמלומדים  
 אנו כמכות ומזיקים ומזומנים לשכר תמיד: (יט) ומכאובי  
 נגדי . מזומן הוא לכוף עלי: (כ) כי עוני אנד .  
 כלבי נגדי לי חם עוני ולפני חיי הוורח ומחטאתי עלא  
 נגרום לי ללע ומכאוב: (כ) חיים עצמו . מעלומים חיים  
 לביני אלי אמות ממנו . ודואג מחטאתי . פן תהיה לי למשקש:  
 אבן עזרא

שהוא חסרון כנוף: (טו) ואחי . ברטוני כאיש אשר לא  
 ישמע לשון המדבר והטעם כי לא אענה להם: (טז) כי .  
 אין לי תוחלת כי אם כך וטעם ר"ה תענה כי אני לא אשים לבני אל  
 הנגדילו . לזכר או הסועל עומד וטע' פן ישמחו לי כמו פן יאמרו לי כי הנה  
 כדרך וכלבטי שמהו ונאפסו הכעוב כי ככן אני ויהיו טלע טלע אכול לקום  
 ימים . כי . אני מודה לאנשים וזה טעם אנד ואלדג לבי: (כ) ואיבי . יש  
 אומרם כי עוני אלדג מחטאתי פן אמות

מנחת שי

לא סביאו נלסם שהוא קולח אטום דגש: (כ) ואיבי . נעניס כס"ם:  
 מצודת שיון

לא ענין דכריסס: תוכחות . טענת לסחוכס  
 עמסס: (טו) כי לך וגי . כי הסחתי סליך אסר אסס טענס נסס  
 צעזויי רלס לומר סטטס עמדי אום ספולס וסחטס לסחוכס לחסס:  
 (יז) כי אמרתי . רלס לומר ככס לא ספחתי אני לסחסי מס לסס  
 כי אסחתי פן יפכר עלי סחוכס ויסחמו עוד וסר כי כסס טסס  
 רגלי לכד סגדילו טלסס לסתגלוס עלי ומס אסס סחיס נלקס ככל  
 גופי: (יח) לצלע נכון . אני מוכן ורגלי לסחיס נלעס מחולסס  
 (יט) כי עוני אנד . אני כסלמי אגיד מוני כי יודע אני כסלמי

מצודת שיון

מנין סכוד כעו סחוד אל סלי (רמזים י"ד): (טו) הוחרתי .  
 מנין סתפסס כעו וסחלמי לנכיסס (אויב ל"ב): (יז) במוט .  
 מנין ססטרס וסיסס לסול כעו לסס סמוס נלסס (דכריס ל"ב):  
 הגדילו . מלשון גודל: (יח) לצלע . סניך סגר סולעס על יכבי:  
 נכון . מלשון סכסס: (כ) עצמו . רכו כעו מלעו לי אלמסחי

מנחת שי  
 עס וועס חלילה זיה אום דלוקשן סייגי פיס וועלן  
 זיי זיה גרויסן איבער סיר אונ וועלן זאגן צו סיר  
 פר וואר איר ישראל דס אייה בארימס דס גאט  
 איז אייער העקער אונ ווארום האט ער אייך גיט  
 גיהאלפן: (יח) כי אני לצלע נכון ווארום איך בין אן  
 גיבריים צו איין ברך איה ויקאובי נגדי חסי אונ סייך  
 נייטיגן איז חסי אנטקענין סיר איה ווער אקט  
 גישמאקט: (יט) כי עוני אנד דען איה זאג סייך  
 זינד דרום אדג סחטתי זארג איה סיה פר סייך זינד  
 איה זאל גיט גישמאקט ווערן אנטקען איה:  
 (כ) ואיבי חיים עצמו אונ סייגי פיינטן שטארקן זיער  
 לעבין מיט שלום אונ מיט גוטס ריבו שניי שגר אונ

פירוש ע"מ

בין ויזא איין שמוקער וואס . עפיתם גיט זיין מיל:  
 (טו) ואחי כאיש אשר לא שומע אונ איה בין גלייה נוי  
 איין סאן וואס הערם גיט אונ איין זיין מול איז גיט  
 פאר האנדען ביין באווערונג פלוכר ער קאן גיט  
 ענטקערין: (טז) אונ דרום שווייל איה בי דה ת  
 וחקתי דען צוא דיר גאט האב איה גיהאקט איה  
 תענה ה' איהי דאס דו וועקט ענטקערין סיר דו גאט  
 סייך סיר אונ וועקט העלפן סיר: (יז) אונ גאר  
 דרום שווייל איה זיי כי אסתי פוישמו לי ווארום איה  
 סראכט סיר ווען איה וועל זיי ענטקערין סאקער  
 וועלן זיי זיה פרייען און סיר ווען איין ספלה וועט  
 חלילה קוקן און סיר במוט רגלי עלי הגדילו אונ ווען

זי

**שְׁנֵאי שִׁקְרָ:** כִּי וּמִשְׁלָמִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה יִשְׁטַנּוּנִי תַּחַת רְדוּפֵי־טוֹב:  
**כִּי אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֶל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי:** כִּי חוֹשֶׁה לַעֲזֹרָתִי אֲדַנְּי תִשׁוּעָתִי:  
**לֹט \* לְמַנְצָה לִידֵי־תוֹן מִזְמוֹר לְדוֹד:** בְּאִמְרָתִי אֲשַׁמְרָה דְרָכֵי מַחֲסוּא בְלִשׁוֹנִי אֲשַׁמְרָה לְפִי מַחֲסוּם בַּעַד

שִׁקְרָא: כִּי וּפְרַעֲיִן בִּישְׁתָּא חֲרָף מִתְקָא מִסְמָנִן לִי חֲלוּפֵי דְרַדְפֵיט טוֹב: כִּי לֹא תִשְׁבְּקִינִי יְיָ אֱלֹהֵי לֹא תִרְחִיק מִנִּי: כִּי וְדִח לְסִינְיִי יְיָ פּוֹדְרָנִי: \* לְשִׁבְחָא עַל מִסְרַת בֵּית מִקְדָּשָׁא עַד פְּסִיחָ דִּירוּתוֹן תִּשְׁבְּחָתָא לְדוֹד: בְּ אִמְרֵית אֲנִשְׁמֹר אֹרְחֵי מִלְּקַח טַי בְּלִישְׁנֵי אֲנִשְׁמֹר לְפִי זְקָמָא בְּרָאִית רְשִׁיעָא לְקַבְלֵי

ת"א אלהי, גיטין 4 ויבחר כהנים: יתור ואו לידותון קרי רשע רש"י ר"ק

שונאי שקר. איתם ששונאים אתי בתגם כי היה מן הרין וימקנאים בו שאני רודף הטוב וחס רודפי' הרע למויך ישפטוני וטלת רדפי כתובה רדפי ר"ל שחטוב רודפי שאני רודף אחריו וקרי רדפי הוא סקור על דרך פועל ונמשכה הרי"ש כפעם: (כז) אל. כמו שהם חושבים שאין לי עוד אל תעזובני: אל תרחק ממני. אלא תחיה קרוב לצעוקי: (כח) חושה. סתרה. לעזרתי ה' תשועתי. אתה הוא ארון תשועתי ולא אחר או מירשור השה לתשועתי ולמ"ד לעזרתי במקום בית ואדני קריאה: (ט) למנצה. זה הסמוך חברו דוד בתנו לידותון המסודר וענינו כענין הסומך הקודם לזה: (יג) אמרתי. חשבת בלבי שאשפור דרכי ר"ל מנהגי ועניני מחסוא בלשוני. שלא אוכר אשר אל כן מתוך צערי וחויילי. וכל שכן בעוד רשע נלנדי הבא לבקרני לראות כאני שאשמרה לפי כאלו מחסום בפי אפי' שאנת החולה שדרכו לצעוק ולגנום רבים וגם התשינו מעוב אפי' מדברי הורה מפני יראתם

בטובה ובטובה: ורבו. והגדילו שונאי על דברי שקר: (כא) תחת רדפי טוב. כשכלי שלמנו דברים כהקדוש כרוך הוא וכמלתו: (א) לידותון. שם אלם חמד מן המשוררים וגם כלי שיר היה שם ששמו ידותון. ומדעש הגדה על התלות ועל הדינין והניירות של לרה הנורות על ישראל: (ב) אמרתי אשמרה דרכי וגו'. אלהנו היה כלבנו לשמור את עצמנו על כל הצרות הבאו' עלינו שלא נהרהר ונדבר קשה אחר מדת הדון אף על פי שהרשעים נלנדנו המנירים לנו: מחסום. כמו לא מחסום שור (דברים -כ"ה) (אמושלמ"ע בלע"ז כמו עמוסענאל"ק בל"א חיינען מוילקארב אללנעטן) ואלמתי דומיה ימים ומתוך כד כלבנו נעכר ונבל. וכשחקנו חס לבנו בקרבנו

**אבן עזרא**

ואיבי חיים: (כא) ומשלמי. דברו יוכיח כי הוא בקרם כמלים הבטיח להם כאלש ספר בתומור אחר: (כב) אל תרחק ממני. כנגד מרחוק עמוד: (כג) חושה. לפי דעתי חושה לעזרתי. חשה ה' שאתה תשועתי כמו אמור לנכסי ישועתי אני ור' משה אחר כי חושה ישרת אחר וככה הוא חושה לעזרתי ה' חושה לתשועתי: (ד) למנצה לידותון. כבר הזכרתי בראש הספר ולפי דעתי פסיוט ידוע היה בדרוש ומכירו ידותון זה אחר חברו שישכנת וזיה ראש הפיוט לידותון גם זה המזמור כמו העליון כי על מחלתו ידבר ועשו אמרתי בלבי ועשו לשגרה דרכי חולדתי ומכהני כמו וכל דרכי השכנת והקעם שלה אדב' כמו ידב' החול' מרוב נעם וכאילו כפי מחסום אשמרנו להיותו כפי ולא חסרנו: (ג) בעוד רשע נלנדי. שכל לבקר אותי:

**מצודת ציון**

אכל ואיבי ימי חיים רבו וגדלו: (כא) ומשלמי וגו'. גם הם ימי חיים רבו וגדלו: תחת. במקום שלמי כודף וזרי לנסיי עטפה: (כב) אל תעזובני. סוף כל ואלה אוכל נפליי מה הם לך אל תעזובני חשה ומחשב לתפוסה על נעמם: (כג) חושה. עכל לעזר לי כי חשה מעולם לי' בשופט וכן על פי המתקן לטיות עמני כאלו סיס על פי מחסום אשר יענע סדסור לה לנכר טס כל הכאב סכל עלי לא אלמק להחמסם: בעוד רשע נלנדי. בזמן פירוש ע"מ

(כא) דקוסי טוב. דקסי קריסוכרי בול' אחר דל"ם ומשך סקמן כפעם כמו מ"כרי כוכ' ל"ם (לא) לידותון. לידותון קרי:

כנחת שי  
 דקסי קריסוכרי בול' אחר דל"ם ומשך סקמן כפעם כמו מ"כרי כוכ' ל"ם (לא) לידותון. לידותון קרי:

(יכתיב פ"ו): ורבו. גדלו: (כא) ומשלמי וגו'. גס הם ימי וטירת חיים כמו וישפוט עמו (בראשית כ"ו):  
 (ב) לידותון. שם כלי עון: (ג) דרכי. מחסום. פניו דבר הסוסם כפי מספוט טלם חסון ולא סלכל  
 לי למרה: (ד) אמרתי. תשחתי בלבי לשמרכ מכהני מלחטוט בלשוני לנכר עול מדת דין: אשמרה לפי מחסום עמני כאלו סיס על פי מחסום אשר יענע סדסור לה לנכר טס כל הכאב סכל עלי לא אלמק להחמסם: בעוד רשע נלנדי. בזמן פירוש ע"מ

ני גרייסין יוף סיינע פיינגם ווס האבין מיה פיינגם אויבר לינינגם אונ דרום'וויל איך זיי גיט עקמפעריין:  
 (כ) ומשלמי רעה תחת טובה אונ ניי בצאלן מיר ביין פר גוקסם וישנניי תחת דרפי טוב וייא האסין מיה נוייר איך יאג יאג גוקסם ווס איך באהעקט מיה אין גאט אונ אין זייגי מצות: (כב) דרום אל מפניני ה' זאלקטמו גאט מיה גיט פאר לאזין איה אל תרחק סקני דו מיה גאט זאלקטם דיה גיט דער נוייטערדין פון מיר: (כג) חושה לעזרתי אדני תשועתי אייר צו מין הילף דו

גאט נואם דו ביקט המיר כיון הילף:  
 לח (א) למנצה לידותון מפור לדרו דער מזמור איז גמאקט צום לוי ווס ער הייקט ידותון אונ דוד הט דעם מזמור גמאקט: (ב) אונ אזוי זאגמ דוד צו גאט פון נוענין די ישראל אפרתי אשפדת דרכי איך ישראל האב מיר גמאקטם איך וועל היטין מין וועג פון צוא וינדינין מיט מין צונג אוף דיא צרות וואס קוקען אויף מיר אונ וועל גיט זאגין דו גאט האקט מיר אום רעקט גיטאן אשפדת לפי מסוס

**רִשְׁעֵי לִנְגְדִי: ג נֶאֱלַמְתִּי דוֹמְיָה**  
**הַחֲשִׁיתִי מִטוֹב וּכְאֲבִי נֶעֱבַר: י חֲסִי-**  
**לְבִי בְקַרְבִּי בְהִיגִי תִבְעַר--אֵשׁ**  
**רַבְרָתִי בְלִשׁוֹנִי: ה הוֹדִיעֵנִי יְהוָה**  
**קִצְי וּמִדַּת יָמַי מֵה־הִיא אֲדַעַה מֵה־**  
**חֲדָל אֲנִי: י הִנֵּה טַפְחוֹתֶיךָ וַתִּתֶּנָּה יָמַי**  
**וַחֲלָדֵי כְאֵין נִגְדָךְ אֶךְ--כָּל־הַבַּל כָּל־**

לְקַלִּי: ג אֶהְלֶמְתִּי  
 שְׁתִּקִּית בְּטָלְיָה מִן  
 פְּהַנְתִּי אֹרְיָהָ מִטוֹל  
 הִינָא קִבִּי מִמְרָטִים:  
 ד רַחַח לְבִי בְנוֹשְׁמֵי  
 בְרִינְי תְרַלֵּק אֶשְׁתָּא  
 טָלְלִית בְּלִישְׁנֵי הָאוֹדֵעַ  
 יי לִי אֹרַח סוֹפִי  
 וּמִשְׁתָּהָ דְיֻמֵי מָנָא  
 אִינוּן אֲדִיעַ אִיִּסְתִּי  
 אֶפְסוּק מִן עֲלֵמָא:  
 י קְלִילִין סְרְקָתָא יֻמֵי  
 וְנוֹשְׁמֵי בְלֵמָא לְקַבְרָה  
 בְּרַם פּוֹרָא לְקָמָא  
 חֲשִׁיבִין בְּרַם פּוֹלְהוּן

ת"א נאלמתי, נעברתי, הודיעני, שכל, זכרתי, הנה טפחותי, פקידים עמך, י:

רש"י

וכהניון לבנו בעבר בנו כמו אל והוא גורם לנו שלטו  
 מדכרים בשלנונו (בלתם סוף) לפיך. וזו היא שלטו  
 מדכרים הודיעני ה' קלנו עד מתי נהיה נכרה וקדע מתי  
 נהיה ל: חנו חללים ממנה: (ו) הנה טפחות. מדודים  
 הם ימי האדם כדבר הנמדד בטפחוסין ימי האדם קלובי:  
 וחלדי. ווקתנו כלן נגדך. חלד ל' חלודה (רדיוול  
 בלע"ו. ומפורש לעיל י"ז י"ד): כל אדם נצב. כל

במה מתוך החולי אני אשמור מזה שלא ישבח לי: (ג) נאלמתי.  
 כשחוקה בלוי כל כך אני שותק כאילו אני אלם: החשתי מטר.  
 אפילו מדבר טוב החשתי: וכאבי נעבר. אף על פי שבאבי  
 נעבר ונשתחא אני חוסם את פי מלדבר אפילו: השוב כדי שלא  
 יודמן לפי הרע מתוך צערי: (ד) חס. מכוון הדועלו כל כך חס  
 לבי עד שבדניו תבער אש כי החוס היוצא מפי בהגיני הוא  
 חס כמו אש שירפה שהאש תבער כי: דברתי בלשוני. היא  
 כשל דבר ר"ל כשדברתי בלשוני: (כ) הודיעני. אם קצי  
 ארך כפי שנות האדם אסכול צעירי וכאבי עד שתראני וארת  
 אחר כך בריא אבל אם סתם לא שאל סכך שאמתי מהרולי  
 ופירשו זמן העולם הזה לאדם ור"ל כמה יחיה זמני בעתו:  
 (ו) הנה. תמדת המעשה היא מדת המספר כן חס ימי וימי כל אדם קצרים: וחלדי. ר"ל זמני: כאין נגדך. כי  
 אתה חי וקיים לעולם ואין שנותיך כשנותינו: אך כל הבל כל אדם, מה שאדם נצב בעתו הבל הוא ואמר כל הבל ר"ל המעט

מנחת ש"י

(ג) הודיעני ה' | קלי. כשנכנס היא לטח כסס ולא קודם:  
 הטעם כפול או זה הוא שדברתי: (כ) הודיעני.  
 (ו) הנה. מעט מעט כדבר שימודד בטפחות וחלדי  
 הוא כל אדם והטעם כמו הכל הנכנס וטעם נצב כן הוא לעולם

סודות דוד

אשר כשעס בכל לנבקי טווד נגדי כי אחשוב כלבך אלעק או  
 אשמ בלנמי: (ג) נאלמתי דומית. כל כך חרניל עמלי בשתיקה  
 עד שפלאים כלום נעמוד: החשיתי מטר. פי תהתי  
 מלדבר דכתיס טובים וכוונתם כי סן ברכות הדכרים אלעק  
 וחסרעם: וכאבי נעבר. עס כי כלני נעכר עכ"ו אחתק  
 וחסרעם: (ד) חס לבי. הכב אשר בקרבי נתחמט מחד מלש  
 מלי: בהגיני. כשהוא יולל עמי בנעכר כל כי היכול חס  
 כשאלדכ בשונו יוכל דכרכ בעלות שונות: (ס) הודיעני לי.  
 למוח מחלי זה מלפניו לטר גדול ולמות חלך זה בנותן קלך  
 כמס ימותן חיה סס יושבי חלד: (ו) טפחות. קלונות כדבר הנמדד בעסם:  
 חלד חלד: כל הכלים הוא ככל אלס איש לא נעדר מעט הזמן: נצב סלח. כדכ סוס לכך לעולם ולא ישחטם

מנחת ש"י

(ג) נאלמתי. החשיתי. אפילו שאלדכ טוב: (ד) חס.  
 כ"כ חס לבי שכהניו חכער אל: דברתי בלשוני.  
 מה חדל אני. תואר חסס והטעם כמה אעמוד עם יושבי חלד: (ו) הנה.  
 כמו חלד ככבש וכשכר וחסלו ואלמה: אך כל הבל. הוא

מנחת ש"י

אשר כשעס בכל לנבקי טווד נגדי כי אחשוב כלבך אלעק או  
 אשמ בלנמי: (ג) נאלמתי דומית. כל כך חרניל עמלי בשתיקה  
 עד שפלאים כלום נעמוד: החשיתי מטר. פי תהתי  
 מלדבר דכתיס טובים וכוונתם כי סן ברכות הדכרים אלעק  
 וחסרעם: וכאבי נעבר. עס כי כלני נעכר עכ"ו אחתק  
 וחסרעם: (ד) חס לבי. הכב אשר בקרבי נתחמט מחד מלש  
 מלי: בהגיני. כשהוא יולל עמי בנעכר כל כי היכול חס  
 כשאלדכ בשונו יוכל דכרכ בעלות שונות: (ס) הודיעני לי.  
 למוח מחלי זה מלפניו לטר גדול ולמות חלך זה בנותן קלך  
 כמס ימותן חיה סס יושבי חלד: (ו) טפחות. קלונות כדבר הנמדד בעסם:  
 חלד חלד: כל הכלים הוא ככל אלס איש לא נעדר מעט הזמן: נצב סלח. כדכ סוס לכך לעולם ולא ישחטם

מנחת ש"י

כמו ולא תחמסו שוכ (דכתיס כ"ס): (ג) החשיתי. ענין שתיקה  
 כמו החשתי מוטלם (ישיעה ע"ג): נעבר. ענין השחטה כמו  
 טכרסס אוסי (נחלסתי ל'ד): בהגיני. מלשון כנין ודבור:  
 (ס) מה. היא כמו כמס: חדל. הוא ספור מן חלד כמו כבש  
 כשכ ופינו זמן העולם: (ו) הבל. יש הכל שהוא פנין פורענות

מנחת ש"י

כמו ולא תחמסו שוכ (דכתיס כ"ס): (ג) החשיתי. ענין שתיקה  
 כמו החשתי מוטלם (ישיעה ע"ג): נעבר. ענין השחטה כמו  
 טכרסס אוסי (נחלסתי ל'ד): בהגיני. מלשון כנין ודבור:  
 (ס) מה. היא כמו כמס: חדל. הוא ספור מן חלד כמו כבש  
 כשכ ופינו זמן העולם: (ו) הבל. יש הכל שהוא פנין פורענות

מאוד: דברתי בלשוני. עוסק על סכמך לם לומר חכער כלש  
 הודיע לי סוף יעי עמי אטות ולס מעט טעה יעי מיי סלל אכמכ  
 מה היא. כמס היא וכמס סכרכ בעלות שונות: מה חדל אני.  
 חלדי. וכל בעולם היא כלן עד שמתוך אשכ  
 נעדר מעט הזמן: נצב סלח. כדכ סוס לכך לעולם ולא ישחטם

פירוש ע"מ

אשר כשעס בכל לנבקי טווד נגדי כי אחשוב כלבך אלעק או  
 אשמ בלנמי: (ג) נאלמתי דומית. כל כך חרניל עמלי בשתיקה  
 עד שפלאים כלום נעמוד: החשיתי מטר. פי תהתי  
 מלדבר דכתיס טובים וכוונתם כי סן ברכות הדכרים אלעק  
 וחסרעם: וכאבי נעבר. עס כי כלני נעכר עכ"ו אחתק  
 וחסרעם: (ד) חס לבי. הכב אשר בקרבי נתחמט מחד מלש  
 מלי: בהגיני. כשהוא יולל עמי בנעכר כל כי היכול חס  
 כשאלדכ בשונו יוכל דכרכ בעלות שונות: (ס) הודיעני לי.  
 למוח מחלי זה מלפניו לטר גדול ולמות חלך זה בנותן קלך  
 כמס ימותן חיה סס יושבי חלד: (ו) טפחות. קלונות כדבר הנמדד בעסם:  
 חלד חלד: כל הכלים הוא ככל אלס איש לא נעדר מעט הזמן: נצב סלח. כדכ סוס לכך לעולם ולא ישחטם

האלקטין פון צוא ריידין גייערמ דהתי בלשוני איה  
 מוז ריידין מיט מיין זאגן: (ו) און דם זענן מיניע  
 הייד הדיעני ה' קיני זיי מיר מודיע דו גאט מיין קיץ  
 פון די צרות ימרת ימי פה היא אונ די מאס פון מיניג  
 קעג ווי פיל זיי זענן ארעט סח חלד אני לראו מיה וויסין  
 זענן איה וועל זענן פון מיטין פון די צרות: (ו) תנת  
 טפחות נתתה ימי נון גיקאסטין אונ גייערמ האקטוב  
 גייערמין מיניג קעג חלדי כאין נגד אונ מיין עקמ  
 איז און ווי גישמ אקענין דיר אף כל הכל פל אים נכב  
 סלח גייערמ אלץ נאריש איז אימליכר קעקמש מיט  
 זיין באקטאנר ביו אייביג: (ו) אף הנלם: תהלך איש  
 גייערמ

אשר כשעס בכל לנבקי טווד נגדי כי אחשוב כלבך אלעק או  
 אשמ בלנמי: (ג) נאלמתי דומית. כל כך חרניל עמלי בשתיקה  
 עד שפלאים כלום נעמוד: החשיתי מטר. פי תהתי  
 מלדבר דכתיס טובים וכוונתם כי סן ברכות הדכרים אלעק  
 וחסרעם: וכאבי נעבר. עס כי כלני נעכר עכ"ו אחתק  
 וחסרעם: (ד) חס לבי. הכב אשר בקרבי נתחמט מחד מלש  
 מלי: בהגיני. כשהוא יולל עמי בנעכר כל כי היכול חס  
 כשאלדכ בשונו יוכל דכרכ בעלות שונות: (ס) הודיעני לי.  
 למוח מחלי זה מלפניו לטר גדול ולמות חלך זה בנותן קלך  
 כמס ימותן חיה סס יושבי חלד: (ו) טפחות. קלונות כדבר הנמדד בעסם:  
 חלד חלד: כל הכלים הוא ככל אלס איש לא נעדר מעט הזמן: נצב סלח. כדכ סוס לכך לעולם ולא ישחטם

**אָדָם נֶצַב סֶלָה: יֵאָדָר בְּצִלְמֵ וַיְתַהַלֵּךְ**  
**אִישׁ אֶךְ-הַבַּל יִהְיוּן יִצְבֹר וְלֹא-יֵדַע**  
**מִדְאֻסָּפָם: וְעֵתָה מִהִקְוִיתִי אֲדָנִי**  
**תוֹחַלְתִּי לָךְ הָיָא: מִכָּל-פִּשְׁעֵי**  
**הַצִּילָנִי חֲרַפַת נָבֵל אֶרֶץ-תְּשׁוּמֵנִי:**  
**יִנְאַלְמָתִי לֹא אִפְתַּח-פִּי כִי אֲתָה**

צְרִיקָא קִימִין לְחַיִּי  
 עֲלִיקָא: וְגַרְשׁ כְּדִיקְוִיקָא  
 דִּי יִתְחַלֵּף נִבְרָא כְּבִישׁ  
 לְקָמָא מִשְׁתַּגְּשִׁין כְּנִישׁ  
 וְלֹא חֲסִים כְּמוֹד קָמָא  
 מִן כְּנִשְׁנִין: ה' וְכִדְוִן  
 קָמָא סְבִירִיתִי אֲוִיכֹחֲתִי  
 לְוִקָּה דִּיא: מ' מִן כּוֹלְהוֹן  
 קְרִדִי פְּצִי וְתִי חֲסוּדִי  
 סְבִרָא לֹא תִשְׁנִי עֲלֵי:  
 יֵאֲתַלְמִית וְלֹא אִפְתַּח  
 פּוּמִי כְּמוֹד דִּי אֲנָתָה

רשעי

רדק ת"א חן גלגל זכר אמור (שנס ב קידושין א):

אדם חיי הבל הם חיוו ומלכו: (ו) אך בצלם. כחשך פירשו דוגם ל' ללמות ומחם פירשו ללם ממש כמו כי כללם אלהים עשה את האדם (בראשית ט') ולא יתכנו דבריו: אך הבל. הוא כל המייה ותחלה שלהם: יצבור. תבואה בשדה כל ימות הקציר: ודא ידע מי אוספם. מינו וידע מי אוספם לבית שחא לפני האסף ימות: (ח) ועתה מה קויתי. מה היא השאלה אשר אני שואל ומייתלמך איני אלא שמשפעי הילוני: (ט) חרפה. עשו הנבל אל אחס לוקים ואנו חיוו לנו לוקים והתפלח הוזה גרמה להביא ייסורי הלאים על האומות של עכו"ם: (י) כי אתה עשית. שהבאת עלינו לרה יותר מכל האומות:

אבן עזרא

לא ישתנה שיעור ממעל: הבל: (ו) אך. כי ישתנה כללמו מיום אל יום ומעת אל עת כדמו' הנהר המתחלף וללמו עומד וי"ל כי כללם כמו ללמות והכחו בעיני כי האדם דומה לללם וכאשר ישתנה הללם כן ישתני הוא ועטם הללם מערכות המשתנים וכוכבי עליון לאל יעמדו רגע אחד על מחכות אחת וחכמי המולות יודעים זה ויהימין כקוץ ממון כמו ומי אוהב כהמון: יצבור. מעט מעט ולא ידע מי אוספם כולם רגע אחד כמותו: (ח) ועתה. הנה בא קצי מה תקוה יש לי רק תומלתי לך היא והוא: (ט) מכל. כי בעבור פשעי חליתי: (י) נאלמתי. בעבור שהזכיר חרפת מצודת דוד

מצודת דוד

לשוח מן מצי אדם חל מהבני המון וסגמיו: (ו) אך בצלם גור. הלאים הלא כחשך יסך ולכלל ויפיק קוץ המון עושר דכי כי הוא לזכר ולחי יודע ניי אוספם הכיני כן מן ימות וילע אחר אוספם: (ח) ועתה. כואיל וקניני סגמולם הבל כמה מה יסיה אל כן פקוטי אל ש' ומם סוף סדכר אשר אסיה ניהול לך עליו: (ט) מכל וכל השים אומי לסימם לחרסם בעיני הנבל: (י) נאלמתי. סוף פירוש ע"ט

פירוש ע"ט

גייערט אין פינצטערניש גייט אימליכער קעגנש אדחבל יהמין גייערט נארישקייט טוען די קעגנשן ברוקן: יצבור ולא ידע מי אוספם איין קעגנש ואמיל'ט איין עשרות און נוייקט גיט ווער עם וועט עם איין ואקלען צו זיך דען עם גאן זיין דאס ער זאל שטארבן און אנאנדערער זאל עם צוא געמין: (ח) ועתה מה קויתי ה' און הייקט אז עם איז ווא אזוי דם איין קעגנש מיד זיך צו ציימין אום זיקט וום דען איז מיין האפנוג דו גאט תוחלתי לך היא וום איז מיין האפנוג און מיין באגער צוא דיר נאר דאם: (ט) מכל פשעי הילוני פון אלי' מינינו וינד זיי מיה מציר חרפת נבל אל תשמיני די שאנד פון דעם שעלכעט סאן זאלקטו מיה גימ סאן: (י) נאלמתי לא אפתח פי איה בון

שבהבל כאלו אמר הבל הבלים. וכל זה. כמו כל חלב וכל דם והדשים להם: (ו) בצלם. כחשך יתהלך כל יסיו כי לא ידע יום מותו. ועלם. ר"ל חשך וכן בלשון ערבי: אך הבל יהמין. הבלם הם הדומים לאסף כמון. והוא יצבור המטון מעט ולא ידע מי יאסף אותו כלל כמותו ויוציאו מבתו: (ח) ועתה. שאני בחולי מה קויתי אין קויתי ותומלתי אלא לך הוא ולא לרופאים: (ט) מכל. כי הם סיבת חולתי ומכאובי הציילני מהם שהספרתי לי: חרפת נבל. כי הנבל יחרפני בלבו בבוא לבקר ויבדחן וחרפני ביו לי למי שאני איש סכאבים והוא בריא ושלוי: (י) נאלמתי. אין לי מי שאצטק סחם כי לא באו לי חשימתי הנה עליו נעטו ומכאובים עלם ויכל לוי לחס לוקים ואנו חיוו לנו לוקים והתפלח הוזה גרמה להביא ייסורי הלאים על האומות של עכו"ם: (י) כי אתה עשית. שהבאת עלינו לרה יותר מכל האומות:

מנחת שני

(ז) ולא ידע. געניס בע"ס וכלל מאלך בלמ"ד: (ט) מכל פשעי. כמ"ס מסוליסולא סמ"ס במלך קב"ל פשעי:

עומד וי"ל כי כללם כמו ללמות והכחו בעיני כי האדם דומה לללם וכאשר ישתנה הללם כן ישתני הוא ועטם הללם מערכות המשתנים וכוכבי עליון לאל יעמדו רגע אחד על מחכות אחת וחכמי המולות יודעים זה ויהימין כקוץ ממון כמו ומי אוהב כהמון: יצבור. מעט מעט ולא ידע מי אוספם כולם רגע אחד כמותו: (ח) ועתה. הנה בא קצי מה תקוה יש לי רק תומלתי לך היא והוא: (ט) מכל. כי בעבור פשעי חליתי: (י) נאלמתי. בעבור שהזכיר חרפת מצודת דוד

מצודת ציון

ולקוח כמו הנבל עם המהודך (הבלת'): (ו) בצלם. מלשון ללמות וחשך: יהמין. עיני קצון סגמולם כמו ופי אורב כהמון (שס ט'): יצבור. מלשון לכול ומל: אוספם. געניס לבית: (ח) החרפתי. מקוטי:

משעי. רלס לומר על קוטי ספילוני מהעוים סוף על פשעי לקוטי יקרים

זו אך בצלם יתהלך איש וגו'. דער זוהר ואגם רבי יצחק איז אפאהל געגאנגען צו דא מיר פון רבי יהודה און האם זיך דארט גיגענס געבין דא מיר און האם געווארן ביו רבי יהודה וועט ארויס גיין פון שטוב. דאס ער קריה איז רבי יהודה ארויס געגאנגען פון שטוב האם ער געזען רבי יצחק זיגט געבין דא מיר און איז מויערדיג. האם רבי יהודה גיאגט צו רבי יצחק פאר וואס זיגט געבין די מיר און פאר וואס גיסטו מויערדיג. דאס וואס גיאגט געבין צו רבי יהודה איך זיך געקויפט צו דיר דך געמיין ווענין דרייא נאכין. דאס ערשטע אויב דא וועסט לענגען ארין אדער אפישט אין אפטיק וואס דאס האסט דאס גיהערט פון כיר ואלקטור דאס זאגט פון מיניגן ווענין. דא זאלקט מירן אפטיק און דאס ער אדער אויף דעם פישט אין פסק. דאס צווייטע פון זאלקט לענגען חרפת מיס פון זיך. דאס דריטע באלד גאט מירן שטארבן די ערשטע זיגען קאג זאלקטו קויפן אלע סאן אויף מירן קבד ארונגען. האם רבי יהודה גיאגט צו רבי יצחק פון וואגען ווייסט דא דא וועסט באלד שטארבן. הימין. האם רבי יצחק גיאגט ווייל אלע גימט פון מיר אפטיק פון געסקה און איך זעה גיט אונלעכע ליכטיגע שטונדע קיינה און נאך די ברקה שטובת הפלה און איך גיב אקוק אין אקוק פשוט אך בצלם יתהלך איש. אזוי לאנג ווא דער ציין אויף דער וועלט. און און ער געקום שוין גיט

חלומות ווא איך פלעג אלע מקהל ועהן. און זיין איך דאוין אויף די וואגען זעה איך גיט פון שאקטן אויף דא וואגט. און סגמולם פשוט אך בצלם יתהלך איש. וואס נאך דער קעגנש ציין אויף דער וועלט. און און ער געקום שוין גיט

עֲשִׂיתָ יי אֶעֱבִי  
 עֲשִׂיתָ מִתְּשִׁיבָה מִתְּשִׁיבָה  
 יְדָךְ אֲנִי כָלִיתִי יי בְּתוֹכָהֶן עַל־עֵינֶיךָ  
 יִסְרָת אִישׁ וְתָמַם כַּעֲשׂ חֲמוּדוֹ אֶךְ  
 הַבֶּל כָּל־אָדָם סִלָּה יי שְׁמַעָה תִפְלְתִיו  
 יְהוָה וְשׁוֹעֲתִיו הָאֵיזִנָּה אֶל־דִּמְעוֹתַי  
 אֶל־תִּחְרַשׁ כִּי גַר אֲנִי עִמָּךְ תּוֹשֵׁב  
 כָּל־אֲבוֹתַי יי הִשַׁע מִמֶּנִּי וְאֲבִלְיָנָה

רש"י  
 ת"א טעם . ברכות לכ מליטא כס זכר חיי עמיה :  
 (יא) מהגרת ירך . ממורא מכותיך . הגרת לי ויגר מואב (במדבר כ"ז) והר"י יסוד נוסל חביבה כמו תנובה תלונה תקומה חכונה כן פירש מנחם ואני אומר שאין הגרת לשון מגור שהיה לו לומר תגורה כאשר יאמר מן וישב תשובה ויקרא וירס וילן תקומה תרומה תלונה כן יאמר מן ויגר תקומה וירס או מגור' (דמיה כ') מגור מקצוב מגורתם אזיח (שעיה כ"ו) הא (למדת שאין הגר' אלל כמו למה חתגרה ברעה (ד"ה ז' כ"ה) אל חתגרו הם (דברים ז') שהפעול שלו גרה כמו קוה איה ליה שפעולתם תקוה תלוה מזה כן יאמר מן גרה הגר' . וכן פירשתי וכן אמר' אחר אהה מגרה עלי אני כליתי' (יב) ברהובות . הכתובות בתורה על עונינו שהענינו לפניך ויסרתנו בהם : ותמם כעש חמורו . הרקפת כשריט כנגד שאלנו עש . חמורו בארו שהוא חמדתו : (יד) השע ממני . הרף ירך אבן עזרא

רד"ק  
 הסכאבים מבני אדם אלא מידך לפיכך נאלמתי כי גם עליך אין לי לצעוק חסס . כי הכל הוא סבת פשעי : (יא) הסר . הנגע אשר אהה מביא עלי כי אותיות הכנוני יבואו על הפועל ועל הפעול : מתגרת . פוי מפלמחת ירך : (יב) בתוכחות . כן רד"ק וימר בני אדם בתוכחות על עונם כמו שפשיט לי והחלתי חב בדברי התוכחות כאלו הם מליצים כון האל ובין האדם : והסם כעש חמורו . הסתור חמורו שהוא שמון בשור והתק גיפו כמו השע שמכלה בפרה הגבר : אך הכל כל אדם . כי חמורו ילך כאין : (יג) ששבע . אחרי שקבלתי תוכחותי וסבלתי יסורין ששבע תפלותי ונקני מפשעי והתאמי : כי גר אנכי עמך . כי האדם בעולם כמו הגר בארץ לא לו כי נוסע תמיד כמקום למקום כי האדם בעולם אין לו מעמד ויקרא גם כן הרשב"א לפי שרואו מהיישב בעולם כאלו הוא ביד לאורך ימים . ובאמרו עמך ר"ל לפניך להודיע כי ביד האל יתברך הוישיבה בעולם והתמסעה ממנו . ובאמרו . ככל אבותי . ככל אבותינו להודיע כי הדרדות האחרונים כראשונים דרך אות להם אין ביניהם שוני . ופעם מלת כי . אמר שמעה תפלותי לחיותי' מחיותי' כמו הגר שנחשב לפניך : (עו) השע . הרמז

מנחת שני  
 (יב) בתוכחות . גביע' : (יג) שמעה תפלותי . י"ם שה"ם בחספ קען וזה דעם כרי יונק כסטר סקמקה והסמדי בס' י"ו ז"ש סמ"ס בחספ סמט וזמו ד' ומשכו וגם ד"ק ל"ל זכר זכות ול' בתכונתי ובעל אור כורה כספ סמ"ס בשום לגר כמפרי ספרד :

מנחת שני  
 (יב) בתוכחות . גביע' : (יג) שמעה תפלותי . הגה תפלותו והמעטו כמסקה הרופא' : כי גר אנכי עמך . ככתוב בתורה : (יד) השע . הרף ממני כמו שעו מני והסתל'

**מצודת ציון**

(יא) מתגרת . מלשון תגר ומלמטה כמו אל תמגרו כס (דברים ז') כליתי . מל' כליון : (יב) בתוכחות . תנין מופיעות ויטורים כמו והוכח במלכות (אויב ל') : ותמם . מל' המסס והמנסה : כעש . שם סתומת המלס סכג : (יג) עמך . למוול וכן אל וטול עמך אלוש (דכתי סימס ז' י"ד) : תושב . סוף התקן הגר : (יד) השע . מל' יסונו לס' : (יג) שמעה תפלותי . מל' ילילתי מן העונשים המלס : כס גר אנכי עמך . מל' יסונו לס' : (יג) שמעה תפלותי . מל' ילילתי מן העונשים המלס : כס גר אנכי עמך . מל' יסונו לס' : (יג) שמעה תפלותי . מל' ילילתי מן העונשים המלס :

**מצודת דוד**

בבוא עלי העונם הייתי כאלס ולל התפעמתי כי אעמתי הלא אהה פשיתי ולל הענש עול במשפט : (יא) הסר . לזה ספר פעמי המפסיס הענש ממך על כי בכתי כליתי מפלמחת ירך ודי כוס : (יב) בתוכחות . כשיעור הסוכותם הלאויות על המון כן הייסק אל סהג' כעונם הגוף וגם חמם המדות פשונו כעל סוף המעלה למ הגר' : אהכל סוף סוף לעולם ובעל ארס רלס לומר כל המופלסים כלם נלקים . ולעולם בעונם והמדתם פשעם אל לל כס גר אנכי עמך . לעול שמוך אלני כגל עמי כולמתי כי מעט יעי וכן יכלו חכמות כאלס : תושב ככל אבותי . רלס לומר כל כס גר אנכי עמך . מל' יסונו לס' : (יג) שמעה תפלותי . מל' ילילתי מן העונשים המלס :

**פירוש ע"פ**

גין פארם ווארין פר שטויקט אונ וועל גיט עפריין  
 ביין מול' גי אהת עשית' דען דו גאט האקט עם גימאן ;  
 (יא) הסר פעלי גיגה מוא אפ פון אפ סיר דיין פלאג  
 מתגרת ירך אני כליתי דען פון דער פארקט פון דיין  
 שלאק גין איה ווארין פר לעגט ; (יב) בתוכחות על  
 עי ירקת איש מיט די שפראך וואס שפייט אין דער  
 תורה אוף דיא ויגד האקטו גישפראך אפם איינליבין  
 סאן פון ארזן וחסס בעש חמורו אונ האקט גימאקט צו  
 גיין ציין גר'קסטיקייט אזו ווי דר ווארים ווס הייקט

**בְּטָרִם אֵלֶיךָ וַאֲיֹנְנִי: מֵאֵל לְמִנְצֵה לְדָוִד**  
**מִזְמוֹר: י כִּנּוּהַ קִּוִּיתִי יְהוָה וַיִּט אֵלַי**  
**וַיִּשְׁמַע שׁוֹעֲתִי: ג וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן**  
**מִשִּׁיט הַיַּיִן וַיִּקַּם עָלַי-סַלַע רִגְלֵי פֹנֵן**  
**אֲשֶׁר־י יוֹתֵן בְּפִי וְשִׁיר חֲדָשׁ תַּהֲלֶה**  
**לְאַלְהֵינוּ יִרְאוּ רַבִּים וַיִּירְאוּ וַיִּבְטְחוּ**  
**בַּיהוָה: הֵאֲשֶׁר־י הַזָּכָר אֲשֶׁר-שָׁם יְהוָה**

לא אהך ולא איתי :  
 \* לְשִׁקָּא לְדָוִד  
 הוֹשִׁבְתָּהּ: ב כִּסְבֵּי  
 סִבְרִית יְיָ וַיִּצְלָא לְתִמִּי  
 וְקִבֵּיל בְּעֵתִי: ג וַאֲסַקְנִי  
 מִגּוֹב אֶהְרֵגְנִישׁוּתָא מִסָּפֵן  
 מִשְׁמוּשָׁא וַאֲקִים עָלַי  
 כִּיפָא רִגְלֵי סָפֵן אֶתְרוּנִי:  
 ד וְסִדֵּר בְּפִמִּי שִׁבַּח  
 חֲדָתָא תְּהִי הוֹשִׁבְתָּהּ  
 קָדָם אֶתְהֵא וְהַסִּין  
 סִגְיִין וְיִדְמִין וְיִסְבְּרִין  
 כִּמְיִקָּרָא דִּבְיָ: ה סוֹבִי  
 דְּנִקְרָא דְשִׁינֵי רִוְחָעִיתֵי  
 וְלֹא

תָּא וַיִּט אֵלַי: הַקִּים מִדְּמִיָּה: וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן (סִבְרִין סָפֵן):  
 ר"ק

מלהקוטי: ואבליגה. ואתחוקה:  
 מ (ב) קוה קויתי ה'. בתלמים ומזמור זה גם הוא כנגד  
 כל תרחל: ויט אלי. אונו: (ג) מכור שאון.  
 מאסירי של מלרים ומשאן המיית ים: מטיש היין. מן  
 הים. (היון) רכס פויה"ל כלל"ל. כמו פלח"ל. בל"ח  
 קאסה. שלחם): כונן. הכין אסורי ועדעי: (ד) שיר

התנועה בעבור אות הגרון: ואבליגה. ואתחוק והוא  
 פועל יוצא והנה טעמו ואתחוק עלמי כמו מבליגיטי:  
 מ (א) למנצח. (ב) קוה קויתי. קוה מלת זרה על  
 מ (ג) ויעלני. (ד) שיר חדש. (ה) אשירי. אז ויתרו אל

התנועה בעבור אות הגרון: ואבליגה. ואתחוק והוא  
 פועל יוצא והנה טעמו ואתחוק עלמי כמו מבליגיטי:  
 מ (א) למנצח. (ב) קוה קויתי. קוה מלת זרה על  
 מ (ג) ויעלני. (ד) שיר חדש. (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מ (ג) מטיש היין. בקלם ספרים הוא"ו כגמול ויבס"ם בל"ח"  
 ו"כ בשכ"ס שהוא כגל עקב: ויקם. סקוף כגמול על  
 פי המעשה: (ה) אשירי. פיו"ל כגלם ספרה: ולל פנה. הוא"ו  
 דרך השלם כמו יסור יסרתי יח: ויט אלי. בעבור שהוא שוכני מרו"  
 כי הייתי בשפלותי בטרות סמכנוני האויבים. יח שאון מגורת שאלה  
 ישרת לחניתי כדרך אתיום השכיעי ואין לו חכר רק כיון מוללה  
 אשירי לעלות אל הסלע: (ד) ויהן. טעם לללהינו בלשון רבים  
 בעבור יראו רבים ויראו: (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מ (ג) מטיש היין. בקלם ספרים הוא"ו כגמול ויבס"ם בל"ח"  
 ו"כ בשכ"ס שהוא כגל עקב: ויקם. סקוף כגמול על  
 פי המעשה: (ה) אשירי. פיו"ל כגלם ספרה: ולל פנה. הוא"ו  
 דרך השלם כמו יסור יסרתי יח: ויט אלי. בעבור שהוא שוכני מרו"  
 כי הייתי בשפלותי בטרות סמכנוני האויבים. יח שאון מגורת שאלה  
 ישרת לחניתי כדרך אתיום השכיעי ואין לו חכר רק כיון מוללה  
 אשירי לעלות אל הסלע: (ד) ויהן. טעם לללהינו בלשון רבים  
 בעבור יראו רבים ויראו: (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מסני שלא תיסרני עוד בחללים ואבליגה. כל"ו אתחוק מהחולי  
 ואשוכח עוד לעשות רצונך: בטרם אלך. אל הקבר. ואינני.  
 כל"ו אינני עוד שאוכל לעשות רצונך כי העה"ב הוא עולם השכר  
 אבל לא עולם המעשה: (ב) קוה. גם זה המזמור כענין שני  
 מוסיקים הקדמים לו. יאמר אותו המדוכח אחרי הרפואי יתן  
 תהלה ל"ח תבדך. ואמר: גם קוה קויתי. כמו שקויתי  
 אליו שיהא אנוח לתפלותי וישמע שועתי כן עשה. ויט. ר"ל  
 דחה קרב לי: (ג) ויעלני. ירד הוא משל לחללים כמו הנופל  
 בבור שיפחד שישכב במימיו או במוט אשר בו הוא תהלה ויחזר  
 שימט מחליו: מכור שאון. כור שיש בו מים רבים כמו כשאון  
 אל יין ר"ל שיש בו מכל כניו מים עב וקולש: ויקם על סלע רגלי.  
 כנגד בור שאון: כונן אשירי. כשעליתי ממבור לא מצד  
 קדסולי כל"ו שלא נגדתי מחליו אל חולי: (ד) ויתן. בחצילו  
 אותי חרשהו לו שיר והוא נתנו בפי ששעה עמי חסד שייב  
 להודות לו. ויט חרש להודיע כי חייב אדם להודיע שיר ותהלה  
 על כל גום ששועשה עמו: יראו רבים. כאשר לא  
 היו יראי האל יתבדך עד היום כשראו מה ששעה עמי ישורם  
 להיות יריאים ממנו ובמחמים בו ויאמרו: (ה) אשירי. כי בה

מ (ג) מטיש היין. בקלם ספרים הוא"ו כגמול ויבס"ם בל"ח"  
 ו"כ בשכ"ס שהוא כגל עקב: ויקם. סקוף כגמול על  
 פי המעשה: (ה) אשירי. פיו"ל כגלם ספרה: ולל פנה. הוא"ו  
 דרך השלם כמו יסור יסרתי יח: ויט אלי. בעבור שהוא שוכני מרו"  
 כי הייתי בשפלותי בטרות סמכנוני האויבים. יח שאון מגורת שאלה  
 ישרת לחניתי כדרך אתיום השכיעי ואין לו חכר רק כיון מוללה  
 אשירי לעלות אל הסלע: (ד) ויהן. טעם לללהינו בלשון רבים  
 בעבור יראו רבים ויראו: (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מ (ג) מטיש היין. בקלם ספרים הוא"ו כגמול ויבס"ם בל"ח"  
 ו"כ בשכ"ס שהוא כגל עקב: ויקם. סקוף כגמול על  
 פי המעשה: (ה) אשירי. פיו"ל כגלם ספרה: ולל פנה. הוא"ו  
 דרך השלם כמו יסור יסרתי יח: ויט אלי. בעבור שהוא שוכני מרו"  
 כי הייתי בשפלותי בטרות סמכנוני האויבים. יח שאון מגורת שאלה  
 ישרת לחניתי כדרך אתיום השכיעי ואין לו חכר רק כיון מוללה  
 אשירי לעלות אל הסלע: (ד) ויהן. טעם לללהינו בלשון רבים  
 בעבור יראו רבים ויראו: (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מ (ג) מטיש היין. בקלם ספרים הוא"ו כגמול ויבס"ם בל"ח"  
 ו"כ בשכ"ס שהוא כגל עקב: ויקם. סקוף כגמול על  
 פי המעשה: (ה) אשירי. פיו"ל כגלם ספרה: ולל פנה. הוא"ו  
 דרך השלם כמו יסור יסרתי יח: ויט אלי. בעבור שהוא שוכני מרו"  
 כי הייתי בשפלותי בטרות סמכנוני האויבים. יח שאון מגורת שאלה  
 ישרת לחניתי כדרך אתיום השכיעי ואין לו חכר רק כיון מוללה  
 אשירי לעלות אל הסלע: (ד) ויהן. טעם לללהינו בלשון רבים  
 בעבור יראו רבים ויראו: (ה) אשירי. אז ויתרו אל

מבטחו ולא פנה אל־התבים ושמי  
 כוב: ורבות עשית ואתה יהוה אלהי  
 נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערך  
 אליך אנידה ואדברה עצמו מספר:  
 זנב ומנחה | לא הפצת אונים כרית

ולא אסתי ליה  
 סורבנא ומסר לי  
 כדביבנהא וסניא נסא  
 בעברתא אתי יי אלהי  
 פרישותך ודעיתך  
 לותנא לית אפשר  
 לסדרא לוקה  
 הושבתתה אתני ואסר  
 פקדני מן לחוואה  
 זנבא ודורונא לא  
 צביתא אודנין לאצתא

צביתא אודנין לאצתא ת"א רבות עשית . ונפצת אונים (י"ב ט):

רדק

שם מבטחו לבדו: ולא פנה אל התבים ושמי כוב. ולא פנה אל אנשי בעלי כח ונאור לעורה ולא אל אנשים שהם שמי כוב ר"ל שהם נוטים אל דרך הכוזב כמו הקובצים ואינם ביטחים באל אמת. ורבות עשית ואתה יהוה אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערך אליך אנידה ואדברה עצמו מספר: כי שמי כוב שורש שמה היה פ"א הפעול בש"א: (י) רבות. כמו זאת עשית עמי אלה ה' חלקי אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו הנפלאות הם בשעת המעשה והמחשבות כדכ"ה הענין. ואמר על הבורא יתבי' כאלו הוא חושב מרע המעשה כי בדרך הורה כלשון בני אדם: אין ערך. אין לערך אליך כל הנפלאות שחשבה עיני כי רבות הם מלעולם ולעפ"ם. אין ערך כמו אין כבוד כאלהים ה' ואין כמעשה: (ז) זנב. הוא זנב השלמים. והמנחה היא הסלה בלילה בשמן. והעולה היא כהא לכפר על חטאת עשה שעבר עליהם וחספא היה קרבן החסאת. והנה צור לא הפצת ולא שאלת והנה עצמו שאלת שכחתי על התמידים' להקריבם בכל יום. והשמי' הוא השלמה כי החלת כבודת האל לישראל לא היה אלא שישפני בקולו וכן אמר בברכה וכשהתחילו לחטוא צוה אותם על הקרבנות ועל קרבנות היתידים שיקריבו אותם החטאים ועל קרבנות זבול צוה שהיו תמידים בכל יום לפי שמי אפשר שיהיו יתבי' בכל ישראל רבים ומסאים בכל יום. והנה רבים בהם שלא ידעו את השם היתבי' מצדדים להקריב והיו קרבנות העיבור כפיה להם בשוכב ואלי חספא וצדק כדבר לא צוה אותם על היתבי' ואם לא יחפא איש איש צדק בקרבן והוא מוב לפני ה' ויתבי' ויתר בהרשוא ובקריב: כרית. פהתת לי שאשפט קיך גם

חדש. שירת הים: (ה) הרבים: ל' נמות כמו (ישעיה ג') ירהנו הנער. טכס הרביעון (שיר ז'): ושמי כוב. השמי' מדרך הכזב אחרי הכוז של עו"ם. (שמי' א) חסוראנאין בלע"ז. טוראנא"ע. כל' אכזבו אכוענדטן. אומוענדטן: (ו) נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. כשכילטו כדלת עולמך קרעת לנו את הים והשכנת מרחוק להטיב לנו אחריהנו כמדבר ארבעים טה מפני האמורי' כקננו את החילנות וההריון ארס כשמשני ישראל וילאין ללכה לרשת את ארס: אין ערך אליך. אין ערך אליך כ"ו) חלקי כל חלק ויושע. ל' ערך כמו כערך (ויקרא כ"ו) (החשבוני' בלע"ז. פרטעי"ר בל' אשכנזי עקסירען): אנידה ואדברה. הם כהמי להגיד ולדבר ענינו מספר: (ז) זנב ומנחה לא הפצת. ביום מ"ת כענין שגל' וזכה אם כמעט כקיל וגו' (שמות י"ט) וכן (ברמיה ז') היה חומר כי לא דברתי את אבותיכם ולא ליתמי וגו' על דברי עולי וזכה (ויקרא א') כי יקריב מכס אמרתי ולא הזקמתי מוכה להכבד עליהם. תמידין ומוספין אינם אלא נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני ודבר מועט. (סא"א):

אבן עזרא

עלמו מספר יסוב אל נפלאותיך: (ז) זנב. שלמים ומנחה כמדתת ומנחת והטעם כי מחשבותיך להטיב אלינו לא כעבור תשלומים והנה הזכיר אחר זכה ומנחה העולה וההטחת אחר ר' חסד כי מלת לא הפצת ישרת כעבור אחר והטעם לא השמעת זנבא כלונו כדברך עמי כדבר סיני והטעם כעניי לה בקהת זכה רק כרית לי אונים שאשמע

מזורתהוד  
 כוב: (י) רבות עשית. נפלאות רבות עשית והכל למענו: אין ערך. אין מי העדיף ולדמות סוף: אנידה. אם אמרתי לך נפלאותיך לה לומר כי רבו נפלאותיך: (ז) לא הפצת. איך הפסן כחמלה אלה ויבית קרבן. אונים כרית לי. למעט ה' דברי

מצורת ציון

(ג') רשמי. ענין נסיון מול יסא אל דברים לכן (משלי ז'): (ו) עצמו. ענין רבוי: (ז) כרית. חסרה כמו צור כהם (נעיל

פירוש ע"מ  
 גיקערט צו די האפערדיגע לייט אונ צו די וואס קערין אפ פון גאטס וועג צוא גיין נאך ליגינט: עו רבות גיטיה פיר זאכין האקסנו גיטאין דו גאט ביין גאט נפלאותיך ומחשבותיך אלינו בייגע וואונדער אונ בייגע מחשבות וענין פון אונגעקט וועגין אין עירד אידע עם איז גיט גיין שאצונג צו דיר גאט פלומר גיין גלייביגשי אנידה ומנחה עצמי כפסר ווען איך וויל זאגען אונ בייגען בייגע וואונדער וענין צוויי גישמארקט פון צו דר ציילין מען קאן זיי גיט אום דר ציילין: (ז) זנב ומנחה לא הפצת איין קולונג פון קרבנות אונ איין מנחה האקסנו גאט גיט גיטאקט

כחורס אשר הוא טובה בעיניך מנחת וכן לאמר הנה טעום מנחת  
 בשעה קמה הנה פלומר דוא האקס אויז נארה גישאפט מיר זאלין צו הערן אין דיין קול אקבער צו קרענגין קרבנות האקסנו אונז נים גישאפט פאר איין חיוב ניעערט דוא האקס גיזאנגט (ג'רם) כי יקריב כפם קרבו (ה) ווען איין מענטש פון איידע וועט ווערן מקריב זיין איין קרבן צוא מיר גאט אקבער עם אוי גיט גיין חיוב דם ער מוז מקריב זיין אונגס כרית יי אוערין האקסנו גינראבין צו מיר אונ האקס זיי מיר הויל גימאכט אוך זאל הערין פלומר דוא האקס גיזאנגט צוא מיר איך זאל צוא הערין דיין קול טלה חספאה לא שאלת אקבער איין עולה אונ איין חספאה האסנו

לִי עֲוֹנָה וְחַטָּאָה לֹא שְׂאֵלָתִי: **ח** אֲנִי  
 אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בְּמִגְדַּת־סֶפֶר  
 כְּתוֹב עָלַי: **ט** לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי  
 חַפְצָתִי וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מַעֵי: **י** בִּשְׂרֵתִי  
 צָדֵק וּבִקְהַל רַב הִנֵּה שִׁפְתֵי לֹא אֵבְלָא  
 יְהוָה אִתָּה יָדַעַת: **יא** צִדְקַתְךָ לֹא־  
 כְּסִיתִי וּבְתוֹךְ לְבִי אִמְוַנַּתְךָ וּתְשׁוּעַתְךָ  
 אָמַרְתִּי לֹא־כַחַדְתִּי חֶסֶדְךָ וְאַמְתִּיךָ  
 לִקְהַל

פּוֹרְקָנְךָ כְּרִימָא לִי  
 עֲלִיקָא וְקִרְבֵּן חֲסָאֵתִי  
 לֹא שִׁנְלִיקָא: **ח** הִידִין  
 אָמַרְתִּי הֵא עֲלֵית לְחַנֵּי  
 עֲלִיקָא כִּד אַעְסוּק  
 בְּמִגְדַּת סֶפֶר  
 דְּאוֹרֵימָא דְאִפְהֵי ב  
 אִמְתִּיתִי: **ט** לְמַעַכְר  
 רַעִיבָה אֱלֹהֵי רַעִיתִי  
 וְאוֹרֵיבָה פְּלִילָא בְּקַעַע  
 כּוּעֵינִי: **י** בִּשְׂרִית צְדִיקָא  
 בְּכִנְיִשְׁתָּא רַבָּא הֵא  
 סְפוּתִי לֹא אִמְנַע וְ:  
 אֱלֹהֵי אִתָּ חֲסִיבִית:  
**יא** צִדְקָתְךָ לֹא סְכִירִית  
 בְּנִי לְבִי קוּשְׁטָךָ  
 וּפּוֹרְקָנְךָ אָמַרְתִּי לֹא

רד"ק

רשי

אוננים כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

לעשות רצונך: כרית. כל כי יורה איש בור: (ח) או. בהרפאי  
 סחלי אמרתי לבני כי לא תחפון ובה או כנחה אלא לעשות  
 מה שצוינו: והנה באתי למנוח בבגילת ספר בתור עלי ועל  
 כל אחד בבני עמך. והנה באתי אני לקיים כל מ"ש ומגלת ספר  
 הוא ספר התורה. ואמר כתוב ואף על פי שזכר בגילה. כי  
 סעכו על ספר שהוא לשר זכר: (ט) לעשות. חפצי ורצוני  
 לעשות רצונך. בתוך לבי כי הוא ככלל הכמים כלו' שלא אמור  
 סחשכתי סכנה: (י) בשרתי. דבר אחר יש עלי לעשות וולתי  
 קיום המצות יהיה לספר החסדים שעשית עמי וכן עשיתי  
 ובשרתי חוצק שעשית עמי בקהל רב כדי שישמעו רבים ויורו  
 לשכך. והבא לספר תחדשות אם טוב אם רע וקרא כלבשר על  
 טוב כרוב ועל רע: לא אבלא. לא אמנע שפתי מספר תמיד צדקתך ח': אחת ידעת. מה שאספר בפסתי ודעו רבים אבל  
 סת שחונתו כבי אתה ידעת ולא אחר וולתך ווהו סת שאמר אחריו: (י) פירוש כמו שהוא בתוך לבי כן אפרתי אותם לבני אדם לא כפיתי  
 אתם סתם: חסדך וחסדך. חאמת הוא קיום הטובה שהבטיח וחסד יתרון הטובה על מה שהבטיח. והאמנע שפתיים להם  
 מנחה שי

אוננים כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

מנחה שי

מנחה שי

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

מצודת ציון

מצודת ציון

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

פירוש

פירוש

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):

עניני כרית לוי. לאמר שמועו כקולו: כרית. עשיהם  
 חלולו לשמע: (ח) אור. כשעת מ"ת אמרתי לפניך הנה  
 באתי אליך במסורה כריתך (שמו) כ"ד נעש' וכשעת ודבר  
 זה כתוב עדו' עלי כמגלת ספר בתור' משה: (ט) ותורתך  
 בתוך מעי. אף מחלתי על פי תורתך הוה לך אכלתי  
 כהמה עמאח וסבלום: (י) בשרתי צדק. שיר על הים  
 שיר על הכתר כרית דבורה: לא אבלא. לא אמנע ל'  
 ויכלה הנפש (כראשית ח):



לְקַהֵל רֹב: יִבְרַח יְהוָה לְאַתְנַחֵלָא  
 רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חֶסֶדְךָ וְאַמֶּתְךָ תַּמִּיד  
 יִצְרוּנִי: כִּי אֶפְפוּ עָלַי וְרַעוּת עַד-אֵין  
 מִסֵּפֶר הַשִּׁינוּנֵי עֹנֹתַי וְלֹא-יִכְלֹתַי  
 לְרֵאוֹת עֲצָמוּ מִשְׁעָרוֹת רֹאשִׁי וְלִבִּי  
 עֹזְבוֹנִי: יִרְצֶה-יְהוָה לְהַצִּילַנִי יְהוָה  
 לְעֶזְרָתִי חַיֵּשׁ: מִן יְבֹשׁוֹ וַיְחַפְּרוּ וַיַּחַד  
 מִבִּקְשֵׁי נַפְשִׁי לְסַפּוֹתֶיהָ יִסְגּוּ אַחֲרָי  
 וַיִּכְלְמוּ חֲפָצַי רַעְתִּי: מִן יִשְׁמוּ עַל-עַקֵּב

כִּסִּיתִי מִיְבוֹתֶיךָ  
 וְחִסְיוֹתֶיךָ בַּהֶלְאָא כְּפֹא:  
 יִבְרַח בְּנֵי אֱמֶת יְיָ לְאֵל  
 הַקַּנְעֵנֶה רַחֲמֶיךָ מִנִּי תַּמִּיד  
 וְקִוְיֶשְׁתְּךָ תִּדְרִיכֵנִי  
 וְיִסְתַּרְנֵנִי: יֵב אֲרֹם  
 הַקִּיּוּפִים עָלַי בִּישׁוֹן עַד  
 דְּלִית מִגְּוֹן אֲדִבְיֻקוֹ וְחֵי  
 חַוְבֵי וְלֹא יִבְלִית לְקַחֲמֵי  
 הַקַּבֵּוּ מִן בִּגְמֵי רִישִׁי  
 וְרַעְיוֹנֵי שִׂבְקֹנֵי:  
 יִרְצֶה אֱהֲרַעֵי יְיָ לְשׁוֹכְרֵנִי  
 יְיָ לְקִסְיוֹעֵי זְרִיזֵי:  
 מִן יִקְהִתוּן וַיִּתְחַסְּרוּן  
 פְּתוּחֵי הַקַּבֵּשׁ נִפְשֵׁי  
 לְמִקְרָה וְיִזְרִוּן לְאַחֲרָי  
 וַיִּבְקִשׁוּן דְּרַעְיָן בִּישְׁמֵי:  
 מִן יִכְלְמוּ בְּרִדּוֹן קִסְוֵי

רשי

ותבשחות ומלט לחקל נקשרת עם אמרתו לא עם כחדתי:  
 (ויס אהה. כמו שחלתינו מואת כן תצילני מכל צרה כלל  
 תבא הצרה. לא תבצע רחמיך ממני כשאמרך אליהם כל  
 חמידי אני צריך אל חסדך ואל אמךך שיצרוני: (ג) אפסו.  
 חפשו כי האדם מווסן לפגעי חומו ואין אדם אשר לא יהא  
 ולא יקר לאדם הפגעים אם לא על ידי עו לפיכך אמר חשינוני  
 עתותי כלום מצאתי במקום הנפש לא אוכל לכרות חסם:  
 ולא יכלתי לראות. ולא אוכל לראות ענותי כלם כי רבים חבם  
 ולבי עזובני. כתי. כלומר דעתי עזובני מלפסרם כל כך הם  
 רבים: (ד) רצה. יהיה רצונך להצילני תמיד מכל צרה ומנע  
 שידבק לעויתי: (טו) יבושו. ובוהו יבושו האויבים מבקשי  
 כמו לכחות: (טז) ישמו על עקב בשתם. יהיה להם שמסוק

(יב) לא הכלא רחמיך. לא תמנע: צרוני. ישמרוני:  
 (יג) אפפו. סבכו: (טז) לספותה. לנלות' כלמתרומיני  
 (דרכים ז') עד חס כל הדור עד דסק כל דלה: (טז) ישומו.  
 יתמחו: על עקב בשהם. כשיקבלו נחטם על עקב הכל  
 כמד' שחדרו וברך שהלכו לגויל. על עקב כמו (לקמן ע"ן)  
 ועקביתך לא נודעו (סיר ח) לאי לך עקבי האלן כלם ל'  
 מדרך קף רגל הם (קראל"ש בלע"ו. טראלע"ס בל"א  
 פאכטרעטע. כמו ש"ה ח' ח') על עקב (אלני"ס טראל"ס

כמו לכחות: (טז) ישמו על עקב בשתם. יהיה להם שמסוק

אבן עזרא

שאינו לעונותי מספר או לא יכלתי לראות מראה הלב כמו  
 וירא יעקב: ולבי עזובני. כאילו נשארתי בלא לב:  
 (יד) רצה. לעזרתי חוששה. להיות עזרתי או שם התאר  
 כמו לפעולי: (טו) יבושו. לרפאות יבתי. כמו הלך חספה:  
 (טז) ישומו. ישומו הם כסוף הכזבת שיעשו לי וי"א כנגד

ונכסתר: (יב) אהה. חסדך ואמתך. שפסרתי לקהל  
 רב הם יצרוני מכל לר: (יג) כיו. העונם הרעע הכא על  
 האדם יקרא עון כי הוא ה' הסכה לביאח הרעה כמו  
 גדול עוני ויגדל עון בת עמי א"ס יקרב עון וככה השינוני  
 עונותיו ולא יכלתי לראו' על דרך וכסה את עין הארץ בעבור

מצודת דוד

מצודת ציון

כמו וזה כמדו מלכותם (אויב ט"ו): (יג) אפסו. סככו כמו  
 אפסוני חכלי מוח (לעיל י"ט): עצמו. ענין כסוי: (טז) לספותה.  
 לנלותה כמו ספתה כסמות (מסל"ס י"ג): ישומו אחור. יחזרו  
 לאחור: (טז) ישומו. עלשון שמעון: עקב. ענין שרך וגמול

(יב) אהה ח'. לכן נסח אהה ס' הכב גמול ולא פספסו לחעד ממני:  
 ואמתך. אמיתת הכמתך: (יג) השינוני. המקטקטניס סגשסיס  
 ממעותי כדפי אחסי ושינוני: ולא יכלתי לראות. כי כסו עיני  
 מכללותם: ולבי עזובני. הלך ממני אומן הלך: (יד) רצה. וכשמלס  
 אין מי ימנע כדד: (טו) יבושו. כשיולו סללות: ישומו אחור.  
 כלום סככו סחול על עקבו: (טז) ישומו. יסיו שמעמיס כעבור

פירוש ע"ט

ראשי סיינע ויגד האבין ויה גישמארקט מיין ווי די  
 האר פון מיין קאפ ולבי עזובני אונ סייין הארץ האמ  
 סיה פאר קאום: (יד) רצה ח' להצילני וייר גאם צוא  
 סציל ציון סיה ח' לעזרתי חוששה דו גאם אייר צו מיין  
 הילף: (טז) יבושו ויחפיו יוד סקבשי נפשי לספותה לאוין  
 ויי סבוישו אונ פו שיעקם וערנין אלע סים אנגדער  
 די נום פגען סיון לייב צו איין סאן אונ פו לעגערן  
 יסגו אחור ויגלשו חפשי גמי לאוין ציו פו רוקם וערנין  
 אהניקסער אונ גאלן פו שיעקם וערנין די עט סיון  
 סיון פיו: (טז) ישמו על עקב בשתם לקאון ויי ויה פו  
 וואנגדערנין דען וייא ועלן סקבל ציון ויער בושה

דער ציילין דיין חסד אונ דיין אמת צוא פיל איין  
 נאמלונג אונ דם האב איה גיטאן פרי ויי גאלן דיה  
 דינען: (יב) דרום אמת ח' לא חבלא חבשה סגני נאלקסמו  
 גאט אנה גיט פו סיון דיין ויחמנות פון מיר סיה  
 חמפה חסיד יצרוני דיין חסד אונ דיין אמת גאלן סיה  
 חסיד הסימן: (יג) גי אפשי עלי דעה דען וייא האבען  
 סיה ארום גיירינגליט פיו. פיו ויי האבין גיין צאל  
 גיט השינוני גיטתי סיינע ויגד האבין סיה גיירינקט  
 גא יוכלתי לראות אונ איה קאן גיט ועקן דען סיינע  
 אונין זענען ווארין מונקיל פון ועענין די צרות נום  
 זענען מיר גיבורען איקר סיינע ויגד גיט סגשעה

**בְּשֵׁתֶם הַאֲמָרִים לִי הָאֵתָה הָאֵתָה :**  
**יִישׁוּעוֹ וַיִּשְׁמָחוּ וּבֶן כָּל־מִבְּקָשֶׁיךָ**  
**יֹאמְרוּ תָמִיד יַגְדֵּל יְהוָה אֱלֹהֵי**  
**יִשְׁוֹעֶתְךָ: יִי וְאֲנִי אֲנִי וְאֲבִיו אֲדֹנָי**  
**יַחֲשֵׁב לִי עֲזָרְתִי וּמִפְּלִטִי אֵתָה אֱלֹהֵי**  
**אֶל־הָאֲחֵר: מֵאֵל לְמַנְצֵחַ מוֹמֹר לְדָוִד:**  
**בְּאֲשֵׁרֵי מִשְׁכִּיל אֲלֵדָל בְּיוֹם רָעָה**

הָאֵתָה אֵתָה מִפְּלִטִי (פסל כל) ימלמורו פתח באתנח פתח במים רד"ק

בשכר בשתם שהיו מביישים אתי בעת צרתי והיו אומרים  
 בעבורי האת האת שמחה בשמחה עקב פירושו שכן:  
 (יז) יישועו האויבים יישועו וכל מבקשיך יישועו תמיד ויאמרו  
 יגדל ופעם יגדל כי בעשותו הנסים והחסדים הוא גדול  
 ועשה נפלאות ומבקשיך הם האוהבים תשותיך לא יבקשו  
 ותעשה ועור מחשו: (יח) ואני אפי' יהיה מלך עני ואביון  
 דוד לרוב חסדו ולרוב חסדו תאל יתברך ה' יישב לי יחשב  
 לחסדי לי לעזרי ולפלטני בעת צרה או פירושו יישב לי  
 העני שאני בו לכפרת עונותי או פירושו שאני בעיניך חשוב  
 וישב: אלהי אל תאחר כי מיד תושעני (יח) למנצח גם זה  
 המומר בתקדמים לו ויש אומרים כי אמר דוד על חליו:

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

**מנצח ש**  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים  
 כמ"ט במלך: כמ"ט במלך: יאמרו תמיד במקלם פסלים

תהלים מא

בִּישׁוּתָא וְשׁוֹבִינָה יְיָ  
 ג' יי יִסְרְרֵיהּ וְיִחְיֶיהּ  
 נְיֻיִסְרְרֵיהּ בְּאַרְעָא וְיִא  
 הַקְּסִרְרֵיהּ בְּדַעוֹת בְּעַלְמֵי  
 דְכַבְּבוּ : ד קִיֻּרָא דִּי  
 יִסְעֻגֵיהּ קְסִיּוּתֵיהּ וְתִגְלֵיהּ  
 לִיָּה עַל שׁוּיֵי מַרְעִיָּה  
 לְאַרְיֵוֹתֶיהּ קַל מִשְׁכַּבְרֵיהּ  
 אִפְקֵתָא בְּעֵדֵן מַרְעִיָּה  
 וְאַכְסַמְתָּהּ : ה אָנָּה  
 אִמְרֵיהּ יְיָ חוּם עַלְמֵי אֲסִי

יִמְקִטְהוּ יְהוָה : יְהוָה וְיִשְׁמְרֵהוּ וְיִחְיֶיהוּ  
 יִאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ וְאֶל־תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ  
 אֹיְבָיו : יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל־עַרְשׁ דְּוֵי  
 כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הַפְּכַת בַּחֲלוֹי : ה אֲנִי  
 אִמְרֵתִי יְהוָה חֲנֻנִי רַפְּאֵה נַפְשִׁי כִּי־

ת"א ס' ימארו : סס : ס' יסעדנו : שכו יכ מרס סס : סל סמכו : דרסס סל : ואשר קרי

רש"י

מדוע אחת ככה כל דלמאון : ביום רעה . זו ויהנס .  
 ובעולם הזה מה שברו : (ג) ה' ישמרנו ויחיהנו .  
 למי שמבקרו ומיטיב להן: על ערש דוה: ערש(ל"ס בלע"ז  
 בל' אשכנז בעטע) כמו (דברים ז') הנה ערשו ערש ברזל  
 כשיחלה גם הוא יסעדנו מהו על ערש דוה זה יום שזיעו  
 של מולה שהוא דוה מאל כך הדש כאלדת תהלים : כל  
 משכבו הפכת בחלויו . אף כשעה שמלוי ככד עליו  
 שנהפך כל מרגעו ומשנתו : (ה) אני אמרתי ה' חנני .  
 אני חן לי מנכרתי לקוב' וטכאלי נועק מתוך חוליי וחומר  
 משכבו בחלוי אהה תסעדנו : ופעם כל משכבו . כי משכב האדם  
 שוכב ביום ובלילה . ויש לפרש הפכת כמו תהפך והוא דרך תפלה  
 ולצמיחה : (ו) אני . עד זה הפסוק דברי המבקר ובוה הפסוק עד  
 לו שזינגני . ואשר רפאה נפשי . ולא אמר רפאה נפשי כי פכת חלוי  
 הם עונותיו ואם ירפא האל הנפש כחוליה והוא כשרת  
 מנחת שוי

הסס עם החולי וכל במתנו גם בכבר והוא החולי כמו ככה  
 דל בן המלך דלות ורעות חתר ויש אומרים שמשכיל פועל  
 יולה והוא המנכר וידבר על לבו ויכילנו וטעם ביום רעה  
 מערכ' לעונה כנגד מולרו : ימלשהו ה' . לכדו ולא על  
 יד אדם וטעם ישמרהו שלל וסוף החולי ויחיהו כי יפחד  
 מחלני דורו ולא יראו שגאלי תמותו ומי'ו תתנהו לטעל שאינו  
 כחז כחז כמו אשר ילדה אותה והטעם אמרת הסס או  
 גירתי או תמי' התר' לנכה הסס וכלה במקר' הרבה : (ד) ה' .  
 דוה . שס כמו מדוה : יסעדנו . מעט מעט  
 בהתהפך החולי או התהפך כדריועניינו על משכבו והגיון כי  
 הפכת ככה הסס והטעם דרך משל שתהפכהו על משכבו  
 מלך אל לך ותסעדנו והטעם כי חן נורך לנשי אד' שיסעדוהו : (ה)  
 אני . הטעם כלשר אומר בתפילתי בחלוי ה' חנני

מצודה דוד

רעה כי לא תסעוד עליו : (ג) ואשר . יבונה ככל הארץ . הכל  
 יאמרו אשכנזי : ולא תתהרו . אחס ס' כן ידפתי שלל תתנהו כולון  
 אייבוי לכשיג בו תמותס : (ד) ה' יסעדנו . כספול למשכב  
 יסעדנו ס' כהיוחו על מנחתו בחלוי : הפכה . כפת מלוי ההכבו  
 ככל מקוים משכבו מלך אל לך כדרך המשמש את החולים אשר ילשך  
 אמרת' רפאה נפשי לכה נועד מחול עוני כי כעון הוא חולת הכהס

פירוש ע"מ

עַד וְאֵל אִים נִיִּם מְכִיִּשׁ יְיָ אֲנִי אֲנִי וְעַד אִיִּי קְרָאֵנָּה  
 אִיִּי עַד אִים מְכִיִּר הוֹלָה אֲנִי דְרוּם יְיִָּים רָגַם וְיִכְלִיִּהוּ  
 ה' אִיִּי בִיּוֹן טָאֵג דְּהִינּוּ אִיִּי אִיִּי שְׁלַעֲבָקְעָע צִיִּים  
 נֻעַם אִיִּים גָּאֵם מֵאֲכַעֵן אֲנַמְרִינְעֵן : (ג) ה' יִשְׁמְרֵהוּ  
 וְיִחְיֶיהוּ גָאֵם הִיִּם עָם אֲנִי לְאִזִּים אִים לְעִבְוֵי יִאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ  
 אֲנִי עַד וְעַרְשׁ גִּישְׁמַתְרָקֵם אֲוִף דְּעַר עַדְוֵי וְאֵל תִּתְּנֵהוּ  
 בְּנַפְשׁ אִיִּבֵי אֲנִי דוֹ גָאֵם עֲמַמְעַרְקֵם אִים נִיִּם אִיִּבֵר  
 אִיִּי דְעַם וְוִילִין פִּון נִיִּנְעָע פִּיִּנְיָם . (ד) ה' יִסְעֲדֵנִי עַד  
 עַרְשׁ דְּוֵי אֲנִי וְעַד עַד וְעַד נֻעַם קְרָאֵנָּה וְעַדְוֵי נֻעַם אִים  
 גָאֵם אֲוִקְשֶׁר לְעֵהָן אֲוִף דְעַם קְעַם פִּון וְוִיִּיאֲוֹנְג כֵּל  
 מְשַׁבְּבֵי הַפְּכַת בַּחֲלוֹי נָאֵר וְיִי גִילְעַגִּיר אֲקַטְנוּ פִּאר  
 קְעַרְשׁ דְּוֵי נִיִּי קְרָאֵנָּה אֲשַׁבֵּת קְלוֹבְדֵר דְּוֵי אֲקַרְבִּי  
 אִיִּבֵר גִּיקְעַרְשׁ נִיִּי קְרָעֵרְשׁ צוּא גִיִּיבִידֵר : (ה) אֲנִי אִיִּי

ה' חנני איה נאג איז פון קרענק גאט פייט ועליב  
 ס'ך

הַמָּאֲתִי לָךְ: וְאוֹיְבֵי יִאֲמְרוּ רַע לִי מָתִי  
 יָמוּת וְאֶבֶד וְאֶבֶד שְׁמוֹ: וְאִם-כִּי אֶרְאֹתוּ  
 שְׂוֵא יִדְבֵר לָבוּ יִקְבְּצוּ אֶת-לִחוּץ  
 יִדְבֵר: חִידוֹ עָלַי יִתְלַחֲשׂוּ כִּלְשֵׁנָאִי  
 עָלַי וַיִּחְשְׁבוּ רַעַה לִּי: מִדְּבַר-בְּלִיעַל  
 יִצּוֹק בּוֹ וַאֲשֶׁר יִשְׁכַּב לֹא-יִוְסַף לָקוֹם:

ה' מאי ימות. סהדרין מג.

גם

רש"י

נפשי קטול חקבתי  
 הקדקה: ופעלי דקבי  
 ימרו בישעלי איתמי  
 ימות ויבד שמייה:  
 ואין אמת למקבל אפי  
 לשקרא יסלי ברעיוניה  
 יבנה עולא ליה יפוק  
 לשוקא יסלי: ה' פחדא  
 עלי קמלדן פחשי כל  
 קנאי עלי חשדן  
 בישקא לי: מ סמל  
 מלוקא ותיק ביה וימסר  
 דין דברע לא יוסף

רד"ק

תענוה נרפא הנוף: (ו) אויבי. כנגד הדברים שאמר המבקר  
 חשוב וימסר החולת אתה אמרת טוב אבל ידעתי כי אויבי יאסרו  
 רע בעיניו ויאסרו מתי ימות ואבד שמו. וחלילי יאריך בעיניהם  
 וישאלו שמועת בקרוב מן החיובי: (ז) ואם. אחד מהם יבא  
 לראות ולבקרוני: שוא ידבר לבו. שאם ידבר טוב בפניו אין  
 טוב בלבו: כי לבו יקבץ און לו. לעצמו הוא קובץ און בלבו  
 שאינו כוצא בשפתו ואינו משמיע לאחרים בפניו אבל כשיצא  
 לחוץ ידבר לאחרים: (ח) יחד. כשיצא לחוץ המבקר הרע  
 יתחבר עם שאר שוואי ויתלחש זה עם זה עלי. ותלחשו הוא  
 הריכור בחושי ואמר עלי פעם שנית כלפי העד שהם מתלחשים  
 תרעות שאומרים דבר בליעל יצוק בו פי חולי קשה תאו פי'  
 מנחת שו

ה' חנני וגו' אויבי שמחים עלי. ואומרים דבר הרע לי מתי  
 ימות וגו': (ז) שוא ידבר. מראה עלמו כללו הוא מילר  
 וכשהוא יושב לפני יקבץ לבו מהשבת און לעלמו מה רעה  
 ידבר כללמו וכשיאל לחון מדבר אומת: (ח) עלי יחשבו.  
 דבר שהוא רעה לי ומחו המחשבה: (ט) דבר בליעל  
 יצוק בו. כל רשעיו עשה יזוקו וישתפכו בנופו והואיל

עלי הם חושבים בלבם רעה עלי: (ט) דבר. וזהו מן הדברים  
 יצוק דבק כמו לבו יצוק כמו אבן יצוק כפלת החתית. או

אבן עזרא

ורפאתי אע"פ שחטאתי לך עד דרך כי עם קשה עורף הוא:  
 (ו) אויבי. אז יאמרו לי כעובדי כמו ואמר פרעה לבני  
 (ז) ואם בא. אחד לבקר: שוא ידבר. לי כמה חרה  
 לחון ידבר לאויבי האחרים שלא ראו אותי דבר רע חלי קשה

(ז) יקבץ און. בעקלת גדוויקס הי"ד כמאלף: (ט) דבר  
 בליעל. גנטיא:

מצודת ציון

(ח) יתלחשו. מלי' לתש ולקטל ומלון: (ט) בליעל. עלי מול שמיים: יצוק.  
 ימות לזה לומר היו מלטים שיקרב לבוא יום מיתתי: (ז) ואם בא לראות.  
 יסעד את פמולת: (ז) רע לי. הכס הכע מוכן לבוא עלי ונפתי  
 ימות לזה לומר היו מלטים שיקרב לבוא יום מיתתי: (ז) ואם בא לראות.  
 יסעד את פמולת: (ז) רע לי. הכס הכע מוכן לבוא עלי ונפתי  
 ימות לזה לומר היו מלטים שיקרב לבוא יום מיתתי: (ז) ואם בא לראות.  
 יסעד את פמולת: (ז) רע לי. הכס הכע מוכן לבוא עלי ונפתי

מצודת דוד

שהיא רפואת הכנס ונמילא תנוד כפואת הנוף והוא כסעד אשר  
 יסעד את פמולת: (ז) רע לי. הכס הכע מוכן לבוא עלי ונפתי  
 ימות לזה לומר היו מלטים שיקרב לבוא יום מיתתי: (ז) ואם בא לראות.  
 יסעד את פמולת: (ז) רע לי. הכס הכע מוכן לבוא עלי ונפתי

לקוטי יקרים

צו די דקענער. צו די רשעים. אצויר וועלן דיא דעקענער דיר  
 פאר ברענין. האם דער יוד גינאגט צו דעם קענעש וואס קען  
 האט אים גיברענגט ווער ביקסו. האט ער גינאגט איה בין גיניען  
 ארשע אונ די רשים פון גינהט ווישען אפילו נים דער סטאקען מיין  
 נאכן. דביי קאהל פו ברענגט מיין מיד ביי פאג אונ צוויי מאהל  
 ביי נאקט. פוען טאקט מיד לעקענדיג אונ קען פאר ברענגט מיד.  
 קאט דער יוד גינאגט צו דעם רשע וד ויריטס פון טועלעקע שפאט  
 דו גיטס. האם דער רשע גינאגט איה בין פון גליל. האם דער  
 יוד גינאגט מינס רשע האקסו גילאון אירוק איה דער וועלס.  
 האם דער רשע גינאגט איה האב גילאון אקניד אקיר אונ איה  
 בין גיניען אקרב. איה האב פאר קייטס קלייש. ווענין פייגע  
 עבירות וואס איה האב גיטאקן טשעפס קען מיד פון פיינ מויל  
 אונ פון פייגע קיס אונ פון פייגע הענט. דער פלאך דער וואס איה  
 אשר איה דו בקרים ווען ער טשעפס מיד וואגט ער ווייא צו דעם  
 קענקש וואס ער האט גישווארן ער זאל קנייטס ויין די תורה.  
 אונ ער האט גישווארן פאלש. ער איז ניא גיטס קנייטס. ווייא

סיה אונ דר פארעם ויה איה מיר רפאה נפשי פסארי  
 דה הייר מיין לייב קאמאשע איה האב גיניגריגט צו  
 דיר: (ו) אויבי יאמרו בע לי אזוי פרייגען זיה פייגע  
 פייגט איה מיר אונ זאגין אזעלכע ביידי וים זענין  
 ביידי צו מיר דהיינו זיי זאגין פמי יסות ואבד שמו ווען  
 וועט דור שטארבין אונ זיין נאקן וועט ווערין פו  
 דארין: (ז) וים כא לזאת אונ ווען איינער קוקט ויא  
 צו זעקן אונ צו סבקר חולה זיין סיה שוי דברי רעט  
 ער פאלקש דהיינו ער ניינט ויה פו מיר גלייך ויר  
 ער איז קצער איה מיין קרעק לבו קנץ און אז  
 זיין הארץ נאמיקט איין אום רעקעקע סחשבות צו  
 אים דהיינו ער טראקט נום פאר איין ביידי ער זאל  
 ביידין ווען ער נעמט ארום גיין פון מיר זיא לזיח  
 דברי אונ אז ער גייט ארום איה דער נאם מונט ער  
 אונאנערדע מונען אלע פייגע פייגט ביידין בייז איה

ביידין דאס בייז: (ח) יחד עלי יתלחשו וגו' אלע מיט  
 מיר שמיילר הייט עלי יחשבו רעה זיי זיי פראקטען איה  
 שלעקמי ואה וואס דוד הם גימאן זאל וועקן גינאקן  
 איה איהם אין זיין גוף ויאשר שכב לא יוסף לקים אונ

למקום: י אוף נבר  
 דתכע שרומי  
 דאקתקצית עליו סברי  
 סעודתי אתרברב עלי  
 לחקמא: יי ואנת יי  
 חוס עלי נא קי קגי  
 סקבע ואפרע להון:  
 יב בקהא ופרעית ארום  
 אהרעהיא בי ארום לא  
 אתגבר עלי בעלי דקבי  
 לא בא שא: יי ואנא  
 בשלמותי סעודתיא בי  
 ואן קפגי קד קה

גם איש-שלומו | אשר-בטחתי בו  
 אוכל לחמי הגדיל עלי עקב: יי ואתה  
 יהוה חנני והקימני ואשלמה להם:  
 יב בזאת ידעתי פירחפצת בי כי לא--  
 יריע איבי עלי: יי ואני בתמי תמכת  
 בי ותציבני לפניך לעולם: יי ברוך

ת"א נס ארס טלפוי : סכדדיון ק : ברוך יי : ומהל סס :

לעלמא: יי ברוך שמייה ביי אלהא דישאלא בן עלמא תרין געד עלמא דאתי

רשי

ואשר שכב לא יוסף לקום כך מקללים אותו: (ו) הגדיל עלי עקב. מלכד כמו (יהושע ט') ואת עקבו מים למיר: (יב) בזאת ידעתיונו'. כשתחנני תקימני ארע כי חפצת בי כאשר לא יריע אויבי תרועת שמחה עלי ואלהיה כי כתומי חמכת בי: (יד) ברוך ה'. כשלקום מחוליי אתרברך כן: שהוי חושבים עלי רע בעדתי חולה. או התשלום הוא שלא ליבש שק בחלותם ולא תחלל עליהם ולא יצד לצרוחם. ודאיתי דבריי נאון ואשליבה להם סופות חחת רעות כמו שחיה סגנתו: (יז) כי. אם תקימני ארע כי חפצת בי שלא תרצה שיריע וישכח ארבי: עלי כבו שהוי חושבים שאמתו ולהגדיל פיהם בשחוק עלי חתו פי יריע: (יט) ואני. שמצאתיך וישיר חסכת בי בגפלי על מסכבי: ותציבני לפניך לעולם. כלומר שתקימני ותציבני כבודי. ושעם לעולם. וכן חיי האדם כלומר שלא אמות קדם ומני. עד הנח דבר חסלת. ומוק ברוך ה' הם דברי המסור נהון תוראה לאל בכלותי הספר כמו שראת מנהג הסופרים. וכן עשה בתכלית ארבעת הספרים ובתכלית ספר החמישי שהוא תכלית כל הספר נהון תהלה בייג חילולים: (יד) ברוך. כלומר שצורני עד כח: כהעולם תעד

סירוש דבר בלעיל על העין כלומר שון גדול יצוק בו וראוי הוא לעתש גדול למוכך לא יקום מסכבו עור: (ו) גם. כל אלת דברי חסולה כי כל אדם יש לו שונאים וכאשר יהלה ותוסף רנלו אמר אותם שחית תושב לאותבים שבו לאויבים. ואמר אוכל לחמי שהוא בוסח בו יותר גם הוא יבגדו בו: הגדיל עלי עקב. כאלו אני סדרך נרלו: (ט) ואתה. הם אומרים שלא אקים ואתה תקימני: ואשלמה: שאריתם כי רע היו עושים במת שוק בחלותם ולא תחלל עליהם ולא יצד לצרוחם. ודאיתי דבריי נאון ואשליבה להם סופות חחת רעות כמו שחיה סגנתו: (יז) כי. אם תקימני ארע כי חפצת בי שלא תרצה שיריע וישכח ארבי: עלי כבו שהוי חושבים שאמתו ולהגדיל פיהם בשחוק עלי חתו פי יריע: (יט) ואני. שמצאתיך וישיר חסכת בי בגפלי על מסכבי: ותציבני לפניך לעולם. כלומר שתקימני ותציבני כבודי. ושעם לעולם. וכן חיי האדם כלומר שלא אמות קדם ומני. עד הנח דבר חסלת. ומוק ברוך ה' הם דברי המסור נהון תוראה לאל בכלותי הספר כמו שראת מנהג הסופרים. וכן עשה בתכלית ארבעת הספרים ובתכלית ספר החמישי שהוא תכלית כל הספר נהון תהלה בייג חילולים: (יד) ברוך. כלומר שצורני עד כח: כהעולם תעד

אבן עזרא

(יב) בזאת. העטם כי לא יריע כמו שמחת המלכה ביום המלחמה כדרך עלי פלשת התרועעי: (יג) ואני בתומי. כעבור תומי וי"א כי תומי רמו לכריאת הנוף. והוא הנכון: (יד) ברוך. ע"כ אני מייב לברך את השם בכל זמן וזמן מהעולם ועד העולם ואומר טעם אחרי טעם אמת

קצוע בו כמו לכו יעוק כמו אבן: (ו) גם. שלא היה לי אויב. שהיה אוכל לחמי והטע' כי אני סכת הייו: הגדיל עלי עקב. העטם הגדיל עקיבו שלא כל לבקרני ושם לנשאו משל גדולה ה' הם דברי המסור נהון תוראה לאל בכלותי הספר כמו שראת מנהג הסופרים. וכן עשה בתכלית ארבעת הספרים ובתכלית ספר החמישי שהוא תכלית כל הספר נהון תהלה בייג חילולים: (יד) ברוך. כלומר שצורני עד כח: כהעולם תעד

מצודת דוד

לא יקום ממנה כי מוח יעוץ: (י) גם איש שלומי. גם הלשע אפר היה עמי בשלום אשר השלכתי לחמו: הגדיל עלי עקב. כיס מגדיל עלי מלכד לרוב על נפשו: (ט) ואתה ה'. לא תחלי חסלתו ואמרתו אמת מ' חני וקמיני מחלי וואשלמה יריע. הרועה של שמחה: (יג) ואני בתומי. וכעבור סהלכתי לט כחמיטוט לזס ממכס כי כחלי ואלכתי לפניך ככשליה כל יש חיי וכל זה מוסב למעלה לומר כחם שמתן כי כחלי כעבור כחון עממי כן יסעוד ויסמך את כל משכיל אל לל: (יד) ברוך ה'.

מלשון יליקס: (י) עקב. עיני מלכד כמו ואת עקבו מים (יכושם ט'): (יד) ברוך. עמטין מהללו: אמן. סוף עיני לשון קיום וסכסל למקום: (יב) בזאת. העטם כי לא יריע כמו שמחת המלכה ביום המלחמה כדרך עלי פלשת התרועעי: (יג) ואני בתומי. כעבור תומי וי"א כי תומי רמו לכריאת הנוף. והוא הנכון: (יד) ברוך. ע"כ אני מייב לברך את השם בכל זמן וזמן מהעולם ועד העולם ואומר טעם אחרי טעם אמת

מצודת ציון

למלשון יליקס: (י) עקב. עיני מלכד כמו ואת עקבו מים (יכושם ט'): (יד) ברוך. עמטין מהללו: אמן. סוף עיני לשון קיום וסכסל למקום: (יב) בזאת. העטם כי לא יריע כמו שמחת המלכה ביום המלחמה כדרך עלי פלשת התרועעי: (יג) ואני בתומי. כעבור תומי וי"א כי תומי רמו לכריאת הנוף. והוא הנכון: (יד) ברוך. ע"כ אני מייב לברך את השם בכל זמן וזמן מהעולם ועד העולם ואומר טעם אחרי טעם אמת

למלשון יליקס: (י) עקב. עיני מלכד כמו ואת עקבו מים (יכושם ט'): (יד) ברוך. עמטין מהללו: אמן. סוף עיני לשון קיום וסכסל למקום: (יב) בזאת. העטם כי לא יריע כמו שמחת המלכה ביום המלחמה כדרך עלי פלשת התרועעי: (יג) ואני בתומי. כעבור תומי וי"א כי תומי רמו לכריאת הנוף. והוא הנכון: (יד) ברוך. ע"כ אני מייב לברך את השם בכל זמן וזמן מהעולם ועד העולם ואומר טעם אחרי טעם אמת

דעם ועל איה דוד ויסיך דאם רוא נאם וילקס אין סיר כי לא יריע אויבי עלי ועען סייך פיינמ ועעם נים שאלן אוף סיר איין שאלנג פון ששקה דהיינו עד ועעם נים זעהן אין סיר וואם עד וייל זעהן דען רוא ועעם סיה היילין פון סייך קרענק: ד ייג תגי דחסי מסכת בי אונ דרוך דעם ועל איה זעהן דם רוי נאם דאקס אן גינפון אין סיר פון ועען סייך נאנגקייט אונ דאקס סיה גישעקע'ט פאר דיר ביו אייביג: ירד אונ אז איה ועל אוף שייין פון סייך קרענק ועל איה נאנן ברה ה' אלתי: שרעל בתולס תר השמיס גלובט

# יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶעוֹלָם וְעַד־ הֶעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

## ספר שני

# מב א לְמִנְצַחַת מִשְׁכִּיבֵי לְבָנֵי־קָרַח : ב כְּאֵיל תְּעֲרוֹג עַל־אֲפִיקֵי־מַיִם בֵּן נַפְשֵׁי תְעֲרוֹג אֶלְיֶיךָ אֱלֹהִים: ג צְמֵאָה

דְּאֵתִי יִתְרוֹן צִדִּיקָא  
אָמֵן וְאָמֵן : א לְשִׁבְחָא  
בְּשִׁבְכָא טָבָא עַל יְדִידוֹן  
דְּבְגֵי קָרַח: ב הִדִּיק אֶלְיָא  
דִּי קָרַנְג עַל פְּצִידֵי כְּמָא  
הִיבְנָא נַפְשֵׁי קָרַנְגָא  
לְתוֹרָה יְיָ: ג צָחַת לָהּ  
תִּימָא בְּלִי מִשְׁוֹר עַבְדֵי עַבְדֵי קָרַח  
כַּחַל הַמְּדוּרָה: יִשְׁבַח וְיִתְבַּל  
אֲרִיזוֹ מִיּוֹם וְעוֹמֵם:

כַּנְהַת שֵׁי

בב (ב) הִפִּיקוּ מַיִם. כ"ב:

רש"י

**מב (א)** לכני קרח. אסור ואלקנה ואביסוף הם היו תחילה כעלת חביבים ובעטת המחלוקת פשו וכשנכלשו כל סביבותם ופתחה הארץ פיה נשאר מקומ' בתוך פי הארץ כענין שנאמר וכני קרח לא מתו ושם אמרו שירה ושם יסרו המזמורים האלו ועלו משם ושרת עליהם רה"ק ומתנבאו על הגליו ועל מורכב הבר' ועל מלכות בית דוד: **(ב)** כאיל תערוג על אפיקי. ל' ערוג נוטל על קול האיל כאשר יפול ל' הם לארי ושוקק לדוב ונעשה לשוורים וצפוף לנזות אמרו ר"ל האילה הולת חסידה שבחיות וכשהחיו' נמחות למים הם מהכנסות הליה שחלתה עיניה למרום ומה היא עושה הופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה ונעוה והקב"ה מרחם עליה והוא חסול מעלה לה מים: **כאיל תערוג.** כאלת תערוג לא נאמר וכאיל יערוג לא נאמר אלא כאל תערוג דבר הכ' צובר ובצניקת האור עורג על עסק המים כמו שפירשנו והנקיבה כשהיא כורעת ומיכה בבית הרחם שלה ורחמה נפתת. ומנחם חנר תערוג

**רד"ק**  
העולם. כהוכח הראשון עד זמן האחרון כל הימים: אמן ואמן. קיום. וקיום. כמו שעונה אדם אמן אחר הכרחה לקיום הברכה כי אמן לשון קיום: (ג) למנצח. יתכן לפרש כי דוד חבר אלה המזמורים ברוח הקדש ונהנם לבני קרח הכשרירים הנמצאים בזמנו. ולפי שבני קרח היו נבואים יחס אלה בני בניהם אליהם ואמר לבני קרח לקצר. וזה המזמור יש נאמרים כי אמרו בשהיה גולה בין פלשתים ויש אומרים יש נאמר על לשון בני הגלות והוא הנכונ ואמר כל יחיד כאלו כל אחד מבני הגלות דוכה וצורק בין הגלות שיתאור לארץ הקודש לשוב הכבוד עליה. והוא אליך אלהים: (ג) כאיל. האילים הם בסדרב במקום שאין מים בצויהם ויתאו לביים ועוד כי אכלו הנחשים. ויתחכמו ויבקשו המים להתקרר והיו פגם אפיקי מים שהם מים הנעים שם. גם יש אומרים כי האילים כשרודפים אחריהם הבלבים הצדים ילכו אחריהם עד שימצאו מים בעוקים הולכים ועורגים ויבאו בתוך המים עיפיים וינצלו בהם ואמר איל לשון זכר ותהרגו וישו נקבה כולל זכרים ונקבות. או אכר תערוג כי אפשה יל הבקבה עורגת ויתר מן הזכר הגלוג והצדק סרוב תאור ולשון עריגה נוטל על האיל כמו לשון געיה בשור: (ג) צמאה. לא אכר רעבה כי יהיה האדם לילד ורחמה זר והוא לועקת והקב"ה מרחם ומזמן להנחם

### אבן עזרא

ואמת: נשלמו פירושי הספר הראשון הולדות לש: **מב (א)** למנצח לבני קרח. לבני קרח לאחד מכני הימן נכד שמואל הכהן. אמר ר' משה כי זה המזמור נאמר בכבל ויש אומרים כי ידבר על לשון אנשי הגלות הזאת. ומשכיל הסר כפול ויש אומרים שהוא שם כמו והווי

### מצודת ציון

**מב (ב)** תערוג. כן נקרא שגת הכלים וכמו נסס לארי ושוקק לדוב וסדומים: אפיקי. הם המקומות שגמרים בהם

**מב (ג)** משכיל. כהו ילמדו דעת והשכל והתפלל על הגאולה: (ג) צמאה נפשי. מתאווה אני לבית אלהים כלמה נעים יאשאל מתי אבוא לבנות שני

### לקוטי יקרים

אָמֵן פּוֹן דְּעֵם פִּיאָן וְאָמֵן דְּעַר גְּבִי אִין גִּישְׁמָא דִּי הָאֵם דְּעַר בְּיַנְמֵשׁ גִּינְאָמֵן דְּעֵם קִינְד וְרִקְטָא מְרַעְפִּין אִין וְאִפְקֵי עַר אִין אִין אֶרְשֵׁי וְיִיא וִין פִּאֶסְטֵר. אִין עַר הָאֵם גְּעוֹלָמֵם דְּעֵם קִינְד קִיס וִין פִּאֶסְטֵר אִין דִּי אִם וְאָמֵן הָאֵם גְּעוֹלָמֵם דְּעֵם קִינְד. דִּי יִיד אִין גְּעֵנְאָנְגֵן צִי דִּיא וְאִפְקֵי אִין הָאֵם גִּישְׁמָאִין דְּעֵם קִינְד עַר שְׁפִילֵם יִיד מִיִּם גָּאָן קִינְדֵר. הָאֵם עַר גִּינְאָמֵן צוּם קִינְד קוּם מִיִּם מִיר. אִין דְּעַר קִינְד מִיִּם אִים גְּעֵנְאָנְגֵן. דְּעַר יִיד הָם דְּעֵם קִינְד גִּינְעִין שְׁיִנְע קִינְדֵר אִין הָאֵם אִים אֶרְיִין גְּעִשְׁרִים אִין אַחְרֵי צוּא אֶפְלֵד עַר וְאִל מִיִּם אִים לְעֲרֵנְן תּוֹרָה וְעַר הָאֵם אִין דְּעֵם קִינְד אֶפְלֵד גִּישְׁמָאִין גִּינְעִין דִּי וְאִל הָאֵםִין עִסְטִין אִין מְרִינְקֵן אִין גִּינְעִין דִּי בִּין דְּעֵם קִינְד אִין אִיבִיל אִין גְּעוֹלָמֵם אִין הָם שׁוֹן גְּעִקְטֵם לְעִינְעֵן דִּיא הַמְּסוּדָה אִין שִׁירָה. אִין הָאֵם שׁוֹן גְּעִקְטֵם לְעִינְעֵן פִּאֶרִין עִבּוּר. אִין הָאֵם גְּעִקְטֵם אִין אִין פִּיל וְעִין עֵם פְּעֻלְתֵּי אִיר וְאִפְקֵר בּוֹ נַפְשֵׁי תְעֲרוֹג אֶלְיֶיךָ אֱלֹהִים

נחפך עלי למשחית ולפי דעתי כי פיוט תחלתו משכיל: **(ב)** כאיל. ידוע הוא דבר האיל החולל הנחשים שיתחמם קרבו אז כקס אפיקי מים הזקים ויולי על לון נקבה כמו עז בת שנתה: **(ג)** צמאה. המי' ירוה האדם רגע ויחיה ותשוב נפשו אליו ולא כן הלאה ע"כ דמה הכסף לבית השם כהכסף

### מצודת דוד

נחן הולאה לאל ככלותו הספר על אשר נהן עז ה' דוד לדבר בו: כהעולם. כלה לומר מקלה סגולה עד תכליתו: אבן ואבן. סוף כדרך הפסוק המן אחר הכרחה לסיים ענינים:

### פירוש ע"ט

גִּילּוֹבָתִי אִין גִּיאָת דִּי גִּיאָת פּוֹן דִּי יִשְׂרָאֵל פּוֹן דְּעֵם עוֹלָם אִין בִּין יַעֲקֹב עוֹלָם אִין וְאִפּוֹ עֵם אִין נוֹאֵר אִין גִּיאָת נוֹאֵר:

**מב (א)** למנצח משכיל לבני קרח דעם ממוזר האם דוד גיטאכט צוא איין משפיל פלוקר קען זאל ויה לערענען קליג שאפט פון אים צוא. גלייבין אין הקב"ה און האט אים גיגעען צום בן לוי נוס ער איז גיוען פון די בגי קרח ער זאל אים זיגען אין בית המקדש: **(ב)** און אזו זאגט דוד פון ועיני די ישראל באיל תערוג על אפיקי מים אזו נוי די אינד מוט שביעין פון ועיני די: **(ג)** זאג פון נוטקע פלוקר אזו מוט מין לייב שביעין צוא דיר גאט: **(ג)** צָחַת נפשי

**נַפְשִׁי לַאֱלֹהִים לֵאלֹהִים חַי מִתֵּי אָבוּא  
וְאֵרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים: יְהִי תְהִלָּתִי לְדַמְעוֹתַי  
לְחֵם יוֹמָם וְלִילָה בְּאֵמֶר אֱלֹי כְּלֵי הַיּוֹם  
אֵיךְ אֵלֹהֶיךָ: הַאֵלֶּה אֲזַכְּרֶה וְאֶשְׁפָּכָה  
עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר בַּסֶּךְ אֲדִירִים עַד**

נפשי לאֵלֹהִים לַאֱלֹהִים חַי מִתֵּי אָבוּא  
וְאֵרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים: יְהִי תְהִלָּתִי לְדַמְעוֹתַי  
לְחֵם יוֹמָם וְלִילָה בְּאֵמֶר אֱלֹי כְּלֵי הַיּוֹם  
אֵיךְ אֵלֹהֶיךָ: הַאֵלֶּה אֲזַכְּרֶה וְאֶשְׁפָּכָה  
עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר בַּסֶּךְ אֲדִירִים עַד

ת"א פס' אלה . סוכרין מג :

בית

**רש"י**

בלא כפאל שנים שלשה ימים ולא יהיה בלא מים וכשמצא הצבא מים ושיחה תשוב נשבו אלו . וצבאן הנפש הנפש כלת אל כבוד יהיה מצבאן חנוף אל חמים : לאלהים . ואחר כך פ"י לאל חי לפי שהאלהים וולתו הם חמים : מתי אבא ואראא : כמו שהיו באים בארץ ישראל שלש פעמים בשנה אל המקדש : (ז) היתה לו דמתי . שאבכה דבריו האובים ותרומה הכייה לי ביום וכלילה כמו המבאל כלו אין יום שלא אבכה פעמים . ויש פירוש שכתב בעת המבאל : באמור אלו כל היום . בנלות ואמר לי איה אלהך ואם היא אלהים אמה ואתה עזר אוהר היה הרלב מושע אתך ומוצריך מן הגלות : (ח) אלה . כשאזכור עליית הרלב בשבחה אשפוך עלי נפשי : כי אעבור בסך . אף על פי שאבותיהם היו נעורים וראו בכותה שפחה וכן וירעו אותה מצרים . ופי' כי אעבור בסך . כל אחר שפחה כשאזכור כשהייתי עולה בטנין העלים : אדרם . אדרה עמם ופירוש

עם לחיו כערוגת הבשם אכולת יתכנו דבריו גם דונם פותר אותו לי קול של חיל (ס"ח) : (ג) מתי אבא ואראא פני אלהים . לעלות לרגל ומתנבא כאן על חורבן הבית לאחר כאן מה שתחומחי ג' פעמים כנגד שלם מלכו' העמידות בלעל עבודת המקדש וישראל עשוקים ונגאלים מלכות ככל ויון ורודם : צמאה נפשי . כנסת ישראל הזאת כן בגלות ככל : (ד) היתה די דמעותי רחם . מלחן שהנהר משכנת את האדם ואינו מתקם לאכול וכה"ל בנחה ותכנה ולא תחלל (שמואל א') : (ה) אלה אצרכה ונג' . כי אעבור בסך . (פשוטי"ה) בלע"ו . פאסט בל"א וויא איך נינג' ) את זאת אני זוכרת וכפטי מתשפכת בזכרי עליית הגלגלים שהייתי עובדת בגדודי בני אדם ומדדה עמהם עד בית אלהים . סוכך . כנענו דבר אחר כך לשון סוכך וסוכה . כלומר בעגלות לב . סך לשון זכרים עגלות לב (במדבר ז') שהיו מחפופות כמין סוכה ועמם בלשון . אדרם . אדרה עמם כוונת עגלים וסיוחיס והלכה

**אבן עזרא**

הנחא על המים וזכור כי היי בני אדם תלויים במים ע"כ לאל חי : מתי אבוא . יתאזה בנחה הגואל : ואראא פני אלהים . וזו יראה אל וסוך : (ז) היתב . יש למארים הוא למא דמעות שהם מים כמו לחם לו ועמם הדמעה כעבור אורך הגלות וריגעי עולה לרגל לשמות וכן אומרים שהוא ובגלו ועמם סוף חלוקי שהיית עולה על פני המים בשנה לרגל ועמם סוף . כמו מוסך השכת שהיה צהר הבית

**מצודת דוד**

פי עיני המקדש : (ד) היתה לי תור . דמעות זכיות העם לי בעמם הלחם רכב נעמר שיבשו מותי כאלו חלכתי להם כי דמעות הבכי ימנעו מלכילה וכן נלמר בנחה ומעט ולא תחלל (שמואל א') : (ה) באמור . בעבור שאיני אמרו לו איה חלוקי אם אלהים ובעבור הלטר שעלי נפשי מתשפכה ורובא ללחם : כי אעבור .

**פירוש ע"מ**

נפשי לאֵלֹהִים יֵאָרֵךְ לִיבִי אִיו דַּאֲרִשְׁמִיגִי אִיו גְּלוּה צו גַּאמ צוּם קַעֲבָדִיגוֹן גַּאמ פִּתֵי אִבּוּא נגו' ווען וועל איך קוֹפֶטֶן אונ וועל זעקן די שְׂכִינָה פון גַּאמ פֿלוֹבֶר ווען וועל איך עוֹלָה רַגְלִי זִיוֹן : (ד) הִתְהַלֵּי דַקְתֵּי יְחָיִי יוֹסֵם וְיִזְכֶּה עִם אִיו גִּיוּוֹאֲרִיו צו מִיר סִינְעֶה סַרְעֶרֶן אִיוּן שְׁפִיזוּ טַאג אונ נַאכְט פֿלוֹבֶר אִיוך קָאן גִּימ עִסוּן פּוֹן וועגִין וַיִּיעֶן בְּאִבּוּר אֵלֵי כָל הַיּוֹם וַיִּירֵל דַּר פִּינִימִ זַאגְט צו מִיר אִיוּן נַאנְצֶן טַאג פֿלוֹבֶר אֵלֵי צִיִּים אֵיךְ אֵלֶיךָ וּוּאָו אִיו רִיגִין גַּאמ : (ה) אֵיךְ אֵלֶיךָ דִּי נַאכְיִן וּוֹם דַּא וַיִּישְׁמַעֲר שְׁמִייעֶן טוּא אִיוך וְיִשְׂרָאֵל גִּידַעֲקֶנּוּן אונ עִם פֿר גִּיכְט זִיך אִיוך מִיר סִינִי לִיבִי אונ דַּאס וְעִנְיִן דִּי נַאכְיִן כִּי אִבּוּר פֿסֶד דָּס אִיוך פֿלֶעג אִיוכֶר פֿאָרן אִיו פֿאדַעקֶטוּ וועגִין אַבְדִּים דִּי בֵּית אֱלֹהִים

**רד"ק**

בלא כפאל שנים שלשה ימים ולא יהיה בלא מים וכשמצא הצבא מים ושיחה תשוב נשבו אלו . וצבאן הנפש הנפש כלת אל כבוד יהיה מצבאן חנוף אל חמים : לאלהים . ואחר כך פ"י לאל חי לפי שהאלהים וולתו הם חמים : מתי אבא ואראא : כמו שהיו באים בארץ ישראל שלש פעמים בשנה אל המקדש : (ז) היתה לו דמתי . שאבכה דבריו האובים ותרומה הכייה לי ביום וכלילה כמו המבאל כלו אין יום שלא אבכה פעמים . ויש פירוש שכתב בעת המבאל : באמור אלו כל היום . בנלות ואמר לי איה אלהך ואם היא אלהים אמה ואתה עזר אוהר היה הרלב מושע אתך ומוצריך מן הגלות : (ח) אלה . כשאזכור עליית הרלב בשבחה אשפוך עלי נפשי : כי אעבור בסך . אף על פי שאבותיהם היו נעורים וראו בכותה שפחה וכן וירעו אותה מצרים . ופי' כי אעבור בסך . כל אחר שפחה כשאזכור כשהייתי עולה בטנין העלים : אדרם . אדרה עמם ופירוש

לשון השבוע (מהר"ו) כתב שכן ז"ל . ד"ל סך לשון מחילת) בני אדם דבר אחר כך לשון סוכך וסוכה . כלומר בעגלות לב . סך לשון זכרים עגלות לב (במדבר ז') שהיו מחפופות כמין סוכה ועמם בלשון . אדרם . אדרה עמם כוונת עגלים וסיוחיס והלכה

**מנחת שי**

(ז) היתה לי . כ"כ . בלמר . קדמא כאלע כחלחא בלמנס ויש צויר פסחים שהל"ף בלמר כפוא לבדו וסוים קולות ו"כ סלכודרס"ם כ"כ פ"ס ובעמ"ס עומ"ג בלמר חסר כקריאה וז"ס פ' פסח עמ"ס המלרס כחפס כגול ככל המלרס וגם זה כתיב

זוכה ומזיל דמעות כמו מחלנו : יומם ולילה . תמיד דבחר לראות פניו : (ה) אלה . יזכור הימים הקדמונים בעלותו וי"א עם כלל החוגגים כמו סך השבוע . אמר לן לברט כי

**מצודת דוד**

כמים כחוקו : (ז) בסך . בלמשן סכך ומכנס : אדרם . ענין ההלך ללסט וכנסת וזכרובוטיו ז"ל הלשה מודרס לת ענה (שנת קר"א) ז

כוא יקום ויעורך : (ה) אלה . כדכרים האמורים לעמם מוכרס כוכרי מלך עכרמי לזכולסם שלב פעמים בשנה בעגלות מכוסוס

**לקוטי יקרוים**

לְשִׁרְעֵן אִיו פִּעֵן הַאֵם אִים גִּירִיפֶטֶן רִבִּי . דַּר גִּישְׁאֲרִיבֶשֶׁר פִּעֵנְשֶׁל וּוּאָם אִיו אִיוּ שְׁלֶקְטֶם גִּישְׁפֶּטֶם גִּיוּוֹאֲרִין . אִיו גִּעֲקֻעֵעֵן אִיו חִלּוֹם צו רֵעִם יִבֵּי אונ הַאֵם גִּיוּאָגֶם צו אִים רִבִּי אִיוּ וַיִּיא דַּא הַאֵם פִּיךְ גִּעֲרִיפֶטֶם זַאֵל הַקְּבִידֵי דִיךְ סִרְיִיפֶטֶן . וַעֲנֵן סִינִי וְיִזְכֶּן הַאֵם גִּיוּאָגֶם דַּאס גִּירִישְׁעֶה פֿאָהֵל דִּיא פִּסְטִירָה אִיו שִׁיחַל הַאֵם פִּעֵן פִּיךְ אִיוּפִּיקֶרֶטֶם צוּאָ קִשְׁפֶּטֶן . אונ וַעֲנֵן עַד אִיו גִּעֲבִינְעֶנּוּ דַאס גִּירִישְׁעֶה פֿאָהֵל צִיִּם עֲבִיר דַּוּוֹנְעֶן אונ עַד הַאֵם גִּיוּאָגֶם קִרִּישִׁי . הַאֵם פִּעֵן צִירִישְׁעֶן סִינִי גִיֵּי דִין . אונ וַעֲנֵן עַד הַאֵם גִּעֲקֻעֵעֵן יִרְעֶה חִירָה הַאֵם פִּעֵן פִּיךְ אִרְיִין גִּעֲפִירִים אִיו גִּין צֶנֶן . אונ וַעֲנֵן פִּעֵן הַאֵם שׁוּיִן סִינִי וְזִהֵן גִּעֲרִיפֶטֶן רִבִּי . הַאֵם פִּעֵן כִּיד אִנגִּישְׁאֲרֶה אִיוּ אִקִּרְיִין וַיִּיא אֵלֶּשׁ צִירִיקִים הַאֲבִין . אונ אִיוך קַאב אִיוך גִּהֲזָה גִּעֲבָאם פּוֹן דִּי שִׁינְקִיִּים פּוֹן דִּיא שְׂכִינָה לְגִידִי פִּיִּם אֵלֶּשׁ צִירִיקִים . אונ נַאֵר וַעֲנֵן דִּיר הַאב אִיוך זִוכָּה גִּיעֵנֵן צו אִיוּ אִבּוּר . אונ וַעֲנֵן דִּיא פִּצְחָה וּוּאָם דַּאס הַאֵם גִּישְׁאֲרֶה וְיִשְׁמַעֲר

**בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הַמֶּן  
 חוֹנֵג: מֵהַתְּשׁוּחָה וְנַפְשִׁי וְתַהֲמִי  
 עָלַי הוֹחֲלִי לְאֱלֹהִים כִּי עוֹד אֹדְנוּ  
 יִשׁוּעוֹת פָּנָיו: וְאֵלֹהֵי עָלְי נַפְשִׁי  
 תִּשְׁתַּוְּחָה עָלַי כִּי אֶזְכְּרֶךָ מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן**

קִשְׁרוֹן דְּרַנְיָךְ עַד  
 בֵּית מִקְדָּשְׁךָ דִּי בְּקֹל  
 קְוִיָּה וְהוֹשִׁבְתָּהּ  
 אֶתְרַנּוֹשֶׁת עֲסִינָּה  
 דְּאִתְּנָן לְמַחְגַּל דְּרִישׁוֹסָם:  
 יִמָּה תִּתְּסַבְּקִין נַפְשִׁי  
 וְהִרְנִישִׁי עָלַי אֹדְרִי  
 לְאֱלֹהֵי אֲרוֹם הַיָּם  
 אֲשֶׁר־בְּחִנְיָךְ בְּפִרְקָא דְּמֶן  
 קְדַמִּי: וְאֵלֹהֵי עָלְי  
 נַפְשִׁי תִּתְּסַבְּקִין בְּגִין כִּן  
 וְחַרְמוֹנִים

וְדַרְבִּינְךָ יְהִי לְהִלָּה פֶּאֲרַע יִרְדֵּן אֶתְּנִי וְתַחֲמִי מִיָּד הַרְמוֹנֵי וְעַמָּא דְּקִבְלִינֵי אֹרְיָתָא בְּפִרְקָא דְּרִישׁ

אתגמלה כלומר שהיינו מתגמלים בארצנו לעלות לרגל כי לא היה ששן ולא פגע רע בדרך היינו בקול רנה וקודת . ופירוש תורה שחינו מדיים ומשכחים בדרך שהיה מוליגו בהבטחה : המן חונג . כי בקרבנותיהם היו עולים להקריב בהג . או פי' חונג מרוב שכיחה : (ו) מה . אחר שתשתפך נפשי עלי בזכור אלה השמחות אשוב ואנחה אותה ואומר לה סח תשתתחי נפשי תרחילי לאלהים : ישועת פני . בישועת פני כלומר עוד אעשה כמו שששיתי שישועני ויוצאני מהגלות : (ו) אלהי . כלומר על כן תשתתחי עלי ותתמה כשאזכרה שהיינו רגילים לבא מארץ ירדן לעלות לבית המקדש וכן איתם שהיו יושבים בהר הרמון וכן מהר מצער וזכר קצות ארץ ישראל שהיו עולים לרגל כי הר הרמון מעבר הירדן מורחה והר מצער לא נמצא . ואולי יהיה מעבר הירדן . אפשר שהיא אלה לזכרה ע"ש) עולם המון חונג ומוטף כנחר ומ"א ל' יוני שקורין לכריכת מים חונגין : (י) תששודחתי . ל' כי שחה לעפר נפשו (לקמן מ"ב) וזה כשהוא מדבר בלשון מתפעל התי"ו חולקת את אוחיות שרשי שהייתה לבדך כל חיבה שיסודה ש"ן תחילתה : החזיקי . הממתי ופני לגאולה : (י) אזכרך במארץ ירדן . ממה שעינינו לנו כדרך כל והרי חרמון אחר כל הכעס שהכעסונך בשעינים הובשת לנו את הירדן : מהר סיני שהוא נשיר לשאר ההרים אחר שהכעסונך בו כמעשה העגל פלחת לעוטיו והלכת עמנו כל אלה אני וזכרת בגלותי שמענת מלהטיב

מנחת שי  
 ציבור הספירים : (ו) ומהמ . קדמ"א ומהטי פניא ופליח"א ומה סמטי ומהמלך דמוסוס ספ"א כשוא לבדו וכן מלאכי כס' מהד כ"י יטן וטולם נשאר ספרים בחסך סגול : (י) אלטי . כס"ם יט גע"א בלנ"ף

אלדה עמחה עד בית אלהים וכמוהו אלדה כל שעותי וכבה המלה מכנין מפעל כדרך וילחמוני פנס : (י) סוה . יניס נפשו ועמס ישועות פניו עד לך הויסעה לו ימינו לך משל או ישועות פמלו עם פניו כדרך משל ה' חלקס ותחסר מלת את או עם : (י) אלהי . תשוב מה תשתוחחי ועמס מארץ ירדן שהיו באים למועדים מפני ה' הירדן מורחה ועמס

**מצודת ציון**  
 חמון . מלשון המים : חונג . פנין רקידם השמחה כמו אוכלים וסופים וחונגים (שמואל א' ל') : (י) תששודחתי . מלשון שחיה וכפיסה : (י) אל כן . על מצער : וחרמונים . סכי חרמון : מצער .

לי שמנו : (י) אלהי . כללו תהויר הנפס לכהרעס טוב ומומחה

**לקושי יקרים**  
 זוכה גיין צוא האבין איתלק אין זן ערן מער פון אלע אנדערע צדיקים וואס גיין האבין גיין נישטאן און אהבה וויא די האקס נישטאן . און די וועקס זוכה גיין צוא נדיקע עשירות אויף דיא וועלס אויף . און צו לאנג לעבין . פון דאנען זעהן מיר ווי וואהל עם איי דעם פונקשץ וואס לאום אויף דער וועלס אקניד וואס לערנעם תורה . דריבער דארף יעדער יוד זעהן צוא לערנען מיט זיינע קינדער תורה וועט ער זוכה גיין צו עולם הזה און עולם הבא : דרך מצער אויף דעם גלות ותיחיי לאהיים האף צוא צוא נוס וועט אום גיין פון פאר אים צו אונן : (ו) אונרם : תשתיחח מיינ גאט עם מוט ניה בייגין אוף סיר סיין לייב עי זן אוקרד יגו איבער דעם וואס איך מוא דרך גידענקין פון דעם לאנד וואס ביי דעם ירדן איז אונן ביי די בערג פון חרמון ויס דו האקס אונן דארטין גיטאן נאך דעם נוס סיר האבן דיה דר צערוינט אין שמים פון דעקס וועעזן האקסו דאך אום גאריקינט צוא אונן דעם ירדן פה מצער פון דעם קליינים בארג סיני נוס ער איי קלענער פון אלע בערג גידענכי



דְּסִיף וְזָעַר־וּ יִצְעֵר׃ וְיָרְמוֹנִים מִהָר מַצָּעַר׃ הַתְּהוֹם אֶל־  
 הַתְּהוֹם קוֹרָא לְקוֹל צְנוּרִיךְ בְּלִי־  
 מִשְׁבְּרִיךְ וּגְלִיךְ עָלַי עֲבֵרוּ׃ יוֹמָם וַיִּצְוָה  
 יְהוָה וַתִּסְתֹּר וּבְפִלְיָה שִׁירָה עִמִּי תִפְלֶה  
 לֹא־ חַיִּי׃ יֹאמְרָה וְלֹא־ סַלְעֵי לָמָּה  
 לְאַהֲרָה רוּחְךָ יִצְעָר׃

ה' ת"א סהוס , סמיתס כח (שמיני יד) : יוסם , תרגום פ' פ' ג' ג' :

דר"ק

צינור הנזכר בערי יהודה שהיה בחר : (א) תהום , רמו לצרות  
 הגלות הנמשלו כמים , כאלו הצינור קוראתו וו לנו כמא . וכן  
 לקול צינורך כלומר נפשי השתתחה לקול צינורך . כלומר כך  
 נמשכות עליו הצרות כמו מים שנשאבים מן הדג . מן הצנור  
 ומשמועים קול . ויש למרש כי הונעננים יקראו צינורים לפי שהם  
 שופכים הסבר והכל משל על הצרות . וכן כל משברך וגליך  
 על עברו . עברו עליו . ואמר משברך וגליך . כי אחת  
 הכתמים עלינו בעונינו : (ט) יוסם . אמר נפשי אל תחישני מן  
 הגאולה כי עוד יצאה ה' חסדו לנו וישועני : ובלילה שירה עמי .  
 ועוד שאנחנו בלילות הגלות נשורר לאל יתברך על כל  
 החסדים , שעשה עמנו אבותינו והיא עושה בכל יום לפנינו בלילות  
 ועוד ופלה לאי חיי כלומר שנתפלל לאל חיינו שיתנו עמנו  
 גאולתנו ונראה כישרוננו ונאמרה בתפלתנו אמרה לאל סלעי :  
 (י) אמרה . לאל שהיה מקדם סלעי ומגדל עזו סמני הארזים :

מנחת שו

עין שוף לבגלו : (ה) סהוס-אל-סהוס . ר"ת : (ט) ובלילה שירם  
 ב' במצות חד כסבי וז' ויסי ש' כי סהוס ולקף ומר כמבי  
 ה"א ובלילה ש' כי עמי וכמנוי כחמם לערבת אום ולקף סבי  
 לכו בלמ"א בית"א מן ב' וזכריהו כמרי לנסמ . וכס' י' שירם  
 עמי סהא חיימו כחוכנו שירם לשון חיימו כדמפרשים וימן שירם  
 וזה למדנו מתוך מסכות גדולות שמכר את עס ויסי שירם  
 תמנפה ולקף בלמ"א בית"א של שמי סיכות כחלוקין כמפרמין לימד  
 שאין זס לשון עין ומדמס סמלס סמורו לשון עיר וכו' פ"ט . מוד  
 ר"ל שיש בהם רמזו סמלמו כדמנוי ב"א דפ"א מוח סממוק סמלמו  
 סקב"ה יושבו וזמנעו שירם עמי סיכות סקודס וגם למס סמלמו ב"א  
 סוסר סרמס וסלס סמנו דף י"ח ססס"ה כרל סמלמ"ס סממנוס  
 כחמרו ביום וכלל סמלמ"ס סממנוס למנע שירם בלילס ואיסמ  
 סמס א"ר סממ"ס סמרי סוסכ לנמס כמורו סיר דמני סוסכ כמורו  
 סיר ידע סמנוי סמורו סממנוס וסמיון ויסמורו סוסכ כמורו סגורס

מצודת ציון

כך סס סכר : (ח) חותום . מוקום מייסמ עיס רכוס : צנורך .  
 מלשונו לטור ומרבו סממניס זמלין דרך סס : משברך . יקיר .  
 נלי סיס על סס סממ"ס סממניס למ סיס ומשכריס מלמניס וכן  
 משכריס יסמטלו (איוב ס"ח) : (ט) שירה . מלשונו שיר :  
 (י) סלעי . סודי . סמון . וממור כמו סודל סממיס (למל)

(ט) יוסם יצאה . דכמיס סלמנוס כמלס סלמני סל סיס ס' סנס  
 וספלה ב"ה' סשומר מ"י : (י) אמרה . (י) סוכני סמנוס סל

רש"י  
 לו וגורומוך מתחלשות עליו זו אחר זו : (ח) תהום אל  
 תהום קורא , ארה קוראה להצרתה : לקול צנורך .  
 (סיסמקלמ"ס בלע"ו) המקלמס עלי סודענות כמיס סממניס  
 על כי כל משכריך וגליך עלי עברו . משכריך לשון גלי סס  
 על סהיס גליו עוליס למעלה ומשכרכיס ומופליס : (מ) יוסם  
 יצאה ה' חסדו . יוצא האור של גאולה ויוזה ה' חסדו  
 לנו : ובלילה . כחשך הגלות והלילה : שירה עמי . תהא  
 תחינו כחוכינו שיר' ל' חיייה כדמתרגמנין וימן יסרלל  
 זסרל וזו למדתי ומתוך מסכות הגדולה סמכר את זס עס  
 ויבי שירו הממה חולף (מלמ"ס א' ד') כחלמ"ס ביתח סלמתי  
 חייכות סחלווקס כפתוקין לימד סמיון זס' לו סיר ומדמס  
 אבן עזרא

חרמוניס הריס גנס מנער סס הו : (ח) תהום . כמעס  
 הפרשה יוכור הגמורים שירדו המים ממימי הגבוהים  
 ונעס תהום אל תהום קורא סהו מתחבריס ממימי הגלוריס  
 למעס כדרך זשעיר אל רעהו יקרא והעעס סהיה מתענג  
 כעברו אל הריס המים יורדים כמו משכרי סיס וגליו ויכסו  
 אחוה בימו הקיז והמפרס זס הפסוק על דבר סגולת אינינו  
 קבוצ כחטר לעניו זחמרו : (ט) יוסם . יספר הליכמו ביום  
 עס החונגיס לכעס כחמד סהס ובלילה סיו סלויס כמו חכל  
 הביכויס והוכיז כי סהיר סמלה אל סיר כדברך חק : ד"א  
 חיי . סיחיימו עד רלוחו בית ה' : (י) אמרה . עעס ללל

נמס סהיס זכמס סמחיד סליוח זכוס זכס סמנעו גוי' ומיין כרמיס  
 סללווח ס"ג כמ"י סיס סוף דף ל"ג : (י) למס סכמתי . לעס

מצודת רוח

לו מתוך אשר הלכנו אל בית ה' מלפני ידנו וכו' וזכר התקומות  
 בהם על כי היו בקנה נבול סהוס קודס כל סמד אל חזירו  
 לכה לומר ועמה הלכות סמנוס כחסוס קודס כל סמד אל חזירו  
 לכוח אל כי עד סלח חלק סלחמ סחור סמניס וכללו קודסיס ו  
 למס לנעו : לקול צנורך . וכמנס אל לסנול סמרי סממניס מן  
 סמנוס ומסמניס קול גזוז כממס כי רכיס סס וכו' מל על  
 כזס סלחמ : כל משברך . לרומ מרבוס כמנו סיס עכרו עלי  
 ביום לוח סמרו סול וסלמני כמס וכללמ סמיון סיר עמי שירה

פירוש  
 מיר וס דו האקסמ אונו דארטיון גיטאון דהיינו גיטאון  
 דעם ווס מיר האכיון דיה דארטיון דר צעדרינג מיט  
 דעם . עגל האקסמו אונו דאך כוחל גינווען אונגערע  
 זינד אוי ביקט גיגאנגין מיט אונו דאס אלץ האב  
 איה גרענקט אין גלות וואס דו האקסט דיה פאר  
 מיטין פון גיטס טאן צוא אונז : (ח) תהום אל תהום  
 קיבא איין אפ גרונט רופט צו דעם אנדרעיון בלומר  
 איין צדה רופט צוא דר אנדערע פון וענען דעם  
 מול פון דיינע רינקס וואס כאכין גיטין אויף מיר  
 פארציאות פון דעם היקעל גלייך ווי וואקער פאר

שְׂכַחְתִּי לְמַה־קֹּדֶר אֱלֹהֶיךָ בְּלַחֲזִי  
 אוֹיֵב : יֵא בְרִצָּח בְּעֲצָמוֹתַי הַרְפוּנִי  
 צוֹרְרִי בְּאִמְרָם אֱלֹהֵי בְּלֵהִיּוֹם אִיהָ  
 אֱלֹהֶיךָ : יִמְהַרְתָּ שְׂתוּחֲחִי וּנְפִשִׁי וּמַה־  
 תִּהְיֶה עָלַי הוֹחֲלִי לְאֱלֹהִים בְּיַעֲזוֹר  
 אֹדְנִי יִשׁוּעַת פָּנָי וְאֱלֹהֵי : מִג א שְׁפִטְנִי  
 אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי מִנִּי לְאֱהָסִיד

אשליתי למה בקדתי  
 אֲשִׁלִּיתִי לְמַה בְּקִדְתִּי  
 אֲזִיר בְּרִחוֹק בְּעֵיר  
 דְּבָבָא : יֵא בְּרִצָּח  
 נִרְמִי בְּזִמְן בְּמַחְרָפִין  
 וְהִי קְשִׁיעִי בְּד אֲמָרִין לִי  
 כִּי יוֹמָא אֲן הוּא אֱלֹהֶיךָ :  
 יב מה המבכין נפשי  
 ומה הרגשי עלי אורכי  
 למה לא אהא ארום טוב  
 אשבחניה בפירקניה  
 דמן קדמני די הוא  
 אלהי : א דון יתי יי  
 גדון קשמי 1 על דה  
 למנצי מצותי מן עמא

רד"ק

למה שכחתי עתה בגלות ולך קודר בלחץ אויב שליחצו בגלות : למה הראשון רפי וחינו דגשו ומלעיל : יאל ברצח בעצמותי : כן הוא בעיני כשאומרים אלי איה אלהיך כאלו הם דוקרים אותך ולת ברצח הוא שם תואר לחרב שברצחים בו : יב כה : חור נכנס נפשו ואמר אה על פי שהאויבים אומרים איה אלהיך היחילי לאלהים כי אלהים אמת הוא ועוד אחרנו על דיושועה שתיחיה : ישועות פני : כלומר בחיי לי ויא ישועה : ואלהי : והוא יהיה אלהי באמת ולא יאמר לי איה אלהיך : ול שפטי : קח נקמתו שהאויבים : וריבה ריבי : כי אין בי ואלהי הקב"ה שהוא אלו פני ואלהי עדיין יש לי בו תקוה ולמה תהמי : מג (א) שפמני : נקמתי מבני לא חסיד : הוא

רש"י  
 גדלה פותרו לשון סיר וכך הוא פותרו שכך ישראל אומרי להקב"ה זכרנו מה שעשית לנו במצרים מזה חמת שלותנו ביום בערב פסח ושמרנוה וכלילה נאלחנו ושרנו למפניך את ההלל ושכשוו הרבה מלות אנו שומרים ואין (יה) גולחנו ועל זאת אומרת לאל סלטי למה שכחתינו : (י) קודר : לשון שמרות כומר וקדר עלוה : (יא) ברצח בעצמותי חרפוני צוררי : דמה לי כאלו הורגני אותי כך עטר בעצמותי מה שצוררי מכעסין ומחרסין אותי : (יב) פני אבן עזרא  
 אבן עזרא  
 סלטי שהיה סלטי בראשונה : למה שכחתינו : הטעם בעבור אורך הגלות : למה קודר אלך : כמו אלל הלונש קדרות : (יא) ברצח : כאשר יאמרו לי איה אלהיך היה בלי כמו רלח בעצמותי ככה היה זה המרפה נחשבת צי : (יב) מה : טעם ישועות פניו כי הוא ישועות פניו והו' אלהי מימי קדם כנגד איה אלהיך ישראל :

מנחת שני

דף כס"ו ומה שכחתי כחן נמסרת וחס הוא סמוך לנחיות חס"ע לרין להגיה ח"ס כמ"ש בירמיה ס"ו : שכחתי : קדמלא לפני טכחתי כמלש למה זנחתי וסו חז ען ג' אגיס מתחלטים קדמלא ש"ן ומיילא ז"ן כמו שנמסר בעצמים ב' י"א : קדר אלך : קדמלא אלך כמלש חס"כ והבולדוה"ס נתן סימן ש"אל ז"ל ח"ט : פ"י הלאשון שכחתי אלך הכ"י זנחתי : חס"הק : (י) בלחץ בעצמותי : נגעתי : (יב) ומה קמתי : ברוב סכפתי חס"ה בחטף סול כמ"ש לעיל :

מנחת שני  
 דף כס"ו ומה שכחתי כחן נמסרת וחס הוא סמוך לנחיות חס"ע לרין להגיה ח"ס כמ"ש בירמיה ס"ו : שכחתי : קדמלא לפני טכחתי כמלש למה זנחתי וסו חז ען ג' אגיס מתחלטים קדמלא ש"ן ומיילא ז"ן כמו שנמסר בעצמים ב' י"א : קדר אלך : קדמלא אלך כמלש חס"כ והבולדוה"ס נתן סימן ש"אל ז"ל ח"ט : פ"י הלאשון שכחתי אלך הכ"י זנחתי : חס"הק : (י) בלחץ בעצמותי : נגעתי : (יב) ומה קמתי : ברוב סכפתי חס"ה בחטף סול כמ"ש לעיל :

מנחת שני

והס רבים על כן אמר מגוי ועסם לח חסיד בעבור היותי טוב ממנו ועסם מליש מחלל ומסרס או ריתו למולך על מצורת ציון

מנחת שני  
 דף כס"ו ומה שכחתי כחן נמסרת וחס הוא סמוך לנחיות חס"ע לרין להגיה ח"ס כמ"ש בירמיה ס"ו : שכחתי : קדמלא לפני טכחתי כמלש למה זנחתי וסו חז ען ג' אגיס מתחלטים קדמלא ש"ן ומיילא ז"ן כמו שנמסר בעצמים ב' י"א : קדר אלך : קדמלא אלך כמלש חס"כ והבולדוה"ס נתן סימן ש"אל ז"ל ח"ט : פ"י הלאשון שכחתי אלך הכ"י זנחתי : חס"הק : (י) בלחץ בעצמותי : נגעתי : (יב) ומה קמתי : ברוב סכפתי חס"ה בחטף סול כמ"ש לעיל :

ל"ס :

בלחץ : ענין דמק : (יא) ברצח : ל"ל כרצח שכולמים נה :

ל"ס :  
 ענין דמק : (יא) ברצח : ל"ל כרצח שכולמים נה :

לחטיך דומע

לחטיך דומע כתיי כאלו כרצח דקרו בעצמותי : (יב) מה שתחתחי עור אורני : בעבור הכשופים אשר יכל עלי כי הלל הוא מעולה ישועות פני ואלהי וגם מעגלות סוה ישוע : מג (ב) שפמני : שפוש משפטו לנקום נקמתי : באיש : מכל איש מרמה וגו' :

לחטיך דומע  
 כתיי כאלו כרצח דקרו בעצמותי : (יב) מה שתחתחי עור אורני : בעבור הכשופים אשר יכל עלי כי הלל הוא מעולה ישועות פני ואלהי וגם מעגלות סוה ישוע : מג (ב) שפמני : שפוש משפטו לנקום נקמתי : באיש : מכל איש מרמה וגו' :

משלל הכמים

טו שפמני אלהיך וריבה ריבי מגוי לא חסיד וגו' : אפרוקער יוד האם נעלהם ויהוה נתן ער האם נסאקהו אעלכע זאכין וואס האם נים בעפאטם פאר אים : דער פאטער הא אים גיטראקאט מים גוטע רייד : זעה מיין ווהן עס איז נים שיינ פר דיין אונג נים פר מיר דיין שלעכטע פירונג וועט דיך אומגליקליך מאכין : פארקערט בעטקין ווי גליקליך די וועטם זיין אז די וועטם דיך פירן מים פרויקטים : דוא וועטם קענען לערנען וועקטן סאנהו אנטשען שידוך : אונ נאך אעלכע ווערטער ווא אפאטער שפראכט אקיד : דער קינד האם דיא בייד גאר נים גיטראלס הערין ער אז ווייטער נעגאנגען אין זיין שלעכטן וועג : דער פאטער האם נזעהן זיינע בייד האבין נים גיטראלס : האם דער פאטער נזאגט צוא זיינעם אנטשערט ער זאל אים זאגין מוסר : דער משרת איז ארין געגאנגען צו דעם קינד אונ האט אים שפארק געוועלעט מים שענדליכע ווערטער : אונ האט גיזאגט צו אים דיין פאטער האם דיך פיינט ער וויל גאר נים

פירוש ע"ט  
 פאר שונאירצט פון ווענין דעם פאצווינגניש אונ ענגשאפט פון דעם פיינט : יוא ברצח בעצמותי תראוני יחיה גליק ווי איין רציהה איז אויף גיהאטין אין מייגע ביינער דס נום מייגע באליידינער שענדן סוף בראטם אלי מיט דעם וואס צייא זאגנען צוא מיר אנאצוין מאג בלומר אלך ציים איה אהיד וואו איה דיין נאט : יוב דם פרייקט ער זיך ווידר אונ זאגט מה שחתחתי נפשי וואס ביינאטם דיך מיין לייב אונ נום ברוקטם אוף מיר אונ ביטם דיך מצער היחילי נאלמים האף צו נאט דען איה האב איין האפונג צו אים דאס איה וועל אים נאך לויבין ישועות פני ואני פר דר הילף נום וועט קומן צו מיר פון פר אים נום ער איז די ליקט פון מיין פנים אונ איז מיין נאט :

מג (א)

אונ דאס געט ווינער דור המלך נאט ברין : הוא אונ זאגט שפמני אלהים משיבם מיה נאט וריבה

מג (א)  
 אונ דאס געט ווינער דור המלך נאט ברין : הוא אונ זאגט שפמני אלהים משיבם מיה נאט וריבה

**מַאִישׁ מְרֻמָּה וְעוֹלָה תַפְלִיטָנִי: כִּי  
 אֲתָה וְאֱלֹהֵי מַעְזֵי לָמָּה זָנַחְתָּנִי לְמַחַ  
 קֶדֶר אֲתַהַלֵּךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב: שְׁלַח  
 אוֹרְךָ וְאַמְתָּךְ הַמָּה יִנְחֹנֵנִי יִבְיֹאוּנִי  
 אֶל־הַר־קֹדֶשְׁךָ וְאֶל־מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ:  
 וְאֲבֹאֶהוּ אֶל־מִזְבַּח אֱלֹהִים אֶל־אֵל  
 שְׁמַחַת נַיְלִי וְאוֹרְךָ בְּכִנּוּר אֱלֹהִים**

דָּלָא זַפְאֵי מִן גִּבְר נָכִיל  
 וּפְרִוּמָא הַשְׁבוּבָנִי:  
 כִּי אֲרוּם אֲנִי הוּא אֱלֹהֵי  
 עוֹשֵׂנִי לָמָּה שְׁבַקְתָּנִי  
 לָמָּה קִדְרִי אוֹיֵב בְּדַחֵק  
 גְּעַל רַבְּכָא: יִשְׁדֵּר  
 גְּהוּרָךְ וְהַסְנוּתָךְ הַגִּז  
 וּדְבַרְנוּנִי יַעֲלוּן יְתִי  
 לְמִסַּח בֵּית מִקְדָּשְׁךָ  
 וּמִדְרָשֵׁי בֵּית שְׁבַנְסָךְ:  
 וְדֹאעוּדִי לְקַרְבָּא קִדְרָגְנָה  
 לְמִדְבַּרָה דִּי לְאֱלֹהֵי דִי  
 סַגִּיָּה קְרוּת קְעוּתִי  
 וְאוּרִי קִדְרָךְ בְּכִנּוּרָא

רַק

יכולת לרוב את ריבוי: מנין לא חסיד. בכללים שמרשלים בי אם  
 חיו חסידים היו אכזרים האמת אתכם אבל הם אינם חסידים  
 ולא די שאינם חסידים אבל הם אנשי מרסה ועולה: ומאיש.  
 הוא דרך כלל על בניו הנ"ל: (וכו מעוה). ב"יו עם ע"ז הדגש.  
 אמר כי אהה היית מעוהי מקדם ואיך זנחתי עתה בגלותי.  
 למח הראשון רפה מלרע דושני דוש ובתעליל: (כו שלא). כי  
 הישועה הוא האורה: ואמתך. כן יחלתנו לקבצנו מכל העמים  
 ודברך אמת: המה ינחוני יבאוני אל הר קדשך. בית  
 המקדש: (וד אבואהו. אשוב לקרוב קרבנות בכחתיחה. אל  
 שמחת גילי. כי אין לי שמחה גילי וחלונו הואו שמחת כל  
 עושים כהחלה נגנבים בכלי שיר על העבודה: אלהים אלהי.

שמעאל אר בן ענדיקיסולל למד ממעשיה: (ג) שלח  
 אורך ואמתך. מלך המשיח שנלמה לאור שנלמר (לקמן  
 קל"ב) ערכתי נר למשיחיה וחליהו הכביא שהוא אחיהו נביא  
 לחמו ינחוני. (מינעונו"ט מ"ו בלע"ז כלו לעיל  
 ל"א ד) מענעאל"ם מ"ו ב"ל"א ויורד מין פיהרען ליוטען:  
 (ד) אל אר אל הקב"ה שהוא שמחת גילי: ואורך  
 בכבוד. על שהוללתי מגלותי:

רש"י

שמחתו ובסמיכות למעלה השמחה: ואורך בכבוד. כמו שהיו  
 אבן עזרא  
 הניו" (ב) כי. טעם אלהי מעווי כי אין עוול לקחת משפטי  
 ממנו רק כך: (ג) שלח אורך. כנגד קודר אתהלך: ו  
 ואמתך. כנגד מליש מרמה ומלת ינחוני כנגד אתהלך: הר  
 קדשך. הר המוריה ומשכנותיך העזרות העתידות להכנות  
 זכית שלישי (ד) ואבואהו. אל אל. שהוא שמחת גילי

מצודת ציון

(ג) למה ונחתי. למח שזכתי ביד פעו"ס ולמח עלך כחושך  
 כעבור לכן הפעו"ס: (ג) שלח אורך ואמתך. ר"ל למח הבל  
 לי והטעם כעשהך להכיר אחי כל כל קדשך: (ד) שמחת גילי.  
 פירוש ע"פ

מנחת שי  
 כז (6) מליש מרעס. נפקלת ספדים כעסס ל' לכד כלל"ף  
 ובתקלס כע"ס וי"ם כ"כ טעמים וספסס לוחלט כעס  
 שכוול למעלי: (ג) אלפי מעווי. כמדויקיס נכחכ כו"ל סס כדעס  
 וכ"כ דק: למח ונחתי. למה"ס"ל כעס ולמלרע וסכ" דעס ומלעלי:

ועסם אלהים אלהי שר"ל גוי לל חסיד שאתה אלהי:  
 מצודת ציון  
 כז (6) תפליטני. מנין כלל כמו לוי מלמ (למל ל"ב):  
 (ג) ונחתי. מנין מוזיב: קדר. כושך ושחול:  
 (ג) ינחוני. מנין כעלל כמו ולא כחס אלהים (שמח י"ג):

משלי חכמים

דועסן זיין נאקסן אויף דיר. אז ער איז ריין פאפער און דא  
 ביסם זיין ווירן. דער קינד איז דערשלאקען גיזארין פון דיר רייד  
 ער הם קיין סאהל גים ידועים פון פאפער אזעלכע שענדליכע  
 רייד. ער איז נעקסען צום פאפער וויינענדיג. און זאגט צו  
 אים פאר וואס האקסטו אנגעלייגט אויף מיר דעם משרת ער  
 זאל מיך ווידען מיט א זעלכע שענדליכע רייד. וואס ס'יך  
 שפראכן שפראך פון מיך אז דו האסט מיך געשריטען האקסטו  
 מיך גים זענעלעך. דאס זעלביגע איז גיזוען ביזיא דיא ידען.  
 אפאהל איז גיזוען ווען די יודען האבן געזענדיגס הם הקב"ה  
 אליין זיי געשריטען ער האט זיי גים געזיילט ער הם זיי  
 גאר גיזאגט ער אנה סאקתם לשבור מצותי. ביז וויא נאנט  
 וועט איר גים זעלען היסען מינעס מצות. גיבט לא אפן און  
 איר זענט קינדער אנגעלייגט. משה רבינו האט גיזאגט צו די  
 יודען בערעיקים אויך הלא הוא אביך. הקב"ה איז דאך דין  
 פאפער. און נאך אזעלכע אידיעלע רייד. אז ס'יר האבן אבד  
 גים גיזיאלען דערין דעם כוסר. האט הקב"ה אונז אפן  
 גיבען אפן גלות און די פעלקער ווידען אונז סים שענדליכע  
 ווערשער. און זיי זאגן צו אונז איה אלהיך. ווי איז ריין נאם.  
 רביבער זאגט דוד המלך צוה האקב"ה פאר אלע יודיסן וועגן  
 אונז דו אליין אביך קריב דוק סים מור. ווייל דו דעקסט סים  
 מיר אייבעלע רייד. מנין לא חסיד. דו זאקסט צו מיר. איך בין  
 פאפער וואס זאגן אפן קיר איך בין פאפאלשער מענטש:

ריבי אונ קריג דייך מיין קריג פון אזו איין פאלק נום  
 איז גים קיין חסיד פאיש מרסה ועולה תפליטני פון דעם  
 פאלקישין און אום רעקעמין כאן זאלקטו מיה סאכן  
 אנקריגין: (וב) כי אהה איהו מעווי קען דו ביסט דר  
 נאט פון טיין שטארקייט למה ונחתי ווארום זאל איך גיין  
 מיה פר לאום למה קדר אתהלך ווארום זאל איך גיין  
 פאר שווארצט פון וועגען דעם באצווינגניש פון  
 דעם פייגט: (ג) שלח אויך ואמתך שיק מיר ריין ליכט  
 דס איז דער מלך הקשים וואס ער איז גיגליכין צו  
 ליכט און ריין אקהין גביא שיק מיר דס איז אליורה  
 הגביא הפה ינחוני זיי זאלין מיה פירין יבאוני אל הר  
 קדשך זיי זאלין מיה ברענגין צו ריין הייליגן פארב  
 אונ צווא ריין ריאונג: (ד) ואבואה אל מזבח אלהים און  
 איך וועל קרבן צו נאקס מלך"ה אל אל שמחת גילי צו

נאם  
 הקב"ה הם דייך פארמיאקט ער וויל דייך שוין פאר פאפאלק  
 שפטי אלהים. נאם דוא אליין זאלסט מיך געשפטי. וריבה ריב  
 מיר אייבעלע רייד. מנין לא חסיד. דו זאקסט צו מיר. איך בין  
 פאפער וואס זאגן אפן קיר איך בין פאפאלשער מענטש:

אלהי: מה תשתחויתו נפשי ומה  
 תהמי עלי הוהי לאלהים כרי  
 עוד אודנו ישועת פני ואלהי:  
 מד למנצח לבני קרח משכיל:  
 ב אלהים באונינו שמענו אבותינו  
 ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי  
 קדם: יאתה וידך גוים הורשת ותמעם  
 תרע לאמים ותשלחם: י כי לא

אלהי: מה תשתחויתו נפשי ומה תהמי עלי  
 אוריכי לאלהים ארום  
 הוב אש שבתיה  
 בפורקניה דמן קדמוי  
 הוא אלהי: א לשבחה  
 קדוד על ידיוהו דבני  
 קרח שבלא טבא: ב יי  
 באור נא שמענא  
 אבהתנא אשתעני קנא  
 עור נא בעבדך א  
 בימיוהו בימיהו די  
 סלקדמין: ג אנת בידא  
 דבבורה עבנא פנענאי  
 תרבהא ויבכתנן לבית  
 ישאל בארעהון ספרת  
 עכנא ופסך תנון:  
 ארעהון לא פרקת להו ארום ימינה

היא מוזר פד פקדים פגו: א להים. חמנים כד עקרים פ"א פ"ס :

י ארום לא בגבורת סיהון יריתו ארעא ותקוף

רד"ק

כי יאמר הכל כי הוא אלהי ולא נחתנו אלהים: (ה) מה. אע"פ שלא זכר בזה המזמור נפשי אמר תשתחויתו כי שניהם ענין אחד ודברים אחרים: (ט) אלהים. שמענו כי אבותינו ספרו לנו והם בימים. על האבות הקדושים כי אבות בני הגלות לא היה דבר זה בימיהם אלא האבות שנבטו לארץ שהיה בימיהם הפועל הנורא שעשה האל ייב לישראל שכבש הארץ ולא נצרכו למלחמה הם ספרו לבניהם ובניהם לבניהם דור אחר דור: (ג) אתה ידך. כלומר בידך אמר אתה בידך גרשת הגוים כי לא יוצרכו להלהם ולשעת את ישראל בסקומם. ושעם הנביעה שחיו שם עומדים לעולם כאלו הם נבועים בארץ: תרע לאומים. הלמד לשימוש כי נמצא בלא למ"ד שרשו אומים: ויש מפרשים ותשלחם ותהרגם: (ד) כי לא בהרגם. כי אתה הורשת הגוים. וכן ורעם לא הושיע לכו: כי ימינה ורועד. כפל הענין במיש.

מנחת שני

(ד) ואורך ככור. הכי"ם רס: (ה) ונחם חסמי. כדור הספדים כס"א כחטפ סגול כמו שכתבתי במזמור לעיל וסג ג' בעין. והאבודתם ככה כסדר של ספח שגאל בספרים הסדויקים כהלשון והשני בשוף והשלישי בשוף וסגול: (ג) אתה ידך גוים. בספריו ספרד ידך כעטם ערעט וש שפדים ידך גוים:

מצודת דוד

מד (ג) הורשת. נגשם: (ד) רציתם. עלשון לטון: (ב) פועל פעלת. הספולה אשר פעלת: (ג) אתה ידך. ישראל: תרע. הרעות נעטוים ושלחתם סהרלס: (ד) כי לא בהרגם. מה שיכחו ישראל את סהלן לא יכחו בהרעם פידוש ע"מ

רש"י

מד (ב) באונינו שמענו. מכלן אתה למד שהיו מדברים בני קרח בשביל דורות הבאים אחריהם שאלו בשביל עצמם לא היה להם לומר אבותינו ספרו לנו שהיו הם עצמם ראו ניסו המדבר והים והירדן ומלחמת יהושע כך מפורש בלגדת תהלים: (ג) תרע לאומים. הרעות לשבעה חומות גדולות ושלחתם מפנינו ואתה בידך וכחך הרעותם מתוך חרעם ותעטם לאבותינו בתוכה:

אבן עזרא

(ה) מזה. ברות הקודש שיוחל ישראל אל השם: מד (א) למנצח לבני קרח. (ב) אלהים באונינו שמענו. והספדים היו אבותינו שהיו לדיקים והם נחמתי ועוד טעם אבותינו שכל אב אלוהב אב כנו ולעולם לא יורנו רק האמת לבדו: (ג) אתה. כבר הזכרתי כי משפט העברים לחס' הכי"ת כמו מלאתי בית ה' וככה אתה בידך כדוכך או במכתך ומ"ם ותעטם שכל אבותינו ולמד' לאומים משרת כמו שכתבו כל האומים ומ"ם ושלחתם שכל אלהים כמו ותגרסם: (ד) כי. מ"ם בהרעם שכל אל מצודת דוד

מצודת דוד

העטמם אומי צילה ורעם: (ה) מה תשתחויתו. כאלו יחזרו שוב לנחם נעשו ויאלמו לה עם תשוחתיו נעמי ונו': ככה ידך נגשם את הספדים מכלן ישראל וצמקום נעטם את כי לא בהרגם. מה שיכחו ישראל את סהלן לא יכחו בהרעם ע"מ

מד (א) למנצח לבני קרח משכיל דר סומור או ווארין  
 ניקרעני צום לוי אונ דיא בגי קרח האבין  
 אים גימאכט צו לערנין קלוגהיים ווי און צו לוי בן  
 צו הקב"ה: (ב) אלהים באונינו שמענו דו גאט מיט  
 אונזערע אויערין האבין מיר גיהערט אבותינו ספרו  
 לנו אונזערע עקטערין האבין אונז דער ציילט פועל  
 פעלת בימיהם דם ווערקונג וום די האקט גיוערקט  
 אין ווערע טעג ביי גרם אין דיא פרייערדיגע טעג  
 דהיינו דו האקט ווי גישפאלטין דעם ים אונ דעם  
 ירדן האקט ווי אום גמריקניט אונ האקט גהאלטן  
 צוא יהושע: (ג) אתה ידך גוים וירשת ומעם דו גאט  
 מיט

גאט וואס ער איז די פרייד פון מיין פרייד קלומר  
 ער מאכט מיר פרייליך וואך ככור אלהים אלהי אונ  
 איך וועל דיר לובין מיט איין הארפע דו גאט מיין  
 האר: (ה) אונ דם פרייקט, ער זיך ווידער אונ נאנט  
 מה תשתחויתו נפשי וואס ביינקמו דיר מיין לייב אינ  
 נום ברוקסטו און מיר אונ גיטם זיך מצער הוהיני  
 לאלהים כי עור אונזי האף צו גאט דען איך האב איין  
 האמונה צו אים דם איך וועל אים נאך לובין ישועת  
 פני ואלתי פר דר הירף וום וועט קומען צו מיר פון  
 פאר אים וואס ער איז די ליכט פון מיין פנים אונ  
 איז מיין גאט:

תהלים מד

בְּתַרְבֵּם יִרְשׁוּ אֶרֶץ הַרוּעִים לֹא־  
 הוֹשִׁיעָה קָמוּ פִּי־יְמִינְךָ וְזוּרְעֶךָ וְאוֹר  
 פְּנֶיךָ כִּי רִצִּיתָם: אֵת־הַהוּא מִלְכֵי  
 אֱלֹהִים צוּה יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב: יִבְרַח צִרֵינוּ  
 נִנְגַח בְּשִׁמְךָ נָבוֹם קָמִינוּ: יִכִּי לֹא  
 בְּקִשְׁתִּי אֲבַטַח וְהִרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי:  
 כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִצִּרֵינוּ וּמִשְׁנֵאֵינוּ  
 הִבִּישׁוֹת: בְּאֱלֹהִים הִלָּלְנוּ כָּל־הַיּוֹם

וְאֵדוּעַ גְּבוּרָתְךָ וְהוֹדוּ  
 צִו קִרְוֶה אֲרוֹם כִּי זָמַן  
 בְּעִסְקוֹ גְּאוּרֵי תֵא  
 אֲתִרְעִיתָהּ כְּהֵן: הִי אֲנִתָּה  
 הוּא מִלְכֵי אֱלֹהֵי  
 קִעֲרָה הָרָא פִקְדוֹ  
 פּוֹרְקָנֹת רְבִית יַעֲקֹב:  
 יִבְרַח מִרְדֵּךְ מִשְׁעִיקָא נִנְגַח  
 גְּשִׁחֶךָ נִכְבוֹשׁ כִּל  
 דְּקָמִינוּ עֲלֵנָא: ו אֲרוֹם  
 לֹא בְקִשְׁתִּי אֲנִי רְחִיץ  
 וְסִבִּי לֹא תִפְרוֹק יָמִי:  
 ה אֲרוֹם פִּרְקָתָא  
 מִשְׁעִיקָא וּמִשְׁנֵאֵנָא  
 אֲנִי תֵא עֲלוּיָהוּ  
 פִּקְדָתָא: מ גְּשִׁמְךָ  
 דִּי אֲנִי מְשַׁבְּחִין כִּל

ר' א אהה הוא, זעבר וירא, כי לא, כהלא קנט פקידה זעבר לא: קמץ ברביע, ושמן

רדק

וזכר היסין כי בה יעשו המלאכות והמלכות: ואור פניך - אור הבא לחם פסח מאת פניך כי הישועה ובשלת לאור והצדק לחושך: כי רצותם רצית בישראל וגלחתם בעבורם: (ט) אתה כאשר ידבר על הגלות ודבר פסח דרך פרס ופסח דרך כלל. אמר כבו שהיית מלכי או כן אתה מלכי עתה ואהיה אלהים ופעם צוה. על דרך כי מלאכי יצוה לך: (י) כך. עם עוונתך שגבתם תחת רגלינו: קמינו. כמו צירינו לפי שהם קמים על האדם לרעה ויקראו קמים: (י) כי. אמר אין אנהו בוטהים שנצא מהגלות בכחיו ובגבורתו אלא באלהינו ובזכותו: (י) כי. פעמים רבות הושעת אבותינו והושעת אותנו בגלות זה של בכל כאשר עומדים לכולותינו ואהה פסח בחשובותם חתו ומשנאונו הבישות. כי האדם שאובד לעשות דבר ולא יקום בידו בוש ונכלם: (ט) באלהים. בפני האויבים אנהו מחללים עצמינו כך לפי שיש לנו אלהים שצילנו מידם. ושמן לעולם נודה. כי לא ימוש פמינו טפני אורך הגלות.

רשי

(ד) רציתם. לטון רלון: (ה) צוה ישועות יעקב. גם עתה: (ו) נבוים קמינו. נרמוס ונרפוס אויבינו לטון מתכוססת בלמדך (יחזקאל ט"ו) תבוים נופת (משלי כ"ז)

שופם האסת אם כן כבו שהושעת אבותינו כן הושיענו עתה. שגבתם רבות על פי שגבתם תחת רגלינו: ופסח נבוים. שגבתם תחת רגלינו: קמינו. כמו צירינו לפי שהם קמים על האדם לרעה ויקראו קמים: (י) כי. אמר אין אנהו בוטהים שנצא מהגלות בכחיו ובגבורתו אלא באלהינו ובזכותו: (י) כי. פעמים רבות הושעת אבותינו והושעת אותנו בגלות זה של בכל כאשר עומדים לכולותינו ואהה פסח בחשובותם חתו ומשנאונו הבישות. כי האדם שאובד לעשות דבר ולא יקום בידו בוש ונכלם: (ט) באלהים. בפני האויבים אנהו מחללים עצמינו כך לפי שיש לנו אלהים שצילנו מידם. ושמן לעולם נודה. כי לא ימוש פמינו טפני אורך הגלות.

אבן עזרא

אנחנו: ביימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם. זה לכדו הוסיפם: (ה) אהה. ידבר המסורר על לי ישראל ועמם להכיר יעקב בדבריו המלך הגואל חותיו מכל רע: (ו) כך. בעורתך וכול לננח לריונו שלא ירשו לנו גם כשמך

נבוים: (י) כי. דכרי דורך קשת מהמוניו והרבי הגבור שיש בנו ע"כ בלשון יחיד: (ח) כי. גם רליונו שהושעתנו מלרינו והתברר מה שספרו אבותינו לנו: (ט) באלהים הללנו כל היום. נהדר תהלות והעמם שהללנו נכסנו

מצודת דוד

וכתום אלה אהה הושעת ובה טיבך ובה הכרה ככל להם טמניך כי סיח מרובה להם: (ה) מלכי אלהים. כלל אהה אלהים וזכך להוסיפם ופסח כוול מלכו ורואו למלך להוסיפם לעמו להאיש על כל ידו ולכ לוה לטו הומוס יעקב: (ו) כך. בעורתך. בשמן וגו'. ככל הדכרי בגלות שופם: (ח) כי הושעתנו. לא ככמ ידיו אלה פמך כפס סיכופם: (ט) באלהים. כהשללי אלהים:

מצודת ציון

(ו) נננח. מלשון נחמה: גם נבוים. ענין לחיבה וזריכה כמו כגור נבוים (ישעיהו י"ד): (ח) הבישות. מלשון נושה: (ט) הללנו.

ע"מ

פיס ריין האגם האקמו פאר טריבין פֿעֿלקער פון ציענו לאנד אונ האקס אונזערי גלֿטערן ניפלאנצט און ד' ערשער פון ד' פֿעֿלקער חרד יאסיס ותשלחם דו האקט בייני גיטאן צו די יוגין אומות אונ האקט זיי אונזעך גישיקט פון ארץ ישׂראל: (ד) כי לא בתרדם קישו ארץ דען גיט מיט זייער שווערר האקען זייא גירשיית דם לאנד ארץ ישׂראל וירדם לא הישעת למו אונ זייער ארדם האט גיט גיהאָלפֿין צו זיי ג' זיפֿיד וירעך וואר פֿיד ג' זייער דיין רעכטע האגם אונ דיין שטארקע ארדם אונ די ריגט פון דיין פֿנים דם האט זיי גיהאָלפֿין כי רציים דען דו האקס גיוואלמט אין זיי ווייל זיי האבן דיין הוודה גילֿעריגט: (ה) אהה הוא סלכי אלהים דו ביקט מיין מלך דו גאמט צוה ישועות יעקב

שארף היינט אויף דיא היף פון יעקב: (ו) כך צירי נננח מיט ריין היף תועלין מיר שמוסין אונזערע באליידיגער גשפך בגיט קפינו מיט דיין גאקען וועלן מיר צוא מרעטין אונזערע פייגט: (ו) כי לא בקשתי אבשח דען גיט אין מיין בויגין פאר זיךער אויף מיר וחרבי לא הושיעני אונ מיין שווערר וועט מיר גיט העלפֿין: (ח) כי הושעתנו הבריני נייערט רוא האקט אונ גיהאָלפֿין פון אונזערע באליידיגער ויסשאני הבישות אונ אונזערע פייגט האקט די פאר שעקט: (ט) באלהים הללנו כל היום אין נאמט לויב טוען מיר לובין אנאנצען מאג ושפך פֿשלם נודה סלה אונ דיין נאמן דו גאמט טוען מיר לובין אייביג אונ אייביג: (י) אף גתה ותקליטת אונ האקשע דו האקט אונ פאר

וְשִׁמְרוּ לְעוֹלָם נֹדֶה סִלָּה: יֵאֱפֹזְנָתָהּ  
וְתִכְלִימוּנוּ וְלֹא תִצָּא בְּצַבְאוֹתֵינוּ:  
יֵי תִשְׁיִבְנוּ אַחֲזֹר מִנִּי צַר וּמִשְׁנָאֵינוּ  
שְׁמוֹ לָמוּ: יֵי תִתַּנְּנוּ בְּצֵאן מֵאֲבָלֵינוּ וּבְגוֹיִם  
זָרִיתָנוּ: יֵי תִמְכֹּר עַמְּךָ בְּלֹא הוֹן וְלֹא  
רַבִּית בְּמַחֲרִיהֶם: יֵי תִשְׁיִמְנוּ חֲרָפָה  
לְשִׁבְנֵינוּ לְעַג וּקְלָם לְסִבִּיבוֹתֵינוּ:  
טו תִּשְׁיִמְנוּ מִשָּׁל בְּגוֹיִם מִנֹּד רֹאשׁ

יִקְוֵא וְשָׁמַר נֹדֶה לְעוֹלָמִי  
עֲלֵמִין: יִלְחֹד אֲשֶׁר־תָּא  
וְאִכְסָפְתָּנָא וְלֹא מִשְׁרִי  
שֶׁ בְּתָדָה בְּחִלְוֵנָא:  
יֵי אֲחֲזֹרְתָנָא קְרִי קָדֶשׁ  
מִעֲקָא וּמִשְׁנָאֵנָא כְּבִשֵׁשׁ  
לָנָא: יֵי מִסְרִתָּנָא הִדֵּי  
עָנָא לְמִי קָלָא וּבִינֵי  
עַמְמֵי בְּדִתָּא וְהָנָא:  
יֵי וּבִנְתָא עָקָה מִן קָלָא  
מְסוּנָא וְלֹא אִסְקִיתָא  
קָנָא בְּפִרְוֵי הוֹן:  
יֵי שׁוֹרְתָנָא קָלָא  
לְשִׁבְנָא מִמְקַנְתָּא  
וְהִרְפִּיתָא לְחֲזוֹנְתָנָא:  
יֵי שׁוֹרְתָנָא לְמִתְלָא  
בְּעַמְמֵי מְלֻמֹּר רִישָׁא

ת"א ממנו עמך תמורה ל

בלאמים

רש"י

והיו כנזורים כוסים כביט חולות (זכירה י'): (י) אף  
זנחת ותכלימונו. אף אל אחת תכלימונו אלנו שמך לעולם  
נודה: (יא) תשיבנו אחר. לשון הוזה הוא: שמו למו.  
כזו נכסמו איש לו: (יב) זריתנו. (אפד"ש י"ט בלע"ז

כשבאים להרע לנו אין בנו כח וכאשר אין אתה בעזרתנו כאלו  
שלעל ספני מלת למו הסמכות שהיא מלעיל ותפישו שמו  
(יג) תמכור עמך. כי מוכר הדבר אינו מקוה שישבו אליו עוד  
כי איך נצרך לו שתצטרך להם כי לך הכסף והזהב, והמעט לא  
רבות. לא הרביחת הנדך: (יד) תשיבנו. שמדי ופרס שבינוי  
מחרפים אותנו ואנחנו לעג וקלם להם: (טו) משל. בנפול דבר

רד"ק

ופעם כל חיים. כמו הימים: (י) אף. לא די שלא הושעתנו  
אלא גם זנחת אותנו ותנחיתו ביד האויבים לעשות בנו רעות  
ותכלימונו כי אנחנו סהללים כך לאיבים ואימים להם על כל  
פנים תרשיענו והנה הישועה רחוקה ממנו ואנחנו נכלמים  
בעיניהם שאומר אמת דבריכם ואמת הבורשע לכם: ולא תצא  
בצבאותינו. כמו שהיינו אומרים לאויבים שתצא ובלאותנו  
שיצאו בעזרתך צבאות בני ישראל כבבל: (י) תשיבנו  
אתה תשיבנו אחר: שמו למו. כמו המה ששים לבוהו הלמדך  
כמוניו לצעמם: י"ט תתנו. כמו הצאן שהם לטאכל:  
המוכר יקח כספו ואחל לא כן: ולא רבית במחיריהם. כי  
רבות. לא הרביחת הנדך: (יד) תשיבנו. שמדי ופרס שבינוי  
מחרפים אותנו ואנחנו לעג וקלם להם: (טו) משל. בנפול דבר

מנחת שי

(יג) תמכר עמך בלא. ב"ת רפס:  
והעטם בזה וזמת ואינו נכון כי לא היה דבק כמו חף והילו היה כדברו היה האלף קמון רק הוא כמו שם בשוק  
והנה כי הועטנו בימים הראשונים והביטות משאלנו ועתה לא די שלא הועטנו אלנו עד שזנחתנו: ותכלימונו כנגד  
הביטות: (יא) תשיבנו. לא די שלא תעורנו שלא תשיבנו עד שזנחתנו מורך בלכחות: ומשנאנו שמו לבו.  
כמו להם ממונו: (יב) תתנו. יש ממונו הרגוים ויש ממונו נמלטים ורויים באלות: (יג) תמכר. יש ממונו עבדים  
נמכרים בלא הון רב או חס: ולא רבית במחיריהם. העטם כסול: (יד) תשיבנו. הנמכרים ממונו הם להרפה  
למכרים לחותם כחיתנו באלותינו: (טו) תשיבנו. הרמזים מלחץ ישר: מנוד. כנגד וייעור ראשם ולמד בללותם

אבן עזרא

שאתה מלכנו: (י) אף. אמר הירושלמי כי יחזר צ"ת  
העטם בזה וזמת ואינו נכון כי לא היה דבק כמו חף והילו היה כדברו היה האלף קמון רק הוא כמו שם בשוק  
והנה כי הועטנו בימים הראשונים והביטות משאלנו ועתה לא די שלא הועטנו אלנו עד שזנחתנו: ותכלימונו כנגד  
הביטות: (יא) תשיבנו. לא די שלא תעורנו שלא תשיבנו עד שזנחתנו מורך בלכחות: ומשנאנו שמו לבו.  
כמו להם ממונו: (יב) תתנו. יש ממונו הרגוים ויש ממונו נמלטים ורויים באלות: (יג) תמכר. יש ממונו עבדים  
נמכרים בלא הון רב או חס: ולא רבית במחיריהם. העטם כסול: (יד) תשיבנו. הנמכרים ממונו הם להרפה  
למכרים לחותם כחיתנו באלותינו: (טו) תשיבנו. הרמזים מלחץ ישר: מנוד. כנגד וייעור ראשם ולמד בללותם

מצודת דוד

השועט: (י) אף זנחת. אף כזמת אשר עדיין זמת אותנו  
והכלמת אותנו ולא תלא כלללותינו להלחם מול העו"ם:  
(יא) תשיבנו אחר. לכחות לחזות מפני הכף: שמו לבו.  
נזמים למנמם את אשר לו: (יג) כצאן טאכל. ללאן הנחמים  
מלאכל: (יג) ולא רבית. לא לקחת הון רב כחלשותים:  
(יד) תשיבנו. כמכור כי חס יודעים ציומר מכלותם ככלות  
מכרות ונזלות ישלנו לנפ' שזומה הוא לנחות ככלות על ישראל:

מצודת ציון

מלשון הלול ושכח: (י) זנחת. בזבחותינו. ענין קבולת  
אשר במלכותם: (יא) שמו. כזו כמו כוסים את הכרנות (שמואל  
א' כ"ג): (יב) זריתנו. שזרנו כמו זרית פסח (מלאכי ב'):  
(יג) הון. ממון רב: רבית. מלשון רבוי: במחיריהם. ענין  
הלשונות הדבר וערכו: (יד) וקלם. ענין לעג כמו וקלם לכל

ע"ב  
פירוש  
לאומם אונ פאר שַׁעֲמָא וְלֹא תִצָּא בְּצַבְאוֹתֵינוּ אֹנ גִּיטָמ  
נִים אַרִיִים צְוִישׁוֹן אֹנְגֶרְעֵת חִילִיּוֹת צֹאא הַאֲלֵמִין  
סַלְחָמָה פִר אֹנְגִי: (יא) תִּשְׁיִבְנוּ אַחֲזֹר מִנִּי צַר מִדְּמוֹס אֹנְגִי  
אֹם קַעֲרִין אֲהִינְטֵר פִּון דְּעַם בְּלִידִינְךָ וּפְשָׁאֵנִי אֹנ  
אֹנְגִירִי פִינְטֵר רִבְנָא אֹנְגֶרְעֵר גִּטָּם צוֹ יִדְ: (יב) תִּתַּנְּנוּ  
בְּצֵאן מִשָּׁל דְּעַנְתְּפֶרְקָט אֹנְגִי אִיבְרֵר אֹזוֹ וְוִי שְׁאֵף  
וְוִם וְעָנָן אֵן גִּיבְרִיטָא מַעַן וְאַל וְוִי עָסִין וּבְגוֹיִם זָרִיתָנוּ  
אֹנ צְוִישׁוֹן דִּי פֶעֶלְקֶר מִדְּמוֹס אֹנְגִי פִר שְׁפִרִימִין:  
(יג) תִּמְכֹּר עַמְּךָ בְּלֹא הוֹן דְּרִין פִר קֹפְקָט דִּין פִּאֲלֶק אֵן  
גְעֻלָּתָא וְלֹא רַבִּית בְּמַחֲרִיהֶם אֹנ קַעֲרָטָא גִיט אֵין זְוִיגֵר

עליו ולא ימכרו אותנו: (טו) תשיבנו משל. כאשר יטול על מי לרות  
פירוש ע"ב  
פאר בייטונג: (יד) תשיבנו תרפה לשכנוי דו מוסקמ  
אונגו איין שאנד צוא אונגערע שכינים וואס וואנגען  
געבן אונגו לעג נקלס וקביהיניו איין גישפעט אונ איין  
רייד מוסקמו אונג צוא די וואס זענען ארום אונג:  
(טו) תשיבנו משל בגוים דו מוסקמ אונ סאקקמ אונג פו  
איין משל צווישין די פעלקער דיינינו ווען זיי ווילין  
איינעם שעלמיין זאגן זיי צו אים עם זאל דיר אוי  
אום גיין ווי צו די ישראלי כנוד ראש בלאמים איין פו  
וואנגלונג פון דעם קאפ האקמו אונג גינגען צווישן  
דיא פעלקער זיי שאקלין אויף אונג מיט דעם קאפ

תהלים מד

בְּלֵאמֹים : מִן כְּלֵי הַיּוֹם בְּלִמְתִּי נִגְדִי  
 וּבִשְׁת פָּנַי בְּסִתְנִי : " מִקּוֹל מְחִרָף  
 וּמְגִדָף מִפְּנֵי אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם : " כְּלֵי--  
 וְאֵת בְּאֵתְנוּ וְלֹא שִׁכְחֲנוּךָ וְלֹא שִׁקְרָנוּ  
 בְּבִרְיֹתְךָ : " לֹא נִסְוֶה אַחֲרָי לְבָנֵינוּ וְהִט  
 אֲשֶׁרֵנוּ מִנֵּי אֲרֻחָךָ : " כִּי דְבִיתֵנוּ  
 בְּמִקְוֵם תַּנִּים וְתִכְסֵם עֲלֵינוּ בְּצַלְמוֹת :  
 כֹּא אִם-שִׁכְחֲנוּ שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וְנִפְרַשׁ כְּפִינוּ

כאל

למ עותא דק פתי תא כל זמא זיכר ויקרא : חס שנתא : עס :

רשי

דיק

עפאלדי נוס כל"א אויסגעשרייבעטן : (כ) בירכיהנו  
 במקום הנים . כי זה משמש כלשון כאשר . והף כאשר  
 השלחנה בלרץ ערבה ושוכה מדער מקום תנים ולמית  
 תללוא הזאת אשר באה אלינו לא שכחנו אויך ואף על פי  
 ולא כשה אשרנו בני ארדך ולא שזכר עובר במקום שנים :  
 חבבליים המושלים בני לתנים שיש להם אכזריות : ותכס עלינו בצלבות .  
 בכל הצרות שיש לנו אם השבנו בלבנו כי בהצרים לנו אינם מאמינים  
 לשכחו בלבנו ונשכח אלהיהם אם עשינו זה הלא אלהים יחקר ואת כי  
 חסרתושי

אבן עזרא

עש כמולאו ומלואו יאמן : (טו) כל . אפילו יתי יהודי  
 בניום יחרפוהו : (יו) מקול . העטע בזדון וכפדסיה :  
 (יח) כל . באתנו . בלה אלינו כי המלה המפעלים העומדי :  
 (יט) לא נסוג . בנין נפעל ומלת לא תשרת אחרת ולא  
 תח אשרנו : (כ) כי . במקום הנים . המ"ס חתח נו"ן כמו  
 בחיין לקן הימין והעטע כהתחית היס מקום התנינים  
 ותשכת מים זה ללמול דרך משל העד דכיתנו כעטע דכיס  
 ויש אומרים במקום אין חס ישיב רק תנים וכנות יענה .

מצודת דוד

מגיד ראש . הדוס כדלס כדכך נגס : (טו) נגדי . כולא חני  
 כנלומתי : וברחמי פני . מה שמכוייס עמי כשה מופס : גודל  
 כנוייס וכול מלסן מליה : (יז) בפני אויב . אשר יחרפני מפני  
 כדויס חסו"ס מפני רדשוני : (יח) כל זאת . עס שכל זאת כל  
 עלינו חף על פי כן כל שכנען מלהדוח זולא שקרנו לכיסי החורה  
 שקבלנו ככתי : (יט) ותם . מלה לא משעשע ככתי כללו אחר  
 עס כי דכית מותנו במקום חניס וכולא מפל על העטו"ס : (כ) אם שכתנו .

פירוש ע"ט

פאר גרוס פאר וואונערעדיג און אונזערע צרות :  
 נסוח כל היום בלמתי נגדי ונגן נאמן איו סיון  
 שאנגר אנשקענדין כיר ובשתי פני סכתי אונ די בוששה  
 פון סיון פנים האט כוך באדעקט : (יז) מקול כחרף  
 יגדען פון נוענין דעם קול פון דעם לעקסערער אונ  
 שפעטער פגני אויב והנגם פון נוענין דעם פיינט אונ  
 דר וואס איו זיך נקם אין מיר : (יח) כל זאת באתי  
 דאס אלץ אי גיקומען צו אונ אין מיר האבין דיר  
 גאט דאך גיט פר לעסקין ויא שקרנו בכרחה אונ מיר  
 האבין גיט גלייבקיגט איו ביין בר ת קלוקר אין דר  
 תורה וואס זי איו נוארין גיגעבין צו אונז מיט איין  
 ששריימ

(יט) לא כפיז אמור לבט . נעמרת פרשתיכריס לתסטר ד כפיז  
 ספ"ך נגסון והתם חסיב ליה וכל כניס דכוותס כספ"ך כד  
 ין חד כתיב ש"ן לא כסוג אמור לבטו פ"כ וכן גידמס חיס אלס כד  
 התפסיחות שחרי ככל הפסדים חסיב לא כסוג כספ"ך כנסתחוק  
 ואומר לני משעות סופרים הול שפתחף לכס דוד כיוסנתון וכן לרין  
 לגרוס לא כסוג אמור כסוג חול כס"ב ח' כ"כז סלול ויסנן  
 דכתיב קח יסונק לא כסוג אמור חול וכן נגמס כוס דודסי כסי כוס  
 והתם כלי נעמר עליו לית כתיב ש"ן וחסת אלמיס כספרי מנויין

(כא) אם שכתנו . כנגד לא שכתניך : ונפרש כפינו .  
 מצודת ציון  
 סלרוא (יחוקלל כ"ז) : (יז) ומגדף . ענין כיון : ומתנקם .  
 כולס נוער מרבה לכעס ומלסס כעלשו כניקס ומשלס נגול :  
 (יט) נסוג אדור . ענין חזקס ללחור : אשרנו . כגלו : פני .  
 מן סיו"ד נוספת : (כ) חנים . נחסיס : בצלמות . ענין חשך :

ולא חס רלה נוער לא נסס כנלנו מן חסך : (כ) כי דכיתנו .  
 האס שכתנו חס ס' נחסיס וכי נכדוס כסני : אל ז' :

תהלים מד

תרגום

פּוֹכְבֵינָא : כַּבְּ הָלֵא אֲלֵהָא  
 וּבְשִׁקְרָא דָא אַרְוּם הוּא  
 חַפְיִים מְמִירֵי לְבָא :  
 כַּנְּאָרוּם מְמוֹלֵדֵי מִדְּ  
 אֲתַקְמָלְנָא קֶל יוֹמָא  
 אֲתַחַשְׁבֵּנָא בְּעֵנָא :  
 דְּמִסִּירָא בְּנִבְכָא :  
 כִּד אֲתַגְבֵּר לְמָה דְּחַדֵּי  
 כְּגַבְרֵי דְמִידְּ יֵי אֲתַעֲר  
 אֲלֵהָנָא לָא תַתְּנִישִׁי  
 לְעֵלְמָא : כִּי לְמָה  
 שְׂכִיבָת יִקְרָה הַסִּלְק  
 הַשְּׁלִיטִי סְגוּפָא וְאֲדוּחָא קָנָא :  
 כִּי אַרְוּם שִׁחָא לְעֵפְרָא  
 נִפְשָׁנָא דְבִקְחַת לְאַרְעִית  
 גּוֹבָא מְעוּנָא : כִּי קוּם  
 מִעַד לְנָא וּפְרוֹק יִתְנָא

לֵאלֹהֵי יְהוָה : כִּי הֲלֵא אֱלֹהִים יִתְקַרְוֵנָא  
 כִּי הוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלָמוֹת לֵב : כִּי בִי עֲלִיךְ  
 הֲרַגְנוּ כָּל־הַיּוֹם נַחֲשָׁבְנוּ כְּצִאֵן מִבְּחָה :  
 כִּי עוֹרָה לְמָה תִישָׁן אֲדָנִי הַקִּיצָה  
 אֲלֵה־תִּנְחַח לְנִצָּח : כִּי לְמָה פָּנִיךָ תִסְתִּיר  
 תִשָּׁבַח עֲנִינוּ וְלַחֲצֵנוּ : כִּי בִי שָׁחָה לְעֵפֶר  
 נִפְשָׁנוּ דְבִקְחָה לְאַרְצָן בְּמִטְנֵנוּ : כִּי קוּמָה  
 עוֹרְתָה לָנוּ וּפְרָנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ :

ת"א סלה חלטים . פקידים שמר יד : כי מלך . גיטין 2 טוה . סופס מה זכר אדרת נהא (מפטר שני ט) \*

רשי

עלינו ככלמות חשך . אף ככל זמתי אם שכחנו שם חלטים  
 הוא יחקר זאת כי הוא יודע תעלומות לב : (כב) כצאן  
 מבחנה . כלאון של ענה : (כד) ופרנו למען חסדך . אין  
 לנו בליים ככה מעשינו אלא למען חסדך עשה :

כאדם שאינו רוצה לראות בצרת או ראות  
 כפי מתי תושיענו כי נפשנו שחה עד לעפר כלאמר קרובה  
 לנו מות ופירוק ידו וכו' ומפטר ידו הגת בשנו דבקה לארץ : (כו) קומה . מלצה .  
 אבן עזרא

כנגד ולא תת אשוריו מני ארמך : (כב) הלא, אם הי'  
 לריך יוכל לחקור זאת וחקי כי הוא יודע תעלומות : (כג) כי  
 והעד הנאמן לדבריו כי ברלוגנו אנו נהרגים על דבר כבוד  
 שמך וכרלוגנו נחשבנו כלאן טבחה אע"פ שאנחנו בני איש  
 טובים מהטובים אומנו וזאת המלה כמו רב הטובים :  
 (כד) עורה . חישן . אינו עשה מאלוה ובעבור שלל האשעתנו  
 תדמה לטן או ידבר על האויב שהוא אומר מעתה פניו שלל  
 הוא וינקן : (כה) דמה . או אתה כאלם מסתיר פניו שלל  
 יראה מה יעשו אויביו או ראי' וכסתה על כן תשכח עניינו ולחזינו וטעם תשכח כנגד לל שכתמן : (כו) כי , מה תקוה  
 תהיה לנו ונפשינו שהוא מן השמים העליונים שיה לעפר והדבק לארץ הוא הקבר וטעם שבענו הוא הגוף : (כז) קומה .  
 לעזור אותנו או קומה אתה שהיית עורחה לנו :

מצודת דוד

(כב) חלא גור . כי אמרנו סלה חלטים יחקר זאת ומעם יעשה .  
 (כג) כי עריך . אלה בעשתי ויכפרו חובינו ויכפיו נחשבים בעיני  
 סע"ס כלאן המוכן לטבחה (כד) עורה . לזה עורה לא להשיע  
 ולל תהיה כמו שישן : (כה) תשכח . מוסב על למה לומר למט  
 לזה קום ופטר לו . ואם אין לו כלום פטר למען חסדך

וְאֵךְ דִּיךְ אֹהֵב אֹהֵב פֶּאֶר לָאוּ אֲנִי נִים בְּיוֹ אֵיבִיב :  
 (כד) לָמָּה פָּנִיךָ מְסִירֵי נְאֻדָרִים וְאֲלֵקְסֵמוּ פֶר בְּאֵרְבֵּי בִין  
 פְּנִים פִּין אֲנִי תִשָּׁבַח עֲנִינוּ וְלַחֲצֵנוּ דוּ וְאֲלֵקְסֵמוּ פֶר לְעֵקֶן  
 אֲנִי עֵר פִּין אֲנִי אֲנִי אֲנִי בְּצוּרֵינִי עֵנִיש : (כו) כי שחת  
 לְעֵפֶר נִפְשָׁנוּ דְעֵן עֵם אִינוּ גִבּוּרֵינִי בִין צוּרְ עֲרֵד  
 אֲנִי עֵר לִיבֵי דְבִקְחָה לְאַרְצָן בְּמִטְנֵנוּ עֵם אִינוּ בְּאֵה־עֵפֶס צוּ  
 דְעֵר עֲרֵד אֲנִי עֵר בּוּיָה פֶר צָרוֹת : (כז) דרום קיפת  
 עֲרֵתָה לָנוּ שְׁמִי אֹהֵב אֲנִי הַעֲלֵף אֲנִי וְפָרְטֵנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ  
 אֲנִי לִי אֲנִי אֲנִי פִין וְעֵנִין בִּין חֲסֵד אֲפִרְלוּ וְעֵנִן  
 מִיר עֲנִינוּ גִימ וְעֵרָם :

דרק

כפיר באמנותי בעבור זה . ופעם ונפרש כפינו לאל זר .  
 אפילו על ידי חכמה לא פירשנו כפינו לאל זר כי היינו מוסרים  
 עצמינו להריבת חזק הוא כי עליו הרגנו כל היום : (כג) כי .  
 על ידו שם שלא רצנו לכפור בד' הורגים אותנו . ופעם כל  
 היום . תמיד : (כד) כצאן . המרחבים שחם מוכנים למכות אותם  
 לא לרעותם ולחתייתם : (כז) עורה . כשאניך רואת בצרותינו  
 כאלו אתה שן ואם חיות בישן הקיצה מהיום ואילך אל תונח  
 רשכות וחזו תשכח ענינו . דברת תורה כלשון בני אדם : (כו) כי .  
 לצאת מן הגוף : דבקה לארץ במגנו . כי הגופל יסמוך על ידו וכו' ומפטר ידו הגת בשנו דבקה לארץ : (כו) קומה . מלצה .  
 מנחת שו

כ"י יתיב י"ד ים מעם גס מלל וס"ו וכ"כ המכס לעמלנו ככל ס"ס  
 מלל י"ד וקס"י כי יום לשון יד : (כב) סלה חלטים יחקר זאת .  
 צדוויקוס ח"ו וכו' כוון כי אינו במנין מ' מלאים כמובנים : (כד) למט  
 לישן א' חרטי . ים ספיק בין תישן למט כי פשינה מדה גופית ואין  
 לכס חותה אל סערה כל כשאלה ודכוויס ויקיטין שצמנומר ט"ח  
 וכל כ"לול סה שאל' כמורה דכדכי כתיבס וכמוכס סול דרך מלל  
 ומללה לשכח אל סהון מע סה"ס כ"לול לשענו סול סכל למענו  
 המכס דכרה תורכ כלשונו בני אדם : (כג) ולחמנו . בעשוי :  
 (כו) קומה . מלכה וכו' וכל חסלות דכוויסו כר מן אלה וקומה  
 כמורתי כמ"ס כתיב ל"ס :

מצודת ציון

(כב) יחקר . מלשון חקירה וחפוש . תעלומות . מלשון העלמה :  
 (כד) חוננה . סמוך : (כה) ולחצנו . מנין דמק : (כו) שחה .  
 מלשון שחיה וכפיסה :

שכח וגו' : (ט) כי שחה . נכסמו ומסלול עד לעפר : (כז) קיפת  
 פירוש ע"פ  
 שפריים אונזערע העגם צוא סאן תפלה צוא איין  
 פֶרְעֵמְדִין נָאֵם : (כב) הלא אלהים יחקר זאת פאר דאר  
 נאל נאם פאר שמיין דם דאוינע יי הוא יודע תעלומות  
 לך דען ער נויקם דם פון הולונג פון דעם הארץ :  
 (כג) כי עליו הרגנו גייערמ פון דיינימו ונענין ונענין  
 מיר גידירגיית גיווארין איין נאנצין סאנן נחשבני כצאן  
 פכחה מיר נענין גיוועזין גיאָמ גלייך נוי דיא שאפה  
 נואם ונענין אן גיגריים צום קולין : (כד) ערה קפה  
 הישו אייני דער נועק דיה נוארום ואלקסמו נאם דיה  
 מאכין גלייך ווי אייגן שלקאפט הקיצה אל תונח לנצח



מה א למנצח על־שנים לבני־קרח  
 משכיל שיר־ידות: ירחש לביו־בר  
 טוב אמר אני מעשי למלך לשוני עמו  
 סופר מהיר: ייפיות מבני אדם  
 הוצק חן בשפתותיך על־פן ברכך  
 אלהים לעולם: יתגור חרבך על־ירך

אמר מוכר: א לשקרא  
 על יתבי סנהדרין  
 דמשה דאתאמר  
 בנבואה על ידיו דרגי  
 קנה שקלא יקרא  
 ותושבחתא ואודתא  
 כ בעי דבי ממלך טב  
 אימר אני עוברי  
 למלך ממלך לישני  
 מוחי הוקולטום ספרא  
 דגיל: ג שופרך מלך  
 קשיחא עדיף מבני  
 גשא אהרביב רוח  
 נבואה בספרך ממלך

ר"א חזון מה עקיד שער ח כח לבי מוחות מן אומר לבי עקיד עמך לו ח חגור חזר. שם מן חזר וימי (מסא): ד ירי סופר על ירך גברא למקמל מלכי

**רש"י**  
 מה (א) על שושנים. לכבוד תלמידי חכמים יסדוהויר  
 הזה שהם רכים כשטנים ונאים כשטנים ומרעובי  
 מעשים טובים כשטנים: משכיל. ע"י תורגמן: שיר  
 ידירות. שיר אהבים שיר של שנה להס להאיכס על  
 הכריות ולהאיכס חרותם עליהם: (ב) רחש לבי. כך  
 התחיל המזמור בשירו השירי לבי בקרבי דבר טוב בשבחך  
 אהה ת"ח: רחש. ל' נעווע וכן כל ל' שיריך ורימוס:  
 אומר אני מעשי לביך. השיר הזה שסדתי ועשיתי  
 אני חומר למי שהוא הנוגלך בשלח (משלי ח') כי  
 מלכים ימלוכו: לשוני. לח בשירים כעס סופר מהיר.  
 ראיתי ביסודי של רבי משה הדקדק מהיר בלשון ערבי בקי: (ג) יפיות מבני אדם. העוסקין במלאכת חיי שעה.  
 למה לפי שהוצק חן בשפתותיך להורות כלכלה הוצק נשפך כמו לנקת (שמות ל"ח) ויזקק שמו (ויקרא כ'): על־כן  
 ברכך. כמו שנה' ה' עון לעמו יתן ומה שכתב ה' יברך את עמו בשלום (ישעיה כ"ט): (ד) חגור חרבך על ירך.

**אבן עזרא**  
 מה (ה) למנצח על שושנים. סיטט ככה תחלתו:  
 ידירות. כמו אהבות: (כ) רחש. ידרכ לבו  
 דברי המזמור ויש אומרים דברים שהוא מניח מלבו וזה  
 עבדי נשוא להם לעולם: מעשי. זה השיר ששעה: (ג) יפיות. י"ח כי הוא כסול כמו שחרחרת וסמחרת  
 למחרון לבנה אדמתת כי אינה אדומה א"כ אוך יהיה יפיות לחסרון והתקובה כי כפל העי"ן והלמ"ד הוא  
 לחסרון רק הפ"א והעי"ן שהם כפולים הם כאים ליתרון והעד תשנשי שהוא יותר מן תשני. יפיות בתלרו ולורמו:  
 הוצק חן. מגז' וילקו על העולה כחילו חתן הוצק בפיו והנה בגלוי יספר לורת גופו ולדברו שקוא אלה ועל דרך משל  
 יגיד נשמחו שהיא כנונה וחכמתו שהיא רחבה כי הדבור הפנימי ימלא בשמחת האדם: (ד) חגור. גם יספר גבורותיו  
 כי ככה ראוי להיות הגבור התמים ועסע גבור אהה הגבור או יחסר כ"ף כדרך ויקרא אר"י שהוא כלריה או יהיה חסר

**מצודת דוד**  
 מה (ג) רחש לבי. רלע לומר לבי יתקט מחשבת דבר טוב:  
 אומר אני. בשמחת דברי אני אומר מעשית השיר  
 פסח הוא על מלך המשיח: לשוני עם סופר סוריר. לשוני מסיח  
 לדבר שבי כעס של סופר מניח: (ג) יפיות. אהה מלך המשיח  
 הכי יספ בשעשך מלך בני אדם ודברי פיה הנה בתן כללו נשפך  
 סתן על שפתותיך בעבור זה כדך אלהים לעולם: (ד) חגור.

**מצודת ציון**  
 מה (ה) שושנים. כס כל עון משוי בשמחת שושן: ידירות.  
 אהבות: (ג) יפיות. ענין מנוחה ונדוד ונדוד  
 קט מעתתן שמתים (מסדהין ס"ו) ועוס ילמך מנוחה מרחסם  
 (ויקרא כ') לפי שמשיר רומשים ומעטתים: עש. קולותם כמו  
 כעס כחול: (ג) יפיות. מלשון יסח: הוצק. מלשון  
 יליקט:

**פירוש ע"מ**  
 מה (א) למנצח על שושנים דר מן מוזר אוני גימאכט צים  
 ל'י וום ער אוני גיווען פון דיא גני קרח ער  
 נאל אים שפילין אוף דר פלי וואס הייקט שושנים  
 דר מן מוזר נאל צין צו צא איין קלוגניג און ארוים צוא  
 געטון איין מוכר פון איר שיר ידיות און דאס איז  
 איין גיליכטער שיר: (ב) רחש לבי. אונ אוני זאגט ער רחש  
 לבי דבר טוב ויירדיקט מיינ הארץ אין מיר איין גוטע  
 זינג אימר אני טעשיל לפך איה זאג מיינע מעשיות זענין  
 שיינ פר איין מלך לשוני עס סופר מהיר אונ מיינ צונג  
 שיינקים

גְבוּר הוֹדֶךָ וְהַדְרֶךָ: הַיְהוֹדְרֶךָ וְצִלָּתְךָ  
 רִכְבֵּךְ עַל־דְּבַר־אֱמֶת וְעֲנֵה צַדִּיק וְתוֹרָה  
 נִרְאֹת יְמִינֶךָ: י חֲצִיךָ שְׁנוֹנִים עַמִּים  
 תַּחֲתֶיךָ יִפְּלוּ בְּלֵב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ:  
 י כִּסְאֶךָ אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל

עם שלטון הודך ושיבחהך: הושיבהך סני גנין פן הצלח קסר קב על סוקי מלכותא על עסק המנוקא וקשומ וענוהוהא וצדקהא ונלפדהו קמעבר דחין קבר וימיה: ויגדה שריפין קמקסל ואבליסין עמין קהרה קמין קעמי עמין

ת"א וכו'. שנת כס פנימה פח פלוי. קדושין ל: כסא. מקריס פ"ב: יקרין וקני קשקה ישפלהון קרב קנאי

שוא באהנה

**רד"ק**

כמו אתה גבור: הודך והדרך. והתרבר בהיה הודך והדרך אע"פ שבימות הבטיח יהיה שלום בהחלת מלכותו תהיה מלכות גוג ומגוג: (ס) צלח. כמו ועבר רל כשתעבור על אויביך ותרכב לא תהיה מרכבתך בגאון ובגודל לבב אבל בדבר אמת וענוה צדק. ואו תורה לך נוראות ונפלאות שתעשה באויביך. וכלת וענוה. בה"א כמו וענות בה"י כי הוא מסך. או יהיה וענוה במשקל אחר בשקל אחר והיה מבלת צדק חסר וי"ו והיה בשמפו ענוה וצדק: (ו) חצין. מחודדים יהיו לא קהים. ומלת יפלו. קשור למעלה מסנו ולכפוף מסנו לפיכך אסור יפלו בלב אויבי בשו"א אע"פ שהוא נבאחחא לקטר פטמו עם בלב אויבי הכולך כאלו אסר חצין יפלו בלב אויבי: (ז) כסאך. יתן אלהים: שיש מישור. לפי ששבט מלכותך

להלחם מלחמתה של תורה והוא הודך והוא הדרך: (ה) עץ דבר אמת. להורות כדת ולהתנגב בענות דק: ותורך. התורה ודבר האמת שתעטוב זה היא תורה אוחך עכמי המלחמה לעשות ומיך נוראות. לפי שהוכיח תלמוד תורה בלשון מלחמה ונפל בו לשון ימין המזומנת לתלחם (כלומר הסודי להלחם ביד ימין): (ו) חצין שנונים גו'. כלב חובי הנמל. שטנים דלגויסוץ בלע"ז (עגוסער בל"ח געוואלט געשארפט. וכן פירש רש"י בינה ק"ח כ"ח ע"א. וכן פירש הר"ק מחודדים) והרי זה מקרא מסורס מזניו שהתלמידים קרוין היום געאמער כחלים בוד גבור כן בני הגעורים (לקמן קכ"ו). ותלמידי הכמים (המיוונים) בהלכה קרוים חוביבס זה לזה לפי שפה געאמער לא יבשו כי ישרבו את חוביבס בשער (סס): עכמים תהתיך יפלו. בשכר התורה יפלו עמים של עובדי כוכבים תחתיהם של ישראל: (ז) כסאך אלהים. כסאך כר ופופט לעולם ועד ענין געאמער נתתיך אלהים לפרעה (שמות ו') ולמה בשביל ששבת מיצור שבע מלכותך שמשפטיך אמת ורואו אמת למלך:

**פנחת שי**

(ס) על דבר אמת. כ"כ: זי"ח כמו כי ששת ימים עשה כאלו אמר ובהדרך ללח כעט' גבר לא יללח בימיו והטעם שיללח בעת שירכב וי"א כי ללח הוא מגז' פן יללח כלש והנה יספר עם גבורתו אמונתו וענוותו ודקתו ומלת וענוה דק בין עומדת ובין נכמכת והטעם ענוה עם דק: ונורוך. מיך הסועל והפעול חסר כאלו הוא כחוב ימין תורה אוחך לעשות נצרות ומראות נלהמות על דרך נכדוה מירבי יוס' אמר כי ותורך מגז' יורס אלהים והאות שהארוי כחוב חצין שטנים וכוון היה לולי שמנת ויורס ירכ להם לנגוה וזה לשבח: (י) חצין. בתחלה הליכר מרוב זמנר זה חצין השם שטנים צנת שהעמים התתיך: יפלו. יפלו חצין כלב אויביך על כן צאה מלת יפלו במקום אמתה כאלו היא סמוכה כי היא תשרת בעבור שתי מלות: (י) כסאך. יש אומרים כמו אלהים לא תקלל והגאון אמר כסאך יכין אלהים ולפי דעתי שמתל כסאך השמש בעבור אהרת כדרך והגבוהה עודד הכביא שהוא כמו והגבוהה נבואת עודד הגבוה וככה זה כסאך ככה אלהים כמו יושב שלמה על כסא ה' והאומר כי כסאך לגובה השם הפסוק הבא אמריו יכמיט:

**מצורת ציון**

(כ) חצין. ותלמן: (י) שטנים. חודדים כמו חס שטני כבך חרבי (דברי ל"ב): (ז) שבם. כעובל יקרא שבע כי בידו בעבור האמת ששטים ובעבור שסיית עניו בלדק לא להסתיב: ותורך. לזה יעיקן תלמד אוחך לעשות עמיס עמוס עפרים ומכיל נמור ועוד מוילג: (ו) חצין. כחלים אכר שחלין ישיו מחודדים ועל ידי זה יפלו כמפורסם חצין כי בחלים כסס יפלו כלב אויבי הטלך (ומלת יפלו עוסב למעלה ולמטה): (ז) כסאך אלהים. כסא כמלוגם כנענון לך עאלטיס ימקיס עולם ועד:

**פירוש ע"מ**

שיינקייט: (ה) והדרך צלח רכב אונ דיין שיינקייט אוי דו זאלקסט באגליקין אונ ריידין אוף אקט וענוה צדק אונ זאלקסט האבן אין דיר גירעכטי ענוה ותירך נקראות יגינה אונ די הורה אונ דר דבר אקט נוס דו נועקט טאן אין זיי דם נועם דיה לערנן דיין נעכטי האנט נאר קענין טאן פארקטיגע זאכין: (ו) חצין שטנים זיינען פיי'ען נענען גישארפט מיט חקקה אין גירעכטיקייט אונ דרום עמיס תתייה יפלו נועלין פעקקער פאלין אונקער דיר גב אויבי תתלה אין דעם

**פנחת שי**

כ"ק בראה נמורה זה הוא הודך: (ה) והדרך הכר זי"ח כמו כי ששת ימים עשה כאלו אמר ובהדרך ללח כעט' גבר לא יללח בימיו והטעם שיללח בעת שירכב וי"א כי ללח הוא מגז' פן יללח כלש והנה יספר עם גבורתו אמונתו וענוותו ודקתו ומלת וענוה דק בין עומדת ובין נכמכת והטעם ענוה עם דק: ונורוך. מיך הסועל והפעול חסר כאלו הוא כחוב ימין תורה אוחך לעשות נצרות ומראות נלהמות על דרך נכדוה מירבי יוס' אמר כי ותורך מגז' יורס אלהים והאות שהארוי כחוב חצין שטנים וכוון היה לולי שמנת ויורס ירכ להם לנגוה וזה לשבח: (י) חצין. בתחלה הליכר מרוב זמנר זה חצין השם שטנים צנת שהעמים התתיך: יפלו. יפלו חצין כלב אויביך על כן צאה מלת יפלו במקום אמתה כאלו היא סמוכה כי היא תשרת בעבור שתי מלות: (י) כסאך. יש אומרים כמו אלהים לא תקלל והגאון אמר כסאך יכין אלהים ולפי דעתי שמתל כסאך השמש בעבור אהרת כדרך והגבוהה עודד הכביא שהוא כמו והגבוהה נבואת עודד הגבוה וככה זה כסאך ככה אלהים כמו יושב שלמה על כסא ה' והאומר כי כסאך לגובה השם הפסוק הבא אמריו יכמיט:

**מצורת דוד**

ואת הככבס חסם הנצור חנור מרוב על יכ ויהא סודך וסודך כי צה חלל את העמוס צמחמס: (פ) והדרך. לזה לטעם הסדר אכר יס' כן כנה שהלח ופרכב ענביס כממשלה או יס' לך ונורוך. לזה יעיקן תלמד אוחך לעשות עמיס עמוס עפרים ומכיל נמור ועוד מוילג: (ו) חצין. כחלים אכר שחלין ישיו מחודדים ועל ידי זה יפלו כמפורסם חצין כי בחלים כסס יפלו כלב אויבי הטלך (ומלת יפלו עוסב למעלה ולמטה): (ז) כסאך אלהים. כסא כמלוגם כנענון לך עאלטיס ימקיס עולם ועד:

הארץ פון ריא פינגט פון דעם סלך נועלין קיטען זיינע גישארפמע פירלין: (ו) כסאך אלהים עז'ס ועד דיין שמואל דו האר נועם פלייבין שטיין ביה אויגיג אונ אויביג ששם כישור ששם סתנהך נוייל איין נעכט פארטיגע רומ אוי די רומ פון דיין סלכות פלוקר דיין כשפט או אקט דרום ביקמו ראויו צו קרינין: (ו) אהבה צדק והשנה רעעדו האקט לויב גירעכטיקייט אונ האקט פייגט ביינו עי כן משנה אלוים יתייה דרום האמ דיה גיארקנט גאמ דיין גאמ מיט פרייליכין רומ ל

תהלים מה

חֹמְרָא הַרְצִינָא חֹמְרָא  
 דְּמַלְכוּתָהּ: ה' קְטוּלָה דִּי  
 לְמִתָּה צִדְקָתָא וּפְנִימָא  
 רְשָׁעָא קְטוּלָה הִיבְנָא  
 בְּרָנָה וְיִמְרָה מִן מְבָרָה:  
 דְּתִרְוָא יְהִי מִן מְבָרָה:  
 ס מִיָּדָא דְּקִיָּא וְאִקְסִיָּד  
 אֲלוֹאִין וְקִצְיֵתָא  
 סְתַנְמִרִין קֵל רְבוּשָׁה  
 מִן הִיבְלִיא דְּמַכְבְּשִׁין  
 גְּשִׁין דְּרִפִּי מְאַרְעֵ מִנִּי  
 בְּתִרְוָנָה: י פִּלְגִי  
 מִלְּקוּתָא אֲחִין לְמַקְבֵּל  
 רִשְׁוִי  
 (ח) מִשְׁחָךְ וְגו' שִׁשְׁן שִׁשְׁוִין  
 לֵאלֹהִים גְּדוּלָה נִפְלַע עֲלֵיהּ  
 מִשִּׁיחָה שִׁמְן כֹּדֵק הַמְּלָכִים: (ט) מִרְוֵא וְהַלְלוּתָהּ קִצְיֵתוֹת  
 קִדָּה מִתְרַמְּנִין קִצְיֵתוֹת: בְּרָה בְּגִדוֹתֶיךָ: כֵּל בְּגִדוֹךְ מִרְמִים  
 כְּרִים כְּשִׁמִּים: וּמְדַרְשׁוּ כֵּל בְּגִדוֹתֶיךָ וּסְמִירוֹתֶיךָ מִתְכַּפְּרִים  
 וּמְרִימִים רִיחַ עֵרֶב: מִן הִיבְלִי שֶׁן מְנִי שִׁמְחֶךָ: וְחַר  
 מִהִכְלִי מִן מִשְׁכִּימִים הִיבְלִי מִתְחַקְלֵי לֶךְ בְּנֵן עֵדֵן לְשִׁמְחָךְ  
 בְּהֵן: שֶׁן (אִיבִיבִירָא בְּלַטִּי בְּלִיא עֲלַפְלַכִּינִי): מְנִי  
 שִׁמְחֶךָ: הִיבְלִי אֲחֵר מִמֵּנִי הֵם שִׁמְחֶךָ הַגְּמוּנִים שְׁכַרְךָ:  
 (י) בְּנוֹת מְלָכִים: יְהִי מִקְרֹת אוֹתָךְ כְּעִינִי שְׁלֹמֹר  
 אֲבָן עֲזָרָא

ד"א (מ) וְהַלְלוּתָהּ: פִּילַח טו): כְּשִׁמִּים מְלָכִים: לִרְדֵי עֵינִים סה:

חֹמְרָא הַרְצִינָא חֹמְרָא  
 דְּמַלְכוּתָהּ: ה' קְטוּלָה דִּי  
 לְמִתָּה צִדְקָתָא וּפְנִימָא  
 רְשָׁעָא קְטוּלָה הִיבְנָא  
 בְּרָנָה וְיִמְרָה מִן מְבָרָה:  
 ס מִיָּדָא דְּקִיָּא וְאִקְסִיָּד  
 אֲלוֹאִין וְקִצְיֵתָא  
 סְתַנְמִרִין קֵל רְבוּשָׁה  
 מִן הִיבְלִיא דְּמַכְבְּשִׁין  
 גְּשִׁין דְּרִפִּי מְאַרְעֵ מִנִּי  
 בְּתִרְוָנָה: י פִּלְגִי  
 מִלְּקוּתָא אֲחִין לְמַקְבֵּל  
 רִשְׁוִי  
 (ח) מִשְׁחָךְ וְגו' שִׁשְׁן שִׁשְׁוִין  
 לֵאלֹהִים גְּדוּלָה נִפְלַע עֲלֵיהּ  
 מִשִּׁיחָה שִׁמְן כֹּדֵק הַמְּלָכִים: (ט) מִרְוֵא וְהַלְלוּתָהּ קִצְיֵתוֹת  
 קִדָּה מִתְרַמְּנִין קִצְיֵתוֹת: בְּרָה בְּגִדוֹתֶיךָ: כְּל בְּגִדוֹךְ מִרְמִים  
 כְּרִים כְּשִׁמִּים: וּמְדַרְשׁוּ כֵּל בְּגִדוֹתֶיךָ וּסְמִירוֹתֶיךָ מִתְכַּפְּרִים  
 וּמְרִימִים רִיחַ עֵרֶב: מִן הִיבְלִי שֶׁן מְנִי שִׁמְחֶךָ: וְחַר  
 מִהִכְלִי מִן מִשְׁכִּימִים הִיבְלִי מִתְחַקְלֵי לֶךְ בְּנֵן עֵדֵן לְשִׁמְחָךְ  
 בְּהֵן: שֶׁן (אִיבִיבִירָא בְּלַטִּי בְּלִיא עֲלַפְלַכִּינִי): מְנִי  
 שִׁמְחֶךָ: הִיבְלִי אֲחֵר מִמֵּנִי הֵם שִׁמְחֶךָ הַגְּמוּנִים שְׁכַרְךָ:  
 (י) בְּנוֹת מְלָכִים: יְהִי מִקְרֹת אוֹתָךְ כְּעִינִי שְׁלֹמֹר  
 אֲבָן עֲזָרָא

(ח) מִשְׁחָךְ וְגו' שִׁשְׁן שִׁשְׁוִין  
 לֵאלֹהִים גְּדוּלָה נִפְלַע עֲלֵיהּ  
 מִשִּׁיחָה שִׁמְן כֹּדֵק הַמְּלָכִים: (ט) מִרְוֵא וְהַלְלוּתָהּ קִצְיֵתוֹת  
 קִדָּה מִתְרַמְּנִין קִצְיֵתוֹת: בְּרָה בְּגִדוֹתֶיךָ: כְּל בְּגִדוֹךְ מִרְמִים  
 כְּרִים כְּשִׁמִּים: וּמְדַרְשׁוּ כֵּל בְּגִדוֹתֶיךָ וּסְמִירוֹתֶיךָ מִתְכַּפְּרִים  
 וּמְרִימִים רִיחַ עֵרֶב: מִן הִיבְלִי שֶׁן מְנִי שִׁמְחֶךָ: וְחַר  
 מִהִכְלִי מִן מִשְׁכִּימִים הִיבְלִי מִתְחַקְלֵי לֶךְ בְּנֵן עֵדֵן לְשִׁמְחָךְ  
 בְּהֵן: שֶׁן (אִיבִיבִירָא בְּלַטִּי בְּלִיא עֲלַפְלַכִּינִי): מְנִי  
 שִׁמְחֶךָ: הִיבְלִי אֲחֵר מִמֵּנִי הֵם שִׁמְחֶךָ הַגְּמוּנִים שְׁכַרְךָ:  
 (י) בְּנוֹת מְלָכִים: יְהִי מִקְרֹת אוֹתָךְ כְּעִינִי שְׁלֹמֹר  
 אֲבָן עֲזָרָא

חֹמְרָא הַרְצִינָא חֹמְרָא  
 דְּמַלְכוּתָהּ: ה' קְטוּלָה דִּי  
 לְמִתָּה צִדְקָתָא וּפְנִימָא  
 רְשָׁעָא קְטוּלָה הִיבְנָא  
 בְּרָנָה וְיִמְרָה מִן מְבָרָה:  
 ס מִיָּדָא דְּקִיָּא וְאִקְסִיָּד  
 אֲלוֹאִין וְקִצְיֵתָא  
 סְתַנְמִרִין קֵל רְבוּשָׁה  
 מִן הִיבְלִיא דְּמַכְבְּשִׁין  
 גְּשִׁין דְּרִפִּי מְאַרְעֵ מִנִּי  
 בְּתִרְוָנָה: י פִּלְגִי  
 מִלְּקוּתָא אֲחִין לְמַקְבֵּל  
 רִשְׁוִי  
 (ח) מִשְׁחָךְ וְגו' שִׁשְׁן שִׁשְׁוִין  
 לֵאלֹהִים גְּדוּלָה נִפְלַע עֲלֵיהּ  
 מִשִּׁיחָה שִׁמְן כֹּדֵק הַמְּלָכִים: (ט) מִרְוֵא וְהַלְלוּתָהּ קִצְיֵתוֹת  
 קִדָּה מִתְרַמְּנִין קִצְיֵתוֹת: בְּרָה בְּגִדוֹתֶיךָ: כְּל בְּגִדוֹךְ מִרְמִים  
 כְּרִים כְּשִׁמִּים: וּמְדַרְשׁוּ כֵּל בְּגִדוֹתֶיךָ וּסְמִירוֹתֶיךָ מִתְכַּפְּרִים  
 וּמְרִימִים רִיחַ עֵרֶב: מִן הִיבְלִי שֶׁן מְנִי שִׁמְחֶךָ: וְחַר  
 מִהִכְלִי מִן מִשְׁכִּימִים הִיבְלִי מִתְחַקְלֵי לֶךְ בְּנֵן עֵדֵן לְשִׁמְחָךְ  
 בְּהֵן: שֶׁן (אִיבִיבִירָא בְּלַטִּי בְּלִיא עֲלַפְלַכִּינִי): מְנִי  
 שִׁמְחֶךָ: הִיבְלִי אֲחֵר מִמֵּנִי הֵם שִׁמְחֶךָ הַגְּמוּנִים שְׁכַרְךָ:  
 (י) בְּנוֹת מְלָכִים: יְהִי מִקְרֹת אוֹתָךְ כְּעִינִי שְׁלֹמֹר  
 אֲבָן עֲזָרָא

שְׁמִרִיךְ

**בִּיקְרוֹתֶיךָ נִצְבָה שְׁגַל לְיַמִּינְךָ בְּכַתֶּם  
 אֹפִיר: י' שְׁמַע־יְבִית וְרֵא וְהָטִי אֲזַנְךָ  
 וּשְׁכַח עִמָּךְ וּבֵית אָבִיךָ: י"ב וַיִּתְאוּ  
 הַמַּלְאָךְ יַפִּיךָ כִּי הוּא אֲדַנְיָךְ וְהִשְׁתַּחֲוֶי  
 לוֹ: י' וּבַת־צֹרָו בְּמַנְחָה פָּנֶיךָ יִחַלְוּ**

בְּסֹטֵר יִמִּינְךָ וּבַתְּפֹתֵיבָא  
 בְּאִיבְרֵיוֹן דְּמָן אֹפִיר :  
 י' שְׁמַעֵי דְּנִי שְׁתֵּי א  
 דְּיִשְׂרָאֵל אֹרְזֵת פּוֹמִי  
 וְחַמֵי פְרִישֵׁת עֹבְדֵי  
 וְהַצִּירִי אֲדַנְיָךְ דְּפִתְקֵי  
 אֲוִיָּהָא וְהִתְקַשְׁוּ עֹבְדֵי  
 בִישֵׁן דְרִשְׁעֵי עֲבָד  
 וְבֵיהָ טַעוֹת דְּרִפְלֵת  
 בֵּית אָבוּיָךְ : י' וּבְזַן  
 יִבְגַּג סְלָפָא שׁוּפְרָךְ  
 עֶשְׂרֵי

**רשי**

וּשְׂרֻתֵיהֶם מִיְקוּמֵיהֶם (יַעֲרֵי מ"ט) : בִּיקְרוֹתֶיךָ קו"ף  
 דְּנֵשׁ לְפִי שְׂחָל ל' בְּקוֹר. וְהַעֲרַפְסִי שְׂחָל כְּמִחוּב וּ"ד לְפִינֵי רֵאִיתִי  
 כְּנִקְדוּ רַב סַעֲדִיָּה חִיבֵי דוּ סְרוּרֵה עִם מִן נָתַן לְמַסִּיבֵה עֲרָב  
 (שֵׁם מ"ג) שְׂחָל כוּ יו"ד וְהַסְמִיךְ מְוַדְּגַשׁ. וּמִנְחָה שְׂחָב  
 לְשׁוֹן יָקָר כְּמוֹ (חִיזוּב כ"ח) כְּבוֹסֵי יָקָר. (סֵה"ל) שְׂגַל. מְלָכָה  
 כְּמוֹ וְהַסְגֵל וְיִסְכֵּחַ אֲלֵלוּ (הַמְמַיֵּה) כ"ו) וְהַשְׁתַּחֲוֶי בְּרַחֵם שְׂנַלְמִיָּה  
 וְלִמְעִימֵה וְגו' (דִּילָלֵה) אֲחַדְךָ תִּחַלֵּב מִיִּשְׁמֵיךְ : בְּכַתֶּם  
 אֹפִיר. כְּבֻלּוֹת עֲדוּ וְזָכֵה הִבֵּא מְלוֹמִיר : (יֵא) שְׁמַעֵי בַת  
 לְחֹרֵה : וּשְׁכַחֵי עִמָּךְ. הַכּוּתִים שֶׁלֹּא גִדְּלוּהָ בְּנֵי־רֵם.  
 (יֵב) וַיִּתְאוּ הַמַּלְאָךְ יַפִּיךָ. וְשֵׁם תַּמְסֵה כֵּן וַיִּתְאוּ הַמַּלְאָךְ  
 יִחַלְוּ. כְּמוֹ (שְׁמוֹת ל"ב) וַיִּחַל מֶשֶׁה וּבְכַסֵּר וְהַ תּוֹבֵי טַעֲנִיזוּ

**אבן עזרא**

הַלּוֹמֵר כִּי זֶה הַמְזוֹמֵר נֹאמֵר עַל דוֹד הוּא כְּמִשְׁמַעוּ וְעַל  
 הַמְשִׁיחַ בְּמַת מְלָכִים הַיְקָרוֹת וְהַסְגֵל לְמַדְרֵיחוֹ : (יֵא) שְׁמַעֵי.  
 אֵל עַל דוֹד אֲחֵר הַמְזוֹמֵר לְשַׁגֵּל וְעַסֵּה וְשָׂכַח עִמָּךְ כְּדָרְךָ  
 עִמָּךְ עַמִּי שְׂתַחֲנִיר וְתִחוּב לְחֹרֵת דוֹד וְשֵׁם דוֹד הַמְשִׁיחַ  
 יִדְבַר יִהְיֶה פִּי בַת קָהֵלָה כְּמוֹ בַת יְהוּדָה עַל דָּרְךָ לַעֲבֹד  
 הַשֵּׁם שְׂכַס אֲחֵד : (יֵב) וַיִּתְאוּ. אֵל עַל דוֹד כְּמִשְׁמַעוּ וְשֵׁם  
 עַל הַמְשִׁיחַ הַמַּלְךְ הוּא הַשֵּׁם אִלּוּ הַמְשִׁיחַ : (יֵג) וּבַת. אֵל עַל

**מצודה דוד**

מִיֵּי בְּמַתֵּה שִׁיבֹן לָךְ יִהְיֶה מַעֲיָן הַסְּתַמֵּה שֵׁם לְפִי שׁוֹכֵב בְּהִילָוִי שֵׁן  
 שִׁיבֹן מְחַסֵּה דָל וְעִמְרוֹסֵי : (י) בִּיקְרוֹתֶיךָ. כְּמִשְׁמַחוֹת הַיְקָרוֹת  
 שֶׁלֹּךְ בְּחַן יִהְיֶה כָּח בְּמַת מְלָכִים : נְצֻבַת שְׂגַל. הַמְלָכֵי חֵסִידֵי לְנֶסֶךְ  
 בְּיַעֲקֹב מְקַשְׁשֵׁת כְּחַסֵּה לְאוֹסִיר וְהַלֵּל הוּא מַעַל לְנוֹדֵל הַסְּטַמֵּן  
 וְהַמְשַׁמֵּל : (יֵא) שְׁמַעֵי בַת. לְהַלּוּמוֹת יִמְאֵר כֵּל מַעֲרֵב וְעַדֵּם  
 בְּשֵׁי וְדָלִי כְּכַנְתֵּה הַלֵּב : וְהַטִּי אֲוֶיךָ. לְכַטּוֹעַ לְכֵל אֲשֶׁר יִלֹּס מִלֵּךְ  
 כְּמִשְׁכִּים אֲחֵד גּוֹב לְהַלְטֵם עִם מַלְךְ הַמְשִׁיחַ : (יֵב) וַיִּתְאוּ. אֵל  
 וַיִּתְאוּ עַלְךָ מְכִסֵּי חֹם וְיִהְיֶה לְאוֹנִיךָ וְאִלּוּ הַמְשַׁמֵּי לֹא יִלְלוּ וְלוֹהֵה לָךְ כְּעַם כִּי יִבֵּן עִלְךָ בְּלָלוּ :  
 (יֵג) וּבַת צוֹר. וְשֵׁם עַל לֵב כְּכַלְמֵת מְנַחֵם יַעֲקֹב שֶׁנֶּךְ לְעַלְמוֹת שְׂחָלְמֵה וְעַם כִּי הַמֵּה הַמְשַׁמֵּי כְּכַל עַם וְהַמְשַׁמֵּי מְנַחֵם :

**פרוש ע"ז**

וְעַם שְׁמִיָּיִן דִּי בִקְרַבְתָּ בְּלוֹבֵךְ דִּין נוֹיִב בְּיֵאֵר דִּין  
 רַעֲמַתְךָ הָאֵנִים טִיט אִינן שְׂמִיךְ צִירוּגָא פּוֹן גְּאֵלְד  
 וְוֹס קוֹמְט פּוֹן רַעֵם רְאָנְדֵר אֹפִיר : (יֵא) שְׂמַעֵי בַת וַיִּתְאוּ  
 הָעַר צוֹ מֵאֲבַקְשֵׁר בְּכַתֵּשׁ יִשְׂרָאֵל אֲוִן נְעֵה רַעֵם גְּמֵן  
 וְעַם וְהַטִּי אֲוֶיךָ אֲוִן גִּיבֵד דִּי יַעֲקֹב אֲוִיעֵרִין צוֹ דַּר הַתּוֹרָה  
 וְשְׂכַחֵי עִמָּךְ אֲוִן פֶּאֶר נָעַם דִּין פֶּאֲלֵק וְיֵהֵא בְּיָד אֲוִן  
 דִּין פֶּאֲמַעֲרָם הוּוּ גִיזוּךְ : (יֵב) אֵל אֵל אֵל דְּרוֹא וְעַמְט  
 אֲוִי בֵּאֵן וַיִּתְאוּ הַמַּלְאָךְ יַפִּיךָ וְעַם גְּלוֹתֵיךָ דַּעֲר סְלָה  
 דְּקַבְלֵה דִין שְׂמִיָּיִט פְּלוֹקֵר שְׂיִנְעֵ שְׂמִיָּיִט יֵהֵא  
 אֲרִיבֵה רַעֵן עַר אִי דִין הָאֵר וְהַשְׁתַּחֲוֶי אֲוִן בּוֹק דִּין הוּא  
 צוֹ אִים : (יֵג) אֲוִן דַּר פֶּר וְעַמְטוֹ וְזָכֵה דִין וְבֵה צוֹר  
 וְכַתְּמֵה פְּנֵךְ וְחֵי דָכֵס דִּי שְׂמִיָּט לִיִּים פּוֹן דַּר שְׂמִיָּט  
 וְעַלְמֵי דִי גִיבֵט גְּשֵׁרֵי שֵׁם דִּי בִיכְסַעֵה צוֹיִשֵׁן דִּי פֶּלְקֵךְ  
 דִּיא

ת"א שמעי : תעניה טו :  
 הק' דנושה  
 ארום הוא רב גיף ותקדון ליה : י' ותקמי כרפא צוור בהקדוקבא ויתון ואפיה ושרדון

**רד"ק**

הַמְּכֻבָּד : י' בִּיקְרוֹתֶיךָ. הַיְקָרוֹת בְּבֵית הַיְקָרוֹת נֶעֱלַמֵה בְּקִרְיָא  
 הַקְּדוּשָׁה דְּנִישָׁיָה וְהַיְקָרוֹת בְּבֵית הַיְקָרוֹת שְׁלָךְ יִהְיֶה כְּחַם בְּנוֹת  
 מְלָכִים כֵּל מִלְךְ יִתְפָּאֵר בְּהֵי לֵךְ : נְצֻבָה. אֵלִים שְׂבֻנוֹת  
 מְלָכִים מְשַׁדֵּךְ מִ"ם הַמְּלָכֵה שְׂחַיָּה יִשְׂרָאֵל הַחַיִּים יִשְׁכַּח לְיַמִּינְךָ  
 וְהוּא הַמְּקָרָא שְׂגַל לְפִי שְׂחַיָּה בְּיִחוּדֵה הַסִּיד לְכַשְׁכֵּב וְהַחֲתֻרוֹת  
 בָּאוֹת אֵלָיו לְעֵתִים כְּשֶׁהָקָא וְתִקְרָא שְׂגַל כֵּן וְשְׂנַלְמֵה :  
 (יֵא) שְׁמַעֵי. לְכֵל בַּת וּבַת בְּנוֹת הַמְּלָכִים הוּוּ אֲוִיר. וְהַיְקָרוֹת  
 שְׂמַעֵי זֶה הַיְקָרוֹת. וְהַיְקָרוֹת וְהַיְקָרוֹת : (יֵב) כִּי הוּא אֲדוֹנִיךָ.  
 אִין לָךְ אֲוִיר אֲחֵר אֵינִים שְׂחַיָּה הַטֵּם אֲחֵר : (יֵג) וּבַת צוֹר.  
 עֲדַת צוֹר אֲוִיר לְכֵל בְּנוֹת מְלָכִים הַמְּלָכִים כִּי עֲדַת צוֹר תִּחַב  
 וְרֵאִי. שְׂמַעֵי כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל וְרֵאִי דַרְךָ הַטּוֹב : וְהַטִּי אֲוֶיךָ.  
 וּבֵית אֲבִיךָ. ע"א שְׂכַחֵהוּ לְאוֹנִיךָ עַבְדֵךְ הַגֵּהֵר  
 הַקְּבֵלָה לְנוֹי מַעֲטִיךָ : (יֵג) יֵבֵת צוֹר בְּמַנְחָה פִּנְיָךְ

**מנחת שו**

(י) בִּיקְרוֹתֶיךָ. כַּחַס הַחֵסֶךְ פָּנִן שְׂחָל טַעֵם מְחַלּוּקֵם בִּין עַמֵּל  
 כְּסוֹסוֹת וְהַיְקָרוֹת כִּי הַחֵסֶךְ בִּיקְרוֹתֶיךָ פֵּל דְּרַךְ בִּישְׁמִינֵי וְהַטִּי  
 כְּדָד מִ"ם יֵבֵת עֲבָר. וְהַטִּי כַחַס בִּיקְרוֹתֶיךָ קו"ף דֵּשׁ לְפִי שְׂחָל  
 לְשׁוֹן בְּקוֹר וְהַטִּי כְּמִחוּב יו"ד לְפִינֵי רֵאִיתִי כְּנִקְדוּ רַב סַעֲדִיָּה חִיבֵה  
 אִלּוּ סְרוּרֵה עִם מִן נָתַן לְמַסִּיבֵה עֲרָב (יֵב) שְׂמַעֵי כוּ יו"ד  
 וְהַסְמִיךְ מְוַדְּגַשׁ דִּקְרָא כְּמוֹ בְּמִלְכֵה ד' מ"ה בְּהַיְקָרוֹת כִּי כְּכַתֶּם  
 חֲתוּקֵה דִּקְרָא נְחֵה וְהַקְּדוּשָׁה דְּנִישָׁיָה וְכַשְׁכֵּם הַיְקָרוֹת כְּלִקְרִיאַת כִּל  
 הַיְקָרוֹת כְּבָאוּ וְהוּוּ דְּחַיִּיק כְּמִשְׁמַעוּ בִּיקְרוֹתֶיךָ וְיִבֵּן כְּעַל נוֹיֵה  
 חֵן כִּי לְאִשׁוֹן כְּמִכְבַּע הַכֵּי וְעַל מְלָלוֹ וְיִסֵּי תַמֵּה עַל הַכְּדִיק

**מצודה ציון**

כֵּן הַפִּילוֹט מִנֵּי. כְּמוֹ מִן יוֹדֵי נִיסְכָּה : (י) בִּיקְרוֹתֶיךָ. מְלֵי יָקָר : שְׂגַל  
 כֵּן הַקְּדוּשָׁה כִּי הוּוּ מִיְקוּמֵה נִשְׁכַּל וְעַל נוֹיֵה וְהַסְגֵל וְיִשְׁכַּח אֲלֵלוּ  
 (הַמְמַיֵּה) כ"ו) בְּכַתֶּם בַּר. כִּי הוּוּ הַטֵּם הַטּוֹב הַכֵּחַ מְעִדֵי תְּאוֹסִיר :  
 (ט) בַּת. כִּי לֵב עֲרָב כֵּן כַּחַס כְּעַל (לְקַמֵּן כ"ו) : (יֵב) וַיִּתְאוּ.  
 מְנַשֵּׁן הַטּוֹב : (יֵג) יִחַלְוּ. וְיַעֲקֹב :

הַמְשִׁיחַ : וּשְׂכַחֵי עִמָּךְ וְגו'. לֵה נֹמֵר לֹא תַחִיב כְּכַלְמֵת הַלּוּמוֹת  
 וַיִּתְאוּ עַלְךָ מְכִסֵּי חֹם וְיִהְיֶה לְאוֹנִיךָ וְאִלּוּ הַמְשַׁמֵּי לֹא יִלְלוּ וְלוֹהֵה לָךְ כְּעַם כִּי יִבֵּן עִלְךָ בְּלָלוּ :  
 (יֵג) וּבַת צוֹר. וְשֵׁם עַל לֵב כְּכַלְמֵת מְנַחֵם יַעֲקֹב שֶׁנֶּךְ לְעַלְמוֹת שְׂחָלְמֵה וְעַם כִּי הַמֵּה הַמְשַׁמֵּי כְּכַל עַם וְהַמְשַׁמֵּי מְנַחֵם :

**לקוטי יקרים**

שְׂפָרִיק בִּין בִּידְעַךְ עֲקָן. דִּי וְיִלְלֵךְ הָאִינן אֲוֶיְתֵם אֲוִן וְיִלְלֵם  
 סִיאָרֵן קִשְׁפֵם. אֲוִיר דִּי וְיִקְבֵם גִּים אֲבִיסֵל שְׂחַקְנֵךְ וְנֵעֵם דִּיא  
 וְנֵעֵם גִּים קִשְׁנֵן שְׂפִירֵן. הַטֵּם הַקְּבֵלָה גִּימָאָם צוֹ אֲבִירָהִים אֲבִירָה  
 צָדֵק. דִּי הַטֵּם לֵב נְעִרְעֵם צוֹ בְּכַתְּבֵם יוֹ בְּכַתְּבֵם יוֹ בְּכַתְּבֵם יוֹ אִין  
 הָאֵב בְּשַׁאֲפִין. וְהַשְׂנֵן רַעֵע. אִין דִּי הַטֵּם פִּינִים יִזֵּא צוֹא  
 בְּעַלְדֵינֵךְ. עַל בֵּן בְּשַׁחֲהָ אֵלִיִּים אֲלֵיךָ. דְּרִיקְבֵר הָאֵם  
 הַקְּבֵלָה דִּיךְ צִינְאֵיךְ פֶּאֶר אֲנִישָׁי אֲוֶיךָ דַּעֲר וְעַלְמֵה. פִּין נָחֵל פִּין  
 צוֹא דִּיא אִין צִינֵן דִּדוֹת אֲוִן מִים אֲלֵעֵ עֲקָרֵן דִּדוֹת הָאֵב אִין  
 גִּים נְדַעֵם אֲפִילוּ מִים אִינֵים פּוֹן וְיֵי אֲוֶיךָ גִּים. גִּימֵר טִיט דִּיר  
 וְעַל אִין בִּירִין. נָחֵר אֲשַׁשֵּׁם אִין דַּעֲר טִיט שְׂמַעֲטֵם פּוֹן אֲהָרֵן  
 בְּבִי בְּרִיָּה הָאֵם גִּימָאָם דִּי בִּי אֲחֵה רַב פְּרִיאָם וְעֵנִין וְעַל דִּי  
 יִדֵן אֲבִינן גִּימָאָם פִּאֲבִין דִּקֵּם עַל עֵנִין וְיֵי נְעִרְעֵךְ צוֹ חֵד  
 אֲוִן הָאִינן גִּימָאָם צוֹ אִים עַר נָחֵל בְּכַתְּבֵם דִּקֵּם עַלְמֵה. הַטֵּם חֵד  
 גִּים גִּימָאָם. טַוִּינן דִּי יִדֵן אִים גְּעִרְעֵרֵה. וְעֵנִין וְיֵי נְעִרְעֵךְ  
 צוֹר וְעַלְמֵה עַמְטִין בִּין פִּינִים טִיט אִין טְחַחֵה וְוִי

# תהלים מה עשירי עם: י כָּל־כְּבוֹדָהּ בַת־מֶלֶךְ: פְּנִימָה מִמְּשַׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה: מו לְרִקְמוֹת תוֹבֵל לְמֶלֶךְ פְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ מוֹבָאוֹת לָךְ: מו תוֹבֵלָנָה בְּשִׁמְחַת וְגִיל תְּבוּאוֹתֶיהָ

לְבֵית מִקְדָּשֶׁךָ עֲתִירִי עֲמִמָּא: י כָּל שֹׁפֵר אָרְג נָקִים פְּלִי אֲצִירֵי מִלְּבָא דְמִשְׁכַּן מִלְּגֵי: י קִרְבִּין לְכַהֲנָא דְקִרְבָּאין בְּדָבָר סָנְיָא לְבוּשֵׁי הוֹן: מו בְּלְבוּשֵׁי צִירִין יִקְרִבִן קוֹרְבָנֵיהוֹן קִדְם מִלְּבָא דְעֶלְמָא וְשֹׁאֵר חֲבִירֵיהוֹן דִּי מִתְּבַרְרִין

ה'א' כל כבודה (יחול לה להיות מו) : דגוש אחר שורק

פְּנִי עֲמִמָּא יִפְתִּיחֵן פְּחֻדָּא לְוִהֵן לְיִרוּשָׁלַם: מו יִפְתִּיחֵן קֶסֶדִן וְתוֹשֵׁבְחָתָא וְגַעֲלוֹן

### רש"י

לך במנחת חסיד וגם כן מנך יחול עשירי כל המועם. וזכר צור כפרם לפי שהיא סוכה לארץ ישראל (יוד כל כבודה. בויז עם הדגש אמר כל כבודה בת חן חסודת במנהם בהיכל: מו) לרקמות. כמו ברקמות כלומר בגדי רקמות תובל כל אחת למלך כשיחשיב בה: ובתולות. שהן רעותיה כל בת מלך אחרת סבואות: ולך. הוא כנגד המלך: (מו) תובלנה. ויבילתם יבואו אל המלך בשמחת תול: הבאונה בהיכל מלך. כלומר בהיכל שהמלך יושב בו כי הן יושבות בבית תנשים עד שיחשוף היכלן. ויש למרש כל חסדיו האלה דרך משל חזיא הנכון ונתת מלכים הם המכונים שיהיו כולם מרים למשמעת מלך המשיח. המלכה היא כנסת ישראל. ואמר שמעי בת. לכל אוסר ע"ג שלא יעשר אלא רצון המלך המשיח. ומשל

לך אשכח ודורון אחוס שהם עכשו עשירי עם: (יד) כל כבודה בה מלך פנימה וגו'. אחוס שכל כבוד תלוי בהם והם כנסיו של מלך אשר נגנו עמם בלתיעות פתח כנדיהם חסודים משכלות זיה של כהנים גדולים. משכלות (קאטו"ש בלע"ו שטעו"ס בל"א קאטעליין איינפאסונג. עיין שמות כ"ח ד'): (מו) לרקמות תובל מלך. כנגדי רקמה יבואו מנחה למלך על כל הארץ: (אברוי"ן בלע"ו אבראלע"ס בל"א געשטעקט כן כתב הר"ק בנדים שיעשה מלככים רבים בארצה או במחט) זהו שאמר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה וגו' (ישעיה ס"ו): בתולות אחריה רעותיה. .. תו עובדי כוכבים ומולות ילכו אחריהם כענין שאמר (זכריה א') והחזיקו ככף איש יהודי לאמר

### מנחת שמש

לככה עתמם כי שמענו אליהם ומולות ילכו אחריהם

שמימוש מילים לא הזכיר כי אם קריאת ז"ג וגם בהכות שהיום ל"א קשה לי מאחר שאנו סומכים על קריאת ז"א נמה הוא נקוד ככל הספרים כפי קריאת ז"כ ט"כ ונכתבו שקל טעל וכוונת חלש זו עם מלות אחרים שדגש כהן למפתח ועי"ן עוד נדבשים שיש יל: (יד) כבודם. נכתב כול"ו עם סגס ועי"ן כנסת מ"ח: (טו) כמולות. עי"ן מ"ח כנגלת אסתר סימן כ': (טו) מולותם כשמתח. חסר ואל"ו וכן נעמר עליו:

המלך תבואתה בהיכל מלך הוא דוד או המשיח:

### אבן עזרא

דוד יחסר הבו"ת וככה הו' וכתב לר עם בת לור והפעול כל כבודה ואם על המשיח דרך משל: (יד) כל כבודה. ועטם שימחה שהיחה סוכנה לפנים בארמונה ולא היחה נראית לכל: כל. מ' מאלו דוד שלקח בת תלמי מלך נצור: (טו) לרקמות. הלמ"ד תחת כו"ת: תובל. בת מלך: (טו) תובלנה. אם על המשיח הגה העטם שהם בעלמם יבואו לא כבאונם וכתב עלך כך ריעותיה שהם בארמון

### מצודת דוד

(יד) כל כבודה. כל אשה מוכזבת וכת מלך היושבת טמאה כמדרכ לפי רוב כבודה אשר לזוטה עשוי ממשכלות: וכן: (טו) לרקמות. כנגדי רקמות הדיה עובדה למלך המשיח: בתולות אחריה. כל לומר עם הבתולות אשר תלכה הארביה לשמש ועם רעותיה שהולכת עמה כחמד כלן הדיה מדיחות לך. והכל הו"ד דרך פירושו ע"מ

מצודת ציון (יד) במשבצות. מקום מושב אלוני יקר כמו משכילים וכן (שמות כ"ח): (טו) לרקמות. מלכות רקמה והוא כמו כרקמות וכן יכתב לכסא (לפני ט') ולקטנת כנסת: הובל. תובלנה. ענין הכלה כמו

משל לומר גדולי האומות ישמשו את מלך המשיח: (טו) תובלנה.

### לקנטי יקרים

צו אהרן ווי אהרן האם יזעקו כל די ידיו האבין עקבתם חיר האם ער מלך האם. פאקער זעלן דיא יעדן איין אויף הרגלן. וועלן וויא האבין געברענגט צוין כהן און צוין און נביא. וועלן ווי פאלד מוזן גיין און גלות אביין. דריבער האם אהרן גיאונג וויא זאלען ברענגן אויך נגלדק גיט ער פון וויא פאקער דעם עגל. דאס מיינט דער פסקו גירא אהרן ויגן מכות. אהרן האם גייערען און האם פאר פאקען פון דעם גישאכטיגס וויא פון חור וואס מען האט אים גישאכטן. דער מדרש מיינט פאקען ער האט פארשאפט און פאקען וועט אים אויך שטעקן און ער וועט גיט פאקען דעם עגל נאך אפאש און ויגן מיינט פון ער האט גיבארט. אהרן אליין האט גיבארט דעם מכות. אהרן האט גיאונג אויב די ידיו וועלן באקען דעם מכות. וועט זיין די ויגד אויף ווי. בקעסער וועל אויך באקען דעם מכות וועט זיין די ויגד אויף מיר האם חקב"ה גיאונגם צו אהרן אהרן צדק. ווי האטם ליב געברעכט צו פאקען די ידיו און די האטם מיינט וויא חקב"ה דרך געאלטם די וואלטם זיין אפאן גדול דוא וואלטם אייביג קכפר זיין אויף די ידיו:

דיא וועלן דיר ברענגן איין מותנה: (יד) כל כבודה בת מלך פנימה און דיא דאויגען וואס גאר דער קבוד העגעט אן איין איר נוס ווי האט זיך נוהג גייווען צו א ציון אייגענטייג בציניעות ממשבצות זהב לבושה און היינט איר קלייד חשובער פון דיא גיגעטעלעט קליידער פון נאדד: (מו) לרקמות תובל מלך מיר גייערע קליידער וועט זי ווערן גיבראקט צום מלך בתולות אחריה בעיתיה וועלן די ויגן פרוגען אירע חברותים וועלן גיין נאך איר און וועלן אן געמן אין איר עק קלייד און וועלן זאגן מיר וועלן גיין מיט אייך. און דיא אלע טבאואה לך וועלן גיבראקט ווערן צו דיר: (מו) תובלנה בשמחת תול ווי וועלן צו א בעשארטיגען. ער גן משתדף אליהם אלעוד. דריבער האם קכפר זיין אויף די ידיו:

**בְּהִיבֵל מַלְךְ: י תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִתְּנוּ**  
**בְּנֵיךָ תִשְׁתַּמּוּ לְשָׂרִים בְּכַל־הָאָרֶץ:**  
**י אֲזַכִּירָה שְׁמֹךְ בְּכַל־יְדֹד וְדֹד עַל־פֶּן**  
**עַמִּים וְהוֹדוּךָ לְעַלְמֵם וְעַד: מו א לְמַנְצֶה**  
**לְבָנַיִךְ קָרַח עַל־עֲלָמוֹת שִׁיר: נ אֱלֹהִים**  
**לָנוּ מִחֶסֶד וְעֹז עֲזָרָה בַּצָּרוֹת נִמְצָא**  
**מֵאֵד: י עַל־פֶּן לֹא־נִירָא בַּהֲמֹר אֶרֶץ**

ת"א תהיבל מלך: י תחת אבותיך יתנו בניהך תשתמו לשרים בכל הארץ: י אזכירה שמך בכל ידוד ודוד על פני עמים והודוך לעלמם ועד: מו א למנצה לבניך קרח על עלמות שיר: נ אלהים לנו מחסד ועוז עזרה בצרות נמצא מאד: י על פני לא נירא בהמור ארץ

בְּהִיבֵלָא דְמַלְכָּא דְקִלְפָּה עֲלִמִין:  
 י בְּאִמְרָא אֲבֹתֵיךָ וְהִתְּנוּ  
 עֲדִיבְנֵיךָ בְּנֵיךָ הַמְנַנְנוּ  
 לְרִבְרִבְנָא בְּכָל אֶרְעָא:  
 י אֲזַכְּרִינָא הַהוּא הַיְסוּרוֹן  
 נִדְכָּר שְׁמֹךְ בְּכָל יְדֹד  
 וְדֹד קְטוֹל הִיבְנָא  
 עַל מִטְּוֵא דְכַתְּיָנִין  
 הַהוּדוּן שְׁמֹךְ לְעַלְמֵם  
 וְעַד עֲלָמוֹת עַל שִׁיר:  
 י אֱלֹהִים לָנוּ מִחֶסֶד  
 וְעֹז לְבָנֵינוּ בַּצָּרוֹת  
 נִמְצָא מֵאֵד:  
 י עַל פְּנֵי לֹא נִירָא  
 בַּהֲמֹר אֶרֶץ

**רשי**  
 כלפי הקב"ה אמרו האשור: (י) תחת אבותיך ונו'.  
 ל"א מישראל אמר: (יח) אזכירה שמך. כלפי הקב"ה  
 אמרו האשור:  
 מו (א) על עלמות. כס כל כלי שיר (כד"ה ח ט"ו):  
 נ (ג) בהמור ארץ. לעתיד לבא ביום שנאמר  
 הארץ כנגד תבלה (טעמה ל"א) ראו בני קרח נכס בעשה  
 להם שנכלשו על סביבותיהם הם עמדו בארץ ואמרו  
 לישראל כרות שנמתה הם הזה יחאו עשיר להם  
 ואמרו שיריהם: ב אלקה  
 לנא רוחצנא ועישנא סיעתא בעקתא נשפתת לחדא: ג קטול היבנא לא נדחיל בעבדן  
 רד"ק

ההנהגות. כי כמו בהנהגות שלא ידעו איש עד שהכחיקו  
 ובעל כבוד התייחס הענין גלי רח כאלו לא ידעו תורה כשוקבין  
 עליהם דת ישראל: (י) תחת. לפי שהשכלות הבא לפני  
 השמים בין דוד ודוד אחר דוד וכו' לפי שהשקט סמנו לפיכך אמר  
 תחת אבותיך יהיו בניך: (יח) שמך. כנגד כלל המשוחח כי  
 בכל דוד ודוד ויפדים גזולה שמו ונצפים בואו על כן עמים  
 יהודוך שהחיה דך השלכות ההנדלה כלומר יודו אתך למלך  
 עליהם: (ט) עלמות. כבר כתבנו שהיא משמות כלי הנגינה הם  
 זה המפורסד לעתיד בקבוץ גלויה זו בהשפחה נגד וכונו:  
 נ אלהים. בחיות הצרות וחס הכלי שמים ויהיה לנו מחסה  
 ועזרה. ואמר כאמר כי העזרה תהיה רבה בהנצל גוי אחר כמו  
 ישראל מעמים רבים: (ג) על. הוא דרך משל על ההלכות  
 מנחת שי

**מנחת שי**  
 מו (ג) עמסה וטו. הכי"ם כמות עמסה:  
 וזה נכון על דוד גם על המשיח: (יח) אזכירה. יש אומרים למוכח דוד כי בעבור בניו שהיו שרים יעמוד זכר שמו ודוד  
 אל דוד יספר הוד דוד. ויש אומרים כי שמך לטובה השם הנכבד כי המאשר יורה השם על גדולת דוד וחרטו:  
 מו (א) למנצה לבני קרח על עלמות. כס פועל יש אומרים כי מורע בני קרח היה זה המאשר בימי  
 חוקיהו כשבו סהריב חמור והכנון בעיניו כי ידבר על ירושלים על המלחמות: (ג) אלהים. הטעם אם  
 תבוא עלינו לרה מאויב הוא עורטו: (נ) על. בעבור היות מקום גבוהת השמש מתנוטע ממעלה אל מעלה וממול  
 אל מול ע"כ אמרו בעלי התולדות כי יבא זמן שחשוב היבשה ים והים יכסה ואחרי כן אמרו כי הטעם אילו היה  
 מצודה ציון

ובל שי יטעיה י"ס): (יז) תשתבר. השם אומם:  
 מו (ה) עלמות. כס כל ענין: (ג) בהמור. מלשון תמורה  
 והנף: בלב ימים. בעומק הים שהוא חוקה של ים  
 תשתבר. אל מול סי יאמר חסה ה' השם בני מלך המשיח  
 שמך בכל דוד: על כן. בעבור הגדולה הואת אשר תגדל חס מלך המשיח יודוך כל המומט עד מושם ויקבלו אותך נאמט:  
 מו (ג) עזרה בצרות. היא לנו לעזרה בעת לכה ונאמט לנו

**מצודת דוד**  
 תחיינו ומלכות מאלרם נשמחה ונפאליס כהיל מלך. לכה נאמט  
 נשמחה ויקבלו עול נלכות המשיח: (ז) תחת אבותיך. אל מול  
 המשיח יאמר תחת אבותיך המלכה יהיו בניך כולם נאמט כמו נשמחה  
 לך המלוכה על היותך מוכט דוד כן ככך יכסה המלכות ממך:  
 נ אלהים ומשלים בכל הארץ: (יח) אזכירה. בעבור כל נאמט אזכיר  
 חסך המשיח יודוך כל המומט עד מושם ויקבלו אותך נאמט:  
 מו (ג) עזרה בצרות. היא לנו לעזרה בעת לכה ונאמט לנו

**פירוש ע"מ**  
 ער יאל אים שפילין אוף דעם קלי זמר וואס הייקט  
 עלמות: (ב) און אזו נאנט דוד פון וועגן די ישראל  
 אלהים לנו פתחה וזו נאמט אזו צוא אונז ישראל איין  
 בשצונג און איין שפאקייט צויה בפרט נאמט כאר  
 איין הילף אין די צרות אזו ער צויער גיפנין פלוקר  
 ער קאמט זיך גיפניגען און ענטפערט אזו איין עת  
 צדה ווען מען רופט אים אן: (ג) על פו לא נרא בחסר  
 ארץ דרום ווס נאמט אזו איין הילף אין די צרות דרום  
 דארפין ביר גיין מורא גיט האקן ווען די ערד וועט  
 ווערין פרי ביטשן וכסם הרים און ווען די בערג וועלן  
 זיך אום גריטשין אין מיטן פון די ימים פלוקר אין

**פירוש ע"מ**  
 ווערין גיבראכט מיט שמחות און פרייד קבאני  
 גהיל פנה ויי וועלן קומן אין דעם פאלץ פון דעם  
 מלך: (יז) תחת אבותיך יהיו בניך אוף דעם ארמ וואו  
 דיני עקסערין וענן וועלן קאמטן איין דיני  
 קינדך השתחו לשמים און דו וועלן וועמט זיי מאכין  
 צו הארין אין גאנצין לאנד: (יח) און דרום אזכיר  
 שפך וועל איהך דר מאנגן דיין נאמין אלע דורות זי  
 גו עמים יהודיך ילעם נער און דרום וועלן די פעלקר  
 דרך נאמט לויבין ברו אייביג און אייביג:  
 מו וא למנצה לבני קרח דר מבור אזו ווארין גיטאמט  
 צום לוי פון די קינדך פון קרח על גלות שיר

ועל שי יטעיה י"ס): (יז) תשתבר. השם אומם:  
 מו (ה) עלמות. כס כל ענין: (ג) בהמור. מלשון תמורה  
 והנף: בלב ימים. בעומק הים שהוא חוקה של ים  
 תשתבר. אל מול סי יאמר חסה ה' השם בני מלך המשיח  
 שמך בכל דוד: על כן. בעבור הגדולה הואת אשר תגדל חס מלך המשיח יודוך כל המומט עד מושם ויקבלו אותך נאמט:  
 מו (ג) עזרה בצרות. היא לנו לעזרה בעת לכה ונאמט לנו

בְּהִיבֵלָא דְמַלְכָּא דְקִלְפָּה עֲלִמִין:  
 י בְּאִמְרָא אֲבֹתֵיךָ וְהִתְּנוּ  
 עֲדִיבְנֵיךָ בְּנֵיךָ הַמְנַנְנוּ  
 לְרִבְרִבְנָא בְּכָל אֶרְעָא:  
 י אֲזַכְּרִינָא הַהוּא הַיְסוּרוֹן  
 נִדְכָּר שְׁמֹךְ בְּכָל יְדֹד  
 וְדֹד קְטוֹל הִיבְנָא  
 עַל מִטְּוֵא דְכַתְּיָנִין  
 הַהוּדוּן שְׁמֹךְ לְעַלְמֵם  
 וְעַד עֲלָמוֹת עַל שִׁיר:  
 י אֱלֹהִים לָנוּ מִחֶסֶד  
 וְעֹז לְבָנֵינוּ בַּצָּרוֹת  
 נִמְצָא מֵאֵד:  
 י עַל פְּנֵי לֹא נִירָא  
 בַּהֲמֹר אֶרֶץ

**פירוש ע"מ**  
 ער יאל אים שפילין אוף דעם קלי זמר וואס הייקט  
 עלמות: (ב) און אזו נאנט דוד פון וועגן די ישראל  
 אלהים לנו פתחה וזו נאמט אזו צוא אונז ישראל איין  
 בשצונג און איין שפאקייט צויה בפרט נאמט כאר  
 איין הילף אין די צרות אזו ער צויער גיפנין פלוקר  
 ער קאמט זיך גיפניגען און ענטפערט אזו איין עת  
 צדה ווען מען רופט אים אן: (ג) על פו לא נרא בחסר  
 ארץ דרום ווס נאמט אזו איין הילף אין די צרות דרום  
 דארפין ביר גיין מורא גיט האקן ווען די ערד וועט  
 ווערין פרי ביטשן וכסם הרים און ווען די בערג וועלן  
 זיך אום גריטשין אין מיטן פון די ימים פלוקר אין

**פירוש ע"מ**  
 ווערין גיבראכט מיט שמחות און פרייד קבאני  
 גהיל פנה ויי וועלן קומן אין דעם פאלץ פון דעם  
 מלך: (יז) תחת אבותיך יהיו בניך אוף דעם ארמ וואו  
 דיני עקסערין וענן וועלן קאמטן איין דיני  
 קינדך השתחו לשמים און דו וועלן וועמט זיי מאכין  
 צו הארין אין גאנצין לאנד: (יח) און דרום אזכיר  
 שפך וועל איהך דר מאנגן דיין נאמין אלע דורות זי  
 גו עמים יהודיך ילעם נער און דרום וועלן די פעלקר  
 דרך נאמט לויבין ברו אייביג און אייביג:  
 מו וא למנצה לבני קרח דר מבור אזו ווארין גיטאמט  
 צום לוי פון די קינדך פון קרח על גלות שיר

ועל שי יטעיה י"ס): (יז) תשתבר. השם אומם:  
 מו (ה) עלמות. כס כל ענין: (ג) בהמור. מלשון תמורה  
 והנף: בלב ימים. בעומק הים שהוא חוקה של ים  
 תשתבר. אל מול סי יאמר חסה ה' השם בני מלך המשיח  
 שמך בכל דוד: על כן. בעבור הגדולה הואת אשר תגדל חס מלך המשיח יודוך כל המומט עד מושם ויקבלו אותך נאמט:  
 מו (ג) עזרה בצרות. היא לנו לעזרה בעת לכה ונאמט לנו

וּבְמוֹט הָרִים בָּלַב יַמִּים: יִהְיֶמוּ יַחְמְרוּ  
 מִימֵי יַרְעִשׁוּ הָרִים בְּגֹאוֹתוֹ סֵלָה:  
 הַנְּהַר פִּלְגָיו יִשְׁמְחוּ עִיר־אֱלֹהִים קָדֹשׁ  
 מִשְׁבְּנֵי עֲלִיּוֹן: וְאֱלֹהִים בְּקַרְבָּה בְּלִי  
 תְּמוֹט יַעֲזֹרָה אֱלֹהִים לְפָנֹת בֶּקֶר:  
 הַמִּזֵּי גֹיִם מִמֵּוּ מַמְלָכוֹת נָתַן בְּקוֹלוֹ

דאשמתיחמו יחמרו  
 ארעא פד קתמוטמין  
 מוריא בפלגיו יחמרו  
 קבא: ד מתרגשין  
 קטשטשין מוריו מן  
 עפרהון מתרגשין  
 מוריא בגיותנותיה  
 לעלמין: ה עמין סיה  
 נהרין ומבוגיהון אהון  
 ומחרין קרפא דתי  
 ומצלון בגיה קקרשיה  
 דתי משפניה דעלאה:  
 ו שכנתא דתי בגיה

לא תזעזעו יסענה וי בזכותיה דאברהם דצלי עליה לערני צפרא: ו במתה אוריהא לעמיה אררגישו  
 ע סיא ואדעעען מלפוקא פד ארים קליה וכד יהב אוריתא לעמיה אמתונו ותבי ארעא:

רד"ק

משל על המלכות העצומה והעצמות הנדולות: (ד) יחמרו...  
 מעני חמרים חמרים כלומר יעשו המים הנלים הנבחים בהסית  
 דום בחוקה: (ה) נהר. כלומר כשההית צרת גדולה ומלחמה.  
 ישראל לא יראו אבל יושבתו וזהו שאמר רדק משל פלגיו  
 ישמחו כנגד המים המרעשים באמר שיצא נהר מירושלים  
 והיא עיר אלהים שפלגי הנהר הורא וישכחו יושבי עיר אלהים  
 שהיא משבני עליון. והמקורש שבחה היא ירושלים: (ו) אלהים  
 בקרבה. לפיכך כל תמונת: לשנת בקר. לפי שמתחלה תהיה  
 שם מלחמה על ירושלים והעת היא תקרא ערב הישועת  
 תקרא בקר: (ז) המו. אותם גוים וממלכות שהמו וכו' בחמון  
 (ח) אהל דונס פותר אותם ל' הנעה וכן (שחולל ח' י"ד)

מנחת שו

(ד) ירעשו הרים. סו"ד בצאלח"כ פס"ם: (ה) ישמחו. כנע"ל:  
 (ז) המו גוים. כמקרא גדולה נמשך עליו לים מלעיל וגימל מלכז  
 וגם כדכריש ט' נמשך כמז' ג' מלעיל ואל' מלעיל המו גוים מונו ע"ז כ'  
 הענייה שם כי בכל ספרי המסדה מוים ג' המו ומלל' ד' המו כמו  
 יין. המו מתי לו. המו גוים מונו ממלכות. ומתי המו ע"ל. אהל כלל  
 כי הם ג' מלעיל ואל' מלעיל והוא המו גוים מונו ממלכות כ"כ. והתוס'  
 לתי מלך על דכריש י' בכל הכפס"ל המו גוים מלעיל כמתינו וחס'  
 שכתב דכלל ספרי המסדה מוים ג' המו ומלל' ד' הוא לפי שבע"ל  
 המסדה לכלל המו כמו כוין ע"ז ח' אחרים כמתינו כלל ואל'  
 רק מנו מלחמה עם הכותכים והמו כול' וזה למדנו מתוך  
 מסורת הגדולה שאמרה והמו ג' וסימניהן ויחמטו ולא יוכלו  
 וסמו ג' לוי (יכיעס ה') וסמו ג' לויס כמיס רביס (שס ס' ב"ל)

העטס הפך תולדתס שהוא יכעס מלד.

מצודת ציון

כסלב כהנון: (ד) יחמרו. מלואן מומר וטוים: (ה) פלגיו.  
 ענין חמת המים:

המקדש כמו שכחוב וסנה מים יוללס (יחוקאל מ"ו) המים הסס  
 (א) אלהים בקרבה. ס' ישכח כבד' ירושלמי לכן לא חמט  
 המו. המו המו מלכז לל וסמנליות ימורו לטול ס' ס'  
 (ז) ח' צבאות. לפי שס' יהיס עמנו ולסי יתקב סוא  
 רבות: (ז) ח' צבאות. לפי שס' יהיס עמנו ולסי יתקב סוא

ע"מ

גאט: (ו) אלהים בקרבה כל תמוס גאט ועטס ציון אין דר  
 שקאמ דען ועטס זיא זיק נים אויס גלימשין יגויה  
 אהים גאט ועטס איר העלפין צום קערונג פון אין  
 דער פריא דהיינו אין דער צייט פון דער גאולה:  
 (ז) המו גוים עם האבין גיטאן ברושען ריא פלעגים  
 פון וועגן גרוס הארץ ווייטאג סמו ספלקות אונ גיער  
 קינגרייך האבין גיטאן גלימשין צו פאלן נון בקולו  
 פסט און ווארנס גאט המ גדיעבן איין גישיי מיט  
 ציון קול המ גיטאן צו ציון דער: (ח) ח' צבאות קטני

רש"י

לעתי: (ד) יהמו יחמרו מיכיו. יגרשו (שס ל"ו) רש  
 וחומר וטוים כמספסס. ומנהס חכרו כמו מעי חמררו  
 (ארכה ב) דגוורונו"ל כלע"ו מקולקל כדפוס לריך לומר  
 כמו איכה ב' י"א ע"ש: ירעשו הרים בגאוותו. על  
 הקב"ה שזכר בראש המזמור: (ה) נהר פלגיו.  
 (שכסויל"ש כלע"ו כל"א יזינע בזכע כמו שמות ב' ג')  
 נהר. גן עדן: (ו) לפנות בוקר. לקן הגאולה:  
 (ז) המו גוים; לשון הומה: תמוס. חלמס קן פתר מנהס  
 וכן (שמות ט"ו) ממוס כל יושבי כנען וכן למזון לב (יחוקאל)

אבן עזרא

כן ארע"כ שלא יהיה כי הכס שם גדול למים כל יסובין לכמות  
 הארץ: (ד) יחמרו. עטס כהמות הים יחמכרו מימיו כמו  
 חומר גס ההרים ירעשו בעבור רוחות שהם תחת הארץ  
 והכס יוללס: בגאוות סלה. רחמת כלשך פירשתי:  
 (ה) נהר. העטס אס יחמרו מימיהס נהר ירושלים שהיה  
 גיחון: פלגיו יושכחו. כל יושבי עיר אלהים שהוא קדוש  
 משכני ועליון: (ו) אלהים. ואס ההרים ימונו הרי ציון לל  
 ימונו עטס לפנות בוקר בעת סמוך היום או כל יום:  
 (ז) המו. יתכן כל שהזכיר שהוא דרך משל על האויבים  
 כדרך לוי המים שטפנו או עטמו או הים יכמה וההרים  
 ימונו בגלות השס אף כן הגוים

מצודת דוד

משקט לעדו וכלשך יטעו הכרסין לטול כעומק הים והוא משל  
 על מלכה גוה והמלכים אשר אחו' (ד) יחמרו. מ' מים יהמו  
 כדכז כוין ויגרשו רכס וטוים והכרסין ירעשו למווס בגלות ס'  
 ומכל ואל כולל: (ה) נהר פלגיו. קלגי הכהר סיוול סמית  
 שמוחו וסכ' עיר אלהים שהוא קדוש אשכ סם משכני עליון: (ו)  
 כי יסור לס בעת שבווקר יכעס לכל ליה לומר בזמן הגאולה:  
 ישאל כקולו ותמס הארץ. וסמר כלשון עכר כדרך הגעזאס המצומות

די מיפעניש פון דעם ים: (ד) יהמו יחמרו מיכיו יניא  
 וועלן ברושען אונ צייביגין די וואסערין פון דעם  
 ים ירעשו דרים בגאוותו סלה ויניא וועלן לשמוךמין אונ  
 צייטערין ריא בערנג פון וועגין גאטס גרושקיים בוי  
 צייביג דר פר דארפין סיר קיין מורא גיט האבין:  
 (ה) נהר פלגיו ישפחו עיר אלהים ריא מיכיו פון גאטס  
 קוואלן ווס גייען ארויס פון דעם גן עדן די וועלן  
 דער פרייען גאטס שקאמ קרש סשגני עליון דאס  
 זיילגריים פון דעם רואונג פון דעם אייבערשטין





יִשְׁרָף בְּאֵשׁ: יי הרפו ודעו כי אנכי  
 אלהים ארום בגוים ארום בארץ:  
 יי יהוה צבאות עמנו משגב לנו אלהי  
 יעקב סלה: מז למנצח לבני קרח  
 מזמור: ב בל העמים תקעו כף הרעו  
 לאלהים בקול רנה: יי ביהוה עליון  
 נורא מלך גדול על כל הארץ: יי ידבר  
 עמים תחתינו ולמים תחת רגלינו:

בנדרא: יי פסקו כן  
 כדקא וידעון ארום אנא  
 יי רקא בעממיא קמא על  
 יהבי ארעא: יי מימרא  
 דיי צבאות קסעדנא  
 תקוף קמא אלהי  
 דיעקב רעל מין:  
 א לשקחא על ידיהון  
 דבני קרח הושבחהא:  
 ב קל עמייא תקעו יקא  
 כהדוא וביבו קדם יי  
 בקול תושבחהא:  
 י ארום יי עלאה דחילא  
 קלך רב על כל ארעא:  
 ד יקטל עמייא במוחא  
 חלופנא ואוקמא יכבוש

רשי ידבר . שנת מן מכות יא :

רדק

אף או כמשמעו כמו שנאמר אש וגופרית אכסור עליו ועל אנפיהו  
 (יא) הרפו . הוא דברי השם אל האומות הרפוממעשים רעים  
 ודעו כי אני אלהים והיכולת בידו לחקוק ולהשפיל: ארום  
 בגוים . עתה ארחיב את בגוים בכל הארץ . כי ידע עתה על  
 הבורנו: (יב) ה' צבאות . יא ואיסור ישראל ה' צבאות עמנו  
 שהצילנו מיד העמים: (ג) למנצח . גם זה המזמור לימות  
 המשיח אחר כליחתו בגו ומנו: (ד) כל . אוקריום ישראל כל  
 העמים יתקעו כף ושכרו עמנו כי כבר ידעתם כי הוא אלהים  
 וחוא חבליך על כל הארץ: (ג) כי . הוא על כל והכל החת יד  
 והוא נורא: (ד) ידבר . יתגב כלי נדבם מקצת הארץ אל

באש . רוכבי מלחמה העובדים כוכבים ומזלות:  
 (יא) הרפו . עלמכם כל הגוים מעכו"ם מלנח עוד על  
 ירושלים ודעו כי אנכי אלהים . שמעשה נכס דין:  
 ארום בגוים . אחרומם בנקמתי אשר אטעה בנותם  
 הגוים (כ"א):  
 מז (ב) הקעו כף . ההפרכו יחד זה עם זה להרוע  
 לאלהים בקול רנה: (ד) ידבר עמים ההחנינו  
 יתן דבר בעכו"ם אבת נכסיו להיות המחו מהקרת

אבן עזרא

והעגלות שיבואו בהם כלי הנשק או מוון הלחמי': (יא) הרפו,  
 דברי השם שחמר לחומות העולם טרם שבו קמת: (יב) ד'  
 צבאות . ואין פחד ממלחמות אחרי כן כי נשכחו:  
 מז (ב) למנצח לבני קרח . זה המזמור לימות המשיח  
 ורבי משה אמר כי בבבל נאמר וי"א כי בימי דוד  
 בהעלותם הארון והעד עלה אליהם בהרומם ולינו נכון  
 צעבור יבחר לנו את נהלתנו והמפרש זה השיב זה רמז  
 להר המוריה כי לא יודע כלום נאמר זה המזמור: (ג) כל . כל  
 אש על ימי דוד יהיו כל העמים שהיו תחתיו דוד ואש על  
 ימי המשיח כמשמעו והוא הנכון: (ג) כי . זה הוא קול הרנה  
 כמזמור ותעבור הרנס: (ד) ידבר . יתגב כעדר בתוך

יח מורס נקד ויורנו את אשר נדבר . וטיון מה שכתמתי במזמור  
 מצודה דוד

סעלחמס . (יא) הרפו . מנחה הכפו ידכם מלהחיק במלחמה  
 ודשו שאלכי אליהם והכל שני ודכי ליתקם למי שהלכ: ארום . ארום  
 אפי כס ומנח כל בגוים וכל כס ומנח בכל ליתמה למי שיש  
 בעמיי: (יב) ה' צבאות . אז יהיה כי עמנו ולאלהי יעקב יהיה  
 לנו למנצח עד עולם: מז (ג) תקעו כף . שמוח כמתי יתקן ה' על  
 כל הארץ: (ג) כי ה' וגו' . כי לא ידעו מהו פליין מול וגו' ר"ל שהוא

מנחת שי

כחיו מעטלות ה' הוא לים לעממי' חרד דמכיו אליהם כדאי סק  
 דמחמיין אלריכ ולים דמחמיין ומלל מני לים כסדיהו שנת מיס  
 דמחוייכו כתיבין אליהם וזו היא סללי רליה גזולה שחין פליס  
 מנחה . גם הלום רליתי אחר כחיי שרשים כתיבתי ד כמפוקס  
 שכתוב בשרשים שאלנו בדרום שרש פלג לכו ורלו מעטלות אליהם  
 כחוד שם לכו חזו מעטלות אליהם . וכן כמסר בעל הלבוש שדרכו  
 להפיק דברי השרשים כחוד כן רלו מיי ושמחתי שזו מנחא  
 בעלמי שרשישי כדכוסים היה מחוקן ומחלמו ומתמוח שמהמסי'י  
 לטי סעללו כחוד מעטלות אליהם ומשכו שרשים כסוסין כין חזו יען  
 רלו ותקנו לטי דעמס לכו ורלו וכמסת שרשים כתיבתי די ובעל  
 לשון מלחמה כתיבתי כי הוא שוב עם נרסח דר'ק כתיבתי מליס .  
 ואף על פי שתיי דלוי להכניס עמנו בין מחלוקה כדאוס ככתב  
 סקודס וכל שכן כשנתו הקדושים לא יכולתי להכריז ודלויס אשד  
 חלו פני למחוד להם מה שמלחמתי לא זמ וחס יבחרו הסוב כתיבתי  
 ואם כתיבתי ימינו וז' הסוב וכבר צדתינו ויילנו ומנחמתי מד

מצורת ציון

חוקן וכתיבתי: (א) הרפו . מנחין רמין:  
 מז (ג) תקעו כף . ענין כמות קף אל קף לשמח וכן תקעו קף  
 עליון (מחוסנ'): (ד) ידבר . יתגב כמו וכמו ככשים כדכרס  
 : (שמיס'י):

פירוש ע"מ

מלך חקמה נאם ער פאר ברענין אין פיער: (יא) אונ  
 דם טונם טאם זאנין הרפו לאומ אפ פון צו קיפן אוף  
 ירושלים דיעו פי אנכי אלהים אונ ויירקם דם איה בין  
 גאט ארום בגוים איה וועל ווערין דער הובין צווישין  
 פעלקער ארום באין איה וועל ווערין דר הובין אוף  
 דער גאנצער וועלט: (יב) ה' צבאות קסנו גאט דער  
 האר איבער אלע תיולות וועט זיין מיט אונז שגנב  
 לוי ער וועט זיין איין שטארקייט צו אונז אפי יקב  
 מלי ער איז דר גאט פון יעקב ביו אייביג:

ולאמים

יִבְחַרְלֵנוּ אֶת־נַחֲלָתְנוּ אֶת־גְּאוֹן יַעֲקֹב  
 אֲשֶׁר־אָהַב סֵלָה: יַעֲלֶה אֱלֹהִים  
 בַּתְרוּעָה יְהוָה בְּקוֹל שׁוֹפָר: יִזְמְרוּ  
 אֱלֹהִים זִמְרוּ זִמְרוּ לְמַלְכֵנוּ זִמְרוּ: הַכִּי  
 מֶלֶךְ כְּלֵי־הָאָרֶץ אֱלֹהִים זִמְרוּ מִשְׁבִּיר: <sup>ט</sup>  
 מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל־גּוֹיִם אֱלֹהִים יֵשֶׁב  
 עַל־כִּפֵּא קִדְשׁוֹ: יְנַדְּבֵי עַמִּים וְנִאֲכַפּוּ

החות ורגלנא: ה ירשי  
 קנא קסרת ית  
 אחסנא קנא ית בית  
 מקדשא דיעקב דרחם  
 לעלמין: ו יתעלי יי  
 בקבא יי בקל שופרא:  
 ו שבחו קדם יי שבחו  
 שבחו למלכנא שבחו:  
 ח ארום מלך פל והכי  
 ארעא יי שבחו דרכוי  
 בשבא קבא: ט סלך  
 יי על עמאי יי והיב על  
 פוך סיה דקודשיה:  
 י דבני עמאי אהפנשו

ה"א עלה פקיה ספר כג: זמרו לאלהים: ליה לב: מלך הארץ (דכחות ית ר"ס): ודבני עמאי: פוקה מט עמיה: ג:  
 רר"ק סגול בלא בקה רש"י

זכס ואלו נלוים כענין שנאמר ונחתי כפרך מגרים ונז'  
 (ישעיה מ"ג) ונחנס חכר ידכר ל' הנהגה: (ה) יבחר  
 לנו ונז' ויהיונו לחוכה ואז יתעלה בתרועה וקול  
 שופר שנתקע לפניו כשיר על עולות וזבחי שלמים ונאמר  
 זמרו לאלהים ונז': (ט) מלך אלהים על גוים. כך  
 יאמרו הכל: ישב על כסא קדשו. עכשיו הכסא שלם  
 והגדולה ניכרת ויגידו כי נאספו לעירו: (י) נדיבי עמים.

ירושלים: (ה) יבחר. כה שהיה מקדם שלנו עתה גם כן בחר  
 אותה לנו והשבנו אליה והארץ הזאת היא גאוני יעקב והפארתם  
 כי בו יהפארו על כל הגוים: את גאונו. את זה נקיד מגיל  
 ודא כבאריך בלא בוקפ כנרנב: אשר אהב. היקום הנה  
 אהבי האל והוא ירושלים: (ו) עלת אלהים. יאכרו ישראל  
 כששירו לאלה עלת אלהים בתרועה כלומר עתה נתעלה עד הכל:  
 (ז) זכרו אלהים. כמו לאלהים. וכפל זכרו לחוק. ואמר  
 למסכנו. כי עתה בנו נתיחד שבו בעולם ויהיו מלכנו אבל  
 ביה יהוה יתיה מלך על כל הארץ: (ח) משביר. כל משכיל  
 בין בישראל בין באומות העולם יזכרו לאל יתברך. אע"פ  
 שלכל העמים אשר כל העמים הקטן קב בין משכילים ושאנם  
 משכילים עליהם. עד עתה בלך אלהים על ישראל לזרם אבל עתה בלך על כל הגוים.  
 וישב על כסא קדשו כמו מלך על כסאו והכל התהוה: (י) נדיבי. הנדולים אשר בכל עם ועם יהיו נאספים עם אלהי אברהם כי  
 כנצרת שי

ושאנם משכילים מיס הקיפת רכף ונשיאת הקול ברנח שול לכך אדם  
 אבל לחבר ש"י ויבחה אינו אלא לבישולים: (ט) בלך. עד עתה בלך אלהים על ישראל לזרם אבל עתה בלך על כל הגוים.  
 וישב על כסא קדשו כמו מלך על כסאו והכל התהוה: (י) נדיבי. הנדולים אשר בכל עם ועם יהיו נאספים עם אלהי אברהם כי

אבן עזרא

הדבר והעטם הוא מלך על כל הארץ והנה הכל בידו:  
 (ה) יבחר. אם כבכל או על ימי המשיח ישוב ישראל אל  
 נחלתם: (ו) עלה. על ארון שננו שיעלה ויראה ויחמרים  
 אמרו העטס כי השם יוסף העמים תחתיו ועת שרעו  
 עליהם בחזירות וקול שופר השם יעלה ממנו ע"כ קראו  
 עלייו: (ז) זכרו. העטס זמרו והם יעלה ממנו ע"כ קראו  
 בשקול דעת הלב ולמלכו שמוע לנו לזכרו כשכון כבודו  
 עמנו: (ח) כי. כעבור שהזכיר למלכו אמר כי מלך על  
 כל הארץ: זכרו. זה כל משכיל: (ט) פעמים  
 רבות בדרות שבעור הראה השם ומלכותו מלך. פעמים  
 וזה עטם יב על כסא קדשו או ככה יאמר בדור המשיח על כי יאספו: (י) נדיבי. הנכבדים

מצודת דוד

ומנו אל יושלים להם חוסם החיטו: (ה) יבחר לנו. ר"ל  
 יהיה לנו את נחלתנו ונצטר חוקה לנו לזכר כה כפלה: את גאונו  
 יתעלה ויתרומם: אלמים הרגומים כי יתקנו על הקרנות: ו בקול  
 כמלחט שזותם: (ז) זכרו אלהים. זמרו לאלהים: זמרו. ככל  
 (ט) על כסא קדשו. להלכות מעלתו על כל: (י) נדיבי עמים.

(ה) את גאונו. זכו למר מן ג' אה קיוד סגול ומכאן כנא מקב דר"ק  
 ובסודת כחן ומכלו ג' וטע"ס נלויט סוף ס"י מ"א: (ח) כי מלך על  
 הארץ. כס"ח י' ונדקוס ין כתיב על כ' כל הארץ ואף כספא ח' ין  
 מספד: י' נכסח כהשקוה טס מלח על ו' וטע"ס נערה גס דקוס  
 טס מוילי' אה נכסח בלו ט"ח ט' ו' וק' הוא כנמלך נתיב וכן  
 להל' מס' י' עורא ודק"א ופין להכרטי זה מנה שמללנו כמ"ג:  
 ז' ל' כל הארץ וכל העולם דנוחל ער מן ג' על הארץ וס' ויקרל  
 ריב על הארץ. כי כנכס שמים ער מן ג' ולגורו ס' כתיב על  
 ער הארץ דהס' לא מטר רק הכסו דכתיב ככו מלח על סמוך  
 נעלמ' ספ"א ל' אית כתיבון מלח לו לא אלה כל הארץ להל' קדים  
 לכו מלח על כל מייבי ככו מרד דטובא איתן: (ט) ישב על כסא.  
 סוף מלך קדשו: (י) נאספו. כדכס הספדים האלף"ק כס' סגול:

מטמט ונקמה כגוים. וזה עטם יב על כסא קדשו או ככה יאמר בדור המשיח על כי יאספו: (י) נדיבי. הנכבדים

מצודת ציון

(ה) גאונו. משלש גאים ושלמות: (ז) נדיבי. ענין ויהקן כממנו:  
 יעקב. זה בית המקדש אשר הוסיפו לו לעולם: (י) עלה. ה' א'  
 שער. מוסב על טלה לומר טלה ה' בקול שופר וכפל הדבר  
 סדר כהחמתו: (ח) זכרו משכיל. זמרו זמל העטוי בהשכ':

פז"ש ע"ט  
 ולאומים תחת רגלינו אונ די פלעקער טוט ער אונקער  
 אונקערע פים: (ה) יבחר לנו את נחלתנו עד וועלט אום  
 דער וויילן צו אונז אונקערע נחלה דאס איז ארץ  
 ישראל און וועט אונז ישראל קרענגני אהין את גאונו  
 יעקב אשר אהב קלה אונ אוך רס הער שאפט פון יעקב  
 וואס ער האט ליב ביה אייביג דאס איז דער בית  
 המקדש דס וועט ער אוך אום דר וויילן און וועט  
 אים בויען צו אונז: (ו) און דענקט מאל עלה אלהים  
 בהרעה וועט גאט ווערן דר הובין מיט שאלונג ה'  
 בקל שופר גיב יעב ווערן דר הובין מיט גיין קול

פון איין שופר וום מיר ישראל ווערן דענקט מאל  
 בלאזין איין שיר פון די קרבנות: (ז) און און ווערן  
 מיר י' גיין איינר צום אנדערין זכרו אלהים זכרו לוקב  
 גאט און לוקב זכרו לפלני זכרו לוקב צו אונז קלה  
 לוקב: (ח) כי מלך על הארץ אלהים דען גאט איז איין  
 מלך איפקער דער גאנצער וועלט מירי משכיל לוקב  
 אים מיט איין זכר וום ער הייקט משכיל: (ט) און  
 און ווערן אלע קענטשין זאנרן בלך אלהים על גוים  
 גאט הט גיקינגט איפקער די פלעקער איהים ישב על  
 כסא קדשו גאט איז געקען און גיין ביי רינגע שופר:

עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָם כִּי לֹאֲלֹהִים מִנִּי־  
 אֶרֶץ מֵאֵד נִעְלָה: מַח \* שִׁיר מִזְמוֹר  
 לְבִנְיָקִיָּח: י גְּדוֹל יְהוָה וּמְהִלֵּל מֵאֵד  
 בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ תִרְיָקְדָשׁוּ: יִפְהַנּוֹף  
 מְשׁוֹשׁ כְּלֵהָאֶרֶץ תִּרְצִיּוֹן יִרְכְּתֵי צִפּוֹן

ת"א לני קח, זכר חמדי מוח: גדול ה' כי לא סמך לנ זכר ויקרא: יספ נוף, ר"ס זכר ויבט ויקח:

צמקיא די פהקנין  
 לאקרא דאברהם ארום  
 קדם יי תריטי ארעא  
 לחרא אתעלא:  
 א שירא ויהושפטא  
 על ייהוה דבני קח:  
 י רכ יי וישע לחרא  
 בירו שלם קרא  
 דאלקא ובטור בית  
 מקדשיה: גשפיר הוף  
 חקא קרות פל יקבי

רטי

סתגלדנו פלמס לעקח על קדושת שמו: עם אלהי  
 אברהם, שמה גיבג לב הרשעון תחלה לגרים עתה  
 טעם, כי לאלהים בנינו ארץ, ויכולת צדו להיות  
 למנו על כל הטועים בו:

מח (ב) בעיר אלהינו, לעתיד לבא כשיבנה את  
 עירו יהיה בשבילה גדול ומהולל: (ג) יפה

נוף, עיר שהוא נוף יפה לשון נוף של חילן, דבר אחר כלת של יוסי שכן קורין בזכרי הים לכלה נפשי ומנחם  
 הכרו כמו שלשת הנפוח (אושע י"ז) (ר"ל שפירש שם פליכס כמ"ש רש"י שם קונטרס י"ה בל"ז קאנערע"ס  
 בל"ח גענענד, לנאכטאפט, וכן פירש"י יהושע י"ח ג') אבל דונט פתר אותו לשון נוף של חילן, ונקרא הר ליון יפה  
 נוף כי הוא (בשם תרנוח וינתן מהר"ו) הר הזיתים (סא"ח): מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ, ומה הוא מְשׁוֹשׁ ירכתי נפון (אנלג"ס  
 אבן עזרא

מעמים וטעם אלהי אברהם להיות עם לאל אברהם והזכירו  
 בעבור הנפש ששמה בתוך וקרא בכל מקום בשם ה': מני  
 ארץ, הם המליכס כמו לה' מנינו או יהיה השם לעיני  
 להפריש בין שיר מזמור למזמור שיר כמו מהר החלמים מחלמים נור: (ג) גְּדוֹל ה' וּמְהִלֵּל מֵאֵד, גדול זה המזמור  
 להזכירו שמה ירושלם: (ג) יפה נוף, מחוץ שלשת הגפת על משקל אשר זורה ברחת ולהיותו סעיף או מתנוסס לון

מצודת דוד

סדייזס שבכל העמים יהיו תהפסי לארץ ישראל ומוזי ומפרש  
 ששם עם אלהי אברהם שכל העמים כנדי"י מול האמונות: מבני  
 ארץ, הם השמים וממליכס כשם למנו ולחיות להפשי כח, ור"ל  
 כל שרי האמונות ובלתיכס כשם לאלים וכילו לכולהו את ישראל  
 מתחת ידיכס ולכתיכס אל ארלם: מאד נעלה

מח (ב) בעיר אלהינו, רכע לומר כשמפרש שריהו בירושלים

פירוש ע"מ

(ו) גְּדִיבֵי עֲמִים נֶאֱסָפוּ דִּי פֶּלְקָעֵר וְנוֹס הָאֶקֶן יוֹךְ קַנְדָּב  
 גִּיּוֹעֵן צוֹ אוֹם גִּיבְרָאֲכֵם וְנִיעֵרִין אוֹיִף קִירוֹשׁ הַשָּׁם  
 דִּי זַעֲנֵן הֵינְתֵם אִיִּין גִּיּוֹמִילֵם גִּיּוֹאֲרִין אִיִּין וִייעֵר  
 לְאִנְדֵּר עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם דָּם אִיִּין דָּם פֶּלְאֵק פּוֹן אֲבֹרָתָם  
 וְנוֹס עֵר אִיִּין גִּיּוֹעֵן דֵּר עֲרֵשְׁמֵעֵר גְּדִיבֵי לָב צוֹ קַנְדִּיר  
 יוֹךְ זִיִּין אֹנֵן הֵינְתֵם אִיִּין גִּיּוֹאֲוֹסֵם גִּיּוֹאֲרִין כִּי לֹאֲלֹהִים  
 כִּנְיֵי אֶרֶץ דָּם צוֹ נֶאֱמֵר אִיִּין דָּם בְּשִׁיעֻבָּג פּוֹן דֵּר עֲרֵד  
 פְּלוֹמֵר עֵר הָאֵם יִכְלֹתָ צוֹ בִּאֲשִׁרְיִין אוֹיִף אֶלְעֵ דִי  
 וְנוֹס פֵּר וִיבְעֵרִין יוֹךְ אִיִּין אִיִּים כִּיָּר נִעְלָה עֵר אִיִּין וִייעֵר  
 דֵּר עֵר הוֹבִינ:

מח (א) שיר סומד קבני קח דם איו איין גיואנג פון  
 לוב צו די בני קרח: (ב) אונ אוז נאגין זיי  
 גדול ה' ומהלל מאד נאם איו ויער גירויקט אונ  
 גילויקט בעיר אלהינו הר קדש אין דער שקאט פון  
 אנקער נאם דם איו ורושלים אונ אוף זיין הייליגין  
 בארן ונאם דער בית המקדש וועט אוף אים שמיין  
 בויען זיין שקאט אונ זיין בית המקדש: (ג) אונ זי  
 צווייגן משה כי הארץ הר ציון איין פרייד צו דער נאנצן

רד"ק

הוא חרדיש שבו בעולם תחלת כבו שאוחר ויקרא שם אברם  
 בשם ה' כי לאלהים יבראו פנינו ארץ, והם הגדולי והמלכי:  
 נעלה, ביום ההוא יהיה מאד נעלה על הכל: (ב) שיר, גם זה  
 המזמור לימות המשיח וזכר שבח ירושלים: (ג) גְּדוֹל ה'  
 בעיר אלהינו, כי שם יבדלוהו כל בשר: (ג) יפה, הר ציון הוא  
 יפה המצוה כלומר אין בכל המצוה כמותו, ונוף, פירושו סודות  
 וארובי אבי ד"ל פירוש כי ידוע הוא כי הייסוב נחלק לשבעת

נוף, עיר שהוא נוף יפה לשון נוף של חילן, דבר אחר כלת של יוסי שכן קורין בזכרי הים לכלה נפשי ומנחם  
 הכרו כמו שלשת הנפוח (אושע י"ז) (ר"ל שפירש שם פליכס כמ"ש רש"י שם קונטרס י"ה בל"ז קאנערע"ס  
 בל"ח גענענד, לנאכטאפט, וכן פירש"י יהושע י"ח ג') אבל דונט פתר אותו לשון נוף של חילן, ונקרא הר ליון יפה  
 נוף כי הוא (בשם תרנוח וינתן מהר"ו) הר הזיתים (סא"ח): מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ, ומה הוא מְשׁוֹשׁ ירכתי נפון (אנלג"ס  
 מנחת שי

מח (ג) גדול ה' ומהלל מאד, י"ס י' ומהלל בשני גלגלים:

מח (ב) בעיר אלהינו, רכע לומר כשמפרש שריהו בירושלים

מצודת ציון

עגדה, מלכין עליו ופכה וסכעם:  
 מח (ג) נוף, מחוץ כמו שלשת הגפת (יסוסע י"ז): מְשׁוֹשׁ, כלם  
 שמתים כדמוס מן תפלתו: ירכתי, ענין לר כיך

כוח מאוד מעולה וממוסם וכל אשר יחסן יעס:  
 סר קדשו או הוא גדול ומסולל כפי י"ז: (ג) יפוח נוף, מחוץ

לקוטי יקרים

(י) גְּדִיבֵי עֲמִים נֶאֱסָפוּ וְגַר... דֵּר עֵר מִרְשָׁע שְׂרִיבֵם עִם הָאֵם  
 אֶמְאֵהֵל גִּיבְרָאֲכֵי רַבִּי אֶלְעֵזֵר אֹנֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹנֵן רַבִּין  
 בְּסִילְאֵל זַעֲנֵן גִּיּוֹעֵן אִיִּין רִיבֵם אֹנֵן אֶשֶׁר פּוֹן סִלְקָה הִם אוֹיִבֵם רִישִׁין  
 פּוֹן אִיבֵם בִּיז דְרִישִׁיבֵם סַעֵן וְעַם אִיִּין יוֹד גִּיבֵם זִיִּין אוֹיִף דֵּר  
 וְעֵלֵם, דֵּר עֵר אִיִּין גִּיּוֹעֵן אֶשְׂרֹפֵעֵר אִיִּין עֵר זַעֲנָאֲנֵן צוֹ דִּיא  
 רַבִּי רַבִּינֵם אֹנֵן הָאֵם זִי דֵּר צִיִּילֵם פּוֹן דִּיא גְּרָה, הָאֲבִין יִיא  
 רַבִּינֵי זַעֲנָם גְּדוֹסֵם צַעֵר, הָאֵם דֵּר עֵר שֵׁר גִּיּוֹעֵן צוֹ דִּי רַבִּינֵם  
 אִיִּין וְאֵלֵם אִיִּין גִּיבֵם קַצֵּעֵר זִיִּין פּוֹן הֵינְתֵם בִּיז דְרִישִׁיבֵם סַעֵן וְעַם  
 הַקְּבִיָּה סִיבֵם אִיִּין סִיחֹן נֹסִים, עִם אִיִּין אֲנִיעֵם גִּיבְרָאֲנֵן סִיחָה  
 אֹנֵן צוֹאֲנָצִיב סַעֵן דֵּר שֵׁר דֵּר צִיִּילֵם זִיִּין וְיִיבֵם זִיִּין גְּרָה  
 הֵם דָּם וְיִיבֵם צוֹ אִיִּים גִּיבְרָאֲנֵן אִיִּין דְרָקֵם שֵׁרִין אֲנִיעֵם גִּיבְרָאֲנֵן  
 זַיִּקָּה אֹנֵן צוֹאֲנָצִיב סַעֵן, הֵם דֵּר עֵר צוֹ אִיִּין גִּיבְרָאֲנֵם עִם אִיִּין  
 נֶאֶךְ צִיִּים פִּיחָם סַעֵן, זִיא אִיִּין גִּיּוֹעֵן קִרְיֵעֵר פּוֹן אִיִּים, זִיא יִיא  
 גִּיבְרָאֲנֵם צוֹא אִיִּים דִּיא הָאֵם דְרָקֵם אֲמִינְעֵרִי שְׁלִיגֵן אִיִּין דֵּעֵם  
 פִּינְעֵרִי וְעַסְרֵם גִּיבְרָאֲנֵן וְעַם סִיחֹן וְעַם בְּסֵל וְעִרִין דִּי גְרָה, גִּיבֵל אִיִּין  
 רִיבֵם אִיִּין גִּיּוֹעֵן אֶמְהַנֵּן אִז פִּעֵן הָאֵם גוֹר גִּיּוֹעֵן אֲנִיעֵר אֹנֵן  
 אִיִּיעֵר פּוֹן דִּי שְׂרִיבֵם אִיִּין גִּיבְרָאֲנֵן אִיִּיעֵר דִּי גְרָה הָאֵם יִיךְ  
 אֲנִיעֵרִיבִין אִיִּין בְּסֵל גִּיּוֹאֲרִין דִּיא וְיִיעֵר, דֵּר עֵר הָאֵם אֹוִיא

פלומר קען וועט אים לובין דר פאר ווס ער, ועמ  
 איו אוז איין שקאט דאס זיא איו יפה נוף איין שיינע  
 וועלט איו דר בארג פון ציון ירכתי צפון דר זייט פון  
 צפון

# תהלים מה

## תרגום

קָרִית מֶלֶךְ רַב: יֵאלֹהִים בְּאַרְמוֹתֶיהָ  
 נֹדַע לְמִשְׁנֵב: הַכִּי־הִנֵּה הַמֶּלֶכִים  
 נֹעֲדוּ עִבְרוּ יַחְדָּו: יִהְיֶה רֵאשִׁית תְּמֹהוֹ  
 נִבְהָלוּ נַחְפוּזִי: יִרְעֵדָה אֲחוֹתָם שֵׁם  
 חֵיל פְּיוֹלָדָה: הַכִּי־בְרוּחַ קָדִים תִּשְׁבֹּר  
 אֲחֻדְמִינֵן בְּפִן רִמְיָא הִיף אִמָּא וְרִיבָה: הַכִּי־בְקִידוּם סְקִיף פְּאִשָּׁא  
 רש"י בחגגה חסף רד"ק

חלקים והחלקים האלה נקראו בשלשן הקודש נופים וכל ערבי אוקליבים אמר כי כל האדם שצא מן ארץ ארץ ארץ ויהיה בהשגות הארץ וארץ של ארץ ישראל כל שכן ארץ ירושלים היה יפה נוף והיה מושב כל הארץ כי אפילו היו באים שם חולים היו בהרפאים כי אוריה מכוון ופוס: הר ציון ירכתי צפון: כי ציון בצפון ירושלים: קרית כללך רב: כללך גדול. ודא דוד או אמר רב על שלך הכשית: (ד) אלהים בארמונותיה. ערים חזקים כבנין ונבונים להשגב שם אבל ארמונות ירושלים החזק שלהם טוב מזה כי אלהים נודע בהם שהיא למשגב לכל הבקשים להשגב בו: (ה) נועדו. הקין בש"ס אצל פ' שהיא בארמונותיה. אמר הרמב"ם כי אלהים בירושלים להשגב כי המלכים נודעו שם עם נוג ויבנתו להלכה בירושלים ועברו בה יחדיו: (ו) המה. כאשר ראו נפלאות האל יתברך. ונברתו המה ונבהלו ונחפזו: (ז) רעדה. הוא לשון פורענות שהיא חושבים להרונ הרב שם האהום רעדה וחיל כיוצא ויפלו שם כלם חללים: (ח) ברוח. כאלו הוכי ברוח קדים עזת שהשגבר אגות הרשיש. ואמר הרמב"ם כי היא היתה אבן

**עורא**  
 לו טעם: הר ציון. כלטון ירושלים: מלך רב. גדול כמו על כל רב בימיו והוא דוד קרית הנה דוד: (ד) אלהים. הטעם הע"ס שיצ לו ארמונות רבות השם הוא משגבה וככר

**מצודה ציון**  
 סוף סוף לכל היום: קרית. מלכות קדים ועיר: רב. גדול: (ד) בארמונותיה. מלכות המלכות (ה) נועדו. ענין הוסיפה כמו: חמו כל נועדו (עומם ס"ו) נחפזו. נחפזו מענין ובהלה: (ז) רעדה. פחד. חיל. מהלכה: (ח) אגיות. פטיועם: ראו. המש כאלה ראו סלטים בלחמיותה כן תמחו וגו':

**לקוטי יקרים**  
 גִּיבְאָהוּ. גר האם אָמָא נְשִׁימְעָהּ דָּאָם פִּינְעֵרִיל אִנּוּ אִין גִּיבְאָהוּ. די נכנים האבין ניהקרים אדם אין גיעוין אציה פון דעם גויים פון שר. וענין וי געאנגען צו איר וייה נאלין איר נאנגען און פרייסען. דיא נכנים האבין גיבאיה איער צום אבא פון אשאר נאם דיא שוף און אעיק געאנגען אן אָנְאָה וייה האבין געמינס אשאר דער דערק און אציק געאנגען פון דער ניקלם און האם זיך גע געפילת האם דאם וייה פון שר צו וי גיבאיה איר וייה ויאם איר פיינס. וארנס דיא דיא שוף האם גיבאיה דאם אָנְאָה. כיון פאן האם זיך געפילת. וי און אציק געאנגען איר דיא אַנְשֵׁרע שטוב און האם אציק געברענגט אָנְשֵׁרע ויאם אן איר און געלענד די ניקלם ויאם דער אָנְשֵׁרע פון און פילגאך מיט בליס. האבן דיא נכין איר אים גיבאיה דאם פוסק נדוים מיט נאספ. דיא גיסע מיטשעין פון די פיעקער זענין פארנומיילס גיווארן צו עיקם טרא. עס אלימ אַרְבָּה. וי האבין זיך בהקשם צו דעם פאליק ויאם דיען דעם נאם פון אַרְבָּה. ויאם ער אין גיעוין דער גרשעך ויאם האם זיך פל גיעוין

כִּי־הִנֵּה הַכִּי־בְרוּחַ קָדִים תִּשְׁבֹּר  
 אִין דְּעַר וויגט ווי אִין גִּיבְעֵרִין: (ח) ברוח  
 אִין דְּעַר וויגט ווי נאָם ווערט גִּיבְאַלֵּט מיט אים פִּן די רשעים מיט דעם וויגט מוסטו נאָם צו קרעכין  
 דיא

אֲלֵפִיָּא דְּפִרְסִים :  
 ׀ יִמְרוּן גְּבִי יִשְׂרָאֵל  
 הִיךְ מַה דִּי שְׁמַעְנָא  
 הִיכְנָא מִינָא בְּקִרְתָּא  
 דְּבֵי זְבָאוּחַ בְּקִרְתָּא  
 דְּאַלְהָנָא וְיִשְׁכַּלְלִיקָהּ  
 עַד עַלְמֵי עַלְמִין :  
 י אֲשׁוּינָא וְיִ כּוּרְקָה  
 בְּמִצֵּי עוֹת הִיבְלָהּ :  
 י׃ הִיךְ פְּשִׁיבָה וְיִ הִיבְדִין  
 הַוּשְׁבַתְתָּהּ עַל מִפְּי  
 אֲרָעָא זְרַקְתָּא מִלְּיָא  
 וְיִמִּינָהּ : י׃ יִבְיָדִי טוֹר  
 צִיּוֹן יִבְנֶען בְּהוּשְׁבָחוֹן  
 קְנִישְׁתָּא רְבִית יְהוּדָה  
 קְסוּלָה דִּיקָה : י׃ אֲקִיפוּ  
 צִיּוֹן יְבוֹעֵן וְנַחְרֵי עַלְהָ

אֲנִיּוֹת תְּרִשִׁישׁ : ׀ פֶּאֶשֶׁר שְׁמַעְנֵנוּ וּפֶן  
 רֵאִינוּ בְּעִיר יְהוָה צְבָאוֹת בְּעִיר  
 אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנָה עַד עוֹלָם  
 סִלָּה : י׃ דְּמִינוּ אֱלֹהִים חֲסֵדְךָ בְּקִרְבִּי  
 הַיְבַלְךָ : י׃ כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים בְּנִי תִהְלַתְךָ  
 עַל קְצוֹי אֶרֶץ צְדָק מִלְּאָה יִמִּינְךָ :  
 י׃ יִשְׁמַח הֲרִצִּיּוֹן תִּגְלָנָה בְּנוֹת יְהוּדָה  
 לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ : י׃ סְבוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ

ה"א זכר שטתו . ערוזין ה' : סגול באחוח ספרו

רשי

סכך כלב ימים (יהוקל ט"ו) כרוח קדים חסילס לפני  
 אויב (ירמיה י"ח) : אניות תרשיש . הס שכיני נור  
 היא אפריקה ומלחם היא : (מ) כאשר שביענו .  
 הנחמות מפי הנביאים בן ראוי : (י) דמינו אלהים  
 חסדך . הניבא חוז ומתפלל להקב"ה ואומר דמינו  
 וקויתו אל חסדך לראות תשועתך ו' בקרב היכל . ומנחם  
 פתר אותו לשון מהשנה כמו אל הדמי כפסך (חסה  
 ד') : (יא) בישך אלהים : תהלהך . כאשר שמך גדול  
 בן תהלתך גדול כפי כל : (יב) תגלנה בנות יהודה .  
 כל שחר ערי יהודה הם לגיון לבנות כמו וילכוד את קנת  
 ואת נוחיה (כמדבר ל"ב) : למען משפטיך . שתעשה  
 דין בנחמות : (יג) סובו ציון . אתם הנוטים אותה :

אבן עזרא

דמה החיל טלחוס כמו רוח קדים בהיותו ציס שסכר  
 האניות : (ט) כאשר . או יאמרו ישראל בדרך נבואה  
 לשוכם אל ירושלים : (י) דמינו . או יאמרו ישראל הוינו  
 מחשבים בלבנו ומדמים חסדך שהוא מלא היכלך או בהיותך

מצודה רוד

כס תכר לח הלכיות של חיל נוג הכלים דרך ים תרשים :  
 (ט) כאשר שמענו . את הכתרים מפי הנביאים בן רליוו לוחם  
 בעיר ה' שחם אלהינו : יכוננה . את ירושלים ויבן להיות עומדה  
 סומלנו תחו על חסדך אבן מלחם בקרב היכלך : (יא) בשמך . כמו שמך מוכה טלחוס ומשל כלל בן סמליו להלל לוחך כוס  
 על קומו האלך : צדק . טע כי היכלך בידך לא מלח כשפך אף כי אם בזקק : (יב) למען משפטיך . למען תעשה נחיל נוג :  
 (יג) סובו ציון . ורלו השפחתה : ספרו בתגליה . ומלכו על כרכי טעם :

פירוש ע"מ

די שיפין פון דעם ים תרשיש : (מ) פאשר שפענו בן  
 ראינו אזוי ווי מיר האבין גיהעקט נחמות פון דיא  
 נביאים אזוי האבין מיר גיזעהען גידי הי צבאות אין  
 דר שקמט פון נאט דר האר איבער אלע היילות  
 גידי אלהינו אין אונזער אטמס שקמט אלהים יכוננה ער  
 עתם קר נאט זאל ארן ברייטער די שקמט ויא זאל  
 שפטיין אויף איהר ארם ביו אייביג אונ אייביג :  
 (ו) דאס קעט דר נביא נאט אונ זאגט דמינו אלהים  
 חסדך מיר האבין נאט צו דיין חסד צוא זעהען דיין  
 היילך במקרב היכלך אין דיין פאלץ : (יא) כשפך אלהים  
 בן ההלחך אזוי זיי דיין נאמען איז גרום דוא נאט אזוי

רדק

מבוא לספיות : (ס) כאשר . ואמרו ישראל ביום ההוא כאשר  
 שכננו הנביאים שנתבאר על כפלת נוג וכנוג בן ראינו בעד  
 די צבאות . ואבך צבאות . כי הוא אדון צבאות מעלת צבאות  
 מסה : ואבך עוד בעיר אלהינו . כי הוא אלהינו ושושמינו פן  
 הגוים העצומים . וכמו שהצילה וחיבתנו על יכוננה ער עולם :  
 (י) דמינו . חשבנו בלבנו בהלחם עלינו . חסדך שהוא חסד  
 גדול ושושמינו ריל על הכבוד השוכן בחיכל . שהוא חסד גדול  
 לישראל : (יא) כשכך . כמו שהיה שסך בפי הנביאים  
 התיבנאים העתידות כי הוא היום על קצות הארץ כשראו  
 שנתקיימו יהיו משבחים לשמך ואומרים צדק מלאה ימינך .  
 וארץ . בסג"ל באנתחא : (יב) ישמח . ביום הישיעה ישמח  
 חר ציון דרך משל או יהיה גם כן פירשו ישמחו שוכני הר  
 ציון : תגלנה בנות יהודה . הערים אשר סביבות ירושלים  
 שהם כבנות לה : למען משפטיך . שששית בצבאים על ירושלים :  
 (יג) סבו . אבך בן על בנין ציון ירושלים . וכר ציון כי

מצודת ציון

(י) דמינו . ענין סומלם ותקוה כמו דוס ל' (לפיל ל"ז) : (יב) בנות  
 ענין סומלם ותקוה כמו דוס ל' (לפיל ל"ז) : (יב) בנות

איו גרום דיין רוב אויף אלע עקין פון דר גרד צדק  
 מלאה ימינך מיט גידעקשטיגקייט און דער פיקט דיין  
 רעקטע הענט : (יב) קעטין מיר דייך ישמח חר ציון  
 לא זיך פרייזן דר בארג פון ציון אונ לאזן זיי זיך  
 פרייען דר דערפער פון יהודה דס נעגן די אנדערע  
 לעטע פון דאך יהודה ווס זיי נעגן דערפער צוא  
 ציון די נאלין זיך און פרייען לפני משפיעה פון נעגן  
 דייעע משפטים די נאט ווס די וועקט מאן : (יג) דס  
 זאגט דער נביא צוא דיא בויגערס פון ציון סובו ציון  
 ותקיימתי רינגיליט ארום די שקמט ציון אונ רינגיליט  
 זיא ארום נאך איין קאל סוף מרגייה ציילט אידע  
 מורעמס

כמו מנדרה: יד שו  
 רכבו לאוקלוקהא רמן  
 לעיל רנניהא כסול  
 דתשתען דרר אחרן:  
 מן ארום דין הו  
 אלהא שכנתה בגוה  
 וכדוהיה בשמיא לעלמי  
 עלמין הוא נדכרננא  
 קומי סריהנא:  
 א לשקא על ידיון  
 דגני קבה הושבתהא:  
 בשמעו אחורא דא כל  
 עקמיא אציהו קה דברי  
 ארעא: ג אוף בני אדם

ספרו מגדליה: יד שיתו לבכם להיליה  
 פסגו ארמותיה למען תספרו לדור  
 אחרון: מן פי זה ואלהים אלהינו עולם  
 ועד הוא ינהגנו על-מות: מט א למנצה  
 לבני-קרח מזמור: ג שמעו זאת כל  
 העמים האזינו כל יושבי חדר: ג גם

ת"א שיתו (גילה גט): יד כו (ס) עקמיא מן כל פסוקי: ג האינו (חולין קמ) (גמ' יד):

רשי

ספרו. לשון מנין דעו מנדלים ראויים לה:  
 (יד) לחילה. לחימותיה כמו חיל ומומה (איכה ב'):  
 פסגו ארמנותיה. הגבוהו בירמותיה כמו אגדות הפסנה  
 (דברים ג') דמתרגמין רמתא: למען הספרו. את  
 נצבחה ואת יופי' לדור שאחרים: (טו) עלמות.  
 כולם המנהיג את בני קצת. ומנחה פתח אותו ל'  
 עולם וכן פתרונו ינהגו עולמית:  
 מט (ב) שמעו זאת כל העמים. לפי שמזמור זה מיוסד  
 על בני אדם הנוטחים בעושרם חמר כל העמים  
 כולם זריזין וסור: חדר. הוא הארץ על שם שהיא  
 נושנת וחלודה (דרייליי"א כעל"י עין לעיל י"ז י"ד).  
 דתנו רבנן כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולצה: (ג) גם

אבן עזרא

דברי ירושלים לעמים חדר משה זה היה בימי דוד ורבים  
 אמרו כי זה לימות המשיח: (יד) שיתו. לחילה. כמו  
 הומות ומיל: פסגו. הגבוהו ארמנותיה שהם פסגה:  
 (טו) בני עלמות. כמו עולמות כי הוא עומד עולם ועד הוא  
 היה מנהיג לעולם ובעל הממרות אומר כי הם בני חיל  
 והטעם ש' ונתנו ורבי משה חמר שהיא מנורת עולם  
 ינהגו חמיר כמנהג הנערות והטעם כחשר נהגו בימי  
 נעוריהו וי"א מנורת ונבלם דבר כמנהג טיפנבלם מהנכבדים:  
 מט (א) למנצה. שמעו זאת כל העמים זה המזמור  
 הוא נכבד מאד כי יש בו מפורש חור הטיולס הבל  
 ונשמת החכמה שלא רמות: שמעו. זה הדבר שהיה  
 יודיע הוא כולל לכל הו שנפח השם כלפינו נשמת היום ע"כ  
 להם מעלה או שיש להם סוד נדעיים וזה טעם ועני חיים

מצודת דוד

(יד) שיתו. שיעו לבכם לבני החיל לפניהם ולהקרי: פסגו.  
 הגבוהו והקרי ההרמית: למען הספרו. מנדל יופי הבנין  
 הנפשה כבוד לטוב: (טו) בני זה אלהים. השם על כל ואת  
 הוא אלוהים עד עולם ונדקר זה ינהגו עולמית:

מט (ב) כל העמים. כי כלם לריעים לדעת המוכר היה:  
 ע"מ  
 ער וועם אוני פירין ביו אייביג דרום; זאג איד דאס  
 ציין וועם ווירדער גיבויט ווערין:

מט (א) לבנצח לבני קרח מפורד איד מןמור איד גימאכט  
 צו ריא בני קרח ויי איהר אים שפילין אין  
 בית המקדש: (ב) אונ אזו ואנט דער קשרר שפי  
 זאט כל העמים הערם צו די נאך איר אלע פעלקער  
 וואס איה זאג דא אונ איהר אלע זאלט איהן ארום  
 נעמן איהן מוקר מאינו כל יושבי חדר פר נעקט מיני  
 רייד

רדיק

הוא העיקר. ואמר לעמים לבו סביב לציון והקיפו אותה וראו  
 ביופי בנייהם ספרו הכנעלים אשר סביבותיה: (יד) לחילה.  
 היא העומת הקטנה אשר סביב החופה הגדולה: פסגו  
 ארמנותיה. כלומר ראו ארמנותיה שהם גבוהים גבוה כבו  
 פסגה: למען הספרו לדור אחרון. כלור דור אל דור שלא ראו  
 בגין יפה כמותו בנין שהיה בנין ובידועים לעתיד לבא:  
 (טו) כי. לפי שהוא אלהינו תהיה לנו המורה והנורה הזאת:  
 הוא ינהגנו על בזה. כמו עד מרה כלור עד מותנו ינהגנו בזה  
 הכבוד. ויש לפרשו כמו כלה אחת וחסר כל דברותינו ונהגינו  
 ינהגנו ככובי על עולמות כלור כמו שהנחו בקרב: (ג) שבעו  
 זאת. זה המזמור על ענין החולצה הוא והחולצה הלא לפיכך  
 אכר כל העמים וכל יושבי חדר כל מי שהחמיר הדרך המורה  
 פאיה עם שיהיה: (ג) גם בני אדם. הפחותים בבעיה: בני

ודנותינו פירשו על שם החולצה שהיא ביבשה ואינה בים  
 מנחה שי

(ג) ספרו. המסורה עניו ספרו ב"ה דהן ומנחו לנו  
 ספרו ח"ה יכרל (ד"ה ח' ב"ה): (יד) לחילה. נתיא. לחילה.  
 לל טיק ח"ה יכרל דהן מן י"ל וינ' דהן טיק וכה לל טיק וכו"כ  
 כנסת טיק שיש חיל ח"ה ח"ה של לחילה טיק ויהי טיק  
 אכל בים חילה (וכי' ט') ה"ה בטיק שהיא לחילי טיק טיק  
 כנסתה ט"כ. ובידועים ט' ב' דמילה וישליו מונד קצן עמד  
 כר"ה לטענות אלש חולה לזקיק לטעוד נלה. מכ טעמה שתי  
 ולכח לחילה לחילה חזבו וככי חילת בוקרל דכס סוף קרס י"א  
 ונמדת חות פסוק על קן פלנות חתין ופסוק כונו טובי הטעמית  
 ודלס קלח טפוק חין זכרון לרלשטיק וכן חתקין הוהה ריב  
 טיקולל ד' ופסקין. והכהו זמנא שם רצח ותי חספס וני' שם  
 אכות וכלתון יוקין. זה ילחם לכתח בוי ויהי הרי טענהו הכי' דתו  
 לככח לחילה וני' להלם חזבו ט"ל. וכל כפמים טעם כמו וקרי  
 לחילה י"ד וככי חילת בגדת חילס. וכן מביעות כל המכות:  
 (טו) כל מות. שתי מלות כ"פ דריס ממוז: ט"כ ד"ק כיהיבט ב':

האזינו כל יושבי חדר: (ג) גם. ככה חקרא בני אדם שאין  
 מצויה ציון

יודח. מלי יכוד: (יד) לחילה. היא הממה הכניעה שלטי  
 כנעניה וכן ויבלח חיל ומומה (איכה ב'): שמו. על שם המה  
 ומחן כמו טעם דלס הסכנה (דברים ג'): (טו) על ביה. כמו  
 מולמות:

מט (ב) האזינו. כטו און: חדר. אשוי סוקן: (ג) בני אדם. חתין  
 פירוש  
 מודעקס וויא פיה' קען דארף מאכין אין איהר:  
 (יד) שיתו לבכם לחילה מומ איהר דארף צו אור מויער  
 ויר אזו קען זאל ין מאכין פטי ארנטיה דער הויקט  
 איהרע פאלאצין לפשו חספיו פון איהר דאם איר  
 זאלט דער ציילין איר הוקקיות אונ איר שיינקייט  
 צום היקמערשמיין דוד הוקקיות אונ איר וועם זיין:  
 (טו) כי זה אלהים אלהינו שלם ועד דען דר נאט איינער  
 נאט ווס ער איז אייביג אונ אייביג הוא ינהגנו על ביה

**בְּנֵי אָדָם גַּם־בְּנֵי־אִישׁ יַחַד עָשִׂיר  
וְאֲבִיוֹן: דְּפִי יַדְבֵּר חֲכָמוֹת וְהַגּוֹת לְבִי  
תְבוֹנוֹת: ה' אִמְתָּה לְמַשָּׁל אֲזוּנֵי אִפְתָּח  
בְּכַנּוּר חִידְתִּי: וְלָמָּה אֵירָא בְיָמַי רַע  
עוֹן עַקְבֵי יִסּוּבְנֵי: י' הַבְּטָחִים עַל־חֵילִם**

ת"א למע אירא, ע"ה עקב, פון. ע"ג יח 8. דגוש אחר שורק. וברוב

רש"י

איש. הגדולים כמו גדעון בן יואש איש ישראל, וכן העשירים והאביונים כולם ישיבו זאת החכמה שארבו: (ד) פי ידבר. החכמות והתבונות שהגה לבי. ידבר אותן פי: (ס) אמה. אמר דרך משל וחירה אדבר דרך סתומה ולפי שהתומרים חיו נאמרים על לשון גבל וכינור אמר אמה למשל אזני אל הכינור: שינגן בו הכנן על דברים אלה שהם משל וכן אפתח בכינור: (ו) למה אירא בימי רע. עתה החל לדבר משל וחירה ואמר למה אירא בימי רע שהם ימי היעלה הזה כי הם רע לכל המתעסק בהם. ולמה אראן על היגשר ועל הקנין שהם כבוד העולם הזה. כי אראן על סבובה העין מה הוא כסף אם אשמוץ בו בתחלה לסיף אראן בו. ולפי שהעקב הוא סוף כל גוף אקרא סוף כל דבר עקב או עקב או עקב עקבי העולם הוא שהוא העולם השכר והעונש בסופו הפשיה. כי אין משה בעולם הא ושא יסובני עון כליו עונש פשיה ששפחתי כסבותי הטלתי (י) הנופחים. הם הנופחים על רוב עשרים ואין ראוי לילעשות

בני אדם. בני אכרסה שנקרא האדם הגדול בענקים (יהושע י"ד) בני ישמעאל ובני קטורה: גם בני איש. בני נח שנקרא איש לויק (בראשית ו'): והגות לבי. מהשכות לבה תבונות הם: (ה) אמה למשל אזני. לדברי חכמה שנקראת משל הקדמוני (שמואל א' כ"ד): אפתח. לכם הידמתי זאת ככנור. וזו היא החידה למה אני לריך לירא בימי רע כיום פקודת עון לבי שפון עקבי יסובני. עונות שאני רע עקב שאני מוזלם בהם שהם בעני עבירות קלות משל מרשיעות אותו בזין. וכל שכן העשירים: (י) הנופחים על חילם. ומה כלע בממונם הזה ורדפתי אחרי ומלתי יסובני כהגבה בריו עם הרגושי: **אבן עזרא**

מט (ו) למע אירא. חד ת"ה רבנין אק"ט גב דסמוכין לאים ומיטענא נמסר ז"מ"ג סימן מ"ב ויפין דכספר מכלול דכסופו על מלתמה: יסובני. כספריים מדויקים נמכר כו"ז ע"ס הנדע וכ"ב

העשירים האביונים: (ד) פי. כל ללמד על כל חכמה נעלמה מהם וחכמי הלכ ויכירה בדרך חידה וטעם והגות והתבונות שהגה לבי: (ה) אמה. אירא זאת החכמה בדרך משל כמו לא יראו אור כלאן לשאלו שחו ובעבור כי המזמור יומר זו וימתן להיות טעם אמה גם אני אמה אזני למשל והטעם גם אכוחי נפשי: (ו) למה. הטעם למה אינע לקנות הון בעבור ורחמי ימי הוקנה כלשכר כתוב עד אשר לא יבא ימי הרעה והם ימי הוקנה כי בתחלה הול כבהותוך: **עון עקבי**. דבק עם למה אירא והטעם כי בקנותו ההון אולי אנטקד לבקשו מדרך שיקרנו עון והטעם שאלך בדרך לא ישרה וחזרו העון לעולם סכוכי יחי' כאלו אמר למה אירא בימי רע ולמתן עון רגלי יסובני: (י) הנופחים. אמר רבי משה כי הוא פועל לחלת אירא ואין לו טעם והנכון כי הנופחים תחלת דבר והטעם הנה הנופחים על מילם עשרם **מצורת דוד**

מט (ו) למע אירא. סגדולים סככה כמו הלא איש אמה (ש"א כ"ז): (ד) הרגות. ומעשנות: (י) קצבי. עקב כנגל: (י) חילם.

(ג) יחד. למה לומר זה כוז: (ד) הרגות. ומעשנות לבי המה דברי תבונה. למה לומר מלמד הדברים העלים שיש בהם שארדכר הנה יש בהם עוד דברים נסתרים מה שאחשבו כלבי: (ה) אמה לבישל אזני. דברי המשל הם כמו כלאן לשאלו שחו ולא אוכירי כי גם את עולמי עשה: אפתח בכנור חירה. כי המילה היא סגורה וסתימה ולמה אפתח הסיפית חירה ולמשה עס הכנע שמונת בה כי בהכרעת העון יבטו כדברים: (י) למה אירא. וזכו דברי למה אירא וכו'. למה לומר על מה אירא סככה סכך בעולם והלא על כי העונות אשר אני מוזלם בהם לדעש עקב כולי הם הם המסככים אותי ובעבורם אני מתפחד פן על ידיהם אלמד כהכרע: (י) הנופחים. למה לומר אם קל שכן האשמים

**פירוש ע"מ**

אין כוסר אפתח בכנור חידתי איה מוא עפינין מיט אין הארפע מיין רעמיניש פלומר איה מוא שפיפין מיין רעמיניש אופ אין הארפע: (ו) אונ דס איז מיין רעמיניש למה אירא בימי רע ווארום דארף איה מוא האבן אין די בויני קענע ווס נאם ברענקט שלעקבים אופ די מענמשין זון קצבי יסובני דען דיא זינד וואס איה סרעט מיט מיניע סריט פלומר וואס איה בין מזולז אין זיי אונ האלמטי פיר גרינג די מוען סיה ארום רינגלין אונ מאכין סיה שוילדין אין ווארים דארף איה מוא האבין פיר אונדערע נאכין אז איה האב זיך צוא שרעקע פאר די זינד: (י) הנופחים על חילם די וואס פיר זיךעדין זיך אופ זייער גיטם וירוב עשרם

בייד איר אלע ויזער פון דער ערד: (ג) גם בני אדם אופ די קינדער פון די גידעריגע מענמשן דס זענן די פראקטע ווס ווערין אן גירפין אדם אונ אופ די קינדער פון די גרוקע מענמשן דס זענן די חקמים אין עשירים וואס ווערין אן גירפיען איש די אלע זאלין הערין מיין שמראן יחד עשי וגיין אלע מיט אנאנדער איין עושר און אין אירומאן זאלין צוא הערין מיניע ביידי: (ד) פי ידבר חכמות מיין מול וועט ביידי חכמות אונ פראקמונג פון מיין הארץ זענן פיר שטאנדיגע ואכין: (ה) אמה לקשל אזני איה גביא מוא גייניג צוא משל מיין אויער פלומר פון סיניע אייגענע ביידי וועל איה מיר צרוים נעקען

וּבָרַב עֲשׂוּם יִתְהַלְלוּ : י אַח לֹא־יִפְדֶּה

יִפְדֶּה אִישׁ לְאִישׁ לֹא־יִתֵּן לְאֱלֹהִים כִּפְרוֹ :

ט וַיִּקַּר פְּדִיּוֹן נַפְשָׁם וַחֲדָל לְעוֹלָם :

י וַיִּחַרְעוּד לַנְּצַח לֹא יִרְאֶה הַשְׁחָת :

יא כִּי יִרְאֶה חַכְמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל

וּבַעַר יֵאבְדוּ וְעֹזְבוֹ לְאַחֲרֵים חֵילָם :

יב שֶׁעָזַב בְּגִנְהֶם יִתְדַוּן פְּתָא פְּסִילָא וְשָׁמַיָא יִבְדְּדוּן וַיִּשְׁבְּקוּן לְצִדִיקָא קָמוּנָהוּן :

על נכסיהו ובסגיאות  
עתידיהו משתבחין :  
ח אחיהו דאשתבא לא  
מפרק יפרוק גבר  
מנכסוי ולא יב  
לארְהא פורקגיה :  
ט ויחי יקר פורקגיה  
ויפסק בישותיה  
ופורענהא זעלם :  
י ויחי תוב לחיי עקמא  
לא יחמי דין גהנם :  
יב אירום תמון חסימא  
סמונהו :

רשי

הלא : (ח) אח. לא יוכל לפדות את אחיו בממונו. לסי  
שאלם באים לפדות את אחיו ולתקן פדיון כפסח מכל  
הון לפיכך על כרחו חלל הוא לעולם מלפדומו : (ט) ויקר.  
(שיחיה לנצח ולא יראה השחת). ומנחם חכרו לשון מניעה  
כמו אוקר חנוט מפו (ישעיה י"ג) והלכתי עמכם בחמת  
קרי (ויקרא כ"ו) כלומר וימנע פדיון נפסח : (יא) כי  
יראה חכמים ימותו. ואין נולדים מן המות לפיכך על  
כרחו הוא חלל ליגע ולטרוח על פדיון אחיו : חילם.  
הגוף בלבד. ובכסיל וכער נאמר אבידה שהגוף והנשמה

רמק ת"א ויחי עוד. מניח ה'  
כסוח : (ח) אח. מה ויעיל עשרם ביום המיתה כי לא יוכל  
לפדות איש את אחיו מן המות בכל עושרם ולא יוכלו לתת  
לאלהים כפרו אשר סאתו התיים והמות : (ט) ויקר פדיון  
נפשמ. כלומר שלא יהיה ולא יבוא : וחלל לעולם. כי דבק  
עם המסוק אשר אחריו כלומר חלל הדבר לעולם שנדבר שאי  
אפשר שדחיה עוד לנצח ולא יראה השחת דבר נכונ הוא :  
(י) ויחי. כלר לוסן רב שלא יראה עוד השחת : (יא) כי.  
חכמים ובסילים למיתה נותנות הם עומדים. אבל החכמים  
אם ימות נופס לא תמות נשמתם ולא תאבד תקוהם כאחיהו

כמו עשה לי את החיל הזה : (ח) אח. אמר רבי יונה כי

בכחמים נאמר מיתה שאינם מתים בעה"ז אלא

כמו עשה לי את החיל הזה : (ח) אח. אמר רבי יונה כי  
העשירים לא יוכלו לפדות את אחיהם גם נפשם מהמית וזה הממון מה  
ויעילנו והנה הוא חין איש פודה אחיו מהמות  
ולא עוד רק גם נפשו על כן ויקר פדיון והעשם ותכל שלא יהיה  
(י) ויחי. ואין יחשוב הקוה האון :  
(יא) כי. והלא יראה החכמים ממנו ימותו בכל דור והזכיר מות עם החכמים ויאבדו עם הכסיל והבער כי ילכו לאבדון  
הכסיל הולך לדרך עקשות והבער שלא יבין כמו הבהמה ושהיה יאבדו : חילם. כנגד הקועטים על חילם :

כד"ק : (י) ויחי עוד. בענין :

מציורת דוד

מציורת ציון

כי הלא דרכם להנכות ולולו בעמות ולנפש בעקב כנגד : (ח) אח  
וגר. כלומר כהם כלמת כמות גדול הוא לנכות בעשיר כי הלא  
חין אש יוכל לפדות ממנו את אחיו מן המיתם ואף כוסר נפש  
מלבו לא יוכל ליתן : (ט) ויקר. לפדות את הנפש הלא דבר יקר  
כלל : (י) ויחי. ואף אם הכינה יחיה ובי יחיה עוד לנצח ולא יכלם  
עם כי יכלם שכל בני העולם עומדין לנתיים פתחם יחיה אם סכל

פסחם : יתחללו ושתכמו : (ח) כפרו פדיון נפשו : (ט) ויקר. דבר אשר  
קשה מליאתו קרי יקר וכן דבר ה' הים יקר (שמואל א' ג') :  
(י) השחת. בור סקבר : (יא) ובער. שוטם : חילם. פסחם :

פירוש ע"מ

משלי החכמים

עשרם יתחללו און מימ וייער פיל רייקקיימ ומוען זיי  
ויה פאררין און ויגריגין דרקה דעם : (ח) אח לא פרה  
יפרה איש דען אפילו איין איינגינס ברודר קען איין  
מאן גימ אום צייון מימ ויין נעלמ פון דעם מומ לא  
יתן לאלהים כפר ער קאן גימ נעבין צו נאמ זיין אום  
לייוונג : (ט) ויקר פדיון נפשם און עם איז טייגער דם  
אום צייון פון וייער לייב בלוזר נען אייגער זאל  
וועלן אום צייון זיין ברודער מימ נעלמ איז עם  
גימ מעגליך דרום תדל לעשם פאר סיד ויה איין  
מענקשם אייביג צו אום צייון זיין ברודר : (י) און עם  
איז גימ מעגליך ויחי ער ננצח לא יראה השחת דם ער  
זאל קעבין ביו אייביג און זאל גימ נעקן די גרוב :  
(יא) כי יראה חכמים ימותו דען ער נעקם דם חכמים  
שמתארין יחד כסיל ובער יאבדו און דר נאר און דער  
אום גלידידינקער פון שבת ווערין פרי לארין מימ  
זייער נוסק דרום איז אום נשקם צו פאר ויכין ויה אום  
געלמ

וח אח לא פרה יפרה איש וגר. ויען דער נעקש לעבם הם  
ער דרייט נוסע פריינד. ויניע קינדער. און זיין נעלם.  
און ויניע נוסע פשלים. נען דער מענקש וערם קראנק און ער  
ווייסט אז ער נועם באלד שמתאבדן. רופש ער ויניע קינדער און  
ויען אייניקלאך און ער זאגט צוא זיי איה בעם אייך קוקם  
רענקשם מיק פון מוים. און זיי קענען איה האקסו דען גימ  
גימערם אז אויף דעם מוים מענקשמיגם קיינער. און דער  
קסתן זאגט אח לא פרה יפרה איש. אפיקנש קען גימ אום  
לייוון זיין ברודער פון מוים. אפילו זיין נעלם וואס ער האם  
זיי לייב וועלן אים אויך גימ קענין אום לייוון פון מוים. ויזא  
עם פשלים אין שטק לא יתן לאלהים כפרו. ער נועם גימ נעבין  
צו הקב"ה זיין אויפלייוונג. הקב"ה נועם גימ נעקש פון אים  
נעלם ער זאל אים אויפלייוון פון מוים. פארפיר דוך פון ניא  
זאך אויף אייביק. זאלקס נאר גימ ריידן פון דין זאך. דאם  
איז זאמך וואס קען גימ זיין. קען קען דוך גימ אויפלייוון פון  
מוים. נאר לך פשלים. גיזא צו פרייען. והינת על משקבך.  
זאלקס ריעק אויף דין געלעגער. און נען עם נועם זיין תחית  
דפתיים וניספם אייך אויפשיפין. דער וייל זאלקס האבין זיין  
אנאנד ער ויניע יאמרים היטם און זיי לאען צו פרעסדי



# יב קרבם בתימו לעולם משכנתם לדור ודור קראו בשמותם עלי ארמות: י ואדם ביקר בליילין נמשל בבהמות נדמו: י זה דרפם כסל למו ואחריהם

ת"א קרבם. מ'קט: ארס ביקר. שנת קנה סנדריון: וז דרכם. שנת נל:

אחריהם גרם שכוותא להון ובסופהון בפופהון יתנון סורהנתהון לעלמא

## רש"י

אבדו: (יב) קרבם בתימו לעולם. מהשכנות לבנות להם נמים שתקומו לעולם: קראו בשמהם. את כתיבה שהם בנוים לעמן יהיה להם לזכרון ויקרא שם העיר קשם בנו הנוק (בראשית ו') אנטונוכוס בנה אנטוכיא סליקוס בנה סליקיא: (יג) ביקר. לשון יקר והפארת (סל'א): נמשל לשון מל: נדמו. לשון דממה. (סל'ב): (יד) כסל. שמות: ואחריהם בפירות ירצו סלה. והבאים אחריהם ידברו בהם ויספרו כתיבה מה נדמו נכרתו. כלו' כמו בהכמות שנכרתו במותן כן האדם חרע נכרתו הרשעים לפי שהכסילות למו ולא ידעו עשות נכוחה

## אבן עזרא

(יב) קרבם. יש אומרים כי הוא הפוך קרסם והוא הכיז הנקרא בית עולמו וטעם קראו בשמותם שכנו בנינים על קרסם וי"א כי טעם קרבם כמו וקרב איש במהשכנתם שיעמרו בתומו וכלפי דעתי שהו חסר ז"ל' כללו הוא כעקרבם והטעם נקרי האחרים שעובו להם חילס והטעם לא נשאר להם זכר רק שיאמר זה בית פלוני וזה המגדל בנה פלוני וזה טעם קראו וכל זה לא יועיל: (יג) ואדם. ירא אי ביקר עלו הירק קמל שהוא המשוב לילין עמו כמתור ביק יעובדו ויהיה כל ילין כמו נמשך בילין ונהנה האדם נמשל כבהמות שימותו גם הם כמותם: נדמו. ככרתו והירושלוני אמר נמשל האחד שהוא הכרס נדמו הכלל: (יד) זה. ואחריהם הוד כתיבה ירעו ללכת בדרך

## מצודת דוד

וכמתם יעמדו עמדם לאחריס אלכ לא עמלו זו: (יב) קרבם. טע כל זה יחשבו בקרב לבס אלכ כתיבה יתקומו לעולם: קראו. קוראים במכ על אלמחם לומר סיהא אלמח פלוגי כללו יהיה ללח ללח ולמחיה לומר כמסו: נמשל. כן מה הוא טעמו: נמשל. כן מההיך והטעין כסלן לדמיון גמור: (יד) זה דרכם. כן מההיך להחיק

## פירוש ע"מ

געלם: (יב) קרבם בתימו לעולם יוער אינונייניקסע פנישבות פון די רשעים איז צו פוען ויערע הייך זיי ואלין פלייבין ביז אייביג משכנתם דוד וידו אוג יוערע רואנג ואל פלייגען צום דרי רורות. קרא בשמותם עלי ארמות יוערע נרועע הייערע אוק דר ערד דהיינו זיי בויגען גרוקע הייערע אונ רופין זיי נאך ויערע נאמען נאך פרי עם נאל זין צו זיי צו איין דר מאנגעג רם זיי האבין עם גיבוט: (יג) ואדם ביקר בליילין אונ איז אקת מוט דר קענמש נים איקר געביגען אין זיין פביר נמשל בבהמות נדמו ער איז גיגליבין אזו וויא די בהמות וואס שווייגיגן שמייר: (יד) זה דרכם כסל גמו דאס איז ויערע נארישער וועג ואחריהם קאר אויס אונ יעילין זיין פרי דיר אפזיין וישך. וקבור ה' יאספק. אונ דער קבור זיין הקבה וועם דיר פארואמען צו זיך:

## רר"ק

העולם הזה שימותו הם ונשכחתו אין לחם תחור אחר המיתה. וחילם שיתעסקו בו בעולם יעובדו לאחריס כח ויעיל להם. והתחכם שיתעסקו בו החכמים תועיל להם אחר מיתה: (יב) קרבם. ש' למרש כי ב' כקרבם כינו ואחוריו וידות פירושו הכי חושבים כי קרבם בתימו כל כך הוא עמקם לרדוף אחר חמסין באלו ישכנו בחיובי מלך שבתיס לחם לעולם ויהי משכנותם לרור דודו עד שקראו בשמותם עלי ארמות כלל כל בניניהם ובתיבהם גרולים ובצורים עד שיצא לחם שם עלי ארמות: (יג) ואדם. באותו היקר והמסין לא ילין בו כלומר כשימותו לא יהיה עמו ונקראת המיתה ליתחמו כשיקראת גם כן שינה. ודמו. הוא ענין דמיון. הוא כסל לשון. או ס' נכרתו נכרתו. שלא תשאר נשמתו אלא תאבד: (יד) זה. זה ואחוריו' ביהם. ובניהם אחריוס ירצו כבאמרם במה שישמעו

## מנחת ש"י

(יב) לעולם. ממני סגמיה סמס השוא קודם אום סגנון תקלה חולס בקיראת האום כשנדה מעלל דף קפי"ט: לדור ודור. ד' דסעתי כמדי כן קדמלס מלא ופיני חסר ומינין עמ"ג: (יג) כבהמות דמו. דומם כעתי שקלס מסקדמוניס סיס כחוב כספרסיס דמם וככלש מלס הכי רכיני משע טמול שכתב כחמירו כקדמט מלק כעשין דממה כתיב דמנו קרי וסמן דלכיו מלאמי מתדמט קלטת רכתי על טמון גכ מנדט מלק כל סקלל ויחלס מני ביקרע דכס ס' ל"ב ומסס ללאה דכסיי כדמס וכן כתב בעל מחמתו כהכונ הכי גרסיין משל כבהמות דמס ולין דמס עלה סמיקס ע"כ. אך גירסלם קלישמא זק חזילל כלה אלס לטכנתה כי' כאל' גוולס כספרי' דלמו קדממס גם כמל אום אעט ככמות מרי וכושא דמרת קלטת ויקרע דכס סג' ליד' לומר כבהמות דמו אין דמנו אלס טמקו שמתסיס וכו': (יד) כסל למו.

זה וטעם כתיבה כי הם ילום ככה וי"א הם ירעו את עולם:

## מצודת ציון

(יב) ביקר. מעלון יקר: נדמו. מעלון דמיון: (יד) כסל. הכלל

## משלי חכמים

חלק מלס הקא מים אקע פירקע ידיון. אז דער קראנקער הערם וואס זיינע קינדער זאגן. נעמם ער צוואפען זיין געלס אונ ער זאגט צו זיי איך האב מיר פיל ספרים גינען פון אייערס וועגן פאג אונ נאכט. איך בעט פון אייך ליינען מיר איס פון מוים. אונ רעפעט מיר. אונ דאס געלט זאגן מי צו דאס האקס דאך ויערערס אז דאס פארקעגין קען גיט העלפן ווען חקב"ה איז בייז אויף רעם סענש' אונ ער וויל דער סענש' זאל שפארבן. נאך דעם זאגט דער סענש' צו זיינע בעלש' סוביס רעפעט. איר מיר פון מוים אונ לאומס מיר גיט אונקע זיין פון דער וועלש. איר זעסט נאך אראפגענוג אויף מיר אז איך וועל גענויג ווערן אויך סאזון נאך בעלש' סוביס. אונ זיי זאגן צו איס אונקע זיין פון דער וועלש כו' יעדער סענש' עס איז איין פאקל אגורה או יעדער סענש' סו שפארבן. נאר איידער זיי וועסט אהין קומען וועלן מיר שוין דארטין זיין אונ מיר וועלן ווארפן אויף דיר. וויא עס שפייט אין פסק והלך פלייך צעקן. זיינע פירקייס וועם זיין פאר דיר

**בְּפִיהֶם יִרְצוּ סִלָּה: מו כִּצְאֵן לְיִשְׁאֹר**  
**שֶׁתּוֹ מוֹת יִרְעֵם וַיְרִדוּ בֵּם יִשְׂרָאֵל**  
**לְבַקֵּר וַצִּירִים לְבַלּוֹת שִׁאֹר מִזְבֵּל לוֹ:**  
 מו אֲדֹ-אֱלֹהִים יַפְתֵּה נַפְשִׁי מִיַּד שִׁאֹר  
 שְׁכַנְסִיָּה דִּירְיָה: מו אָמֵר דָּוִד בְּרִנָּה גְבוּיָה גְרָם אֶלְהָא יִפְרוֹק נַפְשִׁי מִן דִּין גְּהֵנָם אֲרוּם יִלְפַנְנִי

מאבותם כהחללים בעושר כן ירצו הם באותו הדרך. יוש מרשי' בפיהם בענין כוונתם וכשיעור דעתם כמו ארש למו אכלו: (טו) כצאן. כמו הרוצה שאוסף ודצאן כן יהיה הרוצה שלהם חמורת יאסאם אל שאול. ויהיה שחו. פועל עמד כמו הושתו או הם שחו עצבם בלי תקוה אחר נפשות באותו הדרך תרעה. דגש תי' שחו תמורת הנח: וירדו בם ישירים לבקר. כלומר פתח הרשעים למעלה וחדדקים למטה עד יום המות אבל ליום הדין ירדו הישרים ברשעים וקרא יום הדין בקר כי תחיה או ישועת ישראל כאומר וורחה לבם ירעו שבו: ובורח. כמו וצורחם. או חוק כלום כל חוקם ומעלותם טופח לשאלו שאול. כלומר כי השאול יבלם ואין להם תקוה עוד: מובול לו. מהובול והענין היפה שיהיה לו יצא אל הקבר: (טו) אך אלהים. אמר הנביא בראותו אברון נפשות הרשעים במותם.

**הרע: מוה ירעם.** מלאך המות יאכלם. ואל התמה על דציו כבוד מות. לטון אחר לטון רצוה כמו הירוע ברול (ירמיה ע"ז): וירדו בם ישירים לבקר. ליום הגאולה כשיזרח בקרם של ישראל יהיו רודים בהם כמו שגאמר ועסות רשעים וגו' (סוף מלאכי): וצורם לבלות שאול. לזרת' של רשעים תבלה את השאול. וינסה כלם את אהים כלים: מזבול לו. מהיותו להם מדור והקב"ה מואיל חמה מנרתיקה ומלהעת אותם שגאמר (סס) וליהט אותם היום הבא. ורבותינו פירשו מזבול לו על שפשו ירהב בצבול שהחריבו את בית המקדש: (מו) אך אלהים יפדה נפשי

**מנחת שו**  
 ד"ק אמר שהוא כעש קדוהם אבל צ"ס צמטם קדוהם וכן במקום ולדעת רש"י כ"ס ל' (הקל"ז) לית סגול: (טו) **שִׁאֹר** שמו. כן הוא כש"ס במתוך בלמ"ד וככ"א ויש מן הפקדים' שנקדו הש"ן כחטף סתם ואין דקדוה בהם וקראו הפועל בשוף נח: (שמו מלרע) אבל ככל לית מן כעשר ד' ס' י' מכל כלאן לשאול שמו מלגלי שחו בשמים פיהם סימן פ"ג מלרע וכן כחכר טעמים. ובעל כ"י כפרסא כהעלן על סמוק שמו העם כחכר שגם הוא מלג מנחסי כ"י כלאן לשאול שחו מלגלי וחקר קן חכמי ותיבה אם הוא מלגלי או לא ל"ע מדיין ובמקומו יתבאר בתי"ע ע"כ. אבל לא רחמי' שכתב על זה מלומד בשום מקום ובספר ס' ל"י מסור על זה לית מלרע וא' תלגלי שחו בשמים ע"כ. ואומר ל"י ששם מסור בדיהם כך קבל ואם לדין יש להשיב ליהוה פסוק ודגש וגם מדברי רש"י ולכן עורא ודבר' בספר מכלול דף קמ"ט כרסל דשמי' מנחם אלו שוים הם לכל דבר כלש משפחת שמיטה מן הכלל ליהוה פסוהים ודגושים ששם הים בדיהם ספרם לא אשתמיט' חד עיניו למחכיהם: ולרס: וזרס קרי: (טו) מיד שאול.

**מצודת ציון**  
 מלשון כמילותו. לכו. להס: (טו) שחר. שמו: ירעם ויטכס כמו תרופס בשכב (לעיל ב'): וימשלו עמו יודק ועורק. (כסדר' כ"ד): וצורם. מובול לו ורסל לומר חוקס: לבלות. מלשון בליס וקבנן: מובול. מעיני מדוך כמו בית זבול נך (מלכים א' ב'):

יבול לכרסב השאול ולח יבול מהם ממונה לא מנסוף ולח מהכסף: **פירושו ע"ה**  
 בם ישרים לבקר. אונן זיי וועל'ין גי'נועל'מיגין איין זיי די רעקם פאר'מינע צו איין דער פריא זערוס' כבלות שאול קובל לו אונן די צורות פון דער רשעים' זענן אן גב'ריים צו פר פול'ין די גרוב פון דעם גיהנם אונן פון זייער וואונגן וועל'ען זייא גי'בראקט אין גיהנם אריין: (מו) אך אלהים יפדה נפשי גייער'ט איה' יש'רא'ל וואם איה' האב גי'נייג'ט סיין אויער צוא דער תורה וועם גאם אום לייזין מיין לייב פון צו גיין נאך מיין מו'ט אין

כִּי יִקְחֵנִי מִלְּחָה: יֵאלֶּתֶר אֶל־תִּירָא כִּי־יִעָשֶׂר  
 אִישׁ כִּי־יִרְבֶּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ: יֵה כִּי לֹא  
 בְּמוֹתוֹ יִקַּח הַבֶּל לֹא־יִירָד אַחֲרָיו  
 כְּבוֹדוֹ: יֵה כִּי־נִפְשׁוּ בְּחַיֵּיו יִבְרַךְ וַיּוֹדֶה  
 כִּי־תֵיטִיב לָךְ: יֵה תִבְאֵר עַד־דְּדוֹר אֲבוֹתָיו  
 עַד־נֵצַח לֹא יִרְאוּ־אוֹר: כִּי אָדָם בִּיקָר

אוֹבִימִיָּה לְעֵמִין:  
 על קרה וסיעתיה  
 אתגבי ואמר) לא תדחל  
 (משנה) ארום אתעשר  
 (קרה) נבא (דמצועהא)  
 ארום יקני אַנְקָר בֵּיתוֹ:  
 יֵה אָרום לֹא קְמוּמִיָּה  
 יסב פולא לא נחות  
 בתרו אַנְקָרִיָּה: יֵה אָרום  
 נִפְשָׁא (דמשנה) בְּחַיֵּיו  
 יִבְרַךְ לָךְ וַיּוֹדֶה  
 צדיקיא ארום תיטיב

לְפָתְחֵי־קִרְיָהּ: כִּפְעוּל דּוּקְרָהוֹן דְּצִדִּיקִיא עַד דָּר אֲבָתָהוֹן וַיִּשְׁעֵנָא לְעֵמִי עֲלִמִיא  
 לֹא יִחְסוֹן נְהוּרָא: כִּי נִבְרָא מִיָּבָא בְּזִמְן דְּאִיתוּהִי בִּיקְרָא לֹא יִתְבַּן וְקָאִסְתְּקוֹת

רשי ת"א אל תירא . עקיה עזר קא

רדיק

שלא חלך אל שאלו כי יקהו ללכת בדרכיו : (יט) כי  
 נפשו בחייו יברך . הרשע מברך את נפשו בחייו ואומר  
 שלום עליך נפשי לא יאונך סוס רעה אבל אחרים אין  
 אומרים עליו כן : ויודרך כי תיטיב לך . ואתה חס תשמע  
 לדברי הכל וידוך כי תטיב לנפשך לשר את דרכך :  
 (כ) תבוא עד דור אבותיו . כשתשלים מיוחד ותמות  
 תבא ותראה את דור הרשעים אבותיו של רשע נדונים  
 כניהם אשר עד נח לא יראו אור : (כא) ארום בוקר

כי תיטיב לעצמך : (כ) תבא . לפי שזכר נפש הרשע שהיה לו  
 שהיו רשעים כבודו ואתבר עשנשמות : עד נצח לא יראו אור  
 אבן עזרא

כי הפסג והשמה המרות שם א' לנשמת אדם העליונה  
 כשומדת לעד ולא תמות וקרארה נפש גם רוח בעבור שלא  
 תראה לעין כי אם עם הלה בעבור היותה המשורר מלא רוח חכמה  
 ומכתב שחרות על נשמתו על כן אמר אך אליה יסדה  
 נפשי מיד שאלו שלא יתכן שהוא אומר שלא ימות כאשר בני  
 אדם כי מי בכר יחיה ולא יראה המות וזה טעם יקחיה שתדבק  
 נשמתה בנשמה העליונה שהיא נשמת השמים וכמוהו כי לקח אותה  
 אליהם וכמוהו כי לקח אותה אליהם (יח) אל . ושב עוד להוכיח עלמו  
 בכאשר החל חמה למשל אזניו או יוכיח המשכיל אם כי אל תירא  
 חס היית בלא הוון ותקאל לעשיר : (יח) כי . יקח הבדל .  
 אפילו חלק ממנו כדרך יפגשו ויבשה חיל כל ומהו בתחלה  
 הזכיר כי הכון לא ימלטו ממות ועמה יזכר כי לא יועיל אחרי  
 מותו והטעם כי אם יקה חכמה תועילנו אחר מותו כי אין  
 תועלת בהון כי אין תועלת בעוון רק בחייו שיחלל וישתהוה  
 עטם כי נפש בחייו יברך : (יט) ויודוך . הטעם העני והעשיר :  
 כי תיטיב לך . יאמר למשכיל שתבקש מה שיהיה לך טוב  
 באחרונה ש"כ אחריו : (כ) תבוא . שכל אל נפשו של העשיר  
 ככתוב למעלה : עד דור אבותיו . שהיו כמוהו בלא חכמה :  
 עד נצח לא יראו אור . וזה השכר ותענוג הנשמה לאור  
 באור אלויה שנתנה והוא לקחה וככה בספר בן גוריון  
 יקרא אור העש"ב אור הגדול וכבר הוכרתי עעמו : (כא)  
 ארום . אמר רבי יהודה הלוי מ"כ אדם ואלך ביקר בל אין  
 מצודת דוד

לכל מכלה נפשי עם סגוף קבד : כי יקחני מלח . אם נפשי יקח  
 לסיכונ נגוזה נעטעל עד עולם : (יח) אל תירא . אל חלול  
 בעבור קאלת הטוב : (יח) הבל . כלל וכלל לא וכן ולש אין כל  
 (שמאל ב"י) : לא יירד . אל הקבד : (יט) כי נפשי . היא לבד  
 בך נפש עלמו דברי מיו ואמר שם יסח ולא חלל לא כפכך  
 פירוש ע"מ

אין דער גרוב פון דעם גיהנםס פי יקחני מלח דען ער  
 האט מיך גינגקען ביאי גייה ל'עקבן צו גיין אין זיין  
 גומיין וועג ביו אייביג : (יח) דס זאגט דר משורר צו  
 די יש'ראל אל תירא פי גשיר איש דוא יש'ראל זאלקט  
 יקין מורא נים האבין ווען איין מאן ווערט בריה פי  
 יקח כבוד ביתו ווען עס קערט זיך דר כבוד פון זיין  
 דוא : (יח) כי לא במות יקח הכל דען גיט נאך זיין טוט  
 וועט ער אלץ מיט דעמין לא ביר אחריו כבודו עס וועט  
 גיט גידעריין נאך אים זיין כבוד : (יט) כי נפשו בחייו  
 בך דען דר רשע באריקט זיין לייב ביי זיין ל'עקבן

וועלן

וְלֹא יִבִּין נִמְשַׁל בְּבַהֲמוֹת נִדְמוּ : יִקְרִיב מִגִּיהַ אֲמִתִּיר  
 לְבַעֲרָא וְאֵשׁ פְּרִי  
 לְרִמָּא : א הוֹשִׁיבָהּא  
 עַל יְדֵי דְאָסְפָּה הַקִּיפָא  
 אֲלֵהָא יִי מַלְלֵי מִן  
 בְּרִאשִׁית שִׁירָתָא וְגַד  
 לְמַעַבְד אַרְעָא מִמְדַּנָּח  
 שְׂמֵשָׂא עַד מַעֲלָנִיה :  
 ב וְשָׂרֵי בְּרִית עֲלִמָּא  
 מִצִּיּוֹן וּמִן בִּטָּן גְּמוֹר  
 שׁוֹפְרִיה אֲלֵהָא וְתִגְלִי :  
 ג וְיִמְרוּ צִדִּיקָא בְּיוֹם  
 דִּיבָא רַבָּא יִתִּי אֲלֵהָא  
 וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶי לְמַעַבְד  
 פְּרִיעֻנָת עֲמִיה אֲשֵׁהָא  
 גְּמֵי הַעֲלֵבָה וְחוֹר חוֹר לִיה הַעֲוֹף־עַלְעֻלָּא לְחֵרָא : ד וְיִקְרָא רִאגְלֵי מְרוּמָא מְלַעֲזֵי וְלַצְדִּיקֵי אַרְעָא

ת"א אלהים ה' יומא ד נוסח אחרי עווס (ברכות יג) : ממונה . עקידה עשר מן כל הממונ : פליון . יומא סס (יומא נ) : וכסביו . ימעות קרב ג"כ מ (שלים יח) : יקרא . סוכרין אל :

ר"ק

האדם הזה הוא ביקר הדיא הנשפטה הנקראת כבוד : ולא יבין . בעורנו בחיים אין תבונה בו לאחור דרבי הנפש כמו הבהמות לשיכך במותו יחיה נמשל לחם ומאכר נפשו באין תבונה : (א) כבוד . זה הכבוד הוא על יום המשפט שיהיה עתיד לבא בעמק ירושלים ואמר אלהים . שפירושו שופט חושפמים : ואמר אהר כך ח' שהוא קיים לעולם : דבר ויקרא ארץ . דבר על ידי נביאיו וכן שעה ואמר להם . עבר במקום עתיד . וכן אמר הופיע כמו יופיע . וקרא וישבי הארץ ממזרח שמש ועד מבוא לבא משמש ופגע יקרא . שיעור לבם לירושלים להלהל עליהם עם גוב ומגוב : (ב) מציון . כאלו משם יתן קולו שיבוא כלם לירושלים : (ג) יבא . להנקם מן הצרים נקמתו : ואל יחרש . עוד לצריו : אש לפניו תאכל . באותם הצרים : וסביביו . ולפניו ענין אחי-בלתר בירושלים מקום מדרשו ומשכנו : נשערה . אמר על הארץ . כלומר יכולו יושביה בחרו : ומזרח : (ד) יקרא . אל המלאכים לקחת דין עם מן הצרים מנחת שי

ולא יבין . דרך החיים נמוכה לפניו שאם ילך בה הרי הוא נכבד ויחיו מתיך את הטוב : (א) אל אלהים ה' . אקרא (אלהי אלהים ה' שמו) : דבר ויקרא ארץ . כולה והוא הופיע מליון שהוא מכלל יופי . מכלל סס דבר (פרמיל"ט בל"ז) שארעמאל"ג בלשון ואשכנז ליערוג . פועץ . וכן פירש רש"י ביוזקאל כ"ו (כ"ז) ועל גאולת העתיד כתב : (ג) יבא אלהינו ואף יחרש . עוד על דס עבדיו השופר : (ד) יקרא אל השמים . לפקוד על שרי העמים שבמרום :

אבן עזרא

פי' יש עם אדם יקר שלא ילך והעטם שלא ישכב וימות והוא כבוד הגשמה וכן אדם שלא לחד לא יבין ע"כ ככתבתי : (א) מבור לאסף אל . העטם תהיך לעט"כ משפט ע"כ אלהים וטעם ה' שהוא שוכן עבד כלי שמוי :

ג (ב) מבור לאסף . סמ"ך נכחל : אל אלהים ה' . כס"ם יו"ד של עם נבטיה וגם כסל כל אלהים ית נמיס חתם בין סו"ח למגול ויש פסוק בין אל לאלהים להודות סכל א' נכסס על קדש כתי כעמו כס"ם כעמו כס"ם אלל חסין ה' ויושע ח"ו וזכתי אחריני וכן משנת בירושלמי פסק סדראס לדמריין ססס שלטתם סס א' קטינע דלמר וכו' . וכן נללס עמי סלכ"ע והמרוס שלל כדכתי רש"י ודכ"י : (ב) מכלל יופי . ס"ף רסס : (ג) יבא אלהי . הו"ו כס"ם עמיס וס"ל כעסס א' ככ"ס : ואל יכסס . הו"ו

באלמע היישוב בלורך וכרוחב : הופיע . כבוד השם : (ג) יבא . אלה דברי הבריות כדליות שיקון שמימד הפועים טו וזה טעם אס לפניו : נשערה . אע"פ שהוא כתוב כש"ן הוא כרוח סערה : (ד) יקרא אל השמים . אל מצודת ציון

מצודת ציון

פל מעדוהו ולבטוח בה סהוה נכסל לבטוחו דומים סס כספיון : הדעת דעיון גמור :

ג (ב) מבור . שקיעתו כמו כי כל השמש נכרעשית כיה : (ב) מכלל . ע"ל כל . וי"ל כלל כל היסוד וכן לכוטו מכלול ויחוקל כ"ג : דעפס : סלכי ורס : (ג) יחרש ית סתום : תאכל . משקך : נשערה . סעעכ : (ד) הופיע . סלכי וסולני אל סקול מליון סכלוה ככל סיופי : (ד) סעל . אשכ סס ממעל כלס לומר שמי מעלה של טומוס סעולס :

פירוש ע"מ

הט גירופין די נאנאע ערד ספירח קסם ער סבוא פון מןרה זייט וואס די זון הייבט דארטין אן צו שיינען אונ ביז מערב זייט וואס די זון פאר גייט דארטען פלוקר ער הט בשאפין די נאנאע וועלמ פון מןרה ביז מערב : (ב) מציון מכלל יופי אלהים הופיע ציון וואס זיא איז גינארט מיט שייגקייט דאס גאר דאן שייגקייט איז אין איר פון דארטן הט גאט גמאכט שיינין זיין פבור'דען דס אן הייב בשאפונג פון דר וועלמ איז גיטען פון ציון : (ג) יבא אלהי ואל יחרש

וועלן גיט נעהען גיין ל'יכט : (א) אס ביקר ייא יבין אז דר בענקט איז פייא רעם פבור פלוקר ער האלט זיך פייא רעם געלמ אונ ער וויל גיט פאר שמיין צו צייא גיין אין גמיון וועג נמשל גבתימ גרסו איז ער גינליכין אזו ווי די קבמות וואס גענען פאר שטוקמט אן רייד אונ האבין גיט גיין שג"ל :

ג (א) מבור לאקה דר מבור איז צו אסף אונ אזו הט ער גינאנמט אל אלהים ה' גאט אקר אלע געמך איז גיין גאנאמט ה' דר ביקרי ארץ ער הט גינעמט אונ

**לָדִין עִמּוֹ: ה' אֶסְפּוּ-לִי חֲסִידֵי כְרָתִי**  
**כְּרִיתִי עַל-יִזְבַּח: וַיִּגִּידוּ שְׁמִים צְדָקָן**  
**כִּי-אֱלֹהִים שֹׁפֵט הוּא סֶלָה: שְׁמַעַה**  
**עִמּוֹ וְאֲדַבֶּרָה יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱיֵדָה בְּךָ**  
**אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אֲנֹכִי: ה' לֹא עֲלִיזְבַּחֶיךָ**  
**אוֹכִיחֶךָ וְעוֹלָתֶיךָ לִנְגְדֵי תַמִּיד: שְׁלֹא**

מִלְרַע לְמִימַחֲבָה דִין  
עַל עַמִּיה: ה' כְּנֹשֵׁן  
לְוַתִּי חֲסִידֵי דִי נְגִירוֹ  
קִימִי וְקִימֵנו אוֹרֵיחָא  
וְאֶתְחַסְקוּ בְּצִלוֹחָא  
דְּאִמְתִּירָא לְקִדְבָנָא:  
וַיִּזְהַנְנָן אֲנִיגְרֵי מְרוֹמָא  
וְכֹוֹתִיחָא אֲרוֹם אֱלֹהָא  
בְּיָמָא הוּא הִעֲלֵמָא:  
וְשָׁמַע עִמִּי וְאֶסְפֶּלֶל  
יִשְׂרָאֵל וְאֶסְחִידֵי בְּךָ  
אֱלֹהָא אֱלֹהֶיךָ אֲנֹכִי:  
ה' לֹא מִיבֹוֹל רִבְחֶיךָ דְלֵא

אָקַח ת"א אספו לי חסידיו קח קי (סגלדיו סג) : אָקַח קרבתך קרמתי בגלותך אָנָּה מוכח לך אָרום עלוהך דקריבו אבההך לקדמי הריא: ט לָא

**ר"ק**  
אנשי הארץ כי הם עצמם יתנו איש את אחיו כי תחיה כחיות  
ח' בחם: (ה) אספו. אומר לנו ומנוג שביאר ישראל לירושלים  
ותם חסידו ורומתי בריתי עלי זבח כי בחר סיני כרת עמכם  
משח ברית ובידו ובחמם ולקח דם הברית ויזרק על חמם:  
ויש דרש כי על ברית סילת שחתוקי ישראל בת אשר:  
(ו) ויגידו. כעבור כי צנאות הארץ דור חולך דור בא אבל  
השבים וצנאותיהם היו בוכן שעברו ובוכן הנחידו יחית  
כשהיה ים הדן יגדו דקתת האל יתברך שעתה עם ישראל  
שלא כלה אותם בגלות ולא הפר כריתו אתם ותוציאם כאשר  
הקירו בו ויגידו צנא השמים גם כן כי אליהם הוא  
שלקח משפחו מן הגוים. ו"ו ויגידו פתחת. שפוחה לשכבר  
הוא עבר מסתם עתיד: (ז) שפעה. אחר שפעה האל בישש  
ויבח ישראל על מעשהו ובער סחם הרשעים וישאר החסובים:  
וביך די השמים הארץ שהיו הגדים קיימים הם ויעידו  
כש"ש אנכי ה' אלהיך וקבלת אותי לאלה על כה שאצור עליך ולא עשית וזל זה  
הדברים זכר לבהים ואין דבר הקבעת דבר גדול בעיני שאם בטלתי אוכתי אהך על זה.  
הרע באבונה ובמעשים: פ"י ולא שולחך לנגדי תמיד. ולא שוכר נופר בתקום שנים: (ט) לא.  
אם הייתי צריך

**מנחת ש"י**  
המלאכים: ואל הארץ. כל יושביה: (ה) אספו. העטם  
לכוּחַ חַת חסידו ישראל שכרתו עם השם ברית ועטם  
עלי זבח כעבור וזבח כוליו אחר על דם זבח: (ו) ויגידו  
הוא וזאת היא התיכחה: (ז) שפעה. העטם לא כרתי אהך ברית רק שיהיה לך ללחיים וזהו הוא מלאכי אלהיך  
לכ"י: (ח) לא. וזאת לא לוחיך על זבוחך אם לא תקריבם לפני כאשר אחר ירמיהו עלוהיכם ספו על זבוחכם וזהו  
הם זכתי הטחת ועטם ועולוהך ליתום נגדי תמיד: (ט) לא. אין לי נורך לקחת מבייך פר הזכיר כגדול הקרב

**מצודת דוד**  
ואל הארץ. אל האומות וישיבי כחמן: לדין עמו. לשפוט כהם דין  
עמו לקחת עמם נקמתם: (ה) אספו לי. ויהלל להם כביאור ולאספו  
אלי את חסידיו אשר כרתו עמכם ברית כהם זבח כמו שכתוב היה  
דם הברית (שמות כ"ד): (ו) ויגידו ששים. לו יגידו ומלאכי שמים  
שופט לפניהם. לא בענק כשר ודם אשר ימנע לקחת משפטו סן לעקר ימות: (ז) ואדברת. את דברי ישראל. הנה ישתלם  
שענו ויחיה בך: אלהים אהיך אנכי. ועלך לשמוע דברי: (ה) לא על זבוחך. לא על זבוחיך עמך על המנען לקריב יחיים  
ולא לוחיך הוסיף שיהא תמיד לנגדי שולחתיך כי אין מלאי כהם כי טוב אשר לא חמדם: (ט) לא אקח. לא ליתיה לקחת מבייך פ"כ

**פירוש ע"מ**  
עַר וְעַמְּךָ קוֹמְעֵן אֲנִי: עַר נָא אֲנִי וְעַמְּךָ נִימְ שְׁוִיגִינִי  
אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ הַאֲבִל קוֹמְעֵן פְּרַעְעֵן פֶּר אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ בְּיָדֵי  
נְשֻׁרָה נָאֵר אֲנִי אֲרוֹם אִישׁ וְעַמְּךָ וְיִיעֵר שְׁמוֹרְתְּךָ אִינִי  
וְיִינֵם: (ד) קָרָא אֵל הַשְּׁמַיִם פֶּלֶל עַר וְעַמְּךָ רֹוּפִין צוֹ דִי  
מְלָאכִים וְיִם וְעַנְעֵן פֹּון אֲוִבִין אֹרֶף דְעַם הַיִּמְעֵל וְאִי  
הָאִינִי אֲוִבִי נָאֵף דְעַם וְעַמְּךָ עַר רֹוּפִין צוֹ דִי וְיִצְעֵר פֹּון  
דְעַר עַרְדִּי לְדִין עִבּוֹ צוֹא רִיבְקִינִי וְיִין פֶּאֲלֵק: (ה) אֲנִי  
וְעַמְּךָ נָאִינִי צוֹא וְיִי אֶסְפִּי לְפִסְדֵי וְאֶמְלִיכֵם מִיַּד אִינִי  
מִיִּנְעַה פְּרוֹמֵעַ מִוְתֵי בְרִיתִי עֲלֵי זִבְחִי וְיִם הַאֲבִיעֵן פֶּאֲר  
שְׁנִימֵן מִיַּם מִיַּד אִינִי פְרִיתוֹת בְּרִית אֹרֶף דִּר קוֹלוֹנְג  
פֹּון קְרָבֹוֹת וְיִם וְיִי הָאֲבִין מְקָרִיב גִּוְוֵעֵן אֹרֶף דְעַם

**אָקַח מִבֵּיתְךָ פֶּר מִמִּכְלָאתֶיךָ**  
**עֲתוּדִים: כִּי־לִי כָל־חַיֹּתַי יַעַר בְּהַמּוֹת**  
**בְּהַרְרֵי־אֶלְפָּה: יִדְעַתִּי כָל־עוֹף הָרִים**  
**וְזוּ שְׂדֵי עַמְדֵי: יֵאֱמַר אֲרַעֵב לֹא־אֹמֵר**  
**לֵךְ כִּי לִי תֵבֵל וּמְלֹאָה: יִהְיֶה הָאוֹכֵל בְּעֵשֶׂר**

קִבְּצִית מִן אֵיךְ הַתּוֹרָה  
 מִן עֲדֵרְךָ בְּרַחֵם: יֵאֱרֹם  
 דִּילִי כִּי חַת הַחַרְשָׁא  
 עֲקֵמְדָה לְעִדְיָא בְּגוֹן  
 עֲדוּן בְּעִירְיָא בְּגוֹן וְתוֹרָה  
 כִּר דְרַעֲזִי בְּכֵל יוֹמָא  
 בְּמִטְרָא אֶלְפָּה: יֵאֱגֵלֶן  
 קִדְמֵי כִּר מִינֵי עוֹפָא  
 דְּבִרְחִין בְּאוֹר שְׁמַיָא  
 וְהַרְגֵנוּר כִּרָּא  
 יִדְכֵרְךָ צוֹרֵי יָה שְׁרִין

ר"א י. י. מנחת קי ידעתי כל עוף. טס 2 טס העיט טס. האוכל טס. עתידים מ"ב פל"א

בְּאֶרְצָא וְרִישֵׁיהָ מִמֵּי בְּשִׁמְיָא כִּמְנוֹן קִדְמֵי: יֵב אִין יִסְמֵי וְכֵן קוֹרְבָנָא הַדְרִיא דְּבִרְיָתָא לֹא  
 אִימֵר לֵךְ אֲרוֹם דִּילִי אֶרְצָא וּבִרְיָתָא: יֵב לֹא קִבְּלִית בְּשֵׁר נִבְסָה פְּטִימָא וְדָמָא דְּבִרְחִין

ר"ק

עולות לא הייתי לוקח אתכם מכך כי די הכל וברשותי וזכר  
 פר. כי היא הנדול שבקרבתו וכן אמר עתידים כי הם גדולי  
 העלים: כמבואר. כמו גור ממכלה צאן: (י) כי אותם  
 שאינם תחת רשותך הם תחת רשותי. והם חיות היער  
 ובחמית הרים: ותו. הו"ו נוספת: בהררי אלף. באלף  
 הרים. כלומר בהרים רבים שאין לך דרך בהם. וכלת בהררי  
 אינו ספוד אבל הוא כמו בהררים וכמותו רבים: (יא) ידעתי.  
 מה שא ידעת אתה אלף הנדולים בישע. וברדש וזו שדי  
 אמר רבי יודנה ברבי סימון תוה היה הוא יודע גדול בשיע  
 ושחור פרש כנפיו מכהת גלגל החמה ולמה נקרא עשר וזו שיש  
 בו סבל מיני עופות טוה וזוה: (יג) אבירים. פדים אבירים:

הס אלף שלי: ממכלאוריך הוא דור האלן כמו גור  
 ממכלה אלן לסיף חכוק. פה"ק בלע"ו. בלשון אשכנז  
 ספערדשטעלונג: (י) בהמות בהררי. לך הוא (סור)  
 המתוקן לסעודה העשירי שהוא רועה אלף הרים ליום וכל  
 יום ויום הם נומחים. ויש מפרשים אלף הררי או אלף  
 פרסאות (מהר"ו) אפשר שפרסאות נרדף לומר רחל אחד שהוא  
 גדול אלף פרסאות או שיש אלף פרסאות ומה שאמר  
 הררי לפי שיש הרבה הרים כאלה. ולפרוש זה נרדף  
 להגיע או שיש אלף פרסאות או שיש אלף פרסאות. ויש  
 מפרשים שהוא כמו גור אלפך כלומר הרים מלאי בקר בעצור שהזכיר אלה מבינת פר: (יא) וזו שדי עמדי.  
 רלע"ו על טס זיום מתקום למקום (תשמכ"ט בלע"ו) אורג שרי וזו רענע.  
 בעווענט: עמדי. אני יודע את כולם: (יג) האוכל בשר אבירים. לא אמרתי לך להניח זנה שאני נרדף  
 להכילה אלף נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רעיו:

מנחת שי

ספרים ופולחן לגודי המיד כמעט עושב על עולמך ועירב  
 הנה למדי: (י) כי לי כל. כ"ף של כל רס.

אבן עזרא  
 לגבי המזבח: ממכלאוריך. כמו גור ממכלה אלן והאלף  
 והה"א מתחלפין. (י) בי. וזו חירו נוסף כיו"ז בנו  
 בעור: בהררי אלף. אלף הרים או אלף פרסאות או שם  
 מלאים בקר בעצור כזכיר פר: (יא) ידעתי. עטם ידעתי כי אין  
 כח באלם לדעת כלם כי רבים הם: וזו שדי. שם  
 שיה וכן אלם לא רדה כי הם רחוקי מהישוב: (יב) אם.  
 אמר רבי משה חילו הייתי כאלם שיש לו נודך  
 לא הייתי מנכס לתת לו מאשר יש לו ואין לו רק מעט  
 וכידי הכל קיו אור: (יג) האוכל אבירים.

סצורת ציון

(ט) במכלאוריך. מלי בית הכלל והיא נדחית (י) אלף.  
 מני ממזכה לזה כתיב: (יא) וזו. כלל לומר סוז ממקום  
 למקום וכן וזו שדי יענע (לקמן ס') (יג) אבירים. חוקים

לחקיב לפי: סמכלאוריך. מוסב על לא אלה: (י) כל חיות  
 יער. טס שאינם ביקר כלל טעם זכיר בחיות בהררי אלף.  
 בהצעות העלויות בנרות ההרים ולא ידעכם. והכוונה זל אמרו  
 שעל שור הכזי ואמר ונע"ש הנה בהצעות אשר עשיתי עמך (אויב מ')  
 ידעתי לך: וזו שדי. הכניות הזים ממקום למקום ע"ה טעם:  
 כעולם: (יג) האוכל. וכי אני מוכל בער כעומת החוקים והמזות וכי  
 אשמה דם עתידים ומה לי אם כן בהצעות הקרבנות:

פרוש ע"ט

גים המיד אקעגין מיר דרוף שְׁתָּרָאף אִיךְ דִּיךְ גִּיט  
 גַּם גִּיט מִיר גִּיט דְּרָ אָן: (ט) לא אָקַח מִבֵּיתְךָ פֶּר אִיךְ  
 גַּעַם דָּאךְ גִּיט פֿון דִּין הוּא אִיין אָקס ספּקלאַיִךְ  
 עֲתִידִים אונ פֿון דִּינע שטאַלען גַּעַם אִיךְ גִּיט בִּיין  
 בַּעַק בְּלוֹמֵר וְעוֹן דו בְּרַעַנְקִט שׁוֹן מִיר אִיין קִרְדֵּן  
 אִיז דָּם גִּיט פֿון דִּינעס גִּיעֵרֶט פֿון סִינעס: (י) כִּי  
 לִי כִּי חַיֹּת יַעַר דָּען צו מִיר עֲנִין אֶלַע חַיֹּת פֿון דָּעם  
 נואַרְדַּ בְּהַמּוֹת בְּהַרֵי אֶלְפָּה אונ אִיךְ בְּהַמּוֹת נִס וְיִי  
 גַּעַם אֹרֶף מוּיִנֵּל עֲלֵךְ: (יא) יִדְעַתִּי כִּי עוֹף הָרִים אִיךְ  
 נִימֵם אֶלַע מוּיִנֵּל פֿון דִּיא בַּעַרְגֵּן וְיִי שְׂדֵי אִיךְ  
 דָּאם רִיעוּג פֿון דָּעם פֿעֲלֵךְ דָּאם גַּעַעוֹ דִּי קִלְיִנֵּע

בְּשַׁעֲפִינִישׁ וּסֵם דִּירִין וְיָה פֿון אִיין אָרֶם צוּם אַנְדֵּעֵן  
 דִּי עֲנִין מִיר גָּאָם בְּלוֹמֵר אִיךְ קָאן וְיִיא אֶלַע:  
 (יב) אִם אֲרַעֵב לִי אִימֵר לֵךְ אֲרוֹם וְעוֹן אִיךְ זָאָל הַתְּנַעֲרֵב  
 וְיִין דָּאָרְךָ אִיךְ דִּיר גִּיט זָאָנִין דו זָאָקֶט מִיר נַעֲבִין  
 עֲסִין כִּי לא תֵּבֵל וּמְלֹאָה דָּען צו מִיר אִיז דִּי וְעֵלֶם אונ  
 אִיז דִּר פֿירִיגֵן בְּלוֹמֵר דִּי בְּשַׁעֲפִינִישׁ וּסֵם דִּר פֿילְעֵן  
 וְיֵא: (יג) הָאוֹכֵל בְּשֵׁר אֲבִירִים גַּם אִיךְ דָּען דָּם פֿלִישׁ  
 פֿון דִּי שְׂטָאָרְךָ עֲלֵךְ שָׂאָף נִס עֲתִידִים אֶלַע אִיךְ  
 סְרִיקֵךְ אִיךְ דָּען דָּאָם בְּלוֹם פֿון דִּי בַּעַרְגֵּן וְיִיא דָּאָם  
 בְּרַעַנְקִט פֿון מִיר נָאָר דָּרוּם הִיִּים אִיךְ דִּיר בְּרַעַנְגִּין  
 קִרְבָּנוֹת גַּם זָאָנִין אִיין נַחַת רַחֵם פֿון מִיר דָּם אִיךְ



יִשְׁפֹּטֶנּוּ שְׁלֹשׁ חַמָּה  
 לְמִשְׁפַּחַתִּי לְיִשְׁכָּה בְּיָמָא  
 וְלִישְׁנָה בְּדִבְרֵי מִלְלָא  
 נְבִלָא : כ הַתִּיב בְּאַחַד  
 הַמְלַל בְּדִבְרֵי אֲבִיר  
 אֶמְקֵד הַיָּשׁוּ דְפָא :  
 כא אֲלוֹ עֹבְדֵי בִישׁוּן  
 עֲבָרָא וְאוֹרְבִית  
 דְּתַתּוּב חֲשִׁבְתָּא לְפָדְנִי  
 עַד עֲלִמִין שְׁמִים אֶמְרָת  
 בְּלִבְבְּךָ אֶהְיֶה מְקוֹר  
 הַיְקָרָה אוֹבְחִיָנְךָ  
 בְּעֲלִמָא הַדִּין וְאֶסְדֵּךָ  
 אֶהְיֶה דְלִמָּא דְלִמָּא אֶתְבַּר

**מִנְאֵפִים חֲלָקָה: יִפְיֶה שְׁלַחַת בְּרַעַה**  
**וְלִשְׁנָה תַצְמִיד מְרָמָה: כ הַתִּיב**  
**בְּאַחַד תְּדַבֵּר בְּבִן אֶמְקֵד תַתְּוֹדְפִי:**  
**כא אֶלֶה עֲשִׂיתָ וְהַחֲרַשְׁתִּי הַיּוֹת**  
**אֶהְיֶה כְמוֹךָ אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרַכֶּה לְעֵינֶיךָ:**  
**כב בִּינְדִנְנָא זֹאת שְׁכַתִּי אֶלֶוֹה פְּנֵי אֶמְרָךָ**

ה"א תהי' תצמיד : כסדרין פ' ו' ס' ה' ע"ב : עס :  
 דין גהקם קעלמא דאתי קד ס' ה' : כב אתבוננו קדון דא נשיענא דשלוין אלהא דלמא אהבד

רד"ק

כאמר רצית להיות ידך עמו : (יט) ברעה . לדבר רעות על בני אדם . ואמר שלחת כאילו התרה אחרו בלדבר רעות . גם זה מהעבירות . ובספר שו"ת וברוך רע כמנו אדם או כמאדם אחר בסתר : תצמיד ברמה . דברי ברמה . (פ) תצמיד . שתחבר בדרך עם דברי האדם האחר שמדבר רע כמין : (כ) תשב . במישב הלצות לדבר באהדו והיא בן אבדו וכן בן אבדו . אה על פי שאין בןדך ובניו דבר כי אין ירושתה אהת : (ד) ודע . הוא ענין הירוף ונדיב : (ז) אלה עשיתי . ולפי שאני ההרשתי שלא השבותי לך בשל כעשך הרעים : דמות . חשבת . שאהיה כמין שלא אדע הנסתרות . עתה אביחך ואערכה לעיני כל מה שעשית שחדע כי אני ידעתי הכל ואעפ"י שהארבתי לך העונש עתה יבא העת לבער הרעים והיו ידועים כי הם המוכיבים ומי הם הרעים . ושמעתי כי פ"י אחר בן קין אחר אבדו אלה עשית והחששתי אלה הרעות תארכי לך עליהם אבל מה שדמיה ושמעתי שאהיה גוף כמין על זה אביחך ואערכה לעיניך כי זו גרולה שבדעות : (כס) בני . התוכחה ושובו מהעשיכם הרעים ואם ששכחתם האל : פן

עמו . נחלצית ללכת עמו : (יט) תצמיד ברמה . הרגיל אלך רמיה לדבר רעה . תצמיד (אנוס) ש' בלע"ז אשוע"ז בל"א היולי עשענן היולי פיגען וכן לרד"ק ענין הכור) כמו (במודר י"ט) למי פחיל (א) : (כ) תשב . כמושג ללים : בבן אבך . שאין לך דין וריב עמו שאינו יורש עמך : דופי . דבר גנאי לדמותו לשון והפסו : (בא) דמות . ספור אהה שאהיה כמין להסתרות כמעשך הרעים . (יט) מפרשים דמות כי איני יודע הסתרות) רש"י

מנחת ש"י

(כ) בלחך מדכד . התיז קהים בכל הספרים ועיין מ"ש ע"י וזכר על אהה מדכד . (כא) והחשתי . בגניא כספני ססל דברי רמיה : (כ) תשב . כמושג ללים והנה שלחת ברעה כמי שאינו קרובי לך : (כא) אלה . עמם וההרשתי לעיניך כלאי ארץ ארסים ונאילי ההרשתי : דמות . כי איני יודע הנסתרות כמין על זה אביחך ואערכה לעיניך כמו ערסה לכני וקעס כי בן אהך לא ידע מה שדברת בסתר ויאמר רבי משה לו יתכן לומר שמר שמרתי או שמור שמרתי כשאל התהט"ן שמר כי אם בקמך גדול וככה עשית אעשה והנה מה יעשה במלת היות אהיה כמין אין אחרת וזלתי : (כס) בני . שבחי אלהי . הם הנגידים והמלאכים ומולוילי דבה ודיניה הרעים שתכל עליהם לטרף האריה שאין מולל מלכו כי הרועה יוכל להליל מהדוב או מהאזב . או אטרוף ערסה שאין מולל מידו כי הרועה יוכל

אבן עזרא : ושוב והיו שנים שרשים או מלי רעון ומרלה להתחבר עמו : (יט) פיך . לדבר מה שהוא רע לאחר : תצמיד . כשר דברי רמיה : (כ) תשב . כמושג ללים והנה שלחת ברעה כמי שאינו קרובי לך : (כא) אלה . עמם וההרשתי לעיניך כלאי ארץ ארסים ונאילי ההרשתי : דמות . כי איני יודע הנסתרות כמין על זה אביחך ואערכה לעיניך כמו ערסה לכני וקעס כי בן אהך לא ידע מה שדברת בסתר ויאמר רבי משה לו יתכן לומר שמר שמרתי או שמור שמרתי כשאל התהט"ן שמר כי אם בקמך גדול וככה עשית אעשה והנה מה יעשה במלת היות אהיה כמין אין אחרת וזלתי : (כס) בני . שבחי אלהי . הם הנגידים והמלאכים ומולוילי דבה ודיניה הרעים שתכל עליהם לטרף האריה שאין מולל מלכו כי הרועה יוכל להליל מהדוב או מהאזב . או אטרוף ערסה שאין מולל מידו כי הרועה יוכל

מצודת ציון

(יט) תצמיד . ענין הכור כמי למי פחיל (במודר י"ט) : (כ) דופי . דברי גנות . (כא) והחשתי . וספקתי . דמות . מלבן דמיון ומתכסה אוכיחי . מלפון ויכוח : ואערכה . ענין מיוזם : (כס) גנא . מלהפסך לך על כל אלה ולזה מדמה ומתחבב אהר לוי כמין להחבב את המלכס תקבל גמול עשולם כהא : (כס) בניו נא ואת . את אשר פירוש ע"מ

עמו . להסביר אליו : חלקך . המרס חלקך ללכת עם המלאכים : (יט) ברעה . לדבר רע בעלי ה"י תצמיד . תחבר עם המלאכים כי גם נפרדה המלאכים מלשונך : (כ) תשב . כלשון תשב בין המלאכים הדכד דופי סף בלחך ואפי"ן ככן אמר סהוא ויהי אהך : (כא) והחשתי . הרע : אוכיחי . אכל דע אשר אפזכב עמך ואמרוך לפניך את מעשך כל עשית האדם שמורים הם למולם הכא : פן אשקף . לטעם מצודת דוד

מצודת דוד

מיניע ביד אהרן קמער די : (יח) אם קרית נגב תקח עמי ויען דו ועתקמ איין נגב וועקסמו קרוציה צוא גיין קיט אים ועם כנאפים חלקך אונ קיט נואפים איין דיין חלקך : (יט) פיד שלחתי קרית דיין מול האקמ גישקמ צו כיידין אין קיין ולישנה תצמיד קרית אונ דיין צונג טוט פהקעמין צוא דיר פאלמשיקיים פלוקר דוא דעקסמ מיט איהר פאלמשיקיים : (כ) משה באהד הדיר דוא ועקמ ריה אין דעם ויצונג פון שפעקער אונ בעקסמ אפילו פון דיין קרנדך בן אהך תהי דופי אונ אפילו אין דיין מואקערס וזן נוס ער איו נאר דיין קרנדער פון איין מואקער אונ דו האקמ מיט איהם גיט קיין קריג אונ קיין קישפס ווארום ער גישיק

דאך גיט מיט דיר דיין פאקער פון דעקס וועגענו גיטמו דאך אין אים איין שענדונג נוס איין גוהם צו פר שמוסין אים : (כא) אלה עשית והחשתי די נאכין האקסורשע גימאן אונ אהך גאט היב דיר גשוויגן דמית היות אהיה כמין האקמ דו דיר גימראקמ אונ גימיינק דאם אהך וועל זיין און ווי דו צוא קרוציה ווערין אין דייעך ביינע כעשיום אקער דוא האקמ גפעלמ איינע ווארנה גייער איה וועל דיר שאראפן אונ וועל אן ריקמין אהך זענער וועלמ דיין דיין פר ביינע אונגין : (כב) בניו נא ואת שכיחי אלה פר שמיים נון דם דאונע איה רשעים נואם פר געמין אן גאט פן אהיך וזין מציל ווארום מואקער וועל איה איה



**וְאִין מְצִיל: כַּן זִבַּח תוֹדָה יִכְבְּדֵנִי**  
**וְשֵׁם דְרָךְ אֶרְאֶנּוּ בִישַׁע אֱלֹהִים:**  
**נֵאָה לְמִנְצַח מִזְמוֹר לְדָוִד: י בְּבוֹא־**  
**אֵלָיו נִתַּן הַנְּבִיא כַּאֲשֶׁר-בָּא אֶל-בֵּית-**  
**שֶׁבַע: י תִּנְנִי אֱלֹהִים פַּחַדְךָ כָּרֵב**  
**רַחֲמֶיךָ מִחַה פִּשְׁעָי: י הַרְבֵּה פִּבְסָנִי**

הוקפכו וזליה משויב:  
 כי דרבח ויצא בישא  
 סוף קורבן תודה  
 והשב ליה ומקור לי  
 ודי יעדי אורחא בישא  
 אחסי ליה בפורקא  
 די: א לש ש פ ח א  
 הושבתתא לך: ב פ ר  
 אהא ליהיה נתן נביא  
 פד שיש עם בת שבע:  
 גחוס עליו היה מבורח  
 היה מגיאות רחמך  
 שבוק מרודי: ד סגא

ת"א וינה חסד: הניס ב ית סהרדין / מ"ב ו"ס דך, מ"ק א כ סו"ט סו"ט / מני חלסיס . עקריס פד סו"ט

**דר"ק**  
 אסרוה ואין מציל, כי לא אאריך אפי עד כי בא יום המשפט:  
 (ג) זבח, מי שישע זבח עם תודה כלומר עם התודות  
 מעשיו ורעיו וישוב פתח הוא יכבדני שהוא חדר למצותי:  
 ושם דרך, וכל שכן מי שישים דרכו, כלו שיתקן דרכו ולבו  
 לטוב ולא יצמרך לרוע: אראנו בישע אלהים, לפי שבוסן  
 חישובה יהיה יום המשפט והחבוסם שיהיו או יראו שיעזב  
 שאמר אראנו, כאלו אמר בישעי, וברדש ושם דרך, כתוב  
 (ג) תנני, לא כפי מעשי: פשעי, זה הפשע ואחרים שעשיתי  
 כתוב וקרי הרב ואחר הוא ככבני, פירושו הרב  
**מנחת ש"י**

סגול באתחז יהודי ה'  
 (כג) זבחה תודה, המציא לי זבח של תשובה והולאה על  
 עונותיו הוא יכבדני: ושם דרך, השב אלי, אני מלמד  
 ושם דרך לחוטאים לשב אלי [והשב אלי מהר"ן] אני  
 ארלנו בישועתי:  
 אלהים יהיו כפסו כל ימי עולם, ובאוברו בישע אלהים אחר  
 שיהיו בישע אלהים עם בני אדם ובמשפט עם בני אדם  
 הפארי ליה אבל זאת הפארי אחר שהלך נתן אה ביתו אמרה: (ג) תנני,  
 או פירושו כי בזה הפשע היו שנים דבר בת שבע ודבר אוריה:  
**אבן עזרא**

(ג) יכבדני, בגמ' וכן מלחמי בחילוסים ל"י לבי"ט: ושם דרך,  
 כמה עמו כהאי סיבות דקרי ושם כש"ן ימיית ולמעו למלכו  
 נסחי ומסחי"עו ממלי דלשכחו ויקבלה רכס פדשט לו אמר רבי  
 יעלי ושם כתיב דש"ס לוחמיה סני שוי סו"י כשס לוחמיהו כדך  
 ארן פדשט שוב ודכתי ושם מלגונו שועת כ"ד שחא כש"ן ימיית  
 וקוסטו דמילתא דקריין כש"ן שמלתי ומדש לנדס סוא סל דך  
 אל תקרי כי הו דלמתיין כעירקא קמא דמ"ק וכס"ק דקוסט אמל  
 יבי"ל כל שס לוחמיהו נסו"י אכס ויחא כישופי: סל הקב"ס  
 שחאמך ושם דך פלמתי רכע חלסיס אל תקרי ושם סלמ ושם כעלמ  
 אל תקרי כש"ן שמלתי סלמ כש"ן ימיית וסמס נמי כעירק  
 רכס קמפי: סל דכתי ש"ן סלמתי חלמתי כש"ן שמלתי דקריין  
 וסכי אשכחמ ככסו נסחי סמקי, וס"ג דלדיי שילמא דש"ס  
 הו וליי כס ספיקא חילמא לביחל, כ"כ בעל יסס חואר כבי"י  
 פדשט ד סיו"ן ו' ומלן נלל מני לייס כהאי ליעיין ככסרי' רכסל  
 דמסיר ח' ושם כש"ן שמלתי ז"ל קרי כמסורמ סד וילל ודין  
 סד מנסון וכן סרשס סכס"ג וכס"י וד"ק, סוב מלמל ככסר  
 אורחא כישא וגו' כרלס שח"ס קורס ושם כש"ן ימיין וכפחמ על  
 פדשט וס לייק ככסס לשון שמתה ע"כ, למנח ככסריס שלט מתורגס ודי יעדי אורחא כישא וגו': כישע חלסיס, ס"ד  
 כצילי על פי כמסורמ כישע ס"י ע"ס, וכן כחכ סכסלון דף כ"ד: נא (כ) כישא, כניסלי ככסריס ססרד: (ד) הכרס, סרנ קרי:

להליל מהדוב ולא כמו שילל מפי האריה: (כג) זבח, זה  
 הוא יכבדני: ושם דרך, מי התכרר לו הדרך הישר  
 כמו ושימו ושיכלו והנה קעס שימו כמו שיכלו וכי"ת  
 בישע אלהים כמו ארלנו בישועתי:  
**נא (ה) למנצח, (ו) כבוא אליו נתן הנביא,**  
 בהתנבחות קען על דוד וחמר לו גם ה' העביר  
 העתקך לא תמות כי מלה גם תורה כי כבר עשה תשובה  
 על כן אמר לו העביר העתקך וכבר שרפתי דבר בת  
 שבע כי לא היתה אשת איש כאמת: (ג) חנני, כאלו  
 התאוו עשתה לו חמס שהתנבחה על דעוה ושעס פשעי  
 בעבור דבר בת שבע ודבר אוריה: (ד) הרב, לשון  
 ליוו כמו הרב ותגודה לך ויהיה ככפני סס הפועל כמו  
 מתוקנמ שרש נדס ושם דך ארלנו וילכסמ כמנס ומלן דלדי  
 עשקל וס לייק ככסס לשון שמתה ע"כ, למנח ככסריס שלט מתורגס ודי יעדי אורחא כישא וגו': כישע חלסיס, ס"ד  
 כצילי על פי כמסורמ כישע ס"י ע"ס, וכן כחכ סכסלון דף כ"ד: נא (כ) כישא, כניסלי ככסריס ססרד: (ד) הכרס, סרנ קרי:

**מצודה דוד**  
 עתה: (ג) ושם, מלגון שימס:  
 (ב) כבוא אליו נתן הנביא או עם איז גיקומען צו אים  
 נתן הנביא נאך דעם אז ער איז גיקומען צוה בת  
 שבע: (ג) און אזו הוט דוד גיזאגט תנני אלהים בהסדר  
 ליידי ועליג מיה און דר בארים דיה איבער מיר דו  
 נאמ אולי נוי זיין חסד איז בידי רחמיך כחח פשעי און  
 ווי דאמ פירי רחמיך און קעק אפ מייענע זינד: ווס  
 איה האב גיזאגט רחמיך אן מיין הנאה: (ד) חרב  
 ככפני כשני און מער צוה וואשיין מיה פון מין וינד  
 וואס איה האב גיזאגט קמויד פון מיין הנאה (ועינין  
 יפתחתי פתניי און פון מיין וינד ווס איה האב גיזאגט  
 בשונג

**מצודה דוד**  
 בעולם הכל וס אז דבר להליל עלנו כי די חלילנו כמסורמ לא חוטיל  
 אז: (ג) זבחה תודה, סוכת קרבן ומסורמ עליו ושכ עמון הוא  
 מנדל אלוני נוח: ושם דרך, כמלכיס דכתי ללס ולסר ל' יעסח  
 להנין סוכוב הו"ס חס רעס: בישע אלהים, סס שפמר חללנו וסלנו  
 כעקל ואל עסח על ס' (עמוס כ"ד): נא (ג) כבוא, להוכיחו דכר  
 סי כשפא סל כס שבע: (ד) חרב, פירוש ע"ס  
 פר צוקין און קיינער וועט אייה גיש קענען מציל  
 זיין פון מיר: (כג) זבחה תודה יכבדני דר ווס קולעמ  
 איין קרבן פון תשובה און פון תודה און זיינע  
 זינד דר סומ מיה נאמ ער ליה חללמ ויש דך אראנו  
 בישע אלהים און דר וועט סומ תשובה און סומ און  
 נוייזם דער מיש איין וועט צו דיא זינדנע זיי נאלין  
 און תשובה סאקאן דעם וועל איה ווייזן איין דער  
 חילק פון נאמ:  
 נא (א) למנצח סוסרד דוד דער מןמור איז ווארען  
 גימאקט צום לוי און דוד הוט אים גמאקט:



וּבְחֹבָא עֲבַרְתָּ מִנִּי אֲמִי: הָאֵלִים הַפְּצוּת בַּמַּחֲוֹת וּבְסִתָּם  
 הָאֵלִים הַפְּצוּת בַּמַּחֲוֹת וּבְסִתָּם  
 חָהָא קִישְׁמָא רְעִיבָא  
 בְּכוּלֵּן וּבְסִתּוֹ לְבָא  
 חוֹקִיבָא תְּהוֹדְעֵנִי  
 מִפְּרִי עֵלְי הִיךְ בְּהִנָּה  
 דְּמִדִּי בְּאִזְבָּא עַל  
 קְסָבָא מוּי אֲדִירָתָא רַ"א ס: פִּקְסִים מֵא ס: חֲסִתָּי חֲלוּב סִכְרֵדִין יֵאן תוּלֵן בִּזְנוּ מִיָּה ס:

אתחור

מן קטם הוריקא ונדפי פסחנני ומן הפלגא

רשי

רד"ק

ועיקר יצירתי על ידי תשמיש הוא שמה עונות בלזים על ידו. ל"א עיקר יצירתי מוכר ונקבה שלם מלאי עון יש מלדום ולקח ולזים מתייבשים לפי ענין המדבר כמזמו: יחמני. ל' המימות כמו (כראשי ל') ויחמנה בזנון לשמות (סל"א): (ח) הן אמת הפצת במחורות. והרני מודה על האמת כי הקלמי: במחורות. אלו כליות שהן מלקות, ומהם חכרו עם כמטמו קשה (סס כ"א) וכן מי שת בעוונות חכמה (איוב ל"א) ופחיתוס ל' משך כי לאכר יש לקשת משך כן יש משך לדעת (סל"א): ובסרום חכמה הוריעני. וכלל שהוא כחוס הודעתי חכמה להתודות: (ט) החמאני באזוב. כמו שמטרה המלוער

האמת שחפצת היא במחורות. כלומר אף על פי שחמאני היצר גבר עלי אולי לא עלה לבלי ובכליות למרוד כך ובסמתיך ונהה אני כהתרים והררסה תתיה למות כי לא עשיתי מברר חכמה שאבין הדברים הסתומים בדרך האמת כי בלבי לעשות רצונך ואני מתחרש על שערתי רצונך: במחורות. הם הכליות: (ט) החמאני. כמו שאמר הרב בכסני כי העון במש כמו הכתם בבגד או נגע צרעת בגוף. ואכר החמאני כמו שכתבתי באזוב שהיא סוף הסהרה החמאני מעוני והחמיו

אבן עזרא

כיו רמו להוה שלא ילדה רק אחר שהטעה: (ח) הן אמת. הטעם מפ"ס שחמאני אמנות לבי בלחיותך ל"א הסתבשה וזה הוא אשר תהפוך ומלרה מן האדם: במחורות. המקומות הנעלמים שהם מכוני הלב. וקדמוניו ז"ל אמרו אלו כליות שהם מכוסות בחלב כמו מי שת בעוונות חכמה: ובסרתם. חורתי ותודיעתי הדבר הנעלם ממני

מצודת דוד

חמורה כי אביו חשב בגלל כפחמה וכל על אשתו. וזהו אמר הלא נכרתה עוון וזהו מדר נכר כי הילך הכרע להטילי נדבר העון אשר הוא מעין העון נכרתה: כי: ובחפאי חמאני אמי. כשנתהמנה אמי כשנתעברה ממני היה נחמל וככל הדבר נמלח שוט: (ח) הן אמת וגו'. הלא חסן אמה להיות נכרש האמת חסר שוט: ובחמאי. הכליות הסתומים הודעתי חממה. ר"ל מה שחשבתי כענין ובהתם: כלליות הסתומים נביעת החממה ולפי גודל החמל בגודל כל הילך הכרע: (ט) החמאני. לזה חסר חמל כמו שכתבתי בשולח עם האמת האזוב ומהיה סחור מעוממת החמל: הככסני. לזה לומר מחול לי לכל ישאר דושם עון ומהיה לכן יותי

פירוש ע"מ

יחמני אפי אונ דורה איין וינד הט מיה דער היצט מייין כומער: (ח) הן אמת הפצת במחורות נון דוא גאט וויקט מען זאל וויקט דעם אקת אין דיא גירין פלוקר מען זאל כודה זיין דעם מען האט גיזינדיגט דרום בין איך כודה אופ דעם אקת דאס איך האב גיזינדיגט ויבתיים הקכה הוריעני אונ אין מייין הארץ וואס איז פאר שיקאפט האקמו מיר מוריע גיווען הקכה איך זאל מודה גיין דעם איך האב גיזינדיגט: (ט) אונ איך בעט דיה תפאני באזוב ויפתי מוא מיה רייניגין מיט איין בינטיל אזוב אזו ווי מען רייניגט איין מצודע אדער איין קמא כת אונ איך זאל ווערן ריין קעכט וישג אביון רוא זאקט מיה וואשין אונ וואהל איז דא קינעשין וואס לערנן הוקה בייא סאג אונ

דקוטי יקרים

ויחפאי נגדי תמיד. פייע וינד זענן שפייעדיג זענען פיר. ווען דיא יודין זענן גייען אין ארץ ישראל האבין זייא קיין וינד געהאט. וייל דיא קרבנות וואס פיען האט פקדיה גייען אלע סאג האט כפפר גייען זייער עבירות. דער קרבן תמיד פון דער פריה האט כפפר גייען דא עבירות פון בייא נאכט. אונ דער קרבן תמיד פון פארין נאכט האט כפפר גייען דא עבירות פון ביי סאג. איינס אז די יודין זענן פאר פרייען גייערין פון ויער הייליקע לאנד אונ קרבנות זענן ניש דא וואס זאלין אויף זיי כפפר וואס. איז כפפר אויס זיי דא חוקה וואס זיי לערנן אונ די מצות וואס זיי שותקן. וייל דיא שכינה איז מיט זייא אונ גלות. אונ דער פננש וואס גייט ניש אין דיא וועגן וואס הקב"ה האט גיבאסין. ווערש ה"ו דיא שכינה רער ניקרש. רבי יצחק זאגט דער פננש ווס לעריכט חוקה אונ סוהם מצות אונ גישיט מוכיב אין זיין פלוקה דאס ויידן קענען אויף הייבן דעם קאפ זענן זיין פלוקה ווען זייא זענן אין גלות. בייא נאכט אונ סוהן פצות. ויעלן זייא זוכה זיין לעלם הקא:

**יְשֻׁמְעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְתָהּ תְּגַלְגְּלָהּ**  
**עֲצָמוֹת דְּכִיּוֹת: י' הַסְתַּר פְּנֵיהָ מִחֲטָאֵי**  
**וְכַל־עֲוֹנֹתַי מִחָה: יב לֵב טְהוֹר בְּרָא־לִי**  
**אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן תְּהִישׁ בְּקִרְבִּי: יג אֶל־**  
**תִּשְׁלִיכֵנִי מִקְּפִנֵי וְרוּחַ קְדֹשְׁךָ אֶל־**  
**תִּקַּח מִמֶּנִּי: יד הַשִּׁיבָה לִּי שְׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ**  
**וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי: טו אֲלַמְּדָה**

אֶחָדֵךְ  
 קְדוֹא וְנֹרָא יִצְוֶהָּ מִבְּרִית  
 הוֹשִׁיעַ מִיָּד אֱיִרְיָא  
 קְשִׁיפִיהָ: יא סְלִיחַ אַפָּךְ  
 מִן חֲטָאֵי וְכַל עֲוֹנֵי מִי כִּסִּי:  
 יב לֵב בְּרִיר בְּרִי לִי  
 אֶל־הָא וְרוּחַ נְכוֹן  
 בְּקִרְבֵּיךָ תְּהִיִּת בְּנֵי:  
 יג אֶל תִּשְׁלֹךְ אֶת־י מִן  
 קְפִינֵי וְרוּחַ נְבוֹאָת  
 קְדֹשְׁךָ לֹא תִּסְקֵם מִנִּי:  
 יד אֶתִּיב לִי אֲוִיָּהּ  
 לְמַדְרֵךְ בְּפִתְחֵךָ וְרוּחַ  
 נְבוֹאָתָה רִמְסֵם־בִּנִי:  
 טו אֲלַמְּדָה לְמַרְבֵּי־א

ת"א נכ טבור . סוכס נכ וסכר וסכס סכיסם לי סס ס ורוח . סקיסם מ"ד סכיס ס חלמס . סססוריק י :

רשי

וטמא מת : (י) השמיעני ששון ושבתה . סלחת  
 ההוא : עצמות דכיות . סכעספת עלי : (יב) לב  
 טהור ברא לי אלהים . סלח סכל עור : (יג) ורוח  
 קדושך אל תחך ממני . סלח יהא רוח"ק מרחוק ממני  
 (סח"א) : (יד) השיבה לי ששון ישעך . רוח הקדש  
 סכסלתק מעלי נדיבה . ל' לדיכית ליעות : (טו) אֲלַמְּדָה  
 פושעים דרכיך . וממני ילמדו ויטבו חס וירושםתסלם

סיתרם ושב בתשובת לפניך . כי כונתי טובה בעתה סהור ולא יבשול  
 בי יצר הרע עור ורוח הברוא והחירוש : (יג) אל תשליכני . כאדם השנאו והמבעט אלא פנה עלי בעין הרחמים והאהבה  
 ואמ' על רוח הקדש והסמוך בפול כי רוח הקדש היתה בו ובאותה הרוח היה אוצר הכיבוים ונהה בשחצא נסחלקה  
 מסנו ודמלל שלא יקנה סכנו לעולם אבל ישיבנה לו ויהו שאבר : (יד) השיבה . רוח הקדש היא ששון השבה וישנה :  
 רוח נדיבה . היא רוח הקדש שסחגרבת דברי שיר לשבח לאל יתברך . והיא בעלת רצון טוב . והיא הסככני סעבה אל הרוח  
 או מעמ כנגד חלא יב' וסעבה פורשה נדיבה : (טו) אֲלַמְּדָה פושעים . כשסחלה לי אלסדה פושעים ותפסים דרכיך שאתה

אכן עורא

מהפעלים העומדים הלכתי בריגה : (י) השמיעני  
 טעם ששון טעבור היות נפשו מתאבלם : (יב) כעבור סהוכיר כי הולל בעין  
 יראה חרון אף ססס : (יג) לב . כעבור סהוכיר כי הולל בעין  
 ססס סיעורה על יצרו סלח יסחט פסס אחרת סחט כזה וזה לב טבור : ורוח נכון . סעסס כפול : (יג) אֶל .  
 סחד סיסול ממעלת סלכי רוח הקדש ומלכו סכחירות ימיו סלמר רוח ה' דבר כי : (יד) השיבה . כעבור  
 סחחו קודם סיעתה סמח כי לל סחט מימיו ע"כ טעס סהיבה ותי"ל ססמכני קטורה עס רוח נדיבה וסעסס

מצודה רוח

מן סכלו מכלי רובס עון סלל : (י) השמיעני ששון וסחבה .  
 ססמיעני סלחת יסיו לו סכחה וסשון וסל סלגה ססלצית סלכ  
 יסמזו עול ספיר לקטרג כי : (יב) לב טהור . לכל סחטט עור:  
 סלסס כי וססמני סל סקקיסם : ורוח קדושך . רוח הקדש סלכי כי  
 ססוך סתי סלסס סכסס סכסס סלססס סלססס ס' : (טו) אֲלַמְּדָה . סל

רד"ק

הפול : (י) השמיעני . עי נביא שסלחת לעוני והיה ששון  
 וסחבה לנפשו הברואת על סחסא . נם סעסמות סלגנה וסו  
 סגף על דרך וסכיעת סוכה סרשן עסס . וסף על פי סאבר  
 לו סן סכביא נם ה' סעכיר ספאסך לל סכרת סכסיתו ססיתח  
 לו סר סכזה סעכיר סססו סלל יסות וסאר סענישם ככר סכר  
 לו סן סכביא נם חל סחפלל על סחסס ענישם כי ראו לכסם  
 לככר עורו ולל סכול לסחכסר כלסס סם כן סוכ יסיה לו סענש  
 סרוס . וסבר דכית . כי ספסר חל סכרך נכרל וסכר עסמיו  
 (ס) ססתר . סלל יסו נכר סניך ססאי וסל לוכרס ולענש  
 עליסס עור וכן כל עונותי ער היום הוה סחח כי ככולס אני  
 סתורס ושב בתשובת לפניך . כי כונתי טובה בעתה סהור ולא יבשול  
 בי יצר הרע עור ורוח הברוא והחירוש : (יג) אל תשליכני . כאדם השנאו והמבעט אלא פנה עלי בעין הרחמים והאהבה  
 ואמ' על רוח הקדש והסמוך בפול כי רוח הקדש היתה בו ובאותה הרוח היה אוצר הכיבוים ונהה בשחצא נסחלקה  
 מסנו ודמלל שלא יקנה סכנו לעולם אבל ישיבנה לו ויהו שאבר : (יד) השיבה . רוח הקדש היא ששון השבה וישנה :  
 רוח נדיבה . היא רוח הקדש שסחגרבת דברי שיר לשבח לאל יתברך . והיא בעלת רצון טוב . והיא הסככני סעבה אל הרוח  
 או מעמ כנגד חלא יב' וסעבה פורשה נדיבה : (טו) אֲלַמְּדָה פושעים . כשסחלה לי אלסדה פושעים ותפסים דרכיך שאתה

מנחת שי

(י) וכל עונותי . כפיסל סס"ס :  
 טעס ששון טעבור היות נפשו מתאבלם : (יב) כעבור סהוכיר כי הולל בעין  
 יראה חרון אף ססס : (יג) לב . כעבור סהוכיר כי הולל בעין  
 ססס סיעורה על יצרו סלח יסחט פסס אחרת סחט כזה וזה לב טבור : ורוח נכון . סעסס כפול : (יג) אֶל .  
 סחד סיסול ממעלת סלכי רוח הקדש ומלכו סכחירות ימיו סלמר רוח ה' דבר כי : (יד) השיבה . כעבור  
 סחחו קודם סיעתה סמח כי לל סחט מימיו ע"כ טעס סהיבה ותי"ל ססמכני קטורה עס רוח נדיבה וסעסס

מצודה ציון

באוב . סס פסכ סס : (י) דכיות . סעין ססססס : (יד) נדיבה .  
 דכית כדכר סכסוה סקסס סכסל חלי : (ס) ססתר סניך . לכל  
 ורוח נכון . רוח יסכ וסכל סככר סכסוה סססס : (יג) אל תשליכני . ססוך  
 סלל : (יד) השיבה . סלל לי ששון סעסס סעסו : ססככני . ססוך סתי סלסס סכסס סלססס סלססס ס' : (טו) אֲלַמְּדָה . סל

**קַעַר פִּון שְׁנִיָּא זָאֵל אִיהּ תַּעֲרִין נוּיִים : (י) הַשְּׁמִיעֵנִי**  
**שְׁשׁוֹן וְשִׁמְתָהּ דְּאֱלֹקִים מִיָּה מִאֲכִין הַעֲרֵן פְּבִירֵי אֹנֵי**  
**שְׂקָהָ דְּהֵינֵנּוּ דְּדֹ אֱלֹקִים מִיָּה פֶּאֶר גְּעִין מִיָּין וַיִּנְדֵּי**  
**וַיַּעַר אִיהּ קִיָּה דְרוּךְ דְּעַם פְּבִירֵין תְּגַלְגְּלֵהּ עֲצָמוֹת דְּכִיּוֹת**  
**זִי וַאֲלִין זִיָּה פְּבִירֵין דִּי בִירְעֵר וַוֹאם דִּי הָאֱקַם צִוְּאָה**  
**שְׂמוּקֵין צִוְּדֵי הָאֱקַם נְצָאֲרֵינָא אוּף מִיר : (יא) הַסְתַּר**  
**פְּנֵיהָ מִחֲטָאֵי פֶּר בְּאֲרֵג בִּיָּין פְּגִים פִּון מִינַע זִינְד וְהַל**  
**עֲוֹנֵי מִיָּה אֹנֵי אֲלַע מִינַע זִינְד מַעַק אָפ : (יב) לֵב**  
**טְהוֹר בְּרִי לִי אֱלֹהִים אֵיין בִּיָּין הָאֲרֵץ בְּאִשְׁאָף מִיר דִּי**  
**נָאֵם אִיהּ זָאֵל מַעַר גִּימֵי גִישְׁקִירֹכְלֵם וַועֵרֵן אֵיין זִינְד**  
**וְהִים גְּלוּ מִשֵּׁי בְּקִרְבִּי אֹנֵי אֵיין רַעְכְּמ פֶּאֶר־מִי גִימִים**  
**בְּנִיָּא אֵין מִיר : (יג) אֶל תִּשְׁלִיכֵנִי מִקְּפִנֵיךָ דְּרֹא וְאֱלֹקִים**

פְּשָׁעִים דְּרַכֶּיךָ וְהִטְאַיִם אֵלֶיךָ יִשׁוּבוּ :  
 מִן הַצִּיּוֹנִי מִדְּמִים | אֱלֹהִים אֱלֹהֵי  
 תְּשׁוּעַתִּי תִרְנֵן לְשׁוֹנֵי עֲדֻקְתֶּךָ : " אֲדַנִּי  
 שַׁפְּתֵי תִפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתֶךָ : " כִּי  
 לֹא־תִחַפֵּץ זִבַּח וְאַתָּה עֹלָה לֹא  
 תִרְצֶה : יְיָ זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשֻׁבָּה  
 לְבַנְשָׁבֵר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבּוֹה :  
 כִּי הֵיטִיבָה בְּרִצּוֹנֶךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה

אֲרַחֲקָה וְיִחְיֶינָה מִדְּרָךְ  
 יְהוֹנוּ : מִן פְּצֵי יְהוָה  
 קָדִין קָפוּץ יְיָ אֱלֹהֵי  
 פּוֹרְקֵי תִבְעֵי לִישְׁעֵי  
 עֲדֻקְתֶּךָ : יְיָ יְיָ סִפְרוּהִי  
 פִּתַח בְּאוֹרֵיהָ וּפְנוּי  
 יִתְגַּדֵּי תוֹשֵׁב בְּתִיבָה :  
 יְיָ אֱרוֹם לֹא הִצְבִּי נִקְמַת  
 קוֹדֶשָׁא וְאַפֵּן עֲלֶהָ לֹא  
 תִקְרָעִי : יְיָ נִקְמַת  
 קוֹדֶשָׁא דְאַרְחָא נִפְשָׁא  
 כַּתְּבֵרָא לֵב תִּבְרִי וְשִׁפְי  
 אֲלֶהָ לֹא תִבְסֹר :  
 כִּי אֹמִיב בְּרִצּוֹנֶךָ יְיָ  
 צִיּוֹן הָשִׁבְלִי שׁוֹרֵי  
 יְרוּשָׁלַם

ת"א ס' שפתי. נבוכד נ עקדה שפתי. כ' כי. זכור. מפתים. ז' זכור. אלהים. טושה. ה' הסהרין. פ' עקדה. שפתי. ה' זכור. ויקרא. ופתח. רש"י

**רד"ק**  
 נושא עון ופשיע וישבו אליו ואחזת תקבלם : (טו) הצילני. בדרמי אוריה שלא הענישו עליהם. ואחזת אלהים. כי אחזת עושים על הכר ובודק לשפוט ולסחול. ואקרא לך אלחי הישיבתי. שתושבתי בזה הדין : תרגומו לשוני עזקך. שתעשה לי כשאתחול לי. דם. נאמר בל' היד ובל' רבים. בעבור כי הוא אחר ורבים הוא נושא את כל הארבעה יסודות : (יז) ארני. אחת שאת' נושא על הכל שפתי תפחה כשתרגו לשוני עזקך ר"ל ששיב לי רוח הקדש שיופיע בלשוננו דבר השיר כמו שחיו לו כהחליה וזה : שפתי תפחה שיהא עור אלהי : (יח) כי. אם ידעתי שתחפוץ זבח על העון אתן אורח אבל ידעתי כי אתה רוצה בלב נשבר ורנני שב בלב נשבר לפניך כי לא צוה האל יהברך בקרבנות אלא על השונן אבל הוא מיד ידית ואין בו קרבן כי אם תשובה בלב נשבר ונדכה : (יט) זבחי. המובנים שהיו רוצה הוא רוח נשברה. ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ופך על פי שאין ענין זבח והזבח אתה ברוח כאשר אין הלב נשבר : (כ) הישיבה. בשני תפסוקים האלה נראה שבעוד אבד הישיבה לי ששון ישעך כן היה לו ששבה לו כי אלה תפסוקים הם בימות עתידה שעתיד בית המקדש לחזור ראשון ושני על השנות ואף על פי שהיו בקריבים קרבנות תמיד כיון שהיו מעשיהם רעים ביזת האל הקרבנות והחריב הקדש

ל' : (טו) הצילני מדמים. שלא אמות כחרט על פונקו של אוריה שהרגתי : (יז) ה' שפתי תפתח. ממחולי יהיה לי פתחון פה להגיד תהלתך : (יח) כי לא תחפוף. שאין זכה מעלת כל על המזיב : ואהבה. שאלם תחפוף אהבה לך : הדיבנות. לננות בית מקדש בתוכה בימי שלמה בני :

**מנחת ש"י**  
 (טו) מדמים אלהים. גפויים גפויים בין הסו"ל לסו"ל : (יט) זכור אלהים. במקלט פסוקים הכ"ח כחפף סתם ומה שהביאם להם היה כדלואם המפליג עם הסניק כע"ש דל"ק כע"ש פקודות ומין כלן מקום להסניק :

שחיו לו כהחליה וזה : שפתי תפחה שיהא עור אלהי : (יח) כי. אם ידעתי שתחפוץ זבח על העון אתן אורח אבל ידעתי כי אתה רוצה בלב נשבר ורנני שב בלב נשבר לפניך כי לא צוה האל יהברך בקרבנות אלא על השונן אבל הוא מיד ידית ואין בו קרבן כי אם תשובה בלב נשבר ונדכה : (יט) זבחי. המובנים שהיו רוצה הוא רוח נשברה. ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ופך על פי שאין ענין זבח והזבח אתה ברוח כאשר אין הלב נשבר : (כ) הישיבה. בשני תפסוקים האלה נראה שבעוד אבד הישיבה לי ששון ישעך כן היה לו ששבה לו כי אלה תפסוקים הם בימות עתידה שעתיד בית המקדש לחזור ראשון ושני על השנות ואף על פי שהיו בקריבים קרבנות תמיד כיון שהיו מעשיהם רעים ביזת האל הקרבנות והחריב הקדש

**מנחת ציון**  
 (טו) תעורר להגיד תהלתך : (יח) כי. לא שאלת בתורתך ונקשת להקריב עולה או תפחת בעבור עון כזה : (יט) זבחי. תשובה היא התשובה כזכרתי אלהים והתשובה היא לב נשבר ונדכה : (כ) הישיבה. אמר אחד מחכמי ספרד כי אלה השנים פסוקים הוסיף אחד מהחסידים שהיה צדקל שהיה מתפלל לפני השם ומתפלל המזמור הזה והלריכו לדבר זה בעצור שלא טרע כי ציון הוא מצודת ציון

אבן עזרא  
 שתמכתי רוח לדיבה להתנדע ער תלמדה : (טו) פושעים. כנגד כי פשעי אמי וחסודים כנגד וחסודתי : (טו) הצילני. בעבור הריגת אוריה וטעם תרגו לשוני דלקך כי לריני רוחה והייב מיתה כי הוא לול כולו להרוג אותו רק תמכתי רעה היחה לשומו כמקום הסכנה : בתורתך ונקשת להקריב עולה או תפחת בעבור עון כזה : (יט) זבחי. אמר אחד מחכמי ספרד כי אלה השנים פסוקים הוסיף אחד מהחסידים שהיה צדקל שהיה מתפלל לפני השם ומתפלל המזמור הזה והלריכו לדבר זה בעצור שלא טרע כי ציון הוא מצודת ציון

**מנחת ש"י**  
 משגון מדיב הסוכה לחם מן : (יח) ואחבה. משגון לחם מן ומתן : (יח) תפחה. דברי אלה ידעתי כי ישוני : (טו) מדמים. שלא ושאך דמי נגמול טעון כזה כהעולה לי תפחה פי להגיד תהלתך לביס ולטעור נכס על התשובה : (יח) כי לא תחפוף. אין עיקר תפוף כהעם ומתן : (יט) זבחי. רוח נשברה הוא המורס ולא תבזה לם כללי כעצור והכדנה : (כ) הישיבה. מחר גם להסתלל על גבי הגולם ואמר להם לנאום הנשכרים והישיב כדל"ק לם ציון שאתנה ומתן :

אבן עזרא  
 (טו) הצילני מדמים. שלא אמות כחרט על פונקו של אוריה שהרגתי : (יז) ה' שפתי תפתח. ממחולי יהיה לי פתחון פה להגיד תהלתך : (יח) כי לא תחפוף. שאין זכה מעלת כל על המזיב : ואהבה. שאלם תחפוף אהבה לך : הדיבנות. לננות בית מקדש בתוכה בימי שלמה בני :

**פירוש ע"ט**  
 וי יגדירך וועלן ויה אום קערען צוא דיר נאם :  
 (טו) הצילני מדמים אלהים אלהי תשועתי וי מיה מציר פון בלוט דו נאם דער נאם פון מיין היקר דם איה זאל נים גישיים ווען דורך איין שווערד תרגו לשוני עזקתך ללא וינגין מיין צונג דיין גירעקטיוויים :  
 וי איתי שפתי תפחה דוא נאם עפין סיניע לעפצין קלומר ויזא מיר מוחל סיניע ניגד וועל איה קענין עפענין מיין מויל צו לויגן דיה ופי יגיד תהלתך און מיין מול וועם זאגן דיין לויב : (יח) כי לא תחפוף זבח

תהלים נא נב

תרגום

יְרוּשָׁלַם : כִּי בָּנָן תַּצִּיב  
 דְּבָרֶיךָ דְּצִדְקָתָא עֲלֵתָא  
 וְיִסֵּד בְּבָנָן יִקְסֹן  
 פְּהֵנָא עַל מִדְבָרְךָ  
 חוֹרֵין : אֵלֶּשְׁחָא שְׂכֵלָא  
 סָבָא עַל יְדוּי דְרוּד :  
 כִּד אֵתִי רֹאנָא אִרְוּסָא  
 וְהֵנִי לְשִׁאוּל וְאִסֵּר לִיה  
 אֵתָא דְרוּד לְבֵית  
 אֲחִיִּסְרָף : גִּמְה  
 הַשְׁתַּבַּח כְּלִישְׁנָא בִישָׂא  
 גַּבְרָ לְמַשְׁרֵי אָדָם וְקָאָה  
 חֲסָדָא דְאַלְהָא קְלִיִּקָּאָה  
 דִּ אֲתֵרְגוּשְׁתָּא הַחֲשֵׁב

חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם : כִּי אַז תַּחֲפִין וּבְחִירִי  
 צִדְקָ עוֹלָה וּכְלִירִי אִז יַעֲלוּ עַל־מוֹבְחָה  
 פְּרִים : נב \* לְמַנְצַח מִשְׁכִּיל לְדוּד :  
 גִּבּוֹא וְהוֹאֵג הָאֲדָמִי וַיִּגַּד לְשִׁאוּל  
 וַיֹּאמֶר לוֹ בְּאִדְוּד אֶל־בֵּית אֲחִיִּסְרָף :  
 יִמְהַרְתְּהֶלֶל בְּרַעַה הַגְּבוּר חֲסֵד אֶל  
 כְּלִיִּתְיוֹם : ד הוֹת תַּחֲשֵׁב לְשׁוֹנֶךָ

רש"י

רד"ק ת"א מה תהלה מנצחין קו

ובימות ששיענו יהיו קרבותינו רצוים שיהיו כל ישראל בלב  
 אחד לכבוד את ה' לשיכר הטיבת ברצונך את ציון : (כא) או  
 אז אותם הובתים יהיו וזכו צדק : עולה וכליל . הוא כפל דבר  
 כי העולה היתה כליל . או אמר כליל על כניחת כהן שהיתה  
 כליל . ואמר . פרים . על החטאת והשלמים . וזכר פרים והוא  
 הדין לכבשים אלא זכר הגדול שבשני הקרבנות : (כ) בבוא .  
 בקרא אדומי שהתגורר בארץ אדום : בא דוד אל בית אחיסיף .  
 ד"א הגבור ה"א הקריאת אמר מה תהלה אמר כי אביר הרועים היה מבהיל בערתי כי כן דרך הכליל : (ג) מה אל  
 כל היום . עמי . הלא כמה פסלים הצילני מידו שחשב להרגני כן יצילנו עתה מידו : (ד) הוה . לצי שהלשון כספרת מחשבת

נב (ג) מה תהלה ברעה הגבור . למה תהלה  
 ותתפאר ברעה שאתה עושה אתה הגבור בתורה :  
 חסד א"ל כל היום . להליל את הנרדף על ידך . דבר  
 אחר חסד אל כל היום . אילו לא נתן לי אחימלך לחסד ממומה  
 ולא ספר יותר מן הענין כי ידוע הוא בספר ירמיהו : (ח) מה  
 אבן עזרא

המקום הנבחר רק עתה וקצת דוד גם כן הוא שנאמר  
 ברות הקודש : (כא) או . ובחי צדק . הם השלמים ועולה היא עולת תמיד ומוספים וכליל מנחת כהן :  
 נב (ה) למנצח משכיל . טעם פיוט תהלומו משכיל והטעם להניד כי אחרית רשע רעה : (ג) בבוא .  
 קי"ר הכתוב לספר המעשה כי ידוע הוא : (ג) מה . חומר לנוכח דואג מה תהלה ברעה אתה הגבור  
 לעשות רע וטעם חסד אל כל היום רק עי' רק עי' להלל חסד אל שהוא כולל אותנו או שעמו הלא ידעת כי חסד ה'  
 עמי כל היום והעד שנאמר באחרונה כעתידי כחסד אלהים עולם ועד ויש אומרים שהוא חסד כ"ף כחסד ה' :  
 (ד) הוה . אמר על הלשון תחשב בעבור כי הלשון כמו מלך ועל ידו תרחם המהצרה וטעם הוה דברים ההיום

נב (ב) האדומי . ממונה כ"ס כלאוס : (ד) הוה . שכן : בתער .  
 (כא) ובכליל . סוף מנחת כהן שנאמר כהן כליל תהיה (ויקרא ו')  
 לפי שכלו נשף :  
 נב (ג) האדומי . ממונה כ"ס כלאוס : (ד) הוה . שכן : בתער .

מצודה דוד  
 (כא) או תחפין וגו' . כי או תפלה הפך דעה ולא יתעלו עוד  
 לסיבה שאזכור ואשמעו וצדד וזכו לרק יבחנו ובה שלמים ועולות  
 כלאוס נזכרה וממלא חסד : (ג) ויצלו וגו' . כפל הדיבור במש' :  
 נב (ה) משכיל . כי יסביל את הפסל להביא מלשון היע :  
 פירושו ע"ה

מצודה ציון  
 (כא) ובכליל . סוף מנחת כהן שנאמר כהן כליל תהיה (ויקרא ו')  
 לפי שכלו נשף :  
 נב (ג) האדומי . ממונה כ"ס כלאוס : (ד) הוה . שכן : בתער .

המקדש אין איר תבנת חומת ירושלים אונג בויה דיא  
 מועדן פון ירושלים : (כא) או תחפין ובחי צדק דענקסט  
 קאל וועקסטו וועלדן גירענקטע ובחיים עולה וכליל אונג  
 איין עולה אונג די מנחה פון איין כהן ווס קען פר  
 ברענקט זיג גאר אויף דעם מנבח אן יצילו על הבהר  
 פרים אונג דענקסט קאל וועלדן די ישראל טאקין אויף  
 ברענגין אויף דיין מנבח אקסין :

דקוים יקרים  
 רע הוה תחשוב לשונך גו' . דער מורש זאגט ש' פשוים  
 אין פסוק כהן ויחיים בני לישון . אז דער פננש' וייל  
 ברענקט דער צונג לעבן אויף אים . און אז ער וייל ברענגט דר  
 צונג דעם מוסף אויף אים . משה רבינו קם גיזאגט פר הקב"ה  
 ברענגט וואס דר האגט גיטווארין צו אברהם וצחק עקב . הם  
 הקב"ה מוחך געקען דיא וידן דיא וינד פון גלל אלת האם זיגא  
 גילאית אקטור האם גיזאגט צווא אהשרושל אז סרדדי  
 האם גינקסט וויא כהן ותרש וועלדן אים הניגין . משה אונג  
 קעסטר האבין פים ויעדי בייך גירענקט לעבן אויף דיא וידן .  
 אונג דואג האדוקין האם פים ויעדי בייך גירענקט אלע הענים פון  
 די שפאם נוב . דער שלאנג וואס האם אונגעקעמט כהן זיא ואל

נב (א) מנצח משכיל לך דר קומור איז ווארן גמאקט  
 צום לוי אונג דוד הם אים גימאקט פר איין  
 משכיל קען זאל ויך ארום געמיין איין מוסר צו זיין  
 אפ גיהימין פון צוא ביידיען לשון הרע : (ב) בבוא רואג האדומי אז רואג האדומי איז גיקוקען אונג האט  
 גיזאגט צו שאול הקהל גימאקט לו אונג הם גיזאגט צוא אים כא ניד אל בית אחיסיף דוד איז גיקוקען אין דעם  
 הוה פון אהיסקלה אונג אחיסקלה האם איהם גיעבין עסין אונג אוך איין שווערד האם ער איהם גיעבין  
 דענקט קאל האם דוד גימאקט דעם קומור : (ג) אונג אזו האם ער גיזאגט צו דואג מה תהלה ברעה תבנד  
 וואס מוסקטו דיר באריקען מיט דעם גיין וואס דר מוסט דר שטארקער מאן חסד אל כל היום גמאקט חסד  
 איז איין נאנצין אונג צו מצייל זיין דעם וואס ווערנט גיזאגט וויך דיר : (ד) הוה תחשב לשונך ברעכניש

תהלים נב

פתער מלפני עשה רמיה: אהבת  
 רע מטוב שקרומדבר צדק סלה:  
 ואהבת כל־דברי־בלע לשון מרמה:  
 וגם־אל יתצד לנצח יחתך ויסחך  
 מאהל וישרשך מארץ חיים סלה:  
 ויראו צדיקים וייראו ועליו ישתקו:

בליבך לישנך הוי  
 אומר קרין עבד מלי  
 סלשינותא: ה דתימאה  
 ביש מן טב שקרא  
 סל מלרא צדקהא  
 לעלמין: ורחמאה פל  
 כלי סלעמיתא לישנא  
 דנכילו: ו לחור אלהא  
 יתד עינה לעלמין  
 ויהרבה וישראלנה  
 סלמיתא ב ס פ נ א  
 ויהלשינה מן ארע חניא  
 לעלמין: ח ורחמין

ה"א ס"א . משנות לו עקידה סדר כ"ב ה"ר דנשה הנה

צדיקא בפוקענותא דרשיעא וידחלון מן קדם ונאסטולתיה

**רש"י**  
 אהב אפר לשינך כאלו הלשון חושבת שהיא קולמת הלב .  
 ופי' הוות . שבר וענין רע בין במעשה בין במחשבה : כדכר .  
 כמו התער המסורד שיושב אדם לחתוך בו מעט וחותר הרבה  
 והוא רכיית כאלו התער מרמה בן לשינך דברת דברים רעים  
 ומעט היו הדברים והמעשה הגא מהם היה נרול שנהרגו  
 שבנים והמשע נהנים לבד הפק : (ס) אהבת . הירע והשקר  
 שאבר כי אחיבך ידע כי דוד היה בורח ועוררו אחיבך שנתן  
 לו לחם לאכול ושאל גם בן באלהים וזה היה שקר כי הוא לא  
 ידע כי דוד בורח וזה ריל דואג אפסי שאינו תרוב בפורש :  
 (ו) אהבת . דברי השתקה כי דבריו השחיתו אחיבך ופשפחתו  
 כי אם היה חודשני כי היה עושה רע בעיני שאל בתחו  
 לו לחם הרוב חרה בנפשו אחיבך אבל ציפנה הירב כפרמה כדי שילשון עליו : (י) גם . כמו שאמה נהצת טפחתה כהתנים  
 מאהל ה"ב יתצד האל ויסחך באחך שלא ישר לך זכר : ושרשך . יעקר שרשך שלא ישר לך וביתך שרשך והוא מארץ  
 חיים כי כולם יבורו . או פירושו בעולם הבא : יחתך . ה' ייקח : יסחך . ענין הריסא : (ח) ויראו צדיקים . דבקשה שקח האל  
 סנהת שי

**אבן עזרא**  
 כפי מהשנותיך . ירא כי רמיה מן רמה בים וירא מנורת  
 מרמה כי הבורא א' : (ה) אהבה . ייתר וירא תחת רק  
 בלשון הזה לא מלחמה . שקר . שדבר שדע לחימתך כי  
 בורה היה דוד ע"כ נהרג אהבת העשם אהב אהבת רע :  
 מרמה ע"כ אחריו : (י) גם אל . כעצור היווה נענר לפני  
 חיים סלה . כאשר שרסת משפחת אחימלך : סלה . בלמת דרך תפלה או כרוח הקודש : (ח) ויראו צדיקים . ויוספו  
 מצודת דוד

**מצודת ציון**  
 סכין סמנלמין נס : מלושם . מהודד : (ו) יחתך . מלשון חודך :  
 ויסחך . ענין סריסא ופוקידס מן בית מלכס יסח ס' (מסל)

**פירוש ע"ט**  
 הלל חבר המסוי לבוק : עושה רמיה . חתך סכנה עם הסיעור  
 וכן מהם משפחתו לי להגדה לכהני סב : (ס) בשרים . משפחת אונ :  
 שקר . מושב על מנת להסת נוסח ההנה לבד שקר מנרבה לך  
 כהוא דבר המתקיים נעלס : (ו) דבר ברע . כס לבן סדע בהלחץ  
 גם חתך יתך סלה : סאהול . מניקת . ושרשך . יעקור סכך

**לקושי יקרים**  
 יסין מן עין דבשת האם עד גבדלעננס קעם סוים אויף אלע  
 מיינשטין פים ויניג הייד . רבן שמעון בן נפלאיל האם אסאהל  
 גיזאנס צו זיין קעקעם סבי גיאי אין נאם אונ קויף מן פיינעם  
 ויניג אנגוס נאך צום עסן . סבי איז קענאנגען אין נאם אונ  
 האם געקויפט אצונג . נאך דעם האם רבן שמעון בן נפלאיל  
 גיזאנס צו סבי קויף סיר אשלעקטי נאך צום עסן . האם סבי  
 אויף געקויפט אצונג . האם רבן שמעון גיזאנס צו סבי פד  
 האם אז אויף האב דיר געהייסן ברענגען אנגוס נאך צום עסן  
 האסנו געברענגט אצונג . אונ אז אויף האב דיר געהייסן  
 ברענגען אשלעקטי נאך צום עסן האסנו אויף געברענגט  
 אצונג . האם סבי גיזאנס נוייל דער צונג איז אסאהל נוס  
 אונ אסאהל שלענס . ווען ער איז גוט איז גיט דא בעקער פון  
 אים אונ ווען ער איז שלעכט איז גיט דא עקדינה פון אים . רבי  
 האם געמאכט פאר נייעם צדקים . האם סבי פן ניי

קפה אונ וועם דך אום וואך צלין פון דעם לאנד פון לעבען ביי אייביג : (ח) ויראו צדיקים וייראו אונ די  
 צדיקים וועלן ועקן זיין פורעניות אונ וועלן בורא האבין פאר גאט ויליו ישיחי אונ וועלן שפעטין און

**הַנְּהַה הַגִּבֹר לְאֵי־יְשִׁים אֱלֹהִים מַעֲוֹנוֹ**  
**וַיִּבְטַח בְּרַב עֲשָׂרוֹ יַעֲזוּ בְהוֹתוֹ : יוֹאֲנָנוּ**  
**כִּי־תִרְעַנְנֵנּוּ בְּבֵית אֱלֹהִים בְּמִתְחַתִּי בַחֲסֵד**  
**אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד : " אֹדְךָ לְעוֹלָם כִּי**  
**עָשִׂיתָ וְאֶקְוֶה שְׂמִיךְ כִּי־טוֹב נִגְדַּ**  
**חֲסִידֶיךָ : נַג " לְמַנְצָה עַל־מַחֲלַת**

ינחכון : מ וייקרין הא  
גבירא דלא שווי סיקרא  
די עושניה סבר  
בעיה ריה עשין  
במסוניה : ואנא הוי  
אילן ויהא עכפר בבית  
מקדש אלהא סברת  
בחסדא דאלהא לעלמי  
עלמין : י אודי קרפה  
לעצם ארום עבדת  
פירענות דיני ואסתין  
שקדא ארום טוב קבל  
חסידה : א לשקחא על פורענות דנשיענא די  
פסקין שקא הקרים שקדא  
קבא על נר דוד :

רדק היא חנה ויהיה קדוש : דגוש אחר שרוק רש"י  
סאלמו עליו הנה זה הגבר אשר לו סם מנעוהו בהקב"ה  
לראו מה עלתה בו : (ט) יעזו בהוהו. מתנבר היה כרשעו :  
(י) ואני. הנרדף פתח בידך אהיה כוית רענן כננים  
וככתי כניס בבית הקב"ה : (יא) כי עשית. כשתעשה לי  
זאת. וכלפי הקב"ה אמר מקרא זה :  
**נַג (א) על מחלת. סם כלי שיר. דבר אחר על מחלתן**  
**אבן עזרא**  
ליראה השם : (ט) הנה. ויהיה דואג למשל ויאמרו הנה  
הגבר שנטח על עשרו ועטע יעזו כהוהו כאשר אמר הוהו  
תחשוב לשוק : (י) ואני. שתול בבית הבס צעבור הוהו  
דואג נעצר על כן אמר ויסתך : ישרך מהכנין הככד והטעם  
מספעי מדואג ואקוה. שכן. שתעשה לו ממעשהו שתקמני ממנו :  
**נַג (ב) לכנצח על מחלה. י שואמרים כי מחלה מנו' חלול כמו במכסת פנאות מפעלי הכסל וזה לינינו נכון כי**  
**מצורת ציון**  
**מצורת דוד**  
ועל. פל דואג ילענו : (ט) הנה הגבר. יאמרו כלעגם הנה וכו'  
בגבר אשר לא סם לה מלכיס חוקו ונעטונו לראו מה עלתה בו :  
(י) ואני. חלל אני אהיה בשם בבית מלכיס  
(יא) כי עשית. כאשר שאלתי : ואקוה שפך. אשכ תעשה פעמי  
ולוס חקוקים בשם חסידי : ואבדוק : פרוש ע"כ

ס"א : (י) רענן. לה וטוב : נג (א) מחלת. סם כלי ענון :  
(ב) (כמומר סלו עשורה קלס כמומר י"ד ויטע' ה' אמרן כזום  
פקודס ויטעו לירדס כללס כלו במדע' רכוסיו ז"ל וקלסם  
סיכס חקן הי"א) :  
לכרית השורש ומכנין הפעול הבקד : (יא) אודך. כי עשית מספעי מדואג ואקוה. שכן. שתעשה לו ממעשהו שתקמני ממנו :  
**נַג (ב) לכנצח על מחלה. י שואמרים כי מחלה מנו' חלול כמו במכסת פנאות מפעלי הכסל וזה לינינו נכון כי**  
**מצורת ציון**  
**מצורת דוד**  
ועל. פל דואג ילענו : (ט) הנה הגבר. יאמרו כלעגם הנה וכו'  
בגבר אשר לא סם לה מלכיס חוקו ונעטונו לראו מה עלתה בו :  
(י) ואני. חלל אני אהיה בשם בבית מלכיס  
(יא) כי עשית. כאשר שאלתי : ואקוה שפך. אשכ תעשה פעמי  
ולוס חקוקים בשם חסידי : ואבדוק : פרוש ע"כ

הואג אונ אוו וועלן ירא אגין אוף אים : (ט) הנה  
הגבר לא ישים אלהים פעונו נון דם איז דר מאן וום הט  
נים גיטאן גאט ניין שטארקייט ונפחיונו אונ האט  
זיך פר זיכערט אין זיין פיל רייכקייט ויהו בקיחו עד  
הט זיך גישטארקט אין זיין ברעכניגיש אונ אין זיין  
רשעות דרום איז איין ספלה גיקומען אוף אס :  
(י) ואני כוית רענן בבית אלהי. אונ איך דוד וואס איך  
נוער הייקט גאנגס דורך דיר דואג וועל איך ציון ווי  
איין צווייגענדירער אייל בירט בוים אין גאקס הוו  
פלוקר איך וועל זיין מיט קינדך בפהי חסד אלהים  
טלס וער רען איך היב מיה פר זיכערט אין גאקס  
חסד פיו אייביג אונ אייביג : (יא) אונ דאס נאגט  
דוד צו גאט איך לעלס כי עשית איך וועל דרך גאט  
לובן ווען דו וועסט מיר דאס האבין גיטאן ונאקיה  
שדך ויהי אונ איך וועל האפן צו זיין נאקן וייל איך  
וועל זעהן דס דו ביקט גוט אקענען הייקע חסידים :  
**נַג (א) לכנצח על מחלה. י שואמרים כי מחלה מנו' חלול כמו במכסת פנאות מפעלי הכסל וזה לינינו נכון כי**  
**מצורת ציון**  
**מצורת דוד**  
ועל. פל דואג ילענו : (ט) הנה הגבר. יאמרו כלעגם הנה וכו'  
בגבר אשר לא סם לה מלכיס חוקו ונעטונו לראו מה עלתה בו :  
(י) ואני. חלל אני אהיה בשם בבית מלכיס  
(יא) כי עשית. כאשר שאלתי : ואקוה שפך. אשכ תעשה פעמי  
ולוס חקוקים בשם חסידי : ואבדוק : פרוש ע"כ

מכך על דם הכתמים ויטעו י ליראה כהאל וישחקו על דואג  
(יאמר : (ט) הנה הגבר. שלא שם אלהים מעונו ראו אדירתו :  
כעונו. מ"ו ירע הדגש : בהוהו. בעריותו וברשעותו : (י) ואני  
כוית רענן. הרשע יבול כנכול עלה ואין לו הקוה ואני אנצל  
כישונו ואחיה כוית רענן שכל השנה עלה וית רעננים ולחים :  
בבית אלהים. לפי שהיה נעצר לפני ה'. כי אני בפתחי  
בחסד אלהים ולא הוא. כי הוא בוחס בעשרו : (יא) אודך.  
כי עשית. זה הכשפס. וברוח הקדש אשר זה חי האל יתברך  
יקח כשפס בדואג : ואקוה. ולעולם אקח שמך ואודיע נגד  
מנחת שי

טפ"ה : (ט) מעונו. כו"ו א פס כדגש :  
**נַג (כמומר סלו עשורה קלס כמומר י"ד ויטע' ה' אמרן כזום**  
**פקודס ויטעו לירדס כללס כלו במדע' רכוסיו ז"ל וקלסם**  
**סיכס חקן הי"א) :**

הואג אונ אוו וועלן ירא אגין אוף אים : (ט) הנה  
הגבר לא ישים אלהים פעונו נון דם איז דר מאן וום הט  
נים גיטאן גאט ניין שטארקייט ונפחיונו אונ האט  
זיך פר זיכערט אין זיין פיל רייכקייט ויהו בקיחו עד  
הט זיך גישטארקט אין זיין ברעכניגיש אונ אין זיין  
רשעות דרום איז איין ספלה גיקומען אוף אס :  
(י) ואני כוית רענן בבית אלהי. אונ איך דוד וואס איך  
נוער הייקט גאנגס דורך דיר דואג וועל איך ציון ווי  
איין צווייגענדירער אייל בירט בוים אין גאקס הוו  
פלוקר איך וועל זיין מיט קינדך בפהי חסד אלהים  
טלס וער רען איך היב מיה פר זיכערט אין גאקס  
חסד פיו אייביג אונ אייביג : (יא) אונ דאס נאגט  
דוד צו גאט איך לעלס כי עשית איך וועל דרך גאט  
לובן ווען דו וועסט מיר דאס האבין גיטאן ונאקיה  
שדך ויהי אונ איך וועל האפן צו זיין נאקן וייל איך  
וועל זעהן דס דו ביקט גוט אקענען הייקע חסידים :  
**נַג (א) לכנצח על מחלה. י שואמרים כי מחלה מנו' חלול כמו במכסת פנאות מפעלי הכסל וזה לינינו נכון כי**  
**מצורת ציון**  
**מצורת דוד**  
ועל. פל דואג ילענו : (ט) הנה הגבר. יאמרו כלעגם הנה וכו'  
בגבר אשר לא סם לה מלכיס חוקו ונעטונו לראו מה עלתה בו :  
(י) ואני. חלל אני אהיה בשם בבית מלכיס  
(יא) כי עשית. כאשר שאלתי : ואקוה שפך. אשכ תעשה פעמי  
ולוס חקוקים בשם חסידי : ואבדוק : פרוש ע"כ



מִשְׁכִּיל לְרוּד: יֹאמֶר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין  
 אֱלֹהִים הַשְׁחִיתוֹ וְהִתְעִיבוֹ עוֹל אֵין  
 עֲשֵׂה־טוֹב: יֵאֱלֹהִים מְשָׁמִים הַשְׁקוּף  
 עַל־בְּנֵי־אָדָם לְרֹאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכִּיל  
 הַדָּשׁ אֶת־אֱלֹהִים: יִפְלוּ סָג יַחַד  
 נֶאֱלָחוּ אֵין עֲשֵׂה־טוֹב אֵין גַּם אַחַד:  
 הַהֵלֵא יַדְעוּ פְעֻלֵי אֹן אֲכַלֵי עַמִּי אֲכַלּוּ  
 לֶחֶם אֱלֹהִים לֹא קָרְאוּ: וְשֵׁם פָּחַדוֹ  
 אֲכַלֵי עַמִּי פָּחַדוֹן רַחֲמָא שְׁמָא דְנֵי לֹא בְּרָכוּ: וְהַסֵּן דְלָחוּ דְלוּחָא מִן פְּסִילֵיהוֹן דְלִית גְּהוֹן

ב אמר נבל בליבו לית  
 אלהא פרע מיניה מטור  
 היקנא חבילו רשיעא  
 אורחיהוון רחיקו מן  
 קנא ראשתפח קהון  
 עלא לית דעכיד טב:  
 ב כס אלהא משמא  
 אודיק על בני אנשא  
 לקחמי איהו די משכיל  
 באוריהא הקע אולפן  
 סן קדס יי: ד פולקון  
 ורו פחרא אמנפו לית  
 דעכיד טב לית אפילו  
 קד: ה הלא ידעון בר  
 עכדי שקרא דמן קדמו  
 סתיהיב מונא ופה בין  
 אכלי עמי פחדון רחמא שמא דני לא ברכו:

מגול באתנח

רשי

רדיק

(ב) אכר . כבר מירשנו זה המסור למעלה בספר הראשון  
 ועתה שנה אותו ונה במ"ש פסע וכבר מירשנו אחר שרוא  
 סדר על הגלות ומסיים בישרה והפסע אשר חברו אותו בין  
 דבר דואג ובין דבר חושיים להשלי דבר דוד אל דבר משח  
 בנו כי כמו שהיה מקוה דוד למלכות ונה הפוכים שבנישאל היו  
 מייחלים למלכותו והיו רעים בהם שחיו סתגבלים אלו להמיתו  
 כבר דואג וחוישים וחאל השיב לחם גמולם בראשם ומלכות  
 דוד עוכרת כן דואג במלכות בנו ועמו ישראל . ופירוש התעבו  
 על . התעבוו דרכם בעול שעשו . והוא חסר ויירושמישמו:

מנחה

(ג) אלהים משמים . סל"ג גמילא כס"ג . על בני אדם .  
 סב"ה גמילא כס"ה מסוליומולא . (ד) כלו סג . ולכן סוף  
 אומר כס"ז י"ד כל סג ויש בו דכש כלוגת חיים : וללמו .  
 כרוב סמפלים סל"ג בחספ סגול וכן מכרו לעיל כס"מ י"ד  
 און עושם טוב . כל"י וכן דעו כפי המסורת דמלכים י"ז ונמסו  
 און עשם טוב עכמון : (ה) פעלי און . כ"כ : (ו) פחדו סחד .  
 פחד ספ"ה רפ"ה :

מצודת ציון

(ב) גבל . אדם פחוט ונכזה : (ג) חשקו . ענין הכסף כמוןס  
 סל"ג : (ד) סג . ענין חורס לחמור כמו והסג . חמול עשפס (שעיים  
 יע"ט) : גאלחו . נעלשו כמו נחטב ובללח (לויב ס"י) :

של ישראל כשירכב הכית . וכבר אמר מומור אחר  
 דומת זה (לעיל י"ז) אמר נבל כלבו און אלהים וגו'  
 האחד על חורבן בית ראשון והעל בית שני : (ב) אמר  
 נבל בלבו . זה טעום כשגדל את המכות ומרבו  
 מעטפס דס אמר הרג את עלמו : (ד) כלו סג . ל"י פניס :  
 און גס אחר . מכל חיליו שימחה כילו : (ה) הלא . יס  
 לידע לאוכלי עמי כאמלל לסו' לא קראו סקופס שיסחדו  
 אבן עזרא

במכתח סמוך . והנכון על טעם פיוט תחלוו מחלת . משכיל  
 כבר פירשתי : (כ) ויחמר ר' משה אמר נבל כלבו עעבור  
 שהשחיתו דרכו . והנכון בעיני שהדבר הפוך ובתחלה אמר  
 לשון יחיד והלכ' לשון רבי' הוטא ומחטאי : השחיתו .  
 דרכס : והתעבו . בעול שיעשו והכית חסר כמו הנמלא

מצודת דוד

נג (א) משכיל . הסמור בהשכל דכ : (ב) אמר נבל טעום המחריב  
 חס הכית אמר נבלו און אלהים הכל לטי ממקרה ואמר כל'  
 עבר מדרך הכנאה בעקומות רכות : השחיתו . כול ועמו השחיתו  
 ועמו מול וטעוב ואון חסס מי עשפס טוב : (ג) חשקו . לנחוט  
 עמשה טעם הכוא : היש משכיל . נמחות דברכ : דירש . לדרוש  
 וחוקר לחס וקדסו מדרך סבוב יהיה נכאשו ללס למר קקלו מעמיסס : (ה)  
 חלא ידעו . כלס לומר און יאמרו און חלבים הלס יס לרעס  
 לטופלי הכולן סאולכיס אלת עמי כאלן נמסה כלוכל אלת  
 הלס סס כירובלס עמלס בעת כול סמחריב יול עליס הלס פחדו  
 פחד אסר לא היס ספחד כוס עמוסל על כר כולס כפי פיריס  
 תמיס :

פירוש ע"מ

משכיל צו דוד : (ב) און און נאנט דוד אמר נבל כלבו  
 און אלהים דר שלעכמער דר ווס קמ חרוב גימאקמ  
 דעס בית המקדש קמ יוד גבראקמ און ציון הארצון  
 עס א . קיין נאנט גיט פאר האנדן השחיתו והתעבו  
 על און ער מיט נאנט גינקער האבין פאר דארבין  
 אונ פן אום ויערדיגס ייעקער מעשים אונ האבין  
 גיטאון אונ רעקט און עשה טוב עס און קיינער גיט  
 גינען פון יי ווס נאל טאן גומס : (ג) אלהים משמים  
 השקו : אונ נאמ קמ גיקוקמ פון דעס הימער און  
 דוא סענקשין פון מיטום לראות הש משכיל חובש את  
 אלהים צו ועקן אוב עס און פן האנדן צווישין יי  
 און קלונער ווס פארשט נאמ : (ד) כלו סג אקער

וי אלרי וענן אנועק גינקערט פון נאקס דינקס יתרי  
 נאלתי אלע מיט אנאנדע יענן פן דארבין און עשה  
 טוב עס און קיינער גיט גינען צווישין יי וואס נאל  
 טאקן גומס און גס אחר עס און אפילו איינער גיט  
 גינען צווישן אקער דעם חתירות ווס נאל אים וענן  
 צוא חרוב סאקן דעם בית הסקדש : (ה) חלא ידעו  
 פועלי אה אקער פאר וואר ויי וואלמין גיקערט ווייסן  
 די ווס מונען אום רעקט אקני עמי אכילי לחס ווס עסין  
 מיין פאלק גלייה ווי קען עקס פרוט אלהים לא קראו  
 אונ נאמ האבין יי גיט גירופין פלוקר וייא האבין  
 אים גיט גיאקט די וואלמן גקערט ווייסן דס וייעד  
 סוף וועט ניין : (ו) שם פחיו פחד דס לסוף און דער  
 נאלה

צִדְקוֹ לְסִדְלָה אָרוֹם  
 אֲלֶהָא מְבַדֵּר תְּקוּף  
 מְשֻׁרֵת מִיבֵיא בְּהֶהָא  
 אָרוֹם מִיִּקְרָא הֵי  
 רַקְיָנוּן: י סָן הוּא  
 דִּיבָב כִּן צִיּוֹן פּוֹרְקָנָא  
 דְּיִשְׂרָאֵל אֲלֵהוּ יי כִּד  
 נְחִיר מִיִּקְרָא דְּבֵי גֵרֵת  
 דְּעִמְיָה יִבְנֵן דְּבֵי יַעֲקֹב  
 יִחְבֵי דְבֵי יִשְׂרָאֵל:  
 \* לְשִׁבְחָא עַל  
 הוֹשִׁבְהֶהָא שְׂקָרָא מְבָא  
 עַל נַד דְּרֹד: ב בַּד  
 אֲתוּי אֲנָשֵׁי זִיף וְאִמְרוּ  
 לְשָׂאוּל בְּלֵא דְרֹד מְסַמֵּר  
 נָכוּן: ג אֲלֶהָא בְּשִׂקָה  
 פְּרוֹקֵיהּ וּבְכַח גְּבוּרָהּ  
 דְּוֵן יֵהִי: ד יי קִבֵּל

**פַּחַד לֹא־הָיָה פַּחַד בְּיַאֲלֹהִים פּוֹר**  
**עֲצָמוֹת הַנֶּגֶד הִבִּישְׁתָּה בְּיַאֲלֹהִים**  
**מֵאִסָּם: י מִיֵּיתָן מִצִּיּוֹן יִשְׁעוֹת יִשְׂרָאֵל**  
**בְּשׁוּב אֱלֹהִים שָׁבוֹת עִמּוֹ יְגַל יַעֲקֹב**  
**יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל: נד \* לְמַנְצַח בְּנִינֵת**  
**מִשְׁכִּיל לְדוֹד: ב בְּבֹא הַזִּיפִים וַיֹּאמְרוּ**  
**לְשָׂאוּל הַלֹּא־דוֹד מִסְתַּתֵּר עִמָּנוּ:**  
**י אֱלֹהִים בְּשִׂמְךָ הוֹשִׁיעֵנִי וּבְגִבּוֹרֶתְךָ**  
**תְּדִינֵנִי: י אֱלֹהִים שְׁמַע תְּפִלָּתִי**

ה'א נווה הויפוס . פוסה מח (פלה ס): רש"י

פז פור . עצמות האבות הודנים עירך ירושלים ביטו גוג . שירוש הבישות . התיי נגר משיח וריל הובשתם ושבתם לחרפה כי אלהים שיהיה ערך כאסם . והנה כל המוסר מפורש עם השירוש הכתוב בכבודו הראשון: (ג) הויפוס אנשי זיף והוא מקום בנבל אנשי בני יהודה: (ג) אלהים בשמך אשר כתיב הושעני: ובגבורתך . אשר בלתי בח ואני יחוד וחס רבים בה תדינני כלי' שחקך נקבתי מהם: (ד) הפלתי . את כל אויבי כי מחסתם: נד (ג) ובגבורתך תדינני .

**נב (ה) למלה כנניח . כנניח מדייקוס חסר וס' וכן כנניח**  
**כנניח נ' מלה כלישנה וסיעו כדלי שני . אל כספך**  
**מוכיחי . ונניח שור ככר סימ' ס' ע' (ג) הלא דוד . מלה כתיב**  
**על וס' כספים מדייקוס וכן כנני' כי ריני כנני' ס' מלחם**  
**כנניח: (ג) ובסופך פדיני . כספים כ"י מדייקוס חסר'**  
**חונך כל על דרך כעמחמו ערך ותי' הבישות לנכח דוד הבישות אוחס כי ללהים מחסת: (י) מ' . פישתיו:**  
**נד (ה) למנצח בניניו . תהלת פיוס: (ג) אלהים בשמך . ובגבורתך .**  
**וכן הגבור' בתקף דיני מהויפוס: (ד) אלהים . הפלתי . כלל: בלשון כי עקר תהלה**

**מסורת ציון**  
 (י) בשבו . עני הנחש ופניכה נש: שבות . מלבוש כסיה:  
 נד (ב) הויפוס . לשי מקום זיף:

סלויי הכוול מפרס חסופת וסלל מהסוכן כליון: בשבו . כעת לשך  
 כספיקה: יגל יעקב . או ימחני כי גלולה שלמס חסיה: נד

**פירוש ע"מ**  
**גאולה אחרונה וועלן זי זיך נארטין ביי ירושלים**  
**פארקמין איין פארקם לא היה פחד . עם איז נאה ניט**  
**גינען או איין פארקם וויא עם וועט דענקט מאל**  
**זיין כי אלהים פור דכחות חילך דען גאט וועט האקען**  
**פר שפרייט די בייזער פון די ווס געזן ווען ארום**  
**דייר ירושלים צו האלטין מלחמה מיט דייר הויסיחה**  
**כי אלהים מאסס דו גאט וועקט האבין פר שעקט אלי**  
**דיינע פינגט דען דו גאט האקט זיי סמאס גינען:**  
**ת) כי ימ' סיעו' ישועת ישראל ווער וואלט דס גאט נאל**  
**געבין פון ציון דיא הילף פון די ישראל אונ דאס**  
**וועט זיין בשב אלהים שבות עם ווען גאט וועט אים**  
**קערין דס אים קערונג פון די פר קריקענע פון זיין**

שמע

הַאֲזִינָה לְאַמְרֵי־יְיָ׃ הִיזְרִים וְקָמוּ עָלַי  
וְעֲרִיצִים בִּקְשׂוּ נַפְשִׁי לֹא שָׁמוּ אֱלֹהִים  
לְגַדְּתָם סֶלָה׃ י הִנֵּה אֱלֹהִים עֹזֵר לִי  
אֲדֹנָי בְּסִמְכֵי נַפְשִׁי׃ וַיֵּשֶׁב הָרֶעַ  
לְשֹׁרְרֵי בְּאַמְתָּךְ הַצְּמִיתָם׃ בַּבְּנִדְבָה  
אֹבֶחֶה לְךָ אֹדָה שִׁמְךָ יְהוָה בְּיָטוֹב׃  
מ כִּי מִפְּלִצְרָה הֲצִילָנִי וּבְאִיבֵי רֶאֱתָה

צלותי יצוה לשיקר  
פומי ה ארום זרונן  
קמו עלי ועלימין תבעו  
נפשי לא שמו אלה  
לקבליהון לעלמין  
ו הא וי סעד לי וי  
בסמכי נפשי׃ ו יתוב  
בישא לעסיקי  
בהימניה אמתך  
יתרון׃ ח בנכסחא  
אדבה קדקה אנדי שקף  
וי ארום טב׃ ט ארום  
כפל עקא פצי ותי  
ובקעלי דקבי חמת עיני

ו) לשוררי. לעויני לא אשורנו ולא קרוז (במדבר כ"ד):  
באמתך. מתוך שחתה אמתיו ואמתו לפרע מהולכי  
רכיל ורודפי הרג לכך הנמיתם:

נבולם: (ו) עור. ולא יבולו להרע לי ברכילותם: ה'. שהיא אדון על הכל. הוא יהיה בסמכי נפשי כלומר בעזרה מסכי  
נפשי מישראל: (ז) ישוב. כתיב ישוב. כן הקל והוא פלע עובד סאנוו הרע וקרוי ישוב בן הפעיל. ובעכו על האל ית'.  
והנגן אחר. הרע שהם עושים לי ישוב להם שהם שוררים ובניפוס את סקומי אשר יהיו רגלי עם ויגידו לשאול: באמתך  
הצביחם. כי דברך אמת להסליכני והם בכקשים למרדני בן העולם: (ח) בנדבה. כאשר הצביחם אובחה לך ברוח  
אבן עזרא

כמו וספלא לא סיללתי: (ה) כי זרים. שאינם מעמנו וערילים  
הם היופים: (ו) הנה. אמר רבי משה אין טעם אלני  
בסמכי נפשי שהו אחד מהסומכים רק טעמו הוא לכדו כנגד  
כל הסומכים ולפי דעתי שהפלא בהם ויגורו ממקשי  
רעתו ויעזור להשרי יסמכוהו ולא יאשימוהו: (ז) ישוב הרע.  
שחשכו לעשות לי השם ויטעו להם וטעם בלמתך כי הם  
עומדים על דמים והולכי רכיל ומקשים להרגני חנם:

בצורת דוד

קמתי: (ה) כי זרים. אכשי הויסם המס זרים משאלו וזינם  
בניי מהסחיה ועליו קמו כי למסכי כדו: ונרציעם.  
אכשים המסחיה מעני מנכסב נפשי וחן כי נה לעמוד כנגד:  
לא שבו. ומוסעס אין קמה זלתיס לעגס ולא ימככו יום ממני  
כוא עזר לי ויהו יסיה כצורה חומכי כעשו: (ז) ישוב הרע. כדע  
בעבור שהיה אל אמת נלסם לזים כנמולו להם ככתיבם כלשן כעז לי:  
פירוש ע"מ

שבע הפלתי דוגמא הער צו מיין הפלה האזינה לאמרי  
פי פאר קעס צו דר זאג פון מיין מויל: (ד) כי זרים קבו  
עלי דען פרעמרי וענין אוף גישמאנין אוף מיר דאס  
זענן די זיפים ונרציעם בקשו נפשי אונ שמואלן בנגערין  
צו מייטין מיין לייב לא שמו אלהים לגנדם סלה זיי טוען  
גים נאמס אונקעס אונקענין זיך אייביג אונ אגין  
רכילות: (ו) הנה אלהים עזר לי גון איז איין העלפער  
דוא מיר איין באסכי נפשי נאמ איז אין דר היקף פון  
צו אונקער לעהנער פון מיין לייב: (ז) ישוב הרע  
לשוררי נאמ זאל אום קערין צו מיינע קוקער דם ביין  
זים זיי וואלטין גערין גינעהן אין מיר באסמך הצמיחם  
פון וועגין דיין אמת וום דוא ביטם איין אמתה נאמ

ואנו דו האסט דאך גיאגמ דאס דוא וועסט גיצאלט  
דרום פאר שנייד דיא זיפם דען זיי זענען אועלבע  
הרגינין: (ח) אונ אז דוא וועסט אזו מאן בנדבה אובחה  
אינה שקף ה' כי טוב אך וועל לויבין דיין נאמען נאמ

צדות

נקמתא : א' לְשִׁבְחָא עַל  
 מְלֵי הַיּוֹשֵׁבִיחָא שְׂכָרָא  
 טְבָא עַל יַד דְּרִיד :  
 ב' אֲצִית אֶלְהָא לְצִלוֹתֵי  
 וְלֹא תִחַפְסֵי מִן צִלוֹתֵי :  
 ג' אֲצִית לְמִיכְרֵי וּקְבֵל  
 מִנִּי אֲתָרַעַם בְּמֵלֵי  
 וְאֲרִגּוּשׁ : ד' מְקַל בְּעַל  
 דְּבָבָא מִן קָדָם עֲקַת  
 רְשִׁיעָא אֲרוּם יִגְדוּן עֲלֵי  
 שְׂקָרָא וּבְרִיגּוּזָא יִגְמָרוּן  
 לֵי לְדָבְבוּ : ה' לְבִי יִרְמָה

עֵינֵי: נה \* לְמַנְצָה בְּנִינִת מִשְׁבִּיל  
 לְדָרֹד: י הַאֲזִינָה אֱלֹהִים תִּפְלְתִי וְאֶל־  
 תִּתְעַלְּם מִתַּחַתַּי: י הַקְשִׁיבָה לִי וְעֲנֵנִי  
 אֲרִיד בְּשִׁיתִי וְאֲהִימָה: י מְקוֹל אוֹיֵב  
 מִפְּנֵי עֲקַת רָשָׁע פְּיִימִימוֹ עֲלֵי אָוֶן  
 וּבִאֵף יִשְׁמָמוּנִי: ה' לְבִי יִחִיל בְּקִרְבִּי

רש"י

נה (ג) אריד בשיחי : התלונן בלשני כמו זכר עני ומורדי (איכה ג') וירדתי על ההרים (שופטים י"ח) ומנחם פתח אריד ל' ממבלה כמו (בראשית א') ורדודגת הים וסחיל' שיתלמי שיה (מכילי כ"ג) (סא"ח) : (ד) עקת : ל' מלוקות : כי יממו עלי און . דואב ואחיתופל מזכרעיס עלי עונות להורות שאני כן מות ומתוריס לת דמי : (ה) יחיל . דואב :

נדיבה : טובה ואו שמך אורה כי טוב ואמר . ובאיבי ראתה עיני : מה שחפצתי : (ב) למנצה : זה המוסר אמרו דוד כשברח מירושלים מפני אבשלום ואמר לו כי אחיתופל בקושרים : (ג) האזינה . ואל תתעלם . כפל ענין בכ"ש : (ג) אריד בשיחי : כשאריד בשיחי ואחימה הקשיבה לי וענין אריד היא היחלה על ההליל או על הצרה : (ד) מקול . שאני שומע מדבר האויב שמבקש לגרשני מהמלכות ולהסיתני . והאויב הוא אבשלום : עקת רשע . צרת הרשע הוות ולמה אריד בקולו מפני ישראל שנקשרו עמו . וזהו לו יכיסו עלי און . ופירושו יפו שקר שהם מורדים בי ומשקרים באמנות שהמלכותי עליהם בלב שלם יערהו ישמכוני באף ובחוסה ותיקמו בני עלי : (ה) יחיל . מענין חיל כולדה ואני מספר

רד"ק

מנחה שי  
 נה (ב) למנצה כנגינת . בתקלת מדויקים חסד וכו' כמ"ש במזמור  
 אבן עזרא

מנחה שי  
 נה (ב) למנצה . בתקלת מדויקים חסד וכו' כמ"ש במזמור

הצילני טבה לשמך בהתכוונ בסמוך הראשון :  
 נה (ב) למנצה . (ג) האזינה אלהים תפלתי . הטעם שזה האזינה כדרך כן אלס כחון ואל תתעלם בעיני לראות  
 לך יתחנן לפני הסם : (ה) הקשיבה . אריד . אלעק וכתומו והיה כלכר תריד נהה על המון מזרים  
 והורידהו נעק אליו וירדתי על הגוים (א) ארשפ טהו שרש חמר ורכיס ככה ויורה על פי' אריד טהו כמו אזעק מלת  
 הקשיבה : (ד) בקול . ענין שירים קולו עלי : עקת . כתרנוס לרה הכלה אליו מררשע וי"ל טהו מגורת כלכר  
 טתיק : ימימו . מגורת ומטה ידו עמך והוא מהבנין הככד והפעול הוא און : (ה) לבי . רמו ללמד הנפש מקול האויב  
 מצודת דוד

מנחה שי  
 נה (ג) אריד . ענין גיחה ויולה כמו זכור עני ומורדי (איכה ג') : בשיחי . ענין מסור התללות כמו ולפני ה' יספור שיחו (לקמן ק"ג) : (ד) עקת . הוא תנוס טל לרה וכן טמת מועקה (לקמן ס"ו) : ישמכוני . ענין שירים איכה כמו ישמטו טבו (בראשית כ"ז) : (ה) יחיל . על חיל ולעד

לעשות לי עוד לחסה עיני : בלוימי עיני בחסלה ללואה בסם :  
 נה (ב) ואל תתעלם . אל תעלם עלמך מלמחוט המתי : אריד . כממלי מילל צעט ספיר התללות וטובה אני עליכם : (ד) מקול . במני קול טמת החוים ובהנה טבכ הכצע מניח עלי : כי ימימו . בהט מניס עלי און לרה טוה ממל ויעיס : וכאן . בעצור הכף טוב להט עלי מוריס לי טכלה ואל להטיב גמול כ"ל

מנחה שי  
 נה (ב) אריד . ענין גיחה ויולה כמו זכור עני ומורדי (איכה ג') : בשיחי . ענין מסור התללות כמו ולפני ה' יספור שיחו (לקמן ק"ג) : (ד) עקת . הוא תנוס טל לרה וכן טמת מועקה (לקמן ס"ו) : ישמכוני . ענין שירים איכה כמו ישמטו טבו (בראשית כ"ז) : (ה) יחיל . על חיל ולעד

מירוש עימ  
 צרות האט מיה דייין גאון מירוש גיווען וביאיבי ראתה  
 עיני אונ אין מיינע פינגט האט מייין אויב גייעהען  
 איין נקמה :

מירוש עימ  
 צרות האט מיה דייין גאון מירוש גיווען וביאיבי ראתה  
 עיני אונ אין מיינע פינגט האט מייין אויב גייעהען  
 איין נקמה :

נה (א) למנצה בנגינת משביל לריד דער מסור איז  
 גימאכט צום לוי וואס ער שפארקט יך אין  
 גיואנגין איבער אנדערי לויס אונ דוד האט איהם  
 גמאכט צו איין משפיל : (ב) אונ אזו זאגט דוד האזינה  
 אלהים תפלתי פאר נעם גאט מייין תפלתי ואל תתעלם  
 מפתחתי אונ זאלסט דיר גיט פאר הוילין פון מייין  
 גיבעט : (ג) הקשיבה לי וענני פר נעם צו מייין זאג אונ  
 ענטפער מיר אריד בשיחי ואחימה איך מוא קלאגן מיט  
 מייין צער אונ מוא ברומען : (ד) מקול אויב מפני עקת  
 רשע פון וועגן דעם קול פון מייין פינגט אונ פון וועגן  
 ענג שאפט פון דעם רשע'ן לוי ימימו עלי און דען מיינע  
 פינגט רואט אונ אחיהופל גיינגן אוף מיר אונ רעכט  
 זאגין דאס איך בין מטיב מיתה : (ה) לבי יחיל בקרבי  
 מייין

מירוש עימ  
 צרות האט מיה דייין גאון מירוש גיווען וביאיבי ראתה  
 עיני אונ אין מיינע פינגט האט מייין אויב גייעהען  
 איין נקמה :

**וְאֵימֹת מוֹת נִפְלוּ עָלַי: וַיִּרְאֵה וַרְעֵד**  
**יבֹא בִי וְתִכְפְּנִי פְלִצוֹת: וַיֹּאמֶר מִי**  
**יִתֵּן לִי אֶבֶר כִּי־זֶה אָעוֹפָה וַאֲשַׁכְּנָה:**  
**הִנֵּה אֲרַחֵק נֶגְדַד אֶלֶן בַּמִּדְבָּר סֶלָה:**  
**ט אֲהִי־שָׂה מִפְלֵט לִי מִרוּחַ סַעָה מִסַּעַר:**  
**י בִּלְעַ אֲדַנִּי פִלַּג לְשׁוֹנִם כִּי־רָאִיתִי**

כָּנִי וְהִלָּחֵק דְּמִיתָא  
 גִּפְלוּ גְלִי: וְדִחְלָתָא  
 וְהִיתָא אֶתֶן לִי וְחָפִי  
 יְהִי הַבְּרִיא: וְנִאֲמַרְתִּי  
 מִי יִתֵּן לִי קִנְפָא סִיךְ  
 יִתְנָה אֲמוֹס וְאֲשֵׁרִי:  
 הֵא עֲרַחֵק אֶבֶר  
 לְמַנְדָּב אֲבִית בְּסִדְרָא  
 לְעֵלְמִין: ט אֲרַחֵשׁ  
 שְׁנִיבָתָא לִי מִן זַעֲפָא  
 נִסְפָא סַעֲלֵוֹרָא:  
 י סַלְעִים וְיַעֲזָהוֹן פִּלַּג  
 לְיִשְׁנָהוֹן אֲרוֹם חֲמִית

חמס

רר"ק

רש"י

בסיבת עצמי שהרגוני. כי כן יעני אחתופל וזכרו את המלך  
 לכדו: (ו) יראה. מרוב היראה אשר בלבי ארעד. ורעד ופלצות.  
 ענין אחד ובלות שרבות: וענין תכפני. על רב הפלצות:  
 (ז) אבר. כנף כזו היתה שאוכל לטוף בבקום שלא יוכל  
 להשיגני ואז אשכנה טהפחד והרעדה הנה אם יהיה לי כנף  
 ארחיק נגדו ויצא מתישוב ואין במדבר: (ט) אחישה.  
 אמתר לעצמי הפלס וההצלה מרוח סעה. מסגר במלחמת  
 אויבי אלה שרובם לרוח סעה ורוח סעה ומלת סעה התפרש  
 לפי מקובו כי סעה אין לה חזק בבקרא: (י) בלע. התפלל  
 גם לאל שישתחן לשון אחתופל וחבריו היועצים שלא התיח  
 בלבי בעיר ירושלים חמס וריב שיקשרו עלי והוא חמס גדול

(ח) הנה ארחיק נדודו וגו'. (ט) אחישה מפלס לי.  
 אה היו לי כנפים הייתי מרחיק למד וממהר להגיל  
 נפשי מידם שהם כרוח סועה רוח סערה עוקרת  
 אילנות כמו ויסע בני ישראל (שמות י"ב): (י) פלג  
 לשונם. הכדיליהו שלא ישמע אלס להם. ומנחם פתר  
 פלג לי חילוק (ס"ח): בלע. (דס"ח"י בלע". דעפעי"  
 להם הסכמה אחת ובתוך כך יתבלבל יצתם וקשרם: כי ראיתי.

מנחת שי

אבן עזרא

דלעיל: (ה) ואיעות מות. כחזון ס"ט ע"ט ואמנו אל  
 חזענתי אומנת במסודס ואמרו ד' חסר י"ד בלשנא ונמסוכ  
 לחתימי מנו ס' ומוכיף ואיעות מות וכלל ספדים שלבו כפי ואיעות  
 פלג יו"ד וגם כס"ח כ"י מסור פלג לי ומלל: (ו) ילסס ורעד  
 יבא בי. מן מן י"ד דסכ"וין ינואל לשון רבים מכות סוף פלעס  
 טעני ומכוננו חתיין למלל דסכ"וין:

כאשר יפחד כל השומע קול שאגת אריה: (ו) יראה ורעד.  
 היראה בלב והרעד בנפול: (ז) ואומר. יאל אשר תרגום  
 כנף והזכיר ויהי שהיא עם בני אדם ועמה ישגרו המלכים  
 ספריהם: (ח) הנה. היה מרחיק עלמו מן הישוב וילין  
 במדבר אז טוב לו חלמת: (ט) אחישה. אז ימלט מהאויב  
 ומלת אחישה מהפעלים היואלים וכמוהו ויחיה מעשהו:  
 מרוח סועה. כמו נוסעה על דרך אס ועלה לשמים שאור ור'  
 לטוף: (י) בלע. נפתח הלמד בעבור אות הנרון: פלג לשונם.

מצודת ציון

מצודת דוד

(ו) ותכפני. כעוד כסה כל נופי לגולל הרטוי וסוא ענין  
 מעלה: (ז) מי יתן. הלא היה לי כנפים וכלל כסה כי אז  
 הייתי סוכה למכותו לטמן שס להלל מאויבי: (ה) ארחיק.  
 הייתי נרחיק עלמי לגדל חסס וחרף ללון כמדרכ לטולס:  
 (ט) אחישה. ממכס הייתי להליל נפשי מערופי הדומים לנסיעס  
 הכוח וסערס: (י) בלע. השמח אויבי ופלג לשונם לכל ישמע

שמוע  
 פירוש ע"פ  
 פיון הארץ ציטערטם אונ וְאִנְיָט אִין מִיר וְאִימֹת סוֹת  
 נִפְלוּ עָלַי אונג פֶּאָרְכַּט פֿון דַּעַם טוֹיט וְעִנְיָן גִּיפֶאָרְן אוֹף  
 מִיר: (ו) וַיִּרְאֵה וַרְעֵד יבֹא בִי מִרְאָא אונג צִיטְעֶרְגִּישׁ קִתְמַט  
 אִין מִיר וְתִכְפְּנִי פְלִצוֹת אונג עַם דַּעַקַּט מִיר צוּא  
 צִיטְעֶרְגִּישׁ: (ז) וַיֹּאמֶר מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר כִּי־זֶה אָבִיב אִין אִיךְ זַאג  
 וַרְעֵד וְנִאֲלַט מִיר גִּינְעֵבִין אִין פֿלִיגִיל אִין ווי צו אִין

שמוע  
 משה לי חמס המלך לי מן הכרות ומן הספר שימנעוני  
 לטוף: (י) בלע. נפתח הלמד בעבור אות הנרון: פלג לשונם.  
 כצורת ציון  
 (ו) פלצות. רעדה כמו פלסס: (ז) אבר. כנף כמו הפלצות: (ח) ארחיק. כנף כמו הפלצות: (ט) אחישה. חמס: (י) בלע. כנף כמו הפלצות: (י) בלע. כנף כמו הפלצות: (י) בלע. כנף כמו הפלצות:

שמוע  
 משה לי חמס המלך לי מן הכרות ומן הספר שימנעוני  
 לטוף: (י) בלע. נפתח הלמד בעבור אות הנרון: פלג לשונם.  
 כצורת ציון  
 (ו) פלצות. רעדה כמו פלסס: (ז) אבר. כנף כמו הפלצות: (ח) ארחיק. כנף כמו הפלצות: (ט) אחישה. חמס: (י) בלע. כנף כמו הפלצות: (י) בלע. כנף כמו הפלצות: (י) בלע. כנף כמו הפלצות:

פון דוד. דריבער האט ער זיך גיפלאגן. אונ דורך דעם און  
 דוד געקעטשט גינארין. האט דוד גינאנט ביא הקב"ה און  
 גינען דער עיקר פון צו דעפאן. ווייל פריער און גינען פון  
 קעשוונג. כי סקל צרה הצליני פון אלע צרות הם הקב"ה סוף  
 גינעקעטם. פריער און דעם גינאניו ריאתה עיני. האט פון  
 אונג געקען דא גינעקעט פון פיינע סיגיר:

**חַמְס וְרִיב בְּעִיר: יִיאִיּוּמְסוּלִיָּה יִסּוּבְכָה  
עַל־חֹמְתֶיהָ וְאוֹן וְעֵמֶל בְּקִרְבָּה:  
יְהוּת בְּקִרְבָּה וְלֹא־יִמִּישׁ מִרְחֶבָה  
תוֹךְ וּמִרְמָה: יִכִּי לֹא־אֵוִיב יִחְרַפְנִי  
וְאִשָּׁא לֹא־מִשְׁנֵאִי עַלִּי הַגְדִּיל וְאִסְתֵּר  
מִפְנֵי: יִי וְאַתָּה אֲנֹשׁ בְּעַרְפִּי אֱלֹפִי**

הַטּוֹף וּמִצֵּי בְּקִרְבָּה  
יִיאִיּוּמְסוּ וְלִיָּה יִחְרַפְנֶהָ  
עַלֵּי שְׂרָפָה וְלֹאֶת  
וְשָׂרָר בְּקִרְבָּה:  
יִי אֲחֵר וְשָׂא בְּמִצְעָה  
וְלֹא עֲדִי מִן פְּרִמְיוֹתֶיהָ  
שָׂרָר וּנְכִיחוֹ: יִי אֲרוּם  
לֹא בְּעִיר דְּרָבָה וְקִרְבִּי  
וְאִסְתֵּר לֹא מִשְׁנֵאִי עַלִּי  
אֲחֵרָרָב וְאִסְתֵּר מִן  
הַגְדִּיל מִי: יִי וְאַתָּה  
אֲחִיהוּפֵל גְּבַרָה דְּמִי  
לִי רַב דְּאִיָּבָה לִי

ח"א כי לא אויב. עקבים מ'ד עמיה: ואתה אנוש. סטנדרטס אנוש יב:

**רדק**  
שטריבוים עלי: (א) יומס. החמס והריב יסובכה על חומותיה  
כאלו העיר בוקפת ברוב כן מלאה כלה חמס שבעת בולם עלי  
לרעה ובוים וכליה עצתם עלי. ואון ועמל בקרבה. כלומר  
לשכנים בתוכה שהם הישבים רע עלי: (ב) היות. יסבר  
וענין רע: ולא ימיש. כי תמיד הם מתקפוקם בתוך ובקרה  
עלי ואמר מרחבה כי במרחב העיר מתקבצים לדבר זה גם זה  
יענין תוך כמו בקרה. ומאמר בזה הלשון לפי שבראה פסוק  
מה שאין בתוך לבן. והנה פיו אחד והוא לבן אהרן. כי לא  
היו נשקבים עם אבשלוט אם היו אהבים והיה אהבה: (ג) כי  
עתה שם אל אחיהופל בדרו כי הוא הראש והיה אהבה דוד עד  
עתה שם לבן ובאר זה לא היה אויב בנראה כי אם אויב  
יהרפני אשא ואסתור אבל זה שהיה איש שלפניו אך אוכל הסבל  
שהוא יחרפני גם כן: לא בשנאי עלי הגדיל. שאמרת במנו.  
שלא ידע לי. אבל זה שהיה אוהבי בנראה ולא הייתי נשטר  
ונסתר במנו. ופירוש הגדיל. פירו דלבר רע: (ד) ואתה.  
היישב אותך כאלו היית כמוני בנדולה. וכאלו היית אלוסי  
כלומר גדול עלי ושר וגם כן היותך ביודעי. כלומר רע.

**רשי**  
כל"א פערניכעט פערדרעכע. וכן לרד"ק' ל' השהח' (כמו  
(אזכר ב') הטיב ידו מלמע. כן פתח מנחה (סח"א):  
כי ראיתי חמס וריב בעיר. עלי: (א) יסובכוה.  
החמס והריב: (ב) הוות. חמס: תוך ומרחב. ל' מנה:  
(ג) כי לא אויב יחרפני. מויו שאלה הרפתי אלא  
קמתי עליו והנתי: (ד) בשנאי עלי הגדיל. ואני  
ברתי ובסתרתי ממנו. אבל עתה על כרחי אני נושא את  
הרפתי שאלה מרפתי לפי שאלה חס גדול בתורה:  
חלופי אנוש בערבי. איש חסוד כמוני: וביודעי. כמו  
חלופי ל' ולדעך כסם (טמות ל') דמהרמניק ובידעך.  
ומנחה פירש כי לא אויב יחרפני ושאל מוסב למעלה מן  
הענין מי יתן לי הכר כיונה חשופה ואסכנה חילו יכולתי  
להעלות הכר הייתי עם וודד מפני עקת רשע כי בלאתי  
מקרב עשדת פריתי' ללנין במדבר כלה אז לא אויב יחרפני  
ולא הייתי נושא כלומתי ובשתי ולא נסתרתי מפניו כאשר  
הייתי נסתר מפניכם כשהייתי בתוכם. ופתרון זה לא יתכן מפני  
הפסוקים הכתובים אחריו והם ואתה חסוד  
כעורכי חלופי ביודעי. אשר יהיו נמתק סוד צבית אליהם נהלך  
ברגש. לכן פתח אהיו דונס בענין אחר הנה  
פירו כי לא אויב יחרפני ולא חסודי עלי הגדיל ולסתרי עלי  
ברגש. והדבר הזה ידוע כי האדם קשה עליו הרפת האהב  
מחרפת האויב וגם וכל

הייתי נסתר מפניכם כשהייתי בתוכם. ופתרון זה לא יתכן מפני הפסוקים הכתובים אחריו והם ואתה חסוד כעורכי חלופי ביודעי. אשר יהיו נמתק סוד צבית אליהם נהלך ברגש. לכן פתח אהיו דונס בענין אחר הנה פירו כי לא אויב יחרפני ולא חסודי עלי הגדיל ולסתרי עלי ברגש. והדבר הזה ידוע כי האדם קשה עליו הרפת האהב מחרפת האויב וגם וכל

**ענין**  
(יב) ולא יעם. ענין: (ג) קָן וְאִי־אוֹיֵב. כי י: הפלנה שכולם התחברו בעיר לעשות לי חמס: (א) יומס.  
דימה המדינה לעגול ולאחר כי חמס בעיר סביבותיו היא  
הקו הסובב ואון ועמל הנקודה וזה טעם בקרב: (ב) הוות בקרבה. העטם כפול: מ' חובה. הוא הקו הרחב הוא הסובב  
והוכיף טעם לא ימיש: (ג) כי. עתה יוכיר אנשים היו חובביו ואייביו: ואשא. הרפתי כי אויב הוא: הגדיל. פועל אז  
הגדיל לדבר והטעם יי ויכל חסם להתחר מהאויב על כן רק מהאויב היודע מצו: (ד) ואתה. ידבר עם אלה

**ענין**  
(יב) ימיש. יסבר כמו לא חסו מקרב האהבה (סס י'ד): תוך.  
מנחה מספון חסוד: (ג) ואשא. וחסוד: (ד) בערבי. מל'  
קד' ושויו: חלופי. שר שלי כמו ל' המנחם בלחף (מוסע י'):  
פבריהם: (ג) כי לא אויב. מהמקף אומי אין מנחה עליו לאויב  
פלנו לי לשוא לחסודל להספיר עליו ממנו כי בקל יוכל האדם  
לסבול חמסם חלופי ולהספיר עליו מנחה הסובל חמסם היודעים  
לו: (ד) ואתה. חלופי זה נגד חמסותם סלה עתה כעליו ל' יודע חסם כל  
מספירי המדינה כמוני: אלוסי וביודעי. ואתה של מהסרים  
פירוש ע"מ

**מצודה דוד**  
בערבים לעשות חמס וכיב בתוך העיר אלה סנה סה: (א) יסובכוה.  
כל על עת יסובב החמס והריב על חומות העיר והוא ענין מילה  
לומר כל כך מתכבד עד בלד כסם במקום יסובכו על חומות:  
(ב) ולא ימיש. לא חסוד מרמז סעיר תוך ומנחה: ושוכים סלנו  
(ג) כי לא אויב. ל' חסודל לסבול חסם האנדרל פיו לדבר כי רשע מ' מנחה  
לסבול חסםם חלופי ולהספיר עליו מנחה הסובל חמסם היודעים  
לו: (ד) ואתה. חלופי זה נגד חמסותם סלה עתה כעליו ל' יודע חסם כל  
מספירי המדינה כמוני: אלוסי וביודעי. ואתה של מהסרים  
פירוש ע"מ

**פירוש ע"מ**  
אירע כויערין ואון ועמל בקרבה און אום רעקט און  
סידיקיים אין אין דער שטאט: (יב) הוות בקרבה  
ברעכיניש אין אין דער שטאט ולא ימיש מרחובת תוך  
ויבוכה און עם ויערם נימ אפ גיטאן פון איר גאם  
שלעק און פאלטשקייט: (ג) זאגט דוד כי לא אויב  
יהרפני ואשא דען קיין פיינט הט מיה אין מיינ לעבין  
קיין מאל גיט גישענט און איה זאל ליידין די שאנד  
גייערט איה בין אויפ גישטאטן אויף אים און האב  
כאככט



**בְּרָבִים הָיוּ עֲמָדָי: כִּי שָׁמַע אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁבַּח קִדְמֵם סִלָּה אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יִרְאוּ אֱלֹהִים: כֹּא שָׁלַח יָדָיו בְּשִׁלְמוֹ חֲלַל בְּרִיתוֹ: בְּחֶלְקוֹ מִחֲמַאת פִּיוֹ**

רמ"א אהרן בנחמיה קטו ב  
 קדם אלהא : כא אושים ידיו באנשיה שלמיה אפס קמיה: כב שענע נהיר מן שכן דנגינן וקרב

**רש"י**  
 ברבים היו עמדי וגו'. כי זאת עשה לי כנגד הרבים שהיו בעזרתי להחלל עלי של וכל ישראל יהודים רובים את דוד (ס"א י"ח): (ב) ישמע אל, תפלתם של אותם רבים: ויענם. המלך שהוא יושב קדם: אשר אין חליפות למו, לחוסם הרשעים הרודסים אחרי אין נותנים לכסל יום וסליפתם ואין חרדים מיום המיתה: (כא) שלח ידיו, זה אחיותפל הרשע (שלח, טלמיז בלע"ז) בל"א חוסנעסטרעקט וכן לרדק ענין ההושפה: בשלוביו. כמי שהיה שקט ושלם עמו: (כב) חלקו, ל' חלקלות (לעיל ל') מחמאות פיו, ל' המאה והמ"א הרחשונה

**רד"ק**  
 בלחמה קרבא: כי ברבים חיו עמדי, כי הם ערבים היה הנחמיה עבדו ואני בסמי עמדי והאל פדה נפשי מהם: (ב) ישמע אל, כבו ישמע האל קולו ויכניעם מענין לענות מפני: וישב קדם סלה, האל שהוא קדמו לכל בריותיו ובידו להשפיל ולהרס הוא יבניעם: אשר אין חליפות למו, כמו לו, ר"ל האל וישב קדם ואין לו חליפות כי לא ישנה מענין לענין וסח שיעדני יקיים לו: ולא יראו אלהים, הוא בעזרתי וחס לא יראו כמני טיבל להכניעם: (בל) שלח, אחיותפל שלח ידיו באיש שלומי דוד שהיה בשלום עמו, או יהיו שלוביו הואר לדוד ולפניהו שהיו שלבים עמו: חלל בריתו, שהיה לו עם דוד: (כב) בחמאות, ה"ם פתוחה ורינת בצדו שהיא לשיבוש רב רדפו ותר מחבאות חלקו אכרי פיו אבר זהה אני וראה כי השביות שהיה בדבר עמי כי חלוקי היה לשנוני לו אבל לכו לא היה עמי אף על פי שהיה מ"ם האשנות בחמאות ראויה להיות בשו"א מפני הסככות נשארתי בקמץ שלא לחפץ על

על חאלף: וקרב לבו, דבריו חלקים ולכו למלחמה: רבו דבריו.  
**אבן עזרא**  
 שלח נענו כי ובי"ח כרבים היו עמדי כמו להמו בלחמי והקטעם על המלאכים כי רבים אשר חמנו: (כ) ישמע אל, ישיב לדבר על חוביב שרעות במגורם: ויענם, מגורת עני ידלגם והנכון בעיני יענה כס כמו לא נעננדך שרוא נענמו כך: וישב קדם, כמו שוכן הוא יענם בלחמ: אשר אין חליפות, שתחלף מולם מעוב לרע: ולא יראו אלהים, שיש כידו להחליפנו: (כא) שלח, כל אחד ידיו בשלומי פו' באנשי שלומי כדרך ואני תפלה: (כב) חלקו, אחר שחלקו: מחמאות, נפתח המ"ם בעבור אות הגרון וטעם פיו כמו דברי פיו: וקרב, כמו המלמד ידו לקרב: והמה

פנחת שו  
 (כ) וינסם, נפשי: (כא) בשלומי, כ"ם מלא וכו' וכו' חסר: (כב) מחמאות, כ"ם ה"ם כש"ל נכד וכן קודם כנגלול דף מ"ז ובנעלן הגעון וספריים אחרים כח"ם: וקרב לבו, כצלקת ספריים אין בו מקף וטעם בנלח וקרב ולס כן קריאתו בקמן חכך ורד"ק כחכ שהוא הטוף כמו מ' קרב לי לגעיל ולפי דבריו לר"ך לומר שבמחמאות אין בו טעם וולת המלך דלוי נחשכ טעם דעטעס ומקף הס חרמי דסתין סודדי כע"כ כמחמת המלך וכן מלחמי כסטר מדויק מסוימול וסס שכח כ' אליה המדקדק בפרקי טיבי ע"ז י"כ כלה סיה קולא וקרב לבו כמו וזכר הלחין סיה, ובנעסיוס וזכרעם כל הכחם לנחמני מלחמי כחשו כלשונו לנחמי סדה בשלום נפשי מקרב לי החרגום וזכר"ע מפרשים מקרב לי לשון קורבס ורד"ק ויש"י פירכו ענין מלחמה ודעת הסדרום, ג"ל עירק שילוי סיה ענין מלחמה מה ח"ל לו אכל וקרב לבו לכו"כ ענין הנחמה ולענין קריאתם מקרב לי ודל' בקמץ הטוף כיון שהוא בעקף של וקרב לבו

**מצודת דוד**  
 נפשי להשיבה בשלום מהמלחמות הכחות עלי עמי כי בלחמתי עמדי היו כעם כב ואני כעמי מוסר: (כ) ישמע, כן טעם ישמע אל הרמתי מחיותפל יאמכ הנה כי שלח ידו אשר אני איש של מן והלל רבים מחמאת חלל כלבו חושב להלחם כי: רבו וגו', רפל הכיב כמלות ע"ם  
 דאם זיי וועלעין פאר גיטין ווערעין פון דר וועלעט אונ וועלעין שטארבין ולא יראו אלהים אונ זייא האבין קיין מורא גיט פאר גאט דרום זאלען זייא גישטראקט ווערען: (כא) שלח ידיו בשלומי דר רשע אחיותפל המ גישטרעקט זיינע העגם אין די וואס זענען גיווען שלום מיט אים חלל בריתו ער האמ פר שוועקט זיין ברית וואס ער האמ גיהאט מיט איין מענטשען: (כב) חלקו בחמאות פו' זיין זענען גלאמ אזו ווי פוטער די רייד פון זיין מויל בלוקר מיט זיין מויל ער חניפות וקרב לבו אונ זיין הארץ איז גיביריט צו איין מלחמה רבי דבריו משפן זיינע רייד זענען ווייכער פון בוימיל וזכה פחות אונ אין אמת זענען זיי שארפע שווערדין

**מצודת ציין**  
 (כ) ויענם, ויכניעם כמו לענות מפני (שמות י'): למו, להס: ויכניעו את מלחמתי: וישב קדם, ה' הישב כשמיים אשר בלח מומן שיהיה ויעבדו מן הפולם ולא יראו מלחמתי: (כא) שלח ידיו, על פכר כרה עמי: (כב) חלקו, דברי פיו כהנה דכיס והקדים יוחל פירוש ע"ם  
 וישמע קולי אונ גאט זאל צו הערין ביין קול: (יט) פדה בשלום נפשי גאט האמ פיהל קאל אוים גירייוט מיט שלום ביין לייבי פון דר מלחמה ווס איז גיקוקן אוף מיר אונ דס המ ער גישאן כי ברבים היו עמדי פון וועגן די פיל לייט ווס זיי זענען גיווען מיט מיר צו בעמין אוף מיר: (כ) ישמע אל ויענם גאט זאל הערן די הפלה פון די פיל לייט אונ זאל זייא מאכין אונטער מעניג וישב קדם סלה אונ דר ווס ויצמ פריער אונטער דער נועלמ איז באשאפן גיווארין אונ פרי אייביג דער זאל זיי אונטער מעניגן אונטער מיר אשר אין חליפות למ' דען קיין פר ביימונג איז גיט צו מייגע פיינג ווס זאנז מיר נאף בלוקר זיי גיבין גיט צו זייער הארץ



וּקְרַב־לָבוּ רַפּוּ דְבַרְיוּ מִשְׁמֵן וְהָמָה  
 פְּתַחֹת: **ב** הַשֶּׁלֶךְ עַל־יְהוָה וְיִהְיֶה  
 וְהוּא יִכְלַכְלֶךְ לֹא־יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט  
 לְצַדִּיק: **כ** וְאַתָּה אֱלֹהִים | תוֹרְדֵם  
 לְבָאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמְרֵמָה לֹא־  
 יִחַצוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֲבַטַח־בְּךָ:  
 נו **א** לְמִנְצַחַת עַל־יוֹנַת אֱלֹם רְחֻקִים לְדוֹד

סִיזֵי פוּמִיה וְהִדְ וְצִי  
 קְרַבָּא לְבִיה רְבִיכֵן כְּלוּ  
 יִהִיר מִן קִשָּׁח וְאִינוּן  
 מוֹרְגֵן דְּקַמּוֹל: **ב** מְלוֹךְ  
 עַל יְיָ סְבַרְךָ וְהוּא יוֹן  
 יִתֵּךְ ? אַ יִפֵּן  
 לְעַקְמָא חוּפְרָנָא  
 לְצַדִּיקָנָא: **כ** דִּר וְאַתָּה  
 אֱלֹהָא בְּמִסְבְּרָה תוֹמִיה  
 יִהְיוֹן לְגַהֲרֵם עֲמִיקָא  
 גְּבַרֵי בְּרִי קַמּוֹר וְגִבּוֹר  
 לֹא יִחַמּוּן פְּלִגְנוֹת  
 יוּמִיהוֹן וְאַקָּא אֶתְרַחִיז  
 בְּמִסְבְּרָה: **א** לְעַקְמָא  
 עַל קְנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל

ר"ת הַסֵּךְ: ר"כ מַלְלָה יִתְנַכְחוֹת (ג): אֲמִי דַעִים: סְפַדְרוֹס סָן קוּ חוֹסֵת כִּי (כֹּהֵד) סָן? מַל יוֹנָה: מוֹסֵה י: דְּמִתֵּיָא לְיוֹנָה שְׁהוּקָא קְעָדֵן דִּי מְבַרְבְּחִין מִן קְרֻהִיוֹן וְחֻרְוִין וּבְשִׁבְחִין לְקַבֵּי עַקְמָא הִיךְ דוֹד

**רד"ק**  
 כַּמֵּל הַעֲנִין בְּמִשׁ: וְהִסֵּה פְתוּחוֹת: מִי חֻרְבוֹת: (כג) הַשֶּׁלֶךְ:  
 אִמֵּר דוֹד כְּנַגֵּד עֲצָבוֹ וְכַנְגֵּד כָּל הַצַּדִּיקִים הַשֶּׁקֶךְ עַל־הַ מִשְׁאָךְ  
 כִּי הוּא יִסְבּוֹל אֶתְךָ וְאֵל תִּירָא מִכֵּי אֲדָם כִּי אִם תִּחַסֵּב כִּי הוּא  
 וְיִסְעָדְךָ כִּי לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק לֹא יִנְהַרְוֵהוּ לְעוֹלָם שִׁיבוֹם  
 וְיִי הִבֵּךְ כִּשְׂאֵךְ וְיִי יִכְלַכְךָ: יִסְבְּלְךָ: (כד) וְאִתָּה: וְאִתָּה  
 לֹאלֶה הַבּוֹתְרִים תְּחִירִי לְבָאֵר שַׁחַת: כְּלוֹמֵר לְגִיחָה שַׁחַתֵּךְ  
 נִפְשֵׁם בְּכּוֹתֵי נִפְשֵׁם וְגַם מִיתָת נִפְשֵׁם תְּחִירֵהוּ כִּרַת שַׁחַת יִגְעוּלֵי חַצְצֵי  
 יוֹמָהֶם כִּי הֵם לֹא יִרְאוּ כִּסֵּךְ אֲבָל אֲנִי אֲבַטַח בְּךָ שֶׁהַצַּדִּיקִים מִיָּד:  
 (ה) לְכַנְגֵּךְ: בְּרוּחוֹת בְּנֵת שְׂבָרָה מִפְּנֵי שְׂאוּל: בְּחֻרְוֹת: שַׁחַשְׁבוּ  
 פּוֹלְשֵׁתִים לֵאחֹרֵוֹ וְלְהַמִּיתוֹ כְּשֶׁאִמְרוּ לְאִכִּישׁ הֲלֹא זֶה דוֹד מִלֶּךְ  
 הָאָרֶץ עַד שְׂמוֹרֵת פְּחָדֵי הַתְּחַלְלָה עֲשֵׂה עֲצָבוֹ מִשְׁנַע לְפִיכֵךְ קִרָא  
 עֲצָבוֹ יִנְתָּ אֲבָל כִּינֵהת הַגּוֹלָה מִטְּקוֹסָה וְחִיָּה אֲלֵם בְּיַחֲבֵם שִׁלָא

יִסוּד נוֹסֵף הִיא בְּחִיבָה כַּמִּשׁ שֶׁל מַעֲשֵׂה וּמִשׁ שֶׁל מַחֲמֵר:  
 וְהִלְמַחֵה: וְהוֹבָה פְּתוּחוֹת: מִנְחָם פִּתְרָ לִי  
 חֲרוֹבוֹת כְּמוֹ וְחַת אֶרֶץ מְרוֹד בְּפִתְחוֹתָ (חִיבָה ה') בְּסוּת  
 הַרֵב (פִּא"ל) וְאִלּוּ אֲנִי לִי קָלָל הוּא בְּלִי אֲרַמִי כְּדֹאֲמַר כְּתַב  
 אֲמוּמֵר פְּתוּחֵי עֵלֶה הוּא שֶׁמֶר שַׁחַת: (כג) יִהְיֶךְ:  
 מִשְׁאָךְ רוּחַ הַקֵּדָם מִשִּׁיבָה לוֹ כֵּן: יִכְלַכְךָ: יִסְבּוֹל מִשְׁאָךְ  
 כְּמוֹ (מִלְכֵה ה') הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלַכּוּךָ לִי  
 כְּלַכּוֹל מִתּוֹרַגֵם מִסְבְּרָה תְּרַנּוֹס יִתֵּן בֶּן עוֹזִיאל: מוֹט:  
 מַשְׁרַת רַגְלֵי:

**נו (א)** יוֹנַת אֱלֹם רְחֻקִים: עַל עֲמָלוֹ אֲמַר שֶׁהִיא רְחוֹק  
 מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲלָל הַכֵּס וְהִיא חֲחִיז שֶׁל גְּלוּת מִבְּמַקְסִים

**אבן עזרא**  
 פְּתִיחוֹת: הַרְבוֹת לְטוֹבוֹת אוֹ שְׁלוֹפוֹת כְּמוֹ הַרֵב פְּתַחוֹ  
 רַשְׁעִים: (כג) הַשֶּׁרֶךְ: אֲמַר לְנַפְשׁוֹ אוֹ לְגִידִיק הַשֶּׁרֶךְ עַל הַשֵּׁם  
 מִשְׁאָךְ: וְהוּא יִכְלַכְךָ: יִסְבְּלְךָ כְּמוֹ הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלַכּוּךָ  
 וְיִמִּי מִכְּלַכְלֵי אֵת יוֹם בְּזוֹ וְיִשׁ אֲמוּרִים שַׁחַת יִהְיֶךְ כְּמוֹ נַחֲתָךְ  
 מִתַּחַת לֶךְ לַחַם עַד עֵמֶה וְהוּא יִכְלַכְךָ לְעַמִּיד כְּמוֹ וְיִכְלַכְלֵי יוֹסֵף וְאִין זֶה מַטְעַם הַחוֹמוֹר: (כד) וְאִתָּה: מִשׁ תּוֹרִידֵם שֶׁבָה  
 לְאֶהֱרָ רַבּוֹ דְּכַרְיִים: לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם: שִׁלָא תַמְלָא מְסַר וְמִיהֵם: וְאֲנִי אֲבַטַח בְּךָ: שְׁתַּמְלָא מִסַּר יִמִּי כִי אֲמִי  
 עַבְדְּךָ כְּאֶהֱרָ הַבְּעַתְחָנִי בְּתוֹרַתְךָ אוֹ וְאֲנִי אֲכַטֵּם בְּךָ שְׁתוֹרִידֵים בְּחַלֵּי יְמֵיהֶם לַשַּׁחַת:

**נו (ה)** לְמִנְצַחַת עַל יוֹנָה אֱלֹם: עַל נוֹעַם פִּיּוֹת תַּהֲלִחוֹ יוֹנַת אֱלֹם רְחוֹקִים וּמְכַסֵּה דְבַר וּמְכַסֵּה פִּי:  
 מַצִּידֵת דוֹד

**שׁוֹנוֹת:** וְהוֹבָה פְּתוּחוֹת: כִּי בִסֵּם מְכַסֵּה חוֹסֵת לְסוּת לוֹ הַכְנֵה לְהֵלֵךְ  
 עֵלֶי: (כג) הַשֶּׁרֶךְ: אֲמַר דוֹד נִפְשֵׁם הַשֶּׁרֶךְ מִשְׁאָךְ עַל יִכְוִי יוֹסֵף  
 כִּי כוּחַ יִסְבּוֹל מִשְׁאָךְ לֹאלֶה לְעַמִּיד כְּעַם סִלּוֹ שְׂאוּל יִקַּל מִשְׁאָךְ מַעֲלֵךְ  
 וְכִי יִבֵּן יוֹסֵף לֹא יִשְׁלַח יְעוֹזֵב אֶת כְּלוּדִיק לְסוּת נוֹסֵה: (כד) תּוֹרִידֵים  
 אֵת הַחֻרְבוֹת: וְכַעֲשֵׂה יוֹ סֵם אֲלֵם דַּעִים וְכֵן לֹא יִגְעוּ לְחַיֹּת

**נו (ב)** עַל יוֹנָה אֱלֹם: מַעֲשֵׂה כִי סִיָּה אוֹ כִּיּוֹנָה מוֹסֵה אֵין לֵב וְהִיא נִלְמַסֵּת וְאֵף סִיָּה אוֹ כְּמוֹק מַעֲלָה וְסִיָּה מִן הַמַּעֲשֵׂה לְכַחוֹת:  
 פִּירוּשׁ ע"מ

**שׁוֹעֲרֵדִין:** (כג) דָּם עֲנִמְפַרְעֵרֵם דֵּר רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ צוּא  
 דָּוִד אוֹג וְאַנְטֵה הַשֶּׁלֶךְ עַל הַיְהוּדָה וְאַרְפָּה אוּיָף גֵּאֵם דִּיין  
 מִשְׂאָ אוֹג עַר וְעַם דִּיָּה לְיִיִּדִין לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק  
 עַר וְעַם גֵּיִם עֲבִיבִין בְּיוֹ אִיִּבִיג אוּיִן גְּלִיטְשׁוֹנֵג צוּם  
 צַדִּיק (דַּעַן וְעוֹן דַּעַר צַדִּיק וְעוֹרֵם אִם אֲמַהֲרָ אוּיִם  
 גִּיגְלִיטְשֵׁשׁ אוּיִ דָּם גִּיִם בְּיוֹ אִיִּבִיג דַּעַן גֵּאֵם הַעֲלָפֵם  
 אוּיִם וְיִדְעֵר): (כד) וְאַנְטֵה דוֹד וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם אוֹג  
 דוּא גֵּאֵם וְאַלְטֵם גִּינְדֵּרֵין דִּי רַשְׁעִים אִין דָּם טִיפְעוּן  
 גְּרוֹב פּוֹן דַּעַם גִּיָּהֲגֵם אַנְשֵׁי דַעִים וְהַסֵּה דִיא בְּרוּם  
 שׁוֹלְדֵיךָ אוֹג פֶּאֲלִמְשֵׁשׁ מַאֲנִין וְאַלִּין גִּיִם אוּם לְעִבִין

אִין

מִכְתָּם בְּאֵחוֹ אוֹתוֹ פִּלְשֵׁתִים בְּנֹת : סִבְדוֹ וְשָׁלִים כִּד אֶחָדוּ  
 יִחַיֵּה פִּלְשֵׁתָי בְּנֹת : זִמְיָה פִּלְשֵׁתָי בְּנֹת :  
 בְּחֹם צִיִּי יְיָ אֱלֹהֵא אָרוֹם שְׁפִנֵי הַחֹהָרוּ  
 יִשְׁבִי נָבֵר חֹבֵב כִּל יוֹקָא כִּנְיָחָא יִדְמָן קִנְנִי :  
 יִשְׁמֹן גְּרָמִי עֵנְקִי כִל יוֹקָא אָרוֹם קִנְיָא יִן  
 קִעִיזִין סִגְיָחִין לִי אֱלֹהֵא עֲלֵמָה דִּי כְּוֹרָמִי  
 בְּקִרְוֹקָא : דִּי יוֹקָא דְאֶדְמַל אָנָא עֲלֵמָה  
 אֶתְרַחֵץ : חֲבִיבִי דִּינָא דְאֱלֹהֵא דְאֶשְׁכַּח  
 קִנְיָא יִשְׁבִי בְּאֱלֹהֵא אֶתְרַחֵץ לֹא אֶתְרַחֵץ מֵה  
 יַעֲבִיד בְּקִרְוֹקָא לִי : יִבְלִ יוֹקָא כְּטוֹלָהִי מְרַחֵן עֲלֵי קִל סְחִשְׁכַתְהוֹן לְכִישׁ : יִכְנָשׁוּן

וזה יכול לדבר אלא כדברי משוגע כאלו אין דעת בו כסו יונה כמי ש' עליה יונה פותח אין כל: (ב) חגני אביש ועבדו חיו שואפים וכו' אלו עד שתתחולל בידם: להם ילחצני: שאל שלוחם אותי כל היום עד שהצריכני לצאת מארץ ישראל וזה חלתי: (ג) שאבו שורדי בין מישראל בין מארץ אשר אני גולה בנייהם. וסלת מרים. כנגד האל יהבך אמר אתה דראה ממרום כי רבים לוחמים אתי. והברייתא מארץ ישראל וחמלתיים שבאתי להם לחטותם בנייהם לוחמים לי גם כ שחשבו להכתיני: (ד) אליך אבטח. ככו עליך: (ה) באלהים בלתי אבטח באלהים ואהלל דברו בלי אהללנו על דברו שאמר לי על ידי שמאל שאבליך ואף על פי שאני נדחף וגולת ממקום למקום אני בוחל ולא אירא כחת שיעשה בשר לי: (ו) דברי וכל מחשבותי יכעפו אותי וכל מחשבותי להריג: **מנחת שי**

כ"ח). והוא היה בנייהם כיונה אלמת: (ב) שאפני - מופים לבלעני (גלוסי"ר בלע"ז מהל טושנת כל' גלוסופ"ר כשון אשכנו לחך עטווחם כעניעריז ויון. העספועסם עפרלאלטען. וכן פי' רש"י. עמוס ב' ז') כמו שאלפה רומ (ירמיה ב'): לוחם. ל' מלחמה: (ג) מרום. הקכ"ר שהוא יושב מרום: (ד) באלהים אהלל דברו. אף כעשה שהוא כל עמי במדת הדין אהלל דברו ואכפת בו: (ו) כל היום דברו יעצבו. מעליכין אותי רודפי עד **מנחת שי**

לם) באלהים אהלל דבר וגו' מה יעשה בשר לי. סוף קדמאם בשר לי ומיילא דמזמורא לרס לי וס' פסוק מינן פל כשר לרס לא יסד: ויש לי מלחכים רבים במרום נלחמים כעבדו כי מלת מלחמה ואחריה למד היא לעור כי העסם כעבדו הוא כמו הנלחם לכס רק עם מלת עם לגנאי: (ד) יום. אליך. כמו עליך כמו אל הנער הוא התפללתי: (ה) באלהים. עסם דברו שהתנחל עלי שאלתי שיתלך על ישראל פל כן באלהים נעתי בימלא דברו: (ו) בשר. יעצבו. מגו' פלרון הכעס **מצודת ציון**

צו (ג) שאפני. ענין בליעט כמו שאלתי רוח (יחסי ב'): דחש. מל' מלחמם: ילחצני. מלשון לץן ודחק: כימים יתן אימי הלוהם כי כי בכחתי מפני שאלו פגמו כי פלשתיים חמקו לי נללמתי: מרים. לרס עלך חסה כי היושב בשמי מרום להם כי רבים לוחמים מפני וסם שאלו ולפגמתי: (ד) יום אירא. ככל כיום מעתל מורא' אכפת אלך כי בידך אהללנו מיד כלם: (ה) באלהים. אכפת כאלהים אהללנו על דברו שיעשה לי כעבדנו ועל כי כעסתי באלהים לא אירא שוב כי מה יעשה לך לי **פירוש ע"מ**

אין אנמלאסין גיווארין פל שאלו הקלך אונ האבין אים גיבראקם צו אכיש קלך נת: (ב) אונ אונ קם דוד גיואגם חגני איליים כי שאפני אנוש ליים ועלגי מיה קאם דען די פעקששין גלוקסין צוא איין שלגיגען מיה כל היום להם ילחצני איין נאנצן קאנן פלוקר אלע צייט טום מיה איין מלחקה בצווינגין: (ג) שאפני שורדי כל היום יי גלוקסין סייע קעקער איין נאנצען קאנן צו איין שלגיגען מיה כי רבים לוחמים לי מרום דען פיל ליים האלמין מלחקה מים מיר דו קאם ווס דו דצט אין הימיל עזה דם: (ד) יום אירא וגו' דעם קאנ

יִגְדְּלוּ וַיִּצְפְּנוּ הַמָּה עֲקֵבֵי שְׁמוֹרוֹ כַּאֲשֶׁר  
 קִוּוּ נַפְשֵׁי: ח עַל־אֵן פִּקְט־לְמוֹ בְּאֶף  
 עַמִּים | הוֹרֵד אֱלֹהִים: ט נְדִי סִפְרָתָהּ  
 אֶתָּה שִׁימָה דַמְעָתִי בְּנֶאֱדָךְ הֲלֹא  
 בְּסִפְרָתְךָ: י אֲזוּ יֵשׁוּבוּ אוֹיְבֵי אַחֲרֵי  
 בְּיוֹם אֶקְרָא וְהִי יִדְעָתִי כִּי־אֱלֹהִים לִי:

יִגְדְּלוּ וַיִּצְפְּנוּ וַיִּשְׁמוּ כַּמְּנָא  
 הַגּוֹן אֶתְמַרְי וַיִּסְמְרוּ  
 עֲבִירָא דְמַתְיָנו עֲבִירָא  
 לְנַפְשֵׁי: ח עַל שְׁקָרָא דִּי  
 בִּירְדִּיּוֹן רִגְלוֹ יִתְדִיּוֹן  
 בְּרַגְלֵי עַמִּיָּא תְּמַסְבִּין  
 אֶלְהָא: ט יוֹמֵי מַלְמוּלֵי  
 מְנִיָּהָ אֶתָּה שְׁנֵי דַמְעָתִי  
 דְּזִיזְךָ יִי: י אֶלְהָא  
 בְּ חוֹשׁ בְּנֶדָה: י אֶתְבְּקִין  
 י תּוֹבֵבִין בְּעַלְיֵי דְרַבְבִּי  
 מְסֻבִּי קְבִיל יוֹמָא רַאצְלֵי  
 בִּין יִדְעִית אֲרוֹם אֶלְהָא

יִצְמַנּוּ קָרִי קִמְץ בְּלֹא אִסְיָף      ת"א נְדִי סִפְרָתָהּ: ט עַל קָה:      באלהים

רש"י

שכל דברי פי עבד וטעקה: (ז) יגדלו ויצפנו. המה אורזים ולתם במקום שהם מקווים שאני חלף שם ושומרים את עקבי (סרני"ש בעל"ז מפורש בראשית מ"ט י"ט. ס"ה א' ח') לרגלי ולחולדך רודפי שם. כל זה היה קובל על רשעי ישראל שהם האורזים לו ומחמתם ברח אלל אחים: יגדלו: יליו: יצפנו: יארונו: כאשר קוין נפשי. כהם יודעים ומקווים לי לרדך וזו ילך: (ח) על און פלמי לבנו. למלא הללל ועושר על דבר און ורשע ופלט כמו לפלט מלפנים סכר ממת שאלו על כך: באף עמים הורד. כחשך הורד אומה זו שאני כותיה ממכמתם זממחכותם שומרים הרבני: (ט) נודי ספרתה אתה. ידעת מנין המקומות שגדלתי לברוח: שימא דמעתי בנאדך. שים דמעתי כאלד שלך ותהא שמורה לפניך:

רד"ק  
 (ז) יגדלו ויצפנו ויארונו וישמרו עקבי כלומר במקום שאלך בו ללכדנו. יגדלו. ענין אסיפה וקבוץ: יצפנו. ענין מארב כלומר יארונו במקום צפון וכתוב יצפנו בוי"ד כלומר הם בעצמם יארונו ולוקחים אחרים שיארונו לי עמהם: כאשר קוין לנפשי קוין ללכוד נפשי: (ח) על. בתמיה כלומר על עון שהם עושים עמי יהיה להם תעלה. לא יהיה. אלא חזירים באשך שלא יגדלו. ואמר עמים על אויביו וישראל: (ט) נודי. אתה תודע כספר הגדולים שרדתי והשמרם עמך וקח נקמת מאויבי: שימא דמעתי בנאדך. רדך משל כי רדך הים לטילאות מהם הנאד לפיכך אמר אסוף דמעתי בנאדך כליו שתשמרם ולא תשכחם: הלא ספרתך. הלא לי חוק ויורה. אמר שימא דמעתי בנאדך כבשורתך. כמו בעלך על רדך משל. כי הדבר הנכתב כספר יזכרו חמיר בכל עת שירצה: (י) אז. כשישובו אויבי אחור ביום אקרא אליך. זה ידעתי. כליו בזה ידעתי כי אלהים לי

הלא בספרתך. כמנין תחנתה למונה עם שאר לרותי

מנחת שי

(ז) יגדלו. הלא"פ סיכום ענין: נודי נראה שהוא נוסף יגדלו כדל"ס וליה דהס ליה: יצפנו. יצפנו קרי: אכרה: (ח) על. בעבור האון שיש בלכס או בעבור האון שהם מלאים ממנו שימי פליט להם והורידם בזה חס הם רבים ע"כ הכיר עמים: (ט) נודי. כמו נודי וישב בלרץ נד: ספרת. הטעם אתה העד כמה פעמים אני נודד ממקומי והיה דרך לחות נודי עם בנאדך והטעם כי עפותיו הם ומזכותם כאלד דרך מלל אכרה טפה מהם: (י) אז. הטעם כאשר יראו אויבי שאני קורא בשמך יעמדו מצורת דוד

(ז) יגדלו ויצפנו ויארונו וישמרו עקבי כלומר במקום שאלך בו ללכדנו. יגדלו. ענין אסיפה וקבוץ: יצפנו. ענין מארב כלומר יארונו במקום צפון וכתוב יצפנו בוי"ד כלומר הם בעצמם יארונו ולוקחים אחרים שיארונו לי עמהם: כאשר קוין לנפשי קוין ללכוד נפשי: (ח) על. בתמיה כלומר על עון שהם עושים עמי יהיה להם תעלה. לא יהיה. אלא חזירים באשך שלא יגדלו. ואמר עמים על אויביו וישראל: (ט) נודי. אתה תודע כספר הגדולים שרדתי והשמרם עמך וקח נקמת מאויבי: שימא דמעתי בנאדך. רדך משל כי רדך הים לטילאות מהם הנאד לפיכך אמר אסוף דמעתי בנאדך כליו שתשמרם ולא תשכחם: הלא ספרתך. הלא לי חוק ויורה. אמר שימא דמעתי בנאדך כבשורתך. כמו בעלך על רדך משל. כי הדבר הנכתב כספר יזכרו חמיר בכל עת שירצה: (י) אז. כשישובו אויבי אחור ביום אקרא אליך. זה ידעתי. כליו בזה ידעתי כי אלהים לי

מצורת דוד

דברי המה דברי עזבונו ועל כי כל מהשבותם עלי לנעם ודואג אני בזה: (ז) יגדלו ויצפנו. יאספו ויסחירו עלנמם לארוב עלי ושומרים סביבות רגלי כאשר יקו ללכוד נפשי להם למר כאשר רוסים שיש מקום ללכדתי או יארונו עלי: (ח) על און. וכי מהאלי שיהיה להם פליטם והללה על האון ושומרים לי: באף. לזה הורידם וספורות לפניך מנחם הכודים שאני כדוד מענינם: בנאדך. להיות שמורים אללן והלא המה ידועים וספורים לפניך ושומרים לנעם להם גמול על כלם: (י) אז ישובו. כשישובו אויבי אחור כו

(ז) יגדלו ויצפנו ויארונו וישמרו עקבי כלומר במקום שאלך בו ללכדנו. יגדלו. ענין אסיפה וקבוץ: יצפנו. ענין מארב כלומר יארונו במקום צפון וכתוב יצפנו בוי"ד כלומר הם בעצמם יארונו ולוקחים אחרים שיארונו לי עמהם: כאשר קוין לנפשי קוין ללכוד נפשי: (ח) על. בתמיה כלומר על עון שהם עושים עמי יהיה להם תעלה. לא יהיה. אלא חזירים באשך שלא יגדלו. ואמר עמים על אויביו וישראל: (ט) נודי. אתה תודע כספר הגדולים שרדתי והשמרם עמך וקח נקמת מאויבי: שימא דמעתי בנאדך. רדך משל כי רדך הים לטילאות מהם הנאד לפיכך אמר אסוף דמעתי בנאדך כליו שתשמרם ולא תשכחם: הלא ספרתך. הלא לי חוק ויורה. אמר שימא דמעתי בנאדך כבשורתך. כמו בעלך על רדך משל. כי הדבר הנכתב כספר יזכרו חמיר בכל עת שירצה: (י) אז. כשישובו אויבי אחור ביום אקרא אליך. זה ידעתי. כליו בזה ידעתי כי אלהים לי

פירוש ע"פ

יִשְׁרֵי מַחְשָׁבוֹת צוֹ בְּיַדְיָ: (ז) יגדלו ויצפנו ויארונו וישמרו עקבי כלומר במקום שאלך בו ללכדנו. יגדלו. ענין אסיפה וקבוץ: יצפנו. ענין מארב כלומר יארונו במקום צפון וכתוב יצפנו בוי"ד כלומר הם בעצמם יארונו ולוקחים אחרים שיארונו לי עמהם: כאשר קוין לנפשי קוין ללכוד נפשי: (ח) על. בתמיה כלומר על עון שהם עושים עמי יהיה להם תעלה. לא יהיה. אלא חזירים באשך שלא יגדלו. ואמר עמים על אויביו וישראל: (ט) נודי. אתה תודע כספר הגדולים שרדתי והשמרם עמך וקח נקמת מאויבי: שימא דמעתי בנאדך. רדך משל כי רדך הים לטילאות מהם הנאד לפיכך אמר אסוף דמעתי בנאדך כליו שתשמרם ולא תשכחם: הלא ספרתך. הלא לי חוק ויורה. אמר שימא דמעתי בנאדך כבשורתך. כמו בעלך על רדך משל. כי הדבר הנכתב כספר יזכרו חמיר בכל עת שירצה: (י) אז. כשישובו אויבי אחור ביום אקרא אליך. זה ידעתי. כליו בזה ידעתי כי אלהים לי

(ז) יגדלו ויצפנו ויארונו וישמרו עקבי כלומר במקום שאלך בו ללכדנו. יגדלו. ענין אסיפה וקבוץ: יצפנו. ענין מארב כלומר יארונו במקום צפון וכתוב יצפנו בוי"ד כלומר הם בעצמם יארונו ולוקחים אחרים שיארונו לי עמהם: כאשר קוין לנפשי קוין ללכוד נפשי: (ח) על. בתמיה כלומר על עון שהם עושים עמי יהיה להם תעלה. לא יהיה. אלא חזירים באשך שלא יגדלו. ואמר עמים על אויביו וישראל: (ט) נודי. אתה תודע כספר הגדולים שרדתי והשמרם עמך וקח נקמת מאויבי: שימא דמעתי בנאדך. רדך משל כי רדך הים לטילאות מהם הנאד לפיכך אמר אסוף דמעתי בנאדך כליו שתשמרם ולא תשכחם: הלא ספרתך. הלא לי חוק ויורה. אמר שימא דמעתי בנאדך כבשורתך. כמו בעלך על רדך משל. כי הדבר הנכתב כספר יזכרו חמיר בכל עת שירצה: (י) אז. כשישובו אויבי אחור ביום אקרא אליך. זה ידעתי. כליו בזה ידעתי כי אלהים לי

**י' באלהים אהלל דבר ביהוה אהלל**  
**דבר: י' באלהים במחתי לא אירא**  
**מהיעשה אדם לי: י' עלי אלהים**  
**נדריך אשלם תורת לך: י' פי הצלת**  
**נפשי ממות הלא רגלי מהחי להתהלך:**  
**לפני אלהים באור החיים: נו א למנצח**  
**אלה תשחת לדוד מכתם בכרתו מפני**

בסעדי: י' בְּמִדְתֵי דִינָא  
 דְּאֵלֵהָא אֲשַׁבַּח  
 בְּמִיִּרְיָהּ בְּמִדְתֵי נְחִמִין  
 דִּי אֲשַׁבַּח בְּמִיִּרְיָהּ:  
 י' בְּמִיִּרְיָהּ דְּאֵלֵהָא  
 סִבְרַת לֹא אֲדַחַל קוּה  
 נַעֲבִיד בְּרִי נְשָׂא לִי:  
 י' עָלַי קִבְּלִית אֱלֹהָא  
 נְדַרְיָהּ אֲשַׁלֵּם קוּרְבָנִי  
 תוֹדִין קִדְמָךְ: י' אֲרוֹם  
 פְּצִיחָא נַפְשִׁי מִקְפּוֹל  
 הַלְא רַגְלִי בִּן מְקַיֵּם  
 לְמַהֲלֵכָא קִדְמִי בְּנִהוּר  
 חִינָא: א לְשַׁבְּחָא עַל  
 עֲקֵתָא בְּיָמֵי דִי אֲמַר  
 קוּד לֹא תִסְבַּל אֲתָאֲמַר עַל יַד דְּדוּד סְפִיָּה וְשָׁלִים בְּמַעֲרֵבָה בִּן קִדְמִי שְׂאוּל בְּאִסְפְּרִיָּהּ:

ת"א כהלים: כרכוס נו (כרכוס יד): נפשי (פלה יז): כרכוס: טס: לדוד מכתם: כרכוס י"א:

קוד לא תסבל אתאמר על יד דוד ספיה ושלמים במערביה בין קידמי שאול באספריה:

**ר"ק**

כשישבו איביו אחר ויפתרו כבני: (י"א) באלהים: בו אכסה. אהלל דבר. שאמר לי בענין המלכות כמו שפירשנו. אהלל דבר בה' אהלל דבר כפל הענין בטי"ט ותמדרש בה' זה ידוע דוא: (י"ב) באלהים. כיון שבמחתי בן לא אירא מה יעשה לי אדם כי לא יוכלו להרע לי. ולמעלה אמר בשר אדם ובשר אדם הוא: (י"ג) עלי. הנדרים שנדרתי לך בגלותי עלי לשלם לך וכן תודות וחס וזבחי תודה שמודת חודם לאל בתעצלו סערה: (י"ד) כי. או כשתצילני אשלם הנדרים ואודת לך שהצלת נפשי ממות: חלא רגלי מדחי. חלא לשון חזק כמו שפירשתי חלא רגלי הצלת מדחי שלא אתיה נדחה עוד: להתהלך לפני אלהים באור החיים. כי בעודני גולה ונדחה אין לי פנאי להתעסק בדרכי אלהים וכשתציל נפשי לארץ ישראל אחזר גם חכמי ישראל ואמרו ואתעסק עמכם בדרך הנשמה שהיא אור החיים והוא התחלכות לפני אלהים: (ה) למנצח. כבר כתבנו בתחלת הספר כי לא נודע אצילנו חיים המלות אשר בראשי המזמורים החילוק אשר ביניהם וענין המזמורים האלה בענין דוד: וישאל ואפשר שהיה לענין זה החילוקם: אל תשחת. שלא ישחיתוהו ביד שאלו זה המזמור אמר דוד בעוד שהיה הוא ואנשיו

ומנחם חבר לשון ספר מנחם: (יא) באלהים אהלל דבר בה' אהלל. על מדת הדין ועל מדת הרחמים אהלל: (י"ד) באור החיים. לשבח לארץ ישראל: נו א למנצח אלה השחת. כך בינה דוד המזמור הזה כשגיל סהיה קרוב למות ויסד מזמור זה לאמר

חלא רגלי מדחי. חלא לשון חזק כמו שפירשתי חלא רגלי הצלת מדחי שלא אתיה נדחה עוד: להתהלך לפני אלהים באור החיים. כי בעודני גולה ונדחה אין לי פנאי להתעסק בדרכי אלהים וכשתציל נפשי לארץ ישראל אחזר גם חכמי ישראל ואמרו ואתעסק עמכם בדרך הנשמה שהיא אור החיים והוא התחלכות לפני אלהים: (ה) למנצח. כבר כתבנו בתחלת הספר כי לא נודע אצילנו חיים המלות אשר בראשי המזמורים החילוק אשר ביניהם וענין המזמורים האלה בענין דוד: וישאל ואפשר שהיה לענין זה החילוקם: אל תשחת. שלא ישחיתוהו ביד שאלו זה המזמור אמר דוד בעוד שהיה הוא ואנשיו

**מנחת שי**

(יג) תודה לך. כדוע שכן סמכים מנוייקים מסך וכו' מנייגא: (יד) סלה. י"ט כמאורע מ' סלוא מלא כמנוינים וכו' זס מכס וכן סוף הסך בענייניקים:

ועסע זה ידעתי בזה ידעתי: (י"א) באלהים. או אומר בעזרת השם להלל הדבר שדבר לי שמואל פסע אחרי פסע: (י"ב) באלהים. או אלהיה בועת בשם לעולם: (יג) עלי. י"ט אומרים כי הגדר באלהים כמחתי ויתכן שגדר עלות והוא הנכון כי ככה אני חייב לשלם נדרי על העושה שנמלתי:

**נו א למנצח אל תשחת. בברחו מפני שאור. על נועם פיוע פתלתו אל תשחת וחברו כמסרה חף על מצות דוד**

**מצות דוד**

סוד: (י"א) באלהים. רלס נומר בין עממי כמתי כמתי אלסים: שפוא דין סללל דכיו וכו' מתכנ פני כמדת ס' סטוא כמתי: סללל דכיו וכו'כך סל סעסע נמו סל סמוכס: (י"ב) באלהים. במחתי. חף כמדת הדין כמחתי סללל יעסע כי כלה וסס סס כן יעסע אדס לי: (י"ג) עלי. וספל סלי סללס סמדיס סמדריס כסס לכס וסלסל

**פירוש**

קדם דוד נאמם ביקמם צו מיר צו העלפן מיר: (יא) באלהים אהלל דבר. סייא נאמם קוקמם אוף מיר מימ דעם שם פון מדת הדין אונ סייא ער קוקמם מימ דעם שם פון מדת הרחמים לוב איף אלפן יניגי רייד: (י"ב) באלהים במחתי לא אירא אין נאמם האב איף מיה פאר ויזקערם דרום האב איף קיין מורא גימם פר קיינעם סה יעשה אדם יען וום וועם מיר איין מעקנישין קעגן פאן:

(יג) עלי אלהים נגוד אוף מיר האב איף מקבל גיווען צו באצאלין ברייע נדרים הוא נאמם ויאם איף האב סנדר גיווען אין איין עת צרה אשלם תודות לך איף וועל באצאלין תודות צוא דיר: (י"ד) כי הצלת נפשי מסת דען דוד האקמם מציר גיווען מין לייב פון דעם

סוד: (י"א) באלהים. רלס נומר בין עממי כמתי כמתי אלסים: שפוא דין סללל דכיו וכו' מתכנ פני כמדת ס' סטוא כמתי: סללל דכיו וכו'כך סל סעסע נמו סל סמוכס: (י"ב) באלהים. במחתי. חף כמדת הדין כמחתי סללל יעסע כי כלה וסס סס כן יעסע אדס לי: (י"ג) עלי. וספל סלי סללס סמדיס סמדריס כסס לכס וסלסל

**שְׁאוּל בַּמַּעֲרָה: יִתְנַנֵּי אֱלֹהִים | הַנְּנִי**  
**כִּי בַּהֲחֶסֶד נִפְשִׁי וּבְצַלְפִּנְפוּךְ אַחֶסֶד**  
**עַד יַעֲבֹר הַיּוֹת: י אֶקְרָא אֱלֹהִים עֲלֵיךָ**  
**לֹא לְגֹמֵר עָלַי: ד יִשְׁלַח מַשְׁמַיִם |**  
**וַיּוֹשִׁיעֵנִי חַרְף שְׂאֵפֵי סֶלָה יִשְׁלַח**  
**אֱלֹהִים חֶסְדּוֹ וְאַמְתּוֹ: ה נִפְשִׁי | בַּתּוֹךְ**  
**לְבָאִם אֲשַׁכְּבָה לְהַטִּים בְּנֵי-אָדָם**  
**שְׁנִיָּהם חֲנִית וְחַצִּים וְלִשְׁוֹנָם חֶרֶב**

ר"א אֶקְרָא אֱלֹהִים (מסכרין יט: כ כטונוס ככ קדושו סח):

בְּנֵי גֵשָׁא דְכַבְיָהוֹן הֵךְ מוֹרְגֵיתָא וְגַרְרִין וְלִישְׁנָהוֹן הֵךְ סִפָּא חַרְפָּא רַשִׁי

כירובית המערה ובה שואל לחסך את רגליו: (ז) חנני. הכסף לחוק כדרך הצדקה שבוטל דבריו: חסית. הייך תבורת החרם למיך השפל ובה בשמשל החפץ להקל קריאת הייך: עד יעבור תוֹת. עד יעבור דבר התוֹת ששאל חושב על כלומר מצרית אין לי מחסה וסתר בלתיך. וישי תוֹת. שבר וענין רש (ג) אקרא. א"ע שחמלק רודף אקרא לאלהים שחוזר עליון על הכל ותוא יצילני מידי תוֹת נוסר כל' משלים חסרו על כל' כמה פעמים עשה עמי חסר ועתה ישלים עלי החסר כל' המלוכה: (ד) ישלח. אף על פי שחם רבים ואני יחיד כנגדם ישלח מלאכיו משמים ויושיעני: חרף שאפי. כי שאל אילו לא היה מבוה דבר ר' לא היה רודף אחרי כי כבר ידע כי על פי משה שבוטל חבוי למלך: ישלח אלהים חסדו ואמתו. עמי אמת שבוטל חבוי איתי מיד שאל: (ה) נפשי בתוך לבאם. ישראל הירופים אחרי. ואבר בתוך א"ע שהיה בורח חרי הוא כאלו היה בתוכם כי לא היה יכול להתרחק מארץ ישראל וזלך וסוכו ובסתור אשכבה להמים. בתוך להמים. ובתוך תגובר שטר בבקום שנים ותפעם להמים. כאלו ישראלני התבל מיהם שירדו לשואל רג עליו. וחוה שאסר חנית וחצים ולשוֹנֵם חרב חדת. וחרב שנים ולשון שפנת האיתות ונחכות בהם:

אל תשחת אותי ה': (ב) חנני וגו' חנני. שלח אחרונ ושלח אחרג: עד יעבר הווה. עד תעבור הרעה: (ד) חרף שואפי. ויושיעני מקרפת שאפי האומר לבלעני. שאפי. בלושג"ס מויו"ל בלע"ו, גלושאל"ט מאל"ע כל"א מיד כעגערונג זו פערשלוונגען. עיון לעל כל' (ז): (ה) נפשי בתוך לבאם. אכנר ועממא שהיו לכאוש בתורה ואיום מוחים בשאלו: אשכבה ליהמים. אשכבה בלוהק' (אנפאלכלכלו יואל"ך בלע"ו כל' אג"ל סלמאכזאל"ג זוישטן היעלעו. געטעיעריגע וכן לרד"ק הוא ענין סרסה) חסר ששעה עמי במחלה כאשר בחנני לבלך ועתה הוא עושה חרי ישראל הירופים אחרי. ואבר בתוך א"ע שהיה בורח חרי הוא כאלו היה בתוכם כי לא היה יכול להתרחק מארץ ישראל וזלך וסוכו ובסתור אשכבה להמים. בתוך להמים. ובתוך תגובר שטר בבקום שנים ותפעם להמים. כאלו ישראלני התבל מיהם שירדו לשואל רג עליו. וחוה שאסר חנית וחצים ולשוֹנֵם חרב חדת.

אבן עזרא

פי שאני כמערה אין לי מחסה וולתך: (ב) הוות. יש אומרי כמו מקרה יטן היה להם למלך: (ג) אקרא. טעם עליון בעבור היומו כחתמת: (ד) ישלח. בעבור עליון: (ה) נפשי בתוך לבאים אשכבה. בעבור עדה שאלו טעם מוצרת דוד

נו (ב) חסס. כדוב ספרים כל' מדויקים סת"ם כטו"ל לזו ועיון פ"ש כסוף יואל: (ד) ויושיעני. גמיל' כס"ם: (ה) בני פדס. גמיל':

מנחת שי  
 מצורת ציון

נו (ב) חות. טכר: (ד) שאפי. ענין בליעס: (ה) לבאים. שם משמות ספרים: להמים. מנין לכך כגו טעם לוקט (לקמן ע"ה יעבור. כלומר סן רדעתי אף חסר סלגל טעם מידו ידוף טוב הלהי ולמי חסס' כך עד אלכ יעבור סווח מכל וכל: (ג) עליון. הישכב בשמים מעלל וידו על הפלניס: נוסר. הסגלים לעבוד עם סוככות טע: (ד) חרף שואפי סלה. ממדכס חורטי ויושיעי לעולם: ואמתו. ולמיתה כסכמות: (ה) נפשי בתוך לבאים. כפי שוכנת בין בני אדם סוככות סלגלים ולמי שוכב בין אסתיס הכאורטיס סלגלס טעם ויושיעס ככחת ומל"ם: חרב. גמיל' כגלג

הסגל והמז אל משקומני: במערה. להסתך עלמו כמערה: (ב) חנני אלהים חנני. כספל לחוק כדרך הלועק שבוטל דכריו: עד יעבור. כלומר סן רדעתי אף חסר סלגל טעם מידו ידוף טוב הלהי ולמי חסס' כך עד אלכ יעבור סווח מכל וכל: (ג) עליון. הישכב בשמים מעלל וידו על הפלניס: נוסר. הסגלים לעבוד עם סוככות טע: (ד) חרף שואפי סלה. ממדכס חורטי ויושיעי לעולם: ואמתו. ולמיתה כסכמות: (ה) נפשי בתוך לבאים. כפי שוכנת בין בני אדם סוככות סלגלים ולמי שוכב בין אסתיס הכאורטיס סלגלס טעם ויושיעס ככחת ומל"ם: חרב. גמיל' כגלג

פירוש ע"מ

משמים ויושיעני ער ואל שיקין פון דעם הימיל אונ זאל מיר העלפין פון דעם שענקען פון דעם נוס גלסמ צוא איין שלנינגען מיר אויביג. ישלח אלהים חסדו נאם זאל שיקין צו מיר ויהי חסד אונ זיין אמתה הבקחה (ד) נפשי בתוך לבאם מין לייב איז צווישן אנעלעקע לייט וואס זענען גלייב ווי לעקערמין אשכבה להמים אייה ליג צווישן די לייט ווס זענן ווי פלאמין פייער בני אדם שניקם חנית וחצים צווישן אנעלעקע קענקשין בין אייה נוס ויערי ציין זענן גלייב ווי איין לשון אונ פילין

(ב) אונ אזו קמ ער גזאמט חנני אלהים חנני לייט ועלוי מיה גאמ אונ לייט ועלוי מיה אייה זאל גיט גייהרגיח ווערין די בה חסיה נפשי דען אין דיר באשיצט זיך מיין לייב ובצל בנפיד אחסה אונ אין דעם שאמין פון זיין פליעל טוא איך מיה באשיצען ביז עס וועט באיער פארין דם ברעכיגיש אונ דם ביין: (ג) אקרא לאלהים עליון איה טוא אקרא צום אשכבה להמים זאל גמר עלי צו דעם נאם איז נוסר אונ משלים אוף מיר וטן ער קמ מיר סקטים גיווען: (ד) ישלח

חֲדָה: יְרוּמָה עַל־הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל  
כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדָךְ: י רִשְׁתָּ הַכִּינּוּ  
לְפָעֲמֵי כַּפָּף נַפְשֵׁי כְרוּ לְפָנַי שִׂיחָה  
נִפְלְאוּ בַתּוֹכָה סֵלָה: י נִכּוֹן לְבָבִי אֱלֹהִים  
נִכּוֹן לְבָבִי אֲשִׁירָה וְאֹמְרָה: מ עוֹרָה  
כְּבוֹדִי עוֹרָה הַגְּבֹל כְּנֹזֵר אֶעֱרָה שָׁחַר:  
י אֹדְךָ בַּעֲמִים אֲדַנִּי אֹמְרָךְ בַּלְּאִמִּים:  
ת"א עורה כבודי. מ ע"ד משהיו יו (בכבוד מ):

כי

רד"ק

(ו) רובה. להושיעני מידם והוא על כל הארץ כבודך וידני  
הכל כי לה' הישועה ולא יתכן מבלעדי להציל. ופי' רובה.  
על דרך משל אצלו עד עתה לא היית עם וראי יכולת להצילני  
מידם: (ז) רשת. כמ"ש שאל לויפים ראו סוכבו אשר התייה  
גבולו שם: (ח) כפף נפשי. כפף והכניע נפשי: שוחה. בחיריק וענינו  
כמו שוחה עמוקה בשוק; ופלו בתוכה. יפלו בתוכה. וכן דרך  
הל' לרבו עבר בסמוך עתיד ברוב דברי הנבואות: (ט) נכון  
לבי. הכפל לחוק ומלת אלהים קריאה אמר איני שאני נרדף  
המיו נכון לבי בקרבי ובוסח בך שחושניני מידם ושמי שיריה  
ואזכרה לך על הצלתי: (י) עורה. כשתושיעני אשר לך  
בפח ובכלי ואזכר לבוש שהוה הכבוד עורה לחבר דברי שיר  
ועודה וכן אזכר לנבל וכנור בעת אשירה שחר. או פירושו  
בעת שאני אעיר את עצמי בשחר להודות את שפך בהם אמר  
להם עור: (יא) אודך. וראו אודך ביעמים. וכפל ענין במ"ש

מנחת שו

(ז) כרו לפני ש"ה. בחיריק וכל המורם טוהה כבזק קיול הני עליו  
משגש ישיב בדכ"ך רש בשמותיו הוא יכול מעלי כ"ח: (ט) עורה  
סכל. כחוש כמעול דף קל"ו וכבר כלו מהם מלרע ט"כ  
סעכל וכנור ט"כ ב' ונ' עכ"ל וכן עכ"ל הוא עמי טעמים טעם  
כלאשן הוא עמיים בלש חיה כמנהג שמיט טוהה מעלי כההלים  
כסעס סעני טוהה כסוח מעלו. ומלת סעכל כסעני ספדל גברי  
סכל כעני כעל סח"ס סעלו והמסורס עולי לית סכל ואחד  
טס וס"ו סיה סכור וככל ישיעס ס': (י) מודך טעמים | לטי. יט

מזמרת ציון

(ק"ד) הודה. מודוס: (ז) רשת. פח יקום: לפעמי. לפסיעותי:  
נפלו. כמו יכלו עכר במקום עמיד: (ט) כבודי. ירה סעמה  
שהיא כבוד הניף:

לסורידני דס וחפסו לפני כור ספ"ל כה עלי ככה כהמקום הוס  
וכמו סכנון לני כן יעור לי ואשירה על סהפעס: (ט) עורה. אז לרכל אל כעמי עורה כבודי לרכל כעיר ועורה סככל וכמה לעני  
כסס בעת פסירס כסחר לעודות לה': (י) אודך כעמי: לערסס סכחדי:

פירוש ע"מ

פִּירֵיךָ וְיִשׁוּעַם חֲרִיב חֲדָה אֹנֶן זִיעָרָה צֹנְגָה אִין אִין לִי וַיֵּא  
אִין שְׂאֵרָפֶע שׁוֹעֵרָד: (ו) רובה על השמים אלהים דר  
הייב דרך גאמ אויף דעם היקמל אונג טרא דיה אפ  
פון דיא אונטערשטע דען ציי זעגין גימ ראוי דיין  
שקניה זאל רוען צווישניו על כל הארץ בנדך אונג דם  
ועם יין דיין כבוד אופ דער נאךער וועלט וען דו  
ועקם אזו טאן: (ז) רשת הכינו לפעמי איין נעץ האבין  
מיינע פינגט און גיברייט צוא מיינע מרים כפף נפשי  
דר פינגט המ איין גיבוגין מייין לייב דר לפני שיהא זיי  
האבין גיבראבין פר מיר איין גרוב איה זאל אריין

עם

בין הויפס שלוהיס ארש לטון רכע: (ו) רומה על  
השמים. הסחלק מן התחומים שמיים כדי שהרעה  
שכינתך ביניהם ועל הארץ תחכד בזו: (ז) כפף נפשי.  
האויב: נפלו בהובח. סופן ליופל בתוכה כפף (קלוג"א  
בלע"ז. כל"א עניינוט) ל' זוקף לכל הכפופים (לקמן קמ"ס):  
(ח) נכון לבי אלהים נכון לבי. נחמן עמך נמדת הדין  
ונחמן עמך נמדת הרחמים: (ט) עורה כבודי. ולא  
איכן עד שלש שעות ככבודי כאשר מלכיס: עורה הנבד  
וכנור. העירה זמות אחת הנכל וכנור התלוי על מקתי  
ספוח ללד הלפון. וכיון שגועי סזות ללה רוח פוטות  
מנשבת זו ודוד עומד ועוסק בעורה: אעירה שחר.

אבן עזרא

האומרם רע אל שאלו בעבורי: (ו) רומה. הרחה שאתה  
רם על השמים להושיעני ויראה כל הארץ כבודך שיטוה  
השומעים ושומעת: (ז) רשת. כפף. פועל עומד על  
לשון זכר כמו כל נפש שבעה או יהיה יולא והעטם כל אחד  
כפף נפשי: שיריה. כמו שוחה קרואי כמו קרואי וככה  
שיטוה שפלו בתוכס בלמת. (ח) נכון. כפול בכל עת  
הוא: גבון. לשדר ולומר לדי סהיילני וככה אומר לנפשו.  
לסחר והפועל עומד כמו העירה והיקיה: (ט) אודך

מצורת דוד

הרע כהרע חדה: (ז) רובה. לרס לומר עשה כסס נים ובה  
יחוסם ספלהך על הסמים ועל הסין יכסה כבודך כי כסה' משגש  
דין כרעיס הוא מתדומס ומפגש: (ז) רשת. חקקס יהיה  
שכרבת סלס כהינו כמקום מדך רנלי וכל פחד מהס כפף נפשי  
עלמו ופלו בתוכס לעולם: (ח) נכון. לבי נמן לנשוח סלסטים  
לרכל כעמי עורה כבודי לרכל כעיר ועורה סככל וכמה לעני

פִּירֵיךָ וְיִשׁוּעַם חֲרִיב חֲדָה אֹנֶן זִיעָרָה צֹנְגָה אִין אִין לִי וַיֵּא  
אִין שְׂאֵרָפֶע שׁוֹעֵרָד: (ו) רובה על השמים אלהים דר  
הייב דרך גאמ אויף דעם היקמל אונג טרא דיה אפ  
פון דיא אונטערשטע דען ציי זעגין גימ ראוי דיין  
שקניה זאל רוען צווישניו על כל הארץ בנדך אונג דם  
ועם יין דיין כבוד אופ דער נאךער וועלט וען דו  
ועקם אזו טאן: (ז) רשת הכינו לפעמי איין נעץ האבין  
מיינע פינגט און גיברייט צוא מיינע מרים כפף נפשי  
דר פינגט המ איין גיבוגין מייין לייב דר לפני שיהא זיי  
האבין גיבראבין פר מיר איין גרוב איה זאל אריין

יֵא אָרוֹם רַב עַד צִית  
 שְׁמִיא בּוֹדֵךְ וְעַד שְׁחָקִים  
 קוֹשֶׁטָה : יֵב אֲתוֹרוֹם יֵי  
 עַל מְלָאכֵי שְׁמִיא אֲלֵהָא  
 עַל פֵּל יִתְבִי אֲרַעָא  
 אִיקְרָה : אֵל שְׁבָקָהָ עַל  
 עֲקָהָא בּוֹסוֹרֵי אֲמַר דּוֹד  
 לֹא תַחֲבֵל עַל יַד דּוֹד  
 מִכִּיָּה וְשֵׁלִים : בִּהְבָרִם  
 בְּקוֹשְׁמָא שְׁהָקוּ צִדִיקֵי  
 בְּצַדְוֹן מִצּוֹ חֲבִי בְּכוֹן

ר"א כי גדול, פתחם ו עקידס י"ז : האמנם, חולין פט : תשפטו

לני מעורר את השחר ואין השחר מעוררי :  
**נח (א) מכמה.** סט נעמיות ארם : (ב) האמנם. לי  
 אמנה הוא : האמנם אמר : (ג) האמנם. ונו.  
 מזמור זה אמר על שבא אל המעגל אשר שאלו שוכב סט  
 ולקה את הקהית ואת הנצחה והלך לו וקרא הלל תענה  
 אכבר (ט"ז) כלומר הלל יך עתה להוכיח לשאלו  
 ולהרחותו שכל חכם הוא רודפי שאלו רעמי הרעמו .  
 וכך אמר : בשירו האמנם נאלם מפוכס הזקק שהיה לכס

**אכן עורא**  
 בעמים. כרכיס מישראל כמו אחריו בנינו בעממיו :  
 בלאומים. שאינו מישראל : (א) כי. יתכן היות פ' הרק  
 שאפי. בעבור שחרפני יבולת השם הסדו זה הוא כי גדול  
 עד שמים ובעבור כי ים לגבהות השמים חקר ואין חקר  
 למסדה ע"כ חתרויו רומה על השמים :  
**נח (ב) מנחל.** (ג) האמנם ארם. י"א כי אלס קהל  
 כמו מנחל. חלומים חלומים. ורבי משה אמר בעבור  
 מצודת דוד

(יא) כי גדול וגו'. הכסד והסלמט הכעסית לי גדלה עד  
 השמים ומכאלי לפכסס חותו : (יז) רובה. או ירועס מסלמכך  
 על השמים ויהלס כבודך על כל הלכין בעבור גדול התעוטה :  
 ולקח עמם היתוך ולפתח היתם והלך לו ומתחוקה וזמל  
 כלעמסם מולדכי לזק שיע לכס לכבר והמישרים שיע לכס לשפוט

**פירושו ע"פ**  
 עם וועט מאן ווערין : (י) אודף בעמיס אדני איה וועל  
 דיה נאמ לרובין צווישין די פֿעלקער אונ וועל דיה  
 לרובין צווישין די אומות : (יא) בי גדול עד שמים חֲבֵרָה  
 דען עם איז גרוס ביו אין הימעל דיין חֲבֵר אונ ביו  
 די הימעלען וואס הייסן שְׁחָקִים איז גרום דיין אֵמֶת  
 וואס דו האָסט גימאַן צו מיר : (יב) רופה על שְׁפִים  
 אלאים דר הייב דיר דו נאָמ אופֿ דעם הימעל דען די  
 אונטערשטע וועגן גיט ראוי דו אַלְקָמ מאכין רוען  
 דיין שְׁכִינָה צווישן זיי על כל הארץ בְּבוֹדֵךְ אונ דאָס  
 וועט זיין דיין כְּבוֹד אופֿ דר גאַנצער וועלט :

**נח (א) למנצח.** אל השחת דער ממוכר איז גימאכט צום  
 לוי אונ דוד קם אים איין נאָמען גיגעבין (אל  
 השחת) דס נאָמ זאל אים גיט פאר דאָר בין אונ דר  
 גיגון האָט גיהייסן מִכְתָּם : (ב) (אונ און האָט דוד  
 גיזאָגט צו די האַרין פון שְׁאֵלוּ וואָס האַבין גיזאָגט  
 אַז שְׁאֵלוּ איז גייעכט מיט דעם וואָס ער יאָגט נאָך  
 דוֹרְוֹן אין וויל אים הרגיגין) האָבט אַלס צדק הרבין פר  
 וואָר עם איז פאר שטומט גיזאָרין פון אייער כול  
 מיר פר שְׁאֵלוּ הַמֶּלֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁפָּסַי בְּנֵי אֲדָם אונ דס  
 רעכט פארמיקייט ווס איר גייערסט צו משפטין דיא  
 מענבשו

**רדק**  
 כמנהג ופי' עמים ולאומים. מציחות ישראל : (א) כי. אודת  
 לך כי חסדך נעשית עמי ומהך דמי עד שמים וכבר פירשתי  
 חסדך אמת : (ב) רובה. שנה הפסוק פעם אחרת לחוק  
 החכמה והבקייה : (ג) האמנם. אמר זה כנגד אמר בני נר יואר  
 שרי שאול שהיו שופטים בדרך כרון כורד בנילכות וחס אומרי'  
 כי ברון היה רודף שאול אחירו להסיתו כי אלו היו הם בניגוס  
 אורו לא היה רודף אחריו. ואלס. פירוש קיבור אמר  
 שנהקבצו לשפוט על משפטי ועל משפטי בני אדם שרם עשוקי

לכבר והמישרים שיע לכס לשפוט הזקק אשר תדברון :  
**מנחל ע"י**  
 פסק בין נעמים לשם שלא ירחם חלונות נעמים ונדוכחה כסוף סר  
 י"ח וסימן ק"ה ודוכחה חסדתי : בלתיים. הלמ"ד רסס : (א) כי  
 גדול עד שמים. פסמיס פסק נעמיס סהבנו רכס נמי חסדי כי גדול  
 מעל שמים הסדך סימן ק"ח וכחסי כי גדל עד שמים חסדי סל  
 כילד כהן נעמיס בלסח קלן נעמיס בלס למח וגו' ועיין פסכס  
 סוכר רשכס ויסי דף ל"ט : ועד שחקים. נעמיס ככסי. פסכד :  
 (יב) רומה על שמים. להאָסון שֶׁמִּים כה"ל וזה שֶׁמִּים בלל ס"ל

שנאלמתס מדבר הזקק הזה הוא הדבור באמת :  
**מצורת ציון**  
 נח (ג) האמנם. סלמנה :

**כושלי חכמים**  
 (י) אודף בעמיס ה' אודף בלאומים וגו'. צוויי בעמיסין  
 ועיין פאָל גיזאָנגען אין וועג עם איז גיקופען ביא נאָכט  
 ועיין זיי אַרין גיקופען אין אַרין נאָסט הוין נעמיסין. וויל  
 עם איז נאָך גיט שפּעט גיזען האַבין זייע געשפּיטס אַביסל  
 פון וועלט זאָכן. האָט אַינער געלעבט גיזאָגט איז חֲבֵר  
 (דוד) אונ דיא שפּאט וויא מיר ועיין געבין גיזען איז דא  
 אַ גרויסער גביר וואָס איז נאר גישפּאט זיין גליבין. האָט דוד  
 גיזאָגט צו שלמח פון וואָגען ווייסטו אַז ער איז אַזוי אַ גרויסער  
 גביר. האָט שלמח אַרץ בין גיזען אַרץ די שפּאטע שפּילע  
 טעג האַבין אַלע שפּאטס בעמיסין גיזאָגט אַרץ אים ער איז  
 שפּאטק רייך. האָט דוד גיזאָגט צווי שלמח אַז אַלס בעמיסין  
 פון שפּאט וואָס זענין. האָט שלמח גיזאָגט זייע גיזען אַרץ.  
 ערד אַרבייטער. געליי מלאכות. האָט דוד גיזאָגט אַז איז  
 אַזוי איז קיין בענווייגער אַז דער כּינעס איז אַזוי רייך. וויא דו  
 מיניסט. וויל ביא דיא אַרעביע גיטס אַז אייער האָט סינף  
 הגדערס רובל היינט ער אַ גביר. אַרץ וועל דיר יא דערצילין  
 פון אַ גביר. אַרץ בין גיזען אין בערלינער האַבין גיזאָגט דיא כּינען אַב  
 אַרץ גייערס די בערלינער גבירים האַבין גיזאָגט אַרץ אַינעס ער  
 איז אַ גרויסער גביר. קעגן מיר שיי וויסן געוויס אַז ער איז  
 אַ גרויסער גביר. וואָרום בערלינער גבירים אַז זייע וואָגן אַרץ

תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם: יֵאָף בְּלֵב עוֹלָת  
 תִּפְעֲלוּן בְּאֶרֶץ חָמֶם יְדִיכֶם תִּפְלִסוּן:  
 יִזְרוּ רַשְׁעִים מִרְחֶם תָּעוּ מִבֶּטֶן דְּבָרֵי  
 כָּזָב: הַחֲמַתְלֵמוּ בְּדַמּוֹת חֲמַת־נַחֲשׁ  
 כְּמוֹ-פֶתֶן חֲרִשׁ יֵאֲמֶם אֲזֵנוֹ: וְיֵאֶשֶׁר לֹא־  
 אֶחָסָא דַחֲוִיא הִיךְ חֲרָמְנָא חֲרָשָׁא דְמִשְׁמַטָּם אֲדִינָה: וְיֵדִי לֹא יִקְבֵּל מִיַּלְדֵי חֲרָשָׁא

רד"ק ת"א וכו' יחזקאל פ"ג (כ"ח: ד')

(ג) אף בלב עולות הפעלון. ולא עוד אלא שבזככם אתם חורשים רעה לפעול עול: עולות, כמו עולות כלשר ואמר מאור שזורים מעיר-עיריים וטלמים עיריים להם (שופטים י"ז) סעה ל' עיר וקריה: בארץ חמם יריכם הפלסון. בחוד הארץ חמם מכרשים חמם ידיכם עד שהוא שוקל משקל רב. הפלסון (קונטרסיסקולין בלע"ז). קאנטרעפעסער בל"א געגענוויגעטן. געוויכט גלייכמאכן. וכן זישעיה כ"ו ז': (ד) זורו רשעים ברחם. ממעי חמם הם נעשים זרים להקב"ה כדרך גשמה עשו ויתרוללו הכנים בקרבה (בראשית כה): זורו. מזורו כמו שימו שמים (ירמיה כ"ז) וימרחו ודכו (בראשית מ"ט) ורומו מעט להרוג את הכרית כדמות ארס הנחש: כמו פתן המעש יאמם אזנו. הנהגה כשהוא מוקין נעשה חרש בלאו אחת ואזעט און השנית בעסר שלא ישמע את הלשון כשהמכר משכניו שלא יזיק: (ו) אשר לא ישמע וגו'. מהזכר

כבנו אם נבאת הרבין זקד והשפשו בשרים לא הגשו כן: (ג) עולה. כוונתו נהיה כמו שילוח בוי"ו נהיה כן כולו. ואבר אף כלומר אדם שהיה בכל החשבון ואינו בכל הכניסה מים כל כך חישוב בזככם העול הריב כאלו הוא פועל אחר בארץ: חמם יריכם הפלסון. והחכם שהגשו בידים החביבו בארץ והפנימיה לבני אדם בשמנה וקוקת כאלו נעשה בשלם ובכשקל ובזור: (ד) זורו. פל עבר כחף העין. כלל הולדות לעשות גשמה זר וריבת ולכן הער שבפן והוא כפל ענין במ"ש: (ה) חמת. רשעים ניכר שפסילים אדם בשרים ובפניהם בההרצום כמו הנהגש אדם לבו כמו פתן חרש אבר שהם כמו החיש ורוא הפתן הקשה החרש שחמם אזנו כלשמוע לחש יודע לנחש שלא יזיק כאלו הוא חרש וכאלו יאמם אזנו שלא ישמע בה שלוהשים לו: (ו) אשר וגו'. הזכר הברים. מי

(א) אף. עולות. כמו עולות הקלה פיה בזככם העול שחשעו וזה המזמור נאמר על השופטים: חמם יריכם. דם הזמור ושעם הפלסון השקלד ארוח עד שלא יגינס אדם בחמם שחשעו והטעם חמם כאלו הוא הפלסון: (ד) זורו. פועל עבר של מקלך כי זורו עיני והטעם כי כפול טעם: (ה) חמת. סמוך ולא נכתב למי סמוך כדרך הוא שיספר אחרי כן אשר לא ישמע ולא לקול חזר הכרים: מצורה דוד

גזח (ד) העו מענין. מלכע וכשנסו זכאיו סמוך למלם זיכר לו מלכע כמו זיין טו וזככר העו מ"ש (ש"ס כ"ה) וכן כל העו כהנהגה מלכע חן טו חמו מוכר העו מ"ש כהוא מלכע וכן נחמר עליו ליה מלכע וגם כמכלול דף ק"ל"א כחוב וכלו מהם מלכע חמו מוכר. כלו כנסן ר' לוי. ויודעו לא חמו ימיו (חזיון כ"ג): (ה) חמם. יסוחם כמו חמם אזנו (משלי כ"ב):

מסור בידו ולא כהנחיו: (ג) אף בל"א. לא סוף הדבר שלא למדע ומת אלא כך כדומים הלכ חסלנו העול כדרך: הפלסון. חישכד לא החמם הכר בידים למר על הכמם שיכר הוא: (ד) זורו. הכשמים הללו נכשו זרים ל'ח' מעת ללחם מן הרחם: תעו. הכשכמים עלי כזב חמו מדרך הטובע מעת ללחם מעטן: (ה) חמת לבו. המה כמו סתן אשר לטולע כעטחו ל'א' יעיל לו הלחם כללו חרש ואזעט אזנו לגל ישמע כי כך כהטעם הללו לא יעיל כם המום כאלו כיו כושלי חכמים

עצמם מפילים ררם כנחש והוא ענין מלכע: כמו פתן חרש. המה כמו סתן אשר לטולע כעטחו ל'א' יעיל לו הלחם כללו חרש ואזעט אזנו לגל ישמע כי כך כהטעם הללו לא יעיל כם המום כאלו כיו כושלי חכמים אייבער שר אין רייבער פון ויא. פארשטייגן קיר וויא גרויס זיין רייבערהם איז. אז רוד הסקד האם גיוואלם לויבין הקב"ה האם ער גייאמם איד וועל דרך לויבין די ביים גרעסער פון אלע פקלדיגע אנג פון אלע קעגניגען. אלע מלכים אין דער וועלט זאגן זכות לויבין זיין גרויסקייט אלע פקענשון קעגניג גיט מאר שטיין זיין גרוסקייט ווייל רוסה על השמים אלמים. דו גאם ביים אין הויכע אידך אפגעשטייער פון אלע פלאכים. אפילו דיין פלאכים פארשטייגן גיט דרך צוא לויבין. פון דעס וועגן על קל הארץ כבודך. איז זיין קבוד אידך דיא גאנצע וועלט קעגנשין לויבין דרך גאך זייער פארשטאנד:

אירם פון דעם גומען וועג נאך פון דעם בויה פון זייער מושער דיא וואם ריידין ליגינט: (ה) חמת לבו כדמת חמת נחש איין גיפם איז צוא דיא רשעים צוא הרניגין לייט אזונוי דער גיפם פון איין שלאנג כמו פתן חרש יאמם אזנו אזוי ווי איין אלטער שלאנג דאם איז איין פופער נאטער וואם ער איז טוב אוף איין זייער פאר שטאמפם ער זיין אנדערין אויער: (ו) אשר

אירם פון דעם גומען וועג נאך פון דעם בויה פון זייער מושער דיא וואם ריידין ליגינט: (ה) חמת לבו כדמת חמת נחש איין גיפם איז צוא דיא רשעים צוא הרניגין לייט אזונוי דער גיפם פון איין שלאנג כמו פתן חרש יאמם אזנו אזוי ווי איין אלטער שלאנג דאם איז איין פופער נאטער וואם ער איז טוב אוף איין זייער פאר שטאמפם ער זיין אנדערין אויער: (ו) אשר



**יִשְׁמַע לְקוֹל מְלַחְשֵׁים חוֹבֵר חֲבֵרִים**  
**מִחֶבֶם: י אֱלֹהִים הֲרֵם־שִׁנְיָמוּ בְּפִימוּ**  
**מִלְתַּעוֹת כְּפִירִים נִתּוֹן וַיהוָה: יִימָאֵסוּ**  
**כְּמוֹמִים יִתְהַלְכוּ־לָמוּ יִדְרֹךְ חֲצוֹ כְּמוֹ**  
**יִתְמָלְאוּ: כְּמוֹ שֶׁבִלְוֵי תָמָס יִהְלֹךְ נֶפֶל**

אָבְרֵי נִחְשָׂא וְכֹן רָמְנֵי  
 רָמֵן הוּא חֲבֵרִים: י אֱלֹהִים  
 הֲרֵעַ כְּפִירֵיהֶן בְּפִימֵיהֶן  
 וַיִּבְרֵי בְּגֵי אֲרִיֹן תִּתְרַע  
 י: ה יִתְמָסֵן בְּחוֹבֵיהֶן  
 הִיךְ פִּיָא וַיִּזְן לְהוֹן  
 וַיַּעֲדֵי נִרְרוּ אֶמְקֵלְהוֹן  
 וַיהוָה סִתְנוֹרְרֵן: ס הִיךְ  
 וַחֲרֵי הִיבְרָלָא דִי כְּאֵם  
 אֲרֻחִיהּ הִיךְ נִפְלָא  
 וַאֲשֻׁרָא דִי סִמְן וַיָּא

ת"א כמו שגלו. פ"ק ו' ושל אשם. (מ"ק פ') חציו קרי אשת

**רד"ק**

שירוע חכמת הלחש בחכמת חברים עשה מעשים שבהם יועיל הלחש. ומכאן שהוא סוד הכנס בהם ואפי' הוא לא יועיל בו מעשה כי אלה האנשים לא ישמעו לקול הצדיק במשפט: (ו) אלהים. לפי שאמר כמזכור למעלת שניהם הנית החצים אמר הרים שנימו שלא יוקרני דבריהם הרעים: (ח) ימאסו האל"ף במקום את הכפל הוא כמו ימאסו ועל דרך ויכס לבב העם ר"ל שיתיו מעשיהם בשלים: ידרכ חציו. כל אלה בתם ידרכו קשה לרעה לי התצוים העם הם דבריהם הרעים והקשת הוא הפה: (פ) כמו. ויהיו כמו השבול שחולק וגם. והבס בשקל תכל הוא שם מפעלי הכפל מן סמס. ושבול הוא שרץ הנקרא בלע"ז לימאסו. נפל אשת כל חוץ שמש. והיו כמו נפל האשה כי זה הוא לא ראוי שישל השבול שהוא כחכמת

רש"י  
 חובר חברים. שודע ללחש את הנמטים: (ז) מלתעות. שנים הפנימות שקרין (מיישליש בלע"ז ברא"י כ"י מיישלי"ר והוא מאשליע"ר בל"א באקקענלנגע): (ח) ימאסו. לעלמס שהיו נמאסים בעיניהם מלחנה וזמו כמים יתהלכו דוגמתו (יהוקאל מ"א) כל ברכים הלכנה מים מרתעתו (פס"א): ידרכו חציו. הקצ"ה לזרירי כדי שיתמוללו. יתמוללו (שויח"ל"ס פרויחי"ץ בלע"ז והוא וחימיל"ס פרויחי"ץ בלשון אשכנז דלס זיא חייטערעכען ווערדן. וכן לרד"ק ענין כריתה): (מ) שברור. יש פותרין (ליה"ע בלע"ז בל"א שנעקקע כמו ויקרא י"א ז'). ויש פותרים כמו שבולת מים (לקמן פ"ט) וכפ"ל הלמ"ד כמו מן קצור (חובב י"ח) ומולל (לקמן ז'): תמס. גם הוא הולך. תמס שם דבר הוא והמ"ס יסוד עיקר הוא והתי"ו כי יסוד נופל כמו תי"ו של תכל עשו (ויקרא כ"ב): נפל אשת. (טלפ"א בלע"ז בל"א מילנווארף כמו (ויקרא י"א ז') שאין להם עינים והוא תשמת דמתגמיקן אשתא כך פירשהו רבותינו. ויש פותרין נפל של אשה כמו אשת הוזה (ויחזקאל כ"ג). ויש תי"ו בלא דקנות כמו (משלי ד') עטרת תפארת תמגדך כמו נפל של אשה הוא הנפלים שמש. ול"ל ראשון היו נפל ואשת כמו ואני ככבש אלוף (ירמיה י"א) שהוא כמו כבש ואלוף ופירושו תמס ככבש ואלוף היא שור אף כן נפל ואשת.

**אבן עזרא**

(ו) אלהים. בעבור שהם עורפים כפייהם ידמה אותם לכפירים כי הלשון בינות השמים: (ח) ימאסו. האל"ף תחת אות. הכפל כדרך אשר בואו נגרים חלו: ויתהלכו לשון. עד אשר לא ימאלו ועסק ידרכו תמסר מלת הדורך כמו ויאמר ליוסף כאילו הוא כתוב ידרכו הדורך בעבור לירות החלים: יתמוללו. כמו ימולל ויבש: כדמות דג כמים שימם בהליכתו ויש אומרים כי למ"ד דקדוק אשת כ"י ה"ח"א סימן לזון נקבה עטרת תפארת המלה אשת כמו תפארת ישראל או אינה סמוכה וככה

**מצודה ציון**

עלמטיה ופ"ק א"כ המוכיח מכריח הוא תחובם מלך דבדכ הלחש עכ"ל נה ישמע לקול לחשו: (ז) שנימו. של היכטיס הללו: כפירים. כסודקים ככפירי: (ח) ימאסו. יהיו נמאסים כמים וילכו לאבדון: ידרכו. ידרכו עיניהם חלו ויהיו כדבכיס הנכרתיס חוש מהר: (ט) כמו שבולל. שכבולל הוא אשר דרכו להיות נמש וסולך בזכות טליו השמש וכמו הנפל של אשה אשר אינם רואים פשעם כן

**פירוש ע"מ**

צו דעם קול פון די וואס רומן איין אונג באשווערין די שלאנגען חובר חברים מוויקס אונג צו דעם וום קאן בינדן אונג איין זאמלן מיט בישוף פיר שלאנגען אונג איין קלוג צוא באשווערין זיי: (ו) אלהים הרם שנימו בפינו דוא נאם צוא פיר אונג צוא ברעך ריא ציין פון אימליקען רשע אין זיין מור סלענות כפירים נתון ה' ריא פאק ציין פון די וונגע לייבין פלומר פון ריא רשעים צו שמום דו נאם: (ח) ימאסו לאיין זיי בייא ויך אין זייערי אוגין גאם ווערין פון וועגין זארג

ומולל (חובב י"ח) ומולל (לקמן ז'): תמס. גם הוא הולך. תמס שם דבר הוא והמ"ס יסוד עיקר הוא והתי"ו כי יסוד נופל כמו תי"ו של תכל עשו (ויקרא כ"ב): נפל אשת. (טלפ"א בלע"ז בל"א מילנווארף כמו (ויקרא י"א ז') שאין להם עינים והוא תשמת דמתגמיקן אשתא כך פירשהו רבותינו. ויש פותרין נפל של אשה כמו אשת הוזה (ויחזקאל כ"ג). ויש תי"ו בלא דקנות כמו (משלי ד') עטרת תפארת תמגדך כמו נפל של אשה הוא הנפלים שמש. ול"ל ראשון היו נפל ואשת כמו ואני ככבש אלוף (ירמיה י"א) שהוא כמו כבש ואלוף ופירושו תמס ככבש ואלוף היא שור אף כן נפל ואשת.

**מנחת ש"י**

וכן הוא בעל הלשון: (ו) אלהים הכבש. נגיפא כס"ה: ימון פ"י. יש סמך בין חוץ נגם מנין כמורו של שם: (ח) חלו. מליו קרי וכן נמנה במסוכת עם מנין דמסרים יוד באמעל סיכוחא וקיי"ן: (ט) תמס היך. כתי"ו כסגול: חוץ שמש. מנעיל:

חזיו אלהים והזכיר חזיו מקום קשחו כי דריכת הקשת הוא כדברי שבולל. (ט) כמו שבולל. וכדברי הקדמונים ז"ל ברא שכלול הוא מלעיל ויבש: (ז) כמו שכלול כמול והוא כמו שבולת מים גם הוא ככין ועתה אומר וכאשר יחליפו ה"ח"א בחי"ו תשוב המלה מלעיל בין שתייה דקדוק אשת כ"י ה"ח"א סימן לזון נקבה עטרת תפארת המלה אשת כמו תפארת ישראל או אינה סמוכה וככה מצודה ציון

(ו) חיבר חברים. היודע להם וכן וחובל הכר (דברים י"ח): (ז) מלתעות. הם הפנים הנדונים והוא עתה"ך כמו ומלכות מלכותיו (מנ"י ז'): (ח) ימאסו. ומאסו וכמה האל"ף במלכות אות הכפל וכן פשר טליו וישימי י"ח) ומאסו כוון: יתמוללו. יכרתו כמו ימולל ויבש (לקמן ז'): (ט) שבולל. שם שרץ מה: ה"ס. מל האסו:

**פירוש ע"מ**

אונג מורא כמו פיס יתהלכו לבו און ווי וואקער לאן צו גיין זיי פון וועגין זייערי טרערין אונזי פיר זאלין זיי ווייען ידוד חציו כמו קומיליו נאם זאל פקעטין זיין בוגין צו שייסין זייעע פילין צו זיי קרי זיי זאלין פיר שנימין ווערין: (מ) כמו שבולל תמס יתליה און זיי איין שרץ וום היקסם שבולל וום ער צוגיט ווען קרי וון שיינמ אירף אים נפל אשה און וויא איין נפל פון איין אשה וואס שפאן אקט אשך און וויא איין נפל פון איין איין זאלין זיין די רשעים: (ו) כפרם יבנו פירותיך אפי

**אֵשֶׁת בְּרַחֲוֹ שָׁמֶשׁ : בְּטָרִם יְבִינוּ**  
**סִרְתִּיכֶם אָמֵד כְּמוֹ חַי כְּמוֹ חַרוֹן**  
**יִשְׁעֵרְנוּ : יֵא יִשְׁמַח צְדִיק בְּיַחֲוֶה נֶקֶם**  
**פְּעַמְיוֹ יִרְחֹץ בְּדַם הַרְשָׁע : יֵי וַיֹּאמֶר**  
**אֲדָם אֶךְ פְּרִי לְצַדִּיק אֶךְ יֵשׁ אֱלֹהִים**  
**שֹׁפְטִים בְּאָרֶץ : נֵט לְמַנְצִיחַ אֶל-**  
**תִּשְׁחַת לְדוֹד מִכְּתָם בְּשִׁלְחַ שְׂאוֹל**

חסון שמשא : י עד לא  
 ותעבדון רשיעא רכיב  
 אקשון היה אקרא ער  
 דהינון רשיבין פבוקרא  
 בעלעולא : ש צי נון :  
 יא יחדי צדיקא ארום  
 חסא פורענותא מנהון  
 אקבורין ישוג פאדם  
 רשיעא : י וימרון בני  
 נשא ברם את אמר טב  
 ? צדיקא ברם את  
 אלקה דרניו מתיחן  
 בארעא : א לשקחא על  
 עקתא בוסון די אפר דוד  
 לא תחבר על יד דוד

וישמרו

ה"א הכר הכרית. (ג"כ לו) : ימח זדיק טוספ יג :

רדיק

בתוך קליטתו שהיא לו כמו לברש וכן תנפל : (י) בפרם יבינו  
 סירחיתכם. ענין דוד נאמר דרך השל למחירות אברם פן העולם  
 אמר בפרם שירישו הסירות מאש האמר אשר החתייהם  
 שרוא אש שאין לו קיימת. כמו חי כמו חרון ישערו. כמו  
 שתבשר אשר בסירותם עודנו חי כי לא הרגישו הסירות  
 מחסומות האמר ולא נתבלח בפרם כי יבא לחם הרוח פתאום  
 בעודם בשלחם ויפטר כל אחד מהם : (יא) ישמח. או ברא  
 לחם חרון האל : (יב) ויאמר. או יאמר כל האדם כי יש פרי  
 לצדיק מסעשיו שפטים שפחה שיראה נקמתו באויביו ויאמר  
 כי יש אלהים שופטים בארץ לפי שחרונם ולא כמו שחשבו כי  
 אין חי רוא. אמר שופטים לי רבים. דרך כבוד כמו אלהים

מנ"ה להני"ה. סא"ה : (י) בפרם יבינו סירחיתכם  
 אמר. אשר בערם ידעו קולים רבים שלכם להיות חקדים  
 קאים. כלומר עד שלא יגדלו בני הרשעים : כמו חי כמו  
 חרון. כלומר נבוכרה ונחוקא ובחרון ישערו הקב"ה :  
 חי. לשון נכונה : (יב) ויאמר אדם אך פרי לצדיק.  
 וזו יאמרו הכריות ודלי יש סירות ותשלוש שר ממעשי  
 הלדיקים שנקם הקב"ה נקמתם : יש אלהים. דין שופט  
 רשעים כלרץ :

**נַט (א) אֵל תִּשְׁחַת . כִּךְ קִרָּה שֶׁס הַמוֹמֵר עַל שֶׁס**  
 טהיה קרוב למות ולהיות נשחט ומנקה רחמים על הדבר : וישמרו את הבית . כשאמרה להם מיכל  
 עורא

יבינו המבנינים שיגדלו סירחיתכם שהם קולים קטנים וישזכו  
 כמו חמד שהם גדולים כמו עישה התי כחרות אפו פן  
 ישערו השם : (יא) ישמח צדיק. כנגד חלם נדק :  
 (יב) ויאמר. שפטים. המלחמה כי ממכון שנת' תחזק'  
 הגזרות על כל הארץ כדבר השם הנכבד :  
**נַט (ב) לְמַנְצִיחַ . בְּשִׁלְחַ שְׂאוֹל :**

מצודת דוד

סרשפי הללו לא ילאו כשנמס ר"ל אור סיפוספ : (י) בפרם . עד  
 לא יבינו עמי הקולים להיות מתקפי' כעלכ חילן סקון ר"ל עד לא  
 יבינו בני כרשעים להרשים כלביסם : כמו חי . כמו דבר הנמקד  
 פי' חרם כדיל' ונמו סתקד כחרון סף י' או לא יאמר מאושה לן  
 יעקבס ס' כדוח סערה לכל יאכ' שפח' : (יא) כי חזה . כלשר  
 יכלה קמת ס' פתמי ורחק . כדקן סוכו ירחן יגליו ערס הכשפ  
 טוח חשך יש פלי ופסלוס נמול ללדיק יש אלהים שופטים לשוטט ספ  
 נַט (ב) וישמרו . לשמור בית דוד שלא יכרה כגילה להביטו כבוקר

טהיה סמוכה כמו אשת חלם או לא תהיה סמוכה כלהת  
 יפת תואר : (י) בפרם יבינו. אמר רב חי ז"ל כי  
 גמילת פרס הפן כמו קשת וכדברי חכמי ישראל חכונת  
 והנה העטס כערס שינמילו הסירות ישוב חמד ישערו  
 השם ממקומם וטעם חי כהשך הס כחה התי שהם לחים :  
 כמו חרון. כהלם שיסער בארץ הפן ממקומו כחרון וי"ל כערס

מצודת ציון

(י) סירחיתכם . פתמי קולים כמו עד סירים סוכים נגוס  
 ס' : אפר . הוא שכתה חילן סקון וכן וילמר סלמד אל הפלים  
 (שופטים ס') : חי . ענין כדילוח כמו פד חווסס (יפוספ ס') :  
 ישערו . על פלס ופס סהיל כעני' : (יא) חזה . חלס : פתמי .  
 נגלו חשך לודע כסס :

פסכך בלכן : (יב) ויאמר אדם . לו יאמר כל חרם סך סוף הדבר  
 כרשפס כרשפסו וסכ יסיבי לו כרשפסו סך סוף הדבר לקלל נמול :

פירוש ע"ט

אוג איין גופער שקר צום צדיק דען גאמט נוקם  
 גינען די נקמה פון דעם צדיק אין די רשעים אך יש  
 אלהים שופטים בארץ אונ גייערש עם אוי פר האנדון  
 איין דיין וואס מושקט דיא רשעים אויף דער ערד :  
 נט (א) למנצח אל תשחת לודד אונ סתם דער מזמור איז  
 גימאכט צום לוי אונ דוד המ אים גימאכט  
 אונ המ אים גיריפין אל השחת מען זאל אים זינגען  
 מיט דעם גיגון ווס הייטם מכתם אונ דעם סמור  
 המ ער גימאכט בשלח שאול גוי' אז שאול המלך הו  
 גישקט זינגע לייט אונ זיי האבין גיהיט דאם הו  
 פון דוד צו מייטין אים : (ב) אונ אזו המ דוד גינאמט

איידער ני וועלען פאר שאיין אייערן היגע ווייגע  
 דערנער צו זיין הארפם דערנער גלוקר איידער  
 דיא קינדער פון די רשעים וועלן דר צויגין ווערין  
 אונ גרויס ווערין כמו חי כמו חרון ישערו זאל זיין  
 גאמט פר שמוך עמין מיט שמוארקייט אונ מיט גרים  
 צאריין : (יא) ישמח צדיק כי חזה נקם דען וועט זך  
 פרייען דר צדיק ווען ער וועט זעהן איין נקמה אין  
 די רשעים זייני פיינט פתמי ירחם בדם הרשע אונ זייני  
 פרים וועט ער וואשין אין דעם פרוש פון דעם  
 רשע : (יב) ויאמר אדם זך פרי לצדיק אונ אימליכער  
 כענשט וועט זאגן גייערש עם אוי פר האנדון פרות

וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־הַבַּיִת לַיהוָה: יִהְיֶינָה  
 מֵאֵיבֵי אֱלֹהֵי מִמְתַּקֻּמֵּי תִשְׁבְּנֵי:  
 הַצִּילֵנִי מִפְּעֵלֵי אֹן וּמֵאֲנָשֵׁי דָמִים  
 הוֹשִׁיעֵנִי: יְכִי הִנֵּה אֲרֹב לִנְפְשִׁי יִגְדְּרוּ  
 עֲלֵי עֵינַי לֹא־פִשְׁעֵי וְלֹא־חַטָּאתֵי יְהוָה:  
 הַבְּלִי־עוֹן יִרְצוֹן וַיְפֹנְנוּ עוֹדָה לִקְרֹאתִי  
 וּרְאָה: יוֹאֲתָה יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת  
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַקִּיצָה לִפְקֹד כָּל־הַגּוֹיִם  
 אֶל־תִּחַן כָּל־בְּגָדֵי אֹן סֵלָה: וַיִּשׁוּבוּ

כפיך ושלום פד שדר  
 לשאל ונמרו ית ביתא  
 למקמליה : נ פצי יתי  
 מפעלי דקבי אלהי כון  
 קומין עלי תשוכנני  
 נ פצי יתי מעבדי שקר  
 מן גוברין קמולין פרוק  
 יתי : ד ארום הא פמנו  
 לנפשי סחכנשון עלי  
 עשינן לא על סורחני  
 ולא על חובי יי: העל  
 לא עון דהמין ומסדרין  
 קרבה אהגבר לקדמותא  
 וחמי : ו ואנת יי אלהים  
 צבאות אלהא דישאר  
 אתער למסער על כל  
 עממא לא החום כל  
 שלימי שקר לערמין :  
 ו יתובון דרמ שא

ה'א יטבו (כרך) מסדרין קט :

דערב

רד"ק

קדושים הוא . או אמר אלהים שופטים על הסלאכים שהם  
 שופטים בשליחות ה'אל וברצונו : (ג) תשוכנני כאלו תשיכני  
 במקום רם תשכב שלא ויכל אלו : (ג) הצילני . המאביב  
 הם פועלי און ואנשי דמים שהיו רשעים להביתו : (ד) כי  
 יגדדו . יאספו ויתקבצו עלי : לא פשעי . אינם מאבדים  
 לי בעבור פשעי וחטאת כי לא פשעתי ולא חטאתי להם :  
 ה' . הוא לי קריאת כלומר אתה יהוה : (ה) בלי . שלא  
 ה' . הוא לי קריאתי . להצילני ימים : ויכוננו . ה' י  
 פסק וזא אינו נקשר לא לפני ולא לאחוריו אי"כ נפרש אותו לעתיד  
 שאלו אפר לא אראה שתייה אותו הרור וכאי עד לתידי  
 לרשעים והנה הוא כישן שאינו רואה מעשיהם לשיכר אמר הקיצ'  
 הנשארם את ה' שם א' ולא יתי חנן עוד כל בגדי און ולא יאריך  
 אפר : (ו) ישובו . אמר על השומרים הבית כי לעד ערב  
 מנחת ש'

רש"י  
 מולה הוא (ש"ל יט) ורשיתו בלילה : (ד) יגדדו עלי .  
 לנכס צבתי לשמירי : (ה) בלי עון . לא תטאתי להם :  
 ויכוננו . מוזמנים להרוג : (ו) הקיצה לפקוד כל  
 הגוים . ואם אלה הרשעים שפוט כחמפטי הגוים ועליהם  
 אל תחון : (ז) ישובו דערב וגו' הנה יביעם בפייהם .

נח (כ) סילני מאיבי אלהי . י' ספיס בין מאיבי לשם ספיס  
 סכוד : (ה) בלי עון . נגיפי : רלון י' פ' נגנ' . י"ם  
 נכחוב בסס וי' סכנ' וז' ס' נגיפי נגס דר"ק . נכח  
 ויכוננו . ספי' סכנ' כנלעת דנגס ומנפסו ויקסוננו :  
 (ו) ונאסה' אלהים' א' זכרות . בסמיקתא דספיס סהלים ס' ספיס  
 בין אלהים לנכחות וכן מלמחי בס"ל י' ס' יוסר מג' מלות סנס  
 ונססח וז סכסכ עלי וכן טעם סכחוב כמותו ס' ס' סלל סחין א' יס:  
 כל סגוים . בס"ל כל כנאריך ונמקף וככר כנפס' מזה סוף ס' רלס:

משעתי ולא חטאתי להם והם ירצו והבינו את עצמם לתפשו ואתה  
 התפעל נבלעת ברגש הכי' ומשפטר היכוננו : (ו) וראת . פסק  
 אמר דוד כשראה שהיו רודפים אחריו בלא חמא ועון וראה שאין  
 מנתיבים לשאלו אמר לא אראה שתייה אותו הרור וכאי עד לתידי  
 לרשעים והנה הוא כישן שאינו רואה מעשיהם לשיכר אמר הקיצ'  
 הנשארם את ה' שם א' ולא יתי חנן עוד כל בגדי און ולא יאריך  
 אפר : (ו) ישובו . אמר על השומרים הבית כי לעד ערב  
 מנחת ש'

(ז) ישובו . דמה זוחס לכלבים שהם נוכחים בלילה לשמור

(ב) הצילני . תינבני אתה משנני כי הייתי במקום ספל :  
 (ג) הצירני . עמו ומחנשי דמים כנגד להמיתו : (ד) כי יגדדו .  
 כמו יתקבלו ועמסו הטוד הורע כמורה ויש אומרים ישכנו  
 סניב הכית : (ה) בלי . העטס כי לא פשעתי ולא חטא לי  
 ולא עון שכעבור זה ירועו להנקס ממני ועטס עורה כנגד  
 וישמרו את הכית : (ו) איה . טעס אלהים זכרות כי  
 אתה אלהי זכחות מעלה כשמים ואלהי זכחות מעלה שהם  
 ישראל : אל החון כל בגדי און . כלי זה גוי יסיו :

מזודת דוד  
 בעני : (ו) הקיצה . ל"ל כמו שחטה מנכור עלמך לסקוד סם  
 סכודים לשלם נגמל מעלי מינס כן אל חתן חמינה לנסול אללו  
 סכודי סכוסס און : (ה) ישובו לערב . ל"ל כוים ליכנו עלי  
 ולערכ סכיס לכיסי נסמלני וסכס' כנלנפסי סככו בעיר לחספ אחרי  
 פ' שונג' דוא נאמ וויסמ' עס וואל' : (ה) בלי עון ירצון

כמו סכחוב (ש"ל י"ט) : (ג) סחחוקימי . סחכסטיס הקמיס  
 עלי סחוקי : (ד) יגדדו . יסכספו עלי בני אדם סחוק' סחכסי וסלי  
 לס סחח' לסס כסכר ידעס סחס' ס' : (ה) בלי עון . לא סמיתו  
 לסס וסכס' לסיס ומניסי נעמס ללכדיני לנן כוים לקדפתי וסלס  
 פירוש ע'

פ' שונג' דוא נאמ וויסמ' עס וואל' : (ה) בלי עון ירצון  
 ויכוננו און ויגד' כלוסר איה האב גים ויג' יג' גס צו זיי  
 אונ זיי לויפין אונ וענן און יג' רייט צוא דר שלאענן  
 מיה דרום ערה לקראתי וראה דער וועק דיר דוא נאמ  
 אנמקענין מיר אונ זעה מייע' יסורים : (ו) ונאסה' ה'  
 אלהים צבאות וגו' אונ דו נאמ דער האר איפקר אלע  
 חנילות דער נאמ פון די ישראל דער וועק די צוא  
 בפעלין אויף די ויגד' פון אלע היידין אל תחון כל בגדי  
 און סלה אונ זאל' סם גים לייט זעליגין אונ דר באריסן  
 דיה איפקר די דאזיגע אלע רשעים פון ישראל וים  
 פעלמשין

הצילני מאיבי אלהי ניי מיה מציל פון מייע' פינגט דו  
 מין נאמ סחחוקימי תשוכנני פון מייע' פינגט דואם  
 שמייען אויף אויף מיר ואלסמו מיה שסמארקין :  
 (ג) הצילני מפועלי און ניי מיה מציל פון די וים ווערקין  
 אונ סורען אום רעכט ופאש' דמים הושיעני אונ פון די  
 בלוט שולדיגע מאענן העקף מיר : (ד) כי הנה ארבו  
 לנפשי דען זיי קאקערין אויף מיין לייב יגדדו עלי עיים  
 זיי נאמלען זיה איין אויף מיר שסמארקע מאענן צוא  
 לופין אין מיין הוז צו הימען מיה לי פשעי ולא חטאתי  
 ה' איה האב גים ויג' יג' גס צוא זיי בגודר אונ גים

**לַעֲרֹב יִהְיוּ כַכְּלָב וְיִסּוּבּוּ עִיר: הִנֵּהוּ**  
**יִבְיַעַן בְּפִיהֶם הַרְבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם**  
**כִּי מִי שָׁמַע: וְאֵתָה יְהוָה תִּשְׁחַק לְמוֹ**  
**תִּלְעַג לְכֹל־גּוֹיִם: יַעֲזֹז אֵלֶיךָ אֲשֶׁמְרָה**  
**כִּי אֱלֹהִים מִשָּׁגְבֵי: יֵאֱלֹהֵי חֶסֶדוֹ**  
**יִקְדַּמְנִי אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בְּשַׁרְרֵי: יֵבֵא־**

מתרגשין הוּא כַכְּלָב  
 ויחורון קרמא: ה הא  
 וביעון בפומיהו מליא  
 ד שניגין הוּא סיפא  
 בספות הון אפרין  
 גרנגר ארום מן הוא די  
 ישמע ויהפדע: ה פואנת  
 י תגמח ל הון התלעב  
 לכל עממאי: י עושנוי  
 לה אנמור ארום אלהא  
 שוכתי: יא אלהא  
 טובי יקדמני אלהא  
 תקמלון מן גר

קמץ בלא אסף חסדי קרי

רש"י

רד"ק

פתרון שני מקראות הללו טפל זה על זה. וישבו דערב.  
 לא לים מה שעשו כיום אלא אף לערב ישבו על רעתם  
 לשמור שלא אכרה ולאח מן העיר ומה פשו כיום הנה  
 כל היום יביעון פניהם לרגל עלי אל שאל (ח) הרבות  
 בשפתיהם. ואומרים כלכם מי שומע: (ט) ואהיה  
 ה'. אשר תלעג לכל גוים השקה גם לרשעים הללו:  
 (י) עוזו. עוזו ותקפו של אויבי החוק עלי: אריך  
 אשמורה. ואלעג לעירי המנו: (יא) יקדמני. יקדים  
 לי עזרתי קודם שתלוט בידי שוארי: יראני בשוררי.  
 מה שלטי תחל לראות: (יב) אל תהרגם. שאין זו נקמה

הם באים וישבים והמו כמו הכלב שהולך ונובח בלילה כשנעור.  
 ואמר וישבו עיר. והם היו מסככים הכית בעבורי אפשו  
 שם כן שלא שאל אנשים אחרים ללכת סביב העיר שאם יבא  
 וימלא סוד הסוככים בבית שיקהווי הסוככים בעיר: (ח) הנה.  
 כי הוא היה שומע כבפנים כה שהיו סרברים מכוחין דברים  
 קשים כחברות עליו כי יחשו שאין שומע אותם: (ט) ואהיה.  
 שתשמע את דבריהם: תשחק למי. שלא יהא כח לעשות לי  
 כפי מחשבותם אחשוב דבריהם לשחוק כאדם ששוחק ולועג  
 דברי שואו שאינו ירא מכני: תלעג לכל גוים. כמו שתלעג  
 לכל הגוים. הכופרים כך לבשל דבריהם וכחשבותם כן תלעג  
 ותשחק אליה: (י) עוז. כפיני עוז של שאלו שהוא עז חוק  
 ממני: אריך אשמורה. שתצילני כבוד כי אין לי משגב  
 כבעירי: (יא) אלהי חסדי. חתיב חסדו וקרי חסדי בוי"ך  
 והענין אל אלה שחברוב על עושי החסד ותוא האל יתברך  
 והקרי על הסקבלו והוא דוד כי אותיות השיבוש ישיבו ע  
 שליבי חפץ: ושוררי. כבר פירשנוהו שהוא' הכפח: (יב) אל תהרגם.  
 כמה שיש

המוצל והפעול: יקדמני. ויקדמני חסד: יראני בשוררי. כח  
 אמר כנגד האל אל תהרגם מן יסכו עמי נקמת ה'  
 אבן עזרא

המדינה ככה אלה שומרי הכות: (ח) הנה יביעון. כמו  
 רך מכל כי תוכל לאכנס בכל עת  
 (י) עוזו. אלה האל ששמו לו כעלמו: אריך אשמורה. כעסם ליל שמורים הם כנגד  
 (יא) אלהי חסדי. הוא סת חסדי שידע שלא פשעתי להם הוא יקדמני כלם  
 (יב) אל תהרגם. יראני בשוררי. תאותי: (יב) אל תהרגם. שאין זו נקמה  
 כמדת ציון

גמ (ח) יביעון. ידכונ כמו יביעו חומר (עיל י"ט): (י) אשמרה.  
 טני הממטה כמו זכור שגל לח הדכד כבלשית ל"ו):  
 (יב) בשוררי. טני כליהם והכסע: (יב) הביעונו. טל על נדל:

פל יכמל: (י) עוזו. מצינו חוק של שאלו אמתי על פשעתי כ  
 סמוכה לי חסד מעולם יקדים לי חסדו טעם ויכלני: יראני. מה  
 פירוש ע"מ

פעלמשין צו מאן בייז אייביג נייערט דו זאלסט זיי  
 שפראפין: (ח) אונ גיט גינג וום זיי מוען בייז ביי  
 קאמ יושבי לערב קערין זיי זיך קאה אום ביי נאכט צו  
 זייער בייז יהמו כלכל ויסובו עיר אונ ברומען אזו וויא  
 איין הנטמ אונ רינגלין ארום די שטאט צו הימין מיה  
 איה זאל גיט אנטפלופן פון דר שטאט: (ח) אונ דם  
 גיין מוען זיי ביי זייערע אונ הנה יביען פיהם נחזיי רירין  
 ביי מאן מיט זייערע מייערע רכילות און פיר פאר  
 שאול תרבות בשפתיהם און שווארף ווי שווערין  
 זעגן זייערי רייד אין זייערי לעפעצן אונ זיי טראכטן  
 זיך אין זייערע הערצער כי מי שמע דען ווער הערמ  
 עם: (ט) ואהיה' השחק כמו אונ דו נאט מוסט לאקין  
 פון זיי אזו וואל תלעג לכל גוים ווי דוא מוסט שפעטין  
 מן אפע היידען: (י) עוזו אלה אשמורה פאר דעם

אזי

תִּהְיֶה נַפְשִׁי וְיִשְׁכַּח וְעַמִּי הַנִּינְעָמוּ בַחַיִּלךָ  
וְהוֹרִידֵמוּ מִגִּנְנוּ אֲדֹנָי: י חֲמַת פִּימוּ  
דְּבַר שִׁפְתֵימוּ וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם וּמֵאֲלֹהֵי  
וּמִבְּחַשׁ יִסְפְּרוּ: י כִּלָּה בְהִמָּה כִּי  
וַאֲיֵנָמוּ וַיִּדְעוּ פִּי־אֱלֹהִים מִשָּׁל בְּיַעֲקֹב  
לְאִפְסֵי הָאָרֶץ סֵלָה: טו וַיֵּשְׁבוּ לְעָרֵב  
יְהוּמוּ כַכְּלָב וַיִּסּוּבּוּ עֵיר: טז הַמָּה

דלקא ותנשון עמי  
שלמל יתהון מן בחיילך  
בתקופך ותמסכן יתהון  
מן ממוניהון תרוקסא  
ויניגמול חובת פוקהון  
וממלר סקותהון  
ותאחרון בגיותנההון  
ארום מן מוקתא ומן  
שקרא ישפען: יד שצי  
יתהון ככלב שצי יתהון  
ער די ליתגון וינדעון  
ארום אלהא שלימ  
ביעקב לסימי ארעא  
לשלקא: טו ויתבון  
לרשא יתרגשון היה ככלב ויתורון ברהא: טז הגון וימלמלון למבון בותא למיכל ולא יגחון

הנכרת: פן ישכחו עמי. כי כל המתים משתכחים הלא  
הנעטמו מנכסיהם שהיו פנים והיא נקמה שזוכר לאורך  
ימים: (יג) חממת. של סיחה הוא דבר שפתימו ולכדום  
בגאון (העני) הגרופים על ידיהם מפני אלהו והכסת  
הסם מספרים: (יד) כלה בחמה. כלה אותם בחמתך  
מלך הטופס וידעו כי אמה מושל ביעקב: (טו) וישבו  
לערב. מהוכר הקרח העליון חסלת פתמו הם מדברים  
ציוס ולערכו כי שבים לארוב אותם שבלטמו עליהם:  
(טז) המה יגיעון לאבול. כאשר יעשו הכלבים כל  
הבתים לבקש לחם ויסובו עיר לבקש מונס וויש: (עו) חמה.  
אבן עזרא

כרשעים: הניעמו. לבקש לחם כאשר הזכיר בכלבים הם  
יגיעון לאלכל. ועסם בחילך הם ישראל: והורידמו. ממעלת  
עשרם: מגננו. הוא מלכנו בחמת רמו בעבור שאלו המלך שזה להמיתו: (יג) חממת. קאר עס והורידמו בעבור  
חסלת פתמו: וילכדו בגאונם. כנגד כי מי שמוע: ובמאלה. ומקלת החלות הכסת שעשו יספר זה לזה:  
(יד) כלה. פתמים מעט מעט וכסוף ואינמו ועסם מושל ביעקב כאשר הזכיר אלהי ישראל זה העסם כי אלהי העמים  
חלילים ואלהי ישראל עוסי לרק: (טו) וישבו. השארים אז יהיו ככלבים לבקש לחם על קן: (עו) חמה. זה

מצודת דוד  
כי המת נשכח מן כלב ולא יכרו כסה ליקח מהם מוסר: הניעמו  
בהילך. אלה כסות הכר היעסם עמקום למוסר: ומקיים עמקום  
לסה ה' מגנו כי לו יכרו ויקח מהם מוסר: (יג) חממת סימו.  
לזה זה עסם לזה כפון חסלת סיסה וגו' יהיו ללכדים בעבור גאומס:  
יגואוסי וספדו הכריות אז לזה אל ת הקורות לסם ויהיה הדבר זכור ויקח  
יכו עוד עשול: מושל ביעקב. להשיעו לס המוקים צו: לאספי. מוסר על וידעו וגו' לונ' כקולת סלחן ידעו לעולם סלסה ועל  
ביעקב: (טו) וישבו. הששעים כסה יעטו מרס נמדה כמו שסבו לערכ לשפתי ויסבנו בעיר לנחס סלחי. קן יחורו על סחתי  
זונחס לסם ערכ ויסכדו סחי לבקש מונ ויסמו עמכס לב: (טז) חמה. כשהסם יסיו נעיס לבקש מושל ולסשל לסיטעו כי לל  
פירוש ע"מ

אין זיי תגיבטי בחילך והורידמו פר וואגיל זיי פון זייער  
היינער מיט דיין פח אונס מאה זיי נידערין פון זייער  
עשירות לאזין זיי בבלות ווערין פגננו ארני דו גאט  
אונזער באשיצער טרא דאס: (יג) חממת סימו דבר  
שפתימו די וינד ווס די רשעים מויען מיט זייער מול  
דס אז די הייד פון זייערי לעפעצין פלוקר זיי זינגין  
מיט זייערי הייד וילכדו בגאונם אונדי ארימע לייט  
וואס ווערין גיאנט דורך זיי ווערין בציוניגין דורך  
זיי גר גרוסקייט ומאלה ויבכשו יסרו אונ פון וועגין די  
פאלמשע שבעות אונ ליגניג ווס די רשעים דער  
ציילין אונ די ארימע לייט ווערין די ארימע לייט  
בצטינגין זיי קעמט פון די רשעים: (יד) אגמם

אום

**יְנוּעוּן לְאֶכָר אִם-לֹא יִשְׁבְּעוּ וַיְלִינוּ :**  
**יְוֹאֲנִי אֲשִׁיר עֵזְךָ וְאֶרְנֶן לְבִקֶּר הַסֶּדֶךְ :**  
**כִּי-הָיִיתָ מְשֻׁבָּב לִי וּמְנוּס בְּיוֹם-צָרֵי-לִי :**  
**יְחֵזְוֵנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַרְהָ כִּי-אֱלֹהִים מְשֻׁבְּבֵי**  
**אֱלֹהֵי הַסֶּדֶי : ט"ו לְמַנְצַח עַל-שׁוֹשֵׁן**  
**עֲדוֹת מִכְתָּם לְדָוִד לְלַמֵּד : י בְּהַצֹּזְתוֹ**

עד די יבצען ויביתון :  
 י ויאנא אשבח עושנך  
 ואבוע לעדן צפרא  
 מוקד ארום הייתא  
 משזיב לי ורוחני  
 ביומאד עיקלי יח עושני  
 לוקה אשבח ארום  
 אלקה שוברתי אלקה  
 טובי : א לשבחא על  
 עתיק סהודתא די בני  
 יעקב ולבן פרשנן על יד  
 דוד לאלפא : כבד קנש

את

ינישן קרי

ת"א שכן עדות : וזכר פתח :

רשי

דריק

הילנה אם אינס סבעים סלינו מתוך סבעס וישנו :  
 (יז) ואני . כשאלמע מהס לבקר אשיר עונך : (יח) עוני  
 אריך . לליך סלחה עוני ומעווי אליך לזמרה :  
 ט (א) על עול ערות מכתם דרוד ללמד . (ח'  
 מכתם) ל' כחם פו : (סיר ה') דנר חמוד . ורבתינו  
 דרשו על דוד סהיה מנהיג עלמו כמך וחס אפי' במלכותו .  
 ואלדה אחרת סביחה מכתו חמה סגולד מהול ע"כ (ס"א)  
 מכתם לדוד על ערוקן של סהדרנין שגמולו לטשה גאלמר  
 סררך אגן הסהר ונו' (סיר ז') סוגה כשואטים כשגלעך  
 יואב עליהם אמרו לו ליואב לא מבני של יעקב אתם והיכן  
 ולא היה יודע מה להשיב . כאלו אלל דוד אמר לדוד כך  
 הם עכרו תלה את הסבעות גאלמר (במדבר כ"ג) מן  
 אבן עזרא

רעבים לינו וישנים . וא"ו וילינו במקום כאשר כלמר ינינו  
 לאכל וילינו כאשר לא ישכעו : (יז) ואני אשיר . כשחראה לי  
 עוך שחקה נקבתי אני אשיר עוך : וארנני לבקר . בכל בקר  
 ובקר כלומר תמיד ארננחסך שתעשה עמי והדני עלי אשיר  
 וארנני שהיית משגב לי : (יח) עני . כלומר יתה אני אוסר עני  
 כי העת לשאל לביך אשמור ואחזיל לך ואו אוסר עני במקום  
 עני ואליך אובדת סבקים אליך אשכורי' כי בעת הצרת אשכורי  
 ואקוה שתועת ובעת השועתי אוסר ואשר אליך כי היית  
 אליך משגב ואחזי חסדי כלומר שופם ויכל שלקחת משפמי  
 כהם והפית חסדך אלי : (כ) בהצויתו בהלחמה את ארם נהרים .  
 את זה נקוד סגול ורמא כשאריך בלא סקוף ורמא שלא כמנהג :

יסרת בעבור שנים אם לא ישכעו לא ילינו : (יז) ואני .  
 עין . כנגד עוון אליך אשמיחה וחסדך כנגד לחתי הסדי  
 ולבקר הפך כלכלים כי ב"ז אינו ינומו : (יח) מישגב  
 לי . ששמעת תפילתי ממחוקומתי תשגבתי : (יח) עני . הוכיח  
 כחלה עני שהעו כעלמו וחס' השס סכת חסדי וכעציר זה  
 וזמרת יה וכנגד חסדך אמר אליהו חסדי :

שילמדוהו מה יעשה כשגלסם עם ארם נהרים ושלח את  
 היא ששכע לבקן עד הגל הוה (בראשית ל"ח)  
 אמרו לי בני ארם . כלו ושלחו את סנהדרנין אמרו להם ולא הם  
 כנחה שי

מאלו די חללס אז יתלוננו ויהמו מכלב לב : (יז) ואני אשיר .  
 כשאהיה נש אספר עונך כבד וכלל בוקר חסך חסדך : ויבטס .  
 חמר דרך מך כללס הכס ללוהיכו להמלט : (יח) עני . חסה חוקי  
 ולכן חזמרה לך : אלוהי חסדי . השועס לי חסד מעולם :

דף ק"ט : (טז) ינישן . ינישן קרי : (יח) עני אליך לזמרה .  
 כהמשכן עני אליך אשכרה וס עני אליך אשכרה והוא הדן  
 ג' זנין מתפלספים קדמיה סין וסניא ויין וינישן נמסר כמ"ג  
 מליכס ג' סימן י"א :  
 ט (א) שושן . כשיק וכתחה וכמסורה כי סתמן וזה חסד מהס  
 והכרו מעשה שישן חלולס (מליכס א' ז') וכל שושן הכירה

אמר אחר אשר עוך כי אתה עווי כמו עוי  
 ט (א) למנצח על שושן ערות . על טעם פיוט תחלתו שושן ערות ויש חומרים כי ישן עם כלי ינינו ויפרס עדות  
 כמו עדי וכמוהו את הגור זאת העדות וטעם ללמד סגוה סילמדוהו המצוררים להוכיח חמיר חסד השס שגברה  
 ידו כמלחמה אחר שחלס : (כ) בהצוירו . כמו כהנחום על ה' : את ארם נהרים . י"א בהסריכו מגורת פרים  
 מצורת ציון  
 ט (א) ערות סכתם . המגומר הזה היס סהיב לו כעדי נכתם פו :  
 ט כשגלסם עם חסר חסר ונו' : יושב יואב . כשהיה דוד כללס עם ארם יאל ארוס נזוכר לראס וסכ יואב מן ההצורכה ללחם לקרלס  
 פירוש ע"ט  
 ארם צו קריגען עסין אם לא ישכעו גלינו ווען ויי וענין  
 אנדערש גים זאם ויי אלוהי קענין איבער געבטיגין  
 פון זאמאקייט אזו לופין דיר רשעים ארום איין גאנצע  
 גאמם אונ היימן מיד : (יז) ואני אשיר עונך אונ איין  
 דוד ווען איין וועל ערעוין אנגארונג פון דיר רשעים  
 וועל איך וינגען דיין שטארקייט אונ וועל לובין צו  
 אלע איין דר פריא דיין חסד כי היית משגב לי דען דו  
 גאם ביסט גיווען איין שטארקייט צו מיר אונ איין  
 אנבלופונג דס איך גין אנבלאפין גיווארין צו דיר  
 איין דעם טאן ווס איין מיר ענג גיווען : (יח) עני אליך  
 זומרה דוא גאם ביסט מין שטארקייט צו דיר וועל

אם צו קריגען עסין אם לא ישכעו גלינו ווען ויי וענין  
 אנדערש גים זאם ויי אלוהי קענין איבער געבטיגין  
 פון זאמאקייט אזו לופין דיר רשעים ארום איין גאנצע  
 גאמם אונ היימן מיד : (יז) ואני אשיר עונך אונ איין  
 דוד ווען איין וועל ערעוין אנגארונג פון דיר רשעים  
 וועל איך וינגען דיין שטארקייט אונ וועל לובין צו  
 אלע איין דר פריא דיין חסד כי היית משגב לי דען דו  
 גאם ביסט גיווען איין שטארקייט צו מיר אונ איין  
 אנבלופונג דס איך גין אנבלאפין גיווארין צו דיר  
 איין דעם טאן ווס איין מיר ענג גיווען : (יח) עני אליך  
 זומרה דוא גאם ביסט מין שטארקייט צו דיר וועל

את ארם נהרים ואת ארם צובה  
 וישב יואב ויך את אדום בגיא מלח  
 שנים עשר אלף: י אלהים זנחתנו  
 פרצתנו אנפת תשוב לנו:  
 הרעשתה ארץ פצמתה רפה

דוד משרון ועבר על  
 ארם סהרדומא ואניה  
 עם ארם די על פרת ועם  
 ארם די עם צובה וכן  
 קבר בן תב יואב וקחא  
 ית אדומאי במישור  
 סלחא ומפלו מן חיליהון  
 דדוד ויואב תריסר  
 אלפין: ג אמר דוד  
 ארם א ש ב ב ק ת ג א  
 הקפחא עלנא הקוף  
 ריגא תוב ביקרנא קנא: ר ארנישקא ארעא דנישארל וענעמא וסדקתא ויהא אסי

את סגור בלי כקף את סגור בלי כקף שבריה

**רש"י**  
 ארם יחתי בלק מלך מואב ועוד כוון רשעים (סופטים ג) ארמי הים: (ב) וישב יואב ויך את ארם וגו'. שמונה עשר אלף הכתובים (ס"ח ב' ח' ודכברי הימים ואר' י"ח) הנך רכנישי פעם ראשונה שח' אלפים ויואב שנים עשר אלף כשכז מהכות את ארם. בהלכותו. כמו (במדבר כ"ה) נהרטה על ה' סלחם בהם על שעזרו לבני עמון: (ג) זנחתנו פוצתנו. כשפלה אדום בידו לפה כרה"ק שתידיס למשול בשחלל וגזור בשחלל גזרות גרות עמוד וביקש רחמים על שעזרו הגלות הרבה גרות סבלנו בימי השופטים מחוייבנו סביב: אכפת. אקפת עלינו משהתה תשובנו רגוע עלינו: (ד) הרעשתה. ארלנו בכמה יסיוות: פצמתה. שברת חוזה. ורלוחי דכדרי דוגם טהולו לן ערבי חבל לח פירש אוחי. וביטודו של ר' משה הכרען פירשו ל' קריעה ורלוחי הכיול לכדד וקרע לו תלוי (ירמיה כ"ה) מתורגס ופליס. אך חני אומר ופלי' שחרנס וינתן ל' חקון חלון הוא ככל הפתחים שיש להם אבן עזרא

גלוי וטעם וישב יואב לחות כי נחלש דוד ואהרי כן החליט יואב את ארם: (ג) אלהים זנחתנו. טעם זנחתנו שלא נולד עתה כמלחמה וככה פירמתו וכבר הזכרתי כי כה הוסי' השולל בעבר ועתיד כי תהרנה קירות כמלחמה וככה אכפת חקף תשוב לנו: (ד) הרעשתה ארץ. יכרלל כשומעם כי נחלש דוד כמו הרעש: פצמתה. און רע לו מצורת דוד

אדם לכל ועבור להחלש עם ארם ועברו עמו מלחמה והכה ויכ ארם: (ג) פוצתנו. כ"ל כמו פיר כשפלה חומתה או בלס לחוכה ככל רוח כן חלש המלחמה עלינו מכל לך: ינפת. הנה עד טחה כעסה פלינו ומעסה טעמד אומי כשקפא ומנוחה: (ד) הרעשתה. פירושו ע"מ

**אָרַם נְהָרִים** אונ מיט אַרם צובה וישב יואב וגו' אונ ער האם ויך אום גיקערש יואב אונ האם גישלאנין די ארמה אדום אין ארם גיי מלח צוערשמינינג מאן: (ג) האם ער גזאמט אלחים זנחתנו פוצתנו אכפת דוד גאמ האסס אונג פאר לאונען אונ אויף גיבראכען אונ גצערינגם אוף אונג אינען די מעג פון די שופטים דרום בעם איך דיר גאמ פון היינט אן אונ ווייער תשוב לנו זאלעסנו אום קערן דיין ווייזן צו אונג: (ד) הרעשתה ארץ פצמתה דוא האסס גימאכט שמורמען אונזער לאנד מיט פיל חירות אונ האסס צו פראכין דאס לאנד דרום רפה שברה כי פסה הייל ארע ברך אן רען בשב יואב. וייל יואב איז געגאנגען פון דיא מלחמה צו דוד אויף ויער סענה. איז ער נאכדעם צו ריך געגאנגען צו דיא מלחמה מיט אדום און הם פון ליי געברענגט צוערניש סויגנד פענסשי:

פלימין: רפה שבריה כי ממה. לטון רפואה וחף על כנחת שי דכחותיה: (ב) את חס. את זו נקוד סגור וסוף כאלהיך בלא מקף שלל כמבט וכן חלו שנים אחרים כמו זה סח נלוח יעקב: חס חסל יחסי ס' יוכים (על ג) ד"ק לך און ועוסרת נמוסוד ע"ז ונעלי ג' ופסוק עוד מזה כדכיו סוף סיון ע"ז:

טען ריב ומלחמה כמו כשומעם על ס' (במדבר כ"ו): (ג) זנחתנו. מוכתנו: פרצתנו. ל' פליס: אנפת. מל' חף והתם: תשוב. ענין התם והסקע: (ד) פצמתה. ענין בקיעס ודכד"ל ב"ן פליס לכדדו (כמה ס"ב):

**כְּרֹמֵי יַקְרִים**  
 כח בהצות את ארם נהרים וי. ייך מדרש שרייבם ויען יואב איז געקופען צו ארם האלפין מלחמה. האבין דיא ארמים גיקאם צווא יואב דוא ביים דאך א אייניקעל פון יעקב ווייסער דאך אז יעקב האם צו גיאנס ויין שטייען לבן הארמי ער זאל גיט קופען צו איז שטייבסס האם צו סענטישין און ארם. ווי יואב האם גיקערש דוא ייערשען סאן ער גיט געוואקסן וואס ער זאל סאן. ער זאל האלפין מלחמה אדער גיין. און ער הם גיט געוואקסן וואס ער זאל ווי געשעין. איז יואב געקופען צו דוד און האם איז דער צייטס אויף האבין דיא ארמים צו דיא מלחמה. האם דוד גייערעם ביא דיא סנהדרין. האבין דיא סנהדרין גיאנס דיא ארמים האבין דאך פרייער עובר גייען דיא שבויה. ווי האבין דאך געשקס בעלם ער זאל גיין צו בלק מלכות ויין. וויא יואב האם דאס ניקערס איז ער צוויק געגאנגען צו ארם האלפין מלחמה. דערקיער שטייט און פסוק פרעגין ביא ארם וואס ער זאל און געשעין דיא ארמים מלחמה. און אין וועג גייענדיג האם ער געהאלפן מלחמה מיט אדום און הם פון ליי געברענגט צוערניש סויגנד פענסשי:

מבדוקה ארום  
 אתאפספת: האחמיתא  
 עמך נשיא אשקיתא  
 נגא חמר דלום:  
 ויהבקה דרמליה נקא  
 לאתנאקה ביה מן בגלל  
 קושטיה דאברקהם  
 לעלמין: וכן בגלל  
 ובהיה דרמיק ותפצין  
 דחמיקה פרקם קמור  
 חסידותא דיעקב וקבל  
 צלותי: ח אלהא מסלל  
 גבית מקדשיה אבוע ארום יתגברון דבית ישראל אפליג בוקרא עם בגי יוסף דתהבין בשם

**אֲשַׁר־יִהְיֶה כִּי־מָטָה: יִהְיֶה רֵאִיתָ עִמָּךְ קֶשֶׁה**  
**הַשְּׂקוֹתֶנּוּ יַיִן תִּרְעַלְהָ: וְנָתַתָּה לְיִרְאֵיךָ**  
**נֶס לְהַתְנוּסָם מִפְּנֵי קֶשֶׁט סֵלָה: וְלִמְעַן**  
**יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֵנְנוּ:**  
**ח אֱלֹהִים וְדַבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֵלֶהָ**  
**אֲחֻקֶּהָ שְׁכֵם וְעִמָּךְ סִבּוֹת אֲמַדְדֶּךָ:**  
 גבית מקדשיה אבוע ארום יתגברון דבית ישראל אפליג בוקרא עם בגי יוסף דתהבין בשם

רד"ק ועני קרי רש"י

פי שכתוב בה"א הרכה תיבות משמעות כן: כי סמה  
 לשון שפלות: (ה) ויין הרעלה. המוטע לה: הלב ועוטפי  
 רעל לשון עסיפס הוא כמו ובהרומים הרעלו (חמוס כ')  
 וכלי משנה מדיית רעלות: (ו) נתתה ליראך נס.  
 נסיונות של נרות הרבה: להרעום. להיות מטוסים  
 בהם אס ועמדו ביראך: מפני קשט. לקשט מדותך  
 בעולם שכתפתן להם הסובב לא יתהירו כותים אחרך אלא  
 יקטפו דוידך ויאחרו וזה הסיבב להם כי הם עמדו לו בכמה  
 נסיונות: (ז) וחלצון. יכלו מרעה: הרשיעה ישיגך.  
 אשר הסיבות אחר בהתחוק אויביהם עליהם: ועניו. כי  
 אסתעני ויחלנו הם שאני נלחם בהם כשנילם: (ח) אלהים דבר בקדשו.  
 ד"א אלהים דבר בקדשו שהיה מלך עליהם: אעלואה. בישועתו. בפירוש אחר מלאחי אלהים דבר בקדשו. לשורתי  
 כדכתיב (שמואל ב' ג') כי ביד דוד בעדי אושיע את עמי ישראל: אחרלק להם שכם. הרשיעה ישיגך.  
 ועמך סוכות אמרד. סוכות זה אוני יודע מלחמו אומה היא ולא ידעתי סוכות שבאו לי ישראל כשנסעו מרעהם

כי סמה לנפול ולהיותה הפוכ' אלא תעמידנה אהת. וכתב רמא  
 בה"א במקור אלה: (ס) הראית. כשנצונו אויבינו בארצנו  
 כאלו השקיתו ויין תרעלה ונתת חמר הנסמך כי הסמסם ויין  
 הרעלה. (ו) נתתה. כמו חתן: להרעום. להתנדל על אויבינו  
 להיות נכז עליהם: מפני קשטם סלה. מפני אהיה שאמרת  
 להושיבם כדעל אדכתם בשלום: (ז) למען האויבים שהושבו כי  
 ישיגך אינה יכולה להצילנו מידם וכאלו ישיגך אינה יכולה לשיגך  
 הושיעה ישיגך כדו שיהלצו ידריך ונצנו בתפלה ואת: (ח) דבר.  
 ברוח קדשו. להיות במלכות ישראל לי: ואעלואה. בכפלותי:  
 אחרלקה שכם. ואמר הבקטו' האלה לי שהיו בחלק אפרים. ולפי  
 שהשפיד אבנר איש ברשת בן שאל בארץ הגלעד לשיגך אמר  
 אלהי דבר בקדשו כי עי' עי' אשך וכן עשה שהשלכני על הכל.

פי שכתוב בה"א הרכה תיבות משמעות כן: כי סמה  
 לשון שפלות: (ה) ויין הרעלה. המוטע לה: הלב ועוטפי  
 רעל לשון עסיפס הוא כמו ובהרומים הרעלו (חמוס כ')  
 וכלי משנה מדיית רעלות: (ו) נתתה ליראך נס.  
 נסיונות של נרות הרבה: להרעום. להיות מטוסים  
 בהם אס ועמדו ביראך: מפני קשט. לקשט מדותך  
 בעולם שכתפתן להם הסובב לא יתהירו כותים אחרך אלא  
 יקטפו דוידך ויאחרו וזה הסיבב להם כי הם עמדו לו בכמה  
 נסיונות: (ז) וחלצון. יכלו מרעה: הרשיעה ישיגך.  
 אשר הסיבות אחר בהתחוק אויביהם עליהם: ועניו. כי  
 אסתעני ויחלנו הם שאני נלחם בהם כשנילם: (ח) אלהים דבר בקדשו.  
 ד"א אלהים דבר בקדשו שהיה מלך עליהם: אעלואה. בישועתו. בפירוש אחר מלאחי אלהים דבר בקדשו. לשורתי  
 כדכתיב (שמואל ב' ג') כי ביד דוד בעדי אושיע את עמי ישראל: אחרלק להם שכם. הרשיעה ישיגך.  
 ועמך סוכות אמרד. סוכות זה אוני יודע מלחמו אומה היא ולא ידעתי סוכות שבאו לי ישראל כשנסעו מרעהם

**מנחת שי**

ועמנו כענין מקומו וה"א רפס תחת חל"ף כי חמיתת אה"י  
 מחלטים: כי סמה. כמנע הריוס: (ה) הראית. נס  
 זה בכח הפועל הרחילת עמד מראה קשה והיינו כמותים נס  
 התרעלה ודרך השקיתו ויין תרעלה כמו ספר המקנה וככה זה ויין תרעלה סמוך: (ו) נתתה. בימים שעברו הריומותנו  
 כשבור חמומתנו: (ז) למען. תהאר את כ"ת רובי משה אמר כי הימין הוא הפועל דרך משל הפך וחושע לי ורועי:  
 (ח) אלהים. כמה עמיס הוכרתי כי כח שס הפועל בעבר נס כעתיד וככה זה אלהים דבר בקדשו כדבר קדשו

ועמנו כענין מקומו וה"א רפס תחת חל"ף כי חמיתת אה"י  
 מחלטים: כי סמה. כמנע הריוס: (ה) הראית. נס  
 זה בכח הפועל הרחילת עמד מראה קשה והיינו כמותים נס  
 התרעלה ודרך השקיתו ויין תרעלה כמו ספר המקנה וככה זה ויין תרעלה סמוך: (ו) נתתה. בימים שעברו הריומותנו  
 כשבור חמומתנו: (ז) למען. תהאר את כ"ת רובי משה אמר כי הימין הוא הפועל דרך משל הפך וחושע לי ורועי:  
 (ח) אלהים. כמה עמיס הוכרתי כי כח שס הפועל בעבר נס כעתיד וככה זה אלהים דבר בקדשו כדבר קדשו

(י) ועניו. ועני קרי: (ה) חלצונו. המבטע עלי ג' כי חסדים  
 ופחד מלא וסמן וכלי כס: המבטע דמקור. אלהים דבר בקדשו.  
 ומכזו כענין ק"ה. דמקור מלא וכולן סמ"ן בחקף סמ"ל כענין

התרעלה ודרך השקיתו ויין תרעלה כמו ספר המקנה וככה זה ויין תרעלה סמוך: (ו) נתתה. בימים שעברו הריומותנו  
 כשבור חמומתנו: (ז) למען. תהאר את כ"ת רובי משה אמר כי הימין הוא הפועל דרך משל הפך וחושע לי ורועי:  
 (ח) אלהים. כמה עמיס הוכרתי כי כח שס הפועל בעבר נס כעתיד וככה זה אלהים דבר בקדשו כדבר קדשו

**פירוש ע"ט**

ישראל דען ויי וענן באשטמאן ביי פיל נסיונות ווס  
 ער הם ויי גירבורבם: (ו) למען יחלצו ידריך פון וענין  
 דיינע גיליבטע ישראל זאלין ווערין אויס גיצונג פון  
 בייז דרום העלף מיר מיט דיון רעקשע האנט ויעני  
 אונ ענטפער מיר: (ח) זאנט דוד אלהים דבר בקדשו  
 גאט האט גירעט מיט זיין הייליגקייט דאס איך דוד  
 וועל קניגין איבאעד דיא ישראל ווען ער וועט אמן  
 זאמלן דיא ישראל. אונ דרום אעלוה מוא אמן  
 פרייען אחרקם שם איה וועל מיליגן צוא די ישראל  
 איין מילי אין דיא איה וועל וועט סוכות אמרד אונ דעם  
 מא' פון דעה ארם סוכות וועל איה צו פקסמין צו

ישראל דען ויי וענן באשטמאן ביי פיל נסיונות ווס  
 ער הם ויי גירבורבם: (ו) למען יחלצו ידריך פון וענין  
 דיינע גיליבטע ישראל זאלין ווערין אויס גיצונג פון  
 בייז דרום העלף מיר מיט דיון רעקשע האנט ויעני  
 אונ ענטפער מיר: (ח) זאנט דוד אלהים דבר בקדשו  
 גאט האט גירעט מיט זיין הייליגקייט דאס איך דוד  
 וועל קניגין איבאעד דיא ישראל ווען ער וועט אמן  
 זאמלן דיא ישראל. אונ דרום אעלוה מוא אמן  
 פרייען אחרקם שם איה וועל מיליגן צוא די ישראל  
 איין מילי אין דיא איה וועל וועט סוכות אמרד אונ דעם  
 מא' פון דעה ארם סוכות וועל איה צו פקסמין צו

ישראל דען ויי וענן באשטמאן ביי פיל נסיונות ווס  
 ער הם ויי גירבורבם: (ו) למען יחלצו ידריך פון וענין  
 דיינע גיליבטע ישראל זאלין ווערין אויס גיצונג פון  
 בייז דרום העלף מיר מיט דיון רעקשע האנט ויעני  
 אונ ענטפער מיר: (ח) זאנט דוד אלהים דבר בקדשו  
 גאט האט גירעט מיט זיין הייליגקייט דאס איך דוד  
 וועל קניגין איבאעד דיא ישראל ווען ער וועט אמן  
 זאמלן דיא ישראל. אונ דרום אעלוה מוא אמן  
 פרייען אחרקם שם איה וועל מיליגן צוא די ישראל  
 איין מילי אין דיא איה וועל וועט סוכות אמרד אונ דעם  
 מא' פון דעה ארם סוכות וועל איה צו פקסמין צו



**מִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מְעוֹז**  
**רֵאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: מוֹאָב סוֹר**  
**רְחֵצֵנִי עַל-אֲדוֹם אֲשֶׁלֶךְ נַעֲרֵי עָלַי**  
**פְּלִשְׁתֵּי הַתְּרוּעֵי: יָמֵי יוֹבִילֵנִי עוֹר**

ר"א יסודי מחוקקי, יבמות סב: פואג סיר רחמי, סנדרין סז וזכר בלה (סג עס):

**בְּאֲדוֹם נִגְרִיהוֹן הָיָה דוֹד שְׁוֹנֵי עַל פְּרֻקַת קַנְלָה נִגְרִי אֲדוֹם פְּלִקִית מִסְגֵי עֲצוֹי פְּלִשְׁתָּאִי**  
**נִבְיָבוּ בְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל: יָא מִן הוּא דְיוֹבִילָה יְתִי לְקַרְתָּא הַרְבָּא דְצוֹר מִן**

הר"ק רש"י

והסג אחלקה ואסיר, ר"ל שחבל היה ברשותי ואחר שוכר מנשה וזכר אפרים כי הם כל ישראל וזלת מנשה וזלת אפרים יהיה מחוקקי כי מחלק יקרא מחוקק, והמלכות מיהוד' היא כלומר יהודה שלי בכל עת, והואיל ה' יתעלה המזכירני על כל ישראל הצילים על ידי סיד שושיה' (י) סיר רחמי, כלי השמישי יהיה שאעשה בהם כרצוני ופי' סיר הכללי שישפך אדם בו כי רחיצת הכלים לפיכך אמר סיר רחמי לא סיר ששבשלין בו: אשליך נעלי, שיהא כרסם רגלי ובכלל אדום היה ארם ואף על פי שלא זכרו בו בידוד היו בגלגל: כהנה: עלי פלשת התרועעי, דרך גיוסם כלומר ותרואה מה יקר באחרות, או דרך לעב כיון שהכניעם אמר התרועעי כמו שהיה עשה בהחילה לא תעשה לו כבר נכנעת תחתי ויש' בסמכות הדום' אשר כספר החמישי עלי פלשת אתרועע הוא תרועע, מתחיל אבל עתה אתרועע' אני עליה: (יא) עיר מצור, כמו עיר מצור, אשר מי יובילני לערי הנגים האלה המצורות אשר כבשתי עד אשר נכנעו תחתי בפלשתים ובמואב ובאדום, וכן מי נצתי עד אדום, לחכמי תחתי מי עשה זה האל בתוך

סיכן הוא, בסירוסים אחרים מלאחי (סא"ל) אחלקה סגס, אחזיר להם נחלת יתקב צדיקים, ועמק סכות אמרד, כשהחלקה לישראל, סגס וסכות בקנה ארץ כנען היו כמו שמצינו תהלת ביאתו של יעקב לארץ דרך סכות וסגס, דבר אחר ועמק סכות אמרד, סכות לטון לרוע' ומיונות כמ"ש את סכות בנות (מ"ב, י"ו) אמרד אלי מודד את צורתי רגלי כמ"ש (ה' ט"ז) עלי חבלים למתי ומלא החבל להחיות (סא"ל): (ט) לי גלעד, למלך עליהם: בחוקקי, סרים עלי, מחוקק לטון סררות שמחוקק וסולת ספרים ומנה רגלי (בראשית מ"ט) לא יסור שבת מיהודה מחוקק מנין רמזו (סא"ל) (י) מואב סיר רחמי, אשתמש בהם כסיר של נהישה המוכן לרחוץ בו: נערי, מסגר שלי: עלי פלשת התרועעי, התחכרו על מחלתי להיות משועבדי לי כי גת חזק פלשתים עוד עוה סכנך כדוד: (יא) מי יובילני עיר מצור, זה לעיר מצור לעיר מצור (א) העיר תעוור, ור"ל מי יובילני לעמדי לכבוש את רומי אם לא עליהם, וכפי הגרסא בגס פירושים אחרים וכן פי' רש"י לקמן ק"ח) אהה תעוור אותי על מצרי אדום, מי אבן עזרא

ומה' (מהר"ו) אפטר שרדך לומר זה לא פתה תעוור, ור"ל מי יובילני לעמדי לכבוש את רומי אם לא עליהם, וכפי הגרסא בגס פירושים אחרים וכן פי' רש"י לקמן ק"ח) אהה תעוור אותי על מצרי אדום, מי

בדרך כנראה לשמואל שמלכתי תעמוד על ישראל לא כממלכ' שאלו ועסס סגס היא העיר וככה סכות ועסס אחלקה בעולם שהיה בחלקו ואפקיד עליה פקדי: (ט) לי, עסס סגס וסכות סגס ליוסף על כנגלעד ומנשה ואפרים כעבור סיות בית יוסף בלפון ארץ ומלא יהודה כנגב וכן כתוב יהודה יעמד על נגבול ומנשה סמוך ואל שתחנה כעבור היותו מפעלי הכפל: (י) מואב, ארץ ארנס כמו

מצודת ציון  
 מיומות: (ט) מחקקי, כן יקראו סרים ע"ש סגס נופטים סחוקים וכן ומחוקק, עין נגלו (בכלשית ע"ס): (י) סיר, קדרה: נעלי, מל' מנגול העשוי לסגור זו כמו מנגוליו וכתיבו (נמסוי ג') וכל כעני כחל נסגורם את כנני: עלי, כעבור: תתדועעי, מל' תמוסה: (יא) יובילני, ענין סכלם

ואשמה בתוכי ומתגול ומתגול רב: אחלקה, מקוונות סכוי"ס חלק לישראל ואמרד להם חלקים: (ט) לי גלעד, כי דגס כדוי"ק שביעי רחכסס יוהלג מלכות ישראל ואמר בנימי יהיו כולס תחס ממעלתי: בעת ראשי, מוזק לרשע לשמעתי מן סלוי: בחוקקי, יהו סרים עלי וכנסיס עלי: (י) מואב סיר רחמי, כ"ז אשמה עמסס על ממסמי כרלוי כקדרס המוכן לרחוץ בו: אשליך נעלי, פשים בגלגלס ככלי כדול לסגס כסס: עלי פלשת התרועעי, פליסס עולג מנגומו: (יא) מי יובילני, מי הכיפיל אותי סל: עיר

מקומו: (ט) מחקקי, כן יקראו סרים ע"ש סגס נופטים סחוקים וכן ומחוקק, עין נגלו (בכלשית ע"ס): (י) סיר, קדרה: נעלי, מל' מנגול העשוי לסגור זו כמו מנגוליו וכתיבו (נמסוי ג') וכל כעני כחל נסגורם את כנני: עלי, כעבור: תתדועעי, מל' תמוסה: (יא) יובילני, ענין סכלם

מצודת ציון  
 מצודת ציון  
 מצודת ציון

מקומו: (ט) מחקקי, כן יקראו סרים ע"ש סגס נופטים סחוקים וכן ומחוקק, עין נגלו (בכלשית ע"ס): (י) סיר, קדרה: נעלי, מל' מנגול העשוי לסגור זו כמו מנגוליו וכתיבו (נמסוי ג') וכל כעני כחל נסגורם את כנני: עלי, כעבור: תתדועעי, מל' תמוסה: (יא) יובילני, ענין סכלם

מקומו: (ט) מחקקי, כן יקראו סרים ע"ש סגס נופטים סחוקים וכן ומחוקק, עין נגלו (בכלשית ע"ס): (י) סיר, קדרה: נעלי, מל' מנגול העשוי לסגור זו כמו מנגוליו וכתיבו (נמסוי ג') וכל כעני כחל נסגורם את כנני: עלי, כעבור: תתדועעי, מל' תמוסה: (יא) יובילני, ענין סכלם

נעמי

הוא דבִּרְגָנִי עַד אֲרוֹם :  
 יב הֲלֹא אִתָּךְ הוּא ה'  
 שֶׁבִקְרָנָא וְלֹא תִפּוֹק  
 אֶלְהָא עִם חִירְתָּנָא :  
 יג הֲבִלְן מַעֲדָא מַסְעִיקָא  
 וּסְנָן הוּא פּוֹרְקָנָא דְבַר  
 נְשָׂא : יד קְבִימָרָא דִּי  
 נַעֲבַד חִילָא וְהוּא יִכְבוֹשׁ  
 מַעֲסִיקָנָא : \* לְשִׁקְחָא עַל  
 הַיְיִשְׁבָּחִן לְדוֹד : יז קְבִיל  
 הַיְיִשְׁבָּחִן אֲצִית צְלוֹתִי :  
 יח מִן מִימֵי אֲרַעָא קְרָמָה  
 אֲצִילִי כְּאֲשֶׁר־הָיִיתָ לְבִי  
 בְּכִבְרַת מַתְּנִיךְ דְּמַתְּבָגִי עַל

מִצּוֹר מִיִּנְתֵּי־עַד אֲדוֹם : יב הֲלֹא־אִתָּהּ  
 אֱלֹהִים זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים  
 בְּצַבְאוֹתֵינוּ : יג הִבֵּה־לָנוּ עֲזָרַת מִצּוֹר  
 וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם : יד בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה  
 דִּילְוָהוּא יָבוֹס צְרִינוּ : סא \* לְמַנְצַח־עַל־  
 נְגִינַת לְדוֹד : יז שְׁמַעֵה אֱלֹהִים רִנָּתִי  
 הַקְשִׁיבָה תִּפְלְתִי : יח מְקַצֵּה הָאָרֶץ  
 אֲלִיךָ אֶקְרָא בְּעַמֶּךָ לְבִי בְּצוֹר־יְרוֹם

ה'א הלל חסד י ישיח מ

רש"י

רד"ק

יובלתי ומי ינחני עליהם . בפירושים אחרים מלאחי כן  
 על מצלתי אלוס אשר נחיתי עתה עליהם : (יב) ולא  
 תצא . ואיך יולא : (יד) יבוס . הרמוס :  
 סא (ג) סקצה הארץ . אע"פ שאני רחוק מלכטי שאני  
 משלח על חויכי למלחמה : א"לך אקרא בעמורי  
 לבי . עליהם . ועל מה אני קוראלך שתנחני כזור שהוא

הוא שאמר : יום הלא אהה . שנחתי קרם לכן בהתגברם  
 עלינו ולא היית יוצא בצבאותינו . עתה כשרצית בני נחמה  
 אהם תחתינו כי איך היה לנו כח לכבוש רבנים תאלה אנו  
 סעם הם רבים אם לא בעזרתך : יום הבה . וכמו שנערתנו עד  
 הלום כן תעזרנו סכל צרה שתוכן כי תשועת אדם שוא היא  
 ועזרת בתינו כמו בה"א . כי תבא ת"ו שלא בסמיכות לעממים :  
 (יד) באלהים נעשה חיל . אם אויבנו רבים נעשה חיל וצבא  
 באלהים : יבוס . כסובוטו בפי' הרצות : (לא) נגינת . אף על פי  
 שראו תפלת אינו סוכך אלא הוא כמו נגינת בה"א . וסוכך  
 דהו' אמרו דוד כשהיה נולד וברח מפני שאול . או אמרו כי  
 הארץ . אם על דוד סארץ פלשתים שהיה נולד שם ואם על הנלות קורא כל אחד מישראל סארצות הנלות : בעסף לבי  
 רבוי התפלה בצרה נקרא עמי' : בצור . בצור שהוא רם בסני . שוא אוכל לעלות שם תנחני אתה שם . הצור דוא ארץ ישראל  
 מנחת שי

פסלים וכספדים כונן כסוף לנדו : (יג) ואל תלע . נעמי' כס"ס :  
 נשאי' או הוא חסר ה"ל והפעם עזרה' . ושוא תאועת חלם  
 כנגד לכוותינו : (יד) באלהים . מתננח כרוח הקודש שהוא יולא בחלחונה : סא (ה) למנצח . שמעה . חלשים  
 רנתי . נגינת פיוט והעד שהוא סניך שהוא נקוד כפתח : (ג) שמעיה . רנתי . בגלוי . ותפלתו ולא ילאת לנלכותינו ר"ל כמו מס  
 הארץ . שהוא רחוק מלהל ה' או הוא העטם אע"פ שאני כקלה הארץ שהוא מקום שפל כזור ירום והעטם שיהיה

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מִמְנֵי תִנְחַנְנִי: יִכְרְהֶיית מַחֲסֶה לִי  
 מִגֵּד לִלְעֹז מִפְּנֵי אוֹיֵב: יִאֲנֹרֶה בְּאַהֲלֶךָ  
 עוֹלָמִים אַחֲסֶה בְּסִתֵּר כְּנַפְיֶךָ סִלְהָ:  
 וּבִי־אַתָּה אֱלֹהִים שְׁמַעֵת לְנִדְרֵי־נַתָּת  
 יְרֻשַׁת יִרְאֵי שִׁמְךָ: יוֹמִים עֲלִי־מִי־מִלְךָ:  
 תוֹסֵף שְׁנוֹתַי כְּמוֹדֵד וְדָר: הִישִׁב  
 עוֹלָם לִפְנֵי אֱלֹהִים חֶסֶד וְאַמֶּת מִן  
 יִנְצְרֶהוּ: כִּן אֹמְרָה שִׁמְךָ לְעַד

סגור רם מני בפר ימי:  
 ד ארום היותא רחיק לי  
 קוסמל רעשונא מן קדם  
 בעיל דבכא: ה ארום  
 כמ שפנד לעלמא  
 אתרחין במלל שכנקה  
 לעלמין: י ארום אנת  
 יי שבעתא נדרי יהבתי  
 ירותא לדחלי שפך:  
 ו יוסין על יומי מלכא  
 קשיחא הוסוף שנוי הך  
 נרי עלמא קרין ונרי  
 עלמא דאחי: ח ותיב  
 לעלמין קדם יי מיבו  
 וקשום מן קרי עלמא  
 וקטרין ליה: ט כגן  
 אשבה שפך לעלמא

ר"א אגורה סאכד: יכנסו לו כבודות לא (כבודות ד' שקלים מן מ"ק ג'): :

רד"ק

אם על דוד אם על גלות: (ד) כי, פעמים רבות חיות כחוסה לי  
 למיכך אליך אקרא: (ה) עולמי. ומגים ארובי: באהלך. ותא  
 בית המקדש ואם על דוד אהל סוכר: (ו) כי אהל שבעת.  
 עבר בבקום עתיד וכן נתת הנגד' הם שותי נודר דוד ביהוה  
 גלות אם ישיבו ה' יתב' אל ארץ ישראל בשלום ואם על הגלות  
 נ"כ שגורדים נדירים אם יעלה השם כוננת: ירושת יראי שפך  
 אהל מועד או בית המקדש הוא ירושת יראי ה' נתלתם כלומר  
 חתן ה' מהנה שאגור באהלך שהוא ירושת יראי שפך:  
 (ז) ימים. אם על דוד אמר זה כל עצמו כי גמשת היה למלך  
 ותחלת על עצמו שיאריך ימיו ויוסיף לי ימים על הקצוות  
 לו ואם על הגלות המלך הוא מלך המשיח: כמו דוד ודוד.  
 שני דורות: (ח) ישב. כל ימי חיו יושב לפני אלהים כלומר  
 שישברו אותם: (ט) כן. בעשותך לי זה שאלתי שאשלם  
 מנחת שוי

רס והוק ממני: (ה) אגורה באהלך עולמים. וכני  
 בעולם הזה ולעוה"ב: (ו) נתת ירושת יראי שפך.  
 כחורת ערו ירושתם עלי: (ז) ימים על ימי מלך  
 תוסף. אם נגור עלי למות כחור הוסוף ימים על ימי עד  
 קשומי יסיו שבועים שנה כמו שני דוד ודוד: (ח) יושב.  
 המלך לעולם לפני אלהים: חסד ואמת. שהוא עוסק  
 בהם והיו מוזהבים לנצור. כן. הזמנה כמו (יוה ד'  
 וימן ה' קיקיון: (ט) כן אומר. כמו שהטעם כי לן חזמרה  
 שמך להיות משלם כדרי יוס יוס:

רשי

כהצק ביראת האלהים בחכמה: מן. כנה לו חסדך ואמתך  
 אבן עזרא

AD (ס) אגורה סאכד עולמיס מחסד כחמל. הכימי"ן רפי"ן:  
 (י) מעו דר וזכ. כבוד ספריס מדוייקים טעיס ספריס

רס ממני שם הנחי: (ד) כי. ותמיד היית למגדל עו ע"כ  
 חתוזה אגורה ולהיותי חוסה כלל כנפיך בחמת: (ו) כי.  
 למד לגדרי טופך כמו השלישי להשכסו והעטם שגדרי כד  
 שחזור כחצין ישראל שנתה ירושה לירחי שמך: (ז) ימים. העטם שפדקם סהיה שנים רבות שיכב. כנפך השם לעכוד  
 כנגד עולמים וטעם חוסף כמו ירחת ה' חוסף ימים רק חתיו ללכת סהיה: (ח) יושב. מן. על מלך לו חת כני  
 ישראל ותקשר מלת אשר כמו: עס לכנס שלם ורביס כמוהו וככה הוא חסד ואמת מנה שירוהו כמו וימן ה': (ט) כן

מצודת דוד

(ד) כי היית. מעולם היית מחסה לי כמגדל חוק: (ס) אגורה.  
 וכ"כ אגורה סאכדך עד שולם להיות נסכה בו מפני הלווי והוא ענין  
 גיליה. אחסה וגו'. ככל הדבר בע"ש: (ו) שבעת. מעולם שפעת גלדי אשכ נדחתי בעת בלהמי מול הלווי כי נעקבו כלעון  
 ונתת אהן הלווי להיות ירושת ירושה ירושה שפך: (ז) ימים. לוח גם עתה שפע על יוסיף ימים על הים שחמי כסע עתה וכל  
 אמות ביד הלווי ושותי יסיו כשי כל כבודות וכס ספריס שנה: מלך. על עולמו ומן וכן כי לון הענין וכל סהיה (ימיס ל"ט)  
 ונדקיסו סחך עד עולמו: (ח) לפני אלהים. כנכסתי מעלי ללכת ללכן ספריס ללכת סהיה: חסד ואמת. חסדו המיקס ואמיתס  
 סכסכתו יעו: עונן מלברו מן הלווי מכלי סהיה: (ט) כן. ר"ג. כמו סחמי מועד סאכד ללכת סהיה חסד ואמת כן חסדו סאכד ללכת סהיה

מצודה ציון  
 (ס) מן. ענין כוננה כמו וימן כ' דג ויס כ' :

פירוש ע"מ

(ו) דרום קצמ איך דוד היינט אג אויב עם איז  
 אנדערש גנגר גיוראדין אוף מיר איך זאל שטארבין  
 יונגער היים ימים על ימי מלך תוסף ואלקסמ בערן מעג  
 אוף די מעג פון דעם מלך בלאמר פון מיר שנותני כמו  
 דוד דוד ביז יונגע יארין זאלן זיין יבעעציג יאר אזוי  
 וויא אימליכער דוד לעבט: (ח) יושב עולם לפני אלהים  
 לאורך מלך יוצן אייביג פר גאמ חסד ואמת פון יצורו  
 אונ דער חסד אונ אמת וואס ער שרמ זאלען זיין אן  
 גיברייט צוא היטין אים: (ט) אונ און ווי דוא גאמ  
 יועקט גרשם סאן צו מיר כן אסרה שפך לעו און ווער  
 איך לובין דיין גאמן ביז אייביג און וועל זעהן לשלשן  
 נדרי

פירוש ע"מ  
 חסה לי דען דו ביסמ איך המיר גווען איין בשיצונג  
 צו מיר כגדל עז מפני אויב אונ שטארקער מורעם  
 פון פאר דעם פייגמ: (ה) דרום קצמ איך דוד גאמ  
 אגורה באהלך עולמיס לאו מיר וואגען אין דיין גיצעלמ  
 אויף דער וועלמ אונ אוף יענער וועלמ אחסה בסתר  
 כמך סלה און לאזיך בשיצון אין דעם פר בארניגיש  
 פון דיין פליניל ביז אייביג: (ח) כי אהל אלהים שבעת  
 לגדרי דען דו גאמ האסמ המיר צו גיהערט צו מייני  
 נדרים נתת ירושת יראי שפך דו האסמ גיגען אונ אום  
 גיקערט דורך מיר דוא ירושה שבעת פון די וואס  
 האבין מורא פר דיין גאמן דאס זענין די ישראל:

לְשִׁלְמֵי־נְדָרַי יוֹסֵף יוֹם: סב לְמִנְצַחַת עַל־  
 יְדוּתוֹן מְזֻמֹּר לְדָוִד: י אֶךְ אֶל־אֱלֹהִים  
 הַדְמִיָּה נִפְשִׁי מִכְּנֹו יִשְׁוֹעַתִּי: י אֶךְ הוּא  
 צוּרִי וַיִּשְׁוֹעַתִּי מִשְׁנֵבִי לֹא־אֲמוּט רַבָּה:  
 י עַד־אֲנָה וְתִהְיֶה תִתּוֹ עַל־אִישׁ תִּרְצָחוּ

בְּד אֲשֵׁלִים נְדָרַי בְּיוֹם  
 פּוֹרְקָנִי דְיִשְׁרָאֵל וּבְיוֹם  
 דְיִתְרַבִּי מִלְּבָא מְשִׁיחָא  
 לְמַתְּנֵי מַלְּיָד: י אֶךְ שְׂבָחָא  
 עַל יְדוּי יְדוּתוֹן  
 הַשְׁבָּחָתָא לְדָוִד: בְּכַרִּם  
 לְאֶרְבָּא שְׂתַקָּא נִפְשִׁי  
 מִגִּיָּה פּוֹרְקָנִי: י כְּרַם  
 הוּא תּוֹקֵפִי וּפּוֹרְקָנִי  
 מִשְׁנֵבִי לֹא אֲמוּט בְּיוֹם  
 עֶקְבָא רַבָּא: י עַד אֶן

ת"א אל אלהים . עקבים ס"ד פל"ד : עד אה . סטורלין קט :

כלבם

אתון מתנגשין על גבר חסיד התעבדו קטורין פורכון היה שור דקטי היר רש"י

רד"ק

נדרי יום יום בארץ ישראל כן אומרה שבך על חטובות שעשית :  
 (א) לכבדך החסבור ליד ונתנו אל יודתו לשורר : על . כמו  
 אל המזמור הזה נגשר על לשון הגלות : (ב) אך . לא תהויל  
 אל אור כי סכנו תהיה לי ישועתי : דומיה . בחרישה  
 ושוקת עד שהבא ישועת ה' : (ג) אך הוא . לבר : לא אכוס .  
 כשת רבה כי אי ספק ידי וחמר המבור : (ד) עד . אמר  
 כנגד האויבים תחשוב חות על כל איש ואיש מישראל :  
 תרצו כלכם . יחי רצון שתרצו כולכם ותחיו בקיר נפוי  
 וכגור הדומיה שהם קרובים לכלול כלל כל ימיכם תחיו בפחד .  
 ולבשר חבותו על ידי רצחה . וכלת תרצו כמק"ח היר"ש לכן  
 אשר ורוא מבנין שלא נזכר פרעל החדוש כי קטס חפס ושורק  
 אחדים בבנין וכן נפתלי תרצו בפחד היר"ש ואנו סומכין על

סב (א) על ידותון . שם כלי שיר . ומדרש על אנדה על  
 הדתות ועל הדיני הנגזרים על ישראל  
 מאויביהם : (ב) דומיה נפשי . מלפס נפשי כמו דוס לה'  
 והתחולל לו (לעיל ל"ז) : (ג) לא אכוס רבה . ממות  
 גדולות . ומדרש אנדה . רבה . גיהנם : (ד) תהותרו .  
 מנחס ש' מגזרת העול כלכה (ירמיה י"א) ויחל ראשי  
 עס (דברים ל"ג) עד לנה תחלפו על איש . על לרעה  
 שיש לפתרו לשון הוות ויחל ה"א ויח' שורס כלשר יאמר  
 מן מת מות כך נאמר מן יסוד הת הות ולשון רבים הוות  
 ויחל לשון מחשבת שבר ותמימת . וי"מ תהותו כמו  
 לשון הערב כשמר"ב בדברים (סא"ח) : בקיר נפוי .  
 אכן עזרא

תארכו כלומר תארכו לשונכם על בני אדם ברע ודימויה  
 מנחת שי

ול"ו וכן כתיב ספרות דמזמור קמ"ה : (ס) לשלמי .  
 הלמ"ד כנתיב :

סב (ב) על ידותון . בגליון מ"ג כתיב על פי הרכ"ב ע נלסם שהיה  
 גורם לידותו ולי נלסם שאין הכרע ובכל ספרים שלנו  
 כתיב על ידותון וכן מדרש בלמד העלם על הדתות ועל הדינים  
 שפחה עובד לו : (ד) תלמו . סהדתין פרק תלן סיקא חשבי  
 סודי רבס רבא נמי דכתיב עד לכה תסותו על איש תלמו כלכס  
 וגו' נמצא סה"ס . וסתיס עיניס כסבלי עמון ומושיבין אותו אל  
 קיר כתיב וידותון ארבו עליו ואלו וסתיס לם עמון . כלה סהעמדרס  
 קולא תל חן כסמות סרי"ס מן וסתיס מר ל"ס י . י"ל חן כסבה  
 וכן ה"א קריאס בן כסתי ומסולל רבא וכעל חות אמת אל קריאס  
 חשבי סכרי"ס . סינחס רלס סייכיה וסרכ"ב ע ר"ס תרל"ח  
 קמולס ומסוס מצי נלסום סרי"ס ועליוס עמלין עמסו רכ"א

וכמו זה המזמור אומרה שמך לעד ואשלם נדרי כל היום :  
 סב (ה) דמנצח לידותון . נועם פיוס תחלמו לידותון  
 שחברו ידותון המזמור או אחר חברו עליו  
 ולהיותו כלי רחוק הוא : (ב) אך . טעם אך למה הוא  
 נפשי דומיה כטעם דוס לה' דומו עד הגיענו אליכם  
 על משקל על אלה כתיב לכה ישועה לה רק לשם לבדו :  
 (ג) אך . ולא היה לי מושע ואלו ובעבור שהזכיר למעלה  
 כי ממנו ישועתי וזכיר כלן הוא וישועתי וטעם לא אמוט אל  
 תהום רבה הפך משגבי כי מלאנו תהום על לשון נקבה  
 תהום רוממתהו : (ד) עד . טעם לא אמוט על מחשבת בן  
 אדם שימוס ע"כ ויכחס לחמר עד אלה תהותו מגזרת  
 אדם שימוס ע"כ ויכחס לחמר עד אלה תהותו מגזרת  
 אדם שימוס ע"כ ויכחס לחמר עד אלה תהותו מגזרת

הוות השכבו עליו ומלא ריחם וזה הוא פועל ע"כ הוא פועל על  
 והשורק והחולם וימלא בבנין הזה וזה לרך תפלה וטעם

כצורת דוד

סב (ב) ידותון . שם כלי ענן : (ב) דומיה . פנין תקוה כמו  
 דעמו אלהים מסך (נעיל ת"ח) : (ד) תהותו . על

עלי מלחמה כלל : לשלמי . בעת השלם נדרי בכל יום אמר או לשמך  
 כי עושב לי לנמור מרים בכל יום יום שלל בתי עלי מלחמה מלגזר  
 בעת מלחמה שכלל מן הסודי ולגלל חות :

סב (ג) אך וגר . לא שפתי וזהו היום אך אל אלהים תקות נפשי כי  
 מושלם סיטוטי עמנו : (א) אך הוא צירי . ולא ולות :  
 משגבי . ועל שהוא משגבי לזה לא חלם כתיב מכלי תקומה : (ד) עד אבה . עד מתי תחשבו הוות על כל איש ואיש :  
 תרצו . יסי לכן שפלתו מכלים וכתהלה חסוי כמותל הסול לכולל ובעדל הכדמה מתקומס מן חסוי כחלסל כפחד ולימיה וכסוף ענימו  
 פירוש ע"מ

נדרי יום יום צו בצאלין מייגע נדרים אלע מעג :  
 סב (א) למנצח על ידותון דער מזמור אינגימאכט צום  
 לוי ער זאל שפילן דעם מזמור מיט און איין  
 גינגן וום שיקט זיך צו שפילן אוף ד גס פלי זמר וום  
 הייקט ידותון : (ב) אונ און אוי האם ער גיזאנגט אד  
 אל אלהים דומיה נפשי בייערט צו נאמ האפט מיי לייב  
 דען פון אים איז תמיד מיי הירף : (ג) אך היא צירי  
 ישועתי בייערט ער איז מיי באשעפער אונ מיי  
 העלפער אונ מיי שפאקייט . דרום לא אכוס רבה

ועל אך מיה גיט גלימשיין איין גרויס גלימשינג  
 אדער איך ועל מיר גיט אויס גלימשיין אין גיהנם  
 אריין : (ד) עד אבה תהותי ביו ויאי לאנג וועט איר  
 טראכטן פירעכניגיש אויף די מענגמשין צוא ריידן  
 בייין אוף זיי תרצו כלכם וגו' אונ איר אלע וועט מאן  
 רצחות און ווי איין איין גיבויגע נאמט וואס זי איז  
 אן גיבוייט צו פאלין אוף מענגמשין אונ און ווי איין  
 צאם וום זי איז פאר שמוסין פון איר ארמ : (ד) אד  
 כסתיי גיגע לתית בייערט ווייל זיי האבין מורא פאר

היה נדא רשיעתא : כלכם בקיר נמי גדר ההחיה: **ה' אד**  
 משאתו ויעצו להדיח ירצו כזב בפיו  
 יברכו וברקבם יקללו סלה: **ו' אד**  
 לאלהים דמי נפשי פיימנו תקותי:  
 ו אד הוא צורי וישועתי משגבי לא  
 אמוט: **ה' על** אלהים ישעי וכבדי צור  
 עזי מחסי באלהים: **ט** במחו בו בכל  
 עת ועם שפכו לפניו לבבכם אלהים  
 מתסה לנו סלה: **י' אד** הבל בני אדם  
 ה' אד על אלוהים יעני פקיס פיד פלד: כטוה ו, טס פ'ד פמ'ו :

ה פרס פד וכוון לאומבא  
 מתמלכין למנח יחון  
 פד בותא בפומהון  
 ירכון ובלבדון ולמטון  
 לעלמין: ו פרס לאלקה  
 שתוקי נפשי ארום מניה  
 סברי: ו פרס הוא  
 תוקפי ופרקני משוגבי  
 לא אודעו: ה על  
 אלקה פורקני ויקרי  
 תקוף ועשני סברי  
 פ' אלקה: ס סברו  
 במימריה פכל עון עמא  
 דבית ישראל שרו  
 קדמוי יחוחי לכבון  
 אמרו אלקה סבר לנא  
 לעלמין: י פרס למא

ר'א על אלוהים יעני פקיס פיד פלד: כטוה ו, טס פ'ד פמ'ו : רש"י

קריאת בן אשר: (ס) אך משאת. כגדולתו של אל ומרומותו. כי זכר אלוהים יצור, ואבר כי יצור כל איש. להדיח זה את זה מרוסמתו שלא יפנו אליו. כי לא יחשבו כי ח' יוריד מחשבותם לשיכך ירצו כזב שמדברים אחד בחד ואחד בלב כי ידמו כי אין יודע לבבם ויברכו בשמים ויקללו בלבם. ואמר וברקבם. לשון חידיח על כל אחד ולשון חריבים על הרבים בכלל: (ו) אך כמנו תהיה תקותי לא מחחר והוא יצילני מהסומחשבותם וכל אלהים שריוצאני מן הגדה והוא שאני נקלה בגלות והוא יהיה עור כבודי כשריוצאני מהגלות יבדרוני כל העמים. והוא צור עזי. (ט) במחו. אמר לבני הגלות במחו בו בכל עת שוביא לכם הנאולה, ופעם בכל עת. אעפ"י שראויו וכן הגלות ולא בא עת הגאולה במחו בו בכל עת ר"ל על אלהים: שפכו לפניו לבבכם. בתשובה שלימה יובא לכם הנאולה כי אלהים בחסד לנו. ולא יתיר חסד כזב מחסדו כמו שהוא מחסה בני אדם על כן אמר אתריו: (י) אך. בני אדם כזב

המוכן ליפול על בני אדם: (ה) משאתו. לפי שאתם יגורים מן בני אדם שמה ימלך וישלם לכם גמולכם ועתה להדיח עליו הרעה: בפיו. של כל ח' ולחד מהס יברכו: וברקבם. ובמחשבותם יקללו סלה: (י) אך הבל בני אדם

אבל נפשי אל תחיי בעצתם אלא לאלהים לבדודומיה ותוחילי. כי משגבי ויברכו ששגבי שלא אמוט כלל וזה בצאתי מהגלות לשיכך לא זכר רבה: (ק) על אלהים שריוצאני מן הגדה והוא שאני נקלה בגלות והוא יהיה עור כבודי כשריוצאני מהגלות יבדרוני כל העמים. והוא צור עזי. (ט) במחו. אמר לבני הגלות במחו בו בכל עת שוביא לכם הנאולה, ופעם בכל עת. אעפ"י שראויו וכן הגלות ולא בא עת הגאולה במחו בו בכל עת ר"ל על אלהים: שפכו לפניו לבבכם. בתשובה שלימה יובא לכם הנאולה כי אלהים בחסד לנו. ולא יתיר חסד כזב מחסדו כמו שהוא מחסה בני אדם על כן אמר אתריו: (י) אך. בני אדם כזב

מנחת שני

היואלים ועד הדמיה שהעטס כסול: (ה) אך משאתו. הטעם כמו הלה שאתו חסדו אתכם כי נשא חטא להס והזכיר להדיח אלוהו כזב גדר הדמיה: (ו) אך פמניו רבו היה צורי ויובעתי: (ח) ער. איך חין עלי לכהם שזאב ויחביני על הכס הכבוד כי להס שזאב יובעתי ויכדלני: (ט) במחו. אחר שהוכיה ההותמים על לדבר אל עם השס כטוה בו ע"כ נקט רבים אלהים מחסה לנו סלה. כי עם מעס השס והזכיר מהמסה כנגד באלהים: (י) אך. גאלס אל חכטוה כי הס הנל וכזב מצודת דוד

ע"י לחמה: (ה) אך משאתו. כי נל הכטוסי לח אחד מהס כל ח' מהס כטבור כוממון וחלון ועל ציורס הכדיסני מן העולם וזולס חף כעס שמכרס לחי כסה: (ו) אך וגר. איני חושש להס חף כטשי מקוס ללחסי כי מעולס נח לי תקוסי עמנו. (ח) על אלהים. ר"ל כלה על לחסי שוטפי ולהסליר לחי ככדוד. כי סוס הכטוסי על כמלכס עלולני לקיס: צור עזי. הול עמלן כוחי וולס לחססי בו (ט עם. חסס כני עמי כטוה בו ככל עם: שפכו לפניו לבבכם. כמפלס כי סוח מחסה לנו מעולס: (י) אך דעם דר הובונג פון דעם בענמשין דהיינו זיי האבן מורא מאמער ועל איך דוד קינגיגן אונ ועל זייא בצאלין דאס ביין וואס זיי האבין מיר גיטאן דרום בקראיין זיי זיך צו פר שמוסין מיר ירצו קינג זיי היידין ליגינגט בפיו יברכי מיט דעם מורא שוטט איטליקער פון זייא בענמשען מיה אונ אין זייערי אינווייניגסט פלוקר אין זייער הארצין שעלמין זיי מיה אייביג: (י) אך לאלהים דומי נפשי זייערסט צוא גאט האפט מין לייב דען פון אים קומט המיד מין האפונג: (ו) אך היא צורי זייערסט ער איז מין פאשעפעער אונ מין העלפעער אונ מין שמארקער דרום לא אמוט גלימיש דרום

**כֹּזֵב בְּנֵי אִישׁ בְּמֵאוֹנִים לַעֲלוֹת הַמָּה**  
**מֵהַבֵּל יָחַד: יֵאֱרֹתְבַטְחוּ בַעֲשֵׂק**  
**וּבְגֹזֶל אֲלֵי־תִהְבְּלוּ חֵיל. כִּי יִגֹּב אֲלֵי־**  
**תְּשִׁיתוּ לֵב: יֵאֱתֹתוּדְבַר אֱלֹהִים**  
**שְׁתִּימְסִיזוּ שְׁמַעְתִּי כִּי־עֲזוּ לְאֱלֹהִים:**

כני נשא פדיקא בני  
 גבר פד יסכוני בני נשא  
 במסחרה ותקלון  
 מולתון הנון גרמיהון מן  
 לקא הנון פחדא: יאלא  
 תקלון במלימא  
 ובאניסא לא תקלון  
 קמונא ארום ישבה לא  
 תשוון לבא: יכ אורייתא  
 תרא מספר אלהא  
 ותרתין זמנין דגז

ר"א חסד דבר: סוכרין ז: מלואים: (גזל כג)

שְׁמַעִית מִן פִּי־מֹשֶׁה סִפְרָא רַבָּא אַרוֹם עוֹשֵׂנָא קַרְם אֱלֹהֵא: וְדָךְ

**רד"ק**

כפי הכל דבר שאינו עומד: במאונים לעלות. דרך משל אם יעלו אותם כבאונים עם הבל יהיו קלים יותר מהבל: (ואל אל העשק היא הכפון שבא ליד אדם מחבירו ואינו מחוייר לו אם נחתי לו כי כפון ופסעכו והגול הוא שגול בחוקה כפון חבירו. ורוב כפון בני אדם יש בו מן הדרכים האלה לפיכך אמר כי כפון בני אדם אין לו היסודה לפיכך אל תבטחו שתגזלו מן הגזרה ובעבור אל תכהלו כי הכפון בו הבל: חיל כי יגוב. כשהראו ששמעו ופרה וירבה אל תשיתו אל לב שיעמיד כי לא יכבוד: ויגוב: ופרח: (יב) אחת דבר אלהים. פעם. ושתים. כלומר פעמים רבות דבר אלהים ושפענו כפי גבאיו כי השו לאלהים לבדו. לכן אין לו לאדם לבטוח לא בכח ולא בכמות:

**רש"י**

אדם. אל תיראו מהם מלחם שהקב"ה מחסה לנו בעת צרה שלה: במאונים לעלות. אם צלו לעלות במאונים הם והגבילהם שזין כן פסגו ומקרו לענין הזנות: (יא) חיל כי יגוב. אם תראו רשעים שמונים מללוח ונדל. אל תשיתו לב. חיל ממון: יגוב. ימחה לשון מטובה: (יב) אחת דבר אלהים. שמעתי מחוכה שמים ומה הן השמים כי עז קל לשלם לרשע כמעשהו. והשניה כי לך ה' חסדך ומאיה דבור שמעטס מדבור שני של עשרת הדברות שמענו ממנו שהקב"ה פוקד עון ונלך חסד שנאמר בו (שמות כ') פוקד עון אבות על וגו' לכך צוהו ה' שיטל סכר טוב לזדוקים ופורענות לרשעים זו למדה מיסודו של ר' משה הדרשן. ורבותינו דרשוהו בזכור

**עזרא**

תוכה והזכיר בעשק ובגזל כי רוב ממון בני אדם יעשוהו על אהת מללה הדרכים והעשק על ידי פיתוי ואונאה והגול בחוקה ועטס תכללו חוכיסו הגל על הכל: (יב) אחת. כבר הזכירנו השם פעם ונסים כי העז לשם הוא לבדו והוא לבדו יתן עזו ללח או להעטיר כנגד לור עזו:

**מצודת דוד**

הבל בני אדם. שסתמון על עז אדם הוא הכל וכזו דרכו שאינו מתקיים: במאונים לעלות. הוא ענין מליגס לומר אם נחשוב להעלות במאוינו השתקל בעה יחד. כ"ל הכסתמון כל לבני אדם או כללה שבעה קלים וסחוסים מדברי הכל וזוהו מקלה הפוך אל תהבלו. אל תבטחו בכל להכות הון גדול כי לא תקיים הכח עושה הכח מגזל זומם ומחריב אל תשימו לב לנפוש בעושה קוחם כי לא נעולט פהיה: (יג) אחת. לעית אהת דבר אלהים וממה להדמי שני דברים: כי עז. השחת למדת אלה ללהים הוא פענו יודו פירוש ע"מ

**רד"ק**

כפי הכל דבר שאינו עומד: במאונים לעלות. דרך משל אם יעלו אותם כבאונים עם הבל יהיו קלים יותר מהבל: (ואל אל העשק היא הכפון שבא ליד אדם מחבירו ואינו מחוייר לו אם נחתי לו כי כפון ופסעכו והגול הוא שגול בחוקה כפון חבירו. ורוב כפון בני אדם יש בו מן הדרכים האלה לפיכך אמר כי כפון בני אדם אין לו היסודה לפיכך אל תבטחו שתגזלו מן הגזרה ובעבור אל תכהלו כי הכפון בו הבל: חיל כי יגוב. כשהראו ששמעו ופרה וירבה אל תשיתו אל לב שיעמיד כי לא יכבוד: ויגוב: ופרח: (יב) אחת דבר אלהים. פעם. ושתים. כלומר פעמים רבות דבר אלהים ושפענו כפי גבאיו כי השו לאלהים לבדו. לכן אין לו לאדם לבטוח לא בכח ולא בכמות:

ענין הכהא: (י) כזב. ענין דבר כסאפס כמו אשר לא יכזבו מימיו (יעט כ"ה): (ואל) בעשק. ענין גזל: תחבלו. מלשון הכל: חיל. עושר: יגוב. מל' מחוכה והלמחה:

ובאלו אמר המה יחד מהכל: (ואל) בעשק. להכרות הון בעשק: חיל כי יגוב. אם תרחו עושה הכח מגזל זומם ומחריב אל תשימו לב לנפוש בעושה קוחם כי לא נעולט פהיה: (יג) אחת. לעית אהת דבר אלהים וממה להדמי שני דברים: כי עז. השחת למדת אלה ללהים הוא פענו יודו פירוש ע"מ

**לקוטי יקרים**

יב אחת דבר אלהים שתיים וז' שפעיית וגו'. הקב"ה הם גירעם איינס אין מיר האבין גירעם צווייט. א סענעש קען גים צווייט איין גירעם מיר איין קב"ה האם גירעם דיא עשרה הדברות ודי זעקן גירעם מיר איין ווארם. ווען צווייט סענעשין גירען מיר איין קאל אונ שרייען קען גים דער דריטער גירען וואס וויא גירען. אבער אלע גירען דאווענען אונ ווען גירען אונ איין קאל. אונ הקב"ה גירעם ווערע בייך. גירען ווארם וואס גיים ארויס פון גירען סענעש. הקב"ה הם גירעם לא תלבש שעמנו. סען זאל זיך גים באקליידן מיר שעמנו. וואל מיר פלאקס צוא זאקען גירעם אדער גירעם. אונ ווען הקב"ה הם גירעם די ווערשער די תלבש שעמנו. הם ער צו זאקען גירעם גירעם תעשה לך. אבער גירעם סענעשו פאכין שעמנו. אונ אזוי איך דא נאך פיל זאקען וואס הקב"ה האם גירעם דעם היקר מיר געט איסור בייך צוא זאקען מיר איין קב"ה גאר משה ביינו האם גירעם און די הדיה גירען זאך בויגדער. מיר זאלין קענען גירען דיא גירעם:

דרום הם גירען מורא גימ פאר ווי דען נאמם איך דאך אונזער באשיצונג אין איין עת צרה במאונים לעלות אונ ווען די סענעשין מיר זייער נארישקייט ווארען גירעם צו אויף גירעם ווערען אין וואס זאלין צו זעקן אונ ווי ווערען סער וועגן פון זייער נארישקייט ווארען ווי גירעם מיר אונאקער גירען מיר זייער נארישקייט און פיר איין זייער נארישקייט: (יא) אל תבטחו בעשק איהר זאלטם אייך גים פאר זייערען מיר רובונג אונ און גירען זאלטם איהר אייך גים פאר נארישען חיל כי יגוב אונ ווען איר וועט זעהען דיא רשעים דם זייער געלט שפראצט אונ איין מצליח זאלטם איר גים מאן דאס הארץ דר צו אונ צוא מאן און דען דם געלט בלייבט גים בוי אייביג: (יב) אחת דבר אלהים איין זאך הם גאט גירעם צוויי זאכן האב שפראקייט איין צו נאמם צוא באצאלין צוא איין מאן

י וְלֶךְ-אֲדַנִּי חֶסֶד בֵּי-אֲתֶהוּ תִשְׁלַם  
 לְאִישׁ פִּמְעֵשָׁהוּ: סג מִזְמוֹר לְדָוִד  
 בְּהִיּוֹתוֹ בַּמְדָּבָר יְהוּדָה: י אֱלֹהִים  
 אֱלֹי אֲתָה אֲשַׁחֲרֶךָ צִמָּאָה לֶךָ וּנְפִשִׁי  
 כְּמֵה לֶךָ בְּשָׂרִי בְּאַרְצֵי צִיָּה וְעֵינַי בְּלִי  
 מַיִם: יגן בַּקֶּדֶשׁ חֲזִיתֶךָ לְרֵאוֹת עֵינֶיךָ

יג וְלֶךְ אֱלֹהֵי לְמַעַבְדֵי  
 מִכֵּי רִעְדִיקָא אֲרוֹם  
 אֲתָה תִשְׁלַם לְאִישׁ הַיָּד  
 עֹבְדוֹ: « תוֹשֵׁב בְּחֵמָה  
 לְדָוִד בְּעֵדֶן מִהַר  
 בַּמְדָּבָר דִּי בְתוֹחִים  
 שְׂבִים יְהוּדָה: י אֱלֹהֵי  
 הַיַּקְפִּי אֲנִי אֶקְרֹם  
 בְּצִפְרָא קְדֻמָּה צִחִית לֶךָ  
 נַפְשִׁי רִגְיָג לֶךָ בְּסָרִי  
 בְּאַרְעָא צִרְיָא וּבְשִׁלְהוֹ  
 מְדִלִית מוֹי: יג הַיַּקְנָא  
 בְּאַחַר קִדְשָׁא חֲמִיתָךְ

ה'א וְלֶךְ ה' חֶסֶד, ר'בית עקוב ע'אין עקרים מה ע'למ זכור עקובם ויחלה (פ'לס יז סגדורס כי קדושים סח) :  
 חשקך, ע'כד סג :

רד"ק

(יג) וְלֶךְ, יש מפרשי כי חסד עשה האל יתעלה עם ב"א כשהחזיר ה'הרעים כי הוא ישלם לאיש כמעשהו ויש מפרשים כי כמו אעפ"י כדובר אעפ"י שחילם לאיש כמעשהו באחרונה לך החסד כי החסד נזכר כמו שכ' ויב חסד, ויש לפרשי לענין המזמור שהוא מדבר על לשון הגלות אשר סבה שהארבתנו כלות חסד צניות עבנו להשיבו באחרונה כי חסד העשה לאדם כשתשלם לו כמעשהו הרע שש"ש בעולמו הוא כמו שיקבל שכרו בעוה"ב שלם על המזרות שששנה (ל) ונחלתו, ויש לפרשי בלתי חסד, ומדבר יהודה היא מדבר זוג (ג) אלהים, צדור וחוקי אלה כי אין משלם ומישן וולדך כאשר אני משלם במקל לטק"ש ואמר שהוא חסד להיות בארץ ישראל בזה שיוכל לרא בביתו אל קרית יערים שהוא יש הארץ יא נבדען שחיה שם אלה מודר כי יש חיו הגולים וכמו ישראל התהוות שחיה בגולה וילמד מהם כאדם הצמא למים והוא בארץ ציה ויעקב כי בשלמלו לא היו עטו החכמים כי אם איש מצוק ופר נפש, ואמר צמאה נפשי, על רוח החיים והאוויר לטבון במקום שבו, ויחלה כחה, כבפ"ק ה"א ואין לו חסד במקרא ופירושה כזה האם: ויעקב, כמו צמא, כלומר בארץ הצמאה למים וכן בארץ עיפה, וזכר ארץ בלשון זכר וכמוהו רבים: (ג) כן, כמו הצמא כי האהיה לחיות במקום אבן עזרא

רש"י

וזמור בדבור א' ואלמרו: (יג) וְלֶךְ אֲדַנִּי חֶסֶד, ומרו הכסד כי אהה תשלם לאדם כמעשהו ולא מעשהו ממס אלה מקלמו כענין שנאלר (עורה ט') כי אהה תלהינו חשבת למטה מעונונו כך נרשם בגדת תהלים, ויש לפיתרו עוד ולך ה' חסד כי יסבירך לשלם לחסד כמעשהו: סג (א) במדבר יהודה, בורח מפני שאלו: (ב) אשחרך, חבקה וחדרנו לך כמו וסחרתי וחינו (חיכו' ו') אם אהה תשחר אל אל (סס ה'): צמאה לך נפשי, אלה ואלהו אהי ללך אלה בנית מלפנת: כמה לך בשרי, ל' הוזה וחי' לו דמיון: בארץ ציה, במדבר: (ג) כן בקדש חזיתך וגו', כמו הנפש כמו על הניף כי הצמאה היא חבלית והנפש כמ"א והזכירם והזכירם כי הוא יבא לאדם כמעשהו ויש חומרים כי אהה אע"פ כדור כי עם קשה עורף הוא בלחורוה לך חסד: סג (א) מזמור לדוד בהיותו במדבר, וקשה זה בעבור הסתרותו והפנותו בשלם, (ב) אלהים, כהיכלו מנורת כקר: צמאה לך, והנה נפשי כלמח אל מים וכשרי יבש כי אין למלת כמה הדבר במקרא: בארץ, כאלו הייתי בארץ ליה שאין עם מים וחרץ עיף כי מאלל ארץ לשון זכר נעמת ארץ ורבים כמוהו: (ג) כן, הנה אהשכ מוצרות דוד

(יג) וְלֶךְ, אחר כן יודה השם עשהו חסד עם ב"א והזכירם והזכירם כי הוא יבא לאדם כמעשהו ויש חומרים כי אהה אע"פ כדור כי עם קשה עורף הוא בלחורוה לך חסד: סג (א) מזמור לדוד בהיותו במדבר, וקשה זה בעבור הסתרותו והפנותו בשלם, (ב) אלהים, כהיכלו מנורת כקר: צמאה לך, והנה נפשי כלמח אל מים וכשרי יבש כי אין למלת כמה הדבר במקרא: בארץ, כאלו הייתי בארץ ליה שאין עם מים וחרץ עיף כי מאלל ארץ לשון זכר נעמת ארץ ורבים כמוהו: (ג) כן, הנה אהשכ מוצרות דוד

(יג) וְלֶךְ, אחר כן יודה השם עשהו חסד עם ב"א והזכירם והזכירם כי הוא יבא לאדם כמעשהו ויש חומרים כי אהה אע"פ כדור כי עם קשה עורף הוא בלחורוה לך חסד: סג (א) מזמור לדוד בהיותו במדבר, וקשה זה בעבור הסתרותו והפנותו בשלם, (ב) אלהים, כהיכלו מנורת כקר: צמאה לך, והנה נפשי כלמח אל מים וכשרי יבש כי אין למלת כמה הדבר במקרא: בארץ, כאלו הייתי בארץ ליה שאין עם מים וחרץ עיף כי מאלל ארץ לשון זכר נעמת ארץ ורבים כמוהו: (ג) כן, הנה אהשכ מוצרות דוד

כזל משלה: (יג) וְלֶךְ ה' חֶסֶד, והכניתי למדתי ממנה שה' עשה חסד עם בני אדם: כי אהה תשלם, ר"ל מדבר כזה כמעט שני הדברים כי אהה ה' נדחת חסד משלם לאדם כמעשהו וכמ"ש ואם חלנו עמי קרו וכו' והכניתי אף ל' עומם בקרי (ויקרא ל"ז) וכן על כל הדברים שהלמד חושב אהה משלם לו מיד עמקו ואם לא היה ידו ככל משלה חסד א"כ לפעמים כן המנוח דבר מ' זכיריה כלם עשהו מדה צמדה ומה ר' עקוב ע'אין עקרים מה ע'למ זכור עקובם ויחלה (פ'לס יז סגדורס כי קדושים סח) : חסדך, ע'כד סג :

כזל משלה: (יג) וְלֶךְ ה' חֶסֶד, והכניתי למדתי ממנה שה' עשה חסד עם בני אדם: כי אהה תשלם, ר"ל מדבר כזה כמעט שני הדברים כי אהה ה' נדחת חסד משלם לאדם כמעשהו וכמ"ש ואם חלנו עמי קרו וכו' והכניתי אף ל' עומם בקרי (ויקרא ל"ז) וכן על כל הדברים שהלמד חושב אהה משלם לו מיד עמקו ואם לא היה ידו ככל משלה חסד א"כ לפעמים כן המנוח דבר מ' זכיריה כלם עשהו מדה צמדה ומה ר' עקוב ע'אין עקרים מה ע'למ זכור עקובם ויחלה (פ'לס יז סגדורס כי קדושים סח) : חסדך, ע'כד סג :

אזו ווי יניגע מעשים וענין: (יג) און דאס אנדערע איז וְלֶךְ אֲדַנִּי חֶסֶד רַם צו דיר גַּאט אִין דר חסד דרום בין אִיךְ בְּטוֹחַ בִּי אֲתָה תִשְׁלַם לְאִישׁ פִּמְעֵשָׁהוּ רַם דו גַּאט וְעַסְמַּ בְּאַצְלִין צו אִיין מֵאן אַזוֹי ווי יניגע מעשים וענין דהיינו צום צדק גוטס און צום רשע ביין: סג (א) מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה דער מזמור איז צו דוד און ער האט אים גימאכט אז ער איז גועזן אין דר מדבר יהודה און איז אנשלאפן גווארן פ'ר שיארל המלך: (ב) און אזו הט דוד גימאכט אהים שטארקייט

אזו ווי יניגע מעשים וענין: (יג) און דאס אנדערע איז וְלֶךְ אֲדַנִּי חֶסֶד רַם צו דיר גַּאט אִין דר חסד דרום בין אִיךְ בְּטוֹחַ בִּי אֲתָה תִשְׁלַם לְאִישׁ פִּמְעֵשָׁהוּ רַם דו גַּאט וְעַסְמַּ בְּאַצְלִין צו אִיין מֵאן אַזוֹי ווי יניגע מעשים וענין דהיינו צום צדק גוטס און צום רשע ביין: סג (א) מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה דער מזמור איז צו דוד און ער האט אים גימאכט אז ער איז גועזן אין דר מדבר יהודה און איז אנשלאפן גווארן פ'ר שיארל המלך: (ב) און אזו הט דוד גימאכט אהים שטארקייט

וּכְבוֹדְךָ: י כִּי־טוֹב הַסֶּדֶךְ מִחַיִּים שִׁפְתֵי  
 יִשְׁבַּחֲוֶנְךָ: ה פֶּן אֶבְרַכְךָ בְּהֵי בְשִׁמְךָ  
 אִשָּׁא כִפִּי: ו כִּמוֹ חֶלֶב וּדְשֵׁן תִּשְׁבַּע  
 נַפְשִׁי וּשְׁפָתַי רִנְנוֹת יְהוָה־פִּי: ז אִם־  
 זְכַרְתִּיךָ עַל־יְצוּעֵי בְּאִשְׁמוֹרוֹת אֲהַגֶּה  
 בְּךָ: ח פִּי־הֵייתָ עֲזָרְתָה לִּי וּבְצֵל כְּנַפֶּיךָ  
 אֲרַנֵּן: ט דְּבַקָּה נַפְשִׁי אֲחִירֶיךָ בִּי תִמְכָּה

זכי ימי? מחמי עשנה  
 ויקרה: ד ארום טוב הוא  
 חסדך דמעבד צדיקאי  
 לעלמא דאתי מן חיי  
 דיהבא לרשיעיא  
 בעלמא דרין בגין כן  
 ספותי ישבחונך:  
 ה היקנא אברכך בחיי  
 בעלמא דרין בשום  
 מימך אפרוס בני בצלו  
 לעלמא דאתי: ו היך  
 תרב ודבן הסבע נפשי  
 וספון דהרשבחן ושבת  
 פומי: ז אין אפרתיך  
 על דרגשי בפתרת ארגן  
 במימך: הארום הוימא סעיד לי ובטל שכתך אכוע: ח אדבקת נפשי בך אורייתך בי סערת

ת"א כו אברך: ז דבק נפשי זוכר ואלא בקרובי מיד ע"ד

כאשר זמלתי לראות עורך וכבודך כדרך שחיותך נמקדש  
 מסכן שלה תשבע נפשי בנוראות עורך וכבודך: (ה) כן  
 אברכך בחיי. כמו או כי אז. מתרגמין וכן כלומר אז  
 כשזכות לפניך אברכך כל ימי חיי: בשםך אשא כפי.  
 להפלה ולהלל: (ו) ושפתי דבנות יהוה ידלפי. לאות  
 של רננות כמו (בראשית י"ח) ויהי כל הארץ שפה אחת  
 דמתרגמין לשון חד: (ז) על יצועי. כשאינו שוכן על  
 מטכילי זוכר אהבך: באשמורות. הלילה: אהגה  
 בך. אהבך בך (סל"ח): (ט) כי המכה ימינך. שלא

אקדש ולראות עורך שרוא הארץ והוא חבבד: (ד) כי. טוב  
 דזא חסד ששיתי עסבני אדם שתגתו השכל יותר מחיי הנפש  
 שתגת לכל חי על הארבה אבל השכל לא נתתה אלא לכן  
 אדם למוכר שפתי ישבחונך ויורד על החסד הגדול הזה.  
 ולפי שזכר שהיה תאב על דרך הנשמה שהיא החכמה למוכר  
 אחר זה: (ה) כן. כמו שאני משבח לך כל היום בן אברככה  
 ואשבחך כל ימי חיי: בשםך אשא כפי. כלומר בעזרתך אמצא  
 ידי לנלחמים אחי: (ו) ושפתי ידלפי ושפתי כמו כאשר. אבר  
 כאשר שפתי רננות יהללו פי יערב לי כמו אם תשבע נפשי  
 בהאואת חלב דרשן כי מאכל השמן יחיר לכל אדם. והלב  
 ורשן. כפל ענין במלות שונות. וירוש שפתי רננות. דברי  
 רננות: (ז) אם, וכן כאשר זכרתך על יצועי ולכתי וכאשר אהגה  
 בך באשמורות הלילה אני דשן ושמן ושבע ויש אם בבקום  
 כאשר ואבר יצועי בלשון רבים לפי שלא היה שוכן בני-ד  
 אחד אלא במקומות רבים שחי ברח מקום למקד. ואשמורות הם  
 שש ערות הלילה שאדם מקיין בהן משנתו: (ח) כי.  
 הדין עלי שאוכר המיד וארנן לך כי תמך עזרתה לי ובכל  
 ארנן. ובצל כנפך אני תוסה וארנן: (ט) דבק. והדין עמי: כי בי  
 תמכה ימינך. שלא אפיל לפני אייבי ורודפי:

אכן עזרא

וספתי רננות שארנן לך ככל שפה שלדענה או פי שהלךך  
 יהיה סבה שתרנן לך כל שפה וזה קצור עם ככל אחריו:  
 (ז) אם. כאשר אזכר תתענן אז נפשי: באשכורות.  
 הם שלג כי אני חייל ללוחות כי אתה עזרתני והצויתי  
 ככל כנפיך ארנן כעוף המונן: (ט) דבקה. אין אהבה  
 לפשי רק אחרך גם אתה עזרתני להדבק בך וזה טעם כי  
 מצודת דר

בלכי ואחרך והטעם כאילו הייתי בקדש ואני רואה עורך  
 שהוא הארון כמו ויתן לשבי עון: וכבודך. השכינה:  
 (ז) כי טוב. הוא בעיני לראות חסדך שאתה שוכן בקרב  
 וישראל מחיים על כן שפתי ישבחונך: (ה) כן. ככה אברכך  
 צעודי וכברכת שמך אכמוהו רבי: (ו) כמו חלב.  
 כמו את חלב הארץ וכל חסד כ"ח שבעתי חילים וטעם

מצודת ציון

כן אהבתי לראות עורך כמקום קדש ולראות עורך כהוא כהרון עם  
 הכבוד אשר ישכון עליו: (ד) כי טוב חסדך בחיים. ליל כי כל  
 טובת חסדך כנתינת בחיים היא למנון ושבחתי בשמי כבודי כי לולה  
 זמלתי לראות עורך וזה אהבתי להיות במקום קדש למנון להבנתך  
 עם: (ה) אברכך בחיי. ליל ופליטת פתי כמקום קדש האשם  
 (ו) כמו חלב ודשן. כמו שכתבנו בהמשך עתה: ליל ודשן כן השבע  
 כלמת זכרתך בחיית על יצועי ובהאמורות הלילה כשני חזק  
 נפשיה ממטכ חייך: (ז) כי היית לי לעזרה ובטור ספיון לל כפיך ארנן לך: (ט) דבקה. על כי דבקת נפשי

בעלתיים פון כה הנקום כמ"ש כ"ח: (ו) חלב. מיטב כמו ואלנו  
 זה חלב הארץ (בראשית י"ח): ודשן. ושמן. ושפתי. ענין  
 אהבה כמו שפתי (שם י"ח): (ז) אם. ל"ל כלמת כמו כי  
 לחם והספך (שם י"ח): יצועי. מכלון מלכות המטה: באשמורות.

פירוש

פון חלב אונ פֿעמקייט וועט דענסט מאל ווערען  
 זאט מיין לייב ושפתי רננות יהלפי פי אונ אלעקרייא  
 לישונות פון גיואנג וועט מיין כור נאם דובין: (ז) אם  
 יפרתך על יצועי פיר וואר איך גידענק דיין לייב שאפמ  
 ווען איך ליג אויף מיין פֿעט באשמורות אהגה בך אין  
 די ביירל פון דר נאכט טראכט איך אין דיר: (ח) פי  
 הייב עזרתך לי דען דו ביסט גיווען איין היילך צו מיר  
 וכלי כנפיך ארנן אונ אין דעם שאמין פון דיין פליגיל  
 מוא איך המיד וינגין צו דיר: (ט) דבקה נפשי אחרך

שטארקייט אונ דיין פֿבור: (ד) פי טוב חסדך בחיים  
 דען דיין חסד ווס דו מוטסט צו די צדיקים אוף עולם  
 דבא איך בעקער פון דעם לעבין פון די רשעים אוף  
 דער וועלט דרום שפתי ישבחונך מוען דוה מייגע  
 לעפעצין לויפין: (ה) פון אברכך בחיי אונ דענסט מאל  
 אז איך וועל קומן אין דיין הון וועל איך ריך דובין  
 קל זמן איך וועל לעבין פֿעט אשם כפי איך דיין נאמן  
 וועל איך אוף הייבין מייגע הענט צו לובין אונ צוא  
 בעטען פאר דיר: (ז) כי היית לי לעזרה ונפשי אונ ווי



**יִמְנַךְ: וְהִמָּה לְשׂוּאָה יִבְקֶשׁוּ נַפְשֵׁי  
 יִבְאוּ בְּתַחְתֵּיּוֹת הָאָרֶץ: יִגְיְרוּ הַוְעֵלִי  
 יִדְיִיחַרְב מִנֵּת שְׁעָלִים יִהְיוּ: יִוְהַמְלֶךְ  
 יִשְׁמַח בְּאַלְהֵים יִתְהַלֵּל כְּלֵי-הַנְּשֻׁבָע  
 בּוֹ כִּי יִסְכַּר פִּי דֹבְרֵי-שִׁקֵּר:**

ת"א והמלך שגלגל: כי יסכר. (פסוק ט):

למנצח

רד"ק

(י) והמה. רודפי שמבקשים נפשי: לשואה. כלומר לשושה שואה  
 ומשואה: יבאו בתחתיות ארץ. דרך תפילה כלומר יבא: לשאלו  
 שוהיה תחתיות ארץ: (ט) יגירוהו. לשון יגירוהו. לשאל וענין  
 יגירוהו יפילוהו ובה אז הלשון בענין ההריגה מפני הדם הנגער  
 על ידי חרב: כנת שועלים יהיו. שאר השונאים שהם עבדי  
 שאול הרוזנים אוחי. יהיו חלק השועלים שאוכלים החללים  
 כלומר יהיו חללי קרב ויאכלום השועלים והחיות: (יג) והמלך.  
 אבר על עצמו כי הם חושבים להרגו שלא תהיה לי המלכות  
 והם יאבדו ופי שראוי להיות כלך ישמח באלהים: יתהלל כל  
 הנשבע בו. כל הראוי להשבע בשמו ודוא כי שהוא ירא  
 אלהים וישל אמת לא דובר שקר. כי הם פיהם יסכר  
 שמוציאים פיהם שם האלהים לשקר. פיהם יסגר ויאמס.  
 ואמר זה כנגד שאול שנשבע בה' שלא ימית את דוד:

תהום רכה (כראשית ח):

מנחת שי

(י) נחמתיים. נעיל' כס"ג: (יא) ננת שמעל. ר' יונה כספך  
 הפקעת כתב מלך ענת עם סודים שאלו קמולים בסמיכות וכן  
 ומלך המלך מן רכשו "ד"ס ב' (ב): (יג) וסמך שמח. כפי  
 הכתוב בתנאים הו"א נגמיל' נכ"א. וכן מלאך כספך מדויק  
 מעל' נעמל: כי יסכר. מיעל כמסופר בגדול' וכן נח נמסר  
 כל לשמל' כתיב סמך' כן מן א' כי יסכר פי דוברי שקר וכו' שקר  
 כי בכל הספרים כתיב יסכר כסמך' ויכאל' לי לזכר' לומר לל  
 פושה שכר אנמי נפש (יטיס י"ט) וכן נאששים שרש סכר כמג  
 כי יסכר פי דוברי שקר. ויסכרו מעינות תהום עיני מנרס  
 ומזה הענין למע"י נכבש כסמך' כל פושה שכר אנמי נפש נרס  
 המאזר נתיב כתיב נשכר' נשכר' נשכר' נשכר' נשכר' נשכר' נשכר' נשכר'  
 יומלים ל"ל וסכרים יומלים (עורף ד):

מצודת ציון

הפ ששח חלקי הליגה ודך הארס להקין אז משינו: (י) לשואה.  
 ענין שממס: (יא) יגירוהו. ענין זולה ומפסידה כמו וכמס הכנרים  
 (ש"ב יד): סנת. עלי מזה ומתן: (יג) יסכר. סוף כמו יסגר  
 וכן ויסכרו מעינות (כראשית ח):

ויתהלל לו' בהשפעה כבאלו בו ממנו כי ישמח עמנו פל שהשכיל  
 כל הנשבע בה' יתהלל כמסופר כי הנשבע בה' הוא מלמין בו  
 לעשת' סוף הוא הנשבעים: כי יסכר. כלשם יסכר פי סודרני עלי  
 כשנשבעים בה':

פירוש ע"מ

יִבְקֶשׁוּ נַפְשֵׁי יִבְאוּ בְּתַחְתֵּיּוֹת הָאָרֶץ יִגְיְרוּ הַוְעֵלִי יִדְיִיחַרְב מִנֵּת שְׁעָלִים יִהְיוּ יִוְהַמְלֶךְ יִשְׁמַח בְּאַלְהֵים יִתְהַלֵּל כְּלֵי-הַנְּשֻׁבָע בּוֹ כִּי יִסְכַּר פִּי דֹבְרֵי-שִׁקֵּר

עם איו באהעקמ מין לייב נאך דיר בי תפכה מינד  
 אין מיר דה אונגער גילעהנט דין רעכענע האנט  
 איד זאל ניט פאלין: (י) והמה לשואה יבקשו נפשי אונ  
 שייני פיינג פנערין אין דר פינצטערניש מין לייב  
 דרום שיק דוגאם און זיי איין פפכה יבאו בתחתיות  
 הארץ לאיין זיי קוקען אין דער אונגערשטער ערד  
 כדוקר אין דעם טיפין ארט פון דעם גרוב לאיין זיי  
 קוקען אונ אריין פאלין: (יא) אונ לאיין קוקמן פיינג  
 און פיינג נאך יאגער גיריהל ודי הרב אונ לאיין די  
 פיינג שיעפין אייזליבין פאונגער פון פיינגע נאך

יבקשו: יגירוהו וקבוקה  
 יתבעו נפשי יעלון  
 בארעית ארעא:  
 יגירוהו סמול פחה  
 ספא מוהבית העליא  
 יהוון: יי ובלפא יחדי  
 פמייר אלהא ישבח  
 כל די מקנים פמייריה  
 ארום יסרגן פומרון פ'  
 רמלדי

רשי

אסול(י) והמה. אויב: לשואה ויבקשו נפשו, כאים לני  
 במארב כיום תפילה של ארניש בה: יבואו בתחתיות  
 הארץ. במקום שפל שאלו וימה יבואו ויפלו: (יא) יגירוהו  
 ער ירו חרב. יבואו על רודפי אויבים ויגורוהו  
 כל אחד מהם על ידי חרב שימותו אוחי ומקרא קל הו  
 זה שלא פירש מי יגירוהו. יגירוהו ל' גיריה כמו המוגרים  
 כמורד (מוכה א') פרוחל מעם גר (אויב כ"ח). ומלחתי  
 מנת שעלים. יטובס הרב. שועלים ילכו בו: (יג) והמלך  
 ישמח. על עלמו היה אומר שורה וכבר היה נשח:  
 יתהלל כל הנשבע בו. כשורה שמועטי יתהללו  
 ותפארו כל הדקקים כך וכשעיים כשמך: כי יסכר.  
 יסכה כמו ויסכרו מעינות

אבן עזרא

תמכה ימין: (י) והמו. והנה לא הזכיר שם המלשנים  
 והמגלים סודו לשאלו רק רמז כמלת והמה לשואה כמו  
 תבואה שואה: יבואו. המה בתחתיות ארץ כמו שו'  
 ופעל' ממה: (יא) יגירוהו. יגירו המגירים כמו ויאמר  
 ליוסף כל אחד מהם: (יג) והמלך. יש אומרים כי הוא  
 שאלו והכון בעניי כי הוא דוד וטעם כל הנשבע בו כמלת  
 כמו תשבע כל לשון והעד פי דוברי שקר. יש אומרים כי  
 טעם הנשבע בו בעבור שבעת שאלו:

המלך כתיב ש"ן נמ"א וסכרו עליהם

מצודת דוד

ללכת אחריו לזה תמכה כי ימין לכל אמוס: (י) והמה. ושאלו  
 ולמנו מתקנים להשמיר את נפשי ולהמתיח כלנו ביהירשע וחוסם:  
 יבאו. וזה יבואו מה יחיות הארץ מושפטים על טעם: (יא) יגירוהו.  
 כמגירים יגירו וישפכו דמם פ"י חרב ויהיו נמתו לשועלים ולמית  
 השדה: (יג) והמלך. על עלמו אמר שהוא ישמח כמסופר פי וגם  
 כל הנשבע בה' יתהלל כמסופר כי הנשבע בה' הוא מלמין בו  
 לעשת' סוף הוא הנשבעים: כי יסכר. כלשם יסכר פי סודרני עלי  
 כשנשבעים בה':

**סד** לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: **ב** שִׁמְעֵ אֱלֹהִים קוֹלִי בְשִׁיחִי מִפְּחַד אוֹיֵב תִּצְרֵ חַיִּי: **ג** תַּסְתִּירֵנִי מִסּוּד מְרַעִים מִרְגִּזֵּת פַּעֲלֵי אוֹן: **ד** אֲשֶׁר שָׁנְנוּ כַחֲרֵב לְשׁוֹנֵם דְּרָכֵי חַצְסֵי בְרַמֵּי: **ה** לִירֵת בַּמַּסְתָּרִים תָּם פְּתָאֵם יִרְהוּ וְלֹא יִירָאוּ: **ו** יִחְזְקוּ מִם בְּהַבֵּף יִגְרוּ לִיהוּ וְלֹא יִדְחֲלוּ: **ז** יִתְקַמּוּ לְהוֹן פְּתָאֵם בִּישׁ וְיִשְׁתַּעֲפוּ לְמִבְּמִן מִקְלָיו אֶמְרוּ מִן רַד"ק

דַּמְלֵי שִׁקְרָא: לְשִׁבְחָא הַוִּשְׁבְּחָא לְדָוִד: **ב** שִׁמְעֵ אֱלֹהִים קוֹלִי בְשִׁיחִי צְלוֹתֵי מְדַלְחָא דְבַעֲלִיל דְּבִי תִגְמָרוּ מִי: **ג** תַּסְתִּירֵנִי מִסּוּד מְרַעִים מִרְגִּזֵּת דְּמִבְּאִשׁוּן מֵאֲתַרְגִּזֵּת עֲבָדֵי שִׁקְרָא: דְּדִי שְׁנִינוּ הִיךְ סִיפָא לְיִשְׁנֵהוּ וְנָגְדוּ מְשִׁתְּהוּן קִישׁוּוֹ גְרִיהוּן סִפָּא דְקִמּוּד וְקִרִיר: הַלְגִּירָאָה דְּמִוּמְרָא דְלִי: מִם בְּהַבֵּף יִגְרוּ לִיהוּ וְלֹא יִדְחֲלוּ: **ז** יִתְקַמּוּ לְהוֹן פְּתָאֵם בִּישׁ וְיִשְׁתַּעֲפוּ לְמִבְּמִן מִקְלָיו אֶמְרוּ מִן רַד"ק

**סד** (ב) שִׁמְעֵ אֱלֹהִים קוֹלִי בְשִׁיחִי. מזמור זה לְדָוִד וְזֶה לְדָוִד כְּעָלִי אֲבֹדוֹת תְּהִלִּים עַל דְּלִיחַל שְׁהוֹסֵךְ לְגוֹב אֲרִיּוֹת. וְיִפֶּס טוֹפֵל כֹּל לִי הַמּוֹמֵר עַל הַאֲגֵדָה אֲסֵה דוֹד כְּרוֹחַ הַקּוֹדֵשׁ כֹּל הַמְּאֹרֵעַ לוֹ וְנִתְפַלֵּל עָלָיו שְׁדִיחַל מוֹרְעוֹ הִיָּה כְמוֹ שֶׁנֶּחֱמַר לְחֻקֵּי (וְשַׁע"ל ל"ט) וּמִבְּנִיךְ וְגו' אֲשֶׁר תּוֹלֵד יִקְחוּ וְיִהְיוּ סְרִיסִים בְּחִיכָל מֶלֶךְ כְּכֹל אֱלֹהֵי דְלִיחַל מְנִיחֵה מִשְׁחָל וְעוֹרֵה: **מִפְּחַד אוֹיֵב.** אֱלֹהֵי הַחַסְדֵּרְפִּיסִים שְׁתִּייעֵלוּ עָלָיו שֶׁל (דְּלִיחַלו') חֲזִין סְרִכֵי וְחַסְדֵּרְפִּיעֵי אֵין מִתְרַגְּסִים לְקַסְלוּ עֲלֵיהוֹן מוֹחַ כְּדַכְתִּיב אֲרִיסוֹ עַל מַלְכֵי וְגו' (סג) (ד) דְּרָכֵי חַצְסֵי. הוּא לְשׁוֹנֵם הַרְעָ: (ה) לִירֵת בַּמַּסְתָּרִים תָּם. יוֹרֵהוּ בְּחַלְיָה: (ו) יִסְפְּרוּ אֲבָן עוֹרָא

(ב) למנצח. גם זה המזמור בכרחו אמרו: (ב) בשיחי. הוא סיפור התללות: כפחד אויב. זה שאלו שמבקש נפשי: (ג) מסוד מרעים. כפחד כרעים וקרא חקוביון סוד לפי שמתקצרים בעלי הסוד והצהה יחלו בבקום שיאמרו כל אחד סודו ועצור והצא ההמכמה סביניהם כאחד: מרגשת. כהפון: (ד) לירוח במסתרים תם. על עצמו אמר שהיה הולך בחסיון ולא חרע לאחר מכן: ירוח. ויוו בו החצים פתאום כלומר כאדם שיווי בו חץ פתאום שלא ישבור מכנו כך אגל לא הייתי נשמך בו המלשינים אותי: ולא ייראו. הם אומרים במסתרים יל ייראו ככל הרואה אותם: (ו) יחזקו. הם אומרים שיעברו כו צען עליה להשכחה לדיחל: (ג) מרגשת פעלי על מלכא וגו' (סג): (ד) דרכי חצם. הוא לשונם הרע: (ה) לירוח במסתרים תם. יורוהו בחליה: (ו) יספרו.

**סד** (ה) לִירֵת בַּמַּסְתָּרִים תָּם פְּתָאֵם יִרְהוּ וְלֹא יִירָאוּ. כְּמוֹ לְמַה רַגְשׁוֹ גוֹיִם: **ז** יִתְקַמּוּ לְהוֹן פְּתָאֵם בִּישׁ וְיִשְׁתַּעֲפוּ לְמִבְּמִן מִקְלָיו אֶמְרוּ מִן רַד"ק

(ה) לירוח במסתרים. כפלקה מדויקים חסר ואלו אכל לירוח כמו אכל סימן מל מל וממסרה חסל עליהם כי הוא כפטר ע"כ חסתירי: מרגשת. כמו למה רגשו גוים: כפסוק ידרוך חלו כי העטם לרוב קשתם בחלים יש אומרים כי דבר מר שב אל לשונם או פלס זה: (ה) לירוח במסתרים: על כן חסתירי: ולא ייראו. מלח העט שהוא רוחם: (ו) יחזקו חס: (ז) יתקמו חס: מצודת דוד

**סד** (ב) שִׁמְעֵ אֱלֹהִים קוֹלִי. אֲרִיָּל שְׁמִינֵי דוֹד עֲבָדוֹר דְּלִיחַל בֵּל שְׁמִינֵי לְגוֹב אֲרִיּוֹת עַל דְּלִי תַּמְכוּלוֹת הַסְּרִיסִים וְלִיִּי סֵהִיב מִזְמוֹר אֲשֶׁר כְּמִדְּבַר כְּמוֹ: בְּשִׁיחִי. כְּמַלְסֵי תַלְמוּדִי: **מִפְּחַד אוֹיֵב.** הֵס שְׁרֵי מֶלֶךְ דְּרִישׁ: (א) מִסּוּד. מַעֲלֵת סְכִימִים שְׁרֵי סַעֲלֵךְ: מִרְגִּזֵּת. מִסְכָּבוֹן שְׁכָלוֹ יַחַד לְסִיעֵינֵךְ כְּדַכְר: (ד) שְׁנֵנוּ. כְּחֻן הַכּוֹסֵס עַל הַקֶּסֶף כְּמַלְסֵי דְכִרְדוֹ: דְּבַר מִר. לְסִיעֵי חוּסִי כְּמוֹ עֲרִיב: (ה) לִירֵת. לְכַסְלֵךְ כְּחֻן כְּמַכְלֵךְ עַל כֹּסֶם וְתַמְכוּס יִכְלִיכוּ וְלֹא יִירָאוּ מִי: (ו) יִחְזְקוּ לְבִי. כִּיִּי מִמְחֻקֵי צִיטִים אֵת הַסִּדְכַּ עֵי יִרְכַּס עַמְכֵמוֹס רַבִּיִּי שְׁמִינֵי אֵין סַחֲלֵךְ מִרְגִּזֵּת שְׁכֵל עַמְכֵס סִיָּה עַל פִּירוּשׁ ע"מ

(ב) שמוע אלהים קולי. אריאל שמיני דוד עבדו דלחיל בל שמיני לגוב אריות על ידי תמכות הסרסים וליי סהיב מזמור אשר כמדבר כמו: בשיחי. כמלסי תלמודי: מפחד אויב. הם שרי מלך דריש: (א) מסוד. מעלת סכימים שרי סעלך: מרגשת. מסכבון שכלו יחד לסיעינך כדכר: (ד) שנונו. כחן הכוסס על הקסף כמלסי דכרדו: דבר מר. לסיעי חוסי כמו עריב: (ה) לירוח. לכסלך כחן כמלך על כוסם ותמכוס יכליכו ולא ייראו מי: (ו) יחזקו לבי. כי ממחוקי ציטים את הסדכ עירכס עמכמוס רביי שמיני אין סחלך מרגזש שכל עמכס סיה על פירוש ע"מ

**סד** (א) לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד דָּר מִזְמוֹר אֵין גִּימָאָכְמ צוּם לְרִי אוֹג דָּר דָּמ אֵים גִּימָאָכְמ וְעַן עַר אֵין אֲנַמְלָאָמִין פֶּר שְׂאוֹר: (ב) אוֹג אֵין הַמ עַר גִּימָאָכְמ שִׁמְעֵ אֱלֹהִים קוֹלִי בְשִׁיחִי הַעַר נָאָמ מִיִּין קוֹר אֵין מִיִּין קְלָאָגִין מִפְּחַד אוֹיֵב תִּצְרֵ חַיִּי פִּין וְעַעֲגִין דָּר מוֹרָא פִּין דַּעַם פִּינִיט וְאֶלְקָטְמו הַיִּשִּׁי מִיִּין לַעֲבִין: (ג) תַּסְתִּירֵנִי מִסּוּד מְרַעִים דוֹ אֶלְקָטְמו מִיר פֶּר בְּאֶרְגִּין פִּין הַר עֲצֵה פִּין דִּי שִׁלְעִבְקֵשׁ מִרְגִּזֵּת פּוֹעֲלֵי אֵין פִּין דַּעַם שְׁמוֹרְמִין פִּין דִּי וְרָאֵם וְעַעֲגִין אוֹג מוֹטֵעֵן אוֹם רַעֲקָם: (ד) אֲשֶׁר שָׁנְנוּ כַחֲרֵב לְשׁוֹנֵם וְרָאֵם יִירָאוּ הַאֲבִין גִּישְׁאָכְמ אֵין וְרִי גִימָרְעֵמִי וְיִיעֵר בּוֹגִין צוּא שִׁיפִין מִיט וְיִיעֵרֵי פִּיִּילִין פְּלוֹמֵר מִיט וְיִיעֵר צוֹגֵג אֵין גִּימָרְעֵקֵעַ זֹאָה צוּא דוֹרְגִין צוּא מִיִּיעֵעֵן אֵיָהֵם: (ה) וְרִי הַאֲבִין גִּינְעֵהֵן לִירֵת בַּמַּסְתָּרִים קֵם צוֹ שִׁיפִין אֵין פֶּר בְּאֶרְגִּינִישׁ דַּעַם בְּאֶנְצֵן מֵאֵן פְּתָאֵם יִירָאוּ וְלֹא פְּלוֹצֵרוֹלֵג הַאֲבִין וְרִי אֵים גִּישְׁאָכְמ אוֹג הַאֲבִין קִיִּין מוֹרָא נִיט גִּיהָאָם פֶּר נָאָם: (ו) יִחְזְקוּ לְבִי דָּר דִּי וְרִי הַאֲבִין גִּישְׁאָכְמ

דו אשר שנונו כחרב לשונם וגו'. דער כדרש זאגט דר פסוק שמועקס פון דניאל וינן פין דם אים אריין גימאקשין אין גרו: צו ד ליבין. ווי דער פסוק זאגט אַלְע נְרִיבֵעַ בַּיַּם פִּין פֶּר הַאֲבִין גִּימָאָכְמ צוּם קֶלֶךְ אֶלְע מִלְכִים עַעֲגִין גוֹרֵי גִינֵוֹת אוֹג דוֹ בִּישֵׁם נָאָר נִיט גוֹרֵי דְרִיבְעֵר גִּימָוִן קֶלֶךְ. הַאָם דַּעַר קֶלֶךְ גִּימָוִן צוּא דִּיא שְׁרִים וְיִשְׁלַבֵּעַ גְּוִרָה וְאֵל אֵיךְ גוֹרֵי וִיִּין. הַאֲבִין דִּיא שְׁרִים גִּימָאָכְמ צוּם קֶלֶךְ יַעֲדַעַר עַקְנִישׁ וְאֵל דְּרִיבִּיגִי פֶּר נִיט עַעֲגִין. אוֹג אֵיבִב קַעֵן רַעַם קְרִיעִין אַקְעִנִישׁ וְרָאֵם וְרַעַם נִיט הַאֲלָמִין דִּי גְוִרָה נָאָר עַר רַעַם עַקְנִישׁ צוֹ אָ נָאָם אֲדַעַר צוּא אַ עַקְנִישׁ וְאֵל קַעֵן אֵים אֲרִיִּין וְרִיפִין אֵין גִּיבֵב צוּא דִּיא וְיִיבִין. אוֹג דִּי שְׁרִים הַאֲבִין גִּימָאָכְמ דִּיא גְוִרָה נָאָר פִּין וְעַעֲגִין דְּנִיחַל נִוִיִּיל וְרִי אֵין גִּימָוִן נְעוֹרִים אֵין דְּנִיחַל דִּיא וְיִוִּינֵם אֶלְע פֶּסָג אוֹג אֵיִין שְׁאוּוֹרְד וְיִיעֵר צוֹגֵג דְרִיט חָסֵם דְּרִיט מִן וְרִי הַאֲבִין גִּימָרְעֵמִי וְיִיעֵר בּוֹגִין צוּא שִׁיפִין מִיט וְיִיעֵרֵי פִּיִּילִין פְּלוֹמֵר מִיט וְיִיעֵר צוֹגֵג אֵין גִּימָרְעֵקֵעַ זֹאָה צוּא דוֹרְגִין צוּא מִיִּיעֵעֵן אֵיָהֵם: (ה) וְרִי הַאֲבִין גִּינְעֵהֵן לִירֵת בַּמַּסְתָּרִים קֵם צוֹ שִׁיפִין אֵין פֶּר בְּאֶרְגִּינִישׁ דַּעַם בְּאֶנְצֵן מֵאֵן פְּתָאֵם יִירָאוּ וְלֹא פְּלוֹצֵרוֹלֵג הַאֲבִין וְרִי אֵים גִּישְׁאָכְמ אוֹג הַאֲבִין קִיִּין מוֹרָא נִיט גִּיהָאָם פֶּר נָאָם: (ו) יִחְזְקוּ לְבִי דָּר דִּי וְרִי הַאֲבִין גִּישְׁאָכְמ

לְמוֹדְדָבָר רַע יִסְפְּרוּ לְטַמּוֹן מוֹקְשִׁים  
 אָמְרוּ מִי יִרְאֶה־לָמוֹ: יַחֲפְשֵׁנוּ עֲזוֹלָת  
 תַּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וּקְרַב אִישׁ וְלֹב  
 עִמָּק: יִירָם אֱלֹהִים הַיָּן פְּתָאוֹם הַיּוֹ  
 מִכְתָּם: וַיִּכְשִׁילֵהוּ עֲלִימוֹ לְשׁוֹנָם

קמי רהון: ז' יב' רשון  
 למשפח עילון לשיצאה  
 זקאין ברשא דמתבלש  
 בגוף בר נשא ויהרהרי  
 לקא עמקא: ח' ויגרי  
 עזוהון אלקא נקרא  
 בהבף ויהנון ער  
 סתתיהון: ט' ויתקרון  
 להון חישנהון וצלמון  
 כ

רד"ק

עלי לשאל ויחוקו איהו בסנות חקות: מוקשים. ללכדי בהם  
 ואתם המספרים עלי רע במספרים חשבו בלבבם מי יראה לנו  
 כי לא יחשבו שאלהים ראה אותם ולא יראו סבני. ואע"פ  
 שהיו כהם שהיו אומרים הדברים הרעים בגלוי כמו דואג  
 האדומי והנזירים היו כהם אנשים גם כן שהיו יראים למפר רע  
 על דוד בגלוי כי היו השבים שיסופר לו והיום או לבחר  
 כשימלך יהיה הכת בידו יגמלם כרעם: (י) יחפשו. אמר  
 כל אלה השלשנים והמספרים רעות אשרי תוך וסוכה יול  
 הם ויחפשו ויחזרו בלבם עזרות וסוכות: המנו חשפ מוחש.  
 תכנו כמו המטב הגוף כמקום אות הכפל מירוש כולו החשפ  
 כחפשי: וקרוב איש ולב עמוק. כלומר כל בת שיובל להתחשב  
 בקרב איש הכל בלבם שרא יוכל שום אדם להעמיק יותר  
 מהם: (ח) יירם. יבשרת הוי"ו עבר במקום העיר ככנהו חל  
 בגרבו והגבוהים רבו. אמר כבר שרורו לו הם חץ כדבריהם כן  
 יורה אלהים חץ פתאום. ויהיו סבותם פתאים. ופתאים  
 שמשפ לפניו ולאחריו: (ב) ויכשילו. הכניו פרס זכר

רמו וגו': (ט) ויכשירהו עזימו עיונם. לכשלו  
 מנרת שי

אחד מלא ומה חסד: (י) יספרו. געניף בקלח ספרי ססד:  
 (ז) יחפשו יולח. כ"ט ממויקים שי נמלח יחפשו שתי נגיות  
 אחד כו"ד יולח כ"ט: מטט. כדס כ קדשון וגס במקרא כ"י  
 ספריית כסבי טמט כ"ט קולוס וכן כ"ה לפירוש רש"י ז"ל  
 ויכ"ט ע"ד כ"י ספריה ויכ"ט ספריה ויכ"ט ספריה ויכ"ט ספריה  
 טמט לני. הסד כ"י לא טמט. טמט טמט טמט ט"כ. וקס  
 כ"ט למה לא טמט טמט טמט טמט טמט טמט טמט טמט  
 כ"ט טמט טמט: (ח) פתאים. כדוב המדויקים טמט:  
 (ט) ויכשילו. ס"ה יכשילו מלא וי"ו: יחידו. ס"ה:  
 יחידו. מסר וי"ו: לאה ט"ו. ס"ה לאה כטול:

כנגד לירות חזק פתאום. כנגד פתאום יורוהו: (ט) ויכשילוהו.

כצורת שיון

(ו) כטר. לטס: (ז) יולח. עליונות. כמו טמט וכן סד  
 כי כי לא טמט (א"כ כ"י) ויולח טמטון חס וטמט:

(ט) ויכשילוהו. לטוסם הכי"ו אכילו כל עלמם וכל הכו"ס ימדד

לכות יקרים

כען צו הקב"ה. יעס על האד קים האלפין דיא נקרה. ויעס  
 כען אים ארין ויחזיקין אין דעם גרוב צוא די לייבין. אונ דער  
 סוף איז אוי ויזען כען האם ניקראדין דגיאל דאוונט אונ כען  
 האם אים פאקן ארין ניקראדין אין גרוב צוא די לייבין. אונ  
 אויף די גרוב כען כען דעקס מיט א דרויפן שפיין. אונ וייל  
 אין ככל אין גיט דא צו געשניצן שפיין. אין נעקויגע צוא  
 פליקען אשפיין אין ארין ישראל אונ ער האם זיך נעלוינט און  
 די גרוב. רבי זיס ויאנס אפאך אין אראם נעקויפען פון היסעל  
 און האם זיך נעקעס אויף דעם גרוב אונ ער האם אויס נעקען  
 זי א שפיין קען לייב. דער קלך האם נכהאם גרויט צער פון  
 דגיאל אונ נאכן פריה איז ער גענאנען זעהן אויב דגיאל לעבט  
 נאך. אונ ער האם נערויפן דגיאל. אונ דגיאל האם אים גיט  
 נעשענען וייל ער האם נעלוינט קריאת שבע דער סלף האם  
 גייסיל נעווארס האם דגיאל אויף געשניצן דעם סלף פון די  
 גרוב די זאקס וויסען הקב"ה האם פאר שניאפן די פייגל פון  
 די לייבין אונ זיין האבן פיר קיין שניאפן ניקאפן. דיא  
 פייגל פון דגיאל. וייל דיא לייבין זענען גיטען נאם דרייגה האבן זיין

דניאלן

רש"י

למבון מוקשים. ידברו אל המלך בערמה דברים ממונים  
 שפטי המלך לא יבין למה היו עושין כך והם היו מתכוונים  
 לטמון לדניאל מוקשים להלכד בהם שאמרו לדיוש  
 איתעטו כל סרכי מלכותא וגו' לקימה קום מלכא וגו'  
 (ס) שלא יחטלל שום אדם תפלתו לפני שום אלה חוץ  
 ממך עד שלשים יום: (ז) יחפשו עולות. מוקשים עליות  
 כמו שנאמר (ס) היו בעון עלה להשכה' לדניאל: ממונו.  
 (מה"ו) אפטר שכן היה גרמון טמנו בעי"ת ואפטר  
 דסכירא ליה שחתי"ו מתחלפ' בעי"ת לפרשו ל' העמנה.  
 זכרוי עיון) כלבם ולא גילו דעתא חת הפש העליל' המופש  
 על ידם וקרוב מהשבתם ועומק לבם: וקרוב איש. איש  
 מהם כל אחד ואחד טמן מתכמתו: (ח) יורם אלהים.  
 ירה אותם לגוב אריות כדכתיב (ס) אמר מלכא והתיו  
 צבירא איך די אכלו קדוהי די דניאל ולגוב אריותא

אבן עזרא

(ז) יחפשו. מכני הקל ונפתח סימן העתיד בעבור אות  
 הגרון כמו יעלנו הסידים בכבוד: עולות. מגורת עול  
 כצו ועתה קלה פיה. ודעה מדקדק ספרד כי חסדי  
 די כל חמנו כמו חמנו והגון במקום אות הפסל והעד על  
 זה כי לא כלו רחמיו ועד שני כי לא מלאנו מזאת הגזרה  
 בפעלים עלומי העין שקראום חמיי גרפז גמיי ועד שלישי  
 כי חמנו הפש מופש שלגנו בהנהגה הוא פתוח ואלו היה כמו  
 כי עתה שמו היה קטון והיה עמושי שיחמו לחפש המופש  
 וכל זה כסתר וזה עשוקרב איש ולב עמיק: (ח) יורם.

מצודה דוד

דניאל: (י) יחפשו. כ' מוקשים נמלאו עליה להמיתו וכאשר  
 טמו חת החשים שפני מוקשים ומלאו בעלה היה כל אי מסידיה  
 כקדכו כנוגח הככ כל יבגים מי: (ח) יורם. וסוף הדבר היה ש'  
 פעליתם נוגח הכרית המורח דניאל ומתחם כל פתח סתם כמות הסמית:

פירוש ע"מ

צו"ה איין גיינע זאך יספרו למבון מוקשים אונ האבן  
 דר צייטם פר בארנעני רייד צו פהאלטין דר מיט  
 איין שטרויבלונג צו מיר אפרו סי יראה למו זיי האבין  
 זיך גיטראקט ווער וועט זעהען אונ וויסן זייער  
 מחשבה: (י) יחפשו עולות זיי האבן גיזוכט צירלות  
 אונ האבן גיגאנצט אונ גומר גיזווען דס זיכונג ווס  
 איז ווארין אויס גיזוכט נקרב איש ילב עמק אין דיא  
 מחשבות פון אימליבין סאן פון זיי אונ אין דעם  
 ספיין הארץ כרי קיינער זאל גיט וויסן דער פון:  
 (ח) אונ דר סוף איז גיזווען ויזים אלהים דס נאם דע  
 זיין גיזוארפין חץ פתאום היי מפתח איין פרוצורונגע  
 פילל איז גיזווען זייער שללאק: (ט) ויכשילוהו עליבו  
 לשונם

שניאים פון דניאל האבן נענאנט צום קלך דאם אין נאר קיין

יִתְנוּדְדוּ כְּלִרְאֵה בָּם : יוֹיְרָאוּ כְּלִרְאֵה אֲדָם וַיִּגְדּוּ פֶּעַל אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂיהֶם הַשְׂכִּירוּ : יִשְׂמַח צְדִיק בְּיְהוָה וְחָסֵה בּוֹ וַיִּתְהַלֵּל כְּלִרְאֵה יִשְׂרָאֵל : סה לְמַנְצַח מְזֻמֹּר לְדָוִד שִׁיר : בְּלֶךְ דְּמִיתָ תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן וְלֶךְ יִשְׂרָאֵל

כֶּל דְּחִמֵי בְּהוֹן : יוֹדְחֵלֶן כֶּל בְּגֵי נְשָׂא וַיְחַוֵּן עוֹבְדֵי אֱלֹהִים וַעֲבָדֵיהֶם וַיְהוּוּן מִתְּרַבְּיָן : יִי יַחְדֵי צְדִיקָא כִּי וַיִּתְחַן בְּמִי מְרִיתָ וַיִּשְׂמַחְחֹן כֶּל תְּרִיצֵי לְבָא : אִלְשֶׁשׁ קָחָא תוֹשְׁבַחְתָּא לְדָוִד שְׁוִירָתָא : בְּקֶדְשָׁא מִתְחַשְׁבָּא שְׁוִירָתָא הִיא שְׁתִּיקוּתָא הוֹשְׁבַחְתָּא אֱלֹהָא דִּי שְׁקִנְתָּהּ בְּצִיּוֹן

ד' לא לך דומים : מלי נידודים יש מנלה יח עקדים מלך נמס' זוסר מלמלים (סג י) :

נדר

**רד"ק**

זכנתה הווא לשונם אבר הם הכשילו לשונם על עצמם כלו "בריהם הרעים שדברו עליהם ישובו : יתנוודו כל ראה כם . זרוב כהמתם ופלתם יתנוודו ויתרדו כל רואים המתוודות יראו האלהים : (ו) ויראו . אז ראו כל אדם אלהים כי ראו הנקמה ששעה בהם ונידו פועל אלהים : ומעשות השכילו . שובו וישכילו כי אלהים שופם ימשנית : (יא) ישבח . אמר על עצמו כי צדיק היה ברובו ולתום הוה רופם" אחרת וחסה בו . לזר יחסה בו יותר כי ראה חסדו באיבים . ו"ווחסה במקום כי לא כאשר יזכור ענה בראותו נקמת האיבים ישמה . וכן כל ישרי לב בו ותהללו . כמו שכתלה אני בו : (ב) למנצח . הזכור והוא נאמר על הגלות : (ג) דומיה . ענין תוחלת . אבר דרלה לומר שתיבת דומיה נחלק לשתי תיבות דקשה ליה

רש"י  
שדמותו להכשילו עלימו הפקר לשונם : יתנוודו . כראשם להגיע ראש ולשקה עליה' כל רואה כם : (יא) ישמח צדיק . דניאל : ויתהללו כל ישראל רב . יתפחר על יוסר לבם וישתבחו בעלמם כי בעומים הם שהקב"ה בעורמם : סה (ב) לך דומיה תהלה . השתיקה תהלה לך לפי שאין קן לשבחך המרבה בשבח חינו אלף כנורע : אלהים בציון . אלהים השוכן בציון . [מלאחי סימו (מהכ"ז נראה לפי בעומים הם שהקב"ה בעורמם : וכן דום יה תהלה . ופתרונו הללוהו באימה וגו' . דאם כן וכי אסור לספר בשבח הקב"ה כלל לזה אמר סימו אבן עזרא

**מנרת שי**

סה (כ) לך דומיה . נמסרת העלים סימן מ"ב דומיה ד' א' חסר וסימן וליזה וכל דמיה לי . נלמתי דומיה . אך אל אלהים דומיה נפסי . לך דומיה תהלה קדמלה חסר ע"כ . ולמה לפי פס שנלמה נכחבים כנב חסדנים המדויקים כולם מלאים חון עכלהרו ו"כ מיהם להניה נמסרת נמסרת חסר וליזה דמסרי ו"כ מיהם ובי חסדים וכל מטיעו וכל נקוטע חכי לזיכין למימד דקדמלה ובתלה חסר : לך דמיה סהלי . רמס

כנגד שנינו לשונם : (י) ויראו . כל אדם שראה מעשה חסס שנמל המרעים כפי מחשבתם לנשות ללדוק' ולתמימי' : (יא) ישמח צדיק . שהוא חס כנגד לירות במסתרים חס ויוסיף דומין :

**מזודת ציון**

(פ) יתנוודו . מלי נידודים : סה (כ) דומיה . שתיקה :

סה (ה) למנצח . (ג) לך דומיה תהלה . זה המזמור חבדו דוד כביות החרון או חבדו חמד המשוררים הוא כמו אך ללהים דומיה נפסי כעסם דום לה' מצודת דוד

**לקומי יקרים**

דניאלן גאר גיס ניקמאן . האם דער קלך קנאנס אנאנין קאנ נידם קען נעבן קסין די ליבין זיי זאגן זיין נאם קאך דעם נידם איר די נאכט נעקטניקען און דעם גרוב וועט קען זעהן וואס די ליבין זעלן מיט איד קאן . ווי קען האם דיא קענעןשלין אראפ ניקמאן און גרוב האבן די ליבין וויא באלד און נעקטין . און קען האם אריין גינארקען און גרוב דיא שונאים פון דניאל מיט זייער טייקער און קנעכער . צוא זאקען און זייערן קענעןשלין כווענד פיר הונדערט פיר און זעקציג . וויא דער פסוק זאגט אשר שנונו כחכב לשונם . ויזל זיי האבן בעלשארקס וייער צינג וויא א שוער צוא תרגון דניאל דריבער פהאום היה פכותם דריבער זענין וויא פלוצלינג נעקערקען גינארקין :

מליכס כראש דרך לען : (י) ויראו . מלי נהלה כל אדם יפה לנפשי מעשות כזאת ויספרו זה לזה פיל הליים וישינו מעשבו ע"י ויחסה בו בכל עם : ויתהללו . יטכחו א"ע על שהשכילו לעסם סבי הוא הלהים : דומים נמשח לך לתהלה כי חון להעיל אם חסלקן ולכן חון פירוש ע"מ

**וארורם זיי וועלן זיין במוח רם נאם וועט זיי העלפן**

סח (א) למנצח כמזמור לדוד שיר דר כמזמור אין גימאכת צום (ב) און אזו דם ער גינאנט לך דמיה תהלה צוא שניינונג איוי רוב ווארם קען קאן דירך גיט אויס זיבין דרום אין בעקער ווען קען שוויינגט לך יטלם נדר

אוף זייער רעכט פארמיגע הערצער ווארורם זיי וועלן זיין במוח רם נאם וועט זיי העלפן : סח (א) למנצח כמזמור לדוד שיר דר כמזמור אין גימאכת צום (ב) און אזו דם ער גינאנט לך דמיה תהלה צוא שניינונג איוי רוב ווארם קען קאן דירך גיט אויס זיבין דרום אין בעקער ווען קען שוויינגט לך יטלם נדר

**יְדָרְךָ יִשְׁמְעוּן נְדָבָא :**  
**יִשְׁמְעוּ תַפְלֵה עֲדִיךָ כָּל־בֶּשֶׂר :**  
**יִבְאוּ יְדָבְרֵי עֲזֹנַת גְּבוּרֵי מְנֵי פִשְׁעֵינוּ :**  
**אַתָּה תִּכְפְּרֵם : יְאֻשְׁרֵי וַתִּבְחַר וַתִּקְרַב :**  
**יִשְׁכֵּן חַצְרֶיךָ נִשְׁבְּעָה בְּמִוֵב בֵּיתְךָ :**  
**קֹדֶשׁ הַיְכָלְךָ : יְנֹרְאוֹת בְּצַדִּיק תַעֲנֵנוּ :**

ה"א שומע תפלה : זוכר ויזכר : אשרי : זוכר (ל' ויחי עשה) :  
 רש"י

סגול בס"מ

לך סיחלת התהלה שאתמר לך בציון בקיבוץ גלויות ולך ישלמו  
 בגדר הנבחים שגוררים בני הגלות אם ישיבוהו האל לציון ישלמו  
 לך שם כבית המקדש : נדר . כולו סגול בסוף פסוק כי לא  
 ישחנה : (ג) שומע תפלה . ושם תהיה שומע תפלה כי על  
 הגלות נאמר סתם הפלתי : ושם עדיך כל בשר יבואו . ואחרי  
 אבי ו"ל פי' לך לבשר תאית תהלה שמחללים לך אבל מת  
 שחללים כן אדם בגבורות או בחכמתו אין התהלה שלמה כי  
 אין התהלה לכן אדם בלא כוב או הוא לשון שחיקה ר"ל  
 נשתחקה תהלה לך נדר פעלך העצומים . שומע תפלה .  
 תפלה כל בשר שומע אתה . סלך בשר ודם יכול לשמוע כן  
 שנים או שן שלשה ויניו יכול לשמוע כן הכל אבל אתה שומע  
 תפלה כל בשר נאחר כול אחד מתפלל את ש"ל : (ד) דברי  
 עזונת נבדו מני . ולכן תיזו : שפעינו אתה תכפרם . לשון  
 רבים . כי על בני הגלות ידבר לשון רבים . עזונת שנבדו מכני  
 ושפעינו כסר כן אתה תכפרם כי הם האיריכו איהנו בגלות כי  
 אין וולתך לכפר : (ה) אשרי . מי שביע לזמן הישועה אתה  
 שתבחר בו ותקרב אותו אליך להעלותו מתגלות ויהיה שישכון  
 בחצריך : נשבעת . אחר על אתם שיהיו או בעת הישועה  
 נשבעת בסוב ביתך כלומר בכבוד שישכון שם במקום המקדש  
 שבהיכל והוא הדברי ששם הכבוד : (ו) נוראות . תעננו

כבוד לתהלתו ולא יורד ממנו שהוא כגורע ע"ו האמר  
 לך דום רועה לומר השתיקה יפה אך יה תהלה רועה לומר  
 ע"ש שתי אמות . ומה שאמר ולשון ויניו ונו' נראה ש"ל  
 ול' עכדו את ה' ביראה ויניו ברעדה דומים לזה ור"ל שם  
 כן פירושו שיעבוד ה' ביראה דהיינו שיכול לעבוד הקב"ה  
 בשם יה דאם לא כן הא עבודה מאהבה עדיפה ולפאר  
 שתיבות וכדומה ונו' שהוא עמות סופר נריך לומר במקומו  
 אך דום וללויה בשם ו"ה בל' הללויה וי"ע . טוב ראיתי  
 לקמן ש"ל מ"ה פ' ה' כתב שם רש"י כדברים האלה ושם  
 שייך שפיר מה שכתב ודומא ל' ויניו ברעדה לפי שם  
 נאמר ועלו לפניו עיניו שם ולכן נראה לפי עניות דעתי  
 שכתבתי והעתיק כל ל' זה בכאן כבוד תהלתו לא יותר  
 מדואר דומיה תהלה ומכדומה הללויה כזאת בל' הללויה  
 שם כן שתי אמות ותורגם לחילוף עז וזמרת יה (לקמן  
 קי"ח) ויד על כס יה (שמות י"ז) ו' ויניו ברעדה דומה  
 לזה . (ס"ח) . ההנה"ה שייך לקמן ס"ו פסוק ב' דבר  
 אחר לך דומיה תהלה אלהים ציון . את אשר דומת והמדת  
 צידך לקמיה תהלה אלהים ציון . ואין אתו יבילים להספיק סדר כולם לפניך לפי  
 שהם רב אלא ככלל אחד אתו מתפללים לפניך שפענו אתה תכפרם : (ה) אשרי . מי אשר תבחר ותקרב אשר  
 ישכון בחצריך : נשבעת בסוב . שכתבתך ומקדושת היכלך ששכנתך שורה שם : (ו) נוראות בצדק תעננו . נלדקתך

מנחת ש"י

והתחולל לו דומו עד גיעתו אליכם והטעם כי התהלה  
 ממתנת לך ציון מן הבאים שמה להלל במקום הארון ושמה  
 לך ישולם נדר : (ג) שומע . כי בית המקדש בית תפלה  
 קרא לכל העמים כאשר הזכיר שלמה בתפלתו על כן יבואו כל בשר עדיך (ד) דברי . קשור וכתוב  
 למעלה שכל בשר יבוא אליך כי אתה שומע תפילה ששפת תפילתי בתהודות עינותי וספרת כל שפענו וזה המומור  
 חכרו המשורר בכנת בורות והתפללו אל השם ושמע תפלתם וטעם נבדו מני דברי המשורר המתפלל כי אני יהודי כי  
 הייתירב עונות ואני ועמי שפענו על כן בזה לרצ הבגורת : (ה) הב צר . בתחרון מלת אשר כמו לכל יבוא נבחרתך וככה  
 הוא אשרי אשר תבחר בו ותקרב שישכן חצריך וטעם נשבעת תענוג הנשבע עכבות ששם בבית המקדש ויסרת כסוב גם  
 אה' עמו כסוב הקדוש היכלך והטעם כסוב שהוא הקדוש ויש אומרים כסוב ביתך אתה הקדוש כהיכלך  
 (ו) נוראות . קדוש כאשר יעבוד הגו את השם ישכ כנת כלי פחד אויב ולא יבדו והטעם כאשר אתו יראים או תעננו

מצורת דוד

מצורת דוד : (ג) עדיך . חלך כמו תע עדיך (איוב ד) :

להכרת כחוארים : ולך ישולם נדר . כי חושע להטורים כעת  
 זכר ישולם א"כ סגול : (ג) שומע תפלה . על פי אמה שומע  
 תהלה נס יבוא אליך כל בשר להסתכל לפניך : (ד) נבדו מני .  
 (ס) אשרי תבדו . לשכי הטעם אשר תבחר ותקרב לסיים שכן חצריך  
 קדוש : (ו) נוראות בצדק . נלדקתך פטענו נדכר סגולות והנשלות אשר פטענו עמנו : מבחח . כלל ארס המעשת על

ר"ל אס כי אין הצדקות להכיר את העונות עכ"ז חסרת הבעדן :  
 ובהאם ספרים סג"מ (והט"ז) חסרת פתח כגימיה שהטעם להם  
 להס דין נפשים ואין זה הדעת ממורר אלני כע"ז כעמאר פסאריך

פירוש ע"מ

נדר אונ צו דיר ווערט בְּצַדִּיק און נְדָר וּם אַיִקָּעַר  
 און כַּנְדָּר אין אַיִן עַת צִדִּיק רַעַן דו העלִפְסַם איהם  
 דרום בְּצַדִּיק עַר זײַן נְדָר : (ג) שומע תפלה דו העקִרְסַם  
 צו די תפלות דרום עֲדִיךָ כָּל בֶּשֶׂר יִבְאוּ קִשְׁעֵן צו דיר  
 אַלֶּע קַעֲנָמְשִׁין צו בְּעִמְשֵׁן פֶּר דִּיר : (ד) דברי עונות נבדו  
 פִּי דִי הִירִי פֶּרן אַנְגֶּעֶקֶע וַיִּגְדֵּי הַאָּרֶץ זֶיך גִּישָׁמְאִיקָם  
 פֶּרן אַיִן אונ סִיר קִאָנִין זַיִיא גִיט קַחֲדֵר זײַן אַיִן צִיגִי

וייעם פר דיר וייעל זיי וענין זיי ייער פיר דרום קעמין  
 סיר דיר פֶּרְךָ כָּל־בֶּשֶׂר יִשְׁעֵנוּ אַתָּה תִּכְפְּרֵם דָּם אַנְגֶּעֶרִי  
 זִיגֵד נאַלְקָסַפֶּר גַּעֲבִין : (ח) אֲשֶׁר־יִבְחָר יִתְקַבֵּל וּואַל  
 רַעַם דַּאָנִיקֶען וּם דו גאַט מַרְסַם אִים אַום דֶּר וויילין  
 אונ מַאָבְקַם אִים גִּיקֶהֶנֶען עַר זַאל רִיעֵן און זײַן  
 הויף נִשְׁבְּעָה בְּמִוֵב בֵּיתְךָ סִיר וועלן זיך אָהֶן וַעֲמִין מִיט  
 רַעַם נִתְּמֵם וְאִם אִין זײַן דִּוִּין אִין אונ מִיט רַעַם  
 הייליקים

**אלהי ישענו מבטח בל קצוי ארץ וים**  
**רחקים: מכין הרים בכחו נאזר**  
**בגבורה: משבית שאון ימים שאון**  
**גליהם והמון לאמים: ויראו ישרי**  
**קצות מאותתך מוצאי בקר וערב**

צלהו ואלה פורקנא  
 סברא דכל קפי ארעא  
 ונגות יפא דרחיקין סן  
 יבשתא: וראתקן סונוגא  
 ליעלי סורגא סבול  
 גבורהיה סורו קבור  
 בגבורהיה: ה סמאך  
 קנול וספא ורגוש  
 גליהון ורקפת אוסא:  
 ורחילו ותיב ספין  
 סאתתך ספקגי צפר

ת"א ספין הרים תשבת ל' ס' תנעני יב:

רש"י

תנענו לעשות נוראית בעשודי כוכבי ומולות: סבטח:  
 אחת ומטע לכל יוסבי קנולת ארץ מקלה הארץ ועד קנולת:  
 וים רחוקים. אפי' לרחוקים טעם אחת מנעם סבכל  
 מקום ממלכת: (ז) סבין הרים בכחו. שמלמיה ההרים  
 טעם קאים בכחו ומזמין ומכין בהן מנוולת ומכין מסר  
 כדכתיב (לקמן קצ"ו) המכין לארץ מער הנמליה הרים  
 חלוי: נאזר בגבורה. לפי טעם להוכיח נכורח טעמים  
 אחר נאזר בגבורה: (ח) משבית. מספיל וכן וחס  
 בלחור ושבחנה (משלי כ"ט) בשול גליו אחת תשבח' (לקמן  
 ט"ס): (ט) מוצאי בקר וערב תרנין. לך אח הנכריות

רד"ק

בנפלאות שהעשה עבנו אתה אלתי ישענו. וקרא הפעולות  
 שהן בפלא והיוצאים מפסג נוראות בעבור כי ח' נורא על בני  
 אדם: מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים. ואחת מבטח כל  
 ישראל הפזרים בקצוי ארץ וקצוי הים רחוקים בירושלם כך  
 בשמו שהקבצם לירושלם. וקצוי שומר עיניו במקום שנים  
 כאלו אמר קצוי הארץ וקצוי הים הם אינו הים: (י) סבין הרים  
 בכחו. והם יוצרו הגוים איך יתכן שיצאו ישראל מכלית שחם  
 עם דן וישל פזרו ומסודר מי יוציאם מתיכס. וכבר נשקעו  
 גולת וכן כל כך ארץ. לכן אמר נתת סבין הרים מי שששעו  
 ועבורות והנפלאות האלה יוכל להוציאם. וזכר החרים כי  
 החרים הנכבדים מנפלאות האל תי' לשיך ספך איתם אל אל  
 שאמר כדברי אל שבהם נראה כחו: נאזר בגבורה. כי אינו  
 קנולת נכריות מאחר לעת הצורך אלא מראה נכריות בכל עת  
 שירצה כי תגבורת אורו: (ט) שאון ימים. הוא לשון גלי הים  
 והוא משבית אותם כלומר משקים אותם: והמון לאמים. וכמו  
 ל'ו והסוף הוא י'ו החריותה כלומר כמות קו: (ט) ויראו. וי'ו ויראו  
 כלל יום עד שיש לבני אדם לירא מפניו כי אינם סבכלי מנהיג  
 יחיד וככבים גלילה ושמש גוים ובהם תרנין תשמש לב בני האדם. או פירוש תרנין  
 במוצאי פוקר וערב כי הם סבכלי מנהיגים ובהם תרנין קצות הארץ  
 וכן נסמרו ולפי דעתי כי חשני הפסוקים האלה על ישראל ירבר  
 אבר משבית שאון ימים אמר מי ששששית שאון ימים לפני

מנחת שי

פס"ד: (י) נאזר. ה'סלף כע"ל לכונו כע"ס כיום הימים וכן  
 נעללנו דף ס"ב: (ט) מולאי בקר. כפי סבית:

שהוא בשמים שאון ימים כן הוא ישקים חסן לאותים: וסמאך  
 ל'ו והסוף הוא י'ו החריותה כלומר כמות קו: (ט) ויראו. וי'ו ויראו  
 כלל יום עד שיש לבני אדם לירא מפניו כי אינם סבכלי מנהיג  
 יחיד וככבים גלילה ושמש גוים ובהם תרנין תשמש לב בני האדם. או פירוש תרנין  
 במוצאי פוקר וערב כי הם סבכלי מנהיגים ובהם תרנין קצות הארץ  
 וכן נסמרו ולפי דעתי כי חשני הפסוקים האלה על ישראל ירבר  
 אבר משבית שאון ימים אמר מי ששששית שאון ימים לפני

אבן עזרא

להושיענו וטעם נלדק כאלו כתוב נלדק או נלדק עשעשו  
 תשוכה וכפרת פשעיו. אחר ר' משה מנעם כל קצוי ארץ  
 כל אשתי כמו וכל הארץ בלא מלרמה והאשתי רחוקים והטעם  
 כי חשיב טעם נלדק הארץ וימים וזמן יכולת בלדס להשיעם  
 ולפי דעתי בעבור היות קנולת כל גוף חיים גושות כמו כורא קנולת הארץ וטעם וים רחוקים בעבור היות חלי כדס הארץ  
 ימים ואחר רחוקים בעבור היותם: (י) סבין. בעבור שהזכיר הים ובלילה החרים בעבור כדס כמו  
 עמודים וטעם נאזר בגבורה שרלחתה נכרות טעם בהרים הגבוה שגרא על כן נקראו הררי אל ולפי דעתי שהזכיר  
 שהוא מבטח הדבר שאינו נראה וגבורתו נראית בנוטות הגדולות: (ח) משבית. כמו תשכח משקים כדכר אחת  
 מושל בגלות הים בעבור שהזכיר וים רחוקים וטעם והמון לאומים הנמשלים למים כמו חת מי הנחר הגלומים והנה  
 הסם יושע' מהנכרות מהלך: (ט) ויראו וישובי קצות. כנגד בית המקדש: מאורותיך. והם נכורות האשר סמו

מצודת דוד

היושבים בקלות הארץ ועל ימיים סכחוקים כי כנס יבטח סך:  
 (ז) סבין. הוא ספך עשר רב לרבות סבילם נכר כמו כי סוף סלוב  
 ומגיד נכבדים: (ח) משבית. משקים ומסלל סבית סים גליו  
 ע"י חיות הכדוק והשפעים יסחזו ספך יסטי קלום סלוב:  
 סיוא. כהנלות סולולס להלך כעבור וככבר סילולס סיוא סעורל לב ככרלם לכן ק' ככבר וכלו סלס יסנו סלס ספך סם:  
 פירוש ע"ס

הייליקיים פון ביין הי'ל דאם ביין שקינה רועט  
 דארטן: (ו) ניראות בערך פנענן מיט ביין נרעקטיקיים  
 זאקטמו אויגן ענטפערין צו טאן אארקטיגע נאכין  
 דס קעמין סיר דיר אליי יעניג דו אארקטיגע העלקער  
 כקטס ללפני ארץ דין ביקט ארץ פו זאקערונג צו אלע  
 די ווס יצען פון ארץ די וועלט פו אינא ארעוין עק  
 אונ אפילו צו די ווס וואגן וויים אוף רעם ים ביקטו  
 איין פאר זאקערונג דען אין אלע ערשער אינ ביין  
 סקסילה: (ז) פנען הרים בכחו דו ביקט דר ווס גרייט  
 אן די קערנ מיט זיין כח דהיינו דיא הארקע קערנ  
 מאקטסו שראצין מיט זיין כח אונ גרייטסט אן

אוף ויי שפייצו צו די פאשעפניש אונ דס אין אונר  
 גנבורה ווייל דא ביקטם און גינורם מיט שארקייים  
 אונ מאקטס רועענין דרום סמאךין ד' קערנ וואקסן  
 שפייצן: (ח) משבית שאון ימים וכו' דוא ביקט דר וואם  
 סאקט גינערדין דאם גרומונג פון די ימים אינ דאם  
 גרומונג פון זאקע אונרין אונ דס גרומונג פון די  
 הייךען: (ט) ויראו ישיב קצות אונ וי'א האבין סורא  
 די ווס יצין אוף אלע עקין פון דר וועלט פון וועגן  
 דייגע צייבין סוץא כוסר ונכר מרנין אונ די ווס גיינען  
 ארום פריא אונ אוף דר נאקט דס אינ די זון אונ דר  
 לבנה אינ די ששערין ד' סמאךין זינגין צו דיר נאם  
 דיא

(ח) משבית. משקים ומספיל כמו בשול גליו אחת תשכח (לקמן  
 ט"ס): שאון. העיים:

זכמו כן משבית המיית לאומים העיים כללית: (ט) מאורותיך. (ט) סמאך  
 סיוא. כהנלות סולולס להלך כעבור וככבר סילולס סיוא סעורל לב ככרלם לכן ק' ככבר וכלו סלס יסנו סלס ספך סם:  
 פירוש ע"ס



**יִרְעֵפוּ דַּשֵּׁן: יִרְעֵפוּ נְאוֹת מְדָבָר וְגִיל גְבָעוֹת תַּחְנָנָה: יִדְבְּשׁוּ כְרִים! הֲצֵאוּ וְעַמְקִים יַעֲמִפוּ-בָּר יִתְרוּעֵנוּ אַף-יִשִּׁירוּ: מו" לִמְנַצֵּחַ שִׁיר מְזֻמָּר הָרִיעוּ לְאֱלֹהִים כְּלֵי-הָאָרֶץ: זִמְרוּ כְבוֹד-שִׁמּוֹ שִׁמּוֹ כְבוֹד הַתְּהִלָּה: זִמְרוּ לְאֱלֹהִים מֵהַנּוֹרָא מַעֲשֵׂיךְ**

שְׁנַת טוֹב בְּרִכְתְּךָ וּבְכֹשֶׁי אֹרְתְךָ יִכְסְמוּ דִינְךָ. יִי יִכְסְמוּ הַיּוֹשְׁבֹת בְּכִבְרָא וְדִינָא נְלִמְתָא הַמְקַבֵּל דְּהוּן: יִי יַעֲלֹן דְּכִבְרָא עֲלֵי עֵנָא וּמִי שְׂרִיָא יִתְחַפְּזוּ עֲבוּרָא וְיִתְבַּבְּו בְּרַב יִשְׁבָּחוּן: א' לְשִׁבְחָא שְׂרָא הַיּוֹשְׁבֹתָא יִבְיבוּ קָדְשׁ יִי בְּלִיתֵי אַרְעָא: ב' שִׁבְחֵהוּ וְיִקְרֵי שְׂמִיהֵ שִׁיר: א' קְרֵי הַיּוֹשְׁבֹתָתִיהּ: ג' אֲמַרו קָדְשׁ אֱלֹהֵא מַה

רש"י

רד"ק

ככל טוב את הטנה שאתה חפץ להטיב: ומעגליך. הם השמים שהם אצל גלגלך: ירעפון. יטפון. דשן. טמן: (וג) ירעפון. השמים כנאות המדבר: (יד) לבשו כרים הצאן. יתלבשון הסרון והטרנס מן האלן הכלים לרעות הדשא אשר האמית המטר: ועמקים יעמפו בר. על ידי המטר יהיו מעמקים העמקים כתבוא וזו יתרועו הכריות תרועת שמהה וישירו מרוב הכרעה:

**סו (ב) זימרו כבוד שבו.** וזמרו כבוד שמו. יי נמי ספרו כבוד שמו זמור ושיר: (ג) מה גורא. כל אחד

יתרועץ אף ישירו. שבולי הבר יתרועעו אף ישירו כי השלבים ישירו או הוא דרך משל ויש מפרשים יתרועעו אף ישירו כל בני האדם עם הבהמות החיות: (ה) למנצח. זה המזמור נאמר על קבוץ גלויות ישראל אשר יתרועעו לאלהים כל הארץ שיראי הנש'אות ששעה עם ישראל: (ו) אסרו לאלהים מה גורא מעשיך. שהוצאת נוי הלוחש מנוים רבים וצוטרים והאת

אבן עזרא

עפרת אותה ככל דבר טוב: ומעגליך רעפון דשן. העננים הם מעגלי השם יתעלה העננים יולו מפר שיהיה בהם הרשן והשומן: (יג) ירעפו. כמו שירעפו ביישוב כן רעפו על נאות מדבר כעבור החיות שמוצאו מאל וטשקת: וגיל גבעות תחנננה. על דרך משל כשיכלאו פני הגבעות תנובה כאלו תחננה. גיל החת אשר חנרו שקום בהעצר המטר: (יד) לבשו כרים. פי' רעפו וישיר וזכר המישרים והתקנים כי כבר זכר הנגידות ואמר כי הכרים הם כילאים צאן כאלו מלובשים בצאן כלומר שירעפון על פני המישר והם כמכים את עץ הארץ וזה מרוב התבואות ישלחו הצאן כשרות לרעות: והעמקים יעמפו בר. והעמקים כמו כי יהיו מלובשים ומעופפין ומכוסים כרוב התבואה. וזכר העמקים אע"פ שזכר גבעות ואם הנגידות שבינים כל שכן העמקים והרים למר שלא יוקם רוב המטר: המלאים בגושב בהן הריחו שרעו קול כלילו יתרועעו אף בני האדם עם הבהמות החיות: (ה) למנצח. זה המזמור נאמר על קבוץ גלויות ישראל אשר יתרועעו לאלהים כל הארץ שיראי הנש'אות ששעה עם ישראל: (ו) אסרו לאלהים מה גורא מעשיך. שהוצאת נוי הלוחש מנוים רבים וצוטרים והאת

בתוך הבנות וטעם ומתגלך דרך משל והמעגל הם המקומות העשויות להתברך בהנחת: (וג) ירעפון. הנה מתגלך ביישוב ונאות מדבר כמו טה רועים והגבעות תחננה גיל בהרחות הדשא והעשב: (יד) לבשו, כמו עם הלכ כרים שיכירי רבים וקדמוניו ז"ל פירשהו לצון נקיה והכנון כבתי כי כרים כמו כר רחוק והעמקים ירעפו. מנגרת המתעסק כמו ילכו ויתרועעו מנגרת תרועה כדרך

מצודת ציון

כמו יתרוק בעצר לקמי (זכריה ל"ג): דשן. טמן: (וג) נאות. טמן מזור: (יד) כרים. כעשים: ירעפו. מל' טמיס ולכיסה: בר. טכוסה כמו לצבור כר מעגלים (כעלמס מ"ג): יתרועעו. מלבון מרועע:

כעבור המרעה הטוב: ירעפו בר. יסו ממונים צמחיה כעל כו (ה) הריעו. למת נוה המלך סמחה ליינו כל כעמים פחפה חלק לקבל מ' ל' טלמס: (כ) כבוד שמו. כפי הכבוד הלאוי לשמו: שימרו. הללוכו כעבוד הלאוי לו וכלל הכרז צ"ש: (ג) אסרו לאלהים. למנו על כלבים: מה גורא. עם פאל טכס"א

**פירוש ע"מ**  
רעפון דשן אונ בייגע שפעגין דס יעגן די היפעל ווס **העננים** מ' עמקים און זיי די מוען מריפין פעמקייט: (יג) רעפו נאות מדבר די היפעלען מריפין רעגין אין די וואונג פון דר כדבר וגיל גבעות. תחננה אונ איין פריד מוען די הייה אן גורטין זיה דורה רעם רעגן (בלומר זיי פרייען זיה פון וועגין וואס פיל תבואה וואקסט און זיי): (יד) לבשו כרים הצאן זיי ווערין אן גיקלייד אונ בעדעקט די פלאץ מיט די שאף וואס קעמען ארדן צו פאסן זיה אונ צו עסן דס גראווס דר רעגן האט דארטן גימאכט שפראצין ועמקים

ההרים והגבעות יטפון לפניהם רנה: **סו (ה) למנצח.** הריעו לאלהים. לא הזכיר שם המהצר וכעבור היומו לצון רבים ולא ימלא כפה כרוב המזמורים שסם לדוד על כן יתכן שנסה על המזמור לזה המפורסם: (ג) זכרו. טעם שימו כי תהלתו כבוד הוא לכם והעטם כהלתו תכבודו: (ג) אמרו. מה גורא. כל אחד ממעשיך כמו בנות לעדה עלי טור ועטם יכשו

מצודת דוד

מטור את הטנה שהספתה בכ טובכי יי חסיה ממוסתה בתחלפ וסירות: ומעגליך. הפתע זולו נשמי זכרה: (וג) נאות מדבר. הנקומות שיכסות זולו נס המה דשן להמית סוכס סוכס וזל וגיל וגו'. הנכנסות סחיות זולו נגל. ל"ל רב תפוחה זל בן: (יד) לבשו כרים הצאן. כעכשם כעללן ילכו בכר שטמן פון מקום פניו: יתרועעו. כל הכריות ירעו חכונת שמהה: (ג) אסרו לאלהים. למנו על כלבים: מה גורא. עם פאל טכס"א

ירעפו בר אונ די מאלין ווערין גיוויקילט אונ בעקמט מיט קארין און פיל קארין וואקסט דורה רעם רעגן אונ דרום יתרועע אף ישרי שאפען דיא כרים איין שאלונג פון שמחה אונ זינגען פון וועגען דער גרויסער ברכה:

**סו (א) למנצח שיר מזמור דער מזמור איין גימאכט צום יי אונ ער איין איין גיאנג פון דוב אונ דוד המ אים גמאכט אונ און המ ער גיאנג הריעו לאלהים כל הארץ שאלמט צו גאמ ארעב די וואס ירעו און דר ערד: (ב) זמרו כבוד שבו וירעם רעם כבוד פון זיין נאמן**



בְּרַב עֲזוֹךְ יִכַחְשׁוּ לָךְ אֵיבֵיךָ: ד פֶּלֶא  
 הָאָרֶץ יִשְׁתַּחֲוֶה לָּךְ וַיִּזְמְרוּ לָךְ יִזְמְרוּ  
 שְׁמֵךְ סֵלָה: ה לָכוּ וּרְאוּ מַפְעֵלוֹת  
 אֱלֹהִים נֹרָא עֲלֵיהֶּ עַל־בְּנֵי אָדָם:  
 ו הַפֶּךְ יֵם לִיבִשָׁה בְּנֶהֱר יַעֲבְרוּ בְּרִגְלֵ  
 שֵׁם נִשְׁמַחְה־בּוּ: ו מִשַׁל בְּגִבּוֹרֹתָו  
 עוֹלָם עֵינָיו בְּגוֹיִם תִּצְפִּינָה הַסּוֹרְרִים ו

דחילין הגנו שדךך  
 בפיגעי עושקה יבדבון  
 לה בעלי דבקה: ד פל  
 יחבי ארעא ימגדון  
 גרדקה וישבחון לה  
 ישבחון שדךך לעלמין:  
 ה איילו וחסון עובדי  
 אלהא דחיל טרי  
 הפקופין על בני נשא:  
 יהפה ימא דסוף  
 ליבשמה בנהר יורדנא  
 עברו בני ישראל  
 בגרניהון אובלי ותהון  
 למורקורשיה חסון גחרי  
 קמיריה: ו דלשלימ בכח גבורתיה על עלמא עיניו

בכח גבורתיה על עלמא עיניו בעסמא ספקליון ספקדבין לא יתרגון

רד"ק

עצם חסם עד שברוך עוד יכחשו לך אויביך ויאברו לא תרגנו  
 נגדך: (ד) כל כח שבה ב כי אז אחפך אל עינים שפח  
 בחרה לקרוא כולם בשם ה' (ה) לכו וראו זה יאמרו אחד  
 אל אחד: טרא עיליה. נורא משישו על בני אדם. לעשות  
 בהם כרצונו עז ישראלותו: (ו) הפך. חתו במשישו תבוראים  
 שחפך יזעשע כישורתיא כמו מגלות צורים: בנחרי יעברו  
 כרגל. יורדן. שם. גם כן נשפחה בו בתוציאו אותנו מגלות:  
 (ז) מושל בגבורתו. שיראת בתוציאי ישראל יכשול לעולם על  
 כל העמים כלומר שיכירו כולם כחשלתו ומלכותו כמו שנאמר  
 כל העצמה בננום עיניו לראות מעשיהם ולגמלם כפי מעשיהם כי

מנחת שי

סו (ג) יכחשו לך. סיו"ד גנוים בס"ם וכן במילותי' לב"ג:  
 (ד) לכו וראו מפעלות אלהים. כ"ר פ"ח סימן כ"ב כפי  
 לכו חנו מפעלות ה' וגו' וכן בעל יפה חולק נדבס דס"ם י"ו כלן  
 זל"ל לכו וראו מפעלות אלהים והוא סכסוף: במזמור ס"ו דפיסב  
 דקדח נורא עיליה על בני אדם פ"ג. גם במדרש יצמדו ס' יעשב  
 מייתי מפעלות אלהים נורא עיליה אן לךין לבניס סם לכו וראו  
 מעקס לכו חנו ומיין כ"ם כמזמור פ"ו: (ו) ים ליבשה. כמנ"ח  
 צנפ"א: כמנחה זו. כס"ם כדפך חין פתי' המלות וכלל טעם כתיב'  
 והכ"ם דגושה גזין דמיק: (ז) הסוררים אל ירישו. ידעונו קרי:

מנחת שי

סו (ז) מושל. אין עולם ככל זמן ככל המקרה רמן זמן ונלח  
 וממלתו גנוים שהוא רואם כי אין ככול להיות ב"ח בגבורתו

מצודת ציון

סו (ה) עיליה. מלשון מצנניס ומסולות: (ו) תצנינה. פל' טסיס  
 נורא עיליה. משישו מרמיס כעבור בני אדם וסס ישאל:  
 כפי' יסושט עכרו עילין כרגלם: בו. כפי' יסושט סכלס ממנו:  
 (ז) מושל. טחס סנס מושל בגבורתו פל' כל סולס ועיניו טסיס גנוים להשיב לסס נמול: הסוררים. ספסיס מדקך סטוב לס' יסיס

פירוש ע"ס

ישראל לכו וראו מפעלות אלהים גיימ אונ עקדמ גאמס  
 וערך נורא עיליה ער איי פארקמיג אופ רי מעגמשיין  
 פון ועגיין ונאם ער ווייסט אלע וערך אונ מעשיס  
 פון זיי דרום האבין זיי פר אים מורא ער זאל אין  
 זיי גימ גיפיען איין זינד: (ו) הפך ים ליבשה ער הים  
 פרקערט דעם ים סוף: זיי איין גבשה גגור ועברו בגרגל  
 אונ אין דעם סויה פון דעם ירדן וענען די ישראל  
 איבער גיפארען מיט סויעקענע פים שם נשפחה בו  
 דארקען האבען סיר ויה גיפריים אין גאמס הילף:  
 (ז) מושל בגבורתו עלם גאמ גיוועלמיגט מיט זיין  
 שטארקייט אייביג עיניו בגימ תצנינה אונ זיינע אוגין  
 קוקין אין די פאלקער דרום הסוררים אל ירשו למי סקלה

רש"י

ממעטיך: ברוב עוזך. כשתי מראה לעולם עוזך על ידי  
 דבר או חזק או רעב או צריקס אויביך השעשים מרוב  
 סחד מודים על כחם ועבירות סבידים (ע"כ החו'):  
 (ה) נורא עיליה. ירחיו על בני אדם פון ומאל להס פסע  
 כי כל מעשיהם גלוים לך: (ו) הפך ים ליבשה. ים סוף:  
 שם נשמחה בו. מלאתי. סס היה דבר שהיט סמח בו.

אבן עזרא

שיעורו כי סקר וכחם הוא בידם: (ד) כל. הכיר אויביך  
 הרקובים ואמר כל הארץ ואין הפרש בין זמור לך או זימורו  
 לך והעשם כסול: (ה) לכו. יאמר זה לזה לכו בואו כמו  
 לכו נא ונכחה והטעם לכו אלינו: נורא. דבק עם עיליה  
 מורא המעשה והאומר כי ההיא נוסף והוא כמו עליון תועה  
 הוא כי ההיא סימן לטון נקבה כי לא ימלא בשמות ההיא"  
 יספך רק חס היחה המלה מלטייל וסורק וסורק כמו לרק  
 ולדקה: (ו) הפך. יספר מעשה ההם הקדמונים וטעם  
 בכשר או הירדן עשכרו ישראל בשמחה והארץ עומד:  
 והטעם שהסם מישל לעולם כמו מושל נלח ברוב גבורתו

מצודת דוד

ובסלמיס מעטיך: ברוב כעסור רוב חוקך יכחשו לך אויביך לאמר  
 שהסם לו יכין: (ד) יסברו שחך סלה. לעולם יומלו למשך ונלח  
 יסוכו לטריס: (ה) לכו. הו ימפרו סכהל ס' לה סכו וכלו וגו':  
 (ו) הפך ים. כפס יאלו טמולמיס: בנחר יעברו ברגל. כתיי יסושט  
 (ז) מושל. טחס סנס מושל בגבורתו פל' כל סולס ועיניו טסיס גנוים להשיב לסס נמול: הסוררים. ספסיס מדקך סטוב לס' יסיס

גאמקען מיט גיזאנג שיטו כבוד תהלתו מוטם מיט פבור  
 זיין לוב פלוקר לוקמ איהם גימ צוא פיל: (ג) אפרו  
 לאלהים מה נורא משידך זאמט צוא גאמ וויא זייער  
 פארקמיג איז אימליקער מעשה פון דייענע מעשים  
 פוב טוף וגו' פון ועגיין ווס דיין פיל שטארקייט ווס  
 דו ווייזט אויף דער ועעלט דורך דךר אונ קרב אונ  
 קעב אונ בליצין דורך דעם האבין דייענע פייגט די  
 קשעים מורא פר ריר אונ זעגן מודה פר ריר אופ  
 זייער ליגיגט אונ עבירות ונאם זיי האבין גימאן:  
 (ד) כל הארץ ישתחו לך אלע זייער פון דר עקד בגקין  
 דך צו ריר גאמ אונ לובין צו דיר יפרו שדך סלה זיי  
 לובין דיין גאמקען אייביג: (ה) זאמט דור צוא דיא

אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁמִיעוּ קוֹל תְּהִלָּתוֹ: הַשֵּׁם  
 נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לַמוֹט רַגְלֵנוּ:  
 כִּי־בָתְנַתְנוּ אֱלֹהִים צָרְפָתָנוּ בַּצָּרָה--  
 כַּסֶּף: י' הִבֵּאתָנוּ בַּמַּצּוּדָה שְׂמַתָּ  
 מוֹעֵקָה בַּמַּתְנִינוּ: י' הִרְכַּבְתָּ אֲנוֹשׁ  
 לְרַאשֵׁנוּ בְּאֵנוּ בְּאֵשׁ וּבַמִּים וְהוֹצִיאָנוּ

לְהוֹן לְעֵלְמִין: הַ בְּרִיט  
 עֲמִינָא אֱלֹהִים וְאֲשַׁמְעוּ  
 קוֹל תְּהִלָּתְהוֹן: הַ מְדַמְנִ  
 בַּשְּׁמָנָא בְּחַיִּים רַעֲלָמָא  
 דְאָתִי וְלֹא מְסַר  
 לְאוֹר עֵזְרָא רַגְלֵנָא:  
 י' אֲרוֹם בְּחִתְנָא אֱלֹהָא  
 אֲתַחְבְּרָנָא הִיךְ קַנְזָא  
 דְסַפְדָּה קִימָא:  
 י' אֲעֲלִתְנָא בַּמַּצּוּדָה  
 שׁוֹיִתָּא שׁוֹיִרְתָּא  
 בְּחַרְצָנָא: י' אֲמַחְבְּרָנָא  
 אֲרַבְרָתָא מְרִי מוֹדִיקָא  
 עַל רִישְׁנָא דְרָמָא וְתָנָא  
 בְּדִי כְנוּךָ א וְכַמְוִי

ת"א סכסכס . נכוסס יז פניס' פס : ידכוס קרי פתח באתנח . לרזיה

רד"ק

עד אנוש וכן הוא מאריך אף ואחרם שהיו סודרים ישפילם ולא יורשו לחם: (ז) ברכו עמים . ואז יאמר ישראל לעמים ברכו אלהינו שאתם רואים את הבהמות שועשע עמנו כי לא כלנו בארץ ונלות: (ח) השם נפשי בחיים . שתשארני בחיים בנלות: ולא נתן לכם רגלני . זה יאמר הנשארני לישראל אשר הצדקה כבר כנאמר וחבאתי את השלישית באש וזרפתיו בצדקה את הכסף: (י) הבאתני . כמו הנחתם במצודה שאין לי דרך לחסלם: נזקקה . רעה שחיתתה מצודה בסחגני שלא היה לנו כח לכבוד מסנה . ומועקה שם תאמר סוטי התיזן וכן בזה המשקל כלא היא הנקבה סוטה סוהק: (יג) תרכבת אנוש . אנושן מזה הנלות לא היתה כמשלתם עלינו אלא כמשלהך לבד עתה הרבת והשלת אבות תעני לראשינו ולמים כי האש שרף ובכלה חמים שופים ואנוש באנו בזה ויה שהיינו ריים ודשנים בת . ונקפצה כמ"ד לרדה מורה על הידיעה . והיא ארץ ישראל שהיא ארץ ברכה וארץ חיות:

לומר שראה הים את הקב"ה: (ו) אל ירגמו . אל תסי ידס רמה: (ח) ברכו עמים אלהינו . על נפלותינו שהוא שם בחיים נפשנו בגלל ואינכם יכולין להשמד אותנו: (י) בהרגנו . בזה בגולה: צרפתנו . להסיר הכספים ממנו ששגיב בתשובה לפניך כמו שזרשם הכסף להסיר הכספי' ממנו: (יא) הבאתנו במצודה . נמקוס לך כש נמאסר: מועקה . ל' מסגר וכל המעיק והמליק כמוהו: (יג) תרכבת אנוש לראשינו . מלכי כל אומה עו"ל:

עזרא

כמו משל בנו כי אין לו טעם . הנה הזכיר כי ממשלתו בים וביבשה על כל לא ירמוהו הסורים המורדים בו: (ח) ברכו . הסעם המעשה כמו היבוסים שהיו תחת ידי ישראל כי יאמר ישראל עמו למרחיך בנית בעמתיך . והוא כנען: (י) כי . כלכבס גם זה דרך ממשל כי הכל לפניו גלוי מרס כרחתו לבד כמו עקת רשע לרה וככה תרגום ומועקה שם לא הוא פעול ותחסר מלה החולף המעסם שהוא דבר מלך מתניהם: (יג) תרכבת . מצודה ציון

לכס עמים אלהינו . כש"ס יש ספוק בין עמים ללהים וכן כזה המעשה כשכתיב כס' י"ז וס' ס"ו וכן מנהג כמספיקתו הספר סליהם: (כ) בלתי אשם . כשקלמט מדייקים אין מעק בין שם' הפלות:

לכס עמים אלהינו . כש"ס יש ספוק בין עמים ללהים וכן כזה המעשה כשכתיב כס' י"ז וס' ס"ו וכן מנהג כמספיקתו הספר סליהם: (כ) בלתי אשם . כשקלמט מדייקים אין מעק בין שם' הפלות:

לכס עמים אלהינו . כש"ס יש ספוק בין עמים ללהים וכן כזה המעשה כשכתיב כס' י"ז וס' ס"ו וכן מנהג כמספיקתו הספר סליהם: (כ) בלתי אשם . כשקלמט מדייקים אין מעק בין שם' הפלות:

די נאם קערין אפ פון רעם גוטין וועגן ל'אז גיט דר  
 הויבט ווערין צו זיי זייער מאכט אייביג: (ח) ברכו  
 עמים אלהינו לובט אירר פערקער אונזער נאם איג  
 מאכט קערין דאס קול פון זיין לויבונג אויף זייגע  
 וואונדער: (ט) דהיינו השם נפשי בחיים וס' ער שרמ  
 אונזער לייב אין לעביון ולא נתן למים רגלני אונ ער המ  
 גיט איקער זיגנטמקערט צו אום גליקישין אונזערי  
 פים אונ דס איז איין גרוקער וואונדער: (י) כי בתנתינו  
 גליהים דען דו נאם האקט אונזי נישרוכט אין צרות  
 אונ האקט אונזי גליקישערט און זוי מען זייקערט  
 זילקער צו אפ טאן דס פאלק' דער פון און האקטו

אונז גליקישערט דהיינו דוא האקט גליקישט סכורים  
 אוף אונז קדי מיר זאלין תשננה טאן אונ אונזער  
 בייזי זאל ווערין אפ גיטאן פון אונז: (יא) התנתינו  
 במצודה דו האקט אונזי גיבראכט אין איין פעקטונג  
 דהיינו אין איין גיפענקיגיש שטת מועקה בתנתינו דו  
 האקט גיטאן איין ענגשאפט ארום אונזערי לענדין  
 דהיינו איין שלאם: (יב) תרכבת אנוש לראשנו דוא  
 האקט גימאכט רייטין איין סע'אש אויף אונזער  
 קאפ דס איז גינעוין פרעה באנו באש ובמים מיר וענין  
 גיקוקען אין פייגער אונ אין וואקער ותוציאנו לחיית  
 אונ האקט אונז צום סוף אום גינעוין צו זאקקייט

וַאֲפָקֶנָה לְרוֹחָא יי אַעוֹל לְבִיתָךְ בְּעוֹלוֹת אֲשֶׁלֶם  
 לָךְ נִדְרֵי יי אֲשֶׁר־פָּצוּ שְׁפָתַי וּדְבַר־פִּי  
 בְּצַר־לִי יי עוֹלוֹת מִיָּחִים אֶעֱלֶה לָּךְ עִם־  
 קָמְרַת אֵילִים אַעֲשֶׂה בְּךָ עִם־עוֹתוֹדִים  
 סֵלָה יי לָכוּ שִׁמְעוּ וְאִסְפְּרָה כָּל־יִרְאֵי  
 אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה לְנַפְשִׁי יי אֵלֹהֵי פִר  
 קְרָאתִי וְרוּחַם תַּחַת לְשׁוֹנֵי יי אֵן אֵן אֵם  
 ת"א אה טיר . תגעה ז' און אס ראיט . קדושין פ' (פסא ס):

רש"י

(יג) אבוא ביתך. בכנותך בית המקדש כגלם לדרינו סגדנו  
 פגול' (טז) מיחים. שמיים ל' מוח: (טז) כל יראי  
 אלהים. הם הגרים שנתירו: (יז) אלוי פי קראתי.  
 כשהיינו בגול' קראנו וספרנו רוממותו כלשוננו: ורוחם.  
 כמו ונתרוחם. מלאחי. כפי קראתי אליו. ורוחם עם מלה  
 רוממות שלו מוכן תחת לשונו להולילה כפה כמו (חוב  
 כ') יכחידל תחת לשונו: (יח) און און און און און און און

ר"ק  
 (יג) אבוא. דבר הלשון יחיד על לשון אנשי הגלות בדרך כלל  
 אפר או יאמר לבא בבדוק' בשלות. לשלם הנדרים שנודדו  
 בגלות כאשר יוצאים האל יהעלה מצורת הגלות: (ד) אשר.  
 בעת שפצרו להם האויב נודרים אם יוצאים תאל יהעלה מצורת  
 הגלות: (טז) מיחים. מן מה כלומר כבשים בעלי מוח ושומן:  
 קפירת אילים. הקפירת חלבי אילים: אעשה. כמו ויחידר לעשות  
 אותו: (טז) לכו. כל אחד יאמר לחבירו ירא אלהים לס  
 שמעו. לכו עיני ורוח אפר כל יראי אלהים שמעו ואספרה את  
 אשר עשה לנפשי: (יז) אלוי. כפי קראתי אליו ורוח חסם  
 תחת לשוני כלומר שרוממתי אותו בלשוני. ורוחם פועל מנוח  
 מפעול לה ונתחת לה כי אהיות ג"כ נאמרות עם הדיך  
 בלשון כינוי הריבוי על הלשון כי המחשבה נסתרת מן הגולה  
 אפר בפי קרא אליו ולבו כמו כן רוחם אותו: (יח) און. כלומר  
 אפילו אם ראיתי און בלבי לעשותו אל"פ שהמחשבה און תיש  
 כנגד האל כאלו הוצאתי לא ישמע אותו כלומר לא

אבן עזרא

הבאים בלש או במים כמו חכה חביו ואלו וטעם לריוה  
 לאור כי בלש ישבוכמיסעסף: (יג) אבוא. דכרי המשורר  
 או ידבר על לשון הפקיד על התלמחה: (יד) אשר פצו.  
 הוא הגדר כמו ואלכי פלתי פי: (טז) עולות מיחים. על  
 מחקל מיחים והשם חסר וככה עולות כבשים שמיים בעלי  
 מוח: אילים. הם הגדולים וסלה כחמת: (טז) לכו  
 כי שט ימים כי הם הראתי: ורוחם. ויורה מרוחם היה חמת  
 כמו ומוחק וסועף: (יח) און. כאשר הייתי קורא כפי אליו  
 מצודת דוד

מנחת שו  
 (יח) לא יחמט לדי. כספרים כ"ו מדויקים יש ספיק בין ישמע  
 לשם זכן הוא כספרת דמהלים דמהלים וכמוס אמרי: (טז).  
 כפי' כ' אכחשי כי ישמע א' (מין קס"ו). הלשון ישמע א'  
 אל חוב כ"ו. און טוח לא ישמע א' אל חוב ל"ה. הסה כ"ו און  
 (ספין פ"ו) ודו טעמה לכונו:

אשר עשה אלהים לנפשי: (יח) אלוי פי. יחסר ב"ח כמו  
 אשר עשה אלהים לנפשי רמז ללבו ויש חמתו כי הטעם כפול ורוחם  
 היה און בלבי לא היה חסם שומע מה שאני קורא והואו שלא  
 מצודת ציון

לשמיים: (יד) פצו. סתמו: (טז) מיחים. שמיים בעלי מוח:  
 (טז) לכו שמעו. אמר דוד אל יבא לנכסם מלאכתי כי שמעו וגו'  
 (יז) אלוי פי קראתי. בעת הייתי בלהם: ורוחם. וכמוסם ס'  
 כשלוני בלבי שון. כ"ל אס חסתי לעשות פון מה פ"ו: לא  
 און מלך עמשה רעם לעמשה ולא דמה אס פסלתי כפוכר  
 ע"מ

(יג) אבוא. ולה אה לביך בעולות וגו' (יד) אשר פצו וגו'.  
 נגדור לה: (טז) קפורת אילים. הקפורה אישורי אילים סלה.  
 שגולם מגלי הספק כי הבית הסקודס הסתרון לא יחבר עוד:  
 הם אה עשה לנפשי ויחם חלמיט שגם לכס ישסה כוחם: (יז)  
 סהה חמת לכו: ר"ל ספתי ומועט האל: (יח) און וגו'. אף  
 ישמע ה'. כ"ל עשה עולמו כלטו לה ישמע ולא ידע מעשתי כי  
 פירוש ע"מ

און כיר ועגן נים פר לעגם גיווארין: (יג) און ועון  
 דוא נאמ וועקט בווען רעם ביה המקדש אבוא ביתך  
 בגלות ועל איה ישראל קומען אין ביין הויו מיט  
 עולות אשם לך נדרי אונ ועל בצאלין צו דיר מייגע  
 נדרים: (יד) אשר פצו שפתי נוס מייגע לעפצין האבין  
 געעפינט צו סגדר זיין צו דיר ודבר פי בצר לי און מיין  
 מור האם גרעט ווען עס איז מיר גיווען ענג:  
 (טז) עולות מיחים אעלה לך וגו' פעמט עולות ועל איה  
 ישראל אוף ברענגן פר דיר נאם מיט רעם דעקפונג  
 פון אימרים פון דיר וויידער אעשה בך עם עמידים סלה  
 איה וועל מאבין מקריב זיין פר דיר רינדער מיט

בעק אייביג: (טז) און און ועלין די ישראל ואגין  
 לעתיד לנו שמש ואספרה גייט און הערם און איה  
 ישראל ועל דר ציילין פר אייה יראי אלהים ויזיל  
 איר נאמט סודא פאר נאם אייה נאם איה איר נאלם  
 הערין און איה ועל אייה דר ציילין אשר קשה לנפשי  
 וום נאם האם גיטאון צו מיין לייב: (יז) אלוי פי קראתי  
 צוא נאם האם ישראל גירופין מיט מיין מור  
 ורוחם תחת לשוני און זיין דור הובונג איז גיווען אונס  
 מיין צונג צו אום ציהען עם מיט מיין מור: (יח) און  
 אס ראיתי בלבי און ועון איה האם איין אום רעקט  
 גינען און גיטראקט אין מיין הארץ האם עם נאם  
 נים

רְאִיתִי בְלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֱלֹהִים  
 יִשְׁמַע אֱלֹהִים הַקָּשִׁיב בְּקוֹל תַּפְלְתִּי  
 כִּבְרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הִסִּיר תַּפְלְתִּי  
 וְחִסְדּוֹ מֵאֵתִי מִזֶּה לְמַנְצָה בְּנִינֹת  
 מִזְמוֹר שִׁיר בְּאֱלֹהִים יִחַנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ  
 יֵאָר פָּנָיו אֶתְנוּ סִלָּה לְדַעַת בְּאֶרֶץ  
 דְּרָכָה בְּכַל־גּוֹיִם יִשׁוּעַתְךָ יִיְיָ  
 עֲמִים אֱלֹהִים יִדְוֶה עֲמִים פִּלְס  
 הַיִּשְׁמָחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי־תִשְׁפֹּט

חֲסִיתִי בְּלִבִּי הַאֲמִיץ  
 דִּי לֹא יִשְׁמַע יי  
 יִשְׁמַע בְּקוֹשְׁמָא שְׁמַע  
 אֱלֹהִים אֲצִי"ת בְּקוֹל  
 צִלְתִּי כִּי בְרִיךְ אֱלֹהִים  
 דְּלֹא אֲעִדִי צִלְתִּי  
 וְטוֹבִיָּה כִּנְיִי אִלְשֶׁחָמָא  
 בְּנִינֹתָא תוֹשְׁבֵיחָמָא  
 וְשִׁירָתָא כִּי אֱלֹהִים יְחֹס  
 עֲלֵנָא וַיְבָרְכֵנָא וַיְהִי  
 זִיו אֲנָפוּי עֲקָנָא לְעַלְמִין  
 גִּי הַדְוֶיָּה בְּאֶרֶץ א  
 אֲוֶרְחָתְךָ בְּכָל עֲמִינָא  
 פִּירְקֵךָ דִּי יוֹדֵן לְדְרָכֵךָ  
 עֲמִינָא אֱלֹהִים יִדְוֵן  
 עֲקָרְךָ עֲמִינָא פוֹרְהוֹן  
 הַיִּחְדוֹן וַיִּדְוֶצוּן אֲוֶיָּא  
 אֲרוֹם מְרִין עֲמִינָא

ת"א נכור אלוהים, שמתנו ה' אלוהים ימנו, עקידה ש' על כל המפורסד וזכר ישרו:

עמים

רש"י

פעל עמנו כמעשהינו ועשה עמנו כלא רוחה ולא שומע און  
 שנלכדנו: (יט) אכן. נלחמנו לך לעדת: (כ) אשר דא  
 הסיר חפלתו. מלפניו וחסדו לא הסיר מחתו:  
 סו (ב) יאר פניו. להרחות פנים שמוקות לתת על וסטר.  
 (ד) לדעת בארץ דרךך. להדיע שמדתך להטיב  
 לעמך וע"י יודוך וישמחו וירננו לאומים: (ה) כי השפוט  
 עם גוה וסגוה השפוטם בכישר ראו ישמחו שאר העמים: ולא יאמס  
 אכן עורא

רד"ק

באמנת האל: (יט) אכן. אבל באמת ששע אלהים והקשוב  
 קול חפלתו: (טו) ברוך. לא הסיר חפלתו. לא דחה אותה אלא  
 בקלה ברצון ולא הסיר חסדו מאתו: (טו) למנצח. גם זה  
 המזמור נאמר על קיבוץ גלות ירושלים: (טז) אלהים. שיתן  
 לנו חן ויברכנו אחר שינאלנו יוסף על היום כשנביתנו כי  
 הכרחה חוטפת טובה: יאר. שיצליחנו בכל מעשנו: (יז) לדעת.  
 אז יודע בארץ דרכי האל יתברך כמו שכתוב כי סלחה הארץ  
 דעה את ה'. כשירדע בכל גוים ישועתך: (ד) יודוך עמים.  
 אז יודוך עמים: (ה) ישמחו. כי תשפוט עמים. העמים שיבאו  
 מנחה שו

סו (ז) יודוך עמים | אלוהים. יש פסוק בין עמים לאלוהים שלא  
 יכל נלכה כלומר שפעמים הם אלוהים וכן חכמו שנמנוזכר  
 ונמלקת ספרים עמיס בשני נגללים ויודוך עמים: (ה) ישמחו.

ידענו מי חכרו: (ב) אלהים יחננו. כמו חנונו אחס כמו אשר חנו ועעס יברכנו שיוסף על אשר יהוננו וע"י יאר פניו  
 שמלחא חן בענינו כחשר נשלח מלחא: (ג) לדעת. אז יהיונוע דרך השס לדרך המעטים ולהשועים: (ד) יודוך. גם יודוך  
 אז עמים: (ה) ישמחו. העעס הנה בעבור הסוכות שחעשה עמנו:

מצודת ציון

עמים

מלתי וחזר למעלה לומר מזה הדעו כאשר שמע אליו כי יבצע אליכם  
 יחלה לנו עמים מלכות ושוחקות: (ג) לדעת. ככדי שיבא נודע בכל הארץ דרךך שחמה עשלים נמול להעלמיים כך: בכל גוים. הוסיפה  
 שחמסה למתן ימים נודע כלל כגוים: (ד) יודוך. אז יודוך כל האומות כדלחמס שחיק מקסה שכר המעלמיים כך: (ה) לאומים.  
 ע"מ פירוש

גים גיהערט פלוקר ער הט זיך גימאכט גלייך ווי  
 ער הערמט גיט און זעהט גיט דאס אום רעכט פון  
 אונזער הארץ און הט אונז גיט גישטראכט דער  
 גי: (יט) גייערמט אכן שמע אלוהים פרוואר גאט האט  
 גיהערמט און האט פרו גומקען אין דעם קול פון מיין  
 תפלה: (כ) און גלויהם וגי גלויהם אין גאט וואס  
 ער הט גיט אף גישאן מיין תפלה פון פרו אים און  
 זיין חסד פון מיר:

סו (א) למנצח בנינות מפור שיר צום לוי וואס ער  
 שטארקט זיך אין גיזאנג איבער אנדערע  
 לווים אין דר מזמור גימאכט ער זאל אים זינגן און  
 דוד התלה הט אים גיזאנג פון וועגין קל ישראל:  
 (ב) און אזו האט ער גיזאנג אלוהים וחסדו ויברכנו גאט

היה חן נלבי: (יט) אכן. כמו אכנווע הדכר: (כ) ברוך.  
 שעורני להחפול ולא הסיר וחסדו היה שחפול אליו:  
 סו (א) למנצח. אלהים יחננו. גם זה המזמור א  
 ידענו מי חכרו: (ב) אלהים יחננו. כמו חנונו אחס כמו אשר חנו ועעס יברכנו שיוסף על אשר יהוננו וע"י יאר פניו  
 שמלחא חן בענינו כחשר נשלח מלחא: (ג) לדעת. אז יהיונוע דרך השס לדרך המעטים ולהשועים: (ד) יודוך. גם יודוך  
 אז עמים: (ה) ישמחו. העעס הנה בעבור הסוכות שחעשה עמנו:

מצודת דוד

כמעשה היום: (כ) לא הסיר חפלתו. לא דחה חפלתו מלפניו  
 בעבור דוע כמעשה היום: וחסדו. חוסכ פול לא. לא הסיר חסדו  
 והללו מן הגוים: סו (ג) יחננו. יעשה עמנו חנינה: יאר פניו  
 כל האומות כדלחמס שחיק מקסה שכר המעלמיים כך: (ה) לאומים.  
 ע"מ פירוש

זאר אונז ישראל לייט זעליגן און זאל אונז בענקישן  
 יאר פניו אהנו סלה. ער זאל דר לייכטין זיין פנים מים  
 אונז אייביג פלוקר ער זאל אונז ווייזן איין פרייליך  
 פנים צו געבין גינגו מויה און רענין אויף אונזער  
 לאנד: (ג) און דאס זאל גאט טאן פרו רענה בארץ  
 דרךך צו מדינת זיין אוף ער זאל ערד זיין ועג און זיין  
 מלך דוד סוכט גומס צו זיין פאלק ישראל  
 גוים: ישועתך צווישין אלע פעלקער זאלסטו מדינת  
 זיין זיין הייף: (ד) און דרום יודוך גוים אלוהים וועלען  
 די פעלקער לובין דיה גאט יודוך עמים פלס זיי וועלן  
 דיה לובין אלע פעלקער: (ה) ישמחו וירננו לאומים זיי  
 וועלען זיך פרייען און וועלען זינגן דיא אומות כי  
 העמים גוים שישר ווען דו גאט וועמט כושפמין דיא  
 פעלקער

עמים מישור ולאמים בארץ תנתם  
 סלה: ויודוך עמים אלהים יודוך עמים  
 כלם: יארץ נתנה יבולה יברכנו  
 אלהים אלהינו: יברכנו אלהים  
 וייראו אותנו כל אפסי ארץ:  
 סח למנצח לדוד מזמור שיר: ייקום  
 אלהים יפוצו אויביו וינצו משנאו

ב ת י ר ו צ א ו א פ ס י א  
 ב א ר ע א ת ד ב ר י נ ו נ  
 ל ע ל מ י נ : ו י ו ד ו כ ג ר ק מ  
 ע מ י א א ל ה א י ו ד ו כ  
 ג ר ק מ ע מ י א כ ו ל ה ו נ :  
 ו א ר ע א י ה ב ת א כ ב ה  
 י ב ר כ י נ ו א ל ה א א ל ה י נ א :  
 ח י ב ר כ י י ת נ א ל ה א  
 ו י ד ח ל ו נ י ת י ה כ ל פ ל מ י פ י  
 א ר ע א : א ל ש ב כ ח א ל ק ר ו ד  
 ת ו ש ב ח א ו ש י ר א :  
 ג י ק ו מ א ל ה א ו י ב ר כ ו נ  
 ב ע ל י ד ק ב ו ו י ע ר ק ו נ  
 ס נ א ו י מ נ ג ר ד מ ו י :

רדק

בארץ הנחם. הגוים שנתיחתם בארץ לשוטטם שם. כמו שאמר והבאתיך אל חרי ישראל: (ו) יודוך, ואו כשתשופם העמים שיבאו עם גוג וירוך שאר העמים יודוך כי לך הכמו והגבורה ואתה אדון הכל וכולם יודוך גם הנכלמים סבתה גוג חיים שנאמר בהם ושמתי בהם את: (ו) ארץ, ואו מתן הארץ יבולה כי בפני חטונתם נצטרו הנחשים והארץ לא תתן יבולה אבל בזמן הגאווה יכלו הרשעים והנשארם יהיו בלי צון לשיכך תתן הארץ יבולה ככל שם: (ח) יברכנו, ואו בראות הגוים כי ה' עמנו כי בשמנו בו וייראו אותו כל אפסי ארץ: (ח) יברכנו, ואמר: (ג) יקום, הקימה היא התאוה נגדורתה, וסעם יקום יתכן דרך תפלה או דרך נבואה. אמר כי בן יהיה שיקום אלהים או ויפוצו אויביו, וכן היה שיצא כלאך ה

רש"י

עמים מישור. לזכות: הנחם. תהנהם בדרך המישור על זאת יודוך עמים כלם: (ז) ארץ נתנה יבולה. וגם על הארץ שנתן יבולה ועל אשר יברכנו השם (סל"ח): (ח) וייראו אותנו כל אפסי ארץ. שיאמרו ראו אלנו שהיו יראים ח"ך ברעם וגדלם:  
 סח (ב) יקום אלהים יפוצו אויביו. עמלק וכיוצא

מנחת שיר  
 יודוך בצלריך כס"ם: (ו) יודוך עמים. סעני יעסס הסעעיס כמו סלסלון:

ולו למנצח. זה המזמור נאמר על היל סתהריב שבא לירושלים וסעם יקום יתכן דרך תפלה או דרך נבואה. אמר כי בן יהיה שיקום אלהים או ויפוצו אויביו. עמלק וכיוצא

אבן עזרא

(ו) יודוך עמים. גם בצבור משפטיך כי תלדיק לדיק ותרשיע רשע ותשקוט הארץ בהשפע הרשע גם על זה יודוך: (ו) ארץ, ושם לבאר מה טעם יברכנו שהארץ תתן יבולה: (ח) יברכנו אלהים. ככל מעשיתו או יראו אותו כל אפסי ארץ שלא שמוע את כבודו ולא נדלו:

סח (ח) למנצח לדוד. (ב) יקום אלהים יפוצו אויביו. זה המזמור נכמד מלך ורובי מפרסיו סירסוהו על מתן מורה ועדותם ה' גם סני בקדש רק לל יוכלו לדבק הסעמים כי אחר שנכנסו לארץ יסיב לנקיט' הים כלאה אבותינו ממלרים וזאת ליגנה דרך נכונה והכנון כעיני כי זה המזמור חברו דוד על המלחמה שהיתה לו עם פרלי' ורוב מחסו. היה יהודה ובינימן וזבולון ופתלי אז נראתה נבחרתם כמלחמה על בן הכורס וסעד שהלל יקום וזה דומה לדברי משה קומה ה' והטעם כי בקומו ינצו מיד המשנאים וסעם הקימה הראות נבחרתו:

מצודת דוד

סלמות שלא הסעו לישראל ישמחו או כרואת אשר משפוט העמים כעשור. כ"ל דין הסעו נסי הגעיל ולכן ישמחו על אשר נעטו מלגשות כע לישראל: ולאומים. את המותם הסם מכהם בלרן לשלם לטייל כע ללרסה ולתכהה בהשקט ושקט: (ו) יודוך. גם בעבור זה כלם יודוך כי יאלו שאף ללוים סביב לר"ל כעמלו: (ו) ארץ. אז סתן סלרן את יבולה: (ח) יברכנו. כ"ל על כי יברכנו אלהים ויפדו מעמל כל היובטים בקלות סלרן כלאומים סהול משנים ומסיב גמול: סח (ב) יקום. לנקיט נקטת סענו: סלסלון:

פירוש ע"מ

אין דיא עקון פון דר עקר אונ וועלן זאגן איינער צום אנדערין זעהט די וועלט ווי האבין מורא גיהאמ פאר גאט וויא גאט האמ וויא גיגענטשט אונ גיגוריקט:  
 סח (ח) למנצח לדוד מזמור שיר דר מזמור אין גימאקט צום ג'וי אונ דוד קט אים גימאקט פר אין גינאנג מען זאל אים זינגן אין בית המקדש: (ב) און קט ער גינאנג יקום אלהים יפוצו אויביו גאט זאל אויף שמיין אונ זיי זאלן ווערין פר שפריים זייגע פינגט וינטו משנאו מפני אונ זיי זאלן אנמלרין זייני פינגט פון פר איהם דהיינו עמלק אונ אנדערע היידען:  
 (ג) קהדורף קטן תנח"ך און ווי רוף וועקט פר שמיסין וועממי

פעלקער מיט רעכט פארטיקייט דהיינו דו וועסט זיי גיגענטשט מאכין אין דין ויאמיים בצרין תנתם סלה אונ די אומות וועסטו פירין אויף דער עקר אין רעכט פארטיגין וועג אייביג: (ו) אונ דרום יודוך עמים אלהים וועלן זיי זאל פעלקער דיה גאט לובין יודוך עמים כולם זיי וועלן דיה לובין אלי פעלקער: (ו) אונ אויף דעם וועלן זיי דיה אויף לובין דהיינו ארץ נתנה יבולה אויף דעם ווי דער קט גיגענטשט אונ גימאקט וואקסין איר פרוקט: יברכנו אלהים אלהינו אונ אויף אויף דעם דס דו גאט אונדך גאט מוקט אונדך ישראל בענטשין: (ח) יברכנו אלהים ונ' גאט זאל אונדך בענטשין דען וועלן זיי כורא האבין פר אים אלע דו וואם זייצין

**מִפְּנֵי: י כְּהַנְדִיף עֵשֶׁן תִּנְדֹּף כְּהַיָּם**  
**דוֹנֵג מִפְּנֵי־אֵשׁ יֵאבְדוּ רִשְׁעִים מִפְּנֵי**  
**אֱלֹהִים: י וְצַדִּיקִים יִשְׁמְחוּ יַעֲלֶצוּ לִפְנֵי**  
**אֱלֹהִים וַיִּשְׂשֹׁנוּ בְשִׂמְחָה: ה שִׁירוּ**  
**לְאֱלֹהִים וּמְרוּ שִׁמּוֹ סִלּוֹ לְרֹכֵב בַּעֲרֹבוֹת**  
**בַּיָּה שִׁמּוֹ וַעֲלֹזוּ לִפְנֵי: ו אָבִי יִתּוּמִים**  
**וְדִן אֲלֻמְנוֹת אֱלֹהִים בְּמַעֲזֵן קִדְשׁוֹ:**

ת"א כהנוף. עזרה שר מ: וצדיקים. מנחם לא זכור תרומה: (כ"ב שמו. תניגה טו):

**רד"ק**  
 וזכה בהם: (א) כהנוף. מקור מבניין נפעל ומשפטו כהנוף בבקץ תחת הנו"ן ולפי דעתי שהוא שם הפועל מבנין הפעיל והוא שלם וכן תנדרף שלם ופירוש כהנוף הירוף העשן כן תנדרף אתה האויבים: כהבס דונג מפני אשכן. יאבדו רשעים מפני אלהים. והדונג הוא השערה: (ד) וצדיקים ישמחו ועלצו. וקוהו וישראל ישמחו בשמחה הגבול לרוב השמחה: (ה) שירו לאלהים סילו. רוכבו. כמו סלטה ותרומכך וכן כל שיש סילו הוא לשון הגבוהה ורוכבתי: לרוכב בערבות כמו שתרומכך מולך. הגבוהה כך האל יתברך מסבב הגלגל. ערבות יקרא הגלגל העליון הבקף בכל ונמצה לו גלגלים בתנועתו: ביה שמו. סילו אורו ביה שהוא שמו מורה עליו שהוא בורא העולם וסבת היותו: ועלזו לפניו. בבית המקדש: (ו) אבי. לפי שזכר רובכ בערבות שהוא סילו גבוה אמר וזהו גבוה וסמוך החלושים והשפלים הם היתומים והאלמנות שאין להם כח להנצל מעושקיהם והוא אביהם. וזן את דינם: אלהים במעון קדשו. אע"פ שהוא במעון קדשו בשמים הוא פננין עד סוף כל המזמור: אבי יתומים. שנעשה אב מנחת שי

**סח (ד) וצדיקים. נעשה כמים: י שמחו ועלזו. כמים דמים ישן**  
**כמו לו יעלצו וזכרו וכו' וכו' חמים כספתו כזה אמנם**  
**הם הללחמים עם דוד: (ז) וצדיקים. שהם עם דוד והם ישראל ישמחו**  
**לאלהים: סלו. כמו סלטה כעין הללו: בערבות. שם לשמים. ורבי משה אמר נקרא כן שמים בעצור שהוא רחב**  
**גם אמר כי מלת סלו כמו סולו סולו המסילה ועטם לרוכב בערבות הוא החוגג אל בית השם שהוא רוכב ערכה והגבוה**  
**שהוא לרוכב בערבות שמי קדם ובעצור כי התנועת שלם האחת עולה כמו האש וכנגדו ההר והשנית יורדת כמו הארץ**  
**זה כנגד השפלה והערכה אלמנית כתנועת הגלגל וכו' ביה משרת והעטם כשם הזה סולו אותו ורוממיהו לל**  
**כזהר חצרו רבים כי כו' ב"ת עיקר עד שעשה כן עם כל האותיות וככה כי ביה ה' תורה הגלות: (ו) אבי. אע"פ**  
**שהוא רוכב בערבות כמו כי רס ה' וסלל יראה והוא היתום אשר אין לו עוזר ואפילו דעת אין לו וככה בתורה כי ה'**  
**אלהים הוא אלהי האלהים ואחריו עשה משפט יתום ואלמנה ועטם במעון קדשו אף על פי שכבודו מקום גבוה**

**מצודה דוד**  
 (א) כהנדרף. עשן. כמו העשן הנדף מתקומו בזמן קל כן תנדרף פאריב נכסה קלם: (ב) שירו לאלהים. ר"ל ביה כתיבם על התורה ומעשה שירו עליה: סילו. רומנו כפי הכריכ על השמים כהקדמים צרבות: ביה שמו. ר"ל ביה הוה ותבא א"כ החששות למען שמו ולזה מנחה עליו ושמחו כהוא ארבעה עשר קדשו בשמים מעטע"פ משגת הוא כהמחוסים והוא פירוש ע"מ  
**וְנִגְמָם צוּא גָאֵם לֹוּבֵם וַיִּין נֶאֱמָעֵן סִלּוֹ לְרֹכֵב בַּעֲרֹבוֹת**  
**לֹוּבֵם צוֹ דַעַם גָאֵם וְוֹם רִימֵם אֹנֵן וַיִּצַם אֵין הַיִּמְעַל**  
**וְוֹם הַיִּקְסָם עֲרֹבוֹת בַּיָּה שְׂמֹה קִימֵם פֶּאֶרְכְּמִיקִימֵם לֹוּבֵם**  
**וַיִּין נֶאֱמָעֵן וַעֲלִזוּ לִפְנֵי אֹנֵן פֶּרִימֵם אֵייה פֶּאֶר אֵיהֶם:**  
 (ו) אונג לובמ פ"ר אים דעם גאנצין מומור וואס דא שמיים דהיינו אבי יתומים ער איז איין פאמער פון די ישראל וום ויז געגן יתומים וזן אלמנה אונג איין

אלהים ומושיב יחידים בית המוציא אסירים בבושרות אדסוררים שכנו צחיתה: ה אלהים בצאתך לפני עמך

קודשיה: י אלהא די פוגג זגים יחידאין לבד זוגא פחדא דאפיק בית ישראל דהון אסירין במוצרים על עובדיהון דאבהתהון: פ ש ר י

בפומבי ברם פרעה ומשרתיה דסרבו לשלחתהון שרון צחיתין: ה אלהא פר נפקתא בעמודא זעננא ובעמודא דאשתא קדם עמך פר סגלתא במדברא דישמון לעלמין פר יהבתא

רש"י

עם השפלים בארץ חן ישראל שבא עליהם מלך אשור עם מלכי גדולים וישראל הוין כנגדם מועדים ושפלים ולא היה עם כח לעמוד כנגדם אם לא כי האל יתברך זורם: (ו) אלהים מושב ביתה. ישראל שהיו כיוודים הושעם מתאבד וברכם והרבה וישובם ביתה שהיו כלל בניו כמו וישע להם בתים: מוציא אסירים בבושרות. אתם שהיו אסורים בשלשלאות של ברזל הוא מוציא אותם תשכיים שהיו במתנה שהיו סכזים ומסצרים וגם מבני יהודה. ובושרות הם הכבלים כענין קשורות כי הכ"ף והק"ף הם מבוזא אחד: אך סוררים שכנו צחיתה. והאסירים ציאו לריוח והצלת. והסוררים שהיו מלך צמא כי מתו בלא חרב ובלא תנית: (ח) אלהים בצאתך. כל

ואין אב: ודיין אלמנות. עשה מעשה של ירושלים כאלמר כהית' כאלמנה (סס א'): (ו) מושב יחידים ביתה. ישראל שהיו מפוזרין כנסם יחד איש מנדחו והושעו כבית שלם וכנסו עליהם: מוציא אסירים בבושרות. הוציא את ישראל ממגרים כהמשך שהוא כשר להולכי דרכים לא חמה ולא לנה: אך סוררים. מגרים: שכנו צחיתה. כשארה חרלם ליה ולמאה. מלחתי:

אשור ותיילתיו שכנו במקום צמא כלומר כאלו מתו בצרת כשהיו מנוצחים האויבים כאלו ה' יוצא לפנים לצנח המלחמה:

אבן עזרא

ויחומים עתהחית ההחתית שהיה הארץ: (ו) אלהים. ביתה. על דרך כי בית יעשה לך' וישע להם בתים ארץ ובינה של לבית הבעל' כי יחידים יצמם רבים ויושבים ומלת כבושרות קשרה עם אסירים כאלו אמר אסורים צדיקים ועמם כבושרות הכלל שפעמו כמו וידה שלחה כבישור ועמם סוררים המגזים חמם ליתומ' ומלת צחיתה כמו להלחם כמו והשביע כשנלחמות נכשד יבזאת וזה הפך מושב יחיד' ביתה לפניו ביישוב ולוחמה מקום למחון: (ח) אלהים. כל המפרטי' פירש כי צנת מתן תורה רעשו וככה אלוה מתומן יבוא וכו' מסניי בל זכן ה' בלאתך משעיר וככה אלהים בלאתך לפני עמך וזה הכתוב יכחשם כי לא יתכן לומר על מתן תורה בלעדך בישימון סלה כי ישימון מנורת והנמות תשמנה ובהיות ישראל כסניי היו ביישוב לא בתוהו לילל ישימון שהוא המדבר הגדול והיורח דארץ לא עבר בה איש וזה היה אחר נסעם מהר סיני ועוד כי אין כתוב בתורה שהארץ רעשה כשמים ביום מתן תורה רק הר סיני הרד לנדו. וזה פי' הפסקות כתיב בתורה כי מסניי בל כי מסניי התל לבש בהמה ישראל ולא נלחמה גבורתו רק אחר שסכנו את הר שעיר ככתוב ופארן סמוך אליהם כי כן כתוב ואת החורי כהרר' שעיר עד חיל פארן וזה הוא בלעדך משדה אלוה וככה אלוה מתומן יבוא שהוא כמו תימן לומר והעטם מצורת דוד

כענין הספרים הוא בלל ואו': (ו) כבושרות. מלל דעלל אט"ס רכש דכבושו דו"ל על פנים רבים דלויחם כ"ק דכוסה וספני פלשם דלש ודוכתי' אהרי' ואין זכ סמנל כמ"ם כסוף מלכ"י: (ח) אלהים בלאתך. ה"ל"ף בעיט' כמ"ם: בלעדך בישימון. ה"כ"י"ם בישימון

כענין הספרים הוא בלל ואו': (ו) כבושרות. מלל דעלל אט"ס רכש דכבושו דו"ל על פנים רבים דלויחם כ"ק דכוסה וספני פלשם דלש ודוכתי' אהרי' ואין זכ סמנל כמ"ם כסוף מלכ"י: (ח) אלהים בלאתך. ה"ל"ף בעיט' כמ"ם: בלעדך בישימון. ה"כ"י"ם בישימון

מצודת דוד

ענין מצודת: בבושרות. מלל כמ"ם: ענין למחון ויוכס כמו

לכה ולדין לישראל הנקראים יתומים ולוחמה נמש' יחומים היינו זגיי אמותיו כאלמנית (אביהיה'): (ו) מושב יחידים. כל כיוחסם כגללים יחידים עמומים ככל הפסוק אחר הנה ואחר הנה כלל סגולת סגולת הים מולאי כעת הכושר אשר ייטיב לכולגי דרכים והוביב לחסם כבית אחד לומר ככסיהם אהת: מוציא. רק אכשי מלחים הסוררים הם לנדס כאלו שוכנים בלחן למחון ויבם דעבור לא תמה ולא לנה כי כן הוא בעני ניסון: אך סוררים. כעגוד העקן לכווחם כוב המכות שהם כהם אלג איש היחס מלחים כל עוב ובעומים מהיו שכל' יוס' מלמד: (ח) בצאתך. כעגוד העקן לכווחם

פירוש ע"מ

דיין פון אלמנות: אל יום בקען דקדשו אין נאם אין זיין הייליג וואונג: (ו) אלהים מושב יחידים ביתה נאם הם גיזעצם די ישראל מיט אנאנדער אין איין הוין פלומר איין איין ואמלונג דהיינו ער נאם זיי איין גיאמילט פון אלע פון טריבינע פאר שמוסינע ערמער וואס זענין גיזען איין זיי אונג האם זיי גיאמער זיין איין איינעם מוציא אסירים בבושרות נאם האיי אויס גיזענין די גיבורהנעע אונג גיפאנגענע ישראל פון מצרים אין איין העכט פארמינער צייט דהיינו אין חודש ניסן ווס ער איין גוט פאר די וואס גייען אין ווען דען עס איין גיט הייס אונג גיט קאלט אך סוררים שכנו צחיתה אונג גייערם די אפ קענער דם זענין די מצרים די האבין גירוש אין איין דארשמיג לאנד פלומר זייער לאנד אין וויסם אונג דארשמיג

(ו) אלהים מושב יחידים ביתה וגו'. דער מדרש זאגט אפליקה האם גיאונג צוא רבי יואי' האם רבי יוסי גיאונג אין זעקס פגע גיזשאפן דיא וועלט. האם רבי יוסי גיאונג אין זעקס פגע האם די מלכה גיזרעקם אונג פון זעני צייט ביו איינע וואס פוט הקב"ה. האם רבי יוסי גיאונגם הקב"ה פארם ציאונגען זכרים מיס נקבות זיי זאלין חתונה האבן. האם דיא מלכה גיאונגם איין דען דאס א שונעדיג זאך. אך קען צוא זאנען פארן איין איין נאכט מינע הונדערטם קעקס מיס פינע הונדערטם דינאסן. דיא מלכה האם בארד גיאונגן די נאכט זאלין חתונה האבן די הונדערטם קעקס מיס דיא הונדערטם דינאסען. ביא נאכט איין גיזארין א גירוסע קריג צווישען דיא דינאסען מיס דיא קעקס דער קעקס האם גיאונגם ער וויד די דינאס פאר אנויב. האם איין אנדער קעקס גיאונגם איך וויל די דינאס פאר אנויב. דיא דינאס האם גיאונגם איך וויל זיי גייעד גיט איך וויל איין אנדער קעקס פאר א פון. דער ניייל האם איינער גישלאנגן דעם גיבליעני: (ח) אלהים בצאתך לפני עמך נאם אין דיין ארמים

בַּצַּעֲדָךָ בִישִׁימוֹן סִלָּה: מֵאָרֶץ רַעֲיָשָׁהוּ  
 אֶף־שָׁמַיִם נִטְפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים זֶה סִינֵי  
 מִפְּנֵי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יִגְשֶׁם  
 נְדָבוֹת תִּנְיָף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה  
 אֶתֶּה כּוֹנֵנָתָה: יִחִיתְךָ יִשְׁבוּ בַּהֲתַכֵּן

אוֹרֵיָא רַעֲיָשָׁה: מֵאָרֶץ  
 אֶתֶר־נִישֵׁת קְחוֹר שְׁמֵיָא  
 אֲמִיפּוּ מֵאָר מִן קִדְם וְיִ  
 דִּין סִינֵי סִדְקִי תַּנְיָף  
 כִּתְנָנָד־דְּאֶתְהָא מִן קִדְם  
 דְּאֶתְהָא עֲרוּי וְיִ אֶתְהָא  
 דְּיִשְׂרָאֵל: יִ פִד שְׁמֵעוּ  
 בֵּית יִשְׂרָאֵל יִת קִל  
 גְּבוּרְתְךָ פְּרָחוּ נַפְשֵׁיהוֹן  
 מִן גֵּר אֶתְהָא עֲמִיפּוּן  
 סִדְקִין דְּתַסִּיחָא וּמִסִּרְיִן  
 אֶתְהָא קִנְיָא: יִי סִדְקָה

במובחרך

ר"א נספ הדוד, שבת פת תנינן יב וזכר יב: פתח באתנחך

דְרַעוֹ אֲרִימָא אֶלְהָא עַל אַחְסָתְהָ וְכַנְשָׁתָא רר"ק

רש"י  
 (ח) בצעריך, כשעדת כלעך סלך: סלה, שם הראיתי  
 זה דרכך לעולם לכל לרה גאלוק: (ט) זה סיני, גם הוא  
 רעש מפני ה' אלהי ישראל: (י) גשם נדבות הנקיף, עול  
 זאת נסית לנו אם הורכנו לגשמי? הגשיות והטלת עלינו  
 תמיד גשמי נדבה וכרה: נחלתך ונלאה אתה כוננתה.  
 כשהיתה נחלת חרץ נלאה ונלאה למטר אתה כוננתה  
 אותה. מלאתי: נחלתך ונלאה, הקרויה נחלתך הוא  
 נלאה כלומר פעמים שהיא כך: (יא) חיתך ישבו בה.

ונלאה אתה כוננת, פי' ואם נלאה כלומר ואם נלאה נחלתך  
 וכל ולא תתן ירושלים בידו: (ב) חיתך ישבו בה.

במדבר סיחון מלך האמורי ועוב מלך הבשן. ורעש הארץ  
 וההרים, הוא משל על פחד המלכים שרבו כפניהם כדובר  
 כמו שהלך לפניהם או ולחם מלחמותיהם כן תעשה עתה:  
 בצעריך ביושיון, במדבר שהוא כסום פעמה: (ט) ארץ  
 רעשה כמו שפי' שפחור ורנוע עם הארץ: אף שמים נשאו  
 בפני אלהים, דרך משל יסחכנו השמים על האויבים ויום  
 הכסור הוא חושך, ענין דרך משל על הצרות הכבות על  
 האויבים: ו' סיני, וכמו שה' רעשה בפני אלהים אלהי  
 ישראל כן רעשה הארץ כלומר העמים והרה: ו' רעש ביום  
 פקד תורח: (י) גשם, לפי שכבר שמים נשאו רעשו רצות  
 על האויבים אמר בהפך זה גשם נדבות הניף אלהים כלומר  
 על ישראל הניף גשם נדבות: נחלתך, ישראל ישם נחלתך:  
 ביד אויב שכבר לפס כל ערי יהודה תכונן אתה שלא תפסנה מכל

אבן עזרא  
 בלאתך לפני עמך תחלה תהיה כאלה נשאו מים סיני  
 ועשה חרץ רעשה כמו ויורה הריבם כשדלו כל המים הלא  
 תראה שרשרת דוד אמר ותעשה ותרעש הארץ וינסו והעמם  
 כמעט היה הופך כל העולם וכעבור היות הארץ עומדת אמר  
 רעשה הארץ כאלה רעשה סיני ביום מתן תורה מפני השם  
 רבי' משה אמר כי זה סיני עטמו הנה זה עד כעמוד הכבוד  
 מצורה ציון

עליו ועטם אלהי ישראל כי כעבור ישראל ירד האלהים על  
 הר סיני: (י) גשם, הנה עטם אלהים בלאתך לפני עמך  
 לספ' תחלת גוה ישראל וזולת תיף תרוה כמו נפתי משכני:  
 נחלתך, היא ארץ ישראל והעמם כי השם יהוה אותה  
 לעולם כדרך תמיד עינו ה' אלהיך כה ועטם ונלאה אילו  
 היתה נלאה אתה כוננת היתה: (יא) חיתך, קולתך  
 מצורת דוד

הדקן: ביושיון סלה, במדבר שהוא מנוסם מקום שחנין וסין  
 שם דקן סלוח: (ט) ארץ, האמות יסתי הארץ: שמים, שרי  
 בעלם: נשאו, יוצע מנוול הסודס: זה סיני, ל"ו אלהים  
 הנטלה לשרהל סה' סיו: (י) גשם נדבות, כשאלו הארץ הולת  
 עלים במצו מלש, כ"ל לא נעטול הפעם כי לא נעבדנס: נחלתך  
 אותה במטר כפ: (יא) חיתך, עקדך יסכו בלאת סיהל: במובחרך.  
 פירוש ע"מ

תלאה, כשהיתה נחלתך עיפשה ונלאה למטר הלא אתה ה כוננתה  
 לקוטיו יקרים

ארוים גיין פאר דיין פאלק בצעריך בישיון אין דיין  
 מרעטין אין וויסמי גיש דאם אין די מרבר דארמין  
 האקטו מיר גיוויזין סלח דם אויביג אין דיין סכר אזו  
 דאם דו ליינס אום פון איין צרה: (ט) ארץ רעשה וגי  
 די ערד, המ גישמורעקטם בשעת מתן תורה אוה די  
 הימיר האקין גיטרפט טויא פון פד גאט פון ווענין  
 מורא יו סיני וגי דער דאווינער פארג סיני המ אויך  
 גישמורעקטם אונ גיצימירקט פון פד גאט דער גאט  
 פון די ישראל: (י) אונ גאך דאם האקטו גיטאן צו  
 אונג ישראל דהיינו גשם נדבות הניף אלהים רענין פון  
 נדבה אונ ברברה האקט די גאט אויף גיהויבין אונ  
 האקט גיווארפען אויף אונג תמיד נחלתך ונלאה אתה  
 כוננתה אונ ווען דיין נחלה דם אין ארץ ישראל אין  
 מיר אונ דארשטיג גיין אין צו רענין האקטו אונ

צווייטין ביו גס אין גיווארין פאג, אויף סאקנין האם די סלכה  
 געשקט רויגן רבי יוסי אונ האם אים דרציילט וואס אין נ"א  
 האט אין גיונין האם רבי יוסי גיאנסט צו די סלכה אויב  
 בייא דיר אין די ואך נרינג דוא וואקס צווא ואסען בארין מאקען  
 פים וויקער בייא הקב"ה אין דאם קוטר אוי ויגס אין גיונין  
 שני ער צווא שפאלטין דעם נג אונ מאקין אין אים א סרוקענע  
 וועג פאר דיא וידין, כ"ל ברברה וואס ווען דיא סלכה האם  
 גיפערטע בייא רבי יוסי וואס סרוק הקב"ה פון דיא צייט וואס  
 ער האט כשאסין דיא וועלס פון הינס, היתא רבי יוסי צווא איר  
 גיאנסת הקב"ה פאקט ליישקעס, איינעם ברענגט ער ארויף אין  
 דער הייך ער מאקט אים רייך, אונ איינעם גיפערט ער אראם  
 ער מאקט אים ארעם, רבי יודן וואס אפילו איין פקיד אין אין  
 און זק וועלט, אונ א ספונת אין איין אנדערין עק גיבלט פון  
 דעם ווענין ברענגט ווי הקב"ה צו ואסען אונ ווי האקין תינה  
 ערליקע קינדר ברענגט וויא געוים הקב"ה צווא ואסען וויא  
 ואלין חתינה האקין:

ווי אן גיברייט מיט פיל רענין: (יא) חתך רעשו בק דיין איין ואפלוני ישראל וועגען גיועסין אין דער  
 נחלה קיין באקרה לעני אלהים דוא גאט האקט ארן גיברייט ארן דינג מיט דיין גושם צווא דעם ארום  
 פאלק



בטובתך לעני אלהים: יי אדני יתן  
 אמר המבשרות צבא רב: יי מלכי  
 צבאות ידדון ידדון ונות בית תחלק  
 שלל: יי אסתשכבו בין שפתים פנפי  
 וינה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק  
 הרוץ: מו בפרש שדי מלכים בהתשלג

אתיבא קה אתמקא  
 משרית מלאכא  
 לאומבא לעני  
 דאלהא: יי ויתב  
 פתגמי אוריה לעמיה  
 ברם משה ואהרן  
 מבשרין מימר אלהא  
 לחלות רבא דישראל:  
 יי מלכותא עם חיליהן  
 אשתרו מן פלטריון  
 ותבוימו אשתרו קו  
 מדעהן וכן שרת א

ת"א מלי למות, שם ס: ונתן בית, ברכות ס': אסתשכבו, מוסר יא: כפי וכו', ברכות יי שבת מט וקל  
 סנהדרין ק: באתי, ברכות טו: פתח באתי  
 מן שפתי: יי אין אהון מלכיא רשיעיא שכבוין בני קל לחתא כגשמתא דישראל דבמרא דבמרא  
 כספלא בעננא יקרא כפלגא בזה מצראי סיקא דזיקא ופספריקא פלגין אוקריון פגין:  
 מן פרת אירקא על ימא בצלו שדי אמאך פלגין ואסטולתה ענן גיהנם הוה פלגא פצא

רד"ק  
 עתך בח כירושלים, תכין בכותל ישראל שנסברו ועניים  
 חסכו כל עשרת השבועות ויהיה בנימין רבים מהם נשבו:  
 ייכ אדני יתן אמר, צבא רב מן הנשים המבשרות ואמרות  
 מלכי צבאות שחננו על ירושלים: (ג) ידדון ידדון, כלומר  
 נוסחן מפני ישראל: ונתן בית, חיא עדת ישראל וניהם תחלק  
 שלל האיבים, ה' יתן, ויקים דבריהם וזכר הנשים כי אינן  
 יוצאות למלחמה ותחמות האנשים בדברים טובים ונחומים:  
 על אמ, גם זה מדברי הנשים אדברי המסורד כנגד ישראל  
 והוא הנכון, ושפתי הסירים נקרא כן לפי ששפתים עליהם  
 קדירות אמר את ששכבו במקום שפל כמו זה ושתי וקודר עד  
 עתה מפני עקת אייב עד תהיו לבנים וכנגפי וינה שהדכת  
 כאלו נחתה בכסף כך תהי' יפה, גם רבו בפסוק הוה על  
 הכסף ועל חובת שלקחו בתנות אשר ומלת הכסף פתח  
 באהנה: ואברותיה בירקרק חרוץ, חובב המשובח הוא ורוק  
 ואמר החואר במקום החתואר ומשפשו בחפץ: (טו) בפרש

רש"י  
 עתך יכני זה כמו ויאספו פלתיים את מתייהם לחיה  
 (שמואל ב' כ"ג), ד"ה היתך כנסת ישראל קרויה בהמתו  
 והיהו של הקב"ה: ה'בן בטובתך, כשילאו ממלכים  
 הסיכות במדבר רזעים שזה לפי שעמדו כנעניים ונידעו  
 את האילנות ומתוך כך שעכבו במדבר עמדו ותקמו הכל:  
 (יב) ה' יתן יומר המבשרות וגו', חומר מחמר, עוד  
 הוא יסאג בקול להשמיע לבאות הגוים הרבים ומהו האומר  
 מלכי לבאות הגוים ידדון ידדון ותגודו וישלכו מתוך  
 ארץ ישראל וכנסת ישראל שיהא נות בית תחלק את שללם  
 כמו שנאמר והיה סח' ואחננה קדש וגו' (ישעיה כ"ד):  
 (ד) אם השכבון בין שפתיים וגו', כל זה האומר  
 יאמר להם את חסות שפתיים בין החומים והתענגתהם  
 בתענוגים ואל יאמרו כנסייתו ככפיה נחפה בכסף

מנחה ש'  
 רפס: (יג) שעבדות, סמ"ט רפוס והה"ס פמוכה נעמיה, מעלת  
 יק"ט ס"ב

כמו לית פלתיים והנה יספר ישראל לאלהים וטעם  
 חתין חתה שהיתה לישראל צנת עניים חתין להם  
 שחטבו להם: (יב) אברו, אבר, דקך בעת המבשרו והטע' השם יקום דכרי הנשים המבשרו כשירקון צבא רב, מישאל כי  
 תאות וכל שאלתם שתכיר ישראל וזה הוא האומר מלכי לבאות ידדון ידדון מפניכם והטעם כי מלכי לבאות הגוים יברחו  
 מפניכם וידדון פעמים: (יג) ונתן בית, הנהלה ששארית יבירושלם שלא ינחה למלחמה תחלק שלל אף כי היואלת (יד) אם,  
 בין שפתיים, כמו שפית הסיר שהוא כעין שרות והטעם לא תסחדו המלויכי כי אילו היתם שוכנים בין שפתים אתם  
 לבנים כמו ויהי שיהו נחפת בכסף: ואברותיה, כמו מי יתן לי חבר כיונה: בירקרק, עין הזהב וכמו ונהפכו כל פנים  
 לירקון והטעם מהרה תהנער מן השחרות ויראה הלוכן: (טו) בפרש, טעם שדי כמו מלח כאשר פירש הנגיד  
 מצורת ציון

בזוח סוכך הכנת המערה גדול המנוחה להכניע נפש העני:  
 (יב) ארני יתן, ר"ל כמו שפתי עמנו להפטר כן יקום חומר סכיא  
 המעשיות לנחל ישראל הגדול והבד: (ג) מלכי צבאות, וזהו  
 המבשרות שפתי לבאות החומות יהיו נדורים שח"י: ונתן בית,  
 הכנסים סדרה מנוח בבתי המלך היה חלק המלחמה כלל מלכי  
 הלבנות הכמה: (יד) אם השכבון, ר"ל אף אם מלכות הנות חתו  
 מחובות וכדומה שוכב בין מקום שפית היתדו: כנפי וינהג"מ  
 שהיו נאים כמו כנפי יינה הנהל' כמחוסה כדכף ונחכס מצותה הכיטה

פירוש ע"מ  
 פאלק ישראל: (יב) ארני יתן איפר נאמ וועט געבין  
 איין זאג וואס וועט מבשר זיין צום פירל חיל פון  
 סנהריב: (ג) דאס וועט ער זאגן מלכי צבאות ידדון  
 ידדון די שרים פון דיא חילות פון סנהריב זאלין  
 ווערין פון ווארפין פון ארץ ישראל ונתן בית תחלק  
 שלל אונ די וואערין פון דעם הוה דם איז די פגנת  
 ישראל די זאל וך צו פילין מיט דעם זאק רויב:

פירוש ע"מ  
 (יד) און נאך דס וועט ער זאגן גירענקט איר אם  
 תשכבו בין שפתיים דאס אירר וענט גילעני צווישן  
 אייערי גימארקין און דס אייך תענוגים אן גישאן  
 בנפי ינה נחפה בכסף אונ די פלעךערין פון מין סויב  
 דם איז די פגנת ישראל זענין ווארין בארעקט מיט  
 זילכער פלומר מיט דעם גלחטמונג פון דער הורה  
 און מצות ואברותיה בירקרק חרוץ און אירען פלגיל  
 ונעני

בְּצִלְמוֹן: מִזֵּה הַר אֱלֹהִים הַר בְּשֵׁן הַר  
גְּבַנְנִים הַר בְּשֵׁן: יִזְמַח הַר צִדּוֹן הָרִים  
גְּבַנְנִים הַהָר חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ

ח"א למה תלדון . מנלכ כס :

יְתֵה מְסוּלָא דְמוֹתָ :  
סו מוֹר מוֹרִיָּה אֲתֵר דִּי  
פְּלַחוּ אֲבָהָת עֲלֵמָא  
קְדָם יִי אֲתֵבְתֵּר לְבָנִין  
בֵּית מִן אֵישָׁא וְסוֹר סִינֵי  
לְמוֹתֵבִית אוֹרְיָתָא מוֹר  
מִתְנָן מוֹר פְּבוֹר וְכַרְמֵל

אֲתֵפְסִילוּ אֲתֵעֲבִיד לְהוֹן נִבְכָּא הִיָּן מוֹר מִרְגָּן : יו אֲמַר אֱלֹהָא לְמָה אֲתוֹן מְפִיִן מוֹרִיָּא לִית רִבְעוֹרִי  
לְמִסַּן אוֹרְיָתָא עַל מוֹרִיָּא גִיּוֹהֲנִין מִכְּבָרְגֵינָא הָא מוֹר סִינֵי דְמִכְּבִיד רִגַּג מִיִּמְרָא דִּי לְאַשְׁמֵרָה

רד"ק

למניס תורתו אשר המלכים נעלמים ומתלכנים בה כארץ  
ללמות ומשך זה נחפו כפסי (כפסי יונה) ככפסה וחמדתה  
של תורה ומות: ככפי יונה . (פלומ"א בלע"ז . בל"א  
פעדערן) : ואברותיה . ככפי שטופפת בהן : וירקק  
חרוץ . פתר דוגם בן לכרע החרוץ הוא זכב ולכן נתנו  
המשורר אלל הכסף וירקק החרוץ הוא הזכב אשר יובט  
מארץ הסוילה ומארץ כוש והב טוב מאד . מחל לא הוא  
ירוק ולא הוא אדום ולכן קראו וירקק כמו (ויקרא י"ג)  
לכן חלמדס שאינו לא לבן ולא אדום ולכן ככלל וירקק  
חלמדס : (שו) מלכים . אלו תלמידי הכמים כמו שגא'  
(משל"ח) כי מלכים ימלוכו : בפרש . ל' ופרשו את שמה  
(דברים כ"ב) בורוין את הדבר כשמה חסדה : (שו) הר  
אלהים הר בשן . והיכן פירשה בכר סיני שהוא הר  
אלהים וסמוך לבשן בעבר הירדן : הר גבנונים . הר  
המיוחד שבהרים : גבנונים . ל' הרים על שם גובהו כמו  
(יחזקאל ע"ה) וחבני לך גב כל דבר גבוה קרוי גב :

ענין שיסרח לוטר שהכה בהם האל והנה כולם פגרים מתים  
על הארץ מלכים ושרים . ושם בה בירושלים : תשלב בצלמו .  
או בפירוש שיי המלכים התלבן כשלב הערת שהיתה בחשך .  
תשלב פועל עמיד ואפשר שהוא פועל יוצא והתי"ו כנגד האל :  
בצלמו . בחושך . כמו צלמות : (פי) הר . זה אלהים הוא  
הר סיני אע"פ שהוא במדבר ומקום חרב וציה והוא הר שפל  
הוא הר משובח כי שכן עליו הכבוד : הר בשן . בעבור כי  
חבשן הוא מקום דשן ושמן ומקום מרעה . הרים גבננים הרים  
חבנניהם נקראו . חתר הגבוה כך לפי שבגבוהותו יש לו גבנות  
באמצעותו ובו מראה גבוהותו והרים הגבוהים גם כן משובחים  
בגבוהותם . ואמר יחיד עם רבים שאמר הר ואמר גבנונים רצה  
לוטר כל הר יורד שיש לו גבנות משובח כל אחד ואחד לפי  
מה שהוא ואמר עדר הר הבשן לרוב שבוהו שוואו דשן ושמן  
יכול אינם משובחים כמו הר הבית . לפיכך אמר : (פי) למה  
תצדקו . יום מפרשים תרצדון כמו תרקדון כלומר מה תשבחו  
עצמכם אין אדם נחשבין לכלום כנגד החרש שהחבד אלהים  
לשבחו והוא זה הבית שבו בית המקדש בו ירדה הכבוד  
חמדי כי הנה כל הארץ שלמה בהם יד האויב ועל ירושלים  
אוטר לא יורה שם חץ וכו' ואמר אף ה' ישכון לגבול לפי

(יו) למה תרצדון הרים גבנונים . כל זה מוסב על ה' יתן חומר . עוד יאמר להם למה תרצדון הרים גבנונים  
למה תחרונו אתם ההרים גבנונים הגבוהים להשחית את ההר אשר חמד אלהים לשבתו לשרות עליו שכינתו הוא  
הר הבית . אף הוא נללה יסכון עס קדושתו קדושת עולם משכבו לשבתו לא שרתה שכינה במקום אחר . רחמי  
ביסודו על ר' משה הדרשן רדו הוא מחרב בל' ערני . אבל מנחם פי' תרצדון כמו תרקדון אף אותו' נופל על השיטה

מנחת שני

(יו) תלדון : גיטיא כס"ם :

ומלכי' הס מלכי ארץ וכן בעל חיתך יסבו בה ותשלג  
יראה הלוזן כמו השלג הנמאל חמדי כללמון והוא הר ידוע הנמאל בעבור הירדן מורחה . למה . יספר שבה ארץ  
ישראל : (פו) הר גבנונים . מנורת או גבן או דק אולי ככה הוא : (יו) למה תרצדון . תשפלו אתם הרים  
גבנונים וזה הטעם דק עם אל תשכבון בין שפתים והטעם  
מצודת ציון

מל' ללמות . ור"ל חשך : (שו) הר בשן . הוא מקום דשן ושמן  
כמ"ס שמונו וגו' סרוח הכשן (עמוס ד') : גבנונים . מלשון גב  
וגובה וסניגין בלתי להקטין כמו האמיתין אחקי (שמואל ב' י"ג) :  
(יו) תרצדון . כמו תרקדון :

או כלשר יפכס שדי לגבס מלכי האומות מל' : בה .  
בסאךן הסיא חתלכין כשלב אהה סעדה הויסכה כגולה כללמוט :  
(פו) הר אלהים וגו' . כר סיני חבד יכד עליו אלהים הוא לבס הר  
בשן . ר"ל כמו סכר בשן הוא דשן ושמן ומקום מרעה כן הוא לבס  
הר סיני כי זכות הומוס סקבלתם שמה היא כרועה למכס ומנין  
עליכס : הר גבנונים וגו' . כר סיני' ס' סטוס מקמי ההרים הוא לבס כר בשן כי זכות המקדש עומדת גמס ורועה חסכה ככר כר  
סטוס מקום מרעה : (יו) למח תרצדון . אתם מלכי האומות הנמשלים מול המאקום לבלתי קענים למח מרקדון כסיכלו הלא הוא  
סכר כר חמד ל' ופך ישכון עס לללה ולא ישלר קענים :

פירוש ע"מ  
זַעֲנֵעַן בְּאַרְעֵקָם גִּיחְזִירִין מִיַּם עַלְבָּלְיָהּ גִּין נְאֻדָּה  
אוּג דָּאָם אִין דָּאָם נוֹטַע נְאֻדָּה : (שו) דַּעֲנֵקְסָם מֵאֵל  
בְּרַשׁ שְׂבִי וְעוֹן דָּר אֲלַמְעַכְמָגִר נְאֻמַּת מַר שְׁפָרִייִם  
זִיין תוֹרָה מְלִיכִים בְּהַ תְּשַׁלַּג בְּצִלְמוֹן וּזְם דִּי מְלָכִים וְעוֹרְךָ  
דוֹרְךָ אִיר גִּיווִיִּיקְסָם וּוי שְׁגִיִּיא אֲפִילוּ אִין פִּינְצִמְעֵרְךָ  
אָרְטָם : (שו) אוּג וּוּאָה מַתְּ נְאֻמַּת פֶּר שְׁפָרִייִם דִּי תוֹרָה  
הִר אֱלֹהִים אוֹף נְאֻמַּס בְּאַרְגָּ דָּס אִין דְּעַר בְּאַרְגָּ סִינֵי  
הִר בְּשֵׁן אוֹף דַּעַם בְּאַרְגָּ וְוֵאָם עַר אִין נְאֻהִינְתָּ צוּם  
לְאַנְדָּר בְּשֵׁן אוֹף דְּעַר זִיִּיט וְרָדוֹן וּזְם פֶּר אָרְץ לְשַׁרְאֵל  
אִין הִר גְּבַנְנִים הִר בְּשֵׁן אוֹף דַּעַם בְּעַקְסִין בְּאַרְגָּ וּזְם  
צִוּוִישֵׁין אֲלַעַ עֲבֵרַג דְּהִינֵנו אוֹף דַּעַם בְּאַרְגָּ סִינֵי

וּזְם עַר אִין אֲוִינְתֵּימָ בִּיאָ דַּעַם לְאַנְדָּר בְּשֵׁן אוֹף אִים  
הִם נְאֻמַּת גִּינְעֵבִין דִּי תוֹרָה : (יו) אוּג נְאֻדָּה דָּס וְעַמַּת  
נְאֻמַּת זְאָגִין לְמַח תְּרַצְדוֹן הָרִים גְּבַנְנִים וְוֵאָרְם זְאָלְמַת אִיר  
שְׁפָרִייִגִין אִיר הוּיָקַע בְּעֵרְגָּ בְּלֹמַר אִיר שוֹאֲאִי ה'  
צוּ פֶּר בְּאַרְבִּין הָהָר חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ דַּעַם בְּאַרְגָּ וּזְם  
נְאֻמַּת הִם גִּינְלֵחַסְתָּם צוּ זִיין וְיִצוּנְגָּ בְּלֹמַר צוּ מֵאֲכִין  
רוֹעֵן זִיין שְׂכִינְהָ אוֹף אִים דָּס אִין דְּרַ בְּאַרְגָּ וּזְם דְּרַ  
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין גִּישְׁמֵאֲנִין אוֹף אִים אֵף ה' יִשְׁכּוֹן לְגַבַּת  
אוּג אוֹף נְאֻמַּת וְעַמַּת רוֹעֵן בִּין אִיִּיבִיג אוֹף דַּעַם בְּאַרְגָּ  
(יח) נְאֻדָּה מְעַר וְעָהָם כָּס נְרוֹקַע לְיִב שְׁאֲפַס וּזְם דִּי  
יִשְׁרָאֵל הַאֲבִין גִּיהֵמַת בְּשַׁעַת מִסַּן תוֹרָה קַעַן אֲפִירוּ  
ווען

וּזְם עַר אִין אֲוִינְתֵּימָ בִּיאָ דַּעַם לְאַנְדָּר בְּשֵׁן אוֹף אִים  
הִם נְאֻמַּת גִּינְעֵבִין דִּי תוֹרָה : (יו) אוּג נְאֻדָּה דָּס וְעַמַּת  
נְאֻמַּת זְאָגִין לְמַח תְּרַצְדוֹן הָרִים גְּבַנְנִים וְוֵאָרְם זְאָלְמַת אִיר  
שְׁפָרִייִגִין אִיר הוּיָקַע בְּעֵרְגָּ בְּלֹמַר אִיר שוֹאֲאִי ה'  
צוּ פֶּר בְּאַרְבִּין הָהָר חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ דַּעַם בְּאַרְגָּ וּזְם  
נְאֻמַּת הִם גִּינְלֵחַסְתָּם צוּ זִיין וְיִצוּנְגָּ בְּלֹמַר צוּ מֵאֲכִין  
רוֹעֵן זִיין שְׂכִינְהָ אוֹף אִים דָּס אִין דְּרַ בְּאַרְגָּ וּזְם דְּרַ  
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין גִּישְׁמֵאֲנִין אוֹף אִים אֵף ה' יִשְׁכּוֹן לְגַבַּת  
אוּג אוֹף נְאֻמַּת וְעַמַּת רוֹעֵן בִּין אִיִּיבִיג אוֹף דַּעַם בְּאַרְגָּ  
(יח) נְאֻדָּה מְעַר וְעָהָם כָּס נְרוֹקַע לְיִב שְׁאֲפַס וּזְם דִּי  
יִשְׁרָאֵל הַאֲבִין גִּיהֵמַת בְּשַׁעַת מִסַּן תוֹרָה קַעַן אֲפִירוּ  
ווען

אֶפְי־הַהוֹה יִשְׁכֵּן לְנֹצַח: יי רֶכֶב אֱלֹהִים  
 רִבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנָאן אֲדֹנֵי כֶּם סִינֵי  
 בַּקֶּדֶשׁ: יי עֲלִית לַמְרוֹם וְשִׁבִית שְׁבִי  
 לַקַּחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם וְאֶף סוֹרְרִים  
 לְשִׁבְנוּ יְהִי אֱלֹהִים: יי בְּרוּךְ אֲדֹנֵי יוֹם  
 יוֹם יַעֲמֵם לָנוּ הָאֵל יִשְׁוֹעַתְנוּ סֵלָה:

שְׁבִינִימָה לְחַד  
 בְּשִׁמְי שְׁמֵי יי יִשְׂרָי  
 לְעֻקָּא: יי אֲרַמְיִין  
 בְּהַלְאֲמִירָן רִבְבֵן רִנְד  
 דְּלִיק תְּבִין אֲלֵיִן  
 דְּאֲנְגְלֵיָא מְדַבְּרִין לְהוֹן  
 שְׁבִנְתָּא דְּבִי שְׁרַת עֲלֵיהוֹן  
 עַל מוֹרָא דְּסִינֵי  
 בְּקֻדְשָׁה: יי סְלֻקְתָּא  
 לְרֻקְעָה (מִשָּׁה נְבִיא)  
 שְׁבִי תָא שְׁבִי תָא  
 (אֲלֵי פִתְחָא פִתְחָמֵי  
 אֲוִרְתָּא) יְהִבְתָּא לְהוֹן

ת"א רכב אלהים. סיני ג' מקדש ט' עד: מלכות (מרום). שבת פס וסדר בלק: לקחת פתוחים. (וכח טו): כבוד  
 ה'. מלכות מ' בילת מ' סוכרין פ'. רפה אחר הפסוק  
 סתקן לבני נשא וברם סרוביא די מתגירין ותיבין בתתובא שרת עליהון שקבית הקרא די  
 אלהים: כ בריה יי קל יוקא ויוקא מען קנא מוסר פקודיא עליו פקודיא פקוסא די הוא

הוא: (יח) רכב אלהים וגו'. עוד זה מוסב על ה'  
 יתן וזמר להזכיר חכמת עמו אף כשנגלה רכב אלהים רבותי'  
 של אלפי שגורים שונים מלאכים חדים וה' היה ביניהם  
 כפיני בקדש אף כס עלית אתה נגיד עמו משה בן עמרם  
 למרום שכיב שכי: (כז"ל ואל"ה נרשס פסוק י"ס ואף סוררי'  
 לשכון כולו במשכן ואף בנתן כו' בן לריך להיות מהר"ן)  
 (יט) ואף סוררים לשכון יה אלהים. אף עוד גרמת  
 משכן הקב"ה במשכן התורה ולקחת מתנות מן העליונים  
 לתתם לבני אדם אף בנתן עם שהיו סוררים וממרים  
 ומקיימים אותו: (ב) ברוך ה' וגו'. זה מן הסיר האמור

אבן עזרא  
 אף השכינה תשכן סס: (יח) רכב. זה דקק עם חמד  
 אלהים לבנות וזעם רבותים כמו סכיכות חלישע רכבות  
 רבות: אלפי. טעם ובמספר כמו אלק אלק אלק חלף חלף חלף  
 ואין וטעם המומר וטעם כס כפיני בקדש ויחסר ל' כמו ועיר פרא אדם יולד והנה הטעם כי  
 קדחת ארץ ישראל כבר סיני: (יט) עלי'. דברי בן אדם לדוד וזה אמרו ברוח הקדש או תשלה וטעם למרום המזכרים  
 הנזוהים: לקחת מתנות באדם. העבדים המזכרים ואף סוררים ויכרתו כרית עתך הסוררים שיתגירו ויכעו  
 עם מקום השכינה: (כ) ברוך אדני. יודה השם שהנגיד ידו: יעמם לנו. רכותיו ויאלו כי הפעול הוא ישועתנו  
 מצורת דוד  
 (יח) רכב אלהים. עוסק למעלה לומר גם בעצמו זה סח בעומים  
 כי סוף הדבר יהיה נלווה שיעשה כי רצה חיבתך לפני העמים כי  
 סלה מלאכי רכבו המה כרכם כרכם שר' וה' שוכן בגמס אף בעת  
 עולו עתה שפוט לומר סיני ל'מן כסודר כי גם המלאכים ילדו עמו  
 וכל עת המס קרובם לבניהם: (יג) עליה למרום. וזכ"ל אלה  
 פסוקים וסכינה חופה מיד המלאכים ולקחת אותם לתתם לבנות עליוה בני אדם ולא בין מלאכי מעלה: ואף סוררים. אף כי  
 סרבו לומר עמתי ס' עני' ונמלה לסס ולוים על הפתח לשכון ידו: (ג) ברוך אדני. רמזו לנו לומר ברוך ה' אלהי בכל יום

פירוש ע"ט  
 ווען עם איז וואָרען אנטפּרעקט רבב אלהים רבותים  
 אַלפי שְׁנָאן די רייט ווענין פון נאַמ דהיינו צוויי רבות  
 פון צווייאַ מווינגט איז צוואַנגיג מווינגט קאַל צווייאַ  
 מווינגט נישאַרפּטעע פּלאַאָים ווען זיי ווענין גיבן ווען  
 צו סתּהן תּוֹרָה אַדני בּם סיני בּקדש אונג נאַמ איז גיִווען  
 צוויישן זיי אופּ דעם פּאַרג סיני מיט ציין הייליקייט  
 אַפּילו דענקטס קאַל: (יט) עֲלִית לַמְרוֹם שְׁבִית שְׁבִי בִּיסְמוּ  
 מִשָּׁה דער האר פון די יִשְׂרָאֵל אופּ גיבאַנגען אופּ  
 דעם הייליק אונג האַקט גיפּאַנגן איין גיפּענקיגיש  
 פון דאַרשן פּלוֹקֵר דו האַקט די תּוֹרָה מִקְבֵּל גיִווען  
 לַקַּחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם אונג האַקט גינִווען סתּגות פון די  
 פּלאַאָים צו עֲבִיבֵי צו עֲבִיבֵי צו די מענטשן דס ווענין די  
 יִשְׂרָאֵל אופּ סוררים לשכון יה אלהים אונג אַפּילו צוויישן  
 די יִשְׂרָאֵל די אַפּ קערער ווען האַבן אַפּ גיִקערט פון  
 נאַמט וועג אונג האַבן דר צאַרניגט נאַמ האַקט דיא  
 מִשָּׁה גורם גיִווען דאַם נאַמ דער האר זאַל רוען  
 צוויישן זיי אין שְׁבִי: (כ) דס קערער זוף דר מִשׁוֹרֵר  
 אונג אופּ זוף ווען ער קם גיִנאַמט לויבט צו נאַמ אונג  
 זאַמט ווייטער בריד אדני גיִלויבט איז נאַמ יום יום יעמס  
 לני אַלע עֲבִיבֵי בייא מַאָג מוט ער אונג אופּ לַאֲרֵען  
 מיט אונג פּיִקֵּל הילף ווי מיר קענין דער ציידן תּוֹל  
 ישועתנו סלה ער איז נאַמ אונגער העלפּער אייביג:  
 האל

תהלים סח

תרגום

פּוֹרְקֵנָא וּפְעִינָא  
 לְעֵלְמִין : כּא אֶלְהָא לְנֵא  
 חֲקוּף וּפּוֹדֵן וּמִן חֲנָם  
 מַתְגַּרְוּן פְּרִשְׁעֵא  
 מוֹתָא וּמְפַקְנֵה נְשָׁמָתָא  
 פְּרַנְוֶקָא : כּג פְּרַם  
 אֶלְהָא וּתְבַר רִישׁ בְּעֵלִי  
 דְּבָבוּ וַתְּבַר שְׁעַר גְּבוּרַתְךָ  
 דִּי מְהִלָּךְ פְּחוּבֵי :  
 כּד צְדִיקָא דְּמִיתוּ  
 וְאֶתְאַבְרוּ מִן חַיֵּית בְּרָא  
 אֶמַר וְיִ מְפּוֹתָן אֶתִּיב  
 אֶתִּיב צְדִיקָא דִּי  
 וּמְשֹׁשׁוֹן רְגֵלֵיהוֹן פְּרַם  
 יִסְבְּעוֹן

כֹּה הָאֵל וְלִנְוֶאֶל לְמוֹשְׁעוֹת וְלִיהוֹהֵא אֲדֹנָי  
 לַמּוֹת הַנּוֹצְאוֹת : כּג אֶתְּ-אֱלֹהִים יִמְהַן  
 רֵאשׁ אִיבּוֹ קִדְקֵד שְׁעַר מִתְהִלָּךְ  
 בְּאִשְׁמִיו : כּג אֶמַר אֲדֹנָי מִבְּשָׁן אִשׁוּב  
 אִשׁוּב מִמְצִלּוֹת יָם : כּד לְמַעַן וְהִמְחִין  
 רְגֵלְךָ בְּרַם לְשׁוֹן . כִּלְכֶּיךָ מֵאִוִּיבִים

ר"א : מַתְּ מוֹתָא . בְּרוּם מ' : אֶתְּ-אֱלֹהִים . בְּעִיר מ' זֹכֵר מַלְאָךְ  
 וְיִשְׁתְּבִיעוּ בְּמַצּוֹפְרֵיהֶּ דְּקָא : כּד מִן בְּגִלְלַת דִּיחְמוֹן פּוֹרְקֵנּוֹת רִשְׁעָא וּמְשֹׁשׁוֹן רְגֵלֵיהוֹן פְּרַם  
 קַמְרֵיהוֹן לִישׁוֹן חַיֵּית בְּרָא מִן פְּרַבְרִיהוֹן . וְדַהְנִין מִן בְּעֵלִי דְּבָא מִן קִמְדוֹן  
 רר"ק

(מכל) מכל עומם ככל אשר טובל שחת (מולאתי) יוס ויוסיעוּם  
 לנו כל הימים כן וטוב לנו לכל ארה יסועה: (כא) האל  
 לנו אל לבושתעוהו. אל מבושע הוא לנו ולפנינו עליו הרכה  
 תולאות מיני מות תולאות דרטיס אל המות חד לח עליו הוא  
 נותנס חכל ומחך כהס רלש חוּבו: (כב) קדקדו שער  
 קדקדו של עשו סהוא חיס שעיר ומתהלך תמיד בלשמינו :  
 (כג) אמר ה' מבשן אשוב. כי כן הכביה להטיב אותנו  
 מתוך חבירי בשן ומלוי חיס: (כד) למען המחזן רגלך  
 בדם. כעומקן את רלש חוּבו תהא רגלנו כמושעת  
 בדם. תמחן ל' כוקע בתוך הדס כמו (שופטים ה') מלחה

וְשִׁתְּנוּ שְׁהוּיִעֵנו מִחַל דַּב וּנְצוּם : יַעֲבֹם . פִּירוּשׁוּ יִשְׂא  
 וְיִסְר בִּירְבוּתוֹ וְסוֹכּוּתוֹ וְיִתְרַשֵּׁת חַחְסוֹן לְפִי הַעֲנִין אוּ פִירוּשׁוּ  
 יַעֲבֹם לְנוּ וְיִשְׁתְּבִיעוּנו שׁוֹכֵר אַחַר כִּךְ וְפִירוּשׁוּ הָאֵל יַעֲבֹם לְנוּ  
 וְיִשְׁתְּבִיעוּנו יוּם וַיּוֹם בְּרִדְךָ הוּא : (כָּל) אֵלֵינוּ . לְנוּ הוּא  
 לְמִשְׁכְּבוֹת לְאֹוִיבֵינוּ וַיּוֹם לְתִצְאוֹת הַמַּתָּה וְהוּוֹ לְמוֹת הַנּוֹצְאוֹת  
 כְּלוּמֵר וַיּוֹם לְתִצְאוֹת דְּיִנִּים הַרוּצִיָּא שְׁמַשְׁפִּי הַמִּיתָה כַּעֲבֵדִים  
 רַבִּים אֵלֵינוּ וְלִמְלוּחָתָא : (כָּז) אֶךְ . בְּרִיחָה בְּרַנְעֵא אַחַר  
 הַכָּה בָאָה יְשׁוּבוּם אֵלֶיךָ . אֵלֵינוּ לְבַדּוּ הוּא שְׁמִיחָה וְהוּוֹ שְׂמִיחָה  
 רֵאשׁ אִוִּיבוֹ בָּאָה הֵרֵב וְבָאָה הַגִּית בְּלוּלָה אִתָּךְ : קִדְקֵד שְׁעַר  
 כִּי בְּקִדְקֵד הָרֵאשׁ יַחֲזֵק שְׁעַר הָרֵאשׁ חַצְיוֹ לִימִין וְחַצְיוֹ לְשִׁמְאַל  
 וְלַפִּי שְׁתַּקְדָּקֵךְ מִבְּצוּעַ הָרֵאשׁ וְאֶבַר לְגוֹרוֹת הַיּוֹדוֹת עַל הָאָרֶץ  
 הַדְּרוּת אוּ הַמְּבוֹת קִדְקֵד : מִתְהַלֵּךְ בְּאִשְׁמִיו . יִמְחֵן קִדְקֵד מִי  
 שְׁהוּא מִחֲלֵךְ בְּאִשְׁמִיו וְכַרְשֵׁנוּ וְלֹא יִשְׁרֹב בּוֹ : (כּג) אֶמַר . אִשׁוּב .  
 הַאִשְׁמִי מִתְּרַן בִּישְׂרָאֵל כִּינִי וְשִׁתְּבִיעוּנוּ בְּעִירִים מְבַצְלוֹת אוּ כְּלוּ  
 שְׁלַח שְׁבוּ לְמִצְרַיִם אֵלֵינוּ בּוֹם כִּךְ כְּתַנְהוּ גֵלְךָ אִשְׁרֹב וְכַר  
 אִשְׁרֹב בִּישְׂרָאֵל : (כּד) לְמַעַן תִּמְחִין . תֵּאדָם כְּכּוֹ הַסָּךְ הַחֲמִין  
 מִנְּחַת שׁוֹ

בשן שהוא בארץ הגלעד כי שם היהת תחילת מלחמת הל' כן חמוץ בנדים שפירושו אדום בדם: לשון. למען תמחן רגלך  
 אבן עזרא  
 ויהיה האל בעבור אל לבושתעונו: (כא) האל לנו הוא לבדנו  
 לבושתעו ושלנו תולאות וכסות לבושתעו חוּבו: (כב) אמר  
 פירושים רבים ראיתו ואין אחד מהם קצור בלשן לפנינו  
 ואחריו ולפי דעתי כי פירושו כי האויב הבא אל בשן אל חרץ  
 ושראף ככה ישוב אל ביתו כלשון ישוב הטובע במולות ים  
 ועטס חמוך כן גור הכס כלשון פירשתי ככמה מוקמות ים  
 (כד) כמען המחזן רגלך. כף רגלך לנו! דוד כי עלית  
 למרום ותיר' ממחן רגלך לשון נקבה כמו רגלי עמדה במרום  
 לתהי' המלה מהפעלים העומדים או תיר' תמחן לנכה דוד  
 מצודת ציון

(כב) ימחן. ענין לילום והלועם כמו עמדה כלם (מכרן ג') :  
 (כג) מבוצלות ים. ענין המונק היבש: (כד) בנחה. ענין הכנת עמלן כמו מן  
 דנס: מן הניקף להביא העיתה מ"א לה יביאם עליו: (כז) אך וגו'.  
 שער. מן נקדה גופס כהסע עס כמלך כער כהסע חילק וחיך  
 כלשמינו ולא שב ממש: (כח) אמר אדוני. כער כהסעו לנו להביא  
 מבוצלות ים. כ"ל עמוק כגלוס: (כד) למען תמחן. הככס חסיה  
 פירוש ע"מ  
 אין ציון שוקד כפוקדור אין ציונע וינד: (כג) אפער ארני  
 כקישן אשים ווארום באמם קמ אונקן מכמחין קיווען אונג  
 קאמ גיאאנט איהן קאמ וועל דיר ישראל אום קעריין  
 פון קישן אשים כקצילות ים איהן וועל דיר אום קעריין  
 פון דיי מיפייניש פון דעם ים כפוקדור פון דיי אינגליען  
 פון דעם ים וום איהן ישראל וועמ איהן פר שפרטיש  
 ויערען: (כד) למען תמחן רגלך בדם פון וועיענן דוא  
 זאקסט שפאלטין דיי ציונע פים אין בלוות ויאם וועמ  
 ויכירן

בכא) האל לנו אל לבושתעוהו נאם איך צו אונקן איהן נאם  
 צו העלפין אונקן ויהי ארני לבות הוצאות אונג פאר נאם  
 דעם האר ונען פר האנדוין פיל אום גנאנקן אונג פיל  
 דרקים צום מוט נאר ער גים ויא גים איהן ציונע  
 זראים: (כב) אף אלהים ימחן ראש אימיו ביערש נאם  
 מוט וואונדן מים ויא דעם קאם פון ציונע פינקם  
 קדקדו שער דר קאם פון דעם הארדיקן פאן דאם איה  
 ציונען עשו קמסא באשמינו וום קר אינגיאנקין קמיר



צִעִיר רֹדֵם שָׂרֵי יְהוּדָה רִגְמַתָּם שָׂרֵי  
 וּבְלוֹן שָׂרֵי נִפְתָּלִי: כִּי צוּה אֱלֹהֶיךָ עֲזֹד  
 עֲזוּה אֱלֹהִים זֹו פְּעַלְתָּ לָנוּ: מְהִיבְלְךָ  
 עַל־יְרוּשָׁלַם לָךְ יוֹבִילוּ מַלְכִים שִׁי:  
 לֹא גַעַר חֵית קָנָה עֲדַת אֲבִירִים וּבְעִגְלֵי

נחת לימא ממשל היכנא  
 קבל מלכותא מן שיריא  
 ובתריהון גחיהו בכרבי  
 יהודה רמני יההון  
 שבטמא אבניו וקביו  
 רבנתמא בתריהון רבני  
 זכרון יהון בתריהון רבני  
 גפתלי יהון גבריהון:  
 כס פקר אלהא עישנך  
 אהשען אלהא שרי  
 הקבל קורבנא על ירושלם שכנתך  
 לא נעוף במשרית חביון תרע יההון הך קנניא  
 רש"י

ב בית מקדשא דין דעברת קנא: ל מן היכלך הקבל קורבנא על ירושלם שכנתך  
 שריא מפנקשיהון לך יתהון מלכנא קורבנא: לא נעוף במשרית חביון תרע יההון הך קנניא  
 רד"ק דגוש אחר שורק

הלעיר נעש' רודה עליהם: רודם. כמו רודם בקמ"ן משם  
 וכה להיות מלך לפי שירד תחלה לים וכן אמר לו שמואל  
 לשאול (ס"א ט"ו) הלה אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי  
 ישראל אתה ות"ל שבעט דננימן עבר זימא כהים כל שאר  
 שבטא: שרי יהודה רגמהם. מתקפאים כהים זוריקין  
 כהם אבניו וכן כרי זכולון ושרי נפתלי וכן אמר לו למה אלהי  
 עוזך (ס"א ט"ו) דבר אשר (מהר"ל) כן לריר להיות ד"א רגמתם  
 רקמת לבנות גנדי וכן רגמתם לבנות גנדי  
 רקמתם ל' לרגנך כן חזרו מנחם: (כט) עזוה אלהים  
 וגו'. עכשו חוזר המשורר לתפלתו שהתפלל יקום אלהים  
 ויפלו אויביו עזוה אלהים והתגבר אשר כל אלה פעלת לנו:  
 (ל) מהיבכלך על ירושלים לך וגו'. ותמה שיראו  
 המלכים כבוד מהיכלך אשר על ירושלים ויבילו לך דהון  
 ושי: (לא) גער חית קנה. זה היה ישמעאל שנמשל  
 עס ששמו ועשתו כפרים אצירים בתוך שאר האומות

שאמר שרי זבולן שרי נפתלי כי נשארו חומים מסופרים בארץ  
 ישראל משם כאן ומשם כאן ופירוש רגמתם קיבוצם כלומר כי  
 בירושלם נתקבצו כולם. ואמר בנימן צעיר רודם שהיה צעיר  
 בשבטים ופי' רודם רודה היה בנימן היה באויבם ואף על פי  
 שהיו שם חיל גדול פי' אלהים הכה אותם וישאל בזה הבזיה  
 ומלת רודם בקמ"ן קטן תחת קמץ גדול. ואמר שם. רוצה  
 לימר במקום הכריחה וההחלה יהיו כל השרים הגדולים  
 שבשבטים אלה ויברכו כולם בשם במקלות העם: (כט) צוה  
 אלהיך עזך. כנגד ישראל בדרך כלל או כנגד חוקיה אבר  
 הגם היה שהיה לך על האיוב אלהיך צוה אותו לפיכך הורו  
 כולכם זו פעלת התורה זאת אתה פעלת לנו ועוה נכתב בוי"ו עם  
 הדגש: (ל) מהיבכלך. כמששבו כמו נורא אלהים במקדשך  
 כלומר מהיבכלך בששם שבו: הכבוד יצא על ירושלים העז  
 שנוצלה מן האיוב מה שלא נוצלו שאר ערי יהודה לפיכך  
 יובילו מלכים שי שיכירו כי הנינו בא להם לישראל ככבוד  
 השוכן בהבום לפיכך יובילו לך מלכים כחאה: (לא) גער. ענין  
 השחה והוא מקור בגלם ישב המלך ופירוש כענין חית קנה  
 כחזיר ושר הדך בין הקנים: עדרת אבירים בעגלי עמים.  
 מנחת שי

ומקלות דעלמא בעי למימר ומיהו בירושלמא פי' שלשם שאלנו דרש  
 עמוקות חסר ופי' עזל. ועל ספרים שלט מלה וכן במסורת פי'  
 מקפי ויחמו במקלות לית חסר ופי' על מקלותם כרכו:  
 (כט) עוזה. כמסר בוא"ו עס הדגוש.

אבן עזרא

במספר כי היה הזמן קרוב לזכר פילגש בגבעה אז עבדו  
 היותו קטן מכל הכני ועמם רודם הרודה שיש להם והמ"ם  
 סימן במקלות וכל בקמץ קטן תחת גדול כמו המעלם מים  
 ורגמתם כמו שרים וככה רגם מלך וכבר הזכרתי זה והספוק  
 כמו הגזרה אמות האלהים פעלת לנו והכה משקל עזוה כמו  
 דוד עד המקומות הרחוקים תהייה המנוחות המנוחות  
 חית. קהלת חיתך יטבו זה: קנה. החיה שהרמחים  
 מצודת דוד

כחלת המזמור: (כט) צוה. עזך. לכתה דוד וזה עזוה  
 חקה: (ל) מהיבכלך. העמם כי מהיבכלך הכ"ף לנכח  
 לך: (לא) גער. כמו הכני גוער לכם שאין בו ציית:  
 מצודת ציון

שאל המלך להיות רודם ומשול בישראל כי הם יבדו תחלה כל הים  
 ובעבור זה זכו למלוכה כן חז"ל: רגמתם. היו רגמים עליהם  
 כפגעים כי היו מתקפאים בהם: שרי וזבולון וגו'. וכן גם המס  
 ריגמום כפגעים וממס למעלה לומר כל הים ללם כי איס  
 הפשו והמחוקי אשכ כי: עזוה אלהים. ו. לול הפשו הוה אכל  
 מאלהים עזב עשה על סיס אה צעלמו ככר פעלה לנו על  
 גלולה מלכים: (ל) מהיבכלך. מנבוד היכלך אשכ סיא על ירושלים  
 פירוש

על סוף והוא כלי שזר: (כט) צוה אלהיך. דבר לזה אלהיך  
 אויבך (לקמן ק"ו): רגמתם. ענין הבלעת פגעים: (ל) יובילו.  
 יציאו: שי. המורה כמו יובל כי לה' יטיעה יואל: (לא) גער.

כתיי מוכה ומודים על הכס: (כט) צוה אלהיך. דבר לזה אלהיך  
 מאלהים מוכה עשה על סיס אה צעלמו ככר פעלה לנו על  
 גלולה מלכים: (ל) מהיבכלך. מנבוד היכלך אשכ סיא על ירושלים  
 פירוש  
 רודם דארטין ביי דעם ים האם דר אינגמטער שבט  
 בגימין זוכה גינעון צו גינעלמיגן איבער די יבאל  
 ווייל ער איז צום ערשטין אריין גישפרדיגט אין ים  
 אונג דס איז גינעון שאור הבלך נואם ער איז ארום  
 גיקופען פון שבט בגימין שרי יהודה רגמתם אונג די  
 הארין פון שבט יהודה האבין זיי מקנא גינעון אונג  
 האבין זיי שמינער נאך גינארפין שרי זבולון און די  
 הארין פון זבולון אונג די הארין פון נפתלי האבען  
 און שמינער נאך גינארפן נאך זיי: (כט) אונג אזו  
 האבען זייא גינאגט צום שבט בגימין צוה אלהיך עוה  
 נאם הים גישאפט דיין שפארקריט דס דר ערשטער  
 דיא

ע"ת  
 קנה פון ישך אל נועם ויין פון דיר דם קערט זך דוד  
 המלך אום צו עיין הפכה וום ער האט גיבעטין אין  
 אן הייב קאפיטיל אונג הים גינאגט אונג קעט וויימר  
 נאם אונג נאגם עוה אלהים זו פעלה לנו שטארק דיר דו  
 נאם איבער זיינע פינגט וואם דו האסט דאם אלץ  
 גיטאן צו אונג וואם דא פריער שמיים: (ל) מהיבכלך  
 על ירושלים וגו' אונג פון וועגען דעם כבוד פון דעם  
 היכל וואם דוא וועסט בוען אין ירושלים ווען דיא  
 מלכים וועלען עם זעהן וועלען זיי דיר פרענגן איין  
 מתנה: (לא) עדרת אבירים בגלי עמים ער איז אין איין  
 נאמלונג פון שטארקן אקסין צווישן קעלך דר פלימר  
 דיא

עַמִּים מִתְרַפֵּם בְּרִצֵּי־כֶסֶף בְּזֶרַע עֲמִים  
 קִרְבוֹת יַחְפְּצוּ: לֵב יֵאֱתָיו חֲשָׁמַיִם מִנִּי  
 מִצָּרִים בּוֹשׁ תִּרְיֵן יָדָיו לְאֱלֹהִים:  
 לֵב מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ שִׁירוּ לְאֱלֹהִים זִמְרוּ  
 אֲדֹנָי סֶלָה: יִדְרֹכֵב בְּשָׁמַי שְׁמֵי־קֶדֶם  
 הַיְהִיתֵן בְּקוֹלוֹ קוֹל עוֹז: לֵב תִּגְנוּ עוֹז

קָרָם יי שִׁבְחוּ יי לְעֲלָמִין: לֵב יִתְבַּח עַל פְּדֻיָהּ בְּשָׁמַי שְׁמֵי סוּן לְקַרְמִין הוּא בְּמִיָּרְמִיה  
 יִתֵּב בְּקִלְיָה קֶל רוּחַ נְבוֹאָתָא לְבְּרִיָּא: לֵב הִבּוּ יִקְר עוֹשָׂנָא לְאֱלֹהֵא דִּי עַל יִשְׂרָאֵל גִּיּוּתְגוּתְיָה  
 רִשִׁי

או יתח גער צווי במקום תיז איתן כלומר זיבול לך מלכות  
 שי כשהגער בחית קנה ועדת אבירים שכאו בעגלי עמים ושחת  
 אותם עד שהשואר בהם בא מתרפס למניך רוצי כסף ופירות  
 התיכות כסף: בור עמים קרובי יחפצו. כשפועל איתם עמים  
 שהיו תשעים למלחמה בור כמו מיר והבי"ת הו"א הם מברוא  
 אתה. חיה כמט ערת וקנה הוא הירוס כלומר ערת והתיחם  
 שגלותים כתרפס. כתרפס: כמז משתחב. ונגלו עמים הם  
 השלבים והתרים דמח אותם לעגלים כמו מבגוני פרים רבים:  
 (ג) השמיים. הם השמיים והגדולים כמו שנקרא פתחיהו  
 השמימי שכבא מבחירי מלחמת כוש ומצרים בא עם כל  
 השבי והוא לירושלם והבא על חעיר ואתם שנעלו סן חננפה  
 שבו לדת ישראל וכן אביר גנה יאתיו השכנים בני מצרים ותי  
 ואטר תריץ ידיו על הירים ואף ע"פ שהגדלים הם תרפים לשי שחורים  
 (ל) לרובב. כשגור ביה"ח כרם. כמו שבי השמים והוא  
 חננל העליון המקיף הכל הנקרא ערבות ואמר קדם לפני שחשמים וישיחם הם עומדים בקדם פיום שנבראו ולא כן  
 אישי הארץ: חן יתן בקלו קול עוז. יתן על הארבים בקלו שהוא קול עוז: (ל) תגו עוז. ברברים חנו לו תחנן כי עתה

אזנים ללל כעגלים לנגדם: מתרפס ברצי כסף. אינם  
 מתרפים ללא אדם אלא חס כן מר' להם מעות: בור  
 עמים. פירו ות השכנים כד"ל (ל) כרם (ל) חף מוכב  
 עמים וחמיד קרבות יחפצו חפלים להלחם בנו: (כ) יאתיו  
 חששנים. (ואז כשחפור את הארץ יקום מלך משיח לעתיד  
 מהר"י) לעתיד יביאו לן דרוטות ממזרים ומתוכ ומנחם  
 פתר השמיים עם השמול' וישיב השמול' ומפתרים פותרין  
 אורו ל' דרוזין: (ג) שירו לאלהים. שרא' גדלו וגלל  
 את עמו: (ד) הן יהן. הן עותן:

יבאו למקדש וכן ערת כוש תריץ ידיו בכנחת האלחים. ואטר תריץ ידיו על הירים ואף ע"פ שהגדלים הם תרפים לשי שחורים  
 הם המביאם והנחת: (ג) מלכות הארץ. כי בכל הארצות הארץ. כי בכל הארצות הארץ. כי בכל הארצות הארץ. כי בכל הארצות הארץ.  
 חננל העליון המקיף הכל הנקרא ערבות ואמר קדם לפני שחשמים וישיחם הם עומדים בקדם פיום שנבראו ולא כן  
 אישי הארץ: חן יתן בקלו קול עוז. יתן על הארבים בקלו שהוא קול עוז: (ל) תגו עוז. ברברים חנו לו תחנן כי עתה

אבן עזרא  
 ארוכים כמו הקנה וכן עם רמחים גל' קדר: בעגרי  
 עמים. עמו עתה מכירים כמו אכירי כשן פרות הנשן  
 והטעם כפול עפר בהם עם שיה' כל אחד מהם מתרפס  
 לפניך ברצי כסף לחת עם אחר שפזרו כל הארצים החפלים  
 להלחם עמך: בור. כמו ורכוש להם יצוור וקרבות כמו  
 מצורת דוד

המלמד ידו לקרב: (ג) יאתיו השמיים. פגנים  
 כהשמואל. וכש תריץ ידיו כוכב: (ג) מסלכות. המכיל'  
 האם לדוד: (ל) לרובב. כשגור ביה"ח כרם הכהה אחר  
 חני רוכב בה והטעם שמי השמיים ומעט קדם לו סוד  
 כנגד בני הדור ופעול יתן קול עוז: (ל) תגו. פירש

מצורת ציון  
 מין למקת מיס: אבירים. חוקים: מתרפס. מין ליעוס כמו  
 כנגלה לפסס (דניאל ז'): רוצי. גלגון לוי: בור. כמו סוד  
 כי כומ' מתחף וק ויכוש לסס יכזור (סס י"א): קרבות.  
 מלחמות כמו ביום קרב (לקמן פ"ח): כמו שבי השמים והוא  
 חננל העליון המקיף הכל הנקרא ערבות ואמר קדם לפני שחשמים וישיחם הם עומדים בקדם פיום שנבראו ולא כן  
 אישי הארץ: חן יתן בקלו קול עוז. יתן על הארבים בקלו שהוא קול עוז: (ל) תגו עוז. ברברים חנו לו תחנן כי עתה

פשו הדומה לחים הדכם בין הקנים אשר יעבר והטעם מהם שהקים  
 בין עמי האומות ל"ל מחוקים כהם: מתרפס. נשכ מעמם ל"ל  
 מוכנס וירוד כמכור לוי הכסף כי פעלמדי הכסף לין לרזומן להטעם  
 זדון לנו: בור עמים. (זולן לנו פמור עמים וכלל זמן חפלים  
 בגלגתם: (ג) יאתיו. כאשר יגבר כעמו ופכה כהאולה או  
 כגדולים ממלכים יבאו עם פשוכה ל' כדולס על טעלת טעו כי  
 לאביבים הטע לו: תריץ ידיו. כנגדים יבאו מעלים את הדיים  
 להכין כהם השמים: (כי עליהם הנגלים גם הדיים יבאו כללות  
 הדיים: (ג) שירו. כאשר יעבר שפט כמכה הוא עמו פמור  
 יתן: קדם: הן הוא טעמן קול חזק להמריד כל בני מלס:

פירוש ע"פ  
 פוען דיר ברענגען פון מצרים טיש תריץ ידיו לאלחים  
 אונ פוש וועט לופין אונ ברענגען מיט ייגע הענט  
 מקגות צו נאם: (ג) אונ דאס אונגסן דוד און דער  
 צייט פון דר נאולה פסקלת הארץ שירו לאלחים אהדר  
 קניגרייך פון דר ערד זינגט איר צו נאם ופיר אהני  
 פלה לויבט נאם אייביג וייל ער האט גיזויזן זיין  
 גרוסקייט אונ הם אום גלייזט זיין פאלק: (ד) לרובב  
 בשמי שמי קדם לרובט צו דעם נאם וום ער רייט און  
 זיין שאלר אין די אייבערשטע הימל דם ער האט  
 זיי באשאפן פון לאנג אן חרוב: בקלו קול עוז נון ער  
 גיט

די אנדערע זענן אנטקעגן אים גלייך ווי קעלעך ער  
 און שטארק איז ער סתפס ברצי כסף ער ווערט נאר  
 באווייליגט אונ ברודע צוא מעקמשין מיט ציילונג  
 פון זי' קער וום מען ציילט אים בור עמים ער האט  
 פר שפרייט די שקמים פון די ישראל וום ווערין אן  
 גירופן עמים קרבות יחפצו זיי ויילין המיד מלחמות  
 צו האלמין דרום שרייא אן דוא נאם אין זיי אונ אז  
 דו וועסט און טאן: (כ) יאתיו השמיים וועלן די ליים  
 פון דר מרינה השמונה ברענגען דיר נאם מקגות  
 שן מקצרים אדר השמיים איז טייטש גישאנק וועט

לֵאלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל גִּאֲתוֹ וְעָזוֹ  
 בַּשְּׁחָקִים י' נִוְרָא אֱלֹהִים מִמְּקוֹד־שִׁיחַ  
 אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נִתַּן וְעַז וְתַעֲצוּמוֹת  
 לְעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים : סט \* לְמִנְצֵחוֹ עַל־  
 שׁוֹשְׁנֵי־לְדוֹד : ב הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי  
 בָאוּ מִיַּם עַד־נַפְשִׁי : ג טַבַּעְתִּי בִינִי

וְעַל שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם  
 לו דְחִיר אֱלֹהֵי אֵלֵינוּ  
 מִמְּקוֹד־שִׁיחַ תְּהִיב  
 דִּישְׂרָאֵל הוּא יֵהֵב  
 עוֹשֵׂנָא וְתוֹקְפָא לְעַמֵּיהּ  
 בְּרוּךְ אֱלֹהֵי אֵלֵינוּ : א לְשִׁבְחָא  
 עַל גְּלוּת סְנֵה־רִינִי עַל  
 יַד דְּדוֹד : ב פְּרוֹק יְהִי  
 אֱלֹהֵי אֲרוֹם סְמוּ  
 מִשְׁרֵית חֲבִיבִי עַד דִּי  
 אֲצִיָּקוּ לִי הֵיךְ פִּיָא  
 דְּמִטּו עַד גַּפְשָׁא :  
 ג מְעַשֵׂית בְּגִלְתָּא דְּהֵךְ

מצולה

ר"א נורא אלהים : נחמיה טו ; חזקוני טו סט ל ג

רד"ק

עשה לכם נקמה באויבים ולא בכחכם : על ישראל גאותו ועזו בשחקים . וי"ו ההשוואה לכובר כמו שנראה עזו בשחקים כמו שנאמר השמים סספרים כבוד אל כן גיורת גאותו על ישראל כי נחם בעבורם באויבים בקאה ובעז : (לו) נורא אלהים ממקדשך . תראה תבא לבני אדם ממקדשך כי שם שוכן הכבוד ובשם יצאו הנפלות בישראל ואתה נורא בעבורם וכתוב ממקדשך בידך לשון רבים כי מקדש של כשה סכון כנגד מקדש של כלה שהוא כסא הכבוד והפניו זה נבחר הסמוך ההוא או ריבו מקדשך כי הכתוב היה לשה בתים אולם והיכל דוביר : לעם . בקבץ הלמד מורה על תודעה כלו' הדם הודעה והוא ישראל שהוא עז : ברוך אלהים ועל דבר זה ראוי שנודה לו ונאמר ברוך אלהים : (ט) למנצח . המזמר הזה נאמר על לשון הגלות והוא סודר לשון יחיד דרך כלל . או כל אחד כבני הגלות בתפלה ובוכה על צרותיו ואומר : (ז) עד נפש . על עת יציאת הנפש לכובר קרוב למיתה ויפנה צרות הגלות למים כשהאדם בתם עד צרות שהוא קרוב למות : (ג) טבעתי . בצרת תוך צרה לפיכך ואין כבוד פירוש המצולה היא מבעיני הים וישבע אדם בהם עד צוארו וכן

רש"י  
 (לו) נורא אלהים ממקדשך . ממה שהמרתו אתה יראוי אם למקדשו לא כשא פנים ק"ו לראשי העכו"ם ומ"א אל תקרא ממקדשך אלא ממקדשך לראשי העכו"ם ע"ש דין בלדיקי' מתירא ומתעלה ומתקלם וכח"א (ויקרא י') בקרובי אקדש ונקדש ככנודי (שמות כ"ט) כמימת שני בני אהרן ורבותינו לרשו כל המזמר עד ברוך על ברוך ויש על מ"ת וגם נכבות במ"ת ומיחך ישבו בה מתשביו בתור' . ואחי חיה ונשם בתים לאמן ל' ישבו בה בלי' מתשביו בתורה והנה חמד אלהים לשבתו חין לבני מתשביו לדרשו על הר סיני שהרי לא לשבתו ממדו ולא לשכון בו לגלח וכאן כתיב ישכון לגלח וכן מלכי זכאות ואלו מלכי זכאות ואין זה ל' מתרא' : סט (א) על שושנים . על ישראל זהם כשזונה בין החוחים שהחוחים מנקבין אותה והתפלה עליהם : (ב) כי באו מים . האומות : (ג) ביון מצולה .

אבן עזרא  
 מה הוא הקול שהסג אמר תני עו להודות דביכור : על ישראל . שהם כגולתו מכל הדרך עליהם תראה גלותו : ועזו בשחקים . כי משם יבוא העז לישאל : (לו) נורא . יהיה מורא אלהים בלחך ממקום המקדש בדרך ברוך ה' מליון והכוכן כי בית המקדש בלחך מכיון כנגד בית המקדש בשמים כמו וזה שער השמים והוא סוד מכוסה ובעבור שהיזרו תנו עו לאלהים בדיבור שידוע שהוא ככל העזו אמר שהעז כמעשה בלחמת גס התענומות השם יתן אחוה לישראל והודו לשם על כן ברוך אלהים : סט (א) למנצח על שושנים . פיוע תחלתו כן : (ב) הושיעני . כי באו מים . המשיל האויבים למים כמו ימטני ממים רבים : (ג) טבעתי ביון . רפס כמו מטעס היון : ואין טעמה רוד . העיף בקמן הטף כמו היה מצודה רוד

בנחת שי  
 (לו) נקא . עו . יש פסיק בין נתן לעו :  
 ישראל . שהם כגולתו מכל הדרך עליהם תראה גלותו : ועזו בשחקים . כי משם יבוא העז לישאל : (לו) נורא . יהיה מורא אלהים בלחך ממקום המקדש בדרך ברוך ה' מליון והכוכן כי בית המקדש בלחך מכיון כנגד בית המקדש בשמים כמו וזה שער השמים והוא סוד מכוסה ובעבור שהיזרו תנו עו לאלהים בדיבור שידוע שהוא ככל העזו אמר שהעז כמעשה בלחמת גס התענומות השם יתן אחוה לישראל והודו לשם על כן ברוך אלהים : סט (א) למנצח על שושנים . פיוע תחלתו כן : (ב) הושיעני . כי באו מים . המשיל האויבים למים כמו ימטני ממים רבים : (ג) טבעתי ביון . רפס כמו מטעס היון : ואין טעמה רוד . העיף בקמן הטף כמו היה מצודה רוד

מצודה רוד  
 הרבה גלותו וכמו נראה נשחקים כהולך הכוכבים ומזלות אשר לו ישנו אף הם תוקדים : (לו) במקדשך . מן כבודו הסיק במקדש שהם הידלס נכ"א כי עשם ילאו כל כנסלות : אל ישראל . חיוקן של ישראל הוא ומעולם נתון פזו ומזון לשם הודוע כהנהג לו ובכבוד שישתים כהנהג עד הולך והנפש קרובה לנחת : (ג) ואין סעכר . אין פירוש ע"מ

גלגון סס יתנו דקוט ס' שהיא ענין ספור (שופטים ה') :  
 (לו) ותעצבותי . גלגון ע"מ טמוק :  
 סט (א) שושנים . סס כלי עזו כולות ששנים : (ג) ביון .

ר"י  
 ר"י נ"ד מכל שקן דם ער נועם אוגו שמראפין אויף  
 אונגעבער זינד אל ישראל וגי' דער נאמ פון די ישראל  
 ער גיט שמאראקייט אונ פאקטאקייט צוא זיין פאקא  
 ישראל ברוך אלהים גילבט אין נאמ :  
 סט (א) למנצח על שושנים לזרז דר מבור אוי גימאכט  
 צום לוי אונ דוד אלהים גימאכט אונ קם  
 עם תפלה גימאן אויף די ישראל : (ב) אונ אוי האמ  
 דוד גימאמ הושיעני אלהים וגי' העלף מיר נאמ דען  
 דיא וואסער זענען גיקומען ביז פיינ לייב צום אום  
 ברענגין מיד : (ג) טבעתי ביון מצולה איך בין נוארין  
 איין גיונגין אין דר ווספיער ליים פון דר טיפיניש  
 אונ עם איך דארפן גיט דא קיין ארם צוא בלייגי  
 שמיין

זו יהיה אלהים ברוך : סט (ב) ע"ד נפש . הנשיל שומק כגולתו למים  
 גיט גיט זיין קול איין שמאראק קול פון גבואה צו  
 זינע גבואים : (לה) הנו עו לאלהים גיט דעם כבוד  
 פון שמאראקייט צו נאמ פלוקר לובט אים דאם ער  
 איין שמאראק יישראל גאיתו אונ פון וועגין די ישראל  
 ווערט גיעקן זיין גרוסקייט ועו בשחקים אונ זיין  
 שמאראקייט ווערט גיעקן אין דעם הימיל שחקים  
 דורך די פוקבים אונ מילות נום אין אים זענגן דאם  
 זיי זענגן גיט משנה פון נאמס גימאט וואם אויף זיי  
 איין : (לו) נורא אלהים ממקדשך דו נאמ ביטם פארקמיג  
 אויף דער וועלט פון וועגין דאם דוא האמס קרוב  
 גימאכט דיין קאקש דען די רשעים זאגין ווען ער  
 סט זיין אייניגים מקדש קרוב גימאכט פון וועגין



**מִצוֹלָה וְאִין מַעֲמֵד בְּאֵתִי בְּמַעֲמַקְךָ  
 מִיּוֹשְׁבֵי־לַת שֹׁטְפֹתַי: יִיגַעְתִּי בְּקִרְאֵי  
 נַחַר גְּרוֹנֵי כָלוּ עֵינַי מִיַּחַל לְאֱלֹהֵי:  
 הִרְבוּ מְשֻׁעְרוֹת רֵאשֵׁי שָׁנָאִי תָנֶם עֲצֻמוֹ  
 מַצְמֹתֵי אֵיבֵי שֶׁקֶר אֲשֶׁר לֹא־נִזְלָתִי  
 אֲזֹאשִׁיב: וְאֱלֹהִים אַתָּה יִדְעַתָּה לֹא־נִזְלָתִי  
 וְאֲשֻׁמֹתַי מִמֶּךָ לֹא־נִכְחַדוּ: וְאֶל־**

בְּמִיא דְקִצְוֵלְהָא וְלִית  
 אֲתֵר לְמָקוֹם קְמִית  
 בְּעַמְקֵי תְקוּף סִיעַת  
 רְשִׁיעֵי אִינְבִיחֵי אֲדוֹן אֲנִי  
 יָתִי: דְאִשְׁמַלְתִּית בְּמַקְרֵי  
 אֲתַחְדָּר עֲנִין כָּלוּ עֵינַי  
 מִקְלֹאֲרָא: אֵל הֵי:  
 ה סִיעֵן מִן סַעְרֵן דְרִישֵׁי  
 קִנְאִי מִן תְּקוּף מַקְנִישֵׁי  
 בְּעַלְיֵי דְכְּבִי סְבָרֵי שֶׁקֶרָא  
 דְלֵא אֲנִי סִית עַל  
 סִידוֹת כּוֹן הִבְבֵן  
 וְשִׁלְמִ: וְיִלְהֵא אֵת  
 יִדְעֵתָא לְמַפְשׁוֹתֵי

וְסוֹדֵיגִבְתֵי מִקְרָקָה לֹא אֶתְפָּסִיאוּ: וְלֹא יִבְהִתוּן

פחת באחנה סגול באחנה

רד"ק

יפגע ביין אע"פ שאין מצולה: עמסר: פעול סגנין הפעיל  
 ופירושו ואין אחד סבכרי שתוא סעכר: באתי סבסקמי סיס.  
 ויפגע אדם בתם ולא ישקף: ושכולת: הנחר אע"פ שאינו  
 סעסקים ששקף האדם וכל זה רמו לצרות החוקות: (ז) יגעתו:  
 השובע צופק לעגרת ואני יגעתו בקראי עד שנגרר גרוני ונחר  
 נפעל שרשו חרר מן רשקן חררים שהוא כקום היובש: כל  
 עיני כיוול לאלהי: כי השובע ישא עיניו למעלה מיחל אם יבא  
 אדם וירושניו ואני מיחל לאלהי עד שכלו עיני כהיבוס למעלה  
 וזה רמו לאורך הגלות: (ח) רבו. בסמפר: צבכו. בחס: שקר.  
 וזה חכם ורואו כולו סגול באחנה: אשר לא נולתי. אומרים נולתי  
 וסחייבים אותי: בסניגות הכל לחשוב כאלו נולתי: (י) לאולתי.  
 ברברים שאני: כלל בתם ואסכחתי שאני אשכ בשגנה: ספד  
 אני מקח בגלות ואע"פ שאורך ואם תאבד הקוית תאבד תקות

מנחת שי

סמ (י) אלסיס חסס ידסס. אלף של אלסיס געטיס כסיס:

ממעמד במרכבה והיה רמוי להיותו פתח כי הוא סס ור'  
 משה אחר שהוא סס על משקל מוקטר מונס והשתנה צעבור  
 אות הגרון: ושכולת. כמו הנהר וטעה שטפתי כמעט קס והיא תשפתי כדרך ונסמה לא טתרה צי והעד כי הוא  
 מחסלל אחר כן אל תשפתי: (ז) יגעתו. נחר. מגורת וחרה נחשה ובלה הנו"ן שגור כדרך אל מקדשי כי נחל  
 והוא בניין נפעל משעול הכפל: כלו עיני. כעבור היותו מיחל: (ה) רבו. מצמייתי. כדרך מחשבתו וככה וירא  
 בלק כן נפטר מלך מוחל וילחס צבאלל האנשי רדפו אחריהם: (ו) אללהים אהה. דין האחמה: אהה ידעת.  
 היותו היולי: ואצבורי. לאלה העוררים בשגנה או כוזון כאשר יזכר חויבי שקר ומלמד לאלותי טוסף כלמלד  
 כרנו לאכבר: (ז) אל. ה' צבאות. שהוא אלהי השמים כי הלבנות שמה הם: אלהי ישראל. שסס נכחותיו

רש"י

בנין טיס של מולי: ושכולת. הוא סטף חווק הנהר  
 (כ"ו) כלמ"י. כלמ"א דער סמרה"ס: (ד) נחר. ישכ כמו  
 (איכ"ל) חרר מני מורכ: כלו עיני. כל תוחלת ממושכ'  
 קרוי: כליון טעיה כמו (דברים כ"ח) וכלות אליהם כל  
 היום, מכלות טעיהם (ויקרא כ"ו) ועיני רשעים תכלילי' (איוב  
 י"א): (ה) אויבי שקר. שגאל' אותי על שקר שאין אני  
 רודף אחר שקר שלהם לחפוט טעות': אז אושיב. כשהם  
 נאספים עלי אני משחד אות' כמזון מה שלא גולתי מהם:  
 (ו) אל יבושו בי קוירי. אל תיחתי בידם מן יבושו קויר  
 לא נכחדו. ואתה ידעת שהם מאשימים אותי בתנם: (ז) אל. אבן עזרא

אבן עזרא

מעמד במרכבה והיה רמוי להיותו פתח כי הוא סס ור'  
 משה אחר שהוא סס על משקל מוקטר מונס והשתנה צעבור  
 אות הגרון: ושכולת. כמו הנהר וטעה שטפתי כמעט קס והיא תשפתי כדרך ונסמה לא טתרה צי והעד כי הוא  
 מחסלל אחר כן אל תשפתי: (ז) יגעתו. נחר. מגורת וחרה נחשה ובלה הנו"ן שגור כדרך אל מקדשי כי נחל  
 והוא בניין נפעל משעול הכפל: כלו עיני. כעבור היותו מיחל: (ה) רבו. מצמייתי. כדרך מחשבתו וככה וירא  
 בלק כן נפטר מלך מוחל וילחס צבאלל האנשי רדפו אחריהם: (ו) אללהים אהה. דין האחמה: אהה ידעת.  
 היותו היולי: ואצבורי. לאלה העוררים בשגנה או כוזון כאשר יזכר חויבי שקר ומלמד לאלותי טוסף כלמלד  
 כרנו לאכבר: (ז) אל. ה' צבאות. שהוא אלהי השמים כי הלבנות שמה הם: אלהי ישראל. שסס נכחותיו

מצורת ציון

סס מקיס קסס לשלר מועד וס:ד א"כ מעס מסי: במעמקי מים.  
 ר"ל הנה הנה כמים עמוקים הוא מקוץ סף אם אינם יודעים  
 וזעזעים והכל כמים שטפים הוא מקוץ סף אל לא כל כמקוץ  
 סעמוק ומכ"ס הנה כמים שוטפים וכמקוץ סעמוק שהוא עמוק  
 סיופס וכן כלו עלי גלות ספלות ומליכות: (ז) בקראי. סעכור  
 כוז סקריאל על קשי סעכבור: נחר. סעמוק סרנה סתיכע  
 סרית סעכור: כלו עיני. סעמוק לרבע סס ולינו סל קרוי כלסון  
 סעקרא כליון סייסי: (ח) סעערוות. יוסר ממשקנו סמרות רלסי:  
 סעמוק וסס כוסיס לי סל סקס וכסיס: אשר לא נולתי. סדכר  
 ידעת לאולתי גר. כלוער סלל איסי מכוסיס כ"כ לסיוו מיוסר כיוסר:  
 וססוסי וגי. כסל סדכר כמ"ס: (י) אליבושו. כי

פירוש ע"מ

ויה גימקרט קער פון די האר פון מיין קאפ סייגע  
 פיינט ווס האבין סיה פיינט אום יוסט עצמי סמטי  
 אייבי שער גייר האקען ויה גישמארקט סייגע פאר  
 לשנייךר ווס האבן סיה פיינט איבער ליגינט אשר לא  
 נולתי או אישיב און אפילו ווס איה האב גיש גיגולת  
 מון איה וייר אום קערין: (ו) אלהים אתה ידעת לאולתי  
 נאם דוא ווייסט וואל סייגע נארישקייט און סייגע  
 שולד כלוקטר סייגע וינד וענען גיש פר סייטין פון  
 דיר דו ווייסקט יי: (ז) זאגט דוד אל יבוש בי קוירי לאין

שמיין דרויף אונ דרום גידער איה אמייליכס פאר  
 גיפער באתי במעמקי מים איה בין גיקומן אין די טיפע  
 וואקר און דר שמראם וואקר הט סיה פר פלייצמו:  
 (ד) יגעי בקראי איה בין סיד פון וועגען מיין רופען  
 ווס איה רוף אלץ צו נאט נחר יגיני מיין האלץ אין  
 פר דארט גיווארין פון וועגין גישרייא כלו עיני מיחל  
 לאליי און סייגע אונגן וענען ווארין פאר לענט פון  
 וועגין מיין האפין ווס איה האף אלץ צו מיין נאט  
 קר מיר העלפין: (ה) רבו משערוות ראשי יי האבין

יֵבֶשׁוּ בִּי וְקוֹיָךְ אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת  
 אֶל־יִבְלָמוּ בִּי מִבְּקִשְׁיֶךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:  
 חִפְּיֵעַלְיֶךָ נִשְׂאֵתִי חֲרָפָה כִּפְסֵתָהּ כִּלְמָה  
 פָּנָי: מִמּוֹד הָיִיתִי לְאֹתִי וְנִכְרִי לְבִנְיָ  
 אָמִי: כִּי־קָנַאת בֵּיתְךָ אֶכְלֵתִנִּי  
 וְחֲרָפוֹת חוֹרְפֶיךָ נִפְלְאוּ עָלַי: וְאֲבָבָה  
 בְּצוֹם נַפְשִׁי וְתֹהִי לְחֲרָפוֹת לִי: יִשׂוּאֵתְנָה  
 לְבוֹשֵׁי שֶׁקַּ וְאֵהִי לָהֶם לְמִשְׁלָל: יִשְׂחֹו  
 לִי: יֵב וְיִהְיֶבֶת הַחַוֹת כְּחֹדֶי סָקָא וְהָיִיתָ לְהוֹן לְמִקְרָא: יִמְלֵלְלוּ עָלַי יְהִי הַרְעָא בֵּית קַרְנָתָא

כי דסבירין עצה לא  
 יכספון פי דמביעין  
 אוילפן מנה אלהא  
 דישר אלהא מ ארוב  
 אקמוילתך סוכרית  
 חסודא חפת סופא  
 אפיוס נוכריא חשביית  
 לאחי ויהי בר עמין  
 לבני אמי: ארוב מנא  
 דבית מקדשא גמרת  
 יתי וחסווי ברשיעא  
 ד מ ס ד ין ד ק  
 במשפחהון מעוההון  
 לאתרה נפלו עלי:  
 יאובכית בצומא דנפשי  
 והות חסודתי לקנא  
 בית קרנא

רד"ק ה"א י: קולט ניסר, זכחיס כ: :

רש"י

כמה שמאורע כי ויאמרו הללו כך אירע למי שהיה מקוה  
 להקב"ה: (מ) לאחי, לעשו: (י) קנאת ביתך, ראו  
 הכנה סנהנתנו כנו בעשיר ביתך קוים ויתקלמו כי:  
 (יא) ואבבכה בצום נפשי, כמעטיתי: ותהי לחרפות  
 לי, מה שאני נוכח ומתענה לפניך הס ממלוליים עלי:

כל המקום אורך ויבשרו כי יאמרו אלו היו מקוים באלהיהם  
 בגלותם ואין כושיע: אל יבלמו, הוא כפל ענין בשליל שגרות  
 ככנהג, וזכר צבאות, כי הוא ארון צבאות שביים שהגויות  
 צבאות משם כרצונו והוא ארון צבאות ישראל והוא נתנם  
 בגלות והוא יוציאם משם, ובקריאה הוא אלהים צבאות,  
 והוא כמו אלהי צבאות ויבא כבים סבסביות ובכתיבת הוא  
 יוד ה"א ואי' ה"א והוא ישם האר והתואר נספך אבל ישם  
 העצם אינו נספך כי יש בזה השם ישם העצם וישם התואר:  
 לצאת מדרך לשבו לדתה הייתי גדול כאחד מהם: (ט) מוד, מופלג  
 כן ר"ל כי הם יחשבו אותו ר, ואתה הם בני ישראל  
 ובני אבי הם בני עשו: (י) כי קנאת ביתך, שהם מושלים  
 בראמי בחוץ: חירפך, חירפי הס חירפך כי אומרין אין לי  
 תקוה ולא נצא כעולם כהגותי ואתה אסרת להוציאני ולגאלני  
 בקרב או ברחוק: (יא) ואבבכה בצום, חסר וירו כאלו אמר  
 ואבבכה בצום נפשי כלומר אני בוכה ובתעבת מכיר: ותהי  
 לחרפות לי, אתה לי לחרפות שיהרפני עליך: (יב) ואהי להם  
 למשל, כי על כל דבר גרוע ויכרתי: (יג) ישחוו, כשיאמרו  
 לשבתי בשער או לשתתי, כי היא שיחתם ללעז וקלון:

מנחה שי

(ח) כהנה כלמה, לך של כלמה הפי: (י) והספוט, מתחלפת  
 והספוט הפי:

אבן עזרא  
 בדרך: (ח) כי עליך, כענודך בעבור שאני עבדך יחפוני  
 נורתי: (ט) מוד, והטעם השתחיתו עד שלא יכירני אחי  
 מהרפוס הכית שהיה סס הארון והקרב כי זה הממוד  
 לאמר כרות הקדש על זמן הגנות והעד ויבנה ערי יהודה:  
 (יא) ואבבכה, הפעול נש כמו ולככותה: ותהי, כלשר  
 הזכרתי כי כה הסם כשועל בעבר או עתיד וככה הוא ולאכה  
 נכתי היתה לחרפות לי: (יג) ישחוו, יספר  
 מצודת דוד

כח לא תענה לי יבשרו ח"כ כל המקוים לך כלאותם שלם תועיל לי  
 תועלת: אל יבלמו, כפל הדבר בע"ל: (ח) כי עליך, ההפסס  
 שאני כשה הוא בעשיר כי הוין התכנתתי עמה למעול כך סיחתי  
 לחיוב הסם: כפתה, לשלל הדבר כמ"ש: (ט) מוד, כענודך אני  
 כהנה יס חסווי כן ה"א: (י) קנאת ביתך, על כי הוצי  
 מתקלמו כמספרת בית המקדש לים ולוליס לוחי ועוד יבשרו  
 ויבשרו ויבשרו ויבשרו ויבשרו ויבשרו ויבשרו ויבשרו ויבשרו  
 עלם: ותהי, הכנה מתיס לי להרעם כאלהם סל לא מלם ככס מדוע  
 לא יבשרו קול כמות: (יג) ישחוו, כלשר אתן לגושי שק  
 פירוש ע"מ

כיה ספוט: נכחדו, נמשו מלמעט חוסך: (ח) ר"ל על ידי:  
 (ט) מוד: מל: (י) נפלו, הנו וסכנו כמו על פי כל זהו נפל:  
 (ב)הרפוט ליה: (ג) ישחוו, ענין ספוט דכריס:

צוא מייגע ברדער ונתי לגני אמי אונ פרעמד בין  
 איה גיווען צו מיין מוטערס קינדער: (ט) קנאת ביתך  
 אכלתי דען דיא קנאה פון וועגן דעם גרויסען ליב  
 שאפט וואס דו וואסט פאר גיווען אין דיין הוואז  
 דר בית הקדש איז גישמארן די קנאה הט מיה פר  
 דארבין ויהיה חירפך נפלי גלי אונ די שאנד פון בייני  
 שענדר ונען גיפארין אוף מיר: (יא) ואבבכה בצום נפשי  
 אונ איה וויין מיט דעם פאסטין פון מיין לייב אונ  
 דאס פאסטין אונ וויינען איז צוא מיר איין שאנד  
 דען מיינע פינגר שפעטין פון מיר איבער דעם:  
 (יב) אהיה לנפש שק אינ איה האב גיגעבן מייך ליד

ניט פר שעמט ווערען הוך מיר דייגע האפער דו  
 גיט דר האר איבער אלע היילות בלומר לאו מיה  
 גיט אין די הערען פון מיינע פינגר כדי זיי זאלין ניט  
 פר שעמט ווערען די וואס האפין צו דיר אונ זאלין  
 גיט זאגן אזו שלעכט איז אום גינגאגן צו דעם ווס  
 האט גיהאמט צו גאט אל יבלמו בי במקדש לאוין גיט  
 פר שעמט ווערען הוך מיר די ווס באבערין דיה דו  
 גאט פון די ישראל: (ח) כי עליך נשאתי חרפה דען פון  
 דייניט וועגן האב איד גימראגן אונ גיליטען איין  
 שאנד כהנה פלכה פני עס הט צו גידעקט אין שאנד  
 מיין פינגר: (מ) כתי היתי לאחי פרעמד בין איה גיווען

כיה ספוט: נכחדו, נמשו מלמעט חוסך: (ח) ר"ל על ידי:  
 (ט) מוד: מל: (י) נפלו, הנו וסכנו כמו על פי כל זהו נפל:  
 (ב)הרפוט ליה: (ג) ישחוו, ענין ספוט דכריס:

**בִּי יֵשְׁבִי שֹׁעַר וּנְגִינֹת לְשׁוֹתַי יִשְׁכַּר :**  
**יְוֹאֲנִי תִפְקֵתִי לָךְ וַיהוָה יַעַת רְצוֹן**  
**אֱלֹהִים כְּרַב־חֲסֹדְךָ עֲנֵנִי בְּאֵמֶת**  
**יִשְׁעֶךָ :** מו **הִצִּילֵנִי מִיַּיִט וְאֶל־אֲטֻבָּעָה**  
**אֲנַצֵּלְהָ מִשְׁנֵאֵי וּמִמַּעַמְקֵי־מַיִם :** מז **אֶל־**  
**תִּשְׁטַפְּנִי וְשִׁבַּלְתַּת מַיִם וְאֶל־תִּבְלַעֵנִי**  
**מִצוֹלָה וְאֶל־תֹּאמֶר עָלַי בְּאֵר פִּיָּה :**  
**יַעֲנֵנִי יְהוָה כִּי־טוֹב חֲסֹדְךָ כְּרַב רַחֲמֶיךָ**  
**פְּנֵה אֵלַי :** יח **וְאֶל־תִּסְתֵּר פְּנִיךָ מֵעַבְדְּךָ**

וְקָרִיחוֹן דְּאֵלִיִּן לְמִשְׁפֵּי  
 סְרוֹת בְּגִית קַרְקָסוֹן :  
 יד וְאֵנָּה צִלּוֹתֵי קַרְסָה יי  
 בְּעֶדְן רְעוּת אֶלְהָה  
 בְּסוּגֵי טוֹבְךָ עֲנֵי יְהוִי  
 בְּקִשּׁוֹת פּוֹרְקֶיךָ : מו פִּצְצֵי  
 יְהוִי מִן גְּלוּתָהּ דְּמִתְלֵיָא  
 לְמִינָא וְלָא אֲמַטְוֵע  
 אֲחַפְצִיו מִן סְנָאֵי דְרִמְיוֹן  
 לְעוֹמְקֵי מוֹי : מז לֹא וְנִלְי  
 יְהוִי עִם תְּקוּף וְלֵא יִסְלַעַם  
 לְמַחְפֵּי עָלַי מִצוֹלָתָהּ  
 חֲסִין וְלֹא תִפְתַּח עָלַי  
 גְּהֵנָם פּוֹקָה : יח עֲנֵי יְהוִי  
 יי אֲרוֹם טַב חֲסֹדְךָ חֵדֵךְ  
 כְּסוּגֵי עוֹת רַחֲמֶיךָ הַסְמַלְךָ  
 לְתוֹתִי : יח וְאֵל תִּסְמַלְךָ  
 שְׁכִנְךָ מֵעַבְדְּךָ אֲרוֹם

ה'א וְהוֹי סְפִלְיָה : בְּרַכּוֹת ח' וְזִכַּר מְרוֹמֵס (פְּנּוֹת מו) : מל מִסְפַּעְנִי מוֹטֵס מו :

**רד"ק**

(יד) וְאֵנָּה . הם משיחים בו וסלעניו לי ואני אין לי אלא תפלותי  
 לך תשיעניו מידם . ואמר עת רצון כלומר אני תפלותי לך המיד  
 אולי יהיה באמת עת רצון שתקבלנה להוציאני מן הגלות :  
 ענני באמת ישעך . ברוב חסדך ואמחק ענני שהאמת בהמתוך  
 לי והמענה הוא ישעך שתתן לנו והאמת הוא הישועה והחסד  
 לחישי הישועה . לפיכך אמר ברב כי רב חסד צריך לחישי  
 (ז) וְאֶל־אֲטֻבָּעָה וְאֶל־אֲטֻבָּעָה נגו' . ומה שאמר לסעלה פבעתי שפסתי  
 הוא על דרך הצדה הנדולה הקרובה למות כי הקרוב למות ואמר עליו מות ומה שאמר עתה אמר על המיתה הנבדלת  
 שלא אחיה בגלות כל ימי עולם : משנאי ומעמקי מים . זכר המשל והכמשל . ויזו ומעמקי ויזו חתושאה . כלומר אנצל  
 משונאי . כמו אם אנצלה סמעמקי ים : (טז) תאמר . חסנור ואם יסנור פי הברא אין מוצא אין מוצא סמנו והברא הוא הגלות :  
 (יז) כי טוב חסדך . חסדך טוב לי ואף על פי שאני חוטא אלי כרב רחמיך . לא כמעשי : (יח) ואל תסתר . הוא על דרך

**רש"י**

(יג) ונגינות . עשו כי לשותי שכר (סל"ה) : (יד) ואני  
 הפרכתי לך ה' . יכתי עת תפלותי עת רצון : (טז) ואל  
 האמר . ומל חסנור עלי : באר . לרה כרד' זו חת פיה  
 לבלעתי : ותאמר . כמו אשר די ימינו (שופטים י"ד) סנור  
 הגאולה ולא יפנה לבעשניו הרעים : (טז) הצילני . זאת היא תפלותי : ומה שאמר לסעלה פבעתי שפסתי  
 הוא על דרך הצדה הנדולה הקרובה למות כי הקרוב למות ואמר עליו מות ומה שאמר עתה אמר על המיתה הנבדלת  
 שלא אחיה בגלות כל ימי עולם : משנאי ומעמקי מים . זכר המשל והכמשל . ויזו ומעמקי ויזו חתושאה . כלומר אנצל  
 משונאי . כמו אם אנצלה סמעמקי ים : (טז) תאמר . חסנור ואם יסנור פי הברא אין מוצא אין מוצא סמנו והברא הוא הגלות :  
 (יז) כי טוב חסדך . חסדך טוב לי ואף על פי שאני חוטא אלי כרב רחמיך . לא כמעשי : (יח) ואל תסתר . הוא על דרך

**מנחת שי**

(טז) חסנור . חסנור' כש"ל לנפש בצדוקיחוס :

ילעננו לו בני חלם יוצאי עמר כעבור עונותיו : (ד) ואני .  
 תתפלל חולי חללה עת רצון : באמת ישעך . ביסעך בלחמת  
 וים חומרים כמו כבעל פעור כעבור וחינו ככונ בעיני . חזאת  
 מים . כנגד מנולה : (טז) אל . ואל תאמר עזי באר פיה . כי יש  
 עש מים חיים ומחטור כמו . תחסס ותסנר  
 כמו חים אשר יד ימינו : (יז) ענני . כי טוב חסדך .  
**מצודה דוד**

הוא על דרך הצדה הנדולה הקרובה למות כי הקרוב למות ואמר עליו מות ומה שאמר עתה אמר על המיתה הנבדלת  
 שלא אחיה בגלות כל ימי עולם : משנאי ומעמקי מים . זכר המשל והכמשל . ויזו ומעמקי ויזו חתושאה . כלומר אנצל  
 משונאי . כמו אם אנצלה סמעמקי ים : (טז) תאמר . חסנור ואם יסנור פי הברא אין מוצא אין מוצא סמנו והברא הוא הגלות :  
 (יז) כי טוב חסדך . חסדך טוב לי ואף על פי שאני חוטא אלי כרב רחמיך . לא כמעשי : (יח) ואל תסתר . הוא על דרך

**מצודה ציון**  
 (יד) באבה . ענינו דלך מקוייס : (טז) תאמר . פנין סמימס  
 וסנימס ודונמנו חסר יד ימינו (מספיעס ד') :

כטוסיס המשוכס סכס מציסיס משל כדך לעג : ישובי ישער .  
 כטוסיסיס כיועסיסיס כעשכרי סכורי חף כסיס יסיחו כי עס סחיין מוכך  
 כעשכריס דלכר כדריס של סס ככך : ונגינות . שוטי סככרי יעס  
 כדככי סקומוס אוטי כדך לעג כריון : (יד) ואני תפלותי . חכל אני חספסל לסנין וחינו סוכס לעגס : עת רצון נגו' . כ"ל ככ  
 חסדך יהיה עם רצון וענני כישע אמת ומתקיים : (טז) מסימס . הוא משל על כולנו : ואל אטבעה . להיות סקפס וסלכר כגולס :  
 וככמקי מים . כ"ל וסרי הוא כלנו חכלל מעפעפי מים : (טז) ואל האמר . עס כככר נפלותי לנכר כסיס חל חסנר עלי סיה לכל חכלל

**פירוש ע"ט**  
 איין זאק פלומור איך האב מיה איהן גיקליים מיט  
 איין זאק וזיהי לחם ללשיל אונ איך בין גיווארין צו זיי  
 איין קושל : (יג) וישוה בי ישובי ישער זיי ריידין פון מיר  
 די וואס יוצין איין די שווערין פון דיא שפיר היינער  
 ונגינות שותי שכר אונ איך בין דס גיואנג פון די וואס  
 מדינקען אלסיין וויין זיי זינגין אונ היידין פון מיר :  
 (יד) ואני תפלותי לך אונ מיין תפלה זאל זיין פאר דיר  
 גאט מיין איין עת רצון אלהים ברב חסדך דוד יאמר מיט  
 דיין פיה לך חסד עת רצונך מיט דיין אבהת הילף :  
 (טז) הצילני מים ואל אטבעה זיין מיה מציה פון דעם  
 ליים אונ לאז מיה גיט איין גיוונקוין ווערין אין אים

חכל אני חספסל לסנין וחינו סוכס לעגס : עת רצון נגו' . כ"ל ככ  
 חסדך יהיה עם רצון וענני כישע אמת ומתקיים : (טז) מסימס . הוא משל על כולנו : ואל אטבעה . להיות סקפס וסלכר כגולס :  
 וככמקי מים . כ"ל וסרי הוא כלנו חכלל מעפעפי מים : (טז) ואל האמר . עס כככר נפלותי לנכר כסיס חל חסנר עלי סיה לכל חכלל  
**פירוש ע"ט**  
 אַנְצִיָּה מִשְׁנֵאֵי לֹא־מִיָּה גִידוֹר וְעֵרִיץ פּוֹן מִיַּנְע פִּינָם  
 אֹנֶן פּוֹן דִּי מִיַּעַר וְאִיקְסֵר : (טז) אֵל הַשְּׁמַיִם שִׁבַּלְתַּת מִים  
 לֹא־מִיָּה גִיט פִּר פִּלְיִיצִין דַּעַם שְׁמֵרָאִם וְאִיקְסֵר אֹנֶן  
 לֹא־מִיָּה גִיט אִיין שְׁלִיגִין דִּי מִיַּעַר וְאִיקְסֵר וְאִיקְסֵר  
 עָלַי בְּאֵר פִּיָּה אֹנֶן לֹא־גִיט פִּאֵר שְׁלִימִין אֹף מִיר דִּיא  
 גְּרֹב אִיִּדֵךְ מוֹל : (יז) עֲנֵנִי ה' כִּי טוֹב חֲסֹדְךָ עֲנַמְפֵּעָה  
 מִיר גָּאֵט דִּיר בִּין חֲסֵד אִיו גוֹט כְּרַוב חֲסִידֵךְ פְּנֵה אֵלִי  
 אִזו וויא דִּיר גָּרוֹם רַחֲמֹנֹת אִיו קַעַר דִּיר צוּא מִיר :  
 (יח) וְאֵל תִּסְתֵּר פְּנִיךָ מֵעַבְדְּךָ אֹנֶן פִּאֵר בְּאֵרֵךְ גִּיט בִּין  
 פְּגִים פּוֹן מִיר בִּין קַעַרְבֵךְ דַּעַן עִם אִיו מִיר עֲנַג פּוֹר  
 עֲנֵנִי אִיִּיר אֹנֶן עֲנַמְפֵּעַר מִיר גָּאֵט : (יט) קַרְבָּה אֵל נַפְשִׁי  
 גֹּאֵלָה

**כִּי־צָרָלִי מְאֹד עֲנֵנִי: יֵשׁ קָרְבָה אֵלַי־**  
**נִפְשִׁי גְאֻלָּה לְמַעַן אֲבִי פִדְנִי: כִּי אַתָּה**  
**יָדַעְתָּ חֲרָפְתִּי וּבִשְׁתִּי וּכְלָמְתִּי נָגַדְךָ**  
**כַּל־צוּרִי: כֹּא חֲרָפָה וְשִׁבְרָה לְבִי**  
**וְאֲנוּשָׁה וְאַקְוָה לָנוּד וְאֵין וְלִמְנַחֲמִים**  
**וְלֹא מַצָּאתִי: כִּי וַיְהִינוּ בְּכָרוּתִי רֹאשׁ**  
**וְלַצִּמְאֵי יִשְׁקֹנֵי הַמַּיִן: כִּי יְהִי שְׁלֹחַנָם**  
**לִפְנֵיהֶם לֶפֶחַ וְלִשְׁלוּמִים לְמוֹקֵשׁ:**

שִׁק לִי סְרָהֶב עֲנֵי יָתִי:  
 יֵשׁ קָרֶב לְוֹת נַפְשִׁי פְרוּק  
 יָתָה מִטּוֹר לְדָא  
 אֲתִרְבִּנוּ עֲלֵי בְעָלֵי  
 דְגָבֵי פְרוּק יָתִי:  
 כֹּאֲתָ יָדָעְתָּ אֲקֻלִּי  
 וּבְהִתִּי וּקְסוּפִי לְקַבְלֵךְ  
 קוּיָמִין כָּל מַעֲשֵׂיךָ:  
 כֹּא קִלְגָּא תִּבְרַת לְבִי וְהֹא  
 הִיא תִּקְפֹּא וְאִמְתַּנִּית  
 לְמַרְי מִסְפְּרֵאֵי וּלְתִיּוֹן  
 וּלְמַרְי מְנַחֲמִין וְלֹא  
 אִשְׁקֻחִית: כִּי וַיְהִי  
 בְּסִעּוּדַתִּי מְרִירַת רִישִׁי  
 חוֹרְקֵי וְרָצַח וְתִי  
 אִשְׁקִיאוּ יָתִי חֵלָא:  
 כִּי יְהִי פְתוּרְהוֹן דְּסַבְרוּ  
 קִרְפִּי בְּאִקְלֵי קִרְפִּיהוֹן  
 לְקֻלָּא וְגַבְסַתְהוֹן

פתח באתנח

כִּי יְהִי פְתוּרְהוֹן דְּסַבְרוּ קִרְפִּי בְּאִקְלֵי קִרְפִּיהוֹן לְקֻלָּא וְגַבְסַתְהוֹן

רר"ק

ת"א וימת נכבדו, חוליק: ימי שלום, מנחם טו: רש"י

משל שמי שאינו חפץ באדם מסתיר שניו מפניו ולפי שצד לי  
 סוד צדק שזענני במחנה: (יש) קרבה כאלו הוא רחוק מסנה  
 בעדה בגלות: נאלה, נאל אותה למען אביי שלא יאמרו כי  
 אין יכולת בידך לפדותה: (ט) אתה, וזר החיפה בשלש  
 לשונות כלומר בכל בני חופה: נגדך, כי אין נסתר מסך.  
 ופי' כל צדור שאהה רואה אותם כנגדך ותם חושבים שלא  
 תראה: (כא) ואנושה, משמפו ואנושה האלף פ"א הפועל  
 נעלמת באלף איהו והוא בענין כאב והחורק הוא מקום  
 הדלים: ואקוה לנוד ואין, קיימי שיהיה אחד בתם מי שיהיה  
 עלי ויבא לנוד ולנחמני על שירתי ואין, ואקוה הוי"ו קסוצה  
 וענינו עבר, ואמר לנחמנים הלמד פתחה סודת על הדועה  
 ר"ל אותם שהיו נראים לי כאחובים: (כב) ויתנו בבחתי,  
 במאבאי ר"ל אפי' בעת הגלות שארצה לשמחה הם מסורים לי  
 בריבם עמדי כמו מי שהיה רעב וירצה לאכול ויתנו ראש  
 ויענה במאכלו או כמו שחזק צאב וישקדו דמסן: (כג) יהי,  
 סנחת שי

(כד) ולנחמנים, בעקלת מדויקים כמד' כשאר"ך: (כז) ולשלומים,  
 תשה כי קרבה כמו וקרב אותם ומלת גאלה כמו גאלולה וככה יפרש רבי  
 גאלות נפשי כמו וקרב אותם שהוא לוי' כמו בלע' פלג לשונם על כן  
 הוא גאלולה כך פי' לי התכם שיחיה והנכון שהוא כמו זכרה לי וגאלה  
 אשר וכן הוא הקרבה אל נפשי אשר גאלה והעסק מי שגאלה וטעם  
 בלנך חרפתי כי נגדך כל צדרי: (כח) חרפה, חרפת' אשר יחפזי  
 אלף ויחשבו שאר חתה חולס כמו וספוטו הם: רנוד, כמו לנוד לו:  
 הוכיר ואזכרה כלום נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כט) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כז) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כח) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כט) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:

אבן עזרא

היותו כמקום נסתר כמעמקי מים: (יש) קרבה, אמר רבי  
 (כד) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כז) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כח) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 (כט) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:

מצודת ציון

לעלות, ר"ל אם אני בגלות לא אשחקע בה: (יח) סוד ענני, על

כא) ואנושה, ענין חולי כבוד כמו יחשק הילך (ש"ב ל"ד):

(כב) בבחתי, ענין כליה מופתת כמו כליה ככריה (שם ג'):

ראש, שם נפש כמ' כמו רלם ולנסן (דברים כ"ט): (כג) לפח,

סנחמנים: (כד) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 עב ומשקן אוטו מומן שמוכר מנחנב עב ומשקן עב: (כז) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 כר' ששקן ששול לפיטם: (כח) חרפה, חרפת' אשר יחפזי אל נפשי והע' רעב וימא' ככרותי מגזרת הכרייה:  
 פירוש ע"ש

גאלה גי'עקו צו פיין נפש אונ לייז זי אום פון איר  
 ענג שאפט למען אביי פדני פון ווענין מיינע פינגט  
 לייז מיה אום: (ב) אקוה ידעת חרפתי דו ווייסט מיין  
 חרפה אונ מיין בוששה אונ מיין שאנד נגדך כל צדורי  
 אנטקענין דיר וענין אלע פינגע באלירדיגער הוא  
 ועקעסט זיי אלע: (כא) חרפה שברה לי דיא שאנד  
 קמט צו בראכין מיין הארץ ואנושה וקנה לנוד ויין אונ  
 איה בין שלאף גי'ווארין אונ האף דאס זיי זאלען  
 קומן צו מיר מיינע ליב האקער צו בקלאגין אונ צו  
 טרייסען מיה אונ זיי זענן נים דא ולמנחמים ולא מצאתי  
 אונ צו טרייסער האף איה אונ האב נים גי'פגען:  
 (כב) ויתנו ככרותי ראש אונ מיינע פינגט גי'בין אין מיין  
 סעודה איין ביטערניש ולצמאי ישקוני חספן אונ צוא  
 מיין דארשט מאכין זיי מיה טרייגקין עמיק: (כג) יהי  
 שלחנם לנפתי לפח עמ זאל זיין ויער מיש צו פר זיי  
 צו איין געץ וישלומים למשח אונ אז ויאי וועלן האסן  
 צוא

כִּי תִחְשַׁבְנָה עֵינֵיהֶם מִרְאוֹת וּמִתְנִיָּהִם  
 תִּמְיֵד הַמַּעַד: כִּי שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמָךְ  
 וַתִּרֶן אַפְּךָ יִשְׁגִּים: כִּי תִהְיֶי-מִירְתָּם  
 נִשְׁמָה בְּאֵהֲלֵיהֶם אֲלֵיהֵי יוֹשֵׁב: כִּי כִּי-  
 אַתָּה אֲשֶׁר-הַפִּית רַדְפוֹ וְאֶל-מִכְאוֹב  
 חֲלָלֶיךָ יִסְפְּרוּ: כִּי תִגְדֶּה עֵוֹן עַל-עֵוֹנָם  
 וְאֲלֵי-בָאֵר בְּצַדִּיקְךָ: כִּי יִמְחוּ מִסֵּפֶר  
 חַיִּים וְעַם-צְדִיקִים אֲלֵי-יִפְתְּבוּ: לִי וְאֲנִי  
 עֲנִי וְכוֹאֵב יִשׁוּעַתְךָ אֱלֹהִים תִּשְׁגְּבֵנִי:

תִּמְיֵד: כִּי יִתְחַשְּׁבוּ  
 עֵינֵיהֶם מִן הַמַּעַד  
 וְחָרְצֵיהֶן תִּדְרִיב  
 תוֹעֵעַ: כִּי שָׁרֵי צְלוֹתוֹן  
 רִוְקָה וְתוֹקֵף וְהַגָּד  
 יִדְבְּקֶנּוּ: ט הַתִּי  
 מִשְׁבִּנְתוֹתָן צְדִיקָא  
 בְּמִשְׁבְּנֵיהֶן לֹא יִהְיֶה  
 יָתִיב: כִּי אֲרוּם דִּי אֲנִתְּ  
 מִחִיתָא אֲרַדְפוּ מִן דְּכֹאֵיב  
 עַל קְמוֹלָךְ יִשְׁפַעְעוּ:  
 כִּי הֵב עֲוִיתָ עַל עֲוִיתוֹתָן  
 וְלֹא יִדְבְּקוּ לְמַעַל  
 דְּכִנְיֵי שֵׁת צְדִיקֶיךָ:  
 כִּי יִתְמַחֵן מִסֵּפֶר דְּכֶן  
 חַיִּיא וְעַם צְדִיקֵיא לֹא  
 יִתְפַתְּבוּ: לִי וְאֲנִי עֲנִיא  
 וְכֹאֵב מִן קְמוֹלָךְ אֱלֹהֵיא

רש"י ה"א יתמו מספר ר"ט י"ז (ל"ט כו): פתח בס"מ

כשיוקו לשלום והפך גלגלם למוקף: (כו) כי  
 את העם הזה אשר אתה הכיית: רדפו: אתה קלפת מעט  
 והם עוררו לרעה: ואל מכאוב חלליך יספרו: דכרייהם  
 אתה: ר"ל כי אתה עשית כל זה: הרע שהם עושים כי אם היית חפץ לא היה בהם כזה הרע: וי  
 חלליך הם: ואל מכאוב חלליך יספרו: כמו ועל מכאוב: ופירושו הכאוב חלליך יספרו זה לזה חללי  
 אלהם נכח אותם: ואל יבאו להסלם ר"ל שבת לכפרי שלא יבאוב אדם הבט אלא קרוב לביהו: (כט) הנה: להם עונם של עונם שעונו בני: ואל יבאו בצדקתך  
 בצדקה ובביבה שאתה עושה עם ישראל: או פירושו לאחר מיתת לעולם הבא והם הבא אחריו בפרש  
 זה: (ל) ואת: להם את התן: ישועתך השוקו כפול בענין ב"ש: ויחירו רציל שלא יכתבו בספר החיים שזאת היא העולם הבא: (ל) ואת: להם את התן: ישועתך

אבן עזרא

שלומים כלמ"ד ותהי להם הלכנה לאבן: (כד) החשבנה  
 האשר לא יחלו וימעדו או יפלו: (כה) שפך: קשור באשר  
 לפניו כלארספלו שפוך עליהם למעלה ועמך שאם ברתו  
 ישיבם חרון אפך כאשר לא יתענו הם אשר ברתו טרחתם: (כו) כי: אמר רבי משה ולהכאיב חלליך יספרו זה לזה  
 שאתם מוכיבים: תלמי: (כח) תגה: תן זה העון שיספורו ויתחללו עם עונם: ואל יבואו: אמר רבי משה כי עמונו כדברך לזקק  
 שאתה עמך ולמי דעתי שמי הכתוב הזה אחריו ועם לדיקים אל יכתבו: (כט) ימחו: כבר פירשתי ככפרי כי ספר  
 החיים הם השמים ושם כל הנצירות העתידות להיות כתובות ביום הכרעם: (ל) ואת: השגבני: כנגד עמי:  
 מצודת דוד

סדר

סדר כתיב: (כד) ובתניהם: בעבור כי השך מלך טיפוס  
 יפעדו כתיבם: (כו) כי אתה וגו': כול הסך כללו אמר כי  
 אשר להם הכיית דעו לזכותם גם כסע להיפך מלכותו: ואל מכאוב  
 וגו': וספרו זה לזה מכאוב על חללי ה': ר"ל הכריזו נסיון חלליך כי החלל לא יתניש ואין טעם לזכותו: (כח) תנת  
 עון: מהו עון: הוה לזכותו: כסע טעם שזכר שמו: ואל וגו': ר"ל אל תפסק עמכם לזקק: (כט) ימחו: אם כבר כתיבם כסע  
 כספר חיים בעבור זכות מה הוי ימחו עמכם ואל עדין חיים כתיבם לא יסו וכפנין עם חלליך חיים: (ל) ואת: עמי: עם שמי

פירוש ע"מ

צו שלום זאל דר שלום פר קערם ווערן צו זיי צוא  
 איין שפארויברענג: (כד) תחשבנה עיניהם מראות ואין  
 זיערי אויגין פר פינגצעעם ווערן פון צו זעהן אונ  
 זיערי לענדן מאך תמיד אום גליטשין: (כה) שפך  
 עליהם זעמך פר גים און זיי ביין צארין אונ ביין גרים  
 צארין זאל זיי גרייכין: (כו) תהי מירתם נשמה זיערי  
 פאלצין זאלין זיין פר וויסם באהליהם אל יתי יושב אין  
 זיערי גיעצקטין זאל גים זיין קיין ויצר: (כז) כי אתה  
 אשר היתך דפי דען דם פאלק ישראל וואם דו גאט  
 האמם גישלעגין הויבן די פייגם נאך גיאגם ביין  
 צו מאן צו זיי זאל מכאוב חלליך יספרו אונ צו דעם זיין  
 ישועתך

לא אהללה שם־אלהים בשיר ואגדלנו  
 בתודה: לִבְתִּיטֵב לִיהוָה מִשׁוֹר פֶּר  
 מִקֶּרֶן מַפְרִים: לִי רְאוּ עֲנִוִים יִשְׁמְחוּ  
 דַרְשׁוּ אֱלֹהִים וַיְחִי לְבַבְכֶם: לִי כִי־  
 שָׁמַע אֱלֹהִים אֲלֵאֲבִיוֹנִים וַיְהוֶה וַאֲתֵאֱסִרְוּ  
 לֹא בָזָה: לִיהוָה לְלַחֲוֹ שָׁמַיִם וְאָרֶץ יָמִים

תשוקבני: לא אשבח  
 שום אלהא בשירא  
 ואגדלנו בתודתא:  
 לב ותשפר צלותי קדם  
 יי מן תור פטים ובחר  
 וקריב אדם גדמי  
 דקדמיסוי קדנוי  
 לשלפתי: לב חמון  
 ענותניא וחדון תבטי  
 אולפן מן קדם אלהא  
 ויחי לבכון: לי ארום  
 מקבל צלותהון  
 דחשביי וילאסירוי לא

ת'אמיתס לב: שם כח ריה גו פ'מ' מ'ח'מ'מ' (כס'מ' ר'יה מ')

וכל

בסר: לה ישבחונייה סלאכי שמיא ויתבי ארעאימיא וקבל דרחשין בהון

רשוי

לכא כעל' נחשית' כחיותם כלחזים: (לב) ותישב. הלולי  
 לה: משור פ'ר. הוא שור שהקריב אלם הראשון שנכרל  
 בקומתו וכיום שנקרא שור בזו ביום הכינור שהשור בן יומו  
 קרוי שור שלחמר (ויקרא כ"ג) שור או כשב או עז כי יולד  
 בזו כדמה לפר שהוא בן שלש: מקרין כפריים. קרומיו  
 קדמו כפריותיו. שהרי בקומתו ובקרניו נכרל ורלחו ילא  
 מן הארץ תחלה כדרך כל הנוולדים הולאתן הארץ ממלאו  
 קרניו קדמו לרגליו:

דיק

אבל לי תהן שאני עני וכואב בלחתי: תשכבני. בחשפלות  
 שאני בז: (לא) אהללה. כשהוציאני מן הגלות: בתודה  
 שאורה חסדו ואוקריב לפני קרבן תודה: (לב) ותישב. ההללה  
 שההללנו בשיר ותיטב לי משור פ'ר. ופירוש משור ומפר יום  
 בבקום שנים עשרת והשור הוא הגדול והפר קטן ככנו:  
 ספרו כפריים. מעבר על הפ' שהוא בעל קרנים ופרסותיו  
 הוקרה כקדם שהיה לי קרנים פרסותיו רבות. ואמר זה  
 לפני שפחות מזה לא יבש. לקרבן. ופר הנזכר לקרבן בתורה  
 הוא בן שלש שנים: (גל) ראו. ראו עמלים הישועה וישפחו  
 את כ' הגנות דוקא וראו כי אותם של ישומו אל ה' בעת  
 הגאולה וכלו ויבדלו: דרש'י אלהים. הם העמלים והוא כל  
 דבר בטיש ואמר לבבכם כסנתה הפקרא (לב) פסע לבנח תעמ  
 והכואב לבו כמו כח ובבא השפחה יחיה תלב: (ג) אביונים. הם בני  
 הגלות והם אבירוי אף על פי שהם אסירי הגלות.  
 שכאשר ריצה הוא לא יתור אסיריו ויאכזרו אז תגיים כי ה' שומע  
 מצותת ש'י

כמו וישבח שהארם הדואג.  
 הם בני הגלות והם אבירוי אף על פי שהם אסירי הגלות.  
 שוכע אל אביונים ולא בזה אתם בנלהם: (ג) יהללוהו

אב עורא

(לא) אהללה. ועטס בתודה שאורה תחסד מעמלני:  
 (ג) ותיטב. משור. מ"ס משור יסרת חמר כלאילו הוא  
 כתוב משור מפר כדרך ככנס חלוק ככנס חלוק כי השור  
 גדול מהפר וחזק ויסמן שור הל' פר כמו קח את פר השור:  
 מקרין כפריים. שכל הפר לבד שנתנה קרנו ופרסתו  
 העטס שאינו קטן מחזק: (גל) ראו. וייזו וייזו לבכס  
 כפ'ה רפה בלשון ישמעאל כמו ביום השלישי ישא אברהם  
 את עטיו ויעזב את עבדיו וחתם דוד'ש אלהים רלו זה ויחי  
 לבכס: (ג) כי. אביונים. כנגד שהזכיר ואני עני  
 וכואב: אסיריו. כמחשבת וחיובו שיאסרוהו ואם על בני  
 הגלות יותר נכון: (ג) יהללוהו. שוכני שמים והארץ  
 מצודת דוד

בטיש (לב) עקין. לית ותכר בתה מדלקין אמר רב יסודה שור  
 שהקריב הדם הלהבון קרן אחד סיפיה לו נכללו ששאלמל מקרין  
 מפרים וס'ין מקרין מפרים משמע אמר רב נתמן מקרין כתיב  
 וס'ין מפרים משמע דס'ם מקרין כל קרניו וכן פי' דפי' אלו  
 מדפיס וכן כתב רבתי סם כפריקה קנט' דל' ומקרין כלאס קרן  
 אלה ויהר ענקיקן. ובמקומה לכאס דיק ומדכתיב ספר י"ד  
 שבעת שני קרן אחד כמו בלחתי בערי יסודה חסר ואלו ודכס  
 הול' הד בתולה סם מקרין משמע ככל שמי' קרניס מנו מפריס  
 ותכרו ע"כ. וייזו עוד ביה'עמל פי' צמס מדלקין ומדכס קבלת  
 סוקה מנו סביה הוא סיפיה ומשכרת כלהלתי פי' ס: (ג) רלו  
 כמים שפחו. כן כתיב ישמחו בל' ואלו' כבלת סביה וטעמ'ס  
 דפי' ס'י כ'ע: (ג) יהללוהו. שמים ואלץ ימים וכל' כס'ס  
 שמי' התיבות כגימתי:

ועונרי ימים או דרך משל כמו הכריום והגבעות יפלטו לפניכם רה:

מצודת דוד

עני ובעל מלאכס וסין ללל די' להסחוק מעמלני מכל מקום משוסק  
 משבטי: (ג) ותיטב. כשלתו יסבל לה' ויהר עקנין שור ס'ס  
 מקרין מפרים. ל'ל בעל קרניס גדוליס ופדסוס לחמות סוס  
 חסלתו: דרש'י. וכאשר ילחו דוכס פליסי: ויחי. או ימים  
 שמשכת חסיה על עי' רלו כי שופע פי' אל הכניסויס ואת אסיריו.  
 (ג) יהללוהו. כעצור כי יהללוהו כלל הכמים ויטכני הסקן:  
 ע"מ

ועונרי ימים או דרך משל כמו הכריום והגבעות יפלטו לפניכם רה:  
 מצודת ציון  
 שמשם: (ג) בשור פ'ר. ככל המלה כשצמק נדפסיס לסוססת  
 יבואו וכן אדמת עסק ודעילא יכ: כפריים. פסכות הכגל:

יבס למכרס ובעל כסר: (ג) ראו. כאשר ילכו בעמיוס לכ: סוכס  
 לבכסס וכוס ענין כמסה כי כדומל לבו מת: (ג) כי שופע.  
 כל' עס כי נספסו כדכר כי על פי מתו כו' ע"מ לא בלל את חסלתס:  
 פירוש  
 שיעקב אלהים תשכבני ביין הילף דוא נאמ ואל מיה  
 שפארקין דען איך האב קיין פח גיש צו שפארקין  
 מיה פון יוך ועל'קערס: (לא) אהללה שם אלהים בשיר  
 הגדולות בתודה דען ועל איך לובין האגסס נאמין מיט  
 גיזאגס אונ וועל אים גרובן מיט לובונגן: (לב) ותיטב  
 לה' משור פר אונג מיין רוב ואל באגיטינגן אונ כירוצה  
 זיין צו נאמ כער ווי איין אקס וואס איז דרייא יאר  
 אלט אונ ווערס גירופין פ'ר) ווס איך זאל מקריב  
 זיין מקרן פריים אונ ער המ גרוסע הערנר אין גרוסע

קלאין: (ג) ראו עננים ישמחו אונ אזי עננים ועלין  
 וענה דאם מיין תפלה איז מרוצה צוא נאמ ועלין  
 זייא יוך פרייען דרש'י אלהים ויחי לבכסס איךר נאמס  
 פארשפער ווען איר וועט עס געהן וועט ווערין דר  
 קוויקס אייער הארץ: (ג) וייל איר וועט געהן כי  
 שפ'ע אל אביונים ה' דס נאמ הערס צו צו אביונים אונ  
 זיינע גיבונדיקע ווס ועגן ווארין גיבונדן דורך זיין  
 זאג דיא המ ער גים מבזה גיזוען: (ג) יהללוהו שמים  
 וארץ זיי ועלין לובין נאמ די היקל אונ די ערד אונ  
 דיא

**וּכְלִדְמַיִשׁ בָּם: לו כִּי אֱלֹהִים וַיִּשְׁעֵ**  
**צִיּוֹן וַיִּבְנֶה עָרֵי יְהוּדָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם**  
**וַיִּרְשׁוּהָ: לו חָרַע עֲבָדָיו יִנְחֲלוּהָ וְאֵהֲבִי**  
**שָׁמוּ יִשְׁבְּנוּבָּה: ע"א לְמִנְצַח לְדָוִד**  
**לְהִזְכִּיר: י אֱלֹהִים לְהַצִּילָנִי יְהוָה**  
**לְעֹזְרֹתֵי חַיִּשָׁה: יב יֵבֶשׁוּ וַיְהַפְּרוּ מִבְּקִשֵׁי**  
**נַפְשֵׁי יַסְנוּ אַחֲרָה וַיַּכְּלוּ חַפְצֵי רַעְתֵּי:**

בהון: לו ארום אלהא  
 יפרוק ציון וישכלה  
 קרוין דיהודה ויתבון  
 ממן וירתונה: לו ובני  
 עבדיו יחסנו יתה  
 ורחמי שמה ישרון  
 בגנה: א קשבקא על  
 יד דוד למפר על צדוק  
 לבגנא: ב אלהא  
 לפצאה יתי יי לפעדי  
 זריז: ג יב התון  
 יתחסרון תבעי נפשי  
 זורון לפאחרא ויקספון  
 רצבין

**רד"ק**  
 שמים וארץ. עד משל שחרב השמחה והתחלה בעולם:  
 (לו) אלהים. זכר ציון ועיר יהודה כי הם חזיקו והוא הדין  
 לשאר ערי ישראל: וישבו שם חרשות. אסיריו שוכר. וירשות  
 באידי מנורת פועל יורש כמו כי חפץ בבת יעקב וכנוי וירשות  
 על ציון או על ארץ ישראל כולה אי"ם שלא זכרה הנה זכר ציון  
 שהיא ראש הממלכה כלומר הם ובניהם ינחליה: (א) למנצח.  
 והוא הנבון בעבור המסור. הבא אחרי שיובח בו  
 יסרה הצינלו והצו החסוק שהוא כל ענין יבנות חסרונו. וא  
 יתה פירושו בלא חסרון יהיה סגס חרשה למלת הצינלו ולמלת לעזרתו. וכמו שכפל הענין כן כפל הקריאת ואמר  
 אלהים ואמר ה': (ג) יבשו ויחפרו. כפל ענין במ"ש לחוק הענין כמננה יסונו אחר שיבנו אחר מחסבותם שחשבו לרדע  
 אבן עזרא

**רש"י**  
 (א) דוד להזכיר. ל' תפיל הוא כמו ולתנו כנס ה'  
 אלהינו נזכיר (לעל כ') וכן דברכי הימים להזכיר  
 ולהודות לה'. ונמדרש תהלים ראיתי משל למלך שכעס על  
 אלמו וסתר את הדיר והוליד את האלן ואת הרוע' אחר זמן  
 המסור הזה חברו דוד בעת שהיה בורח מפני שאל או מפני  
 בברחו מפני אכשולם חברו כמו שנפיש: (ב) אלהים הצינלו.  
 יסרה הצינלו והצו החסוק שהוא כל ענין יבנות חסרונו. וא  
 יתה פירושו בלא חסרון יהיה סגס חרשה למלת הצינלו ולמלת לעזרתו. וכמו שכפל הענין כן כפל הקריאת ואמר  
 אלהים ואמר ה': (ג) יבשו ויחפרו. כפל ענין במ"ש לחוק הענין כמננה יסונו אחר שיבנו אחר מחסבותם שחשבו לרדע  
 אבן עזרא

(לו) כי. ויש אומרים כאשר אהלנו והללוהו שמים וארץ  
 ואם על הגלות והללוהו בהשועו ציון והזכיר עיר יהודה שיש להם חלק בירושלם: (לו) ורוע. הסעס וירשוכו הם  
 וצניהם בימי דוד או בימי המשיח:  
 (א) רמנצח דוד להזכיר. נועס פוע תהלתו כן: (ב) אלהים. כעבור אחר בתחילה כאלו  
 כתוב אלהים מושה להצילני כדרך נר אלהים נשמת אדם ורבים ככה: (ג) יבשו. כאשר תעורני מיד יבשו:  
 יסונו אחר. בין כפעל כמו יכונו יהדיו מגורת סיג יולה סיגס:

**מזודת דוד**  
 (א) רומש. הלך כנחת קול' הגל קרוי רמשה גלון סמקלא:  
 ע (ב) חרשה. מכר: (ג) יחפרו. על' הדיפה סהפון: יסנו  
 אחר. יתונו לחור כנו ולא כנוג מעק' (לקמן ס':)  
**משרי חכמים**  
 (א) לפנצח לדוד להזכיר גו'. רבי חסדא זאגס נפשל אנביד  
 האם נעהאם א סמארע שעפסין אפאל איז ער ביינו גיווארין  
 אויף דא שעפסין האם ער צוא פריבען דא שעפסין אונ העמ  
 צוא ווארפין די שפאל אונ הם אויס נעפריבען דעם פאסטוך.  
 אין א צייט שפטייער ויין בעס איז שפיל גיווארין האם ער צוריק  
 פאר זאמפלן דא שעפסין אונ האם גיבאקס א גייע שפאל אונ  
 דעם פאסטוך האם ער גיט צוריק געצופין. איז גייעקסן דעם  
 פאסטוך צום בעל הבית אונ האם גיזאגס צוא איז דא שעפסין  
 האסטו שוין צוריק צו זאפען גענומען דא שפאל האסטו אויף  
 גיבאקס אונ דעם פאסטוך געדינקטשונ נאר גיט דא זאגס אים  
 צוריק נעפען צוא דא שעפסין. אזוי האם דוד גיזאגס פאר  
 הקביה ווען דוא גיזט גיזען אויף ביינו יודין האסטו זייא  
 פארפריבען פון ציון און ירושלים. אונ האקס תרוב געזאגס  
 ירושלים אונ פארברענט דעם בית המקדש. אונ האקס ארויס  
 געפריבען דעם בלך. איצט איז דא האקס צוריק פארימולט דא  
 יודין אין ירושלים אונ האקס דא שפאל ירושלים צוריק אויף  
 געבאט נוויא עס שפייט אין האקס שפיל ס"ם אלהים דעם פאסטוך  
 הקביה וועם העלפין ציון. וקבת ערי יהודה. אונ ער וועם  
 אויף באהען דא שעפעס פון יהודה אונ דא יודין געזען שוין  
 דערפאנגען דא מליקה פון דוד זאלצצוריק קוקען אויף דא יודין:

ימים. שוני ימים: (ב) כי אלהים גו'. כאשר אלסים ישיב את  
 לין גו: וישבו. מלכי יהודה ישבו סס: (ג) עבדיו. סס הזכות  
 כי צדוקים יכלו זעסס סס סהפין: ורחמי שמו. כל המקום כדוך  
 סוף סס יכנו סס: ע (א) לחיבור. יאמר בו להזכיר את המקום  
 להשר לכוסע: (ב) להצינלו. מלת מושה סהפון כסוף סמקלא נוככ גס  
 על להצילני: (ג) יבשו. כנחום כי לא יכלו לו: יסונו. דקך  
**פירוש ע"ט**  
 די ימים אונ אלץ ויום ויר ביני און יוי: (א) כי אלהים  
 ישע ציה און אונ וועם העלפין די שפאל ציון אונ  
 וועם בויען דא שמעט פון שבט יהודה וישבו שם  
 וירשהו אונ די לייט פון יהודה וועלן ויעין דארמין  
 און ציון אונ וועלן וירשעין: (לו) ובע עבדיו ינחליה  
 אונ די קינדער פון נאקס קענעם וועלן וירשעין  
 אונ די יום האבין ליב נאקס נאמין וועלן רוען אין  
 איר דענקס מאל וועלן הימיל אונ ערד אונ אלע  
 פאשעפיגיש נאם לובין דער פאר:  
 (א) לפנצח לדוד להזכיר דר ממור איז גימאכט צום  
 קוי אונ דוד הט אים גימאכט צו בעמין אים  
 פר נאם: (ב) אונ אזוי האם ער גיזאגס אלהים להצילני  
 גידעק מוך אונ צו מיזל ציון מוך ה' לעזרתו חרשה  
 דוא נאם אייל צוא מיין היקף: (ג) יבשו ויחפרו מבקשי  
 נפשי לאוזן ויי מבויש אונ פר שעמט ווערין די ויום  
 וואהגען אין דא שפעס לפנצח לדוד להזכיר. ווען וועמט

תהלים ע עא

תרגום

י ישובו על-עקב בַּשְׁתֶּם הָאֲמָרִים  
הָאֲחֻהָאֵת: הַיְשִׁישׁוּ וַיִּשְׁמְחוּ וּבְךָ כָּל־  
מִבְּקִשֶׁיךָ וַיֹּאמְרוּ תַמִּיד יִגְדַל אֱלֹהִים  
אֱהִי יִשׁוּעֶתְךָ: וַאֲנִי אֶעֱנֶה וְאֲבִינֶה  
אֱלֹהִים חַוְשָׁה לִי עֲזָרִי וּמִפְּלִטֵי אֶתָּה  
יְהוָה אֶל־תֵּאָתֵר: עֵא אֲבָךְ־  
יְהוָה חֲסִיתִי אֶל־אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם:

דַּבְּרֵן קְשִׁיתִי: דִּיתוּבֹן  
לְאַחֲרָא כְּמִטְרָא דִּי כְּמִנֵּי  
עָלִי יִתְפָּרְעוּן הִיךְ  
בְּהִיתְהוֹן דְּאֲמִרִין עָלִי  
חֲרִיבָא חֲרִיבָא: הִתְחִדוּן  
וַיִּדְרֹצוּן בְּמִימְרָךְ קָל  
חֲבָדֵי אֲוִלָּן סָגְדָּה  
וַיִּסְרֹן תְּדִירָא יִסְגִּי  
וַיִּקְרִיבוּ דְחֲמִי פִּירְקֵךְ  
וְאֲנָא עֲנִיָּא וְחֲשִׁיבָא  
אֶלְהָא זְרִי לִי סַעֲדִי  
וְשׁוֹכְרֵתִי אֶתָּה הוּא יִלָּא  
חֲתוּרָא: אֲבָ מִימְרָךְ יִי  
חֲחִיצִית לָא אֶקְבֵּת  
לְעַלְמָא

ת"א י"טו: פק"ט פ"כ פס"ו: פתח באתנח פתח בס"פ

רד"ק

לי ואז יבשו ויכלמו. ישובו אחר. בשתם שעשו לי הנה יבשו ויכלמו בשבם אחר מדה בדה: (ז) עקב. ענין שבר: האה הוא שהיו אומרים בברחו שמתה שמחה: (ח) ישישו. הם יבשו וכל בקשך ואוהבו שיערך. ישישו וישמחו שישועני: ויאמר תמיד גדל. שבראת גדולתו לאוהביו ויושעם: (ו) ואני קרא עצמו עני ואביון לפי שהראוי בנו מן המלכות: (א) בך. המוכרח היה אחר סבוך לכושר אשר לפניו למיך לא אחר בו שריחה למנצח ובכבוד ואחרו בברחו כפי אבשלום בנו וחדע סת שאמר אל תשליכני לעת זקנה. ובברחו מפני שאיל לא היה זקן. ואמר בך ה' חסיתי ובין שחסיתי בך ידעתי כי לא האומרים. עלי: האה. ל' חדוה בראונו כראונו: (ו) חושה לי. לעזור:

רש"י

הקויר את האלון וכנה את הדיר ולא הזכיר את הרוע' אמר הרוע' הרי האלון מוחזר והדיר בניו ואני איני מוכר. כך למעל' מן הענין נלמד כי חלשים יושעי ציון וגו' וזוהבי שמו יסכנו כה הרי הדיר בנויה והאלון כיום והרוע (זה דוד) לא מוכר לכך נלמד לדוד להזכיר חלשים להיליגו (ד) ישובו על עקב בשתם. מדה בדה כמו שעשו לי: על עקב. בראונו מעגל עלמו (חלז"ט טרז"ט בלע"ו. חל"ז זכ"ט טרז"ט) כס' בל"א אויף זיינע פוסטשטעפן עיין לעיל מ' ט"ז):

אבן עזרא

(ד) ישובו על עקב. כמו בעקבי האלון ויס אומרים בעבור עונש וזכר שמביאים אותי כמו בשמרם עקב רב כמו תגמול. והלף ישישו כאשר יבשו הם אויבישו מבקשך וירימו קול: (ו) ואני. כמשעמו עני ואשיון או כעני ואביון ורו במחשבת האויבים ולא כמו אמר לי אחי הוא: אר האחר. עזרי חושה יואל או פועל עומד אל תאחר כמו מדה אחרו להיוחק עזרי:

עא (ה) בך ה' חסיתי

הנכון בענין כזה המזמור דוד כי הוא דבק: בך. אתה השם עומד לנצח על כן לא

מנחת שי

(ח) כל מבקשך. הקו"ף רסס: (ו) עזרי. זה כחוכ פזרי וכמזמור מ' עזרתי וכמדע קבנח רכתי סרספ רלס זה מללתי אמרתי קהלל אמר ר' ירמיהו זה דוח קדש סעמיס משיכה בלשון זכר ופעמיס משיכה בלשון נקבה כסו"ל אונג אמר משיכה וכתיב ל' חסיתי אמרתי קהלל כסו"ל אונג עזרי ומסלתי וכתוב ל' אונג עזרי ומסלתי כסו"ל חסיתי כלי מברך וכסו"ל חסיתי מברכה: ענין עזרי ובלקוש קהלל כעני מתיקף: ומסלתי. קל ומל"ד כדוב ססרסי ויס מהס דגנש: יסוה אל תאחר. זה כסוב ס' אל תאחר וכמזמור מ' חלסי:

מזירת דוד

הכלל לחזק לאה ריו לכל יתה עי בשמו: (ד) ישובו. ככוסט סמיס בעבור ככד הכוסט שישו לי אה' חסו חסיד האלם לשמוח פל לרתי: (ה) בך. כישועק: ויאשרו וגו'. אה' חסו ומסלסי לישועק יסו עשישו ככל עמי ויאמר חסיד בעת השופטת אה' חסו לי. למלכות סממי: עזרי. משובס חסו עזרי ומסלסי לוס כס חסתי כן מללתי עמל חסו לעולם:

הכרו כמו המזמור ברכי נפשי את ה' חלסי גדלת מלך

מזירת ציון

(ד) עקב. כשכר כמו ויהי עקב סממטו (ודכסי ז'): האה. כסו ענין ל' שעה: (ו) ומסלתי. ענין לללס: האחר. מלשון חסומו ומככס: עא (א) חסיתי. כשחסי:

יגדל חלסי: (ו) ואני עני. מיכנס כעני ואביון לוס אהס חלסיס כס פתח אל תאחר: עא (ה) (ב) בך. על כי חסיתי כן מללתי עמל חסו לעולם:

פירוש ע"ט

אוג וי' ואני ואני חסיד נאמס כבוד נאל זיה גרוסין אוז זאלין נאנין אהבו ישועק דו ווס האבין לריב דיין הילף: (ו) ואני עני ואביון אוג איך דוד בין איין עני אוג איין אביון דרום דו נאמס אייל צו העלפין מיר עזרי ומסלסי אהה מייין הילף אוג מייין אה' יתיר בייסמו דרום ה' אל תאחר דוא נאמס נאמס גיט נאמס צוא העלפין מיר:

עא (א) בך ה' חסיתי אין דיר נאמס האב איך מיה כפאשיצ' דרום אל אבושה לעולם נאל איך גיט פאר שעמט ווערין ביין אייביג: (ב) בעדקך תצילי מיט דיין עדקה נאמסמו מיה מציל ניין אוג נאמסמו מיר

באנערין מייין לייב צו מייסין וסונו אחר ויגלטי לאן זי פ. רוקמ ווערין אה' ינסער אוג לאין פר שעמט ווערין ד ווס ווילין מייין בייז: (ד) ישובו על עקב בשתם זיער בושר נאל זיה אוס קערין צוא זיי אויף דער סריט ברום. נאמס נאל זיי בצאלין מדה פנגד מדה צוד לייט האמרים האה ווס ווען איין פורעניות קומט אוף מיר דוד נאנין זיי איין פרייד איין פרייד אויז אויז וויל איין פורעניות איין קומען אויף דוד. (ה) ישישו וישמחו בך כל בקשך זייא זאלין זיה פרייען אוג שישתם זייין אין דיין הילף אלע דו ווס באנערין אוג פארשטין דייך ויאשרו חסיד יגדל חלסיס



ב בצדקתך תצילני ותפלטי הטהר  
 אלו אונך והושיעני: יהיה לי ולצור  
 מעון לבוא תמיד ציית להושיעני כי  
 סלעי ומצודתי אתה: אלהי פלטי  
 מיד רשע מפק מעור וחומץ: כי  
 אתה תקותי אדני יהוה מבטחי  
 מנעורי: עליך ונסמכתי מבטן ממעי  
 אמי אתה גווי בך תהלתי תמיד:  
 כמופת היתי לרבים ואתה מחסי

לעלם: ב בצדקתך פצתי  
 יהי ושובגני אצלי קותי  
 אנדך ופרוק יתי: ג הוי  
 די לטיגר הקוף עשין  
 למעל הדירא פקדך  
 למפרק יהי אר היקפי  
 וכרך חוסני את: ד אלהי  
 שויב יהי מנד רשיעא  
 מן ידא דקרי עילא  
 וחמוף: ה ארום את הוא  
 סוגרי וי אלהי רוחעני  
 מן סליותי: ו י עליך  
 סמכית מן פריסא מן  
 מענא דאמי אתך מפקי  
 במימרך תושבתי  
 הדירא: ז הדיך תמקא  
 הויתי לסניעין ואנת  
 רוחעני ועושנא דילי:

ת"א אהי פלטי, יוסף לט קרועין ג: פנעי אחי, יוסף פס סוסה פס נדה ל: רש"י

רדק

אברש לעולם: (ג) בצדקתך, לא בצדקתי כי ידע דוד כי זה היה עונש עון אורית: (א) הדיך, לפי שברך כמעטנו מירושלים מפני אבשלום שאל שהאל יהיה לי מעון להשגב בו מפני בנו: ציית להושיעני, כמו תצוה עבר במקום עתיד, או סיר כללאכים כמ"ש כי סלאכו יצוה לך: (ד) אלהי, הוצאת היא על אבשלום: מעור וחומץ, על אחיהופל: וחומץ, בצד"י כמו בסמ"ך: (ה) מנעורי, כלומר מנעורי הכרתי ודעתה כי אתה עליך נסמכתי, כי יאהר הסכין מווי: גווי, מוציא אני מתהלך בך על הסבורת עשית שמי: (ו) כמופת, כי מנחת שוי

עא (ג) לבוא המיד, כלתו מעון להכלל כחוכו מן הרודף: ציית להושיעני, פעמים רבות הוטעתי על ידי סליותי: (ד) והומץ, כמו חומם וכן (ישעיה ח') אשתי המוך, כגול: (ו) אהה גווי, אתה מוילוי ומעבורי (ו) כמדבר "א" וינו שלום כי נו חיש ועופסה (לקמן "): כמו כמופת הויתי לרבים, רבים ראו לרותי ולדגו פן האלושמתי סמכתי בך: (ז) מבטן, אע"פ שלא ידעתי בצאהי מן הבטן. עליך נסמכתי, כי יאהר הסכין מווי: גווי, מוציא והוא חאר פנתי העין, גווי בשקל טוב: בך תהלתי תמיד, אבן עזרא

עא (ג) ללור מעון, במקל ספרים ישנים כחוכ מעון כו"ן וכן הוא נירכת סמלרוב כמירוב זה כמו ספרים ללור מעון שבמנוח וכולו כמו כל ספרים מדויקים כ"י זה כחוכ מעון כו"ן וכן במסורת מעון ד ומלא כתרס וסמן (מכנסט, וסכנסט שמואל וכן לול, כ"ל) תפלה למשכ, וכל בני יקריו דכוחתו דר מן חד וכל (ל"א וסמ) קריס (מכנסט ל"ב) ק מלאתי נסמכתי כ"י ועמ"ש נמזור (ד) אלהי פלטי שור רשע, סל"ף כעמ"ש כספרי סמדר: (ז) חן תמחתי, מ"ו ולשפס רסס: (ו) לרבים, במקלס דסופים ישנים כמל"ד קמולס ומכדויקים כ"י

הכוש לעולם: (ב) בצדקתך, העטס סתדין נדקך כי אויבי יעשו לי עול: (ג) היה לך, כמו מעון להסתר בו על כן אחריו לבא תמיד כי כל מעון הוא למעלה ועטס לית סהכסו שמואל או על דרך הוא לזה ויעמד כמו דבור השס שהעטס על הנוצור על ידי המלאכים: (ד) אלהי, התכרר עטס כלדקתך: וחומץ, כמו אשרו המוך: (ה) כי, אין לי חריו ונתך ככה אותך קויתי מיוס הויתי על הכלמה וזה הוא מבטחי מנעורי: (ו) עליך, גווי, כמו וינו שלום על כן תהלך בך תמיד: (ז) כמופת, העטס כעבור שנסמכתי מצודת דוד

עא (ג) מעון, מדור: ומצודתי, ענין מכלל חוק: (ד) חומץ, חומם וגולו כמו אשרו חמוץ (ישעיה ח'): (ו) גווי, ענין כוללס כמו וינו שלום (מכנסט "א) סוללס מן היס:

מצודה ציון

עא (ג) מעון, מדור: ומצודתי, ענין מכלל חוק: (ד) חומץ, חומם וגולו כמו אשרו חמוץ (ישעיה ח'): (ו) גווי, ענין כוללס כמו וינו שלום (מכנסט "א) סוללס מן היס:

(ג) בצדקתך, ולא לפי גמול מעטס: הפס וגו', להלכין תפלתי: (ד) לצור מעון, להיות דומה ללור הסטוי בו מוקס מנדכ סמוכן לכל תמיד לסמך: ציית, הלא מעולס לית למלכך לכושימי כי אהס לי למשו ככעל ומלודס מיעות טולס לזה גס עתה אל תפק יד: (ה) אהה קויתי, אלך אקוס וסחתי לי למכנסט כוללסתי מנדס אחי וזה תמיד סמכל סו סולך כך: (ו) כמופת, עמ"ש

פועם מקייט דררם העלף קיר היינט אוה: (ד) אלהי פלטי, גאמט מאה מיה אנמרגיני פון דער האנט פון דעם רשע מפק מעור וחומץ פון דער האנט פון דעם וואס טוט אום רעכט און רויבט: (ה) כי אתה תקותי דעו דו קיטט מיין האפונג אדני ה' קבשתי מנעורי דוא גאמט מיין האר קיטט מיין פרו ופרונג פון מיין ויגינט אהן: (ו) עליך נסמכתי מבטן אוריך דיר בין איה ווארין אנמטער גילעהענט פון דעם בויה פון מיין מוקטער כמעי אחי אהה גווי פון דיא גידערים פון מיין מוקטער ביכבו

מיה מאכין אנמרגיני פון ביין הפס אלי אונך גייג גאמ גיין אויער צוא מיר צו פאר געמיין מיין תפלה אונ העלף מיר: (ג) יהיה לי לצור מעון, זיי צו מיר צוא איין שמייך וואס איין וואונגונג איין גימאכט אין אים לבוא קידי פרי איה זאל קעגען קומען תמיד אין דעם שטארקן וואונגונג צו ניצור ווערין אין אים פון מיין גאך יאך ציית להושיעני דו האסט פיר מאל גשאפט צוא דייגע שלוחים גייא זאלען מיר העלפען בי פלעי ויצודתי אהה דעו דו קיטט מיין שטארקט און מיין ביכבו

עז: **יִמְלֵא** פִּי תִהְיֶה כְּלֵי הַיּוֹם  
 תִּפְאֶרְתָּךְ: **אֲלֵי־תִשְׁלִיכֵנִי לְעֵת זִקְנָה**  
 כְּכֹלֹת כַּחַד אֲלֵי־תִעֹזְבֵנִי: **כִּי־אָמְרוּ**  
**אויְבֵי לִי וְשֹׁמְרֵי נַפְשִׁי נִוְעְצוּ יַחְדָּו:**  
**לֵאמֹר אֱלֹהִים עֹזְבוּ רִדְפוּ וְתִפְשׁוּהוּ**  
**כִּי אֵין מְצִיָּה: יְיָ אֱלֹהִים אֲלֵי־תִרְתֵּק**  
**מִמֶּנִּי אֱלֹהִי לְעֹזְרֹתִי חַיִּשָּׁה: יְיָ יִבְשׁוּ**  
**יַכְלֹו שִׁמְנֵי נַפְשִׁי יַעֲטוּ חֶרְפָּה וּכְלָמָה**

ח יתמרי פומי  
 תושבחהך כל יומא  
 שברוך: מלא המלך  
 יתי לעדן סיבו כד יפסק  
 חילי לא תשבקני:  
 יארום אמרו בעלי דבדי  
 עלי ביש ונמרו נפשי  
 ותמרי כו פחדא:  
 יא למימר אלהא שבקיה  
 דרופו ואחידו יהיה  
 ארום לית דפצי:  
 יב אלהא לא תרחיק מני  
 אלהי לסעדי ורני:  
 יג וכתתון ישתיצון סמני  
 נפשי ותעטפון קלנא  
 וכיפוא הכני בישותי:  
 ואנא

ת"א ימלא פי . ככלות היום (ה) . מוסט כל : חושה קרי מבקשי רשיו

יקראם דוגמת לרתי פן אהיה להם ללות כאשר חוקרה לוח  
 כן יקרה לנו פענין שנאמר (יחוקאל כ"ד) והיה יחוקאל  
 לכם ולמופת: (מ) לעת זקנה . אם זקנתי כהשאי'  
 כלומר שטעמתי הרבה: (י) כי אמרו אויבי לי . אמרו  
 אויבי עלי ונעצו יחדיו לנרמ לאלהים עוזבו חין סנו פענשים

רבים יוסרו בראותם כי נעשתי על העין ואני כופת להם  
 ואתה בחסי עז . כי אף על פי שאני בורח בעונש עיני אתה  
 בחסי עז שתשביני לשלכותי: (ח) ימלא . כשתשליני אהלך  
 בכל פי וזוכיר כל היום תפארתך שאני כהמאר שתושיעני:  
 (ט) אל תשליכני . עתה כשאני זקן וכלה כתי רק היה עתה  
 כתי ובטעמי: (י) כי אמרו אויבי לי . בעבורי ובסבוק האחר  
 מפרש מה אמרו ומה נועצו יחדיו . ופי' ושומרי נפשי שהיו  
 אחתי ושומרי נפשי שתחלה עתה נועצו עלי יחדיו: (יא) לאמר . כלומר  
 עזרו והיה מצילה מכלחמתי  
 אבל עתה נראה כי עוזבו כי אפי' בנו דודך (אחיו ותפשוהו . כל אחד היה חסד  
 חושבים שרחקת סמני נראה להם שלא דחקת ממני: (יג) יבשו  
 מציל . כי אלהי שהיה מצילי עד עתה עזבו: (יד) אלהים . שהם

כלומר . כלומר עד הנת עזרו והיה מצילה מכלחמתי  
 כל אחד היה חסד ותפשוהו . כל אחד היה חסד ותפשוהו . אין

כלומר . כלומר עד הנת עזרו והיה מצילה מכלחמתי  
 כל אחד היה חסד ותפשוהו . כל אחד היה חסד ותפשוהו . אין

**מנחה פי**

**אבן עזרא**  
 כך כדרך והיה יחוקאל לכם למופת: (ח) ימלא . כנגד כך  
 חלהתך ככה עד שימלא פי והטעם כל יומי: (ט) אפי'  
 כעבורי כמו פן יאמרו אויבי לי: ושומרי נפשי . שהייתי  
 זה אומרים ואומרים אלה לאלה: (יג) אלהים אל תרחק .  
 שושני נפשי . הם שהיו אוהביו שוטני נפשו: מבקשי

ככלות כפי . כל"ף וחד כנ"ף בכללות כשך (משלי  
 כ"ג) כשמוסר: (יא) כדוה וכשבוה . כן כוה כנ"ל: (יג) חושב  
 הטעם כאשר עזרתני מנעורי עזרנית וקנתי: (י) כי לי .  
 זה אומרים ואומרים אלה לאלה: (יג) אלהים אל תרחק .  
 שושני נפשי . הם שהיו אוהביו שוטני נפשו: מבקשי

**מצודת דוד**

ולמופת להפסיד בני פלס יחטלו שכל יקרה להם כעקרי:  
 ואתה בחסי עז . אצל אלהי עמי עז ואל כל יומי הברכה  
 כל היום ימלא פי לומר כל היום ימלא פי למסר תפארתך: (ט) לעת  
 זקנה . כפי אמרו אלהים עזבו: כ"ל נעזב כוה אל התקרה לזה הדפסיה יד חין מליל לה ככת יד ולא בלה יד כי עמתי  
 פש כומו: (יג) אלהים . לזה אלהי אלהים אל תרחק ממני אם כתי כלה הלל יך לא תקלי: (יג) יבשו . או יבשו ככלוטים כי כי עמדי:  
 יכלו . ולא יכסו להשקי עוד כדאומם כי לא יועילו: יעשו . יהיו מאובזים בכלימה כהלגוש כוה כמעטף נוף האדם מכסיב:  
 פירוש ע"מ

מנחה פי  
 ככלות כפי . כל"ף וחד כנ"ף בכללות כשך (משלי  
 כ"ג) כשמוסר: (יא) כדוה וכשבוה . כן כוה כנ"ל: (יג) חושב  
 הטעם כאשר עזרתני מנעורי עזרנית וקנתי: (י) כי לי .  
 זה אומרים ואומרים אלה לאלה: (יג) אלהים אל תרחק .  
 שושני נפשי . הם שהיו אוהביו שוטני נפשו: מבקשי

**פירוש ע"מ**

ביקטו מיין אום ציהער בך תתלה תמיד אין דיר איין  
 מיין לויב המיד: (ח) כשמה הייתי לביבי אוי ווי איין  
 צייכין בין איה גיווען צו פיר לייט בלומר פיר לייט  
 האבין גיוועהן פייגי צרות אונ האבין מורא גיהאט  
 טאמער בין איה איין צייכין צו ווי דם עס וועט זיך  
 זיי אוף טרעפן אזו וויא מיר זאגת בחסי עז אונ דוא  
 גאט ביסט מיין שמארק באשיצונג אונ האסט מיר  
 גיהאלפן פון די אלע צרות: (ח) אונ דרום יכלא פי  
 תתלה וועט ווערין דר פילם מיין מול מיט דיין לוב  
 כל היום תפארך איין גאנצין טאג וועט מיין מול פול  
 זיין צו דר ציילין דיין שיינקייט: (א) אל תשליכני לעת  
 זקנה דו זאלסט מיה גיט אונעק ווארפין צו דר צייט  
 נום איה בין גיעלשערט אין זינד בלומר איה האב

ולמופת להפסיד בני פלס יחטלו שכל יקרה להם כעקרי:  
 ואתה בחסי עז . אצל אלהי עמי עז ואל כל יומי הברכה  
 כל היום ימלא פי לומר כל היום ימלא פי למסר תפארתך: (ט) לעת  
 זקנה . כפי אמרו אלהים עזבו: כ"ל נעזב כוה אל התקרה לזה הדפסיה יד חין מליל לה ככת יד ולא בלה יד כי עמתי  
 פש כומו: (יג) אלהים . לזה אלהי אלהים אל תרחק ממני אם כתי כלה הלל יך לא תקלי: (יג) יבשו . או יבשו ככלוטים כי כי עמדי:  
 יכלו . ולא יכסו להשקי עוד כדאומם כי לא יועילו: יעשו . יהיו מאובזים בכלימה כהלגוש כוה כמעטף נוף האדם מכסיב:  
 פירוש ע"מ

התלים עא

מִבְּקִשֵׁי רַעְתִּי : י ואני תמיד איחל  
 והוספתי על־פְּלִיתֵהֶתְתֶּךָ : מ פיו יספר  
 צדקתך פְּלִיתֵהֶתְתֶּךָ תִּשְׁוֶעְהֶךָ פִּי לֹא  
 ידעתי ספרות : מ אבוא בגברות אדני  
 יהוה אֶזְכֵּיר צדקתך לְבִדְךָ : י אלהים  
 לְמַדְתֵּנִי מִנְעוּרֵי וְעַד־הַנְּה אֲנִיד  
 נִפְלְאוֹתֶיךָ : י וגם עֲדֹזְקָנָה וְיִשְׁבָּה  
 אֱלֹהִים אֶל־תְּעוֹבְנֵי עַד־אֲנִיד זְרוּעֶךָ

ר"א ואני תמיד : פקיים ס"ד פ"ט : אהב בנורות : (משעשע) :

לדוד

רדק

יכול . כשיכולו יבשו : (ד) ואני אף על פי שאני בצרות תמיד איחל שתישעני : והאספתי על כל תהלתך . אני טיחל שאוסף עוד תהלתך בהושיעך אותו על כל מה שהחלתך בצרות שעברתי עלי : והוספתי . קראתו בטעמי : (טו) כל היום כמו כל היום כלומר בהושיעך אותי פי יספר תהלתך אף על פי שיש עלי לספר כל היום תשועתך כי תמיד אתה עושה עמי טובות עד שלא ידעתי להם ספרות הוא שם כבוד מספרים . מורה בשקל שורה : (טז) אבוא . כשאבא אליהם עם אשר כננדי לא אבא בגבורה הנבזרים אשר עמי ולא אבשה בגבורתם אלא בגבורתך אבא ואזכיר צדקת לבדך כי אני לי צדקה אלא ספרך : (יז) למדתני . שנתי לי לב שבין מנעורי אהרתי כי חבל מאדך . וכמו ועד הנה אנניד בכל שעה נפלאותיך : (יח) וגם . חבל לא עזבתני עד הנה כי לא הלונני עד זקנה ועד שיבה והשיבה יותר מהזקנה : עד אנניד ורועך . אם אנצח אייבי בעת הזקנה הכל יאסרו כי ורועך היא שהיושיעה לי לא

מנחת שני

חושה קרי : (ד) וכוספתי . במקלה לופים ישינס והוספתי מלעיל וכן כסוב ד"ק ומכלל ופי' אהל בכל ספרים כ' מהוייקוס מלעיל וכן במסורת . והוספתי ד בקריאה כי מלעיל ובי מנחה על ימך . על כל שהנני מנחה . הדלת . וגדלתי מלעיל . ועם שהכתיב כן שרוב ד"ק וכוספתי קריאה מלעיל . ענה הוא ופ' קריאתו מלעיל וכן במסורת ד"ק הנדפס בעיר נא . ופ' כחוד קריאתו מנחה ועכא ישינה הוא ועמי מנחסי (כ) : (ט) נבנות . מן כתיב : (יח) וגם עז זקנה : ושיבה . בעטם נבנים חנה מנח : לכל יבא . מר מן י"ח הכתיב יסאל לשון רבים וקריאתו יבוא לשון יחיד מסורה סוף פסוק שני . חוקך ורועך : לדוד . לבב יבוא . לכל אהר יבוא

מצודת ציון

כסלמה (לקמן ק"ז) : (ד) איחל . חקוב :

ואחל כי אין להם מספר ולכן אספר כל היום : (ט) אבא . ככ"מ עור' הכנ אלה בעת נביות ה' וזה אומר ללדן לקדק הואיל ואני לי עור' : (יח) וגם כשאוכל להניד ולהכריז עליהם כמ' ורועך לבחור הוא למען דעו לבנות

פירוש ע"מ

(ד) ואני תמיד איחל . על כי ידעתי אהב המלל מוחלתי : על כל תהלתך . אהב הללתי עמו אוסף עוד : (טו) כי לא ידעתי ספרות . לא ידעתי מספר ידוע לתשועתי לי' מנחה לספר כלם עור' הכנ אלה בעת נביות ה' וזה אומר ללדן לקדק הואיל ואני לי עור' : (יח) וגם כשאוכל להניד ולהכריז עליהם כמ' ורועך לבחור הוא למען דעו לבנות

פירוש ע"מ  
 סאנני דייעע צדקות אלציון רועך קיינער העד קלפט מיר גיט אונ שוטש מיט מיר נים קיין צדקות נאר רוא : (יז) אלהים לפרגטי מנעורי דוד נאט האסט מיה גילערניג פון מיין יונגמיט און צו דר קענין דייעגע נסים ועד הנה אנניד נפלאותיך אונ ביז אין היימיניגן טאג נאג איך אונ דר צייל דייעגע וואונדער וום דו האסט גיטאן מיט מיר : (יח) וגם עד זקנה ושיבה אונ אייך ביז אוף דער עלטער אונ גאנץ עלטער דהיינו ווען איך וועל קומען צוא ועלצויג אונ צו יונגעניג יאר נאקלמט מיר גיט פר לאזן עד אנניד ורועך לדוד ביז איך וועל נאגין אונ דר ציילן ביין שטארקייט צו אלע דורות לכל יבוא

י ואני תמיד איחל  
 ואוסף עוד תהלתך  
 הושיעך אותי על כל מה שהחלתך בצרות שעברתי עלי : והוספתי . קראתו בטעמי : (טו) כל היום כמו כל היום כלומר בהושיעך אותי פי יספר תהלתך אף על פי שיש עלי לספר כל היום תשועתך כי תמיד אתה עושה עמי טובות עד שלא ידעתי להם ספרות הוא שם כבוד מספרים . מורה בשקל שורה : (טז) אבוא . כשאבא אליהם עם אשר כננדי לא אבא בגבורה הנבזרים אשר עמי ולא אבשה בגבורתם אלא בגבורתך אבא ואזכיר צדקת לבדך כי אני לי צדקה אלא ספרך : (יז) למדתני . שנתי לי לב שבין מנעורי אהרתי כי חבל מאדך . וכמו ועד הנה אנניד בכל שעה נפלאותיך : (יח) וגם . חבל לא עזבתני עד הנה כי לא הלונני עד זקנה ועד שיבה והשיבה יותר מהזקנה : עד אנניד ורועך . אם אנצח אייבי בעת הזקנה הכל יאסרו כי ורועך היא שהיושיעה לי לא

עליו סכר וככל בעבורי : (ד) ואני תמיד איחל . ליטעתך וכשתובעני לוסף על תהלתך : (טו) לא ידעתי ספרות . כל לדקות והתשועות שעשית עמי : (טז) אבוא . להודות ולהלל בגבורתך : (יז) ועד הנה . עד היום ממה שטבר עלי ועד זקני ושיבה כשאני לבסטים ושבעים אל מטובני (פא"ל) : (יח) לכל יבוא בגבורתך . לכל אשר

אלא בגבורתך אבא ואזכיר צדקת לבדך כי אני לי צדקה אלא ספרך : (יז) למדתני . שנתי לי לב שבין מנעורי אהרתי כי חבל מאדך . וכמו ועד הנה אנניד בכל שעה נפלאותיך : (יח) וגם . חבל לא עזבתני עד הנה כי לא הלונני עד זקנה ועד שיבה והשיבה יותר מהזקנה : עד אנניד ורועך . אם אנצח אייבי בעת הזקנה הכל יאסרו כי ורועך היא שהיושיעה לי לא

רעתי . הם אויב : (ד) ואני . העטם אם רחוק יום ישועתי אני תמיד הייחל וואוסף להללך : (טו) פיו . צד-תך . שעשית לאהיכיסועי בנימים הראבונים והתשועות שעשית : כי לא ידעתי . כדרך כי עם עורף הוא אפי' שלא חדע מספריהם והולם ספורות חתה שורק על משקל נביות : (טז) אבוא . לספר נביותיך ובעבור כי משפטי רבים מהנביותי להשתרע ע"כ אוזכר זקדך לבדך : (יז) אלהים . כמה היה משפטי להללך כי אתה למדתני כמו רגילות כמו פרח למוד מדבר וגם עורתי להלך כמנהגי : (יח) ורועך . מצודת דוד

(ד) ואני תמיד איחל . על כי ידעתי אהב המלל מוחלתי : על כל תהלתך . אהב הללתי עמו אוסף עוד : (טו) כי לא ידעתי ספרות . לא ידעתי מספר ידוע לתשועתי לי' מנחה לספר כלם עור' הכנ אלה בעת נביות ה' וזה אומר ללדן לקדק הואיל ואני לי עור' : (יח) וגם כשאוכל להניד ולהכריז עליהם כמ' ורועך לבחור הוא למען דעו לבנות

לְדֹר לְכַלֵּי־זָוָא גְבוּרַתְךָ: י' וְצַדִּיקְךָ תֵּן  
 אֱלֹהִים עַד־מָרוֹם אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ גְדֻלוֹת  
 אֱלֹהִים מִי כְמוֹךָ: כ' אֲשֶׁר הִרְאִיתָנוּ  
 צָרוֹת רַבּוֹת וְרַעוֹת תִּשׁוּב תַּחֲיִינוּ  
 וּמִתְהוֹמֹת הָאָרֶץ תִּשׁוּב תַּעֲלֵנוּ: כ"א  
 תִּרְבֵּן גְּדֻלְתִּי וְתִסַּב תִּנְחַמְנִי: כב גַּם־  
 אֲנִי וְאוֹרְךָ בְּכַלֵּי־נַפְלֵ אֱמַתְךָ אֱלֹהֵי  
 אֲזַמְרָה לְךָ בְּכַנּוֹר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

גְבוּרַתְךָ: י' וְצַדִּיקְךָ  
 אֱלֹהִים עַד־מָרוֹם  
 דִּי עֲבַדְתָּ בְרַבְרָן אֱלֹהִים  
 מִן כְּפוֹתְךָ: כ' דִּי אֲחַמְסִינִי  
 עֲקוּבִי וְיִשְׁעֵי וּבִישׁוֹן הַתְּהוֹב  
 הַתְּהוֹב יִתְנָא וּמִתְהוֹמֵי אֱמַת  
 אֲרַעֲיָתָא הַתְּהוֹב תִּסַּב  
 יִתְנָא: כ"א תִּסַּב בְּרִבּוּתִי  
 וּמִתְהוֹב הַתְּהוֹב תַּעֲלֵנוּ:  
 כ"א בְּכַלֵּי־נַפְלֵי אֱמַתֵּי אֲוֹדֵי קְדֻמְךָ  
 בְּעֵגְבִי זְמֵר וּבְקִלְאֵי אֲמִנִי  
 קִישָׁמְךָ אֱלֹהֵי אֲשַׁבַּח  
 קְדֻמְךָ בְּקִנְיָא קְדִישָׁא  
 יִשְׂרָאֵל

הראיתי קרי החיני קרי תלני קרי רר

רש"י

יבא לכל דור שיבא אחרי גידו הנשארים כהרוד הוה אחרי גבורתך. או אני גידו גבורתך בכל הדורות הבאים בבחינת אותה בספר (ט) וצדקתך גדולה ונבונה עד מרום מלת אלהים קריאת לשם ויתברך אותה אלהים יכול ומי כמותך אל ויכול כי כל היכולים תכלה עמי ועם אחרים. עד שיאמרו הכל מי כמותך תכלה: (כ) הראיתי. כתיב בוי"ו וקרי בוי"ו והכתיב על כל בני הגלות והקרי מדבר על דרך יחיד וכן תחינו כתיב בוי"ו וקרי בוי"ו כי המבורך הוא את על מי שאמרו דבר על עצמו כלל בו ברוח הקדש דבר בני הגלות כי כנסו שתייה הוא גלות ואחר כך שב לירושלים כן ישראל ישבו לירושלים ב"ב. ומה הפסוק עד סוף המבורך על לשון בני הגלות. והאת תחית צדקת גדולה לנו מאתך שהראיתנו צדקת רבות רעות עד שאומרים הכל כי כלנו בגלות ואתה תחינו שהייתו כמתים בגלות ומתחיותו אחרים שחינו כאלו פגענו בתחומות הארץ תשובו ותעלנו כשם זאת תהיה צדקה גדולה עד מרום: (כ"א) תרב. ולא די שחוציצאנו כן הגלות אלא שתרבה גדולתנו ממה שהייתה מרם הגלות: והסב הנחמני. והסב אלינו כי בגלות כאלו הפכת פניך ותשוב אלינו ותנחמנו בשוב הגלות: (כ"ב) גם אני. כשאתה תרבה להשיב גם אני ארבה להודות בכלי זבל וכנור אסירה לך מה שלא איכל לעשות כן בגלות כי ערבה שבתנו כמי שאמרו בני גלות בכל ארץ גשיר את שירי ח': אמתך. שיערתני וליצואני כן הגלות וכאשר תעשה כן תחקים אמתך: והאמרת לך. קדוש ישראל. כי אז יתקדש

יבא לכל דור שיבא אחרי גידו הנשארים כהרוד הוה אחרי גבורתך. או אני גידו גבורתך בכל הדורות הבאים בבחינת אותה בספר (ט) וצדקתך גדולה ונבונה עד מרום מלת אלהים קריאת לשם ויתברך אותה אלהים יכול ומי כמותך אל ויכול כי כל היכולים תכלה עמי ועם אחרים. עד שיאמרו הכל מי כמותך תכלה: (כ) הראיתי. כתיב בוי"ו וקרי בוי"ו והכתיב על כל בני הגלות והקרי מדבר על דרך יחיד וכן תחינו כתיב בוי"ו וקרי בוי"ו כי המבורך הוא את על מי שאמרו דבר על עצמו כלל בו ברוח הקדש דבר בני הגלות כי כנסו שתייה הוא גלות ואחר כך שב לירושלים כן ישראל ישבו לירושלים ב"ב. ומה הפסוק עד סוף המבורך על לשון בני הגלות. והאת תחית צדקת גדולה לנו מאתך שהראיתנו צדקת רבות רעות עד שאומרים הכל כי כלנו בגלות ואתה תחינו שהייתו כמתים בגלות ומתחיותו אחרים שחינו כאלו פגענו בתחומות הארץ תשובו ותעלנו כשם זאת תהיה צדקה גדולה עד מרום: (כ"א) תרב. ולא די שחוציצאנו כן הגלות אלא שתרבה גדולתנו ממה שהייתה מרם הגלות: והסב הנחמני. והסב אלינו כי בגלות כאלו הפכת פניך ותשוב אלינו ותנחמנו בשוב הגלות: (כ"ב) גם אני. כשאתה תרבה להשיב גם אני ארבה להודות בכלי זבל וכנור אסירה לך מה שלא איכל לעשות כן בגלות כי ערבה שבתנו כמי שאמרו בני גלות בכל ארץ גשיר את שירי ח': אמתך. שיערתני וליצואני כן הגלות וכאשר תעשה כן תחקים אמתך: והאמרת לך. קדוש ישראל. כי אז יתקדש

אבן עזרא

מנחת שי

העטם שילד כמו דור הולך דור נא: (יט) וצדקתך. גבוהה מלך כל לדיק כדרך ומרום על כל ברכה ויפת אמר שלח אובל לספר כי גבוהה עד מרום והגדולות ששפית לזאת כי אין אלהים כמוך: (כ) אשר. לספר הגדולות שעשה ודימה הזרות כאלו היה בתחומות הארץ: (כ"א) תרב. מנחם על הכדור על דרך ויטן וזכ אוב וזכ והמר גדולתי כנגד (כ"ב) גם. אמתך. זה הוא אמתך שהוא מייב להודות:

ועיני כפי' כד"ק: (כ) הכלימו. הכלימו קרי: תמינו. תמיני קרי ונמנמנו ספרים טובים כי י' איה ע"ה ועיני כמינון פי' וכמינון ס"ה: תצלנו. תעלנו קרי: (כ"א) גדולתי. כ"ס כ"ס נעושי: תנחמני. כ"ס כ"ס נעושי: (כ"ב) ככלי זבל. הסמוכות עליו ליה מנוח וכיס כמט וככל (שפיט) מכלול דף י"ד נעושי: תזמנה לך

מצודת רוד

עיון טעוק המים

לכל הדוכות הכלים כי הלאות יסכו לנעים: (יט) וצדקתך. ק"ה אנדי לומר הלאות אשר עשית עמדי גבול לעמול עד מרום ולא גבולות עלי הס לאה הכלימו אותם ומידך כלא וטין כיד מי לנעטם וגם סתם פסוק נחמני וטין כיד מי לנעטם: (כ"א) אשר הראיתני. כלל סלסל כנכד כי אם עוד הכדך גדולתי וכס סמוכני לנחמני על הגלות אשר עברו עלי: (כ"ב) גם אני. כמו שמכנס גדולתי כן אכנס גם אני

נענו על הכדור על דרך ויטן וזכ אוב וזכ והמר גדולתי כנגד (כ"ב) גם. אמתך. זה הוא אמתך שהוא מייב להודות:

פירוש ע"מ

האקסמו דיה אום גיקערמ אום האקסמ מיה ווייר אום גיבראקמ און וועל איה אלץ דר ציילין: (כ"א) תרב גדלתי וחסו הנחמני דו זאלקמ מערין מיין גדולה אום זאלקמ דיה רינגלען ארום מיר אום זאלקמ מיה מרייטמין אום מיני צרות וום זענן איבער גיפארין אויף מיר: (כ"ב) גם אני אידך בקלי זבל אום איה דוד וועל דיה גאמ איה רופין מיט רעם פיריל אקסמ אימי אומרה לך בנכדך ביון אקמט מיין גאמ וועל איה זינגען פר דיר מיט דער הארבע קדוש ישראל דוא הייליגער גאמ פון די ישראלי: (כ"ג) תנינה שפתי מיני לעפעדין וועלני

יבוא גבורתך צוא אימליבין וואס וועט קומען צו מיר וועל איה דער ציילין ביון שטארקייט: (יט) וצדקתך אלהים עד מרום אום זינגען צדקות דו גאמ וום גרייבין ביו אין היקמיל אשר עשית גדולות וום דו האקסמ גיטמן גרוקע וואונדערליכע זאכן אלהים מי כמות דוא גאמ ווער איז גאך אזו ווי דו גיקסט: (כ) אשר הראיתני צרות וום דו האקסמ מיר גיוויזין פיל צרות אום גייון צרות משוב תמיני אום האקסמ ויה וויידער אום גיקערמ אום האקסמ מיה גילאמט לעבין ופתחומות הארץ אום פון די אפ גרוגם פון דר ערך בלוקמ פון די מיטע צרות

יִשְׂרָאֵל יִגְבֹּהוּ וְקִסְפוּתֵי אָרוֹם אֶשְׁבֵּחַ קְדֻמָּה וְנִפְשֵׁי דֵי פְרָקְתָּא כִּי לְחוּד לִישְׁנֵי כָּל יוֹמָא הִרְגוּ צְדָקְתְּךָ אָרוֹם בְּהִירוֹ אָרוֹם אִיתְחַסְדוּ הִכְבִּיעוּ בִישׁוּתֵי אֵל עַל יְדוּי דְשַׁלְמָה אֲתָאמַר בְּגִבּוּרָא אֱלֹהָא הִילְכֹתֵהּ דִּינָה לְמַלְכָּא מְשִׁיחָא הֵב וְצְדָקְתְּךָ לְבְרִיהֵּ דְדָוִד מְלָכָא : ב יְדִין עֶמְךָ בְצִדְקָא וְנִגְנֶה

בג תרננה שפתי בני אומרך ונפשי אשר פדית: כי גם לשוני כל־היום תהנה צדקתך כי בשו כיחפרו מבקשי רעתי: עב לשלמה אלהים משפטיך למלך הן וצדקתך לבן־מלך: כי ידיו עמך בצדק וענייה

במשפט

ת"א תרנום (כדמות ג'): גלגלה . פקודה שער לו :

רש"י

לדוד: (כג) תרננה שפתי. מס זמר קול הכנור כשאומר לך ככנור:

עב (א) לשלמה. על שלמה בנו המפולל תפלה זו שפטה כזוה"ק שהוא עמיד לשלול מלכת הקצה"ה לזכ להבין לשמוע משפט: משפטיך. חכמת דייקן שליות בתורה: וצדקתך. ללמד את הדיון: למלך וגו' לבן מלך. שניהם בשלמה המורים. ד"ה משפטיך למלך הן. היסודין יהיו המסדרים שיהיה זה המפר אהרון כי ראוי לחתום המפר בדבריו בשבט ישראל מהגלות ויש מפרשים על מלך המשיח. יבן קראו בספר שיר השירים האלה לך שלמה. ואמר משפטיך לכלך הן. כלומר הן לו דיעה ובינה לשפוט במשפט ובצדק

עזרא

אבן עזרא

(כג) תרננה. הדגש לחסרון וז"ל שליות כי המלה מפעלי הכפל והטעם כאשר אומר לך ככנור גם שפתי תרננה גם נכשי חרן והזכיר פלות עם הנפש כי הוא מושל בגוף: (כד) גם. עתה אומר ככנור רק תמיד לשוני תהנה לצדקה בלא כיוור על כן מלת גם והזכיר כי בואו או חפרו ארץ כי אין לי פחד:

עב

(ה) לשלמה. לשלמה הן. וכונת דוד או אחד מהמאשרים על שלמה או על משיח והוא אהרן למ"ד כמו כעבור כמו וללו אמר כי תומין ואורי לטובה רשות לפשות משפטי אלהים וככה ולצדקה וזיהיה שופט לזק: (ב) וככה פירוש ידיו וטעם ועניין משפטים גם מצודה דוד

כד

לכחות ככל על אמרן ולזכר ככנור: (כג) תרננה שפתי. בחזק כדבור כי כפה אומר לך: ונפשי. גם נכשי אשר פדית חרן גם היא כפי כיחיותה: (כד) צדקתך. לומר מה שפטים הוא נוסף על מלה הכתוב ובעבור זאת אספר לך כל היום: עב אלהים משפטיך וגו'. דוד לפי כזוה"ק שפתי שלמה בנו אלהים הן לו לזכר משפט המורים: וצדקתך. הן לו עמך פירוש ע"מ

עב

ועליו צו וינגין ווען איה וועל שפילין פר דיר מיט דעם פירדיל ונפשי אשר פדית אונ מין לייב וום דוא האקט אום גיליייום וועט און וינגין פר דיר: (כד) גם לשוני וגו' און מין צונג וועט אין גאנצן טאג ריידן דייגע צדקות כי בש י חפרו דען ווי ועגן מבושש און פאר שעקט גינארין דיא וואס באגערין מין גיין: עב (א) לשלמה אויף שלמה דוד המלך האנגט גינאנג דעם מזמור דען ער הט געזעהן ברות הקודש דם שלמה ויין זון וועט געמיין פון גאט דס ער זאל אים געבין איין קלוג הארץ ער זאל פאר שמיען צו משפטין אמת דרום הט דא דוד און גאט גיגעמיין

רד"ק

שכר בישאל: (כג) תרננה. בשעה שאומר לך ייפתי ונפשי ירגנו כלומר שיהיו פיו ולבו שרים: אשר פדית. אשר שאין לבי נכון ואלו האין הנפש יכולה לקבל רוח הקודש לשורר ולומר: (כד) גם לשוני. לפי שזכר השפתים וזכר גם הן הן כי הדברים יאמרו גם השפה והל: כי בשו. הנה יכשו ואני אומר: (ה) לשלמה. זה המזמור חבירו דוד על שלמה בנו כשהבליבו ואמר בסוף המזמור כלו תפלות דוד בן ישי. כי בסוף ימיו היה זה שהיה שוכב במספרו. והא קריה לו דבר אחר שיאמר פזמור עליו ובה המזמור כלו הפלתיו ומזמוריו והוא סוף הפרק הא' מהתנ"ך ספריש שיש בספר הזה ולא מידרדו היוללים ובמסורי הלזויה בעבור כי המזמורים הם לעתיד יבן קראו בספר שיר השירים האלה לך שלמה. ואמר משפטיך והפסוק השני פירושו של ראשון: וצדקתך. פירושו ישך. מנחת ש"י

ככנור

ככנור. כ"ח רפה: (כד) מקבץ רעמי. מלן דקיי מקבשי נפשי עמי עמילתא דעייקא אציקן כל יומא בנו מדכא ולכניכחא וטויתחא ליה וכחחחח:

עב

(ה) גלגלה אלהים. הללך גביאל: (ב) ידיו עמך כלדק ועניין במשפט. שיהי הכי"ה"ן רסויות ופניך במשפט. בדוסים ונמזוויים כ"י בשני יוד"ן וסא' דעסיר כמל המסורה ג' בלשון אחד מיייחתי כי לא יהיה חזקין וגו' להחך לענין והפוא כ"ד אהרן קהי לא קשיא מייז דלג גיחית פלג המסורה כי לחת סימן לחלת מני דשין אכדו' בלשון כהי"ה וזלזו לענין הכר ועלל איתמד דגם הית פניך שסכינעו פ"ד כחוב כשני

מצודה ציון

(כד) תחגור. מדכר כמו לא יהגו גזכוכס: חפרו. ענין ליוטא: הוא צדקה ולא גמול: כי בושש. כדאמרו כי עוד הכנית גדולתי (ה) לשלמה. כלם לומר החסלה הוא המפול על שלמה בנו לשאלו עמי לז ענין לעשות משפט לזה המפול עליו ומתן חסם זה בלדקה: לבן מלך. לשלמה שהוא בן מלך: (ב) וענין במשפט. פירוש ע"מ

אוף אים און האט גינאנגט אלהים משפטיך לכלך הן דר גאט גיב דיא חכמות פון דייגע רינים און משפטים וואס דו האסט גישאפט אין דער הורה גיב ווי צום מלך וצדקתך לזו פלג אונ דיון גירעכטיקייט פלאמר ער זאל גירעכט משפטין דייגע רינים דס גיב צום בן מלך: (ב) ידיו עמך בצדק ער זאל משפטיך דיון פאלק מים גירעכטיקייט און דייג ארימע לייט זאל ער משפטין אמת: (ג) ישא הים שלום לגם די בערג זאלען שראנגען שלום צום פאלק אין וייגע צייטן פלאמר זיי זאלן מאכין וואקסין פירות וועט דורך דעם זיין שלום צום פאלק ויגטת בצדקה און די הייך זאלן

**בְּמִשְׁפַּט: יִשְׂאוּ הַרִים שְׁלוֹם לְעַם**  
**וּבְגִעוֹת בְּצַדִּיקָה: יִשְׁפַט אֶעֱנִי יְעַם**  
**וַיִּשְׁעַ לְבָנֵי אֲבִיוֹן וַיִּדְבֹּא עֹזֵיטָק:**  
**הַיִּירָאוֹךְ עִם־שִׁמְשׁ וְלִפְנֵי יְרֵחַ הַיּוֹר**  
**הַדְרִים: יִיָּרֵד כְּמַטֵּר עַל־גִּזְרֵי פְרֻכִּיבִים**  
**וְרוּחַ אַרְצָן: יִפְרַח־בֵּימֵיו צַדִּיק וְרַב**

ת"א יטעם. טע עטר לכ: ייראוך. כבודת. לא טעם קיח סטודיו לט פקדים מ"ד פ"א וזכר ויקהל: יפרח. (יפרח לה)

בְּהַקְבֹּת דִּינָא: ג יִמְלִין  
 יִהְיֵי טוֹרָא שְׁלָמָא  
 לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּבְקִמְתָא  
 בְּכֹכְבֵּי: ד יִדִין עֵנְיו  
 עֲמָא יִפְרוֹק לְבָנֵי  
 הַשִּׁיקָא וַיִּשְׁוֹף בְּקִרָא  
 מְלֹאמָא: ה יִרְחֲלוֹן מִנְהָ  
 עִם מִסַּק שְׂמָאן וַיִּצְלוֹן  
 קַדְקָדָה קָדִם בְּקִמְתָא  
 סִיבָרָא דְרֵי דִקְרָא:  
 ו יִחוּת הַיָּד מְטָרָא  
 וְרִעְוָא עַל עֲקָבָא דִּגְזִיו  
 מִן גּוֹבְאֵי הַיָּד קְסִיפָא  
 רש"י

כלים כי והלדקה עשה לבני עיניה שלום בימיו: (ג) ישאו  
 הרים. בימיו שלום לעם. ומחו השלום שההרים עשוין  
 כשהן עושין פירות אין עין הכריות לרה וקורא איש לרעהו  
 אל תחת גפן ואל תחת תלמינה: ונגבעות בצדקה.  
 ונגבעות ישאו להם שלום על ידי הלדקה שיעשו: (ה) ייראוך  
 עם שמש. ממנו ילמדו ישראל לירא' אלה הן קיי השמש  
 והים לזור זרועים: ולפני ירח. געזר הירח קיי לזור  
 והם לפניו והרבה יש בלשון משנה בפני הבית ושלל בפני  
 הבית: (ו) ירד כמטר על גו. ירד לזכרו בתוך עמך  
 וכלבס כמטר היורד על ירק הגוזב שהוא ירד לגשמים לאחר  
 שגוזבו כענין שאלמר (עמוס) וכל' לקש אחר גזי המלך:  
 ורויף ארץ. ל' טיפוס שהוא כל' ארץ (במסכת זימא  
 פ"ו) הו ממנו וזיפסי דמיא: (ז) יפרח בימיו צדיק.

והטעם לבן מלך. אהה ציהיהחמלוכה לו ולאביו וכיון שבמצותך  
 ימלך תן לו שיהיה מלך צדק: (ג) ישאו הרים ונגבעות. דרך  
 משל על האומות שיהיה שלום על ישראל בימיו וכן היה בימי  
 שלמה וכן יהיה בימות מלך הבשית והיה כל ישראל בצדקה  
 וביישר: (ד) ישפוט. יקח משפטים מעושקיהם: (ה) ייראוך עם  
 שמש ולפני ירח. לעולם וכן לזור דורים. כלומר יבמדו בימיו  
 ליראת אותך עד שכל הימים ייראוך ובאמרו לעם שמש ולפני  
 ירח כלומר כל זמן שהשמש והירח קיימים והוא דרך הפלגה.  
 ולפני. פירושו ועד. ואם על הכשרה הוא בימיו המלא הארץ  
 דיעה את ה' לפני זה לעולם אינו דרך הפלגה כי כן יהיה  
 לעולם: (ו) גו. הוא העשב הנקצר: ורויף. ענין נמיפה אמר  
 זה המלך כל על הטע לפותבם כמו המטר שירד על העשב  
 הנקצר והצמיחו עור וכמו הרביבים הנוספים בארץ ובצמחים  
 כקום הצמא. ואם על הכלך הכשרה בימיו יהיה ישר' בהבטחה  
 גדולה וכשלוש אין ככהו וירד על ישראל שבעולה כעשב הנקצר  
 שבבוא עליו מים יפריח ויצמח וירב לרוב: (ז) יפרח. ירבו  
 צדיקים וטובים בימיו: ורב שלום. גם כן יהיה שיעמוד עד בלי  
 מנחת שו

יודין' והוא חד מהכי תלה: (ז) השפט עֲנִי עֵם. ענין עניתי  
 כס"מ: (ז) יפחה צימיו. געוטי: ונמלך:

**אבן עזרא**  
 העשירים יתגברו עליהם: (ג) ישאו. העטע כי בביות  
 המלך כושט ידק ורבה שלום בלרין וטעם הרים שאין טע  
 יישוב וטעם בלדקה כעבור הלדקה ישאו הרי' ונגבעות שלום  
 כדרך שטעני אלהי' יעשה להם מכפט ועושק הוא ריקות קוח הכריו כמרה ופתיחו ובמסר ושלמה כרוב  
 חממתו וכיר העושק: (ה) ייראוך. וכלשר ירכא העושק ויראוך כל העושקים וטעם עס שמש כל הימים שחממוד  
 השמש וככה ולפני ירח כדרך ילדלוס לפני עס: (ו) ירד. מארמנו אל בית המשפט או ירד משפט שהוכיר ישפוט עניי  
 כדרך עירוף כמטר ומלת גו מפעלי הכלל מנ' לגוזו גזי המלך: ורויף. מלה מארבע אותיות אין ריע לה וטעמה  
 רויו או שובע: (ז) יפרח. המטר יפריח ע"כ הוכיר יפרח והטעם שירבו הלדקים ויפרח רוב שלום או רוב שלום יהיה

מנחת שו  
 יודין' והוא חד מהכי תלה: (ז) השפט עֲנִי עֵם. ענין עניתי  
 כס"מ: (ז) יפחה צימיו. געוטי: ונמלך:

**מצורת דוד**  
 ולא יחדר פני העשיר סדן עמו: (ג) ישאו הרים. כ"ל ילמחו רב  
 מטולה העניא כלום כי כפט הכושב אין עין סרס לכס כחכיו:  
 ונגבעות. גם כמה ישאו שלום כעבור לדקה המשפט: (ד) עניי עט.  
 קף כי משפטס דכבר עוועט יתן לכ נשפוט: לבני אביון. החלושים  
 ייראוך. בימיו ייראו מלך ישראל כפט וירחא השמש ולפני  
 הכריות כי שמש ימיו כל ימי הכריות וכל המקום וס ימיו וכל כניסם  
 וכן לעולם: (ו) ירד כמטר. תוכחה רכסי' שגמח ירד כהדרי' לנת עני ארס לנשט כפי כלשט ירד השט: על כדשס כהוזו אשאל  
 והכשרים שגלו ממתח מכל המטר הוא סיכה למהר הלמיסה בשמיות נשאל: ורויף ארץ. הטעם בלרין כעומק הנמתיסה: (ז) יפרח.

**מצורת ציון**  
 עב (ד) וירבא. ענין שכח וכחיה: עושק. גזל וחמסן: (ו) גו.  
 מל נזיה: כרביבים. טיפי המטר הולדת כהן והוא מל' כובס  
 קשח (כדשסית כ"ח): ורויף. ענין נמיפה וכדלד' וזיפסי דמיא

לְבָנָה נועם גִּינְוִעֵרִין אונ גִּי נועלִין זִין פִּר אִיר דָּאם  
 אִיו בִּין אֶלַע דִּירוֹת פִּלְמוֹר בִּין אִייבִין אֶלְוִין אֶלְוִין  
 מוֹרָא הַאֲבִין פִּאר דִּיר גָּאֵם: (ו) יִיָּרֵד כְּמַטֵּר עַל גִּזְרֵי אונ  
 זִינְעֵר רִייד נְאֶלִין גִּנְדֵּרִין אִין דִּיר הַעֲרֵצָר אִיו ווי דָּאך  
 רַעְגֵן וָוִן גִּנְדֵּרִין אִין אֶם יִשְׂאָקֵנְעֵנְע גִּרָאֵו אִיו דָּאך  
 דִּיר רַעְגֵן וַיִּזְעַר גִּוּם דִּיר צוּ פְרֻכִּיבִים וַיִּזְעַר אֶרֶץ אונ אֶרֶץ  
 ווי דִּיר שְׂפָרִיִּיא רַעְגֵן וָוִן מְרַפֵּט אֶרֶץ דִּיר עֲרֵד קוֹמֵט  
 עֲרֵד דָּאך צוּ גִיץ אִיו אֶרֶץ אֶרֶץ זִינְעֵר רִייד צוּ גִיץ קוֹמֵט:  
 (ו) יִפְרַח בְּיָמֵי צִדִּיק עִם נְאֶר בְּלִיַּעֲן אִין זִינְעֵר מַעַן דֵּעֵר  
 צדיק

זֶאֱלֵן אֶרֶץ מְרַאגֵן שְׁלוֹם פִּלְמוֹר עִם נְאֶר הַעֲקָם גִּרָאֵן  
 דִּיר פִּירוֹת אֶרֶץ זִין פִּון נְוִעֵגֵן דִּיר צִדִּיקָה וָוִן זִין נְוִעֵלִין  
 מִאֵן אִין זִינְיָ מַעַן: (ד) יִשְׁפוֹט עֵנְיו עִם עֲרֵד נְאֶר מְשַׁפֵּטֵן  
 דִּיר אֶרֶץ עִם פִּון דַּעַם פִּלְמֵק אונ נְאֶר יִשְׂאָקֵנְעֵנְע צוֹא דִּיר  
 קִינְדֵּר פִּון דַּעַם אֶרֶץ וַיִּבְרַח עֲלֵישָׁק אִין זִין אֶם לְעֵרֵגִין  
 דַּעַם פִּון דַּעַם (ה) אונ פִּון אֶרֶץ נְאֶלִין אִין זִין אֶם לְעֵרֵגִין  
 זִינְיָ אֶרֶץ עִם שְׂפָט זִין נְאֶלִין מוֹרָא הַאֲבִין פִּאר דִּיר גָּאֵם  
 אִיו לֶאֱנֵג ווי דִּיר זִין נועם גִּינְוִעֵרִין וַיִּזְעַר יִתְּרֵי דִיר הַרִים  
 אונ פִּר דִּיר לְבָנָה בִּין אֶלַע דִּירוֹת פִּלְמוֹר פִּלְמוֹר פִּלְמוֹר

שָׁלוֹם עַד-בְּלִיַּיִרָה: חִיֵּירָה מִיַּם עַד-יָם  
 וּמִנְהַר עַד-אֶפְסַי־אֶרֶץ: מִלְּפָנָיו יִכְרַעוּ  
 צִיִּים וְאִיבֵיו עֵפֶר יִלְחֲכוּ: יִמְלֹכֵי  
 תְּרִשִׁישׁ וְאִיִּים מִנְהָה יִשִּׁיבוּ מִלְכֵי  
 שָׁבָא וּסְבָא אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ: יִוְשְׁתַּחֲוּוּ  
 לְוַכְלֵי־מַלְכִים בְּלִיַּיִם יַעֲבֹדוּהוּ: יִבְכִי  
 יֵצִיר אֲבִיוֹן מִשׁוֹעַ וְעֵגְוִי וְאִין עֲזָר לֹו:

רש"י

ישראל: ורוב שלום. ויפחד בימיו והיה שלום זה הארץ עד לעולם וכל תפלו זו נתקיימה הוון מדבר זה לפי ששלמו חטאי לפיכך לא נמשכה מלכותו שהמלכות נמשכה לדוד על תנאי אם ישמרו צדק את דרכי (ס"א דרכי) וישראל סרחה בימיו שגמור (מ"ח ד') יהודה וישראל רבים כהול וגו' ורוב שלום היה על (ס"ב) ויש יהוד' וישראל לבטח חיים תחת גפנו וגו' כל ימי שלמה: (ח) וירד חיים עד ים. כל א"י מים סוף ועד ים פלשתי: ומנהר עד אפסו ארץ. כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגו' (ס"ג): ציים. כמות של שמים דמתרגם וליס מיד כתיב (במדבר כ"ד) וסיעו ים שחרון מרומאי: (י) מלכי תרשיש ואיים סנחה ושיבו. כי חמי תרשים למלך גים עם אני חורם אחת לשלם שנים חנה אני תרשים וגו' (תלכים א' י'): מלכי שבא. מלכות שבא: אשכנז. דורון: (יא)

אבן עזרא

בימיו עד שלא יהי ירה והסעם תמיד: (ח) וירד. אם על שלמה מים סוף עד ים פלשתי' ומנהר זה פרת ואפסו ארץ זה מדבר והנה הוציר ארץ ישראל והבנה ואם שהוא ים תרשיש ומנהר כנר יולא מערב סבא כחמלת מוצת האוכלים בארץ ליה והנכון כעניי בעלי הספינות כאשר כתוב חיים האוכלים עם חיה במדבר ואינו ככון ומלת ישיבו שיתנו פרט להוציר מלכי תרשים ושכא ואחר כלל וישתחוו לו כל מלכי יתנו מם: (י) אשכנז. כמו מנחה: (יא) וישתחוו. פרט כל גוים שהם תחת ידיהם: (יב) כי. העעם כי הוא ידיו המלכים וגם העמים והמלך העני כנגד אחר יולנו:

מצודת דוד

תגדל ויפסעו מעלה מעלה: ורוב שלום. יהיה לו כוב שלום ותפסיד עד שכלה הכיח ר"ל עד עולם: (ה) וירד. יפסדו מים כדומי הנהרם ים החרוז עד כלסויו הוא ים אוקיינוס: ומנהר. יולא מן העדן שהוא חמלת המזג: עד אפסו ארץ. עד סוף כנעני: (ט) ציים. חמי הספינות הכלים ממדחק: עפר ולחבו. ל"כ יפסדו קומתם עד לארץ להסתחות לו כמו המלך מנחה ישיבו. לפי שהים תמיד פסע אחר פסע לזו אמר לשון השבס וכן והביט וגו' עלה חלף כליים (מ"ב ג'): כי יציל ע"מ פירוש ע"מ

רד"ק

ירח. כלומר כל זמן שהעולם קיים אם על שלמה הוא על דרך הפלגה שפירשנו. ואם על מלך המשיח הוא כמשמטו שכל ימי עולם יהיה שלום: (ה) וירד. אם על שלמה הרי נאמר עליו כי כושל היה בכל הצפלות ואם על מלך המשיח גם הוא כבואר כי משמלתו תהיה בכל העולם. ופי' מים ועד ים. פירש החכם אברהם ב"ר ביהם הדרומי הנקרא חים האדומי עד ים צפון והיא ים אוקיינוס: ומנהר. הנהר יוצא מעדן שהוא תהלת המזרח: עד אפסו ארץ. שהוא סוף המערב: (ט) לפניו יכרעו. וכל שכן יולתם: ציים. שוכני ציה חים שוכני המדברות כפי הקדמים ויולתם אינם שהם חוקים מן היישוב: ואיביו. אותם שרופי לחות איביו לא יכרעו אבל ילחבו עפר כיראתם אורו: (י) מלכי. אם על שלמה כבואר הוא כי כל מלכי הארץ היו כבשיו לו פתח. ואם על המלך הבשית גם כן כבואר כי ים יהיו: אשכנז. כמו מנחה. ופי' יביא הפיוד בכל שנה לפיכך הוא בלשון השבה כלומר פעם אחר פעם: (יב) כי. לפיכך יאהבוהו ויעבדוהו כי ידאו כיתות

מצודת ש"י

יאל כל גוים. במצריך: (יב) והן סוד: ט. הוא' כנעניו כס"ם וכן סוד כהנ"פס ל"ב': על המשיח מים הדרומי הנקרא חים החרוז אל ים צפון ועד אפסו ארץ שהוא כסוף מערב: (ט) לפניו ציים. האוכלים בארץ ליה והנכון כעניי בעלי הספינות כאשר כתוב חיים האוכלים עם חיה במדבר ואינו ככון ומלת ישיבו שיתנו פרט להוציר מלכי תרשים ושכא ואחר כלל וישתחוו לו כל מלכי יתנו מם: (י) אשכנז. כמו מנחה: (יא) וישתחוו. פרט כל גוים שהם תחת ידיהם: (יב) כי. העעם כי הוא ידיו המלכים וגם העמים והמלך העני כנגד אחר יולנו:

מצודת ציון

(ימא ס"ג): (ו) בלי. ל' גליה ומספר: (כ) וירד. ענין עמולה כמו ורדו דגתה בים (בבלשתי א'): אפסו. קלות: (ט) ציים. ספינות כמו ולי חרי (שעש"ב ל"ג): ילחבו. ענין הנקרה כל כמו למחק השור (במדבר ל"ב): (י) אשכנז. משורם וזכרון כמו

פירוש ע"מ צדיק רוב שלום עד בלי ירה אונ פיר שלום זאל בליען און זייגע צייטן ביו די לבנה ועעם גיט זיין בלומד ביו דיא וועלט ועעם חרוב ווערין און לאנג און זיין מלכות גיווערען: (ח) וירד מים עד ים אונ עד זאל גיוועלטיגין פון איין ים צום אנדערען ים וינהר עד אפסו ארץ אונ פון דעם מייד פרת ביו אין עק וועלם: (ט) ואיביו עפר ילחבו אונ זייגי פיינט זאלין לעקן אונ קושין די ערד בלומד זיי זאלין זיה בוקין פאר אים ביו צו דר ערד: (י) מלכי תרשיש ואיים די מלכים פון

י יחם על דל ואביון ונפשות אביונים  
 וישוע: י מתוך ומחמם יגאל נפשם  
 וייקר דמם בעיניו: ויחי ויתקלו מזהב  
 שבא ויתפלל בעדו תמיד בלדהיום  
 יברכנהו: וי יהי פסת בר א בארץ

ולית סעיד ליה: יג יחום  
 על סקפנא ונחשוקא  
 ונפשות חשיביא יפרוק:  
 יד מאונסא ומחמופין  
 יפרוק נפשיהון ויהי  
 יקר אדרמהון קדמוי:  
 טו ויחי ויתן ליה מזהב  
 דאיתיאור ליה משבא  
 ויצלי ממולמיה תדירא  
 קל יוקא ויברכניה:  
 טז יהי סעיד לחמא

בראש

רמ"א יכו פסמ. שנת ל' כסותס קיא (כרמט ' טוסס יו) :

רש"י

רד"ק

והמה מציאים איש מנחתו (סס י'): (יד) כהוך ומחמם . ממכות ומגזל . מלחמתי . מתוך ל' תוך תוכו בעלי מומות הורסי און כמו איש תכסיס (משלי כט): יגאל נפשם . על ידי משפט ולדקה שיעשה כסם: (מו) ויחי . שלמה: ויתן לו . הקביה: מזהב שבא . וכן וית' גס עומר גס כבוד אשר לא היה כמזך וגו' (מלכים א' ג'): ויתפלל בעדו תמיד וגו' . הוא התפלה היא הנצרכה כשהקב"ה אומר לאדם ברוך הו' ל' הפלה הוא: (זו) פסת בר . ל' פסיון והוספת רכיו . וצויתו פירשוהו: (זו) נלוסקאות לימות המשיח וכל סההריות אמתיסין ומתריץ מלת המקוס כשנתון שובע

סלך צדיק ויצול האביונים והעניים שאין להם עזר: (יג) יחם . כפל הענין לחזק ככבודו וכן הפסוק הבא אחריו: (יד) כהוך . הוא מרובה בלא ידיעה . והסם הוא גזל בדיעה: וייקר . כתיב בשני יודין כבוד האתן וביורד השרש אמר כי דם העניים יקר בעיניו לסיכך ישוע נפשותיו ויגאלם מיד הרשעים שלא ישכבו דמם: (טו) ויחי . פירושו ויחי עמו זהו שאמר ויתן לו מזהב שבא כלומר יתן לעני מחוגו שיחיה עמו . ואמר מזהב שבא כלומר מזהב שיביאו לו משבא: ויתפלל בעדו . העני יתפלל בעד המלך תמיד . ויברכנהו כל היום . ר"ל כל הימים: (טז) יהי . בימי המלך הוא יהיה ברכה בעולם עד שיוצא אדם מלא כף תבואה אפי' בראש ההרים ויהיו השלמים שומות המזמור בזמן המשיח ד"ה פסת בר ל' רזון כמו פיוס

עזרא

כל אחד מהם ולא די שמייהו עד יעבידוהו וזה טעם ויתן לו מהכ שבא ויתפלל בעדו כל עני: (טו) יהי . העני כפסת בר כמו פס יולת קכ וזרעת בר בחיץ או בראש הרים וירעש זה העני שזאל הכר והטעם שיהיה גדול שירעש כעלי

אבן (יג) יחום . על הדל ואכיוון מהעמים: (יד) מתוך . הוא העובק כסמר . ומחם בגלו מנורת מחמו עקבין ואע"פ סהס אכיונים: וייקר דמם . כדרך דמים לו והטעם יקרים הם בעיניו לא רלה שיהרבו על כן אחריו: (טו) ויחי .

מצודת דוד

מצודת ציון

סעוכה הכיול יחיה לו ככות אשר יילא הכיניו מעקמו אשר ילסק מפני טונפיו: ועני . גם את הפני יולא ואת כל מי אשר אין לו עזר: (יג) יחום . יסיוס הם על זל ואכיון: וישוע . מיד קמייס עליכס: (יד) יגאל נפשם . ככל ילדו כילי חושבי כרעום ועשבי סהמס: נפסס: על כי יחיה נפש סהכיון הקדס בעיניו לוס ויתפלל . וכעבור זס ויתפלל מתוך בעדו וייכך אסוה כל היום: אשר סממח כרלסם סהרים סהס עגורל ססירוס ועגוב סהוס סהעליס

השכיב סלסכך (ויחזקל כ"ז): (יד) בתוך . ענינו עמספס כרס סטמונה סחוך סלכ: (טו) פסת . ענין כעמי מל' עמס סהסס ויקדס (י"ג) וחס סהוס כספתי: פס . סהוסה סכמי לסכור כל (כסלשית וייקר . דס סהכיוניס יחיה יקכ ומשוב בעיניו ויתן לב סליל עמות יחיה אסוה עמוס ואף יעסכיו כי יתן לו עין סהוס סהס עשכס: (טז) פסת בר . ככוי סהכוסה ילמח סלכין: בראש הרים . סהכוסה

פירוש ע"מ

לוקמיו יקרים

לו אונ ציון ארימאן אונ דעם נוס קיין היקר חיי יום צו אים נאל ער און העלפין: (יג) יחום על כל ער נאל זיה דר בארימען אויף דעם ארימאן אונ אויף דעם אביונים ונפשות אביונים וישוע אונ דיא לויקער פון דיא אביונים נאל ער העלפן פון דו נוס שמייען אוף אוף זיי כיון צו טאן צו זיי: (יד) מתוך ומחמם יגאל נפשם פון שלעק ארער פון דו נוס פראקמין ביינע מחשבות אונ פון רויב נאל ער אויס לייזין וייער לייב דורך דעם משפט אונ צדקה וואס ער וועם טאן צווישין זיי וייקר דמם בעיניו אונ עם נאל מיייער זיין וייבר כרום אין זיינע אויגין אונ ער נאל זיי מצויר זיין פון דעם מוים: (טו) ויחי ויתן לו מזהב שבא אונ יקר נאל לעקין אונ נאם נאל איהם נעקין פון דעם גאלד פון דעם לאנד שבא נוס דס איז זייער גוט גאלד ויתפלל בעדו תמיד אונ נאם נאל בעמין פאר אים תמיד דייינו כל היום ויברכנהו אין יאן גאן מאג נאל אים נאם בענמישן תבואה אויף דער ועלקם בראש הרים רעש פלגיון פרו

סוס יהי פסת בר בארץ גי' . די גמרא זאגט רבן שמיין קן גבולא האם ניקאם אין א דרשה עין קשיה ועם קימען ועם וואקסין אין ארץ ישראל פערטיגע קבלאך גייד צו קסין . אונ פערטיגע זינדענע קלייער . האם א תלמיד געלאכט פון רבן שמיען . האם רבן שמיען ניקאם צום תלמיד קום איד ועל דיר ויזיין היינס איז איד דא פערטיגע קסין . עם וואקסין שוואקען . זיי ווענען גרויס אונ קיעלעדיג ווי קבלאך אונ זענען פערטיגע צום קסין . אונ וענין דיא זינדענע קלייער ועל איד דיר ויזיין די קאדע וואקסם ארום בוים ווי א קלייד . אזוי וועם וואקסין אויף יעדער פונעם זיינע קליידונג . דיא רבין האבין געלונגען ענין קשיה ועם קימען נעם יעדער זיין וואקסין אזוי הויך ווי א פייפל בוים . דו זאלסט נעם זאגן עם ועם זיין שווער צו שניידן די ווייץ . זאגט דער פסוק רעש פלגיון פרו . די קלייער ווייץ וועלן ארויס פאלן פון די זאנגען אזוי וויא דיא פירות פאלן אראפ פון א בוים . הקב"ה וועם אראפ שיקען א ווינס פון היפעל אונ דער ווינס וועם בלאזן אויף די זאנגען אונ דיא קעקער ווייץ וועלן ארויס פאלן פון די זאנגען אונ א פונעם וועם ארויס גיין אין וועם בעקען א פילע זאגט קעקער וועם דאס זיין גענוג צום קסין דעם סאג פאר אים (מז) יהי פסת בר בארץ עם נאל זיין איון מערונג פון



תהלים עב

בְּרֵאשֵׁי הַיָּמִים יִרְעֹשׁ בְּלִבְנוֹן פְּרִיּוֹ וַיִּצְיָצוּ  
 מִעֵיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: "יְהִי שְׁמוֹ  
 לְעוֹלָם לְפָנֵי שָׁמַשׁ יִנָּן שְׁמוֹ וַיִּתְבָּרְכוּ  
 בּוֹ כָּל־גּוֹיִם יִאֲשְׁרֵהוּ: יי בְּרוּךְ יְהוָה  
 אֱלֹהֵים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַשָּׂה נִפְלְאוֹת  
 לְבָרְךָ: יי וּבְרוּךְ הוּא שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם

ה"א ויפא כל ל תכבות עס : ויפלו : תכבות עס סתדוריו : ל גני עס : סתמים נר מדלים לפ סתדוריו  
 נח : טעם נפלאות : נח : רל : וכלו : עס :

**רש"י** ינו קרי  
 בעולם : ירעש כלבנון פרוו. חטים נסין כפירות האילן  
 ככליות של שור הגדול שהיה בזימאטמן כן טעם : ויציצו.  
 ישראל : מעיר. מתוך ירושלים כעשב הארץ : (יו) יהי  
 שמו. שמו של שלמה נזכר לעולם בעשורו וכתבתו : לפני  
 ששש ינון שמו. כל ימי השמש יגדל שמו : ינון. ל מלכות  
 וזכרה כמו (משלי כ"ט) וחמתיו יהי מנון. ולגני השמים  
 על נכסי אחרי. אמרו כלבס כינס יחד (למן ע"מ) מלכיהם  
 ויהי ויתברכו בו. חסד אומר לבנו תהי חסד ועטיר  
 כשלה : (יח ברוך ה' הו) עושה נפלאות לברו.  
 בישראל נפלאות למה כי הוא אלהי ישראל אם כן הוא לבוד ח"א העישה נפלאות לא אלהי הנמים : (יט) וברוך שם כבוד  
 לעולם. הוא השם הנכתב ולא נקרא שהוא שם הכבוד ועליו נאמר ביום הווא יהיה ה' אחד ושמו אחד כי באותו שם לבוד  
 יקרא או ואו ימלא כבודו את כל הארץ כמ"ש כי מלאח הארץ דעה את ה' : אמן ואמן. קיים בנפלאות לבוד. שפירא דוקא  
 אבן עזרא

הלכנו : ויציצו מעיר. כמו בעיר הסך והותר כבשר  
 זבלתה ויש אומרים כי בר כמו כבוד ידו חזן טעם לו :  
 (יו) יהי שמו. שם שלמה או המשיח : ינון. בניין נפעל כמו יכול מגו' ינו ינוב וירכה : (יח) ברוך. או יאמרו  
 כל הגו' ברוך הסס אלהי ישראל ועטם עושה נפלאות לבוד עטסה תמיד בעטור ישראל : (יט) וברוך. טעם שם כבודו  
 הוא השם הכבוד שהוא שם העולם כי אין לשם שם ככל הלטמות שהוא שם העולם רק תואר כמו ה' נס אלהים ושדי  
 ועל כן כבודו זה שמי לעולם כי הוא שם אחד לבוד וככה ושמו אחד וטעם וימלא כבודו חמתו : אמן. מגו' אמונה :

**מצודת דוד**  
 כהנים יכעשו הסכיות כמו רשם עלי לבנון : ויציצו מעיר. אשכי  
 העיר יסכורו מעטם כעשב האילן ליל יסכו וירכו ויפססו בלתי :  
 (ז) יהי שמו. וזכר שמו לפולם : לפני שמש. לפולם כל ימי  
 המדיח כשמש יהיה נקרא שמו כשם סכיה : ויתברכו בו. סתכך  
 חס כנו יאמר ככרתו יסגן אלסס כשלה : יאשררו. בעטור  
 הסוכה טיפסה לשמה : לבוד. כי אין מי לפסות נפלאות כמוסו :

**פירוש ע"מ**  
 אורף די שפיץ בערך זאל גמורקענן די פירות אנו ווי  
 די ביימער פון דעם וואָדער דען דיא ווייז זאל אזוי  
 גרום זיין ווי די פירות פון די ביימך וויציצו מעיר כעשב  
 הארץ אונ זאלין שפראצין פון דר שקאמט אנו ווי דס  
 גראז פון דר ערד : (יו) יהי שמו לעולם ייין גאמין זאל  
 גידאכט זיין בוי אייביג מיט ייין עשירות אונ חקקה  
 לפני שמש ינון שמו פאר דר עון קלוקר ווייל די ועלמס  
 נועם שמיינ אונ ווייל די זון נועם גיווערין זאל ייין  
 גיגרויסט זיין גאמין ויתברכו בו אונ אלע צייט זאלין  
 זיך בענטשין מיט אים כל גוים יאשררו אלע פעלקער  
 זאלין איהם לובין : (יח) זאגט דוד ברוך ה' אלהים וגו'  
 גידועט איו גאט דער גאמ פון די ישראל ווס ער טומ  
 פויער פון דעם היכל דודק מייז זון שלמה : (יח) וברוך  
 אייביג ויפלא כבודו אונ זיין כבוד זאל דער פילין דיא באגצע ועלמס אמן ואמן עס זאל ווערין וואר אונ זאל

**לכומי יקרבים**  
 אונ פאר יניע שטוב בענטשין. איהך קארנען נועם ער אויך  
 אזוי פאן וויי עס איו גיווען ביי דעם פון יעדער קערענדיל ווייץ  
 נועם זיין דרויס יהי דיא גיבן פון א גרויסן עסק. דס זאקס  
 דרך גוים וואנדערין אויך פיינע בייך. ווארום עס האט אפאל  
 גיפראצין א מוקס אויך זיי נפאכט זיין. ווארום עס האט נאוי  
 א ערד מריבוס האט פון געווארן דעם לשא קאם ער געווארן  
 זוכצוג פונם. רב אפי זאגט עס האט גיפראצין אין דיא שפאט  
 פליזין בייא אייניקט וואס זיין פאקטער האט אים גידאכט דריי  
 ביימער וואס אויך זיי נפאכט דערל. אונ איין בוים איו אפ  
 גיפראכין געווארן פון וואנדעל האט פון אויס געקלאפט דיא  
 קערנער איו ארויס געפאצין זיין פאם דערל גענעקס. דאס  
 איו דינע קערנער אונ מיט דעם בוים האט פון באנקעס  
 דאס בייביל פון די פאקטער :

ייין

# וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן: כִּי כָּל־וַתְּפִלֹת דָּוִד בְּיִשְׂרָאֵל:

וְעֲלֵמָא וְהַמְלִי מִינֵי  
 יִקְרִיָה קַל אַרְעָא אָמֵן  
 וְאָמֵן: כִּי כָּל בְּיִשְׂרָאֵל  
 עֲלוּתֵיָא דָּוִד בְּרִי יִשְׂרָאֵל  
 אַ הַשְׁבַּחְתָּא עַל יְדֵי  
 דְאַסְפֵּי בְרָם טַב לְיִשְׂרָאֵל  
 אֲלֵהָא לְבָרִירֵי לְבָא:  
 בְּיִנְאָא כְּזֵיר אֲתַמּוּטָא  
 תִּיא כֵּן מַלְאָךְ מַסְתֵּי קִי:  
 מְזוּר לֵאסְפֵּי וְזִכֵּי מַסְתֵּי  
 עֲלֵמָא מִינֵי:

## ספר שלישי

# עג א מזמור לאסף אך טוב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לֵבָב: יְוֹאֲנִי כְּמַעַט

רש"י

רד"ק

ברכת האם מן הנשים על ידי שלמה בני: (ב) כלו תפלות דוד. רבותיו דרשו כלו כל אלו תפלות דוד לכלול כל המספר על שם דוד ואף מה שאמרנו בני קרה ועשרה זקנים על שם שהוא נקרא נעים ומירות ישראל (ש"א כ' כ"ג) ויש לפתור כלו כמו נסתיומו כמו רומן מעט (איו"ב כ"ד) שומו שמים (ירמיה כ') ואם כן הוא לא נכתב המזמור במקומו ואין מוקדם ומאוחר בספר ונראה בני הדברים שלעת זקנתו כשהמליך את שלמה חמרו:

**עג (א) אך טוב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים.** לפי שהן המזמור מדבר בצורת הכמות על ישראל לכך פתח בו כך, והוא פירושו אף על פי שאני זקנה ומחמ' על זמירותי של ישראל ידעתי כי הקב"ה טוב להם ולעונותם הוא מביא עליהם את הרעה כדי לזכותם לחיי עה"ב: (ב) וַאֲנִי מִקְרָא שוּמֵי זֶמֶר אֵל לְבִי: במעט נמוי רגלי. ושפכו

אבן עזרא

(כ) כלו. יש אומרים אז ימלא תפלות בני וי"א כי כלו כמו כלו ישיך ואינו נכון ור' יהודה הלוי אמר בעבור שהוא סוף ספר כתב כן הסופר הראשון כאשר נכתבו אמרו בדרך נוח ליעקב כח:

**עג (ה) מזמור לאסף.** אך טוב. כל בני אדם שאינם משכילים מעשה השם בלחמת הס מחלוננים ובעבור זה החל אך טוב לישראל כי עטם אך שאינו טוב לגויי זה הארצות שלא ידעוהו רב ישראל: לְבָרִי לֵבָב. לא לכלום ולא הדיוקים לעתיד לבא מפרש מזמור הוי: (ב) וַאֲנִי ונטית הרגל לבור מהדברים הישירים שהם דרכי בראשון באשורו אחיה רגלי כי בעבור שהרגל הולכת על כן דימה אמונת הלל שרגלי בה בהליכה ומלת נעמי שלמה כמו לור חסיו בזהוהה כהן היה רחוי להיותו כמו כמעט ושפכו כמו נעמי כאשר אשורי כמו רגלי כי העטם כשול כמשפט לשון לחות רח כהן לא מלאכה רק על אפם ומה שאינו ודרך משל הזכיר לאשורים שנשפכו כמים בדרך כמים שנשפכו על נשאר בגלי מלומה כמו שפכו אשוריו ואין לו במה

מצודה רוד

עולם יכחו כבודו: הדבד סוס וישלון וכסל סלמס לחוק כענין: (כ) כלו. בשלום תפלת דוד כי המזמור הוא סוף ספר ליעתחו כעת שהמליך את שלמה ולא הוסיף לומר עוד ולא כהליים בעבור רוב השמחה בלמתיים חמרו: כהם: על לבי כמעט היו רגלי נעוים מדרכי ס: כאין. כשעט מועטת מלמס פירוש ע"מ

אוף דיא יִשְׂרָאֵל פון דעם וועגן וויים איה אך טוב לְיִשְׂרָאֵל דָּם נָאֵם אִין בְּיַעֲרָם גוּם צו די יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לֵבָב און נָאֵם אִין גוּם צו די וּם לְיַעֲרָם וַיַּעֲרָר הָאָרֶץ: (ב) וַיִּנְאֵי כְּמַעַט נְסִי רַגְלִי און אִיךָ אִסְפֵּי אִיךָ אִיךָ הָאֵב כִּיר דָּאם צוּם הָאָרֶץ אִין גִּינְוָעֵן דָּם נָאֵם בְּרַעֲנָנָם בִּיז אוף די יִשְׂרָאֵל פון וַיַּעֲרָר מוֹקְבָה וועגן אִין גָּאָר ווייגיג גִּינְוָעֵן דָּר צו דָּם מִיַּעֲרָם פִּים וואַלְמִין גִּינְוָעֵן אַוועק גִּינְוָעֵן כַּאֲךָ שׁוּבֵי אִשְׂרָי און גָּאָר ווייגיג אִין גִּינְוָעֵן דָּאם מִיַּעֲרָם מִרִּישׁ וואַלְמִין פִּר גָּאָסִין און אַוועק

העתיד קיום אמת: (כ) כלו. אם על שלשה כבר פירשנו מעט בתחילת המזמור ואם על כלל המשוח פירשו אנו אבי"ל כאשר ישלמו נחמתי אלה אז כלו תפלות דוד בן ישי. ולא אמר כלו ומירות אז הודות אך תפלות כלו תפלות מענייני כפרה ופליחה והצלה כי כאשר ישלם הכל וישלך מלך המשוח בן דוד לא יהיו צורכים לא כפרה ולא הצלה (ול) מזמור. זה המזמור נאמר על מבוכת בני העולם על שלום הרשעים ורעות הצדיקים בעה"ז: לאסף. המפורסד הזה מדבר על לשינוי אולטון כל בנודך אפס: אך טוב לישראל אלהים. אפי' שהם בגלות אלהים טוב להם וישושר להם עיר מעשירם חסונם וכן הוא טוב לבני ישראל שיהם בארצות אבות אפ"ס שהם ברעה בעה"ז טוב יהיה להם בעה"ב ועם אר"ל אך זה אני רגלי מתי אשור כי עוד ייטיב לתי: (ג) וַאֲנִי נְסִי. כתיב וקרי נסיו והוא פעול רל כל איש בנודך נסיו בזה: שפכו. כתיב כתיב לישון נקבה. על כל גיל וקרי שפכו ביו"ב על שהם הרגילים שהם האשורים ופי' השפכו. כמעט נסיו רגלי. מן האמונה בראותו שלום הרשעים. ופי' כאין שפכו. כמעט

מנחת שני

המחזרת בפדחת בשלם: (ט) וַיִּמְלֵא. כנסתה ספדתי וַיִּמְלֵא וסיכא לתיכילה עמלי דלמדין במסורת וימלא כ' בקריית וסיפסוף. וזלם סי חני. יכרוך שם כבודו: אס כל הארץ. יע מלכות בני הספרים כי צמח'תו לחם כל הארץ בחוים ולי השכינה לאלכדעי הוה חמס'ת דיססל דכתיבין בקין יתח ס עדין ועדיפי טפי דנעתי: כמסכת דכתיב טעמ' מ"ד ספיקי לתיח כתיב לן כל הארץ ויכרוך קמל'ן מסכתא דרד'ן נתי דלמתיס: (ג) כלו תפלות.

הארצות שלא ידעוהו רב ישראל: לְבָרִי לֵבָב. לא לכלום ולא הדיוקים לעתיד לבא מפרש מזמור הוי: (ב) וַאֲנִי ונטית הרגל לבור מהדברים הישירים שהם דרכי בראשון באשורו אחיה רגלי כי בעבור שהרגל הולכת על כן דימה אמונת הלל שרגלי בה בהליכה ומלת נעמי שלמה כמו לור חסיו בזהוהה כהן היה רחוי להיותו כמו כמעט ושפכו כמו נעמי כאשר אשורי כמו רגלי כי העטם כשול כמשפט לשון לחות רח כהן לא מלאכה רק על אפם ומה שאינו ודרך משל הזכיר לאשורים שנשפכו כמים בדרך כמים שנשפכו על נשאר בגלי מלומה כמו שפכו אשוריו ואין לו במה

מצודה רוד

**עג (ה) לְבָרִי.** כדור ונקי מעטכר עון: (ב) אִשְׂרָי. כהגלים שפוטם ככן כמו לה תפטר אשכיוו (לפיל ל'ז):

**עג (ה) אך טוב וגו'.** ר"ל סן כסכלים לפת שאליהם הוא אך טוב לבי כמעט היו רגלי נעוים מדרכי ס: כאין. כשעט מועטת מלמס פירוש ע"מ

זִין וואָר גָּאָר מִיַּין גִּינְוָעֵן: (כ) כָּל־וַתְּפִלֹת דָּוִד בְּיִשְׂרָאֵל דִּי אֲלַע וַעֲנֵן דִּי תְּפִלֹת פֿון דָּוִד דָּר זֶן פֿון יִשְׂרָאֵל אָדָּר דִּי מִיִּשְׁמֵשׁ אִין וַיַּעֲנֵן פֿר לְעֵנָם גִּינְוָאָרִין דִּי תְּפִלֹת פֿון דָּוִד בְּן יִשְׂרָאֵל דָּוִד הָאָם גִּימְאָכְתָּ דָּעַם מְזוּמֹר אוֹיף דָּר עֲלִמְעָר וַעֲנֵן עַד הָאָ גִּינְוָעֵן שְׁלֵמֹהֶן פֿר אַ מִלָּה אִין גָּאָר דָּעַם הָאָ עַד שׁוּיִן מִיַּין גִּימְאָכְתָּ קִיָּן אַנְדֵּרְעוֹן מְזוּמֹר:

**עג (א) מזמור לאסף דר מזמור.** אִין צווא אִסְפֵּי און עַד הָאָם אִים גִּימְאָכְתָּ אוף די צרות וּם קוּמְעֵן

נְטוּי רַגְלִי כַּאֲשֶׁר שָׁפַכְהָ אֲשֶׁרִי: כִּי־  
 קִנְיַתִּי בַּהוֹלְלִים שְׁלוֹם רַשְׁעִים  
 אֶרְאֶה: יְכִי אֵין חֲרָצוֹת לְמוֹתָם  
 וּבְרִיא אֹרֶם: הַבְּעַמְלָא אֲנוּשׁ אֵינְמוּ  
 וְעַם־אֲדָם לֹא יִנְעוּ: יִלְכֵן עֲנֻקְתָּמוּ

רַגְלִי כַּאֲשֶׁר שָׁפַכְהָ אֲשֶׁרִי  
 אֲשֶׁרִי: אֲדָם שֶׁנִּגְרַת  
 בְּמַתְלַעְבֵּינָא בְּעַדְךָ דִּי  
 שְׁלוֹם רַשְׁעִינָא אֲחִמִּי:  
 דִּי אֲדָם לְחִיתוּךָ קִוְרִין  
 וּבְמַצְטַרְרִין כְּפִסְלֵי יוֹם  
 מִיִּתְהוּן אֶתְּ בְּעֵינֵין  
 מִחֲשַׁבְתְּהוֹן וּפְסִימִים  
 וְאֲלִים לְבָרְהוֹן: הַבְּלִיעוֹת  
 נְגַרְרִין דְּמַתְשַׁמְקִין  
 בְּאֲרִיבְתָא לְחִיתוּךָ לְעֵינֵין

נעם בני נשא צדיקי דסבלין יסורי לא מתפתשין: ו י לכה בן עשרתנון גינותנתא בלילא דמשנן

דחמלתי מאמיתיה לארץ. כלומר כאילו בלא דבר עמדותי שלא נפלתי. כל כך היה הדבר הפעמדי פעם כאילו אינו לשיכך אסר כאין: (ג) בהוללים. הם הרשעים כי הם מתעסקים בהנאות בעולם הזה שדוא הוללות ומכלות ולא יתושו בזה. אם יעשו כל רע למצאות תיבתם ואראה אותם בשלום ולזה קנאתי עד אשר כבעם נשוי רגלי: (ד) כי אין חרצנות למוותם. כל כך הם כופרים כל ימיהם עד יום המיתה כי אפי' בעת מותם ימותו בנחת בלא צער כי פו' חרצנות קשורים ובה שהוא מת ובעז ובקושי היה כאילו יש לו קשרים בהפדד החיים ולא יותרו הקשרים האם אלא בקושי אבל הם בסגנוח ימותו בלא אין קשרים למוות: ובריא אולם. ובריא כחם. ואלם פן יו לא יו אמר. בהייה כח סכעם בריא וזוק. ובממותם ומוותו בנחת: (ו) בעמל. שאר האנשים שמחית' בעמל וביגיעה הם אינם ככללם אלא בלי עמל ישינו מחייתם ודנאיהם (א) וברא נעמל ותיאלי לשאר עני כלים אם הם לא ינגעו בעמל: (ב) לכן. מן הגאון ישימו עני לצדיקיהם

אסורי לנעות מחריי המקום: (ג) כי קנאתי בהוללים. כמערכבי דרכיהם אשר ייתחי רוחה את שלומם: בהוללים. מעורבבים כמו (יעשה א') סכאך מהול במים (סא"ח): (ד) כי אין חרצנות למוותם. לאון אסירה כמו (סס נ"ח) פתח חרצנות רשע מסגרי ככלירשע שאוסרין בהם העניים אף כלאו אין יסורין למיתתם המותים מהם מתיים בריאים כחולם בלא יסורין. ורבותינו פו' חרצנות נוטריקון שאין חרצין ועלכין מיום המיתה. ד"ל שאין הקב"ה מחנה רבנים (פי' רלוס): (ו) לכן ענקתמו גאון. בעבור זה שאין יסורין בלא עמליתם העתיקים הבלוא לעלות על לוארס גנות הרוח: יעמף שית חסם רבו. החמם עשוקן עשוק אוחן ממנים ועוסף את שותייהם וענבותיהם בעובי שומן וכשר: ונגרותיהם ומלבוש מהםם והו יעמף שית חסם לבו. יעמפו

מנחת שי  
 עג (ג) כמיו. כמיו קרי: שפכה ק'. (ה) חיינו. כספסיו מנוייקס אין צו יוד פכה הט"ו וכן ילא מנחל ע"כעו

אבן עזרא  
 ילך: (ג) בי. הנה ככתזה הדב שקינח בהוללי לאון פועל על משקל הסוכבים בעיר מגור' ויתהולל: (ד) בי. מלת חרצונו רביעי' וכספר יעשיהו פתח חרצנות רשע הנה פתח כמו החר ואם כן תהיה חרצנות כמו גאונות והטעם שהיה ראויה שיהי קשורי' בעולם שמיחם מכה ור' משה הכהן אמר כי אין חרצנות עד מותם אולם הם בריאים כחולו כחוב אולם כל אחד מהם בריא: חיינו נכחו שמהי מלת אולם היא מלת עונם שחמרו בה כי היא כמו לכן ואין רך אין בלתי זולתי למען בעבור כי כן לא ימלא בכל המקרא וחסדים אומרים כי אולם חסר כ"ף והע"ע כל א' בריא כחולם ויש חומרים כי הוא חסר ב"ת והטעם בחולם כל אחד בריא בחולמו וטעם להיכיר אולם כי הוא דר בבית נכבד שיש לו אולם כמו האולם כי בית השם הנוכר בדברי הימים או בעבור שהדירה בחולם בריאות לגוף נעבור האור שהוא מנולה ויש חסר מלת עולה והנכון בעיני אחר שחם שחם רשעים ארחה בחייהם גם במותם ובלא נעבור ותמלוח' נעמי' ומלכו' כחילו אין לנפסם קשורים עם גופם אולם על משקל עוכם והטעם כוחם שהוא כח התולדת האומרת הגוף והוא מגו' יש לחל ידי והנה הטעם ימותו במותם בלא יגיעה וכחיהם כח תולדותם חוק ובריא: (ה) בעמל. בעבור היותם עשירים: ועם אדם. הטע' כפול או בכא נעם באויר שהוא כולל הם ימלעו מהנגע ולא הגדיקים: (ו) לכן ענקתמו. מגו' וענקים לנגרותיה' כדמו' ור וזכ ויעוסף מגור' המעטפו: שירה. כמו שית זונה כמו דרך ור"ל כי יעוסף כמו חפלה לעני כי יעוסף

מצודת דוד  
 (ג) בהוללים. ענין סגלות כמו והסגולו הכבד (רביעי ט"ו) ור"ל רשעים כי אין אדם עובד בעירי אל"כ נכנס צו יום שעות: (ד) חרצנות. קשרים ואסורים כמו פתח חרצנות כעס (אסיה"ל) ור"ל הוללים ומכלות: ובריא. מלא בריאות: אולם. אכזוני: (ו) ענקתמו. מלא ענק וזאת עני' הולל: יעמף. אלא עטייה ומסס: שית. עני' שמה:

זמן היו אשורי שפכים עמדתה והכל הדבר בע"מ לגודל הקבוצ: (ג) בהוללים. בעולותם הסוללים כי עיני ראו שלום הכתיים: (ד) למוותם. לעת צו זמן מותם אין להם תחלואים ויסורים ור"ל בריא הוא כענין אולם: (ה) בעמל אורש. בעת צוה עמל על אנשים אין הוא ככלל הטעם והיום עניגים עם שאר בני הדם: (ו) ענקתמו. מעלה גאון סביב לוארס כענק הזה פירוש  
 אנועק גיבליקטישט גיווארין פון גאמ: (ג) פי קנאתי בהוללים רען איך האב מיה מקנני גיווען אין די ווס צוא מישיין זייער וועג שלום רשעים אראה ווייל איך האב גייעדן דעם שלום פון דיא רשעים: (ד) כי אין חרצנות למוותם רען עם איי ניש קיין פינגרונג פון יסורים צוא זייער מווש בלוכר ויאי לזיידן ניש קיין יסורים אז ויאי שפארבין ובריא אולם אונ איטליכער פון זיי איין גיוונטן ששעת ער שפארבט און זיי דאם

תהלים עג

הרומם

גִּאוּהַ יַעֲמֹךְ שֵׁיטֵי הַמָּס לָמוֹ: וַיֵּצֵא  
 מִחֶלֶב עֵינָיו עֲבָרוֹ מִשְׁכִּיֹּת לָרֶבֶב:  
 יִמְיָקוּ וַיִּדְבְּרוּ בְרַע עֵשֶׂק מִמְרוֹם  
 יִדְבְּרוּ: שֵׁתוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם  
 תִּהְלַךְ בְּאָרְצוֹ: לָרֶבֶב יֵשִׁיב עִמּוֹ הַלֵּם

ת"א יאל מחלב, כבודו ל: שד בשמים, פלדון סו (פאה סו):  
 ישוב קרי ומי רש"י

רד"ק

הסיד כל חיים: (ח) יצא, ארבע שומן ידכו שיצאו עיניהם כאלו אין להם עינים, כי בעובי שומן הפנים יתכסו העינים: עברו משכיות לבב, מתרוממין מצותה סתומה, וכן נקרא חלב שכיו שצופה הדברים במחשבה כלומר כל ביה שצופה לבם שחובת העולם שיבאו להם יותר ויותר יבא להם עברו על מה שחשבו: (ח) ימיקו, יכסו בני אדם בדבריהם הרעים, ובכחתי העיין לא נמצא בבקרא אלא זה אבל בדברי רבותיה נמצא והפעלו חכמל נמצא חסק ברוח חולתי: וידברו ברע עשק, לא יראו לדבר בעשוק שעשויים ולא יתכסו בו אבל ידברו ברע עד שידברו בכבוד: סתומם, לאמר כי אין כבוד עליהם שישנשו בה: (ט) שמו, הדגש המורה הנח אשר בשתו עלי ודתינו אבי ויל' פל' מפעלי הכלל שרש' שחת כלומר נגד רד"ק פיהם בשמים כלומר שדבריהם באלהים שאין לו ידתי בהם: לשתים אותם בארץ, כלומר פיהם והלשונם התולכים בארץ הם שישום חללם בשמים: (י) ישוב, חזית בידר ר"ל ישוב אותו האל וקרי ישוב בויז אמר עבר שחוא רואה שחית הרשעים ישוב פעם אחת פעם: הלם, כמו אל תקרב הלום כלומר בואת הפענה אם יוכל לטא מפנה כנגדה להצדיק להצדיק: ומי סלא

(ז) ויצא מחלב עיניו, עיניהם נולדו מרוב שומן, כי כנ חלם כחוש עיניו משוקעות: עברו משכיות לבב, יותר ממה שלכם מיתל ומלפס זהה להם חלומם עברו בהשגת ידם את חלומם לכס: (ח) ימיקו, את רעיהם: וידברו ברע עושק, לפשוק אביונים: סתומם ידברו, כגון פרעה והנחריב ונ"כ מי ה' אשר אשמע קולו (שמות ה') מי ככל אלהי הארצות (ישעיה ל"ו) אעלה על כמותי עד (סס ד"ד), וזהו שמו בשמים פיהם: (י) לכן ישוב עמו הלום, לפי שעתו רואין דרך רשעים ללח' יאבשו על דרך הרשעים ללחוח בדרכיהם, הלום כמו מי הניחך לום (שופטים

אבן עזרא

ועטם שית פאה והטעם כי ההתם יעטוליהם לכל פאה כאלו הוא ברשותו: (ז) יצא, אמר ר' משה גימיו, מו: עין כדנולח מרוב הלבב יאל וגרעה עין יפה למראה ויה אומרים מרוב חלכס כאלו יאל עיניו כדרך עינים להם ולא יראו, ומלת משכיות על דמת ר' משה כמו מחשבות כי השכיותיו ללב ללחש שנים טעמים אחרד כהרומם יף ה' כאלו משכיות מראות כמו לבי ראה הרכה אכמהדו ויהי פי' שכיות החמדה או יהיה כעטם ואכן משכיות מולירת האלוירם: (ח) המחשבות ועטם עברו שגברו לכן בני אדם להבב: (ח) ימיקו, מגור' המוק כשרו הפועל יולא הכפול חסר כאלו ימיקו ימיקו שר' שלימים וידברו כדבר רע העושק וההתם שעטולח ייראו מהשם וזה טעם ממרום ידברו כי אין מרום עליהם: (ט) שר' דגשות התרי' כי היא מפעלי הכלל שיטבבו כי אחרות פיהם כאלו הם בשמי' שהם גזירות אין להשיבם והאשר המד' כולת הוא המהיר וזה טעם ולשונם הילך בדרך והנכון טעמי כי שמו בשמים פיהם שהם מדברים בשם ומלאכיו ולשונם כמנהלים טעם הולכים בדרך לזכר שמו או דוסי וזכר שמהל כלדיקים ועטם מהלך כאלו הולכת לשמות דוסי' (י) לכן אמר רבי משה הלום תואר מגורת והלמה סיסרף כאלו כתוב הלום קמון ה"ה וזרק בוי"ו כדרך מוכה וגעוה ומי סלא חסר טם: ימצו, מגורת ומלית ובהה המלה למעיל בעבור היות העטם בתחלת מלת כמו כי זה משפט הלשון כמו עשה לי את החיל הזה ומ'ס' למו שב אל המזכרים בתחלת המזמור והם כרי לבב, והאכון שהוא שב למלת עמו כי ימלא בלשון יחוד ורבים ולפי דמתי טעם הלום כמו הנה כמו הכה עוד הלום איש כי עמו יאוב בעבור זה שראוה או יאוב מגורת שובב מצורת ציון

פירוש

הטעם: (ז) פלגן, ס"ט' חת"פ' סחמ ותיין מ"ש יבשה פ': (י) לך יידי, ש"ד ק"י:

הכדנולח מרוב הלבב יאל וגרעה עין יפה למראה ויה אומרים מרוב חלכס כאלו יאל עיניו כדרך עינים להם ולא יראו, ומלת משכיות על דמת ר' משה כמו מחשבות כי השכיותיו ללב ללחש שנים טעמים אחרד כהרומם יף ה' כאלו משכיות מראות כמו לבי ראה הרכה אכמהדו ויהי פי' שכיות החמדה או יהיה כעטם ואכן משכיות מולירת האלוירם: (ח) המחשבות ועטם עברו שגברו לכן בני אדם להבב: (ח) ימיקו, מגור' המוק כשרו הפועל יולא הכפול חסר כאלו ימיקו ימיקו שר' שלימים וידברו כדבר רע העושק וההתם שעטולח ייראו מהשם וזה טעם ממרום ידברו כי אין מרום עליהם: (ט) שר' דגשות התרי' כי היא מפעלי הכלל שיטבבו כי אחרות פיהם כאלו הם בשמי' שהם גזירות אין להשיבם והאשר המד' כולת הוא המהיר וזה טעם ולשונם הילך בדרך והנכון טעמי כי שמו בשמים פיהם שהם מדברים בשם ומלאכיו ולשונם כמנהלים טעם הולכים בדרך לזכר שמו או דוסי וזכר שמהל כלדיקים ועטם מהלך כאלו הולכת לשמות דוסי' (י) לכן אמר רבי משה הלום תואר מגורת והלמה סיסרף כאלו כתוב הלום קמון ה"ה וזרק בוי"ו כדרך מוכה וגעוה ומי סלא חסר טם: ימצו, מגורת ומלית ובהה המלה למעיל בעבור היות העטם בתחלת מלת כמו כי זה משפט הלשון כמו עשה לי את החיל הזה ומ'ס' למו שב אל המזכרים בתחלת המזמור והם כרי לבב, והאכון שהוא שב למלת עמו כי ימלא בלשון יחוד ורבים ולפי דמתי טעם הלום כמו הנה כמו הכה עוד הלום איש כי עמו יאוב בעבור זה שראוה או יאוב מגורת שובב מצורת ציון

המפסד הלוטר: יעמף, יכסו עמו כמחומר לרוב על אלהים לשים ונקחת התמם לפעם: (ז) יצא, מרוב שומן ידמה סילאו טיכיהם לטלו חין כעוטי שומן הספסם יכסו העינים: עברו, עולו סללומם מעובות עד כי מצרו יומטר טמלם טלם כלכס: מולח עטסם ועטססם עטס: (ח) ימיקו, מחשבותם נלה: סתומם ידברו, מדגריס לטני מלמם

המפסד הלוטר: יעמף, יכסו עמו כמחומר לרוב על אלהים לשים ונקחת התמם לפעם: (ז) יצא, מרוב שומן ידמה סילאו טיכיהם לטלו חין כעוטי שומן הספסם יכסו העינים: עברו, עולו סללומם מעובות עד כי מצרו יומטר טמלם טלם כלכס: מולח עטסם ועטססם עטס: (ח) ימיקו, מחשבותם נלה: סתומם ידברו, מדגריס לטני מלמם

מַעַר וַיֵּעַר הָאֲרָץ גְּלוֹמָם: (ח) יִמְיָקוּ וַיִּדְבְּרוּ בְרַע  
 עֵשֶׂק זֵי מֵאֲבָן צו גֵּיין זֵי עֵרֵי הַבְּרִים אֲבֵן רֵיידִין אֵין  
 גֵּיין פִּון רֹבֶבֶנֶג צו רֹבֶבֶין אֲרִיבֵקֵ לֵייתִם סְפָרוֹם יִדְבְּרוּ פִּון  
 גָּאֵם וּסֵם יִצֵּמֵם אֵין הַיִּמִּירֵי רֵיידִין זֵי אֲבֵן מִיִּהֵן וַיִּדְבְּעַר  
 שְׁפָעֵנִיגִין וַיִּגְעֵר רֵיידִ: (ט) שְׁמוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם זֵי סִרְקָן  
 אֵין הַיִּכִּירֵי וַיִּעַר מִלֵּךְ חֲאֵמִישֵׁעַ וַיִּעַר צֹרְגָן גֵּייתִם אֲרִי  
 דַּעַר עֵרֵד: (י) אֲבֵן וַיִּוִּיל גָּאֲמָם פִּלְאֵקֵ וְעֵהֵן דָּם רֵיִא  
 רְשָׁעִים גֵּייתִם גִּוּם לָבֵן יֵאֲבֵב עִם הַלֵּם דְּרוֹם קַעֲרֵם זֵיה

פירוש  
 ארזם דרעם הארץ יעמף שית למו אונ דם רובבנג וום זיי  
 סרען דם מאבט זיי פעטם און וויקילט זייער אונקעם  
 לייב סים פלייש אונ שפאלץ: (ז) יצא מחלב עיניו  
 זייערי אויגין גייען ארויס אונ זענן בוליים פון זייער  
 קאפ פון ווענין פעמקייט דען ווען אייגער איז מאגן  
 זענען אים ריא אונגן איין גיגראבין אין קאפ עברו  
 משכיות לבב זייערי תאוות זענן איבער גיפארין דאם  
 קיקנג אונ גרוסקונג פון הארץ קלוזר זיי האבן

וְיָמֵי מַלְא יִמְצוּ לָמוֹ: יֵא וְאִמְרוּ אִיכָה  
 יִדְעֵאל וַיֵּשׁ הָעֵה בְּעַלְיוֹן: יֵה הִנֵּה אֵלֶּה  
 רְשָׁעִים וְשִׁלּוֹי עוֹלָם הַשְּׁגוּחִיל: יֵאךְ  
 רִיק זְבוֹתֵי לְבָבִי וְאַרְחֵן בְּנִקְיוֹן פִּי:  
 יֵד וְאֵהִי נִגְוֵעַ כְּלֵי־הַיּוֹם וְתוֹכְהִתִּי  
 לְבַקְרִים: יֵסו אִם־אִמְרָתִי אִסְפְּרָה כְמוֹ

תבו על עמא דיי  
 לאלקיהון וימחונון  
 במרוסין ודמעין פניעין  
 סחתיין להון: יא ויימרון  
 הכרין ידע אלהא ואת  
 סנדקא בעלמא: יב הא  
 אלין רשיעא ויהבין  
 בשלומא בעלמא דרין  
 אך ביקו נכסין קנו  
 חילא: יג ברהם לסריקומא  
 זכות לבבי ושוכית  
 בקרירי יד: יד ויהייתי  
 כהיש פל יומא ומכנגותי לצפרירי:

טו אין אמרית אשהי ודכתיהון הא על דר

רד"ק

ימצי לבו. חסד המתואר ר"ל ובי כוס מלא הרעלה נמצא להם  
 מעניין שתיית כוסית כלומר יכזו כוס סוים להך פיהם סוח  
 הענין: (יא) ואמרו. זאת הסענה שבעני בה כל היום לדעת סח  
 היא: איכה ידע אל. דרכי בני אדם והלא אל אכונה הוא:  
 ואם ידע דרכי בני אדם איך ידע לעטו ההולכים בדרכיו וישיב  
 לכושרים בו ולרשעי העולם ואם יש דעה בעליון איך יהיה זה:  
 (יב) הנה אלה. הם רשעים והם שליו עולם והרבו נכסים  
 וכבוד. אני שאני עבדו וריק זכיה לבבי ולריק רחמתי  
 בנקיון כפי כלומר לבי נקי ומעשי נקיים ואני ברעה ולא בשלחה  
 (יג) ואחי. אני סובב נגד בני הרשעים: כל היום. כל השנים  
 וכן לבקרים תמיד בכל בקר ובקר. חוכמתי יסורים ביום:  
 (טו) אם אמרתי. זה כאשר אסף או כל חסיד בכל דור ודור  
 אם אמרתי אספרה זאת הסענה כבו שהם חסידים דור בדר  
 הנה נבדתי כך וסלה הנה בוקדם ומאחר אם אמרתי אספרה

רש"י

י"ח) הלום פה: ומי מלא ימצו למו. ומי של פלג המלא  
 הם ד"ח הם נחשבים למו תמלית ומזולטים בעויהם:  
 (יא) ואמרו איכה ידע אל. איכה נוכל לומר שיש דיעה  
 בהקבלה וערתו אמת: (יב) הנה אלה רשעים. הם  
 ועוברים על תורתו והרי הם גלוים בעולם ומגדילים כח  
 ועושר: ושלויו עולם. לשון סוה: השגו. הגדילו.  
 ומתנס סוי ישוב עמו הלום שיבי הרשע הללו את עמו  
 של הקב"ה. והראשון למדתי מדבריו של ר"מ בר יוחנן  
 ש"ל זליל: (יג) אך ריק זכיה לבבי. כל זה מוכס על  
 וחמרו איכה ידע אל וגם אמרו אך לריק ועל תנס חנו  
 שומרים מלמותיו של הקב"ה והרי חנו נגועים כל היום:  
 (יד) ותוכהתי. נראית כל היום תמיד מנקה לבקר  
 מתחדשות לרות חדשות: (טו) אם אמרתי אספרה כמו

אבן עזרא

או ישיב אל לבו ולא ידע מה עשה זה: (יא) ואמרו. ים  
 אומרים הרשעים ולפי דעתי שהאומרים הם עם השם והעד הנה אלה רשעים: (יב) הנה. העשם כהלדיקים יודעים  
 דעת אמת שיש אלוה שבנבמדעת אדם והוא לב שרע הכללים שבהם עומדי וההלקים שהם הפרטים הם משתנים  
 בכל עת כן לא ידעם השם כי אינם עומדים והנה הספק בידם בעבור ראותם הרשעים שהם שליו עולם כגופם ורבי  
 עושר כמו שעה לי את החיל הזה: (יג) אך. דכריהמשכיל ועשם זכיה לבבי שמשכחתי מהשגת אמת וחלומתי וכה  
 עם הכורא ועבדו וי נבדל האלם עד היות נשמתו כחיו וכה ומוזרה ככוכבים וכעם בנקיון כפי שלא עשה מעשה  
 גיעול ויזוף מה שאינו ראוי לעשות והזכיר כפי כי רוב המעשים ככפים: (יד) ואחי נגוע. מהרשעים יוד  
 ותוכחתי סימן הפועל כי הרשעי יוכיחיהו הסך ותוכחתי לא אכיתם שהוא סימן הפועל ולפי דעתי כי נגוע משאת ראשו  
 לסכלו עמל לכבוש ילרו ותוכחתי לנשאי. ועשם לבקרים בכל כקר כמו מהדשים לבקרים: (טו) אם. דכרי המסורר  
 אם אמרתי לבבי או חומר לאחרים: אספרה כמו. אלה ומלת אלה חסרה כדרך ה' הטוב וכפר כעד אוהם שאכלו

מצודת ציון

למעשה הכשעים הסס: ומי מלא. מי כוס מלא העטות ימנו  
 וישחי. ר"ל אלה רשומים נאכמות אחר מעשה הרשעים הסס:  
 (יא) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל  
 וכמה הדבר נמש: (יב) הנה אלה. רשעים הם והמה בעלום  
 הכבד עמלי הכבוד מין והכנס רחמתי כפי להיות מנוקם מנוגשאר עיבות: (יג) ואחי נגוע. מהרשעים יוד  
 סם כעני מוחתם וסודים בכל בוקר מי סלל להרשעים מין

פירוש ע"מ

זיין פאלק אום אהער צו גיין און וועג פון די רשעים  
 ומי מלא ימצו למו און די וואקער פון דעם פולין פום  
 פון זייערי שלעכמי פחשבות מווען זיי אום קוועמשן  
 צו זיך: (יא) ואמרו איכה ידע אל און זיי זאגין ווי קאגין  
 מיר זאגין דאס גאט ווייסט פון עפיים אונ עס איז  
 פר האנדן איין ווייסן שאפט אין אויבערשטמין גאט:  
 (יב) הנה אלה רשעים גון די דאזיגע רשעים זעגן עובר  
 אויף גאטם תורה און זעגן דאך בשלמה אויף דער  
 וועלט השיג תיל זיי האבן גינדרקט פח: (יג) און נאך  
 זאגען דיא ישראל אך ריק זכיה לבבי נייערט אויף

פירוש ע"מ  
 לערקיית און אום יוסט האב איה גייליייערשט מין  
 הארץ און האב גיוואשען מיט רייניקייט סייע  
 העגמ: (יד) ואהי נגוע כל היום און איך בין גיפלאגמ  
 איין גאנצין טאג כלומר אלי צייט און מין שמתראף  
 בגייעט ניה צו אלע פריא מארגין: (טו) זאגמ אסף  
 צוא גאט אם אמרתי אספרה כמו ווען איך זאל מיה  
 מראכטין אין מין הארצין איה וועל דר ציילין אין  
 גאנצין אזו ווי דיא ישראל זאגין הנה ווד בגיד כנדהתי  
 וואלט איה גון גיפעלמשט אין דעם דור פון זיייע  
 קינדער דו גאט פלאהר איה וואלט זיי גימאקט פר  
 פעלמשער

מנחת שי

(יא) ואמרו. דעטיח כ"ס: כסני מיל. כס"י שמלית:  
 אומרים הרשעים ולפי דעתי שהאומרים הם עם השם והעד הנה אלה רשעים: (יב) הנה. העשם כהלדיקים יודעים  
 דעת אמת שיש אלוה שבנבמדעת אדם והוא לב שרע הכללים שבהם עומדי וההלקים שהם הפרטים הם משתנים  
 בכל עת כן לא ידעם השם כי אינם עומדים והנה הספק בידם בעבור ראותם הרשעים שהם שליו עולם כגופם ורבי  
 עושר כמו שעה לי את החיל הזה: (יג) אך. דכריהמשכיל ועשם זכיה לבבי שמשכחתי מהשגת אמת וחלומתי וכה  
 עם הכורא ועבדו וי נבדל האלם עד היות נשמתו כחיו וכה ומוזרה ככוכבים וכעם בנקיון כפי שלא עשה מעשה  
 גיעול ויזוף מה שאינו ראוי לעשות והזכיר כפי כי רוב המעשים ככפים: (יד) ואחי נגוע. מהרשעים יוד  
 ותוכחתי סימן הפועל כי הרשעי יוכיחיהו הסך ותוכחתי לא אכיתם שהוא סימן הפועל ולפי דעתי כי נגוע משאת ראשו  
 לסכלו עמל לכבוש ילרו ותוכחתי לנשאי. ועשם לבקרים בכל כקר כמו מהדשים לבקרים: (טו) אם. דכרי המסורר  
 אם אמרתי לבבי או חומר לאחרים: אספרה כמו. אלה ומלת אלה חסרה כדרך ה' הטוב וכפר כעד אוהם שאכלו

מצודת ציון

מני מלא. מי כוס מלא העטות ימנו  
 וישחי. ר"ל אלה רשומים נאכמות אחר מעשה הרשעים הסס:  
 (יא) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל  
 וכמה הדבר נמש: (יב) הנה אלה. רשעים הם והמה בעלום  
 הכבד עמלי הכבוד מין והכנס רחמתי כפי להיות מנוקם מנוגשאר עיבות: (יג) ואחי נגוע. מהרשעים יוד  
 סם כעני מוחתם וסודים בכל בוקר מי סלל להרשעים מין

**הַנְּה דֹר דֹר בְּנֵיךְ בְּגֵרְתִּי: מִזְּוֹאֲחִישְׁבָה**  
**לְדַעַת זֹאת עֲמַל הָיָא בְּעֵינַי: י' עַד--**  
**אָבֹא אֶל--מִקְדְּשֵׁי--אֵל אֲבִינָה**  
**לְאַחֲרֵיתָם: י"א אַךְ בַּחֲלָקוֹת תִּשִׁית לָמוֹ**  
**הַפְּלִתָם לְמִשְׁוֹאוֹת: י"ב אַךְ הֵיוּ לִשְׁמָה**  
**כְּרָגַע סָפוּ תָמוּ מִן בְּלֹהוֹת: כ' בַּחֲלוֹם**

**רד"ק** ה"א פה אלה, כ"ט טו: הוא קרי רש"י  
 כמו דור בן דור הנה בגדתי וכמותו רבים במקרא: (טו) ואחשבה, הנה יראתי מספר בפי כמו שאסרו איכה ידע אל והנה עמל הוא בעיני כלומר בעיני לבי כי אהפך ואחפך כזאת הסענה לא אמצא דבר בלבבי לדעת מה זאת וכתוב הוא ביריד על המענה החשבה על זה וקרי בויז על הדבר והענין אחר: (יז) עד, תרתי בלבי לדעת זאת בעטל ברזל ולא מצאתי עד שבאתי במשנות לבבי אל מקדשי אל והוא עולם המלאכים והרוחות כי שם סוף השבר הקיים כי מוב הענין אינו עומד אבל באחריתו והוא עולם הנפשות בו ובהנה המובנים ח"ש אבינה לאחריהם: (יח) אך, מה ששבת להם הן הארכה בעולם הזה להפלים לעולם הבא כפי שילך ברך חק שיראה לו דרך טוב ובמפע קם יעצור רגליו ויפול למטה, כן בעולם הזה אין מוכתם לארך זמן וגם בכותם לא ישארו מכותם לבניהם אחריתם וי"ש הפסק הבא אחריו: (ט) אך, כל רואיהם יתמוו עליהם ואמרו אך היו לשבח בך: (כ) בחלום פהקין, הנה הם כמו החלום שטעת הקיץ לא ימצא דבר מנחת שי

(טו) פעל סוף, סוף קרי: (ט) סוף תמו, ח"ז דפי: כדור בניך השם שלם תהא אמונת לב כדמונתה והנה יחסר ב"ת הנה כדור בניך הס שקבלתי התורה מפיהם: (טו) ואחשבה-- כאשר תשבו לדעת זה הפוד לא יכולתו לו זה הוא עמל בעיני: (יז) עד, עתיד תחת עכר כאילו ידבר על זמן עומד כאשר פירשתי וטעם מקדשי אל ששם כהני העם והממי ישראל והם גלו זה הסוד והוא אבינה לאחריתי כי לא הובא האדם בעוה"ז להטענו לב או להיות מלך או עשיר רק שהיה אחריתו טובה וזה הוא סכר נפשות הלדקיים: (יח) אך, הרשעים בעולם הזה כמפותים הם לבדו חלקות ולכפוף יהיו למשואות כמו שאלה והואשלו למהו ואשר איננו בדרך השלמות להשגדם בסופם י"א כי למשואות מגורת הנחש השיאיה והטעם כפול: (ט) אך, טעם ספו תמו על נפשות: בלהות, כמו בלהות חתך כי יש שיטוב אליו ולהכל והעד ואיך: (כ) בחלום, שאין בו אמת בהקין החולם ככה אלמס יהיה

**מצודת דוד**  
 שהוא כ"ל כל מה שיש להכיר: תנה דוד, סנה הסוד וסיה סוף בני הדור שהוא סכנה בניך, ר"ל המעשים כך סנה כמנטע מה שיש להכיר פסחה חומס לנולדים ולזה לא לכנה עוד לדבר: ואחשבה, סוף הוא עמל ולא משפט יוסר: (יז) עד אבוא, לא הנקתי דרכי סה עמל ולא משפט יוסר: (יח) אך, אבינה לאחריתי הרשעים שפיהם ופס פיהם שפלתו ואדע מילין יעשויו ואבינה לאחריתי כרשעים שפיהם סוף: (יח) אך בחלקות, כל טוכס הפה אך להטלוס נגזול מעט מעטה המוש עמיסן חלוק דרכי שיטעו עסקה לטול כהשקם כלדות ולא יסיה להם זכות מה להג: (יט) אך, כל רואיהם יתמוו עליהם ויאמרו אך ישעשו עממה כצנע וכל מן הלכות המבטיים: (כ) בחלום, כמו החלום שטעת הקיץ ח"ש פירוש

**פַּעֲלִמְשַׁעַר אֹנֵן רְשָׁעִים יָרֹם תֵּאֲלַם אִיךְ מִיךְ אֹיִף**  
**פֹּן צוּ רִיזִין אֲלַעַע יוֹיַעֲקֵב רִיז: (טו) וְחַשְׁבָּה לְדַעַת**  
**זֹאת אֹנֵן אִיךְ אָפֵס הָאֵב מִיר גִּימְרָאֵב אִין מִיִּין**  
**בְּאֲרָצִין צוּ וויסין די דְּאֹיַעַע מְדָה פֹּן גְּאֵם נוֹאָרוֹם**  
**גִּיט גְּאֵם דִּי רְשָׁעִים הַצְּלָחָה יְגָלָהּ יַבְּנֵי הָאָם עֵם**  
**מִיר אֹם גִּיִּוּיִין אִיִּין מִיִּדְּקִיִּים אֹנֵן אִיִּין אֹם רַעְמָת**  
**אִין מִיַּיַעַע אֹנֵן אֹנֵן גִּיט פֶּאָר, קִיִּין גִּיקְמִשְׁפָּם: (יז) עַד**  
**אָבֹא אֶל בְּקִרְשֵׁי אֵל בִּזוּ אִיךְ בִּין גִּיקְמִשְׁפָּם צוֹא גְּאֵם**  
**מִקְדְּשֵׁי נוֹאֵם אִין יְרוּשָׁלַּיִם אִין אֹנֵן הָאֵב גִּינַעְהֵן נוֹאֵם**  
**גְּאֵם הָאָם גִּימָאָן צוֹא סִנְחָרִיב רַעְמָת מִאֵל אֲבִינָה**  
**לְאַחֲרֵיתָם הָאֵב אִיךְ פֶּאָר שְׁטֵאֲנִין צוּ רַעַם סוּף פֹּן דִּי**

**מִהֲקִיץ אֲדֹנָי בְּעִירוֹ צִלְמִם תְּבוּהָ :**  
**כִּי בִי יִתְחַמֵּץ לִבִּי וּכְלִיֹּתַי אֶשְׁתַּוְּנֶן :**  
**כִּי וְאֲנִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע בְּהִמּוֹת הַיָּיְתִי**  
**עִמָּךְ : כִּי וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ אַחֲזֶת בְּיַד**  
**יְמִינִי : כִּי בַעֲצַתְךָ תִּנְחַנִּי וְאַחַר כְּבוֹד**

דִּינָא רַבָּא כְּאַתְרֵךְ  
 יִתְהוּמֵן בֵּית קַבּוּדְהוֹן  
 קְרַגְו דְּבוֹתְהוֹן תְּבַסֵּר :  
 כִּי אָרוּם יְחוּשׁ לְבִי  
 וְכִרְפִּיתִי בְּעָרֵן כְּאַשָּׂא :  
 כִּי וְאֲנִי שְׂמֵן אֲוֹלָא אֲדַע  
 הֵיךְ בְּעִירוֹ אֶתְחַשְׁבִּית  
 נְפִיךָ : כִּי וְאֲנִי תְדִירָא  
 עִמָּךְ אֲחֻזְקָא בְּיַד  
 יְמִינִי : כִּי בַמְּצַתְךָ  
 תִּבְדְּרַנְנִי וְבַתֵּר הַשְּׁלִים אֶקְרָא דְּאַמְרָתָא עֲלֵי

דריק

אנום : בעיר צלמם תבוה. פירש אדני אבי ויל בעיר כמו  
 בחיור הסתים צלם הרשעים וצוהתם תבוה כמשל הכתוב אלה  
 לחיו עולם ואזה לחימות ולרואין עולם וצלמם תפרש אם  
 הרצה על הנוף או על הרוח כמו בצלמנו דכריתונו או על  
 שניהם : ומל' כי : קודם שהבינותי הית מהחמץ לבכי בזה  
 הענין בענין הונק יין כלומר שלא חייתי מוצא דבר מתוק  
 וערב בלבכי שאנח בזה המכות הנוראה : וכליותי אשתונן.  
 חסר ביה' הישאר אמר ובכליותי גם כן שהיו יוצאה אשתונן  
 על זה הדבר : אשתונן. כנודת חץ שנון הייתי עמהם בנשוא  
 ונחתי בדבר בניו לבניו : (כז) ואני בער. קודם שהבינותי זה  
 הייתי בער והוא איום שאין יין דעת כמו שברא הקב"ה  
 בהכמה : בהמות הייתי עמך. בעבדו אותך כי לא חייתי יומע  
 אם יש נחיל אם לאו : (כח) ואני תמיד. ואני בהייתי תמיד  
 עמך ודבק בך ובעבודתך בתעסק בהכמה יורחני בדבר זה עד  
 שהבינתי מה הוא דיש אחוז ביד ימיני ועזרתני והקיסתני :  
 (כט) בעצרך. ובכח שנוחתי בזה והנחתי בעצרך כל תנחתי  
 תמיד בעצרך ותלכתי כל ימי חיי : ואחר כבוד תקנתי. ר"ל  
 בהפחד תחיים וישאר הכבוד : תקנתי. כלומר תאסוף כבודי  
 אליך. ומלת ואחר אינה דבקה עם כבוד. והנגינה ספירד  
 (ואחרי כן) לכבוד תקנתי מנחתי אליך לכבוד ולתפארת :

מנחת שוי

(כד) ואחר כבוד. העצם על ואחר ולויתו דבוק עם כבוד כי  
 הנגינה עבדתי ביניכם רש"י והדקן והכן עזרא לעירום כשני טבל  
 לפיכךו כהאבק ואחר כבוד סמוך :

לנגדך שלא ידעתי סוד הרשעים כבהמה עד שעזרתני ונגלה  
 הכבוד לי וזה הוא : (כג) ואני. עטם אחוז ביד ימיני ולא נמוט  
 תקנתי. מלת לקיחה בלא דבר היא התחברו כשמת הדבוק  
 ויתהלך חסך את הלהים שגרנילו נפשו להתהלך עם המלאכי'  
 בעתך ואחר שתעשה לי זה הכבוד אז תקנתי וממנו כי כבוד כאלה

מצודת ציון

יצו : בלחות. הוא ספק מן החלום : (כ) צלמם. דמותם :  
 (כא) יתחמץ. מל' תימן וזה נדבך חללה על הכעס : אשתונן.  
 משון כמון ומודר : (כב) בער. כוטה וסכל :

ע"ט  
 בהמות בין איך גיווען מיט דיר אונ האמטשע איך  
 האב דם אַיִן גיווען? בין איך אַפּף גיט פּר וואַנליקט  
 גיווארן פון דיין מורא דו גאט : (כג) וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ  
 אונ איך אַפּף בין תָּמִיד גיווען מיט דיר אַחֲזֶת בְּיַד  
 יְמִינִי דען דו גאט האמט אָן גיוונן אין מִינֵן רַעֲכֻמֶּל  
 האַמְט צו שטאַרקן מִיך אין דיין מורא דענְטִים מֵאל  
 דען מִינֵיך פּירם האַבין גִּינְעֶהֶמְט צו אַוּעק גִּינֵן פון  
 דיין וועג : (כד) בַּעֲצַתְךָ תִּנְחַנִּי מיט דיין עֲצֶהֶת האַסמו  
 מִיך גִּיפּירְט אונ דר נַאך האַסמו מִיך גִּינְטוּען אונ  
 גִּיפּירְט צום פּכוּד אונ שײַנְקִיט : (כה) פִּי לִי בַשִּׁמֶשׁ  
 ווער איז צוא מִר אין הימל פּלוּמֵר אִיך האַב גִּיט

מִהֲקִיץ אֲדֹנָי כִּי הִיא סִינָה עֹלָם כִּן הִיא  
 לֵהָא וְיֹלָא מֵלֶאך ה' וְיִךְ צִמְחָה אֲשׁוּר (וַעֲשִׂיה ל"ו) : ה'  
 בְּעִיר צִלְמִם תְּבוּהָ. יִירוּסָלַיִם שִׁרְשֵׁי עֲלִיָּה סַס תְּבוּהָ  
 לְכֹל דְּמוּחַס וְשִׁרְשֵׁי כֹלָס : (כא) כִּי יִתְחַמֵּץ לִבִּי מֵטֵרַס  
 שִׁרְשֵׁי וְשִׁרְשֵׁי וּזֶה הִיא לְכֹכֵי מִתְחַמֵּץ עַל דֶּרֶךְ  
 הַרְשָׁעִים שִׁלְלָה. וּבְכִלְיוֹתַי הִיִּיתִי מִשְׁתַּוְּנֵן לְשׁוֹן הַרֵב שִׁנוֹן  
 וְכִשְׁהוּא מִתְפַּעַל הַתִּיּוֹן יִתְהַנֵּן בְּאַמְלַע כּוֹרֵס הַתִּיבָה כְּדֶרֶךְ  
 לֵל תִּיבָה מִסּוּד חֶלְחֵה ה' : (כב) וְאֲנִי. הִיִּיתִי בְּעַר  
 וְכִי הִיִּיתִי יוֹדֵעַ מִה הִיא הַמִּלְחָמָה וְכִשְׁהוּא הִיִּיתִי עִמָּךְ : וְאֲנִי.  
 אִף עַל פִּי כְבוֹד הִיִּיתִי רוּחָה לִּי זֶה תִּמְלֵךְ הִיִּיתִי עִמָּךְ וְלֹא זוּתִי  
 מִירְחֹתִי : (כג) אַחֲזֶת בְּיַד יְמִינִי. לַהֲחֻקֵּי צִוְיֹתְךָ  
 כְּשִׁקְרָבוֹ רַגְלִי לְעֹשֶׂה מִדְּרָכְךָ כְּת"ש לְמַעַל כְּמוֹעַ נְסִיף רַגְלִי :  
 (כד) הַנְּחִי. נִחַמְתִּי : וְאַחַר כְּבוֹד תִּקְנֵנִי. אֵלֹה הִיִּיה  
 טַעַם עַל כְּבוֹד הִיִּיה פִּרְחֵנִי לְאַחַר שֶׁשִּׁלְמַת לְסַנְהֶרֶיב כֹּל  
 הַכְּבוֹד שֶׁסָּפַקת לוֹ תִּקְנֵנִי אֲלִיך הַפְּלֵאת נִסְיך לִישְׂרָאֵל  
 וְהַחֲרַבְתָּ אֶת כְּסִיחֵיכִי. עֲבָשִׁי כְּהַעֲטֵם עַל וְאַחַר זֶה פִּתְרוּ  
 אֲבָן עוֹרָא

צווי בעיר והעטם שהיו נכסחים כי נשכח זכרם : (כא) כי .  
 י"ל יתחמץ מנני' הומן דרך משל כי יסוב לבני הומץ עם  
 כליותו עת שאשתונן מנורת חן ענין ר"ל חסד פירש בו בלשון  
 חכמותו וזה חמץ חן הדיון : (כב) ואני . עטם אחוז ביד ימיני ולא נמוט  
 תקנתי . מלת לקיחה בלא דבר היא התחברו כשמת הדבוק  
 ויתהלך חסך את הלהים שגרנילו נפשו להתהלך עם המלאכי'  
 בעתך ואחר שתעשה לי זה הכבוד אז תקנתי וממנו כי כבוד כאלה  
 מצודת דוד  
 ללום ודמותם : (כא) כי יתחמץ לבכי . כי בעוד היה לבי כשום  
 על הדבר ובעיר ובעיר חמדה כליותי להרס : (כב) ואני בער . ענין  
 הייתי בער ולא חלע מנוט דרך רשעים ללחם : עכ"ל . כשהנס  
 אכר עמך כיויתי כשכנסה כי לא הנחיתם : (כג) ואני חסיד עבך .  
 זמ"מ הייתי תמיד עמך ולא אצתי ממך . וכללו אחוז ביד ימיני ללחם

פירוש  
 בְּיַד צִלְמִם תְּבוּהָ דו גאט אין דר שטאַמ ירושלים וואס  
 זיי וואנין דארמיין האקטוב מבוזה גיווען דעם פורעם  
 פון זייער גישטאמלע : (כא) וְאֲנִי אֲפִיך אֲיִידְעֵר אִיך  
 האב גיוועןן ברות הקודש די מפלה פון סנהדריב  
 כי יתחמץ לבי דען הט יפה מין הארץ דר היצט אונ  
 גיאערניט אף דעם וואס דער וועג פון דר רשעים  
 באגליקט וכליותי אשתונן אונ מיט מירן גירין האב  
 איך מִיך גִּישְׂאֲרַפְטָם צו וויסן דעם טעם פאר וואס  
 באגליקט דר רשעים : (כב) וְאֲנִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע אִיך אִיך  
 בין גיוועןן איין אום גייערשער פאן אונ האב גיט  
 גיוואוסט דעם טעם בהמות הייתי עמך גלייך וויא

**תִּקְרָנִי: כִּי מִרְלֵי בַשָּׁמַיִם וְעַמְּךָ לֹא־**  
**חִפְצָתִי בְּאָרֶץ: יוּ כָלָה שְׂאֵרֵי וּלְבָבִי**  
**צוּר לְבָבִי וְחִלְקֵי אֱלֹהִים לְעוֹלָם: כִּי כִי־**  
**הִנֵּה רַחֲמֶיךָ יִאֲבְדוּ הַצְמַתָּה בְּלִיזֹנָה**  
**מִמֶּךָ: יְיָ וְאֲנִי וְקִרְבַּת אֱלֹהִים לִי מוֹב**  
**שְׁתִּי וּבְאֲדָנִי יִהְיֶה מַחְסִי לְסִפֵּר כְּלִי־**

לִאֵיחָאָה הַסְבַּנְגִי: כִּהֲסֵן  
 קִרְתָּךְ דִּילִי בְשִׁמְיָא אֱלֹא  
 אִתָּךְ וְעַמְּךָ חִקְרָא לֹא  
 אָבִי יִתִּי בְּאֶרְעָא:  
 כִּי אֲשֵׁהוּצָא נִשְׁמִי  
 וְלִבִּי תִקְרָא דְחִסְיָן  
 לְבָבִי וְחִלְקֵי אֱלֹהִא  
 לְעוֹלָמָא: כִּי אֲרוֹם הִיא  
 רִשְׁעִיא דִּי מִתְחַקֵּן  
 מִנְּךָ יִאֲבָדוּן שְׂרִיצָתָא כִּל  
 דְּרִשְׁעֵי מִן בְּמִר דְחִלְמָךְ:  
 כִּי וְאֲנִי לְמִקְרַב בְּיָי לִי  
 מִב שְׁוִית בְּיָי אֱלֹהִים

ה"א סמטס . סוכרנין פ :

רוח צני לאשקעיא לצדיקא פולחון פקדי

רש"י

(כה) כי לי בשמים . שום מלאך שמחתי לי לחלוה לא  
 בחתי חלל חומר; (כו) בלה שארי . תחלוה בשרי ולבני  
 לך: בלה . לשון תחלוה כמו (לקמן ק"ט) כלתה לחשעמך  
 נפשו: (כו) זונה סוכך . נפרד ממך; (כח) מלאכותיך .  
 מלוחותיך רוח הקדש הבל לבני לחומר:

בניהם לשיכך והפרש בפני עצמו . ואחר . אחרי מותי הקדוש  
 תקח כבודי שהוא הנפש: (כט) מי . בבלי האבות הרעות  
 יש מאינים בשמש או באחד הכוכבים וחי לי הפך אלא  
 כך יבד לא שחתי לך שותף לא בשבים ולא בארץ . ובארץ .  
 ר"ל בארבע יסודות . כי יש עובדים הסיים וכן הרוח והעפר:  
 (ל) בלה . בשילוף שארי שהוא הברש וכלה לבני והוא הנפש  
 הרוח אשר בלב כל חי: צור לבבי . לא יכלה . הוא השכל  
 שהוא קיום הלב כי פעולת השכל בו ישפלו והוא צור לבבי  
 חלקי שהוא יחיה אלהים לעולם כי בתה חלקי יהיה לעולם לפי  
 כל תועה בדרכי הצמית אותו שלא יהיה לו חלק כך אחרי טות הנוף; (נ) ואני . רשעים הם רוחקים ושיכך ואבדו  
 אצל בני קרבת אלהים לי מוב שאצטת מקרבת וסי' כחומר סי' כג"ג ומס  
 כלומר כל כעשך שאדע ואוכל לספר ולחבין בהכמת הסבע שהוא דעת כל מעייך הנופלים ההתחונים והעלונים וכשם

רד"ק

בגמתי ולפי דעתי כי אין לו חסך בשמים ובארץ אחר אבדו גוסו עלן  
 הנפש המתחווה שהיא כה התולדת דק צור לבבי כעטע חוקף ולבני  
 הוא הדבק העומד לעולם ולא יאבד על כן אחר זה: (כו) כי . כדרך יחד כסיל וכער יאבדו: כל זונה סוכך . הוא  
 היחלל שמתחכו ובמשעו מרשעו השם: (כח) ואני קרבת אלהים . כנגד רמקך ועטע: ט"ל כי זה הוא הטוב בלמות:  
 שתי . חסר הו"ו השורש כדרך וכותי להם ברית שלום להתחברו' שני חווי'ן: מלאכותיך . לשון רבים והשיך  
 מלאכה ומזאת הגזרה מלאך והמלה רביעית הנקרא כן בעבור עששה תמיד מלאכת השם וכאשר יתכסר ומשכיל  
 וכיור מלאכות השם ויוכל לספרם בלבו או אל אחר או ידע דעת עליון ובעבור זה נכרא כל האדם:

בגמתי

אבן עזרא

המלאכים: (כה) מי . אמר רבי משה העטע כל השפלו הוא  
 בשמים להיותו עם המלאכים כלוה אמר כל אשר לי הוא  
 בשמים ועמך אין לי הפך בדרך אמרי ר' יהודה הלוי מ"ב  
 מי הוא שאני מנקה הוא בשמים כדרך מי לך כל המחנה  
 הזה אשר פגמתי ולפי דעת הנלוין כי מחסר מלת ונולף אחר  
 גוסו עלן כן אבדו (כו) בלה שארי . זה הנוף ולבני זה  
 עיניו ולבני זה  
 חסר הו"ו השורש כדרך וכותי להם ברית שלום להתחברו' שני חווי'ן: מלאכותיך . לשון רבים והשיך  
 מלאכה ומזאת הגזרה מלאך והמלה רביעית הנקרא כן בעבור עששה תמיד מלאכת השם וכאשר יתכסר ומשכיל  
 וכיור מלאכות השם ויוכל לספרם בלבו או אל אחר או ידע דעת עליון ובעבור זה נכרא כל האדם:

בצורת דוד

אחר כל ללה תקח אותי הכבוד . כ"ל בעבור שלל חזתי מעך השגתי  
 את הכבוד בבכנת הדרכ לאמתו: (כט) מי לי . פתח רואה לבני  
 כי אין מי בללה ששעים לרע או להטיי: ובכך לא חפצתי . לשתף  
 מעך את מי כשכן כי אין דומה לך: (כו) בלה . בשרי ולבני חלו  
 לה: צור לבבי . כי אלהים הוא חוק לבני וחלקי נפולס:  
 מעך: (נ) ואני ובי' . יש לי בקצת אלהים כי פקדע עליי ללוי:  
 מפשו הנופלים וסמטלים זלל לעסוק בדעתי זלל:

פירוש

פירוש  
 גינוקען מיר קיין מלאך פר איין גאט וְעַמְּךָ לֹא חִפְצָתִי  
 בְּאָרֶץ אֲוֵן דִּיר גָּאֵט הָאֵב אִיךְ קִינְעֵם גִּיט  
 גִּינוֹאֲלֵם אִיךְ דְּעַר עֲרֵד פֶּאָר אִיין גָּאֵט נָאָר דִּיר:  
 (כו) כָּלָה שְׂאֵרֵי וּלְבָבִי עִם גְּרוֹמָם מִיין פֶּלְיֵישׁ אֲוֵן מִיין  
 הָאָרֶץ צו גָּאֵט צוֹר לְבָבִי וְחִלְקֵי אֱלֹהִים פֶּון מִיין  
 הָאָרֶץ אֲוֵן מִיין חִלְקֵי אִיין גָּאֵט בִּיז אִיין גִּיג: (כז) כִּי  
 הִנֵּה רַחֲמֶיךָ יִאֲבָדוּ דַעַן גִּין דִּינְעֵע ווייטע פֶּלוֹסֶר דִּיא  
 רְשָׁעִים וְיִסְרֵן דִּר ווייטערין זִיך פֶּון דִּיר דִּי ווערין פֶּר

אחר כל ללה תקח אותי הכבוד . כ"ל בעבור שלל חזתי מעך השגתי  
 את הכבוד בבכנת הדרכ לאמתו: (כט) מי לי . פתח רואה לבני  
 כי אין מי בללה ששעים לרע או להטיי: ובכך לא חפצתי . לשתף  
 מעך את מי כשכן כי אין דומה לך: (כו) בלה . בשרי ולבני חלו  
 לה: צור לבבי . כי אלהים הוא חוק לבני וחלקי נפולס:  
 מעך: (נ) ואני ובי' . יש לי בקצת אלהים כי פקדע עליי ללוי:  
 מפשו הנופלים וסמטלים זלל לעסוק בדעתי זלל:

אחר כל ללה תקח אותי הכבוד . כ"ל בעבור שלל חזתי מעך השגתי  
 את הכבוד בבכנת הדרכ לאמתו: (כט) מי לי . פתח רואה לבני  
 כי אין מי בללה ששעים לרע או להטיי: ובכך לא חפצתי . לשתף  
 מעך את מי כשכן כי אין דומה לך: (כו) בלה . בשרי ולבני חלו  
 לה: צור לבבי . כי אלהים הוא חוק לבני וחלקי נפולס:  
 מעך: (נ) ואני ובי' . יש לי בקצת אלהים כי פקדע עליי ללוי:  
 מפשו הנופלים וסמטלים זלל לעסוק בדעתי זלל:



מִלְאֲכֹתֶיךָ: עַד מִשְׁכִּיל לְאַסֵּף לְמֵה  
 אֱלֹהִים וְנָתַתְּ לְנֶצַח יַעֲשֶׂן אַפְּךָ בְּצִיאַן  
 מִרְעִיתֶךָ: י זָכַר עֲדַתְךָ וְקִנִּיתָ קָדָם  
 גְּאֻלַּת שִׁבְטֵי נְחֻלַּתְךָ הִרְצִינָה וְשָׁכַנְתָּ  
 בּוֹ: י הִרְיָמָה פַעֲמִיךָ לְמִשְׁאוֹת נֶצַח  
 כְּלִי הַרְעֵ אוֹיֵב בְּקֶדֶשׁ: י שְׁאֲנוּ צוֹרְרֶיךָ  
 בְּקֶרֶב מוֹעֵדְךָ שְׁמוֹ אוֹתָתָם אֲתוֹת:

שְׁלִיחוֹתָהּ: א שְׁכָלָא שְׁכָלָא  
 עַל רֵדוֹי רְאָסָה לְמֵה  
 אֲלֵהָ רְאָסָה לְעֵלְמִין  
 יִתְקַף רוֹגְלָהּ בְּעֵמָן  
 כְּעֵתָהּ: י אֲדָרְבּ בְּנִשְׁבָּה  
 דְּקִנְיָא מִלְקַדְמִין לְפִתְקָה  
 מִסְצָרִים: י שְׁכָלָא  
 אֲחִסְבָּה סוּד רְצִינָה  
 דְּגוֹ דִּי שְׁרִיתָא שְׁכָנְהָ  
 בֵּיה: י ג אֲרִים אֲסִמְרָה  
 לְמִשְׁקֵן אֲסִמְרָה לְעֵלְמִין  
 דְּבָבֵל חִלְזִיה אֲבָאִישׁ  
 בְּעַל רְבָבָא בְּקֶדֶשׁ: א  
 י אֲבָלִין מִעֵמָקָה בְּמִצְעָה  
 זָבְבָה שׁוֹן אֲתוֹתָהּ

ה"א שְׁאֲנוּ צוֹרְרֶיךָ: י עֵשֶׂן: י

יודע

רד"ק

אעלה לדעת מעשיך ואז ארע רעת עליך: (ב) משכיל. מת  
 הסומרו ידבר על הגלות ואמר. למת אלוהים ונחה לנצח. הרחוקת  
 אותנו לעולם: יעשן אפך. כי בהתקצף ארם יתחכם ויצא עשן  
 מנחיריו ואמר כן על הטורא יתברך דרך משל: (ג) זכר. כמו  
 שנקיים את מצותיך כן תקנה אותם שכלל עשן. ופסע קניית  
 שחיו עובדים למצרים כאלו כבדוים היו בידם: ששבב נחלתך.  
 זכר כל השבטים כאחד לפי שחיו מיוחדים בכבדוים בין עם אחד  
 והם היו שם נחלתו. קראוים בשמו. או אמר נחלתך כשאר  
 קנה אותם מבית עבדים נקראו נחלתו: הר ציון זה ששבת בו  
 אמר קניית אותם תאלחם סבצוים על שתיבאום אל הר ציון  
 ששבת בו. ובאסורו תרציון זה בעבור כי הוא ידוע אל ארבעה  
 כי בציון נאסר זה הסומרו: (ג) תרסום פעמיך. כמשמעו רגליך  
 הוא ער קומתו יפוצו אויביך: למשאות נצח. שם בלמסע  
 מקור כמו להשאות: כל הרע אויב בקדש. פירושו כמו המדך  
 שהרע בקדש ר"ל בבית המקדש: (ד) מועדיך. בית המקדש

רשי  
 עַד (א) יעשן אפך. כל הכועס נחיריו מולאין  
 עשן: (ב) קניית קדם. לפני כריאת  
 טולס שאלמר (לקמן ז') מעון חמה היות לנו ונו'  
 כפרס הרים יולדו: זה שכנתה בו. תקון לשון הוא  
 כמו (הערה מ"ב) זו טענונו לו והוא כמו אשר שכנת  
 צונו (ג) הרימה פעמיך למישאות נצח. הנבט  
 פעימות ובהלות שלך שיהיו לאויביך למשאות נצח על כל  
 אשר הרע האויב בבית המקדש כן חברו מנחם עם ותפסע  
 רוחו. למשאות לשון מרכן כמו שאיה (סס ז') תשאה  
 שמתה (סל"ח): (ד) מועדיך. הוא בית המקדש אשר

תרע כל אויב ופי' המסק הרימה פעמיך למשאות נצח כל אויב  
 אבן

הרע בקדש כי הוא הסוד כמו כל תשא עון וקח טוב שכתב  
 כל עון תשא ולפי דמתי כי למ' תשא' כמו נטבר כלמ'ד  
 סן יאמרו לוי והנה הוא הרימה פעמיך בעבור נחלתך הנכרת  
 למעלה שהוא משאות נצח כל אשר הרע לויב בקדש וכן  
 כל תשא עון כל שתשא עונוי תקח הסוב שם בידעו והוא  
 הודית לשונוי ששפתיו טובות מפרים להביא חס הרוי שאל  
 וקח טוב לל יוכל ארס להביא לך תשמך רק בלשון ישמעאל  
 שכתבו ס"א רשה וככה טוב ויחיל הדומם כיום לשפתי וישא  
 אכרהם את פיניו ויעזוב את עבדיו: (ד) שאנו. קראר

מצודה רדוד

עַד (ב) ונחת לנצח. למה טובה את ישראל זה וכן רב עד  
 שגולה כללו כי יהיה לפניהם: יעשן. למס יעשן אפך  
 שישראל שמתה הלך שמה רועם: (ג) קניית קדם. אשר קניית  
 (ג) פעמיך. סבצוים פעמיך כן עשן דלית (יעמיס ל"ג)  
 למשאות. ענין מועד: (ד) שאנו. למקו: מועדיך. על ופסע

עַד (ב) ונחת לנצח. למה טובה את ישראל זה וכן רב עד  
 שגולה כללו כי יהיה לפניהם: יעשן. למס יעשן אפך  
 שישראל שמתה הלך שמה רועם: (ג) קניית קדם. אשר קניית  
 (ג) פעמיך. סבצוים פעמיך כן עשן דלית (יעמיס ל"ג)  
 למשאות. ענין מועד: (ד) שאנו. למקו: מועדיך. על ופסע

עַד (א) משכיל לאסף דער סאבור איז איין משכיל צו  
 אסף אזו זאגט ער למה אלוהים ונחת לנצח ווארום  
 האקסום נאם פֿר לאום אונג ישראל ביו אייביג יעשן  
 אפך בצאן פֿרעיער ווארום רויבערען זיך ביון צאָרין  
 אין די ישראל וום זיי ווערן די שאַפ פון ביון ווייערע  
 וואם דו ווייערעם זיי המיר: (ב) זכר עֵדֶךָ קניית קדם  
 גידענק ביון איין זאמלונג דוא נאם וואם דו האקסט  
 גיקופט פֿריער איידער דיא וועלסט איז באשאפן  
 גיווארין דען די ביקס גיווען איין וואנגונג צוא אונג

ע"מ  
 ישראל איידער דיא קאָרן גענין בשאפן גיווארין  
 גאלת שבט נחלתך דוא נאם האקסום אום גיליינש דעם  
 שְׁכָמ וום איז ביון נחלה יד ציון זיי שכתבה זו אונ דעם  
 בארן ציון וום דו האקסט גירום אין אים: (ג) תירסח  
 פעמיך למשאות דר הייב ביינע קלעב אונג ביינע דער  
 שרעקניש זיי זאָן זיון צו דיין פֿיינש גזאין אייביג  
 פאר וויקסונגן כל הרע אויב בקדש איבער נאָר דעם  
 ביון וואם דר פֿיינש האָט גיקאָן אין בית המקדש:  
 (ד) שאנו צוררך בקרב מועדיך זיי האָבן גישרין ביינע  
 בליידונג

י יודע כמביא למעלה בסבך יעין  
 קרדמות: ועת\* פתוחיה יחד בכשיל  
 וכילפות יהלמן: ז שלחו באש  
 מקדשך לארץ חללו משכן שמך:  
 ח אמרו בלבם ניגם יחד שרפו כל-

אתיא: ה' יצף בקרונסא  
 מיה גבר דמיס יד  
 בקדיה קיסא למקשע  
 גבור בניא: ו וברין  
 גליפיהא גרין פחיא  
 בקריפיץ ובמפסלת  
 דייסמר מתין גרופין:  
 ז אדליקו גנורא בית  
 מקדשא לארעא אפיסו  
 משכן דאתקרי ביה  
 שכן: ח אמרו בלבם  
 רש"י

ה' יודע כמביא, סטנדרין 15: פתוחים, שם: ועתה קרי

נאמר בו (שמות כ"ה) ומועדתיך שם: שמו אותהם.  
 כשגברה ידם להחריבו אז שמו להם את אותות קסמיהם  
 שהם אותות אמת ומה הם הקסמים לקלל בחינם שאל  
 בתרפים: (ה) יודע כמביא למעלה ב: כך עמך  
 קרדומות, יודע הלויז כשהיה מהכ צערי פתחי  
 המקדש שהוא כמביא מכותיו למעלה ברקיע ומנין היה  
 יודע שהרי היה רוחה שהיה העץ מסכן ואחוזת הקרדומו'  
 וזולגן כמו שאמרו רבותינו כלשו בלעמיתו מה מרעא  
 דירושלים: בסבך- עץ קרדומות, לשון נחו סבך  
 (בראשית כג) העץ עץ אוהם והם נסבין בו: (ו) ועתה.  
 אע"פ שהיה רוחה שלפני הקב"ה קשה לא נמנע מלהלוס כל  
 משקות של גברים הם, ובקרדומות בלו לה (ירמיה מ"ו) ת"י  
 כשילוא, כי לפנות לשון ערבי כך פירש דוגם והוא  
 מכלו הנגרים: יהלמן, האויבים: (ח) אמרו בלבם ניגם יחד,  
 מנחת שי

הנקרא מועד לפי שנועדים שם ישראל להגלים ואמר, שאנו  
 כמו שאמר קול תנו בבית ה' כיום מועד: שמו אותהם אותות,  
 גבורתו שם אותות החרוב בית המקדש, כמו שאמר שאל  
 בתרפים: (ט) יודע, כשגבנה בית המקדש מי שהיה כביא  
 קרדומו בסבך עץ לכרות אותו לצורך הבנין היה נודע כאינו  
 היה מביא אותו למעלה בשמים לפני כסא הכבוד כל כך היו  
 שטחיה ומתפארים בבנין: בסבך, כמו נאחו בסבך והוא בשקל  
 אחד כי הוא הבה"ת נקראת בקמץ המף: (ו) ועתה, יחד, כל  
 הפתוחים והצירים שהם עשירים בזה כל יחד והלמן אותם  
 בכשיל ובכילפות וכינוי פתוחיה על המלאכה כלומר מלאכת  
 הבית שהי פתוחיה הלכו אותם האויבים, כשיל הוא קרדום,  
 וכילפות הוא כלי מעץ כמו הקרדום: (ח) ניגם יחד, ניגה אותה

עך (ה) בסך עץ, בקמץ המף ובמועדיהם הניגם במלך  
 והכתיב שבו נדב וכן כ"ל ובהלם ספרים סמך בשל  
 ופסח כמבט קריסם בשלם סבכי היסר (ישעיה י') וכילול  
 וכעולס הוסיג לקבוע בסך כשוא נה כמו יקל עמי יתעך  
 דברי פשטן עליו ודומים כמו שכתבתי בעמלם כמלך (י) ועת,  
 ועתה קרי: ויכלפות, ספ"ל דגוש ובהקלם ספרים וכלפות  
 עלה יוד' צעריים כמות ספ"ל לשון: יכלמן, ספ"ל בהקל  
 פתח ככל המדויקים: (ו) עלחו בשל, קלה המלך וכ"כ רבי  
 יונה בספר סרקהם וכמותו רבים קלים מהלך כמ"ס יחזקאל מ'  
 ונמש' ד"ק במכיל ק"ד, וכמסורה נוספים ח' שלחו ד'  
 דגוש' וספ' חסד הכיב לכו, וזליל וכו' דומי' לשל דמוסיה דגשין כד  
 מן לו' שם עלחו בשל מקדש ומטעין ביה: משכן שפך, ספ"ס  
 במלך' במדויקים ומלך' רבים שחין מלך' כזה מטע ספ"ס  
 ספ"ל המלך: (ח) שרפו כל, כ"ף רפה:

בקרף שהיו מקלפים כמו כעץ וקובע: (ו) שלחו, הלמך  
 כן כלעם כי זה הפוך שהכנו שלחו אל במקדשך ויתכן שהטעם  
 מצורת ציון  
 ואפיסה: (ס) בסבך, ספ"ק קרל סבך ע"ש שמשפטים ונלחיה  
 זכ כזכ כמו נלחו בסבך (בראשית כ"ג): קרדומות, רזניים:  
 (י) פתוחיה, ענינו הכתיבה והחקיקה של לוחות ודגלים כמו  
 פתחי מוחם (שמות כ"ג): בכשיל וכילפות, שמה כלים עשויים  
 לשבר כסס אכזיב: יחלוטון, ענין סבלה וכשירים כמו יחלמי  
 דק"ו (לקט קמ"א): (ז) שלחו, ענין הלחה והצנעם: חללו,  
 על חלוטין: (ח) ניגם, ענין שרס כמו יונן שמו (לשיל ע"ב):  
 ומשכרים כשיל וכלפות: (ו) שלחו באש מקדשך, כמו שלחו אל  
 ע"מ

שכחו מועדים שם כל ישלח והכריכה עמם: שמו אותיות אותות,  
 אמרו שחוקם שלכם הוא לוח אמת כי עד לא הלך ל"ג על ירושלים  
 עמם אותות לדעת אל ילח כמ"ס אל ילח כמ"ס אל ילח כמ"ס אל ילח  
 כ"ל) וכן לו שהוא נלח וחסר כשכסא אמר שיש מנחות חלל  
 לחומות: (ס) יודע יוד', כל מי שהביא קרדומו בסבך עלו כלבנו  
 לחטוב חריס לכוילם לגניב דבש"ק כיס שולע לו כללו מריה למעלה  
 לפני כסא הכבוד כי ללבוש רבס היה ממשב צעירי: (ו) ועתה,  
 צעת הסוכין כל פתחי ששל הקרדום הוא סלטים סולמים  
 לארץ, מקום שכינם שחך חללו והכפילו עד למלך: (ח) ניגם  
 צווינו פון בוים דיא העק (בלקור ווען עך הט אן  
 גיהובין בויען דם בית המקדש): (ו) ועתה פתוחיה  
 יחד וגו' אונ אצונגט איהר אלע אוים קרייעקען פון  
 בית המקדש טוהן דיא פייגט מיט אנאנדער מיט  
 העק אונ האמעריין ציקלאפין: (ו) שלחו באש מקדשך  
 זיי האבין אן גיגורדין אין פייער דיין מקדש לארץ  
 הללו משכן שפך צו דר ערד האבן זיי פ שוועקט דם  
 ראוונג פון דיין נאמן: (ח) אפיו בלבם ניגם יחד זינא  
 האבן

בלייריער אין דיין בית המקדש ונאם דו פלענקט  
 זיך אהין בפעמינין אונ בוויין שמו אותותם אותות זיי  
 האבן גיטאן זייערי צייכין פאר אמת צייכין דען אן  
 גבוך דגער הט גוואלש גיין צו האלמן מלחמה און  
 ירושלים האט ער פיהר ערלייא צייגין אונ בישוף  
 גיברויקט אונ האט זיי גיהאלטן פאר אין אמת:  
 עט יודע נפשי למעלה עם איז ווארין גוואוקט אויפן  
 אין היעל ווען שלמה הט גיטאן ברענגין אין די

מוֹעֲדֵי־אֵל בְּאָרְץ: ׀ אֶתֹתֵינוּ לֹא־  
 רָאִינוּ אִיךָ עוֹד נִבְיָא וְלֹא־אֶתֵנוּ יוֹדַע  
 עַד־מָה: ׀ עַד־מַתִּי אֱלֹהִים יִתְּרָף צַדִּיק  
 יִנְאָץ אוֹיֵב שְׂמֵךְ לְנִצְחָה: ׀ לְמַה תָּשִׁיב  
 יָדְךָ וַיִּמְנַךְ מִקְרֵב חוֹקֶךָ כִּלְיָה:  
 יב וְאֱלֹהִים מִלְכֵי מַקְדָּם פֹּעֵל יִשׁוּעוֹת:

בְּנֵיהוֹן פְּתָרָא אוֹקִירוּ  
 אֲבִהֵתְהוֹן כֹּל מְשַׁרְשָׁא  
 אֶלְהָא בְּאֶרְעָא: אֶתֹנָא  
 דִּי־הִבּוּ לָנָא נְבִיָא לֹא  
 חֲמִינָא לִית הַיּוֹב נְבִיָא  
 נְלִית עֲמָנָא דִּידַע  
 עַד אִמְתִּי: ׀ עַד אִמְתִּי  
 אֶלְהָא יִחַדְד מְשִׁקָא  
 יִרְחִיק בְּשִׁיר דְּכָבָא שְׂמֵךְ  
 לְעַמָּא: ׀ יִלְקָא הַרְבִּיב  
 עַד וַיִּמְנַךְ לְמַפְרוֹק מִן  
 צו עֲמָנָא אִפִּיק וַיִּשְׁעִי  
 עֲקָתָא: ׀ יב וְאֶלְהָא

ת"א למס טס"ב . מנחת טו : רש"י

בקרב חוקך קרי רד"ק

דל גדרם כמו חרב חונת כי יש בלשון הזה אונאת מן והנף וכמו והאכלתי את מונח: כל מועדי אל . זהו בית המקדש: (ט) אותותינו . אותות הנאולה לא ראנו עדין וארך זמן רב גלוהנו: אין עוד נביא . במשפתו חגי זכריה ובלאכז לא היה לנו עוד נביא להגיד העתידות ומתי יהיה הנאולה או פי אין עוד נביא אין עדיין כלומר הנביא שעתיד להגלות לנו ספורך לנאולה והוא אליה הנביא לא בני עדין: ולא אתנו יודע עד כה . כמו פירושו פתו: (י) למה תשיב . כמו הששב תהיה הנאולה . ובה פירושו פתו: (יא) למה תשיב . כמו הששב אחר ויטנו מפני אויב: ירך . הוא השבאלית: בקרב חוקך כלה . כלה האויב מקרב חוקך הוא: בית המקדש שהיא סקום סחרך כמו חתיך לאדם . או פירושו כלה ימנך בקרב חוקך נוקם בנמך דו מי שישוע ידי בחוקך לא יעשה עולה כדרך העצל שיתן ידו בחוקך . ומעם כלה שלא תשיבה עוד אל חוקך עד עשותה משפט ברשעים והכל דרך משל: (יב) ואלהים . איך הוא זה שתחנניך בגלות בקדם הוא מלכו ופועל לי ישועות ומעם שאמר בקרב חוקך כלומר אף על פי שאתה עליון אתה משגיח בהחנונים ועושה בהם כרצונך ומעם בקרב אפילו בתוך ארץ האויבים הכופרים ואין כה להם להציל כידו אפילו

ואחריתו יהיה מען (משלי כ"ט) . כל מושליהם מחשבה אחד להם הראשונים כאחרונים להדווג לפטרונם של ישראל תחלה ואחר כך יזדווגו להם . ותדע שהרי שרפו כל מושדי אל שהיו בזמן כל בתי וועד שלו . פלשתיים ההריבו שילה . בנבוכדנצר ההריבו בית ראשון . טיטוס ההריבו בית שני: (ט) אותותינו . שהשנחתנו ביד כביאוך אין לנו ריחוק הוהם בימים רבים שאנו בגולה . כתבנא חקך על ימי הגלות (האחרון): עד מה . עד מתי כהיה זכרה זו: (יא) בקרב חוקך כלה . השליכה והולא אותה מתוך חוקך והלהם בלאובך . כלה ל' גרש כמו (שמות י"א) כלה גרש יגרש: (יב) ואלהים מלכי מקדם .

בקרב הארץ ועתה הוא כאילו אינו מלכי שבעלנו אלהים וולוהו . ומעם שאמר בקרב חוקך כלה . מנחת טו . מוקך קרי: אבן עזרא

חסר ויז' ונל הזכיר מי אמרו ורבי מרינוס אמר כי נינס מנורת לא תונו אף על פי שמו לא תונו מהבנין הכבדוינס מהבנין הקל כדרך וינס ולפי דעתי שזה כען והנה העד חרב היונה: (ט) אותותינו . הפך שמו אמותם אותות ועטם אותותינו כפי פירושנו דברי הכנביאים: (י) עד מתי . פעול: יחרף . הוא את שמך כדרך למה אלהים ונתת לנלח: (יא) למה תשיב . כדרך השיב אחר ימינו ירך השמאלית כלולו הזכיר שמי ירך דרך משל והאשט שחללה מקרב השוכן שם שהוא לויכך: (יב) ואלהים . כדרך ינאץ אויב שמך ללחם שהוא מלך ישראל: פועל ישועות . ידועות

מצודת דוד יחד . כל שריסם בעלם חסם: כל אפודי אל . כל הפקודות הפיטודות לה' כס"כ ובהמ"ד: (ט) אותותינו . עדין לא לדינו אמות כנאולה ואין עוד כביא' גגוה חסמ: ולא אתנו . אין מי אתנו יודע עד מתי יהלס: (י) יחרף צר . צלמכו מכלי ללחם כעמית ולמס החסר וכן הנאולה: (יא) השיב ירך . ללחם לכל הכוח כו את האויב: כלה . ימנך כלה מקרב חוקך וכולי אר' משם והנה הכה כס את האויב: (יב) מקדם . מפולס הוא מלכי והוא פועל היסועות:

מנחת טו . מוקך קרי: מנחת טו . מוקך קרי: (ט) עד מה . עד מתי וכן עד מה' ה' חלף ללחם ללחם ע"ט): (י) ינאץ . ענין בנין: (יא) כלה . ר"ל מעט:

מנחת טו . מוקך קרי: מנחת טו . מוקך קרי: (ט) עד מה . עד מתי וכן עד מה' ה' חלף ללחם ללחם ע"ט): (י) ינאץ . ענין בנין: (יא) כלה . ר"ל מעט:

ע"מ וויסגן עתידות: (י) עד מתי אלהים יתְרָף צַדִּיק בְּיוֹי וויא לְאָנָן דוֹ גָאָם וְעַמָּם דְּרַ בְּאֶרְצֵי־דִינְעֵר לְעַמְפֵּרֵין אוֹן שְׁעֵנְרֵין דִּיךְ יִנְאָץ אוֹיֵב שְׂמֵךְ לְנִצְחָה אוֹן דְּרַ פִּינְגֵּם וְעַמָּם דְּרַ צְעֵרְגֵין בְּיִין נְאֻמְעֵן בְּיוֹ אִיבִיג: (יא) לְמַה תָּשִׁיב יָדְךָ וַיִּמְנַךְ מִקְרֵב חוֹקֶךָ אֶתֵנוּ אֶתֵנוּ פֹּן צוֹ שְׁלָאנִי דְעַם פִּינְגֵּם יִמְיֵנְךָ מִקְרֵב חוֹקֶךָ כִּלְיָה אוֹן בְּיִין רַעֲכֻמַּע הַאֲנַם פֵּר עֲעֵרֵד אוֹן צִיָּא זִיא אוֹם פֹּן בְּיִין שׁוֹיִם אוֹן הַאֲלָם מִלְחָמָה מִיש דְעַם פִּינְגֵּם: (יב) וְאֱלֹהִים מִלְכֵי מַקְדָּם אוֹן דְּוָא גָאָם בִּיטֵם דְאָךְ פִּינְגֵּם מִלְךְ פֹּן פֵּרְעֵרֵר אָרְן פֹּעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֵרֵב הָאָרְץ דְּוָא וְעַרְקֻסְטֵם אוֹן מִסְמֵם הִלְיָף צְוִישׁוֹן לְאָרְךָ: (יג) אֶתֵה פּוֹרְתָה

פירוש וויסגן עתידות: (י) עד מתי אלהים יתְרָף צַדִּיק בְּיוֹי וויא לְאָנָן דוֹ גָאָם וְעַמָּם דְּרַ בְּאֶרְצֵי־דִינְעֵר לְעַמְפֵּרֵין אוֹן שְׁעֵנְרֵין דִּיךְ יִנְאָץ אוֹיֵב שְׂמֵךְ לְנִצְחָה אוֹן דְּרַ פִּינְגֵּם וְעַמָּם דְּרַ צְעֵרְגֵין בְּיִין נְאֻמְעֵן בְּיוֹ אִיבִיג: (יא) לְמַה תָּשִׁיב יָדְךָ וַיִּמְנַךְ מִקְרֵב חוֹקֶךָ אֶתֵנוּ אֶתֵנוּ פֹּן צוֹ שְׁלָאנִי דְעַם פִּינְגֵּם יִמְיֵנְךָ מִקְרֵב חוֹקֶךָ כִּלְיָה אוֹן בְּיִין רַעֲכֻמַּע הַאֲנַם פֵּר עֲעֵרֵד אוֹן צִיָּא זִיא אוֹם פֹּן בְּיִין שׁוֹיִם אוֹן הַאֲלָם מִלְחָמָה מִיש דְעַם פִּינְגֵּם: (יב) וְאֱלֹהִים מִלְכֵי מַקְדָּם אוֹן דְּוָא גָאָם בִּיטֵם דְאָךְ פִּינְגֵּם מִלְךְ פֹּן פֵּרְעֵרֵר אָרְן פֹּעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֵרֵב הָאָרְץ דְּוָא וְעַרְקֻסְטֵם אוֹן מִסְמֵם הִלְיָף צְוִישׁוֹן לְאָרְךָ: (יג) אֶתֵה פּוֹרְתָה

**בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: י אֶתְּהַ פוֹרְרֵת בְּעוֹז:**  
**יִם שִׁבְרֵת רֵאשִׁי הַנִּינִים עַל־הַמַּיִם:**  
**י אֶתְהַ רִצְצַת רֵאשִׁי לְוִיתָן תַּתְּנֵנּוּ**  
**מֵאֲכָל לַעַם לְצִיִּים: י אֶתְהַ בְּקַעַת**  
**מַעֲיֵן וְנַחַל אֶתְהַ הוֹבֵשֶׁת נְהַרֹת אֶתְהַ:**  
**י לָךְ יוֹם אֶפְיֶלְךָ לַיְלָה אֶתְהַ הַכִּינֹת**

מאור

אֶתְהַ יִבְשֶׁקָא כְּגִיטָה גְּתִלְפִי אֶרְנֹנָא וּמְנִינֹת יִבְקָא וְיִוְרְדָנָא דְהוּן תְּקִיפִין: יו דִּי לָךְ יִקְסָא לְחֹדֵר דִּי לָךְ לִילֵילָא

רש"י

והרי אלה תשועתו מקדם: (יג) ראשי הנינים. הם מזרים שנקראו תנינים שנאמר (יחזקאל כ"ט) התינים הגדול וגו': (יד) ראשי לוויתן. כפרה נקרא כן שנאמר (ישעיה כ"ז) יסקוד ה' כמרכו הקסה וגו' על לוויתן וגו': התנגנו מאכל לעם לציים. נתת ממונו לעם ישראל לאכלו: לציים. לכתות וללכתות שהולאת. ליים סיפות כמו (במדבר כ"ד) ולים מיד כמות כתרומו וסופן: (טו) אתה בקעת. לישראל מן הנור מעיינות: אתה הובשת. ירדן שהיא נהר לוויתן: (טז) לך יום. נאולמת של ישראל: אף לך לילה. ועמך היו נזרות הלילה: אתה הבינות

לפי שזכר התפוסים עששה לישועת ישראל לעשות היבש לח חלול ויום הוא היסוף הפסעים לרצונו כצורך עבדו כנחת מן הלילה כנחת מן היום וסוף החיות למאכל אדם כי אפילו הלילה עזרא

כל לוויתן והיה השם נותן מאכל לעם ליים שהם סוכנים בליים כנגד הים וידוע כי ים מקוהו יאכלוהו מעת לעת בזמן ידוע. ורבי משה אמר כי למס ליים כמו לענך ליעקב ועמם ליים נאשי הספינות: (טו) אתה בקעת. ביבשה כמו יבקע נורי במדבר: איתן. סס כמו וישב הים למית בקר לחיתו: (טז) לך. העמסם שמה עובד אלה הנפלאות בכל זמן כיום ובלילה כי הממלים כהם אתה הכינות: מאור. הוא הירח הזכירו לפני השמש בעבור שהשלים

מצודת דוד

(יג) כעת מורדת הים לייב נזדים לכל שם שפיל נלמנו קן חרול. על המים. יי תהפוך מי הים כמפנים וסוף המגרים מורקס עליים ושכר נלמס: (יד) ראשי לוויתן. שריו וזלשיו של פמסם הנקרא לוויתן: תנגנו מאכל. כמפ טושכס לכוס נלס ישראל שהלכו במדבר מקום לים ושעמם: (טו) אתה בקעת. אם ספלע וסולמל לכס מעין וקול: נהרות איתן. יז אם וסידן. כל עמים נלס כהם אתה הכינות: כמקום כלאסם: אתה הבינות. ליים מל כס ולל יטע תפקים: מאור.

פירוש ע"מ

פוררת בעוז ים דוא האקסמ צוא בקרקיקלם קים ביין שפארקייט דעם ים שברת ראשי תנינים דו האקסמ צוא בקראקין דו קעפ פון די פיש אויף דעם וואקסער דם מייגט ער די מצרים: (יד) אתה רצצת ראשי לוויתן דו האקסמ צוא שמוסין די עלצקע פון פרעה וואס ער ווערט אהן גירופין לוויתן תתנו מאכל לעם לציים ער האקסמ אים גיגעבין פלאקסר ניין געלט צו איין עקין צו דעם פלאק ישראל וואס דו האקסמ אום גיצוין

רד"ק

בתוך ארצם: (יג) פוררת. לשון שבר ורצון. אכר מקדם עשית לנו כל הישועות האלה בעבורינו שברת בעוז ים ועברת בתוכו ושברת ראשי אויבנו במים דימת מצרים לחגינים: (יד) ראשי לוויתן. הוא פרעה כי לוויתן פירושו התנין ונחלל כמו על לוויתן נחלל בריה. ואמר ראשי על שלושיו ועל גבוריו: התנגנו מאכל לעם לציים. זהו ביות תים שבזו ישראל שהיו עם ההולכים לציים. ציים. פירושו כדברות כי בציאתם ממצרים כל הפסעים כמדברות היו: (טו) אתה. בקעת לחם הצור היבש עד שיצא כננו מים: מעין ונהל. על שם טופו אכר מעין. כי המעינים לא יבקע אלא הצור יבקע ויחת מעין: אתה הובשת נהרות איתן. דבר חפכי כי הצור התלמשי הריה למעין וסרוב תמים הפכה ליבשה ועל הירדן אמר נהרות איתן שהיה בחוקהו כלא על כל נדחתי ועברו ישראל בתוכי ביבשת. ואמר נהרות הוא אור. כפני נהרות איתן אשר נשפכים בו. ואיתן שם ולא האר. למיכך נסמך נהרות אליו: (טז) לך. יום ויבש אר כן התפוסים שעושה בעולם כבריאות סבע כנגד סבע כי בכל יום ויום הוא היסוף הפסעים לרצונו כצורך עבדו להראות כי הכל בידי וכלם בראם כן לצורך חברואים כן הלילה כנחת מן היום וסוף החיות למאכל אדם כי אפילו הלילה עזרא

מצודת ציון

(יג) פוררת. ענינו הלון לחיות כמות כמו סוף התפוסה ארץ (ישעיה כ"ד) תנינים. הם מזרים כמים כהם הפנים כגדול סוכן וגו' ויחוקלם כ"ט: (יד) רצצת. ענין שפירס לחיות: לוויתן. וסוף פמסם כי הפנין הול לוויתן כמ"ס את הפנינים הגדולים כלאשים מ' וסוף וסוף לוויתן ונת וגו: לציים. מל לים ושעמם: (טו) רובשת. מל יבש: איתן. ענין מוזק כמו לוויתן מושקן (במדבר כ"ד: טו) חבינות.

סיוכס ספספת מים ומקום המים סוכסס: (טו) לך יום. כ"ל ספס

ביהות חיים פון דעם ים: (טו) אתה בקעת מעין ונהל דו האקסמ גישפאלטין צו די ישקאל פון איין שמיין איין קנואל אונג איין מייה אתה הובשת נהרות איתן דו האקסמ אום גימריקיינט די שפארקע מייקין דם אוי דו ירדן: (טז) לך יום אף לך לילה צו דיר אוי דו סאג פון דו גאולה פון די ישראל אוף צוא דיר אוי דוא גאקסמ פון דעם חורבן הכית אתה הכינות מאור שמש דו האקסמ אן גיברייט צו די ישראל דוא ליקט פון

אִנָּה יִתְקַבֵּל אֶת־כִּי־רָא  
 וְשִׁמְשָׁא יִי אִנָּה אֶת־קִבְּרָהּ  
 כִּלְהַחוּסָא דְאַרְעָא  
 כְּנִסָּא וְסִתְנָא אִנָּה  
 כְּרֵאֲהֲנִין : יִי אֲדַכְרָא  
 קַעֲיִל דְּקָבֵא קַעֲרָא יִי  
 וְעָמָא סְפִישָׁא דְרַחֲמִין  
 שְׂמָה : יִי לֹא תִסְמֹד  
 דְּפִלְסִי מְרִיָּא דְמִתְלִין  
 לְחַיִּיתָ קָרָא נִפְשָׁתָ  
 כְּאִלְפִי אֲוִיָּהּ חַיִּיהֲוִן  
 בְּעֵינֶיךָ לֹא תִתְנַשֵּׁי  
 לְעַלְמִין : כ אֶסְמַרְךָ

**מָאוֹר וְשִׁמְשׁ : " אֵתָהּ הַצִּבְתָּ כְּלִי-**  
**נְבוּלוֹת אֶרֶץ קִיּוֹן וְחֹרֵף אֵתָהּ יִצְרָתָם :**  
**יִי זְכַרְזֹאת אוֹיֵב חֲרָף וַיהוָה יַעֲסִיבְךָ**  
**נֶאֱצוּ שְׂמֶךָ : יִי אֲלֵתֵתָן לְחַיִּית נֶפֶשׁ**  
**תוֹרֶךָ חַיִּית עֵינֶיךָ אֲלֵתֵשֶׁבֶת לְנֶצַח :**  
**כ הִבֵּט לְבַרִּית כִּי־מָלְאוּ מַחֲשֵׁבֵי־אֶרֶץ**

נאות

לְקִיָּא דְנִזְרָתָא אֶתְמַלְאוּ אֶתְמַלְאוּ אֶתְמַלְאוּ  
 רש"י

מאור ושמש. אחת הכינות להם מאור התורה: (יו) אתה הצבת. להם כל נבולות ארעם בכל טוב: קיץ וחורף אתה יצרתם. הרי זה דוגמת (ירמיה') שבעשות חקות קצרי יסמיר לנו לא שנית לנו סדר השמים: (יח) זכר זאת אויב וגו'. ואחרי שכל ופשתו כד זכר לא אחר האויב חרף אותך בהשמידו אותנו: (יט) אל התן לחיית לגודי העכו"ם כמו (שמואל ב' כ"ג) ויאספו פלחמים לחיה: נפש הורדך. תור שלך וי"ת ל' תורים וכני וינה התור הזה ממעמקי הזכר בן זוונו וינה מודונו לאחר חף ישראל לא להלוסוף כאל אחר חף על פי שרקת מהם והיו כאלמנה: חיה ענייך. נפש ענייך: (כ) הבט לברית.

נכשלו ישראל ליתת ותור לפי שחם חלישי הכח ונפרעים ואינם מורשים. חיה פירושו גדת. וכן חיה ענייך. גדת ענייך: (ק) לברית. כפחת הלפיד להורת על הידיעה כלומר הברית שברת לאבותינו: מחשבי ארץ. חם מקובלת הגלות חכם לישאל: חשך ואפולת והם מיטשבת חסם שהכלים חוכמים אתם. ואמר בלאו. לפי שכל החכמים הגלות הם נאות חכם:

מנחת שי

(יח) מקף א. י. יש פסיק אחר חרף כדי להכתיב לשון סיניף

אבן עזרא

כמלת לילה כי כן דרך המקרא וחתן לעשו: (יו) אתה. העטם שהזכיר הדבר והפסוק בקעת והובטח וכולם בחרן והזכיר כי השכעה נבולות הם לנבים לעולם ולא יתחלק היישוב ועטם קיץ וחורף בעצור היות רוב היישוב כפאת שמאל וקאתו כפאת דרום ועטם להזכיר זה עטם נבולות ארץ כי כהיות במקום אחד קיץ הוא במקום אחר חורף: (יח) זכר. ואני חומר לאויב זכור זאת: ועם נבל. אשר נאלו עמך כמו עט לכבס עטם: (יט) אל. לחיית. פתח כי הוא סמוך והנשמת אליו חסר כמו פשתת חני רואה והעטם חיה חורף כמו שתי חיות חורף וי"ח לחיית כמו גער חיה קנה חיה פלחמים: (כ) הבט לברית. כפחתות הלמ"ד שהיא ידיעה ומלת הבט תשמם בעצור אחרת והבט מלאו ועטם מחשבי ארץ כנגד הבט עטמי המקומות הנסתרים עט: נאות. כמו מלת רועים:

מצודת דוד

היכה הנקבא מלוא הקטן (כדשמים א'): (יז) כל נבולות ארץ. ליתת כל מלוא במקום הרלו לו: (יח) זכר. ל"ל אל למעט הכל עיך ומשני על כל זכר גם זאת מה שחלויב מתקף את ס' וקספ עטו: (יט) ככל סדכ כמ"ט: (יט) לחיית. לעדת האומות אל חסר: כמ"ט ויגו' חסר: חיה ענייך. עדה וישראל שחטם ענייך ומזכרתי: (ק) הבט. לרה הברית אשר כרת לאבותינו לגלות כתיסם: מחשבי פירושו

ע"ט

דער הַתְּרָה נֹסֵם וְיִי לְיִיכָם אֲזוּ וְיִי דִי לְבִנְתָּהּ אֲזוּ דִי זֶן :  
 (יז) אֵתָהּ הַצִּבְתָּ כִּלְנְבוּלוֹת אֶרֶץ דְּרוֹ הַאֶקְסָמ גִּישְׁמַעְלַת צוֹ  
 דִּי יִשְׂרָאֵל אֲלַעֵ נְבוּלוֹת פּוֹן זִייעֵר לְאֲנֵר מִיט אֲלַעֵם  
 גּוֹסִימִין וְחֹרֵף אֵתָהּ יִצְרָתָם וְיִסְמַר אֲזוּ וְיִנְשַׁעֵר הַאֶקְסָמ  
 כְּאִשְׁאִמִין כְּלִקְרֹד דְּרוֹ הַאֶקְסָמ גִּיט מְשַׁנְהָה יִנְוֹעֵן דַּעֵם  
 סְרָךְ פּוֹן דִּי יִצְרָן צוֹ מִסְכִּין פּוֹן וְיִנְשַׁעֵר וְיִסְמַר אֲזוּ  
 וְיִסְמַר וְיִנְשַׁעֵר אֲזוּ וְיִיִּל אֲזוּ יִצְרָף הִלְרָף יַעֲנֵן דְּהֶאֱנִין  
 אִין דִּיר : (יח) דְּרוֹם זְכַר וְאֵת אוֹיֵב חֲרָף ה' יִנְדַּעְקָא דִּיא  
 יִאָּךְ דֶּס דֶּר פִּינְגֵט לְעֶסְקַעֲרֵם דִּירָךְ נֶאֱמָר גַּם נְבִל אֲזוּ  
 פִּינְסַעֲרִי

פִּינְסַעֲרִי

תהלים עד עה

תרומם

נאות חמם: כא אל־ישב הַן נכלם עני  
 ואביון יהללו שמך: כב קומה אלהים  
 ריבה ריבה וזכר חרפתך מני־נבל כל־  
 היום: כג אל־תשבה קול צרריך שאון  
 קמך עליה תמיד: עה למנצחא אל־  
 תשחת מזמור לאסף שיר: ב הודינו  
 לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו  
 נפלאותיך

ותמפין: כא קא יהוב  
 כספן סכ־סף עניא  
 וחשוקא ישבחון שמך:  
 כב קום אָ? קא נצי  
 מצותך אד פר קלמא  
 דעמך מן סלמא טפשא  
 כ־ יומא: כג לא תתנשי  
 קל מעיקה אה־נושא  
 דקנימו קרבלה דסלקא  
 תדרא: א ל־שבת א  
 קזמ די אַמר דוד לא  
 תספל עמך תושב־חמא  
 על דדי דאסף שירא:  
 ב אודינא לך י־ אודינא  
 וקרוב שמך אש־ערו

רשי

אשר כרת את אבותינו: נאות חמם. נוה חמם ל' מדור:  
 (כא) אל ישוב דך נכלם. אל ישוב דך מלפניך כחפלתו  
 נכלם: (כב) חרפתך. גדופיך כמו זמל אויב זוף:  
 עה (א) אל תשחת. את ישראל: (ב) הודינו לך  
 אלהים. על הטובה הודינו אף על הרעה:  
 וקרוב. פסיו שמך תמיד: ספרו. דורותינו נפלאותיך  
 ויאם כי קרוב שמך לקרואך: ספרו נפלאותיך. ויא וספרו כל

אבן עזרא

(כא) אל. שמש לא ישוב הדרך כינס לעולם יהלך כל עני  
 ואביון: (כב) קומה. עמם ריבך שהיו חרף שמך. ויוד  
 מני נוסף כמו מני אפרים: (כג) אל. עמם קול צרריך  
 ויהי עולה תמיד עד הנישו אליך אל השמים וזה דרך משל:  
 וקרוב. פסיו שמך תמיד: ספרו. דורותינו נפלאותיך  
 מוצרת ציון

ארץ. העקובות שלטו יושבים בהם בחשכת הגלות נתגלמו מדחי  
 חמם ר' הכהני יושב ביטנו וחומם: (כא) דך. המדוכה בגולה אל  
 את שנת בעטו: (כב) ריבך. י' למיך קמו לעד: כל הים.

אשר הוא עולה מעיד למחך כלפי עמם:  
 שכל כסיוסם בגולם: (ג) הודינו. כל עם לנו מודים לה'

פירוש ע"מ

פינסקטערי ערשער פון דר ערד מיטוואונג פון רוב:  
 (כא) אל ישוב דך נכלם לא זוף גיט אום קערין דר צו  
 שמוסיער פון פאר דיר גאט מיט ציין גיבעט פאר  
 שעמטער היים עני ואביון יהללו שפך אונ דר ארימאן  
 אונ דר אביון זאלן רובין ציין גאמן: (כב) קומה אלהים  
 ריבה ריבך שמי אף דו גאט אונ קריג דך מיט דינינו  
 קריג ריבך וכו' חרפתך מני נבל גידענק ציין לעמטערין ווס  
 דו הערשט פון דעם שלעכטן מאן איין גאנצין טאג  
 כלומר אלע צייט: (כג) אל תשבה קול צרריך דוא  
 גאלסט גיט פר געסין דם קול פון דייע בליידניגער  
 אונ דם ברמנג פון דיני פיינט ווס גייט אף תמיד:  
 עה (א) למנצח אל תשחת דר מזמור איין גימאכט צום  
 לוי אונ ער הייסט אל תשחת פר איין תפלה  
 דם גאט זאל גיט פאר דארבין די ישראל אונ דער  
 און האט ער גימאכט הדינו לך אלהים הודינו מיר לובין  
 דך גאט אף דער מוגה וואס דו טוסט צו אונ אונ  
 מיר לובין דך אף דר רעה וקרוב שפך אונ עם אית

תמיד

רדק

(כא) אל. זה העניו הכתוב לל לפניך אל ישוב מלפניך נכלם שלא  
 חשבע תפלתו והעני הוא ישראל בגלות: עני ואביון יהללו שמך.  
 ראת שהם מהללים שמך בגלותם. או פירושו כאשר לא ישוב  
 נכלם מלפניך יהלל שמך: (כב) קומה. אם לא העשה בעבורנו עשה  
 בעבורך כי רובנו ריבך הוא כיהאויב יחף אותך ואימר כי אין  
 בך יכולת להציאנו מהם: (כג) אל. קולם ושמועם שגוחים  
 עליך תמיד הוא עולה לפניך אל תשכחנו: (א) למנצח. זה  
 המזמור נאמר על קיבוץ גלויות: (ב) הודינו. יאמרו ישראל  
 בקיבוץ גלויות הודינו לך. והכפל לחוק ההודאה: וקרוב שמך  
 מנחת שו

עמם: (כא) יהללו שמך. כן הוא כס'ם: (כב) ענה תמיד.  
 כגוויקיים סכס וס'י:  
 עה (ג) הודינו לך אלהים. הולף געוים כס'ם:

הוא שהזכיר שאלו נורריך דברך מועדיך: שאון קמך.  
 עה (א) למנצח אל תשחת. על טעם פסוק חתלתו אל תשחת:  
 כמלת זמרה הזמך וזמור לך ועמם פעמים להזכיר כי נודה לך פעם אחרי פעם או בכל זמן. וקרוב

מוצרת ציון  
 (כב) בני. כמו מן: (כג) שאון. עני המים:

ישוב נכלם כעם תפלתו רק קבלם כלאו וזה העני והאביון יהללו  
 עה כמתרף ככל עת: (כג) עולה תמיד.  
 עה (א) אל תשחת. כ"ל עה המזמור יתכלה לה' לכל ימיחית את

משלי חכמים

עם הודינו לך אלהים הודינו ונו' ספרו נפלאותיך. עם האם  
 אכאל ישראלין איין שר האם געהאם אל קנינקם. וואס ער  
 איין גייען אלע טאג שפור. האם דער שר גיהייסן קען זאל  
 אים שלאגין בלקות. ויין קען האם אויף גיהערש שלאגין איין  
 צווא גינאנגען צום שר אונ האם אים גייענדין איין קוש אין  
 האם דר שר זאגט צום קנינקם גייעט צו שרייען אונ דאנקסט  
 מיר פאר וואס איך האב גינאנגען קען זאל דך שלאגין. האם  
 דער קנינקם גיזאמט צום שר איך וואלסט דיר פקטער גינאנקסט אז  
 דוא וואלסט מיר גייענדין אונט גלעווי בראמפין. האם דער  
 שר גינאנקט צום קנינקם אז דוא וואלסט גייען קלוג וואלסטו  
 מיר בראמט גינאנקסט פאר דעם שלאגין. ווארום דייע שפלות  
 באמט דך אויסגליקליך אונ עם מאכט אונגליקליך ציין ווייב  
 אונ קינדער. ווייב די קנינקם גיט ארבייטען אונ גיט פארדינען  
 אַזער אז איך האב דך גינאנגען אונ דוא וואלסט מיר כוונן  
 פאלטין וועסטו גיט ויין שפור אונ דו וועסט ארבייטען אונ וואס  
 דו וועסט פארדינען וועסטו גינדין ציין ווייב אונ קינדער וועסטו

**נפלאותיך: נפלאותיך מועד אני**  
**מישרים אשפט: י נמוגים ארץ וכל**  
**ישביה אנכי תפנתי עמודיה סלה:**  
**האמרתיה הוללים אל תהלו וקרשעים**  
**אל תרימו קרן: ואל תרימו למרום**

פתיחותך: נ ארום  
 אידע וקמא אגא תריצן  
 אדון: ד מהסמסין חובי  
 ארעא וכל יתקבא אגא  
 אתקניה עמודיה  
 לעלמין: ה אטרית  
 למה לעבון ולא תהלעבון  
 ורשיעא לא תריבון  
 אקר: ו לא תריסון  
 למרום אקרובן אתון

רש"י

תמיד: (ג) כי אקח מועד. כמים לנו יורע אין אנו  
 עסוקי' כנבול סה וכו' קלות ראה: אני מישרים אשפט.  
 אנו נותנים אל לנו להלך ולסבךך מעין המאורע ליום:  
 (ד) נמוגים ארץ וכל יושביה וגו'. ביום מתן תורה כשהיו  
 נמוגים הארץ וכל יושביה מתנולו סתהנית עם מעשה  
 בראשית ארץ לא יוכלו וישראל את התורה תחזרו לחזו  
 וכו': ו אנכי. עמד ישראל: ה הבנתו עמודיה. כשארמתי  
 נעשה וכשמע: (ה) הוללים. להשעים המערבדים את  
 תחשבו כי הוא הסביב לכם ולא כהבם: (ו) אל. ככל הענין לחוק: הדרבו בצואר עתק. הדרבו עתק ודברים הוקים כנגד  
 אבן עזרא

הרואים הבאולה וספרו נפלאות שישנה האל עם ישראל וספרו  
 מה שאמרת כבר על ידי נביאיך כי אקח מועד: (ג) כי. דבר  
 האל יתברך. אמר כי אקח ברצוני מועד לישראל שיצאו מן  
 הגלות אל ישרים אשפט כלומר במישרים אשפט אובי:  
 (ד) נמוגים ארץ וכל יושביה. ואו יהיו נמוגים ארץ וכל יושביה  
 ירעשו וירעדו כי יראו נקמת ישראל שעשת באויביו: תכנתי  
 עמודיה סלה. ואו יכירו כי אנכי הבנתו עמודיה כי ברצוני  
 העמוד וברצוני תבון. ועמודיה. הם הבנתני בבורה גולם הוח:  
 דברי המפורד: הוללים. הם הבנתני בבורה גולם הוח:  
 אל הוללו. אל העסקו בדברי הוללות: ולרשעים. גם כן איבר  
 אל תרימו קרן. אל תרימו ראש כלפי סלה כמו שאתם ירשים  
 לחוק: הדרבו בצואר עתק. הדרבו עתק ודברים הוקים כנגד  
 מנחת שיי

מנחת שיי

שנך. לענות כי כן ספרו לנו אבותינו ולא הזכיר המספרו'  
 כמו אשר ילדה אותה והכונן שאלה המספרים הם נביאים שספרו לנו על שמך: (ג) כי. כדרך כי אביא הקן אשפט  
 מישרים: (ד) נמוגים. אז תמוג הארץ וכל יושביה ועם אנכי תכנתי אז ירעו שזנכי היא תכנתי עמודיה לענים  
 בלאת ועמודיה הם הרים שלא תמוט ועתה בהתמוטעה ידעו כי לי הארץ אשפט הפני: (ה) אמרת. דברי המפורד:  
 אל תרימו קרן. על שהא כנילכם והם בני אדם כמוכם: (ו) אל. העש לא די לכם שתריומו קרנם על  
 הכיורכם עד שגהלו לכם להריומו על רמים עליכם ועתה תדברו בצואר עתק כמו ירוח חליו בצואר עתק תאר כמו  
 מצודה דוד

מצודה דוד

עך (ג) בועד. זמן: (ד) נמוגים. מל המנה והנפש: הכנתי.  
 מל כן וכו': (ה) הוללים אל הרבו. ענין כמות וישע  
 כמו קחתי כהוללים ולעל ע"ג: קרן. ענין מחשבה והתחזקות ע"ש  
 שהקנין הוא לתחוק לבעלי הקרן: (ו) עתק. מענין מתק כמו יכנס

וקרוב שרף. וכן כלל עת קרוב אז שמך הולל ולהשוע: ספרו.  
 ליל משך אבותי ספנו נפלותיך: (ג) כי אקח מועד. ה"ל לא  
 אשפט משרים תכנתי לכה ל"א אקח זמן קבוע על הכר:  
 (ד) נמוגים. כאלה לנו האומות לקבל התורה והיו נמוגים מוסדי  
 הסכן וכל יושביה כי היו קרובים לחלוף לחיה וכו': אנכי. הם  
 אנכי תכנתי עמודי הארץ להשפט על עומדה עד גולם כי הני קבלתי  
 ישראל להשפט על דם כי פן יחזק השועל לחמו: אל תרימו קרן.  
 פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

אקחל ויערין אין בעל תבית אנן גם יועם דוד גיט זין. דאם  
 ועלכך ינאם אקח אף אף דא פתויים. אז אייער ויעקבם אנן  
 הקב"ה ששקאפם אים. באקף ער לויבן גאם אויף דעם ש"עקסין  
 וויא אויף דעם גיטען. וועם אייער זאנן איך דאנק פאקי צוא  
 הקב"ה אויף דעם ש"עקסין אויף פון דעם וועגן וואלם איך  
 בעקער גיטואלם דאנקן צוא הקב"ה אויף אין סובך גיט אויף  
 אין רעה. דאם זאם אקף הודינו ק"ה אלתים: ביר לויבן צוא  
 דיר גאם אפילו יען די ביום פים דעם נאקטן אלתים. ווען דוא  
 מוסק אין אונז א משפט. פון דעם וועגן וואלם פיר בעקער  
 גיטואלם דאנקס אונז פאן מובות ספרו נפלאותיך. פיר אקסין  
 דער ציילן יגיע וואונדער. און הקב"ה זאם אז דיר ועם דיר  
 בארעקענען ועספון וויסן אז דיר רעה אין בעקער וויא א סובך.  
 ווארעם אז אקף דיר שפענדיג פאן גאר גוטס ועסאי פאר  
 געסין אין זיך און דוא וויסס פיל ויעדענען. עם וועט זיין פאר  
 פאר דעם נוף אבער ש"עקסין פאר דוא נשעה. דעריבער בי אקח  
 מועד. ווען אקף געם פיר צייט צו כ"שפסין דוא כ"שפסין. אזי  
 מישרים אשפט. משפט איך גלייך. אונז גיב צו ועקער ענינים  
 וואם פאר אים אין גוט. אזוי וויא אין פאשער וואם האם דרייא

תמיד נאהינא אין אונדער כול דיין נאמן צוא לויבן  
 איהם ספרו נפלאותיך און אונדער דודות דר ציילין  
 תמיד דיינע וואונדער: (ג) כי אקח מועד ווען איך  
 ישראל געם אהן איין יום טוב טוא איך רעקם  
 פרטיקייט משפטין אין אים דריינו מיר לויבן דיר  
 מיט אזו איין לוב וואם שיקט זיך צו דעם יום טוב  
 אבער מיר וענען גיט עוסק אין גיבול פון אונז אין  
 קלות ראש: (ד) אונז אין דער צייט נמוגים אהן וכל  
 יושביה ווס די אפ רונגטין פון דר ערד ועגן צו נאנגן  
 אונז אלע איבער ויעער פאר מורא פון וועגן דעם  
 הנאי וואם גאם האם אום גינאמען מיט די מעשה  
 בראשית ווען מען וועט גיט מקבל זיין דיא תורה  
 זאלן זיי זיך אום עקרן ווידער צו וויסמייניש דענסט  
 כאל אנכי תכנתי עמודיה סלה אקח ישראל אהן  
 גיבויש די זיילין פון דר ערד בוז אייביג מיט דעם  
 וואם איך האב גיזאנט געשע וגיטע: (ה) דרום  
 רשעים זאלם גיט צוא מישיש דר ישראל ורשעים אל  
 דער הובן אייער הער שאפט: (ו) אל תרימו לפרום קרנם

**הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה**  
**מִמּוֹצֵא וּמִמַּעַרְב וְלֹא מִמִּדְבַּר הַרִים :**  
**יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה**  
**מִמּוֹצֵא וּמִמַּעַרְב וְלֹא מִמִּדְבַּר הַרִים :**  
**יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה**  
**מִמּוֹצֵא וּמִמַּעַרְב וְלֹא מִמִּדְבַּר הַרִים :**

די ספלאין דהוקאט  
 ובגדופין : א ארום לית  
 בר מי ספדנהא ועד  
 סערקא ולא מן צפונא  
 דמדבריא וכן דרוקא  
 אחר שריא : ח גרום  
 אלקהא דין נפי דין  
 יא איה ודן ירוקס :  
 ט ארום קם דלום דיד  
 ויגר

ד"א אלוים שטט, יתד ויקרא : (כ) כום, ספסלים (ז)

וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה וְיִשְׁפָּל יְהוָה

**רד"ק**  
 האל : בצואר . כלומר תדברו בכיכום עם צוארכם שהוא עב  
 ושמם עתק . לדבר וכן ירוח אליו בצואר עבוי גבי בנינו  
 כי בורב סובת יבחושו באל : (ז) כי . הרים כדבר לשון הרמה  
 והגבהה אבר הגדולה והתבונה והתרופה לא תבא לי לאדם לא  
 סבוצה השמש ולא ספערבו ולא סבדבר כלומר טובו השהדלות  
 לכאן ולכאן לא תבא לו הגדולה כי אם על ידי האל יתברך  
 כפי"ט כי אלהים שופטם זה ישפיל וזה ירים וזה ישעור הפי'  
 הוא כי הרים לשון הרמה זה סבדבר סמוך ואינו סבוך : (ט) כי  
 טום ביד ה' . להשקות העמים הכלבוב גליות ואו ישפיל ארבו  
 ויירי שאלא כי ביד הוא הכלבוב חות כבר שהו ישראל  
 יין הכום הזה חמר ופירושו אדם כי סעלת היין הוא ארמוסיות.

ואמר פרעל עבר . וארום הוא אחרד בערבי . ואמר כי הכום  
 אבן עזרא

**מנורת שני**  
 (ז) ממדבר הים . דקלת ספסרים ה"ג"מ קמולה וכן פ' ד"ק  
 צפ"ה ספלים וספסרים סוסף סתמקלת ספסרים מפ דכר ספח  
 וס' קן יריה הים מנורת ס' ל' לוי סהוא סמוך וסכנו  
 דקתן ולינו סמוך וס' יס' הים ס' מטיין רוממות וכן כמדת  
 סמולמול וכממדכר רכס פ' ל' ס' אמר ל' ס' ל' הים סתמקלת  
 הים וכן מזה סהוא רוממות וסמ' ס' ל' ס' סתמולמול מדכיס  
 כלו סמ הקל"ס סוסס סוטל סמוז וסוון ס' וס' : (ח) כי אלוים שטט .  
 חמר וס' וטיין סמ סתמולמול כ"ס ז' ל"ו : (ט) כיד ס' . הכי"ט

כנגד מדבר הרים הם המושלים על כל האדם ולא הזכיר  
 (ח) . כי . הנה ה' הוא השופט על כן אין ראוי לכם להרים  
 דחבר . ענה עבר מנורת חומר מים רבים כנו עכור : ויגר סוזה . זמנה כל כך הוא הכום מלא ואמר עלהכום מלא

**מצודת דוד**

כס המעטלה ולא תדברו לפי מעלה מחזק הולטר כ"ח גמולת רכס :  
 (ז) כי לא וגו' זריה . ר"ל הכרעם לא צלה לבס מרזח סמול סהשמש  
 ולא ממעמד ולא ממדכר כי לינה צלה סמול : (ח) שופט . סכל כל  
 סתמולמול סמד סולס ספוי סכרסם לא כן סוה כי סוכן סוה כיד ס'  
 ספירוש ע"מ

**פירוש ע"מ**  
 הערש אפמם תדברו בצואר עתק אונ זאלמ גים היירען  
 מיט איין שטארקן האלץ : (ז) פי לא סמוצא וספערב דען  
 גים פון מירח זייט ווס די וון גייט דארטין ארום אונ  
 גים פון מערב זייט אונ אוה גים פון דיא מדבריות  
 וואס איר פארט אהין צו קערין געלמ זאלמ איהר  
 איהר דר הייבן פלאמר ווען איר פאקוקט שון געלמ  
 דורך אייער האנדירל זאלמ איר איהר גים האפקערדיג  
 האלמן : (ח) כי ילהים שופט דען גאמ אזו איין שופט  
 ער וועט איהר מספמין אוף גאר דעם גייו ווס איר  
 קמ גיממן : זה ישפיל וזה ירים ער הוכע וועט ער גינערין  
 אונ די גינערענע וועט ער דר הובין : (ט) כי כום ביד  
 ה' דען איין כום פון פורעניות איז אין קאמס האנט  
 וינו חפר פלא ספד אונ גווייניגער וויין פלאמר שטארק  
 וויין וואס איז פול מיט צו מישונג ויגר מזה אונ גאמ  
 וועט סאכין אום ריען אונ אום שפריצין פון דעם  
 כום  
 ריעלם . אונ אז סען וועט אים געבין רייקיים וועט לא נשקה  
 אונעלע שטראנגען וואס זאל אים גינוד פאכין דיא נשקה :

גאר קבאנק ויערין . דעם שפראמס הכב"ה מיט אונעלע שטראנגען וואס זאל אים גינוד פאכין דיא נשקה :



תהלים עה עז

וַיִּנְרַם מִזֶּה אֶךְ־שִׁמְרִיהָ יִמְצֵוּ יִשְׁתּוּ פֶלֶא  
 רִשְׁעֵי־אָרֶץ: וְאֲנִי אֲנִיד לְעֵלִם אֲמֹרָה  
 לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: " וְכָל־קִרְנֵי רִשְׁעִים  
 אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמְמָנָה קִרְנוֹת צַדִּיק:  
 עו" לְמַנְצַח בְּנִינַת מִזְמוֹר לְאַסָּף שִׁיר:  
 ב נֹדַע בִּיהוָה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל  
 שְׁמוֹ: נִוְיָהּ בְּשָׁלֵם סִבּוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן:

שמה

הוא קרן רשעים. מל"ג

ישקאל רב שמי"ג: ג וְהוּהוּ בִירוּשָׁלַם בֵּית סִקְרָשִׁיה וּקְדוֹר בֵּית שְׁכִינַת קֹדְשִׁיה בְּצִיּוֹן:

רש"י

א"ת כל העכו"ם: וינרם מזה. מזה הכוס יספין ויקלח את  
 משתייה ל' כמים מנוגים (מיכה א'): (י) ואני אניד  
 לעולם. מלוא והלאה את נקמתו ונכרותו: (יא) וכל  
 קרני רשעים. כל איב חלוד כענין שחלח (יחזקאל כ"ה)  
 ונתתי את נקמתי בחלוד ביד עמי ישקאל. ישקאל ינדטורן  
 (כ) נודע. זה המוכר נאמר על מלחמת גוג וטיגו ואמר  
 ונאספיה על ירושלים. וזכר ויורה בפרס לפי שירושלים בשבם  
 שיבנה בה בית המקדש. וזכר ציון בפרס לפי שזאת מקום החלך  
 אשר חקב"ה אם אקרא אחרו כמו שקראו שם אמסל דברי  
 אבן עזרא

גם שמריה כדרך רב גדולה וזמן והנה היין העליון ישתו  
 רשעים שאינם נמורים והשמרים כפי מעלתם: (י) ואני.  
 דברי השמור: לעולם, כל ימי אניד וזה הכבולה לבני  
 אדם חלוי וזכחו וזה הוא מדת השם הנכבד: (יא) וכל  
 אנודע. בדבור כמו וילחם ישקאל על כלל עם חנו עו  
 לאלהים: הרוממה קרנות צדיק. הקר אנודע:  
 עו (א) למנצח בנינות. על בנינות טוהות או מוטט טוט  
 מחלתי כן: (ב) נודע. כדרך כי נודע דוד לכל  
 וטעם ביהודה שהם יושבי ירושלים: (ג) ויהי בשלם.  
 עמסכ כ"י בלשון קל וטעם מ"ג כרעתי כי משא טעם ל"ד:  
 עמסוכה (ינעם כ"ה) סבו ג' בקרלה וטעם זכר כעסל סכו  
 מצודת דוד

קום עם יין טעוכה מנוול כמיונה לפי כרלוי (המשיל הפוכעויוק  
 לשתיית טיין הככלכל טעם השום): וינר מזה. המכום סוס זיול  
 וישמור לטי הכרעיים: אך שמריה. סכס הנקדל לוי' טך כל רשעי  
 פני יעו וישוה לו ככום עם הכרעיים חכל לל חלדקיים: (י) ואני.  
 סכל כל אנודע דקמו שכל וטעם טעמו: (יא) וכל קרני. לו  
 יקון סכס כדרי וזכרתי כל מעשלת כרעיים ולל יתרוטטו:  
 עו (ג) נודע. לו טעם מעלת סמכריב יסיה ללחיה נודע וסמכרס  
 פירוש

בוס דם גיטראנק אך שמר"ה ימצו אונ גייערש אפילו  
 די הייבין וועלן זיין אום ווין אונ פרייגען אלע  
 רשעים פון דער ערד: (י) ואני אניד לעלם אונ איה  
 וועל פון דר צייט אן וואס נאם וועם שפראסין ריא  
 רשעים אונ ווייטער וועל איה זאגען נאמס נקמה  
 אונ בגבורה ביי אייביג אומרה לאיזוי יעקב איה וועל  
 לובין ציא דעם נאמט פון יעקב: (יא) וכל קרני רשעים  
 אנדע אונ אלע הערשאפט פון די רשעים וועל איה  
 פאר שניידען דרך נאמס הילף אונ דענקט סאל

ירושלים

ד שמה שבר רשפי קשת מן והרב  
 ומלחמה סלה: ה נאור אתה אדיר  
 מהררי טרף: ו אשתוללו ואבירי לב  
 נמו שנתם ולא מצאו כל אנשי תול  
 ידיהם: ו מערתך אלהי יעקב נרדם

ד פד עבדו בית ישראל  
 רעיהיה אשכנזי שכנהיה  
 בנידון תמן תכר גרין  
 וקשתין דעפויא מגיחי  
 קרבא תריסא וסדרי  
 קרבא במל לעלמין:  
 ה נהיר דחיל צה אלקא  
 משבח מן בית מקדשך  
 ויעון מן קדוך מלביא  
 דתבין בכרבי מוריא  
 אחר בית פני שות בנתהון: ו אש לחון מעליוהון וני קרבא נברי לקא אתנממו בשנתהון  
 ולא ספיקו כל נברי חילא למחד ונידון בנדיהון: ו סמופ תה אלקא דעקב דמכין ארתיבין

אחר בית פני שות בנתהון: ו אש לחון מעליוהון וני קרבא נברי לקא אתנממו בשנתהון  
 ולא ספיקו כל נברי חילא למחד ונידון בנדיהון: ו סמופ תה אלקא דעקב דמכין ארתיבין

רש"י  
 חזיב וזו תרוממה קרנות לדיקו של עולם ישראל שהם  
 שכתו של הקב"ה:

הפ' רש"י  
 רד"ק

עין (ד) שמה שבר רשפי קשת. של סמחריב ואוכלוסיו.  
 רשפי קשת חין רשפי קשת ל' רשפי אש שאין רשפי  
 אש נופלים בקשת וזה רשפי אש דגש ורשפי קשת ל'  
 ולחומי רשף דכרבים ל"ב דמתרגמין עוף וכתי רשפי יגביהו  
 עוף (חזיב ה') וכן ומקניהם לרשפים (לקמן ע"ח) לנפרים  
 וכן וכתי רשף בני עפיהה הם שזים יגביהו לעוף ק"ה זה  
 לשון חזיה המעופפים קשין שגלחור ומחך יעוף וימט (לקמן  
 ל"ח) שמה שבר רשפי קשת חזים שהקשת מעופף וכל

קרא אהו ירושלים: (ד) רשפי קשת. הפ' רש"י וזה החזיקים  
 דחקשה. אבר כי באחת מלחמת ישבר האל יתברך כל כלי  
 מלחמת חרוים: (ה) נאור. הנכון כן אור והוא נפעל בשקל  
 נכון או נאור אתה כפי' ש נודע ביהודה כי במלחמה ההוא  
 יודע ויגלה באור הבהיר בישראל וילחם מלחמותיו: אדיר  
 כהררי טרף. והוא אדיר על האויבים כמו האריות היוצא מהררי  
 טרף לטרוף כך הטרף האויבים כלם וההרים ששוכנים בהם  
 לחיות המרופים וקראו הררי טרף: (ו) אשתוללו. הא"ף במקום  
 ה"א ההפך והוא כמו השתוללו. ואשתוללו מן שלל אומר כי  
 הרוים אבירי לב שנאמרו על ירושלים יהו לשלל לישראל: נבר  
 שנתם. כל היה לחם בת הלחם כאלו נהו: שהים והגבורים  
 ואנשי חיל שיהא כל מצאו ירידה להלחם: (ז) נרדם. הטלך

המוזמר הזה מדבר במפלת סמחריב שלא מצינו אויב נופל בירושלים אלא הוא: (ה) נאור אתה אדיר. ל' נאר  
 מקדשו (איכה ב') נארת ברית עבדך (לקמן פ"ט) מנאר את אויבך וקמין ומנאטעון מן העולם. נאור על שם מעשו  
 נקרא כמו חנון ורחום וקמין ע"ש סכוא חנון סכוא מרחם שהוא מקנא: אדיר כהררי טרף. חוק מעקיים  
 שורפים הגזוזים הרבים ונגדך חין גבורתם ידעת: (ו) אשתוללו. כמו השתוללו כמו (ד"ה ל' ב') והארי כן  
 אחרת האויבו עם ירושפט כמו התחבר. ונאר אשתוללו מגזרת (חזיב י"ב) מולך יועלים שולל והוא לשון  
 משנה ושלו נשטים שונים והה"ו נופלת ב' המתפעל באמצע התיבה ככל היתה מחליתה ש"ן: כמו שנתם  
 נרדמו כשיה לשון תנומה: ו'א מצאו ירידה להלחם: (ז) נרדם ורכב וסוס. ל' של

המוזמר הזה מדבר במפלת סמחריב שלא מצינו אויב נופל בירושלים אלא הוא: (ה) נאור אתה אדיר. ל' נאר  
 מקדשו (איכה ב') נארת ברית עבדך (לקמן פ"ט) מנאר את אויבך וקמין ומנאטעון מן העולם. נאור על שם מעשו  
 נקרא כמו חנון ורחום וקמין ע"ש סכוא חנון סכוא מרחם שהוא מקנא: אדיר כהררי טרף. חוק מעקיים  
 שורפים הגזוזים הרבים ונגדך חין גבורתם ידעת: (ו) אשתוללו. כמו השתוללו כמו (ד"ה ל' ב') והארי כן  
 אחרת האויבו עם ירושפט כמו התחבר. ונאר אשתוללו מגזרת (חזיב י"ב) מולך יועלים שולל והוא לשון  
 משנה ושלו נשטים שונים והה"ו נופלת ב' המתפעל באמצע התיבה ככל היתה מחליתה ש"ן: כמו שנתם  
 נרדמו כשיה לשון תנומה: ו'א מצאו ירידה להלחם: (ז) נרדם ורכב וסוס. ל' של

בנחת שי  
 בשי"ן: (ז) רשפי קשת. הפ' רש"י על פי המסופר וכן חז"ל רש"י  
 על נבין שור הכרשים ח':

בנחת שי  
 בשי"ן: (ז) רשפי קשת. הפ' רש"י על פי המסופר וכן חז"ל רש"י  
 על נבין שור הכרשים ח':

דרך חפלה כדרך שאלו ירושלים: (ד) שמה. א"ר משה כי זה המוזמר נאמר על מלחמת אויב שאר על ירושלים והלש  
 ודימה האלים לרשפים וכניעושים שהם עפים וקבר ישרת כעבור אחר ושבר מנן והרובולי מלחמה באמת: (ה) נאור. חין דבר  
 נאר' שהוא נכבד שאינו נהו והוא על דבר הקור ומלת נאור לבדו ומלת נאור לבדו ומלת נאור לבדו ומלת נאור לבדו ומלת נאור לבדו  
 ה' ועם מהררי טרף שלא יוכל אדם לעלות שם. א"ר משה הכהן אש הכר שגפהד ממנו ישבב בהרים שממם ירדו היהות לאיגלל  
 ואין טעם בדבריו גם מפרשים אמרו כי נאור מנורת נאר מקדשו כמו משהות והע"ן שרש והנה שם התואר כמו קרוב ורחוק אך  
 הוא פועל יוצא כמו ושכח חז"ל: (ו) אשתוללו. האל"ף תחת ה"א התפעל כמו מתחבר ויחסר ב' יתמלת שמתם: (ז) מערתך.

בנחת שי  
 בשי"ן: (ז) רשפי קשת. הפ' רש"י על פי המסופר וכן חז"ל רש"י  
 על נבין שור הכרשים ח':

מצורת ציון  
 ידעו הכל אשר סמו ומדורו של המקום הוא ציון ויבוסלים:  
 (ד) שמה. סיבות יבוסלים שבר ויגבל לבס ציון חז"ל קשת:  
 מן וחרב. גם שבר מנן וחרב וזה מלחמה עד עולם כפי קדמו:  
 (ה) נאור אתה. חז"ל הוא מנאר והנבילי ויודע חוק עהרבים:  
 אשר כלל מית סבוסים והוא מבל על חז"ל שמתכ"ו (ז) אשתוללו.  
 מיל סמחריב שבו אבירי ל' מלחמה נעשו שטים לל' דעת לעמך  
 וה"ע ע"ן מילת לומר שכול נעשו שטים ממים: (ז) מערתך.  
 פירוש ע"ן

מצורת ציון  
 ידעו הכל אשר סמו ומדורו של המקום הוא ציון ויבוסלים:  
 (ד) שמה. סיבות יבוסלים שבר ויגבל לבס ציון חז"ל קשת:  
 מן וחרב. גם שבר מנן וחרב וזה מלחמה עד עולם כפי קדמו:  
 (ה) נאור אתה. חז"ל הוא מנאר והנבילי ויודע חוק עהרבים:  
 אשר כלל מית סבוסים והוא מבל על חז"ל שמתכ"ו (ז) אשתוללו.  
 מיל סמחריב שבו אבירי ל' מלחמה נעשו שטים לל' דעת לעמך  
 וה"ע ע"ן מילת לומר שכול נעשו שטים ממים: (ז) מערתך.  
 פירוש ע"ן

ירושלים אין ציון בידיל ופעולה ציון אונ דם ואונג  
 פון ציון שכינה אין אין ציון: (ד) שמה שבר רשפי קשת  
 דען דאין מין קט ער צו בראבין די פליענדיגי פירלין  
 פון דעם בוגין פון סמחריב און ניני חזירות מן וחרב  
 ומלחמה סלה דעם פאנציר אונ ריא שווערר אונ ריא  
 מלחמה פון סמחריב האט ער צו בראבין אונ במל  
 נימאכט ביז אייביג: (ה) נאור אתה דוא גאט ביסמ  
 איין אום שטארצער דהא שטארצט אונ ווארפט

ירושלים אין ציון בידיל ופעולה ציון אונ דם ואונג  
 פון ציון שכינה אין אין ציון: (ד) שמה שבר רשפי קשת  
 דען דאין מין קט ער צו בראבין די פליענדיגי פירלין  
 פון דעם בוגין פון סמחריב אונ ניני חזירות מן וחרב  
 ומלחמה סלה דעם פאנציר אונ ריא שווערר אונ ריא  
 מלחמה פון סמחריב האט ער צו בראבין אונ במל  
 נימאכט ביז אייביג: (ה) נאור אתה דוא גאט ביסמ  
 איין אום שטארצער דהא שטארצט אונ ווארפט

וּפְרָשִׁין יִתְעַקְרוּ : אֲנִי דְחִיל אֲנִי הוּא אֲלֵהָא וְכִן יָקוּם הַדְּבָרִי קַעְדוּן יִתְקוּף וְרוּגְזִי : מִן שְׂמֵי אַשְׁמַעְתָּה דִּין אֲרַעָא דַעֲבָמִי דְחִילָה אֲרַעָא דְיִשְׂרָאֵל שְׂדוּכָה : י אֲמַרִין צְדִיקָא יָקוּם דְרִיקָא עַם רְשִׁיעִיא אֲלֵהָא ? מִפְּרָק מִן יְדֵי הוּן כִּל עֲזוּתָנִי אֲרַעָא לְעַלְמִין : יא כִּד אֲנִי רָגוּ עַל עֲמָךְ אֲנִי פִרְחִים עֲלִיהוּן וְהִנֵּהן יוֹדִין לְשִׁמְךָ וְשִׁמְרָא דְרַתְמָא דַאֲשֵׁהֲאָר לָךְ מִן רִגְזָא דִי רִגְזָתָא תַעְבְּרִי חֲבֵלָא עֲסִיָא : (ת"א ארזים כד יתקוף רוגזך על עמך והיבונן ויודון ? שְׂמֵךְ וְאֲנִי תַאבִּי מִן רִגְזָא בְּרַם עַל שְׂמֵךְ עֲסִיָא קְנִי רִגְזָא רְשִׁי

ת"א השמעת דין : ככ פת ע"ג : תמס אדם : (שקשפה : 6) : תודך  
 כד עזותני ארעא לעלמין : יא כד אנת רגז על עמך אנת פרחים עליהון והנהן יודין לשמך ושמרך דרתמא דאשהאר לך מן ריגזא די ריגזתא תעברי חבלא עסיא : (ת"א ארזים כד יתקוף רוגזך על עמך והיבונן ויודון ? שְׂמֵךְ וְאֲנִי תַאבִּי מִן רִגְזָא בְּרַם עַל שְׂמֵךְ עֲסִיָא קְנִי רִגְזָא רְשִׁי

רד"ק  
 שהוא גוג סגור ונשיא ראש משך ותובל ולפי שזכר אכירי לב אבר נרדם (ח) והמשך שהוא ראש האבירים וכן הורכב ומסוס נרדמו : (ט) אתה נורא . שוראך כי בו יעמוד לפניך מעת שיחרה אפך : (ט) משמים . כמו שאמר אל וגפריה אמסיד עלי ועל אגפיו למיכך אבר משמים השמעת דין . הרין שתעשת בהם משמים השמיע אותו : ארץ ריאה ושקפה . למיכך ארץ העמים ריאה מהאל ושקפה עוד להלחם בישראל : (י) בקום למשפט . אז כשיוקם אלהים למשפט העמים יהושע ישראל מהם שחם עניו ארץ או יראו כל העמים וישקמו : (יא) כי . אבר כנגד האל יתברך אותם בני . אשר נאספו להלחם וריתתו חסותם אלך הם יודך על כרחם כלומר חסותם תשוב תודאה לך : שארית חמות החבור . כשתעשה הנקמה הגדולה בחתנה גוג סגור

ורכב טפילה היא כמו (ברשית ל"ו) אלה בני כענון ואיה וענה וא"ו' כל ואיה טפילה היא : (ח) מאז אפך . משעה שאתה יצאת : (ט) משמים השמעה דין . כשתנבא שעה על סופרניות כל סנהריב ונתקיים בו ארץ ישראל שיראו ממנו ומזוכלוסו ואז קשה : (י) בקום למשפט אלהים . לעשות משפט מאויביו להושיע חזקיהו וסיעתו : (יא) כי חבת אדם הודך . כעסן של רשעים גורם שהנריות מודים להקב"ה כשהם מרחין כעסן והקב"ה כפרע מהם הכל מתקסין לפניו כשרואין שאין כעסם כלום כמו שמתנו (דניאל ג') כבוכדנצר כשהשליך חמניה מישאל ועוריה לכבשן האש מה נאמר שם ברך אלההון די סדרך וגו' . ועל ידי כן : שארית חמות החבור . תעכב ותחדיל שחר הרשעים מעוכבים ומנעשים מלהרואות גאונות ומתחס . החגור ל' עכבה כל' משנה פנימה הסבין כדי שתחגור בו החפזין ושמעתו ששמו של רבי אלעזר הגאון ז"ל יתקף שהיה מביא המקרא הוא עדות לאותה משנה ויש עוד לפתור חגורה זו כמשמעה ל' חגירה ופירושו לך נאה לחגור מינה ועלפון קבלה כי הכח והיכולת שלך ולי' שארית

עורא  
 ורנת בזמת או יראו הנשארים ממך וישקוטו לאחד במקומו ולא יבואו לעיר קדשך להלחם עליה . וי"ל כי עס ארץ ריאה הרשעים ושקטם הצדיקים : (י) בקום . ה' עס הפסוק דבק עס הבא אחריו . אל' עס הפסוק כ' עס הפסוק כ' עס הפסוק דין כבעלי החמות מורד לך כל חמתה עס וקטעם כל אדם כחמתו ירא ממך . ולפי דעתי כאשר תודה לך חמת אדם והם הנרדים על ירושלים או שארית חמות החבור ותקשור

מצודת ציון  
 (ט) ושקפה . ענין מנחת . (ט) שארית . מל' שיוך : תחגור . מל' ורנת בזמת או יראו הנשארים ממך וישקוטו לאחד במקומו ולא יבואו לעיר קדשך להלחם עליה . וי"ל כי עס ארץ ריאה הרשעים ושקטם הצדיקים : (י) בקום . ה' עס הפסוק דבק עס הבא אחריו . אל' עס הפסוק כ' עס הפסוק כ' עס הפסוק דין כבעלי החמות מורד לך כל חמתה עס וקטעם כל אדם כחמתו ירא ממך . ולפי דעתי כאשר תודה לך חמת אדם והם הנרדים על ירושלים או שארית חמות החבור ותקשור

מצודת דוד  
 שנתקם בחיל מסתריב כרדם ונשתקף בטיה הכרכ והסוס : (ח) ופי יעבור . מ' ויכל התקיים : מאז אפך . משעה שאתה ארץ משל' כ' מהזון אף מנ'ו שלפניו עס כמו : (ט) משמים . כאשר השמעת דין ושקפו מלהלחם בכם : (י) בקום . בעת קום אלהים לעשות משפט עמו לנקום קנאות סבה היא להושיע כל עמי ארץ לעולם כי כזה יפתחו מלהלחם להם : (יא) חמת אדם . החמה עס עניו'ו סופים על ישראל הוא העבידי האזרחים לה' כי סוף הידכ אשכ מחכם כזה פירוש ע"פ

בקים למשפט אלהים  
 (ח) כעניןך אלהי יעקב חן וועגין ביין גישריי דוד גאמ פון יעקב איז אנטישלאפן גיזוארן דר בייטר אונג אונג פערך : (ח) אנה גרדא אנה דו ביקטם איין פאררביגער גאמ ופי יעמד לפניך אונג ווער קאן פאשפיון פר דיר פון דעם קארל אן וואס דוא צארינגסט : (ט) משמים השמעת דין פון דעם הימיל האסט די גאמ גימאכט הערין דורך ישעיהו הנביא איין פורעניות אויף סנחריב אוי האסט עם מקיים גיווען אונג דרום ארץ יראה ושקפה דם לאנד ארץ ישראל ווס האט פריער מורא גיהאמ פר סנחריב אונג פר זיינע חיליות איז עם דער נאך גישטימ'ט גיווארין : (י) דענקט מאל



# תהלים עז יְדִוּ לִילָה נִגְרָה וְלֹא תִפּוּג מֵאֵנָה הַנְּתָם נַפְשִׁי : ד אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהְמִיָּה אֲשִׁיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֶלָה : ה אֶחֱזֹת שְׁמֵרוֹת עֵינַי נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֶדְבֵר : ו הִשְׁבַּתִּי יָמִים מִקֶּדֶם שְׁנוֹת עוֹלָמִים :

סו קהם יי תבצית  
שרת עלי נבואה  
בליליא ולגת עיני  
דקצתא ולא קפוג  
סריכה לא הנהסא  
נפשי : ד אדבר אלהא  
וארגוש קדם יי אפלל  
ותשפתלי רוחי לעלמי:  
ה אסדקתא היכורקא  
ועיני אסרפית ולא  
אפלל : ו קמתי ויפון קבין  
דסו לקדסין שנתאמבאדקו עלמין :

אדבר

רד"ק

רש"י

לילה נגרה . בכתי והסכת היא אנהא . וכאב חלב על הגלות . לפיכך אמר לילה . כי בלילה אדם פגוע מסקי המולד וכחשב על עניניו . ואבד נגרה . על דרך משל כההכרת האנחות זו את זו : ולד אשפת . ענין רפין חלישת כלומר לא תרפת ותחלוסי סכתי אלא תמיד נגרה : כאנה הנחם נפשו . אף על פי שאשיב אל לבי דברי נחמה כי האל יוציאנו מגלות ואף על פי שארדך . כאנה הנחם נפשי . סורב הצרות : (ד) אוקרה . בפי ואחסייה אליו וסלת ואחסייה . כהוראת לב"ד הפועל הכרות תחא בורד : אשיחא . אדבר ואגוד בנחתי : ותתעטף . רוחי כי האדם בנת חזרה כשוף ובעניה כאילו מעטוף קצתו בקצתו : (כ) אחות שכורות עיני . הם תענות החקיצות כמו שנקרא הער בלילת שחרות וכן נקראו תענות ההקצה משכרות ואשסורות אמר כאילו שחרות והתקוף בשכורות עיני שיהיו עירות תמיד ולא אישן כרוב צרות לבבי : נפעמתי ולא אדבר . אני עד בלילה וכחשב על צרותי ובקבר אני נשבר ולא אוכל לדבר : שנות עולמים כפל הגנן בכלת שניות : תלמיס . פירוש שנות עולמים כפל הפועל : (ג) נגלה . היעליל נדמה :

ישראל : (ג) ידי . מכתי . לילה נגרה . בגלות זה שהוא כלילה היא נגרה לימה ומרה : ולא תפוג . ולא תחמה נגרה : (ד) אזכרה אלהים . החסד שהיה רגיל לעשות לי בימי חובתי : אשיחא . כאותן חסדים וטובות : והתעטף רוחי . (פשמ"ר בלע"ו) פאמע"ר בל"א חונמטעניג ווערדען וכן פרש רש"י איכה ב' י"א . ישעיה כ"א כ' וינה ד' ה' : (ה) אחות שכורות עיני . שמורות לי אשמות הלילה שלדס עיטור משנתו ודעתו מיושבת ולכו חזרה עליו אחיבן כלילה ושל גלות חמדי עיני נדבקות כלדס נרדס מאוטס לכ ובצרות שאני רואה נפעמה רוחי ואין הדבורי : (ו) חשבתני ימים מקדם . לזכור החסדים (ז) חשבתני . בעודני בצרותי בגלות אני בחשב ימים מקדם אבן עזרא

זו טעיות שאמר כי ידי מקוס עיני זה לא יתכן לדבר איש דעה כדבר הזה אפילו כשיחם חולין ואף כי בספרי הקדש כמו וימסו אסוריו או יהיה חבר ב"ת כלוהו בידי בעבור מכתיוונעני . לילה נגרה . זעקתי כי למעלה כתוב ויזעקתם והנה י"ס שס זעקת ואם לא היה כזכרה כדרך וכך ברכה ולא אשיבנה ורבים ככה והוא דרך משל כמו ויתכו כמי' שאגתי או פו' ידי מקומי ומד יוד תהי' לך והטעם שיגר מקומי בעבור תמעותיו ע"כ אחריו מלמה . הנחם כפשי כדרך ודמעתה על לחמי אין לה מנחם : (ד) אוקרה . מלא המידה . מלואות כי העפספים שזמרו העינים כהפסד העפספים אהות אחות . אמר רבי משה כי שמורי' תחר השם כמו העפספים שזמרו רוחו כל כך הוכיחי עד שלא יכלתי לדבר : (ו) חשבתני . אהות עד שלא נגדו עיני ולא ישנתי : נפעמתי . כמו ותפעס רוחו כל כך הוכיחי עד שלא יכלתי לדבר : (ו) חשבתני . מצודת דוד

זו טעיות שאמר כי ידי מקוס עיני זה לא יתכן לדבר איש דעה כדבר הזה אפילו כשיחם חולין ואף כי בספרי הקדש כמו וימסו אסוריו או יהיה חבר ב"ת כלוהו בידי בעבור מכתיוונעני . לילה נגרה . זעקתי כי למעלה כתוב ויזעקתם והנה י"ס שס זעקת ואם לא היה כזכרה כדרך וכך ברכה ולא אשיבנה ורבים ככה והוא דרך משל כמו ויתכו כמי' שאגתי או פו' ידי מקומי ומד יוד תהי' לך והטעם שיגר מקומי בעבור תמעותיו ע"כ אחריו מלמה . הנחם כפשי כדרך ודמעתה על לחמי אין לה מנחם : (ד) אוקרה . מלא המידה . מלואות כי העפספים שזמרו העינים כהפסד העפספים אהות אחות . אמר רבי משה כי שמורי' תחר השם כמו העפספים שזמרו רוחו כל כך הוכיחי עד שלא יכלתי לדבר : (ו) חשבתני . מצודת דוד

עז (א) ידי . לפי שהטעם מה כד קרוי מכה בלי די . נגרה . עין סולס וספיקה כמו ויגר מזה ועליל ע"ס : תפוג . ענין רפין ומלשות כמו תפוג סודס (הכקוק א') : כאנה . מל מילון : (ד) אשיחא . ענין מסור סתלומס כמו שפוד שימו (לקטן ק"ב) : והתעטף . ענינו כשוף ומטווה כי מגדולי סלרס נראה כלה מעטוף קלחו כקלחו בעבור הכתיסם : (ה) נפעמתי . ענין שכידי סכסלס כמו ותפעס רוחו (דילול ב') והוא על פועמו כהעקףס ומה :

בטת כל הלכה ודעתי את א' . ידי . ר"ל מכתי תול עלי כל הלילה ואיסי כנחש ולכן ממלכת נפשי . רגיל מנחמין : (ד) אוקרה . כשמי וזכר כבוד הגלות לני רומס : אשיחא . אהכר תלחתי ורוחי כשופס ומטוה וזס רכ' : (ה) אחות . מגולס ההוגה לא אוכל לישן כללו אחות מכסי ספין סזומריס חותי מן האכר ולא אוכל אס כן לספס כדרך ספין : נפעמתי . חלי נשכר וטוכס עד שלא אוכל לגרר : (ו) חשבתני . חלי חושב בימי סכומיסי שהיו לי עיני קדס :

פירוש ע"מ  
האב איה גאמ גיפאן גיש די לילה נגרה ולא תפוג מין מכה ריגמ ביאי נאכמ לריה אונ הערמ גימ אויף סגנה הנחם נפשי מין לייב וייל ויה גימ לאנן שרייסן : (ד) אוקרה אלהים ואחסייה איה גידענק גאמ דעס חסד וום דו האקמ מיס מיר גיפאן אין די צייטן וום איה גין גיווען גיליבט צו ריר אונ דרום מוא איה היינמ ברופען פאר צער אשיחה ותעטפ רוחי כלה איה מוא רידין אין די חקרים אונ מוכות וום דו האקמ מיס מיר גיפאן אונ עם מום ויה ויקלין אין מיר מין גימים אייביג : (ה) אחות שמרות עיני דו גאמ האקמ אן גינוקען די אשכורות פון מייגע אויגין ניא נעקען פון ווענין וום מין הארץ איו פאר שטאפט פר צרות ימים חקרים איה קאן גימ רירדען : (ו) חשבתני

פירוש ע"מ  
האב איה גאמ גיפאן גיש די לילה נגרה ולא תפוג מין מכה ריגמ ביאי נאכמ לריה אונ הערמ גימ אויף סגנה הנחם נפשי מין לייב וייל ויה גימ לאנן שרייסן : (ד) אוקרה אלהים ואחסייה איה גידענק גאמ דעס חסד וום דו האקמ מיס מיר גיפאן אין די צייטן וום איה גין גיווען גיליבט צו ריר אונ דרום מוא איה היינמ ברופען פאר צער אשיחה ותעטפ רוחי כלה איה מוא רידין אין די חקרים אונ מוכות וום דו האקמ מיס מיר גיפאן אונ עם מום ויה ויקלין אין מיר מין גימים אייביג : (ה) אחות שמרות עיני דו גאמ האקמ אן גינוקען די אשכורות פון מייגע אויגין ניא נעקען פון ווענין וום מין הארץ איו פאר שטאפט פר צרות ימים חקרים איה קאן גימ רירדען : (ו) חשבתני

פריער

**ז אֹכְרָה נְגִינְתִי בְּלִילָה עִם־לִבִּי**  
**אֲשִׁיחָה וַיַּחֲפֹשׂ רוּחִי: הַלְעוֹלָמִים**  
**יִזְנַח אֶדְנִי וְלֹא־יִסֹף לְרִצּוֹת עוֹד:**  
**הָאֵפֶס לַנֶּצַח חֲסִדוֹ גָּמַר אָמַר לְדָר**  
**וְדָר: י הַשְּׂכַח תַּנּוֹת אֶל אִם־קִפְּיִן בְּאֵף**

ז אֹכְרָה הוֹשֵׁב־הַר  
 בְּלִילָה עִם הַרְדוּרִי  
 לִבִּי אִמְלֵל וַיִּבְלַשׁ  
 נִסְיָא כְּנֻדַע דְּרוּחִי:  
 ה הָאֵפֶשׂ דִּי לַעֲלִמִין  
 יִרְחֵק יי וְלֹא יִסֹף  
 לְאַתְרָעִיָא תוֹב:  
 ט הָאֵפֶשׂ דִּי פִסְק  
 לַעֲלִמִין טוֹבִיָּה שְׁלִים  
 פְּתַגְם דְּבִישׁ עַל קַל  
 דְּר וְדָר: י הָאֵפֶשׂ  
 רחמי  
 דִּאתְנִישִׁי לַחֲסָא אֱלֹהָא אִין סְלִיק בְּרוּגְנִי מִן לְמַכְסַר רַחְמִיו לַעֲלִמִין:  
 ואמרת

ת"א תמוז לו . מקידע שגור הו :

רד"ק

זמנים ארוכים . ואמר : (ז) אוכרה נגינתי . אוכר כי אחר גלות מצרים הייתי . מנגן ושמו ועל זה אני מחשב בלילה ואשיחה עם לבבי ויהפוש רוחי כפל הענין כמלות שונות כי רוחי כמו לכבי שבו רוח המחשבה . והוא המחפש הדברים במחשבה ובה אשית עם לבבי הלעולם יונח : אוכרה . מירשתי : (ח) יונח . את עמו בגלות לעולם : כמו שהיה רוצה בישראל בזמנים שעברו : (ט) האפס . אם כלה חסדו שהיה לישראל לנצח שלא יצא ליום חסדו עוד : גמר אכר . אמרות נחבותיו גמרו ושמו עתידים לבא עוד : (י) השכח . ההניגות והרחמים שהיה רגיל לעשות שבה אותם : אם קפץ באף רחמי .

מנחה שי

(ח) הלעולמים . הלמד רכב והב"א בלא גימט' מעלול דף ס"ו : הלעולמים יונח | חלתי . יש פסק בין יונח לשם :

טעמית עם אבותינו : (ז) אוכרה נגינתי בלילה . זמני הגלות הזה שהוא שכול דומה ללילה אני זוכר את נגינותי שהייתי מנגן זמני קדם בזכות המקדש : עם לבבי אשיחה . אני מחשב ורוחי מחפש מה היא כן מותו של הכלב ואתי תמיהה הלעולמים יונח : (ט) האפס . שמא לא חסדו גמר אוכר . גיורת עולם שלא ישוב מחרונו עוד (י) השכח חנה . להיות הוין : חנות . כמו עשות ראות . ל"א חנות הניעות : אם קפץ באף רחמינו סדה . ל"א ולא

אבן עזרא

מגזרת משבון והילוק דלכרי במהשבת הלכ : עולמים . שעברו כי הטע' כפול ועולמים כמו זמנים : (ז) אוכרה רמו שהיה מנגן בלילה או בלילה אוכרה שהייתי מנגן ויחפש רוחי . הוא המחפש והוא דבק באשר חלריו והוא אפס כסף . אמר ר' משה כי גמר אכר כמו אם גמרו ועברו נהמתינו ולפי דעתי כי גמר אמר שגור אוכר שעלולס יונחני : (י) השכח חנות . שם ושלם חנינות והטעם מגזרת חנון וחנון פעול למלת שכן וכן רחמינו למלת קפץ :

מצודת ציון

שנות עולמים . כפל הדכר כ"ט : (ז) בלילה . הוא הפע שמחשבוס הארס פניוס וזו אוכר מה שהייתי מנגן בזכות המקדש וזני מדכר עם לבבי ורוחי יחפש לדעת מה היה סוף הדכר : (ח) הלעולמים . וזי עד עולם ועצוב ל' חלתי וזי לא יוסף להיות עוד מחרתי ל' כאשר היה זמני קדם : (ט) האפס . וזי בלה חסדו עד עולם וזי השלים חקיינו : (י) השכח . וזי שמה ל' לתן חלתינו וזי בעבור האף

מירוש ט"ו

פריער וואס דו: האָפּט חֲסִדִים גִּטָּאן אִין ייִ כִּימ אונזערִי אבות שְׁנוֹת עוֹלָמִים אונ דִּיא יִצְרָיִן וואס פון אייביג גִּידְעֵנְק אִיךְ : (ז) אוכרה נגינתי בלילה אִיךְ גִּידְעֵנְק מִיין גִּיזאַנגנום אִיךְ פֿלֶעג זינגִין פֿר דִּיר אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָּס גִּידְעֵנְק אִיךְ יִשְׂרָאֵל עִם לִבִּי אֲשִׁיחָה מִימֵ מִיין תִּירָץ טוֹא אִיךְ רִידִידִין אונ פֿראַכְטִין אונ מִיין רוּחַ זוכט אונ פֿאַרשט ווארום און נאָמט מִדָּה אַז דָּס עַר פֿר לֵאמֹר אונז: (ח) אונ אִיךְ פֿר וואַנדער מִיךְ הַלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֶדְנִי וְעַתָּה דָּען נָאמְט בִּיִ אִיִּבִיג פֿר לֵאמֹר אונזִי וְלֹא יִסֹף לְרִצּוֹת עוֹד וְעַתָּה גִּיט מערִין צו כִּאוּוִילִיגִין אונזִי נָאךְ : (ט) האָפּט לַנֶּצַח חֲסִדוֹ אִין דָּען אויס גִּיזאַנגִינִין בִּיִן אִיִּבִיג בִּיִן חֲסִד גִּמַר אָמַר אונ עַר הָם גִּיזאַנְצִים בִּיִן זָאג צו דוּרְי דורות פֿלוֹמֶר הָם עַר דָּען דִּיא גִּיזְרָה גוֹר גִּינְוֵען אוף אִיִּבִיג דָּאס עַר זָאָל חַתּוּת אֵל הָאָם דָּען נָאמט פֿאַר גַּעֲמִין צו בִּיִן אִיִּין דָּער פֿאַרמִיגֶער צו דָּער פֿאַרמִיגֶען זִיךְ אַדְעֶר אָם קִפְּץ בָּאָף רַחְמִי סְדָה הָאָם עַר דָּען פֿון וְעַתָּה דָּעס צִאֲרִיין צוֹא גִישְׁלָאָקן בִּיִן דָּר פֿאַרמִיגֶקִיט בִּיִן אִיִּבִיג עִם שִׁיקָם זִיךְ גִּיט עַר זָאָל דָּאס טָאן : (יא) וְאוֹמֵר חֲלֹתִי הֵיאָרְרָם הָאָב אִיךְ מִיר נִסְכָּאָקֵם עִם אִיִּי נִיִּוִּים גִּיט אַנְדְּעֶרֶשׁ גָּאָר נָאמט טוֹט מִיר דָּאס ווִייל עַר ווִייל מִיךְ פֿאַכִּי קֶרֶאָנַק

(ז) ויהושע . ענין מקרה : (ח) יונח . ענין עזיבה : לרצות . מלשון ללון : (ט) האפס . ענין ללון כמו לפס כסף (כאלמתי מ"ו) : גמר . ענין השלמה : (י) השכח . מלי מנייה : קפץ . ענין סגירה כמו לא תקטון את ידך (דברים ס"ו) :

ממלי נחמנות לומר דורים . ר"ל וזי עד עולם יהיו ליום הנחמנו לכל

אִיךְ מִיךְ גִּיזְרָה גִּיט מִרְיָקֶפֶן . דָּס זִלְבִּיגֶע אִיז בִּי אַלע קִעֲמִשְׁלֶן . אַז אַ קִעֲמִשְׁלֶן אִיז גִּעֲזוּדִר אונ אִיז בִּיךְ עִם אִיז אויס לִיכְטִיג וִיִּא בִּי טָאָן . אַז עִם קִעֲמֶשׁ אַשִּׁילוֹ אויף אִים אַ צָרָה . הֵיכֶם דָּאָס בִּיא צָרָה אִיז גִּעֲקֻשְׁקֶן בִּיא טָאָן . בִּיִּים צָרְתִּי . וְעַתָּה דִּיא צָרָה קִעֲמֶשׁ בִּיא טָאָן . אַדְנִי דְרָשְׁתִּי . בְּעִם אִיךְ בִּי הַקְּבִיָּה עַר זָאָל מִיר הַעֲלִמִין פֿון דִּי צָרָה . אונ אִיךְ הָאָב צִיִּים צו וַאֲרִיטִין אויף דִּיא הִלְקָה . אָבְעֶר אַז עִם קִעֲמֶשׁ אַ צָרָה אויף אַ סִּטְנִישְׁלֶן וְעַתָּה עַר אִיז קִרְאָנַק אונ שְׁנוֹנֶה אונ אִרְעֶס . דָּאָס הֵיִסֵּס דִּי צָרָה אִיז גִּיקִעֲקֶען בִּיא נִאכְסִי . אונ עִם אִיז גִּיטֶס דָּא קִיין כַּח צו וואַרְשֶׁקֶן אויף דִּיא הִלְקָה . דָּער קִעֲמֶשׁ קִעַן זִיךְ גָּאָר גִּיט מִרְיָקֶסֶן . דָּעס עֲנֵנֶן הָאָם עֲקָף גִּיזַאָגֶם אויף דִּיא יִדִּין . וְעַתָּה דִּיא יִדִּין גִּעֲנֵעַן גִּינְוֵען אִין אִרְץ יִשְׂרָאֵל אונ עִם הָאָם אויף בִּי גִינְקָאָמֵן אַ צָרָה . הָאָבִין יִיא גִּיִּהָאָם כַּח צו בְּעִטִּין בִּי הַקְּבִיָּה אונ צו וַאֲרִיטִין אויף בִּיִן הִלְקָה . אָבְעֶר וְעַתָּה דִּיא יִדִּין גִּעֲנֵעַן אִין גְּלוּת הָאָבִין בִּי קִיין כַּח גִּיט צו וַאֲרִיטִין אויף דִּיא הִלְקָה . גָּאָר הַקְּבִיָּה וְאֵל אִיִּילִין דָּאָס אוֹיִסְלִיִּוּגֶען פֿון דִּיא יִדִּין אונ זָאָל בִּי אִיִּילִין וַיִּשֶׁר הִלְקָה :

זִיךְ גִּיט אום קֶערִיין פֿון בִּיִן גִּרִים צִאֲרִיין : (י) הַשְּׂכַח חַתּוּת אֵל הָאָם עַר דָּען פֿון וְעַתָּה דָּעס צִאֲרִיין צוֹא גִישְׁלָאָקן בִּיִן דָּר פֿאַרמִיגֶקִיט בִּיִן אִיִּבִיג עִם שִׁיקָם זִיךְ גִּיט עַר זָאָל דָּאס טָאן : (יא) וְאוֹמֵר חֲלֹתִי הֵיאָרְרָם הָאָב אִיךְ מִיר נִסְכָּאָקֵם עִם אִיִּי נִיִּוִּים גִּיט אַנְדְּעֶרֶשׁ גָּאָר נָאמט טוֹט מִיר דָּאס ווִייל עַר ווִייל מִיךְ פֿאַכִּי קֶרֶאָנַק

רַחֲמֵי סֶלָה: י' וְאָמַר חַלּוֹתִי הִיא שְׁנוֹת  
 יָמַי עֲלוּן: י' אֲזַכֵּר מַעֲלֵי יְיָ כִּי  
 אֲזַכֵּר מִקֶּדֶם פְּלֹאֵךְ: י' וְהִנֵּיתִי בְּכָל־  
 פְּעֻלָּתְךָ וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: י' אֱלֹהִים  
 בְּקִדְשׁ דְּרָבְךָ מִיָּאֵל גְּדוֹל בְּאֱלֹהִים:  
 מו אַתָּה הָאֵל עֲשֵׂה פְלֵא הוֹדְעָתְךָ

י' וְאִמְרִית מַעֲשֵׂי  
 הוּא אֲשַׁחֲנֶנּוּ גְבוּרַת  
 יָמַי עֲלֵי אֵלֶּיךָ וְנִצְמַתִּית  
 קְעוֹתֵי הוּא שְׁנַיִן דְּרָבְךָ  
 מִקִּיּוֹן: י' אֲדַבֵּר עֲוֹבְרֵי  
 אֲלֵיךָ אֲרוּם אֲדַבֵּר מִן  
 לְקַדְשׁ מִיּוֹן פְּרִשׁוֹתֶיךָ:  
 י' וְרַעֲנִית בְּכָל עֲוֹבְרֶיךָ  
 שְׂבִיבֵי וּבְחַסְדְּךָ יִקְרָךְ  
 אֲמַל ל: י' אֱלֹהֵי אֵלֶּיךָ  
 דְּקִיּוֹשׁ אֲוֹרְתְךָ מִן  
 אֲלֵיךָ רַבָּא פְּאֲרַחָא  
 דִּישְׁרָאֵל: מו אַתָּה הוּא  
 אֱלֹהֵי אֵלֶּיךָ עֲשֵׂה הוֹדְעָתְךָ בְּעֲמֵינֵי עֲוֹשֶׁיךָ:

בְּעֲמֵינֵי אֲוֹבְרֵי קִי

ת"א הלוחי ה"א: טס: בקדש דרכך (כריכות י):

דרכך

בגד באפס רחמי שלא יפתחו לנו עוד: י"א הלוחי: שם על  
 משקל חנות כישוש חלל ופירשו אם אומר מיתחי היא הגלות  
 ולא אצא משם עוד ושם אמות: שנות ימין עליון: אובור השנים  
 שעברו ששורר האל יחברך וימנו והוציאנו בגלות מצרים כן  
 יוציאנו בגלות זה: ומלת אובור שהוא תחלת הפסוק האחר.  
 משפט לפניו ולאחריו: י"ג אובור: כתב בו"ד ר"ל אובור  
 לאחרים. וקרי אובור בו"ד כלומר כשאובור מעלני יה אגמם:  
 כי אובור מקדם פלאך. פלאך בשעשה מקדם בכצרים כשאובור  
 אותם הנפלאות שגששת במקדם להוציאנו מצרים ולא עלה על  
 לב איש כמו אותם הנפלאות שעשה אותם הקדוש ברוך הוא  
 החקוקה כן יעשה עכבו בזה הגלות: י"ג והנתי: וזכרתי  
 כלומר בין כל הפעלים העצומים שעשית בבצרים  
 ובקריעת ים סוף ובבמדבר: פסלך. חסר י"ד הרבים: (ד) אלהים  
 יתכן לפרש בקדש על כבוד הר סיני כמו שנאמר במ סיני אמרו כל ישראל מי  
 אל גדול כאלהים: (ט) אתה: הוא היכול באמת שאהה עושה פלא במעבר הר סיני. גם בעמים הודעת שוך. בעבור ישראל

רש"י  
 חקפון את ידך (דכריס י"ג) כלומר אם כגד הרחמי לעולם  
 בשביל החמה: (יא) ואובור חלוחי היא ממשכותו  
 אומות לי אין זמח חלח להחלוחי וליראני לשבז אליו:  
 חלוחי: כמו להלוחי לשון חלוי וחי: שנות ימין עליון:  
 את אשר שגששת ימין עליון שביה נלדרי בכח רועלת אויב  
 ועשכשו השיב אחר ימינו: (יג) והנתי בכל פעלך.  
 טעמתי לנו: ככר: (יד) בקדש דרכך. דרך מדתך לקדש

מנחת ש'  
 (י"א) הלוחי ה"א: טס: ממגיל עמני המלה זעירא אשר בלד' מכלול דף  
 ק"ט ועמין ע"ו ע"ו (י"ג) אובור: אובור קרי: (טו) טעם פלה הודעת

בעבור ישראל וכמו שעשה אותם הנפלאות אחר היואש ואובור  
 הדבשנים שגששת ימנית בחם לנחם בהם איש את אחיו. ואמר בכל.  
 יתכן לפרש בקדש על כבוד הר סיני כמו שנאמר במ סיני אמרו כל ישראל מי  
 אל גדול כאלהים: (ט) אתה: הוא היכול באמת שאהה עושה פלא במעבר הר סיני. גם בעמים הודעת שוך. בעבור ישראל

מצודת ציון  
 (י"א) חלוחי: מ"ל מיל ורעמס: שנות: מ"ל השמנות: (י"ג) חלוחי:  
 אשיחה: עמין דכור ואמירה:

אובור.  
 אמר רבי משה הלוי מגזרת אשר חלה ה' בה  
 כמו ענותי ופי' שנות מגזרת שנת פולס וזה רמוק בעיני כי  
 לך תפן הימין שהיא הורוט ואחרים אומרים כי שנות כמו השתטת מגזרת שנות מכל עם וטעם ימין עליון שהימין הוא  
 העושה למלחמה והטעם כי הלתי עבדך שגתה זרוע השם בעבור שלא יראה כהה כגולותינו ואחרים אומרים כי הלתי  
 מגזרת רבים יחלו פני נדיב כמו תפלתי. וזאת הגזרה מזה הטעם לא תמלא בכל המקרא כי אם בגלת פני ולפי דעת  
 כי זאת רמו למלת חכבתי כי כן הוא חכבתי מחכבתי היא חלחתי והיא מהכבתי שנות ימין עליון כלשון הכוזב שנות  
 שלמים: (י"ג) אובור. פלאך. קדור עם מלת מקדם לא עם אובור: (יד) אלהים. כדרך נלדר בקדש בעבור דרכך  
 שאנחנו רואים בצמים לעד כי מי אל גדול ממך: (טו) אתה. הטעם טעמה פלאים וכלאים מעיני אדם גם נראים זה

פירוש ע"מ  
 קראנק אונ פארקמיג פרי איה זאל תשובה פאן  
 אונ דרום שנות ימין עליון איז דיא רעכעמע האנט פון  
 דעם אויבערשטיין נאמ ווס ין איז גווען גישמארקט  
 מיט פח אונ פלעענט צוא ברעכין זייגע פיינט רי איז  
 היינט פר ענגערט גווארין אונ קם יך אום גקערט  
 אריבער: (י"ג) אובור פללתי יך דען איה שוא גידענקין  
 דיין ווערק דוא נאמ פי אברה מקדם פלאך דען איה  
 גידענק וואונדער וואס דיא האסט מיר גישמאר פון  
 פריער איה דיא עלטעע צייטן: (י"ג) והנתי בכל פעלך  
 אונ איה מאו רידיין אין אונע בייגע ווערן ווס דוא  
 דאסט אונז לאנג גישמאר איה אן ריינע מעששים מאו

שמרם בנו סגד רחמינו עד תולס בעמיה: י"א) ואובור: אשיב  
 אמרי לי אין זה"כ להדיא על מיל ורעד לשבז מחשבותי ובעבור זה  
 פיתח השמנות ימין עליון עמם פיתח לשמנר נלדרי בכח רועלת  
 הלוי: (י"ג) אובור: כי אובור משפה ה' אשר לא קרה ידו: מקדם פלאך  
 בכל טעק ופסה לדרב ובעני לי למעני נפש: (יד) אלהים: אתה אלהים האל. ולא תח: הודעת: פסכמט טונך בין העמים:  
 ידעמי שתי אל גדול מאלהים שביה כח בידו לנהות מנגלוקס קס: (טו) אתה האל. ולא תח: הודעת: פסכמט טונך בין העמים:

מו פִּרְקָתָא כְּבֹרֶת  
 אֲדָרְעָה עֲקֵד בְּנֵי  
 דְּאֹלֵיךְ יַעֲקֹב וְזוּ יוֹסֵף  
 לְעֵלְמִין: י חֲסוֹן  
 שְׁכֵנְתֶךָ בְּגוּ יִמָּא אֱלֹהָא  
 חֲסוֹן גְּבוּרְתֶךָ עַל יִמָּא  
 רַתְּתוֹן עֲמִינָא לְחֹד  
 אֲתֵרְבֵּן זֶזוֹן תְּהוֹמָיָא:  
 יח אֲחִיתוּ מִיָּא עֲנְנֵי  
 שְׁמַיָּא קְלִין יִבְבוּ שְׁהֲבֵי  
 לְחֹד פְּפִי-רַדְדֵי אֲזִילִין  
 וּמִשְׁתַּלְּחֵבִין: יט קַל  
 אֲבִלְיוֹתֶךָ גְּלִלְתָּ  
 אֲשַׁתְּמַע אֲנִיהִירוּ בְּרִקִין  
 פְּסִיעֲתֶךָ

**בְּעַמִּים עֵזָה: מִן גְּאַלְתָּ בְּזֹרְעַ עֲמֶךָ בְּנֵי  
 יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סִלְהָ: י רֵאוּךָ מִיָּם אֱלֹהִים  
 רֵאוּךָ מִיָּם יִחִילוּ אָף יִרְגְּזוּ תְהוֹמוֹת:  
 יח זֶרְמוּ מִיָּם וְעִבּוֹת קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים  
 אָף-יִחְצִיךָ יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעְמֶךָ ו  
 בְּגִלְגַּל הָאֵירוּ בְּרִקִים תִּבְלֵ רִגְזָה  
 וְהִרְעֵשׂ הָאָרֶץ: כ בֵּיַם דְּרַכְךָ וְשִׁבְלֶיךָ**

תכל רגזת ואתרעפה ארעא: כ ב' פ' קמא דסוף אורכה וכן פסוק פסוקתך רש"י

אח שמך בעולם לפנות דין כרעשי: (זו) ראוך הים.  
 רביס כסנגלית על הים: (יח) זורמו מים עביות. שחקים  
 נטפורים מים עבים: חצצריך. כמו חליץ: (יט) בגלגל.

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

במצרים ובמלכי כנען: (עז) גאלת. עמך לא ברצון מעבדיהם  
 אלא בהכרח גדול וברוב נפשות נאלח. ואמר בני יעקב ויוסף.  
 כי נסבית יוסף ירדו מצרים תוא כלכם כל ימי חיי כאלו  
 הם בני: (יז) ראוך מים. ים סוף ראוך. והלו סמך ונבקעו:  
 אף ירגזו תהומות. אפילו חטים העבוקים שהם התהומות רבו  
 כפסחך ונבקעו: (יח) זורמו. מבני פועל על דרך כרובע מענין  
 לעם האש והענין והמים והרעמים כבו קול נתנו שחוקים: אף חצצריך יתחללו.  
 יט בגלגל. בפחה הגימל ראשונה ושנייה. והשמים כל אחד מהתשעה נקרא גלגל  
 שחם מהתלולים וסובבים המים אף על פי שלא נזכר בתורה:  
 פי' שאין הרעם והברקים ואבני הספר והכרד בגלגל אלא באויר. האויר נקרא  
 בדרך החשאלה בגלגל. לנזב האויר כלפי דשמים. ונקרא האויר על  
 אמתתו רקיע כמו שאמר יחי רקיע בתוך המים וקראו שמים כמ"ש  
 ויקרא אלהים לרקיע שמים: האויר ברקים תבל. כמ"ש ויאר את הלילה: רגזו ותרעשו הארץ.  
 כי רגזו ורעשו מצרים: (יט) יום. שובקע הים בבצותך  
 מנחת שי

בעמים. מלת עשה לזכיר ומלת פלח כפי ומלת בעמים רפי: (עז) גאלת  
 בזרוע. במקת ספרים מלת נאלח כעטס עמית וכו' כזרוע ג' כדוגמה  
 מלת דעת' לגם שמתפל' אחי מרחיק כשהס"ל חיים ככתבת לז"ך  
 שגלגל המעטמה לה חיים מלה ויזכר או מפגיל כהמטעם הראשונה  
 פלח כי בלות השמים הם אות ראשונה בשו"ל וזו כלן שום א'  
 מלאת הפגלים וכו"ל כ"י עין מלחתי רפי נכשטע ל"כ המעטל יופי  
 ובעלגל כשבר אריות אכ"י נכוד כי הוא נדבך מרין אחי מרחיק  
 פלח חיו על מנחה כי העטס בלוח שני ומקתל טוסמחלות מספר  
 שפסוקים נעמה זה עם ארבע שילוח מה הלל ועין גם כן מ"ש בלוח  
 כ"ל על מקרתם כן הוא: (יז) ראוך מים אלהים. האל"ף געיה  
 שש"ס: (יט) רגזו ותרעשו. כן הוא כמדוויקים: (כ) ושבילך.  
 ועקבותי קיי

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד

הוא הודעת בעמים עוד: (עז) גאלת. עמך. הוא הפעול  
 כאלו כחזן גאלת עמך בזרוע נטויה ועטס להזכיר יוסף  
 עם יעקב כי הוא החיה ישראל כחזון משם רועה אכני ישראל  
 והעטס כי זכות יעקב ויוסף פדית כניס וכמוהו גם זרע  
 יעקב ודוד עבדי תלמאם שעה' מי שהוא מבני נדיבים והעד  
 שאמר מקתה מורש מושלים והאומר כי יעקב תחת הארץ  
 לא דבר כהונה: (יז) ראוך. על דעת רבי משה כי זה רמז  
 לעת שהולך השם את הים כרוח קדים עזה ולפי דעתו  
 שהוא מדבר על עת יובל הים לפנות בקר כי בים דרכך  
 ודבר על-עת צעבור ישר' כאשר פירשתי עטס זבני ישראל  
 ופדית: (יח) זורמו. כעבור אש יעשה. חצצריך. הם  
 על משקל כי גורש ממלרים ויש אומרים מגורת זרם או לפי  
 אל תתמה כעבו' שהזכיר בגלגל כי בגלגל הם העממי' יק  
 דרך בים לעבור גלולים ועטס ועקבותך צעבור טוב הים  
 מצודת דוד



תהלים עז עח

בַּמַּיִם רַבִּים וְעַקְבוֹתֶיךָ לֹא נוֹדְעוּ :  
 כִּי נִחִיתָ כִּצְאֵן עֲמֹד בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן :  
 עַח אֲ מִשְׁכִּיל לְאַסֵּף הָאֵיזֶנָה עִמִּי  
 תּוֹרַתִי הִטּוּ אֲזַנְכֶם לְאִמְרֵי פִי •  
 ב אֶפְתָּחָה בְּמִשְׁלַל פִּי אֲבִיעָה חִידוֹת  
 מִנִּי־קֶדֶם : ג אֲשֶׁר שָׁמְעֵנּוּ וַיִּנְדְּעוּ  
 וְאֲבִיתֵנוּ סִפְרוּ־לָנוּ : ד לֹא נִכְחַדְו

לֹא אֶתְּרָעוּ : כִּי דִפְרָה  
 הִיךְ עָמָּה עֲסָף בְּיַד  
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן : א שִׁכְלָא  
 דְרוּחַ קוֹדֶשָׁא עַל יְדוּ  
 דְאַסֵּף אֲצִיָּה עִמִּי  
 אוֹרְבֵי אֲצִלּוֹן אוֹדְעִיכוֹן  
 לְמִימְרֵי פּוֹקִי : ב אֶפְתָּח  
 בְּמִתְלַל פּוֹמִי אֲבִיעַ  
 חִידוֹן דְּמִן לְמַד סִיּוֹן :  
 ג דִּי שְׁמַעְנֵן וַיִּנְדְּעֵן  
 לְהוֹן וְאֶבְיֵתֵנוּ הִינְיָאוּ  
 לְנָא : ד לֹא נִכְחַדְו  
 סִפְרוּ גִיהוֹן לְדֵר בְּתֵרֵי  
 ת"א הַלְוִיִּם עִמִּי מִקְדָּשִׁים חַח ע"א

רדק

ועברו ישראל : ושכילך במים רבים : כפל דבר במלות שונות  
 וכתוב ושכילך לשון רבים כי לא היה דרך אחד אלא דרכים  
 הרבה כמו שכתוב לגוורים סוף לגורים ואמר לשנים עשר  
 גורים נגור : ועקבותיך לא נודעו : הליכותיך בים לא נכירו  
 כי שבו מי חים על המצרים ונהג לא נראה הדרך בים :  
 (כל) נחית : אחר צאתם סוים נחית אותם בסדבר ביד סיסח  
 ואהרן כמו שהרועה נהגה את צאנו ושמו : (ל) תורתו : סח  
 ויבן ישראל סכריו לתמרו היה לכס ליראה בכבו ושלל לחסרו דברו ומצותו : (כ) אפתחה  
 יש ספרים התי"ו בקס"ג חספ ויש ספרים בשו"א לבדו . והכפל אשר בכזבור הזה כמו לערך שלהן בכדבר ואש נשקה ביעקב  
 ודלתי שמים פחה ודגן שמים . וחתיכות . לחם אכירים אבל איש שהיא אומר על חסן כבו חידה ויתן לשבי עזי שהוא אומר  
 על הארון ולא היו מבנים זה לולי שכתוב בספר שביאל גלות הארון והדבר סתום יקרא חידה : (ג) אשר שמענו : הדברים  
 אהלה שפי הקדמונים : ירדעם . ירדעו אותם כן גם כפי הכתוב סתורת סתור רבינו : ואבותינו ספרו לנו . שלא יאמר אלא האמת :

רש"י

כמו כנגלל . קול רעמד כנגלל על הים להוסיף את מחנה  
 מלרים : (ב) ועקבותיך לא נודעו . חין הפסיעות ככרות על  
 המים ועקבותיך (עטרי"ל) כעט"ו . מבוחר לעיל מ' ס"ו ע"ד :  
 עה (ב) במשלה פי . יס דברי מורה : (ד) לא נכחד  
 במבניהם . וגם אמנו לא נכחד מנכתיים של אבותינו  
 שאני מורה בספור הסובות שששה האל ישראל סכריו לתמרו  
 יש ספרים התי"ו בקס"ג חספ ויש ספרים בשו"א לבדו . והכפל אשר בכזבור הזה כמו לערך שלהן בכדבר ואש נשקה ביעקב  
 ודלתי שמים פחה ודגן שמים . וחתיכות . לחם אכירים אבל איש שהיא אומר על חסן כבו חידה ויתן לשבי עזי שהוא אומר  
 על הארון ולא היו מבנים זה לולי שכתוב בספר שביאל גלות הארון והדבר סתום יקרא חידה : (ג) אשר שמענו : הדברים  
 אהלה שפי הקדמונים : ירדעם . ירדעו אותם כן גם כפי הכתוב סתורת סתור רבינו : ואבותינו ספרו לנו . שלא יאמר אלא האמת :

מנחת ש"י

(כא) ביד עשה . מפי הגוף שטס הפה סקרא חיקב כהחמס  
 מכלול דף קס"ט :  
 עח (ב) אפתחה . כספרים כ"י מדויקים התי"ו כש"ו וכלו ונדק  
 כתב שיש ספרים התי"ו כקמן חספ וגם הכל"ע כתב  
 קמלות התי"ו כחספ כעבור אות הגרון כמו אשטעה מה ידבר פי

אבירא

מיד לזיתו : (כא) נחית . על דעת רבי משה על עת  
 עבור הים כדרך ככהמה כעקה תרד ויתכן על מוחס  
 כמדבר כמו נחית כחסדך ומשה וזהו וזהו והעולות העם  
 מתלרים ומשה לפני אהרן לגודל מעלת כבודתו :  
 עח (ג) כושכיר לאספ . פיוע תהלוה משכיל או משכיל  
 השומע ועסם הסמך הורה חליו תורת השם שהיא תורת כדרך  
 תורת חמך : (ב) אפתחה . קמלות התי"ו כחספ כעבור אות הגרון כמו אשטעה מה ידבר וכלו היה כשול לבדו  
 היה שהורה ככה נמלא ועסם חידות שהיא מני קדס והמשל כמו נוסקי רמוי קש לערוך שחן ואש נשקה ביעקב כדורו  
 אכלה אש והחידות לחם אכירים אבל איש כדרך מהאכל יאמאכל ויהרג כמשמיהו ויתן לשבי עזו כי לולי שהוא  
 מסורס כספר שמואל שנית החרון היתה החידה קשה : (ג) אשר שמענו . זה מפי אנשים רבים ולדיקים שמיכי  
 אדם לקבל מה שהעתיקו היתה הקבלה כמו דעה זה הוא ונדעם ועסם המספרים כי המספרים אזהביו היו וסם  
 אבותינו שאין להם הפך להכשילנו : (ד) לא . והנה מייבס אהנו שלא נכחד מה שמעו מחובותינו לאשר הם מורעם  
 מצורת רוד

ודרך : ענין הכפל : (כא) נחית : הכתב :  
 עח (ג) אפתחה . ענין הקשבה : (ג) אביעה . ענין אביעה כמו יום  
 ליום יביע אומר לגליל י"ט : (ד) נכחד . ענין מיעס  
 נעם מין פאלק מין תורה הסו אונכם גיינט איינערע  
 אויערין צו די זאג פון מין מול : (ב) אפתחה בשל פי  
 איה ועל עפיגען מיט איין משל מין מול כלאמר  
 מיט דברי תורה אביעה ויחיה פני קדם איה ועל ריבין  
 רעטיגיש וויאס זעען עיגען אשעהן פון פריערע זאגן  
 ערשטע צייטן : (ג) אונלעךש זאכין אשר שבעני וירדעם  
 וסם מיר האבין גייערע אונ מיר ווייסן זיי וגיאהני  
 ספיר לני אונ אונגערע עקטעריין האבין זיי אונג דער  
 צייילט : (ד) לא נכחד כגנייהם דם וועלין מיר אונג ניט

מדך עקבות הגל כי מיד חס הים לזיתו לכסות על מלרים :  
 (כא) נחית כצאן . כמו הכוסס מהני הלון כן כהנח עטר על ידי  
 עשה והלכן . וחזק לחתלת הענין לומר כשאוסיך כל אלה אלע כי לא  
 מוקיך די לא גלחלנו די לעורר לבני תמוזה :  
 עח (ב) אפתחה במשל פי . אפתח פי לרדכ כמשל והמשל הוא מ"ש ואש נשקה ביעקב ודעו : מה הוא : מני קדס .  
 הכהנע והוא מ"ש ויתן לשבי עזו כי לא נלחמ כש"א ג') שלקחו סלשמים את הארון לא היינו יודעים מה הוא : מני קדס .  
 מה ששטעה ממי קדס : (ג) אשר שמענו . מני הדור ששפיענו : וירדעם . שהלמת כן הוא : ואבותינו ספרו לנו . ואין מנך סאב  
 פירוש ע"ט  
 וועלם ניהו ופרעש הארץ זיא האם גייצמערט אונ  
 גישטורעקט די ערד : (כ) בים ברדך איין יום איין גיווען  
 דיין וועג אונ דיין שטעג איין גיווען איין פיל וואסערך  
 וקבוקיך לא נודעו אונ דייע ע מרים זענין גיט ווארין  
 גיוואוסט אונ דר קענט און דע ווי וואסער : (כא) נחית  
 כצאן עמד דר האקטס פירט אונ דען מיט פירט שאף  
 און האקטו גפירט דיין פאלק דורך בישא אונ אהרן :  
 ער . (א) משכיל לאמר דר מבור און איין משכיל צוא  
 לאמר אונ און נאנט ער האוינה עמי תורתך פאר



**אֲפָרִים נוֹשְׁקֵי רוּמֵי־קִשְׁתְּ הַפְּכוּ בְּיוֹם קָרֵב : י' לֹא שָׁמְרוּ בְּרִית אֱלֹהִים וּבַתּוֹרָתוֹ מֵאֲנִי לָלַכְתָּ : י" וַיִּשְׁכַּחוּ עֲלִילוֹתָיו וַנְּבַלְאוּתָיו אֲשֶׁר הָרָאם : יג נִגְדוּ אֲבוֹתָם עֲשֵׂה פְלֵאֵפִיּוֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂדֵה־צֹעַן : י" בָּקַע יָם וַיַּעֲבִירֵם וַיַּצֵּב־**

במצרים אתרברבו בני אפרים מנו קצא ומעו ונפקו הלחין שנין קדם קצא בזני קרבא ונפרא נמלי קשהא אפרכ קרל ואתקפלו ביום סררי קרבא : מטור דלא גמרו קים אלהא ובאריתיה סרבו לה לקא : יא ואתנשיאו עוברו עמא בית ישראל ופרישותיה די אחתי יתהו : י קבל אברקם יצחק ויעקב וישכמא באכהתהון עבר פרישן בארעא דמצרים חקל מאנים : יג בוע יקא רד"ק

מים יצחק ויעקב וישכמא באכהתהון עבר פרישן בארעא דמצרים חקל מאנים : יג בוע יקא רד"ק

הקן וצטמו בעבורם וכהליהם וסופם הפכו ליום ביום קרב כמפורש (כלה"ז י') והרגום אנשי גת הוללים בארץ : רומי. מלטיק וזרקן כלו רמז צום (סמוז ט"ו) : (יב) נגד אבותם עשה פלא, (יא) אעפ"כ. מהר"ז אחריו ברית שברת עשהם כהר סיני : (יג) נגד. אותם שגולדו בברבר כי נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים ופלא דרך כלל כי לא היה פלא אחד אלא פלאים רבים : שדה צען. כפל הדבר במלות שונות כי שדה הוא ארץ וצוען הוא עיר מלוכה במצרים : (יג) בקע ים. אחר הנפלאות ששעה להם רצוצים אבן עזרא

הבן ויקר לי אפרים גם רמז לזני אפרים שאלו ממלרים בטרם געת הקן והרמו דברכי הימים והרגום אנשי גת ויתחבל אפרים אביהם ועל דרך הפסקת יש עקר זה המזומר נאמר על מלכות דוד וזכין הר איוון וסם היה הארון במלך דוד אחר שחרבה שילה שהיה לזני אפרים ע"כ ובשעת אפרים לא בחר בחירונו' אחר שבח' בס בראשון' לשכן שמו בשילה והעד הנחמ' על זה הפ' שבע אפרים רומי קשת הם אנשי שילה שאמר אחריה' לא שמרו ברית אלהים ועוד נגד אבותיהם עשה פלא וזה היה אחר זאת ישראל ממלרים : נושקלי. חסר כ"ף כמו אש אכולה הוא ומלת נושקי דבקה עם קשת כדרך כהאי נהלי דבש והמלה והטעם שהפכו עורף ביום קרב משל בעבור שלא שמרו ברית אלהי' השמיען כבודם בחובס. ויש חומרים שמהנה רומי קשת לא עימדו בתקום אחד כן הפכו ככה בני אפרים : (יא) ויא שמרו ברית אלהים. זהו ברית סיני : (יח) וישכחו. בעבור היות הנפלאות נעלמות אמר כנגדם הראש : (יב) נגד. (יא) כי נגד אבות' עשה פלא וסם שמועו מיהם וטעם במלרים כל המופתים שהיו במלרים. ים חומרי' כי שדה לוען כדרך שדה אדום : (יג) בקע. ויבקעו המים : מצודת דוד

את הקן ללח ממלרים קודם הזמן וסופם הפכו עורף ליום ביום קרב והרגום אנשי גת כמ"ש ודלה"ז י') : (י) לא שמרו. עכ"ל לא שמו' אנשי דוד המדבר את ברית' ולא לקחו מוסר מבני אפרים : (יג) נגד אבותם. הרזיל הלבית כלו לא הים והלאה הקב"ה הפלא ששה בלמני חסן מלרים ששכחו שמה : שדה צוען. יושבי שדה פירוש ע"מ

בין רעסם ווענין לא שמרו ברית אלהים האבין די ליימ פון דור המדבר גיש גיהיט נאמס פריחות ברית אונ אין עין תורה האבין זיי גיש גיוואלטי גיין אונ האבין זיה קרין מוסר גיש ארום גינוקמען פון די בני אפרים : (יא) וישכחו עלילותיו אונ זיי האבין פר געסין זייער מעששים אונ זייער וואונדער ווס ער הם זיי גיוויזין : (יב) נגד אבותם. גשה פלא אנקמען זייערי עלטערין הם נאמ גיטאן וואונדער אין לאנד מצרים אונ אין פעלד פון צוען דהיינו ער הם זיי אום גלייט פון מצרים אונ זיי נעקען גיקומען צום ים אין דיא מצרים האבין זייא גאך גיאגט דענקטס סאל זענען אברקם אונ יצחק אונ יעקב אוך גיקומען צום ים אונ נאמ האמ זייא גיוויזין זיי ער לייט אום זייערע קינדער : (יב) בקע ים ויעבדים ער הם גישפאלטן דעם ים

ים

תהלים עח

תרנג

מִים כְּמוֹ נַד: י וַיִּנְחַם בְּעַנְן יוֹמָם וְכָל־  
הַיְלִיָּה בְּאוֹר אֵשׁ: טו יִבְקַע צְרוֹיִם  
בַּמַּדְבָּר וַיִּשְׁק פְּתַח־מֹת רְבֵה: טז וַיּוֹצֵא  
נוֹזְלִים מִסַּלַּע וַיּוֹרֵד פְּנֵה־רוֹת מִים:  
י וַיּוֹסִיפוּ עוֹד לְהַטֵּא־לּוֹ לַמְּרוֹת עֲלוֹן  
בְּצִיָּה: יח וַיִּנְסוּ־אֵל בְּלִבְבָם לְשֹׂאֵל־אֲבֵל

בְּחֹמְרָא דְמִשָּׁה בְּרֵהוּן  
וְאַעֲבְרִנּוּן וְאוֹקִים מִיָּא  
צְרִירִין הִיךְ זִקָּא:  
י וְדִבְרִינּוּן בְּעִנְנָא  
בִּימָסָא וְכָל לִילִיָּא  
בְּנֵהוּר אֵשׁ: טו בְּזַע  
מַדְרִין בְּחֹמְרָה דְמִשָּׁה  
בְּרֵהוּן בַּבְּדִבְרָא וְאַשְׁקִי  
פִד בְּחֹמְרָא בְּרִבְרָן:  
טז וְאַפִּיק נּוֹזְלִיָּא דְמִיָּא  
מִן בִּיפָא וְאוֹחִית הִיךְ  
נִהְרִין דְּנִגְדִין מִיָּא:  
י וְאוֹסִיפוּ תִּיב לְחִמְרִי  
לְנַפְשָׁם

קדמוי לטרנו קדם עלאה במדברא צחי: יח ונסאו אלהא בלבדו לם שאר אובל

רש"י

רד"ק

כן כשהגיע הקץ חף הם ויוסיפו לחטולו כמו שמסיים והולך (ר"ל מהר"ו) נגד אבותם. אכרהם יתקן ויעקב בלו על הים והראם הקב"ה היחך הוא גולל כל בניסה: (יג) כמו נד. מל נכזה כלמתרנגוין נלכו כמו נד (סס) כמו כשור: (טז) יבקע צורים. והכית נלור וגו' (סס): וישק כההומות רבה. חף כשהיו הולכין בתוך הים שמימו מלוחים המתיק להם מעיינות בתוך המהום: (טז) ויורד כנדרות מים. שהיו נוזלין מן הכתר והשילוחים היו עושין שרעופ משענותם והמים למשכים אחריהם לכל חגיית שטט ושטט כענין שנלמר (במדכר כ"א) במחוקק כמשענותם כמו שמפורש במס' מכות: (יז) למרות.

בקע להם את הים: ויצב מים כמו נד. כמ"ש נצבו כמו נד נחלים: יורד וינחם. ואחר שהעבירים בים הנחם בענן יובט שהיה הולך לפניהם לנחותם הדרך ונס לפני עובר הים היה להם אחר שנסבו מכבות: וכל הלילה באור אש. כי כל הלילה היה להם עמוד אש. עד בא אור היום שלא היו צריכים לאור נד לילה. כי גם בנרותם היה עמוד האש על חמשיבן להאיר להם: (טז) יבקע צורים. ברפידים ובקשר. יבקע. עתיד במקום עבר וכמותו רבים. והנה דבר הנפלאות ואם לא זכרם כסדר: וישק כהתחיות רבה. והשקט בין הצורים כמו כההומות רבה ורבה האר לחיים. ואכר לשון יחידה עם לשון רבות כמו בנות צעדה עליו שור: (טז) ויוציא. כפי הענין בכלות שנות לחוק הענין ואכר ויורד. כי השלע מקום נבה: (יז) ויוסיפו. כי המים על ידי חמא והלונה באר להם: למרות. כמו להסרות. ציה ענינו ענין בדבר. ואכר עליון לפי שהוא עליון על הכל ויורד הכל וכמו שהיה בידו להצריא כים בין השלע היובט ולהוריד הכין בין האויר כן בידו להצריא אליהם כשר במדבר. וזה היה חבש. הכין היה סאכל טיב ועבר ולא היו צריכים חבש: לשאל אוכל לנפשם. לחתום ואכר לנפשכם כי הנפש היא

היה נקברות החתום: (יח) בלבבם. במשבתם. כי לפחותו שאלו לשאל אוכל לנפשם. לחתום ואכר לנפשכם כי הנפש היא

אבן עזרא

ויצב מים כמו נד. והמים נכס חומה: (יד) וינחם. יספר חסדי השם עתהם כי הענין ביום שלא יכס השמש ואור אש בגילה שלא היו צריכים לאבוקות: (טז) יבקע. חסר כמו וישק ארום ורבה חומר לזהם ובה דרך ימדי כמו בנות לעדה עליו שור הטעם שמי במלות טעות דרך נחות: (יז) ויוציאו. נפתח למד למרות עיבור היומו מענין הפעיל כמו לעבות בען ולמרות ענין כבודו: בציה. במקום אלא והטעם כי הם המרו עליון במקום שיש להם טרף אליו: (יח) וינחם. זה הוא דרך עקלתון שיבקע העבד מחלוציו מה שאין לוודך לו וזה הוא דרך הכשר כאשר אכרש

מנחת שי

נכון טע"ה דפי' שמות כי לא נמנה שם עם החסדים: (טז) כהממות כפי' ממ"ר רש"י משמע שה' קולט כהממות כפי' וכן נמלא כפי'הם דעם המעט בעמיו ויקום כ"י ב"ק וכן פ' ד"ק כפי' והכל נכששים טעם לורי' פעמי' רבי'. כמדבר הגדול והנורא: וישק. כמו בנות לעדה עליו שור הטעם שמי במלות טעות דרך נחות: (יז) ויוציאו. נפתח למד למרות עיבור היומו מענין הפעיל כמו לעבות בען ולמרות ענין כבודו: בציה. במקום אלא והטעם כי הם המרו עליון במקום שיש להם טרף אליו: (יח) וינחם. זה הוא דרך עקלתון שיבקע העבד מחלוציו מה שאין לוודך לו וזה הוא דרך הכשר כאשר אכרש

בצורת דוד  
העמיד המים הכהלים להיות כמו חל נגזר ולא ידו כדרכם:  
(טז) יבקע צורים. להוליא אש חמים: וישק. השקה חושים די סוקוקם כללו שמו כהממות אש כל אחת רכס וגזולה: (טז) ויורד. השלע כוריד המים כמו הנכרות: (יז) ויוציאו. אחר כל חסדים

(יג) נד. לעור ותל כמו נלכו כמו נד (שמות ט"ו): (יד) וינחם. נכסם: (טז) צורים. חסדים: (טז) נחלים. מל נכזה ונטיסה: (יז) למרות. לעמוד: בציה. עמדכ שכול ליה ושממה:

האלו חוסיפו עוד להטא: (יח) בלבבם. ר"ל מה ששאלו על הכשר לא

פירוש ע"ט

פון דעם ים וענין גיזאלציון האם וייא גאט דארטיין גימאכט זיסע קוואלצין: (טז) ויוציא נוזלים מסלע אונ גאט האט אום גיצוגיין רינעדיגע וואסער פון דעם שטיין אונג האט גימאכט גינעדרין פון דעם פאר אס ווי שטייבן וואסער: (יז) אונג קאך די אלע נקיים ויים גאט האט צו זיי גימאן גיסיפו עור לחמא לו האבען וייא קאך גימערט צו זינדריגן צו אים לפרות עליון ציה צו ויידר שפעניגן אונג צו דר צערנין דעם אויבערשטן גאט אין דעם גיזאלציון מדיק: (יח) וינחם אל בלבבם אונג ווי האבין גיפרוכט גאט אין וייער הארץ צוא כנעריין עקנין צו וייער לייב: (יח) וינדברו באהלים אונ וייא

ים אונג האט זיי גימאכט איבער פארין אין אים ויצב מים כמו נד אינ האט גימאכט שטייין די וואסער אזו ווי איין מוער: (יד) וינחם בקנין יום אונג ער האט זיי גיפירט מים איין האלקין ביניא מאג אונג איין באנצע באכט האט ער זיי גיפירט מים דר ליכט פון איין פייערדיגן וואלקין אזו האט ער זיי גיפירט אלע פערציג יאר וום זיי זענין גיווען אין דר מדבר: (טז) יבקע צורים בדיק ער האט גינשפאלטן שטיינער אין דר מדבר דורך משה צוא גימאכט רינין פון וייא וואסער וישק כהממות רבה אונג האט אן גימירנקען די וישאר אפילו אין די גרוסע אפ גרוסין פון דעם ים דען די וואסער

תהלים עה

**לְנַפְשָׁם : יֵשׁ וַיְדַבְּרוּ בֵּי אֱלֹהִים אָמְרוּ**  
**הַיּוֹכֵל אֵל לַעֲרֹךְ שִׁלְחָן בַּמִּדְבָּר : כִּי הֵן**  
**הִכָּה צוֹר וַיִּזְוֹבוּ מִיָּם וּנְחָלִים יִשְׁטַפוּ**  
**הַגַּם לָחֶם יוֹכֵל תֵּת אִם יִכִּין שֶׁאֵר**  
**לְעַמּוֹ : כִּי לָכֵן שָׁמְעוּ יְהוָה וַיִּתְעַבְּרוּ וַאֲשֶׁר**  
**נִשְׁקָה בְּיַעֲקֹב וְגַם אָפַע עָלֶיהָ בְּיִשְׂרָאֵל :**  
**כִּי כִי לֹא הָאֱמִינוּ בֵּי אֱלֹהִים וְלֹא בִטְחוּ**  
 בישועתו

לְנַפְשָׁהוּן : יֵשׁ וַאֲתַרְעִמוּ  
 קָדַם יֵי אָמְרוּ הָאֵת  
 יוֹכֵל אֵל קָדַם אֵלֶּהָ  
 לְסִדְרָא פְתוּרָא  
 בְּסִדְרָא : כִּי הָא קָבַר  
 קָחָא בְּמִינֵי וַיִּזְוֹבוּ מִיָּא  
 וּנְחָלִיא הִלְחֹד לְקָחָא  
 יְכִיר לְסַפֵּן אִם יִתְמֵן  
 קוֹנָא לְעַמִּיהָ : כִּי קָבַן  
 שְׂמִיעַ קָדַם אֵלֶּהָ וַרְגִּיזוּ  
 וַאֲשָׁפָא אֶהֱסֵקָת בְּדִבְתֵי  
 יַעֲקֹב וּלְחֹדֵר הַקּוֹף  
 רִנָּנָא סְלִיק בְּיִשְׂרָאֵל :  
 כִּי אָרוּם לֹא הִי מִינֵו  
 בֵּאֲלֶהָ וְלֹא אֲתַרְעִיזוּ

רש"י

להקניט כמו ממרים הייתם (דברים ט'): (כ) שאר. כשר : (כא) ואשר נשקה ביעקב. כמו ובערו והשיקו (יחזקאל ל"ט) שהוא לשון היסק ותכונה כדכתיב (כמדבר חסן וכן הסיים נתן יותר מלא ויהיה אם יתן בשר. כי המן הוריד סן חשמים כמר השלג ואבני הברד וחמים הרבה שלמים יש שיצא מים רבים מחם אבל הבשר מאין יבא אותו והו שאמר הגם לחם יוכל תת כל זה חשבו בלבם: (ל) חן. אמר הבה. כי על ידי מכה יצאו מחצורו ואמר צור ולמטלת אמר צורים. כי באשר שאלו בשר בקברות התאה לא היה עדיין דבר כי מריבה שהיה בקרב ומה שרמזים אמר כי צור רמזים אמר: ונחלים שמשו. יצאו מבנו מים רבים עד שהיו נחלים גדולים שופכים המקומות שנגרמים בהם: הגם לחם. הוא בשר כמו את קרבני לחם: אם יכין שאר לעמו. כפל חזרה במלות שונות: וכלו לכן. אף על פי שאמר בלבבם. שבע ויחזרו בהם: ואשר נשקה. המתו נשקה ביעקב. אף עלת בישראל. כפל ענין במלות שונות: נשקה. בערת והצנן בענין כי זה המסקי כולל שני דברים דבר תבערה ודבר קברות התאה ושניהם כקום אחד הוא אלא שעל מעשה הראשון היו מתאוננים רע בערת כם אש קרא אותו תבערה וכל מעשה חשני שהתאוה האוה ומתו המתאים קרא אותו קברות תתאוה ומה שאמר כזה המסקי ואשר נשקה ביעקב אמר על דבר תבערה ומה שאמר וגם אף עלת בישראל על שחתתו תתאוה ושני המעשים היו במקום אחד ועל שניהם נענשו כי היה בהם מיעוט האכבה כי מתאוננים היו שאמרו גשלתח אנשים לפנינו ויחפרו ולא תאמינו בלא שיתנה להם בלא מלחמת שאלת הבשר גב היא מיעוט האכבה: וכך כי לא האמינו. שיוכל להכניסם לארץ: ולא בטחו בישועתי. שהושעים כחה פעמים:

אבן עזרא

עשה: (יט) וידברו. לערוך שלחן משל על הכשר וטעם כמדבר מקום שאין סם יישבו: (כ) הן. אמר רבי משה הכהן הנה כחורה כתוב כי רדת המן היה בתחלה במסעי רבים קודם הכות לור ברפודים ועוד כי לא חרה אף השם על דבר המן שהוא אומר ואם נשקה ביעקב ואחריו כתוב וימטר עמיהן מן לאכול והנה הכתוב בכלל דברו שאמר המוקדם והפך זה ולא חשש מזה כי מפורש הוא חללנו בתורת משה. וטעם הגם לחם יוכל חם על המן והטעם היוכל לחמו תמיד בלא הפסק וכמוהו הורד עדין לפי דעתי. נאם אברהם בן עזרא המחבר. אלה הדברים יש בהם שיבוש ואינו אפרס הכל. טעם לשאול אכל ננפש על כשר קברות התאוה זה הוא לערוך השלחן ומלת הגם לחם הוא הכשר כמו את קרבני לחמי לחם אשה והעד אם יכין שאר לעמו שהטעם כפול כי שאר כמו בשר: (כא) לכן. טעם ואשר על חרון אף נשקה ככתוב ואף ה' עלה בהם: (כב) כי מצודות דוד

(יט) חיוכל. האם יוכל אל לערוך עמדיכ שלחן מלא להסבילם כשר: (ק) הן. אמרו כי ראיתי כי הכס לור וזכ המים וזה לנד ראיתי לוח חסם לנעת אכ גם יוכל חמו אלה חסם. ק"ל הכשר כמ"ט אש קרבני לחמי (כמדבר ל"ח): אם יכין שאר. כפל הדבר כמ"ט: אמתו וכפל הדבר כמ"ט וכפל עוד לומר וגם אף וגו': (ככ) כי לא האמינו בישועתי פירושי ע"ט  
 זיי האבן גירעט אוף גאט אפרו הייכל יגו' זיי האבן גינאנט קען רען גאט צו ריבמין איין מיש מיט עסין אין דר מדבר: (כ) הן הכה צור גון גאט המ גישלפאן דורך כושה רעם שטיין און זיי האבן גירוען ריא וואסער ונהלים ישמוטו און שטייבן האבן גישלפייצט פון רעם שטיין צו אימלידין שגט דרום וירלין מיר געהען הגם לחם יוכל חם אוב ער וועט קענין ברומ און געבין אם יכין שאר לעמו אוב ער וועט קענין אן



**מֵאֵד וְתֹאֲתָם יִבֵּא לָהֶם: לֹא יִזְכְּרוּ  
 מִתֹּאֲתָם עוֹד אֲכַלְס בְּפִיהֶם: לִי וְאֶף  
 אֱלֹהִים וְעַלֶּה בְהֶם וַיִּהְיֶה בְּמִשְׁמֵנֵיהֶם  
 וּבַחֲוָרֵי יִשְׂרָאֵל הִכְרִיעַ: לִבְכֹּל־זֹאת  
 חֲטֹאֵר עוֹד וְלֹא הֶאֱמִינוּ בְּנַפְלְאֹתָיו:  
 לִבְכֹּל־בְּהֵבֵל יִמֹּהֶם וּשְׁנוֹתֵם בְּבִהְלָה:  
 לֹא אִם־הֲרֹגְם וְדָרְשׁוּהוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיִּשְׁחָרוּ־אֵל:  
 לֹה וַיִּזְכְּרוּ כִי־אֱלֹהִים צוּרֵם וְאֵל עֲלִיּוֹן**

ושבעו לחרא ורנגיהון  
 אחי להון: ל לא ורו  
 סן רנגיהון עד פרוין  
 סיב להון בפומיהון:  
 לא ורונא דאל הא  
 סלקת בהון וקמיל  
 בגברי הון ועולימי  
 ישראל אחסימ: לג בכל  
 דאחבו טוב ולא היסנו  
 בפרישותו: לג ושיצי  
 גלמא יופי הון  
 ושנתיהון בבהלקא:  
 לד בזמן דקמלנו תיבין  
 ות בעו ותייה ויתובין  
 ניצלון קדם אלקא:  
 לה וארכרו ארום

רש"י

(ל) לא ורו ותארום. לא נעשו זרים מתחומם כי כל  
 תחומם השינו. ד"ל לא ורו מתחומם לא נרחקו מתחומם  
 עד שכלת להם הטיפרנות עוד אכלס כפיהם ואף ה' וגו'  
 (לא) ובחורוי ישראל. נזהרים שבהם והאספסוף הם  
 חוקטים שנאלמ בהם אספה לי וגו' (סס) (ד) אם ודרגם  
 וגו' אף הוא לא באמת אלא כפתוי צפה וכזבו כלכוס:  
 עד שמתו כלס כבין עשרים שנה ופעלה: בבהלת. הבי"ה  
 פתאום: (לג) אם. אם זה במקום אשר ופירושו כשרתגם דרשו הנשארם כי ידעו כי חטאו רשע' ושהיו אל: (לה) ויזכרו.

אבן עזרא

היה מביא כדרך עשיו עגל כחור: (ל) לא. עוד לא היה  
 להם לורא עד שהיה אף השם בהם: (לא) ואף. הזכיר  
 אף עמה כמו ובהעלי הארץ את הנרות: במשמניהם.  
 גדולי המחנה והעשירים המתענגים כמו ומשמנו כשרויריה  
 והזכיר ובחורוי כעבור כל תולדת' והנה לא העולים בעלת  
 כס אף השם: (לג) בכל. כדרך וינסו אותי זה עשר פעמים אף על פי שאינם נזכרים בחוריה והנכנס שמלת העלוי על  
 דבר המרגלים על כן אחרי: (לג) ויכר. וטעם בהכל סלא ראו הארץ כעבור זה ילחו ממלרים: ובבהרה. לפני  
 ארבעים שנה: (לד) אם. ההרגים היו סבת דורשים אחרים או עמנו אז אמר להרגם או כמעט והרגם: ושבו.  
 עשו חטובה: ושחורו אל. שהתפלה בנקר לפני ויעסק אלם דבדכי וזכרו: צורם. כמו חוקס:  
 ואף עליון נאלם. והשם שנאלם הוא אל עליון שיוכל לעשות בחרץ ויושביה כל הפלו והנה ויזכרו צפה כמו ואל

מצודת דוד

סביב לבישנותיו. כפל הדבר במ"ס: (כט) והאותם. דבר  
 הנכסין אבד כמו את ה': (ל) לא ורו. אם כי לא נעשו זרים  
 מתחומם כי המקום מלא בשלמותם והיה עוד אכלס כפיהם לוכים  
 ומתענגים בהם: (לג) ואף. ע"ז לזמות זה עלה כס אף ה' צעת ההל'  
 כעשו ונעלו: (לד) בכל זאת. אף אחרי דואס בהמקום משל גמול ע"ז מצאו עוד דבר המרגלים: (לג) ויכר. ע"ז קלה יצוים כהכל  
 ונכסיה כי היו עמים ודיים נמדבר ומתו שמה: (לד) אם הרגם. כלשד אמר להרגם כמדבר חזרו ודעלו לה': (לה) ויזכרו. היו

פירוש ע"מ

מחנה פון ישראל סביב למשכנותיו אונ ארום דיא  
 רדואנג פון ישראל: (כט) ויאכלו וישבעו כאור אונ וי  
 האכין גיגעסין אונ ועגן זייער זאם גיווארין ומארהם  
 יבא להם אונ זייערי האוות הם ער גיבראכט צו וי:  
 (ל) לא ורו מתאווים וי עגן גימ דר ווייפערט גיווארין  
 פון זייערע האוות ביו דר פורעניות איז גינען אף  
 איז דהיינו עוד אכלס כפיהם זייער עסן איז גינען נאך  
 אין זייער מול: (לא) ואף אלהים עלה בהם אונ גאטם  
 צארין איז אף גינאנגט אין ויזא ויהיה בשמניהם  
 אונ הם גיהרגת אין וייער געמע אונ חשיבע לייט  
 יבחור ישראל הכייע אונ די אום דר וויילטע פון דיא

רד"ק

סדי: (ל) לא ורו. לא קצו כבשר ולא ורו מבני כי עוד היה  
 אכלס כפיהם: (לג) ואף אלהים עלה בהם. אפר אף עלה. כמו  
 עלה עשן באור: והרגו במשכנותם. בחירוק המים הראשונה  
 והוא שם האור ופירושו כבשרים ובחוקים שבהם: (לד) בכל.  
 עוד חטאו הרבה סגולים ודבר קרה ודבר כי פרייה: ולא  
 האמינו כנפלאותיו. בכל נפלאותיו שנישג להם מי האמינו  
 עדין שכנסים לארץ ויהן לתם הארץ: (לג) ויכר. שאכר להם  
 תשאו את עונותיהם ארבעים שנה יהיו מתים בכל שנה ויגת  
 פתחה להורות על הדוריה כלומר באותה בחלה שבחתי המרגלים  
 שחטאו: (לג) אם. אם זה במקום אשר ופירושו כשרתגם דרשו הנשארם כי ידעו כי חטאו רשע' ושהיו אל: (לה) ויזכרו.

מנחת שני

מלא וס' ויפל בקרב ממחנה נראה למשכנתו כס' ק"ב ובמדינתו'  
 האלפון חסר והשני מלא: (לג) בכל זאת חטאו עוד. כן כוח כס'  
 במחקר הכס' ובמחקר: כנפלותיו. במחקר מדויקים  
 מלא וכן נכון על פי המסורה דכפשת שמות: (לד) ודרשוהו. י"ס  
 ספרים ודרשתי: ושמו אל. כ"ל וי"ן במחקר: (לה) נאלם.

על פי שאינם נזכרים בחוריה והנכנס שמלת העלוי על  
 דבר המרגלים על כן אחרי: (לג) ויכר. וטעם בהכל סלא ראו הארץ כעבור זה ילחו ממלרים: ובבהרה. לפני  
 ארבעים שנה: (לד) אם. ההרגים היו סבת דורשים אחרים או עמנו אז אמר להרגם או כמעט והרגם: ושבו.  
 עשו חטובה: ושחורו אל. שהתפלה בנקר לפני ויעסק אלם דבדכי וזכרו: צורם. כמו חוקס:  
 ואף עליון נאלם. והשם שנאלם הוא אל עליון שיוכל לעשות בחרץ ויושביה כל הפלו והנה ויזכרו צפה כמו ואל

מצודת ציון

במקו: (לג) במשמניהם. מ"ל שמו: הכריע. ענין השילה פל  
 הכרעים: (לד) ושחורו. ענין דריסה כמו שומר עוב (משלי י"א):  
 צעת ההל' במשמניהם. כהשכוסים שבהם: ובחורוי. ככזהים שבהם  
 ע"ז מצאו עוד דבר המרגלים: (לג) ויכר. ע"ז קלה יצוים כהכל  
 להרגם כמדבר חזרו ודעלו לה': (לה) ויזכרו. היו

ישראל רם ועגן די זקנים האט ער גימאכט קניען  
 אונ פאלין: (לג) בכל זאת חטאו עוד ביי דעם אלטיען  
 האבין וי דאף גיזינדגט אונ האבין גיט גיגלייבט  
 אין נאטם וואונדער: (לג) ויכל בהכל יסיהם אונ ער  
 הם פל לעגט אין נארישקיים וייערי טעג אונ וייערי  
 יארין האט נאט פאר לעגט מיט דר שרענקטיג:  
 (לד) אם התקם ודרשוהו ועגן ער הם וי גיהרגת האבין  
 וי זיך גימאכט גלייך ווי ויזא פארשמן אים ויזי  
 ושחרו אל אונ האבין זיך אום גיקערט אונ האבין  
 גיפארשט נאמ: (לה) ויזכרו כי אלהים צורם אונ האבין  
 גימאן גייענקען דם נאט איז וייער פאשעפער יאל  
 עליון

**גַּאֲלָם: לו \* וַיִּפְתְּחוּהוּ בַּפִּיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם  
 יִכְזְבוּ-לָו: יז וְלִבָּם לֹא-נִכְוֶן עִמּוֹ וְלֹא  
 נֶאֱמְנוּ בִּבְרִיתוֹ: יח וְהוּא רַחוּם וַיִּכְפֹּר  
 עֵוֹן וְלֹא יִשְׁחֹת וְהִרְבָּה לְהֵשִׁיב אִפּוֹ  
 וְלֹא-יֵעִיר כְּלִי-חַמְתּוֹ: יט וַיִּזְכֹּר כִּי-בֶשֶׂר  
 הָמָּה רֹחַ הַחַיִּיךָ: כ וְלֹא יֵשׁוּב: כא בְּמַה**

אלהא מקיפהון  
 ואלהא עלאה פקקינו;  
 לו ושרנינו ליה  
 בפומהון ובלשונון  
 ככדכין ליה: יז כסול  
 דלכהון לא מהימן  
 עמיה ולא הימני  
 כקמיה: יח והוא  
 רחמנא מכפר עוונתון  
 ולא מחבל יתהון  
 וכסני למתב מן רגויה  
 ולא יוחי כהון כל  
 חמתיה: יט וידכיר ארום

ה"א ויפתיחו: פתחו ח: ונגס: ט: והוא רחום: ט: קדושין י: כי כפר סמך: ל"א: ט: כ

חצי הספר בפסוקים **כגי בקרא הגון רחמא דאזיל וליא תאב: מ פתח יסרבון ליה כמדקרא**

**רשי"י**

(לו) ולבם לא כפיהם כגון ופע"כ: (לח) והוא רחום.  
 להס ומכפר עונם תמיד ולא השמיחם והרבה פעמים  
 רכות להשיב לשם מהם ואף אם נפרע מהם לא העיר עליהם  
 כל חמתו כי אם מעט מעט להיך שזכר כי בשר המה וילך  
 הרע עמונ כלבם והוא רוח הולך כשמותו ולא ישוב חומו  
 רוח כהם לעולם הבא כשימוי חין יזר הרע שולט בהם ולא  
 יתכן לפרש רוח הולך ולא ישוב רוחם של מישה כהם שלם  
 חמתו כן כפרת בחקית הממים וכן מפורש באגדת תהלים:  
 (מ) במה פעמים: ימרוהו תמיד כמדבר:

שלא יחמא למיכך צדיק שיכפר להם. ועוד כי בס רוח הולך.  
 ולא ישוב. הוא מודרך השבע כי אין כדרך השבע לשוב הרוח  
 אכן עורא

וכדחו אבל ולבם לא נכון עמו. (לו) ויפתוהו בפיהם. לפי  
 בחשבותה ופתחו אבל הוא יתפרך שבו אינו מפתחה כי יודע  
 היה ולבם אף על פי כן במדת הרחמים שמו ככפר למראים  
 תשובה ואינו ככפר להם הכל אבל פוקד עונם ומשיב אפם סתם  
 ואינו כעיר להם כל חמתו ולא סקת ולפי שאין תשובתם  
 שלימה אין פיתוהו שלימה וכן דרוין חיה שלא יסלח להם כלל  
 פי הכל הולך אחרי כוונת חלב אלא כפי בני אדם הרואים  
 בתשובה הגויה ואינם יודעים הלבבות ואם לא יסלח להם  
 כלל ואכור אין תשובה מועלת ווי: (לח) והוא רחום וכפר עון  
 ולא ישחית. אף על פי שלא נאסנו בבירתו הוא רחום הככפר  
 להם עון ולא ישחיתם כהכל כבור שהיו חייבים: והרבה להשיב  
 אפם. כי צדיק נבורת לב ודברות כח בדת הרחמים להשיב  
 כלומר קצרים ימיהם וצרכים כפרה כתרם חיים ובה שאמר  
 מנחת שי

כס' כ"י גַּאֲלָם וטעות הוא: (לו) ויפתיחו. מלי הספר וקס"ה לי  
 סלח למתיין. כפ"ק קדושין וסוף כחוס יכפר עון חליין  
 דפסוקים ועיין מ"ש בסוף פסוק לו: (לח) ולא ישחית. הוא"  
 בנע"ה: (מ) כמה ימרוהו. מלע כי כן טעם המלה להיות מלע  
 כמו ומה לי טעות ומטעות (לוי"ג) כמה נע ששים יעדן (לוי"ג)

ה' לא תזכרו עוד והעד ולכם לא נכון: (לו) ויפתוהו  
 דבר הכיבוד כפי מחשבתם כדרך והאנשים רדפו אחריהם  
 ודבר כמולא אחרי מותו: (לו) ולבם. הנה הכתוב כי עקר  
 החפלה כינת הלש: (לח) והוא יכפר. כנגד הזמן העומד  
 כמו הבית ומלא עליו: אפם. ולא הפעול. (לג) ויזכיר.  
 אמר רבי משה הכהן טעם ויזכור כי בשר המה כי חין להם כח  
 לפסול אף הם כי מיד ימותו וזה טעם רוח הולך ולפי  
 דעתי כי הגוף הוא הכשר כדרך ויגל כבודי אף בשריגוכה עם  
 בשלל לא אחיזתי וזכיר בשר כי הם יתלמו הכשר כי  
 התולדת התלויה הדומה לה שיתוקנה ועוד כי מדת קשור הוא  
 הרוח כבשר איננה חרוכה ע"כ יבקאו ויחטטע טעם  
 הפרש והנה מלת המה חשתי נעבור אחרת המה רוח הולך  
 כי האדם הוא רוח וגוף כבשר שהוא מורס: (ט) בשרם.  
 במדבר. שאין שם ישוב. ודך משל מן עלצון כעטם מר כמו  
 אס דרך עולז כי.

**מצודת ציון**

(ט) כמה ענין מספר ממוכה: יעציבורו. מלשון עלצון:  
 וזכרים כפיהם אשר אלהים הוא חוסק: (לו) ויפתוהו. מכל לא היה  
 כלל שלם רק תכשו לפתוח להם ס' כפיהם ויכזבו לפניו בלשונם:  
 (לז) ולבם. מכל לבם לא היה כגון עס': (לח) והוא רחום. עכ"ל  
 ה' הוא רחום ומלכר עון ולג יחיות האדם בעבור עונו ומדכה להשיב  
 חסנו כהודא פעמים רבות וז'מו מעורר כל הממה ההלוי לעזרה על  
 המוסע: (לח) ולא ישחית. מל כי יזכור שהסדם הוא כשר ונכשו לדין  
 מהה הפאולה ובה ימסו ומסם: רוח הולך. מל"ז וס' הלה"כ  
 שכולך מן האדם בשעת מיתם ולא ישוב עוד מליו ולזה ידכה להסית  
 סח האדם בעוהו מי: (מ) כמה. פעמים רבות מרו כן במדכר  
 וכמעטיהם העלצו לפניו כמדכר שמעם וכלל הדכר בע"ש:  
 ע"מ

פירוש ע"מ

גליון גאלם אונ דר אובערשטער גאמ איז וייער אום  
 ליייער: (לו) ויפתוהו בפיהם אונ זיין האבין איהם  
 איבער גירעט מיט וייער מול אונ מיט וייער צונג  
 האבין זיי גילייקניג פראים: (לז) ולבם לא נכון עמו  
 איז וייער הארץ איז גיט גיווען אן גברייט מיט אים  
 ולא נאמט בבירתו אונ זיי זענן גיט גיווען פאגלייקניג  
 אין זיין פריירות ברית פלוקר האמישע זיין האבין  
 גאט גילובט מיט וייער מול אעזר זיי ויאן עס גיט  
 גייניקניג מיט וייער גאנצין הארצין: (לח) והוא רחום  
 ככר זין אונ גאט איז דאך איין דר פארמיגער אונ

פירוש ע"מ



יִמְרוּהוּ בַמִּדְבָר יַעֲצִיבוּהוּ בִישִׁימוֹן :  
 מֵאֵי יָשׁוּבוּ וַיִּנְסוּ אֶל־וַקְדוֹשֵׁי־יִשְׂרָאֵל תְּתוּן :  
 מִכִּי לֹא־זָכְרוּ אֶת־יְהוָה יוֹם אֲשֶׁר־פָּדָם מִיַּד־  
 יָד : מֵאֲשֶׁר־שָׁם בַּמִּצְרַיִם אֶת־תּוֹתוֹ  
 וּמִזִּפְתּוֹ בַשְּׂדֵה־צֹעַן : מִדֹּוּהַפֶּךְ לָדָם  
 יֵאָרִיחֵם וְנִזְוִלֵיהֶם בְּלִישְׁתֵּינָן : מִהַיִּשְׁלַח  
 בָּהֶם עֲרֹב וַיֹּאכְלֵם וַצַּפְרָדְעוֹת שָׁחֲתֵם :  
 מִוַיְהִינָן לַחֲסִיל יְבוֹלֵם וַיִּגְיַעֵם לְאַרְבֶּה :

קדמו באתר  
 צדיא : מא ותבו ונסיאו  
 אלהא וקדושי ישראל  
 אקוהו הוהא : מכ לא  
 אדפרו ית נקא דגיה  
 ויקא דפרקנון סן  
 סעיקא : סן דשוני  
 בסצרים אתהו וקמהוי  
 בפקל סאגים : מד והפק  
 לדקא ארית הון  
 ונווליה הון לא שחון  
 קנהון : כה יגרי בהון  
 ער בובי מינה קרא  
 ונמר ונתון וערדענא  
 ויחבל יתהון : מי ויחב  
 וקסר לקלא עבדוהון

רדק

אל הכשר עוד משתבח הרוח סכני אבל האל יעשה נפלאות  
 לעתיד לחשיב תרוע אל הבשר כאשר ירצה : (מ) כסידר  
 זכר בשרם הסודר והתמא שחאשו : ואמר ככה פעמים הבריות  
 וזלתי הנוכר בערוב במדבר : וענין ימריהו יכעס יהו בשונתם  
 מצותו : ועציבתו בישיבתו : כפל דענין בסלות שונות :  
 (מל) וישבו : אתר שאלו הבשר וידעו כי הפאו שאח השם חרה בהם שבו עוד : וינסו אל  
 שלא נזכרו בתורה : ואמר אל : שתוא יכול על הכל והם חסרו במחשבתם  
 בלחורונסותו אם יכול לעשות זה וזה : וקדשו ישראל  
 תתו : ומי שנקדש בישראל בככה אחרת ונפלאות עשעה לעיניהם  
 הנבילו איתו כלומר שמו לו גבול בלב ים זה ויכל  
 לעשות אבל זה לא ויכל לעשות : מן והתיות חו מענין גבול  
 וסיון לדבר : (מס) לא זכור את ידו את כחו הגדול והשר פת  
 אותם מחצה יתהו בהם ככה גדול וביד חזקה : (ומס) אשר  
 חפסוק כפי הענין בסלות שונות כסנתג : (עזר) ויהפך גם זה  
 חפסוק כפל ענין : כל ישחיון : כפי כי לא יכלו לשנות מידי היאר :  
 (ומס) ישלח : לא כתב חכיות על חסר כי אין  
 חסרון בזה כי סדרים הם בחירה : וצפרדע : שם כלל לצפרדעים :  
 כל התביאות כל ינוב חסרי :

רש"י

(מא) התו' ל' סימן כמו והתיות חו (יחזקאל ט') וס' הוא  
 ל' מופת ונסיון בקשו ממנו אות וסימן הים ה' בקרבנו אם  
 אין (שמות י"ט) : (מה) והשחיתם : שמועית את כליהם

מנחה שי

ל"א : (מס) אשר פדם : (ומס) יש גמיה בל"א : (מד) ומוכסם  
 כנמה ספרים מדויקים חסר וז"ל אשר סיון :

אבן עזרא

(מח) וישבו : צבזבור שזכיר כחלה וינסו אל כלנכס  
 והטעם כזו ולתו והטעם אל אחר שהתכרר שהוא אל  
 התו כמו והתיות חו שמו כלכס תיו ונכול שלל ויכלו לעכור  
 (מכ) ל"א : הטעם לא פחדו ממכחו וכה הכה הנאריים כמות הככורים  
 וזה טעם יום אשר פדם מני יזר : (מג) איש : רוב  
 והתמות שזכרים הביא עורס היותם וכה האותיות כמו הכלות  
 והמפיתים הם הפלואים : (מד) ויהפך לא הזכיר דבר התנין  
 כי לא היתה מכה כזה : ונזוליהם : הטעם כפל : (מה) ישלח :  
 הזכיר ערוב תחיל כי היתה קשה ממכה הלפדעו ופירושו  
 וצפרדע ככר שהתית אותם כמו יורס תולעים ויבאם ולא  
 הזכיר מכת בניס גם מכת שחין גם מכת חשך גם מכת דבר  
 צבזבור שנמלטו בני אלם וצבזבור היות מכת דם  
 ראשונה למכות הזכיר : גם נזרך גדול ים למים : (מו)  
 ויהן הזכיר וזאת מצודת ציין

מצודת ציין

(מל) התו : ענין סימן ולוח כמו והתיות חו (יחזקאל ט') :  
 (מד) ומוכסם : אס כריכות כששיות בידי אלם : והתיות : משנין  
 כולה (שפיכה ל"א מים היורדים משלגן : (מס) זרב : תפירות מעיל  
 מיות : צפרדע : שם מין שרן ספיס : (מו) לחסיל : מין לככס :  
 ונמה האין יבולה (ויקרא כ')

פירוש ע"מ

זערינום גאם אין קער מךרר יעציבתו בישימון וי"א  
 קאבין אים מרועריג נימאכט אין דער וויסטיניש :  
 (מא) וישבו וינסו אל אונ זיי האבין זיה אום גיקערם  
 אונ האבין גפרובם גאם קדוש ישראל התי אונ פון  
 דעם הייליגין גאם פון די ישראל האבן זיי בגערם  
 צו זעהן צייבין אוב ער איז צווישין זיי אדער ניט :  
 (מב) לא זכרו את ידו זי"א האבין גים גידאכט גאטם  
 סאכט ווס ער האם באוויזן יום אשר פדם אין דעם  
 סאג ווס ער האם זיי אום גילייגין פון דעם בליידיקר :  
 (מג) אשר שם בסצרים אתהו ווס ער האם גיטאן אין  
 סצרים זיינע צייבין אונ זיינע וואונדער האם ער  
 גיטאן אין פעלך פון צוען : (מד) ויהפך לדם יאריהם

אונ ער האם פר קערם צו בלוט זייערע סאיווקעס  
 אונ זייערע ריגעדיגע שייבין האם ער גימאכט דם  
 זיי האבין זיי גיט גיקענט מרינגען : (מה) ישלח גים  
 ערוב ער האם גשיקט אין זיי איין צו מישיגן פון חיות  
 אונ האם זיי פר דארבין דורך זיי יצפרדע ונשחיתם אונ  
 פערש האם ער גישיקט אין זיי אונ זיי האבין זיי פר  
 דארבין אונ סארס גיווען : (מו) ויהן לחסיל יבולם ויגיסם  
 לארבה אונ גאם גאט גיקען : צום היישעריק חסיל  
 די פרובם פון די מצריים גאם איז דיא תבואה אונ  
 זייערע מידיקייט האם ער גיקעבין צום היישעריק  
 ארבה : (מו) יהרג בפרד גיגם ושקטתם בתנבל ער האם  
 גיהרגת בלוקר ער האם אפ גישלאגין דורך דעם  
 האביל

בולם : מל יכול והכולה וכן  
 פירוש ע"מ  
 זערינום גאם אין קער מךרר יעציבתו בישימון וי"א  
 קאבין אים מרועריג נימאכט אין דער וויסטיניש :  
 (מא) וישבו וינסו אל אונ זיי האבין זיה אום גיקערם  
 אונ האבין גפרובם גאם קדוש ישראל התי אונ פון  
 דעם הייליגין גאם פון די ישראל האבן זיי בגערם  
 צו זעהן צייבין אוב ער איז צווישין זיי אדער ניט :  
 (מב) לא זכרו את ידו זי"א האבין גים גידאכט גאטם  
 סאכט ווס ער האם באוויזן יום אשר פדם אין דעם  
 סאג ווס ער האם זיי אום גילייגין פון דעם בליידיקר :  
 (מג) אשר שם בסצרים אתהו ווס ער האם גיטאן אין  
 סצרים זיינע צייבין אונ זיינע וואונדער האם ער  
 גיטאן אין פעלך פון צוען : (מד) ויהפך לדם יאריהם

מִי־הָרַג בַּבֶּרֶד וּפְנֵם וְשִׁקְמוֹתֶם בַּחֲנֹמַי׃  
 מִי־וַיִּסַּר לַבֶּרֶד בְּעֵרִים וּמִקְנֵיהֶם  
 לְרֹשָׁפִים׃ מִי־יִשְׁלַח בָּם וַחֲזֹן אִפּוֹ  
 עָבְרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מְלֹאכֵי  
 רָעִים׃ יִפְלֹס נְתִיב לְאִפּוֹ לֹא־חֶשֶׁךְ׃  
 מִמּוֹת נַפְשָׁם וַחֲיֹתָם לְדַבַּר הַסִּגִּיר׃  
 יֵאֵוֶיךָ כָּל־בְּכוֹר בַּמְצָרִים רֵאשִׁית אוֹנִים  
 קְסוּמָא נִפְשֵׁיהוֹן וּבְעֵיר הוֹן לְקְסוּמָא קָסַר׃ יֵאֵוֶיךָ קַל בּוֹקְרָא בְּמַצְרִים שְׂרִי

רש"י

(מו) בחנמל. שם הארבה. ומדרשו בא קוּמַל הִיֵּה מוֹלֵל  
 חַת יִרְקָה הֶעָן וְהַעֲשֶׂב וְאוֹכְלוֹ׃ (מח) וַיִּסַּר לַבֶּרֶד  
 בְּעֵרִים. כִּשְׁתַּחֲוֵי הַבֶּרֶד לַרֶדֶד הַמַּלְכִי מְבַרֵּחַ לֹאֲנוּ  
 (נחמנו) לְבֵית הַהִכְרָד נִעֲשֶׂה לְמוֹלוּ כְּמוֹ כוֹתֵל הַהַמְרִי  
 שׁוֹחֲקוֹ וְזוֹתוֹ עַל כְּחוּפוֹ הַלְוִיכוֹ לְבֵיתוֹ לְאוֹכְלוֹ וְהַעוֹן בֹּא  
 וְעִטְלוֹ הַיִּמְנוֹ וְזוֹ וּמִקְנֵיהֶם לְרֹשָׁפִים לְפִימֹת כְּמוֹ וְכִי רָפָה  
 יַגְבִּיהוּ עוֹף (חִיבוֹה'') זֶה וּמְדַרְשׁוֹ וְלִפִּי פִּשְׁוֹ לְרֹשָׁפִים רֹשְׁפֵי  
 אֵשׁ כְּדַמְכִיב (שְׁמוֹת ט') וְאֵשׁ מִתְקַלַּחַת בְּחוֹךְ הַבֶּרֶד׃  
 (ג) יִפְלֹס נְתִיב לְאִפּוֹ חֶף עַל פִּי שֶׁבָחָךְ כִּשְׁתַּחֲוֵי הַמְכוֹת  
 לֹא שְׁתַּחֲוֵי אֲלֵה שְׁלִיחוֹתָם מִה שֶׁנִּלְקְחוּ לְהַמִּית הַמֵּיתוֹ וְלֹא הִכֵּל  
 כְּנִתְיֹבוֹתָם הִלְכוּ כְּפִירוֹסִים אַחֲרֵיהֶם מִלְּאֲחֵי כֵן יִפְלֹס  
 תְּנִיב לְאִפּוֹ. כִּשְׁהֵכָה כֹּל כְּבוֹר בְּמַצְרִים כּוֹרֵה דְרֹךְ לְמַשְׁחִית  
 בְּחָף לְבֹא אֵל כְּתִי מַצְרִים וְלֹא לְבֵיתוֹ כִּי־יִשְׁרָאֵל וַחֲוִיהֶם.

רדק

(מז) הירג. על דרך השאלה, גם יתכן בצומח מיתה. אחר אשר בו  
 נפש הצינכות: ושקפותם. חי מין סמיני התאנים סדברים וכו'  
 דגסן ויהי שקפה את על פי שיתכן הברד כל על השדה לפי שאלה  
 חם רוב אילנותיהם במצרים. בחנמל. הוא מין סמיני הברד  
 ורב סגויה פורש אותו בלשון אל שקיינו והוא הקחת  
 תחוק הבשבר פרחי האילנות ומביש תלחיות: (מח) ויסגר.  
 לרשפים. כמש' ואש מתלקחת בתוך הברד: (מט) ישלח זה  
 חספוק כולל למכות שלא היכיר בפרש' מלאכי רעים. אינו  
 מסוּךְ אֵבֶל הוּא חֶסֶר מ"ח וְהוּא כְּמוֹ מְלֹאכִים וְהַמְכוֹת חַת  
 מְלֹאכִים רַעִים כִּי בְשִׁלְחוֹת אֵל יִתְבַרֵךְ וּבְרוּצָנוּ בֹא. ופירוש  
 מִשְׁלַחַת. הַדְּבַר שִׁבַּא בְּרִיבִי: הַתְּוֹתוֹ: (ג) יִפְלֹס יִשְׂרָאֵל  
 חֹמֶל דְרֹךְ לְאִפּוֹ מִלֵּךְ בְּלֹא עֵוֹבֵב אֵלִיָּם. לֹא חֶשֶׁךְ אִין צִירִךְ  
 לְחֹמֶר שְׁלֹא כִּנְעַ נַפְשָׁם שְׁמוֹת אוֹתָם שְׁתַּגִּיעַ עִתָּם אֵבֶל הַסִּגִּירִים  
 לְמֹת בְּלֹא עִתָּם וְעַל סִכַּת כְּבוֹדִים אִמַּר: הוּא כְּמוֹ שֶׁמִּפְּשִׁי בַּסִּמּוּךְ  
 תְּנִיב לְאִפּוֹ: וַחֲוִיהֶם. כְּמוֹ נַפְשָׁם וִישׁ מַפְּשִׁים וַחֲוִיהֶם עַל  
 מוֹת הַמְּקַנָּה: (נח) בַּהֲלֵלוּ חֶם. הַזְכִּיר חֶם כִּי הוּא אִבִּי מְצָרִים:

אבן

בעבור לורך הארץ ליבול הארץ: (מז) יהרג. לדרך משל כמו  
 תחליו בלכניס: ושקפותם. לזון וקפותם חקמים זכרים  
 כמו נפשות נפשותם. אמר חספוק כי בחנמל מין ממני הארבה  
 ופירש חנמל שתי מלות ולפי דעתו כי בחנמל אבן כמו אבנים  
 גדולות מן השמים כי הוא כנגד ברד ויש לקמטים פרי כמו  
 לתאנים ומלת חנמל רבעית: (מה) לרשפים. רס ותהלך אש  
 ארצה: (מט) ישלח. רמו לרוב פהם ממכת הברד כאשר  
 הזכיר כל מגפותיו אל לך. הלל תראה לא הודה פרעה לעולם

מצודת ציון

(מז) יהרג. הוא ל משולל על השבור. מן אילן תהיה כמו  
 וכולם שקי' (עמוס ז): בחנמל. הוא מין זכר: (מח) ויסגר. עני' מסיר  
 כמו לא חסר מכה (דברי' כג): בירוש. בהשם. עני' להט  
 ולהכ: (ג) יפלו. ענין ויש כמו פלם מעגל רגלך (משל' ד) וספ"ו  
 בקלף קנה החלומים כגם פלם כי מייסר המשקל. נתיב. שכל ודרך:

עורא  
 לאמר אני ועמי הרשעים רק במכה הזאת והנה דימה אלך  
 המנפות לעברת הכס. ומשלחת מלאכי רעים בעבור האש כמו  
 עושה מלאכיו רוהות משרתיו אש לוהט ומלת מלאכי אינה  
 שמוכה כאלו כתוב מלאכי הכס כמו ביד נביאי כל חוזה.  
 (כ) יפלו. לדרך משל נכבד לרדת הגורות מן השמים:  
 וחייתם. נשס וזו היא מכת כבורות כאשר פירש אחרי  
 כן: (גח) ויך. הזכיר חס אהייה לדרך חסרון וקלון  
 להם וראשית אוטם חחלת בניס שנראה און האב:

מצודה ריד

ויגיעה וכסל הדבד כג'ט: (מח) לרשפים. רשפי אש שחיה  
 מתלקחת בחוף סכר: (ג) יפלו. היה מייפס שכל לטולך דרך  
 בו את חסו פליסה: (גח) ראשית אונים. סס הכמורים כמו כמי

חשך לא מנע: וחייתם. ובהמטס: הכגיר. ענין מסוכה: (גח) אונים.  
 פירוש ע"פ  
 שְׁלֹחִים: (ג) יִפְלֹס נְתִיב לְאִפּוֹ גֹאֵם הֵם גְּיוֹוֹאֲעֵן אֹנֵם  
 גְּיוֹוִיזִין אִיין שְׁמַעֵן צו צִיין צֶאֱרִיין (בְּלוֹמַר צוֹא רַעִים  
 מִשְׁחִית וְזֶם הַגֹּאֵם פֶּר דָּאָרְבִּין כִּימֵ צֶאֱרִיין הַגֹּאֵם אִים  
 גֹּאֵם גְּיוֹוִיזִין אִיין וְזַעַר עַד זֶל נֶאֱרָ קוֹמַעֵן אִין דִּיא  
 הַיְיֹעֲרָ פֹהן דִּי מַצְרִים צוֹא הַרְנִיגִין וַיְיֹעֲרָ בְּכוֹרִים  
 אָבְעָרָ גִים אִין דִּי הַיְיֹעֲרָ פֹהן דִּיא יִשְׂרָאֵל) לֹא חֶשֶׁךְ  
 מִמּוֹת נַפְשָׁם אֹנֵם גֹּאֵם הֵם גִּים פֶּר מִימִין פֹהן דִּיעֵם מוֹט  
 דִּי לִיבָרָ פֹהן דִּי מַצְרִים וַחֲוִיהֶם לְרֶדֶד הַסִּגִּיר וְזַעַר  
 נִקְעֵן הַגֹּאֵם גֹּאֵם אִבְעָרָ אָבְעָרָ אִבְעָרָ אִבְעָרָ אִבְעָרָ  
 (גח) ויך כל בבור המצרים אונג נאמם הַם גִּישְׁלֵאֲנִין אֵלְעֵ

בכורים

**בְּאֵהֲלֵיהֶם: נִי וַיִּסַּע כְּצֵאן עַמּוֹ וַיְנַהֲגֵם  
כְּעֶדֶר בַּמִּדְבָּר: נִי וַיְנַחֵם לְבַטְחָה וְלֹא  
פָּחַדוּ וְאֶת־אֹיְבֵיהֶם כִּפְּהַה הַיָּם:  
נִד וַיְבִיֵאֵם אֶל־גְּבוּל קְדֻשׁוֹ הַר־זֶה  
קִנְתָּה יְמִינוֹ: נִה וַיַּגְרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם גּוֹיִם  
וַיִּפְּלֵם בְּחֶבֶל נַחֲלָה וַיִּשְׁכֵּן בְּאֵהֲלֵיהֶם  
שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל: נִו וַיִּנְסּוּ וַיִּמְרוּ אֶת־  
אֱלֹהִים עֲלִיּוֹן וְעַדוֹתָיו לֹא שָׁמְרוּ: נִי וַיִּסְגּוּ**

צִעְרֵיהוֹן בְּמִשְׁכְּנֵיהוֹן  
דָּקָם: נב וְאִמְצִיל הַיָּד  
עָנָא עֲמִיה וְדָרְגֵנוֹן  
הַיָּד עָנָא עֲרָא  
כְּמִדְבָּרָא: נג וַאֲשֶׁרֵנוֹן  
לְרוֹחֲצוֹן וְלֹא דַחֲלִין וְהַ  
בְּעַלְי דְּבִכְיָהוֹן חֲפֵא  
יָסָא: נד וְאֶעֱלֶנּוּן  
לְתַחֲוֹם אַהֲרַ בֵּית  
מִקְדְּשֵׁיה טוֹר רִין קִנְתָּ  
יְמִנֵיה: נה וְהַרְדֵּך מִן  
קִדְמֵיהוֹן עֲמִיא וְאִשְׁרֵי  
יִתְהוֹן כְּעַרְב אַחֲסַנְתֵּיה  
וְאִשְׁרֵי בְּמִשְׁכְּנֵיהוֹן  
שְׁבִטָא דְּיִשְׂרָאֵל:  
נו וְאִנְסִיא וְאִרְנִינוּ קִדְמָה  
אַלְהָא עֲלֵהָ וְסִדְהוֹתֵיה לֹא

רש"י  
גופס: (נה) ויגרש מפניהם ז' אומות באהליהם.  
של עכו"ל: (נו) וינסו וימרו. בימי השופטים: (נג) בקשת  
המזימה כשה שיטתו כל אויביהם וכן ראו בעיניהם וליפוך אבר ואת אויביהם כסה הים: (נד) גבול קדשו ארץ ישראל.  
המר זה בית המקדש. וחסר זה כי אבר המזמור אחר שגודל המקום על יד נה הנביא: קנתה ימיו. כמ"ש כוננו  
ידוך: (נה) ויפילו. השכן ישראל בהבל נחלה כמו על פני כל אחיו נפל ויש מפרשים ויפלו על הים כי הפילס האל בהרב  
בארצם: (נו) וינסו וימרו. אחר שבהו וישע והוקעים: (נג) וינסו. וינסו בימי השופטים בין שופט לישופט: כאבותם.  
אבן עזרא  
(נג) ויסע. טעם כגוף שנהלם להט: (נג) וינחם. שלא  
יכל עליהם לויב כדרך נלחמם עד כוואם אל הים על כן  
הזכיר ואת אויביהם ככה הים יוש אומרים וינחם לכטה בינשה בעברם ולא פחדו: (נד) ויביאם אל גבול קדשו.  
ירושלם. הרי זה. הוא הר המוריה. אם חפץ זה המזמור הוא שהיה בימי דוד לפני ההגבת לו חמר זה המזמור אשר  
נבואת גד ולפי דעונו כי גבול קדשו הוא הרץ ישראל והר זה קתה ימיו ההר הטוב הזה והלכנו והעד על זה הפי'  
שמהר כן כתיב: (נה) ויגרש מפניהם גוים. הם השנעה: (נו) וינסו. עתה יספר מיד מרובי חפריים על  
כן הרבה שילה: (נו) ויסגו. בנין נפעל מגורת סג כמו ויכונן ועטם לכחות בימי השופטים: נהפכו בקשת  
רביהו אמר רבי משה חמר לקשת והטעם כדרך זכר עלל כומו ומיה תהיה למם ולפי דעונו ימיה שם  
כמו והשחיה כדת כמו דומי קשת והעד לשון רמיה ואחריו מני גבור שנוטים והגה הטעם תהפך הקשת לה ירמה זה

מצודת דוד  
והשית אולי נבדלית מ"ט): הם. הוא מלכים כהא מחס:  
(נד) בער. כמו שכתוב מלכי הער במקום מלכה כן נהגם  
במדבר ולא חסרו דבר: (נד) גבול קדשו. זה הר וגו' זה  
בית המקדש אשר קתה ימיו ליות על לשון עמה: (נה) גוים. אלו ז' עמ"ס כעננו: ויפילו. הפיל לכל לכל שכל חלקו במידת חבל  
כי כן הדין למיזר הקרקע בחבל: באהליהם. כל שבעה עמ"ס: (נו) וינסו וימרו. בימי השופטים: (נג) בקשת רמיה מוכה  
בקשת הרמיה מלטה עלמו כמורה ללד זה וכדעו חמר ומתק עלמו ליות בל חמר אל מקום הנחלה כן ישראל עבדו את כי כל ימי  
השופט והמתי השופט נהפכו כדעו לעבוד עמ"ס:  
פירוש ע"מ

מצודת ציון  
ענין נח כמו מלחמי אלו לוי (השם י"ב): (נה) בחבל. הוא קו  
המדה: (נו) וינסו. ענין החיזה לחמר:  
פיוט  
צו דעם דאויגן פארג ווס זיין רעכטע האנט האמ  
אויס גיקומב אונ באשאפן: (נה) ויגרש מפניהם גוים  
אונ גאט האמ פאר מריבין פון פרי די ישראל ויבין  
פעלקער אונ הט גימאכט רוען די ישראל אין דער  
מירל פון דר נחלה פון די פנעגים וישן באהליהם אונ  
ער האט גימאכט רוען אין זייערע גינעלמין דיא  
שכטים פון די ישראל: (נו) וינסו וימרו את אלהים יליון  
אונ פון דעקטס וועגן האבן די ישראל דאך גיפירובט  
אין דר צעיעניג דעם אויבערשטיגן גאט אין די מעג  
פון די שופטים ויהויה לא שפיר אונ זיין עדות דאם  
אין די תורה האבין זיי גיט גיהיט: (נג) וינסו וימרו  
כאבותם אונ זיי האבין יוד אפ גישייד פון גאט אונ  
האבן

וַיִּבְגְּדוּ בְּאֲבוֹתָם נִהְפְּכוּ בְּקִשְׁתֵּי רַמְיָהּ :  
 נח וַיִּכְעִסוּהוּ בְּבַמּוֹתָם וּבַפְּסִילֵיהֶם  
 יִקְנִיאוּהוּ : נח שָׁמַע אֱלֹהִים וַיִּתְעַבֵּר  
 וַיִּמְאֵס מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל : ׀ וַיִּטֵּשׁ מִשְׁבֵּן  
 שָׁלוֹ אֶהֱלֵ שֹׁבֵן בְּאֲדָם : סא וַיִּתֵּן לְשִׁבְי  
 עֲזוֹ וַתִּפְאֲרֵתוּ בִּידְעָר : סב וַיִּסְגֵּר לְחֶרֶב  
 עַמּוֹ וּבִנְחָלְתוֹ הִתְעַבֵּר : סג בַּחֲזוֹר  
 אֲכַלְהָ אִישׁ וּבִתּוֹלְתָיו לֹא הוֹלְלוּ :

רד"ק ה"א ויטש וזכיה קח פגולט טו) : דגוש אחר שורק רש"י

האחרונים : רמיה , ענין טרפה כי הרמאי הכורה הערום  
 רמיה עצבו טורח לצד אחר וזוא כורה לצד אחר כדי שלא  
 ישכרו בכנו העומדים בצד האחר והוא נהפך כרנע לצד אחר  
 כן ישראל היו עובדים ה' ביום השופט ובמות השופט היו  
 נהשכים כרנע לעבד ע"א : (מח) ויכעיסוהו בכמותם . כי בימי  
 עלי וישראל היו בהם עובדי ע"א עד שהשיבם שמואל לדרך  
 זכרה אחר שוב הארון משה פלשתים : (נט) שבע . דברי  
 החכמים שהיו אחרים בעבדים אלה נכר : ויבאס מאד .  
 אהל שכן באדם . כמיש ושכנתי בתוך בני ישראל . ואכר אהל כי תחת  
 הארון כי בו נראה עון האל ומפאתו : (סג) ויסגר . כי בתר רבים  
 ביישראל באורה מלחמה : (סג) אכלה אש . על דרך כשל  
 נקראה המלחמה אש . ואכר בתחורים כי בתחורים יוצאים  
 למלחמה : ובהולותיו לא הוללו . כיון שסמרו הכתובים לא  
 כנבאו לחופה שהיו נשואות לבחורים שסמרו הם היו חיים : הוללו .  
 ענין שסמרו בחופה וכן קראו בית החופה בני הלולא

מנחת שי  
 (סא) ותפלחתי ביר . סוף"ו נפילת וכן ביר כפיה שגין פעם מפסיק  
 קודם לו : (סג) לא הוללו . נכתבו"ו"א עם דגש כנל"ו :  
 לפעם עולות נכמות לא נכזבו : (נט) שבע . לזאת שהכעיסוהו בדברים שדברו בו על כל שמע אלהים ויעתבר  
 מנורת עבדה שעבד חוק ההרון : (סא) עם . כי חרכן בית שילה על כל ישראל : (ס) ויטוש . הוכיח שזכין כי כן  
 כחוב שהרון היה בהיכל רק בלי חקרה על כן קראו אהל : (סא) ויהן . עזו . הוא הארון אלה וחרון עזן דרכו  
 אלה ה' ועזו : (סג) ויסגר . וגם מנפה גדולה היהה בעם : (סג) בחזרו . ליהם מחללת ההרב למחללת הם כדך כי  
 אש יאלה מהשקון וספס י"ו בחזרו למות הסידים מלחמה : ובהולותיו . שהיו מעולות לא רלו חופות נמות הכתובים :

מנחת שי  
 (סא) ויטוש בשכן שלו . כינו עלי הכהן : אהל . את האהל אשר שכן עם  
 בין בני ישראל : (סא) ויהן לשבוי עזו . זה הארון אשר נשבה ביד פלשתים :  
 (סג) בחזרו . אהני המלחמה : אכלה אש . נשבה בהם אש המח  
 (כח) ויסגר . (כח) ויסגר . על עם ששכללים ומשכמים שנה לה הכהן וזה הכהן :

מנחת שי  
 (סא) ויטוש בשכן שלו . כינו עלי הכהן : אהל . את האהל אשר שכן עם  
 בין בני ישראל : (סא) ויהן לשבוי עזו . זה הארון אשר נשבה ביד פלשתים :  
 (סג) בחזרו . אהני המלחמה : אכלה אש . נשבה בהם אש המח  
 (כח) ויסגר . (כח) ויסגר . על עם ששכללים ומשכמים שנה לה הכהן וזה הכהן :

אם

אֲשַׁתְּבָחוּן : סד פְּהַנְוּ  
 בְּקִמְלָא דְחַרְבָא יִפְלוּן  
 וְאַרְמִלְתוּוּ לָא קְסִיפִין  
 דְּהַבְּרִין (ח"א) בְּעֵדוּן  
 דְּשִׁבוּ פִלְשֵׁתַי אֲרוּנָא  
 דְּבִי בְחַרְבָא נִפְלוּ פְהַנְוּ  
 שְׂלִיחוּ חֲפְנֵי וּפְנִיחֵם וּבְעֵדוּן  
 דְּבָשְׂרוּ שְׂוֹדֵי לָא בְּדִין  
 אָרוּם סִירוּ אוּף אָנוּן  
 בְּהִרְא יוֹסֵא : סה וְאַתְּעֵר  
 הִיד דְּסִיפֵי וְיֵהִי גְבַרְא  
 דְּסַחֲפִיק מִן חַמְרָא :  
 סו וּמִסָּא סְעִיקוּי

ת"א ויקן כיון : (ספסל טו) ; ויסאם : ספ (ספסל לו) ; אהב  
 בְּחַחְרֵרָא בְּאַחְוֵיהוּן קְלָנָא דְעֶלְמָא יִהְבֵּי לְהוּן : סו וְרַחֲמֵי בְּסַפְגָּנָא דְקָרָם עַל  
 הַחֻחִימָא דְיוֹסֵפִי וּבְשִׁבְטֵי אֶפְרַיִם לָא רָעָא : סה וְאַתְּרַעֲלֵי יַת שְׁבֵט יְהוּדָה יַת סוּרָא דְרַעֲיוֹן

רשי"י

כן כהניו כבר התחיל במסכן עילה : (סד) כהניו בחרב נפלו . חסני ופנחס : ואי־מנוהויו לא הבכינה . חף אלמנתו לא ניתנה לבכות: שוף היא מתה כיום השמעה כמו שנאמר (שמואל א' ד') ותכרע ותלד כי והסכו עליה צרייה : (כה) כהרונן . מתעורר ומתנבד בדבור להקין מיינו : מתרונן : ל' רעה הוא : (סו) ויך צריו אחר . מכות האחרים נעפוליו וכעמורים והוא תרפת לזקן להס גולמית . (סז) ויבאם באהל יוסף . הוא עילה שהוא

עולם נתן למו . גלות הארון שהיתה תרפת לישראל לעולם : מה שששש בפלשתים שהיה יסן בגלות הארון והקין אחר כך ודוד היתה תרפת עולם . ויסאם באהל יוסף . כי אף על פי ששב הארון לא שב בשילה אלא חלק הפחורים ואותה חבכה תחת לחם תרפת עולם . ויסאם באהל יוסף : (סח) ויבחר בירושלים : כי ירושלים בחלק יהודה ודוד משבם יהודה : אכן עורא

(סד) כהניו . חסני ופנחס : ואי־מנוהויו . כאשת פנחס גם קרה ככה לאלמנתה הרגוים אחרים : (סה) ויקן . דבר הכתוב כנגד מחשבות פלשתים שהשאו מקום הכבוד או על דרך משל כעבור שלח נרחצה גבורת הכבוד בהלקח אומרים כי המתרונן הוא השכור כשפול התרדמה : (סו) ויך . אפרים רק מאהל אל אהל וממקום למקום עד כול דוד והיה הארון כגד ר ציון : (סז) ויבחר . הוכיר השכע שהיה ממנו

מצודת דוד

פ' ומנו דמלמטה : לא חיללו . לא צלו אל בית המוסד כי החניכין עמו דמלמטה : (סד) כהניו . הם חסני ופנחס בני עלי וימי הכהנים נושא : לא תבכינה . כי הכרז לבכות על לקיחת הארון ועלול לא היה משב ער אלמנתם למאומה : (סו) ויקן כיושן . כי עז הונו הכהן המעוט מעטות אל ישלל על מעשישן כלל סיס יסן וכמה הסיא גבול המנוות והקין מעטות לעשות כהם

פירוש

אום גיקובן אין דר סלְחָקָה : (סד) פְּהַנְוּ בְּחַרְבֵי נִפְלוּ דִי פְהַנְוּ פִּון דִּיא יִשְׂרָאֵל דְּהִיִּינוּ חֲפְנֵי אֹנֵן פְּנִחֵם זַעֲנָנֵן גִּיפִאלִין דִּרְדֵּךְ דַּעַר שְׁוֹעֵרֵד אֹנֵן דִּי אֶלְמִנְתֹּו דְּאֶבְרָם זִי גִימ בְּוִינְגִימ דַּעַן דָּאֵם וְיִיב פִּון פְּנִחֵם אִיז אֹף גִישְׁמָאֲרָן אִין דַּעַם מָאָג : (סה) וְיִקֵּן כִּיִּשְׁוֹן אֹנֵן דְּרַךְ נָאָה הֵם זִיךְ נָאָם אֹף גִינוּאֲכֵם גְּלִיבָה וְיִיא אִיין שְׁלֵאֲפֵעֵרֵיגֵר גְּבֹור סְרִירֵן מִיז אֹו וְיִי אִיין גְּבֹור דַּעַר וְאַכְבֵּם זִיךְ אֹנֵן שְׁמָאֲרָקֵם זִיךְ מִימֵ רִייד פִּון גִּינְאֲבָג צו אֹום נִיכְטֵעֵרֵן זִיךְ פִּון עִין וְיִוּיין : (סו) וְיִיךְ צְרִי אַחֵר אֹנֵן נָאָם הֵם גִישְׁלֵאֲנֵן וְיִיבֵעַ בְּאַלְיִירֵיגֵעֵר פִּון הִינְסִין דְּהִיִּינוּ עֲבָרִים זַעֲנָן אֲרִיין גִּיבְרָאֲבָן אִין

וְיִקֵּן כִּי לִמֵי שְׁמַחֲלִילִים בְּשִׁירִים חֲחֹתֵן וְהַכְּלֵחַ . (סד) כהניו . חסני ופנחס ושאר כהנים שהיו עם הארון שפתי בכלמחה : לא תבכינה . שמתה סודא לב : (סס) ויקן . כאדם שנודע סודו חיון ששהה וחתה הוא כפיו מינו וציון וציון ובהרונן . ואמר כנסר כי לא תחסר תנוורת כפכו כי אם בעבור חיון . כך הקדשו ברך הוא היה רואה בעונות ישראל והחריש להם ובשגבור עונותם ותכפסו בעשיתם חרעם חיון והתנבס בהם . יהיה כנבור כהרונן מיון : (סז) צריו . הפלשתים שהיו בישראל הכה אחרם עד ששבו אחר לבני אויביהם . או אבד אחר לפי שנסו ישראל לבני פלשתים ופלשתים כפכו אחרם מאחוריהם והרעם כרעה זה לעינש עונות הם שרבו . חרפת (סח) ויבאם . משכן שילה . ויש כפרשים ויקן כיושן על מה שששש בפלשתים שהיה יסן בגלות הארון והקין אחר כך ודוד היתה תרפת עולם . ויסאם באהל יוסף . כי אף על פי ששב הארון לא שב בשילה אלא חלק הפחורים ואותה חבכה תחת לחם תרפת עולם . ויסאם באהל יוסף : (סח) ויבחר בירושלים : כי ירושלים בחלק יהודה ודוד משבם יהודה : מנחת שי

(סס) ויקן כיושן | אלו . יש פוסקי דין כיושן על כי אין למפלה על יקלה ולא סינה ופיין מ"ש לעינש כפי' מ"ד : (סז) וכשכע . סופ"ץ בענין וכן הוא כפי' :

הארון ועתר מתרונן המתרונן מינו שהוא בוסח ככתו ויש רמז למחורים : (סז) ויבחר . מאלו לא היה הארון חלק אפרים רק מאהל אל אהל וממקום למקום עד כול דוד והיה הארון כגד ר ציון : (סז) ויבחר . הוכיר השכע שהיה ממנו

קס : סתרונן . הסמטורכ נכסו מלכות סין פ"י לעקה וציון : (סו) ויך . כלל הלידים מלמחריב כי נכו מפני פלשתים ונדלו חלמיים וכסוס מלמחריב כדך הכודף להכדוף : חרפת עולם . זה לקחת הארון : (סז) ויבאם . מלכו מלם כעמקן עילה שהיה נמלת לסיכין כן יוסף : ובשבת אפרים . כי הוא הוא וכפל סודי כפי' צמ"ט : (סח) ויבחר . להיות נבנהמו מקום סמקדש : אשר אהב . מעיט דבס כי ספ ע"פ

וְיִעֵר הִינְטֵרֵךְ לִיב אֹנֵן הַאָבָן אָרוּם גִּירִיסִין וְיִיעֵרֵי גִירֵעֵרִים חֲרַפְתֵּי עֹלָם נְהוּ לִמֵּי אֹנֵן אִיין אִיבִיבֵעַ שְׁאָבֵד הָאָם עַר גִּיבֵעֵבִין צו זִי מִימֵ דַר סְפָה : (סז) וְיִבְאָם בְּאֵהֶל יוֹסֵף אֹנֵן נָאָם הָאָם סָאָם גִּינוּעוֹן אִין דַּעַם גִּיצֵעֶלְטֵם פִּון יוֹסֵפִי דָם אִיז דַּעַר מִשְׁכָּן פִּון שִׁילָה וְיִם אִיז גִישְׁמָאֲנֵן אִין חֲלֵק פִּון אֶפְרַיִם וְיִם עַר אִיז דַּר זֶן פִּון יוֹסֵף וְיִשְׁבֵּט אֶפְרַיִם לֹא בְּחַר אֹנֵן אִין שְׁבֵט אֶפְרַיִם הֵם עַר גִּימ אֹום דְּרִי וְיִיִלְמֵם : (סח) וְיִבְחֵר יַת שְׁבֵט יְהוּדָה אֹנֵן עַר הֵם אֹום דְּרִי וְיִיִלְמֵם דַּעַם שְׁבֵט יְהוּדָה אִתְּרִי צִיין אֲשֶׁר אַהֲבֵי דַעַם בְּאַרְגֵּן צִיין וְיִם עַר הֵם לִיב גִיהָאָם אֹנֵן הֵם דְּאֶרְסֵן גִּשְׁטֵעֶלְטֵם זִיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : (סח) וְיִבְחֵר כְּמוֹ

**אָהַב: סוּ יוֹבֵן כְּמוֹ דָרְמִים מִקֹּדֶשׁוֹ כְּאַרְצוֹ יִסְדֶּה לְעוֹלָם: עוֹיְבָתוֹ בְּדוֹד עֲבָדוֹ וַיִּקְחֵהוּ מִמִּכְלַאת צֶאֱן: עַא מֵאַחַר עֲלוֹת הַבְּיָאוֹ לְרַעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל נִחְלָתוֹ: עַי וַיִּרְעַם כְּתָם לְבָבוֹ וּבִתְבוּנוֹת כְּפִיו יִנְחָם:**

**רד"ק**  
 (ספ) רמים . כמו ארמונים רמים : כארץ יסדה לעולם . כן בנה לעולם מקדשו שם לעולם לא כמו שהיה כולגל ובשילה ונובו ובגבעון אלא לעולם היה ויהיה תפקדש שם בהר המוריה : וכן יבחר . וכן בחר בדוד לעבדו לעולם שלא יהיה מלך אחר לירושלים אלא הוא ודרעו אחרי : ויקחחו ממכלאות צאן . לחיות מלך על ישראל ופי' ממכלאות צאן . כמו גדרות צאן : עטל . עלות . הנקבות הן הצאן הכניקות נקראו עלות כל שם בגי'ן שנקראו עולים ובה שאמר כאחר עלות שהרועה צריך לעלות אחר העלות לנהלם : לו רעות ביעקב . לקחו לרעות לירשאל : (עט) וירעם . כבר שהיה הישר והתפוסות לבבו כן רעה אותם : ובתבונות כפיו ינחם . בינה התבונות לכפיו לפי שרעה הרועה הצאן בכלקו בכפיו וצריך שינחם אותם בתבונה ואזכין חמלע העשבים וחה"כ מוליא חזקות וזולכות

**מנחת שי**  
 (עכ) וירעם . בספרים מזוייקים כ"ו ודפוסים ימיני הו"ד חזקתן מן מוכתה מסורה חספ ד' טיין עולה : כעס . כחף . ומוטל ומהל' כחם עתה (שעש"ס) כעס' טק"ן טק"ף

כלל העומדת וחלקיה על כן הוצרכו זה החלק מהארץ עומד אותה ורכיסי ככה כי הר ליון דוד תפאו ועל שמו נקראת ירושלם קרית מה דוד : ויקחחו' אחר שלקחו : ממכלאות . כמו גור ממכלאן : (עכ) מאחר עלות . תואר דומה לפועל על דרך העולים על האין העלות הם הנקבות : דרעות . עס כ"ל"ט טוסף כמו : רעותה היה רועה אלו וכן לרעות ישראל כאשר התחיל בתחלת המזמור ויסע כלן עמו : (עכ) ועטס ובתבונות כפיו ינחם . בעבור שדומה עס השס ללאן ויש לזרך למרעה עוב והכל במקל ע"כ ובתבונות ולפי דעתו כי ב"ת בתבונות ישרת שנים כמו חרועו כשדים כחילו כתוב ובתבונות ככפיו

**מצודת ציון**  
 (ע) ממכלאות . מלי כ"ס הלל ומלסר והוא דוד המלך שהסע כלואים עס : (ועל) עלות . מגלות עוללה'ן ר"ל צניקות : (עכ) ינחם : יכנס :

(על) כאחר עלות . עמם שהלך אחר המניקות ליעוון הביאו ידעה חוסס : ובתבונות כפיו . עס כי התבונה היא כלל אחר כפיו חל היו (כרש"ש ע"ה) ור"ל ששעה בהשכל וכו' חוזר ללשית פירוש ע"מ

כמו רמים סקדשו אונ ער הם גיבוט טיין בית המקדש מיט פיידע הענטם אזו ווי ער הם בשאפין די הובע היסלען כארץ יסדה לעולם אזו ווי די ערר אזו הם ער גיגונות פעקם דעם בית המקדש ביז אייביג :

(ע) ובחר בדוד עבדו ער האם אום דר וויילט אין דוד זיין קנעכטם וקחחו ממכלאות צאן אונ הם אים גיגונן פון זיי שטאלדין שאף : (עא) מאחר עלות הביאו וגי' פון היגמר די יונגע זייגענדיגע שאף הם גאטם גבראכט דעם דוד ער זאל וויירן אין יעקב זיין פאלק און אין די ישראל זיין נחלה פלומר צו גינעלטגן אין זיי אונ זאל וייער מלך זיין (אונ דרום הם אים גאט אום דר וויילט דר צו ווייל ער איז גינען איין גרוקר חתן דען ער הם גינענדיעט די שאף פון זיין פאמיל

עט"י מזמור לאַסַּף אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹיִם  
 בְּנַחֲלֹתֶיךָ שָׂמְאוּ אֶת־הַיְכָל קִדְשֶׁךָ  
 שְׁמוֹ אֶת־יְרוּשָׁלַם לְעַיִים: י נָתַנוּ אֶת־  
 נִבְלַת עֲבֹדֶיךָ מֵאֵכֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם  
 בְּשַׁר הַסִּידִיךָ לְחֵיתוֹ־אָרֶץ: י שָׁפְכוּ  
 דָּמָם וּכְמִים סִבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִין  
 קוֹבֵר: י הֵינּוּ חֲרָפָה לְשֹׁכְנֵינוּ לְעַג  
 וּקְלֵם

ידברנו: א תושבתי  
 על ידו לאסף על  
 חורבן בית המקדש  
 אמר ברוח נבואה  
 אלהים אתו עמית  
 באחסנתך אתו ית  
 היכל קדשך שויאו ית  
 ירושלם לצדודי הכותל  
 גושמי עבדך למיכלא  
 לעופא דשמיא בסר  
 חסידך לחיות ארעא:  
 ג שרון אדמדון היך מיה  
 חרנות דירושלם ולית  
 דקבר: ד הוינא קרנא  
 לשכנא תול עבא

ת"א מזמור לאסף. קדושים: א) כמו גוים. סודריו: עט

דרש

ובינה התבונה לכספי ואף על פי שהיא בכל לפי שהם חששות  
 את המלאכה: ולא מזמור. נאמר זה הכסוף על חורבן ירושלים  
 כמו שבפרש ואמר אלהים לשון קריאה. כלומר זאת אלה שאתה  
 אלהים אך התאפקת על זה שבאו גוים אחרים על נחלתך:  
 לעינים. גללים כי העיר החרובה היא גלו אבנים: (ג) נתנו:  
 כהב אדוני אבי וכל בני העיר החרובה הם כן הגללים מירושלים שהיו  
 דגאל חנוני שיאל וזוהי הוי כן הגללים מירושלים שהיו  
 חסידים ועבדי האל. כמו כן הוי אחרים אלא שהיו נבאים  
 בבהם ולא היו יכולין להראות בחיות וברחובות חסידים שהיו  
 בירושלים כהם נוצלו מן הכיתה ונלו ובהם לא נוצלו הכל לפי הדין  
 והיו נוספה: (ז) ואין קובר: (ח) הוינו חרפה וברחובות וקלם. לענוהיה:

רשי  
 עט (א) דעיים. גללים. ומהו מזמור והלא קנה היה  
 אלא לפי שאלמר (זוכיה ד') כלה ה' את חמהו  
 וכמה כלה ויהא אש כליון מזמור וזכר הוא שספק חמהו על  
 העינים ועל האבנים ולא שיה כליה דבניו: (ב) בשר  
 חסידך. והלא דרעום היו אלא מתקבלו פורענותם הרי  
 הם חסידים וכח"ל (דברים כ"ה) ונקלה חסיד כיון שלקה  
 בירושלים כהם נוצלו מן הכיתה ונלו ובהם לא נוצלו הכל לפי הדין  
 והיו נוספה: (ז) ואין קובר: (ח) הוינו חרפה וברחובות וקלם. לענוהיה:

אבן עזרא

ינחם והנה עעם כתום לכבו לעשות טוב לעמו וכתבות כפיו  
 הוא המעשה ככתוב ויהי דוד עושה משפט ודקה לכל עמו:  
 עט (א) מזמור לאסף אלהים באו גוים. הזכרתי מחלוקת המפרשים בתחלת הספר יש אומרים כי מזמור  
 דבר שנמר וכרת מרבים אולי קמות היו או עטם מזמור ברהל ברות הקדש כעבור מה שכתב בחמורה  
 כי יסר היו עמו ונהליו ועטם אלהים אך הוא אלהים ונברה יד בני אדם על הסידוי ועל מקום קדשו: בנדר שק. אך  
 ישראל: לעינים. מקומות שליו והפקדה נכון יהיה הרבות ה' יש אומרים מקום בתן שם יבז או השפרו ויבולס  
 לבקש מעמונות: (ג) נתנו. קשר זה הפסוק כי החסידים לא נקברו בעיני הדומים לקברים: (ג) שפכו. דעת  
 השופרים כי אין לורש דמם כמים שהם מותרים: (ד) היינו. הכללים ממנו:

מצודת דוד

עט (א) יאמרו כמעשה דוד טובה לעמכם בסבוב כשרון דודו:  
 עט (א) אלהים. אתה אלהים אך מחלוקת על חכה בלו גוים  
 בתחלת: שבאו: כי טיטוס נלח בו עס וניה: לעינים. כן  
 דרך הסרנות להיות מלאים מגלי אבנים: (ג) נתנו וגו'. כי לא  
 מחבואם ונקברס: (ד) היינו חרפה.

פירוש ע"ט

עט (א) מזמור לאסף דר מזמור אין צו אסף ואף דעם  
 חורבן בית המקדש) און אזי הם ער גיאגם  
 אלהים באו גוים בתחלת דר באט זיי נעגען גיקופין דיא  
 היידען אין דיין נחלה ספא אה היכל קדשך זיי האבן  
 מסמא גיווען דיין הייליגען פאלעץ שפן את ירושלים  
 לעינים זיי האבין גיטאן ירושלים צוא הויפן סחמת  
 חורבן: (ב) נתנו את נבלת עבדיך די היידען האבין  
 גיגעבין דיא טוטע לייבער פון דייע קעעכט דיא  
 ישראל צוא איין עסן צוא די פייגיל פון אונטערין  
 הימיל בשר חסידך ראם פלויש פון דייע חסידים  
 האבין זיי גיגעבין צו עסין צו די חיות פון דר ערד:  
 (ג) שפכו דמם כמים וגו' זיי האגען פאר גאסין זייער  
 דיא אסף האם גיגען דאם הקב"ה האם פאר ברענס דאם בית  
 הקב"ה האם אוים גילאום זיין כמס אויף דיא הייליגער אין

עט (א) אלהים באו גוים. כמ"ס בענין ה"ל"ף בשלש המקום סגול  
 או כחאבו: דנחלק. כמ"ס בענין: (ג) סביבות ירושלים.  
 מזמור  
 הזכרתי מחלוקת המפרשים בתחלת הספר יש אומרים כי מזמור  
 דבר שנמר וכרת מרבים אולי קמות היו או עטם מזמור ברהל ברות הקדש כעבור מה שכתב בחמורה  
 כי יסר היו עמו ונהליו ועטם אלהים אך הוא אלהים ונברה יד בני אדם על הסידוי ועל מקום קדשו: בנדר שק. אך  
 ישראל: לעינים. מקומות שליו והפקדה נכון יהיה הרבות ה' יש אומרים מקום בתן שם יבז או השפרו ויבולס  
 לבקש מעמונות: (ג) נתנו. קשר זה הפסוק כי החסידים לא נקברו בעיני הדומים לקברים: (ג) שפכו. דעת  
 השופרים כי אין לורש דמם כמים שהם מותרים: (ד) היינו. הכללים ממנו:

מצודת ציון

עט (א) לעינים. עיניו יל וגו כמו לפי הפסל (מסע א'):  
 (ג) לחיות. הוינו יסורים וכן וסו חן לעינים וכחלום

משלי חכמים

(א) מזמור לאסף אלהים באו גוים בתחלת דר. אסף האם  
 גיגעבין מיס דיא וירשער. נאם. הייליגער זייען גיקופין  
 אין דיין נחלה. אין ערן ישראל. און דיא האבין ספסא  
 גיווען דיין הייליגען בית המקדש. אין דאך גוא פלעגן. אין  
 דיין דאם איין גיאגן. אז מיין האם ספסא גיווען דמם בית  
 המקדש. נאך דער גיגן איין למשל איינער האם געבאם איין  
 שלעכטן ווען. אפאל האם דער ווען שטארק דערענעגס דמם  
 פאסער. און האם אפאל גיגן מיס כמס צום ווען אין  
 שטוב. און האם אפאל גיגן איין גוריקן און האם דמם  
 ווען ארום געשרייען. און איין צייט שפעטער האם איינער  
 גיאגם צום ווען דו דארפסט דיר פרייען און זינגען. אזוי ווי  
 דייע געלעבט גיגען און פארשטענדן פון דער וועלט. ער האם  
 דאך אקער דם גוים גיטאן גוים אויב אז דר הם פארם חסכנות  
 אויף דר און גוים אז דו גוים. דאם וועלן אז דא.  
 הייליגער און פארקיש און פארקיש דיא ווען האם ער גענוגען. ווייל  
 שפייער גוים אין די ווען דרום שפייער סביב לאסף אלהים וגו':

וְקָרָם לְסַבִּיבוֹתֵינוּ : ה' עַד־מָה יִהְיֶה  
 תֵּאֲנֶנָּה לְנֹצַח תִּבְעַר כְּמוֹ־אֵשׁ קִנְאֶתְךָ :  
 וְשֹׁפֵךְ חַמְתְּךָ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־  
 יִדְעוּךָ וְעַל־מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא־  
 קָרְאוּ : י כִּי־אָכַל אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־נְהוּ  
 הַשִּׁמּוֹן : ה' אֵל תִּזְכֹּר־לָנוּ עֲוֹנֹת־רַאשֵׁינוּ  
 מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מְאֹד :  
 מְעֹזֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־  
 שִׁמְךָ וְהִצִּילָנוּ וְכִפֵּר עַל־הַטְּאוֹתֵינוּ

וְנִחְמָא לְחַרְנוֹתָנָא :  
 ה' עַד אֵימָתִי יִי תִּתְקַוֶּה  
 לְעַלְמֵינִי הַבְּעֵר הַיָּד  
 אִשָּׁא מְגִנְתְּךָ : ו שִׁדְי  
 חֲמַתְךָ עַל פְּלִחֵי פּוֹכְבֵי־אֵשׁ  
 דְּלֹא חֲקִימוּ יְהוָה וְעַל  
 מַלְכוּתָא דְכִשְׂרָאֵי דִי  
 בְּשִׁמְךָ לֹא צִלְיָאוּ :  
 ז אֲרוּם גַּמְרוּ בֵּית יַעֲקֹב  
 וְבֵית גִּית מִקְדְּשֵׁיהָ  
 אֲצִדְיָאוּ : ח לֹא תִדְבֵר  
 לָנֶא עֲוֹן דָּמִן שְׂרִיָא  
 בְּסַרְדֵּי־קִיָא וְקִדְמוּן דְּה'  
 מִבְּנֵי־הָ אֲרוּם :  
 ט אֲתִמְסַפְנָנָא לְ ח ד א  
 פ סִיעַר יִתְנָא אֱלֹהָא  
 פּוֹרְקִנָנָא מְסוּר אֲיָבָר  
 שְׁמָה וּפְרוֹק וְתָנָא וְכִפֵּר

למען

רש"י

ה' א עוֹנֵת הַלְבוּשׁ. וְכִפֵּר יוֹתִי : עֲוֹנוֹ. עֲוֹנוֹת מִד' מִצְוֹת :  
 רד"ק

חזיק הוא. כך מפורש בנאליה: (ד) וקלם. לשון דכה  
 לדבר כס כמו למשל: (ה) עד מה. עד מתי: האנה.  
 תקלוף: קנאתך. חמתך שחמה מקנה להקס ל' אל קנה

וה' אף על פי שהמזמור נאמר על לבות ראשון ולא היה  
 אלא שבטים קנה בעיניהם היה ארוך. וכן אמר זכריה הנביא  
 עד מתי אהיה לא תרחם את ירושלים וגו': (ו) חמתך. קנאתך  
 והבחד שהיא רועת כמו אש עליו שפוך אותה אל הגוים אשר  
 לא ידעוך. כי אנתנו אף על פי שחטאנו ידענך וקראנך בשמך:  
 זל הגוים. כמו על הגוים. ועל הממלכות. לפי שאברהם כלכות  
 עד הנה אף על פי שגלו עשרה השבטים לא אברת כלכות ישראל: (ח) כי אכל. רדף כלל: השמו. רדף פרט ולפי שאכל את יעקב  
 אשר ידע ארץ והשבו גורו שהיו עובדים בו אליך היה לך לשפוך חמתך עליהם כי אף על פי שחטאנו ובמצוהיך וברצונך  
 באו עלינו היה לכה לרחם ולא לאכול ולבלות: (ט) אל. על העונות הראשונים שעשו בימי נגורם אבר כאלו אמר עונות נעורים:  
 פה. ציון או שם: יקדמונו. ענין הוכנת הדבר וסניא אותו לפני אדם: דלנו מאד. ואין לנו כח לסבול הגלות: (טו) עזרנו.  
 על דבר כבוד שפך. שהוא מחולל בגוים והחר שתעורנו יחיה בכבוד:

מנחת ש"י

שניהם נגופים כ"ס: (ו) אל הגוים. וזכרמים על הגוים: (ז) ואת  
 טוה. כנעיה:

אבן עזרא  
 (ה) עד מה ה' האנה לנצח. כמו: הבער כמו  
 אש קנאתך. קנאת כעבור שטעמו ישראל אליהם  
 חזרים ולמה לא תקנה בורים: (ו) שפוך. ועל ממלכות. כמו אל הממלכות כמו אל יסוד המזבח: (ז) כי.  
 לא די שלא תקנה כעבור שלא ידעוך עד שאלכו את יעקב טרדע אותך: (ח) אל. ומרסבים רבים אומרים כי ראשונים  
 חלד לשונות והכחן בעיני כי שונות סמוך ללכות ראשונים ומלת יקדמונו כנגד ראשונים. וטעם כי דלנו מאלד חין  
 לנו כח ואין ללל ידענו על כן נקנס רחמים: (ט) עזרנו. הטעם טערו עד שכבד שך או עזרנו כעבור כבוד שך  
 מצורת ציון  
 מצורת דוד

(א) (ד) וקלם. ענין לעג והטסה כמו וקלסה לכל הארלות (עמקאל  
 כ'): (ה) האנה. מל' אף וטעם: (ו) אל הגוים. על גוים:  
 (ט) על דבר. כעבור כמו על דבר כושי (במדבר כ"ה):

(ה) עד מה. על מתי יהיה כי ופי חלקך ללחם וכו' חכמה קלחך כמו אש  
 שהולך וזוכר עד חומו: (ו) שפוך. הכר החיים עתהו נשפוך אותה  
 על הגוים אשר לא יכלו לעמך אותך: (ז) אכל. כלו והשמינו: גורו  
 השמו. הכרינו מדורו וכו' כיה המקום: (ח) אל הגוים. וכו' חס  
 דלנו מאלד ככלתה חסונו ואין לנו כח לסבול עוד: (ט) על דבר.

פירוש ע"מ

קְיִנְיָרִיָּה פִּין דִּיא הַיִּידְעֵן וְנֵאֵם לְרַסְלוֹן גִּיט אִין דִּיין  
 נֶאֱמֵן : (ז) כִּי אָכַל אֶת־יַעֲקֹב דָּעֵן וְיִי הַאֲבָרְקֵן אוֹף גִּינְעֵסִין  
 דָּעֵם יַעֲקֹב אוֹן זִיין וְזֵאנְגֵן הַאֲבָרְקֵן זִי פֶאָר וְיֵוִסֵם :  
 (ח) אֵל הַיָּבֵר לֵנוּ דִּן וְאֶלְמָסֵם גִּיט גִּינְעֵנְקֵן צו אוֹנֵן דִּיא  
 עֲרֻשְׁמֵעַ וְיִנְד וְנֵאֵם מִרֵּ הַאֲבָרְקֵן לֶאֱנֵג גִּינְיָדִינְגֵם פֶּהר  
 בְּרַמְטֵיגֵר רַחֲמֵי אִין דָּעֵר גִּיָּה וְיֵאֵר אוֹנֵן פֶּעֲדֵרֵרִין דִּיין  
 רַחֲמֵנוֹת דָּעֵן מִיר וְעֵנן פֶּאָר אֲרִימָם : (ט) עֲרִיטוּ אֱלֹהֵי  
 יִשְׁעֵי הַעֲרָף אוֹנֵן דִּן נֶאֱמֵר אוֹנְעֵר הַעֲלֵפֶר פִּין וְעֵנן  
 דָּעֵם כְּבוֹד פִּין דִּיין נֶאֱמֵעֵן עֵר וְאֵר גִּיט פֶּר שְׁוֹעַכְמֵם  
 וְעֵרִין וְהִצִּילֵנוּ וְיֵאֵר אוֹן זִיין אוֹנֵן מִצִּיל אוֹן פֶּר גִּיב אוֹף  
 אוֹנְעֵרְעַע וְיִנְד פִּין וְעֵנֵנן דִּיין נֶאֱמֵעֵן עֵם עֵר וְעֵרְמֵם



למען שמוך: למה ואמרו הגוים איה  
 אלהיהם יודע בגוים לעינינו נקמת  
 דם עבדיך השפוך: תבוא לפניך  
 אנקת אסיר כגדל זרועך הותר בני  
 תמותה: והשב לשכנינו שבעתים  
 אל חיקם תרפתם אשר חרפוך אדני:  
 וואנחנו עמד ויצאן מרעיתך נודה לך  
 לעולם לדור ודור נספר תהלתך:  
 פ למנצח אל ששנים עדות לאסף

על חוקנא בגלל יסוף:  
 למה ימרו עמא אן  
 אלהון הגלי בעמא  
 ימחממא פורענות  
 אדם עבדך דאשתפך:  
 יא העול קדוך אנקתא  
 דאסירי הך סגי תקוף  
 אדרעך שרי כניא  
 דמתפסרין למיתותא:  
 יב ואתיב לשכנא על  
 חר שבעה גופלא על  
 פורענות קמחון וחסון  
 די חסרו תהך יי  
 יא ואנחנא עקך ועאן  
 בעיתך נורי קדוך  
 לעולם דרי לדרי ודיא  
 גת גי הושבחקה:  
 א לשבחא על יתבי

בגוים קרי רשוי

(ס ד') (אנפארטעמנט בל"א חייסער): (יא) הותר .  
 פתח אסירים ממסגר שלהם כמו שלח מלך ויתירו (לקמן  
 ק"ה) וחתר אסורים (לקמן קמ"ו): בני המרותה . בני  
 הנהגת עליך . תמותה (אנמוריד"ל בלע"ז, אינמוראג"ל  
 בלשון חכמו שטערבענד וכן לקמן ק"ב כ"א) ויש דוגמתו  
 בלשון הקמוס מושב שאכלו ישראל כשר תמותות שחוטות ולא  
 נחם' קדושין: פ (א) אל שושנים . אל ישראל: עדות לאסף  
 פליהם . שהרינחמז במוזמר זה שלם פעמים השיבנו האר

אבן עזרא

שנקרא עלינו על כן אמרו: (י) למה . עטם לעיינו שניה  
 ליום לפני מותנו ודם עבדיך הוא הזכר כהחלת המוזמר:  
 (יא) הבוא . בעבור היות ישראל כגלות כאסיר בבית כלא:  
 הותר . מגזרת הותרים שהם מוכנים למות ומשקל תמותה  
 יתר ופתח קאורם עכשור שהזכיר אסיר: (יג) ואנחנו עמד .  
 פ (ה) למנצח אל שושנים . או על שנה . אמר רבי

מצודת דוד

בעבור כבוד שמך לכל יחולל בין העוים: למען שמך . המורה שאלה'  
 רחום רחמן: (י) לבת וגו' . למען תמיתו בגלות שאמרו בגוים ימים  
 חלליהם אל אלהים הוא יריב ריב פנו: יודע . לולא יודע הנקס  
 בגוים חיס מהל לעיינו עולות חיים: (יא) אנקת . לעקת האסיר  
 בגולה: חתור . סחר קשרי הנאמרים לטוילאס להריגה: (יב) והשב .  
 כמו שהטו לנו כן השב גמול פורענות אל שכנינו: יב שבעתים . ז'  
 פעמים: ז' כל רעות פעמים שכל להם בגמולם: אה חוקים . הפורענו'  
 חרפון: (יג) ואנחנו . וזוה אינחנו שלטו עמך וגו' נודה

פירוש

אן גירוסין ברום ונחנן: (י) למה יאמרו הגוים ויאורום  
 זאלין זאנן די הירין וואו איז דר גאט צו די ישראל  
 יודע בגוים לעיינו לאו גיוואוקס ווערין צווישן דיא  
 היידען פאר אוינזערע אויגן די נקמה פון דעם אום  
 שולדיגען ברום וואס איז פאר גאסען גיווארין פון  
 דייע קנעכט: (יא) תבוא לפניך אסיר אוה האבן  
 אונוזערע אבות גינאגט אין בבל לאו קומען פר דיר  
 גאט דס גישרייא פון דעם גיבונדיגעס בגדול ורעך  
 הוהר בני היתיה אוו וויא דאס גרוסקייט פון דיין  
 שמארקך ארום איז בינד אוף פון דעם פר שליסונג  
 דיא קנזער וואס צי שאטרכין פון ביינע וועגין:

רד"ק

(י) למען יאמרו . וזו חילול: יודע בגוים . בנקום נקמת  
 דם עבדיך: (יא) אסיר . כבוד . הותר בני המרותה . השאר אהו  
 בחיים ויש מספרשים הותר החר אירס הפקדונים כגלות כמו  
 שקראם אסיר שהם קשורים ואסורים: (יג) והשב לשכנינו .  
 חרפתם אשר אסיר איה אלהיכם: (יג) ואנחנו עמד . בין בגלות  
 בין בצאתנו מן הגלות נודה לך לעולם: (יא) למנצח . עדות . האמת

מנחת שי

(י) אום אלהיכם . בגמיל' הלא"ף כ"ם כראש החשב סגול או כמלצט:  
 בגי' . בגוים קרי: (יב) אשר חרפוך אדני . כסם של ארץ דל"ם:  
 (יג) לזכר ודר . חר מן ד' קדמלה מלא ומיניאל חסר וסימן כמסרה

השועה תקומה תרועה . ורבי משה אמר כי הותר החר  
 אמתו הגודעיים שהם עמד או נודה לך כשדורך חתמו:  
 מרינום כי עדות כמו עדי דבר ככד כמזהו וחת נור  
 מצודה ציון  
 (יא) אנקת . טנין נעקס וגניחה כמו בלמוק חלל ויזקאל (כ"ז):  
 הותר . מנין פתיחת הקשר:  
 פ (ה) אל שושנים . על שושנים והוא כל גזון פשוט שושנים:  
 עדות . מלשון פזי וקאס וכן אה הכרז ואת העדות (מ"ב  
 י"א) וכל' המוזמר כזה הים נקשום ולפאל לנפק:

חכא כל חיקס ולה חסם לכלן ולכלן: חרפתם . גמול חרפתם אשר  
 חר לך לעולם כשכור זה ונספר מהלך לטויות הכלים:  
 ע"מ  
 (יב) והשב לשכנינו שבעתים אונ קער אום צו אינזערע  
 שבעים וזבין כאל זיבין אזו פיהר שאנד אין זייער  
 לשום חרפתם אשר חרפוך אדני פר זייער שאנד ווס זיי  
 האבין גישענד דיה גאט: (יג) ואנחנו עמד אונ קיר  
 ישראל ועגן דיין פאלק אונ די שאף פון דיין וויידרינג  
 נודה לך לעולם מיר וועלען דיה לדין בוי אייביג ווען  
 דו וועקסט עם טאן לדור ודור נספר תהלתך אונ צו דרבי  
 דורות וועלען מיד דר ציילין דיין לוב:  
 פ (א) למנצח אל שושנים וגו' דר סומור איז גיטאכט  
 צום לוי ער זאל אים שפילין אוף דר פלי ווס  
 זיא הייקס שושנים אונ דר סומור איז איין צורניג  
 צוא

**מזמור: י רעה ישראל האזינה נהג  
 כצאן יוסף ישב הכרובים הופיעה:  
 נלפני אפרים ובנימן ומנשה עוררה  
 את גבורתך ולכה לישעתה לנו:**

ח"א לפני אפרים מנשה בני ונלכ (מכה ה):

סנהדרין די סתמקין  
 בסהדות אורייתא על  
 ירוי דאסף תושבתא:  
 ב פרנסא דישראל אצית  
 דמדבר היר ענא ארנא  
 דיוסף דשכינתיה שרא  
 בניני כרבינא הופע:  
 י קדם אפרים ובנימן  
 ומנשה עורר ית פח  
 גבורתך וענא ועלך מן דינא  
 לפטרק לנא:

**רד"ק**

דוא כמו שכתבנו כי פתיחת המזמורים הם על עניני הענין לא  
 נודע היום אצלנו וזה המזמור נאמר על זה הנלתי: (כ) רעה  
 סעת שנחלקה בלכות ישראל נקרא ישראל יוסף ואפרים כי  
 דוא הכרוז במקום ראובן ואמר יעקב ויקרא בהם שמי כלומר  
 יקרא ישראל בשם יוסף כמו שנקרא בשמי ישראל ואחר שזכר  
 יוסף ואפרים ומנשה שהם בני יוסף כאילו זכר בנימין שהוא בן  
 רחל ובניה עיקר ישראל ואמר אתה שהיית רעה ישראל ונהג  
 אותם כצאן האזינה תפלת ישראל עכך בגלות וכמו שהיית  
 יושב הכרובי לאהבת ישראל להועיד שם כבודך אליה כן הופיע  
 בכבודך כמאז אליהם: (ג) לפני בני ונלכ לישועתה לנו

כתיב מלכי ארס שאל' בימי יהוא (מלכים ב' י"ג)  
 כי אכרס מלך ארס וישמע כספר לדוש: (ב) רועה  
 ישראל מנהיגם ופרנס שלהם: יוסף כל ישראל נקרא  
 על שם יוסף לפי שהוא פירנסם ולכלם בימי הרעב:  
 יושב הכרובים כמו שנאמר (שמות כ"ה) ויעודתי לך  
 שם וגו': הופיעה הרעה גבורתך: (ג) לפני אפרים  
 ובנימן ובמנשה כשהיו לריכוס לחשועתך אף על פי  
 שהם רשעים ויחסינו כדי עוררה גבורתך להם ולמה כי לכה  
 לישועתה לנו לך נאה ועליך להקטיע בין חייבים בין זכאים כמו  
 שנאמר למשה במצרים (שם ג') ראה ראיני את עמי  
 עמי שתי רחומי הללו למה רוחה אני שהם עתידים להכעיסני  
 ואעפ"כ ראיני את עמי שפני רחומי את עמי שפני רחומי  
 לאכריסם: אפרים במלחמת ארס כשאר על שומרון ושלה  
 מלאכים לאחזק (מלכים א' כ') וכספך וזהבך ליה יהוא וסוף  
 וכיך העובים לי הם: מנשה בימי יהואש בן יהואחז  
 והוא שם עמיים במלחמת שנאמר (שם) שלם עמיים הכור  
 וישא וישא את עיר ישראל: (ד) לפני בני ונלכ לישועתה לנו  
 ולכה לישועתה לנו: חן זה לשון הלכה לכה  
 כמו ולך וכן הוא במסורת ולכה אפוא דיעקב (בראשית כ"ו)  
 ולכה חן בצורה מוצאת (שמואל ב' י"ח) שמלה לכה קלין  
 אבן עזרא

**בנחנת שי**

גדולתו מ"ט: (ב) רעה ישראל זה אמר מן ד' מלין ל' כ' סמקלין  
 כתוב ה"ל על פי המסורת וכן מלחתי בשני דפוסים יסיה ועיין מ"ט  
 בישעיה סימן ס"ג: הכרובים במדויקוים כ"ו וגם בדפוסים ית מלא  
 (א) וכן יכון כי לא נמנה במסורת פקעה תרומה במנין המסרים:  
 (ב) לפני אפרים עיין מה שהכתוב במשלי סימן ד' לו לפני אני:  
 ונלכ: כה"ל יהוא מן ד' ונלכ עמו ולך על פי המסורת והביאם  
 ונלכ רש"י י"ל רשעים הכריה נמשך על מלה לישועה שם ישם וגלגל  
 ואיכה דבורה למת לנו על המעט ממרד בימינו ומה שסיר למאי  
 דדידי ר' הלוקי בשם ר' אבא ונלכ מלא כתיב שכל הישועה כתיב  
 שכן היא שורה טוב וז"ל פ"ט ודכווייה דרש עמי ל' אכיה בספוק  
 יגל לבי בישועתך זה חלק מההקבלות הקטן בישועתו של הקב"ה  
 כתיבול הוא בישועתו של ישראל יגל לבי בישועתו חין כחוב כחן אלה  
 בישועתך אמר דוד ישועתך הוא בישועתו ודכווייה בספוק ארץ  
 יעמי חשביעיה ואלהה בישועתי ודכווייה דרש עמי בספוק כתיב  
 קרי בה' כי שמחתי בישועתך דוק ושמחה ועיין טוד מה שכתבתי  
 וזכר פקעה קדושים דף ל' עמוד ז': ויקראני פקעה בראשית דף כ"ז  
 כ"ח כתיב פקעה שכלה ספוק זה אלי ואניו: לישעיה

העדות (ב) רועה ישראל צבור שהזכיר יעקב בצרכותיו  
 משם רועה חן ישראל על יוסף ע"כ נוהג כצאן יוסף:  
 יושב הכרובים שהיה הארון בתחלה בחלק יוסף ואחר  
 כן בחלק בנימין וטעמה בני רחל במחשבת בני יעקב  
 הראשונה ומשיו וכן כתוב בני רחל אשת יעקב ע"כ רחל  
 מנכה על בנייה וכל ישראל נקרא בשם אפרים וזה הוא  
 ויקרא בהם שמי או המאור הזכיר מלחמה שהייתה לבני  
 רחל עם גוים: (ג) לפני הזכיר אפרים בתחלה כדרך  
 יעקב ושהוא היה בעל הדגל: ולכה כמו לך אמרו בעלי  
 המסורת כי הוא מלא והעטם ולכה ועליך הדבר להשיעמו

**מצורת דוד**

(ב) הופיעה עיניו האכה כמו הוסיפ מהר סלמן (דברי' י"ג:ג) ולכה

אח סעבטים במלכים לכן נקראו על שמו: יושב  
 פירוש ע"מ

**מצורת דוד**

צוא אסף אונ דורך אים איז ער גימאכט גיין ארין  
 ארף דעם היינטיגן גלות: (ב) אונ אזו זאגט אסף  
 צו נאמ רעה ישראל האיניה דו שפיינער אונ מנהיג  
 פון די ישראל פר נעם אינגערע רייד דר נאמ נוהג  
 כצאן יוסף ונאם פירט אזו ווי שאף דיא ישראל ונאם  
 גערין אן גירופן יוסף ווייל יוסף המ גיי גישפיינט  
 אין מצרים יושב הגרובים הופיעה דוא נאמ ונאם דיין  
 שכינה רועם צווישן די גרובים דר לייכט אונ וויין  
 דיין גבורה: (ג) לפני אפרים ונלכ לישועתה לנו  
 אונ מנשה דער נהג דיין גבורה דוא נאמ ווען זיי

אח סעבטים במלכים לכן נקראו על שמו: יושב  
 פירוש ע"מ  
 צוא אסף אונ דורך אים איז ער גימאכט גיין ארין  
 ארף דעם היינטיגן גלות: (ב) אונ אזו זאגט אסף  
 צו נאמ רעה ישראל האיניה דו שפיינער אונ מנהיג  
 פון די ישראל פר נעם אינגערע רייד דר נאמ נוהג  
 כצאן יוסף ונאם פירט אזו ווי שאף דיא ישראל ונאם  
 גערין אן גירופן יוסף ווייל יוסף המ גיי גישפיינט  
 אין מצרים יושב הגרובים הופיעה דוא נאמ ונאם דיין  
 שכינה רועם צווישן די גרובים דר לייכט אונ וויין  
 דיין גבורה: (ג) לפני אפרים ונלכ לישועתה לנו  
 אונ מנשה דער נהג דיין גבורה דוא נאמ ווען זיי

יֵאלֹהִים הַשִּׁיבֵנו וְהָאֵר פְּנֵיךָ וְנוֹשְׁעָה׃  
 הַיְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת עַד־מִתִּי עֲשֵׂנָת׃  
 בְּתַפְלַת עַמֶּךָ׃ יֵהַאבְלָתֶם לָחֶם דְּמֵעָה  
 וְתִשְׁקֶמוּ בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ׃ יִתְשִׁימוּ  
 מִדּוֹן לְשִׁכְנֵינוּ וְאַבְיֵנו יִלְעָגוּ לָמוּ׃  
 הַיֵּאלֹהִים צְבָאוֹת הַשִּׁיבֵנו וְהָאֵר פְּנֵיךָ

ד אלקהא אתיב ותנא  
 מנולותא ואתנא עיו סבר  
 אפך עלנא ותתפרק  
 הו אלהים צבאות עד  
 אמתני לא קבלתא  
 צלותא דעמך: אוכלתא  
 להון לחם פמיש  
 בדמעא ואשקותן  
 חמר דמעא תלתי  
 ו שיתנא למדנא  
 לשיבנא ובעלי  
 דקבנא יהלעבון להון  
 ה אלהים צבאות אתיב  
 ותנא מנולותא ואתנא עיו סבר אפך עלנא

ה"א (חס נפש, סוהרין 13)

ונושעה

ותנא מנולותא ואתנא עיו סבר אפך עלנא

רד"ק

חלק לפנינו להושיענו: (ה) אלהים השיבנו. כלומר הכון לבנינו  
 אלך: והאר פניך. כי בעת הקצף הוא מסתיר פנים ובתוך רדון  
 הוא באיר פנים וכשנית לשובה: (וה) ה' אלהים. חסר הנספך  
 כאילו אמר אלהים אלהים צבאות: עשנת. כמו יעשן (ו) האכלתם.  
 כלומר כנו שהמאכל והמשקה חק האדם תמיד בלילה ובוים  
 כך הרטנה חק תמיד הוא: בדמעות שליש. יש מפרשים כי על  
 גלות בבל אמר שיהיה שבנים שנה שהוא שלוש גלות מצרים  
 שיהיה פאתים ועשר שנה ויהיו לפי ש כי על גלות שליש נאמר:  
 (ז) בדון. שהם בוויבים עסנו תמיד: ילענו לנו. לחם לעצמם  
 אוכלו לא יאכלו תמיד כלומר ילענו לך ויאכרו שלא תוכל להושיענו:  
 (ח) אלהים. פירשנוהו ואמר זה הפסוק שלשה פעמים בדרך  
 המתפלל לכבוד דבריו לחוק התהונה אבל בכל אחד מהם

תהיה לנו וגו' (ישיב ג'): (ד) השיבנו. מגלות ככל  
 שהיה מרדכי שם: (ה) עד מתי עשנת. בצרות מלכי  
 יון שהרשו מאד לישראל: (ו) האכלתם לחם דמעה.  
 במלרים: ותשקמו בדמעות שליש. כדכל שהיו שבעים  
 שנה שהוא שלוש של מחטים ועבר של מלרים זו למדתי  
 מיסודו של רבי משה הדרשן ויש לפתור על שם שמלכות יון  
 היתה הגרה השלישית והם תלמוד רביעית היא שהיו פרס  
 ומדי קדמה כל שבעים שנה של גלות ככל אינם אלא גלות  
 אחת. ומנהם פי' שלוש שם של כלי שמתין בו וכן פי' (ישעיה  
 מ') וכל בשלש עשר הארץ. ורבותיו פירשו על ג' דמעות  
 שהיוד עשו שנאמר בו (בראשית כ"ז) וילעג עקבה מרון  
 על חרבו והיה כאשר תרדו וגו' (שם): (ז) השיבנו מרון.  
 (ח) השיבנו וגו'. ונושעה. מצני יון:

הרי אהתגדולה הרי שמים ומרה הרי שלש ועלילה וכה לחיות  
 אתה שם ארחתם מרון לכל שכנינו עשיתם בנו יון:  
 (ח) השיבנו וגו'. ונושעה. מצני יון:

עזרא

זוה הפירוש אינו ישר בעיני (ד) אלהים השיבנו.  
 שישורנו לשון מלוי: והאר פניך. הלינו ואלהם היא הישועה  
 שנבקש: (ה) ה'. בעבור שמלאו רבי' אלהים צבאות אמרו  
 כי הוא שם ארחת שנו ועל דרך הפשט שהוא דרך קרה  
 כמו והנבואה עודד הנביא שכן הוא והנבואה נבואת עודד  
 הגדול וזכה זה ה' אלהים אלהי צבאות שהם אלה השמים.  
 וקעם עשנת פועל עומד כמו וחר סיני עשן כולו כאילו עלה  
 אלך עשן בעת הפלת עמך והנה היתה החפלה כמו עשן  
 כלדרך עלה עשן כחפס: (ו) האכלתם. אמר רבי משה  
 תחת לחם דמעה. ותשקמו דמעות שלים הפך ותשקמו דמעות  
 כצורת דוד

וגו. ר"ל לנזק גולתם עורר לח נזוקתן וגו': (ה) השיבנו.  
 מהנולד אלננו: והאר. הלאה לנו פנים מאירות (שוקמת וניהה)  
 נושעים: (ה) עשנת. נעסה למאס תפלת עמך: (ו) לחם דמעה.  
 במקום הלחם האכלתם דמעה כי דמעות הכני יבועת תחת האכלה  
 וכלנו משביע כדכר ממלל: ותשקמו. מתקן ארחת דמעות מלא  
 פירוש ע"מ

כמו ולך קח הוא כמסדה ור"ל עלך: (ה) עשנת. כמו עששן והוא עשן  
 כעם כמו עשן אפך נעיל ע"ד: (ו) שליש. שם מזה גדולה וכן  
 וכל בשלש (ישעיה מ'): (ז) לנו. להם ראה לומר עליהם:

כמו ולך קח הוא כמסדה ור"ל עלך: (ה) עשנת. כמו עששן והוא עשן  
 כעם כמו עשן אפך נעיל ע"ד: (ו) שליש. שם מזה גדולה וכן  
 וכל בשלש (ישעיה מ'): (ז) לנו. להם ראה לומר עליהם:

מ"ט מ"ט עררין אין דר בלי ווס ויא הייסם שליש שום  
 קען מ"ט עררין מ"ט איהר: (ו) תשיבנו מרון לשכנינו דר  
 גאט האסמ אונג גייט איהרן איין קרינג צוא אונגערע  
 שבעים זיי קרינגן וך מ"ט אונג ויאביש ילענו למו אונג  
 אונגערע פיינט שפעטן צו אונג: (ח) אלהים צבאות  
 השיבנו נאמ דר האר איפער אלע חיילות קער אונג  
 אום והאר פניך ונושעה אונג דר לייכט דיין פנים צוא  
 אונג דען וועלך מיר גיהאלפן ווערן: (ט) נפא מצרים  
 פסיפ דעם ויין שיקאק דם וענין די וישאל וואס דר

וייבע קינדער פון זייער פיינ: (ד) אלהים השיבנו דר  
 נאמ קער אונג אום פון דעם גלות והאר פניך ונושעה  
 אונג זייכט גאט שיינגען פון דיין פנים צוא אונג  
 דען וועלך מיר גיהאלפן ווערן: (ה) ה' אלהים  
 צבאות דר נאמ דר האר איפער אלע חיילות עד ספי  
 עשנת ביו ווי לאנג וועסטו רוקערין אונג עררין אין  
 די הפלות פון דיין פאלק: (ו) האכלתם לחם דמעה דר  
 האסמ גייטאמט עסין די ישראל ברוט מים מרערין  
 יתשקמו בדמעות שליש אונג האסמ זיי אן גיטרונקען

**וְנוֹשְׁעָה: גַּפְנֵן מִמְצָרִים תִּסְעֶה הַגֵּרֶשׁ**  
**גוֹיִם וְתַטְעֶה: פְּנִית לְפָנֶיהָ וְתִשְׂרֶשׁ**  
**שְׂרָשִׁיהָ וְתַמְלֵא אֶרֶץ: כָּסוּ הָרִים**  
**צִלָּהּ וְעִנְפֶיהָ אֶרְוֵי אֶל: יֵב תִּשְׁלַח**  
**קִצִּירָה עֲדִיִּים וְאֶל־נְהַר יוֹנְקוֹתֶיהָ:**  
**לְמַה פְּרִצַת גְּדִרְיָה וְאֶרְוֵה כְּלֵי־עֲבָרֶי**

וּנְתַפְרֵק: מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל  
 דְּמִתְלִינֵן לְגִיטָא  
 מִמְצָרִים אֶמְלֵא  
 הַרְבֵּהא עֲמִיא מֵאֶרֶא  
 דְּיִשְׂרָאֵל וְנִצְבָּהוּנוּ  
 פְּנִיתָא מִן קִצִּירָהוּ  
 קִנְעֵנְאֵי וְשִׁרְשֵׁתָא  
 שׁוֹרְשֵׁי הוּן וּמְלֵאָת  
 אֶרֶא: יֵב חֲפִין מִרְוֵא  
 דִּירוּשָׁלַם מִלְּפִית  
 מִקְדָּשָׁא וּבְתֵי מִדְרָשָׁא  
 בְּגִין אֶמְרֵן אֵלִימִן  
 בְּמִתְלִין לְאֶרְוֵן הַקִּיפִין:  
 דְּרָךְ

ת"א ג'ן. חילין 35:

יב שְׂבִיעַת שְׁבַשִּׁין (שְׂדֵרַת תְּלִמְיָדָהא) עַד יִמָּא רַבָּא וְלִנְהַר פְּרַת יִנְקָהא: יב לְמַה תִּקְפָּהא

רד"ק

רש"י

מלם: (ט) גפן. המשול כנסת ישראל לגפן: תסיע הגרש. עתיד בסוף עבר וכבודו רבים ואמר לשון נטיעה על הגפן כמו ויסע בענין הקציר: (י) פנית. שלא כדמ אש בפניות: ותשרש מבנין פסל הנוש צלה. כמו בצלה: וענפיה ארוי אל. כמו הארוי שהגבוהים מאד למיכר קראם ארוי אל כי כל דבר שרוצה להגדילו מוכר אותו לאל: (יב) תשלח. כל כך גדלה עד ששלחה קציריה עד ים והקצירים הם הענפים הקשים: ויונקותיה. הם הענפים הרכים בני שורם: ופי' עד ים פלשתינו ורוא ארץ ישראל: ואל נהר. פרת והיא רחבה של ארץ ישראל: (יג) למה. מלכת ארץ ישראל ממדבר עד הנהר נהר פרת: (יד) למה. עתה.

מנחת שי

אבן עזרא

מחמלתיס הספסיס ולטי התוכות חסר וכו' כי הוא מ' נו' תסריס. לבישול וסיון כמ"ג תהלים ל"ה ודוכחל אחריני: (ט) גפן ממלתיס. במחזיקים כ"י וסוסן יסן מלת גפן בימית: (י) כסו הרים. בקמן חסן מפני שגשם הסמך: אחי אל. ה"ל"ף במלך לבי"ה וכן הוא במחזיקים: (יב) קליפה. כדום במחזיקים חסר יו"ד והשרש. מוכני הכדב הטוסף להפרס השרש ומכנין הכדב או לדרך וערום כסו כדב והוא לדרך לחות: (יג) תשלח. עזר פרת כדומה: ויונקותיה. הם הקטנים הדומים ליונקים ויחם להיות טעם החרים והארויס שהיו ישראל החרים הגבוהים והיערו' ועסם ארוי אל כדרך כהררי אל: (יד) למה פרצת. כמו פרץ גדלו: וארוה. כמו

מצודה ציון

מצודת דוד

(ט) גפן. ישראל הנמשל לגפן הלא אותם סופסם והואלת ממלתיס: תגרש. מלכן ישראל נגשס ו' עבד'ס וכטעם וטעם כמקום: (י) פנית למניה. את העבד'ס הם וכטעם שרשיה של ישראל חמלה את החרן ממנה: (יא) צלה. של עטת ישראל: וענפיה. של הסדה היא היו ארויס חזקים. כל משל על כל החרן וגדלו למעלה: (יב) תשלח. מטעם ענפיס עד ים ספסיס והוא המוכר: ואל נהר. וסלח גדריה וכל עובדי דרך ממלתיס פניה כל' למת למחם להספך

לקוטי יקרוים

פירוש ע"מ

גפן ממצרים תסיע וגו'. דבר יקרום שרייבם פאר וואם זענין ידיו געבליקען צו איין וויין שטאק. אוי וויא דער ווייניקשטאק איז לעבעדיג. נהר וואקסן אוי דער ווייניקשטאק אויף בויען שפעליך וישפעליך וואס וואקסן שוין גוט. דיא ידיו זענן אויף אויף דיא לעבעדיגע לעבענע זיך און אויף דעם זכות פון דאס ווייניקשטאק. ביי דעם זענען אלהו הנביא ויזען ער האט צו וואקסן גענוקטע דיא ידיו בייא דעם בארג ברמל און ער האט גיבן פיל תפלות עם ואל אראם קושען איין פייער פון היפעל און ער איז גיט גינגעקט גיטארין. אז ער האט דערבאגט גינעקט די בערג און אירע צווייגין האפן ברעקט (יב) תשלח קציריה עד ים דיא וויין שטאק האט גישיקט אין טייף פרת זענען גיווען אירע וינגע צווייגען ים און אין דער ברייט ביו אין טייף פרת: (יג) למה פרצת גדריה און ווארם האקסו גאט אום גינראקין די צאקען פון דעם וויין גארטן ווארף כל טעבדי דבר ווען

**דָּרַךְ: יִיכַרְסַמְנָה חוֹזֵר מִיַּעַר וַיִּזַּן שָׂדֵי יַרְעֵנָה: מִן אֱלֹהִים צְבָאוֹת שׁוֹב נָא תִבְטַּח מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה וּפְקֹד וּגְפֵן זֹאת: מִן יִכְנֶה אֲשֶׁר נִטְעָה יְמִינְךָ וְעַל-יָפֶן**

גִּדְרָהּ וּמִבְּסָחִין יָתֵהּ  
 קָל עֲבָרֵי אוֹרְחָא  
 יִיגִדְרָנָה חוֹזֵר דְּמִן  
 חוֹרְשָׁא וְתִרְגְּוֹל קָרָא  
 יִתְפַּרְסֵם מִנָּה: מִן אֱלֹהִים  
 צְבָאוֹת תִּיב דְּרִוּן  
 אִסְתַּפֵּי מִן שָׁמַיָא וְחַמֵּי  
 וְאִדְרֵי בְּרַחְמֵי גִּפְנָא  
 קָרָא: מִן וְעוֹקְרָא דִּי

אמצעה

עין תלויה כי רבה

ת"א ירמב"ם פסחים ק"ח קט"ז

רש"י

שסורחך מהם: וארית: ולקחתה עובדי דרך: ויהי כירסמנה. ענין כריתה: חזיר סיער. עין תלויה ויש בו דרש: חזיר שדי. כמו שדה חזיר שדי כלל לחיות המירכר חזיר חזיר כשל כל עובדי עכ"ל וכן אמר אלהים את ישראל בכל מה ובדרש חזיר שדי אמר ויורה בר סיכון חזיר הזה עוף גדול הוא ובשעה שפירש כנפיו כסמנה נלגל בה חיה היא דכתיב המביתך יאמר נץ פירוש כנפיו לתימן ולכה נקרא שמו וזו שיש בו ככל בניו פעמים כזה וכזה: וכן אלהים: פירשנוהו שהוא חזר הנסבך כי צבאות אינו שם הארץ לאל יהונדך והנה מקום הסמיכות ה' אלתי הצבאות ופירוש אלהי עולם צבאות מעלה כלומר כי בכחותיו הולכים ובירושלים בעולם יהוה אלהים לא דבריו האמריים שהם אלהים: שביבא. שוב עתה אלינו וראה בלחצינו: הכם משמים. כלומר אף על פי שאתה בנה ונישא ואנחנו שפלים בנתינו אלינו: ופקוד נפשו זאת. שלא ירמטה עוד וולתך: (גז) ובנה. לפי פקודו נפשוהו ויש אסורים כי הוא כמו ונינת בנימ"ל כי הנה"ק בנימ"ל כפינו ויש אסורים אחר ויש לפרש בנה כמו מכון והרשג המורת הנח והיא ירושלים או בית המקדש: ועל כן.

לקמה כל הבא כמו (סר ה') אריתי מורי עם בשמי. וכן נל' משנה כמלא אורה וסלו: (יד) יכרסמנה חזיר סיער. כמו שדה שקרסמיה נמלים כל' משנה הוא ל' נתיקה: מער. ה' תלויה (וחלנו ככתב בל"ף) וכו' ישראל הרי לוידיס כחיות היאור שאין להם כח עלנות צביטה וכומן שהפורענות נגזר עליהם מתנכר כחית היער שהיא משתתת והורגת. חזיר מיער. רוב דכתיב (בדניאל ז') אכלה ומדקה ושארה ברנלה רפסה ויש לו (לחזיר) מקלח סימני סהרה חף הוא יש לו זכות חבות: וזו שדי. כל רמז השדה. ולשון זין שהוא זו ממקומו והוכך: ירענה. רועה עליה ועשפיה וסוכלן: (טז) ובנה אשר נטעה ימינך. המנוססת והמויסכת אשר נטעה ימינך ל' והסיכך על כנך (כרמית מ'): ועל בן אמצעה דך. ועל עשו שהיה

אבן עזרא

אריתי מורי לקטתי וכו' נשים בנות מאירות אותה: (יד) יכרסמנה. מלה רכסיה כמו ירמטה ויש אומרים מלה מורכבת מורת ממה כדרך מלך כרסו מעדני וזה רחוק בעיני: חזיר. חיה: חזיר. עוף הוא שם וסדי כמו שדה והעד ועליו שדי וכל אשר בו ועם חזיר ועוף האומות

מנחת שמים  
 אמר כ"ש: (יד) הפ"ן מלוי. ויש בו דרש בלגנת חסלים. ויקלף רכס סרק. ו"ג מדרש חזית פסוק כמנטו בעינתי משם ואננס דכתי נפשו" ל' ג' ועין מ"ש כ"ס ל' קודם ויש עליו לח המטן ובפסטים י"ח: (טז) ונכח. ל"ף רכתי:

מצודת דוד

לכל: (יד) יכרסמנה. עשו הכמל לחזיר מיער למה יכית ויכלה מוחה: וזו. מיתוס הויס כשד כל ירעה כה ויכל פניה: (טז) שוב נא. שוב נא עתה אלינו: ופקוד. השגית כה הגפן שחלת: (טז) ובנה. מקום מושב כנפן אשר יעקב נטעה כה לח הגפן ויהא ח"י: ועל כן. כ"ל חן השמחת על ח"י ועל כן אשר חזקת לך פירוש עינים

מצודת ציון  
 מתיא: וארית. ענין לקיסטה כמו ארית מולו"ש"ה': (יד) יכרסמנה. ענין כריתה ולענין כי 'סמלנה הרכבה ויכרסם כ"ח' אמרנו ירמטה מלי יכרסם יתוס נובל. ובמכנה שדה שקרסמיה נמלים (שלה פ"ב) והק"ף והכ"ף מתחלפים כי הם מנוגלים אחד: וזו. מלסון סוזה ומנוטה: (טז) ובנה. על כן נבנים: אמצה. על מוטן

לקוטי יקרים

וענן פלומוך אימילקער וואס קומט אוף דעם וויין שטאק בניגלית אים: (יד) יכרסמנה חזיר פיער דך חזיר פון דעם וואלד דך טומט אום בייסין אונ פר שגיידין די וויין שטאק ווי שדי ירענה אונ דס רירונג פון דעם פעלד פלומוך אימילקעם קליין בשעפיניש טומט ויך וזיידין פון דעם וויין שטאק פלומוך זייא עסין אוף אירע פלעטער אונ אירע צווייגין: (טז) אלהים צבאות שוב נא דוא נאש דך האר איבער אלע חגילות קער דך נון אום צו אונז הבס משפטי וראה קוף פון דעם הימיל אונ זעה אונ גרענק דעם לאזיגן וויין שטאק דס איז יעקב (טז) ובנה אשר נטעה ימינך אונ די פיס וואס זיין רעכטע האנט האט דעם וויין שטאק גיפלאנצט אין איר ועל כן אמצעה לך אונ איבר דעם וואס ער איז גיטען איין גילקייטער ער צו זיין פאטער

זכות אבות פון אברהם ויקח איז ער פאר גינעפערס גינארין אונ עם איז אראם גינעקסן א פיער פון היסיל אונ האם פאר גרעם דעם גרין. אונ וזין יודין האבין גיכאם דעם ענין אונ פארה בנינו דעם גינעקסן פון גינעקסן פארה גינעקסן פארה אונ פארה גינעקסן זכות אבות פון אברהם ויקח גינעקסן איז ער באלד גינעקסן גינארין אונ הקפלה האם חרקה גינעקסן פון דיא גנה. גאך איין פלשם איז זי גינעקסן גינעקסן יודין גינעקסן גינארין צו א גינעקסן. וזין יודין גינעקסן גינעקסן גינעקסן דיא פרויבין אונ דער גינעקסן גינעקסן גינעקסן דיא פרויבין אונ זייא שוייגין. גאך דעם וזין פון גינעקסן דעם וזין. ווארפס אונ דער וזין דעם פגפגש. אזוי זענן דיא יודין גינעקסן אין גלות. דיא פגפגש האבין גינעקסן אונ האבין זיי גינעקסן אלע גלות. דער סוף איז גינעקסן די יודין האבן פארגעקענט. דיא פגפגש וויא דס איז גינעקסן אין צבנים:

יצחק אבי ער הט אים גירופין בני האסטו נאש צוא רר

**אִמְצַתָּהּ קָדָּ: יי שְׂרֹפָה בְּאֵשׁ כְּסוּתָהּ**  
**מִגְעֵרַת פְּנִיךָ יֹאבְדוּ: יי תִּהְיֶיךָ עַל־**  
**אִישׁ יִמְיֶיךָ עַל־בְּנֵי־אָדָם אִמְצַתָּהּ קָדָּ:**  
**יִשְׂרָאֵל נִסְוֹג מִמֶּךָ הַחַיִּינוּ וּבִשְׂמֶךָ**  
**נִקְרָא: כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהִים צְבָאוֹת הַשֵּׁיבֵנו**  
**הָאָר פְּנִיךָ וְנִישְׁעָה: פֹּא לְמִנְצִיחַ עַל־**

נְצִיבַת יִמְיֶיךָ וְעַל מִלְכָּא  
 מִשְׂחָא דְחִלְקָא קָדָּ:  
 יי מִתְקַדָּא בְּנוֹרָא  
 וּמִפְרָקָא מִמְּזוּמִּיתָא דְמֶן  
 קְדָמָךָ יִבְרֹדוּ: יי תִּהְיֶי  
 אִינְדָּךָ עַל גְּבֵר דְקִמְפָּא  
 לִיָּה בְּנֵד יִמְיֶיךָ עַל פִּר  
 גִּשׁ דְחִלְקָא קָדָּ: יי לֹא  
 נִזְוֹר מִבְּהַר דְחִלְקָךָ  
 תִּקְוִי מִנְגָּא וּבִשְׂמֶךָ נִקְרָא:  
 כ יי אֱלֹהִים צְבָאוֹת  
 אֲחִיב יִהְיֵא מִלְּקוּתָא  
 אֲנִיר וְיִ קִבֵּר אֲפָךָ עַל־נָא וְגַת־פְּרָקָא יי  
 רש"י

כן הביט לנצונו שהיה קורא אותו בני אלהת גפן ועקב לך  
 שנאמר (שם כ"ו) ואת אחיך העבדו עשיו. היא:  
 (יו) שרופה באש כסותה. לטון לא תזמור (ויקרא כ"ה)  
 ת"ל לא תכסם: יאבדו. תמיד הם הולכין ואובדין  
 מנערת פניך וועפך: (יח) תהי ירך על איש ימינך.  
 תשיב מכותיך על האיש שזאב עשו העומד להפסיע מימך  
 ממנו: על בן אדם. אשר אלהת לך להיות מוטבו משמני  
 הארץ: (יט) ולא נסוג ממך. ואל תנרוס לנו להיות  
 כגוים ממך: תחיינו. מן הגלות ומיזר טוהך וגזרתך  
 ולא נקרא בשמך: (כ) ה' אלהים צבאות. לטון ואמרנו  
 שלש אזכרות (של שמות) וצאמלש שתי אזכרות ובראשון  
 אזכרה אחת הכל לפי הווק הגליות והזרה והגלוה (שבוזאי תנח"א): פא (א) על הגזרת. כלי שיר הבה מנת:

ענף: אמצת לך. כי כבר אמצת אותם לך ועתה נשטת אותם.  
 בן. לשון נקבה כמו בן פורת יוסף או מעמו לכנה שזכר:  
 (יו) שרופה באש כסותה. כרתות: מנערת פניך יאבדו. ישראל  
 שהיא הגפן הם איבדים מנערת פניך יאבדו. כלומר שחשפתת  
 פניך מהם תעזרת בס: יוח תהי ירך. להגן: על איש ימינך.  
 ישראל כפי: בימיך וברועך גדול קציתם בבית עבדים: על בן  
 אדם. כפל דבר: אמצת לך. שאמצת אותו לך שיתיה עמך  
 ואתה לו לאלהים: (יט) ולא. לא נשיב אחור ממך. כלומר  
 כעבורה: תחיינו. מתחמת הגלות: ובשמך נקרא. ואתה  
 נואלנו: (כ) האר פניך. כנגד מנערת פניך שזכר: (לא) לנצנת.  
 זה המזמור נאמר על יציאת מצרים וזכר בו ביטול העבודה  
 מצריתנו שהיה בראש השנה לפיכך היו אומרים זה המזמור  
 בבית הכקדש בראש השנה וזכר בו גם כן תקיעת השופר

אברה שי

כבדך ור' יהודה הלוי מ"כ אמר כי הו"ן חסר דגש התחכרות  
 שנים נטוין כמו הללוהו מבני הכבד הדגש לטון ליווי וככה  
 אמר וכן (כ"ל חזקי יא"י המגיה). ועל שאלת על לטון ליווי  
 כמו בן פורת יוסף: (יו) שרופה. בלשון נקבה כמו פורת  
 היא שרופה באש כסותה והכנה והבן שתיים חובדות מנערת  
 לגנלו והיתה יד ה' כסם הגז יד ה' היתה במקדך ולא איננה כב"ת  
 על בן פורת יוסף וכן הוא תהי עוררת על אים ימיך פירש כי הכנה  
 ענין אפרים ונגד על בן הוציר על בן אדם: (יט) ולא. כמו לא  
 לקול האפור או יהיה מלת נסוג פועל עבר כמו לטון יחיד  
 למעלה והאשר תהי ירך לעזרו או תחיינו כולנו: (כ) ה'. ופעם  
 השם הנכבד בפסוק הזה השלישי בעצור ובשמך נקרא שיהא  
 פא (א) למנצח על הגזית. מלת הגזית פירשתי בכפר השם

מצודה ציון

ומקום: ענין כתיבה כי לא תזמור (ויקרא כ"ה) תזמור  
 לא תכסם וכן קולים כסותם (שפי"ה ל"ג) (שם נשיב). ענין הכוזה  
 ללחור כמו נסוג ומלך ללחינו (שפי"ה ל"ה) פא (א) הגזית. לני

מצודה ציון

והוא ישלח: (יו) שרפה באש. הלא הגפן היא שרופה הוא כלא  
 וזכרה ממקום והמה הולכים וחבדים מנערת כספך: (יט) תהי  
 ירך. משעה תהי ירך לטון על הים שובטת דימיך: ועל גני'  
 הוא כפל ענין כמ"ס כי ה"א ה"א ועל ישראל ימנך: (יט) ולא נסוג.

מצודה ציון

ולא נסוג ממך: תחיינו. כ"ל הוציאנו ע"מ

דיר גישמארקם דעם וויין ששאקם דאם איז יעקב:  
 (יו) אונ היינמ שרופה באש כסותה איז היין וויין ששאקם  
 פאר ברענגט גיווארין אין פייער אונ איז פר שנימיין  
 גיווארען מנצח פניך יאבדו פון וועגין דעם גישמיי  
 פון היין צארין ווערן ווי תמיד פר לארין: (יח) תהי  
 ירך וגי' לאו ירך היין ששאק אום קערין אוף דעם  
 פאן וואס ער איז אן גיברייט דער צו אונ אוף דעם  
 סענטישן ווס דו נאמ האסט אים גישמארקט פאר  
 דיר: (יט) לא נסוג ממך אונ לאמער גיט פאר רוקם  
 ווערין אהינמער פון דיר פלומר זי דו עם אונגיט

גורם מיר נאָן פֿר דעם ווערין פֿון דיר תחיינו דוא  
 נאָלסט אונג מחינה זיין דען וועלען מיר געלענן  
 דינען מובות אונ גבורות ובשך נקרא אונ אין דיין  
 נאָמן וועלען מיר רופין צו לרובין דיר: (כ) ה' אלהים  
 צבאות דו נאָמ דער האר איבער אלע חילות קער  
 אונז אום האר פֿיך ונשעה אונ דר לייכט דיין פֿנים  
 צו אונג דען ווערין מיר גיהאָלפֿן ווערין:  
 פא (א) למנצח על הגזית לאקף דר מזמור איז נמאכט  
 צום לוי ער נאל אים שפֿילין אוף דעם פֿלי  
 ופֿר וואס קוקט פֿין דר ששאָמ גת אל צו אָפֿ איז  
 דער

דאָס: כ שִׁבְחוּ יְהוָה  
 אֱלֹהֵי עוֹשֵׁי נִסִּים  
 יְהוָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב  
 ג אֲרִימוּ קָדְשׁוֹ  
 כְּתוֹשֵׁב הַתְּהוֹמוֹת  
 הוֹפִיא בְּקִרְיָה יְהוּדֵיהֶם  
 בְּסִימֵי עַם נִבְלִין  
 ד תִּקְעוּ בִּירְחֵי חַדְשֵׁי  
 שׁוֹפָרָא בִּירְחֵי אֲרָמֵי  
 יוֹמֵי חֲנֻיָּה דִּילְגָא  
 ה אֲרוֹם קַסְנֵי יִשְׂרָאֵל  
 הוּא הִלְכֵת דִּילְגָא  
 ז אֱלֹהֵי יַעֲקֹב  
 ו סְהוּרָה עַל יְהוֹסֵף  
 שׁוּבָה דְלָא קָרַב לְאַתָּה רַבּוּנִיָּה בִּיהַּ בְּיוֹמָא נִפְקַם מִבֵּית אֲסִירֵי וְשִׁלַּם כְּכֹל אֲרַעָא דְמִצְרַיִם

ת"א סרניו, ר"ה ל' לא תמיר לג (ה'ה כט) : סאלו זמנס . ערדניו יא : קסניו . זילא סו ר"ה ח' לא ס' סכדניו יא 18  
 פקדנס ככר סו זכר וילא חלום לחורו : זילא סו ר"ה י' פ"ח . זילא סו ר"ה י"א כס . סכדניו יא (ר"ה סו) : סדנס  
 זילא סו ר"ה י"א כס סו ר"ה י"א כס :

שׁוּבָה דְלָא קָרַב לְאַתָּה רַבּוּנִיָּה בִּיהַּ בְּיוֹמָא נִפְקַם מִבֵּית אֲסִירֵי וְשִׁלַּם כְּכֹל אֲרַעָא דְמִצְרַיִם

ואמר : (ג) הרנינו . ראוי לכם ע"י שהרנינו לאלהים עזרתו ותשבחו לו על השובה ששעו לכם בימים זה כי אם על פי שנים הנאולה היה בחשיבה עשר בניסן התחלת הנאולה היתה שנתו מהעשרת הקבש אשר עברו בה בראש השנה בחסירו סמבל שבסו . הראו לנו עזר גבורתו שהיונו ברחמי ארונם קשים וכאשר רצת האלהי הצלה שבו לא היה כח ביד הפגנים להעבידנו לאלהי יעקב . אמר יעקב לפי ששבטו יעקב היו עבדים ויעקב הוא שירד עם בניו למצרים ואו תחיל שני בניו העבדה שתי במצרים כבניו רד" : (ג) שאו . קול וסרת : ונתנו תוף . קול התוף . או שירשו ותנו ידכם בתוף : כנור נעים עם נבל . וכן תנו ידדים בכנור נעים עם נבל . כלומר בכל מיני אטר : (ד) בחדש שופר . יום א' של חדש כבו בחדר חדש כי בו החדש חלבנת וכל שופר כבו שצוה אתכם משח ונראי כי זה הוא פעם מצות התרועה בראש השנה לפי שבפלו אבותינו מצדנתם ביים זה והתרתע הוא סמו שלוח עבדים : בכסה . בנות ומעד : ליום חגבו . שהיא חג סן התנים הידועים לנו : (ה) כי . זה שאני אומר לכם תקעו חק ומשמש הוא עליכם שצוה אתכם אלהי יעקב ולמה צוה אתכם : (ו) עדות ביהוסף שבו . כלומר זכר ועדות שם זה התקן מנחת ישי

פא (כ) עזנו . בעקלת מדויקים נכבד צו"ו עם דגש צו"ן וכלל יו"ד : (ג) שאו וזמרה . מתי : הכניעו שבעה יו"ל קודם אותם טנגון תקרא . שורק כהתחבה מלול . דף קט"ט : (ד) בכסה . המסורת עליו לית ומכיר ה"ה וכדכתיבו דלמו במסכת כ"ה פ"ב ל"ח חג שנתוים מתכסה בו הוי מנחה ל"ה יום כיום פי' דביים ע"י עליכם וזכורו פתח חמור ק"ף ע"ב וזכרעם פתחם דף רל"א פ"ב י' וסככת מופשט דף ע"ה : (ו) עדות ביהוסף שבו .

מנחת ישי

מנחת ישי

עין הכל מנת : (ג) נעים . עיני מתוקות ועדנות : (ד) בכסה . עיני זמן מועד כמו ליום הכסא יבא (משל ו') וסכ"ה ממוכס האל"ף : (ו) עדות . מלי' עדי וקבוע וכן את ככר זאת סדנות מ"ב :

פירוש ע"מ  
 בגי'עם זיך דתיינו בכסה ליום חגנו אין דר גי'ועץ מעד צייים וים אין גי'ועץ צו אונזער פייער טאג דס אין ראש השנה : (ה) פי חק לישראל הוא דען דס טאג אין איין גי'ועץ פון גאט צוא די ישראל ויא זאן בל'אין אין אים משפס אלהי יעקב ער אין איין טאג פון משפס צום גאט פון יעקב דאם ער משפס אין אים אלע כאשעפיגים : (ו) אונ דס שופר בל'אין עדות ביהוסף שמו דס גאט גי'טאן פר איין עדות אין די ישראל וום ווערין

רשי'  
 (ב) הריעו . כראש השנה : (ג) כנור נעים עם נבל . רכי הייא בר אבא אומר הוא ככל הוא כנור ור' שמעון אומר נמיין (ויחידות) יחירות סנין זה לזה למנה נקרא שמו נבל שהוא מנכל כל מיני זמר : (ד) בחדש . בחדש הלכנה : בכסה . יום מועד קבוע לכך וכן (משל ו') ליום הכסא יבא ביתו למועד הקבוע : (ה) כי חוק . הוא לישראל מלח הקב"ה לתקוע בחור היום וזוהו היום המשפט להקב"ה : (ו) עדות בהיוסף שמו . כר"ה ילא יוסף מצית האסוריו :

שופר . יום א' של חדש כבו בחדר חדש כי בו החדש חלבנת וכל שופר כבו שצוה אתכם משח ונראי כי זה הוא פעם מצות התרועה בראש השנה לפי שבפלו אבותינו מצדנתם ביים זה והתרתע הוא סמו שלוח עבדים : בכסה . בנות ומעד : ליום חגבו . שהיא חג סן התנים הידועים לנו : (ה) כי . זה שאני אומר לכם תקעו חק ומשמש הוא עליכם שצוה אתכם אלהי יעקב ולמה צוה אתכם : (ו) עדות ביהוסף שבו . כלומר זכר ועדות שם זה התקן מנחת ישי

אבן עזרא  
 (ג) שאו . כמו ישאלו מדבר ועריו ומלת תנו תשרת כעבור אחרת ותנו כנור נעים עם נבל : (ד) תקעו בחדש . תהלת הדוב הלכנה כמו הדשיכס ומועדיכס חדש ושבת ומכונה בצורה תקיעת החלוצרות וכן הוא סהיו תוקעים גם כשופרות ורבותינו ז"ל פירשהו על פי' ר"ה ועטעם בכסה שכלכנה מתכסה בו והנה קט משפט כל חדש ומלת חנו זכיתת הכשכים כמו הנים יקופו אחרו חג כעבותים ולפי דעתי שמלת כסה כמו זמן קבוע או מועד ידוע וככה ליום הכסא יבוא ביתו : (ה) כי . תק ומשפט קרובים בעטעם ועטעם זה היה התוק לישראל הריעו לאלהי יעקב בזמן הזה : (ו) עדות . יש אומרים כי שמו שב אל עדות כמו ויקם עדות ביעקב חף על פי שבא על לטון זכר כמו ודעת לנפש ינעם כי המי"ן ס' לטון נכבה וי"א כי וי"ב שב אל חק לישראל או אל משפט וי"א כי עדות כמו עדי כמו אתהמור ואת העדות רמו לריכד זכב : כצאורה ע"ל ארץ מצרים . כמו וילא יוסף רק לא מלאנו יוסף כסבלות וכפיו כדוד רק ככל מצורה דוד

מצורה דוד

פא (כ) הרנינו . כסה . עזנו . שהוא לנו למעו ומזון : הריעו . כבוסר : (ג) שאו זמרה . הרינו כסה קול זכר ותנו קול על סמוך נכדור סקלו נעים : (ד) בחדש . כהתקלת מחדש ר"ל כיום כלשון תקעו שופר : בכסה . בזמן המועד להיות בו יום חג והוא ר"ה : (ה) כי חק . התקיעה הו"ה הוא חוק גזרת המקום על ישראל : (ו) עדות . כיום הזה שמו עדי שהכב על יוסף כמ"ב וישם הכיד זהב על לואר (כאלפים מ"ו) פי' לכו"ל כמ"ה ילא יוסף מצית האסורים :

פירוש ע"מ  
 דר מזור : (ב) אונ אזו דס ער גי'טאנז וזנינו לאלהים שוינו לרובם צו גאט וום ער אין אונזער שמשאקייים הריעו לאלהי יעקב שאלמ אונ בל'אזם אום ראש השנה קים איין שופר צו גאט פון יעקב . (ג) שאו זמרה ותנו חף הייבט מים איין גי'טאנז אונ גיט אונ גיט מוסר דס גי'טאנז אום איין כנור נעים אונ קים איין פירדיל וום הייבט כנור אונ מים איין פירדיל וום הייבט נבל : ער תקעו בחדש שופר בל'אזם יא שופר ווען דיא לבנה

**עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁפְתַי לֹא־יִדְעֵתִי**  
**אֲשַׁמְעֶנּוּ: וְהַסִּירוֹתַי מִסִּבְלָתְךָ שְׂכַמּוֹ כַּפְּי**  
**מִדּוּד. תַּעֲבֹרְנָה: הַ בַּצְרָה קָרְאתָ**  
**וְאֶחְלָצֶנְךָ אֶעֱנֶנְךָ בַסֶּתֶר רַעַם אֲבַחֲנֶנְךָ**

ספּתא דלא תדעית  
 ארצית שמעית:  
 ו אעדיתי משעבדא  
 תפניה אידוי מן למרמי  
 מינא תקרא אספּתן:  
 ח בעין עקתא דמצרים  
 קרית ופצית יתה עגית  
 יתך באתר סמיר  
 בית שכתתי דאכלין  
 על

ת"א הסירותי מסבל סוכה נה ריה י"א לי (ר"ה כט):

רש"י

שפת לא ידעתי אשמע. מפורש במס' סוטה שלמדו גביריאל שבנים לטון: (ו) מודוד. מעבודת עבדות לכלל קדירות כדרך שאר עבדים: מודוד. קדירה כמו (שמאל ח' ז') והכנה כמור או כדור: (ח) בוצרה. חתום. לי כלכס קרחת מרעם. עבודת עבדות מצרים ואתלן ואתכס: אענך בסתר רעם. אתה קרחתך בסתר בניו וזכיתך ואני עניתך בקול רעם הודעתי גבורות ונוראות בפרסהי: אבחנך על מי מריבה סלה. ואף על פי שעליו זכרון

הוא תקיעת שופר בידקף. כמו יוסף וכל ישראל בקרא בשם יוסף כדלעיל ובהו היא הגדות בצאתו על ארץ מצרים יש מפרשים כשיצאו ישראל מארץ מצרים לפי שכתוב רבני ישראל יוצאים ביד ודהו והבון בעיני כי בציאתו נאמר על האל יתברך כלומר כשיצאו על ארץ מצרים לנאלנו: שפת לא ידעתי אשמע. כלומר אז כשנאלתי חיותי שומע מדברים לשון אחרת שאינו לשוני. ואמר לא ידעתי שלא היה לי לדעת זאת. לולי שנתעבדתי בותם. או אמר לא ידעתי כי רובם לא היו מבניי לשון המצרים כי היו מדברים בלשון הקודש: (ז) הסירותי. דברי האל יתברך ביום הזה הסירותי מסבל שכמו שיצא נשתעבדו עור ולפיכך שם זה החוק שהוא תקיעת שופר לזכר זה. ופי' שכמו. שהיו נושאים לבנים: כפי מודוד תעברנה. וכן עברו כפי מעשות הורדים והם הקדירות. כי לא היו עושים הלבנים לבד כי כל מלאכת החמר היו עושים: (ח) בוצרה. חתום. לי כלכס קרחתך בסתר רעם. אתה קרחתך בסתר בניו וזכיתך ואני עניתך בקול רעם הודעתי גבורות ונוראות בפרסהי: אבחנך על מי מריבה סלה. ואף על פי שעליו זכרון

וכן מודוד תעברנה. וכן עברו כפי מעשות הורדים והם הקדירות. כי לא היו עושים הלבנים לבד כי כל מלאכת החמר היו עושים: (ח) בוצרה. חתום. לי כלכס קרחתך בסתר רעם. אתה קרחתך בסתר בניו וזכיתך ואני עניתך בקול רעם הודעתי גבורות ונוראות בפרסהי: אבחנך על מי מריבה סלה. ואף על פי שעליו זכרון

מנחת שי

ספוק זה מתחיל בעי"ן ומסיים בעי"ן כמו למען שאלתו בכוונה פ' ללו למערים כל גביריאל ולמדו שבנים כמון. ח"י לפי שלא נהנה מן סעודתו וזה שלא יעלו בו וזכורו ט"ה מנה כנגד מנה כמנסת י"ל כל הקהל עלי עין אלע עול עין טיין מבורה הכרית הגדול: שפת לא ידעתי אשמע. כתוב בספר רב ספרים שנתסמך מקלח ספרים מלא שפת לא ידעתי אשמע לית סתח כלי"ם ולא מלחתי כן ביום ספר: (ח) ואחלצנך. כ"ז. רעם. בספרים שנים הכ"ז קמולה: (ח) אבחנך. יקבלנו קריאתו בקמץ חסף אשר לא לדע ביום העי"ן גבויות וכן להחמק ה' מזקי בעלם אז לזכרך מלחן

רגלו כבית הסוהר ויש אומרים כי בראש השנה ילא מצית האסורים והכבון בעיני כי הזכיר יוסף בתוספת ה"ה תפארת בעבור השם הנכבד והוא כנגד כל ישראל כאשר הזכרתי בזמור העלון ועטם להיות חק בכל ראש חדש לתקוע בשופר להזכיר גבורות השם בתהלת כל מועד ויום החדש ככה זה הזכיר יוסף כנגד כל ישראל כדרך בני יוסף ויוסף סלה כאשר פירשתי שם. בלאתו על ארץ מצרים. בזואם מרעמסם ועברו על ארץ מצרים ומצרים מקבצים וטעם שפת לא ידעתי אשמע הנה משורר כנגד כל ישראל שהזכרו ישראל במצרים ללמוד לשון מצרים שלא ידעו אנבותיהם והיה ראוי להיות שפת לא ידעתי או תחסר מלת עם שפת עם לא ידעתי כדרך האסורים במוריקו וזה או כסף יין ועמה הזכיר חקק שם האל בישראל שהאויים מונמרים וזה הוא הסירותי ממסבל: (ז) הסירותי. איך הוא שהסירותי ממסבל בעיני שם ישראל. וכפיו תעבורנה תסור' מעשות חומר מלחמה ולבנים מלחמה כדור ויחכן ידעתי שפת לא ידעתי רמו לישראל ששמעו קול השם כסוינו והנה שפת המוך כישראל לא ידעו השם כראוירק אחרי שזמטם קולו וכן הוא כתוב אתה הראית לדעת ומה הוא מן השמים השמייעך את קולו או יהיה שפת לא ידעתי משה שהיה ערל שפתים והיה אהרן לו לפה והיה משה מדבר על שם הכבוד לישראל: (ח) בצרה. זה הוא שהאילים מתחתיך מצרים. וטעם ואתך באתר רעם כדרך עניי במרהב יה כאלו הוא כתוב עניתך בסתמי הרעם ממך כפת השקיק

מצודת ציון

י"א. שפת. לשון עם ועם כמו שפה אפת (בראשית י"א):  
 (ז) מסבל. ענין עטונק משה כמו והטפחים כעל (המית ד'):  
 שכמו. כתפוי. מודוד. כלי בשול קקרה ויולע וכן והכס כדור  
 אז כדור (ש"ח ז'): (ח) ואחלצנך. ענין הולאה ובלים כמו הלון  
 סעול (ש"ח ל"ט): אענך. מלחמן ועטונק: אבחנך. ענין על

בצאתו. בעת שילא למסול על ארץ מצרים: שפת. אז היא ספת  
 משמחה טונק שפת לשון אשכ לא ידעתי מוטיל סכס עתה אספת  
 ואכין כי ארז' שכל גביריאל ולמדו שבנים לי לפי שכתוב בעיניו  
 מצרים שאין למסול כסס כי אם המכיר כמון: (ז) הסירותי. אשכ  
 נתקום ה' כזה היום הסירותי ממסבל שמו של ישראל כי ארז' ז"ה  
 בעלה העבודה המלחמית במצרים: כפוי. העצרת כפי מן סוד  
 הזכר כפקקת אלי הוללתיך ממנא: אענך. עניתך בעת שהימי  
 קול כעמך בגלגל (לפני ע"ן): אבחנך. ר"ל פס כי היה נתון ויחט

עמה שהיה ממשל לאדונו ומשה לו מלחמת עמו: (ח) בצרה. בעת  
 נאסירי מן הרעם בעת מערכם בים והיה על המצרים לבדם שלאמר

**נוֹעֲרִין אֶן גִּירוֹפִין יוֹסֵף דָּם נְאֻם אִיז אַרְזֵם גִּינְאֻגִין**  
**אוּף רַעַם לְאֵנְד מִצְרַיִם אוּם צוּא לִיִּינְעֵן יוּיא. אוּם**  
**דַּעֲמֵאֻם שִׁפְתַי לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמְעֶנּוּ אוּז אִיִּין לְשׁוֹן נוּאֵם**  
**אִיךְ יִשְׂרָאֵל הָאֵב עִם גִּיִם גִּיוּוּאֻקֻם אוּם גִּיִם גִּקְעֻנְם**  
**הָאֵב אִיךְ גַּעֲמוּם פֶּאֶר שְׁאִיִּעֵן דַּעֲוִי הָאֵבִין זִיךְ**  
**גִּימּוּם לַעֲרֵנִין צוּא פֶּאֶר שְׁמִיִּיעֵן דַּעֲם לְשׁוֹן פּוֹן**  
**דִּיא מִצְרַיִים: (ז) נְאֻם נְאֻם הַסִּירוֹתַי מִסִּבְלָתְךָ שְׂכַמּוֹ שְׂכַמּוֹ**  
**אִיךְ הָאֵב אִף גִּיטָאן פּוֹן דַּעֲר אַרְבָּעֻם דַּעֲם אַקְסִיר**

פון דיא וישראל כפי מודוד תעבורנה אוב זיינע העקם  
 וענן אונעך גיפארין פון דעם מאפ ער זאל גיט נין  
 איין קעקט ביי די מצריים: (ח) אינ דם האב איך  
 גיטאן צוא אייך ישראל בצרה קראת ואחלצנך דען אין  
 דר צרה פון דר ארבעט פון מצרים האסטו ישראל  
 גירופין צו מיר נאם אוב איך האב דיה אום גיצוגין  
 פון דארטן אענך באתר רעם איך האב דיר גענעמקערט  
 אוף דעם רופין וואס דו האקט גירופין צו מיר איז



תהלים פא

עֲלֵמֵי מְרִיבָה סִלָּה: ׀ שְׁמַע עִמִּי  
 וְאֶעֱיֵדָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִסְתָּשְׁמַע לִי:  
 לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה  
 לְאֵל נֶכֶד: ׀ אֲנִכִּי וַיְהוֶה אֱלֹהֶיךָ  
 הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֵב פִּיךָ  
 וְאִמְלֵאדָו: ׀ יֵב וְלֹא שְׁמַע עִמִּי לְקוֹלִי  
 וְיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה לִי: ׀ וְאִשְׁתַּדְּהוּ  
 בְּשִׁירֹת לִבָּם יִלְכּוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם:

קדמוי גלגליו די נור  
 בחמהק על מי פצותא  
 לצלמיו: ׀ שמע עמי  
 ואשריה בכון ישאל  
 אם תקבל? מימרי:  
 לא יהי בעיניו קלמי  
 פעווא נכראה ולא  
 תקנרו לטעות חילוקי:  
 יא אגא יי אלהיך  
 דאמקית יהכון מארעא  
 דמצרים אפמי פוסק  
 בפתמי אוריתא ואמלי  
 יתה סבל סבתא  
 יב ולא קבילו עמי לקלי  
 וישך אל לא צבו  
 למימרי: יג ותרבותיה  
 בקהרורי קביון אורו

ת"א זי . שבת קה עשר ויום אמוי : הרכב פיר . ברכות ז' (אעתי 20) עקבה טבה פ"ג כל כמזמור :

**דר"ק**  
 כארץ רדון עשיתי לך כמה טובות שהצלתך מעבודת מצרים  
 העברתיך ביים ובהחנך ויחצמתיך לראות אם תשבור עמי  
 בבטיון ולא עמדת כי הרבית צדרי כרסידים על חסוים ואשריה  
 לך: (טו) שבע . שאם חשבת אלו ולא יתיה כך אל זר שלא  
 תשים בסחורן אלא בו ולא השתחווה לאל נכר ותחבור בו ה'  
 המעלך בארץ מצרים . הרחב פיך לשאול וכל סמאלך אמלא אם  
 חשבת ולא תרעב ולא תצמא: (י) לא יתיה בך אל זר . שלם  
 שהוצאתך מארץ מצרים: (יב) ולא שבע עמי לקולי . סמבר  
 ויבטי השופטים גם בימי הפלכים אחר דוד ושלמה עד שגלו וחרב הבית: לא אבה . לשמוע לי: (ג) ואשלתהו בשיריות  
 לבם . כשראיתו שלא שמע לי שלחתיהו בחוק לבם חרע שלא רצה לשוב מרעמו: ואשלתהו . ר"ל סלקתי ששירתי מעליהם

**רש"י**  
 לפני אלתם עתידים המרותי כמי מריבה . כך עטוה  
 במלחמה: (ט) שמע עמי . אחרי שכל זאת עשיתי לך  
 כדו חסה לשמוע לי: (יא) הרחב פיך . לשאל ממני  
 כל תחול לנך: ואמלאהו . ככל אשר תשאל אמלא:  
 (יג) בשיריות לבם . במרותות לבם כמו (לעיל ה') למטן  
 יחא נמצא עמך: (יז) אנכי . תחור הסוכה שעשיתי עמך  
 ויבטי השופטים גם בימי הפלכים אחר דוד ושלמה עד שגלו וחרב הבית: לא אבה . לשמוע לי: (ג) ואשלתהו בשיריות  
 לבם . כשראיתו שלא שמע לי שלחתיהו בחוק לבם חרע שלא רצה לשוב מרעמו: ואשלתהו . ר"ל סלקתי ששירתי מעליהם

**מנחת שי**  
 ידון וכ"ל דר"ק צפ"י וכעשרים: (יא) הכחז סוף . כמסוגל  
 והמלאכו . ככל מצאו הדגם להקל: (ג) כמנועולמיס . כנעיל:  
 וטעם הוזכר זה עם זה כי בהיותך במים ואתה עובר ביים הסתרת הרעסוהענין מונן ובהיותך ביבם נתתי לך מיים:  
 אבהתך בדרך וסם נהיה וסלה בלמת: (ט) שמע . הזכיר בחתלה הסירתי משכל סכסם שיראל על כן הוא מיב  
 לשמוע לי: (י) כחוב הנה לא יהיה בך אל זר לא יהיה בך אל זר נמלא ובדיבור עם כחוב לא יהיה לך אלהים סוף  
 במחמור הלז מפי חכם לא כך נמלא וכן באמונת הלז: (יא) אנכי . כאשר תאמין כי אנכי השם העומד לנלח התענג  
 ילי שתבקש בדרך כל רעוק ומשאל לךך ואמלאהו ולא בימי השופטים או כנבואת הבית הראשון אם היה זה אסף הוא  
 המסורר בימי דוד: (ג) ואשכתהו . כמו מי שלח פרח: בשיריות . כמון פירור וקיים:  
**מצורת דוד**

**אבן עזרא**  
 השם כעמוד אם וענין וכתוב קול רעמוך בגלגל . וטעם אבהתך  
 על מי מריבה מימי האור שקראת שם המקום נם: ומריבה .  
 וטעם הוזכר זה עם זה כי בהיותך במים ואתה עובר ביים הסתרת הרעסוהענין מונן ובהיותך ביבם נתתי לך מיים:  
 אבהתך בדרך וסם נהיה וסלה בלמת: (ט) שמע . הזכיר בחתלה הסירתי משכל סכסם שיראל על כן הוא מיב  
 לשמוע לי: (י) כחוב הנה לא יהיה בך אל זר לא יהיה בך אל זר נמלא ובדיבור עם כחוב לא יהיה לך אלהים סוף  
 במחמור הלז מפי חכם לא כך נמלא וכן באמונת הלז: (יא) אנכי . כאשר תאמין כי אנכי השם העומד לנלח התענג  
 ילי שתבקש בדרך כל רעוק ומשאל לךך ואמלאהו ולא בימי השופטים או כנבואת הבית הראשון אם היה זה אסף הוא  
 המסורר בימי דוד: (ג) ואשכתהו . כמו מי שלח פרח: בשיריות . כמון פירור וקיים:  
**מצורת דוד**

כמי שתחסה כמי מריבה עמ"ו סתקן בעמך כמי הים: סלה .  
 ר"ל וכ"ל עד פולס דרבי להושיע בעת לרס מס' כי גלגל לפני שישלם  
 קדמה לה: (ט) שבע עמי . אצתי . מלו שבע פמי וסלה חתרה  
 לפתח אורתי וישראל . ר"ל כ"ל חס צמח לי חסם ישאל: (יז) אנכי .  
 פיך כמחוב ממני כל חסך ואמלא . חס חשמוע לי: (ג) ולא שבו . פירוש ע"מ

כאר בארנגישי האב איה דיר דרוף גינעקספערס  
 סים ששורעם אונ האב סודיע גוען אוף דר וועלט  
 מינע גבורות אונ תרואת בפרהקיא אונ האששע  
 אכתדן על מי סריקה סלה איה האב דיה גונרנבס אונ  
 האב גיוואאקס דס רוי ישאל וועקס וינדיגין פאר  
 סיר בייא די מי סריקה פון דעקס וועגן האב איה  
 דיה דאך אום גינעגין פון מצרים: (ט) דרום וייל  
 איה האב דס אלץ גישאן צו אייה שפע עמי ואעידה בך  
 הער צוא מיין פאלק אונ איה וועל אין דיר עדות  
 זאגין ישאל אם תשבע לי דוא ישראל אוב דוא וועקס  
 אנדערש צו הערין צו מיר זאב איה דיר: (י) לא יהיה  
 בך אל זר עס נאך גיט גיין צווישן דיר איין פרעמדר

**פירוש ע"מ**  
 אף נאם אונ דוא ואלקסם זיה גיט בוקען צוא קיין  
 פרעמדין אף נאם: (יא) אנכי ה' אלהיך איה בין נאם  
 ביין האר וום קס דיה אוף גינראקט פון דעס לאנד  
 סצנים דרום תרחב פיך ואמלאהו דר ברייטר ביין סול  
 צו קעטין פון מיר נאר דס געבן נאר ביין גינעם:  
 אונ איה וועל דר פילין אונ געבן נאר ביין גינעם:  
 (יב) און האב איה נאם גיוואנט צוא די ישראל ולא  
 שפע עמי לקולי אקער מיין פאלק קס גיט צו גיהערט  
 צו מיין קול אונ ישראל קס גיט גיוואלט צו הערין  
 צוא מיר: (ג) אונ דרום ואשלתהו בשיריות לבם האב  
 איה אנועק גישיקט אונ פאר מריבין די ישראל פון  
 וועגן וום זיי נעגן גינאנגן אין דעס קוקונג פון ויעקר  
 הארץ

יְדֹוֹ עָמִי שִׁמְעֵ לִי יִשְׂרָאֵל בְּדַרְכֵי יְהִלְכוּ: מו כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנְיֵעוּעַל־ צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדַי: מו מִשְׁנְאֵי יְהוָה יִכְהַשׁוּ־לָו וַיְהִיעַתָּם לְעוֹלָם: יוֹיֵאכִילָהוּ מִחֶלֶב חֶמְדָּה וּמִצוּר דְּבֶשׂ אֲשַׁבֵּיעַךְ: פב מוּמֹר לְאַסְפָּא אֱלֹהִים נִצֵּב בְּעֵדֹת־

במלכות נשיעיהו : יד הנאי עמי שמע לי ישראל באורח תי יתלכו : מו פוער בעלי דביתו אפוא ועל בעלי דביתו אתיב מחת גבורתי : מו שנאי יו יכדכו ליה ויהי חוק פהו ליעם : יו יאכליה סו טוב לחם חמין ומן מינרא דוב שא אשבעך : א הושבתקא על ידא

ה' אלהים נצב בעדות

**ר"ק**

ושמתי הפך : כמעצותיהם כמו שיעשו הרל לעצם כן ילכו ברע ויאדור : ידו לו אלו שמע לי : מו כמעט אויביהם אכניע : כי הוא היה שולט באויבו לא הם כן כמעט זמן וזכרף כף האמיתי כמו כף השבעה לי כיום : אשוב ידי פני אור פני עד שאכל : מו משנאי ה' הם הרשעים שבאומות העולם : וכחשו לו : כישראל ארתא אורו ויאדור שרא חרבו לו : ויהי עת לעולם עת ומן ברכתם שיהיה בסוב יהיה לעולם בלי הפסק אם היה שובע לקול ה' : יו ויאכילהו והיה כאכל אותו האל יתברך החלב חמה : וכצור דבש אשבעך : דובש היה מבידך סן הצור והדבש הוא כשל למדני הארץ ופי' בצור מקום חזק כלומר שלל גדולים ובעצותיהם : הו המור : זה המור נאמר על השפטים

**מנחת שו**

(יד) לו עמי : לו בעצם מושבו : פב (א) מומור למסך אלהים נצב : ילכו כמעולותיהם : (טו) כמעט : כמעט זמן ועטם חשיב בעבור שאכניע בימי קדמונים כל אויביהם : (עו) משנאי רב אשו : כמו יכחשו לו ויכניע מרוב פחדם יכחשו שלא מרדו כן או על דרך ויכחשו אויביך לך ומעטם וכשרי כחש משני : ויהי עתם : כי בא יומו ולעולם לא יקומו : ור' יהודה בן בלעם אמר כן ועל נריהם חשיב ידי שהם משנאי ה' כי כמה מכה' שלהותו ויחשבו כי עד לעולם ישמרו וזה פי' חרוך וחינו על הסם למעלה למעלה מהשנאי ה' והיא' והיו' עתה ורבים ככה : (יו) ויאכילהו : כל המפרכים אמרו כי ויאכילהו : על הסם הנזכר למעלה מהשנאי ה' והיא' והיו' עתה ויכחשו לו : דבשי יהלכו והטעם היה רחוי שימעו לו ויזכרו החכם שנאלו אלוהים הוא אלוהים והוא אלוהים חזק ונכבד יותר מהלכ חמה והשניעם מים מזור מתוק מדבש ותהיה מ"ס מזור משרת אחר כדרך מלל חשיב : ויערך ועטם אשבעך כדרך מטרף בני עליית כל רוחו אמר לו ככה פעם ידבר כאילו אינו נלכח ופנים ידבר לנכח וככה שמנת עבית כשית כי כן מנהג הלשון ויש אומרים כי ומזר דבש אשבעך ידבר לנכח ישראל לעתיד :

**פב (ה) מוצור למסך אלהים**

**מצודת ציון**

כמו שאכחו ולא קרבו (במדכ' כ' ד' ו' יד) לו : כמו אם וכן לו הכייתם אותם (שופטים ה') : (יו) פחלב : מין מושב כמו ואלטו את חלב החרן (נבא' מ"ה) :

פחלבים לשנאי ה' כי לו מנחשים לו ומר שאים שולחים על כי סמטן : (יו) ויאכילהו : ה' אלו מלכיל חומי מיעטב החשים והיה מוצור חומי דבש כוזב סין הלוח וספ"ל ויכחו : דבש משלנו (דברים י"ג) והוא מוצר מכל למר סביב כד שפט במקום יושב (למא אם סין הלוח דבשי החשים) פב (א) בעדת אל : כמון הדיינים השופטים לרדוף אם עושים פירוש הארץ ילכו כמעצותיהם ויי ועגן גיגאנגין אין וייערע גייעע עצות גיש ווי איה האב ווי גיראמין : (יד) לו עמי שמע לי ווער וואלמ דם מין פאלק זאל צו הערין צו מיר און די ישראל זאלין גיין אין מייגע וועגין פון היינט אן און ווייטער : (טו) כמעט אויביהם אכניע רען וואלמ איה גאר אין ווייניגי צייט גמאכט אונזער סעניגי וייערע פיינגט ועל צריהם אשוב ידי און אוף ציערע באליידיגער וואלמ איה אום גיקערט מין האנט שלאק וום איה האב גיגעבין אוף די ישראל : (מו) און רענטם מאל ספניא ה' יכחשו לו וואלמען גאמס פיינטם גילייקינטם צו גאמ ויהי עתם לעולם און

**רש"י**

שוררי : (יד) לו עמי שמע לי : עדין אם היו רוצין לבוז לי ולשמוע חלי : (מו) כמעט אויביהם אכניע : כשעה מועטת הייתי מנניע אויביהם : אשוב ידי : חשיב מכותי מעליכם לתת אותה עליהם : וזו : (מו) משנאי ה' וכחשו לי ויהי עתם : פוענותם לעול : (יו) ויאכילהו : לישראל : ומצור : הכניעם דבש כשהלכו בדרוכו כעטין שנאמר (דברים כ"ב) וינקוהו דבש מפלע :

**פב (א) אלהים נצב בעדת אל**

**אבן עזרא**

הסך (יד) לו עמי : הסך ולא שמע עמי לקולי : בדרכי יהלכו : הסך ילכו כמעולותיהם : (טו) כמעט : כמעט זמן ועטם חשיב בעבור שאכניע בימי קדמונים כל אויביהם : (עו) משנאי רב אשו : כמו יכחשו לו ויכניע מרוב פחדם יכחשו שלא מרדו כן או על דרך ויכחשו אויביך לך ומעטם וכשרי כחש משני : ויהי עתם : כי בא יומו ולעולם לא יקומו : ור' יהודה בן בלעם אמר כן ועל נריהם חשיב ידי שהם משנאי ה' כי כמה מכה' שלהותו ויחשבו כי עד לעולם ישמרו וזה פי' חרוך וחינו על הסם למעלה למעלה מהשנאי ה' והיא' והיו' עתה ורבים ככה : (יו) ויאכילהו : כל המפרכים אמרו כי ויאכילהו : על הסם הנזכר למעלה מהשנאי ה' והיא' והיו' עתה ויכחשו לו : דבשי יהלכו והטעם היה רחוי שימעו לו ויזכרו החכם שנאלו אלוהים הוא אלוהים והוא אלוהים חזק ונכבד יותר מהלכ חמה והשניעם מים מזור מתוק מדבש ותהיה מ"ס מזור משרת אחר כדרך מלל חשיב : ויערך ועטם אשבעך כדרך מטרף בני עליית כל רוחו אמר לו ככה פעם ידבר כאילו אינו נלכח ופנים ידבר לנכח וככה שמנת עבית כשית כי כן מנהג הלשון ויש אומרים כי ומזר דבש אשבעך ידבר לנכח ישראל לעתיד :

**פב (ה) מוצור למסך אלהים**

**מצודת רוד**

שלתחם מחרלם לנכח בעליל על כי הלכו כשבריות לם וכעלמם הכעס : (יד) לו עמי : אם היה עמי שומע לו וגו' : (טו) כמעט : כשיזכר מעט זמן חיש מזה הייתי מנניע אויביהם וסיפוי משיב יד על הליים להכות ולחזור ולהכות : (עו) משנאי ה' : שופני ישראל יספדו ומשונעם : ויהי עתם : עת השובה היתה היחס לעולם מעלי ועל פניו ויכחשו לו : דבשי יהלכו והטעם היה רחוי שימעו לו ויזכרו החכם שנאלו אלוהים הוא אלוהים והוא אלוהים חזק ונכבד יותר מהלכ חמה והשניעם מים מזור מתוק מדבש ותהיה מ"ס מזור משרת אחר כדרך מלל חשיב : ויערך ועטם אשבעך כדרך מטרף בני עליית כל רוחו אמר לו ככה פעם ידבר כאילו אינו נלכח ופנים ידבר לנכח וככה שמנת עבית כשית כי כן מנהג הלשון ויש אומרים כי ומזר דבש אשבעך ידבר לנכח ישראל לעתיד :

**פב (א) אלהים נצב בעדת אל**

האם ער גיגאמס איהם נצב בעדת אל גאמס

אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפָּט׃ יַעֲדֵ-מִתִּי  
 תִּשְׁפָּטוּ-עוֹלָם וּפְנֵי רַשָׁעִים תִּשְׁאוּ-סֵלָה׃  
 שִׁפְטוּ-דָל וַיְתוֹם עֲנִי וְרֵשַׁע הַצַּדִּיק׃  
 דַּלְמִי וְדָל וְאֲבִיוֹן מִיַּד רַשָׁעִים הִצִּילוּ׃  
 הֲלֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ בַחֲשֻׁכָה יִתְהַלְכוּ  
 יוֹמוֹתָם פְּלִימוֹסְדֵי אֶרֶץ׃ וַאֲנִי אִמַּרְתִּי

דאָס פֿאַר אַלֹהִים שִׁכְנִיתִהּ  
 שְׁרִיא בְּכִנְיֻשׁת צַדִּיקִין  
 דַּתְקִיפִין בְּאֹרֶתָהּ אֵל  
 בְּמַצַּע דִּינִין דְּקִשּׁוּם  
 יָדָן׃ בַּעַד אִימְתִי  
 רִשְׁעִיא תְרוֹנוֹן שְׁקֵר  
 וְאִפִּי רִשְׁעִיא הַסְּבִנָּה  
 לְעַלְמִין׃ גְּדוֹנוֹ מִסְּבִנָּה  
 וְתִמְאָ עֲנִיא וּמִסְּבִנָּה  
 אֲצַדִּיקוֹ׃ דַּשְׁיֻבוֹ מִסְּבִנָּה  
 וְחִשּׁוֹבָא מִן יְדִיהוֹן  
 דְּרִשְׁעִיא פְּצוּ יְתֵהוּן׃  
 הֲלֹא חֲסִיבוֹ לְאוֹמְבָא

ה'א' בקרב אלהים: סוסה מן אבות ה' עני רשע: חולין קלד: כל פוסדי ארץ: סוסה ה':

וְלֹא אֶהְיֶינָּה בְּאוֹרֵיתָא בַּחֲשׁוֹבָא מְהַלְכִין מְמוּלֵי הִיבְנָא מִתְמוּסְמִין דְּגִלְהוּן דִּי בְּסִימֵי אֶרְעָא׃ וְאֲנִי אִמַּרְתִּי

רש"י

יִשְׁפָּטוּ וְהֵאֵם הַלְוִיִּים עַד מְתֵי תַסְפָּעוּ עוֹל׃  
 (א) הַצַּדִּיקוֹ׃ אֵם וְכֹלֵי הוּא בְּדִינוֹ אֵל תַּסְפָּעוּ לִינוּ לְמוֹצֵה  
 בְּשִׁבְלֵי לִשְׁמַת פְּנֵי רַשָׁעִים׃ (ה) לֹא יִדְעוּ הַלְוִיִּים הַמַּעֲשִׂוִּים  
 אֵת הַדִּין׃ וְלֹא יִבְיִנוּ׃ אֵת אֲשֶׁר בְּשִׁבְלֵי הַעוֹן הוּא יִתְהַלְכוּ  
 בַּחֲשִׁיכָה (על דרך כי השומד יעור וגו') וַיּוֹמְרוּ עַל כֵּךְ כֹּל  
 חֲשָׂאוּ פְּנִיהֶם וְלֹא חֲתָרוּ מִיַּד־מִשְׁפַּח הַעֲנִיִּים׃ (ג) שִׁפְטוּ׃ קָרוֹ  
 עֲשֵׂה הַצַּדִּיקוֹ אֹתָם וְלֹא תִירָא בְּהַעֲשִׂיקֵם וְלֹא חֲשָׂאוּ עֲנִיהֶם׃ (ד) פְּלִטוּ׃ רִלְשָׁא יִשְׁקוּם בְּנוֹפֵ׃ (ה) לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ׃  
 הַשּׁוֹפְטִים הֵם כְּאִילוֹ לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ דְבַר הַמַּשְׁפָּח וּבַחֲשִׁיכָה יִתְהַלְכוּ בִי׃ כִּי חֲשׂוֹדֵר יַעֲרֵ׃ יִשׁוּבֵם כֹּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ׃ מִפְּנֵי  
 מַעֲשֵׂיהֶם יִשׁוּבוּ כֹל טוֹסְרוֹת אֶרֶץ וַיְחַרְבוּ הַשָּׁמַיִם כִּי הִסְבִּיל בָּא לְעוֹלָם מִפְּנֵי חַסְדֵם׃ (ו) אֲנִי אִמַּרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם׃ כִּי תִשְׁוֹפְטִים  
 אֲבִן עוֹרָא

הַם הַמְּלֻאכִים שֶׁהֵם הַחֲלָלִים וְנֹכַח הַבְּמִים בְּנֵי הַאֱלֹהִים כִּי  
 עַל יְדֵי הַמְּלֻאכִים הֵם כֹּל מַשְׁפַּח אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ וַיֵּשׁ אֲזוּמִים  
 כִּי בִקְרֵב אֱלֹהִים כְּמוֹ אֱלֹהִים לֹא תִקַּל הוֹעֵעֵם כִּי הוּא  
 בְּקִרְבָּם וַיֵּשׁ לֵהֵב לִישְׁמֵר שְׁלֵל יִשְׁפָּטוּ עוֹל׃ (ב) עֲתִיה  
 יוֹכִיחַ שׁוֹפְטִים שֶׁהֵם אֱלֹהִים מִתִּי תַשְׁפָּטוּ מַשְׁפַּח עוֹל כִּי כֹחַ  
 הַשֵּׁם בְּמֻלְאכִים כְּפַעֲלִים׃ וּפְנֵי רַשָׁעִים חֲשָׂאוּ׃ הֵפֵךְ נִפְלוּ פִּיךָ עַל כֵּן אַחֲרָיו הֵלֵךְ אִשׁ חֲתִיב שְׁמַת׃ (ג) שִׁפְטוּ׃ עֲשׂו  
 מַשְׁפַּח יִתוֹם שְׁלֵל עוֹר לֹו שְׁלֵל יוֹכֵל לְדַכּוּ וְחֲלַמְנֵה שְׁחִין לֵה צַעַל הַלְדִיקוֹ כִּי הַרְשָׁעוּ אִשׁוֹ לֵהֵם חֲמֹם וְחֲמֵם שְׁחִימִים  
 פְּנִיהֶם׃ (ד) פְּלִטוּ׃ שְׁפָטוּ דָל בְּחַמּוֹן וּפְלִטוּ דְלִי בְּנִפְשׁ׃ (ה) רָא׃ דְּכִי בַחֲשׂוֹר שְׁחִימִים וְלֹא יִדְעוּ וְלֹא הִבִּיטוּ אִלּוּ  
 עַמְמוֹת שְׁחִיבֵי כְּאִילוֹ לֹא יִדְעוּ׃ וְעַתָּה בַחֲשֻׁכָה יִתְהַלְכוּ כִּי הַשּׂוֹדֵד יַעֲרֵר עֵינֵי פְקִימִים וְעַתָּה יִשְׁוֹטוּ רְאוּיִים הֵם מוֹסְדֵי אֶרֶץ  
 שִׁימוּטוֹ בְּעִזּוֹת עִיּוֹת הַדִּין אִלּוּ לֹא יִתְמוֹ הַשּׁוֹפְטִים שִׁימוּטוֹ כֹּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ׃ (ו) אֲנִי׃ מוֹכַח אֱלֹהִים יִשְׁכַּחֶם׃ וּבְנֵי  
 מַצּוֹדֵת דָּוִד

וּכְפֹל הַדְּבַר לְחֻזֵק׃ (ב) עַד מִתִּי׃ הוֹאִיל וְכֵן אִלִּי עוֹר מִתִּי חֲסִיטוֹ  
 מוֹל וְלִמּוֹלֵם חֲשָׂאוּ פְּנֵי הַרְשָׁעִים לְהַחֲמִיטֵם בְּדַכּוּ הַמַּשְׁפָּח׃ (ג) שִׁפְטוּ׃ לֹא כֵן עֲשֵׂה כִלִּי שְׁפָטוּ דָל וַיִּתְמוֹם בְּמַשְׁפַּח חֲלָאֵי וְלֹא תִקְחֵמוּ פְּלִיטִים  
 בְּמַשְׁפַּח׃ הַצַּדִּיקוֹ׃ בַּעַת הַמַּשְׁפָּח אֵם כוֹחַ לְדִיק בְּרִיבוֹ וְלֹא חֲלַמְנֵה  
 עַם שְׂכֵמָה׃ (ד) פְּלִטוּ׃ מִיַּד הֵבַח נִשְׁקָס׃ (ה) לֹא יִבְעוּ׃ אִין הַדְּיִינִים טוֹמֵחִים לֵב נִלְעֵז וְלֹהֲבִין מוֹמְרֵי הַעוֹן וְהִכִּי סֵם סִכְלוֹן בְּחִשְׁיִים  
 וְחִילוֹ יוֹדַע כְּמֵה יִשְׁכַּח׃ יִשְׁמוֹ׃ הֵלֵךְ בְּעִזּוֹת לְקַלּוֹל הַדִּין יִתְמוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ וְהִיא קְרוּבָה לְמוֹל כִּי עַל שְׁמַיִם דְּכִימִים מְסוּמֵם מוֹמְרֵי הַדִּין  
 לְחַד מִיָּמָה כֵּן חֲלָאֵי׃ (ו) אֲנִי אִמַּרְתִּי׃ אֲמַל בְּשֵׁם ה' פִּיהַ כְּלִשְׁר לִוְיִיתִי חֲמֵסֵם עַל מַדְיִים אֲמַרְתִּי אִזּוֹ כְּעַבְדוֹכֶם הִסִּי מְלַלְכִים וְלֹא

פְּרוּשׁ עִמָּה

שְׁכִיבָה שְׁמִיית אֹנֵן רוּעֵם אִין דְּעֵם אִין וְאִמְלוּגָג  
 פּוֹן דִּי צַדִּיקִים וּוּם וְעֵנָן שְׁמַרְק אִין נְאֻמֵם תּוֹרָה  
 צוֹ וְעָהָן אֹבֵב וַיִּי מַשְׁפָּחִין אֶמֶת בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפָּט  
 צווישען דִּיא רִיבְמַעַד מוֹטֵם נְאֻמֵם מַשְׁפָּחִין׃ (ב) אֹנֵן  
 דְּרוֹם אִיהוּ רִיבְמַעַד עַד פְּתֵי תַשְׁפָּטוּ עוֹל־בִּין וְוִי לְאַנְג  
 וְעַמֵּי אִיר מַשְׁפָּחִין אֹמֵר רַעְכָּם וַיְפִי רַשָׁעִים תִּשְׁאוּ סֵלָה  
 אֹנֵן דֵם גְּנִימֵם פּוֹן דִּי רַשָׁעִים וְעַמֵּי אִיר פֶּאָר מְרַאנִין  
 אֹנֵן חֲנַפְּיִין בִּין אִיִּבּוּג׃ (ג) שִׁפְטוּ דָל וַיְתוֹם מַשְׁפָּח  
 דְּעַם אִירִמָּאן אֹנֵן דְּעַם יְתוֹם וַיִּיא רַעְכָּם אִין עֵי־רֵשׁ  
 הַצַּדִּיקוֹ אִירִמָּאן אֹנֵן דְּעַם אֹנֵן דְּעַם אִירִמָּאן מֵאֲכַמ  
 גְּנִיעַקְטֵם וְעַן עַר אִירִיעַקְטֵם בְּרִין אֹנֵן פֶּאָר קַעֲרֵם

וְאִין אֲנַמְקַעֲנִין אִים אִין׃ (ד) פְּלִטוּ דָל וַיְבִינֵן מֵאֲכַמ  
 אֲנַמְרִיעֵנָן דְּעַם אִירִמָּאן אֹנֵן דְּעַם אֲבִיוֹן פּוֹן דִּי וּוּם  
 קִרְבָּן צוֹא בְּאֹרְבוֹן וַיִּי מִיַּד רַשָׁעִים הִצִּילוּ אֹנֵן פּוֹן דְּעַר  
 הַאֲנָם פּוֹן דִּי רַשָׁעִים וַיִּישׁ וַיִּי מַצִּיר׃ (ה) לֹא יִדְעוּ וְלֹא  
 יִבְיִנוּ אֲבַעַר דִּי וּוּם פֶּר קְרִימְעֵן דְּעַם רַעְכָּם׃ וַיִּוִּיחִין  
 גִּימֵם אֹנֵן פֶּר שְׁמִיעֵנָן גִּימֵם דֵם אִיבַעַר דְּעַר וַיִּנְדֵּן גִּיעֵנָן  
 וַיִּי אִין דֶּר פִּינְסַמְעִרְגִּישׁ וַיִּסּוּטוּ כֹּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ אֹנֵן פּוֹן  
 וַיַּעֲרִין דְּעַם וְעִרְרִין גִּילְמִשְׁמֵם אֲלַע אֶפ גְּרוֹנְטִין פּוֹן  
 דֶּר עֲרֵד׃ (ו) אֲנִי׃ נְאֻמֵם נְאֻמֵם צוֹא דִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי אִמַּרְתִּי  
 אֱלֹהִים אַתֶּם אִין הָאֵב מִיַּד גִּטְרַמְאָבָּה בְּשַׁעֲת אִין אִין

אלהים אתם ובני עליון כלכם: יאכן  
 כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו:  
 קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה  
 תנהל בכל הגוים: פג א שיר מזמור  
 לאסף: י אלהים אל דמי ילך אל-

רמ"א אלהים אלה, פ"ב ס"ג: א"ל דמי, עמקים ספ"א:

תחרש

רש"י

הדק

נקראו אלהים כשחם שושבי אמת אני אמרתי שתהיו אלהים  
 באמת והדמו לבני עליון שתקראו גם כן אלהים שחם מלאכים  
 ותשפטו צדק: (א) אכן, אני רואה במעשיכם שתשחיתו  
 מעלת נשמתכם וכשתמיתו וימותון כאחד האדם ותמות  
 נשמתכם עם הגוף שהיו אדם ולא העלה עם בני עליון:  
 וכאחד השרים, שחם שופטים ונותנים בני אדם כפי נאיהם  
 ונתולתם וסבדום השפלים בבני אדם ועושים אותם כן תפלו  
 אתם כשמתותון: (ח) קומה, אור שואן השופטים שופטים  
 אמת צריך שתשפוט אתה הארץ ותקח משפט העניים בעשוקיה:  
 כי אתה תנהל בכל הגוים, אתה תנהל העניים והעשוקים באיה  
 עם שיהיה הלטר הם עמך ותנהלך כי ברוב הגוים והעשוקים  
 רוב רבא רוח ואנשי אמת: (א) שיר, זה המזמור נאמר על  
 ההלכה שהיתה בימי יהושפט כשאמר עליו בני שיער ועמך  
 וטובא כמו שאמר בדברי הימים והיו עמכם גוים אחרים שהיו  
 אבן עזרא

הי כפלאכי אתון  
 חשבין והיה אנגלי  
 מרוקא כולכון: י פרם  
 בקושטא היה בני נשא  
 תמותון והיה חד קון  
 רברבניא הפלון: ח קום  
 יי דון קל יתבי ארצא  
 ארום אתה תחטין בכל  
 עממיא: א שיר ושכחא  
 על ידא דאסף: י אלהים  
 לא תשתוק קך לא

מוסדי ארץ: (ו) אלהים אהם, מלאכים כשמתו לכם  
 את התורה נחמיה לכם ע"מ שהן מלאך המות שולט עוד  
 ככס: (ז) יאכן כאדם הבורחון, אכן כאלה הראשון  
 תמותון אחרי שהלכתם מעשיכם כמותו: וכאחד השרים,  
 הראשונים שמתו כן תפלו, ומדרש אגדה כאלה השרים  
 של מעלה שלאמר (ישעיה כ"ד) יפקוד ה' על גבול המרום  
 כמרום: (ח) קומה אלהים, אסף התחיל להתפלל עיקוס  
 ויכרות אותם הדינים המוקלקין מישראל: כי אתה,  
 הוא הנהל הגוים והכל בידך לשפוט:

פג (ב) אל דמי לך, אל תתן שתיקה לעמותו:  
 שכנים וקרובים זה לזה א"ל"ם שלא נזכרו שם בפרש: (ג) אלהים,  
 עזרא

וכ"ל כלל הגוים נוסף כמו לנו לחמו בלחמי ויהיה הפועל  
 יוצא כדרך נהלתנו והכל ה' את יהודה חלקו ורבי יהודה  
 הלוי אמר אתה יהיה נהלה לנו עמקים כלל הגוים:

פג (ה) שיר כוזמור לאסף: (ז) אלהים, כמו שפוט:  
 דמי, שתיקה מנו' וידוע אהרן אש"ש שהוא משרט  
 מצודת דוד

שפוט ככס המינה: ובני עליון, כלל הכהן צ"ל: (ז) אכן,  
 נחמה הוחיל וכן אהם נזכרים בה מנוחה כמו שמת' אה"ל על סוף  
 כי ע"פ רוב יד השרים כמעט הזה: (ח) שפטה הארץ, הוחיל  
 הלא חף ככל גויה הפקן מלפני העניים וכלי כמות והנחלת לך  
 את משפטם:

פג (ב) אל דמי לך, אל תחפש, אל תחשוק ולא מנוה מלהפטר עמם:

פירוש ש"ס

האב די תורה גי' עבין דם איר זאלט דורך איר ניין  
 ג'יין ווי די מלאכים אונ זאלט אייביג לעבין אונ  
 דר מלאך המות זאל אין אייה גיט שולט ניין ובני  
 עליון כלכם אונ איר זאלט ניין ג'יין ווי אהרן ע"ש  
 מלאכים וואס דר מלאך המות איז גיט שולט אין  
 ווי אקער ווייל איר גיט גיין דיניגט וועט איר גיט ניין  
 און גיין ערשט: (ז) אכן כאדם הבורחון פאר און ווי  
 אדם הראשון וועט איר שפארבין ווייל איר האט  
 פר דארבין איינערע מעשים און ווי ער וואחד השרים  
 תפלו אונ און ווי איינער פון די ערשטע הארין וועט  
 איר פאלין: (ח) קומה אונא אסף קומה אלהים שפטה  
 הארץ שמי' און די האט אונ משפט די עקר בלומר  
 פאר שנייד די פאלטשע ריכטער כי אףה תנהל בכל  
 הגוים דען דו מאכסט רישנין צווישן אףה פעלקר  
 דרום האסט ריא כח אונ יבולת צוא משפטין ריא  
 פאלטשע ריכטער:

פג (ז) דמי, פנין שתיקה כמו לך דומים תהלה (לעיל סס):

נוכה בעלפיו: וכאחד השרים, העמקים ולם הסוללים אכיוניט  
 וכן דין נמשח שפוט אהם דין עני ואלוין: כי אהרן הנחה וכו'  
 לנחמה על שפוט

פג (ב) אל דמי לך, לא יכיה לך דומים על נהם שפוט'ם המינים

לקוטי יקרים

יו אני אפרתי אלהים אהם וכו' דבר פרקי דר"א ש"יבט  
 רבי אלעזר בן עזר האם גי'אנס ויען הקב"ה איז אראם  
 גי'קבען אויף דעם בארן סיני ער זאל גי'בין דא הורה צו ריא  
 ידיו זענין כים אים אראם גי'קבען סוף פאל הונדערט  
 סווינגר בלא'ים, זענין די זעקס סוף הונדערט סווינגר ויהי  
 רי'זקע סוף שישון סוף צוואנציג יארה אונ ווייטער וואס זענען  
 געשאנגען גי'בין בארן סיני, אונ די מלאכים האבין גי'האלטן  
 קריגען אין די העמם, אונ יי'א האבן אנגי'סאן צו יעדער יוד  
 א קריג און פון לשם המפורש אויף יון אף, און דעם סוף וואס  
 סען האם אנגי'סאן די יודין ריא קריגען ביו דעם סוף וואס ווי  
 האבין גי'מאכט דעם עקל זענען ריא יודין גי'זען ביי'א הקב"ה  
 בעקער ווי'א ריא מלאכים, אונ דער מלאך המות האם גיט  
 גי'וועלט'נס אויף וי'א, אונ יי'א האבן גיט גי'ין אויפגאנג  
 גי'האם ויא סענשנין, זיי'א זענען גי'ווען קאר ויא מלאכים,  
 אקער ווי יי'א האבן געמאכט דעם עקל איז הקב"ה ביי'ו גי'ווארן  
 אויף ריא יודין, אונ ער האם גי'אנס צו יי'א האב גי'מייניג  
 איר וועט ניין ויא מלאכים, איר וועט גי'ין אף גיט שפארבין  
 אקער אקס און איר האם גי'ווענדיגס וועט איר שפארבין ויא  
 אלע סענשנין שפארבין, רבי יהודה וואס נדערה גע'מ'ש ווען

פג (א) שיר חסיד ל'אסף דער מזמור איז איין גי'אנס טוא זי'קף: (ב) אונ און זאגט אסף אלהים אל דמי לך  
 דוא

**תַּחֲרַשׁ וְאַל-תִּשְׁקַח אֶל-יְהוָה  
 אֹיְבֶיךָ יְהִימוּן וּמִשְׁנֵאֵיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ׃  
 עַל-עַמֶּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וַיִּתְּעֶצּוּ עַל-  
 צַפּוֹנֶיךָ׃ ה' אָמְרוּ לָכֵן וּנְכַחֲדֵם מִגּוֹי  
 וְלֹא-יִזְכָּר שֵׁם-יִשְׂרָאֵל עוֹד׃ יְפִי נוֹעֵצוּ  
 לֵב יַחֲדוּ עֲלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ׃ אֱהִי  
 אֲדוֹם וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהִים מִזֶּבֶחַ וְהַגְּרִים׃  
 גְּבֹרַת עֲמֹנ וְעַמְלֶק פְּלִשְׁת עַם-יִשְׂרָאֵל**

הַחֲרַשׁ וְלֹא תִשְׁדּוֹף אֱלֹהֵי אֲרָם הַיְעָלִי דַבָּרָה מִתְּהַבְּשֵׁי וּסְנֵאֵיךָ יִקְיֹפוּ רִישָׁא דְעַל עַמְךָ נְכִירֹי רָוֵא וּמִתְמַלְכֵינָא עַל דְּמִתְמַשְׁכֵּינָא בְּאַרְצֵיךָ׃ ה' אִמְרֵינוּ אֲנִי וְנִכְסֵינוּן מִלְּמַחְתּוֹי עִם וְלֹא אֲדַפֵּר שְׂמֵא דְיִשְׂרָאֵל הַיְבּ׃ ו אֲרָם אֲהַמְלִיכוּן בְּכָל מְלָכֵי עַלְמָא בְּחָדָא וְאַתְּ מִלְּמַחְתּוֹי קְנָמָא גְּזַרְוּ׃ ו מִשְׁכְּנֵי אֲדוֹמֵי וְעַל קֵבֵי מוֹאָבֵי וְהַגְּרֵינָא׃ ה' גְּבוֹרַתֵי וְעַמְלֶקֵי וְעַמְוֵנֵי

שְׂאוֹיבֵינוּ מֵרִיעֵים לֹנוּ׃ (ו) עֲלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ׃ בְּרִית זוֹ חֵינָה אֲלֵךְ לְהַסְכִּיחַ אֶת שִׁמְךָ שִׁחְתָּה קָרוֹי אֲלֵהֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵאַחַר שָׁלֵחַ יוֹכֵר יִשְׂרָאֵל חָף שִׁמְךָ הַגְּדוֹל מוֹכְמִים וְכַפּוּרִים בְּנוֹס עַד שְׁלֵא יִהְיוּ עוֹד גּוֹי וְלֹא יוֹכֵר שִׁמְךָ עוֹר׃ (ז) כִּי נוֹעֵצוּ׃ אַף עַל מִשְׁחָיו לְחַשְׁבֵים זֶה עִם זֶה הַגּוֹיִם חֵאחֲדָה עָתָה נוֹעֵצוּ לָב יַחֲדוּ כִּי יַחֲדוּ כִּי יִשְׂרָאֵל וְסַעַם עֲלֶיךָ כִּי אֲהִי לָהֶם בְּמִתְרָה׃ אֲדוֹם׃ כְּבוֹ שְׁחָתוֹב בְּדַרְבֵי הַיְמִינִים בְּנֵי שְׁעֵיר וַיִּשְׁכַּחְתֵּם אֱלֹהִים וְנַחְזְכֵיכֶם הֵם בְּכָלל הָעַמֻּמִּים כִּי לֹא נִכְדַּר שֵׁם בְּפִרְם כִּי אִם בְּנֵי שְׁעֵיר עַמְךָ מוֹאָב׃ וְהַגְּרִים׃ שֹׂאֵר בְּנֵי הַנֶּר שְׁחָיו כְּכַעַל אֲחֵר אֵל מֵאַבְרָהָם אֵל הַיְבֵי אֵל הַיְבֵי אֲנִשֵׁי בְּנָל׃ (ח) גְּבֹרַת עֲמֹנֵי וְעַמְלֶקֵי הֵם הַיְבֵי

ררק

רשי

אֵל הָאֱלֹהִים לַעֲת חֲצָרָה הַזֹּאת׃ (ג) כִּי תִהְיֶה אֹיְבֶיךָ׃ כִּי תִהְיֶה נֶחֱקַבְצוּ גּוֹיִם דְּרִים עֲלֵינוּ דְרִים לְחַשְׁבוֹתֵינוּ לְחַשְׁבוֹתֵינוּ וְנִשְׂאוּ רֹאשׁ׃ לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵנוּ׃ (ד) עַל עַמְךָ׃ יִקְחוּ עִצָּה וְסוֹד וְיֹו עִם גּוֹי בְּעֶרְפָּה לְבַב עֲלֵינוּ׃ צַפּוֹנֶיךָ׃ יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵם צַפּוֹנִים כְּמִתְרָךְ׃ (ה) אָמְרוּ לָכֵן וּנְכַחֲדֵם מִגּוֹי׃ כְּחִיּוֹת גּוֹי׃ שְׂחָיו וְהַגְּזַרֵיכֶם מוֹכְמִים וְכַפּוּרִים בְּנוֹס עַד שְׁלֵא יִהְיוּ עוֹד גּוֹי וְלֹא יוֹכֵר שִׁמְךָ עוֹר׃ (ז) כִּי נוֹעֵצוּ׃ אַף עַל מִשְׁחָיו לְחַשְׁבֵים זֶה עִם זֶה הַגּוֹיִם חֵאחֲדָה עָתָה נוֹעֵצוּ לָב יַחֲדוּ כִּי יַחֲדוּ כִּי יִשְׂרָאֵל וְסַעַם עֲלֶיךָ כִּי אֲהִי לָהֶם בְּמִתְרָה׃ אֲדוֹם׃ כְּבוֹ שְׁחָתוֹב בְּדַרְבֵי הַיְמִינִים בְּנֵי שְׁעֵיר וַיִּשְׁכַּחְתֵּם אֱלֹהִים וְנַחְזְכֵיכֶם הֵם בְּכָלל הָעַמֻּמִּים כִּי לֹא נִכְדַּר שֵׁם בְּפִרְם כִּי אִם בְּנֵי שְׁעֵיר עַמְךָ מוֹאָב׃ וְהַגְּרִים׃ שֹׂאֵר בְּנֵי הַנֶּר שְׁחָיו כְּכַעַל אֲחֵר אֵל מֵאַבְרָהָם אֵל הַיְבֵי אֵל הַיְבֵי אֲנִשֵׁי בְּנָל׃ (ח) גְּבֹרַת עֲמֹנֵי וְעַמְלֶקֵי הֵם הַיְבֵי

פג

אבן

כְּבוֹד הַסְּפָרִים הַכִּיּוֹת קְמוּלָה וְעִינָא מַ"ס דִּיחַזְקֵאל כִּיּוֹן׃ עֲרַמַת סוֹד וְטַעַם לְפָנוּיךָ לְפָנוּיךָ כַּמִּתְרָךְ כַּנֶּדַח׃ סוֹד׃ (ה) אָמְרוּ׃ אֵלֶּה לְאַלֵּה׃ מַגּוֹי׃ מֵהִיוֹתָ גּוֹי׃ (ו) כִּי נוֹעֵצוּ׃ עָתָה לָב יַחֲדוּ וְטַעַם עֲלֶיךָ כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עֲלֵיהֶם׃ (ז) אֱהִי׃ הַטַּעַם אֲדוֹם בַּהֲלִיטָה אִזּוּ שְׁכַנֵּי אֲהִי אֲדוֹם שֶׁתְּחַכְּרוּ אֲלֵיהֶם וְהֵנָּה הֵם הַעֵינָר וְכֵהָ יוֹשְׁבֵי נוֹר׃ וְהַגְּרִים׃ הֵם הַהַגְּרִיּוֹת שִׁילְדָה הַנֶּר מִנְעַל אֶל חֶבְדוֹר שֶׁחֵתָה שְׁפַחַת אֲכַרְהֵם הַחִימָסוּ הַבְּנִים אֲלֵיהֶם כְּדָרְךָ בְּנוֹת בְּרוּיָה הַגַּלְעָדִי׃ (ח) גְּבֹל׃

**מַצֹּחַ שֵׁי**  
 הַשִּׁקְסוּ׃ עִינָא מִמּוֹסָה׃ (ג) וְהַיְבֵינָא׃ מַלְּהַסְמִים׃ (ד) יַעֲרִיכוּ׃ מַלְּעַרְפָּה׃ (ה) וְנִכְחֲדִים׃ עִינָא כְּחִימָה מִנוּ וְחַמְתָּה מִן הַלֶּחֶם (שְׁמוֹת ס"ג)  
 (ו) עֲלֶיךָ׃ כְּכַמוֹ עֵינֵים בְּרִית לְקֹס עֲלֶיךָ לְהַשְׂחִית עַמְךָ׃ (ז) אֱהִי אֱהִי עַד אֵינוּ נְעַלְמֵיכֶם מִים שְׁיִינָע בְּיִשְׂרָאֵל קְלִידְעָר׃ אִזּוּ עַר שִׁינָא׃ אִזּוּ כְּעַנְסֵיכֶם לְשׁוֹן יִבְעֵן אִים קְבוֹד׃ בִּינָא דִיא יִדְרִין אִזּוּ אִרְף אִזּוּ גִיּוּרִין דִיא נִבְנָנָע צִיִם וְיָאֵם וְיָאֵם הַאֲבִין גְּזַרְמַנִן אִרְף דִיא קַעַם דִיא קְרוֹינֵן פֹּן שֵׁם הַסְּפָרִישׁ וְעִנְקֵן וְיָאֵם גִּיּוּרִין דִיא הַקְּבֵרָה גִישׁ וְיָאֵם מְלָאכִים׃ וְיָאֵם וְיָאֵם הַאֲבִין נְעַמְמַקֵּם דַּעַם עַגְלֵ אִזּוּ הַקְּבֵרָה בִּינָא גִיּוּרִין אִרְף וְיָאֵם אִזּוּ עַר הַאֵם נְעַתְהִינָא וְיָאֵם וְיָאֵם אִרְאֵם נְעַמְמַקֵּן דִיא קְרוֹינֵן פֹּן וְיָאֵם קַעַם׃ אִזּוּ אִין דִיא וְעַלְבָּנָע נִבְנָנָע וְעִנְקֵן אִרְאֵם גְּזַרְמַנִן וְעִנְקֵן אִרְאֵם הַרְגְּדִיכֵם סוֹיִעְנֵר מְלָאכִים אִזּוּ הַאֲבִין צוֹ נְעַמְמַקֵּן פֹּן יִדְרִין דִיא וְעִנְקֵן אִרְאֵם הַרְגְּדִיכֵם סוֹיִעְנֵר קְרוֹינֵן וְיָאֵם כִּיעַן הַאֵם וְיָאֵם גִּיּוּרִין׃ עַדְעָר בְּלַמַּחְתּוֹ הַאֵם צוֹ נְעַמְמַקֵּן וְיָאֵם קְרוֹינֵן וְיָאֵם עַר הֵם גִּיּוּרִין׃ דַּעַר סְפָרִי בְּשִׂיבֵינָא כְּבִי סִפְיָה הַאֵם גְּזַרְמַנִן דִיא בְּשִׂיבֵינָא וְיָאֵם וְעִנְקֵן בְּשִׂיבֵינָא גִיּוּרִין אִין הַסְּפָל׃ וְעִנְקֵן אִין גִּיּוּרִין פֹּן הַסְּפָל׃ נָהַר רֹחֵינִיּוֹת (גִּיּוּרִין) אִזּוּ דִיא בְּשִׂיבֵינָא וְיָאֵם בְּשִׂיבֵינָא גִיּוּרִין פֹּן דִיא עַדְעָר וְעִנְקֵן אִין גִּיּוּרִין פֹּן עַדְעָר׃

יִכְרְוּהוּ אִרְף דִיר נִאָם פִּאָר שְׁנִיידִין יִי אִיין קְרִיתוֹתָ קְרִית צוֹ מִאֲכִין פִּר שְׁנִיידִין דִיין פִּאָלֶק׃ (ו) אִזּוּ דַם אֲדוֹם אֲהִי אֲדוֹם וְגוֹ׃ דִיא לִיִים פֹּן דִיא גִיּוּרִין פֹּן אֲדוֹם אִזּוּ דִיא וְיָאֵם אֲדוֹם וְיָאֵם אֲדוֹם מוֹאָב אִזּוּ הַגְּרִים׃ (ח) גְּבֹל וְיָבֵן וְגוֹ׃ אִזּוּ אִזּוּ דִיא אִזּוּהָ נִקְל אִזּוּ עֲמוֹן אִזּוּ



תהלים פג

את נאות אלהים: יי אלהי שיתמו  
 כנלל בקש לפניך רוח: יי באשתבער  
 יער וכלהבה תלהת הרים: יי בן  
 תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם:  
 יי מלא פניהם קלון ויבקשו שמך יהוה:  
 יי יבשו ויבהלו עדי עד ויחפרו ויאבדו:  
 יי וידעו כי אתה שמך יהוה לבדך

ויהודגון: יי וירעון ארום את שםך יי בלחוד עלאה על כל פתח באתנח

**רדק**  
 הם חשבו לירש את נאות אלהים כלומר ארץ ישראל ונמל  
 ביר נדעון וישאל: (יד) אלהי שיתמו. כן שיתח אלת המלכים  
 והשרים שבאו ג'כ לירש את נאות אלהים כמו שאמר יהושפט:  
 ככלל. הוא הקש הסתגלגל לפני הרוח: (טו) כאש תכער.  
 בעד ויש אומרים כי תכער פלג יוצא אם כן יער חסר בית  
 השיכוש ומה שאמר כאש תכער לפי שכויע העצים בחרה הריח  
 וכיון שהאש בגן אחד יבשר בחבירו עד כלות כל היער  
 כן האויבים תהיה כרוחה בהם איש ברעהו: תלהת הרים.  
 העצים והעשבים פירוש שהרות וישבת בהרים ותרחת ח'להבת  
 מען לעק עד שישרפו כלם כן תרדפם: (יז) מלא פניהם קלון.  
 שהיו נקלים לפנינו ונבזים תחת אשר היו חושבים ליהיתם  
 כבודם עלינו. וארצנו אבי זול פירש קלון פן קלוי באש כאילו אחר  
 שםך. יא ובקשו שםך. כי ידעו כי אין וולחך ובירך הכל ואין ביד אדם כח  
 ונבורת לעשות דבר אם לא ירצה האל:  
 יי ויחפרו. כמו יבשו: (יט) וירעו כי אתה שםך ה'. ושכך לבדך אין עוד  
 וולחך ופירוש אתה ושםך שירעו כי אין אל

שיתמו כנגד בקשו. הדעים מפני רוח ומחו נלגל  
 הוא המשי קולי הסדה הקרוי' (קדש'ס כלל". קרדנ'ס  
 כל"א דיסטעלן. עיין שנות כ"ב ה') וכשמגיעין ימי החרף  
 נהקים ונשתחים ממליכהם ופירחין מעט מעט ודומה אותו  
 הטיהק מהס כמון נלגלו אופן עגלה וחריה מולוכות:  
 (טז) ובסופתך. (טז) ערביולין' כלע"ז מאוירבעוליו"ד  
 וכן במשלי א' כ"ו):

ש"ס היו פבורים להכבד בקלוינו ואחר מלא פניהם קלון  
 נכבדו עלינו. וארצנו אבי זול פירש קלון פן קלוי באש כאילו אחר  
 שםך. יא ובקשו שםך. כי ידעו כי אין וולחך ובירך הכל ואין ביד אדם כח  
 ונבורת לעשות דבר אם לא ירצה האל:  
 יי ויחפרו. כמו יבשו: (יט) וירעו כי אתה שםך ה'. ושכך לבדך אין עוד  
 וולחך ופירוש אתה ושםך שירעו כי אין אל

אבן עזרא

**מנחת ש**  
 (יד) אלהי שיתמו. נגמיה ה'ל'ף ב'ס'ס. כנגלו. ה'ק'פ'סס:  
 (טז) וירעו. ה'א'ו'ז' נגמיה: (יט) וידעו. ה'א'ו'ז' נגמיה: וירעו.  
 לבי  
 דעתי כי תכער פועל יואל וזהרים אמרו כי תכער היער ואינו נכון  
 ומתחלל: ובסופתך. רוח חוקה: (יז) מלא. בעבור שהתנכרו  
 לאמר נרעה את נאות אלהים הנה כנגד זה קלון:  
 (יט) וירעו. יס אומר כי יחסר וי"ו מן שםך והנכון בעיני  
 סיחסר ש"ן שהוא תחת אשר וכן הוא וידעו כי אתה שםך ה'  
 לבדך וככה אל תרנו שמדברו נבוכה ונדעה שרדסה ועליון לנגד קלון:

(יד) אלהי. בעבור שהוכיר אלהים בלא סימן המדבר  
 הוכיר בלא סימן המדבר ליהוד ע"כ אמר אלהי:  
 שיתמו כנגדו. טוסף ה'תו"ל כי הוא כלמר ובעד הנלל וכללגל לפני  
 דעתי כי תכער פועל יואל וזהרים אמרו כי תכער היער ואינו נכון  
 ומתחלל: ובסופתך. רוח חוקה: (יז) מלא. בעבור שהתנכרו  
 לאמר נרעה את נאות אלהים הנה כנגד זה קלון:  
 (יט) וירעו. יס אומר כי יחסר וי"ו מן שםך והנכון בעיני  
 סיחסר ש"ן שהוא תחת אשר וכן הוא וידעו כי אתה שםך ה'  
 לבדך וככה אל תרנו שמדברו נבוכה ונדעה שרדסה ועליון לנגד קלון:

מצודת דוד

**מצודת דוד**  
 (יד) כנגלו. הוא הגלגל בלאם קוליס המתגלגל ע"י הרוח:  
 (טז) תכער יער. כי על ספלים פנוכים זה לזה לכן כפונטר  
 זו חלש הולך וסוף הכל: תלהת הרים. כי הרוח המלי כהרים  
 נשב כלהב ואין עזה לכונו: (טז) כן תרדפם. ללכות הכל מקלי  
 שרית: (יז) ויבקשו. אז יתחכנו על ממשכהם ויבקשו שםך:  
 (יח) יבשו. אלל לא יעליו כבקשתי יעשו ויבדלו עד עולם:  
 (יט) וירעו. אז ידעו הכל כי חלה לבדך שםך ה' הבורה שהממשלה  
 ליבד יתשכ ומל"ש נבדל למשלה:

פירוש ע"מ  
 דאם וואנגג פון גאט פלומך דעם בית המקדש:  
 (יד) אלהי שיתמו כנגלגל מיינ גאט טוא די היידן גלייך  
 ווי די רעדער ווס אובין אוף די שפיץ דערקער וענין  
 אונ ווען עס קומט די צייט פון ווינגער ווערין זיי  
 אום גיריסן פון זיה ועלבערם קש לפני רוח אונ אזו  
 ווי די שפאריא ווס ווערם אונעק גיאגט פאר דעם  
 ווינט אזו טוא די רשעים אוף: (טז) כאש תכער יער  
 אזו ווי פיינער טוט פר ברענגין איין וואלך אונ אזו  
 ווי דר פלאם טוט פר פלאמען אונ פר ברענגין די  
 בערעג: (טז) גו תרדפם בערעג אונ זאלקסנו גאט נאך

יאגין וי"א מיט דיין שמועסם ווינט אונ מיט דיין  
 שמועקין שמועסם ווינט זאלקסנו וי"ו דר שרעקין:  
 (יז) מלא פניהם קלון דער פיל וייער פגים מיט שאנד  
 אונ לאזין וי"ו בגערין דיין נאמן דו גאט: (יח) יבשו  
 ויבדלו לאזין וי"ו כבושג אונ דר שראקין ווערין בישו  
 אייביג אונ אייביג ויחפרו ויאבדו אונ לאזין וי"א פר  
 שעמט אונ פר לארין ווערין: (יט) וירעו כי אתה שםך  
 אונ לאזין וי"ו וויסין דאם דג אלזין ביקט דער וואס  
 דיין נאמען איז גאט גליין על כל היצין ביקט איין  
 אובערששער איבער דר נאבער ערר:

פירוש ע"מ  
 דאם וואנגג פון גאט פלומך דעם בית המקדש:  
 (יד) אלהי שיתמו כנגלגל מיינ גאט טוא די היידן גלייך  
 ווי די רעדער ווס אובין אוף די שפיץ דערקער וענין  
 אונ ווען עס קומט די צייט פון ווינגער ווערין זיי  
 אום גיריסן פון זיה ועלבערם קש לפני רוח אונ אזו  
 ווי די שפאריא ווס ווערם אונעק גיאגט פאר דעם  
 ווינט אזו טוא די רשעים אוף: (טז) כאש תכער יער  
 אזו ווי פיינער טוט פר ברענגין איין וואלך אונ אזו  
 ווי דר פלאם טוט פר פלאמען אונ פר ברענגין די  
 בערעג: (טז) גו תרדפם בערעג אונ זאלקסנו גאט נאך

עֲלוֹן עַל-כַּל הָאָרֶץ: פד לַמְנַצֵּחַ עַל-  
הַגִּיתִית לְבַנֵּי-קֶרֶחַ מִזְמוֹר: ב מֵה-  
יְדִידוֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת:  
נ נִכְסְפָה וְגַם-כִּלְתָּהּ וּנְפֹשֵׁי לְחַצְרוֹת  
יְהוָה לְבֵי וּבְשָׂרֵי יִרְנְנוּ אֶל-אֵל הוֹי:  
י גַם-צְפוּרָה מִצָּאָה בֵּית וּדְרוֹר קָוֹ לָהּ  
אֲשֶׁר-שָׂתָה אֶפְרָחֶיהָ אֶת-מִזְבְּחוֹתֶיךָ

יְהִי אֶרְעָא: א לְשִׁבְחָא  
עַל פְּגָרָא דְרֵיתָא סְנַת  
עַל יְדִידוֹן דְבָנֵי קֶרֶחַ  
וּלְשִׁבְחָתָא: ב מֵה הַגִּיתִית  
רְחִימִין מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ  
צְבָאוֹת: ג רְנַנְתָּ וּלְחֹד  
תְּאֵיבַת נַפְשֵׁי לְדַבְתָּ וְיִ  
לְבֵי וּבְשָׂרֵי מִרְנְנִין  
לְאֵלֵהָ קוֹם: ד לְחֹד  
וְיִנְתָּא אֲשִׁבְחָת בֵּיתָא  
וּשְׁפִינָא שְׂרָפְסָא לֵיה  
דִּי כְשָׂרִין גּוֹלְיָהּ  
לְאֶתְקַרְבָּא עַל מִזְבְּחוֹתֶיךָ

ת"א סה ידירות, פנחות ג, נכספה, וזכר ויחי, ג, נכספ, וזכר הלוה וזכר: ק' רבתי

רש"י

פד (ב) מה ידירות משכנותיך. כמה להכות ומינות משכנותיך: (ג) נכספה. נחמדה: כלה. נחמדה כמו (כ"ב י"ג) ומכל דוד המלך ללאת אל אנכספוס: לחצרות ה'. כי חרבו ועל הגלות אמרה: לבי ובשרי ירננו. יתפללו זו זאת: (ד) גם צפור מצאה בית. נחמדה יננו זו העפרים. ומרש גולדה כננינו מדרך האפור הוא כנסת ישראל: אשר שתה.

פד (ב) מה ידירות מהי כוכחות בכל מקום והיו פנחים בהם עופות אבל בבית ומקדש לא היו פנחים מפני הסוכות כי אפילו בנג הבית עשו דבר שם שלא ינחו שם עוף והיו קורין איהו כליא שורב ואמר דוד אני אינני כמו העיפות כי העופות הם פנחים את סוכותיך ואני לא אוכל להיות שם. וזכר צפור דרוור שדרכה לעוף בישוב הורא עוף פשרא. וזכר דרוור שהיה חפשי בין בני אדם שפנכן בבתיהם. ואם נאמר על הגלות אמר כי העופות ימצאו להם מקום והם בכפוס סוכותיך והרוחו פנחים שם העופות ואמרו לא נוכל לחוג שם

אבן עזרא

פד (ה) למנצח, הגהות. פירשתי: (ב) מה ידירות. להיבד חצר למשכנות: (ג) נכספה. התחמיה וכמעט כלה מרוב התחמיה והעיס שעברה מק החמיה ע"כ מלת נס: לחצרות ה'. חס זה מבני קרחה הוא ככלל או חס מבני קרחה בימי דוד כחיות שהוא סוכות אבל חס או דרך נבואה: לבי. הוא השכל והדעת שהם כנשמה:

ובשרי. הגוף והשער הסה פי' שער בשר הגוף המרנן עם שכל משכנת הכל הוא הסה שהוא פתח הכשר על כן ירננו ועסם אל חי כנגד כלה או שהיה החי לבד עם הכשר: (ד) גם. כמו גם בשוק וכאם לבד שעתמו כמו עד: ודרור. שם עוף מנגן אולי נקרא כך שבעבור שהיו מנהגו לנגן כל זמן שחינו הפשו וזה העוף ידוע הוא כספרד אמר רבי משה כי העוף שחולדו לכרות עיניו בני אדם יחול למקום הכבוד מקום הקרבות לפניו דרך משל והם ששים כן אולי היו קרבים אל מוכף שידוע מקום המוכה על כן שחה שם אפרוחיה ורבי יהודה בן בלעם לעג לר' משה כי מיה דעת יש כעופו' רק הפי' כי נכספה נפשי להלרות

מצודה דוד

פד (ג) מה ידירות. מה מלה להכות ומינות משכנותיך: (ג) נכספה. גולה וינחו נפש נחמיה לבה נחמיה ה ונכי ובשרי יתחילו לרנן כל אל ה': (ד) גם צפור. יתחילן על חרכיה ויאמר שם לצור מלאה בית בנחום הנבונה ויהיה מלאה עם לעמה קן אשר שחה עם אפרוחיה: את סוכותיך. עם ע"מ

חרוב גיוראין לבי ויפרי ירננו פיון הארץ און פיון פלייש מרנן בעשין צום לעפדיגען גאט דס יריגע הוף לארין גיבוב ווערין: (ד) גם צפור פנחה בית דען אפילו דר פוגיה דס זיה גיפגען איין הוו אין דעם ארץ פון דעם בית המקדש וייה ער אין חרוב דרוור קו לך און דר פרייא פוגיה דס זך דאן אין גימאכט אין געעבט אשר שחה אפרוחיהו' דען זין דס גאט גימאן אירע יריגע פרייאר אירע רייעה סוכות דו גאט דר

האר

רד"ק

וחלף אל אלה הוא האל ולא אלהים אחרים. וזה שאמר עליון על כל הארץ כיהכל תחת ידו וברשותו: (א) למנצח. זה המזמור נאמר על דוד כשהיה גולה בארץ יהיה מתאווה אל מקום הארון המנוחה או נאמר על לשון הגלות והוא הנכון: (ב) נאהבת משכנותיך ומה שאר אני אוהב ובמתאוה להיות בהם: (ג) נכספה. כלה יותר נכספה לפיכך אמר וגם כאילו כלה סרוב התאוה לפיכך אף התאוה בזה הלשון: לחצרות. כי שם היה מעמד ישראל בבית המקדש בחצרות לא בחיכל: לבי ובשרי ירננו. בשרי הוא הפה האומר תשרי עם כוננת הלב או פי' על דרך משל כמו כל עצמותי תאמינת: (ד) גם. אם נאמר המזמור על דוד בחיותו בארץ פלשתים היה הזמן ההוא היתה על הבמות והיו פנחים בארץ פלשתים היה הזמן ההוא בנג הבית עשו דבר שם שלא ינחו שם עוף והיו קורין איהו כליא שורב ואמר דוד אני אינני כמו העיפות כי העופות הם פנחים את סוכותיך ואני לא אוכל להיות שם. וזכר צפור דרוור שדרכה לעוף בישוב הורא עוף פשרא. וזכר דרוור שהיה חפשי בין בני אדם שפנכן בבתיהם. ואם נאמר על הגלות אמר כי העופות ימצאו להם מקום והם בכפוס סוכותיך והרוחו פנחים שם העופות ואמרו לא נוכל לחוג שם

בנחת שי

בעמק גדולה היוד קמין וטעום הוא כי הוא אחד מן יאמין וידעו בקרית יסיון נמנוק ל"ט צ"ג: פד (ד) מלאה בית. בתגל דף ק"ו הובעה מלת מלאה עם מלות לחיות שהן מעליה והנה הנה כסופן נכספול מרננה המלות מלחתיכן כמו מלאה גת ויולג' ג' טוספס בו ודומיהו ונכ"ס מלת מלאה כד' טעמים ועיין מ"ש בנשפת קמל על ויולג' כמ' קן קלס. ק"ף רכתי ועיין מ"ש לכינוי כמ"י פ' מולדות ילקח אלל קמל' כמ"י:

פד (ה) הגהות. פירשתי. לבי ויפרי ירננו פיון הארץ און פיון פלייש מרנן בעשין צום לעפדיגען גאט דס יריגע הוף לארין גיבוב ווערין: (ד) גם צפור פנחה בית דען אפילו דר פוגיה דס זיה גיפגען איין הוו אין דעם ארץ פון דעם בית המקדש וייה ער אין חרוב דרוור קו לך און דר פרייא פוגיה דס זך דאן אין גימאכט אין געעבט אשר שחה אפרוחיהו' דען זין דס גאט גימאן אירע יריגע פרייאר אירע רייעה סוכות דו גאט דר

מצודה דוד

פד (ג) מה ידירות. מה מלה להכות ומינות משכנותיך: (ג) נכספה. גולה וינחו נפש נחמיה לבה נחמיה ה ונכי ובשרי יתחילו לרנן כל אל ה': (ד) גם צפור. יתחילן על חרכיה ויאמר שם לצור מלאה בית בנחום הנבונה ויהיה מלאה עם לעמה קן אשר שחה עם אפרוחיה: את סוכותיך. עם ע"מ

פד (א) למנצח על הגהות דר מזמור אין גימאכט צום קרין ער זאל אים שפילן אוף דעם כרין זמר וים קוקט ארום פון דר שטאט גת און דורך די קינדן פון קרח זאל ווערין גינגען דער מזמור: (ב) און און האם דר משורר גימאכט פה ידירות משכנותיך ווי זייער גיליכט זענן רייגע רואונג דו גאט דר האר איבער אלע חייילות: (ג) נכספה וגם כלהת נפשי פיון צי"ב נקוסט און פאנערטם צו גאטס הוף וים זיי זענן





יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמֵעָה תְּפִלָּתִי  
 הָאֵזוּנָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלְּהָ: מִגִּנְנוּרָאָה  
 אֱלֹהִים וְהִבֵּט פָּנָי מִשִּׁיחָךְ: יי בִּי טוֹב־  
 יוֹם בְּחֻצְרֶיךָ מֵאֶלְפֵי בְּחֻרְתֵי הַסְּתוּפָף  
 בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֵהֲלֵי־רִשְׁעֵי: יי בִּי

שְׂרָא צִיּוֹן: ׀ אֲשֶׁר  
 דוּד יי אֱלֹהִים צְבָאוֹת  
 קַבֵּל צִלּוֹתֵי אֲצִיּוֹת אֱלֹהָא  
 דְיַעֲקֹב רְעִלְמִין: יי וְבוֹת  
 אֲבֵהֶנָּא חֲמֵי אֱלֹהִים  
 וְאִסְתַּבֵּר אֲנִי מִשִּׁיחָךְ:  
 יי אֲרוּם טֹב רְפָתֵבךָ יוֹקֵא  
 חַד בְּדַרְת מִקְדָּשְךָ מִן  
 אֶלְפֵי בְּגֻלְהֵא בְּחֻרְת  
 לְאֶדְבָקָא בְּבֵית מִקְדָּשְךָ  
 אֶלְהָא מִן רְעִלְמִין  
 שְׂמֵשׁ

ת"א כי טוב, טעם לי מכות יי כי שמש, סוטה י זכר ויקרא: פתח באהבת סגול בס"מ

בְּשִׁבְגֵי כְשִׁי עָא: יי אֲרוּם הִיךְ שוֹר רָם וְתָרִים תַּקְרִי חָנָא וְיִקְרָא יוֹמֵן יי לָא

ר"ק

סחיל אל חיל, העולים לרגל היו הולכים סבבא אל צבא, כי היו  
 מצואים הרבה שיירות עולים: (ט) ה', פירשנותו במסור אחר:  
 שובעה הפלתי, לקרב הנאמיה כמו שאמר נכספה וגם כלתה  
 נפשי: אלתי ועקב, כי הוא אבי שבטי ישראל אין דר בהם:  
 (י) מגננו, שאתה מנן בעדנו ראה: והבט פני משיחך, כלומר  
 שחבוי המשיח בטהרה וביטונו, והבטת הפנים היא בהשגחה  
 על האדם והרצון ואם המוכרח על דוד אבר משיחך על עצבו:  
 (יא) כי, טעם כי על אשר התפלה לקרב ובענין חבית  
 אמר טוב לי יום אחד בחצריך ולמחר אמרת משאחיה אלה  
 ימים או שנים ואני בארץ נכריה: הסתופף, ישבות סף השער  
 אחר לבד יותר שארור דירה שליטה בארצות הנגים שהיו  
 אחלי רשע: (יב) כי שמש, ויפאר גדול הוא ליושבי בחשך

מנחה שי

כאלהן חול והפני קדש מסכת סופרים פ' ד': (יב) כי שמש ומנן  
 ס' אלהים, בעקומות רבים מזהר המלא כי שמש ומנן ס' נצלות  
 וכבר העיר בזכר הכתוב ע' ז' למלאכה שבי' לוחות ואמר אל תחמה כי  
 זכר דרך המלאכה ז' לרוב הסופרים בחלוק וחסר יומך משה שם  
 כעמים בעקומת כי סיבי החתמה היות דלשא דלשא חיימי כמו הן  
 אל כעיר לא תמאס דנקיש בעמאל וקדא כעיר הן אל כעיר ולא תמאס  
 לויב ליו והסם בסוף המלאכה חלריך על זול כדכדים נמחים לענין  
 וישירי למולא דעת להורח צביטור כי בללק על האצבי פי זוהר אין  
 תבסס נחל ומקש ימנע וסם לקח לקיים דכתיב חמשים ועשר  
 מחבולות יקבה ולוי מן השם לחלריך כלן, וענין עוד מ"ש כמזכור  
 ע"ז וכסוף כדעת כל ולויב ליו ודעה א' ס' אלל פסוק ואלה  
 חלשי בית אבות:

ארמית ומלת רשע מגזרת וכלל אשר ופנה ירשע: (יב) כי, בעבור שהזכיר מנגנו רחל אלהים אמר כי המנן כלמת  
 הוא השם לבדו וטעם שמש כי החוגגים לריבים לשמש בעבור הליכתם וטעם אחר בעבור כי השמש חכה יומם אחר  
 כנגדה ומנן וטעם חול וכלל יתן ה' ללוחים בדרך תמים הם

מצודת ציון

סורה, מל' סוכסא ועמוד יהיה בדבר שכיב: (יא) הסתופף, מל' סף  
 כליון: (י) מגננו, בית המקדש שהוא לנו למנן ולמחסה רחל אחת  
 וזכור זו: והבט, שם פני דוד משיחך ולמננו טעם שלח ייב בהים  
 פירוש ע"מ

גיוראלם צ, הערין: (ח) אֶבְרָתֵךְ דִּי צְדִיקִים וּסְדָא  
 קִרְיַעֲר שְׂמִינְיָא יִבְטֵי מַחֲלֵי אֵל חֵיל וְעֵלְעֵן גִּיּוֹן לְעֵתִיר  
 פִּין אִיּוֹן חֵיל צוּם אֲנְעֵרְיִין פְּלוֹבֵר פִּין אִיּוֹן בֵּית  
 הַמִּקְדָּשׁ צוּם אֲנְעֵרְיִין הָיָא אֵל אֱלֹהִים צִיּוֹן אֹנֵן עִם  
 וְעֵם וְעֵרִין גִּיּוֹעֵהן דִּם מִדִּיקִיּוּם פִּין וְיִיעֵר הוֹרָה  
 סָר גָּאָם וּסְ יוֹן שְׂכִינָה רִיעֵם אִין צִיּוֹן: (ט) זָאנְט  
 דִּר מְשׁוֹרֵר ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמֵיָהּ הַפְּלִי דוֹ גָּאָם דִּר  
 הָאֵר אֶבְרָתֵךְ אֶלְעֵ חֵיילוֹת הָעֵר צוּ מִיּוֹן הַפְּלָה צוּא  
 בוֹעֵן דִּיּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַיּוֹנֵה פִּאר קָעֵם דְּרֹא גָאָם  
 פִּין יַעֲקֹב מִיּוֹן הַפְּלָה: (י) מִגִּנְנוּרָאָה אֱלֹהִים אֹנְיָעֵר  
 בְּשִׁיזוֹנְךָ דִּם אִין דִּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּסְ עֵר אִין מִגִּנְ

אל חיל, מבית המדרש לנ"ה ויראה נכאס וחילם אל  
 הקב"ה ציון: (ט) שמעה הפלתי, לננות ביהך:  
 (י) מגננו, הוא בית המקדש המנן עליו: והבט פני,  
 דוד משיחך והסתכל בחסדיו ובערחו אשר עתה יגיע על  
 ציונינו: (יא) כי טוב יום, חמד בחצריך, ולמחר ימות  
 מלחיות אלף שנים במקום אחר: בחרתי הסתופף, על  
 הסף ועל המזוזה לשקוד: מדור באהדי רשע, מלהיות  
 דר בשלוה בחלמי עשו הרשע להדבק בהם: (יב) כי שמש

הנלות לחוצאים מפליה לאורה וכן הוא מנינם להצילם ברה

אבן עזרא

אל מקום הכבוד ציון והטעם יראה כל אחד מהם כמו  
 לראות את פני ה' אלהיו: (ט) ה', כבר פירשתי כי הוא  
 דרך קצרה וכן הוא ה' אלהים אלהי נצלות וטעם נצלות  
 המלאכים וכנגד הכויר ועקב טעמוהם נצלותו בחרך כמו  
 כל נצלות' וזה המזכור מתפלל להקריב הזבוע והבטון  
 שהוא דבק עם הכבוד אחריו: (י) מגננו, הוא המלך שיגן  
 בעד העם כמו כי לה' מגננו והטעם שזיבוע השם מלכנו  
 כי בימיו ילכו חוגגים אל בית השם בלי פחד חייב: (יא) כי,  
 דבק עם חחלת המזמור כנספה: במאלף, יום אל מקום  
 אחר והסתופף לשכת כסף השער: מדור, כמו לגור בל'  
 בעבור שהזכיר מנגנו רחל אלהים אמר כי המנן כלמת  
 הוא השם לבדו וטעם שמש כי החוגגים לריבים לשמש בעבור הליכתם וטעם אחר בעבור כי השמש חכה יומם אחר  
 כנגדה ומנן וטעם חול וכלל יתן ה' ללוחים בדרך תמים הם

מצודת דוד

אל נכא ארשים ויפגשו כמות רבות אשר יבטו להיחל נכאס אל פני ה'  
 כליון: (י) מגננו, בית המקדש שהוא לנו למנן ולמחסה רחל אחת  
 וזכור זו: והבט, שם פני דוד משיחך ולמננו טעם שלח ייב בהים  
 פירוש ע"מ

אוף אונג ד' יעדה גאמם והבט פני משיחך אונג ד' ראם  
 פנים פון דיין גיוראלבטן ד' איו דוד המלך פלובר  
 קוק אין זיינע חסדים אונג אין ציון מירדיקייט ווס ער  
 המ זיה גימיט צו בווען דעם בית המקדש: (יא) כי  
 טוב יום בחצריך מאלף דען עם איו בעקער צו יוצן איין  
 טאג אין דיינעם הוף אונג סארנין זאל מען שטארבן  
 איידר מען זאל לעבין מויויננט זאר אוף איין אנדער  
 ארם בחתייה הסתופף איה ישאל האב אוס דר וויילט  
 צו טרעמין אונג צו קלאפין אוף דר שוועל פון מין  
 גאמס הווקער ווי איך זאל וואגן אין די גיעלעמין  
 פון גיוריהיים: (יב) כי שמש ויגן ה' אלהים דען אין

שָׁמַשׁ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים תָּן וּכְבוֹד  
 יְתֵן יְהוָה לֹא־יִמְנַע טוֹב לְהַלְכִים  
 בַּתָּמִים: <sup>ג</sup> יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאָדָם  
 בַּטַּח בְּךָ: <sup>ה</sup> פַּה לְמַנְצֵחַ לְבַנְיָקִרְחַ  
 מִזְמוֹר: <sup>ב</sup> רְצִיתָ יְהוָה אֶרְצֶךָ שֶׁבֶת  
 שְׁבוֹת יַעֲקֹב: <sup>ג</sup> נָשְׂאתָ עוֹן עַמֶּךָ כַּפִּית  
 כָּל־חַטָּאתָם סָלָה: <sup>ד</sup> אֲסַפְתָּ כָל־  
 עֲבֹרֹתֶיךָ הַשִּׁבוֹת מִחֶרֶן אַפְּךָ: <sup>ה</sup> שׁוֹבְנוּ  
 אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו וְהַפֵּר כַּעֲסֶךָ עִמָּנוּ:

יבסי טבא מן דאולין  
 בשלימה: " י י  
 צבאות טב לפר נשא  
 דמחרתין במסרד:  
 א לשבחה על ידהון  
 רבני קרח הושבחה:  
 ב רציתא יי ארעה  
 אהבתא שבוהא דבית  
 יעקב: ג שבקתא  
 חוביהון דעמך כפיתא  
 כ' ונשארוהו לעלמין:  
 ד כנשחא כל רוגוק  
 סתקא מן הקור רוגוק:  
 ה טוב לותקא אלקא  
 פורקנא ובסל רוגוק

היא ליום: תפלת יי ליהודים מל  
 פסל: ופסל: טפ (ססססס)  
 ו (החזיקו: טפ)

רש"י שבת קרי

ולתן בעדם: תן וכבוד יתן להם לפני כל האומות והם  
 ישובו אליו ככל לבם תן וכבוד יתן להם לפני כל האומות והם  
 יכבדום כצבאות מהלכות: ולא ימנע טוב: הניחם ביהם: (ג) ה'  
 צבאות: אשרי מי שישכחם כך ולא ייאש לבו לאורך הבלות  
 ויכחש כך שחיצונו בהלכות ותכנה בית סקדשך ותביאנה  
 לפקדו שנכבשו הנפשות אליו: (א) למנצח: זה המזמור נאמר  
 על גלות בבל או אחזים: (ב) רצית: כהנבא על הגאולה  
 בשלשת פסוקים הראשונים ואחר כך זכר תפלת הנלתי אחר  
 כך אמר כי שבע תפלותיו כי האל מבטחני על הגאולה באמת ויש  
 מפישיש כאשר רצית כבית שני ונשאת עון עמך ואספת כל  
 אהבה כי ככה שנים עתה רצית אותה: שבת: פעל יוצא  
 (ג) נשאת: ככה פירשתי פסוק נשאת אשתי בשמי ונשאת הוא:  
 מחרת ואינו כמו שוב כחרון אפך כי אותו הוא שם סוף  
 השבועות הוא פעל יוצא והפסל הוא אפך כאלו אמר השבות אפך שלא יחרת:  
 (א) חטאתי: אלו ישענו: כי

ומגן יס לפחור טמא כצממנו: ומדרש תהלים פתורו  
 לבין סוטי הומה:  
**פה (ב) רצית ה' ארצך וגו'.** אם שבת שבות יעקב  
 ונשאת את עונם וכסית הטאתם ואספת  
 עברתך מהם והשבות עליהם מחרון אפך אז רצית ארצך  
 ועולמת מחרתה וכל זמן שלא תעשה זאת חין ארצך ועולמתך  
 מחרתה: (ה) שובנו: שוב חתה והשבותנו:

כעברך כן שובנו מלכות כדו: אמר רצית כי כאשר נשאת  
 כאלו אמר השבות ויש מפרשים אותו ענין מנחת וזהו דעת רבי יהודה חינו:  
 (ג) נשאת: ככה פירשתי פסוק נשאת אשתי בשמי ונשאת הוא:  
 מחרת ואינו כמו שוב כחרון אפך כי אותו הוא שם סוף  
 השבועות הוא פעל יוצא והפסל הוא אפך כאלו אמר השבות אפך שלא יחרת:  
 (א) חטאתי: אלו ישענו: כי

**אבן עזרא**  
 השם לא יתנוע מהאקבלים אותו: (ג) ה'. זה הפסוק קשור  
 בעליון הנושא כשם לא יחסר טוב:  
**פה (א) למנצח לבני קרח.** זה המזמור על גלות בבל על גלותם כדרך כנענא:  
 שני: (ג) כאשר נשאת כי בעבור עונם והטאתם גלו והעד שנשאת עוני:  
 (ד) אספת: כדרך אספו ענאם ופעול השבות הוא הפך והנה מחרון כמו מחרות שם הפועל:  
 (ה) שובנו: הנה העם שמדבר המאמר על

**מזודת דוד**  
 שמש: כי מעולם חלף לנו רשענו ומגן עלינו לזה מוכסח חני כי  
 עוד יתן לנו תן וכבוד ולא ימנע את הטוב מלפתו להלולים  
 עמך האמיס:  
**פה (ב) רצית:** כמו סלית את חלדך מאלו והסבה שבות יעקב מולדת בבל:  
 (ג) נשאת: כי מחלת עונם וכסית חטאתם עד עולם  
 לא יחר: (ד) אספת: הכנסת עמךך לכל הכנסות כסם: השבות: מחרת מחרון אפך:  
 (ה) שובנו: קן שובנו מולדת ארזם

**פירוש ע"מ**  
 זון אונ איין פאנצער איז גאט דר האר תן וכבוד יתן  
 ה' תן אונ כבוד גיט גאט לא ימנע טוב ער פר מייך עמ  
 גיט קיין גוטס צוא דיא ווס גיינין איין גאנצין וועג:  
 (ג) ה' צבאות וגו' דו גאט דר האר איך ארע חיליות  
 וואל דעם מענטשין וואס פר ויכערט יך אין ירה:  
 פה: (א) למנצח לבני קרח דר מזמור איז גימאקט צום  
 הוי פון דיא בני קרח: (ב) אונ אזו נאמט  
 רער טשוורר רצית ה' ארעה דוא גאט וועקט האבין  
 פאוויליגט ביין לאנד ווען דוא וועקט האבוען אום  
 יקערטם דם איבער פאייבונג פון יעקב: (ג) נשאת

עין עמך אונ וועקט האבין פר געבין די ינד פון ביין  
 פאלק כסית אונ וועקט האבוען צוא גיך עקט אלע  
 זייערע ינד ביו אייביג: (ד) אספת כל עמךך אונ  
 וועקט האבוען איין גיטאן גאר ביין צארין השבות  
 מחרון אפך אונ וועקט דיר האבין אום גיך עקט פון  
 ביין גרים צארין דעיקט פאל ווען דאס אלץ וועט  
 זיין וועקט האבין פוויליגט ביין לאנד אבער כל זמן  
 דאס דוא מיכט דאס אלץ גיט און ביין לאנד גיט  
 פוויליגט: (ה) ררום בעמן גיט דיר שובנו אלו ישענו  
 קער דיר אום צו אויך אונ קער איין אום צו דיר דר



תהלים פה פו  
 וְשָׁלוֹם נִשְׁקוּ: י אֵמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמַח  
 וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף: י גַּם יִהְיֶה יִתֵּן  
 הַטּוֹב וְאֶרְצֵנוּ תִתֵּן יְבוּלָה: י צֶדֶק  
 לְפָנָיו יִהְיֶה וַיֵּשֶׁם לְדָרְךָ פְעָמָיו:  
 פּוּא תִפְלֶה לְדוֹד הַטְּהַיְיָהוּה אֲזַנְךָ

ישלום אדקו י  
 יב קשום סן ארעא  
 ארציה וצדקא סן שמיא  
 אוריק: יג חוד י יתן  
 טבא וירעא יתן  
 אבה: יד צדקא קדמוי  
 יתלה ושוי לאורח טב  
 אקפירו: א צדקא  
 רצלי דוד אצלי י  
 אידקג עגי יתי ארום

ר"מ אמת מלך, ט' ס' ח' כח' טו' : ד'כ, כ'כ' יח' : ל'כך פעמי, ו'כר כח'כ' : ר"מ

בעולם כי יהיו כל ישראל עובדים את השם בדרך אמת ויהיה צדק ושלום בעולם : נשקו. כלומר אחים רעים כיון שיהיה אמת וצדק בבני אדם יהיה להם כהאל והכרך הסוד ושלוש : יוס אמת. כשיתו עושים בארץ השמים טובים יהיה נשקף עליהם צדק משמים כי הנורות היורדות מן השמים הם לפי מעשה בני אדם בארץ : יג) גם. כבר שיעשו הם הטוב גם השם יתן הטוב להם הוא הנשם כמו שכתוב 'יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת כספך ארצכם בעתו : וארצנו תתן יבוכל. אך לא יחשב להם צדק הטוב : יד) צדק. כל איש תתן לפניו צדק כלומר שיהיה הצדק נוכח פניו תמיד : וישם לדרך פעמיו. וישם לדרך הצדק פעמיו. והכפל לחוק : ה) תפלה. והסומר הגדול דוד בעדנו ברוח פניו שאול. ואמר דוד תפלה זו לא יחברך שיספרתו וישימנו כיד כקשיו נפשו.

הלדקה שהיו ישראל עושים והשלום מלח הקב"ה יכו ונשקין זה לזה כלומר יהיה מעשה הלדקה שלום (ישעיה ל"ב) : (יב) אמת מארץ הצמח וגו'. כשיהיו ישראל דוכנים אמת וישקיפו מן השמים לדקה שהם עושים בארץ : (יג) גם ה' יתן הטוב. יפתח אולרו את השמים לתת מעט כדי לנשת ארצו את יבוכל : (יד) וישם לדרך פעמיו. וישם הקב"ה את הלקך בדרכי פעמיו שינהג בהם את בניו :

ואמר דוד תפלה זו לא יחברך שיספרתו וישימנו כיד כקשיו נפשו. ואמר כי עני ואביון אני הבטל לחוק. וקרא עצמו עני כי עני היה באותו הבקכות שהיה חילק ולא היה לו סיפור. אמ לא שחית עוזרים אותו קרוביו ואנשי ימיהו וחסדו. או רחמים אשר היה גם אביוש שהיו מתפרנס מיתלל האמות : אבן עזרא

הסומר הגדול דוד בעדנו ברוח פניו שאול. ואמר דוד תפלה זו לא יחברך שיספרתו וישימנו כיד כקשיו נפשו. ואמר כי עני ואביון אני הבטל לחוק. וקרא עצמו עני כי עני היה באותו הבקכות שהיה חילק ולא היה לו סיפור. אמ לא שחית עוזרים אותו קרוביו ואנשי ימיהו וחסדו. או רחמים אשר היה גם אביוש שהיו מתפרנס מיתלל האמות : אבן עזרא

וסל' אמת בעבור היות הגזרות תלויות לפי מעשה האדם בלחץ על כן חמר הפתח לך ויפדו יעו : (יג) גם. זה הוא הגשם אולרי הטוב : יד) צדק. השם יהלך הלדק לפניו דרך משל והנכון כי דקד סס דבר ותהסר מלת חים כאליו כחוב חים דקד לפניו יהל. השם כדרך התהלכו אבותי לפניו וזכרהם ויתחן והטעם שיעזור חים דקד להתהלך לפניו וכן חסר חים כמו אל הכי מרי ואני תפלה דקד ישרת אחר וכן הוא וישם לדרך דקד פעמיו והנה העטם כפשו :

ואמר דוד תפלה זו לא יחברך שיספרתו וישימנו כיד כקשיו נפשו. ואמר כי עני ואביון אני הבטל לחוק. וקרא עצמו עני כי עני היה באותו הבקכות שהיה חילק ולא היה לו סיפור. אמ לא שחית עוזרים אותו קרוביו ואנשי ימיהו וחסדו. או רחמים אשר היה גם אביוש שהיו מתפרנס מיתלל האמות : אבן עזרא

מצודה דוד  
 והלחם והמים זה כזה. ר"ל הלחם מלי עשיתו כענדך אמת הניח חסד לל : נשקו. משעו זה כזה וסוקו יחד. ר"ל הלחם הטוב זה כזה וטעם דקד הניח הטוב : יג) אמת. כשכתבתם הלחם עשלו או יהיה הלדק נשקף מן השמים להלאות פני טל הארץ : שבעה חסדו : יד) צדק. כל איש יתן לפניו הלדק. ר"ל שיהיה הידב לחוק : פו) ה) הפלה.

מצודה דוד  
 והלחם והמים זה כזה. ר"ל הלחם מלי עשיתו כענדך אמת הניח חסד לל : נשקו. משעו זה כזה וסוקו יחד. ר"ל הלחם הטוב זה כזה וטעם דקד הניח הטוב : יג) אמת. כשכתבתם הלחם עשלו או יהיה הלדק נשקף מן השמים להלאות פני טל הארץ : שבעה חסדו : יד) צדק. כל איש יתן לפניו הלדק. ר"ל שיהיה הידב לחוק : פו) ה) הפלה.

פירוש ע"מ  
 דיא וישאל זאלין ריידין אקת דען וועט פון דעם היפעל באגעניגן אין זיי דער חכך צדק ושלום נשקי אונ די צדקה וואס די וישאל וועלן טאן אונ דער שלום ווס וועט קומען צוא זיי פון גאט וועלן זיך קושין מיט אונאנדער פלוכער די צדקה וועט מאכין דעם שלום : יב) אמת מארץ תצמח דען ווען דר אקת שפראצט פון דר ערה דהיינו ווען די וישאל ריידן אקת און ווערט גיקוקט פון דעם היפעל די צדקה וואס די וישאל מוען און דער ערד : יג) גם ה' יתן הטוב אונ גאט גיט אונ דעם גוטם פלוכער דעם רעניג וארצנו תתן יבוכל אונ אונערער וואס גיט איר פרובט : יד) צדק לפני יתלה די צדקה וואס די וישאל מוען גייט פון גאט וישם לדרך פעמיו אונ גאט מוט די צדקה צום וועג פון זיינע טריט דם ער זאל זיך נוהג זיין נאך דר צדקה נאך מיט זיינע קינדער וישאל : פו) א) תפלה ליד די תפלה אין צד דוד אונ און זאגט ער טפה ה' אונק גייג גאט ריינע אוערין אונ שמרה

פירוש ע"מ  
 דיא וישאל זאלין ריידין אקת דען וועט פון דעם היפעל באגעניגן אין זיי דער חכך צדק ושלום נשקי אונ די צדקה וואס די וישאל וועלן טאן אונ דער שלום ווס וועט קומען צוא זיי פון גאט וועלן זיך קושין מיט אונאנדער פלוכער די צדקה וועט מאכין דעם שלום : יב) אמת מארץ תצמח דען ווען דר אקת שפראצט פון דר ערה דהיינו ווען די וישאל ריידן אקת און ווערט גיקוקט פון דעם היפעל די צדקה וואס די וישאל מוען און דער ערד : יג) גם ה' יתן הטוב אונ גאט גיט אונ דעם גוטם פלוכער דעם רעניג וארצנו תתן יבוכל אונ אונערער וואס גיט איר פרובט : יד) צדק לפני יתלה די צדקה וואס די וישאל מוען גייט פון גאט וישם לדרך פעמיו אונ גאט מוט די צדקה צום וועג פון זיינע טריט דם ער זאל זיך נוהג זיין נאך דר צדקה נאך מיט זיינע קינדער וישאל : פו) א) תפלה ליד די תפלה אין צד דוד אונ און זאגט ער טפה ה' אונק גייג גאט ריינע אוערין אונ שמרה

ענטפער מיר דען איך בין איין עני אונ איין אביון : שמרה

**עֲנֵנִי כִּי־עֲנִי וְאֲבִיּוֹן אֲנִי: ב שְׁמֵרָה נַפְשִׁי**  
**כִּי־חֲסִיד אֲנִי הוֹשַׁע עַבְדְּךָ אֱלֹהֵי**  
**הַבְּוֹטָה אֵלֶיךָ: י וַיִּנְנֵי אֲדֹנָי כִּי־אֵלֶיךָ**  
**אֶקְרָא כָּל־הַיּוֹם: י שִׁמְחַ נַפְשִׁי עַבְדְּךָ**  
**כִּי־אֵלֶיךָ אֲדֹנָי נַפְשִׁי אִשְׂא: הִפְרִי־אֶתְּךָ**  
**אֲדֹנָי טוֹב וְסִלַּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־**

עֲנֵנִי וְחַשִּׁיבָא אָנָּה :  
 ב נְסִוֵר נַפְשִׁי אֲרוּם  
 חֲסִידָא אָנָּה פְרוּק עַבְדְּךָ  
 אֶת אֱלֹהֵי דִי אָנָּה  
 מְרַחֵץ עַלְךָ : ג חוּם  
 עָלַי יי אֲרוּם קְדֻמְךָ  
 אֲצִלִי פֶלַי יוֹמָא : ד אַחְרֵי  
 נַפְשָא דְעַבְדְּךָ אֲרוּם  
 לְרוּחְךָ יי נַפְשִׁי אֲזַקֻּף  
 בְּצִלְךָ : ה אֲרוּם אָתָּה הוּא  
 יי טַב לְצַדִּיקָא וְיִשְׁבַּק  
 לְדַרְתֵּיכוֹן לְאִוְרֵי תִיה

ר"א כי עני ואביון : שמרה נפש : נבטום ד' וזכר פתוח : מזכ וסלה : פקידה ט' טו : פתח באמתה

רש"י

דד"ק

**פו (ב) כי חסיד אני** . שאני שומע גזופי ומרפמי ויכולת  
 כ"ד להגקס ואני שומח . כך הוא בלגדת תהלים .  
 ד"א פירטו רבותינו צרכות ולא חסיד אני קלל מלכי  
 מורח ומערב יוסבין ככבודן ואני ודי מולוכות כדס  
 ובשכיר ובשלוה כו' : (ג) כל היום . כל ימי הגלות שחזח  
 יוש לרשעים ולילה לגדוקים . כך מפרש בגדת תהלים :  
 (ד) נפשי אשח . כפי חסוין :

שהיא בינון ונאחה שחח אשח : נפשי אשא . דרך חתינה בכל  
 לכל הבריות כפי ש"ס ביה ה' לכל : וסלה : לחסאים :

אבן עזרא

התפלה זמח התפלה לכני מנכו : (ב) שמרה . יש אומרים  
 כי שמרה פעל עבר כמו זכרה וירושלם פי נפשי שמרה מה  
 שראוי לשמור עד היותי חסיד ויאמר רבי יהודה בן בלעס  
 כי העטס שמור נפשי עד שאהי חמיר חסיד והנכון שמלת  
 שמרה נפשי כמו שמרה נפשי והלילי כי אלו חסיד ולינו  
 זר כי נזמזור זדים קמו עליגס הוא אמר לא תתן חסידך  
 יגמלני כגדקי : (ג) חגני . אין מה אעשה רק שאקרא  
 אלך כל היום שהמגני : (ד) שכח . עטס אלך ה' נפשי  
 אשח כדרך וחלוי הוא נישא חת נפשו : (ה) כיו . טוב לטובים :  
 וסלה . לחסאים : ורב הסר לכר קוראך . כנגד כי

(ג) שמרה . הש"ן נקרא בקמץ ונע"א עם הקבץ . להורות כי כן  
 נקרא ולא בקמץ חתק ורוא צויר . יש חסידים אידך קרא דוד עצמו  
 חסיד ואין בזה יתירה כי חסיד היה עם האלחים ובתם אנשים אף  
 על פי ש"ס פסוקים הוא חספא לבי הויה ישר וכדכתיב בחסא ולא  
 דויה חספאר אלא כנגד אייבוי שהיו כרעיים לו והיא אינו  
 כרעיה להא אבל כסובי להם והם שפחים לאדוד והוא שכח  
 לשיבתם וכן לשאלו שהיו רודים הצילו כפח פסטים וכן לשאר  
 אויביו היה מתחסד עמהם אם כן בזה יתירה : הביטח אלך .  
 כדאזי אהר אהר אלהי הושע עבדך הביטח אלך . ואלך כמו  
 הביטח בך : (ג) כל היום . כלוכור חסיד כל היום כלוכור קריאתה  
 אנה אהר אהר אלא אלך לביקך חגני : (ד) שכח נפשי  
 לעב . או דרך כתיבה או דרך תקות והורלה : (ה) טוב .

מנרה שי

(ג) שמרה נפשי . כספסר קמטון כ"י הקדלס לכוו לעודים  
 במתנה לר' בלמה ידחי מלמחי מלכוו לכוו זה בכלל הקמן חסוף אלס  
 הלה לעטח לוחבו השוט שחלה קמן שכוח נח רחם אלס הכחתי טונת  
 הגולה אלס לכו כמו בלמח שמרס : זמח לעולם וד"ס ח' כ"ה שחול  
 לזוי לו השוט הכוח נח כמלס הקדלסו בקמן כחכ יהיכ טוטל עבד  
 והוא הסך טונת הסכוק וכל זה עפל הסק בלמח כרתו יעקב  
 (יחזיה מ"ו) . כי עטל דה שני פירושים אלס לוי ש"ס עבד עכ"ל .  
 כדלס מדבדו הסדן נע"ל דמותיה לקמן חסוף ומלמחי מסכה קדמוניות  
 במתנה לכוו זהו ה"א כל קריס לך ד"ה קמן כר מן א' חסוף שמרס  
 זמח לעולם וכל תהלים דמותיה : חסוף כר מן אחד שמרס  
 נכ"ס ערותך סימן קריס קמן . עוד מלמחי מסכה לחמה בסוף ממוכה  
 גדולה שלנו ככסס מן כ"ה לכל חד וחד למח דכסר כוונתי וכל  
 קריס דמותיה כר מן חד וגו' ואחד מהס שמרס נפשי ערותך וכל  
 קריסו כדמתי כר מן א' כמתי : זמח לעולם והלן מרתי מכללמח  
 מר לוחמח לוח לכו חלס דמלמחי . גזריתכסוון ומתחייבוי במתני  
 כ"ה . שיהי כ' שמרס לטי סימן קמ"א . חלל דמח דדק לזי כן שיהי כחב כס"י  
 על שמרס נפשי שפטיין נקרא כמ' ונע"א טס  
 הקמן והורחו כי כן נקרא ולא בקמץ חסוף והוא לזוי כמו שמרס זמח  
 זכ נמכך כשיין עטס להארך עטס הענון . וכן שמרני אלס כי חסיתי כר סימן ל"א ע"ו . וכן כמזכר כמלול ע"ו . וכן כ"ו ושמרתי  
 כרס כמח . עוד כמח כרעטיה סימן למה ובכסעים ארס עטק על עטק  
 מצודה דרך

אלהי טוטע טדקן בלעטי עילך : (ד) נפשי אשא . לזי נושא נפשי  
 להענין עילך ולהענין כן :

פירוש ע"ט

(ב) שמרה נפשי הויה סימן לייב דען יאה בין איין  
 חסיד ווארום איה הער דקאם קען שיענט מיה אונ  
 האב יבולת צו נוקם זיך זיין אונ מין מיה גיט נוקם  
 אונ שנוייה הושע עבדך העלף דיין קנעקט דו מין  
 נאט ווס ער פון יבוערעם זיך אופ דיר : (ג) חגני אדני  
 וגו' לייט זעליג מיה נאט דען צו דיר מוא איה דרפיין  
 איין נאנצי טאג : (ד) שחח נפש עבדך דר פרייא דס  
 לייב פון מיר דיין קנעקט דען צו דיר נאט הייב  
 איה אופ מיין לייב פלוקאר איה גיין מכוון מין הארץ  
 אין מיין הפלחה : (ה) כי אהר ה' טוב וסלה דען דר נאט

כ) כי חסיד אני . והוא כמח שמוע שמועו וכו'ו לנקוס  
 נקס ונעניבין דע מחסויו : הושע וגו' . מיקדס מסוכס אוסו כמו אלס  
 לקומו יקרים  
 דין בין איה גיט מחנב ציא גאם . דארקסמו אידך הערין סיין  
 הפלה געילי ווען דו ביים גיט כחתיב צוא הערין ביין תפלה .  
 רבי אלעזר זאגט יעדער פונקטש זאל געמיין ביי הקב"ה זיין תפלה  
 צוזאמקן מיט דים אקטס פאן . ווען דער אקטס פאן כעס זיין  
 תפלה . אונ ער אריין זאל זיך אדך פאקען פאר איין אריפאן .  
 זיין תפלה זאל אריין זאל זיין מיט אמתות פון דיא  
 אדמעק לייט . ווארום דיא פלאקיס וואס היטען דיא פויערין  
 פון דיא תפלות לאזיין גיט צריין אזוי געשוינדך דיא תפלות פון  
 אלע פונקטשין . נאר דיא תפלות פון דיא אדמעק לייט קומען  
 געשוינדך אריין פאר הקב"ה . דיא תפלות פון דיא אדמעק לייט  
 גייען אריין אין היפעל פון רשות וזיא פרענען גיט אויב זייא  
 זאלה אריין גיין . אונ דער קעקשט וואס פאקט זיך פאר איין  
 אקטס פון אויב זיין תפלה פוקטש זיך ציא וואס זיין די תפלה  
 פון איין יקטס פאן גייען אריין בייער תפלות צוא הקב"ה :

ברסב

תהלים פו

קְרִיאָךְ: וְהַאֲזִינָה יְהוָה תַּפְלִיתִי  
וְהִקְשִׁיבָה בְּקוֹל תַּחֲנוּנוֹתַי: וּבְיוֹם  
צָרָתִי אֶקְרָאָךְ כִּי תַעֲנֵנִי: וְאִין כְּמוֹךְ  
בְּאֱלֹהִים | אֲדַנִּי וְאִין כְּמַעֲשֶׂיךְ: מִכָּל־  
גוֹיִם | אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ  
לְפָנֶיךָ אֲדַנִּי וַיְכַבְּדוּ לְשִׁמְךָ: וְכִי־גִדּוֹל  
אֲתָה וְעָשִׂיתָ נִפְלְאוֹת אֲתָה אֱלֹהִים  
לְבָבְךָ: וְהוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶכְךָ אֲהַלֵּךְ  
בְּאֲמָתְךָ יְחַד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ:

תְּפִילָתִי יִשְׁמָע וְיִזְכֹּר מִצָּרָתִי  
וְיִשְׁמָע בְּקוֹל תַּחֲנוּנוֹתַי:  
וּבְיוֹם צָרָתִי אֶקְרָאָךְ כִּי תַעֲנֵנִי:  
וְאִין כְּמוֹךְ בְּאֱלֹהִים | אֲדַנִּי וְאִין כְּמַעֲשֶׂיךְ:  
מִכָּל־גוֹיִם | אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ  
לְפָנֶיךָ אֲדַנִּי וַיְכַבְּדוּ לְשִׁמְךָ:  
וְכִי־גִדּוֹל אֲתָה וְעָשִׂיתָ נִפְלְאוֹת אֲתָה אֱלֹהִים  
לְבָבְךָ: וְהוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶכְךָ אֲהַלֵּךְ  
בְּאֲמָתְךָ יְחַד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ:

ת"א סודי. וזכר משפטים

רד"ק

(1) האזינה. תחנינות רבות שחני תחתני לשפיר: (2) כי תענני.  
לפיכך קראך ביום צרתי כי ידעתי שתענני כי כל קירא אליך  
בלב שלם אמת ענתה כי אינך כאלהים אחרים שקראים להם  
עובדיהם ולא יענו לשיכך אמר אחריו אין כבוד כאלהים  
והאלהים הם השמים והירח והכוכבים. ועובדיהם סבורים שהם  
אלהים. (3) אִין כְּמוֹךְ. בהם. כי הם שלוחים ואתה שלוח  
בנותן. (4) אִין כְּמוֹךְ. בהם. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך: (5) כל  
בנות. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך: (6) כל  
בנות. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך: (7) כי  
תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני.  
(8) אִין כְּמוֹךְ. בהם. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך: (9) כי  
תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני.

רש"י  
(ח) ואין כמעשיך המקלים עלינוס למחנותינו: (י) ועושה  
נפלאות אתנו: אלהים לבדך. עדו שלם נבראו המלאכים  
נבראו השמים והארץ לפניך יכדו כל הגוים לשמן:  
יכולים להציל הצועקת אתם ע"פ שיש להם משהו בהתחוננים אינם  
אלוהות: (ט) אין כמותך. בהם. כי הם שלוחים ואתה שלוח  
בנותן. (10) אִין כְּמוֹךְ. בהם. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך:  
(11) כל בנות. כי הם אינם עושים אלא כפי בנותך: (12) כי  
תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני. כי תענני.

מנחת ש"י

מנוחו שמרה נפשי כי חסיד אני. ונסחמתינו הס כדעת רד"ק במאמריו  
ולדעת יש אומרים שהיא ה'לכתי קיראתו ג' כקמן לכך כי הוא  
מושל עבד. ועיין מה שכתב הכתם לנואלו בפסוק ליתכח שאל  
שהדפוס כמות ספר עמוד הקטן. ומה שכתב גם חני כסוף  
מאמר המאמר: (ח) אין כמותך בהלים | אדני. יש פסוק בין בלהים  
לחדי כי גדול כבוד ה' וכן הוא כפסוקא דלהלן ובמקלות ספרים  
כ"ה מאלתי יהוה כמעטך בשם המיוחד חלל כמפס' חמכב כמותם  
שהם שאל עליהם: ועיין בלמות: כענין הכ"ף: (9) ליראם

אליו הקרא כני היום: (10) האזינה. שתעשה חסד עמי  
כי אתה רב חסד: (11) ביום. לא הקרא לנוסוך ולא לטוא  
כי אני עשתי וטעם כי תעני שאלדעדת אמת כי תענני  
בעבור שה' כמות בלהים כי כדברי משה כה' אלהינו בכל  
קראינו אליו. (12) כל. כלאר יראו הגוים שכבנו כי חל  
בלה גדולה כאשר יספרו לאחרים שהושעתני כי אני עני  
וזכינו אז יבאו אליך הגוים לכבוד שמך: (13) כי. אז יספרו  
גויו גדולתך ויכחשו ויכהשו אלהיה' וידו כי אתה אלהים לבדך

מצודת ציון

(1) האזינה. הסס אוון לשמוע: והקשיבה. עיני שמוסס:  
(2) הורני. עיני לנמד: יחד. מל' מד וזמל:  
למען אלק גם אני כמאמרך ל"ל ללכת כמעת מעוך: יחד לבבי.  
גוים אשר עשית אלע פעלקער ווס דו האקט בשאפין  
וועלין קומען לעתיד ווען דו גאוילה וועט זיין אונג  
וועלין זיך בוקין פאר דיי גאט ויבדו לשפך אונג וועלן  
קבד אן מאן צוא דיין נאמען: (1) כי גדול אתה וגו'  
דען דו גיבט גרום אונג שוסט וואונדער דוא גאט  
אליין דען איידער דו האקט באשאפין די מלאכים  
האקטו באשאפין הימיל אונג ערד פדי מען זאל  
זעהן דם קיינער הא דיר גיט גיהאפין צו בשאפין  
די וועלט: (2) הורני ה' ברך לערין מיה גאט דיין  
וועג איך זאל גיין אין דיין אמת יחד לבבי ליראה שפך  
איינציג

מצודת דוד  
(1) כי תענני. כמות אלי שתפנה לי: (2) באלהים. הס  
שני מנלה ואין כמעשיך. אין כמולס מנשה נעלה כמעשיך:  
(3) ובוואו וגו' כי למסיד ימינוי הכל כפי: (4) כי גדול  
אז ידעו אשר אסה גדול ועושה נפלאות לבדך: (5) אהלך  
פרוש ע"מ  
גיבט גומ צו די צדיקים אונג גיבט איין פאר געקער  
צוא זי וואס מרען תשובה ורב חסד לכל קוראיך אונג  
מערכת חסד צו אלע ד' ווס רופין דיה: (1) האזינה  
ה' תפילתי פו געם גאט מיין תפלה אונג פו געם צום  
קול פון מיין גיגעט: (2) גוים צריי אקרעך אין דעם  
מאן פון מיין צרה רופ איך דיה גאט ווארום איך  
בין כמות דו דו וועסט מיר ענטפערן: (3) אין כמותך  
באלהים אדני עם איי גיט דא צווישין די מלאכים אזו  
ווי דוא גאט גיבט זאן כמעשיך אונג עם איי קיינער  
גיט דא ווס זאל מאן אזו ווי ריינע מעשים: (4) כל

י אֹדְךָ | אֲדַנִּי אֱלֹהֵי בְּכַל־לִבִּי  
 וּאֲכַבְדָּהּ שִׁמְךָ לְעוֹלָם: י כִּי־חֲסֹדְךָ  
 גָּדוֹל עָלַי וְהִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִשְׂאוֹל  
 תַּחְתִּיהָ: י אֱלֹהִים אוֹדִים קָמוּ עָלַי וְעַד  
 עָרִיצִים בִּקְשׂוּ נַפְשִׁי וְלֹא שִׁמְךָ  
 לִנְגָדָם: מו וְאַתָּה אֲדַנִּי אֶל־רְחוּם וְתַנּוּן  
 אֲדָךְ אֲפִים וּרְב־חֶסֶד וְאַמֶּת: מז פִּנְהָ  
 אֵלַי וְהִנְנִי תְנֶה־עֵזְךָ לְעַבְדְּךָ וְהוֹשִׁיעָה

רש"י  
 (יג) משאלו תחתיה. לךך המנאפס להנתן בעומקה של  
 שאלו ומשם הללתי שאמר לי נתן הנבוא (צ"ב י"ג) גם ה'  
 העביר מטאמך: (יד) וזדים קמו עליו. דואג וחתומיהו: ולא  
 שמוך לדגים. לא זכרו ראו שחשתי שמואל לפני  
 פיד: (מז) לכן אמתך. בן האמה מטפיל את עלמו לפני  
 אלונו יותר ממקנת כסף שכן האמה ילד בית הוא וגדל

רד"ק  
 ויזכר אלא יחד אתי ליראה שמך. ולא אירא מבני אדם אלא שמך  
 לבדך אירא: וכן אדך. ואז כשתיחד לבני אליך אודך בכל  
 דביו שהא יהיה יקצת לבבו ובחשבתי לזולתך אלא בכל לבו  
 אודך ואבדנה שגוף לעולם: (יג) כי. ודורו עלי שאמר אבד  
 שמך כי חסדך גדול עלי והתן לפרשו על שער. שהצילו כמת  
 פנימם מיר אויבו ומיד שאלו שבקשו לחוורו. ובשאלו תחתיה  
 מ' הקבר. ובאומר. תחתיה הוא כפל הצדה כי כל שאלו  
 היא תחתיה אלא אמר תחתיה לרבות. ויש לפרש השפוק על  
 העצור: והצלת. כמו והציל. ויש מפרשים משאלו תחתיה.

מירן ותננס: (נד) אלהים ודום קמו עלי. הרודפים אתרוי בורון ולא היו מוכרחים ואנוסים כי רבים היו שונאי דוד והיו  
 רודפים אותו ברצון בורון: ולא שמוך לנגדם. כלומר שקמו עלי ובקשו נפשו ולא חחרו שמוך שתשלם גמולם: (מו) ואתה  
 ה' אל רחום ותנן. שתרחם עלי ותנן שתמכו עלי: אך אפס. אם חסאתי תאריך אפך לו ולא תענישני עד שאשוב בתשובה  
 שלימה לפניך ותסלח לי כי כדחת איד אפס. וכן אתה רב חסד ואמת תרבה לי חסדך ואמתך. והאמת עם דוד הוא לקיים  
 לו רביו הליכות: (מז) פנה. כאדם הפינה מעסקיו ונתן עינו ברבר אחר: לכן אמתך. וכן האם לפי שהיא עיקר הצירח  
 כי גידול העובר בסי צירחת בבטן האם והיא רשם מתרל ונוצר זמן תקצוב וגם אחר ציאנתו ניוון בשדי האם לשיכך פנע האם  
 נקשו לבן יותר מסבע האב כי בעשי האדם הן לטוב הן לרע אף על פי שהם בכחירת האדם לפי למודו יהיו מעשיו ויש בהן  
 קצת גם בן בסבע צירוחו. אמר אני עבדך. משני פנים אחד שהרגלתי עצמי בעבודתך. ועוד כי היה בסבעי גיב כי אמי

מנחת ש"י  
 שך. בספסוף מדייקים און מננס כהם מלת את וכן ספסו כגוים  
 כגונו סמנו ל' מוסרים ספסו כגונונים את קרי ולא כתיב טעות  
 הוא כי בעל המסורה הביט כמות ט"ס כי אמר ה' אל תבואו י' מלן  
 דקרינו ולא כתיב ולא נמנה כהם מלו השטים הכל גד'ס ה' ט"ו כתיב  
 ספסו כגוים את כגונו: (נד) אלהים | וזים קמו עלי. מכל מוסרים  
 ספסו ד' אלהים וזים קמו עלי קדם מלת הסקולה לרין שהא מטפיק  
 בקליחתו: ופדת. סע"ן בעתק פחת: בקמו נפשי. הקו"ף בלא  
 גווש כוונת המדייקים:

מנחת ש"י  
 כי יענהו השם והוא מתחנן לתקן לו סנות ועלילות להוסיף  
 ליראה את אודך. ומלת יחד מנורת יתיד לו חבר מנורת  
 יחד: (יז) ואלה. ואלה יחסד עמלתי הכתוב אחריו.  
 הוסיף דוד כמלת עלמו לעולם לרין מן הגוים שאמר עליהם  
 ויכבדו והוסיף על הגוים המכבדים שמו מלת לעולם:  
 (יג) כי. תחתיה. תואר לשאלו כי לא שאלו חודך: (יד) אלהים

מצודה ציון  
 (יג) תחתיה. ענין עומק וסודות: (יד) עריצים. מוקים כמו  
 ה' ה' הנהם והכו כהם שבעכו ע"י נתן הנבוא שמתלו הסווד דכת טעם  
 פירושו ע"מ:

מצודה דוד  
 עשה לי לב לחוד ועמקסם אמת ליראה את שפך ולא אהים תלוי  
 ומסוסק: (יג) גדול עלי. הגולה עמי חסד: משאלו תחתיה.  
 ע"מ: (יד) ולא שמוך. לא שמו ירעה אלהים נגד פניהם: (מז) לבן  
 האפין דיה נאם גיט גיטאן אנמקענין ויי בלוקר ויי  
 האפען גיט גיטאמך דאם שמואל הנביא האם מיה  
 גיטאמך מפר אין מיה דורך ביון נאג דרום וואלמן  
 ויי מיר גיט גיקערט צוטאן גיין: (מו) ואתה אדני אל  
 רחום ותנן אונ דו נאם גיטם איין דר בארעמינער  
 אונ איין לייט וערינער נאם איד אפס רב חסד ואמת  
 דו דר לענגערסט לרין צאיון נאם מוסמ פיל חסד  
 אונ אמת: (מז) בעטם איה דיה פנה אלי ויחני קער  
 דיה צו מיר אונ לייט ועריג מיה תנה עינד לעבדך גיב  
 ביון שטארקייט צו מיר ביון קעעכט אונ העלף צו  
 מיר דר זון פון ביון דינקט מויד: (יח) עשה עמי את

איינציג מיין הארץ צו מוקא האפין פר ביון נאמן:  
 (יב) אודך ארץ אלתי דען וועל איה לעפען דיה נאם  
 מיין האר מיט מיין גאנצין הארצין אונ וועל מ'בד  
 ויין ביון נאמען ביו אייביג: (יג) כי חסדך גדול עלי וגו'  
 ונארום ביון חסד איז גיווען גרום אוד מיר אונ דו  
 האקט מציר גיווען מיין לייב פון דו אונמער שפוד  
 גרוב פון דעם גיהנום: (יד) אלהים וזים קמו עלי דוא  
 נאם מוסווילרנע לייט וענן אוף שזאמאנען אוף מיר  
 דאם איז דוא אונ אתרוהפל ועדת עריצים בקשו נפשי  
 אונ דאם איין נאמונג פון שטארקע לייט האפין  
 באקערט מיין לייב צוא טויטין ולא שמוך לנגדם אונ



**לְבַן־אֶמְתֶּךָ: יַעֲשֶׂה־עִמִּי אוֹת לְמוֹבָה  
וַיִּרְאוּ שְׂנְאֵי וַיִּבְשׂוּ בַּיַּאֲתָה יְהוָה  
עֲזַרְתִּנִּי וְנַחַמְתִּנִּי: פּוֹאֵ לְבַנְי־קַרְח  
מִזְמוֹר שִׁיר יְסוּדָתוֹ בַּתְּרִי־קֹדֶשׁ:  
בֵּאֱהָב יְהוָה שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכְּנֹת  
יַעֲקֹב: נִכְבְּדוֹת מְדַבֵּר בְּךָ עִיר  
הָאֱלֹהִים סֶלָה: יֹאזְכִּיר וְרַחֵם וּבְבֹל**

י עבד עמי את למקרא  
בזמן דעיל שלמה כרי  
נת ארנא בית מקרא  
ית פתחן פר ערא  
אמטולתי ונחמן סנאי  
ארומ שבקתא לי  
והפתחו ידיו ארומ את  
י סיעתני ונחמתי  
א על ידיהו דבני קרח  
אתמר שיר קתא  
דמתבסד על פום  
אבהתא דמן קרמין:  
ב רחם י מעלני פמי  
סדרשיא דקביען ציוון  
סבל דתי כנישיא דבית  
יעקב: ג מילין דיקר אחמלל  
עלה בקרא דא דא  
לעמין: ד אדברו  
הושפחה

ת"א את לטובה . שבת י סוכרין ק: ספר יין . ברכות ח:

ליודעי

יעקב: ג מילין דיקר אחמלל עלה בקרא דא דא לעמין: ד אדברו הושפחה

**ר"ק**

חיה אתך: (יז) עשה עמי את לטובה . זהו המלכות והוא יהיה את לטובה לשונאי כי אתה בחרת בי מאז: ויבשו . כי יראו כי אבות עזרתני ונחמתני: (א) לבני . כבר פירשתי בתחילת ספר השני פסם לבני קרח . זה המסורז ועל שבת ציון חבור דוד ונתנו לבני קרח לשורר . או חבר אותו על עצם: ופרי יסודתו . יסודת חשר בחרתי קודש שהם ירושלים ואמר תרתי לשון רבים כי דר ציון אחד ותר המורה: שהוא הר הבית אחר . או אמר כי נכבדות ההרים המסובים לירושלים . והזכיר ציון כי הוא מקום המלכות ובכללה ירושלים: (כ) אהב אפר שערי לפי שהוקמים והחכמים יושבים בשערים ואמר אף על פי שכל משכנות יעקב אהב אף על פי כן שערי ציון אהב יותר לפי שהם החכמים והמספקים בעבודת האל יתברך:  
(ג) נכבדות מדובר . ביושבים בך או פירושי מעלות נכבדות מדובר בך שאת מעולה על כל הארצות בהרבת דברים כי חייבנ נחלק לשבעת חלקים ובחלק האמצעי הוא ירושלים והיא באמצע היישוב לפיכך איריה טוב ומבטיח ככל הארצים לבריאות הנפח ולחבטת כמן שאמר במזכור מ"ח יסח נוף משוש כל הארץ: עיר האלהים סלח . כי האלהים בחר לציון כבוד שם: (ד) רחב . הוא מצרים . וכן אמר כשאזכיר לירוע המדינות הנגדולות בנוים לא אראה בהם כמו ציון ואמר לירועי כמו

בתיק חלוני: (יז) עשה עמי את לטובה . יהיה ניכר לאלהים שמלתי לי: ויראו שונאי . האות ויכשו . ולא שמע לו הקב"ה ליתן האות כימו אלא כימי שלמה כנו כשדנקו הסערים זה כזה ולא נפתחו עד שאמר (ד"ה ב' ו') אל תשכ פתי משיק זכרה לחסדי דוד ענדך:  
**פז** (א) אהב ירושלים יסוד המשורר: (ג) נכבדות הררי ציון וירושלים יסוד המזמר זה על מדובר בך . את ירושלים דברי כבוד נלכרו בך מפי הקב"ה ומה הן הנכבדות שאת עיר האלהים סלה:  
(ד) אזכיר רחב ובבל לירועי . עוד זאת דיבר עליך

**רש"י**

חייבנ נחלק לשבעת חלקים ובחלק האמצעי הוא ירושלים והיא באמצע היישוב לפיכך איריה טוב ומבטיח ככל הארצים לבריאות הנפח ולחבטת כמן שאמר במזכור מ"ח יסח נוף משוש כל הארץ: עיר האלהים סלח . כי האלהים בחר לציון כבוד שם: (ד) רחב . הוא מצרים . וכן אמר כשאזכיר לירוע המדינות הנגדולות בנוים לא אראה בהם כמו ציון ואמר לירועי כמו

**אבן עזרא**

ודים כנגד כי חסדי הני וערילים כנגד כי עמי ואכתי:  
(יז) עשה . עשם אות שיעלל כעמי הרואים: ונחמתני . מהלרות שעברו עלי:  
**פז** (א) לבני קרח מזמור שיר . לאלה מנכדי שמואל או מכני בני בניהם ויקר זה המזמר יודתו עלה הקדש:  
(ב) אוהב . השערים הנכבדים מכל המשכנות והטעם לטבת כלם ואחר כן יזכיר ירושלים: (ג) נכבדות . כל אחד מהלכות נכבדות מדובר בך את עיר האלהים כאלמה והיא ירושלים: (ד) אזכיר . דברי המזמור אזכיר רחב הוא מנרים המחנכת רחב או רחב כל גוי והוא סמוך כדרך ושכרתה ולא מיון כאליו אמר אזכיר רחב כל גוי מצודת דוד

**מנחת שני**

**פז** (א) יסודותי . בשוק:  
(ז) רחב . ה"א מלרים כמ"ס ביהם רחב הם שבת (ישעים ל') ויקללו פ"ט מ"ג גלותם והוא עלי ייבסו העער כיון (שם ב):

**מצודת ציון**

אל נעין (לקמן פ"ט): (יז) את . סימן ומופת:  
**פז** (ד) רחב . ה"א מלרים כמ"ס ביהם רחב הם שבת (ישעים ל') ויקללו פ"ט מ"ג גלותם והוא עלי ייבסו העער כיון (שם ב):

אמתי . כ"ל לני מוכנ כן אמילוד בית: (יז) את לטובה . ס"י לפודיע לל שחון אלה כעונתי: ויבשו . כללותם כי אתה עמדי:  
כי אתה גוי . כ"ל כלל מעולם פזמתי ונחמתי מ"י נתן הניחא כפמרת ומחילת סעון דכח שכם לוח שלחתי עמס לי גס אוח לעובד הלודיע לנל: **פז** (א) יסודותי . יסוד משיכ הוא הוא לנדב כמהללו הכרי וזה לפי שמדובר בך את עיר האלהים סלח: (ג) נכבדות . כל אחד מהלכות נכבדות מדובר בך את עיר האלהים סלח: (ד) אזכיר . דברי המזמור אזכיר רחב הוא מנרים המחנכת רחב או רחב כל גוי והוא סמוך כדרך ושכרתה ולא מיון כאליו אמר אזכיר רחב כל גוי מצודת דוד

פון ציון אונ ירושלים: (ב) אונ און אונ אונגמ דר משורר אהב ה' יעזר ציון קאמ האב ליב די מאגערין פון ציון מער פון אלע רואונג פון יעקב: (ג) נכבדות מדבר בך גיהערליכע נאכין זענן גירעם גינוארן אין דיר ירושלים פון נאמם מול עיר האלהים סלה דם דו ביסמ איין געפליכע שקאמ אייביג: (ד) אונ נאך מער קם נאם גינאנט אזכיר רחב ובבל לירועי איה נאם וועל מאכין גידענקען מצרים וואס זיי הייסין רחב או בבל וועל איה מאכין גידענקען פון וועגן פייג:

למוכה הוא מיט קיר איין צייכן צו גרשין דם פר זאל דר קענט זיין צו אנדערע ליים ויראו שונאי ויבשו אונ לאזין מייגע פיינג ווערן דעם צייכין אונ לאזין פר שעטמ ווערן פון וועגן כי אתה ה' יעזרתי דם דו נאם האסט גיין גינאלפין אונ האסט מיך גימפרייסט:  
**פז** (א) לבני קרח מזמור שיר דורך די בני קרח איז דר מזמור ווארין גימאכט פר איין גינואנג יסודותי בחרתי קודש שהם ירושלים ואמר תרתי לשון רבים כי דר ציון אחד ותר המורה: שהוא הר הבית אחר . או אמר כי נכבדות ההרים המסובים לירושלים . והזכיר ציון כי הוא מקום המלכות ובכללה ירושלים: (כ) אהב אפר שערי לפי שהוקמים והחכמים יושבים בשערים ואמר אף על פי שכל משכנות יעקב אהב אף על פי כן שערי ציון אהב יותר לפי שהם החכמים והמספקים בעבודת האל יתברך:  
(ג) נכבדות מדובר . ביושבים בך או פירושי מעלות נכבדות מדובר בך שאת מעולה על כל הארצות בהרבת דברים כי חייבנ נחלק לשבעת חלקים ובחלק האמצעי הוא ירושלים והיא באמצע היישוב לפיכך איריה טוב ומבטיח ככל הארצים לבריאות הנפח ולחבטת כמן שאמר במזכור מ"ח יסח נוף משוש כל הארץ: עיר האלהים סלח . כי האלהים בחר לציון כבוד שם: (ד) רחב . הוא מצרים . וכן אמר כשאזכיר לירוע המדינות הנגדולות בנוים לא אראה בהם כמו ציון ואמר לירועי כמו

**לִידְעֵי הַנְּהַ פְּלִשֶׁת וְצַר עִם-בוֹשׁ זֶה**  
**יִלְדֵי-שָׁם: הוֹלְצִיּוֹן יֹאמֵר אִישׁ וְאִישׁ**  
**יִלְדֶּבֶה וְהוּא יְכוֹנְנֶה עֲלֵיוֹן: וַיְהוֶה**  
**יִסְפָּר בְּכֹתוֹב עַמִּים זֶה יִלְדֵי-שָׁם סֵלָה:**  
**וְשָׁרִים כְּחַלְלִים כָּל-מַעֲוֵי בְּךָ:**

מִצָּרָא וּבִקְרָא לִידְעֵי  
 יִתֵּךְ הָא פְּלִשְׁתָּא  
 וְצָרָא עִם פּוּשָׁא דִין  
 מְלִיךְ אֲתֵרְבָּא תִּמְזָ:  
 הוֹלְצִיּוֹן יֹאמֵר דָּוִד  
 מְלָכָא וְשִׁלְמָה בְּרִיהַ  
 אֲתֵרְבָּא בְּגוּהַ וְאִלְהָא  
 הוּא יִשְׁכַּחֲרַתְּהָ לַעֲלִיא:  
 וְיֵי עַל סְפָרָא דִי  
 מְכַתְּבִין בֵּיהַ חוֹשְׁבִין כֹּל  
 עַל מִנְיָ דִין מְלִיךָ  
 אֲתֵרְבָּא הִמֵּן לַעֲלִיּוֹן: וְאֹמְרֵי שִׁירֵין עַל הַנְּגִיָּא כֹּל מִיגֵי תוֹשְׁבָחָן עַל קוֹרְבָּנָא מִתְאַמְרִין

ד"א וליציון יאמר. כמותם עם פקידים אשר עם זכור לו (בשמיים לה):

רש"י

רד"ק

זוכיר את מצרים ואת בבל על ידיעיהם מנחה כענין שנאמר (שעיה ס"ו) והצילו את כל אחיכם וגו' מנחה לה' וגו'. הנה פלשת וצור עם בוש. גם הם כמלכים ובבל יתנו לב לבקש ולזכור את כל אחד ואחד: זה יולד שם. זה היה ממעפחת הגולדים בזיון כענין שנאמר (סס כ"ז) ואתם תלקחו לחמד אחד: (ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד וזה. וכשיבואו מנחה לה' בזיון יאמר לה. על כל אחד ואחד זה אמותם שגלו מתוך ומתולדותיהם. ענין אחר המסורד אומר זוכיר לעמי ולודעי את גדולת מצרים ובבל שהם רואים עתה את גדולתם הנה פלשת וצור עם כוש מפני שהם סמוכים לרהב ובבל ומנחשים אותם על האומות ואומרים עליהם זה יולד שם כמלכים ובבל. ולציון יאמר איש וגו'. והשבח היה שהוא עשוי לרהב ובבל וסוב לציון ועליה יהיו אומרים פלוגי ופלוגי יולד בה: והוא יכוננה עליון. והקב"ה יכוננה למעלה מכל העיריה: (ו) ה' יספור בכתוב עמים זה וגו'. מקרא מסורס זה וסלה האמתו לסופו מוסב כלפי רשאו ה' יספור ככתוב עמים סלה. את ישראל הנכלעים בתוכם ואת הנאספים בזניהם ויועילם מתוכם ויאמר זה יולד מאותם של ציון ויצבור אותם לו וזהו שאמר (שעיה ס"ו) וגם מהם אקה לכהנים ללוים מן הגוים המביאים אותם מנחה אקה הנכלעים בתוכם ויהיו בהם כהנים ולוים שאינם כהנים לפני גלוים את אמר ה' והיכן אמר (דברים כ"ט) הסמכות לה' אלהינו: (ז) ושרים כחוללים.

אבן עזרא

מנחת שי

שהיה ובכל עמם זוכיר זה לידעיהם כמניו וגם זוכיר פלשת עם צור. ועם זה יולד שם כי לפקידים מועטים בשני רבות יולד בהם איש חכם טועה בדורו שיש לו עם: מוצרות דוד

(ד) ידעי. הנמד' בנעוטי. וכלי. כס"א כ"י חסר וס"ז חסר ד"א וסמכיה מסייע ליה כי לא נמנה זה ביהמקל כ"ו עם" ו מללים בלשון בקריאה: (ה) יהוה יספור. יולד שם של בנעוטי: (ו) כל מעיני.

(ה) ולציון ובעבור ציון כלמ"ד אמרי לו זה דרך והוא ציה לי אחי והנה הואו עליון ויכונה בעבור היותו השם ככה הפעלים והיה פירושו והשם הנוכר למעלה אוהב ה' שערי ציון ויכונה מכין עליון והעם מקום כזה שיוולדו שם חכמים רבים השם ועמידהו ויכוננה: (ו) ה'. העם והשם לבדו שיער מספר כל העולם ככתבו והוא יכול לספר כל הגולדים שהם חכמים בזיון כי רבים הם ממספרי אדם: זה יולד שם. שב אל ציון ועם ככתוב השם והספירה הם הם השמים: (ז) ושרים. בך.

מצודת ציון

לביאוש אל ציון הנה כן זוכיר פלשת וגו' לביאוש שמה כי יאמר בלא זה יולד שם בזיון ר"ל חולותו אבותי מליון הוא ולום המזוכרו למקום: (ה) ולציון יאמר. כמנכר יבשר את ציון ולום חמסר גם יבונן אותה להיות עליון ממזל על כל גמי העולמות: (ו) ה' יספור וגו'. בשם יבאנו אל העמים כחוסים ויבדלו אותם לעלום ויחמל על עבדיהם מעולם עיני אבותיו אשר גולתו בזיון ולי המסר ולא יוכלו דין העמים: (ז) ושרים. לו יסורכו כמו המנגנים בחלילים ויאמרו פירוש ע"מ

ליודעי. ענינו אהוב וחביב כמו ומודע (בניה תקראו משלי ז'): (ז) ושרים. מל' שיהי: כחוללים. שם כל יבונן כמו מוקר וחליל

ליב האבער דאם זיי זאלין ברענגנין איין מתקה צו מיר הנה פלשת וצור וגו' בן דין פלשתים אוב צור מיט דיא לייט פון פוש וועלן זעבין זייער הארץ צוא גידעקן דס דער ישראל איז פון די לייט וום זעגן גיבארין גינארין דאן מיין אין ציון אונ וועלן אים ברענגנין אהין פאר איין מתקה צו גאט: (ה) ולציון יאמר וגו' אונ צו ציון וועם ווערין גינאקט ווען מען וועם ברענגנין אהין די ישראל רענקט קאר וועם

סנה הובל כל חים ואיש אשר יולד בה: והוא. מי שכירו לבנון הוא יבונן: (ה) ולציון יאמר וגו'. בשם יבאנו אל העמים כחוסים ויבדלו אותם לעלום ויחמל על עבדיהם מעולם עיני אבותיו אשר גולתו בזיון ולי המסר ולא יוכלו דין העמים: (ז) ושרים. לו יסורכו כמו המנגנים בחלילים ויאמרו פירוש ע"מ

פח א שיר מזמור לבני קרח למנצח על  
 מחלת לענות משכיל להימן האזרחי:  
 יהוה אלהי ישועתי יום צעקתי  
 בלילה נגדה: י תבוא לפניך תפילתי  
 המה אונך לרנתי: י פיישבעה ברעות

בְּנֹךְ : א שִׁיר א  
 וְהוֹשֵׁב־חָמָא עַל יְרֵחוֹן  
 דְּבָנֵי קִרְחַא עַל צִלוֹתָא  
 לְשִׁבְחָא שְׁכָלָא מִבָּא עַל  
 דְּדוּי דְּהִימֵן וְצִיבָא : בִּי  
 אֱלֹהֵא פּוֹרְקֵנִי יְיָ  
 מִבְּלִיַּת בְּלִיַּיָּא צִלוֹתִי  
 לְקַבְּלֵךְ : ג הַעֲלוֹף קִרְקֵךְ  
 צִלוֹתִי אֲדַבְּרֵךְ אֲדַבְּרֵךְ  
 לְבַעֲרֵיתִיחָא אִייתִי קִרְקֵךְ  
 צִלוֹתִי עַל עַמְךָ בֵּית  
 יִשְׂרָאֵל וְהֵם אֲדַבְּרֵךְ לְהוֹשִׁיבֵחֵךְ  
 דְּשִׁבְחַת לְקַרְבֵּךְ : ד  
 רִשִׁי

ה"א להימן האזרחי, ב"ב ע"ה ט"ו : אלהי ישועתי, זכור ויבט : שבעה ברעות, עקרתו פ"ז פ"ב :

ישראל והם אודגך להושבבחתי דשבחת לקרך) : ד ארום שבעת כפישן נפשי וחיי לשויל

ר"ק  
 כלם ישירו שבחך כי אני ג"כ אעשה כל מעיני כל כלומר כל  
 מעיני לבי שלכי בקרונו נובע עלך שירים, או פירוש מעיני  
 עיני והשנתתי בך, וכ"פ כהנללים, כמו חלק כהלק יאכלו  
 כמו אלה כאלה, וככל יענו בך וישירו בך, התללים, הם  
 המנגנים בהללים : (א) שיר, כבר כתבנו כמה פסוקים כי  
 ענין פתיחת המזמורים לא נודע אצלנו היום כי היה על ענין  
 הנגנים : לענות, על שם זכור ח' לרוד את כל ענותו והמזמור  
 הזה על לשון בני הגלות נאמר, וחברו הימן האזרחי נתנו  
 לבני קרח לשורר והימן זה אפשר שהוא הימן המפורד שחיה  
 בן בני של שמואל ולא ידענו למי קרא אותו האזרחי, ואפשר  
 שהיה הימן שהיה בכני ורח ב' יהודה לפיכך נאמר אזרחי  
 והיה בחכמי ישראל והוא הנזכר בפסוק ויהבם ככל האדם  
 מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע : (ג) יום צעקתי, החילת  
 גם בן קרא יום, וכן ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים ומכת  
 בכורים בלילה היתה : (ג) לרנתי, פירש לעקתי וכן והחבר  
 דרנה במחנה : (ד) כי שבעה, כי מלא הדבר הוא השבע, ופ"ו  
 ברעות, בצרות הגלות עד שאני קרוב למיתת וכו' לשאל

על זאת : כל מעיני, כל קרבי : בך, נכועתך.  
 כחוללים, לשון מחוללים :  
 פח (א) על מחלה לענות, על חולת הככה ועניה  
 שהיא מעונה ביסורי הגלות : דהימן האזרחי,  
 אחד מן המסוררים כבלי השיר ויפסוהו בני קרח המזמור  
 הזה כי אמר שהימן על הדוכן, להימן האזרחי, מבני ורח  
 זה כי יהודה היה שבוש מוחם (בדברי הימים א' ב') ובני  
 זרח ומרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כלם חמשה היו חכמים  
 גדולים כמו שג' בשלמה (מלכים א' ד') והיחס מכל האדם  
 מאיתן האזרחי הימן וכלכל ודרדע בני מחול ויסדו  
 מזמורים ויקבצו ויהיו חכמים לכן נקראו בני מחול, כך  
 מלאחי בפירושים מדוויקים : משכיל, כל מקום שנאמר  
 משכיל על ידי תורגמן נאמר שהיה הנביא מעמיד תורגמן  
 לפניו ובסורא הנבואה כזה לו אומר את הנבואה לתורגמן  
 והוא משמיעה : (ב) יום צעקתי בלילה, וגם בלילה אפי

נכון נגדך : (ד) כי שבעה ברעות נפשי, על כנסת

מנחת ש'  
 כס"ם מלת כל נעאריך ונעקף ומלל מקום קשיתו נקמן חסוף  
 כמ"ש פכשח רחא על כל הכבוד והנה כנאוס נעלמו רבים נחלים  
 ונמקומות חמרים :  
 פח (ב) יום צעקתי בלילה, כתב הרמב"ם כי יום צעקתי קשור עם  
 ככל המחזיק וכן דעת ר"ק וכן הוא לפי גי' הסעמ"י בפסוקים  
 מדוויקים לכן ביום בלילה כפוי ואין נללא כן מפס"ה ז"ל :  
 פתח לעד נאחן שהוא סמך על כן אמרתי כי זה השיר על כנסת  
 שנסמך מחלת אלו גם זה המזמור על חולי המסורר ומלת לענות כמו קול ענות, אמר רבי ישעיה שזה הימן הוא נכד  
 שמואל וקראו הכתוב אזרחי כי הוא אזרח המסוררים כי רוב המסוררים הם בניו ככתוב בדברי הימים  
 י"א כי אל"ף נוסף והוא בן זרח ואחיו איתן ואחרים אמרו כי הימן ואיתן אחים והיה שם אביהם אזרח : (ג) ה',  
 שעם יום זמן כמו אחת עובר היום היום הזה יום בשורה הוא כיום הכותי כל בכור ויום צעקתי קשור עם הכא  
 אחריו : (ג) הבא, הפלתי, כוננת הלכ ורנתי בלשון : (ד) כי, ברעות, הם התחלואים וחיי דרך משל :

מצורת דוד  
 עיני ומצנתי ותחלתי המה בך :  
 פח (ה) להימן, המזמור הזה נמסר להימן שהוא יאמר על הדוכן :  
 (ג) יום צעקתי, עם כי צעקתי בתפלה כל היום מ"ז גם  
 בלילה חסוף תהייל לפניך : (ד) כי שבעה, כי רבו הכמות עד  
 פירוש ע"פ  
 אין ציון : (ו) וישים כחללים אונ ריא ישראל ועליו  
 זינגען אזו ווי די מען צער אוף דר זאך אונ ועליו  
 זאגן צו נאם פל פלעגן בך אל"י מיני איגעווייניקמע  
 מחשבות פרייען זך אין דיין הילף :  
 פח (א) שיר פוסר לבני קרח דר מזמור איז איין גיזאנג  
 צוא די בני קרח צו זינגן אים אוף דר פלי  
 ווס זי הייסט מחלת מיט איין הוף קול פשכיל להימן  
 האזרחי אונ דער מזמור איז איין משכיל צוא הימן  
 האזרחי ער איז גינען איינער פון דיא זינגער :

אונ

מנחת ש'  
 כס"ם מלת כל נעאריך ונעקף ומלל מקום קשיתו נקמן חסוף  
 כמ"ש פכשח רחא על כל הכבוד והנה כנאוס נעלמו רבים נחלים  
 ונמקומות חמרים :  
 פח (ב) יום צעקתי בלילה, כתב הרמב"ם כי יום צעקתי קשור עם  
 ככל המחזיק וכן דעת ר"ק וכן הוא לפי גי' הסעמ"י בפסוקים  
 מדוויקים לכן ביום בלילה כפוי ואין נללא כן מפס"ה ז"ל :  
 פתח לעד נאחן שהוא סמך על כן אמרתי כי זה השיר על כנסת  
 שנסמך מחלת אלו גם זה המזמור על חולי המסורר ומלת לענות כמו קול ענות, אמר רבי ישעיה שזה הימן הוא נכד  
 שמואל וקראו הכתוב אזרחי כי הוא אזרח המסוררים כי רוב המסוררים הם בניו ככתוב בדברי הימים  
 י"א כי אל"ף נוסף והוא בן זרח ואחיו איתן ואחרים אמרו כי הימן ואיתן אחים והיה שם אביהם אזרח : (ג) ה',  
 שעם יום זמן כמו אחת עובר היום היום הזה יום בשורה הוא כיום הכותי כל בכור ויום צעקתי קשור עם הכא  
 אחריו : (ג) הבא, הפלתי, כוננת הלכ ורנתי בלשון : (ד) כי, ברעות, הם התחלואים וחיי דרך משל :

אונ

נְפִשִׁי וְחַיֵּי לְשֹׂאֵר הַיָּעוֹ: הַנְחִשְׁבֹתִי  
 עַם-יִזְרְדֵי בֹר הָיִיתִי כַגֶּבֶר אִין-אֵיל:  
 י בַמַּתִּים הַפְּשִׁי כַמֹּ חַלְלִים | שְׂכָבִי  
 קָבַר אֲשֶׁר לֹא-זָכַרְתָּם עוֹד וְהָמָּה  
 מִיָּדָךְ נִגְדָּו: וְשֹׁתֵנִי בְּבוֹר תַּחְתֵּיּוֹת  
 בְּמַחֲשָׁבִים בְּמַצְלוֹת: ח עָלִי כַמָּכָה  
 חֲמַתְךָ וְכַל-מִשְׁבְּרִיךְ עֲנִיתִ סְלָה:  
 ה הִרְחַקְתָּ מִיָּדַעִי מִמֶּנִּי שֹׁתֵנִי תוֹעֵבוֹת

קסו: ה אהתשבות עם  
 נחתי בית אסירי חיותי  
 היה כר נש דלית ליה  
 חילא: ו היה רשיעיו  
 דחיתו ולא תבו יתעבו  
 גני חורין סן מצותא  
 היה קטילין דמרכא  
 שקבי בית קבורתא  
 דלא דכרתהו תוב והגון  
 מאפי שקנהך אהפלגון:  
 ו שותא יתי בגרתא  
 דמתי לא לגוקא  
 ארעיתא כחשוכא  
 במצותהא: ח עלי  
 מסכת חמך וכר גזון  
 בישן תברו יתי סתפאה  
 לעלמין: ט אהתקתא

תא נכסי חזי: טכז לי קול דיה סא (מזנט נר):

לכו

רדק

הגיעו: (ט) נחשבותי בגלות כמו המתים יורדי הקבר כי אין  
 בו חל להציל כל המרעים לו: היותו כגבר אין איל. היותי  
 כאיש אין לו כח: (ז) במהים: טוב לו שאהיה עם המתים  
 שאהיה חפשי ונתח אני עבר: כבר חללים שוכבי קבר. כי  
 הגני עתח בגלות כמו חללים שישכבו בקבר ולא זכרתם עוד  
 לחקים כשפרם: והמת כירך נגור. והמת החללים נגור מירך  
 שגורה עליהם היות' כן גורת עלי הגלות בלי תקפת ומלת  
 זכרתם כמו תזכרם עבר במקום עתיד ולא יבטל זה תחיות  
 המתים העתידה לחיות כי הוא מדבר על פבע השלם כי המת  
 לא יחיה לעולם פבע וכן מה שאמר בזה חמוסור חלכתי  
 תדעשא שלא אם רפאים יקופו: סלה לא דבר אלא על הפענ:  
 (ט) שתני: ומלת בגלות שווא בר תחתית כלסר תסמות יט  
 בגלות כמו שאכרו רז"ל שבו כולתו נתיב: ביה כחשכים  
 תצלות: דימה הגלות למקומות חשכים וכן למצלות ים. ומלת  
 חשוכים שם גלי הים הנקראים כן לפי שחם משוכרים בעת  
 ועף הים. ולפי שרעה צמטו שווא במצלות ים. לפיכך אמר משברך:  
 (ט) חרחקת מיודעי: יש מפרשים מיודעי על אומת  
 מנתי שוי

רש"י  
 ישראל הוא אומר: (ה) אין איל. אין כה כמו (לעיל כ"ב)  
 חילותי לעזרתי חושה: (ו) חזרתי דרפשי. הגני בין המתים  
 חסתי מן העולם (וכמו חללים שהם השני מן העולם מהר"ו)  
 וכלה שהם המתים חספים מן העולם: מירך נגור.   
 ממכותך נגור מן העולם: (ז) כבור החתויה. הוא  
 הגלות: (ח) סמכה. קשנה ותלה עלי: וכל משברך  
 ענית סלה. משברך לשון גלי הים הם כל סערות אשך  
 ככלם ענית אותי תמיד: (ט) שתני תועבות לבו.

מנתי שוי

(ו) במלכות בחולם הפד"י כמש' נרשפת בעלת וכל סתמרים  
 עדייקים קן כתיב חסר וכו' קדמסה ומלל וכו' פיטל וכן לירך לטניס  
 טס כמשקל כיוס קרב ותחסר מלת לו הדך קרה אין כה לו וכמוה  
 ולאין אוניס לו כי הטעם לאשר לא אוניס לו: (ו) בבתים  
 חפשי: מכל המלות ומכל עבודות ועול וממלכי האדמה: אשר לא  
 זכרתם עוד. לאוח כי יבוא עת ומועד שיתכור: (ה) עיר.  
 המתים: (ז) שתני. כאלו שחני כאלס שוכב במטלות וכל זה  
 יספר רובי נעויו ותחלו או ומחלובי: (ה) עיר.  
 כעבור שהו דימה עמלו לתחתית הים כי הוא מגורס מהיבשה  
 כחמת השס על כן עלי סמכה חמתך כדרך כי ת' שדי עמדי  
 אשר חמתם שותה רוחי ומלת עלי תשרת כעבור חמתך  
 וכל משברך ענית עלי סלה וענית כמו ישאו נהרו' דכיס:  
 (ט) הרחקת.

מצורת ציון

ועט הלויס וגו' קול רס (דכיס ל"ו): (ס) איל. עיני כח  
 כמו גל גויס (יחזקאל ל"ב): (ז) עיר. כמו עירין וכן עוד כיוס גדול  
 (וכלספים ל"ט): נגור. וכמו כמו נגורט לנו (יחזקאל ל"ו):  
 (ט) וכל. וכו' במקום מס וכן יוסף הים כמלכתי (מחול ט') ולי'  
 כמו יוסף שהים כמלכתי: משברך. סס גלי הים הנקראים במשברים  
 פי הים וכן משברים יספאל (אויב א"ח): ענית. עלשון עמי:  
 (פ) מיודעי. אוסיכ כמו אלפי ומיודעי (לעיל ל"ח): לסי: להס:  
 פרוש  
 און גינעדיכ צו גינעדין אין דעם גרוב: (ה) נחשבותי  
 עם יירד: בור איהך בין יוראין גירעכיגט אונ גיאכט  
 גליהך מיט די ווס גינעדין אין דעם גרוב הייתי כגבר  
 אין איל איהך בין גליהך און ווי אין סאן גרוב האמקין  
 פח גיט: (ו) במתים חפשי איהך בין גירעכיגט צווישן  
 די מתים ווס זיי ועגן פרייא פון דעם טרעפונג פון  
 דר וועלט. איהך בין כמו חללים שוכבי קבר און ווי די  
 דר שלאגענע וואס ליגין אין קבר דאס דוא גאט  
 גינעדיגט ווי גיט נאך והמה כירך נגור און זיי ועגן

אבן עזרא  
 (ה) נחשבותי. מרוב דלותי והשתנות דמותי. אמר בן  
 נלעם כי חיל תחר כמו עת גבר תמים ולפי דעתי שהו'  
 כחשקל כיוס קרב ותחסר מלת לו הדך קרה אין כה לו וכמוה  
 ולאין אוניס לו כי הטעם לאשר לא אוניס לו: (ו) בבתים  
 חפשי: מכל המלות ומכל עבודות ועול וממלכי האדמה: אשר לא  
 זכרתם עוד. לאוח כי יבוא עת ומועד שיתכור: (ה) עיר.  
 המתים: (ז) שתני. כאלו שחני כאלס שוכב במטלות וכל זה  
 יספר רובי נעויו ותחלו או ומחלובי: (ה) עיר.  
 כעבור שהו דימה עמלו לתחתית הים כי הוא מגורס מהיבשה  
 כחמת השס על כן עלי סמכה חמתך כדרך כי ת' שדי עמדי  
 אשר חמתם שותה רוחי ומלת עלי תשרת כעבור חמתך  
 וכל משברך ענית עלי סלה וענית כמו ישאו נהרו' דכיס:  
 (ט) הרחקת.

מצורת דוד

אל פסאל: (ה) נחשבותי. מגודל התקום נחשבו עם הלשנים אשר  
 דבר יכוד לכבד: אה איל. שלל סיס לו נח מעוקל: (ו) בסתים  
 חפשי. מלי נמס אין המתים סהמס חפשים ממקיי העולם ועמלו:  
 עוד. מדויין לא זכרתם כי לא כלם זמן התקום: והמת. מדויין כמס  
 כחוסים ממחט ירך: (ז) שתני. שמח אומי בגלות כמז דמותה לכור  
 חמסות כעמוק נלמד: במצלות. כעומק המי' וכו' משל לגלות סונו:  
 (ח) וכל. סס על משברך מיט אומי לעולם ר"ל עת כן: (ט) הרחקת.  
 ע"מ

פון וועגין דייענע מכות פר שגיטין גינארין פון דר  
 וועלט: (ז) שתני בבור תחתית דר האקט מיה גיטאן  
 אין די אונטערשטע גרוב וואס ניא אין ניינער מיה  
 בפהלשנים במצולות אין דר פיינסערקייט אונ אין דר  
 טיפניש האסם די נאש מיה גיטאן: (ח) עלי סמכה  
 החקך אוף מיר אין אן גילעדיגט אונ רועש דיין גרים  
 צארען וכל משברך ענית סלה אונ מיט אלע דייענע  
 אינדין פרוקט מיט אלע שמורכונג פון דיין צארין  
 האסמו נאט גיפייניגט מיה אייביג: (ט) הרחקת  
 מיודעי

תהלים פת

לָמּוֹ כָּלֵא וְלֹא אֵצֵא: יַעֲנֵי דַאֲבָה מְנִי  
 עֲנֵי קְרֵאתֶיךָ יְהוָה בְּכַל־יוֹם שְׁמַחְתִּי  
 אֲלֶיךָ כִּפִּי: יי הַלְמַתִּים תַּעֲשֶׂה פִּלְא  
 אִסְדְּרָפָאִים יְקוּמוּ יוֹדוּךָ סִלְתֵּי: יי הַיִּסּוּפֵר  
 בְּקֶבֶר חֲסֵדךָ אֲמוֹנַתְךָ בְּאֲבֵדוֹן:

היוודע

ת"א היסופר בקבר . מיידינן ים :

יב האַפְשֵׁר דִּי יִתְחַוֵּי בְּבֵית קְבוּרָתָא שׁוּבְךָ קוּשְׁמָךָ בְּבֵית אָבְדָנָא: יי האַפְשֵׁר דִּי תַעֲדֵי

רש"י

תעולם אבד אותם שהיו כיוודע כשהיהו בארצי עכשו כסאני  
 בגלות נצויר רועקים סבני . ושחני להם תועבות . שום  
 כמעבדים אהוי . ויש לפרש כי כל אחר כבני הגלות אומר  
 על חבירו כי רוב צרות הגלות לא ישניה אחד על צרת  
 חבירו כי רוב בצרתו וכל אחד אומר כי אחיו ורעו ומיודע  
 רחמי . סבני ובאילו הוא תועבות לבו : כלוא אצא .  
 והגני . לא וסגור בגלות ולא אצא סבני : (י) דאבה . כן  
 דאבון כלש כאלו אמר כלתה סבני סני סני שאני בן : יעני  
 תלוייה אליך עד שכלתה . וקא תאריך בכל יום . ושחחתי אליך  
 רחמי . ואם רפאים . ורם המתים יקום  
 סבקסר ויודוך . ואם לא תעשה פלא בעודנו בחיים ונודה לך על הניסים והנסלות שתעשה עבנו כתי תעשה . אחר  
 שצבות הרי הנוף הסת לא ירגיש ולא ידע ואין תקוה לו על דרך השבוע : (יב) היסופר . ועוד בשל הדבר לחוק . ואבדון .

מנחה שי

במסכה טרפה בשלח וטיין נס קמ"ט (בנחמיה ט"ו) : (י) כלל יום .  
 כלל הספרים כתוב כלל יום וכן סוף בנחמיה ונסיוש הכלל"ט  
 כד"ק ובמסורת כלל יום ג' וימנעם וכל זעם כלל יום . עניו זכש  
 מני עני . כלל יום אהכך . ומה שכתב המגיה שגלה כמסר מולך  
 כחוב כלש עתח דומה כתי סבני סני סני משבש : (יא) חמשה סוף  
 סתי"ו במאריך כס"ם וטיין מ"ט כללי בג"ד ספ"ט דמקון ליה"ל

מצודת ציון

(י) דאבה . מנין עבדון כמו ודלדון גשם (דברים ל"ח) : שפחתי . ענין  
 פליטה כמו משהס חממיס (יחז"ל) : (יא) רפאים . מלי דמיון והלשונות :

ר"ל הלא נעוץ מקומו השעבוד וכי להמתים תעשה הסגלות  
 אם סתם יודוך לעולם מל כלאחוזין : (יב) היסופר . כשל דכרו

משלי חכמים

(י) עיני דאבה סני עיני וגי . רבי תיא זאנב אַלע יסורים  
 זענען שלעבם . נאר אַרבעקייט אין ערנער פון אַלע יסורים .  
 אַלע יסורים זענען נאר שלעבם ווען דער פּענשליס ליינדעס דיא  
 יסורים אָבער ווען דיא יסורים זענען נאר אַרבעט גינאנגען אין  
 דער פּענשליס דער זעלביקער וואס ער אין ניווען פּריער אַיבער  
 דיא יסורים זענען אויף אים זעקסען . אָבער דיא יסורים אין  
 אַרבעקייט פּאכין סונקעל עני . אויגין פון פּענשליס . וויא דער  
 פּסוק זאנב עיני דאָבָה סני עני . פּיינע אויגין אַרבעטן סיד  
 פון אַרבעקייט . און אַפּילו דער פּענשליס ווערען נאך דעם דייך  
 אָבער דיא אויגין זיינע זלייבען סונקעל . גס האם אַפּאל  
 גיטראפּין אין חסיד האם אויף זיך זענענען מיט אַ נדר ער  
 זאל פון פּיינעליס גיט דאָבָה האַרין . און דער חסיד האם גיטאם  
 נאר איין פּקדיש (קאָפּאָטען) און זיינן ליידיך . און ווייל ביא  
 נאכס אין אים קאָפּאָטען זיינען צוא ליינען . האם ער זענוינעם און  
 גיבעטין צוא הקב"ה . מיט דער צייט אין דיא קאָפּאָטען צוריקען  
 גיטראפּין און דער ליידיך אין צוא ריטען גיטראפּין . אַפּאל אין  
 געקסען אַלירו גיטא ער האם זיך פּאַרשעלעם ווי אַרבעטשער  
 סוחר און האם זענאָמען צו דיעם חסיד אויב דו ווילסט זענען אַיך  
 דיר באַרנין צוויי רובל וועקסו האַנדל'ן מיט זיי און וועקס פּאַר  
 דיען וועקסו האַבן פון וואס צו לעבן . דער חסיד רם גינעטען  
 דיא צוויי רובל און האם מיט זייא געבאנדעל'ס אינ האם פּאַר דינס .  
 און אין אַקריצע צייט אין ער רייך גיטראפּין . רם ער אויפגייהעטס  
 און אין אַקריצע צייט אין ער רייך גיטראפּין . רם ער אויפגייהעטס

האומות שהייתי תשובה בעיניהם עכשו אנו נמאסת להם :  
 בלא . נחשב ככלא וחינו יכול ללחא : (יא) הלמהים .  
 הלרשעטיס שאף כפייסה קרוין מתים הלכס אמה עושה  
 פלא נסים : אם רפאים יקומו ויודוך . שמה אלו כעכו"ס  
 שרופו ידיהם מעבודתך מתורמתך יקומו ויודוך כמתים :  
 (יב) היסופר בקבר חסדך . אם נמות ציד אויבנו

בפי . והנה לא הושיעני : (יא) הלמתים . אם נמות בגלות תעשה לנו כח  
 סבקסר ויודוך . ואם לא תעשה פלא בעודנו בחיים ונודה לך על הניסים והנסלות שתעשה עבנו כתי תעשה . אחר  
 שצבות הרי הנוף הסת לא ירגיש ולא ידע ואין תקוה לו על דרך השבוע : (יב) היסופר . ועוד בשל הדבר לחוק . ואבדון .

אבן עזרא

תועבות . הסר כ"ף בלא . מהחולי והטע' כי רחקו מיודעו  
 ולא יבקרורו ויראה הוא כלוא ולא יוכל ללכת אליהם :  
 (י) עיני . לעולם עיני החולים משתנות וטעם כלל יום שארך  
 חליו : (יא) הלמהים . הטעם עשה פלא עמי בעודתי חי  
 וארפא : (יב) היסופר . הטעם לא המתים יהללויה :

מצודת דוד

תקח לב חכמי להתחק ממני כי נהסכו לאויבים : שחתי .  
 ש"ק אחי ליהוים מתושב יעריס : כלוא . הני כמו כבית  
 הכלא ומאסר ולא הולל ללחא : (י) עיני דאבה . טעם עיני מן גודל  
 כעניו : שפחתי . כרשתי כפי כדכך כמתפללים : (יא) הלמהים .  
 שכנסתם : אם רפאים . אם המתים כהסו ונחלשו ע"י מלאך המות

פירוש ע"מ

פידע' מני דו גאט האַקט דר ווייטערט מינע ליב  
 דאָבער פון מיר און גאט מיר גיטאָהן איין אום  
 ווערדיקייט צו זיי פלאו ולא אצא איך בין גיהפּפּקת אין  
 איין תפיסה און קאן גיט ארום גיין : (י) עיני דאָבָה  
 מיין און רינט מ'רערין פון וועגין מיין פּיין קראַתיד  
 ה' איך האָב ד'ך גאט גירופין אַלע מאַג שְׁמַחְתִּי אֵלֶיךָ  
 כּפִי און האָב פּאַר שְׁפָרִיית צוא דיר מינע העָנָם :  
 (יא) הלמתים תעשה פלא אין דען רעכט דאם צוא די  
 רשעים וואס ווערין בייא זייער לעבין אָן גירופין  
 מתים זאלקסו גאט מאַן וואונדער און נסים אס רפאים  
 יקניו אָדער וועלען דען דיא רשעים וואס האַבן  
 גיטראפּט ווייער הענט פון דיין רינטם און פון דיין  
 הורה וועלן זיי דען אוף שטיין און וועלן ד'ך גאט  
 צובין : (יב) היסופ' בקבר חסדך וועם פון קענין דער  
 ציירט ווערין אין קבר ביין חסד פּלוֹמֵר ווען מיר  
 וועלן גיטייט וועלן מיר דען קענען דר ציילן  
 דיא צוויי רובל און האם מיט זייא געבאנדעל'ס אינ האם פּאַר דינס .  
 און אין אַקריצע צייט אין ער רייך גיטראפּין . רם ער אויפגייהעטס

**יְהוָה בְּחַשְׁדֵּךְ בְּפִלְאֵךְ וּבְדַקְתֶּךָ בְּאָרְץ**  
**נְשִׂיָה: יְיָ וְאֵנִי וְאַלֶּיךָ יְהוָה שׁוֹעֲתִי**  
**וּבִבְקָר תִּפְלְתִי תִקְדְּמֶךָ: מִלְמַת יְהוָה**  
**תִּזְנַח נַפְשִׁי תִסְתִּיר פְּנֶיךָ מִמֶּנִּי: מִזְ עֵינָי**  
**אֲנִי וְגוֹעַ מִנְעַר נִשְׂאֲתִי אֲמִיךָ אֲפֹנָה:**  
**יְעַלִּי עֲבָרֵי חֲרוֹנֶיךָ בְּעוֹתֶיךָ צִמְתוֹתַי:**

בְּחַשְׁדֵּךְ גַּהֲנִם פְּרִישׁוֹתֶךָ  
 וּבְדַקְתֶּךָ בְּאָרְץ  
 דְּצַחֲוִתָא וּבְדִקְוִתָא:  
 יְיָ וְאֵנִי קְדָמְךָ יְיָ צִלְתִּי  
 וּבְצַפְרָא צִלּוֹתִי  
 תִּקְדְּמֶיךָ: מִזְ לְפָנֶיךָ יְיָ  
 שִׁבְקֵהָא נַפְשִׁי תַעֲלִים  
 אֲפֶךָ מִנִּי דְלֵא אֲהֲמִי  
 בְּגִהֲוֶרְךָ גְּהוֹרָא:  
 מִזְ עֵינָי אֲנִי וְגוֹדִי מִן  
 מְלֵיאָה סוֹבְרֵת רַחֲמֵיךָ  
 מְעִינָא עֲלַי: יְיָ עֲלִי  
 עֲבָרֵי רוֹגְזֶיךָ בְּעִתֶיךָ

ה'א עני חני, מסתתרים קי פניהם בעני, כל המאמר פסוקים מרד י"ג: פחה באהבה

רדק

הוא חקבר שהתקף אבד וכלה בו: (יג) הודיע, ורוד שילש הענין כדרך הגוהים והצורקים שכוּפלים דבריהם ככה פסוקים: בארץ נשיה, הוא הקבר, שהמיתים שנכחוס בו: (ד) ואני אליך, ואני בעוד שאני חי שועתי תמיד אליך, ובכל בקר ובקר תפלתו הקדבך כלומר כי תפלתו קודמת לכל עסק שיש לי: (טו) לבה, לא תשגיח על דלותי: הסתיר פניך, שלא תפנה אל שועתי ואל תפלתו: (טז) כנסר, כימי נעדר, אני סובל זה הענין, ואני גוע, כלומר הריך ונת כאדם שנתכנסם והולך ואינו מרע ערוך כעלי מרוד צרתי ורק על פי שלש הטיעונין אלה בכל עת אני נושא אימך ופחד שכל, ופי' אימך הענין פן אני תפחד תמיד ואיך פן יקרה כד וכך, ונגזרה אפונה סבלה פן, אפונה בלתי רדובימי: (יז) בעתוך, שם פן והפן נבעת: צמחתו, אין פסם להרכבה הזאת והנזק בעני כי כפלה בו הלמיד עם מימי הרבים לחוק הענין כמו וירקן שהוא

**רש"י**  
 כלום נוכל לספר שחך בקבר: (טו) גווע מנוער, מת מתוך תשוק מיתה הטופה כמו ויער ה' (סמות י"ד) וינער פי' מנחה ל' הכיפה כמו (ישעיה ל"ג) ועם כפיו מתמוך כסוד (ס"ג) התנערי מעפר קומי (מ"ח) והיה ההסין לנעורת (חובב י"ח) וינערו רשעים ממנה (חמיה ה') וכסה יסוה נעור וירק: אפונה, מיושבת ומנוססת אימתך בלבי, אפונה, לשון דבר דבור על אופניו

מנחה שי

בדן דקוק, והוא מרסק וממלא המלחין: (יז) תפלתו קדמך, מ"ו תפלתו נעושה כלום: (טז) כסחור המלך, בקלות פסוקים כחוב חיימי מלא יוד וחסים נעושים כל יום הפד מן כל חסדים י"ד אשוע ולמה תסתיר פניך, רחם כי: (טו) עני, העטעם על פי שהייתי עני נשחתי אימך והעטעם החליים ומלת אפונה מנורה פן כמו חלמה מנורה על וחסינו מנורה הכה ועטעם הגורה ואלפחד: (יז) עלי, יספר כי רובי החלואים רבים קרוכו: צמחתו רדוק: פועל מורכב כדרך מכלימתי

**אבן עזרא**  
 (יג) הודיע, בארץ נשיה, כמו אשר לא זכרתם עוד: (יד) ואני, עטעם בבקרי לי אז יקל מעט מעט החולים ויעטע שועתי לך לכדך ולא לרופא וולחך: (טו) לבה, כן

מיוצרת דוד

(יג) נשיה, ענין כפסה כמו נשי חלסים (ככל מל): (טו) הונח, העזוב: (טז) אמך, מל' חיסה ופחד: אפונה, מל' מני: (יז) בעתוך, על עטעם והכרה כמו פלוגת עטעמי (שפטים כ"א) צמחתו, ענין יבחימה

רבות פסוקים כדרך הנוסים ומקומו: באבדון, הוא הקבר שבו לאבד הכהם מה העולם: (יג) הודיע, ובי יסוה מושד פלחך ע"י כשפיהם נחשבת הקבר ופי' נכסר בלחן כפיה וכו' הקבר: (יד) ואני, הלה חני שועתי אלך להולאמי מן הגולה ובכל בקר תפלתו קדמך: (טו) לבה, כן: (טז) עני, העטעם על פי שהייתי עני נשחתי אימך והעטעם החליים ומלת אפונה מנורה על וחסינו מנורה הכה ועטעם הגורה ואלפחד: (יז) עלי, יספר כי רובי החלואים רבים קרוכו: צמחתו רדוק: פועל מורכב כדרך מכלימתי

משרי חכמים

ויניקשע לוי וראקין, האם הקב"ה גיאותם צוא אליהם אין חסיד קאב איך נעשה איך דער וועלש אונ דורך דיר האם צר איך גיהרם ויניק חסידות, האם אליהו נאך אקאל ויך פאר שפילט פאר אראבישער סוחר ויזא פריער אונ איז געקומען צום חסיד, אונ האם גיאותם צוא אים און געקענקטס צו איד, האב דיר אקאל געקאנט צוויי רובל, גיב מיר צוריק פינעף צוויי רובל, ויזא אליהו האם אף געקענקן פון חסיד ויניק צוויי רובל האם דער חסיד באלד אגעקומען ארעם ווערן, מיז ער איז גינארקן איז אקאם פון וויז, ער איז גינען פריער אונ איז גיעסן אויף דעם פיסס אונ האם גענוינט, איז אליהו הקביא נאך אקאל געקומען צו דעם חסיד פאר שפעקט ווי אראבישער סוחר אונ ער האם גיאותם צום חסיד ויזא וויניקט, דו געקנט

**פירוש ע"מ**  
 דין שבח אונ דין חסד אין קבר, אכנהך באבדון אונ דין אמת אין אבדון פון דין דר קבר ווס טען ווערט דארטין פר לארין פון דר וועלמ: (יג) הודיע בחשך גלאד וועט דען ווערין גיוואוס דיניק וואונדער ווען מיר וועלן זיין אין דר פינקטערניש פון דעם קבר אונ דין געקטמקייט וועט דען גיוואוסט ווערין אין פר געסין לאנד דס איז דר קבר דס דר ווס שטארבט אונ גידערט אין אים ווערט ער פר געסין: (יד) ואני אליך ה' שועתי אונ איך ישראל שריי דאך צו דיר נאט דוא ואלקט מיה טרייסטן ובבוקר תפלתו תקדמך אונ אלע אין דר פריא מוט דיר מין ה' תינח נפשי ונארום ואלקטו נאט פאר לאוין מין דייוב תסתי פניך ממני דוא ואלקט פאר בארגין דין ארומאן אונ פר גייה פון דעם אום שטארצין דאם פראג דין מוכא אונ יזא איז גיעפעטס אונ איין געזעט אבער גיפארין וויניק גרים בארין בעתיד צמחתו

ה' תינח נפשי ונארום ואלקטו נאט פאר לאוין מין דייוב תסתי פניך ממני דוא ואלקט פאר בארגין דין ארומאן אונ פר גייה פון דעם אום שטארצין דאם פראג דין מוכא אונ יזא איז גיעפעטס אונ איין געזעט אבער גיפארין וויניק גרים בארין בעתיד צמחתו

ה' תינח נפשי ונארום ואלקטו נאט פאר לאוין מין דייוב תסתי פניך ממני דוא ואלקט פאר בארגין דין ארומאן אונ פר גייה פון דעם אום שטארצין דאם פראג דין מוכא אונ יזא איז גיעפעטס אונ איין געזעט אבער גיפארין וויניק גרים בארין בעתיד צמחתו

יח סבוני כמים כלה היום הקיפו עלי יחד:  
 יט הרחקת ממני אהב ורע מידעי  
 מחשך: פט משכיל לאיתן האזרחי:  
 כ חסדי יהוה עולם אשירה לדר ודרו  
 אודיע אמונתך בפי: כי אמרת עולם

ש' ציאו יתי: יח אחרו  
 קני יקו מוי קל יזמא  
 אקפון עלי פחדא:  
 יט ארחקתא מני רחיסא  
 וחקרא וירדעי חשיק  
 אנה בפסוקון: א שבלא  
 מקא דאתאמר על ידא  
 דאכרקהם דאתא מן  
 מדינתאה: ב חקרא ביי  
 לעלם אשפת לדר ודר  
 אהרע קושמך בפומי:  
 ג ארום אמרית עלמא בחקרא יתבני שמיא

תיא לית: חלודי, ל'כ טו זכר פ' יוחי כ' חמשי, מסכדין נח (מסכדין טו יפסון יא):

ג ארום אמרית עלמא בחקרא יתבני שמיא רש"י

נמשל כ"ה) על מכוני: (יח) ביודעי בחשך. נחשכתי ומחלתי מהם:

פ"ט (א) לאיתן הארחי: נס הוא חמד מן המשה חמים המסוררים, ורבותיו פירסוהו בלצהרה אהבו על סם מי העיר ממונה: (ב) אודיע אמונתך בפי, את שידעתיך שאתה סומר הכעמך ומאמין דכריך: (ג) כי

יורק שבירוקים כן צמחתני ר"ל כרתו אותי כשיות רבות: (יח) סבוני, כמו שהמים סובבו בעולם כך בשותף סבבתי וכן הקיפו פירשו סובבו וכפול הענין בסלוי שניות כמו שהיה במקושרים רבים: (יט) הרחקת, כמו שפירשתי, כאילו מידעו במקום חשך שלא אראה אותם: (כ) לאיתן, אבר רזיל איתן זה אברתם אבינו, ולפי המשם הוא הנוצר בספר מלכים ויהבם ככל האדם מאיתן הארחי והוא איתן בן זרח בן יחזקאל, והיה מחבבי ישראל וחיבר על הכובד על הגלות ועם עיקרו מלכך בית דוד סרע לא נכחה כי הוא קרן ישראל ובבא שמיטתו החסד הוא נכחה כי הנהגתו והוא איתן ארז הנבטתו, ואבר אספר התלתי ה' ואסונותו לבחירו שיהיה נודע לעולם לדור דור: (ג) אמרתי, חשבתי כי לעולם יבנת תהינד שישת לדוד לתת לו השלכות לו ולבני אחריו וכמו השמים שתכין אכונתך בהם שלא תפסק כי פירוש אפנה קיום כן חסך

אבן עזרא  
 יזכנה בלכונן מקוננת כהריוס: (יח) סבוני, כרוב ימים שעברו ולא היה כריא: (יט) הרחקת, ככה היה מנהג כל אהביו ורעיו שלא יבקרנהו בחליו כלמו מיודעו כחמשך ולא ירחם: פ"ט (א) משכיל לאיתן הארחי: (ב) חסדי ה' עליהם אשירה, חס ובר איתן הוא הנוצר שהוא בן זרח שגליי הכבוד אומר (ואיתן הארחי הנכבד על מלכות דוד שתכבד ויהי כספרך חכם גדול ותמיד ויה המזמור היה עליו קשה ולא היה קרוא אותו ולא היה יכול לשמוע כעבור הזכיר בפירוש תיקון זה המזמור ורבי משה הכהן האריך בענין זה וחקרתי ספרו כמה פעמים ולא יכולתי להכין דברו והנה סוד זה המזמור כאשר החל חסדי ה' יספר שסם חמרפים ומכונים ע"כ הזכיר הרפת בעדוך אשר המטיח אשר חרפו עקבות מתיקן כאשר חמרפ: חסדי השם לעולם עומד ובניו והנה יבנה כמו ובניתי לדור דור מצודת דוד

מנרת שי  
 נלישגא וס' נמסר בליוז סוף מינן ס': (יח) מידעי, המים נבגילי: מחשך, חיסם גדולה על כש"ל שפירש מחשך נחשבו ומחלתי מסם משמע שיהיה גורם מחשך כש"ל שמחלתי לשון ולא חשך ממני הנספך שרשים והמסוכות ים הלוכה שהוא כש"ל ימיתי שכן ואמרת מחשך כ' ויסמן מודעי מחשך, לשים מחשך לנפיהם לחול:

פ"ט (ב) לדר ודר מודעי, נהמלת ספרים שיהיה מלאים ואינם מונים כי לא נמנה זה הספוק פס הכמסה מלאים במצורת ספרים מימן קנ"ה חלל כרוב הספרים שיהיה מספרים והמסופר שלפניו

כי זה המסורר ידבר כנגד השם הנכבד קשות והנאון לא הזכיר בפירוש תיקון זה המזמור ורבי משה הכהן האריך בענין זה וחקרתי ספרו כמה פעמים ולא יכולתי להכין דברו והנה סוד זה המזמור כאשר החל חסדי ה' יספר שסם חמרפים ומכונים ע"כ הזכיר הרפת בעדוך אשר המטיח אשר חרפו עקבות מתיקן כאשר חמרפ: חסדי השם לעולם עומד ובניו והנה יבנה כמו ובניתי לדור דור מצודת דוד

כצודת דוד  
 וכמהדס הכלה ממך היל כיתה חוסי: (יח) סבוני, הסכון והכחיס ממכניס אותי כמים ממסככיס גוף הסומד כסם: יחד, הסכון והכחיס: כי לא כולו אלי לנמני:

פירוש ע"ט  
 (יח) סבוני כמים כל היום ויי האבין איה ארום גירינגיל'ם בייגע דר שרעקעניש אזו ווי וואקער איין גאנצין קאג הקיפו עלי יחד וי"א האבין ארום גירינגיל'ם אוף קיר אונ ארום מיר אלע מיט אנאנגר: (יט) הרחקת ממני אוהב ורע דו גאמ האקמ דר ווייטערט פון מיר איין ליב האקער אונ איין חקר מידעי פחשך אונ פון בייגע ליב האקער בין איה ווארין פאר מיטין:

פ"ט (א) משכיל לאיתן הארחי: (ב) אונ אזו וינאמ דער כשוורר חסדי ה' לעולם אשירה נאמס חקרים וועל איה רובין אונ וינגן אייביג לדור דור אודיע אמונתך בפי צוא דרבי דורות וועל איה מודיע יוין דיין אמת מיט מיין מול דאם דאם הימקט ביין הבקמה אונ פאכקמ אמת בייגע רייד: (ג) פי אמרתי עולם חסד יבנת דען איה האב מיר גימראקמ דם ביו אייביג וועט יין גיבוט די וועלם אקער דיא שבו

כצודת דוד  
 וכמהדס הכלה ממך היל כיתה חוסי: (יח) סבוני, הסכון והכחיס ממכניס אותי כמים ממסככיס גוף הסומד כסם: יחד, הסכון והכחיס: כי לא כולו אלי לנמני:

פירוש ע"ט  
 (יח) סבוני כמים כל היום ויי האבין איה ארום גירינגיל'ם בייגע דר שרעקעניש אזו ווי וואקער איין גאנצין קאג הקיפו עלי יחד וי"א האבין ארום גירינגיל'ם אוף קיר אונ ארום מיר אלע מיט אנאנגר: (יט) הרחקת ממני אוהב ורע דו גאמ האקמ דר ווייטערט פון מיר איין ליב האקער אונ איין חקר מידעי פחשך אונ פון בייגע ליב האקער בין איה ווארין פאר מיטין:

פ"ט (א) משכיל לאיתן הארחי: (ב) אונ אזו וינאמ דער כשוורר חסדי ה' לעולם אשירה נאמס חקרים וועל איה רובין אונ וינגן אייביג לדור דור אודיע אמונתך בפי צוא דרבי דורות וועל איה מודיע יוין דיין אמת מיט מיין מול דאם דאם הימקט ביין הבקמה אונ פאכקמ אמת בייגע רייד: (ג) פי אמרתי עולם חסד יבנת דען איה האב מיר גימראקמ דם ביו אייביג וועט יין גיבוט די וועלם אקער דיא שבו

**חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם וְתֵכֵן אֱמוּנַתְךָ בָּהֶם :**  
**יִכְרְתִי בְרִית לְבַחֲרֵי נִשְׁבַּעְתִּי לְדָוִד**  
**עֲבָדַי : ה' עַד-עוֹלָם אֲכִין זְרַעְךָ וּבְנֵי**  
**לְדָר-יֶדְדְךָ כִּסְאֶךָ סֶלָה : וַיּוֹדוּ שָׁמַיִם**  
**פְּלִאָךָ יְהוָה אֱתֵ-אֱמוּנַתְךָ בַּקְּהֵל**  
**קְדוֹשִׁים : יְפִי מִי בִשְׂחַק יַעֲרֹךְ לִיהוָה**  
**יְדָמָה לִיהוָה בְּבִנְי אֱלִים : ה' אֵל נַעֲרִץ**

תתקן קישיף קהון :  
 ד גזרית קים לאברהם  
 קחירי קמית קדוד  
 עקרי : ה עד עלמא  
 אלקין גנה ואקני קרר  
 וקר פוקרס סלקותך  
 לעלמין : ויודו שמאי  
 קר שומך יי קחור  
 קישוף בקנישת  
 קדישין : ו ארום סן  
 הוא בשחקי קמשהו  
 לוי דקמי לוי פאוקלוסי  
 מלאכיא : ה אלקה  
 מקיפא בקנישהו  
 רשוי

ר"ק ה'א אל נעין . ינפוס קה חק י :

אמונתך עם דוד ועם יורשיו כל ימי עד : (ז) כרתי . ואתה כן  
 אכרת לדוד על ידי נתן הנביא וכוננתי כסאו עד עולם . וקראת  
 אותו בחירי כמו שאמר ואתה ברוד להיות על עמי ישראל :  
 נשבעתי . כי דברו הוא שבעתו : (כ) עד עולם . ובנתי לדוד  
 דוד . כמו שאמר נתן הנביא ובה יבנת לך . ובנין חבית הם  
 חבנים ובני הכנים : (ו) ויודו . אשר אם אני מודה חסדך  
 ואמונתך קח אני רואה השמים יודו פלאך והלא הוא סבוב  
 החללים הכידי תנועת שאין לה הפסק יודו על כנפיהם ויודו  
 כי כל כחם כאתך היא : אף אמונתך . אף האמונה שהכניתי  
 להם היא גורמת בקהל קדושים וחס היכלאכום כי בקינם יתית  
 קיום חלגלים ואמונתו הוא קיום . והם קיימים לעולם כי אינם  
 נגדומקיים השמים שהיא נוף : (ז) כי הם יודו ואכזרו כי מי  
 כי אין בכל צבא השמים שהיו לו ערך רמיון כנגד האל יתברך הם  
 בעצמם סודים כי כהאל יתברך הוא והם החכמה והפלא שהם  
 שראים . ובני אלים . הם צבא השמים . ואלים הם המלאכים והצבא  
 הם כבנים להם כי מסכחם היא תנועתם והחלבים  
 והשפסם . ויודו אלים . וטולים : (ח) נעריך . כמו נורא שיי  
 יעריצו מסגורן נקרא נורא שראו מסגורן . והוא נערץ ונורא  
 מנחת שיי

אמרה עולם חסד יבנה . כי אמרתי עד עולם יבנה  
 כחסד כסא דוד כמו שנאלמך (שמאל ב' ז') והכונתי כסא  
 ממלכתו וגו' ד"ל סכור הייתי שיהא העולם כנוי כחסדך  
 ותכין אמונתך בשמים שמהו נכונה ומקומת ומה היא  
 האמונה אותה הכספה שהכסתת את דוד על"י נתן הנביא  
 לאמר כרתי ברית לנבחריו להכין עד עולם זרעו (סס) :  
 (ו) ויודו שמים פלא . אם היית שומר הכטמחך : אף  
 אמונתך . אמונת דלכך יודו כקל קדושים : (ז) יערך

כמו שישבו עבדיהם וחס השמים וצא : כרדים  
 להם החכמה והפלא שהם  
 הם כבנים להם כי מסכחם היא תנועתם והחלבים  
 שראים . ובני אלים . הם צבא השמים . ואלים הם המלאכים והצבא  
 הם כבנים להם כי מסכחם היא תנועתם והחלבים  
 והשפסם . ויודו אלים . וטולים : (ח) נעריך . כמו נורא שיי  
 יעריצו מסגורן נקרא נורא שראו מסגורן . והוא נערץ ונורא

**אבן עזרא**

השמים עומדים כן אמונתך עומדת וזה ההסד וזאת האמונה  
 הם שאמרת : (ז) כרתי . הגה הזכיר כחלה כי לפני  
 הנצית דבר השם היה חסד וחמר הנצית אמונה והמשרים  
 עולם חסד יבנה כי כחסד יבנה העולם אינו מעטס זה  
 הנה זרעו עד היום אלם וספיקה מלכותו עמים רבות עוד  
 תמועתם חמיר על פלאך ועל אמונתך אף היא כקל קדושים הם  
 המלאכים הנביעים : (ז) כי יערך . כגו  
 יעריכטו הכין : בבני אלים . הם הככבי' והטעם כי חמיי המלות יראו  
 כמיונה פלאית גדולת ומעטת נולאים  
 מתחדשים יום ויום כפי כח הככבים ומערכת הלה ללהל היודעים דעת  
 עליון ידעו כי מעשה השם הככבד נפלאים  
 יותר ויותר : (ח) אל . הוא התקין שיראוהו הקדושים שאינם כנוף  
 ורבה חורא לטוד : ונורא על כל סביביו . הם  
 מצודת ציון

**מצודת ציון**

עמידת השמים מהם נכון אמונתך : (ז) כרתי . כ"ל וזכו חסדך  
 שאמר כמתי ברית לנבחריו חסדך ומשרת נשבעתי לדוד עבדי :  
 (ח) אכין זרעך . להיות נמנים למלוכה : כסאך מלה . כסא המלוכה  
 כסא השמי' כימי השמי' ולא חוספק עוד : (ו) ויודו . אל עלה השמים  
 כקל קדושים הם בני ישראל : (ז) יערך לה . יערך נפלא היום  
 : (ח) אל : נרץ . כי הוא אל אמון כמכוס עתה קדושים ככה וגחלם  
 ע"מ

**פירושי**

שומר פון קוד מים חסד שמים חקין אמונתך בהם אונ  
 אין הימיל ועקסמו אהן ברמימין ריין אמת עם זאל  
 איין קיום האכין דם איין הבקשה וום די האקם  
 סקבית גיוען צו קוד המלה קורה נתן הנביא אונ  
 האקם גיאנאמ : (ז) ברמי ברית לבחירי איה נאמ האב  
 פורת קרית גיוען צוא מיין אום דער וויילקין אונ  
 קאב גישווארין צו קוד מיין קנעקם אונ האב אים  
 גיאנאמ : (ח) עד עולם אכין זרעך ביו אייביג וועל איה  
 נאמ אן ברמימין דייעע קנעקער אונ וועל בווען צוא  
 דוד ורית ריין שומר פון מלכות דכינו ביו אייביג

החומר ועוד כי כל עולם בכל המערה הוא זמן : (ה) עד . הנה יספר  
 תשובתועמד מלכותו לנלח : (ו) ויודו . הוא יספר כמשורר כי השם  
 אלהים יספר כל חמת זכרו והיה חמת זכרו וטעם ויודו שמים  
 תמועתם חמיר על פלאך ועל אמונתך אף היא כקל קדושים הם  
 המלאכים הנביעים : (ז) כי יערך . כגו  
 יעריכטו הכין : בבני אלים . הם הככבי' והטעם כי חמיי המלות יראו  
 כמיונה פלאית גדולת ומעטת נולאים  
 מתחדשים יום ויום כפי כח הככבים ומערכת הלה ללהל היודעים דעת  
 עליון ידעו כי מעשה השם הככבד נפלאים  
 יותר ויותר : (ח) אל . הוא התקין שיראוהו הקדושים שאינם כנוף  
 ורבה חורא לטוד : ונורא על כל סביביו . הם  
 מצודת ציון

פ"מ (ו) יערך . מל' ערך ושוני : אלים . חקים כמו אל גוים  
 (יחזקאל ל"ט) וכל מלאכי מעלם : (ח) נערץ . פנין חוק  
 פנחון לך לרשה לנרץ יהיה עד עולם כי אף שתכולת מימי הכולם  
 יודו מל הפלאים שתפסה מימי העשיה ואף אמונת הכסדך יוסבר  
 חמה לה לעצמה ולקיים : ידבה וגו' . קל הכיב כעלות שונות :  
 ע"מ

און האקסמו גיאנאמ : (ו) אונן ווען די וואלקסם מקיים  
 גיוען ריין הבקשה) יודו שמים פלאך ה' וואמיין שון  
 הימיל גילופם דייעע וואונקער די נאמ אף אמונתך  
 בקהל קדושים און דייעע אמת רייד וואלקסן גילופם  
 גיוואךן צווישין דעם איין נאמלהג פון די הייליגע :  
 (ז) כי מי בשחק יעירך לח' דען ווער איין אין הימיל וום  
 זאל ריין גישאצט גלייך ווי נאמ דרמ לח' בבני אלים  
 אונ ווער איין צווישין די שטארקע מלאכים וואם  
 זאל זיך גלייכין צו נאמ דם איין נאך גיווים קייגך  
 גימ דא : (ח) אל נערץ בסוד קדושים רבה נאמ איין  
 נשטארק



בְּסוּד־קְרוּשִׁים רַבָּה וְנִזְרָא עַל־כָּל־  
 סְבִיבָיו: מִיְהוָה וְאֵלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כְמוֹךָ  
 חֲסִין יְהוָה וְאִמוּנַתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ: יֵאתָה  
 מוֹשֵׁל בְּגִאוֹת הַיָּם בַּעֲשׂוֹא גִלְיוֹ אֶתָה  
 תִּשְׁבַּחֵם: יֵאתָה דְבָאֵת כַּחֲלָל רַהֲב  
 בְּזִרוּעַ עֵינֶךָ פְּזֹרֶת אוֹיְבֶיךָ: יֵלֶךְ שָׁמַיִם  
 אֶפְלֶךְ אֶרֶץ תַּבַּל וּמְלֶאכֶה אֶתָה

ה"א ויורה (שקלים פח) : חסין יס . ניטין ט : אלה חזקל . זכריה :

יִסְדַּחֵם בְּעֵלְי דְבָבָה: יב די דך שמיא לחוד די דך ארעא תבל ומלא אה

רד"ק

בסוד המלאכים הקדושים יערוש בסוד . בחכמה . ופי' רבה . מערכ' רבה ויראה רבה יערוצו: על כל סביביו . על כל המלאכי שהם סביבו לכובר כשרתו . והפסוק כפול בענין גמלות שנות: (ט) חסין ית . חסין אינו מסוך אבל היא סוכרת בשקל נבדו ופי' חזק . ואמר ית כי הוא חזק המורה על היות העולם כולו כי הוא סאתו . חסין . מורה כי הוא קיום העולם אהר חזיוויתו כמו שנקרא חי העולם . ואמונתך סביבותיך . כמו שאמר אמונתך בקהל קדוש קדוש . חי הקדושים המלאכים הם סביבו והם מעדיים על אבותך כלומר על קיומם . ואמר מי כמך . כלומר בעליונים מי כמך כי הם מעדיים על עצמם כי קיומם מאתך שאתה קיים לעולם: (י) אתה . עד עתה דיבר על העלוינים כי הוא מושל עליהם ועתה מדבר על התחתונים הנאים והחזקים הם כן הנראים הנראים . שהמים נבדוים על הארץ כמו שמושיני במוסר זכ . ואמר אתה מושל . כי הםים נבאותים מנכסם לזאת על הארץ והאל מושל עליהם ועצר אותם ושם להם חול נבול . ופי' בשוא נליו . בהתרוסם והוא כמו בנשוא . חסר ס"א השועל: אתה תשבחם . תשקוים . ואפשר שאמר זה על קריעת ים סוף . או אמר כי בן יעשה בכל וכן . או פי' בהתרוסם גלי חים שירמה יעצאו לחוץ ליבשה כשיגיעו לשפה תשקוים: (יא) דכאת . הים לישרא ואף על פי כן דכאת הצדדים בתוכו כאלו היו חללים כי לא היה להם כל גנום ולצאת מהים בעוד שחית החרבה: מורת אויבך . כי הים סוביא המבועים ומסור' אל חוף הים ולא תכף ששבע' ואתה כרווע עווק פורת אויבך החקיק' אתהם הים רכה ששבעו כדוי שיראום ישראל: (יג) לך . עתה זכר בכלל העלוינים והתחתונים . ואמר לך הם כי הם מדיים זה אהף על פי שאינם בני שכל . וכן אמר הנה אהף לך ארץ אהף על פי שאינה בעלי שכל אמר בני אדם והמים סבידיים

מנחת

כפיה: (ט) חסין ית . יש פסוק בין חסין ליה לבי שמלה חסין הוא חוסר ולחו סמוך ליה לחומת ח"י חסין של ית לכל הוא מוכסם בשקל גביר וכה לבי שמום של הקב"ה וכו' חלומי' וכדי וכבי חליל' כליו וכמוהו האדון ה' דם משפטים ומכריה לדי משל וממרי' כולל כהן כמ"ש בצמור ל"ס ויהושע כ"ב:

השבחם . תשקוים כמו משכים: אתה . יתכן היות עטם השכחם בעבור ישראל הים: (יא) ועטם לכאת כחלל רהב הם ממרים ויטעסם אלכס רהב: (יג) דך . עתה הזכיר דבר הרקיע והיבשה כי הוא חסן לצדדים אלה והנה השמים הם

רשי

לה' . יהא נערך כמוהו: (ח) בסוד קרושים רכה . בסוד רכ של מלאכים: (י) בשוא גליו . כגשח גליו: אהה . השבחם . תשילס וכן (משלי כ"ט) ותכס כלחור יטכמה וכן (לעל ס"ה) משכים שאון ימים: (יא) רהב . ממרים: חזיוויתו כמו שנקרא חי העולם . ואמונתך סביבותיך . כמו שאמר אמונתך בקהל קדוש קדוש . חי הקדושים המלאכים הם סביבו והם מעדיים על אבותך כלומר על קיומם . ואמר מי כמך . כלומר בעליונים מי כמך כי הם מעדיים על עצמם כי קיומם מאתך שאתה קיים לעולם: (י) אתה . עד עתה דיבר על העלוינים כי הוא מושל עליהם ועתה מדבר על התחתונים הנאים והחזקים הם כן הנראים הנראים . שהמים נבדוים על הארץ כמו שמושיני במוסר זכ . ואמר אתה מושל . כי הםים נבאותים מנכסם לזאת על הארץ והאל מושל עליהם ועצר אותם ושם להם חול נבול . ופי' בשוא נליו . בהתרוסם והוא כמו בנשוא . חסר ס"א השועל: אתה תשבחם . תשקוים . ואפשר שאמר זה על קריעת ים סוף . או אמר כי בן יעשה בכל וכן . או פי' בהתרוסם גלי חים שירמה יעצאו לחוץ ליבשה כשיגיעו לשפה תשקוים: (יא) דכאת . הים לישרא ואף על פי כן דכאת הצדדים בתוכו כאלו היו חללים כי לא היה להם כל גנום ולצאת מהים בעוד שחית החרבה: מורת אויבך . כי הים סוביא המבועים ומסור' אל חוף הים ולא תכף ששבע' ואתה כרווע עווק פורת אויבך החקיק' אתהם הים רכה ששבעו כדוי שיראום ישראל: (יג) לך . עתה זכר בכלל העלוינים והתחתונים . ואמר לך הם כי הם מדיים זה אהף על פי שאינם בני שכל . וכן אמר הנה אהף לך ארץ אהף על פי שאינה בעלי שכל אמר בני אדם והמים סבידיים

אבן עזרא

הלכא הגדול שהם גוף: (ט) חסין . תאר במשקל גביר מנזרה וחסון הוא . וטעם ולמונתך סביבותיך שאינה מתפרדת כי אינה מקרה: (י) אתה . הזכיר דברי השמים והקדושים ולא יצונו רק ההכמים לבדם ועתה שב להזכיר גבורתו כדברים הנראים והוא הים: בשוא . בתרומם:

מצודת דוד

סם מלאכי מעלה: על כל סביביו . הם מלאכים המסגדים כסא כצו: (ט) חסין ית . אלה ס' חסון מלך: ואמונתך . סלמוס ס"א מעולם סביבותיך ולא תחמר מלך: (י) בנאות הים . כחוקים סים ונלומו: בשוא . בתרומם גליו אלה תשקוים ומשפילם: (יא) כחלל רהב . כמו חלל המלך כן דלחא רכבוים מלרים הקריים רהב: מורת אויבך . הם מלכי כעטן: (יג) דך שמים . שך השמים: ומלאח . הכריות המעללים אה העולם:

פירוש ע"ט

די הייבונג פון ייגע אינדין ווען זיי דר הייבין זיך טוקטו זיי מאכין גידערי: (יא) אתה דכאת כחלל רהב דו האקט צו שטוקין אזו ווי איין דר שלאנגנים דר סצרים וואס ווערין אן גירושין רהב בורוע עווק פורת אויבך מיט דיין שטארקין ארום האקטו צו שפרייט דייעג פייגט: (יב) דך שמים צו דיר נאמ' ועגען דיא היסיל אוג די ערד איז אוף צו דיר תבל ויציאה אתה יסדחם די וועלעט אוג איר דר פריינג האקטו גירוינג



יְבִישׁוּן וְיִגְלוֹן בְּלִיַּת הַיּוֹם וּבְצַדִּיקְתָּהּ  
 יְרוֹמוּ: יי בִּית־פֶּאֶרֶת עֲזָמוּ אֶתְּהָ  
 וּבְרָצוֹנֶךָ תָּרִים קִרְנֵינוּ: יי פִּי־לִיהוָה  
 מִגִּנְנוּ וּלְקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מִלְּפָנָיו: יא  
 הַבְּרֵת בַּחֲזוֹן לְחִסְדֵיךָ וְתֹאמַר שׁוֹתֵי  
 עֶזְרָךְ עַל־גִּבּוֹר הַרִימוֹתֵי בְּהוֹר מַעַם:  
 כא מִצְאָתִי הָיָה עֲבָדִי בְּשֶׁמֶן קִדְשִׁי  
 מִשְׁחָתִיו: כב אֲשֶׁר יָדֵי תִפּוֹן עִמּוֹ אֶפֶי

ה'יא: או דכס: פ'ג כ' (שסז ג'): דוד עבדי: יבסח פ: תרום קרי ורועי

רד"ק

הולכים באור פניך ולא היו נכשלים: (יז) בששך. ואז יגלוך בששך כל היום כלומר בנור ששך היו נעורין: (יח) כי. אתה תפארת עמו כי לא היה להם עז אלא מאתך ובזכות חיו מהפארים על האומות. ואז ברצונך תרום קרנינו. ובתיבת תרים פי' שאחת היית תרום. וקרי תרום ר"ל ברצונך היה רמת קרנינו ואף על פי שקרנינו כתוב בידך לשון רבים ותיבתו לשון חסידים היא כצ"ל בענין כסודות: שנות: ובנינו. הוא מלכנו. והוא דוד המלך והלכה בנו והבאים אחריו מורטו ורוצה לומר כי לה' הוא מלכנו לשיכך היה כצלות ובתנכ"ך על איבינו ופי' לה' המלך שהיה ירא את הים: (כ) או. ובתיב הנה זה או כשרבת בחזון לחסידך והוא שבואל הנביא. אפרת זו שותי עזר ישראל על גבור והוא דוד: הריביותו בתור מעם. שהיה נבחר לנלוכה: (כא) מצאתי דוד עבדי. כי אני יודע שהוא עבדי ולא אמצא כסודו: בשמן קדשי. שנמשח בשמן הששחה שנקרא שמן ששחה קדש: (כב) אשר ירי

יח) וברצונך. שאתה מתרצה להם (פלאימינ"ט כלע"ו). ל"ל כמו בראיית ל"ג י' אפ"מנ"ט שהוא חסע עמאל"ג כל"א בעזענפטינגן. כשרהונען. וכן שמהו כ"ה ב' ישעיה ס' (יא'): (ב) לחסידך. נתן הנכחי וגד החוזה: שוירתי יחיד מירושו כל קרן וקרן רוצה לומר בלכני ישראל: (יט) כי. וזוא דוד המלך והלכה בנו והבאים אחריו מורטו ורוצה לומר כי לה' הוא מלכנו לשיכך היה כצלות ובתנכ"ך על איבינו ופי' לה' המלך שהיה ירא את הים: (כ) או. ובתיב הנה זה או כשרבת בחזון לחסידך והוא שבואל הנביא. אפרת זו שותי עזר ישראל על גבור והוא דוד: הריביותו בתור מעם. שהיה נבחר לנלוכה: (כא) מצאתי דוד עבדי. כי אני יודע שהוא עבדי ולא אמצא כסודו: בשמן קדשי. שנמשח בשמן הששחה שנקרא שמן ששחה קדש: (כב) אשר ירי

אבן עזרא

ועם תרועה כמו ותרועה גלגל בו: באור פניך יהלכוך. כמו לאורו חלך חך: (יז) והיכירם שגך סלה הוא גלם חמדי ובהזכירם לדקתך ירומי עז כל בני אלם: (יה) כי. וי תשאלרו בעוים כי אם בעזן: (יט) כי. מלכנו. הוא דוד שגך הוא ומגנו טינן בעד עמו והטע' כפיל כמשפט: (כ) או. לחסידך. המבוררים כמו היומן וליחן שנקראו הוים וכיאלים ובהור כמו נכר או כעבור היותו כן כמלכו: (כא) מצאתי. העעם סלל מללל כדורו כעובו: (כב) אשר ירי

מצודת דוד

מלכנו: (יז) בששך. כמשפט שגך יגלוך כל העיט: (יח) תפארת. אתה הוא המפאר חוסק ובעת מללל קלון חוסק קרן מלללמך: (יט) כי לה' וגו'. כלשה היה מננו לבי' או חרומם קרן. כ"ל כלשר יהי המלכים המניים על עמם יר"ה' או מעלו ממלל לב' ולקדש וגו'. ככל הדבר צמ"ש: (כ) או. בעת המלכת אותם דכנת כחזון לחסידך הוא שבואל הנביא: שוירתי. כל נתיב לוד כח ומצפנה: בחיד. הנכחכר כשכונן הרימותו מתוך הסם להמליכו: (כא) מצאתי. אותו מללתי בעני ימי ומשחתי עמו ירך: (כב) תפן עזר. פירוש ע"מ

יח) תרום קרנינו. תרום קרי: קרנינו. כהכנה ספרים מתייקס כחזון קרנינו ביו"ד הכיבו וכ"ב ליק: (כ) לחסידך. כהנה ספרים מתייקס כחזון לחסידך ביו"ד לשון רבים וכן הוא לשי' וספרל"ע והתרגום חלל כדל"ק הוא כלל יו"ד: הרימותו כחזון. סג"מ חספ:

מצודת ציון

התחכמות וריעות וכן ומדוע מלך בו (כמללל כ"ג): (יז) יגלוך. מל גילה ושפחה: (כ) בחזון. כמללל כחזון: הרימותו. מלשון

פון דר נבואה צו די יעקע חסידים נתן הנביא אונג גר החזוה והאמר שוירתי עזר על גבור אונג האקסם גינאגם איה האקל גיטאן איין הילף אויף דעם שטארקין דוד צוא האקלשין אים תמיד הרימותו בחזון מללל איה גאט האב אויף גירויגן אים פאר אים דער ווייזשין פון דעם פאלק צו מאכין אים פאר אים מלך: (כא) דהיינו סצאתי דוד עבדי וגו' איה גאט האב גיפועען דוד סיין קעקעמ אונג מיט סיין הייליגען בוימיל האב איה אים גינאלבט: (כב) ער איז דר אשר ירי הפון עמו ויום סיין האגמט טוט אן פרייטן צו אים זיין הילף אף ודיי תאכצנו אויף סיין ארעם טוט אים שטארקן: (כג) לא ישיא אויב כי ער וועט גיט פרייען דער פריינט אין אים כלומר

פנים זאלין ויי גיין אונג זאלין גירעכט פלייבין אין דין: (יז) בששך יגלוך כל היום מיט דין נאקען זאלן זי יך פרייען איין נאנצן טאג אונג מיט דין זךדקה זאלין וי ווערין דר הויפן: (יח) י פאר עיטו איה דען דאס בארומונג אונג זייער שטארקייט פיקטו גירענען פרום קרנינו אונג מיט דין וויילן וום דר ווערסט באווייליגט צוא אונג טיקסט דער הויפען אונגער הערשאפט: (יט) כי לה' פנינו דען צוא גאט זענען אונגערע פאנצירין אונג צום הייליגין גאט פון דיא ישראל וום ער איז אונגער מלך איז אונגער הילף: (כ) או ודיקע חסידו לחסידך דענקסט קאל או דר האקס גימאכט קרנינו דעם דוד האקטו גירעט אין געהוינג

כָּרַם אֲדָרְעִי תַחֲלִינֶיָהּ :  
 כִּי לֹא יִשְׁעֵי כַעַל דִּבְכָּא  
 בִּיה וּבֵר רִשְׁעָא לֹא  
 יִסְפְּגֶיָהּ : כִּד וְאַשּׁוּף מִן  
 יִקְרֹבֶיהָ מֵעֵיקוּר  
 וּמִסְנָאוֹי אֲנֹף :  
 כִּי וּקִישִׁי וּשׁוּבֵי עֲפִיָה  
 וּבָשִׂים מִיִּמְרֵי הַרְוֹמִם  
 יִקְרִיבֶיהָ : טוֹרָשׁוֹ בְּמַחֲזוּי  
 יִסָּא שׁוֹלְמֶנִיָהּ וּבְרִתְבֵי  
 עַל גְּבוּרָתָא וּבְגוּרַת  
 יִמְנִיָהּ : כוּ דוּא יִקְרִי  
 לִי אֲבָא אֵת אֱלֹהֵי  
 וְהִקְוֶה פּוֹרְקֵנִי : כח לַחֲדוּר  
 אָנָּא בּוֹרְכָא לְמַלְכֵינָא  
 דְּבֵית יְהוּדָה אֲתִנְגִּיָהּ  
 מְהִימְנָא לִיָּהּ :

זָרוּעֵי תֵאֲמַצְנוּ : כִּי לֹא יִשְׂאֵי אוֹיֵב בּוֹ  
 וּבְכַעֲוִלָּה לֹא יַעֲנֶנוּ : כִּי וְכַהוֹתִי מִפְּנֵי  
 צָרוֹי וּמִשְׁנֵאוֹי אֲנֹף : כִּי וְאֶמְנַתִּי וְחַסְדִּי  
 עִמּוֹ וּבְשֵׁמי תֵרוֹם קָרְנוּ : כִּי וְשַׁמְתִּי בַיָּם  
 יְדוּ וּבְנֵהֲרוֹת יִמֵּנוּ : כִּי הוּא יִקְרָאֵנִי אָבִי  
 אֵתָה אֵלֵי וְצוֹר יִשׁוּעֵתִי : כח אֶף-אֵנִי  
 בְּכּוֹר אֲתַנְהוּ עֲלוּיֹן לְמַלְכֵי-אַרְץ :  
 כט לְעוֹלָם אֲשַׁמּוּרֵלּוֹ חַסְדֵי וּבְרִיתִי  
 יִתֵּר וְאוּ  
 עֲלָאָה עַל מַלְכֵי אֲרָעָא : כט לְעֵלְמֵס אַמּוֹר לִיָּהּ טוֹבֵי וְקִמּוּ  
 רִדִּק

עור. על דוד. לעזור לו תמיד: (כג) לא ישיא אויב בו. לא יצבר עליו אויב להיות לו נכונה: (כח) בכור אתנהו.

הבין עמו. היהו כנונה עמו לעזור: (כג) לא ישיא אויב בו. לא יצבר עליו אויב להיות לו נכונה: (כח) בכור אתנהו. הכהן כשיוצא שבי. והוא עמו ושנו הוא: (כז) ושמי. שהוא לו כח ושלטנות כאשר דרים בחוף הים ובערי הנהרות כמו שמצאנו שחיר' מלך צור שלח מנחה לדוד דרך ים וכן מלכי ארם שחיו בעבר תהיה מליחיים לו מנחה דרך הנהר: (כז) הוא יקראני. שיהיה בן בייודע ובכיר שהעבור יבא לו סאתי: (כח) אף אני. בקסם האלה אשפ' שאינו בהפסק אבל הוא בהעבדה וההארבת טעם כי הוא במרחא ויש לו לפעמים בשפס החפסק. אסר כמו שיקראני הוא אבי אני גם כן אקרא לו בן. והא עוד אלא בכור. שיש לו מעלה על שאר הבנים כי הוא יהיה עליון על כל המלכים וכן היה שעברו המלכים לו דוד ונשאו לו מנחה: (כט) לעולם. החסד שעשיתי עמו לחקימו מן אשכרנו לו לעולם וכן בירתי נכרתיו לו היתה נאכנת לו מנרת שי

הבין עמו. היהו כנונה עמו לעזור: (כג) לא ישיא אויב בו. לא יצבר עליו אויב להיות לו נכונה: (כח) בכור אתנהו. הכהן כשיוצא שבי. והוא עמו ושנו הוא: (כז) ושמי. שהוא לו כח ושלטנות כאשר דרים בחוף הים ובערי הנהרות כמו שמצאנו שחיר' מלך צור שלח מנחה לדוד דרך ים וכן מלכי ארם שחיו בעבר תהיה מליחיים לו מנחה דרך הנהר: (כז) הוא יקראני. שיהיה בן בייודע ובכיר שהעבור יבא לו סאתי: (כח) אף אני. בקסם האלה אשפ' שאינו בהפסק אבל הוא בהעבדה וההארבת טעם כי הוא במרחא ויש לו לפעמים בשפס החפסק. אסר כמו שיקראני הוא אבי אני גם כן אקרא לו בן. והא עוד אלא בכור. שיש לו מעלה על שאר הבנים כי הוא יהיה עליון על כל המלכים וכן היה שעברו המלכים לו דוד ונשאו לו מנחה: (כט) לעולם. החסד שעשיתי עמו לחקימו מן אשכרנו לו לעולם וכן בירתי נכרתיו לו היתה נאכנת לו מנרת שי

כח) אף אני. בקסם האלה אשפ' שאינו בהפסק אבל הוא בהעבדה וההארבת טעם כי הוא במרחא ויש לו לפעמים בשפס החפסק. אסר כמו שיקראני הוא אבי אני גם כן אקרא לו בן. והא עוד אלא בכור. שיש לו מעלה על שאר הבנים כי הוא יהיה עליון על כל המלכים וכן היה שעברו המלכים לו דוד ונשאו לו מנחה: (כט) לעולם. החסד שעשיתי עמו לחקימו מן אשכרנו לו לעולם וכן בירתי נכרתיו לו היתה נאכנת לו מנרת שי

כח) אף אני. בקסם האלה אשפ' שאינו בהפסק אבל הוא בהעבדה וההארבת טעם כי הוא במרחא ויש לו לפעמים בשפס החפסק. אסר כמו שיקראני הוא אבי אני גם כן אקרא לו בן. והא עוד אלא בכור. שיש לו מעלה על שאר הבנים כי הוא יהיה עליון על כל המלכים וכן היה שעברו המלכים לו דוד ונשאו לו מנחה: (כט) לעולם. החסד שעשיתי עמו לחקימו מן אשכרנו לו לעולם וכן בירתי נכרתיו לו היתה נאכנת לו מנרת שי

מיושל גנאות הים הזכיר שיתן חלק מהכח לדוד להתגבר הכס כחרו בתחלה והוא מודה כי אין לו הוקף וישועה רק מאלחו: (כח) אף. מלך ראשון עובד הכס היה דוד בישראל אלע"ס שהיה כן שאלו נפסקה מלכותו ובעבור כי מודה כי הכס תקפו וישעו על כן הוזה עליון למלכי ארץ: (כט) לעולם אשכר לו הכרי. הראשון ובריתו נאמת תהיה לו:

מיושל גנאות הים הזכיר שיתן חלק מהכח לדוד להתגבר הכס כחרו בתחלה והוא מודה כי אין לו הוקף וישועה רק מאלחו: (כח) אף. מלך ראשון עובד הכס היה דוד בישראל אלע"ס שהיה כן שאלו נפסקה מלכותו ובעבור כי מודה כי הכס תקפו וישעו על כן הוזה עליון למלכי ארץ: (כט) לעולם אשכר לו הכרי. הראשון ובריתו נאמת תהיה לו:

מיושל גנאות הים הזכיר שיתן חלק מהכח לדוד להתגבר הכס כחרו בתחלה והוא מודה כי אין לו הוקף וישועה רק מאלחו: (כח) אף. מלך ראשון עובד הכס היה דוד בישראל אלע"ס שהיה כן שאלו נפסקה מלכותו ובעבור כי מודה כי הכס תקפו וישעו על כן הוזה עליון למלכי ארץ: (כט) לעולם אשכר לו הכרי. הראשון ובריתו נאמת תהיה לו:

מיושל גנאות הים הזכיר שיתן חלק מהכח לדוד להתגבר הכס כחרו בתחלה והוא מודה כי אין לו הוקף וישועה רק מאלחו: (כח) אף. מלך ראשון עובד הכס היה דוד בישראל אלע"ס שהיה כן שאלו נפסקה מלכותו ובעבור כי מודה כי הכס תקפו וישעו על כן הוזה עליון למלכי ארץ: (כט) לעולם אשכר לו הכרי. הראשון ובריתו נאמת תהיה לו:

כאנלייבט

כאנלייבט

נאמנת לו: לישמתי לעד זרעו וכסאו  
 כימי שמים: לא אביעזבו בניו תורתו  
 ובמשפטי לא ילכו: כי אם חקתי  
 יחללו ומצותי לא ישמרו: כי ופקדתי  
 בשבת פשעים ובנגעים עונם: כי וחסדי  
 לא אפיר מעמו ולא אשקר באמונתו:  
 כי לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא  
 אשנה: כי אחת נשבעתי בקדשי אם  
 לדוד אכזב: לזרעו לעולם יהיה וכסאו

ל ואשוי לעלמין בניו  
 וכדכסיה פיומיא  
 דיקומין שמיא: לא אין  
 יש בקון בניו אורתי  
 וקרני לא יחללו:  
 כי אין קמי נסו ופקודי  
 לא ימרון: כי ואסער  
 על דיהון דשקמא  
 דרשעין קרדיהון  
 ובמקמא במקשין  
 להון עוניהון: כי וסבי  
 לא אבטל מניה ולא  
 אשקר בהסנותי: כי לא  
 אפס קמי ופקנות  
 ספנותי לא אשנו:  
 כי תרא ומנא קופית  
 בשום קודשי אם לדוד  
 אכזב: כי בניו לעלם

ד"א ככנס ספסל סנה נה יוחא פ' (יוחא פת סוכרון פ): זרעו . עקידה ספר א': רד"ק

שלא אשקר בכריתי: (לו) ושכתי . שיחיה במלכות זרעו לעד .  
 וכן כסאי . כסא המלכות יהיה כימי השמים: (לא) אם . חזירי  
 התורה המשפטים והחוקים והמצות שאם לא ישמרו אותם  
 כמו שכתוב בתורה משה: (לה) ופקדתי . וכן אמר לו על יד  
 נתן הנביא . בשבט אנשים ובנגעי בני אדם . כמו שסיפר  
 האב את הברן בשבט כן יסיר ריוביה והואס מבניו בנגעים  
 ובחלאים ובשבטם וזרעו שיתגנו ביד אייביו לא שיסיר המלכות  
 מכנו . וזהו: (לז) וחסי . המליכות היא החסד . ואעפ"י שהיא  
 יתר בריתה שלא ישבור מצותי אני לא אפיר חסי: ולא אשקר באמונתו .  
 חלל חוקתי ולא שבט מצותי: (לו) אחת . כלומר אחת היא השביעה שלא אשנה: בקדשי . בקדושתו נשבעתי זה אם  
 לדוד אכזב . פנים אם . כי כן לשון השבעה אם אעשה כך וכך: (לו) זרעו לעולם יהיה . במלכות: וכסאו כשמש נגדי .

דגול אחנו: (יג) ופקדתי בשבט פשעים . כך אמר  
 לו נתן הנביא על שלמה (שמואל ח') אשר כהעונו  
 והוכחתיו בשבט אנשים . זה רון בן חילדע שעמד לטען  
 לו . ובנגעי בני אדם זה (ר"ל) לפי אלותם קל לנשים שפירש  
 אדם מאבתו הוליד שדים מהר"ו) אשמדיו כפי דעת  
 רז"ל: (לו) אם רדוד אכזב . לשון לא יכזבו מימיו (ישעיה  
 יבר בריתה שלא ישבור מצותי אני לא אפיר חסי: ולא אשקר באמונתו .  
 חלל חוקתי ולא שבט מצותי: (לו) אחת . כלומר אחת היא השביעה שלא אשנה: בקדשי . בקדושתו נשבעתי זה אם  
 לדוד אכזב . פנים אם . כי כן לשון השבעה אם אעשה כך וכך: (לו) זרעו לעולם יהיה . במלכות: וכסאו כשמש נגדי .

אבן עזרא  
 (ל) ושמתי . טעם הכרית שיעמוד זרעו ומלכותו כימי  
 שמים: (לא) אם . בריתי הוא ברית סיני והזכיר משפטים  
 כי הולך הוא שופט: (לב) אם חקתי . מלות לא תעשה  
 ומלות מלות עשה: (לג) תחסר מלת עליהם או  
 פשעם הוא הפעול וכשכס פמה הכן אתה בשכס תכנו:  
 מצודה דוד

(לז) וחסדי . כנגד ואמונתו וחסדי עמו: (לה) לא . אם  
 חלל זרעו ברית סיני אני לא חלל: (לו) אחת . בקדשי  
 השמים שחס עומדים כדרך כי אכא אל שמים ידי או בקדשי  
 סס כמו קדושתו ועם אחת כריח חספת או שלא נשבעתי  
 לעולם בקדושתו רק זאת השבעה לכדה היא האמנה שלא  
 מצודה ציון

ומקיימת: (ל) ושמתי גר' . שהיו גם כהם בממשלה היתה:  
 וכסאי כסא זרעו: (ול) אם יעזבו . חבל אם יעזבו בניו חוקתי:  
 (לג) ופקדתי . או תחסר מהם המלוכה כבכור טורעניות גמול פשעם:  
 ובנגעים איסור כנגעים גמול מום: (לד) וחסי . חלל לא חסיר  
 משמים: באמונתו כהם שהנחתיו באמונה: (לה) לא אשקר באמונתו .  
 עוונות כנגעתי בקדושתו והיא תקום ולא תשנה: (לו) רדוד אכזב .  
 לשון הוטרל מלדס . וכן אם יעזבו אל מנחתו (לקמן ליה) וכדיס  
 פירוש ע"מ

(לג) ופקדתי ענין ספרון כמו ופקד מקום דוד (ש"ל כ'): בשבט ר"ל  
 מוסר טורעניות: (לד) אפיר . מל' הפרס וביסול: (לו) אכזב מל' כזב

א"ם אין נאנצין צו צוגעקען פון אים די מלכותה:  
 אשקר באמונתו אונ וועל גיט לייקנין אין מיין אמונה  
 ויס איה האב אים צו גיאנגט: (לה) לא אחלל בריתי  
 איה וועל גיט פר שוועקין מיין בריתות ברית וואס  
 איה האב פר שנימיין מיט אים ומוצא שפתי לא אשנה  
 אונ דאס אוס ציהונג פון מיניע לעפצין וועל איה  
 גיט פר שונדערין: (לז) אחת נשבעתי בקדשי איין קאל  
 האב איה גאט גישווארן ביי מיין הייליגין גאמען  
 אוב איה וועל צו רוד המלך לייגנט זאגן צו ספסל  
 זיין זיין מלכותה אונ וועל קאנייס זיין מיין שבועה:  
 (לז) גיט לעלם יהיה זייגע קינדער וועלן זיין ביי

באגלייבט צו אים: (ל) ושמתי לעד זרעו אונ איה וועל  
 קאתה ביי אייביג זייגע קינדער אונ זיין שפול פון  
 מלכות וועט גיווערין אונ לאנג ווי די טעג פון די  
 הימיל: (לא) אביעזבו בניו תורתו אונ ווען זייגע קינדער  
 וועלן פר לאזין מיין תורה אונ אין מיניע משפטים  
 וועלן זיי גיט גיין: (לב) אם חקתי יחללו אונ ווי  
 וועלן פר שוועקין מיניע גיזעץ אונ זייגע מצות  
 וועלן זיי גיט הימין: (לג) ופקדתי בשבט פשעם דען  
 וועל איה בפעלן מיט איין רומ און זייער פושעים  
 אונ מיט פלאג און זייערע וינד: (לד) וחסי לא אפיר  
 פשעו אונ מיין חסד וועל איה גיט פאר ששערין פון

אייביג



תהלים פט

רַךְ הוּא הַרְפָּה לְשִׁכְנָיו: מֵהַרְימוֹת  
 יִמִּין צִרְיוֹ הַשְׁמֹחֶת בְּלִי-אֹיְבָיו: מִדְּאֶפֶי  
 תָּשִׁיב צוֹר חֲרָבוֹ וְלֹא הִקְמֵתוֹ  
 בַּמִּלְחָמָה: מִהַשְׁבֵּת מִטְהָרוֹ וְכִסְאוֹ  
 לְאַרְץ מִנְרֵתָה: מִהַקְצֵרֶת יָמֵי עַלְמוֹ  
 הָעֵמִית עָלָיו בּוֹשֵׁה סֵלָה: מִזְעֵדְמָה  
 יְהוּה תִּסְתֵּר לְנֹצַח תִּבְעֵר כְּמוֹ-אֵשׁ  
 חֲמָתָה: מִהַזְכֵּר אֲנִי מֵהַחֲלֵד עַל-מֵה--

אֲשֶׁתָּה חֲמָתָה: מִהַזְכֵּר דָּו אֲנִי אֲתִבְרִיתִי מִן עֶפְרָא כְּמֹדֶל יְהוּה לְבִמְלָא

רש"י

פתח בס"פ

רד"ק

(מג) הרימות. הפך אף וזוהי המצוה: השמחת כל אייבוי. לתת להם שמחה. הפך שהיה פחדו ויראתו עליהם: (מד) אף תשיב צור חרבו. הפך וכוחתי לפני צורו. וצור חרבו פירוש חדרו חרבו. והוא הפך. כבוו הולעת שני. שני הולעת: ולא הקמתו. לא היה לו הקמת בפני צורו: (מז) ספחה. וזוהי. והוא ספחת שהיה לו. רובש שיהיה ספחה להפצות הקריאה. ובא גם כן הש"ת בקצין חפף להפצות. ובמהרו שם הזכות: מנחתה. כפי תהלים ופול רובש אחר וסנד רובשיתין: (נו) הקצרת ימי עליו. הם ימי המלכות כפי ימי האדם כפי ימים בנפך. וימי הקצרה הם ימי הרעה ואמר כי ארובים: הנפית עליו בושה. שהוא בוש בהבטחה שהבטחתו כה. כאלו אין אהה רואה בצרית הגלות: (מח) זכר. ידבר

מנחת ש"י

(מד) הקמתו. ה"ק"ף גליון ו"ד לחזקו ו"ס כ"ד ומהם כתיבת וספרי הדפוס הם עריכת השבוע: (זכ) מלכו. כעקב גדולה הש"ת בקצין לבד וכמה ספרי מהר"ם וכו' פנים מש הכו כשול לבדו. וס"ל שיהיה כחפף קצין וכן ספרו דבי וינה ובהלשע והדק"ק שהוא כחפף קצין לתפלת עבדו לות סגולן וכן דגש ה"ת לתפלת דגש קצין: (מז) העצמת. הש"ת כחפף קצין: (מח) זכר. אני. בקצין חפף לא עולם כמו שמלל לחזק ספרי:

ומולדת ליון: (מד) אף תשיב צור חרבו. והטיות אחר והטת את הידוד חרבו כמו (יוסע ה') מרבות לורים וכן כל כלי יוצר עליך (יעשה ל"ד): ולא הקמתו. ולא העמתו מלפול: (מה) השבה בושהרו. וזימתו כמו להרים דמחנמגין טיהראוכמו (סמית כ"ד) וכעס השמים לטעור: (מז) ארץ מנחתה. השפלת ונשמת כל לשון שהיה בת"י מנר: (מח) זכר אני מה חלד. מה זקנה יש לי

ימי המלכות היו קצרים וימי הרעה שהם ימי הגלות הם ואוסרים שאין לו הוחלת עוד והנה הוא בוש עמהם: (מו) עד

אבן עזרא

כי אין לו חומה ומגדל: (מג) הרימות. הפך אשר ידי חבון עמו: השמחה. מן בני הכדד הנוסף ואין אחרת וזלחה כמקרא: (מד) אף צור חרבו. חידוד חרבו והטיות לורים כדרך מזור החלמים מהלמים טר: ולא הקמתו. כפסלו או כלו העמתו כמו וקס הכית:(מה) השבה בושהרו. מקדשו שהוא טהור עד ששקל מקדשו ידוך ומחפף כקצין בעבור אוח הגרון ואמר מטהרו כי אין בחרף מקוס טהור כמוהו וטעם הוי"ו כי הוא טהר ולשונה לנכות המקדש כי הוא הכין הכסף והזהב: מנרתה. כמו תרומם ומנר כל מלך:(מו) הקצרת. שלא ארכיומי מלכות דוד וטעם העצמת שפ"ן להם פתחון פה וטובי:(מז) עד מה. מפאה אתה כלילו אתה נסתר ולא תראה ברעות משיך רק כעבר כמו אש המתך. בו עד היום: (מח) זכר.

מצודת דוד

(מד) אף תשוב וגו'. עם כי מרבו היום לנושע ומדורה לנסות בו את האויב הנה השבחה החדוד לחמויו לכל יוכל לנכות בו את האויב וגם לא הקמתו מלפול כמלמה להכלל על מיד המויב. ר"ל אף לא היה לני השבט מקו' להמנכר הוא על האויב ולהטעמו ממנו ולא תנכר וגם כל עוד: (מה) השבת. כשולם הוא מזה כללמחו והסלת כשול לחכך: (מז) ימי עליו. ימי העבור. ר"ל ימי העובים הקלת והשפעת עליו בושה לנשול. ר"ל הזמן רב: (מו) עד מה. ר"ל אם אמנם עשית כדון מ"ח עד מה' ויהי כגולה וכן מסתיר פניך ממנו ללחז בעתים: הבער

פירוש ע"ט צריו דו האקמ רך הרבין דו רעקמט האננמ פון זיינע כפאליידינער אוף אים השמחת כל אייבוי אונ האקמ דר פרייט אלע זיינע פיינט: (מד) אף תשיב צור חרבו אוך האקמו אום גיקערט אהינער דו שארף פון זיין שווערד דם ער המ זיין פיינט גימ גיקענט מאן ולא הקמתו כפ"לחפה אונ האקמ אים גימ אוף גשטעל"מ אין דר מלחמה דם ער זאל גימ פאלין: (מה) השבה ספחה דו האקמ אים פר ששערם פון דעם שיינגג

אוח הגרון ואמר מטהרו כי הוא טהר ולשונה לנכות המקדש כי הוא הכין הכסף והזהב: מנרתה. כמו תרומם ומנר כל מלך:(מו) הקצרת. שלא ארכיומי מלכות דוד וטעם העצמת שפ"ן להם פתחון פה וטובי:(מז) עד מה. מפאה אתה כלילו אתה נסתר ולא תראה ברעות משיך רק כעבר כמו אש המתך. בו עד היום: (מח) זכר.

(מד) צור. ענין מחד כמו מנכות לורים (יוסע ה'): (מז) השבת. ענין כשול כמו שבת וגם (שפי' ו"ד): ספחה. ענין כה וזאת כמו וכעס השמים לשובר כמות ל"ד: מנרתה. ענין השלה כמו יוסף וכיבו חמור וכלה"ש מ"ט חרמנו ומנר: (מז) ימי עליו. ענין שפול וליכתי כמו ועל שפס יעשה (ויקרא י"ג): (מח) חיד. ענין זמן כמו החינו

פון זיין הצלחה אונ זיין שמואל האקמו גינדערט אונ גיבונגין צור ערד: (מו) הקצרת ימי עליו פיו דו האקמ גיקרצת דו מעג פון זיין יוגנט העצמת עליו בושה סלה אונ האקמ גיוויקלמט אוף אים איין שאנד אייביג: (מז) עד מה ה' תסתיר לנצח ביו ווי לאנד דו נאט וועקמו זיך פאר בארגין פון אונג ביו אייביג תבער כמו אש חקקה אונ עם וועט פרענין און ווי פיינער זיין גרים צאריין: (מח) זכר אני מה חלד גיקרענך נאט זים פאר

**שׁוֹא בְּרֵאָתְךָ כָּל־בְּנֵי־אָדָם: מִמִּי נָבֵר יְחִיה וְלֹא־יִרְאֶה מוֹת יִמְלֹט נַפְשׁוֹ מִיַּד־שׂאוֹל סֵלָה: י אֵיךְ הוֹסְדִיךָ הָרְאשִׁים וְאֲדֹנִי נִשְׁבַּעְתָּ לְדוֹד בְּאֲמוֹנֶתְךָ: יא זָכַר אֲדֹנִי חֲרַפְתָּ עַבְדֶּיךָ שְׂאֵתִי בַחֲזִיקִי כָּל־רַבִּים עַמִּים: יב אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֶיךָ וַיְהִי אֲשֶׁר חָרְפוּ עַקְבוֹת מְשִׁיחֶךָ: יג בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:**

בְּרֵאָתְךָ כָּל־בְּנֵי־אָדָם: מִמִּי נָבֵר יְחִיה וְלֹא־יִרְאֶה מוֹת יִמְלֹט נַפְשׁוֹ מִיַּד־שׂאוֹל סֵלָה: י אֵיךְ הוֹסְדִיךָ הָרְאשִׁים וְאֲדֹנִי נִשְׁבַּעְתָּ לְדוֹד בְּאֲמוֹנֶתְךָ: יא זָכַר אֲדֹנִי חֲרַפְתָּ עַבְדֶּיךָ שְׂאֵתִי בַחֲזִיקִי כָּל־רַבִּים עַמִּים: יב אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֶיךָ וַיְהִי אֲשֶׁר חָרְפוּ עַקְבוֹת מְשִׁיחֶךָ: יג בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

שָׁמָּא דִּי בְּעֻלְמָא הָרִין אָמֵן וְאָמֵן בְּרִיךְ שָׁמָּא דִּי לְעֻלְמָא דְאַתָּא אָמֵן

רש"י

דר"ק ת"א ידוע חזיק, מסודר וי:

על לשון אשר הוא כורע דוד בגלותו אמר כי הוא מסור מחסותה ולא יראה הישועה ואולי לא יעזב בן תחתיו והנה נספקה המלכות או בכל דור ודור יתאווה מי שהיה כורע דוד שיהיה בימיו הישועה והיה הוא המלך המסור יאמר זכר אני מה אני כעולם כי משפח הוא חיי האדם, ואוכזר על מה שראו בראיה כל בני אדם כי להמיתה כראת אותם החיים שראו והכל ומתו) כי אין אדם בעולם שיהיה ולא יראה מות ושיוכל להכלם בנפשו מיד שאולי: (כ) אין חסדיך, וחסם שישבועת לרוד באמונתך, ואיזה חסם עתה שתענונו: (גל) זכור, החרפה שאומרים שאין לנו עוד תשועה: שאתי בחזיק כל רבים עמים, שאני נושא חרפתי בחזיקי חרפתי כל עמים רבים שיתרונני ואמר זה כל אחד מבני הגלות, ורבים עמים כמו הפוך עמים רבים: (כז) אשר, ומת חרפתי עקבות משיחך תתאחרות משיחך שמתאחר לבא ואומרים שלא יבוא לעולם, כי עקב הוא אחרת חנוף וסופו: (גל) ברוך, דברי המשוחרר ראה

**מנחת ש"י**

על מה שז"ל ה' שייך דנושה: (מט) ולא יראה מות, בדגש המ"ם כס"ם: (נ) הרלוסטים! חזני, יש פסוק בין הרלוסטים להלוי כי יולד הוא רלוסן והוא אלהינו ומגלגלדו אין אלהים: (נג) חזיקיני ה', יש פסוק בין חזיקיני לשם שלא יכל לאומר שהלויים הם גלותות ח"ו ויתכחזק ג"כ משמו ית"ל כל לשון שאלה ומיחוק ח"ו כי חייבים לנו לכבוד ולהכבו העיר: עקבות, דגש הקי"ף להפליא:

זה המסורר ידבר על לי ישראל בגלותם כי כל א' רוא' עזרו הולך ודור בא ואין מושע וכמכירה המקוה ושנותיו קלות וזה הוא זכור מה אני ומה חלודי כי מה ישרת חלודתי כדרך אדם פטודה וכרתת חושש כל חדרי בטן וחלד כמו הלל אלא לנפש עלי ארץ ומן ידוע ומלודי כאין נגדך ולמה בראתם ואנחנו שוא כדרך אך הכל בני אדם כזכרני איש והנה הטעם

כל אחד מישראל מתחנן בכביו כי ימות ולא יראה ישועת השם: (מט) הנה העטם בהנה חמות ולמה סכלתי עול הגלות וכה"ל שאתי בחזיקי כל רבים עמים: (כ) איה, הקס שבועתך בכיאת הגוואל, (גל) זכור, שרפת עבדיך, שאלה חרפים יחרפום: (כז) אשר, פ"י כי המחרפים הם חזיקי השם ועטם עקבות משיחך מגורת כעקב עשו ועקבותיך לא נודעו והטעם שאחר: פעמיו לבוא לחזורים כשכרו עקביו על כן לא בא עתה: (נג) ברוך, הטעם שאלה המסורר ברות הקדש כיאת

**מצודת דוד**

אני וזכר וחושש מה היה זמן שיהי לי כיום סעולם והלא הוא מעט מן חמות ולא חלפס הישועה: על מה שראו, למע בתוסם בלחל על בני אדם ולא שמוע ולא יראה חלפס הישועה: (מט) מי נביר יחיה, על מה שכל אשכ ישרא' ח' ולא ידלס וימלא וימלא עולמות מן השמים: (נ) איה חסדיך, כ"ל סולל וכלו עומדים למישה חוט הם חסדיך המלוכה לרפנו, כ"ל גמס תחלל הגאולה זמן רב הלא זמן מתיים יום יום וז"ל חסדך הלא לא נכלה הישועה: (גל) חרפת עבדיך, וסכל הדטס כל העמים הרעים: (כז) איה חסדיך, חרפת אשכ חרפו החלחלות משיחך שמתחלל לכל ומועמים שלא יכל לשלל: (נג) ברוך

**פירוש ע"מ**

אין לעלמט צור איש נאר ווייניג זעגן דאך סייגי מעגן סמירלא אוי דער פורעגינות אעליין ינגוג על מה שראו בראת אונ פון דעסם וועגיין האקטום אום ניסם באשאפנין אלע מעגנטשין פלוסר צו נארישקייט: (מט) מי נביר יחיה דען ווער און אזו איין מאן וואס ער זאל לעבין אונ זאל ניט זעהען דעם מות יפלא נפשו און זאל מאכין אנמריגען זיין לייב פון דעם גרוב אייביג: (ג) איה חסדיך הראשונים איני וואו זעגן







עֲלֵיהוֹן מִתָּמָא הַיָּד  
 דְּמִקֵּין יְהוֹן וְלַעֲקָמָא  
 דְּאֵתֵי הַיָּד עֲקָבָא  
 דְּמִתְפָּקָא וְתַחֲלָפוֹן :  
 וּבְמִן עֹבְדֵיהוֹן הַיָּד  
 עֲסָבָא דִּי בְצִפְרָא יִנְיָץ  
 וְיִסְתֵי קְרִמְשָׁא כְּתִמּוֹלֵץ  
 וּכְתִנְבֹשׁ מִן הַדְּרָבָא :

ו ארום אשתרעקא מן ת"א ימי אשמיט, שמה פסוקים לך פ"ק נח תניבא ויבטו ויבטו נחלימי וימי פקיס מ"ד מילי ל' כמפורסם

תוּקְרָפָה וּמִן רִוְגָה אֲתַבְּהֵלְנָא : ח שויתא חורבא לקבדך עונית סלוי תנא קבל נהור  
 אַפְּךָ : א ארום קל ויקנא אתפניאו קרסה ברונגה שציקא וימי תנא היך

**ר"ל**  
 כמו הציגה ר"ל כמו החלום כשינה כי בהקץ אין מדברי  
 החלום כלום: בבקר כחציר יחלוף. כמו החציר כי יחלוף  
 ויעבור במהרה אפילו בבקר כלומר שימות בימי הנעורים כמו  
 החציר שהיא רפוב לפני משש ובבקר כצאת השמש עליו  
 ייבש: (ו) וחלוף זה כן לשון אם יכרת ועוד יחלוף יחלישו כיו  
 ענין התחדשות. אמר אם בבקר יציץ וחפץ כלומר החציר  
 יהיה שליו ושקם לערב שנהוה החקק ויכולל ויבש כמו החציר  
 אם יהיה בו כח ריכויות בבקר שחטטש אין בה כח החסימות  
 כל כך לערב מרוב ויבש שכתבה אותו כל היום השמש: ימולל.  
 כבינן פועל מרוב ויבש פועל עומד ועניניו יכרת: (ז) כי  
 עתה ידבר על לשון נגלות אמר כל אדם הוא הבל אפילו אתב  
 שחם בשלום כל שכן אנוני נגלות באנן הנאמרה בנו על  
 ענוותינו. והסבך כפול בינן כמלות שונות: (ח) שתה  
 משפשי שתתה חרתי ומ"ד המולל נגלעת בדני הרי הנמצא  
 והוא כתוב בלא הוא וקרי בה"א ואחד הוא בזנן כי הנה שאחר  
 חספסע כתבנו בספר מכלול בספר הרקיקו מסני. אמר שתה  
 עולבנו ויבאר פניך. עולבנו חסר יוד הרבים אל לשון יהי וימי  
 ענין הנעילה הוא לבאר פניך כי אין נסתר לך כי הכל הוא מאור פניך ויש מפרשים עולבנו חסר נגורני. ולזה השייטת יהיה  
 חסר יוד הרבים כי לא נמצא עולבים נעורים וקנים בלשון יחיד: (ט) כי לא היו בהם ימי טובה אלא כלם בני

הקצין שמה כתיב שם אינו כתוב והמלה פלרע שלא כסנחז. כמפורסם  
 ענוותינו לנגדך. כלומר שחראח המור ותענושני עליהם: עולבנו  
 ענין הנעילה הוא לבאר פניך כי אין נסתר לך כי הכל הוא מאור פניך ויש מפרשים עולבנו חסר נגורני. ולזה השייטת יהיה  
 חסר יוד הרבים כי לא נמצא עולבים נעורים וקנים בלשון יחיד: (ט) כי לא היו בהם ימי טובה אלא כלם בני

**אבן עזרא**  
 אוחם כמו הטיה או העטס שיטנו שנת עולם: (ו) בבקר  
 יצא חרד דור יחלף מגזרת חלישות שמלות כדךך  
 חסר העצם ודרכוהו מלה דרוך ויבאון. בבקר. הדור שיניץ  
 ויבש והנה דימה חיי האדם כמו מנקר עד ערב: (ז) כי כאלו  
 כמו ויכל כהכל ימיהם ושמותם כבהלה: (ח) שרה. ובאמת יש  
 אחר רבי משה כי עונית עולמינו והכנן כעניני שהוא

**מצודה דוד**  
 ר"ל בימי הנעורים לנד מהמש ומלפני כח כחציר סוה שרק כבקר  
 יחלוף כח: (ו) בבקר יציץ. אם כבקר יציץ ומתקין כח הלא לערב  
 בימי חקבב ימולל ויבש ודומה הוא למחיל הנתייבש אחר שזרחה  
 שמה עליו כל היום: (ז) כי כלינו. שמה יבשו על לשון בני  
 שאלמו אחר חיי כל אדם הוא הבל אף אם כמה כשלוה ל"ש  
 כגלות אשר לערב כשקם שאלמה כזו על ענוותינו: ובחציר. הוא  
 ולפסוק עליהם נגול: עולבנו. השגירות שמה נעלמיים מהלמי  
 חספסע כתבנו בספר מכלול בספר הרקיקו מסני. אמר שתה  
 עולבנו ויבאר פניך. עולבנו חסר יוד הרבים אל לשון יהי וימי  
 ענין הנעילה הוא לבאר פניך כי אין נסתר לך כי הכל הוא מאור פניך ויש מפרשים עולבנו חסר נגורני. ולזה השייטת יהיה  
 חסר יוד הרבים כי לא נמצא עולבים נעורים וקנים בלשון יחיד: (ט) כי לא היו בהם ימי טובה אלא כלם בני

**פירוש ע"מ**  
 זייערי יארין וענן גימ מין נאר ווי איין שלאף בבקר  
 בחציר יחלוף אין דער פריא פאלד נאך דעם שלאף  
 ששאַרְבֵּט ער אונ פארט איבער פון דר וועלט און  
 ווי נראו: (ו) בבקר יציץ וחלף אונ דר וואס שפּאַרְאַצט  
 אונ ווערש גיבאריין אין דר פריא פארט ער פאלד  
 אַנוועק פון דער וועלט לערב ימולל ויבש איידער עס  
 קומט צו נאכט ווערט ער פּר שניטן אונ פּר דארט:  
 (ז) כי כלינו באפך דור וענן גימ מין יארין פאר לענמ  
 דורך בייין צאריין אונ דורך בייין גרים צארו ווען גיר:  
 ויארען דער שאַראַקען פּלוּרען קיר שניטן אונ גיר:  
 (ח) אונ ביי דעם אלימען שקה ענוותינו לנגדך האַסבּוּ  
 גיטאן אונזערע זינד ציא אנטפּענען דיר עולבנו פלאר  
 אַקעגן דעם דר לייכטונג פון בייין פנים דו זאָקט

פניך אונ די זינד פון אונזערע זינגים האַסבּוּ גיטאן  
 קוקין אין זיאי: (ט) כי כל ימינו פני בנדרה דען אלע  
 אונורי

# בְּעֲבַרְתָּךָ בְּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמֵהֲדֵגָה: יִמֵּי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲמֵי עַמְּךָ וְאִן כִּי גַז חֵישׁ וְנִעְפָּה: יי מִי־יֹדַע עוֹז

הַכֵּל פּוֹקֵד דָּסְתָנָא :  
י יוֹמֵי שְׁנוֹתָנָא בְּעֵלְמָא  
הַרְיִן שׁוּבְעִין שְׁנִין  
כִּתְאַלְסִין וְאִין בְּגִבּוֹרְתָא  
מִתָּנָן שְׁנֵין וְסוֹנְעֵידוּן  
לִיאֹת וְשִׁקְרָא לְחִבְיָא  
אֲרוֹם עֵדֵד בְּסוֹרְהוֹבְנָא  
וְסִיטִין לְצַפְרָא : יי אן

הוא רביע ? א ת ב א עושנא ותקשה אלהיו צדיקא דרתינו סגן

## רד"ק

בעברתך : כלינו שנינו כמדהגה. אמר כלינו שתוא מעל יוצא ליכר כי אגננו גורמים חבלינו בעונינו. ורגה. ורבו הרועה כן החס חלק במהרה כן שנינו חלפו במהרה: (י) ימי. משח רבעו דבר על הרוב אמר על קצור הימים שמתלונן כל דור ודור בגלות כי כל ימינו קצרים ולא נחיל לראות הישות אם לא תתקרב הגאולה: ואם בגבורות שבינים שנה. נבטא כי מצט פן חספ: ורהבם עמל ואין. חוק הימים הוא סקר או שם. כלומר אילו מי שהיה ימים בשלות עמל ואין הם כי לא יאריכו לו הימים: כי גז חיש ונעפא. פן חוק הימים החם בסקרה: ונעפא. אל חקב. כלומר נלך שם במהרה כעוף. גז. עניינו פן בסקובו. והוא מעל עומד: ולא פן. מי יוכל להשיר באדם? וכמה הוא עוז אפן כי אגננו דריים כי כמו שיראתך באדם כן עברתך בו כלומר כל מה שיראתך יותר. עליו תביא עברתך יותר כשיחפא סעם וכן אמר על בני אוהין

רש"י  
נפנו ונעברו והלכו להם בעברתך: כמו הזה. כלומר הממהלך לנלות: (י) ימי שנותרנו בהם שבעים שנה. ימי שנותנו חלה בעויותינו חלה ובעולמותנו חלה שבעים שנה הם: ואם בגבורות. ואם הרבה נכרו וימיו שמיים שנה הם: ורהבם עמל ואין. וכל הגדולה והשורה שיש לו לאדם בימים האלה אינם אלא עמל ואין ולמה שהרי כי גז חיש ונעפא. מתוך העברה מהר אנו עפים ומתים: גז. לכן העברה כמו נגווו ועבר (נחום א') ויגז שוליס מן הים (במדבר י"ח): (יא) מי יודע עוז אפן. בימים מועטים כאלה מי יקנה לו לב לדעת את עוז אפן וליראה אותך ולתה כיראתך עברתך. כשם שאתה יראוי כן עברתך קשה וגרע

## מנחת שי

כפירוש ובמלול דף ק"ל: (י) וכנס. קראם רי"ש בקצן חסף: ואחר כן כאלו לא היה: (י) ימי. אולי יעשונו טוען והלא משה היה ק"כ שנה ודף הוא יאמר בבעים שנה זה לאות כי משאר היה שמו י' והשוכה ככה נוכל לומר כי נח דעמל ויזכר אינם נודעים והלא יראה בתחלה אים האלהים ונעבור זה הוכיח שאיננו מתעסק בהבלי העולם וככה טעם זה הזמזום משה יזכר על לשון כל דור ודור כזו כי הדין על היה עד היום אולי זה עשה זאת התפלה לפני התנבוא שהיה בן שמונים שנה וידיו כנדים ועטם בים דבר גדול יהיה אם היה במשפס שבעים שנה: ורהבם וימי רכנס ימי הכח והזמזום שהם ימי הכחות טולם הם עמל ואין: כי גז. שוכרו מהרה כמו גזי טורך וזה טעם חיש ונעפא והנה יהיה כעוף נווד ממקומו או ענינו: לשכן ארץ חשך ארץ עיפתה עשה שחר עיפה או המלה מנורת עשפך כמו תעופה כבוקר תודע המתעורר ויגז: וכלינו וכלינו תעופה היו ימינו: (יא) חמר רבי משה כי זה הפסוק קשור עם הכל אחריו והטעם כל איש שהוא יודע עוז אפן יודע למצות ימינו האמת נודע אליו. ויגז הוא כי יש לו לבב חכמה ויורש כן כמו בעות ללמד. ומלת הודע כמו חוכב כספי ועל זה הדרך או הודע אליו השאנו אשר הטא ולפי דעתי מי יודע מי זו שוכל לדעת עוז אפן וכפי היראה מתך ככה עברתך על דרך בקרובי אקדם כלאר דרבו

אבן עזרא  
טעם אשר כלינו בחשך שכלינו ענינו כמו היה כמו והנה משיו יגז שדיבור אין לו ממזל כי כרנע דבור המדבר ימא: ואחר כן כאלו לא היה: (י) ימי. אולי יעשונו טוען והלא משה היה ק"כ שנה ודף הוא יאמר בבעים שנה זה לאות כי משאר היה שמו י' והשוכה ככה נוכל לומר כי נח דעמל ויזכר אינם נודעים והלא יראה בתחלה אים האלהים ונעבור זה הוכיח שאיננו מתעסק בהבלי העולם וככה טעם זה הזמזום משה יזכר על לשון כל דור ודור כזו כי הדין על היה עד היום אולי זה עשה זאת התפלה לפני התנבוא שהיה בן שמונים שנה וידיו כנדים ועטם בים דבר גדול יהיה אם היה במשפס שבעים שנה: ורהבם וימי רכנס ימי הכח והזמזום שהם ימי הכחות טולם הם עמל ואין: כי גז. שוכרו מהרה כמו גזי טורך וזה טעם חיש ונעפא והנה יהיה כעוף נווד ממקומו או ענינו: לשכן ארץ חשך ארץ עיפתה עשה שחר עיפה או המלה מנורת עשפך כמו תעופה כבוקר תודע המתעורר ויגז: וכלינו וכלינו תעופה היו ימינו: (יא) חמר רבי משה כי זה הפסוק קשור עם הכל אחריו והטעם כל איש שהוא יודע עוז אפן יודע למצות ימינו האמת נודע אליו. ויגז הוא כי יש לו לבב חכמה ויורש כן כמו בעות ללמד. ומלת הודע כמו חוכב כספי ועל זה הדרך או הודע אליו השאנו אשר הטא ולפי דעתי מי יודע מי זו שוכל לדעת עוז אפן וכפי היראה מתך ככה עברתך על דרך בקרובי אקדם כלאר דרבו

## מצודת דוד

הוא רביע ? א ת ב א עושנא ותקשה אלהיו צדיקא דרתינו סגן  
חזה. ענין דבור כמו ולמנו חספס (לפני לים): (י) ורהבם. ענין התחוקה כמו ירסנו הנעל צוקן (עיפס ג'): גז. ענין כריתת ופליטה כמו גזי טורך (רעפיט): חיש. מטר כמו ואלה לעומתי של שנים ספס האם יעשה ולעז: כי גז. לפי שלא יארכו ימי האומן כי הלכתי כמין חשך עז עשה הוא וליות שבער מעמו: וכיראתך. מלשך יראתך נעלמת נלעת חן יראה אם כי נעלמה עברתך מלרעם של מה אתה מתעלל בעבדו וחס כי אין להשיג בימים מועטים כאלה:

הוא רביע ? א ת ב א עושנא ותקשה אלהיו צדיקא דרתינו סגן  
חזה. ענין דבור כמו ולמנו חספס (לפני לים): (י) ורהבם. ענין התחוקה כמו ירסנו הנעל צוקן (עיפס ג'): גז. ענין כריתת ופליטה כמו גזי טורך (רעפיט): חיש. מטר כמו ואלה לעומתי של שנים ספס האם יעשה ולעז: כי גז. לפי שלא יארכו ימי האומן כי הלכתי כמין חשך עז עשה הוא וליות שבער מעמו: וכיראתך. מלשך יראתך נעלמת נלעת חן יראה אם כי נעלמה עברתך מלרעם של מה אתה מתעלל בעבדו וחס כי אין להשיג בימים מועטים כאלה:

## פירוש ע"מ

אוינענערע מענע קאמפן זיך אונזעך גיקערט אויג זעגן  
אונזעך גינאנגן גיך פון זענין דיין גרים צארין בליט  
שניט כמו גיח מיר קאמפן פרי לענט אוינענערע יארין  
אזו גיך ווי איין רייד ווס ווערסט גיך פאר לענט אויג  
גייט ארום פון דעם מול: (י) ימי שנותרנו בהם היא  
מענע פון אוינענערע יארין זענען דורף דיא זינד פון  
אוינענערע זיגניט גישט מער וויא זיבעציג יאר וואס  
בגבורות אויג ווען די יארין שאראקן זיך אויג מערין  
זיך דם איינער לעפט לאנג זענן וייע זייע יארין אכציג  
יאר ורהבם עמל ואין אויג וייער גרוסקייט פון דיא  
מענעשין וואס ייא קאמפן אין דיא יארין איז קאר

הוא רביע ? א ת ב א עושנא ותקשה אלהיו צדיקא דרתינו סגן  
אוינענערע מענע קאמפן זיך אונזעך גיקערט אויג זעגן  
אונזעך גינאנגן גיך פון זענין דיין גרים צארין בליט  
שניט כמו גיח מיר קאמפן פרי לענט אוינענערע יארין  
אזו גיך ווי איין רייד ווס ווערסט גיך פאר לענט אויג  
גייט ארום פון דעם מול: (י) ימי שנותרנו בהם היא  
מענע פון אוינענערע יארין זענען דורף דיא זינד פון  
אוינענערע זיגניט גישט מער וויא זיבעציג יאר וואס  
בגבורות אויג ווען די יארין שאראקן זיך אויג מערין  
זיך דם איינער לעפט לאנג זענן וייע זייע יארין אכציג  
יאר ורהבם עמל ואין אויג וייער גרוסקייט פון דיא  
מענעשין וואס ייא קאמפן אין דיא יארין איז קאר

אִפְּךָ וּכְיָרְאֵתְךָ עֲבַדְתִּיךָ: יִלְמְנוֹתַי יְמִינוֹ  
 בְּכֵן הַיּוֹדֵעַ וְנִבְיָא לְבַב חֲכָמָה: יִשׁוּבָה  
 יְהוָה עַד־מָתִי וְהִנַּחֵם עַל־עֲבֹדְתִיךָ:  
 יִשְׁבְּעֵנוּ בְּבִקְרָה חֶסֶדְךָ וְנִרְנְנָה  
 וְנִשְׁמְחָה בְּכָל־יְמֵינוּ: מִי שִׁמְחָנוּ בְּיָמֹת  
 עֲנִיתָנוּ שְׁנוֹת רֵאֵינוּ רַעְיָה: מִיִּירְאֵה אֱלֹהֵי  
 עֲבָדֶיךָ פַּעֲלֶךָ וְהִדְרֶךָ עַל־בְּנֵיהֶם:

קשרדין ורגונד: יב למסני  
 יוסנא בן יתפון יהודע  
 ברם נבוא רלביה ספסע  
 חוכמא: יג טוב יי  
 עד איסתי הסנסנא  
 ותוב סן גישקא די  
 פלמא למע פד  
 לעבדך: יד שבע יתנא  
 לעלמא דמתי לעבדא  
 מובד ורגון ונחבי  
 בכול הון יוסנא  
 מי שפח יתנא הוי  
 יוסין דסנסנא הוי  
 שניא דחסינא גישקא:  
 מי יתקמי לעבדך עובדי

ת"א ויבדק, פסטים ח' גביא, רכ"י יב' כיטום, סטודיון:ט (יראה, קדושים מ')

רשי

רדק

בקרובי אקדש: יוס' למנות. למנין ימינו כמה הם שנודעים  
 לך כך תודיע אותם לנו ואז נביא לבב הכמה כלומר נביא חכמה  
 בלבנו ונשתדל יותר בחכמה כשרעד קצנו. ויתכן לפרש כי על  
 הנלות אמר כי דבריו נביאם סתומים הם וגם המלאך אמר לו  
 שישתום מה שהיה סבין מסנו. ואמר דרעינו מתי יבא הנביא  
 לישראל כבר שכתוב חנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא  
 כי אז יהיה לנו לבב היכנה כבר יברכנו: (יג) שובת. מנבי  
 מלמד אמר שובת אלינו עד מתי תונחיתנו: ונתת על עבדיך.  
 חנחה עליהם כי כבר נשאו עונם: (יד) שבעו. עד הישועה  
 יקרא בקר ואז: בכל ימינו. כי לא תהיה עוד צרה:  
 (טו) שמחנו. אינו אוסר כחשבונו חיים שענייתנו כבר שאמר  
 הדרש כי ימי הישועה כיפי הנלות ואחר כך ירדב העולם אל  
 אושר כבר שענייתנו אלו חיים ודראיתנו בתם רעה כן תשבתנו  
 לעולם: (טז) פעלך. פועל הישועה: על בניהם. שיראו האבות  
 והבנים הישועה. בכל דור ודור כהתננים זה האבות שהישועה

מן החוטאים: (יב) למנות ימינו כן הודיע. וכאשר  
 נתחלה הודיע בעולם את מנין ימינו ארוכים וכיון שגאריך  
 ימים נוכל לקנות לב ונביא בחכום לבב חכמה. ונביא לשון  
 הבאה (י"ח) למנות ימינו כ"ן כמנין כ"ן ע' שנה ואמר  
 לפי שיעור ימינו סהן מעט כן חסר אותנו כמו וודיע בהם  
 אנשי סוכות. שפסטים ח' ס"ח"א): (יג) שובה ה'. מחרון  
 אסף: והנחם. חשוב מחשבה טובה על עבדיך:  
 (יד) שבענו בבקר הסדך. כיום הנאולה והתאספה היא  
 בקר לליל הצרה והאכזה וחסיכה: וברננה ונשמחה  
 בכל ימינו. כלומר בכל הצרות שעברו עלינו בימינו אלה:  
 (טו) שמחנו כימות ענייתנו. שמחנו לימות משיחה  
 כמנין ימות שעתיהם נבולות וכמנין שנות אשר ראינו רעה:

אבן עזרא

סנחה שי

קדמוניו כמלה וסביבו נשערה מלא: (יב) למנות. כדרך  
 הדיעני ה' קאי חן לנו לב לדעת למנות ימינו והטעם שנדע  
 שמשפרם מעט ימים. ונביא כהרצונו או בנו לבב  
 חכמה והנה נביא כמו ומה נביא לאש: (יג) שובה. הטעם  
 מחרון אסף כי למעלה כתוב כי בלינו כלאסף. והנחם  
 דרך מאל לכן אדם שיגס: (יד) שבענו. אם שבענו הסדך  
 בבקר אז נגיל כל היום והטעם אם חטא עמנו חסד  
 בנחמתו שלחמדך הדרך הישרה אז נכמה כל ימינו  
 חסילי בזקנה: (טו) שמחנו כימות ענייתנו. כחמלאים  
 ונבלאות: (טז) יראה. שיראה עור השם להם כי הוא  
 חסן כס:

מנחת שי (יג) שובה. מלעט:  
 (יב) ונביא. מל' הבאה: (טו) והדרך. מל' הדלו ויפוי:  
 (יג) שובה. מל' חסד:  
 (יג) שובה. מל' חסד:  
 (יג) שובה. מל' חסד:  
 (יג) שובה. מל' חסד:

מצודה רוד

מצודה ציון

למנות. לפי מנין ימינו שהם קלרים כן הודע לא דרכך כל  
 לפי פדק מעט פסטים כן תכנה לנו חכמה לדעת הכל במעט זמן וזה  
 נביא גם מלי לבב חכמה ר"ל אם חסן ענו הרכה חכמה או נחשוב  
 עד מתי מחסר עוד: והנחם. חשוב על עבדיך ומחשבה לילות מלוכה לנס:  
 (יד) בבקר. בכל בקר: וברננה. כהודות והלל:  
 ונשמחה וגו'. כי חשוב להיטיב לנו בעבור רוב הסודות והלל וכן ימים  
 הולך וחותך חלילה כל הימים: (טו) כימות. כמנין הימים  
 אשכ כפי חסד: (טז) יראה. שיראה עור השם להם כי הוא חסן כס:

פירוש ע"מ  
 ערשקע ציימין ונביא לבב חכמה דען וועלן סיר קעגין  
 ברענגין אונ בקופען אין דיא פיל יארין איין קלונ  
 הארין: (יג) שובה ה' ער פתי קער דיה אונ רוא גאם  
 פון ביין גרים צארין דען גיווי לאנג וועקסן צערגין  
 ארף אונ ונהנם על עבדיך אונ ברענק זיך אונ גראכט  
 איין גושק בחשקה ארף אונ ישראלי ריינע קנעקט:  
 (יד) שבענו בבקר הסדך נעם אונ און אין דער פריא  
 בלוקר אין דער צייט פון דר גאולה מיט ביין חסד  
 גרננה ונשמחה בכל ימינו דען וועלען סיר זינגען אונ

**וַיְהִי נֶעֱמָ אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָהוּ: צא \* יֹשֵׁב בְּסִתֵּר עֲלֵיוֹן בְּצֶל שְׁדֵי יִתְלוֹנָן: בֹּאמֵר לַיהוָה מַחְסֵי וּמַצֹּדֹתַי אֱלֹהֵי אֲבֹתַי: ג כִּי הוּא יַצִּילֵךְ מִפֶּה יִקְוֶשׁ מִדְּבַר הַוּוֹת:**

נָקַד וְשָׁהוּרָה עַל בְּנֵי הַוּוֹת: י וַיְהִי כְּסִימֹתָא דְגַן עֲדוּן מִן קָדָם יוֹ עֲלֵנָא וְעוֹקְדֵי וְדָנָא מִנֵּיהּ וְתַקְוֹן: אִדְאִשְׁרֵי שִׁכְנָתֵיהּ בְּרָזָא עֲלָהּ בְּמִצֵּל עֲנֵנֵי יִקְרָא דְשְׁדֵי יְבִית: ב אִמְר דְּוֹר אִימֵר לִפְי רִוְחָצְנֵי וְקַבֵּל תּוֹקֵפִי אֱלֹהֵי אֲבֹתֵי בְּמִיטְרֵיהּ: ג אָרוֹם הוּא יַצִּילֵךְ מִפֶּה יִקְוֶשׁ מִדְּבַר הַוּוֹת: מִפֶּהא וְתַקְלָא מִבוֹתָא

ה' א וי' נוסף, סקדמס תקרים וזכר יצור עקרה עמד על כל המפורס: יושב בסתר, סוסט ס' שנעזת סו (נסח) ה' עירובין טו: (א) מזהירה, תקרים ס' סכ"ב:

רש"י

רריק

(יו) ויהי נועם ה' אלהינו. שכינתו ותנומתו: ובעשה ידינו כוננה עלינו. ל' תחנה הוא. כוננה כמו שמרה שפטה: כוננהו. כוונן אותו ושני פעמים ובעשה ידינו כוננה אחת על מלאכת המשכן שצירכן לשראל והתסכל שחשרה שכינה במעשה ידוהם כמשכן אחת שמהל צרכה במעשה ידוהם:

שעהידת להראות בימי בנייהם הקרב וחתיה ביניהם ויבאו האבות הגבנים יחדיו: (יו) ויהי. או בימי הישועה יהיה מעשה ידינו נכון. וכפל חסוק לחוק: (א) יושב, לא נזכר בזה המזמור שם המפורסר לפיכך אמרו בדרש כי משה רבינו חיבר כל אלו המזמורים שהם אחד עשר מזמורים שלא נזכר שם המפורסר עד לזמן מומר כנגד אחד עשר שבטים שצריך. תפלה למשה. כנגד ראובן, כאן כתיב השב אנש עד דכא וכאן כתיב ידו ראובן ואל יסות. יושב בסתר עליון. כנגד שבט לוי שהיה מתלווין בעזרות. מוסר שיר ליום השבת טוב להודות. כנגד שבט יהודה הפעם אורה את ה'. ה' מלך גאית לבש כנגד שבט בנימין שחזו בא בצילו של מלכו של עולם שנאמר חופף עליו כל היום. אל נקמות ה'. כנגד שבט גד שיצא מסנו אליהו ו'ל שתייר לעשות נקבות באויבי השם. לזכי נרננה. כנגד שבט של יששכר שהיה עוסק ברינונה של הורה. אפר רבי רועש בן לוי עד קאן שבטותי סכאן ואילך צא כנגד עצבך: (ס) אפר. דרך קריאה כנגד החסין ש' שהיה יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונו. אני אומר לך בעבור ה' שחיה חסין ומצודתי והוא אלוהי שאבטו בו אני אומר לך ואכסירך בעבורו: (ג) כי הוא יצילך מפח יקוש וגו'. אם הכפח בו. ולמד' לה' כמו בעבור כמו אמרו לו אחי הוא: יצילך. כמו שהצילני שבטותי

מבנה שר

(יו) וי' נוסף אליו. י' מחלוקת בספרים אם הוא בשם של אלדום או בשם התינוק ועל המפורסם י' למנוח שהוא כמל"ף דל"ח:

**צא (א) יושב בסתר עליון.** מי שהוא חוסה בסתר כנפי השכינה הוא יתלווין צללו שם שהק'ה מנין עליו. הרי משה רבינו זה משיח את בני הולדס לחסות בכנפי השכינה: שדי. ל' חזק. יושב בסתר עליון כמו (שיר ב') צללו חמלתי וישבתי: (ב) אומר לה' מחסין (הוא) ומצודתי. והכל ילמדו ממני. ולמה אני אומר כן: (ג) כי הוא יצילך מפח יקוש וגו'. לכל אחד ואחד הוא

על דרך אם ה' לא יבנה ביתי: **צא (א) יושב בסתר עליון.** יתכן שגם זה המזמור הוא לתקן מהמפורסרים והוא לומר לעשות בשם שמעתי אתה יושב בסתר עליון שהוא השם ומלך בסתר סמוכה כמו צלל שדי יתלווין לו הטעם כפול כמשפט: (ב) אומר לה'. בעבור ה' כמו ואמר פרעה לבני וכו' אלהי שאבטו בו והטעם דבק כי הוא כאומ' אני נסיתי זה ואני אהיה לך ערב: (ג) יקוש. פעול וקושיתך לו או תאר מצודת ציון

(יו) נועם. ענין מחיקות וערכות כמו ולחם ספרים ינעם (משלי ט'): **צא (א) יתלווין.** ענין התמורה וכן דרך ילין בה (ישעיה א'): (ב) ומצודתי. ענין מכלל חוק: (ג) מפח. מלכס. יקוש. מלשון חוקש: היות. ענין שכונן כמו סוס הוה (ישעיהל ז'):

ונענין מחסי סוסטו: בצל וגו'. אלה המעלוקין וככל הדבר נמי: (ב) פירוש ע'מ

היה הכדד מעמך: (יו) ויהי נועם. נעיונות ס' יסיה עליה: כוננה עלינו. סכן עלינו לסיבות מחוקן בדינו ולא יאמר לנו תקלה בעת נעשה את הנעשה: כוננהו. סכן את הנעשה היתה שלל יאמר בה תקלה והכסד מה: **צא (א) יושב וגו'.** למר כל' קראש אל מול ה' יושב אמה ה' יושב בסתר עליון כ' למתנוודד בעטולת ס' אומר לה'. אומר אני לך בעבור ה' אשר הוא מחסי וגו': (ג) כי הוא

פירוש ע'מ פלומר ריא שכינה אונ דאם פרייקסונג פון גאט אונזער גאט נאל ציון און אונז ומעשה ידינו כוננה עלינו אונ די ארבעט פון אונזערע הענט ברייט אהן דוא גאט און אונז ומעשה ידינו כוננה אונ די ארבעט פון אונזערע הענט ברייט אן (אונ דאם ה' משה איין סאל גאט גיבעטן דס די שכינה נאל רוען אין משכן ווס ער איז די מעשה ידיהם פון די ישראל אונ איין סאל ה' ער גיבעטין דס איין ברכה נאל ציון אין די אנדערע מעשה ידיהם פון די ישראל):

אונז ומעשה ידינו כוננה עלינו אונ די ארבעט פון אונזערע הענט ברייט אהן דוא גאט אונז ומעשה ידינו כוננה אונ די ארבעט פון אונזערע הענט ברייט אן (אונ דאם ה' משה איין סאל גאט גיבעטן דס די שכינה נאל רוען אין משכן ווס ער איז די מעשה ידיהם פון די ישראל אונ איין סאל ה' ער גיבעטין דס איין ברכה נאל ציון אין די אנדערע מעשה ידיהם פון די ישראל): **צא (א) ואנא משה יושב בסתר עליון דער ווס ויצא אונ בשיצ'מ יח' אין דעם פר. בארעגעניש פון די**

וְאֶת־רַגְלֵי־הָאֱלֹהִים : ד כְּמַלְאֵךְ  
 שֶׁכֵּן תִּיְהִי וְיִסְרֹף עֲלֶיךָ  
 וְתִחַרְתָּ מֵלֵךְ יִקְרִיב  
 הַתַּחֲרֵץ תְּרִיסָא וְיִגְרִיבָא  
 תִּיְהִי מִנּוֹתֵיהּ : ה לֹא  
 תִּדְרָס מִן דְּלִוְחָא דְמוֹנִין  
 דְּאִלוּן בְּלִילְיָא מִן  
 גִּרְאָא דְמַלְאָכָא מוֹתָא  
 דְשָׂדֵי בִימְקָא : ו מִן  
 מוֹתָא דִּי בְקִבְלָא מְהֵרָה  
 מְסִיעַת שִׁירֵיךָ דְמַחְבְּלִין  
 בְּמִתְרָא : ז הַתְּכַרֵּם שְׂמָא  
 דְקוֹדְשָׁא יִפְלוּן מִן סִמְר  
 שְׂמָא לְךָ אֶלְפָא  
 וְרִכְבּוֹתָא מִן יִמִּינָה  
 לִוְחָה לֹא יִקְרִיבִין לְמִנְגָן : ח לְחֹדֶר  
 בְּעִינָה תְהִי מְסַבְּפָל וְהִדֵּן  
 מִתְּנַמְרִין רְשִׁיעֵי תַחֲמִי : ט עֵינֵי  
 רַד"ק

ה'א עגלף, ב'כח, ג'ימא, ד'כסופת, ה'תחסי, ז'סופת, ח'ע

אומר יושב כסתר עליון: (ר) באבדתו כנף יסוך יסוךך; החוסה, תחכה: צנה ומוחרה, הוא לנה המקפת האדם קרוב לרבע רומתו, ומוחרה לשון סמורסחור: (ה) לא תירא, אם תנעה בו: מוחץ ועוף יובם, עד המעופף כנף: (ו) מדבר וגו' מקטב, שמות שדים הם, זה מויק בלילה וזה מויק בלחריים: יסוד: (ז) יפיר מצרך ארץ, לשון מנייה כמו (בראשית כ"ה) כל שני כל אחיו נטל: מצרך, משמאלך יהיו ארץ שדים וחלץ לא יגשו להזיק: (ח) ושמת, כליון, ולמה: (ט) כי אתה, ואלך לא יגשו הדבר: (י) רק, אתה תראה מות הרשעים

אבן עזרא  
 כמו עלום וסמך דבר אל הוות שהוא הוה פתאום:  
 (ז) באבדתו, והטעם ככשר יעיר קינו והטעם שימלט מהפסח והסדר והקן היות הפסח ההרב ע"כ מלת סוחרה ולנה כמו שהכרח אל חרץ הרגום סביב והנה הטעם כי אמונת השם תסובבנה ותלרבו: (ה) לא, מפחד לילה, מקורות לילה ולא מקורות היום שיעשו כחלים כאשר ירש: (י) מדבר, כי רוב הדבר בלילה הוא אם היתה הסכה קור ואם מחוס יהיה כיום לחרים, וקטנכמו דבר והטעם כריחה להי קטנך שאלו וייסוד יסוד שיעור הרמות וכן בשירך כמו ירון ושמה ויש אומרים כי יסוד מנורת שדים: (ז) יפול, הזכיר כי כל השם יסיריהו והוא יראה שיעלו לימינו ושחללו רבים כבד הדבר וזה טעם חלץ לא יגשו: (ה) רק, טעם שלומת רשעים כי השם הביא עליהם דבר לשלם להם כפעלם: (ט) כי, לדברי המשורר לעבד ה' כי מצודת דוד

יצ"ל, אשכ הוא ילך מסח הלודך ומדבר מסבך: (ד) באבדתו, כענין יסוך יגן עליון: אבדתו, מניחת כסותו היא כללה ומוסרה: (ה) לא תירא, על כי יסוך עליון לא תירא מפחד השדים כשולטים בלילה: מחץ, מהשך המעופף ליום כחן: (ו) מדבר, מן המזיק דבר ההולך בלילה: מקטב, מן המזיק קטב הסודר נספח כעמ סלסלים: (ז) יפיר מצרך ארץ, מן המזיק כחול ללא יוק לך: (ח) רק וגו', מיתח כשולטים חטע רק בעיניך ומלשח שלומתי השדים הנטפלים לכל לא יגשו כד לרע: (ט) כי אתה, כשכר המלך אלה ה' מחיה ועל אל עליון חטים וטעוק, פירוש ע"מ

(ד) באבדתו יסוך לך, מפני חזקן שלא יגשו בך: צנה ומוחרה, כלי מן הוא ומוחרה היא עגולה בתכונתה: אסורו, שהחשיב כל הבופס בו, תהיה לך צננת ומוחרה שתגן עליך: (ה) לא, קורת הזקן ופניו הם כרוצים יעמי ויבאו פתאים על החרים ביום ובלילה, ואמר לילה, כי מפני ברידת הלילה אדם החולך יחזיר או שוכן יחזיר מתפאר ותאר העיפה לחץ מפני בחירתו כירצוהו גם מפני האברה שנותנים בראשו: (ו) האפל, בלילה מפני הקרירות, ובצחצים, מפני החמימות, וקטב, כמו ארץ קטבך שאל: יסוד, בשור"ק כמו בילום וכן ירון ושמה: (ז) יפול, כשלומת ויראת שפילו בראש אלה עם אלה העבור רך בניחם בשלום ויראת שפילו בראש אלה עם אלה העבור רך ש" על הדבר שפילו בני אדם בעת הדבר מימינך ומשמאלך שלא יגשו כסתר עליון כבוד ואתה תהיה בשלום: (ט) כי, מצנח שי

צא (ד) באבדתו יסוך לך, יש סכנים מלא לך כטעם מיושב: כעמ מחסה, ככל הספדים הח"מ בשוא לבדו ומ"ס סילו במקרה גדולה מן דמן ט"מ כפ"ן ללשח טעם הוא כי לין זס מגנינים וט"ן מה שכתבתי בסוף וי"ל:

באשך יהלום פאר דעם סאךר דעם פאר איז אין דער פֿינֿקטערניש מקטב שיער צהרים אונ דעם פאר שניירונג דם איז די ריזן ווס יזא איז אין קיטין סאג פאר דיא אלע וועקסן גיט דארפין מורא און אבין: (ו) יפול מצדך ארץ עם וועלצין רועין אין ביין ליגעע זייט מווינקט אונ צעהן מווינקט וועלצין רועין פון ביין דעקטע זייט ארץ לא יגש אונ צוא דיר וועט אייגער פון ווי גיט ליגענהין צו מויק זיין דיר: (ח) בק בעיניך תביים גייערסט קיט בייגע אונען וועקסו קוקין אונ וועקסו

**שָׁמַת מְעוֹנֶךָ: יִלְאֵת אֲנִי אֶלֶיךָ רָעָה**  
**וְנָגַע לֹא יִקְרַב בְּאֵהֶלְךָ: יִי כִי מִלְּאֲכִיו**  
**יִצְוֶה יְקָךְ לִשְׁמֹרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ: יִי עַל־**  
**כַּפַּיִם יִשְׁאוּנֶךָ פֶּן־תִּגְזַף בְּאַבְן רִגְלֶךָ:**  
**יִי עַל־שַׁחַל וּפְתֵן תִּדְרֹךְ תִּרְמַם כַּפִּיר**  
**וְתַנְיִן: יִי כִי בִי חִשְׁקֹךָ וְאַפְלִטָהוּ אִשְׁגֹּבְהוּ**  
**כִּי־יִדַע שְׁמִי: מו יִקְרְאוּנִי וְאַעֲנֶהוּ עִמּוֹ**

שְׁלֹמֹה וְכֵן אָמַר  
 אֲרוֹם אֲנִי הוּא  
 רִחַצְנִי בְּמַדּוּד עֲלֶיךָ  
 שְׂוִיטָא בֵּית שְׁבִנְתְּךָ:  
 יִי אֲתִיב מִרֵי עֲלֶמָא וְכֵן  
 אָמַר לֹא תִאֲרַע לְךָ  
 כִּי שָׁמָא וּמִקְשָׁא  
 וּמִזִּינְתָא לֹא יִקְרִיבוּ  
 בְּמִשְׁכְּנֶיךָ: יִי אֲרוֹם  
 מִלְּאֲכִיו יִפְקֹד עֲלֶיךָ  
 לְמִשְׁרִיבָה בְּכָל־אֲוָרְתְּךָ:  
 יִי עַל הַתְּקַפְּהוֹן יִשְׁלַחְךָ  
 לְדָמָא תִּתְקַר בְּיִצְרָא  
 בִּישָׁא דְמִתִּיר לְאֲבִי  
 רִגְלֶךָ: יִי עַל גִּזְרֵי  
 אֲרִיִן וּפְתֵנָא תִּבְעוּם אֲרִיִן וְחֻרְמָנָא: יִי מְטוֹר דִּי בְּמִסְרֵי אֲרִישֵׁי נְאֻשָׁנֵי גִיִּית  
 אֲשִׁנְגְּבִיהָ מְטוֹר יְרֵעַ שְׁמִי: מו יִצְלִי קְדָמִי וְאֲנָא עָנִי יְהִיָּה עִמִּיהָ אֲנָא בְּעִקְטָא אֲפָצְנִיהָ  
 רש"י

ה"א לא תהיה: ברכות מה שחזרו קב וזכר ושלח: ונגע: בטעות: מו: כי מלאכי: חסותי יה תהיה: מו סוכרין  
 קב וזכר ושלח: על שלח: חסותי יה סוכרין קב:  
 אריון ופתנא תבעום הרמז אריון וחרמנא: יד מטור די במסרי ארשי נאשגניה  
 אשנגניה מטור ידע שמי: מו יצלי קדמי ואנא עני יהיה עמיה אנא בעקטא אפצניה

אמרת ה' מחסי והרי זה מקרא קצר: עליון שמת  
 מעונך. את הקב"ה שמת מעין כעטקך: (י) לא תאונה.  
 לא תקרה. וכן והאלהים אלה לידו (שמות כ"א): (יב) פן  
 תגוף. פן תכשל וכן כל ל' נגיפה (תהי"ו ב' נע"ו).  
 אלפע"ר בלשון אשכנז אלפע"סן עטרוכלשון וכן בירמיה  
 י"ג ט"ו)

רד"ק  
 דברי המזמור לחסד כל זה השלום יהיה לך למי שאתה שבת  
 מעונך ה' עליון שהיא כחסי גם כן: (י) לא תאונה. לא תודכן  
 באהליך כך ובאשתך ובבניך: ולא כי מלאכי יצוה לך לשמרך.  
 לך בעבורך. יצוה מלאכי בעבורך שישמרך בכל אשר תלך:  
 (יג) פן תגוף. פועל עוסד כמו תגוף או תתי"ו לגוד האדם  
 הדוא פועל יוצא. אבר תהיה כל כך סוצלח שיראה בעיניך  
 כאילו המלאכים ישאוך שלא תגוף באבן כמו שאמר כי יגם  
 אבני השדה בריחת דוחת השדה השלמה לך. וכן אמר על שחל  
 ופתן הדרוך ולא יזיקך: (יד) כי. האל אמר עליו כי בי חשק  
 שלי יגע בו שים בויק. ויריעת שם הכפורש שהוא בן ארבע  
 כל אדם להשיג בעודו גוף: (טו) יקרני. בכל עת שיקראני

ואפלטו ואשגבוו שרע שמי אחיה לו מפלם ומשגב  
 אותיות היא אהבת האל יתברך והיא ההשגחה שלימה שיוכל  
 אצננו ואם יודעם בבקום צרה לא יפחד כי אנכי עמו ואחלצנו  
 מנרת ש"י

בכרעה מדויקים חסד וז"ל: (טו) ולטיבו: הו"ו  
 ענינה וט"ו כהסג סגול: ע"ב"ו א"ב"י בצרה. הכ"ס כסיה:

אחה העבד ה' שהוא מחסי עליון שמת מעונך והוא לעולם  
 למעלה. ע"כ: (י) לא תאונה. סגול כדרך אלה לידו:  
 רעה. הם התחלואים: באהלך. דרך משל כמו יפסקה:  
 הם החלואים שאלוק על כפיים: תי"ו. חסד בעבור  
 כדרך ומית הסדה הכלמה לך חסילו חדרוך עליהם ותחמס לה  
 וזאת היא המניה שלום בעבורך שאמר להם כי זה עבדי כי השק  
 לו בעבור שהוא יודע סוד שמי: (טו) יקרני. ובעת שיקראני בשמי  
 מצורה דוד

על הפתח: (יח) כי. דך. בעבורך כמו אנני לי אחי הוא:  
 הרגל על דרך כי עם חבני הסדה כריתך: (יג) על. כדרך ומית הסדה הכלמה לך חסילו חדרוך עליהם ותחמס לה  
 וזאת היא המניה שלום בעבורך שאמר להם כי זה עבדי כי השק  
 לו בעבור שהוא יודע סוד שמי: (טו) יקרני. ובעת שיקראני בשמי  
 מצורה דוד

מזכ וממס: (י) לא תאונה. או לא תודען לך רעה: ונגע וכו'  
 כפי הדבר כמ"ס: (יב) על כפיים. המלאכים הסס ישאו חוץ על  
 כך ידס ולא יעצוקו ללכת בלחן כדנולך: פן תכה כדנולך בלחן המוטל  
 בלחן ויזא משל על גודל השמיים והסבסבה: (יג) הדרוך. כמזמור  
 עליהם כדנולך ולא יזיקו אותך: (יד) כי בי חשק. כה אלמנ"ה הו"ו  
 ותק"י די לכן חלילה מן המיות המעתיים: כי ידע שמי. הוטל  
 יקרני עלי חסיה אוחו: עבר אנכי בצרה. בעת הוא לזה כפולם  
 פרוש ע"מ

מל' סדיה וגזל: (ט) בעונך. מל' מעון ומזוכ: (י) תאונה.  
 ענין הסעמות כמו והאלהים אלה לידו (שמות כ"א): (יח) לך.  
 ענין: (יג) תגוף. ענין כהלה כמו ונגפו חסה הרס (סס):  
 (יג) שחל. שם טעמות סרריה: ופ"ן. מין נחש: כפיר. ארי  
 כחור: והגין. מין נחש: (יד) אשגבוהו. ענין החמקות:  
 ופול יודע ומכיר שמי להיותו חזק מפני: (טו) יקרני. לכן כלשון  
 פרוש ע"מ

ועקמט ועקד דם בצארינג פון די רשעים פרו וייפרי  
 שלעקמט מעשים: (מ) כי אתה ה' פחסי וייל רוא  
 האקמט גי'אמט גאמ אזי מיון באישיצנג עליון שמת  
 סענה אונ אין דעם אייבערשטיין גאמ האקמו גי'קאן  
 דיין וואונג פלומר דיין פרו ויי'רונג: (י) אונג דרום  
 לא תאנה אלך רעה נועם יך גיט מרעפין צו דיר גיין  
 גיין אונ איין פלאג נועם גיט גינעטענין אין דיין  
 גי'עלמט: (י) די מלאכי יצוה לך דען גאמ נועם שאפן  
 פון דייעמט ווענין זיינע מלאכים זיי זאלוין דיר היטין  
 אין אלע דייעע ווענין: (יב) על כפיים ישיגך אוף די  
 קענטם וועלין זיי דיר מראנין דען מאקער וועקמו  
 ענטמפערין

ועקמט ועקד דם בצארינג פון די רשעים פרו וייפרי  
 שלעקמט מעשים: (מ) כי אתה ה' פחסי וייל רוא  
 האקמט גי'אמט גאמ אזי מיון באישיצנג עליון שמת  
 סענה אונ אין דעם אייבערשטיין גאמ האקמו גי'קאן  
 דיין וואונג פלומר דיין פרו ויי'רונג: (י) אונג דרום  
 לא תאנה אלך רעה נועם יך גיט מרעפין צו דיר גיין  
 גיין אונ איין פלאג נועם גיט גינעטענין אין דיין  
 גי'עלמט: (י) די מלאכי יצוה לך דען גאמ נועם שאפן  
 פון דייעמט ווענין זיינע מלאכים זיי זאלוין דיר היטין  
 אין אלע דייעע ווענין: (יב) על כפיים ישיגך אוף די  
 קענטם וועלין זיי דיר מראנין דען מאקער וועקמו  
 ענטמפערין



**אֲנֹכִי בַצֵּרָה אֶחְלָצֶהוּ וְאֶכְבְּדֶהוּ :**  
**מִזֵּי אָרֶךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאֶרְאֶהוּ**  
**בַּיְשׁוּעָתִי : צב \* מְזֻמָּר יִשִּׁיר לְיוֹם**  
**הַשִּׁבְתָּ : יִטוֹב לְהוֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר**  
**לְשִׁמְךָ עֲלֵיוֹן : יִהְיֶה זֶמְרֶךָ חֲסִידֶךָ**  
**וְאִמּוֹנֶתְךָ בַּיָּלֹת : יַעֲרֵי עֵשׂוֹר וְעַלֵּי-**  
**נָבֶל עַלֵּי הַגִּזּוֹן בְּכִנּוֹר : הִכִּי שִׁמַּחְתָּנִי**

וְאֶקְרָנֶיהָ : מִן אֲרִיכוֹת  
 יוֹמִין אֶסְבֶּעֶנָּה  
 וְאֶחְמִינָה בַּפְּרוֹקָנָי :  
 אֲשַׁבְּחָה וְיִשְׂרָאֵל אֲמַר  
 אֲדַם קְדָמָה עַל יוֹמָא  
 דְּשִׁבְתָּתָא : כְּסַב לְאוּדָה  
 קָדִם וְיִלְשַׁבְּחָה שְׁמֶךָ  
 עַל אֵה : יִהְיֶה זֶמְרֶךָ  
 בַּצִּפְרָא מִבְּרָה וְקוֹשְׁבֵיהּ  
 בַּלְיָיוֹן : דַּעַל פּוּם בְּגֵרָא  
 דַּיְשָׁרְמִי נִיבִין וְעַל פּוּם  
 נִבְרָא עַלֵּי רִנְתָּהּ קְרִיָּא :  
 הַ אָרוּם אֶחְדִּיתְגִּי וְיִ  
 ת"א חֲבִי זִכְרֵה הַשְׁבִּית מִן הַשְׁבִּית  
 כִּכֵּן : אֲדָר יוֹמִים מַסְבִּירִין

קפ עֲרֵיָה שֶׁמֶר דֵּן וְזֵר חַמְסֵה . עֲרֵיָה שֶׁמֶר לֹם לֹם כְּמִזְמֹר : לְיוֹם הַשְּׁבֵת . ל"ח לֹם מַסְבִּירִין לֹם חֲמִיד לֹם (בְּרִכּוֹת ח') : לְהִגִּיד בְּכִנּוֹר . בְּרִכּוֹת יב' : עַלֵּי עֵשׂוֹר . עֲרֵיָה יב' יַעֲרֵי הַגִּזּוֹן . עֲרֵיָה נח' : כִּי שִׁמַּחְתָּנִי . וְזֵר בְּרִאשִׁית :

**רש"י**  
**צב** (א) **מזמור שיר** . של (נכחיים) ליום: ליום השבת, שומרים אותו בשכחות והוא מדבר כענין העולה הנא שכולו שבת : (ב) להגיד בבקר חסדך . כעת הגאולה: ואמונתך בלילות . וכעוד לרת הגלות להאמין כן חסממור הכסמחך כל זה נאה וטוב: (ד) ערעי עשור החסיד אינו כלו אלא בהצלת הגיונים וכן קראוהו רז"ל שיר של פגעים חס סוד גדול למבנים: (ו) מזמור . ביום השבת היו מזמרים זה המזמור בבית המקדש . ויש במזמור פגעים שבת כמו שאמרש' (ז) סוב . יום השבת טוב ליהודות בו ל' משאר ימי השבוע כי יהאדם פגיו בו כעסק העולם ונשמתו וכה מסדרת הנהגה ומתעסקת בחכמה ובעבודת האלהים . וסוב לומר לשם עליון כי הנשמה העליונה המצא מקום לשבת כך שאהת עליון: (ח) לחגיד . ביום ובלילה עלינו לתגיד חסדך שעשית עמנו שנתת לנו יום השבת למנוחה והאמונה שתקיים חסדך לנו בכל עת ואחד מן החסדים שעשית לנו ביום השבת ובשנובוא לתגיד חסדך נזכיר זה חסדך . וחסד בבקר כי כל ימי השבוע כשיקום אדם בבקר יתך לעבודתו ובוה הבקר יקום למנוחתו ולענג הנהגה והנשמה או אזכור חסד ה' . ויהיה מסע בלילות לשון רבים כי כל הלילות אשר לילות ימי השבוע הם פגעים יותר מחומים לתגיד חסד ה' ואמונתו . ואמר בלילות עבוד ליל שבת וילי מוצאו שבת שחם לילי מנוחה כי לא יצא אדם למלאכתו עד הבקר ברוב: (י) ערעי עשור . נגיד ככה וכליל הגיונו . ועשור . הוא כלי הגיונים שיש בו עשרה יתרים . והגיונו הוא נועם השיר באזורים אותו על הכינור: (יא) חסמחני . בהחמנני . בפעלך ובמעשה ידיך שהוא העולם ואשר בו כיום השבת שיש לי פגאי לחתונת **אבן עזרא**

ובנה הלצה על אהשי דורו כפי גזירותי אני אהיה עם עבדי . וההלצה ואכבדהו שלא לעשרך לזולתי: (טז) ארך . מספר ימיו אמלא והסדר כבודו מעל גופו אראהו בישועתי העם סיהנה מויו שכניה וזאת היא ישועת העם בחמת או רמו ליומת המשיח:

**צב** (ח) **מזמור שיר ליום השבת** . לל הזכיר ססהמזמור וטעם ליום השבת סימורו בו זה המזמור והעד **מצודת דוד**

היה עמו להללו ממנה: אהלצרו . הויל ארום מן הלכה ועוד להכס כבודו: (טז) אשביעו . יהיה כעט מהס לגודל הכיבוי: יאראתו . כענינו ילכה דיעו פושטת ס': **צב** (ח) ליום השבת: לל . טוב ויש לנו להודות לה' ולומר לשם השליון על כל גדל הילות: (ד) עלי עשור . נומר על כלי גנון בעלת פשרה נעמן: עלי הגיון בכנור . על השיר שבדודו ססה כנגד בכנור ע"מ

**פירוש ע"מ**  
 עֲנַמְפְּעִירִין עִמִּי אֲנֹכִי בַצֵּרָה מִיִּם אִים וְעַל אִיהָ יוֹיִן אִין  
 דְּעַר צִיִּים וְעַן אִיִּין אִיָּרָה וְעַטִּם צִיִּין אוֹף דֵּר וְעַלְמִם  
 אֶחְלָצֶהוּ וְאֶכְבְּדֶהוּ אִין וְעַל אִים אוֹם צִיָּהֶעֶן פִּון דְּעַר  
 אִיָּרָה אִין וְעַל אִיָּהֶם קְבוֹר אֵן סָאן : (מז) אִיָּרָה יִמִּים  
 אֶשְׁבִּיעֵהוּ וְאֶרְאֶהוּ בַּיְשׁוּעָתִי מִיִּם לְאִמְנַעַעַעַע וְעַל אִיָּה  
 אִים אֵן וְעַמִּין אִין וְעַל אִים וְיוֹיִין אִין מִיִּין הִיָּלִף :  
 צב (מ) מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשְּׁבֵת דֵּר מְזֻמָּר אִין אִיִּין גִּיּוֹאֲנָג  
 פִּון דֵּר לְיוֹם וְיוֹם מִיָּעֶן הָאִם אִים גִּיּוֹנְנָעֶע אִים  
 שְׁבֵת (אִין דֵּר מְזֻמָּר שְׁמוֹעַמִּם פִּון עֲלָם הָבָא וְיוֹם  
 אִין גִּלְיָה וְיִי שְׁבֵת) : (ב) אִין אִין נֶאֱמַר דֵּר מְשׁוֹרֵר

בְּעוֹבְדֵיךָ בְּעוֹבְדֵי אֱלֹהֶיךָ  
 אֲבֹרֶנּוּ יִפְסַח רַגְלֵינוּ  
 עוֹבְדֵיךָ יִפְסַח רַגְלֵינוּ  
 מִחֻשְׁבֹּתֶיךָ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 לֹא יִתְפַּן רַגְלֵנוּ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 מִחֻשְׁבֹּתֶיךָ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 עֲסָבָה וְנִצְצוֹן עֲסָבָה  
 שֶׁקֶר וְעִתִּיד רִישׁוֹנֵי  
 אֶלְהָא עַד עֲלָמָה מִסְּאֵת  
 רָמָא וְעֲלָמָה בְּעֲלָמָה  
 הָדִין וְיִתְּנָה רָמָא  
 וְעֲלָמָה לְעֲלָמָה רָמָא  
 יִתְּנָה רָמָא בְּעֲלָמָה רָמָא

יְהוָה בְּפַעֲלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יְדֶיךָ אֲרַנֶּנּוּ  
 וּמִהֲיַגְדְּלוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה מְאֹד עֲמַקְנוּ  
 מִחֻשְׁבֹּתֶיךָ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 לֹא יִתְפַּן רַגְלֵנוּ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 מִחֻשְׁבֹּתֶיךָ יִפְסַח רַגְלֵנוּ  
 עֲסָבָה וְנִצְצוֹן עֲסָבָה  
 שֶׁקֶר וְעִתִּיד רִישׁוֹנֵי  
 אֶלְהָא עַד עֲלָמָה מִסְּאֵת  
 רָמָא וְעֲלָמָה בְּעֲלָמָה  
 הָדִין וְיִתְּנָה רָמָא  
 וְעֲלָמָה לְעֲלָמָה רָמָא  
 יִתְּנָה רָמָא בְּעֲלָמָה רָמָא

ת"א איש צבר, פקדים מ"ד פ"ב: נכרות, וזכר אחרי ופקודי: ואמה פרום, (נכרות י:)

רש"י

ועלי נבל. כנור של עשרה ימין: (ז) איש בער לא ידע. את האמור למטה: (ח) בפרוח רשעים כמד עשב. אינם יודעים שהפרחתם אינה אלא להשמדם עדי עד משמלם לשונאיו על עיניהם להאזינם: (ט) ואתה מרום. כלל משפטיו ידך על העלונה (הכל) מלדקיים

בו או אשמה וחו חכמת הפסע וכשאתבונן בת ואשיג סמנה מה שאשיג אשמה וארנן כלבי ודו דבר כל חכם חכם שכתבונן במעשה האל לפיכך אמר שכתבתי ארנן לשון יחיד: (ט) מה. כשאני מתבונן בהם אמר סכור כי גרולים הם וגבוהים לחשינם אל השלמים. וכן עסק מחשבותיך. שלא נגלו לחכמים שומרי העולם במאלות קשות שיש בנינינו העולם כל ידע כי ולא היה כך. ואתה מן השאלות הוא למת ברא האל העולם היום כך וכן שנים ולא בראו האל קודם לכן התשובה בואת השאלה ובוכלתה בואת החכמה ונאמנו לא ידענו דעתו והחשובותיו ומה עסקו למטה וגדלו למעלה: (ז) איש. זה הפסוק קשור למעלה. למת שאמר עסקו מחשבותיך אמר כל איש בער וכסיל הוא שלא ידע וראי יבין זאת מה שאמר לדעת פלגיו. וקשור למטה סכור. איש בער לא ידע: (ח) בפרוח רשעים כמו עשב. כלומר שצליחו בעולם הזה אבל התכבסו ידעו כי הוא להשמדם עדי עד כלומר שלא יתהלך חלק לעולם הבא שחור עדי עד והתצליח הוא שבר סעם מעשים הטובים שעשו בעולם הזה משלם להם שכרם בעולם הזה כדי שיאבדו לעולם הבא בשכר פעשים הרעים שהם רבים ויש לפרשו גם כי ישויה דבק למטה. ופרשו במעט ויראנו כי כל איש בער וכסיל לא יבין לדעת הצלחת הרשעים בעולם הזה וצרת צדיקים בעולם הזה כי אף על פי שאמר להשמדם עדי עד שרד נשאור שאלות קשות בזה הענין: בפרוח. הפסע שתבא להם התצליח מהרה והמשילם לעשב שיבש גם כן מהרה אבל בצדיקים אמר כתמר וכארו: (ט) ואתה. אף על פי שחרישעים מצליחין אל אמר אדם כי אין משגיח ויראה כמו שאומרים קצת מורטיי אסנה אין זה כמו שהם אומרים אבל הוא משגיח ויראה. אבל תמהים בזה רוב העולם לפיכך אמר ואתה מרום לעולם ה' כלומר אתה רואה הכל. והנה יבא עת שיעיש לכל אחד כפי מעשיהם: (י) כי הנה. תבא עת שאויביך ה' יאבדו.

אבן עזרא

מנחת שי

ה' בפעלך. על דרך טו' השמטה שימשו כל התורה למען ילמדו ויראו והטעם כי ממחתי בדעתי כל מעשי שהם יתרים: (ו) מה. ולא יכולתי לתקורם כי גדלו ממני מתכחתיך מחד עמקו. והנה גדלו כמו גבוה שהם למעלי מעלה והפך זה עמקו והכל כנגד האדם: (ז) איש. ראייתו כי איש צבר לא ידע מעשך: ובכפיר, הטעם כפול: (ח) בפרוח. פס המגלגלים בדרך וטעם להשמדם וזה היא אחריות כמו יחד כסיל וצבר יאבדו כל אשר פירשתי או שהם יאבדו טוב לרשע בעולם הזה על טובה ששנה להאזיבו באחריותו ככתוב בתורתם: (ט) ואתה. היש. מרום תחת רגלי או הוא חסר בית והטעם כי אתה מרום שיכין הצער סודך: (י) כי הנה אויביך. פעמים כי שמע המשכיל מהסקרה

צב (ה) נעמס', הכי"ת נעמס': (ו) עס נגלו. סימיל' תגוס': אויביך יסוס. יוד' על שם נעמס':

לכסס הקול כדכ המנגנים: (ה) בפעלך. (ז) נעמס' הנסים ששפית י: במעשי ויגו'. ככל הדרכ בניש': (ו) עסקו. הם נדכיים עמקיים וכן לנכיים: (ז) איש צבר וגו'. וחזק ומגשם וכסיל כל יבין חת כמו עשב וגו'. לא יבין אשר הכוונה היא להשמדם על טובה כי

(ו) בער. שופס ככהם והוא מל' אנהו ונעירנו (כמדכר כ'): (ח) ויצאו. ופירושו:

מירען אום רעקטם איך'ס נאר פון נוענין להפסקה גרי ער צו פר מיליגין זיי פון אייביג אונ אייביג (דרום גיט זיי נאט גופם אוף דר וועלמ פרי זיי זאלין קיין עולם הקא גיט האבין): (מ) ואתה פרום אונ דו נאט גיטם הויך העלם ה' אונ פרי אייביג בייטור נאט: (י) כי הנה אויביך ה' רען גון בייגע פיינט דו נאט כי הנה אויביך יאבדו רען גון בייגע פיינט וועלן פר זאלן ווערין תפודו כל פועלי און זייא וועלן פאר שפרייט ווערין אלע די נוס ווערנין אום רעקט: (יא) תפרם בראים

זאת והיא האמורה לעס': (מ) בפרוח: כמה שפסעים מפרימים: שגלם להם מעט שכל נזקתם למדם מנוס': (ט) ואתה. כי אתה מרום לעולם וכלל עתיד על העלונה ואם לא תפסע מהם כפייהם תפסע מהם אחרי מותם: (י) כי הנה וגו'. ומזו ומפסע כי הם אויביך יאבדו ר"ל כלבדון מן ידו וימך כשהם יתפסחו פירוש ע"מ

מיר דר פריים מיט בייני ווערן במעשי ידך אונן אונ מיט ריא מעשים פון בייגע הענימ וועל איהך ריך לובין: (ו) פה גדלו מפעלך ה' ווי זיייער גרום זענן בייני מעשים דו נאט מאיר עמקו מהשבותיך זיי זענן זיייער מיך בייגע מחשבות: (ח) איש צבר לא ידע אין אום (י) כי הנה אויביך ה' רען גון בייגע פיינט דו נאט כי הנה אויביך יאבדו רען גון בייגע פיינט וועלן פר זאלן ווערין תפודו כל פועלי און זייא וועלן פאר שפרייט ווערין אלע די נוס ווערנין אום רעקט: (יא) תפרם בראים

**הַיְהִי אֵיבִיךָ יֵאבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פְּעֻלֵי  
 אָוֶן: יִתְּרַם כְּרָאִים קִרְנֵי בְּלַתִּי בַשָּׁמַן  
 רַעֲנָן: יִתְבַּטְּ עֵינַי בַּשּׁוּרֵי בְּקַמִּים עָלַי  
 מֵרַעִים תִּשְׁמַעֲנָה אֹזְנִי: יִצְדִיק בְּתַמָּר  
 יִפְרַח כְּאֵרוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָה: יִדְשְׁתּוּלִים  
 בְּבֵית יְהוָה בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ:  
 עוֹד יִנּוּבֹן בְּשִׁיבָה דְשָׁנִים וְרַעֲנָנִים**

פָּרַח הֵיךְ אֲרָמָא קְלָקְלָן יִסְמָא וְנַעֲבִיד לְשָׁרְשֵׁן: יִדְגֵנוּ יְהוֹן שְׁחִילֵן בְּבֵית סַקְדָּשָׁא כִּי  
 בְּדַרְת גֵּית אֶלְהֵנָא וְלִקְדָּבֵן בִּיּוֹן: מִן תַּבֵּב פֶּאֶקְתְּהוֹן וְעָבְדוּן קִנִּין בְּשִׁיבֵי דְהַנִּין

רד"ק

הכסל לחוק, והצדיקים ישישו ויפדו ויעלו כבודו ו"ש:  
 (יול) ותרם, דבר המפורד על לשון כל צדיק וצדיק שיראת  
 הרשעים איביו חסם אשר יאבדו ויתפרדו והוא יורה לאל על  
 המוכה שנתן לו ויאמר ותרם כראים קרני, הירמות קרני  
 כקרני ראם: בלתי בשמן רענן, מן בללת בשמן והוא מופל  
 עומד כאלו אמר בללתי, או הוא מופל יוצא ופי' בלתי ראשי  
 ופי' רענן לח דרש' הוא דרך משל על רוב טובה ותענוג,  
 (יב) בשורי, כמו בשורדי שפי' אויבי שמביאים לרעה וסלה  
 בשורי תאר וכן בשורק כמו נחלק דרש' וישע חתם,  
 השמענה, כלומר ראתה בהם עמי ושמת פהם אוני מדי  
 שחשבת', (יג) צדיק, המשיכו לחסר ולארו לפי גבהותם  
 ויגדל ויפרח ועל רוב הגידול יאמר וישנת שהוא  
 ענין הרביעי שהוא כמו שניא' כח שפי' רב כח וכן תרנוב רב שניא':  
 במקום טוב והוא בניה וי' בחצרות אלהינו כלומר שתחיה ויבתם  
 שם תמיד כי שם יחיו התככים הבורים ואו ביטור  
 שישחגו ויכרתו הרשעים ויבשרו וצדיקים וכלם יחיו עוסקים  
 בהכנסת לדעת את השם וששפישורו כלומר יצליחו וירבו  
 בהכנסת, יאמר בבית הרשעים כי הכתבים והלויים בבית  
 ישראל בחצרות: (טז) עוד, בימות המשיח יחיו ימי  
 ישראל ארוכים

מנחת שו

(יב) נקמם עלי מרעים, נקמם עלי קצור עם מלת מרעים וכן  
 מוכימים המעשים, (יג) בלכנון יסנה, בספר חמד כ"י מלאכי ישאל

שמן המעור רענן קרן ראשי בלול: (יב) ותבט בשורי,  
 חמר כמו וכורי חמר י' הבו מנורת שוררי ועטם ותבט שררה כענין  
 נקמתו מאויביו הרשעים הנמלצים עמו וככה  
 שמעט אזנו באויביו שאינם נמלצים, ובעבור שהזכיר נקמם עלי פירש  
 כי הם מרעים והכתיב ישרת כעבור חמר  
 כלינו כתוב במרעים: (יג) צדיק, הגיד כי אויבי השם ואויביו  
 יאבדו ואויבי השם רבים ולידיק כי הם מעטים והמאילו בעין  
 פותח ערי הדר גם יפרח וישגה כען החוק בלכנון והוא הארו והמסיל  
 הרשעים לעשכ ולצין הסדה שאינו עומד כ"ל מעט:  
 (יד) שהולים, ההוה מהלדקים שחלו בבית השם והם הכתבים  
 והמשוררים יראה פרחם בחלרות השם חוק בית  
 השם עד בירמיו כל הכתבים לעבוד' השם ותלפילה יפריחו, ויולאו פרח:  
 (טז) עוד', והקנים חזק עגבר עלי, אכזבת

מצודת ציון

(יא) בראים, שם חיה נלס: בלוהי, מל' לילה ועפרנו: רענן, ענין  
 לחוס ודגן כמו ויהי עולב כען: (יב) בשורי, פניו הפסם  
 כמו אשורו ולא קרוב (במדב' י"ג): (יג) ישנה, יתרה גלוו כמו  
 ישנה כמו אויב ח': (יד) שתולים, נטועים: (טז) ינובון, מל'

קקונת הלכו אשר בלכנון: (יד) שתולים, יהיו נטועים וקבועים  
 (טז) עוד ינובון, כימי זקמם ירבו עוד המוכה והלממה ויהיו נשטים

פירוש ע"מ

כראים קרני אז דוד האקמם דר הלבין אז ווי איין ווייל  
 מיר מיין הערשאפט בלתי בשמרגנן איה בין אום  
 גינקענען מיט צווייגהאפטגיגען בוימיל פלוקער איה  
 האב פיהר נומם: (יב) ותבט עיני בשורי אוני מיין אוני  
 וועט קוקן אין מייע קנקער וואס זענען גערין צוא  
 זעהן גיין אין מיר וועל איה זעהן אין ווי גיין בגמים  
 על דברים היפגעה אוני אוני ווען זיי זענן אוף גשטאנן

עלין את דויך: (יא) בלתי בשמן רענן, בלכנון בשמן  
 של שררה, בלתי כמו (כמדבר ט"ו) בלול בשמן:  
 (יג) בשורי כעניינו כמו שבורי: בקמים עלי מרעים,  
 מל הרשעים הקמים עלי ששמו אוני מחזורי הפגוד שלח  
 ויעלו לבלוע אוחותי כך שמעתי: (יג) צדיק בתמר  
 יפרח וגו', כחמר נשעת פירות וכלרו בלכנון להחליף  
 וזע: (יד) שהולים, יהיו הלדקים בבית ה': (טז) ינובון,  
 ילמחון: דשנים, שמעית ורענים יהיו ולו יגידו כויסר ה':

בכל האילנות ואמר בלבנון שיהי יער בארץ ישראל דבר על התורה  
 ענין הרביעי שהוא כמו שניא' כח שפי' רב כח וכן תרנוב רב שניא':  
 במקום טוב והוא בניה וי' בחצרות אלהינו כלומר שתחיה ויבתם  
 שם תמיד כי שם יחיו התככים הבורים ואו ביטור  
 שישחגו ויכרתו הרשעים ויבשרו וצדיקים וכלם יחיו עוסקים  
 בהכנסת לדעת את השם וששפישורו כלומר יצליחו וירבו  
 בהכנסת, יאמר בבית הרשעים כי הכתבים והלויים בבית  
 ישראל בחצרות: (טז) עוד, בימות המשיח יחיו ימי  
 ישראל ארוכים

אנן עורא

לרשעים גם ואמר ען נמינו עטמים רבות כי אויבי השם  
 טופס ללכנון: (יא) וזענן, חמר ופרס כנגד וחתה מרוס  
 ועטם כרסם שקרניו נבוהות חמד: בלתי בשמן רענן,  
 חמר כמו וכורי חמר י' הבו מנורת שוררי ועטם ותבט שררה  
 כענין נקמתו מאויביו הרשעים הנמלצים עמו וככה  
 שמעט אזנו באויביו שאינם נמלצים, ובעבור שהזכיר נקמם עלי פירש  
 כי הם מרעים והכתיב ישרת כעבור חמר  
 כלינו כתוב במרעים: (יג) צדיק, הגיד כי אויבי השם ואויביו  
 יאבדו ואויבי השם רבים ולידיק כי הם מעטים והמאילו בעין  
 פותח ערי הדר גם יפרח וישגה כען החוק בלכנון והוא הארו והמסיל  
 הרשעים לעשכ ולצין הסדה שאינו עומד כ"ל מעט:  
 (יד) שהולים, ההוה מהלדקים שחלו בבית השם והם הכתבים  
 והמשוררים יראה פרחם בחלרות השם חוק בית  
 השם עד בירמיו כל הכתבים לעבוד' השם ותלפילה יפריחו, ויולאו פרח:  
 (טז) עוד', והקנים חזק עגבר עלי, אכזבת

מצודת דוד

עלמחם: (יא) תרם, אכל קרני תרנוב כקניי הלסם: בלוהי,  
 סהיה נבלל ויחם מל' וזען והוא מלל על רבוי המעט:  
 (יב) ותבט עיני, מיני תרסה חסלה כהאויב במיני' ב' ענין רעה:  
 ככבים, כעטם יקומו על מרעים שמענה אוני מה שמסלה לבטע  
 והוא חסדן המרעים: (יג) כחבר יפרח, ישעם פני ככבים ובענות  
 כחמר הוה הכולה כולית פירות: יעצה, יתגלו ויעלה מעלה מעלה  
 כבית ה' לזכיר הכולה לעבוד' בתצודת, ככל הדבק כמ"ש:

כראים קרני אז דוד האקמם דר הלבין אז ווי איין ווייל  
 מיר מיין הערשאפט בלתי בשמרגנן איה בין אום  
 גינקענען מיט צווייגהאפטגיגען בוימיל פלוקער איה  
 האב פיהר נומם: (יב) ותבט עיני בשורי אוני מיין אוני  
 וועט קוקן אין מייע קנקער וואס זענען גערין צוא  
 זעהן גיין אין מיר וועל איה זעהן אין ווי גיין בגמים  
 על דברים היפגעה אוני אוני ווען זיי זענן אוף גשטאנן

יהו: מוֹ לַהֲגִיד כִּי־יִשְׂרָאֵל יְהוָה צוּרֵי וְלֹא־  
 עֲלֵתָהּ בּוֹ: צג א יְהוָה מֶלֶךְ: גִּאֲוֹת לָבַשׁ  
 לָבַשׁ יְהוָה עֵז הַתְּאוֹר אֶף־תִּבּוֹן תִּבְלַ  
 בְּלִתְמוֹט: י נָכוֹן כַּסָּךְ מֵאוֹ מַעֲוִלָם  
 אַתָּה: י נִשְׂאוּ נְהָרוֹת | יְהוָה נִשְׂאוּ  
 נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּכִיָּם:

וְרַמְבֵּין יְהוֹן: מוֹ מַמְלָה  
 דִּיחֻוּן דְּרֵי אֶרְעֵא אַרְוֹם  
 הַרְיִן יִי הַקֶּבֶץ וְלִית  
 עוֹלָתָהּ בֵּיהּ: א יִי  
 מְלִיךְ גִּיהֵתוּתָא אֶלְבֵּשׁ  
 אֶלְבֵּשׁ יִי עוֹשָׂנָא וְאוֹדְרֵי  
 לְחוּד פִּקְוֵי הַבֵּל דְּלֵא  
 הַיְדֵעֵע: ב קִתְמֵן  
 פִּירְסֵיךְ מִן קִדְמִין מִן  
 עֶלְמָא אֶתְ אֶלְהָא:  
 נ זְקִיפִין בְּהַרְתָּא יִי  
 זְקִיפִין בְּהַרְתָּא קִלְהוֹן  
 דְּשִׁירְתָּא זְקִבְלוֹן

ת"א ס' פק. י"כ לא ע"ג כד פתח ג' עקידה עטר פח: נכון כסוף. נדרים פ':

עולתה קרי כולו קסין רש"י

הדיק

והימים שהם ימי חוכמה בעולם הזה או יהיו כמו ימי הנעורות והיו כמו עתים שיגדלו וירגו והיו רשעים ורענים הפך חוקנים: וסוף להגיד. או יגידו כי ישר השם כי נכון הזה לבית בני אדם מוסחים כבעשי האל בראותם שלות הרשעים ייסורו הצדיקים ויבטן העתיד בבא הכשית ויפסו וילכונו וישארו בכסף מוקף ולא יהיה עוד שלות לרשעים ולא צרה לצדיקים ואז יודו כל העולם כי ישר ה' צורו. ו' אפי' בוחב בו ואמר המפורד כי לא יאמר הכל כי לא עולתה בו וכל מעשהו באמת ואו שתרבה דעת בני אדם יגלה וזו הסוד לפה הית' כן בעולם הזה שלות ברשעים וצרה לצדיקים. וכחוב עולתה בלא יודו וקרי עולתה ורענין אחר. אלא שכתוב על דרך נחו הענין הנעלמים. ואף בזה הרשע כבא כוחם עליוכיו הוי"ו בבור ויחולת קצת פניה. והקרי כספם וזו השרש שזעא בו"ו: וז' ה'. כל אלה המוכזרים עד לזרוב מבוזר הם עתידים על יכית המכשית ויאמר השלים בזה המפורד. כי אז יכירו כל העולם כי תא' מלך על הכל ולו יתגאו בני אדם לפניו כמו שאמר נביאנו ואמר אנה כל בתי עב אדבה עליון ושאר בלבים. ואז יכירו הכל כי לא ילבוש בלבות נאות כי אדם האל לבד ולו לבדו המלכה. ואז יתאור עז. והתקן הבל כל הכוס כי לא יהיו שם עוד ברינוי הארץ כי לא תחיה עוד מלכות: וז' נכון. או יכירו כי נכון כשא בלבוך. באז ובעולם אנה. כלומר קדם העולם ואתה בראת העולם: וז' נגרות. וז' משל על ג' נג' ומגן וגל' המלכים כשא הקב"ה יחלם על ירשלים. כנחרות חוקים שנתגלים קולם כדרכם כן הם יתנו קולם ויחיו רבים. ויפי' שבר. מנרת שי

צג א ה' מלך. יאמרו לעמיה: אף הכולן הבל. כמלכו תשמת הארץ: ג) נשאו נהרות ה'. ל' נעק' וקובלן הוא זה אלה ה' הנס לויבית השופטים כנחרות נשאו קולם ויהמיון וז' דוך עמקין נכסוים משלו ונכסויה

נל"ף וכלל שאר הפסוקים ה"א ופי' מ"ם כחיוכ ח': (טו) ולא. הו"ו כנעיה: פ"ל נסה. פולחנה קרי: צג א) נהרות יסוף. כנעיה:

עבודת השם מלשנס כדרך ולא נס למה: (טו) להגיד. עד שיגידו כל האדם כי הנס יקרי ויתן טוב לעבדים: וז'א עולתה בו. כהאכידו הרשעים: צג א) ה' מלך נאות לבש. כעבוד היות משפט המלכים ללבוש בגדי מלכות אחר דרך מבל כי השם נאות לבש שועל עבר כמו אהב וכאשר לבש השם החמור כמתאמר להרשות כרו וזהיה מלת עז משרתת עם לבש ועם מלת החמור. וטעם אף חסון תבל כי בגלות השם וכח עמדה בתוך הגלגל הגדול כנקודה בתוך עגולה ולא תמוט: (ב) נכון. ובעבור שהזכיר הארץ כי היא העומדת כחה השם ועל מולתה שהיה הנקודה האמצעית והיא בעלמה נקודת כחה. וכאשר הכבוד שהיה הקו הסובב על כן נכון כסוף מלוא ובעבור שהזכיר כי כסוף עומד אחר ומעולם אלה קדמון ואין ראשית לך כאלו אחר מעולם אלה יושב על הכסא: (ג) נשאו. אחר שהזכיר הארץ והשמים הזכיר הימים והנהרו והם הולכים תמיד זה הוא נשאו נהרות קולם: דברים. הם המשכרים והטעם שיה כי אחר

מצודת ציון

תנופה והלמה: דשנים: רעננים. פנין למות ורטיבות כמו והיה עתה רשען ורעיה: (טו) על דהל ושכרון והם הגלים הקרואים מעבדים כע"פ וכל משכרין (לעיל פח) הכנה לכל חתי' וטעם לפי: (ט) באו. טעם כללח העולם: בעולם. פירוש ע"פ

מצודת דוד וכוונות: (טו) להגיד. למסן יודע לכל כי ישר ה' ואין כי טעם כדלומס כי סוף הדיבר שמקבל כל אחד גמול מעשיו: צג א) ה' ס'ך. ד'שני סנושית' אומר טנה ה' מלך ולבש נאות להמנחה על הכל: לבש ה' עז. לבש נח והחמור בו ל"ל טעה כדלומס כמו: אף הבון. או יכירו הכל כי אף העולם אלה מטעם כדלח העולם אלה הוא: (א) נשאו וט'. ויחור ומשרש כשנשאו פירוש ע"פ זיה אן יגורטך דר' קייט אף הבון תבל אוף האט ער אן גיברייט די וועלט זיא זאל זיה גיט אוס גליטשין: (ב) נכון כסוף מלוא דין שמוך דו נאמ איז אן גיברייט פון לאנג אן דהיינו פון דר צייט אן וואס דו האקט די וועלט באשאפן מעלם אנה אונ גאך פון פרייער איידער דו האקט די וועלט באשאפן ביסטו נאמ: (ג) דם קלאגם דר משורר אונ זאגט נשאו נהרות ה' דו נאמ די וואס פאר פלייצין אזו וי' וי' מייבין דיא האבין אוף גיהובין זייער קור' אונ פרוסן ישא נהרות דקים זיי האבין אוף גיהובין וויא דיא מייבין זייער טיפנייש פרוקר וי'א האלמין ז'ה הקיר האקערדיג אנשקענין

זיה אן יגורטך דר' קייט אף הבון תבל אוף האט ער אן גיברייט די וועלט זיא זאל זיה גיט אוס גליטשין: (ב) נכון כסוף מלוא דין שמוך דו נאמ איז אן גיברייט פון לאנג אן דהיינו פון דר צייט אן וואס דו האקט די וועלט באשאפן מעלם אנה אונ גאך פון פרייער איידער דו האקט די וועלט באשאפן ביסטו נאמ: (ג) דם קלאגם דר משורר אונ זאגט נשאו נהרות ה' דו נאמ די וואס פאר פלייצין אזו וי' וי' מייבין דיא האבין אוף גיהובין זייער קור' אונ פרוסן ישא נהרות דקים זיי האבין אוף גיהובין וויא דיא מייבין זייער טיפנייש פרוקר וי'א האלמין ז'ה הקיר האקערדיג אנשקענין

נהרוא אגר שקסיהו : ד סן קלו רסין סניעין  
 מסשקתא תבירי יקא  
 נקא שפא נבשמי  
 קרוקא בן : ח סהרונה  
 קשימין לקרא לבית  
 סקדשה יאין וקדישין  
 יי לאורי כות יוסין :  
 א אלקא קרי פורענותא  
 יי אלקא קרי פורענותא  
 הופע : ב אהנפל בן  
 ארעא אתיב נוקרא  
 בישא על גיהנמא :  
 ג עד איתתי רשיעא  
 יי עד איתתי רשיעא  
 נה בן ג שר ו ת א : ד יבועון ופלקון גרופין

ת"א מילות: מנחם ג: ארז כפרים: יצא מן מנחת: נדחיה: סכדוין קיא: אל נקמו: נכחט לז ס  
 ר"ה לא סכדוין לכ סמך ג:

**רד"ק**  
 כמו הנלנה עצבות רכות: (ד) מקלות. כי ישאר קולם יותר  
 מקלות מים רבים אדירים: משברי ים. ויותר אדירים משבר  
 ים: ארז במרום ה'. ואם יהיו אדירים. ה' במרום ארז  
 דוא עליהם ויפלו וישפלים: (ה) ערו ידך. הם הדברים הכהובים  
 על ידי נביאך המעידים על פלכותך. התקיים אז מאד. ואבר  
 מאד כלומר שלא יהיה לשם אדם ספק בלבו אז בזה: לביתך  
 נאות. האל"ף מונה בחי"ף פתח והשאר נחת בתם האל"ף.  
 אמר לביתך יהיה יפה נזאת קדש לאורך ימים שלא יחרב עוד:  
 ח'. הוא ל' קראת. ויש לפרש נאות האזה והשק כלומר שכל  
 אדם יתאות ויתשק לביתך שהוא קדש לאורך ימים: (א) אד:  
 סתפיל לקרב הנאות סבכל אדם וקחב מהרשעים כי בן  
 הבשית בדברי הנביא: ואמר אל. כלומר אתה יטול על  
 הנקמות: ורשיע. הגלה עלינו וקח נקמתך מהם: (ג) הנשא  
 כמו שאמרתי על ידי נביאך תחת ארופם תחת אנשא. כלומר שבינו הנאים כי אחר רם נשא והשיב עליהם גבול מעושים:  
 (ג) עד סתי. כי באר אך לנו הובן הרשעים יעלו וירברו דגרי עתק ויתנשאו למהר כך עד סתי יהיה זה: (ד) יביעו.

**מנחת שי**  
 (ה) ילאוס קדש. כל לאוס שצמצול לא מסיק אל"ף כד מן דין וספרי  
 דכתיב סאי נע נאוס לא יאות סכדי דמפמורת סחיכיה עס מלין  
 צד (ג) מד עת כשעים ס'. ים ספיק בין כשעים לשם כי רחוק ס'  
 מכשעים ושלא יאם כמחקר ס': (ד) יביעו ידכחו. כשיי נלללים

היותם דכים ינשאו כחפץ הכורא בשלות מלאכיו שהם  
 הרוחות: (ד) מקולות מים רבים. יותר מקולות מים  
 רבים שהם אדירים שהם מסכרי ים יותר אדיר הסם במרום  
 וזה לאות כי נלללים קולות וכן כחוב ביהוקל כקול מים  
 רכים ואלה הקולות לא ישמעו החרשים כאשר לא יביטו  
 העורים מעשה הסם טרחים: (ה) ערותך. כדרך השמים מספרים כבוד אל כי יותר נאמנים הם עדיך שהם עדות מעדות  
 השמים והארץ והים על כן הוסף מחד והסעם כי עדות אלה הנוראים הנאמנים ועדותך יותר וטעם לביתך שהוא כנגד כסא  
 הכבוד מרום מראשון מקום מקדשים: לאורך ימים. בעבור כי כסא הכבוד עומד לנצח או חסלת הנשאר שיתוך בית  
 השם ימים רבים: צד (ח) אל נקמות ה'. שני כאשר ראינו שאתה תקיף כנקמותך עשה כן פעם אחרת: (ג) הנשא.  
 כנגד גלים: (ג) עד. שני כאשר ראינו זה במקומות שונות או כעתיב שונים: (ד) יביעו ידכרו. דבר עתק: והתאברו.

**מסורת ציון**  
 ע"ש משכזרים מי סיס: (ז) אדירים. חוקים: משברי ים. כס  
 גלי סיס: (ח) נאות. מל לאוס ויסי מנו לאוס כיחולס ע"ס': (י)  
 צד (ג) הופיע. ענין סכרס כמו הוסעם עכ ספחן ודכיס ל"ג:  
 (ג) ויפלו. יכסחו: (ד) יביעו. ענין אמריה כמו יוס ליוס  
 יביס אומר לגלי ל"ט): יתק. לכור חוק מנו ולא ספח מסיס

קול בו יבראל ילחם ולהסמים: רבים. שטיס גליס: (ד) מקולות.  
 הכל יותר מקולות מים וגו' ויותר מן משברי ים יתק ס' הוסכ  
 כמרום ולא ילא ל"ג: (ה) ערותך. דכבי סכילוס מעידים על  
 הספוס סמה נאמנים מלוד ויסי לביתך מי ויסי קושה וסתמיד  
 לאורך ימים ולא סתכר עוד:  
 צד (ב) אל נקמות ה'. אהה ס' סכמות לכן אהה סלל  
 הוסע נקמות כקח נקם מלויכ: (ג) הנשא.

**פירוש ע"מ**  
 אנבקענין דרי נאם: (ד) אבקע איה וייס דם מער  
 סקלות סיס רביס פון די קולות פון סיל וואכערין וום  
 ברוקען אדירים משברי ים אונ מער פון די ששאקע  
 אגרון פון קעם ים אגרי במרום ה' ביסמו נאם אין  
 היסיל ששאקער דרום וועלן זיי גיטקענין בייא  
 קוסען: (ה) ערותך נאמנו סאר בייגע עדות וואס די  
 נביאים אונז עדות נאמנו אונ מקמיס גיוען

אונ וייזין נקמות: (ב) הנשא ש"ש הארץ ווער דער  
 הובין

יִדְבְּרוּ עִתְּךָ יְתֹאמְרוּ כְּלִי-פַעֲלֵי אֹן :  
 הַעֲמֹךְ יְהוָה יִדְבְּאוּ וְנַחֲלֶתְךָ יַעֲנֶה :  
 וְאַל־מִנְהַ וְגַר יִהְרֹגוּ וַיְתוּמִים יִרְצֻחוּ :  
 וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה-יְהוָה וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי  
 יַעֲקֹב : הַבְּיָנוּ בַּעֲרִים בַּעֲסֹ וּכְסִילִים מִתִּי  
 תִּשְׁפִּירוּ : הַנִּמְטַע אֹן הֲלֹא יִשְׁמַע אִם-  
 יִצַר עֵינַי הֲלֹא יִבִּיט : הַיֹּסֵר גֹּיִם הֲלֹא  
 וְלֹא אֶסְפֵּל בְּאוֹרְתָא : י הַאֲפִשֶׁר דִּיבִיב אוֹרְתָא

ת"א לא יראה יי' ב"ק עט: בערים כס"ה ט  
 פקדים עמך עם פקדים מ"ב פ"ג

רש"י

(ד) ויתאמרו. ישתכחו כמו (דברים כ"ו) האמרת והלמירך : (ח) כינו בערנים בעמ. קלת האמות טועים בטעולם : (ט) הנומע און. שמה הקט"ה שנטע

ענין דיבור ועוד אמר ידברתי. הכפל לחוק כלומר כי תמיד הם המדברים בדרך גבורות: עתק. דבר עתק חוקו: יתאמרו. יתנאו ויתגדלו בדרך. וכן את ה' האמרת הגדלה: (ה) עמך. ישראל הם הנקראים עם ה' נחלת ה' ואותם שמה בישראל חוקים ובגרות תכלית. ודבאו אותם תרשימים ויתעבו אותם כאשר יוכל לעשות. אבל תחלשים אלמנת גר ויתושים לתגדורו בעיר אחרת. שלא גרו שם אבותיו והוא שאין לו שם ככירם וקרובים לפיך הורגים אותם תלשימים כי אין יראים בתחלית שאין להם תועים שינקשו רמס לפני תכלית ודבר שאין יראים מן תכלית אותם יראים שמהלך בו חושבים שחאל אצו ורואה מנישה בני אדם: ירצחו. מבני הדגוש ואפשר שחוא סרעל וצא לשלישי כלומר שיאמרו לאחרים שיהרגו : (ו) ויאמרו. אומרים בתרשימים לישראל כי לא יראה אלהותם ולא יבין בעשוי בני אדם לשיב לא יתחרו סמכו שנגבל על מעשית: (ח) ויבטוים. כבר כפול ובעי' ואמר בעם. ה' לא אשר בכל עם ועם. ואמר בנינו. זאת תחשובת עליכם: (ט) תשפירו. עד כתי תפסדו בסכלותם ולא תשכלו כי אלהים יודע ומבין תכל: (ט) תנופע. הדברים העתיקים שתדברו על ה'. איך הייסר כי לא ישבעם ולא יראם והלא הוא חפץ כלי השבעות והראות ואיך יתכן כי שחפן הכחות תאלה שלא ידעם: (י) הייסר כבודת יש

שהגיעו נמשך לשני: (ה) ונחלתך. בניצוא: (ו) לא יראה יי'. יי' ד' גש כתר יח"ל על פי המכונים וסמון וילמנו לא יראה יי'. אשוי גבול אשר תסבוק יי'. מן המלך קראת יי'. יסר וסמון יי'. ובמסורה ויחל לא ינמו עם י' תמלן דשין כתי יח"ל בלא מעטל: (ט) לא יבט עין. מלה ילך בכ' טעמים במתיקוס:

יתרוממו כנגד את ה' האמרת בראש אמיר שהוא הסעף הגבוה: (ה) עמך. ידבאו. הפך יתאמרו כלל וילכלו במעשה ומתק ונחלתך הפך רשעים: (ו) ארצנו. בחיתה כתיב עושה משפט יתום ואלמנה ואמר שופט הארץ בתחלת זמורו וזה הפירוש הכא שופט הארץ כי כתיב כי אתה יחסור ויתושים ירחו. ע"כ תחריו ויתאמרו לא יראה יי'

עושה משפט גר יתום ואלמנה ואלה הם הרשעים אלמנה וגר ולא יבין כי חושבים הם כי היולר עין לא יראה והנוטע און לא יבט עין ויבין ויבין כלרך שמשו חמור ואלו תמינו ירצחו מהבנין הככד כמו המרלח הזה: (ז) ויאמרו לא יראה יי'. כי אין לו עין ולא יבין כי אין לו און כמו שמשו שמוע ואל תבטי: (ח) בינו. דברי המסרר ובערנים מגורת כער והם על טיפס משקלים וטעם בעם שאין בעם בערני כמות: (ט) הנוטע. פועל כמו רוקע הארץ בעבור אות הגרון וזה טעם ככדד כי אין לורך לעינים ולאוניס כי הוא הנותן כח בעינים ורואות האוניס לשמוע הנה המראה והמשמע מאלוה הם ואין לא ידע הכל והוכיר האוניס בראשונה בעבור שהשלים ולא יבין כדרך ואתן לעשו והוכיר טעיה עם האוניס שם טעוים שם קגולות הסלעים בגלגל ועם העין הוכיר יתירה כי הצרות עלרו' בכל עת בעין: (י) הייסר. יסרר אנשי המכול דודר הפלנה ואנשי מצודרת ציון

ומפסע עד מתי ועלנו ושמאנו: (ו) ולא יבין. אינו נותן לנו להסבוק כמעשיהם: (ח) בינו. תחם ספואים שבעם מנו לכ להבין: (ט) הנוטע. כלה בודלי' הנוטע און הוא יבטע כי אם סתם הספס (ט) האונס הוא יולר עין הלא בודלי' לא נעלמה ממנו יבטע כלמות: (י) הייסר.

מלא בהסובמנו וכן את ה' האמרת ודברים כ"ו: (ה) ידבאו. ענין כתיבה ובערה: יענו. מל' ענין: כשעט נעלמה ממנו אך כלה האון כלי השמע: אם יוצר עין. אם האמרת ודברים פירוש ע"מ

הובין דו שולמם פון דר ערד השב נטיל אונ קער אום איין בציאלונג און די האפערדיגע רשעים: (ד) ער פתי רשעים ה' ביו ווי לאנג וועלדין די רשעים גווערין דו נאמט ער פתי רשעים געליו אונ ביו וויא לאנג וועלדין יי' די רשעים פרייען: (ד) גיטו ידברו עתק ווי וועלן נאגין אונ ריידין שמארקע זאכין פלומר שענדונג יתאמרו גל' פלגל און אונ ווי וועלדין יי' לובין אלע די וום ווערדין אום רעכט: (ה) עקף ה' ידבאו ריין פאלק דו נאמט שויען ווי צו שמוסין אונ ריין נחלה דם וענן

די ישראל שויען ווי פייניגין: (ו) אלסג' גר יתרו איין אלסקה אונ איין גר שויען ווי רריגין אונ די יתושים שויען ווי רציחות אונ דער שלאגן ווי: (ז) ויאמרו לא יראה יי' אונ ווי נאמן נאמט זעהם גיט וום ווי שויען אונ ער פאר שטייט גיט דער נאמט פון יעקב אונגערע טעשיים: (ח) אקער בינו בודרים בשם פר שטייט איר אויס גליידייניגע פון שכל וום זענען צווישן פאלק פון צדיקים אונ איהר נארין ווען וועט איהר קלוג ווערין: (ט) הנוטע און היא יבטע דער נא ירא ער פלאנט

לַעֲמִיה וְכִרְיָחוֹבוֹן הָלֵא  
 הַתְּקַחֲוֹן הָלֵא יי אֵלֶיךָ  
 לְאִדָּם קִדְמֵי מִגְדָּעָא:  
 יי הַקִּדְמֵי יוֹרְדֵינוּ מִחֻשְׁבַּת  
 קִנְיָ גִשְׁמֵי אֲרוֹם הַגּוֹן  
 לְקָא: יב מִבִּלְבָּבָא  
 דִּי תִכְסְּבִנְיָה יְהוָה מִן  
 הַזְּבוּרָה: הַאֲלַפְנִיָּה:  
 יי לְשִׁבְרָא לִיְהוָה מִן יוֹמֵי  
 בִּישָׁא עַד דִּי תִקְרִי  
 לְרִשֵׁי עָא שׁוּחָה: יי אֲרוֹם לֹא יוֹמוֹשׁ יי

לא

רדק

התחשבו כי לא יזיכר אתכם על בעשיכם והלא דבר כבול  
 הוא דור כפי דור שהוא יזכר הניזכר על רשעם כי הביא על  
 הרשעים כי הסבול ושחת כל בשר בפני רוע בעלליהם . וכן  
 אנשי סודים ראה וידע משיחים וגבלם כפי רשעם ואיך  
 האכזרו שאינו רואה ואינו שומע . וכן הוא המלמד לאדם דעת  
 אם כן היאך לא ידע דעתם וכחשבותם והלא הוא לברם דעת:  
 (יח' ה' . והוא יודע שמחשבותם עליו כי הבח הבל שחשבים  
 עליו שאינו יודע מחשבותיהם ומעשיהם . או מירשו כי הבח הבל :  
 וכי יאמרו הרשעים לנו אתם צדיקים מכנו ואחוזים דרך טוב  
 ואמתה מוכה לכם איך ישבתם בחרפה אנו אוכרים להם כי לטובתנו  
 העשה זאת . כי אשרי הנבר אשר תסורנו יה' כי  
 סאתבתך אותו תסורנו : ובתורתך תלסורנו . כי לטובתו תסורנו  
 כלומר כן תבוב בתורה כאשר יסור איש בנו ה' אליהך  
 מיסוך . וכן אבד למען עונתך וטותך להטיבך באחריותך : (יג) לחשקים  
 שיכרת לו שחת . הצדיק יהיה שקטם ולא יע ב' רע . ועד מירשו  
 כבו בעור : (יד) כי . כי ישראל אבד חקבת' סירסם אל  
 מנחה שי

(יא) יסוס ידע . יוד' של סס נפתי' : (יב) תימכנו יה' . אחד מן  
 ד' דגשים כדלעיל :

לחון לא ישמע לעקת עמו ועטויו : (י) הלא ויזיח . ויזכר  
 אתכם על כך : (יא) ה' יודע . מהכזובים שחתם סבורין  
 להתנאות כבוד המלוכה ואלו כי הכל הם : (יב) אשרי  
 הגבר . אשריהם הצדיקים המעונים תחת ידיכם ובלכד  
 שיהו עוסקין בתורה ובמלות : (יג) להשקטים לו מימי  
 עליו שאינו יודע מחשבותיהם ומעשיהם . או מירשו כי הבח הבל :  
 וכי יאמרו הרשעים לנו אתם צדיקים מכנו ואחוזים דרך טוב  
 ואמתה מוכה לכם איך ישבתם בחרפה אנו אוכרים להם כי לטובתנו  
 העשה זאת . כי אשרי הנבר אשר תסורנו יה' כי  
 סאתבתך אותו תסורנו : ובתורתך תלסורנו . כי לטובתו תסורנו  
 כלומר כן תבוב בתורה כאשר יסור איש בנו ה' אליהך  
 מיסוך . וכן אבד למען עונתך וטותך להטיבך באחריותך : (יג) לחשקים  
 שיכרת לו שחת . הצדיק יהיה שקטם ולא יע ב' רע . ועד מירשו  
 כבו בעור : (יד) כי . כי ישראל אבד חקבת' סירסם אל  
 מנחה שי

קדום הלא יזיכר אתכם והטעם אם אתם רבים כבר יזכר  
 רבים כמוכם כי הוא יודע כל דכריכם כי הוא המלמד  
 לאדם דעת והנה דעת אדם כנגד דעת עליון ולפיך יתשוב האדם  
 כי הכסם לא יזיכר ולא יבין והלא הוא המלמד לאדם דעת  
 ידוע כי הדעת מחתו הוא ע"כ אחריו ה' יודע מהשבות אדם כי  
 המה הכל כמו שאלה הטעם און : (יח) ה' . והוא שהדעת  
 מחתו ידע כי כל מחשבו' אדם הכל כי אין כה לו (הוא לאור העלומה)  
 : (יב) אשרי ה' יסורנו . על ש'מנור מלותי' : הרלב'רני .  
 כנגד המלמד אדם דעת : (יג) להשקטים לו מימי רע . נזרות רעות  
 וינאות מהשמים כדרך עושה שלום וזורה רע והסך זה  
 לרשע כי השם יאריך לו עד כל יומו עם סקורתו . ובעבור יזכר  
 לשון זכר כעון הוא ה' לוי' שחת מנורת השחתה והתיו' שרש  
 או הוא על דרך ודעה לנפשך יעטם ולא יזכר ממך מומה ויהי' שחת  
 כמו שח' והעד יזכר : (יד) כי . עמו . כנגד עמך ה'  
 מצורת דוד

הטעם אם אתם רבים כנגדו וכשאלה הלא יזיכר אתכם : החלפת .  
 כלל הוא המלמד לאדם דעת וכשכסו מוטטם יזיך מעשיכם  
 וטעמים סוכים יח' : (יא) כי חכה הבל . מול חמתה הטעם  
 אשכי להצדיקים המעונים אשר ה' הוא המיימרים ובהם עמלר  
 למוטם ממכותו ר' ל' כזם מגלה לזון לטפוט חסד דכני סקורס : (יג)  
 להשקטים כדרי להשקטים לו מן ימי רעם סס י' ע' יכרה . עד יתן  
 לב לראות חסידה שחת להאריך דס' אה כסעס יעלסס כי שמלסס  
 משלרי חכמים

פירוש ע"מ  
 פלאגנצמ אלע אוערין זיי זאל'ן קעגען הערין וועט  
 ער דאך גיווים הערין אייערע רייד אים יוצר עון הלא  
 ימים אז ער המ באשאפין דם און פון די מענטשין  
 שוים ער דאך צו קוקן אייערע מעשים : (י) ה' יסור  
 גוים הלא יזיכר אז ער ש'מראפמ פ'עלקער וועט ער  
 דאך אייך ש'מראפין פ'ר אייער יו'רן ה'פלאמ אדם דעת  
 ער לערניך דאך דעם מענטשן וויסן מענטשן : (יא) ה'  
 ידע מחשבות אדם סקיר'א ווייסן גאט די מחשבות  
 פון דעם מענטשן דרום ווייסט ער אייער מחשבות  
 און די המה הכל דם אייערע מחשבות ועגן נאריש :  
 (יב) אשרי הגבר אשר תסורנו יה' דען וואל דעם מענטשן  
 וואס גאט ש'מראפמ אים פ'לומר וואל די צדיקים  
 וואס ווערין ג'פייניגט ג'יער'תם ובתורתך תלסורנו  
 ועגן דר פ'ענטשן קאל גוים צו אים : (יג) ווארום וי'א  
 ועגען אים גורם להשקטים לו מימי רע צוא ש'מילין אים  
 פון דריא ג'י'נע קעגן פון דעם גיהנם ב'ז ער וועט  
 ועקו דם עם וועט ווערין ג'י'נראפין צום רשע אין  
 ג'רוב ער זאל ג'ידעקן אין איר פ'לופ'ר ער וועט ועקו  
 דריא מפ'לה פון דעם רשע י'י'ן פ'ינעם : (יד) כי לא יבואש  
 ה'

(י) המלמד אדם דעת וגו' . דער עגן איז קסלש  
 האם אקאל ג'י'מראפין א' סותר האם ג'יהאם אויף יד' סיל  
 בעלי חובות אונ ער האם ג'ים ג'יקעלם צאלין . א'ז ער  
 ג'י'נאנגען צוא איינעם פון ויינע בעלי חובות  
 אונ האם ג'י'א א'ז האם ג'י'א אים ג'י'קערעם  
 אין צבת וואס ער זאל ה' האם ער אים ג'י'קעבין  
 אין עצה וועלכער בעל חוב עם וועט  
 ער דיר קבען וואס אים אונקן ד'ו ד'רעקס  
 צו ג'צאלין ד'ינע אלע חובות . דער סותר  
 האם אים ג'עדאנקס פאר דריא ג'צה . אונ  
 א'ז א'ז ג'עקסען א'היים . וועלכער בעל חוב עם  
 א'ז צוא אים ג'י'קעבן האם ער אים ג'י'קעשעס  
 ער ד'ראף א'רעק ג'י'נאנגען באנץ צוא פ'רדען . דער  
 ווייל א'ז דער צבת ג'עבער ג'י'קסען קאנען  
 זיין חוב . האם דער סותר א'ז ג'י'קעשעס ער  
 וועט א'ז ג'עט'ו ג'עלם פון סאקענ'ת וועט ער  
 אים ג'צאלין .

ה' המלמד אדם דעת וגו' . דער עגן איז קסלש  
 האם אקאל ג'י'מראפין א' סותר האם ג'יהאם אויף יד' סיל  
 בעלי חובות אונ ער האם ג'ים ג'יקעלם צאלין . א'ז ער  
 ג'י'נאנגען צוא איינעם פון ויינע בעלי חובות  
 אונ האם ג'י'א א'ז האם ג'י'א אים ג'י'קערעם  
 אין צבת וואס ער זאל ה' האם ער אים ג'י'קעבין  
 אין עצה וועלכער בעל חוב עם וועט  
 ער דיר קבען וואס אים אונקן ד'ו ד'רעקס  
 צו ג'צאלין ד'ינע אלע חובות . דער סותר  
 האם אים ג'עדאנקס פאר דריא ג'צה . אונ  
 א'ז א'ז ג'עקסען א'היים . וועלכער בעל חוב עם  
 א'ז צוא אים ג'י'קעבן האם ער אים ג'י'קעשעס  
 ער ד'ראף א'רעק ג'י'נאנגען באנץ צוא פ'רדען . דער  
 ווייל א'ז דער צבת ג'עבער ג'י'קסען קאנען  
 זיין חוב . האם דער סותר א'ז ג'י'קעשעס ער  
 וועט א'ז ג'עט'ו ג'עלם פון סאקענ'ת וועט ער  
 אים ג'צאלין .

ה' המלמד אדם דעת וגו' . דער עגן איז קסלש  
 האם אקאל ג'י'מראפין א' סותר האם ג'יהאם אויף יד' סיל  
 בעלי חובות אונ ער האם ג'ים ג'יקעלם צאלין . א'ז ער  
 ג'י'נאנגען צוא איינעם פון ויינע בעלי חובות  
 אונ האם ג'י'א א'ז האם ג'י'א אים ג'י'קערעם  
 אין צבת וואס ער זאל ה' האם ער אים ג'י'קעבין  
 אין עצה וועלכער בעל חוב עם וועט  
 ער דיר קבען וואס אים אונקן ד'ו ד'רעקס  
 צו ג'צאלין ד'ינע אלע חובות . דער סותר  
 האם אים ג'עדאנקס פאר דריא ג'צה . אונ  
 א'ז א'ז ג'עקסען א'היים . וועלכער בעל חוב עם  
 א'ז צוא אים ג'י'קעבן האם ער אים ג'י'קעשעס  
 ער ד'ראף א'רעק ג'י'נאנגען באנץ צוא פ'רדען . דער  
 ווייל א'ז דער צבת ג'עבער ג'י'קסען קאנען  
 זיין חוב . האם דער סותר א'ז ג'י'קעשעס ער  
 וועט א'ז ג'עט'ו ג'עלם פון סאקענ'ת וועט ער  
 אים ג'צאלין .

לֹא־יִפְשַׁח יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזוֹב :  
 מִן־בְּיַעַד־צַדִּיק יֵשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו  
 כְּלִי־יִשְׂרָאֵל־לֵב : מִי־יִקְוּם לִי עִם־מְרַעִים  
 מִי־תִיַצֵּב לִי עִם־פְּעֻלֵי־אֵן : זִלְזִלִי־הוֹה  
 עֲזֹרָתָה לִי כַּמַּעַט שִׁכְנָה דוֹמָה נַפְשִׁי :  
 יי אִם־אֲמַרְתִּי מִטָּה רַגְלִי חֲסָדְךָ יְהוָה  
 יִסְעָדְנִי : יי בָּרֵב שְׂרַעְפֵי בְּקַרְבִּי

עמיה ואחשניה לא  
 ישובק : מן ארום עד  
 צדקתא יתוב דיקא  
 ובתרוו יתפרקון קר  
 תרוצי קבא : מן  
 יקום לי לאחא קבא  
 עם מבאשין מן יתעמד  
 לי למנצי עם עבדי  
 שקר : יי אזלתי יי עמיד  
 לי בזער שרת  
 בשתיקתא נפשי :  
 יי אין אמרתי אתמוטא  
 רגלי טובה יי יסעד  
 יתי : יי בסנצי מחשבתא

ה"א מי יקום מטה זה מטה יי : לולי יי : יזכר בלחשתי לי : אם אחזיקי : עקידה עמר פח :

**רדק**

החשבו כי נמשש כי לא ימשש לעולם ונחלתו לא יעזוב . כי יפקדם : (טו) כי . עוד יבא וכן שישוב משפט עד צדק . ואכר ישוב לפי שהיה המשפט עם הצדק מחובר והרעים שונאי השם המרדום . ואז ישוב המשפט לבקומו והתברר עם הצדק ואחריו ירצו כל ישרי לב אחרי הצדק : (טז) מי . וזה לאית ולעד כי האל רואה הכל הרי הבטיחנו ואף גם זאת בהיותם בארץ אויבותם לא האמינם ולא געלתם וכלותם וכן אכר הכשורה כי היה קם בעבורי כנגד כרעומו ויהי מתייצב חיה בהם כח כלותי אף שיהיה ברצונם לעשות : עם . פירשו כנגד . כלו כאילו נלחם עמכם להפיר עצתם : (יז) דומה . כמו כרות או הוא שם כלומר שכנת מסקום הכריתות והוא הקבר : נמשש . דא נפש החיים . לא נמשש מחשבת כי היא לא תשכון בקבר : (יח) אם אמרתי . אם תבטרי כי בשם רגלי בלית בכל חדק שיצויה עם הראשונים ושאתה עומת עבני נכל יים הוא יסעדני . כלומר יסעד רגלי כי לא תמוט רגלי : (יט) ברב שרעפי . ברב מחשבות שאני מחשב בקרבי על גלות אבן עזרא

רע . כי היסורין גורמין לו להשקיע להם מימי דין גיהנם : עד . טירלה שיהיה לרשע שחת : (טו) כי עד צדק ישוב משפט . היסורים שלהם עד שצדקו שגלים ואחר המשפט כל ישרי לב יתקבלו כי יתלו עכרם : (טז) מי יקום לי . זכות מי יעמד לנו בין המרעים הללו : (יז) דומה . בעבורי כנגד פועלי אין לולי ה' עזרתה לי ותוא קם כנגדם שלא כתיב בהם כח כלותי אף שיהיה ברצונם לעשות : עם . פירשו כנגד . כלו כאילו נלחם עמכם להפיר עצתם : (יז) דומה . כמו כרות או הוא שם כלומר שכנת מסקום הכריתות והוא הקבר : נמשש . דא נפש החיים . לא נמשש מחשבת כי היא לא תשכון בקבר : (יח) אם אמרתי . אם תבטרי כי בשם רגלי בלית בכל חדק שיצויה עם הראשונים ושאתה עומת עבני נכל יים הוא יסעדני . כלומר יסעד רגלי כי לא תמוט רגלי : (יט) ברב שרעפי . ברב מחשבות שאני מחשב בקרבי על גלות אבן עזרא

ידכאו : ונחלתו . כנגד ונחלתו והטעם שלא יעשה לגולה : (טו) כי . אל הצדק ישוב משפט ככללים רק בחלקים ים פעמים שאין שם צדק והנה אחר כך משל כי כאשר ירד הגשם על הארץ צדק והשם לכלל כל העולם הנרמזים למים רק למעטים שהם חלקים אלונו צדק שיוק להם הגשם כרוב ענין . ויז אחריי שב אל צדק והטעם אם יענו הרעעים עמד לא סרו מהצדק וירדפו אחריו כל ישרי לב שהם עם מצודת ציון

ה' בלחשתי : (יז) דומה . ענין שחוק כמו בלחשתי דומה (על לוי) : (יח) ספה . מל הסיה : יודעני . מל סעד ומסיה : (יט) שרעפי . ענין מחשבות וכן כמני יודעני שרעפי (לקמן יסיעו עוד לחטא בראשם כי המשפט מנומד לגוה : (טו) מי יקום לי : (יז) לולי . אם לא היה לי ה' המצוה יתקם בשעה מוטטת סלתי בסכנה ואחשיב כעבד מטה יגלו לגוה היה חסדך ה' יסען אחי להשאר עומד : (יט) ברב . כצד כול בקרבי רגלי מחשבות

**משלי חכמים**

דער גיזה נקבער האם אויף גיזען ויין שפעקן אינ האם איס גיזען און גיזען . און זאגט צו אים דו פאלישער קעניש . דו האסט נעלם אין פאלישע . מיס פון עצה קענשט נאר נארין אנדערע בגלי חובות אבער נים פיד . דאס זעלבניגע איז בייא דעם פן זאגש פון דעם יצר הרע . דער יצר הרע פאנגט דעם מענטש פו ואל און דאס קעברות . דא קענסט עצה נעגין דעם יצר הרע אין פון זאל אפ ליעגן דא עבירה אויף שפעשער . פון זאל אים צו זאגן צו פאן דא עבירה נאר נים הינים . קארנין . אפיר אבס פאן . וייל הינים האב איד גים פון צייט דערזייל רשעים וואס טוען אונג ביין אונג וועקים זכות זאל (יז) לולי ה' עזרתה לי ווען נים דאס גאם זאל ויין איין מיט שוויינגונג מיין לייב בלומר איד וואלט אום גיקומען : (יח) אם אמרתי פסה רגלי אונ ווען איד בין גיווען אין איין סכנה אונ האב מיר גיטראכט מיין פום הם ויה אום גיגלימשט חסדך ה' יסעדני הם דיין חסדך דא גאם סידך דאך גיטאן אונקער לעהגען

בהרעה יסען נן לראות פמלח טוואל ואל נן כשליט בהרעה : (יז) לא ישוב עד עולם : (טו) ישוב כשפט . משפט יבורים עליו יבוא ויבוא עד כי יסחר מולד וכלי : ואחריו . אחרי ככלות המשפט ישובו מולם להיות ישרי לב כי הוען נהפיק ואל י . מי הוא הנקום אותי בלחמי עם מעטים הלא אין ללל ידי : כנקום השתיקת וסול הקבר : (יח) אם אמרתי . כאשר אני יבוא סלתי בסכנה ואחשיב כעבד מטה יגלו לגוה היה חסדך ה' יסען אחי להשאר עומד : (יט) ברב . כצד כול בקרבי רגלי מחשבות פירוש ע"ם

ה' צמו דען גאם וועט נים פאר לאוען ויין פאליש וישראל אונ ויין בחלה וועט ער נים פר לאון : (טו) פי עד צדק דען פון די ישראל וועלן גירעכט אונ פרום ווערין דורך די יסורים וועט גאם אום קערין דא יסורים ואחריו כל ישרי לב אונ נאך די יסורים וועלן זיה איין זאמלין אלע רעכט פארטיגע הערענע צו מקבל ויין וייער גומין שבר : (טז) מי יקום לי מעדינע וועמים זכות זאל מיר וישראל ביי שמיין צווישין די מיר ביי שמיין צווישין דא וואס טוען אום רעכט : (יז) לולי ה' עזרתה לי ווען נים דאס גאם זאל ויין איין היקף צו מיר וואלט נאר אין ווייניג צייט גירעכט מיט שוויינגונג מיין לייב בלומר איד וואלט אום גיקומען : (יח) אם אמרתי פסה רגלי אונ ווען איד בין גיווען אין איין סכנה אונ האב מיר גיטראכט מיין פום הם ויה אום גיגלימשט חסדך ה' יסעדני הם דיין חסדך דא גאם סידך דאך גיטאן אונקער לעהגען



בְּגִי יִחְוֶמְקֶךָ יִפְרָקֶנּוּ  
 נִפְשֵׁי כִּי הֵאָּ פֶשֶׁר  
 דִּיחֻסְבֵּר עֲמָךְ פּוֹרֵס  
 שְׁקָרָא בְּרִינִת קְוֶתָא  
 הַיְחַעְמֵךְ עַלִּי קָוִם :  
 כִּי יִכְשָׁוּן בִּישָׁן עַל  
 נִפְשָׁא דְצִדְקָא וְאִדְרָא  
 זַבְּרֵי יִחְבְּרוּ דִין הַמְּסֻלָּא :  
 כִּי וַיְהִי וְיָ לִי לְסַעֲד  
 וְאֵלֶּיךָ לְתַקְוָה רִוְחָעִנִי :  
 כִּי וְאֵתִיב שְׁפִירוֹן תַּת

תַּתְּמִי אֵל אוֹס . תַּתְּמִי כִּסּ פְּרִיזִין יֵא יֵב :

יִצְמִיתִם

רש"י

דומיה : (ב) היחברך כמא הזות . היכול להדמות לך :  
 עזי חק . כשכלל חק . להיות חק להם עבודתם :  
 (כא) יגודו . יחספו גדושים ענ כעש ישראל להרוג :  
 יהשעו . יהיוכו בדין להרוגו : (כב) אוגם . אוגס כמו  
 (תויב כ"ה) ילפון לבניו אונו :  
 כמא הזות ופול : הזות . כבר פירשנו שהיא ענין שברן . במעשה או בחשבון : יצר עמל עלי חק . כי אותו כמא פועל  
 וששה עמל ואון : עלי חק . כלומר בחקי שיעשה עמל ואון ולא כך הקך אלא משפם אמת : (כג) יגודו . כי נבוכדנצר ושירו  
 יחברו גדושים על גבש צדיק להמות . יוש מפרשים יגודו מן גודו אילנא כלומר יפסקו הדין עליו לקחת את נפשו והוא  
 צדיק בדונו . ופול הענין כמש"ל : (כד) ויהי . נגבחה בחסדו והצילנו מידם ולא עשו לי כפי מחשבותם : (כז) וישב . עבר  
 במקום קמדי רבינו כמבדו בדברו הגמול : אבר אתי יצילני מידם עליהם כמא אהאן והמלל ששער : ואוגם . מן עמל  
 אבן עזרא

תחומיך הם פועלים ונפשו פועל : (א) היחברך . מלה  
 זרה והעם היהיה הכר לך בעל כמא הזות או ארס כמו  
 הזות בעבור הרעע הזות המיד לחשוב מהשכות רעות על כן  
 מלה הזות ואני תפלה ופי' מרמה ארס מרמה שהוא יוצר עמל ואון כמו פועל ובזדה מלכו וזה הוא חוקו וזה פעם עליו  
 חוק ור' משה אמר כי יוצר קהלה וכמוהו יוצר גבוי והוא הארצה והכוכב בעיני בעבור שהוא הזכיר שופט המרצן ושירו  
 הוא שיהיה לך או יחמר עליך כסוף כמו הזות ושאתה יוצר עמל עלי חוק בעבור שירלו המשכילים כי הרשעים יגודו :  
 (כג) יגודו . מגזרת גדוד : ודם נקי ורשעו . העטם בעיותו הרוג שיהרגוהו אלה הרשעים יחבשו המשכילים כי  
 ארס מות היה ומייב היהרשע על כן הזמת זה יחמר הממורר בעדו ובעד כל קהל ישראל : (כד) ויהי . למשגב . בקוס  
 פועלי און עלי ותשבו לספור דמי שהוא דם נקי : (כז) וישב . אוגם . כמו ועולת' קפלה סיה מן עמל מגזרת און מה  
 שחשבו לעשות לי הביאו דמי עליהם ועטם ותמיחם פעמים שש מהם שהמיתה אוחס . הרעה שחשבו לעשות לי יש

מנחת ש"י

(יט) ישעשעו . בע"ס המדויקים כו"ל בעניא והס"ן והס"ן  
 הכלאוסים פתומים וכן כתב ד"ק ספרים ומכלול דק ק"ס וששעים :  
 (כג) יגודו . כמקלה ספרים חסר ור"ל :

מנחת ש"י  
 (יט) ישעשעו . בע"ס המדויקים כו"ל בעניא והס"ן והס"ן  
 הכלאוסים פתומים וכן כתב ד"ק ספרים ומכלול דק ק"ס וששעים :  
 (כג) יגודו . כמקלה ספרים חסר ור"ל :

מנחת ש"י

מנחה ולער על הליכה הגולה היה מתחומיך הכלאוסים מפי הכתיב  
 סס ישעשעו ושמוחו נפש : (ב) היחברך . ולי יחבר עמך להיות דומה  
 לך הכמא של ארבים כעושים הזות המצבים ורוללים חל המצוינים :  
 יוצר עמל . בזרה ומנהד דברי עמל : עלי חק . להיות להם חק קבוע :  
 (כג) יגודו . יחשכו גדושים על גבש בלדיק לקחתה : ירשעו .  
 להילני מידם : (כז) וישב עליהם . עליהם ישיב חל מגול החמם

מנחת ש"י  
 מנחת ש"י  
 מנחת ש"י

פירוש ע"מ

ווען מייגע מחשבות מערין יך אין מיר פון וועגין  
 מרוערקיטט טועגן דייעג פרייסט רייד ווס דו האסט  
 אויגן גיזאגט דורך די גביאים דיא טועגן דר פרייען  
 מיין לייב : (ב) היחברך כמא הזות קאן יוך דען  
 בהקפמין אונ גלייכין צו דיר גאט די שמוע פון די  
 ווס טועגן ברעכיגיש אונ אימליקער פון זיי ויצר עמל  
 עלי חוק בשאפטראם מדיקייט בכדי עם זאל זיין  
 פאר איין זייען : (כא) יגודו על גבש צדיק  
 זיי ואיבען יוך איין מחנות ויזם און ארעם לייב פון  
 דעם צדיק ודם נקי רשעו אונ דאם בלומט פון דעם  
 רייגעס מאן דעם צדיק מאכין זיזא שולדיג אין דין  
 צו דר שפאנין אים : (כב) ויהי ה' לי למשגב אונ גאט  
 זאל זיין צו איין שטארקייט צו מיר ואלוי לצור מחסי  
 אונ מיין גאט זאל זיין צו דעם שטארקייט פון מיין  
 אום קערין און דיא רשעים זייער פח פלוקר זייער

גייס אונקע פון אים דער יצר הרע . דיא עצת גיט דער יצר טוב  
 נעגין דעם יצר הרע . דער ווייל אזו געקופט דער יצר טוב  
 מאנען דעם מענשעל ער זאל פאן א ספדה . זאגט דעם מענשעל  
 אויך מאריני וועל איך פאן דיא ספדה . איבער זאגט פאן וועל  
 איך פאן דיא ספדה . תיניס האב איך גיט קיין צייט . זאגט  
 דער יצר טוב צום מענשעל דו פאלישער מענשעל האסטו דען גיט  
 קיין צייט . איך האב דיר גלעדיגס גאר גענין דעם יצר הרע .  
 מיס דיא עצה זאגסטו אונקע שמוסיין פון זוך דעם יצר הרע .  
 אבער גיט דו זאגסט מיך אונקע שמוסיין . דאס זאגט דער  
 פסוק הנלמד ארם דעת הקב"ה לערונג דעם מענשעל וויסן  
 שאפט וויא אזוי ער זאל אונקע שמוסיין פון זוך דעם יצר הרע .  
 אבער הקב"ה וויסס אז דיא ספנות מיס וואס ער שמוסיס  
 אונקע דעם יצר הרע נעמען גארעשע אונ פאלשע ספנות . אונ  
 מיס די ספנות זאל ער גיט אונקע שמוסיין דעם יצר טוב . אז דר  
 יצר טוב קוסט אים אריינדן צו איין ספדה . זאל ער זיא באדל פאן

באשיצונג : (כג) וישב עליהם את אוגם אונ גאט זאל  
 גיולה אונ אום רעקט ווס זיי טועגן וברעתם יצמיחם  
 אונ

**יְצַמִּיתֶם יְצַמִּיתֶם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ :**  
**צֵה א לָכוּ נִרְנְנָה לַיהוָה נְרִיעָה לְצוּר**  
**יִשְׁעֵנוּ : יִנְקְדָמָה פָּנָיו בְּתוֹדָה בְּזִמְרוֹת**  
**נְרִיעַ לוֹ : יִפִּי אֶל גְּדוֹל יְהוָה וּמַלְךְ**  
**גְּדוֹל עַל־כָּל־אֱלֹהִים : י אֲשֶׁר בִּידוֹ**  
**מַחְקְרֵי־אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת הַרִים לוֹ :**  
**י אֲשֶׁר־לֹ הֵים וְהוּא עֲשָׂהוּ וַיִּבְשֹׁת**  
**יָדָיו יַצְרוּ : י בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה**

שִׁמְרֵיהֶן וּבְכִישְׁתֵּיהֶן  
 יִנְקְרִינוּ וְיִנְקְרִינוּ יי  
 אֶלְהָנָא : א אֶתְּנוּ נִשְׁבַּח  
 קְדָם יי וְנִבְּב קְדָם מִקְרִי  
 פּוֹרְקָנָא : ב קְדָם אָפוּי  
 כְּתוֹדָתָא כְּתוֹשְׁבְּחָא  
 נִבְּב קְדָמוּי : ג אָרוֹם  
 אֶלְהָא רְבָא יי וּמַלְכָּא  
 רְבָא עַל כָּל אֶלְהָא :  
 ד די בִּיבִיָּה קְלָלָן  
 פִּשְׁפוּשֵׁין דְּאַרְעָא  
 וְתוֹקְפֵי רוּם מוֹרְיָא די  
 לִיָּה : ה די לִיָּה יָקָא  
 וְהוּא עֲבַד יְתִיהוּ וְנִכְשְׁתָּא  
 אִידוּ בְרִיאָו : ו אֶתְּנוּ  
 נְסוּד וְנִתְּן נְחֻמוֹשׁ  
 קְדָם  
 נִבְּרַחַה  
 רְשׁוּי

ת"א ויכס. נמוכות ס' :

רד"ק

צד (ד) והועפות. לשון גובה כעוף המעופף: (ו) נבכרה.

און. אף על פי שהיוו' נחה. וכפל עוד לחוק. ואמר יצמיתם  
 ח' אלהינו: (ה) לבו. כ' ואכרו ישראל בימות הבשוח איש  
 לאחי שורגו לאל שרועים וכבר פירשנו כי כלל לכו ולכה הוא במקומות ענין וירוח הפעשה לא הלכה משנה: (ז) נקדמה.  
 בענין חובתה: כבודיה. כבודת שפתים שגודלה לו הטוב שעשה לנו: (ג) לו. זה נאמר או כי או לא נמצא בכחיש כמו שהג  
 כחישין בוסן חוח על כליה על כליה תהשגותהו כי או כליה תהשגותהו כי או כליה תהשגותהו כי או כליה תהשגותהו כי או כליה תהשגותהו  
 וכלך גדול על כל אלהים. והם בגא השמים שהם אלהים ושופטים בארץ ואו יכיר כי הוא מלך עליהם ולא ישור דבר  
 אלא בשליחותו: (ד) בחקרי. ה'ם'ם בסגול. וכמו שנבנתים חשבים הארץ בידו והוא בלך עליהם. כן בידו תהתית הארץ.  
 ואבר בהם לשון בחקרי על דרך וחקרו מוסדי ארץ לכמה: והועפת הרים לו. וכו. תחתית הארץ וכו. ובתי הארץ והם  
 התרים הגבוהים. וזה והועפות הרים לו: (ה) אשר. וכו. הארץ בכלל ועתה וכו. בפרם תים והיבשה כי הכל לו כיוצא בידו  
 וברשורה. ופי' ותוא עשהו. תקן אותו שיהיה נקוד המים אל מקום א' ויצר היבשה לחיות כל חי ויצויה עליה והואיל ובידו  
 הכל סגולה והטפת בידו לחגיגה ולהשפיל בני שירצה ונתן אותנו שפלים בגלות ועתה רוכבנו: (ו) באו. 'אכרו איש לאחי כיו  
 ונשהתח כי חייבין אנו לחדותו לו ולכרוע לפניו בכל מיני כריעות: נשתחית. הוא שפוח כל הגוף בארץ בפישים ידים  
 ורגלים: ונכרעה. כריעת הראש עם קצת הגוף כמו שאנו כורעים בכריכות: נבכרה. היא כריעות הכרכים בארץ: לפני  
 סנחתי שי

אבן עזרא

מהם שיצמיתם השם צדך תחרת סלח ענתה על לבס :  
**צֵה א לָכוּ נִרְנְנָה .** לבו נרננה . לבו אלי כמו מלת סורו דברי  
 המצורר לשאל: (ב) נקדמה . שגודה לו  
 ותועפתו עזרה עם זמירות כי זאת היא התודה והזמירות  
 מלאכיו הם הים הים מלאכות: (ד) אשר . בעבור שזוכיר  
 לכל השמים אמר כי ברשוחו תהתיות ארץ גם הכרים הגבוהים על הארץ: ותועפות . כה ויש אומרים כמו  
 קרנים: (ה) אשר . הכיור בפסוק הזה הים והיבשה כי הם כמו כדור אחד בראיות נגמרות מחכמת התולדה:  
 (ו) בואו . בעבור שהזכירה שהוא מלך על בן אנו חייבין להשתחוות לפניו: נבכרה . כמו ויבך על ברכיו ועטס

צד (ה) ידיו ילכו . כריש פ"ק נמוכות טביב דבלי אחד וכרי מייא  
 שמו ויכסו ידיו ילכו וכו. כתיב וכל ספריו כחוב ידיו  
 גם לא ינמס במס' גם לא מלון חסדים י"ד דאלמע חיובות  
 וקרין:

מצודה ציון

מבצורת דוד  
 יכיסם ס' : יצמיתם ה' . כולמט חף חס ימכמה דודאי יכיסם  
 ולא יהיו נקיים מן הסככות :  
**צֵה א לָכוּ נִרְנְנָה לַח' .** לפתח ויונו ח' יולמכו לס כננה גו' :  
 (ב) נקדמה . קדסם (ג) מלכו מול סני כולמח שפטים  
 להודות לו על הכונה ככלם : אלהים . הם מלמח מעלם :  
 (ד) בחקרי ארץ . דכרים העננים כלכן חשק יתקוו דעת להבינם:  
 להיות נקוד ענקום אחד: (ו) נשתחיה . הוא שיפוח כל הגוף כלקך :

סנין כריש כמו אוחו אומים (לקמן ק"ה) :  
**צֵה א לָכוּ נִרְנְנָה .** פוא ענין זכור כמו ונתה לנו ונכנהו (ככלשית ל"ו)  
 והלא כל אלם : בריעה . מל' הכונה: (ד) בחקרי . מלגון  
 חקיקה ומסוס : ותועפות . ענין נכמות פ"ש הסוף חשק יוסף  
 בעולם סלמור : (ה) עשהו . ענין תקון כמו וימכל לעשות אוחו  
 ותועפות . נכסי סהרים סגול : (ה) ודוא עשהו . תקנו על מקומו  
 פירוש ע"מ

ג'ואנג ל'אמיר שאלין צו אים : (ג) כי אל גדול ה' דען  
 איין גרוקער נאמט אין נאמט אויג איין גרוקער מלך  
 איז ער איבער אלע מלאכים: (ד) אשר בידו מחקרי  
 ארץ דען איין זיין האנטט איז די פארשטונג פון דער  
 ערד ותועפות הרים לו אוג דיא איה (ה) אשך בידו מחקרי  
 צו אים ער דם יין בשאפין: (ה) אשר לו הים דען צו  
 אים איז דר דם יין ער דם אים בשאפין ויבשתי דיי  
 יצרו אוג די מריקניש האבין זיינע הענטט בשאפין:  
 (ו) באו נשתחיה ונכרעה קומט ל'אמיר זיך בוקין אוג  
 לאמיר

אוג פון וועגן זייער ביי זאל ער פאר שניידין זיי  
 יצמיתם ה' אלתינו ער זאל זיין פאר שניידען נאמט  
 אוינזער נאמט :

**צֵה א אָז עָם וְעַם קוֹמַעַן דִּי צִיִּית וְעוֹן מִשִּׁיחַ וְעַם**  
**קִרְקַעַן וְעוֹלָעִין דִּי יִשְׂרָאֵל וְאֵינן אִיִּקְעֵר צוּם**  
**אֲנְדְרֵרְיִן לְכוּ נִרְנְנָה לַח' אִיִּים שְׂאֵלְן צוּר דַּעַם שְׂמֵאֲרָקֵן**  
**נָאֵם בְּרִיעַת יְצוּר יִשְׁעֵנוּ לְאִמֵּי אֲנָן דַּעַם שְׂמֵאֲרָקֵן**  
**נָאֵם אֲנִיזֵר הַעֲלֵקְעֵר : (ב) נְקַדְמָה פָּנָיו בְּתוֹדָה לְאִמֵּי**  
**פְּעֻדְעֵרְיִן זִיִּין פָּנִים סִיט לִיבְנֵיג בְּזִמְרוֹת נְרִיעַ לוֹ מִיט**

נְבָרְכָהּ לְפָנֵי יְהוָה עֲשֵׂנוּ : ז פִּי הוּא  
 אֱלֹהֵינוּ וְאַנְחָנוּ עִם מְרֵעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ  
 הַיּוֹם אִם־בִּקְלוֹ תִשְׁמְעוּ : ח אֶל־  
 תִּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כַּמְרִיבָה כְּיוֹם מִפֶּה  
 בַּמְדַבֵּר : ט אֲשֶׁר נִסּוּנֵי אֲבוֹתֵיכֶם  
 בְּחַנוּנֵי גִם־רָאוּ פְעָלָי : י אַרְבָּעִים שָׁנָהוּ  
 אֶקוּט בְּדוֹר וְאֹמַר עִם תַּעֲי לֵבָב הֵם  
 וְהֵם לֹא־יָדְעוּ דַרְכֵי : יא אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי

קדם יי דעביד וקנא :  
 ז ארום הוא אלהא  
 ואנחנא עמיה וצאן  
 רעית אדיה יוסא דין  
 אם בטימיה תקבלון :  
 ח לא תקשון לקבון הדין  
 במצותא הדין יוסא  
 דנסיחון אלהא  
 במדברא : ט די נסיון  
 יתי אבהתכון בחנו  
 יתי לחוד חסון עובדי :  
 י ארבעין שנין מאסית  
 בדרא בסדרא  
 ואמרית עמא דטעורא  
 בלבדון הנן ואנון לא  
 ידעו ארתי : יא דבטימיה

ת"א אם בקולו . ספדדון נח : אהר . נכמטי . מניגה יי ספדדון קי (מניגה נח ספדדון נח) : רש"י

ח' עושנו . מנדלנו ומרוססנו . כי הוא שופטנו : (ז) ואנחנו עם סרעיתו . שרעת אותנו עד הלום : וצאן ידו . שנתח אותנו בשבם אמונתו : היום . קנה אותנו מבית עבדים . תנוחת צאן ידו . ותוא אלהינו : אם בקולו תשמעו . שלא תחיו כמביתכם דור המדבר כי תכף שנאלם מבית עבדים נמי אחרו בטרפיו כסו שעשו אבותיכם במריבת : (ח) כיום מסח . שם המקום הישן אף על פי כן ולא האמינו בו ונסונו : (ט) ארבעים . שהכפישונו בדבר המבטלים עד שאמרתיו שחיו מאתחרים בכדבר ארבעים שנה ומי' אקוט . מן ראיתי בנידמי ואתקופסח ענין קפסח . ומי' ברוך . בדרור המדבר אמר : עם תועי לבב הם . אכר שתועי לבב הם ולבם להרע ולא יאמינו בי : והם לא ידעו דרכי . לא תכירו כל הנסים שעשיתי עמכם ותחודו להבנם לארץ ולא כשחו בו . על כן נשבעתי שלא יבאו שם ומתו בכדבר כבן עשרים שנה ומעלה : (יא) אשר . בעבור זה קצתנו עליתם אבן עזרא

לסון ויכרך את הנמלים (בכרסית כ"ד) : (ז) היום . כעולם הוא אם בקולו תשמעו : (ח) במדבונני . חסם : גם רא . פעלי . במלרים : (י) ארבעים שנה . קמתי כהם וכנתי עמהם לסון נקטה נפשי בחיי (ליוני י) לנלמתי כם

מנחת שי (י) לנטי ס' . הלמ"ד כמל"ך כספרי מסדה :

נקרא מסח ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש' ה' בקרבנו אם אין : (ס) אשר . כמה פעמים נסתי גם ראו שבקעתו להם חיים והם לאסרדו להם ותצורו שבקעתו להם ואע"פ' כן נסונו זה מ' גם בי אמי' אחר שראו פעלי קדם הנסיון אף על פי כן ולא האמינו בו ונסונו : (י) ארבעים . שהכפישונו בדבר המבטלים עד שאמרתיו שחיו מאתחרים בכדבר ארבעים שנה ומי' אקוט . מן ראיתי בנידמי ואתקופסח ענין קפסח . ומי' ברוך . בדרור המדבר אמר : עם תועי לבב הם . אכר שתועי לבב הם ולבם להרע ולא יאמינו בי : והם לא ידעו דרכי . לא תכירו כל הנסים שעשיתי עמכם ותחודו להבנם לארץ ולא כשחו בו . על כן נשבעתי שלא יבאו שם ומתו בכדבר כבן עשרים שנה ומעלה : (יא) אשר . בעבור זה קצתנו עליתם אבן עזרא

עובדנו על אלהי הים וביטחו וזה כללי' וממה עשה הפטרי' : (ז) כי . פי אלהינו . מרחקו או אלהינו אמונתו : וצאן ידו . כנגד ידיו יצרו ועטם היום דלך עם כולו עשתמה אם כללכם לשמוע בקולו השתחוו לו היום אם בקולו תשמעון וזה הוא קול ה' : (ח) אל תקשו . השכחבו הפטרסיס כיום מסח . והכסון בעיני על ביאת המרגלים והמריבה היא נהנה רשע והמס' כי שם כחוב וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי : (ט) אשר . פי מי הם המנסים ועטם ראו פעלי שמעו כלם במדבר ככתוב אחריו : (י) ארבעים שנה אקוט . כמו וקוטותם נקטה נפשי בחיי כמו נעלה כי לא מלאנו נכוזה למשה בתוך הארבעים ועטם לא ידעו דרכי כלל כאשר אמר משה ולא נתן ה' לכם לנח לדעת : (יא) אשר . מנודתי . שמהיה להם מטסה

מצורת דוד

ובכרסה . הוא כעיסת הכלש וקלם הגוף : נברכה . הוא כלישת פכרבים על האלן : עושנו . המנדל והמרגל' אוחנו : (ז) עם סרעיתו . שהוא דועט ומטיג אוחנו : וצאן ידו . ר"ל כמו הכועס הרומטי אשר ינסה האלן עם נפישו סיד ולא כמקל' : היום . ר"ל היום שהוא יבוי' חסם כן כלשתי בקולו תשמעו : (ח) אל תקשו לבבכם . להרהר חכתי' כי כמו בני מריבה : כיום . כמו בנימי עטם במדבר וגו' (שמות י"ז) : (ט) אשר נסונו . אם ביטולת כידו לטם מיס כמה שאל' : (י) אקוט בדר . סיס לי קמססו בלמשי' סודכ סהול וממנתי' זכ סהם אשכ' נלכס חומס מלאחי' : והם . סמך כל קמססו לא ידעו סהם אשכ' דלדי' : (יא) אשר גשבעתי . אשכ' כעבור זה קלמטי מלסס פרוש ע"פ

ל'אמיר קניען נברכה לפני ה' עשנו לאמיר קניען פר קאם אונדער באשעפער : (ז) פי הוא אלהינו ונ' דען ער איי אונדער קאם אונ מיר וענן דאם פאלק פון זיין וויירונג אונ ר'אם שאף פון זיין האנט אונ דאם אלץ איז) היום אם בקולו תשמעו ווען איר ישראל וועט היינט צו הערן אין דעם קול פון גאט : (ח) אל תקשו לבבכם במריבה איר ואלט גיט מאכען בארט אייער הארץ אזו ווי דר קריג פון דר מי מריבה פים ספה בסדר אזו ווי דער קאג ווס איר הט מיה גיפרובט אין דר מדר : (ט) אשר נסונו אבותיכם ווס אייערע

עלמערין האמן מיר גיפרובט בהנתי גם ראו פעלי זיי האמן מיה גיפרובט באשע זיי האמן גינען פון ווערן אין מדרים : (י) ארבעים שנה אקוט בדר פערציג יאר קאם איה מיה קאם גיגרינט מים דעם דור ווס וענען גינען אין דער מדר אונ קאב זיי דארטין גיטיים וואמר עם תועי לבב הם דען איה קאב גיגאנט זיי וענן אזו איין פאלק ווס זייערי הערצער בלאגנין אונדעק פון מיר והם לא ידעו דרכי אונ זיאו ווייסין גיט מיינע וועגין : (יא) אשר גשבעתי באיש דאם אייער דעם קאב איה גישווארין מים מין צארין זיי וענען גיט

עלמערין האמן מיר גיפרובט בהנתי גם ראו פעלי זיי האמן מיה גיפרובט באשע זיי האמן גינען פון ווערן אין מדרים : (י) ארבעים שנה אקוט בדר פערציג יאר קאם איה מיה קאם גיגרינט מים דעם דור ווס וענען גינען אין דער מדר אונ קאב זיי דארטין גיטיים וואמר עם תועי לבב הם דען איה קאב גיגאנט זיי וענן אזו איין פאלק ווס זייערי הערצער בלאגנין אונדעק פון מיר והם לא ידעו דרכי אונ זיאו ווייסין גיט מיינע וועגין : (יא) אשר גשבעתי באיש דאם אייער דעם קאב איה גישווארין מים מין צארין זיי וענען גיט

**בְּאִפִּי אִם יִבְאֹן אֶל־מְנוּחָתִי: צו אֲשִׁירוּ  
 לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ שִׁירוּ לַיהוָה כָּל־  
 הָאָרֶץ: בִּשְׁירוֹ לַיהוָה בְּרַכּוּ שְׁמוֹ בַשִּׁיר  
 מִיּוֹם־לַיּוֹם יִשְׁמַעְתּוּ: יִסְפְּרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ  
 בְּכָל־הָעַמִּים נַפְלְאוֹתָיו: י כִּי גָדוֹל  
 יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד נֹרָא הוּא עַל־כָּל־  
 אֱלֹהִים: יִפְּיֹאֲרֵהוּ הָעַמִּים אֱלִילִים**

בְּחֶקֶף רִיגוֹי אִם יִעֲלוּן  
 לְגִיחַ בַּיִת מִקְדָּשִׁי:  
 א שִׁבְחוּ קִרְוֵי יְיָ  
 תוֹשְׁבֵי בְּחֶמָה קִרְוֵי  
 שִׁבְחוּ אֲנִלְוֵי קִרְוֵי  
 שִׁבְחוּ קִרְוֵי יְיָ קִרְוֵי  
 אֲרָעָא: ב שִׁבְחוּ קִרְוֵי  
 יְיָ קִרְוֵי שְׁמִיָּה בַשִּׁיר  
 מִיּוֹמָא לַיּוֹמָא פִּרְקֵי  
 ג אֲשִׁתְּעוּ בְּעַמְסֵי  
 אֲקִרְוֵי בְּקִרְוֵי עַמְסֵי  
 פְּרִישׁוֹתֵיהּ: ד אֲרוֹם רַב  
 יְיָ וּמַשְׁבַּח לְחֶמָה רַחֵל  
 הוּא עַל קִרְוֵי אֲרָעָא:  
 ה אֲרוֹם קִרְוֵי דְחַלַּת

רשי

ארכעים סנה להמחה כמדבר כי אמרתי חוטי לנב הס:  
 (יא) אל מנוחתי. לא"י ולירוסלים אשר קרחתים מנוחה  
 שנלמד (לקמן קל"ב) זאת מנוחתי עדי עד:  
 צו (א) שיר חדש. ומזוהו על העמדת וסופו מוכיח  
 כי צא למסות את הארץ. בכל מקום שיר חדש  
 שבד ארום עם הבכור הדוד לה' קראו בשמו אלה ישע בינום  
 על מקובל גלות: כל הארץ. כל יושבי הארץ: (ג) מיום ליום ר"ל  
 המיד בכל יום ומעם בשרו. זה הוא אף על פי שכל  
 ידעו כאחד הישועה בכל מקום יהיה סיפור הישועה חביבה  
 בעיניהם בכל יום כאלו נחיתה או כי הכשרת היא חידוש  
 הסיפור הוא ערב כל הארץ מיום שבעו ואח"כ הולך ומתמסם  
 מערבות היום. ואמר כי בכל יום ויום ערב סיפור הישועה  
 כאלו ארזי היום הוא עם בשרות: (ד) ספרו. כבודו שבד  
 הארץ וירדו וירוממוהו ויהללוהו. ומעם את הסיפור כי או ירדו  
 כל הנפשים בו ויראם הם שיריהם בעמים כי היא  
 גדול והודלת: (ה) כי כל אלהי העמים. שהיו עבדין לשעבר  
 חששם וחירח והכבדים הם אלילים כלומר כאן הם נגדו כי הוא  
 אבן עזרא

דק

עשבעתי שלא יבואן אל מנוחתי והיא ארץ ישראל שנאמר  
 עליה את הבטוח ואל הנחלת כי ישנה ישראל. ואמר מנוחתי.  
 כלומר הנחיתה שנתתי להם. ופי' אם שובתם כמו שאדם  
 אומר יהיה כך וכך אם חיתת זה: (ב) שירו. יאמר איש לאחיו  
 שירו לה' שיר חדש שקבץ אתכם בבבל ואמר חדש כלומר  
 שחתוהו ולו שיר וזהו המפורסם והשירים הנחבבים. וככל  
 שיר לה' לחוק. וזה המפורסם חברו שהנהלה הארון מכות  
 שבד ארום עם הבכור הדוד לה' קראו בשמו אלה ישע בינום  
 על מקובל גלות: כל הארץ. כל יושבי הארץ: (ג) מיום ליום ר"ל  
 המיד בכל יום ומעם בשרו. זה הוא אף על פי שכל  
 ידעו כאחד הישועה בכל מקום יהיה סיפור הישועה חביבה  
 בעיניהם בכל יום כאלו נחיתה או כי הכשרת היא חידוש  
 הסיפור הוא ערב כל הארץ מיום שבעו ואח"כ הולך ומתמסם  
 מערבות היום. ואמר כי בכל יום ויום ערב סיפור הישועה  
 כאלו ארזי היום הוא עם בשרות: (ד) ספרו. כבודו שבד  
 הארץ וירדו וירוממוהו ויהללוהו. ומעם את הסיפור כי או ירדו  
 כל הנפשים בו ויראם הם שיריהם בעמים כי היא  
 גדול והודלת: (ה) כי כל אלהי העמים. שהיו עבדין לשעבר  
 חששם וחירח והכבדים הם אלילים כלומר כאן הם נגדו כי הוא  
 אבן עזרא

מנחת שי

וזה המעורר י"ז כמיב ד"ה א' ע"ו סמך למזמור סודו לה'  
 קראו בשמו אחר פסוק ונבטי' אל תענו ואלמרו רכותים סתקו  
 בלשון סיו' אומרים אותו כנזקר וסמך שני סיו' אומרים בעד  
 ויש בן מזמור זה לארבע סדרים' ארבע חלופים במלת שופת כמו  
 שנמלס עם המזמור סודו וכתיב לפיכך של קלת חסד כדי להנחין  
 בין לו ותי שיון כסס טעם לשבח על ככה מלא ס':  
 צו (ב) בעים עינים. וכד' מיום אל יום: (ג) ספרו בגוים כבוד.  
 כבודו שבד הארץ וירדו וירוממוהו ויהללוהו. ומעם את הסיפור כי או ירדו  
 כל הנפשים בו ויראם הם שיריהם בעמים כי היא  
 גדול והודלת: (ה) כי כל אלהי העמים. שהיו עבדין לשעבר  
 חששם וחירח והכבדים הם אלילים כלומר כאן הם נגדו כי הוא  
 אבן עזרא

אבן עזרא

ונחלה כדרך שהמחית נכחית סתלתי:  
 צו (א) שירו לה' שיר חדש. ומעם בשרו. זה הוא אף על פי שכל  
 ידעו כאחד הישועה בכל מקום יהיה סיפור הישועה חביבה  
 בעיניהם בכל יום כאלו נחיתה או כי הכשרת היא חידוש  
 הסיפור הוא ערב כל הארץ מיום שבעו ואח"כ הולך ומתמסם  
 מערבות היום. ואמר כי בכל יום ויום ערב סיפור הישועה  
 כאלו ארזי היום הוא עם בשרות: (ד) ספרו. כבודו שבד  
 הארץ וירדו וירוממוהו ויהללוהו. ומעם את הסיפור כי או ירדו  
 כל הנפשים בו ויראם הם שיריהם בעמים כי היא  
 גדול והודלת: (ה) כי כל אלהי העמים. שהיו עבדין לשעבר  
 חששם וחירח והכבדים הם אלילים כלומר כאן הם נגדו כי הוא  
 אבן עזרא

מצודת ציון

צו (ס) אלילים. סוף מל' אל ולא. ר"ל דבר מבלי חומלת וכן רופאי  
 אלו טעם הדבר הזה וזה כל לוד לכוז (גליל ס"ט): צו  
 ליום. כלל יום בשיר וזה לום כל שיפוט: (ד) על כל אלהים.  
 פונדים לטם וקבלום לאלטם: (ה) אלילים. כי לעולם ס' מעולם כאן:

מצודת דוד

ובשעמי כחזון אפי' שלא יבואו אל מנוחתי זה ס':  
 ענין שבוטס סוף גזום ולם חמור הכי סוף כולס סלומתו דן וקי' יוס  
 (ח) שירו לה'. לעמוד שירו על כל שיפוט סבלה: (ב) בשיר מיום  
 דה'. כלל יום בשיר וזה לום כל שיפוט: (ד) על כל אלהים.  
 פונדים לטם וקבלום לאלטם: (ה) אלילים. כי לעולם ס' מעולם כאן:

משילי חכמים

טו שירו לה' שיר חדש וגו'. דר ענין איז ללשע עם איז ניווען  
 א נרקיטש פלך ער האם ניווען לויגט אויף פיל מרינוח אונ  
 איז ניווען ויער ריבן אונ איז ניווען א נרקיטש חב. אסאל  
 איז נעקסען צו אים א פערקערער קענעש אונרואם ניווען  
 צו דעם פלך ער וויל געצט וינגעט פאר אים אונ וינגענדיג וועט  
 ער אים אן ואיזן איין געשע בשורה וואס דיא בייטורה וועט  
 אים גייליק פאקן. דר פלך האט נעקראמט וועלכע עריליקע  
 בייטורה קען דער קענעש פיר ואיזן. פון בייקאטס איז פיל.  
 פון חבקה איז גרויס. פייגע לעגערע וועט ער וואס קען דר  
 קענעש פיר ער ואיזן. ענדליך ואיזן דער פלך צו אים וינג  
 איז ניווען גילובט נראה הוא ער איז פארקטמוג איבר

פרוש ע"מ

גים קוקען צו פון רואונג דם אין ארץ ישראל:  
 צו (א) שירו לה' שיר חדש וינגעט צו גאט לענדית לבוא  
 איין ניויא גיוואנג שירו לה' כל הארץ וינגעט צו  
 גאט אלע צדיקים פון דר ערד: (ב) שירו לה' ברכו שמו  
 וינגעט צוא גאט אונ לובט ויין נאמען בשיר מיום ליום  
 ישועתו אונ ויית מבשר פון קאג צו קאג ויין היקף:  
 (ג) ספרו בגוים כבוד דער איילט צווישין די פעלקער  
 ויין כבוד אונ צווישין אלע אומות דר איילט וייע  
 וואונדער: (ד) כי גדול ה' דער גאט איז גרום אונ  
 אלע אפ געשער: (ה) כי כל אלהי העמים אלילים דען  
 אלע

אלע אפ געשער: (ה) כי כל אלהי העמים אלילים דען  
 אלע

ויהוה שמים עשה: יהוה הדר לפניו  
 עז ותפארת במקדשו: יהוה לבו ליהוה  
 משפחות עמים יהוה כבוד ועז:  
 יהוה לבו ליהוה כבוד שמו שאר מנה  
 וכלו לחצרותיו: השתחוו ליהוה  
 בהדרת קדש חילו מפניו פלי הארץ:  
 אמרו בגוים יהוה מלך אף יתבון  
 תבל פלי תמוטי דין עמים במישרים:

במסיא סגורא וי  
 שמיא עבר: ו שכתא  
 ושכרוא קדמו עושא  
 והו שכתא גבית  
 מקדשה: והו שכתא  
 קדם וי יחסי עמיא  
 יהו קדם וי אקר  
 ועושא: ח יהו קדם  
 וי אקר ורומסו שמיא  
 אוכירו וסוכרו  
 הקרובא ועילו לקדמו  
 ליהוה: ס סגורא קדם  
 וי בשכהורת קדשא  
 קרתו סן קדמו פל  
 יהגי ארעא: י אמרו  
 בעמיא וי מלך לחוד  
 הקין הכל קלא תתמוטט

ת"א ירוספיס, עטר אחרי: כולו סמן ישמחו רש"י

**רד"ק**  
 עושה אותם חזק וחי' שמים עשה: (ו) הוד והדר. חס הכבדים יכירו בגולותיו ויתנו חוד והדר לפניו: עז ותפארת. יתנו במקדשו ורחם השמים ששם סען קדשו. והם יורד שהוא ארון על הכל: (ז) הבל לה'. תנו לו בפיכם כבוד וזו. וכן תנו לו הכבוד במעשׂת שמתאו לו מנחה: (ח) בחצרותיו. וחס חצרות שלא חללתם ולא יראתם מפניו עד עתה ובראותכם נפלאותיו חילו מלפניו: (י) אכרו. אמר משפחות עמים לבית המקדש בשוככם לארצכם אכרו בגוים ה' מלך והארץ שוקפת וחי אף תכון תבל כל תמוס כי תכירו מלכותו כי הוציא עמו מהגלות כבוד גדול. כי אף מלכי פרס וסודי שלוחם אל ארצם. תראו שרוא מושל על הכל ותכירו במשפט ששעה בגוים שבאר על ירשלים כי היא כבול ולא מלכות: אף. עוד תכירו מלכותו כי תכון תבל כל תמוס כי כל היצורים הם בשלוח לא יטאו גוי מנחת שי

על העמיד: (ו) הבל לה' וקטם משפחות עמים. ומה תתנו לו הבל לה' כבוד וזו: (ז) ה' מלך. לעתיד לכל יהא שיר זה: ידין עמים במישרים. אוחס שיהי' להם חספה בית המקדש לכבוד שבו: (ס) בהדרת קדש. כבית המקדש שהיה מקודר ומקדש על כל בתי: חילו מפניו כל הארץ. שלא חללתם ולא יראתם מפניו עד עתה ובראותכם נפלאותיו חילו מלפניו: (י) אכרו. אמר משפחות עמים לבית המקדש בשוככם לארצכם אכרו בגוים ה' מלך והארץ שוקפת וחי אף תכון תבל כל תמוס כי תכירו מלכותו כי הוציא עמו מהגלות כבוד גדול. כי אף מלכי פרס וסודי שלוחם אל ארצם. תראו שרוא מושל על הכל ותכירו במשפט ששעה בגוים שבאר על ירשלים כי היא כבול ולא מלכות: אף. עוד תכירו מלכותו כי תכון תבל כל תמוס כי כל היצורים הם בשלוח לא יטאו גוי

**מנחת שי**  
 (ו) עז ותפארת כמקדשו. וכד"ה עז ומדוס כמקדשו: (ז) וכלו לחוד. ויתנו חוד והדר לפניו: (ט) חילו מפניו. כד"ה חילו מלפניו: (י) אמרו בגוים יהוה מלך אף יתבון תבל פלי תמוטי דין עמים במישרים: (י) אמרו. ידבר עם המכילים המנחה שאלמרו מצורה ציון  
 לליל (אויב י"ג): (ו) הבר. חנו וי"ל מנו כסה ולמנו כמו ולא נתן חספה (א' ח'): חנו חילו. מל' חיל ועשה:

מאניהם חת אשר ענדולל היה וקטם שמים מעונות המלאכים שהזכיר והוא חסם הנורא על הגשמות שהם נורות נכבדות יהוה עשה הניסות: (ו) הוד. לפניו. לכבוד לל לפני אליליו עז כבית המקדש והוא הנכון והטעם כי השמים מעונות הכוכבים וכית המקדש בית זכור לו: (ז) הבל. שחודו כסה על הכבוד והעזו לו לכדו כזו: טעם כבוד שמו הוא החרון שהוא נקרא עם על כן ונחמו ונתחורו: (ט) השתחוו. כנחום מנחה אל ההלך ותהיה השתחוויתכם כחיל ושמד: (י) אמרו. ידבר עם המכילים המנחה שאלמרו מצורה דוד  
 כ': (ו) חבו לה'. וחסו ומתם הכו לה' כבוד ועזו לל ספרו כבודו ושמו: (ח) כבוד שבו. כבוד הכלוי לשמו: שאר. סבלו מנחה על הכסף וכלו עמה להלכותיו והוא כס"מ: (ט) בהדרת קדש. כס"מ המהודר בקדושה: (י) אמרו בגוים. בין כל פירוש ע"מ

**משלי חכמים**  
 ויעליו מיד הערין דין גי' פרייליך בשורה. דער פענסש הש אן גירויבען וינגען און וינגענד' האם ער דרעצילע דעם סלך ויחא ער איז גי'ען אין אן אונגן ויישע פרינה. דארשין האם סען גאר גי'ם נעוואוסס דעם נאסין סון דעם סלך. און איד האב ויחא דרעצילע. אין סין פרינה איז דא אין סלך אויף איין גרויסער חקם און אויף רייך. איד האב ויחא דרעצילע די'ען אלע פעלות. און דא סענאשין און דא פרינה איין איד ויד נענטשן וי זאלין ספיסן צו דיר און ויחא זאלין דיר די'ען. אשילוי דער סלך איז גי'ען גרויס מיט חקשא און מיט רייכקייט און מיט פרינות. סון דעסס וועגן האם אים דא בשורה פריידיך געבאבס. גי'ם וייל ער האם געבאריש דא פרינות גאר טייל דער סלך האם גי'וואלס סאן חסד מיט פענסשין. דר'ער האם ער זיך געקייט ער נחם סאן חסד צו נאך פיל פענסשין. דאם האם גי'וואס משה געביג נאדער דוד הסלף

אלע געפער פון די היידען זענן גי'ם ויה' שמים עשה אקר גאם דעם בשאפין די הימיל: (ו) הוד והדר לפניו שיינגן און שיינקייט און פראים עז ותפארת במקדשו ששאקייט און פארימונג און זיין מקדש: (ז) הבל לה' משפחות עמים גי'ם צוא גאם איר משפחות פון די פעלקער דהיינו יהו לה' כבוד ועז גי'ם צו גאם כבוד און זיין ששאקייט: (ח) הבל לה' כבוד שבו גי'ם צוא גאם און זיין כבוד וואס איז ראיין צו זיין גאקען שא מנחה פראגאט איין סנחה און קוקט מיט איר אין זיינע רופין: (ט) השתחוו לה' בהדרת קדש בוקטם אייך צו גאם אין דעם שיינים הייליגין ארמ דם איז דר בית המקדש חילו כפי' און ציטערעם פון פאר אים אלע ויצער פון דער ערד: (י) אכרו בגוים ה' גי'קייגט אף חסו הכל און ער האם און אן גי'כריים

סלך זאגט לעתיד צווישן די פעלקער דם גאם הט דר וועלט דאם וי זאל עך גי'ם אום גרי'שין וי' עמים במישרים

יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ יִרְעַם  
הַיָּם וּמַלְאוּ: יִבְעַזוּ עַד־יִבְעַזוּ  
אֲזִי יִרְנְנוּ כְּלִיעֵי־יָעַר: לִפְנֵי־יְהוָה אֲפִי  
כִּי בָּא לְשַׁפֵּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט־תִּבְלָה  
בַּצַּדִּיק וְעַמִּים בְּאִמוּנָתוֹ: צו א יְהוָה  
מֶלֶךְ תִּגַּל הָאָרֶץ יִשְׁמְחוּ אִיִּים רַבִּים:

ידון עמיה בתירוצא  
יא יחרון חליה לשמיה  
וירצון צדקו ארעא  
וכי ימא ופליה:  
יב יבוע תושבחה חקל  
וכל די ביה חבון  
ישבחון כל איקני  
חורשא: יקמם יי ארום  
אתא ארום אתא למקן  
ארעא ירון חבל  
בצדקתא ועמיה  
בהימנותא: א יי מלך  
תרוץ ארעא יחרון גנון

ת"א אריוו (תגכה טו):

טורו מקץ

ענן

רדיק

אל גוי תרב ולא ילמדו עור מלחמה: ידון עמים במישורים. כי  
שפט העמים ביושר וכלת הרשעים שבתם: (א) יטבתו. שבת  
השמים ויילת הארץ ורעם הים וכלות השדת ורגנת העצים:  
הכל דרך משל על שמחת הגדולה שמתחה. מפני השלום הגדול  
שיתיה בעולם והסוכה הגדולה שתהיה: ומלאו. רניו הים:  
(יב) שרי. כבר שרת רל השדת והסדבר. וכל אשר בו תיות  
הסדבר: (יג) כי בא. השני הוא פירוש של ראשון והכלל לחוק:

צורה: במשרים. כזכות: (א) ירעם הים. להרים קול  
בזהלה: (יב) כל עצייער. שטעלו המלוכה מעמלק ומורשו: הגל  
צו (א) ה' מלך. כטעמו (יחזקאל ל"ה) כשמות כל  
הארץ. זהו שאמר (יחזקאל ל"ה) כשמות כל

הרבה באלה המזמורים בזה הענין  
(א) ירעם הים. כטעמו (יחזקאל ל"ה) כשמות כל

מנחה שו

בפ"ס ה"ד במתקין וכן הוא במילופים ל"ח וקבלנו  
קריאתו בשוף נח: (יב) יעלו שרי. כד"ה יעלו שרי: יעלו כל  
פלי יער. כד"ה ירענו פלי היער: (יג) לפני כי ב"ב כי כל לשפט  
הארץ. וכד"ה לפני כי ב"ב כל לשפט את הארץ: ישפט מכל. לפי  
הנראה במילופים ה"ה ב"ב חספן חספן כל' ולכ"י במולם וכל  
הספספים ה"ה במולם ככ"י שלם כנהגה ולפיכך חלי לומר שהמילוף  
שכתיבה הוא או"ס ח"ס מתקין כפ"ה דומיא חלופים לחמדי דהתם  
ולשפתיים חמ"ה חלופים לכ"י כל' חספן כל' חספן כל' חלופים כי חלי  
גונגל נכ"י יגכ"ה ח"ס מ' ספספים וחמ"ה דלוחתיה ועיין מ"ש  
בפי"ט ע"ל על יפסט חבל:

אבן עזרא  
בגויס כשבוש כי השם מלך והטעם כי השם ישב את האדם  
על הארץ וטעם אף חסון כי השם מלך לזק הכף פור  
התפירה לרין ימוטו כל מוסד ארץ: (יח) ישמחו. בכת  
עלם והארץ חתן יבולה והשדה יתן סריו והכו יעלנו. וטעם  
ירעם העננים העולים מהים או הכל דרך משל כי כל  
העולם יהיה בהשקט ובעת בהירות לזק השם כהרץ או  
על דרך זאת השרים והמנגנים לפני המלך כבואו מתקום  
רמוק: (יג) וטעם כי ב"ב הלאה פי' הרחוק כמו אל החתר  
(יג) וטעם כי ב"ב הלאה כעמלו לזקו טועם ללודיקים.

מצודת ציון

בפ"ס ה"ה במתקין וכן הוא במילופים ל"ח וקבלנו  
קריאתו בשוף נח: (יב) יעלו שרי. כד"ה יעלו שרי: יעלו כל  
פלי יער. כד"ה ירענו פלי היער: (יג) לפני כי ב"ב כי כל לשפט  
הארץ. וכד"ה לפני כי ב"ב כל לשפט את הארץ: ישפט מכל. לפי  
הנראה במילופים ה"ה ב"ב חספן חספן כל' ולכ"י במולם וכל  
הספספים ה"ה במולם ככ"י שלם כנהגה ולפיכך חלי לומר שהמילוף  
שכתיבה הוא או"ס ח"ס מתקין כפ"ה דומיא חלופים לחמדי דהתם  
ולשפתיים חמ"ה חלופים לכ"י כל' חספן כל' חספן כל' חלופים כי חלי  
גונגל נכ"י יגכ"ה ח"ס מ' ספספים וחמ"ה דלוחתיה ועיין מ"ש  
בפי"ט ע"ל על יפסט חבל:

מצודת ציון  
(יב) יעלו. ישמח: שרי. כמו שם:

חשמים

בפ"ס ה"ה במתקין וכן הוא במילופים ל"ח וקבלנו  
קריאתו בשוף נח: (יב) יעלו שרי. כד"ה יעלו שרי: יעלו כל  
פלי יער. כד"ה ירענו פלי היער: (יג) לפני כי ב"ב כי כל לשפט  
הארץ. וכד"ה לפני כי ב"ב כל לשפט את הארץ: ישפט מכל. לפי  
הנראה במילופים ה"ה ב"ב חספן חספן כל' ולכ"י במולם וכל  
הספספים ה"ה במולם ככ"י שלם כנהגה ולפיכך חלי לומר שהמילוף  
שכתיבה הוא או"ס ח"ס מתקין כפ"ה דומיא חלופים לחמדי דהתם  
ולשפתיים חמ"ה חלופים לכ"י כל' חספן כל' חספן כל' חלופים כי חלי  
גונגל נכ"י יגכ"ה ח"ס מ' ספספים וחמ"ה דלוחתיה ועיין מ"ש  
בפי"ט ע"ל על יפסט חבל:

כ"ל טפה נחלה שפה העולם חתה ס' כנחת לכל יהי נוסח לישול.  
ידון. סוף הדן את העמים כמשפט הישר והלמו: (יב) ישמחו  
הכריות המלוות כשם: (יג) לפני ח'. כשמחה הים: לפני' על  
כי כל וחחר וממם שכל לשפטו יושבי הארץ: באמתנו. כאלמת לפי הלמו: כאלמת לפי הלמו: כאלמת לפי הלמו:

פירוש ע"מ

בכ"ש שרים ער וועט קששששין די פללקער מיט רעקב  
פארמקיימי: (יא) ישמחו השמים זיי וועלן זיך פרייען  
דיא הימל אונ דיא ערד וועט לוקסיג זיין ירעם הים  
ומלאו ער וועט שמורפען דר ים אונ זיין דר פילונג  
צו אופ הייבין איין קול פון לובונג צו גאט: (יב) יעלו  
שרי עם וועט זיך פרייען ו'ס פעלד אונ אלץ וואס  
דרייגן איז או זייגנו כל עצי יער רענטס קאל וועלן  
זייגן אלע ביימער פון רעם וואלד: (יג) לפני ח' כי  
בא פ'ר גאט וועלן זיי אלע זייגנען אונ לובין לעתיד  
לבוא דם ער איז גיקוסן צו העלפין די ישראל אונ  
דס ער איז גיקוסן צו מששמוין די יוצער פון דער  
ערד שפוט חבל בצדק ער וועט לעתיד מששמוין דיא  
וועלם מיט גרעכטקייט אין די פעלקער וועט ער  
מששמוין מיט זיין אמת:

שירי לח' שיר חדש. זינגם צו הקב"ה א זינגם געזאנג. וואס  
זאל פון זינגען. שירי. זינגם. לה' קל הארץ. דיא זאגצע  
וועלם קענששין וועלן קוסטן דיען צוא הקב"ה. אפילו הקב"ה  
ברוך גים זייער דינגט. גאר בשרו מיום ליום ישענה. פון  
זאל זין זאגן פון איין פאן צום אנדערן פאן זיין הילף. ווייל  
הקב"ה וייל העלפן אלע קענששין וואס ער האט באשאפן.  
דערפער אוי ככיוכל ביא הקב"ה א ששחה או מער קענששין  
דערקענען זיין פאן אונ באשיצען זיך אונשער מיט אונ וועלן  
נענה האבן פון זיינע טובות וואס ער וועט מיט זיין פאן.  
און אוי דערפריילן דיא עקליכע קשיליך דאס גרויפקייט פון  
הקב"ה מיט זיין באשאפונג דיא וועלם אונ מיט אלע טובות וואס  
הקב"ה האט געפאן דיא זיידן מיט. זיצאת מצרים אונ מיט דיא  
תורה וואס ער האט געגעבן צו די זיידן אונ ווען הקב"ה וועט  
גאך אפאל אויס זיידן דיא זיידן אונ אייביגע אויס זיינג  
אונ ער וועט דאקאלס מששמוין דיא זאגצע וועלם. וועלן  
אלע בשעפעניש זיין פרייליך:

צו (א) ה' כלל תגל הארץ גאט וועט האבן לעתיד גיקוינט דם היימם אלע וועלן עקגענין דם ער  
איז דער בורא העולם אונ רעקנסן קאל וועט זיך פרייען דיא ערד. ישמחו אים רבים זיי וועלן זיך  
פרייען

ב עֲנַן וְעַרְפֵּל סָבִיבֵי צְדָק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן  
 כְּסֹאֵ: ג אֵשׁ לְפָנָיו תִּלְךָ וְתִלְהֹט סָבִיב  
 צִרְיוֹ: ד הַאִירוּ בְּרָקָיו תִּבְלֵ רֵאֲתָהּ  
 וְתַחַל הָאָרֶץ: ה הָרִים כְּדוֹנָג נִמְסוּ  
 מִלְּפָנֵי יְהוָה מִלְּפָנֵי אֲדוֹן כְּלֵי־הָאָרֶץ:  
 י הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צְדָקָן וְרֵאוּ כְּלֵי־הָעַמִּים  
 כְּבוֹדוֹ: ז יִבְשׁוּ כְּלֵי־עַבְדֵי פֶסֶל  
 הַמֶּתְהַלְלִים בְּאֱלִילִים הַשֹּׁתְחוּ־לוֹ כְּלֵי־

סניעין: ב ענני ערפא  
 ואכסמא הוור חוור די  
 ליה צדקתא ודינא  
 אטר די סכוון פורסיה:  
 ג אשא קדמוי תהלך  
 וקצלהקא חוור חוור  
 מעיקוי: ד סגהרין  
 בקני תבל חסות  
 ואתחלפת ארעא  
 ה טורא הך ישעא  
 יתחסון סן קדם יי סן  
 קדם רכוון קל ארעא  
 ויתנוו אנגלי קרוסא  
 צדקתיה ויתמוון קל  
 עסמא איקריה:  
 ז ויקתנוו קל פלחי  
 פסקא קמשפ בחין  
 קטעוהא ויקטרון קדמוי קל עמאי פלחי מעוהא:

אלהים

ת"א ודק ומשפס . תמונה יב ב"ב יא . טונוי פסל . (פ"ג פד) :

קטעוהא ויקטרון קדמוי קל עמאי פלחי מעוהא:

דיק

(ג) ענן וערפל . לחשך ולחמור על הרשעים ואו יכיר  
 כי צדק ומשפט סכוון כסאו . כי תחת יאמרו כי אין משפט  
 ספני סוכת השמים ותצלחתם . ומוסס: (ג) ותלחם סוכי . שלא  
 יהיה סקום לצאת (ז) האש: (ז) הארץ: (ז) ונפיתו אמסור עליו ועל אנפיו .  
 לפיכך דאתח ותחל תארץ או יתח תאירו ברקיו . כמשמע  
 על האש שובסיר עליהם ויהיו הכרקים גדולים ותמירין עד  
 שיפחדו כל העמים: הארץ . ר"ל יושבי הארץ: (ה) כדונג .  
 הוא השעוה . והרים . היא משל על מלכי הרשעים: (ו) הגידו  
 השמים . בתפסירם אבני אלנביש ואש נפירת על הרשעים  
 יגידו צדק האל כי זהו צדקו וכבודו בעשורתו משפט ברשעים  
 עד בלחם: (ז) יבשו . ואו יכשו כל עובדי פסל שהיו מתהללים  
 האילילים שהיו עובדים ותחא כשישפסם האל יתברך וראו ויעו  
 והאילילים הם צורות ששועים על תכונת צבא השמים ועובדים  
 הם ידויושתחו לה' כי עשה משפטם כעובדיהם . והשתחוו .  
 מנרת שי

הארץ שמה אשע לך . על עמלק וננכח כן: (ג) אש  
 לפניו תלך . כמלחמת נגד ומנוג דכתיב כמלחמתו (סס  
 ל"ח) ונשפתי אהו דכבר ונאס סוטף ואכני אלנביש  
 אש ונפריה: (ד) ברקיו . זכרויו ל' למען היה לה ברק  
 מורעה (סס כ"א): והתחל . כיום ההוא יהיה רעש גדול על  
 אדמת ישראל ורעשו מפני דני הים (סס ל"ח) ותחל ל' חיל  
 כיוולת (מיוכה ד'): (ה) כדונג נכסו . דכתיב ונהרסו  
 ההרים ונפלו המדרגות (יחוקאל ל"ח): כדונג . כשעיה:  
 (ז) יבשו כל עבדי פסל . דכתיב (שעיה ב') והאלילים  
 ויסבהוים באלילים וחיו אכסרים כי הצלחתם היתה עלידי  
 כי אין משפ בהם ואין אכסות בלתי לה' לבדו . והפסל והאל  
 אהם 'השתחוו לו כל אלהים . הם צבא השמים שהם נעבדים  
 אכן עולא

צו (ז) האילו כקיו . קדמא כזמור ע"ו האילו כקיום כמלס  
 האילו כקיו . קדמא כזמא ותעש כמלס כלסא ותמל .  
 קדמא כזמור ל' יגידו שמים כמלס הגיו ספמיס:

(ב) כי צדק ומשפט סכוון כסאו . על דרך כי נלדקה יכון  
 כסא: (ג) אש . דימה הנורות היורדות מהשמים לאש היא  
 השורפת שרימה ימיה: (ד) האירו . העטם כמהג הנסס  
 כרדתו וברקיו הם הסיכות ולא יכינוס רק המשכילים והרואים  
 כמרהם העין יחילו: (ה) הרים . על משפט הנסס  
 ועטם הרים הם המתחלים ואמר נמסו אש' סהס יבשים הסך  
 התולדת ועטם אדון כי המתנחלי' אינס אדוני הארץ  
 כלמת: (ו) הגידו . יושבי שמים כי הם שועים כדרי הסס:  
 (ז) יבשו . על משפט ציון

מצודה ציון

השמה בעולם: איים . יושבי מיי הים: (ב) ענן וערפל . הוא משל  
 להסבת הלכות שהיו מוכנים לנפוש בהם חמ הרשעים: סכוון כסאו .  
 כמנה כסאו הים נלדק ונכשט לבל ל"א עמוולו: (ד) האירו .  
 הכקיום יהיו גדולים עד שיאירו לבל העולם: ראתח . כמלס  
 הארץ לבל כנדיקס או תחול ותמעד: (ה) הרים . הוא משל על מלכי  
 העוסי' (ו) השמים . מלאכי השמים וספסו הלק קססא לשכאל:  
 פירוש

צו (ב) וערפל . הוא עב הענן: (ג) ותלחם . ענין להב ושפס  
 כמו אש לופס (לקמן ק"ד): צריו . מליכו: (ד) ותחל . מל'  
 חלחלם: (ה) כדונג . כשעיה: (ו) נבשו . ענין הססה וסמנס:  
 (ז) המתחללים . מל' סולג ושכח:

(ו) המתחללים . כמשמעם חמ עמנס כעמיס שלהס והעס אלילים  
 ע"מ  
 גציעקערס לם לאנד ארץ ישראל: (ד) הרים כדונג  
 נכסו פלפני ה' די קערג וענן צו נאנגין אזו ווי וואקס  
 פון פאר גאט פלפני ארון פל דעם האר פון  
 דר נאנצער וועלט: (ו) הגידו השמים צדקו די ויקימל  
 וועלצין ואגין גאטס גירעכטיקייט וראו כל העמים כבודו  
 אונג אלע אומות וועלצין ועין זיין כבוד: (ז) יבשו כל  
 עובדי פסל זיי וועלצין פארשעמט ווערין אלע די וואס  
 דיגען היידיגישיע בילדער המתחללים באלילים וואס  
 באריפן זיך מיט זייערע גישטיגע היידיגישיע זאקן  
 השתחוו

פרויען פיר אגיניל באוואקער: (ב) ענן וערפל סביבוי  
 וואלקין אונג עקביל וועט זיין ארום גאט צדק ומשפט  
 סכוון כסאו גירעכטיקייט אונג משפט וועט זיין דם אן  
 כרייסטונג פון זיין שמואל: (ג) אש לפניו תלך פייער  
 וועט גיין פאר אים אין דר מלחמה פון גוג וקנוג אונג  
 עם וועט פאר פלאמין אונג פאר גרענן זייע עילידיגר  
 ארום אונג ארום: (ד) האירו ברקיו תכל די שיינונג אונג  
 לושעקטייט פון גאטס פיייער האבין דר לייקט דיא  
 וועלט ראתח ותחל הארץ זיא האט גיעוהן אונג האט

**אלהים: שמעה ותשמעה ציון ותגלגלה**  
**בנות יהודה למען משפטך יהוה:**  
**כי אתה יהוה עליון על כל הארץ**  
**מאד נעלית על כל אלהים: אהבי**  
**יהוה שנאו רע שמר נפשות חסידיו**  
**מיד רשעים יצילם: יי אור ורע לצדיק**  
**ולישר ילב שמחה: יי שמחו צדיקים**  
**ביהוה והודו לזכר קדשו: צח מזמור**  
**שירו ליהוה שיר חדש כי נפלאות**

ח שבעת וחדת בנשקא  
 רציו ורציו בנחמא דבית  
 יהודה פון בגלגל דנייה  
 יי: ס ארום אתה הוא יי  
 על אה על כל יתבי  
 ארעא לחדא אתעליתא  
 על כל דחלילא: רחמימא  
 דיי קנו ביש מו ר  
 דקרים גמיר נפשת  
 חסידיו מן אידיון  
 דרשיעי ופצי אנן:  
 יי יהוד דנח ומסמר  
 לצדיקא ולתריצי קבא  
 חדו: יי חדון צדיקא  
 במומך א דיי ואדון  
 לרבך שום קודשי:  
 א תושבת חת נבואת  
 שפחו קדם יי שכת  
 חדת ארום פרישון עבד

ת"א אור זכור, טענית מו פקרים מ"ב פל"ט זכור מופס: שיר חדש, פ"ג כה זכור חיי שום מופס:

רד"ק

אינו צווי אלא עבר במקום עתיו, או פירושו כל אלהים כל  
 עובדי אלהים אחרים ועובדי שוכר עומר במקום שנים;  
 (ה) שמחה, קול הברקים והרעמים והשכח ושאר העם יתולו  
 לקולם וישראל ושמעו וישמחו כי ידעו כי אבני חבדד והאש  
 יורדים למשפט הרשעים, וזכר ציון, כי הוא ראש ממלכת  
 ישראל ועוד כי שם סודך יהי משפט הרשעים בעמק היושפט  
 יכירו כי אתה עליון סאר עד לאין קצבה: נעלית על כל אלהים, והם צבא השמים שהיו נעבדים עד עתה: (י) אותה, סעזת  
 כל ארחי: יי: כל אש רע ולא יהיה שום ספק בלבו שאין ה' רואה מעשה הרשעים כי יראה כי האל יתברך לבדו שומר  
 נפשות חסידיו שהצילם מיד הרשעים הרוצאים מגלות בבל ומדי ומס: (יא) אור ורע, לצדיק, בעולם הזה הוא רוע לצדיקים:  
 ולישרי לב שמחה, האור והשמחה, וקצרותו לעתיד, ביטוח המשיח, ואה תשתחו בו באמת כי יראי משפטיו הישרים:  
 (יג) לזכר קדשו, הוא שבו: (ל) מומור, כבר פורשנוהו: השיעה לו ימינו, כפי'ש יראה כי אין איש וישתתם כי אין  
 מנחת שיי

כלול יחלוף: המתהללים, המתפארים לעגולתם:  
 (ח) משפטך, נקמתך: (יא) אור ורע לצדיק, ורעה  
 ממש מוכנת לעמו להם: צח (א) שירו דה', כל אלה

או  
 יכירו כי אתה עליון סאר עד לאין קצבה: נעלית על כל אלהים, והם צבא השמים שהיו נעבדים עד עתה: (י) אותה, סעזת  
 כל ארחי: יי: כל אש רע ולא יהיה שום ספק בלבו שאין ה' רואה מעשה הרשעים כי יראה כי האל יתברך לבדו שומר  
 נפשות חסידיו שהצילם מיד הרשעים הרוצאים מגלות בבל ומדי ומס: (יא) אור ורע, לצדיק, בעולם הזה הוא רוע לצדיקים:  
 ולישרי לב שמחה, האור והשמחה, וקצרותו לעתיד, ביטוח המשיח, ואה תשתחו בו באמת כי יראי משפטיו הישרים:  
 (יג) לזכר קדשו, הוא שבו: (ל) מומור, כבר פורשנוהו: השיעה לו ימינו, כפי'ש יראה כי אין איש וישתתם כי אין  
 מנחת שיי

(ט) כי אתה ה', כלל נרמיה אמר להם: טעמים: (ח) שמעה, יי חומרים כי כל אלהים הם  
 המלאכים וטעם השתחו לו להודות על כי כזו כל עובדי פסל: והשתבח ציון, כי הם הכבוד בהרמות משפטיו, אז  
 יתכר: (ט) כי אתה, עליון על כל אלהים בשמים ובארץ: (י) אהבי, הטעם הנה הם טועם על כי אתם  
 אהבתי שנאו כל אש רע ולא תגורו ממנו כי הם לבדו הוא שומר חסידיו: (יא) אור, טעם זרוע אש רע מעט יקאר  
 הרבה: ולישרי לב שמחה, ורועה: (יג) אש כן ישמחו, הטעם כל השמחה הוא בשם:  
 צח (ה) מומור שירו לה' שיר חדש, הושיעה לו ימינו כמו ומוטע לי זרועי, וטעם זרוע קדשו שהיא  
 מצודת ציון

(ח) בנות יהודה, כסתי יהודה כמו קנת ואת כוטימס (במדבר ל"ב): מכלי חטולת: כל אלהים, לכה השמים העננים ללהים הם  
 ישתחו לה' על כי עשה מעשם בנביאים: (ח) שמחה, כלשך  
 משמע ליון נקמות הלוכי או תשמה: למען משפטך, צענו עשיים משפטך: (ט) נעלית, אהם מעולה ומסוכה על כל אלהים הם לכל  
 השמים העננים ללהות: (י) אהבי, אהם אהבי ה' שאלו עושי הטע וגל תפחה עמס כי הנה ה' שומר נפשות חסידיו ויליט מיד  
 הכשפים הם: (יא) לצדיק, לזכר הדיק יי אור ורע ר"ל כמו הווע דכ מה הנה יותר חולל הסדס ממה שזע כן הכיכ שכל  
 מוכן לדיק יומר מעלו קנל שכרו מיד: ולישרי לב שמחה, לישרי לב ורע טעמה וכפל הדבר בנ"ש: (יג) בה', בתשעת ה': לזכר,  
 לזכרון שם קדשו:  
**פירוש ע"מ**

השתחו לו כל אלהים ויי וועליון ויה בוקין צונאמ אלע  
 וים דיגען פרעמקע אש נעמער: (ד) שמעה ותשמעה  
 ציון ייא וועם הערין אונ וועם ייה פרייען די שקאמ  
 ציון ותגלגלה גלות יהודה אונ ויי וועליון ייה פרייען די  
 דערפער פון לאנד יהודה למנו בשפיקה ה' פון וועגן  
 דיין משפטך דו נאמ וים דו וועמט ברענגנין: (ט) פי  
 אהה ה' עליון דען דו נאמ ביקמ איין אייבערשפער  
 איבער דר נאצער וועלמט סאר נעלית דו ביקמ זייער  
 דר הובין איבער אלע געמער: (יא) דאם נאגמ דער  
 משורר צוא דיי ייךאל אהבי ה' שגאן דע איר נאמם  
 ליב האבער הם פיינט ביי שומר נפשות חסידיו דען  
 נאמ היט דיא לייבער פון זייער חסידים מיד רשעים  
 יצילם אונ איין ויי מציל פון דר האגמ פון דר רשעים:  
 (יא) אור ורע לצדיקונו, איין לייבט איין גוויים אונ אהן  
 גיברייט צו וואקסין צום צדיק אונ צוא דיא נעקמ  
 פארטיגע הערצער איין אן גיברייט פריי: (יג) שפחו  
 צדיקים בה' פרייט אייה איר צדיקים און נאמם זאג  
 אונ לזכר צום דר מאנגנע פון צין הייליגין נאמען:  
 צח (א) מומור דר מומור איין גימאכט גינארין און  
 לעתיד אונ און נאגמ ער און דער צייט פון  
 לעהיד



עֲשֵׂה הוֹשִׁיעָה לִּי יְמִינוֹ וְרוּעַ קִדְשׁוֹ :  
 ב הוֹדִיעַ יְהוָה יִשְׁמְעֵנוּ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם  
 גִּלְתָּה צְדָקָתוֹ : י זָכַר חֲסִדוֹ וְאֱמוּנָתוֹ  
 לְבַיִת יִשְׂרָאֵל רְאוּ כֹל־אֲפְסֵי־אֲרֶץ אֵת  
 יִשְׁמְעֵת אֱלֹהֵינוּ : י הֲרִיעוּ לַיהוָה כָּל־  
 הָאָרֶץ פְּצַחוּ וּרְנְנוּ וּזְמְרוּ : י זְמְרוּ לַיהוָה  
 בְּכַנּוֹר בְּכַנּוֹר וּקְוֹל זְמֶרָה : י בַּחֲצֻצְרוֹת  
 וּקְוֹל שׁוֹפָר הֲרִיעוּ לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ יְהוָה :  
 ז ירְעֵם הַיָּם וּמִלְאוּ תַבֵּל וַיֵּשְׁבֵי בָהּ :  
 ח נְהַרְוֹת יַמְחֲאֵר־כַּף יַחַד הַרִים יִרְנְנוּ :

פְּרִיָּה לַיהוָה יִשְׁמְעֵהָ :  
 וְאֲדַרְעֵה שְׂכִינַת קִדְשִׁיהָ :  
 ב הוֹדִיעַ יְיָ פּוֹרְקֵי־הָאֵלִים  
 לְמַחְמִיהוֹן דַּעֲמֵא נְלִי  
 צְדָקָתֵיהָ : ג דָּבַר מוֹבִיָּה  
 וְקוֹשְׁמִיָּה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל  
 נִחְמוֹן כָּל סִפְּי אֲרֶעָא  
 יֵת פּוֹרְקֵנָא דְאַלְהֵנָא :  
 ד גִּי בִּי בּוֹקְדֵם יְיָ כָּל  
 יִתְבִּי אֲרֶעָא בּוֹעֵו  
 וְשַׁבְחוּ וְזַמְרוּ : ה זְמְרוּ  
 קְדָם יְיָ בְּכַנְרִין בְּכַנְרִין  
 וּקְוֹל זְמֶרָאוֹן כְּסֵיטָרְתָא  
 וּקְוֹל שׁוֹפְרָא וְיִבְנוּ קְדָם  
 מִלְּקָא יְיָ : ז יִכְלוּ יִמְאָ  
 וּפְלִיָּה תַבֵּל וְקָל בְּרִין  
 עֲלֵה : ח נְהַרְוֹתָא יִמְחוּ  
 פְּסִיָּא פְתַחָא מוֹבִיָּא

ה"א הודיע ה' שפיר ד' זכר חסדו  
 נגלה יל' בחצוצרות, ר"ס כ"ו

רשי"י

למחיה: (ח) נהרות ימחאו כף. הנכילים דכרו בלשון  
 סהלון שומעת לא שיהא לנהרות כף אלא לשון שמחה וחלוקה:  
 להם לחריע ולשמוח בישועת ישראל. כי תחית תשועת כלל העולם שלא תחיה עוד מלחמה בעולם בין גוי לגוי: פחדו.  
 שיר: (ט) זמרו. בכנור לבדו וכן בכנור עם קול זמרה שחוא שירה בפה: (ז) לפני המלך ה'. שיבאו לבית המקדש לחריע  
 ולזכור ולשבח לפניו. והים ותבל. על דרך משל. כמו ששירשנו: (ח) נהרות. וכן זה חספוק משל: ימחאו כף. יכו כף אל כף

אבן עזרא

וכנור וקול זמרה: (ו) בחצוצרות. הוסיף מלת המלך  
 כי כן מטפט היואלים לקראתו כבואו: (ז) ירעם. כדרך  
 וירגזו ההרים או העטם כי שלום יהיה בכל החיץ:  
 (ח) נהרות. העטם כי בני אדם שלט בסמיכות הים וננהרות  
 ובהרים ירגזו:

מצודת ציון

צח (ה) פחדו. פחדו פס כמו פלחו ורגזו ומדו (ישעים ל"ב)  
 (ו) בחצוצרות. עס עלי נגון: (ח) ימחאו. עיני סבל  
 לשמות כמו ימן ממלך די (יחזקאל כ"ט):

הכריתם וסאל עיני מלכה למומת על כוב שמחה: יחד. כל ההרים יכנסו

פירוש ע"מ

פון דר ערד פצחו ורגנו וחסרו עסינא אייערי מייער  
 און זינגא אונ לובא צוא איהם: (ה) זמרו לה'. בכנור  
 לובא צו נאם מימ דר הארקע בכנור וקול זמרה מימ  
 דר הארקע אונ מימ איין קול פון גיזאנג לובא פו  
 אים: (ו) בחצוצרות וכו' מימ פרוזיסיין אונ מימ איין  
 קול שופר שאלמ פו דעם סלך נאם: (ז) ירעם הים  
 ומלאו ער וועט שמוקעמין דר ים און זיין דר פילונג  
 צו לובין נאם און די וועלט און די נאם זייען אין  
 איר וועלן אוה שמוקעמין צו לובין נאם: (ח) נהרות  
 ימחאו כף די סייכין וועלן קלאפין איין האנט צו דר  
 אנדערער פאר שוקה פלוקר זיי וועלן פיל שוקה  
 האבן יחד תרים רינגי אונ מימ אנאנקער וועלען דיא

ט לפני יהוה כי בא לשפט הארץ  
 ישפט תבל בצדק ועמים במישרים  
 צט א יהוה מלך ירגזו עמים יושב  
 כרובים תנוט הארץ ב יהוה בציון  
 גדול ורם הוא על כל העמים ג יודו  
 שמך גדול ונורא קדוש הוא ד ועז  
 מלך משפט אהב אתה פוננת מישרים  
 משפט וצדקה ביעקב א אתה עשית  
 ה רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להדם

ירגזו: יקדם יי ארזים  
 אמת למדן ארעא ידון  
 תבל בצדקתא ועממיא  
 בתרופתא: א יי מלך  
 יועזו עממיא די שכתתיה  
 שקרא בגי כרובינא  
 יועזו ארעא: ב יי בציון  
 רבא ורמא הוא על קל  
 עממיא: ג יהודין שקד  
 רבא ורמא קדושא  
 הוא: ד ועושינהו דלמקא  
 דדינא רמים אפ  
 אתקנתא תרופתא  
 דינא וצדקתא ביעקב  
 את עבדת: ה שכתו  
 קדם יי אלהנא וסגדו  
 לבית מקדשה קדוש  
 ת"א כ' מלך. שם לב ע"כ: וכו'  
 מלך. מקדשה ע"כ: וכו'

**רד"ק** כולו קמץ  
 בדרך המקראיים והשחמים כמ"ש וכו' כף: (ט) בצדק ובמישרים.  
 יחיה משפטו ויהיה הטוב לצדיקים והרע לרשעים: (א) ה' .  
 לבעול אמר ה' מלך תגל הארץ ואמר למעלה ה' מלך אף תבון  
 תבל כל תמוס. והנה אמר ירגזו עמים. תנוט הארץ. ואמת  
 דוא הכל. כי ירגזו עמים ותנוט הארץ בספלת גזי ומגזי ואחר  
 כך תגל הארץ ותכון תבל כל תמוס כי לא יהיה עוד מלחמה  
 בעולם. ואמר יושב כרובים. שיחזיר שכונתו לציון בבית  
 המקדש: (ג) ה'. או יהיה בציון גדול כי שם יתגדל על כל  
 שמו כי גדול נורא הוא: (ד) ועז מלך. או יראה שזו ושמוא מלך על הכל.  
 כוננת הכל במישרים. ואתה הוא שעשית המשפט ביעקב  
 בתרופת אהב אתה פוננת מישרים. ואתה הוא שכתתיה  
 בהרצאת אותם כהנלות. רש מפרשים הסמוק על משפטי  
 (ט) רוממו. יאמר כנגד כל ישראל וכנגד כל העמים ורוממו ה'  
 אלהינו בפינים: והשתחוו להדם רגלי. שהוא בית המקדש

**צמ** (א) ירגזו עמים. מוצדק בלחמת גזי ומגזי. וזו  
 ירגזו עמים כענין שנאמר (זכריה ו'ג) וזאת  
 תהיה המגפה וגו': ה' תנוט. לשון נטו ורגלי: (ג) יודו  
 שמך. ויודו את עז מלך האהוב משפט: (ד) ועזו כדך.  
 מושב על מקרא העליון: אתה כוננת מישרים. פסרה

**מנחת שי**  
 צח (ט) לפני ס'. קן הוא כספתי ספרד כנ' ממזכירין וטוין ברש  
 שהלכה על מלת אשרי: צמ (ד) חסה כוננת. בלש ס"ה כסוף חסיה:  
 מלך יושב הכרובים: תנוט הארץ. כמו תרעש ואין חזר לו ועטס ירגזו עמים הם הרשעים: (ב) ה'. בעבור  
 שהזכיר יושב הכרובים הזכיר כי מונתו כליון: (ג) יודו. שב אל העמים ושקך שם העולם הנכבד הגולה על יד  
 משה לישראל כי בכל הלמוות אין לשם שם כבוד רק עס ישראל לנדס: (ד) ועזו. עז וכבוד הוא למלך שהוא אוהב.  
**מצודת ציון**

**אבן עזרא**  
 (ט) לפני ה'. הכל יודו כזולו לשפוט הארץ:  
 צמ (ב) ה' מלך ירגזו עמים. מלת מלך שפירט חסרת

**צמ** (ב) ירגזו. ענין רעהו כמו רגזו ואל תחטאו (לפיל ד'):  
 (ס) להדום. הוא שמעך הכסא הימון תחמ רגלי שישב  
 מלפני הישב על הכרובים שכל הארון חסה הארץ נוטה לפסול  
 מנוחתו כליון הוא גדול וכס טל הכל וממנו יחמדו: (ג) יודו שמך.  
 אובס המשפט: מישרים: המורה שיהא מישרים חסה כוננת:  
 מעשי ידך המס: (ס) להדום רגלי. הוא כס"ט ואחז במשל כלנו  
 ממנון שכתו השמים יודיס רגליו לטות כס"ט: קדוש הוא. כי

**פירוש ע"מ**  
 פערקער: (ג) יודו שמך גדול ונורא זיאי וועלעין לרובין  
 דיין גרוסין אונ פארקמייגין נאממען קדוש הוא ער און  
 הייליג: (ד) ועזו מלך משפט אהב אונ דס שטאמאקייט  
 פון דעם מלך ונאם ער האט ליב משפט וועלעין זיי  
 לרובין און וועלעין זאגין אהב פוננת מישרים דוא נאם  
 האסט אהן גיברייט רעכט פארמייקייט צווישען  
 מענטשן וירך דיניי מכות משפט וצדקה אהן משפט  
 און צדקה אין יעקב האקטמו נאם גיטאן: (ה) אונ  
 דרום רממו ה' אלהינו דער הייבט נאם אונגער נאם  
 אונ רוקט איה צום שעמעל פון זייגע פים דס איז  
 דער בית המקדש קדוש הוא דען ער איז הייליג:

**פירוש ע"מ**  
 גערנ גיגין קעתיד: (ט) לפני ה' כי בא פר נאם וואס  
 ער איז גיקומן צו משפטין די ערד ישפוט תבל בצדק  
 ער וועט משפטין דיא וועלט מיט גירעכטיקייט  
 און די אומות מיט רעכט פארמייקייט:  
 צמ (א) ה' מלך ירגזו עמים ווען נאם וועט האבען  
 גיגיגט וועלן ציטערין די חזילות פון גז  
 וקנוג ביי דער מלחמה ווס נאם וועט האלמן מיט  
 אים יושב כרובים תנוט הארץ נאם ער רוקט און  
 די כרובים וועט מאכין גיגיגין די ערד: (ב) אונ או  
 וועלעין זיי דענקט מאל זאגין ה' בציון גדול וגו' נאם  
 איז גרוס אין ציון און ער איז דר הובין איבער אלי

רָגְלוֹ קָדוֹשׁ הוּא: **י מִשֶׁה וְאַהֲרֹן וְבִכְהֵנֹי וְשִׁמְוֵאל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ קָרְאִים אֲלֵי־הוֹה וְהוּא יַעֲנֵם: יב עֲמוֹד עֲנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שְׁמֵרוּ עֲדוֹתָיו וְחַק נֶתַךְ לָמוֹ: יג יְהוֹה אֱלֹהֵינוּ אֶתְּהַ עֲנִיתֶם אֶל רוּמָמוּ יְהוֹה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַר**

הוא: י משה ואהרן  
בכהניו קמרו נפשיהון  
קמור עמא דני ושמואל  
אמטרוהון צלי קדם יי  
הי' אבהת עלמא דצלוי  
בשמייה מצלין קדם יי  
והוא ענייהוהו: בעמוד  
עניי וקראמטל עמהון  
נשרו סהרניהוה וקם  
דיבב להון: ח יי  
אלהנא אתה עניתי  
נתהון אלהא שביק  
הויה לעקב אמטרוהון  
ומתפרע על עובדיהוה:  
ס שבוה קדם יי אלהנא

ה'א' מסה ואהרן. כרסות לב ר'ס פמיוס ה' נחמיס קב פקיהס עמא יב נב נל עמאמו: ה'א' נחה

רש"י

כי היא קדוש ושמו קדוש. כי היא הנביאים הראשונים שהיו קדושים בהשתחוותם והתפלל לפניו היה ענינת אותם ה' (ו) משה ואהרן. שהיו הכהנים הגדולים בכהני. וכן שמואל שהיה גדול נביאים שהיו בוסנו שהנביאים הם קוראי שם ואלה בכל עת שהיו קוראים אל ה' היה עונת אותם וזכר שמואל שהיה מספחת שמה ואהרן נביא כמו הם ואפשר שהיה גדול בנבואה שמואל הנביאים אחר כשה. וכן אמר אם יעמד סמת ושמואל לפני. וזה שאמר בכהני. כי גם כשה בהן היה חזק עיבש בהנהגת החלה שפיכש שבגת ימי המלוכה: קוראים אל ה'. האלף נחה וכן חומסים אל ה': (ו) בעמוד. סמנו על משה ואהרן: שמרו עדותיו וחק נתן להם. משה ואהרן שמרו העדות והחוקים שהן להם שאמרו לישראל שמרו אותם במסדת בתכונה. וכן שמואל שמר דעותיו והורם לישראל כשהיו הספלים על ישראל ענינת ושאת לישראל: בעבורם להם מ' עמדם: ונקם על עלילותם. על העלילות שעשו

ושימת שלום בין אנשים כוננת שמואל (שמות כ"ג) כי תראה חמור שוטף רוכב גו'. כי פתגע עמך לויכך. וימי הוא שיראה את שוטל נומל לו חסד שלא ידכו לבו להכני ולסכו. תמוזת: (ו) בעמוד עני יזכר אליהם. אף עם שמואל וזה הוא שמאל (שמואל א' ע') היס בזה הוהה ותענינה אוהם סמטרה יס. תראה העק קשור על פתח כד"א ויש אשר יהיה העק (במדבר י') ששמרו עדותיו וחק נתן למו. וחק אשר נתן למו: (ד) אל נושא. שון ישראל: היית להם. כשביס: ונקם. היית על עלילות. משה לאבר לישראל בלי הוספת וגרעון. וכן סח צויה לאהרן וזשבים לדרך טובה כמ' ש יעבדו את ה': לבדו: (ח) ה' נקם על עלילותם. ונקם על עלילותם. על העלילות שעשו

מבנה שי

(ו) כהניו. סי' ג' נגעי' קדאים. האלף נחה וכן מסמ' לה' שמואל א' י"ד: (ז) ידכר אליהם. כיו"ד כי לא נמנה עם הספרים כספר כפופים: (ט) רוממו. כמ"ס בשו"ט לבדו וכן מוכחו שבמסומ: והסממו. סי' א' נגעי' :

כתוב והוא שמואל שהוא ממספוחם בקריאתו אל השם ועניו ככתוב יסוב אל מסה ואהרן ואין שמואל עמהם כמו ויסע דמי מלחמ' בשלום שב אל יואב לבדו ולא עמאח וכמיה רבים ועסם לאמר על מה ואהרן שהם שומרי עדותיו בעבור היחס אמצעס בין השם ובין ישראל והעדות וההקיס שמתן להם השם שמרום לאמרם על ישראל ולא ויספו ולא יגדעו וזה הוא שפסוק כי אין לבדך עמך הרלס ובעמרי התור': רוממו. כבוא"ב אל התקנם: והשחרו: להדום רגליו. לנגד מקום הארון כי מקום הדומו קדוש הוא אז שב אל השם הנכבד ככתוב בסוף המומור: כשה. בעמוד פירשתי: (ח) ה' אלהינו אתה ענינתם. משה ואהרן כנפסל על פניהם ודבר הקטר': היית להם. כי בעבורם נשא לוישראל: ונקם על עלילותם. נדכר השרוטס והכליעים: (ט) רוממו. כלאחם מן התקנם והסממו אל הר קדשו

מבנה שי  
כמו סדום לגלילך (להן ק"י): (ח) עלילותם. מפסיס כמו מסר  
פולל לי (היכה א')

פירוש ע"פ  
(ו) בעמוד ענין קייס איין וואלקינדיגער זייל קם גאט גירעם צו זיי אונ דס איז איין גרום חשיבות שפרי עדותיו זיי האבין גיהים זיין עדות דס איז די תורה אונ דס גיועץ וום ער קם גירעבין צו זיי האבין זיי אונך גיהים: (ח) ה' אלהינו אתה ענינתם. דו גאט אונך גאט דו האטם זיי גירענשפערט אל נושא היית להם דו גאט קלענקטם פר געביין די זיך פון די ישראל פון זיי

פירוש ע"פ  
כמו סדום לגלילך (להן ק"י): (ח) עלילותם. מפסיס כמו מסר  
פולל לי (היכה א')

תהלים צט ק

תרגום

**קְדָשׁוֹ כִּי־קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ :**  
**ק " מִזְמֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לַיהוָה בְּלִי־**  
**הָאָרֶץ :** יַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה בְּשִׂמְחָה  
**בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה :** יִדְעוּ כִּי יְהוָה הוּא  
**אֱלֹהִים הוּא עֲשֵׂנוּ וְלֹא־אֲנַחְנוּ עֲמוֹ וְצֵאן**  
**מִרְעִיתוֹ :** יִדְעוּ כִּי יְהוָה הוּא אֱלֹהֵינוּ וְלֹא־אֲנַחְנוּ עֲמוֹ וְצֵאן מִרְעִיתוֹ

וקנידו קטור בית  
 מקדשה ארם קדוש יי  
 אלהינו : א שבתא על  
 קרבן תורתא יבנו  
 קדם יי פל יתבי ארעא  
 כפלחו קדם יי פחדה  
 אתו קרמו בהשפחהא  
 ג אודיעו ארם יי הוא  
 אלהא הוא עבר יתנא  
 וירציה אנתחא עמיה  
 וצאן רעיתיה : ד עולז  
 פתקעיו באודותא  
 דרתוי

ה' א מזור לתודה : סתהינו מן : מנדו : פקדים מל"ג עבר יתבי ויקבל אחי : ולו קרי ב"א אנתנו במקמ רש"י

ואהרן. (שם כ') בשמענו נל המורים. שמאל על של  
 הדריך בניו בדרך טובה מת צמור : (מ) כי קדוש ה'  
 אלהינו. על אשר הוא מודקק עם אנשים הוא מקודש  
 בעולם וכן הוא אומר (שמות כ"ט) ונקדס כבודו  
 במכבודו :  
**ק א** מזמור לתודה. להודיע לאומרו על זכויה התודה:  
**ב** עבדו את ה' בשמחה. וכל כך זהו דעו  
 כי ה' הוא האלהים שמשלם שכר פעולתכם אבל טובדי  
 כוכבים ומזלות אין להם לעבוד בשמחה שאין משלמין להם  
 שכר : **ג** הוא עשנו ולא. (שכאלו עשנו ולא היינו  
 בעולם כנ"ל ור"ל הפרט המיכה לא כל"ה מהר"ו) כאלו  
 היינו בעולם : **ד** בתודה. יהודיה :

לאותכיו : והשתחו להר קדשו. הוא הר חסוריה שבו בית  
 הכקדש כי הוא קדוש ובקבו קדוש. ובשיראו הבית לא יירא  
 אלא כי שצוח על הבית ובחר ובכששתחו אל קיר הבית לא  
 שתחו אלא למי שקדש הבית וישיבו מפתחם לזכור האל  
 ולתודת הלב אלו : (ול לתודה. מ' שתודו לו תחסד שעשה  
 בעכס יאהם האבירו היינו לה' כל הארץ שכל הארץ ישבחו  
 לשבחתיכם : (כ) עבדו. שלא תחיה עבודתו למשא אלא בשמחה  
 ובטוב לבב : (ג) דעו. עתה יש לכם לדעת כי ה' הוא האלהים  
 והוא יכול על השועם והוציא אתכם מכללות כבדו : הוא עשנו  
 ולא אנחנו. הוא גזלו ורדסנו. כמו אשר עשה את משה ואת  
 אהרן : ולא אנחנו. שאנחנו נקראים בשמו עמו כפי סדעיתו.  
 כתיב ולא באלוף. ופי' שלא גזלו לומר כשבו וצאו רדעו עשה  
 לנו את החיל הוה : (ד) בתודה. שתודו לו הסדיו :

אבן עזרא

בנראה רק באומית הלב הוא לשם הנכבד :

**ק (א)** מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ. כמו  
 חרץ כי תחטא לו כי הארץ עם מין כולל כל יושביה :  
**ב** עבדו. מנהג כל טובד להיותו נעבד על כן בשמחה ולא  
 תחלו כסתר רק ברינה : **ג** דעו. הוא אלהי' לנדו ושלו  
 אנתנו עמו והמלה כמו כל קרי וכתיב על כן אמר האלון כי  
**ד** בואו. כבואם בשערים מודה ובחזר תהלה :

מנחה שי

**ק (ג)** הוא אלהים : כנ"ל ק' נכסיו הוא האלהים וס"ג בואם  
 פרשת ויקבל דף ה' ועל המסורה והספדים יש לסמוך כי זה  
 הוא אהי מן ד' הוא אלהים דסמיך קדשים וס' נמסר כאן במסכה  
 גדולה : ולא אהנו. ולו קרי בוא' וכתיב ולא כללם וליקל נסחל  
 דלות ככו וסחל' וסחל' ודחי' ככו ולא כלל' וליקל ככו הקרי  
 בוא' וליקלו וסחל' ודחי' ככו הוא מן ס"ו דכתיב לח' כל"ה  
 וקריין לו בוא' וסחל' ודחי' פרשת שמיני וסחל' לח' לרעה

ולו אנתנו הפך וחי עשיתי ומלת עמו שכה אל דעו :

מזורת דוד

וכומנאו : להר קדשו. הוא כה"מ שכל הר הסבורים :  
**ק (א)** התודה. זה המזמור יאמר המביא מודה על הכס הנעשה לו  
 היינו וגו' : על כי תחלו משלמות ה' כהסם הנעשה לי :

משלי חכמים

**ט** קבדו את ה' בשמחה וכו'. דער גזן אין לשלל איינער הם  
 גימאכט פריהר זיין קינד אונ האם גימאכט זינג קרובים  
 אין גימאכט פריהר. וויא אלע פריהר זינג זענען זיין גימאכט  
 גימאכט פריהר זינג. האם ער גימאכט צו זינג זענען זעם אונ  
 גימאכט אונ איר זאלט זיין פריהר ווארט זעם אונ א מצוה  
 קיין זאן זיין פריהר קים דיא שמחה זען חקן פלה. איינער  
 זען דיא גימאכט האם זיך גימאכט שארעק זעם זעין אונ פריהר  
 אונ גימאכט זאך זעם זעין איר גימאכט אנהיים אונ  
 אין דער היים האם ער גימאכט אונ גימאכט אנהיים אונ  
 גימאכט. דיא גימאכט האבן גים גימאכט זען זיין זינגען  
 אונ סאגזען זענען וויא צריין גימאכט זען זיין זינגען  
 האבן גימאכט גימאכט זיין קים אים זיין ווי האבן גימאכט  
 ער אונ משונע. האם ער גימאכט צו וויא איר וואונדערקם אייך  
 גימאכט אויך מיין סאגזען אונ זינגען. איר זאלט אייך גים

**ג** הוא אלהים. כ"ל הוא בעל היכולת : הוא עשנו. הוא גזלו  
 וכומנאו וכן ישמע שכל כעשויו (לקמן קמ"ט) : ולו אנתנו.  
 מומדים אנתנו לו להיות נקדשים עמו ואלן מרעיתו : **ד** בואו.  
**פירוש ע"מ**  
 זייערם וועגן זינגען על עילויהם אונ האם דיה נוקם  
 גיווען פון די ישראל אוף זייערע מעשים וואס זיין  
 האבין גימאכט דער וויידער דיר : **מ** דרום ורפסו ה'  
 אליהו דר הייבט גאט אונזער גאט אונ בקמט אייך  
 צו זיין הייליגן בארג פי קדוש ה' אליהו דען ער איז  
 הייליג גאט אונזער גאט :

**ק (א)** מזמור לתודה דר חומור איז גימאכט מען זאל  
 לובין גאט מיט אים ווען מען וועם מקריב זיין  
 זיין קרבן תודה (אונ אזו זאל מען דענקט מאל  
 זאגין) קריש לה' כל הארץ שאלט צו גאט אלע זייער  
 פון דר ערו : **ב** כבדו את ה' בשמחה דיקם גאט מיט  
 שמחה אונ קומט פר אים קיט גימאכט : **ג** דעו כי ה'  
 בעצאם שכר צוא זייער דרום דרום זען אים מיט  
 צו אים זען מיר גיווען נאה אייר מיר זען גיווען  
 און דער וועלם כפי זען נאן פריהר מיר זען זיין פאלק  
 די שאף פון זיין וויידער נאם ער וויידערם אונ : **ד** בואו

חֲצַרְתִּי בַתְּהִלָּה יְהוָה לֹא בִרְכוּ שְׁמוֹ :  
 הַכִּי־טוֹב יְהוָה לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד־יְהוָה  
 וְדַר אַמּוֹנְתּוֹ : קא \* לְדוֹד מְזוֹמֵר חַסְדּוֹ  
 וּמִשָּׁפַט אֲשִׁירָה לָךְ יְהוָה אֲזַמְרָה :  
 ב אֲשַׁכִּילָהּ בְּדֶרֶךְ תְּמִים מִתִּי תָבוֹא  
 אֵלַי אֶתְהַלֵּךְ בְּתַם לִבִּי בִקְרֹב בֵּיתִי :

לא

ה"א חסד ומשפט. נכחות ה' (נכחות ה') : עם לבני. (פסחים יז) :

ר"ק

(ה) ועד דר ודר. קיימת אמונתו. כל' אמת ואמונה  
 אמונה הכטחה במאמן ו:כטויה הכטחתו :  
 קא (א) חסד ומ' פמ אשירה. כשאתה עושה עמי  
 חסד להלךך כרוך הטוב והמטיב וכשאתה עושה  
 כי משפט אני אשר כרוך דיון האמת בין כך ובין כך לך  
 ה' אומרה : (ב) אשכילה. אתן לב עך דרך התמים :  
 מתי תבוא אלי. הדרך הישרה להתהלך בה ומהלךך כמות  
 אתן לבי לחשכיל בדרך שהוא דרך תמים. ואצפה מתי תבא  
 אבן עזרא  
 (ה) כי. זאת היא הנהגה והתהלך והכרחה שידו כי  
 טוב ה' לעולם חסדו :  
 קא (ה) לדוד חסדו. טעם אשירה שיהגב שיר להגיד  
 החסד והמשפט שהוא עושה לכל עמו כמו ויהי  
 דוד עושה משפט וטעם לך ה' אומרה שהמשלתי למדתני  
 ועורתני לישותי משפטך בדרך : (כ) אשכילה. תמים. חלף  
 כי הוא שכיח חמיר בכל רגע להרגיל עמנו ללכת בה עד שלא יגיע  
 ללכת בה ויבא חלפה הדרך תבא חלפו מלפיה. כדרך  
 הכינוי מרוכ הרגילות. ורבי משה חמר מתי תבא אלי כמו יבא חלפה  
 כהתכלולו מנני חסד ודויעים וריבים וחלפה פירושו שיהיה הוא הנכון  
 כפי' לי וחלפה סוף' הוא הכון ידבר על שת  
 התכדודו והכללו והנה טעם את' לך רגילות כמו ויתהלךך הנך :  
 מצודה דוד  
 קא (ה) חסד ובשפט. כלשך אשירה לך על חסדו כן אשירה לך על  
 המשפט ולא חסדו חסד מזה' : (כ) אשכילה. אתן לב  
 על דרך הפסוק ומתחלה אני לה למצב עמי מנחה אלי ומקיימה כי  
 משלי חכמים  
 וואנגדערין איך בין גינען אויף איין חטינה. איז דאך אַ באַזאַח  
 מיטן זאך' זיך פֿרײַען מיט דער שלטחה פון חתן. האַבן דיא  
 שפּײַטן צו אים גינאָסן עס איז אַ ספּײַה מיטן זאך פֿרײַען אַפּײַן  
 דעם חתן מיט דיא פֿלח. דיאך' מיטן דאך זינגען אונ פּאָנגען  
 דיאָרפֿין וואָר ביים חתן ביים דיא פֿלח זינגען. אַבער נים ביי זיך  
 איין דער היים. דאָס זעלבנדיג דיאך' זיין זען הקב"ח טוט אײַן  
 טאָה צו אַ מענטש אונער פּאָכט אים פֿרײַליך זאך דר פּענעלש  
 גיט פֿרײַליך באַקן זאך דעם נוף מיט עטין אונ פֿרײַען. דעם  
 הייסט ער פֿרײַט זיך ביים זיך אײַן פֿלח זאך. גאָר זיין שלטחה פֿר  
 זיין צו זליבן הקב"ח. דיא שלטחה זאך זיך פֿרײַען איז זינגען פֿר  
 הקב"ח. דיא זליב זאך קינען פֿכּוּל פֿאר הקב"ח אײַן הייסעל.  
 אונ זינגען דיא הילף אונ הקב"ח האָט אים גינאָלשן זאך ער  
 זינגען פֿרײַער זאך דינען וואָס הקב"ח מיט שלטחה : (כ) אֲשַׁכִּילָהּ

ב אשכילה. אתן לב עך דרך התמים :  
 מתי תבוא אלי. הדרך הישרה להתהלך בה ומהלךך כמות  
 אתן לבי לחשכיל בדרך שהוא דרך תמים. ואצפה מתי תבא  
 אבן עזרא  
 (ה) כי. זאת היא הנהגה והתהלך והכרחה שידו כי  
 טוב ה' לעולם חסדו :  
 קא (ה) לדוד חסדו. טעם אשירה שיהגב שיר להגיד  
 החסד והמשפט שהוא עושה לכל עמו כמו ויהי  
 דוד עושה משפט וטעם לך ה' אומרה שהמשלתי למדתני  
 ועורתני לישותי משפטך בדרך : (כ) אשכילה. תמים. חלף  
 כי הוא שכיח חמיר בכל רגע להרגיל עמנו ללכת בה עד שלא יגיע  
 ללכת בה ויבא חלפה הדרך תבא חלפו מלפיה. כדרך  
 הכינוי מרוכ הרגילות. ורבי משה חמר מתי תבא אלי כמו יבא חלפה  
 כהתכלולו מנני חסד ודויעים וריבים וחלפה פירושו שיהיה הוא הנכון  
 כפי' לי וחלפה סוף' הוא הכון ידבר על שת  
 התכדודו והכללו והנה טעם את' לך רגילות כמו ויתהלךך הנך :  
 מצודה דוד  
 קא (ה) חסד ובשפט. כלשך אשירה לך על חסדו כן אשירה לך על  
 המשפט ולא חסדו חסד מזה' : (כ) אשכילה. אתן לב  
 על דרך הפסוק ומתחלה אני לה למצב עמי מנחה אלי ומקיימה כי  
 משלי חכמים  
 וואנגדערין איך בין גינען אויף איין חטינה. איז דאך אַ באַזאַח  
 מיטן זאך' זיך פֿרײַען מיט דער שלטחה פון חתן. האַבן דיא  
 שפּײַטן צו אים גינאָסן עס איז אַ ספּײַה מיטן זאך פֿרײַען אַפּײַן  
 דעם חתן מיט דיא פֿלח. דיאך' מיטן דאך זינגען אונ פּאָנגען  
 דיאָרפֿין וואָר ביים חתן ביים דיא פֿלח זינגען. אַבער נים ביי זיך  
 איין דער היים. דאָס זעלבנדיג דיאך' זיין זען הקב"ח טוט אײַן  
 טאָה צו אַ מענטש אונער פּאָכט אים פֿרײַליך זאך דר פּענעלש  
 גיט פֿרײַליך באַקן זאך דעם נוף מיט עטין אונ פֿרײַען. דעם  
 הייסט ער פֿרײַט זיך ביים זיך אײַן פֿלח זאך. גאָר זיין שלטחה פֿר  
 זיין צו זליבן הקב"ח. דיא שלטחה זאך זיך פֿרײַען איז זינגען פֿר  
 הקב"ח. דיא זליב זאך קינען פֿכּוּל פֿאר הקב"ח אײַן הייסעל.  
 אונ זינגען דיא הילף אונ הקב"ח האָט אים גינאָלשן זאך ער  
 זינגען פֿרײַער זאך דינען וואָס הקב"ח מיט שלטחה : (כ) אֲשַׁכִּילָהּ

מיט

אין גאנצין וועג אונ פֿראַכט ווען דער נאָנענער וועג  
 איך זאך גיין אים אַתְּהַלֵּךְ נָחַם לִבִּי אִיךְ טוֹא גיין  
 אונ דער רעכט פֿאַר מײַנער וועג וועם קינען צו חיר

ג לא-אשית | לנגד עיני דבר-בליעל  
 עשה-סמים שנאתי לא ידבק בי:  
 י לבב עקש-יסוד ממני רע לא אדע:  
 ה מלושני בסתר-ורעהו אותו אצמית  
 גבה-עינים ורחב לבב אתו לא אוכל:  
 ז עיניו בנאמני-ארץ לשבת עמדי הלך  
 בדרך תמים הוא ישראלני: ולא-ישבו

בית ארץ-ישראל: לא אשור  
 לקחי מלחמה דרשיעא  
 עקדי בישין ושמיין סן  
 פקודיא סגותי לא  
 דבקון בי: ד לקא  
 עוקקנא יעדי מני יצרא  
 בי שא לא אדע:  
 ה דמשעתני לישן חליתי  
 על חקריה ותייה אמנר  
 (וילקי בצרעתא) דאזיל  
 בגסות עינין עמיה לא  
 אדור בעלקא: ז עיני  
 בקשיתי ארעא לקמב  
 במחיצת צדיקי דאזיל  
 באורחא שלים הוא יקום עם שמישי: ז לא

ה' אלו: וסמך ה' פקודין טו סח: ג נכח עינים:  
 טו סמך ה' פקודין טו: כ נאמני לקח: מדיד נח:

יתיר ואו

**רש"י**

לכני חף בקרב-ביתי כהלנע כמו כפרה-סמך: (ג) סמים.  
 ל' כי תשקה אשתי (במדבר ה') כמו מן הדרך (דוסטילמנט  
 בלע"ז. ז'ל דוסטרומנט בל"א אלווייבונג): (ד) רע לא  
 אדע. לא אהב (ד"ל מהר"י) לא אהיר בדבר רע:  
 (ה) אורו לא אוכל. שיהא חבירי שלא אלמד ממששו:

הגורן: כל לבו לחוש בדבר הולך בכוירו אחת חנה ואחת חנה:  
 (ג) לא. כלומר בה כשהי זוכה בתוכחה וברוח הקדש. ואבר לנגד  
 עיני. כי כח הציור בשני חללי הכוח תבוקרסין שהם כנגד  
 העינים: עשה סמים שנאתי. כעשה אנשים שומים שנאתי לפיכך  
 לא ידבק בי אפי' במחשבה דבר בליל ובעת שומים. וסמים  
 בגורת היתשפה אשתי. ומלת עשה מקור בבקום עם כחוכמה:  
 (ד) לבב. כי שלבו נקש יסור ממני כי לא יהיה לנלום בחברתי: רע  
 לא אדע. איש רע לא אדע אותו כלומר לא ירחיק סביוורטי וסוקרובים אלי: (ו) מלשני. חיי"ד נוספת כיו"ד חכמיהו לשבת והמלח  
 סבנין פעל מרובע בלשן וכן מי שהיה מלשן רעהו לפני כסתר לאבר כך וכך עשה לחיובו במשפטי המלכות: אוחו אצמית. אוחו המלשן  
 חיתי בוער האנשים המלשנים וכורת אותו כלפני רוחי שונא המלשין ולא חיייתי כעניש אדם שלא בעדים כי אני מחויב כי המלשן  
 כשקרו כי אפי' אוכר אמת הוא חומס על שבעיד בו יחיד: גבה עינים ורחב לבב. כי שעיניו רבות ונביותו האסכל המלות  
 העולם ולבו רחב בהם כלומר ירחיב לחסמקום בלבו לחוש בהם ואהרי שעיניו ולבו בהם הוא רץ אחריהם: אורו לא אוכל. ר"ל לא  
 אוכל אורו או לא אוכל שטר. (ז) עיני. הרשעים ירחיק בכוירו וישיבכו. אבל נאמני ארץ עיני בהם להביאם אלי מאר מאיוה  
 מקום שיחיו עם לפיכך אטר בנאמני ארץ ואישיהו אצי'. גם לשרתני ולעבודתי אני לוקח אלא חטובים: (ח) לא. בשום

**מנחת ש"י**

נמנעתי: ולמה תחיל כולטון מלאין: (ג) דבר בלעיל. בגמ' טעם  
 סמים. כחוב צה"ל ושיין מ"ב בירמיהו ל"ב: סמים. כי א' ח' עיני  
 סמך ולא כחוב ש"ן כמ"ב כחובש סימן ה': (ד) נלנבתי. כחוב  
 בע"ל ויחיד בקצין חסך קולו חן ויחיד וי"ו (הספן קמלין טע"ס:  
 אוחו חלוצים. מנה: אוחו לא אוכל. חסך מן המלח במדיים  
 ותיקום וסך צוהר גדולה נמסר היחבון כולל מ"ב מלאים ולא  
 השני וכו' היח בעכרין פ"ג אמר מר עוקבא על המשפט טעון השע  
 אמר הקד"ק אין ח"י וכו' יוכלו לדור בשולם שלמנר אוחו לא אוכל  
 ח' חקרי אוחו אלא ח"י: גכח עינים. הגיעל בגמ':

(ג) לא. יוספר על המחשכה שהוא במלח: עשה.  
 כמו עשות ספרים: סמים. ע"מ כלים מנזח כי תשקה  
 אשתי לא ידבק בי סעות: (ד) לבב. איש אשר לבו עקש נטע  
 רע איש רע כי חיד יאמר כי לא ידע רע וזה הכסיל הכתוב  
 עליהם כי אינם יודעים לעשות רע שהיא בחולת האדם  
 מנעוריו: (ה) מלשני. הי"וד נוסף והוא תלר עטמו  
 כמלשין: אצמית. כמספתי ונלוכה או אלומת רכלותו  
 רק מי שהוא רחב לבב והסעם חסם מלד כמו ורחב לב לא  
 אוכל להנחיתו כי בחכמתו יסמיר נשאר ודכוריו. וי"ח אוחו לא אוכל להזותו או לא אוכל שחתו והוא יותר קרוב: (ו) עיני.  
 לשבת עסדי. בשכתי על כ"ה המספס חילוי לא ישראלני ועמוד לפני: בעת המשפט רק ההולך בדרך תמים: (ז) לא.

**מצורה דוד**

כל חמלי שידון מלוח לוי: בקרב ביתי. רע כהלנע כמו  
 כפרה-סמך: (א) לא אשית. לא אסחלל דכתיב דשע: עשה.  
 סמים שאלתי ולא ח' ח' ככב כי מה עמם: (ז) לבב עקש. מי שלבו עקש  
 יסור ממני ולא ח' ח' כמ' עמו: רע. איש רע לא יהיה מיוחד וכו':  
 (ה) מלשני. המלשין כסחמל על רעהו אכזרית חוס: גבה עינים.  
 אוכל. לא אוכל לקפול חוסו כי המשפס הלא שטמים כעני:  
 ח' ח' מיט לטעה כדתיי איש טוסה מעסה רמים: לא יבון.  
 ע"מ

קא (ג) דבר בלעיל. מעסה חוס בלעיל: סמים. עיני דכתיב  
 הסמים מדרך המנוסח אול רע אל דרכי (ומחל ז):  
 (ד) עקש. עקום: (ה) מלשני. מל' מלשין ויחיד' יתירה: אצמית:  
 עיני כריה כמו וכעתה ונמיסם (ועיל ל' ז'): אוכל. מל' יוכלם:

**פירוש**

הוא בעל גמול: ורחב לבב. החומד ונפתחה לכל דבר: אוחו לא  
 (ז) עיני. וסוף ח"י ח' נאמני ח"ן לבנת הס עמדי: (ז) לא ישוב  
 פירוש  
 מיט דעם נאנצקייט פון מיין הארץ אפילו אין מיין  
 היו גיט נאר בפרהקא: (ג) לא אשית לנגד עיני דבר  
 בלעיל איך גיט נאט אקענין אויגן איין שלעקמיי  
 נאך עשה סמים שנאתי אונג צו מאן אף קערונג צו אפ  
 קערין פון דעם גוים וועג האב איך פיינט לא ידבק  
 די עס טוט זיך גיט פהעפמן אין מיר דעם אפ קערונג:  
 (ד) לבב עקש יסור מפני איין פון קרימט הארץ איז אפ  
 גיקערט פון מיר רע לא אדע אונ גיין ווייס איך גיט  
 אונ קאם גיט ליב: (ה) מלשני כסתר רעהו דר נוס אין

פלישין אין פאר קארגניש אוף זיין חקר דעם טוא  
 איך פו שניידין גבה עינים וגי' דר נוס הם הוקע אונ  
 האקערדיגע אויגן אונ איין בריים הארץ דעם קאן  
 איך גיט לידן ער נאל זיין מיין חקר גדי איך נאל  
 מיה גיט אפ לערנן פון זייני מעשים: (ז) עיני בנאמני  
 איך מייע אונגן גיב איך אין די באגלייבטע לייט  
 פון דער ערך זיי נאלין וימאען מיט מיר חילוי בהרד  
 תמים אונ דר נוס גיט אין נאנצין וועג דר נאל מיר  
 בריגען: (ז) לא ישוב וגי' עם וימצט גיט אין מיין חז  
 דער

בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֲשֵׂה רְמִיָה דְבַר שְׁקָרִים  
 לֹא יִכּוֹן לְנַגַּד עֵינַי: לְבַקְרִים אֲצִמִית  
 כְּלִדְשֵׁי אֶרֶץ לְהַכְרִית מַעֲרֵי יְהוָה  
 כְּלִדְפַעְלֵי אֹן: קב \* תִּפְקֶה לְעֵנִי כִי־  
 יַעֲטֹף וּלְפָנַי יְהוָה יִשְׁפֹךְ שִׁחוֹ: בִּיהוָה  
 שָׁמְעָה תִּפְקֶתִי וְשׁוֹעֲתִי אֵלֶיךָ תְּבוֹא:  
 אֶל־תִּסְתֵּר פְּנֶיךָ מִמֶּנִּי בְּיוֹם צַר־לִי  
 הַמָּוֶה אֵלַי אֲנֹכָה בְּיוֹם אֶקְרָא מִהַר עֲנֵנִי:  
 כִּי־כָלוּ בַעֲשָׁן יָמַי וְעַצְמוֹתַי כְּמוֹקֵד

יחב קמצע בית מוקדשי  
 עבר נכילו די קמלר  
 שקרון לית ליה רשו  
 לאתבגא קבל עינו:  
 ה לע קא דאמי  
 דאמתי לנדור עקרא  
 אמר קל כשיע ארעא  
 לשיצאה מן ודושלם  
 קתהא דני קל עברי  
 שקר: א צלותא על  
 מסבגא ארום משהרהי  
 יקדם וי ימר צלותיה:  
 ב וי קבל צלותי  
 ופגינתי לקדקד העור:  
 ג לא הסלק שבגקה מני  
 ביום עקתי אצלי קתי  
 אודקה ביקרא דאקרי  
 סרביב עניתי: ד ארום

ת"א לא יכון . שנת קסט תתיגס די סוטס מנ סוכרדין קב קא: פסלה לעני . כרמס לא נו ע"ג"ו . זוכר ושלח יתרו בלק

**רדק**

מינוי ותפדות: לא ישב . בביתו מי שחרא עושה רמיה וכן  
 דובר שקרים לא יכון לנגד עיני . כלומר לא אוכל לראותו כלש  
 שלא יחיד היישוב בית: ומן לבקרים . בכל יום ויום סאבד  
 אצמיה כל רשעי ארץ . בכל מקום שחם כל שמן שאכרות  
 אוחסני עדי ה' והיא ירושלים: ולא תפלה . הסומרי חזן נאמר  
 על ל' בני גלות בבל ומדי ופרס כאלו כל אחד סבני הגלות  
 חזיה תפלתו בל' הנאמר בסומור . ואמר כי יעסף . כי המתפלל  
 (ג) אל . כבר אמרת והסתרתני פני כתם והיה לאכול . והגון  
 נתקיימה בנו איתח קללה אל הסתר עוד פניך ז"ש מהר ענני: (ד) כי .  
 ואבחן כי מי חיו ברעה וכאלו בלו בעשן כלם: כבוקר . הבקום שדולקין בו  
 האש תמיד יקרא מוקר . והוא נחר ונשרף בן

רש"י

(ח) לבקרים אצמית . מריו יום ארום אכרות מעט מעט

רשעי ישראלי המחווינים מיתה:

**קב (א) תפלה לעני** . ישראל ויהי עס עני: כי יעמוק . כההעטף נקסס כלרה: (ד) נחרו . הנו"ן משמשת כמו נעשו ונקט והוא לשון יובש כמו (אזוב ל')

כתוך צרה גדולה כוסף עצמי כאלו מתעטף קצתו בקצתו: (ג) אל . כבר אמרת והסתרתני פני כתם והיה לאכול . והגון נתקיימה בנו איתח קללה אל הסתר עוד פניך ז"ש מהר ענני: (ד) כי . ואבחן כי מי חיו ברעה וכאלו בלו בעשן כלם: כבוקר . הבקום שדולקין בו האש תמיד יקרא מוקר . והוא נחר ונשרף בן

**מנחת ש"י**

קב (ד) כי בלו בעשן . כד"ס ומרגומו אלוס ארסותליו ס"ך מנגס  
 יומי ואזכיר ס"ך ספוט חרין חזמה שהיה קורא בעשן כדף  
 וכן נראה עמי' יחייא חלל ככל ספרים מדויקים כד"ס וכן משמע  
 מפי' הרמב"ם ודק"ך ומבששים אחריס רבים ובמקל גדולה מסוכ  
 עליו לית זוס סירובו שילנו ככל במקרא חלל' ג בעשן כד"ס וזו  
 לכדו בשלו אחריס' ושנים אחריס' שסס בלו בעשן כלו מנח"ל

**רמיה** . מרמה הם עושי רלונו ויושבי שנתנו: (ה) לבקרים . ככל יום כדרך דינו לבקר משפט . ויש אומרים כי עיני כלאמי ארץ לשכת עמדי בעת המלוכה . לא ישב הדיונין ויש אומרים כי לא ישב כדרך היושבים לראשונה כאשר פירשתי:

**קב (ה) תפלה לעני** . יש אומרים כי זאת התפלה הצרה משכיל נוסל ביד לויזי והכזון שהיא מדרך הגשוי' על לבן חנשי הגלות והעד כי בנה ה' ליון נס תכהז זאת לדור אחרון ומלת יעסוף כמו העטופים כרעב וטעם ויפוך טיספוך כל מה שיש בלבו: (כ) ה' . זאת תחלת התפלה וידוע כי כל תפלה ישמע רק העטם שיראו בני אדם כי כשעמ' תפלתו: (ג) האל . דרך משל כי כן האדם בהסתירו פניו לא יראה רק ישמע על כן הטעם אלי אזוך: (ד) כי . דרך משל כאלו ימיו האלו בעשן כדרך כלו כעשן כלו ומלת כמקד כדרך המרוס שמת אש

**מצורת דוד**

**קב (ו) אש** . יעסוף . מלי' עטיפס ולביס' ש' יתרו . טעין ססור התלואוס  
 מנו אש'עס' כעמר נעס' (ד) כבוקר . סוא מ'קוס  
 אים אין איין עת צרה ולפני ה' ישפוך שיחו אונ פאר  
 גאט מוט ער פ'ר גיסיין זייני לריר: (ב) אונ אונ זאגט  
 ער ה' שכתה תפלת' דו גאט הער מיין תפלה אונ מיין  
 גישרר'י זאל קומען צו דיר: (ג) אל תסת'ר פניך מ'כני דו  
 זאלקט גיט פ'ר בארגיין דיין פ'נים פון מיר אין דעם  
 ס'נג ווס איז מיר ענג ה'סה אלי אונד גייג צו מיר דייני  
 אוערין ביום אקדי' אין דעם טאג וואס איך רוף דיה  
 ענטפער מיר גיך: (ד) כי קלי' בעשן יק' דען זיי זענען  
 פ'ר לעגט גינזארין אונ ווי איין רוף מייע'ע טעג אונ

לא יסם נמן לשכת נגד פני: (ה) לבקרים . ככל בקר בזריות רב  
 אכרית כל כשע' ארץ כדרי לבכרתי וגו' עד שלא ישלח חמד:  
 קב (ו) תפלה לעני . התפלה ספוט ה'א לישלח כהימים בגולה  
 עס עני: כי יעסף . כלשכ יסם ספוט ומנוסה כללו הוא  
 נמי כ': (ג) אל' הסתר . לכל מלסס כלמי: כהר ענני . נו כיום שאקרא לך: (ד) כלו בעשן . יעי הסודים כלו מהר כלו הספן והעטם פירוש ע"ט

**מצורת ציון**

דר ווס מוט ספאלקשקייט דובר שקרים אונ דר וואס  
 רעם ליגיגט איז גיט אן ג'גרייט צו אקענין מייע'ע  
 אונזין: (ח) לבקרים אצמית צו אלע פריא מארגיין מוא  
 איך דוד פר שגידדין בוסקה וויים אלע רשעים פון  
 דר ערד ווס זעגן חייב מיתה אונ נאך בין איך אופן  
 להקרת וגו' צו פר שגידדין פון גאטם שקאט אלע די  
 ווס ווערקין אונ מרען אום רעקטם:  
 קב (א) תפלה לעני כי יעסוף רחם איז איין תפלה צום  
 ארום פאן ווען עין הארץ וויקילט זיה אין

פירוש ע"ט

תהלים קב

תרגום

נָהָרוּ: ה' הוֹפֵה כְּעֵשֶׂב וַיִּבֶשׂ לִבִּי כִּי  
 שָׁכַחְתִּי מֵאֲכֹל לֶחֶמִי: וּמִקּוֹל אֲנַחְתִּי  
 דִּבְקָה עֲצָמֵי לִבְשָׂרִי: וְדַמִּיתִי לְקֶאֱתָת  
 מִדְּבַר הָיִיתִי כְּכּוֹס חֲרָבוֹת: ה' שִׁקְדָתִי  
 וְאֵהִיה כְּצִפּוֹר בְּוָרֵד עֲלֵיָּג: ה' כָּל־יְהִיֹּם  
 גְּנֻבְהָא: ה' שִׁקְרִית קֶל לִיֹּא וְנִינִיתִי הֵיךְ צִפֵּר דְּפָרַח וְגִיד בְּלַחְרִיָּה עַל אֲנָרָא: ה' כָּל יוֹסָא

רש"י דגוש אחר שורק רד"ק

ועלמי חרה מני הרב. נהר מפותח (ירמיהו') (ז) לקאת. סס עוף הוא: ככוס חרבות. סס עוף כמו (ויקרא י"א) את הכוס ואת השלך ואת הכושף: חרבות. מלכות. דמיתי לקאת מדבר: כך אנו נזודים ממקומנו ללכת בגולה: (ח) שקדתי. התכונתי בעלמי והכני כלשור הכווד על גג יושב כלדו בזין זוג: בורד. יושב כד: רש"י

עצמותי נחרו: (ט) הוכה. כתיב בוי"ו עם הדגש הכווסים לו כהגנו בספר כלכול וכובר הוכה בעשב. כלומר כהווס שהחמש שבת העשב הרחוב עד שיבש כן יבש לבי. ולמת: כי שכחתי מאכול לחמי. כלומר טרוב הצרת אני שבכך המאכל לידות בהכנת החולדות כי חיי תלוי עם תלויים שבת המלח הוא החום היסודי וסבני תחשבו לכל הגוף. והחוח קר ולח ובקיריותו ובלתותו מיישר חסיוות הלב החוק החיובש אשר בו. וללי האכל היה החסיוות אשר כניף עם האויר המקיף אותו מבוזר מיישר הלחות אשר בנוף המבאכל והמשתה לשיב לגוף החסיוות אשר אבד בכנס בחסיוותו: (ו) בקול. ידוע כי האנחה וצרת הלב ככחשת הבשר וכאשר תהיה עמה הצער כל שבין שיבשש הבשר לכבד עד שירדק הלעצ לעור. וקרא העור בשר לפי שצור הארץ הוא הבשר שאינו נשמש בחיבה כעור החבה לפיכך זכר הבשר בטקס הברו, וכן יזכור חתור במקום הבשר. יאכל כתיב עורו: (ז) דביתי. תקאת הוא קי והוא עץ דבדב, וקולו כקול בני לפיכך אמר דמיתי לקאת מדבר ר"ל לקולו. וכן ככוס חרבות הוא עץ ושונין במקומות החרבים קולו ופקל נה. או י"א את חושב בצעמי שאני כאילו אני מדבר עם הצמות שזוכנים במדבר שאין שם יושב בני אדם: (ח) שקדתי. השקידה הוא ענין התעסקות והתמדה על הדבר. שקדתי בגלות אילך ואילך וברבני אני מצא עצמי יחיד

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:

כסול כי המאכל מחליף שהוא יבש חלקים כנגד מהו שיו"ג האוי' וזה יבש כחש עמלי לכשרי: (ז) דמיתי לקאת. סמוך וכלא סמוך גם הוא כתי"ו רק הקי"ף כשלינו סמוך קמולת: ככום. כמו את הכוס ואת השלך והנה נפשו משתוממת כחיוו כמו הכוס שהוא לר חרבות: (ח) שקדתי. שקדתי על מקום אחד לכדי ואין אחד ממשפחתי עמי: כצפור. לשון זכר וכתורה נקנה וככה מלת שש פורה רק עם תמיס: (ט) כל. התכרר טעם כחמור כי כל הרעות שקדתי בעבור סבלו חרפת האויב

בעלמותו כי רוב כעסועל לאויבו חמס נופס עד שחחרו עמיו שהס כחולדת קרות: (ה) הוכה. הצעם כדרך יומס השמש לא יכנה היתה חרפת הלך כשמש שיכה העשב ויבש כן שז לבו כי סרה לימת החולדת מאלכ אשר כה הדבק הנפש עם הבשר ולא יוכל ללכול להס כי הוא שבע בלא מאלכ והטעם זהו וזה ירוע כחכמת המזלות: (ז) מקור. מרוב לעמתי כחש כשרי וזה הוא דקה עמלי לכשרי: (ז) דמיתי לקאת. סמוך וכלא סמוך גם הוא כתי"ו רק הקי"ף כשלינו סמוך קמולת: ככום. כמו את הכוס ואת השלך והנה נפשו משתוממת כחיוו כמו הכוס שהוא לר חרבות: (ח) שקדתי. שקדתי על מקום אחד לכדי ואין אחד ממשפחתי עמי: כצפור. לשון זכר וכתורה נקנה וככה מלת שש פורה רק עם תמיס: (ט) כל. התכרר טעם כחמור כי כל הרעות שקדתי בעבור סבלו חרפת האויב

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:

מצודת ציון  
 כעבדת האש כמו על מוקדה ויקרא (ז) נחרו. ענין יושב כמו נחר נחר (ויקרא מ"ג) (ז) לקאת. ככום. שמות טוטים ומלויות כצבא ובתרכות: (ח) שקדתי. ענין עמיות כמו כי שוכל לני (כס"א): בורד. כדל ויסוד:

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:

מנחת ש"י  
 וכשרתי בשמן הכנה (מוס כ') כסגל: (ה) כוס. כול"ס טס כדגש ר"ק כ"ס ומגול דף ק"ה ודף קמ"ו ושכ"ס: (ז) חרבות. יש מילוטים כסמרים מי בקען המי"ם ומי כחסף פתח וצמדיוקים כחסף קמן: (ח) כלומר בודל. כתיבת וכול מד מנ"ג בודל בקר"סא ובלא הכולל בודל צו"ג כמו וסיס כעוף טוד (שטייה מ') וכן כלומר נודות מן קס (משלי כ"ז) הכי כול חלוק נודד מנקוט:





לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וְזָכַרְךָ לְדֹר וָדֹר : יי אַתָּה  
 תִּקְוֶה תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עַתָּה לַחֲנֻנָה כִּי  
 בָּא מוֹעֵד : מו כִּירְצוּ עַבְדֶּיךָ אֶת־  
 אֲבֹנֵיהָ וְאֶת־עַפְרָהּ יִחַנְנוּ : מו וַיִּירָאוּ  
 גוֹיִם אֶת־שֵׁם יְהוָה וְכָל־מַלְכֵי הָאָרֶץ  
 אֶת־כְּבוֹדְךָ : זי כִּי־בָנָה יְהוָה צִיּוֹן נִרְאָה

בְּשֵׁמֶיךָ שָׂמַח וְזָכַרְךָ  
 לְדֹר וָדֹר : יי אַתָּה תִּקְוֶה  
 תִּרְחַם צִיּוֹן אֲרוֹם עֲדָן  
 לְמַחְסוֹם עֲלֵיהָ אֲרוֹם אֶמְכָּא  
 וּמָנָא : מו אֲרוֹם רָעוּ  
 עַבְדֶּיךָ יַת אֲבָנֶיהָ וַיַּת  
 עַפְרָתָהּ יַת יַחֲסוֹנוֹ :  
 מו וַיִּבְחָלוּן עַמֶּיךָ יַת  
 שְׂמָא דְבֵי וְכָל מַלְכֵי  
 דְאַרְעָא יַת יְקָרְךָ :  
 יי אֲרוֹם אֲתִבְנִי בְּקִימְךָ  
 דְבֵי קְרָמָא דְצִיּוֹן אֲתִבְנִי

ר"ל אלה תקום, נמחה עו; יו ילו, כמות קיב עקרה שער ה' (שמיים לה); ר"ל ק

אתה השב לעולם והראה הנאולה לארצם שיתנו באתו הדור ותרחם ציון בימים: והכרך לדור ודור, וכל דור ודור יכירו שכן ויתפללו לך להראותם הנאולה והם' הוה פועל במקצת הספדים שבי' בבקום וזכרך כסאך וכן פעה בו החכם ראב"ע שפרש כסאך והספוד הוא בין ספוד זה פסוק זה קינות הדומה בו כי אורשאל קינות הוא אהה כסאך וסוכן איכה ושל תילים ואתה וזכרך וסוכן ויו יזין: (יד) אתה, כארם שקם ספוקו והתעורר על כשיה: תרחם ציון, שהיתה הרבה ורשומה זה ככה שנים ידענו שתרחם אותה והרצה אותה: כי עת לחננה, כי עת יבא שחרנן אותה אם על פי שצפנת עליה: שחרנן אותם יאמרו בא כועד הנאולה, ובלת לחננה ספור בן הדגוש ומשפשו לחננה ובא בפתח קמן תחת פתח גדול והתקל דמי רבים בן הדגוש: (טו) כי, בהיותם בנלות ספר סתמאים לניש' אבניה ועפרה יתנו בן דרך בשל כבו כמחור אדם דבר הנאוב, ויש פפרשים רצו ויאכרו אבניה ועפרה לקיים את בניה: (טז) ויראו, ואו יראו נים את שם ה' וכל מכני הארץ את כבודך, הטיבון בציון: (יז) כי, או יאכרו כשיבנה ציון יהיה נראה בה בכבודו אז יראו את שם ה' ויאברו:

כסם שלמה קיים יש עליך לקיימו. לפיכך: (יד) אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה, כי כך הנשמה (דברי' ל"ז) כי יראה כי זולת יד וברי זולת יד: (טו) כי רצו, זהו אף את אבניה ואת עפרה, ומרדס הגדה כשאל יכניה וגלותו נשאו עמהם מאבני ירושלים ועפרה לנעת להם סם כבכל בית הכנסת: (טז) ויראו נים, את שמך רש"ו

מביאם נשפיעם מן הדל דמנחם: רכחל חשיב כל מנין דחסין יו"ד בלשנה דהשכלה וחד מנייהו כי נשאתי ומשלטי: (יז) וזכרך, יש טעות במלת פפרים כמחור כסאך נמקום וזכרך וכן טעה בו החכם ר' אבהו בן מרש' שפירש כסאך והטעות הוא בין ספוק זה רצו כי על קינות הדומה לו כי פסוק של קינות הוא אהה כסאך וסוכן איכה ושל תילים ואתה וזכרך וסוכן ויו יזין: (יד) אהה, כארם שקם ספוקו והתעורר על כשיה: תרחם ציון, שהיתה הרבה ורשומה זה ככה שנים ידענו שתרחם אותה והרצה אותה: כי עת לחננה, כי עת יבא שחרנן אותה אם על פי שצפנת עליה: שחרנן אותם יאמרו בא כועד הנאולה, ובלת לחננה ספור בן הדגוש ומשפשו לחננה ובא בפתח קמן תחת פתח גדול והתקל דמי רבים בן הדגוש: (טו) כי, בהיותם בנלות ספר סתמאים לניש' אבניה ועפרה יתנו בן דרך בשל כבו כמחור אדם דבר הנאוב, ויש פפרשים רצו ויאכרו אבניה ועפרה לקיים את בניה: (טז) ויראו, ואו יראו נים את שם ה' וכל מכני הארץ את כבודך, הטיבון בציון: (יז) כי, או יאכרו כשיבנה ציון יהיה נראה בה בכבודו אז יראו את שם ה' ויאברו:

תעמידני רוח טובה מאתך ולו יתמו מהרה: (יד) אהה, כאשר הוכיר כסאו כשמים הוכיר כסאו כארץ כמקום ליון כדרך מקום מקדשיו תן הכשתחנה שחממוד ליון לעולם כשכונ כבודך סם ואמר תקום כנגד תבכי כי וכו' ויהי אחר קומו להלחם סם חויכו: לחננה, סם הסועל וכו' הסועל שכוה פחה קטן החה גדול כמו פן אהלך גס שניהם קליים בלי דגש: (טז) כי, כל רצו עבדיך לראות אבניה וכלו יחוננו עפרה לנשקו ורבי משה אמר כי רלו כמו אז תרצה הדרך ויחוננו לנשמה כצוה מועד כדרך הגונו אותם: (טז) ויראו, שם ה', ויראו יתמוך השם עמו והטעם שיראו הגוים ומלכיהם את שם כבודך: (יז) כי, הוכיר מצודה דוד

וזכרך אז קתן טעה: (יד) אתה קב, ליה לשאל מעמך שלמה תקום ותחכם לו ליון כי עמחה טע למתן אותם כי כל הזמן: (טו) כי רצו, כי עבדיך ישראל גוים ומחכדים אבני המקום הואו משלי חכמים

ש'ל'קייים, וזכען זייא פ'רנקה אשילי נים ש'ר'ד'ך, נאר עס זאל זיין ששיל קיינר זאל גים וויסן, אונ זיי זענען שוין איינגיזואורגט קיט גוילה אונ ג'נ'קה, נאר דעם זוכען זיי פ'רנקה אשילי ג'נ'קה אונ גוילה וואס אלע וועלין וויסען, אונ ששעיי' ז'ך נים, דאס זאגט דער פסוק פ'רנקה ק'נאט ק'נ'ד'ך, פ'רש'ך בין איך ג'ווען ג'נ'ד'ך צו דעם פ'רנקה ק'נאט וואס ווארטנס אין דער כ'ד'ך אונ שש'פ'י'ם ז'ה ס'ים א' פ'רנקה פ'רנקה, נאר דעם הייתי כפוס ק'נ'בות, בין איך ג'וועלין זייא דער פ'רנקה ב'ס וואס ווארטנס אין ד'ה פ'רנקה ס'ים אונ שש'פ'י'ם ז'ה ס'ן ג'נ'קה אין דער שש'פ'י'ם ש'ק'נ'ד'ך, אז איך בין שוין ג'וועלין אונ ווארטנס קיט שש'פ'י'ם ג'נ'קה, ו'ק'ה'קה כ'פ'פ'ור כ'וד'ר על ג'ג, בין איך ג'וועלין זייא דער פ'רנקה וואס ז'י'ם א'לין אויף דעם נאך, אונ ק'ק'ש וויא ער וועט קענען חאפ'ן זש'פ'ן, חאפ'ס ער ווען אלע זעקן אונ א'נ'פ'לו'פ'ס צו'ר'יק אויף דעם נאך, קען זאל גים קענען וועקע נעש'טן פ'ן אים וואס ער האט גע'נ'ב'ט א'ד'ער ג'ע'נ'ב'ט:

ועפרה נשאה מן צעייכס וממולד יתמו לנסיכי אליה: (טז) ויראו, אז יראו הגוים ומלכיהם את שם כבודך: (יז) כי בנה, ככמותם האר כנה'ה' את ליון ונראה הוא סם כנענו: פירוש ע"מ

וּס וַיִּצַם אֵיבֵיג אונ דִּיין גִּידֶענְקִיגִיש אִיז צו דורִי  
 דורות: (יד) דָרוֹם אַתָּה תִּקְוֶה תִּרְחַם צִיּוֹן וְאֶלְכָסְמוּ נָאֵם  
 אוֹף שְׁמִיין אונ וְאֶלְכָסְמוּ דָר בְּאַרְיִמְעֵן דִּי שְׂמָאֵם צִיּוֹן  
 כִּי עַתָּה לַחֲנֻנָה דַעַן עִם אִיז צִיִּים צוֹא לִיִּים זַעֲרִיגִין אונ  
 צו דָר בְּאַרְיִמְעֵן וְיִי כִי נָא מוֹעֵד דַעַן עִם אִיז שוֹן גִּיקִמְעֵן  
 דִּי צִיִּים ווארום דוא האָסמ אִזוּ סְכָמִים גִּיווען צוֹא  
 אונז: (טו) כִּי רָצוּ עַבְדֶּיךָ יַת אֲבָנֵיהָ דַעַן דִּיִּיעֵן קִנְעִקְמ  
 ווילין אונ האָבין לִיב דִּי שְׂמִינְיֶער פֿון צִיּוֹן אונ אִיר  
 עֵרֵר לִיִּים זַעֲרִיגִין זִי וְכִלְפֹּרֵר זִי גִלְוִקִשִׁין צוֹרִיק צו  
 גִּיין קִיין צִיּוֹן: (טז) וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת שֵׁם ה' אונ רִיא  
 פֿעֲלִקְעֶר וועלין מורָא האָבין פֿר נָאֵמִס נָאֵמִען וְכִל  
 מַלְכֵי הָאָרֶץ אונ אֲלַע מַלְכִּים פֿון דַעַר דַעַר עֵרֵר וועלין  
 מורָא האָבין פֿר דִּיין כְּבוֹד: (יז) ווען זיי וועלן זעֵקן

נראה בכבודו ער איז נאָרמין ווארין גִּיווען מיט זיין כבוד

גי בנה ה' ציון דם נאָם האָט גִּיוועט דִּי שְׂמָאֵם צִיּוֹן

תהלים קב

בְּכִבוֹדוֹ: יי פְּנֵה אֶל־תַּפְלֵת הָעֶרְעֵר  
 וְלֹא בָזֶה אֶת־תַּפְלֵתֶם: יי תִּכְתֹּב זֹאת  
 לְדֹר אַחֲרוֹן וְעַם נְבִרָא יִהְלֶלֶיהָ: יי כִּי־  
 הִשְׁקִיף מִמְרוֹם קִדְשׁוֹ יִהְיֶה מִשְׁמִיּוֹ  
 אֶל־אֶרֶץ הַבַּיִט: יי לְשִׁמְעַ אֲנִי אֶסִּיר  
 לְפִתְחֵי בְּנֵי תַמּוּתָהּ: יי לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם  
 יְהוָה וְתִהְלֶתוּ בִירוּשָׁלַם: יי בְּהַקְבִּץ  
 עַמִּים יַחְדָּו וּמִמְלָכוֹת לְעַבְדֵי אֶת־  
 יְהוָה: יי כִּי עֲנֵה בְּדֶרֶךְ פְּתוֹ קַצֵּר יָמָיו:

בִּיקְרִיהָ יי אֶתְפְּנֵי קוֹת  
 צְלוֹתֶיהָ יי מְצַדֵּק וְלֹא  
 בְּסֵר יִת צְלוֹתֶיהָ:  
 יי הַתְּכַתֵּב צְלוֹתָא דְא  
 לְדֹר בְּתָרֵי וְעִמָּא דְתַתִּיר  
 לְאֶתְבְּרָאָה יִשְׁבַּח יְהוָה:  
 כ אֲרוֹם אוֹרִיק מִשְׁמִי  
 מְרוֹמָא דְקִדְשֵׁיהָ יי מִן  
 שְׁמִיא לְאֶרֶץ אֶתְבְּרָא:  
 כ אֲנִי אֶסִּירָא  
 דְאֶסִּירָא לְשִׁמְעֵי בְּנֵי  
 לְמִיתוּתָא: כ כִּי לְמִשְׁתַּעֲבֵי  
 בְּצִיּוֹן שְׁמֵא דְיְהוָה  
 וְתִשְׁבַּחֲהִיא בִירוּשָׁלַם:  
 כ בְּאֶתְפְּנֵי שְׁמֵי  
 פְּתוּחֵי אֶתְבְּרָא לְמַפְלָח  
 קָדְשׁ יי כִּי אֶתְבְּרָא מִן  
 מִרְחָ דְאֲוֹרַח גְּלוּתָא  
 חִילֵי אֶתְבְּרָאוֹן יָוִי:

ת"א סעעער, זוכר יומי: לספר, זכר אחי: פני דבר, גיטין פ': כחי קרי

כחושעית את עמך: (יח) הערער, הלועק כמו (ישעיה  
 ט"ו) זעקת שכר יועצרי, ד"א ערער הרום וכשתת כמו  
 לקמן קל"ז) ערו ערו: (יט) הכתב זאת, כך יאמרו  
 אהי הישועה הכתב הישועה הזאת לספר ליחה לדור  
 אחרון: ועם נברא, טענה כריה חדשה לאלת מעבדות  
 נפלאות ומלוכל ללור גדול: (ז) אל ארץ הבית, לרחות בעוני  
 עמו: (כא) תמוחה, חולה למוח. (נאמרוינד"א כלע"ו.  
 כמו לעיל ע"פ י"א): (כד) ענה בדרך כחי, חוזר  
 הוציאם מהגלות שיספרו שמו ותהלתו בציון, והפסוק כפול  
 בענין כח"ש: (נד) ענה, עתה שב לברכי בני הגלות, ואבדי  
 מנהגי שיי

עם ייראו עת ישראה הכבוד לציון: (יח) פנה, הזכיר  
 כי בציון ציון יהיה בעבור הפלת ישראל בגלות שהם דומים  
 כערער כערבה והאומר כי ישראל נקראו ערער כעבור ערו ערו  
 כי איננו נכון כי האומרים ערו ערו הם האדומים לנבליים  
 כלער ארפטי כנקמו: (יט) הכתב, זה הפסוק לזאת כי זאת דרך  
 נבואה לאלה הנשוררים ועם ועם נברא כי יהיה נברא בשם  
 השם שנות ציון: (כ) כי, כדרך ראה ראיתי את עני עמי:  
 (כא) לשמוע, כדרך וישמע אלהים את נאקתם כעבור  
 אמר לפתח ובני תמוחה שהם מוכלים לעבד ולמות כמו תקומה  
 תרומה: (כב) לספר, ראה זאת עת הישועה: (כג)  
 בהקבץ, כדרך ולענדו שם אחד: (כד) ענה, זה המאמר  
 ידבר על לשון חסידים בגלות כדרך מצודת דוד

מצודת דוד (יה) פנה כי פנה אל הפתח יפלא מעושר הפתח כמעלות (יט) תכתוב  
 זאת, הגמולה הזאת תהיה כפובה לזכרון לדור אחרון כבדי שהם  
 הנבדלים והיכלי על הגמולה הכול: (כא) אנקת, נקמת ישראל  
 האומר בגולה: לפתח, להחיר קשי האסורים להלוים לעמיה:  
 (כב) לספר בציון, לממן יוסר לציון וכו': (כג) בהקבץ, כשת  
 יתקבצו עמים וממלכות לטובד את ה': (כד) ענה, את זכר  
 פירוש ע"מ

פירוש ע"מ (יח) פנה אל הפתח הערער ער הם יוד גיקערם  
 צו דר הפלה פון קעם פון וויסמין ולא בזה את הפלחם  
 אונ קעם גיט מכונה גיטוען זייערע תפלות: (יט) אונ  
 און וועלן זאגן די לייט ווס וועלן זעהן די ישועה  
 תכתוב זאת לידר אחרון לאוי ה' ארץ ארץ גישריבן ווערין  
 צו דר ציילן ני צום הינטערשטיין דור ועם נברא היכל  
 יי אונ קעם פאלק ישראל ווס זענן בלייד ווי ווי זענן  
 גיטא בשאפין גינארין די זאלין לובין נאם: (כ) כי  
 השקיף מסרום קדשו דען נאם האם גיקקם פון זין

הימיל ה' משמים אל ארץ הבית נאם האם גיקקם פון  
 דעם הימיל צו דר ערד צו זעקן: (כא) לשמוע אנקת  
 אסיר אונ צו הערין דאם גישריבא פון די גיבוידיגע  
 לפתח בני תמוחה אונ צוא עפינין די לייט וואם לייגין  
 שלאף צו שפארקן: (כב) דרום זאל דם אן גישריבן  
 ווערין לספר בציון שם ה' כרי מען זאל דר ציילן אין  
 ציון נאםם גאטם אונ זין לוב זאל קען דר ציילן  
 אין ורושלים: (כג) דענקם סאל בהקבץ עמים יחד  
 ווען די פעלקר וועלן זיה איין זאלקן מיט אנגדער  
 און

תהלים קב

הרגום

**כִּי אָמַר אֱלֹהֵי אֲלֹהֵי תַעֲלֵנִי בַחֲצֵי יָמַי בְּדֹרֹךְ**  
**דֹּרוֹת שְׁנוֹתֶיךָ: כִּי לַפְּנִים הָאָרֶץ יִסְדֶּתָ**  
**וּמַעֲשֵׂה יְדִיךָ שָׁמַיִם: כִּי הִמָּה וַיֵּאבְדֻ**  
**וְאַתָּה תִעָמַד וּכְלָם כַּבֵּד יִבְלֹו**  
**כְּבָבוֹשׁ תַחֲלִיפִם וַיִּחַלְפוּ: כִּי וְאַתָּה**

כִּי אִימַר קִדְּשׁ אֱלֹהֵי יָא  
 הַסִּלְקֵנִי מִן עֲלֵמָא  
 בְּפִלְגֵינָא יוֹסִי אֶתִּי יוֹסִי  
 לְעֲלֵמָא דְאֶתִּי כְּסוּל דִּי  
 קִדְרִי דְבִינָא שְׁנֵינָה:  
 כִּי מִן שְׂרִינָא דְאֶתְקִרִי  
 קִלְ דְּרִיחָא אֲרַעָא  
 יִסְתְּרָא וְעוֹבְרֵי יְדֶךָ  
 שְׂמִיָא: כִּי הִנְנוּ יְהוּבְרוֹן  
 וְאַתָּה תִקֹּם וּכְבוֹלֵינוּ הִיךְ  
 לְבוֹשָׁא יִתְפַּלְּגֵן הִיךְ  
 אֲצַפֵּי תַחֲפִינְנוּ וַיִּתְחַלְפוּ: כִּי וְאַתָּה הוּא

ת"א לפנים (תנינא סה) עקידה עשר ס' לו כספוס : פתח באתנח הוא תחלפנינו ויתחלפון : כח ואתה הוא

אצפוי תחלפנינו ויתחלפון : כח ואתה הוא

רד"ק

לקבלו הראשון כי נשאתיו ותשליכני ימי כלל נעויו ענה בדרך  
 אויבי כחי: (כה) אובר. לה אלי חסה: אל העלני  
 בחצוי ימי. אל חסלק אותנו להשמילנו מן האדמה ביד  
 אויבינו בחלי ימינו. ומה הם ימינו כל ימות דוד דורים  
 שנותיך הכסחה לקיימו לניכך כמו שאמר בסוף המזמור  
 ושנותיך לא יתמו ורע עבדיך לפניך יכון: (כו) לפנים  
 מתחלה: (כו) כבבוש תחליפם. כאלס ההפוך לבשו  
 לפסוקו: (כה) ואתה הוא. העומד וקיים:

ענה בדרך כחי תאריך ענה כחי בדרך כי משני צדתי נלחם בכל  
 המאדנים קשים יע אדם מסקום למסקום והפורח הוא עיניו כח  
 בקיבור ימים. וזה סבבו לי הכבליים בללות ואני אפחד שאמות  
 בקיבור ימים משני עיני חבת ולא אירא הנאלה ואתפלל לאל  
 ואמר שלא ימיתני בחצי ימי. והוא שאמר: (כס) אמר. לפיכך  
 אני אובר כל דוועם אליך: אלי. אל הכריתני: בדרך דורים  
 שנותיך. כביש למעלה ואתה ה' לעולם תשב ופירשו כמו  
 שפירשו: (לו) לפנים. כביש בדרך דורים שנותיך. אמר כמו  
 ואתה קיים לעולם בלא אחרית כן: אתה וארשן בלי ראשית  
 ואתה קיים עשית שמים וארץ אל כדברי האופרים עלם קדשן  
 אבל הוא פודש על ידך ואתה תרששו: (כז) חסה. יש  
 סהכמי המחקר שאמרם שיעלמקן חוסי שיתור חסלה לחודו ויהיו כמו שהיה. ויש ביניהם שחלקו בוסי עמידת הגולג כמה  
 הוא. ויש סהם אמרים כי לעולם אין קץ ותכלה ארץ שחיה לו ראשית ולרדת אלי ויהי פי' הפסוק חסה יאבדו אם תרגם כמו  
 שפירשו סהם יאבדו ואתה קיים לעולם: וככל כבוד יבול. כבבוש שפושם האדם והחליפו באחר כן תחליפם ותשגם אם  
 תרגם. או תחליפם באחרים אם תרגם ואין סהם מסרת את פיך: (כט) ואתה. הוא לבדך אין וילתך אדן ושנותיך לא

מבן עובד

(כז) סהם | יאבדו. ככוב הספרים בנגמיה: יאבדו. הני"ם עליי: מרחקים כנח עת הים עה שימותו בדרך קודם שיגיעו אל  
 ויחלפו. כספמי ספדל סו"ו נגמיה: ירושלים וידוע כי יגיעו הדרך יקלר ימי האדם: (כה) אובר.

זה יאמר כל אחד מן החסידים הרחוקים הכמורי' כי ידוע כי הגוף שהוא מן העפר הוא כלי לנשמה העליונה שהיא  
 נשמה השמים ובהפירה מעל הגוף תשוב למקומו וכן כתוב והרוח תשוב אל אלהים אשר נתנה וזה טעם אל חסלני  
 וטעם כדור דורים אולי יערה עליו רוח ממרום ועורוה עד שלא ימות בחלי ימינו אולי יראה בטוב: (כו) לפנים. טעם  
 שנותיך לעולמי עד רק אין כח בלשון רק לבדך בדרך בני אדם וטעם לפני כי חסה קדמון לפני הארץ שיהיה ההעל'  
 שהוא מונק לפני השמים נראות נגמרות: ובועש יריך שמים. שהוא הקו הרוח: (כו) הבה. חסרתו חכמי  
 שקול הדעת כי מטעם שמים ומקוחם יסודו והשם יחדש שמים חדשים והרץ חדשה והים נריכים לפשר דברי ירמיהו  
 פכתם אם ימותו החוקים הלאה ודברי דוד ועמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור ור' יהודה בן דוד המדקדק  
 בראשון שהי' בלחץ מערב אמר כי הכללים שמורי' לעד לעולם והפרטים יאבדו והנכון כי זאת הארץ היא היבשה  
 ומעשה ידך שמים הוא הרקיע והם עומדים בכללם ואובדים בפרטיהם על כן אמר הבה יאבדו כי הפרטים אובדים  
 והכללים שמורי' וזה יאמר כי שמים כעשן נמלחו מהארץ כנגד חסלה על הפרטים (כח) ואתה הוא. כאלמ  
 מתחלים ואובדים רק הכללים שהם העמידם קדמון יעבר והארץ לעולם עומדת: (כח) ואתה הוא. כאלמ

מצודת ציון

(כה) תעלני. ענין סלוק כמו טעלה גי'ש כעשו (טס ס') : ימי: (כה) אובר. והייח' אומר כהפלה הלא אל חסה אל חסלקי  
 (כו) לפנים. מתחלה כמו חלל לפנים כישאל (כז ד') : מן הטעם בחלי ימי: בדרך יגו. כ"ל בכל ימי הכרות כומן השמים  
 (כז) יבול. ענין רקבון וכשיש כמו ופלוה לה יבול (לעיל ס') : שקבחה להיות כגולה אל חסלקם ביד סלויי בחלי ימייהם ולמולאם  
 לא על עלמי כלבד אפי' מחסלל עלי על כל הכריות: (כז) לפנים. סוף הדבר יהיה שהמה  
 חסה יסדת לח הארץ עממלם מחין לש וכן השמים מעשה ידך חסה ואל"כ קדמת להם: (כז) חסה יאבדו. סוף הדבר יהיה שהמה  
 יאבדו ואתה עומדת ואל"כ גם תחלה להם: כליש. שפושט האדם והחליפו באחר. כן תחליפו לח הטעם כנ"ס בניי בולע שמים חדשים  
 ואל"כ חדשם (ס"ה) ויחלפו. כ"ל כלש כחוס: (כח) ואתה הוא. אלל חסה דכך ספודם כשווימו ומתקיים ואל"כ

פירוש ע"מ

און די קינגירייה צו ריגין נאמ: (כד) אָבְעֶר הַיַּיְגִיט  
 גַּבְּ בְּדֶךָ נִיחֵ דֶר פִּינְטֵם הַט גִּיפִינְגִיט אִין וְעַג מִיין  
 בַּח אונ האם גיקרצט מיינע מעג: (כה) אובר אלי  
 איה ישראל זאב צוא גאט דוא גיטט מיינ גאט איה  
 געט דייך אל מעלני בחצי ימי דו זאלסט מיה ישראל  
 גיט אפ טאן צו פאר מיליגין מיה פון דר ערר אין  
 אונזערי האלבע מעג רען דו האסט אונ צו נאגט  
 צוא מקיים זיין אונ פאר דיר ברוך הוים שנותיך אין  
 אלע דורות און לאנג ווי ביינע יארין זעגן וים זיין

תהלים קב קג

הוא ושנותיה לא יהמו: כס בני-  
 עבדיך ישבנו וזרעם לפניך יבון:  
 קג א לדוד ברכי נפשי את יהוה וכל-  
 ברכי את-שם קדשו: ב ברכי נפשי  
 את יהוה ואל-תשכח כל-גמוליו:  
 ג הסלח לכל-עונכי הרפא לכל-  
 תחלואיכי: ד הגואל משחת חייכי  
 המעטרכי חסד ורחמים: ה המשביע

די בריהגו וישנתה לא  
 משתלקם: כס בני עבדך  
 ישרון א קצד א  
 זר ענה הון קצד  
 יתקנן: א על יד נוד  
 אהארת בנבואה ברכי  
 נפשי את שמה רי וכל  
 בני גוי ית שמה  
 דקודשיה: ב ברכי  
 נפשי ית שמה רי וכל  
 תהנשי ית כל חסוליו:  
 ג דשבק לכל עוייכי  
 דמסי לכל פרעכי:  
 ד פרק מנהגם חייכי  
 דאכלל יתיכי חסד  
 ורחמים: ה דמסבע

ה'א כתי נפשי, ברכות י' וזכר לך ייחלה עקבים מ'ב ע"ג: ג סלח, מנול ח' מרדים פא (מכבוד ד'), מנול מנחה: (כס):  
 ד'ש"ו

**קב (א) ברכי נפשי.** חמשה ברכי נפשי יש כאן כנגד ה' עולמות שהלשם דר בהם כמו שאמרו רבותינו (ול לדוד, גם זה המפורסר על ל בני הגלות וכל זכום וחסדי בהם נותן שבה וחזרה לא לאל יתברך על השבחה שעושה עמו בגלות ומיחד עוד הגאולה ואמר כנגד גשם החכמה ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו, י' וכל ררבי ברכי את שם קדשו, ופירוש קרבי הכליות חלב שהם בקרבים או יאמר קרבי על הגוף הוא על דרך משל: (ז) ברכי נפשי, אמר תהנה ברכי אחר לפי גדולתו ולפי קדושתו ועוד ברכי אחרו על השבחות שעושה עמך ואל השכחתי כל גמולות החסדות שנתמך: (ח) לכל עוייכי, הויה כבוד עונך וכן האחרים הכתובים בסומור, זה פן השבחות הגדולות שעושה עמך שהיא סולח לעונך, והמסוק הוא כבוד בענין בסי"ח כי החלואי הם החלואי תפסו הם העוניה ובה בדרך רפאה נפשי כי המסאתי לך, ובאכרו לכל, ר"ל לרוב כי הקב"ה עושה דבר עם האדם שאינו כענישו על כל נתינתו אלא על הכתם בהם: (ז) הגואל, פעמים שארם עושי עון שכתחייבו בו פיתה או אבדון נפשו לכה"ב והקב"ה גואלו על ידי השבחה

**אבן עזרא**  
 ואין זולתך: וישנותיה לא יהמו: אין להם חכליות וכן:  
 (כס) בני, כדרך חסדי' מעולם ועד עולם על יריאיו  
 ולדקוהו לבני בניו:

**קב (ב) לדוד ברכי נפשי את ה'.** היא הנשמה העליונה וכל קרבי יקרא הגוף שהוא הכשר ומלת ברכי משרתתה אהרה וכן הוא ברכי נפשי את ה' וברכי כל קרבי את שם קדשו והנה הזכיר שם העלם שהוא הכבוד עם הנפש שהוא הכבוד כי הנשמה ברכי נפשי את ה' הגוף כי אין הגוף נהגב למחומה רק בעבור הנשמה על כן הזכיר בגלוי שם העלם עם הנפש עם הגוף כי כן כתוב וכל קרבי שהם מן הגוף את שם קדשו ולא הזכיר עם הקרבי' שם העלם בגלוי רק בהעלם: (ג) ברכי, הזכיר הראשון שהיא חייבת לזכרו בעבור כבודו והשי' בעבור שהסיכו לו כאשר הזכיר אל השכחי כל גמוליו שנמלך או הזכיר פעמים זמן אחר זמן ויגע אחר רגע: (ד) הסולח, הטעם כי בעבור עונו היה בן מות והשם הזכירו בתחלואים ליפרו לו הגוה להנחם על עונו ויפדהו מבחת וזה מפורש בדברי אליהו, ויוד עויתי כיו"ד תחלואי נוסף דרך נחמה: (ד) הגואל, כמה פעמים היה מוכן למות והצב כהליו שימות ועם המעטרכי שנהלו בתלויאלט בהסד וברחמי': (ה) המשביע, מצודת דוד

**מצודת דוד**  
 חסולו זמן לשמוחי: (כס) בני עבדיך, בני אהכסה יתק ויעקב יבנו לאלהם ויבטנו בה ויזכרם יהיה נכון לטעם עד עולם אל ויסתו עוד ללכת בעולם, וימסכ בעולם לומר את או יסכרו לעמו' לומר כום וזכום הפסולת והכס רחמים כי שמו אל:  
 קב (ב) וכל קרבי, איכתי ויעשיתם גם פעם יבכרו את שם קדשו:  
 (כ) כל גמוליו, גמול טובה שגמל עמך: (ה) כפאר, כמו פירוש ע"מ

**פירוש ע"מ**  
 לרוב מיין נפשך נאמ וכל קרבי את שם קדשו אונ אלע מייעע אינויניקנסקע אקררים לוקם זיין הייליגין נאקען: (ב) ברכי נפשי את ה' וכל רוב מיין לייב נאמ אונ פר נעם נים אלע זייגי נושע באצאלהגן וום ער איז גומל מיט דין: (ג) תגמל ללכל עונכי וגו' ויאמ ער פר נים צו אלע דייעק זיין און וום ער היילת צו אלע דייעק קראנק שאפט: (ד) תגואל משחת חייכי וום ער לייזת אוס פון דך גרוב פון דעם גיהנם דיין

תהלים קג

תרומם

**בַּמִּזְבֵּחַ עֲדִיךָ תִתְחַדֵּשׁ כְּנִשְׁרָנְךָ נְעוּרֵיכִי :**  
**וְעִשָּׂה צְדָקוֹת יְהוָה וּמִשְׁפָּטִים לְכָל־**  
**עֲשׂוּקִים :** וְיִזְדַּע דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה לְבְנֵי  
**יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו :** יִרְחֹם וְחַנּוּן יְהוָה  
**אֶתְּךָ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד :** לֹא־לִנְצַח־יָרִיב

כְּמוֹכָא יוֹמֵי סְבֻחָתֵי  
 וְלַעֲלָמָא דְאַתֵּי תַמְתָּה  
 הִיךְ נִשְׂרָא סְרִיטֵיכִי :  
 וְעֵבֶר צְדָקָתָא הִי וְרִנָּין  
 קִבֵּל סְלוֹמִין : וְנָגִי  
 אֶתְרַמִּיָּה לְמִשְׁחָה לְבָנֵי  
 יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי הַיָּם :  
 הַרְחֵמָנָא וְחַנּוּנָא הִי  
 מְרַחֵם קַמֵּי יִשְׂרָאֵל  
 לְמַעַבְדֵי סְבֻחָתְךָ וְקִשּׁוּם :  
 סְלָא עֲשִׂמִין יִצְיָ וְלָא

ת"א לא נלח , עקרים ס"ד פ"ח (ה"ה כו) :

רד"ק

רושב לפני האל יתברך והיו חסד ורחמים שגשגה עמו ומעשרו  
 בהם: (א) עדיך , כמו פדך , וכן עדיך וכלול ואמר זה כנגד  
 החללה כי החללה יסאם כל אבאל והנה חלא ויתברך עשה  
 חסד גדול עם חסדו שנותן לו תחללים למפרת עונותיו חסדו  
 אותו מן החלול והמח שחיא מואם המאכל הוא משביעי אותו  
 במוט עם הבריות: התחדש כנשר נשריכיו , עם הבריות  
 תחדש ומתחלף , ואמר כנשר , ואמר כי הנשר מתחלף לעשר  
 וישל עצמו ביום מרוב חום וימות ויתחדש ויעלה אבר וישוב לימי  
 ככהנו וישול בים וימות שם , ומ"ש תתחדש ל' נקבה , מעכו על תולדת הנעורים שהיא תולדת ותרביבות: (ו) עשה , לפי  
 שוכר שרומא אירו מחליו ויעשה בזה צדקה עמו אמר כי בן שפסמו ודרכו עם בראוי שעושה עמהם צדקות , וכן במה שבין  
 אדם לחבירו מצול העשוק מיד העשוק ומשלם לו רע תחת רע אשר עשה לחבירו , ולמ"ד לכל במקום בעבור , ובאמרו לכל רל  
 מאיזה עם שיהי' העשוק: (ז) יודיע , כמו תודיע , ודרכיו הם מדותיו שמתנהג בהם עם בראוי ושאל אותם ממנו כשיה שיהא  
 תודיעני גא את דרכיך ויודיעני לו כל' ש יעבור' ה' על פניו ויקרא ונ' : לבני ישראל' עיללותיו . ממשליכי בתם תתנהג עם ישראל  
 בכדברי וכן מתנהג כענו בהם בגלות ואלה הם קצת המדות: (ח) רחום , ולא חזכיר כלם אלא דרכי החסדים שהיא מתנהג עמנו  
 בהם בגלות ורחום שהוא רחום עלינו בגלות ונהגן אותנו לרחמים לפני שובנו ואינם כאלים אחרים : הן , שחנן אותנו במחשבת  
 בחינתנו : ארך אפים , שפאריך אפיו וינו סנישנו בעת החמא אלא שפאריך אפיו נשבו בתשובה : ורב חסד , שרובת בכל  
 עם חסדו עמנו : (ט) לא , ואם היה תרוב עמנו ונפר ענינו בתהו אותנו בגלות לא תחיה זאת המריבה ותגמלה לנצח ועלולם .

במסכת ברכות דר' במתי חמו ויוגק משדי חמו וכן כלם :  
 (ה) תתחדש כנשר נעורייכי , כנשר הזה שמתחדש כנשים  
 ונולה משנה לשנה , ויש מדרש אגדה על מן נשר שכשמוקין  
 חוזר לנעוריו: (ו) יודיע דרכיו , מודיע דרכיו למשה:  
 רש"י  
 במסכת ברכות דר' במתי חמו ויוגק משדי חמו וכן כלם :  
 (ה) תתחדש כנשר נעורייכי , כנשר הזה שמתחדש כנשים  
 ונולה משנה לשנה , ויש מדרש אגדה על מן נשר שכשמוקין  
 חוזר לנעוריו: (ו) יודיע דרכיו , מודיע דרכיו למשה:

ס) תחדש כנשר , דל"ת עמלה ונ"ו בגלל כך הם הטעמים  
 נעורייקים: (י) טעם לדקות , בעקלת מדויקים ס"ז גליו וכן  
 כול' לא מפרת מלכים ב' ז' יפן לא נכמה ז' עם אוחס טעם

אבן עזרא

הטעם כי הרופא הוא הס' לכלו הוא המשביע לו על דעת  
 אדם רופא שיחלל כך ולא יחלל כך הטעם המשביע כי משפט  
 ההולה לזכר חיותו להם ומי' עדיך טיך כמו עדין לכלום  
 ולפי דעתו כאשר הנפש כבוד לנוף כן היא כמו עדי ונהה הטעם המשביע כפוף נפשו כנגד משבע נפשי .  
 כנשר נעורייכי אמר ר' משה כי הוא חסר יו"ד כדרך ותעשי הרעות ותוכל ויש אומרים כי הכשר כל מה שיגדל ויבוא בימים  
 תגדל עלמחו וכן הוא תחלשי בה עלמות הנעורים כנשר ויתכן היות מלת נעורים כמו נשים ובה תתחדש כדרך כנות  
 געדה עלי שור והזכיר נעורים בחליו כמו יסוב לימי עלומיו: (ו) עשה , זאת היא הכרעה שיעד לחמותו כלל כי הסס עשה  
 לדקות הוא ולדיה בכל דרכיו ועטם וזה בעבור שהזכיר התחלואים הזכיר הסס בלדק וזמונה עמו ונהה הזכיר כי ישפה  
 דין לדק לא ימות אלדס דרך יבר וזכבה ומכלוב זה הוא מי שהוא יחייב ויכיר ויכיר ויכיר לברואים לברואים ישפה משפט  
 מל כן ומשפטם לכל עשוקים: (ז) יודיע , עתיד תחת עבר כדרך יעשו עגל בחורב והדרכים הם הנזכרים בטסוק ויעבור  
 ה' על פניו : לבני ישראל עיללותיו , ביד משה : (ח) רחום , הזכיר מהשגל עמרה מדות מה שגדך לו על דבר החלואים  
 כאשר עשה משה ארת חסלתו כי לא הזכיר רחום וחנן ולא ה' נולד חסד לאלפים וכבר שרשמי הטעם תקמומו והזכיר  
 הזכיר רחום וחנן ארת חסלתו ורב חסד והזכיר נולד חסד לאלפים וזהו וחסד ה' מעלים ועד עולם על יריאיו והזכיר  
 נושא עון ושסע וחסאה וזהו לא כחשאינו ולא כעונותינו הרחיק ממנו את פשעינו וטעם רחום שיתכן עלילות לשמור עבדו  
 טרם בוא הרעה עליו חטן להושיעו כעסקו אליו וארך אפים להאריך לו ורב חסד שלא יפסיק תבדו: (ט) לא , יריב ,  
 טעם החושאים ולא ימור לשבים כי נוסר הוא לאויביו .

מצודת דוד

הכשר עמדה ככפוי מטשר שים לשכר שים וחזור הוא לימי נפשו  
 ק תתחדש ימי נעוריו כלמין כח וככריות: (ו) ובשפטים , מושם  
 משפט לכל עשוקים לנקום נקמתם מיד עושקיהם: (ז) יודיע , דרכי  
 כ"ל ולטעם דרכי טובו לחסו ונ' : (ט) לא לנצח יריב , סף טס

מצודת ציון  
 לכלום (לפני ל"ב) : (ו) עשוקים , מל' טסוק ונול: (ז) עיללותיו ,  
 נפשו :  
 מונו הדוים למשה : לבני נג' , ככל הדבר כמ"ש: (ח) רחום ונר ,  
 פירוש ע"מ

(ז) יודיע דרכיו למשה ער המ גילאום וויסין וייגע וועגן  
 צו משה אונ צו די קינגער ישראל המ ער גילאום  
 וויסען וייגע מעשים: (ח) רחום וחנן ה' איין דער  
 בארטיגער אונ איין לייט ועל"ג איין גאם ארץ אפים  
 ורב חסד ער דר לענגערט אונ הארם אוף ויין צארין  
 אונ מערש צוא טאן חסד: (ט) לא לנצח יריב גיט פון  
 אייביג וועם ויך גאט קריגין מיט אויבן ישראל אונ

**וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר: יֵלֵא כַחֲטָאִינוּ עֲשֵׂה  
 לָנוּ וְלֹא כְעוֹנֵתֵינוּ גַּמְלַ עֲלֵינוּ: יי כִּי  
 כְּגִבּוֹהַ שָׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ גָּבַר חֲסֹדוֹ עַל־  
 יִרְאָיו: יי פִּרְתַק מִזְרַח מִמַּעַרְב הַרְחִיק  
 מִמֶּנּוּ אֶת־פְּשָׁעֵינוּ: יי פִּרְתַם אֵב עַל־  
 בָּנִים רָחֵם יְהוָה עַל־יִרְאָיו: יי פִּי־הוּא  
 יִדַּע יִצְרָנוּ זְכוֹר פִּי־עַפְרָא אֲנַחְנוּ: יי אֲנוֹשׁ  
 כַּחֲצִיר יָמוּן כַּצִּיץ הַשָּׂדֶה בֵּן יִצְיִץ: יי כִּי**

לעולם יטור רבבו: ילא  
 כחוקא עבר קנא וקא  
 קשווקא שלם קנא:  
 יי ארום היה גביהין  
 שמיא מעליו ארעא  
 גבירין גבר מוגיה על  
 דחלו: יי היה הרחיק  
 מרחקא מן מערבא  
 גבירין ארחיק מנאמת  
 סורחקנא: יי היה די  
 רחם אבא על בגינא  
 גבירין רחם יי על  
 דחלו: יי ארום הוא  
 ידע יצרנא כי שא  
 דפחמי יתנא דכיר  
 קדמוי ארום מן עפרא  
 אנחנא: יי בר נש היה

ר"א נגזרות שמים: מנחת לא תמיד לב: נקרא עונה: תמיד לב: נחלם אב: ספרדיון קס:

עקבא וימיה היה נצא דתקלא גבירין וגיץ: יי ארום ועפא נחבת

רד"ק

כי ירחם עלינו ויעלנו מן הגלות: (י) לא. כי בחבלות אותנו לא עשה עבנו כחטאינו כי לפי חטאינו חייבים אנו כליה לא גלות לבד וגם בכל יום יום אינו עושה עבנו כפי עונותינו שמים על הארץ: הרחיק כבנו את פשעינו. וזהו נבחרת חסדו שהרחיק כל כך פשעינו כבנו ואמר כרחוק מורת מכתב ולא אמר כרחוק צפון מדורם לפי שמכורח לכתוב הישוב ויכול אדם ללכת בכורח למערב ואין אדם יכול ללכת מצפון לדרום מרוב הקור או מרוב החום: (יג) כרחם. כי אין רחמים גדולים כרחמי האב על הבן: (יד) מעם לבח שוכר הרחיק כבנו את פשעינו. כי הוא ידע יצרנו והנה כסבע האדם שיחטא כי תאות תבהמיות קבועות בו ואם לא יחיה גבור כובש את יצרנו לא יוכל להבליט אף על פי כן אין אדם שיוכל להכלים כן החטא או פעם או פעמים: זכור כי עפר אנחנו. הפסוק כפול בענין ב"ש. כי פי זכור כבר ידע כלומר זכור לפניו חסדו. ופי' עפר אנחנו. כמו יצרנו כי היצר היא תאות הבהמיות שהם עפר כי באמת התאוות ידמה האדם לבחמה שהיא גולדה מן העפר. וזכר יסוד העפר. אף על פי שבגוף ארבע יסודות. לפי שהעצמות הם מוסדות הגוף והם כיוסוד העפר שהם קרות ויבשות כמו העפר: (טו) אנוש. ועוד כי ימיו קצרים ויילך כנחת שי

זכור כי עפר אנחנו: יי זכור הוא ולא טעה סלחננו עמר ויודע שאלוה כחלור ימנו וגו': (טז) רוח עברה דחא' כפול בענין ב"ש: (יז) כי. אינו יכול להנכיחו ולהגדיל יותר יכול למראה בני אדם. ואמר על יראוי. הם ישראל כי כלה יראוי אף על פי שחוטאים לפעמים אבל מכל בקום הם יראים ופוחרים כבנו ואלו הם שמים: (יח) כרחק. וזה כפלים מנחת שמים על הארץ: הרחיק כבנו את פשעינו. וזהו נבחרת חסדו שהרחיק כל כך פשעינו כבנו ואמר כרחוק מורת מכתב ולא אמר כרחוק צפון מדורם לפי שמכורח לכתוב הישוב ויכול אדם ללכת בכורח למערב ואין אדם יכול ללכת מצפון לדרום מרוב הקור או מרוב החום: (יג) כרחם. כי אין רחמים גדולים כרחמי האב על הבן: (יד) מעם לבח שוכר הרחיק כבנו את פשעינו. כי הוא ידע יצרנו והנה כסבע האדם שיחטא כי תאות תבהמיות קבועות בו ואם לא יחיה גבור כובש את יצרנו לא יוכל להבליט אף על פי כן אין אדם שיוכל להכלים כן החטא או פעם או פעמים: זכור כי עפר אנחנו. הפסוק כפול בענין ב"ש. כי פי זכור כבר ידע כלומר זכור לפניו חסדו. ופי' עפר אנחנו. כמו יצרנו כי היצר היא תאות הבהמיות שהם עפר כי באמת התאוות ידמה האדם לבחמה שהיא גולדה מן העפר. וזכר יסוד העפר. אף על פי שבגוף ארבע יסודות. לפי שהעצמות הם מוסדות הגוף והם כיוסוד העפר שהם קרות ויבשות כמו העפר: (טו) אנוש. ועוד כי ימיו קצרים ויילך כנחת שי

אבן עזרא

כפול: (יח) כי נגעה. כספרים אשר כלנו כ"ף נגעה רמזים ובמלול דף ק"ח כחוב דלגלין עליה וכן כזכר כי הפכסם דגמל"ב: (יט) כרחק ממנו. ה"ל כרחק במרוויקוס וכן כולו לכ"ה והר"ש

(י) לא. שחק דוד עמו אחרים כי עם הכל יעשה הסד וזהו כעונותינו כנגד המולת לכל עונוכי: (יח) כי. אין נוכח למראה העינים יותר מנוכח שמים ומורת רחוק ממערכ כפל הנוכח והנה הטעם פ"י אורח חסד: (יג) כרחם. פי' רחום והטעם ו' וטעם על ירחיו כמו ורחמתי את אשר רחמי: (יד) כי. ויצרנו. תולדתיו וזה כולל לכל אשר הזכיר כי הוא נושא עון ופשע והטאה ומחסר מלת לפניו וכן הוא זכור הוא לפניו. וטעם כי עפר אנחנו כי העלמות הם מוסדות הגוף והם קרות ויבשות כמתכות העפר: (טו) אנוש. ועוד כי ימי אדם מעטים וידמה זמן היללות לזין: (טו) כי. רוח חסדו כזין ומישנו וכאלו לא היה זכרה האדם וטעם לא יכירנו כי במקומות יפרישו בין מצורת דוד

מצורת ציון

(ט) יסוד. ענין שמות הילדה כלל כמו לא תקום ולא תסור (ויקרא י"ט): (י) גמל. ענין שחלום שכי: (יד) יצרנו. מלשון יליכס וכליאה:

ידיב עם ההוא' מזה לא נלח יריב כי ישוב ירחם: (י) לא כחטאינו. אף גמול השמים לא יעשה בערך החטא: (יח) נבחרת. בערך רוב נבחרת השמים על החסן כן הוא רוב התעבורת חסדו על ילחו כי אף הם חסדו וילחם יחשבו מול עולמי"ם: (יג) הרחיק. כי מנכיר להסון ולחטא ומתול עליהם: (יד) יצרנו. יליכסו אשר הוא מעשר סלחננו עמר וכלל הכיב ב"ש: (טו) אנוש. ר"ל עם כי ימי האדם חולפים מהיה תחלו הפמיות מהיב מחסו השמש: כציון כמו דחמי הסדה הללים נעמט זמן כן הוא פליחת האדם והלחמו:

פרוש ע"מ

גיב כ"י אייביג וועם ער היטין זיין שגאָה צו אונז: (י) לא כחטאינו קשה לנו גיב און ווי אונגעזעקע זינד דעם ער גיטאן צו אונז אונ גיב און ווי אונגעזעקע זינד דעם ער פאצאלט צו אונז: (יא) כי נבחרת שמים וגו' דען און הוף ווי דר היטיל און פון דר ערד און דעם זוף גישטארקט נאָמטס חסד און זינין יראים: (יב) כרחוק כיתה כפערב און וויים ווי כירח און פון פערב און האט נאָט דער ווייטערט פון אונז וישקאל אונגעזעקע

זינד: (יג) כרחם אב על בנים און ווי איין פאטער דר פאריקט זוף און זיניע קינדער און דעם זוף נאָט דר פאריקט און זיניע יראים: (יד) כי הוא ידע יצרנו דען ער ווייקט אונגעזעקע יצר דערע ווס פאקט אונז זינדנין זכור כי עפר אנחנו ער גידענקט דם מיר זענן ערד: (טו) און ווייקט ער אנוש כחציר ימיו דם דר מעקנט און און ווי איין גראו זיניע טעג נצין השנה בן יצן און ווי דם שפראצונג פון דעם קעלט און שפראקט

רוח עֲבַרְהֶבוּ וְאִינְנוּ וְלֹא־יִפְרְנוּ עוֹד  
מִקּוֹמוֹ: י' וְחֶסֶד יְהוָה מֵעוֹלָם וְעַד--  
עוֹלָם עַל־יְרֵאָיו וְצַדִּיקְתוֹ לְבָנֵי בָנִים:  
י" לְשִׁמְרֵי בְרִיתוֹ וְלִזְכָּרֵי פִקְדוֹ  
לַעֲשׂוֹתָם: י" יְהוָה בְּשָׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ  
וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה: י" בָּרְכוּ יְהוָה  
מִלְאֲכָיו גִּבְרֵי כַח עֲשֵׂי דָבָרוֹ לִשְׁמַע  
בְּקוֹל דָּבָרוֹ: י" בָּרְכוּ יְהוָה כָּל־צְבָאוֹ

בִּיה וְלִיתָוֵי וְלֹא  
אֶשְׁתַּחֲוֶה רַגְלֵיהָ הַיּוֹב  
אֶתְרֵיהָ: י" וְחֶסֶד רַבִּי  
מִן עֲלָמָה הָרַב עוֹד  
עֲלָמָה רַחֲמֵיהָ עַל הַחַלּוּ  
וְצַדִּיקְתֶּיהָ לְבָנֵי בָנִים:  
י" לְנִשְׁמְרֵי קִמְיָהּ וְלִדְבָרֶיהָ  
פְּקוּדוֹי לְמַעַבְדָּהּוֹן:  
י" בְּשָׁמַיִם מְרוֹמָא  
אֶתְקִין כּוֹרֵסֵיהָ  
וּמַלְכוּתֶיהָ בְּכּוֹלָא  
שְׁלָמָא: י" בָּרְכוּ שְׁמָא  
דְּרַבִּי מַלְאָכָיו מִתְחַבְּרִין  
בְּחִילָא עֲבָדֵי מַלְאָכֵיהָ  
לְמַשְׁמַע קוֹל מַלְאָכֵיהָ:  
י" בָּרְכוּ שְׁמָא דְּרַבִּי קָדְ

ת"א וחסד ה' טובה מעד וזכר באל (פסלס טו) ירכו ה' כבודו י' שבת פה מוסה לש (כסווס ט') גבורי כח קודשין מ' זוכר ויגדלכרס פקידים מלג פ"ס ז רש"י

במהרה. כמו העשב שיבש מהרה ואילו היו ימי ארוכים היה יכול להסיב דרכיו אם הפא בידלדוהו אבל עתה אפי' אם יוקן לפי פבעו וחל להסיב מעשיו לא יספיק לו כי ימות והנה הוא כציוץ השדה שיצוץ ויחלף במהרה. כי הנכר בו הרוח ותיבשנו כן האדם עתה והוא אותו וחסד יאכור פת פלוני: (טו) ואיננו, כלומר איננו בין החיים ולא יכירונו עוד מקומו. שהיה בו כבודנו חי לא יכירונו עוד: (יז) וחסד ה', אמר אף על פי שגוף האדם יכלה, חסד ה' לא יכלה. כי ביום זמנ העולם, הוא על יראיו אם נפרש הפסוק על שם העת"ב נפרשהו כך כי אלפי שגוף האדם כלו אב הוא מירא ה' והוא חסד ה' עליו רב על שבתו מנולם ועד עולם כלומר עד עולמים עד בלי חספק האמר חסד לפי שזכר האיוותם שותתים מאהבו הנה המוכה ששיטה עתהם לעולם יהיה חסד אמתו. כי החסד הוא יתרון המוכה וזוא יעשו עמנו טובה יותר מותם מאהבו ויהי חסדו ויכמו שישגור להם בעה"ז אחר מותם לבניהם אחריתם צדקתו והוא הישר כן יגמול לבני בניהם באהבתם לפי מעשיה' כי והו מיושר מדה"ה והוא מיגן מדות, ובאכרו לבני בנים. אינו דוקא הרוח השלישי אלא עד אלף דור. ולאוחבו יוהר מיראיו, ואם נפרש הפסוק על העולם הוה יהיה הפסוק כפול הענין. כי אחר שאדם פת יהיה חסד ה' כשכר מעשיו לבניו אחריו עד עולם: (יח) לשומרי פועם לא יכשר, ואמר כי זוכר חסד האלה על הבנים שנוטלים שברם ושכר אותם כשחבנים טובים וגם כשאבם טובים מסיב להם טובות אבותם: (יט) ה', כמו המלך שיושב על הכסא למעלה מתכל ואם השמים כמאו הנה הכל השמים והארץ תחתיו וברשותו והוה ופלכותו בכל משלה. ואחר שהכל מעשיו ותחת ממשלתו מעלה וסמכה ברכוהו כלכם לפיכך אמר ברכו. הדגל בשמיים: (כ) מלאכו, כל המלאכים שנוטלים שברם והתחתם יבא בח הנהגה הילגליה והככבים לפיכך אמר מנחה שי

גש"ה נח כפי קבלתנו: (עט) יזכר בשמים. הו"ד נעשה כס"ם: הפרטים כי אין גוף בלא מקום ולא יעכב שמים מקומות: (יז) וחסד, והו שבר הדלקים שהוא לנצח והזכיר במורה לאהוביו הם המלאכים הנבונה ואחר כך: (יח) לשומרי, מנחתו מיראה וככה פ' שה ליראיו והם שומרי בריתו רק וזכרי סיקודיו הם האוהבים כי לעולם סיקודיו לפניהם וכלבם לא יכחו רגע אחד: (יט) ה', הטעם בענין שהזכיר שחסד השם על יראיו מעולם ועד עולם בכל הפסק נתן רחיה לדבריו כי נכון הוא כי השם כזי שינוי וכסאוף נכון בשמים שהם שומדים ומלכות בכל משלה בעליוני ובשפלי: (כ) ברכו, בעבור שהזכיר השמים והיר השמים כי בהם המלאכים שואים נוח כי על ידם תבלנה הגזרות והמקמים כדלר כמחריב ומחיה אחר וישלח מלאך פניו וישועה ומלאך פניו הובטיה: גבורי כח, כי אין יכולת כנכרה לעמוד זמנים והמלאך שבא אל יעקב מנזרה היה ועסם לשמוע בקול דברו כי אינם ככני אדם סיקוד מהשם שכר נעשות דברו רק זה הוא שכרם ותענוגם וחפלתרם לשמוע בקול דברו: (כא) ברכו, צבאיו, הם לנצח

**מצודה דוד**

כעולם ועם היה חזק למקומו לא היו מכילים בו אנשי מקומו כי נשכה מלכם ונאמר אם כן הוא כן יאמר הלאם ח"ה א"כ חסד האל: (יז) וחסד, כלומר לא כן הוא כי חסד ה' הוא על יראיו ומעולם היה עד עולם הכשמות ושמרה לו המסד על בעולם הוא: וצדקתו, דקת ה' על יראיו שמורה הוא לבני כדים ולא יעטל א"כ המסד לא יעשה"ו ולא נעוה"ב: (יח) לשומרי, מוסכ למעלה לומר לבני הבנים

**פירוש ע"ט**

וְצַדִּיקְתוֹ לְבָנֵי בָנִים אֵינוּ עֵינֵי צִדְקָתָהּ אֵינוּ צוֹ וַיְרֵיעֵי קִינְדָם  
קִינְדָּעָה: (יח) לְשׁוֹמְרֵי בְרִיתוֹ צִדְקָה דִּי וְוָאם הַיּוֹסֵין עֵינֵי  
בְּרִיתוֹת בְּרִית אֹנוּ צוֹרֵי דִי וְוָס גִּידְעִיקְנוּן וַיִּינְעֵ מִצוֹת  
צוֹ מְאֵן נִי: (יט) ה' בְּשָׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ נְאֻמָּה הָאֵם אֹף  
דְּעַם הַיִּמִּיל אֵן גִּבְרִיִּים עֵינֵי שְׂאֻל אֹנוּ עֵינֵי מַלְכוּת  
גִּיּוּעֵלְמָגִיב אֵין אֶל־כֵּן: (כ) בָּרְכוּ ה' מַלְאָכֵיהּ וְגו' לֹבְט  
נְאֻם וַיִּנְעֵ מַלְאָכֵים וְוָאם וַעֲנֵן גִּישְׁמֵאֲרֵקְטָם מִיַּם פֶּת



תהלים קג קד

מִשְׁרָתוֹ עֲשֵׂי רְצוֹנוֹ: יי בְּרַכְוִי הוֹהוּ  
 כָּל־מַעֲשָׂיו בְּכָל־מְקוֹמוֹת מִמְשַׁלְתּוֹ  
 בְּרַכְוִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה: קד בְּרַכְוִי  
 נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי נְדָלַת מֵאֵד  
 הוֹד וְהַדָּר לְבִשְׁת׃ י עֲמַה־אוֹר  
 בַּשָּׁלֵמָה נוֹמָה שָׁמַיִם בִּירֵיעָה:  
 הַמְקַרְהָ בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׁמַיִם עֵבִים

חירו משמשנו דעברך  
 רעותיה: כג ברכו שמא  
 די קל עוברו בכל אהר  
 שורטניה ברכו נפשי  
 ית שמא דיי: א ברכו  
 נפשי ית שמא דיי יי  
 אלהי אהב להיות אהר  
 שבחא ושבחא א  
 אלהיהא: כד ברהעמף  
 גהורא הוד סדיגא  
 דמהח שמאי הוד  
 יריעתא: נד טלרל במאי  
 הוד בגיגא דכשויר  
 אכמדויר דשו ענין  
 ארתייה על ענין

ה"א מעיו: סוסה לו: נכתי נפשי: נככות: יקריס מכ ס"א: עוסה אור: עקידס שפר סס: סקמיה: חנניה: מלך ארמון ס:

רדק

גמרי כח עושי דברו כי במצותיו ובדבריו ועשו הכל, ואמר לשמוע, כי הם עושים תמיד מה שצוה אותם ומוזמנים לשמוע מה שיצוה: (ג) ברכו ה' כל מעשיו, הם התחננים כי כלם ואחר כך אמר ברכו נפשי את ה', כי היא העלינה על כל התחננים והאדם ששאלו בו כלל עלינה או בהם דעת לברך ולהלל רק האדם לגדו ולפיקח החל הסוכור בברכי נפשי וכלה בברכי נפשי כי האדם בנפשו העלונה כולל הכל בחכמתו וסבן כלליתם והתחננים ועליה לברך האל והגדך על הכל: (ב) ברכו, זה הזמור הוה חסד במספר בו משה בראשית וכן הכל עושה האל והגדך בחכמה להיקח תבריות ואמר ברכו נפשי, כי אין בהתחננים מי שידע לברך אלא נפש האדם המשכלת, ואמר נדלת, כמעשיך אנו מבנים כי גדלת כאד: הוד והדר לבשת, כשבראת הנגלים חתלה חלש ועש ולבשת הדר לך וכדורתם יכיר אדם כעצם הדרך ובגדך כמו הלוש לבוש בלכות יכיר אדם שאינו יודעו כי הוא חלש כי הוא עושה, החל באור כי הוא כבד את הנגלים ופי' עושה כבו שפירשנו הוד והדר לבשת, אי יהיה עושה כמו שפירשנו ויצא לשליש, ופי' כעשה כלומר שהלביש אותה כמו שיעשה אדם שלכת: נושה שמים כיריעת, זה אמר על הרקיע המבדיל והוא נקרא שמים וזאת הבריאח היתה ביום שני ולא נובל לפרש כי על השמים העליונים אמר שהם מ' נגלים כי אותם גבראו קודם האור ביום הראשון: (ג) הסקרה, הגנים הם עלייתו והם כמו קרוי על הארץ, ואמר השם עבים רכובו, כפל הענין במש', ואמר רכובו כי במסמרו ובצונו העבים רצים כמו הבהרה ברשות הרכוב עליה וכן הסתלק על כלפי

רשי"י

(כב) ברכו ה' כל מעשיו, אשר הם בכל מקומות שממשלתו סס: קד (ב) עושה אור, נרקיע כשלה: מעשיו וממשלתו על כל, והם ארבע סודות והנורים מהם שהם חמייס והצמחים והרוכמים שהם האבני' והעפר והמתכס ואחר כך אמר ברכו נפשי את ה', כי היא העלינה על כל התחננים והאדם ששאלו בו כלל עלינה או בהם דעת לברך ולהלל רק האדם לגדו ולפיקח החל הסוכור בברכי נפשי וכלה בברכי נפשי כי האדם בנפשו העלונה כולל הכל בחכמתו וסבן כלליתם והתחננים ועליה לברך האל והגדך על הכל: (ב) ברכו, זה הזמור הוה חסד במספר בו משה בראשית וכן הכל עושה האל והגדך בחכמה להיקח תבריות ואמר ברכו נפשי, כי אין בהתחננים מי שידע לברך אלא נפש האדם המשכלת, ואמר נדלת, כמעשיך אנו מבנים כי גדלת כאד: הוד והדר לבשת, כשבראת הנגלים חתלה חלש ועש ולבשת הדר לך וכדורתם יכיר אדם כעצם הדרך ובגדך כמו הלוש לבוש בלכות יכיר אדם שאינו יודעו כי הוא חלש כי הוא עושה, החל באור כי הוא כבד את הנגלים ופי' עושה כבו שפירשנו הוד והדר לבשת, אי יהיה עושה כמו שפירשנו ויצא לשליש, ופי' כעשה כלומר שהלביש אותה כמו שיעשה אדם שלכת: נושה שמים כיריעת, זה אמר על הרקיע המבדיל והוא נקרא שמים וזאת הבריאח היתה ביום שני ולא נובל לפרש כי על השמים העליונים אמר שהם מ' נגלים כי אותם גבראו קודם האור ביום הראשון: (ג) הסקרה, הגנים הם עלייתו והם כמו קרוי על הארץ, ואמר השם עבים רכובו, כפל הענין במש', ואמר רכובו כי במסמרו ובצונו העבים רצים כמו הבהרה ברשות הרכוב עליה וכן הסתלק על כלפי

מנחת שוי

קד (ב) עמַה־אוֹר, רכ: (ג) המקרה במים עליונו, הסעס שבתי"א היא נעיל כמו שגמלת שמיים סעס יולל כזה כס' קודם השול או אחריו ואינם מקיפים כזה.

חל ה': קד (ב) ברכו נפשי את ה', כדרך הסכר אגס זה המזמור לדוד כי תחלתו וסופו שוה כראשון וכי זור הזה יספר מעשה בראשית והכל מהאור כי הוא הוהו כתהלה וחס"כ השמים והחלק והשמים והמזמור דגני הים וחית השד' האד' והכר' שכתבך הנפש סוד הוא סתוד' ותאמר לשם כי הוא גדול מאד על דרך ומרומם על כל זרקה ותהל', ועסם הוד והדר לבשת רוב הודך והדרך ילאו עיני הנשמה החכמה לרא' כבודך כאשר ימנע המלכות לראות ענש הלוש: (ב) עושה, הזכיר כי הנרא' ממלכותו הוא האור והוא עוטה אותו כשלה על דרך כנגד יעשה וזה האור הוא הזכר כמעשה בראשית הכנרל ביום הראשון: נושה שמים כיריעה, ביום השני כדרך וימתחם כאהל לשבת: (ג) המקרה, כמו המה קרוהו: עליותיו, הם העבים והם כדודו הסגנריר, ועסם רכובו לרולם, ועסם

אבן עזרא

השמים העליונים, ומסרתו הם השבט' הם כשבע' מעונות: (כב) ברכו, כל מעשיו הם המכתוב' והלמחיים וכל המיני הם הוא המושל כנס ואחר כן כשלים כאשר נכתי נפשי את ה': קד (ב) ברכו נפשי את ה', כדרך הסכר אגס זה המזמור לדוד כי תחלתו וסופו שוה כראשון וכי זור הזה יספר מעשה בראשית והכל מהאור כי הוא הוהו כתהלה וחס"כ השמים והחלק והשמים והמזמור דגני הים וחית השד' האד' והכר' שכתבך הנפש סוד הוא סתוד' ותאמר לשם כי הוא גדול מאד על דרך ומרומם על כל זרקה ותהל', ועסם הוד והדר לבשת רוב הודך והדרך ילאו עיני הנשמה החכמה לרא' כבודך כאשר ימנע המלכות לראות ענש הלוש: (ב) עושה, הזכיר כי הנרא' ממלכותו הוא האור והוא עוטה אותו כשלה על דרך כנגד יעשה וזה האור הוא הזכר כמעשה בראשית הכנרל ביום הראשון: נושה שמים כיריעה, ביום השני כדרך וימתחם כאהל לשבת: (ג) המקרה, כמו המה קרוהו: עליותיו, הם העבים והם כדודו הסגנריר, ועסם רכובו לרולם, ועסם

מצורת ציון

קד (ב) עושה, עיני עמיסם כמו כנגד יעשה (למקן קס'): כשלה, מלכותו: כיריעה, סוילון: (ג) הסקרה, ענין כסוי הכים כמו סמס קרוהו (ממטי ג'): עליותיו, מל' שלים והוא חדד ממעל מעל השמים שהם כחוקים לעלים: רכובו, ליהוט מרכבו לכל אשר

גדלת פאוד גאמט פיין האר דוא בייסט וייער גגרייטס הוד והדר לבשת לרבונג אונ שיינקייט האסטו דיה אהן ניקלייד: (ב) עושה אור פשלה ער וויקליט ריא ליכט אין היקמל אזו וויא איין קלייד אונ פאר שפרייט די הימלען אזו ווי איין אום הענג: (ג) ער איי דר גאמט המקרה במים עליותיו וואס ער פאליקינט אין וואקער וייגע בודים השם עיב רכובו ער שוט די וואלקן זיין רייטונג הפהלך על כנפי ריה ער מאכט

מצורת דוד

(כב) בכל סקובות, משך הם בכל מקומות מממשלתו והוא כל העולם: (ב) עושה, מלכותו הם העולם באור כשלה המעמף עוף האדם: נושה שמים, סביב הארץ כאלם הטוטס יריעה: (ג) המקרה, עשה מקרה עליותיו במים וסם המים העליונים אשר

אונ טוען וייגע רייד אונ זעהען לשמוע בקול דוד צוא הערין אין דעם קול פון וייגע רייד: (כא) ברכו ה' כל זבאיו לרבם גאמט אלע וייגע חילות אונ זייני ברינג וואס טוען זיין ווילין: (כב) ברכו ה' כל מעשיו לרבם גאמט אלע וייגע מעשים וום זענן אין אלע ערטרער וואו זיין כחשלה איי ברכו נפשי את ה' אונ דוא פיין זייב רוב אוף גאמט:

קד (א) ברכו נפשי את ה' לרב דו פיין זייב גאמט ה' אליי

רְכֹבוּ הַמַּהֲלָךְ עַל־פְּנֵי־רוּחַ: י עֵשֶׂה  
 מִלְאֲכָיו רוּחוֹת מְשַׁרְתָּיו אֵשׁ לֵהֵט:  
 ה יִסֵּד אֶרֶץ עַל־מְכוּנֶיהָ בַּל־תִּמּוֹט  
 עוֹלָם וְעַד: י תְּהוֹם פִּלְכֹּשׁ פְּסִיתוֹ עַל־  
 הָרִים יַעֲמְדוּ־מַיִם: י מִן־גַּעְרַתְךָ יִנּוּסוּן  
 מִן־קוֹל־רַעְמֶיךָ יִחַפְּזוּן: ה יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ  
 סוּן קַי אֲכִלְיוּתָהּ יִתְהַלֵּקוּ לְמִשְׁפָּה: ה יִסְלָקוּן מִן־תְּהוֹמָא לְמַדְבָּרָא וְנִחְתִּין

קלילין היה פנימי נשאר:  
 ר' עבד אגרו סרהובין  
 היה רחא שקשוי  
 מקיפין היה אשא  
 קצלהקא: ה די מסד  
 ארעא עליו בסיסה  
 ולא תועז לעלמי  
 עלמין: ו תהומא פד  
 בלבוא חפיתה  
 וקבועין על טורא  
 וקמין סיא: ו סן  
 מוספתה יעקון למד  
 למוכסין פד  
 ונחתי

ר"ק ת"א טוכס מלאכי, זוכר מפסחים מרובה: רש"י

רוח על מוחות דחיות תרוח וירחף העבים אל המיאת כאילו  
 תא סתלק כל כנפיו: וז' דוחות, הדרתי הנשבות תם מלאכיו  
 שלוחיו כי אין דבר בספרה אלא הכל בכונת המכין וכן אש  
 לוחם, ותא האשים הברקים תרצים הכל הוא כדבריו ובספרו  
 וכלם שרתיו והנה הוזכר הדברים הנתיים באור, ואחר כך  
 יזכיר הארץ ותמים הוזכר סח שבעשה ביום השלישי בלראות  
 ויבשה, והזכיר תחילה מוסרי הארץ איך נתיח באבצע תגלגל  
 ואמר: (ס) יסד, ר"ל כי נתן בבעצ הארץ לחיות וירדת המסך  
 השפל הוא אמצעות תגלגל והנה הוא על מבניה שלא תמוט  
 עלם ועד, כי אם תמוט לאחד מן ששה הצדדים תעל, והאל  
 נתן בפכעתה לירד ולא לעלות וכן סתכנתה שיסדה ענל כדברו לפי  
 לשון פן הצדדן אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים

(ד) עושה מלאכי רוחות, עושה את הרוחות שלוחיו:  
 (ו) הרום בלבוש כסיתו, וזה דוגמת האלמוט במקום  
 אחר (ליוכ ל"ח) כסומי ען לכוטונו': הרום, הוא הים:  
 על הרים יעמדו מים, עני אוקיינוס כגוה מכל הטולם  
 עומד על ההרים וכן הוא אומר (עמוס ה') הקורא למי  
 הים וישפכם על פני הארץ וכן שפיכה אלא מלמעלה  
 למטה: (ז) כן גערתך יגוסון, כשחמת (כראשית ח')

שחאו בתוך ענולה ואין צורה עוברת בתוך צורה ואינה נוסה  
 אף חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים  
 לוחם על הארץ אלא צורת התגלגל: (ו) תהום, ותח סיפר איך חיתה הארץ מכסה בים בתחלת הבריאה כי כן פבע הים

המהלך בעבור הנורות היורדות בהם וישלחם אל המקומות.  
 וקעם כנפי רוח כמרמה: (ד) עושה רוחות, הם מלאכיו כדרך רוח ספירה עושה דבריו, ומלאכיו האלכן הארץ ספירה  
 ממיית הולא היורד השמים הברקים: (ה) יסד, הזכיר הרקיע והעבים ומה הזכיר הארץ וטעם יסד כי היא מולק  
 כשמי השמים ומכונה כמי וחלודה כבה השם על כן לא תמוט כי אין לה תמוט כי היא כולה קטנה כנגד השמים כנקודת  
 כשגילה: (ו) תהום, עתה הזכיר הים תהום המקום העמוק בים כי בהרמות היבשה היה מקיה הים וקעם על הרים יעמדו  
 מים זה הדבר ידוע ונראה בלב כי יש מימי הים על הרים גבוהים גם על חומות שהיו בנייים, וקעם כלגוש כסיתו כי התהום  
 הוא עומק הארץ והוא מכוסה במים כי מלי הארץ היא מגולה וההוסף דברי אליהם חיים על מים יעמדו הרים התפוחות  
 בלבו: (ז) מגערתך, ויפר גלי הים כבא עליהם רוח ספירה גם הרעם יעשה מעסה גדול בים: (ח) יעלו הרים, וקעם  
 מצודת ציון  
 למד: עבים, עננים: (ד) לחם, סוכך וממלכ כמו ותלמסו  
 מכיכי (ישעיה מ"ב): (ז) יחפון, מלשון חפון ומסירות:  
 תהי נוסע לסול עוד פולס: (ז) תהום, כסית את החסום לכל יטלה  
 יש מימי הים, על שפכים נפסח כדרך העים: (ז) מן גערתך, כשחמת יומי ספר אל המוקם עמוס ה': מן קול  
 רעך, נעת השעשע להם קולך שהוא קול רעם טעמו לו ללכת אל מקום: (ח) יעלו הרים, כעם כמו הלכו בדרך מעלכם על ההרים  
 פירוש ע"מ  
 גיין דיא וואלקין אוף דיא פליגלי פון רעם וויגט  
 (ד) עשה מלאכיו רוחות ער סאכמ די ווינטין ער זיינע  
 שלוחים שרתיו אש ליהם אונג זיינע בארן יער זענען  
 פון פלאמין דיג פיינער: (ה) יסד ארץ על מבניה בל תמוט  
 עולם ועד ער קם גיגרונט פקעם די ערד אוף איר אן  
 גרייטונג זיא זאל זיך גיט אויס גלייטשין בזי אייביג  
 אונג אייביג: (ו) תהום בלבוש כסיתו רעם אפ גרוגד  
 האכסמו גאם צו גירעקם מיט אזו ווי איין קלייד על

תהלים קד

בַּקָּעוֹת אֶל־מְקוֹם זֶה וַיִּסְדַּת לָהֶם :  
 גְּבוּל־שְׂמֹת בְּלִי־יַעֲבֹרוּן בְּלִי־יִשְׁבֹּן  
 לְכַסּוֹת הָאָרֶץ : הַמְשַׁלַּח מַעֲיָנִים  
 בְּנַחְלִים בֵּין הַרִים יִהְלֶכֶן : יִישְׁקֶן כְּלִי־  
 חֵיתוֹ שָׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִם :  
 יִבְעִיחֵם עוֹף־הַשָּׁמַיִם יִשְׁבֹּן מִבֵּין  
 עֲפָאִים יִתְנַרְקוּל : יִמְשַׁקֵּה הַרִים

בַּקָּעוֹתָא לְאִתְרֵי דְזֵן  
 דִּי־יִסְדַּתָּא לְהוֹן : מִתְחוּם  
 שׁוּתָא לְגַלְגַּלִּי וְכַאֲ דִי  
 לֹא יַעֲבֹרוּן דִּי לֹא יִתְבֹּבֵן  
 לְמַחְפֵּי אֶרְעָא : יִדִּי  
 מְשַׁלַּח מַעֲיָנֵי בְּנַחְרוּתָא  
 בֵּינֵי מוֹרְיָא מְהַלְכִין :  
 יִמְשַׁקֵּן כְּלִי חֵיתוֹ כְּרָא  
 יִתְבְּרוּן עֲרֹבֵי דְרֵא  
 צְחוּתֵהוֹן : יִבְעִיחֵהוֹן  
 צִפְרֵי שְׂמֵי אִשְׁרוּן  
 כְּטִיבֵי אֲזוּרָא יִתְגַּבֵּי קֵל  
 זָמֵר : יִמְשַׁקֵּי מוֹרְיָא  
 מִן בֵּית גְּבִי עֲלֵי אִדִּי

ה'יא מפלגת : ימה מקד : בין הרים : מעיני יבן משקה הרים : מעיני ס' : הא' נחיה רש"י

יקוו המים . ומאוחו הקול יחזונו ויקוו אל מקום אשר יסדת להם : (ט) גבול שמות . להם המול אשר סביב ספתו : (יב) עליהם עוף השמים ישבון . על המעינות : סבין עפאים . ענפי חילנות וכן (דניאל ד') עפיה ספיר :

הכמים בסבנם גורים מנבזה לשלל והוא יתברך מנבם בסכנם לזה הדבר שבוואו גיו הים עד שפת הים ולא יעברו הגבול שהוא החול אשר על שפת הים . כנגד השפה שהארץ נבזה על הים : (ו) המשלה . גם זה כהקנת המים שעשה האל לתתם הברואים כי כאשר יקוה הים השאר בארץ מים מתוקים והכלבים בהוכה ושח' מהם סקמקות מעינים שיהיו המים נובעים מהם לצורך הברואים לשרות מהם הצמחים ולקרר האויר ולתת לחיות לנפיה החיים ולהרטיב יבשת האויר ולהשקות בהליכותן חילנות ולבית הרמים לפיכך היו המתוקים גורים וחולכים ולתתן הברואים לא שלח הכעינים שפוצו בעמקים מן ויקו הצמחים אבל שלחם בעמקים אשר בין ההרים . ואותם החולכים בסקמקות היישוב חילנות לבני אדם ירעה . ואותם שהולכים במדברות הם לצורך חולכי שאר החיים שמצאו כים לשרות . ח"ש : עלו ישרו . והם תיזה השדה והפראים ישברו צבאם . וזכר כפרס הפראים כי הם נהגוים במדבר לא יבואו ביישוב : (יג) עליהם . על חם תועלת ועופות כי רוב העופות שובנים בעמקים המים ויהיו פל' עליהם . סבין להם . גם יש עופות שהם גדלים על הכים כי העופות הם מתולדת המים : סבין עפאים . האלף נחח והחיריק תחת חירד ותם עלי העץ וכן בארמית ועפיה ספיר . ואכר סבין עפאים . ולא זכר העצים כי ברוב גדילין העצים על שפתיה הנהרות : ותנו קול . שמצפצפים וטרננים : (יד) משקה . אחר שזכר הקות המים שתייה וזכר עם זה תועלת המים אשר ביבשה זכר הצמחים שנבראו גם כן ביום

אבן עזרא

אל מקום הם סחזכר אחריו : (ט) גבול . הזכיר כל יטובון ללות כי בתהלה היתה הארץ מכוסה במים וכשתל המים חזק ברוח אל המים ונרלחה היבשה אחר שבתל האור שהיה עיקר כאשר פרשתי במעשה בראשית : (י) המשלה . אחר שזכיר הים וידוע כי ישרו יעלה המים והוא סבת הנשם ומהם הנחלי' : (יא) משקה . המעיני' והנהלים והזכיר פראים דרך משל כמדבר קדש ותחאר מלת ביה ושברו פראים ומלס : (יב) עליהם . בעבור המעיני' : ישבון . כל עוף כי המקום יח' און מן . והעפאר מלת ביה ושברו שעפים והנכון בעיני כמו עלים ועפיה ספיר : ותנו קול . כמו יגונו : (יג) משקה . הנשם שימעירו העצים : מפרד מצורת דוד

חזן מטבע המים ומס ידו אל המקומו ולא נשלוו שמה מטבע אמר כי המול אל המקום הוא אשר יסדת להם : (ט) גבול שפת . הוא הים שום להם לגבול לבני יעברו הנבזה והוא וכל יטובו נתקומם כולם שפלים והכלים בין הכמים לסבקות חותם : ישרו . סתלים ססס משקין חמ' מות סכסס ספליים בין הכמים והפראים שזכו את מלסם בעמקים ר"ל יבטלו למלסן בשמית המים : (יג) עליהם . חלל הנמלים ססס יטמנו הסופות : סבין עפאים . פירוש ע"מ

וייער ארמ : (ח) יעלו הרים וגו' ויי ועגן אוף גינאנגין אוף די בערג אונג ועגן גינדערט אין די טאלין ביו צו דעם ארמ ווס דו נאמ האסט גינדנד פֿעקט צו ווי : (מ) גבול שפת כל יעבורין איין גבול האסטו נאמ גיטאן ארום דעם וואסער פון דעם ים דס איז דער זאמד פון דעם ים דס די וואסער פון דעם ים זאלין גיט איבער פארין איבער דעם גבול אונג זאלין ויה גיט אום קערן צו צוא דעקן די ערד : (י) ער איז דר נאמ ה'שפת כתיבים הנחלים וים ער שיקמ קוואלין

אן

**מַעֲלֹתַי מִפְּרֵי מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁבַּע**  
**הָאָרֶץ: י מַצְמִיחַ חֲצִיר וְלִבְהֶמָה**  
**וְעֵשֶׂב לְעֹבֶדֶת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם**  
**מִן־הָאָרֶץ: טו וַיֵּינן וַיִּשְׂמַח לִבִּב־אֲנוּשׁ**  
**לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן וְלֶחֶם לִבִּב־אֲנוּשׁ**  
**יִסְעֵד: טז יִשְׁבְּעוּ עֵצִי יְהוָה אֲרֻזֵי לִבְנֹן**

לִיה סֵן עֹדְרָהּ תִּשְׁבַּע  
 אֲרָעָא: י יֵד דְּמַרְבֵּי  
 עִמְקָא לְבַעֲרֵי וְרִמְקֵי  
 לְפִלְחָתָא דְּבַר נָשָׂא  
 לְסַפֵּק לְחֵמָא מִן אֲרָעָא:  
 טו וְחִמְרָא דְּמַחְדֵי לְבָא  
 דְּבַר נָשָׂא לְאִתְרָא  
 אֲפִינָא מִן מִשְׁחָא וְלְחֵמָא  
 לְבָא דְּבַר נָשָׂא וְיִסְעֵד:  
 טו שְׁבַעֲנֵי אֲרֻזֵי דִי  
 בְּרָא יי אֲרֻזֵי לִבְנֹן דִי  
 ת"א מַלְאִיחַ חֲצִיר וְלִבְהֶמָה  
 וְיֵינן וַיִּשְׂמַח לִבִּב־אֲנוּשׁ

רש"י

רד"ק

(יד) מצמיח גו' (טו) ויין, אשר יצמח לכב אנוש: טס חומו ויוליא מן הארץ, וזמן, להגליל בו פנים: ולחם, אשר לכב אנוש יסעד: (טז) עצי ה', בנן עק: :

השלישו ואיד עלה אד מן הארץ והשקת את כל פני האדמה וארד כך ויצמח ה' אלהים בן האדמה וזה שאמר בפרק הרים כעלייתו וזה הענינים. וזכר הרים כי הם צריכים לכסור יותר מן העמקים והישור כי נמצא בהם לחות יותר כמה שהכבא בהרים ועוד כי וכל האדם להשקיה העמקים והישור כפי הנתיבות ולא בן הרים וכפל הענין במ"ט כי פרי הענינים הוא הגשם. ואמר בעשיך. כי ענין הכסור הוא מעשה חכמה כהוא ופלא גדול: (יד) מצמיח, והנה עם הכסור פצמיח החציר לצורך כאלו הבהבות וגם כן כצמיח עם הפסר העצים כגו שאמר ישבעו עצי ה'. אבל קודם זכר תועלת החציר ועשב לאדם ולבהמה ובכללם זכר האוכל ויבפרש אדם שהאדם ניזון בהם ויהר והם דור והירוש ויהר ופי' ועשב לעבודת האדם הוא עשב שהוא כאלו הארס כי אתה יצא עם עבודת האדם כמו שגזרו על אדם האשקן ויהר ופי' אפיך תוכל לחם אבל מאכל הבהמה הוצא הארס בלא עבודת האדם ואמר להוציא לחם מן הארץ כי עבודת האדם בארמית היא לעצמו ולצורך הבהמות שעובר בהם האדמה כמו חבקריום והחמוריים ויהיה הבחחר בהם לעצמו כמו החבחר והבהמות השעוריים והבונן. ולחם הוא כלל לכל מאכל וזכורים אותו ברוב על הלחם שהוא חבירי למאכל אדם, ועליו אשר ולחם ללב אנוש יסעד: (טו) ויין, ומצוא גם כן מן הארץ ויון כי גם הוא לתועלת האדם לשבח ויאה וסאתו במדה ישיב שכלו כי על בשרת החלב ישיב השכל והנביאים לעד. ומצוא גם כן טעמן. שאוכל אהיו האדם ומצולו ובאיר פניו וגם כן כדליק בו כליה אבל זכר עיקר תועלתו שהוא נצחיל גנים. ופי' משכן כלומר להצחיל פני אדם כמה יתח מחשבתו. ולפי שזכר תועלת היין והשמן זכר תועלת הלחם אף על פי שגלויה תועלתו. ואמר ללב אנוש יסעד, כי אין מאכל טועד חלב כמו הלחם: (טז) ישבעו, בהכסור שזכר לבעלת מטהקה הרים כעלייתו וגו' והעצים הוציא שזכר הם עצי היער

אבן עזרא

מנחת ש"י

מעשיך. הם האילנים: (יד) מצמיח, ועשב, המוכי עשוא ממנו לחם וטעם לעבודת האדם כי כאשר תעבד האדמה תוליא למה נכבד: (טו) ויין, הזכיר הלחם והיין כי שניהם היו האדם ונצברו כהזכיר מעשה היין הזכיר מעשה הלחם: להצחיל, לחקן להאיר: (טז) ישבעו, לאשר ההל דבר הגשם משקה הרים: ישבעו עצי ה', הם

נחמיק חתה היו"ד ומכחו פתלים ל' כלים ועיין מ"ט כדלל ד': (טו) ויין ישמח, פקד כתיב לויאל וסגדדין פקד בן כוכר ומורה כעל כמי כתיב יבמה וקריני ישמח זכר שמחתו לא זכר שממו, ופי' כתיב יבמה כתיב' לטון שמחה בשממו ונטול שמחה לבו וקריני ישמח טון שמחה שמש זכר ודע להזכר כעליו למחות ויזכר מלמד שמחתו מפקה את הכל, ובשתי מקראות כ"י ישנות חזק מלמד חתה כתיב ב"ל' וקני ישמח בתי' אולי כיוסח נמחה היו גוססין רעל כמי כתיב יבמה וקריני ישמח ומה נמלה כיה כספדינו וגם כעל הכסופה מוכה לו כמנין י' ישמח וכל שם הפרש ביניהם מכלל כעל שום, (א"ה) הוילי דלחל לירי ינא כפי מילתו שמשך שמש האלון בטול סרבי' יסוד ככיל' לוקל' וכו' כי וישמח הוא מנין הכד שר הוילי זכר על דבר והכסו כמו ודכנו סקלון מלחן, והדומים, ופי' לח' שער כידון דירן ולמו למינא דלחיי' ישמח כתיב' וקני ישמח בתי' מלא דלפטר ולפטר שכי מעינים מילת שמחה או מעשה דכס שתי מעינים והקני והכסוי חלה ינינו וככילי' וכן לפי' כתי' וזוק ע"ג: (טז) ישמח לכב, כגימט' הלמד: ולחם ללב, כגימט' מהלך כלל' q:

מצורת דוד

מצורת ציון

מנין עלי האילות המאליים חלל ההלום משם קול שיר: (ט) כעלייתו, הם הענינים שחמה לנד השמים: (טז) כעשיך, למלכל כעמה: לעבודת האדם, מלמיה עשע למלמיה האדם כמנין מלמיה סין למלמיה לכ שוחבו: הדהיל, מלמיה שממן להליר עלי האדם על יד כעריכה לחלול ממנו ולשמותו: (ט) ולחם, לעליית הלחם להסעיד לכל האדם להסעיד לכל:

על עליה: (טו) להצחיל, ענין הכמה כמו נלהו ושמחה (לסכה ל):

אין ר' בערנן פון ויני בורג'א ל' קלוקר פון ר' אוצרות וואסער דאס זענן אובין אין דימיל כפי' מעשיך תשבע הארץ פון ר'א פירות אפון דייעע מעעשים טוכטו אן זעמיין די ערד: (יד) דו נאמט ביסט דער מצמיח חציר לבהמה ווס ער מאכט שפראצין גראז צור דר בהמה אונ גראז צוא דר ארבעט פון מענטשין ער זעהט להוציא לחם מן הארץ צוא אום ציהען ברום פון דער ערד: (טו) ויין וישבח ללב אנוש און ויין ציהת ער אום מענטשין (אוך בוקיל ציהת ער אום) להציל פנים כששן בוקיל וליחם ללב אנוש יסעד און ברום ציהת ער אום דאס עם זאל אונסער זעען דן דאס הארץ פון ר'א מענטשין: (טז) וישבחו עצי ה' ויניא מועזן ויה אן זעמיר

הם פרי הענינים והוא הגשם וכפל הדבר במ"ט: (יד) לבהמה, לענינים ודומיה: להוציא, מלמיה להוציא לחם ונו: (טו) ויין, מלמיה סין למלמיה לכ שוחבו: הדהיל, מלמיה שממן להליר עלי האדם על יד כעריכה לחלול ממנו ולשמותו: (ט) ולחם, לעליית הלחם להסעיד לכל האדם להסעיד לכל:

משלי הכתובים

(יד) להוציא לחם מן הארץ ויין וישבח ללב אנוש. דער מנין איז ל' משל אונסער האם צווייטע דאס צווייטע וייב, אונ דאס וייב האם געהאט קינדער פון איר גרשטין פאן, אקאהל און זעקסן דא צייט פון זאל תהנה פאסין דעם ווייבס אקנה, דער פאן איז גיטן ארץ די התנה, נאך דא תהנה אונ נאך דעם גיטן זעקען זאל געסען גיטען פרייזיק און האבן גיוואלט פאנצין, האם פון אים גרושין דר זאל ארץ גיין פאנצין האם ער גיט גיוואלט גיין, פון האם אים גיטען פאר וואס וויל ער גיט פאנצין, האם ער גיטען פאר איר דער די שקהה כיינע, וכן פון דר ערד דס עם זאל דר פרייען דס הארץ פון די צו פאסן ל' וואסער דאס פנים פון די מענטשין פון דעם דאס עם זאל אונסער זעען דן דאס הארץ פון ר'א מענטשין: (טז) וישבחו עצי ה' ויניא מועזן ויה אן זעמיר

תהלים קד

אֲשֶׁר נָמַע: יֵאֱשֶׁר־שָׁם צְפָרִים יִקְנֶנוּ  
חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה: יֵאֱשֶׁר  
הַגְּבֹהִים לַיְעָלִים סַלְעִים מַחֲסֵה  
לְשִׁפְנָיִם: יֵאֱשֶׁר יָרַח לְמוֹעֲדֵים שָׁמַשׁ

נָצִיב: יֵאֱשֶׁר יִקְנֶנוּ צְפָרִים  
צְפָרִים שְׂרָפִין וְחֵא  
בְּרֵאשִׁית בֵּית מְדוּרָה:  
יֵאֱשֶׁר מְדוּרָה מְדוּרָה לַיְעָלִים  
בְּיַם רֹחַצֵן לְמַטְפֵּי:  
יֵאֱשֶׁר עֵבֶד מְדוּרָה לְמִימֵי  
בֵּית וְזִמְנָה שְׁמִישָׁא יֵדַע  
הָאֵל נְשִׁימָה וְזִמְנָה יֵדַע יֵדַע  
רַחֵם כִּסּוּ עֲבָרֵי מִי:

ר"ק

וסכך העצים אל השם. כי דעתו על העצים הרמים והנישאים לפי שאין בצמיחתם ובגדילתם הפיסת ירי אדם. שהרי זכר לסמלת העשב העצים שגדלו עם עבודת האדם לכן זכר אלה שאין בהם עבודת האדם אלא רצון האל יתברך לבדו שנתן כמעבד לאדמת הוציאם לזכר אדם צדי ה'. וכן אמר אחי כבנן אשר נטע וזכר הארזים כפרים. לפי שהארץ הוא הנכדת ככל עצי היער. ופי' אשר נטע וזכר כי לא יצאם האדם כמו שנטע עצי המאכל לצרכו הוא משקה אותם מעלותיו ויטבטבו ואין צרכים לאדם להשקותם וגם יש בהם במקומות היער כעצי מאכל שיוצאים מלי עבודת האדם כמו התחשים והאלונים: (יז) אשר. עתה זכר מעלת בעדם ציבתים כי בכריתתם יש בהם אנויה גם אותו אשר אין בו תועלת לעשות בו מלאכה והיא הושרה אשר נטע בהם האש לפי שהם עצים דקים טובים להדלקת. ובעודם בארץ אף על פי שאין עושין מירות יש בהן תועלת לעשות לשכון עליהם ולקנן בהם והאל יתברך זכר הרבים החזותים הגדולים סתם. כי בכרואי כמה הארז הוא הנכבד וחתתו שאר מיני החיים ותחיתיהם הצמחים והחיות הרומם שאין בו נפש והנודעת כלל והנה העצים שסכאזו נבדלים יותר הם סוכים ויתר מיני העצים ולקנן עליהם. וצפנים. הם כלל לכל העופות. וזכר בנפש חסידה. לפי שהוא עוף גדול ודרבן לקנן בעץ נכוח וכנהנו לקנן בארזים ופי' ביתה. קנן: כיון שזכר מדור העופות שהיא העצים הנבדלים אשר גם כן ההררים הנבדלים הם מדור חיות השתר וזכר בנפש העולם כי הם יבשרו החרים הנבדלים ושם ישכנו. וכן הלענים יש בהן תועלת לחיות כי הן חסדי בטרות וקרוב יחסו בהם והנה כל נברא לתועלת ולצורך. אין דבר דק וקטן במעלה שלא נברא לתועלת הגדול ממנו והכל לתועלת האדם כי הוא ערוך על כלם והנה זכר הנבראים ביום השלישי ותועלתם ואע"פ שזכר בכללם החיים: החלעים הם בכלל הארץ שנבראת ביום ראשון וזכרם הנה על ירי זכר תועלת העצים לעופות אשר שתהרם והסוכים גם הם תועלת לחיות: (יט) עשה. עתה הזכיר הנבראים ביום הרביעי והם המאורות ותחל בירח ואף על פי שהוא הכאור הקטן לפי שהלילה קודם

(יז) צפרים יקננו. יראש"ל ויכנו סס. יקננו לשון קן לפור: (יח) הקנים הנבדלים. כרח לעלים: מחסה. כל לשון מחסה לשון לל ומחבוא סלסס מתכסה סן מן הזרם ומן המטר (ארכיאומל"ט כל"ט). כל"א כעסילונג. כעטקונג מן פעל אנרע"ר וכן ישעיה ל' ז': (יט) רמזוערים. למתן בו זמנים ורגלים: עמש ידע מבוא. אכל ירח לא ידע מבואו פעמים שבה בארובה פעמים שבה בקלרה:

ר"ש

אשר. עתה זכר מעלת בעדם ציבתים כי בכריתתם יש בהם אנויה גם אותו אשר אין בו תועלת לעשות בו מלאכה והיא הושרה אשר נטע בהם האש לפי שהם עצים דקים טובים להדלקת. ובעודם בארץ אף על פי שאין עושין מירות יש בהן תועלת לעשות לשכון עליהם ולקנן בהם והאל יתברך זכר הרבים החזותים הגדולים סתם. כי בכרואי כמה הארז הוא הנכבד וחתתו שאר מיני החיים ותחיתיהם הצמחים והחיות הרומם שאין בו נפש והנודעת כלל והנה העצים שסכאזו נבדלים יותר הם סוכים ויתר מיני העצים ולקנן עליהם. וצפנים. הם כלל לכל העופות. וזכר בנפש חסידה. לפי שהוא עוף גדול ודרבן לקנן בעץ נכוח וכנהנו לקנן בארזים ופי' ביתה. קנן: כיון שזכר מדור העופות שהיא העצים הנבדלים אשר גם כן ההררים הנבדלים הם מדור חיות השתר וזכר בנפש העולם כי הם יבשרו החרים הנבדלים ושם ישכנו. וכן הלענים יש בהן תועלת לחיות כי הן חסדי בטרות וקרוב יחסו בהם והנה כל נברא לתועלת ולצורך. אין דבר דק וקטן במעלה שלא נברא לתועלת הגדול ממנו והכל לתועלת האדם כי הוא ערוך על כלם והנה זכר הנבראים ביום השלישי ותועלתם ואע"פ שזכר בכללם החיים: החלעים הם בכלל הארץ שנבראת ביום ראשון וזכרם הנה על ירי זכר תועלת העצים לעופות אשר שתהרם והסוכים גם הם תועלת לחיות: (יט) עשה. עתה הזכיר הנבראים ביום הרביעי והם המאורות ותחל בירח ואף על פי שהוא הכאור הקטן לפי שהלילה קודם

עורא

הנותנים פרי ישבענו אפן אחרת ארוי לנכין שהם גדולים: (יז) אשר. הזכיר כי העלים הנבדלים כמונה לעיפות: (יח) הרים. כמו שהם הרים נוה לעלים והסלעים כמו מחסה: (יט) עשה. מפרשים רבים אמרו כי השם עשה הירח כעבור קביעות מועדי השם וזו מה מעטס הממומר רק יספר מעשה בראשית והזכיר השמש והירח ולא הכוכבי

מנחת שי  
(יז) מחסה לפסנים. במקלם ספרים הש"ן גנוסה וזכוין סלמי כפוס והלמ"ר צאלריך במקלמן: (יט) למועדים. כש"א הלמ"ר:  
(יח) הרים. כמו שהם הרים נוה לעלים והסלעים כמו מחסה: (יט) עשה. מפרשים רבים אמרו כי השם עשה הירח כעבור קביעות מועדי השם וזו מה מעטס הממומר רק יספר מעשה בראשית והזכיר השמש והירח ולא הכוכבי

מצודת דוד

ה' וכוזר ומפרש ארוי הלכנו אשר נטע הם חילני סדק שאין מדק האדם לנטעם גדולים ומעליהם ומעטה ה' הכת: (יז) אשר שם טל חרי לנכין יטחי הכארים לעטמן וקן ומקום גדול כללו כלה הכארים לתועלת הפסנים: ברדשים ביתה. עקום מדוכה של סכבאים וכללו נכדלו לתועלתם: (יח) לעלים. גמור השולים וכן סלעים היועם מחסה לפנים והיות מחסה לפנים וכל על הכל ישעיה לתת ללא לפי ידע טוח דרך צוול ולא שיה סדק מהלך

מבצורת דוד  
ה' וכוזר ומפרש ארוי הלכנו אשר נטע הם חילני סדק שאין מדק האדם לנטעם גדולים ומעליהם ומעטה ה' הכת: (יז) אשר שם טל חרי לנכין יטחי הכארים לעטמן וקן ומקום גדול כללו כלה הכארים לתועלת הפסנים: ברדשים ביתה. עקום מדוכה של סכבאים וכללו נכדלו לתועלתם: (יח) לעלים. גמור השולים וכן סלעים היועם מחסה לפנים והיות מחסה לפנים וכל על הכל ישעיה לתת ללא לפי ידע טוח דרך צוול ולא שיה סדק מהלך

ע"ט

נאמס בייקער אין גן עגן רורקה וקוואלין וואקער  
ארוי לבנו אשר נטע די קערן בייקער פון דעם וואלד  
וואס נאמס האט גיפלאנצט די זעמין זיך אן פון די  
קוואלן וואקער: (יז) אשר שם צפרים יקננו רם דארטן  
צווישן די בייקער פון דעם גן עגן גיטמען זיך די  
פייגלין אונררען דארטן רם זעגן די נשמות פון די  
צדקים חסידה ברושים ביתה אונר רם עוף חסידה און  
צווישן די בוקסן בייקר איר הוה: (יח) הרים הגבוהים  
לעלים די הוקע קערן הם נאמס כשאסין צו די שמייין  
בעק סלעים מפה לשפנים אונ די שמייגער זעגן אין  
כאשיצונג צו די קראליקים זיי בהאלטין זיך צווישן  
זיי: (יט) עשה ירח למועדים נאמס הם כשאסין די לקנה  
צו קמים מוכים (פלוקר מען זאל זיי אצילין קאה דר  
לקנה מען יום טוב זאל זיין) שפס ידע מבואו אונ דיא

משלי חכמים  
דאס וואלס גיטען פון קינד וואלס איך מיך נעפטיגן מיס דרא  
האפענינג פון שפעטער עס וועט פון אים גיבארין ווען דאר  
וועל איך מיך פרייען מיס פייגע אייניקלאך איך וועל קאבין  
נחת פון ווא. אקער דאס קינד גיחער איצט ניס צוא סיר אונ  
וועט שפעטער ניס ווערן צו פיר וואס זאל איך סאפנין. דאס  
ועלביגע און גרוען פארקייפן זיך ווא ידען זענען וואס זייען  
זייער לאנג און האבין נעמאס פאלדער מיס תבואה און  
ווייניגערפענער צו וויין. און יקידע יוד גיטען פרייליך ווען  
ער הם נעמאמס דעם וויין פון די פרויבין וועל ער הם נעמאמס  
ער וועט איהם פרייקען. אקער דער פנעשש וואס האט קיין  
פעלדער מיס תבואה. ער האט גאר אנווין גארטן צאלין און  
אז ער וועט קויפן תבואה. וואס פאר א שבתה האט ער מיס  
דעם וויין. אז ער וועט אים ניס פרייקען. לאז זיך פרייען דער  
פנעשש וואס וועט אים פרייקען. דריבער זאמט דער פאדק  
החוציא לחם סן פארין. דר מקנשש וואס האט ברוים פון זיין  
אייגיגע קרד. וויין ושמח לבב אנש. דער פנעשש וועט זיך  
קויפן מיס זיין וויין וואס ער וועט אים פרייקען:  
דער וויין וועט אים ניס פרייליך פארין ווייער טון זיי פארקייפן

אז ער הם ניס קיין דרום פון זיין קרד גאר ער האט וויין.  
און קויפן וירווים:

תהלים קד

תרגום

יֵדַע מְבוֹאוֹ: כִּי תִשֶׁת חֲשֶׁךְ וַיְהִי לַיְלָה  
 בּוֹתְרָמֶשׁ כְּלִי-חַיֹּתוֹ-יַעַר: כִּי הַכְּפִירִים  
 שְׂאֵגִים לְטָרֵף וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלִים:  
 כִּי תִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָכְפוּ וְאֵלֵי מְעוֹנֹתָם  
 יִרְבְּצוּן: כִּי יֵצֵא אָדָם לְפַעְלוֹ וּלְעִבְדוֹתָו  
 עַד־יַעֲרֹב: כִּי מִהִרְבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ הוֹה

עֵדוֹן מְבוֹאוֹ: כִּי תִשֶׁת  
 חֲשֶׁךְ וַיְהִי לַיְלָה בְּיַה  
 רְחִשְׁנוּ בְּלִיחַת חַיֹּתוֹ-יַעַר:  
 כִּי בְנֵי אֲרִיִּן אֲכָלִין  
 לְקַטְשָׁה מִזֶּמֶן וּלְמִכְבֵּי  
 מִן אֱלֹהִים מִיִּבְהוֹן:  
 כִּי תִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ  
 מִתְּבִינֵי יִרְבְּצוּן:  
 מִדְּרָכָוּן רְבָעִין:  
 כִּי יִפּוֹק בַּר נְשָׂא  
 לְעִבְדֵיהֶם וּלְפִלְחֵיהֶם  
 עַד עֲרֹבֵי רַמְשָׁא:  
 הַנֶּחֱמָה סִגְיֵינָה הַנֶּחֱמָה

רש"י  
 (כ) השת חשך ויהי לילה כל יום אהה מהשך ומעריב את השמש והוה לילה וכו' תרגום כל חיות יער: (כב) הזרח השמש יאכפו ואכלים שם מבני אדם וכו' כל חסד יאל לשעלה: (כד) קנייך מקה קניי שלך

ה"א תהמ מקד' כ"ג פ"ג: הכפירים, סוכרין ל"ט: הוה השמש ז"ל פ"ג: מה רבו, כ"ג כ"א סוכרין ג' חולין כד ק"ו עקידה בער ח' ועבר ויאל מועי:

רד"ק

ליום, וליל רביעי שמשו ויהי לילה וכו' ובקרו זרח השמש עשה ירח לכוזדים, כ"ש חזו לאותות ולמועזים, וזכר הנח כזוידים על הירח וזיה לשמש וכן בזכרו הירח היה לכוזבים כי הם בושלים עם הירח או אכזר עשה הירח חסר וכלא לדעת הכוזבים כלומר לחלוק בו ומני השנה שהם עשיר כי בכל חודש חודש כחודש בכוזרי וכו' נדע זכני השנה יש לנו וזולת האור תועלות אחרות: שכש ידע כבוזא, הגה הסוכין והחכמים כלם כי הירח גוף שחור אין לו אורה אלא בחשמש כפי החקר והנה הוא דוע אורו, ומלת כבוזא כוללת הורייחה והשקיעה, כי כשהשמש זורח חנה היא בל כל הארץ וכשהוא שוקע בא הרה הארץ, ויש לפרש מבווא על הירח אכזר כי השמש ידע כבא הירח והשוכה ביום רביעי ובזמנו זרחותו היה סכוא הירח ושקיעתו כאילו ידע זמן מבווא: (כ) השת, זכר וזר תועלת הלילה והשוכה החשך היא שקיעת האור אכזר כשהשמש חושך בעולם ויחיה הלילה יש בו תועלת לקצת החיים והם אריות וחיות היער שהם אוכלין בשר ופורטין שאר החיות אשר להם יכולת עיניהם ובינה לא נרת להם ראשת להלך חזק לבלום שלא יזיקו לאדם ובמני כורא האדם נבנעים לבלות ביום והלילה בלילה ובקשמים סרפס, ופי' תרכוש, חלך, וי"ו וחיהו, נוספת כורו בני בעור וזולתו והנה ככלל זכרו תועלת החיות הבורשות בלילה נודע והתועלת ישל לאדם שיטין וינחז ככזל וכן: ההכיות הנדורות עמו: (ג) עולו ימים כהאריות וכהחיות השורשים, וכפיר גדול נגור: ולבקש באל אכזים, כי הוא נוהג דחם לכל בשר בהשתלשלת הככות וכולאו הם כבקשים ככנו אכלים בבקשת סרפס: (כג) יאכפו, כמני האדם שיצא לעבודת השדה: ואל כעונתם, כבו ונכ עונתם: (כד) יצא אדם לפעלו ולעבודתו, בשדת עדי ערב שאיטף אלה העי' וחיות ישועו לבקש אכלם והנה כל הנבראים בכונה, כבנין וחכמת חכם: (ד) בה רבו, בה גדלה, או פי' מנדה שי

כי אלה כזיהם המושלים ועטם להזכירם במקום הזה כי הם סכח הגשמים כפיו חנופהם ומכנס המשרתים עליהם כי אחר הולדת המזלות כפיו חנופה וע"ה עשה ירח ולעולים כי אחר ההכברו עם השמש מועדים ידועים כמוף כל חדש יהיה הירח ולא כן הככבים וכפי הוספת אורו והסגורו ויחמדשו דרכים במחכות ובלמחים ונתיים וכפי נסות השמש כמון או כדור' יהחדשו שינויים בכל מקומות הייסודים ואוריים כי השם ילדו ידע מזה השמש וזה איננו נכון כי ידוע הוא מכוואו כרחמים ומורות רק עסר ללכנה שינויים רבים כזכר' וחמוטויה ודרך אלה לזכר השמש ולבקש ענת השקיעה אז הוא חושך, וזה הוא: (כ) אלה חושך, וי"ו חיותו נוסף: (כא) הכפירים, הזכיר הגנו' כזכהה: (כב) הזרח, יאכפו, אהר התכרל' וימונו: (כג) יצא אדם, להסך כי בלילה הוא יסן: (כד) כיה רבו, כמשמעו רבים או מגזרת על כל רב ביהו וכולם לאות על הכמתך ועטם מלחה הארץ מצודת רוד

מנדה שי

(כב) עונתם, כדפוסים המרונים כחבו מע ונתם כקמין וטועות ככל נכסיו כדפוסים רשונים וכל ככרס כ"י: חנוס: (כג) ולענדתו, כצניח: (כד) מעטך יכוח, כצניח: כ"י קנייך, כ"י כ"י ונדפוס יסן מלח

וכח עונתם, כדפוסים המרונים כחבו מע ונתם כקמין וטועות ככל נכסיו כדפוסים רשונים וכל ככרס כ"י: חנוס: (כג) ולענדתו, כצניח: (כד) מעטך יכוח, כצניח: כ"י קנייך, כ"י כ"י ונדפוס יסן מלח

מנדה שי

וכח עונתם, כדפוסים המרונים כחבו מע ונתם כקמין וטועות ככל נכסיו כדפוסים רשונים וכל ככרס כ"י: חנוס: (כג) ולענדתו, כצניח: (כד) מעטך יכוח, כצניח: כ"י קנייך, כ"י כ"י ונדפוס יסן מלח

ולא כן היחם כי פעמים אלא כחלוכה פעמים כקמין כן אלו"ל: (כ) השת, שמת את המזון ושקיעתו נבולו לסיני לילה: (כ) בוי, צנח הלילה חלך חית היער על כל לילה אינם מנזים בני אדם כמני עונת: (כא) הכפירים, או יאלמו הכפירים למנוח טרף: ולבקש, שולמים לבקש מעל מלחמה: (כב) יאכפו, ויאכפו פלגים יללח לנקום כחולה: (כג) יצא אדם, או יצא אדם עת שבו חיותו ויאכפו יללח לנקום לגנת: (כד) בה רבו, מע עמור רבו: כולם, כל מעטך ע"מ צו ווייקט זיין קוקען דען זיא גייט הקיד איין אנג אפער די לבנה ווייקט גיט איר קומן ווארום אפאל גייט זיא אין איין קארצין וועג און אפאל אין איין לאנגין וועג: (כ) השת חשך ויהי לילה דו גאט טוקט פינאפער פלוכר דוא סאכבט אונאפער גיין דיא וון ווערט נאכט וז' הכוש כל חיתו יער און אין דר נאכט כוען ווידיקענין און רירין ויה פון זייער ארם אלע חיות כוען דעם ווארד: (כא) הכפירים שאינם לפרך די יונגע לריין גרייטן דעכבט פאל צו פזוקין און כ"א עפאפ

וכח עונתם, כדפוסים המרונים כחבו מע ונתם כקמין וטועות ככל נכסיו כדפוסים רשונים וכל ככרס כ"י: חנוס: (כג) ולענדתו, כצניח: (כד) מעטך יכוח, כצניח: כ"י קנייך, כ"י כ"י ונדפוס יסן מלח

תהלים קד

כָּלֶם בְּחֶכְמָה עָשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ  
 קִנְיָנָה: כִּי יִזְהוּ הַיָּם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שָׁמַיִם  
 רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם  
 גְּדֻלוֹת: כִּי שֵׁם אֲנִיּוֹת יִהְלָכוּ לְיִיתָן זֶהוּ  
 יִצְרָתָ לְשִׁחֲקֵי בּוֹ: כִּי פִלִּים אֲלֵיךָ יִשְׁבְּרוּן  
 לָתֵת אֲכִלָּם בְּעֵתוֹ: כִּי תִתֵּן לָהֶם  
 יִלְקָטוּן תַּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבְּעוּן טוֹב:  
 כִּי תִסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבְהַלְּלוּן תִּסְתַּר רֹוְחָם

עובדה יי פולחן  
 בחוכמה עבדתא  
 מלא ארץ קנינה:  
 כי תן יקא בקא ופתי  
 החוכמן הפון רחשא  
 וזית סגנון חיותא  
 זעירא עם בקרבא:  
 ט הפון אלפיא אולין  
 לזיתו דיה בריתא  
 למנהג דין לצדיקא  
 בפעולה בית מדוריה:  
 כי פולחן עלה סבירין  
 קסתן מנהגו בופניה:  
 כי הפון להון וקנשין  
 הפתח אנה ושבעין  
 מקא: כי הפלק שבנהג  
 סת ב ה ל ין הכנשוש

ת"א טז רמב"ם וזכר יומיו: (ויקרא) כ"ב ט"ז ע"ג כ"י: מספר ענין, נרמז:

רדק

רבו במספר: מלאח הארץ קנינה. כשהשלים למספר נבראי היבשה שנתגלגלו זכרם עם זכר המצויים המאורות והם גלגלו החכמה לאדם יותר מנבראי היום לפיכך חתם בהם בוח המספר ואמר לו יודעים ומכירים אנו כי גדולים עשה האל וכלם עשויים בחכמה: מלאח הארץ קנינה. מהא כל הארץ קנינה וסעשעין אין דבר בבקרת ואמר כלאה כי אין בארץ סתם רק שלא יראה בו מעשה האל. ופי' קנינה. ככור קנינה שמים וארץ (כס) זה. עתה דבר על הנבראים ביום תחמישו והם הדגים וסדורם הים שחיתא גדול ורחב ידים גדול בארץ ורחב מקום. ואמר זה כי הוא נברא ידוע לכל ונאם שנברא גם כי ביום החבישי כבר זכרו על וירי גדול. אמר על הרגים ואין מספר כי ייתר פרים ורבים בחיות הישרה ועוד כי הם גדולים בכל ומני השנת לאיך כמספר רב מחיות היבשה: (כו) שם. אכר כי גם הים שאינו נדרר לנבראי היבשה נתת חכמה באדם ללכת בו באניות מסקוק למקום ועד דני חיים לב אכל וע"י אניות הוא הירח בדגים: ליתן זה יצרת לשחק בו. הוא הרג הנדול אשר ספיר כמספר איוב נבחרו ונצמטו. ואמר זה אע"פ שלא ראוה אדם לפי שנודע כמפורסם הוב' ואמר לשחק בו פ"י ביום כלוכר בכל נבראי הים הוא משחק כי כלם נאיא ברשותו ויאכל בהם ואשר יצרה כי כל דבר שיבנה האדם ישחק לו וילענ לו ותנה בחר כל הנבראים והנבראים ביום תחמישו שחם היאת ההבמות והאדם כבר נזכרו למעלה בגלגלו: (כז) כלם. אמר על נבראי משה החיים בראת אותם ובראת כאכלם אע"פ כן כל יום יום אע"פ ישרוק לתת אכלם בעתו. והוא על ידי השתלשלות הסיבות ובידו לתת ולמנוח מהם. ואמר בעתו ל' יתיר. כי כלפינו ומני יש לו עת ידוע ודומן לו מאכלו. ואינהו סעודת האוכל ואמר אליך ישביון וזע"פ שאין בהם רעה מי והגותו והכחין. לפי הסבב תנוחן בהם ישברו אל חוקם ואל מנהגם והתחן להם. ואנחנו יודעים שאליך ישביון: (כח) תתן. תחסיק כפול בענין משי"ב. וה"א דל פ"י ליקטוון בעת בצורה' שילקטו כשאן וכמה באן. ובשעת השבע תפתח ירך ישבעון טוב: (כט) הסתיר. כשסתיר פניך והוא כשהסתע

רש"י

כמו (כראשית י"ד) קונה שמים ארץ. הכל קטני לך:  
 (כה) ורחב ידים. רחב מקום (לריוש) כלפי' נרמז  
 כ"י לרביש. והוא ללמש כל"א ויושי כרמיים: (כו) לשחק  
 בו. שלם שעות כיום כך אמרו רבותינו במס' (ע"א) וכך  
 מפורש כמסר (איוב מ') התשחק בו כלמור: (כט) תוסף  
 (כס) זה. עתה דבר על הנבראים ביום תחמישו והם הדגים וסדורם הים שחיתא גדול ורחב ידים גדול בארץ ורחב מקום. ואמר זה כי הוא נברא ידוע לכל ונאם שנברא גם כי ביום החבישי כבר זכרו על וירי גדול. אמר על הרגים ואין מספר כי ייתר פרים ורבים בחיות הישרה ועוד כי הם גדולים בכל ומני השנת לאיך כמספר רב מחיות היבשה: (כו) שם. אכר כי גם הים שאינו נדרר לנבראי היבשה נתת חכמה באדם ללכת בו באניות מסקוק למקום ועד דני חיים לב אכל וע"י אניות הוא הירח בדגים: ליתן זה יצרת לשחק בו. הוא הרג הנדול אשר ספיר כמספר איוב נבחרו ונצמטו. ואמר זה אע"פ שלא ראוה אדם לפי שנודע כמפורסם הוב' ואמר לשחק בו פ"י ביום כלוכר בכל נבראי הים הוא משחק כי כלם נאיא ברשותו ויאכל בהם ואשר יצרה כי כל דבר שיבנה האדם ישחק לו וילענ לו ותנה בחר כל הנבראים והנבראים ביום תחמישו שחם היאת ההבמות והאדם כבר נזכרו למעלה בגלגלו: (כז) כלם. אמר על נבראי משה החיים בראת אותם ובראת כאכלם אע"פ כן כל יום יום אע"פ ישרוק לתת אכלם בעתו. והוא על ידי השתלשלות הסיבות ובידו לתת ולמנוח מהם. ואמר בעתו ל' יתיר. כי כלפינו ומני יש לו עת ידוע ודומן לו מאכלו. ואינהו סעודת האוכל ואמר אליך ישביון וזע"פ שאין בהם רעה מי והגותו והכחין. לפי הסבב תנוחן בהם ישברו אל חוקם ואל מנהגם והתחן להם. ואנחנו יודעים שאליך ישביון: (כח) תתן. תחסיק כפול בענין משי"ב. וה"א דל פ"י ליקטוון בעת בצורה' שילקטו כשאן וכמה באן. ובשעת השבע תפתח ירך ישבעון טוב: (כט) הסתיר. כשסתיר פניך והוא כשהסתע

מנחת שי

י"ד אחד נו"ן שניה ואלן כן כשאר ספרים: (כט) מסך רומס. מה מן ג' חסדים ומלכע וסופן צע"פ כע' כדלשתי:

אבן עזרא

קנינה כי אין בלחן מקום רק: (כה) זה. אחר שהזכיר הנבראים בלחן הזכיר הנבראים ביום. ועשה זה הכה הוא ידוע ונראה גדול בלחן: ורחב ידים. מקומו רחב: שראו בתוך הים: ליתן. סם לכל דג גדול כמותו או הוא סם לכל מין ידוע וכו שכל הים כי כל הדגים מחלל לו והוא יאנוח מחלל: (כו) כלם. שכל חיות הארץ גם הים כעבור שהזכיר כי הלייתן משחק בו כי מחללו מוכן לחמר כי כולם יעברו אל השם או כל אחד כעבור שהוא לריך או שהוא מנהגו: (כח) תתן. תפתח ירך. לכדך: (כט) חסמיר.

מצודת ציון

(למול ל"א): רבוי. גדול. (כט) ידים. כ"ל מקום: רמב"ם פ"ל סוסי: (זו) ישרון. פנין מקום כמו שכלל פ"ל ס' (לקמן קמז): (כט) תוסף.

שמים בחכמה: קנינה. כל הדברים הממלאים את העולם שלך אשה וקמים נך: (כס) זה חיים. הים הוא הידוע והכלל גדול אור כחלקן ורמת מקום: שם רמב"ם. כס ידעם והוא כחיות ואלן אספק להם: חיות נה'. כי כלם שיש עיניש ים בים: (כו) שם אניות יהלכו. והוא ממסלוחם ס' אשר נתן חכמה עלב מהגיה אפטיה לשיטה אל המקום הכלל: ליתן זה. למ זמ הלייתן הידוע כדכז גדלו אותו יצרת להיום משחק. ומעיל ביום הסוה ולא חת מכל כחיות ומכא לו למחלל: (זו) כלם. כל הכחיות שבעולם יקוון אלך לתת מחללם לר"ל צמון הכרין ל' (כח) תתן. למס חתן י' סם מנחם אשר ליקטוון וחסה פתחה קר והמה יסבעוון טוב ור"ל עממים כלמלום ועד ליקטוון מעט מעט וסעמם כהורה סד' יסבעוון אל: (כח) חסמיר פניך. לכל כעת חסמיר מהם פניך מכל וכל או יחסים ככלם אפס' חסמיר. כשאר חסמיר רוחם אל מקו' גניוחסם פירוש ע"מ

באשפון קימ חכמה מלאח הארץ. קנינה עם אין פיר' רי ערך קימ דיינה קופונג אונ בשעפניגיש: (כה) זה הים גדול ורחב ידים יך רם אין גרום אונ אין ארביש ארם שם רמב"ם מפיך דארטין ועגן וירך קענונג אונ עם אין קרין צאל גימ צוא זיי חיות קפנות עם גדולות קליינע חיות קימ גרוסע ועגן דארטין: (כו) שם אניות להם

תהלים קד

תרנום

יְגוּעוּן וְאֶל־עֶפְרַם יִשׁוּבוּן: לִישְׁלַח  
 רֹחֶךָ יִבְרָאוּ וְתַחֲדָשׁ פְּנֵי אֲדָמָה: לֹא יִהְיֶה  
 כְּבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה  
 בְּמַעֲשָׂיו: יְיָ הַמְבִיט לָאָרֶץ וְתִרְעַד יַגַּע  
 בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂנוּ: יְיָ אֲשִׁירָה לִיהוָה בְּחַיִּי  
 אֹמְרָה לְאֵלֹהֵי בְּעוֹדֵי: יְיָ יַעֲרַב עֲלָיו

רֹחֶךָן מִתְנַדְּרִין וְיִתְּן  
 עֶפְרָתוֹן תִּיבִין:  
 לִישְׁלַח רֹחֶךָ קִדְשֶׁךָ  
 מִתְבַּרְקֵן וְתַחֲדַת אֲפִי  
 אֲרַעָא: לֹא יִהְיֶה אִיקָר יְיָ  
 לְעוֹלָם יִחְדֵי יְיָ בְּעוֹקְדוֹי:  
 לֹא דִסְמַכְלָא לְאַרְעָא  
 וּמִתְרַגְסָא מִקִּרְבֵּי  
 בְּמוֹרֵיָא וּמִסְקִין קִנְיָא:  
 לֹא אֲשַׁבַּח קִרְסֵי יְיָ בְּחַיִּי  
 אֹמְרָא לְאֵלֹהֵי בְּעוֹדֵי  
 אִתֵּי: לֹא יִבְסֵם קִדְמוֹי

ת"א יי נוד . חולין ס' עקדה דס' א': ומרעד . (כנכות יג) : שיח

רש"י

רוחם . לשון כליון כמו (לעיל ע"ג) ספו תמו : (כ) תשלח רוחך . בתחילת המתים : (לכ) יגע בהרים ויעשנו כמו שמסורס כסוי (שמות י"ט) והר סיני עמן כולו : (לג) בעודי . כמו בעודי חי (דברים ל"ח)

כאכלם : ובהלון . כי אין להם יכולת להעזר לזולתך . תוסף . כמו האסוף : ואל עפרם ישובון . כשהצא הרוח מתחיים ישוב הנוף להעפר : (ל) תשלח . לפי אמונתנו אנחנו רוצים ישראל המהולקת במטותנו יהיו הנפשות תחורות אל החיבור הראשון אשר יצאו ממנו לזמן תחילת הכתום אשר יענינו בו האל תיבדך ויהיה זה על דרך שם ופלא ולא כפי הטבע . על זה אמר השלח רוחך יבראנו ותרעד שני אדמה ארץ על פי שהסוף למעלה מזה דעא על כל החיים לא על האדם לבד אבר זה על האדם שהוא עיקר בנבראיה כסח . ויתכן לפרש הש' הוה על כל החיים לא על האדם לבד . כי יבארנו אחריים כי ישמחו אלה וילירו אחריים בתחיתם וכן כתוב דור הילך ודור בא . הכללים עופדים והפרטים אובדים . ומה שהשלים כל מעשה לבד כשהשלים אבר הכל מעשיותם כבודו וישמח בהם ואם ירצה ישחית הכל . ישבנו לתורה וכו' . ה'ש' המביט לארץ ותרעד . או פירושו יהי כבוד ה' . על זמן נאולתנו אבר הזה הם הכל מעשיות וישמח בהם כאשר האדם עושה רצון האל שהכל נברא בגללו או הוא שמח ובעולם הוה פסמים עצב כמו בדור הכבוד ויתעצב או לבח הולתם כהרשעים אבל בימות משיבת נוח יהיה אחר שיוכלו הרשעים מן השלם או יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ה' אלא כמו שבן אדם ישמח בתחלת מעשיו ויעצב בהמשך זה כך נאמר חדרר על האל תיבדך דרך משל להבין השופכים : (לכ) תרעד . משל על כליון הרשעים כאילו תרעד הארץ וכאלו בצר הרמים באש מפני חרון אף כלומר שילכה קין הרשעים לחוק . ואמר המביט ואמר יגע . להודיע כי ננועלה תיא חבסתו והשתחרר : (לג) אשירה . ידבר על ל' ישראל ויבדו ה' מן הנעים כלומר הרשעים יאבדו ואני אשירה לה' בחיי : (לד) יערב . ויערב לאל שיהיה שואה השיר והתודה לחלל . ואשבח כח' כנגד מנחה ש'

עיקר  
 אבר זה על האדם  
 אחרים כי ישמחו  
 אלה וילירו  
 אחריים  
 בתחיתם  
 וכן כתוב  
 דור הילך  
 ודור בא  
 הכללים  
 עופדים  
 והפרטים  
 אובדים  
 מה שהשלים  
 כל מעשה  
 לבד כשהשלים  
 אבר הכל  
 מעשיותם  
 כבודו  
 וישמח  
 בהם  
 ואם ירצה  
 ישחית  
 הכל  
 ישבנו  
 לתורה  
 וכו'  
 ה'ש'  
 המביט  
 לארץ  
 ותרעד  
 או פירושו  
 יהי כבוד  
 ה'  
 על זמן  
 נאולתנו  
 אבר  
 הזה  
 הם  
 הכל  
 מעשיות  
 וישמח  
 בהם  
 כאשר  
 האדם  
 עושה  
 רצון  
 האל  
 שהכל  
 נברא  
 בגללו  
 או  
 הוא  
 שמח  
 ובעולם  
 הוה  
 פסמים  
 עצב  
 כמו  
 בדור  
 הכבוד  
 ויתעצב  
 או  
 לבח  
 הולתם  
 כהרשעים  
 אבל  
 בימות  
 משיבת  
 נוח  
 יהיה  
 אחר  
 שיוכלו  
 הרשעים  
 מן  
 השלם  
 או  
 יהי  
 כבוד  
 ה'  
 לעולם  
 ישמח  
 ה'  
 במעשיו  
 ה'  
 אלא  
 כמו  
 שבן  
 אדם  
 ישמח  
 בתחלת  
 מעשיו  
 ויעצב  
 בהמשך  
 זה  
 כך  
 נאמר  
 חדרר  
 על  
 האל  
 תיבדך  
 דרך  
 משל  
 להבין  
 השופכים  
 :  
 (לכ)  
 תרעד  
 .  
 משל  
 על  
 כליון  
 הרשעים  
 כאילו  
 תרעד  
 הארץ  
 וכאלו  
 בצר  
 הרמים  
 באש  
 מפני  
 חרון  
 אף  
 כלומר  
 שילכה  
 קין  
 הרשעים  
 לחוק  
 .  
 ואמר  
 המביט  
 ואמר  
 יגע  
 .  
 להודיע  
 כי  
 ננועלה  
 תיא  
 חבסתו  
 והשתחרר  
 :  
 (לג)  
 אשירה  
 .  
 ידבר  
 על  
 ל'  
 ישראל  
 ויבדו  
 ה'  
 מן  
 הנעים  
 כלומר  
 הרשעים  
 יאבדו  
 ואני  
 אשירה  
 לה'  
 בחיי  
 :  
 (לד)  
 יערב  
 .  
 ויערב  
 לאל  
 שיהיה  
 שואה  
 השיר  
 והתודה  
 לחלל  
 .  
 ואשבח  
 כח'  
 כנגד

הטעם כאשר לא תפתח ידך כלילו סכתתם או איך רואה אומם או ויבהלון : תוסף . כמו תאמר כדרך רוחו ונשמחו אליו יאסוף : ואל עפרם ישובון . כי העלמות הם בחיות הארץ . וכס : (ל) תשלח . אפי' מחקך אומרים כי כל חי אחר מותו יקום ויהיה החיטה אומרי' כי הכללים שמורים והפרטים אובדים וטעם יבראנו אחרים והמכין כי בין דרך האמת : (לכ) יהי כבוד ה' . כפי הנראה כי כדברנו טעמו . וטעם ישמח על עמידת הכללי : (לג) המביט הטעם כי הוא תולה חרין והוא נוטלה כבודו והוכיר כי לא תמוע לעולם וילוו היה רואה היתה רועדת וההרים שרופים ויש אומרים כי טעם ותרעד כל יושבי הארץ : (לג) אשירה . חייב אני להודי' לשם העושה כל אלה הנכונות בעודי חי : (לד) יערב . ויעב : אובי אשמח בה' . כנגד ישמח ה' במעשיו והטעם כי תעמוד נשמחו ותהיה כמו הכלל : מצורת דוד

ואל עפרם . הו'א' נגעי' כס' : (לג) ויעשו הו'א' נגעי' כס' : (לד) אשירה לה' בחיי אומנם ללתי בעודי . שמי כסוי' ד' נגוסה : אליו יאסוף : ואל עפרם ישובון . כי העלמות הם בחיות הארץ . וכס : (ל) תשלח . אפי' מחקך אומרים כי כל חי אחר מותו יקום ויהיה החיטה אומרי' כי הכללים שמורים והפרטים אובדים וטעם יבראנו אחרים והמכין כי בין דרך האמת : (לכ) יהי כבוד ה' . כפי הנראה כי כדברנו טעמו . וטעם ישמח על עמידת הכללי : (לג) המביט הטעם כי הוא תולה חרין והוא נוטלה כבודו והוכיר כי לא תמוע לעולם וילוו היה רואה היתה רועדת וההרים שרופים ויש אומרים כי טעם ותרעד כל יושבי הארץ : (לג) אשירה . חייב אני להודי' לשם העושה כל אלה הנכונות בעודי חי : (לד) יערב . ויעב : אובי אשמח בה' . כנגד ישמח ה' במעשיו והטעם כי תעמוד נשמחו ותהיה כמו הכלל : מצורת דוד

כמו תלסוף והוא מנין עיפה והכנסה כרות אל מקום גניזתו : יגועון . ענין מיהם : (לג) ותרעד . על' כדו ופס' : (לד) יערב . ענין מתחוקת ומכרס לה' אשמח לה' (מלאכי ג') . שיהי . לדבוי כמו שח

כמו תלסוף והוא מנין עיפה והכנסה כרות אל מקום גניזתו : יגועון . ענין מיהם : (לג) ותרעד . על' כדו ופס' : (לד) יערב . ענין מתחוקת ומכרס לה' אשמח לה' (מלאכי ג') . שיהי . לדבוי כמו שח

עָרַד : (לא) אֹנֶן דַּעֲבָקִים מֵאֵלֶּי יְהוָה יְעוֹשֶׂם  
 גָּאָמֵס קְבוֹד יְיָ בְּיַד אִיִּיבִי וְיִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו אֹנֶן גָּאָמֵס  
 וְעוֹשֶׂם יְיָ פְּרִיזֵינָן מִיַּם יִיגַע מַעֲשָׂיִם : (לכ) דָּר גָּאָמֵס  
 הַמְבִיט לָאָרֶץ וְתִרְעַד וְיָם עָרָא קִיקָט צוּ דָּר עָרַד אֹנֶן יֵא  
 צִימְעָרָם יַעַב בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂנוּ עָרָא רִירָם אָן אִין דִּי בְּעָרָג  
 אֹנֶן יְיָ דִּרְבָּעֵרִין יְיָ (נאוו) יָם קִיר גִּיפִינָן דָּם דְּרִי בְּאָרָג  
 מִינֵי דְהוּא יְיָ גִּירוֹקְעֵרִין וַיִּוִּיל גָּאָמֵס הָם אָן גִּירָרָם אָן  
 אִיִּם : (לג) זְאֵמֵס דְּרִדְרִי שְׂפִירָתֵי לֵה־ בְּחַיִּי אִיִּף וְעַל יִגְנָן  
 צוּ גָאָמֵס בְּיַי מִיִּין לְעִיבָרִין אֹנֶן וְעַל לִרְבִּין צוּ גָאָמֵס וַיִּוִּיל  
 אִיִּף בִּין גָּאָף דְּרִדְרִי וְעַלְמָא : (לד) יַעֲרַב עֲלָיו שִׁיחַ

לָהֶם יִקְוִסוּן אֹנֶן וְעוֹן דְּרִי גָאָמֵס גִּיִּסֵם יְיָ וְיָם קִלְאִקִּין יֵא  
 אֹף תַּפְתַּח יְדֵךְ וְעוֹן דְּרִי עִפְרָנְקֵס דִּין הָאֲנֵס עִמְטִין יְיָ  
 יְיָ אָן מִיַּם נִוְסֵם : (כמ) מַסְקִי פְּנֵי דִּבְהִלִּין אֹנֶן אִין דְּרִי  
 פֵּר בְּאֲרָנְקֵס דִּין פְּנִים פּוֹן יְיָ וְעִרְרִין יְיָ דְּרִי שְׂרָאקִין  
 תּוֹסַף רֹחֶם יְיָ דְּרִי מִוְסָם אִין אֹנֶן פֵּר לְעִנְקֵס יְיָ עָרַד  
 רִחַת אֹנֶן יְיָ פֵּר גִּינָן וְאֵל עִפְרָם יִשְׁבֹּנוּ אֹנֶן צוּ דָּר עָרַד  
 קִעֲרִין יְיָ יְיָ אִיִּם : (ל) תִּשְׁלַח רֹחֶךָ : בְּרָאוּן דְּרִי וְעוֹסַם  
 שִׁיקִין דִּין רִחַם צוּא דִיא מַעֲמִשְׁטִין בְּשַׁעֲת תַּחֲתִית  
 מַמְתִּים אֹנֶן יְיָ וְעוֹלִין וַיִּרְדֵּר בְּשִׂאפִין יְעִרְבֵן וְתַחֲדָשׁ  
 פְּנֵי אֲדָמָה אֹנֶן דְּרִי וְעוֹסַם בְּגִינָן דְּאֵס פְּנִים פּוֹן דְּרִי





תהלים קה

תרגום

שִׁיחוּ בְכָל־נַפְלְאוֹתָיו : יִתְהַלְּלוּ בְשֵׁם  
 קְדֹשׁוֹ יִשְׁמַח לָבַב מִבְּקִשֵׁי יְהוָה :  
 יִדְרֹשׁוּ יְהוָה וְעֹזוֹ בִּקְשׁוּ פָנָיו תָּמוּד :  
 הַזְכִּירוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹ  
 וּמִשְׁפָּטָיו פִּיּוֹ : יוֹדַע אַבְרָהָם עֲבָדוֹ בְּנֵי  
 יַעֲקֹב בְּחֵירוֹ : יְהוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־  
 הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו : הַזְכִּיר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ

קדשו מלידו בקד  
 פרישותיה : נ שבחה  
 בשום קדושה יהיה  
 לבדו דבקעי אלפן מן  
 קדם יי : ד הבשו  
 אלפנא דיי ואוריה  
 אקבילו אפוי תדרא :  
 ה אדברו פרישותיה די  
 עבר תמחוי ודיני  
 פומיה : ורעא אבריהם  
 עבריה בני יעלב  
 בחירו : ז הוא יי  
 אלהנא בקל ארעא  
 מתיחין דיניו : ח דכיר  
 לעולם קמיה שתגם

ת"א שמח לב. שקדים מ"ב פ"ט : נקבו פיו. טס פס"ו : טס פס"ו :

רד"ק

בפה ובכלי : שיחו בכל נפלאותיו. גם השיחו זה לזה בכל  
 נפלאות הארץ ונפלאות אחרים שעשה עמכם : (ג) התהללו.  
 אחם חיבלו להתהלל על כל העמים בשם קדשו תתקדש עליכם  
 כמו שנקדש בדבר ישראל ועל כן ישמח לבכם שאתם מבקשים  
 זו. או אל מבקש ה' ראשי' מן האומות ישמח לבם בשם ה'  
 בבקשם אחו : (ד) דרשו. הארון נקרא עוז כלומר דרשו משכן  
 הארון : (ה) זכרו. בלב נפלאותיו ופחותיו שעשה האל במצרים ובמדבר  
 על אהרן ועל שלא אחר חייב אדם לזכור הכוזבים הקרובים : (ו) ושפטי פיו.  
 יבואו שחללה וכן היו המושפטים באים על הצרים כמש"ל בפר' : (ז) ורע.  
 וברב דחיים ורע ישאל עבדו והענין אחד. ומה  
 שאמר ורע אברהם. הוא על ורע ישראל לא על שאר ורע אברהם.  
 וכן אמר האל לאברהם כי ביצחק יקרא לך ורע ואמר  
 יצחק יעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולירעך אהך לרשתך כי  
 תנה הורע המיוחד לאברהם הוא ישראל. וכן פירש ואמר  
 בני יעקב בחיורי כלומר מי הוא ורע אברהם הם בני יעקב  
 שהם נבחרים בשאר ורע : (ח) הוא. אף על פי שכלל הארץ  
 משפטי הוא מבחינ העולם כלו הוא אלחינו ואנחנו עמו : (ט)  
 זכר לעולם ברייתו. אשר כרת את אברהם עתה זכר לורעו  
 לעולם שנתן הארץ לורעי לאחר ארבע דורות והוא הדבר  
 אשר צוה כלומר אשר נזר כמש"ל לאברהם בן קיים הדבר לורע  
 אחריו. ומה שאמר לעולם ולאף דור כי לעולם תהיה הארץ  
 לישראל אף על פי שגלו ממנה עור ישובן אליה ולא יגלו  
 ממנה שו

רש"י

(ג) התהללו בשם קדשו. התפללו כמעט טס קדשו טס  
 לבס פטרון כמוהו. התהללו (פ"ד וטוטי"ו ו"ט כלע"ז כל"א  
 ריהמ"ס חייך. עיין לעיל ג' ל"ג וכן ביטעיה מ"ה כ"ה) :

מנחת שו

(ג) כל נפלאותיו. בדומים. ישנים ופסלים חכוי ידעלול"ו וכן ראו  
 טס המסורס מסר לו וט פסום : (ט) זכרו נפלאותיו. כדור ספס"ו  
 שיעלם מל"א ו"א : ומשפטי פיו : (ז) ורע. ודל"ה  
 ודל"ה : (ח) ורע ישאל : (ט) זכר לעולם. ודל"ה זכרו לעולם :

אבן עזרא

בסימס : זמרו. בזכורו. שיחו. בלחמים : (ג) התהללו.  
 העטס כי חין לטון שנקרא הטס הנכבד בו רק כנגד  
 מעשו חזק משראל על כן התהללו גם ישמח לב המנקשר  
 זה הטס שלל ידעוהו : (ד) דרשו. ישרת חמר דרשו ה'

ודרשו עוז כמו ויתן לבני עוז והוא הארון והמפרס ועוזו  
 כלב : נפלאותיו. הם המטה שמים והארץ : מופתיו. כמלרים :  
 ובשפטי פיו. כמלי : (ז) ורע. אחם ורע אברהם והזכיר  
 אברהם כי הוא האב הראשון שההל לקבל מלות הטס גם הזכיר  
 יעקב כי הוא אבינו לכדו ולא ישחמק עמנו אחר ככתוב  
 הלא אלהי ישראל אבינו : (ז) הוא. יש לנו להתהלל כי  
 אלהינו הוא לעולם הוא עומד הוא שוטט כל הארץ : (ח) זכר.  
 אחר זכר כנגד זכרו וחלת הכברית הוא כברית בין הכתרים  
 וטעם זכר שלא תשכח : דבר צוה. כמו נזר כמו ה' לא לזה

מצודת דוד

שיר ה'. כלי שיר : שיחו. וכדו בתמיחו בכל נפלאותיו :  
 (ג) התהללו. כעמו ל"ט להתפלל בשם קדשו אשר יזכר על יכלתו :  
 ישמח לב. לממן שמעמ לב כל אחד מעבדקי ה' כמעטו כל אלה :  
 (ז) ורעו. ודשו להלכות לבס פוזו ויכלתו : (ח) ובשפטי פיו.  
 פ"ד ע"ב

פירוש

נאמ אונ רוקם אין זיין קאסין הדיזש בעפטים עליחתי  
 זייס מודיע צווישין דיא פעלקער זייגע מעשים :  
 (ב) שיר לוי זינגט צו נאם אונ רוקם צו אים שיחו בכל  
 נפלאותיו אונ רעם אין אלע זייגע וואונקר : (ג) התהללו  
 בשם קדשו מים אייה בארמיון מים רעם שפארמיון  
 פון זיין הייליגין נאמען ישמח לב מבקשי ה' לאן זיך  
 פרייען דם הארץ פון די וים באנערין איין לערנונג  
 פון נאם : (ד) דרשו פיו ישו פארשם נאם אונ זיין  
 שפארמיון בקשו פניו מדי אונ באנערט און פנים  
 קסיד : (ה) זכרו נפלאותיו גידענקט זייגע וואונקר  
 וים ער הט ניקאן מופתיו ובשפטי פיו זייגע צייכין אונ

המשפטים שטטס כמנ"ס הנכבד פיו : (ז) ורע אברהם. אחם  
 ורע אברהם סכדו זכרו וזני יעקב המכבד לה' ומעטו של אברהם עיני  
 בני ישמעאל ושני : (ח) הוא ונר'. כ"ל מי שמעטפיו שולטים בכל  
 הארץ הוא אלחינו : (ט) זכר. הכרית שכלת זכר לעולם : דבר  
 ע"ב  
 דיא משפטים פון זיין מול : (ז) ורע אברהם עבדו איר  
 קינדער פון אברהם וים ער איז גיוען נאמען קענקט  
 אונ איר קינדער פון יעקב וים איר זענט נאמען אום  
 דער ווייקטע : (ז) הוא ה' אייזש ער איז נאם אונקער  
 האר בכל הארץ משפטי אין דר נאנצער וועלט זענין  
 זייני משפטים : (ח) זכר לעולם ברייתו ער הט גידענקט  
 צו די ישראל פיו אייביג זיין פריותות ברית וים ער  
 הט פורת ברית גיוען מים אברהם אבינו ער זאל  
 געבין דם לאנד פנען צו זייגע קינדער דבר צוה אלף  
 דור די זאך וים ער האם ניקאמין אונ קאמם מבטיח  
 גיוען צו זיי ער זאל זיי געבין היים ער קאמם צו זיין  
 אפילו

דְּבַר צוּה לְאֶלְפֵי דָרוֹר : אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־  
 אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק : וַיַּעֲמִידָהּ  
 לַיעֲקֹב לְחֶק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם :  
 יֵאמֹר לְךָ אֲתָן אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן הַבְּלָר  
 נְחֻלְתְּכֶם : יִבְהִיּוֹתֶם מִתִּי מִסֶּפֶר  
 כְּמַעַט וְגֵרִים בָּהּ : יִוִּיתְהֲלֹכוּ מִגּוֹי אֲלֵי־  
 גּוֹי מִמְּלֹכְהָ אֲלֵי־עַם אַחֵר : יִדְּלֵאֲהֵנִיחַ  
 אָדָם לַעֲשֻׁקֶם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מַלְכִים :

פֶּקֶד אֲלֵפֵי דָרוֹר : ס דִּי  
 גִּזְרַע אֲבָרָהֶם וְקִמְיָה  
 לַיִצְחָק : יֵי וְקִמְיָה  
 לַיעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל  
 קִנְיָם עוֹלָם : יֵי לַמִּסְמָר לְךָ  
 אֲתָן יֵת אֶרְעָא דְכְנָעַן  
 עֲרַב אֲחֻסְנָהֶבֶן : יֵי פֶר  
 הַוִּיתָן עִם דְּמִנְן  
 כְּזַעֲרִין וְתִבְנִין בָּהּ :  
 יֵי וְהֲלִיכוּ מִן עַמָּא  
 לַעַמָּא מִמְּלֹכְהוֹא לַעַמָּא  
 אַחֵרוֹן : יֵי לֹא שְׂבַק  
 אֲנִישׁ לְמִלְכֻהוֹן וְאוֹכַח  
 בְּגִינָהוֹן

ר"א חל טננו, שבת ק"ט :

רש"י

(ח) דבר צוה לאלפי דור. התורה אשר זוה להודיעם בעולם לזהר אלף דור ורעה שאין העולם מתקיים בלא חורה והעביר מהם ע' מלות ועל' דורות. ויש לפתור כפשוטו וזר לישראל את כריתו אשר זוה והכתיב לשמור להם לחלף דור כענין שומר הכרית והחסד ללוכזיו ולשומרי מלותיו לחלף דור (דברים ז') : (יא) לאמר לך אתן את גוי'. הוא הכרית אשר כרת הכס : (יג) ויתהלכו סגווי אל גוי. אכרסה גר בחרץ פלשתיים ובמלרים ובחרץ כניען וכן יתחק וכן יעקב כולם גלו מנר' לגרו' (יד) ויוכח

עוד לעולם. וזהו לעולם ולאף דור : (ט) אשר. ואותו הכרית ליצחק היתה כלומר בעבור יצחק כמ"ש כי ביצחק יקרא לך זרע. והשבועה היתה בעקידת יצחק. ואמר ליצחק והקימתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך והוא באלו נשבעתי ליצחק : (י) ושמירה. אותה ברית ואותה השבועה המשיכה ליעקב חלק לישראל ברית עולם כי על זרע המיוחד היתה הכרית והשבועה לא על עש : (יא) לאמר. לכל אדם מן האבות אמר כן : חבל נחלתכם. כנגד ישראל : (יג) בהיותם. על האבות ועל בניהם אמר שהיו מתי מספר : כמעט נגרים בה. כמעט זמן גרים בה בארץ. כי הוצרכו לצאת ממכתה שכן אברהם שחלף בעבור רעב למצרים ולאריך פלשתים וכן יצחק לארץ פלשתים וכן יעקב למצרים ו"ש ויתהלכו כגוי אל גוי ואף על פי כן הבשחת האל אביהם בלב היתה ולא החרתו אחיריו :

אל עם אחר. כפל ענין כ"ש : (יד) מלכים. פרעה ואובימלך :

מנחת שי

(ט) לישחק. כש"ן וכד"ה ליתחק וחד פסוק סימן לחקק שיה' כדל' קודם לש"ן כי ד"ה קודם חסלים למלך בעלי נמשכות ע"ש בפסוקים ספר ז' וזכו אחד מן ד' ישחק כש"ן ונני ליתחק ע"ן בספר נפולות יבואה סוף דרוש כ"ג : (יג) חסן לח חסן. וכד"ה חסן חסן : (יד) כסיוסם. וכד"ה כסיוסם : (יג) מממלכה. וכד"ה ומממלכה : (יד) לא הניח חס. וכד"ה לא הניח לנש :

ועסק וזיכה בדבר אבימלך גם נתן מצודת דוד

קָה (ט) לישחק. כמו ליתחק : (יג) חבל. מחוץ וחלק כמו נחבל בני יהודה (יבוסט"ט) : (יד) מתי מספר. אש"י מספר : (יד) לעשקם. מל' טוסק וגול :

ולא לישמעאל ועשו טס כסמה מרעם : חבל נחלתכם. מה שהיא כחשבונו סיפור מעשה טוס ע"ג כגרים חלקן : (יג) והיהלכו. לא ישיבו ודרכ בני מדינים לנשוק הכהני הנה לזר בני קנט : (יד) ויוכח. חת שרה ועס כי לא הוכיח מי בטבור יתחק אמל עליהם לפי שזה פירוש ע"ט

בְּרִית וּוְס נָאֵם הָם פֶּר שְׁנִיטָיון מִיט אֲבָרָהֶם לְאִבִּי לְךָ אֲתָן אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן צוֹ וְאִנְיִן צוֹ אִים צוֹ דִּיר אֲבָרָהֶם אוֹב צוֹ דִּירָעָא קִינְדֵּר עֵר וְעֵל אִיךָ גְּעִבִין דָּאִם לְאִנְדֵּר כְּנָעַן חָבֵל נְחֻלְתְּכֶם עִם זֶאֵל עִין דִּי טַיִיר פֻּון אִיעֵר נְחֻלְתֵּי : (יב) הַבְּהִיּוֹתֶם פְּתִי כְּסָפֶר אוֹב אֵז וַיִּיא וְעָנָן נָאֵךְ גִּיּוּעָן וַיִּוִּינְיִ לַיִיט כְּמַעַט וְגֵרִים בָּהּ כָּאֵר וַיִּוִּינְיִ לַיִיט וְעָנָן עִין גִּיּוּעָן אוֹב הָאֲבִין גִּיּוּאֲנָם אִין לְאִנְדֵּר : (יג) וַיְהִי־לִּיט כְּמִיט אֵל גּוֹי אוֹב עִין וְעָנָן גִּיּוּאֲנָם פֻּון אִין פֶּאֲלֵק צוֹם אֲנִדְּעֵרִין אוֹב פֻּון אִין קִינְדִּירָעָא צוֹ אִין אֲנִדְּעֵר פֶּאֲלֵק : (יד) פֻּון דְּעַסָּת וְעָנָן לֹא הָיִית אָדָם לַעֲשֻׁקֶם הָם נָאֵם

(ט) ויהלכו. מארץ כנען למצרים ולאריך פלשתים : בטבלכה

אבן עזרא

ועס לחלף דור כי סס ישראל לא יכרת ועוד יירש חרץ כנען לעולם : (ט) אשר. להל פי' אחר ליתחק והקימתי את השבועה : (יא) לאמר. להל אחר : לך אתן. כדבור. ולורעך. כמעטה : (יג) בהיותם. ידבר על האבות כי מספר בנייהם היה מעט גרים ומתוכם בחרץ : (יג) ויתהלכו. כאברהם במצרים ולארץ פלשתים גם יתחק לפלשתים ויעקב למצרים

מצודת דוד

צוה. הכרית היה על הדבר אשר גזר ואמר לשמור החסד לחלף דור כמ"ש שומר הכרית והחסד וגו' לחלף דור (דברים ז') : (ט) אשר כרת. על הדבר אשר עליה כרת ברית עם אברהם ועליה הייתה השבועה ליצחק : (י) ויעמידה. הכרית שהיא העמידה ליעקב לחוק קנט : לישראל וגו'. כפל הדבר כמ"ש : (יג) לך אתן עתה חבל נחלתכם : (יג) בהיותם. בעוד היותם אש"י מספר עתה חסד אחד חבל הלכו מתי האחד לא גוי החלק ומממלכה זו וגו' לנעם היותם כממלכות חס מעל מלרים ומלך פלשתים על כי לקחו

אִפִּילוֹ נָאֵךְ מִוִּינְיִם דְּרוֹת (כְּרִימָר אֲפִילוֹ דִּי יִשְׂרָאֵל וְעֵלִין פֶּר מְרִיבִין וְעֵרִין וְעַם אוֹךְ נָאֵם גִּירָעָקִין דְּעַם כְּרִיתוֹת בְּרִית אוֹב וְעַם זִין צוֹרִיב פִּרְוִין קִינִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) : (ט) אֲשֶׁר בָּרַת אֶת אֲבָרָהֶם וּוְס עֵר הָם פֶּר שְׁנִיטָיון אִין כְּרִיתוֹת בְּרִית מִיט אֲבָרָהֶם אוֹב עִין שְׁבוּעָה אִין גִּיּוּעָן צוֹ וַיִּצְחָק : (י) וַיַּעֲמִידָהּ לַיעֲקֹב לְחֶק אוֹב עֵר הָאֵם גִּימָאכְט שְׁמִינִין דְּעַם כְּרִיתוֹת בְּרִית צוֹ יַעֲקֹב צוֹ אִין גִּיּוּעָן לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם צוֹ דְּעַם יִשְׂרָאֵל הָם עֵר דְּעַם כְּרִיתוֹת בְּרִית גִּימָאכְט שְׁמִינִין צוֹ אִין אִיבִיבִין כְּרִיתוֹת בְּרִית : (יא) אוֹב דָּם אִין דִּר כְּרִיתוֹת

תהלים קה

תרגום

**מִן אֲלֵי-תִגְעוּ בְמִשְׁחֵי וּלְנִבְיֵי אֲלֵי-**  
**תָּרְעוּ: מִן וַיִּקְרָא רָעַב עַל-הָאָרֶץ כָּל-**  
**מִטֵּה-לֶחֶם שָׁבַר: מִן שָׁלַח לַפְּנֵיהֶם אִישׁ**  
**לְעֶבֶד נִמְכַר יוֹסֵף: מִן עָנּוּ בַכֶּבֶל רִגְלוֹ**  
**בְּרִזְל בָּאָה נַפְשׁוֹ: מִן עַד-עַתָּה בְּאֲדָבְרוֹ**  
**אִמְרַת יְהוָה צִרְפְּתָהּ: כִּי שָׁלַח מַלְאָךְ:**

בגיגהון מלביא: מי לא  
 תקרב בן גמשיחי  
 ובגביאי לא תבאישון:  
 מי ואכלי כפנא על  
 ארעא קל סעיר לחמא  
 חכר: מי שרר קדמיהון  
 גבר חכים לעבדא  
 אודבן יוסף: מי עניאו  
 בשושלתא רגלוי שיר  
 דפרדל עלת בגפשיה:  
 מי עד עידן דאתא  
 פתגמיה מימרא דיי מלך  
 ותיה: כי שרר מלך

ת"א ממכר יוסף: (פלה מ"ו): כל דבר, וסר מקו: רגלו קרי ויהירה:

רש"י

עליהם מלכים, ויגע ה' את סרעה (בראשית י"ב) כי  
 עולר עזר ה' בעד כל רחס לבית אבימלך (סס כ'):  
 (טו) אל הגעו במשחיו, בגדוליו, כל משהיה לטון  
 סרה וגדולה: (טז) ויקרא רעב, כדי להגלות למלכים  
 (מלאחי): (יז) שלח לפניהם איש, (סס מ"ה) וישלמי  
 אליהם לפנים ואזיה איש יוסף שמכר: (יח) ברזל באה  
 נפשו, א"ר הווא בר אידי שרוע עשתה על פיוח וקנו  
 שלם ירכין פניו השרוע מכחו, שרוע פיוח שחר:  
 (יט) עד עת בוא דברו, של הקב"ה לקיים גזירתו  
 שיתגלגל הדבר ויכרו ויכר' למלכים: אמרת ה' צרפתהו,  
 בחמתו ליוסף שנתססה וכסס את יורו בלשנת אדוניו ועליה  
 נתיסר וגלף ביסורין והוא אל בית הסיה: (כ) שלח

רד"ק

(טו) אל, וזהו לחם כמו לאבימלך ולכלן, או על ידי נגעים  
 וכן לשאר בני אדם אם היו רוצים לעשק: במשחיו, נסיכים  
 וגדולים היו נכבדים אצל המלכים כאלו היו כלביה במשחיים:  
 ולגביאי, כי האבות נביאים היו וה' מרבר עיניהם במראה  
 הנבואה ובהלכות: (טז) ויקרא, חזקר סיבת דרת יעקב למצרים,  
 וסם ויקרא כאלו קרא לרעב ויבא על הירץ כי הגזרות הבאות  
 לארץ מאתו הם: כל משה לחם, כמו משען לחם ר"ל כל מאכל  
 שישען אדם עליו כמען בן הארץ: (יז) שלח, לפני יעקב ובניו,  
 כי כבר זכר האבות וגם הבנים באברו בתוהות מתי בססר,  
 וכן לשאר שלח, כי האל יתברך סיבב על ידו החלוטות אשר  
 לחם יוסף עד שקראו כל האחי: לעבד נככר יוסף, בעבור עבד  
 כלום להיות עבד נככר: (יח) ענו, כשנתנו אדונינו בבית  
 הסודר וכתוב רגליו כי שתי רגליו ניתנו בכבל וקרי רגלו על  
 דרך כלל: ברזל באה נפשו, מי ברזל כלומר בשלשלה של  
 ברזל, ואמר נפשו, כי הנפש מעונה בעיני הגוף: (יט) עד עת  
 בא דבר, לפני סרעה שוכרת שר חמשיקים אל סרעה ואז  
 אמרת אליה צרפתהו כי האל סיבב זה בחלום שהראת לפרעה  
 מנחת שי

(טו) ולגביאי, וכד"ה וככ"ה: (יח) בכבל רגליו, רגלו קרי:

הנוכחה וקראם משחיו כמו נסיכי אולי כהיה אברהם נביא השם אברהם האיש כי נביא הוא וזכרת יתקן ליעקב נבואה  
 ככרת משה: (טז) ויקרא, כמו למה הגזרות שגזר הכל הם בקריאה: כל הארץ, ארץ כנען: (יז) שלח  
 לפניהם, לפני יעקב ובניו שהזכיר למעלה, ולמ"ל לעבד בעבור ויש אומרים כי פטויסר עבד היה: (יח) ענו, לא  
 הזכיר הפועלים וזה כהיתו בבית הסוכר: נפשו, משל בעביר פלגו והתסר ב"ח בכרול חלה נפשו: (יט) עד,  
 דרך לחות כשרים עד עת בא דברו והטעם שכל דבר התלים כלשר פתר כמו כי יבא דברך, ועטע אמרת ה' לרפתהו  
 שהסס כפיו פתרון החמת על כן ילא פתרונו ירוף כלי סוג ובהה ה"ח והיווין בחלת לרפתהו שרת ה' אל דבר  
 יוסף, וי"מ עת בא דבר יוסף לפני השם אז אמרתה לרפתהו והיא הגזרה שגזר: (כ) שלח, ישרת אחר טעם

מצודת ציון

(טו) משה, על כי דרך להטמן על החמת הושאל מלת משה על  
 הסעיס: (יח) ענו, מל' ענוי, ככבל, כשלא נלוח כמו בכבלי כרזל  
 ולגביאי, כי האבות היו נביאים: אל תרעו, אל תעשו רעס: (טז) ויקרא,  
 (יז) שלח לפניהם, לפני יעקב ובניו הנזכרים למעלה שחמך וזעו וגי' בני יעקב בחיורו למיניהם מלחם חם יוסף ומכר לעבד: (יח) ענו  
 בכבל רגלו, ענו אותו לשים כבלו בשכמו ושעסו בלחם ככבלי כרזל ואם כי גופו נכבדו לחם נפשו כי גם הנפש תסונה בעיני הגוף,  
 לו נפשו הוא כמו גופו וכן ויקרא נפשו (ישעיה כ"ט): (יט) עד עת, שם נבאח עד עת כל דבר שחמון החלטו למעס: אמרת  
 ה', לו אמרה ה' יכסם אמרי יוסף ר"ל דבר ה' היה צדק לפיכך חמלום בחמון לרוף מבלי סוג ושגיאה: (כ) שלח, בעבור החמס

פירוש ע"מ

נאמ' גימ' גילאמ' קרין מענטשין צוא בארובין וי"א  
 ויבתי עליהם מלכים אונ עד הם גישמראמם איבער ויי  
 מלכים: (טו) אונת הם גינאמם צו וי"א אל תעב במשחיו  
 אידה ואלמ' גימ' אן ררין אן מייגע הארין אונ צוא  
 מייגי גביאים נאלמ' איר קרין בייזו גימ' מאן: (טז) ויקרא  
 רעב על הירץ אונ אן נאמ' האם גירופין הונגער און  
 דעם לאנד כל משה לחם שרר אלע אונמער לעהונג  
 פון ברזל אונ עד צו גראכין: (יז) שלח לפניהם איש  
 עד הם גישקמם פר די ישראל קרין מצרים איין באן  
 דאם איז יוסף ער נאל' ויי שפייזן אין הונגער לגבר

וַיִּתְּרֵהוּ מִשַׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: כֹּא שָׁמוּ  
 אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשַׁל בְּכָל־קִנְיָנוּ: כִּי לֹא־אָסַר  
 עֲשָׂיו בְּנַפְשׁוֹ וּזְקֵנָיו יַחֲבֹם: עַד וַיָּבֵא  
 יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב נָר בְּאַרְצֵיהֶם:  
 כִּי וַיִּפֹּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֲד וַיַּעֲצֵמְהוּ מִצְרָיו:  
 כִּי הִפָּךְ לָבָם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל  
 בְּעַבְדָּיו: כִּי שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדָו אֶתְרֹן  
 אֲשֶׁר בַּחֲרִיבוֹ: כִּי שָׁמוּ־בָם דְּבָרֵי

וְשָׂרִיָה שׁוֹלְטָן בְּעַמֵּי  
 וּפְתַח לֵיהּ: כֹּא שְׁוִיה  
 רַבּוֹן עַל בֵּיתֵיהּ וּשְׁלֵטִים  
 בְּכָל־קִנְיָנֵיהּ: כִּי לֹא־אָסַר  
 בְּרַבְרָנּוּ הִיךְ בְּנַפְשֵׁיהּ  
 וַיָּבֵן אֶתְחַבֵּם: כִּי וַיָּבֵא  
 עַד וַאֲשֵׁר יִשְׂרָאֵל  
 לְמִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב נָר  
 בְּאַרְצֵיהֶם: כִּי וַאֲשֵׁר  
 יִתְּ עַמֵּיהּ לְחֵדָא  
 וְאֶתְקַפֵּיהּ מִן מַעֲיָקוּ:  
 כִּי אֶתְהַפֵּיךְ לְרַבּוֹן  
 לְמַסְגֵּי עַמֵּיהּ לְחֶשְׁבָא  
 בְּיָשׁוּן עַל עַבְדָּיו:  
 כִּי שָׁלַח מֹשֶׁה עַבְדָּיהּ  
 אֶתְרֹן דְּאֶתְרַעֲזֵי בֵיהּ:  
 כִּי שָׁמוּ כְהֹן פְּתַנְטֵי

אוהותיו

ר'א יבא יעלה ט: ט

רש"י

אמר לו שר המשקים כאשר פתח לנו כן בית: (כז) לאסור  
 שריו בנפשו. שוהיה כח בורו ל: פ"י שריו וגדוליו כמו שהיה  
 כח ביד פרעה ופ"י בנפשו ברוצחו וזקניו יחבם. לחכמים יקרא  
 זקנים וזקן ע"פ שופ"י בחורים ופ"י שהחביה נבצא חכמים  
 ברוב ופירושו כי יוסף חכם ולמד חכמי פרעה. כי נבצא חכם  
 יותר ממה: (לכ) ויבא. בסיבת הרעב לקיים הנוהיה צנורה  
 בין חבתיים בארץ חב. כי מצרים נחם: (לד) ו. ר. ה' שוכר  
 למעלה אמרת ה' צדמתהו. אמר כי האל יחביב הפרת האת  
 מצריו מחבתיים שהיו צריו באחרונה: (מ) חפך לבם. חפך  
 בפעשו פעל יוצא. ופי' האל יחברך חפך לבם כי הוא גור זה.  
 ואמר ועבדום וענו אותם. או יהיה חפך פעל עומד כאלו אמר  
 בהפך לבם: להתנבל. לחיוב עליהם מחשבות רעות תיאך

שלח פרעה מלך מצרים שלוחיו וותיריהו.  
 שלח מושל עמים. והוא פרעה ויפתחהו: (כב) לאסור  
 שריו בנפשו. לשון חכה הוא זה כמו (שמואל א' י"ח)  
 ונפשו יהיהו נקרה כנפש דוד. כשפתח החלוס חבצוהו  
 כולם. אמר רבי חזקי שרו כתיב זה היה פועיפר:  
 (כד) ויפר. הקב"ה את עמו. הפרה והרבה אותם:  
 עמו בארץ מצרים באד. ויעצמיהו מצריו. העציכיהו יותר  
 בפעשו פעל יוצא. ופי' האל יחברך חפך לבם כי הוא גור זה.  
 ואמר ועבדום וענו אותם. או יהיה חפך פעל עומד כאלו אמר  
 בהפך לבם: להתנבל. לחיוב עליהם מחשבות רעות תיאך

אבן עזרא

מנחת שי  
 (כז) לאסור שריו. הפל"ף נבוא"ל לנלו ברוסוסים יסנים ופסוסים כ"י:  
 שריו. צמדש שותר שוב שרו כתיב זה פוספר וגם כש"י כתיב  
 זה הסודש ולא נמלא קן בספריו גם כמ"ל לא נמנה פס אותם  
 שחכמים ויד בלמלעות תיבות וקריין:

שלח גור: מלך. הוא מלך מצרים: ויפתחהו. מהכבל:  
 (כא) שמו. וכן אמר ולחרון לכל ביתו והנה הזכיר לחון  
 נדה לעבד נמכר יוסף: (כב) לאסור. אחר היותו אסור  
 הניע למלך גדולה האסור שרו פרעה כלא עלת פרעה כי  
 אם בעלת נפשו: וזקניו. שוקני פרעה שבו כחלמולדים לפניו: יחבם. כמו ומעוף השמים יחבמו ילמדם חכמה  
 כעלתה מהם: (כג) ויבא. ודבר יוסף היתה סכה שיבוא ישראל במצרים: (כד) ויפר. שב אל שלח מלך והמלה  
 מהכניו הכבד הנוסף: ויעצמיהו. יותר מצריו הם המצרי: (כה) הפך. להרנבל. כמו ויחבמו לחותו כי נקשו להצדיק:  
 זכרם: (כו) שלח משה. שהוא העיקר שאהרן היה לו לפה כדרך משה ואהרן עשו: (כז) אוהותיו. שב אל

מצודת דוד

מצודת דוד  
 (לקמן קמט): (ק) ויפתחהו. ענין הפתח קשרי המלך כמו מוסק:  
 מלכים פתח (חוב יב): (כז) בנפשו. ברלמו כמו אל חכמי נבש  
 לרי (לעיל כז): (כב) להנבל. ענין מחשבה רעה וערמה כמו

שלח סע"ל אסורו מואסרו: מושר ויג'. ככל הדבר צ"ע:  
 (כא) שמו. פרעה פס את יוסף להיות לחון פל ביתו: (כב) לאסור.  
 מהשילו למלך עד לאסור שרו בנפשו וכללו מכלי מותה: וזקניו  
 יחבם. למד חכמה עם זקני פרעה: (כג) ויבא. ע"י"ל כל יעדאל  
 למלכים: בארץ חם. הוא מצרים כלה עתה וכלל עמ"ס:  
 לרי הם אשתי מצרים: (כד) חפך לבם. סתקוס הפך לב מצרים לשנאו  
 פירוש

גיוונגט אין לאגד פון חס דם אין מצרים: (כד) ויפר  
 את עמו מאד אונג גאט האט דארטין וייער גיפרוכט  
 אונג גימערט זיין פאלק ויעצמהו מצריו אונג קאם דאס  
 פאלק גשטמארקט מער פון זיינ גליידינג: (כה) הפך  
 לבם לשנאו עמו (אונג ווען עס אין גאך דעם) פיר קערט  
 גיווארין דם הארץ פון די מצרים צו פיינט גראפין  
 גאטס פאלק להתנבל בגבדיו צוא מראכטין גיין אוף  
 זיינע קנעקט די ישראל: (כו) שלח משה וגי' קאם  
 גישיקט משה זיין קנעקט אונג אהרן וואס ער האט  
 אוס דר וויילט אין אים: (כז) שמו בם דברי אהותיו אונג

פון זיין גיגדין ווס ער אין  
 גיווען גיבונדין משל עמים ופתחהו דר מושל פון די  
 פעלקער דם אין פרעה קאם גישיקט זיינע שלוחים  
 אונג קאם גיעפינט פון דר תפיסה: (כא) שמו אדון  
 לביתו אונג קאם גיטאן פראיין האר איבער זיין  
 דאז אונג איין גיוועלטיגער איבער גאר זיין קופונג:  
 (כב) לאסור שריו בנפשו צוא גיגדין זיינע הארין מיט  
 זיין ווילין וזקני יחבם אונג די אלמע צייט פון פרעה  
 קאם יוסף גימאכט קלוג: (כג) ויבא ישראל מצרים אונג  
 דר ישראל אין גיקופען קיין מצרים אונג יעקב קאם

# תהלים קה

תרגום

אֶתֹתָיו וּמִפְתֵּי בְּאֶרֶץ חָם׃ כַּחַשְׁלָח  
 חִשְׁךָ וַיַּחֲשֶׁךְ וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרָיו׃  
 כַּסֵּף הֶפֶךְ אֶת־מִימֵיהֶם לָדָם וַיִּמַּת אֶת־  
 הַגִּתִּים׃ ל שַׁרְץ אֲרָצָם צִפְרָדַיִם  
 בַּחֲדָרֵי מַלְכֵיהֶם׃ לֹא אָמַר וַיָּבֵא עֵרֶב  
 כָּנָם בְּכָל־גְּבוּלָם׃ יב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם  
 בְּרֹד אֵשׁ לְהַכּוֹת בְּאֲרָצָם׃ יג וַיִּהְיֶה גַפְּנָם  
 וְתֵאֵנָתָם וַיִּשְׁכַּר עֵינֵי גְבוּלָם׃ לד אָמַר

אֶתֹתָיו וּמִפְתֵּי וּתְמָהוּ  
 בְּאֲרָעָא דְחָם׃ כַּחַשְׁלָח  
 חִשְׁוֹכָא וַחֲשִׁיבוּ וְלֹא  
 קְרִיבוּ עַל פִּתְנֵיהֶם׃  
 כַּסֵּף הֶפֶךְ לְאֵדָמָא  
 מִמֵּיהֶוּן קַמְלֵ בְלִגְנֵיהֶוּן׃  
 ל רְחִישׁ אֲרָעָתָהוּן  
 עֻרְדְּעֵינֵי בְּקַמְטוּנֵי  
 מַלְכֵיהֶוּן׃ לֹא אָמַר  
 וַיָּבֵי עֲרִבּוּבֵי קַלְמֵתָא  
 בְּכָל תְּחוּמֵיהֶוּן׃ יב הֵב  
 מִסְרָהוּן בְּרֵדָא אֵשׁ  
 מִצִּלְהֵבָא בְּאֲרָעָהוּן׃  
 יג וַחֲמַא גּוֹפְנֵיהֶוּן  
 וַתִּיגִיּוּן וַתִּכְרַ אֵילְנֵי  
 תְּחוּמֵיהֶוּן׃ לד אָמַר

רד"ק ה"א שנה חשך, פקידה עמר לו

אשר בחר בו, לשליחות משה: (כח) שלח, לא הזכיר המכות על הסדר וגם לא הזכיר כלם כי בתובות הם בתורה הזכיר מקצתם לזכר הארות וכן עשה במזמור האזינה עמי

התורה: ויחשיך, החשיך את הארץ: ולא מרו את דבריו, כן כתוב וקרי דברו והענין אחד אלא שזה כלל וזה פרט, ולא מרו את הארות שוכר לא מרו את דבר ה' אלא כאן עליהם בדברו או פה ולא מרו משה ואהרן את דבר ה' בכל אשר היה שולחם היו הולכים אף על פי שהיה נזרע בחם פרת: (ל) שרץ ארצם, זכר ארץ לו זכר, ואמר שרץ הארץ לא שרצת כי אם היאור, אלא אמר ארצם לפי שבכ"ם שהיו סוּם בארצם היו שורצים צפרדעים, וכן כתוב על הנהרות על האזורים ועל האנשים: בחדרי מלכיהם, באר בחדרי מלכותם (לא) אמר ויבא ערב, ר"ל העיר החיות הרעות לבוא בכל גבולם כמ"ש כל עפר הארץ היה כנים: (לג) אש להבות, אש סמוך ללהבות ופעם להפך להבות אש כמו תולעת שני שני התולעת: (לד) ויך גפנותאנתם, חבדו הכה אותם, וזכר גפנן ותאנה בפרט וכן במזמור האזינה עמי תורתה לפי שאלה הם רוב אילנותיהם

(כח) ולא מרו את דברו, ולמה שזוהו עליהם בלא במלותיו ולא עינו את דברו: (ל) שרץ ארצם צפרדעים, כן כתוב וקרי דברו והענין אחד אלא שזה כלל וזה פרט, ולא מרו את הארות שוכר לא מרו את דבר ה' אלא כאן עליהם בדברו או פה ולא מרו משה ואהרן את דבר ה' בכל אשר היה שולחם היו הולכים אף על פי שהיה נזרע בחם פרת: (ל) שרץ ארצם, זכר ארץ לו זכר, ואמר שרץ הארץ לא שרצת כי אם היאור, אלא אמר ארצם לפי שבכ"ם שהיו סוּם בארצם היו שורצים צפרדעים, וכן כתוב על הנהרות על האזורים ועל האנשים: בחדרי מלכיהם, באר בחדרי מלכותם (לא) אמר ויבא ערב, ר"ל העיר החיות הרעות לבוא בכל גבולם כמ"ש כל עפר הארץ היה כנים: (לג) אש להבות, אש סמוך ללהבות ופעם להפך להבות אש כמו תולעת שני שני התולעת: (לד) ויך גפנותאנתם, חבדו הכה אותם, וזכר גפנן ותאנה בפרט וכן במזמור האזינה עמי תורתה לפי שאלה הם רוב אילנותיהם

## מנחת שו

השם: (כח) שלח, אולי יאכל השואל חם להשך מקרה ארץ יהיה סליה אולי יעיר זה השואל משנתו ויראה כן יהיה דבריו אשר ילא מפי אור שולחתי: ויחשיך, ארץ חם הכתוב למעלה: ולא מרו, שכל משה ואהרן או אל אלותיהם והזכיר מכת השן כי בעצמם נתן פרעה רשות ללכת לעבוד

(כח) שלח חשך, כן הוא כמ"ס בשני טעמים ויכולנו דף ל"ט כמ"ט כפסוק והחשך סימן ד' אבל שלח מלך לעיל בטעם א' ועיין מ"ט כדובשד' על ל"ז רוח וכן במסוכת: ויחשיך, כמ"ס סת"ם בשוא לנד וספרים אחרים כהפך פסוק: אש דבריו, דבריו קרי: (כט) ויעת, כסגול המ"ט ע"פ המסוכת:

השם ואחר כן שב להזכיר המכות והכל מהראשונה: (כט) הפך, לא הזכיר דבר התנינים כי לא היתה מכה: (ל) שרץ, פועל יואל כמו ישרו המים כי מאלנו ארץ לשון זכר כמו נעתם ארץ: (לא) אמר ויבא, מעלמו והזכיר מכת שרוב לפני הכניס כי קשה היתה: (לז) נתן, ולא הזכיר הדבר והשקין כי לא בקש פועל ממש להסיר המכה ולא להבות כנגד ותהלך אש ארצה ותחמר אות בית"ל אש להבות או יהיה אש שפסל אש ופסל אש להבות כדרך מרכות זורים חף תשיב נור חרבו: (לג) ויך, הזכיר הנכבד מכל פרי העץ שיוכל אדם לחיות בלא לחם חם יאכלם: (לד) אמר

השם ואחר כן שב להזכיר המכות והכל מהראשונה: (כט) הפך, לא הזכיר דבר התנינים כי לא היתה מכה: (ל) שרץ, פועל יואל כמו ישרו המים כי מאלנו ארץ לשון זכר כמו נעתם ארץ: (לא) אמר ויבא, מעלמו והזכיר מכת שרוב לפני הכניס כי קשה היתה: (לז) נתן, ולא הזכיר הדבר והשקין כי לא בקש פועל ממש להסיר המכה ולא להבות כנגד ותהלך אש ארצה ותחמר אות בית"ל אש להבות או יהיה אש שפסל אש ופסל אש להבות כדרך מרכות זורים חף תשיב נור חרבו: (לג) ויך, הזכיר הנכבד מכל פרי העץ שיוכל אדם לחיות בלא לחם חם יאכלם: (לד) אמר

## מצודת ציון

בם, משה ואהרן שמו בניגונים: (כח) ויחשיך, חשך את הארץ: ולא מרו, שאותם לא מרו דבר ה' ולאשר לוס כן סוּם וכן בלא: (ל) שרץ ארצם, ר"ל מיני ארצים: בחדרי, בלא במדרי מלכותם: (לג) ויך, כוונת יד עם הכבד כמ"ס ומהלך אש להבות: (לד) אמר

ויכולנו אותו להמיוס (כסאשים ל'): (כח) מרו, ענין מרד וסוכו: (ל) שרץ, ענין הסולסל עם הכזבו: צפרדעים, הוא שרץ המים: (לז) נתן גשמייהם ברוך, במקום הגשם ידו הכבד, אש להבות, אש מתלהב

## פירוש ע"מ

רַעְוֵן נָאֵר וּוְאוּ וּוְאוּמָר אֵינִי גִיּוּעֵן וְעַנְן דְּאָרְטָן פִּרְעֵשׂ גִּיּוּעֵן׃ (לא) אָמַר וַיָּבֵא עֲרִיב גָּאֵם הַט גִּיּוּאָנָם אֹנֶעַם אֵינִי גִיקוּמְעֵן צוּ מִישׁוּגָן פִּוּן חֵדֵת אֹנֶעַם אֹנֶעַם אֵינִי נָאֵר גִּייעָר גְּבוּל׃ (לז) נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם עַד הָאָמַר גִּייעָבִין גִּייעָר רַעְוֵן הָאָנְגִיר אֵשׁ לְהַכּוֹת בְּאֲרָצָם אֹנֶעַם פִּרְעֵשׂ רֵיבֵי הָאָמַר גִּייעָרֵימֵם אֵינִי גִייעָר לֹאנְד מִיט רַעְוֵן הָאָנְגִיר׃ (לג) וַיִּכּוּ גְּפִנֵם אֹנֶעַם דָּר הָאָנְגִיר הַט גִּישְׁלָאָנֶם וַיִּיעָרְעוּ וַיִּוּן שְׂמֵאָקִין אֹנֶעַם פִּירְגִין גִּייעָרֵימֵם רִישְׁרֵי עֵץ גְּבוּלָם אֹנֶעַם הַט צוּ בְּרֵאָנָן דִּי גִייעָרֵימֵם פִּוּן גִּייעָר גְּבוּלָם׃ (לד) אָמַר וַיָּבֵא אֲרָבָה גָּאֵם הָאָמַר גִּיּוּאָנָם אֹנֶעַם אֵינִי גִיקוּמְעֵן אֹפֵר מִצְרֵים אֵינִי הַיִּישְׁעֵרִיק וְגִילֵן וְאֵין מִסְפָּר אֹנֶעַם אֹפֵר מִצְרֵים אֵינִי הַיִּישְׁעֵרִיק וְאֵין הַיִּישְׁעֵרִיק גִּילֵן אֵין גִּיקוּמְעֵן

עַי הָאָנְגִיר גִּימָאָן אֵין דִּי מִצְרֵים גִּי רִייד פִּוּן גָּאֵמִים צִיבִיקִין אֹנֶעַם וּוְאוּבְדְּעֵר הָאָבִין וַיִּי גִימָאָן אֵין לֹאנְד חָם דָּם אֵין אֲרָץ מִצְרֵים׃ (כח) שִׁלַּח חִשְׁךְ וַחֲשִׁיבֵךְ הַט גִּישְׁלָאָנֶם פִּירְעֵשׂ רֵיבֵי מִצְרֵים וַיָּא מִפִּוּן אֹנֶעַם עַם הַט גִּימָאָמֶם פִּירְעֵשׂ רֵיבֵי צוּ דִּי מִצְרֵים וַיָּא מִפִּוּן אֹנֶעַם דִּי מַפּוֹת וּוּם גָּאֵם הָאָמַר גִּימָאָמִין אֹפֵר דִּי מִצְרֵים וְעַנְן וַיִּי גִיקוּמְעֵן אֹנֶעַם וּוּי עַד הַט גִּימָאָמִין אֹנֶעַם הָאָבִין גִּימָוִיָרֵי גִישְׁפָּעִיגֵימֵם אֹנֶעַם מִשְׁגַּה גִיּוּעֵן גָּאֵמִס רִייד׃ (כט) הַטֵּף אֵת מִימֵיהֶם לָדָם גָּאֵם הַט פִּר קְעָרֵם דִּי וּוְאִסְעָרִין פִּוּן מִצְרֵים צוּ בְלֹזֵם אֹנֶעַם הָאָמַר גִּישְׁעִים וַיִּיעָרְעוּ פִּישׁ׃ (ל) שַׁרְץ אֲרָצָם צִפְרָדַיִם עַד הָאָמַר גִּימָאָמֶם וַיִּוּמִינִין וַיִּיעָרֵר לֹאנְד מִיט פִּרְעֵשׂ אֵפִילוּ אֵין דִּי תַכְרִיב פִּוּן וַיִּיעָרְעוּ מַלְכִים

וַיִּבֶא אֶרְבֶּה וַיִּלְקֵוּ וַאֲיִן מִסְפָּר: לֵה וַיֵּאכֵל  
 כָּל־עֵשֶׂב בְּאַרְצָם וַיֵּאכֵל פְּרִי אֲדָמָתָם:  
 לו וַיֵּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצָם רֵאשִׁית לְכָל־  
 אוֹנִם: לו וַיִּזְצִיאוּם בְּכֶסֶף זָהָב וַאֲיִן  
 בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח עֲשֵׂמָה מְצָרִים  
 בְּצִאתָם כִּי־נִפְל פְּתָדָם עֲלֵיהֶם:  
 מט פֶּרֶשׁ עֲנַן לְמִסְדָּה וַאֲשֶׁלְּהָאִיר לִיֶּלֶה:  
 מ שֶׁאֵל וַיִּבֶא שְׁלוֹ וְלַחֶם שָׁמַיִם יִשְׁבִּיעֵם:  
 מא פֶּתַח צוֹר וַיִּזְוּבוּ מִיַּם הַלְּכוּ בְּצִוֹת

ואתו נבאי ורשנא  
 לית סנין: לה ונסר כל  
 עקבא פארערוו ואכל  
 פרי ארעהון: לו וסמא  
 כל בוקרא במצרים  
 שרוי לקל הוקפיהון:  
 לו וצפוק ינון בסימא  
 וקבהא ולא אתדגו  
 עם סעראי למתקלא:  
 לה חרון סצראי  
 במפקהון ארום נפל  
 דם להון עליהון:  
 לה פריסה לענגי היה  
 נילתא ואשקא לאנהרא  
 קלייא: מ שאילו  
 הסרא ואיתי פסיונין  
 וליקא דשמיא  
 ישבעינן: מא פתח  
 סינרא ודיאבו סיא

נהר

שלו קרי

רש"י

במצרים: (לה) וילק, הוא אחד מסיני תארבא: פרי אדמתם.  
 פרי העשב אשר חותיר הברד: (לו) ויך, הפסוק כפול בענין  
 כמיש: (לו) ויוציאם, פעמו לישראל שוכר למעלה: ואין  
 בשבטיו כושל, שנים עשר שתיו חזיו עם רב לא חיה אחד בהם  
 כשיצאו מצרים: (לז) פרש, כשיצאו מצרים: (לז) פרש, כי הענן  
 לפניהם היה בלכתם, אבל כנחת היה עליהם עד שהיו נוסעים  
 ישראל כסבבר סין לחם ובושר: חיבא, חאל לחם שליו בערב  
 לחם ורחם בבקר לשבוע: ולחם שמים, הבן השביעים כנגד כה  
 ששאלו הם: (מא) פתח, כרפידים: הלכו בציות נהר.  
 מנהר שי

ח"ר יומן כמ"מ שהיו רובלים מים היו רובלים לפרדעים:  
 (מ) שאל ויבא שליו, שאל ישראל כשר ויבא לו הקב"ה  
 עליוס: (מא) הלכו בציות נהר, הלכו נהרות מן  
 שהיה כושל ויני, אלא כלם יצאו בכסף וחוב: (לז) פרש,  
 אינו סכך למעלה אלא כשו יריעה לפניום, כי הענן  
 לפניום היה בלכתם ובנחתם: (מ) שאל, ישראל  
 לכך כולל שניהם בלכתם ובנחתם: (מא) פתח,  
 ורחם שמים, הבן השביעים כנגד כה ששאלו הם:  
 אבן עזרא

(לו) ויך כל בכור בלרם, כדום ימן מלאסויו כחוד במלכים וכן  
 הוא כתיב ופי' הכרמל'ס סוקרי מספוק ליה גם הכתוב לוטלו כח  
 שמלל בנוכחא אחת במלכים וכלל מ"ס בלרם: (לז) למסך, מין  
 מ"ס כמ' מרומה סנין כ"ו: (מ) עט, חסר יו"ד על פי המסוס:  
 מוצדה ציון  
 (לו) ויבא ארבתם, פרי העץ אשר חותיר הברד:  
 (לו) ויך, כתיב לרדם כי נמלטו בכורי ישראל:  
 אונם, הכנים הנראים נחמה: (לו) ויוציאם, הם  
 היוצאים כי יחסקו לשמעו על כן לא חשב לפרש ישראל:  
 כושל עני מולךד כמו והמסלה הזאת ויתכן היותו כמשמעו ופעם  
 בשבטיו כושל: (לח) שוכח, פעם  
 פחדם שאמרו כולנו מתים: (לז) פרש, ישוב למלת כל בכור  
 עבדור שהכיר על האש להאיר לילה לאות כי למסך  
 יומם: (מ) שאל, ישראל: חיבא, השם שליו להם: ולחם שמים,  
 הוא המן: (מא) פתח, מים, ישרת פעם שנית  
 מוצדה דוד

גרה והזכיר ילק הוא הקשה במיני הארבה:  
 (נה) ויאכל פרי ארבתם, פרי העץ אשר חותיר הברד:  
 (לו) ויך, כתיב לרדם כי נמלטו בכורי ישראל:  
 אונם, הכנים הנראים נחמה: (לו) ויוציאם, הם  
 היוצאים כי יחסקו לשמעו על כן לא חשב לפרש ישראל:  
 כושל עני מולךד כמו והמסלה הזאת ויתכן היותו כמשמעו ופעם  
 בשבטיו כושל: (לח) שוכח, פעם  
 פחדם שאמרו כולנו מתים: (לז) פרש, ישוב למלת כל בכור  
 עבדור שהכיר על האש להאיר לילה לאות כי למסך  
 יומם: (מ) שאל, ישראל: חיבא, השם שליו להם: ולחם שמים,  
 הוא המן: (מא) פתח, מים, ישרת פעם שנית  
 מוצדה דוד

הכרד הכס עלי ננסם ותלחם: (לז) וילק, וגם מין ילק ואין  
 מספר להם: (לו) ראשית, הכלמון מכל בנייהם הכחם ממוחם  
 וכלל הדרכ כמיש: (לו) ואין בשבטיו, ככל בני שבטיו לא היה מי  
 כושל כעונו: (לח) פחדם, שם ישראל כולו על מלכים: (לז) למסך,  
 לטיות סוקר פליטה: ואש, עט עמוד אש להאיר לח היללם:  
 (מ) שאל, ישראל של כשר והכיו עליו: ולחם שמים, הוא המן:  
 (מא) הלכו בציות, כמקום לים

פירוש  
 גיקוקיען אוף זיי אונ ער דעם קיין צאל גיט גיהאמ:  
 (לה) ויאכל כל עשב בארצם אונ ער האמ אוף גינקעסין  
 אלע גראוין ווס אין זייער לאנד איז גינען ויאכל פרי  
 אדמתם אונ האמ אוף גינקעסין די פירות פון זייער  
 ערד: (לז) ויך כל בכור בארצם אונ גאמ דעם גישלאגין  
 אלע בכורים אין זייער לאנד ראשית לכל אונם דיא  
 ערשטע צו גאר זייער קראפט דס וענן די בכורים  
 פון פאטר בארצם: (לז) ויוציאם בכסף וזהב אונ ער דעם  
 אונם גינעוין די ישראל פון דארטין מיט זיך בער אונ  
 גאלד אונ עם איז גיט גינען אין די שקמים פון די

ישראל איין שמורקלעך ווס דעם זיי גינקענמ סאבין  
 שמורקלען: (לח) שמה סבירים בצאתם אונ די מצרים  
 האגון ויך נאך גיפרייט אין זייער אום גאנג ווארדם  
 זייער פחד איז גיפאלין אוף די מצרים: (לז) פרש  
 ענן למסך גאמ דעם פרי שפרייט דעם וואקלין צו איין  
 צו דעק סוקר פליטה די ישראל אונ אין פייערדיגע זייל  
 דעם ער פרי שפרייט צו זייער קיין זיי בייא נאכט:  
 (מ) שאל ויבא שליו אונ אז דר ישראל האמ באנקערט  
 ברומ מיט פלייש האמ נאמ גיבראקט צו זיי דיא  
 וואקלען ורחם שמים ישביעם אונ מיט דעם ברומ פוי  
 דעם

פירוש  
 גיקוקיען אוף זיי אונ ער דעם קיין צאל גיט גיהאמ:  
 (לה) ויאכל כל עשב בארצם אונ ער האמ אוף גינקעסין  
 אלע גראוין ווס אין זייער לאנד איז גינען ויאכל פרי  
 אדמתם אונ האמ אוף גינקעסין די פירות פון זייער  
 ערד: (לז) ויך כל בכור בארצם אונ גאמ דעם גישלאגין  
 אלע בכורים אין זייער לאנד ראשית לכל אונם דיא  
 ערשטע צו גאר זייער קראפט דס וענן די בכורים  
 פון פאטר בארצם: (לז) ויוציאם בכסף וזהב אונ ער דעם  
 אונם גינעוין די ישראל פון דארטין מיט זיך בער אונ  
 גאלד אונ עם איז גיט גינען אין די שקמים פון די

**נְהַר: מִבְּפִיזְכֹר אֶת־דְּבַר קְוֹ שׁוֹ אֶת־**  
**אֲבֹרָתָם עֲבָדוֹ: מִגּוֹ וְיֹצֵא עִמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן**  
**בְּרִנָּה אֶת־בְּחִירוֹ: מִדּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם**  
**אֲרָצוֹת גֹּיִם וְעַמֵּל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ:**  
**מִה בַּעֲבוּר וַיִּשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ**  
**הַלְלוּ־יָהּ: קו א הַלְלוּ־יָהּ הוֹדוּ לִיהוָה**  
**כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: ב מִי יִמְלֹךְ**

הַלְלוּ בְצִחְוֹתָא מִיָּה  
 נְהַר: מִבְּפִיזְכֹר  
 אֲבֹרָתָם עֲבָדוֹ: מִגּוֹ  
 וְיֹצֵא עִמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן  
 בְּרִנָּה אֶת־בְּחִירוֹ: מִדּוֹ  
 וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת  
 גֹּיִם וְעַמֵּל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ:  
 מִה בַּעֲבוּר וַיִּשְׁמְרוּ חֻקֵּי  
 וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ הַלְלוּ־יָהּ:  
 קו א הַלְלוּ־יָהּ הוֹדוּ לִיהוָה  
 כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:  
 ב מִי יִמְלֹךְ

ה"א וייתן להם, קידוניהו מ' כפניו, טס, מי ימלא, מנלה ית מנולו, הווינו ית זכר מולדת וימי (מנולו י"ב) למללא רד"ק

הבאר בחרן ליה: (מב) כי זכר, הקב"ה את דבר קדשו אשר עם אברהם עבדו שהנניחו (בראשית ט"ו) ולארי כן יאלו ברכוש גדול ודור רביעי ישוכנו הנה:

בבוקר ציה הוורב הלבו הכים ככו נהר: (מב) כי, כל זה עשה להם בזכות אברהם כי הם לא היו ראויים לכך כי היו כרבים וכנסים את ה', וגם הוציאם ככצרים לא היו ראויים לולי ברות אבות ולישך אמר ורצוא עמו: (מג) ורצא, כשהוציאם ככצרים ברנה ובששן הוציאם הם היו שמתו וצרים אגלים: את בחיריו, בעבור אנהם: (מג) והן להם, כשהוציאם לא עשה עמים: (מג) בעבור, על הנגא שישמרו חוקיו וזוהויהו להן להם את הארץ כמ"ש בתורה כי אבינו אל הארצה אשר נשבעתם לאבותם ורג' שאם לא ישמרו חוקיו והיו לאכול יגורו כן הארץ: (ול) הללויה, אבר הכישורר כנגד ישראל שהיה בדרו ובנתיים הבאים אחריהם שהללו יח על הסיבות שעשה עם אבותיהם הללויה: (כ) כי, בכוסר שלמעלה מזה זכר ענין האבות עם כה שעשה בכצרים ובוה המיבור ובר נגד כה שעשה עמם כשיצאו כמצרים כל זמן שהלכו כבדבר וכן כשישגנו לארץ ואמר אם באנו לספר גבורות ה' ולהשמיע כל התללויה כלומר כל הנסים שעשה עם אבותינו ועמנו שאנו חייבים להללו עמם מי יוכל להשמיע כל התללויה: גבורות ה', הם מה שהתעולל בכצרים בארצם ובים, וסח שאמר הנה שלא יוכל אדם לספר מנחת ש' (מג) יגורו הללויה, חביה אחת:

הבאר בחרן ליה: (מב) כי זכר, הקב"ה את דבר קדשו אשר עם אברהם עבדו שהנניחו (בראשית ט"ו) ולארי כן יאלו ברכוש גדול ודור רביעי ישוכנו הנה:

כמו והנבואה עידד הנביא וכן הוא הלכו בלוח לטון רבים מן ציה מי נהר: (מב) כי, הזכיר העובדות שעשה עם ישראל שהולכים בכסף וזוכה וככלס כמדבר עד שכלו כל הארץ וכל זה בעבור בריותו שהלה כלמר החל זכר לעולם בריותו והזכיר אברהם לכדו כי עמו היתה באמת: (מג) ורצוא, העטס כעבור היות מלכים מחאכלים על כבוריהם: (מד) ויתן, כי השט קיים בריותו על עדת לאומים, ולאמר ועמל לאומים בתים וזיתים כרמים: (מה) בעבור, כי כן כתוב לאברהם על ורעו והייתי להם לאלהים ובעבור אלה העובדות שעשה השט עם אבותיהם הללו אחם הבנים:

קו (א) הללויה הודו, חביה אחת: כי לעולם מסוד, יושגנו מן ס"ה קורל כתי ויהי צלם ל"ם אמר כרך להחן כי לעולם המדו מ"כ וק' זו לשון להרמיק חביה כי מתיבת לעולם לה' לשתמע כעולם כחיה החת וכעמ מיה כשם שהעולם נח ותיקיים נעד כי במים נשכן ממלח והלכן כנגד מכלל כן יסיה חסד הלא יתברך מ"ו זה הלי כי חסדו ממלך לא ימות וגו', ועוד חומר לדרך להחן ס' כל המדו ללא להשטע חזו צ"ל וכן במעטוהו כלום א"כ חזו מ' ר"ה שם הכויה ח"ו כ"ל: (ב) מי ימלא וצדוק, זוכר כפשה יתרו דף ד"ף אמר כתי מיה' (ג) כ"ה ה' מסר דעה כלולה ללגן גדלו ומסוהו מליג מליו ומסלה גבורות ב' מלא ויסמן ודבר גבורות ויהי עמלו (א"ב מ"ה) מי ימלא גבורות ה':

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד

קו (א) הללויה, לא הזכיר שם המצורר והוא אומר למכיליה הללו את השט והודוהו על כמה חסדים שעשה עם אבותיהו: (ב) מי, העטס הודו לשט על פי מצודה דוד



גְבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמַע בְּלִיתְהַלָּתוֹ :  
 ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵי מִשְׁפַּט עֲשֵׂה צְדָקָה  
 בְּכַל־עֵת: י זְכַרְנִי יְהוָה בְּרַצוֹן עַמְּךָ  
 פְּקֹדְנִי בִישׁוּעֶתְךָ: ה לְרֵאוֹתַי בְּמִוֹבֵּת  
 בַּחַיִּיךָ לְשִׁמְחַתְּךָ שְׂמַחַתְּנוּךָ לְהַתְהַלֵּל  
 עַם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עַם־אֲבוֹתֵינוּ  
 הָעֵינִינוּ הִרְשַׁעְנוּ: י אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם

לְמַלְאָה גְבוּרָתָא דַּי  
 יְרִשִׁי לְאַשְׁמַעְא לְכוּלְהוֹן  
 תְּוִשְׁבַּחְתִּיהּ: ג מְבוּרָהוֹן  
 דְּנִשְׁמְרֵי דְקָנָא עַבְדֵי  
 צְדָקְתָא בְּקָלֵי עַבְדֵי: י דְּכַר  
 יְהִי יי בְּרַצוֹן עַמְּךָ עִם  
 עַמְּךָ אֲדָכֵר לִי  
 בְּפִרְקָנְךָ: ה לְקַחְמִי  
 בְּמוֹבֵּת בַּחַיִּיךָ לְמַחְוֵי  
 בַּחֲדוֹת עַמְּךָ לְאַשְׁרֵי קָחָא  
 עִם אֲחִסְתֵּנָּה: ו חֲטָאנוּ  
 עִם אֲבֹתֵנָּה אַעֲוִינָא  
 אַרְשַׁעְנָא: ז אֲבֹתֵנָּה  
 בְּמִצְרַיִם לָא אֲשַׁבְּרוּ

רש"י ר' א' חטאנו, יוסף י' פקדים שער סג (יוסף י')

כל החללתו ואמר בזמור השמיני אספרה כל החלתיך דוד  
 אסר אספרה כל החלתיך על כל הצרות שעברו עליהם  
 אמר שיתן שכח והדאח לאל שחצילו כל הכה נגלים לו.  
 וכאשר בא למפר הנסים שעשה עם ישראל בזמור ובארצם  
 בכל דוד ודוד אמר מי ישביע כל החלתי וכן עם היחיד לבד  
 מה ששפת הקב"ה עמו משובת וחסדים בכל יום ויום לא יוכל  
 לספר כי פעמים רבים יגשה האל יתברך עם האדם נס לא ידע ולא ירגיש בו עד אחר זמן שחיבונן בו. וכאשר אמר דוד כל  
 החלתיך על הנסים הגדולים שעשה עמו היוערים לכל במלחמת האויבים: י' ישביע, פ"ו וכן שוכר נוסד בקום  
 שנים, וקדם שהחל המשורר לספר אבר: (ה) אשרי. כלומר אשרי ישראל אשר חלו שוכרים ששפתי האל אשר ציה אותם  
 כי בזמן שהיו עושים רצונו של מקום כמה טובות עושה עמהם ואף במדבר היה סיביל אותם וזמר אולי ישבונו למישוב ואם היו  
 שוכרים שמשפיו ועושים צדקת בכל עת כלומר חמיר כל שכן שהיה הוא עושה עמהם צדקת ולא היו לעולם גולים בארצם  
 כי צפה המשורר ברות הקדש שעתידים לנלות מארצם בעונתם למיכך אמר אחר זה הפסוק וזכרתי כל ברצון עמך: עשה צדקת  
 בכל עת. כי ישראל היו עושים פעמים טוב ורוב הפעמים היו מרעים מעשהם לפיכך אמר בכל עת אשריהם אם יהיו עושים  
 חסוב חסיד: (ז) זכרני. אם הפסוק הוא אכור המשורר על עצמו בקש מהאל שיקום מקברו עם המתים שיהיו בעת גאולהו  
 וכן בשוק הבא אחר זה. אם אבר הפסוק על ל בני הנלות חזק כי כל אחד בקש מהאל שיזכה לראות גאולה ואמר  
 זכרני ה' בעת שיהיה רצונך בעשר ותוציא' כללותם וזכרני ורצה גם כי שאחיה עת גאולתי: (ח) לראות. שאנוכה לראות  
 העם הנבחר לך שיוכר לגאולה לשמוח בשמחת נויך. וכפל הענין שלש פעמים לחזק הענין במש' כמנהג: נחלתך. הם  
 ישראל ופ' להתהלל יש מפורשים כמו לשבח. ואין צריך לחוציא שנתן השבת כי בשמחת החופה ישבח אדם התתן  
 והכלל לפיכך קראו בית החופה ב' הוליא. ופרוש לתהלל עם נחלתך. כי בשמחתם בצאתם יתהללו על כל עם כי הם  
 בחר' ה': (ו) חטאנו. וידבר על ל' הנלות: עם אבותינו. כמו שאבותינו חטאו כן חטאנו אנתנו: (ז) אבותינו. בצאתם  
 ממצרים

קו (ד) ברצון עמך. בהרלוותך לעמך: (ו) ויזכרו  
 על ים. היו מקטי אמנה חמרו: כסס טאלנו  
 עולים מכלן מלד זה חף המלריים עולים מלד אחר ויזכרו  
 אהרינו עד שרמו הקב"ה לים והקלי' לביבשה אז ויולא ישר'  
 לפי כי פעמים רבים יגשה האל יתברך עם האדם נס לא ידע ולא ירגיש בו עד אחר זמן שחיבונן בו. וכאשר אמר דוד כל  
 החלתיך על הנסים הגדולים שעשה עמו היוערים לכל במלחמת האויבים: י' ישביע, פ"ו וכן שוכר נוסד בקום  
 שנים, וקדם שהחל המשורר לספר אבר: (ה) אשרי. כלומר אשרי ישראל אשר חלו שוכרים ששפתי האל אשר ציה אותם  
 כי בזמן שהיו עושים רצונו של מקום כמה טובות עושה עמהם ואף במדבר היה סיביל אותם וזמר אולי ישבונו למישוב ואם היו  
 שוכרים שמשפיו ועושים צדקת בכל עת כלומר חמיר כל שכן שהיה הוא עושה עמהם צדקת ולא היו לעולם גולים בארצם  
 כי צפה המשורר ברות הקדש שעתידים לנלות מארצם בעונתם למיכך אמר אחר זה הפסוק וזכרתי כל ברצון עמך: עשה צדקת  
 בכל עת. כי ישראל היו עושים פעמים טוב ורוב הפעמים היו מרעים מעשהם לפיכך אמר בכל עת אשריהם אם יהיו עושים  
 חסוב חסיד: (ז) זכרני. אם הפסוק הוא אכור המשורר על עצמו בקש מהאל שיקום מקברו עם המתים שיהיו בעת גאולהו  
 וכן בשוק הבא אחר זה. אם אבר הפסוק על ל בני הנלות חזק כי כל אחד בקש מהאל שיזכה לראות גאולה ואמר  
 זכרני ה' בעת שיהיה רצונך בעשר ותוציא' כללותם וזכרני ורצה גם כי שאחיה עת גאולתי: (ח) לראות. שאנוכה לראות  
 העם הנבחר לך שיוכר לגאולה לשמוח בשמחת נויך. וכפל הענין שלש פעמים לחזק הענין במש' כמנהג: נחלתך. הם  
 ישראל ופ' להתהלל יש מפורשים כמו לשבח. ואין צריך לחוציא שנתן השבת כי בשמחת החופה ישבח אדם התתן  
 והכלל לפיכך קראו בית החופה ב' הוליא. ופרוש לתהלל עם נחלתך. כי בשמחתם בצאתם יתהללו על כל עם כי הם  
 בחר' ה': (ו) חטאנו. וידבר על ל' הנלות: עם אבותינו. כמו שאבותינו חטאו כן חטאנו אנתנו: (ז) אבותינו. בצאתם  
 ממצרים

מנחת שי

(ג) לךה כל פת. ה'צ"ח פסוקי: (ד) פקדני. ב'ס' ספרדי כחוב  
 ופקדני כווא' וזין כן שאלר ספרדי וגם ב'ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'  
 כווא' וזכרני נכררה ובמסוכה פקדני לים וזלוי ס' ס' ס' ס' ס' ס'  
 כווא' וזכרני זכרני ופקדני וזכרני (ה) נויך. בדומס פן כחוב  
 נויך כב' וזכרני וזכרני פסרדי כווא' חמד בלנד זכרני ד"ק  
 כשכר' ספנה וז' הכי' מהמנחה וכשכר' כמנחה: (ו) חטאנו עם  
 אבותינו וגו'. ב'ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'  
 והמסוכה כמנחה כווא' פ' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'

רק קלחה: (ג) אשרי. הטעם כי שומרי משפט הם ממללי  
 קלה נכורתו והזכיר נכורות השם צעבור גבורותו גים  
 סוף ועטם להזכיר משפט צעבור עינות ישראל והשם פסגס  
 כמעטיה: (ד) זכרני. זה המשורר יתפלל אל והסס אולי  
 יראה עת היסועה כלש' תרעה עמך ותכל עת ישועתך:  
 (ה) לראות במובת בחיריך. כלשר יראו הכ:  
 (ו) חטאנו. והנה תחלת תשובת זה המזמור שהוא מודה  
 אבן עזרא

הקטאתו וחסות עמו על כן חטאנו עם אבותינו כדרך והתודו את עונם  
 דרכנו אל נפשנו וחסות עמו על כן חטאנו עם אבותינו. לא השבילו נפלאותיך.  
 מצודה ציון

לשפתי סוכה וזעמי לךה כל עת כי יושב להלל אל המקום  
 כי הכודף חסר החוסים יורה כזה גדלות הטוב אל החוסים:  
 (ה) להתהלל. לשמחה עם שכל נחלקך לנמך כלו כי כנו בחר' וחס' בלתינו:  
 (ו) חטאנו עם אבותינו. כי כנו שחטונו חטאו כן חטאנו חטאנו: (ז) אבותינו. ב'ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'

(ד) פקדני. ענין השגחה וזכרון:

ישאל און זאל מיה פרייען מיט דער פרייד פון  
 דייע פלקער די ישראל' להתהלל עם נחלתך און זאל  
 מיה בארימען מיט דיין נחלה די ישראל צוא זאנין  
 ועהם דם נאמט אונז ישראל אום דר וויילט מיר  
 זאלן ויין זיין פאלק: (ו) חטאנו עם אבותינו מיר האבן  
 גיין דינגט גלייך מיט אונזיערע עלטערין און האבן  
 פאר קרימט און פאר שולד: (ז) אבותינו במצרים ונ'  
 אונזיערע עלטערין אין מצרים האבן ניט גלייבט

לשפתי סוכה וזעמי לךה כל עת כי יושב להלל אל המקום  
 כי הכודף חסר החוסים יורה כזה גדלות הטוב אל החוסים:  
 (ה) להתהלל. לשמחה עם שכל נחלקך לנמך כלו כי כנו בחר' וחס' בלתינו:  
 (ו) חטאנו עם אבותינו. כי כנו שחטונו חטאו כן חטאנו חטאנו: (ז) אבותינו. ב'ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'

לֹא־הִשְׁכַּחְתִּי וְנִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא־זָכַרוּ אֶת־  
 רֹב הַסִּדְרֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יַיִם בַּיַּם־סוּף :  
 וַיִּוְשָׁעִים לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־  
 גְּבוּרָתוֹ : וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף נִיחָרֵב  
 וַיִּוְלִיכֵם בַּתְּהוֹמוֹת פַּמְדָּבָר : וַיִּוְשָׁעִים  
 מִיַּד שׁוֹנֵא וַיִּגְאֵלֵם מִיַּד אֹיִב : יֵא וַיִּכְסֹר  
 מִיַּם צְרִידֵם אֶחָד מֵהֵם לֹא נוֹתַר :  
 וַיֵּאֱמִינוּ בְּדַבְרֵי וַיִּשְׁרוּ תַהֲלֵתוֹ :  
 יִמְהָרוּ שְׂכָחוּ מַעֲשׂוֹ לֹא־חָפוּ לַעֲצָתוֹ :

פְּרַשְׁוֹתָךְ לֹא דָבַר יֵת  
 סוֹנְעֵי מוֹכְךָ וְקִרְבֵּי עַל  
 מִימְרָךְ עַל יַמֵּי בְּיָמָא  
 דְּסוּף : וּפְרַקְנִי בְּגַלְגַּל  
 שְׁמִיָּה לְאוֹרְךָ אֵת  
 גְּבוּרַתִּיָּה : וַיַּגְעַר בְּיָמָא  
 דְּסוּף וַתַּגְבִּיב וְהִלְכְנָנּוּ  
 בְּתֵהוֹמוֹת הַיָּם  
 כְּפַמְדָּבָרָא : וּפְרַקְנִי  
 מִיַּד קְנָאָה וּפְרַק לִיהוֹן  
 מִן יַד בְּעַלְי דְּבָבָא :  
 יֵא וְחַפְזֵי מִנִּי מַעֲבִיחוּן  
 חַד מִנְהוֹן לֹא אִשְׁתָּאר :  
 יֵב וְהִימֵינוּ בְּשׁוֹם  
 מִימְרֵיָּה שְׂכָחוּ  
 תוֹשְׁבֵי תַהֲלֵת : יֵב קִרְבֵּי  
 אֶתְנַשְׂאוּ עוֹקְרוֹי לֹא  
 אֶקְטַרְרוּ לְמַלְכֵי תַהֲלֵת :  
 וּשְׁיִירוּ

ת"א לא שכיניו . פקידים טז . ופרו . פסחים ק"ח ערבי טו

ויחאו רש"י

את מלרים מת על שפת הים (שמות ט"ו) לפיכך ויאמינו  
 בה' אלנו מחלה לא האמינו . מלחתי : (ט) ויוליכם  
 בתהומוות במדבר . ים סוף היה במדבר למית (טז)  
 ו"ל) סגר עליכם המדבר וגו' . דרך שלשת ימים במדבר  
 (סג י') : (יג) לא חבו לעצתו . לא קוו לו :

ר"ק

במצרים לא השבילו נפלאותיו ששעית במצרים : לא זכרו את  
 רוב הסדרך . כי הסרים תפלאות ששעית עמכם בתוציאן אות'  
 בבית עבדים ביד חזקה ובכוכה שהכאת על הכבדיו הבלדת  
 בינם ובין מצרים שהיתה המכה משולחת בכל הארץ והם היו  
 גבולים כמנה . ואחר צאתם כשרדפו מצרים אחריהם אמרו  
 שכלנו אין מקרים במצרי' . ולא השבילו ולא זכרו כי כיו ששעה  
 להם במצרים הנפלאות יצילם מיד המצרים הרדופים אחריהם  
 שלא חמרו האל יתברך וחשבו שלא יוכל להצילם וזהו ויסרו על  
 אחריהם : למען שמו . כלומר אף על פי שהם חמרו כאל ופועשו  
 בגדוהו . כמ"ש ואכבדה בפרעה רכבכו ובפרשיו : (ט) ויגער .  
 בתהומוות כמדבר . תוליד ישראל בתהומוות בחריבה כמו אם  
 ובאו מרתה וילונג תעמו והנה שכחו כל הנפלאות ששעה להם .

ים בים סוף : (ח) ויושעים . הושעים מן המצרים שהיו הרדפים  
 בסחונ' בו עשה הוא למען שמו שירדע בניים : להודיע את  
 הנהג' היא הרוח שתוליד בה הים עד ששפרו לחריבה : ויוליכם  
 היו הולכי במדבר : (יג) סדרו . לשלשת ימים שנשעו מים סוף  
 ואילו זכרו מעשיו היו חושבים היו חושבים בלבם כי לא עשה להם כל

אבן עזרא

ששעית במלרים : רוב הסדרך . עם ישראל נמכת ערוב  
 ודבר זכרד וחושך ומכת כזורים : וימרו על ים . שאלמו  
 הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במלרים או מאלו לעמוד  
 הים : (ח) ויושעים . כי שמו נקרה עליהם אלהי העברים :  
 (ט) ויגער . דימה רוח קדים לנערה : בתהומוות . מקומות

מנחת ש"י

ואין לנו מללם : (ט) בתהומוות כמדבר . מלת כמדבר כ"ף וכן כש"כ  
 סוף ס' כ"א מה כמדבר לא חסרו כלום אף בתהומוות לא חסרו כלום  
 וכן בתמונת כ"ף כמדבר ו' בקראו וסיען ושמתיה למדבר (והטעם ב').  
 פס תל כמדבר (שפיעים י"ח) . משלה ונמוז כמדבר (שם סימן כ"ו) .  
 למה כמדבר (רמ"ט ע') . לים כמדבר (למ"ט ע') . בתהומוות כמדבר .

שליש : כמדבר . אשר אין עם מים כי היו להם תומה : (ו) ויושעים . שונא . הוא פרעה : (יג) ויכסו . צריהם .  
 פרעה וחילו וכן כחוב ועבר פרעה וחילו : (יג) ויאמינו . כה' : ישירו . או ישיר משה : (יג) סהרו . טעם לא חכו

מצורת ציון

מסאלות ששעית במלרים : בים סוף . פועל בים מני בה' ונעמו  
 כשם שאלו מולים מלל זה כך מלרים עליהם מלל אמר ויכסו חמיו :  
 (ט) בתהומוות . בשמק הים מוליכם כמרה כעמקום מוצק מלל  
 או חמיו כדבר ה' וסורנו שיעם הים לשער רלו עם מלרים מת  
 פלשפת מ' (יג) בהרו . בזמן מועט שחכו מעט ה' והתלוננו כמכה על מלריה המים : לא חכו . לא החמינו עד ימענו פלש ה'

(ז) ויסרו . עמד וסרכו : (ט) ויחרב . מנין יזכב : (יג) חכו .

פירוש ע"מ  
 צו אקטונג געבין אוף בייגע וואונדער אונ האבין  
 גיט גיבאכט בייגע פיל חסדים ויסרו על ים בים סוף  
 און זיי האבין ווידער גישפעניגט אוף דעם ים אז  
 זיי זענן נאך גיווען ביי דעם ים סוף און האבין זיך  
 גיבאכט מיט משה רבינו פאר ווס ער האט זיי אום  
 גיצונג פון מצרים : (ח) און פון דעקט וועגן וישעים  
 לפנן שמו הט' זיי נאט ראך גיהאלפין פון וועען זיין  
 גאפען להודיע את נביתו צו מדינת זיין אוף דר וועלט  
 זיין שטארקייט : (ט) ויגער בים סוף ויחרב אונ ער הט'  
 אהן גישרענען אין ים סוף אונ ער אין ווארין אום

מסאלות ששעית במלרים : בים סוף . פועל בים מני בה' ונעמו  
 כשם שאלו מולים מלל זה כך מלרים עליהם מלל אמר ויכסו חמיו :  
 (ט) בתהומוות . בשמק הים מוליכם כמרה כעמקום מוצק מלל  
 או חמיו כדבר ה' וסורנו שיעם הים לשער רלו עם מלרים מת  
 פלשפת מ' (יג) בהרו . בזמן מועט שחכו מעט ה' והתלוננו כמכה על מלריה המים : לא חכו . לא החמינו עד ימענו פלש ה'  
 פירוש ע"מ  
 גיבאריקניט ויוליכם בתהומוות כמדבר אונ ער האט זיי  
 גיפירשט אין די אפ גרונגשין פלומר אין ים און מרקנין  
 גלייך ווי אין דר מדבר ווס דארשן אין גיין וואקער  
 גיט פר האגרין : (י) וישעים מיד שונא אונ ער האט  
 זיי גיהאלפין פון דר האנט פון דעם שונא אונ הט'  
 זיי אום גיירינן פון דעם פיינקט האנט : (יא) ויכסו  
 מיט צריהם אונ וואקס האבן פנדעקט זייערי בליידיקר  
 אחד סוף לא נוה' איינער פון זייערע באריידיקר אין  
 גיט איבער גיבליבין : (יג) ויאמינו בדיברי אונ זייא  
 האבין גיגלובט אין נאמס רייד אונ האבין גיוונגין

י ויתאוו תאוה במדבר וינסו-אל  
 בישומון: מו ויתן להם שאלתם וישלח  
 רזון בנפשם: מז ויקנאו למשה במחנה  
 לאהרן קדוש יהוה: י תפתח-ארץ  
 ותבלע רתן ותכס על-עדת אבירים:  
 יח ותבער-אש בעדתם להבה תלהט  
 רשעים: יט יעשר-עגל בחרב וישתחוו  
 למסכה: כ וימירו את-כבודם בתבנית

די ושיירו שא? קמא  
 קסדקרא ונסיא אלקא  
 באתר צדו: טו ויהב  
 קדון שירותהו ושרד  
 פתקנאה בנפשיהו:  
 מז ויסגנו ויסשה  
 במשוריתא קאהרו  
 קדישא בני:  
 יו אהפחת את ארעא  
 ובקעה רתן וחספה על  
 סיעת אבירים: יח ובלקת  
 אשפתא במסיעתהו  
 להבותא השלקב  
 כשעיא: יט עברו עגלא  
 בחורב וקירו למסכה:  
 כ ופדגונו ית אקיר

ר"א וימירו . מסוכה כח וספר מסא : ויקנאו . מ"ק"מ מסודרו קי : ת"ע תחת כבודו שור  
 רש"י

(יד) ויהאוו תאוה. מי יאכילנו בשר (כמדבר י"א):  
 (מו) וישלח רזון בנפשם. וחף ה' חרה כעס (סס):  
 (מז) ויקנאו למשה. כמדבר הכעיסוהו כמו קנאונו בלא אל  
 (דברי י"ב). מלאחתי (זו) תפתח ארץ וגו', נראה שחלק כבוד  
 לבני קרח מלחוכר אביהם תלה הקלקלה בדתן וחבירים:  
 (יח) והבער אש. ותחלל את הר"ן איש מקריבו הקטר'  
 הוא למוב אבל עם הברית הוא לרע וכן למד לאהרן במקום  
 מבני שלא מיוצג בהם וגם היו עמם סבני ראובן ואנשים מבני  
 אפרים הם כי כל העדה כולל קדושים ואמר משה אשר בחר ה'  
 עבר ולא זכר קרח כי ידוע כי הוא ראש המחלוקת או זכר  
 לא ייושט רשעו. ואין בן פלח. ברחלת המחלוקת עור ואחר  
 מבני ישראל: להבה תלהט. ה' כפול בבנין במ"ש: יעשו.  
 חזרתו ששמועו באוניה: עשרת הדבר' ונאמר בהם לא תעשה  
 לך מסכה: יט. חלל יתברך במקום שקבולו  
 אבן עזרא

עינת השם היתה עובדה להם שלא יאכלו בשר תלוה:  
 (יד) ויהאוו. וינסו אל. כעבור היוותם בחרן צמח מחין  
 יבוא הבשר: (טו) ויתן. רזון. מות המחלוקים (טו) ויק: או.  
 בעבור הלוים בקר וידוע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב  
 ערת אבירים. הם ונשיהם ונפסם והאדם אשר לקרח:  
 עטס כחורב במקום ששמעו קול השם: (כ) וימירו. כבודם  
 מצורת דוד

מה הוא בלשכר באמת המתקן להם המים: (יד) ויהאוו תאוה. וכו'  
 מה שמאנו מי יאכילנו בשר: וינסו. אם יוכל למלאות פלחים:  
 (טו) ויתן וגי'. הויד להם השליו: וישלח רזון. לא נעשו שמנים  
 מאלהי השליו כי ארדכה נעשו טור רזים וכחוסים וכו' משל על  
 ספורנות הבלאש עתהם בעבור כל: (טז) ויקנאו. הכעיסו למשה  
 במתנה בחרום כד וסם קרח ועדתו שקנאו למשה ולאהרן:  
 וגי'. ככל הדבר במ"ש: (יט) בחורב. במקום אשר קבלו המורה:  
 פירוש ע"מ

זיין לוב: (יג) מהרו שכתו מעשי אבער גיך האבין זיי  
 פר געסין זייגע מעשים לא חבו לנצחו אונ האבין גימ  
 גיהאפט צו זיין עצה: (יד) תחאו תאוה במדבר אונ זיי  
 האבין גיגלוקט איין גלוקסונג צו עסין פלוייש אין  
 דר מדבר וינסו אל בישיון אונ האבין גיפרובט גאט  
 אין ווייסער גיניש: (טז) ויתן להם שאלתם איין גאט גיגען  
 צו זיי ויעשר בנפשו אונ האבין גישקט איין גיגעקייט  
 אין ויעשר לייבער בלוקם גאטס צארן קמ גיגייקייט  
 אין דעם פאלק: (מז) ויקנאו למשה במחנה אונ זי  
 האבן דר צעריקט צו משה אין דר מסכה לאהרן קדוש

וימירו

**שׁוֹר אֶכֶל עֵשֶׂב: כֹּא שִׁכְחוּ אֶל מוֹשִׁיעֵם**  
**עֲשֵׂה גְדֹלוֹת בְּמִצְרַיִם: כִּב נִפְלְאוֹת**  
**בְּאֶרֶץ חַם נוֹרְאוֹת עַל־יַם סוּף: יְיָ יֹאמֶר**  
**לְהַשְׁמִידֵם לֹאִי מֹשֶׁה בַּחֲרוֹ עַמְּךָ**  
**בַּפָּרִץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית:**  
**כִּי וַיִּמְאַסּוּ בְּאֶרֶץ חַמְדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ**  
**לְדַבְּרוֹ: כִּי וַיִּרְגְּנוּ בְּאֱהָלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ**  
**בְּקוֹל יְהוָה: יי וַיִּשָּׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל**  
**אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כִּי וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם**

רבוהוין בקמות תור  
 דאכיל עסקא ומזרחם  
 כא אתנשיאו אלקא  
 שרקהוין בעבד רברבן  
 במצרים: כב פרישן  
 בארעא חם דחזין על  
 במיטריה לשפיותהון  
 אלמי משה בחיריה  
 דקם ואחקף בצלו  
 קדמוי לאתבא חסיה  
 מלחבלא: כד ואחרתיקת  
 נפשיהון בארעא רגינא  
 לא חסונו בפתגמיה:  
 כה ואחר עמו כטי כנהון  
 לא קבילו במיטריא דיי:  
 טו וארים יריה בשבועה  
 מסולחון לקרמי תהון  
 ורעהון בעמיה ורברותהון

ת"א טעם נחירו . נכטו יא טעמים קיי :

רדק

על הר סיני בשור אוכל עשב על חשור אומר לא על חבניו:  
 (כב חם . הוא אבי בצרים ולרען נזכר וכלל כט"ו) . ועוד  
 עשב להם נוראות על ים סוף . וקרא פעולות הפלא והפך  
 הסבע נוראות לפי שבהן יהיה האל יתברך נראה על בני אדם  
 וכצבורם וראוהו וידו לו שהוא ארון הכל שחפך הסבעים  
 כרצונו : (כג בפרץ . באוהו שרץ שפרק ה' עבד בו משה  
 לפני האל ית' ונדרו : (כו) וישא . נשבע . ופיל להם בעבורם :  
 להפיל אותם . כל הפלגים : (כז) ולהפיל . זה לא ראנו בתורה  
 שבאר שאמר להפיל זרעם בגוים ולרוחם בארצות . וכן אכר  
 ביוחאל וגם אני נשאתי את ידי להם בסדכר להפין  
 אותם בגוים ולרוחם בארצות . הנראה בעיני כי זהו  
 ויכתום עד חרבה וכן כה שאמר וישעם הכנעני סלך ערד

מנחת שו

הרחוב הרחב"ע כהן ופירש"י באיוב סימן ל"ב וכולם מפורשים כהן  
 הנמורה ונמורס . ילמדו נכסח בשלמ ומקלסם כספרי ס' כהעלתן  
 ומעלהלם סרסח בשלמ ומכתיבי כזכריה' סימן ז' מעש תראה .  
 (כג) להשמידם . גנפיה :

הרף ממני : (כד) וימאסו . כנסעם ממוכר ונחמר להם  
 (כו) וישא . שבעה כדרך בני אדם שישא ידו אל השמים :

מצודת ציון

ממורה וחלופ : (כה) וירגנו . ענין חלונה וירעומו כמו דכרי רגון  
 (משלי י"ח) : (כו) ולרוחם . לפוסם כמו מורס למוח (יחזקאל ה') :

סגד לבני חם לנזח דרך כה וכו' כהפלתו בעל החימה ולולי . הוא היה משמורס : (כז) ומאסו . ע"י חלונת המנוגס : לדבריו . שבעת  
 לשפת חומס : (כס) לא שמעו . לא האמינו בקול דכיו : (כו) וישא ידו . נשא ידו כשבעה ויליס להסיל וגו' : (כז) ולהפיל וגו' . כי  
 פירוש ע"מ

רש"י

(כמדבר ט"ו) : (כ) אכל עשב . אין לך מחושב ומסוקן  
 ונו השור כשעה שהוא אוכל עשב הוא מוליא פירש רבה  
 והוא מלוכלך בה"ס"א רירו : (כד) וימאסו בארץ חמרה .  
 כשלות מרגלים והוליאודכה על הפרץ (סס"ג) : (כה) וישא  
 ידו . כשבעה : (כו) ולהפיל זרעם בגוים . מאותה  
 שעה נגזר עליהם חורבן הכית שחרי ליל השעה בלזכ ככו  
 ולאמר הקב"ה הם ככו ככיה של חסם ואני אקבע להם ככיה

כה שאכר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום  
 וישכ הנגב וגו' וישכ סכנו עמי זהו והזוהם בארצות :

אבן עזרא

דו"ו המלך דרך מוסר ולא אמר לו כי לאן נאלצת השם . ילענו  
 למו . וטעם אוכל עשב דרך כיוון וקלון : (כח) שכחו .  
 מושיעם כים סוף כי הזמן היה קרוב לנחלם ממלרים . על  
 כן : (ככ) נפלאות בארץ חם : (כג) ויאמר . זה הוא  
 עלה רש והם לא האמינו : (כד) וירגנו . כמעשה רגן :  
 (כו) ולהפיל . אם היו כמוהם מורדים ככתוב כבדית

מצודת דוד

אלא ככיה הכתוב : אכיל עשב . הוכיכו כנעומו שגלגלך העשב  
 ככיוכו וחולכו : (כג) ויאמר . חכב ה' להשמידם : כולי משה . אם  
 לא היה חסע עומד ככפן וגו' וחלון כעשל כצומד כמקום סרלח  
 ע"י חלונת המנוגס : (כד) ומאסו . ע"י חלונת המנוגס : לדבריו . שבעת  
 לשפת חומס : (כס) לא שמעו . לא האמינו להסיל וגו' : (כז) ולהפיל וגו' . כי

פון צו פר דארבן די ישראל און וואלס און וואלס זיי גאט פר  
 דארבין : (כד) וימאסו בארץ חמרה און זיי האבן ממאס  
 גיווען אין ג'לוסמיגען לאנד ארץ ישראל דורך די  
 מרגלים און האבן גיט גיגלייבט צוא גאטס רייד :  
 (כה) וירגנו באהליהם און זיי האבן גיקריגט אין זייערי  
 גיזעלטיגן לא שפטי ככול ה' און האבן גיט צו גיהערט  
 אין גאטס קול : (כו) וישא ידו להם און דרום הט גאט  
 אוף גיהובין זיין האנט צו שווערין צו זיי להפיל אותם  
 ככדבר צו מאכין פאלין זיי אין דר סדבר : (כז) ולהפיל  
 זרעם בגוים וגו' און צו מאכין פאלען זייערע קינדער  
 צווישן

וְלִזְרוֹתֵם בְּאַרְצוֹת: כִּי וַיִּצְמְרוּ לְבַעַל  
 פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים: כִּי וַיִּכְעִסוּ  
 בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ בָּם מַגִּפָּה:  
 וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיִּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה:  
 וַתַּחֲשֹׁב לֹא לְצַדִּיקָה לְדֹר וָדֹר עַד־  
 עוֹלָם: לֹב וַיִּקְצִיפוּ עֲלֵימִי מְרִיבָה וַיִּרַע  
 לַמִּשְׁהָ בַעֲבוּרָם: יִגְדִּי הִמְרוּ אֶת־רוּחֹ

בְּאַרְעָתָא: כִּי וַאֲדִבְרֵי  
 בְּשִׁעוֹת פְּעוֹר וְאֶכְלוּ  
 זִבְחֵי מִתִּים: כִּי וַאֲרִגְיוֹ  
 קָדְמוֹ בְּעוֹקְרֵיהוֹן  
 וַתִּקְפַּת גְּהוֹן מוֹתָנָא  
 לְגַם פִּינָחָם וַצִּלִּי  
 וְאֵת בְּלִיַּת מוֹתָנָא  
 לֹא וַתַּחֲשֹׁבָה לִיָּה לְזָכוֹ  
 לְדֹר וָדֹר עַד עוֹלָמָא  
 לֹב וַאֲרִגְיוֹ עַל מִי  
 מַצוֹתָא וּבְאִישׁ לְמִשְׁהָ  
 בְּנִלְהוֹן: לֹב אַרוּם קָרִיבֵי  
 עַל רִיחַ קוֹדְשֵׁיהּ וּפְרִישׁ  
 בַּמַּפּוֹתִיהּ

ת"א וילמדו ע"ג כס מנח"ל כ חולין יב עקרים מד פס"ד (שנת יא פ"ג מט) ויעלל ברכות כו סנהדרין מד פס חולין קמד (ברכות ז) ויקצו פקידה שפ"ה

רד"ק

רש"י

לזרות: (לג) כי הכרו. משה ולא הכן: את רוחו. (הח) ויצמדו. כמ"ש ויצמד ישראל לבעל פעור: ויאכלו זבחי בעלים. אלויות הם הזבחים: (טו) ויכעסו. הכעיסו האל בעשה משפט בנזאמים. ויפלל מן הנהן בפלילים: (לז) ויקצפו. הקצפו הוא המעל שעלע הוא ואהרן עמו שאמרו הנהן המעל כי לא יכנס לארץ: (לח) כי. כי המרו את רוח משה ויבסא בשפתיו הוא המעל שעלע הוא ואהרן עמו שאמרו הנהן המעל הזה נוציא לכם מים. ופי' כי המרו. ענין מר שהוא ענין שנות המצות והחלת הדבר ופי' כי המר מרת. ויחיה מרה וברד בענין אחר. ויש לפרש כי המרו. ענין מר שהוא ענין שנות המצות והחלת הדבר ופי' כי המר

אבן עזרא

(לכ) ויקצפו. מי מריבת קדש: וירע למשה. כאשר חמר גם כי התאסף: (לג) כי המרו את רוחו. שכ אל השם כמו והמה מרו ועלכו את רוח קדשו. ועטס ויעטל על השם שגור על משה שלא יכנס לארץ ושגנה היתה ממשה כעבור כעסו כאשר פירשתי במקומו ויתכן היות רוחו משה והוא כעטו שאמר לישראל מורים וככה לדבר והכזה והיה מצורת ציון

(כח) ויצמדו. ענין דבוק וזכוכ כמו למדו סתיל (במדבר י"ט): (כט) ותפרץ. ענין הסתחכות כמו מנו סלחל (ברא' ל"ח): (ל) ויפלל. ענין דין ומשפט כמו ונתן ספליס (שמות ל"ח): ותצדק. ענין מניעה: (לז) ויקצפו. מל' קץ: (לח) המרו. מרדו ומסדו: רוחו.

כי טבור זה נחפס כמות סתוכו והיה וכו' וסכנת עולם (במדבר כ"ה): כטה למטה נמות במדבר: (לג) כי המרו. כי ישראל מרד בדבר ה':

משלי חכמים

(א) ויצמדו פיהם ויפללו גו' וכו' לא לצדקה וגו'. סיר וייסין משה רבינו האם עקלביק קאל גערעפנט די וידן ווי פנחס האם ויפאן. און געסט וועגן האם הקב"ה אים צו גיזאנט און א שרר ווי ער האט צו גיאונט צו פנחס. נאר דער ענין איז ל'קש איינער האם געהאט פיל צעלי חובות וואס האבן ביי אים גיקאנט געלט. אבער צו יעדער צייט וואס די צעלי חובות זענען געקויפן אים פאנען פלעגטן קויפן וויינער א גוסר פריינד און פלעגט ווי בעשין ווי ואלן נאך ווארפטן. פלעגט ווי אנגען גיין אפאל זענען די צעלי חובות געקויפן פאנען וויינער געלט. און דער גוסער פריינד איז גיט גינות. איז געקויפן איין אנדער גוסער פריינד און האט זיך פאר גלייכט מיט דא צעלי חובות און ער האט וויא זענען איין דייטיל חוב און צעלי פערטיל חוב און האט אפ געגעבן פון וויא ריא וועקעלען און דער סעקעטן איז פרייא גינארין. און אלע חובות. פארשט יאן סיר דער אנדערער גוסער פריינד האט היט איין פאהל גיפאנן מער מ'האט וויא רער גי'שענער גוסער פריינד האט אפ גיפאנן מיט וויינער מ'האט חובות דו גר'שענער גוסער פריינד האט אפ גיפאנטן דא צעלי חובות איין שפעטער. אבער דער סעקעטל איז ב'שפתי און נאט המ גירעט מיט וייגע לעפעצין איין

שבועה

הַסְפּוֹתֶיהָ: לוֹ לֹא  
 שִׁצִיאוּ יָת עֲמָא דִּי  
 אֲמַר וְיִי לְהוֹן:  
 לֹה וְאִתְעַרְבִיבוּ בְעֲמִיא  
 וְאִלְפִי יָת עוֹבְדֵיהוֹן:  
 לוֹ וּפְלִחוּ יָת פְּלוֹזְהוֹן  
 וְהוֹן לְהוֹן לְמַקְלָא:  
 לוֹ וּדְבַחוּ יָת דְּבַחֵיהוֹן יָת  
 דְּבַחֵיהוֹן לְמִזְבֵּינָא:  
 לֹה וְיִשְׁדוּ אֲדָם זְבִי דְמִי  
 דְּבַחֵיהוֹן וּבְגִמְרֵיהוֹן דִּי  
 דְּבַחוּ לְמַעַן דְּכַנְעֵנָא  
 וְאִמְנַפַת אֲרַעָא בְּחֻבְיָן  
 דְּקַמְלוּ: לֹה וְיִטְמִאוּ  
 גְעוּבְדֵיהוֹן וְיִשְׁעוּ

וַיִּבְטֹא בִשְׁפָתָיו: לוֹ לֹא הִשְׁמִידוּ אֶת־  
 הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:  
 וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מֵעֲשִׂיהֶם:  
 וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֵבֹתָם וַיְהִיו לָהֶם  
 לְמוֹקֵשׁ: לוֹ וַיִּזְבְּחוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־  
 בָּנוֹתֵיהֶם לְאִשִּׁדִּים: לֹה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי  
 דַּם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ  
 לְעֲצָבֵי כְנַעַן וַתִּתְחַנַּף הָאָרֶץ בְּדַמִּים:  
 לֹה וַיִּטְמִאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם:

רד"ק

כשמו נח המוריס: ויבטא בשפתיו. שנועה לכן לא  
 תביאו את הקהל הזה וגו' (שם כ'): (דל) לא השמידו.  
 כימי יהושע: את העמים אשר אמר ה' להם. (דכריס)  
 (כ) לא תחיה כל נשמה (שמות כ"ג) לא יטבו בחרך והם  
 בדיעה ר"ל בדמים האלה הנזכרים: (לס) ויזנו.

משה ואהרן את רוח השם ובררו שלחם ובררהם אל הסלע  
 דהם הכו: ויבטא בשפתיו. האל יחברך שלא יכנסו לארץ בעון  
 בעון זה: (לח) לא השמידו. העמים אשר אמר ה' להם כמו  
 שכבואר בתורה: (לס) ויתעברו. שהיו יושבים בתוכם לפיכך  
 לחדו מעשיהם: (לו) ויעבדו. זהו הרע שבמבשלהם שעבדו  
 ע"א: (לז) ויזבחו. גם זה הרע שבמבשלהם לז"א: (לח) וישפכו.  
 לכו עון ע"א יש להם בזה עון גדול ששפכו דם נקי דם בניהם  
 ובנותיהם: בדמים. בידיעה ר"ל בדמים האלה הנזכרים: (לס) ויזנו.

עזרא

כמו חנינה הנביא וי"א לנדים שימדו העטע כמו  
 ישוד נהרים: (לח) וישפכו. מרוב אהבתם לעזבי  
 כענן שדם בניהם ובנותיהם שפכו להם: (לס) ויטמאו.  
 כי קדושים היו:  
 כבודת דוד

ראוי שלא יאח הדבר מפיו עד שיסלים מלות השם: (לד) לא.  
 אשר אמר ה' להם. להשמידם: (לה) ויתעברו.  
 עד למדו אותם והוא ההויס: (לו) ויעבדו. קראם  
 עזבים דרד קלון: (לז) ויזבחו לשרדים. כמו מחשבתם  
 מצודה ציון

ענין דבור כמו וכזהו שפתיו (שפיט י"ח): ויבטא. ענין אמירה  
 כמו נבטא בשפתים (ויקרא כ'): (לח) ויתעברו. על השכונות:  
 (לז) ויעבדו. כן יקראו הגוילים כי מעליב לב עובדיו לזכרם אליו  
 ולחם עמיס: (לח) ויתחנף. תחמיצ וחמיט כן תרגמו וכן ויטמף  
 אם הלכן (כמדבר ל"ג): (לח) ויזנו. ענין הסה וטמף תקרא  
 המנאסם וזכר כי סתתה מדלכי הלטעות:

משלי הכים

שבונו דמים משה אונ אהרן זאלין גיט ברענגין די  
 ישראל קיין ארץ ישראל: (לד) לא השמידו את העמים  
 (אונ) נאך דעם אז די ישראל יעגן שון גיקומען קיין  
 ארץ ישראל) האבין ווי גיט פאר מיליטם די פֿעלקער  
 פון ארץ ישראל ווס גאט הט גימאנט צווי ווי זאלן  
 ווי גיט לאזין ויצין צווישן זך אין ארץ ישראל האבן  
 ווי דרוף עובר גיטען אונ האבן ווי יוא גילאום ויצין  
 צווישן זך אין ארץ ישראל: (לה) ויתעברו בנים אונ  
 ווי האבין זך צו מיטש צווישן די דאזיגע פֿעלקער  
 אונ האבן זך אפ גילערינט וייערע מעשים:  
 (לו) ויעבדו את עצבתם אונ ווי האבין גידינט וייערע  
 הייענישע געצין אונ ווי יעגן גיטען צוא זוי צוא  
 איין שטרוכלונג: (לז) ויזבחו את בניהם אונ ווי האבין  
 ווס ווי האבין גידינט צו נייא: (לח) וישפכו דם נקי אונ  
 זין אונ וייערע מעכטער ווס ווי האבין גיקומען צו  
 די היידנישע געצין פון כנען ותחנף הארץ בדמים אונ  
 די ערד איז פאר שולדיגט ויטאויין פון וועגין דעם  
 ייניג

געקליבען א צל חוב אונ דער אנדערער נוסער פריינד האם  
 בצאלהם די חובות אונ ער איז שוין קיין בעל חוב. דס זעלביגע  
 איז גיטען ביי משה. ווען דיא יודין זענין גיטען בעלי חובות צו  
 הקב"ה. האם משה געפיסן בייא הקב"ה שר זאל ווערן. אונ  
 דעם האם גיט הקב"ה צוא גילאום. אָבער דער חוב איז  
 געשענקט גיטארין. הקב"ה האם גימאנט זבינס פֿקדי ופֿקדתי.  
 ווען איר וועל דיא יודין שפֿראשן פאר אנדערע עבירות וועל  
 איר זיי שפֿראשן פאר די עבירה פון עכל אויך. אונ אזוי איז  
 גיטען בייא דיא קבליים אויך. הקב"ה האם נאר גיטארקס ביי  
 בייא וועלן וויס שפֿארדיין בוסלארניין. אָבער געשענקט דיא  
 עבירה האם גיט הקב"ה. אָבער בייא דיא עבירה פון פֿעור איז  
 משה גיט גיקומען פאר הקב"ה בעצין פאר די יודין. גאר פינהם  
 איז געקומען בעצין ביי הקב"ה אונ ער דרייבער געצין הקב"ה שר  
 זאל אין גאנצין טוחל זיין דיא עבירה. דרייבער האם דאך פֿנהם  
 פֿער גיטאן וויא משה. הם הקב"ה גיטענין צו פֿנהם זיין שפֿר:

גיקומען וייערע זין אונ וייערי מעכטער צו די שרים  
 ווי האבין פאר גאסין ריין בלום דס בלום פון וייערי  
 די היידנישע געצין פון כנען ותחנף הארץ בדמים אונ  
 די ערד איז פאר שולדיגט ויטאויין פון וועגין דעם  
 ייניג

וַיַּחַרְאֲפָ יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב אֶת־  
 נַחֲלָתוֹ: <sup>מא</sup> וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ  
 בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: <sup>מב</sup> וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם  
 וַיִּכְנְעוּ תַּת־יָדָם: <sup>מג</sup> פְּעָמִים רַבּוֹת  
 יִצְלָם וְהֵמָּה יִמְרוּ בַעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ  
 בַעֲוֹנָם: <sup>מד</sup> וַיִּרְא בְצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־  
 רִנָּתָם: <sup>מה</sup> מַה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְהַם  
 בְּרַב חַסְדּוֹ: <sup>מו</sup> וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי  
 כָּל־שׂוֹבֵיהֶם: <sup>מז</sup> הוֹשִׁיעֵנו וַיְהוָה

בְּשִׁמְעֵלֵיהוֹן: <sup>מ</sup> וַתִּקְרַף  
 רִוְזָא דִּי בַעֲמִיה וַחֲבַק  
 יַת אַחַסְנִיָּה:  
 סאוּמְקִרְיִין בְּיַד עַמִּיא  
 וְשִׁלְמֵי בְהוֹן קִנְיֵיהוֹן:  
 מַב וְדִקְלִינִין בְּעַלְי  
 דְקִבְיָהוֹן וְאַתְּקִיעֵי  
 תַחַת וְדִיהוֹן: <sup>מג</sup> זִמְקִין  
 סִנְיֵי וַפְצִיאֲנוּ וְהַגּוֹן  
 יִסְרְבוּ לֵיה בְּמִלְכַתְהוֹן  
 וְאַתְּקִיאוּ בְּהוֹבִירֵיהוֹן:  
 מַד וַחֲמָא כַד עִיק לָהוֹן  
 כַּד שָׁמַע יַת צְלוֹתְהוֹן:  
 סַה וְדִקְרִיר לָהוֹן קִנְיֵיה  
 וְתַב מִן רוֹגִיָּה פְסוּגֵי  
 חֲסָדּוֹ: <sup>מו</sup> וַיִּהֵב יְהוָהוֹן  
 לְבַחֲמִין בְּאַנְפֵי קַל  
 דְשָׁבִי יְהוָהוֹן: <sup>מז</sup> פְּרוֹק

רש"י  
 חסדיו קרי  
 הניחם לשבת בקרבם למען כד: (מא) ויהנם ביד גוים  
 בימי השופטים בין שופט לשופט כגון עגלון וכזן רשעים  
 וסירסו ופגשם ומדון: (מלאח): (מב) פעמים רבות  
 יצילם. כמה פעמים מכניסים והוא מלריך אפו ומליטם:  
 וימכו בעונם. נעשו שפלים בעונם: (מד) וירא בצר.  
 מתוך חסלה: בשמעו את רנתם. מתוך זכות אבות:  
 (מה) ויזכור להם בריתו. מתוך תשובה: וינחם כרוב חסדיו.  
 מתוך הקץ. בשמעו: הושיענו וגו'. חף משה  
 כללה כפסוק אחד כלל לך ומאלף וגו' (דברים ד'): (מו) הושיענו.  
 נס עתה ה' אליהו: כנחת שי

(מ) ויחר. ויתעב. כי זהו: (מא) ויתנם. בימי השופטים:  
 (מב) וילחצום. ויכנעו. ויכנעו. כפול או ויכנעו על דרך או או ויכנעו על כן חסריו: (מג) פעמים רבות. חסר שכנעו  
 והוא הילט: וימכו. כמו ביות חדיך כעבור המ"ס: (מד) וירא. את רנתם. ונתקח כמו ותעבור רנה: (מה) ויזכור. ברית  
 אברהם והכנעו כענין ברית סיני כי שם כתוב וזכרתי להם ברית ראשונים והם היו אלוים ממלאכים וכן כתוב אשר הולאתי אותם  
 וקראם ראשונים כי הם זכותיו הראשונים שקבלו התורה כבר סיני כי כבר הזכיר כפרשה ברית שלשת האבות: וינחם.  
 דרך משל: (מו) ויתן. זה פי' ולהפיל ורעם בגוים ולנדותם בחרות העמים כדרך לא להם: (מז) הושיענו. חסר אחד מתכני

מצודת דוד  
 כדעס ממליטה: (מא) ויתנם ביד גוים. בימי השופטים:  
 (מב) ויכנעו. היו נכנעים תחת ידי אויביהם: (מג) פעמים רבות.  
 פי' השופטים וכו' ו' ה' עס השופט וגו' (השופטים ב'): וימרו.  
 כמות שופט מרו המס ב' כ' כנחת הכרע וכו' וה' כמות השופט  
 ישנו והסמיחו: וימכו בעונם. כעבור פונס נעשו שפלי' ועינים:  
 אשר כרת עס אבותיו ואמר וק' גס זאת כסיוס וגו' לנלותם להפך  
 מנשיסס: (מו) לרחמים. להוס סוניסס מנחמים מליהם לבל  
 פירוש ע"מ

ריינים בלות: (מא) ויתנם ביד גוים. בימי השופטים  
 ויה קטמא גיווען מיס וייערע מעשים אונ האבין  
 אפ גיערעט פון גאט מיס וייערע גיווע מעשים:  
 (מ) ויחר אף ה' בעמו אונ עם המ גיגרימם גאמס צארן  
 אין יין פאלק אונ ער האמ פר אום ווערדיגט אונ  
 סמאס גיווען יין נחלה: (מא) ויתנם ביד גוים אונ ער  
 האמ וי איקער גיענקפערט אין דר האנט פון די  
 סעלקער (אין די מעג פון דא שופטים) וימשלו בהם  
 שונאיהם אונ וי האבין גיוועלטיגט אין ויאי וייערע  
 סייגט: (מב) וילחצום אויביהם אונ וייערע פינגט האבן  
 וי בצוואונגען אונ וי יעגן ווארין אונקער מעגיג  
 אונקער דא ביינגט הענט: (מג) פעמים רבות יצילם

תהלים קו קז

תרנ"ט

אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם  
קדשך להשתבח בתהלתך: מ"ח ברוך  
יהוה אלהי ישראל מן העולם ועד  
העולם ואמר בלילה עם אמן הללויה:

ספר חמישי

קז"ה הדרו ליהודה כפי טוב פי לעולם  
חסדו: ב' יאמרו גאולי יהוה אשר  
גאלם מיד צר: ג' ומארצות קבצם

יתנא יי אלהא יתנא  
יתנא מביני עממיא  
ל אודעה בשום  
קודשך לשבתתא  
בתושבתתך: מ"ח ברוך  
שם א' ביי אלהא  
ד' ישראל סן עלקא ודין  
ועד עלקא דאתי וימטר  
קל עיקא אמן הללויה:  
א שבתו קדם יי ארום  
שב ארום לעולם מבינה:  
ב יימרון פריקא דיי די  
פרקינן סן יד מעיקא:  
ג ומארצות קבצנו  
מסודתא ומסודתא  
מ צפון גא וסן יקא

רש"י

רד"ק

(מח) מן העולם ועד העולם. מן עולמא הדין ועד  
עולמא דאתי (מ"ח):

קז (א) הדרו לה' כי טוב וגו'. (ב) יאמרו גאולי

זה על בני הגלות וכשתקבצנו הנה לך לשם קדשך: להשתבח  
בהללך. ותהלה ה' עם החסדים שעשה עמנו שאנו מהללים  
לו עליהם: (מח) ברוך. ואז נאמר ברוך ה'. המשכילים ישבחו  
כפי שכלם וכל העם יאמרו אמן. ויאמרו אלה לאלה הללויה.  
ופי כן העולם ועד העולם. בזמן הראשון עד זמן האחרון  
לומר כל הימים: (ול) הדרו. המפורסם הוא נאמר על ארבעה  
מצות לריוחה ואינו ברוך מרתב כאשר יחשבו התומים אלא צריכים  
המצות בעצמם לו. הולכי מדברות. ומי שתיה הברש בבית  
האסורים ויצא. ומי שתיה חילת ונתרמא. ויורדי חים. וזכר  
גם כן בזה המפורסם שיהם בסובב במקום יביאם האל יהברך  
לחסרון חסוב ותחית ברע. ומי ששים ברע במקום ישגבם  
ויושעם ברעתם ויתן לו טובה גדולה כל זה לריוחה כי הכל  
הוא מיד האל תרע החסוב: (ג) יאמרו. תחלה ותודה  
לא אשר גאלם מיד צר. ויכורו כי הוא הנואל לפיכך קראם  
גאולי ה'. מיד צר. שם כמו צרה: (ג) ומארצות קבצם. תחל  
בהלכי מדברות כי הם בנמצאים יותר מהשלשה. כי גילוי בני  
ארץ ללכת בסחורה בארץ ועוברים דרך מדברות ורואו  
בחסרו יקבצם מהארצות אשר הלכו שם אורך ואורך וישגבם  
למקיים בשלום. וזכר עם השיאות מרתב ומערב וצפון  
ולא זכר דרום כי הוא מפתח היישוב מכל השיאות מפני  
החם השמש ולא ילכו באותה השיאות בסחורה אלא  
מפני ומים אותם שעוברים דרך ים ארץ וישגבם  
לארץ וישגבם לארץ בשלום. ועוד יזכרו בים על הצרה  
החם בים שיצילם מסנה ועתה זכר אותם לפי שאמר  
דרך ים ארץ וישגבם לארץ וישגבם לארץ בשלום.

מנחת ש"י

(מח) וקבלנו. הו"ו' בנינו בקלם ספרים: להודות. במקלם  
ספרים להודות חסד וכו' קדמיה: (מח) וזכר כל העם אמן. תחלה  
שישים מלת הללויה לך לנשותיהם במלמט שישים ומלמט מלמט:

דבר ברות הקדש והוא מדבר על לבן בני גלותו הושיענו  
כאשר דבר ושיעיהו על לבן המשכילים למה תתענו ה'  
מדרכיך: (מח) ברוך. דברי המשורר כנבואה כי תפלת  
הושיענו שמתע על זכרנו על ישועת ישראל או יקרא השם  
אלהי ישראל והנכון בעיני שזהו דבק עם להשתח או  
כאמר כלנו כרוך מן העולם ועד עולם הוא ברוך ומלת  
אמן מנורת אמונה ותחס כחומר באשר החל ומלת הללויה:

קז (א) הדרו לה'. (ב) יאמרו גאולי ה'. אמרו חכמים ו"ל  
ארבעה זריבין להודות והם המוכרים כחומר ומלת  
הודו לה' יאמרו ויתנו הגאולים על כל חסריו יאמרו: מיד צר.  
כמו זר ומלוק כלר ל' (ג) ומארצות. הוזכר  
מורה וכוונתו ה' הקלה והזכיר מלפון כי שם כל  
היישוב ולא הזכיר דרום כעבור חום השמש  
אין שם יישוב ברהיית ומורות וטעם ומים יורדי הים  
כי היווד כחוב מהארבעה המוכרים וכן הוא מוזכר  
יורדי הים וזכר כן כתוב יודו לה' חסדו. ויש חומרים  
פעיל יאמרו גאולי ה' הוא אשר גאלם מיד זר וזהו  
דברי מצודת דוד

סגול כן מושיענו מן הגולם וקבלנו מן הגוים אל ארצנו  
להודות שמה לשם הקדש: להשתבח. לשבח את  
עולמנו כהללך כי לפי רוב תהלה שכן כן ירבה  
שמו אשר נודענו בו מעל העמים: (מח) ברוך וגו'.  
ל' כלל המלך וצוולו כרוך ה' וגו': מן העולם. מהתחלת  
העולם עד סוף העולם: ואמר כל העם. ל' כל  
העם אשר לא ידעו לך כדך יענו

פירוש ע"מ פאנגר: (מח) דרום הושיענו ה' אלהינו וגו' העלף  
אנג' דו גאם אינגער האר אונ נאמיר אנג איין פון דיי  
פעלקער צו לובין צו דיי הייליגין נאמען אונ צוא  
בארמיין יוד מיט דייין לוב: (מח) ברוך ה' וגו' גירלוב  
אין גאם דר גאם פון דיי ישראל פון דר וועלט אונ  
ביי יעגער וועלט ויאמר כל העם אמן אונ באדר דאם

ויאמרו אמן ל' למט סודך שסוף כרוך ולוה הללו אתם  
לכאמריס עם אט לא דעו יוד להלל למט היודים הללו ה':  
קז (ב) יאמרו. גאולי ה' יאמרו כוח וגו' על אשר גאלם מיד צר:  
(ג) ומארצות. סלמיס אשר קבלם מלכות המזרח וכו':  
לפניו למקום: ומים. מלי הים:

פאנגר: (מח) דרום הושיענו ה' אלהינו וגו' העלף אנג'  
דו גאם אינגער האר אונ נאמיר אנג איין פון דיי  
פעלקער צו לובין צו דיי הייליגין נאמען אונ צוא  
בארמיין יוד מיט דייין לוב: (מח) ברוך ה' וגו' גירלוב  
אין גאם דר גאם פון דיי ישראל פון דר וועלט אונ  
ביי יעגער וועלט ויאמר כל העם אמן אונ באדר דאם  
גאומילם



מִמְזַרְחָ וּמִמְעַרְבֵי מִצְפּוֹן וּמִיָּם: יִתְעוּ  
 בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן הָרֶדֶךְ עִיר מוֹשֵׁב לֹא  
 מִצְאוֹ: הִרְעִיבוּ גַם צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם  
 תִּתְעַפֵּף: וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצַר לָהֶם  
 מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ  
 יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשֵׁב: יִיְיָדוּ  
 לִידְוָה חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם:  
 כִּי־יִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שׁוֹקֵקָה וְנַפְשׁ  
 רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: יִשְׁבִּי חֲשֵׁךְ

דומא : ד על עמא  
 דבית ישראל אתנבי  
 ואמר עמא בית ישראל  
 שעו במדברא בצרי  
 ארמא בקרמא דמירקא  
 לא אשקחו : ה קפנים  
 לחוד צחון גפשהרון  
 השפלה תרא : ויצלו קדם  
 יי פד עיק להון  
 סמעהקתהון פצא יתהון  
 י ודברינו באורח  
 הקרצא למיל לירושלם  
 בקרמא דמנתקא :  
 ה יודרון קדם יי כמור  
 חסדיה ומשפיען  
 פרישיתהי לבני נשא :  
 ס ארום אשבע נפש  
 סריקא ונפשא בספא  
 כלי מוקא : על צדקהו

ת"א ויפתו : טס ר"כ טו עקבים מד פס"ו : זר להס , (ספנים נד) : וצלמות

**רד"ק**  
 ומאצות קצבם וכן אותם שעוברים אל עבר הים יקצבם האל  
 וישיבם אל מקום : (ז) תעו . וכר הצרת שחם בסדברת שחם  
 חלכים בהם ואתן מן הצרות שחם תועים בדרך במדבר . כי  
 רב החול אשר שם סכסח חדרכים נבשיבת החרח והנה לא ימצאו  
 דרך ללכת הם אל עיר מושב שרצו ללכת שם : (ה) רעבים .  
 כי הם נושאים עמם צידה לדרך כשיעור מחלק הימים אשר  
 והנה בתעותם שלא יראו להם הדרך ארכו להם הימים במדבר  
 ויהיה הם רעבים גם צמאים : נפשם בהם התעפף . כרוב הרעב והצמא ואין להם שום צד להציל מצרתם אלא שיציעקו אל ה'  
 (ז) בצר . כמו בצרה : (ז) וידריכם בדרך ישראל . יגלה להם הדרך שתעו : (ח) יודו . כשיביעו אל עיר מושב יהנו הדראת אל  
 שתגיעם לעיר מושב . ויספרו לבני אדם הגשלות שעשה עמם האל יתברך : (ט) כי . שוקק . שם תאר מנוח העין כן האל  
 אושך השוקקה אמר הנפש שהיתה מחאה במדבר למים עתה חשביע בהגיעה אהתה אל עיר מושב לכן הנפש שהיתה רעבה  
 למאכל מלא טוב : (י) ישיבי . עתה זכר האסורים יזכר שנשבו בעונם ובשובם לאל יתברך יוציאם מביט האסורים ובאסורים  
**מנחת שי**

קז (ג) מלפון . בלא 61"ו בלשנים המלה : (ד) חמו במדבר . מלכע  
 וסין מ"ש כמזכור ל"ח : (ה) התעפף . (ו) וילעקו . קדמלא  
 וילעקו כד"י מתינלא ומלימלא ויועקו כו"ן . כביעלא וילעקו כד"י  
 וסין הולכי מדבכי ויודי הים כד"י וסין מין . לאסורים וחולים  
 כו"ן וסין לח"י : (ז) יליס . קדמלא יליס תינלא ומלמלא יושעם

תעו : אל עיר מושב . כנגד העליון הכתוב למעלה עיר מושב לא מלאו : (ח) יודו . מלת יודו כעבור שנית וכן הוא ויודו  
 נפלותו : (ט) כי השיע . על המים חרץ לא שצעה מים וזה הוא חסד השם ועתה שז להזכיר השנניים : (י) יושבי .  
**מצודת דוד**

(ד) העו . פעמים חעו במדבר שממה ולא מלאו דרך הסוהג  
 לעיר מושבת : (ה) רעבים . היו רעבים הלא ימלאים ממחרת  
 לחם ומים : התעפף . כשחלוס הוא בלילה הוא מנוחל וכסוף  
 וחלוס הוא עסוף קלמו כקלמו : (ו) בצר להם . ענת הים לר  
 מן חסדו ללדון בדרך טובים : (ז) יודו . הלשנים יספרו יודו לאל על חסדו ויספרו ללכי אדם לפנים סמס : (ח) השיע .  
 עמבור כי השיע נפש המתחלה כהיומו חוסס : בלא טוב . נאמר בלא אל עיר מושב : (י) יושבי היושבים כעמק חמק  
**פירוש ע"מ**

ג'ומאילם ספורח ומפערב מצפון וימיס פון מנרח און פון  
 מערב און פון צפון וייט אונ פון דיא אינגליין פון  
 דעם ים וום צו דרום וייט איין : (ד) תעו במדבר בישיו  
 דרה אור די לייט וום זענן פרארט אין דר מדבר  
 אין פאר וויסמין זענע עיר מושב לא מצא דען קיין  
 בנעטיגע שקאט גיפנין ויי נאךמין גיט : (ה) רעבים  
 גם נפאם ויי זענן הוינגערדיג אור דארשטיג נפשם בהם  
 התעפף אונ ויער לייב וויקילט זיה אין ויי פון וועגין  
 צרות : (ו) ויצעפי אל ה' אונ ויי שרייען צו גאט זענן  
 וצלמות

תהלים קז

הרגום

וְצַלְמוֹת אֱסִירֵי עֲנִי וּבְרוּלֵי: יי כִּי־הִמְרוּ  
 אִמְרֵי־אֵל וְעֵצַת עֲדִיּוֹן נָאֲצוּ: יי וַיִּכְנַע  
 בְּעַמְלֵל לִבָּם כַּשְׁלוֹ וְאִין עֶזֶר: יי וַיִּזְעַקוּ  
 אֶל־יְהוָה בְּצַר לָהֶם מִמִּצְקוֹתֵיהֶם  
 וַיִּשְׁעֵם: יי וַיִּצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצַלְמוֹת  
 וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: יי וַיִּוְדוּ לַיהוָה  
 חֲסֵדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: יי מִכִּי־  
 שָׁבַר דַּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּלֵי

וּבְרַבְרָגֵי יִשְׂרָאֵל אֲתַבְּרִי  
 וְאֶסְרֵי צַדִּיקֵיהוּ וּבְרַבְרָגֵי  
 יִשְׂרָאֵל דָּגְלוּ כְּקֶבֶל  
 וַיִּתְיַבּוּ בַחֲשׂוֹקָא וְשׂוּלָא  
 דְּמִתְמָא וְהוּוּ אֶסְרִין  
 כְּמִגְדוֹן שְׂרִי פְרָזְלָא:  
 יי אַרוֹם סְרִיבּוּ עַל  
 סִיבְרִיהּ דְּאַלְתָּא וּמִלְכַת  
 עֲלָאָה רַחֲמֵי: יי וְהַבְרַר  
 כְּלַעֲוִתָא לְקַהוֹן אֲחִיקִילו  
 וְלִית דְּסַעִיד: יי וְצִלו  
 קַדְמֵי: יי כְּדַעֲיֵק לְהוֹן  
 מִסְעִיקַתְהוֹן פְּרָקֵנוּן:  
 יי אֶפְקֵנוּן מִחֲשׂוֹקָא  
 וְשׂוּלָא רְסוּתָא  
 וְשִׁלְשִׁלוּתְהוֹן יִתְרַע:  
 יי וַיִּוְדוּן קַדְמֵי: יי מִטְּוֵל

ת"א וְלִמְסִיחֵי דְּכְרִיסְטִי: יי וְיִשְׁלֵם: יי כְּרִכּוֹת ה': יי וְדוּ לֵב': פְּקִידֵי עַמְרֵי יִשְׁרָאֵל עַמְרֵי סַב:

חֲסֵדִיהּ וּמִשְׁתַּעֲן פְּרֻשְׁתֵּיהּ לִבְנֵי נַשָּׂא: יי מִן אַרוֹם חֲסֵדֵי רַשֵׁי נַחֲשָׂא וְעַבְרֵי פְרָזְלָא

רש"י  
 כבית הסוהר לריכוין להודות כשיואלין מנית הסוריהם:  
 (יא) כי המרו אמרו אל: לין פורענות בלה על האדם  
 אלא בעונו: (מז) כי שבר דלתות נחושה. שהיו נעולים  
 ובחולים זכר עונם כי בעונם נלכדו ונחלו. אבל הולכי בדברות  
 ויודדי הים לא זכר בהם עונם כי תחילת דרכם אין בהם רע ונוק  
 ולא ילכו מדברות ולא יודו ימים בעונם אלא בוא להם דבר צרה  
 וסכנה בדרך כדי שישבו אל ה' וישועים: ואמר וישבי חשך.  
 כי בית אסורים מקום חשך הוא: עני. יתרום או מסורות  
 ושקשו אותם ויגנו אותם: וברול. בבלי ברול שנהגים  
 אל יתם הכחות שעות לבני אדם כי לא לישראל לבדם נאמרו המצות כי לכל הגוים אלא שחבדיל ישראל מן האמות במצות  
 יתירות שעות אותם והקדישם במהרות הנוק ובכאכלים אבל המצות השמעות נתנו לאדם הראשון ולירעו אחריו והם אמרו:  
 אל: ועצת עליך. שיעץ לבני אדם שיעשו אותם ויחיו בהם ובמרים אותם. ישלח להם מסורות בתלמים או יוליכם בשבי:  
 נאצו. מבנין הקל בשקל שמרו כפי הוסיפס: (יז) בעמל לבם. כעמל בצד' וזעקה בוי' עני' א': (יח) ומוסרותיהם. הם היתרים  
 עוור. אלא האל יתברך שיעצוק אלו וישועים: (יט) ויזעקו. צעקת בצד' וזעקה בוי' עני' א': (יח) ומוסרותיהם. הם היתרים  
 הדבילים שנאמרו בהם: יתקן. לכושר ויסב להם סיבות ויתקן להם עלילות שירחו פן חשבו או יתן בלב שוביהם להתירם  
 ממסורים. או סיבות אחרות שיצילו כי לו הברו נחכנו עלילות: (סו) יודו. כשצואו פן חשבו יתנו תודאה לאל יתברך: וישפור  
 לבני אדם. נפישות שעות להם יבדו הם הנפלות: (עא) כי שבר דלתות נחושה. דרך בני אדם להת השכויים בעיר מבצר  
 מנחה יי

כפישה ויאלס: (יג) ממלכותיהם וישיעם. כמלכת מדוייקים חסר  
 וא"ו חסר ל"ו ומלא וז"ו חסר קו"ף וכן ממלכותיהם וישיעם  
 כהמקום ונמסר על כל אחד מהם כ"ס יתבי' כן:  
 מהקל או לחץ גיאל הכבד ואמרי אל הם פיקודי הלכ שהשם נעט' בלב כל מדבר: (יב) ויכנע בעמל. שאלויה  
 יעבדו בהם כפרך זלמן עוור לפדותם: (יג) ויזעקו. הזכיר וישיעם כעבור היותם ביד שונאיהם כמו וישע ה':  
 (יד) ויציאם מחשך. הכחוש למעלה: יתקן. כנגד אסירי עני וברול: (טז) ויודו. קעם לבני אדם שילמדו: (עז) כי.

מצודת ציון  
 (י) וצלמות. לא שלמות והוא ענין חושך למשכת הקבל: (יא) חסרו. מל' מני ומנר: נאצו. ענין בזיון: (יז) ומוסרותיהם. ענין חסר  
 סלבוטות: יתקן. ענין התקן כמו נקח' ומוסדות' (יח) וישיעם: (טז) ויודו. כענין כחיתם  
 (טז) ויודו. כענין משה לרבות הלכות למסור: גרע. ענין כחיתם  
 כמו שקמים גרמו (ישעיה' ט')

פירוש  
 וצלמות אוה' די לייט נום: יי ציון אין דר פִּינְסְמֵרְגִיש  
 אונ אין שאַפֿן פון דעם טאט פֿלֹקֶר אין גִּינְסֵעֲנִיקִיש  
 אַסִּירֵי עֲנִי וַיִּבְדֵּל אֹנֶן וְעֵגְן וַיִּבְדְּרִין מִיָּם בּוֹדִינֵן פֿון פֿיין  
 אֹנֶן קִיָּם אַיִזְעֲרָגֶע קִיָּימִין: (יא) בִּי הַמְרו אֱמִירֵי אֵל רַעַן  
 זַי קֵאָפֶן וַיִּוִּדְעֵר זַיִשְׁעֵעֲנִיגִיש גַּאמֶס זַאג אֹנֶן דִּי עֲצִיה  
 פֿון דַּעַם אַוּפֶּרֶשְׁמֵן הַאָּפֶן זַיִי דֶר צֶעֳרִיגִיש: (יב) אֹנֶן  
 דֶּרֶם וַיִּכְנַע בְּעַמְלֵל לִבָּם הֵם גַּאמֶס גַּימַאכְט אֹנֶקְטֶר מֵעֲנִיג  
 מִיָּם מִיִּדְקִיָּים זַיִיעֶר הַאָּרֶץ כְּשֵׁלִי זַיִין עִוֵּר זַיִי זַעֲבֵעֵן  
 גַּיִוִּאֲרִיִּין גַּיִשְׁמֻרוּכִילֵם אֹנֶן קִיָּין הַעֲלֶפְטֶעֶר אִין גַּיִיש צו  
 זַיִי: (יג) וַיִּזְעַקוּ אֵל ה' אֹנֶן זַיִי הַאָּפֶעֶן גַּיִשְׁרִיגִין צו גַּאמֶס

תהלים קז

**נִדַע : " אֲוִלִים מִדֶּרֶךְ פְּשָׁעִים**  
**וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעֲנוּ : " כִּי לֹא אָכַל תִּתְעַב**  
**נַפְשָׁם וַיִּגְעֻ עַד-שַׁעֲרֵי-מוֹת : יִם וַיִּזְעֲקוּ**  
**אֶל-יְהוָה בַּצַּר לָהֶם מִמַּצְקוֹתֵיהֶם**  
**וַיִּשְׁעִים : כִּי יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֵט**  
**מִשַּׁחֲתוֹתָם : כִּי יִזְדּוּ לַיהוָה חֶסֶדוֹ**  
**וַנִּפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם : כִּי וַיִּזְכְּחוּ זִבְחֵי**

קצו : י שמין מאורח  
 קנדיהו הפעולה  
 ספמפין : יח כל מיקלא  
 תרחיק נפשהו ופמן  
 עד מעלני מותא  
 יח וצלו קדם יי כד  
 עק להו מפעיקתהו  
 יפרקנו : כ ישר פתמי  
 אסותיה ופי יהו  
 ושיזיב מלחבלתהו  
 כה יהודין קדם יי מטרל  
 חסדיה ומשתען  
 פרישותיה לבני נשא  
 כד ויכסון נכסי הורתא

ה"א כל מול, כנסת ט :

תורה

רד"ק

רש"י

דלתים ובריה וכאמרו נחשת וברזל . דרך נחשם רל חוקים  
 מאד . והנה אין להם תחבולה שיכולו לברוח ולהציל ממבול  
 חוק שנשבו בו והאל יתברך יסבב סיבות שיצאו משם ולא  
 ימנעם חזק הדלתים וחבויחים : יז) אילים . עתה זכר תחולים .  
 ואמר כי מדרך פשעם ומעונותיהם יתלו ויתענו . וקראם  
 אילים . מה שלא אמר כן באמרים בעבור כי חשבו יהיה בבת  
 אחת ולא כן החלי כי מחלילה הוא קל ואמר כך יכבד יום אחד יום  
 שליח אליו שישונו בתשובה והם לא ירגישו בדבר כמו החול ש  
 חיו ורשעים בלבם כזה זה החלי ששלח לנו האל ומאיה ען הוא וישפיש  
 עליהם חחלי מאד ויראו חוליים עד שיתענו מאד ויתעבו כל מאכל : יח) כל  
 ויבשינו אל שעי סות אז ויעק אל ה' כי ראו שלא יועילם ורפא ומשקה  
 בבעשה אמר כי לא כן רפאת ה' יתברך דברו לבד ירפאם . ודברו הוא רצוני :  
 שחיתות . והאמר מן שחיתותם . שחיתות . ובא בו בני חכמים . כי הם  
 שחיתותם ואמר בזה ויזכרו מה שלא אמר כן באחרים לפי שהחוליים  
 כעם כעם ויזכרו זבחים וזבחי חסד וירדו ימי בריאתו וכן היו נודרין  
 הם אלא אמר בחולים לפי שנמצא בהם כרוב : ויספרו מעשיו ברנה .  
 יספרו לבני אדם מעשי החסדים שעשה עמם בתוך

כפניהט : יז) אילים מדרך פשעם ומעונותיהם  
 יתענו . כיסורי חלאים חף הם מן הלרכיין להודות . יח  
 סימניות כפרתהו זו (כלומר כתיבת ששה נטוין המוכיין)  
 וכאים לידרוש כמקום חסין ורקין למעט . לומר לעקו קודם

מנחת שיש

יח) מעלוקותים ישיש : ק כחז :  
 ועתה יזכר החולים : יז) אילים . גם הזכיר כיהחולי בעבור פשע  
 ומוכחת עמלה ואחרת עמה וככה הוא ומדרך עונותיה'  
 יתענו : יח) כל . שעי מות . הקצר כי הסגנר שערו לא יראו אור : יט)  
 חשו כמדרך לא יועילם יודעי הנדרכים ולא המנהגים רק בעקת  
 כל אגשי העול' עד עת שגזר השם וככה החולים לא יוכלו כל  
 היס וכל הכמתת תחבלע : כ) ישרלח דברו . שיגזור ומיד יתפאר  
 כשחירתותם . מגורת השחפה לו מן כרה שחח כנגד שעי שאלו : כא)  
 יזדו . גם חלה מיביים להודות : כב) ויזכרו .  
 יחייבים לזכות עי התועה והסגנו הוא בריח נגופו והחולה קרוב ממת .  
 ועתה יזכר הכת הרביעית :

אבן עזרא

ממדינה דלתיה נמשת חלילו כשכרו .  
 חקן עלילות שכרתו ממדינה דלתיה נמשת חלילו כשכרו .  
 ועתה יזכר החולים : יז) אילים . גם הזכיר כיהחולי בעבור פשע  
 ומוכחת עמלה ואחרת עמה וככה הוא ומדרך עונותיה'  
 יתענו : יח) כל . שעי מות . הקצר כי הסגנר שערו לא יראו אור : יט)  
 חשו כמדרך לא יועילם יודעי הנדרכים ולא המנהגים רק בעקת  
 כל אגשי העול' עד עת שגזר השם וככה החולים לא יוכלו כל  
 היס וכל הכמתת תחבלע : כ) ישרלח דברו . שיגזור ומיד יתפאר  
 כשחירתותם . מגורת השחפה לו מן כרה שחח כנגד שעי שאלו : כא)  
 יזדו . גם חלה מיביים להודות : כב) ויזכרו .  
 יחייבים לזכות עי התועה והסגנו הוא בריח נגופו והחולה קרוב ממת .  
 ועתה יזכר הכת הרביעית :

מצודה רוד

לדחות בית הסהק וגדע הנדרכים : יז) אילים . האלמים חוליים  
 אשר מחטל דרך פשעם ומעונותיהם חתם מעוניהם חבלו ומלכוד : יח)  
 כיה חתבל . וידע החולה הממלם חלילה : יט) ויענו . קבוצים המס לעות : כ)  
 כ"ח מרפא בלחמו : כ) שחיתותם . עשמת הקבל שיהי קרוב להם : כב)  
 זבחי תודה . קבין חודס סכא על הסם :

פירוש ע"מ

ישעים און פון ויעקר ענג שאפמ און צרות מוט ער  
 זייא העלפין : כ) ישרלח דברו וירפאם ער שיקט ויעק  
 רייד און היילט זיי ויפלט משחיתותם און מאכט זייא  
 אנטריגען פון צו פאר דארבן זיי : כא) יזדו לח חסדו  
 די זאלן אוף לרבען צוגאמט פאר זיין חסד און זייע  
 וואנדער זאלן זיי דער ציילין צוא ריא מעגמשן :  
 כב) ויזכרו זבחי תודה און זיי זאלן שעקמין שעקמנג  
 פון לוב ויפסרו בעשיו ברנה און זאלן דער ציילין זייע  
 מעשים מיט גיזאנג : כג) יזדו חס באניות אוף ריא

און ריא איינעקע רינגלען האמט ער אפ גיהאמט :  
 יז) אילים מדרך פשעם און די נאדין וואס פון וועגין  
 דעם וועג פון ויערע זינד און פון וועגין ויערע  
 עונות ווערין זיי גיפייגנט מיט קרענק שאפט :  
 יח) כל אוכל תתעב נפשם אלערלייא עקין פאר אום  
 ויירדיקט און איז מאמאם ויער רייב ויגיש עד שעי מות  
 און זיי גרייבין ביו ריא מירין פון דעם מוט (בלומר)  
 גאהינט צוא שאפארבן : יט) ויעקו אל ה' און זייא  
 שרייען צוא גאמט ווען עם איז ענג צו זיי כמקובליהם

תהלים קז

חוקמתהון מסתעמא :  
 כח וצלו קדם יי פד  
 עיק להון ומסעיקתהון  
 נפק יתהון : כס יקום  
 עלעולא לשתיקתא  
 נישתקון גללהון :  
 ל יתרון ארום שתקון  
 ונדברגון למחז  
 בעיתתהון : לא יתרון  
 קדם יי קטור חסדיה  
 וקשתתון פרישותיה  
 לבני נשא : לב וקורמין  
 יתיה פכנישת עמא  
 בית ישראל ובסנהדרין  
 דתפיסא ישבחון יתיה : לג שני גברותא הון סדברא ומפקנות פיא

**תַּבְּלַע** : זכר ויצעקו אל־יהוה בצר  
 להם ומצקוֹתיהם ויציאם : כס יקום  
 סערה לדממה ויחשו גליהם : לוישמחו  
 כִּי־ישתקו וינחם אר־מחזו הפצם :  
 לא יודו ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני  
 אדם : לבני ירום מודהו בקהל עם ובמושב  
 זקנים יהללוהו : לנישם נהרות למדבר

רש"י ת"א חספס , נרות כז : וישמו , טז :

יהוה : למגרים למגא (ישעיה יט) : (ל) וישמחו כי  
 ישוקו הגלים וינחם , וינחם : מחזו , לשון נבול .  
 ומגם כהרו עם וזוחתה את שאלו (סס כ"ח) גבולו  
 שלא יכנס בגבולו . וכן מחזה מול מחזה ג' פעמים (מלכ')  
 א' (') בתנחומא . מלאתי : (לב) וירוממוהו בקהל עם .  
 נריך לאודויו בלפי כי עשרה : ובמושב זקנים . ותרין  
 מנייהו לזרבה מרבני : (ג) ישם נהרות למדבר . כלו  
 שם : (ג) יודו . כשיגיעו אל כחז חספס יתנו הודאה לאל יתברך שהצילם והנפלאות ששעה להם בים יספרו אותם לבני  
 אדם : (ג) וירוממוהו . סעפו על יורדי הים . או אל הארבעה כי כלם כשיורד האל יתברך על חסדו בקהל עם יעשו זה  
 וירוממוהו ביניהם . וכן במדבר זקנים ורבים יהללוהו לפי שגם הם כששבע תנפלאות יהללוהו וירוממוהו עמם : (ג) ישם .  
 כיון שזכר המשרר הארבעה שצריכין להודות האל יתברך שהפך להם כספדם למחרת וצרתם לרוחה זכר כן כי כן יעשה  
 במקובות אחרים שהמוך אותם כסובת לרעה לעגש הירשבים בהם ומרעה לטובה כשיעשו רצון האל יתברך לתודיע כי הכל  
 כרצונו ובמצותו ויתפך השבעים כמו שירצה לא כמו שחשבו הסכלים כי עניני בני אדם הם כבקהר . ואמר ישם נהרות

מנחת שו

או לשבת : תתבלע . תתכסה לא תראה כאלו לא היתה  
 להם חכמה במלכת המים : (כח) ויצעקו . אמר יוליאס כי  
 היה בים ונחת כל שאלתם : (כט) אמר רבי יהודה בן בלעס  
 היה ראו להיות תחת יקם יקם ונחמו עניני כי בתחלה  
 אמר ויעמד רוח סערה ועתה יקם סערה בלא רוח או תהיה לדמנו : ויחשו גליהם . גלי הים הפך תרומם גליו וכעבור  
 כי הגלים ישאו קול על כן דרך משל לדממה ויחשו : (ל) וישמחו . יורדי הים : כפי ישתוקו . הגלים : אל  
 מחזו . כמו גבול ומכמה לא חזו ימיו פירושם לא גבולו ימיו והטעם לא ישיבו לדעת סוף ימיו : (לח) יודו . חסדו .  
 השלים . ונפלאותיו במולה : (ל) וירוממוהו . הוסיף להזכיר כעבור סרוב בני אדם לא ראו הים : (לג) ישם :  
 שז המעורר להזכיר גברת דבר והפך הדבר כפי חכמתו והשלים להזכיר הים ושז להזכיר הנהרות

מצודת ציון

והסבילו בהטתם ספסיה כל חכמתם יהיה נחמה כי לא יושלו  
 בחכמתם : (כט) יקם סערה לרמפה . כ"ל הסערה שיקום ישיבה  
 לדממה וגל הים לא יכמו עוד : (ל) וישמחו . אמר חספס ישמחו  
 כאשר ישתקו כלם : וינחם . והטעם ינחם לא בגבול אשר חסלו  
 לנחם אלו : (לג) בקהל עם . בקהל עם רב : (לג) ישם נהרות  
 פירוש  
**חֲכָמָא וואס ויי פִּירִין קִיט איר די שׁיף ווערמ פאר**  
**דאָרפֿין אונג קמל :** (כח) ויצעקו גל'ה אונג ויי שרייען  
 צו קאמ ווען עם איו ענג צו ויי ופצוקותיהם ויציאם  
 אונג פון ויער ענגשאפט אונג צרות צירמ ער ויניא  
 אום : (כט) יקם סערה לרמפה ער מאכט שמיינ דעם  
 שמוקרעם ווינט צו שמול שוויינגנג אונג ויי שווייגין  
 שמייל די אונגין פון ים : (ל) וישמחו כי ישתקו אונג  
 ויי פרייען יף די לייט פון דער שׁיף ווען די אונגין  
 שווייגין וינחם גל פתו תפסם אונג קאמ פירמ די לייט

מדרב

וַיִּשְׁתָּעוּן עֹבְדֵי הַמֵּלָכָה : כַּג מַלְחָמָה נְחוּתֵי יָמָא בְּאַלְפֵיָא עֲבָדֵי פּוֹלְחָנָא בְּמִין סַגִּיעִין : כד הַגּוֹן חַסְדוֹ עֹבְדֵיָא דְּיָ וּפְרִישׁוּחִיָּה בְּמִצְוֹתָא : כה וְאֶמְר בְּמִסְפָּרֵיהּ וְאַקִּים זַעֲמָא וְעַלְעֹלָא וְאַתְרוּמְמוּ בְּלִלְוֵי : כו סַלְקִין צִית שְׁמַיָא נֶחֱתִין עַמְקֵי תְּהוּמָיָא נֶפֶשׁ־חַדְרוֹן בְּדִישָׁא תְּתַמוּנַּג : כז וַיַּתְּחוּ וַיְנַעֲוּ הַיָּדַיִם כִּי יַחַגּוּ וַיְנַעֲוּ פְּשָׁעֵיהֶם : כח וַיִּתְּנוּ וַיִּנְעֻרוּ רַגְלֵיהֶם : כט

**הַיָּדַיִם יַסְפְּרוּ מַעֲשֵׂי בְּרַנָּה : ז כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאַנְיוֹת עֲשֵׂי מַלְאָכָה בְּמִיסְרָבִים : ז כד הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וַנְּפַלְאוּתוֹ בְּמִצְוֹתָהּ : ז כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלִיוֹ : ז כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יָרְדוּ תְּהוּמוֹת נֶפֶשָׁם בְּרַעָה תְּתַמוּנַּג :**

**ז כז יַחַגּוּ וַיְנַעֲוּ פְּשָׁעוֹ בְּשָׂבוֹר וְכָל־חַכְמָתָם :**

ת"א ספא נלא, טס ר"ב יין; ספרי, נכוחט טס ר"ב טס; יעלנ טסי, נכוחט טס ר"ב עכו יטוט, נכוחט טס ר"ב טס; נגש אחר חולם

רש"י

גור דין ננתינו לאחד גור דין לים ננתינו: (כז) יחגו לשון עבר הוא וכן נחגיו הסלע (ט"ה ז') וכן והיתה אדמת כנגד האנחה שמיים עמוקת ויורד בה והכלמאה היא הנס ובמלאכה יותר: (כד) חס ראי במצולה כמעמקי הים שם יראו משעת ח' רופלאוהו כי בגניס הגדלים וברש וים כי נתינו באדם חכמתו וחכמה ליעמוד במצולה על לחות עין וכל שכן שהספר הרוד חיה זה שאמר: (כה) ויאמר, האל כלומר רצה וגור ויעמוד רוח סערה בה ואוהו הרוד הרובם גלי הים וואו הספינה צולה ויורדה, זה שאמר: (כו) ועלו, אנשי הספינה שבים כלומר ברום האוויר שפרוכם הנל את הספינה ואחר כך נבחר הנל יורד התוביות וכן עליית וירידה נפש אנשי הספינה כרתה התמונה כלומר חסם נפשם באותה הרעה והראגה שיש להם שימבעו בים: (כז) יחגו ויתרו, כפל ענין בכלות שונות, יחגו, יענוו תנועה: כשבור, שמתנועע בכחורו ולא יוכל ליטות ע"ע כן אנשי הספינה ואפילו התוביות לא יוכלו לעמוד ברות סערה שתנוע הספינה אילך ואילך ומעלה ומסטה: וכל חכמתם ההבלע, וכל חכמת רב

רד"ק

קול ברנה ובקל גדול: (כג) יורדי, אף על פי שהיה נבחר על חיבשה וקרא עובר הים יורד לפי שהחיבשה נבחרה על שפת הים וכנגד השמה יקרא יורד, ויאמר ול פירש כי יקרא יורד כנגד האנחה שמיים עמוקת ויורד בה, והכלמאה היא הנס ובמלאכה יותר: (כד) חס ראי במצולה כמעמקי הים שם יראו משעת ח' רופלאוהו כי בגניס הגדלים וברש וים כי נתינו באדם חכמתו וחכמה ליעמוד במצולה על לחות עין וכל שכן שהספר הרוד חיה זה שאמר: (כה) ויאמר, האל כלומר רצה וגור ויעמוד רוח סערה בה ואוהו הרוד הרובם גלי הים וואו הספינה צולה ויורדה, זה שאמר: (כו) ועלו, אנשי הספינה שבים כלומר ברום האוויר שפרוכם הנל את הספינה ואחר כך נבחר הנל יורד התוביות וכן עליית וירידה נפש אנשי הספינה כרתה התמונה כלומר חסם נפשם באותה הרעה והראגה שיש להם שימבעו בים: (כז) יחגו ויתרו, כפל ענין בכלות שונות, יחגו, יענוו תנועה: כשבור, שמתנועע בכחורו ולא יוכל ליטות ע"ע כן אנשי הספינה ואפילו התוביות לא יוכלו לעמוד ברות סערה שתנוע הספינה אילך ואילך ומעלה ומסטה: וכל חכמתם ההבלע, וכל חכמת רב

מנחת שני

**מנחת שני** (כג) יורדי הים בלתי עשי מלאכה צמיס רבים, (כד) הטם לוא מעשי ס' ונפלאותיו במולת, (כה) ויאמר ויעמד רוח סערה ויטרנס גליו, (כו) ויעלו שמים ירדו חכמות נפסס בדעה תתמונג, (כז) יחגו ויטומו כשבור וכל חכמתם מתבלג, (כח) ויעלוק אל ס' כלל לטם מנפאוקוסוס וילטס, (כט) טק בוז על נדיבים ויחטס כפלו אל דין, ט' מ' ספוקים מרת כסון סדן סמין ט"ן הסוכה כולו ס' וסמין ויהי כנסס לרקון, ויהי הטס כמחלקים, יורדי הים בלתיס ויטומו כשבור, וילטוק אל ס' כמרסל, סך חז על נדיבים, ומקריין לרין ורין כבורס ט"כ כמכורס מ"כ כמטולין וכפסיקס דכי טובים ויהי כנסס חרין מסומן ומלטסס נטין סכוקין טען דומין לנ"ף יר"ט ס' קל רת על מקוס סמלר קך ורע מיטס קוס דכז ט' טובים ויהי נדיבס חרין זה מקוס ספוקס וואו ויש' כחז כלן יס סמיכות כפרסס א ובלתן לירכס כמקוס לרין ורקין למעט לומר נטוק מוס דכז דין נענין לאחד גור דין חין נענין ט"כ, וכן עכור ערך ח' לרין ורקין מיטומין וכו' כי נתינו משס בחיליט נטין ונ"ן סמין דרין קך וכן ט"כ, וסמין' אלו נקראין מנפלי סמכס נטין מנווחס מל נווכו אמור טרן כמקלה מעקיל ספוקר לכתין כסדוק למטי סמין סכין לחסור וסמיניות הללו לרין לטשוקין קודס ספסוקים כמו סכחתי כפרסת כהעלתן וכל כחמלט ספסוקים סכרי' יס קלט מסס מלין כסס ט"ן וכן מלטס סכסר לחד קדומן מדויק סמסדר, ועיקרל דמינלס חילס כנ"ף דר"ט ח"ש וירדי בלתיס וגו', ספס לוא מעשי ס' וגו' ויאמר ויעמד וגו', יעלו שמיס וגו', יטומו ויטומו וגו', וילטוק אל ס' וגו', יודו לס' חסדו וגו', וילטל כין נמלטל ומכורס ספוקי ודס לס' חסדו, וספוק סך בוז על נדיבים, נמלטל חטיב כגוויס, יודו לס' חסדו ומכורס חטיב סופך בוז, וכש' כחז כמסכת ל"ס כין ספוק לטפוק יס סמיניות סכוקין כוס, לרין ורקין כלן לדרסס וגו', מוד מלטלס כמכורס טיגה לחיות מנווחס יס כקרקל סן קטטס כ' כמכורס יס כנסס סכוקין וז' כמנוול ימכרו גלולי חמלתן וירדי הים בלתיס וספס סופך בוז על נדיבים: בלתיס, לרין נגס נטין: (כז) מעשי ס', כ"ד וכו' חז מן י"ח דכסיין: כן כמכורס: (כז) יחגו, כמקלת ספרים סכר וז' :

מצורת דוד

(כג) יורדי הים, סלמטיס היורדים בים כמסוקים ועל פי שפת הים י"ח ממטל וממלט וירדים למעט אל הים לזה אמר וירדי עישי מלאכה, י"ח חמנוולת ספסוקי סרוח אל מקוס סכילס: (כד) ויאמר נלשך אל רגלי שמיים, מוש' ספסיקס מולס למעלל ללר כמיוס וחוריס וירדסי על דכז ענין קודס ספסוקים עס ספסיס, ברעה, כמטע סכורט נפסס: (כה) יחגו: ויחגו כפי ספסוקים כמכורס גולגל ונפסס ספסיס טד ש"ל למעוד כמקוס ענדס וכדלן כמכורס: וכל חכמתם, לחס למדו פירוש ע"פ

מצורת ציון

(כג) במצולה, טומק סיס; חתמונג, מל; חמנוה ויחגו: (כז) יחגו, ענין קדוק ותנועת חזקה כמו סמון חוונג (לפי מ"ב): חתבלע, ענין נלשך אל רגלי ס' ממעוד רוח סערה ויהי חמונס גלי סיס: (כו) יעלו שמיים, מוש' ספסיקס מולס למעלל ללר כמיוס וחוריס וירדסי על דכז ענין קודס ספסוקים עס ספסיס, ברעה, כמטע סכורט נפסס: (כה) יחגו: ויחגו כפי ספסוקים כמכורס גולגל ונפסס ספסיס טד ש"ל למעוד כמקוס ענדס וכדלן כמכורס: וכל חכמתם, לחס למדו פירוש ע"פ

**לויים חס ניקדעין אין יום שמיים שפיין אונת ספוקין איין מלאכה יום פיהל וואסעריין (כד) המכרא מעשי ה' די יעקו קאמס מעשים אונ זיינע וואונדער יעקו וי אין דר מיפיניש: (כה) דהיינו ויאמר ויעמד רוח סערה ויען קאמ ונאמס און ששקעלם ויה אורף איין שמוך עס ויינגט אורף דעם יס והרמס גלוי אונ זיי ווערן דר הרבין די איגרון פון דעם יום: (כו) אונ דורך דעם יעלו שמיים**

חכמה

וּמִצֵּי מַיִם לְצִמְאוֹן: יי ארץ פרי  
 לְמַלְחָה מֵרַעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ: יה ישם  
 מִדְּבַר לְאַגְם־מַיִם וְאַרְץ צִיָּה לְמוֹצֵאי  
 מַיִם: יו ויושב שְׁמֵרֵעִים וַיְכַנְּנוּ עֵיר  
 מוֹשָׁב: יז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כֶּרְמִים  
 וַיַּעֲשׂוּ פְרֵי תְבוּאָה: יח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ  
 מְאֹד וּבְהִמָּתֵם לֹא יִמְעֵט: יט וַיִּמְעַטוּ  
 וישחו פתח באתנח

**רד"ק**  
 כלומר מקום שיש בו נהרות ומוצאי מים ישם אותו למדבר  
 ולמקום צמאון: (לד) ארץ, וכן ארץ שנושא פירות ושיבנה  
 שהתורה ארץ כלחה שלא יבאחו בה כל עשב וכל זה סרעת  
 וישבי בה: (לה) ישם מדבר, והנה יושב בהתך לפי שגב  
 וישם להם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים: (לו) וישם  
 אותם לרועים כמקום אחר הושיבם בארזה המקום כאלו  
 לסיבתם נעשה המקום טוב: ויכוננו עיר מושב, כוננו שם ה' בס'  
 (לז) ויושב, ורעו שם שדות ונטעו כרמים והצליחו כי עשו הכרמים והשדות פרי תבואה, ופי' פרי תבואה, חסר וי'  
 כמקום טוב ויבואה והוא כפל ענין במיש: (לח) וירכבם, כמקום: וירבו באר, בנינים: וכמהם לא ימעים, שלא תחת  
 בהם ששכלה כל שכן בגשיהם: (לט) ויבטחו, והנה כאשר ירצה האל יתברך יהיה ענינם בהתך וזה בעונם שנתאו סרוב  
 טובם, ויבטחו התך וירבו טובם: וישחו, התך שהיו תולדים קוסביות עתה יתרו קודרים ושוחרים: מצער רעה ויגון, חסר

**מנחת שני**  
 (לו) וישם כעמים, בנגש העי"ם, ששים:  
 המעיינים: (לד) ארץ, שהיתה סמוכה אל הנהר ולא המעיניות שבה למלחה שלא חורע ולא תלמיז הזכיר הסבה  
 ישמה השם כי לא להים הוא עושה כי מרעת יושבי בה: (לה) ישם, והתך הדבר ישם מדבר לאגם מים:  
 (לי) ויושב, רעבים, שכללם בחזק ציה: (לז) ויזרעו, פרי תבואה, פרי תבואה: (לח) וירכבם  
 חסר היותם רעבים: (לט) ויבטחו, עד עתה הזכיר שיחרים מדינות ויושיב שממות ועתה יספר כי הוא מוריש  
 ומעשיר, ומתאלו בלשון הקדש סוגריו: העלים ולא יזכירו העלם כי אפי' כחלוריה כמו ארלנו ולא עתה אשרנו ולא  
 קרוב ומי הוא זה זה כוכב שדרך מיערב יותר מבואר הנינו אליו ונהר ופסיק אחר פי' סמיכת וי' אליו והוא זה עני  
 קרא וכנה זה ה' וימעטו ומי הם הם ימים ויזכרו אחר כן כמקום השני והנה התך וירכבם וימעטו: מעורר, רחם  
 כדרך כי עזר עזר ה' התך וירבו ורעה התך וירכבם והנה רעה תחלושים בנות ויגון כלב גם וי' ויגון מושך לחורנית

**מצודה ציון**  
 (לג) לצמאון, למקום נמח ויושב: (לה) לאגם, שם מקום מיסח  
 העמים: ציה, שממה:  
 להיות מקום יבש כמדבר: ומוצאי מים, כפל מדבר נמלוח סוגות.  
 (לד) ארץ פרי, ולא הולך העושה פרי מהים הספק להיות מפרס  
 מלח כל יעשה פרי: סרעת, ר"ל לא על חסם יעשה כולת כ"ף  
 יבש מדבר: ישם למקום אגמי מים: וארץ ציה, כפל מדבר צמ"ע  
 (לו) ויושב שם, וכמקום ההוא מושב אנשים שהיו רעבים עד הנה מצלי מזול מקום למחיות נפשים: ויכוננו, והם יוכינו את  
 המקום ההוא להיות עיר מושב לכל החסר כל ע"ה: (לז) ויזרעו, השדות והכרמים: פרי תבואה, הכרמים ישבו פרי השדות תבואה:  
 (לח) וירכבם, ר"ל וכן בדרך כי בעומם ימעטו וישחוו עד לצער מן הדעה אשר תהיה עלוניה עמוכה בלוי וכן היגון אשר תהיה עליהם:  
 פירושי ע"מ

**קדוך** און די אום נאנג פון וואסער וואס ער צוא  
 דאָרשטאָקייט און דאָרקייט: (לד) ארץ פרי לְמַלְחָה דָם  
 לְאָנֵד וּס פִּירוֹת וּוּאָקְסִין דְּרִיעֵן מֵאֲבָם נָאֵם דָּאָם  
 אִיין גִּיזאַלְצִיגֵעַ עֵרֶד ווערמ דרום אונג קאן מער נים  
 מאכין וואָקסין קיין פִּירוֹת אונג דָם טוט גאָט פֿרעג  
 יִשְׁבִי בָהּ פֿון וועגִין דָּעם גִּיזוּ פֿון די לִיט וּס וַיִּצִין  
 אִין דָּעם לְאָנֵד: (לה) ישם מדבר לאגם מים און טוט  
 נאָם די סְדָרָה צו אִיין גִּיזוּיִקִין וואָסער אונג אִיין  
 וּוּיָקָם לְאָנֵד טוט ער צו אום נאָנג וואָסער דִּהֵיִינוּ  
 דָם לְאָנֵד וּס אִין הָרִיב בּוֹעֵם עַר וַיִּזְרְעוּ: (לז) וַיִּשָׁב  
 שָׁם רַעֲמִים אונג ער באַנְעֵצֵם דאָרטיין וּוּנְגַעֲרִיעַ לִיט

421 ריא  
 וישחו מעצור רעה ויגון: זם שפך בוז  
 על נדיבים ויתעם בתהו לא דרך:  
 מא ישיגב אביון מעוני וישם בצאן  
 משפחות: מני ראוי ישרים וישמחו וכל  
 עולה קפצה פיה: מג מייחכם וישמר  
 אלה ויתבוננו חסדי יהוה: קח א שיר

ואתמסכנו מן אנכי  
 בישתא ודונא: משרי  
 בסרנותא על ברבדניא  
 ואמסיואונג בלמא דלא  
 אורקא: מא וכד תבו  
 לאוריקא שגב חשיקא  
 סמספנותא וישוי הדי  
 עאני גניסאי: מג חמון  
 תריציא ויחרון וכל מרי  
 ילקא שור פומא  
 ואת חסם: מג מן  
 ספיא וינמור ארין  
 ויתבוננו חסדיא דני: א שירא וישבחה על

מומור

על

רש"י

וייר השיבוש ופי' בעצור רעה. ועוצר הוא כפשוטו אחרים  
 שהיה עליהם. והם יהיו שוחחים תחתיהם אמר שישחלו מעצור  
 ומרתה ומיגון. ורעה היא רדת הניח ותסרין הכביון: ויגון.  
 גון רלב: (מג) נדיבים. העשירים הנכבדים שהיו בקראים  
 נדיבים. והנה האל יתברך הופך עליהם הכבוד לקלון ולבוז.  
 להם עצה והחבולה להצליל מן העתה שהאל יתברך כביא עליהם  
 הנה ישפיל העשירים והאביון ישגב מהעני שהיה בו ישגבנו וירוממנו  
 תפק וישחור: וישם כצאן משפחות. כלומר משפחות לרוב כמו הצאן ר"ל  
 שלא יחו בהם יקרות וכבשלות והם יכרי לרוב והנה הצאן ירבו מאד על  
 פסם וישם על האביון כלומר שמוליד בנים לרוב: (מג) יראו ישרים.  
 דכל איש עולה יסגר פיו ויבית מלברד כי יראה כי האל יתברך רואה  
 דרכיהם וישגב נמולה בראשם: (מג) כי. מי שהוא חכם  
 ישמר כאלה הדברים האמורים בזה המומור ישמרו כלבו ויכיר בו כי ביד  
 האל יתברך הכל ויראה הכל מהעני שגב מהעני שהיה בו ישגבנו  
 וירוממנו ויבחינו: וישמחו עם עושי רצונו כי אף על פי שראו אדם בעולם  
 הזה שלום לרשעים ורעה לצדיקים אמר יתבונן האדם במעשה  
 העולה ויראה ברוב כי האל אל אבות ואין על גוהן לכל איש  
 כדרכיו והמקם שראו שלא ילך על סדר ואמר כלבו כי האל  
 יתברך יודע לבד זה ואנחנו לא ידענו וסוכך הסכלות לו ולא יסוכך  
 העול לאל יתברך: (א) שיר. זה המומור נכתב במומור  
 ג' וישם כתוב כי נאמר זה המומור בהצוה את אדם נהיה שם  
 משרי שגבנו וישגב אתו הנה לא ידענו למה ואפי' כי שם נאמר  
 כי תגון ושכר ועתה אמר אותו על העתיד למיכך לא זכר בזה  
 מהאנו שגבנו המלחמה דבר. והמפיקים אשר שנה בזה  
 שאמרו ביהיה המומור נכון פירושה על קיבוץ הגליות שישגבו  
 ישראל לקבועם כפי ששגבו אל הקבוצה אשר לקחה סלבו  
 ארם ובה שוכר בפרם אלה הקבוצות שגב וסכות ונלמד. וזכר  
 מן השגבים בנשת אפרים לפי שכלכות איש תשוב בעלית  
 תחת פלך יהודה. ומה שזכר מואב פלישת וארם. ואינם במקומות  
 לטות המשיח שכבר גלו כל האומות יתעברו אלה האלה ואין  
 היום גוי כמותה אלא ישראל לבדם ר"ל הקבוצה שהיו בהם  
 בקדם אלו האומות. והנה זה המומור כלי נאמר פסמים כי  
 מחלת המומור עד למען יתחזון ויירדק הוא במומור כי וכן  
 יתחזון ויירדק עד סוף המומור הוא במומור כי אלא שיש  
 ביניהם

ויגון: (ב) וישם כצאן משפחות. וחסם האביון משפחות  
 זרעו כללן רבים: (מב) קפצה. כתמה כמו לא תקפון  
 לת ידך (דברים ע"ו):

עליהם זרה כזאת שגלה על הנדיבים ויקו עונה שתכל  
 אליהם כשאר הנדיבים ועסע כל עולה כל חשי עולה יספא  
 פיהם כי חזין להם תשובה כדאוחס זה: (מג) מי. וישמר  
 אלה. ששים כלבו אלה הדברים כדרך שמר חס ורעה  
 ישר: ויתבוננו. הנכונים חסדי ה' כמו והתבונן נפלאות  
 אל ור' משה אגז כי חסדי השם יהיו מתבוננים:  
 קח (א) שיר מומור דרור.

עזרא

מצורת ציון

(לש) וישחור. ענין פסלות וכפיסות כמו תחתיו שחמו מוזרי רב  
 (אובע"י): מעצור. ענין הכנעה כמו נעלפה לא מורק (אפסוס  
 י"ג): (מג) נדיבים. ר"ל שרים בעלי מתן: (מג) קפצה. סגס  
 כמו אם קסן בפק רחמינו (לעיל ע"ו):

פסמים יניח ביוון כדעה על נדיבים: ויתעם. מושם  
 לוחם מופים לנכח כלאוה חובו לא דרך יכר ר"ל מופים בעתם:  
 (מג) וישגב. ר"ל וכן בספק כי מתקן חס כלביון מן סגוני שהיה  
 על ומוליד משפחות כמות לעדרי האל: (מג) יראו ישרים. הכנעה  
 סגלה להלכיון: וישמחו. כדאוחס השגבת ממקום: וכל עולה  
 כל חס עולה יסגר פיו וכבש מלברד על פי יראה תפלאות ההשגחה:  
 הדברים יהיו ויתבוננו חסדיא דני: א שירא וישבחה על

מצורה דרור

פארטיגע לייט ועדן עם גופם וום קומט צום אביון  
 אונג פרייען זיך וכל עולה נעלמה נעלמה אונג אומ'אמ'אמ'אמ'  
 אונג רעכער מאן שלקטם צו זיין מול: (מג) מי חסן  
 וישמר אלה ווער עם אזו איין חכם דר זאל הימין און  
 זיין הארצין די זאכין ויתבוננו חסדי ה' אונג זיי וועלען  
 ווערן פר ששאנן ביי אים אין הארצין נאמט חסדיים:  
 קח (א) שיר מומור דרור דאס אזו איין שיר אונג איין  
 גיאנג פון שגב וום אזו גיטא: קמ דורך דורה:

ביי אונג פארועקרייט וום אונג זיי אורף און און (מ) אונג  
 גאך כוונת נאמט שופך בוז על נדיבים ער פר גיטמ שאנד  
 און די הארין אונג מאכט זיי פר אירין אונג בלאזין  
 אין איין וויקט ארמ וום קיין וועג אין דארטין גיט:  
 (מא) וישגב אביון בעוני אונג און מוט נאמט שמתארקין  
 דעם אביון פון ארמקייט וישם בצאן משפחות אונג מוט  
 צום אביון פיל משפחות פון זייגע קינדער אזו פיל  
 וירא שאף: (מב) יראו ישרים וישבחו אונג דיא רעכמ

אונג

מִזְמוֹר לְדָוִד: - נִכּוֹן לְפָנֵי אֱלֹהִים  
 אֲשִׁירָה וְאֹמְרָה אֶת־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה  
 הַנְּבִל וְכִנּוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹרֶךְ  
 בְּעַמִּים וַיְהוֶה וְאֹמְרָךְ בְּלִאֲמִים: ה כִּי  
 גִּדּוֹל מֵעַל־שָׁמַיִם הַסֵּךְ וְעַד־שָׁחַקִים  
 אֲמַתְךָ: ו יְרוֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל

ת"א כי גדול, פסוקים ג' פסוקים שמה ז' וזהו ומה ויקרא:

רד"ק

שינוי בעצם ב"ש והענין א' ויהנה הקודמי' נאמרים על דוד עצמו  
 וזה המזמור נאמר על ימרת הבטיח' ואמר המזמור על ל' בני  
 הגלות ועל ל' כי שהוא מזמור דוד שתיחה לו המלוכה: (ג) אמר  
 נכון לבי אלהים, אף על פי ש' שאני בגלות זה כמה שנים לא  
 נראיתי בן הגאולה אבל לבי נכון בטוב האל שיגאלני ואו  
 אשירה ואסירה, ומלת אלהים היא קריאה: אף כבודי, הנפש  
 תקרא כבוד כי היא כבוד הגוף, והנה כבודי היא שירה, כמה  
 תאמר', בכלי ואף נפשי תזמר בעצם' במחשבות השכליות, ויש  
 לפרש אף כבודי דבק עם תזמר ראש המסוק, ויהיה מעט עזר'  
 לשנים אל הכבוד ואל הנבל, וכן אמר במזמור האחר עורה  
 כבודי עורה הנבל וכנור: (ג) עורה, על דרך משל שיעור הנבל  
 מעצבו, ה"א הנבל ה"א הקריאה: אעירה שחר, ואמר עורה  
 הנבל ועורה הכנור בעת שאעיר אתכם לומר בכל שחר ושחר'  
 או פירשו בעת שאעיר עצמי מנתי' בעת להודות שכן בהם  
 במשפחות ישראל ובוהו נפרשהו בכל העמים כי כל העמים יחו  
 לירושלם בעת הגאול': ב' בלמים, הלב"ר שורש בן ולאם כ' יאזב  
 יאמר, והלב"ד רפה להקל וראויה להרגש: (ה) כי, במזמור אחד אמר כי גדול עז  
 שמיים שאמר דוד ע"ע ויש' שיעות ישרא' אמר מעל שמי' כי  
 החסד ויהיה גדול שיצא עם ארץ מצרים ויבא אל ארץ ישראל בכבוד  
 גדול בצבים ובפרדים ובכרבות, זה החסד הוא גדול עד כיאר שראוי  
 לומר עליו גדול מעל שמים, ואמר ועז שחקים אמתך, ולא אמר  
 מעל שחקי', כמ"ש על החסד מעל השמים לפי שהאמת  
 אינו חבר יתר אלא חבר הראוי לעשות זה כי כן הבטיחונו על כל פנים  
 וגאלנו ובה שהבטיחו לנו ראוי לקיים דברו וזהו אמת, ואם  
 נצא בעצמינו דברו יהיה קיים אבל שנבא בכבוד גדול עז שיהיה לנו  
 מה שנאמר וחיו מלכים ואנכי וגו', ושאר הנחמות והתחובות  
 עלינו וזהו החסד הגדול והוא האמר גם זה הוא אמת כיון שהבטיחונו  
 בזה כי לא הבטיחונו בזה חזרת גדול אלא אם כן נהיה וכאים  
 אבל נגאלהונו על כל פנים תהיה בזכות בן וכאים בין חיביכם  
 אלא שאם נהיה וכאים יחיש כחה: (ו) רומה, על דרך משל כאלו  
 בימי הגלות אינו רם על שמים למשל על שונאיו להוכיחם ועל כל  
 הארץ כבודך, פי' להראות

כ"ר

רש"י

קח (ב) נכון לבי, נאמן עמך: אף כבודי, אף כבודי  
 הוא מה שאני משורר לך, ל"א אף כבודי אף  
 לפי כבודי לא אמנע לזכור לו ולא לחלוק לעמלי כבוד:  
 (ג) אעירה שחר, דרך שחר מלכים השמר מעוררם  
 ואני מעורר את השחר, שאני קם הנות לילה שהנבל והכנור  
 מעוררי כמו שאמרנו רכותינו כנור היה תלוי למעלה  
 ממעטני של דוד כיון שהגיע הנות לילה רוח למעלה נכנסת  
 בו והוא מנגן מאליו: (ה) מער שמים, וכחזר אחד  
 אומר (לשול ל"ו) עד שמים פירשו רכותינו כאן בשוקן

במזמור אחר פירשנו בעמים בלאומי  
 הלב"ר שורש בן ולאם כ' יאזב  
 יאמר, והלב"ד רפה להקל וראויה להרגש: (ה) כי, במזמור אחד אמר כי גדול עז  
 שמיים שאמר דוד ע"ע ויש' שיעות ישרא' אמר מעל שמי' כי  
 החסד ויהיה גדול שיצא עם ארץ מצרים ויבא אל ארץ ישראל בכבוד  
 גדול בצבים ובפרדים ובכרבות, זה החסד הוא גדול עד כיאר שראוי  
 לומר עליו גדול מעל שמים, ואמר ועז שחקים אמתך, ולא אמר  
 מעל שחקי', כמ"ש על החסד מעל השמים לפי שהאמת  
 אינו חבר יתר אלא חבר הראוי לעשות זה כי כן הבטיחונו על כל פנים  
 וגאלנו ובה שהבטיחו לנו ראוי לקיים דברו וזהו אמת, ואם  
 נצא בעצמינו דברו יהיה קיים אבל שנבא בכבוד גדול עז שיהיה לנו  
 מה שנאמר וחיו מלכים ואנכי וגו', ושאר הנחמות והתחובות  
 עלינו וזהו החסד הגדול והוא האמר גם זה הוא אמת כיון שהבטיחונו  
 בזה כי לא הבטיחונו בזה חזרת גדול אלא אם כן נהיה וכאים  
 אבל נגאלהונו על כל פנים תהיה בזכות בן וכאים בין חיביכם  
 אלא שאם נהיה וכאים יחיש כחה: (ו) רומה, על דרך משל כאלו  
 בימי הגלות אינו רם על שמים למשל על שונאיו להוכיחם ועל כל  
 הארץ כבודך, פי' להראות

אבן עזרא

(ג) נכון לבי, שאמר: אף כבודי, נכון כדרך שמה לבי  
 ויגל כבודי ורבי משה אמר אף כבודי חומר: (ג) עורה, דרך  
 משל שיעור מחליו הנבל בעת שיעיר השחר ורבי משה  
 אמר כי אעירה פועל יוצא כמו ויערני וקעם עורה הנבל  
 כי אני אעירך בשחר: (ד) אורך, אמר אומרך בשחר  
 במסמתיים גם אומרך ביום בגלגלו: (ה) כי, מער, ויחר  
 וקעם ועד שחקים שאני העין רוחה נגדוים מס: (ו) רומה,  
 מעל שמים חסדך ורחמי אלהים הראה שאלה רם על השמים  
 בהושיעך הוהי על כן אחריו למען, שחר המזמור פירשתינו כמזמור על שוקן  
 עדות וכו' כמזמור שמים:

מצורת דוד

קח (ג) אלהים, אמה אלהים הנה לבי נכון עמך להאמין כך וזהו  
 לסיבה ולמזמור כן: אף כבודי, אף בשמיים שחר לה' כפי  
 את עמך נאמר לה' בעת אעירה מותך בשחר: (ו) מעל שמים,  
 אמתך, הממחם הסממחן גדולה נכחות השחקים: (ז) ריבית,  
 כי אמתך חסדך ורחמי אלהים הראה שאלה רם על השמים  
 בהושיעך הוהי על כן אחריו למען, שחר המזמור פירשתינו כמזמור על שוקן  
 עדות וכו' כמזמור שמים:

אונ וועל דיה רובין צווישען די קיניקיייה: (ה) כי  
 גדול מעל שמיים חסדך דען עם איז העקער פון איבער  
 דעם הימיר דיין חסד אונ ביי די הימלען ויום הייסקן  
 שחקים איז דיין אמת: (ו) ריבית על שמים אלהים דער  
 הוב דיה נאמ אופ דעם הימלעל (בלומר) וייו דיין  
 שפארקייט אקעגן דייעע שונאים דס די ביסט דר

פסוקים הלאסוים מזה המזמור ק"ה נאמרו כמזמור ל' ומ'  
 פסוקים הלאסוים נאמרו כמזמור ס' ואין עינים מילוק כן  
 נקמת חיבות:  
 קח (ג) עורה הנבל, כ"ס טורה בשני טעמים ועמ"ש כפי ל' ו'  
 (ד) אורך בעינים ה', י' פסוק בין עינים לשם עמ"ש כמזמור  
 ל' ו' ואומרך, כ"ו ו' וכפי ל' ו' אומרך בלא ו' ו' בלאומים:  
 הלמ"ד רפה: (ה) ומעל שמים, ובסמ"ן ל"ו עד שמים ועמ"ש ט'  
 ועד שחקים: הו"א ג' נעיש: (ו) ועל כל הארץ, ובסמ"ן ל"ו על כל

העעם אומרך בלאמים וזאת היא ומירתי שאודיע כי גדול  
 בהושיעך הוהי על כן אחריו למען, שחר המזמור פירשתינו כמזמור על שוקן  
 עדות וכו' כמזמור שמים:

מצורת ציון

קח (ג) שחר, בוקר: (ד) בלאומים, באומות:

כומיטוסה: (ג) עורה, אמר כדרך מילה אמה הנבל וכנור עורה הם  
 חסדך ורחמי אלהים הראה שאלה רם על השמים בהושיעך הוהי על כן  
 אחריו למען, שחר המזמור פירשתינו כמזמור על שוקן עדות וכו' כמזמור  
 שמים:

(ב) אונ אזו ונאמ ער נכון לבי אלהים עם איז אהן  
 גברייט מיין הארץ מיט דיר נאמ אשירה ויאמרה איה  
 וועל וינגען אונ רובין צוא דיר: (ג) עירה הנבל וכנור  
 דר וועק מיה דו פיריל אונ פנור דאם איה דיר נאל  
 דר וועקין דעם מארגין שטעריין: (ד) אורך בעינים ה'  
 דען וועל איה דיה נאמ רובין צווישין די פעקער



תהלים קח

כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: י לָמַעַן יִחַלְצֵנּוּ  
 יְדִידֶיךָ הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנוּ: י אֱלֹהִים  
 דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אַעֲלֶזֶה אַחֲזֶקְתָּ שִׁכְמִם  
 וְעִמָּךְ סִבּוֹת אִמְרֶד: י לִי גִלְעָד וְלִי  
 מִנְשֶׁה וְאַפְרַיִם מֵעַז וְרַאשֵׁי יְהוּדָה  
 מִחֻקֵּי: י מוֹאָב וְסִיר רַחֲצֵי עַל־אֲדָמוֹם  
 אֲשֶׁלֶךְ: י נַעֲלֵי עֲלָי פְלִשְׁתִּית אֲתָרוּעַע:  
 י מִי יִבְלָנִי עֵיר מִבְּצָר מִי נִתַּנִּי עַד־  
 אֲדָמוֹם: י הֲלֹא־אֱלֹהִים זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־

אָרַעָ אֵימָרָה: י מִן  
 בְּגַלְלִי דִישְׁתַּחֲבוּכוּ רַחֲמִימָה  
 פִּרוּק יְמִינֶךָ וַעֲנֵי יָחִי  
 הֵ אֱלֹהִים מִבְּרַל מֵאֲחֵר  
 בִּית שְׂכֵנֵיהֶם אֲבוּעַ  
 אֶפְרַיִם בְּרָחָה עִם יְהִי  
 שִׁכְמִם וְעַם יְהִי מִיִּשְׂרָאֵל  
 סִבּוֹת אֵימָשׁ הַחוּקָא  
 סְדִרִי גִלְעָד וְדִרִי מִנְשֶׁה  
 גְּדֵרוֹן דְּבִית אֶפְרַיִם  
 עוֹשֵׁנָא דְרִישֵׁי וּמַדְבָּת  
 יְהוּדָה סְפָרִי: י דוּשְׁשִׁית  
 מוֹאָב אֵי הִיךְ דְּרִוּי  
 שׁוּנְגֵי עַל מַלְכוּת אֲדָמוֹם  
 אֲמִלּוּק סְנַדְרִי עַל  
 מַלְכוּת פְּלִשְׁתֵּי אֵי  
 אֲתִיבָב: י אֵי וְכִרְוֹן מִן  
 אוֹבִי יָחִי עַד כִּכְפָא  
 תִּקְפָא מִן דְּכַרְנִי עַד אֲדָמוֹם: י

תקרא מן דכרני עד אדום: י הלא על דחבגא קדם י שבקתנא ולא נפקא רש"י ועניי קרי

לשמה כלו בעוטינו שלא לשמה: (ו) וענינו שכל עמך יודידיך הליני בני: (ח) אלהים דבר בקרשו, שאלמנך ויחל העת וחלעו בדכרו: א חלקה שכם, חלקה חרז חויכי לישראל שכם חלק כמו (בראשית מ"ה) שכם אחד על אחיך, (ועמק סוכות אמרד): (י) כואב סיר רחצי, כלומר עבדי ושמטי ככלי השמים שמתחמתי: ע על אדום אשליך, עזרתו שיהיו מלכיה נועלן מעלני כרגלי: אהרועע, ארוע להם קול לירחם מפני: (יא) כוי יובילני, לימות המשיח לפסוע יד בעשו כערי מבצרו: מי, שמתני כבר על אדום שהכיתי בהם כגיל מלח שמינה עשר חלק:

מנחת ש"י

(י) עלי פלשת תחנעו, בסימן ס' עָלִי פְלִשְׁתִּית אֲתָרוּעַע: (יא) עיר מבצרי, ובסימן ס' עֵיר מִבְּצָר: (יב) הלא להלל אלהים, ובסימן ס' הלא להלל אלהים: ואל תלך בעיני: חל צעיה: חל צעורה ציון

(י) יחלצו, עיני הולאה, ששכם עיני חלק כמו כי השמימו שכם (לשיל כל'ל): (ט) בחוקי, כהרשם כקדוש מתוקים כי הם ושימו המוקים: (י) סיר, קדשה: געלי, מל ממנול כסוגר: עלי פלשת, כמו על פלשת: אהרועע, עלי תרועע: (יא) יובילני, עיני הכלה: נחגי, נהג אומי: (יב) נחתנו, נחכנו: כבצרותנו, כלצת

היו כולם תחת מעשהו, כי עיר ראשי, החוק לשמור ראשי מן האויב: ויהי שיום עלי הכל ממני: (י) סיר רחצי, כל'ל אשפה בהם על שמטי כרגלי קדשה המוקן לחונן בו: אשליך געלי, אשים כרגליהם ככלי כירל להגרש בהם: עלי פלשת, על פלשתים ארוע בקול להומם ולהפחיתם: (יא) מי יובילני, מי יובילני לא ילחם כלצותו: כל'ל כמו הלהים שביני בה מחו סוטה על אשכ פירוש ע"מ

גאמ פון הימערל, ועל כל הארץ כבודך אונ וייוו ריין כבוד און דר גאנצער וועלט: (ו) לפשו יחלצו ידידיך פון וועגן זיי נאר ווערין אום גיזונן פון ביין ריינע גיליבטע ישראל דרום העלף סיר דר גאמ מיט ריין רעכטע האנט אונ ענטפער מירטהער די הילף פון כל ישראל הענגט אין מיר דור: (ח) אלהים דבר בקרשו אעלוה גאמ הם גירעט מיט זיין הייליקייט דם איה וויעל מיד פרייען (קלומר איה וועל קינינען איבער די ישראל) אחלקה שכם אונ וועל צו טייליין צוא דיא ישראל איין טייל וצבך סוכות אבד אונ דעם טאר פון סוכות וועל איה צו מעסקן צוא די ישראל: (ט) לי גלגל די גיפשה צוא מיר וועט זיין דם לאנד גלעד אונ

תהלים קח קט

תרנום

תִּצַּא אֱלֹהִים בְּצַבְאוֹתֵינוּ: י הִבֵּה־לָנוּ  
 עֲזֵרַת מִצָּר וְשׂוּא תְּשׁוּעַת אָדָם:  
 י בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יְבוֹם  
 צְרִינוּ: קט"א לְמַנְצַח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי  
 תְּהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: כ כִּי פִי רִשָּׁע וּפִי  
 מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַבְּרוּ אֵתִי לְשׁוֹן  
 שִׁקְר: יוּדְבְרֵי שְׂנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי  
 תָּנִם: י תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי

שְׂכַנְתִּיהָ בַחֲלוֹתָא  
 י הֵב לָן סִבְוֵא מִן  
 מְשִׁיקָא דְכִנְן פּוֹרְקָא  
 דְּבַר נְשָׂא: י בְּאֱלֹהָא  
 נַעֲבִיד חֵילָא וְהוּא  
 יְדוּשֵׁשׁ מְשִׁיקָא:  
 א לְשִׁבְחָא עַל יַד דָּוִד  
 הַוֵּשׁ בְּחָא אֱלֹהִים  
 שְׂכַנְתִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוּ:  
 ב אָרוֹם פּוֹקֵא דְרִישִׁיקָא  
 וּפּוֹקֵא דְנִבְלָא עֲלֵי  
 פִתְחֵין מְלִיטוּ עֲמִי  
 לִישׁוֹן דְּשִׁקְר: י וּמְסַבְרֵי  
 סְבִוּתָא חֲזָרוּ רְחִי וְאֲנִי  
 עֲמִי מִן: י ד חֲלַף דִּי  
 רַחֲמֵי סִבְוֵא לִי וְאֲנִי

רש"י

רד"ק

**קט** (א) אלהי תהלתי אל תחרש. על כל ישראל  
 כאמר: (ב) כי פי רשע, ויסמעל: (ד) תחת  
 אהבתי. אותך יסעונו: ואני הפלה. ואני מתפלל

איש מרמה. הם פתחו עלי פיהם הרע: דברו אתי, כשאני רואה אותם: לשון שקר. שמראים עצמם שהם אהבים אתי  
 ונתנו פיהם ולשונם מרמה ושקר: (ג) דברתי, ובדברתי שנאה שדברים עלי לפני שאול כאותם דברתי סבבוני ונתלה עמי כי  
 ספני דבריהם נלחם עמי וסבב כמו ללחוני: ויילחמוני. כבו וילחמו עמי חנם, כי אני לא אהבתי להם: (ד) תחת, אני  
 חייתי אוהב אותם והם ישמנוני: ואני תפלה. ואני איש המלחמה עלי ואני איש תפלה הייתי עליהם.

אבן עזרא

**קט** (א) רמנצח. אלהי תהלתי. טעם אל תחרש כנגד  
 הכא אחריו: (ב) כי. ופי מרמה. ופי איש  
 מרמה כמו אל תהי מרי והספה פעול ללמל פתחו כאילו  
 כחז כי רשע ואיש מרמה פתחו סיהם עלי: (ג) ודברתי.  
 מצודת ציון

בכבוד הוה: (א) למנצח. הכבודו חברו דוד בכבודו ספני  
 שאול וחרבה בישראל שהיו מדברים עליו אל שאול. ואמר אלהי  
 תהלתו אל תחרש. כלומר כי כך אני מתהלל לא כאותם  
 האנשים שהם מתהללים בדעתם ואולי אני קורא שלא תחרש.  
 לאשר עושים לי הרשעים: (ג) כי פי רשע ופי מרמה. ופי  
 איש מרמה. הם פתחו עלי פיהם הרע: דברו אתי, כשאני רואה אותם: לשון שקר. שמראים עצמם שהם אהבים אתי  
 ונתנו פיהם ולשונם מרמה ושקר: (ג) דברתי, ובדברתי שנאה שדברים עלי לפני שאול כאותם דברתי סבבוני ונתלה עמי כי  
 ספני דבריהם נלחם עמי וסבב כמו ללחוני: ויילחמוני. כבו וילחמו עמי חנם, כי אני לא אהבתי להם: (ד) תחת, אני  
 חייתי אוהב אותם והם ישמנוני: ואני תפלה. ואני איש המלחמה עלי ואני איש תפלה הייתי עליהם.

ס"א נלממם: (ג) הבה. חס: עזרת. כמו עורס: (ד) חיל.  
 כח וזמן: יבוים. עין ותיסס ודריסס כמו כסר ומנס ויטע"י"ד):  
 קט"ב) חרש. עין סיקסס כמו חכסס: (ג) נצנצני ל'):  
 (ד) ישמנוני. מל טעסס ועטרו טיעסס וטעסס:

אל תחרש. אל תסתוק מלסכרע מן המליקסס לי: (ב) ופי מרמה.  
 עמלים טעמס כלוכסס לכל אהיס כסער מסס: (ג) ודברתי שנאה. אל  
 לסס רעס עטוסס: (ד) תחת אהבתי. טעקוס סלסכס טעמי אוסכ

לקוטי יקרים

דוד תחת אהבתי ישמנוני ואני תפלה. דער ולקוט שרייבט  
 הקב"ה האם גינאנס ווען גיט יודין וואלס מין ברכה גיט  
 גינען אויף דער וועלט. וויא עס שפייט אין פסוק יצו ה' אתך  
 את הברכה. הקב"ה וועט געביסן דיא ברכה אויף דר וועלט  
 מיט דר. ווען גיט יודין וואלסן דיא ווען מיט דיא לבעה גיט  
 געשינע אויף דער וועלט. וויא עס שפייט אין פסוק אם לא  
 ברחמי יופקס וילקח. ווען גיט דיא תורה וואס יודין לערנען סאג  
 און נאכס. חוקות שמיס נאכין לא שקמי. וואלס אוך גיט  
 גינאכט דיא חוקים פון דיא היפעל אונ ערד. דאס איז דיא  
 זון מיט דיא לבעה. און ווען גיט יודין וואלס גיט גינענוס.  
 וויא עס שפייט אין פסוק ופתח ה' דף את ארצו הסובב למת  
 ססר ארצה הקב"ה וועט געקענען צו דיר גיט גינען אוצר ער  
 ואל געבין דעם רענין פון ביין לאנד. נאר צוא דיר. צוא דיא

האקסמ אונז דאס ארץ גיטאון וואס האקסמ אונז ביז  
 אהער פון לאמז ולא תצא אלהים בצבאותינו אונז דו נאמ  
 ביקסמ גיט ארום גינאנגן אין אונזערי חילות (אבר  
 אצונת האקסמו אונז גינאאלפין): (ג) הבה לנו עזרת  
 מצר גיב צוא אונז איין הילף פון דעם באליידיגער  
 דען עס איז פאלמש דיא הילף פון דיא מענטשין:  
 (יד) באלהים נעשה חיל דורך נאמס הילף וועלען מיר  
 איין נאמלן דס גוטס והוא יבוס צרינו אונ ער וועט צו  
 מרעטשין אונזערי בליידיגער:

**קט** (א) למנצח לדוד מסוד דער קומור איז גימאכט  
 צום לוי דורך דוד המלך אלהי תהלתי אלהיך  
 דו נאמ ביקסמ טיין רוב דו נאקסמ גיט שווייגין צוא דיא וואס מווען מיר ביין: (ב) כי פי רשע ופי רשע נאמ  
 מול פון דעם רשע אונ איין מול פון פאלמשקיים האבין זיי געפנימט אוף מיר דברו אהי לשה שגר ניא  
 האבין נידעמ מיט מיר מיט איין פאלמשין צונג: (ג) ודברתי שנאה סבבוני אונ מיט רייד פון שנאה האקען  
 זייא מיה ארום גינאנגילט וילחמוני תנם אונ זיי האבין מלחמה גינאאלפין מיט מיר אום יקסמ: (ד) תחת  
 אהבתי

דוד תחת אהבתי ישמנוני ואני תפלה. דער ולקוט שרייבט  
 הקב"ה האם גינאנס ווען גיט יודין וואלס מין ברכה גיט  
 גינען אויף דער וועלט. וויא עס שפייט אין פסוק יצו ה' אתך  
 את הברכה. הקב"ה וועט געביסן דיא ברכה אויף דר וועלט  
 מיט דר. ווען גיט יודין וואלסן דיא ווען מיט דיא לבעה גיט  
 געשינע אויף דער וועלט. וויא עס שפייט אין פסוק אם לא  
 ברחמי יופקס וילקח. ווען גיט דיא תורה וואס יודין לערנען סאג  
 און נאכס. חוקות שמיס נאכין לא שקמי. וואלס אוך גיט  
 גינאכט דיא חוקים פון דיא היפעל אונ ערד. דאס איז דיא  
 זון מיט דיא לבעה. און ווען גיט יודין וואלס גיט גינענוס.  
 וויא עס שפייט אין פסוק ופתח ה' דף את ארצו הסובב למת  
 ססר ארצה הקב"ה וועט געקענען צו דיר גיט גינען אוצר ער  
 ואל געבין דעם רענין פון ביין לאנד. נאר צוא דיר. צוא דיא

תפלה: ה' ישימו עלי רעה תחת טובה  
 ושנאה תחת אהבתי: יהפקד עליו  
 רשע ושטן יעמד עלימינו: בהשפטו  
 יצא רשע ותפלתו תהיה לחטאה:  
 יהווימי מעטים פקדתו יקח אחר:  
 יהודבניו יתומים ואשתו אלמנה:  
 ונוע ינועו בניו ושאלו ודרשו:

אצלו: ה' וישון עלי  
 ב' ישא א חלף סבא  
 וסנאתא חלף דרחמייהו:  
 ו אסער עלוי רשיעא  
 ו סבא א קום על  
 ימיניה: א באדניה  
 ופוק סבב וצלותיה תהי  
 לחובתא: ה יהון יומי  
 קלילין כגון שגוי וקרת  
 אוחרן: ס יהון בני  
 תמי ואתיה ארפלוא:  
 י ואמללא ימללון  
 בניו ושאלון והקעון  
 ס דהת צרתהון:

רד"ק

רש"י

וא"א זל פירש ואני אין בידי כי אם הפלה לאל שיוציל מידם:  
 (ס) וישיבו. תחת טובה ששיתי עבהם ישיבו הם עלי רעה  
 ותחת אהבתי. שיהיה אהבתי אותם ישיבו עלי שנאה: (ו) הפקד  
 עליו רשע. אדם רשע יושלם בו: ושטן יעבר על ימינו. מלאך  
 שטן יעמד על מינו לשטן. כלומר שיהיה לקלה כל מה  
 שייכסה ואכר כל' יחיד על ראש הרשעים השטנים אותו הוא  
 דואג האדוני: (ז) בהשפטו. אם יהיה לו משפט על שום אדם  
 יצא רשע בהשפטו כלומר שחתיוב ברין: ותפלתו תהיה  
 לחטאה. כשיתפלל ע"ע לא תחשב לו תתפלה וזאת אלא חטאה  
 וחובה. אז פ"י לחטאה כזו אל השטרה ואל יחסי כלומר שלא  
 תקבל תפלתו: (ח) פקדתו. הדבר שהיה פקיד עליו הוא  
 סבתו או אשתו: (ט) יתומים. קטנים וכן אשתו אלמנה בימי  
 נשורת: (י) ושאלו. הדפילו הכבד. אפר ינועו בניו. לבני  
 מחורבות. כלומר שיהיו כתיים חריבות ומטובים ידרשו לבני

אלה המיד. מלאחי: (ה) רעה תחת טובה. שבעים  
 פרים אני מקריב בכל שנה כשזיל שבעים אמות ומנקה  
 לטמאים והם מריפים לי. כשאר עוב: (ו) בהשפטו.  
 לפניך יאל מדיק מחויב ורשע: (ח) פקדתו. גדולתו  
 (פרבוסטרא"ה ג'לטו' פרבוסט, כל' אשכנז פארבעטעטער  
 אטמסמאן) כמו (אסתר ז') ופקד המלך פקידים:  
 (י) ושאלו ודרשו מחרב הירבה. הכל ישאלו עליהם  
 מה נהיה בפלוגי ופלוגי מתוך קול חורבה שאל עליהם.  
 ודרשו משמע מלת אחרים שהרי נקוד חקן נכון ושאלו

והאלך לשאלו מה לחם: ודרשו מהרבותיהם. ודרשו סוגם  
 אבן עזרא  
 מתפלל לכה בעדם כדרך ואני תלוחה לבושי שק:  
 (ה) וישיבו. יו"ד אהבתי פעול שהיה רחוי שיאהבתי:  
 (ו) הפקד. רשע. אחר שתנכר יגו. עליו: ושטן. כנגד  
 יעממי והוא חרס כדרך ויקס' ה' שטן לשמה גם יעמד  
 והוא אהד מיעולי: (ז) בהשפטו. עמי כי הוא עשה לי  
 עול והמנו: והפלתו. שהמנות הקד' חפ"ה כדודועל כן לתפלה:  
 (ה) יהיו. אמר יהושע כי פקדתו הוא אשמו ולפי דעתי  
 כי הוא ופקדתו כל האדם והעפס שמהי מיתתו בדי  
 חס ויש אומרם כי פקדתו הוא נפשו שהיא כמו פקדון:  
 (ט) יהיו. יתומים. א"למנה. כדמי בעשריה כי יתמי יהיו  
 ושאלו. פועל כבד כמו שאל ישאלו כאלל: ודרשו. יתורו  
 מצודת דוד

תפלה להם כמ"ש ואני תלוחה לבושי שק וגו' (לשיל ל"ה):  
 (ה) תחת טובה. כצאקס טובה: (ו) הפקד. לכן הפקד עליו רשע  
 כדמיו ולא יתמול עליו: ע' ימינו. להיות מינו אללו להקבד עליו  
 לא תחב לבוח לכו לא תבוכה טון עומם עליו בשמים אך מלאו לבו  
 שהא פקד וממונה עליהם: (י) ונוע ינועו. יהיו נעים ונדים  
 פירוש ע"פ

לכונן יקרים  
 ידיו ונעם ער שפענען ידיו נשען אצרי מיט רענין. האבין ריא  
 ידיו ל' נקאם צו ריא פעלקער. דה' אלע ואבין טום חקבי' צוא  
 אייך פון אונזערס ורענין און איך האם אונז פיינט. איך רעם  
 אם טוב סוכות פעלען כיד פקריב ידיו אין בית הפקדען יבקעני  
 אקסין פאר ריא יבקעני פעלקערס ורענין. וקאלס איך דאך  
 אונז געדארפס לוב האבין. פאר וואס האם איך אונז פיינט:

פארום ווס איך האב דין נאם לייב  
 דרום טוען ייזא סוף האסין וואני תפלה אונ איך טוא  
 הקימד תפלה צוא דיר נאם: (ה) וישיבו עלי רעה אונ  
 גיי טוען און מיר ביינו פר דר טובה ווס איך טוא ויי  
 ושנאה תחת אהבתי אונ פיינט שאפט טוען ויזא מיר  
 פר סייין לייב שאפט: (ו) דרום הפקד עליו רשע באפעל

און איהם רעם רשע אונ דער שטן ואל שמיינ און ויין רעכמע האנט: (ז) בהשפטו יצא רשע ווען ער  
 וועם גימישפט ווערן פאר דיר נאם ואל ער ארום גיין שולדיג אין דין תפלתו תהיה לחטאה אונ ויין  
 תפלה ואל יין צוא וקד: (ח) יהיו רכיבי פגמים יניבי טעג זאלין ויין ווייניג אונ ויין באפעלניש פרומר ויין  
 גדולה ואל צוא נעפען איין אנדערע: (ט) יהיו בני יתומים וינישקנידער זאלען ויין יתומים אונ ויין וליב  
 זאל ויין איין תלמיה: (י) ונוע ינועו בני אונ פאר וואפעלן זאלין ויענין פאר וואפעל'ם ניגע קנידער  
 וכו'.

תהלים קט

תרגום

יא יִנְקֹשׁ מוֹפָא לְקַדְּ  
 דִּילְיָה וְיִבְיוּן גְּבֻרָאִין  
 לְעֵתֵיהּ: יב לֹא יְהִי  
 לִיָּה נְגִיד חֲסָדָא וְלֹא  
 יְהִי לִיָּה חֵם עַל יְתֻמּוֹי:  
 יג יְהִי סוֹפְיָה לְאִשְׁתְּצִיא  
 בְּדֵר אוּחְרוֹן יְתֻמְחִי  
 שְׁמֵהוּן: יד יִדְכַר עֲוֹת  
 אֲבֹתָיו קִדְמֵי יי וְחֹבֶת  
 אִמְיָה לֹא תִתְחַמִּי:  
 טו יִהְיוּ גְבֻרֵי מִיִּירָא  
 בְּיָי תִּירָא וְיִשְׁצִי  
 מֵאֶרְעָא לְדְבָרְהוֹן:  
 טז מְטוֹר לְדֹא אֲדַכַּר  
 לְמַעַבְדֵי טַיְבוֹ וְיִרְדִּיף  
 גְּבַר עֲנִיא וְחֵ שִׁיָּא

מַחֲרֵבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ נוֹשֵׂה לְכָל־  
 אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֲלֵי־יְהִי־לוֹ  
 מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֲלֵי־יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו:  
 יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר  
 יִמַּח שְׁמֵם: יד יִזְכֹּר אֶעֱוֹן אֲבֹתָיו אֲלֵי־  
 יְהוָה וְחַטָּאת אָמוֹ אֲלֵי־תִמַּח: טו יְהִיוּ  
 גְבַר־יְהוָה תְּמִיד וַיְכַרֵּת מֵאֶרֶץ זָכָרִם:  
 טז יַעַן אֲשֶׁר לֹא־זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף

רש"י

מפי אחרי' הוא משמע שיטלו אחרי' עליה' ויש לפתור וישאלו ממסקל חזק אדם משאלים על הפתחים: (יא) ינקש נושך לכל אשר לו. אדם העושה ומוחזר להטוע עשות דבר נופל בו לכן מתקש כלומר מוטער ומתלבט כמו (לילל ה' ואתרבותיה דא ללא נקשן: (יג) בדור אחר. שיבא אחר כורחו וית שמו וטבעו שלפי' זכרון לא יטול עליו כפי הדור הנוול בעולם לאחר שנשחת כמו שארטרמריר"ל בלע"פ (יד) עון אבותיו. עון שהטעה על אבותיו לחברה שאלה חמש שנים מהיוו. ולאכזי גרם כהיון ענייה: וחבטת אמו. שהשחית רחמה ושרם להעלים יוס כבורתה מן הכריות שלא יקללוה שיאל מכרסיה עשו. כמו שגמאר (בראשית ל"ה) ותמת דבורה מייקת רבקה וגו' חלון ככות. בל' יוני קורין ולאחר חלון שחבל אחר היה ליעקב עם של דבורה שמת' חמוו לעולמו מיתתה: (טז) יהיו. העונו' האל' נגד ה' תמיד: ויכרת מארץ זכרם. של עשו ולמפיו: (טז) אשר לא זכר עשות חסד. לעטוק

אבן עזרא

(יא) ינקש. הנשא יהי עליו בימיו כי יתחוורו ימי עני: (יב) אל. כלשאר הזכ"י יען אשר לא זכר עשות חסד: (יג) יהי. כמו יזכר. כעטס פוקד עון אבות על בניס כלשאר מירשתי במקומו: (טו) יהיו. העון והעטאת מזכרים לפני השם ושימה מארץ זכרם: (טז) יען. כהיות לאל ידו וירדוף עני

מצודת דוד

הכריות כ"ל גם על הפתחים ואלו גם בתוספות מענידי דרך: (יא) ינקש נושעה. כחוש"ב יקוש סח וקוש לעלמו חת הכל והכחי" ממנו מחרס לרשע ילרשו יכלנו עפרו: (יב) אל יהי. לא יהיה לו שום חובכ לרשע מוקד עניו חסד ולא ירשע מי' חשב והקן למומיו: (יג) יהי. יהיה עניו חסד וסכין וימוחו ולרשע שגמו על לבו: (יד) ינקש. ינקש עון אבות על בניס (שמות כ'): אל הבח. אלל יהיה נזכר על כנה: (טו) יהיו נגד ה'. לקרנע עליו וטבעור אה יכרת זכרם מן הכלן: (טז) יען. עטבור אשר לא זכר לעשות חסד למי פירוש ע"כ

אחריהו להכרית זיין סוף זאל זיין צו פר שניידונג בדור אחי ימח ששם אונ אין דעם דור וואס נאך זיין פאר שניידונג וועט גיבארען ווערען זאל ווערען אום גיטעקט זייער נאמען: (יד) יזכר זון אבותי אל ה' עם זאל זיין גיבאקט צו נאט די זינד פון זייער עלטערן וחסתת אמו אל ה' און דרא זינד פון זיין מיטער זאל גיט ווערין אום גיטעקט: (טו) יהיו נגד ה' פסיד דרא זינד זאלין קמיד זיין אונגעניגן נאט נקבת בארץ זכרם און ער זאל פר שניידון פון דר עקר דם גידעכנייש

רד"ק

אדם העוברים. כלומר ינועו לשאלו וגם כשיתו בהרבותיהם יצטרכו לשאלו. ומלת ודרשו נקראת בקמץ רחב כמו ושכרו דרך ה'. כן קבלנו קריאתה. ובספר הלולים אשר בסולוסילא כתיב עליו בכסחה לית כותיה חספ וכן כתב הנגיד שמצא אות' במסרת כן שהוא חספ ולקריאה הזאת חמלה חזו'. כמו חרבו מאד ולואת הקריאה לא אמצא פירושו נכון ואפשר לפרש חמלה לואת הקריאה כן כשינועו בניו לשאלו אם יתמהו בני אדם עלות הרוב המסין שהיה לאבותיהם החי' תשובתם דרשו כחברותיהם ותמצאו כח קרה להם כי כרוב חסרין שבו בתיהם חברות: (יא) נקש נושה. יאבד חמלה לכל אשר לו. כלומר שיבא מוקש נשיו ככנו. ויבו כל אשר לו ופעם מלת נקש. ישמש חקש. כי נקש וקש עני אחד: (יב) אל. לפי שאמר שינועו בניו לשאלו פת יחם שאלו מי שימשיך לו חסד לבניו בעבורו ולא ימצאו ויחזיו חונן: (יג) יהי אחריהו להכרית. פי' בנו יתגר שלא ישאר בכנו זכר. וי'ש בדור אחר ימח שםם. בדור שלישי ימח שם האב והכן לפיכך אמר שםם: (יד) יזכר עון אבותי אל ה'. שישקדנו לו וכן חסותת אמו אל תמח אלא יזכר לבנה: (טו) יהיו. הען וחטאת כמ"ש. וכפל הענין לחוק: (טז) יען אשר לא זכר. כל ימיו היה בעון ולא זכר פעם אחת

מנחת שיי

בקמץ רחב כמו ושכרו דרך ה' ין קבלנו קריאתה: (יב) אל יהי. כמ"ש: (יד) אל ממח. המ"ס בקמץ: (טו) עני וחזיון. כמ"ס

בנו כמו ולא אחריהו: ימח. שם האב והכן על כן שםם: (יד) יזכר במקומו: (טו) יהיו. העון והעטאת מזכרים לפני השם ושימה מארץ זכרם: (טז) יען. כהיות לאל ידו וירדוף עני

בנו כמו ולא אחריהו: ימח. שם האב והכן על כן שםם: (יד) יזכר במקומו: (טו) יהיו. העון והעטאת מזכרים לפני השם ושימה מארץ זכרם: (טז) יען. כהיות לאל ידו וירדוף עני

ושאלו ודרשו אונ זיי זאלין געטין אין פארשטין מען זאל זיי געדין אשטיקל ברומ מהרבותיהם פון ווענין זייערע הייער וועלן הרוב ווערין: (יא) נקש נושה דר אנטלייער זאל קלאפן אונ איילין צו אלימען זום צו אים און ויבזו זרים יעניו אונ פגעקדע זאלין רובין זיין מירדיקייט פלוקר זיין געויררות: (יב) אל יהי לו משך חסד עם זאל גיט זיין צו אים איינער זום זאל ציהען אוף אים חסד זאל יהי חונן ליתמי אונ עם זאל גיט זיין קיין לייט זעליגער צו זייני (תומים): (יג) יהי

אִישׁ עֲנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לֵבָב לְמוֹתָת׃  
 וַיֵּאָהֵב קִלְקָה וַתְּבוֹאֶהוּ וּלְאֶחָפֶץ  
 בְּבִרְכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ׃ יִי לֵב שֶׁקִּלְקָה  
 כְּמִדּוֹ וַתִּבֵּא כַמִּים בְּקִרְבּוֹ וּכְשִׁמּוֹן  
 בְּעֵצְמוֹתָיו׃ יֵשׁ תִּהְיֶילוּ בְּבִגְד יַעֲטָה  
 וְלִמְזוּחַ תִּמְיֵד יַחְגְּרָה׃ זֹאת וּפְעֻקֶת  
 שְׁמֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רַע עֲלֶי--  
 נַפְשִׁי׃ כֹּה וְאַתָּה וַיְהוֶה אֲדֹנָי עֲשֵׂה אֶתִּי  
 לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי׃

וספיה לבא לאתקטלא:  
 וירחים לנפשו ואמת  
 ליה ולא אתרעי  
 בקרבא ואתרחקת  
 מגיה: יח וילבש לנפשו  
 היה לבושא ועלת היה  
 סיא בגושמיה והיה  
 משחא בארזי:  
 יש תהוי ליה היה לבוש  
 יתעטף וקמור תדריא  
 יזרקה: כ דא עובדא  
 דשמי מן יי ודמללין  
 בישתא על נפשי:  
 כא ואת אלהים יי עבד  
 עמי מן בגלל שמה  
 היה טובה וחסדה פני

ת"א כפיה: שכת פי יומה טו  
 פ"ק טו נד: :

רש"י

רד"ק

לעשות חסד: ונכאה לבב למותח. נכאב לבב טרוב צרות  
 ורדשו הרשע החוץ למותח איתו. ודוד אמר ע'ע עני ואביון  
 ונכאב לבב: (יז) ויאהב קללה. והוא אהב זה שאקללתו ולא  
 חש לקללתו: ותבוואהו. עבר במקום עתיד כי בן דרך התקרא  
 ונדברי ונבואה ברוב: ולא חפץ בברכה. שאברכותו אם ייטב  
 לי: (יח) כמדו. כלומר כשהיה מיוסר בקללה. וכן  
 ותבא כמים בקרבו. שאדם שותח: וכשבן בעצמותיו. שאדם  
 משח כן נישר לכאב העצמות שתבא חמשיחה בעצמות כן תבא  
 בו הקללה: (ט) תחי. ועוד בלש הענין לחוק: ולמזו. חגורה.  
 תחית שכר פעולתו שעשולי. וכן לא תלין פעולת שיה איתך שכר  
 פעולתו: (כ) ואתה. הם שושני ודוברי רע על נפשי ואתה עשה אתי  
 עשה אתי למען שיםך ואם אינני ראוי לכך נשיר למען שיםך

מנחת שו

בטעם נמיס וס' אחד חוזה ביו"ד. ונכאה. י"ס דלירי וי"ס כסנול:  
 (יז) ולא חפץ. בגעיה: (יט) תהיו. בגעיה: ולמזו. המ"ס דלירי.  
 שרשים: (כ) עשה אתי. כמ"ס ה"י"ן בגעיה ועיין מה שכתוב  
 ענין נמלוס מה כמו ומדו כד (ויקרא ו'): (יש) עשפה. ענין טעיה  
 וכן עוסה אור כשלאה (לעיל ק"ד): ולמזו. ענין חגירה כמו ומזח  
 חסיקים רפה (לירוב י"ב): (ק) ששני. לירובי זשנול:

מצודת ציון

(טז) ונכאה. ענין שכיפה כמו ונכס כוח (שפיה ס"ז): (יח) כמדו.  
 ענין נמלוס מה כמו ומדו כד (ויקרא ו'): (יש) עשפה. ענין טעיה  
 וכן עוסה אור כשלאה (לעיל ק"ד): ולמזו. ענין חגירה כמו ומזח  
 חסיקים רפה (לירוב י"ב): (ק) ששני. לירובי זשנול:

מצודת דוד

ש"ך אל החסד ודף הענייס ומכירי לב להעיס אוחס: (יז) ויאהב  
 קללה. אהב לעשות דברים אשר הקלה מעותה כנול עליסה ולכן  
 חסו עליו הקלה המעותה: ולא חפץ בברכה. לא רצה לעשות  
 דברים אשר הכרזה מעותה לנול עליסה ולכן תהיה הכרזה ה"ה  
 כחוקה ממנו: (יח) וילבש. יהיה מעטף בקללה כמו המעטפת  
 אל גושו: ותבא. הקללה תבוא בקרבו כשפך רב כמים  
 בעצמות כן הקלה חסד כן אל חסדי כשן על טענו ובשמו: (יט) עשפה  
 סוף: ולמזו. יחגור הקללה חסד להיות לו למזח: (כ) זאת פעלת.  
 (כ) עשה אתי. חסד ולמזח: למען שיםך. למען יוגדל שמך: (ק) ששני  
 ע"מ

פירוש ע"מ

פון זיי: (טז) יען אשר לא זכר דר ויירל ווס ער המ גימ  
 גידאקמ צו סאקון חסד בירדף איש עני ואביון אונ ער  
 יאגט נאך דעם ארויסאן אונ דעם אביון אינ דעם  
 ווס המ איין צו בראכין הארץ צו מיישין: (יז) ויאהב  
 קללה וקבואתי אונ ער המ ליב נאמס קללה דען ער  
 לייקניט בראך אין אים דרום זאל יא קומען צו אים  
 ולא חפץ בברכה אונ ער וויל גיט אין נאמס ברכה  
 דרום יאזו זי ער דא ווייטערין פון אים: (יח) וילבש  
 קללה כמדו אונ ער האט זיה אן נקללידמ מים דער  
 קללה אונ ווי מים זיין קעקד נבאב כמים בקרבו דרום

זאל דר קללה קומען אונ ווי וואסער אין אונ אזו ווי  
 בויםיל אין זיינע ביינער: (יט) תהיו לי כבגד יעשה דיא  
 קללה זאל זיין צוא אים אונ וויא איין קלייר וואס  
 וויקילמ ארום דעם מענעמשיין ולפניו חסד יתרה אונ  
 פר איין נארמירל זאל ער זי חסיד אן גורמין: (כ) זאת  
 פעלת ששני מאת ה' דס זאל זיין דיא ווערק פון דעם  
 בפאלונג פון מיינע האסער ווס זאל קומן צו זייא  
 פון גאמס והדוקרים דר אונ דס באפאלונג פון דרום  
 היירין ביי אונף מים לייב: (כא) ואתה ה' אדני אונ דר  
 האר גאמס מאת מיר חסד ישראלי חסד פון וועגן זיין  
 נאמען



קמו ויבשו ועבדה ישמח: כס ילבשו  
 שומני בלמה ועמו כמעיל בשתם:  
 אודה יהוה מאד בפי ובתוך רבים  
 אהללנו: לא פייעמד לימין אביון  
 להושיע משפטי נפשו: קי לרוד  
 מזמור נאם יהוה: לאדני שב לימיני  
 עדי אשית איכות הדם לרגליך: ימטה

ת"א כי יעמד, כדכח ט: נאם ה', נכחיו וכסודותיו קח וזהו נאמתי:

דימות ארום לית מלכותא מקרבא אח בך תה וכתר בן אשני בעלי דבקה בביש קרגך:  
 (ת"א) אמר יי במימריה קמתן לי רבנותא חלף דיתבית לאוילן אוביתא דימיני אורה עד באשור  
 בעל דבקה בביש קרגך: ג חמרא דעושנה ישדו יי מציון והתי דרי בקצע בעלי

דר"ק

(כט) ילבשו. כשראו שלא תלך מחשבותם ילבשו כליסה:  
 כמעיל. חכ"ם רפח ואו: (ז) אורה. אירך כשיוצאו ואתלל  
 בפי בתוך רבים. כדו שירעו כלם כי סאהו היתה ית תשועת  
 ויהיה בסחונם בו: (ל) כל. כן הוא עם הכופר בו שהוא אביון  
 ואין לרוב להציל הוא יעמד ויעורו ולהשינו מרשיע  
 שהיו שופטים נפשו ורשיבים להביתו: (ט) לרוד. זה הכומר  
 מרשיחו רבותיו ו"ל על אברת אביו כשיצא לחלח עם הארבעת  
 המלכים שירשו אתה כהן לאל עליון כי היתה כהונה ראיה  
 לצא משם שהוא כלבי צדק והיא כהן לאל עליון אלא לפי שהקדי  
 בברכתו אברהם לאל עליון נשל הקב"ת הכהונה ממנו והתנה  
 אברהם שגא' אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. והנכון לפי דרך השמש לפרש המזמור על דוד  
 שאמריו אחד כן המפורשים עליו. ולפי דוד פירוש בעבור כלבי צדק אמרו לו אחי הוא. ואמר נאם ה' לאדני. כלומר אמר האל ת'  
 לאדני לרוד שב לימיני (שב וחמתן כדו זמן כח לשאל המלך שכא שיבטב בביתן כשתחילא סאהו) כמ"ש כי אז יצא ה' האל ת' כל'  
 שבתיה כהנפחה לימיני כי תעורך ולא אשקוט: עד אשית איכותך. (שאל המלך) לתרום רגליך וינאמתי. כי באותו הפרק כיבש דוד

(כט) ויעמו כמעיל. העומה ועוטף כל הגוף לכל לבוש:  
 קי (א) נאם ה' לאדני. רבותיו דרסוהו באברהם אבינו  
 ואני אפרטנו כדבריהם. נאם ה' לאברהם שקלוהו  
 העולם אדני מעמו אדני (בראשית כ"ג): שב לימיני  
 התעכב לתאוטי והתחולל לה' חזי וסיבה אלה עכבה  
 יכה"ו ותשבו בקדש (דברים א'): לימיני. לתאוטת ימיני:  
 עד אשית איכותך. אהרמל והטיריו: (ב) מטה. לשון

מנחת שרי

במלמד המאריך: (כח) ועבדך. כס' בנטיא: (כט) כמעיל. המ"ם  
 כספ וה"ף חלף ממלךך ידך קצי' מנול דף ל"א וכן בישעיהו"ש:  
 בכתס. ה"ב"ת בקמן לך: (ל) ממשעי נפשו. י' נפשו משעין

אל אחוש מקללתם כי אחיה חברכני. קמו עלי ויבשו:  
 (כט) ילבשו. כל שומני מהיום והטעם אהרים מלכד אלה  
 כי כבר הכיר על אלה ויבשו: (ל) אודה. שגיבה כפי  
 זה האחד טעמה השם עמי עד סידעו הרבים: (לז) כי.  
 קי (א) לרוד מזמור נאום ה' לאדני. כעון לפרש זה המזמור על אברהם על דכרחי מלכי צדק רק יקשה לעיני ליון  
 שהיתה עיר דוד וטבל לתקנו בדרך רחוקה מעט והנכון בעיני כי זה המזמור חזרו אחד המאשרים על  
 דוד כמו מזמור יעקב ה' ביום נרה ה' בעון ישמה מלך גם לשלמה אלהים משפטך לנלך הן והיכר זה המזמור כאשר  
 נשבעו אבני דוד לחמר לא חלח מעמו במלחמה וזאת חתלת דברי המזמור נאם ה' לאדני שהוא דוד: שב לימיני.  
 והטעם שב בדיחי ועבוד וזאת לימיני כי הימין עושה חיל והנה הטעם לא חלח מעמו למלחמה כי ימיון השם  
 תלחם בעבורך והוא יסית איכותך הדום רגליך עיזנולו לפניך שתרמסם: (כ) מטה. כי העון והכה יאל מליון שגם הכבוד

מצודה דוד

(כט) כמעיל. כס' מלכות מה:  
 קי (א) הרג. הוא שריפך כסמך הכוח חמת רגלי סיוסכ כמו  
 וכסחמו להדום רגלו' (לעיל ל"ט): (ג) מטה. ר"ל משעין  
 אהרמל והמלכים אשר חמו שללו מלכי העובדי ס"ס את אליעזר עבדו היך צמתי מספר נאם חכמים טס עד כזה והסיכ לנס ס' אמר  
 לאדני אברהם שב כנפחון לתשועם ימיני ולא אשקוט עד חשים איכותך מרמס לנלךך כהיום הזה: (ג) מטה עך. משעין וסוף: ישלח  
 פירוש ע"מ  
 ואנן פאר שעמם ווערין אונ איהך ריין קנעמט נאר  
 מ'ה פרייען: (כט) ל'בשו שומני בלמה לאין ויך מיני  
 האסער אן קליידן מיט שאגן ויעמו כמעיל בשתם אונ  
 זיי נאנן ויך אן קליידיו און ווי איין קלייד מיט וייער  
 שאגן: (ל) אונ דענמט מאל אודה ה' כאוד בפי וייעל  
 איהך וייער לובין נאמ מיט מיין כול דבתך רבים אהללני

מנחת שרי  
 (כט) כמעיל. כס' מלכות מה:  
 קי (א) הרג. הוא שריפך כסמך הכוח חמת רגלי סיוסכ כמו  
 וכסחמו להדום רגלו' (לעיל ל"ט): (ג) מטה. ר"ל משעין  
 אהרמל והמלכים אשר חמו שללו מלכי העובדי ס"ס את אליעזר עבדו היך צמתי מספר נאם חכמים טס עד כזה והסיכ לנס ס' אמר  
 לאדני אברהם שב כנפחון לתשועם ימיני ולא אשקוט עד חשים איכותך מרמס לנלךך כהיום הזה: (ג) מטה עך. משעין וסוף: ישלח  
 פירוש ע"מ  
 ואנן פאר שעמם ווערין אונ איהך ריין קנעמט נאר  
 מ'ה פרייען: (כט) ל'בשו שומני בלמה לאין ויך מיני  
 האסער אן קליידן מיט שאגן ויעמו כמעיל בשתם אונ  
 זיי נאנן ויך אן קליידיו און ווי איין קלייד מיט וייער  
 שאגן: (ל) אונ דענמט מאל אודה ה' כאוד בפי וייעל  
 איהך וייער לובין נאמ מיט מיין כול דבתך רבים אהללני

תהלים קי

הרגום

עֵזְבֵה יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רִדְה בְּקִרְבֵה  
אִיבֹכֶה: עִמָּךְ נִדְבַת בְּיוֹם הַיִּלְחָה  
בְּהַדְרֵי־קֶדֶשׁ מִרְחַם מִשְׁחַר לָךְ מִלֵּ  
יְלִדְתֶךָ: יְנַשְׁבַּע יְהוָה וְלֹא יִנְחַם

דַּקְדָּק: י עִמָּךְ רְבִית  
י שְׂרָאֵל דְּמַתְּנֵדְבִין  
לְאוֹרְתָא בְּיוֹם אֲנִיחָתָא  
קִרְבָּא תִּסְתַּנַּע עִמָּהּ  
בְּשִׁבְהוּבֵי קוּדְשָׁא  
רַחֲמֵין דַּאֲלֵהָא  
יִסְמַרְהֶבּוֹן לָךְ הֵי  
נִחְתָּת מִלָּא וְתַבּוֹן  
לְרוּחָן תוֹלְדֵהָ: דְּקַסֵּין יְ וְלֹא יִתּוּב דַּאֲנָתָ

ה"א וסנ"ו י' ה' ה' וסנ"ו זכור משה י' :

רש"י

הר"ק

מטען כמו (לעיל ק"ה) כל משה לחם: כמדה עוזך ישלח ה' מציון. כשתשוב מן המלחמה והמקדש ישיבס ורודפיס ישלח לך ה' את מלכי צדק מלך שלם להוציא לך ויון (בראשית י"ד): רדה. נחלמתה. בקרב איוב: לבסח (ג) עמך נדבות ביום חילוך. כשתחוסוף מיל לרדוף אחרים ויתחזבו עמך וואוהיך ללאת עמך כמו שמלנו (סס) וירק את חניכיו ילדי ביתו ולא יחרו וענר ואשכול וממרא התלנדו מליהם ללאת ללכת אחריו בעזרתו: בהדרי קרש מרחם משחר. וזאת מהיה לך כזכות הדרת קדושה שהיה כך מטען אמך שהכיר בוראו מכן ג' שנים: מרחם משחר. משפלת מן הרחם כמו משילין פירות דרך ארובה כ"ט וחיכא דחני משחרין: וך של בילדותי יהי לך לעטס ככל ש מהו נעים ויח: על האוכלסין שהרג נחמר לו (סס ס"ו) אל חירא אכרס

ציון בתחילה מלכותו ואמר הכהן המושען שתעזבו מציון החל האל יחברך לשלחו אליך שהיה במצב חזק כאד ונהגו אלהים בידוך מיתה: רדה. לבשול בקרב איוב: לא חירא מהם. ואמר בקרב כלמה אין צורך לומר בער: פלשת הממוכות לארץ ישראל שתמשול עליהם אלא אפי' בקרב ארצם הממשול. ויש מפרשים אמר. מציון. לפי שהבדיר שוכן בציון: וגו' עמך. ביום ששנית חיל להחם בהם כאר עמך אליך נדבבת: בהדרי קדש. בירושלים שהוא הדרת קדש. שנקראת ארסה קדש. והדרי ענין הדר וישי. והדרי ל' רבים מן הדר כי בדברים רבים היא טובה: כרחם משחר לך מל ילדותך. ויש שיצאת מרחם וילדת אותה השחר לך היה כלומר לטובתך ואתה מל ילדותך אותה המל שריר כשנולדת לך היה בטבן ציאת למלכות ועל ברכה לך היה באותו השחר: (ד) נשבע. דברו ה' א שביעיתו: אתה כהן. מלך ונגיד כמו ובני דוד כהנים היו ואמר

ילדותך. לך ימטב ילדותך לרכי יוסר שהתנגנת בהם (ד) נשבע ה' ולא ינחם. לפי שהיה מתירא שלא יעטס בנחנה ש' :

הבון וס"ו ולא עוסיס יטלו נכשו (הושע ד') להושיע משופטי נפשו. ולא נחמי (לוינו ל"ח) מסוכת הושע: קי (ג) בהדרי. בל"מ מענין הדד וכן הוא בל"מ מערכת אות בל"מ בל"מ ב"מ"ל מן מד ומד חל"מ ומד ר"י"ש ובכ"ר מ"י"ם סימן ט' בהדרי קדש מהדדו של מולם הקדשין והכי נכסיין הסם מהדדו בל"מ ופי' יס"ו מוציאה שהוא הדדו של עולם דכתיב קודא ומנחם עיט ונמטר מן אברהם מי סכר מנזרת וגו' וכן פי' בעל יס"ו מוצר מענין הדד וכן לר"ך לגנוס בע"י אב"ט עולם בל"מ וז"ל בהדרי קדש מהדדו של מולם הקדשין פי' בזכות שמחט עמך על קדושת שם והבאין הדדו של עולם דהיינו דם המוריס שהוא גבוה מכל המלכות וגם הוא הדדו של עולם כמ"ו יפס ט"ו משום כל כהן ומל יאלה לומר לעולם עמ"ו והלכין כליהי סכוכו (יחזקאל מ"ג): בהדרי. כ"ל. ככ"מ בעיט: ילדותך. בעקלת מדויקיס מלא יו"ד כתי מ"ו ומכר ו"ו"י כתי דל"מ ויש מפרשים כספיים:

אבן עזרא

להשמיח כל איוב שיבוא אליך אל ציון או עמנו כדרך יחזר כל מנחמות ציון ששם הארון: (ג) עמך. יתלנדו כהלסם בעכור. אמר ר' משה בקיעת השחר וסס הקדש כמו כדרך או יבקע כשחר והוא יעשה דוד ודימה הליח' שהיה בנפך כשל והקטעם כי לא נס למה בלחמות רבות שנלחם ויהיה כן המקיעת השחר לך כאשר לך ילדותך ואחרים אמרו מהתקום השפל השחור לך מנת ילדותך ופירושו על כמו ויטל את הגורל ורכי יאועה אמר כי מרחם אמר היית מוכן להיות מלך והוכתו בעיני כי נדבות דרך קלרה כנפס נדבות והקטעם חס הורכבו לעשות מלחמת עמך ויבואו אליך ביום כנפס נדבות וחרטם בהדרי קדש מרחם משחר מעת עלות השחר ויבוא כשל שהרגלת לראות בילדותך כאשר וכן ובני דוד כהנים היו והטעם לעבוד את השם והנה העטס מצורת דוד

היית רועה בל"ן: (ד) נשבע. אתה כהן. כל כהן משרת מצורת ציון

כמה שטענין עליה: רדה. ענין ממסלה כמו וחד מיס עד יס (לעיל ט"ז): (ג) חילוך. מל מיל ומה: משחר. ענין דרישה כמו וחס אנשי עמך אשכול ומנחם: ביום חילוך. ביום המלחמה אשר חלסתי לגלותם: מרחם. מעת לעת מרחם אמך אתה דודו ל' להוצר מצבותיו ולתמוכ עמך אלמתי: אתה כהן. סככותו היסם לך לייסם כשם כשל שהוא עול: (ד) ולא ינחם. ילדותך. בעקלת מדויקיס מלא יו"ד כתי מ"ו ומכר ו"ו"י כתי דל"מ ויש מפרשים כספיים:

לדני: גאם האם גיזאמט צו מיינ האר דוד שב ליפני וגו' ונאמט און האף צו אר דר הילף פון מיר רעכטע האנטם ביו ארן וועל טאן דייעע פיינט שאול הקלף אונ זייגען חברים צו איין שטעפעל אונטער דייעגע פים: (ג) משה עיף ישלח ה' מציון דם אונטער לעהנגונג פון דיין שטארקייט וועט גאט שיקין פון ציון רדה בקרב איוב: צו גינעלעמ'גין צווישין דייעע פיינט: (ג) עמך נדבות ביום חילוך דיין פאלק וואס דוא ביסט צווישין זיי די האבין זיך מגרב גינעען צו גיין מיט דיר אין דר מלחמה אין דעם טאג ווס דו האקסט איין

ח' מציון. כ"ל לא תלחם בזמך כ"ל כתי ה' האקן משה בליון: רדה. תמשיל בקרב איוב: (ג) עמך נדבות. הסם אשר יבואו עמך בזמנמה הסם יבואו נדבבת לבס' ולא בעבור קבלת סכך מה עמך: מרחם. מעת לעת מרחם אמך אתה דודו ל' להוצר מצבותיו ולתמוכ עמך אלמתי: אתה כהן. סככותו היסם פירושו ע"פ גיזאמל'מט ביינ חיל צו מלחמה האקלען מיט דייעע פיינטם בהדרי קדש מיט אשיון הייליגקייט קוקען גיי צו דיר מרחם משחר פון דעם קארל אן ווס דו ביסט אום גיזונגין גיזאמל'מט ביינ מוטיעעס מראכט המ אוף דיר גיזאמל'מט שייגען דר מארגין שטעערין (בלדוקר די ביסט אן גיברייט גיזאמל'מט צוא זיין מל'ה) לך של ילדותך צו דיר איי די מויא פון דיין ויג'נטם (בלדוקר די ביסט נאך היינט מיט דיין כח פון דיין ויג'נטם): (ד) נשבע ה' ולא ינחם גאם המ גיזאמל'מט אונ וועט זיך גיט בערענקין אונ חרטה האבין אוף דעם גיטס

וואס



אתה כהן לעולם על־בִּרְתִּי מִלְכִּי־  
 צדק: הֲאֲדֹנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־  
 אַפּוֹ מִלְכִּים: ו יִדִּין בְּגוֹיִם מְלֵא גִוִּיֹת  
 מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אַרְץ רַבָּה: וּמִנְחַל  
 בַּדְּרָךְ יִשְׁתַּה עַל־יָפֶן יָרִים רֹאשׁ:

הַלְלוּהָ

ר"א מנחל: פסחים י: ק

מחמי דרבא לעלמא  
 דאתי בגין זכותא  
 דהויקא מלך ופי:  
 ה שכתתא דיי על ימינה  
 סה ביום רוג'יה  
 מלכיא: ו אמתא דרין  
 על עמיא מלי ארעא  
 גושמי רש עין הסליון  
 מחא ירשא על ארעא  
 סניעא לחרא: ו ספום  
 נביא באורקא אולפן

רש"י

וגו' ולא נוחם. על השובה אשר דבר עליך: אהה כהן  
 לעולם על דברתי מלכי צדק. מנח תלא הכהונה  
 ומלכות להיות כהן ויורש את שם אביך אביך הכהונה  
 והמלכות שנתנו לו. דברתי מלכי צדק. ויור' ויתירה כמו  
 רבתי עם (אויכה א') על דברת מלכי צדק על פקודת מלכי  
 צדק. אהה כהן. יש במשמע כהן כהונה ושררה כמו  
 (שמואל ב' ח') וכתי דוד כהנים היו: (ה) אדני. אשר  
 היה על ימינך במלחמה: מחץ ביום אפך מלכים. את  
 ארבעה מלכים. הוא: (ו) ידיו בגוים מלא גויות. זו  
 הוא כבודת ברית בין המצרים שנאמר לו על מצרים ונס את  
 הגוי אשר ישבדו דן אבני (בראשית ט"ו). מלא גויות.  
 אחריו מלא אשר יקרה עליו מלא רועים (ישעיה ל"ח) והיכן דן מלא גויות את מצרים על שפת הים (שמות ט"ו):  
 מחץ ראש על ארץ רבה. זו היא דוגמת כדוח (חבקוק ג') מתחת ראש וכוית ראש על ראש. פרעה שחיה ראש ושר על  
 ארץ גדולה והשובה על כל הארצות כמו שנאמר (לעיל ק"ב) מולט עמים ופתחהו שהיו כל האומות התחת ממלכת  
 המרים: (ז) מנחל בדרך ישתה וגו'. מילוט הנהר בדרך הליטו היתה ארצו שמה ולא היתה ארצה למי  
 נשמים על כן היה מרים ראש ומתפאר (יתחקאל ט') לי יאורי וחלי עשיתי. ענין אחר יש לפרש המומור הזה כדוד:  
 גאם ה' לאדני. על עסקי אדני שאול כשהייתי נרדף מפניו: לאדני. על אדני כמו ואחר פרעה לפני ישראל  
 אבן עזרא

שישראל ילחמו וחתה חקה המעבר כאשר לקח מלכי צדק  
 מאברהם. ויור' דברתי טוסף ופירוט על דבר' על מהנה כמו  
 דוכיות כים או תחסר אות כ"ף אהה כהן לעולם על דברת כמו על דבר שאתה ממלכי צדק ועליו כתוב והוא כהן לאל  
 עליון והנה היתה מלת אהה כעבור שאתה מלך צדק כמו ויהי דוד עושה משפט וצדקה  
 לכל עמו הטעם שכן לך הלחם כי השם עוזר מלך ומחץ ביום אפך מלכים על ידי: (ז) ידיו. מחסר מלת אהה כמו  
 עם לבבם על כן הוא ידן בגוים אשר הוא מלא גויות שיש לו לשם כל הוא יעשה לין בגוים: על ארץ רבה.  
 שאיננה נקראת אי והיא ארץ ישראל ומדי ופרס. ורבי משה אומר כי הטעם רבת בני עמון: (ז) מנחל. הטעם כל כך  
 היו האויבים מפחדים ממנו כי בלכתם בדרכים היה שותה מנחליהם ואין לאל ידם למועטו על כן היה מרים ראש ויש  
 מצודת דוד

אהה מנח תלא הכהונה: על ענין מלכי צדק ר"ל כמו  
 מלכי צדק שנאמר בו ומלכי צדק וגו' והוא כהן (בראשית ט"ו):  
 (ה) אדני על ימינך. כאלו אל מול אברהם ידבר לומר ש כל היה  
 ס' על ימינך לזה מנח ובה כים כאלו אסו ומתנס מלחמתו את  
 המלכים והנה על ככה הבורט: (ו) ידיו בגוים. ס' הוא טעם דין  
 ומשמע בגוים ההם עד שמקום המלחמה היה עליו גויות ומגורים  
 יסוף לקום: (ז) מנחל בדרך ישתה. היה טעם מלך הכהונה כמו השוחה מים די שבעו מנחל השופט בדרך שכי' חס סוללי' שאין  
 מי ימחה בידו כי ימניעו מבוזים וכהו מקום (יתחקאל ט') לי יאורי וחלי עשיתי. על כן. על כן מים השמים  
 הפקירו לו ועם יבן היה מרים ראש ללחץ

רדק

לעולם. כי שאול לא היה מלך לעולם: על דברתי מלכי צדק.  
 ולמה נחמדך מלך לעולם על דבר שאתה מלך צדק ויור' דברתי  
 ויור' מלכי נוספות: (ה) אדני. היא על ימינך שנצחת המלכות:  
 מחץ ביום אפך מלכים. והוא מחץ על ירך מלכי הגוים הנכאים  
 להלחם עליך: ביום אפך. כלומר אותו היום היה חרון אפו  
 עליהם ורצונו עכר: (ז) ידיו. יעשה דין ומשפט בגוים עד  
 שמקום המלחמה מלא גויות כלומר מגורים מלכים: מחץ ראש  
 על ארץ רבה. מחץ על ארץ ראשים רבים וראש שם כלל.  
 ורבה גם כן כמו בסוד קדושים רבה. ויש פירוש רבה. רבת  
 בני עמון ועל אותה המלחמה אמר זה הפסוק: (ז) מנחל. כל  
 כך ענין הלחם עד שהלך נחל כדמס. ואמר ישתה. על דרך  
 משה על כן יריום ראש. על כן שנצחת כל אויבי היום ראש

אסיפת נגרים. מלא לטון הסיפה כמו (ירמיה י"ב) קראו  
 מלא גויות את מצרים על שפת הים (שמות ט"ו):  
 מחץ ראש על ארץ רבה. זו היא דוגמת כדוח (חבקוק ג') מתחת ראש וכוית ראש על ראש. פרעה שחיה ראש ושר על  
 ארץ גדולה והשובה על כל הארצות כמו שנאמר (לעיל ק"ב) מולט עמים ופתחהו שהיו כל האומות התחת ממלכת  
 המרים: (ז) מנחל בדרך ישתה וגו'. מילוט הנהר בדרך הליטו היתה ארצו שמה ולא היתה ארצה למי  
 נשמים על כן היה מרים ראש ומתפאר (יתחקאל ט') לי יאורי וחלי עשיתי. ענין אחר יש לפרש המומור הזה כדוד:  
 גאם ה' לאדני. על עסקי אדני שאול כשהייתי נרדף מפניו: לאדני. על אדני כמו ואחר פרעה לפני ישראל

מנחת שי

(ה) מלכי צדק. תחתי מלכין ושיין מ"ש צד' לך: (ה) עמון כים  
 אסו. מלכט: (ז) מחץ ראש. מנחל עמני מלה ושיעל:  
 דוכיות כים או תחסר אות כ"ף אהה כהן לעולם על דברת כמו על דבר שאתה ממלכי צדק ועליו כתוב והוא כהן לאל  
 עליון והנה היתה מלת אהה כעבור שאתה מלך צדק כמו ויהי דוד עושה משפט וצדקה  
 לכל עמו הטעם שכן לך הלחם כי השם עוזר מלך ומחץ ביום אפך מלכים על ידי: (ז) ידיו. מחסר מלת אהה כמו  
 עם לבבם על כן הוא ידן בגוים אשר הוא מלא גויות שיש לו לשם כל הוא יעשה לין בגוים: על ארץ רבה.  
 שאיננה נקראת אי והיא ארץ ישראל ומדי ופרס. ורבי משה אומר כי הטעם רבת בני עמון: (ז) מנחל. הטעם כל כך  
 היו האויבים מפחדים ממנו כי בלכתם בדרכים היה שותה מנחליהם ואין לאל ידם למועטו על כן היה מרים ראש ויש  
 מצודת ציון

מכתבי צדק (אויב כ"ז): (ד) על דברתי על ענין כמו על דברת בני  
 אהה וקבלת ג' והיו"ד יסוד: (ה) מחץ. לשון כהלה ושיעל כמו  
 מנחל ופיל ארסח (דברים ל"ב): (ז) גויות. גויות בני אדם כמו  
 ושפט לנו כמילים (משלי כ"ז): רבה. גוולה:

פירוש ע"מ

וּמִן עַד הַיּוֹם הַזֶּה צִוּי אֲנִי נִייעַרְמִי אַחַח כְּחֵן לְעוֹלָם דּוּ  
 וְעַמִּים זֵיין אֲדִינִי נִיעַר עַד גַּאֵם בְּיוֹ אֵיבִיגִי פִּון וְעֵיגֵן  
 דִּי יֵאָדָר דָּאֵם אֲדִי אֲלֵמְסֵם זֵיין אֲיִין גִּירְקִשְׁמַעַר מְלָךְ  
 אֵיבִיבְךָ דִּי יִשְׂרָאֵל: (ה) אֲדִינִי עַל יְמִינֶךָ גַּאֵם אִיז אֹף  
 דִּיין גִּירְקִשְׁמַעַר זֵייט אִיז דְּעַר מְלָחְמָה מִחֵץ בְּיוֹם אַפּוֹ  
 מְלָכִים וּמִן עַד הַיּוֹם הַזֶּה גַּאֵם גִּיּוּוּאֲנֵד אֲוִן גִּישְׁלֵאגִין אִין זֵיין  
 צִאָרִינִיגִין סָאגִי דִּיא מְלָכִים וְאֵם הַאֲבִין מְלָחְמָה  
 גִּיהֵאֲלֵמִין סִימִ דִּיר: (ו) יִדִּין בְּגוֹיִם מְלֵא גִוִּיֹת דִּיר גַּאֵם

ער

# קיא \* הַלְלוּהוּ | אֹדְהוּ יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעַדְהוּ: בְּגִדְלִים מְעֻשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: | הוֹדוּ־וְהַדְרִי לְקַדְדוֹ דָּבָר וְצָבָן לְהוֹן: | ג ש ב ח א וְשִׁבְחָהּ וְרָא

יְקַבֵּל מִטוֹר הַיְכָנָא  
יְקַוֵּף הַיִּשְׂאָ: \* הַלְלוּהוּ  
אֲשַׁבַּח קְרָם יי בְּקַד  
לְקַא בְּרִוּוֹן דְּהַרְיָצִיא  
וּבְגִשְׁתָּא: | ג בְּרַבְרִין  
עֻבְדִּיא דִּי מִתְפַּעִין  
לְקַדְדוֹ דָּבָר וְצָבָן לְהוֹן: | ג ש ב ח א וְשִׁבְחָהּ וְרָא

ת"א אה"כ. וסכר ויגל וישת ויחוספ:

### רדיק

אל כלם. ויעש דוד שם בשבועי מחכות את ארם נהרים בני מלח  
גנו: (א) הללויה. זה המזמור נאמר באלף בית'. שתי  
אותיות במסוק אחד וכשנים פסוקי האחרוני' שלש שלש. כי  
המזמור קצר והוא כוזר וכבד יתר בו להתבונן במשנת האל  
ליזכור תמיד נפלאותיו. ואמר בו להתעסק ביראת האל ובחכמה  
וכל מזמור שנאמר באלף בית' נראה לו יליצי גדלו והדברים  
נכבדים שנאמרים בו נאמר כן ברוח הקדש. אמר למשוררים.  
הללויה. כי כן אעשה גם אני אודה את ה' אל כלב כלומר  
בכל כוונת לבי: בסוד ישרים ונדה. בעצת ישרים והם ישראל  
כי הושרים במעשיהם על פי המשפטים שנתן להם האל  
יתברך. ועדה כבו ובעדה ובית' בסוד בבקום שנים כלומר  
בעצת ישראל ובעצתם אורנו כי כלם יביטו עמי: (ב) גדולים.  
זוה תחילת החרוטה אמר גדולים מעשה האל שעשה בנבראים  
ואף על פי שהם גדולים הם דרושים לכל הפעולות כלומר לכל  
מי שיהפוך להתבונן בזה וידרש אותם כל הדרושים ונמצאים  
לו: הפעולה. תואר סן חפץ חפצים: (ג) פעלו. שהוא השמים

(שמות י"ד) וישאלו אנשי המקום לאשמו (בראשית כ"ו):  
שב לימיני. התעכב והמתן ליצועתי: טמה עורך  
ישלח ה' מציון. מעשים טובים המלטינין בידך. ד"א  
עוד תמלך עיניך וסע ויולה לך עתה עו ואלו תהרה בקרב  
אויביך: זמן גרבות ביום החרף. עשוי הוא ליחדעו  
לעוררך כיום שחשפה חיל כמו שמופיע (כד"ה א' י"ב)  
סחיו קצלים עליו מכל שבע ושבע בלכות אל קלנל נפלו  
עליו ממנסה וגו'. ומן הגדי נכדלו אל דוד וגו' (סס):  
בהררי קדש ברוחם משחר. נכדלו הדרת קדושה שהיה  
בך מנעורך: לך מ' ידרתך. ילדות טובה וספק נאה  
שהיה בך תהיה לך כשל שהוא נעים וערב ותעשה לך מירות  
הלליתך: נשבע ה' וגו'. שהמלכת תחא שלך עולמית:  
אתה בהן לעולם. ואילו מן הכהונות כהונה שהיא למעלה  
מכהונת מלכי זקן. וזהו המלכות שהיא למעלה מכהונת  
מלכות מלכי שהיה כהן לאל עליון ואם תאמר חף הוא מלך היה.  
מלכות על הנוסם לא היתה מלכות השונה  
כנגד ישראל: אדני. יהיה תמיד על ימיןך הנושעך. אשר:  
מחץ ביום אפוי מלכים. שלחמו עמך אכרסה  
ועם יהושע ועם ברק: רדון בנבים מלא גיורת. ועוד  
ביומי ימוקיה כנך ביום נבולכלוסי סמריז בקון פגרים מיס  
וימתן כנסחריב: שהוא ראשה של ניונה ואשור שהיא ארץ רבה.  
אשר: מנחל בדרך. היה שמה שנתפאר שמתו אוכלוסין  
מימי הירדן שגמלם (יטעה ל"ו) חי קרתי וסחיתי מיס ואחרוב וגו':  
על כן ירים ראש. היה שמתבה ומתפאר כגדולו:  
קיא (א) הללויה אודה וגו'. מזמור זה הוסד באל"ף  
בית אות אחד בראש הפסוק ואל' כאלמעיתו וכן כלם מאל"ף  
ועד תי"ו וכמו כן מזמור השני הראשון מדבר בשבחו של  
הקב"ה והב' מספר בשבחו של זקוק ירח ה':

### מנחת שי

קיא (א) הללויה. מידה חסד: לנפלאותיו. כס"ם מלא ואל"ו וכן  
מקו עס"ה דס' ואלה שמות כי לא נמנה שס' עס' חסד  
המים כי הנזלים בלי פחד כדרך מי יסקי מים ואל תחמה על  
ישתה גסו ירים כי הנה מחק לשון עבר והנה אל על דרך  
המדבר על זמן עומד וכמוהו רבים:

קיא (א) הללויה אודה ה'. הללויה דברי המשורר הללויה  
כמוני כי אני אודה השם בכל לב: בסוד ישרים  
כסתר: ועדה. בגליו וזה הוא שאודה. לאחר: (ב)  
גדולים מעשי ה'. ודרושים מלאי. אמר ר'  
מרום כי חפציהם על משקל וקטרים והטעם שימלא בהם  
הדירס כל חפציו שידרוס כמו וכל חפציהם לא ישו  
בה: (ג) הוד. אע"פ שמעשיו גדולים ודרושים הם  
לדרושים ומבוארים כי פעל השם נראה לו:  
על כן הוד והדר ועטם

### מצורת ציון

קיא (א) בסוד. פנין מלה כי נעשית בסוד נבל ונלה. או הוא מלי  
יסוד לו הפלט למעשה הוא כמו הדרו להננין:

קיא (א) הללויה. חסד כולכם הללויה ואף אני אודה את ה'  
בכל לב: בסוד. בעצת השרים ובעי הפגה ל' כפי אשר  
יודו ישרי הכז ויחל חסד: (ב) גדולים מעשי ה'. עס כי מעשי ה'  
לכל החפציהם להתבונן בהם: (ג) עומדת ועד. הוא דבר המתקיימת  
פירושה ע"מ

סעם גדולים ליל עטוים בחכמה נפלאה עכ"ל המה דרושים ומלאים

### משלי חכמים

(א) גדולים מעשי ה' דרושים ללב תפציתם. סוד וויסין אויף דר'  
וועלם נעננין דא צווייערליי בעלי פלאכות. דהיינו איין בעלי  
פלאכה וואס ארבעס בריליאנטן. און א שופטער וואס פאקט  
שפטינעל. דער בריליאנטן ארבעטער קען אין איין סאג פער  
פאר דיען ווי דער שופטער וועט פאר דיען א נאכגע וואך.  
אין דאך א קשין פאר וואס האט דער פעקטש גילערונג צוא  
זיין איין שופטער פאר וואס האט ער נים גילערונג צו זיין איין  
בריליאנטן ארבעטער. נאר דערער ארבעט האט א פגלה מיס  
א חסרון א בריליאנטן ארבעט האט א פגלה קען פאר דינס  
פיל. האט אבער איין חסרון. נים ינדער פעקטש דארף דיא  
ארבעט. או קען וועט וואהנגען אין א קליינע פאקט וועט קען  
פון דיא ארבעט נאר נים האבן. ווארום אין א קליינע שפאט  
קען פעקטש איין גביר אדער צוויי גבירים וואס האבן בריליאנטן  
ארבעטער. דער שופטער האט א חסרון ער פאר דינס ווייניג. ער  
פאקטש וואס איז א חסד לערונים ער בייזש פלאכות. לערונים  
צוא זיין איין בריליאנטן ארבעטער און לערונים צוא זיין איין  
שופטער

עך אוף זיין קאפ צוא גיווערליגיגן איבער זיאי:  
קיא (א) ואנטי דוד הללויה לרבם איהר ישראל גאמ  
אודה ה' בכל לבב אונ איך וועל אוף לרבין  
גאמ מיט דעם נאנציין הארצין בסוד ישרים ונדה אין  
דר עצה פון רעכטס פארטיגע און אין איין וואלרונג  
וועל אוף אים לובין: (ב) גדולים מעשי ה' זיי וועלן  
גרום נאמם מעשיום און זעלן גיפארשם צו אלע די  
ווס וויליין זיין: (ג) הוד והדר פעלו לרבונג און שייגיניס  
איז זיין ווערק און זיין גירעכטיקייט שפייט ביי

תהלים קיא

פִּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: יִזְכַּר עֲשָׂה  
לְנַפְלָאתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: הַמַּרְף  
נִתֵּן לִירְאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: יְפַח  
מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַתּ לָהֶם נַחֲלַת  
גוֹיִם: יְמַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט

עֲבָדֶיהָ וְכוּתִיהָ קִמָּא  
לְעֻלְמִין: ד דְּרָבִן סָב  
עֲבַד לְפָרְשֵׁי נְתִיבָה  
הַנָּקֵא וּבְרַחֲמָנָא יי:  
ה מוֹנָא יְהִיב לְדְחֻלָּי  
יְדַבֵּר לְעֵלְמָא קִמְיָה:  
יְחִיל עוֹנֵן יִחְוִי לְעַמִּיהָ  
לְמַסָּן: הִי אַחֲסֵנָת  
עֲמִיבָר: הִי עֲבָדֵי יָדָיו  
קוֹשְׁמָא וְרִינָא חִתְיֻמִּין

נאמנים

ה"א טרף נון, וזכר פסעים ואמור:

רד"ק

והארץ ראה כי חוד והדר הוא: וצדקתו. שהוא הגויל כל  
שחזר צדק מאתו לנבואים עמדת לעד: (ז) זכר עשה. אחר  
השפך משפיו בעולם שהם גדולים וגוראים. ספר בכתובים  
שנבואים שמה הם ספר ישראל. ואמר כי זכר עשה לנפלאותיו  
שעשה עמהם במצרים ואותם היו תחלת הנפלאות וחוה כ"ב  
הנפלאות גדולי' שהם נזכרים בכל דור ודור: חנון ורחום ה'.  
שחונן אותם ורחום עליהם ויש לפרש זכר עשה כי הנפלאות  
שעשה במצרים בכל דור ודור עשה זכר לנפלאותיו הראשונים  
שעשה עמהם במצרים. שאדם זוכר אדם על אלה הנפלאות:  
(ה) מרף. מסון מצרים: יזכור. בזמן רב בריחו שכרת עם  
אברהם אבינו בין הכתרים: (ו) כח מעשיו. אף על פי שהראת  
להם נחלת גוים כי כשנמצאים במצרים לא היתה כל כך כוח  
נראה כמו שנראה כשגירש שבעה נשים גדולים וצומים מארצם  
והשכין בת ישראל. ואמר הגיד. כי זה היה יותר מלא כי קדם  
המעשה אמר להם זה שלא אבדו בדרך הגיד להם לפיכך הגיד להם  
עשה במלחמות הגוים וגרשם מארצם לא יאמרו כי עול היתה  
אבל אמת ומשפט היתה: אמת. שקיים דברו שאמר לאמי:  
ושפספ. כי לא היה פני הרין שישבו בה עד מפני מעשהם הרעים  
והארץ חתיה היא אודתת הקדוש ולא יתכן שישארו בה

רש"י

(ז) זכר עשה. ז ע לשראל שכחות ומועדים ומלות  
שנאמרו שהוא זכרת: ז עבד היית בחרן מצרים (דברים  
ט"ו) לוי שהוא חנון ורחום על בניו וחסד להלדקים:  
(ה) מרף נהן. מוון: (ו) כח מעשיו הגיד לעמו.  
כשהיה להם נחלת גוים הודיעם כמו וגוברתו. ומדרש  
תנחומא כתב לשראל מעשה בראשית הלוויים שהארץ שלו  
וזכרו להושיבו בה כל מי שיראה ולעקור אלו ולהושיב אחרי'  
שלא ויכולו האומות לומר לשראל גולנים אתם שכנסתם  
להם נפלאותיו ומעשה הגדולים הגיד לעמו כשאמר להם שיתן  
נראה כמו שנראה כשגירש שבעה נשים גדולים וצומים מארצם  
והשכין בת ישראל. ואמר הגיד. כי זה היה יותר מלא כי קדם  
המעשה אמר להם זה שלא אבדו בדרך הגיד להם לפיכך הגיד להם  
עשה במלחמות הגוים וגרשם מארצם לא יאמרו כי עול היתה  
אבל אמת ומשפט היתה: אמת. שקיים דברו שאמר לאמי:  
ושפספ. כי לא היה פני הרין שישבו בה עד מפני מעשהם הרעים  
והארץ חתיה היא אודתת הקדוש ולא יתכן שישארו בה

אבן עזרא

ולדקה שכל פעלו נדק: (ז) זכר. הטעם ככל דור יעשה  
זכר לנפלאותיו שעשה במצרים שהוא חנון ורחום לחון  
הצועקים אליו כמו ומשמתי כי הנון אל: (ה) מרף. דבר  
הוא ברית בין הבתרים וסם כתיב ואחרי כן ילאו ברכוש גדול: (ו) כח.  
הטעם כשהם נחלת גוים הם כח המצדק עד עתה וכח המעשה  
הוא שגבר לעמו ללכת אחריו נחם להם כדרך כי לא בלחש  
כחוב את משפטי תעשו והנה פירש כח מעשיו: (ז) כל

מנחת שי

וא"ו כלשנא: (ה) לילדיו. כבוד המצויות מסר ו"ד צהר ר"ש:  
(י) נאמנים. צמקת פסעים סל"ף בחתף סגול ונכ"ס בשול לבנו:

מצודת ציון

(ה) מרף. ענין מוון כמו הטעם לתי חוקי (אש"ל) וסוהאל  
מעוון הכהים סכח על ידי טכף:

דוד

נעולם משפ"ח נדקת בער ודס: (ז) זכר עשה לנפלאותיו. כמ"ס  
במנן קם לנלנת וגו' והנה חומו וגו' למשמרת (מחמו ט"ו) למעון  
לתי לזכרון: חנון. כי הוא חנון ורחום ולזה עשה זכרון על הנכסים  
למען יזכרו דרכם ויקבלו שכר: (ה) מרף. זה המן שכלנו בו אנשי  
לביהם לארץ ולזה אף כי מרו בו לא חסרו דבר: (ו) חגיד לעמו.  
נחלת הגוים ההם ולזה הגיד שלא יאמרו צמקת דל: (ז) מעשה ידיו  
אמת. מה שגבר לעמו ללכת אחריו נחם להם כדרך כי לא בלחש  
כחוב את משפטי תעשו והנה פירש כח מעשיו: (ז) כל

פירוש ע"ט

אייביג: (ד) זכר עשה לנפלאותיו איין גי'דעביגניש הם  
גאם גיטאן צו זייגע וואונדער (פלומר אין יעדען  
דור מוט גאם נסים צוא דיא ישראל פדי מען זאל  
גי'דענקין איין די נסים פון מצרים איין דס הם גאם  
גיטאן חנון ורחום ה' ווייל ער איז איין לייב עליגער  
אונ איין פארעמיגער און זייגע גי'דענקער דיא  
ישראל: (ה) מרף נהן ליראוי שפייזו הם גאם גיגעבין  
צו זייגע וראים דס איז דר פון ווס ער הם מיט אים  
גי'שפייזו דס דור המדבר יזכר לעולם בריחו אונ ער  
גי'דענקט פון אייביג זיין פרייתות פריית: (ו) כח מעשיו  
הגיד לעמו דעם כח פון זייגע מעשים הם גאם גי'אונג  
אונ מודיע גי'וען צו זיין פאלק דורך דעם וואס ער  
האט גי'ועהן לתת להם נחלת גוים: צו געבין צו זיין די  
נחלות פון די זיבין פלעקער וואס זענען גי'ועהן אין

משלי חכמים

שאספער. ער זאל קענען פאר דינען אין יעדער צייט אונ פון  
יעדער קענסל. מיין ארעם אונ פון זייף. אין דיא תורה האם  
אויך הקב"ה גי'עבין פיל חכמה. זיא זאל גוט זיין פאר דעם  
פראקטיין מענטש. וואס ער לערנט א פירשה חוקים נאר א  
געשפישט דיא ווערעט. אונ דיא ועלביגע פירשה חוקים איז  
אין איר דא אויף פיל חכמה. או יעדער קענסל וואס סער  
חכם ער איז בעסער פאר שפייז ער. אונ עס האט נאר גיין  
ענדע צוא זאגן די'בסטר קען מען שוין גיט לערנען דיא פירשה  
חוקים. אונ דיא הורה איז גוט אויף דער ערד פאר קענסלען  
אונ אין הורה פאר פלאקים. אויף א הורה קען גי'ינע גיט  
געבין נאר חכם ה'. זאס זאגט דוד העלף ע"ה גדולים מעשיו  
ה'. דיא הורה וואס זיא איז פון הקב"ה איז זייער גרויס. וואס  
איז איר גרויסקייט. דרושים לכל חכמיות. זיי זענען גי'אונג  
צו אלע מענטשן. אונ צו אלע פלאקים. ווער עס וויל לערנען  
דיא הורה גי'ונט ער אין איר צוא לערנען זאך. וואס ער זיל א

לאנד פנען: (ז) מעשיו ידיו אמת וישפספ די מעשים פון

נאמנים

# תהלים קיא קיב

תרגום

על פקודיו ה סמוכין  
 לעלמי עלמא מתעבדין  
 בקושא ותירוצא :  
 פורקנא שלח לעמיה  
 פקד לעלם קמיה  
 קרישא ודחילא שמייה :  
 ישרוי חוקמתא דחלקא  
 דיין סבלא חבא לקל  
 עובדיהון הושפחתייה  
 קמא לעלמין :  
 א הללויה מוכיה דנבכרא  
 ת"א סמוכין : כנזים ה' פדות :  
 וכו' יצא : רשעים : כנזים כ"א :

**נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו׃ ה' סְמוּכִים לְעַד  
 לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמַת וַיִּשָּׂר׃ מ פְּדוֹתוֹ׃  
 שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוְיָה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ  
 וְנֹרָא שְׁמוֹ׃ י רֵאשִׁית חֻכְמַת וַיְרַאֵת  
 יְהוָה שִׁכְלֵ מוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ  
 עֲמַדַּת לְעַד׃ קיב הַלְלוּיָהּ וְאַשְׁרֵי־**

סמוכים קיא פקודי שמו ה' פקודים כל המצוות (ה) הללויה פסוקים עכ"ל וכו' יצא : רשעים : כנזים כ"א :

ארץ ו' נזים : (ה) סמוכים ה' פקודיו על סמך עז מחוקקין בעושיין וזוהרות והפסוקים קבועות זו על זו כסדר ולדרוש וזכו שאמר שלמה שקוין עמודי עש וגו' (ש"ה ה') :

עשי התועבות החם הגנה אמת וישרים : נאמנים כל פקודיו. ולא זו בלבד ולא כל פקודיו נאמנים אין בהם עלות : (מ) סמוכים. כי יעמדו אלא ויטובו לעולם לפי שבת עשויים באמת ובדרך ישר. לפיכך לא נכשלו התולכים בהם המצוות אותם : (מ) שלח להם פדות וצוה שזכרו לעולם בריתו. כי קדוש ונורא שמו. לפיכך יראתו והיותם קדושים כי הוא קדוש שקדשם והבדילם מן האבות : (י) ראשית. וצוה להם ראשית חכמת יראת ה'. ואנה צוה להם זה כאשר את ה' אלהך תירא ואחריו תעבוד ובו תדבק וגו' תחלה אמר תירא ויראת ה' היא שמירת התורה והמצוות. וחכמה היא חכמת התקידה האמיתית לרעת כל מעשה בראשית והוא כבוד חלתי ה' כי בה תירא את אדם את בוראו. לפיכך אמר אחר כך ואחריו תעבוד. ובתהבירך בחכמה תתרא ויטור סלבו כל דברי העולם השפל או ידבק באל ותברך לכן אמר ובו תדבק כי נשוקררה בעלונים ואי ידע שמו והו ובשמי תשב כי מי שאינו יודע שמו של הקב"ה אמר לי שבשם בשמו והקדים באותו מסוך יראת ה' לעבדה וכן כוח השפוק צוה לזקוקים יראת ה' לחכמה. ואמר ראשית חכמת יראת ה'. אשר מי שחבין לבבו להתעסק בחכמת תחלת יתעסק ביראת ה'. יעשה סמנה שורש ועיקר ועל דרכיה יתנהג בחכמה שלימד ואם ילמד אדם חכמת התקידה תחלה אלו יחלה ברוחו ויעז מצינו להכחיש האוהרות והכבודות הנדולות הנמצאים בכתבי הקדש לפיכך צריך להקדים לימוד התורה הישראית ה' וישם לבבו להתאמן כל הכתוב בה חידוש העולם ושינוי חכבע באמתות ובמפתחים וכאשר יתבונן תאדם בתורה ימצא בה רדתי כמו דרתי כי היא החכמה ובינתכם לעינו העמים וגו'. כי אין ציל התורה והמצוות שהם בנייתו על דרך השכל כי גם התוקים אשר נבטרו עליהם שאין להם מעם כן הוא שאין להם מעם כנראת לרוב בני אדם אבל החכם המתבונן בהם ימצא מעטם ברור וסביר וסמך וסמך החכם המתבונן החכם המבין בדרכיו התורה וישמה יסוד לחכמה וישמה לבלתי לקרוב חדרבי' הרחוק' אל הדעת ולמדו חכמת הפילוסופיה אתר כן לא תשתבש דעתו בלבד החכמה בבורא ישר ונבד תחלה כי כבר תקנה יחד בעסקים נאמן ויקרב דרכי החכמה אליה בכל כחו לפיכך אמר ראשית חכמת יראת ה'. ואמר שכל מוֹב לכל עשויים. ה' שכל מוֹב והשגחה מוֹב יש לעשות את שתיקן שמתעסק ביראת ה' ובחכמה. או ה' שכל מוֹב. ואלצחה כלומר שיצוהו הכהן להסתפק בשתיקן בעולם הוה ובעולם האב : תהלתו עומדת לעד. כי עומדת עומדת תישיר. וישמר התורה והמצוות תהיה הללויה בני האנושים לסמך דורות ולנפש בו כי עומדת לעולם הבא לעד עד עולם וכבר הרחיבו יותר בפי' הסוק הוה בחיבת ה' נביאים : (מ) הללויה. ואתויות באלף בית שתי אותיות בשם וישמר פסוקים האחרונים שלש. והוא שסמך על מדות האדם הישר אשר נגמלו פאת ה' שלם בהובכא. ואמר הללויה ואמר אשרי איש ירא את ה'. שירא האל ית' וישמור מת

## עורא אבן

כן אמר עמסה נאמנים : (ח) סמוכים. השם סמוכם לעד על כן יעמדו והוא עשה בלמת וכדרך ישר : (ע) פדות. טעם פדות לעולם ישלם פדות לעמו והם המצוות ברתו כי בריתו לעולם ועומדת והוא קדוש ולא יוכל נכרה לחלל בריתו על כן מלת טורח : (י) ראשית. טעמו שזוכר שהוא טורח אמר ראשית חכמה יראת ה' שכל מוֹב יש לכל עשוי פקודיו וכל אחד מהעשויים תהלתו עומדת לעד כמו

## מצודה

(ה) סמוכים. פקודיו הם סמוכים ונשענים להקיים לעולם ולכל עמסה נאמנים : (ז) פקודים שיהיו בעלם כנזים וגו' (מ) פדות. לפדוקים ממלכ' : צוה. על פי לוח להם המורה המנונה כדתי כמתקיימת לעולם וכעבור קבלתה שלם הפדות : קדוש וגו'. וזה קדש נעלמוי למען תהיה יראת ה' על פניהם : (י) ראשית חכמה.

## פירוש

**נֶאֱמָסֵם הַעֲמָם וְעָנָן אֱמַת אֹנֵן מְשַׁפֵּם נֶאֱמָנִים כָּל פְּקוּדָיו  
 וַיִּיא וְעָנָן בְּגִלְיִיבִים אֱלֵעַ וַיִּינֵעַ בִּאֲפַעֵל׃ (ח) סְמוּכִים  
 לְעַד לְעוֹלָם וַיִּיא וְעָנָן אֱמַת אֹנֵן מְשַׁפֵּם גִּלְיִעֵהֶנָּם וַיִּינֵעַ בִּאֲפַעֵל  
 בְּיִיא אֵיבִיבִים אֹנֵן אֵיבִיבִים (בְּלוֹמַר דִּי וָסִם גִּינֵעָן אִין רִי  
 בְּפַעֵלִין וְעָלָן גִּימֵ גִישְׁמֵרוּכִילִם וְעִיעֵרִין) וַיִּינֵעַ גִּישְׁוִים  
 בִּאֲמַת וַיִּשָּׂר רִי בִּאֲפַעֵלִין וְעָנָן גִּישְׁמֵרוּכִילִם בְּיִיא אֱמַת אֹנֵן  
 רַעֲבָם פֶּאֲרַמְיִקִיִּים׃ (מ) פְּדוֹת שָׁלַח לְעַמּוֹ אִין אֹסֵם  
 לְיִינֵיבֵגֵג הָאֵם נֶאֱמַם גִּישְׁוִיקֵם צוֹ יִין פֶּאֲלָק אֹנֵן הָאֵם**

אין

תהלים קיב

איש ירא את־יהוה בְּמַצוֹתָיו חָפֵץ  
 מאד: בְּגִבּוֹר בְּאָרֶץ יְהוָה זָרְעוּ דוֹר  
 יִשְׂרָאֵל יִכְרֶה: הַחוֹדְעֵשׂר בְּבֵיתוֹ  
 וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד: יִזְרַח־בַּחֲשֵׁךְ אֹר  
 לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: הַטּוֹב  
 אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלָל דְּבָרָיו  
 בְּמִשְׁפָּט: וְכִי־לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזָכֹר

דְּחַיֵּי הַיּוֹם בְּפִקּוּדוֹתָי  
 צְבִי לְחַדָּא: בְּגִבּוֹר  
 בְּאֹרְתָא יִהְיוּ בְּנֵי  
 קְדָר הַיְרִיצִיא וְיִכְרֶה:  
 גְּמֻלָּא וְעוֹתְרָא בְּבֵיתָהּ  
 וְכֹחַתִּיהָ קָמָא לְעֵלְמִין:  
 דְּרֵגָה בְּחִשּׁוּקָא נְהוּר  
 לְהַיְרִיצִיא הַגְּבָא וְרַחֲמָא  
 וְצִדְקָא: הַטּוֹב וּמְלֹאָה  
 קָמָא עַל עֵינֵי וּבְחוּפָה  
 יִסְבֵּר מְלוֹי פְּהֵלְקָתָא:  
 וְאֲרוֹם לְעֵלְמָא לֹא יִמוּט  
 לְדִקְרוּ עֲלֵם הַיּוֹם זְכִיר:  
 מִשְׁמוּעָתָא

ר"א גבור חנון, שקיים מ"ג פליד: הוון עושר, כשמונת ג (בגורים סס): טוב, חנון פה: רד"ק

שצוהו ובנתנו מעשות. והיה נשמר מהם בסתר כמו בגלוי: במצותיו חפץ מאד. בצות עשה עשה אותה בחפץ לבבו לא להתגדל בפני בני אדם אלא בחפץ לבבו באהבת האל יתברך שצוהו לעשותו לפיכך אבר אבר כלומר שרודף אחר המצות והמתאמץ לעשותה בכל כחו בגופו ובמינו: (כ) גבור. ובעבור מעשיו הטובים ישלם האל יתברך גם לבניו וורשיו היות גבור בארץ שני אדם וראוהו ויכבדוהו כמו שיראו בני אדם חאדם הגבור: (ל) חן ורשך בביתו. לו ולבניו בעתו: וצדקתו עוברת לעד. כע"ז ויש מפרשים בע"ז. ופי' לעד לבניו ולבני בניו עד עולם: (מ) חן ברושך. בעת שיש חשך בעולם הוא הוציא לישראל ירח איר. וחאדם הוא הרוחה: חנון ורחום וצדיק. כי הוא דבריו חנון ורחום לטובים ורחום עליהם ומצויה אותם מן הצרה בעת הצרה: וצדיק. כי צדיק וישר הוא. ונתן לטובים כמו דרכיהם ולרעים כמו כעשיהם לפיכך ורח אור לישראל. וחרת פלג יצא. ואשר שהוא פלג עובד ויחה מ' חנון ורחום על האדם חושר שלכך מכדת בראו: (ס) טוב. כפי מסדות האדם חושר כדת הצדקה ואמר טוב איש כמו אשרי איש. ואבר שהוא חנון כלומר חנון כלפי בניו ולבנות לבנים הצנועים שלא יקבלו מתנה: ויכלל דבריו במשפט. שכל מתנותיו וציוותו יעשה אדם בכרה שיהי בצדק ובמשפט שלא יהיה פורט מתנות העולם בכל וכל ולא ירבה בהם אלא בכרה שוח. וכן בנתנו לעניים לא יפור כל כך מכותו כדי שיצטרך הוא אחר כך לבניות. ויתפרש ויכלל דבריו במשפט על שאר מידות האדם גם כן שמתנת בהם על דרך האמצעי והכבודות הן בני האהבה והשנאה והשכחה והרגאה והגדנות והגבורה והחומך והדומים להם: (י) כי לעולם. יכבד מסגנו

ק"ב (כ) דור ישרים. אשר יכרך יהיה זרעו: (ד) זרח בחושך אור. כמו הזריח ומדרשו הוא עלמו כניכול נעשה להם אור כמו ה' אורי ושמעי (לעיל כ"ז): (ה) טוב חנון וגו'. שמונן ללים ומלה להם ואינו מדיקה לומר אין יכולת צדי, ואלה דבריו להצדיק לו במהכל ובמשתה ובכמות מכלכל במשפט ובמדה ומס על עוברת לעד. כע"ז ויש מפרשים בע"ז. ופי' לעד לבניו ולבני בניו עד עולם: (ל) חן ברושך. בעת שיש חשך בעולם הוא הוציא לישראל ירח איר. וחאדם הוא הרוחה: חנון ורחום וצדיק. כי הוא דבריו חנון ורחום לטובים ורחום עליהם ומצויה אותם מן הצרה בעת הצרה: וצדיק. כי צדיק וישר הוא. ונתן לטובים כמו דרכיהם ולרעים כמו כעשיהם לפיכך ורח אור לישראל. וחרת פלג יצא. ואשר שהוא פלג עובד ויחה מ' חנון ורחום על האדם חושר שלכך מכדת בראו: (ס) טוב. כפי מסדות האדם חושר כדת הצדקה ואמר טוב איש כמו אשרי איש. ואבר שהוא חנון כלומר חנון כלפי בניו ולבנות לבנים הצנועים שלא יקבלו מתנה: ויכלל דבריו במשפט. שכל מתנותיו וציוותו יעשה אדם בכרה שיהי בצדק ובמשפט שלא יהיה פורט מתנות העולם בכל וכל ולא ירבה בהם אלא בכרה שוח. וכן בנתנו לעניים לא יפור כל כך מכותו כדי שיצטרך הוא אחר כך לבניות. ויתפרש ויכלל דבריו במשפט על שאר מידות האדם גם כן שמתנת בהם על דרך האמצעי והכבודות הן בני האהבה והשנאה והשכחה והרגאה והגדנות והגבורה והחומך והדומים להם: (י) כי לעולם. יכבד מסגנו

אבן עזרא

ורחום וצדיק או יהיה אור מושך אחר עמו כאילו הוא אור חנון: (ה) טוב. כמו הפוך איש טוב כמו כל רבים עמים כי הכל כהן בלבנותו או עמונו מה עובד וככה הוא טוב הוא איש שהוא חנון ואחר חנון ללכת אחרי השם הטוב חנון ומלת יכלל כולל כמו וכל בשנים: במשפט. כאשר הוא ראוי לעשות. ויש אומרים כי יכלל כמו יכלל מלהו: (י) כי לעולם. הכזיר כי אחריתו טובה וזה הוא כי לעולם לא ימוט הצדיק יעמוד זכרו כדרך וצדיק יסוד עולם:

חפץ מאד. הם מלות עשה ועטם מאלד כי בכל מאלד יעשה: (ג) גבור. חסר כ"ף כמו ועיר פרח והטעם כגבור נודע דבורו כן יהיה זרעו: דור ישרים. הוא האב והבן. והכרה היא: (ג) חן ועושר בביתו. וההון שיש לו לא עשיר בהם וגול רק בלדק על כל ולדקתו: (ד) זרח. הגרות דומות לחשך כמו העם ההולכים בחשך והיטעה לאור על כן כי חשך בחשך ה' אור לי והנה ככה הגרות על העולם יורח אור לישראל והוא השם שהוא חנון

מצודת דוד

מצודת ציון  
 ק"ב (ס) יכלל. ענין פסוק סלדק כמו ולכלו אם ספק (מ"ח ד'):

וגו' כי הדבר הזה יחשב הולל לה': ירא וגו'. עלמנור על פים: במצותיו וגו'. לקיים מלות השניות: (ג) גבור. לא זה עלמד משפטי לו כי גם לרעו ייטיב ויהיה כ"ל גבור צדק. ואף כל אבני הדור של הישרים יהיו מנצרכים כי שומעיהם חח העולם לזכות: כדכחו כ"ל" כבד דקטו עומתם לעד וסמורה לו לעו"כ: (ד) זרח. חנון ולא יכבד להם מה שקבלו גמול צדוק: (ס) טוב. לא טוב להלוי אשר חנון עמים ומלוה להם כפי דקתם ולכרי ביתו מכלכל בעשש האלו וחסם על לכסו כי הכיות כן פטולה וזכו מ' כי מקמן

פירוש ע"ה

ליים ועליון אבן איין בארימקיער אבן איין צדיק:  
 (ה) טוב איש חנון ומלך עם אינו גם צד דעם כאן וום לייים ועליון דמי אריקע לייים אבן לייים זיי (אבן איז גיט פברקק זיי צו זאנן איה פראג אייה גיט צו לייען) וכלל דבריו במשפט אבן זיינע זאקען וואס ער מוץ פירט ער מיט משפט: (ו) כי לעולם לא ימוט לען אבן אייביג וועט זיך דר כאן גיט אום גלימישין לזכר עלם. יהיה צדיק צו איין אייביג דר סאנגונג וועט זיין דער צדיק: (י) סמסעית רעה לא ירא פאר איין בית הערונג

אבן וייל זיינער אין זיינע מצות: (ב) גבור בארץ יהיה ידעו איין שטארקער כאן אין דר הורה וועט זיין זייני קינדער און דער ערד דור ישרים יבדק איין דור פון דעקט פארמיגע וום ווערט גיגעמטשט וועלן זיין זיינע קינדער: (ג) הון ועשר בביתו פיל גומם אבן רייקקייט איז אין זיין הון אבן זיין גיגעמטשקייט שטייט פון אייביג: (ד) זרח בחשך אור לישראל קאמ קום גימאכט שיינן אין דר פרימקערניש איין ליכט צו די דעקט פארמיגע מתן ורחום וצדיק קאמ איז איין

וּמְשֹׁנְעָהּ קִישָׁא לֹא  
 יִדְחַל לִפְנֵי לִבִּיהָ רַחֵם  
 בְּמִסְקָא רֵי: ח סְמִיקָה  
 לִבִּיהָ לֹא יִדְחַל עַד  
 וּדְחַמִּי פוּרְקָנָא בְּעַקְתָּא:  
 פ פַּרְדָּה קְסוּמִיָּה יִהְיֶה  
 לְחִשְׁבֵי זְכוּתֶיהָ קִישָׁא  
 לְעֵלְמָא הַנְּקִיפִיה תְּרוּם  
 בְּאַתְקָא: י בִּשְׁוֹ  
 יִחְמִי וַיִּכְעֹס עֲלוּי שְׁנוּי  
 יַעֲסִי וְאֵתְקַסָּא רְגִוּ  
 רְשִׁיעֵי תִיבְרִיד: א הַלְלוּ  
 שְׁבַחְו עֲבָדֵי לֵדֵי

ת"א מסומס, זכרות: ס פיר  
 נון: כחול: י: זכור: יג  
 (סוכה ג: חגיגה ט: חזקוני: פ' עז):

עוֹלָם יִהְיֶה צְדִיק: י מְשֹׁנְעָה רַעָה לֹא  
 יִירָא נֶכּוֹן לִבּוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוֹךְ  
 לִבּוֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה בְּצִרְיָו:  
 פ פִּזְרוּ וְנָתַן לְאֲבִיוֹנִים צְדָקְתוֹ עֲמֶדֶת  
 לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכֹדוֹ: י רֶשַׁע  
 יִרְאֶה וּכְעֵס שְׁנוּי יִחְרַק וְנַמְס תְּאוֹת  
 רֶשָׁעִים אֲחֵבֵד: קיג א הַלְלוּהוּ הַלְלוּ

קמק בלי אס'ף ובעתהו: חס יחלס, פמחיס קי: כלוייס, פמחיס חס: כללו, פקידס עפר ס כל מסומור פקידו: (מסכה ג: חגיגה ט: חזקוני: פ' עז):

ביד ויהיה בריא בנופו: זכור עולם יהיה צדיק. כי לעולם אפילו לאחר מות יזכר לטובה: (ז) משמונעה, הפך הרשע שנאמר בו קול פחדים כאוניו אבל הצדיק לא יירא שימשע שמונה רעה מבניו או מקרובי שהם במדינה אחרת. או אם ישמע שיבואו עליו אויבים לא יירא. כי לבו נכון וכפוח בה' ולא יבטח בפשעו וברוב חילו וברובו אהיבכו וקרובים אלא בה' לבדו ישים בטחונו לפיכך לא יירא: (ח) סמוך, נשען לפיכך לא יירא מאדם והרף ורופח בכל על: עד אשר יראה בצריו. הרע שיצא לראות בחס: (ט) פזר, סמנו נתן לאביונים. פמס פזר שנותן לזה ולזה ולכל האביונים שחיו לפניו. אבל את אשר שפסור בטבתה נדולות עד אשר ישאר הוא עני כי אין זה כדרך הצדיק. אלא פזר שנותן לזה ולזה שמתחת כפי חכמו שיכול לסבול: צדקתו עומדת לעד. נוסדת לו ולבניו אחריו. או פירוש לעד. שתצמוד לו צדקתו לעולם תבא: קרנו תרום בכבודו. חזקי וחקשי. וברשעים להפך וכל קרני רשעים אנדע: (י) רשע, כשיראה בכבוד הצדיק יכעס מרוב הקנאה. וכן יחרק שינוי עליו אלו היה בו כח להכריזו היה עושה: ונמס, ימס לבבו, כי כן דרך הקנאה: תאוות רשעים תאבד, מה שמתאוים לראות הרע הצדיק תאבד אותה התאוה. כי לא יראו לעולם ברעתם. או מ'י תאוות רשעים תטיב שמתאוים לעצמם. אבל בצדיקים נאמר ותאוות צדיקים יתן: (א) הללויה, כשרצח לדבר ביציאת ספרים חתלי בכבודות מנחת שי

רש"י  
 נכסיו: ויכלכל דבריו במשפטם. (מכה חסליו: ז) נכון לבו, נאמן לבו ליתורו: (ח) סמוך לבו, נשען וכפוח על הקדוש כדרך הוה: (י) רשע יראהו וכעס, לשון ספל כמו ויכעס לפיכך נקוד חליו קמן וחליו פתח ועשמו למטה:

קיב (ו) וכעס. כס'ם כולו קמון ולש'י חליו קמן וחליו פתח (עיין מ"ש בקהלת סימן ה')  
 קיג (ה) כלויה, מיכה למח וכן כמזמור לעילי וכסוף זכ המזמור:

לא הזכיר פעול פזר כי הוה נודע כי מלת לאביונים חודיענו. ועסע לרקתו כי מדרך דקק לעזור בני גילו לו על דרך ולדקה תביטה לנו: (י) רשע, הפך הלדיק בראותו עובר הלדיק יכעס כרוב הקנאה: שנינו, כפי מחשבתו שיחרוק עוד שניו להקים וזה יהיה כי ימס כל זה שיחשוב וככה תחת רשעים שחלוו רע לעובדים:  
 קיג (ה) הללויה הללו עבדי ה'. עטס לאמר הללו שלמה פעמים כדרך היכל ה' עטס אחרי עטס מצודת רוד

(ח) סמוך, עיני סעעס: (ט) קרנו, חזקי ומנעלנו: (י) יחרוק, פנינו שמיסם ומימת סעעס מלו חללו סהתקף סהלס על חזריו. כמו ויחרקו טן (א'כס ב'):

כפחד חליו נותן לב לראות נקמת רדיו: (ס) פזר, בעבור פזר המעון אשר נתן לאביונים ימים שכל דקתה שזוכה לעוס' י' וגם בעוס' ס' סמוס מנעלנו בכבוד: (י) רשע, כ'לסר יכלס הרשע חת זחס יכסוס בעלמו לגדול הקנאה ויחרוק ש'יו כדרך סהתקף ולכני ימס כ'קרו כרוב הקנאה מלס סחמוס ס'סיס ס'כורס וכל ויכל לנלואמה לעסוס אל ס'היזק ס'סוס ס'מוסס רע:  
 קיג (ה) הללויה, ומזכו וס'רסס הללו ס'כדי ס'י ס'כל נרעסס אמר ס'להיס מה לך לספס חוקי:

**פירוש ע"ב**

הערוג'ג דארף דער צדיק קיין מורא גיט האַרְעָנ'ן  
 לבו בטוח בה' עם איו אן גבריים זיין הארץ קיים נאמ  
 אונ עם איו פר ויקערט אן נאמ: (ח) סבדך לבו לא יירא  
 עם איו אן גילעהנט זיין הארץ אונ פר ויקערט אן  
 נאמ אונ ער דעם קיין מורא גיט פר קיין שום זאך  
 ער אשר יראה כצריו ביז דס ער נועט נעהן איין ספלה  
 שפרייטונג המ דער צדיק גינעקען צו אביונים אונ  
 זיין הערשאפט ועררט דר הנהן קים כבוד: (י) רשע  
 יזה ונמס אונ דער רשע ועדמ דאס עם גייט דעם צדיק וואל און צעריגט שניו יחרוק ונמס זיין  
 שארפט דער רשע אונ ער צוא גייט (בלוצר זיין הארץ צו גייט אין אים פון וועגן קנאה) מאת רשעים  
 אאבד אונ די סאָה פון די רשעים ווערמט פארירן: קיג (א) אונ דרום הללויה לופ'ם נאמ הללו עבדי ה'

תהלים קיג

עבדי יהוה הללו את שם יהוה: יהי  
 שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:  
 ממוצרת שמש עד מבוא מהלל שם  
 יהוה: ירם על כל גוים יהוה על  
 השמים כבודו: ימי כבודו אלהינו  
 המוביחי לשבת: ו המשיפילי לראות  
 בשמים ובארץ: ו מקימי מעפר דל

שִׁבְחוּ יְהוָה שְׁמָא דִּי: ב יְהוָה שְׁמָא דִּי מְבָרַךְ  
 מִהַשְׁמָא וְעַד עֲלָמָא: ג מִמְצָרְתָּא שְׁמֵשׁא עַד  
 מִמְצָרְתָּא מִשְׁבַּח שְׁמָא  
 דִּי: ד רָמָא עַל כָּל  
 עַמְמֵי יְיָ עֲלוּ שְׁמֵי  
 אֲדִיכְרֵיהּ: ה מִן כְּבוֹדֵיהּ  
 דִּי אֱלֹהֵי נְאֻם דְּבִי  
 מוֹתְבֵיהּ לְמַתְבֵּי: ו  
 דְּמִסְרֵי עֵינֵיהּ לְמַחְסֵי  
 בְּשָׁמַיָא וּבְאֶרְצָא:  
 ז מְקִימֵי מַעְפְּרָא מִסְּפָא  
 מְקַדְּלָתָא

ה'א יח' טס , מַעְלָא ז' ג : מְחֻמָּה , טס ה' ג (כְּבוֹדָא דְּמַעְלָא י'): הַמְּנִיחֵיהּ , וְיִבְרַךְ מִקָּדְשׁ

רד"ק

האל יתברך שעשה בעולם. ברצוני להנבית השמלים ולהשפיל  
 הנבונים כמו שעשה בישראל ובבצרים. ואמר תלמידי ואמר  
 שלש פעמים הללו. לומר שהללוים רבים אנו חייבים להללו:  
 עבדי ה'. הוא הקריאה וסגם עבדי ה'. הם החכמים יראי ה' כי  
 לילם נאות תהלה שהם יודעים להלל לפי הכמתה הוא וסג  
 ביריעת שמו: (וכ' יחי. מברך. בפי הנבראים כי כל בני דעת חייבים לברכו. וסעם כיתה ובר. עולם. כי כמתה הוא וסג  
 תוא: דה עולם. הוא זכר הנתיב: (ג) מבורח. כי כל בני אדם שהם מן המורח עד המערב כלם יתללו ית כי אף על פי  
 שיש בהם עבדים הנלמדים כי הוא הסובה תלמינה. וזכר מרח ובמערב. שהוא רוב הישוב על קו המזרח: (ד) רם. שכל הגוים  
 ירוממוהו אף על פי כן כבודו הנפלא הוא על השמים כי השמים וצבאם והמלאכים הם ישיגו יותר מכל כבודו והם ירוממו  
 אותו ולהגיד כבודו יותר מתחתהגים. ויש מפרשים רם הוא על כל התלות שהללוהו כל גוים. והוא רם כבודו על השמים  
 כי אפילו השמים וצבאם לא ישיגו כבודו: (ה) ימי. לפי שזכר השמים ויש גוים שאליהם צבא השמים לפיכך אמר פי כול  
 אלהינו כלומר מי בברך אלהי העמים שהוא כח' אלהינו כי הוא הבכורי לשבת על כל הללוים ישיפיל לראות בתחתונים בן  
 בשמים בן בארץ כי כלם פעלים לנגדו והוא רואה את בעשיות. וירד הכנבתי והמשיפילי נוספת. ויש מפרשים כנבתי לשבת  
 בשמים. ומשיפילי לראות בדרך המשפילי פני שנתהו: (ו) בקימי. תיורד נוספת וכן ירד להרשיבו יושבי. ואמר הוא רם ויראת

קיג (ה) מי כה' אלהינו. בשמים ובארץ שהוא מנבחה  
 לשבת ומשפילי לראות. מנבחה, משפילי מקימי.

עבדי ה'. הוא הקריאה וסגם עבדי ה'. הם החכמים יראי ה' כי  
 לילם נאות תהלה שהם יודעים להלל לפי הכמתה הוא וסג  
 ביריעת שמו: (וכ' יחי. מברך. בפי הנבראים כי כל בני דעת חייבים לברכו. וסעם כיתה ובר. עולם. כי כמתה הוא וסג  
 תוא: דה עולם. הוא זכר הנתיב: (ג) מבורח. כי כל בני אדם שהם מן המורח עד המערב כלם יתללו ית כי אף על פי  
 שיש בהם עבדים הנלמדים כי הוא הסובה תלמינה. וזכר מרח ובמערב. שהוא רוב הישוב על קו המזרח: (ד) רם. שכל הגוים  
 ירוממוהו אף על פי כן כבודו הנפלא הוא על השמים כי השמים וצבאם והמלאכים הם ישיגו יותר מכל כבודו והם ירוממו  
 אותו ולהגיד כבודו יותר מתחתהגים. ויש מפרשים רם הוא על כל התלות שהללוהו כל גוים. והוא רם כבודו על השמים  
 כי אפילו השמים וצבאם לא ישיגו כבודו: (ה) ימי. לפי שזכר השמים ויש גוים שאליהם צבא השמים לפיכך אמר פי כול  
 אלהינו כלומר מי בברך אלהי העמים שהוא כח' אלהינו כי הוא הבכורי לשבת על כל הללוים ישיפיל לראות בתחתונים בן  
 בשמים בן בארץ כי כלם פעלים לנגדו והוא רואה את בעשיות. וירד הכנבתי והמשיפילי נוספת. ויש מפרשים כנבתי לשבת  
 בשמים. ומשיפילי לראות בדרך המשפילי פני שנתהו: (ו) בקימי. תיורד נוספת וכן ירד להרשיבו יושבי. ואמר הוא רם ויראת

אבן עזרא

ועטם עבדי ה' אחס עבדי ה' כמו הקהל חקה אתה לכס  
 זאמרו כן יהיה וזאת היא התהלה בלמת: (ג) במזרח, ככה  
 אורך הייבוס שהם י"ב שעות ולא כן הרומח על כן כחוב התבוננת עד רחבי ארץ: (ד) רם. הוא מרומם על כל  
 תהלות שיהללוהו כל גוים שהם כשעבר גבולות ממורה שמש עד מזוזה וזאת על זה כי על השמים כבודו שהם למעלה  
 על כל גוים ויחזק כיתר רם מושך אחר רום על השמים כבודו: (ה) מי. יש אומרים כי המנבחה פועל עומד כמו  
 אל תנכיה כנשר והוא שמה שהוא פועל יולא והמנבחה הוא קנן. א"ר מהו כי פעול המנבחה הוא כבודו וי"ד המנבחה  
 כיו"ו הנכי מרומם וזאת כי ה' המנבחה לשבת בשמים המשפילי לראות בדרך כבודו ואכזוהי אכזי שהם לאסוד ואכזי  
 מילואים לחזן ולפי דעתי שהוא כחשמו המנבחה מקום שבו ובשמים וכאחך הכל פעלים נגדו ועטם לראות כי הכל  
 ידע כמו הדבר הנראה וזה הוא המכוב בתורה הוא אלהי האלהים ואחריו עושה חמטם נד יתום: (ו) מקימי. גם  
 מצודת ציון

(ד) על כל גוים י' : יש ספק בן מהו גוים לשם עמדם כבוד שמו  
 י' : כמ"ס במצודת י"ד :

הוא מרומם על כל  
 תהלות שיהללוהו כל גוים שהם כשעבר גבולות ממורה שמש עד מזוזה וזאת על זה כי על השמים כבודו שהם למעלה  
 על כל גוים ויחזק כיתר רם מושך אחר רום על השמים כבודו: (ה) מי. יש אומרים כי המנבחה פועל עומד כמו  
 אל תנכיה כנשר והוא שמה שהוא פועל יולא והמנבחה הוא קנן. א"ר מהו כי פעול המנבחה הוא כבודו וי"ד המנבחה  
 כיו"ו הנכי מרומם וזאת כי ה' המנבחה לשבת בשמים המשפילי לראות בדרך כבודו ואכזוהי אכזי שהם לאסוד ואכזי  
 מילואים לחזן ולפי דעתי שהוא כחשמו המנבחה מקום שבו ובשמים וכאחך הכל פעלים נגדו ועטם לראות כי הכל  
 ידע כמו הדבר הנראה וזה הוא המכוב בתורה הוא אלהי האלהים ואחריו עושה חמטם נד יתום: (ו) מקימי. גם  
 מצודת ציון

קיג (ג) במזרח שמש. ממקום זימת השמש: עד סבואו. פד  
 מקום שקיעתו והוא פלג המערב: (ה) הכנבתי. כיו"ד  
 יתיחס וכן המשפילי מקומו להושיבו מושבי ומלמו כי מוספס

(ג) יחי. כ"ל אמרו שהללו יחי סג וגי': (ג) במזרח. מפי  
 סיועיים במזרח וגי' מפי כולם מהולל סג ה': (ד) כבודו. משכן  
 כבוד שכינתו הוא על השמים: (ה) מי כה'. מי עניו כמזה כי סף  
 לם אמר הוא מנבחה א"ש לשבת מעל לשמים: (ו) המשפילי  
 הוא משפיל עינו להשתית על כל בעטסה בשמים וכאכזי כי למול רוממחו מוקם את הול

פירוש ע"מ

לובם צוא נאם איר נאמם קנעקם הללו את שם ה'  
 אונ לובם נאמם נאמען: (ב) יהי שם ה' בבורך נאמם  
 נאמן זאל זיין גילובם פון היינט און און ביו אייביג:  
 (ג) בבורח שמש וגו' פון מורח זייט וואו די זון שיינט  
 אוף אונ ביו מערב זייט ווס זי פרייט דארטין איז  
 נאמם נאמען גילובם: (ד) רם על כל גוים ה' נאמם איז  
 דר הובין איבער אלע פעלקער על השמים כבודו אוף  
 דר הימיל איז זיין קבוד: (ה) מי כה' אלהינו ווער איז  
 און זיין נאמם אונזער נאמם ווס ער איז דר הובען צו  
 זייען: (ו) המשפילי לראות אונ גידערם צו זעהן ווער  
 איז און זיין ער בשמים ובארץ אוף דעם הימיל און אוף  
 דר ערד: (ז) מקימי מעפר דל ער שמעלם אוף פון דער

מקום זימת השמש: עד סבואו. פד  
 מקום שקיעתו והוא פלג המערב: (ה) הכנבתי. כיו"ד  
 יתיחס וכן המשפילי מקומו להושיבו מושבי ומלמו כי מוספס  
 לקימי יקרים  
 האסם געהרגת. דיא בכרים און דיא כצרים איז אין דיא נאמם  
 זענען פיר אויס געלייגט ניווארין פון דיא כצרים. ביו דיי צייט  
 זענען פיר גייען קנעכס צו פרישה. נאך דעם זענען פיר ניווארן  
 קנעכס צו הקביל. ווען הקבילת האם געהרגת דיא כצרים פון  
 כצרים אין הייסן נאמם איז פרישה געמאנען צו ספק כוים אהרן  
 אונ האם ניקעסין בייא זיין דיא זענן זענן שוין פריש גיין  
 פון כצרים. האם כשה ניווארן צו פרישה זענען פיר דעם ניקעס  
 אדער אנשלאפען פיר זאלן ארויס גיין פון כצרים אין הייסן  
 דער נאמם. אין דער פריה וועלן פיר ארויס גיין פון כצרים  
 צווייטנס הקבילת האם אונז ניקאסין אז פיר זאלן פריש ארויס  
 גיין פון דיא שמויגן ביו אין דער פריה. הייסן פריש ניווארן  
 צוא כשה אז איר וועם זיין אין כצרים דיא נאמם נאמם ביו  
 פאג וועלן זענען זיין אויס שטארקען נאמן כצרים. האם משת  
 ערד דעם ארימאן און פון דר קיסמין דר הובם ער  
 דעם





תהלים קיד

אֲחִידָא לְקוֹדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְשִׁלְמוֹי: יִמָּא אִמְתַּכְל וְאַפְקֵי יוֹרְדָנָא יַמְרָ לְאַחוּר: דִּי טוֹרְיָא מְכוּוֹ הֵיךְ דְכַרְוֵי נִלְמַתָּא הֵיךְ בְּגִין דְעָאן: הִי מַה לְךָ הָיִם כִּי תִגְוֹם הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחוּר: יְהִדְרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים נִבְעוֹת כִּבְנֵי-צֹאן: הִי מַה-לְךָ הָיִם כִּי תִגְוֹם הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחוּר: יְהִדְרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים נִבְעוֹת כִּבְנֵי-צֹאן: יְמַלְפֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֲרֶץ מְלַפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הִי הַהֲפֵכֵי אֲרֶץ מְלַפְנֵי אֱלֹהֵי דְעֵבֶר: הִי דְהִפְקֵי מִיַּגְרָא לְאַרְיָתָא דְמֵיָא שְׁמִיר לְמַעַן

רש"י  
 קדשו כמו כירידת הים כענין שנאמר (לעיל ס"ח) שרי יהודה נגמחם, וכמו כן נדרש כאגדה מקרא זה היתה יהודה לקדשו טקפן נחשון למדך הים וזמיר אני אחד תחלה וזהו שנאמר היתה יהודה לקדשו: (ג) וירדן יסוב לאחור, סבל מימי בראשית נבקעו: (ד) חולי ארץ, הממולל ארץ, ויו"ד יתירה בו כמו מגביהי משפילי וההוסי: כעברם, וכן הירדן יסוב לאחור כשעברו בירדן גם כן: (ה) תחריס, ל' רבים כי כאשר שחררו ורעשו הרים אחרים הסמיכים להר סיני, וכן הנבעות הסמוכות לו, ונבעה כבוהר אלא שאינה גבוה כמו החרר ואינה סמוך לראשה כראש החרר: (ו) מלפני, השאלה לרעה התשובה כאילו ישאלו מהם למה זה, והתשובה מלפני ארון כעבר שהוא חרד ווע מפני הארון: (ז) הירדן יסוב לאחור, ספני מלת הארץ שהיא מלעיל, אמר חולי וחולי רקדי ורמי מלפני הארון, ובהי הוא זה הארון: אלת יעקב, שקבה אהרן סבות עבדיו בכחו, כי הוא ארון על הכל ועושה כרצונו ואם ירצה שיעברו בני יעקב בים ובירדן דין הוא שינוטו ויבקעו הים מפניו כי הוא ארון: (ח) ההפכי, כמו שיש לו כח לתפך הים ורשע ששם חים לתרבה כן הופך חצור חיבש לזר ושם אהרן לאנש חים ולמעיני חים כי הוא ארון ובורא הכל ולא ישנו מצותו וכן התי' אף על פי שהוא הכבד והקבוע שבנבראים

**אבן עזרא**  
 ועדת יהודה לקדשו כמו וגי קדוש: (ג) הים, שנכשט מימי הים ומי הירדן קמו כל אחד: (ד) ההרים, רעשו מעני כבוד השם: (ה) מה, כאילו המסורר ישאלם למה זה וטעם כי תנוס ששז להרכבה ויכשו המים, וטעם ההרים הוא ההופכי החרר אנש מים ונפסוק ההרים וכל נבעות אפרסם הכפרס שיש בנייהם: (ו) מלפני, יויד חולי נוסף והוא שם הפועל כמו לא וקולו ונבעות היות המלך כחל"ף ארץ כחל"ף מלתי כחל"ף כתוב חול הארץ הול חולי לוי כמו קומי ועשה מהדרין הוא שהחלי ארץ ועשה יפרש טעם רקודת חולי: (ז) ההופכי, כי הוא יבש מי הים והירדן והמים לחים והוליא נחלים סחלים לחים מפלע שהוא יבש גם וי"ל למעיני נוסף וכנה העטם כי השם לנדז

**מצודה ציון**  
 (ג) יסוב, מלי סבוב: (ד) רקדו, כענין: (ו) חולי, ענין יליס כמו חלין הסומות חוללתי (משלי ט') והיו"ד נוספת: (ז) ההפכי, היו"ד יסיר: אבן מים, הוא מקום ניסח המים: חליבש, הוא סבוב הירדן לאחור: (ו) ההרים, מה עלס הכרים כי תמקני וגו': (ח) מלפני, כאלו חת הכיץ: מלפני פחד החולל חת הכיץ: (ח) ההפכי, הכוסף

**פירוש ע"ט**  
 שְׂבַמְתָּ יְהוּדָה צוֹ יַיִן הַיְלִיקָרִים אֲנִי צוֹ יַיִן חֶלֶק אֲנִי וְיִי הַאֲבִיבִין אֲוֶךְ מִקְרָשׁ הַשֶּׁם גִּינוּעֵן מִיַּם דַּעַם וְזָאִם נַחְשׁוֹן דָּר נִשְׂיָא פּוֹן שְׂבַמְתָּ יְהוּדָה אֲנִי צוֹם עֲרֻשְׁמִין אֲרִיִין גִּישְׁפּוֹרִינְגֵעֵן אֲנִי נִם יִשְׂרָאֵל מִשְׁלֹחֵתִי אֲנִי רִיא יִשְׂרָאֵל הָאִם גָּאֵם גִּינוּמֵעֵן צוֹא יַיִן גִּינוּעֲלִשְׁמִיקָיִים (כְּלוּמַר עַר זָאֵל גִּינוּעֲלִשְׁמִיגֵן אֵיבְעַר יַיִן: ג) הִים רָאָה יַיִן: ד) הִים גָּאֵם גִּינוּמֵעֵן אֲנִי אִים אֲנִי עַר אֲנִי מִלְּפָנֵי גִינוּמֵעֵן אֲנִי אֲנִי וְאֲרִין מְרַקְוִין מִיַּדְוִי יִסַּב לְאַחוּר אֲנִי דַר יַרְדֵּן הִם יוֹךְ וְאִם גִּיקְעֵרָם אֲהִיבְמַעַר יוֹךְ דַּעַן אֲנִי יְרוּשָׁע אֲנִי גִינוּמֵעֵן אֲנִי גִעֵמִין אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל הִם יוֹךְ דַּר יַרְדֵּן גִּישְׁפּוֹרִינְגֵעֵן אֲנִי דִי יִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדֵן אֲנִי אֵיהֶם דוֹרְךָ

הלמיש

תהלים קיד קמו

הרננו

הצור אגסמים חלמיש למעינינו מים :  
 קמו \* לא לנו יהוה לא לנו כי לשמך  
 הן כבוד על חסדך על אמתך : בלמה  
 יאמרו הגוים איהנא אלהיהם :  
 יואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה :  
 יעצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם :  
 הפה להם ולא ידברו עינים להם ולא  
 יראו : י אזנים להם ולא ישמעו אף

ר"א לא לנו. פתחים קיות עקרים ד'ר נפ"ו (בכנסת ד' תגילה כג) : פס להם. פקידים עשר חז : רד"ק

רש"י  
 (ח) דמעינו מים. וי"ו יתירה כמו וי"ו של חיות יער (לפני ק"ד) :

קמו (א) לא לנו. לה כשנלנו ובנושר מעשינו תעשה עמנו : כי לשמך הן כבוד. כדי שלא יאמרו

לחוק הענין : לשמך הן כבוד. שלא יחולל בנינו : על חסדך על אמתך. כמו על אודותה : (ג) להם. זה הוא מעם לשמך הן כבוד שהם לא תעשה עמנו חסד ותמשנו ביד שונאך יאמרו איה נא אלהיהם יקובו ויעזרו אותם : (ג) ואלהינו. והם סכלים ולא יכירו מה בין אלהינו לאלהיהם כי אלהינו נבטלים ונבטלים בעליות ובתחתונים וכל אשר יתחפץ לעשות בהם יעשה ולא כן אלהיהם : (ד) עצביהם כסף וזהב. נקראים עצבים כי הם עצבון לבושהים בהם שלא יושעו על ידיהם ואיך יושעו האדם והם מעשה ידי אדם הצורות תחם אף על פי שיעשו חכמי האוסרות על דרך העליונים ויעשו הצורות לדבוק. הסוף העם התועים אחריהם יחשבו הצורות בעצמם אלוה שיהיה בה כח להטיב או להרע : (ה) פה להם. יעשו אותם על צורות האדם ולא יוכלו להפיל רוח בהם שירבו בפה וישיראו בעינים ושישמעו באזנים : (ו) אזנים. הזכיר חמס הרגשות ולא ירגישו

כשרצה ישוב כל ויגוע מהרה ויורד ויורד כמו האיל למען ידעו כי הוא בורא את הכל ויבדו הכל : (א) לא. יש ספרים שאין זה תחלת המזמור. אמר כמו שעשית חסד עם אבותינו והוצאתם ממצרים כן תעשה עמנו בכל דור ודור ואף על"פ שאין אנו ראויים אל תעשה לנו כי אם לשמך כי גם חל הוא רואים לולי כבוד שמך וברית האבות. ואמר לא לנו שתי פעמים לחוק הענין : לשמך הן כבוד. שלא יחולל בנינו : על חסדך על אמתך. כמו על אודותה : (ג) להם. זה הוא מעם לשמך הן כבוד שהם לא תעשה עמנו חסד ותמשנו ביד שונאך יאמרו איה נא אלהיהם יקובו ויעזרו אותם : (ג) ואלהינו. והם סכלים ולא יכירו מה בין אלהינו לאלהיהם כי אלהינו נבטלים ונבטלים בעליות ובתחתונים וכל אשר יתחפץ לעשות בהם יעשה ולא כן אלהיהם : (ד) עצביהם כסף וזהב. נקראים עצבים כי הם עצבון לבושהים בהם שלא יושעו על ידיהם ואיך יושעו האדם והם מעשה ידי אדם הצורות תחם אף על פי שיעשו חכמי האוסרות על דרך העליונים ויעשו הצורות לדבוק. הסוף העם התועים אחריהם יחשבו הצורות בעצמם אלוה שיהיה בה כח להטיב או להרע : (ה) פה להם. יעשו אותם על צורות האדם ולא יוכלו להפיל רוח בהם שירבו בפה וישיראו בעינים ושישמעו באזנים : (ו) אזנים. הזכיר חמס הרגשות ולא ירגישו

מנחת ש"י

(ח) למעני. ה"ע"ן כש"ל :  
 קמו (ה) לא לנו. י"ס ש"ן זס תחלת המזמור וכ"ך רד"ק וכבר דבטי כזס כפתיחת הספר : על למען. מד מל"ס"ל ב"ס"מ מן ז' ב' לא כש"ן וכו' כ"ש מ"בס"ל מ"בס"ן כסון וס"מ כמסרה רכח"א : (ז) על"כ"ס. ה"ע"ן נגוע"ל כ"ס"ם : (ו) לא לנו נגרו"ס. סג"ע"ל נגוע"ל וכן ב"ס"ם נגרו"ס :

(ג) ואלהינו בשמים. כעליונים או כעבור כי מן השמים תבאנה כל הנורות בל"ן : (ד) עצביהם. הזכיר גדולות השם וש"ן כח לאלהי העמים וקראם על"כ"ס כי הם לעצבון לעבודיהם ול"ו עוילים : מעשה ידי אדם. דרך קלון להם שיעבדו מעשיהם : (ה) פה. והמליצים נכבדים מהם כי הם ירגישו גם ידברו : (ו) אזנים. הזכיר ארבע הרגשות

מצורת ציון

סוף קשה כמו ושמנו מחמית לור (דכ"ס ל"ב) : למעני. מ"ל מעני והו"ו יסירה : קמו (כ) נא. עשה : (ד) עצביהם. כן מקל"ס לור"ס (ב) איה נא. איה עשה אלהינו מדוע לא יר"ב ר"ב עמו כעל"ו : (ג) ואלהינו בשמים. ומכ"ס נבוכ למעלה וכו' עושה כל אשר חפץ וככה אז כמו עשה. ומכ"ס למעלה לומר מן כבוד למען ורמה יך למען יסכר פיס"ס : (ד) עצביהם. הן על"כ"ס של עכו"ל"ס הן כ"ס מעשה ל" מעוים הם מכ"פ והכ"ס מעשי ידי אדם ולא מל"ס"ס המ"ס : (ה) פה להם. פס כי יש פירוש ע"מ

יעשה דבר והסך הדבר והנה הים והירדן והגורים כקעס והסך תולדתם :

קמו (א) לא לנו ה' לא לנו. עזברנו כמו אמרי לי : כי לשמך. שהול נקרא עלינו מן כבוד וזה שמעשה בעבור חסדך : (ג) בלמה. נא. מתהוככר פיתשתיו : (ד) עצביהם. הזכיר גדולות השם וש"ן כח לאלהי העמים וקראם על"כ"ס כי הם לעצבון לעבודיהם ול"ו עוילים : מעשה ידי אדם. דרך קלון להם שיעבדו מעשיהם : (ה) פה. והמליצים נכבדים מהם כי הם ירגישו גם ידברו : (ו) אזנים. הזכיר ארבע הרגשות

מצורת רוד

את הלוך כיבש לחיות אדם מים : חלמיש. כפל דכ"כ כש"ס : קמו (א) לא לנו. לא למען נדקוסינו עשס רק מן כבוד למען לחיות משובע בעבור חסדך קיוס חלמיש שמעשה עמנו : (ג) ואלהינו. אכל חלמיש יוכב כש"ס ואפ"ל קש למעלה וכבוד ימש. ומכ"ס למעלה לומר מן כבוד למען ורמה יך למען יסכר פיס"ס : (ד) עצביהם. הן על"כ"ס של עכו"ל"ס הן כ"ס מעשה ל" מעוים הם מכ"פ והכ"ס מעשי ידי אדם ולא מל"ס"ס המ"ס : (ה) פה להם. פס כי יש פירוש ע"מ

חלמיש למעני מים אונ דעם שטמארקן שמוין פר קערט  
 ער צוא איין קוואל וואקער (פאר אים זענען מיר  
 גישפרונגען אונ אנמלאפען גיווארען) :  
 קמו (א) זאגט דוד לא לנו ה' גיט פון אונזערם וועגן  
 דוא גאט לא לנו גיט פון אונזערם וועגען  
 זאלסטו אונז ישראל העלפן כי לשמך מן כבוד גייערמ  
 גיב כבוד צו דיין נאמען על חסדך על אמתך פון וועגן  
 דיין חסד פון וועגן זיין אמת : (ב) למה יאמרו  
 הגוים דען ווארונ זאלן זייערען די היידען זען דוא  
 זעעסט אונז גיט העלפן איה נא אלהיהם וואא און נון  
 שבעו

שמעו

דָּהוּ וְלֹא פָרִיחוּ : יִדְהוּ וְלֹא מִשְׁמִשִּׁין :  
 רָגְלֵהוּ וְלֹא סִהֲלֵכִין לֹא : קָרְגִין בְּעִקְוֵהוּ :  
 ח הַדְּבָסְתֵהוּ וְהוּן עוֹבְדֵיהוּן פֶּלֶר דִּי  
 סִתְרֵהוּ עַל יְהוּן : ס יִשְׂרָאֵל רְחִיץ  
 בְּמִימָהוּן דְּבִי סַעְדֵהוּן וְתַרְסִימוּן הוּא : י דְּבִית  
 אֲהֵרֵן רְחִיצוּ בְּמִימָהוּן דְּבִי סַעְדֵהוּן וְתַרְסִימוּן הוּא : יא דְּחִלְיָא דְּבִי  
 רְחִיצוּ בְּמִימָהוּן דְּבִי סַעְדֵהוּן וְתַרְסִימוּן הוּא : יב מִימָהוּן דְּבִי  
 דְּבַר וְתַנְא לְפִי בְּרָךְ יִבְרַךְ יְתֵיבִית יִשְׂרָאֵל : יג  
 יִבְרַךְ יְתֵיבִית אֲהֵרֵן : יד יִבְרַךְ יִרְאֵי

ת"א ס' זכרנו, וזכר יומי וממנוני :

רד"ק

בהם : (ו) לא יהנו. אפי' הגיון סעם שאינו דיבור ממש. אלא  
 קול צצוף היוצא מן הגרון : (ז) כבודם. דרך תפלה : כל אשר  
 בושח. כמו וכל אשר בושח. אבל : (ט) ישראל בושח בה'. לא  
 באותם הנוסחים כאלילים אלא אתם בושח בה' כי הראו בכל הדורות  
 שבעברו עזרם של ישראל וזנינם היה. ויפטר בושח  
 לישראל דרך כלל : (י) בית אהרן. הם הכהנים והלוים. אפר  
 להם לנדרים. כי הם הקרובים לה' ונומרים לפניו תמיד. אמר  
 שיבסחו כרובי עבודתם לפניו ויעלים : (יא) ויראיהו. הם החכמים  
 שהם בחבורדים בבית ה' ללמוד ומתעסקים בחכמה לדעת ה'  
 כי הם ידעו בחכמתם כי אין וולתו טראוי לבסוח בו יש מפרשים  
 ויראיהו אשר בכל עס ועס : (יב) ה'. אשר זכרנו תמיד בחסלתו  
 עליו. הוא יברך עמו. וישר אחר כן הפרש יברך את בית ישראל :  
 (יג) ויראיהו. החכמים עם הגדולים. ולא אמר על  
 האחרים על בית ישראל ובית אהרן כי בית כולל קטנים עם הגדולים.  
 וכן בבסוח לא זכר עם ישראל ועם יראיהו בית  
 כי חקטנים אין בהם דעת החסרון : יברך. חקטנים. בעבור הגדולים :

רש"י

איה נא אלהים : (ו) ולא ימישון. לשון ימוטני מבי  
 (בראשית כ"ו) : (יא) ויראיהו. אלו הגרים :

אבן עזרא

והנה האכילה כי אין תוך לה : (ו) ויריהם. כנגד ויריהם  
 ורגליהם ומעט יהנו אפילו לא יהנו כיונה גם עוף אחר :  
 (ח) כבודם. דרך תפלה : (ט) ישראל. אמר בטח כנגד  
 כל אשר בושח בהם. אמר כי בלעט כי עזרם ומנינם הוא  
 היה ראוי להיותו עזרם ומנינם הוא והנכון בעיני שהוא  
 כך ישראל בטח בה' כי הוא לעולם עזר לישראל ומנינם כמו  
 מנון עורך : (י) בית. אמר שהזכיר ישראל הזכיר קדושו

מצודה דוד

להם סה הלא לא ידברו וגו' : (ו) ויריהם. עם כי ויריהם עמויים  
 המה הלא לא ימשכון בהם : (ח) כבודם. קול לח העושים חותם  
 לאלהים ואמר שיהיו כמותם לכל ידברו וגו' : כל. וכן יהיה כל  
 שפועם בהם : (ט) ישראל. הלא יבדל הוא בושח בה' כי עמויים  
 סוף עזרם ומנינם ר"ל הוא לנו נחמה כמו מנון על הלכשן :  
 (י) ויראיהו. המה הגרים : (יג) ה'. זכרנו. ה' חסד זכרנו מנוסל  
 פירוש ע"מ

והם בית אהרן : (יא) ויראיהו. אמר כן כלל ליראי השם ככל  
 עם ועם : (יב) ה'. אמר ר' חסדי כי זכרנו הזכרים שלנו  
 ויברך בית ישראל הנקבות ואין זה נכון כי בית אהרן אינם  
 נקבות אלא זכרים בכל המקרא רק זכרנו מנורת זכרה  
 והאות על זה שהוא קמץ כי אילו היה מנורת זכרים היה  
 הרי"ש במקץ קטן רק הפעם השם זכרנו תמיד הוא יברך  
 אלה הנושעים בו ובכל להזכרים : (יג) וירברך. וטעם הקטעי'

מצודה ציון

הנלולים : (ו) ויריחו. מלר"ח : (ו) ויריחו. עלי משוש ונגיפה בדבר  
 מה וכן אולי יושבי חבי (בראשית כ"ז) : יהנו. עיני קול לפסוק  
 וכן אלה כיונה (ישעיה ל"ח) ר"ל לפני קול לפסוק כלמח א"ן  
 בהם : בגרונם. כלואם :

הוא יברך וסוד ומסרם את מי יברך ואמר יברך את בית ישראל וגו' :  
 פאר ויבְרַכְתֵּם יְיָ אֵין גַּאֵם עֲזָרָם דִּין וַיַּעַר הַיִּלְפָּה אוֹנ  
 בְּשִׁיעָרָא אֵין גַּאֵם : (יא) ויראיהו. בְּהוּ בְה' אֵין גַּאֵם  
 פֶּאֲרַכְטֵר דָּאָם זַעֲנֵן דִּיא גַּאֵם פֶּאֲרַכְטֵיַע פֶּון  
 אַנְדֵּרְעֵר פֶּעֲלִיקֵר פֶּר וַיִּבְרַח אֵייר אֵין גַּאֵם עֲזָרָם  
 וּבִגְנֵם הוּא דִּין וַיַּעַר הַיִּלְפָּה אוֹנ וַיַּעַר בְּשִׁיעָרָא אֵין  
 גַּאֵם : (יב) דָּם עֲבֵר דְּרִד גַּאֵם אוֹנ וְאֵין גַּאֵם  
 גִּידְעֵבֵק אוֹנְי יִשְׂרָאֵל צוּא גּוֹטְיִן בְּרַךְ גִּי' עַר זָל  
 עֲבֵנְטִשֵׁן אוֹנ עֲבֵנְטִשֵׁן דָּם הוּ גִיּוֹנְד פֶּון דִּי יִשְׂרָאֵל  
 בְּרַךְ גִּי' עַר זָל עֲבֵנְטִשֵׁן דָּם הוּ גִיּוֹנְד פֶּון אֲהֵרֵן :  
 (יג) וירברך יראיהו. עַר זָל עֲבֵנְטִשֵׁן גַּאֵם פֶּאֲרַכְטֵר

ועיריָא עם בְּרָבְרֵיָא :  
 יד יוסף מִיִּרְאָ דְיִ  
 עֲלוּיָכוֹן עֲלוּיָכוֹן וְעַלְוֵי  
 בְּנֵיכוֹן : מו בְּרִיכוֹן אֲהוּן  
 כּוֹן קָדָם יי עֲבָד שְׂמָיָא  
 וְאַרְעָא : מו שְׂמֵי שְׂמָיָא  
 לִשְׂכִינַת הַקָּדָא דְיִ  
 וְאַרְעָא וְהַב לְבָנֵי נִשְׂאָא :  
 יי לָא מִתְרַא מְשַׁבְּחִין  
 שְׂמָיָא דְיִ וְלָא קָל יְהוּמֵי  
 בֵּית קַבְרֵת אֲדַמְתָּא :  
 יי וְאַנְחָא נְבַרְךָ יְהוּמֵן  
 הַשְּׂמָיָא וְעַד עַל קָמָא  
 הַלְלוּיָהּ

יְהוָה הַקַּטְנִים עִם־הַגְּדֹלִים : י יוֹסֵף  
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם :  
 מו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שְׂמִים  
 וְאַרְץ : מו הַשְּׁמַיִם שְׂמִים לַיהוָה וְהָאָרֶץ  
 נִתְּן לְבְנֵי־אָדָם : יי לֹא־הִמְתִּים־יְהוָה לְלוּיָהּ  
 וְלֹא כִלְיָרְדֵי דוּמָה : יי וְאַנְחָנוּ נְבַרְךָ :  
 יי מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

ת"א חסמים, ברכות על שנת קיום סוכה ביום טוב, סג נסיון פון סוכה דין קב זומר ויקבל : לה חסמים, בכתב זומר ארבעת הלימות :  
 רד"ק

כבר תפקיד הארון ועבודתו בפקידות ויחידות הזמן הקצוב לו  
 לפיכך אמר אחריו: (יו) לא חסמים יחללו יה, אתם שימית  
 אותם האל יתברך מרש זמן הקצוב ישיבת בעונם שלא הכירוהו  
 בחיים שהוא ארון ולא יראו כפניו, והנה יסרתו ולא יהללו ית.  
 כי תאבד נפשם במוות: הם יורדי דומה, באמת, והדומה  
 הוא הקבר שהתנו בו, והתנו יורד בת: יקח ואנחנו, אבל  
 אנחנו שאנו יראי האל יורדים וככירים שהוא ארון על הכל  
 אבן עזרא

יהיו שנים זכרונה עם הגדולי: (יד) יוסף, הנה פירש מה  
 היא הזכרונה כי היא תוספת ולהפך הקללה הוא חסרון:  
 (טו) ברוכים, שב לפרש כי התפלה שהתפלל לברכס  
 (טז) וטעם וטעם שמים וארץ שתקו הישב והרקיע כמו ביום עשות ה'  
 אלהים ארץ ושמים והנה השעס כי הוא מושל  
 בפליו ובשפל ויהי יברך אחס: (טז) השמים, אמר רבי משה כי השמים  
 כמו מקום אולי כבר פירשתי בספר השס כי שמים על מחכונת  
 שנים וגורמו טעם בעצור שני מקומות כסדר שסה נפועי' וכן כתוב  
 לנפוע שמים ולסוד ארץ והסרי דנה השבו כי ממלת האדם  
 כדרך כממלת השס בשמים ולא דברו נכונה כי מלכות השס בכל  
 משלה רק פירוש נתן לבני האדם  
 שהאדם כמו פקיד אלהים בדרך על כל מה שיש בה והכל זכר  
 השס: (יז) לא, טעם השס כה שמה האדם נתן בידו  
 הקיות והלמחיס ולכיר מעשה השס והללו בעודו הי: יורדי דומה,  
 מקום כריתות וארץ גזירה כמוודמיתי אמר' וי"א כי הוא  
 מנורת ולא דומיה ולא חתני דמי לי וי"א כי הארוו כמות: (יח)  
 ואנחנו, זאת הזכרונה היא שפה מצורת דוד

(יד) יוסף, כלל עם יוסף עליכס זכרה: (טז) ברוכים, אחס חסין  
 זכוכים י"א הנושע שמים ואלו וי"ל יברך אחסס ויחזיר ויברך:  
 (טז) השמים, עם כי השמים הטח שמים לה' עיודה למחן שפתו  
 מ"ג יסרת בדרך ונתנה לבני אדם לני שיכס פטיחו וסחיו אחס  
 עולם לא יהללו חס ית על הסוכה הכלה כי לה פליחה חסין: ולא  
 ולקבל טובה יברך חס ית מעתה ועד עולם על הזכרונות והסודות  
 המספחות כלל עם ולס הללו חס ית כלל זמן:

**פירוש ע"מ**

ד' קִטְיָנֵי מִיֵּד דִּיא גְרוּסֵעַ : (יד) יוסף ה' עֲלֵיכֶם נָאמַת  
 זָאֵר סְעִרִין אוֹף אִייה בְּרִכּוֹת עֲלֵיכֶם וְהַב לְבָנֵיכֶם אוֹף  
 אִייה אוֹג אוֹף אִייעֵרע קִינְדער : (טו) בְּרוּכִים אַתֶּם לַה'  
 אֵר אֲנִי עוֹבֵד עֲרֵי גְרוּסֵעַ צוֹ נָאמַת וּסְ עַר הָאֵם שְׂפָאָן  
 הַיְמִיר אֲנִי עָרֵד : (טז) הַשְּׁמַיִם שְׂפִינִים לַה' אֲלֵעַ הַיִּסְמְלֵן  
 וְעֵנָן צוֹ נָאמַת אוֹג דִּיא עָרֵד הָאֵם עַר גִּינְעֵבִין צוֹא דִי  
 מְעַנְשִׁין : (יז) לֹא הַבְּתִים יְהוּלֵי יְהוּ גִימֵ דִי מְהִימֵ קִאָּנָן  
 לְבִין נָאמַת אוֹג אוֹף גִּימֵ אֲלֵעַ דִּי וְנָאֵם גִּידְעָרֵן אִין  
 דְּעַם גְּרוּב פּוֹן דְּעַם־קָבֵר וְנָאֵם דָּס אִין אִין אֲרַמֵּת פּוֹן  
 שְׁוִיגֵן : (יח) וְאַנְחָנוּ נְבַרְךָ יְהוּמֵן אֲפַעֵר מִיר לְעַעֲגֵנְדִינִי  
 לְאֲפַעֵר לְבִין נָאמַת פּוֹן דִּינִימֵ אֲהוּן אוֹג בְּיֵן אִיבִיגֵי  
 הַלְלוּיָהּ לְרַבֵּם נָאמַת :

לד יוסף, דרך תפלה או דרך גבוהא: (טז) שמים וארץ, הוא עשה  
 העליונים והתחתונים ובידו לברך בני שירצה: (טז) השמים,  
 אף על פי שהוא עשה השמים והארץ כמשלת השמים לו  
 לבדו ואין לאדם בהם דבר אבל הארץ נתן מטשלתה לבני  
 אדם וצריך שידע בני אדם שהיא ארון והם פקידים עליו  
 כאשר ירצה ויעביר אותם סחפוקיות והנגנו לאחרים כלומר  
 שימית אלו ויוליד אחרים ומי שיכיר שהוא ארון וירארו  
 מנחת ש

(יז) יהללויה. אין נשאל ביו"ד של יהללו רק הוא ממךר בה"ל  
 במקום: (יח) הללויה, נריך להכחו בלמנט שיטס ומיכה אחת:

תחמי' וטעם וטעם שמים וארץ שתקו הישב והרקיע כמו ביום עשות ה'  
 אלהים ארץ ושמים והנה השעס כי הוא מושל בפליו ובשפל ויהי  
 יברך אחס: (טז) השמים, אמר רבי משה כי השמים כמו מקום אולי  
 כבר פירשתי בספר השס כי שמים על מחכונת שנים וגורמו טעם  
 בעצור שני מקומות כסדר שסה נפועי' וכן כתוב לנפוע שמים  
 ולסוד ארץ והסרי דנה השבו כי ממלת האדם כדרך כממלת השס  
 בשמים ולא דברו נכונה כי מלכות השס בכל משלה רק פירוש  
 נתן לבני האדם שהאדם כמו פקיד אלהים בדרך על כל מה שיש  
 בה והכל זכר השס: (יז) לא, טעם השס כה שמה האדם נתן  
 בידו הקיות והלמחיס ולכיר מעשה השס והללו בעודו הי: יורדי  
 דומה, מקום כריתות וארץ גזירה כמוודמיתי אמר' וי"א כי הוא  
 מנורת ולא דומיה ולא חתני דמי לי וי"א כי הארוו כמות: (יח)  
 ואנחנו, זאת הזכרונה היא שפה מצורת דוד

(יז) דומה, הוא הקבר שהוא מקום נעמה ושמיס ונשמת השעס  
 כללו עבד אל הקבל עם סגוף ותפלד עם סגוף ונקבל יוכד דומה  
 בעצור זה:

לככה זכרס הארץ: (יז) לא חסמים, ע"כ"ס העומדים לעמות מיעה  
 וגו', כפל הדבר במ"ס: (יח) ואנחנו, אכל אנחנו טעומדים לחיס  
 המספחות כלל עם ולס הללו חס ית כלל זמן:

**משלי חסמים**

נסח השמים שפנים ליה וגו'. דער מורשש זאגט וישל אפלך  
 האם גזר גינעין אנגרה אז דיא סענשלין ונאם ויהאנען אין רום  
 זאלין גיט אראם גיין פון רום אין סרייא. אוג דיא סענשלין  
 ונאם והאנען אין דער שפאטם סורייא זאלין גיט ארויף קימען  
 פון סורייא אין רום. אפאהל האם זיך גישראפין אז דער  
 סלך האם געזאפם חתונה מאכען זינעס סאסאקטר פון רום  
 אין סורייא. האם ער גיכושס כפפס זין דיא גזרה. אוג דער  
 סלך האם גינעדין לשת צוא דיא סענשלין פון רום אז זיי זאלין  
 סענין אראם גיין אין סורייא אוג דיא סענשלין פון סורייא  
 דיא וועלט האם ער געזאגט גיין אין רום. ווען הקב"ה האם באשאפען  
 דיא ארויף גיין דעם השפיה שפנים לה'. דיא היכלען זאליו  
 גינעדין צוא הקב"ה. והאנען נתן לבני אדם. אוג דיא ערד  
 האם ער גינעדין צוא דיא סענשלין. פון היפל זאל סען גיט  
 אראם קימען אויף דעם ערד. אוג פון דיא ערד זאל סען גיט  
 ארויף גיין אויף דעם הימיל. אוג ווען הקב"ה האם גייוואלט  
 געדין דיא חטרה. האם ער כפפס גינען דיא גזרה. אוג האם

גיזאגט פון היפלען מיט גען אראם קימען אויף דיא ערד. אז פון



**נְפִשִׁי:** הַ חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאַלְהֵינוּ  
**מְרַחֵם:** וְשׁוֹמֵר פְּתָאִים יְהוָה דְּלוֹתֵינוּ  
**יְהוֹשִׁיעַ:** וְשׁוֹבֵי נַפְשִׁי לְמִנְוַחֵיכִי כִי־  
**יְהוָה נִמַּל עָלַיְכִי:** הַ כִּי חֲלַצַת נַפְשִׁי  
**מִמּוֹת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־הַגְּלוּי**  
**מִדְּחִי:** מֵ אֶת־הַלֶּךְ לְפָנַי יְהוָה בְּאַרְצוֹת  
**הַחַיִּים:** יְהַאֲמַנְתִּי כִי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי

הַ חֲנוּנָא יְיָ וְנִקְאָה  
 וְאַלְהֵנָא מְרַחֵם: וְנִשְׁמַר  
 שְׂרֹנוּנָא יְיָ אֶת־מִסְכְּנֵי  
 וְלוֹ חַמִּי לְמִסְפְּרוֹק:  
 וְהוֹבִי נַפְשִׁי לְבַיִת  
 מְנוּחָיְכִי אֲרוֹם מִימְרָא  
 בְּיָי נִמַּל מִטְּבָא עָלַיְכִי:  
 הַ אֲרוֹם פְּצִיטָא נַפְשִׁי  
 מִקְּמוֹת יַת עֵינַי מִן  
 דְּמַעְתָּא יַת רְגְלוֹי מִן  
 לְאַדְרָקָא: מֵ אֶת־הַלֶּךְ  
 לְפָנַי יְיָ בְּאַרְצוֹת חַיִּים:  
 יְהַאֲמַנְתִּי אֲרוֹם אִמְלִל  
 בְּקִנְיַשְׁתִּי צַדִּיקִי אֲנָא

ת"א שומר פתאים, שבת קטש ימות יב עק, כבודות (ט) מקדונון קי ע"ל ל מה פת עקרים מ"ד פ"ב (מנוחות מ), דלתי, פתאים קים ק"ל י: אהלך, הא' נחה

רדק

ומצרי שאל, וכולי שאל: (מ) בארצות החיים, ארץ  
 ישראל שארצו איובי ורודפי מונח בימי שאל ועל כרחם  
 יחזרת: (י) האמנתי כי אדבר, האמנתי את דברי יצא

האלוף קבוצה הגורף הדישה, וכן כל אנה: (ה) חנון ה',  
 לפיכך היתני קראא אלו כי הוא חנון וצדוק ורחום: (ו) פתאים,  
 האלוף נחה והי"ד נעה התחתה, אמר כי הפתי שאין יודע  
 התחבולה להנצל מרעתו האל שומרו בשמשם עליו כבחינו,  
 וכן תחכם לא יבטח בחכמתו ובהבולותיו כי לא יועילו לו אם  
 לא ירצה האל אבל וכן פתאים שאין להם צד אחר: דלותי,  
 לו משכן, הוא יהושע לו: (ז) שובי, מלרע כמו צערי רבורה  
 שאה בה שובי לאל יתרחך כי הוא יהיה לך למנוחה: כי ה'  
 כבו שהייתי מבטיח את נפשי כן עשית: (ח) כי חלצת את נפשי  
 דמעה, וחלצת עיני בדמעה שלא כבו שהייתי בוכה בצרתי:  
 ונלה: (ט) אתה לך לפני ה' בארץ ישראל ששכונתי שם  
 הם ארצות החיים ונקראת א"י חיים כבו שנקראת ארץ צבי ארץ  
 חיים ענין גבראות, כי ארץ ישראל אורה טוב בכל הארצות:  
 (י) האמנתי, האמנתי גדולה היתה לי כי היתני מדבר כאשר

מנחת שו

אלה לטון פיוס עם תודה כמו אלה העל העם הזה והייתי  
 חושב בלב כי: (ה) חנון, ורחום השם ולדין כי המשטר  
 ירח אלה ועטם מרחם כמו רחום: (ו) שומר, השטעם  
 שלא תחטוב כמחלות המלעל כי שפתי נפשי כחלה הפתאים  
 כי אם דלותי ידעתי כי השם שהוא הגון ורחו' יושיעני והייתי  
 מבשר נפשי לחמר לה: (ז) שובי נפשי למונוחי, כנגד  
 צרה ויגון אמלך כי פעמיים רבות גמל השם עלייכי או כזה  
 מלת גמל חתה ויגמול כמו נחתי כסף השדה קה ממני:  
 חושב שימות חתה ויבך חזקתי: ארת רגלי, כי בסה  
 המנועה שיוכל לנרוח: (ט) אתה לך, בעבור שהזכיר רגלי  
 חתחיה: (י) האמנתי, אמר ר' משה עתה אלאמין כי מה שהייתי מדבר על לבי  
 היה אמת שאמר שובי נפשי ופ' אני

הסודותים בלשונם שיעמידו כי הם ל"ם בלבד ובעל טעונות העולם  
 בעד נלכת אחרי הספרים שהם צב' טעמיים וכלה לפרש שיהיה  
 קריאה אלה כהעמדה קולת ללא מנעיל ולא מלרע כהטלע כי קי יחייבו  
 מתי טעמי נע"ם ויחזקאל ר"ב בלא דקמין דלגם ידעו דבדכ  
 והלשם שהייתי מבטיח את נפשי כן עשית: (ח) כי חלצת את נפשי  
 יבאר ולא אלי וכו' ויבטו בדך חמת ועיני מ"ש כסוף פשת ויחי:  
 (ו) פתאים, כל פתאים הלא' נחה והי"ד נעה והוא נג"ד הפעל  
 ויז' הדכים נעלם נד"ק בפירוש וזכרתי ומלול ק"ל ר"ם ועיני  
 שם שכתבתי כסמנון ק"ד: דלותי, כי כסופרם דין מלרע וחד מלעיל  
 כי דלותי מחד ספירון קמ"ב: (ז) שובי נפשי, חד מן ג' שובי כשפט  
 (ח) כי, כמה פעמיים הללת נפשי ונפשי שיהי  
 המנועה שיוכל לנרוח: (ט) אתה לך, בעבור שהזכיר רגלי  
 חתחיה: (י) האמנתי, אמר ר' משה עתה אלאמין כי מה שהייתי מדבר על לבי  
 היה אמת שאמר שובי נפשי ופ' אני

ביצורת דוד

ה' חנון ה', כי אלה ה' חנון ולדין ואלה ה' חנון ורחום:  
 הלא אלה ה' שומר פתאים עם שאלן כסם דעת לעמוד את עלמם:  
 דלותי, כשהייתי דל ופני הוא יושב לו: (ז) שובי, ר"ל לשבר קרחת  
 ל' כי חלצת, כי מנוחה הולאה נפשי מנוחה ונעמה חת עיני מן דמעה  
 ואת רגלי השבת בלה יהיו דחויים מנקום אל מקום לילות  
 גמתי ונדתי: (ט) אתה לך, וזמנתי אתה לך וכו' וכו' מפני חלול קרבן  
 סייתי לשון בין פתאים: (י) האמנתי, אמנתי גדולה היתה לפני  
 כי הייתי מדבר כאשר הייתי מנועה עמוד בתפילת הסגלה:

הסע (שמות ל"ב) וכה"ל הוא כמקום האל"ף: (ז) פתאים, מל' פתי  
 זככל: (ז) למנוחי, הי"ד ימרה וכן עניני: (ח) חלצת, ענין  
 לה' כהדברים הלאה למרתי נפשי כהעמדה חת נפשי שובי למנוחה שך  
 כי חלצת, כי מנוחה הולאה נפשי מנוחה ונעמה חת עיני מן דמעה  
 ואת רגלי השבת בלה יהיו דחויים מנקום אל מקום לילות  
 גמתי ונדתי: (ט) אתה לך, וזמנתי אתה לך וכו' וכו' מפני חלול קרבן  
 סייתי לשון בין פתאים: (י) האמנתי, אמנתי גדולה היתה לפני  
 כי הייתי מדבר כאשר הייתי מנועה עמוד בתפילת הסגלה:

פירוש ע"מ

מיון לייב פון די צרות: (ה) חנון ה' וצדיק דען גאם  
 און איין לייב ועליונער און איין צדיק ואלהינו מרחם  
 און אונזן גאם איז איין דר בארמיקדינער: (ו) שומר  
 פתאים ה' גאם היט די גארין דלותי ולי יהושע איה בין  
 פר אריקמ און גאם וועט מיר העלפין: (ז) אגמ  
 דוד צו יין לייב שובי נפשי למנוחי כי ה' גמל עליי  
 קער דך אום מיון לייב צוא דיין רואונג דען גאם  
 קט נמל גיווען גוים און דיר: (ח) דם אגמ דוד

צו גאם דרום זאג איה און צוא מיון לייב כי חלצת  
 נפשי מקומו וכו' דען דר גאם האקט אום גיווען מיון  
 לייב פון דעם מוט און מיינע אוגין פון מרערין און  
 מיינע פים פון פר שמוסונג: (ט) אתה לך לפני ה' און  
 איה גייא פר דיר גאם אין לאנד פון לעפין דם איז  
 ארין ישראל אום מיינע פיינט האבין מיה פר מריגן  
 פון דארטין און היינט בין איה ווארן אים גיקערט  
 וינדער אהרין: (י) האמנתי וכו' איה דוד האב גילובט

תהלים קטז

**מֵאֵד: יי אֲנִי אִמְרָתִי בַחֲפוּי כְּלֵי-הָאָדָם**  
**כֹּזֵב: יי מִהֵאֲשִׁיב לִיהוֹה כְּלֵי-תַגְמוּלוֹתָיו**  
**עֲלֵי: יי בֹּסֵי-יִשׁוּעוֹת אִשָּׁא וּבִשְׁם יְהוָה**  
**אֶקְרָא: יי נְדָרֵי-לִיהוֹה אֲשֶׁלֶם נְגִידֵי**  
**נָא לְכֹל-עַמּוֹ: יי מו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוֹה**

שְׁבָחִית לַיהוָה: יי אֲנִי  
 אֶמְרֵית בְּמַעֲרָקִי כִּי  
 קִנִּי נִשְׂאָה מִכְּדָבָרֶיךָ  
 יב קִיָּה אֲתִיב קִדְּשׁ יי  
 כִּי נִסְיִן עָדָן דְּלִילִיה  
 נִסְיִלִין הַגּוֹן עָלַי יי  
 יי כִּסָּא דְּפִוּר קִנִּיא  
 אֶסְבֵּר וְעֵלְמָא דִּלְתִי  
 וּבִשְׁמֵךְ דִּי אֶקְרִי יי  
 יי נְדָרֵי קִדְּשׁ יי אֲשֶׁלֶם  
 אֲתַגִּי כְרוּן כְּמוֹ לְקַל עֲמִיָּה: יי מו יִקַּר קִדְּשׁ

ת"א כוס יבועות כדכח ככחיים ק"ח (כדכ"ח) (יד) כסחים ל'  
 יקר, תפעה יד כ"ב ח עקריה ע"ל (תפעה יד):

רד"ק

ענייני כלומר כשהייתי עני בורח, וכשהייתי יולד בחפזי  
 הייתי אומר כל האדם כחוב, כלומר אפי' בזמן שחייתי בחפז עני  
 באר הייתי אומר כל אדם שאומר שלא הייתי כל הילכותי כחוב  
 הוא וזהו הדין הנגלה, וס'ש במוכר שולשין ואחד ואני  
 אברתי בחפזי נגדתי מנגד עיניך, כעת החפזות היה כחוב  
 שימכר ביד שאלו והוא מביא אל לבו ואומר זה לא יתכן כי כבר  
 הבטיחני האל יתברך שאבדך ואני מאמין בו, אף על פי שאני  
 בכבתי גדולה: יי כה אשיב לה' מה גדול או מה מנחה אוכל  
 לחשיב על כל החסד שעשית עמי: כל תנבולותי עלי, כל  
 תנבולתי שנבטתי הם עלי לחשיב כנגדן אם אוכל כי לא היה  
 בי זכות שהייתי לעול לעשות לי מה שעשית אלא הכל חסד באתי,  
 ותנבולותי, כמו הנבטלי, אל דרך לשון ארמית עלהי כמו  
 עליו: (יג) כוס, יש מפרשים כוס חלק כמו כנת חלקי וכוסו  
 ויתכן לפי שם כסמיו כלומר כשעשית מיתה וסבתה ארים  
 כוס חייך וארדנו עליו מנין לה' מה אוכזר וישועתי שהשיגיני  
 ואותי חסד קרא כוס ישועתי: ובשם ה' אקרא, וכן בעת  
 הרוחת כוס ישועתי אשא ובשם ה' אקרא: (יד) נדרי, הנדריים  
 שנדרתי כשהייתי בורח וגולה אם ייבטיני האל יתברך לבתי  
 אותם הנדריים אשלם עהה נגד כל עמו, ופעם נא, דכס נא  
 אשלם, לא עם נדתי, והיא נגדה נוסף או ארע בביקול לבי  
 השימשי כי הבא ואת המלה עם למי' ולמי' לכל עמי נזלת  
 על העצם ויפסיק למי' בלחה עין למי' הרגו לאבנר: (טו) יקר,  
 כמו ויקר דמם בעיני, יקר הוא בעיני לחמית הסירוי בלא

מנחת ש"י

מלפני וכן במלול דף ק"ז: (א) כל האדם כוזב: (יג) כל תנבולתי.

ועם כל האדם כוזב על שמואל שהבטיחו או כוזב כמו לא יכזבו והעם נכרת כי השב שיהרג, ולפי דעתי עתה חלמין כאשר  
 הדבר כי קודם עתה דברתי כוזבים וככה עייתי כמו וישן חיוב הראשון ועייתי ואמרתי: (יב) מזה, מה מנחה אחת לגם כמו והיצי  
 למלך ישראל ודקדוק תנבולותי על לשון ארמית עלהי כמו עליו, ולפי דעתי שהיא מלות ארע' שהיא חסרת אלף כי כמו  
 לפלומי המדבר את אשר עדין וכלב וכמה: (יג) בום, על דעת רבי משה שהוא מנת חלקי וכוס' והנה הכוס מקרה והוא  
 הנשא וההרים אמרו כי הוא כמשמעו: אשא, כמו ארים והעם מרוב השמחה ואמרו עם רבה ויגון ובשם ה' אקרא ואם כוס  
 ישועות כן להקים דברו הראשון כי בכל ימי יקרא בשם ה' בין בצר בין במרחק: (יד) נדרי, ה"ל נגדה נוסף ומלת נא  
 עתה ככל נא שבמקרא ונכנסת למי' עם לכל עמו כמו מימין לבית: (טו) יקר, הזכיר העם למה מלפני השם כי הוא

מצודת צ"ח

הולאה ושלפיה כמו בלרם קראת תנבולתי (לפיל ע"ל): (א) בחפזי,  
 מל' חסון: כוזב, משקך: (ב) תנבולתי, תנבולתי על דרך לשון  
 חפזי עלוהי כמו עליו: (ג) נא, כמו עתה וחומר הוא על מלת  
 אשלם: (טו) יקר, מימיו קשה וכן ויקר פדיון נכסם (לפיל מ"ס):

על הישועות אשר עשה לי והקרא או בשם ה': (יד) נדרי, סגדריס  
 הן כלאו כי יקר וקשה הדבר לפי המקום להביא המות על הסירוי  
 ע"ש  
 נַעֲקֵר מַקְרָיִים יַיִן עֵינִי בַהֲבָחָה אֹנֶן דְּרוֹם הָאֵם כִּיר  
 נָאֵם גִּיהֶאֱלָקִין: (יב) מִה אֲשִׁיב לַה' וְנֹס נֶאֱלֵ אִיךְ אִים  
 אִים בְּעָרְוִין צוֹ נָאֵם פֶּר אֲלַע יַיִנְךָ בְּצִאֲרוֹנְךָ אִם עָר  
 הֵם בְּצִאֲרוֹנְךָ נְכִסִּים אוֹף כִּיר: (יג) כֹּסִם יִשְׁבֹּתִים אִים אִיִּין  
 פֹּסִם יַיִן פֹּן בְּקָסִים וְעַל אִיךְ אוֹף הִיִּבִין אוֹף רִיא  
 יִשְׁעוֹת וְנֹס נָאֵם הֵם נִיקָאֵן צוֹ כִּיר בִּישָׁה ה' אֶקְרָא אֹנֶן  
 אִין נָאֵםִם נָאֵסְעִין וְעַל אִיךְ רֹפִין אוֹף דְּעֵם פֹּס:  
 (יד) נְדָרֵי לַה' אֲשֶׁלֶם יִיִנְיֵי קִדְּרִים וְנֹס אִיךְ הָאֵם כְּנַגְדֵּן  
 נֹוֶעֶן

רש"י

שומר על מפינות כשדבר (סס ב' ט"ו) הגה לך כל אשר  
 למפינות לו אני עייתי מאל דברתי קשה ועניתי לך:  
 (יא) אני אמרתי בחפזי, לנוס מפני אכשלוס: כל  
 האדם כוזב, כונן כחוכבו כי ראיחי או בני כונן כי  
 ומכסה את נפשו וכל ישראל גומלים לי רעה תחת טובה  
 לפיכך האמתיו לניבא ואמרתי אף מפינות כוזב וזוגד כי  
 כל לשון כוזב אינו אלא לשון חסרון מבעה שבעתו עליו  
 (פליג"ל כע"ז, כל' אשכנז פתולען וכן לעיל פ"ט ל"ו)  
 וכישיעה ל"ו י"ח) כמו (ישעיה כ"ח) אשר לא יכזבו מימיו,  
 ויש פומרין אותו ואי אמרתי בחפזי כסלע המתקלות שהיה  
 שאלו ואכזבו עוטרין אלו ואל הכזי להופשי ועם נלמר ויהי  
 דוד נחפו ללכת (שמואל א' כ"ג): כִּף הָאָדָם כֹּזֵב, אף  
 שמואל הנביא שהוא נחמן לנביא אף הוא כוזב שמשמתי  
 למלך, מולתי: (יג) כוס ישועות אשא, אביא הנסכים  
 על התודות שבדתי כמו שומר לך לזוכב וכן תודה ועל  
 אותו הכוס שבדתי אקרא על השועה או כן אף הלוי אומר  
 שירה אלה על היין: (יד) נגדה נא לכל עמו, נגד כל  
 עמו: (טו) יקר בעיני ה', הראתי הקב"ה שבדתי קשה

אבן עזרא

עניתי וכו' ולתי מנזרת וכו' ומיר ערלי' ענה, ופי'  
 (א) אני אמרתי, על עת שכחתי בו ויהי דוד נחפו ללכת.

ועם כל האדם כוזב על שמואל שהבטיחו או כוזב כמו לא יכזבו והעם נכרת כי השב שיהרג, ולפי דעתי עתה חלמין כאשר  
 הדבר כי קודם עתה דברתי כוזבים וככה עייתי כמו וישן חיוב הראשון ועייתי ואמרתי: (יב) מזה, מה מנחה אחת לגם כמו והיצי  
 למלך ישראל ודקדוק תנבולותי על לשון ארמית עלהי כמו עליו, ולפי דעתי שהיא מלות ארע' שהיא חסרת אלף כי כמו  
 לפלומי המדבר את אשר עדין וכלב וכמה: (יג) בום, על דעת רבי משה שהוא מנת חלקי וכוס' והנה הכוס מקרה והוא  
 הנשא וההרים אמרו כי הוא כמשמעו: אשא, כמו ארים והעם מרוב השמחה ואמרו עם רבה ויגון ובשם ה' אקרא ואם כוס  
 ישועות כן להקים דברו הראשון כי בכל ימי יקרא בשם ה' בין בצר בין במרחק: (יד) נדרי, ה"ל נגדה נוסף ומלת נא  
 עתה ככל נא שבמקרא ונכנסת למי' עם לכל עמו כמו מימין לבית: (טו) יקר, הזכיר העם למה מלפני השם כי הוא

מצודת דוד

(א) אני אמרתי, חומר ומפני שיהי עם ומה דבר ואמר אני  
 יבטיחי בעת הייתי נחפו ללכת מנין שאלו כפי' שהי דוד נחפו  
 ללכת (א' כ"ג) אף הוא נחפו ללכת קרוב למוט ע"ל אמרתי או  
 כל דרם המומר שלא תהיה לי במנוס הוא מוכז ומשקך וזו היא  
 המלמה הנדולה: (יג) כוס מנחה אשיב לה' כעבור כל  
 תנבולתי אשר נגמל עלי: (יג) כוס, אשף להבי' מום מלא נכס'  
 שירכתי בעת ליה אשלם עתה נגד כל עמו למרסם הכס: (טו) יקר,

פירוש

אין דיר נאם (אז וועקס מ'ה מאכין באר איין פלך  
 אזו ווי האקסט מיר צו גינאנגט דורך שמואל ה'קביא)  
 דען איה האב גינאנגט וועמאל'ס ווען איה בין גינאנען  
 זייער ארום: (יא) און אמהי בחפזי און איה האב  
 גינאנגט אין מיין איילונג (פלומ'ה ווען איה בין  
 א: מלאן פון פון שאלו ה'קלה) כל האדם כוזב יעקער  
 מענמש ווס הם צו מיר גינאנגט אז איה וועל שון  
 גיין פלך גיס ויין דר זאגט לוינג'ס דען נאם וועט





תהלים קיז קיח

**כָּל־הָאֲמִים: בַּי גַּבְר עֲלִינוּ חֲסֹדוֹ**  
**וְאַמֶּת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּהָ:**  
**קִיח ׀ הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם**  
**חֲסֹדוֹ: בַּי־אֲמַרְנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם**  
**חֲסֹדוֹ: גַּי־אֲמַרְנָא בֵּית־אֲתֶרְן כִּי**  
**לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: דַּי־אֲמַרְנָא יְרֵאֵי יְהוָה**

שִׁבְחוּ לַיהוָה כָּל אוֹפְיָא:  
 ב אַרוֹם אֲנַבְר עֲלֵנָא  
 טוֹבִיָּה וְקוֹשְׁטִיָּה דִּבְי  
 לְעֻלְמָא הַלְלוּהָ:  
 א שִׁבְחוּ קְדָם יְי אַרוֹם  
 טַב אַרוֹם לְעֻלָּם טוֹבִיָּה:  
 ב יִסְרוֹן פְּדוֹן יִשְׂרָאֵל  
 אַרוֹם לְעֻלָּם טוֹבִיָּה:  
 ג יִסְרוֹן פְּדוֹן בֵּית  
 אֲתֶרְן אַרוֹם לְעֻלָּם  
 ד יִסְרוֹן פְּדוֹן  
 בְּחֵלְמָא דִּבְי אַרוֹם לְעֻלָּם

רש"י ת"א ואתה ה' כחיים טס :

**קִיז (ב) כִּי גַבְר עֲלִינוּ חֲסֹדוֹ.** כלומר ואף כי אֲנַחְנוּ אֲשֶׁר גַּבְר עֲלִינוּ חֲסֹדוֹ: וְאַמֶּת ה' לְעוֹלָם. שִׁמְרֵם הַכַּעֲמָתוֹ שֶׁבַעֲטִיָּה אֶת הַלְלוֹת:

**קִיח (א) הוֹדוּ לַיהוָה וְנֹג' (ב) יֵאֲמֵר נַא יִשְׂרָאֵל.** לְפִי שְׁלוֹם חֲסֹדוֹ: (ד) יִרְאֵי ה'. אֵל כִּנֵּי לִוֵי שִׁכְחוּ כַּהֵם מִי לַה' אֱלֹהֵי וַיִּסְכְּרוּ אֱלֹהֵי כָל כִּנֵּי לִוֵי (כַּמֵּת)

לחוק. או אבך כנגד ישראל: ואמת ה' לעולם. אמת שקיימת בה שאמרת וזכרתי את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אבך והאריך אבך: ולא תרד. כוח הזיכרון יש מחלוקת בדברי רבותינו ולי יש אומרים כי הזכרון הוא נאמר על דבר ויש אומרים כי על ימות המשיח נאמר וההודאה על לשון בני הגלות ביחוד דרך כלל וזה הוא הנכון. והזכרון סתמיל בתורה ומסיים בהודו לשבח הזכרון ולגדולת הדברי שנאמרו בו אם על דבר נאמר ימות מרושע כי שכלל יחד אבך כולכם חייבים להודות לכל בלכותיו כי טוב עשה לכם ואחר כך זכר בפרט ישארה ויבית אהרן ייראי ה' ישראל יש להודות לאל יתברך על מלכותו שאני בעזרת האל הייתי כנגד איביהם אף בימי שאול כל שכן עתה שאני מלך שיהיה לכם בסוחר ושוקם שלא יבואו האיובים עליהם ויפחדו בכני: (ג) בית אהרן. יש להודות על מלכותו כי שאלו חסדו שנאמר וזכרתי לו ה' יש להם להודות לאל יתברך על מלכותו כי מפני שיהיו ישראל בהשקם ובבטחת יהיה ליראי ה' שני להתחזק בהבטחת יעדו כי אני ירא האל כמותם ואיזו אותם ואשימם בחברתי: בית אהרן. יאמר גם כן כי לעולם חסדו שנאמר וזכרתי לו ולרועו אחריו בריתי כהונת עלי. יאם על ימות המשיח נאמר הזכור אבך כנגד כל האובות הודו לה כי טוב עשה להם לישראל ושבר דהם חסדו לעולם כלומר לקצת ימים רבים שהיו בגלות ועתה הם אדונים וכן בית אהרן יודו לברם ויאמרו כי לעולם חסדו שבטלה כהונתו בהם כהם שנים בגלות ועתה שבו אליה וכן ייראי ה' המתבררים בהורה ובחכמתו כלם יודו

**אבן עזרא**  
 עוד הללו לפי דעתי כי טעם כל גוים שהיו החתו יד דוד כמו אם יש גוי ומומלכה ורבי משה הלל כי הוא כלל לכל גוי וטעם כי נזכר החסד שיעשה עם הכל למויחסת ולכלכלם ואמר ואתה ה' לעולם כנגד גוים שלא יאמינו בהכליהם וחתם הללויה כן עשו תמיד:

**קִיח (א) הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב.** תחסר מלת הוא והטעם כי טוב הוא וי"א כי טוב פועל עכר לשון יחיד כדרך מה טובו האלוק ל' רבים פועל עכר: (ג) יֵאֲמֵר. הפועל שהו החמור כי לעולם חסדו: (ג) יֵאֲמֵר. הזכיר קדושי מצורת דוד

ס' (ב) כי גבר. על אשר נזכר חסדו עלינו והוא לעולם אל אחת כי קיים לנו הכסותו וזהו הללו את ה' והמלו פון העמים: קיח (א) כי טוב. פירוש ע"פ

**לְיֹבֵט גַּאֲם אִיהֵר יִלְעַע פִּעְלֵיָךְ אוֹג לְיֹבֵט אִיהֵם**  
 אִיר אֲלַע אוֹמוֹת אוֹף דִּי גִיסִים וְנִפְלְאוֹת וּוֹם עַר הֵם  
 גִּיטָאן צו אִיָּה: (ב) (אוֹג מִקֵּל שִׁבְן קִיר יִשְׂרָאֵל) כִּי  
 גַּבְר עֲלִינוּ חֲסֹדוֹ וְנֹג' דָּם עַר הֵם גִּישְׁמֵאֲרֵקָם אוֹף אוֹיְבֵי  
 זִינן חֲסֵד אוֹג גַּאֲם אִיז אִמְתָּה בִּיז אִיִּיבִיג וּוֹם עַר הֵם  
 סְקִיָּים גִּיזוּעֵן זִינן הִבְטַחְתָּה וּוֹם עַר הֵם מִכְּסִיָּים גִּזוּעֵן  
 צוֹא אוֹנְעֵרַע עֲלִמְעֵרֵין מִקֵּל שִׁבְן הַלְלוּהָ דָאֵם מִיר  
 זְאֲלֵעֵן לְיֹבִין גַּאֲם:

**קִיח (א) הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב לְיֹבֵט צו גַּאֲם דָּאֵם עַר אִיז**  
 נִגְמֵר דָּעֵן בִּיז אִיִּיבִיג אִיז זִינן חֲסֵד: (ב) יֵאֲמֵר  
 נַא יִשְׂרָאֵל אִיז זְאֲלֵן זְאֲנָן דִּי יִשְׂרָאֵל דָּם סְעֵן זְאֵל גַּאֲם  
 לְיֹבֵעֵן כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ דָּעֵן בִּיז אִיִּיבִיג אִיז זִינן חֲסֵד:  
 (ג) יֵאֲמֵר נַא בֵּית אֲתֶרְן אוֹג אִיז זְאֲלֵן אוֹף זְאֲנָן דָּם הוּו  
 גִּיזִיקָד פּוֹן אֲתֶרְן דָּעֵן בִּיז אִיִּיבִיג אִיז זִינן חֲסֵד: (ד) יֵאֲמֵר נַא יִשְׂרָאֵל אוֹג אִיז זְאֲלֵן אוֹף זְאֲנָן דִּי גַּאֲםֵם פֶּאֲרַכְסֵטֵר

**כִּי לְעוֹלָם חָסְדוֹ: מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי  
 יְהוָה עֲנֵנִי בַּמִּרְחָב יְהוָה: יְהוָה לִי לֹא אֲרָא  
 מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי  
 וְאַנִּי אֲרָאָה בַּשָּׁנָאִי: טוֹב לַחֲסוֹת  
 בַּיהוָה מִבִּטָּח בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת  
 בַּיהוָה מִבִּטָּח בַּנְּדִיבִים: י כָּל־גִּוִּים**

סוּ בִּיה: ה סוּ עֲקֵרָא  
 קָרוּתִי יְהוָה קָבֵל צְלוֹתִי  
 בְּקִרְבָּתִי יְהוָה: ו מִיִּבְרָא  
 רְוֵה בְּסַעֲדֵי לֹא אֲרָא  
 סָא יַעֲבִיד לִי בִּרְגִשׁ:  
 ו מִיִּבְרָא דִּינִי לְמַסְעָדָא  
 וְתִי וְאַנְא אֲרָא מִי  
 פּוֹרְעֵנוּתָא בְּשָׁנָאִי:  
 ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְהוָה  
 בְּמִיִּבְרָא דִּי מִן הַמִּצָּר  
 בְּבִרְגִשׁ: ט טוֹב  
 לַחֲסוֹת בַּיְהוָה בְּמִיִּבְרָא  
 דִּי מִן הַמִּצָּר וְתִי בְּשֵׁם

ת"א מן המצר קירדע סער ט' ס' ויחזיר חרות נסח:

**דר"ק**  
 ויאמרו כי לעולם חסדו כי בנחת מרוב הצרות לא היה להם פנאי ולא היה לבבם שלם ונכון אל ה' אלהיהם ועתה יהיו את ה': נסח מן . אם על דוד נאמר כדלה לאלו יחברך שרוציו א מחסדך למרחב כי כשתית בורח היה בכבד שהיה כמתחר במטרות ובכבודות . ואם על ישראל נאמר . יאכרי ישראל דרך כלל כן חסדך שהייתו בו ורוא הגלות מסבס קראתו ית עד ששנגד יששכני בברחב . ומצר שם מפעלי הכפל . ולרבים כצדים ובסכני סדני שאול . וענינו מן כי צדורים הם לכס : (ז) ח' ח' ללא אירא . ורואל דח' עמי לא אירא מכל אשר ירצה לעשות לי כי לא יחית לו כח הכחלה . ואם ח' עמי הא עם עמרי ולא יהיה באיובי כח להרע לי לראות . וט . כי טוב לחסות . וכפל חסדך לחוק הענין . ואמר : (י) כל גוים סבבני . וכאשר סבבני כשתחי בשם ה' כי אמילם אדם על כנסת ישראל מבורא היא . ואם על דוד . הם ישראל ומלשתיים שרצו להרע לו כשבא אל אכיש גם הגוים אשר שרפו

כִּי מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי יְהוָה  
 רש"י  
 ל"ב) במעשה העגל ונלחמו עם ישראל כשאמרו נחמה ראש ונסובה מזרימה (במדבר י"ד) : (ח) טוב לחסות בה' וגו' . חסיון זה חינו אלא לסוון חסיון לל דוכר מעטע הוא . מעטע דבר בריא וסמך חוק וחק על פי כן לחסות בה' טוב מהכסחות בני אדם : (י) כל גוים סבבני . מדכרי במלחמת גוג ומגוג שכל הגוים יהיו עם כמו שנאמר ואסתפי

**אבן עזרא**  
 ישראל בעבור גדול מעלתם כי הם יותר הייבוס הבודות לנס ואח"כ כלל לאמרו יראי ה' בכל עם ועם : (ה) מן המצר . מפעלי הכפל כמו מסב קלע : במרחב . הפך מלר כי בזה ענני והוכיר השם פעמי' דרך לחות בלשון הקודש : (ו) ה' . רבי משה כהנא יורה אחר שהשם לי לא יורח מה שיעשה לי בן אדם : (ז) ה' . אמר הוא כנגד כל העוברים כי בהיות השם עזרתה הו לי לזורך לעוברים בלתי ואולי הו לי עוורים רבים והשם חוננו עזרי לא יועילני . וזה הפי' חרוך ואין לזורך לו רק העטם בהשם יעזור עוורוי ויראה בקמתו כשנאלפו ובעבור שהזכיר שיש לו עוורים אמר כי לא יבסח בהם רק בשם לעזר על כן טוב לחסות בשם כי בכל מקום יהיה לו מחסה והטעם אשר יחסה בו הוא ילחם לו : (ט) טוב . בנדיבים . כמוהו שהם נדיבים מכל בני אדם : (י) כל . אדם סבבני כל גוים אני מכירם כשה' לא אשר הוא חוסה בו ומלת המילים

**מנחת שי**  
 (ס) קראתי יי . מד מן ד' דגושים כ"ט כ"ט כ"ד : צמחצח יי . פנינו אמורנו כסוף עכבי פסחים כי הווא חזק מלה או חמתין מלן ובעמקות סוף קטפת בשלת חשיב ליה כדדי מלן דלא מקטף ה"ח ואלו מ"ד חזק מלס ובעסרי דירן חמתין מלן וכה"ל דנפיק :

**מצודת ציון**  
 קיח (ס) המצר . מל' לר דחקת :  
 לי . כלשך סיה' לי לעזרה לא אירא עמי כי מה יעשה אדם לי אם הם המעולים .  
**משלי חכמים**  
 סען לויבין . וירא דארף בען לויבין צוא הקב"ה וואם ער פוס אלע סובות פייס מענשין נאר אוספוס . אוג ער נעקם גימ צדדיק דייא סובות פון דייא מענשין . אזו ווי דער פוסק ואנס ודוד ילי' קי' טוב . לויבם צוא הקב"ה ויראום ער איז גוט . אזו ווי נקטיים איז אוספוס . קין לעולם חסדו . זיינע חקדים זענען אויף אייביג . נאר ווייל עס איז גימ שיינן א מענשש נאל דך אללין לויבין . עס איז נאר שיינן אז קערקדע מענשין לויבין איים . דריבער ואנס דוד הקלף יאמר נא ישראל . אלע יודין אז אלע חקדים אונ אלע קורקע יודין לויבין צוא הקב"ה איז גוט : איז כי לעולם חסדו . זיין חסד איז אויף אייביג :

**מצודת ציון**  
 המה הגוים : (ה) כן המצר . ל"ל זהו המסד כי כלשך קראתי לו מן המצר והדחק ענה לי ה' והעמיד אותי במחשכ : (ו) ח' אירא מן המצר קראתי יי וגו' פון דעם ענני שאפתי האב אירא נאמם גירופן אונם נאמם הש מיר גיענמפערמ אונם הש מיה גישמעלש אוף איין דך גריימעניש : (ה) ה' לי לא אירא נאמם איז צו מיר אין מיין הילף אונם דרום האב אירא קיין מורא גימ דען וואם קאן מיר איין מענמש מאן : (ז) ה' לי בעזרי נאמם איז צו מיר צווישן מייע העלפער אונ אירא וועל זעהן איין פורעניגות אין מייע פייבם : (ח) טוב לחסות בה' עם איז גוט צו

בשיצין דך אין נאמם קער ווי צו פר זיקערין זך אין איין מענשין : (ט) סוד לחסות בה' עם איז בעקער צו באשיצין זך אין נאמם קער ווי צו פאר זיקערין זך אפילו אין הארין : (י) דם רעמ ער פון מלחמות גוג קטנו אונ ואננם קי גוים סבבני אלע היידען האקען מיה ישראל ארום גירנגילם בשם ה' כי אפילם אונ

תהלים קיח

סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יי סבּוּנִי  
 גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם:  
 יי סבּוּנִי כְּדַבְרֵים דַּעְבוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים  
 בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יי דַּחַה דְחִיתַנִּי  
 לְנַפְל וְיִהְיֶה עֲזָרְנִי: יי עֲזֵי וְחִמַּרְתָּ יְהוּדָה  
 פַּחַח בַּסֵּם פַּחַח בַּסֵּם פַּחַח בַּסֵּם רַדְק

סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יי סבּוּנִי  
 גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם:  
 יי סבּוּנִי כְּדַבְרֵים דַּעְבוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים  
 בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יי דַּחַה דְחִיתַנִּי  
 לְנַפְל וְיִהְיֶה עֲזָרְנִי: יי עֲזֵי וְחִמַּרְתָּ יְהוּדָה  
 פַּחַח בַּסֵּם פַּחַח בַּסֵּם פַּחַח בַּסֵּם רַדְק

את כל הגוים אל ירושלים (זכריה י"ד): אמילים. אכריחם לשון ימולל ויבש (לעיל ל'): (יב) דועכו באש קוצים. כל לשון דעיכה נוסף על לשון קפילה ונתור ממחר להיות נמר ונקח ממקומו על כן הוא נוסף על לשון אש ועל ל' מים כמו נדעכו ממקומם (איוב ו') וכן ימי נדעכו (סס י"ז) וכן עליו ידעך (סס י"ח) כדרך שלכת הנחקה מן הפחילה ועולה למעלה כשהיא כבה: (יג) דחה דחיתני לנפול. אמה חויני: (יד) עזי וחמרת יהוהי לי לישועה. עזי וחמרת נבורת הקב"ה יהיה לי לישועה. עזי יי"ד יתירה כי לא מלימו עזי נקוד חסף קמץ חלל שורק חץ משלשה מקומות שחור סמוך חלל וחמרת ועל כרחק חמרת דבוק לתיבת הסס ולאיקו יכול לפרשו וחמרת ואל חממה על ויהי לי עזא אחר יהיה לי שועה שהרבה כאלה במקרא ואשר לא שם לבו ואלו יעזבו את עבדיו ויהי אבן עזרא

כדרך ילבנם הכהן ורבי משה אמר כי אמילים מגזרת חמלל על מקלל פקידה והוא רחוק: (יח) סבּוּנִי. כמו ה' עזי ומשוו פסע אכריס פסע: (י"ב) סבּוּנִי. דועכו. כמו כנו ידעך נרו: באשקוצים. חיינו עומד כי מיד הוא נכבה: (יג) דחה. לנפול. שלם כמו נדעכו ידו וטעם וה' עזרי הוא הסס שהזכיר למעלה זה הסס שהזכירתי עזרי: (יד) עזי וחסרת יה. אמר רבי משה כי ריש ומרת קמץ והוא מוכרת בפסע כחליו הוא עזי וחמרתו וכמוהו יא חתן שנת ליעני שהוא כמו שחתי אף נחלת שפרה עלי נחלתי והתשובה כי הקמץ חליון כפתיכות כמו ה' מנת חלקי וכופי ויכול להוסיב כן ה' הוא מנתי ומלקי וכופי אם כן ועישה בנלת ומנת המתן ואחריו אמרוכי יי"ד עזי נוסף והפדע שהוא קמץ חסוף ולא שורק כמו ה' עזי ומשוו והנה מה יעשה כי הנה כתוב כי חסך העירוקי לחם חקי ה' בעוף ישמח מלך נהלת בעוף אין הפרש בייחוס ועוד מה פסע לוי"ו ויהי לי לישועה. ולא אמר את חתן שנת ליעני סמוך אל עיני ובה אלמ"ד נוסף כמו ליעני לביית חסר כמו ושכורת ולא מיען ואין חנחני מושטין שהוא נחלת כקמץ וכה פ"י דקדוק עזי וחמרת

מצודת דוד  
 ה' אשר אכריחם: (יא) סבּוּנִי וגו'. ר"ל פס י דעת פסמיס ואספו ויבטנו אותי פל"ו אכנה בשם ה' אשר אכריחם: (יב) סבּוּנִי וכדברים. ע"כ כי ככונותיו כדברים הללו אשר יבטנו עלי עלה מדגש: ודעכו. אף אם כנו נחלתי נלש מפני הקוליס הכינס עבר וכל אף אם הכנו רבים מישלל מל"ו אכנה בשם ה' אשר אכריחם: (יג) דחה דחיתני. אף אם חס דחו אותי לנפול כאלן מל"ו פירוש  
 איה באשיץ מיה אין נאמסם נאמן דם ער וועם איה סבּוּנִי ויין: (יא) סבּוּנִי גַם־סִבְבוּנִי ויין האבין מיה ארום גירינגילט אין די קעג פון גוג וקנגו בשם ה' כי אמילים אונ איה באשיץ מיה אין נאמסם נאמן דם ער וועם מיה סבּוּנִי ויין: (יב) סבּוּנִי כְּדַבְרֵים ויין האבין מיה ארום גירינגילט און ווי די בינין אבך דר סוף וועם יין ודיגט באש קוצים דם ויין ויעלין אוןעק שפרניגען

(1) אמילים. פנין כריחם כמו ימולל ויבש (לעיל ל'): (יב) כדבריהם. סס מין סרן סבּוּנִי פסמיס סבּוּנִי: דעכו. עינין ימור וקפילה והוא כתי הכס שסבּוּנִי פסמיס סבּוּנִי ממה ון ודעך נלל (משל ל'): (יד) עזי. מיען חוזק וסו"ד יפלים: חמרת. מל' זכר ושכח: ריהו לי. כמו סיס מוכי ולא יכלו לי: (יד) עזי חמרת יה. סמוז וכשנת של כמקסם ע"מ  
 פון מיר און ווי דס פייער פון די דערקער שפרנינגם אוןעק אונ ווערם פאר לאשין בשם ה' כי אמילים אונ איה באשיץ מיה אין נאמסם נאמן דם ער וועם מיה מציר ויין: (יג) דחה דחיתני לנפול דר מיען פיינגם האסם מיה פר שטוסן צו פאלן אונ נאמ דם מיר גיהאלפן פון דיר: (יד) עזי וחסרת יה דם שטארקייט אונ דאם לובונג פון נאמ דם איז גינען עז מיר צו איין הילף: רור

לִי יְשׁוּעָה: מִן קוֹל רִנָּה וּשְׁוֹעָה בְּאֶהָרָי  
צְדִיקִים יִמֵּן יְהוָה עֲשֵׂה חַיִּל: מִן יַמֵּן  
יְהוָה רֹמְמָה יִמֵּן יְהוָה עֲשֵׂה חַיִּל:  
יֵלֵא אֲמוֹת כִּי־אֲחִיהַּ וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי  
יְהוָה: יי יסר יסרני יה וּלְפָנֹת לֹא נִתְּנִי:  
יִפְתְּחוּ־לִי שַׁעַר צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲוֹדָה  
יְהוָה: כִּי זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ  
ה'א ימין וגו' י' סוכה פ' יעלה :

אמר במימרה ודנה  
לי צדק: מן קול  
הנשבעתא ופוקנא  
במשכנהו דצדקי  
ימינא דיי עבדת חילא:  
מן ימינא דיי פרסמא  
ימינא דיי עבדת חילא:  
י לא אמות ארום  
אחי ואשתעי עוקדי  
אלהא: יי ס' ס' קנא  
אכסנני יה ולמותא לא  
סר רתי: יי פתחו לי  
פעלי קרמא דצדקא  
אעור דהון אשפת  
יה: כ דין פעלנא דבית מן קדשא דיי צדקיא יעלון ביה :

רשי

(שמות ט') היה לו לכתוב טוב: (מו) קול רנה וישועה.  
תהיה לפתח כזהלי לדיקים ומה הוא קול הרנה ימין ה'  
עושה חיל. ירננו ימין ה' רוממה וגו': (מו) ימין ה'  
רוממה. מדרש אגדה פלוניס כחא הקב"ה ימין לפיכך  
לא שלט בהם אונה שלמח אף ירי אף יסדה חרן (עפיה  
מ"ה) זה שמאל וימיני פסחא שמים זה ימין וכן אמר ההשורר  
ימין ה' רוממה שכרחת אותם שכרומו של עולם הוא ימין  
ה' שתעשה חיילות של לדיקים לעתיד לבא וגם בה ימיה  
אותם ויחיו לעולם ואז לא: אמות כי אחיה לעולם:  
(יו) לא אמות. אחי כנסת ישראל כע"ל אחיה עולם כי  
אחיה וגו': (יח) יסור יסרני יה. בגלות וסס נחמכרו על  
ואלו הן שערי נדק: (כ) זה השער. של בהמ"ק שהוא

ר"ק

ואינו ספק. או יהיה היו חסרת במקום הא' אמר עזרי  
וישועתו יה דאוי לי שאומר לו: (מו) קול רנה וישועה. כאשר  
ימין ה' עושה לחם חיל בה עושה או יהיה קול רנה מהחלום  
וישועה שזכור בקול רם וישועתו: (מו) רוממה. שלא תמוס  
לעולם כמי ימין הגבורים והגדולים לעולם ולעולם והיא עושה  
לאורה חיל וכפל לחוק הענין כי לא יהיה הכח והעושה מולו:  
(יו) לא אמות. כמו שחשבו לחמינו ולהאבינו כי השולם אבל  
אחיה ואספר מעשיו והתפלאות שישנה עמי: (יח) יסר  
יסרני. הוסיפו אשר הייתי ברע בוסר חאל הוא שהיא עלי  
לקחתי משעשי לא שרצה לחמינו ורנש גורן יסרני לתפארת  
הקריאה כדגיש חניני אלהים: (יט) פתחו לי שערי צדק. על  
דרך משל כלבים דברי תחלה והוראה לאי תברך שהצילני  
ואומר להודים ולודעים וישועתי ואלו דורו פתחו לי:  
כן זה השער לחי. כי אינה ראיה התחלה והשבת אלא לאל  
כל עוונות ולמות לחי נתני: (יט) פתחו לי שערי צדק.

מנחת שי

אֲכַלְהּ וּמִמֶּנּוּ פִּיה כִּקְמֵן לְבָדוּ וְעַמֵּה כִּסְמַר הַמַּסְכֵּת וְעוֹד  
קָרְבָה חל כשי' נאלם מלינו כמסורה לית כדווחים ומלינו  
עוד קָרְבָה שנת הספסע ווקר כמו תן בקמן לפיכך  
נראה בעיני כשימן חספ קמין' כחוח חספ' שאלות  
הטעם לה בוקדת בשו"ל כדי להסדיר בין להלא וינין לעשר עכ"ל  
ואלו זה כלום דיוונת נמסרה היו על הקרובה נמך דאֲכַלְהּ  
כשלה הוא לבדו קריוחו בקמן חסוף וכן קָרְבָה חל  
כשני נאלם משח"כ דאחרים שקריווחם בקמן. חכב וכן נחב  
כ"ש חלולו בעיניו זה שאם מלינו לעבדה ולשמרה לעבדה  
כבדות. כחסף קמין' העיני' והטעם  
זה הוא טעם שכלל בכל הספרים כדמסכים נמשך מספרי חשכנו  
ונלפת חולם כספרים המזוינים חין עין לעבדה לעבדה  
כבדות ולא חין' לשמרה כי חן כקמן לבדו  
הקמן חלול חין  
הקמן הוא חין' שהחבר עמו שו"ל למטה שזכרו ככה כאלה שכו"ל שחלף הקמין' הוא סבת חסופת הקמין'  
הקמן חלול חין עוד חל. חכמ' הוא ועוד שאם חיה: (יח) יסרני. חכב וכן נחב  
וככ' נחלכ' חין' שו"ל נחשף חיה: (יח) יסרני. חד מן ד' גרוסי' ב' כמזמור או' וב' כמזמור ל' ד'

מצודה צינן

לי ויעובד חם עבדיו (שמות ט') ומשפטו טוב: (טז) חיל. מלשון  
והאמו ימין ה' עושה חיל וכי: (טז) ימין ה' רוממה. ימין ה'  
אמות. כד הקצים ילי עור חמיה וגו': (יח) יסור. חכב וכן נחב  
הקצים ילי: (טז) פתחו לי שער זה' ואנחנו כס ואורה יי של פתוח נעשי: (כ) זה השער לחי. חלל זה הסער כל

פירוש ע"מ

(טז) קול רנה וישועה איין קול פון גי'אנג אינן הי"ף  
והעם זיין לעתיד איין די גי'עלטיין פון די צדיקים  
אינן אזו וועלן זיי זאגן ימין ה' עשה חיל נאמם רעכטע  
האנט טוט פתח: (טז) ימין ה' רוממה נאמם רעכטע  
האנט ויסו' אייזר הרבין איבער די ס'אכאים ימין  
ה' עשה חיל די אייניגע נאמם רעכטע האנט טוט  
פתח: (יח) לא אמות כי אחיה איך פנסת ישראל וועל

היה לי לטובה ר"ל השופעם היה לעמו כאלו חזקו ולפענן אומר  
שבתו: (טז) קול רנה. ויהיה נשעם כזהלי לדיקים קול כזה וישועה  
אמר היה עוולם רוממה היה סהול פתח עושה חיל: (יח) לא  
אמות. כד הקצים ילי עור חמיה וגו': (יח) יסור חיל לא יסור חיל  
הקצים ילי: (טז) פתחו לי שער זה' ואנחנו כס ואורה יי של פתוח נעשי: (כ) זה השער לחי. חלל זה הסער כל  
פירוש ע"מ  
גים ששארבען איין אייביגין טוט גייערם איך וועל  
לעבין און וועל דר ציילין נאמם מעשים: (יח) יסור  
יפני יה נאמם מיה גישטראפט און דר מיט ועבין  
אלע סייענע זינד פר לעבין גי'וארען ולפנות לא נהגין  
אונ צום טוט הם ער מיה גים איבער גיענעמפערט:  
(יח) זאגן די ישראל פתחו לי שער צדק עפנימ סיד די  
טוערין פון גיערעכטיקיים אבא בם איך יה וועל איך  
קובן

בֹּזֵק אֶת־יְהוָה כַּמֶּלֶךְ אֲרוֹם  
 לִי שִׁוְעָה: כִּי אֶבֶן מֵאֲסוֹ הַבּוֹנִים הַיְהוָה  
 לְרֹאשׁ פְּנֵה: כִּי מֵאֵת יְהוָה הַיְהוָה זֹאת  
 הַיָּהּ נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כִּי זֶה הַיּוֹם עָשָׂה  
 יְהוָה נִגְלִיהוֹנֵשׁמָחָה בּוֹ: כִּי אֲנִי יְהוָה  
 הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא:

כא אהודי בקדש ארום  
 בקבלתא צלותי והויתא  
 לי לפרוקי: כב סליא  
 שביקו ארדיכליא יהוה  
 בני קנאי דישו וקנאה  
 ל את סנאה למליך  
 וישולמן: כג מן קדם יי  
 הות דא אפרו  
 ארדיכליא היי פרישא  
 קדמא אפרו קנוי  
 דישו: כד רין יומא עבד  
 יי אפרו ארדיכליא  
 גרוח ונחדי ביה אפרו  
 בני דישו: כה בקעו סנה  
 רשי

ת"א אודי כי פסחיס קיס סוכה ליה פקדיה פטר מ' אהו גו' פסחיס קיס: סלח ה' סג: זכ היום: סג מנלס  
 יודק ה' זלח ה' פסחיס סס: סוכס ליה יודק (היום): זלח ה' פסחיס סס: סוכס סג:  
 פרוח אפרו ארדיכליא בקעו סנה: יי אצלח פרוח אפרו

רד"ק

לפיכך צדיקים יבואו בו ויורו לאל יתברך על כל מח שעשה  
 עמכם כבו שאני בא בו: (כל) אירך. אודה אותך כי עניתני  
 בקראי אלך מן הצער: (וכך) אבן מן הבונים. אם על ישראל  
 נאמר יקרא כל ישראל בכלל אבן על דרך משל כי ישראל עיקר  
 בני העולם בחוקיהם ובישעיהם. והיו סבאסים אותם המלכים  
 צורך לעולם בהם והנה בעת הישועה היה לראש מנה. כמו  
 כי יהיו ישראל לנתיב לבוא יהוה לראש ויהו  
 ואת השורת בעיניו. ואיך היתה אלא כי מאת ה' היתה וענו  
 ויכל להיות בלתי לשיכך אין לנו לחיות עצבים בישראל אלא שנגילה ונשכחה  
 עמם בזה היום כי מאת ה' היתה והוא  
 עשה אותו: (וכן) אנו. יאמר ישראל אנו ה' הושיעה נא ונצליחה נא ונשוב  
 לעבודך. יראו

אבן עזרא

השער הודות לו: (כל) אודך כי עניתני. כנגד עני  
 שמרחב אה: והיה לי לישועה. כנגד מן המלך:  
 (כב) אבן. דרך משל עשו העמים מבין וחוץ ובסוף  
 התגבר עליהם או ידבר כרוח הקדש על ישראל שהם  
 צבלות: (כג) מאת. זאת. האבן שהיתה לראש פנה לא היה  
 כן בצבורת רק מלת השם בזה זאת הצבור ומלת כנלא'  
 מנו עושה פלא חל המיו חתה ה"ל כמו ושבתי לכנלא'  
 וצבורת ולא מיון וזה לאות כי על לשון ישראל ידבר ע"כ  
 בעינינו גם אחריה נגילה: (כד) וז. עשה ה'. וזאת שנפלא'  
 בעינינו כמו חולי יעשה ה' לנו ככל נפלאותיו ורבי משה  
 אמר כי הפסלים חתה שמות השועל כחילו ואמר זה היום  
 עשה ה' לגיל ולשמחו בו וכמוהו אל תרבו מדברו קעה נרדפה ולמי דעתי  
 שכולם חסירי ש"ן וכן הם שגילה ונשמה'  
 בו אל תרבו שתדברו ונדעה שרדפה: (כה) אנו. פיוס לחמר לשם  
 חנה הושיעה הכהנים והגלילה השומרים לכאיש  
 בית השם בנזכרים ברוח או יהיה פעל הושיעה גם הלליתה הכל  
 זה משפט הכהנים לחמר ככה וזאת היא השמחה והגילה

מצודת דוד

כח וזאמן: (כל) עניתני. מלת עניתני: (כב) פנה. איות:  
 (כג) נפילתא. (כד) נגילה. (כה) מלכותי ונשמה: (כז)  
 מן המלך: (כח) נגילה. מלכותי ונשמה:  
 כ"ט עשו הוא להיות לדיקים כלים כו להלל ה' ואכוח בהם גם אני  
 נהגודם לה': (כס) כי עניתני. כי פנית לי בעת קרואי לך והיית לי  
 ליסופי: (כז) אבן מיסו. סס כי היטי כמו האבן אשר מאמס  
 הכונים לתמו נבנין עשה אלו מלכן הכינס כאלם פאוינס כי הדרך  
 לתח האבן המצובה ביותר פנתה הפתול לטוב כאלם משיה כרוחות)  
 ה' גו' ואלו ככת ידעו: היום נפילתא. הדבר הטיף נפילתא הוא בעיניו  
 ואלו נבול נרעץ לך כיחה גמולה שלימה כ"ז מה שלא ירס  
 מליו הכעב: (כד) זה היום. יום הגמולה הכיפססה ה' וזה נגילה ונשמה  
 בו כי צודלי לעולם פסיה לא כעמשה צ"ל שאינו מתקיים:  
 (כה) אנו ה'. חקק אל ה' הושיעה עמם והלליתה פתח:

פירוש ע"מ

קוֹסָן אִיוֹ נְיָ אֹנֵן וְעַל לֹבְיָן נָאֵם: (כ) יְהוָה שֵׁשֶׁר לַח'  
 דָּאֵס אִיוֹ גִּימְיִנְט דְּעַר מוֹעַר פּוֹן דְּעַס בֵּית הַבְּקָדָשׁ  
 וְדָאֵס אִיוֹ צוֹ נָאֵם צִדִּיקִים יִבְאֵוּ דִּי אֹנֵן דִּי צִדִּיקִים וְעַל  
 אִרְיִין קוֹסָעֵן אִיוֹ גִּימְיִנְט: (כא) אֹנֵן דְּאַרְמְסָן אֹרְדָה כִּי  
 עֲנִיתִי וְעַל אִדָּךְ דִּיךְ הָאֵם לֹבְיָן אֹנֵן דְּרוֹ הָאֵסָם מִיר  
 גִּיעֵמְקַעְרָם אֹנֵן בִּיקְסָט גִּיעוּעוּן צוֹ מִיר צוֹ אִיוֹן הִירְף:  
 (כב) אֲבָן פִּסְאָיוּ הַבּוֹנִים דְּעֵן דְּר שְׂמִיִין וְדָאֵם דִּי בּוֹרַךְ  
 הָאֵקְעֵן אִים סְפָאֵס גִּיעוּעוּן דְּר שְׂמִיִין אִיוֹ גִּיעוּעוּן צוֹ  
 אִיוֹן עֵק וְיִוִּיגְרִיל שְׂמִיִין פְּלוֹמֵר דִּי וְדָאֵם וְעַל מְבֻרָה  
 גִּיעוּעוּן דִּי יְעַל הִינְטֵם אִיוֹ דִּי קֵעַג פּוֹן מְשִׁית נֶאֱמָן  
 חֲשׁוֹב: (כג) אֹנֵן אֹנֵן וְעַם מְעַן וְאָנָן סִמַּת ה' הִיחָה  
 וזאת מן קאם איו דרי זאך גיווארן הוא נפלאה בעינינו יי  
 איו איין וואונדער איו אונגעזעע אויגן: (כד) יה היום  
 עשה ה' דעם דאוויגן מאג דעם קאם גימאן דרום גיילת  
 ונשפחה בו לאקער לוקסמיג ייין אונג לאקער זיך  
 פרייען אין אים: (כה) אנו ה' הושיעה עמם והלליתה פתח:  
 דיד

**י בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם**  
**מִבֵּית יְהוָה: כו אֵל | יְהוָה וַיֹּאֲר לָנוּ**  
**אֶסְרֶהוּ בְּעֲבָתִים עַד-קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:**  
**כח אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:**  
**כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסֵדוֹ:**

ישי ואנתתיה: כו בְּרוּךְ  
 דְאֲתֵי בְשֵׁם סְמִיךְ דְּי  
 אֲמְרו אַרְדִּיבְלֵי וַיִּבְרוּן  
 יִהְיוּן מִן בֵּית מִקְדָּשָׁא  
 דְּבֵי אֲמַר דָּוִד:  
 כו אֵלֵהָ יי אֲהַר  
 לְנָא אֲמְרו שְׁכַמְיָא  
 דְּבֵית יְהוָה פִּיתוּ  
 שְׁלֵמָא לְנִבְסַת חֲנָא  
 בְּשֵׁשׁ שְׁלֹן עַד דִּי  
 תִּקְרְבוּנְהָ וְתִשְׁרוּן

ה'א נהו הכה, פסחים טס כוכב (א) אל ס', פסחים טס לסרו תג, כוכב דף טס: אלי אלה, פסחים טס: הודו

אֲרִמְיָה בְּקִרְנֵת מִרְבָּחָא אֲמַר שְׁמוּאֵל נְבִיא: כח אֵלֵהָ י אֲתֵי וַאֲדִי קְרָמְךָ אֱלֹהֵי אֲשַׁבְחִיקָה  
 אֲמַר דָּוִד: כט מְהִיב שְׁמוּאֵל וַאֲמַר שְׁבַחוּ פְּנֵשְׁמָא דִּישְׂרָאֵל אֲדִוּוּ קְדָם יי אֲרוֹם טָב אֲרוֹם

רד"ק

הכנים שהיו בבית המקדש לכל הבאים לעבוד את ה' (כו) ברוך  
 הבא בשם ה'. ברכנו אתכם בבית ה' וההיו מבורכים בשמו כי  
 הוא אל יכול. והוא יתור נמצא והוא האור לנו מספילה שהיינו  
 בה בנלות לפיכך בואו ועבדו את ה' כמנו: (כז) אמרו חג  
 בעבותים. הביאו הכבש קשור בעבותים עד שתביארו לקרנות  
 המזבח כלומר לתקריבו לפני ה' וקרבן בשם או ויהיו יקרא  
 חג. לפי שבחנים נקריב אותם ברוב: (כח) אל אלי אתה. יאמר  
 ישראלי לי נאה להדרות לאל על כל האבות כי באת אלי כלומר  
 שד ית: וכן ויבולתך ה' והזויאתך מן חגולתך הנהגה הגדול.  
 וכן אתה אלתי שלקחת משפטיך מן המורדים כך. לפיכך אודך  
 וארמבך בפי: (כט) הודו לה' כי טוב. אומר כנגד כל הנינים.  
 כי על הכל חסדו לעולם עם ברויותו. ואם על דוד נאמר  
 המבורך. ואמר אכן מאסו הבינים על דוד כשבא שמואל למשחו  
 וכן מרור רותיני פי' הפסוקים סאודך ולבסוף אודך כי עניתני  
 אמר דוד. אכן נאסו הבינים אמר ישי על דוד היה נדר קפן  
 דחיה דוד אלא היה נחשב בעיניהם ולא עשה לה לבס שיתיה הוא  
 אמר דוד: ברוך הבא בשם ה' אמר ישי כשבא דוד מן הצאן. ברכנוכם בבית ה' אמר שמואל. אל ה' ויאור לנו אמרו כולם. אמר

יאמרו הכל: (כו) ברוך הבא בשם ה'. יאמר למביאי  
 הביכורים ולעולי הרגלים: ברכנוכם. ברכנו אתכם:  
 (כז) אמרו חג בעבותים. הזבחים וההנגיות שהיו נקיים  
 ובדוקן ממוס קשורין זכרעו ממוסיהם עד שביולמו לעורה  
 בקרנות המזבח. ויש לפתור כל סוף המזרח הזה מלא  
 לחות כי לחיה צדו עמו. יסור יכרנו יי. על  
 מעשה בת שבע ביסורין כגון ולת הכבשה ישלם ויבטחים  
 (ש"ב י"ב) ושעה חדשים לערעע דוד: ולסוהר לאנהגני.  
 שגל' גס ה' העולו חסאחך לא חמות (טס): פהוה לי  
 שערי צדק. וחלו זה שערי דקד אוחס העפרים של כתי  
 כנסיות ומדרשות אשר לה' והלדקים כלים כהם:

מאת ה' הייתה זאת אמרו אחיו. אגא ה' הצליחה נא

אבן עזרא

שהזכיר למעלה. והנה תהיה ה' הבא חסרת אחרונת  
 כמולאורח הבא על דרך נאחס הכליעל את יום השביעי וכן  
 העעס אנה השם הופיעה עתה והלליחה עתה ברוך הבא  
 בשם ה' (כז) ומלת ברכנוכם דברי הכהנים לכל הנאחס  
 שהכרחה תנח אליהם מניית השם טסם הככוד כי חסם  
 מככדים לחותו בזכמים שתיבאו: (כז) אל. החקיף הוא

משמע עינה דקריאמו מנשיל כדניו ולו נקיף מכלליה והכי אשכחנא  
 כספיר סחיקי דכתיב הושיעם בטסם גגלל כש"ן ולי' הנה מלחא  
 כש"ל בידך פוק חו' ממי' עמא דכר: (כז) בעבותים. כנמה ספרים  
 קסרי ואל' חלל כס"ם מלא וכת"ג כע' כס"ם קן יוני חסר כי  
 לא נמנו בנסורתי כי חס' צ' מלאים והכס' ביחזקאל ס' ג' ע"ל.  
 ואומר אתי שמו' זו רחמי דהכס' מ' צ' ח' ס' ק' ח' ח' ואל גמרינן  
 בעבותים מעבותים:

השם שהודו לנו כי בברך יוכחו הזבחים לא כללה והכנים  
 תגיס ויקופו. וקעס עד שיהיה קרוב אל קרנות המזבח  
 המביא החג ואל תחמה בעבור שלא יוכיר בתחלה מי הם  
 ויכיס ככה: (כט) הודו. אשר ישאמר הבא אלי אתה אז יענו הכהנים והלויים הודו לה' הוא השמחה שהזכיר

מצודה ציון

השם שהודו לנו כי בברך יוכחו הזבחים לא כללה והכנים  
 תגיס ויקופו. וקעס עד שיהיה קרוב אל קרנות המזבח  
 המביא החג ואל תחמה בעבור שלא יוכיר בתחלה מי הם  
 ויכיס ככה: (כט) הודו. אשר ישאמר הבא אלי אתה אז יענו הכהנים והלויים הודו לה' הוא השמחה שהזכיר

מצודה דוד  
 (כו) ברוך הבא. ברוך יהיה הבא לבס"ע להקריב קרבנות בטוב  
 טס' ה' ברכנוכם. ככננו לחסד ככרסם בעלם עינת ה' רצ"ל  
 משהונו כה: (כז) אל ה'. הוא חזק ומגין וזוה האלי לג  
 ממשכת סגולת לוחט אסרו הקרבן בעבותות. היום נשער פד יבוא  
 זריקת הדם: (כח) אלי אתה. פלל חסד חוקי מעולם וזה מודך  
 לה' כי טוב הוא כי עושה חסד לעולם:

הוא זריקת הדם: (כח) אלי אתה. פלל חסד חוקי מעולם וזה מודך  
 לה' כי טוב הוא כי עושה חסד לעולם:

פירוש ע"מ

וועט אים ברענגען אוף די ווינקלען פון דעם מזבֿח  
 (פֿלֿוֹסֿרֿ בֿיֿו איר וועט אים ברענגען אין דר עֿזֿרָה אונ  
 וועט אים שַׁעֲבֵמִין אונ וועט שַׁפְּרַעֲנִין זיין בְּלוֹם  
 אוף די ווינקלֿן פון דעם מזבֿח): (כח) אלי אֵתָה וַאֲדִי  
 דוא נאט פֿיסֿם מִיין נאט אונ איה וועל ריֿה לִוְבוֹן  
 אֵלֵי אֲרוֹמְמֶךָ דו האר בֿיסֿם מִיין אונ איה וועל ריֿה  
 דר הייבֿין: (כט) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו לִוְבוֹם  
 צו נאט דם עַר אִינוֹם דען בֿיֿו אֵיִיבֿיג אִינוֹ זיין חֶסֶד  
 דאם אֵלֵי וועלֿין די וַיִּשְׂרָאֵל זָאגִין לַעֲבָדֶיךָ:

דיך נאט העֿרֿף אונזֿונן אגא ה' הצֿלֿיֿחָה נא מִיר גַּעֲמִין  
 דִּיך נאט פֿאֲגִלִיק אונזֿוֹן: (כו) אונ דס וועלֿן זָאגִין  
 די וַיִּשְׂרָאֵל צו די לֵיִיִם וום וועלֿען ברַעֲנִין בְּכִוְדִים  
 אונ צו די וום וועלֿן עֵלֶיָה לְרַגֵּל זיין בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם  
 ה' גִּילִוּבִט אִינוֹ דער וואס קוֹבֵט אִין נאָטִם גַּאָקען  
 בְּקִנְיָם מִבֵּית ה' מִיר גַּעֲנִישְׁמִין אֵיִיך פון נאָטִם הוֹ:  
 (כז) אל ה' וַיִּבְרָ לָנוּ נאט אִינוֹ אִיִּין האר אונ עַר הַטֶּדֶר  
 לֵיִיבֿט צו אונזֿוֹ דרום אֲמְרו חג בעבותים בֿיִטִּם אֵן דעם  
 קְרָבִין פון יום טוב מִיִּם גַּראָבַע שְׁמִרִיק בֿיֿו אֵיִהֶר

# תהלים קיט

## קִיט אֲשֶׁרִי תַמִּיּוּדְךָ הַתְּהִלִּים בַּתּוֹרַת יְהוָה: בְּאֲשֶׁרִי נָצַרְתִּי בְּכָל־לַיְלָה יִדְרֶשׁוּהוּ: גֵּאֵף לֹא־פָעַלְוּ

לְעֵלֶם טוֹבִיהוּ: אֲמַנְבִּיהוּ  
דְּשִׁלְמִי אֶרְחִי  
דְּסַהֲלֵקוֹן גְּאוּרִיתֵא נְיָ:  
ג טוֹבִיהוּן דְּנַסְבִּיר  
קְהֻלָּתֵיהוּ בְּכָל לַיְלָא  
יִתְבַּעֵין אוּלְפִינֵיהּ:  
ג בְּרַם לֹא עֲבָדוּ שְׁקָרָא

ת/א אשירי תמימי עקרים ת"ג פ"ח:

עולה

רש"י

אורך כי עניתיני. מכלן וילין אמר דוד ושמואל ויסי ואחי דוד כמו שפורסם בערבי סמכים (קיס) מי שאמר זה לא אמר זה:

**קיס (ג) אף לא פעלו עודה:** אשריהם אס כל זה נהם: בברכיו הלכו. אטע"י שלא פעלו

דרך. היקון המדות מה היא חנון אף אתה הנהיגן בשאר המדות. חוקים. המצות שלא נגלה מעמם כגון שילוח מסיים חזרת נדדים וכיוצא בהם. משפטים. הם הדינים שבין אדם לחבירו. צדקות. המצות אשר הם עושות וכוך כמו שבת ומעשים יציצה ותפילין וכיוצא בהן. מקדשים. הם המצות שהשכל מורה עליהם שהם כקדוה וכדבר נגזר בלב האדם. צדק. הוא צדוק המצות. כי בצדק נאסרו. דבור ואמירה. הם כלל לכל המצות. וכוך דיבור ואמירה. גם כל הכהנה כפי אהבתו תאל וכוך גם כל דבור לכינוי רצונו בבריאת העולם. קיום דבור בבריאת העולם וכך כל אלה השמות כל אחד בפסוק אין דעתו על המש הלאו לכוז אלא זכר האחד הרין לאחרים ופעמים זכר שנים בפסוק ויש בו פסוקים אשר כעת צורתו בברוה. או בצורת אחרת. ובחזרו המזמור כלל אלה הפסוקים בו לפי שהצדקה היתה חסודתה אותו מלתעסק בתורת ובחכמה. ועתה יש לשאל למה חיבר המזמור הוה על שבינה לא על פחות ולא על יותר כי במקומות אחרים שזוכר לחשבון שבנה או שגרה אינם רוקא אלא לסך לחשבון כמו שביארנו במקומות אחרים כי השבעה בעבור שבנה נגלגים שבתם שבעה כוכבי לכת ששמשם בעולם. וכן ימי העולם שבעה כי כן יצירת העולם כשתה ימים ובשניה שבת. וכן עשרת ימי שהוא כל החשבון. אבל ח' לא נמצא בשום מקום שעות לחשבון אלא שהיא חשבון רוקא אם כן כלמת ח' שכל לוח החשבון. והרמז בענין לפי שהמזמור הוה כולו הולך על מצות חוקים ומשפטים והדומה להם וכולם נגזרים על דרך שכל החכמה והדרכים בשרם נקנית החכמה ומדות האדם הם שבעה והם חמשה הישנים שמדות האדם מוחסנים אליהם כי בארבעת החושים מביאר הוא כי בעינים ריאה האדם חכמה ושמעו מפי המלכדים וכמה יזכר מה שזוכר ומלמד לאחרים וכידו יכרוז חסדים. ומה שצריך לבאר הוא חכמה הרתית. והוא מיוחס אל החכמה לפי שנקביו הוא קרובים אל שני חללי המוח שבנת בת הצויר הדרך חשישי הוא הגרת המסודרת והוא דבר שלא ידע באחד החושים אבל הוא דבר ברור אצלו. הגה גיורו המגיד כי קונספסנצינה בעולם והוא אל הרך עם ולא ראה אבל לפי שכל אשר היושם מגידים ענינים ואחר כתיבתם ביניהם אצלו שיהיה אחתי וגם בדרכי החכמה יצטרך הגדת המגידים כי מדרכי החכמה יגלו בדתן הנבראים. ואינם יודעים אצל כל אדם. אבל ישמעו מפי המגידים כענין שאמר האל לאיבי הישועת עת לדת יעלי סעו הולל אילות השמור וכן כל כיוצא בדרכים שבנתו בדרכי החכמה בנבראים. והדרך השבועי ראית השכל וידיעתו ווה הדרך חזק מכלם. ותשאר דרך אחד שאינו מדרכי החכמה ואין השכל מורה עליו אלא שהוא עמוד גדול ויותר חזק לכל בעלי תורה והיא הקבלה שחייבו את האסוין בה ע"פ ובה יתאבת בנפשיותו וחזקוה כלברונו כי הוה רבינו עזק חזק חבטו הדרך מפי האל יתברך וחידוש העולם ומעשה בראיתו ענין האבות והאחרות ועדולות אשר ראו אבותינו במצרים ובסדבר רקיעות עם סוף הירידן ומעמד הר סיני ועמידת ההלכנה לירושע ושאר הגזלות: החבובות על ידי הנביאים אשר לא ראו עינינו ולא שמעו אונינו ולא יורה עליהם השכל ולא נתנו לחתנן כי הגדות המגידים נתן לכתוב אבל על לא נתן לכתוב אלא התאבת אצלנו מפי חסדמים אשר הם ירושה מאבות דוד אשר דוד היתה הקבלה הואת נכונה אצלנו ותקנהו כלברנו כדברי רבי עינינו וכווננו אוננו ויורה עלינו שלכני. ויותר כי ההיגיונות מדבורים לפעמים. וגם בשכלו יפתע אדם לפעמים כשאר דרכי המופת ברבים אצלנו. אבל הקבלה אשר היה ירושה מאבות דוד אשר דוד לא נמצא בת מכהיש בכל האומות. וגם כל הפסרים שנכתבו בת ממורח שמש עד מביאר לא ירושה אחר את חבירו לשיכך חיבר דוד המלך ע"ה והמזמור על שמונת אלפ"א בית"א. כנגד שבנה הדרכים שבאירנו. והנה יש במזמור. תשוב לבאר חסדמים אשר במוטור/אמר. אשרי תמימי דרך. ופי חס האנושים שהם תמימי דרך. כמו שאמר אין בור ירא חמ"ט. ויש פסרים כלומר שלומדים התורה כי לא יהיה דרכם שלם אם לא ילכו בתורה. היא השלמה והתמה. ויש לפרש עוד כמו שהזכר והתולכים בדרך תורת ה'. ודרך שוכר עובר במקום שנים כי דרך תורת ה' היא השלמה והתמה. ויש לפרש עוד כמו שהזכר אשרי החולקים בתורת ה' תמימי דרך כלומר החולקים בהם תמימי דרך שיעשו אותם חסדמים תמימים וידעו בכל לבם עומדים על הקצוב אלא עושים לפנים משורת הדין: (ג) אשרי. שנוצרו אותם וישמרו בעין לבם מעדותיו שובינו וידעו בכל לבם שכל לב לב כמו אותם שלומדים כי עושים המצות כדי לקנות להם שם: (ג) אף. יש פסרים אף כמו כל שכן אם ישמור

**מנחת שי**  
וזכר שלא לכבוז בו אם פסוק א' בשפה א' בנאמנו הייך והלכית שמה אחת חלקה בין אלפ"ק לבי"ח וכן בין כל אות ואות מב"ד כ' אותיות): קיס (ג) לא פעלו. הפ"ח דפויה:

**מנחת שי**  
המסורה כי אין פסוק שאין עם זכר דרך או תורה או עדות או פסוקים או אמירה או חוק או מנה או חסד או דבר חזק מפסוק אחד והוא ערוב ענדך לטוב וזכר חזרתי בתחלת הספר מה שאמרתי המסורה באלה הפסוקים כי יש אמרים שלא חכדם דוד: אשרי. דרך. ומכר חסר וכן הוא ההולכים בדרך תורת ה' (ג) אשרי. דבר בתחלה על המרגיל עמו ללכת בדרך ישרה גם הזכיר עשה שומר העדות שקבל מהאבות ועקדם עדות העין: (ג) אף. אמר רבי מירום שהוא כמו אף שוכני בני חומר שלא עשו עולה לעבור פי השם בנחלת לא חשפה רק הלך בדרכי השם שהם מצורת דוד

**קיס (ה) אשרי תמימי דרך:** אשירי להולכים בדרך תמימי ומטו בדרך תמימי ההולכים בחוכה ה' כי אין זולתה דרך תמימי: (ז) בכל כל ידירשוהו. לדעת חזק דרכי אלה: (ג) אשרי וגו' כל אף לא פעלו עולה וכו' כעל ואלא עולה לא היה ד' להם פירוש

**קיס (א) אשרי תמימי דרך וואל רי וואם גאנצין זייערן וועג און גייען אין גאנצם תורה:** (ב) אשרי טע"י עריותי וואל ד' הם הימים זייגע עדות דם זעגן

**אבן עזרא**  
בתלה ענינה ושמחה כי לפסר זה המעשה:

**קיס (ה) אשרי תמימי דרך:** אלה המנהג שבעים ועשה פסוקים שהם אל"ף ביי"ח ככר הזכיר בעל המסורה כי אין פסוק שאין עם זכר דרך או תורה או עדות או פסוקים או אמירה או חוק או מנה או חסד או דבר חזק מפסוק אחד והוא ערוב ענדך לטוב וזכר חזרתי בתחלת הספר מה שאמרתי המסורה באלה הפסוקים כי יש אמרים שלא חכדם דוד: אשרי. דרך. ומכר חסר וכן הוא ההולכים בדרך תורת ה' (ג) אשרי. דבר בתחלה על המרגיל עמו ללכת בדרך ישרה גם הזכיר עשה שומר העדות שקבל מהאבות ועקדם עדות העין: (ג) אף. אמר רבי מירום שהוא כמו אף שוכני בני חומר שלא עשו עולה לעבור פי השם בנחלת לא חשפה רק הלך בדרכי השם שהם מצורת דוד

**קיס (ה) אשרי תמימי דרך:** אשירי להולכים בדרך תמימי ומטו בדרך תמימי ההולכים בחוכה ה' כי אין זולתה דרך תמימי: (ז) בכל כל ידירשוהו. לדעת חזק דרכי אלה: (ג) אשרי וגו' כל אף לא פעלו עולה וכו' כעל ואלא עולה לא היה ד' להם פירוש

**קיס (א) אשרי תמימי דרך וואל רי וואם גאנצין זייערן וועג און גייען אין גאנצם תורה:** (ב) אשרי טע"י עריותי וואל ד' הם הימים זייגע עדות דם זעגן

תהלים קיט

תרגום

עֲוֹנָה בְּדַרְכֵי הַלְכוּ: י אֶתְּה צִיּוֹתָה  
 פִּקְדוֹתֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִכְנוּדְרָכֶי  
 לְשֹׁמֵר חֶקְךָ: י אִוֹלֵא אֲבוּשׁ בְּתַבִּיטִי  
 אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: י אֹדְךָ בְּיִשָּׁר לֵבִי  
 בְּלִמְדִי מִשְׁפָּטֶיךָ צִדְקָתֶךָ: ה אֶת־חֶקְךָ  
 אֲשֹׁמֵר אֶל־תְּעוּבֹתַי עַד־מָאֵד: ה בְּכַה  
 יִזְכֶּה־נַעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדָבָרְךָ:

קְאוּרְחַמְיָהּ פִּקְדוֹתָהּ  
 הִלְכִיבוּ: ד אֶתְּה פִּקְדוֹתָהּ  
 פִּקְדוֹתֶיךָ לְשֹׁמֵר חֶקְךָ:  
 ה סָב לִי דִתְמַנְנִי  
 אֹרְחַמְיָהּ לְשֹׁמֵר חֶקְךָ:  
 י הָרָחֵן לֹא אֶבְהִית  
 בְּאִם סִפְרֹתַי לִקְלִי  
 פִּקְדוֹתֶיךָ: י אֹדְרִי קִרְבָּה  
 בְּתַרְעִיזוֹת לְקָא בְּסִלְפִי  
 דִּיגִי וְכִתְּחָה: ה הִית  
 גִּנְחָה אֲשֶׁר לֹא תִשְׁבֹּק  
 יִתִּי עַד לְחֶדְא: ה בְּקָא  
 יִדְבִי מְלֵאֵי יִת אֹרְחַמְיָהּ  
 לְשֹׁמֵר הִיךְ דְּבָרְךָ:

**רד"ק** עזותו חסם מצות עשה כל שכן שישמרו שלא יפעלו עולה שהם מצות לא תעשה אלא הלכו בדרכיו ויש למרש עור אף לא פעלו עולה שלא תורמן לעולם דבר עבירה לידם אלא כל יסיהם בדרכיו הלכו כענין שנאמר בא למרש סמיעין אותה: (ד) צויתת. למח צוית אותם לשמרם מאד שלא ישנה בהם אדם אלא כל לבו יחזק בהם: (ה) אחלי חתנתי ובקשתי לפנות שיכונו דרכי לשמור חקך כלומר שלא יפרידני עסקי העולם כדי שאכיצא לבי ועצמי פנו לשמור חקך. ואחלי. כמנני ויחל משת החאלף נוספת: (ו) או. כי מי שאני שומר המצות ראוי לו שיברש ויכלם לשיבוש במצות הכתובה בתורה: (ז) אודך. כי הם ילמדני לחודותי לך ביישר לבב בלמדי תביני כי כולם משפטי צדקך: (ח) את. מאד. דבק עם אשמור כבו שחשוב למעלה לשמור מאד כלומר בדעתי וברצוני לשמור מאד חוקים בכל לבי ובכל כחי גם אחת אל תעובני אחר עורני בשמירתי. ואודתי אבי דל פירש את חוקך אשמור ואחת אל תעובני עד שאניע לשמרם מאד: (ט) במה. באר בזה כי לא יהיה ררך האדם וזכר בלימוד לבד אלא במעשה שישמור כמו שלומד וזה לשמור כדברך כי אם ילמוד ולא יעשה בלמודי אין זך אלא מבזער וזכר נער להרדע כי כמו שחייב אדם לתורך הנער בלימוד כן צריך להנכו בקטנותו במעשה שישמור לעשות מה ששומר אם יחל זה פצעתו וירגיל עצמו בזה נאכפת ויזכה ארצו בזה ולעולם יהיה זך כי אם יצא מדרך הנערות ויעשה מעשה זך וישר. כל שכן

מבנה שי

(ד) אהם לויים פקדון. ו' חסדים וז' וסימנאון אהם לויים פקדון. שם חכמים לקדון. ו' אהכלה כחכמה. זאת היתה לו. כמעט לעלי בלתי. לפי אכני ופכסה. וסימנאון אהם לויים: (ה) אחלי. כמו אחלי לדוני על משקל אשרי האדם כמו כל חפצי ורעני ושאלתי שיכונו דרכי: (ו) או. מצויותי. הם מצות פשה יש מהם שלא סירש למה לון וכאשר יביע עליהם נפין הדעת ידעם על כן לא אכוס: (ז) אודך. בלסדי משפטי צדקך. שהם דיני נפשות ומתון כולם זק: (ח) את. אמר רבי משה עד מאל דבק עם חקך כמו ולא סתדו מתבונתם וכן בלעם אמר כי עד מאל כמו לעד ולפי דעתי כי אני אשמר חקך ואתה אל תעובני עד מאל והעטם עוביה שלא אוכל לשמרם: (ט) במה. אמר רבי משה שתכבת במה היא לשמור והשמור ארצו ולפי דעתי שהוא קשור בסטוק העליון שאמר את חקך אשמור אף על פי שלא אוכל לשמרם כראוי כדברך:

מצורת דוד

(ד) אחת. הלא אהם ה' ניחם פקדון ופין רכאי איכ להקל כסם רלש וכמו הוה לשמור מאל: (ה) אהם מסי' חכמה מסי' כניוים כניוים (ז) אודך ככניוים אל כל מאלוהי כי מי עאל קיים המלות כשלאמד זקך לרע אז חף אודך בייש לכב: (ח) את. מאד. הוה סתדו מלל את חוקך לשמור עד מאל. רל' מתכתי לשמור מאל חקך כן אל תעובני לכל הים לי סוס מניעם: (ט) במה. בלזה מנין יעשה את ארצו וזכר פשה ירגיל פלמו מעוררו ליק בלחזת מפור: לשמור כדברך. רל' לא יאמר הי אשני בעיניה אכל פירוש ע"מ

זענן גינאנגן אין גאטס וועגן: (ד) אהם צויה פקדון  
 דו גאט האקט גינאמין דיינע גינען צו הימין זייא  
 זייער: (ה) אחלי יכונו דרכי לשמור חקך סיינע גינעם  
 זענן דם סיינע וועגן זאגן זיין אין גינריים צו היטען  
 זיינע גינען דו גאט: (ו) או לא אבוש דענקטס פאל  
 וועל איך גיט פר שעמט ווערן אין מיין קוקיין צוא  
 אלע דיינע מצות: (ז) אודך בייש לגב איך וועל דרך  
 לזוק מיט איין רעקט פארמיג הארץ ווען איך וועל



בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתֶךָ אֱלֹהֵי־תִשְׁנֵנִי  
 מִמְצֹותֶיךָ: יי בְּלִבִּי צִפְנֹתַי אִמְרֹתֶךָ  
 לְמַעַן לֹא אֶחְטֵא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה  
 יְהוָה לְמַדְנֵי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתַי סִפְרֹתַי  
 כֹּל מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדַרְךְ עֲדֹותֶיךָ  
 שִׁשְׁנוּי פַעַל פְּלִיהוּן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ  
 אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֲרַחֲתֶיךָ:  
 טז בַּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתְּעֶשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח  
 דְּבָרְךָ: יז גְּמוּל עַל־עֲבֹדֶךָ אֲחִיהַ

י בקבל לבי תבנית  
 אילקנה לא חשלנני  
 ספקודיך: יי בלבי  
 אבישית כיסודך מן  
 בגללך לא אחוב  
 קדשך: יב בך את  
 יי אלפי ימי נגרתך  
 יג בספתי אשקעתי  
 קל דיגי פוקך:  
 יד באורח סודותך  
 חריתי בעלוי כל  
 מולא: טו בפקודיך  
 אמלל ואם ספר  
 אורחך: טז בגרותך  
 אתפנק לא אתניש  
 דבורך: יז שלם טוב על  
 עבוד אחי ואמר  
 ה"א בלי אפתי: טיובין טז:  
 בדר פוקך: טקלים מו ועל: לג

פתח באהנה ררק

כשיתחיל גדול ואם נאמר זה בנער שצריך לזכות ארוחו כל שכן  
 בגדול שיחיה תלמודו ומעשיו שוין: (י) בכל, כי אני כן עשיתי  
 כי עסקתי בלימוד חתורה בעבור הפעשה והמסעה לרשיה  
 האל ולכונת עבודתו לא לעשות לי שם בין בני אדם והואיל  
 ואני יודש אותך בכל לבי ואתה יודעת אלבי את השנני מפצותך  
 כלומר אל תשפני שונה כהם אלא עורני להבינם ולעשותם  
 כשאני נותן הבינה בלב תסבשש אותה כאילו הוא משנה אותה:  
 (יח) בלבי צפנתי, אני נזהר שלא אשכחנה אלא היא צפונה בלבי ומה  
 אני מברך וסודה לך על שלמותה ומבשש מלפניך שתלמדני עוד:  
 בלבי לא הנחתי אותם מלפניך בפי להרגיל עצמי בהם ללמדם לאחרים: (יז)  
 באלפי ימי נגרתך, וסמי בדיח, מנפצ'ר, ערותך ביוזי נעת, אבר אני שמח  
 בהן חבמי' נפלאות ורברים ישרים וצדיקים ואני שמח בהן כאדם שישמח על כל דבר שימצא: (טו) עו' בפקודיך, כשאני מהבונן  
 בהם אני משתעשע בהם לסיפק להם אישכחם כי הם לי לרשון ולשמחת לכב: (יז) גמול על עבדך, גמילות חסד זה עשה עמי  
 מנרה שו

**אבן עזרא**  
 (י) בכך, אתה תדע כל לבי ואתה עורני שלא אשנה:  
 (יח) בלבי, עס הם תמיד לפנים אחרתך: (יז) ברוך-  
 בעבור שהודי כי אתה ברוך למדני חקך וזה הוא השכר  
 שבקרב ממך: (יג) בשפתך, דבק עם התקוד העליון למדני  
 חקך כי אתה תדע מנהגי ספסרתי ולמדתי משפטיך לאשמי  
 דורי: (יד) בדרך, כאשר ארגיל נפשי בדרך עדותך אז אשמח: (טו) בפקודיך אשיחה, עס לכני שהפקודים נעוטים זו  
 והפקודים וירוחו לשמור אורחותיך שהם ישרים בכללים חז"ט שבפרטים ירעו למי שהוא בכללים שמורים לעוב: לכן העמים  
 ופירוהו הדבר תבין מהגשם שהוא כלל שמור לטוב לכל העולם וככללו שהוא מטיב יבוא ממני מקרה רע נאעטים:  
 (טז) בחוקותיך, בחוקים שהשם נהג עולמו: אשתעשע, ע"כ לא אשכח דברך שאמרת אחרי ה' אלהיכם תלכו: (יז) גמול.

**מצודת דוד**  
 ואמר אשמי זו לכל אשכור דכבר ה': (י) אל תשנני, אל תשימי  
 שונה מלפניך מזהוין כל' חן בלבי בינה להבין על כוונת: (יח) בלבי  
 צפנתי, שמורים הם בלבי למען לא אחטא לך כי אם אשכח מה  
 עשה אהיה נלמד בחשף ככלי דעת: (יז) ברוך, אומר אני ברוך  
 בינה להבינם: (יג) בשפתי, כי משפטי החוקים ספרתי בשפתי  
 שמחתי בחיות הולך בדרך עדותך כמו השמח על ריבויו חן:  
 ונלכה כחורחותיך: (טז) אשתעשע, עכל על אמי משתעשע בהם  
 פירוש ע"מ

ספרתי כל משפטי פיך מיט מייגע לעפעצין טוא איה רר  
 ציילין אלע משפטים פון ביין מול: (יד) בדרך עדותיך  
 ששתי אין רעם וועג פון רייגע עדות דאם איז ריא  
 תורה טוא איה מיה פרייען גלייה ווי אוף אלעם  
 גרמין: (טו) בפקודיך אשיחה אין רייגע בפעל מו איה  
 ריידין אונ טוא קוקין רייגע וועגן: (טז) בחוקותיך  
 אשתעשע אין רייגי גיגען טוא איה ציבוק גיין אונ פר  
 געם

דבוריך: **יה גלי עיני**  
 וּמִסַּבֵּי כָל פְּרִי־שֶׁן  
 מִאֲרֻמֶיךָ: **ים ידו אָנא**  
 בְּאֶרְצָא לֹא תִסָּבֵק מִנִּי  
 פְּקוּדֶיךָ: **כ רִנַּת נַפְשִׁי**  
 לְרִנָּהְנָא לְפִקּוּדֶיךָ כָּל  
 עָדן: **כא נִצָּקְתָא יְדוּגִין**  
 לְיָמִין דְּאֶשְׁתְּרִי  
 מִפְּקוּדֶיךָ: **כב אַעְרִי**  
 מַעְרִי קְלָקְנָא וּבִתְרָמָא  
 אָרוּם סְהוּדְתְךָ נִשְׁבֵּרִית:  
 כג אָרוּם יִתְכִין כְּבָרְבָן

**וּאִשְׁמְרָה דְּבָרְךָ: יח גְּלִיעֵנִי וְאַבְיָטָה**  
**נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנִי בְּאֶרֶץ**  
**אֲלֵת־סֵתֵר מִמְּנִי מִצּוֹתֶיךָ: כ גְּרִסָּה**  
**נַפְשִׁי לַתְּאֵבָה אֲלֵי־מִשְׁפְּטֶיךָ בְּכִלְעֵת:**  
**כא גַּעְרָת זָדִים אַרְוִרִים הַשָּׁגִים**  
**מִמְּצוֹתֶיךָ: כב גַּר מַעְלֵי הַרְפָּה וּבִמָּה כִּי**  
**עַדְתֶיךָ נִצָּרְתִּי: כג גַּם יָשְׁבוּ שָׂרִים בִּי**

ת"א גל עיני, עקידה שער סט ס"ג וזכור פ' ורלשית עקידה שער מאל כל האות:

רש"י

שמייה בו, כנמול מסדך: (יח) נפלאות מתורתיך. דברים המכוסים בה שאינם מפורשים בה: (מתוררך). כפלאים מפורשים תורתך שאינם מפורשים בה. מלמתי. (יט) גר אני בארץ. ימים מיעטים: אל החרת ממני מצותיך. העלמות שאולי לקיימם שאלם לך עשיתי אימתי: (כ) גרסה. מסתבך נפשי מחמת חלוה כמו (ויקרא ז') גרש כרמל. ומאסה הכר לתלמה עם (שמות ו') מתחב אנכי את גאון יעקב ושניהם לאון שזר: (כב) גל מערי. לאון גלגל כמו ויגל את האלון (בראשית כ"ט): (כג) בי גדרו. אף ע"פ שמלמי העובדים כוכבים

דר"ק

שואל ולא שאל החיים לחטובי העולם אלא כדי שאשטרה דברך: (יח) גל עיני, עיני לבבי בלה שארע להבים לראות הנפלאות שהם מתורתיך כמו הויקים שלא נגלה מעמם וכמו מעשה בראשית הירדמים להם מברכים שהם מהרי תורה: (יט) גר אני, כי האדם רומח בזה העולם כגר שאין לו מעמד במקום בן האדם יעס מזה העולם כי אין לו מעמד וקיום בו לפיכך צריך שלא תחרט ממני מצותיך כי לא ארע יום נפשי: כו גרסה. נשברת נפשי מרוב תאוה אל משפטיך ללמדם אפילו בעת שאני עמוק בעולם לבי רדסה עליהם. גרסה. מענין גרש כרמל: לתאבה. מקור ענין תאוה והשק: וכל גערת. עבר במקום עתיר ותערה שאינה קצורה עם ב"ח היא לשון השלוחה. אמר תגער הודים הילכו ושגים מן המצות וקראם שוגים כי הם זדים בביטול הליכו ושגים מן המצות כשני שאינם יודעים ולפי שזכר כי בכל עת דעה תאב אל המשפטים אמר כן אני תאב והם אינם תאבים אלא בשלים לפיכך לא ידעו משפט האל והם שונים בהם ועוברים עליהם. ואמר מסצותיך ולא אמר בסצותיך, כי בשגנתם הם יוצאים מן המצות: (כג) גל מעלי, אותם הודים מרחים ומתים אותי לפי שנצרתו עדותיך ואתה בלה אותה חרפה מעלי והעבר אותה שובשו מורה ואשמה אני: (כג) גם ישבו שרים, וגדלים שאינם הפצים בתורה יושבים בקרנות וכדברים כי דרך גנאי ואני אינני חושש להם ואשיח בהוקיך כי אני עובדך ועושה מצותיך כעבר מצות אדוני. ואמר בל נפעל גדרו לפי שהדיבור

אבן עזרא

כעבור שהזכיר למעלה לא אשכח דברך אמר גמול על עבדך חסיה ואשמרה כמו ולא אשכח: (יח) נפלאות מתורתיך. אינו נדבק על חס ואכזבה כמו ולא כחרו מצותותיון הוא (כ) גרסה. מן גרש כרמל כמו נלרבה וכשרפה לעשות משפטך בחייה ומלת לתלמה מרוב אהבתי כמו תאבתי: (כא) גערת. כמו עשיתי אתה: (כב) גל. כן עשיתי מצורת דוד

מנחת שני

(יט) גל אנכי עמך. אין שום מעט כלא"ף: (כ) גרסה נפשי לתלמם. כע"כ וקבלת נוסחי פתיח דדווסא לכוב לתלום כו"ל וטעמא הוא:

למנון שאשכח דברך ולא כעבור הלוחה מוס"ף: (יח) גל עיני. הלא עיני לבסיך מתורתיך דברים כפלאים ומכוסים: (יט) גר. הלא אני בלא"ן כגר שום משפט ומן יושב עמוק גדותו ושוקף הוא אל מקום מולדתו כן עיני משפטי ושוקף אלי לשבו למצור שהייתי וזה אל נפשי כעבור מרוב תאוה בכל עת אל משפטך: (כא) גערת. ר"ל כי בצבור אונן כעבור וזן גם אמר לא למדו ולזה תלמא אל משפטך לנגדם ולפשוטה: (כב) גל. הסכר מעלי חרפה וכיון כי שמרתי תהוה ור"ל כי עבדך נציל לנפשי תלמוד מצותם:

דבר מה לשמוח כמו משפט ויזק יאמרי י"ח: (יח) גל. מל גויה (כ) גרסה. ענין כזירה כמו וגרם בחק שני (חכה ג'): לתאבה. כמו לתלום: (כא) השגים. מל שוגג ומעסה: (כב) גל. גלגל המחר ממני סלתי מלוחך גליכנים בעמט ישי: (כ) גרסה. נפשי נחמי מאלם לכובים אל חס מוציא ממלוחך כעבור וזן גם אמר לא למדו ולזה תלמא אל משפטך לנגדם ולפשוטה: (כב) גל. הסכר מעלי חרפה וכיון כי שמרתי תהוה ור"ל כי עבדך נציל לנפשי תלמוד מצותם:

ע"מ

י"ין: (כ) גרסה נפשי לתלמא עם וערמט צב בראבן מען לייב צו גלוקסמין צו דייעע משפטים אין אלעע צייטם: (כא) ויזיל איך האב גיזעון גערט זדים יירוים דס רד גאט האקסט אן גשרינג די פר שאלמיינע מופשוייליגע רשעים ווס זעגן איין שוגג פון דייעע מצות: (כב) גל מעלי חרפה ובו וועלנער אפ אונ מוא אפ פון מיר שאנד אונ ביזין פי עדותידי גערהי רען איך האב גיהים דייעע עדות דרוםקער איך גיט פאר שעקמט אונ קבותה צו ועערין: (כג) גם ישיבו שרים אונ האמטשע די האבן ויצין אונ ביידן אונ שפעטן פון מיר ויזיל

געים גיט דייעע בריד: (יח) גמול על עבדך ויי גומל און מיר נוד דיין קנעקט או אזיין זאך דס איך זאל לעבן רען וער איך הייטן דייעע בריד: (יח) גל עיני ואבישח אנמפלקע פייגי אויגן אונ לאמער קוקן פרוזלייגע זאקען פון דיין תורה: (יט) גר אני בארץ אין ב'ין איין גר און דר ערד גלוקר פייעע מענג זעגן ווייניג דרום אל תפטיי ממני מצותיך זאלקטו גיט פרוזארין פון מיר דייעע מצות ווס זעגן פאר הולין גדי איך זאל זיי קעגן באלד מקמים עין ביי פיין לעעין רען רען גיט היינט רען רען וועל איך זיי קעגען מקמים

נִדְבְּרוּ עֲבָדֶיךָ יְשִׁיחַ בְּחִקֶיךָ: כִּי גַם־  
 עֲדַתְךָ שָׁעֲשְׂעוּ אֲנָשֵׁי עֲצָתִי: כִּי דִבְּרָה  
 לְעַפְר נַפְשִׁי חִינֵי בְּדַבְּרֶךָ: מִדְּרָכֵי  
 סַפְרֹתַי וְתַעֲנִנֵי לְמַדְנֵי חִקֶיךָ: כִּי דִרְךָ־  
 פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינֵנִי וְאַשְׁיִיחָה בַּנְּפִלְאוֹתֶיךָ:  
 כִּחַ דְּלִפְּהָ נַפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנֵי בְּדַבְּרֶךָ:  
 כַּמִּדְּרֶךְ שִׁקְר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנֵי:  
 לְדֶרֶךְ־אֱמוּנָה בַחֲרַתִּי מִשִּׁפְטֶיךָ שׁוֹתִי:

אֲנִי מִסְּלֵזַי אֶגְדֹּה עִסָּק  
 בְּמַחְשְׁבֹת גְּזֵרֹתֶיךָ:  
 מִן הַלְחָד פִּקּוּדוֹתֶיךָ  
 שֶׁרַגְלֵי קִרְיָ עֲצָתִי:  
 כִּי אֶדְבַקְתָּ לְעִקְרָא  
 נַפְשִׁי אֲנִי יָדִי בְּדַבְּרֶיךָ:  
 מִן אֲדָרְכֵי סִגְיֹתֶיךָ וּמִקְלָפָא  
 דְּלֹחֵי אֲלָפֵי יְהִי גְּזֵרֹתֶיךָ:  
 כִּי אֲוֹרַח פִּקּוּדֶיךָ תִּכְנִנֵנִי  
 וְנִאֲמַר בְּסִרְשׁוֹתֶיךָ:  
 כִּחַ אֲנִסְתָּה נַפְשִׁי מִדְּבִקָא  
 קִיַּם יְהִי בְּדַבְּרֶיךָ:  
 כַּמִּן אֲוֹרַח לְשִׁקְרָא אֲעִנֵי  
 מִן אֲוֹרַחֲךָ חִיַּם לִי:  
 לְאֲוֹרַח תִּיִּסְגּוּתָא  
 בְּחִרְיִת דְּרִגְוָה שׁוֹתֵת:

ת"א דבקה לעפר . פקידים עבדו יח ונס עבד כל האות : ללפת נפשי . כדכתיב דף כח :

רד"ק

בל' בפעל רל' החמדות חדיבור : (כד) גם עזרתך חם שעשועי .  
 ואנשי עזתי חדיבורי . לא חשירים : (כס) דבקה . כשהייתי בורח  
 מפני אבשלום כאלו נפשי דבקה לעפר ע"כ חיה מתנן לאל  
 ויחברך ואמר חייני כדברך שחבכתחני ע"י נתן הנביא : כמה פקידים  
 כלומר חפצי וענני ודרכי שחייני רוצה לעשות כמה פקידים  
 הייתי כספר ארתם לפניך כמ"ש וישאל דוד בת' : ותענני . ככת  
 פקדתי עיניתי כמה שהייתי שואל מלפניך כן ענני במה ששאל שואל  
 מלפניך שאלמתי חויקך שהם כותרים ולא יבינם אלא חכם  
 דלפת . דלפת . נתחב נפשי כרוב יתן שיש לי או פירוש דלפת  
 פקדתי עיניתי כמה שהייתי שואל מלפניך כן ענני במה ששאל שואל  
 דלפת : קיימתי כדברך . קיימתי בשלכותי כדברך שאלמתי לי על ידי נתן הנביא : (כס) דרך שקר . לא תודמנן לפני ותדמי  
 להסיר אותה מסני : והורדת חנני . שחתן לי לב להבינה ולהתחזק בה : (ל) דרך אמונה . הפך דרך שקר . כלומר

רש"י

ומלות מתולולים עלי שאני עוסק בחורה : (כד) שעשועי .  
 עסקי : (כה) חייני כדברך . כמו שהבטחתי ע"י נתן  
 הכניח טובה : (כו) דרכי ספרתי . לך . את לרכי ואת  
 כחלתי ואחת עמימת : (כח) דלפה נפשי . נטפה .  
 כלומר נחסרת והולכת : (כ) משפטיך שויתי . שמתני  
 עמני למשפטיך ודבכתי כעדותך לנחור בדרך אמונה  
 ואתה לכדני אותה שחתן לי לב מסין את הסירות באבת : (כס)  
 דלפת : קיימתי כדברך . קיימתי בשלכותי כדברך שאלמתי לי על ידי נתן הנביא : (כס) דרך שקר . לא תודמנן לפני ותדמי  
 להסיר אותה מסני : והורדת חנני . שחתן לי לב להבינה ולהתחזק בה : (ל) דרך אמונה . הפך דרך שקר . כלומר

אבן עזרא

ערים רבים : בי נדברו . כמו ותדבר מרים כעבור כי  
 שבדך ישיח נחמדי : (כד) גם . אנשי . הסר כ"ף כמו  
 ועיר פרח וכן הוא כלמשי נלחני : (כה) דבקה . נפשי .  
 מת ע"כ חייני כדברך אני אמות והיחה : (כו) דרכי .  
 כעס לעעת עיקר למה הם נעושים בלב על כן נכסלחותיך : (כח) דלפה .  
 קיימתי כדברך מתלתי ואני ארשא : (כט) דרך . חנני . כמו חנני אחת היא חסיה ככה חללי מדבר שקר : (ל) דרך .  
 הפך דרך שקר . וטעם אמונה כי אף על בדידתי על כן אמר המשפטיך שויתי כמו לא יאזו זה והטעם עשיתי

מצורה דוד

לבד באקלמי ידכו בי כי גם יסוד דרך קבע חלל אני לא לדבר כס  
 ל"א אשח בחוקיך : (כד) גם עזרתך . לא לבד אשח כיה דרך  
 ארשי כי גם עשאוני מהם כל עת ויחשבו כדברך עלי על ידי נתן הנביא : (כו) דרכי .  
 לפסח ומשול עמך חייני מהלכה כדברך עלי על ידי נתן הנביא : (כח) דלפה .  
 נפשי לי על שאלתי : לכדני . לכן שאל גם זאת אשר תמלתי חכמת הבורח וענני גם עתה למלא  
 וישאל דוד כה' (כז) דרך פקידך . ר"ל מסמכי המלות ופיקודים : ואשיחה .  
 משאלתי : (כז) דרך פקידך . ר"ל מסמכי המלות ופיקודים : ואשיחה .  
 (כח) דלפת . כרוב חנם נפשי עד שטעמתי טיפין טיפין והוא עיני מליצה והאנס : קיימתי כדברך פ"י  
 נתן הנביא : (כט) חסר מפני . לכל אחלתי ללגת כה : והורדת חנני . ללגת בדרך חוקיך : (ל) שויתי . שמתני דרכי משפטיך לנגד

מצורה ציון

וכסב : רבו . ציון : (מ) דלפת . עיני הספסל כמו לף טוד  
 עיני הספסל כמו לף טוד  
 עיני הספסל כמו לף טוד  
 עיני הספסל כמו לף טוד

איה לערען הורקה פון דעם פון וועגן שפדד ישיח בתיך  
 שוא איה דיין קגעקם היידן אין בייגע גינעץ : (כד) גם  
 עזרתך שעשועי איה וועגן בייגע עזרת מייגע עסקים  
 אונ די לייט פון סיין עצה : לומר איה הייד הקיור  
 אין זיי גלייך ווי אמעקנש רעם מיט זייגע יועצים:  
 (כה) דבקה לעפר נפשי עם איה בהעפם ביה צד דר ערד  
 סיין לייב חניי בדרה מאך מיה לעבין דו גאם אזו ווי  
 בייגע הייד ווס דו האקסט מיר סבסית גינעץ גויקט  
 דורך נתן הנביא : (כו) דרכי ספרתי ומענני סיני וועגן  
 קלוקר סייגע באדערקעניש אונ מייגע זינד האב  
 איה דער צייקט צוא דיר גאם אונ דוא האקסט מיר

גיעעקסערט איה זיי דרום געט איה דיה גאם גאך  
 דאס לפנהי תיקד לערין מיה בייגע גינעץ : (כז) דרך  
 פקידך הביני דעם וועג פון בייגע באפעל מאך מיה  
 פו שטיין רען וועל איה היידן אין בייגע וואונדער:  
 (כח) דלפה נפשי סביבה סיין לייב סריפם אונ ווערם  
 גייגערט פון וועגן סרוערין גיפני בדרה דר האלט  
 מיה דו גאם ביי סיין לעגען אזו ווי בייגע הייד ווס  
 דו האקסט גירעם צוקיור דורך נתן הנביא : (כט) דרך  
 שפי חסר מפני דעם פאלקסן וועג מאך אפ מיר  
 אונ לייט זעליג מיה איה גיין אין וועג פון דיין  
 הורקה : (ל) דרך אמונה כתיב דען דעם אמתן וועג

תהלים קיט

תרגום

לא אדבקית בקדוהיה  
 לא תכה העני :  
 לא אורח פקדוה ארומם  
 ארומם פקדוה לבי :  
 לא אורח גורתי ואנאמרנה עה  
 גורתי ואנאמרנה עה  
 גורתי : לא תביני  
 ואנאמר אורתי :  
 ואנאמרנה בקל לבא :  
 לא תדרכני בקשיל  
 פקדוה ארומם ביה  
 צביתי : לא אצלי לבי  
 לפקדוה ולא פות  
 סמונא : לא אעבר עיני  
 סדממי שקרא  
 בדרכו אמי יתי :  
 לא אקום לעבדך

יֵאֵדְבַקְתִּי בְעֵדוֹתֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :  
 לֹא אֲרַח מִצְוֹתֶיךָ אֲרוּמָן כִּי תִרְחִיב לִבִּי :  
 אֲנִי הוֹרַנִי יְהוָה הַדָּרָךְ חֲקִיךָ וְאֶצְרְנָה עֵקֶב :  
 הַבִּינֵנִי וְאֶצְרָה תוֹרָתְךָ וְאֶשְׁמְרָנָה  
 בְּכָל־לֵב : לֹא הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִיב מִצְוֹתֶיךָ  
 כִּי בּוֹ תַפְצֹתִי : לֹא הִטְלֵבִי אֶל־עֵדוֹתֶיךָ  
 וְאֵל אֶל־בָּצַע : לֹא הֵעֵבֵר עֵינֵי מְרֵאוֹת  
 שְׂוֵא בַדְרָכְךָ חֵינִי : לֹא תִקֵּם לְעַבְדְּךָ  
 אַמְרָתְךָ

רש"י

לכך אני שואל לך שקר הסר ממני : (לך) ואצרנה עקבך . השמרנה בכל מנגלותיה ופקדוה תיבותיה . לשון עקב (מראש"ש בלש"ו . עין בראשי מ"ח י"ט) : (לך) הקם

דק

אחת בחתי . וכן משפטיך שיתי : (לא) דבקתי . וכן שדבקתי בהם ללמדם חמדי אל הבישני מהם שלא יבינם ולא אבאו על תבונתם כי זה יהיה לי ברוח אם לא אבינם על תבונת כיון שארץ בדרבם בלא עיני : (לא) דרך . כל כך תרחיב לבי עד שארץ כחמקם בלא חמדי : (לא) דרך . כל כך וכוני על הדרך . ופי' עקב שכך שחורייני דרך חוקך וזו יהיה שארץ ארומם ולפי דעתי לפי שהעקב לסוף הנקף אפוד לסוף חרבו עקב בעבור שהשכר סוף המעשה ופי' ואצרנה עקב עד סוף ימי כלומד כל ימי חיי אצרנה : (לא) הביני . לא לעשות לי שם אלא בכל חפצי ורצוני מאתה לעשות מצותך : (לא) הדרכני . ולא יהא לבי לרום לקבץ מסון אלא כל לבבי יהיה על עשותך : בצע . ענין אהבת מסון : (לא) העבר . תבקשה חזאת לעוד על קיום המצות : מראת שוא . שלא תור אחר עיני : בדרכך . חסר י"ד הריבם סחמכתב . ואמר חייני אתרי כי תחמא ימית חמדי : (לא) הקם . מה שתמחתי לחקים המלכות לבני אחרי : מנחת שי

אבן עזרא

מחמס טוה : (לא) דבקתי . המנות שקבל אין ראה עליהם רק הקבלה ע"כ אל הביני : (לך) דרך . כי תרחיב טכ אל דרך : (לך) הורני . עקב . כי עקב יש לה בתגמול

כספדים כ"י לא נגלגל : (לא) דבקתי כפדמותיך . מד מן מ' מסקין ופי' ענין : (לא) ואלכנה . במכלול דף כ"א ספרי בחספ קמ"ו ולא לוחי כן כבוס ספר ופיין בישיבה ל"ו : (לא) כס לבי אל מחתיך . וזכר כמכרם עקב רב : (לך) הביני . בכל לב . שלא אשכחנה : (לא) הדרכני . כמו הרגילני כהדם דורך הדרך פעמים : (לא) הוה . ערותיך . יקרות מכל הון : (לא) העבר . חייני . כי חיי החדם יאריכו אם לא ידך אחר עיני : (לא) הקם . מצוות דוד

מצוות ציון

עניי ללכת כהם : (לא) דבקתי . על כי דבקתי בעדוהי לכן אהם כ' אל תכחילי ליד נוסה : (לך) ארוח . ר"ל בזכיות וכי אבשה מלווה כי ידמי אשכ בעדורם תחכי לבי כחפונתי נוטלם כהם : (לך) ואצרנה עקב . לשמרנה עד סוף ימי מעלי הכסם : (לך) הביני . דרכי הסוה : (לא) הדרכני . ר"ל מן השמים יסיסון לי להדוך נתיב מלווה : כי בו חפצתי . והכל לטכר מסייעין לי : (לא) הוה לבי . מן כלבי ליהיט נוטה אל הסוה ולא אל אהבת חסיפת הסמוון : (לא) העבר עיני . מה אבשל : בדרכך חייני . יהיה את נפשי כהסתמלת דלדך לעמוד עליהם : (לא) הקם . תקיים לעבדך סכמתם למרתך אשר הוא מצוה לילתך כי י"י השהקטם אוכל לירא את ה' :

(משלי כ"ו) : מתונה . מלי גיון : (לך) ארוח . מלי רילם וכדיסה : (לך) הורני . ענין למוד כמו את מי יורס דעה (ושפיה כ"ח) : עקב . ענין סוף ואחרית ע"כ המעקב הוא סוף הגוף ובשכור פי' יקבל גם השכל בלבן עקב כמ"ס יהיה עקב השמטון (דברי י"ו) כי השכל הוא סוף המעשה : (לך) בנתיב . ענין עיני ומפיהם : (לו) בצע . אהבה הממון כמו שוהיל בלש (שמוס י"ח) :

פירוש ע"י

קאב איך אוס דר וויילט אונ צוא דייגע קשפטיים  
 קאב איך מיה גיטאן צוא האלטין זיי : (לך) דבקתי  
 גדוהיך אונ איך קאב מיה ביהעמט אין דייגע ערות  
 דו גאט דאס זענן דייגע מצות דרום ה' אל הביני  
 זאלסטו גאט מיה גיט פר שעמין צו לאוין מיה גיין  
 אין פאלטשין וועג נייערט מוא אפ פון מיר דעם  
 פאלטשין וועג : (לך) דרך הדרך מצותיך ארוח אין וועג פון  
 דייגע מצות וועל איך לופען ווען דוא וועמט דער  
 גרויסערין מיין תהיך מיט אלעם נוסין : (לך) הורני  
 ה' דרך הדרך לערין מיה גאט דעם ווען פון דייגע  
 גיזען דען וועל איך היפען איפדליקע מצוה פון זיי

קאב איך אוס דר וויילט אונ צוא דייגע קשפטיים  
 קאב איך מיה גיטאן צוא האלטין זיי : (לך) דבקתי  
 גדוהיך אונ איך קאב מיה ביהעמט אין דייגע ערות  
 דו גאט דאס זענן דייגע מצות דרום ה' אל הביני  
 זאלסטו גאט מיה גיט פר שעמין צו לאוין מיה גיין  
 אין פאלטשין וועג נייערט מוא אפ פון מיר דעם  
 פאלטשין וועג : (לך) דרך הדרך מצותיך ארוח אין וועג פון  
 דייגע מצות וועל איך לופען ווען דוא וועמט דער  
 גרויסערין מיין תהיך מיט אלעם נוסין : (לך) הורני  
 ה' דרך הדרך לערין מיה גאט דעם ווען פון דייגע  
 גיזען דען וועל איך היפען איפדליקע מצוה פון זיי

סיפרה די קדשקמה :  
 לש אעבר חסדי די  
 דחילת ארום דייק  
 סבין : מ קא רגילות  
 לפיקודיך בצדקתה אמי  
 יהי : מא וייתון עלי  
 חסדיך יי פורקנה הדי  
 סיפרה : מב ואחוב  
 סחסי פתגם ארום  
 ספרית בדרביך : מג ואלא  
 חסלק ספומי פתגם  
 רקשום עד לקרא  
 ארום קרינה אורבית :  
 מד ואמור אורביה  
 תירא לעשמי עלמינ :  
 ואדך

**אמרתך אשר ליראתך :** לש העבר  
**תרפתי אשר יגרתני כי משפטך**  
**טובים :** מ הנה תאבתי לפקדיך  
**בצדקתך חייני :** מא ויבאני חסדך יהוה  
**תשועתך באמרתך :** מב ואענה חרפי  
**דבר כי בטחתי בדברך :** מג ואל-תצל  
**מפי דבר-אמת עד-מאד כי למשפטך**  
**יחלתי :** מד ואשמרה תורתך תמיד

רדק

רשי

אשר ליראתך . אשר יהיו דביים ליראתך : (לש העבר חרפתי .  
 לפי שאמר בסוק שלפני זה לחקים ההבטחה לבניו אחרי .  
 בקש שלא יהיו לשפן לו יארתו העון שהוא חרפתו לבניו ואף  
 ע"ש שאמר לו גם ה' העביר חסאתך מכל מקום בקש מחאל  
 יחברך שיעבירי גם כבניו : כי משפטך טובים . חס . אך לא  
 תשפוט את הדיים כפי עונש הראוי לו : (מג הנח . אמר  
 שחפאתי אני תואב לפיקודיך לפיכך בצדקתך חייני כלומר  
 האריך חיי כדי שאקים המצות : (מלל הסדר ה' . חסר יוד  
 הדיים מהסכת . אכר השועתך וחסדיך יכאו לו : כי  
 שהבטחתי : (מג) חרפי שחיה אוכר אין ישועתה לו : כי  
 בשחתי בדבריך . שתקיימו לי : (מג) ואל תצל כפי . כענין  
 וינצלו את צערים : עד סאד . אני מבקש כאדך שלא תצל  
 כאילו אחת הצלתו מסני כי בדרך לטורני ולפתוח את פי לטובי :  
 כי למשפטך . יהיה אמת יחלי לך שתודיעם ותלסדם לי : (מד) ואשמרה .  
 מנחת שי

**אמרתך .** הם הנזרות הכחות מהשמים והטעם קיים  
 כל נזירה שתיבתי ליראתך : (לש) העבר . לך  
 כפסוק העליון והטעם יגורתי מחרפה שתכובי אם שיתי  
 מיראתך וכל מטעם תעשה כי הוא טוב : (מ) הנה האבתי .  
 כמו בלתי מרוב ההשכה כמו גם כלתה נפשי וכלות אליהם על כן מתאב לחכי הסך הדבר על כן חייני : (מא) ויבאוני .  
 כמו ויבואו אלי ויעקוך : באמרתך . אשר הכעמתי : (מב) ואענה חרפי . שיתמר שלא חושעיני : (מג) ואל .  
 וכל בקשתי עד מאד שלא תצל מפי דבר אמת כמו וינללו את מלרים והאמת שתעשה בחרפי : (מד) ואשמרה .  
**מצודת דוד**

(לש) חרפתי . חרפת העון אשר לשדת מעט העבד לא ומחול עליו כי  
 הלל טובים משפטך לטעות חסד עם העשפת : (מ) הנה האבתי . חכי  
 מחלוק לטעות ספוריך ואלא לא עשיתי בולט ע"ז חייני כפי לזקתך  
 אשר חרף חששתי טובה למעשה : ויבאוני . יבוא לי חסדיך  
 לטוב ולתעשר דכ"ל דכרי חרוץ כאשר דבר אלי : כי בשחתי ברביך .  
 (מג) ואל תצל . ואל תסיר מפי דבר אמת ועד מאוד לא תסיר כלל ככל וכללא לא אהיה נוטה מודכ הולתא אחת כמשפטי הסורה : כי  
 למשפטך יחלתי . כי אני מיתל ועקום לטעות משפטך וינה חין  
**פירוש ע"ט**

**מורא האבקען פר דיר :** (לש) העבר חרפתי אשר יגורתי  
**סאך איקער פארין מיין שאנד וום איך האב מורא**  
**פר איר דהיינו ויי מיר מוחל אופ די וינד דען וועלן**  
**שון מיינע פיינט גיטקענין שענדן מיר מיט דעם**  
**כי משפטך טובים דען בייני משפטים וענין גוט (דרום**  
**זאלקטו דם מיר צוליב טוענין) :** (מ) הנה האבתי לפיקודיך  
**נען איך גלוטמ צו ביינע באפעל בצדקתך חייני מיט**  
**דיין צדקה לאו מיה לעבינ :** (מא) ויבאוני חסדך ה'  
**אונ לאיין קופען צו מיר ביינע חסדים דו גאמ אונ**  
**דיין הירף און ווי דיין זאג וום דו האקט מיר סבבתי**

**גיורען :** (מב) ואענה חרפי דבר דען וועל איך ענטפערן  
 מיין שענדער די זאך כי בשחתי בדרבה דם איך האב  
 מיר פר זיךקעט אין ביינע רייר : (מג) ואל תצל מפי יגור  
 אונ דוא זאלקט גיט אפ שיינדען פון מיין מול איין  
 אמתני זאך ביו זיייער נפלומוך איך זאל גיט נכשל  
 ווערין אין איינעם פון דיא מצות פון דער תורה כי  
 למשפטך יחלתי דען איך האף צו סאך ביינע משפטים  
 דרום איך רעקט איך זאל גיט נכשל ווערן אין זיי :  
 (מד) ואשמרה תורתך אונ איך זאל היטין דיין תורה  
 תמיד ביו אייביג אונ אייביג : (מה) ואשמרה תורתך

לְעוֹלָם וָעֶד: מִה וְאַתָּה לָכֵן בְּרַחֲבָה כִּי  
 פָקַדְתָּ דָרְשֵׁתִי: מִי וְאַדְרְבָּרָה בְעַדְתֶּיךָ  
 נֶגֶד מַלְכִים וְלֹא אֲבוּשׁ: מִי וְאַשְׁתַּעֲשַׁע  
 בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מִי וְאַשְׂא כִפִּי  
 אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה  
 בְּחֻקֶּיךָ: מִי וְזָכַרְדָּבָר לְעֵבְרֶיךָ עַל אֲשֶׁר  
 יִחַלְתָּנִי: י וְזֹאת נַחֲמֵתִי בְעַנְיִי כִּי  
 אִמְרַתְךָ חִיתָנִי: יא וְזִדִים הִלְיִצְנִי עַד־  
 מֵאֵד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: יב וְזָכַרְתִּי

מִה וְאַתָּה בְּרַחֲבָה  
 אִמְרַתְךָ אֲרוֹם פְּקוּדֶיךָ  
 הַבְּעִיַת: מו וְאַמְלֵל  
 פְּסָהֶיךָ קִבְלִי מִלְכֵי  
 וְלֹא אֲבוּשׁ וְאַתָּה פָקַדְתָּ  
 בְּפִקּוּדֶיךָ דִּי רַחֲמִיִּם:  
 מִי וְאַזְכּוּרְיָדִי לְפִקּוּדֶיךָ  
 דִּי רַחֲמִיִּם וְאַמְלֵל  
 בְּגִזְרֹתֶיךָ: סא אֲדַבֵּר  
 פִּתְגָמֶיךָ לְעֵבְרֶיךָ דִּי  
 אֲוִרְכָּבֵנִי: נג דָּא הוּא  
 תַּנְחוּמֵתִי בְּמִגּוּפֵי אֲרוֹם  
 מִיִּפְרָךְ קָבִים יָמִי:  
 נא וְדוֹנִין מִיִּמְקִינִי לִי עַד  
 לְחֵדָא מִאִוְרִיתְךָ לֹא  
 אֶצְלִיתִי: נב אֲדַפְרִית

ת"א והלכה ג' ס"ד: זכר  
 פקדים מ"ר פסו: זלח חספ"י  
 פקידה שפ"ח:

רש"י

מאד . בכל הוראותי וכלל דיני שלח אכשל בהם : יחלתו . קיומי : (מה) ואהלהב כרחבה . כהלכה מרומת ופוסעת צימאל : דרשתי . בקשתי : (מט) זכר דבר . (מו) ואדברה . כאשר העזרי לחנע אל האמת או אדבר בהם בדרך רחבה כי אני דרש פקודי המיד ולכן אסבאם בעזרי : (מז) בלבים כי הם נוסקים בעניני מלכות ובשראנו עוסק בהורה ידברו בו ויחשבו להשיב דבר כנגדי ואני אשיבו וידעתי כי לא אביש כי אנצאם בפענב : (מח) ואשתעשע . אף כשאשוב יחידים בהם אשתעשע יחר מדברים אחרים . כי אהבתו אותם : (מח) ואשא כפי . ארים ידו וארגיל לבי לעשות תנצית וארגיל פי לשיח בהם : (מט) זכר דבר . התבטחה שהבטחתיני : יחלתני . עזב לשלישי אמרת לי שאחיל לך : (נ) בעניי . כשהייתי גולה היו לי הדים כי הייתי בת סינין לולי אברתך והבטחתיך חיותני : (נא) הליצוני עד מאד . דברו בו והלוצו בי על נפשי הימיד בהורה : ועם כל זה מהורתך לא נסיתי : (נב) זכרתי .

רד"ק

ואסברה לעשותם לכולם ועד כלומר כל ימי הייתי . או מירוש לעולם ועד לעולם הוא כלומר אני אשבור התורה המיד בעולם הזה והיא תהיה כשורה לי לעולם האב : (מח) ואהלהב . אחי שערצוני בליכוד התורה לא יצר צדדי בדרכה ואהלהב בדרך רחבה כי אני דרש פקודי המיד ולכן אסבאם בעזרי : (מז) בלבים כי הם נוסקים בעניני מלכות ובשראנו עוסק בהורה ידברו בו ויחשבו להשיב דבר כנגדי ואני אשיבו וידעתי כי לא אביש כי אנצאם בפענב : (מח) ואשתעשע . אף כשאשוב יחידים בהם אשתעשע יחר מדברים אחרים . כי אהבתו אותם : (מח) ואשא כפי . ארים ידו וארגיל לבי לעשות תנצית וארגיל פי לשיח בהם : (מט) זכר דבר . התבטחה שהבטחתיני : יחלתני . עזב לשלישי אמרת לי שאחיל לך : (נ) בעניי . כשהייתי גולה היו לי הדים כי הייתי בת סינין לולי אברתך והבטחתיך חיותני : (נא) הליצוני עד מאד . דברו בו והלוצו בי על נפשי הימיד בהורה : ועם כל זה מהורתך לא נסיתי : (נב) זכרתי .

מנחת שי

בש"ל יש מי שכתב אותו בקמ"ן לפי שמהל במסוכת מ' ואו"ן קמ"ן: במנחה הסי (פי' לטו"ן) ע"כ ו' א' מס' ואשמרה תוכה חמיר טעמו וכל במסוכת הדפוס ולכ"ן גרסו ואש ע"כ תורת שכלות זי"ן ויסמו מוכיה ז"ן חס"ק ר"ש ט"ס הלשונות בלות זי"ן ובמסוכת הדפוס מנ"ס כ"ל חס"ק וכן מלחמי במסכה כ"י כ' אל"ף ב"מ ו"ל בש"ל כו"ל כ' מן ח"ן מל"ן וכו' ואתחנן ואשמרה . ואשיבה . ואקומה . ואבאסה . ואבאסה . ואתקומסה . ואבכס : (מה) ואהלהב . כו"ל בש"ל ודפוסים זי"ן בקמ"ן וכנסו הוא נמ"ס במסוכת דנעיל : (מח) זכר דבר . בתקלת ספרים זכר כחולם והכזו בקמ"ן חסוף : (נא) הלילי . ה"ל חסוף כחול ודפוסים וט"ס חסוף סמוך ואין לחוש לו : (נב) זכרתי מבטפין .

מצודה ציון

(נא) הליצוני . מל' לן :

אבן עזרא

זו אשמרה כמו אל ימשלו בי לו איתם : (מה) ואהלהב : כדרך הרמבה : דרשתי . כמו אחרתי וכמוהו דרושים לכל הפליס : (מו) ואדברה . נגלו : נגד מלכים . שמעתי אדם ליראה מהס : (מז) ואשתעשע . כסתר : (מח) ואשא . דרך כבוד וקבול מהנה : (מט) זכר . הנכסיתי וחמסר מלת לו יחלתני : ו' והנה יולא לשים פעוליס : (נ) זכרתי . זכרתי כי יחמרת חיותני כמה פעמים וזאת היא אחרתי כעת בעניי : (נא) זדים . אט"פ זדים הליצוני התלוננו כי כמו לא נענעוץ נענעו כך : (נב) זכרתי . משפטים ששמת

מצודה דוד

ועד . כל ימי יחזתי על האדמה : (מה) ברחבה . במקום רחב ר"ל לא אכשל בדרכי המורס כהולך במקום רחב שאליו טמ ודוקים מין נוסס קמל : (מז) ואשתעשע . להכי מבטעט במלכותי אכר אהבתי אותם ר"ל בעבור גולל האהבה אכטעט עמם כל סח : (מח) ואשא כפי . ארים ידו אל מלחמי לחמסל עלי ויעשותם עלי כפי מלחמי ר"ל הדבר כהבטחתי לו ה"ל אית מי מיל וזאת ה"ל : (מט) זכר דבר . זכר לנבדך חס הדבר וכו"ו ומכר למל על אכר יחמתי ר"ל הדבר כהבטחתי לו ה"ל אית מי מיל וזאת ה"ל : (נ) זכרתי ההימנחה אחרתי . אש המלח להפושטי היא המיה חס רוחו וכל מוסף ע"כ : (נא) הליצוני . עס כי הודים

פירוש ע"מ

ואשיחה בקה"ה אונ נאל ריידען אין ביינע גינעץ : (מט) זכר דבר לנבדך גידענק די נאך צו מיר דוד ריין קנעקט ווס דו האסט מייך גימאכט האפין אופ איר דורך נתן הקביא : (נ) זאת תחמתי בעניי דס איז מיין מרייקט אין מיין פיין כי אקרה תימי דען ריין נאג ווס דו האסט מיר צו גינאגט צו העלפין מוט מייך מחנה ויין : (נא) זדים הליצוני די מוטווייליגע רשעים דיא מוען שפעטין פון מיר זייער ויירי איה לערין הורה אונ פון דעסט ווענין כחורהך לא נסיתי האב

אונ איה זאל גיין אין דער ברייטיגיש (פלומר אין גיוויקע לופערע דגינים) כי פקדיה דרשתי דען ביינע באפעל האב איה גיפארשט : (מח) ואדברה בעדותיך אונ איה זאל ריידין אין דיינע עדות פלומר אונ די דגינים פון ריין הורה אנמקענין מלכים אונ זאל גיט פר שעקט ווערין : (מז) ואשתעשע בכחוקיך אונ איה זאל עוסק זיין אין דיינע מצות ווס איה האב ליב : (מח) ואשא כפי אל מצותיך אונ איה אף הייבין ביינע גענט צו קאן ריידע מצות ווס איה האב ליב

**משפטיך מעולם יהוה ואתנתם :**  
**נג זלעפה אחזתני מרשעים עזבי**  
**תורתך: נד זמרות היודלי חקך בבית**  
**מגורי: נה זכרתי בלילה שמך יהוה**  
**ואשמרה תורתך: ט זאת היתה לי**  
**כי פקדוך נצרתני: יו חלקי יהוה**  
**אמרת לי לשמר דברך: יא חקיתי פניך**  
**בכל לב תפני כאמרתך: יב חשבתני**

דיקך מן עלמא יי  
 ואתנתמית: נג רתחא  
 אחידת ימי פרשיעי  
 דשקדון אוריתך :  
 נד הושבנן הו לי  
 גערך בבית מורי :  
 נה אנפרית גלילא  
 שמה יי גמרת אוריתך  
 ט דא הית לי זכורת :  
 ארר פקדוך גמרת :  
 יו חילקי יי אמרית  
 לקמך דברך: יא צליתי  
 גרדך בקל דא חוס  
 עזי הו מפרך :  
 נס חשיבת לאומבא  
 אורחי

רלא יריות, סוטה לה, נלרתי, פ"ג פד : חכמי, פקדים מנ פ"ו :

**רלק**

כשאני בניני זכרתי משפטיך שחבתה על אנשים טובים  
 בשנים שעברו ואחר כך היות כביא עליהם סוכה רבת  
 וכוח אתנתם כי ידעתי כי אם חשבת עלי ענת משפטיך עד  
 תביא עלי סוכה : (נג) זלעפה . רדת אוזנתי וכרשעים שמת  
 עברי ותרדך מת ויות סופם וכל נפשו רעד כראשי שמת  
 (נד) מגורי . במקומות שחייתי גולה מתגורר בתם חתת  
 העצבות שחיה לי מרשעים בזכרי חוקך הו לי זמירות  
 והייתי משתעשע בהם : (נה) זכרתי . כשאני מתגורר בלילה  
 משבתי אני זוכר שמך ויורדך ומחשב בו וידעתי כי שמירת  
 הצביות היא מולך גדול לעלת בו אל ידיעת שמך לי שוכת  
 ואשמרה תורתך : (ט) זאת . חידיעה והתשנחה היתה לי  
 מאתך בעבור כי פקדתי נצרתני כמו שאמרת שכן מצות מצח :  
 (י) חלקי . כשעברו אתרים חלקם חמסון וחנאות העולם חת  
 אני אמרתי חלקי ה' והו לי אלא לשמור דברך : (יא) כאמרתך .  
 כנגד חסדתך וראיתי כי חסדתך גדול . ואשיבת רגלי אל  
 סנחת שי

אשר יחתי על ידי נתן הניח לעכך : (נג) משפטיך  
 מעולם . שאתה מבני יסורין וחוזר מחמתך וסולה וע"כ  
 אתנתם : (נה) זכרתי בלילה . כעת לרה וזפילה :  
 (נד) זאת היתה לי . עטרת הכולמת אותי . כי לעדות  
 ולרועי הראו למלך בכשר פקודיך נלרתי . כל דרשוהו  
 חכמי ישראל מלאחי : (נה) לשמור דברך . קיום דברך  
 שיהלתי בכך אתה חלקי : (נד) חליתי פניך . מלשון  
 חלקי ה' אמרה נפשי על כן חוילי לו (איכה ג') :  
 (נב) חשבתני רבכי . הפסל מלנע כנגד סכרה ושכר  
 עבירה כנגד חסדתה לפיכך ואשיבה רגלי אל עזומיך כי

שאמרת והגותי את אשר אחון : (טט) חשבתני . שכר עבירה

**אבן עזרא**

כודים כמוהם : (נג) זלעפה . מן רוח זלעפות שהיה לך  
 וישנו רשעים הורחק : (נד) זמרות . האדם כבית מגוריו  
 משתומם והסך ומירות : (נה) זכרתי . גדולת שמך  
 ולשמירה ויחזק כיום : (י) זאת . הטובה כחולדתי  
 (יא) חליתי . כאמרתך . והנתי את אשר לחון : (יב) חשבתני  
 מצורת דוד

כפקדים כי"ו אפיך בין זכמי לעמך כלל ים ספיך בין שמוט  
 להי שלל יחל נלמס כלומר ח"י שמוט של ה' וימיתו לפני שמוט  
 מלילס וכן הוא כפסיקתא דהלילס :

כפסדתי כי"ו אפיך בין זכמי לעמך כלל ים ספיך בין שמוט  
 להי שלל יחל נלמס כלומר ח"י שמוט של ה' וימיתו לפני שמוט  
 מלילס וכן הוא כפסיקתא דהלילס :

כפסדתי כי"ו אפיך בין זכמי לעמך כלל ים ספיך בין שמוט  
 להי שלל יחל נלמס כלומר ח"י שמוט של ה' וימיתו לפני שמוט  
 מלילס וכן הוא כפסיקתא דהלילס :

(נג) זלעפה . ענין כפחה וכערה כמו זכום וזלעפות (למיל"ט) :  
 (נד) חליתי . ספין בקש כמו וימל גמס (שמוס ל"ב) :

כפסדתי כי"ו אפיך בין זכמי לעמך כלל ים ספיך בין שמוט  
 להי שלל יחל נלמס כלומר ח"י שמוט של ה' וימיתו לפני שמוט  
 מלילס וכן הוא כפסיקתא דהלילס :

מחלל"ים כי עד מאוד כעבור עסקי בתורה תמיד עז"ו מחורתך  
 לא נתיי ולא לחוש להם : (נב) משפטיך . הנשעים מעולם בלשמי  
 ואתנתם . כוח אתנתם על דלגת הלגה סודים כי ידעתי  
 שיקבלו מעולם : (נג) זלעפה . פס יו לחוסי רעד מחשבי  
 כמקומות שחייתי זכר הם היו נמשכים לי מוקף כעיר זמור ר"ל לעדתי  
 כשמחשבי שחייתי זכרתי על המשגלה ולכן כעשתי כו ואשמרה תורתך  
 ולע' סוכה לערות כהללם נו אשיב כרעם : (נד) זאת . ר"ל הגולה  
 הולת שאני עתה זה הו גלה לי על אשר שמתי פקדך : (נה) חלקי ה'  
 אפיך בין זכמי לעמך כלל ים ספיך בין שמוט להי שלל יחל נלמס  
 כלומר ח"י שמוט של ה' וימיתו לפני שמוט מלילס וכן הוא  
 כפסיקתא דהלילס :

**פירוש ע"פ**  
 איה גימ איועק גינינג פון ביין תורכה : (נג) זכרתי  
 כשפטיך איה גידענק בייגע משפטים וואס דו גאט  
 טוקט פון אייביג אן צו די רשעים דס דו ברענגסט  
 יסורים אופ ויזא דרום ואתנתם ווער איה גיטרייקט  
 (נד) איה ווייס אז די וואס שפעטין אין סיר וועלן  
 אופ גינצאלט ערקון אופ די יסורים ווס דו ברענגסט  
 אופ סיר : (נה) זלעפה אחזתני איין ציטערניש הטמיה  
 אן גינצקען פון וועלן די רשעים ווס פו לאון ביין  
 תורכה : (נד) יסדת הו לי חקך גינאנגן זעגען גינעזין  
 צו סיר בייגע גינעז אין רעם הו פון סיר וואנינג :

(נד) זכרתי בלילה שמך ה' איה גידענק בייא נאכט  
 (קלובר אין איין צת צרה) ביין נאקטן דו גאט אז  
 טוא הימין ביין תורכה : (נו) ואת היתה לי דם נאיוגע  
 גראסקייט נוס איו צו סיר דס איו די פלוכה איו גאר  
 כי פקדך זכרתי וייל איה האב גיהיט בייגע כפעל :  
 (נא) חלקי ה' אמרתי ספין חלקן איו גאט בייגע איה  
 גינאנגט לשמור דברך פון וועלן צו הימין בייגע בייד :  
 (נב) חליתי פניך איה טוא פעטין פון פנים מיט ספין  
 גאנצן הארצין זגיני באקערט אונ דו לייט זעליג סיה  
 אזו ווי דיין זאג : (נב) חשבתני רבכי איה טוא רעקענין  
 מיני

**דְּרָכֵי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל־עַדְתֶּיךָ :**  
**חֲשֵׁתִי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר**  
**מְצוֹתֶיךָ :** **מֵא חֲבַלֵי רִשְׁעִים עוֹדְנִי**  
**תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי :** **מִבְּחַצוֹת־לִילָה**  
**אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה :**  
**חֲבֵר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֵרֵי**  
**פְּקוּדֶיךָ :** **מִדְּחַסְדֶּךָ יְהוָה מִלְּאֵה הָאָרֶץ**  
**חֲקוּךָ לְמַדְנִי :** **מִה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ**  
**יְהוָה פְּדַבְּרֶךָ :** **אִי טוֹב מֵעַם וְדַעַת**

אֶרְחִי וְאֶחֱבִי רַגְלִי  
לְקַסְתְּוֹתָהּ : מִזְרוֹת וְלֹא  
אֶת־עַבְדֵי בַּיִת לְמִשְׁמֵר  
פְּקוּדֶיךָ : מֵא סִיעַת  
רִשְׁעִימָא אֶתְכַפְּשׂוּ עָלַי  
אוֹרֵיךָ לֹא אֶהְיֶה שִׁתִּי :  
מִבְּפִלְגוֹת לִילָיָא אֶקוּם  
לְשִׁבְחָא מְקַדְּשָׁךְ מְאוּל  
רַגְלֵי צְדָקָה : מִבְּחֲבָרָא  
אֶנָּא לְכָל דְּדַחֲלִין מִנֶּךָ  
וְלִקְטָרֵי פְּקוּדֶיךָ :  
מִדְּחַבְרָה יִי מִלֵּיא אֶרְעָא  
גְּרַתְךָ אֶלְפֵי יָמֵי :  
מִה מְבָא עֲבַרְתָּא עִם  
עַבְדְּךָ יִי תִיב דְּבוּרְךָ :  
מִדְּשִׁפּוּר מַעַם וּמְקַדְּשָׁא  
אֶלְפֵי יָמֵי אֶרוּם פְּקוּדֶיךָ  
הַיְסוּתִית

ת"א חות. כנסת ג' זכר לך (כנסת ב') :

רד"ק

עודתך. או פירוש חשבתי דרכי העולם ולא אמצא דרך  
כמו דרך עוהותך לשיכך מרתו מדרכי העולם והלכתי  
בדרך עוהותך : (ס) חשתי. מורו וורו חיותי במצות ולא  
ההצלותי בהם : (סא) ערני. שללתי מן יואכל עד. כלומר  
כאילו שללו נפשי חוב חבלים שנתנו בי ועם כל זה תורתך  
לא שבחתי : (סב) חצות לילה. אער ששתי ואקים  
בענין זה כזכורים שאורח לך בהם בקושי : (סג) חבר אני. הרשעים אני שונא אבל יראוך ושומר פקודיך אני אוהב עד  
עצמתי להם חבר ורע : (סד) חסדך. כי כל הנבראים עובדים כחסדך שתעשה עמם והחסד שתעשה עמי שתתן לי לב  
להבינם : (סה) טוב עשית עם עבדך. הדלית בשב"א עם האתנחתא שלא כדרכך. כדרכך. מעט דבק עם טוב עשית.  
וה' קריאת. כלומר מה שתבטחני עשית עמי ה' : (סו) טוב מעם. שבטעמי התורה ומצות. והם לבדני כי האמנתי בהם

רש"י

רתיתי שהיא הטובה שכולני : (סא) חבלי רשעים  
עודני. סיעות של רשעים שלוני כמו (כלמית מ"ט)  
יחלל עד. כך חזרו מנחם. ויש לפתורו לשון עוד כלומר

ואחבר  
במסתי לחרות לך על המשפטים שנתת לי כי הם צדיקים ואחבר  
במסתי לחרות לך בהם בקושי : (סג) חבר אני. הרשעים אני שונא אבל יראוך ושומר פקודיך אני אוהב עד  
עצמתי להם חבר ורע : (סד) חסדך. כי כל הנבראים עובדים כחסדך שתעשה עמם והחסד שתעשה עמי שתתן לי לב  
להבינם : (סה) טוב עשית עם עבדך. הדלית בשב"א עם האתנחתא שלא כדרכך. כדרכך. מעט דבק עם טוב עשית.  
וה' קריאת. כלומר מה שתבטחני עשית עמי ה' : (סו) טוב מעם. שבטעמי התורה ומצות. והם לבדני כי האמנתי בהם

אבן עזרא

(סב) חבר. יראוך. שיראו ממנות לא תעשה : (סד) חסדך.  
והנה חסדך מלאה הארץ והחסד שתעשה עמי חקך למדני :  
(סה) טוב. עבדך. דבק עם השם כדכרך הטוב :  
(סו) טוב. זה הטוב שאבקע עתה :

עדותך : (ס) חשתי. וריון מקדימין למנות : (סא) חבלי  
עודני. אין לי קיעוהלאומר שהוא מגור יחלל עד אין לו קע'  
וטעמו אם לחזוני חבלים כחבלי רשעים שהם רחיים לבוא  
עליהם : (סב) חצות. עד משפטי צדקך. כרשעים :

מצודת ציון

(ס) חשתי. ענין מהירות כמו ועשר יחסייה מעטתו (ישעיה  
כ') : התמהמתתי. ענין התעבבות כמו אם יתמהמה חכם לו  
(מקדוק כ') : (סא) חבלי. ענין סיפה ומסוכה כמו חבל נכאים  
(ש"ל') : עודני. ענין בזה ושלל כמו כבקר יחלל עד (כז' מט) :

**מצודת דוד**  
לחשב לזה דרך חלף חשיב רגלי אל דרך עוהותך : (ס) חשתי.  
עמהירות רב ולא בהצנעה חלף לשמור מצותך : (סא) חבלי רשעים.  
חבורות רשעים שללו אותי ועם כל כוונת זה לא שמתי מוראך :  
(סב) חצות וגו'. על משפטי צדקך. על משפט הדין שעשית  
ברשעים סגולתי נפשי : (סג) חבר אני. לוחב ורעו לכל הרעים ממך  
חלמתי חוקך : (סד) טוב. מעולם עשית טוב עם עבדך : ה' כדכרך.  
(סו) טוב מעם. הטוב אשר כטעמי המורה והדעת אשר בהם למדני  
ואם : כי בצווחך האמתיה. חטי מלמין במלמד שחלה ליום ולזה

פירוש ע"מ

אשר יראוך איה בין איין חביר צו אלע די ווס האבקען  
מורא פאר דיר אונ צו די וואס היטען דיין באפעל :  
(סד) חסדך ה' מלאה הארץ דיין חסד רוא נאם איין פול  
דיא וועלט דרום געם איה תהיך למהי לערען מיה  
דיינע גינעני : (סה) טוב עשית עם עבדך גומם האסמו  
גיטאן מיט מיר דוד דיין געגעבט ה' פדבך דוא נאם  
אזו ווי דיינע רייד וואס דו האסט גירעט צוא מיר  
דורך גמן הנביא : (סא) טוב מעם ודעת למדני דיין גומן  
מעם אונ וויסן שאפט לערין מיה דען אין דיינע  
מצות האב איה גיגלייבט : (סו) מרס איינה אני שובג  
דען איינער איה האב מיה גיפאניגט צוא לערען

פייגי וועגן וועלעקער וועג איז געקער צו גיין אין  
איהם (ועה איה אז עס איז גיט דא גיין געקערער  
וועג ווי צו גיין אין דיינע וועגין) דרום ואשיבה רגלי  
אל עוהותיך מוא איה אום קערין פיינע פיס צו דיינע  
עדות : (ס) חשתי ולא התמהמתתי איה האב גיאיילט  
אונ האב גיט גיזאמט צוא היטען דיינע מצות :  
(סא) חבלי רשעים ערנט די חבורות פון רשעים האבן  
מיה גירוגט אונ פון דעסט וועגין היתרף לא שקחתי  
האב איה דיין הורח גיט פראגעסין : (סב) חצות לילה  
אקים וגו' האלקער נאכט שמיא איה אף צו לופען  
דיך און דיינע גירעטע משפטים : (סג) חבר אני לכל



**לְמַדְנִי כִּי בְמִצּוֹתֶיךָ הָאֱמֵנָתִי: סו טרם**  
**אֶעֱנֶה אֲנִי שׁוֹגְוֹעֶתָה אִמְרַתְךָ שְׁמַרְתִּי:**  
**סח טוב אתה ומטיב לַמְדַנִּי חֲקוּךָ:**  
**סט טפלו עלי שֶׁקֶר יָדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב־ו**  
**אֵצֶר פְּקוּדֶיךָ: ע טפֹּשׁ כַּחֲלָב לִבִּם אֲנִי**  
**תוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂעֲתִי: ע"א טוב־לִי כִי־**  
**עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקוּךָ: ע"ב טוב לִי**  
**תוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף: ע"ג יְדִיךָ**

היסקיית: סו עד לא  
 אקתניף אנא שלי וכדון  
 סימך נפשי: סח טב  
 אתה ומטיב אליך יתי  
 גזרתך: סט חברו עלי  
 שקרא ידוניו אנא בכל  
 לבא אטור פקודיך  
 ע אפוש היך הרב יצרא  
 דלברון אנא אוריך  
 פרנתי: ע"א טב לי  
 ארום אתעניית מן  
 בגלל דאליף גזרתך:  
 עב טב לי אוריך פוסך  
 סו אלף פפרין דהב  
 וסימא: ע"ג אידך עברו  
 יתי

ר"ש  
 ט' טוב אהי עקרים מ' כספא: סו ל' אבות יג:

ר"ק

שאתה צייתם ושהם משפטי צדקך: (סו) אענה. כמו ויען  
 איוב. וענת ואמרה. לומר טרם שחיתתי מתעסק בלופס  
 היית שונג פשעים בשמירת המצוות אבל אחר שבהתי להתעסק  
 בלימוד אברךך שמרת: (סח) טוב אתה ומטיב. טוב אתה  
 והמטיב תבא לי כאתך. ומטיב עלי שתלמדני חקך:  
 (סט) טפלו. חברו עלי שך. לומר שאין לומר כבר ואהא  
 ידעת שבכל לב אצור פקודיך: (ע) טפֹּשׁ. השכן לבם שלא  
 יוכלו לחבון תורתך אבל אני שעשעתי בתורתך. כוונתי אהת:  
 תורתך. כמו בתורתך: (ע"א) טב. טוב. בשחיתתי מענה  
 עצמי ונגע לבתי אלכד חוקך לטוב גדול אני תושב אותו  
 העניו לי. כי טוב לי תורת פיך באלפי וגוי: (ע"ב) ידך עשיתי.  
 המעשה והתכונה בתיקון האברים בבריות האדם לקנות חכמה  
 תחלה בקומתו שלא כשאר בעלי חיים ובפגולת השכל בו  
 במצוות האברים. לבל שהוא מלך האברים. ובמחש שהיא  
 פקידו וככה הדיבור במצוות הכלים המוכנים לו וציאת החול  
 כן הריא וזיהך הדיבור בלשון ובשפתים ובשינים ובחך ושאר הכוחות המשרתות וכיון שעשיתם בתבונה בנחמה

נספסו ורכו עלי: (סו) טרם אענה. אותך במלכותי  
 ערם הנתיי בהם כנתי מדרשות אני שונג בהם והוטע  
 ופתה משעניתי בהם תורתך שמרתי שהמדרש מלמדני  
 לסיר מן העבירה לכך אני מתקמך טוב טעם ודעת  
 למדני. אענה. לשון שונה והונה בכמה"ד הוא  
 כמו חטן לשוני אמרתך וכן (מלאכי ז') וזרת ה' לאיש  
 אשר ישענה ער ועונה מהלכי יעקב. ער כהמכוס ועונה  
 כחמליקים: (סח) טפלו עלי שֶׁקֶר יָדִים. חברו עלי  
 שקר וכן ותטפל על עונו (איוב י"ד): (ע"א) טוב לי  
 כי עניתי. כתיסרתני ועניתי למען אשוב מדרך רע  
 ואשמור חקך. כפירושים אחרים מלאמי כן. טוב לי כי

מנחת ש"י

(סו) האמנתי: ה"ל"ף כחנן סגול:

על מלה ועתה: (סח) טוב. בלא כקשה ומטיב למחוק: (סט) מפלו. כמו ותטפל על עוני דכר שלח עשיתי: (ע) טפֹּשׁ.  
 אין חכר לו ועסם ששעתי כאשר התהללה ההכמה ופעשועי חת בני אדם: (ע"א) טוב. אם בלא עיניי עלי שיכוחני  
 ללמד חקך חו טוב לי (ע"ב) טוב. אם מנהג אדם לענות עלמו לקנות הון על כן מחלפי זהב: (ע"ג) ידך עשיתי. תקנתי  
 מצורת ציון

אבן עזרא  
 (סו) מרם. אין נורך לענות כי שונג הייתי בימים שטברו  
 על מלה ועתה: (סח) טוב. בלא כקשה ומטיב למחוק: (סט) מפלו. כמו ותטפל על עוני דכר שלח עשיתי: (ע) טפֹּשׁ.  
 אין חכר לו ועסם ששעתי כאשר התהללה ההכמה ופעשועי חת בני אדם: (ע"א) טוב. אם בלא עיניי עלי שיכוחני  
 ללמד חקך חו טוב לי (ע"ב) טוב. אם מנהג אדם לענות עלמו לקנות הון על כן מחלפי זהב: (ע"ג) ידך עשיתי. תקנתי  
 מצורת ציון

מצורת ציון

(סו) אענה. מל' עיניו: (סח) מפלו. עיני חכור כמו ומטפל על  
 עוני (איוב ז'): (ע) טפֹּשׁ. עיני שומן לי השמן לז העס סוס  
 עיניי המטקן ולה טהנה עוד: (סח) טוב אתה. גם בלא כקשה על הסוכה ומטיב. להמקף את הסוכה: למדני. כ"ל ואת זס  
 אני מתקם לעלי חוקך לענה משפתי הסוכה: (סט) מפלו. הודים חכרו עלי שקר כ"ל סגו כי דכר שקר לומר שחן חוכי ככני ומעמי  
 כמה כשך חלל לז כן הוא כי אני בכל לז חשבור פקודיך וככני כן חוכי: (ע"א) טפֹּשׁ. לטם כשעה שמן חלקי לי שיטעון בתמונות  
 סגון חלל אני תורתך היא ששעתי בהשמש עוד חת הכס: (ע"ב) טוב לי. טוכה היא כעתי אשר יחיתי מענה עלי במלמד הסוכה  
 כמעשה חת לענין מלמד חוכן עומק חוקך כי כטעה הולח הטובה היא: (ע"ג) טוב לי. הסוכה טוכה כעתי מלאמי וגו' ונלמדת אם  
 דכס יכבו עמל ומעמי נפש לקנות על רש טיש לענות הנפש כעבור קני הסוכה: (ע"ג) ויכונני. כ"ל עשו מוסי עלי מפון לקבל  
 פירוש ע"מ

חכר אני לענה טוב פסעם: (סו) מרם אענה. ערם עיני עלי  
 בלמוד הסוכה התפתח כח חו הייתי אני שונג דכר קיום המלוח  
 כי לא ירעמי על מתחם חכל עתה חלתי למדי את כל דברי הסוכה  
 שפתיי המתקן ולה טהנה עוד: (סח) טוב אתה. גם בלא כקשה על הסוכה ומטיב. להמקף את הסוכה: למדני. כ"ל ואת זס  
 אני מתקם לעלי חוקך לענה משפתי הסוכה: (סט) מפלו. הודים חכרו עלי שקר כ"ל סגו כי דכר שקר לומר שחן חוכי ככני ומעמי  
 כמה כשך חלל לז כן הוא כי אני בכל לז חשבור פקודיך וככני כן חוכי: (ע"א) טפֹּשׁ. לטם כשעה שמן חלקי לי שיטעון בתמונות  
 סגון חלל אני תורתך היא ששעתי בהשמש עוד חת הכס: (ע"ב) טוב לי. טוכה היא כעתי אשר יחיתי מענה עלי במלמד הסוכה  
 כמעשה חת לענין מלמד חוכן עומק חוקך כי כטעה הולח הטובה היא: (ע"ג) טוב לי. הסוכה טוכה כעתי מלאמי וגו' ונלמדת אם  
 דכס יכבו עמל ומעמי נפש לקנות על רש טיש לענות הנפש כעבור קני הסוכה: (ע"ג) ויכונני. כ"ל עשו מוסי עלי מפון לקבל  
 פירוש ע"מ

דיין הורה בין איה גיווען איין שונג ווארם איה  
 האב גימ גיוואוקט וום איין עבירה איז ועתה אפרהך  
 שמרתי אונ היינט ווייל איה האב גילעריינט דיין  
 תורה האב איה שון גיהיט דיין נאג דען דם לערנן  
 וויינט מיר וום איין עבירה איז: (סח) טוב אהה ומטיב  
 דו גיטימ גוט אונ מוטסט גוטס צו אנדערע דרום בעט  
 איה דוה לערן מיר דייע גיווען: (סט) טפלו עלי שֶׁקֶר  
 יָדִים זיי האבן בהעפמ און מיר גייגן די מוטוויליגע  
 נשעים אונ איה היים מיט מיין נאגען הארצען

דיין הורה בין איה גיווען איין שונג ווארם איה  
 האב גימ גיוואוקט וום איין עבירה איז ועתה אפרהך  
 שמרתי אונ היינט ווייל איה האב גילעריינט דיין  
 תורה האב איה שון גיהיט דיין נאג דען דם לערנן  
 וויינט מיר וום איין עבירה איז: (סח) טוב אהה ומטיב  
 דו גיטימ גוט אונ מוטסט גוטס צו אנדערע דרום בעט  
 איה דוה לערן מיר דייע גיווען: (סט) טפלו עלי שֶׁקֶר  
 יָדִים זיי האבן בהעפמ און מיר גייגן די מוטוויליגע  
 נשעים אונ איה היים מיט מיין נאגען הארצען

תהלים קיש

תרנום

עֲשֵׂנִי וַיְכוֹנְנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמַדָּה  
 מִצֹּתֶיךָ : עַד יִרְאֶיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ בִּי  
 לְדַבְרֶךָ יִחְלְתִי : עַד יִדְעֵתִי יִהְיֶה בִּי  
 צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאִמּוּנָה עֵינֵי תֵנִי : עֵי יְהוָה  
 נֹא חֲסֹדֶךָ לִנְחַמְנִי כִּאֲמַרְתָּךְ לְעַבְדֶּךָ :  
 עֵי יְבֹאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיהַּ בִּי תוֹרַתְךָ  
 שַׁעֲשְׂעִי : עַד יִבְשׁוּ זְדִים בִּי שֶׁקֶר עֹזוֹתַי  
 אֲנִי אִשִּׁחַ בַּפְּקוּדֶיךָ : עַם יִשׁוּבוּ לִי  
 יִרְאֶיךָ וִידְעוּ עֲדַתְךָ : פִּי יִהְיֶה לִבִּי תָמִים

יְהִי וְאַתְּ קִיְנוּ יְהִי  
 תְּכַנְנֵנִי וְאַיִלָּף פְּקוּדֶיךָ :  
 עַד דְּחַלִּיךְ יִחְמַן יְהִי  
 וְיִחְדָּן אַרוֹם לְפִתְחֶךָ  
 אֹרִיבִית : עַד יִדְעִית  
 יִי אַרוֹם וְפָאֵן דִּינֶךָ  
 וְכָקוּ שְׂטָא סַפְּתֵנִי :  
 שׁ יְהִי כִדּוֹן חֲסֹדֶךָ  
 לְנַחֲמֹתַי הִיךְ מִיַּמֶּךָ  
 לְעַבְדֶּךָ : עַד יִתְחַן עַלִּי  
 רַחֲמֶיךָ וְאַחִי אַרוֹם  
 אֹבֵיבִיךָ פְּרִינֵךְ :  
 עַד יִבְרַחֵן וְדוֹנֵן אַרוֹם  
 עַל שֶׁקֶרָא עֹזוֹתַי יְהִי  
 אֲנָא אִמְלַל בַּפְּקוּדֶיךָ :  
 עַם יִתְכַבֵּן לְאוֹלְפְּנֵי  
 דְּחַלִּיךְ וְיִדְעִין סְדֵרוֹתֶיךָ :  
 פִּי יִהְיֶה לִבִּי דְלָא מִסֵּם

ת"א יבאר . פסוקים נג . יבואו . ימח . כבודיך קו . וידעו קרי

בחקוד

לחבון ולהשכיל עורני בהבנה והבינה והלמד מציוד ;  
 (עד) יראיך . הלומדים ממני יראו אותי מבין והשכיל בכל  
 וישמרו שנתת תוחלתי שיהלתי לדברך ולעורתך ; (עם) ידעתי .  
 זה הבנתי וידעתי שחורתיך כי צדק משפטיך וכאשר אני משיב  
 אל לבי כמו שעניתני וידעתי כי באמונה עניתני כי אהה ה'  
 אל אמונה ואין עלי . ואמונה . כמו באמונה ; (עו) לנחמני .  
 כאשר עניתני ; כאמרתך . כמו שהנחמתני ; (עו) יבאוני  
 רחמיך . יבאו לי רחמיך שאחיה כדי לשמור תורתך כי היא  
 שעשועי ; (עמ) יברשו זדים . כי בשקר היו מרשיעים אותי  
 ועשותים אחי ; ואני אשיח בפקודיך . כל שחיתו בפקודיך  
 הם הם יעידו עלי שקר יבשו מדבריהם ; (עט) ישובו לי  
 באמונתי . וידעו ויזילו דרשו שפירשו ממני שנהדרין כשחמא  
 מנחת שי

עניתני וגו' טוב היה בעיני כשהייתי מפל ייסורין כדי  
 ללמוד חוקיך . כשהייתי לומד תורה כעטר ; (עד) יראיך  
 יראוני . בטובה ושמחה כי כנמולי נמולם שהיה מיראוך  
 אני ולדברך יחלתי ; (עה) ואמונה עניתני . דין  
 עניתני ; (עזח) כי שקר עוהוני . כי על חסם הרשעוני  
 (מלאתי) אומר אני על לבון . פנים שאומרים לו הבא על  
 אשת איש מיתחו כמה והוא לא חמא ; (עט) ישובו לי  
 אבן עזרא

(עט) אשח בפקודיך . כדוסים ישיש ויבזבז ספרים כ"י מלא וכו'  
 וכן כלוי כי לא נמסר נמסרם סס סו' ספרים שכתבתי למעלה ;  
 (עס) וידעו . וידעו קרי ;

וימהר לעשות אחר . ויבאוני לנצל הכינה ; (עד) יראיך  
 יראוני . שלמתי מלחמי וטעם כי לדברך יחלתי שכל מה  
 שתגזור עלי אני חסן כי אפי' תחעני על כן ; (עם) ידעתי .

עניתני . פעמים רבות ; (עו) יהו . לנחמני . שלא תענני  
 (עז) יבאוני רחמיך ; (עזח) כשכור שתיך ; (עט) ישובו לי  
 יבאוני רחמיך ; (עס) ישובו . יראיך . הפך הזדים ; (פ) יהו . כעבור  
 הזכיר יבשו זדים התפלל

שעניתני כי אשח שאמות ע"כ אמרוני  
 שרלו לעשות אותי מדדך ימרה ולא  
 יבאוני רחמיך ; (פ) יהו . כעבור הזכיר יבשו זדים התפלל

מציוד ציון  
 יעשית ו' תרגמו טעם לכל ומה קראו לכסל טעם ;  
 (עד) יחלתי . קויתי ; (עמ) עותוני . עלי טון ;

מציוד דוד  
 הכינה לך הכיני ואלמד ; (עד) יראוני . כהגדולה שאני מומד בט'  
 וישמחו גם המה כי כל עלי של אשר יחלתי לדברך והלא גם המה טן  
 כמיחלים לה' ומטומלים לגדולה ; (עם) צדק משפטיך . המסמסים

שעשית כי בלדק המה ; ואמונה . וכאמונה ענית אותי בעיני נפש ;  
 (עו) יהו . כשכור שתיך . ונלאו לבי לרחמים ;  
 (עז) יבאוני רחמיך ; (עזח) כשכור שתיך . ונלאו לבי לרחמים ;  
 (עט) ישובו לי . (עס) ישובו לי . (עט) ישובו לי . (עט) ישובו לי .  
 כעבור הזדים לקמח ; (עמ) חביבים ; כעבור הזכיר אל הזדים שפלטות ;  
 פירוש ע"כ

כדיך נתן הנבוא ; (עו) יהו . כשכור שתיך . ונלאו לבי לרחמים ;  
 (עז) יבאוני רחמיך ; (עזח) כשכור שתיך . ונלאו לבי לרחמים ;  
 (עט) ישובו לי . (עס) ישובו לי . (עט) ישובו לי . (עט) ישובו לי .

הענתם דו גאם האביני כפשאפין אונ הפירוש מיה  
 אן גיברייט דרום הביניני ואלסדה מציוד מיה פר  
 שמיין אונ איה וועל לערגן בייגע מציוד ; (עד) יראיך  
 יראוני וישמחו בייניע יראים וועלען מיה וענה ווי עם  
 גייט מיה וואל וועלען ווי יוך פרייען יו לברכה יחלתי  
 דען צו בייגע הייד האב איה גיהאפט ; (עה) ידעתי  
 ד' וגו' איה וויים גאט דאם בייגע משפטים וענען  
 גירעכט אונ מיט אמונה האסמו מיה גיפייניגט ;  
 (עו) יהו נא חסוד לנחמני עם זאל נון זיין בייין חסוד  
 צו פרייסקן מיה אזו ווי בייין נאג אי גיווען צו מיר  
 קומן אופ מיר בייגע דר בארימקייט אונ לאו מיה  
 לעבין דען בייין תורה איז מייגע עסקים ; (עז) יבשו  
 זדים לאזין פר שעמט ווערין די כוסטוויילגע רשעים  
 דען מיט גיגענט מאקען זיי מיה שולדיג אני אשית  
 בפקודיך אונ איה מוא ביייען אין בייגע באפעל ;  
 (עט) אונ אז די רשעים וועלען פאר שעמט ווערין  
 ישובו לי האיד וידיע גיזידיך וועלן זיך אום געוין צו  
 מיר בייגע פארקמיגע אונ דיא וואס ווייסן בייגע  
 עדות דם וענן די סנהדרין ; (פ) יהו לבי פנים בתקופה  
 לא

קומן אופ מיר בייגע דר בארימקייט אונ לאו מיה  
 לעבין דען בייין תורה איז מייגע עסקים ; (עז) יבשו  
 זדים לאזין פר שעמט ווערין די כוסטוויילגע רשעים  
 דען מיט גיגענט מאקען זיי מיה שולדיג אני אשית  
 בפקודיך אונ איה מוא ביייען אין בייגע באפעל ;  
 (עט) אונ אז די רשעים וועלען פאר שעמט ווערין  
 ישובו לי האיד וידיע גיזידיך וועלן זיך אום געוין צו  
 מיר בייגע פארקמיגע אונ דיא וואס ווייסן בייגע  
 עדות דם וענן די סנהדרין ; (פ) יהו לבי פנים בתקופה  
 לא

תהלים קיט

בַּחֲקֹךָ לִמְעַן לֹא אֲבוֹשׁ: פֹּא בְּלָתָה  
 לְתִשׁוּעַתָּה נַפְשִׁי לְדַבְרֶךָ יַחֲלֵתִי:  
 פֶּן בְּלֹו עֵינִי לְאִמְרַתְךָ לֵאמֹר מִתִּי  
 תִּנְחַמְנִי: פֶּן כִּי־הֵייתִי בְּנֶאֱד בְּקִיטֹר  
 חֲקֹךָ לֹא שְׁכַחְתִּי: פֶּן בְּמָה יִמִּיעַבְּךָ  
 מִתִּי תַעֲשֶׂה בְרַדְפֵי מִשְׁפָּט: פֶּה כְרוּלִי  
 וְדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוּרְתֶךָ: פֶּן כִּלִּי  
 מִצֹּתֶיךָ אֲמוֹנָה שֶׁכֶךְ רַדְפוֹנִי עֲזַרְנִי:

בְּחַדְתְּךָ מִן בְּנֵי־דָלָא  
 אֲבֹהָתָה: פֹּא רְגִינַת  
 לְפִתְרֹנְךָ נַפְשִׁי לְפִתְרֹנְךָ  
 אֲדִירֵיבִית: פֶּן כִּסְפֵי עֵינִי  
 לְמִימְרֶךָ לְמִימְרֵי אִימְתִי  
 קִנְחָמָה יִתִּי: פֶּן אֲרוּם  
 בְּיַמִּי מִיָּד וְרִנְיָא  
 דְחֵלִי בְּקִיטְרָא גְדִרְתֶּךָ  
 לֹא אֲתַגְדִּילְתִּי: פֶּן בְּמָה  
 יִוְמִי עַבְדְּךָ אִימְתִי  
 תַעֲבִיד בְּרַדְפֵי דִינָא:  
 פֶּה כְרוּ לִי וְרוֹנִי שִׁוְחֹן  
 דְלִפְתָּרְתֶּנּוּן בְּאִוְרִיתֶךָ:  
 מִן קִלִּי בְּקִיטְרֶךָ קוֹשְׁטָא  
 עַל שְׁקֵרָא רַדְפוֹנִי יִתִּי  
 ר"א כ"ו . עקרים מ"ג פ"א:

רד"ק

לבי . חסידים ושלם בחקך חז לא אבוש : (פא) בלחת . נכספח  
 לך שתושעני מיד מבקשי נפשי : לדברך . להבחותך :  
 (פג) כלו עיני . מרוב ציפתי לעזרתך . ולפי : להבחותך מצמות  
 לבני אדם העתרים אמר רדך משל גם לעזרת האל יתברך כלו  
 עיני יכלו מרוב ציפיהם : לאמרתך . להבחותך לאמר מתי  
 תנחמני מעוניינותי : בו : (פד) כי חייתי כנאד בקיטור . דפת  
 עור בשור לאד בעשן שהוא יבש ועם כל זה חוקך לא  
 שכחתי : (פד) כמה ימי . חתך שיבות קרד' שירא' בהם משפם  
 (פג) כנאר . היוצאים לשאל או לאבשלום עצד רעה כשפחה  
 עמוקה אשר לא כתורתך שאמרת ולא ישפך דם נקי : שיחות .  
 עמוקה אשר לא כתורתך שאמרת ולא ישפך דם נקי : שיחות .  
 כמזכרתך עושה משפם כמו שכתבת עושה משפם כר

רשי  
 יראך שפרשו הימנו סנה' כשנזכרע מחלוהו עון חף חסדו  
 הוא כוונ עיניו בה כל הנוגע לא ינקא : (פא) בלחת וגו'  
 אלוהה : (פב) כלו עיני . אופים תמיד עד כי כלו :  
 (פג) כנאר בקיטור . כנאר של עור המתייבש בעשן :  
 (פד) מתי תעשה . שררה כיומי : (פה) כרו לי  
 ודים שיחות . שלא תחורה הכאם לפסלתי : (פז) כל  
 מצוהך אמונה . מואבי ולא מואבית וחס על שקר  
 רדפו לחמרני : שקר רדפוני . לשוא רדפוני מויבי :

בחי"ק השי"ן : (פז) כל . אמר אתה צוית על החלושין שלא לעשקם ואתה עושה משפם כמו שכתבת עושה משפם כר  
 יתום ולאמנה אם כן עזרני על חרופים אותי בשקר וברגב :

אבן עזרא

שיעורו הסס להיות לנו חמים ולא יבוש כמו הזדים :  
 (פא) בלחה לתשועתך . לאות ולעד כי יסחד מאויביו :  
 יהוא העין ועטם לחמתך נורתך : (פג) כי . כנאר בקיטור . בעשן דרך משל והגמל עור כשרו כי הוא יבש :  
 (פד) כמה . יסחד שימות קודם שיקטם מאויביו : (פה) כרו . קטור כסמוק העליון כי יסחד מהשיחות : אשר לא  
 כתורתך . שגית לא יסחד דם נקי : (פז) כל . הנה מלחוד לפשות אמונה וחס ירדפו שקר עזרני עליהם :  
 מצורת דוד

מצורת ציון

(פא) בלחה . ענין חלוס ומקט כמו נכספח וגם בלחה נפשי (למל  
 ס"ד) : (פג) כלו עיני . הסמלוח לרבי מה ומתאחר לבוא נקטם  
 בלשון מקרא ללון עינים כמו ותיק רולות וכלות וגו' (דברים כ"א) :  
 (פג) כנאר . סס עלי ישימו בו הי"ן : בקיטור . ענין עשן והכל  
 כמו קיטור כהענין (בראשית י"ט) : (פג) כרו . מסכו : שיחות .  
 כולות כמו כרו לפני שיפס (למל כ"ז) :

הישוב : (פג) כלו עיני . עיני אופים והסס כלו על ליחוד אמרת  
 הכעמך : לאבר . כי לומר אלי מתי תחנם אותי : (פג) חייתי . עם כי  
 היחוס והסכח כנאר הפלוי בעשן ומתייבש כ"ו לא שכתתי מוקר :  
 (פד) כמה . ר"ל וכי מרובים הם ומתי ח"כ העשה כרודים משפם  
 כי פן למנוה ולא חלפה הקטם : (פה) כרו לי . הזדים מסכו עלי  
 כולות משפם כסס ר"ל עליו עלי משפמות כמות : אשר לא כתורתך .  
 כי הסוכה אמרה והסכח לטעך מוקר ויקרא ר"ט) : (פז) כל מצוהך  
 כי ר"ל חף השמה אומרים שהי' איש עון ופסע רכ אל עשן כוונתם

פירוש ע"מ

לֹא מִיִּין הָאֲרָץ וַיִּיִן בְּאֵנָךְ אִיִן בְּיַיְעָ גִּיּוּעָ פֹּן וַעֲנָן  
 אִיָּה קֹאֵל גִּיט פֶּר שְׁעָמָךְ וַעֲרִין : (פא) בְּלָתָה לְפִתְרֹנְךָ  
 נַפְשִׁי עִם גְּלוֹמָם מִיִּין לִיִּיב צו בְּיַיִן הִילָךְ דו גֹּאֵם אֹנ  
 צו בְּיַיְעָ רִיִּיד טוֹא אִיָּה הָאֲפִין : (פב) כִּלִּי עֵינִי לְאִמְרַתְךָ  
 מִיַּיְעָ אֹיִרִין וַעֲנָן פֶּר לְעִנְתָם גִּיּוּאֲרִין פֹּן וַעֲנָן  
 מִיַּיְעָ פֶּר הָאֲפִין אֹנֵן קֹקְרִין צוֹא דִיִּין זָאֵן לֵאמֹר מִתִּי  
 תִּנְחַמְנִי צוֹ זָאֵן וַעֲנָן וַעֲנָן עִקְטָר מִיָּה מְרִיִּיִסְטָן : (פג) כִּי  
 הֵייתִי כְּנֶאֱד בְּקִיטֹר דִּיִּין לְפִתְרֹנְךָ אֹו ווי אִיִּין  
 לְעִדְרִינְךָ לְאֵנִי לֹס וַעֲרִיב פֶּר בְּרִאֲמִי אִוּךְ אֹנ  
 פֹּן דְעָסָם וַעֲנָן חֲקֹךְ לֹא שְׁכַחְתִּי הָאֵב אִיָּה בְּיַיְעָ  
 גִּיּוּעָ גִּיט פֶּר גְּעָסִין : (פד) כִּמָּה יִמִּיעַבְּךָ ווי פִּיחֵל

תהלים קיט

תרגום

פּוֹ כַמְעַט כְּפוֹנֵי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עוֹבֵתָי  
 פְּקוּדֶיךָ : פַּח כַּחֲסֶדְךָ חִינֵי וְאַשְׁמֶרֶה  
 עֲדוֹת פִּיךָ : פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב  
 בְּשָׁמַיִם : צ לָדָר וְדָר אֲמוֹנַתְךָ פּוֹנֶנֶת  
 אֶרֶץ וְתַעֲמֹד : צ"א לְמִשְׁפַּטֶּיךָ עֲמָדוֹ  
 הַיּוֹם כִּי הִבֵּל עַבְדֶּיךָ : צב לֹאֲלֵי תוֹרַתְךָ  
 שַׁעֲשַׁעֵי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵנְיִי : צג לְעוֹלָם  
 לֹא־אֲשַׁכַּח פְּקוּדֶיךָ כִּי־בָם חִיֵּיתָנִי :  
 צד לָךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פְקוּדֶיךָ דָּרְשָׁתִי :

סֶעֱדָנִי מִן בְּזִעִיר שְׂצִיאוֹ  
 יְהִי בְּאַרְעָא וְאֲנִי לֹא  
 שְׂבָקִית פְּקוּדֶיךָ : פַּח הִיךָ  
 חֲסֶדְךָ קִיּוֹם יְהִי וְאַשְׁמֹר  
 סְהִדוֹת פּוֹקֶךָ :  
 פֶּט לְעֵלְמָא יְיָ פְּתַנְסֶךָ  
 קִיּוֹם בְּשִׁמְיָא : צ לָדָר וְדָר  
 הִי סְגוּרָה אֲתַקְנֶהָ  
 אֶרְעָא וְקִיּוֹמָא : צ"א לְרִיבְיָה  
 קְמוּ וְיִקְמָא אֲרוֹם כּוֹלְהוֹן  
 עַבְדְּךָ : צב אֲלוֹרֵי  
 אֲוִרְתְּךָ פְּרַנְקוּי הַיּוֹם  
 אֲוִבְדִית בְּסִנְפֵי :  
 צג לְעֵלְם לֹא אֲתַנְשִׁי  
 פְּקוּדֶיךָ אֲרוֹם כְּהוֹן  
 קִיּוֹמֵנִי : צד דִּי לָךְ אֲנָא  
 פְּרוֹקִי יְהִי אֲרוֹם פְּקוּדֶיךָ  
 תַּבְעִית

ה"א למוט . פקידה שער טו : למשפטך . מרים פא : לא אשכח . פקידה שער נא :

רש"י

(פ) כמעט כפוני בארץ ואני לא עובתאי  
 על צוריי . וכן יך קוה רשעים לאבדתי מבטל .  
 (פח) בחסדך . שהיה עמי כמה משמים . עוד אבקש  
 על דודים אותי בתנאי לא עובתי משפטי עליך שכתבת כי לא אצדיק רשע : והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . דברך שאמרת  
 שתחיני עד שאראה נקמת ברודמי ואני בחיותי אשכחה עדות מיד והם בחיותם עוברים על הורדך : (פט) ללעולם . דברך שאמרת  
 להיות משמים יהיו . והיות תצונו יבט לעולם . כי השמים וצבאם לא יכלו לדור דור וכן בארץ א"ל שצבא הארץ אינו עומד  
 זה שאמר לדור דור כמה דור העלך דור בא אה על פי כן בארץ אמונתך והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . חרפים  
 אובדים והכלים עומדים : (צ) למשפטך . לעשות משפטך וגזירתך עד היום ויפדו כי הכל עבדיך : (צג) לולי תורתך . אם כן  
 כמו שדברך קיים בשמים ובארץ כן יהיה דברך והבטחתך קיים כמו כי כמעט אבדתי בעוני משני . רודמי לולי שתורתך שעשועי  
 הם נחבולי ולא אבדתי מהנתתי לבי : (צד) לעולם . חייאתי . כמ"ש אז אבדתי הנה הם היו אתי ולא מהי מתנה : (ז) לך אני .  
 אבן עזרא

רד"ק

(פ) כמעט כפוני . וזמן מעט : (פח) בחסדך . עד היום עמדי  
 על צוריי . וכן יך קוה רשעים לאבדתי מבטל .  
 (פח) בחסדך . שהיה עמי כמה משמים . עוד אבקש  
 על דודים אותי בתנאי לא עובתי משפטי עליך שכתבת כי לא אצדיק רשע : והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . דברך שאמרת  
 שתחיני עד שאראה נקמת ברודמי ואני בחיותי אשכחה עדות מיד והם בחיותם עוברים על הורדך : (פט) ללעולם . דברך שאמרת  
 להיות משמים יהיו . והיות תצונו יבט לעולם . כי השמים וצבאם לא יכלו לדור דור וכן בארץ א"ל שצבא הארץ אינו עומד  
 זה שאמר לדור דור כמה דור העלך דור בא אה על פי כן בארץ אמונתך והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . חרפים  
 אובדים והכלים עומדים : (צ) למשפטך . לעשות משפטך וגזירתך עד היום ויפדו כי הכל עבדיך : (צג) לולי תורתך . אם כן  
 כמו שדברך קיים בשמים ובארץ כן יהיה דברך והבטחתך קיים כמו כי כמעט אבדתי בעוני משני . רודמי לולי שתורתך שעשועי  
 הם נחבולי ולא אבדתי מהנתתי לבי : (צד) לעולם . חייאתי . כמ"ש אז אבדתי הנה הם היו אתי ולא מהי מתנה : (ז) לך אני .  
 אבן עזרא

מנחת ש"י

(פ) כמעט כפוני . וזמן מעט : (פח) בחסדך . עד היום עמדי  
 על צוריי . וכן יך קוה רשעים לאבדתי מבטל .  
 (פח) בחסדך . שהיה עמי כמה משמים . עוד אבקש  
 על דודים אותי בתנאי לא עובתי משפטי עליך שכתבת כי לא אצדיק רשע : והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . דברך שאמרת  
 שתחיני עד שאראה נקמת ברודמי ואני בחיותי אשכחה עדות מיד והם בחיותם עוברים על הורדך : (פט) ללעולם . דברך שאמרת  
 להיות משמים יהיו . והיות תצונו יבט לעולם . כי השמים וצבאם לא יכלו לדור דור וכן בארץ א"ל שצבא הארץ אינו עומד  
 זה שאמר לדור דור כמה דור העלך דור בא אה על פי כן בארץ אמונתך והוא קיום העולם מכוננו : שיפדול לעולם . חרפים  
 אובדים והכלים עומדים : (צ) למשפטך . לעשות משפטך וגזירתך עד היום ויפדו כי הכל עבדיך : (צג) לולי תורתך . אם כן  
 כמו שדברך קיים בשמים ובארץ כן יהיה דברך והבטחתך קיים כמו כי כמעט אבדתי בעוני משני . רודמי לולי שתורתך שעשועי  
 הם נחבולי ולא אבדתי מהנתתי לבי : (צד) לעולם . חייאתי . כמ"ש אז אבדתי הנה הם היו אתי ולא מהי מתנה : (ז) לך אני .  
 אבן עזרא

ע"מ

(צא) למשפטך עמדי היום צוא קאהן ביניע משפטים  
 שמיניען אלע בשעפעניש אלע סאן דען אלע וענן  
 ביניע קנעקטם : (צב) לולי תורתך שעשועי רם  
 ביין הורך אני צול ביניע עקרים דען וואקטם איה  
 פאר לארין גיווארען פון ועקען פון ארוקיים :  
 (צג) לעולם לא אשכח פקדונך ביני אייביג פרגעם איה  
 גים ביניע באפעל דען הורך זיי לאומי מיה לעבין :  
 (צד) לך אני הושעני צוא דיר גאט האף איה העלף  
 מיר כי פקדונך דרשתי דען ביניע בפעל פארשט איה :

תהלים קים

צו לי קו רשעים לאבדני עדותיך  
 אתבונן : צו לכל תכלה ראיתי קן  
 רתבה מצותך מאד : צו מה אהבתי  
 תורתך כל היום היא שיחתי :  
 צו מאיבי תחבמני מצותיך פי לעולם  
 היא לי : צו מכל מלמדי השכלתי פי  
 עדותיך שיחה לי : ק מוקנים אתבונן

תבנית : צו קתי  
 אמתינו רשיעיא  
 להורגא יתי סתותה  
 אתבן : צו קל מה  
 דא שפד ר ואשפד  
 קייתי סקא פתיא  
 ספקותה לדא : צו קה  
 רתיית אריתקה קל  
 יוקא היא שתי צתיית  
 סבעי דבי סבקא  
 יתי סקוה ארום לעולם  
 היא לי : צו סקל  
 סאלטי סקלית ארום  
 סקוה שוקא לי : קמן  
 חבייא אתבן ארום

ת"א לכל מלה . פירושו : א . רמס . עקידס נטלה פקדים : מה הכני . פנתוס יח : מלוי . פקידס שער פת  
 סכל מלמדי . אנוס ס :

רש"י

וכן פתחת למוסרין לעל קטן : (צו) לכל תכלה וגו' .  
 לכלל ולתכלה : רכל תכלה . לכל סיום דבר סי  
 קן וגכול אכל מזותיך אין קן וגכול למכליתם (מזלחם)  
 (צו) מאויבי תחבמני מצותיך . על דואח ומחוספל  
 אמרו דלא אחיא להו שמתתחא אליבא דהלכתא . לעולם  
 סוד התורה בידי קטן מכל מלמדי השכלתי מזה למדתי  
 קלה ומזה למדתי שחן (לאחר שלמדתי מרבי מובהק)  
 (צו) שיחה לי . כל שיחתי היתה בס :

במשמעו מהם תחבמני ותלמדני מצותיך כאשר אראה שאינם  
 כי לעולם היא לי אני סתחכם כי זה רצונך חפצך ועל זה בראתי : (לס) מכל מלמדי . סכולם למדתי ולקחתי מסור ומתם  
 התבוננתי הדרך טובה והם למדני שיחה עדותיך שיחה לי : (ק) מוקנים . ככל העניין במלות שגות או פי' תלמידים דרך  
 השכלי מוקנים בדברי הקבלה כי פקודיך נצרת פי' כי בתחלה שמרתי מנשרי הפקדים דרך הקבלה ואחר כך כשהתבוננתי

אבן עזרא

(גה) לי טעם לאבדני מהי עד . או אוסוף להכנות עדותיך  
 כי בכל רגע ויחננו לי סודות עדותיך אע"פ שאין להם סוף  
 על כן אחריו לכל תכלה : (גו) לכל תכלה . קץ . כלשונם  
 סעס ראש וטעם סוף כמו על שני קטותיו מקלה נבול מררם מקן  
 שבע שנים תעשה שמהם מקן שבע שנים השלחו ורבי  
 משה אמר כי תכלה מגורח וכל נשלים כמו מדה על משקל מתגרת ידך : (גז) מוה . אויב דבר היא שיחתי : (גח) מאיבי  
 הרחבמני . כל אחת מתלמדי כדרך כנות לעדה עלי שור יותר מאויבי : (גט) מכל . יותר השכלתי מכל מלמדי  
 כעבור כי כל שיחתי היא תורתך והנה היא תלמדי יותר מאשר למדתי מלמדי : (ק) מוקנים אתבונן . יותר

מצורת דוד

(לס) לי קן . עלי קונו הכספים לאבדי ען סעולם סכס כי  
 יטרידוני למסן לא אשכיל כמותה אלל עכ"ו אסבונן כעדותיך כעונק  
 סעטיס : (לו) לכל תכלה . לכל דבר אשר כי להם תכלה סכס כעין סעל רחמי את קן . אכל מלמדי רכסס היא מלד ולין עטדי  
 לבוא עד סוף מלתי מסוסה איב יודעי אין לה סעלה כי אם היא לה היי' רחום קן כעין סעל כמו סעלתי ככל סעלי תכלתי :  
 (לז) מה אהבתי . מה מלוד אכסני סעוסס עד סכל סיוס היא מלמדי סי : (לח) מאויבי . מלמדי סעסס סלוי סחית ויחר סעס  
 סענולי סעססס כי היא לי לעולם כל עלי מוסק סכס כעמידות ולס מלמכס סלוי : (לט) השכלתי . מכולם קעלתי סעל כי ס"י  
 בולס סיס דכורי כעמוך וקס סכנתי דכל עמוך דכר : (ק) מוקנים אתבונן . אסיס ככל ביני יומר מוקנים כי סעלתי

פירוש ע"מ

(צו) לי קו רשעים לאבדני ארף מיר האסין די רשעים  
 צו שר לירין סיה אונ פון דעקס נוענין עדותיך אבונן  
 סוא איה אבוננג געבין אין בייגע ערות : (צו) לכל  
 תכלה ראיתי קן צו איטליקין אום לאונג פון איין זאך  
 האב איה גינעקן איין סוף רתבה סענוד סיד אבוער  
 ביין סענוד פלוקר די תורה איין זייער ברייט אונ זי  
 דמ קיין סוף גיט : (צו) מה אהבתי שיתקה ווי זייער  
 האב איה ליב ביין תורה כל היום היא שיחתי איין  
 נאנצן סאג איין זי סיין רייד איה רייד אלץ אין איר :

רד"ק

עבדך . כי אין עסקי אלא בתורתך ומקודך דרשתי כל ימי  
 לפיכך תרשיעני כבוד חבושית עבדו : (לס) לי קן . טעם לבת  
 שאמר תרשיעני כי צריך אני לתשובה כי הרשעים קחו לי  
 לאבדני מן העולם ואני עמדוך אתבונן . כס ומתעסק אשכח  
 תגרותם : (לו) לכל תכלה . להשלמת הדברים ראיתי קן כלומר  
 ראיתי חכמתי קצת הכליתם אבל מצותיך רתבה מאד ואין לה  
 קיאוף פי' שמתבונן יש סמך חשבונות ידות הנגמרים חזקאים  
 בהם רחמים לאין קץ ועוד פירשו על כל בצות חלב שחם לאין  
 קץ אבל מצות הנזוף יש להם קץ . ואסור מצותך עד שכל היום  
 דרך כללי : (לז) מה אהבתי . כל כך אהבתי אותך עד שכל היום  
 היא שיחתי : (לח) מאיבי . אדוני אבי ז"ל פירש סאיבי  
 יכולים להסיר תורתך כפי כי תורתך ברית מלח וזא כמו שאמר  
 כי לעולם היא לי אני סתחכם כי זה רצונך חפצך ועל זה בראתי : (לט) מכל מלמדי . סכולם למדתי ולקחתי מסור ומתם  
 התבוננתי הדרך טובה והם למדני שיחה עדותיך שיחה לי : (ק) מוקנים . ככל העניין במלות שגות או פי' תלמידים דרך  
 השכלי מוקנים בדברי הקבלה כי פקודיך נצרת פי' כי בתחלה שמרתי מנשרי הפקדים דרך הקבלה ואחר כך כשהתבוננתי

מצורת שי

כס'ם נגטיא : (לז) לכל תכלה . נגטיא : (לס) כי פוזתך . כול"ו  
 נקילס : (ק) כי פקודיך נצתי . מלל ול"ו כי לינו מהשסה מספיים  
 וכן הוה כספטי' ישינס :

מצורת ציון

(לס) קיו . מל' סקוס :

תהלים קט

תרנום

כִּי פִקְדוֹנֶיךָ נִצְרָתִי: **קא** מִכָּל־אֲרָח רַע  
 כָּל־אֲתֵי רַגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמְרֵךְ דְּבָרְךָ :  
 כִּי מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי אֵתָה  
 הוֹרַתְנִי: **קב** מֵה־נִּמְלְצוּ לְחַבֵּי אִמְרֹתֶיךָ  
 מִדְּבַשׁ לְפִי: **קג** מִפִּקְדוֹנֶיךָ אֶתְבוֹנֵן עַל־  
 כִּן שְׁנֵאתִי וּכְל־אֲרָח שְׂקֶךָ: **קד** נִרְ־לְרַגְלִי  
 דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי: **קו** נִשְׁבַּעְתִּי  
 וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה :

פקודיך נצרותי: קא מפל  
 אורח בישא בעיית  
 רגלי מן בגלל אסור  
 דברך: קב כי מן דברך  
 לא עדיית ארום את  
 אלפתי: קג מה חלון  
 לכורוני מיםך במסין  
 יהיר מן דובשא לפומי:  
 קד מפקודיך אתבונן  
 מטול היבבא סגיתי קל  
 בר נש רמשיקר: קה היה  
 שך גא די מנהרא  
 לרגלי דברך והורא  
 לכבשי: קו אומיתי  
 וקמיית למטר פקודי  
 וכוהך:

ת"א נ. עקידס עמר נא: ובעצרת: ובעצרת: ובעצרת: ובעצרת: (נדרים ט)

רשי

רד"ק

(קא) כלאתי רגלי. מנעתי כמו (ש"א כ"ה) אשר כליחתי  
 היום הוא מכוול בדמיס: (קג) נמלצו. מתקין: (קה) נר  
 לרגלי דברך. כשאלו באל הוראות הוראה אני רואה הורה  
 והוא מפרשת לחותי מן הלסור כבר המליל את האדם מן

שטרתי אותם מדרך השכל: (קא) ככל. מנעתי רגלי בכל  
 אורח רע לא בעבור ריאתי מבני אדם או שלא יביאני רע  
 בשולל המעשה הוא אלא כדי לשמור דברך: (קב) ורתני.  
 מדרך השכל שרדתיים מן השכל נקבעו לבני ורצוני ולא סרתי  
 מהם או פי' הוראתי עוראתי בשמירתם כלומר הוראתי שפחתת  
 לפני דרכם: (קג) מה נמלצו. מה מתקין מדבש. והמליצה היא  
 מוכן הריבוד לפיכך תפסיל דברי התורה לדבש כי דבריה  
 על דברי התורה ואמר אמרתך לשון יחוד כי כל אחת מאסורות ה'  
 דרך השכל. והדבר אשר השכל ירחיקנו לבד מהמצוה עלינו ושגור  
 אותו אדם על כל פנים ליתכן אמר שנאמר כל ארה שקר:  
 (קד) נר לרגלי. כמו הולך בחושך אם יחי' לפניו נר לא יכשל בדרכו  
 כן דברך הם ככור נר לפני ויהיוני שלא אהפא: (קו) נשבעתי.  
 סנחה שי

אבן עזרא

מחוקקים כי פקודיך נצרותי מנעתי: (קא) ככל. לא  
 כלאתי רגלי בעבור שפתי מרעה שתייה לי רק בעבור לשמור לחמי סיד:  
 (קב) ממשפטיך. העטע הוראתי  
 פד שלא סרתי: (קג) מה נמלצו. מלה זרה ופרישה מתקין כי חיינו  
 מגזרת מליץ ומליזה כי מליץ כמו מקיס ואין  
 במ"ס שרש גם מליצה כמו מריבה ואין המ"ס מהרש"ע ע"כ  
 נמלצו מלה זרה כי לא תכל אות אחר גו"ן נעסל רק מן  
 השרש פ"א פעל על כן נמלצו מלה זרה על  
 כן יש לפרשה כמו מתקין ויהיה העטע כפול כמחשע.  
 כ"ן פירש לי החכם יצחיה. ותחמר מלת מנעתי כי הם  
 כעת הסועל: (קד) מפקודיך. כהתכווני מוד הפקודים הנעוטי'  
 בלב הם הסיחוי מורה שקר: (קה) נר. כמו לאורו  
 אלך השך בלא ממשול והנמשל הכבוד המאיר כנר:  
 (קו) נשבעתי. כמו תשבע כל לבן ויש אומרים על כרית  
 משה ואת אשר חיינו פה אז היה ככה ועתה כמעט:

(קא) אמרתך. באמת וי"ס נכרש:  
 כלאתי. מנעתי כמו ויכלה הבשם (בדמ"ח ת'): (קב) הוראתי.  
 פניו למוד: (קג) נמלצו. מלבון מליזה: לחבי. מלי סיד:  
 (קד) לנתיבתי. ענין שכל ומסילה:

מצודה דוד

פקודיך וכל למודי היא נעטת ולקיס' ולזה ביתר חתן לך להחמנן  
 כהם לעשות הדבר מתקין: (קא) כלאתי. מנעתי רגלי מלכת דברך  
 כעולא מילכת הכרית כל' למען לשמור דברך כסוכת עני:  
 (קב) לא סרתי. כל' שפטי דין אמת כי אתה למדתי לכל האכל  
 (קג) מפקודיך. מלה זרה והמה ערבים לי ויתק' מטרות הדבש לפי:  
 (קד) מפקודיך. מלה זרה והמה ערבים לי ויתק' מטרות הדבש לפי:  
 (קה) נר. כמו לאורו אלך השך בלא ממשול והנמשל הכבוד המאיר כנר:  
 (קו) נשבעתי. כמו תשבע כל לבן ויש אומרים על כרית  
 משה ואת אשר חיינו פה אז היה ככה ועתה כמעט:

מצודה ציון  
 (קא) כלאתי. מנעתי כמו ויכלה הבשם (בדמ"ח ת'): (קב) הוראתי.  
 פניו למוד: (קג) נמלצו. מלבון מליזה: לחבי. מלי סיד:  
 (קד) לנתיבתי. ענין שכל ומסילה:

פירוש ע"מ  
 פוא איה פר ששיין אין דר תורה דען בייגע בפעל  
 האב איה גיהיט: (קא) ככל אורח רע וגו' פון אימליבן  
 גייוין וועג האב איה פר מיטן מייגע פיס פון וועגן  
 איה זאל היימן בייגע בייך: (קב) מפשפשיך לא סרתי  
 פון בייגע משפטים האב איה גיט אפ גיקערט דען  
 דוא האסט מיך גילעריגט איה זאל גיט אפ קערין  
 פון ניי: (קג) מה נמלצו לחבי אמרתך ווי ויער נענען  
 גיזוסט צו מיין נקטען בייגע זאג מער ווי האניק צו  
 סייז מול: (קד) מפקודיך אקבונו פון בייגע בפעל מוא

מצודה דוד  
 פקודיך וכל למודי היא נעטת ולקיס' ולזה ביתר חתן לך להחמנן  
 כהם לעשות הדבר מתקין: (קא) כלאתי. מנעתי רגלי מלכת דברך  
 כעולא מילכת הכרית כל' למען לשמור דברך כסוכת עני:  
 (קב) לא סרתי. כל' שפטי דין אמת כי אתה למדתי לכל האכל  
 (קג) מפקודיך. מלה זרה והמה ערבים לי ויתק' מטרות הדבש לפי:  
 (קד) מפקודיך. מלה זרה והמה ערבים לי ויתק' מטרות הדבש לפי:  
 (קה) נר. כמו לאורו אלך השך בלא ממשול והנמשל הכבוד המאיר כנר:  
 (קו) נשבעתי. כמו תשבע כל לבן ויש אומרים על כרית  
 משה ואת אשר חיינו פה אז היה ככה ועתה כמעט:

תהלים קיט

קִנְעֵנִיתִי עַד־מָאֵד יְהוָה חֲנִינִי כִדְבָרְךָ :  
 קח נִדְבוֹת פִּי רִצְהָנָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ  
 לְמַדְנִי : קט נִפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ  
 לֹא שָׁכַחְתִּי : ק נָתַנּוּ רִשְׁעִים פֶּחַ לִי  
 וּמִפְקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי : קיא נִחַלְתִּי  
 עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם בִּישְׁשׁוֹן לְבִי הַמָּה :  
 קיב נָטִיתִי לְבִי לַעֲשׂוֹת חֲקֶיךָ לְעוֹלָם  
 עָקֵב : קיג סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ

זְכוּתְךָ : קי אִהְיֶנְתִּי עַד  
 לְחַדְתָּ יְיָ אֲסִי יְהִי הַיָּה  
 דְבָרְךָ : קיח גִּבְעֵתָא  
 דְּפִסְתִּי אַתְרֵיךָ קָדוֹן יְיָ  
 זְרִיזָה אַתְרֵי יְהִי :  
 קט נִפְשִׁי סִתְפַנְנָא עַל  
 גַּב דְּיָ תְדַרְבָּא וְאוּרִיתְךָ  
 לֹא אֶתְנַשְׁתִּי : קי סְדֵרוֹ  
 דְּשִׁיעָא פְחָא לִי  
 וּסְפִקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי :  
 קיא אִהְיֶנְתִּי סְהֵרוּךְ  
 לְעֵלְמָא אֲרוּם חֲדוּת לְבִי  
 הַגּוֹן : קיב אֶצְלִיתִי לְבִי  
 לְקַעֲבֵד נִדְבוֹתְךָ לְעֵלְמָא  
 עַד סוֹפָא : קיג דְּחֻשְׁבִּין  
 סְחֻשְׁבִּין חֲרִיקוֹן סְגִיתִי

ה'א' נחלי . קי"ג עולם עד סוף . קי"ד עולם עד סוף . קי"ה עולם עד סוף . קי"ו עולם עד סוף . קי"ז עולם עד סוף . קי"ח עולם עד סוף . קי"ט עולם עד סוף . ק"א עולם עד סוף . ק"ב עולם עד סוף . ק"ג עולם עד סוף .

רשי

הפחיתים : (קז) נענתי עני וספל כמו לענות  
 משי (שמות י') וענה גלון ישראל כפניו (הוצע ה') תירגם  
 יונתן וימאך . ועני חשוב כמה לסיך היינו כדברך :  
 נענתי . חולי הוא שמטרף את הדעת ושמו עוית בלשון  
 מטה : (קח) נדבות פי . דכרי רלוי שפי מתנדב לך .  
 כל נדבה ל' רלוי הוא : (קט) נפשי בכפי חמיד .  
 הרבה בסתנתי בסכנות רבות קרובות למתה ולעפ"כ  
 אני תורתך לא שכחתי (ע"ד) חס בראשו יעסוק בתורה :  
 (קיב) לעולם עקב . על מעגלות ועל נתיבותם :  
 (קיג) סעפים שנאתי . חושגי מהשכות חון כמו (חיוס)

ובחשבתני לעשות חוקך : לעולם עקב . לעולם אעשה אותם עד  
 איוני תואר כמו בעלי החשבות הרעות ולפי דעתי שהוא שם ולא תואר ופי' כל שאר החשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי  
**אבן עזרא**

(קז) נענתי . אם בלתי זרה וענתי כעניוים היינו  
 כדברך אשר יעשה לוחם האדם וחי כהם : (קח) נדבות .  
 הטעם להרבות הפלה חולי חרגילי משפטך : (קט) נפשי  
 התורה דברי הסכה : (קיא) נחלתי . הטעם הוא נחלתי  
 ואני אשח כאליו אני עד הייתי בימים ההם : (קיב) נטית .  
 סכרם ותגמולם הוא לעולם : (קיג) סעפים . תואר כמו  
**מצודה רוד**

(קז) נענתי . נענתי מוכט עד מאוד לכן הייתי כדברך שאלת  
 עלי פי' נתן הכוה : (קח) נדבות פי . דכרי רלוי מה שפי  
 מתנדב קבל עליו ולגורו משפטך : (קט) נפשי בכפי . אף  
 שפשי הוא חמיד בסכנה כמו המחוק דכ מה ככחו שהיא קרובה  
 ליסוף כשיטה סבו ועל' לא שכחתי תורתך כשדעס הסכה  
 לעולם כהם נקם : (קיא) נחלתי . אף מחוק לעולם כחוכה והוא ל'  
 סומן : לעולם עקב . עד עולם עד סוף ימי וספל המלום כשמות  
**פירוש ע"מ**

גירעכטע משפטים : (קז) נענתי עד סוף איה בין  
 זייער ארום דרום בעמ איה דרך ה' היינו כדברך רוא  
 באט לאו מיה לעבין אזו ווי בייגע רייד זעגן גינען  
 אוף מיר דורך קמן הנביא : (קח) נדבות פי רצה נא ה'  
 דם באוויילינג פון מיין מול באווייליג נון דו נאט  
 ויספשיך לגרתי אונ בייגע משפטים לערען מיה :  
 (קט) נפשי בכפי חמיד מיין לייב איז חמיד אין מיין  
 האנט פלוקר איה בין פיל סאל גינען אין גרוקע  
 סכנות ויהרהר לא שפתי אונ פון פרעסט וועגין האב

**אֶהְבֶּתִי: קִיד סְתָרֵי וּמִנֵּי אֶתָּה לְדַבְרְךָ**  
**יִחַלְתִּי: קִיד סוּרוּ מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה**  
**מִצּוֹת אֱלֹהֵי: קִיד סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ**  
**וְאֶחִיה וְאֶל־תְּבִישֵׁנִי מִשֹּׁבְרֵי: קִיד סַעֲדֵנִי**  
**וְאוֹשַׁעַה וְאוֹשַׁעַה בְּתַקְוֶה תָּמִיד:**  
**קִיד סְלִית פֶּלֶשִׁימִים מִתַּקְוֶה כִּי־שִׁקְךָ**  
**תִּרְמִיתָם: קִיד סוֹזִים הַשֶּׁבֶת כְּלִרְשָׁעֵי־**  
 ארץ

וְאוֹרִיחָךְ רַחֲמֵי־סֶתֶר:  
 קִיד סוֹכְרֵי וְהָרִיסֵי אֶת־  
 לְפִתְחֶיךָ אוֹרְכִיתִי:  
 קִיד וּזְרוּ מִנֵּי מִכְּאִשִּׁין  
 וְאִמּוֹר פִּקּוּדֵי אֱלֹהֵי:  
 קִיד סִסּוּף יִתִּי בְּמִסְפָּרְךָ  
 וְאֶחִי וְלֹא תִבְהַת יָתִי מִן  
 פְּלִיזוֹתֵי: קִיד סַעוֹד יִתִּי  
 וְאֶת־פֶּרֶק וְאֶנְעַנְעַ  
 בְּאוֹרֵיחָךְ תִּדְרִי־אֶ:  
 קִיד כִּבְשָׁתָא קֶל דְּשִׁלִּין  
 מִגְּזוּרְךָ אֲרוּם שִׁקְרָא  
 נִבְלָהוּן: קִיד סוֹזְרֵי  
 פִּסְקִתָא בְּמִתְרָתָא קֶל  
 רִשְׁעֵי אֲרַעָא סוֹזֵר

רשי

(כ') לכן סעיפי וסעיפיו . (מלכים א' י"ח) על שתי הסעיפים  
 כשאתה קורא סעיפים הוא מס המהטבב וסכחתה קורא  
 סעיפים וטל הלשון על המסכים אותה: (קיד) ואשעה  
 בחקרך . ואתעסק כמו ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה')  
 ד"ל וחוסנה לזון ספור וסני קדמתרנס ולשינה ולסועין:  
 (קיד) סלית . רמסת נתחם למרמם כמו סלה כל אברוי

תרגום ואספר ואשתעי . וקבץ העין בפקים סגול . או היא סגנין תורתך ששעונו כי הם הוא ישרו שנה אלא שנכפלו  
 בו הפלא והעין: (קיד) סלית . כמו סלה כל אברוי ענין חרירכה והרמיסה . והוא עבר בפקים עתה . אפר דרך בקשה תרפוב  
 כסח סעיפים ראתי עשית נקפה ברשעים והם הסנינים כמו שאמרת ואצרוף כבוד סנין . והם אותם שזכר כי שקר תרמיסם  
 שהם כרמיס העולם והם רעים לעולם יותר מן הרשעים המגולים כי כאתם ישמור האדם את עצמו וסאלה אין אדם נשכר  
 ואתח כרמיס העולם מן העולם . וכאמרו כל . אינו דוקא כמו וכל הארץ באו מצרים . לכן אהבתי ערותך .

אבן עזרא

ויהיה התואר יולא כמו וסכה אלי את המתיים והטעם  
 משתימים: (קיד) סתרו ובנינו אהה . שלא יסחיתני:  
 (קיד) סרו . כן אומר לסעיפים: (קיד) סמכני . אשר יעשה אותם האדם והי כהם על כן אחיה: (קיד) סעדני .  
 ואשעה . תרגס חספר והכנין כענין מנורת סעשועים וסכפלה ההלה כמו סתגניס והעין יהיה רמויה להיות  
 כפתח קען חולי נקמל כעבור אות הגרון: (קיד) סלית . מהכנין הקל כמו הכבד סלה כל אברוי והטעם סעדני ואחיה  
 כי ראתי סלית הרעמים כשמרמה היו אומרים שהם סוניס: (קיד) סניגים . חסר כ"ף כל רשעי ארץ הקדמונים

סצורה דוד

סנלחא חלב חורקן חכרי . וכל מחשבותי כה: (קיד) סתרי . חס  
 לי נלססמור ולגנין כי הקוס לדכך אשר סעסחתי על זכ: (קיד) סתרי סור  
 וגי . לבל סתרו חוהי להכע כי חסן חלי לכוור מלח אלהי:  
 (קיד) סככני . ספוק חוסי כהכעסך סלחתי וכל סניס חוסי  
 מן סתקו כי סתקו לבי סה ומלסח סמנו סתכני על לכוסה:  
 (קיד) סעדני . כשחתי ססער חוסי אלהי סודלי סעט וסמד אסכר  
 סיקך כי סיסור סמתי ססכרה סמנוסו: (קיד) סלית . לססכל  
 סכוכים סעסות חוקך ל"ל עס כי וסמנו סגנה סלה: כי שך  
 ססס: (קיד) סניגים . כמו ססניס אשר סססיס סה ככור סלוקף

רדק  
 וכל מחשבותי עליה: (קיד) סתרי . שלא ירעו לי החושבים להרע  
 לי: לדברך . והוא הספחךך וחתה ואתח תצילני סהם . או  
 פוי לדברך לתורתך כיהשומר אותה לא יבאודו רע: (קיד) סרו .  
 אל ססרודני וסניחני שאצרה מצות אלהי: (קיד) סככני  
 ססכרתך . סהכסחתיני: ואחיה . ולא אסות כור סרועים: ואל  
 תבליסי משברי . שסכרתני אליך שסרועיני סהם . או סירוש  
 כאמרךך שסכרת אשר יעשה אותם האדם והי בהם ואני אעשה  
 אותם וכעסוך סברי שלא יעלפו כי סרועים: (קיד) סעדני .  
 שאם ססככני וסרועיני סירם לא יהיה שססרודני: ואשעה .  
 תרגום ואספר ואשתעי . וקבץ העין בפקים סגול . או היא סגנין תורתך ששעונו כי הם הוא ישרו שנה אלא שנכפלו  
 בו הפלא והעין: (קיד) סלית . כמו סלה כל אברוי ענין חרירכה והרמיסה . והוא עבר בפקים עתה . אפר דרך בקשה תרפוב  
 כסח סעיפים ראתי עשית נקפה ברשעים והם הסנינים כמו שאמרת ואצרוף כבוד סנין . והם אותם שזכר כי שקר תרמיסם  
 שהם כרמיס העולם והם רעים לעולם יותר מן הרשעים המגולים כי כאתם ישמור האדם את עצמו וסאלה אין אדם נשכר  
 ואתח כרמיס העולם מן העולם . וכאמרו כל . אינו דוקא כמו וכל הארץ באו מצרים . לכן אהבתי ערותך .

מנחת שי

(קיד) לדכךך וסלחן הול סניג: (קיד) ואשעה ארס דגס כסנין:  
 כמקן . ה"ל"ס דגס וי"ם ססס: (קיד) סניס . סמקלת סניגיקוס ססר  
 (קיד) סרו . כן אומר לסעיפים: (קיד) סמכני . אשר יעשה אותם האדם והי כהם על כן אחיה: (קיד) סעדני .  
 ואשעה . תרגס חספר והכנין כענין מנורת סעשועים וסכפלה ההלה כמו סתגניס והעין יהיה רמויה להיות  
 כפתח קען חולי נקמל כעבור אות הגרון: (קיד) סלית . מהכנין הקל כמו הכבד סלה כל אברוי והטעם סעדני ואחיה  
 כי ראתי סלית הרעמים כשמרמה היו אומרים שהם סוניס: (קיד) סניגים . חסר כ"ף כל רשעי ארץ הקדמונים

פירוש ע"מ

וואם סרַכְכַטְען אום קַעְכַטְע כַּחֲשׁוֹת הָאֵב אִיךּ  
 פִּינֵט אֹנֶן דִּיין תּוֹרָה הָאֵב אִיךּ לִיב: (קיד) סתרי  
 וסני אהה סייין פאר בארניגיש אונ סייין פאשיצער  
 בִּיקְסוּ נָאֵם לְדַבְרֵךְ יִחַלְתִּי צוּא דִּיַּיֵנַע רִידֵךְ וּואם דוּא  
 דַּאָסָא מִיר סִכְכִּים גִּיּוּעוּן סוּ אִיךּ הָאָפֶן: (קיד) סתרי  
 סַמֵּנִי סרַעִים קַעֲרַט אִיךּ אָפּ פּוֹן מִיר אִיר שְׁלַעְכַטְע  
 לִיַּיִט אֹנֶן אִיךּ וְעַל דִּיַּסִּין דִּי מִצּוֹת פּוֹן סִיַּין נָאֵם:  
 (קיד) סככני כאמרךך ואחיה קעקן סיה אונסער דוא  
 נָאֵם אַזּוּ וּויא דִּיַּין נָאֵן אִין גִּיּוּעוּן צוּ מִיר דוֹרְךָ נָתַן



תהלים קיט  
 ארץ לכן אהבתי עדתיה: קב סמר  
 מפתחה בשרי וממשפטיה יראתי:  
 קבא עשיתי משפט וצדק בלתי תניחני  
 לעשקי: קב ערב עבדה לטוב אל  
 יעשקני ידים: קב עיני כלו לישועתה  
 ולאמרת צדקה: קב עשה עם עבדה  
 כחסדה וחקה למדני: קב עבדה אני  
 הבינני ואדעה עדתיה: קב עת לעשות

היבנה רחמי פיה  
 סהדומה: קב מצלחב  
 סדחה בשרי וסדנה  
 דחלה: קבא עבדות  
 דינא וצדקה לא  
 תשפכני לפרוסי:  
 קב בפנים עבדה לטבא  
 לא ושלמוני יתי ידוני:  
 קב יעני סברו לפורקה  
 ולמימר צדקה: קב עבד  
 עם עבדה הוה חסדה  
 וגרחה אלף יתי:  
 קב עבדה אנא תבון  
 יתי ואידע סהדומה:  
 קב יעידו למעבר רעהא  
 די

ר'א עה לעשה . דרכו נכ סמ יזא סט גיסי' ס' סמוס יד סמיר כו זכר יזא סמוס ופדוס נא :

**רדק**

כי אם מנוכח את האדם מכל מיני דבר מורים שיחיה האדם שלם טובו כבוד ואהבתו אהב ודבתי בהם: (קב) סמר . כי אותם הרשעים לא יפחור סכר ואומרים אין ה' ראה אותנו . אבל אני כפחד סמך מפתח בשרי וממשפטיה שמשפטי כפי מעשי . למיך אני נורה שלא לעבר כצדק וכן ירא אני סמך מן תענישני כי ידעתי כי אתה ראה אותי ויהי מעשי . ופירוש סמר כי האדם המפחד מאד יעסוד שערותיו כבו סמסרים: (קב) עשיתי משפט וצדק . ולא עשיתי אדם גם אתה כל תניחני בידים: (קב) ערב . כמו וערכה לה' . אבל זה פעל יוצא כלומר היסוב והבשר צדק לטוב שלא יעשקני ידים: (קב) עיני כלו לישועתך . שהישיעני מן הודים שלא יעשקני: כלומר לא צפיתי לישועת אדם אלא לישועתך ולאמרת צדק שתצדק האמורה בהבחתך אותי על ידי הנביא: (קב) עשה . כמו שהיה חסדך עמי ככה פעמים כן עשת גם שתצורני בהבנתם ותלמוני איתם: (קב) עבדך אני . בקבץ האלף . אמר אני חפץ הלימוד אלא לעבודתך . אם כן הבינני שאדע עיקרם ומסמם: (קב) עת . ומעור לה' שיעשה נקמה

ה' (ליכה ה') (קב) סמר . כמו (ליוכ ד') סמר שעתה כשרי . כלדס שעתמו שערותיו הרינולי' בלעז' (הערסע"ר לוח האחרט לו בטרנס עשהו וכן כרומיה כ"ו) : וכוםשפטיך יראתי . מפורעניות נוריותי: (קב) ערב עבדך . לשון הללה (גארנטו"ה בלעז' גארנטו"ס בל"ה צירנסלפט ספרואכערונג וכן סירש רש"י ש"א י"ז י"ח מ"א י"ח) היה ערב כשזילי לנגד צדקה (כלומר היה ערב ששמור סקודיך): (קב) ולאמרת צדקה . הנקמה שהנעמתי: (קב) עת לעשות לה' וגו' . מוסב על צדק שתצדק האמורה בהבחתך אותי על ידי הנביא: (קב) עשה . כמו שהיה חסדך עמי ככה פעמים כן עשת גם עתה עמי וכיון שלא ישרידני הודים אוכל להזהר בחוקך . אמר אני חפץ הלימוד אלא לעבודתך . אם כן הבינני שאדע עיקרם ומסמם: (קב) עת . ומעור לה' שיעשה נקמה

**רשי**

**מנחה שי**

יו"ד קדמאה ומסורה משלי ריש ס' כ"ה מייסע' לכו: (קב) עשיתי משפט לך . כל קדיש לך ומשפט כר מן חר חילוף משפט ולכן: (קב) ערב עבדך . כל אלמיל' ביח"ל לית כלל סמוק מן משל לישני אלון . אלמיל' . דנוכ . מדות . דק . משפט . סקוד . לוו .

כאשר כתוב בעדותיך: (קב) סמר . כאשר אזכיר המשפטי' עשיתי כרשמי ארן או ילחמי פחד ואירע לעבור סין: (קב) עשיתי . אני לא הייתי עושה רק עושה לך ואתה אל הניחתי לעושיך: (קב) ערב . כדרך איכז למרענו דרך משל שיעט לנו: (קב) עיני . לישועתך . מיד (קב) עשה . בחסדה . עד היום: (קב) עבדך . שזר עבודתי הוא שחבניני: (קב) עת . כל תלוחתי היא שחבניני

**אבן עזרא**

**מצודת דוד**

כן השבח מן הסולם כל הכעשים ולכן כללואו מלחם אהבה עדומיך: (קב) סמר . כי כשרי נתקשה ועמדו כחומר מפתח הכז וכלואו מן המשפט ולכן אהבתי עדומיך: (קב) בל הניחתי . כל תעווד אותי ליות נמשך כיד עושיך: (קב) ערב . סיפיד והכז עבדך לטוב של יעשקני ידים: (קב) עיני כלו . עיני לופים לישועתך ולקיום אהבה לך וכן לופים כי מהלחמה לטוב מעשה עמדי: (קב) עבדך אני . כ"ל חפלי לעבוד אותך ולכן הבינני שאדע עיקרם ומסמם: (קב) עת . ומעור לה' שיעשה נקמה

רשעים פון דער ערד לכן אהבתי עדתיה דרום האב איה לויב בייגע עדות: (קב) סמר מפתח בשרי עם המ גיצוועקט פון פאר דיין פארקמ ריא האר פון מיין פלייש פלוסר ווי נעגן אופ גישמאגען אונ הארמ גיווארען אזו ווי צוועקס פר גרום פחד הפשפטיה יראתי אונ פון דיין פורגענוות האב און סמרא: (קב) עשיתי משפט וצדק איה האב גישמאגען אונ צדקה בל מניחתי לישקך דו ואלקמ מיה גיט לאזין צו פייגע רופער ווי נאמן מיה בארובין: (קב) ערב עבדך לסי' ווי ערב מיה דיין קגעקמ צו גרשין פלייפך

**פירוש**

ווי ערב איה זאל הימין בייגע מצות נועם סמילא אופ מיר קיין ביין גיט קופן אל יעשקני ידים ווי נאמן מיה גיט בארובן די מוסווייליגע רשעים: (קב) עיני כלו לישועתך פייגע אוניווערין פר קענט פון נועגין מיין אום קוקיט צו דיין הילף אונ צו דר נאג פון ביין גירעכטיקייט וואס דו האסט מיר סמקטיס ינען: (קב) עשה עם עבדה כחסדה מוא גיט מיר דיין קגעקמ אזו וויא דיין חסד איו וחקך לכוני אונ לערני מיה בייגע גינעמיך: (קב) עבדך אני הבינני דיין קגעקמ בין איה פאך מיה פאר שטיין אונ לאז מיה וויסין דיין

פירוש רשעים פון דער ערד לכן אהבתי עדתיה דרום האב איה לויב בייגע עדות: (קב) סמר מפתח בשרי עם המ גיצוועקט פון פאר דיין פארקמ ריא האר פון מיין פלייש פלוסר ווי נעגן אופ גישמאגען אונ הארמ גיווארען אזו ווי צוועקס פר גרום פחד הפשפטיה יראתי אונ פון דיין פורגענוות האב און סמרא: (קב) עשיתי משפט וצדק איה האב גישמאגען אונ צדקה בל מניחתי לישקך דו ואלקמ מיה גיט לאזין צו פייגע רופער ווי נאמן מיה בארובין: (קב) ערב עבדך לסי' ווי ערב מיה דיין קגעקמ צו גרשין פלייפך

**לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קבו על-פֶּן**  
**אֶהְבֵּתִי מִצוֹתֶיךָ מִזֶּהב וּמִפֶּן: קבו על-**  
**כִּן וּכְלִי פִקּוּדֵי כֹל יִשְׂרָאֵל כִּלְאֵה**  
**שִׁקְר שָׁנֵאתִי: קבו פְּלִאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל-**  
**כִּן נִצַּרְתָּם נַפְשִׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר**

דני אפיסו תלמידי  
 אוריתך: קבו מסול  
 היבא רחיסת פקודיך  
 מרהבא ופן אוקריא:  
 קבו מסול היבא קל  
 פקודיא כוליהון  
 הרצתהון קל אורח  
 שקרא סגיתי: קבו פרישן  
 פקודיך מסול היבא  
 במרהבון נפשי: קל גליף

רש"י

רדק

מקרא שלפניו הביני ואלעה עדותיך להבין עת לעשות לשמיר, אך יעשו אותם הספרו תורתך למנוח רצון וסליחה ותמלא להם ולעשה על כל עבירה שבידי. ורבותיה דרשו ממנו שעובדי על דברי תורה כדי לעשות מינו וגדר לישראל כגון גדעון ואלוהו בדר הכרמל שהקריבו בכמה. עוד רחמי נדרש בלגדה פירוש איש פניו וטיילן העטה תורתו עתים מפר כרית שלדם פניו לרין להיות יגע בתורה כל שעות היום: (קבו) על כן אדברתי. על אשר אהבתי מלוחיך ראו לך ללמדי עת רצון ומה אעשה לך ומלתי. יש על כן הרבה שפירושו על כל אשר כמו (בראשית ל"ג) כי על כן רחמי פניך כי על כן ידעת חנותיו (במדבר י') על כן יתרה עשה (ישעיה ע"ט) על (קבו) כל פקודי כלי שרתי. כל פקודי כל דבר אשר ליות כחורתך: ישרה. ישרו צבתי ומרתי עליהם ישרו. על זה כתיב אני שתמהול ומלתי לי: (קבו) פלאות עדותיך. מכוסים הם ונפלאים עדותיך מני אלם יש מלות קלות שטרבה בתמן שכן כגון שלוח הקן: על כן נצרתם נפשי. כולם כי לא נודע לימה וכשר: (קל) פתח דבריך יאיר. תחילת דבריך האירו את לישראל אלהי המצין פתאים באומרך (שמות כ') אנכי וגו' אשר הואלתיך. הודעתם הטובה שמשתי כלם שקניתם מבתי מגידים לדעת כי אדון אתה להם ויקבלו מלכותך עליהם. לא יהיה

כאשר הפרו תורתך אף ע"ש שבסוף הוא אתה כאריך לרשעים יבא עת שהפרעו פיהם והוא עת הנשאלת כמי ש בנבואה מלאכי ויש לפרש עת לעשות לה' לענין שאמר עבדך אני הביני אמר צריך שתעזובי בוייתך עדותיך כדי שאתחוק בהם כי העת והסוף הוא שאני בו הוא עת שצריך אדם שיתחוק לעשות לה' בתורה כי הדיו הוא הפרו תורתך לפיכך צריך מי שיתיה לה' שיתחוק סוף בתורה שלא תבטל לגמרי: (קבו) על כן. שאני רואה אתה הפרו תורתך ורדמים אתה הבצע וכל עסקם ומרדמם הוא לקנות מן אהבתי מן מצותך ללמוד ולעשרתם וינתן להם בהם יורש מזהב וסוף שהם מתעסקים ולקנותם: (קבו) על כן. פירושו כתבתי. וכן כל שאמר שני פעמים ר"ל כל הפקודים הכתובים בתורה הם שאינן כותבים כמו רואה החדשה בישראל וכיוצא בו בדברים הנהוגים בישראל לחק ולשפם כולם ישרתי אותם שיהם דברים שיש להם פנים והשכל ביה עתה וזה ישרים וגו' מיישר אותם לענין הכבוש אותם האמרים שאינם משפם וצדק אבל משפיהם ודרכיהם שהם אורח ששקראתי: (קבו) פלאות. מענין כי ישלח ספק דבר כלומר נסתרות יש בהם על כן נצרתם נפשי ומיכלת כלומר כרעה עיניהם מאד בהם לתבונם. או שמרה אותם לעשותם לפי שרבינו אומר וידעו תועלתם כי מי שלא יבין את המלות לא ישתנה כל הנכון. ויש לשאול כי נאמר כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלות היא ספק ואיך אמר דוד פלאות עדותיך. התשובה כי מה שאמר לא נפלות ר"ל שאין במצוה אחרות דרך משלים שישלח ספק אך תבין אורה כי קרב אליך הדבר אליך כן הכינתו וכן לענין אורח כי אין במצות כשל. ובה שאמר דוד פלאות עדותיך על עיקר המצות רעל עינים ואיך יורה עליהם השכל וא לאוהי דרך יצא אדם בהם כי עמם רבים יש להם: (קל) פתח. תחילת דבריך יאיר ענין שרר הלב כי כשישתחיל אדם להתבונן בהם וישם לבו אליהם יאירו עיניו ויוסיף להתבונן וכדי שלא יחמר אדם כתיב

מנחת שי

מוכס. תק. אמונה. ולמיון כענין לעשה סתמי אורייתא דלתיביהם עלטורה דסויי נכ מה ערב עבדך לטוב דלית ציה מד מל ללו וליה דרמי לך נמקום אמונה: (קבו) פלאות עדותיך. הוא יעשה: (קל) סתם דבריך. ספ"א בקמן קמן להכריל בינו וכן סתם העשר שהוא כפתח קמן שרשים וכן נמסורת לית קמ"ן ובמסדה אמרה כל קריא סתם אסתם עני' נקידות דר מן א' קמ"ן יתאלמו כל פועלי און ומעט פקודי כל כי כל הפקודים כוללים כל איש לב ובהא זאת המלה כדרך כל כדמיו כל: (קבו) פלאות. הם מהענין על כל נפש: נצרתם נפשי.

מצודת ציון

קבו כליון עינים: (קל) ופשו. הוא הובס הסוד: (קבו) ישרתי. מל' ישר: (קבו) פלאות. מטוסה ועטלם כמו וטוב ללתי (מטוסים) אורח שקר: (קבו) פלאות עדותיך. במלות המה מטוסים ולא נודע ליקבל עתה שכל הכס: (קל) פתח דבריך. פתחת דבריך יאיר עני פירושו ע"ש

והלעה עדותיך הפך עישיך שהפרו תורתך בעת וקנתם או בעת נרתם וזרכם אליו וי"א כי עת ומעל לה' על אשר הפרו תורתך: (קבו) על. קשור בפסוק עבדך אני הביני ולא חלגה שבר זהב ואו פו: (קבו) על. ישרתי. היוד' תחת אל"ף קטעס כי ארמוני כנות וכן תתיימרו מגזרת כוללים כל איש לב ובהא זאת המלה כדרך כל כדמיו כל: (קבו) פתח. כמו פתחון ספ: יאיר. לקורא שיראה מצודה דוד

משפט בדרשנים אשר הפיו פורתך: (קבו) על כן. בעבור שידע אני שכתוב עת הכאסף לן אהבתי וגו' (קבו) על כן וגו'. בעבור עת המשפט אני אומר כל הפקודים כולם ישרים מהם ושמתם על מן משכן על כן את כולם נלחם נפשי כי מי יודע אלה יכשר הנב ר"ל כאשר יחיל האדם להתבונן בעורכ יאירו עיניו ויוסיף פירושו ע"ש

**אז אעל באפעל ואתם האמס ניקאמינ יעני רעכט פארמינ אין מיניגע אויבן כל אורח שקר שנאתי אונ איסליבן פאלטשן וועגע האב איך פיינגט: (קבו) פלאות עדותיך זיי יענן ווייגערליך דייעע עדות פלאומך דיא תורה על כן נצרתם נפשי דרום האמס מיין לייב גיהים אלע מצות ווייל איך ווייס גיט אוף וועקלעך מצוה איז איין נרעסערע שר: (קל) פתח דבריך יאיר דער**

**מִבֵּין פְּתָיִים: קִלָּא פִי פְעַרְתִּי וְאַשְׁאֶפֶה**  
**כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֵאָבְדִי: קִלְבִּי פָּנְהָ אֵלֶי וְחַנּוּנִי**  
**כַּמְשַׁפֵּט לְאַהֲבֵי עַמֶּךָ: קִלְבִּי פְעַמֵי הַבֶּן**  
**בְּאִמְרָתְךָ וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כִלְאוֹן:**  
**קִלְד פִּדְנִי מֵעֵשֶׂק אָדָם וְאַשְׁמְדָה**  
**פְּקוּדֶיךָ: קִלְה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֵבֶרְךָ**  
**וְלִמְדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ: קִלְו פִּלְגְנֵי־מַיִם יִרְדּוּ**  
**עֵינַי עַל לֹא־שִׁמְרוֹ תוֹרָתְךָ: קִלְו צַדִּיק**

דבריה גהיר חשיבני  
 יתבונן שרגיני: קלא פומי  
 פתחתי ואלפית ארום  
 לפקודיך צביתי:  
 קלב איתפני קרתי וחוס  
 עלי פהלקתא לרתימי  
 שקד: קלב אסתובי  
 אתקון במימדך ולא  
 תשליט בי פל שקד:  
 קלד פרוק ימי ממלוקא  
 דבר גשא ואמור  
 פקודיך: קלה יזו אפק  
 אנהר בעבדך ואלפני  
 ית גורתך: קלו מלי  
 מיא יחתון עיני על  
 מטול דלא גמרו  
 איתרתך: קלו גפי אתי יי

אתה

רשי

שחל להתבונן בחם והדברים יפתחו לו דרך התבונת כי פתח  
 הדברים יאר לו כי הוא חאל מבין פתחים כלומר נתון תבונת  
 לפתחים: (קלה) כי . דרך משל אמר מרוב התאות שהתארת  
 למצותיך פי פערתי אליה ואשפה ולשון שאיפת ודא שמיבת  
 האור אל הפח כמו תרעב התאב סאר אל המאכל ויזינו לו  
 מאכל מרוב תאוה ופח פיו אל המאכל קודם שיגיע אליו ותנת  
 שואף קודם המאכל . ומלת יאבתי . היא יתירה במקרא וענינה  
 כמו האבתי: (קלה) כמשמש . כמו כמשמש הבנות יעשה לה .  
 שפירוש חוק ומנהג אמר כמו שחקך ומנהגך יעשה לאחתי

לך אלהים אחרים וכו' וחס"כ גורת גורחותך . ד"ל פתח  
 דכריך יאיר . תחלת דכריך כמשעה בראשית יחי אור:  
 מבין פתחים . משם יבינו הכל ופתחו (להתחיל ולפתוח)  
 בדרכי תורה . תחומא: (קלא) ואשאפה . לשון כליעה  
 כמו (ירמיה ב') שאפה רוח: (קלד) פדני מעושק אדם .  
 מילר הרע העשוק את הכריות כפירושים אחרים מלחתי

שכך כן תעשה לי: (קלב) פעמי . שהרגילני והדריכני במצות עשה  
 תעשה זה הוא ואל תשלב בי כל און . ואמר כל ר"ל אפילו עבירת קלה: (קלה) פדני  
 ואשמה פקודיך שהיה לי פנאי לשמרם . (קלה) האר בעבדך . כמו יאר ה' פני אלוך . ואור פניך היא רצוני: (קלו) פלגי .  
 חיה בוכה לל הענות עשהה ותווא עליהם . ואמר השמירה על העינים הם העינים הוחות והחושא תר אחרי עיני .

שכך כן תעשה לי: (קלב) פעמי . שהרגילני והדריכני במצות עשה  
 תעשה זה הוא ואל תשלב בי כל און . ואמר כל ר"ל אפילו עבירת קלה: (קלה) פדני  
 ואשמה פקודיך שהיה לי פנאי לשמרם . (קלה) האר בעבדך . כמו יאר ה' פני אלוך . ואור פניך היא רצוני: (קלו) פלגי .  
 חיה בוכה לל הענות עשהה ותווא עליהם . ואמר השמירה על העינים הם העינים הוחות והחושא תר אחרי עיני .

מצותה ציון

סחה דכריך יחי סהיא פתחון דכרים לכתמל: מנין פתחים  
 כמטו יודי"ן וכן פתחם כמטו רעה נעטלי כ"ב והסמכות מנין פתחים  
 כ"י מלא כמנין יודי"ן: (קלב) ואל פלג . סה"ו סה"ו נעטלי:

כמטו יודי"ן וכן פתחם כמטו רעה נעטלי כ"ב והסמכות מנין פתחים  
 כ"י מלא כמנין יודי"ן: (קלב) ואל פלג . סה"ו סה"ו נעטלי:

סחח דכריך יחי סהיא פתחון דכרים לכתמל: מנין פתחים  
 כמטו יודי"ן וכן פתחם כמטו רעה נעטלי כ"ב והסמכות מנין פתחים  
 כ"י מלא כמנין יודי"ן: (קלב) ואל פלג . סה"ו סה"ו נעטלי:

סחח דכריך יחי סהיא פתחון דכרים לכתמל: מנין פתחים  
 כמטו יודי"ן וכן פתחם כמטו רעה נעטלי כ"ב והסמכות מנין פתחים  
 כ"י מלא כמנין יודי"ן: (קלב) ואל פלג . סה"ו סה"ו נעטלי:

תהלים קיט

תרגום

אתה יהוה וישך משפטיך: קלח ציונה  
 צדק עדותיך ואמונה מאד:  
 קלמ צמתתני קנאתי כיי שכתו דברך  
 צרי: קמ צרופה אמרתך מאד ועבדך  
 אהבה: קמא צעיר אנכי ונבוה פקודך  
 לא שכתתי: קמב צדקתך צדק לעולם  
 ותורתך אמת: קמג צרומצוק מצאוני  
 מצותיך שעשעי: קמד צדק עדותיך  
 לעולם

ה'א נזיר, וזכר פקודי:

ר"ק

רש"י

פדני מעסק חלם. פדני מעסקי של חלם: (קלמ) צמתתני  
 קנאתי. הקנאה שלי מקנא לשקך על הזכות לדברך  
 היא נומתת לחותי ומקנמת לחותי בסמ(מלחמה): (קמא) צעיר  
 אנכי ונבוה. כד"ל (שמחל ח' י"ח) וזוד הוא הקטן  
 נבוא חני להקטין עמתי אלל מוסקי תורה להתלמד כי  
 פקודיך לא שכתתי. מלמסלל ולעפלל כהס כלדקתך  
 שכתוכן דקך ואמת עולמית וחקי כי מלאווי נרות היו הס  
 עסקי. ולעולם הביני דקמ ואחיה כהס כי היא הייד

בעת שכבאוני הצרות ופציתך שיעטווי הם ינחמוני מהצרות

ואבר ישר. כל אחד כמשפטי ישר. שו"פ' ברך ישר הם  
 משפטיך: (קלמ) ציות. כלומר אהבה רבה עמית עבנו  
 ששיתנו עדותיך שהם צדק ואמונה מאד: (קלמ) צמתתני.  
 כמסע כלחת אחי קנאתי כשאת רואה צרי ששכתו דברך  
 כאילו לא צווי בהס וראת אותם כמצליחים אני מקנא בהם כאר:  
 (קמג) צרופה. כי היא בלא שום סוג בעולם: ועבדך אהבה.  
 וזוכרה תמיד והם שכתוה נבוה בענינים לפי שאני מהעסק  
 בתורתך: (קמא) פקודיך לא שכתתי. כמו שכתוה הם:  
 (קמג) צדקתך. שהוא עם העולם היא צדק שהוא קיים לעולם:  
 ותורחך אמת. כי כל מצותיך הם אמת וקיים העולם במשפטים  
 הישרים שבהם יתו קיים בני אדם זה עם זה גם בתפחות התורה  
 שמשפטים לפי ששפטיהם אמת לא יכוזבו: (קמג) צרומצוק.

מנחה שו

(קמג) ועדך. בנפיש הו"ל: (קמג) ותוכך. בנפיש הו"ל:  
 (קמג) דקך פדוהך ללום. הו"ל נעה:

אבן עזרא  
 וישך. כל אחד מהמשפטיך: (קלח) ציונה. האכות להתעמק  
 בעדוהיך: (קלמ) צמתתני. כמעט וצמתתני כמו וימת  
 לכו בקרבו: (קמ) צרופה. למה שכתו דברך כרי ואין כהס סוג כי הכל רופך כלי סק: (קמא) צעיר. כשעי  
 כרי כמו ולכני ולעת ולא איש: (קמב) צדקתך. העטס כי איך לשכת פקודיך ולדקתך לא שכתתה כהס כן תורתך  
 תמיד לחת: (קמג) צר. שעשועי. כנגד נרת הלכ: (קמד) צדק. ו"ו עדותיך כו"ו לא עלווי ונביהס תחת  
 ה"א כי חותיות יהו"א מתהלפים ועטס הביני דקך לעולם ואחיה לעולם האחד ישרת במקום שנים:

מצודת דוד

או' . הים תוכה על הסונות ואמר מיני מוידים דמסע כמל על  
 אשך לא שצווי הסוכה והלכו כפי היראה להס: (קל) וישך משפטיך.  
 כל אחד מהמשפטיך הוא ישר: (קלח) ציונה ובי. כ"ל עדותיך אשך  
 לזים אסס דקך ואמונה מאלו: (קלמ) צמתתני. הכמס כרסה אחי  
 כי לרי כמנו דברך וסדכר הוא מעשים אחי: (קמג) צרופה  
 המכתך לרופס מביי ושגיאה לכן אלהס אחס: (קמא) צעיר. כ"ל  
 לא שכתתי פקודיך ולא שכתתי עליס: (קמג) צדקתך. כ"ל כי אשכתי  
 הלא הלקה. שחטס טוסה ולוכרי פקודיך היא קיימת לעולם וסוד הלא תורקך היא חמת מלך עמנה ואיך לשכתה כעלור כיוון האליב:  
 (קמג) צר. לנה חק לא מלאו חוסי לך ולתוק לא חסיתי מלחום והסס שעטווי וכהס עממי: (קמד) צדק עדותיך. עדותיך החלמתי  
 צדק קיימים הסס לעולם כי הלקך לא יעוטל כהס פסס לכן הביני ואחיה ש"ו כתיי מו"ס" מל עולם כלכר הסס קיימים עד עולם:

מצודת ציון  
 מ"ש שדרכס להסלג ולהסכרד לגבת חילך וליך: (קלמ) צמתתני.  
 עיני כריתס כמו ימיתס מ' (לעיל כ"ד): קנאתי. מיני כמס כמו  
 סס קנאווי כלה אל (דברים ל"ב): (קמג) צרופה. עיני הזכות  
 והסוכר עבלי פסולת ועושל הוא מל כקפ לרוך: (קמא) צעיר.  
 עניינו קטן ועטל: (קמג) וסצוק. מל זוקה ולס:

עם כי בעצור שומרי המלות ומשבוני חוסי לעיני ונכוס ע"ו לא  
 הלא הלקה. שחטס טוסה ולוכרי פקודיך היא קיימת לעולם וסוד הלא תורקך היא חמת מלך עמנה ואיך לשכתה כעלור כיוון האליב:  
 (קמג) צר. לנה חק לא מלאו חוסי לך ולתוק לא חסיתי מלחום והסס שעטווי וכהס עממי: (קמד) צדק עדותיך. עדותיך החלמתי  
 צדק קיימים הסס לעולם כי הלקך לא יעוטל כהס פסס לכן הביני ואחיה ש"ו כתיי מו"ס" מל עולם כלכר הסס קיימים עד עולם:

פירוש ע"פ

אני ונגהי האמשע איך בין ינג אונ כמרוה ביאי  
 מינע פייגם פון דעקס וועגען פקודיך לא שכתתי  
 האב איך ריינע באפעל גימ פרגעסן: (קמב) צדקתך  
 צדק לעולם ריינע צדקות וועגען איך ריינע צדקות אונ  
 ביין תורה אוי אקסט: (קמג) צר וסצוק מצאוני ליידי  
 אונ ענגשאפט האגן מיד גיפוגן אונ גיירייקס אונ  
 פון דעקס וועגען מצותיך שעשעי וועגען ריינע מצות  
 מינע עסקים: (קמד) צדק עדותיך לעולם וגי נאם  
 גירעקמקיימס פון ביין עדות מאך מיד פאר שמיין

נאם גימס איין צדיק אונ ריינע משפטים וועגען  
 רעכט פארטיג: (קלח) ציונה צדק עדותיך דוא האקסט  
 גיבאמיין ריינע גירעקמע עדות אונ ויי ועגן ויינער  
 באגלייבט: (קלמ) צמתתני קנאתי עם הם מיד פאר  
 שנימיין מיין קנאה ונס איך דוד בין מיד מקנא פון  
 ביין נאקמע וועגען כי שכתו דברך צרי ויילי פיינע  
 באליידינער האגן פרגעקין ריינע רייד דו נאם:  
 (קמ) צרופה אכדך פאר ביין נאם אוי גיירייקערם אונ  
 קלאר אונ איך דיין געקעמ האב ז' ל"ב: (קמא) צעיר

תהלים קיט

לְעֵלֶם תְּבַנְנֵנִי וְאֶתְקַמֶּה : קמה קריתו בכל לבא  
 קמה קריתו בכל לבא  
 עָנִי יְהִי וְיִגְדַּלְךָ אֱמִשׁוּר : קמה קריתו  
 קהדתו : קמי קריתו  
 פְּרוֹק יְהִי וְאֶזְכֹּר : קמי קריתו  
 קהדתו : קמי קריתו  
 בְּשִׁפְרָא וְצִלְיֵהוּ : קמי קריתו  
 לְפִתְחֵיךָ אֹרְכִית : קמי קריתו  
 קמה אקריתו עיני  
 מִטְרָהָא דְצַר וְרִמְשׁ : קמה קריתו  
 לְמִלְכָּא בְּמִימְרָךְ : קמה קריתו  
 קמס קלי שמע היר  
 חֲסֵדְךָ יְיָ הִיא דִּינְךָ קָמִים : קמה קריתו  
 יְהִי : קמי קריתו  
 מְאֹרְתֵיךָ אֶתְרַחְקֵי : קמי קריתו  
 ת"א קדמו : עס (מנוח ב')

רש"י יתיר

וגו' (דברים ל') : (קמו) (הסיון של עדותך דמ"ה ב"ן פ"ן הו"ו חול"ם חלל בשאר עתידך הדל"ת חול"ם) : (קמה) אשמורות . הני הלילה ב' אשמורות . ולדברי האומר שלש אשמורות הוי הלילה היה דוד עומד ממעתו בשלש הלילה הראשונה ועוסק בתורה עד חלות כמו שאל' לשיח בלמרתך . וכתולדות והלן עוסק בשירות ותשכחות כמו שנאמר חלות לילה אקום להודות לך : (קב) קרבו רודפי וזה . ענת מעלים הולכים בעלת מעליהם

אלא החלק הראשון ושני חלקי הלילה היה עד לשוה ולהתבונן באמרת האל והיה עושה זה פעמים רבות ביום שהלילות ארוכים ונקרא עת התקצה אשמורות כמו שומר מה מלילה שנברא שומר לפי שהיו עד כל הלילה : (קמט) כחסף . עשה חויבה עד שרדפו אחריה ורחוקים מהורחק כי שני הררכים חסך ולא היו קרובים אל המורה אלא רודפי וזה . ענין אבן עזרא

(קמה) קראתי . כי כן הוקף שקראך הקורא בכל לב : (קמו) קראתיך . שמועתי כדו אשמור עדהו : (קמז) קרמתי . קודם שיקומו בני אדם כנף לדברך יחלתי שמועתי המשוע אליך : (קמח) קרמו . קודם לכל אשמורה שאלהי חיי בתורתך הכתובה בתורה שגמלת הרשעים כרשעתם והגלת הדלדקים : (קמט) קולרי . כחסף עמי ומנהגך הטובים : (קנ) קרבו . אלו רודפי ומה שרחקו מדעת תורתך הכתוב בה עונש אדם וקין וחנני המכול והמגדל ומרעה ולאמר קרבו עס

מצודת דוד  
 (קמה) חסך . ר"ל הלא קראתי היא לפני לשומר חוקך ומעלהו ח"כ שטעני : (קמו) ואשמרה . כי הריה פניו מעלדט האויב : (קמז) קדמתי בנשף . קדמתי לכל חס לעמוד בנשף ולעק לך שטעני כי אני מולד ומקום לקום ודברך ומשכלל אני עליהם : (קמח) קדמו שני . עיני קדמו להסתח ממלכות השינה שני אשמורות קודם מולד סיום : (קמט) כחסף . כחסף . כחסף

לעשות חסד : (קנ) קרבו וגי' . ר"ל נודפי הנה קרבו אל המס פירוש ע"ש

פון צוויי אונ לאן מיה לעבן דורך דעם ידען דיא הורה איז דס לעבן פון דעם פונשטן : (קמה) קראתי בכל לב עניי ה' איה האב גירופן צו דיך גאט מיט מיין גאנגיין הארצין דרום ענטפער מיר גאט איה זאל הייטן ביינע גינעץ : (קמו) קראתיך הוישני איה האב דיך גירופן העלף מיר אונ לאן מיה הייטן ביינע עדות פלוקר דיא מצות : (קמז) קראתיך בנשף ואשמרה איה האב מיה גינעך ערמט צו אוף שמיין אוף דער גאכט אונ האב גישריגין לדיך יחלתי צו דינעך בייך האב איה גיהאכט : (קמח) קדמו עיני אשמורות מינע אונין האבן גינעך ערמט צו גינעפענטן וערין פריער ווייטערין

רד"ק

כשאתעסק בהם : (קמז) לעולם הבניני . אתם ואחיה בהם לנולם הבא . ולעולם שוכר עומד במקום שנים : (קמה) קראתי . כשאני בצרה אני קורא אליך בכל לב כי יודע אני כי אין עונה ומישוע וזהך אם כי עניי ולא אפוט ביד אויבי כדו שאצרה חוקך כלומר לא אשאל חיים אלא לנצור חוקך : (קמו) קראתיך . כל העניין בסי' כדו לחוק קדמתי : (קמז) קדמתי . בעוד לילה קדמתי לכל אדם שקם להתפלל בלילה : לדברך יחלתי . שאהה הבטחתי . או פני לדברך שכתוב בתורה בה' אליהו בכל קראינו אליו לפי כך יחלתי שתשמע שיעני : (קמט) אשמורות . אשמורת היא עת הדיקצה בלילה חסך שלש בלילה . ואכר דוד שקדמו עיני להקין בלילה קודם לכל אדם כי לא ישן בלילה

מנחת שי  
 (קמה) קראתי בכל לב . הכ"ט דפס : (קמו) לדברך יחלתי . לדברך קרי : (קמז) כחסף מיי . הכ"ף בעילא ע"ס : (קנ) קרבו לדפי ומה . כשפסיס מדויקים מלת קרבו עימתי וכן כסון לא בנלג :

מצודת ציון  
 (קמז) בנשף . כלילה כמו חס כסף חסך : (קמה) ואשמרה . ולעק : (קמח) אשמורות . חלק ממשלך הלילה קמי אשמורות כמו ויסי אשמורות סווקר (שמות ז') : (קנ) ומה . עלין דכח תשוב ומעשה רעה כמו ומה היא (ויקרא כ') :

לעשות חסד : (קנ) קרבו וגי' . ר"ל נודפי הנה קרבו אל המס פירוש ע"ש

תהלים קיט

תרומ

קני קרוב אתה יהוה וכל מצותיך  
 אמת: קני קדם ידעתי מעדתיך פי  
 לעולם יסרתם: קני ראה עניי ותלצני  
 פי תורתך לא שכחתי: קני ריבה  
 ריבי וגאלני לאמרתך חני: קני רחוק  
 מרשעים ישועה ברחמיך לא ררשו:  
 קני רחמיך רבים יהוה כמשפטך  
 חני: קני רבים רדפי וצרי מעדותיך

קני קרוב אתה יהוה וכל מצותיך  
 אמת: קני קדם ידעתי מעדתיך פי  
 לעולם יסרתם: קני ראה עניי ותלצני  
 פי תורתך לא שכחתי: קני ריבה  
 ריבי וגאלני לאמרתך חני: קני רחוק  
 מרשעים ישועה ברחמיך לא ררשו:  
 קני רחמיך רבים יהוה כמשפטך  
 חני: קני רבים רדפי וצרי מעדותיך

רש"י

ר"ק

ומתרחקים מתרחק לקרוב אל עמל רעמו: (קנא) קרוב  
 ארה. לרחוקים הללו המתרחקים ומתרחק אל יסובו  
 מדרס: (קנב) קדם ידעתי מעדותיך. קודם היות  
 הדבר ידעתי מתוך עדותיך. קדם ירשו את הארץ ליות  
 להם על הכיבושים ומרומות ומעשרות וקדם ליהנות להם  
 מאויביהם ליות להם והיה כהניו ה' אלכוד לך וגו' (לס)  
 ובהחילה חכמות: מהם זה כי אראה אותם בנינו על הדרך דרך  
 כי עם כל עניי תורתך לא שכחתי: (קנל) לאסרתך. עשבור אסרתך.  
 (קנא) רחוק. אמר איהל כי הישועה קרובה לי כי ברשתי וספק  
 רדשו ואין להם זכות כפי יצאו ממנה. ואמר רחוק רוצה לומר  
 אמר רחמיך רבים כמו שאמר בסמוך אמר רחמיך רבים כלומר רבים מהם: כמשפטיך. כסגנותך  
 כי לא בקשתי רעתם כמו שבקשתי רעתי. ומעדותיך. היא לא

תועבת ומעשה הרע: (קנל) קרוב. הם רחוקים סמוך ובתורתך  
 אבל אתה קרוב לכל אשר יקראוך: וכל מצותיך אמת. הם  
 רחוקי מהם כי לא ידעום ולא חשבו שהם אמת: (קנב) קדם.  
 החילה בה שיערתי ובה שהבניתי מעדותיך: כי לעולם יסרתם.  
 כי עשיתם יסוד וקיום לעולם כי בתהלות העיני בהם יראה  
 האדם תיקון העולם בהם וכשימטיק אדם עיניו בהם יצא מהם  
 אל דברים נכבדים ויראה שהם מולם לעלות אל תכסת האלהות  
 הנכבדת מהכל ואני כההלת עיני ראותי בהם זאת הפעלה  
 הנכבדת ויש לפרש כי לעולם יסרתם שאין למצות וכן קצוב  
 והישר ואיך יהיה וכן כי הצדק לעולם הוא: (קנא) ראה. כי  
 כלומר לשבור אכבתך אבקש החיים לא לתענוג העולם: (קנא)  
 אבל התועים כשרם בצרה הישועה רחוקה מהם כי חוקיך לא  
 דבר הישועה: (קנא) רחמיך. לפי שרדפונו היו רבים כמו שאמר  
 הצבויים: (קנא) רבים ורדפי. וגם כל זה מעדותיך לא נפיתי כי לא

אבן עזרא

מנחת שי

רחמיך רבים כשרים נכבדת מאל: (קנל) קרוב אתה. ויתר  
 מכל קרוב וכל מצותיך אמת או יהיו רודפי וזה כשרים כי  
 נחלט שומר מצותיך: (קנב) קדם. קודם שיקרבו אלי רדפי  
 ומה ידעתי כי עדותיך יסוד אמת יש להם: (קנא) ראה.  
 שיענו ארוח על כן חמר ומללתי: (קנל) ריבה: למד  
 לאמרתך עשבור אכבתך כמו אמרי לי: (קנא) רחוק מרשעים. יוס יסועה עשבור שלא דרשו חוקך ואני לא  
 אריה כמהם כי חוקיך רבים שכחתי: (קנל) רחמיך. אם אני לכדי ורודפי רבים הם רחמיך כשיבונני כמשפטיך  
 לשומרי דכניך: (קנא) רבים. לא נפיתי אנו לכדי כי הם נעו והגה נפיתי פועל עומד כמו סרתי ואם הוא יולל

(קנל) וכל מצותיך. הוא"ו נגעים: (קנל) ברחמיך רבים. יהוה.  
 כך הם הטעמים בסי' וכליך לזה.  
 שלא יסמוך נחל רבים לשם וכן דקוק בעל הטעמים להניח סמיק  
 בין שתי המלות להחיק הכתי משמו יסכך: כמשפטיך.  
 ה"ק"ו נגעים: (קנא) מעדותיך לא נפיתי. הוא"ו טעם:

מצודת דוד

מצודת ציון

והסגנון הוסיף לכל מצותיך רחמי כי לא נדפו לחמתי: (קנל) קרוב  
 אתה ה' לכל קולו: וכל מצותיך אמת. כ"ל המלת סם  
 קדם. כ"ל נחשתי כל היריונות הנכתי מעדותיך אשר יסרתם  
 כי יוטל הלוק בשום סמס: (קנא) חלצני. סוילתי מן סמיו: כי  
 אמת חריב עם שואלי חריב שם לי לבי: לאמרתך חניי. מיני  
 לקיים מצותך ולא עשבור כהלות טובה"ו: (קנא) כי חקך לא דרשו ואינם כחלים לתשוטה לכן רחמתי מהם: (קנא) כמשפטיך. כמנהגך להסם  
 פירוש ע"מ  
 (קנא) ראה עניי ותלצני יעה גאמתי מיין פיין אנו צו מיה  
 אום פון איר רען ביין תורה האב איה גים פר געקן:  
 (קנל) ריבה ריבי וגאלני קריג דוא מיין קריג אנו ליין  
 מיה אום לאמרתך חני צוא מקיים ניין ביין זאג סאך  
 מיה לעבין אנו גים פון וועגין הגאט פון הנה:  
 (קנל) רחוק מרשעים ישועה וגו' עם איז וויים אום דיא  
 רשעים איין הילף רען בייגע רען געזען פארשמיין זיא  
 גים: (קנל) רחמיך רבים ה' בייגע רך ברימקיים געגן  
 פיל רד גאמ כמשפטיך חניי אנו ווי בייגע משפטים  
 געגן אנו סאך מיה לעבין: (קנל) רבים רדפי וצרי ני  
 געגן

ענין הוללה ושלמה כמו חלון הנעל (כ"ה):  
 המלות מהם עמלם ישלמו גמול ונאמנים המה על הדבר  
 לעולם ולא מוטל כי בדלותי שכולם לך וישכחתי לך את כל  
 הורתך וגו'. וא"כ מהלאו שחילתי מן סמיו: (קנל) ריבה ריבי.  
 נויים מצותך ולא עשבור כהלות טובה"ו: (קנא) כי חקך לא דרשו ואינם כחלים לתשוטה לכן רחמתי מהם: (קנא) כמשפטיך. כמנהגך להסם  
 נויישערין זיך פון ביין תורה פון דעקס וועגין קרוב  
 אתה ה' ברימם גאמ נאדרינט צוא זיי ווען זיי טוען  
 תשובה וכל מצותיך אמת אנו אלע בייגע מצות געגן  
 אמת: (קנב) גרים יגעמי מצותיך איידער איין ינה  
 איז גיווען האב איה גיוואקס פון בייגע עדות כי  
 גאליס מרדמס רען אף אלע זאכן וום וועגן זיין צום  
 סוף פון דר וועלט האקט גאמ גיגרונט פעקט בייני  
 עדות און מצות בלוסר איידער מיר געגען אריין  
 ביקומען אין ארץ ישראל האקטו גאמ גיפאמיין די  
 מצות פון תרומות און מעשרות און בפורים:

**לֹא נְשִׂיתִי : קנח רְאִיתִי בְּגִדִים וְאֶתְקוּמְטָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא שָׁמְרוּ : קנט רֵאָה בְּיַד פְּקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה בַּחֲסֶדְךָ חֲיִנִי : קס רֵאשֵׁדְכֶרְךָ אֵמֶת וְלַעֲוֹלָם כְּלִי מִשְׁפַּט צְדָקָתְךָ : קס"א שְׁרִים רְדַפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרֶיךָ פָּחַד לִבִּי : קסב שֵׁשׁ אַנְכִי עַל אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שְׁלַל רֵב : קסג שֶׁקֶר שֵׁנְאַתִּי וְאֶתְעַבֶּה**

קנח חסיתי ב'גודי ואריות צמדון די ספרך לא נפרו : קנט חמי ארומ פקודיך רחמיית יי היה חסדך אסי יתי : קס שירי פתגמך קשומ וילעם קל דיני צדקהך : קסא ברבין רדפו יתי סגן ומפנהך רלח קרי : קסב חדי אגא על פי סךך היה גבר דמשפח יצדי סני : קסג שקרא סניתי ורמיקית אוריכה רחמיית

רל"ט. קדמוני לא פקדים פלא יציו : קס. כחח קל מנילס סו פקידה נעילה נערים. פקדים פוג פליג : יתיר

**רד"ק**  
הקום ולא תסור : (קנח) ואתקומטה . סגנון כחמה בדברי רבותינו ו"ל . אמר יוהר היתו כחוקסם עכמה על אשר אברחך לא שמרו כמה שהייתי כחוקסם עכמה על שיוי מריים לי ואדוני אבי ז"ל פירש ראימה כצליחוס קצתי בחיי כמו נקמה נפש בחיי : (קנט) ראה . כמה אהבתי אותם שאני כחוקסם עם הרשעים בעבורך ולא בעבורי לכן כחסרך עבי חייני חל חתני בידם : (קס) ראש . מראש העולם : ולעולם . כלומר כל ימי העולם היה דברך וכשפסיך אמת וצדק כן היה וכן יהיה לעולם : משפסיך שחם בצדק . או פירושו תחלה מה שצויתני דוא האמת יהוה יחורך שאמרת אנכי הי' אלהיך וכן צויתני על כל משפטי צדקך שנשמרו לעולם אין לחם וכן . או פירושו כיון שצויתני תחלה להבין יחורך עלינו לשבור (קס"א) שרים . שרי ישראל עם שאלו א עם אבשלים : ומדבר . יתרו פחד לך . עבד אלהים אחרים ואני בכל עת מדברך פחד לבי שאפלו כיום מדברך שחמרת לי תני מקום עליך רעה חתן ביתך : (קס"ב) שש . אני שושבחך על אמרתך כשאבינו בארם הכוצא שלל רב : (קס"ג) חורחך אהבתי . כי היא כהתך

ל'ה) להעמיד מלך ולהכרית עמלק ולנצח צית הכחירה : כי לעולם יסדרם . כי על כל הדברים העתידיים להיות לפני העולם . יסדת עולמך : (קב) ראש ברךך אמה . ולא סוף דברך אמת אלא סוף דברך הוכיח על ראש דברך שהוא אמת שכששמנו האומות אנכי ולא יהיה לך ולא תשא אמרו הכל להנאום ולכבודו כיון ששמנו כבוד לא תרגל לא תחנף הודו על ראש דברך שהוא אמת : (קס"ב) שש אנכי על אמרתך . על הנעמחה שכשקחתי . דבר אחר על אמת מאמרותיך הסתומים עולם כל משפט שאלו כי הם כטולם לעלות אל ידעת יחורך : יתרו פחד לך . עבד אלהים אחרים ואני בכל עת מדברך פחד לבי שאפלו כיום מדברך שחמרת לי תני מקום עליך רעה חתן ביתך : (קס"ב) שש . אני שושבחך על אמרתך כשאבינו בארם הכוצא שלל רב : (קס"ג) חורחך אהבתי . כי היא כהתך

**אבן עזרא**

יחסר לבי : (קנח) ראיתי . מגורח נקטה

יחסר לבי : (קנח) ראיתי . מגורח נקטה

**נכסי : (קנט) ראה . כנגד רחיתי והיני כנגד ואתקומטה :**

נכסי : (קנט) ראה . כנגד רחיתי והיני כנגד ואתקומטה :

**(קס) ראש . תחלת דבור שצויתני הוא האמת ורבי ישועה אמר רמו לדבור אנכי כהר מיני : (קס"א) שרים . הם המשתחררים ולא פחדתי מהם רק מדברך : (קס"ב) שש . דבק נפסוק העלוני לא פחדתי מן המשרים ולא לדחתי רק ששתי בלמרתך כאלו נלחתי השרים ולקחתי שללם : (קס"ג) שקר . מות לא תשעה חורחך האכתי ממות עשה :**

מצודה דור

**מצודת ציון**  
מל כנחוס : (קנח) לא נשיתי . פס כי יבנו טדותי מן האויבים הכדועים : (קנח) ואתקומטה . מייתי מדיב עממה על אשר לא כמוי כחוס : (קנט) אהבתי . חל חוככ חוסס ומסן כעשייתם ומף אם לא עשיתי כולם ע"י מייתי כחסדך כלאש דבך מנילס ללך ממשכה מוצב לדברך : (קס) ראש ברךך . תמלת דבך שמלח כהר מיני מניי ב' הליכין הוא אמת : ולעולם וגו' . ולכן יעמדו לעולם כל משפט לךך ולא תכולט כשום זמן כאליל וכמנולס הוא ה' הלאהים הקיים לעד : (קס"א) שרים וגו' . חף אם השכים כדועני כחנס על לא חמס ויכירי כלה היה ללקום נקם חל מדיבך סחל לבי ולא שלחתי מן ידי : (קס"ב) על אמרתך . כביוצא . כלמס המולל סל לכ : (קס"ג) חורחך . כל מי אשר לאכתי מוכרך פירושו ע"ש

פירושו ע"ש

**האקסו אוני גינעבען תורה ווס יי איז אקט) וילעלם כל משפט צדקה אונ ביי אייביג וועלן זיין אלע לייגע גירעכעטע הארפנים : (קנח) ואגט דרד צו גאט זינס רדיגיני חנם הארפין מיין בייך נאך גיאגט אום זינס ויברךך פחד לבי אונ פון דעקס וועגיין פיר בייך הייד המ זיך גיפארקמען מיין הארץ : (קס"ב) שש אנכי על אמרתך איך פרייא מיה אופ דיין זאג ווס דו האקסט מיר סכמים גיווען גלייך ווי דער וואס גיפיגט פיל זאק רוב : (קס"ג) שקר שאני ואתעבה ליגיגט האב איך פייגט אונ מוא עם פיר אום ווערדיגיין אונ בייך תורה**

זעתי פיל סייענע נאךך אונ סייענע בליידיגך אונ פון דעקס וועגן מגדתיך לא נשיתי האב איה ליגט אנועק גיגיגט פון דייענע ערות אונ מצוה : (קנח) ראיתי בנדיים ואתקומטה וגו' איך האב גינעוהן פעלמשער אונ האב מיה גיקריגט מיס זיי נוילל זיי האבין נט גיהים ריין זאג : (קנט) ראה כי ספדיך אהבתי זעה דם איך האב לייב דייענע באפעל ה' כחסדך חייני דו גאט אזו ווי דיין חסד איז אזו מאך מיה לעבן : (קס) ראש דברך אמת פון אזן הייב זענן דייעני רייד אמת בלוימר פון אזן הייב זענן האקסט נאך דיא וועלמס כשאשאפן

תֹּרְתֶךָ אֶהְבֵּתִי : קסד שֶׁבַע בַּיּוֹם  
הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ : קסה שְׁלוֹם  
רַב לְאַהֲבֵי תוֹרְתֶךָ וְאִין לָמוֹ מְכִשׁוֹל :  
קסו שִׁבְרַתִּי לִישׁוּעַתֶךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ  
עֲשִׂיתִי : קסז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עִדְתֶיךָ  
וְאַהֲבֵם מְאֹד : קסח שְׁמֵרַתִּי פְקוּדֶיךָ  
וְעִדְתֶיךָ כִּי כָל־דַּרְכֵי נִגְדָךָ : קסט תִּקְרַב  
רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדַבְרֶךָ הִבִּינִי :  
קע תְּבוֹא תְהַנְתִּי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרַתֶךָ

רְחִיבִית : קסד שֶׁבַע  
זְמַיִן בְּיוֹמָא שְׁבַחֲתָא  
יְהֵךְ מְטוֹר דִּיגֵי צְדָקָךָ :  
קסה שְׁלָם סְגִי לְרַחֲמֵי  
אוּרִיתָךְ בְּעֶלְמָא דְרִין  
וְלִית לְהוּן תְּקִלָּא  
לְעֶקְמָא דְאֲתִי :  
קסז סְבָרִית לְפִרְקֶךָ יי  
וּפְקוּדֶיךָ עֲבָדִית :  
קסח נְטַרְתָּ נַפְשִׁי סְהִיּוֹתָךְ  
וְרַחֲמֵיךָ לְחֵדָא :  
קסח נְטַרִיתִי פְקוּדֶיךָ  
וְסִהֲדוֹתָךְ אֲרוּם כִּי  
אוּרְחֵמִי לְקַבְּלָךָ :  
קסט תִּתְקַרֵב צְלוֹתִי  
לְקַדְשֶׁךָ יי הֵךְ פְּתַחֲךָ  
תְּבִיגְנִי : קע תִּיהִי  
צְלוֹתִי קְדֻשָׁה מִיְדֵימִי כִּי  
פְצִי

ת"א שבע, פסוקים פג (פסוקים ל' די) : פסוק (פסוקים כג) (פסוקים ל' ת) :

ר"ק

השקר ואני שנאתי השקר ואובחתי האמת : (קסד) שבע ביום ,  
פסוקים רבות . כי שבע אני דוקא : על משפטי צדקך . שהם  
ישירים וצדיקים הללתיך עליהם פסוקים רבות בכל יום בכל עת  
שאוהבם : (קסה) שלום רב , כי לעולם אוהבי דעתך לא יבשלו  
כי דרכם דרך ישירה ולעולם יהיו בשלום כי הם כסתפקים  
בבעם ורשיגו כן העולם הזה ולא יראו לכל בקרה והנה להם  
שלום רב : (קסז) שברתי , לישועת הנפש : ומצותך עשיתי .  
ולא להחליל נטול אלא עשיתי אותם כמצותך עלי וירעתי כי  
ישועתך היהיה ואלהי שברתי : (קסח) שמרה נפשי , שהתבוננה  
בהם וסתוד כך ואהבם מאד : (קסט) כי כל דרכי נגדך . כמו  
בכל דרכי דעתו ואמר ר"ל כל משפטי יהיו לשם שמים /פעם  
כי הם לטרונו שיהיו כל דרכי נגדך : (קסז) תקרב רנתי  
צפיתי . ומה היא צפיתי כדברך הבינני שחתך לי בינה והשכל  
לעשות כדברך : (קע) כאמרתך הצילני . אין הצלה זו הצלת

אבן

(קסד) שבע . הרבה ודבר שישבו כמו השבע : משפטי  
צדקך . כשרים רפואי חס : (קסה) שלום רב לאוהבי  
תורתך . והוא אחד מהם תורתך אהבתי ואין למו מכול  
כמו שרים : (קסז) שברתי . לישועתך : (קסז) שמרה .  
הזכיר המוות כאשר פירשתי גם הזכיר העדות לבדם

מצודת ציון

(קסז) שברתי . ענין תקוה כמו שכל ע"ה (לקמן קמ"ח) :  
הלך שנתנו לנו : (קסה) לאוהבי תורתך . יהיה לאוהבי תורתך :  
אלוהי לכות הלווי כי קוים לישועת ופירשו מלומדי ולא רפו  
בטוחו מהלכה ולא מיראת הכושם נכד : (קסח) כי כל דרכי נגדך .  
כל : (קסט) תקרב . תחלתי תקרב אלך והסתלה היא שחבין

פירוש ע"מ

האב איך ליב : (קסד) שבע ביום הללתיך ייבין מאד  
אין מאן טוא איך דיה לובען אוף דיינע גינעקטע  
משפטים ווס האמט אויג גינעקען : (קסה) שלום רב  
לאהבי תורתך פ"ל שלום איז צו די וואס האבין ליב  
דיין הורקה אויג עם איז גיט פאר האנדן צו זיי גיין  
שפוקלונג : (קסז) שברתי לישועתך ה' איך האב  
גינאפט צוא דיין היקף דוא גאט אויג דיינע מצות  
האב איך גיטאן : (קסח) שברה נפשי גינתיך מיין ליב  
הם גינתי דיינע ערות פלוקר די מצות ויהבם מאד

רש"י

כשאתי מבין זה . ורבותינו דרשוהו על המילה שהיה דוד  
זכית המרקן ורואה עלמו בלא לזית ובלא תפילין ובלא  
תורה אמר חזי לי שאני ערום מכל מזות כיון שנסתכל  
במילה שמת ואמר בלאחז (במית המרקן) שם שאכתי על  
אמרתי המילה שמתחלה נחנה במאמר ולא בדבור שנאמר  
(בראשית י"ז) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי  
תשמור : (ק"ד) שבע ביום . שמרית שמים לפני קריאת  
שמע ואתה לאחריה ובערב שמים לפני שמים לאחריה :  
על משפטי צדקך . על קריאת שמע שהיא ל"ח :  
(קסז) שברתי . הוולתי : (קסח) כי כל דרכי נגדך .  
אתה יודע כל דרכי : (קסט) כדברך הבינני . דברי

עזרא

והפקוקים והעדות יחידו : (קסח) שמרתי . והקסע אני  
חייב לשומר כי אתה רואה כל מה שיש בלבי וכל מעשי :  
(קסט) תקרב . דרך משל בעבור מרחק השמים מהארץ  
אמר תקרב רנתי קול גדול כמו ומעבור הרניה : (קע) תבוא  
רנחתי . בנרתה לי כמו בהמתנו אלנו ע"כ העילוי :

מצודת דוד

ויחזי הזכיר על השקר : (קסד) שבע . ר"ל פעמים כמות וכן שבע  
יסול זריק וכן (שע"ל כ"ז) : על משפטי צדקך . בעבור שפשי  
ואין למו . לא יבוא להם מכול : (קסז) שברתי . ר"ל כל טרדו  
ידי מסע בעבור סכרם בלתי : (קסח) ואוהבם פאר . ר"ל שמתי  
נגדך . ר"ל כי יודע מי אשר כל דרכי טהה נגדך . לי חסם פעמים  
לי חסוים כדנך ר"ל כפי מחמת מונח נדך : (קע) כאמרתך .

אוג איך האב ייאי וייער ליב : (קסח) שמרתי פקודיך  
וגדותיך איך האב גיהיט ביינע באפעל אויג ביינע  
עדות פלוקר דיא מצות כי פי דרבי גינדי דען אלע  
מיינע וועגן יעגן אנטקענען דיר גאט דו ווייטסט זיי :  
(קסט) תקרב רנתי לפניך ה' עם זאל גינעקענען מיין  
גיזאנג פ"ר דיר גאט כדברך הבינני אזו ווי ביינע רייד  
מאך סוף פ"ר שמיין פלוקר גיב מיר פאר שטאנד  
איך זאל טוהן אזו ווי ביינע רייד יעגן : (קע) תבוא  
תחנתי לפניך עם זאל קוקען מיין גינעט פ"ר דיר אויג



הַצִּילֵנִי: קַעַת תִּבְעֶנָה שְׁפָתַי תִּהְיֶה כִּי  
 תִּלְמַדְנִי חֶקֶךָ: קַעַב תַּעַן לְשׁוֹנִי  
 אִמְרָתְךָ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צָדִק: קַעַת תִּהְיֶה־  
 יָדְךָ לְעֹזְרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בְּתַרְתִּי :  
 קַעַד תִּאֲבֹתִי לְיִשׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ  
 שִׁעֲשָׁעֵי: קַעַה תַּחֲיֶינִי נַפְשִׁי וְתַהַלֵּלְךָ  
 וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי: קַעַו תַּעֲוִיתִי כִּשְׁהָ  
 אִבְדַּ בְּקֶשׁ עֵבֶרְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא

פָּצִי יָמִי: קַעַת תִּבְעֶנָה  
 סִפְתָּי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶמְאָ אֲרוֹם  
 תִּלְפֶנְנִי גִבּוֹרְךָ:  
 קַעַב תִּהְיֶה לְיִשְׁנֵי מִימֶיךָ  
 אֲרוֹם כִּי דִינֶיךָ צָדִק תִּהְיֶה:  
 קַעַת תִּהְיֶה יָדְךָ לְפִנְעוֹתֵי  
 אֲרוֹם פִּקּוּדֶיךָ רַעֲיָתִי  
 קַעַד רִגְוֹתֶיךָ לְפִקּוּדֶיךָ  
 וְאוֹרֵיךָ לְפִרְנָסֵי  
 קַעַה תִּחִי נַפְשִׁי  
 וְתִשְׁבְּחֵנִי וְתִדְבֹר  
 יִסְעוֹנֵי: קַעַשׁ מִעֲוִיתִי הַיּוֹ  
 עָאֵן לְמַחְבֵּר כִּי עֵבֶרְךָ  
 אֲרוֹם פִּקּוּדֶיךָ לֹא  
 אֶרְשִׁיתִי  
 תִּיאַ עֲשִׂי . עַס קַט מַטּוֹס כֵּד :

רש"י

תורת כהלכת וכוהויית (קעא) תבענה. תדברנה. (קעב) תען לשוני. כל עניה לשון קול רם היא ולא לכולם וענו הלויים ואמרו (דברים כ"ו):

רד"ק  
 תען מצד אלא הצלת תעש כמכשול עני כי לא זכר במסוק ולא באשר לבעלה דבר אויב ואמר באמרתך ובאוח סקום בתורה נזכר וזה הענין שחוקש בדרך תוא שומר שומר האדם מן החמא ועד נרמו במסוק לכן תהיה יראתו על פניכם לבתי החמא כי אל"פ שנתן הכהונה לאדם אם הארי ישר האל עורו סתם וכן רמו זה במסוק מן יתן והיה לבבם זה לחם ליראה אחי ולשכרה משכרתי לפיכך אמר דוד באמרתך תגילי (קעא) תבענה. ענין דיבור ועל תמדת הדיבור אמר זה השלשן. כמו חמקו שחזא נבע בלי הפסק ואמר כאשר הלסוני חוקך ואללך בהכמתי חסדי: (קעב) תען. ענין דיבור אמר כשאמר אמתך אמר לאחרים ואלסרם כי כל כצותיך צדק. ובעל המסדה עירש אחז לשון שבה כלומר תשבה לשוני אמתך כי כולה צדק ואמר במסדה תען שלשם בלשן שבה וסמן מרים. לשוני. כסיל: (קעג) תחי. מין שבדתי פקיד עורני בהם: (קעד) לישועתך. היא ישועת תפוש לעולם חבא אלמתיך חזרתך שעשע כי היא הביאני לישועה: (קעה) תחי נפשי. בעולם תוח אני שואל חיים בעבר שאחלק כלומר שאדע חסידת אלמותיך הוא התחלה. ובשפתך יעורתי בוח כי הם כמו הסולם לעלות אל ידעת האל יתברך: (קעו) תעיתי. וזאת אני תעיתי בירדת המים שאיני קיים בה עיניי וזני כמו השח האמר שאיני יודע לשוב אל בקום חפצי כך נפשי לא ידעת עיני לשוב אל יסודה וכוו שחרצת נאמן שבקש השח האבדו עד שיכצאני וישיבני אל רבצי כזאתה בקש עבדך עד שהשיבני אל יסודו ותוא יסוד הנפש והתבקש היא תעורני ביריעה כי כצותיך לא שכחתי כי תעורני אתה ולא תשכחתי:

אבן עזרא

תבענה. אם הללתי ויגדני אם תלמדני חקיד: (קעב) תען. תלמד אמרתך לבני אדם כדי שדעו כי כל מלותיך נדק: (קעג) תחי. לעורני. ללמד כאשר דבר וכל יד הוי' אם יהיה עם אות ב"ת לעולם לנגחי ואין כזאן אות ב"ת: (קעד) האבתי. כמעט כליתי על דרך כספה וגם בלתי נפשי: (קעה) תחי. ובשפתך. באויבי יעורני להללך: (קעו) תעיתי. השעם תחי נפשי כי אני כשה אוכל שעשע על הרועה ועסע מי מלותיך לא שכחתי

מצודת דוד

כאשר אמרת לו בהשבעה ע"י נתן הכניא: (קעא) תען. תלמדני. כאשר תלמדני חקיד או חמורה שפתי חלה: (קעב) תען. כהנת קול מדבר לשוני למתקן כי המה דברים לודים ומכלולי לגד זה בסכסו ונקל גדול: (קעג) תחי ידך. הסל ידך מונקת לעורני: (קעד) האבתי. הני מחלוק נזקק לישועת ויסי או מורתך שעשעי כי בעבור הלכות כהנ"ס. ובשפתך. השפספס אשר תשטט בשנולי סה יעורני מירם וסחי אל"פ פני להללך: (קעו) תעיתי כשה אבד. כ"ל כמו שהס כהנ"ס אוכל מן הסדר לכו יודע לחזק עד שיבקשו כהנ"ס מן חפשי ומי דעמי ולא חלע מעלמי כל מוכן הדק לכן קבא סה ח עבדך וכלה סדק אשר ילך בה כי לא שכחתי מלותיך והכל לומר הלא מסייעין לי מן השמים:

פירוש ע"מ

האב איך אום דר וויילט: (קעד) תאבתי לישועתך ה' איך גרומם צו דיין הילף דו גאט אונ דיין תורה אין מיינע עסקים: (קעה) תחי נפשי ותהללך לאז מין לייב לעיני אונ זאל ריה לויבין וסלפסע יעורני אונ ביינע משפטים איך מיר העלפין: (קעו) תעיתי בשה אבד איך בין פר ארץ אונ אווי אין ארץ וום ווערם פאר לארין בפש עבדך וגו' עך דוא גאט מיר דיין קעקם

תהלים קי"ט קב

תרגום

שְׁכַחְתִּי : קב \* שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־  
 יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי קָרְאתִי וַיַּעֲנֵנִי :  
 יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׁפְתַּי־שֶׁקֶר  
 מִלְּשׁוֹן רְמִיָה : מֵהַיְתָן לָךְ וּמֵהַיְסוֹף  
 לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָה : הִצִּי גְבוּר שְׁנוֹנִים עִם

אֲתַנְשִׁיתִי : א שִׁירָא  
 דְּאֲתַאמֵר עַל מַסְקִינָן  
 דְּהַחֻקָא קֳדָם יי פִּד  
 צִיק לִי צִילִיתִי וְקַבֵּל  
 צִדוֹתִי : ב יי פִּצְי נַפְשִׁי  
 מִסַּקְתָא דְשֶׁקֶר אֶן  
 לִישְׁנָא נְבִילָתָא : ג אֵא  
 וְהִיב לָךְ מַלְשִׁינָא וְקֵא  
 יוֹסִיף לָךְ אֲכִיל קוֹרְצִי  
 לִישְׁנָא נְבִילָתָא :  
 ד גִּרְרִין דְּגַבְרָא שְׁנוֹנִין

ת"א שיר המעלות, פסמים קי"ט פסוקים שגב כל על המפורז וזכר מולחם : פס יטן . פסליו טו : חלי גבור, קדוש יי  
 פסליו טו (זכאי יי) :

רד"ק

(א) שיר, אלו שירי המעלות הם המסומן עשר ואמרו כי היו אמרו  
 אותם תהלים בחבש עשרה סדרות שהיו בהר תבית בין עזרת  
 ישראל לעזרת נשנים שהיו עליו בהם מעורת נשים לעזרת ישראל  
 ואמרו שיר אחד במעלה אחת ורבותיו דל אמרו בשעת  
 שבה דוד יסודות לבית המקדש עד התהום ופחדו שיצדק העולם  
 כתב אחיהושל שם הכפורש ונתני בתוכם יורד התהום שש  
 עשרה אלפי אמה אמרו מוב היה לעולם שלא יורד כיכ התהום  
 כי הים הם צורך העולם והאריך מתלחלתו כן התחם אבר  
 חמש עשרה מעלות והעלה חמש עשרה אלפי אמה והעמידו  
 על אף אמה . ויש לפרש עוד כי פי' מעלות הגלות שעתידי  
 ישראל לעלות לארץ ישראל ואלו השירים נאמרו על לשון בני  
 הגלות כולם וזכר בהם צרות הגלות וזכר בלתי החלתי הישועה  
 התבטחה ושתיחה : אל . אבר על בני הגלות לן יחיד רדך כלל :  
 עבר במקום תמיד וכחזרו רבים : (א) מה . אמר כנגד בכל המדבר דבר שקר ומשים עלילות דברים על ישראל בגלות מה  
 יש לך בלשון רמיה ומה יתן לך ומה יסוף לך : (ד) חצי גבור שנונים . החסול הרבנים לחצי גבור שנונים ויחזאים  
 פיד גביר . וכן המשלש לגחלי הרמיה שחם חמים מאד ולא יכבדו לזמן רב אף בעת שנראים כבים מבדוץ וידמו אמר הם  
 מנחת שי

קב (א) שיר המעלות . שיאמרו הלויים אותו על חמט  
 עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל עד עזרת  
 נשים ויש כאן ס"ז מוזמרים של שיר המעלות . ורבותינו  
 אמרו שסידך דוד להעלות את התהום כמו שפירש במסכת  
 סוכה ולפי אגדה פתרונו שיר למה עולות : (ב) משפת  
 שקר . ורוען של אותן שלדני את הכריות כפיסם בעלילות  
 רשע : (ג) מה היה לך . והכ"ה . ומה יוסף לך .  
 עמירה ומחלות הרי את תהנהלם לפני משי ומחלות  
 (ד) חצי גבור שנונים . והרי את הורגת במקום רחוק

קב (ב) יסוה הליה נפשי . כנגד כל כפסי סכר :

קב (א) שיר המעלות . הגלון אמר כי אלה השירים

חמשה עשר כנגד חמט עשרה מעלות נס אמר יתכן שהוא על נגינות בקול עליון וכבר הזכרתי בתחלת הספר  
 מה שנראה שהוא פיוט וזה השיר יונגן על ניוס המעלות ולא הזכיר שם המסור מולי כדו"ק נלמר על חמט  
 גלוניו שהם גלרה ולא ידעו מה יעשו רק לקרוא אל השם הנכבד : (כ) ה' . משפת שקר . מאיט שחט שקר .  
 רמיה פירשתי : (ד) חצי . למה הדברים היואלים מפיו לחים שונים כן ומתו : עם גחלי . כי ההים געפס

מצודת ציון

קב (ה) שנונים . קדוים כמו שמו כחכב לשונם (לעיל ס"ד) :  
 קב (ו) שיר המעלות . אלה ס"ז שיר המעלות אמרם דוד לשיאמרו  
 אותם הלויים כפי"ו מעלות מעלות מעזרת נשים לעזרת  
 נשים שיר אחד על מעלה אחת : אל ה' וגו' . ר"ל בעת הייתי בגולה סימתי אל ה' אל קרואי אליו וסו ענה לי : (ב) ה' הצילה . אהם  
 כי נס עמך הליה נפשי מפני שחט שקר ומלמטי לשון כמיה : (ג) מה יתן לך וגו' . אהם גלון רמיה עם סוף השמירה אמר פן  
 עוד תהיה ומה יוסף לך הלא כבר כחולת אהם לפני מעונת השמים והשמים וסל אלו לא הוסיפו למדק מה יוסף עוד שגריס :  
 (ד) חצי גבור . דומה אהם לנשים שונים שזכר הכתוב שהם כחוקי מקום כן אהם פה חמט לה"ח ומהגו את המודד מנחתק :  
 פירוש ע"מ

מצודת דוד  
 קב (א) שיר המעלות . אלה ס"ז שיר המעלות אמרם דוד לשיאמרו  
 אותם הלויים כפי"ו מעלות מעלות מעזרת נשים לעזרת  
 נשים שיר אחד על מעלה אחת : אל ה' וגו' . ר"ל בעת הייתי בגולה סימתי אל ה' אל קרואי אליו וסו ענה לי : (ב) ה' הצילה . אהם  
 כי נס עמך הליה נפשי מפני שחט שקר ומלמטי לשון כמיה : (ג) מה יתן לך וגו' . אהם גלון רמיה עם סוף השמירה אמר פן  
 עוד תהיה ומה יוסף לך הלא כבר כחולת אהם לפני מעונת השמים והשמים וסל אלו לא הוסיפו למדק מה יוסף עוד שגריס :  
 (ד) חצי גבור . דומה אהם לנשים שונים שזכר הכתוב שהם כחוקי מקום כן אהם פה חמט לה"ח ומהגו את המודד מנחתק :  
 פירוש ע"מ

לקוטי יקרים

טו שיר המעלות וגו' . דוא גברא פקענא פאר וואס האם  
 דך גינאנס פופצען שיר המעלות . האם רבי יתנו גינאנס  
 ווען דוד הפלך האם גינאנין אין דיא ערד ביז צום אף גירונד  
 האם זיך אונ געהרדין דיא וואסער פון דואסער דיא ערד אין  
 דקעתיך און וויא האבן גינאנס פארקניינד זיך וועלם . האם  
 דיר גינאנס פאסער איז דא איינער וואס ווייסט ציא זאגן אוב  
 מען מעג אויף שרייבן דעם גאנצען פון הקב"ה אויף אשפרדי  
 און אריין ווארפן דעם שרייבלי אין וואסער דיא וואסער זאל  
 צהיך אראם זיין צום גירונד . מעג אים גינעד . מעג גענעקערט . זאל  
 האם דוד גינאנס ווער עס ווייסט ציא זאגן אונ זאגט גים זאל  
 ער דעשטיקט ווערן אין האלדן . האם אחיותל גינאנס מען  
 מעג . ווארום אחיותל האם גילעזונט פאראם אז א פאן איז  
 הערד זיין ווייב ווי האם פונקט גינען . מעג מען אף מעקן  
 דעם גינאנס פון הקב"ה . דיא פים תפאדריס וואס דיא אשף  
 דעם פרינקען . פאסער האם ויא פאקי גים פונקט גינען וועם  
 ווערן שלום ציאי דעם פאן פים זיין ווייב . פאראך וועגן איין  
 פאן אונ ווייב מעג מען אף מעקן דעם גאנצען פון הקב"ה .  
 וועגן גועקעסן דיא גינאנס וועלם פונקטשין מעג מען גענוים  
 (ט) אונ דו צונגן ביקם כליתך חצי גביר שנונים ווי דיא

קב (א) שיר המעלות דס איז איין גינאנג דס די לויים  
 זאלן אים זינגן אוף די פופצען פארעפ ווס  
 מען איז אוף גינאנגען אוף זיי פון עזרת נשים ציא  
 עזרת ישראל אונ אגהקענין די פופצען פארעפ המ  
 דוד גינאנס פופצען שיר המעלות . אונ און זאגט  
 דוד אל ה' בצרתה לי צו גאט האב איה גירונן ווען עם  
 איז מיר גווען איין צרה אונ ער המ מיר גענעקערט :  
 (ב) ה' הצילה נפשי וגו' דוגאם זיי מציל מין ציב פון  
 די פאלטשע לעפעצן אונ פון די פאלטשע צינגען  
 (בלוקר פון די ווס תאפין לייט מיט זייער מול מיט  
 פאלטשע עזרות) : (ג) זאגט דוד פה יתלך וגו' ווס  
 וועט דיר געקען אונ וואס וועט דיר פאקען דיא  
 פאלטשע צינג בלוקר ווס וועט דיר ארום קוקען  
 מיט דיינע פאלטשע רייד ווס די רעדקט אוף מיר :  
 פילין פון איין גבור וואס ויא זענען גישארפט אונ  
 הרגינין

נחלי רתמים: ה אויה לי פי נרתו משך  
 שכנתי עם אהלי קדר: ו רבת  
 שכנה קה נפשי עם שונא שלום:  
 ו אני שלום וכי אדבר המה למלחמה:  
 קבא שיר למעלות אשא עיני אל

ההרים

ה'א חני שלום, מקינה פנה שערים: אשא עיני, וזכר יושב:

רש"י

כתן: עם נחלי רתמים, כל הנחלים כבו מבחון כבו  
 מבפנים ואלו כבו מבחון ולא מבפנים דבר אחר מה יתן  
 לך מה סופו על הקב"ה לגזור עליך חני נכורים עם נחלי  
 רתמים חזיו מלמעלה וגיהנם מלמטה: (ה) אויה לי.  
 אמרה כנסת ישראל כי כבר לקיתי בנלות רבים הרי גרתי  
 משך עם בני יפת במלכות פרס ויון ומשך: (ו) אני  
 שלום. עממס: וכי אדבר, אליהם שלום המה בראים  
 להלחם בי:

קבא (שיר למעלות, השקט כשהיו הלויים מתחילין  
 לבנות במעלות אמרו שיר זה אה"פ אזה השיר לא  
 נכתב בראשונה און מוקדם ומאוחר) (ס"א מנחת):  
 מנחת שיר

יתחמו באור כמו נחלי רתמים והנה הטעם שזה המזורר  
 אס הוא על עמו או נכואה על ישראל הם בנלות טובה כי  
 הוא איס אמת וזורו בנלות עם העמים ולא עוד אלא שיש  
 אמר יוסף בן גוריון כי משך הם אפשי תוסקא"ה, אהלי קדר  
 (ו) רבת, התו' תחת ה"א כמו ושבת לנשיא ומלה תואר והמתואר חסר כמו מדת זמן והדומה לה זה רמז לאורך  
 בנלות: (ו) אני, איס שלום כמו ופתי תפלה, וכי אדבר שלום לאפשי משך וקדר ולחמוני:

קבא (ה) שיר למעלות, ועם פיוט תחלתו למעלות זה נחמר על ישראל שהיו כמזורר ובמקום או על  
 מצורת דוד  
 עם נחלי רתמים, דומה אלה עם נחלים מעלי רוסס כי עם זהם  
 נכלים כבדים מבחון עוברים בהם נעקבים כן אלה חזרי הלקוחות  
 ובסתר הדבר פלו לזה"ב: (ה) אויה לי, ונאמר על לטון בני הנלות  
 אשר יתחמוני על מרכיב לה"ב שביניהם ויאמרו אויה לי לך לא אהק  
 שוסק הלא זה הדבר אשר בשבועה ייחיי בנלות נגד אלל בני משך  
 שכנתי בנלות אלל הקדרים וישבי אליהם: (ו) רבת, זמן  
 שלום וכאשר הדבר אליהם שלום כמה מתמכרים למלמה:  
 פירוש ע"מ

הרגינין לייט פון ווייטמן עם נחלי רתמים און בייטם  
 גלייך ווי די קולין פון בוקסן בוס האלץ דאם ווען  
 זיי זענן שון פאר לאשין פון אומן ווייניג גליען גיין  
 נאך פון אינווייניג: (ה) ונאמר די כנסת ישראל אויה  
 לי כי נרתו משך וויי צו מיר דאם אויה בין גישלאנגען  
 גיווארען פיר מאל דען אויה האב גיוואנט מיט די  
 קינדער פון יפת אין דעם מלכות משך שכנתי עם  
 אהלי קדר און אויה האב גירענט מיט דיא גראעלטיין  
 פון דיא מאטערין: (ו) רבת שכנה קה נפשי פיר מאל  
 האט גירענט מיין לייב מיט די וואס האבן פיינט  
 שלום: (ו) אני שלום ונו' אויה בין שלום מיט ווי ווען  
 אויה רייך צו זיי שלום קומן זיי צו האלמן הלחמה  
 מיט מיר:

קבא (א) שיר למעלות דם איז איין גיאנג צו נאטום  
 מען נאל אים וניגען און ריא שטאפען פון דער עקרה (און אזו ונאנט דוד) אשא עיני אל ההרים  
 אין

רד"ק  
 מבפנים אש בערה כן דכרי לשון רמיה שמראה כמני אדם  
 שאין לבו רע עליו כדי שלא ישבור כסנו דובר עליו רעה ואכר  
 עם, כי תחצו והנחלים נכללים בו יחד שניהם: (ה) אויה.  
 בנלות, משך, כלומר שנמשכה גלותי כאר ושכנתי עם רעים  
 עם אהלי קדר, חזר הבלות אשר בישמעאל ולא אשר נאדום  
 כי רוב גלות ישראל בין הישמעאלים, וזכר קדר חסמפחות  
 המיוחדות אשר בישמעאל והם ראש המלכה ויש מפרשים  
 משך הוא קדר וקראם כן לפי שהם מושכי קשת ופי' נרתו עם  
 משך ובפל הענין במלה שונות: (ו) רבת, התרו במקום ה"א  
 ואינה למסכות, אמר רב לי בנלות עם נוי שהיא שונא שלום:  
 (ו) אני, בפי שלי כי אדבר שלום עליהם הם ידברו להלחמה:  
 (ה) שיר למעלות, ותלבו ע"ד למד' והלמ"ד במקום ה"א הריעה.

(א) שיר למעלות, רמז כמזמור שני למעלות העולות  
 מנחת שיר

(1) חני שלום, ה'אלף בנתיב דם' וכן בחילופים לב"ב:  
 קבא (ה) שיר למעלות, זהו לבדו עם למ"ד:

מנחת שיר  
 (ה) משך, שם אומה ומכרת בחוריה והנה עמה בלמונת הפכו"ס  
 וקדר הסממלכות שישמאל וזכר בנלות המה כי סס:  
 קבא (ה) למעלות, כמו המעלות והמ"ד במקום ה"א כיריעה:  
 אל ההרים, כמו על ההרים: כאן, מלמה מקום וכן

מנחת שיר  
 (ה) משך, שם אומה ומכרת בחוריה והנה עמה בלמונת הפכו"ס  
 וקדר הסממלכות שישמאל וזכר בנלות המה כי סס:  
 קבא (ה) למעלות, כמו המעלות והמ"ד במקום ה"א כיריעה:  
 אל ההרים, כמו על ההרים: כאן, מלמה מקום וכן

לכתי יקרים  
 רב שוכה נפשי עם הפכו"ס שוכה השלום: (ו) אני שלום, חני כפי  
 קבא (ה) אשא עיני, דק המלמה על הפכו"ס לעלות על ההרים

אף פעקין דעם נאפען פון הקב"ה, דרייבער פגע קען אויף  
 שרייבין דעם נאפען פון הקב"ה און אשא ארוב אים אריין  
 ווארפן אין וואסער דיא וואסער זאל צוירן אונס צום רינד,  
 אפילו דר נאפען פון הקב"ה רעם אף נעמעקס ווערן אין דיא  
 וואסער, האם דוד אויף נעשריבין דעם נאפען פון הקב"ה  
 אויף אשא ארובין און האם איהם אריין גיוארפן אין וואסער,  
 זענען דיא וואסער אראם גענאנגען נעקענען סווינד אילין אין  
 דער סיף, וויא דוד האט גיזען אז דיא וואסער איז פיל סיף  
 אראם גענאנגען, האם דוד גיזעט אז דיא וואסער איז נאנט  
 צו די ערד אין דער הייך אז בייסער דיא אז דער פייקס געניגן  
 וואסערן אלץ וואס וואסער אים פלענדר און בייסער, האם דוד  
 גיזעט דיא ספעציעל שיר למעלות און האם צוירן גרויס  
 גיארענט דאס וואסער ספעציעל סווינד אילין, אין געבליבן  
 דיא וואסער סיף נאר סווינד אילין נדאס האם דוד גיארענט  
 אויף דעם ארם וואס פון האם געבארטם שפעלין דעם סוכת  
 אין בית המקדש דיא בלום פון דיא קרבנות זאל אראם גיארען  
 ווערן אין אף רינד:

קבא (א) שיר למעלות דם איז איין גיאנג צו נאטום  
 מען נאל אים וניגען און ריא שטאפען פון דער עקרה (און אזו ונאנט דוד) אשא עיני אל ההרים  
 אין

תהלים קכא

תרגום

הַדְּרִים מֵאֵין יָבוֹא עֲזוֹי: ב עֲזוֹרֵי מַעַם  
 יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ג אֶל־יָתֵן  
 לַמּוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הַגֵּה  
 לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:  
 ה יְהוָה שִׁמְרֶךָ יְהוָה צִלְךָ עַל־יְדֵי מִנְךָ:  
 ו יוֹמֶם הַשֶּׁשֶׁשׁ לֹא־יִכְפֹּה וַיְרַח בְּלִילָה:  
 ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר אֶת־  
 נַפְשֶׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמֹר־צִאתְךָ וּבּוֹאֶךָ

מסוקין דתרוקא אוקוף  
 עיני למוריא מן קאן  
 ייתי סעדי: ב סעדי  
 מן קנס ויבעד שמיא  
 וארעא: ג לא יתן  
 לאתמוקטא רגלך לא  
 נים נמרך: ד הא לא  
 נים ולא ידמוה נמר  
 ישראל: ה יי נמרך  
 יי יפלך עךך על ספר  
 ימך: ו ייקם פד שליט  
 שמשא לא ימחוקך  
 צפרירי וליי פד שליט  
 סי הרא בליליא:  
 ו מימרך וי נמרך  
 מפר ביש ינמור ית  
 נפשך: ח יי נמור

ד' לא ינום, טוסס פח (מפסא) עניו ון טוסס (ד); ס' לך, מנחם (ג); ס' יסמר, וזכר וימי; ח' לך, פ' יא:

רד"ק

הוא כמו המעלות ויש בו דרש שיר למעלה שיר למטה פעולות, והוא כענין הדרש שכתב למעלה: אשא, כמו המצפה עור מרוק שעולה על ההרים ונשאו עיניו אילך ואילך אם יבאו על עוזרים, ואל ההרים כמו ועל ההרים: (ג) נזיר, אם אשא עיני אל ההרים לא יועיל לי כלום כי אין לי עור אלא מעם ה' ואילו אשא עיני כי הוא יעזרוני ויקבצנו מן הגוים כי הוא עשה שמים וארץ והכל בידו לעשות מה שרצה: (א) אל יתן לבוס, אמר אחד לחבירו דרך נחמה טוב הוא ששפט במחנהך בדי יתברך שהיה בעורך כי כן יעשה ואף על פי שהארץ הגלות לא יתן לבוס רגלך: אל ינום שומרך, כי בהיות הגלות דומה לישן: (ד) נים, התנומה פחותה מן השנונה, וכל שכן שחשו לא יעשה עמנו כלה בגוים, כי לא יישן אפילו בעת לעזוב בכל משעך: (ו) יום, עמנו לצדך שחר, כלומר הוא צלך שלא יכבה חום השמש ביים, וקור הירח בלילה כי חום השמש ייבש הלחם והירח יוסף הלהיה יהיה סמנה הקרירות והחום הם סבת החלואים והאל יתברך ישמור פנים: (ז) ישמרך מכל רע, שלא יזיקך בני אדם והיות השדה: ישמור את נפשך, שלא תמות בתוך החלואים: (ח) ישמר, בגלות ישמר פנתה שי

לדקוקים לעתיד לבא מתחת עין החיים לבסא הכבוד דחניא בספרי שיר המנוחות אין כתוב כאן חלה שיר למעלות שיר למי עשיתי לעשות מעלות לדקוקים לעתיד לבא, והוא סיסד הקליר (בסלוק דיוצר של פס' ב' דמוכות סיסד רבי אליעזר הקליר שהוא בנו של רשב"י בחגיגה פרק אין דורשין ע"ש) ומתחתיהם מעלות מן המעלה מזה עד כפא הכבוד טעות ועלות נשימות שיר המעלות:

שלא ישן כי הוא שומר ישראל בכל עת אפילו בגלות שומר שינתנו הוא שוכרנו: (ס) ה', הוא צלך, והוא על יד מינך לעזוב בכל משעך: (ו) יום, עמנו לצדך שחר, כלומר הוא צלך שלא יכבה חום השמש ביים, וקור הירח בלילה כי חום השמש ייבש הלחם והירח יוסף הלהיה יהיה סמנה הקרירות והחום הם סבת החלואים והאל יתברך ישמור פנים: (ז) ישמרך מכל רע, שלא יזיקך בני אדם והיות השדה: ישמור את נפשך, שלא תמות בתוך החלואים: (ח) ישמר, בגלות ישמר פנתה שי

מנחת שי

(ד) שומר ישרל, בספרים מדויקים מלא וכן משפטו כי נמנה בסוכות עם הפלגים: (ו) יום ישמרך, כס' נעניש: (ח) יהיה שומר, כס' נעניש: ישמר לך, בקמ"ן חסוף ובקבלת ספרים

בני גלותינו: אשא, מנהג כל שהוא במזרח לשאת עיניו אולי יביאוו עוזרים לו להרחיק האויב ומלת מאין בזה, כמו אנה אנתנו עולים ואין נמורו הן כולכם מאין וזאת הגזרה לא מלאנה בהסרון מ"ס: (ב) עזרי, בדרך נבואה או על דרך תקוה אין לי לורך לעזרת אדם כי אם לעזרת השם לבד שהוא עושה העולות והארץ השפלה: (א) אל, כמו לא וככה דרך מתיבה אל מות כבודם אל תבא נפשי המסורך יאמר לנפשו או לבני הגלות אם העזר מהשם לבדו לא תפחד כי לא יתן למוט רגליך בלכתך ברחובות העיר או על החומה, ואל ינום שומרך, כי כל עיר שהיא במזרח ית לה צומת בלילה: (ד) הגה, שומר, ישראל הוא יעקב חביו ומשמרתך בכל אשר תלך והוא היה ישן: (ה) ה' שומרך, מהר ומכל חולי, כי הוא לךך על יד ימין: (ו) והביר עמם הלא יזום בשני משמ"ס וסו ולא לילה וידוע כי השמש חוקי כרוב חום שלה והלכה בלילה חוקי הנה מולדת מחלואים וזה הדבר ברור ומנוסה: (ז) ה', מכל רע, שיקרה לאלם מחוק ומפנים: (ח) ה' ישמר צאתך.

מצודת דוד

מצודת ציון  
 עמין אמה (בכאשית ל"ט): (ג) לבוס, מל' נעיה ומעידה: ינום, לחזיקו דך נחמה הנה עורה טובה היא כי לא יתן רגליך לנפיה ומעידה: אל ינום שומרך, ר"ל לא יסיר השנונה מן: (ד) הנה לא ינום, כי הנה מעולם איו מסר הבחנות: (ה) ה' צלך, כמו על עמך משמם שן ינו על ימין לעשות כה חיל: (ו) יום, כי אם לא יזיק לך חום השמש ובלילה לא יזיק לך לחום הירח המביא מחלואים: (ח) צאתך, שלא תשגל בלכתך בדרך ובנוטר:

ונשט מינו למחוק לנאות מחוק ונבוא: (ב) עזרי, ר"ל אל לא מלאתי סוד רק מלם ס' וני: (ג) אל יהו, כללו אלה יאמנו לחזיקו דך נחמה הנה עורה טובה היא כי לא יתן רגליך לנפיה ומעידה: אל ינום שומרך, ר"ל לא יסיר השנונה מן: (ד) הנה לא ינום, כי הנה מעולם איו מסר הבחנות: (ה) ה' צלך, כמו על עמך משמם שן ינו על ימין לעשות כה חיל: (ו) יום, כי אם לא יזיק לך חום השמש ובלילה לא יזיק לך לחום הירח המביא מחלואים: (ח) צאתך, שלא תשגל בלכתך בדרך ובנוטר:

פירוש ע"מ  
 איה הייב אופ כייגע אוגין צו די פערצו צו זעהען  
 באן יבא עזרי פון וואגען וועט קומען מיין הילף:  
 (ב) זעה איה עזרי פנס ה' דם מיין הילף וועט קומן  
 פון גאט וואס ער האט בשאפן דימעל אונ ערד:  
 (ג) אל ינו לבוס רגלך ער וועט גיט געבין צוא אוס  
 גרייטשין דיגע פים אונ ער וועט גיט דרימלען דיין  
 היקער: (ד) הנה לא ינום אונ ער וועט גיט געבין דיין  
 היקער: (ה) הנה לא ינום אונ ער וועט גיט געבין דיין  
 היקער: (ו) הנה לא ינום אונ ער וועט גיט געבין דיין  
 היקער: (ז) הנה לא ינום אונ ער וועט גיט געבין דיין  
 היקער: (ח) הנה לא ינום אונ ער וועט גיט געבין דיין  
 היקער:

אונ שלאפמ גיט דך היקער פון דך ישראל: (ה) ה'  
 שומרך וכו' גאט איז דיין היקער אונ גאט איז דיין  
 שאפין אופ דיין רעכטע האנט: (ו) יום השמש לא  
 יכבה בימי טאג וועט דך ישראל גיט שלאפן דיא  
 זון אונ דיא רגבה בימי נאכט וועט דך אויך גיט  
 שאפין: (ז) ה' ישמרך מכל רע גאט וועט דך ישראל  
 היקער פון אלעם בייון ישמור את נפשך ער וועט  
 הימן

מַעֲתָהּ וְעַד-עוֹלָם : קַכְבּ א שִׁיר  
 הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׂמַחְתִּי בְּאִמְרִים לִי  
 בֵּית יְהוָה נִלְךְ : ב עֲמֹדוֹת הַיָּו רְגִלֵינוּ  
 בְּשַׁעֲרֵיךָ יְרוּשָׁלַם : ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה  
 כְּעִיר שְׁחַבְרָה לְהַיְחָדוּ : ד שְׁשֻׁם עֲלוּ  
 שְׁבֻטִים שְׁבִטְיָיָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל

ספקו לפרגמטיא  
 ופעלך למעסק  
 באורחא מן השקא  
 ועד עלמא : א שירא  
 דאתאמר על מסכון  
 דתהווא אריתא באמרין  
 לי בית ספרשא די  
 גוייל : ב קושין הווא  
 רגלנא במרעך  
 ירושלם : ג ירושלם  
 דמתבניא ברקיעא היך  
 קרוא לאתחברא לה  
 פחדא בארעא : ד  
 דתמן סליקו שבטיא

ת"א תמתי, מ"א עזרה שר ב"ר זרוא (מטות בזכות אל עולם מן) : ע"א יא (נדרים פ"א) : ירושלם, תפנית ח (מנשה כ"א) : ש"א י"א, קידושין ע ע"א קפ"ד ופ"ד :

שבטין די פס היר לישראל די שכתיה שרנא ביגיהון במזילהון לאוראה

**רד"ק**  
 כמו שאמרנו. ובצאתך מהגלות תצא בשלום ובבואך לארץ ישראל בשלום וישמך פתחה ועד עולם : (א) שיר. אפשר כי שאר המעלות שלא נזכר בהם לודו חברי הכהנים ולא נזכרו לטות הכהנים. ואשר נאמר בהם לודו חברי דוד. והמפורסם הוא באמר בני בגלות ומרוב האהבה לבנון בית המקדש יזכרו עלות ישראל לגלים וידברו על לשון האבות שהיו בוסן הבית. אבר כל אחד אומר שמחתו : (ב) עבודות. העולם הראשונים היו עומדים בשערים ובצפים היםים אחריהם : (ג) ירושלם. אומרים בני הגלות כשהיה בגיור ירושלם והיה השכינה כבודת כמה הייתי מביולת ואגה הבצא עיר כמות שחברתי לה עדות ישראל יחריו שלש פעמים בשנה פל ראת עיר כבוד : (ד) ששם. כי יש עולים שנים עשר שבטים שהיו שבטי יה שוברי כבודתו וכולם היתה ירושלם מביולת. היתה עדות לישראל שהאל יתברך בחר במ להודות לשם ה' על הכהנים שהיה כבודת להם זה אחד מהם. ועוד גם גדול כזה

**רש"י**  
**קכב (א)** שמחתי באומרים לי. שמעתי בני חכם באומרים מהי ימות אוחוז זקן וימלך שלמה בנו ויבנה בית המקדש ונעלה לרגל ואני שמח : (ב) עומדות היו רגלינו. מלמחה ככל מקום שביל שערך ירושלים שעוסקתן ביה כמורה : (ג) ירושלים הבנויה. כשיבנה שלמה בני בית המקדש תבוכה תהא בנייה כשיבנה ומקדש זרחין מניח : כעיר שחברתי לה. כשילה שדמיה הכתוב זו לזו שאמר (דברים י"ב) אל המנוחה ולא הנמלה מנוחה זו שילה נמלה זו ירושלים ורבותינו אמרו יש ירושלים הבנויה שבטים ופתחה ירושלים כל מטה להיות כמותה : (ד) ששם עלו שבטים. אשר פס כבילה עלו שבטים כשעלו ממלרים ונקבע המסכן כמורה : שבטי יה. שהוא עדות לישראל. ולפי שהעבדי כוכבים היו מליצין אחריהם

**מנחת שם**  
 יבנים כבוד ישמר כבודת ומלכות כבוד כבוד דעת ב"ב  
 קכב (ב) עבודות. כשעם אהר לנד :

**אבן עזרא**  
 כצאתך מלמחה גם כבודך כדרך הבאה והיואלת :  
**קכב (ה)** שיר המעלות. שמחתי באומרים. אמר רבי משה כי זה הכיר אחריו דוד שאמר עם הזמירות בבית הכס בעת שיבנה הבית ורבי יעקב אמר כי זה כעבור הבית שהקים לו דוד בציון ויש אומרים על הבית השלישי כל אחד מישראל אומרים שמחתי באומרים הם עליו רגלים : (ב) עומדות. העוסק מעמדו עלהככל בניי החומות וזיפי השערים והכוכן כי היא היתה מלחא חס והיינו מתערכים בשערים לא נוכל להכנס מרוב העם הבאי והיואלים : (ג) ירושלם. היתה דומה בשלש רגלים למדינה שהתחברו אליה כל בטחיה מסביב בעת הפחד : (ד) ששם. שבטים. שהם שבטי הכס עדות והק ומזה לנא שלם פעמי והיו מודים השם בראותם מלכות דוד קיימת ואם זה המזמור על שלמה יהיו הכסאות לשלמה ואחריו ואם לעמיד

**מצודת דוד**  
**קכב (א)** שמחתי. הוא מלמד בני הגולים באומרים קן קן מלא שמחתי יבנה כבוד אומרים לי נקח ה' בית ה' בציון רגלנו : (ב) עבודות. מנוח אדם כבואו והיואלים היינו מתעבדים ועומדים ירושלים אמר הוא כבואו ככל מיני פחד כעיר אשר מוכנה לה יחדיו כל הבונים ללבל כל מיני פחד וזיפי : (ד) ששם. אשר פס עלו השבטים שהם שבטי יה ר"ל פס ה' : עדות לישראל. פירוש ע"מ אלע ערמער פון וועגען דייןען טוערין דו ירושלים וזיס קעגן לערינט אין זיי הורה : (ג) זאגט דוד ירושלים הבנויה די שטאט ירושלים וזיס די וועט זיין גיבויעט אין די טעג פון מיין זון שלמה ווען ער וועט בויען אין איר דעם בית המקדש דענקסט קאל וועט זיא זיין ציריך ווי דיא שטאט שיריה וואס זיי האבן זיך בהעפט צו איר אלע יודין מיט אנדער : (ד) ששם זיס שטאט עדות לישראל די שבטים וואס איז גיוען איין עדות צו די ישראל דס ער הט אום דר ויילט

**מצודת דוד**  
**קכב (א)** שיר המעלות לוד דס איז אין גיזאנג דס די קיום נאלין עם וועגען אף דיא מרעפע פון דר עזרה אונ דוד הט גינאכט דס גיזאנג (אונ אזו זאגט ער) שפתי אביתים לי איה פרייא מיר ווען די ישראל זאגן צו מיר בית ה' הגדל מיר וועלען גיין אין נאמס דה אין בית המקדש : (ב) עומדות היו רגלינו אונערע פים ועגן בשטאנן בייא דער מלחמה אין

תהלים קכב

תרגום

לְהוֹדוֹת לַשֵּׁם יְהוָה: הִכִּי שָׁמְהוּ יִשְׁבּוּ  
 כְּסֵאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסֵאוֹת לְבֵית דָּוִד:  
 וְשִׂאוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִיחוּ אֲהֻבָיִךְ:  
 וַיְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ:  
 ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם  
 בְּךָ: לְמַעַן בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבִי קִשְׁתָּה  
 טוֹב לָךְ: קִבְּגָה שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲלֶיךָ

לְשָׂמָה בְּנֵי: ה אָרוֹחַ  
 חֲסוֹן מִתְּהַבֵּיךְ בְּיָדְךָ  
 בִּירוּשָׁלַם בְּיָדְךָ בְּבֵית  
 מִקְדָּשָׁא לְמִלְכֻתָּא בְּבֵית  
 דָּוִד: ו שִׂאוּ בְּשִׁלְמֵךְ  
 דִּירוּשָׁלַם יִתְבֹּן  
 בְּשִׁלְמֵךְ אֲרֻחֵיךָ:  
 ו יְהִי שְׁלָם בְּחֵילְךָ  
 שְׁלֹמָה בְּבִרְמִיזָה:  
 ח מִן בְּגַלְגָּל אֲחִי וְחֻבְבִּי  
 אֲמַלְלָה בְּדוֹן שְׁלָם בְּךָ:  
 ט מִמְּסוּרָה בֵּית מִקְדָּשְׁךָ  
 דִּבְרֵי אֱלֹהֵיךָ אֲהַבֵּר  
 לְאוֹמְבָא לְךָ: א שִׁירָא  
 דְּאַתְמָא עַל מְסוּקֵךְ

ח' א' אלו, מנצח: י' יחי שלום, ככבוד סד: למען אחי, טס (כבודים יג):

דרש

שהיו נקבצים כולם בעזרת עומדים צופים ומשתחוים רוחים.  
 או פירוש עדות לישראל זה שהיו עולים עם השבטים ערות  
 ומצוה היתה להם לישראל שיעלו להודות לשם ה': (ה) כסאות.  
 לשון רבים הו' לשכינה וחד למלכות בית דוד. כסאות לבית  
 דוד היו שם ויהיו שם עוד: (ו) שאלו. אומרים בני הגלות  
 שאלו סהלא יתברך שלום ירושלים ושלוטה הוא קיבוץ הגלויות  
 כי עד אחרת העת לא היה לה שלום כי נלחמים עליהם הרבה  
 אמות. ואמר אחרי כך פגוד ירושלים יעלו אהוביך הם ישראל  
 בבלות שהם כסאבילים על הרבנה: (ז) בחילך. החפירה שהיא  
 סביב לחומה יקרא חיל. אמר יחי שלום שישבו ישראל אלך  
 ושוב לא תהיה מלחמה בחילך. בארבעותיך. הם בתי המושב  
 בערך העיר: (ט) למען. אמר כל אחד מבני הגלות למען אחי  
 ישראל שגלו מסך למען אדברה נא שלום כך שישבו להיות  
 שכנים כך. ועוד למען בית אלהינו החרב אבקשה מה' יתברך

בנחת שי

(ח) אבקשה טוב. כן הוא בעצם ברוב פסוקי ישיבים:

ישליו אוהביך שהם אהבו או השוכנים עם תמיד: (י) יהו. החומה  
 למען. לבקש שלומך בעבור אחינו הנכבדים והלויים וחסידיו ישראל הדרים בירושלם: (ט) למען.

קכב (ח) שיר המעלות אלך גשאתי.

מפצרת ציון  
 קכב (ו) ישליו. משום שלום: (ז) בחילך. היא החומה המנוכה  
 אכר בית אמון להמנוח הגבוה וכן ואלכל חיל ותמנה  
 (ח) אכר: (ט) בארבעותיך. ענין סימלת וטעמיה:

כסאות לבית דוד הדין דין אמת: (ו) שאלו. לואח שאלו מה'  
 ידבר פנינו גם הפסוקים אחר יחי שלום וגו'. כ"ל לא יזכר עליה המזכיר ולא יתחון את המלכות: (ח) למען אחי  
 רעמי. כללו כ"ל מבני בגולה אומר לא בעבור. עמנו כלכל המסלל על שלום העיר כ"ל גם בעבור אחי רעמי והמלל כל בני ישראל:  
 (ט) למען בית ה'. והמלל המקדש אכר יבנה גם אבקשה טוב לך: קכב (ח) אלך גשאתי וגו'. להיות צופים ומביטים למנוח:

פירוש ע"ש

יחי ציון פר איין פאלק להודות לשם ה' צו לופען צו  
 גאטס גאמען וועלען זייא אופ גיין צוא דר שפאמ  
 ירושלים ווען דר בית המקדש וועט גיבועט ווערין  
 אין איר: (ה) אונג נאך איין חשיבות וועט ירושלים  
 דאךן י שמה ישבו כסאות למשפט דען דארטין וועלן  
 גינעצט אונג גישמעלען ווערין שמועלען צום משפט  
 כסאות לבית דוד אוך שמועלען פון מלכות וועלן דארטן  
 גישמעלען ווערן צום הוי גינדין פון דוד: (ו) נאגט  
 דוד שאלו שלום ירושלים פרעגט איהר ישראל דעם  
 שלום פון ירושלים אונג אזו נאגט צו איר ישליו אהבך  
 עי נאךן זיין בשלמה בייגע לייב האקער: (ז) יהי שלום

ישראל

רש"י  
 היה שלטין המלכיים בעשותיהם לא כל שכן. אמר הקב"ה  
 אני מעיד עליהם שהם בני אבותיהם הטיל שמו עליהם  
 הראובני השמעוני (במדבר כ"ו). הוסף עליהם אמות  
 השם אחת מכלן ואחת מכלן מנחל השם הזה י"ה עדות  
 לישראל: (ה) כי שמה ישבו וגו'. כי גם בירושלים תשרה  
 השכינה וישבו עם כסאות לשפט. כלם את האומות וכסאות  
 מלוכה לבית דוד: (ו) שאלו שלום ירושלים. אחרת  
 לה ישליו אוהביך ויהי שלום בחילך: (ח) למען. ישראל  
 אחי ורעמי: אדברה נא. אני דוד המלך שלום כך:

טוב בעבורך: (ה) גשאתי. כשידבר על לשון בני הגלות פעם  
 אבן עזרא

למשיח ולבניו: (ו) שאלו. פועל עבר לשלום שאלים על  
 שלום ירושלים כי אז יחגו אליה ויתפללו להמר לנכח  
 שלום: הוא המבזבז מתוך להמנה בארבעותיך לפנים את  
 הכוונה: (ח) למען. לבקש שלומך בעבור אחינו הנכבדים והלויים וחסידיו ישראל הדרים בירושלם: (ט) למען.

קכב (ח) שיר המעלות אלך גשאתי.

מפצרת ציון  
 קכב (ו) ישליו. משום שלום: (ז) בחילך. היא החומה המנוכה  
 אכר בית אמון להמנוח הגבוה וכן ואלכל חיל ותמנה  
 (ח) אכר: (ט) בארבעותיך. ענין סימלת וטעמיה:

יחי ציון פר איין פאלק להודות לשם ה' צו לופען צו  
 גאטס גאמען וועלען זייא אופ גיין צוא דר שפאמ  
 ירושלים ווען דר בית המקדש וועט גיבועט ווערין  
 אין איר: (ה) אונג נאך איין חשיבות וועט ירושלים  
 דאךן י שמה ישבו כסאות למשפט דען דארטין וועלן  
 גינעצט אונג גישמעלען ווערין שמועלען צום משפט  
 כסאות לבית דוד אוך שמועלען פון מלכות וועלן דארטן  
 גישמעלען ווערן צום הוי גינדין פון דוד: (ו) נאגט  
 דוד שאלו שלום ירושלים פרעגט איהר ישראל דעם  
 שלום פון ירושלים אונג אזו נאגט צו איר ישליו אהבך  
 עי נאךן זיין בשלמה בייגע לייב האקער: (ז) יהי שלום

**נִשְׂאֲתִי אֶת־עֵינֵי הַיְשָׁבִי בַשָּׁמַיִם :**  
**כ הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֲלֵי־ד אֲדוֹנֵיהֶם**  
**כְּעֵינֵי שִׂפְחָה אֲלֵי־ד גְּבֻרָתָהּ כִּן עֵינֵינוּ**  
**אֲלֵי־הוֹה אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ :**  
**י הוֹה חֲנָנוּ כִּי־רַב שְׁבַעֲנוּ בּוֹ :**  
**ש שְׁבַעֲהֶלְהָ נִפְשָׁנוּ הֲלַעַג הַשָּׂאֲנָנִים**  
**הִבּוֹ לְגֵאוּנוֹנִים : קבד שִׁיר הַמַּעֲלוֹת**

דתהומא קדמך וקפית  
 זת עיני דתיבי על  
 פורסי יקרא בשמיא :  
 ג הא קמא דמוריקן  
 עיני עבדין מדיא  
 דרבוניהון ויהיבמא  
 דמוריקן עיני אממא  
 מדיא דרבוניתהא  
 הכדון מדיקן עינא  
 קדם יי אלהנא עד די  
 יחוס עקנא : ג חוס  
 עקנא יי חוס עקנא  
 ארום סגי שבענא  
 כסירותא : ד סוגעת  
 שבעת לה נפשנא

ת"א נפשינו : א שירא דאתמר על מסוקן דתהומא על  
 פתח באתח לגאיונינו קרי  
 רש"י

**קכג (א) הַיּוֹשֵׁב** יו"ד יתורה: (ד) הֲלַעַג הַשָּׂאֲנָנִים.  
 לע העכו"ם השלטים כענין: הִבּוֹ, סבון  
 את גי' הוונס היא יושלים: לְגֵאוּנוֹנִים, כתיב חל  
 וקריני תיני :

נהננו בגלות האלה שיריה עלינו ויוציאנו ממנו: (ג) חננו . הכל לחי' בקשה יי' כן ארין שבענו בו הנהלת: (ד) הלעג .  
 השאננים . הסר הנספך כמו הארון הגדול אפר שבעה נפשו הליג ענתה שולענים עלינו . או יהיה ה"א השאננים  
 בבקום למי' שבענו שאתנו לשאננים ושבבענו הכח . השאננים הוינ' שהם שקפים ושאננים ואנחנו עיני' וכוואים  
 ביניהם ילענו לנו: ולגאיונים . מלה אחת בכתוב והוא כמו גאים אלא שנתיא' בו למי' הפעל כירד והתי' נוספת . והיא  
 כמו עליונים במשקל אלא שבענו תנועתו מפני אות הגרון והוא בקרי שתי אותיה מלת לגאיונים והתי' בו עיני בקרי כי  
 אבן עזרא

**אליך נשאתי וטעם היושבי כענין כל הגזרות כחות ממש:**  
**(ב) הנה** . אחר כן דכר פעול ובעד עמו כי אין כח לעבד  
 להמלך מיד הכחיים להרגו אם לא יושעני אלוני: (ג) חננו .  
 כי רב . זמן רב: (ד) רבת . מדת זמן: הֲלַעַג הַשָּׂאֲנָנִים  
 והיא מלה אחת כמו עליונים מנורת גאה :

**קכד (א) שיר המעלות לדוד לולי ה' . גם זה**  
**מצודת דוד**

**הישובי** . אחי הושב בשמי: (ב) אל יד . לופים אל יד  
 חזוניהם יתן . לנס דכר מה וליס חללים מללות פד פכ יתן  
 להם: (ג) כי רב . כל לנו זיון הרבה פד נשבע ממנו לגולה הכסוי  
 והוא עיני מליה: (ד) רבת . הרבה שבעה נפשנו מן הניען כל  
 טעוים שופכים שאין והקט: הכו' . מן בזיון אשכ הול לגלי  
 וינ' כל אשכ השמי'ם הגאים והמלטים ומכין  
 פירוש ע"מ

אותו וככל הדכר במלות שונות למרות הכיון :

**יב הנה כעני עבדים אל יד אדוניהם וכו' . אנכי' איז אמאל**  
**אדנים גיוראין אונ ער האם גים נקעטום שפינין ייגע**  
**קינדער . איז בייא אים גבלידיען די ויהן זאלין ויערין משהים**  
**אונ ריא שפסער זאלין ויערין דינסטן . קר איז געזאנגען אין**  
**גאס צוא אונ פארדינגס וואס פארדינגס דיא משהים אונ דינסטן**  
**צוא בעלי פתים אונ האם אים גיגעטין ער זאל ייגע קינדער**  
**אויך פארדינגען . נאר ער זאל ויא פארדינגען צו אונליך בעלי**  
**פתים וואס זענען גיגעטן פונעם פארדינגען זינען זיךקע אונ סוף'ן נפלות**  
**חקדים . דער מעקלער האם גיאנגס צום פאסער אונ דאן פוסט**  
**נאר זינען קרליכע מנעסן ויא זאלן באזאלין זיינע קינדער**  
**זייערע שקירות . אבער אויב ויא זינען זיךקע אדער גיין וואס**  
**איז דיר גייסיג צוא וויסען . וואס קין דיק דאס הארען אויב**  
**זיך אן גיזעמ אונזער לייב מיט דעם גישפעט פון דר**  
**גישמילטע פעלקער הבו לגאי יינים מיט דעם שאנר ווס מיר ליידין פון די פעלקער וואס האלטן זיך גרום:**  
**קכד (א) שיר המעלות לדוד דאס איז איין גיזאנג דאס דיא לויים זאלען אים זינגען אוף די שטאפל'ין פון דר**

תהלים קכד

תרגום

קָדוֹד לִוְלֵי יְהוָה שְׁהִיָּה לָנוּ יֵאֱמָרְנָא  
 יִשְׂרָאֵל: כִּלְוֵי יְהוָה שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם  
 עֲלֵינוּ אָדָם: יֵאָזִי חַיִּים בְּלַעֲנוֹנוּ בַחֲרוֹת  
 אַפֶּם בָּנוּ: יֵאָזִי הַמַּיִם שִׁטְפוֹנוּ נַחֲלָה  
 עֲבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ: יֵאָזִי עֲבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ  
 הַמַּיִם הַיְדוּדָנִים: וּבְרוּךְ יְהוָה שְׁלֵא

קוד אלו יי יהוה  
 כסענדא יימרון קרון  
 ישראל: כ ללווי  
 ישראל בני יהוה  
 כסענדא פד קם עלנא  
 בר נש: ג הא בן פד  
 חיון בלענו יתנא פד  
 מקור רוגוהון קנא:  
 ד הא בן מיא שטפו  
 יתנא מערית עברא  
 על נפשנא: ד הא בן  
 עבר על נפשנא מלכא  
 דכתיב למוי ידוונא  
 נתננו

ה"א לוי. מניח יא עקידה עבר סל חל המסור:

דִּמְאָ: וּבְרוּךְ שְׁמָא דְּיֵי קָדָא מִסְרָנָא הֵיךְ תִּבְרָא לְיִשְׁגֵי הוּן:  
 רד"ק

קכד (ג) בחרות אפם בנו. כשמרה אפם בנו. בחרות כמו נעשות (ד) נחלה. לשון מולי:

גאי כמו גיא וזנים מענין העיר היונה שהיא ענין אונאה (ול) יאמר גא ישראל. בהגלות וסת הוא: (כ) כמות עליו אדם. בקום עליו אובים בגלות וכלותו. לולי ה' שיהיה לנו. כמו עבני: (ג) אוי. היירד נוספת ורוא כמו או חיים בלענו ואמר דרך משל חיים בלענו כי אין דרך אדם לאכול הבשר כי אם מבושל חם מרוב האוחם בלענו חיים היו בולעים אותנו: בחרות אפם בנו. לולי אל שיהיה לנו: (ד) אוי חיים. משל לצרות: נחלה עבר על נפשנו. נחל שופך והמלה קריאה מלעיל חמסם בנין ודא נוספת והחית בשבא: לברד: (ה) אוי עבר. אמר עבר ואמר חיים כמו לא זרק עלי או עבר מסב לנחל שזכר ר' נחלי חיים הודיונים. ופי' הודיונים ששופפים ברשע ובודון: (ו) ברוך. שלא תניח אותנו בדיהם לטרפנו כנחת שי

אכן עורא  
 אתה חס לנרנו: יאמר נא. עתה ככל נא עממקרא:  
 (ב) לולי. זה היה פעם אחר פעם: אדם. לשון רבים והעד: (ג) אוי, דימה הנורד לנחל שומך. מלת נחלה על שלש דרכים וכולם שונים האחד הוא נחלה לשראל עבדו חמ"ח בחספ פחה והה"א לנקבה. והשני נחלה מעמי (רעמי י') כחול לשון חולי פעל עבר מציין נשעל והחית"ם בשו"א לכדו והמלה מלגס. והשלישי נחלה עבר על נפשנו. החית"ם בשו"א והמלה מלעיל כי הטעם בנ"ן והה"א נוספת:

קכד (ד) נחלה. קריאתו מלעיל כי הטעם בנ"ן והחית"ם בשו"א לכדו וכן נחלה מלרים ובמכר ל"ד) והמסורה תחל עליהם כי הטעם מלעיל ושארף טעמה כלת"ד) וכחש הכח"ש י' מלת נחלה נחלה על ג' רכבים וכולם שונים האחד הוא נחלה לשראל עבדו חמ"ח בחספ פחה והה"א לנקבה. והשני נחלה מעמי (רעמי י') כחול לשון חולי פעל עבר מציין נשעל והחית"ם בשו"א לכדו והמלה מלגס. והשלישי נחלה עבר על נפשנו. החית"ם בשו"א והמלה מלעיל כי הטעם בנ"ן והה"א נוספת:

וטעם חיים שבה אל המדברים כאילו אמר בלענו ואנחנו חיים ויירדו חיים שאלה (ה) אוי עבר. הטעם כפול ונחלה ישרת מצורת דוד

והה"א טופק כה"א לילה ע"כ אמר עבר והטעם כפול. חיים ויירדו חיים שאלה (ה) אוי עבר. הטעם כפול ונחלה ישרת מצורת דוד

היו ממחרים בלענו מי: בחרות. נעת מרה אפם בני: (ד) חיים. דימה המון העמים לשמים מים רבים: נחלה. נחל מים עפכר על נפשנו: (ה) הודיונים. השופפים בזון ונכשע וכל הדבר טעמים ושגלם להחזקות וכדכר המללה בכל מקום: (ו) ברוך ה'. ככל כדוך ה' שגלנו כול ואחיו להיות עולק לשיעם:

קכד (א) לולי ה'. אל סל ה' אשר היה פעמו: יאמר וגו'. סרס המקרה יאמר נא ישראל לולי ה' וכו'. (ב) בקום. נעת אמר קם עלינו אדם להכדו ולכדו: (ג) אוי. אל סל ה' טעמי היו בולעים אותנו חיים והוא ענין מלילה על כי התחבב לאכול לא ימחן פני יבועל כי אם חולנו מי ואמר כלאו מרוב חמותם בלענו

**פירוש ע"מ**  
 עָרָה (א) וְאֵן דְּעָם מְזוּרָה גִּימָמְכָם (א) אֲנִי אֲנִי עָרָה לִוְלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ וְעָן גִּימָם וְאֲלָט גִּינְעָן צוֹ אֲוִנָּא אִין אֲוִנְעָר הִירְפָּה וְעָן בִּינְיוֹקְמָם אֲוִף אֲוִנָּא יֵאֱמָר נָא יִשְׂרָאֵל אֲוִ מוֹט וְאֲנִיעָן דְּעַר יִשְׂרָאֵל:  
 (ב) לולי ה' שיהיה לנו ווען גים לם נאם וואלם גינוען צו אונג אין אוננער הירפה ווען עם שמיים אוף אוף אונג איין מענמש: (ג) אני חיים בלענו דען וואלמען די היידען לעבעדיגע דייט אונג איין גישלונגען בחרות אפם בנו אין דעם גרימען פון וייער צאריין אין אונג: (ד) אני חיים שטמונו אונ דענקטם קאל וואלמן די וואקערן אונג פו פלייצט נחלה עבר על נפשנו אונ איין קרענק וואלם איבער גיפארען אוף אוננערע לייקר: (ה) אני עבר על נפשנו אונ דענקטם קאל וואלמן איבער גיפארען אוף אוננער לייבער ממוחיליגע סרף לשיניהם גירקם אין נאם וואם ער האט אונג גים נעעבן

**משנה במים**  
 זיא גיבען גים צדקה. האם דער אפטר גינואם צום פעקלער איך וועל דיר נאגין. דוא ווייסט דאך אז איך בין אפאל גינען אנביר. אונ האב געהלמן דירקסען. זענען מייע קינדער גים גינארקנס צוא ארבישין. דריבער איז גים בעקליר זיא מלין סאקן וייער בעדינונג וייא אדיקסם אונ וייא אפשרת צירף סאקן. אפארל וועלן זיא כאכין צפנים אשאדין. אנלאז אפאם. אז דער פענמש וועם נאר וועלן סאקן וייא דער דין איז וועם ער זיי פאר אלץ אפ רעבעען. וועם זיא גים בלייבין סר דוא אפברות. אבער דער סענמש וואם גים צדקה אונ מוהם חסד. דער סענמש האט רחמנות וואם גים רחמנות וועם ער אויף זיא אויך רחמנות האבין וייל ער וועם מארשמיין אז זיא קענען גים סאקן וייא נעבארענע דירקסען אונ משרתים ווען. דריבער וועם קען זיא גים אפ רעבעען פון די אפברות פאר וייערע שאדינס וואם זיא גינעלן סאקן. קם קען זיא קען נאל זיא נאך געין אפארל אפטרנה אויף יום טוב. דאם זעלביע איז זיא יידן נענען הקב"ה. קם איז גים סעליך וואסערען קלומר דיא לישעים: (ו) ברוך ה' שלא נתנו



נַתַּנְנוּ מַרְרָה לְשִׁנֵּיהֶם: יִנְפְּשֵׁנוּ כַצְפּוֹר  
 נִמְלְטָה מִפֶּה יוֹקְשִׁים הִפַּח נִשְׁבֵּר  
 וּאֲנַחְנוּ נִמְלֵטְנוּ: הַ עֲזַרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה  
 עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: קִבְּהָ שִׁיר  
 הַמַּעֲלֹת הַבְּטָחִים בִּיהוָה כְּתַרְצִיּוֹן  
 לֹא־יִמּוֹט לְעוֹלָם יֹשֵׁב: יִירוּשָׁלַם הָרִים  
 סָבִיב לָהּ וַיהוָה סָבִיב לְעַמּוֹ מֵעַתָּה  
 וְעַד־עוֹלָם: גַּ כִּי לֹא יִנּוּחַ שִׁבְט הָרִשָׁע

י נִפְשָׁנוּ הַרְרָה כַצְפּוֹר  
 אֲשֶׁתִּיבַת מִפִּי הַקְּלָיָה  
 פָּקָה אֶת הַבֵּר וְאֶנְן  
 אֲשֶׁתִּיבַת־נָא: הַ עֲזַרְנָא  
 בְּשֵׁם מִי סָרָא דִּי  
 דְעַבְדָּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא:  
 א שִׁירָא דְאֵתְאֲמַר עַל  
 מִסּוּקִין דְּתַהוּמָא  
 צְדִיקָא דְכַתְרֵצִיּוֹן  
 כְּמִימְרָא דִּי הַרְרָה מִרְרָא  
 דְצִיּוֹן לֹא יִנְבְּעוּע  
 לְעַלְמֵ וְתִיתָב:  
 ב יִירוּשָׁלַם מִרְרָא חוֹר  
 חוֹר דִּי לָהּ וּמִימְרָא  
 דִּי חוֹר חוֹר לְעַמִּיהָ  
 מִן הִשְׁתָּא וְעַד עַלְמָא:  
 ג אַרְוִים לֹא יִנּוּחַ שִׁבְט

ת"א הכותשים. כדמות נח וזכר סדומס: לא ינוח. סודיה יא (בשמות נח): ער

**רש"י**  
 (י) נפשנו בצפור נמלטה. מהס כצפור אשר נמלטה  
 מפח יוקשים:  
 קבה (א) הבטחים בה'. לא ימוטו כהר ציון אשר לא  
 ימוט כי כאשר ירוטלים הרים סביב לה כן  
 הקב"ה סביב לעמו: (ג) כי לא ינוח שבט הרשע על  
 וכן ואתה קדוש יושב קיים נצח וכן אתה ה' לעולם תשב: (ב) ירושלים. אף על פי שירושלם סביב לה אין לה חזקת וישלש  
 הגוים וילכדו אותה אלה מאלה ולא יהיה לה חזקת עד שיהיה עם ה' כותכה שיהיה הוא סביב לעמו ושמו יהיה לתלם חזק  
 יותר מן ההרים ולא ישלש בהם אוב כערה ועד עולם: (ג) כי. כפי ש' ותגורו בירושלים קדוש יושב לו'. כי הרשעים כולם בן  
 אבן עזרא  
 מנחת שי

גהננו. שז אל בעלותו חיים: (י) נפשנו בצפור. הטעם  
 שלא היה לנו כח המלט כי היינו כצפור רק נמלטנו בשם ה' כדוד שהוא עושה הכל ומי עומד לפניו. על כן: (ח) עזרנו.  
 שנינו העלויים והשפלים: קבה (א) שיר המעלות הבטחים. לנחמדי: לעולם ישב. בזמי המשיח: (ב) ירושלים  
 הרים. שהם עומדים סביבה והטעם סביב עמו כעוכה ע"כ לה וכל האויב לבוח לנזר על ירושלים: (ג) כי. טעם גורל  
 מצודת דוד  
 (ו) בצפור. כמו הלפור אשר נמלטה מנחמס המוקף להלכד בה: הפח  
 גשבר. י"ל העמו"ס נטלו ומי"ז נמלטו מידם. ועל סממניו ללפור  
 אמר לשון הטעל כהלל כהלכ: (ח) עזרנו. המור שלנו כזה כהכנס  
 טכ י' הנושה שמים ואכן ולא זאל המור כמ' ידיו:  
 קבה (א) הבטחים בה'. ארוס הכותשים בה' המה כהל ציון אשר לא ינוח ממקומו ועלולם ישב על כנו: (ב) ירושלים. כמו ירושלים  
 שההרים ממכדים לה כן כ' סביבות עמו הכותשים ט

**פירוש ע"מ**  
 גִּנְעַעְבֵּן אִיִּין פֶּר צוֹקֶנְג צו זײַערע צײַן: (ו) נִפְשֵׁנוּ  
 כַצְפּוֹר נִמְלְטָה אֲוֹנֵרְעֵר לִיבֵּער זַעֲנֵן וְאֵרֵן אֲנַמְרֹנֵן  
 ווי אַפּוֹרְלֵ כִפֵּה יִקְשִׁים פּוֹן דֶּר גַּעֲן פּוֹן דִּי שְׁמִרְוֹכְרֶר  
 וְזֵאם ווילײן אֲוִנֵן הַאָּפֵן הִפַּח נִשְׁבֵּר דִּי גַעֲן אִיז וְזֵאֲרֵן  
 צו פֶּרֶאכִין אֲוִן מִיר יִשְׂרָאֵל זַעֲנֵן וְזֵאֲרֵן אֲנַמְרֹנֵן:  
 (ח) מִרְרָה בְּשֵׁם ה' וְגו' אֲוֹנֵרְעֵר הִרְרָה אִיז אִיז נִאָמַס  
 נִאָמַעֵן וְזֵאם עַר הָאָמ פֶּרֶאשֶׁאפִין הִימְעַל אֲוִן עַרְד:  
 קִבְּהָ (א) שִׁיר הַמַּעֲלֹת דָאָם אִיז אִיז גִּיזֵאָנְג דִּיא לִיּוֹם  
 זֵאֲלַעֲן אִיִּים זִינְעֵן אֲוִף דִּי מִרְעַפּ פּוֹן דְּעַר  
 עַרְרָה אֲוִן אֲוִן וְזֵאָמ דֶּר הַבְּטָחִים בַּה' דִּיא וְזֵאָם פֶּרֶא  
 זִיכְעֵרײן זִיך אִיז נִאָמ דִּי זַעֲנֵן גַּלְדִּיך כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמּוֹט  
 אֲוֹוִי דֶּר פֶּרֶאָג צִיּוֹנוֹם עַר וְעַמּוֹ דִּי גִימ אֲוִם גַּלְדִּישֵׁן  
 אֲוִן וְעַמּוֹ בִּיז אִיבִיג זִיין בִּאֲנַעֲצִים: (ב) יִירוּשָׁלַם הָרִים  
 סָבִיב לָהּ יִגו' דַּעֲן אֲוִן ווי ירושלים דם אִיז דֶּר פֶּרֶאָג  
 צִיּוֹן זַעֲנֵן עַרְרָג אֲרוֹם אִיר אֲוִן דֶּרוֹם אִיז זִי פּוֹאָרְנִים

אֲוִן אִיז נִאָמ אֲרוֹם זִיין פֶּרֶאָק פּוֹן הִינְט אֲוִן בִּיז  
 אִיבִיג

תהלים קכה קבו

תרגום

עַל גּוֹרֵל הַצְדִּיקִים לְמַעַן לֹא-יִשְׁלַחוּ

הַצְדִּיקִים וּבְעוֹלָתֵיהֶם: י הַיְטִיבָה

יְהוָה לְטוֹבִים וְלִישְׂרִים בְּלִבּוֹתָם:

יְהַמְטִים עֲקֵלְקוֹתָם וְיֹלִיכֵם יְהוָה

אֶת-פְּעַלֵי הָאֵן שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

קבו "שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת-

שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּהַלְמִים: ב אֵן יִמְלֵא

שְׁחָק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֵן יֹאמְרוּ

רשעא על פצחא  
צדיקא מן בגלל דלא  
ישימון צדיקא בשקרא  
אידיהון: ד אויבין יי  
למבין ולתריצין  
בלבבון: ד ירקסין  
במר עוק סנות הון  
ולכנון בגהנס חלקון  
עם עבדי שקר שלמא  
על ישראל: א שקרא  
דאחמסר על מסוקין  
דתרומא בר יתוב יי  
ית גלות ציון הוינא  
היה מרעיא דאמסין:  
ב היקרין והמלי פומא  
חוקא ולי שנגא  
הושבחה הדין ימרון

ה' א הכיבס . מהותם בג עקיהם שמר עס : והמטיס . כרבות יס : כאוב ה' . המפית כג עקיהם מה' סגין וזכר אמור  
עקיהם עס : (כרבות ד המפית כג) : ימלא . כרבות י :

רשי

גורל הצדיקים . (כי לא יתן הקב"ה את ממשלת הרשעים  
לנוח על הצדיקים) למען כי הצדיקים מהרין מלשכות  
ידיהם בעולה: (ה) והמטיים עקלקלותם . על הכריות  
למנוח עלילות רשע ויוליכם ה' את פעולי און :

קבו (א) בשבוב ה' את שיבת ציון . מנחות ככל היינו  
במקלות יוליכם ה' את שיבת ציון . שולום על ישראל .  
כיון שכלו הרשעים בושראל עלום על ישראל הנשארים ורביצו ואין ספקהו: (ב) בשבוב . ענין הנהיה כבו שובת ה' רכבות וגו'  
א רחיה ענין השובה והיה פעל יוצא : שיבת . ענין השובה שישבו בני ציון לה : היינו כחולמים . כחלים יועף בעינינו

אבן עזרא

הצדיקים הסיבאל שמהו את הארץ כמו ובהפליכם את  
הארץ כגורל: שבטם הרשע . הם נויי הארנות ועטס למען  
כתעס אשר לא ילמדו אתכם : (ד) הטיבה . יחפלו המסורר או על דרך נבואה ועטס בלבותם כי יועטר בלב  
הוא והוא היסוד והדבור והמעשה כמו בניין: (ה) והמטיים . כמו ומטי גר ולא ירחווי והכרת חסרה כמו המלא בית  
ה' וככה הוא והמטיים בעקלקלותם יחפלו שירחוקם הטס ויהיו עס פעולי און עס הגויס אז יהיו שלום על ישראל :  
קבו (א) שיר המעלות בשבוב ה' . טעם זה השיר כטעם שיר העליון : שיבת . על משקל שנתחם וקומתם כן יאמר  
ישראל כשבו הטס שנתחם אין אדם רואה בהקין הפלל הזה רק בחלום : (ב) און . פיננו . לשון יחד כמו

מצודת דוד

עם על הצדיקים לכל לא לזמן מרובה ימות ממשלת רשע על נחלת  
הצדיקים הנחון לגורים: לבסין . כפדי שלא ישלחו הצדיקים נס המה  
את ידיהם ללחון צבולם בלחות ממשלת רשע וגו מרובה :  
(ד) ולישרים בלבותם . למותם טכס טובים כיוצא לכב ולא לרעות:  
ה' אונס יולין  
כל טובתם הוא למות את הכריות: ויוליכם . אונס יולין  
על פעלו האון ויהיה א"כ שלום על ישראל כי יאבה טכס פעלו האון עס  
לעית טובתם: קבו (א) בשבוב . לעמיד לכבר ישיב ה' מן גלות את הכריות מבני יוון ואמרו אז היה כל הלכות שכתבו הכי הם סלט  
מלגום חלום כ"ל לזכר הכובס עפיה לטס אז יאונס לטס כלל חלום כמו בלגו מלמרים לטס: (ב) הגדיל ה' .

פירוש ע"מ

האון וועט ייי נאט פירין אברון מיט די ווס ווערן  
אום רעקטם שלום על ישראל און שרומ וועט זיין אוף

דיא ישראל:

קבו (א) שיר המעלות דס איז און גיזאונג די לויס זאלן  
דס זינגן אוף די שטאמפלען פון עזרת נשים  
צו עזרת ישראל (אונג און נאנט דוד) פון וועגען די  
ישראל בשבוב ה' את שיבת ציון און נאט וועט אום קערן  
פון גלות בקבל די גיפאנגענע פון ציון היינו בחלמיס  
וועלען מיר ישראל רענגסט קאל ציון גליהו ווי די  
ווס חליקין איין חלום: (ב) או ימלא שחוק פינו רענקטם  
קאל וועט ווערן דר פילקם מיט גילעכטער אינגער  
מיל

רד"ק

מישראל בין כשאר הגוים וירושלים שהיא גורל הצדיקים לא  
ינתן בה שבט הרשע כלומר חווק וכח הרשע כמו שהוא היום  
דענע לשכס ולכמה: לבסין . כלומר שלא ילמדו הצדיקים  
בטעשדים אם ישארו רשעים בארץ וכן צוה האל לישראל לנרש  
דגוים ולהטיים ואמר למען לא ילמדו אהבם לעשות . ולא עשו  
כן ובה נכשלו . אבל לעתיד לא יא יהיה שסכשו עון כי  
כל הרשעים יכלו : (ד) לטובים . בבטישים . בלבותם:  
(ה) המטיים עקלקלותם . בישראל כלומר שטסים דרכיהם  
כיון שכלו הרשעים בושראל עלום על ישראל הנשארים ורביצו ואין ספקהו: (ב) בשבוב . ענין הנהיה כבו שובת ה' רכבות וגו'  
א רחיה ענין השובה והיה פעל יוצא : שיבת . ענין השובה שישבו בני ציון לה : היינו כחולמים . כחלים יועף בעינינו

מנחת שי

(ה) ולטרים . ה"ו"ו נחה: (ה) עקלקלותם . העי"ן געטס צמ"ס:  
הארץ כגורל: שבטם הרשע . הם נויי הארנות ועטס למען  
כתעס אשר לא ילמדו אתכם : (ד) הטיבה . יחפלו המסורר או על דרך נבואה ועטס בלבותם כי יועטר בלב  
הוא והוא היסוד והדבור והמעשה כמו בניין: (ה) והמטיים . כמו ומטי גר ולא ירחווי והכרת חסרה כמו המלא בית  
ה' וככה הוא והמטיים בעקלקלותם יחפלו שירחוקם הטס ויהיו עס פעולי און עס הגויס אז יהיו שלום על ישראל :  
קבו (א) שיר המעלות בשבוב ה' . טעם זה השיר כטעם שיר העליון : שיבת . על משקל שנתחם וקומתם כן יאמר  
ישראל כשבו הטס שנתחם אין אדם רואה בהקין הפלל הזה רק בחלום : (ב) און . פיננו . לשון יחד כמו

מצודת דוד

עם על הצדיקים לכל לא לזמן מרובה ימות ממשלת רשע על נחלת  
הצדיקים הנחון לגורים: לבסין . כפדי שלא ישלחו הצדיקים נס המה  
את ידיהם ללחון צבולם בלחות ממשלת רשע וגו מרובה :  
(ד) ולישרים בלבותם . למותם טכס טובים כיוצא לכב ולא לרעות:  
ה' אונס יולין  
כל טובתם הוא למות את הכריות: ויוליכם . אונס יולין  
על פעלו האון ויהיה א"כ שלום על ישראל כי יאבה טכס פעלו האון עס  
לעית טובתם: קבו (א) בשבוב . לעמיד לכבר ישיב ה' מן גלות את הכריות מבני יוון ואמרו אז היה כל הלכות שכתבו הכי הם סלט  
מלגום חלום כ"ל לזכר הכובס עפיה לטס אז יאונס לטס כלל חלום כמו בלגו מלמרים לטס: (ב) הגדיל ה' .

פירוש ע"מ

האון וועט ייי נאט פירין אברון מיט די ווס ווערן  
אום רעקטם שלום על ישראל און שרומ וועט זיין אוף

דיא ישראל:

קבו (א) שיר המעלות דס איז און גיזאונג די לויס זאלן  
דס זינגן אוף די שטאמפלען פון עזרת נשים  
צו עזרת ישראל (אונג און נאנט דוד) פון וועגען די  
ישראל בשבוב ה' את שיבת ציון און נאט וועט אום קערן  
פון גלות בקבל די גיפאנגענע פון ציון היינו בחלמיס  
וועלען מיר ישראל רענגסט קאל ציון גליהו ווי די  
ווס חליקין איין חלום: (ב) או ימלא שחוק פינו רענקטם  
קאל וועט ווערן דר פילקם מיט גילעכטער אינגער  
מיל

**בְּגוֹם הַגִּדְיֹל יְהוֹה לַעֲשׂוֹת עִסְאָלָה׃**  
**גַּּ הַגִּדְיֹל יְהוֹה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵיינו**  
**עֲשׂוּמִיִּים׃** **י שׁוּבָה יְהוֹה אֶת־שׁוֹבֹתֵנוּ**  
**כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב׃** **ה הֶזְרַעִים בַּדְּמָעָה**  
**בְּרִנָּה יִקְצְרוּ׃** **ו הַלֶּחֶךְ יִקַּח וּבְכָה נִשְׂא**  
**מִשְׁךְ־הַזֶּרַע בְּאַיִיבֵא בְרִנָּה נִשְׂא**

**גַּ עִסְאָלָה אִסְנִי׃**  
**קְמַעְבֵּר מִבְּא עִם אֲרִין׃**  
**ג אִסְנִי וִי לְמַעְבֵּד מִבְּא**  
**עֲקָנָא הוּנְקָא חָדַין׃**  
**ד אָתִיב וִי נַח גְּלוּתֵךְ**  
**הֵךְ דְּמַתְּקָא אֶרְעָא**  
**פֶּד גִּבְעוֹן מִפְּקַנֵי מִיָּא**  
**בְּבַצֵּרֹתָא׃** **ה חָדַרְעִין**  
**בְּדַמְעָתָא בְּשִׁבְחָתָא**  
**יִחַדְדוּן׃** **ו סֵה לֶכְא**  
**יְהִלֹּךְ בִּבְכוּתָא מְסֹבֵר**  
**נְגַדָא דַּבֵּר וְרַעָא מִיָּתָא**  
**נִיתִי בְּהוּשִׁבְתָּא פֶּד**

ת"א זכור ה' חסדיו ורחמי' : : : שבתנו קרוי סגור בסוף אלכותיו

#### רד"ק

צרת הגלות כרוה השחמה שתהיה לנו בשבוענו לארצנו כן פורשו אצו' דל' : (ק) עם אלה. עם ישראל : (ג) הגדול. ויטברו ישראל הגדול ה' לעשות עמנו ושיפח היינו שבחים לוכבוד ד' השמחה גדולה שתראו בנו ושיכלל שחוק פינו הוא פסנו שהגדול ה' לעשות עמנו פלא גדול ושובה גדולה : (ד) שובה. אמרו ישראל כעודם בגלות שובה ופירושו התינו : שבותנו. גלהנו וכהוב בנינו וקרי בורה והענין אחד : כאפיקים בנגב. נגב היא ארץ יבשה כמו ארץ הנגב נהתינו והיא כסאה למים ואם יעברו ה' באפיקי מים יהיה חודש גדול וטובה בנרות כן השבת גליתינו. דיבה הגולה לנגב והישעה לאפיקי מים : בדמעה שמתהולל לאל יתברך שישמר עליה יקצור מה שזרע בכוכה והדבר היקוצר שהזרע בה' קצור כענה אם לא יהיו רחמי האליתכרך כן ישראל בגלות עם כל צדקה והוריתה היא ממשלת המצות וישבים אותם בייבשה כפנו צרת הגלות ומחלים לאל והקציר הוא הגדול הכוב : (ו) משך הזרע. פירוש יקר הזרע ונקרא הדבר היקר משך כפנו שחטמו כמקור הזרע יקר

#### מנחת שי

קבו (ה) שובה ד' : מנחת. שבותנו קרוי מנחת רד"ק ככחזו בו"ו וקרי צו"ד וקשול' לי עגל מנחת במסרה גדולה עם מליון דמתיבין וכו' כחלמל מיהי וקרי' וי'ד' ורמתי (לח' מספרים קפדל כמתחלה נכחה הברי והכסיד לכספרי שגלו וחל"כ נמקן מנחתן הקרי ונגרה ה"ל"כ כספרי וגסלה וי"ד :

רש"י  
 כחולמים : (ד) כאפיקים בנגב. כאפיקי מים צארץ יבשה כמלתחילין חוחם כך כזיה מרמזיבין בשנך את שבותנו אשר הזרעים זה צארץ יבשה דמעה לוהניס שספרים טמא לא תהמה ברוק קולרין על ידי אפיקי המים כשהם מחללים זה : (ו) הלךך ילך ובכה וגו'. כך ישראל זורעה לפני ה' הקב"ה לזרה דמעה בגלות וזרה וקצרה כעתסל מן שוכרתה לעמוד :

(ה) הזרעים. לפי שדיבה הגלות לארץ הנגב שהזרע ירוע בה בכוכה והדבר היקוצר שהזרע בה' יקצור כענה אם לא יהיו רחמי האליתכרך כן ישראל בגלות עם כל צדקה והוריתה היא ממשלת המצות וישבים אותם בייבשה כפנו צרת הגלות ומחלים לאל והקציר הוא הגדול הכוב : (ו) משך הזרע. פירוש יקר הזרע ונקרא הדבר היקר משך כפנו שחטמו כמקור הזרע יקר

#### אבן עזרא

נכסנו ככחזו נחלסנו והשפס כיול אהד או יאחרו חלה ללה או כמבשרים בגייה הגדול ה' לעשות עם אלה שהשיב שיטת זיון : (ג) הגדיל. ברשותי כך. או : טמח : (ד) שובה. המשמר ידבר על לשון ישראל : כאפיקים. כמים הזקים בנגב עולוס חס עשבור השמם או לשון חרונס עשבור מוח : (ה) הזרעים. המשיל הגלות לנגב שאין עם מים ויהי שעה כאפיקי מים ודימה בני הגלות הזרעים והטעם שזרעו התורה : (ו) הלךך. ובכה. הטעם היה כוכה כספדה ש"ל

#### מצודת דוד

כ"ל הגלויות החלסה מה' ואל עלו בענקים : (ג) הגדיל ה' לעשות עמנו. כדלוי ויבין ויפלה למד הן הנה מה' הגדול לשבות עמנו ובעבור כמקור היבשה ההיא היינו שבחים מלאי מוד היינו בגולה : (ד) שובה ד' : מורה בגולה יאחמו השב בני כספרי למקומם וכמה כאפיקים בנגב כ"ל מים הנגרים בחוק כמקום נגובה ויבשה : כשכל עם אפיקי המים והלשנה הז' יקלחו והנחולה ברכה : (ו) נישא משך הזרע. כ"ל עתה היה מושא עשיתם והולגם הזרע אל השדה ה"ל

#### פירוש ע"מ

**מול** און **אונגער צינג** וועט ווערען דער פילח' מיט גיזאנג אוי אהרן בגיט' הגדיל ה' דענקט קאל' וועט קען זאגן צווישין די פּעלקער נאט' ה'ט גיגרוסט צו זאן גוטס' מיט די דאוניק' ישראל : (ג) וועלען דענקט מאל די ישראל זאגן עם איז אמת אוז ווי איר נאנט הגדיל ה' לעשות עמנו נאט' ה'ט גיגרוסט צו זאן גוטס' מיט אונז ישראל דרום פינע שמהים וען מיר גינען פרייליך אפילו אין גלות פינע וועגן דעם כטחון פון דר ישועה : (ד) און דס בעטמן די ישראל שיהיה ה' אה שיהי קער אים דוא נאט' אונזער גיפּענקעניש אין אונזער לאנד אריין וועלן מיר דענקט קאל' זיין גיפייכט מיט איעם גוטען כאפיקים בנגב אזו ווי דיא אום נאנג וואסער ויס קוקען אין איין דאר לאנד

(ד) שובה. כ"ל השפס : שבותנו מל' עמי : כאפיקים. עמינו מים הנגרים בחוק כמו אפיקי מים (שגלי מים) בנגב. עמינו יבשה כמו חק הנגב נחמתי (ויבשע ש"ו) : (ו) משך. מל' משיבס והולכה :

(ה) הזרעים. אשר הזרעים במקום הנגוב הכוח ה"ל ובעו דמעה בל' אפיקי המים והלשנה הז' יקלחו והנחולה ברכה : (ו) נישא משך הזרע. כ"ל עתה היה מושא עשיתם והולגם הזרע אל השדה ה"ל

**מאכען פייכט דם לאנד :** (ה) הזרעים ברפיה די זום זייען אין דעם דארען לאנד זייען זיי מיט פּערערען ווארום זיי יארנן זיך מאכען וועט גוט וואקסן קיין תבואה אין דעם לאנד אין ווען די אום זאנג וואקס זייען דר נאך גישקט אין דעם לאנד וואקסן דאך יוא דארך תבואה ברה' יקצוין כסילא שניידן זיי דאך די תבואה מיט גיזאנג : (ו) הלךך ילך ובכה נישא משך מנחת ער גייט און וויינט דר וואס פראגט דאס ציהונג פון די זאמען צו זייען אין דעם דארין לאנד אכער דר נאך אז די וואסערן קוסן אין דעם לאנד און דיא תבואה גיראט דארטען בא יבא ברה' קוסמ ער מיט גיזאנג דר ויס פראגמ זייען נארגין פון דר תבואה אזו אוד דר צדיקים זייען צדקה מיט פּרערען

תהלים קכו קבו

תרומם

אֶלְמִתּוֹ: קְכוֹזִי שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמֹה  
אִם־יְהוָה וְלֹא־יִבְנֶה בֵּית שׁוֹא עִמּוֹ  
בּוֹנֵינוּ בּוֹ אִם־יְהוָה לֹא־יִשְׁמַר עֵד שׁוֹא  
שֶׁקֶד שׁוֹמֵר: יִשׁוּא לָכֶם מִשְׁכִּימֵי קוֹם

יִסּוּכֵר אֶסְרֵתוּי :  
א שִׁירָא דְאַתְאֲמֵר עַל  
מַסְיֻקִין דְּתַהוּמָא עַל יַד  
שְׁלֵמָה אִין מִסְרָא רֵי  
לֹא יִבְנֵי קִרְתָּא מִנֵּן לֵאָן  
אֲרִיבְלוּ בֵּיה אִין  
מִסְרָא רֵי לֹא נִסְר  
קִרְתָּא דִירוּשְׁלָם מִנֵּן  
אַתְעָר נִסְר: ב עַל מִנֵּן

ת"א חס"ה יומא ויזכר וישאל חרומה קפודי פתחא פקידא עמר (תגובה 10) : יסכר עיר, וזכר וישאל פקידא  
עמר: ב, טא, יומא עז כשנתח 30 פקידים מ"ר כ"ו :

ר"ק

בארץ הנגב והעני הנושא אותו הילך ובוכה מפתחו שכא יאחר  
ולא יצבה לפני יבישות הארץ והאל יתברך רוחא דסעיר ומרהם  
עליו והכפיר על הארץ ובעת הקציר יכא אל ביתו ברנה תחת  
אשר היה הילך ובוכה בעת חורף וישא ברנה אלומת קצירו  
אל ביתו כי ישראל בנלה על גלילות ונושאי משא  
לקיים התורה והבצורה שהוא חרע במשל ובעת הגאולה שהוא  
עז הקציר יביאו אל ארץ ישראל ברנה ישאו אלומת השביות  
וישיבו עמהם האל יתברך ויהא להם גמול טוב: (6) שיר  
זה המזמור נאמר על שלמה ולמדו לשלמה ענינה בעבור הנאמר  
על בנין הבית שחשב דוד לבנותו ואסף כסף ותבן ונדעשת  
למלאכה ולא עלתה בידו אלא ביד בנו וגם יש בו רמז למלך  
המשיח כי גם הוא נקרא שלמה בשיר השירים ונפרשו על  
דעה האל יתברך שיתנה לא בנה אותו. ומי בנוי המתעסקים בבנין על  
הוא אחר מי שיבנה הבית ברצון האל יתברך. והוא שלמה בני  
אחרו שלמה לא היה לשוא אלא באמת ויהא נכון הבית  
כן עיר ירושלים ה' ישמרנה סודא לתוית בני מלך בה ובין  
שברצונו הוא ישמר הבית והעיר: ושקד. הוא ענין התעסקות  
והשתדלות על הרב: (3) שוא לכם. זה על אבשלום שהקדים למרוד  
באביו ולקחת המלוכה ואמר עליו והשכים אבשלום  
מנחת שיר

רש"י

קכו (א) שיר המעלות לשלמה. השיר הזה אמר דוד  
על שלמה בנו שפנה ברוח הקודש שעתיד לבנות  
בית המקדש וכו' כיום יבא שלמה את כת פריעה. ועל זה  
נאמר (ירמיה ל"ב) כי על אפי ועל חמתי יהיה לי העיר  
הזאת למן היום אשר כתי אותה. לכך אמר המזמור הזה  
למה לך בני לבנות בית ולסוד מחארי המקום מחאשר שאינו  
חפץ בה לשוא עתלו בונוי בו: שוא שקד שומר. על  
חנם עושה בה השומר: (ב) שוא לכם. כעלוי האומניות  
המשיחיים גם הוא נקרא שלמה בשיר השירים ונפרשו על  
דעה האל יתברך שיתנה לא בנה אותו. ומי בנוי המתעסקים בבנין על  
הוא אחר מי שיבנה הבית ברצון האל יתברך. והוא שלמה בני  
אחרו שלמה לא היה לשוא אלא באמת ויהא נכון הבית  
כן עיר ירושלים ה' ישמרנה סודא לתוית בני מלך בה ובין  
שברצונו הוא ישמר הבית והעיר: ושקד. הוא ענין התעסקות  
והשתדלות על הרב: (3) שוא לכם. זה על אבשלום שהקדים למרוד  
באביו ולקחת המלוכה ואמר עליו והשכים אבשלום  
מנחת שיר

אבן עזרא

שכ אל חורע וזה משל לכך שומרי התורה וסובלי הגלות:  
קכו (ה) שיר המעלות לשלמה. בעבור שלמה כמו וללוי  
אמר וזה השיר חברו אחד מהמזמורים על שלמה כלאר  
חפן דוד לבנות בית לשם והתנחל נתן כי שלמה בנו יבנו או  
שמח דוד אררי דואנו והחל המזמור להזכיר  
כי הכל ציד השם ולא עמי מתשכות חסד ולא כפי שיפטר  
במעשיו יתחוק ככל כחו והנה החל להזכיר הבנין שהוא  
לורך גדול לבני אדם כפי כי יהיה חסדו דוד לבנות  
הבית והכין הכסף והזהב והנחשת ועעם הוא עמלו אל  
ללא יעורר השם אז יביא רוח ויהרס הכל והנה הזכיר  
כעלוי האומנות והם הבונים ואחר כך שומרי התורה  
השיר. ומלת שקד כמו לטקוד על דלתותיו ואחר כך  
הזכיר אבשי סחר השיר ואמר: (3) שוא. משכימי קום.  
למלאכה

מצודת דוד

בנות ישא הלומות מן המצודה אשר כדכו ה' והיא  
בו חפיקי הנעים והוא ככל טעין כעמ"ס וי"ל כן נהיה חמנו מס כי  
בגולה אלו וזמנים מעשה המלות ע"ל כי משיבא  
לאנחו שח"ו אכדס תקומנו פירוש ע"מ

מנחת שיר

קכו (ב) משעיו קום. כעני עמנים נמקל"ס:  
קכו (ה) שיר המעלות לשלמה. בעבור שלמה כמו וללוי  
אמר וזה השיר חברו אחד מהמזמורים על שלמה כלאר  
חפן דוד לבנות בית לשם והתנחל נתן כי שלמה בנו יבנו או  
שמח דוד אררי דואנו והחל המזמור להזכיר  
כי הכל ציד השם ולא עמי מתשכות חסד ולא כפי שיפטר  
במעשיו יתחוק ככל כחו והנה החל להזכיר הבנין שהוא  
לורך גדול לבני אדם כפי כי יהיה חסדו דוד לבנות  
הבית והכין הכסף והזהב והנחשת ועעם הוא עמלו אל  
ללא יעורר השם אז יביא רוח ויהרס הכל והנה הזכיר  
כעלוי האומנות והם הבונים ואחר כך שומרי התורה  
השיר. ומלת שקד כמו לטקוד על דלתותיו ואחר כך  
הזכיר אבשי סחר השיר ואמר: (3) שוא. משכימי קום.  
למלאכה

מצודת דוד

בנות ישא הלומות מן המצודה אשר כדכו ה' והיא  
בו חפיקי הנעים והוא ככל טעין כעמ"ס וי"ל כן נהיה חמנו מס כי  
בגולה אלו וזמנים מעשה המלות ע"ל כי משיבא  
לאנחו שח"ו אכדס תקומנו פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

אוג מיט גיואנג וועלען זיי אפ שניידען די תבואה  
פון דר זריעה פלוסר זיי וועלן זינגן אוף דעם נויטן  
שכר ווס זיי וועלן פאפאלט ווערן דר פר לעתיד:  
קכו (א) שיר המעלות לשלמה דם איז איין גיואנג מען  
זאל אים זינגען אוף די שפאפלין אונ דעם  
שיר האם דוד גיואנגט אוף זיין זון שלמה (ווייל ער  
האט גייעהן ברוח הקודש דם ער וועט גיט בווען  
דעם בית המקדש נאר זיין זון שלמה וועט איהם  
בווען דרום זאגט דוד) אה' לא יבנה בית אוב ווען  
נאט וויל גיט בווען דם הוא שוא עמלו בוניו בו האקען  
ויה אום זיטם נימיר דר בווער אין דעם הוא אה' לא  
ישקר עיר אונ ווען נאט וויל גיט היפען דרא שפאט  
ירושלים שוא שקד שומר איילט אום זיקט דר היפער  
צו היטין די שפאט: (ב) דם זאגט דוד צו די בעלי  
אין צו אייך בעלי מלאכות ווס פערעקן ויה אוף צוא  
שמיין

בנות ישא הלומות מן המצודה אשר כדכו ה' והיא  
בו חפיקי הנעים והוא ככל טעין כעמ"ס וי"ל כן נהיה חמנו מס כי  
בגולה אלו וזמנים מעשה המלות ע"ל כי משיבא  
לאנחו שח"ו אכדס תקומנו פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

אוג מיט גיואנג וועלען זיי אפ שניידען די תבואה  
פון דר זריעה פלוסר זיי וועלן זינגן אוף דעם נויטן  
שכר ווס זיי וועלן פאפאלט ווערן דר פר לעתיד:  
קכו (א) שיר המעלות לשלמה דם איז איין גיואנג מען  
זאל אים זינגען אוף די שפאפלין אונ דעם  
שיר האם דוד גיואנגט אוף זיין זון שלמה (ווייל ער  
האט גייעהן ברוח הקודש דם ער וועט גיט בווען  
דעם בית המקדש נאר זיין זון שלמה וועט איהם  
בווען דרום זאגט דוד) אה' לא יבנה בית אוב ווען  
נאט וויל גיט בווען דם הוא שוא עמלו בוניו בו האקען  
ויה אום זיטם נימיר דר בווער אין דעם הוא אה' לא  
ישקר עיר אונ ווען נאט וויל גיט היפען דרא שפאט  
ירושלים שוא שקד שומר איילט אום זיקט דר היפער  
צו היטין די שפאט: (ב) דם זאגט דוד צו די בעלי  
אין צו אייך בעלי מלאכות ווס פערעקן ויה אוף צוא  
שמיין

בנות ישא הלומות מן המצודה אשר כדכו ה' והיא  
בו חפיקי הנעים והוא ככל טעין כעמ"ס וי"ל כן נהיה חמנו מס כי  
בגולה אלו וזמנים מעשה המלות ע"ל כי משיבא  
לאנחו שח"ו אכדס תקומנו פירוש ע"מ

הַמַּרְהוּן לְכֹן דַּתְקַדְמוֹן  
 כְּצִפְרָא דְמַעְבֵּד לְכֹן  
 חֲטוּף דִּי מִאֲחֵר  
 וְתַתְבוֹן לְמַעְבֵּד זְנוּ  
 דְאֶכְלִין מוּזֵין דְמִסְפִּינֵין  
 דְלָעוּ בְהוֹן עַל יְאוֹת  
 וְיִזְנוּ יִתְנוּ לְרַחֲמֵיהּ  
 דְמִקָּא : הָא אֲחִסְתִּי יוּ  
 בְּיִן קְשָׁרֵין אַגְר עוֹבְרִין  
 סְבִין וְלִדְרֵי קָעָא : ד פְּנִירִין פְּאִירָא דְנִיבְרָא כֹן פְּנִין דְעוֹלָרִיקָא : ח טַב לִיה לְבִנְר דִּימְרֵי

ה'א' תחלה : ה'ב' פה ויהי ויבט : תחלים : קידושין : ה'א' במקום ה'א' אשך

ה'א' תחלה : ה'ב' פה ויהי ויבט : תחלים : קידושין : ה'א' במקום ה'א' אשך

המסכימוס ומחחרים למלחמה ומתפרנסים בעלמון וכניעה לחם הענבים כי טורה מלמכה : בן יתן. הקב"ה קרנה למו שמעך שמו מעיניו כשכיל לעסוק בתורה : לירידו שנא. למנדל מעיניו שינה : (ג) הנה נחלה ה'. לאותו האיש : בנים. אלו התנאונים שהיו מעמיד מהם לו כננים : שבר פרי הבטן. שבר פרי התורה שלכבו שאל' (משלי כ"ב) כי נעיס כי תשמרם בענקי : (ד) כחצים ביד גבור. להלכה כס את אויביו : כן בני הנעורים. התלמידים שאדם מעמיד מנעוריו : (ה) אשרי הגבר ה' בנים. כלומר הטוב שיהן האל לירידו בעולם הזה הם הבנים כפי האמת שבהן שיהן האל יתברך לירידו בעולם הזה הם הבנים : (ו) כחצים. אמר הבנים שהיה לו לאדם בימי הנעורים שילכבו אויביו והכסיתם בכו שכתוב בני דוד הכנים היו ואמר ובני דוד הראשונים ליה הכיל' שהיו ראשונים לערות ולבוא פה טובים ולבד אבשילום ואירדו שבהנאו בפינים יצאו להתרבות רעה והיה מתפאר בבוזים ואמר כי כל אדם ישי לו לחלום על בניו טובים ולחשבם לעצמו לחלק טוב ולתהלה טובה שהנן לו האל יתברך : (ז) אשרי. לפי שהשמיאל אותם לחצים הששיל

כנחה שו

שאל. כל שנה טובה דה"ל כר מן הד תחיל' ק יתן לירידו שאל מגיד שיה' משכימין ומעריכין כחתי כנסיות ונכתי מדרשות ונגדדן שיה' מעריכים כשופ' לעסוק בתורה הקב"ה נותן להם נחת רוח להיות כשופ' ויפנים שיה' אחת וממנה מקינים ליהי העוה"ל כנו שגמל על זאת הקולותי ואלה שבעי עבדה לי :

אדם עם נשים רבות פעמים אין קן להם לא תקבל האשה ההריון רק צעת שגור השם כי צידו מפתחות כל רחם ומתה הכנים הוא נחלה ויננה לאחד הפן : שבר. העטעם שבר המעשה והוא פרי הכעס : (ז) כחצים. שם חקוקים : כן בני הנעורים. ולא כן בני הזקונים : (ח) אשרי. אחר עדימה הכנים לחלים להלחם עם האויב אמר אחר מלא את מצורת דוד

ומתקיים לבנת צפנה המלמכה לעשות שמונים נה' והמה אוליס להלם הלא כצלה רב ויבועת המלמכה : כן יתן. הלא כן יתן ה' דו מתחורו למו שמעך שיה' מעיניו ויבוס' אלו כמלמכת שמים וכל כמו שמכרית שמיים העיר חין בו מופלג רב כי הכל תלוי בהלמ' המוקם כן מרבים יגיעת המלמכה חין בו מופלג רב כזולת יגיעה ר"ל וזולת שבר גדול הוא זה כי כמו שהלם אדם עם שהלם הכנו את מי עבד' הלא נחלה את כל ההלם עם המתייחסים ל"ל הגבור אשר יבט חורם קן הכנים שהלם מלמד נעמדו כשבור הכה צידו להקדים צדק יבט הכה עם לו ככנסים עם הוודקים צדק יבט עבד' נחלה נכל עם זה שהלם שיה' אלו לחיים מתפאר : (ט) אשרי פה וכו'. ר"ל משה הכנה בנים כאלה לפי שהשמיאל לחלים עמך הנהיך:

פירוש ע"מ

שמין פריא אונ נאמען ויך צו יוצין שפעט איבער דער ארבעט אוכלי לחם הענבים אונ עסקן מרועריג פרום פרוקר ויאי בקומען וייער פרום שווער מיט גרום מיריקים אונ מרוערונג דאס אלץ איז אום זיקט ויארום : ה' יתן לירידו שני אלו גיט נאט עסין צו זיין פאר וואנגלער ווס פאר וואנגלית זיין שללאן פון נאטם וועגן אונ לערען תורה : (ג) הנה נחלה ה' בנים נון נאטם נחלה איז צו דעם פאן ווס פ' וואנגלית זיין שללאן איבער דר תורה דאס ער האט קינדער דאס וענין וייער ה' למידיים די נעגען אים גלייך ווי

תהלים קבו קכח

תרגום

בית פִּדְרִישָׁה מְנַהֵן  
 לֹא יִבְתְּלוּ אֲרוֹם יִצְוֹן  
 עִם פְּעָלֵי דְכִי הוֹן  
 בַּתְּרַע בֵּית דִּינָא :  
 א שִׁירָא דְאַתְמַר עַל  
 מְסוּקִין דְּתַהוּמָא  
 מְבַהֲלוֹן דְּכָל דְּחִלְיָא דִּי  
 דְאַזְלוֹן בְּאוֹרְחַתֵּיהּ :  
 ב לְעֵצַת אִידָה אֲרוֹם  
 תִּיכּוֹל מְיֻבָּךְ בְּעֻמְמָא  
 הֲדוּן וְיָסֵב לָךְ לְעֻמְמָא  
 דְאַתֵּי : ג אֲתַתְּךָ הִיךְ  
 גּוֹפְנָא דְעֵבְרַת פְּרִין עַל

אֲשֶׁר מָלֵא אֶת־אֲשֶׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ  
 כִּי־יִדְבְּרוּ אֶת־אֹיְבִים בִּישָׁעַר :  
 קכח ׀ שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־יִרְאֶה  
 יְהוָה הַהֶלֶךְ בְּדַרְכָּיו : ב יִגַּע כַּפְּיךָ כִּי  
 תֹאכַל אֲשֶׁר־יְךָ וְטוֹב לָךְ : ג אֲשַׁתְּךָ  
 כַּנְפֵן פְּרִיָה בִּירְכֵנִי בִּיתְךָ בְּנִיךָ

ת"א יגיע כפיך, כרכות ח אבות מ חלנין מד ויכר חלף פריה מ"ד פ"ו פקודה עשר מז : אשך, כרכות מ ויכר  
 מרכוס : ניך, כרכות ט :

רש"י

אשר מלא את אשפתו, מחולת חלום, אשפה חיק  
 החלום שקורין (קויברין) בלע"ל מפורש בחיכה ג' (י"ג) :  
 לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער, תלמודי  
 חכמים שמלחין זה לח זה כהלכה וגדלים לאויבים זה  
 לזה (חוספות) :  
 קכח (א) שיר המעלות אשרי כל ירא ה' כל חלו  
 תוכחות ומסורים לסיפא כמחוב אשכי הלש אשכי  
 איש לכך נאמר כאן כל לרבות אשה : (ב) יגיע כפיך,  
 הנהגה מליגע כמו נוהל שני עולמות, במסכת כרכות :  
 (ג) כנפן פוריה, כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין :

רד"ק

ביתו לאשפה: לא יבשו, האב והבנים כשידברו בשער לפני  
 הזקנים כי שם רבים וטובים ויכלו לדבר בשער לפני אויביהם  
 ולא יבשו ולא יחרו חכם, ועל מלך המשיח יתפרש כך, בית,  
 על בית המקדש ועיר על ירושלים והנה מיום שחרב בית המקדש  
 ונלו ישראל וחרבה ירושלים היתה ירושלים פעם בגויה פעם  
 חרבה כי היתה ביד הרבה אומות וכל השנים יחרו מלחמה  
 אלה יבנו ואלה יחרבוהו לפי שאין רצון ה' יתברך בכנינם  
 ובשמירתם, וטוב עמלו הנונים ושוא שקדו השוטרים, משכמי  
 קום, הם שכבשו תהלה ירושלים: מאחר יצית, אלו שבאו  
 באחרונה והתגרו בראשונים ולקחו אותה מידם הם כידם כל  
 המים: ולידרו, הוא מלך המשיח ויהי לו האל יתברך  
 ירושלים על מל אלה שבעלו ע, הלא ישארו בה והמפקדים  
 האחרים הם דברי דוד כבר שפירשו ומה שגמרשו על בני  
 העולם כך דברו וכן החילול בני הבית והראי קיום המלכות  
 לאתה מלך שיהיה לו ולבניו אחרייו כמו בנות ונבנה לך שפירשו  
 המלכות ואמר כי אין ביכולת הבלך להקים המלכות לו ולבניו  
 אחריי אם לא ברוצן ה' יתברך ואחר כך זכר שמירת העיר מפרח האויבים כי לא יעלו שומרי החומה שלא יבשרת  
 האויבים אם ה' לא ישמרה ואחר כך דבר על העוסקים בעסק הגולם ורודפים אחר הסממן והם משכמיסמלאכה או למחרת  
 במאחרים עד בא השמש כמלאכתם או בשבתם בתעיות למכור שחרתם וכל החשתלדלת חוז שוא היא להם אם לא יעורם האל  
 יתברך למי שירצה בו האל יתברך ויאהבנו וכן לו המטון בלא יגיעת ובלא עמל כאלו הוא ישן ואחר כך זכר ענין הנינים שהוא  
 זכר כן מתנה מרבה מאת האל יתברך כשהיו טובים: (ב) שיר, שבת דרבי הירא את דבר ה' שיעשה זה כל מי שיהיה בנלות  
 ויזכה לראות במסב ירושלים: ירא ה', שגורח כמקוצ לא העשה: ההלך בדרכיו, זהיר במצות עשה ואחר כך שבת על הנהגת  
 מחייתו כי הטובה הוא שיהיה במלאכתו ויהי יתנה מאחרים כל זמן שיוכל ליעג עצמו במלאכה, ואם חתיה בנות הנגות  
 (ג) אשריך וטוב לך, יאשרוך בני העולם, ויהיה לגמול טוב מאת האל יתברך וזהו מה שפירשו רבותינו ז"ל אשריך בעולם  
 הזה וטוב לך לעולם הבא: (א) אשך, כמגול האליף אמר גם כן מהנהגות הטובות בעולם הזה שנתנה אשך שתהיה כנפן  
 מנחת שי

קכח (ב) אשך, כמגול האליף ומה שנתנה מנחת שי  
 והמנחה כמגול על המנחה חירק כמגול אשך כנפן טעות

קכח (ג) אשך, כמגול האליף ומה שנתנה מנחת שי  
 והמנחה כמגול על המנחה חירק כמגול אשך כנפן טעות

לא יבשו, לא יבואו ליד בוסה כלשך ידכו במקום מושב המכמים  
 כי יתמנו לרצ כשכל ודמנם: את אויבים, כלל כל סו אויבים  
 המולכים עמהם בזכר מנחת המורה המלוא חלוי סו אויבים  
 להם לפי החשלקות:  
 (ב) כי תשעין, כלשך חלקל יגיע כפיך ולא תהם  
 מאחרים לחלוק עמהם כשכר הכורה אלו אשךין ל"ל יהי שכר ומחלקו ומובן כי לו מקבל חסד כל שכר משלם לון ממסור:  
 (ג) כנפן וגו', שהיה כנפן המגול סיכות העמוד כילכה הכית הקרוב ללוי לטענתו כל לנול ולתקוותו כעמו שאלו הסיכות מרובות  
 פירוש ע"ש

קכח (א) אשך, כמגול האליף ומה שנתנה מנחת שי  
 והמנחה כמגול על המנחה חירק כמגול אשך כנפן טעות

יִגְיִנְטָם לֹא יִבְשׁוּ וְגַר דַּעַן וְיִי וְעֵרִין גִּישׁ פֶּר שַׁעֲמָתָ וְעֵין  
 זַי רִיידַעַן אֹנֵן וְעֵין זַי מְפַלְפֵל מִישׁ זַייעַרַע פִּינִיט  
 אִין מוּעַר פְּלוֹמֵר מִישׁ דִּי מְלִמְדִי חֲקִמִים אֹנֵן דְּרוּם  
 וְעֵרִין דִּי מְלִמְדִי חֲקִמִים אִין גִּירוֹפֵעַן פִּינִיט וְיִייל  
 זַיִי קְרִיגֵעַן זַי מִישׁ אֲנֵאגְדַרַע אִיבַרַע דַּעַם פִּלְפִּלַר  
 אִינַיַעַר וְיִייל דַּעַם אֲנֵאגְדַרַען כַּמְנַח נִיין :  
 קכח (א) שיר המעלות דאם אין גינתאג דיא קרוים

לא יבשו, לא יבואו ליד בוסה כלשך ידכו במקום מושב המכמים  
 כי יתמנו לרצ כשכל ודמנם: את אויבים, כלל כל סו אויבים  
 המולכים עמהם בזכר מנחת המורה המלוא חלוי סו אויבים  
 להם לפי החשלקות:  
 (ב) כי תשעין, כלשך חלקל יגיע כפיך ולא תהם  
 מאחרים לחלוק עמהם כשכר הכורה אלו אשךין ל"ל יהי שכר ומחלקו ומובן כי לו מקבל חסד כל שכר משלם לון ממסור:  
 (ג) כנפן וגו', שהיה כנפן המגול סיכות העמוד כילכה הכית הקרוב ללוי לטענתו כל לנול ולתקוותו כעמו שאלו הסיכות מרובות  
 פירוש ע"ש

אין

שָׂדָא דְבִיתָךְ בְּנֵךְ הַיּוֹד  
 שְׁתִּירָא דְיִתְנָא חוֹר  
 חוֹר קְפֹתְךָ : ד הָא  
 אָרום הִנְנָא מִתְבַּרְךְ  
 גְּבַר דְחָל מִן קֳדָם יי  
 ה יִבְרַכְךָ יי מְצִיִן  
 וְתַחֲמוּ בְּטוֹבא דִירוּשָׁלַם  
 כָּל יוֹמֵי חַיִּיךָ : וְהַחֲמוּ  
 קְנִין לְבַנְיָךְ שְׁלָמָא עַל  
 יִשְׂרָאֵל : א שִׁירָא  
 דְאִתְאָמַר עַל מִסְקִין  
 דְתַהוּמָא מְגִיעִין דְאִיעִיקוּ  
 לִי מִן שְׁלִיחֵי יַיִמְר פְּדוּן  
 יִשְׂרָאֵל : ב - ס גִּיעִין  
 דְאִיעִיקוּ לִי מִן שְׁלִיחֵי

כְּשֶׁתִּלִּי זֵיתִים סְבִיב לְשַׁחֲתֶנְךָ : י הִנֵּה  
 כִּי־בֵן יִבְרַךְ גְּבַר יִרְא יְהוָה : יִבְרַכְךָ  
 יְהוָה מְצִיִן וְרֵאֵה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כְּלִימֵי  
 חַיִּיךָ : י וְרֵאֵה בָנִים לְבַנְיָךְ שְׁלוֹם עַל־  
 יִשְׂרָאֵל : קכט " שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַב־ת  
 צְרַוְנֵי מְנַעֲוֵרֵי יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל :  
 רַב־ת צְרַוְנֵי מְנַעֲוֵרֵי גַם לֹא יִכְלוּ לֵי :

ת"א כי כן . סופית פ . ייכרך . סס ויכר פניו : וזאל . כסופים : סופית מ :

רד"ק

בירכתי ביתך . לפי שרשך תשמיש להיות בלגונה . ד"א  
 בירכתי אם אשתך נדה תשמיש בירכתי ביתך שלא תתרגל  
 אללה : בניך כשתלוי זיתים . מה זיתים אין להם הרכבה  
 כן אין כנניך פסול : רובים מציון . שהוא עשר השמים .  
 ועוד נזכרת ליון היו פרים והרבים דלתיב (ת"א ד') יהודה  
 וישראל רבים : במוטב ירושלים . ושמהו בכל הטוב :  
 (ו) וראה בניים לבניך . ולא יכחו לקטטה עבור תלילה ולא  
 שלום על ישראל (ותוספות) : בניים לבניך . וישו ממלה ואין  
 אשה זקוקה ליבם אז שלום בשולם :

הבנים שילדו אשה ואם לא יהיה בהם חשד מפורזת כי אםם  
 הזתים יהיו ירוקים ולחם כל ימות השנה כך הם יהיו בהודם  
 הטובים במשפחה הטובה . ואמר סביב לשלחך . שהיו  
 לשלחך בעת שתאכל יהיו חמיר סביב לשלחך שלא יהיו  
 שולחך : (ז) הגת . באלה חבדות והסתננות יבורך  
 הנבר שהוא ירא ה' : (ח) מציון . במקום שבינתו  
 שהוא אלה . ויראנו במוטב ירושלים לה ישראל מהגלות :  
 וירשלים . וראה במוטב שומר עומד בבקום שנים : (י)  
 וראה . ותרארץ ימים עד שתראה בניים לבניך  
 ועד שתראה שלום על ישראל והיו בקיבוץ גלות  
 אם יבא הגיאל ואם לאו יחמיר הבורא אז עם  
 הפתים הצדיקים שיחיו ותראה שלום על ישראל :  
 (א) שיר . הבישול ימי גלות לוי האדם ותחילת הגלות  
 צררו אחתו הארבים צרת רבה והו יאמר ישראל  
 הגלה לאל

מנרת שי

הוא וילע הסטול ועיין בחי פירש וישלח : (ה) ייכרך יסוד .  
 כספריים כ"י אין גיפא כו"ד של סס :

זו כשתלוי זיתים כנחות ושלח עלי העין הזית :  
 (ז) הגת . יוח זאת הכרזה שיעקב ורח שנים בשולם  
 הים : (ה) ויברך . העטם זאת הכרזה תכח לך  
 מלח הכבוד שזכר בעבור אחר וכן הוא וראה שלום על ישראל :

קכט (א) שיר הַמַּעֲלוֹת . דכתי המסורר ודכר על לשון ישראל גלות : רבת . פירשמו : יאמר נא  
 מצודת ציון

וכן על יק המזבח (וקח"ד) : כשתלוי זיתים . ככניעות של זיתים  
 כמו והיה ענף שמול לעיל (א) : קכט (ב) יכלו . מלשון יומל :  
 ה' . כי ייכרך ה' מליון תקוה שפע הכרמות כולן : וראה . והסיה  
 כחילת העקוב שונדה במקום שים וזאלו חמל וזאלה בטום על  
 יכחל ל"ע תהיה רואה בשולם ישראל לכבד ישבו על המזבח :  
 קכט (ה) רבת צרונֵי . לעמד דאמרו ישראל כן רבת עם לרנו חומו משה נעונו : (ה) רבת וגו' . ל"ע סכ"י רביס קמו על מ"י גס כולס  
 פירוש ע"מ

אין וייון שמאק וס וז אין פרוכמיג בירכתי ביתך ייא  
 איז אין די ויימיין פון דיין רזו בנה פשתלי זיתים אונ  
 בייגע קינדער זענען אזו ווי די פלאצונג פון אייר  
 בייטען ארום דיין מיש : (ד) הנה כי כן וגו' גזן אזו  
 מיט דר ברכה ווערט גיגענמשט אזו איין מענמש  
 ויס הט מורא פר גאמ : (ה) ייכרך ה' מציון גאמ זאל  
 דיה פענמשען פון ציון וראה במוטב ירושלים אונ דוא  
 וועסט זעהן אין דעם גרמס פון ירושלים אלע מענ

פון דיין לעבין : (ו) וראה בניים לבניך אונ דו וועסט  
 זעהן קינדער צו בייגע קינדער שלום על ישראל אונ די  
 וועסט זעהן אז עס וועט זיין שלום און די ישראלי  
 קכט (א) שיר המעלות דאס איז איין גיאוונג מען זאל  
 אים וינגען און די שטאפלן אונ אזו זאגמ  
 ער רבת צרונֵי מנעוֹרֵי פיר בייגע מענמשן האבן מיד  
 בליידניג פון מיינ ויגינט יאמר נא ישראל אזו זעלען  
 זאגן דיא ישראלי : (ב) רבת צרונֵי מנעוֹרֵי פיר האבן

מיר

הנהלים קבט

תרגום

בְּרֵם לֹא יִכְרֹוּ לְאֲבָאָא  
 לִי: גַּעַל גְּדוּשְׁמִי רְדוּ  
 רְבִיָּא אֲוִרִיָּבִי  
 לְמִוּרְדְּנִיתְהוּן: דִּי יִי  
 וּבָאָה קִצְצִי שְׁוִלְשְׁלִי  
 רְשִׁיעִיא: הִי וּבְהֵרִין  
 וְיִוּרוּן לְאֲחֻרָא כִּל  
 קִנְיִי דְצִיּוֹן: וִי הָיוּן  
 פְּחֻצִיר אִיגְרָא דְמִן  
 קְדָם דִּי צִיּוֹן אֲתִי רִיחַ  
 קְרוּבָא נְתִיק בֵּיהּ  
 וְאֲתַנְבֵּשׁ: וִי דְלָא מְלִי  
 אֲרִיָּהּ חֻצֵר וּכְפִיָּה  
 חֻצֵר בְּרַבְּנָא וְהָיוּן

גַּעַל-גְּבִי חֲרָשׁוּ חֲרָשִׁים הָאֲרִיכוּ  
 לְמַעֲנֹתָם: דִּיהוּהִי צְדִיק קִצְצִי עֲבוֹת  
 רְשָׁעִים: וִיבִשׁוּ וַיִּסְגּוּ אַחֹר כִּל שְׁנָא  
 צִיּוֹן: וִיהִיוּ כְּחֻצִיר גִּגּוֹת שְׂקָדְמַת שְׂלָף  
 יִבֵּשׁ: וִישְׁלֵא מְלָא כְּפוֹ קוּצֵר וְחֻצְנָא  
 מְעַמֵּר: הִי וְלֹא אֲמָרוּ הָעֵבְרִים בְּרַכַּת

ר'א כל נבי . סוכה יא : כפו . (פאה י) : העובדים . (שביעה י) :  
 קעמר : ה וְלֹא אֲמָרוּ דְעֵבְרִין סַפְסָן בְּרַכְתָּא דְבִי עֲלִיכוֹן וְלֹא יִתְבוּן לְהוֹן בְּרַבְּנָא וְהָיוּן  
 רד"ק

**קבט (ג) חורשים האריכו** למעניהם. הוא תלם  
 המחרישה כמו (ש"א י"ד) כחלי מענה למד  
 שדה: (ו) שקדמת שלף יבש. שקדים שטלפוהו  
 ויהלשוהו ממקומו הוא יבש: (ז) וחצנו, כמו (ישעיה  
 מ"ט) והצילו צנר בחוץ (איוב ל"א) וכן פירש רש"י בישעיה  
 מ"ט כ"ב. ובירמיה ל"א י"ב) וכן (נחמיה ה') גם חלני נעמתי:  
 סוכה יא וסוגו אחר, סכסכביים הרעה עלינו: שונאי ציון. האומרים אינם שונאי ציון אלא אהבים אותה עד ויבדלוהו  
 בעבורה בשל פירושו שונאי בני ציון והם ישראל: (י) יהיו כחציר גנות. עשב הצומח בגן שאין לו הכשרה וקודם  
 שקורם שיוצא גוראה יבש בוהם השמש הוא דרך הפלגה: שלף. הוא ענף הליצח הרביר ויציאנו מסקומו כמו שלף אוש  
 געלו. אלא שהוא יוצא אחר עונתו: (י) שלא מלא. כלומר שלא יבא ליד קצירה: וחצנו מעמר. אוקף העברים. והוא  
 מנחת שי

זה לא יכלו לכולתו ומה שכל הענין לחוק ההוראה לאל  
 יתברך כמנהג הלשון: (ג) על גבי. משל לרוב הסבלות והספרך:  
 למעניהם. הוא הקו שיהיה החורש בשדה כשעור  
 שריצה בו ואחר כך יחזור ויעשה אחר כמותו וכן עד שיהיה  
 כל השדה וכל מה שיהיה אורך הבענת תהיה יגיע השורים  
 רבה כי לא ינחו עד ראש הקו ובאסרו האריכו למעניהם.  
 רל שלא נתנו אותנו לגות מבורהם וסבלותם: (ז) קצץ.  
 עבר במקום עתיד אמר ה' שהוא צריך יותר בדיכוי יקצץ  
 ויכחה ענת רשעים שונאי, ועבות. הוא ביתו העול כלומר יסיר  
 עולם מעליו כשקצץ האל יתברך עבודתו מעליו. או  
 (ס) יבדלוהו וסוגו אחר, סכסכביים הרעה עלינו: שונאי ציון. האומרים אינם שונאי ציון אלא אהבים אותה עד ויבדלוהו  
 בעבורה בשל פירושו שונאי בני ציון והם ישראל: (י) יהיו כחציר גנות. עשב הצומח בגן שאין לו הכשרה וקודם  
 שקורם שיוצא גוראה יבש בוהם השמש הוא דרך הפלגה: שלף. הוא ענף הליצח הרביר ויציאנו מסקומו כמו שלף אוש  
 געלו. אלא שהוא יוצא אחר עונתו: (י) שלא מלא. כלומר שלא יבא ליד קצירה: וחצנו מעמר. אוקף העברים. והוא  
 מנחת שי

**קבט (ג) למעניהם קרי:** (ח) זכרת ה' אליכם. מאן  
 דכתיב עליכם סמי

קבט (ג) למעניהם קרי: (ח) זכרת ה' אליכם. מאן  
 דכתיב עליכם סמי

אע"פ שעל גבי חרשו חורשים והטעם הכוון והשפלות. על דרך ותשמיו כלרץ נוך: למעניהם. מנחת כבחי מענה:  
 (ד) טעם קץ. כאשר יקצץ העבות לא ויכולו להריש על גבי והטעם כי השם יסור סבל מעל שכם ישראל בהכרת  
 מלכותם: (ה) יבשו. בחלרעה וטעם ליון כנסת ישראל: (ו) יהיו כחציר. הזומח בגג שלא יעמוד: שקדמת.  
 קודם שילא ליד פועל כמו שלפת החרב והגעל מיד יבש: (ז) שלא. וזה החליר אין תועלת לו וזה הפך צח יבא זכרה  
 משה אלומתיו: וחצנו. כמו גם חלני נעמתי והוא פועל: מעמר. מאסף העמרים: (ח) ולא. מנהג העובדים לומר

אע"פ שעל גבי חרשו חורשים והטעם הכוון והשפלות. על דרך ותשמיו כלרץ נוך: למעניהם. מנחת כבחי מענה:  
 (ד) טעם קץ. כאשר יקצץ העבות לא ויכולו להריש על גבי והטעם כי השם יסור סבל מעל שכם ישראל בהכרת  
 מלכותם: (ה) יבשו. בחלרעה וטעם ליון כנסת ישראל: (ו) יהיו כחציר. הזומח בגג שלא יעמוד: שקדמת.  
 קודם שילא ליד פועל כמו שלפת החרב והגעל מיד יבש: (ז) שלא. וזה החליר אין תועלת לו וזה הפך צח יבא זכרה  
 משה אלומתיו: וחצנו. כמו גם חלני נעמתי והוא פועל: מעמר. מאסף העמרים: (ח) ולא. מנהג העובדים לומר

**מצודה ציון**  
 לא יכלו לי גשמות כלם: (א) על גבי: פסוקים הם המלטה חרשו על  
 גבי והפריכו פורו מעמיהם המחריר: (ב) סביון פול כבד ומומרסו:  
 (ד) ה' צדיק. אכל ה' סלוק קץ חבלי הסעויות הרשעים מה שמסרו  
 חותי כסם בל הסיר ממלי ממסר הגלות: (ה) יבשו. כחלום  
 שילאחי מתחם ידיום: ויסנו אחר. דרך המתכיים לחזור לחלוטין  
 בדרך כווא: (ו) כחציר גנות. מעשב סגול על סגופם קודם הפלגם  
 נחירם ממום פשטם ולפי ממש המלכות כמעט אש מתחיה:  
 (ז) שלא מלא. ר"ל שלא בא לבל קצירה למלות הקולר הם סמו מסם  
 בדרך הקולרים שמתלבים מלא הכף וקולרים צבת אחת: וחצנו  
 מעמר. מוכיב על שאל מלא שממר צבתה המקבל חמר מלא חלנו

(ג) נבי. כן יקרא לחורו הגוף כמו וכל זכרם וגביהם (יחזקאל י):  
 למעניהם. הוא קו אשר יתלוו המורש כלורך הסוד וחזק ומוכס  
 מלא ממונה עד גלות השדה וכן כבחי מענה למד שדה (ש"א י"ד):  
 (ד) קצץ. ענין כריסה וחמור כמו וקץ פחלים (שמות י"ט): (ה) ויסנו  
 אחר. ענין החזרה לחמור כמו לא כפוג אחור (ש"ב א'): (ו) כחציר.  
 עשש: שקדמת. מ' קודם: שלף. ענין טלפס והולאס ממקומו  
 כמו שפ' ח'ע עלו (רות ד'): (ז) וחצנו. שולי הסגד יקרא חוץ  
 וכן גם חלני נעמתי (ה'): שער. מלודות הסבלים כמו  
 ושכחם עומר (דברים י"ג):

**פירוש ע"מ**  
 וואם איז ווייער שלאף שקדמת שלף יבש דאם פרייער  
 איידער מען בייסט עם אום ווערמ עם פאר דארט  
 ווייל עם שטייט אוף דעם דאך: (ו) שלא מלא כפ קציר  
 דם דער שניטער דר פיל'ט גיט זיין האנט פון דעם  
 גראז וועגן מער אונ דער גראז ווס זאמיל'ט איין די  
 בונטען דער פיל'ט גיט זיין פאלעך דער פון: (ח) ולא  
 אסרו העובדים אונ די איגר פארער האבן גיט יגאנט  
 צו די שניטער פון דעם גראז ברפת ה' אל'טם גאמס  
 ברכה האל זיין צוא אייך אונ דיא שניטער פון דעם  
 גראז האבן גיט יגענטערט צו זיי וברנן אתכם בשם

ר"ל לא מלא כפך בנזן מן העמרים כי לא קצרוהו כלל: (ח) ולא אמרו.  
 פירוש ע"מ  
 סוף באל'ידינתם פון מיין יוגינטם און גם לא יכלו לי אוף  
 האבן זיי סוף גיט יגקענט בייא קומען: (ג) על גבי  
 חרשו חורשים אוף מיין רוקין האבין יגאקערט דיא  
 אקער לייט האריכו למעניהם זיי האבן דער לענגערמ  
 צו זייערע ביימיין: (ד) ה' צדיק קצץ עבות רשעים גאמ  
 איז א צדיק ער הט אפ גיהאקט די גראקע שטיק  
 פון די רשעים: (ד) יבשו ויסגו אחר זיי זאלען פאר  
 שעקם ווערין אונ זאלן ווערין פו רוקט אהינגער  
 זיה אלע יגינט פון ציון: (ו) יהיו כחציר גנות. זיי זאלן  
 זיין אזו זיי דאם גראז ווס וואקסט אוף די דעקער



יהוה אליכם ברכנו אתכם בשם יהוה:  
 קך \* שיר המעלות ממעמקים  
 קראתיה יהוה: באדני שמעה בקולי  
 תהיינה אזניך קשבות לקול תחנוני:  
 גאם עונות תשמר יה אדני מי יעמד:  
 ד פיעמך הפליחה למען תורא:  
 ה קויתי יהוה קותה נפשי ולדברו  
 הוחלתי: ונפשי לאדני משמרים

בשמה דיי: \* שיר  
 דאחאמר על מסוקין  
 דהרומא מן עומקא  
 קריתיה יי: ב יי קבל  
 צלותי תהיון אזניך  
 ציונית לקול צלותי: גאין  
 עיון השמר יה יי מן קום:  
 ד ארום נקב שביקומא  
 מן בגלל דתתחטי:  
 ה אמתנית יי קתנית  
 גפשי ו ד א קריה  
 אוריבית: ו גפשי  
 אוריבא יי מן נטרי  
 סגרת לצפרא דנטרין

ה"א משמרים, ברכות ה' ייאל  
 חסותי ל' ספר חסידים  
 בבל ו' אוריבית מות לה טוטה  
 פירוש עמ' מן ספר חסידים

למען מולא פקידה עמר ל' נטמור ל' עקרים מ' ו: ולדברו עקרים עס:

רדק

מנהג העובדים לומר לקצורים ברכת ה' עליכם כמו שאמר בעזר  
 והש': (ח) ברכו אתכם בשם ה'. הוא כפל דבר ועל חציו  
 נגזרת לא יאמר זה כי אינו נודע ברכת ולא יבא לידו קצירה  
 והורה ישראל הפסיל לודע ברכת: (א) שיר. דימה הללות  
 למעמקי מים: (ב) אזניך קשבות, בשקל שכולה שכולות  
 (ג) מי יעמד, כמעט נהיה כלים אובדים אם תשכח לנו  
 עונותינו: (ד) כי עמך, פירש אדוני אבי ז"ל האל יתברך נתן  
 ממשלה לעליונים לעשות חפצו בארץ הסליחה אינה עתה  
 יתפייס לנו המלאכים וישאו לפשעינו אבל אין בהם סליחה  
 ולמען שיראה בני אדם את האל יתברך לבטן כי עמו הסליחה לא  
 שיראהו הישגיחה וקתה אורה גם כן נפשי במתי לאסוף כבודי אליו:  
 ולדברו הוחלתי. שהפשינו להוציאני מן הצלות: (ו) נפשי.  
 מנחת שי

קך (ד) כיעמך הסליחה. לא קתה רשות שלחה לסלות  
 כמו שלחמך (שמות כ"ג) כי לא ישא לפשעם:  
 למען תורא. על זאת שלא יהא חסד בטווח על סליחת  
 חנה. מלאתי: (ה) קויתי ה' קוותרו נפשי. קווי אחר קווי  
 כעין (לשיל כ"ו) קוה אל ה' חזק ויאמך לך קוה, וכעין  
 משומרים לבקר שומרים לבקר: (ו) נפשי לאדני  
 כי אם עמו למה שלא יאכרו בני אדם בלבם אם אנו חיפאים  
 ולמען שיראה בני אדם את האל יתברך לבטן כי עמו הסליחה לא  
 שיראהו הישגיחה וקתה אורה גם כן נפשי במתי לאסוף כבודי  
 אליו:  
 לקוראים השם יברך את אשר נתן לכם והטעם כי בני אדם  
 לא יכחלו על תורתם ואומנותם בלבם שאין הם אמונה ע"כ דימה ישראל שומרי  
 הצהלים דימה להליר גנות:

קך (ה) ולדברו. הו"ו בעיט:

קל (א) שיר המעלות ממעמקים. עטם ממעמקים כעבור היות ישראל בגלות וללות וקלות ושלמות: (ב) אדני.  
 כעבור היותו ממעמקים טעם שמהם בקולי: (ג) אם. הטעם הוסיפי מהרה ולא תזכור לי עונות  
 שעברו כי לא אוכל לענות ולהשיב: (ד) כי. הטעם כאשר  
 לא תסלה לא יורדך וישעו תפסם ככל אלה נפסם: (ה) קויתי. לשמוע בקולו: ולדברו. לנזרותיו: (ו) נפשי.  
 מצודת דוד

קך (ב) קשבות. עינו שמעם: (ד) תורא. למשן מורא:  
 (ו) משמרים. מל שומר חו הוא ענין תקוה והמתנה כמו  
 ואלכו שמר את הדבר (בבבבית ל"ו):

קל (א) ממעמקים. מחוך עומק הלרום קלאתי לך ה': (ג) אם  
 עונותי שמר. חס לא תחמול ותשכח אולם להפסד עליכם גמול מי יוכל לעמוד ולהקיים כי הלא רבו מאוד: (ד) כי  
 עמך הסליחה. ולא מסרם סליחת עוון אלא מהמלאכים כח"ש כי לא ישא לפשעם (שמות כ"ג): למען תורא. כ"א מסר הסליחה  
 אל המלאך היה נסחה לב האדם נזמר המלאך יתפייס לנו הוי"ו ולא לו המלאך וישא את העוון והיה ממעט בילחח המקום: (ה) קויתי  
 ה'. קויתי לל' ה': קתה נפשי. ככל הדבר להסתמו: ולדברו הוחלתי. אלו יתיחל ומקוה לדברי כעטתו: (ו) נפשי לאדני.  
 פירוש ע"מ

(ג) אם עונות תשמר יה ווען דיא יונד וועסטור נאמ  
 אנדערש דייטין צו צאלאן אוף זיי אדני מי יעמד דו  
 נאמ ווער וועט קענען בשמיין: (ד) כי עמך הסליחה  
 דען מיט דיר איז דס פראגעבונג פון דר יונד אונ דס  
 טוקסור למען תורא פון ווענען דו זאלסט זיין גיפארכט  
 אוף די מענטשן (דען אז זיי זעהן אז די בוקס מוחל  
 די יונד דרום וועלן זיי איה השוכה טשהן אונ וועלן  
 גיט יונדיגען: (ה) קויתי ה' קתה נפשי איה האב  
 גיהאפט צו נאמ אונ גיט לייב האב גייהאפט צו נאמ  
 ולדברו הוחלתי נאמ צו נאמם רייד האב איה גיהאפט:  
 (ו) נפשי לאדני מיין לייב האפמ צו נאמ משמרים לבקר

ה' מיר בענטשין אייך מיט נאמם נאמען (דס ארץ  
 איז גיט בייא דעם שניט פון דעם גראו ווארום  
 מען שנייט עס גיט אזו נאלין דר פיינט פון ציון אוך  
 זיין דהיינו זיי זאלן אוך פראענט ווערין פון דער  
 ועלם איידער זיי וועלן אלס ווערין):  
 קל (א) שיר המעלות דס איז איין גיזאנג מען זאל אים  
 וינען אוף די שטאפלעך אונ אזו זאמט דוד  
 פון די ישראל ממעמקים קרייתיה ה' פון דר טיפעניש  
 מוא איה דיר נאמ רופין: (ב) אדני שבעה בקולי דוא  
 נאמ דער אין מיין קול תהיינה אזניך קשבות וגו' דייני  
 אוערין זאלען פראעמען צום קול פון מיין גיבעט:

תהלים קל קלא

תרנום

לִבְּכֶךָ שֹׁמְרִים לְבַבְּךָ: יִחַל יִשְׂרָאֵל  
 אֶל־יְהוָה בִּיַּעַם יְהוּדָה הַחֹסֵד וְהַרְבֵּה  
 עִמּוֹ פְדוּת: "וְהוּא יַפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל  
 מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו: קְלָא" שִׁיר הַמַּעֲלוֹת  
 לְדָוִד יְהוּדָה לֹא־נִבְּהָ לְבִי וְלֹא־רְמֹעַיִנִי  
 וְלֹא־הִלְכְתִּי בַגְּדֹלוֹת וּבַנְּפִלְאוֹת  
 מִמֶּנִּי: בְּאִם־לֹא שׁוֹיֵתִי וְדוּמַמְתִּי נִפְשִׁי

לְבַבְּכֶךָ קוֹרְבֵן צִפְרָא:  
 ו מוֹדִיָּךְ יִשְׂרָאֵל לְבִי  
 אֲרוּם נְבִי יִי חֶסְדֵּךָ וְסִגְוִי  
 עִמִּיהָ פוֹרְקֵן: ח וְהוּא  
 יַפְרֹק נֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל  
 עֲוֹנוֹתָיו: א שִׁירָא  
 דְּאִתְאַמֵּר עַל מִסְקִין  
 דְּהִתְקוּא יִי לֹא נִבְּהָ לְבִי  
 וְלֹא אֲתְרוּסְמִי עֵינֵי  
 וְלֹא הִלְכִיתִי בְּרַבְרְבִין  
 וּבְפִרְשֵׁן מִנִּי: ב אֵין  
 לֹא שׁוֹיֵת אִרְדָּא לְפָנִים  
 וְשִׁתְקִיתִּנְפֶשֶׁךְ עַד רְצִית  
 פְּתַנְבִּי אֲרִיזְתָּא הִיָּךְ  
 חִסְיָא עַל מְדוּי אִמְיָה

ת"א יתחיל. פסוקים מ"ד י"ז ו"ח. ח. לא נבכה לבי הוסיף פסוקים ופסוקים נבכה. סגול באתנה פתח באתנה

רש"י  
 משומרים לבקר. היינו מן המלכים לגמולה: שומרים  
 לבוקר. מלמין וחזקין ומלמין קן אחר קן. (מלמתי):  
 קלא (א) לא נבכה לבי וכו'. לא נהגתי שירה לא עשיתי  
 גדולות מענוותנות כביניס ונטיעות כעין שעשה  
 בני. הגני עניך כמו שאין לו ימים ורגלים כגולם מוטל  
 לנגד (סא"ח): (ב) שויתי דוממתי. עניך נפש.

דר"ק  
 דומה לה' בלילה להיותה סאתה האנשים השומרים לבקר  
 כלומר שקמים באשמות הבקר להתפלל. ואמר שומרים לבוקר.  
 פסם אחת כלומר שמונהגם להיות שומרים ערים בכל בקר  
 להתפלל לאל וזה המוסר מאמר כל חסיד בגלות: (ג) יחל  
 ציון מפעל הדגוש אמר ישראל קח אל' ש'פועל מנגלות כי  
 עמו חסדו חסיד עם הנבראים ויעשה עמך חסד כי הרבה עמו  
 הרבה עמו: (ד) ויהי יודך איתי יודך איתי ואני מלא עון הוא  
 יפדה ישראל בכל עונותיו מתולדה יפדה אורו מעונותיו כלומר שיפלא לו  
 עונותיו שעברו ויהן בלבם לשבח אלו בכל לבבם ואחר  
 כך ישוב שבתם: (ה) שיר. זה אמר דוד על עצבו ואמר זה הענין  
 באלה המעלות שהם על הגלות כלומר כי כמו שהנבכה הוא  
 כן יתגברו ישראל בגלות בשפלות וכוח ירחם ה' עליהם כי רם ה' ושפל  
 יראה לופיכ אמר בהגלות המיוסר יחל ישראל אל ה':  
 אמר לא נבכה לבי. בסתר ולא רמו עיני בגלוי: ולא הלכתי.  
 מעל עומד אף על פי שהווא מ' הדגוש: בגדולות ובנפלאות מכני.  
 בדרך האלהות לא התפארתני בלבי שאוכל להשיג ואדע הדברים והחסדות  
 שהם נפלאות ממני לפי שכלי אלא הלכתי בהם פסם פסם  
 ביראה מן אשריו לראות בכה שלא יגיע שכלי אלויו והשבש רעהו  
 בו: (ז) אם לא. מנהג הלשון אם לא כעניין אלה ושבעה כלומר

עזרת  
 קותה לה' יומר משומרים החומות לבקר. ועטם להזכירו  
 פעמים כי הם מחזיקים נפשם ומתחמסים לכס כי ישנו לבקר:  
 (ז) יחל. לשון לאיווי מהכנין הכבד וזה דברי המזכיר ויחל ישראל וכו' אל חס  
 עונות ומתה בני  
 קלא (ה) שיר המעלות. ה' לא נבכה לבי. בסתר. ולא רמו עיני. בגלוי: ולא הלכתי. כענין  
 קודר הלכתי ואם הוא יולא יחסר לבי וזה ההלוך בלב ובמחשבה. חלת ממני משתתח לגדולות ולנפלאות:  
 (ז) אם. שויתי. כמו שהיו אל שחתי כמו שיתי ה': ודוממתי. מנורת דומם או מן דמיון ועטם כגמול כעבור  
 מצורת דוד

קלא (ה) לא נבכה. יש מסוק עין ה' וציון לא נבכה שלא היא  
 כלומר ח' כי ה' ליצו נבחה ומקרא כתיב כי רם וגו' ונבחה:  
 (ז) יחל. לשון לאיווי מהכנין הכבד וזה דברי המזכיר ויחל ישראל וכו' אל חס  
 עונות ומתה בני  
 קלא (ה) שיר המעלות. ה' לא נבכה לבי. בסתר. ולא רמו עיני. בגלוי: ולא הלכתי. כענין  
 קודר הלכתי ואם הוא יולא יחסר לבי וזה ההלוך בלב ובמחשבה. חלת ממני משתתח לגדולות ולנפלאות:  
 (ז) אם. שויתי. כמו שהיו אל שחתי כמו שיתי ה': ודוממתי. מנורת דומם או מן דמיון ועטם כגמול כעבור  
 מצורת דוד

קלא (ז) שויתי. משפון טוס: ודוממתי. מלשון דמיון: כגמול.  
 בגמול כי לפי נפשי היא כחמה הנפשות האלה: שומרים לבקר. ככל הדבק להמתנות: (ז) יחל ישראל. חס ישראל קיו אל' ה' כי טעם  
 חסדו: ודבריה. הלא פסם לומר רבות פעמים וכוונן כי יסד לומר גם טעם כי אל' חסדו כי פדוה כי נכבה טעם: (ח) והוא יפדה את ישראל  
 קלא (ה) לא נבכה לבי. במחשבה חלב ללא חייבו מתגלה: ולא רמו עיני. במעטם להשתחרר ביוסר לטרוס טון למעלה בדרך נסי כרות: ולא  
 הלכתי בגדולות. לא פעיתי בדרכים גדולים ובנפלאים כביניס נאים ומגלים נבוהים להלכות גדולות וכבוד דרך שמלמכים מוטוס:  
 מפיני. ר"ל יומר מסוקך ומקלוי לי: (ז) אם לא. הוא ענין שבעה כלומר אל סל פעיתי קן ידל עלי פוש כולם וגום ולא אמר: שויתי  
 פירוש ע"ט  
 האם דעם קומור גינאנמ אוג אוו הַט עַר גִּינְאָנְמ ה'  
 לא נבכה לבי דו גאמט פיינ הארץ איז גיט הוה גינאנרן  
 אוג מייגע אויגן יעגן גיט ווארן דר הוה גי (בלוקר  
 איה האב מיה גיט נוהג גינען מיט שררות שאפם  
 אוג האב מיר גיט בינעטם שייגע ברנגים אוג  
 גיפלאנצטם שייגע פלאנצונג) ולא הלכתי בגדולות אוג  
 איה בין גיט גיט גינאנען אין גרוסע זאכן אוג אין די  
 זאכען וואס יעגען פאר הולצין פון מיר בלוקר נאך  
 פגענגים בין איה גיט גינאנען: (ז) דא שווער איה  
 אם לא שויתי ודוממתי נפש אויב איה האב גיט גינאן  
 מייץ

איה בין פון די צייט וואס האפין צו אין קער פריא  
 בלוקר צו דר גאולה שומרים לבקר אוג האפן ווייער  
 צו אין דר פריא בלוקר זיי האפען אוג האפען בין  
 די גאולה ועטם קומען: (ז) דאס ינאמט דוד צו דיא  
 ישראל יחל ישראל אל ה' האם אוי דר חסד אוג פיל  
 עס ארטיי חסד דען מיט האם אין דר חסד אוג פיל  
 דר צייזונג איז קיט אים: (ח) והוא יפדה את ישראל אוג  
 ער ועטם אוס צייזון דעם ישראל פון אלזי וייגע זיגד:  
 קלא (א) שיר המעלות דוד דאס איז איין גינאנג טען  
 זאל אים זינגן אוף די שטאפלען אוג דוד

# תהלים קלא קלב בְּנֹמַל עָלַי אִמּוֹ בְּנֹמַל עָלַי נַפְשִׁי : יַחַד יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם : קִלְבֵּי אִישׁוֹר הַמַּעֲלֹת זְכוּר־יְהוָה לְדָוִד אֶת כָּל־עֲוֹנוֹתָי : יֵאֱשֶׁר־נִשְׁבַּע לַיהוָה

ה'א ימיר ס' לוד . נחמיס ס' לז : ארס נכנע . סס : חס חסא . סס :

נדר

רשי

כנמול סהול נמו עליו חמו . גמול . יונק סדים : כנמול  
עלי נפשי . נכסי בקרבי לנגדך יונק סחי חמו :  
קלב (א) שיר המעלות זכור ה' לוד אה כל עונותי .  
עני נפשו אשר טרח ועמל למלוא לך מקום :

אם לא היה כך יהיה כך ויך אמר אם לא שויתי ה' רוממתי  
נפשי כנמול יבא לי כך וכך . ומירוש שויתי רוממתי . שחתי  
אוני כנמול עלי אמו כבו הוינק שינמול כשיר אמו שיתחיל  
מעם להתבונן בעניין גדולו והולך טעם כעס ועירין אינו נסמך  
על עצמו אלא עלי אמו שחודרו ותרגילוהו מעם כן שחתי נפשי  
והשתקתי אותה שלא תספור עלי אלא עלי אמו בתוכתי עצמו  
כמו .  
בנמול על המלמרים על הקבלה שחתי האם . עם המדות חאלה שיתגנה בשלמה בנסתר ובגלוי לא יגלה לבך  
ארתה היבסי על פי נד הנביא והעלה עליו עולת ושלמים וקרא אל ה' ויענהו באש מן השמים יאמר זה בית אלתיס וזה סוכת  
לעולה לישראל וער אותו היום לא נודע מקום בית המקדש וכבר אמר לו נתן הנביא כי הוא לא יבנה הבית כי אם שלמה בני  
לבנת העלה הכחש' במעשה זכור לי סח שעניתי עצמי בעבורי כי גולתי שחתי סמיני סרוב מחשבותי עליו . נדרתי ונשבעתי  
במ' ואמר לאביר יעקב . כלומר למי שקראתי יעקב אבירי כמיש מירי אביר יעקב לפי שעורו בכל צדדתי והיה חסו  
והוקשו לישראל וער אבירי המלך לא יוכל לו לא שכן בני אדם לכך קראו יעקב אביר ואמר גם כן לוד לאביר יעקב . ומת  
זוכר בזה הענין יעקב לפי שיעקב ראה בחלום מקום הבית המקדש והוא המולד שראה ועליו אמר מה גורא המקום גורא חין  
כי אם בית אלתיס וזה שער השמים על בית המקדש אמר לא על בית אלהים שוכב שם אלא לפי ששם ראה החלום לביד  
המקום ושם סכנה וישע שם סוכה לבית התפלה בשבטו מתרין ועליו אמר יהיה בית אלהים כלומר בית התפלה לאלתיס  
כיון שראיתי בזה המקום הנבחר שנבנת בו בית המקדש ועיקר החלום בית המקדש הוא שראה ואמר וזה שער השמים על  
בית המקדש כי הוא כמון כנגד כסא הכבוד ואף ע"פ שראה יעקב אבירי מקום בית המקדש בחלום אפשר שלא ידעו בהקיק

עזרא

הזכור וזהו הלכתי והנה הגמול חין לו כח להלוק אם לא  
ישכן עלו חמו כי מיד יחול . והנה כנמול עלי נפשי העטס  
כפול ומלת עלי כמו בעניניש אומרים כי הוא דרך חלה  
כי לא חשתי כלבי לבקר סודות ונפלאות ממירק אם לא  
שויתי נפשי כנמול עלי חמו כנמול עלי חתיס נפשי על דרך  
חדק לשוני לחכי אם לא אזוכרני ואמר דוד הנה חתי כל  
מצודת דוד  
ורוממתי . היחלתי נפשי כמון העמל . נשדי חמו של כנמול  
על חמו קן כל נפשו סהול כה' . כנמול עלי נפשי . נכנע אשר עלי  
ונקרבי סח סמול העמל וכפ סהול סהול לחמדתו . (ג) יחד ישראל .  
ל' עמלי רלו וכן עשו גם חסס וקול אל ה' . מעשה ועד עולם :  
כירוש ע"פ

מזמור דוד  
ורוממתי . היחלתי נפשי כמון העמל . נשדי חמו של כנמול  
על חמו קן כל נפשו סהול כה' . כנמול עלי נפשי . נכנע אשר עלי  
ונקרבי סח סמול העמל וכפ סהול סהול לחמדתו . (ג) יחד ישראל .  
ל' עמלי רלו וכן עשו גם חסס וקול אל ה' . מעשה ועד עולם :  
כירוש ע"פ

מין האנש צו מין כור' אונ האב גימאבט שווייען  
מין לייב (אונ האב מין לייב גיווארפען אופ ריר  
בנמול עלי אמו אזו ווי איין וויינינדיג קינד איז גווארפן  
אופ זיין מוטער בנמול עלי נפשי אזו ווי איין וויינינדיג  
קינד אזו איז גיווען אופ מיר אונ אין מיר מין לייב  
אנגקענין דיר גאט פרוכר איך האב מיר פ' לאזט  
אויך דיר : (ג) אונ איר ישרא' מוט אוך אזו יחל ישראל  
אל ה' האף ישראל צו גאט פון היינט אן בוי אייביג :  
קלב (א) שיר המעלות דם איז איין גימאנג מען זאל אים  
וינען אופ רי שטאפ'ען אונ דם געט דוד  
אופ זיך אונ גאנט וכור ה' לוד גירענק גאט צוא דוד  
גאר זיין פירן ווס ער הט זיך גימיט צו גיפ'ען צוא  
דיר איין ארם צוא צורען דרוף רעם בית המקדש :  
(ב) ארץ נשבע לה' ווס ער הט גישווארן צו גאט אונ  
רמט

ענינו חנוק הסעקא מקורב עשיר הלס כמו ויגל סילר ויגל  
(נבלשתי כ"ו) :  
קלב (ה) זכור ה' לוד . הספלל מל מלמו זיכור לו עמי נש  
לקוטי יקרים  
(ב) בנמול עלי אמו קינד עלי נפשי . דיא באמור פון אמוסער  
אוי אויז לאנג וויא דאס קינד איז קליין היס זיא דעם קינד  
ווייער שפארק אונ דיא ליבשאפט אירע צוא איהם איז ווייער  
שפארק . זיא געמט אין אונקע אירע אויגן פון דעם קינד .  
גאר וואס אקעסער דאס קינד ווערש ציהט זיא אונקע פון איהם  
איר אבמאנג געבנג . אונ לאזט אים אללין גיין . דיא ליבשאפט  
ווערש אירק אלע סאדל ווייניגער . דאס ועלביגע געטינק מיר  
בייא אלע גהמות חיות עופות אזוי לאנג וויא זיא ועקט קליין  
היסקען זיא ווייער קינדער . גאר דאס אז זיא ווערש קינדער  
זיים אונקע ביסלאקוויין דיא ליבשאפט . ווי זיא וואלפין גייווען  
גאר פרעמד . זאנט דוד הנקד דיא נשקה מיינע אויז בייא מיר  
געוויס אויז וויא דאס קליינע קינד בייא זיין מוטער . אויך גיב  
גוט אבמאנג אויף מיר . זיא זאל גוט זיין ווערש אונקע  
דיא נשקה איז גוט בייא מיר וויא זיא אלעס זיאן וואס אפענש  
איז שוין געווארען מיט איהר . אונ זיא האט שוין בייא איהם  
אקליינעם ווערש . נאר זיא איז בייא מיר אלע סאן גיט אונ  
שייער . גלייך וויא זיא וואלט צו מיר היינט געקומען . דריקער  
זאנט דוד הספלל בנמול עלי אמו בנמול עלי נפשי מין נשקה  
אויז בייא מיר אונ שייער ווי דאס קליינע קינד בייא זיין מוטער :

תהלים קלב

תרגום

גִּדְרֵי לְאֲבִיר יַעֲקֹב: ג אִם־אֲבֵא בְּאֶהָרַי  
 בֵּיתִי אִם־אֶעֱלֶה עַל־עַרְשֵׁי־יְצוּעַי: ד אִם־  
 אֶהָן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעַפֵּי הַתְּנוּמָה:  
 ה עַד־אֲמַצָּא מְקוֹם לִיהוּה מִשְׁכְּנֹת  
 לְאֲבִיר יַעֲקֹב: ו הַגֵּה־שְׁמַעְנֶהָ  
 בְּאֶפְרַתָּה מִצְאֹנָה בְּשִׁדְרֵי־יַעֲר:  
 ה"א אִם חָתָן, ט"ז כֹּהֵן, ט"ח יוֹשֵׁב: ט דֵּד מְזוּלָה, ט"ח טַמְזוּלָה, ט"ח טַמְזוּלָה כְּשֵׁד, ט"ח טַמְזוּלָה כְּשֵׁד:

לְמִקְיָא דִּיעֻקֵּב: ד אִין  
 אַעוֹל עַל אֶהָרַי אִין  
 אַסִּיק עַל דְּרָגֵשׁ מִצְעֵי:  
 ה אִין אֶתָּן דִּוְכָבָא דְּלַעֲיָנִי  
 לְתַיִמְרֵי גִיּוֹמְתָא: ה עַד  
 דְּאֶשְׁבֵּחַ אֶתְרֵי לְמִדְּבִי  
 בֵּית מִקְדָּשְׁךָ דִּי  
 מִשְׁכְּנֵיָא לְמִקְיָא פִּא  
 דִּיעֻקֵּב: ו הַגֵּה שְׁמַעְנֵהָ  
 בְּאֶפְרַתָּה  
 אֲשַׁבְּחֶנְהָ מִצְאֹנָה בְּשִׁדְרֵי  
 חֹרְשֵׁי לְבָנֵי אֶתְרֵי  
 דְּצִלְיָא אֶבְרַת עֲלֵמָא:

רש"י

דרך

(ה) עד אמצא מקום. עד שידע היכן יהיה מקום מקדשו. מלאתי: (ו) שמעוהו. הכוונה: באפרתה. במקום החשוב והמעולה כמו (שמואל א' ח') בן חתו בן נוף אפרתי חשבוב חבנימוס. ד"ל שמעוהו באפרתה כבסר (יהושע ט"ו) שבה מאפרים ככל התחומין הוא חומר (סג) ועלה הגבול ומחר הגבול וכן הוא חומר ועלה הגבול כי בן הנס וגו' וירושלים נמלאת מלאת ירושלים גבוה מכל הארצות והיא רחובה לבית המקדש שאלמר (דברים י"ז) וקמת ועלית אל המקום וגו' מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. כך נדרש כשמיטת קדשים: מצאנוה בשדרי יער.

ואם ידעו לא נילה אותך כי לא רצה האל יתברך. שלא יהיה נודע המקום עד דוד. לפיכך זכר דוד יעקב בזה הענין ואמר גדר לאביר יעקב לפי שאביר הראשו תחלה האל יתברך ואלו ע"פ שרבו בו לאברהם אבינו וזוהו לעלות את יצחק בנו עולה באוהו מקום אל"פ כי לא נתבאר אם ידע אברהם אבינו שהיה מקום היותו מקום הנבחר לבית המקדש לדורות: (ג) אם אבא באהל ביתי. כמו שאמר אל בן נון ונבא הנה אנכי וישב בבית אורם וארין אלהים ישב חן היריבה ומה שאמר אם אבא. אם אעלה. דרך הפלגה כלומר שלא יערב לו שבתו ונבא וישב של ערש יצויעו עד שיבא מקום לה. ואמר ערש יצויעי. ערש שיש בו יצויעו ערש שיש בו מצערת זרואית למיך וזו יצויעי: (ד) אם אתן שנת לעיני. ר"ל שינת קבוצה: לעפעפי תנומה. כפל הענין במ"ש: (ה) משכנת. כי יהיו שלש בתים: (ו) הגה. אפר דוד את המקום לא ידענחה עד היום רק שמצונו באפרת כי עתיד להיות מקום נבחר וחינו שומעין ספי וקנים כי עוד יגלה המקום הנבחר ורגה עתה מצאנוה בשדה בנותן ארונה היבטי. וקראו יער. כי

חינו שומעין ספי וקנים כי אין שילה טוב ובענין לדורות רק

מנחת ש

קלב (ד) אם אתן שנת. בספרי הדפוס ה"ו: קמולה וכמזייקיים ל"י שמוס וכן סבוב צמלול דף ל"ח וכלו כתי"ו וכפחה שנה כסמיכות אם אתן שנת לעיני. חתם לנו (לעיל כ"ח) לכל הס סמוכים וזוהי השמטה וכבחה ל' אלהי המקדש אמר המניס שנת קצון ואמרו כתי"ו שז לנחתי ומתה ופחה שז לנחתי כלכד והעד על שנת ששכשי וכלי סמיכות עם כתי"ו (ח) אתן שנת ולא הוכיז ספחה עני נלן. וזמנה ל"י חתם מננו לנכד דברי מלמול סכך האמת די דכדיו מוסיים ששכשי כתי"ו וכפחה והעד סככיה מהשכשכים חלדכי סוכר את דכדיו סככי בתמלה כתי"ו מתוקה שנת העובד שנת מולם וירמיה (כ"ח) סככ ספחה ואחר כך אמר וכלי סמיכות עם כתי"ו אתן שנת לעיני ומלל חילק דיכייס ש"ת הדוא נני כפחה קווחתו גם ככל הלשון שדרכי העשוקים כחכ ובסמיכות לעיני עד נלן. ואף ככל המסורת מזה ה' שנת כשלון שיהי ולא

מנחת ש

מצודת דוד

מצודת ציון

אשר טרם נמלח מקום אשר יבנה עם המקדש: (ג) לאביר יעקב. לחזקו ותקפו של יעקב והוא המקום ד"ס וזהו יעקב לפי שסוף הים חמלה לטודים: (ד) אם אבוא. כל שנת שבוים וגם ולא אמר וגו' באוהל ביתי. כלומר ספוק לבית שנת סלמי למיך: ערש יצויעי. טמס ספועת כפי סלמי: (ד) אם אתן שנת לעיני. ערש ענין שבוים וגו' (ה) הגה שמעוהו באפרתה. עוד סימני באפרתה מקום מלאתי כי היא בית להם מ"ש בדרך אפרתה היא בית להם (כרמית ג"ח) ואמר כי עתיד להיות מקום נבחר ככתי"ו לכל לא ידעתי מקומו היה: מצאנוה בשדרי יער. עתה כהם מלאתי את המקום כשדרי יער הוא גורן ארונה היבטי וזהו גם שם עלי יער כי פירוש ע"מ

קלב (ב) לאביר. ענין חוזק כמו ומיך אכריים בכחו (לויכ כ"ד): (ג) ערש. ערש כמו ערש ערש כדול (דברים ג'): יצויעי. מלשון מלשון המס כמו אז חללתי יצויעי מלם (כרמית ט"ח): (ד) לעפעפי. הוא חיסון העין: תנומה. היא שיהי קב: שנת. ר"ל ליהוים ימן להטתנו יתם מהסככה לתקיות את הנפש וגם (ז) הגה שמעוהו באפרתה. עוד סימני באפרתה מקום מלאתי כי היא בית להם מ"ש בדרך אפרתה היא בית להם (כרמית ג"ח) ואמר כי עתיד להיות מקום נבחר ככתי"ו לכל לא ידעתי מקומו היה: מצאנוה בשדרי יער. עתה כהם מלאתי את המקום כשדרי יער הוא גורן ארונה היבטי וזהו גם שם עלי יער כי פירוש ע"מ

פערל

תהלים קלב

ז געויל למשכנתי נסגוד  
 לבבשא דרגלוי: ח קום  
 יו שרי בבית מישורי  
 נגדה את וארון רי ביה  
 ארומה: ט פהניך  
 ילבשו לבושין רזכ  
 ורואי חסידך ישבחון  
 על קודבניא: י סמול  
 זכרתיה דדוד עבדך  
 במעל ארוקא במצע  
 הרעיא לא תתיב אפי  
 שלמה משיחך: יא קום  
 יו דוד בקושמא לא  
 יתוב מנה מן וירא  
 דספק אשו מלך על

פרסי די קה: יב אין גסרין בנה גיסי וסהתי דנו דאלפנ  
 ת"א כהני ילכו. טס פ' פתח: רד"ק

בגבול כנימין שנמשל לחיט העיר שנאמר בנימין וזכר יורק  
 (כראשית מ"ט): (ז) נבואה. שמה למשכנותיו: (י) אל  
 השב פני משיחך. שלמה כזואו להכניס שם את הארון:  
 משכנותיו: להרום רגליו. היא באמת שהיא מכון כנגד כסא הכבוד. אלת השלשון פסקים: (ח) קומה ה' אל ת  
 שלחמ בבית המקדש בתוכו. אמר דרך משל קומה לתנוחת הכבוד שראוה בתנוחת הכבוד אחר שהכניס הארון בבית קדש  
 בית כנחת לעולם: א. ח. ר"ל ענין הכבוד שראוה בתנוחת הכבוד אחר שהכניס הארון בבית קדש הקדשים והוא  
 עורך: (ט) כהניך. בעבודתם: ילבשו צדק. כנדי כהונה שהם כנדי צדק: וחסידיך ירגנו. חלום ישירו וימרו לפניך בעבד  
 דוד שנלחית לו בזה המקום באש כבוד גילית לו זה המקום הנבחר בעבור תעשת שיהיה זה המקום לנצח לא תבטל  
 שחתלתיה לך על זה המקום ומה שיתפלל שלמה בני עליו אל תשב פני בזה שחתיה תפלתו מקובלת לפניך ואלה תסוקי  
 כמו שאמר דוד אמרם שלמה בתכלית תפלתו: (יא) נשבע. דברו הוא שבעה והוא אמר לו על ידי נגון הנביא והקיימת  
 את דרעך. אשר יאז במעריך זה הוא מפרש במנך אשית לכסא לך. ואמר אמת לא ישוב מבנה כמ"ש שם תאמן ביתך  
 אבן עזרא  
 מנחת ש"י

שעברו היו חומרים בני חים ששמענו מפי נביאים כי המקום  
 הנבחר קרוב הוא אל בית לחם אפרתה רק המקום לא  
 טדע אם מורח בית לחם או מערבו או לגסונו או לדרומו וירעו כי על היום חין כי ירושלים וכוין בית לחם רק כמו ג' פרחא:  
 בשדה יער. ששם גורן ארונה היבוסאי: (ז) נבואה. ראינו ששם בנה דוד מוצה לשם ויכפר על בני ישראל ויענהו השם כאלה:  
 מן השמים והם אמר זה הוא בית אלהים: (ח) קומה. דרך משל קום וכן אל המקו' אשר תמוט בו: (ט) כהניך. הם בני אהרן:  
 וחסידיך. הם הלויים המעוררים וטעם לאמר על הכהני' כנדי לדק כי הם מורים את התורה וטופשי ישראל: (י) בעבור. דכך  
 עם קומה היא: הלב פני משיחך. הוא דוד כי הטע' כולו כמשפט פירש טעם כעבור זה הוא נשבע וזה כאלה אמרת  
 כי השמות הם ככה הפעלים: (יא) נשבעה' לדוד. שבעה שלא ישור ממנה: (יב) אם. ועדותי. החולם תחת מזרקה  
 מצודת דוד

סוף המקום שנעקד עליו ילחך וצילי תמוחה לאמר נלחך בסכך  
 בקרניו (ס"ב) שנלחך כעמסי עלי יעיר: (ז) נבואה. עשה  
 סוללי ויענו המקום כזואל למשכנותיו: להרום רגליו. כה"ט  
 קרוי הסם רגלי ה' ולחך דרך משל כולו מושכו כעמסי ממעל ורגליו יורדים לגומ כה"ט: (ח) קומה ה'. לכן קומה והסרס  
 שתינה אל מקום השוכה כי עד הכה סתחך מזהל אל אהל ומשכנו וגו' אבל המקום הוא יסיה מקום נקובו ער עולם:  
 אחת וארון עורך. שתינה טעיה הם עם הארון אשר הכלה לכל אח עורך וכן וועדן כעלשתיים כעת לקחו אותו נכסי כמ"ש (כ"ה) יא  
 (ט) ילבשו צדק. כנדי כהונם נקראים כנדי דק כי הם מעשים ומלדקים את הפסולת: וחסידיך ירגנו. הלויים ילכו כנדי:  
 (י) בעבור וגו'. על עלמו אמר עשה זאת בעבורי וכל דבר. ולאמר עוד אל תשב קיסק את חס משין לכל שמוט תפלת:  
 (יא) נשבע וגו' אמת. י"ל שבעה חמתית ולא יחזור מהשבעה והשבעה היא שהכניסו לומר מודקף חסם עין לשבת על הכסא  
 פירוש ע"מ

פעלך פון ארונה התיבסי וראם עם איז גים גיוען  
 באעצמ גלייה ווי איין וואלד: (ז) נבואה למשכנותיו  
 מיר וועלען קוען אהין צוא נאמם רואנג נשתחיה  
 להרום הייגן אונג מיר וועלען יך בוקין צוים שעמעל  
 פון וייגע פים: (ח) קומה ה' לבנותהך שמיא ארון ר  
 נאם צו דיין רואנג אה וירין עיקר דו אונ דער ארון  
 פון דיין שפארקויט: (ט) כהניך ילבשו צדק בייגע  
 כהנים ואין און קליידען גירעכטיקייט פלוקר כנדי  
 כהונה אונ בייגע חסידים דם ועגן די קוים די ואין  
 וינגען פר דיר: (י) כעניו דוי עבדך וגו' פון וועגן מיר

תהלים קלב

תרגום

בְּיָדְךָ בְּרִיתִי וְעֵדוּתִי זֹו אֶלְמָדָם גַּם  
 בְּנֵיהֶם עַד־יָעַד יֵשְׁבוּ לְכֶסֶף־לָךְ: י כִּי  
 בָּחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן לְמוֹשָׁב לוֹ:  
 וְזֹאת־מְנוּחַתִּי עַד־יָעַד פֶּה אֲשַׁב כִּי  
 אֲבִיתֶיהָ: מו צִדְדָה בְּרֶךְ־אֲבָרְךָ אֲבִיוֹנֶיהָ  
 אֲשַׁבֵּעַ לָחֶם: מו וְכֹהֲנֶיהָ אֶלְבִּישׁ יִשְׁעַ  
 חֲסִידֶיהָ רִנָּן יִרְנְנוּ: י שֶׁם־אֲצַמִּיחַ קָרְן

אף בגיהון לעצמי  
 יתבונן על פורסי די לך:  
 י ארום אתרעי יי בציון  
 רגג יתה למותי די ליה:  
 י די דא גיח שכנתי עד  
 עלמא דא אתיב ארום  
 על גתה: סו וזדה  
 סברקא סברקא  
 וחסידקהא יסברעון  
 לחמא: סו וכהנהא  
 אלביש לבושי פורקן  
 וחסידקהא קש שבתא  
 ישבחון: יי תמן אצמח  
 מקרן יקר לבית דוד

י"א כי כתר טס. פקידים שמר כיו מנוחה ט' פ'ו דה"פ ע'ו: זאת מנוחתי, ונחתי ט' ד' ק'ס ט' ס'ו: פקידים סקודי ופרקט לו פקידים שמר ליד כל כמנוח:

ר"ק

מלכתך עד עולם: (יט) ועדותי. וכו' כמזכיר בפרק: זו: זולת כמו זאת ואמר אלמדם והברית והעדות כתובות הם למטרות ואין מצוה עתידה ללמד אחר תורת משה אלא פי' (ג) כי בחר ה' בציון. אמר דוד עתה ידעתי כי בחר ה' בציון שלכותי אני בעיר ציון נגלה כבוד שכינה ואות ארתה האל מושב לו ואמר עליו: (יד) זאת מנוחתי עדי עד. שלא ילך מסקום למקום כמו שנעשה עד תהא: (טו) צידה. במספיק ה"א צ"ח כינוס מרם צידה שפירושו מון יאמר הלא יתברך ציד ציון ארץ ישראל ארץ המוריה שחיתת רוח אורי ששכן בה הכבוד: וכל ארץ ישראל לכבוד ביתי שהיא בתוכה ואולי לכך נקראה ארץ ישראל ארץ המוריה שחיתת רוח אורי ששכן בה הכבוד: וביניה. אפי' הגנבים שבה אשביע להם: (טז) ובהנהי. תחת שהם לבושים בעטורתי בגדי כהונה אני אלבישם בגדי ישע ויהיו נושעים בו: וחסידיה. הלויים. תחת שהם מרגלים ומזכירים לשמי אני אשפיע להם טובה שירגו כמזב לב. וקרא ולויים חסידים כמ"ש משה רבינו לאיש חסידיו: (יז) קרן. חזק ומלכות. כן אצמיח קרן לבית ישראל ויום קרן משוהו ואמר ח הפסוק על משיח העתיד לביכור אמר אצמיח כלומר אע"פ שיבש וכן נאמר עליו ותקמיתיו לדוד צמח צדיק: ערכתי גר

מנחת שי

יש בין ארומם הפסוקים ובין אלה שמיני מעט והענין אחד: (יט) ועדותי  
 זו כבוד המעדיקים בעטם אחד לכד כתי' ונכסר מעדיק  
 שאוליסולא כב' עטמיס: (יג) אום. מתיק ה"א: (טו) לידה. ה"ה  
 במספיק והמלה מלרע כי אין הענינים שכללם סודים מושג מעלי  
 בעטוריה: (טז) ובהנהי. הו"א" בגמרא בספרי ספרד:  
 תהיה נעמה ומזכיר' וטעם להזכיר ידה מנוחת גדה לדרך ובהא זה המלה על דרך אלל פנה כי כרכה המלה ככללדה  
 שוליוכו ממנה העובדים: (טז) ובהנהי. זהה לזכרים בגדי כהונה אולי הם בגדי לרק ילבישם בגדי ישע כדרך  
 הלכשיני בגדי ישע ששהיה יצועה ממורכמת עליהם כבגד: וחסידיה. הם הלויים: (יז) שם. בדרך כנראה כי  
 תעמוד מלכות דוד: ערכתי גר. הטעם כפול כמו וערוך אותו אהרן וכניו:  
 מצורת ציון

מצורת ציון

(יג) אור. איתיה. משכן תהיה ומשק כמו ונכסר ארומם וישע  
 (לוי' כ"ג): (יז) קרן. המלה היא הושלל למעטלה והסתמוק  
 על שם בעטלי הקבלים יתמוקו כהם בהלמח טס ע"י: ערכתי.  
 וכה אלמ' ה' זאת סודים מנוחתי עדי עד ופה אלכ' כי ממלוה לוי לם:  
 ולכשיב' אכיוני עמי: (טו) אלביש ישע. ר"ל ט"ז לבישם בגדי כהונה שפירושם לוי וכו' וכלם כמכסיים וכלם ט"ז המטוסים:  
 וחסידיה. הלויים יכנו בשיר: (יז) שם. כליון אלהים קרן מעטלה  
 לדוד ר"ל שם יתרכס ויתגלל ממטלתו ככל עם: ערכתי גר שם

פירוש ע"פ

אוב בייגע קינרער וועלן הישין מיין פקירות בריית  
 אונ דס דאויגע ערות פלוסר די תורה וום איה וועל  
 זיי לערנן גם גניחים עדי עד דען וועלן זייערע קינר  
 אונ ויציון בוי אייביג אונ אייביג אונ דר שמשל פון  
 מלוקה וום איז היינט צו ידיו: (יג) כי בחר ה' בציון  
 דען גאמ האט אום דער וויילט אין ציון אונ האט  
 גיקלוקט דס ציון נאר ציון צו איין ויצונג צו אים דס  
 זיין שכינה נאר דארטן רוען: (יד) אונ און האט גאמ  
 גיזאמט זאת מנוחתי עדי עד דיא דאויגע שטאמט וועט  
 זיין מיין רואונג בוי אייביג אונ אייביג פה אשכ כי

אויבוי

תהלים קלב קלג  
 קָדוֹד עֲרַכְתִּי נֹר לְמִשְׁחִי: יי אֹיִבִיז  
 אֲלֵבִישׁ בִּשְׁתׁ וְעָלְיוּ יִצִיץ נֹרוֹ:  
 קֶלֶג א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הַנֶּה מֵה־  
 טוֹב וּמֵה־נְעִים שֶׁבַת אַחִים גְּסִיחָד:  
 ב כִּשְׁמֵן הַטּוֹב וְעַל־הָרֹאשׁ יוֹד עַל־  
 הַזָּקֵן וְזָקֵן אֲהַרְן שְׂיֹרֵד עַל־פִּי מְדוּתָיו:

סדרת שרנא למשיחי:  
 יי בעלי דבכו אלביש  
 לבושו דבהתא ועליו  
 יציץ נורו: א שירא  
 דאחמאר על מסוקין  
 דהתוקא הא כמא טב  
 וכמא בסיס למטב ציון  
 וירושלם ברתין אחין  
 ברם בחדא: ב כמשח  
 טב דמתרק על רישא  
 גחת על דקנא דקניה  
 דאהרן ונתחת על אהרן

רד"ק  
 למשיחי. כי המלך כמו הנר סאר לם: (יח) איוביז אלביש  
 בושת. הפך מה שאמר אלביש ישע לכהנים השחרות את  
 פני ה' ומתפללים בעד הכלך ואיובי המלך אלביש בושת: ועליו  
 יציץ נורו. על המלך יפריח ויצין נורו שעל ראשו כלומר  
 תרבה גדולתו ותרדתו בכל יום ויש מפרשים יציץ מן ועשית  
 ציץ זחב: (א) תנה מה טוב ומה נעים. על פלך המשיח תל  
 כהן גדול שהיה בימי סדרר כי שניהם גדולי ישראל ואונים  
 עליהם כי המלך יושב על כסא הממשל והמלכה כלוות את  
 ישראל לאשר יראה. והכהן יורח התורה והמצות והם אחים  
 בגדולה ולא יקנאו זה לזה. וכל אחד מהם יושב על כסא גדולה  
 ומה טוב ומה נעים ויהיה שבתם. ואכר גם יחד. כי כמו שהיו  
 אחים בגדולה כן היו אחים בלבנות יהוה יחד בהסמכה אחת  
 לא יקנא אחד מהם על הכהן: (ב) כשמן. בפתח הכ"ף  
 להורות על ה"א הדישה על שמן הדישה והיא שכן המסחה.  
 אסר כן יהיה טוב ונעים שבת-אחיים כמו שהיה טוב ונעים  
 בשיחת הכהן טוב ונעים ויהיה לכהן גדול. וזכר משיח הכהן  
 ולא זכר כשיחת המלך רוד לשני שפכים האחד לפי שמשיחת  
 אהרן היתה החילה והיתה אחת שנתנה הכבוד לישיר שמשיחת  
 המלך כן לעתיד כשיבנה בית המקדש ויעמוד מלך המשיח  
 הכהן הגדול ונהא שם הכבוד. ועוד לפעם אחד כי משיחת  
 ישיובניו ויהיה בית לחם ולעתיד יהיה הדבר בגלוי לעיני כל  
 ישראל ולעיני העמים: על הראש. כשיצק משה אתו על ראשו  
 בגדיו כהונה האחר כך גם כן ראשו ומשה אתו מן השמן ועליו  
 ירד על זקנו ועל פי מרתו תחת הזקן. ופי' חבגד הוא בית  
 המעלות על בהמ"ק נאחר:

רש"י ת"א כשן הסוד, וזכר אמור:  
 מוזה: (יח) יציץ. יאיר כמו ונולדים כעין נחומת  
 קלל (יחזקאל א'):  
 קלג (א) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם  
 יחד. כשזב הקב"ה צבית הבחירה עם  
 ישראל הקרויין אחים ויהיה גם הוא יחד עמהם:  
 (ב) כשמן הטוב. שנמשה זו אהרן הכהן: שירד  
 מראשו אל זקנו אל פי ראש הכתונה שלו שזקנו שזכב על  
 פי הכתונה. כן נעים על חרמון שגבוה על הררי ציון  
 והעל ירד מחרמון להררי ציון כשם ששמן המסחה לגדולה  
 כך על ציון לכבוד ולתפארת לישראל. כשם ששמן הטוב כן  
 על חרמון כזה כן זה כמו והיה כעם ככה (יפטיה כ"ד).  
 ורבותיה רדשו. שבת אחיים על משה ואהרן לענין מעולה  
 בשמן התמנה במסכת הוריות כל המזומר. אבל יש כדברי  
 תורה וקבלה משל ומליה ודברי כחמים וזיאתם שיקר שיר  
 המעלות על בהמ"ק נאחר:

אחרן היתה לעיני כל ישראל ומשיחת רוד היתה בסתר לפני  
 ישראל ולעיני העמים: על הראש. כשיצק משה אתו על ראשו  
 בגדיו כהונה האחר כך גם כן ראשו ומשה אתו מן השמן ועליו  
 ירד על זקנו ועל פי מרתו תחת הזקן. ופי' חבגד הוא בית  
 המעלות על בהמ"ק נאחר:

אחרן היתה לעיני כל ישראל ומשיחת רוד היתה בסתר לפני  
 ישראל ולעיני העמים: על הראש. כשיצק משה אתו על ראשו  
 בגדיו כהונה האחר כך גם כן ראשו ומשה אתו מן השמן ועליו  
 ירד על זקנו ועל פי מרתו תחת הזקן. ופי' חבגד הוא בית  
 המעלות על בהמ"ק נאחר:

אחת בימי שלמה עם אחיו ותחמר מלת דבר וכן הוא הכה  
 מה דבר טוב ומה דבר נעים כי טוב ונעים תואר והתמוזר  
 חסר וקטעם גם רמז לכהנים זה הכהן להיות אחים על חברת  
 הכהנים וקטעם גם על הכהן הגדול: (ב) כשמן. הוא שמן  
 המשחה על כן הודיעה פי' כי הוא נפתח כי הוא שמן הדישה  
 מצורת ציון  
 עיני סוד: (יח) יציץ. מלכות ליליות ועיניו הכרה וזריחה וכן  
 ונולדים כעין נחומת קלל (יחזקאל א'): נורו. כמנו כמו את כהנא  
 (ומלכים ב' א'):  
 קלג (א) נעים. מנין טרבוט ועמיקות: (ב) מלכותו.  
 כמו מנו עד (ויקרא א')

אמר אלביש בשת אחיבי דוד הפך שילביש ישע  
 הכהני' המתפלל יבעדו וישבו מלת נורו למלת שם אלמיהקרן  
 לדוד: יציץ נורו. כמו ילא ונראה וכמיהו מנין מן ההרכים:  
 קלג (א) שיר המעלות. הנה הזכיר כשיר העליון אלמיה  
 קרן לדוד והעטם בית דוד הזכיר כי יהיו לאגולה  
 מצורת רוד  
 עכתי נר כ"ל הכרה וזריחה וממשל ככ: (יח) אלביש בושת.  
 יהיו ממוספים כבושת לכוזם הכה המעטם ר"ל הכהן גדולו ועליו.  
 על רוד יזכר וזכר כהנא המלכות ר"ל הכהן גדולו ועליו:  
 קלג (א) הנה מה טוב. מה מאוד טוב ומה מאוד נעים הדבר  
 כאשר יבנו על אדמתם כל בית ישראל הקרויים אחים  
 לגדול הכהונה שבניהם: גם יחד. ויהיה גם יחד כמלכות אחת  
 ולא יתלו לשתי ממלכות נור: (ב) כשמן הטוב. וכדי הדבר דומה  
 והוא זקן אהרן שהיה הכלשם להנמסמים בשמן המשקה: שירד. לשך ירד עוד על פי מלכותו כפתיחה בית המלך וי"ל כמו שמן  
 המשחה מס' כי סיה נחמן על הראש לכד מ"מ כלה השמן אמנו על פי מלכותו מחולפות על כי המה דבוקות זו בזו כן אם כל בית ישראל:  
 ע"מ

וערן אן גירופן אחים ווערן יציין אלע מיט אנגדר  
 אין ארץ ישראל: (ב) בשמן הטוב וגו' אזו וויא רער  
 גושער בוקמיל וום אהרן הבהן אין גינאלקם גינאקן  
 מיט אים אונ קען הם אים גינאקן דעם בוקמיל און  
 דעם קאפ אונ ער הם גינאקן און דר קארד פון  
 אהרן שירד על פי מרתו דאס ער הם גינאקן און  
 דעם עק פון יונגע קליידר (בלומר אזו שיינ ווי און  
 בהן גדול אין גינאקן אין דעם מאג וום קען דאס אים  
 נואלכט

(יח) איוביז אלביש בשת זיינע פייגם וועל איה אהן  
 קליידן מיט שאנד ועליו יציין נורו אונ און אים וועט  
 פונקלען אונ דר לייבשען יוין קרן פון מלכותה:  
 קלג (א) שיר המעלות לדוד דאס אין גינאקן מען  
 נאמא אים זיינען און דר שטאפאען אונ דוד  
 הם אים נישטאק אונ אזו זאגט ער הנה פיה טוב ומה  
 נעים נון וום פר איהן גושקייט אונ וום פר איהן וושקייט  
 איז די זאך שבת אחים גם יחד ווען די ישראל וום זיי

תהלים קלג קלד

תרגום

יַבְטֵל הַרְמוֹן שִׁירְךָ עַל־הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי  
 שִׁסּוֹצִיָה יְהוָה אֶת־הַבְּרָכָה חַיִּים עַד־  
 הָעוֹלָם: קַלְד \* שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַגָּה  
 בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַבְדֵי יְהוָה  
 הַיַּזְמֵרִים בְּבֵית־יְהוָה בְּלִילוֹת: יִשְׂאוּ־  
 יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת־יְהוָה: יִבְרַכְךָ  
 יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ:

דלבושו: ג הירך פמלא  
 דחרמון דנחת על טורי  
 דציון ארום מקן פקר יי  
 נת דרפקא חני עד  
 על קא: א שיר א  
 דתאמר על מסוקן  
 דתהומא הא פריכו ית  
 יי קל עבדי דיי דקומין  
 על בית מסרת בית  
 מקרשא דיי ומשבחין  
 בלילון: ג טורף ידיון  
 קודשא פהניא על דוכן  
 קודשא וברכו ית יי  
 ג יברכך יי מציון  
 דעבר שמיא וארעא:

ת"א כטל חרמון, סודיות טס, כריתות טס: כהה ככרו, טוסה י' ליט טס' הויה' פ' מולות: כטומדים, מוחס' י"ג  
 ק'א פסל הויה' פ' יוקח: א' זלו יינס, טוסה י' ליט, יברך כוסה ד' ליט:  
 חסר י' הרבים

קל"ג

כמו טרו בד: (ג) כמל. עוטה בתיקום שנים כאליו אמר כמל  
 חרמון כמל שירד על הררי ציון. וזכר חרמון שהוא מן ההרים  
 הגדולים אשר בארץ ישראל. וזכר הררי ציון. כי שם תחיה  
 המלכות. ואמר הררי. לשון רבים כמ'ש ירושלים הרים  
 סביב לה. ומשל חשבון הוא משל לזון גדול. וזכר עתה כמל  
 משל על המלך כמו שכתוב נחם ככמ'ר זקף מלך וכמל על  
 עשב רצונו. ועוד כי הגאולה נמשלת כמל כמו שאמר כמל  
 סאת ה'. וזכר מל על ההרים שהוא בית לברכה והם צריכים  
 יותר מן העמקים וארץ הביטור: כי שם. בהררי ציון: צוה  
 ה' את הברכה. ויצוה שם עד העולם. ומן רב. או יהיה פו'  
 עד העולם לעת'ב: (ה) שיר. הנה שצוה ה' לכם את הברכה.  
 מנחת ש'י

ברכוהו גם אהם כהתלחכם כל אחד כמו שכלו: כל עבדי ה'.  
 הם החכמים והחסידים העומדים בסמכותם בלילות ובאים להתפלל  
 בבית ה' ולתרוות לשמו: (ב) קדש. בתיקום הקדוש. ופירוש  
 שאו ידיכם נשואות כפים שחיו הכהנים נושאים כפיהם  
 ומברכים את ישראל ולפי דעתי כי פירוש נשואות ידים לאל  
 בתפלה. ויתכן לפירוש קדש כמו אל בתיקום הקדוש: (ג) יברכך.  
 לדעת המפרשים יהיה פירושו שהכהנים יאמרו לומר בברכות  
 יברכך. ולפי דעתי הם דברי המשרד שאמר ברכו את ה'  
 אפר אם תברכוהו היא יברך אתכם ופי' כציון. כי שם הכבוד  
 ומשם תבא הברכה לכל ישראל. ואמר עושה שמים וארץ.  
 כלומר עושה השמים שנוהגים הברכה בעולם והוא עושה הארץ  
 אכן עזרא

קלד (ב) שאלו ידנס. לית חסר יו"ד הכדים:

כי הוא קודש והנמשח בו קדוש והזכיר אהרן כי הוא היה  
 ראש המשוחים: (ג) כמל. אמר רבי משה מה עכס הר חרמון לרר ציון ופירש בו כמל חרמון שראוי להיות יורד על  
 הררי ציון והכנון בעיני כי כמל ישרת אחר עכס הוא כמל חרמון וכל חרמון שני דברים על דרך יפכה  
 אף ורבים כמוהו כי הברכה כמל אז הרכה התבואה שחיי האדם תלוין בה:

קלד (ה) שיר המעלות הנה ברכו. הנה כלשון שהיו כמל חרמון מזכירים הנה אחס חייבים לברך את השם  
 ועכס גלילות שתברכוהו גם גלילות על הסוכות שעשה עמכם והוא מדבר לכהנים. על כן: (ג) שאו ידיכם.  
 ביום וזהו ושא אהרן את ידיו: וברכו את ה'. ביום זה הוא ברכת כהנים:

מצודת דוד

במלכות אחת וראש אחד להם מתחלקו את השפע לכולם בלמעלה  
 בעלך הממקבל השפע בלשוננו: (ג) כמל חרמון. כמו הפסל היוצר  
 מסל חרמון על הררי ציון הכתובים ממנו כן בלה השפע בלמעלה  
 ממלך ליתר הטעם: כי שם. ציון לזה ה' את הברכה והחיים עד  
 העולם ל'ל גליון בזה השפע. ומחול לשוכה על המלך המונך בה

וממנו יושפע על בני העם ולכן מוב הדבר שהיו לאחדים:  
 קלד (ה) השומדים וכו'. לטלל את ה' עכס' מ: (ב) שאו. חרמון  
 ידנס: לפי דקושה לברך אותו כי כן דרך המזכירים להרים  
 ידיהם למעלה: (ג) יברכך וכו'. כמל המקדש יברך ה' עושה וכו'  
 מליון ל'ל אס תכבדו את ה' אזי גם כמל יברך למחס מליון כי משם  
 פירוש ע"מ

משיח החכמים  
 טא הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וכו'. דער ענין איז למשך  
 אנוקסער צדיק איז אפאהל גיקופטן אין אַפּשאַם. דיא  
 סענפּשאַן פון שפּאַם האַבין אים גיט געקענט ער זאל זאָגן איך  
 בין צדיק איז גיט שײן. דריבער האָס אים גייער גענופּטן צו  
 זיך אויף ספּאַנצט. אויף קאַרנין האָס אַיגנע פון דיא שפּאַם  
 אויף איהם קחמנות גיהאם און האָס איהם גענופּטן ציא זיך  
 אַהיים. אַן עטליכע טעג שפּעטער איז געוואָסן געוואָרן אין  
 שפּאַם אַז ער איז דער צדיק פון דיא שפּאַם. זינגען געקופּטן  
 ציא אים פיל סענפּשאַן. זיעדער האָס ינהאַלט האַבין דיא זגיה  
 דער צדיק זאל קופּטן ציא איהם אַהיים. אַז ער שפּטער בעל  
 הבית האָס גינען אַז אַלע קענפּשאַן פון שפּאַם זויפּן צום  
 צדיק און זיעדער ברענגט איהם אַקתנה. האָס ער געפּראַכט  
 בייא זיך אַיזם וועט דער צדיק שײן גיט זיין אויז גוט ציא פיר  
 זיא פּירער. האָס דער בעל הבית זעהן געהויבן געבין גרויס  
 הענט מיט הייליגקייט צו דרגען און לובט נאָט: (ג) יברכך ה' מציון. נאָט זאל זיך ישראל קענפּשאַן פון  
 ציון דר נאָט עשה שמים וארץ ונאָט

גיואלבט פאר איין פהן גדול: (ג) כמל חרמון שירד  
 על הררי ציון אזו גוש ווי דר מוא פון דעם פארג חרמון  
 אזו ווי דר מואי קום גידערט אוף די בערג פון ציון  
 אזו גוש אונ שיון איז איין שייגיקייט אונ איין קבור  
 צוא די ישראל פי שם צוה ה' את הברכה דען דארטען  
 אין ציון הט נאט גישאפט די ברכה אונ דאס לעפן  
 ביו אייביג:  
 קלד (א) שיר המעלות דאס איז איין גיואנג מען זאל  
 אים זינגען אוף די שטאפצין אונ אזו זאנגט  
 דוד הנה ברכו את ה' גון לובט נאט אלי נאמס קנעמט  
 העומדים בבית ה' ונאט שמייען אין נאמס הון בייא  
 נאמט: (ב) שאו ידכם הייבטם אוף איר פהנים אייערי  
 (ג) יברכך ה' מציון. נאט זאל זיך ישראל קענפּשאַן פון  
 האם באשאפן הימעל אונ ערד:



קלה \* הללויה הללו את-שם יהוה  
הללו עבדי יהוה: שעמדים בבית  
יהוה בחרות בית אלהינו: הללויה  
כיישוב יהוה זמרו לשמו כי נעים:  
דכייעקב בחר לו יהישראל לסגלתו:  
ה כי אני ידעתי פיגדול יהוה ואדנינו  
מכל-אלהים: וכל אשר הפין יהוה  
עשה בשמים ובארץ בימים וכל-

\* הללויה שבחו יה  
שמה דני שבחו עבדי  
דני: ג הקימין בבית  
מקדשא דני בדרת בית  
אלהנא: ג הללויה  
ארום סבוי זמרו לשמיה  
ארום כמים: ד ארום  
דבית יעקב בחר ליה  
ישך אל לחבוביה:  
ה ארום אנא ידעית  
ארום רבוי ורבוניא על  
כל אלהים: ו כל די  
יהרעי יי עבד בשמאי  
ובארעא בישמאי וכל  
תהומיא

ת"א הללויה וסופו ו' לט פניה  
ח' לט סוף סוף פניה וי: הפסוקים . פסוקים י' ק"א: כי יעקב . כס ק"ח סוף סוף פניה וי: סוף פניה סוף פניה וי:

קלה (א) הללויה הללו את שם ה' וגו'.

שתתן יבולה לברכה כאשר יצוה הוא יתברך: (א) הללויה.  
מזמור קי"ג הוא הללו עבדי ה' תחלה ואחריו הללו את שם  
הללו את שם אחריו הללו עבדי ה' לסמיכות הבא אחריו  
שעומדים בבית ה': (ב) שעומדים . אתם שעומדים בבית ה' והם הבהנים . שעומדים בחצרות בית אלהינו ואחם שעומדים  
בחצרות אלהינו הם ישראל שהיו סתפלים בעזרות ולא היו נבונים כהיכל לכולם אומר: (ג) הללויה כי טוב . ומסביב וכן  
נעים וזה אחר כונן העזרים לעמוד בבית ה' שבונה שלמה או לעמוד בכמה"ס לעמוד סביב המשיח . הוא שמו  
רשמו הוא . והפסוק כסול בכ"ט: (ד) כי יעקב . ואחם ראויים להללו על כל עם כי אתכם בחר מכל העמים: (ה) כי אני  
אמר המשורר המזכיר . לכך אני מזכירם שחתפלתו ותשבתו כי אני ידעתי ומפלאותיו ובמעשיו כי גדול הוא:  
ואדוני . שקבלנו עלינו לארון ולאליהם הוא גדול מכל אלהים הם צבא השמים והמלאכים המנתיים את העולם לכך נקרא  
אלהים ואדונינו גדול ככולם כי לא יעשו הם דבר אלא ככחו ובמציאותו: (ו) עשה . ולא כן המלאכים והכבדים לא יעשו  
כל אשר יחפצו כי לא יעשו דבר אלא בחפץ האלהים בשמים ובארץ אבל הוא עושה ופוצו בהם אין מנע וכן בארץ עשה  
חפצו בה ובכל צבאם בימים ובכל החובות . ופי' בימים ים אוקיינוס ושאר הימים . וכל תהומות הנהרות . והכר אחד  
מפלאות הגדולות אשר הוא עושה בארץ הוא ענין הכמר לפיכך אמר:

מנחה שוי

קלה (א) סלויים . לרין לכתבו בנאמם שישם ולעשומם חיסב אחת:  
(ב) שעמדים . יש ספרים שיש נגלגל כמיין לו כטיין וזהו  
סוף: (ג) הללויה כי טוב . חיסב אחת: (ד) ואלהינו . על לשון חזון  
ואלוה שרבע עליו כוונ"ל הוא כפי הל"ק ולע תפית כגון בלתי  
באלהים . ואלהינו . ואלהים . ואלהינו . בלתי . בלתי .  
בלתי . כד מן ז' מקצין אל"ף וסמינאון כהלים ס"א ק"ל: כמיין

אבן עזרא

קלה (א) הללויה . דברי המסורר לכהנים הלויים  
המאוררים: (ב) שעומדים . הם הכהנים  
המקריבים העולות כחולרות הם המאוררים: (ג) הללויה.  
פעם אחר פעם: כי נעים . חזר על המכבד: (ד) כי  
שחם זרעו: (ה) כי . התברר לי עולם גדולתו על כן אשאל  
מכם שתברכוהו ותהללוהו . ומל המלאכים העליונים והאלהים השפלים שהם הללויה וקראם אלהים כנגד מחשבות עובדינו  
כמו מחניה הכניח והוא היה נביא שקר ורבים כאלה במקרא . והרשיה הנמורה על גדולת השם: (ו) כל אשר . הכיור

מצורת דוד

שפעים כל הברכות והמונות כי הוא מקום השמחה שכינה  
קלה (א) הללויה הללו וגו' . סוף המערה כלו אמר סלויים ומי  
יהללו ואמר הללו עבדי ה' חזק הללו את שם ה' אכל לרשע  
לם: (ד) בחר לו יה . ה' בחר לעלמו את יעקב: לסגלתו . לסיונו

קלה (ד) לסגלתו . ענין לוולר נחמד כמו וסגולת מלכים (קבלת  
מלשי חכמים  
בדוד דעם צדיק פיהל פיה ויא פיהר בני ער האם שוין  
נעואקס או דע צדיק האם איס ליער פון אלע סמנשין סין  
שאם . דאם ועלעקיע איז גינרין בייד דיא ירדן . ויען הקב"ה  
האם ארום נענשען ירדן פון ספרים . וענען דיא ירדן גינרין  
איין פאלק אוף דער נעלם . ויאם גינרין האבין דעקענעם צוא  
הקב"ה אונ האבין איס נענען דייקער האם הקב"ה דאמאל  
ליב נעהאם דיא ירדן . אונ ויא פיהל דיא ירדן האבין איהם  
נענען איז גינרין נענען . איער נאך דעם איז הקב"ה דעואקס  
גינרין וישר נעלם אוף דער נעלם . דייך גינען נעם אונ  
וואונדער ויאם ער האם גינאון אוף דער נעלם . וענען שוין

קלה (א) זאנש דוד צו די ישראל הללויה לובם נאמ  
הללו את שם ה' לובם נאמס באניען הללו עבדי  
ה' לובם נאמ איר נאמס קענעם: (ב) שעמדים בבית  
ה' ויאם שמייען אין נאמס הו צו בעטין פאר אים  
בחצרות בית אלהינו אונ אין די הוף פון אונער נאמס  
הו: (ג) הללויה כי טוב ה' לובם נאמ דען נאמ איז נומ  
זמרו לשמו לובם צו זיין נאמן דען ער איז יום: (ד) כי  
יעקב בחר לו יה דען נאמ הם אוס דר וויילט צו יוך  
דעם יעקב ישראל לעלילתו אונ די ישראל האם נאמ  
אונ דר וויילט צו זיין גיליכען איר צו: (ה) אונ דרום  
ווארום אונ וויים דאם נאמ איז גרוים וואוינט סכל אלהים  
נעסער: (ו) כל אשר חפץ ה' אלץ ויאם נאמ הם גוואלמ

בדוד דעם צדיק פיהל פיה ויא פיהר בני ער האם שוין  
נעואקס או דע צדיק האם איס ליער פון אלע סמנשין סין  
שאם . דאם ועלעקיע איז גינרין בייד דיא ירדן . ויען הקב"ה  
האם ארום נענשען ירדן פון ספרים . וענען דיא ירדן גינרין  
איין פאלק אוף דער נעלם . ויאם גינרין האבין דעקענעם צוא  
הקב"ה אונ האבין איס נענען דייקער האם הקב"ה דאמאל  
ליב נעהאם דיא ירדן . אונ ויא פיהל דיא ירדן האבין איהם  
נענען איז גינרין נענען . איער נאך דעם איז הקב"ה דעואקס  
גינרין וישר נעלם אוף דער נעלם . דייך גינען נעם אונ  
וואונדער ויאם ער האם גינאון אוף דער נעלם . וענען שוין

תַּהֲמוֹת יִמְעֵלָה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ  
בְּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֶׂה מוֹצֵא רוּחַ  
מֵאֻצְרוֹתָיו: הַשְׂהֵבָה בְּכוֹרֵי מְצָרִים  
מֵאֲדָם עַד־בְּהֶמָה: מִשְׁלַח אֹתָת  
וּמִפְתִּים בְּתוֹכָי מְצָרִים בַּפְּרָעָה  
וּבְכָל־עֲבָדָיו: יִשְׁהַבְּהָ גוֹיִם רַבִּים וְהִרְג

הַרְסִיָּא : ו דַּסְמִק  
עַנְנִין מִסִּיפֵי אֲרֵצָא  
בְּרָקִין לְפַחַת מְטָרָא  
עַבְד דַּסְמִק וְעָפָא מִן  
טוּסְבְּרִיא דִּילְיָה: ה דִּי  
קְמַט בּוֹבְרָא דִּסְצְרָא  
מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִרָא:  
מ שְׁבַר אַתִּין וְחִמְהִין  
ב מְצָרֵי עֵין מְצָרִים  
בַּפְּרָעָה וּבְכָל עֲבָדָיו:  
דִּי חִמָּא עֲמָמִין מְנַיְעִין  
קְמַט מִלְּבִין מְקִיפִין:

**רש"י**

(ז) בָּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֶׂה. זה זִמְרוֹת הַרְקִיעַ הַמְבַרְכִּים (ו) וּמֵאֻצְרוֹת לַפְּנֵי הַמֶּטֶר שֶׁקוֹרִין (הסל"ג ע"ל ז' עֲקֹלֶה־ר"ס בל"ח בלילענען): מוֹצֵא. מוֹצֵא מֵאֵי. (וזבירוי"ה י"ג פרש"י בע"ה) כְּלוֹמֵר אֲלוֹתָת מִקֵּץ לְרוֹחַ וְשֵׁם הַסּ מְלוֹיִם לוֹ לְשִׁמְשׁ בְּמַשְׁלַחָתוֹ: (מ) בְּרוּכֵי. כִּמוֹ כַּתוּב:

**רד"ק**

(ז) נְשָׂאִים. הם עננים נקראו כן לפי שהם עולין מן הארץ ומתנשאים לבעלה: מְקַצֵּה הָאָרֶץ. מקצה היבשה שהוא הים כי משם הם עולים. ואחר כך אבדו בָּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֶׂה. שהוא עושה מלא גדול שעושה ברקים עם המטר והברקים אש והמים אין ככבדו את האש. ואמר מוצא רווח מאוצרותיו. שהרוח מרחשת ורוחשת את המטר אל הפיאה אשר הולכת שם: מוצא כמו מוציא. ואמר מאוצרותיו. לפי שהששלה יסודות נראה לעין והרוח אינה נראית כמו הרבה הנתון באוצר. ושירוש מוציא כי קודם שטרחפת אין סרגישו בה וכשרחפת סרגישו בה הרי הוא כאלו הוציאה עתה בעת הרחיפה: (ח) שְׂהֵבָה. הוכיר מכת הבכורים בפרס כי על ידו יצאו ואחר כך אמר: (ט) שלח אותות ומופתים. והוא כלל לשאר המכות והנה המכות הם אות וכושה כי כל אשר תחפץ ה' עשה: כי אלו היו המכות חתם בספרה לא היו מצרים לוקים בהם וישראל ניצולים מהם אלא כאבת היו בחפץ האל יתברך. בתוככי מצרים. הי"ד נוספת ודוא כמו בתוכך לנוכה מצרים ותוספת הו"ד לצחות הלשון: בפרעה ובכל עבדיו. וכל שכן בבוטו אמרי פרעה ועבדיו לא יוכלו בכוחם להגמסו בחפץ האל יתברך. ועוד עשה חפץ האל יתברך: (י) שהכת גוים רבים. וישראל היו מעטים ויצאים כספרך ועבדות

כאשר שטרחפת אין סרגישו בה וכשרחפת סרגישו בה הרי הוא כאלו הוציאה עתה בעת הרחיפה: (ח) שְׂהֵבָה. הוכיר מכת הבכורים בפרס כי על ידו יצאו ואחר כך אמר: (ט) שלח אותות ומופתים. והוא כלל לשאר המכות והנה המכות הם אות וכושה כי כל אשר תחפץ ה' עשה: כי אלו היו המכות חתם בספרה לא היו מצרים לוקים בהם וישראל ניצולים מהם אלא כאבת היו בחפץ האל יתברך. בתוככי מצרים. הי"ד נוספת ודוא כמו בתוכך לנוכה מצרים ותוספת הו"ד לצחות הלשון: בפרעה ובכל עבדיו. וכל שכן בבוטו אמרי פרעה ועבדיו לא יוכלו בכוחם להגמסו בחפץ האל יתברך. ועוד עשה חפץ האל יתברך: (י) שהכת גוים רבים. וישראל היו מעטים ויצאים כספרך ועבדות

**אבן עזרא**

בשמים ונאלץ בימים שהם רבים וכל תהומות: (ז) **מעלה**. כתוב בירמיהו ה'ש בהבלי הגוים מנשמיים ואם השמים בחולדותם יתנו רבינים רק הכל בחרץ השם וכן חמך איוב **איד** הארץ עינלה ועעס מקלה הארץ כנגד מקלה השמים מאלוה כי העגול אין לו ראשית רק כנגד המחל וכנגד הסמך הדבר אליו והנה המהלל מכל מקום ועעס ברקים כי הם אש עם מטר שהוא מים. ולמ"ד המטל נעבור. ועטעס אולרות לרוח שהם בכח כי הכח דבר אלו והנה התחבר כי כל חפלו יעשה והנה ראייה אחת וראיה שנית אותות השם במלרים: (ח) והוכיר תחלה מכת בכורות בעבור בני דברים החלחל כי עיקר יליחמו ממלרים היה בעבור מכת בכורות וכן כתוב הנה אכתי הוגן את כנך בכורך והשני בעבור שנמלטו בכורי ישראל והנה היה גם בנתון נם: (ט) שלח. וכל שהיו לפני מכת בכורות וי"ד כתוככי לנוכח מצרים וכמהו ועוררתי בניך ליון על נכדיו וי"ד והוכיר ברעה ובכל עבדיו וחקי ב: דממו: (י) שהכה. מלכים עצומים.

**מצודת דוד**

אדם להללו: ואדינו. מוסב על מלת גדול לומר ואדינו גדול מכל אלהים הם מלאכי מעלה: (ז) מקצה הארץ. ר"ל כאשר המה נכלים למראה העין שהם בשמולי הרקיע נקלה החלק או מעלה אותם בחום הרקיע. אל הממוס אשר ירלה להמצי' שמה: בראקים. געת גוף את הרוח ממקום אלו: (ח) שהבה. הוא האל אשר הכה בכורי וכל חלו המכות על ישראל שהיו כאלהם: (י) גוים רבים. הם שעתה

**פירוש ע"מ**

בימים וכל תהומות אונ אין די'א ימים אונ אין אלע אפ גרובמין: (ז) מִקְצֵה נְשָׂאִים עַר בְּרַעְנַגְמ ארץ וואלקן פון די עק ערד ברקים לְפַסֵּר עֲשֶׂה אונ בִּלְיִין הַט עַר בַּשַּׁפִּין צוים רַעְגִין רַעָן אַיִדֵּר עִם רַעְגִימ בִּלְיִצִים עִם מוצא רווח מאוצרותיו נאט צומ אום רַעָם וַיַּגִּמַּת פון וַיַּיָּנִי אוצרות: (ח) עַר אִיז דֶּר נָאט שֶׂהֵבָה בְּכוֹרֵי מְצָרִים פון וַיַּיָּנִי אונ עַר האט גִּישְׁלָאָנִין דִּי בְּכוֹרִים פון מְצָרִים פון מַעֲנַשְׁשִׁין בִּזְוִי הַתְּמוֹת: (מ) שְׁלַח אֹתוֹת וּמוֹפְתִים עַר האט גִּישְׁלָאָנִין צִיבִיקִין אונ וואונדער אין די מְצָרִים דְּהַיַּיְנוּ בַּפְּרָעָה וּבְכָל עֲבָדָיו אִין פְּרָעָה אונ אין אלע וַיַּיָּנִי קְעֵעֲבָמ: (י) עַר אִיז דֶּר נָאט שֶׂהֵבָה גוֹיִם רַבִּים שְׂמָרְקָע מְלָכִים: (יא) דְּהַיַּיְנוּ לְיַחֲסוּן מִלְּךְ הַאֲמֹרֵי צוּא

וזם אחד מהם: (ז) מעלה נשאים מקצה. קלט הקוף: (מ) שלח אותה. כנגדה מפלים כמזוי וד' ודוסוס יגלים כן כתבי מעל ווא" קדמלא וחסר ווא" חניאל:

עושה גדולות עד אין חקר ואחריו הגותן מער: נשיאים. מאלוה כי העגול אין לו ראשית רק כנגד המחל וכנגד הסמך הדבר אליו והנה המהלל מכל מקום ועעס ברקים כי הם אש עם מטר שהוא מים. ולמ"ד המטל נעבור. ועטעס אולרות לרוח שהם בכח כי הכח דבר אלו והנה התחבר כי כל חפלו יעשה והנה ראייה אחת וראיה שנית אותות השם במלרים: (ח) והוכיר תחלה מכת בכורות בעבור בני דברים החלחל כי עיקר יליחמו ממלרים היה בעבור מכת בכורות וכן כתוב הנה אכתי הוגן את כנך בכורך והשני בעבור שנמלטו בכורי ישראל והנה היה גם בנתון נם: (ט) שלח. וכל שהיו לפני מכת בכורות וי"ד כתוככי לנוכח מצרים וכמהו ועוררתי בניך ליון על נכדיו וי"ד והוכיר ברעה ובכל עבדיו וחקי ב: דממו: (י) שהכה. מלכים עצומים.

**מצודת ציון**

מצודת ציון. פועק המים: (ז) נשיאים. ענינים של טט צ"ל: (ח) תהמות. ענינים של טט צ"ל: (ח) תהמות. ענינים של טט צ"ל: (ח) תהמות. ענינים של טט צ"ל: (ח) תהמות. ענינים של טט צ"ל: (ח) תהמות. ענינים של טט צ"ל:

**משלי חכמים**

גינות פיל קתקשין אויסער די יודין וואס האבין געדינטן נאט. קיט וואס וועלן דיא יודין זיין געליבקער ביאיי הקב"ה פון אקדערע פנעמשיין וואס דינטן אים. געוויס מיט דעם וואס זייא וועלן זייא אקעס שטארקער און תעליער דינטן צוויא הקב"ה. דאס זאנט דוד המלך הנה ברכי את ה' כל עבדי ה'. היינט לויבן צוויא הקב"ה אלע קתקשין וואס זינטן קענעקס צוויא הקב"ה. אוקער דיא יודין. העלפרים בבית ה' גלילות. זייא שפיטין אין דיא שטוב פון הקב"ה אפילו ביאיי אונג אונג לויבן איהם. קיט וואס זאלן יודין זיין געליבקער ביאיי הקב"ה פון אלע אקדערע קתקשין. שאר זייקס קאןש. איר זאלט אויף הייבן צויערע הענט פיים היייליקייט. קיט מער היייליקייט פון קריער וברכו את ה'. אונ איר זאלט לויבן צוויא הקב"ה:

וּמֵאֻצְרוֹת לַפְּנֵי הַמֶּטֶר שֶׁקוֹרִין (הסל"ג ע"ל ז' עֲקֹלֶה־ר"ס בל"ח בלילענען): מוֹצֵא. מוֹצֵא מֵאֵי. (וזבירוי"ה י"ג פרש"י בע"ה) כְּלוֹמֵר אֲלוֹתָת מִקֵּץ לְרוֹחַ וְשֵׁם הַסּ מְלוֹיִם לוֹ לְשִׁמְשׁ בְּמַשְׁלַחָתוֹ: (מ) בְּרוּכֵי. כִּמוֹ כַּתוּב:

תהלים קל"ה

מַלְכִים עֲצוּמִים : י' לְסִיחֹן מֶלֶךְ  
 הַאֲמָרִי וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ הַבֶּשֶׁן וְלִכְלֹ  
 מַמְלְכוֹת כְּנַעַן : י"ב וְנָתַן אֲרָצָם נַחֲלָה  
 נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ : י"ג יְהוָה שִׁמְךָ  
 לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדָרוֹדֶר : י"ד כִּי־יִדְוִן  
 יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם : ט"ו עֲצָבֵי  
 הַגּוֹיִם כַּסֵּף וְהֵב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם :  
 ט"ז פֶּה־לָּהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינִים לָהֶם וְלֹא  
 יִדְאוּ : י"ח אֲנִים לָהֶם וְלֹא יֹאזִינוּ אֶף אִיךָ

א לְסִיחֹן מֶלֶךְ א  
 אֲמָרִי וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ א  
 דִּמְתָּן וְלִכְלֹ מֶלֶךְ א  
 כְּנַעַן : י"ב וְיֵהֵב אֲרָעָהוֹן א  
 אֲחִסְנָא אֲחִסְנָא לְיִשְׂרָאֵל א  
 עַמּוֹ : י"ג יְיָ שִׁמְךָ לְעַלְמֵם א  
 י"ד דְרֹדֶר לְדָרֹדֶר וְדָר : א  
 י"ה אֲרוֹם יִדְוִן י" א  
 כְּמִסְרִיהָ דִּינָא דַעֲמִיהָ א  
 וְעַל עַבְדָּיו צִדְקִיאָ א  
 יתוב בְּרַחֲמוּ : ט"ו מַעֲוֹן א  
 דַעֲמִיאָ סִימָא וְדַהֲבָא א  
 עוֹבַד אִידִי בַר נֶשׁ א  
 ט"ז פּוֹסֵם לְהוֹן וְלֹא מַמְלְכִין א  
 עֵינִין לְהוֹן וְלֹא חֲמִין : א  
 י"ח אֲדָרְגִין לְהוֹן וְלֹא א  
 צִמְתִּין נַחֲבִירִי וְלֹא אִיתֵי א  
 רחא

רש"י

והלה רבים ועצומים בארצם הרכוס בני ישראל וירשו את ארצם מי עשה זה אינו אלא חפץ האל יתברך : (ט"ז) לסיחון ובר סיחון ועוג בפרם לפי שנלחמו בהם החלה יעור שהיו מלכים עצומים ויהר ככולם ואחר כך זכר ולכל המלכות כנגד ככלל : (י"ג) ונתן. אחרי כן פירש לפי נתנה נחלה לישראל עמו שהם אומה נבחרת סכל עם נתן להם ארץ נבחרת מכל הארצות : (י"ח) שפך. הספיק כפל המגין במיש ור"ל נאלה הנפלאות ביד אחרים והם בגלות לא יהיו זה לעולם כי יבא זמן שיקה האל יתברך דין עמו וישפט בארצו : ועל עבדיו יתנחם. כי כבר קבלו עונשם וישוים לנחלתם : (ט"ז) עצבי הנוים. ואז וזב : כבר פירשנו ענין אלו המסוקים במסור קפ"ז : (י"ח) אף אין יש רוח בניהם. אין צריך לזכר שהאל ידברו אלא

(י"ג) שפך לעולם. כגולגולת וכממשלתך אז כן הוא גם עתה והיכולת בידך לדון ולנקום נקמתנו : (י"ד) כי ידוין ה' עמו. ישפוט משפטם מאווייהם : יתנחם. יתעשת (יתעכז) : (י"ז) אף אין יש רוח בניהם. גם רוח אין בפייהם חפ"י ככהמה זו כ"ל" שאל דברו כלום. ומאחר ששעשית עם ישראל : (י"ד) כי ידוין. אע"פ שנחלה שנתן להם גם סיקה האל יתברך דין עמו וישפט בארצו : ועל עבדיו יתנחם. כי אין בהם פסם כי לא וישעוים ביום צרתם. כי הם כסף וזב : כבר פירשנו ענין אלו המסוקים במסור קפ"ז : (י"ח) אף אין יש רוח בניהם. אין צריך לזכר שהאל ידברו אלא

עזרא

דרך משל וכאשר יקה השם דין עמו מיד השואל לא יליטם עלנביהם כמו אלהי מלרים ששעה השם בהם פליטם : (ט"ז) עצבי. קראם עבדים דרך כיוון שהיו בהם תועלת רק עגלונן חנם ועטם מעשה ידי אדם כי עושה וככד מהם : (ט"ז) פה. וכבוד העלם ע"כ כל וכראוי מטה כנשמה העליון בעלת הדיבור ע"כ אמר פה להם. ואחר כן הוכיח הרגשת העין גם האזני' שהם נכבדות כהרגשות והינחם השלם האחרות : (י"ז) ועטם אף אין יש רוח בפייהם הרוח שהיא מצורת ציון

כמו מלכי מדין או הפירוש הנה אחריו : (י"ז) לסיחון. הזכירם בעבור תקפם וכלל בחסרותה וכלל מלכותם כענין : (י"ז) ונתן. הרץ סיחון ועוג וכנען לנהלה פירש שלישראל נכדו נתנה לנהלה : (י"ג) ה'. אחר שהזכיר אלה השמים הארצות אמר על כן שמך לעולם עומד וזה השם נודע לישראל נכדו ועליו הוא נקרא והוא יעמוד כי השם יעמידנו ואם עבר על ישראל רע עוד ישוב כשהיה על כן : (י"ד) כי ידוין. כאשר דן עמו מיד פרעה : ועל עבדיו יתנחם. מצורת דוד

למרים לנוכח : (י"ז) לסיחון. אף סיחון כמו הרנו לאכזר (שמואל ב' ג') : (ט"ז) עצבי. כן תהלה הלוים גלולים כי מעלתם לב עובדים קורא אליה וליונו עטם : (י"ז) יאזינו. טעין שמיעה והוא מלשון און :

העובדי כוכבים ומזלות : (י"ז) לסיחון. הכר לסיחון וכו' והזכירם כפרט לרוב חוסק והח"ל כלל לכל ממלכות כענין יחד : (י"ז) ארצם. על המלכים שהם נתן נחלה וזכו וזכירם שהיו נחלה לישראל עמו : (י"ז) ה' שפך לעולם. ר"ל כשהם כמו עמו כן כמו פד עולם : דברך. ה' י"ח כי בשמו יזכר. וכלל הדבר להחיות : (י"ד) כי ידוין כוכבים ומזלות : יתנחם. יתחוב משפטם לחלה להסביב להם : הלא העם ממקם ומזוהם והנחם מעשה ידי אדם ואין ממש בהם : (י"ז) אף אין יש רוח. אפי' : (י"ז) אף אין יש רוח. אפי' :

פירוש ע"מ

יין פאלק ועל עבדיו יתנחם אונ און יניעך קנעכט וועט ער זיך פּרעקנין צו טאן גוטס צו זיי : (ט"ז) עצבי הגוים קפח ויהי די בילדער פון די היידען זעגן זילקר אונ גאלד מעשה ידי אדם די ארבעט פון מענטשנים הענט זעגן זיי : (ט"ז) פה להם איוון מול איו צו זיי אונ קעגנין גיט רירדין זיינעם להם אויגין איו צו זיי אונ זיי זעהן גיט : (י"ז) אונם להם אונערין איו צו זיי אונ זיי הערין גיט אף אין יש רוח בפייהם עס איו און גיט ייין

סיחון דער מלך פון אמורי אונ צו עוג דר מלך פון בשן ולכל ממלכות כנען אונ צו אלע קניגרייך פון זעם לאנד כנען : (י"ב) נתן ארצם לנהלה אונ הט יגעקין זייער לאנד צו איוון נחלה נחלה לישראל עמו איוון נחלה צו די ישראל זיין פאלק : (י"ג) ה' שפך לעולם נאם דיון נאמען איו גיו אייביג אונ נאם דיון דר מאנונג איו צו דריי דורות : (י"ד) כי ידוין ה' עמו דיון זעם וועט קוקן איוון צייט דם נאם וועט משפטין דעם משפט פון

# תהלים קל"ו

תרגום

יִשְׁרוּת בְּפִיהֶם: יִבְמוּהֶם יְהוָה עֲשִׂיהֶם  
 כֹּל אֲשֶׁר-בִּטַּח בָּהֶם: יִשְׁבֵּת יִשְׂרָאֵל  
 בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה בֵּית אֱהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־  
 יְהוָה: יִבֵּית הַלְלוּ אֶת־יְהוָה  
 יִרְאוּ יְהוָה בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה: כֹּא בְרוּךְ  
 יְהוָה מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:  
 קִלְו הַיְהוּדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם  
 חֲסִדוֹ: יִהְיֶה לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי  
 לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יִהְיֶה לְאֱדֹנָי הָאֲדֹנָיִם

רוחא דמי בפרוקיו :  
 יי די קמתיו יהוה  
 עובדיו קל דמתבטח  
 גליהו : יי דבית  
 ישראל ברכו ית :  
 דבית אהרן ברכו ית  
 יי : כ דבית לואי ברכו  
 ית יי דחליא דני ברכו  
 ית יי : כא ברוך יי מציון  
 דא שרי שכנתייה  
 בירושלם הללויה :  
 א שבחו קדם יי ארום  
 מב ארום לעלם טוביה :  
 ב שבחו לאלהי אלהיא  
 ארום לעלם טוביה :  
 ג שבחו למרי קריא  
 ארום

ת"א בית אהרן, שבעות א' גיורף יד: בית הלווי, כדור ה', כוכב ה' י"ט כפ' הוהכר פרטם ויקרא: סודר, פסחיה קיה:

רש"י

קל"ו זהו ירמיהו קמ"ח (ס"ח): (כ) יראי ה' אליו הגרים, מלחתי:

קמץ בלא אסוף א' נעור

קל"ו זהו ירמיהו קמ"ח (ס"ח): (כ) יראי ה' אליו הגרים, מלחתי:

אם לו אין רוח הוא אבל היוצא מן הלב דרך תפה: (יח) כמותם. דרך תפלה או כן יהיה לעתיד בבא הגואל שיכלו יראדו עושי התצבים שוכרנו וכל אשר בוחם בהם: (ט) בית ישראל. אבל בית ישראל אתם שלא בשוחת בהם ברכו את ה' שהושיע אתכם סיד עובדי העצבים וכן בית אהרן והם הכהנים המשרתי את פני ה': (כ) בית הלווי. הם המשרתים לפני ה' בפה ובכלי או פירשו יראי אשר בכל עם שבאו להתפלל בבית ה': (כא) ברוך ה' מציון. כי שם ישכון הכבוד בירושלים וכשם תצא תוראה לכל ישראל ויברכותה: (ל) הודו. לפי הפשט כל אחד לעולם חסדו כי טוב ומטיב לעולם חסדו אין לו הפסק כי לעולם הוא וכן הענינים הכספיים במוכרו ואשר החליה כל בני העולם הודו לה' כל כי לעולם חסדו זהו פירושו וכן אתה עם כל אחד לחגול השבח: (ג) לאלהי האלהים. הם המלאכים והם אלהים יאשר לפסה מהם והוא אלהים עליהם: (ג) לאדוני האדונים. הם הנגלגלים שהם אדונים על השפלים והמנהיגים אותם והוא ארון

### מנחת שני

(כא) יושלים. בגמרא: כללוי. על מה שכתוב סוף תמוז ק"ד: (סעמוז) הלו קל"ו כיון נכתבו כלו ארתי על בני ארתי ולכנה על גל לכנה כמו שנמללו בספרים כמותי יד): קל"ו (ג) הודו לה'. ז' מתקין בלישאל:

בגוף שימלא אלדס ולכנהו ולעוף לכל מרגיש והוא עיקר כל הרגשות והנה העצב פחות מכל מרגיש ועעס כפיהם כי הרוח הנכנס מהפה ימיה יעמוד זה הרוח בלב ונלחמו המלב ולא צפה על כן אמר כפיהם: (יח) כמותם. שהם בלא נשמה ובלא מראה ושמע וריח: (יט) בית. ברכו את ה'. הזכיר נכבדי הנכבדים שהם בית אהרן ואחר כן כלל כל השבט וכלל בחרונה כל יראי ה' מירשאל ומן הגוים וחת היא הנכרה: (כא) ברוך ה'. הללויה. שתאמרו ברוך ה': קל"ו (ב) הודו. דברי המשורר לירשאל והעעס כי הוא טוב: (כ) הודו לאלהי האלהים. המלאכים העלויים שאינם גופות ולא כמותות: (ג) הודו לאדוני

### מצודת דוד

(יח) כמותם. בקללה אמר שהאומנים העושים את סעודת כוכבים ומזלות יהיו כמותם לכל ירכו וגו' וכן יהיה כל הסעודת כהם: (יט) ברכו. על שהכדיל לחסכן מן העמ"ס המועים: בית אהרן וגו'. ל"ל כל אחד ברכו לפי כח הפה: (כ) יראי ה'. אלו הגרים: (כא) מציון. המפיט אור שכינתו מציון ושוכן בירושלים: הללויה.

כללו את ה' כי בום הסלול לומר ברוך ה' מציון וגו': קל"ו (ב) כי לעולם חסדו. כי חסד ה' הוא דבר המתקיים לנולם ולא כן חסדו של בשר ודם: (ג) האלהים. הם מלאכי מעלה: (ג) האדונים. הם כלל השמים וכספיהם שם חלונים למשול בלחן ה' הוא ארון מליהם ולכל אשר ימסין עים:

פירוש  
 אָמרוּ אִין יוֹיעַר מוֹל: (יח) כְּמוֹתָם יְהוּ עֲשִׂיהֶם אֲזוּ וְיוֹ  
 זִי עֲנֵן אֲזוּ וְעֵלָן גִּיּוֹן וְיוֹעִיר אֲרִי בְּיַעֲרֵךְ כֹּל אֲשֶׁר בּוֹשֵׁת  
 בָּהֶם אֲזוּ אִיבְלִיקְעַר וְזוּם פֶּאֶר זִיקְעַרְשׁ יוֹה אִין וְיֵא:  
 (יט) דְרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת ה' אִיהָר בֵּית יִשְׂרָאֵל  
 לוֹבַט נָאֵם דְר פֶּאֶר וְזוּם עַר הַט אִיךְ אִפּ גִּישִׁיד פִּן  
 הַיִּידְעֵן בֵּית אֱהֲרֹן אֲזוּ אִיר בֵּית אֱהֲרֹן דָּס עֲנֵעֵן דִּיא  
 פְּהִינִים לוֹבַט אֲזוּ נָאֵם דְר פֶּר: (כ) בֵּית הַלְלוּ אֲזוּ אִיר  
 בֵּית הַלְלוּ לוֹבַט נָאֵם פֶּר דָּעִם יִיאִי ה' אֲזוּ אִיר נָאֵם־

פְּאֲרִכְמִינְעַ פִּן אֲנְדְעַרְע אֲזוּמוֹת לוֹבַט אֲזוּ נָאֵם דְר  
 פֶּר: (כא) בְרוּךְ ה' הַבְּרִיךְ ה' הַבְּרִיךְ ה' נָאֵם אִין נָאֵם פִּן צִיּוֹן וְזוּם עַר  
 דְרַעֲשׁ אִין יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ לוֹבַט נָאֵם מִיַּת דְר לוֹב:  
 קל"ו (א) נָאֵם דְרוּד הַדוּד לַהּ כִּי מִזֵּב לוֹבַט נָאֵם דָּאֵם  
 עַר אִין נוּם דָּעֵן בְּזוּ אִיבְגִיג אִין וְיִין חֲסָד:  
 (ב) הַדוּד לַאֲלֹהֵי הָאֱלֹהִים לוֹבַט צוּ נָאֵם דָּעַר הָאֵר אִיבְר  
 אֲלַע גְעַשְׂעַר דָּעֵן בְּזוּ אִיבְגִיג אִין וְיִין חֲסָד: (ג) הַדוּד  
 לְאֲדֹנָי הָאֲדֹנָיִם לוֹבַט צוּ נָאֵם דָּעַר הָאֵר אִיבְר אֲלַע

הארין



**חסדו :** י" ויוצא ישראל מתוכם פי לעולם חסדו : י" ביד חזקה ובזרוע נמויה פי לעולם חסדו : י" לגזר ים סוף לגזרים פי לעולם חסדו : י" והעביר ישראל בתוכו פי לעולם חסדו : טו ונער פרעה וחילו בים סוף פי לעולם חסדו : טז למולך עמו במדבר פי לעולם חסדו : י" למכה

טוביה : יא ואפיק ישראל פריקו סביביו ארום לעולם טוביה : יב בארץ הקדש ארבע סביב ארום לעולם טוביה : יג לעצת יא דסוף לעצת ארום לעולם טוביה : יד ואעבר ישראל במציעיה ארום לעולם טוביה : טו ושגק פרעה וחילו בים סוף ארום לעולם טוביה : טז למכה עמיה פמדברא ארום לעולם טוביה : יז למחי

ת"א גלות פסוקים ק"ח :

רש"י

כבוריהם לא נאמר אלא בכבוריהם עמדו כבורים וקפסו זקוק של אביהם המעבדים בישראל כששמעו נגע עשירי מפי משה : (יג) לגזרים : י"ב קרשם ל"ב סבכים :

בכבורים איתם נכנסו לים סוף וביים ארץ פלשתים וישנה בעברם סבע הביים כדי שיעברו בתוכו ועשה חסד גדול עמם בקריות הים שקרעו לשנים עשר קרעים לשנים עשר שבמים כדי שלא יכנסו בערבוביא אלא כל שבם ושכם עבר בדרכו שגזרו לו על זה ראוי לומר ולמפר חסדו לעולם כן פירשו רבותינו ז"ל כי לשנים עשר גזרים נגזרו סוף ויש לפרש כי לשייך אמר לגזרים לפי שנגזרו הים לרחובו עד הציון או יותר ואחר כך לארכו כי באחרו הוחת שכנסו בים לאותו היות עצמו יצאו כי מסדר איתם נכנסו לים סוף וביים סוף יצאו למדבר איתם כמ"ש ואם תאמר אחריו שלא הוצרכו לנגזר הים לרחובו למה נכנסו בו וזה יצאו אל הרקיע שהיו בו מתהלה לא עשה כן האל יתברך אלא כדי שיופיעו מצרים בים להראות עוצם גדולתו שיעברו ישראל בתוך הים בבישה ויטבעו מצרים בתוכו : (יד) והעביר ישראל בתוכו : בשוכנו של ים שהיא הציו והעברים בבישה כמ"ש ויש לך חסד גדול מזה כי אפילו רגליהם לא נטבלו במים : (טו) ונער : שלא היה להם יכולת לשב לאחוריהם וזה חסד גדול שהאו בשונאיהם נקמה ולא פחדו עוד מהם : (טז) למולך עמו במדבר : ארץ שלא עבר בה איש ולא חיה סוף דרך היא בחסדו חזק איתם בעני יומם ובעבוד אש לילה ומראה להם הדרך ועיר כמדבר שחיה ארץ ציה וצלמת והוא ספק להם בחסדו כל החסד יוספר לעולם : (יז) למכה : זכרם בכלל ואחר כך פרט אותם להגדיל

רד"ק

מצרים. הזכיר מכת בכורים לפני ששל ירח יצא. וכן אמר אחר כן : (יז) ויוצא. ואמר אחר כך ביד חזקה והיא כלל לומר הסבת וכל זה כי לעולם חסדו כי חסד גדול היה שיוספר לעולם כי היו ישראל בארצם והם לקי בכמה מכות וישראל ביניהם ניצולו מכולם ואמר אחר כך : (יג) לגזר. הוא החסד יוספר לעולם כי בעבור שלא יראו מלחמה לא נהם דרך ארץ פלשתים וישנה בעברם סבע הביים כדי שיעברו בתוכו ועשה חסד גדול עמם בקריות הים שקרעו לשנים עשר קרעים לשנים עשר שבמים כדי שלא יכנסו בערבוביא אלא כל שבם ושכם עבר בדרכו שגזרו לו על זה ראוי לומר ולמפר חסדו לעולם כן פירשו רבותינו ז"ל כי לשנים עשר גזרים נגזרו סוף ויש לפרש כי לשייך אמר לגזרים לפי שנגזרו הים לרחובו עד הציון או יותר ואחר כך לארכו כי באחרו הוחת שכנסו בים לאותו היות עצמו יצאו כי מסדר איתם נכנסו לים סוף וביים סוף יצאו למדבר איתם כמ"ש ואם תאמר אחריו שלא הוצרכו לנגזר הים לרחובו למה נכנסו בו וזה יצאו אל הרקיע שהיו בו מתהלה לא עשה כן האל יתברך אלא כדי שיופיעו מצרים בים להראות עוצם גדולתו שיעברו ישראל בתוך הים בבישה ויטבעו מצרים בתוכו : (יד) והעביר ישראל בתוכו : בשוכנו של ים שהיא הציו והעברים בבישה כמ"ש ויש לך חסד גדול מזה כי אפילו רגליהם לא נטבלו במים : (טו) ונער : שלא היה להם יכולת לשב לאחוריהם וזה חסד גדול שהאו בשונאיהם נקמה ולא פחדו עוד מהם : (טז) למולך עמו במדבר : ארץ שלא עבר בה איש ולא חיה סוף דרך היא בחסדו חזק איתם בעני יומם ובעבוד אש לילה ומראה להם הדרך ועיר כמדבר שחיה ארץ ציה וצלמת והוא ספק להם בחסדו כל החסד יוספר לעולם : (יז) למכה : זכרם בכלל ואחר כך פרט אותם להגדיל

עורא

עמו והחל למכה אחר שהזכיר מלכים פרט בכבוריהם וזה חסד גדול עם ישראל להנקם מאויביהם : (יח) ויוצא מתוכם. מתוך מלכים : (יג) ביד. רמה לא כעבדים הכורחים ממי לחוניהם : (יג) לגזר. גם זה חסד היה כי ה' יכול להעביר כמים ולא ימותו רק ועברו כפחד ובעלבון :

מצודת ציון

(ישיש ע') : (יג) לגזר. ענין כליהם וחתוך כמו גזרו את הילד (מלכים ב') : (טו) ונער. ענין המועה חזקה כמו חילי נעמי שגזרתי על הילד ולא כעבדים סוכרמים : (יג) לגזרים. לקרעים הרבה לכל טבע שכלו לנאמו : (יד) והעביר. הודו לאשר העביר את ישראל בתוך הים : (טו) ונער. הודו לאשר נער ועמד לחטטה חזקה את פרעה וז' : (טו) למולך. כ"ל הים מוליק נדק הישר

פירוש ע"מ

צוא נאמס ונאמס ער הט צו שניטין דעם ים סוף צוא צוועלף שטייך צו די צוועלף שבמים פדי אטליכר שקט נאל גיין אין איין באוונדער ווען דרום לופט אים דען ביו אייביג איז זיין חסד : (יד) והעביר ישראל בתוכו אונ ער הט ניטאמא אפער פארן די ישראל איין ים סוף דרום לופט אים דען ביו אייביג איז זיין חסד : (טו) ונער פרעה וחילו אונ ער הט אום גשמארצט אונ ניווארפין פרעה אונ זיין חיל אין ים סוף דרום לופט אים דען ביו אייביג איז זיין חסד : (טז) למולך עמו במדבר לופט צו נאמוס ער הט גיפירט זיין פאלק אין דך כדך דען ביו אייביג איז זיין חסד : (יז) למכה מלכים גדלים אונ לופט צו דעם וום ער הט גישלאגן



תהלים קלו קלו

תרגום

כה נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו :  
 כי הודו לאל השמים כי לעולם חסדו :  
 קלו א על נהרות א בכל שם ישבנו  
 גם בכינו בזכרנו את ציון : ב על  
 ערבים בתוכה תלינו פנתותינו :  
 כי שם שאלנו שובינו דברי יסוד  
 ותולדינו שמחה שירו לנו משיר ציון :

כה דיהב מזוניה לקל  
 כסרא ארום לעלם  
 מזוניה : כו שפחו  
 לאפהא שמאי ארום  
 לעלם מזוניה : א על  
 נהרותא דקבלא פקא  
 יתקנא לחוד בכניא  
 כד הוינא דכרין נת  
 ציון : ב על ערדין  
 כ מציעתא תלינן  
 פנתותא : ג ארום חסן  
 שירו יתנא בקלאי  
 דשבוי יתנא קמסיר  
 סילין דשיריא ובקנא  
 על עסק חרוא אמרין

ת"א נותן לחם, בנרות ה' ד' נפתים א' ק"ח פס' סוה' פדשה ו על הכרוב, פסמים קים נסין ח וזכר אמור :

רש"י

(כה) נותן לחם. רמו כלן חסד (כל המעשים): (כו) הודו  
 לאל השמים. המכין כהם זיון לכל בריה. עשרים וששה כי  
 לעולם חסדו נאמרו כמזמור זה כנגד עשרים וששה דורות  
 שהיה העולם כלל תורה ומקיים כחמדו של הקדוש ב"ה :  
 קלו (א) על נהרות בכל שם ישבנו. כשירדנו לגולה  
 ושאלם נבוכדנצר ששירו לו כמו ששהו מזוניה  
 על הדקין : (ב) על ערבים. ערביי נחל : (ג) ותולדינו  
 שמחה. מוינו כל זמר על שם שהם תולין (שתולין) לחם.  
 כך פירושו מנחם. ותולדינו שמחה. ותולדינו של שמחה.

בגלות החתינו בין הגוים ועוד חסד גדול מות שיהיה חסד  
 לעולם שינאלנו כצרינו ועוד לא ימוש חסדו מסנו לעולם :  
 (כה) נתן לחם. אחר שסיפר חסדו על ישראל אמר בחבליה  
 המזמור חסדו על כל העולם כן אמר עתה נתן לחם לכל בשר  
 וזה חסד גדול מאדו לנבראים שמופין לכל בריאה ובריות  
 סיון חרדתי לה. ואמר : (כו) הודו לאל השמים : כי מן השמים  
 בא המטר שהיה סיבה לכל מיון והוא אל השמים והוא צוח  
 שירד המטר כי השמים והוא חסד גדול. שאינו לו חסד זה  
 הוא כי לעולם חסדו : (א) על, זה המזמור אמר על לשון  
 הלויים המשוחררים אשר גלו בגלות בבל. כלומר על נהרות בכל  
 חיינו נוסשים כנרותינו מרוב יגון חיינו תולים אותו על ערבים  
 וזו היינו נוספים גם היינו נוספים בזכרנו  
 את ציון : (ב) על ערבים. ערביי נחל כי הערבים גדולים על שפת  
 הנהרות וכשהיינו יושבים על שפת הנהר וכנרותינו בירדנו  
 חיינו נוספים כנרותינו מרוב יגון חיינו תולים אותו על ערבים  
 סגרות פעל. כמו ישאלך לאמר. כשהיו מוצאים אותנו  
 ציון א חיינו נוספים ואמרם להם איך נשיר. ופירוש ותולדינו  
 שמחה. היו שאלים אותנו דברי שיר ובנרותינו שתולנו  
 מנחה שו

רד"ק

בגלות החתינו בין הגוים ועוד חסד גדול מות שיהיה חסד  
 לעולם שינאלנו כצרינו ועוד לא ימוש חסדו מסנו לעולם :  
 (כה) נתן לחם. אחר שסיפר חסדו על ישראל אמר בחבליה  
 המזמור חסדו על כל העולם כן אמר עתה נתן לחם לכל בשר  
 וזה חסד גדול מאדו לנבראים שמופין לכל בריאה ובריות  
 סיון חרדתי לה. ואמר : (כו) הודו לאל השמים : כי מן השמים  
 בא המטר שהיה סיבה לכל מיון והוא אל השמים והוא צוח  
 שירד המטר כי השמים והוא חסד גדול. שאינו לו חסד זה  
 הוא כי לעולם חסדו : (א) על, זה המזמור אמר על לשון  
 הלויים המשוחררים אשר גלו בגלות בבל. כלומר על נהרות בכל  
 חיינו נוספים כנרותינו מרוב יגון חיינו תולים אותו על ערבים  
 וזו היינו נוספים גם היינו נוספים בזכרנו  
 את ציון : (ב) על ערבים. ערביי נחל כי הערבים גדולים על שפת  
 הנהרות וכשהיינו יושבים על שפת הנהר וכנרותינו בירדנו  
 חיינו נוספים כנרותינו מרוב יגון חיינו תולים אותו על ערבים  
 סגרות פעל. כמו ישאלך לאמר. כשהיו מוצאים אותנו  
 ציון א חיינו נוספים ואמרם להם איך נשיר. ופירוש ותולדינו  
 שמחה. היו שאלים אותנו דברי שיר ובנרותינו שתולנו  
 מנחה שו

מנחה שו

קלו (כ) כנרותינו. בנתיביים חסד וכו' אחר חסד : (ג) שאלנו  
 שובנו. בנתיבי כתיב והנתיב שובנו : טע"ז

יפתח ה' לך את חלוניו ואלו יפוחו את חסדו  
 קלו (ה) על נהרות בבל. כראש הספר הזכרתי דעת  
 שהם המזמורים בגלותם על בבל וקעם על נהרות  
 בעבור שאמרו תלינו כנרותינו וקעם ישבנו כמו משתוממים  
 כמזמור בתוך ציון ערם בגלותם ולפי דמתי כי כמזמור בכלל והעד  
 שאמר נהרות לחות כי היו רבים ולא היה צירושם נהר כי גיוון  
 פתחו חוקיהו ועוד רחיה אחרת.

מצודת דוד

קלו (ג) ערבים. שם חלון סוד הגדול חלל המלחם כמו ומכרי  
 נחל ויקוץ ק"ח : תלמינו. משלוח תלים : (ג) שובינו.  
 משלוח שני : ותולדינו. משלוח הוללות ולגן וכן מהוללו כי נשבעו  
 ששאל לבבל ואמר גלגון חלום אשר יקוננו ויפסדו את הקרבות  
 יעשה סמיוס גלגון חלום חלום זונה כדכינו עליו וזכרנו חל  
 סמיוס סמיוס מנגנים חלום כדכינו וכוונתם חלום להסלימם פן  
 חסד העלמם חלום כי שם שאלו השלמים מחלנו לנגן על  
 פירוש ע"מ

ירעבו ולא ינמאו. על כן : (כה) נותן לחם לכל בשר :  
 (כו) הודו. כעבור כי פתח הלחם מער השמים וכך כחוב  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :

סדק והושעו לנו מזוניה : (כה) נתן. הודו לנתן לחם לכל הכריות  
 ומשניה על הכל : (כו) נאל השמים. ללל השם כשמים העליון  
 על כל :  
 קלו (א) על נהרות בבל. חוד חסד כדכ"ה אשר יגלה לי כי את  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :  
 חסדו חלל השמים וזה הוא שיתמר זה לזה בימים ההם :

ישראל : (כה) אונן לרבם גיים נאמן נותן לחם לכל בשר  
 וזו ער גיים שפיוזם צו אלע מענמשן דען ביו אייביג  
 איז ויין חסד : (כו) הודו לאל השמים לרבם ציום נאמן  
 פון דעם הימער דען ביו אייביג איז ויין חסד :  
 קלו (א) דא זאגט דוד גביאות וואס די לויים וועלן  
 זאגען ווען זיי וועלן פר טרייבן ווערין פון  
 ירושלים קיין בבל אונן דס זאגט דוד פון וועגן די  
 לויים על נהרות בבל ביא די טייבין פון בבל זעגן מיר  
 גפרענט

ישראל : (כה) אונן לרבם גיים נאמן נותן לחם לכל בשר  
 וזו ער גיים שפיוזם צו אלע מענמשן דען ביו אייביג  
 איז ויין חסד : (כו) הודו לאל השמים לרבם ציום נאמן  
 פון דעם הימער דען ביו אייביג איז ויין חסד :  
 קלו (א) דא זאגט דוד גביאות וואס די לויים וועלן  
 זאגען ווען זיי וועלן פר טרייבן ווערין פון  
 ירושלים קיין בבל אונן דס זאגט דוד פון וועגן די  
 לויים על נהרות בבל ביא די טייבין פון בבל זעגן מיר  
 גפרענט



שָׁכַחוּ לָנֶאֱמַר מִן שִׁירְתָּא  
 זְבוּתוֹתָא אֲמַרִין בְּצִיּוֹן :  
 דִּן מִן יַד לְנָא אֲמַרִין  
 עֵיבָרִין לְשַׁבַּח יְהוָה  
 הוֹשִׁיבָתָא דְרֵי עַל אֲרֵץ  
 חֵילוֹנִיתָא : הִי מְתִיבָא  
 קָל רִחָא דְקוּדְשָׁא  
 וְאִמְרָא דְאִין מְנַשִּׁינָא  
 לִיךְ יְרוּשָׁלַם אֲנִישָׁה  
 לִימִינִי : וְהַדְבָק לִישְׁנֵי  
 לְמִרְיָנֵי אִין לָא אֲדַבֵּר  
 יְהִיבִי אִין לָא אִסִּיק  
 דְכָרֵן יְרוּשָׁלַם עַל שְׁרִירֵי  
 חֲדוּתָא בֵּית שְׁמַשִּׁי : וְאִמְרָא מִיבְּאֵל רַבָּא דִירוּשָׁלַם אֲדַבֵּר יִי לְעֵלְמָא לְאֲדוּקָא

קמץ בלא אסיף פתח באתנח קמץ בלא אסיף  
 ערו רש"י  
 רש"י

וזה לפתור תולדותו אויביו שהם מהוללים ומחננתים  
 ומשטים בנו לשון והמוללי כי נשבעו. (לעיל ק"ב) (ה) אם  
 אשכחך ירושלים. כנסת ישראל אומרת כן: (ו) אם  
 לא אעלה את ירושלים. את וכוון לכל מורכבה אעלה  
 ולחזירי בראש כל שמחתי: (ז) ערו ערו. לשון מורכב וכן  
 (ירמיה נ"ח) ימותו בכל הרחבה ערער תחערער וכן

על גלות בכל ראה ברוח הקדש גלות בית שני. ואמר: (ז) יום  
 אבן עזרא

כי שם על ככל כי שם היו חומרים שירו לנו ומלת ותוללני  
 קשה בדרך היורה המדקדק חמר שהוא מגזרת על הר גבוה

ותלול בדרך רחוקה ורבי משה הכהן חמר כי ותוללני מגזרת יללה על משקל ותושביו. כאילו חמר יללתי וככה פי' ותחת  
 יללתי היתה שמחה להם ולא דבר כגונה כי אין בכתוב זכר ותחת גם יללתי היתה שמחה להם אם כן למה היו  
 מבקשים שימירו והעעות הגדולה שתושביו תחר אדם ותוללני שם ולפי דעתי הנה מאלנו שרה את אליהם תשמרת עלינו גם  
 תשמרת וכן סמכוו כל עובדי דרך מסעלי כגורו והמה שזכר את הגרות שרשו שמה וככה יהיה תלל גם תלה שים  
 שרשים והעטם אחד והנה ותוללני כמו תלנו כנורותינו והנה ותוללני ותלמינו כלי השמחה והנה העטם כפול וחת היתה  
 תשובותינו אך שני: (ז) נבר. חמר כי אדמת תלה לשון נקבה אדמת נבר או אדמת אל נכר כפי שיר ה':

(ה) אם. דכרי כל אחד מהמשוררים בלבם ועטם אשכחך כנגד בזכרנו ועטם ימיני בעבור כנורותינו כי בימין נגון  
 היתרים ופסול השבח ימיני חסר כמו המשנה והזכיר על הימין תשכת דרך משל ויש חומרים שפירושם תיבש כלי חמר:  
 (ו) תדבק. טעם לטונו כי הלשון הוגה כשירים: אוכרבי. בדבר כמו ומשף ה' לא תוכרו עוד: אם לא אעלה.  
 העטם שיקדים זכר ירושלים על ראש שמחתו: (ז) זכור. אינו מדבר על גלות טיטוס כלשר חזרו רבים כי הנה חמרי  
 כן הזכיר בה בכל ועוד כי עיטוס הרשע לא היה מורע אדום כי אנשי רומא הם יונים בראיות רק כאשר היה אדום תחת  
 יד ישראל היו שמחים במפלת ישראל וככה כתוב בספר עובדיה גם שמי ושמחי בת אדום והלרפה שהיו האלדומיים מתרפי'  
 את ישראל יום שנלכדה ירושלים ונשרף ההיכל על יד הכשדים היתה קשה לישראל יותר מלדתו וכן חמר ואל תגדל טיך וזהו  
 זכור החומרים לבלתיים גלו וערו יסודות ירושלים והנה ערו מגו' פתחי יערה והיה רלוי להיות על משקל כלו משעיבם  
 זכר'ש חסיר' דגם כמנהג ובעבור שהוא סוף פסוק היתה המלה מלשיל כמו כלו בעשן כלו ובעבור היות העטם במלת

מצודת דוד

ואמר לנו שיהיו מן השיר אשר שוכרתם ציון: (ז) איך נשיר. ר"ל  
 חמרינו או בלבנו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר שמינו נקום  
 כמקדש ולפי' כפחדנו מן יבוסו אחינו לשכור לזם כאלמננו מן העין  
 ולאמנו שנלכדו בדרך: (ס) אם אשכחך. ידבר בלי הגולה  
 פסוקה: (ז) הדבק. מתייבש לטוב דבוקה תכרי לכל וכול לדרך אם לא חזירי אחרת חמרי. וישלים בראש שמחתי  
 ר"ל כפחת השמחה שמים לה זמננו לכל אשכחה כעת מוקף הכמחה: (ז) זכור וגו'. לשלם להם גמול על זלם: את יום ירושלים. מה  
 פירוש ע"מ

גיפרענט גיזאנג פון שמחה (אונ האבין גיזאנגט צו  
 אונ) שירי לני משיר ציון זינגנט צו אונן פון דעם גיזאנג  
 נום איר פֿלעגנט זינגען אין ציון: (ד) האבן מיר זיי  
 געניטפערט איך נשיר את שיר ה' ווי קאנין מיר זינגען  
 גיזאנט גיזאנג אוף איין פֿרעמדע ערד: (ה) דאס  
 זאנגט די פֿגתת ישראל) אם אשכחך ירושלים אויב איך  
 וועל דיך ירושלים אונערשען בעטען זאל ווערין

דעם

ערו עד היסוד בה: <sup>ח</sup> בת־בבל  
השְׁדוּדָה אֲשֶׁרִי שִׁישְׁלִים־לָךְ אֶת־  
גְּמוּלְךָ שְׁנַמְלֶת־לָנוּ: <sup>ט</sup> אֲשֶׁרִי  
שִׁיֵּאֲחוּ וְנַפֵּץ אֶת־עַלְלֶיךָ אֶל־הַסַּלֵּעַ:  
קלח <sup>א</sup> דָּדוּד אֲוֹדָה בְּכַל־לִבִּי נִגְדֹ  
אֱלֹהִים אֲמַרְךָ: <sup>ב</sup> אֲשַׁתְּחֹה אֶל־  
הַיְכָל קִדְשֶׁךָ וְאוֹדֶה אֶת־שִׁמְךָ עַל־  
חַסְדֶּךָ וְעַל־אֲמֹתֶךָ כִּי־הִגְדַּלְתָּ עַל־כָּל־

דְּאֲחֵרֵי בֵּי יְרוּשָׁלַם  
דְּאֲמְרֵינִי צְדוּ צְדוּ עַד  
דְּשִׁהֲאָמַר בְּה: <sup>ח</sup> אֲמַר  
גְּבִרְיָאֵל נְכֹא דְצִיּוֹן  
לְאוּמָא בְּבִלְיָתָא  
קְוֹוִי תָא מִבְּלִיָּה  
דְּיִשְׁלִים לָךְ יִתְגַּמְלִיךָ  
כִּישׁ דִּי גְמַלְתָּא לְנָא:  
<sup>ט</sup> מִבְּלִיָּה דְאֲדָה  
וּמְרַשֵׁשׁ יִתְגַּמְלִיךָ עַל  
כִּיפָא: <sup>א</sup> עַל יַד דְּדוּד  
אוּדִי קִדְמָךְ דְּבִבְלִיָּה  
לְכִי קִבְלֵ דִּינֵינָא אֲמַרְנָה:  
<sup>ב</sup> אֲמַנּוּד קְדָם הַיְכָלָא  
דְּקוֹדְשֶׁךָ וְאוּבִי יִתְ  
שַׁקֵּךְ מִטוֹר מִטְּבַךְ  
כַּל בְּחֹלָם וּבִמְקָף

וּמְטוֹר קוֹשְׁטָךְ אֲרוּם אֲסִינִיָּא עַל כָּל שַׁקָּה מִיַּמְרֵי הַוְשִׁבְתָּהָךְ:

ר"ק

(מחוקק ג') ערות יסוד ואליו נופל אלף על דבר שמקורין ששניו מהאזן:

קלח (א) נגד אלהים אומרך: (שניו השרים (מלכים):  
(ב) כי הגדלת על כל שמך אמרתך. שמך כעל נבזרות וקנא ונוקם ולאמרת הכעסת טוֹכך וחסדך הגדלת על כל שמך אמרתך שאתה מעניין לנו על מדותיך וסולת

עד היסוד בת כלומר התריבו והפילו בניו ירושלים עד שתגלו היסוד אשר בה: (ח) בת בבל. עתה שב למלכות בבל ואמר שחתיה שרודה. ואמר אשרי שישלם לך הוא דרוש חסדי שהתחייב בבל: (ט) אשרי שיאחו. על דרך אכזריות כמו שהיו חס אכזרים על ישראל: (א) בכל לבי. בכל דעתי ושבלי וכן אומרך בגלוי נגד אלהים והם השופטים החכמים. כמו עד אלהים יבא דבר שניהם. התוראת היהי בלב לבדו או עם חמה והמסור בפה: (ב) ואשתחווה אל היכל חסדך. הבית שחיה בו הארץ: על חסדך ועל אמתך. חסדך שנתן לו חסדוה באשר הבטיחו אחרי שעברו עליו צרות רבות וככולם חצילוה: כי הגדלת על כל שמך אמרתך. כמו הפוך כי הגדלת על כל אמתך שמך. ופירושו בפסוק לענין שאמר ועל אמתך כמו שפירשנו. שקיים לו מה שהבטיחו. אמר על זה

מנחת שי

(ט) את עולליך. במתקם מזויקים חסד ואלו וכן במסורת כי מד מנח על כסף עולליך (ארכי ב'): קלח (ב) כי הגדלת על כל שמך. מלתחם בספר דקדוק ישן על כל שמך שיהא מן הכלל שהוא במקף וכיבוד חולם מכל בכל

ערו האחרון בא צלות הראשון על כן גם שם ערו הראשון מלעיל: (ח) בת. דברי המסורד מתחלל שחיה בת בכל שזודה: (ט) אשרי. דברי אכזריות לבס שפלטו עוללי ישראל

מ"כ למעלה את גמולך:

קלח (א) דָּדוּד אֲוֹדָה בְּכַל־לִבִּי. זנעלם: נגד אלהים. הם הדוינים המקיימים משפטי אלהים בחרץ: אומרך בגלוי: (ב) אֲשַׁתְּחֹה. יש אומרים כי היכל קדשך השמים וזה רחוק בעבור אשתחיה והכנין שהוא המקור שהיה שם הארון. מלאנו בכל ספר כל שמך בקמך חטף על

מצודת ציון

כמו ערות יסוד (מחוקק ג'): (ח) בת בבל. עתה בבל: השדרתה מלגון שדידה ונול: שנמלח. בפתמים ילמד לזון גמול על מחלת עשיית הכעס וכן ואל גושלים אחס עלי (יאל ד'): (ט) וגפץ. עיני השכינה עם הלזון המסור כמו ונפן הכדים (שופטים ז'): עולליך. צבים הכעס כמו שזללים ויכדים (לעיל ח'):

ששבו בעת חורבן ירושלים אשר אמרו לגבילים הקריבו והסחיתו סד שחלו כיסוד אשר בה והסיתו חוסם למקור הכל: (ח) השדרתה. אשר סופק להיות שזודה פ"ו דרוש המד: אשרי שישלם. משוכח ומחולל ישי"זה אשר ישלם לך את גמולך החלוי לך כפי אשר גמלת לנו: (ט) אשרי שיאחו. אשרי לזה אשר יאחו כידו עולליך וירלסם מל מני הסלם ויכנסו קמח עם ה':

יבא דבר שניהם (מנח כ"ב): (ג) ועל אמתך. על שאתה מלמדת אמרי הכמתך לקבל שביב: כי הגדלת על כל שמך אמרתך. כי הגם כל שמות המקום ניה מורים על מלכותה גולתו והמורד כמקף גדול הלא אחס דחו להמית ולזין מניש' שום פיוס וזוה אמר כי

פירוש ע"מ

דעם טאג וואס זיי האָקען חרוב גימאכט ירושלים  
האימרים ערו ערו וום האָבן גיזאגט פּר וויסט אונ פּר  
וויסט ירושלים כּי אין לרנוט וואס אין אידר אין:  
(ה) דס וואָן די ישראל צו בבל בת בגל השודרה דא  
עדה פון בבל ווס דיוועסט זיין גירובם דורך דרווש  
המדי אשרי שישלם לך וואל דעם דאזיגן ווס וועט דיר  
בצאלין זיין ביינו בצאלונג ווס דו האסט בצאלט  
צו אונ: (ט) אשרי שיאחו וגו' אונ וואל דעם דאזיגן  
ווס וועט אן נעמן אונ וועט צו קלאשן ביינע יונגע  
קינדער און און איין שטיין:

קלח (א) לָדוּד דַעם מְטוֹר הֵם דָּוִד גִּימָאכְט אֲוֹן אֲוֹן  
זְאָנַט עַר אֲוֹדָה בְּכַל־לִבִּי אִיךְ דָּוִד וְעַל דִּיךְ  
גָּאט לִזְבוּן מִיט מִיּוֹן גַּאנְצִין הָאָרְצִין נִגְדֹ אֱלֹהִים אֲמַרְךָ  
אָנְטְמַקְעִינִן הָאָרֶץ וְעַל אִיךְ דִּיךְ לִזְבוּן: (ב) אֲשַׁתְּחֹה  
אֶל הַיְכָל קִדְשֶׁךָ וְגו' אִיךְ וְעַל מִיָּה בּוֹקִינִן צוֹדִיין הַיְיִלִיגִין  
פֶּאָלְעֵץ אֲוֹן וְעַל לִזְבוּן זִיין גָּאָמֶן אֲוִף זִיין חֶסֶד אֲוֹן  
אֲוִף זִיין אֲמֶת כִּי הִגְדַּלְתָּ דַעַן דֹּא הָאָסְט גִּיגְרוּסְט  
אִיבְעֵר אֶלֶךְ זִינְעֵעַ עֲנַמְעַן זִיין זָאג זִיין זָאג זִיין גָּאָמֶן  
אִי: (א) קָאָ גָּאָמֶן (גָּאָמֶן) דָּאָם אִיין שִׁימִשׁ דֹּו בִּיטָם אִיין  
גָּאָט וּוּם רַעֲכִינְקִסְט דִּי זִינְד אִינ אִיזוּף גָּוִקִם אֲוֹן דִּי  
זא

**שִׁמְךָ אֲמַרְתָּךְ: בְּיוֹם קִרְאתִי וַתִּעַנֵּנִי**  
**תְּרַהֲבֵנִי בְנִפְשֵׁי עוֹז: יִיְדוּךָ יְהוָה כְּלִי**  
**מַלְכֵי־אֲרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אֲמַרֵי־פִיךָ:**  
**וַיִּשְׁירוּ בְּדַרְכֵי יְהוָה כִּי־גִדּוֹל כְּבוֹד**  
**יְהוָה: וַיִּיָּדְדוּם יְהוָה וְשַׁפֵּל יְרֵאָה**  
**וַנִּבְהַ מִּמְרַחַק יִידֵעַ: יֵאֱמַרְךָ בְּקִרְבְּ**

ת"א ותענני. עקדים מ"ד פ"ח. יודוך ה'. קרוביך נא. דם ה'. סוסה ה'.

ג ב'זקא די קרית עני  
 י תי אסנעתי בנפשי  
 עושנא: ד יודוך קרובה  
 יי קל מלכי ארעא  
 ארום שמעו מימרי  
 וישבחהך ה וישבחון  
 על ב'בישי יי ארום רב  
 אקרוא ריי: י ארום  
 קרא יי ומיך יחסי  
 לפב וגיותנא מן שמיא  
 רחיקין ומיך: ו אין  
 אהלך במצע עקתא  
 תנינני על נחירא בעלי

רד"ק רש"י

הגדלת שבך על כל אמרתך שאחה אוכר ועושה נחור ומקים ועל זה הגדלת שבך שיאמרו הכל יגידו ה' שכל מה שאמרו עושה כמו שצוית עמי מה שהבטחתי אחרי אשר אמרו הכל כי לא תחיה לי המלוכה כי ראו פלפוליו גדול: (ג) ביום קראתי. כיום שהייתי בצרה נע גוד וקראתי אליך ועניתני והשבתני מן המרחב מהצרה: תרחיבני בנפשי עז. בזה הדבר שהבטחתי כי ארץ לו ולתך ואתה רואה ומשניה בעיני בני אדם: (ד) יודוך ה' כל מלכי. בזה הדבר שעניתני מצרה וקיפתי לי דברך הטוב בדבר המלוכה ויודוך כל מלכי ארץ היודעים אתי כי שפרו אמרי לך שאחה הבטחתי במלוכה וכשראו אתי נע גוד ושאלו דורוך אחרי להגניני היו נואשים במלכותי ויחיה רוחך בעיניהם שיוכל לחיות ועתה שקיפתי לי דברך הטוב וזה הפירוש מוכיח הפירוש שפירשתי בסופך על כל שבך אמרתך: (ה) וישירו. יאמרו שיר ותהלה לך. וישירו בדרכיך ובמסעויה ונוראים כי בידו הכל להשפיל ולהגביה ויאמרו כי גדול כבוד ה' וישאו לבדו חאל כי במקל דוד אוכר ויצא שם דוד בכל הארצות ה' נתן פתחו על כל הגוים והגביהו מטנו פתחו חאל כי הכירו וידעו כי מה' היתה לו ומתוך כך דודו באל יתברך כי הוא ארץ על הכל שהמליך את דוד אחר שנתוויאשמוסנו כל אדם כשן שולח חורם גדול צור לשלמה ואמר ברוך ה' אלחי ישראל אשר עשת את השמים ואת הארץ אשר נתן לדוד המלך בן חכם הנה מתוך גדולת דוד ומלכותו הודה באל יתברך כי הוא עשת את השמים ואת הארץ ואת הים ה' ושפל יראה. או יודו כי רם ה' ושפל יראה ומשניה בתחתונים לא כשתיו אכסרים עבוס סתרו לו ולא יראה חזק בשקל ותהלק כשראו כי ראה שפניו ובשפלותי הדרו כי שפל יראה אף על פי שהוא רם: ונכות ספרתך יידע. מבנין תפעול בשקל ותאלכנה לא ייטוב פי' הווא ויהא פ' הווא נכות ספרתך שחם השמים שחם רחוקים מן הארץ מהם יודיע דרכיו לבני אדם שידעו כי תוא רואה אותם: (ו) אב אלך. אמר דוד כשהייתי תולך בקרב צרה שהייתי קרוב למות וזו בקרב צרה כשאני בעמק

לנו: (ג) תרהיבני. הגדלתני: (ד) ב'י שמעו. כששמעו אמרי פיה לך כדליה לא תהלק הודו על אמרי פיה על אנכי ולא יהיה לך כדלוי הוא להקביל עלו מלכותו עליהם תהלה ואמר כי יגדורו כל גויותינו: (ו) יידע. יסבר כמו ויודע

מנחת שי

ספרים שלטן הוא כקמן כמנהג: (ג) מרכבה נפשי. כמקלם מדוייקים עולת תרובתני כמספר זכ"ח נפשי כמרי כליה ונבדלם תרובתני כדכתיב וכו' נפשי דגושה: (ו) ממרחק. בקלם הספרים כה"ס פתחה וקלם קמולה:

והפעול שמך וההסבר וי' ואמרתך והכבו עיני כי יב לטם הנכבד שמות תואר כמו אלדני הקמתו גא אלהים ואל שדי רק שם הנושם הוא הכתב וחינו נקרא גא הנכבד והגורל על הכל והם השם לא נודע עד שכל משה אלויוני השם אמר לו זה השם וזה הוא. ואזורה את שמך שהוא שם הפלס והנה העעם כי הגדלת על כל שם שיש לך שהם שמות התואר השם הנכבד שאמרת: (ג) ביום. תרהיבני. מחוקי: עוז. פעול והנה מלת תרהיבני יואלה לטנים פעוליס: (ד) יודוך. פשט שמעו אמרי פיה עשם שמעתי להיותי נגוד ועמית ישראלתי: (ה) וישירו. לא יהיה להם שירות שירות חלוק שירות הם מלהמות רק שירות כדרכי השם ולספר מעשיו: (ו) כי. או יתברך להם כי השם אף על פי שהוא רם על הכל הוא רואה השפל כמוני שהייתי בתחלה רועה לאן ועטע רואה שיושעני ומלת יודע מהכבד כמו יטיבך ונפתח הדליה כעבור אות הגרון: ממרחק. ממקום רחוק כגובה שמים מעל הארץ ומלת יודע ילמדנו דעת שייסרתו כמו ויודע ככה את אנשי מכות: (ז) אב. הנה ידעתי כי אתה רם ומראה השפל על כן אדע אם אלך בקרב צרה אדע שתחייני ואף מצודת דוד

קלך (ג) תרהיבני. עיני תתחוקתו כמו וכדעם עמל ואון (למיל ג): (ו) יידע. יסבר כמו ויודע בהם את אנשי מכות (שופטים ה):

את החסאל מחלו הנה על כולם הגדלת אמרתך בהנחתם לקבל שנים ועב יי מלך גדול אמה: (ג) תרחיבני: תחוקי לטם נפשי טוח ואמלתי להטות כעבודתך: (ד) כי בשע. כלשתי כשענו אמרי פיה כשהם מקבל שנים אז יודוך: (ה) וישירו. לא יסירו שירי בחוק ומשק כ"ה יסירו וישעיהו כו להקיים את הפלס וישעיהו כו להקיים: ונכות. עס כי עושנו כגביה השמים מ"מ לשיה בדרכיו: (ו) כי רם ה'. עס שהוא רם מאוד מ"מ ירלה את

פירוש ע"מ  
 יאג פון ריין גאנצע ב'המחה אוג דיין חסד האסטו  
 ג'ה רוקים א'קער דעם גאמן דען דו רעכניקסט אוגו  
 ג'ים דו יונד ג'יעיקט דו פ'ר ג'יגסט יי אוגו (ד'רום איז  
 ראוי צו לובין ד'ך אוף ד'ך גרוסקען ק'רד): (ג) ביום  
 קראתי ותעניני אין דעם טאג וום איך האב ד'ך גאט  
 ג'ירפין אוג דו האמט מיר ג'יענטפערט תרהיבני בנפשי  
 עני האסטו ג'ירוקסט אין פ'יין לייב איין שטאמאקייט:  
 (ד) יודוך ה' צי וועלען ד'ך גאט ל'רבען אלע מ'רבים  
 האפערדיגין

תהלים קלח קלמ

תרגום

צָרָה תַחֲיִינִי עַל אַף אֵיבִי תִשְׁלַח יָדְךָ  
וְתוֹשִׁיעַנִי יְמִינְךָ: ה' יְהוָה יֹאמֶר בְּעַדִי  
יְהוָה חֲסֶדְךָ לְעוֹלָם מַעֲשֵׂי יָדְךָ אֵלֶּי  
תִרְפֶּ: קִלְמ אֲלֻמְנַצַּח לְדוֹד מוֹמֹר יְהוָה  
חֲקֻרְתָּנִי וְתַדַּע: ב' אַתָּה יָדַעְתָּ שְׁבֹתִי  
וְקוֹמִי בְנִתָּה לְרַעִי מֵרְחוֹק: ג' אֲרַחֲוִי  
לְחֻרְוֹתַי בְּגִשְׁתָּהּ מִן עִם רְחִיק: ג' בְּדוֹן פְּהִלְיֹכְתָּא בְּאַרְחָא  
רְשִׁי

ה' אלהי ידעם, פקידה שער לו כל המומור פקידים מ'כ פליח:

בהם את אנשי סכות (שופטים ה'): (ח) יגמור בעדי.  
וסכים על ידי בקסתי: מעשה ידך. כנית הנחירה שלי  
בו כוננו ידוך (שמות מ"ו):  
קלמ (ב) בנתה לרעי מרחוק. כנתה מרחוק למושבי  
אל רעוהך ומחנך: לרעי. לחברני חלך:  
(ג) ארחי ורבעי ורית. דרכי ורעלי וסכני סכנת מחילה

הוא חשב לשבת חשב הדבר בלבו שבעבורו ירצה לשבת והנה  
שיחשוב: לרעי. למחשבתי הן וברעיון לבי: (ג) ארחי. והוא  
אבן עזרא

כל סודי: (ב) אתה. תדע ששתי וקומי והטעם כי תמעות  
האלים הסוכות והכל כפי לורך האלם ומחשכתי וחפלו ע"כ  
מלת לרעי כמו מחשכתי וכמוהו וברעיון לנו בארמית  
רעיוןך על משכך סליקו ונראה המלה עם למיד' כמו הרגו  
לאכבר וטעם מרחוק מוזן רחוק כמו מרחוק ה' נראה לי  
והנה העטם קודם רעי כדכר למעשה ידך:  
וטעם לאסוף אתה כי אתה לבדך תדע מספר כל תמועותי  
לא האלם בעלנו: (ג) ארחי. הזכיר הטיבה והקומה  
והזכיר הליכה והיא ארחי והנה יהיה רבעי כמו כשכני כי  
אלה הארבעה הנזכרים בקרית שמע ורבי משה הכהן אמר  
כי רבעי תרגום רעלי ופ' ורית מן זר וזה והוא מהכנין  
מצודת דוד

ממרחק יסר את המושלים: (י) החיני. כ"ל חילוני מהלך: על  
אף איובי. על כי בעדה כסס אלם ותחסס לכנעני לוח משלח  
פליחס מפת ידך וחושפי לי צימיק: (ח) יגמור בעדי. אלכס החל  
להלוח חסדו הן יגמור בעדי כ"ל יטליס חסדו עלי למוס: מעשי  
ידך. הלא ח"י טעשה ידך כי אתה המלכתני לוח אל מן ידך  
(ג) שבוני וקומי. מחשכתי ששתי וקומי: בגוה: חתני לרעיון  
דרכי ורעלי סכנת וגורת לסס חוק וגזול שלל יעבור: הסכנתה. כ"ל  
פירוש ע"מ

קלמ (א) אלמנצח לדוד מומור צום לוי ווס ער שפארקמ  
וך אין גראנג איבער אנדערע לויים אין  
דר מומור גמאכט אונ דוד המ גמאכט דעם מומור  
אונ אזו ואגט ער ה' חקרני תדע דוא גאט האקט  
מיד גיפארשט אונ ווייסט מיד: (ב) אתה ידעת שבתי  
וקמי דו ווייסט מיין ויצען צו לערנין תורה אונ מיין  
אוף שטייין צו גיין אין דר מלחמה בנתה לרעי מרחוק  
דו האקט פר שטאגן פון ווייסען צו גינעלענגען אונ  
בהעפטיין מיד צו דיר: (ג) ארחי ורבעי ורית מיין וועג  
אונ מיין היירונג אונ רואונג האקטו גיקריינט אונ  
גרינגילט דאס איה קאן גיט טאן איין נאך אן דיין  
ידיעה

הצרה אתה תחייני: על אף איובי. על אפם ועל חסות כלומר  
על כרתם שלא במופתם תשלח ידך בקרב הצרה ותושעני  
ימין: (ח) ה' יגמור בעדי. כמו שהתחיל להטיב עמי כן יגמור  
חסדי בעדי: ה'. ענין קריאת ה' חסדך יהיה עמי לעולם ואני  
מקיד במובתך וכי אני מעשה ידך כי אתה שולחני ואתה  
גדלתני והמלכתני אל תרף חסדך מני: (ח) חקרתני ותרע.  
חקרת לבבי ונתעת אתי כבו שאמר אני ה' חוקר לב ובחון  
כליות: (ג) אתה ידעת שבתי וקומי. הזכיר בתנועת האדם  
הישיבה והקומה כי בחפץ האדם ישב וקום כי כשישב וירצה  
לקום חשב הדבר בלבו שבעבורו ירצה לקום ואם היה עומד  
חפץ האדם ותחשוב ידעם האל ויבינם למרחוק כלומר קודם  
אבן עזרא

תחייני שתשלח ידך הנטויה ותמושני: על אף איובי. ח"ר  
משה חף על אויבי ולפי דעתי כהוא כחשמועו על אף אויבי  
כמו להכעיסם והטעם בעל כרחם: (ח) ה' יגמור.  
חסדי בעדי חו יגמור מעשי והנה הוא חסר כמו תשכח ימיני  
והנה חסדך לעולם עומד ואני מעשה ידך ח"ר לא תרפני  
ומלת תרף מהכבד כדכר למעשה ידך:  
קלמ (א) למנצח לדוד מומור ה' חקרתני. זה המומור  
נכבד מאל דרכי הם ואלן באלה החמשה  
ספרים מומור כמוהו וכפי בינת אלם דרכי הם ודרכי  
הנשמה יתכונן כשעמו ועתה חפרטנו בדרך קורה בע"ה.  
ההל חקרתני. כדכר חוקר לב בזמן כליות ויכולת לדעת  
מצודת ציון

(ח) יגמור. מ'ל גמל והשלמה: בעדי. מ'ל: תרף. מ'ל: רסיון:  
קלמ (ב) בנתה. מ'ל: בינה. לרעי. ענין מהעשה לנו וכרעיון לנו  
(הבלת ב'): (ג) ארחי. לרעי. ענין כדילה והיא  
ספסיכה ללוח כמו ומכין מחת בלסס (כ"ג) מרגונו וכרענת

האפקר דיגין שפראמט ער פון ווייסין: (ח) דרום  
בעט איד דין גאט) אס אלף בקרב צרה תחייני ווען  
איד דוד וועל גיין אין איין צרה ואלקטו מיד מאבין  
לעבן על אף איובי וגו' אונ אוף דעם צארין פון מייגע  
פיינט ואלקטו שפראקען דיין האנט צו פר דארבען  
זיי אונ ואלקט מיר העלפן מיט דיין רעכעמ האנט:  
(ח) ה' יגמור בעדי גאט זאל גומר אונ מספכים גיין דורך  
מייגע בקשות ה' חסדך לעולם דו גאט גיין חסר אין  
ביו אייביג דרום בעשי ידך אל תרף ואלקטו גיט  
שלאף מאבען די מעשים פון דייגע הענט דס אין  
דר בית המקדש:

וּרְבִיעִי זְרִית וְכָל־יְדִרְכִי הַסְפַּנְתָּהּ :  
 כִּי אֵין מְקָה בְלִשְׁוֹנֵי הוּ יְהוּה יִדְעַת  
 כְּפָקָה : הַאֲחֹר וּקְדָם צִרְתָּנִי וּתְשֵׁת עֲלֵי  
 כַּפְּכָה : וּפְלִיאָה דַעַת מִמֶּנִּי נִשְׁנָבָה  
 לֹא־אוּכַל לָהּ : וְאִנְה אֶלְךָ מְרוּחָךְ  
 וְאִנְה מִפְּנֵיךְ אֲבָרַח : ח אִם־אֶמֶק

בְּאִוְרֵתָא אֲתַעְבְּדָתָא  
 חֲלוּנִי וְכָל אֲרָחֵי  
 אֲסַבְּנָתָא : ד וְכֹר לִית  
 סַבְלִיר בְּלִישְׁנֵי הָא יו  
 יִדְעָתָא מַחְשְׁבַת לִפִּי  
 כּוֹפֵא : ה הַמְּאֹחֲרִי  
 וּמִפִּי אֲעֻקָּתָא יְהִי  
 וְזִרְתָּ עֲלֵי סַחְתָּא רִידִךְ :  
 ו מִפְּסִיָּא לְמִידַע מִנִּי  
 אֲתַקְּפַת לָא אֲבֹר לָהּ :  
 י אֵין אִינֵן סֵן קְדָם  
 וְעַפְךָ וְאֵין מִן קְדָמְךָ  
 אֲפֹרָה : ח אֵין אֶמֶק

ה"א אחר וקדם כי מודיעני יח תנינה כי מסתדין לח ע"ב ד' ח' וזכר סודיו : סגסס . סקידה שטר ע"ב :

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

פחה בס"ם פליאה קרי רד"ק  
 מהלכי ביום. ורבעי הוא שכבי בלילה שהוא רובץ בכפתו  
 ותרובץ מתרגמין רובעת. חנה הזכיר ארבע תנועות האדם  
 ששם הוישבת והקוסה וההליכה והשכיבה כי לעולם יעצ  
 האדם מוולו. ופי' וזית סכבת מן זר והב סביב כלומר כל  
 תנועותי ובהשבותי ידעת כי אתה סביב גופי ומסביב מחשבותי :  
 וכל דרכי הסכנת. הדגלת כמו הסכן הסכנת אמר ידעת כל  
 דרכי האדם המורגל בדבר בלשוננו שיועד אותו : (ד) כי אין מלה.  
 עוד חמלה איננה עדיין בלשוננו לא החזילתי לרבר אמת  
 ידעת כולה כלומר כל המלה שאני רוצה לרבר או פירוש אני  
 יושב להוציא הדבר מלבי ואחרי ידעת מחשבותי והזכיר שאני  
 מוציא בפי אין בלשוננו להוציאן במחשבותי ואחרי יודע מה

שָׁמַיִם שָׁם אֶתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּגֶד׃  
 אִשָּׁא כְנָפַי שָׁחַר אֲשַׁכְנֶה בְּאַחֲרֵית  
 יָם׃ יְגַם־שָׁם יִדְּךָ תִּנְחַנֵּי וְתִאֲחַזְנֵי  
 יְמִינֶךָ׃ יָי וְאֹמַר אֶךְ־חֶשֶׁךְ יִשׁוּפְנֵי  
 וְלִילָה אֹרֹךְ בְּעַדְנֵי׃ יֵב גַּם־חֶשֶׁךְ לֹא־  
 יַחֲשִׁיךְ לְמַמְדֹּךָ וְלִילָה כִּי־וּסִיִּאֹר כַּחֲשִׁיבָה  
 ת"א כנפי שחר, זמיר אחרי: אף חשך, נסמכים י"ב : כאורה

רשי"ו

ממני מקום לכרוס מפניך, מלאתי, (ח) ואציעה, מלע ומשכב: (ט) אשא כנפי שחר, אם אשא לי כנפים כשחר הזה המזכיר לפי עשה מסוף העולם לסופו כן אמר לעוף עד אשר אשכון באתרית ים: (יא) ואומר אך חשך ישופני, אם אחרתי אחיה נחמר כמתחך והשך יחשך טעו ולא חרלתי, ישופני, לשון נקף: (יג) ולילה אור בעדני, והלילה יהי מאסיל לנגדי, אור זה לשון חופל הוא כמו (איוב ל"ו) ישך ענן אורו וכן כל כנפי אור (לקמן קמ"ח) וכן יואר את הלילה (שמות י"ד): (יב) גם, גם אין לי מנוס כי כל חשך לא יחשך ממך: כאשיבה כאורה.

אבן עזרא

אסך כמו תרגום וכמוהו אש נקבה בעקב כמו עלתה אש"פ שהוא כחוש בש"ן: ואציעה, אם שמתו מעי או יעשו היות הים הגדול כמערב ארץ ישראל רק באחרית הים הע"ם יושבה יזכיר הים וטעם כנפי שחר חילו היו לו כנפים עפות כמהרה שירימו וישאם כי ברנע עלות השחר יהיה פרום מקלה מרחם עד טוף מערב האור הברכה בעינים לפני ורוח השמש גם זה טעם כנכד: (י) גם שם, לא הייתי יכול ללכת אל האחרית ים אם לא נתחני ידך והגם ידך נתחני ותאחזני ימיןך והנה הייתי כבורה מידך אל ידך: (יא) ואומר, כמו אחרתי אני עם לבי ומלת ישופני מגורש חשך ואם הם עמים ערשים כמו כי מולים הם וכמה אחרים והנה שופני כמו יסחירתי והטעם חולי החשך יסחירתי שלא חרלה מה אני עושה או מהשכ ומלת ישופני מושכת אחרת כמו והנכח/ שודד הכיחא והנה ולילה יזכר אור בעדני זה אור כמשמעו ורבי משא אמר כל הלילה יהי אור בעדני והגיון בעניימה שהזכרתו והעד: (יב) גם, פעול, יחשך חסר לא יחשך דבר ממך ומלת כחשכה כאורה דרך ק"ה כעכד כחלוניו כעמני כעמך והטעם עמי כעמך ועמך כעמי אין הפרש ביניהם:

מצודת דוד

בשאלות מחתה לארץ הלא סך גם שם: (ט) אשא כנפי שחר, אם אחרתי אשא כנפים לעוף חיש מהר בקצה הים כשחר הים מצד הים ברנע חמת עד קצה העולם: (י) גם שם, הלא גם באתרית הים יושבה יזכיר הים וטעם כנפי שחר חילו היו לו כנפים עפות כמהרה שירימו וישאם כי ברנע עלות השחר יהיה פרום מקלה מרחם עד טוף מערב האור הברכה בעינים לפני ורוח השמש גם זה טעם כנכד: (י) גם שם, לא הייתי יכול ללכת אל האחרית ים אם לא נתחני ידך והגם ידך נתחני ותאחזני ימיןך והנה הייתי כבורה מידך אל ידך: (יא) ואומר, כמו אחרתי אני עם לבי ומלת ישופני מגורש חשך ואם הם עמים ערשים כמו כי מולים הם וכמה אחרים והנה שופני כמו יסחירתי והטעם חולי החשך יסחירתי שלא חרלה מה אני עושה או מהשכ ומלת ישופני מושכת אחרת כמו והנכח/ שודד הכיחא והנה ולילה יזכר אור בעדני זה אור כמשמעו ורבי משא אמר כל הלילה יהי אור בעדני והגיון בעניימה שהזכרתו והעד: (יב) גם, פעול, יחשך חסר לא יחשך דבר ממך ומלת כחשכה כאורה דרך ק"ה כעכד כחלוניו כעמני כעמך והטעם עמי כעמך ועמך כעמי אין הפרש ביניהם:

מצודת ציון

ואציעה, מלי מלע ומשכב: הנך, הכה אתה: (י) תגורני, בגין כהכזה: (יא) ישופני, עיני חושך כמו על הכי נקף (ינמיח ידך ממני ועיני תאחזני להולך אחי חסר חשך ואם כן ככח מידך לידך: (יב) ואמר, ולא אמור לך משכח הלילה יחשך בעדי וכו' אסכה: וליילה, אצל הלילה האירי בעדי ומחלתי ללילה כמו ביום: פירוש ע"מ

אוג ווען איה זאל מיר אום געטן איין גילענער און דר גרוב בייסער דאך דארטן דא: (ט) אשא כנפי שחר און ווען איה זאל שון אוף הייגען דעם פליגיל און זאל פליען גישווינד אזו ווי דר סארטן שפען וום ער דר לייכט פרי שעה איבער דר גאנצער וועלט אזוי זאל איה גישווינד פליען אשפנה באתרית ים ביו איה וועל רוען אין סוף ים: (י) גם שם ידך תנחני אפילו דארטן וועט דיין האנט דו גאט מיה פירין ויאחזני ימיןך און דיין רעקטע האנט וועט מיה אהן געטין: (יא) ואומר אך חשך ישופני און ווען איה זאל מיר טראכטען איה וועל מיה פאר בארגען אין גילדי גלייך פרי דיר דו וועהעסט אין די פינגערניש גילדי

בשאלות מחתה לארץ הלא סך גם שם: (ט) אשא כנפי שחר, אם אחרתי אשא כנפים לעוף חיש מהר בקצה הים כשחר הים מצד הים ברנע חמת עד קצה העולם: (י) גם שם, הלא גם באתרית הים יושבה יזכיר הים וטעם כנפי שחר חילו היו לו כנפים עפות כמהרה שירימו וישאם כי ברנע עלות השחר יהיה פרום מקלה מרחם עד טוף מערב האור הברכה בעינים לפני ורוח השמש גם זה טעם כנכד: (י) גם שם, לא הייתי יכול ללכת אל האחרית ים אם לא נתחני ידך והגם ידך נתחני ותאחזני ימיןך והנה הייתי כבורה מידך אל ידך: (יא) ואומר, כמו אחרתי אני עם לבי ומלת ישופני מגורש חשך ואם הם עמים ערשים כמו כי מולים הם וכמה אחרים והנה שופני כמו יסחירתי והטעם חולי החשך יסחירתי שלא חרלה מה אני עושה או מהשכ ומלת ישופני מושכת אחרת כמו והנכח/ שודד הכיחא והנה ולילה יזכר אור בעדני זה אור כמשמעו ורבי משא אמר כל הלילה יהי אור בעדני והגיון בעניימה שהזכרתו והעד: (יב) גם, פעול, יחשך חסר לא יחשך דבר ממך ומלת כחשכה כאורה דרך ק"ה כעכד כחלוניו כעמני כעמך והטעם עמי כעמך ועמך כעמי אין הפרש ביניהם:

הַדָּךְ נְהוּרָא שָׁנָן :  
 יְיָ אֲרוּם אַתָּה קָנִיתָ  
 כוֹלֵי־תִי אֲשַׁתִּית לִי  
 בְּכַרְיָסָא דְאָמִי :  
 יְיָ אֲדִינְךָ מְטוּל דְרֵחִינָן  
 פְּרִישַׁת פְּרִישָׁן עוּבְרִיךָ  
 וּנְפִישַׁת חַקְמָא לְחַדָּא :  
 מוֹ לָא אֲתַפְסָא נְרַמִּי  
 כְּמִנְה דִּי אֲתַעְבְּרִית  
 בְּמִסְרָא אֲצַמְרִית

ר"ל א נוראה, ויהי לה :  
 שנינו שנין לך : (וג) כליותי, החושבים כל מחשבותי :  
 חסוכני, חסוכני : (מו) עשיתי בסתר, בחשמים :

כמוך כפדתי ר"ל זה כזה וזה כזה : (יג) כי אתה, ואיך יסתד  
 מחשבותי כמוך ואחר קנית כליותי פ"ו הם החלית המחשבה  
 כי הכלית ועצות והלב נזמר ואם אתה קנית אותם איך יסתד  
 מסך מה שמה יעצות ועור כי אתה הסוכני בכסן אמי  
 שהיא כסום חושך ואין שם אור והם יצרתי ועצמות וגידים סוככתי איך לא חדע כל הסתום ויש אסירום כי ובר כליותי  
 בפני שהם החלה היצירה בנפש האדם כי הם כמו שני סדני הנלכל וענין קנית כענין קונה שמיסודארק : (יד) אורך, נוראות  
 עלילות נוראות יש ביצירתי ואורך עליהם כי הם נפלאות שנפלאים מעשיר כי : וגפשי יודעת כמד, בלומר  
 גפשי הכשילת אמר אל פי לשבאר החיים נפלאים מעשיר אין בהם מי שיוכר אבל בי נהת הנפש הסבכלת יחרר לה  
 שאר החיים והוא אדם מעשיר הנפלאים והודה לפי עליהם ונוראות היצירה הם נגלים לחכמים כי כל אבר ואבר נראה  
 בתוכמה ועל החכמה שנברא הוא לצורך ולתועלת וכל אדם צריך להתבונן בהם וסמוך כך יכיר נפלאות היצור ויודה לו  
 עליהם וכן באנו לספר בזה החיבור הכנות האיברים ותועלתם ומוג הכוחות ותועלתם איך השמור אבל החשוקים להם  
 יבצא וספרי החכמים : (טו) לא נכחתי עצמי, לא נכחתי כענין לא נכחתי מאדוני, עצמי מענין לקראת כקסן חסף אינו אותו  
 על צמז במתח הענין שפורשו גפשי אמר לא נכחתי גופי ככד כאשר עשיתי בסתר בכסן אמי : ובאשר רקמתי בתחיתות ארץ  
 והוא רחם שחתי כסום שפי ואפל כמו החלית הארץ פ"ו עשיתי מענין עשו דרי בחילוק שהוא הכתישה והחסיפה ואבר  
 זה הלשון כענין היצירה כמו שרימה אותה לתוכת החלב והקפזתו כמו שמקפין ועושין אותה בידים כי הסיפה הראשון  
 נכתב וננדרת ואחר כך תשוב קפזתו כמו הגבינה מן החלב ואמר בו רקמתי דימה כתישה היצירה בנדים ועצמות ובבשר  
 אבן עזריא

(יג) כי, עתה יבא ראייה לדכריו וטעם כליותי הם המקומות  
 הנסתרות והם הקרבים כי הם ככרם הפנימית וי"ל כי  
 הכליות נבראות תחלה כי הם כמו שני סדני הנלכל וי"ל בעבור שיש להם כה נחמות המשגל על כן נקראו כליות  
 מגורת נכספה ונג כלה נכסי : (טז) חסוכני, חסוכני : (יז) אורך, נוראות, תאר לעלילות כמו וידבר אתם  
 אתה קניתי וסוככתי בכסן אמי שהיא נסתרה ואין אור שם : (יח) אורך, נוראות, תאר לעלילות כמו וידבר אתם  
 קשות, וטעם כי הוא קשור וכן הוא ונפשי יודעת מהד והיא עדה כי נפלאים הם מעשיר ורבי משה אמר כי יודעת דבק  
 עם נפלאים כי הוא מאל תעובדי עד מאלה גם הוא נכון : (טו) צמז, הכם של חולדת שלל נראה ולא י"ל  
 במעשה בכח הזוקן כנער הקטן והדבור כנולד ואם הוא ככד ממראה העין גם ממראה עיני הלב לא ככד ממך  
 מגורת לא ככד מדעתי : עושותי, מגורת מעשה לא מגורת ועמותם רשעים ושם עשו דרי בחילוק, וטעם רקמתי ה"ו  
 האורה שיואלה למעשה אמר רבי משה כי דבר דוד כנגד האב הראשון שנברא מן האדמה ע"כ אמר רקמתי בזההיות  
 ארץ ולפי דעתי כי על עמנו ודמיה סתרי הרחם כמו סתרי חתמות ארץ והנה בחיות כתוב והנה חותמי שכל כנדל

**מצודת דוד**  
 יארר הגולה כיום : בחשבה כאורה, שים הם למוך זה כזה ואין  
 הכסם ביניהם : (וג) קנית כליותי, הלא כליות קניתי מהם לך כי  
 אתה בראיתם עם כי המה במקום היותם ככסן חוסף ואיך ח"כ בסתר  
 ממך כל דבר : תסוכני, כענין אמי במקום חוסף ככסן אמי  
 בכסן ועור ואיך ח"כ יאבך ממך כל חושך : (יז) על פי נוראות  
 בפליתי, על אשר עליות מולות נפלאות כ"ל מלך יודעת היותם  
 בעליות נוראות ונדלות : נפלאים מעשיר, נפלאים המה מכוסים  
 ולא ידעתים אף כי נכסי הוא משגל ויודעת מהד דכרים מושכלים  
 טעם ממך עלמות גופי ותסוכני כעוד אשר נפשימי בסתר בצית הרחם ונקמתי בחתמות האבן ל"ל במקום השפל כנזכר הכהסן  
 ע"מ

**פירוש ע"מ**  
 ג'יין וויא אין ל'ביטמיקימ : (יג) כי אתה קנית כליותי  
 דענו דו האקס בשאפען מיניע גירון ווס טראכאקען  
 אַלע מיניע מחשבות תסוכני בבפן אמי דו האקס מיה  
 בךעקט אין מיין מוסערס בוף מיט הוט אונ פלייש :  
 (יד) אורך, על פי נוראות נפליתי איך וועל דירך גאם  
 לובען איבער דעם וואס איך גין פאר'ביטמיקימ  
 גיוואנדערט גיווארן נפלאים מעשיר זיי זענען פאר  
 וואונדערט דייעע מעשנים ווא גאם אונ מיין לייב  
 וויקסן וייער : (טו) לא נכחתי עצמי, עם און גי"מ

פר מיטן מיניג בייגער פון דיר גאם אשר עשיתי בסתר  
 וואס איך בין ווארען גיטאכט אין פר בארגעניש  
 ריקמתי בתחיתות ארץ איך בין ווארין גיוועבט אין דר  
 אונטערשטער ערד בלומר אין אונטערשטין חדר  
 ווס מיין מוסערס בוף איו : (טז) גליסרא עיניך  
 מיין פורעם אונ גישאמלך האבען דייעע אויגען  
 גיזעקן נאך אייגער איך בין בשאפען גיווארן זל  
 ספרך גלם יכתבו אונ אוף דיין בוך וואס דוא האסט  
 גיוויזן צו אדם הראשון זעגן אלע בשפעניש אן  
 נשריבן

**בְּתַחֲתִיּוֹת אָרֶץ: מִי גִלְמִי וְרֵאֵו עֵינַיִךְ**  
**וְעַל-סִפְרֶךָ בָּלֶם יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ וְלֹא**  
**אֶחָד בָּהֶם: וְיָמֵה יִקְרְו רַעֲיָה אֶל מֶה**  
**עֲצָמוּ רֵאשִׁיהֶם: יי אִסְפְּרָם מִחוּל**

בְּפִרְיָא דְאָמָא :  
 מִן גִּשְׁמֵי חֲמִין עֵינַיִךְ  
 וְעַל סִפְרֶךָ דְכָרְבָנָךְ  
 בְּכֹלֵהוּן יוֹמֵי מִסְתַּבִּין  
 קְיוּמָא דְאֶתְבְּרֵי עֲלֵמָא  
 מִן שְׂרִיזָא אֶתְפְּרִיאוּ  
 כּוֹלֵהוּן קְרִיבָא וְלִית  
 פְּתַד חַד בְּיַגִּיהוּן :  
 אִמְנַנְנוּ בְּעֲלָמָא דְרִין

**רש"י**

בְּתַחֲתִיּוֹת אָרֶץ. כמדור התהמותן שגמעי אמי: (מן) גלמי ראו עיניך. מלוא בראת את העולם ראו עיניך את כל גולמי הדורות הבאים. גלמי, זכרתי ותבנית זורתי בטרם הולדו וכברם כחלי לעולם ראו עיניך: ועל ספרך כולם יכתבו. וכל יצורי עולם כמותי כמוהם: גם כולם בטרם הבראם יחדיו גלויים לפניך: ימים יוצרו ולא אחד בהם. כל מעשה האדם ותכלית הימים גלויים לפניך כאלו יוצרו כבר אע"פ שלא היה אחד מכולם ולא היה עדיין אחד בעולם. ולכן הם פלאי ומפעלות אלהים ומשפט נבזרתם. שעתידות גלויים לפניו מבעתה: וכן הוא אומר בטרם אלך כענין וגו' (ירמיה ח'): ועל ספרך יכתבו. כלם יכתבו. ספר תולדות אדם שהלכות לאדם הראשון. כלם יכתבו. כמו נכתבו. ימים יוצרו ולא אחד בהם. לקוף ימים

**ר"ק**

הער למעשה הרקיסה שהוא על פנים רבים: (מן) גלמי. הוא הסיפה הקפואה קודם שיוברו האיברים בה כמו שנקרא העץ גולם בטרם שנעשה. כלי ואמר ראו עיניך שנתת בהם כת לתבנית בה האברים: ועל ספרך כולם יכתבו. מי לפניך הם ידועים כמו הדבר הכי בספר ופי' כולם כל האברים הם פרם צירם ידועים לפניך בימים רבים להיות יצירת האברים כי אינם נוצרים בשעת אחת. ולו אחד בהם. הימים שיוצרו בהם לאל יתברך הם אחד: כי כולם ידעם ברע אחד והכתובי באל"ף פירושי ולא אחד בהם שלא ידעו פחד היתו: (וי) ולי מה יקרו רעך ה'. ופי' יקרו שלא אוכל להשיג כמו דבר ה' היה יקר בימים ההם. ופי' רעך מחשבותיך כלומר כוננותו ביצירה: מה עצמו ראשיתם. פי' עצמו רבו בספר כמי אחד כן אספרם כי ראשון עצם נמצא בענין החוק ובענין הרביע כמו עצמו ילי אלכנותו מחול ימים. ופי' ראשיתם. כלליותם כמו כי תשא את ראש בני ישראל כלומר כללי כונותך ביצירתם הרבים על שכן הפרטים: (מן) אספרם. כשאבא

רבים היו עתידין להבראות ולא היו עדיין אחד מהם נברא מהם נקראו ולו כך פירושו ימים יוצרו הראיהימים העתידים להכפורים לסליחה: (וי) ולי מה יקרו רעך. כגסת ישראל אומרת מה נכבדים בעיני הגדוקים שכל דור דור: מה עצמו ראשיתם. השכון פירושימים לשון כי תשא את ראש בני ישראל (שמות ל'): (וי) אספרם מחול. אם

**מנחת ש"י**

(מן) ועל ספרך. הוא"ו גמטי: ולא אחד בהם. ולא קרי. ומדעתי אלהים יש רבים ועיין מ"ש כר"ס הקדמת הרלב"ד לספר יצירה: (מן) ולי מה יקרו. למד כל פעלים שגשג דמיק ואחי מכתובי דגש חזק ולכן ימלא גם בימה הכמותו ולי מה יקרו רעך. מה עניו אלהיך

אופנים למעלה ממנו: (מן) גלמי. הוא הגוף הראשון שהיה כמו עפר קטנה והוא נגזרת ויגלוס וכמוהו וחילופיהן בגולם שאין לו לב רק כוח לבדו וטעם ועל ספרך כולם על איבריו כחילו לזרות כחוכה על ספר היצירה ולא בלא חספת

ובלא מגרעת: ימים יוצרו. כמו בטרם הרים יולדו מגזרת איבריו וממכונחם נכתבו בחותם הימים שיוצרו ולא היה אחד מהם נכר ונבדל כי בכח התולדת להיות זורת הפני והאזין והלב בטיפה הראשונה ואם אין שם אבר נבדל: (וי) ולי. רעך. מחשבותיך כנגד נחת לרעי והטעם כי אלה תדע כל מחשבותי ואחי לא אדע מחשבותיך כי נשגבו ממני ויקרים הם לדעתם והטעם דבר חל הוא כמו ויקר פשוט נפסס ולעולם אם המחשבה אקת העלילות ההינה רבות על כן אמר מה עמנו ראשיתם הימים ראשי מחשבותיך: (מן) אספרם. אך אוכל לספרם והם רבים מההול אולי הייתי תמיד מתקן כי חלי מיי האדם ישן הוא. ועודי עמד

**מצודת דוד**

שגמעי אמי: (מן) גלמי. צמוד הייתי גולם אחד בלא חמוך איברים ולא נכלמה עדיין לזרתי הנה אז ראו אותה עיניך: כלל יכתבו. כל המחקרים כולם ידועים לך כאלו כותבים לפניך בספר: ימים יצרו. אף כי יהיו בימים אשר יוצרו לאחד זמן: ולא אחד נעשה אם שהיה לאחד זמן ככל אחד: (וי) ולי מה יקרו. מה מלך (מן) אספרם. אך אספרם והמה גדלים מחול היס ואף אם הייתי פירוש ע"מ

ומהלים מסחכים: (מן) גלמי. ענין דבר שלא נגמרה מלאכתו ובדבר"ל גולמי כלו טן (חלוי כיה): (וי) יקרו. על יקר והטוב: רעך. מלי רעיון ומחשבה: עצמו. ענין רעיו. כמו פלמו לי

בהם. לי לפניו אחד הוא בלא חלי כי אין לפניו הפרס אם כבר יקרו לפני מחשבותי ומה מלאך עמנו וכו' ראשי הדברים וכללותיהם: לקומי יקרים

ישריך גיווארן נאך איירר ויי זעגן בשאפן גיווארן ימים יצרו דוד האקסם גיוויין צוא ארם הראשון דיא דורות ווס וועלען בשאפן ווערין נאך פיל מען ולא אחד בהם רענעם כאר אז דוד האקסם ויי אים גיוויין: איז נאך איינער פון זיי גיט גיווען אויף דר וועלעם: (וי) דאס זאגט דר בַּקְּתָה שְׂרָאָל וְלִי מֶה יִקְרֶינָה אֵל אֲבוֹנ צו מיר בְּקִינְתָּ יִשְׂרָאֵל וְלִי וְיִיעַר מִייעַר צו אר שָׁבוּב זעגן איז מִייעַע אויגען דייגע לִיב האַקעֶר דוד נאט דס זעגען דר צדיקים ווס איז אַלע דורות זעגען פת אספרם מחול ריבון ווען איה זאל ציילען וייערע

(מן) גלמי ימים יוצרו ולו אחד בהם. דיא פגע זענען בשאפן גיווארן און צו הקב"ה איז דא איין פאנג רבי יצחק זאנא: דאס מיינט פון דעם פאנג שבת. אעל זעקס פגע ארבעט דער קעניש אז עס קופט דער פאנג שבת. דארף דער יוד הייליגען דעם פאנג צוא דיא הורה. דריבער האבין דיא בקבים גיואנס שבת זאל איר ארץ ששין פריא אונ זאל גיין אין שוהל דאווענען אונ פון שוהל זאל ער גיין אין בית הכדוש לערנען תורה און גביאש נאך דעם זאל ער גיין אהיים עסין. נאך דעם עסין זאל ער קלאפן גליליגע צייט און זאל גיין אין בית הכדוש לערנען תורה: דאס זען תהלים גיו מנחה. נאך



תהלים קל"ט

יָהִיר מִן הַלַּא יִסְגְּנוּן  
 אֲתַעְרֵת בְּעַקְמָא דְאַתִּי  
 וְעַד כְּדוֹן אָנָּה נֶגְדָה  
 יֵשׁ אִין תְּקַטּוּל אֲהָרָה  
 לְרִשְׁיָא וּנְגַרְדִּין דְּחִיבִין  
 דִּין דְּקַטּוּל יוֹרוֹן מְנִי  
 כִּי דִי יוֹסֵן בְּשִׁמְךָ עַל  
 גְּכָלָא קִשְׁתִּיבְעִין עַל  
 מִנְּן בְּעַלְדִּי דְּקִדְּךָ  
 כִּי הִלָּא מִסְנַגְדִּי יֵשׁ אָנָּה  
 קִנְי וְכִד קִימִין לְקַבְּלֵךְ

יהיר מן הלא יסגנון  
 אתערית בעקמא דאתי  
 ועד כדון אנא נגדה  
 יש אין תקטול אהרה  
 לרשיא ונגרדין דחביבין  
 דין דקטול יורון מני  
 כי די יוסן בשמך על  
 גכלא קשתביעין על  
 מנן בעלדי דקדך  
 כי הלא מסנגדי יש אנא  
 קני וכד קימין לקבלך

ר"א אחר יסגנון עקרים סיג ע"ח ; משאלך ; שכתבין עקרים עבר (כח טו) :

רד"ק

לספר אותם לא אוכל כי מחול ורבון : הקיצוטי ועדי עמך .  
 מרוב מחשבותי בהם אני חולם בהם כשאניש וכשאניש אני  
 מואא עצמי שאני עמך כלומר במחשבות גפלאותיך : (ט) אם  
 הקטל . דבק למח שאבר הקיצוטי ועודי עמך שאני מתעסק  
 חמיר במחשבותי בגפלאותיך ובמעשיך אבל פעמים שפמריד  
 אותי דברי הרשעים ואם תחרוב אותם שפמרידים אותי והם  
 הרשעים ואנשי דמום שאומר להם סירו מני ולא אוכל להם  
 ואם הקטול אותם מכל מחשבותי וכל עסקי בך : (כ) אשר  
 יוטרוך . בהסיון אליך פ"א הפועל וכן ולגמא חמיר (וריש  
 לבויהם לפחשבה כלומר ידברו בך לפי מחשבותם שהיא רעה ופי'  
 לכויהם כמו כי זבה . ענין תועבה : גשוא לשוא ערף .  
 אלה שהם עריך ומסנאגד לשוא מפרה לשוא ומלת לשוא פ"י  
 משואך כמו ובתקופיטם :

מנחת שי

עקב ומועיה : (יט) אלה ל' רעו . יש פסוק בין אלוה לנשע וכן  
 לריך לנשע בקרייה שלא יהא נלחא כמחרף פ"ו וכן בספוק אלה  
 משנחך ה' ל' אשאל כסננין יש פסוק בין השם לנשע משום כדו  
 של מנלה מע"ש פמריד רבות : (ט) למוחא לשוא . חד מן מלין  
 דכתיב ל"ף ב'סוף מוידאח ולא קריין דלחכ"ע ודק"ו ומסורט  
 דניאל ג' וריש ספרת שנתן לך : לשוא עריך . אמר בעל המכרה על  
 ויהי ערך (בשולח א' ל"ח) כ"ל בלשוננו חד מסר וחד מלא ושפמריד  
 עריך (מיעה ה') ולעתי איונו מזה הענין : שוא לשוא עריך כי לא  
 חשבו עמאס ג"ד בשבשים אכל במסרה כלשנינו בשמול' ובמכס  
 נמסר ה' בלשון דבנו בקרייה ונחשב עמאס ג' שוא לשוא עריך :

חיובים מיחה שאני אומר להם תמיד סורו ממני : (כ) אשר-  
 פועל עבר והאל"ף נוסף כמו הלכנו אתו כי הוא כמו  
 וברו ורבי משה אומר כי נשוא פועל ועריך כנוי שמך כמו  
 או שמך ורבי משה אומר כי נשוא פועל ועריך כנוי שמך כמו  
 כי נלך נלחא את אויבי ה' אס כן יהיה נשוא פועל עבר : (כא) הלא .  
 ובתקומיך תלך . ובתקוטע

מצורת ציון

אלמחמו (רמיה ע"ו) : (יש) אם תקטול . אשר תהרגו :  
 (ג) יסרוך . ענין רוממות או לח' ה' חלמרה (דברים ל') וכלס  
 היוד במקום הלל' וכן וכלכודס חמיר' (ישעיה ס"ו) : למוחא .  
 ענין דבר תועבה ומשנה רעם וכן זמא טי'ל (ויקרא כ') : גשוא .

ל' שאומרים הנה רס ה' ואין וכן כדור להשגית בעולם השלם וכל פלס  
 מנוכח ומרוחם כפי שונאך למען טעות את השלם ואינם מנומטים  
 המגשלים מלוחך בעיני לבנתיב בדברי רעם כללה : ובתקופיטך .

לקוטי יקרים

מנחה נועם ער עמין דיא דרישע סעודה . נאך דעם נועם ער  
 גיין דאוונען סעריב אונג הדללה אונג נועם אביסיל וזאריין אונג  
 נועם עמין דיא סעודה סלונה סלבה . נאך אפשש איו הקב"ה  
 האם באשאפין דיא וועלם זאל שפנין ועקס סווינינס יאהר . דיא  
 ערשטע צווייא סווינינס יאהר איו דיא וועלם גינין ויקס און  
 תורה און דיא אנדערע צווייא סווינינס יאהר איו שוין גינין  
 פיל תורה . דיא דרישע צווייא סווינינס יאהר איו שוין וואס  
 קשיח דירף קושטן . אזוי וויא יודין פלענין פאכין שפסה און  
 ארץ ישאל איון יאהר אויבעקען . און נועם הקב"ה פאכין  
 שפסה סווינינס יאהר צוא דיא ועקס סווינינס יאהר . הקב"ה  
 האם באשאפין סען . האם ער פאר זך אויס גקליבען איון

ביינע מחשבות גשוא לשוא עריך זיי הייבין און בייני  
 רשעים זאלסמו גאם טיימען : (כא) הלא משנאך ה'

אשנא

רש"י  
 בלתי לספור את טוב מעשהו מחול ורבון : הקיצוטי  
 ועודי עמך . הנני בלתי עתה לך הדורות אשר קלצת  
 מאלו עד היום ועוד לוד זה עמך וזכיראתך ולא נטיתי  
 מחלתיך : (יט) אם הקטול וכו' . הלואי ותקטול את  
 הרשע : (כ) יוטרוך למזמה . מוכירים שמך על כל  
 מהשנות רעתם ומכנים אלהותך לע"ז : עמך . כמו  
 לבויהם לפחשבה כלומר ידברו בך לפי מחשבותם שהיא רעה ופי'  
 לכויהם כמו כי זבה . ענין תועבה : גשוא לשוא ערף .  
 אלה שהם עריך ומסנאגד לשוא מפרה לשוא ומלת לשוא פ"י  
 משואך כמו ובתקופיטם :

אבן עזרא

שאליה עמך תמיד ולא אמרת לא אוכל לספרם והנה הקיצוטי  
 איון שם זכר סיבה כמו אשכנה בזהקין תמונתך ופי' אחר  
 הנין בלך אחזה פניך במרחות אלהים כלילה על כן אשכנה  
 בזהקין מתמונת מרחות אלהים ומרחות אלהים על שנים  
 דרכים ויהיה עריך כאשר אני חושב כלבני לדעת עריך והנה  
 הוא כמראה אלהים והנפך טוב כדבדק קשמת האדם בגמ'  
 העליונה אז תראה תמונת נפלאות על כן הקיצוטי ועודי  
 עמך כי איון זה כדרך כל החלומות : (יט) אם . תשובת אס  
 הלא משנאך אס אתה יאמרת כך רשע ואנשי דמית שהם  
 השם הוא האומר אס אתה תרשע ואתה תמות כשוא  
 ובעו את כלמתי ומלת עריך כמו אויבך ומחסי מלת אותך  
 כי נלך נלחא את אויבי ה' אס כן יהיה נשוא פועל עבר :

מצורת דוד

כל היוםם ביקולה מבלי סיבה ואפי' בעולם אהיה אני עמך  
 נשמי ולא אסרד בערדות לחובות עכ"ז ח"ל לספרס : (יט) אם  
 תקטול . ר"ל אס אמנם ככל גלוי לך ועד"ל יכשיוו הרעבים לוח'  
 נכון הדבר אשר תקטול את הרשע ואנשי שופכי דמים אשר מחסתי  
 אותם לאמר להם סורו ממני ולא תרלה לנשע עמאס : (כ) אשר  
 יסרך למויבה . הם מנומטים אותך למען טעות את הוזה ר'  
 מונח מחשבתם לפנות את הוזה : גשוא לשוא עריך . אתה  
 לוחך כעבור כדורך וכלס הדבר כמ"ש כדרך העלילה : (כא) משנאך .

פירוש ע"מ

גמטע מעשים וועלען זיי מער זיין פר זאמר הקיצוטי  
 ועודי עמך איה בנסת ישראל בין הייגם גיקומען ביו  
 אין סוף פון די דורות וואס דו גאט האבט גינעצט  
 פון דעם קאל' אן ווס דו האבט די וועלט בשאפען  
 גיין אין הייגטיגען פאג אונג איה בין נאך מיט דיר  
 גאט פלומר דער הייגטיגער דור איונאך מיט דיר  
 און דיין מורא אונג האבען גיט אוועק גינייגט פון  
 דיין מורא : (יט) אם תקטול אלה רשע ווער וואלט דם  
 דוא גאט זאלסט מיטקען דעם רשע און דיא בלום  
 שוירדיגע מאנען זאלן אפ קערין פון מיר : (כ) אשר  
 יסריד למויבה די רשעים ווס פרי ביימען דיר גאט צוא  
 פייגט דיין נאמען דו גאט צו שווערין פאלטש דיא

תהלים קל"ט קמ

תרגום

כַּבְּתְּכִלִּית שֵׁנָאָה שֵׁנָאָתִים לְאִיבִים הָיוּ  
 לִי: כִּי חֶקְרָנִי אֶל וְדַע לְבָבִי בְּחֶנְנִי  
 וְדַע שְׂרַעַפִּי: כִּי וְרָאָה אִם יִדְרֶךְ עֵצְבִי  
 בִּי וְנִחַנִּי בַדֶּרֶךְ עוֹלָם: קַמ \* לְמַנְצָח  
 מוֹמֹר דְּרוֹד: י הַלְצֵנִי יְהוָה מֵאֲדָם

אֵנָּה סִנְרָג: כִּי עַד  
 שָׁצִי אִית סִנְרָא  
 סְנִיתִינוּן לְבַעְלֵי דְבָבִין  
 הָיוּ לִי: כִּי חֶקְרָנִי  
 אֶלְהָא וְיַדְעֵר עֵינֵי בְּהוּן  
 יְתִי וְיַדְעֵ הַרְהוּרִי:  
 כִּי וְחִמִּי אִין אֹרַח  
 דְּמַשְׁעִין בִּי וְדַבֵּר יְתִי  
 בְּאֹרַח תְּרִיצֵי עֲלֵמָא:  
 \* לְשַׁבְחָא הוֹשַׁבְחָתָא  
 עַל יַד דְּרוֹד: ב פְּצִי יְתִי

ת"א ור"א: עקידה עמר סז:

רע

ר"ק

נשאו: לשוא עריך: נשאו לשוא אויבך את שמך: עריך.  
 אויבך: (כד) אם דרך עצב בי ונו'. אם דרך מענה  
 וקלקול בי:

ביסוד: אתקום ענין קספה בדביו רבוהינו ו"ל: (כז) תכלית  
 שנאה: גדולה שלא אוכל לשנאותך יותר וכפל הענין לחוק:  
 (ג) חקרני: לפי שזכר כי מחשבת הרשעים רעה באמונת האל  
 יתברך אמר חקרני האל יתברך והרע לבבני תראה כי לבבי  
 ישר באמונתך וכפל הענין לחוק: שרעפי: מחשבותי  
 סרעפתי וכו' המחשבות ללב כמו הברים לאילן: (כד) דרך עצב:  
 אם תראה בי שום דרך סיו המתינו מיד וזה דרך עולם כמו  
 (ל) למנצח: זה המומור חברו על דוואג ועל הויפיים שהיוו לשני

כמו עיפיים שתי הלשונות מענין המחשבת כמו שהם באילן  
 דרך פרי כמו הפה מרו וצבצב: את רוח קדשו: ובגני:  
 הוא אל בית עולמו ואורח לא אשבו אל הלך האורח  
 עולם השמור כאשר פירשתי במקומו:  
 קמ (ה) למנצח מומור דרווד: (ג) הלצני ה' מאדם  
 רע: זה המומור חברו דוד לפני מלכו בימי שאול  
 כי היה מפחד מצני אדם שלישיהו אל שאל וכן אמר  
 מצודת דוד:

כמו חקוט דוד והטעם כפול: (כז) תכלית: שנאתים.  
 יהיו עמוסים לי: וטעם לאויבים כאילו עשו לי רעה:  
 (ג) חקרני: כעבור שהזכיר הרשעים טימארו בשם אמרות  
 כפי מומסם לא כפי האמת אמר דוד כל שאלתי שמתפשט  
 רוחי תמיד: (כד) וראה: אם יש לבבי רגע אחד מהשכח  
 בדברך שאינה כהגון שלא חטב בעיניך המייתי מיד מלת  
 שוב כמו מרי כמו מרו ועל את רוח קדשו כוים להעליבה  
 והטעם שיהיה השם בדרך מעל על עב עבך וזה  
 מצודת ציון

ונהני כמו וי"ו כיוס השלישי וישא אברהם את עיניו והשר  
 לא שם לבו אל דבר ה' ויזכור את עבדיו וזה כפ"א רפה כל  
 ישמעאל ואין יכולת בלדס לדבר בה בלשון אדום: בדרך  
 עולם: הוא אל בית עולמו ואורח לא אשבו אל הלך האורח  
 עולם השמור כאשר פירשתי במקומו:  
 קמ (ה) למנצח מומור דרווד: (ג) הלצני ה' מאדם  
 רע: זה המומור חברו דוד לפני מלכו בימי שאול  
 כי היה מפחד מצני אדם שלישיהו אל שאל וכן אמר  
 מצודת דוד:

ענין הכעס: עריך: שואלך כעו וי"ו ערך (ש"א כ"א): (ג) בחנני:  
 ענין חקירה כ"א לנרנף הכוונן כסף לתקוט הכוונה ה"ו: שרעפי:  
 ענין מתעבש כמו כדכז שרעפי בקרבי (לעיל ל"ד): (כד) ונחנני:  
 נכנני: בדרך עולם: המטיח קלס כן כמו הנה לכני סוף בדרך  
 כל הלך (מ"א ז') ונמו כי סוף הלסם אל כיוס פולמו (קב"ה י"א):  
 קמ (ג) הלצני: ענין כוללה ושלפיה:

ההלכסם הרשעים האלה הקימם ערך להכניס את הכטנח:  
 אתקוסם: אעשה עמכם מל"ה וקטס: (כז) תכלית שנאה:  
 ר"ל סוף השנה שצ"ן למעלה הימנה: לאויבים: נהשכו בעיני  
 כלאו היו לאויבים ומתקשים רעתי עם כי לא עשו לי תמונה רע:  
 (כג) ורע: עד ססדע המחשבות לבני: בחנני וכו': ככל הדבר נמ"ש:  
 (כד) אם דרך עצב ב' כי אם המחשבות זורכים בדרך המרעז:  
 ומעליב לתקום: ובגני: ר"ל אם כי הוא כדך שכל בני פולס  
 מיד אדם רע: מאיש חסדים: מל"ה עושה חמסים:

סוללים כי טוב לי הטיחה משלמטע סוד: קמ (ג) מאדם רע.

לְקוּמֵי יִקְרִים

פִּינָם וְיֹאֵר דִּינֵי עֵינָם דְּרוֹ גָּאֵם הָאֵב אִיךְ פִּינָם  
 וּבְחִקְמִיךָ אֲתִקּוּסֵם אֹנֵם מִיֵּם דִּינֵי עֵינָם פִּינָם מִיֵּם אִיךְ  
 מִיָּה קְרִינֵעֵן: (כב) תכלית שנאה שנאתים איין פִּרְלֵעֵנִם  
 פִּינָם שֵׁאֲפֵם הָאֵב אִיךְ זִי פִּינָם לְאִיבִים הִיוּ לִי צוּא  
 מִיָּה דוֹ גָּאֵם אֹנֵם וְיִוִּים מִיֵּן הָאֲרִיךְ בְּחֶנְנִי וְדַע שְׂרַעַפִּי  
 פְּרוּב מִיָּה אֹנֵם וְיִוִּים מִיֵּינֵךְ מִחֻשְׁבוֹת: (כד) וְרָאָה אֵם  
 דְּרֵךְ עֵצְבִי בִי אֹנֵם וְעַה אֹבֵעַ עֵם אִיו אִינן סְרוּעֶרְךָ וְעַנֵּן  
 אִין מִיר פְּלוֹסֵר אִינן שְׁלַעֲמֵר וְנִחַנִּי בַדֶּרֶךְ עוֹלָם אֹנֵם  
 פִּיר מִיָּה אִין דַּעַם וְעַנֵּן פִּון דְּרֵךְ וְעוֹלָם (פְּלוֹסֵר אִיךְ  
 זָאֵל שְׂמַרְבָּרָן דַּעַן עֵם אִיו בְּעַסְרֵךְ פִּר מִיר דְּרֵךְ שׁוּם  
 אִיוֹדֵר אִיךְ זָאֵל לְעָן אֹנֵם זָאֵל עֵם וְשׁוּם וְיִנְדִּיעֵן  
 פִּאֵר דִּיר):

פִּינָם: שְׁבַת. עַר הָאֵם בְּשֵׁאֲפִין אִרִּין הָאֵם עַר אִיוֹם  
 נְעַקְלִיבֵעֵן אִין יֹאֵר. שְׁפָסָה. עַר הָאֵם בְּשֵׁאֲפִין שְׁפָסוֹת הָאֵם  
 עַר פִּאֵר זִךְ אִיוֹם נְעַקְלִיבִין אִין יֹאֵר וְיֹבֵל. עַר הָאֵם בְּשֵׁאֲפִין  
 בְּהַבּוֹת. הָאֵם עַר אִיוֹם מִוִּינָם בְּעֵרָן גְּרָאֵם אֵלֵם פִּאֵר. אֹנֵם  
 שׁוּר הַבֵּר. עַר עֵסֵם אִיוֹם מִוִּינָם בְּעֵרָן גְּרָאֵם אֵלֵם פִּאֵר. אֹנֵם  
 אֵלֵם נִחְמָם וְנִקְסָם צוּרִיךְ אִיוֹם גְּרָאֵם אִיוֹם דִּיא מִוִּינָם בְּעֵרָן.  
 הַקְּבִ"ה הָאֵם בְּשֵׁאֲפִין עוֹמֹת אֹנֵם עַר הָאֵם פִּאֵר זִךְ אִיוֹם  
 נְעַקְלִיבֵעֵן אִין עוֹף וְהָאֵם עַר הָאֵם זִי שְׂרָה. דִּיא גְּבִרָאֵם וְנִחְמָם  
 דְּבִה בִּר זִךְ אִיוֹם דְּרֵעֵצִילֵן. הָאֵבִין מִיר נִהֲרֵם אֲשֵׁמִרִין מִים  
 אֲשֵׁר אִיוֹם דַּעַם יֵם הָאֵם עַר גִּזְעָהָן אֲמִינִיל שְׁפִים אִין יֵם בִּין  
 דִּיא קְנִיבִיל הָאֵבִין מִיר גְּמִינָם גְּעוּים אִין דִּיא וְנִקְסָם גִּים  
 מִיָּה. הָאֵבִין מִיר נִהֲרֵם אִיוֹם גִּין פִּון שִׁיף אִין יֵם זִךְ גְּאִרִּין  
 מִיר זָאֵלִן זִךְ אִיוֹם אֲפִי קִילֵעֵן. הָאֵבִין מִיר נִהֲרֵם אֲשֵׁמִרִין מִים  
 הִסְעֵל הָאֵם נְעַשְׂרִיעֵן צוּא אֹנֵם מִיר זָאֵלִן גִּים אֲרִיִּין גִּין אִין  
 דַּעַם וְנִקְסָם וְנִרְאִים דְּעֵר וְנִקְסָם אִין גְּנָזִן מִיָּה אֹנֵם שְׁמִרִיבִין  
 בִּיאִי אִינְעַם אִין אִקְאֵל אֲרִיִּין נְעַמְלִין אֲהֵאֵם אִין יֵם אִיוֹם דַּעַם  
 אֲרֵךְ שׁוּן וְיִבְעֵן יֹאֵר אֹנֵם דִּיא הָאֵם אִין נִאָךְ גִּים נְעַקְסֵעֵן צוּם  
 גְּרֹנֵד. אֹנֵם דְּעֵר מִוִּינִיל וְהָאֵם אִין נְעַמְלִין: בִּין דִּיא קְנִיבִיל  
 אִין וְנִקְסָם הִיָּסֵם זִי שְׂרָה. הַקְּבִ"ה הָאֵם בְּשֵׁאֲפִין שִׁשׁ אֹנֵם

קמ (א) למנצח מומור דרווד צום לוי וום ער שְׂמַרְבָּרָם  
 זִךְ אִין גִּינְאָנֵךְ אִיבְעֵר אֲנִדְעֵר לָיוּם אִין דְּרֵךְ  
 מוֹמֹר וְיֹאֵרִין גִּימְאָמֵךְ דִּירֶךְ דְּרוֹד: (ב) אִיוֹם זָאֵם עַר  
 מֵאִישׁ חֲסִים תִּנְדְּרֵנִי אֹנֵם פִּון דַּעַם מִאֵן וְהָאֵם שׁוּם אֲלֵן

הַלְצֵנִי ה' צו מִיָּה אֹם דו גָּאֵם פִּון אַ בִּיזִין סְעִנְטִישֵׁן

רובנא

תהלים קכ

רַע מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּנְצְרֵנִי : י אֲשֶׁר  
 הֵשְׁבוּ רַעוֹת בְּלִבְּךָ בְּלִי-יָוִם יִגְוְרוּ  
 מִלְחָמוֹת : י שָׁנְנוּ לְשׁוֹנֵם כְּמוֹ נָחַשׁ  
 חֲמַת עֵבֶשׁוּב תַּחַת שִׁפְתֵינוּ סֵלָה :  
 שְׁמַרְנֵי יְהוָה | מִיַּד רָשָׁע מֵאִישׁ  
 חֲמָסִים תִּנְצְרֵנִי אֲשֶׁר הֵשְׁבוּ לְדַחֲוֹת  
 פְּעָמָי : י טָמְנוּ גַּאִים | פַּחֲלֵי וַחֲכָלִים  
 פָּרִשׁוּ רִשְׁת לַיִד-מַעְגַל מְקַשִּׁים שְׁתוּ

י' ספר נש גיש מנבר  
 חטופין תנצור יתי :  
 ג די חשירו בישן בלכא  
 קל וקא מנרנין קרבניא :  
 י סתנין בלישגהון היר  
 הניא ארסא דעכוברתא  
 תחת ספתהון לעלמין :  
 ה נטור יתי יי מן יד  
 דב שי עיא מן נבר  
 חטופין הנטור יתי די  
 חשירו לבנקה אפתורי :  
 י קסנו גיהגון פחא לי  
 ואשליא פרסין מצדקתא  
 לקסר אורחא תקלון  
 שון

רד"ק

רש"י

וחטוק כפל הענין בכ"ש : (ג) אשר חשבו . בחשבות הרעות  
 בלב ואוסרים אותם בפה והם כל יום יגורו מלחמות . יאסמ  
 כמו יגורוד בחרכו : (ד) שנו . כמו חן שנון ופירושו בתודר  
 כן הם תודרו לשונם לדבר רעות כמו הנחש שמתהלך לשנו  
 כשכא לנשך : חמת עבשו . חמת הוא האדם שמתהלך הנחש  
 ועכשבו הוא סתן הפתח והוא קשה ורע מאוד : תחת  
 שפתינו . כי בחתקפה האדם ומדבר בדיחה חצא לו ספיו  
 ליהא תודר לו תחת שפתיו ודיחה אוהו לארע שפתיא הנחש  
 ואחר שספר רעותיהם התפלל לאל יתברך שיסברנו שהם  
 חשבו לדחות פעקו ביד שאלו : (ו) טמנו . שאמרו ולנו הכנירו  
 הרשת מושך החבל והרשת נופלת על העיפות : ליד מעגל .

קמ (ג) יגורו מלחמות . יהיו מלחמות צמגוריהם  
 וכמוכנסות : (ד) חמת עכשבו . חמת לשון  
 ארס כמו (דברים ל"ב) חמת חמיוס יינס . שאלס תפרעהו  
 לשון אף וכי לשון בלף נופל אלל יין . אלל לשון ארס (וינו"ס  
 בלע"ו) . מלה נוסחת בליא גיפטיג) וכן נופל כאן לשון ארס  
 תחת הספה : עכשבו . עכבו . (אורווי"א בלע"ו) .  
 ארנג"א בל"א חיינו ספינו . וכן פ' רש"י ביטעיה נ"ס  
 (ו) וחבלים פרושו רשת . דרך הרשת לקסור הכל  
 ארוך כראשה והיניד כשרוהא אלת העופות שזכנים תחת

כנחת שו קמ (ד) כמו נהש . בנטי"א :

אבן עזרא

איש לשון ומלת תנצרי כאלה כמו וכל עכביס חננוטו :  
 (ג) אשר . יגורו . יקבלו כמו יגורו ילפנו ויש אומרים שהוא כמו אל תחנן כס והס שנים שרשים : (ד) שנונו  
 לשונם . שהוא נשך כמו נהש עכשבו שם היה רעה נוסחת : סלה . בלחמת : (ה) שמרני . שזלגרס טעם שמרני ופירש  
 אשר חשבו לדחות פעמי כמו וחת רגלי מדחי : (ו) טמנו . ליד . מקוס כמו ויד תהיה לך מעגל המקוס הישר הדרך  
 מצודת דוד

איש לשון ומלת תנצרי כאלה כמו וכל עכביס חננוטו :  
 (ג) אשר . יגורו . יקבלו כמו יגורו ילפנו ויש אומרים שהוא כמו אל תחנן כס והס שנים שרשים : (ד) שנונו  
 לשונם . שהוא נשך כמו נהש עכשבו שם היה רעה נוסחת : סלה . בלחמת : (ה) שמרני . שזלגרס טעם שמרני ופירש  
 אשר חשבו לדחות פעמי כמו וחת רגלי מדחי : (ו) טמנו . ליד . מקוס כמו ויד תהיה לך מעגל המקוס הישר הדרך  
 מצודת דוד

(ג) יגורו . יאסמו עלי מלחמות : (ד) שנונו לשונם . מדוו  
 לשונם והכינו אותה לדבר לה"ד כמו נהש שמתדד לשנו כשנא  
 לנשך : חמת עכשבו . ארס של עכשבו יש לעולם חמת ספתיסה  
 ר"ל אין סומקין מלדכר לה"ר : (ה) אשר חשבו . חוטביס ממשנות  
 להיות רגלי נחש מדחי אל דמי לבנות ספתי שאלו : (ו) טמנו .  
 חטמינו עלי הכסת לכל אהיס נשמר ואלכד בה : וחבלים . גס הכלי  
 כסת העטוייס לסגור פי הפס גס אוחס הסמינו לכל ארנג"ס

(ג) יגורו . יאסמו עלי מלחמות : (ד) שנונו לשונם . מדוו  
 לשונם והכינו אותה לדבר לה"ד כמו נהש שמתדד לשנו כשנא  
 לנשך : חמת עכשבו . ארס של עכשבו יש לעולם חמת ספתיסה  
 ר"ל אין סומקין מלדכר לה"ר : (ה) אשר חשבו . חוטביס ממשנות  
 להיות רגלי נחש מדחי אל דמי לבנות ספתי שאלו : (ו) טמנו .  
 חטמינו עלי הכסת לכל אהיס נשמר ואלכד בה : וחבלים . גס הכלי  
 כסת העטוייס לסגור פי הפס גס אוחס הסמינו לכל ארנג"ס

פירוש ע"מ

רובונג זאלקטו מיה היפען : (ג) די לייט אשר חשבו  
 רעות ווס טראכטן בייז אין זייער הארצן איין גאנצן  
 טאג יגורו בלחמות זאל זיין אין זייערע ווארונג  
 מלחמות : (ד) שנונו לשונם כמו נחש זיי האבן גשארפט  
 זייער צונג צו היידן לשון הרע אופ מיר גלייך ווי  
 אשלאנג ווס שארפט זיין צונג צו בייסין חמת עכשבו  
 תחת שפתינו סלה אונ דער גימפ פון איין שפין איז  
 אונטער זייערע לעפעצן אייביג : (ה) סכרני ה' מיר  
 רשע הים מיד קאט פון די הענט פון דעם רשע מאיש  
 הקסיס אונ פון דעם מאן וואס שום רובונג זאלקטו מיה היסין אשר חשבו לדחות פעמי ווס זיי טראכטן צו  
 פאר שמוסן מייגע פריט : (ו) טמנו גאים פח לי וחבלים די האפקערדיגע האפקע בהאלפען איין געץ צו מיר  
 אונ שפריק רען איז דער געץ איז אן יגונדן שפריק אונ אונר ווס פר שפרייט די געץ זעהמ דס פויגלין  
 זענן אונטער דר געץ צויה ער דעם שפריק פאלט די געץ אופ די פויגל פרושו וישת ליד מעגל ויא האפקען  
 פאר שפרייט איין געץ בייא מייין שפעצן מקשים שונו לי סלה יד שמרני רובונג טוען זיי צוא מיר אייביג :

רובונג זאלקטו מיה היפען : (ג) די לייט אשר חשבו  
 רעות ווס טראכטן בייז אין זייער הארצן איין גאנצן  
 טאג יגורו בלחמות זאל זיין אין זייערע ווארונג  
 מלחמות : (ד) שנונו לשונם כמו נחש זיי האבן גשארפט  
 זייער צונג צו היידן לשון הרע אופ מיר גלייך ווי  
 אשלאנג ווס שארפט זיין צונג צו בייסין חמת עכשבו  
 תחת שפתינו סלה אונ דער גימפ פון איין שפין איז  
 אונטער זייערע לעפעצן אייביג : (ה) סכרני ה' מיר  
 רשע הים מיד קאט פון די הענט פון דעם רשע מאיש  
 הקסיס אונ פון דעם מאן וואס שום רובונג זאלקטו מיה היסין אשר חשבו לדחות פעמי ווס זיי טראכטן צו  
 פאר שמוסן מייגע פריט : (ו) טמנו גאים פח לי וחבלים די האפקערדיגע האפקע בהאלפען איין געץ צו מיר  
 אונ שפריק רען איז דער געץ איז אן יגונדן שפריק אונ אונר ווס פר שפרייט די געץ זעהמ דס פויגלין  
 זענן אונטער דר געץ צויה ער דעם שפריק פאלט די געץ אופ די פויגל פרושו וישת ליד מעגל ויא האפקען  
 פאר שפרייט איין געץ בייא מייין שפעצן מקשים שונו לי סלה יד שמרני רובונג טוען זיי צוא מיר אייביג :

**לִי סֵלָה: י אָמַרְתִּי לַיהוָה אֱלֹהֵי אֲתָהּ**  
**הַאֲזִינָה לַיהוָה קוֹל תַּחֲנוּנֵי: יִהְיֶה אָדֹנָי**  
**עֹזִישׁוּעֵתִי סְפוֹתֶהּ לְרֵאשֵׁי בְיּוֹם נַשְׁק:**  
**אַל תִּתֵּן יְהוָה מְאוּיֵי רָשָׁע וּמְמוֹ אֲלֵי**  
**תִּפֶּק יָדוֹמוֹ סֵלָה: י רֵאשׁ מִסְבֵּי עַמֶּךָ**  
**שִׁפְתֵימוֹ יִכְסּוּמוֹ: י יִמְיָמוּ עֲלֵיהֶם**

שָׁנוֹ לִי תִרְיָא: י אֲמַרְתִּי  
 לַיהוָה אֱלֹהֵי אֲתָהּ  
 לִי לִקְבַל פְּעוּתֵי: י אֲזִינָה  
 לְעוֹשְׁנָא דְפִרְקֵי  
 מַלְלָהּ עַל רֵישֵׁי בְיּוֹם  
 קִרְבָּא: י אֲלֵי תִתֵּן  
 רַגְמֵי דְוָאנְךָ רִשְׁעָא  
 מִחֻשְׁבְּתֵיהּ לֹא תִסְפֵּק  
 יִסְתַּלְקוּן לְעַלְמִין:  
 י אֲחִיתִּירְפֵּל רִישׁ סְנַהֲדְרֵי  
 מִלְּמִידֵי לְעוֹת  
 מִלְּשִׁינוֹתָא דְסַפְּוֹתָהוּן  
 לְחַפְּיָנָן: י יִמְיָמוּ

ה"א מְאוּיֵי רָשָׁע: י מִנְהֵי: י פתח באנתה יכסיכו קרי יכסומו קרי נחלים רש"י

אלל תכיתו וסעמי: ליר. אלל כמו (ט"ב ו"ד) ראו חלקת יוחב אל ידי: (ט) מאויי רשע. עשו הרשע: זכמו אל הפק. מחשבתו אל תלתי: ירובו סלה. כי יתגלו סלה. ורכותיו פירשו זממו ל' רסן הזומם את הגמל לראשו משהו הוא: אל הפק. אל תוליד מלחמי: (ב) ראשון מסביב. סכרות חמקוני גדודי עשו הזומרים להכס אתי מעלך עמל שפתיים יכסם. (מלחתי): (יא) יכסומו. יהיו מועים הנחלים עליהם יכסבו בהם עד שתתמוסו ויכבו

ביר חמלק: ליר סגול. לברקם שהיה מעגלי ואשורי בו כמי' וראו את בקיבו אשר היה רגלו מי אהו שם: (ו) אמרת. כשהייתי שומע שהיו מארכים לי בכל המפוסות אמרת לה' אלהי אתה חוקי ותקפי אין לי חוק להם מיום אם לא העזני את: (ח) סכרתה לראשי ביום נשק. ביום שלטאו עלי בכלי נשק ובתחום סמכא חשבתי תשובה לעול סוף קפילם כי עבד את ה' ביראת גילו ברעתה נשקו בר צמם וגר כמו שפירש הרד"ק כאן. שידרוו אמתות העל' עפסם ויהיו חלוצים ומוינים בכלי נשק כדברתו ורמזים וברתיים נגד הירצ תרע ולעשות תשובה שלמים לפני ה' ולעבדו ביראה ויהיו ברי לבב כי יאנק ה' אם לא תשובו סדרביהם הרעים ותהיו פוסחים על שתי פסחים יאנק ה' עליכם ותאבדו דרך. מי כדכתיב טוב וישר ה' על כל יודת המאים בדרך לעשות תשובה ובר עוין לעול ברד"ק קפילם ב' במסוק נשקו בר שפי' כמו וינשק לכל אחיו לא רשק ולא היש אלא נשק פירשו כל יוין כדפירשתי וכמ' הרד"ק כנל"ד דג"ה) תסדך חסד לראשי כלומר שתהיה כובע ישועת לראשי סכותה עבר בפקים עתיד וכסודו רבים: (ט) אל תתן ה' אמר אל תתן לו תאוות כי תאוותו הוא ללכדני: זכמו אל הפק. אל תוציא לאור כחשבתו: ירחשו סלה. שאם תחיה מחשבותם ירובו וישאו ראשם הוא חבירי. תפק תוציא כמו ויפק רסון מה: (י) ראש מסביב. לפי שזכר רשע יחיד והוא דואג כמו שפירשו בתפוח החמור אמר ראש מסביב זה הרשע שהוא אל הסיבוב ל' ללכדני: עמל שפתימו יכסמו. השקך שומבר עלי הוא חבירי השקך הורוא יכסת אותם ויפלים: (יא) יכסומו. ינסו נחלים כן השמים עליהם כלומר אף ה' וחסתו באש ויפלים. עמל שפתימו שובר: בכבורות. בשחצות סנחת שר

אלל תכיתו וסעמי: ליר. אלל כמו (ט"ב ו"ד) ראו חלקת יוחב אל ידי: (ט) מאויי רשע. עשו הרשע: זכמו אל הפק. מחשבתו אל תלתי: ירובו סלה. כי יתגלו סלה. ורכותיו פירשו זממו ל' רסן הזומם את הגמל לראשו משהו הוא: אל הפק. אל תוליד מלחמי: (ב) ראשון מסביב. סכרות חמקוני גדודי עשו הזומרים להכס אתי מעלך עמל שפתיים יכסם. (מלחתי): (יא) יכסומו. יהיו מועים הנחלים עליהם יכסבו בהם עד שתתמוסו ויכבו

(ט) מאויי. כחזר רד"ק בפסוק שבו"ד דגוש ומלמד לך כ"ז וכ' ינס מבח כי מאויי רשע דמי ולא מלמדו לחמו כן אלל כ"ס"א יכסומו לחיני לפי קטון הוא"ו והוא כסדר אשר סמן עליו כ' ונס כי הוא מביא רחמי ממיד ממקלל יכסומו וזה שבי סביקוסט זכ עיני כמות ט"כ. וגם חלי מנחלי כן כסדר למד כ"י ט"ן: (י) יכסומו. יכסומו קרי: (יא) ימיומו. ימיומו קרי:

תמיד: (ו) אמרת. אין ללך ליה מלמט נוס או לעמוד כנגדם רק כך ואתה לכדך אליה: (ח) ה'. סכותה. סיסוך רשאו כמו הכובע ולא יזיקוהו והנה העטם סכותה כובע הישועה לראשי ע"כ אמר עושיועתי: (ט) אל. מלת אל תפק שערת כעבור אחרת וכן הוא זממו אל תפק אל ירובו ירובו תחת ירום. ורבי משה אומר תחת מה שיקרא מסיבי עמל שפתימו יכסומו והטעם שהם מתפארים כי יאחונו כמקאים: (יא) יכסומו. נחלים. מהשמים כמו

סכרות שיון  
 (ח) סכותה. מל' סכך וכסוי. (ט) מאויי. מל' תלוא ומשק; זכמו. מחשבתו כמו כלשך זמם (דברים י"ט): תפק. ענין הסוללה כמו ויפק לטון מה' (מלכי ט'): (יא) יכסומו. מלשון עיני: סחונני: (ח) סכותה. מטולם ככח על ראשי בעט בלו עלי ככלי חספן ללוחת כרמתי: זכמו אל הפק. אל תוליד מחשבתו אל הסולל וזו המעלה שבו מלשון ללכדני: (י) ראש מסביב. ראש המסבבים ללכדני והוא דואג האדומי: עמל שפתימו. עמל שפתימו יהיו עינים יצאם ללסול עליהם: באש ויפלים. הפמל שזכר הוא סומם ר"ל מה שמונים לעשות לי יבוא עליהם: (יא) יכסומו. הנחלים יהיו עינים יצאם ללסול עליהם: באש ויפלים. הפמל שזכר הוא

סכרות שיון  
 (ח) סכותה. מל' סכך וכסוי. (ט) מאויי. מל' תלוא ומשק; זכמו. מחשבתו כמו כלשך זמם (דברים י"ט): תפק. ענין הסוללה כמו ויפק לטון מה' (מלכי ט'): (יא) יכסומו. מלשון עיני: סחונני: (ח) סכותה. מטולם ככח על ראשי בעט בלו עלי ככלי חספן ללוחת כרמתי: זכמו אל הפק. אל תוליד מחשבתו אל הסולל וזו המעלה שבו מלשון ללכדני: (י) ראש מסביב. ראש המסבבים ללכדני והוא דואג האדומי: עמל שפתימו. עמל שפתימו יהיו עינים יצאם ללסול עליהם: באש ויפלים. הפמל שזכר הוא

**אֲנִי וַיִּזְעַק בְּיַזְעוֹ מִחֻשְׁבוֹת וְאֶלְקָסָמוּ נִים אִם צִיָּהוּן**  
**אֲנִי בְּגִלְקֵינָךְ יָרוּסוּ מִלֵּה וְיִאֲרוּם דִּי רִשְׁעִים דְּרֵי הַיָּרְבָּן**  
**וְיָהּ אֵיבִיבִי: (י) רֵאשׁ סְפִיבֵי דִי צִאֵל פּוֹן דִּי וְוֵאם וְאָנְךָ**  
**צוֹ אֲוֹעֵךְ רִיבְנָלְעָן אֲוִי אֶפְקֵרֵינִי מִיָּד דִּי דִיר נָאִם**  
**עַבְל שְׁפִתִימוֹ בְּפִיסוֹ וְאֵל דָּם מִיִּדְקִימִם אֲוִי אֲוִי רַעְבָּם**  
**פּוֹן וַיִּזְעַר עַל עַרְוֵינִי וַיִּזְעַר: (יא) יִמְיָמוּ עֲלֵיהֶם**  
**נְחָלִים וְיִי אֶלְךָ וְיַעֲרֵן וְיַעֲרֵן אֲוִי רִי רִשְׁעִים דִּי קִלְבִּין**  
**פּוֹן רַעַם גִּיהֶם אֲוִי לֵאנְג וְאֶלְעָן: יִי לִיגִין אִין דִּיא**  
**קִלְבִּין מִמִּילָא וְעַמֶּךָ וַיִּזְעַר גּוֹף פֶּר לְעַמֶּךָ וְעַרְוִין בָּאֵשׁ**  
 יפלים

(ו) אמרת לה' אלי אתה דרום נאג איה צו נאגם דו ביקם מין נאם האזינה ה' קול תחנני פאר נעם דו נאמ דם קול פון מין גיבעם: (ח) ה' ארני עו וישעתי דו נאם דר האר ביקמו דם שמתקייים פון מין הילף ספותה לראשי ביום נשק האקם ברעקת מיינ קאפ אונ סאגוום קען איז יקומן מיט ופאפנג בלוסר מיט פלי יוין צו האלמן מלחמה מיט מיר: (ט) דרום נעם איה דך היינט און אל תתן ה' מאויי רשע דו נאם אללמם נים נעקען דם לרוסמיקיים פון רעם רשע וסמו אל תפק

נְחָלִים בְּאֵשׁ יִפְלֹם בְּמַהֲמֹות בְּלִי-  
 יָקוּמוּ: י' אִישׁ לְשׁוֹן בְּלִי-יָכוֹן בְּאַרְצָן  
 אִישׁ-חֶמֶס רַע יִצוֹדְנוּ לְמִדְהַפֶּת:  
 יִדְעֵת כִּי-יַעֲשֶׂה יְהוָה דִּין עֲנִי מִשְׁפָּט  
 אֲבִינִים: י' אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ  
 יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת-פְּנֵיךָ: קמא: "מִזְמוֹר  
 לְדָוִד יְהוָה קְרָאתֶךָ הוֹשֵׁה לִי הַאֲזִינָה  
 קוֹלִי בְּקִרְאֵי-לְךָ: י' תִּכּוֹן תִּפְלֵתִי

עֲזִיחוֹן נִזְמָרִין סוֹן  
 שְׁמִיָּא בְּנוֹרָא דְנִהְיִים  
 יִפְלֹגוּ בְּגִזְרֵן דְּמַחְסִירִין  
 דְּלֹא יִקְוִמוּן לְחַטֵּי עֲלָמָא:  
 י' גְבַר דְּכִשְׁתָּעֵי לְיִשְׁוֹן  
 תְּלִיתֵי לָא אֲפֻשֵׁר  
 דִּיחֶפֶן בְּאַרְעָא דְחַיֵּי  
 גְבַר חֲמוּסָא בִישׁ  
 יִצוֹדִינְהֵי בְּלִיאָךְ דְּמוֹתָא  
 יִנְקֻטְהֵי בְּגִיהֵם:  
 י' הִכְכוּ לְעִי קִרְבֵּי אֲרוֹם  
 יַעֲבֹדוּ דִּינְהוֹן לְעִי  
 דִּינָא דְחִשְׁבִּי: י' בְּרַם  
 צִדִּיקָא יְהוֹדוּן לְשִׁמְךָ  
 וְהִכּוֹן תְּרִיצֵי לְצִלְתָּא  
 קוֹלֵךְ: א' הוֹשִׁבְתְּמָא  
 לְדָוִד וְיִ קְרִיתְךָ חִישׁ לִי

ה' א' אר צדיקים. כדכום לב (ש' מ'): סמוך פסוקי. ש' א' וזכר ימים: ידעתי קרו  
 אציתי קלי במקרי לך: ב התכונן צלותי היה קמורת בוסמין קמך קמפות ידי בצלו היה

עמוקות ופילם שלא יקובר בהם (יב) איש לשון. זה הוא  
 שהוא בעל הלשון: כל יכון בארץ. כלומר לא יהיה נכון ונישא  
 בארץ אלא יכא לרדי שפלות: איש חכם רע יצודנו לטרפתות.  
 הרע שהוא עושה יצוד אותו עד שיפילנו למרחפות. שיהיה  
 נהפך כרעה אל רעה: (יג) ידעתי. קרו וכתבי ידעת פי' הכתיב  
 כנגד האל אחת ידעת בחשבות הרשע עלי עשה לי דין כבנו.  
 והקרי ידעתי פירושו אני ידעתי כי יעשה לי דין עני ומשפט  
 האבוינים כן יעשה דיני ומשפטי וינקם מהרשע: (יד) אך  
 צדיקים. בעשותך משפט הרשעים הצדיקים' יהנו שבח והודאה  
 לשבחך ואמר אך הם יודו לך ולא הרשעים: ישבו ישראל את  
 צדיקים. גם זה המפורס כענין אשר לפניו: דגשה לי. מטר  
 סבחה ש' ידעתי ויעשו קרי וצמח' ב' כתיב ידעת וקרי ידעתי. והשני  
 ידעת כי כל מולך (ליוב מ"ב) ואינו קמך פסוקא וליה דכוחסין:

מחליכם ממלא הנוף כלה וזכד: באש יפולם. המפיל  
 ונוקם. כנחלים של ניחוס: במהמורות. במהמורות. יפילם לכל יקומו  
 עוד: במהמורות. כמלחמות ומגר ל' ממרים היתם  
 (כדכום ט'): (יב) איש לשון. עשו שהיה ליד כפיו:  
 יצודנו. הרע שהוא עושה הוא יצודנו: (יג) ידעתי. כי  
 סוף הדברים יעשה ה' דין עני. וינקום נקמת עבדיו:  
 (יד) אך. ימחר ויעשה כלי שידו לדיקים לשמו:

פני. ישבו תמיד את פניך לדרוש אותך ולדעת דרכיך: (וא) מבור. ר' אר  
 לעזרי: (ג) חכמי תפילתי קמורת. כקמורת: משאת כפי.

אבן עזרא

מצודת דוד  
 מצודת דוד  
 מצודת דוד  
 מצודת דוד

נחלים כערו ממנו כדר ונחליהם: באש יפולם. הוא האבן  
 שהיה ממיחה כריחה וחק כי כנופה: במהמורות. מקום  
 שפל כעבור כל יקומו ואין ריע לו כשנונו: (יב) איש.  
 יצודנו. יגוד נפשו למרחפות שידחפוהו אחי ארנו: (יג)  
 אבוינים: (יד) אך. עשם אך להוליא הרשעים. והקרים  
 יתמידו לעשות את פי' צדיק החטלה:

קמא (ה) מזמור לדוד. קמרת. תחבר מלת כ"ף כקמרת לפניך כמו ונשלמה פרים שפתינו  
 מצודת דוד  
 מצודת דוד  
 מצודת דוד

יפילם כמם ובכוחות עמוקות לכל ויכלו קום: (יב) איש לשון.  
 מהמורו שחוש. בעל לבן הרע על כיה מן כחן על כמו וכסו:  
 דע הכע שהוא טובה הוא יוד אוחו עד שיהיה נהפך מרעה אל רעה:  
 (יג) ידעתי. הן ידעתי שחוף הדבר אשר יעשה ה' דין עני לנקום  
 וינקמו: (יד) אך צדיקים. הצדיקים לנצח הוא יודו לשבח ויבשרים  
 ישבו לפניך להללך ולא כל החששים ההללם: (ג) חכמי תפילתי. חכמי כענין כהקדמת קמורת: משאת

קמא (ה) קראתיך. כאשר אהלך לך' מחר לשמוע: (ג) חכמי תפילתי. חכמי כענין כהקדמת קמורת: משאת

פירוש ע"פ

יפילם אין פייגר פון דעם גיהנם זאל דר שמן אריין  
 ווארפען זייא במהמורות בל קיטו אין קריג אונ אין  
 מלחמות זאל ער זיי אריין ווארפן זייא זאלען גיט  
 קענין בשמיין: (יב) איש לשון בל יכו בארץ דער זאן  
 וום האט אין פאלמשין צוגג דר זאל גיט זיין זאן  
 גיברייט אוף דער ערד צו שמיין אוף זיין ארמ איש  
 חסם רע יצודנו למרחפות דר זאן דר רובער זאם גיין  
 וום ער מוט דם זאל איס יאנין צום פר שמוסונג ער  
 זאל פאר שמוסן ווערין דורך דעם: (יג) זאנמ דוד  
 ידעתי וגי' איך גיטיים דם זאמ וועט צום סוף זאן דעם

דין פון דעם ארימאן זאל ערם משפט פון ד' אבוינים  
 (יד) אך צדיקים יודו לשבח זיייערם מוא בארץ קרי די  
 צדיקים יאמין לז' צו דין נאמן' ישבו ישראל אונ דיא  
 דעקט פארמיין זאלען זיצען צו בעמין פאר דיר:  
 קמא (א) מפור לוד דיע' כזמור איז גימאכט דורך  
 דוד אונ אזו זאנמ ער ה' קראתיך דוא זאמ  
 איך האב דיע' גירופען בעט איך דיע' אייל צוא צוא  
 הערן צו מיר האוינה קולי פר דעם ביין קול ווען אך  
 רוף צו דיר: (ב) חכמי תפילתי קמורת לפניך ביין הפלה  
 זאל זיין זאן גיברייט אזו ווי דעמפונג פאר דיר משאת

תהלים קמא

תרגום

קָטַרְתָּ לְפָנַי מִשְׁאֵת כְּפִי מִנְחַת עֶרֶב: י  
 י שִׁיתָה יְהוָה שְׁמֶרָה לְפִי נְצִיחָה עַל־  
 דַּל שְׁפָתַי: י אֶל־תִּטְּלֵבִי לְדַבְרוֹעַ  
 לְהַתְּעוֹלֵל עַל־לוֹת וּבְרִשָׁע אֶת־אִישִׁים  
 פְּעֻלֵי־אֹן וּבִלְ־אַלְהִם בְּמַנְעֵמֵיהֶם: י  
 הַיְהַלְמֵנִי צְדִיק וְהָסֵד וְיִוְכַחֵנִי עִמָּן

רש"י  
 קמא (ב) משאה כפי. מה שאני נושא כפי חליך:  
 (ג) שיתה ה' שמרה לפי. בהתפלל לפניך  
 להותמי מדבר לחות שיהיו לרנן: דל שפתך. הוא ספה  
 העליונה (כמו דלחות ספתי): (ד) אל המ לבי. אל היה  
 מטה לרע: אה אישים. עם אנשים. (מלאתי) ובל אלחם  
 במנעמיהם. ולא אהיה מייסב במעומתם: (ה) יהלמני  
 צדיק הסד ויוכיחני. טוב כי שיוכיחני וימסרני נשאל  
 אמת ולדק סכל מהלמוני ונחמתו סמס: שכן ראש

רדק  
 מנחת ערב הוא הדין למנחת חקבר ואפשר כי ערב ה' בחברו  
 זה המזכור ולפיכך אמר מנחת ערב. כי אם חזיה מנחת בוקר  
 כיוצא היא מקובלת. ואם חזיה מנחת ערב מחזיה הרי שניה  
 ויותר היא מקובלת: (ג) שית ה' שמרה. שם בשקל הככה  
 עצמה ופי' שיהיה ה' כשכר לפי שלא אכשל בהחלתי אלא כמו  
 שליבי נכון אליך כן חזיה תחלתי נכונה. כמ"ש לאדם מברכי  
 לב וכה' תפלה לשון. וזה הפסוק כפול בענין כמ"ש. ופי'  
 דל שפתך. כמו דלת. ונקראו שפתים דלת לפי שהם נפתחות  
 ומסגרות. וראוי לפי שהוא נכון לעשוה שפתיו כדלת שהוא  
 נפתח ונכנס לצורך כל לא יפתחו שפתיו אלא לצורך: (ד) אל  
 תס. הנה ההפלה על מוצא שפתיו ועתה כחפלה על הכב  
 כמו שראה עתה נכון כי יהיה העולם. ולא יוכלו פועלי און  
 הוא כאילו מסה לבי: להתעולל עלילות ברשע. לעשוה מעשה רשע: ובל אלחם במנעמיהם. ושלא אתארה לאכול  
 במנעמי מאכל כלומר שלא ימשיך לבי אל תאות העולם כמו שנמשך לבם: (ה) יהלמני. כנימיהיה לא יערבו אבל אם יכני

קמא (ב) משאה. כן תהיה כשני מלכיים: (ג) לכה. דגש הדל'  
 (ד) כפתי. (ד) רע. שם פסוק במלוא: סטלי און.  
 סטלי במלכיים: (ה) ויוכיחני. הו"ו' כנעמי:  
 כדמות מחסום ומלת שמרה כמו שמרה נפשי והלילי ומלת נצרה  
 יקרך עון וככה לדי' נצרה כי היא חייך ומלת דל כמו דלת כי  
 כמו פתחי פיך והטעם שיעורני שלא ידבר כשאוני מה שאינו נכון: (ד) אל. וככה שיעורני לתקן פיות שלא ישה  
 לו לדבר רע: להתעולל על ידיו. שיהיה בהם שום רשע עם אישים פועלי און: ובל אלחם. כמו אל תלחם את לחם  
 רע עין ופירות אונל: (ה) יהלמני. העם לאל אחפין שאלחם עם הרשעים רק אם יכני חילי היה מכה אחי  
 מצודה דוד  
 כפי. כשיאח כפי לסיך בחתלה חתמה כעמדת ערב הוא עולת  
 חמיד של בין מערכים: (ג) שית. שים שמירה לטו לכל מדבר  
 דבר שאינו נכון: נצרה. חן שמירה על ההמש ספתי למען יחמו  
 מלדבר וכפל הדבר כמ"ש לגודל הכתיבה: (ד) לדבר רע. לעשות  
 דבר רע: להתעולל. לעשות מעשים כרשע עם אנשים פועלי און  
 ודומה לבם: ובל אלחם. כל החתולה לאכול מעממי מאכלים ר"ל שלא  
 מעממיהם לא יערבו לי אכל אם חלוקי יכני ליישר דרכי יערכלי  
 פירושו ע"מ

ימשך לבי אל תאות העולם כמו שנמשך לבם: (ה) יהלמני צדיק  
 יקטוי יקרים  
 זה יהלמני צדיק חסד וגו'. דכ"י ואין יענין דא וואס פיקען  
 אקרא דעם בענין שון גוטשם פון רעג ועד שזאל זינדקען. איינע  
 פון דיא דבייא זאקין איז ווען איין אקעם כאן ווערט פלוצלינג  
 זיך. וויא די הורדע זאקען וקאך וצאנך ודבין. זיינע רינדער  
 און זיינע שעפסין העלין גיטשער ווערין. אונ זיינער אונ  
 גאלד וועט בייא דיר גיטשער ווערין ווען לךקע. וועט זיין  
 הארץ דערהויבין ווערין. וישכחת את ה'. וישכחה פארקניעסין  
 אין קאם. טייל וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים. די וועטס  
 גינדעקען אז די בויים גינדיען א קניקס אין מצרים. אונ בויים  
 פים ארץ און סאל רייך גינדיארין. דעררינדע וועטס בייא זיך גרויס  
 נודרין. אזוי האם גיטראפן ביי דוד בןקף ער איז פארשיד גינדיען  
 א פאסנדק בייא שפעסין נאך דעם איז ער גינדיארין א כלף המ  
 דוד גינדיאום פאר הקב"ה אף בון גים גרויס ביי זיך ווענין פון  
 מלוקה. שכן ראש אל גיאי ראש. דער בויסאפיל וואס איז  
 יעל אלחם במנעמיהם אונ אף זאל גים וועלן נשפייים

תהלים קמא

רַאשׁ אֲלֵי־יְנֵי רֹאשִׁי כִּי־עוֹד וּתְפַלְתִּי  
 בְּרַעְוֹתֵיהֶם : וְנִשְׁמָטוּ בְיַד־יְסֹלֶעַ  
 עֲפֹשִׂיהֶם וְשָׁמְעוּ אִמְרֵי כִּי נַעֲמֹו :  
 כִּמּוּ פִלְחַ וּבִקַּע בְּאֶרֶץ נַפְזוֹ עֲצָמָיו

רִישֵׁי אָרוֹם עַד בְּרוֹן  
 צִוְוֹתֵי מַסְפַּדְרָא  
 בְּבִישְׁתֵּיהוֹן : וְאִשְׁתַּמְיִמוּ  
 מִכֹּחַ מַרְדָּשָׁא עַל יְדֵי  
 תְּקוּף דִּיגֵיהוֹן תְּבִיבֵי  
 וְשִׁמְעִין מִיַּמְרֵי אָרוֹם  
 בְּהִסּוֹ : וְדִי קָמָא גְבַר  
 דְּפִלְחַ וּבִקַּע בְּמַרְדָּיא

רדק

הצדיק ויוכתיני יערב לי ואחשב לו לחסד ולחסן ראש : אל יני ראשי . אתה הפכת אל יסבר ראשי אבל יהיה נחשב כמו שכן שכן פי' שכן טוב שמיסוחן ממנו הפכה ושכן ראש כמו בשכום ראש : ותפלתו ברעותיהם . כי בעודני תפלתו תהיה ברעה הרשעים שיצילני האל כמעשיהם הרעים ואך יערבו לי כמעשיהם : (ו) נשמטו . ישכטו . כי שפילו אותם סן הסלע . ואבר זאת הקלה על שופשיהם שהם המנוחיהם אותם ולא ימנעו מהם הדרכים הרעים אבל יהיוקים ביסם . ואנ ישמעו אמרי כי נצטו אמרי ותוכחתי : (ז) כמו פולח ויקבע בארץ . פלח וקבע . יגין אחד במ"ש . פלח כמו ופולח אל מיר הניד ופולח כליהו . ופי' הפסוק כמו בקע עצים שמתפורים הבקעים והנה בנה כן נמשורו עצמינו לפי שאול . כלומר ער שהיו קרוב בן המות ושיור העצמות הוא ער דרך הפלגת מרוב הפחד יבוע וירעד הנפש עד שימטה שהעצמות מתפורים זה כוח וכן אבר ויתפרדו כל עצמתי . ואמר עצמינו הוא

יני ראשי . שמן מלכות שהלך על ראשי כמו שנאמר (לעיל כ"ג) דשנת בשמן ראשי אל יסיר את ראשי מתוכחת הנזיק ללכת ולחלוס את פועלי און : כי עוד . כי כל עוד ותפלתו כפי הרי היא כשביד רעותיהם של פועלי און שלא אכשל ב(ו) נשמטו בידו כע שופשיהם . כי דויינים ומנהיגיהם של אלו נשמעו מדרך הטוב ביד יצר הרע ולכ האכן וקשה כסלע : ושמעו אמרי . הנעמיים שאלי מדבר במלותיו של הקב"ה ואינם שבים מדרך הרעה . ורבותיו כברייתו דסופרא דרסוהו : במטה ואהרן שמתו ע"י הסלע . אבל חזני יוכל לביש המקרא סופו לראשו . וכמעט יש ליישבו ולומר דומין אלו לעקשו' לאותן שמתו משה ואהרן ע"י הסלע על ידיהם כי סף אלו שמעו אמריים נעמיים ואינם שבים : (ז) כמו פולח . עמי : ובוקע בארץ . כן נפזרו עצמינו

אבן עזרא

ליישרני משפחה לדיק חסד היה עושה עמי ויוכתיני זה היה נקשב בעיני כמו שמן ראש ואת דעת רבי משה הכהן . ולפי דעתי שמתן ראש כמו במעמקה והעטע שמן ראש כמו ראשית שמנים ומשחו בשמים ראש שמן הרשעים לה יסבר ראשי כמו ולמה תניאון העד כי עוד ותפלתו ברעותיהם כי מנהג השמן להסיר שכר הראש על כן זה היה להסך ואמר יניא כנגד יהלמי ועטע ברעותיהם שחבול עליהם רעה : (ז) נשמטו . במקומות הסלע נשמטו לרדוף אחרי נדיביהם ושופשיהם : ושמעו . זה הוא מרשעים ולא רשע : (ז) כמו . אמר רבי משה זהו ושמעו אמרי כי כולנו נמות ולפי דעתי

מנחת שי

אל יני . תכר אל"ף על פי המסורה ומען שאמרת במיכה א' :

מצורת ציון  
 (שופטים ב') : יני . ענין הסלה ומיניה כמו כי הניא אביס (במדבר ל') : (ז) נשמטו . ענין ההסרה ממקומו כמו שחזו הכרך (ש"ב ז') : (ז) נשמטו . סם שרי שאלו שספזו עליו המינה כי מבישו למורד במלכות : (ז) פלח וקבע . סם אחת בשמות הנדסים כמו יפולח לתיחי (איוב ט"ז) וכן דרך המקרא לכולו בשמות נדסים כמו

ויחשב לי לחסד : ויוכתיני . ואם יכיה מאור פני בחוכמה הלא ע"י וקחמה לא יסור מגדתי השמן המבשח בראש להלית למלכה ל"ל סלע ע"י אשור במלכה וא"ל סוב לי מונחת הדריק ממעמיני מאלה הרשעים : כי עוד . כי בעודי בעולם חסיה תפלתו כעבור רמות הרשעים שיצילני האל ממעשיהם הרעים ואך א"כ יערבו לי ממעמיני : ר"ל עט כי שופשיהם כמעטו ממני במקום סלע הוא סלע התקלקת שהיה דוד קרוב להיות נחפש ביד שאלו עתרו וכל מלך אל שאלו בעמיה וכשלקחתי המות מלאשמותי דבכתי אל עמיה לבני עמיים וככרם שאניני מכתק ריפח שאלו כע"ש (כס"א) והלא שמעו אמרי אשר נעמו : (ז) כמו פלח . עכ"ל הסיפור לרדוף אחרי והכה אלי ואכתי כמו התבקע עמי כחן שזו הקבועים מחסוריה אהיה ואלהה כעמך סלחן כן נפזרו עצמינו על ידיהם לכת אל פי כהאל והוא

מצורת דוד  
 ויחשב לי לחסד : ויוכתיני . ויוביחיני . ואם יכיה מאור פני בחוכמה הלא ע"י וקחמה לא יסור מגדתי השמן המבשח בראש להלית למלכה ל"ל סלע ע"י אשור במלכה וא"ל סוב לי מונחת הדריק ממעמיני מאלה הרשעים : כי עוד . כי בעודי בעולם חסיה תפלתו כעבור רמות הרשעים שיצילני האל ממעשיהם הרעים ואך א"כ יערבו לי ממעמיני : ר"ל עט כי שופשיהם כמעטו ממני במקום סלע הוא סלע התקלקת שהיה דוד קרוב להיות נחפש ביד שאלו עתרו וכל מלך אל שאלו בעמיה וכשלקחתי המות מלאשמותי דבכתי אל עמיה לבני עמיים וככרם שאניני מכתק ריפח שאלו כע"ש (כס"א) והלא שמעו אמרי אשר נעמו : (ז) כמו פלח . עכ"ל הסיפור לרדוף אחרי והכה אלי ואכתי כמו התבקע עמי כחן שזו הקבועים מחסוריה אהיה ואלהה כעמך סלחן כן נפזרו עצמינו על ידיהם לכת אל פי כהאל והוא

מצורת דוד  
 ויחשב לי לחסד : ויוכתיני . ויוביחיני . ואם יכיה מאור פני בחוכמה הלא ע"י וקחמה לא יסור מגדתי השמן המבשח בראש להלית למלכה ל"ל סלע ע"י אשור במלכה וא"ל סוב לי מונחת הדריק ממעמיני מאלה הרשעים : כי עוד . כי בעודי בעולם חסיה תפלתו כעבור רמות הרשעים שיצילני האל ממעשיהם הרעים ואך א"כ יערבו לי ממעמיני : ר"ל עט כי שופשיהם כמעטו ממני במקום סלע הוא סלע התקלקת שהיה דוד קרוב להיות נחפש ביד שאלו עתרו וכל מלך אל שאלו בעמיה וכשלקחתי המות מלאשמותי דבכתי אל עמיה לבני עמיים וככרם שאניני מכתק ריפח שאלו כע"ש (כס"א) והלא שמעו אמרי אשר נעמו : (ז) כמו פלח . עכ"ל הסיפור לרדוף אחרי והכה אלי ואכתי כמו התבקע עמי כחן שזו הקבועים מחסוריה אהיה ואלהה כעמך סלחן כן נפזרו עצמינו על ידיהם לכת אל פי כהאל והוא

מצורת יקרים  
 גיגאסין גיגוארין אויף ב"ן קאמ אויף גאל ויערין א פלך . דאס שפערס גים מ"ן קאמ . דאס שפערס מ"ך גים פון צוא דינען הקב"ה . אויך ב"ן גיי מיר גים נרוים גיגוארין ויערין פ"ן מלכות ב"י עור ותפלתו ברעותיהם . אויך ב"ן גי"א מיר אויף גיגערין אג אפילו דיא מעקשטין וקאם טוען מיר שלעקכטם סווא אויך ו"י גים צוריק שלעקכטם . נאר אויך גי"א ב"י הקב"ה ער זאל מיר העלפין פ"ן מ"ינע שולגאים . ו"י"א ואל"ן מיר גים קענין שלעקכטם סאן :

מ"ן מיר ד"א מאנען וקאם טוען אונ רעכט ב"י עור ותפלתו אונ מ"ין תפלה א"י נאך אונ גיגוארין א"י מויר א"י אלץ מ"ין געעט פון ווען דעם ב"י פון דאך אויף דער וועלט אונ געעט דעם א"י זאל גיגוארין וקאם טוען אונ מנהיגים פון ד"א רשעים וענען אונ גגלישט גיגוארין פון דעם גו"ן ויען אין דער האנט פון דעם יצר הרע אונ ו"י הערין מ"ינע רייד וקאם א"יך רייד אין נאמס זיך דאך גים אונ פון ויער ב"ינען וועג : (ז) כמו פלח וקבע בארץ גליהו ו"י איינער שפאלח העלצער אויף דער ערד צוא שפרייטען זיך דאך די שפעעער אזו גשורו עצמינו לפי שאול אוגזערע ב"ינער וענען צוא שפרייט גיגוארען אונ גרייכעו ב"י צוא דעם מויר פון דעם גרוב פון דעם קבר (פרימר מיר וענען נארהנט

מצורת יקרים  
 גיגאסין גיגוארין אויף ב"ן קאמ אויף גאל ויערין א פלך . דאס שפערס גים מ"ן קאמ . דאס שפערס מ"ך גים פון צוא דינען הקב"ה . אויך ב"ן גיי מיר גים נרוים גיגוארין ויערין פ"ן מלכות ב"י עור ותפלתו ברעותיהם . אויך ב"ן גי"א מיר אויף גיגערין אג אפילו דיא מעקשטין וקאם טוען מיר שלעקכטם סווא אויך ו"י גים צוריק שלעקכטם . נאר אויך גי"א ב"י הקב"ה ער זאל מיר העלפין פ"ן מ"ינע שולגאים . ו"י"א ואל"ן מיר גים קענין שלעקכטם סאן :

מ"ן מיר ד"א מאנען וקאם טוען אונ רעכט ב"י עור ותפלתו אונ מ"ין תפלה א"י נאך אונ גיגוארין א"י מויר א"י אלץ מ"ין געעט פון ווען דעם ב"י פון דאך אויף דער וועלט אונ געעט דעם א"י זאל גיגוארין וקאם טוען אונ מנהיגים פון ד"א רשעים וענען אונ גגלישט גיגוארין פון דעם גו"ן ויען אין דער האנט פון דעם יצר הרע אונ ו"י הערין מ"ינע רייד וקאם א"יך רייד אין נאמס זיך דאך גים אונ פון ויער ב"ינען וועג : (ז) כמו פלח וקבע בארץ גליהו ו"י איינער שפאלח העלצער אויף דער ערד צוא שפרייטען זיך דאך די שפעעער אזו גשורו עצמינו לפי שאול אוגזערע ב"ינער וענען צוא שפרייט גיגוארען אונ גרייכעו ב"י צוא דעם מויר פון דעם גרוב פון דעם קבר (פרימר מיר וענען נארהנט

בארעא הכרין אתבדרו  
 אבךנא על פום  
 קבורקא : ח מסור  
 היכנא לותה אלהים  
 עיני מורקו במימרד  
 סברית לא תרוקן  
 נפשי : ט נטור יהי מן  
 אודי פחא דאתקילו לי  
 ותקלן עבדי שקר :  
 י יפלון במצודתי  
 בשעי פחדא אנא עד  
 זמן די אעבר : יא שבלא  
 טב על ידי דוד במהו  
 באספיריא עלותא :  
 בקלי קדם יי אקבר קלי

לפי שאול : כי אליך יהוה אדני עיני  
 בכה חסיתי אל תער נפשי : שמרני  
 מדי פח יקשו לי ומקשות פעלי און :  
 יפלו במכמרוי רשעים יחד אנכי עד  
 אעבור : קמב משכיל לדוד בהיותו  
 במערה תפלה : ב קולי אל יהוה  
 אזעק קולי אל יהוה אתתנן : יאשפק

ה"א משכיל לדוד : סוף דברי הסוד כפי משפטים : אשפור : מ"ג ז' :

רד"ק

והאנשים אשר היו עמו . כי כבר כתבנו כי זה המומר הברו  
 דוד בברחו מפני שאול : (ח) אל תער . כמו ותער כדה . ענין  
 שפיכה וציקה . וכצאת הנפש כן הנוק כאילו נשפכת  
 כסנו על דרך ואשפור את נפשי : (ט) יקשו לי . הפח ששמו  
 לו לבושק : ובקשות . ושמרני גם כן סודי מוקשות פועלי  
 און אחרים שאינם בני עמי או ענין הפסוק בפסל : (י) יפלו  
 במכמרוי . בירשחות שפירשו לי כי יפלו הרשעים : יחד אנכי  
 עד אעבור . פירושו כמו הפך עד אעבור אנכי כלומר שאעבור  
 ולא אלכר ברשות ואמר במכמרוי לי יחד על שאול . ואמר  
 יפלו רשעים לי רביע עליו ועל הנשכחים עמו לדרך אחרו דוד :  
 (ב) תפלה . כשהלך שאול לבקשו על פני צורי היעלים ונבאח דוד  
 רשם במערה חבר וזאת התפלה ואמר : (ג) אשפור שיחי .

אבן עזרא

עם אנכי ורבי משה הכהן אמר כי העעס יפלו יחד עד  
 שאעבור אני ולא יתפאזי :  
 קמב (ח) משכיל לדוד . על טעם פיוס תחלתו משכיל :  
 (ב) קולי . זה הוא קולי שאזעק אל השם :  
 (ג) אשפור . בעבור היות הקול בלתי יהיה שמי  
 בסתר :

מצודת דוד

טעין הסלנה ולומר במאוד הין קרובים לעיני : (ח) אל תער נפשי .  
 אל תשפור נפשי והוא ענין מליצה כי בלאת הנפש מן הגוף היא כללה  
 נשפסה ממנו : (ט) יקשו לי . אשר הכינו לי למוקש : ובקשות .  
 אשר מיני מוקש מלכד הפסל הכנה מיני עלות לטות אשר הטבו  
 כולם יחד זה היה איש לא נעדר : אנכי עד אעבור . סתם המקרא  
 הפסל וכתבנו עליו לא יהיה עוד הפסל פסוה כי הם יסיו נלכדים  
 זה ואמר בדרך משל מן לבידת הסוף :

קמב (ב) בהיותו במערה . עשכרת כקף שאלו וזו הפעלה התפלה היא : (ג) קולי . בקולי אזעק לה' : (ג) אשפור . ר"ל  
 ע"מ  
 אין זיון נעץ ווס ער פר שפריים צו מיינע פים יחד  
 אנכי עד אעבור און אלע רשעים מיט אנאנדער זאָן  
 פאלן אין דר נעץ ביו איה וועל איבער פארין און  
 וועל גינצור ווערען פון זייער נעץ :  
 קמב (א) משכיל לדוד דר מזכור אין איין משכיל צוא  
 דוד בהיותו במערה תפלה און דאס האט ער  
 הפלה גיטאן אל ער איז גינען אין דר הייל און האט  
 אפ גינטינן דאס עק קלייד פון שאור המלה : (ב) און  
 אזו הט ער דענקט מאל גינאנט קולי אל ה' אזעק מיט  
 מיון קול מוא איה שרייען צוא גאט און מיט מיון  
 קול מוא איה בעמיין צוא גאט : (ג) אשפור לפני שיחי





לְהוֹדוֹת אֶת־שִׁמְךָ בִּי יִכְתְּרוּ צְדִיקִים  
 בִּי תִגְמַל עָלַי: קמג א מִזְמוֹר לְדָוִד  
 יְהוָה שָׁמַע תְּפִלַּתִּי הֶאֱזִינָה אֲלַי  
 תַּחֲנוּנֵי בְּאִמְנַתְךָ עָנִנִי בְּצַדִּיקְתְּךָ:  
 וְאֲלֵ־תָבוֹא בְּמִשְׁפַּט אֶת־עַבְדְּךָ  
 בִּי לֹא־יִצְדַק לְפָנֶיךָ כְּלִי־חַי: ב פִּירְדֵּךְ  
 אוֹיֵב וּנְפֹשֵׁי דָבָא לְאַרְצֵן חֵיתֵי הַיַּשְׁבָּנִי  
 בְּמַחְשָׁפִים כַּמְתִּי עוֹלָם: ו וְתַתְּעַמְף

לְאוֹדְאָה יְת שָׁמַע  
 אֶמְסַלְתִּי יַעֲבֹדוּן לָךְ  
 קָלִיל דְּשָׁכַח צְדִיקָא  
 אַרוֹם הַשְׁלֵם נִמְקָא  
 סָבֵא עָלַי: א שְׁכַחַא  
 לְדָוִד וְיִ שְׁמַע צִלְתִּי  
 אֲצִית לְתַחֲנוּנֵי בְּקוֹשְׁךָ  
 עָנִי יְתִי בְּצַדִּיקְךָ  
 וְיָבֵא מַעוֹל לְבֵית דִּינָא  
 עִם עַבְדְּךָ אַרוֹם לֹא יִזְכֵּר  
 נִדְרֵךְ קָל דְּחַי:  
 נ אַרוֹם דְּרַף בַּעַל דְּבָבָא  
 נִפְשֵׁי דְרָדָה לְאַרְעָא  
 תַּחֲוִי אוֹתְבֵנִי בְּחִשְׁבֵּינָא  
 הִיךְ שְׁבִיבֵי עֲלֵמָא דְרִדְוִי  
 דְּבִאשְׁמַלְהוֹת עָלַי

רש"י

פתח באתח

רד"ק

כידו: (ח) כי יכתירו צדיקים. כשנילו יכתירו לדיקס וילוו לשמך שמתה סומך את ירלדך:  
 קמג (א) באמונתך. להאמינן הכטעה סככטעמתי:  
 (ב) כי דרף אויב נפשי. כלומר אס חסמתי

נסגר כבערה: להודות את שמך. כי אהת לבדך הצלתיני: כי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי. ותצילני יתפארו בי הצדיקים ויחשבו כתר הצלאתם כי יאמרו הלא דוד לפי שבטת באל יתברך לבדו הצילתו ורוא יתוה או כבעט עם מחסבך ועמו: ולא מזמור בם זה המזמור מפני אשר לפניו. ואמר באמונתך עניני בצדקתך. פי' באמונתך שהבטחתיני ודברך אמת. בצדקתך כי אתה צדיק ישר ותרואה כי עני הצדק ועם אויבי השול: (ב) ואל תבוא. עתה שאני בצרה גדולה אל תבוא במשפט עמי. אם חסאתי אל לא תגישני עתה. כי ידעת כי אני עבדך. כי לא יצדק לפניך כל חיי. אם תביט אל כל מעשוי. ואיך יצדק אני לפניך: (ג) דכא לארץ חיהתי. כאלו היא לארץ כי קרובה היא לסיחה: במחשבותי. וירכת המערה שותה יושב שאין שם אורה והנה הוא כמת שורא בחשך תחת הארץ. ואמר כמתי הארץ. ואלו כמתי עולם. כלומר שכות זה וכן רב נושא אדם מהם מהתקופה והתאור יותר מאשר בתו מוסך קרוב אע"פ שאלה ואלה אין להם דרך תקופה מדרך המבט. וזכר הרעיקים יותר מדרך החקופה שכבר נשחחה צורת נוס: (ד) ותתעמף. פירשתי במזמור שלאני זה: בתוכי ישתופס אבן עזרא

אם חסאתי לך אל הבא כמשתט עמי עתה כי לרה גדולה יש לי מהאויב וכלל כי לא יצדק לפניך כל חיי ואיך אלדק אני:  
 (ג) כי דכא. רמז לכו ולקלוט וטעם כמחשבותי שהוא מחשבותי חסתי או ידמה לרת הלכ ליושב חשך שאינו רואה: כמתי עולם. שיש להם זמן רב שמת: (ד) ורתעמף. מהשכת הנפש והעטף קתה על קתה: בתוכי. הטעם כסול: מצודת דוד

היותו כמערה וכבר הזכרתי כי כה השמות כפעלים א"כ הוא כי יכתירו לדיקס כתר הטעם שיתפארו כליליו כתר מלכות כדלעיל:

אם חסאתי לך אל הבא כמשתט עמי עתה כי לרה גדולה יש לי מהאויב וכלל כי לא יצדק לפניך כל חיי ואיך אלדק אני:  
 (ג) כי דכא. רמז לכו ולקלוט וטעם כמחשבותי שהוא מחשבותי חסתי או ידמה לרת הלכ ליושב חשך שאינו רואה: כמתי עולם. שיש להם זמן רב שמת: (ד) ורתעמף. מהשכת הנפש והעטף קתה על קתה: בתוכי. הטעם כסול: מצודת דוד

קמג (ח) מזמור לדוד ה' שמע תפלתה. ביה' צדקתך כביל' עניני כמחשך יה והטעם שחלה לדיקת: (ג) ואל. את עבדך. כמו חס והטעם מצורת ציון

ונסגר בם: להודות. (למנו אודם שמך: כי יכתירו וני' נלשך תגמול עלי טוב לו הדיקס יתפארו כי ישימו אותי פטרס לנלסס חבל טעה עוֹדִי ממוֹסל ונכדך מי יפסח עלי וני' יתכת לוחי:

קמג (ג) אכא. ענין שכל וכתיב: חיתי. ה' הכנס כמ' ויסי' ה'אום נלסס מ' (כ' ל' ו') ישתופס. ענין תמיון

אם לין כדיו זכות עניני בצדקתך: (ס) במשפט. למשפט עמלי כמי נמול ידי: כי לא יצדק. אם תביט כמי הנמול לין מי בעולם שיהיה לזלם סנה את סענלס ועטס דקס: (ג) כי דרף. ל"ל והנה תפלתו ה' על אשר דרף אויב נפשי: דכא וני'. כחת מיי' למוכידם ללחין: תושיבני. סלויכ הושיב לוחי כמקום מושך כמו המתי' אשר ממוסל השוכניס כמשתט הקכל: (ד) ורתעמף וני'. כוחי שטלי תמטקף וכפתי חסיה לבי מלסמטס פירוש ע"מ

קמג (א) באמונתך. ללמח וללמח הכטחחך עלי: עניני בצדקתך. פי' באמונתך שהבטחתיני ודברך אמת. בצדקתך כי אתה צדיק ישר ותרואה כי עני הצדק ועם אויבי השול: (ב) ואל תבוא. עתה שאני בצרה גדולה אל תבוא במשפט עמי. אם חסאתי אל לא תגישני עתה. כי ידעת כי אני עבדך. כי לא יצדק לפניך כל חיי. אם תביט אל כל מעשוי. ואיך יצדק אני לפניך: (ג) דכא לארץ חיהתי. כאלו היא לארץ כי קרובה היא לסיחה: במחשבותי. וירכת המערה שותה יושב שאין שם אורה והנה הוא כמת שורא בחשך תחת הארץ. ואמר כמתי הארץ. ואלו כמתי עולם. כלומר שכות זה וכן רב נושא אדם מהם מהתקופה והתאור יותר מאשר בתו מוסך קרוב אע"פ שאלה ואלה אין להם דרך תקופה מדרך המבט. וזכר הרעיקים יותר מדרך החקופה שכבר נשחחה צורת נוס: (ד) ותתעמף. פירשתי במזמור שלאני זה: בתוכי ישתופס אבן עזרא

בין הבקשה וס דו האקם מיר סכסיה גיווען עניני בצדקתך און ענקסר מיר פון וועגען דיין גירעקטיגייט:  
 (ב) ואל תבוא במשפט וני' און דו זאלקס גיט קויפן אין משפט מיט מיר דיין קענקט דען עס ווערמ גיט גירעקט פאר דיר קיין קעעדיגער בלוסר עס איז גיט פיר אנדערן קיין פונקט וס זאל גיט יגדיגען פיר דיר: (ג) און דורס טוא איה תפלה צו דיר נאם פי דרף אויב נפשי פוירמ דער פוירמ זאגמ נאך מין לייב דא לארץ חיתי ער דמ צו שמוסן ביו צו דר ערד מין לעבין הושיבני במחשבותי נפתי עלם ער קמ מיד גימאקט ויצין אין פינגער גיש גלייך ווי די מוסקע פון דר וועלט: (ד) ורתעמף עלי ויחי און עם מוטון ויחל ע:

מציל פון מייגע נאך יאגער דען ויזא האגען ויה גישמארקט קער פיר מיר: (ח) הוציאה מסגר נפשי צוא אום פון דעם פיר שליסונג מין לייב איה זאל לובין דיין נאקען בי כתירו צדיקים פון מיינט וועגען וועלן דיה די צדיקים קרייגען ווען דו וועסט נמל ויין אוף מיר נוסס (און צי וועלן לובין דיין נאקען ווייל רוא לעהנטי אונמער דייגע פארקמיגע און העלפסט ויי ווען ויי בארמין דיין הילף):  
 קמג (א) מסור לדוד דעם קמסך מיר דוד גיזאנט פון וועגין קל ויעקאל און אזו זאנט ער ה' שמע תפלתה וער נאם מין תפלה און פאר געם צו מין נקעם פון וועגען דיין אמונה דו זאלקס מאקען אמת

תהלים קמג  
 עָלַי רוּחִי בְּתוֹכִי יִשְׁתַּוְּמֵם לְבִי :  
 הִזְכַּרְתִּי יָמִים וּמִקְדָּם הִגִּיתִי בְּכָל־  
 פַּעַלְךָ בְּמַעֲשֵׂה יְדָדְךָ אֲשׁוּחָח :  
 וּפְרִשְׁתִּי יְדֵי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי וּפְאַרְצֵי עֵיפָה  
 לָךְ סֵלָה : יִמְתַּר עֲנִי וַיהוָה כִּלְתָהּ  
 רוּחִי אֶל־תִּסְתֵּר פְּנֶיךָ מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי  
 עַם־יִרְדֵי בּוֹר : הַשְּׁמִיעֵנִי בְּבִקְרֹו  
 חֲסֶדְךָ כִּי־בָךְ בְּטַחְתִּי הוֹדִיעֵנִי הִרְדֵּנוּ

רוחי בגושמי ישתעםם  
 לבי: ה אפרית יומין  
 סלקדמין רנגיה  
 ככול הון עקרה  
 בעוקרי אידך אמלל:  
 ו פריסת אירי בצלו  
 קדקד נפשי היה ארעא  
 דצחיא סמא מודיקא  
 לך לעלמין: ו סרוב  
 עני יתי יי רנינה לך  
 רוחי לא תסלק שכנקה  
 סני ואתמהילית עם  
 נחמי טוב ביתקבורתא:  
 ח אשמיע יתי בצפר  
 שוקה ארום במימרה  
 סברית אודע יתי אורח

**ר"ק**  
 לבי. כפל בגוין במלות שונות: (א) זכרתי. כשאני בצרד  
 וישתעםם לבי בכוכי אני וזכר ימים מקדם שהושעת את  
 אבותינו שחיי בצרת גדולה ואני מתנחם: והגיתי בכל פעליך.  
 בפלאי ובנפלאות ובמעשה יריך שפעשתי עמכם אהבה ואשוחח  
 ואתנחם בהם. ואמר ללבי כי בן תעשה עמי: (ב) כארץ עייפה.  
 כמו הארץ הצמאה שחיי מתארח ומיילת אל הכפר כן נפשי  
 צמאה ומיילת לך: (ג) סתר. כי קרוב אני אל המות. לפיכך  
 צריך שתבחר שתעניני כי כלתח רודי כמעט אמות: אל תסתיר  
 שאם תסתיר מניך מעש סמני ובמשלתי עם יורדי בור:  
 (ד) השמיעני בבקר. עת הצרד היא נקראת ערב. ועת

**רש"י**  
 לך הירקוית וכנגד כל ישראל כבכל לאמר מזמור זה:  
 (ד) ישתעםם. לשון אונס ותמהון כמו (יחזקאל ג')  
 ואשב עם שבעת ימים משמים בתוכם. ותשב תמר וזוממה  
 (שמואל ב' ג') (ה) זכרתי ימים מקדם. שהסלחת לנו  
 כסים רבים: (ו) בארץ עיפה. גלוה: (ז) כלתה  
 רדחי. המתארה ואינו משיג קרוי כליון וכליון רוח:  
 (ח) בבקר. כלמוס הגאולה. (מלאחי): הודיענו דרך זו  
 אלך כי אליך נשאתי נפשי. שתקבל שלתי. (סא"ה):

**קמג** (ה) נמשטה. צמקת ס"פ בגויה וכן הוא ל"א בגויה פיס:  
 (ו) נפשי כלרץ פיסה. המכס מלמדה כמאיר הולטת של  
 פירש כללו היא כביית בלרץ שכן כתב כי הנפש אף כי היא בלרץ  
 פיסה הוא גוף אדם היא לך סלס כי הנפש באשכלת היא חלק מלוט  
 מעולמו וגו'. וגם הכתוב ק"ל ס"י כ"כ"ט וזו לשון אף כי הנפש  
 הטוב הוא נמשט ממנו כממשכה טובה וטובה אחי כי נפשי פיסה  
 עתה בלרץ פיסה ויבשה מכל טוב נלתי. היותה בלרץ אשר מיני ה'  
 אלהיך עה מלאכתו טבחה ועד לחיית הטובה היא לך מלתי נוולט סלה  
 והגלגלות ט"כ. ומנו כללה דממורד דרשת לך דם כמתיב  
 כ"ף דכמסל החס ה' בלרץ כ"ף ודיון מד מניסן ומנומי דיקי נמי  
 כמזכר פיך אהיה נמשל ליורדי בור: (ח) בבקר. ר"ל בהשכמה  
 בזריות רב: דרך זו אלך. הדקך אשר אלך בה להנלל עם הסויד:

**רש"י**  
 (ה) זכרתי. הימים הקדמונים שהושעתני ומלת אשוחח  
 מהפעלים עולמי העיר והלמ"ד כסול כמו יכוון: (ו) פרשתי.  
 כל המתחנן שיבקש מה ינתן לו בידו על כל אמת ידי השמים  
 ובעט כלרץ עיפה שתקוה למים כי נפשי תקוה לך: (ז) סתר.  
 כי כמעט כלתה רוחי: ובמשלתי עם יורדי בור. הטעם  
 כפול זה הלך אל הסתר כעבור אחרת כמו בטרם הירוש  
 יולדו ואל אהיה נמשל עם יורדי בור: (ח) השמיעני.  
 כאלו קול יקראני ממרום כי משס יבשה עמי חסד וטעם  
 בבקר כי רוני ההלכות והמלאכות תחלתם בבקר וטעם

**מצורת דוד**  
 ומתמה: (ה) זכרתי. כשחני אכר הימים שבו לי מימי קדם  
 ובאכר אחשב בכל פעלך הלאה וזכרתי אכר צמטני יריך:  
 (ו) פרשתי. אז סתרתי די כחפלה כי נפשי מתאכזר לפעלך לפולט  
 מניי הספק בלרץ פיסה ולמלה מתחלפה למים וכו' כל מה שהיה  
 מלאו כן מאלות פיסה לעולם: (ח) כלתה רדחי. לגודל הטובה  
 סמתי פיך אהיה נמשל ליורדי בור: (ח) בבקר. ר"ל בהשכמה  
 בזריות רב: דרך זו אלך. הדקך אשר אלך בה להנלל עם הסויד:

**פירוש ע"מ**  
 ויזקלן אורף מיר אונ אין מיר סיינ גימית בתוכי ישתעםם  
 לבי אונ אין מיר און פר מוקילט אונ פאר שטאפט  
 מיין הארץ: (ה) ובהי ימים סמקס איה ישוראל פאר  
 גידענקען די גוים פון פרייען אן דאם דו גאט  
 האסט אונז פיל גוים גיטאן אין זיי רגיתי בכל פגלה  
 איה טוא ריידן אין אלע דייעע ווערד במעשה יריך  
 אשוחח אין די מעשים פון דייעע רייד טו איה ריידן:  
 (ו) פרשתי יד אלה איה פר שפרייט מיינע הענט צוא  
 דיר נפשי בארץ עיפה לך סלה אונ מיין לייב גרוסט צוא  
 דיר גאט אייביג און ווי איין מדייעע אונ דארשטיגי  
 לאגד גרוסט צו וואקער: (ח) סלה עניי ה' כלתה רדחי

**מצורת ציון**  
 ומשחק כמו ולשב וגו' משמים בתוכם (יחזקאל ג') ה' (ה) הגיתי .  
 ענין ממשכה כמו והגיון לבי (לעיל י"ט): אשוחח. מל' שימס  
 ודבור: (ו) עיפה. לפי שהיפה הוא מלא למים לזה אמר לשון פינים  
 כמעט כלתה רוחי ען הנוף ויבשה לה: ובמשלתי עם יורדי בור  
 כמזכר פיך אהיה נמשל ליורדי בור: (ח) בבקר. ר"ל בהשכמה  
 בזריות רב: דרך זו אלך. הדקך אשר אלך בה להנלל עם הסויד:

**פירוש ע"מ**  
 אייל אונ ענטפער מיר דו גאט דען עם ווערש פאר  
 לענט מיין גימית פון וועגן דעם גרוסקען גרוסקען צו  
 דיין הילף אל תסתיר פניך ממני אונ דו זאלסט גיט פאר  
 בארנין דיין פנים פון מיר ווארום אז דו וועקט יא  
 פאר בארנין דיין פנים פון מיר ונמשלתי עם יורדי בור  
 וועל איה ציון גידענקען מיט די גוים גידענין אין גם  
 גרוב: (ח) השמיעני בבקר יתקד פאה מיה הערן אין  
 דר פריא דיין חסד דען אין דיר האב איה מיה פר  
 זיכערש הודיעני דרך זו אלך זיי מיר מודיע דעם וועג  
 ווס איה זאל גיין דען צו דיר האב איה אורף גיהובין  
 מיין לייב דאם דו זאלסט מקבל ציון מיין הפלה:  
 הצירני

תהלים קמג

תרט"ט

**אֵלֶיךָ כִּי־אֵלֶיךָ נִשְׁאַתִּי נַפְשִׁי׃ הַצִּילֵנִי  
 מֵאִי־בֵיאוֹהוּהָ אֵלֶיךָ כִּסִּיתִי׃ יִלְמְדֵנִי  
 לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ כִּי־אֵתָהּ אֱלוֹהֵי רוּחַךָ  
 טוֹבָה תִּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר׃ יִלְמְעֵנִי  
 שִׁמְךָ יִהְיֶה תַחֲיִינִי בְּצַדִּיקְתֶּךָ׃ תוֹצִיא  
 מִצָּרָה נַפְשִׁי׃ יוֹבִחַסְדְּךָ תַצְמִית אִי־בִי**

דָּגָן בְּאֵהֶלֶךָ אֲרוֹם לְזִמָּה  
 זְקָפֹת נַפְשִׁי בַּצֵּלוֹ׃  
 פָּצִי יָתִי מִפְעֻלֵי  
 דְּבָבֵי יְיָ מִיִּמְרֶךָ מִגִּיתִי  
 לְפִרְיוֹ׃ אֵלֶיךָ יָתִי  
 לְמַעַבְדֶּךָ רְעוּתְךָ אֲרוֹם  
 אֲנֹתָ אֱלֹהֵי רוּחַ קוֹדְשְׁךָ  
 מִכָּא הַדְּבָרִים יָתִי בְּאֶרְעָא  
 תִּרְיָץ׃ יֵאֱמֹן בְּגַלְגַּל שְׂמֶךָ  
 יְיָ תִמְנִינֵנִי בְּצַדִּיקְךָ אֲפִק  
 מִן עֲקָתָא נַפְשִׁי׃  
 יֵב וּבַחֲסֶדְךָ תִּמְגַר בְּעַלְיִ

**דיק** הישועה בקר: דרך זו אלך. אגה אברח מפני הירודים אחרי: נשאתי נפשי. כמו ואולי הוא נושא נפשו. ענין התחלת: (ט) הצילני. אלך בסודי. אמר הצילני פאויב ד' כי לא גליתו ריבי לבני אדם כי שוא תשועה אדם: אלך כסיתי מהם. ואלך לבדך. גליתו וות פעם אלך כסיתי אלך צעקתי כסתר ובמכסה בני אדם: (י) למדני. בקש על חשועת דגוף ובקש גם כל על תשועת הנפש ואמר שלמדנו ויעזרנו כלטוד החכמה כדי שרע כזה הוא רצון האל יתברך ויעשנו: כי אתה אלהי. אני סביר כי כך לבדך הבח והיכולת ואתה שופט העולם והנחמה: רוחך טובה. כח רוח העליונים: תנחני. ותגונני בארץ מישור כלומר בדרך ישר ולא אכשל בו: (יא) למען שמך. בעבור שגדל שמך בפי האנשים כשתושעני ותחיינו מהצרה הנחילה שאני ישר בה קרוב לסתיה: (יב) ובחסדך. ולא חס:

**סנחת שי** כוונה סליק ולא הו' נסתה הכתוב 'ו' עולה וד"ק ותחייני ולא משגיתין בערלמה ויחיי' לבני' ו' עולה וד"ק רסון בקלי' בגירסה ספי מיחיינו: (ט) מאויב ד' ה'. יש פסוק צ"ו מאויב לה' כמנהג כדמם מקומות לדבר נחום: (יב) והשדות. כנעיל:

**אבן עזרא** (ט) הצילני. אמר רבי מרעום ז"ל כי אלך כסיתי כמו (כ) חסיתי והכונן בעיני כי מלת לקימה תהי להסך בעבור אוח אמריה כמו קחו מחלכם הרומה והנה העטם כמו תנו קחו לי שתקח ללרנו וככה סורה אלי שיסור ממקומו ויבוא אליה והסך זה סורה ממני אם חן מלת כסוי אם אמר המכס' אני מאכזרה יודע וחס אמר המכסה אני אלי אזכרה הדבר יהיה להסך והנה העטם הצילני מאויב ה' כי אלך אזלה אותם כסתר והנה תיקון הלשון כי כסיתי וזה הדבר מאחרי כי אלך לי לורך גלות להס יוכלו לעזור לי ללך אלך לבדך כי אחת מוכל הצילני: (י) למדני. הרגילני כעטס פרח למוד מדבר ויחיי כי דימה עלמו שהוא בחוך הים ע"כ יבקש רוח טובה שתניחו ויחיי ללך או תחסר אוח ב"ת הוא הישר בעיני ברורך טובה תנחני ותחיי' לכח השם. ורבי שלמה ספרדי ז"ל אמר כה מהרזו העליונים: (יא) למען. בעבור שידוע שמך או בעבור שאני עובד שמך: (יב) ובחסדך. עלי לבדי ועטם כי אני עבדך לאוח על הפי' השני כסוק למען שמך ה' תחייני:

**מצורת ציון** בדרך שאלה על הארץ המלחה שלא ידע מה המכס: (י) רוחך. ענין ללון כמו כיני רוחו כוח נפשיות: (יב) תצמית. תכרית כמו ובעתה ילעיתם (לעיל ל"ד):

לזוך הטובה מהגן אומי בלכן מיסור רל שלא חלל בעצירה כמו

**משלי חכמים** (ט) הצילני פאויב ה' אלך כסיתי. א קנעכס פון איין גביר האם יוך פאאל נקערניס מיס אייניגס אין גאס דר פנעגש האם אים שפארק געוירולס. דער קנעכס האם גיוואלס נעמן א נקמה פון דעם פנעגש. ער האם אבער גיט געוואקס וויא אזוי ער זאל פון אים געבין א נקמה. ער זאל בערין זיין בעל הבית ער זאל זיך אן נעמן פאר אים. וועט ער געוויס גיט וועלן. ער וועט זאגן גס האם איך אייך גירעם ער קריגען פאר מיין קנעכס. איז נעקסען דער קנעכס צום בעל הבית און האם גיוואגס צוא איהם. דער פנעגש האם זיך נעקערניס מיס פיר אונ האם מיך געוירולס. ער האם אבער אייך אונ געוירולס גס האם אייך גירעם גירעם ער וואס איך שגם מיך גאר נאך צו ריינין. דריבער דארפס איר אייך אן נעמן פאר איינער קבוד און אים גיט ג'שפראפן. אזוי האם גיוואגס דוד פאר הקב"ה. הצילני פאויב ה'. גאס רעכטס פון מיין פינגר. ווארום זייא זענען דיגע פינגר אייך. זיי ריידין אייך דיר אייך שלעכטס. גאר אלף. וואס זיי ריידין אייך דיר. כסיתי דאס האב אייך צוא גירעם. דאס אזעלכע וועקסער וויא זייא ריידין אייך דיר. דריבער דארפסטו דיר אן נעמן פאר ביין קבוד און זייא ג'שפראפן:

**מצורת דוד** גשאתי נפשי. אזי נשאת נפשי למנוח להסתכל בן לבנות מליך: (ט) אלך כסיתי. לא גליתו ריבי לבני אדם כי שוא תשועה אדם וזהו כסיתי מכולם רק גלות אלך לבדך: (י) למדני. חן לבני לבנות מליך כי חסם אלהי ויודך לבנות לבני מליך: רוחך טובה. הארץ במקום ישר שאינו כשבל: (יא) למען שמך. למען קודש פירוש ע"מ

(ט) הצילני מאויב יי' מיד מציר פון מייגע פיינט דוא גאט רען צו דיר טוא אייך צו דעקן מין טרעפונג כלומר איך פאר הול מין טרעפונג פון אלע לייט און זאג עם נאר צו צא נאם: (י) למדני לעשות דענדע לערען מיד גאט צוא פאר דיין ווילין רען דר גיטם מין גאט רוחך טובה וגו' דיין רומער רוח הרעוד זאל מיד פירין איך רעכט פארמיגן לאנד: (יא) למען שמך ה' תחניי פון ווענין דיין נאמען דו גאט זאלסטו מיד מאכין לעבין בצדקתך תוציא מצרה נפשי און מיט דיין גירעם מיקיים זאלסטו אום ציהען פון דר צרה מין לייב: (יב) ובחסדך תצמית אויב יגו' און מיט דיין חסד זאלסטו פר שניידען מייגע פיינט און זאלסט פאר לירען

**והאבדת כל צורי נפשי כי אני עבדך: קמד לדרו ברוך יהוה צורי המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה: ב חסדי ומצודתי משגבי ומפלטי לי מוגני וכו חסיתי הרודד עמי תחתיו: ג יהוה מה אדם ותדעהו בך אנוש ותחשבהו: י אדם להבל דמה**

דבכי וההובר כל מעיקי נפשי ארום אנא עבדך: א על גר נור ברוך יי העקפי דמאפף אדרי לסדרי קרב אצבעתי לאנחא קרבא: ב עבד סיבו וברך פקיפי תוקפי ומשוב יתי תריסי ובמימריה סברית די סברד עמין תחותי: ג יי מה הוא בר גש דחפיקמיה בגי אנשא ותשבמיה: ד בר גש לקמא אדקמא וימוי

רשי

**קמד (ב) הרודד עמי תחתי.** הרוקע וסופח את עמי לרבוך במקומו כמו (איוב י"ב) שועה לנניס. מגדיל אותם. רודד תרגום של רוקע כדמתרגם וירקעו ורדדו. ויש פותרים הרודד עמיים תחתי המחליט עמיים תחתי. אך כספר מדויק מונה עמי ומסורת עליו ג' סבירין עמיים וקורין עמי ועל תחתי יש מסורת עליו תחתי קרי: (ג) מה אדם. מה פרס וישמעאל לפניך כי ידעתם להרבות זהם גדולה: (ד) ימיו כצל עובר. שלמה אמר ויעשם כלל קהלתו (י') ולא פירש אם כל דקל או כל כותל שהם קבועים. במקום הזה וכווצו ובחכרתו וההשגחה למבטח: (ז) אדם. מה

אבן עזרא

**קמד (א) לדרו ברוך ה'.** זה המזמור חבדו כאשר הניח לו השם מכל סביביו כי כן טעם כל המזמור: המלמד. הרמניל: (ב) חסדי. הנה אחן לך כלל תחמתו אלהי תחתי גם תחתי לנדו כמו הוא תהלך אלהי צורי ברוך ה' צורי וכן אלהי חסדי גם חסדי ומלודתי כי הטעם הכח שקבל מהעליון והנה חסדי במנותחי ומלודתי בלרתי: הרודד עמי. יאמר כי הכל הכל כי מי יוכל לעמוד לפני מי שהשם ערו: (ג) ה'. ותחשבהו. כי הוא מלומה.

מצודת דוד

יגדל שמך: בדחקתך. אף אם אין בידי וכות מ"מ בלדחקת מולאי כשני מלכה: (י"ב) כי אני עבדך. ועל הארון לנקום יקמת עבדו מיר הקמים עליו:

**קמד (ב) המלמד ידי.** כל הללמן שאלי טועה בעלמתי לא דלה בעמי ידי. כי ה' הוא המלמד ידי למלחמה: אצבעותי. כפל הכיב בע"ש: (ג) חסדי. הוא העושה עמדי מסד והוא לי לפלכל חוק והוא מעשיו: ובסלמי. ומלל אומי ולחוספה ביאור אמר לי: מוגני ומלמי. ויש מפרשים כי ויגל ממסכתו בית שאלו למגר שבו מני עמו וכו' לו למויבים ושמך זה כפלו כינו ומלל כסס: (ג) ה' מה אדם ותדעהו. אדם ה' מהם נחשב הכרום עם שאלה עמכבו: ותחשבהו. שם שאלה עמכבו אלוט עוילס: (ד) להבל דמה. הלה הבל דומה אל מהכל הולט מן הכס שלון בו ממש: בצל עובר. ישו עובדים מהכס כלל הוא שלון עומד מן כב במקום אחד כי כאשר יגסט כעמם עובר הוא ממקומו ואמר זה על שאלו עמם נחשב הוא ככל הגזולה וכעוד ששים לו הלא פמאוס להכר מן הצולל ואינוט:

פירוש ע"מ

לירען אפע בלרידעך פון מיין לייב דען איך גיין דיין קנעכעם:

**קמד (א) לדרו דעם מזמור המ נדר גימאכט אונ אזו זאגט ער ברוך ה' צורי וגו' גירובט איז נאט**

מיין שטארקער וואס ער לערינגט מיניגע הענט צו האלמיין מלחמה אונ מיניגע פינגער לערינגט ער צו שפריימיין: (ב) חסדי ומצודתי ער איז דר ווס בוזט מיט מיר הקד אונ איז מיין פעקטמונג אונ מיין שטארקער

רד"ק

ואל לדרו. זה המזמור חבדו דוד אחרי מלכו בתחלה אחר שנצח מלחמת פלשתים וניצול מפלחמות ישראל ובמלחמת פלשתים. ואמר ברוך ה' צורי. פירושו חוקי כי הוא הנותן לי כח. ומלמד ידי לקרב. ובפל במ"ס (ג) חסדי. אמר אלהי חסדי ואמר אלהי צורי ואמר צורי ואמר אלהי תחתי. ואמר הוא תהלתי לפי שהשם והתואר ושניהו בו יתברך. ומת שאמר לי אחר יוד הכינוי הוא תום: הרודד עמי תחתי. הרודד פירושו כתרנוטו מתרגמין וירקעו ורדדו: עמי. כמו עמים ויתכן לפירוש כמשמעו בלא חסרון ב"ם אלא שתחיה חיי"ך לכינוי הסדרבד והוא שאלו וחסויכים אחרו: (ג) ה' מה אדם ותדעהו. אמר זה כנגד שאלו שתחיה מלך ונפסקת מלכותו במשע זמן ופירוש ותדעהו כמו ותחשבהו כי פירוש הידיעה כח גדולת אדם נחשבת חרי' הוא כמו הכל השיא דבר שאינו מחקים

הוא השיא

**קמד (א) המלמד ידי לקרב.** המ"ם כמיה והס"ה סמוכה בעיפא מעלל דף כ' ומלל לקרב הקו"ף כסיה והס"ה והלמד בלא גניח. מעלל דף כ"ח: (ג) ומלמי. קל למ"ד ונמאנו לכיב. ד"ק נקיעוס ומעלל דף ט"ד ושכסיה ונהיה סם עמיין כמזמור י"ח: הכרוד. כמדוייקים כ"י מלל א"ו: עמי. דה מן ג' דסבירין עמיס אומן נמסר במ"ג. (שאלו א' ל"ב) וכתכס המעלל בשקל פוטוים ו"כ"י יש ויהי כספר הקמט: תחתי. כתב כש"י כי כספר מדוייק מונה יש מסור עליו תחתי קרי ט"פ. וכל נמלל קן כספרים שלטו ולל במסרתנו: (ג) יכוס מה אלס. חיי"ד בעיפא כספרי ספד: ויעשו. הו"א בעיפא כס"ם:

מצודת ציון

**קמד (א) צורי.** מל' נרכוספס ו"ל חזקי: לקרב. עיין נמלממכמו קרבות יספלו (לעיל ס"ח) (ב) ומצודתי. עיניו מעלל חזק: הרודד. עיין סס"ה וקרוקעו כמו וירקעו אלס סמי הוהו (שמות ל"ח) וכו' ודיווכן לרדלסניו גייס"ה עשיה מ"ה: (ג) ותדעהו. הוא עיין חיהה כמו ידעתיך כסס (שמו"ג) ה' סמככד לני הוא ידעו ומכירו: (ד) דמה.

הוא לי מחסס כעמן: הרודד. כסופח עמי לסיסם בניי. הוא לי למויבים ושמך זה כפלו כינו ומלל כסס: (ג) ה' מה אדם ותדעהו. אדם ה' מהם נחשב הכרום עם שאלה עמכבו: ותחשבהו. שם שאלה עמכבו אלוט עוילס: (ד) להבל דמה. הלה הבל דומה אל מהכל הולט מן הכס שלון בו ממש: בצל עובר. ישו עובדים מהכס כלל הוא שלון עומד מן כב במקום אחד כי כאשר יגסט כעמם עובר הוא ממקומו ואמר זה על שאלו עמם נחשב הוא ככל הגזולה וכעוד ששים לו הלא פמאוס להכר מן הצולל ואינוט:

**אונ מאכט מיה אנטריינין מיניי וגו חסיתי ער איז מיין פאנצער אונ איז אים קאב איך מיה בשיצט ער איז דר היורד עמי תחתי וואס מאכט דין אונ פר שפרייט אונ מאכט רועץ מיין פאלק ישראל אוף זיין ארמט: (ג) ה' מה אדם ותדעהו דו נאט ווס איז דר מענטש דם דו ווייסט אים אונ ווס איז דר מענטש גימאכט ווס דוא מאכטם איהם חשוב: (ד) אדם להבל דמה איין קענטשט איז גינלייכן צו נארישקייט אונ זיינע טעג**

היך מילא דעבר : ה י  
 ארכין שמא ותגלי  
 קרב בטוריא ומסקין  
 תנא : אבריק ברקא  
 וברנון שדר גרדי  
 ותשנינון : אושט  
 יד מן שמי מרמא  
 פצי יתי ושונוב יתי  
 מאוכלוסין דמחילין  
 למיון סגישין מן ידהון  
 דגני נוכראין : ה די  
 פוקהון ממלך מוקמא  
 דמנן ואורייהון אוריח  
 שקרא : א אלהים שקב  
 חדת א ש פ ה קדמך  
 בנגלא עסרתני גימין  
 אמר קדמך : י דיחב

ימיו כצל עובר : ה יהוה המישמך  
 ותדר גע בהרים ויעשנו : ופרוק ברך  
 ותפיצם שלח חציו ותהמם : ושלח  
 ידך ממרום פצני והצילני ממים  
 רבים מיד בני נכר : א אשר פיהם  
 דבר שוא וימינם ימין שקר : א אלהים  
 שור חדש אשרה לך בנבל עשור  
 אומרהיך : הנותן תשועה למלכים

ה"א ארפיס, י"ב מה מה פה :

רשי

רד"ק

כבר פירש אביו כלל עובר לכול עוף הפורח : (ז) פצני  
 הוליאני ולטון הללה הוא וכן הפולה את לוד עבדו  
 (מלחמי) : (ח) פיהם דבר שוא וגו' . חלה הכתוב סוף  
 כפה ושקר זימין . באלו לספר כפה כודים גוזמא על שאל  
 אף לשנות את הודו . באלו לפשטו ימינס לשבועה קתלו  
 משוא שנתפס עליו כנכח אבל כשקר נשבעין שכן גורלם :  
 (י) הנותן תשועה למלכים . מדבר על סלע המחלקה

כמו הכל הפה : כצל עובר . כמו הצל שעובר במורה כחתשט  
 השמש או פירוש כצל העוף העובר בעופפו : (ה) ה' הם שמך .  
 וכן אמר ויפ שמים וירד והכל רדך משל כאלו ירד הוא יתברך  
 לילות הרשעים בבהרת ואת התגלות אמרה על מלכי האומות  
 המבטשים להלחם כמו : בחרים . הם המלכים שהם חזקים  
 בחיים על רדך משל : ויעשו . כשתשלח אל אפר כהם על  
 ששן מהם כמו שעתה עשן מדבר הכלת באש ודיבס רואים  
 ששן האש ואינם רואים האש כן ככלית הרשעים מי שלא יראה  
 בכלותם ישמע וידע : (ז) ברוק . והברקים והחצים הם הנזירות  
 הנזירות מן השמים : (ז) כמים רבים . הם הארבים והחוקים  
 ואחר כך פירש מיד בני נכר כי שעתה שמלך אין לו אויבים אלא בני נכר ופי'  
 שתיא ענין פתיחה כי המציל אדם מיד אדם חרי פותחו סמארו : (ח) פיהם . מלכי נכר  
 שחם מתנאים עלי דבריוחב  
 הצמרים נשחף כך וכך שוא והכל דבריהם אחר שתעוני אתה וכן ימינס כלומר כהם  
 ונבורתם כח שקר הרבל תוא : (ט) אלהים .  
 בכל עת שתחדש נפלאותיך עמו אודיש לך שור בפת ובכילור : (י) הנותן תשועה .  
 אף על פי שהם מלכים זריכים להא  
 יתברך שתועתם : הפוצה . פירשנו עניינו כבלת פצני : סהרב רעה . סהרב שאל  
 וקראת הרב רעה שלא היה לו רדך להשמר  
 כנחת שי

(ס) אלהים עיר מדת . האלף בנטיח כפ"ס :

העמידות מהמים ועטם ענ כהרים באש היורדת על כן ויעשנו והעטם כי ההרים  
 שהם עומדים אש חגע כהם מיד  
 ישנו אף כי האדם שהוא הכל : (ז) ברוק . כדרך ושלח חציו : (ז) שלח .  
 כמותלחמידין ושלח ממרום ודיכה האויב  
 אל מים רבים על כן פירש מיד בני נכר : (ח) אשר . אמר כן כלעם כי וימינס  
 לשון קדר כשבעתם והנכון בעיני שהוא  
 כמשמנו והעטם כהם ונבורתם והנה עקר והנה הדבור והמעשה : (ט)  
 אלהים שיר חדש . על החסד  
 שהלחמי : בנבל עשור . כנכר שחמוי שהוא כנבל בעשור : (י)  
 הנותן . מגורת ושלחה האלמה כדרך ויפרקטו

מצורת דוד

מצורת ציון

(ה) חם שמך . כלומר אש כשאלו פנטה מדה הדין מל"ג כמלכי  
 העכו"ם ולזה הס עמד למטה ואמר עליו ותגע כהרים הם מלכי  
 העכו"ם ועלו כן כי תכעב כהם אש ה' הוא ענין מליה לומר  
 כה כעשים : (ז) פצני . פלני דידך והצילני ממים רבים לתוספת  
 על אלפי פיהם ידבר שוא וכת ימינס הוא עימון לפשט שקר  
 כשאלל מידם : בנבל עשור . כחסר הוי"ו ומשפטו כנבל עשור  
 חלף הוא עליון בלתי עשור . חלף הוא הנותן משופם למלכים כי על חזק  
 המלכים לריבם להאספק :

ענין  
 ענין פתיחה כמו פלמי פי  
 ענין פתיחה כמו פלמי פי  
 ענין פתיחה כמו פלמי פי  
 ענין פתיחה כמו פלמי פי

פירוש ע"ט

פיר וואסערין פון איון פונגיל וואס פארט  
 די פרימער קינדער דאס זענן די בבלים : (ח) אשר  
 פיהם דבר שוא וימינס לשון שקר פארמט אנן ויעירי  
 רעכשע האנטן שווערט ליגינט : (ט) זאמך דוד אלהים  
 שיר חדש אשרה לך גאמא איך וועל זינגען צו דיר איין  
 גיירא גיזאנג בנבל עשור מיט איין פירידי פון צעהען  
 סמרונעס וועל איך לובין צו דיר : (י) דען דו ביסט  
 דר גאמ הנותן תשועה למלכים ווס האמ גינגענען איין  
 היף צו די מלכים הפוצה את דוד עבדו אונ דאס ער

זענען אזו ווי דר שאמין פון פונגיל וואס פארט  
 פאלד אבדער ווי דר פונגיל פליהם פארעק : (ה) ה' הם  
 שמך ותדר דו גאמ גייר ביינע הימלען אונ גידער גע  
 ביהר ויעשנו ריר אן אין די בערב אונ ווי זאלען זיך  
 רוקבערין : (ז) ברוק ברך ותפיצם מאף בליצן איין בליצן  
 אונ פר שפרייט ביינע פיינס שלח חציו ותהמם שיק  
 ביינע פיילין אונ פר טרימל זיי : (ח) שלח ידך סמרום  
 שפארעק בייין האנט פון דעם הימלעל אונ צוא מיד  
 אטס אונ זיי מיד מצויל פון די ווס זענען גינגליקען צו

תהלים קמד

הפִּיִּצָה אֶת־דָּוִד עֲבָדוֹ מֵחֶרֶב רָעָה:  
 יֵא פָצַנִי וְהִצִּילֵנִי מִיַּד בְּנֵי־נֹכַח אֲשֶׁר־  
 פִּידֵם דְּבַר־שׂוֹא וַיִּמְיָנֵם יַמִּין שָׁקֵר:  
 יב אֲשֶׁר בָּנִינוּ אֶפְנֵמַיִם מְגִדְלִים  
 בְּנַעֲוִרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְּוִיַּת מְחַטְבוֹת  
 תִּבְנֶת הַיִּכָּל: יג מְזוּיָנוּ מֵלְאִים מְפִיקִים

ת"א: הַבִּינֵנוּ. פסחים פו ב'ב עכ סוסדרין ק' פסחים פו :

הִיכָלָא: יג הַמְקַרְנָא מִיָּן כְּסָפְקָן מִן שְׂתָא לְשִׁתָּא עֲאָנְנָא מִיָּלְדָן אֶלְפִיָּא מִפְּשָׁן רְבוּתָא רַרְק

ממנה לפי שהיה מלך והיה מבני עמו: (יא) פצני פירשנוהו כי חצנין כפול בסמוך: (יג) בנינו. כי כל ענייני על הנכונה. ובלבד שתצילני מיד בני נכר כי בנינו שלחת ברכה בפרי בפנינו ובפרי ארסתנו ובפרי בהמתנו ושלשתם וברם בסמוך כמו שנזכר בתורה בברכות ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך ואשר אשר בנינו נמשכים כמו נמשכים שלם מגדלים על סים רבים ובמקום דשן ושמן כן בנינו מגדלים בנעוריהם ברוב שובה ובאמנת ישראל ובמשעשעים מובים כן בנותינו הם מגדלות בשובה וחס ישות במראה נאות כוסתם כמו ויות אחיהם וחס פינת הארסון שהם מחוסבות אבני נזית בפסלות חובב במצבה דקת עד שירבו כל אבני חיות מרוב חסותיהן ביורש כאלו הם כולם אבן אחת כן הבנות ישות ונאות בצורתן הבנות היכל: (יג) מזוינו. ויות הבית כלומר ככל פיוח מן הבית מן הבואה ויכרוב תבואה מכל מין ומין תש

שהיה דוד קרוב ליתפש ביד שאלו וכל מלאך אל שאלו מהרה ולכה וגו' (ש"א כ"ג) הלל את שאלו מהיות סופך דס נקי וחת דוד מהיות כהנן: (יא) פצני והצילני. כלשר פליח אז חן פלני עתה: (יב) אשר בנינו וגו'. כלומר נוס עלה דוד זה כשר הוא: בנינו בנמייעים. שאין בהם מוסל כן מנוקס מעבירה. (מלאחי): מגדלים בנעוריהם. כשם טוב זה הם כנטיעים כנערוות גלים כל יומיהם וא"ל לקיים כל שבה זה אלף בדורו של חזקיה: בנותינו. גבוהות קומה ולה כוונות של בית אכנים שזויות אכן מכוונות כנגד חבירתה ועולה למעלה עד שהזויות מיישרות: מחוסבות הבנות היכל. מהוללות מפי רואיהן ומדמין אותן לחבנית קומת היכל. ורבותיט פירשו כנותינו כוונות מתמללות חמה כוונות מונח המלחות דס ואינן

נבעלות אלף לבעליהן: (יג) מזוינו מלאים. זיוות

מנצח שי

אבן עזרא

מנצח: מחרב רעה. חסר ויזורעה וי"א כי רעה תאר למחנה או עדה או חדה: (יא) פצני. טעם אחרת כן עשה עמי תמיד והזכיר עם הראשון עיר חדש ועם האחרון שיטכנו לנצח: (יג) אשר בנינו. הם מגדולים כנעוריהם כנטיעים: בנותינו כוונות. ארמון מלך שהם מפותחות ומנווירות: מחוסבות. כמו חסבות אשון מנצח: תבנית היכל. העטם כפול: (יג) מזוינו. זיוות בתניו מלאים מפיקים רמו למשחרים: מון אל זן. מין כמו חרנס לכינוי מצורת דוד

מצורת דוד

מצורת ציון

מצורת ציון

הפירוש ע"פ

הפירוש ע"פ

**מִזֶּן אֲרָזִים צִאֲנֵנוּ מֵאֲרֵיפּוֹת מִרְבָּבוֹת**  
**בְּחַצְוֹתֵינוּ: יָד אֲלֹפֵינוּ מִסְבָּלִים אֵין**  
**פִּרְץ וְאֵין יִצְאָת וְאֵין צוּחָה בְּרַחֲבֵיתֵנוּ:**  
**אֲשֶׁרֵי הָעַם שָׁבַח לֵוֹ אֲשֶׁרֵי הָעַם**  
**שִׁיחָה אֱלֹהֵינוּ: קִמָּה \* תִּהְיֶה לַדּוֹד**  
**אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֲבָרְכֶה שִׁמְךָ**

**בִּאֲשֶׁקָנָה: יַד הַתּוֹרֵנָה**  
**קָרַי קַטֹּף לֵית הַקּוֹף**  
**וְלֹא מִפְּקָא בִישׁא וְלֵית**  
**צֻחַת בְּבִבְתָּא**  
**בְּפֶלְטֵי־תְנָא: יָד מִדְּבוּי**  
**דְּעָמָא דְּתַבְכִּינְ לִיה**  
**מִדְּבוּי דְּעָמָא דְּוֵי**  
**אֲלֵהֵי: א תִּהְיֶה־חַתְמָא**  
**לְדוֹד אֲרוֹמְמַךָ אֱלֹהֵי**  
**קִלְפָא וְאַבְרָהָ שִׁמְךָ**

**רש"י**  
 אלו רוממונו מלאים טוב: מפיקים מוזן אל זן. מוספיקים  
 מוזן משנה לשנה: מוזן אל זן. משנת חסוף מוזן לשנה זו  
 עד זמן חסוף מוזן לשנה חמרת. (זו גזעיתו) כלע"י.  
 וברש"י כ"ו גזעיתו ב"ל"א הויה חסוף מוזן וזוהל ט  
 רחטה האלעטן: מארצפות מרובות. לא לפיס ולרבעות  
 עושות פרי: (יד) אלו פנינו מוסבילים. אלו פיס גדולים  
 שכן נסבילים על עטושים שהקטנים נעשים לגדולים  
 ומתוך כך הן פנינו: ואין יוצאת. אין שמועה רעה  
 יולדת למחוק: ואין צוחה. ואין קול מנומת מלחמה:  
 (טו) שבעה לו. שכל עושה הואת שלו:

**רד"ק**  
 מלא ואז  
 כתערים זה עם זה ופי' מפיקים יוצאים כמו רחוק רצון מה'  
 שפירושו יוציא וימשיך לפרש בני הבית מוציאים מין זה אל  
 מין זה מרוב כל מין ומין לא יכולים הבית שויהת זה לבדו זה  
 לבדו. זן פירושו בין מחרמטין לבנינו לנחתי: מאלופות  
 מרובבות. וילדת לאלפים ולרבבות עד שמלאים מהם  
 חצותינו: (יד) אלו פינו. שורינו. וכן שגר אלפיך כבש אלופיך  
 מסובלים. ורצה לומר שורינו חקים ומלאים ויכולים לסבל  
 משה עבודהם בחורש ובכשר הגנלת. או פירושו  
 מסובלים בכשר: אין פרוץ אין יוצאת. אין פשו אתר יוצאת  
 לשי לא מאבשינו ולא מהחמותנו: ואין צוחה. לא נשכעה  
 צוחה בחרותינו. שיוצורו בהחוהינו ויאומונו נגף ישראל  
 במלחמה כל כלי' סוף דוד לא נגף ישראל לפני איביתם:  
 (טו) אשרי העם שככה לו. שזאת החצולה לו וטמני מה היתה  
 לוח העם ואת הגצלה לפי ש' אלהיו לסיכך אשריו ש'  
 אלהיו: (ז) תהלה. אלה הששה מסורים עד סוף הספר הם  
 ותחיל בהם בחלה לגודל התהלה וזה המוסר תחילה המוסר  
 בראש ובסוף יהכל לגודל התהלה ומהי תהלה האל גדולה.  
 ישראל לסיכך חזקיה בהם בקיוב גלות ובנין ירושלים.  
 את הנין ולא ידענו למת וירשו רבותינו ז"ל מטני שיש בה  
 במלחין של איבי ישראל דכתיב נפלה ולא חסוף קום ונ' **אבן עזרא**

כולם תהלות האל יתברך ושבתו לסיכך תהל בהם החלה  
 הראשון תחלת ותחלה הפסוק האחרון תחלה והחמישי הללוית  
 המוסר הוא תהלה לאל יתברך לסיכך חיבור באלף ב"ת ולא חיבר  
 כולם תהלה והיין פסוקים בלתי מוסריים ושם כל חסוף קום ונ'  
**מנחת שי**  
 ל"ב: (ז) לאוננו. ר"ל נמדוויקים: בחלוטונו. נמדוויקים  
 מלא וז' גס אחר לז": (יד) מסבילים. ה"מס נגעי':  
 מפיקים שבה אל מוזינו ופירושה כפי ערך המקום בלי חנר:  
 צאננו מארצפות. עושות חלף: מרובבות. מנומת  
 רבכה ככה עליון והטעם לאננו שהיו מלפפות שבו מרובבות:  
 (יד) אלו פינו. כמו שגר אלפיך וכמהו ככבש חלף:  
 מסובלים. כי הם סובלים העננות המלאתו: אין פרוץ. מהשערי  
 הגדולים הידועי': ואין צוחה ברחובותינו. כי הן הן מתנחם  
 בגאשמועה רעה כי נגף ישראל לפני איביו: (טו) אשרי. ולמה  
 בכהה **קמה** (א) תהלה לדוד ארוממך. בדבור ובחמונת  
 מצודת ציון **מצודת דוד**

מלאים מחמונת עד אשר יולאו מהם לפיכמה משעת חסוף מוזן  
 שבה זו עד שעת חסוף מוזן יולאו מהם מאחיהו ולא יחסר לו ימות  
 השנה: צאננו מאלופות. אלפי ירכבו בחלוטונו לא לפיס ולרבעות:  
 (יד) אלו פינו מסובלים. השורים שלנו היו עמלי מכל עמומת  
 משש כדכ ר"י היו שמתים ובעלי כשר וכלאו יתמש עמיהם למשא:  
 אין פרוץ. לא ירבו מצלה לא כנו ולא בנהמתנו: ואין יוצאת.  
 נמדוויכוני קול טמם בעצור בנהל ומד מה כי לא מהי כנו:  
 (טו) אשרי העם. משומח הטס ערך הכרה פונס. יש בידו ומשומח הטס  
 כמעט כי ידו לא תהלה:  
**קמה** (ה) תהלה לדוד. לפי שנמומר היה לו פיו שוס  
 שאלה ובקשה ר"ל שכתו המקום לוס אמר תהלה לדוד כי לו **ע"מ**  
**פירוש**  
 פון דר צייט אן ווס קען נעקמט אריין די תבואה פון  
 דעם פערך אין אוצר אין דא שפיי בוי קען נעקמט  
 אריין די תבואה אין אנדערין יאר אין אוצר צאננו  
 פאלופות אונ אנגעזעק שאף האבין פיל מוזינג אונ  
 פיל קאל צעהען מוזינג קינדער האבען זייא אין  
 אנגעזעק גאסין: (יד) אלו פינו מסובלים אנגעזערי אקסן  
 זעגן גלויטין פיוקר זיי זעגן פעט גלייך ווי זיי טראגן  
 און נר אין משא מיט פלייש אין פרוץ אין יוצאת קיין

**קמה** (ה) תהלה לדוד. לפי שנמומר היה לו פיו שוס  
 שאלה ובקשה ר"ל שכתו המקום לוס אמר תהלה לדוד כי לו **ע"מ**  
**פירוש**  
 פון דר צייט אן ווס קען נעקמט אריין די תבואה פון  
 דעם פערך אין אוצר אין דא שפיי בוי קען נעקמט  
 אריין די תבואה אין אנדערין יאר אין אוצר צאננו  
 פאלופות אונ אנגעזעק שאף האבין פיל מוזינג אונ  
 פיל קאל צעהען מוזינג קינדער האבען זייא אין  
 אנגעזעק גאסין: (יד) אלו פינו מסובלים אנגעזערי אקסן  
 זעגן גלויטין פיוקר זיי זעגן פעט גלייך ווי זיי טראגן  
 און נר אין משא מיט פלייש אין פרוץ אין יוצאת קיין



**לְעוֹלָם וְעַד: בְּכָל־יְמֵי אַבְרָכָה**  
**וְאַהֲלֵהָ שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וְעַד: גְּדוֹל**  
**יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד וְלִגְדֹלְתוֹ אֵין חֶקֶר:**  
**יָדוּר לְדוֹר יִשְׁבַח מֵעַשִׂיךָ וּגְבוּרַתֶיךָ**  
**יְגִידוּ: הַהֲרַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדַבְרֵי**  
**נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיתָה: יַעֲזֹזוּ נוֹרְאוֹתֶיךָ**  
**יֹאמְרוּ וּגְדֹלְתֶךָ אֲסַפְרֶנָּה: זְכַר רַב־**

לְעוֹלָם עַל־מִין: ב כָּל  
 יוֹקֵא אַבְרָכָה וְאַשְׁבַח  
 שְׁמֶךָ לְעוֹלָם עַל־מִין:  
 ג רַב יִי וּמַשְׁבַח לְחָרָא  
 וְלְרַבּוּתֶיהָ לִית סוֹף:  
 ד רָדָא לְרָדָא יִשְׁבַח  
 עֲבָדְהָ וּגְבוּרַתְהָ יִתְנַן:  
 ה שְׁבַחְהוּ אִיקָר זִינְהָ  
 וּמְלֵי פְרִישְׁתָּהּ אֲמַלְרִ:  
 וְעוֹשְׁנֵי אֲדָרְתֶיךָ יִמְרוּן  
 ז רַב גְּדוּלְתֶךָ יִשְׁתַּעֲבֹד:  
 ח דְּבָרְךָ סִגְיֵי שׁוֹבְהָ  
 ת"א גְּדוּלָּה זְכַר עֲדוּסֵי:

**רש"י** תיר וא"ו  
**רד"ק**  
 והמתבונן בזה המוסר יראה בנפלאות הבורא ומשפשו על  
 ברואו לשיכך אמרו ובהנהיגו ליל כל האוכר תהלה לדור בכל  
 יום ומוכסליו כן שהיא בן העולם הבא לא אמרו האומרו לך אלא  
 במין ובלבו ובלשונו: ארומסך: לבני ובלשונו שאהיה חיה  
 מבשלתך ואחיה הם עליהם והמסיר רומסתו יאמר אליה אבל  
 הוא אלהי כל בשר ואלהי האלהים: לעולם ועד. שפך שהוא קיים לעולם ועד או פירושו אני אברכנו לעולם ועד. הוא  
 כל ימי חיי או פירושו ארומסך בזה העולם. ואברכה שפך לעולם הבא שהוא עולם ועד. ואמר תהלה ארומסך ואמר  
 כך אמר שפך להדימו כי הוא שמו ושמו הוא והוא השם הנכתב ולא נקראו כל האחרים הם שמות החורא וכפל הענין ואמר:  
 (ג) בכל יום אברכך. בגלות הוא: ואחלה שפך לעולם ועד. לעולם הבא: (ג) גדול ה'. ואם אומר אנדלו ואחלה הוא גדול  
 ומתולל על כל החלוציו עד כי לגדולתו אבן חקר ישיגת האדם בדרך החקירה כי אין לת חקר אלא שיתללו האדם לפי  
 שכלו: (ד) דור לדור. אפילו אם היו חיי בני אדם ארוכים לא יוכלו להשיב בכל ימיהם כל שכן שהם קצרים אלא מה ביש להם  
 לעשות לפי קוצר ימיהם כי דור תולך ודור בא יספר זה הדור שהולך פרם לכת לדור אחר המעשים הנוראים שראו ביהם  
 ותגרות שראו בחייה לפי שישבחוהו הדור הבא על מה שעבר שלא ראו אלא שהודג לתם על מה שיראו בימיהם: (ה) הדר.  
 כמו שאני עושה שאשתם לבני העולם: הדר כבוד הדרך. פירושו יופי הכבוד ענין כי בעונו ובנפלאותיו הוא נכבד כמו שאמר  
 ואכבדה כפרעה: ודברי נפלאותיך. השרית עמי ושיעשו הם גם כן בכל עת שיקבלו חסד האל יאמרו אותו ויספרו לרבים:  
 (ו) ועוז. כמו שאני גדולתך אספרנה כן יאמרו הם ג"כ עוזו נוראותיך ובתוב גדולתך ביו"ד הריבוי שהם רבות אצל המקבל  
 וקרי גדולתך כי הכל הם א' אצלו יתברך והאלה שמות הנזכרים בזה המוסר גדולה ונבירה מעשת הוד כבוד ושוב צדקה מלכות  
 נפלאות נוראות הם א' לענין ידוע אבל אינם דוקא כל אחד במקסומו הנזכר אלא כל אחד בעצמו כבוד ושוב צדקה מלכות  
 מפני ששינה להם חלקם כשכחו משיגים זה מזה: (ז) זכר רב טובך. רב הוא שם לתואר כאילו אמר גדול טובך: יביע.

**מחנה שו**  
 קמה (ה) וגזכרך. ביו"ד ועיין מ"ט בישעיה סימן ס"ג:  
 (ז) וגדולתך. ונדולתך קרי ור"ק כחש נשכח ביו"ד  
 הכניו חסד המיו"ד וכן הוא בדפוסים חמושים אצל דפוסים  
 ראשונים ובס"ס כ"י מתייקים לא נמצא כהם ביו"ד וכן מסתבר  
 דלא נמצא בדפוסות רק עם ס"ב מלן דכתיבן מוקדם מאוחר  
 מהללו ובעבור שאמר שהוא גדול הזכיר כי לגדולתו אין חקר כי כל מלך בלחוש לגדולתו ורחשית וגדולתו  
 אינו כן: (ד) דור. עתה פירש טעם ומהולל מאד כי הדור שהלך יספר לדור הבא מעשיך הנוראים. יגידו עני הדורות  
 וטעם וגבורותיך כי מתהלות המלך היותו נבזר: (ה) הדר. הדורות יגידו וגבורותיך הנראות ואני השיגו עס לבני הדור  
 כבוד הודך עקרי כבוד נבזרותיך הנראו גם דכרי נפלאותיך שלא יכיוס הדורות: (ו) ועוזו. ואלה הדורות יספרו  
 הנוראות שפעת לעיניהם כמו אותות מרשים וסא"ר נפלאות נוראות רק אלי גדולתך שהיא גדולת כבודך אספר להם חולי  
 יביטו והנה טעם ורומותיך כי כן ראוי להיות המלך נורא: (ז) זכר. והמלך אם היה עוב כל אדם יביעו מוכו וכל רב  
**מצודת דוד**

כח כ"א תהלה ושבח: ארומסך. אסכר כונמותיך: (ג) בכל יום.  
 ר"ל לפי הנלוו כלל יום מעין החמושי: (ג) ומהללו מאד. יתח  
 ממש שמהללן כולם כי אין חקר לדעת גדולתו ולהללו כפי מה שהוא  
 יגידו. כפל הדבר במ"ש: (ו) ועוזו וכו'. ר"ל כמו שאני אספר  
**פירוש**  
 דיה דר הייבין דו סיין נאמט אונג סלף אונג איה וועל  
 לובען דיין נאמען ביז אייביג אונג אייביג: (ב) בכל  
 יום אברכה אין אימליקען מאג טוא איה דיה לובען  
 ואחלה שפך אונג איה וועל לובען דיין נאמען ביז  
 אייביג אונג אייביג: (ג) גדול ה' מהללו מאד נאמט אין  
 גרום אונג אין וויינר גילובם וגדולתו אין חקר אונג צוא  
 זיין גרוסקייט אין קיין פאך שמונג גיט: (ד) דור לדור  
 ישבח מעשה איין דור צום אנדערין דור שום דער

אונ



לְבַנֵי הָאָדָם גְבוּרָתוֹ וּכְבוֹד הַדָּר  
 מַלְכוּתוֹ: י מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־  
 עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶךָ בְּכָל־דָּוָר וְדָר:  
 יד סוּמְךָ יִהְיֶה לְכָל־הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף  
 לְכָל־הַכַּפּוּפִים: מו עֵינַי כָּל־אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ  
 וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:  
 מז פוֹתַח אֶת־יְרֵךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכַלְיָתִי  
 רָצוֹן: י צַדִּיק יִהְיֶה בְּכָל־דַּרְכָיו וְחִסְדֵךְ

גְבוּרָתוֹ וְאִיקָר שִׁיבְרוּ  
 מַלְכוּתָהּ: י מַלְכוּתְךָ  
 מַלְכוּתָא דְכָל עֲלָמֵי  
 וְשׁוֹמְרָתְךָ כְּכָל דָּר  
 וְדָר: יד סוּמְךָ יִהְיֶה  
 לְכָל־הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף  
 לְכָל־הַכַּפּוּפִים: מו עֵינַי  
 כָּל־אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ  
 וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־  
 אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: מז פוֹתַח  
 אֶת־יְרֵךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכַלְיָתִי  
 רָצוֹן: י צַדִּיק יִהְיֶה בְּכָל־  
 דַּרְכָיו וְחִסְדֵךְ כֵּכָל

ת"א סומך ה' ברכות ה' ענין  
 כל כבודו מן זכר כבודו ית' פותח כבודו המענין כ' מ' זקוק ה' י' י' וזכר המורה ומענין ענין על :

רש"י

(יד) סוּמְךָ. (נו"ן) הסרה מהלש"א בית"א לפי שראה דוד בזה מפלה קשה נפלה ולא חטוף קום כמותל ישראל (עמוס ו') וזמר וממכה ברות הקודש סומך ה' לכל הנפולים: (זו) ומשביע בכל ח' רצון. כדי פריעתו כי כל נבראי פסח החיים בראת אהם ובראת מאכלם כיש אוכל עשב ויש אוכל חי כמותו וכולם ענייתם תליות אליך ופקוים אליך ואתה נתון להם את אוכלם והוא על ידי השתלשלות החיבות. ואמר בעתו לשון יחוד כי כל מין ומין יש לו עת ידוע יודע בו מאכלו. ואמר אליך ישברו. ואף על פי שאין בהם דעת הם ישברו לפי שבטע את חוקם ונתת להם ואנחנו היודעים כי אליך הוא תתקוף כי אתה הנותן והמכין: (טז) פותח. שאתה נתון להם אוכל בהשפעה שישבעו לא אחד לפי רצונו: (יז) צדיק. כי בצדק ובושר נתון לכל אחד אוכל ואף על פי שהיה מורף את תחיו ואוכל כמו אבן עזרא

מלכותו לכבוד מלכותו כי הנה כמוהו עד מן מלכות פרס וחקמו קדמוניו כהפלה וימליך מלכותיה גם כן הכתוב ומלכותו ככל משה: (יג) מלכותך. כל מלכות תפסק ומלכות השם עומדת לנצח: (יד) סוּמְךָ. וכל מלך זה ישפיל וזה ירים זה יסמך וזה יפול כי לא יוכל לסמוך ולהרים הכל והשם לבדו הוא סומך הכל: (טז) עֵינַי. עם מדינות המלך הפרנסים המלך והשם לבדו מפרנס הכל לתת לכל אחד מהם מלכותו בעתו: (זו) פותח. ואחרי הכתוב כפסוק העליון ישרת גם פה הכבוד הוא ואחרי פותח את ירך וככה כי חלתי לבי בעורי וטעם רצון מה שיפסק להם: (יז) צדיק. אם טען עושה למה יאכל אחד העה ואחד שטורים והנה מצורת דוד

(יג) כל עולמים. על כל השולמות. בכל דור דור. ומשלך עומדת כל ימי הדורות: (יד) סוּמְךָ וגו'. לכל ימי עמי אפ"ל לכל הַיְפוּסִים. לאשר נכבד כפסו קומתם עמי אפ"ל: (טז) אליך ישברו. למלכות ד' ממסורס: בעתו. לכל אחד כשה מלך לו: (טז) פותח. אחרי פותח את ירך ומשביע לכל מ' לפי לטומוטאמו: (יז) צדיק. כמו נדקס לקושי יקרים

אז עם איך איו איין עבירה אין שפאם. האם רבי תנחום גיזאנס וואס איז דיי עבירה. האבין זיין גיזאנס סיר האבין גיזעקן וויא איינער די האם גיזעקן צדקת צוא זיין גיזאנס זכר האם זיא גינס. רבי תנחום האם געשוקט רואין דעם סענטש אונ האם גיזאנס צו אים פאר וואס האסטו גיזעקן צדקה צוא דייין גיזאנס וואס די האסט זיא גינס. האם דער סענטש גיזאנס ווייל איך האב גיזעקן זיא איין שפאקן צדקס האב איך אויף איר רחשנות געהאם. רבי תנחום האם אויף געהויבען זיין פנים געקין היסקט אונ האם גיזאנס צוא הקב"ה גבונו של עולם פאראך דער סענטש האם רחשנות געהאם אויף די אשה וואס זיא איין גיזאנס זיא איין שפאקן. גאר ווייל די האם גיזעקן עס איז איין שלעכטעס עס גאר גיזעקן צדקה. די הקב"ה וואס די גיזעקן דער אפטר בחוס חינון. וויא זיך היסקט האם גיזאנס אויף דיר רחשנות זיא כל עשוי. רוא האסט רחשנות סין דיינע געליבטע ארבתים יצחק יצחק. דארפסטו דאך גיזעקן אויף אויין רחשנות האבין. איין פאך דער היסקל באדעקט גיזאנס אין רחשנות

אויף אפ"ל וואס די האסט באשאפן. אונ סיר וענין די גיזעקן אויף אויין רחשנות האבין. איין פאך דער היסקל באדעקט גיזאנס אין רחשנות

תהלים כמה קמו

תרגום

בְּכָל־מַעֲשָׂיוֹ: יי קָרוֹב יְהוָה לְכָל־  
 קָרְאוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת:  
 יט רְצוֹן־יְרָאוֹ יַעֲשֶׂה וְאֶת־שׁוֹעֲתָם  
 יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם: כ שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־  
 כָּל־אֲהָבָיו וְאֶת כָּל־הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:  
 כא תְהַלֵּת יְהוָה יִדְבֹר פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל־  
 בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:  
 כב הַלְלוּהָ הַלְלוּהָ הַלְלוּ נַפְשֵׁי אֶת־יְהוָה:  
 כ אֲהַלֵּלָהּ יְהוָה בְּחַיֵּי אֲזוּמָתָהּ לְאֱלֹהֵי  
 בְּעוֹדֵי: יג אֲלֵי־תִבְטְחוּ בְּגִדִיבִים בְּבָר־

ת"א קרוב פי' זוכר חלוקה  
 הנלז. מסמים קרובו פסח.  
 מקרים שבר: יג

רשי"י

הוא משכיע את טובות רגונו ואת ברכתו: רצון .  
 (אסוימנ"ע כ"לע"י. ז"ל כמו בראשית ל"ג י' עינין סס) :  
 (כא) תהלת ה' ידבר פי' ונס כל נשר יברך את סס  
 קטו לעולם ועד :  
 קמו (ב) אומרה לאלהי בעודי . בעוד אני חי :

רד"ק

החול לעבד והאריה והדוב והנמר ושאר חיות האוכלות  
 חיות אחרות וכן העופות הירודים לעופות אחרים הכל צדק  
 סאתו כי גם לחיות ולעופות המורפים נותן להם גם כן מאכלם  
 בחייהם אלא שבהגיע קצם למות נגר מקדם שתחיה מיתחם  
 פעמים בהאזנת בעלי חיים אחרים פעמים יגור שימית מיתת  
 עצמו: והסוד בכל בעשו' . מוכין להם מה שראו אינו מחויב  
 להם והם אינם ראוים לקבל אלא שחסדו גבר עליהם: (יח) קרוב  
 ה' לכל קראיו . מאוה עם שיהיה ובלבד שיקראוהו באמת  
 רצונם כמה שיקשיו כסגנו וישמע שעתם ויושיעם מצרה שתבא בעולם  
 או שתבא להם לכפרת עונותיהם: (כ) שומר ה' את כל  
 אהביו . טובים פירויאיו כי אהבוהו ללא תקות טובה ולא מפחד עונש  
 וכן יחיו כל ישראל לעתיד לבא ואז ואת כל הרשעים ישמיד . שלא ישאר רשע בעולם כמו שאובר והיו כל זרים וכל עוש  
 רשעה קט ולתם אוהו היום הבא וגי: (כא) תהלת ה' ידבר פי' . ואז תהלת ה' ידבר פי' כי החיים עם חמתם שחיותו . ואז  
 יברך כל בשר ישם קדשו . רצונו לומר כל בני אדם לברם ולא שאר בעלי חיים התחתונים . וכן כי הוא חיות אם כל חי  
 מדבר: (א) הללויה . בראותו ברוח הקדש קיבוץ גלויות אמר כנגד ישראל הללויה וכן אמר נפשי הללי את ה' כעמיה ובלתם:  
 (כ) אהללה ה' . עתה בעדני בחיים אהללה אהללה וז' ואודיעו ברבים . ואמר להם: (א) אל תבחו . על הדרך שאמר

מנחת שי

(כא) יהוה ידבר פי' י"ד של ידבר צננוה ולא י"ד של סס :  
 קמו (א) הללויה . כל פירקה ומדא עלט :

הוא משכיע את טובות רגונו ואת ברכתו: רצון .  
 (אסוימנ"ע כ"לע"י. ז"ל כמו בראשית ל"ג י' עינין סס) :  
 (כא) תהלת ה' ידבר פי' ונס כל נשר יברך את סס  
 קטו לעולם ועד :  
 קמו (ב) אומרה לאלהי בעודי . בעוד אני חי :

אבן עזרא

התשובה כי הוא יודע הטוב להם כי הוא כראש יודע  
 תולדתם כמו הרופא המזהר שיאכל כל חרם מה שהוא טוב  
 להושיע קוראיו והסע לעולם קרוב הוא רק לאשר יקראוהו באמת ולא לנסות ואשר אינו ראו להושיעו: (יש) רצון .  
 הירא מהמלך ישיקו שלא יעשה לו רע והסע יעשה רגון יראיו: (כ) שומר . אם נלה לרה ליראיו וישעם רק אוהביו  
 הוא רשעו אותם ולא תכל להס רעה: ואת כל הרשעים ישמיד . באתרונה כי סופם לא לאכדון והמלך לא יוכל  
 להמדידו וישמר חלויו אולי יקברו עליו על כן יפחד על לו לויכרם כי לא ידע הסתרות והסלים כאשר החל: (כא) תהלת ה'  
 ויברך כר בשר שהוא נכון לברך על דרך היא היתה אם כל חי: קמו (א) הללויה . דברי המסורר לישראל ואמר כן אומר  
 לנפשו: (ב) אהללה . אומרה . בלשון כי במותו אינו וזאת היא התהלה והזמנה להלכות בני חרם: (ג) אל .  
 מצודת ציון

מנחת שי

הוא משכיע את טובות רגונו ואת ברכתו: רצון .  
 (אסוימנ"ע כ"לע"י. ז"ל כמו בראשית ל"ג י' עינין סס) :  
 (כא) תהלת ה' ידבר פי' ונס כל נשר יברך את סס  
 קטו לעולם ועד :  
 קמו (ב) אומרה לאלהי בעודי . בעוד אני חי :

מצודת ציון

הוא משכיע את טובות רגונו ואת ברכתו: רצון .  
 (אסוימנ"ע כ"לע"י. ז"ל כמו בראשית ל"ג י' עינין סס) :  
 (כא) תהלת ה' ידבר פי' ונס כל נשר יברך את סס  
 קטו לעולם ועד :  
 קמו (ב) אומרה לאלהי בעודי . בעוד אני חי :

למי שאין לו זכיוס: (יח) באמת . ר"ל בלנד סיהים פיו ולבו שים  
 ולא יכחם סלכ ממלך פיו: (כא) ויברך כל בשר . ר"ל גם כל  
 וגם את נפשי סללו את ה': (ב) אהללה . כהס: בדי' בעול אני חי:

רשעים פ' מיליג'ם ערי: (כא) תהלת ה' ידבר פי' יאָעֵם  
 לזב מוט מין מול ירידן ויברך כל בשר אונ און אָעֵם  
 מעֵבְשִׁין וְאֵלֵין לזָבֵעֵן זֵין הייליגען נאָמען אַייגן  
 אונ אייבין:

קמו (א) הללויה לזבם איר ישראל נאם הללי נפשי את  
 ה' אונ רד מין לייב לזב און נאם: (ב) אהללה  
 ה' בחי איה וועל לזבין נאם ביי מין לעֵבְן אונ וועל  
 זינגן

כש יברכו וגו' כמלוי: קמו (א) הללויה . חסס מולס סללו את ה'  
 פירוש  
 וועגן אונ איז איין חסיד אין אַלע זייגע מעשים  
 פֿלומר אַלע זייגע מעשים זעגן מיט חסד: (יח) קרוב  
 ה' לכל קוראיו: נאם איז באהינט צו אַלע די זוס רופן  
 אים מיט אַמֶת: (יט) רצון יראיו יעשה אַלע ווילין פון  
 זייגע ויראים מוט ער אונ זייער גישרייא הערם ער  
 אונ העלפֿט זיי רוף: (כ) שומר ה' נאם הים אַלע  
 זייגע לייב האַבער ואת כל הרשעים ישמיד אונ אַלע

תהלים קמו

**אֲדַם אֶשְׂאִין לֹא תִשׁוּעָה: י תִצַּא רִחוֹ**  
**יֵשֶׁב לְאֲדָמְתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אֲבָדוֹ**  
**עֲשֵׂתֶנְתִּיו: ה אֲשֶׁר שָׂאֵל יַעֲקֹב**  
**בְּעֵזְרוֹ שִׁבְרוֹ עַל־יְהוָה אֱלֹהָיו: ו עֲשֵׂה**  
**שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־**  
**בָּם הַשָּׁמַיִם אִמַּת לְעוֹלָם: ז עֲשֵׂה**  
**מִשְׁפָּט לְעִשׂוֹקִים נִתֵּן לָהֶם לְרַעֲבִים**

דְּלִית לִיה פּוֹרְקָא:  
 ד הפוק רחיה יתוב  
 לעשריה קימא הוא  
 הוכרו ופיוני: ה סוביה  
 דאלקא יעקב בסעדיה  
 סבריה על יי אלהיה:  
 ו דעבר שמיא ואקעא  
 ית יקא וית קר די  
 קהון די גפר קשום  
 לעלם: ז די עבר דינא  
 לקרוסין יתב סיון

תולדות אהרן

עמרו . יוסף ויקהל (בבמות יב  
 ק"ג ט"ז)

רש"י

(ר) עשתונותיו . מחשבותיו: (ה) אשרי . מי שלל  
 יעקב בעורו . שהבטיחו הקב"ה הנה אחני עמך  
 ושמרתך והבטיחתיך (הרש"י כ"ח) ולמה אשריו לפי שהוא  
 עושה שמים וארץ ואת הים והכל עליו יש כידו לשמרו  
 בית וביכסה אלכ מלך ב"ד אם שומר ביכסה ארנו יוכל  
 לשמורנו: (ו) השומר אמת לעולם . לטוף דורות

ירמיה ומה יסור לבו אלא אם בבחז באדם ישים העיקר האל  
 יתברך שיתן בלב האדם הנדיב לעורו ובפל הענין כמלות  
 שגות: שאין לו תשובה, שאם לא כרצון האל אין ביד האדם  
 לחשיע תבירו כחירו: לח' לכונו המשתנה והוא יסבגה על  
 יד בני אדם כמו שסיכב תשועת גלות בבב על ידי כורש וכן  
 לעתיד יסבב גלות ישראל על ידי בלכי הנעים שיעור את רוחם  
 לשלחם כמו שכתוב והביאו את כל אחיכם מכל הנעים כנחת  
 לו: וזה יפסד ויתפסחו ואלם גלותם כנא יתחבר לבדו .  
 (ד) תצא רוחו . ואין תהיה לראש תשונת הנה איננו שליט  
 (ה) שיתשב לעשות לא יוכל כי הגה יצאה רוחו המעבירה

אחיו והנה ביום מותו אבדו עשתונותיו: (ס) אשרי שאל יעקב בעורו . חוננו יעקב אביו כי הוא כפח  
 באל כי אחיו היה כחנכל להסיתו וברח ספניו כחיו בשח בלבו אף על פי שהיה הולך אליו כי האל אכר לו שוב לארץ  
 אבותיו ואחיה עכך וגם כפח שיתן לו צורכי כחיותו ואמר ונתן לי לחם כצורה ובגד ללבוש וכן ישראל בניו שבמחו בר  
 הוציאם כן הגלות וכל ענין בכלת שגות: (י) עושה שמים . כי ראוי לבסות כי הוא עושה הכל וכידו להרים ולהשפיל  
 ולעשות בגבראיו כרצונו וארץ היא חיבשה לסיכך ובר את הים . ומעט ואת כל אשר במ . לשלש הנזכרים בשמים המלאכים  
 והצבא הגדול ושבעת משרתים ובארץ היה ועוף ובים תנינים הגדולים וכל גשמי הירבשת והוא יעשה בכלם כפחם  
 השוכר אמת לעולם ששומר הבטחתו לזמן רב כבו שעשה לישראל שהבטיחם להוציאם מן הגלות ואחר שהיו שם זמן רב  
 עד שנושא כל הנעים מנאלתם הוציאם הנה הראה כי בו לבדו ראוי לבסות: (ז) עושה משפט לעשוקים . בכל דור ודור  
 עושה משפטם בעבורם בעושותיהם וכן יעשה בעבור ישראל שהם עשוקים בכלל כמו שאמר עשוקים בני ישראל ובני יחידה

עורא

אבן  
 יש אומרים כגן אלס שאין לו תשועת אמת להושיעם  
 והנכון בעיני כגן אלס שלא יוכל להושיע נפשו: (ד) הצא .  
 היא הסוכנת לבב: ישוב לארצו . כי העלמות כמתכונ'  
 העפר והם מוסדי הגוף ופי' עשתונותיו מחשבותיו כמו אולי  
 יתפצתו כמו יתחבז אלהים ישאבו לו: (ה) אשרי . העטם  
 שלא יעטר רק על השם לבדו ולא יבקש עור מאלדס וטעם אל  
 יעקב בעורו שאמר והיה ה' לי לאלהים כאשר פירשתי

מצודת דוד

אברהם ככלי נגון: בעוד אני בקומו: (ג) שאין לו .  
 שאין בידו תשועה: (ד) הצא . כי כאשר חלל ממנו רוח המיוני  
 אז ישוב אל האלמ' אשר ללקח ממנה זכיון והוא חבדו כל מחשבותיו  
 כי חינו ימול להוליס אל הסעול ומה ח"כ טעמו: (ה) שברו .  
 (ו) עושה שמים ובר' . וח"כ יוד כל מעלה ויכול הוא להשיט בכל  
 (ז) לעשוקים . ללקח נקמתם עיד עושקים: כחיר .

ע"מ

פירוש  
 זינגען צוא גאט וייר איה לעב גאך: (ג) אל הפסחו  
 בגדיכם איר לייט זאלט איהך גיט פר זיך ערן אין די  
 הארץ גבו אדם אין דעם מענטשן וום צו אים איה גיט  
 קיין הילף: (ד) צא רוחו דען ווען דעם מענטשן  
 רוח גיט ארום פון אים קערט ער זיך אום צוא זיין  
 ערד ביום ההוא אבדו עשתונותיו אין דעם דאווענן מאג  
 ווערן פר לארין אלע זיגע פחשבות: (ה) אשרי שאל  
 יעקב בעורו וואר דעם וום דר גאט פון יעקב איה אין  
 זיין הילף שברו על ה' אליו אוג זיין האפונג איה אוף

קמו (ז) עשתונותיו . מחשבותיו כמו יתפצת האלהים לנו (יזנה א'):  
 (ח) שברו . תקותו: (י) לעשוקים . לנגזלים:  
 מלת אשרי משמע כשחים לומר אשרי למי אשר כבדו על ה':  
 מקום: השובר . הוא השובר ממחת כפתחו עד עולם:  
 פומת קפי האסורים כנאמר וישלחם חפשי:

יְהוָה מִתִּיר אֲסוּרִים: ה' יְהוָה פָּתַח  
 עֲוֹנִים יְהוָה זָקַף כַּפּוּפִים יְהוָה אָהַב  
 צַדִּיקִים: ה' יְהוָה שָׁמַר אֶת-גֵּרִים יְתוּם  
 וְאַלְמָנָה יַעֲזֹד וְדָרַךְ רִשְׁעִים יַעֲזֹת:  
 יִמְלֹךְ יְהוָה וְלַעֲוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדוֹר  
 וָדוֹר הַלְלוּיָהּ: קמו"א הַלְלוּיָהּ כִּי-טוֹב  
 זָמְרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי-נַעֲמִים נְאוּה תְהִלָּה:  
 ב בְּנֵה יְרוּשָׁלַם יְהוָה נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל

ת"א ספסרי, יומא ל: זוקף  
 נכרות יז יומא ל: (בכנסת)  
 זמרה, עקיים מ"ג ספ"ד כל המפור:  
 נכנס, נכנסת עם מנחת: פ:

**ר"ד ק**  
 יחידו וכל שוביהם החזיקו כמנו שלחם: נותן להם לרעבים.  
 בכל דור וכן עשה לישראל בגלות ובצאתם מן הגלות דרך  
 סודיות אומר לא ירעבו ולא יצטאו ולא יכס שרב: ה' מתיר  
 אסורים. בכל דור דור וכן עשה לישראל ממאמר גלותם:  
 (ח) ה' פוקח עורים. שהם העורים מחולי העין דוא ירפאם  
 ואמר זה החולי כי זה העיקר כמו האסור לא ימוש ממקומו או פורשו עורים מרוב צרה כי הצרה דומה לחשך והישועה  
 לאור ובמקרא פסוקים רבים מביאים בזה וכן עשה לישראל שהם עורים בגלות כמו שאמר נגששה כעורים קיר ובאין  
 עינים נגששה כשלנו בצדדים כבנשא: ה' זוקף כפופים. הם הענוגים כמו שפירשונו: ה' אהב צדיקים, וכן אהב ישראל  
 שחיו צדיקים בין האומות: (ט) ה' שומר את גרים. הגר והיהום והאלמנה הם החלשים כי אין להם עזר ושומרים לפיכך הזהירה  
 התורה בכמה מקומות עליהם וה' שומר אותם וכן שומר ישראל שחיו גרים בין האומות החלשים כמותם: והאלמנה  
 יעזרה, פירושה נשא: החלשים ינשא: ודרך רשעים יעות. ורשעים יעות דרכם ידחו ונפלו בה: (י) ימלך, מתי יהיה זה  
 כשימלך ה' לעולם אלהיך ציון לדור דור. כמו שאמר והיה ה' למלך על כל הארץ שכל העולם יכירו בכלותו ובר  
 ציון כי משם תצא הוראת ממונו לכל העולם ויאמרו כי הוא מלך על הכל אחר שיעשה משפט ברשעים בעבקי יהושפט. או  
 כשימלך יה ה' הללויה כל בני העולם שתכירו ואו מלכותו ואו יהיה זכר שלים: (יא) ה' הללויה, מוב ונעים ותהלה תהיה

**מנחת שי**  
 (י) ימלך ה' נפולס. ה'נ"ד נפולס: לדר ודר הללויה. מדא עלה:  
 קמו"א (ה) הללויה כי טוב. מדא עלה:

**אבן עזרא**  
 אסורכים: (ח) ה'. הנה העם אין ראוי להשם אלהים על  
 חכם ואם אדם יתקן מעטו ישקן עליו בתפלתו לא תהא וזכה  
 אם רעב או היה אסור וזכה אם בא לו חולי עינים או שהיה  
 שהוא ישמרם ולא יהיו עשוקים ולא רעבים או אסורים או עורים או נפוסים: (ט) ה' שומר את גרים. שחיו ולא עוזר  
 כי הם מנווי אחר ומלתי יעזרה פירשתיה וטעם יעות שיטבצ סבות ויתכן עלילות לעות דרכם שלא ימלא שאלתם ולא יהיה  
 חלמם: (י) ימלך, חכם הוא ככה הוא ראו להיותו מלך ולו לבדו תמות המלוכה ומתא המשור וכאשר החל:  
 קמו"א (ב) הללויה. חכם המשור בדרך נבואה ישבח השם בראותו בחזיון כי השם יבנה ירושלים ויקבץ נדחי  
 ישראל. ומלתי זמרה שם הפועל כמו ליסרה לחכם והה"א נוסף כי יסרת בעבור אחר כי טוב זמרה  
 חלניו כי נעים וכי נלחם מגזרת תלחה כאשר פירשתי שהמל' לבין הפעל כמו וכל נעשה במרהשת: (כ) בינדה. יכנס.

**מצודת דוד**  
 (ח) זוקף כפופים, האלמנים הכפופים לארץ כשלא הצלח המקום ד"ם  
 זוקף חכם למנוח זוקף כפופים המעלה: (ט) יעות. טעם דרכם  
 מעוות ומעוקם למנוי וכשלא ר"ל כותן בלשם בדרך כדע להם:  
 (י) ימלך וגו'. ומתנו ויפושם חליהם, סבוקן לציון הוא ימלך  
 (כ) כי טוב. כי הוא טוב: זמרה אלהינו. זמרה להללויה:  
 בנה. הוא הכונה לעמיד את ירושלים ואם ישראל הכדמים  
 ע"מ

לדור דוד: הללויה. לכן חכם כולם הללו את ה': קמו"א  
 כי נעים וגו'. על כי הוא נעים לזה נאה לו טעמה: (כ) **פירוש**  
 גאמ בינד אוף דיא גיבונדיגע: (ח) ה' פוקח עורים  
 גאמ עפינט דיא אויגן פון דיא בלינדע בלוך ער  
 מאכט זיי זעהנדיג ה' זוקף כפופים גאמ שמעקלט אוף  
 די איין גיבונגעע ה' אויב צדיקים גאמ האט ליב די  
 צדיקים: (ט) ה' שומר את גרים גאמ היט די גרים יתום  
 ואלמנה יעזר איין יתום אונ איין אלמנה טוט גאמ  
 שמארקען ירדה רשעים יעות אונ דעם זעגע פון דיא  
 רשעים טוט ער פר קרימן: (י) ימלך ה' לעולם גאמ  
 וועט קניגן ביז אייביג דהיינו ער וועט מקיים ציון  
 זאמלען

יבנם: ה' הרופא לשבורי לב ומחפש לעצבותם: י מונה מספר לפוכבים לכלם שמות יקרא: ה גדול אדונינו ורבי פח לתבונתו אין מספר: ו מעודד ענוים יהוה משפיל רשעים עדי ארץ: ז ענו יהוה בתודה ומרו לאלהינו בכנור: ח המכסה שמים בפעים

שָׁרָא יבְנָם: י דַּמְסִי תְבִירֵי לְבָא וּפְסִיק אַרְבָּא לְעֵצְרֵיהוֹן: ד מְנִי קָבוֹם לְכֹכְבֵינָא לְכֹלְהוֹן בְּשִׁמְאָא קְרִי: ה רַב מְרַבָּא וּסְגִי חִילָא לְסֹכְלֵתְנִתָּהּ לִית קָבוֹם: ו י מְסֹכֵר עֲגוֹ תְנִיא וְי מְסִיךְ רְשִׁיעֵיָא עַדִּי אַרְעָא וְי שְׂבַח קָדְם וְי בְּתוֹרְתָא זְמֵרו קָדְם אֱלֹהֵינָא בְּכִנְרָא: ח תְּרַחֲפֵי שְׁמַיָא בְּעֵנָא דְמִתְקֵן לְאַרְעָא ת"א מִיָּה: מִסְרֵדִין לִט: ר' יִצְחָק ע"ג ר' מַכְסֵה עֲקֵרִים מִד: פ"ח

דיק

אין לך כל עשב סלמסה שאין לו מול מלמעה מכה אחת ואומר לו גדל: (ה) גדול אדונינו. כי מלך בשר ודם שיש עליו לתהיב מדינות דבות ילאה להנהיגם כולם כאחד הקרובות אליו ותרחוקות סמנו ואם יתיב הקרובות אליו על סדר הנכח לא עשה כן בחוקת שילא כמו בזה ואם יהיה בו הכח לא תחיה בו התבונה אכל אדונינו הוא מנהיג את כל העולם הנתנה ישרה כי הכח והתבונה בו שהוא גדול ורב כח ופירוש לברים שיש לו תבונה בהם אין מספר אין נשוא תבונה מספר כי תבונה מסין אחיות ומספר מסין הכמות לשיכר צריך לרשנו כך כי נשוא תבונה אין חקר וכן הוא ואמר אין חקר לתבונה: (ו) מעודד. ואף על פי שהיא גדול ורב כח הוא משעוה על הענוים והשפלים והחלשים ונכנשו אותם ומשפיל הרשעים המתנאים עדי ארץ וכונן תוה אינו עושה זה. כי עפמים יצליחו הרשעים. אבל לעתיד יעשה זה על "רך השלימה: (ז) ענו. אמר כנגד ישראל שירו לו בפה וזרו לו בכלי והשרי יחיה שיר ודעה שתודו לאל יתברך על כל המינה ויגדולה שעשה עמכם בהצאיא אתכם מן הגלות ברוב טובה וברוב כבוד ויהוה גדולה מאהר לחוציא עם בעם עממים רבים ובספור נבחרותי מספר הנבחרת שעושה ביולם חסיד והוא מספר ושבת הגלות נתרם למסר שאין שחלים בעבורו אלא למלך ויתברך. לפיכך אמר: (ח) המכסה שמים. כהרים ופחורים ופוחורים. מנחת שו

גאית. האל"ה נתחא וענינו כבו גאית. ואז יבנה ה' את ירושלים ויבנה דתוי ישראל אל אדמתם: (א) לשבורי לב. כמו ישראל שהם שבורי לב ועצבים בגלות: (ב) לעצבותם. בדגוש הצדי להפארת הקריאה הנה הסביבו חכמי התבונה כולם כי מספרם הרכיבים הם אלף וסוף אס כן מה היא כונה מספר לפוכבים ואמר ישעיה המוציא בכספר צבאם ואמר ית לאברהם אבינו השם נא השמיטה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ואמר לבדך השווי תיש מספר לגודריו ופי' החכם הגשמי רבי אברהם בשם רבי חייא כי הכוכבים הפקנים שאינם מאירים על הארץ רבים אין וכולם בני אדם לראותם כל שבין למרותם מספרם לראותם שאינם מאירים על הארץ ונבראו למשל על הארץ לא לראות כמו שאמרו השלם ביום וכל להם כהכוכבים הגרמים יש כוכב שירא שיהא אחד והם רבים מפני גובה הגדול והרחוק הגדול אשר יבולו ובינו ידמה שהוא אחד אבל כל הכוכבים הנבראים אין יבולת באדם לדעת מספרם אבל הקב"ה היודע כל הנסתרות הוא יודע מספרם כי הוא בראם: (ד) לכולם שמות יקרא. ופירושו כי האל יתברך בראם כולם בכספר יודע אצלו ולכל אחד מהם שם הנאות לו לפי חדרכ דער בעבורו נברא וליכית אותו חדר או לסיבת עצבו כי כל הכוכבים יש להם בת ומטפלה על יצורו מזה כל האחד על מין שנוח בו בת לשמות מלאכה כמו שאמרו רבותינו ז"ל

אבן עזרא

כמו לך כנוס את כל היהודים: (ג) הרופא דשבורי לב. הם אכילי ציון ומחכס כמו לא וזרוולא חוכסור. יתח הספרדי אמר כי לעצבותם כמו לשון ישמעאל וכמו ידך עלבוי ולפי דעתי שהוא כמו נעסס שהננוט ענכנ גדול עכורים: (ד) מונה. בעבור שהכיר דתוי ישראל שהם משפירים בכל הארץ הזכיר כנגד זה מונה מספר לכוכבים שהכוכבים הם משפירים בגלגל העליון והוא ידעם כולם והגה יהיה הפרש בין מנין ומספר כי מספר הוא הפרש ומונה מספר הכל קרוב מנורת מנין: לכולם שמות יקרא. והעטם כמו איש לא נעדר זהו ימנת וכונן: (ה) גדול. אמר מונה מספר לכוכבים כנגד ולתבונתו אין מספר: (ו) מעודד ענוים. הם השפלים והם נדמי ישראל: משפיל רשעים. הם מלכי העמים שהיו תחת ידי ישראל: (ז) ענו. דכרי המשורר לישראל כמו וענית ואמרת ויש אומרים כמו קול ענות וענתה שמה כימי נעוריה בעבור כתוב דכיוור: (ח) המכסה. לעולם ישראל כמו וענית ואמרת ככל זמן כדך עושה גדולות ואחריו כתוב הנותן מער ועטם המכסה כי עלם השמים לעוהר: המצמיח הרים. מצודת דוד

(א) הרופא. בנקות ספריו הסכר וכו': נלמעותם. בדגוש הדי' (למפלת): הם אכילי ציון ומחכס כמו לא וזרוולא חוכסור. יתח הספרדי אמר כי לעצבותם כמו לשון ישמעאל וכמו ידך עלבוי ולפי דעתי שהוא כמו נעסס שהננוט ענכנ גדול עכורים: (ד) מונה. בעבור שהכיר דתוי ישראל שהם משפירים בכל הארץ הזכיר כנגד זה מונה מספר לכוכבים שהכוכבים הם משפירים בגלגל העליון והוא ידעם כולם והגה יהיה הפרש בין מנין ומספר כי מספר הוא הפרש ומונה מספר הכל קרוב מנורת מנין: לכולם שמות יקרא. והעטם כמו איש לא נעדר זהו ימנת וכונן: (ה) גדול. אמר מונה מספר לכוכבים כנגד ולתבונתו אין מספר: (ו) מעודד ענוים. הם השפלים והם נדמי ישראל: משפיל רשעים. הם מלכי העמים שהיו תחת ידי ישראל: (ז) ענו. דכרי המשורר לישראל כמו וענית ואמרת ויש אומרים כמו קול ענות וענתה שמה כימי נעוריה בעבור כתוב דכיוור: (ח) המכסה. לעולם ישראל כמו וענית ואמרת ככל זמן כדך עושה גדולות ואחריו כתוב הנותן מער ועטם המכסה כי עלם השמים לעוהר: המצמיח הרים. מצודת דוד

קב"ה הארץ יכספס אליה: (א) הרופא. הוא הכופא למי שלכו נשכר מנוב תבונה: ומחכס. עושה חכמות: לעצבותם. ר"ל מעטיר העצבון: (ד) מונה יור. ר"ל יודע הוא מספרם וקולא להם שמות ל"ח שם הלאה לו: (ה) לתבונתו. ולמספרים שיש בהם מנונה המנאלים אללו אין מספר להם כי רבו מאוד: (ו) ענו. כימו קול לה' כהודאה על העובדה: (ח) הרים. לפי שאל"ה לתרם ולננוט פירוש זאמלען אין איר: (ג) ער אין דר הרופא לשבורי לב וום היילט צו דיר צו בראכני הערצער אונ פלאמערט צוא זייער מרוערקיית: (ד) מונה מספר לפוכבים ער ציילט איין צאל צו די שטערין לטלם שמות יקרא צו אלע שום ער רופין נעמען: (ה) גדול אדונינו ורב פח אונזער האר נאט אין גרום אונ המ פיל פח לתבונתו

**הַמִּכִּין לְאַרְץ מִטַּר הַמִּצְמִיחַ הַרְיִים**  
**חֲצִיר: נוֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ לְבִנְי עֹרֵב**  
**אֲשֶׁר יִקְרְאוּ: לֹא בַגְבוּרַת הַסּוּס**  
**יִחַפֵּן לֹא-בְשׂוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה:**  
**יְהוָה אֱתִירָאוּ אֶת־הַמִּיחִלִּים לְחֶסְדּוֹ:**  
**יְבִשְׁבֵתִי יְרוּשָׁלַם אֶת־יְהוָה הַלְלִי**  
**אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן: כִּי־יִחַזַק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ:**  
**בְּרִךְ בְּנִיךָ בְּקִרְבֶּךָ: יְיָ הֵשֵׁם גְּבוּלְךָ:**

מִקְרָא דְרַבְרַבִּי שִׁנְדָא  
 עֲסִיב: מִיָּהֵב לְבַעֲרָא  
 סוּזְנָה לְבִנְי עוֹרֵבָא  
 דְקָרָו: לֹא בַגְבוּרַתָא  
 דְרִבְרִינָא עַל סוּסֵי יַעֲבִי  
 לֹא בְשׂוֹקֵי וַיִּקְרְיִין  
 כְּחֻסְיִין יַעֲבִי: יֵא רַעֲיִי  
 וַיִּתְדַחֲלוּ וַתִּדְמִוּרִיכִין  
 לְמוֹכְרֵיהּ: יְבִשְׁבֵתִי  
 יְרוּשָׁלַם בֵּת יְיָ שְׁבֵתִי  
 אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן: יְבִי אֲרוּמֵם  
 תַּקְרָא בְּגַרְיִי תַרְעֵקָה בְּרִיחֵי  
 בְּנֵיכִי בְּמַעֲרֵקָה: יְדִישׁוּ  
 תַּחֲרוּבֵךְ שְׁלֵמֵם שְׁמֵן

ת"א לבי עורב. כמנחת פס :  
 ר"ח. פתחה שם כל עתים פ"ד  
 פ"ו וזכר מן חסד, נכנסו לו כ"ט נכס

רש"י

(ט) לחמה, מאלכה: לבני עורב. פירשו רבותינו שהו' אכזריו על בניו והקב"ה מרחם עליהם ומוזין בהם יחוסק מתוך נואתם ונכנסין לתוך פיהם: (ו) לא בגבורת הסוס יחפין. הקב"ה: לא בשוקי האיש ירצה. ולא בקלות

ובחיות היבים באויר השמים ככוסים מעין האדם: המצמיח הרים חציר, אפילו החרים שהם יבשים וקשים כל שכן ארץ המישור. או זכר הרים לפי שאין דרך התחבולה להשקותם בן הגהרות: (ט) נוֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ, שאין לה התכולה להכין מאכלה והוא מצמיח להם חציר בהרים ומאכלה: לבני עורב, לפי שהם לבנים בהולדם ואמורתם מביאיהם אותם כי יחשבו שאינם בנחם ולא יבואו להם מרפם הם צוחים לו כאלו יקראו לאל ביד מרפם והקב"ה מוזין להם ירושים ואוכלים אותם והנה הוא עורב החלשים שאין בהם יכולת מעצמם וכן עשה לישראל שהיו נפושים בגלות מאן כח: (ו) לא, פירושו שאין חפץ באדם בהנחת בגברת הסוס וכן פי' שבנחת לבנות מן הבלחמה: (ז) רוצה, אלא פי' הוא רוצה את ירושו שהם מיהלים לחסדו ואינם כושמים בגבורת הסוס ולא בגבורת אדם: (יג) שבחי, כי בן רוצה לפי שבחתיבו כי ומדבר כנגד הכב דרך משל רצונו לומר יושבי ירושלים והפסוק כפול בענין בגלות שנותב: (יג) כי חזק, שלא תפחדו לעולם לילוך אויב כי ישמרנה כאלו בריחות חזקים: ברך בנך בקרבך, שיהיו ברוכים בפניו בפנים ובמעשה ידיוהם בעיר ובחוק: (יד) השם מנחת שי

רד"ק

(יא) כולל יהוש. עיין מ"ט כסמין קמ"ט: העתלים. כה"ל במתוך:

אבל עורא  
 (ט) גורן. הוכיח הנהמה שאין לה לב לתקן מוזן לנפשה והוכיח מהעוף לבני עורב כי חכמי הנוים אומרים כי אכזותם יעזובם בהולדם: (ו) לא, הטעם אין חפץ השם בגבורה רק ביראתו כמו המתן לסוס בגבורה וטעם בשוקי הוא הרוכב: (יא) רוצה, הטעם כי השם נותן להם לכל כשר ולא כעבוד נבחרתם וכני עורב לעדים לאמני': (יג) שבחי, זה לפתח כי העיר חזקה שיפתח האויב לנא עליה ומה הוא החונק שברך בניך שהם רכבים בקרבך: (יד) השם, מצודת ציון

בעתים: חציר, דשא ומגב: (ו) בשוקי, שוק הרגל: (יא) הים-החיים, המקיים: עיין פתח ישעו אוחז בלוח השער למסגרו:

מצודת ציון  
 שם עצבור הגובה להם מלמתי שם חזיר למחלל כהמה: (ז) לחמה, חזיר הכריס: לבני עורב, גור. ומזן מוזן לבני עורב הקטנים אשר ילעקו בעצור סמזון העוזן וזהו על כי כמה לבנים בקטנותם מושכים אבותיהם שאינם עניים בשבך שינוי מרמות הגנות ואוכלים אותם: (ו) לא בגבורת, חזיר חפץ בני שמולה כשמונו כשמולה הסוס לרזן ולרזון כעלמה: לא בשוקי, לא ילעה דמי שנוטת דחוקי שקוי לקון כגלגלו: (יא) רוצה, רק כולל פי' ביראתו ומזון ומרפם שהם המיהלים למסדו ואינם בעלמם דחוקי האוק לא בגבורת הסוס כי בגבורת כללו מביר ילעת ה' מעל פניו: (יג) שבחי ירושלים, יושבי ירושלים: ציון, האם יושבי ציון הללו את אליהם: (יג) כי חזק, ולא יוכל האויב לכבשה ממתה: ברך, הוא בך את הבעים אשר בקרבך כ"ל שיהיו הכנים מרובים ויתגברו על האויב: (יד) השם גבוך, בגבוך שם שלום כי לא חסדו שלך פירוש ע"מ

וּסְ דַעֲקֵם צוּ דִי הִימְעַל מִימֵ וְאֶלְקִין אֹנֵב בְּרִייתֵם אֵן  
 צוּ דִר עֲדָר רַעֲגִין אֹנֵב אֵין דִר הַמַּצְמִיחַ הַרְיִים חֲצִיר וּסְ  
 כֹאֲמֵם שִׁפְרָאֲצִין אוֹף דִי בְּעֵרְגָא גְרָאוּ: (מ) נוֹתֵן לְבַהֲמָה  
 לְחֶמְהָ עַרְבַּ גִּישׁ צוּ דִר בְּהֵמָה אִיר שִׁפְיִין לְבִנְי עוֹרֵב אֲשֶׁר  
 יִקְרְאוּ אוֹף גִּישׁ גְּמֵא שִׁפְיִין צוּ דִי קִינְדֵּר פּוֹן רֵאבִין  
 וּסְ דְרִוּפִין צוּ אִים רַעֲנָן דִי רֵאבִין וְעֵנָן אוּם דִר בְּרִימִיג  
 אוֹף זִיעֵרַע קִינְדֵּר וְאֲרוּם זִי וְעֵנָן שׁוּאֲרָא אֹנֵב  
 זִיעֵרַע קִינְדֵּר זִיעֵן וְיִים וְעֵן זִי וְעֵנָן קִלְיִין אֹנֵב  
 דְרוּם פִּלְיֵעֵן זִיעֵן אֲוֵעֵם פּוֹן זִיא אֹנֵב וְיִילִין זִי גִישׁ  
 גְּעֵבִין עֲסִין אֹנֵב גְּמֵא פּוֹן זִיא אֹנֵב אִיבְעֵר זִי אֹנֵב  
 שִׁקֵּם זִי צוּ פִּלְיֵעֵרַע דִם זִי גִינְעֵן אֲרוּם פּוֹן זִי אֹנֵב  
 גִינְעֵן אֲרִיִין אֵין זִיעֵרַע מִיִּלְעֵר אֹנֵב זִי עֲסִין זִיא:

(א) לא בגבורת הסוס יחפין גיש אין דעם שמאקריים פון פערד וויל גאט פלוקר אין דעם ווס פיר זיעקערט זיך אין דעם שמאקריים פון פערד לא בשוקי האיש ירצה אוף גיש אין דיא קניא פון איין מענטשין וויל גאט (פלוקר אין דעם וואס פאר זיעקערט זיך אוף גיש גרנינגקריים פון זיינע קניא דס ערקאן גיך דרופין גיש אין דעם וויל גאט) גייערמ: (יא) רוצה ה' את ראוי גאט וויל זיינע יראים וואס האפען צוא זיין חסד: (יב) שבחי ירושלים את ה' לוב דוא ירושלים גאט הלל אלהיך ציון אונ לוב דיין גאט דו שמאס ציון: (יג) כי חזק חזק בריתי שערך דען ער המ גישמארקם די רינגלען פון זיינע מוערין בנך בנך בקרבך ער המ גיבענטשם



חַמְצָא יִפְגַּע בְּךָ : שְׁלוֹם חֶלֶב חַמְצָא יִשְׁבִיעַךְ : מִי הַשְׁלַח  
 אֶמְרָתוֹ אֶרֶץ עַד-מִהֲרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ :  
 מִי הִנְתָּן שֵׁלֶג כַּצֹּמַר כְּפֹר כַּאֲפֹר יַפּוֹד :  
 מִי מִשְׁלִיךְ קָרְתוֹ כְּפִתִים לִפְנֵי קָרְתוֹ  
 מִי יַעֲמֵד : יִישְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסּוּ יוֹשְׁבֵי  
 הַחֲמָה וַיִּקְסְנוּ וַיִּתְּב

רוחו

ת"א לטי קטו . (מכהרצין כט) :

רש"י

מרוחת סוקי האים ייאל : (יז) חלב חמץ . טוב חמץ  
 שמיים : (טז) כפור . (גל"ח) כלע"י . בראשית כל' גל"ח  
 והוא נעל"ע כל"ח ריף . פיין שמוח ס"ז י"ד) : (יז) משליך  
 קרוח כפיהים . המים מגלילדים ונעשין פתיחין פתיחין .  
 ומ' כפיהים הכללפי מהא הבריות העניו לפי חוסר מלכותו  
 מיקל עליו : מי יעמוד . שלא יא' זנוק בקרתו : (יח) ישקח  
 דברו וימסם . לאוחס פתים : ישוב רוחו . רוח מערבית  
 נעשית הקרח ויזלו מים :

נבולך שלום . וכן תהיו ברוכים בחוק שלום ובפיר  
 אדמתם : חלב חמץ . חמץ שבהמים הנבחר : (טו) אמרתו  
 ארץ . הוא הכפר שבא באמרתו ובדברו מהרה כעבר הרוח  
 סהרה לעשת רצון אדוניו ודבריו הוא רצונו חזר ענין המנוח  
 והשלל הנח לפי שהם מיכה ברכת פרי האדמה והשבוע :  
 (טז) הנתון שלג כצמר . השלג שהוא לכן כצמר הלבן ודימת  
 אורו לצמר ואף על פי שהוא פשוט סמנו בלובן סמני שלא יוכל  
 לדמותו בלובן סמנו בדברים אשר בארץ : כפור . הוא שורד  
 בשחר בימי הקור ודימה אותו לאפר שאינו ילכן כמו השלג :  
 (יז) כפיתים . הקרח כמו הכפור אלא שהוא חזק סמנו חמולך  
 קור רב לפיכך זכר גם הקרח קרות . ופי' כפיתים כמו הדבר  
 יתברך כי חבל הוא דברו ומצותו אין דבר במקרה וכמו שהמסר הוא מוריד כרחמיו לצורך כרוואו ועפמים לעונש  
 העונות הוא מסר השופט כן צורך השלג והכפור הוא צורך חוריעים והאילנות אבל בחיותו חזק חרבה הוא הקרח הוא  
 למשפט שהוא סמית ויבייש חוריעים ופרתי האילנות וכן הכרד ואף על פי שלא נזכר צריך להוכיח שהוראת חלל אלה הדברים  
 שהם הכימים לבני העולם הם נבחרות וגפלות חלל . לפיכך כשאמר על נו' . זמור לאלהינו . אמר ויכרו כשיר ונבחר  
 נבחרות אלה החמיתים ואמר מי ויכל לעמוד בפני קרח וזחוקה או פי' כי בפני הקרח נמנעים בני אדם לצאת מבתיהם ולעשות  
 מלאכתם : (יח) דברו . חום חמשה את הכפור שמתחיה את השלג הכפור והקור . ואמר יש רוחו יזלו מים . כי המים  
 בנשיבת הרוח מפאת ים יבא הכפר שימטה אלה . או פי' יש רוחו ויעליהם ויזלו מים כי כפור יאחז הרוח ויזלו מים כאוספים  
 מנחת שי

(יז) קרוח . כמקלם פסדים מריוקיים הקי"ף פסחח ומבארך וכן  
 נקוד פסח נכסר בעל הלשון . וי"ם כקמן ובעל"ז ונכרוד סרוסוס  
 כקמן טעוף : כפיתים . כד"ק מגלו כסטר מכלול ק"ף ק"ם  
 הלפזין מנוח כן חמי כפין (לחוב ל"ג) . ויבי ככאף ט' ט"ח  
 וי"ז וכל' בעל מנינה כפרים ופי' כ"ח גלוי כפרק שיהם ונפיקות  
 מהלך טעילי דרשם שבעלל שתי אומיות כד"ד כפ"ח או זללו זו  
 סהכלאסוים דרשמה הוא א"ם כפיתים מוולל אחד חכל א"ם כן משתי  
 מווללות שהייה רמות וכסטר כן פסלים כמות שבעלל שתי אומיות  
 כפיתים . כן א"י כפין כלל . ועוד לחק שכלל סוקי בעלי המשפסם  
 להם ט"ז : (יט) דברו . דבריו קרי :

מצודת ציון

(יז) חלב . מיטב כמו ואללו את חלב הלכן (כלשאים ט"ם) :  
 (טו) ירוץ . ענין מהירות ההליכה : (טז) כפור . דענין שלג  
 נוסל הוא שערל דימי הקור וכן כסור שמים מי ילד (לחוב  
 ל"ח) : (יז) קרח . הוא הלוד הנקפס והנקפס ט"ם כמים  
 דימי הקור וכן מנפס מי יאל הקרח (טס) : כפיתים . ענין חתיכה  
 כמו פתוח אוחה פתים (ויקלל ט"ז) . קרתו . מל' קור ולנכ :  
 (יח) וימסם . מל' המסס והמנה : ישב . מל' נשיבס והמסה כמו מי

למני הקור הנה נבחרתו מי ויכל להקיים אם לא יתחסם מדברים  
 וסם משמס וסם משמס אם הסגל והכסור והקרח וכשהוא מנשכ רוחו ימסו  
 פירוש ע"מ

ביינע קרינדר צווישין ריי : (יד) ער אינדער השם  
 נבגלך שלום וסם המ גיטאן ריין גבול מיט שלום חלב  
 חמץ ישיגיד אונ מיט דעם פֿעקסער וויין שוים ער  
 דוך אן עטמין : (טו) ער איז דר הישלח אמרתו ארץ וסם  
 ישקט מין זאג און ריי ער ערד ער הנהר ריזן דרו אונ  
 גיך לופט רייניר . (טז) ער איז דר הנהר שלג כצמר  
 וסם ער גיט שגייא און ווי ווייקע וואל גיטן כפאר יפור  
 אונ פראקט פר שפרייט ער און ווי אש : (יז) משליך  
 קרוח כפיתים ער ווארפט זיין קעלט פלוקר זיין איין

הטעם אם תשכחו לבעט עם סוכע גדול : (טו) השולח .  
 כאשר הזכיר חלב לטעם הוכרז כמותו והוא שאמירתו  
 הוא גורמו : ירוץ דברו . הטעם כפול או על דרך  
 ואל העבים אלה הממתיך כן ענה להממתיך : (טז) הנתון .  
 דעמו כי בהיותו רב בימי החורף או יהיה חלב חמץ כימי  
 הקיץ : (יז) משליך קרוחו . כמו בקרה הטורח : (יח) ישלח .  
 ילאו ג' רסין שלא כמנהג פס"ו ויהי ככאף עם העיר . משליך קרוחו  
 ורפס גס הוא . ויהי כערוחת טעמה

מצודת דוד  
 נלמנה : חלב גור . ולא יחלם האויב : (טו) אמרתו . הוא כמטר  
 פסל כמלמד פיו : עד טרחה . כאשר ישלחו ירון מהרה לפסוח  
 שלוחתו : (טז) כפור . לכן כמזג וסם שאלמך הוא פסוח ממנו  
 זבולן טכ"ז המשויל לנמר על כי אין מה כדלן יוסר לכן מלמד  
 להמשיל אליו וכן וקולו כקול מים רבים ויחזקל מ"ג) וכמנהו רבים :  
 כפור . הוא המזג מן השמים כשחר בזמן הקור הנפסוח על טני  
 החלמה כלכר הנפסוח ולפי שאין כמטר בזמן הקור הנפסוח על טני  
 ללכר : (יז) משליך קרוחו כפיתים . כ"ל מקרים כל מיני המים ואלו  
 השלך חתיכות קרח לנסוח כל רוחם כמים וזכרו : לפני קרוח .  
 הממממם : (יח) ישלח דברו . כ"ל ישלח המטר או חום משמס וסם משמס

פירוש ע"מ  
 און ווי שטיקער דהיינו דו וואקסר פריירין אונ ווערן  
 שטיקער (אדער נאנט ווארפט דא קעלט וויא דיא  
 פֿעקסן און קענן דר זיידן דהיינו דעם איימאן נאך  
 זיינע צו רישענע קליידער נאך מאכט ער גרינגער  
 די קעלט און אים) לפי קרתו מי יעמד פר זיין קעלט  
 ווער קאן פאשטימן דם ער זאל גיט קאלט ווערען :  
 (יח) ישלח דברו וימסם אונ נאט שיקט זיינע רייד אונ  
 מאכט צו גיין דר שטיקער און ישב רוחו יזלו מים ער  
 ווייעט זיין ווינט פון מערב וייט צו גייט דם איין אונ

רוחו יזרמיו: ים מגיד דברו ליעקב  
 חקיו ומשפטיו לישראל: כ לא עשה  
 כן | לכלנו ומשפטים בל ידעום  
 הללויה: קמח \* הללויה | הללו את  
 יהוה מן השמים הללוהו במרומים:  
 כ הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל  
 צבאו: ג הללוהו שמש ירח הללוהו

ה' א כל ידעום . מניגון יז זכר הלוי : מן השמים . זכר מקויו : כל זכאיו . פסחים ג' :  
 דבריו קרו פתח באתנה צבאיו קרו

רד"ק

רוחיה ולחין טאז :  
 יס דתני דברא דאורייתא  
 ליעקב קמיו ודניו  
 לישראל : ב לא עבד  
 היקנא לך עמא ודינין  
 לא הדרעינן הקלויה :  
 \* הקלויה שבחו ית יה  
 בריתא ברישא מן  
 שמיא שבחו יתיה כל  
 חזרי אנגלי קרואא :  
 ב שבחו יתיה כל  
 מלאכיא די משמשין  
 קמיו שבחו יתיה כל  
 חלוותיה : ג שבחו יתיה  
 שמשא וסיהרא שבחו

מן השמים רצה לוטר מיסד השמש שרוא יטר חמישי .  
 ואמר אוזכ . הללוהו במרומים . אחם שארם במרומים וכלל  
 בו צורות אותם שאינם גופות ולא כת בגופות . וענין הללו אינו  
 מוצהר אלא כאלו אמר להם נאח להלל : (כ) מלאכיו . הם  
 חשבליים השוקי הנלגלים גם הם אינם גופות ולא כח בגופות :  
 כל צבאיו . הם גופות הזוכים בהרחיקים חם הנלגלים והנכובים  
 שהם נלגלו השמיני לשיכר אמר כל שבאוי לפי שהם צבא דרול  
 ואמר כל ריבים לפי שהם צורות חלוקים : (ג) הללוהו . הזכיר  
 אבן עזרא

כאחד פסרו ויסקו והיו לבים : (וט) מגיד . ובספרם גבורת  
 האל ספרו שנגלה אליכם בבגדו והגיד לכם דבריו וחקיו  
 ומשפטיו כי העמד תחוא היה דבר גדול שלא היה כמותו :  
 (כ) לא עשה . כמו שכתבנו השמע עם קח אלחים וחי :  
 ומשפטיו כל ידעום . והמשפטים שנתן להם לא ידעום וזאת  
 כמו שכתב כי מי גידל אשר לו חוקים וגוי' : (ח) הללויה .  
 בזה המזמור זכר כל הנבראים . בעולם הגדול והאל ובעולם  
 הקטן בלה ואמר בתחלה בכלל מן השמים כלומר כל תהוים  
 מנחת שי

(ג) הללויה . שכתב ורש המזמור שלא חזיו מדל מלס :  
 קמח (כ) זכאו . זכאיו קרו :

ויסמם . השגל והכסור והקרת . וישכ רווח מהכנין הכבד  
 העוסק מגדות רוח ה' נשנה בו מהכנין הקל : (יע) מגיד  
 דבריו . העטעס הגיד דבריו הם המלות ליעקב וכן סי' חקיו ומשפטיו כי הם סבת דלת הגשם נעמו ככתוב בפרשת  
 והיה אם שמוע שתמעו אל מלותיו ומתחי מטר אלרכס בעתו : (כ) לא . העטעס שלל כתי תורתו רק לעמו לבדו שהנדילו  
 להיות לו לעם סגולה והתם המזמור כאשר החל :

דבריו . העטעס הגיד דבריו הם המלות ליעקב וכן סי' חקיו ומשפטיו כי הם סבת דלת הגשם נעמו ככתוב בפרשת  
 והיה אם שמוע שתמעו אל מלותיו ומתחי מטר אלרכס בעתו : (כ) לא . העטעס שלל כתי תורתו רק לעמו לבדו שהנדילו  
 להיות לו לעם סגולה והתם המזמור כאשר החל :

קמח (ה) הללויה . זה המזמור נכבד מאל ויש בו סודות עמוקים ומהם החל לזכר על שני עולמות האחד העולם העליון  
 והוא העולם הרחב והגדול ואחר כן הזכיר עולם השפל שהוא כמו הקנודה במחשבת החושב בעגולה  
 גדולה והקל לאמר הללויה חתם מן השמים הללוהו במרומים והעטעס חתם הדברים בשמים המרומים והם שמי השמים :  
 (ג) הללוהו כל מלאכיו . הם שמיים גופות ואחר כן כל זכאיו והם גופות טהורות ולא מורכבות והם הבוכזים  
 מצורת ציון

זה המזמור נכבד מאל ויש בו סודות עמוקים ומהם החל לזכר על שני עולמות האחד העולם העליון  
 והוא העולם הרחב והגדול ואחר כן הזכיר עולם השפל שהוא כמו הקנודה במחשבת החושב בעגולה  
 גדולה והקל לאמר הללויה חתם מן השמים הללוהו במרומים והעטעס חתם הדברים בשמים המרומים והם שמי השמים :  
 (ג) הללוהו כל מלאכיו . הם שמיים גופות ואחר כן כל זכאיו והם גופות טהורות ולא מורכבות והם הבוכזים  
 מצורת ציון

מזורת רוח  
 וזלו מים : (יע) מגיד גוי . מוסק על מלת שבחי שאמר בתחנם  
 הפנין לומר שבחי את ה' על שאו מגיד דברי תוכים ליעקב :  
 חקיו וגוי' . ככל יסדרכי בנש' : (כ) לא עשת כן . ליתן להם דבר  
 לזה הללו את ה' : קמח (ה) הללויה . הללו את ה' ואמרו הללו את  
 אוחו בשמי מרום וכפל הסדכ בנש' : (ג) כל מלאכיו . בתחנם אמר

רוח ה' נשכח עו (ישעיה ג') : יזלו . מלשון הולם ומיסיס :  
 (כ) כל . פנינו כמו לא :

פירוש ע"מ  
 עם יקנא וואקר פון דעם אייז : (יט) פני דבריו ליעקב  
 נאמ האמ גינאמט די רייד פון ציון הורא צו יעקב  
 אונ זיינע גינעץ אונ משפטים הרע ער יקנאמט צו די  
 ישראל : (כ) לא עשה כן לכל גוי הרע המ און יקנאן  
 צוקיון פלאק פון די אלקע צייטן ומשפטים בל דעם  
 אונ זיינע משפטים האמ ער זיי גימ גילאמז וויסין  
 דרום הללויה לובם איר ישראל נאמ דער פאר :

יש"כ) פני דבריו ליעקב גוי' . לא עשה כן לכל גוי וגוי' . דער  
 פסוק הייבס אן כיס בנייא זאכין חקיו ומשפטיו  
 לישראל . הקב"ה הם גינעבין די ציידין חקיים אונ משפטים .  
 נאך דעם זאמנ דער פסוק צא דיא פאלקער האם הקב"ה גיש  
 אורי גינאן ער האם זייא גיש געבאמט וויסען משפטים . אונ  
 דחקים דערפאנגט גיש דער פסוק . פאר וואס . נאר דער עקן  
 איז נקטע איינער איז צריין געקופטן אין אן אקאם אונ יאגם  
 צום קרעטער פאקטער האקטער עפ"ס שיינע סחורה פאר מיר אויף  
 אן מאפאטע . נאר איצט האב איך גיין געלם גיש צו באצאלן  
 און אקם פאן שפעטער וועל איך דיר באצאלן . דער קרעטער  
 האמ גינעבט דעם פגענשאט אונ האם גיבואאמס און אין אן האלב  
 יאר שפעטער וועט ער אויף גיש באצאלן . האם ער איהם  
 געוועזן אונעלעב סחורה וואס נאל אים גיש גינעלען . דעם  
 פגענשאט איז אונעק געגאנגען אונ האם גיש געקויפט . אונ דער  
 קרעטער האם ויך געפרייט וואס ער האם גיש געקויפט . ער המ

דרום הללויה לובם איר ישראל נאמ דער פאר :  
 קמח (א) הללויה לובם נאמ הללו את ה' לובם נאמ איר  
 אלע באשעפרייט פון דעם היקער הללו  
 במרומים לובם אים איהר אלע חילויות אונ מלאכים  
 אין די הימלען : (ב) הללויה כל מלאכיו לובם אים איר  
 אלע זיינע מלאכים וים באדינגען פאר אים הללויה  
 כל צבאיו אונ לובם אים איהר אלע זיינע חילויות :  
 הללויה כל מלאכיו אונ לובם איהם אלע שפעטערין פון

ה' א כל ידעום . מניגון יז זכר הלוי : מן השמים . זכר מקויו : כל זכאיו . פסחים ג' :  
 דבריו קרו פתח באתנה צבאיו קרו

### תהלים קמח

**כָּל־יְיָ־כּוֹכְבֵי־אֹרֶךְ: הַלְלֵהוּ יְיָ שְׁמִי**  
**הַשָּׁמַיִם וְהַיָּם אֲשֶׁר וּמַעַל הַשָּׁמַיִם:**  
**הַיְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ הוּא צִוָּה**  
**וַנְּבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם חֲקֵי־**  
**נִתְּנָן וְלֹא יַעֲבוּר: הַלְלֵהוּ אֶת־יְיָ הַיָּם מִן־**

תיהא כל פוכבי יהוה:  
 ד שבחתי תיהא שמי שמיא  
 וימא דתלתון במימרא  
 מעלוי שמיא: ה ושבחון  
 ית שמא דיי ארום הוא  
 פקוד ואת בריא ו:  
 ויהי יסגון לעלמי  
 עלמיני גיורתא יתב ולא  
 יעבר: ו שבחו ית ימן  
 אר עא פנינא וכל

### רד"ק

החלה שני הכאורים הנדולות ואחר כך הזכיר התשעה הכוכבים והם כוכבי אור הכאורים על הארץ יותר מאשר הם בגלגל השמיני ספני שהם קרובים לארץ מהם: (ד) שמי השמים. יש בין כדור האש האדיר הקרוב לנו הוא מקום תכלית הנגיף העבים ואין חכמי הפילוסופים מודים בוה כי אחרים אין בנינו וכן בגלגל חלבנה אלא האדיר והאש המבטיה אחר כך נאמר כי הכים שירשו צורה תמים והוא מקום תכלית הנעת העבים באדיר ובכוכב המאן מן האדיר ישאבו העבים כיס ויפלו לארץ בסוכים כי שיש שם גוף אחר אלא האדיר אבל הוא חלק באכות ועל התקום הראו נאמר והמים אשר מעל השמים: (ה) ויחלו. אמר כל אלה העליונים הנזכרים יהללו את שם ה' ויודו לו כי הוא אדון עליהם כי אף על פי שהם נשגבים הוא נשגב עליהם והוא ונבראו והוא לבדו הקדמון והם החדשים נבראים: (ו) ויעמידם לעד לעולם. כי אינם כמו הנבראים שאישיהם הם נפסדים והמין צומד אלא לעולם אישיהם עמידים כמו חמין. והחוק שנתן להם בתחלת בריאתה לעולם לא ישתנ' סדרם: (ז) חלו. אחר כן נאמר ונבראו כספם שיתללו את' ואמר וכל התחומם על המים אשר מהמת הארץ ועל המים אשר מעל לארץ וזכר המים קודם היבשה כמו שהיתה כבריאה וגם

### רש"י

קמח (ג) כוכבי אור. כוכבי לילה: (ו) חק נתן. להם זה יבטם כיוס בהוה וישמש כלילה: ולא יעבור. שאומר כי שמי השמים הם אשר מהמת השמים והוא כדור האש שהיא ספון אל כדור חלבנה והשמים הוא שאמר שנברא שמים כמו על פני ריעה השמים ויהיה פירוש והמים אשר מעל השמים כדור הקרח ויש קוראים שמו כדור הסגור והוא בין כדור האש האדיר הקרוב לנו והוא מקום תכלית הנגיף העבים ואין חכמי הפילוסופים מודים בוה כי אחרים אין בנינו וכן בגלגל חלבנה אלא האדיר והאש המבטיה אחר כך נאמר כי הכים שירשו צורה תמים והוא מקום תכלית הנעת העבים באדיר ובכוכב המאן מן האדיר ישאבו העבים כיס ויפלו לארץ בסוכים כי שיש שם גוף אחר אלא האדיר אבל הוא חלק באכות ועל התקום הראו נאמר והמים אשר מעל השמים: (ה) ויחלו. אמר כל אלה העליונים הנזכרים יהללו את שם ה' ויודו לו כי הוא אדון עליהם כי אף על פי שהם נשגבים הוא נשגב עליהם והוא ונבראו והוא לבדו הקדמון והם החדשים נבראים: (ו) ויעמידם לעד לעולם. כי אינם כמו הנבראים שאישיהם הם נפסדים והמין צומד אלא לעולם אישיהם עמידים כמו חמין. והחוק שנתן להם בתחלת בריאתה לעולם לא ישתנ' סדרם: (ז) חלו. אחר כן נאמר ונבראו כספם שיתללו את' ואמר וכל התחומם על המים אשר מהמת הארץ ועל המים אשר מעל לארץ וזכר המים קודם היבשה כמו שהיתה כבריאה וגם

מנחת שני  
 (ה) יסגון. כי"ד נבטיא כס"ם:

הרבים שהם בגלגל המולות ואחר כן הזכיר המסרחים והזכיר בתחלה שמש וירח כי הם המושלים ואל"כ הזכיר כל כוכבי אור כעבור שיש להם אור גדול כעבור היותם קרובים אל הארץ ואחר כך הזכיר את השמים והוא כדור אש שהוא קמוך אל כדור חלבנה ואחר כך הזכיר כדור הסגור והמים אשר מעל השמים עד כה נגזל העולם העליון והנה החל בכוכבו והשלים כנבזה והפך וזעזעה כזוכירו העולם השפל ואחר על העל העליון הנדרים בו יחללו: כי הוא צוה ונבראו. גורלו חפץ: (ו) ויעמידם. פי' שלא יבטמו לעולם כי אינם מורכבים מארבע יסודות: חק נתן ולא יעבור. החק ה' מהם או החק לא יפסק והטעם כי שבתא

### מצודת ציון

קמח (ו) לעד לעולם. ככל הדרכ' במטות נדרשים וכן לדעת עמר (דניאל י"ב): חק. פנינו כמו גזקה: (ז) תנינים. הן המחמונים: (ה) יהללו. כולם יהללו את ה' כי הוא טוב שיהיו ככל צבאו. הם הגלגלים והמולות: (ג) כוכבי אור. חמשה כוכבי

דרך כלל 'סיהללו לה' בשמי מרום ונחה סרסם מי הם אשר יהללוהו: כל צבאו. הם הגלגלים והמולות: (ג) כוכבי אור. חמשה כוכבי לכת המאליים יותר משאר הכוכבים: (ד) שמי השמים. הם השמים העליונים אשר מעל השמים: מעל השמים. מעל הכוכבים נכדחים והם נכדחו: (ו) ויעמידם. הוא עמיד ארום לעולם: חק נתן. לכל אחד נתן חוק מתי יבטם וה' ומתי ישמש זה ולא יעבור החוק ההוא: (ז) חלו וגר'. כ"ל מן הספן ישמע קול הסלגל:

### פירוש ע"מ

בין נאכט: (ד) הללוהו וגו' לובט אים די אויבערשטע הימלען אונ די וואסער ווס יעגן אויבער דעם הימלעל אונ הענגן אין דר רופטין דורך נאכט רייד: (ה) די אלה יהללו את שם ה' אולן לובען אונ אטמס נאכטן דען ער יהללו גישאפט און זיי יעגן בשאפן גיטווארין: (ו) ויעמידם לעד אונ ער הם זיי גישמעלען בין אייביג אונ אייביג חק נתן איין גינעץ הם נאט גיגעפינ צו זיי דאס דר גינעץ זאל נים אויבער פארין פון זייא דהיינו די זון זאל שיינען ביי מאנ אונ די קנהה ביי נאכט: (ז) הללו את ה' לובט נאט פון דר ערד תנינים

### איר

פענקש דעם פעם מים זיין שכל. הקב"ה האם גיטאנס צו דיא גים וויסען דעם פעם וועלן זייא גים וועלן נעסין דיא תורה גישעלין. אונ צו יודין האם הקב"ה גיטאנס חקנים אונ משפטים זאנס דער פסיק סגיד דבריו נעקב. הקב"ה האם גיטאנס זיטאנס צו דיא יודין חקנים אונ משפטים. לא נעשה בן לבל גוי. אבער צוא דיא פעלקער האם הקב"ה גים אומיא ניסאן. וקשפטים ביי דעם משפטים האם זייא הקב"ה גים ניטאכס וויסען. ווארום אז זייא וואלפען נענטפען דוא תורה וואלפען זייא זיא גים נעשים: (ו) יהללו את השם ה' חק נתן ולא יעבור וגו'. דער חקנה בייא סלכים איז עסק קען אטמאל א פראספער ועלנע ווערין דער צווישער פון סלף. דהיינו פען איז גינעץ אין א סלפחה. אונ דער פראספער ועלנע האם גינעץ יודים וואווער אין דער

מלמחה

**הָאָרֶץ תִּנְיָנִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת׃ ח אֵשׁ  
וְבָרָד שֶׁלֵּג וְקִיטּוֹר רוּחַ סְעִירָה עֵשָׂה  
דְּבָרוֹ׃ ט הַהָרִים וְכָל־גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי  
וְכָל־אֲרָזִים׃ י הַחִיָּה וְכָל־בְּהֵמָה רֹמֵשׁ  
וְצִפּוֹר כָּנָף׃ י אֲמֵלֵךְ־אֲרָץ וְכָל־לְאֻמִּים  
שָׂרִים וְכָל־שִׁפְטֵי אֲרָץ׃ י בַּחֲוָרִים וְגַם־**

תהומות: האש וברדא  
הלקא וקטרא רוח  
עלעולא עקרא פתגמיה:  
ט טוריא וקר גלקטא  
איזן ועבר פרוין וקר  
ארזין: מיתא וקר  
קערא ריחא וצפר  
גדסא דפרח: יא סלקיא  
דארעא וקר אומיא  
כקר גניא וקר גני  
ארעא: יב עוליקא  
ולחוד בתוקן סביא עם

בתולות

חא מיניס, מניס יב יד: רוח סעיר, טס יכ: סהים, חולין קוט:  
רר"ק

התנינים אשר בהם גזרותם עליהם הכתוב ויברא אלהים את התנינים כי הם גדולים מחיות היבשה, ומה שאמר הללו את ה' הלא אונם בני דיעה רוצה לומר שבני אדם יחללוהו בגפלות האל תרואים בהם ובשכילים בהם: (ח) אש וברד הוֹכִיר הנהיגם באור שגם הם כן הארץ תהם אש וברד שלג וקיפור כי בריאתם מן הארץ ותבני ההולדות וסמכות בראית גמרות, וגם כדברי רבותינו ול סמטאן כן: אש, הוא אש הצמר ששורף הדבר שנפל בו: ברד, יודו והוא הפכו שהוא קר וכן שלג קר והברור קיפור שהוא חם והוא האור העולה מן הארץ דוכה לעשן: רוח סעירה עושה דבר, הוא האור המתנועע וכשואו מתנועע בחוקה מפיל הארזים הגבוהים התנינים והגאיות שביב, ואמר עושה דברו להוריע כי הוא הוא מתנועע וכשואו מתנועע המבטלים? (ט) תהרים, אדור אשר זכר את הדברים הנתיבים באור, והכרם סמך כל אשר בה יאמר תהרים וכל גבעות כי שם יעלו תהרים באור שמהם הגמרא והשלג והברק אחר כך זכר היבשה ואת כל אשר בה יאמר תהרים וכל גבעות כי שם הדברים העומדים והקיפים מנבאר הארץ ואחר שהוכיר חרום כולו כי בכלל התהרים תחבתו וביין שהוכיר הרום: הוכיר אחר כך הצומח ואמר עץ פרי ועל ארזים ותם כלל לעצים שאינם פורשים פרי והוכיר ארזים כי הם הגדולים שבעצים: (י) החיה, ואחר הצומח הוכיר החי שאינו מדבר, והחיה היא המדבריות: וכל בהמה, היא אשר בישר, והרימש, קפני החיות: וצפור, הוא עליון מבני ברד, חחי שאינו מדבר: (יא) מלכי ארץ, ואחר שהוכיר החי שאינו מדבר הוכיר החי שהוא מדבר שהוא מלכות העולם תחפלו כן ביצירה הוכירו באחרונה כיון שנבאר באחרונה לומר שהיא מושל על כולם הוא המוכרב ואחריו לפי המעב והוכיר בבני אדם מלכות המכבוד ומעלת הימים ואמר כי כולם חללו את ה' כנבחר כנקלה כקמון כגורל אנשים וגושים, ואמר: וכל לאומים, כי כן יודו את יי בבה הגואל ישראל: (יג) בחורים, אמר וגם לפי שאין דרך בתולות

אזו חק: (ז) תנינים, לגים גדולים: (ח) וברד, (גלגל"א בלע"ז, "גלגל"א בלע"ז בל"א האנעל): שלג, (י"י"א בלע"ז, והוא ניני"א בל"א טעמע): וקיפור, ענין שואה שקורין (כרוזינה בלע"ז, בל"א טעמי, רענון ריף, וכן ביחוקאל ל"ח ט'): רוח סעירה, העושה את דברו ושליחותו, ואמרו רבותינו שהמדברים הללו היו תחלתם גנוזים בשמים ובא דוד והורידן לארץ לפי שהם מיני פורעניות וחיו נאה להם להיות גנוזין כמגוריו של הקב"ה:

אינו במקרה אלא הוא מצוה אותו להתנועע ודבריו ובמציאות הוא מתנועע וכשואו מתנועע מפיל הארזים הגבוהים התנינים והגאיות שביב, ואמר עושה דברו להוריע כי הוא הוא מתנועע וכשואו מתנועע המבטלים? (ט) תהרים, אדור אשר זכר את הדברים הנתיבים באור, והכרם סמך כל אשר בה יאמר תהרים וכל גבעות כי שם יעלו תהרים באור שמהם הגמרא והשלג והברק אחר כך זכר היבשה ואת כל אשר בה יאמר תהרים וכל גבעות כי שם הדברים העומדים והקיפים מנבאר הארץ ואחר שהוכיר חרום כולו כי בכלל התהרים תחבתו וביין שהוכיר הרום: הוכיר אחר כך הצומח ואמר עץ פרי ועל ארזים ותם כלל לעצים שאינם פורשים פרי והוכיר ארזים כי הם הגדולים שבעצים: (י) החיה, ואחר הצומח הוכיר החי שאינו מדבר, והחיה היא המדבריות: וכל בהמה, היא אשר בישר, והרימש, קפני החיות: וצפור, הוא עליון מבני ברד, חחי שאינו מדבר: (יא) מלכי ארץ, ואחר שהוכיר החי שאינו מדבר הוכיר החי שהוא מדבר שהוא מלכות העולם תחפלו כן ביצירה הוכירו באחרונה כיון שנבאר באחרונה לומר שהיא מושל על כולם הוא המוכרב ואחריו לפי המעב והוכיר בבני אדם מלכות המכבוד ומעלת הימים ואמר כי כולם חללו את ה' כנבחר כנקלה כקמון כגורל אנשים וגושים, ואמר: וכל לאומים, כי כן יודו את יי בבה הגואל ישראל: (יג) בחורים, אמר וגם לפי שאין דרך בתולות

עורא

יסוב לגללו פעמים תשע ותשעים שנה וכן לכל אחד חק עולם ואמר הכיזא חס ימוחו החוקים האלה, ועתה יחל להוכיר העולם השפל והחל להוכיר התנינים שהם בים כי הארץ והמים הם כדור אחד בראיות גמורות ובהם תנינים שהם מיים ותאמות שאינם מיים והנה הוכיר האלה שהם תחת הארץ הטענה ואחר כך הוכיר: (א) אש וברד שלג וקיפור, וכלם מן הארץ הם בראיות חכמת החוללת והאלה היא הממיטה כריחה וההסך וברד והסך שלג קיפור והיא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

המתכות כמו ומהרריה תעשו נחת כדור מפער יזחק ונבעות בלל מתכות ואחר כך הוכיר הנחמים והחל עץ פרי וכל ארזים שאינם נותנים פרי ואחר כך הוכיר: (ג) החיה, שאינם ביישוב וכל בהמה שאינה ביישוב כמו זבובתה ולחיה אשר כאלף ואחר כך הוכיר רמש האדמה ולמעלה ממנו העוף וזה הוא אפסוד כנף ואחר כך הוכיר כל אדם והחל כנבכדים שהם מלכי ארץ וכל לאומים שחתת ידם ואחר כך הוכיר שרים הם המשתחררים לעשות בחוקה בלל משפט וכנגדם וכל שופטי ארץ והאלהם הם זכרים ונקבות על כן: (ד) בחורים וגם בתולות, גם הוכרים יקמתו כנגד הזמנים שפעם יגדל כחם ופעם יחסר ע"כ וקיים עם נערים מצורת דוד

השוכנים בתאמות: (ח) עומק הים, עומק הים: (ט) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

מין דגים גדולים שבים: תהומות, עומק הים: (ח) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

השוכנים בתאמות: (ח) עומק הים, עומק הים: (ט) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

השוכנים בתאמות: (ח) עומק הים, עומק הים: (ט) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

אזו חק: (ז) תנינים, לגים גדולים: (ח) וברד, (גלגל"א בלע"ז, "גלגל"א בלע"ז בל"א האנעל): שלג, (י"י"א בלע"ז, והוא ניני"א בל"א טעמע): וקיפור, ענין שואה שקורין (כרוזינה בלע"ז, בל"א טעמי, רענון ריף, וכן ביחוקאל ל"ח ט'): רוח סעירה, העושה את דברו ושליחותו, ואמרו רבותינו שהמדברים הללו היו תחלתם גנוזים בשמים ובא דוד והורידן לארץ לפי שהם מיני פורעניות וחיו נאה להם להיות גנוזין כמגוריו של הקב"ה:

השוכנים בתאמות: (ח) עומק הים, עומק הים: (ט) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

אזו חק: (ז) תנינים, לגים גדולים: (ח) וברד, (גלגל"א בלע"ז, "גלגל"א בלע"ז בל"א האנעל): שלג, (י"י"א בלע"ז, והוא ניני"א בל"א טעמע): וקיפור, ענין שואה שקורין (כרוזינה בלע"ז, בל"א טעמי, רענון ריף, וכן ביחוקאל ל"ח ט'): רוח סעירה, העושה את דברו ושליחותו, ואמרו רבותינו שהמדברים הללו היו תחלתם גנוזים בשמים ובא דוד והורידן לארץ לפי שהם מיני פורעניות וחיו נאה להם להיות גנוזין כמגוריו של הקב"ה:

השוכנים בתאמות: (ח) עומק הים, עומק הים: (ט) וקיפור, הוא האיד העולה לדמות עשן שהוא חם ורוח סעירה עושה דבר השם בכל מקום והנה הוכיר גם אלה שהם על הארץ ואחר כך הוכיר: (ב) ההרים, והמלה מנור' אכני הרה שבהם יהיו מצורת ציון

בְּתוֹלוֹת זְקֵנִים עִם־נְעָרִים: י יִהְיֶה לָּנוּ  
 אֶת־יְשׁוּם יְהוָה פִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ  
 הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: י וִירֵם קִרְוֹ  
 לְעַמּוֹ תְהַלֶּה לְכָל־חַסִּידָיו לְבָנֵי  
 יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ הַלְלוּהָ:  
 קמט א הַלְלוּהָ שִׁירֵיהֶּ הַשִּׁיר הַחֲדָשׁ  
 תְהַלְתֶּם בְּקִהְל חַסִּידִים: ב יִשְׂמַח  
 יִשְׂרָאֵל בְּעֲשׂוֹ בְנֵי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בַּמַּלְכָּם:

סליא: י יִשְׁבְּחוּ יְהוָה  
 שְׂמָא דְּנֵי אֲרִיִּם תְּקִיף  
 שְׁמִיה בְּלִחְדוּי  
 הַשְׁבַּחְתִּיהָ עַל אֲרֵעָא  
 וְשָׁמַיָא: י וְתִקַּף אִיגְר  
 לְעַמִּיה שְׂבַחָא לְכָל  
 חַסִּידוֹי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל  
 עִמָּא דְקָרוֹ בֵּין לִיה  
 שְׂבַחוּ יְהוָה: א שְׂבַחוּ  
 יְהוָה יְיָ שְׂבַח חֲדָתָה  
 הַשְׁבַּחְתִּיהָ בְּקִהְלָא  
 חַסִּידוֹי: ב יִתְהַדָּרֵן דְּבִית  
 יִשְׂרָאֵל בְּעוֹבְדֵיהוֹן בְּנֵי  
 צִיּוֹן וְדוֹעוֹן בְּמַלְכֵיהוֹן:

ת"א ש"ד ח"ט ז' זכר ח"ט

רד"ק

ותבלת גדולתם ותחתינתם כולם עומדים בכחו: (יד) וירם. כי הנכבדים עליהם ותחתיהם כולם עומדים בכחו: (יד) וירם. והראת זה לכל העולם כי הכל בכחו כשהתרים קרו לעמו שיזעזעו מן הגלות ויקבצו בעמים וירם קרנם על כל הגוים וזו תחלת לכל חסידיו חם בני ישראל שהוא עם קרוב וכולם יהללו יי: (א) הלוותה אכר כנגד ישראל: שירו לה' שיר חדש כלומר לא יהיה להם די בשירים האלה הכתובים אלא הם יחדשו לו שיר: ותללו. תחית נאכרת בקהל חסידים והם ישראל: (כ) ישמח ישראל בעשיו. בלשון התארת. וכן אית אלה עושי:

מנחה שי

(יג) כסולת. דגוסים ימינס וכלל כסרים כ"י שגמני מלל דמלל וטיין מ"ש כחאסר כ': (יד) לכל חסידיו. הלמ"ד נעמיא: הַלְלוּהָ. שגמוף וישי הממונר שלחמיו חלה מלה:

כי כל הנכבדים בעולם השפל ואכדו רק ישראל לבדו על כן אחר זה חסידו ישראל חסם השפל לכל ישראל ואחר חסידיו והוכיז לכני ישראל ומלת עם איננה סמוכה אל קרובו רק פירושם שהוא קרובו שהוא קרוב אל השם וכחמו לחים חסידיו:

קמט (ה) הלוותה. כעבור זאת התחלת שנתן לכל

מצודת דוד

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

להתעב אלא בקשום נופם אמר הם יהנו הלל לה': זקנים עם נערים, שחוקים למדום חיאך יהללו יי והו שאמר עם כי אין בנערים לבד דעת להלל למיך אמר שחוקים יהיו עם נערים וילבדים: (יג) יהללו. אמר כל אלה הנכבדים שהם בעולם השפל יהללו את שם ה' כלומר אותם שהם בני דיעה יהללו עליהם ועל שאר הנכבדים: ואמר כי נשגב שמו לבדו ולא אמר כי בעלונים לפי שהעלונים נשגבים אף על פי מן אמר שידו לו כי היא נשגב עליהם. כי הוא כראם. אבל התחתינים אין בהם נשגב כי אין בגדולתם עמידה וקיום למיך לא יתנאו סלכי ארץ ושרים ושומים ארץ כגדולתם כי בעמם וכן תשב אכן עורא

ואמר אחר קין: (יג) יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו. שלא יכלה כחצר יכלו כל אלה ויאכדו הסרטים ועמם כי נשגב שמו לבדו שהוא שומר הכללים והנה הזכיר כי כל הנכבדים בעולם השפל ואכדו רק ישראל לבדו על כן אחר זה חסידו ישראל חסם השפל לכל ישראל ואחר חסידיו והוכיז לכני ישראל ומלת עם איננה סמוכה אל קרובו רק פירושם שהוא קרובו שהוא קרוב אל השם וכחמו לחים חסידיו:

קמט (ה) הלוותה. כעבור זאת התחלת שנתן לכל

מצודת דוד  
 וצור כנף. כל טוף ככל כנפיים: (יג) יהללו. כולם יהללו את שם ה' כי נשגב. כי לבד שמו טוף חזק ואין ככולם כחיו חלוי: חזרו. כדור כדלס על קרן עמינס: (יד) וירם. הוא יתחמם קרן ממשלה לעמו וידיכס מהם לכל חסידיו על בני ישכאל עם סקרוז לם: הלוותה. ולום עממם הלל לה' יי: קמט (ה) תללוהו. כעמו יוספר נקבל חסידים: (כ) בעשיו. כעז מי שהגדיל לומר:

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

עמי: (יד) קין. שהצילו המלה היות לסמכות וממשלה על כי כעלי סקין יתקחו בו כהתחמם עם מי:

קמט (כ) בעשיו. כהמגדל ומזמור אופנו כעז האל עשנו לעמל

וַיְהִלְלוּ שְׁמוֹ בְּמַחֹל בְּתוֹף וּבְכֹזֶר יִזְמְרוּ  
 לֹא יִפְרֹצֶה יְהוָה בְּעַמּוֹ יִפְאַר עַנְוִים  
 בִּישׁוּעָה: ה' יַעֲלֶזוּ חֲסִידִים בְּכְבוֹד יִרְנְנוּ  
 עַל־מִשְׁבְּבוֹתָם: ו' רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרְוֹנָם  
 וְהִרְבּוּ פִיפְיּוֹת בְּיָדָם: ז' לַעֲשׂוֹת נִקְמָה  
 בְּגוֹיִם תּוֹכְחוֹת בְּלֶאֱמִים: ח' לֶאֱמֹר  
 מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וּנְכַבְּדֵיהֶם בְּכַבְּלֵי

יִשְׁבְּחוּן שְׁמֵיהּ בְּהִנְיֹן  
 כְּתוֹפִין וּבְכֹזֶר יִזְמְרוּ  
 לֵיה: ד' אֲרוֹם רְעוּתָא  
 דְּבִי בְּעַמִּיהּ יִשְׁבְּחוּן  
 עֲוֹנוֹתֵיהּ כְּפִרְוֵיהּ  
 ח' יִבְנוֹעוּן חֲסִידֵיהּ בְּקִרְבָּא  
 וְיִנְגְּנוּן עַל רַמְבְּרֵיהוֹן:  
 י' תוֹשְׁבֵינָן דְּנֵאָלָה אֵל  
 בְּעוֹנְגְּרֵיהוֹן וְהִידָה פִּיפֵא  
 דְּיוֹסְפָרָא כְּפִאֲדִירֵיהוֹן  
 י' לַמַּעֲבָד נִקְמָתָא בְּעַמִּיהּ  
 מְקַסְנוֹתָא כְּאוֹ מִיָּא:  
 ח' לְפִי־סֵר מַלְכֵיהוֹן  
 כְּשִׁירוֹן וּבְקִרְבֵיהוֹן בְּכַבְּלֵי  
 דְּפִרְוֵיהּ

ת"א י' רוֹם, עֲקִידָה מ"ב פס"ד: י' יִנְלוּ, נְכוֹסֵה וְזֵכֶר חֲסִידֵי:

ר"ק

ג) יללו שמו, בפה ובכלי שיר יללוחו שמו; זה כי להם נאה להלל יותר מכל עם בישועה שורשישם כי בהם רצה מכל עם מפני שהם עמים מכל עם: (ה) יעלו: ישראל שהם חסידים לאל על כבודם ומנוחתם שיעמדו לעולם משכבותם, מנוחתם: (ו) רוממות אל, כשיבואו למלחמה עם שבטים הרב בידם ויפרשו פיות הרב בעלת שתי פיות (ז) תוכחות, שיתנועו עם מלכיהם למה בא עליהם: (ח) לאמור:

קמט (ו) רוממות אל בגרונם, והס למרכ פיות בידם: (ח) בוקים, עשרות:

ג) וזמנו כך ירוממו האל שורשישם מן הגלות, התחלת התיבה שחברות מישיני צדדים, ואכר בגרונם לפי שיצחקי בתחלתם: ויתמשו מלכיהם ותכבדיהם חיים ויאסורו בוקים ובכללי ברזל:

אבן עזרא

בְּעוֹשֵׁיו. לשון רבים כדרך כי בעולך עושיך כמלך חלואים, וכבר פירשתי בהפרשת בראשית: (ג) יהללו, שאין לו רנון ככל הארון רק בעמו לבדו: (ה) יעלו, בכבוד, היה שיעמדו לנחם, והפעם על שמחתם או לעמיד לבט ופעם ירננו על משכבותם כהתבודדם בלילה: (ו) רוממות, אמר רבי עקיבא כי יסבחו השם כנחם למלחמה ור' ישועה אמר הפעם להשיבם לעבוד השם שכס אחד זה בניו המשיח:

קמט (ז) כי רוֹם, כי מלך וליך רוֹם ס' את יללו וכפ"ם שנים הלדי' כלירי: (ה) יעלו, כשני שווא"ו: (ו) פיות, כי וליך כשפים מ"ל ופיון מ"ש ס' (ז) כללמים, קל הכפ"ו ולא מלכותו דגש כי אל כספר אחד כהז' יד: (ח) לאמור, הלא"ף כש"ל לבדו:

מצודת דוד

(ז) כי רוצה, טסה נראה לכל כי רוֹם ס' בעמו ואם עטנים יסר עישומם: (ס) בכבוד, כעבור כעבור הכלה ס' ילנו משכבותם, מל' מנוחם כי מל הממלכ יות האדם ויל' ילנו ס' כשינוי חללם במנוחם: (ו) רוממות אל בגרונם, ענינון יספרו רוממות האל זה חסדי למכר פיות בידם לר"ל פ"ו יגבדו מל האויב כללו לחזו בידם מנחם מל פיות מודוים מפני סלדדים: (ח) תכבדיהם, המזכירים עטנם:

רבי עקיבא כי יסבחו השם כנחם למלחמה ור' ישועה אמר הפעם להשיבם לעבוד השם שכס אחד זה בניו המשיח:

מצודת דוד

(ק) יעלו, ישעו: (ג) במחול בתוף וכנור, שמות כלי נגון: (ד) יפאר, מל' מלך ויוסי: (ה) יעלו, ישעו: (ו) בגרונם, צלולתם: פיות, חודו הכרז בקול סם כמו ולס שמי פיות ושופרים ג': (ז) ותבות, מנין משפט ימורים כמו ויכח במלכות (אויב לג'): (ח) לאמור, פנין הקצות הממלכ, בוקים, מין כלבים וטענות כמו הוא אמור בלוקים (יכתיב מ'): בכבלי, כעין ששללו:

משלי חכמים

איו דא א סלחך א שר, נאר וייל וייה ואקין גים פארדינגס זיערע פירודת ד' דיער קענין זין גים ווערן געקסערט פֿרֿים און קענין גים אנדערש ווערן, וייה דער פֿסק אָנְטֿם חק גתן ולא יעברו חקבתי האם ניגענין א חק וא אויבניגענין אה צוא ייער פֿלאָךְ און עם קען גים אנדערש זיין, אָנְטֿער פֿענעמישן האָבן גים אויפֿגעקעט ד'ויסקיים, נאר דער פֿענעש וים אָנְטֿיים און דער תורה און מצות דער תורה א שר, יחושש און נייען א שר אויף די זין מיט דער לבנה, שר האָם גימטיין וייה נאָלן בליענין שמיין זענן וייה גיטשאַנין, חנניה מיטשאל געוירט, האָבן גיערשלינגס אויף פֿיער, דיניאל האָם גיערשלינגס אויף די גלייבן, און נאָך פֿיל תנאים האָם האָבן געערשלינגס אויף די געשלאָנגן וואָס חקבתי האָם באַשאַנין, זיי האָבן וייער געווערשלינגס פֿארדינגס, און וייה וועלן נאָך הייליגער ווערן וועלן וייה נאָך גרעסער ווערן, ביי וייה וועלן קומען צו אַוויאָ געוועקטס הדרו על ארץ וסֿיסים, זיין שיינקיים ודיא שיינקיים מיט דעם פֿענעש וועט זיין על ארץ וסֿיסים, אויף די ערד און אויף דעם היעסל:

(ג) יהללו שמו במחול זיי ואקען לונין זיין נאקמען מיט מאנגען בתוף וכנור מיט פוקין און הארפין ואקען זיי זינגען צו אים: (ד) כי רוצה ה' צימו דען נאטאויל אין זיין פאלק יפאר עניים בישועה ער באשיינג די עניים מיט הידך: (ה) יעלו חסידים ריא חסידים ואקען זיך פרייען מיט דעם כבוד וואס קומט צו זיי און נאט ירננו זיי נאלין זינגן ארף זייער גילענער: (ו) חסמות אל בגרונם דאם דער הייבונג נאט איז אין זייער האלץ והרב פיות בידם, און דאס איז גלייה וי און שווערד מיט צוויי שארפן אין זיער האנטם: (ז) לעשות נקמה צו מאן איין נקמה און די היידען וואס ווילען אים גיט דר קענען תוכחה בלאסיים און איין שפך ארף אין די קניערייה פון די עלדיגע: (ח) לאמור מלכיהם בוקים צו בייגן מלכים פון קענען מיט קייטן: (כ) תכבדיהם בכבלי ברזל און זייערע גיערליקטע מיט אייערע דעם משפט וואס שטייען גיארדין הדר ויא לכל חסיד

**ברוך** : מ לעשות בהם משפט כְּתוּב  
**הדר** הוא לְכָל־חֲסִידוֹ הַלְלוּהָ :  
**קנ** א הַלְלוּהָ ו הַלְלוּ־אֵל בְּקִדְשׁוֹ  
**הַלְלוּהוּ בְּרִקיעַ עֲוֹן** : ב הַלְלוּהוּ  
**בְּגִבּוֹרֹתָיו הַלְלוּהוּ בְּגִדְלוֹ** : ג הַלְלוּהוּ  
**בְּתַקְעַ שׁוֹפַר הַלְלוּהוּ בְּנִגְבַל וּכְנֹר** :  
**ד הַלְלוּהוּ בְּתַף וּמְחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים**  
**וְעֹנָב** : ה הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי־שֹׁמֵעַ

דְּפָר וְלֵא : ט לְמַעַבְד  
 בְּהוֹן רֵין דְּכְתִיב  
 בְּאִרְיָתָא שְׁבַחְרָא  
 הוּא לְכָל חֲסִידוֹ  
 הַלְלוּהָ : א הַלְלוּהָ  
 שְׁבַחוּ אֱלֹהֵי בְּבוֹת  
 מִקְדְּשֵׁי שְׁבַחוּ יְהוָה  
 בְּרִקְעֵי דְעוֹשְׁנֵיהּ :  
 ג שְׁבַחוּ יְהוָה בְּגִבּוֹרֹתָיהּ  
 שְׁבַחוּ יְהוָה הַיָּד מִגְּזֵי  
 רְבוּתָיהּ : ג שְׁבַחוּ יְהוָה  
 בְּתַקְעוֹתָא דְשׁוֹפָרָא  
 שְׁבַחוּ יְהוָה בְּנִגְבָלִין  
 וּכְנֹרִין : ד שְׁבַחוּ יְהוָה  
 בְּתוֹפִין וּבְחֲנִינֵן שְׁבַחוּ  
 יְהוָה בְּחִלְצֵין וְאִבּוּבִין :  
 ה שְׁבַחוּ יְהוָה בְּצִלְצְלוֹן

ת"א תקע שופר . ד"ה לג : בקדשו . (כנורים סס סמט טו) : הַלְלוּהוּ

**דר"ק**

(ט) הדר . הוא המשפט שנגור עליהם . או הכתוב בחרזה ובנבואות הדר הוא אותו היום . יחי הדר לכל ישראל ועלו הַלְלוּהָ : (א) הַלְלוּהָ . זה המזכיר יש בו שילשה עשר הַלְלוּהָ רבו לשלש עשרה מרות : בקדשו . הוא עולם המלאכים : בְּרִקְעַ עֲוֹן . הוא הגלגל העליון בקוף הכל . לשיך אמר עוֹן שבו נראה עבר האל יתברך : (ג) הַלְלוּהוּ . אבר כן לישראל : הַלְלוּהוּ ברוב גדלו . שהתגדל והתקדש בעמים על גאולתם : (ג) הַלְלוּהוּ בתקע שופר . ובכללי התצטרות : (ד) בְּמִנִּים קול גדול . וכן אמר בדברי הימים בכללותם לחשמיע : בצלצלי

**רש"י**  
 (ט) משפט כתוב . ונתתי את נקמתי וגו' (יחזקאל כ"ה) ואם תאמר עדיין לא נולד יחזקאל כשאמר דוד זאת . נחשב על קץ הגאולה וכשיבא הקץ כבר כתוב הוא המשפט זה ימים רבים :  
 קב (ד) במינים וענב . מיני כלי שיר הם : (ה) בצלצלי שמע . מללחם החשמיעות קול . שמע . סס דבר וענב . כלי חניגן לא נודע אצלנו : (ה) בצלצלי . החשמיעים

**מנחת שי**

(ט) הַלְלוּהָ . שכתוף ור"ה המזמור שלחמיו חזל מלה : קב (ב) גדלו . הַעֲמִיל כְּשֶׁנֶּה נְקוּחַת דְּר"ק כְּשֶׁרָשִׁים : (ג) כְּנֹבֵל . כְּמִלְחַת סַפְרִים הַיְיָוִן כְּנֹבֵל וְדִקְוִין כִּתְבֵי שְׂהוּא כְּנִירִי : (ד) וענב . חֶסֶד וְאִוֹ חֶסֶד יְיָוִן וְהַעֲמִיל כְּסוּפִין וְעוֹיִן מִ"ט מַלְלֵ

**אבן עזרא**  
 מלכיהם על דרך ומלכיהם נהגים : (ט) לעשות . יעשו כהם משפט שהיה כתוב לדוד אחר להיות הדר הוא לכל חסידיו : קב (א) הַלְלוּהָ . אמר רבי מהם בקדשו השמים וככה בְּרִקְעַ עֲוֹן כמו ועוֹן כְּשֶׁהָקִים ורבי יהודה הלוי אמר הללו אל שהוא בקדשו והעטם הדברי וההיכל וברקיע עוֹן הוא הארון וזה המפורר עם הלויים ידבר שהם משוררים כנלמם וככל מיני יונקים : (ג) הַלְלוּהוּ . עטם בגבורותיו שהללוהו שהספרים : הַלְלוּהוּ ברוב גדלו . העטם הללוהו הרכה כאשר גדולתו רכה : (ג) הַלְלוּהוּ בנבל . יש לו עשרה נקבים : (ד) הַלְלוּהוּ במינים . כלים רבים ועיני אחד : (ה) הַלְלוּהוּ בצלצלי שמע . שהם המללחים הזכרים בדברי הימים . זה הכלל אין דרך לדעת מלה כלי הנהגים כי כלים לנגנון הרכה ימלאו בחרץ ישמעאל ואנשי אדום לא ראוים גם כן אדום כלים לא שמעום חכמי ישמעאל :

**מצורת ציון**

(ט) הדר . עיני יפי' : קב (א) עוֹן . מיני חוק : (ד) במינים וענב . שמוס כלי נגון : (ה) בצלצלי שמע . סס עני כלי נחוסת ומקושים זס כס ומשמעים קול גדול כשהקטן וכמ"ס מללחים נחוסת לסמיע (ד"ה א"ט) וכמסכה הקים כן ארזא כלללל (תמיד ט"ז) : בצלצלי

**מצורת דוד**  
 (ט) המשפט החוב . המשפט הכתוב ט"ו יחזקאל כמ"ס ונתתי את נקמתי בראשו וגו' (יחזקאל כ"ה) ואף שבימי דוד עדיין לא היה כתוב מ"ט ענב כמו לפני בימי הנאולה כבר יהיה כתוב : הדר הוא . המשפט הזה יהיה להדר לכל חסידיו כי הם ישעו המשפט : הַלְלוּהָ . לכן הללו את יי' : קב (א) הַלְלוּהוּ . הללו את יי' ותמזו הללו את האל בעמק קדשו וזהו עולם המלאכים : בְּרִקְעַ עֲוֹן . הוא עולם הגלגלים כי כרוב גדלו . הולך לומר כמו שגדולתו מוכיח קן הללוהו הרכה : (ט) בצלצלי שמע . בכלי נגון הנקרא מללחם החשמיע קול

**פירוש ע"מ**

בתקע שופר לובט אים מיט די בְּלָאזִין פון איין שופר הַלְלוּהוּ בְּנִגְבַל וּכְנֹר לובט אים מיט איין סִדִּיר און איין הַאָרְפֶּע : (ד) הַלְלוּהוּ בתוף ומחול לובט אים מיט פוקצן און סמאָצען הַלְלוּהוּ במינים וענב לובט אים מיט דיא כְּלֵי וְאִם וְיָאֵם הַיִּסְקַען מינים און עֹנָב דָּם איז איין אָרְגִיל : (ה) הַלְלוּהוּ בצלצלי שמע לובט אים מיט דיא כְּלֵי וְאִם פּאָקַען הַעֲרֵן איין קול הַלְלוּהוּ בצלצלי

נאם איז שייין צוא אלע זייגע חסידים דרום הַלְלוּהָ לובט איר ישראל נאם : קב (א) הַלְלוּהוּ לובט נאם הללו אל בקדשו לובט נאם מיט זיין הייליקייט הַלְלוּהוּ בְּרִקְעַ עֲוֹן לובט אים איז זיין שטארקין הימיעל : (ב) הַלְלוּהוּ בגבורותיו לובט איהם מיט זייגע גבורות הַלְלוּהוּ כרוב גדלו און לובט אים און זיין פיל גרוסקייט איז : (ג) הַלְלוּהוּ

תהלים קנ

תרנוב

דְּשִׁבְעִין בְּחֹדְרֵיהֶן  
שְׂבָחוּ יְיָ בְּצִלְצִלֹן  
דְּמִשְׁמְעִין בִּיבְקָא יוֹבֵל  
נְשִׁבְתָּא תְּשַׁבַּח יְיָ  
הַלְלוּיָהּ : חֹזֵק

הַלְלוּהוּ בְּצִלְצִלֵי תְרוּעָה : וּבַל הַנְּשִׁמָּה  
תְּהַלֵּל יְיָ הַלְלוּיָהּ : חֹזֵק

ת"א כל הכמה, נדבחו לו עם פירוש יח פקידה שער שם (כנורים סה) :

כסום פסוקי דכפר ההלים אלפים וחמש מאות ועשרים ושבעה . וסיגנו יי אהבתי מען  
ביתך ובקום משכן כבודך . וחציו ויפתוהו בפיהם . וסדריו תשעה עשר . וסימנו הששביע  
במזב עריך . ומומוריו קין :

הר"ק  
תרועה . המשמיעים קול תרועה : (ו) כל . ועל כל ההילולים  
הוא הילול הנשמה והיא התבונן במעשה האל יתברך ובידיעה  
כפי כח הנשמה בעודה בגוף ואמר כנגד הנשמות הללויה :  
חסלת ספר תהלים  
רש"י  
הוא כמו שמע בסגול ומפני האתנחתא הוא נקוד קמ"ץ  
גדול ולכך עעמו למעלה תחת השי"ן :  
חסלת ספר תהלים

מנחת שי  
יופי כליזב למ"ד : (ה) כללני תרועה . הכ"ח נגינא :  
(ו) הַלְלוּיָהּ . מלא מלה כתיב :  
או גבהו או שפלותו או מהירותו על כן חתם כל הכמה תהלה יה ורבי שלמה הספרדי אמר כי זה רמז לנשמה  
העליונה שהיא בשמים :

ראה ספר תהלות תם ונשלם . ואברהם בנו מאיר כללם :  
ולא תמו תהלות אל לעולם . ומי הוא זה אשר החל וכלם :  
מצורת ציון  
תרועה . סם סמולצרות המשמיעים הכעשת קול תרועה כי ללל הוא  
מין הכעשת קול וכן לקול לללו שמי' (תכקוק ג') שהוא  
סרעש מוטטט :

פירוש ע"מ  
תְרוּעָה לִוְבָב אִים מִיט דִּי בְּלִי זְמַר פּוֹן שְׁאֵלָן : (ו) כל  
הַנְּשִׁמָּה תְּהַלֵּל יְיָ אִימָהָּ זַע גְּשִׁמָּה זָאֵל לִוְבָעֵן גָּאֵם  
הַלְלוּיָהּ לִוְבָב גָּאֵם :

תם ונשלם





ידי רצון קודם אמירת תהלים

ידי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הבורח בך עבד ובורעו אתי  
והבורח בשירות ותשבחות שתפן ברחמים אל קריאת מזמרי תהלים שאקרא  
באלו מקום דוד המלך עליו השלום בעצמו וכתו יגן עלינו ונעמוד לנו זכות פסיק  
תהלים חזות תיבותיהם ואתיותיהם ונקודותיהם ופסוקיהם והשמות היוצאים  
בהם כראשי תיבות ומסופי תיבות לכפר פשעינו ועונותינו ומאמתינו . ולומר  
עריצים . ולהכרית כל החושים והקוצים המוכבים את השושנה העליונה . ולהכר  
אשת געזרים עם דודה באהבה ואהבה וריעות . ומשם ימשיך לנו שפע לנפש רוח  
וישמה למתנו מעונותינו ולמלות מאמתינו ולכפר פשעינו כמו שסלחת לדוד  
שאמר מזמרים אלו לפניך כמי שאמר גם יי העביר חסאתך לא תמות . ואל  
תקנני מהעולם הזה קודם ובני עד מלאת שנותינו בהם שבועים שנה באופן שאוכל  
לחמן את אשר שחתתי . וזכות דוד המלך עליו השלום יגן עלינו ובעדנו שתאריך  
אפה עד שובנו אליך בתשובה שלמה לפניך . ומאוצר כהנת תגני כדכתיב  
ותנתי את אשר אחון ותחמתי את אשר ארחם וכשם שאנו אומרים לפניך שירח  
בעולם הזה כך נזכה לומר לפניך יי אלהינו שיר ושכחה לעולם הבא . ועל ידי  
אמירת תהלים תתעורר תבצלת השרון ולשיר בקול געים בגילת ורגן כבוד הלבנון  
ימן לה דוד והדר בגית אלהינו במתרה כבינו אמן סלה :

וקדם שתחיל תהלים יאמר ג' פסוקים אלו

לבו נבננה ליהודה גריעה לצור ישענו : נקדמה פניו בתודה בומדות גריע לו . כי  
אל גדול יי ומלך גדול על כל אלהים :

ואח"כ יאמר זה

היינו מוסן את פי להודת ולאל ולשבח את בורא לשם יהוד קדשא ברוך הוא ושכינתו  
ברחלו ורחיבו על ידי ההוא ממיר ונעלם ביתחוא שלים בשם כל ישראל :

אחר שסיים תהלים יאמר זה

כי ימן מציון ישענת ישראל בשוב יי שבות עמו יגל יעקב ישבח ישראל : ותשע  
צדיקים מי מעוזם בעת צרה : ויעזרם יי ויפלטם ויפלטם מרשעים וישועם כי  
חסו בו :

ידי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו בזכות ספר ראשון שבתהלים  
שאקראנו לפניך שהוא בנגד ספר בראשית : (ספר שני) בנגד ספר שמות : (ספר  
שלישי) בנגד ספר ויקרא : (ספר רביעי) בנגד ספר במדבר : (ספר חמישי) בנגד ספר דברים :  
בזכות מזמריי ובזכות פסיקוי ובזכות תיבותיו ובזכות שמותיה הקדושים  
ותקוהוים היוצאים ממנו שתכפר לנו על כל מאמתינו . ותמחול לנו על כל  
עונותינו . ותמחול לנו על כל פשעינו . שחטאנו ופשענו לפניך ותחזירנו  
בתשובה שלמה לפניך ותרדיבנו לעבודתך ותפתח לנו בתלמוד תורתך ותשלח  
רפואה שגמה לחולים (ולחולה כ"ס) ותקרא לשבויי תגם דוד ולאסירי תגם פקח  
קח ולכל הולכי דרכים ועוברי ימים ויגרות מצילים ככל צער וגזק ותגיעם למח  
(תהלים)

יהי רצון אחר תהלים

נפצם לחיים ולשלום ותפקד לכל חשוכי בנים בזרע של קמא לעבודתך  
 וליצאתך ועבודת הצילים שלא תפלה ולדותיהן • והיושבות על המשבר  
 ברחמיך הרבים מצילים מכל רע • ואל המניקות תשפע שלא יחסר חלב מדדין  
 ואל ימשול אספיה ושדן וכל פגעים רעים ומרעין בישן בכל ילדי עמך בית  
 ישראל • ותגדלם לתורה וללמוד תורה לשמה • והצילים מעין הרע ומדבר  
 ומטנפה ומשמן ומצר הרע • ותבטל מעלינו ומכל עמך בית ישראל בכל  
 מקום שהם כל גזירות קשות ורעות • ותטה לב המלכות עלינו לטובה  
 ותגזור עלינו גזירות טובות • ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו • ותבן  
 פרנסתנו מידך הרחבה והמלאה • ולא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא  
 לעם אחר • והן לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גויה וגייה די מחסרה • ותמדה  
 ותחיים לנאלנו והבנה בית מן רשנו והפארתנו ובזכות שליש עשרה מוחתה של  
 תחיים בתובים בתורתה כמו שנאמר יי אל רחום ותנון ארקה אפים ורב חסד  
 ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופושע תמאד ונקד • שאינן חוזרות ריקם  
 כלפניה • עזרת אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו  
 למען שמך • ברוך יי לעולם אמן ואמן •

בשבת וביום טוב אומרים זה

יהי רצון מלפניה יי אלהינו ואלהי אבותינו בזכות ספר ראשון שבתהלים  
 שקראנו לפניה שדוא כנגד ספר בראשית : (ספר שני) כנגד ספר שמות :  
 (ספר שליש) כנגד ספר ויקרא : (ספר רביעי) כנגד ספר במדבר : (ספר חמישי) כנגד  
 ספר דברים : בזכות מזמוריו ובזכות פסוקיו ובזכות תיבותיו ובזכות שמותיו  
 הקדושים ותהודים היצאים ממנו שתהא נחשב לנו אמירת מזמורי תהלים  
 כאלו אמרם דוד המלך עליו השלום בעצמו זכורנו יגן עלינו ועמוד לנו לחבר  
 אשת נעורים עם דודה באהבה ואהבה וריעות ומשם ימשה לנהשפע לנפש רוח  
 יצשמה • וכשם שאנו אומרים שירה בעולם הזה בה גזבה לומר לפניה יי אלהינו  
 אלהי אבותינו שיר ושבחנה לעולם הבא ועל ידי אמירת תהלים התעורר חבצלת  
 שדן לשיר בקול נעים בגילת ורגן כבוד הלבנון יתן לה הוד ותהר בבית אלהיט  
 במהרה בימינו אמן סלה :

